Βυ2

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΥ

ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ,

ΕΠΙΜΕΛΩΣ ΕΡΑΝΙΣΘΕΙΣΑ

ΕΚ ΤΩΝ

ΤΟΥ Α. ΘΙΕΡΣΟΥ

ΓΑΛΛΙΚΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

(Histoire de la Révolution Française et Histoire du Consulat et de l'Empire par A. Thiers.)

ΥΠΟ

ΧΡΗΣΤΟΥ Σ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ,

Ταγματάρχου τοῦ Πεζικοῦ.

Β' *ἔκδοσις* μετὰ πλείστων διορθώσεων καὶ προσθηκῶν.

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

ΑΘΗΝΗΣΙ,

ΤΥΠΟΙΣ Χ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

(Παρὰ τῇ Πύλῃ τῆς Ἀγορᾶς, ἀριθ. 420).

1860.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΥ

ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ,

ΕΠΙΜΗΛΩΣ ΕΡΑΝΙΣΘΕΙΣΑ

ΕΚ ΤΩΝ

ΤΟΥ Α. ΘΙΕΡΣΟΥ

ΤΑΛΛΙΚΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

(Histoire de la Révolution Française

et Histoire du Consulat et de l'Empire par A. Thiers.)

ΥΠΟ

ΧΡΗΣΤΟΥ Σ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ,

Γαγγαλάρου τοῦ Πελικοῦ.

Β' ἔκδοσις μετὰ πλείστων διορθώσεων καὶ προσθηκῶν.

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

ΑΘΗΝΗΣΙ,

ΤΥΠΟΙΣ Χ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

(Παρὰ τῇ Πόλῃ τῆς Ἀγορᾶς, οἰκ. 130).

1860.

Περὶ τῆς δευτέρας ἐκδόσεως τῶν δύο πρώτων τόμων.

Δύο κυρίως λόγοι μὲ ἠνάγκασαν νὰ ἐπιχειρήσω τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τῶν δύο πρώτων τόμων τῆς ἱστορίας ταύτης, ἁ. ἡ παντελὴς ἔλλειψις τούτων, ὡς καταναλωθέντων ἁπάντων τῶν ἀντιτύπων τοῦ Α'. καὶ Β'. τόμου, καὶ β'. ἡ ἐπὶ τὰ κρείττω ἐπιδιόρθωσις αὐτῶν· διότι, ὡς ὁμολογῶ ἐν τῷ προλόγῳ μου, δὲν ἠρανίσθην τὴν ἱστορίαν ταύτην κατὰ τὰ πρῶτα φύλλα τοῦ Α'. τόμου ἐκ τῶν ἱστορικῶν συγγραμμάτων τοῦ Κ. Α. Θιέρσου, ἀλλ' ἐξ ἄλλων ἱστοριῶν. Ἤδη ὅμως, ἀναπληρώσας τὴν ἔλλειψιν ταύτην, κατέστησα τὸ σύγγραμμα τοῦτο ὁμοιόμορφον καθόλου.

Ἀλλ' ἡ περὶ τῆς νέας ἐκδόσεως ταύτης ἐπιθυμία μου δὲν ἤρκει εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου τούτου, διότι ἀπῃτεῖτο οὐ σμικρὰ χρηματικὴ δαπάνη· ταύτην ὅμως προθύμως ἀνεδέχθη ὁ φιλόκαλος Κ. Χ. Νικολαΐδης Φιλαδελφεύς, καὶ οὕτως ἐπερκιώθη κατ' εὐχὴν τὸ ἔργον τοῦτο· ὥστε, οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ἱστορίας ταύτης, εὑρίσκουσι ταύτην ὁλόκληρον, καθ' ὅσον ὁ Κ. Α. Θιέρσος ἐδημοσίευσε, καὶ μᾶλλον ἐπιδιωρθωμένην.

Ἀναγγέλλω δὲ ὅτι ἡ ἐκτύπωσις τοῦ τελευταίου ς'. τόμου τῆς ἱστορίας ταύτης ἤρχισε πρὸ πολλοῦ, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἐκδοθῇ, πρὶν ἢ ὁ Κ. Α. Θιέρσος δημοσιεύσῃ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδόμενον περὶ τούτου ἱστορικὸν σύγγραμμα (Histoire du consulat et de l'empire).

Περιττὸν φρονῶ νὰ εἴπω καὶ περὶ τοῦ πονήματος τούτου, διότι ἀρκούντως ἐξηγήθην εἰς τὸν πρόλογον τοῦ ἀνὰ χεῖρας Α'. τόμου· τοῦτο δὲ μόνον λέγω ὅτι τοιαύτην ὑποδοχὴν ἔλαβε παρὰ τοῦ κοινοῦ, ὥστε κατηναλώθη ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἡ πρώτη ἔκδοσις, διὸ καὶ ἐπεχείρησα δευτέραν.

Ἔγραψα ἐν Ἀθήναις τῇ 1. Νοεμβρίου 1860.

ΧΡΗΣΤΟΣ. Σ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ.

Πρὸς τοὺς ἀναγνώστας.

Ἐκ μόνης τῆς ἐπιγραφῆς τῆς Ἱστορίας μου ταύτης ἀναμφιβόλως πᾶς τις θέλει ἀπορήσει διὰ ποίαν αἰτίαν δὲν μετέφρασα ἀκριβῶς μίαν τινὰ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδεδομένων ἱστοριῶν τοῦ Ναπολέοντος, ἀλλ' ἠθέλησα ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, ἐτόλμησα νὰ ἐρανισθῶ αὐτὴν ἐξ ἄλλων γενικῶν ἱστοριῶν τῆς Γαλλίας. Τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου, ὡς καὶ τὰς αἰτίας τῆς ἐπιχειρήσεώς μου ταύτης, εὐχαρίστως θέλω εἰπεῖ εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου.

Πολλοὶ τῶν εἰς τὸν Στρατιωτικὸν Ἄγγελον (α) συνδρομητῶν μου μὲ προέτρεψαν κατὰ τὸ 1846 νὰ καταχωρίσω συνοπτικὴν ἱστορίαν τοῦ Ναπολέοντος. Ἐπιθυμῶν λοιπὸν νὰ εὐχαριστήσω αὐτοὺς, εὐθὺς ἀνεζήτησα τὰς περὶ τούτου διαφόρους ἱστορίας, διὰ νὰ εὕρω τὴν ἀκριβεστέραν καὶ συνοπτικωτέραν αὐτῶν· εὗρον δὲ τὰς ἑξῆς, τοῦ Νορβίνου (Norvins), τοῦ Ἀρδάντου (Ardan), τοῦ Λαυρεντίου (Laurent), καὶ τοῦ Βεδολλιέρου (Bedollière). Τὰς ἀνὰ χεῖρά μου τέσσαρας ταύτας ἱστορίας ἐξετάσας μετ' ἐπιστασίας οὐδεμίαν εὗρον κατάλληλον πρὸς τὸν σκοπόν μου, καθότι ἄλλη μὲν ἐξ αὐτῶν ἦτον ἐκτεταμένη κατά τι, ὡς ἡ τοῦ Νορβίνου, καὶ μὴ ἀκριβὴς, ἄλλη συνοπτικωτάτη, παραλείπουσα πολλὰ ἱστορικὰ συμβάντα, ὡς ἡ τοῦ Ἀρδάντου, ἑτέρα περιεστρέφετο μόνον εἰς τὰς ἡμερησίας ἀγγελίας τοῦ στρατοῦ (bulletins de l'armée), ὡς ἡ τοῦ Λαυρεντίου, ἡ δὲ τελευταία, ἤτοι τοῦ Βεδολλιέρου, ἐκθέτουσα μόνον τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τὰς καλὰς πράξεις, παρέτρεχε τὰς ἀποτυχίας καὶ τὰ σφάλματα. Ὅθεν, ἠναγκασμένος ὢν νὰ ἐκπληρώσω τὴν ἐπιθυμίαν τῶν συνδρομητῶν μου, καὶ μὴ εὑρὼν, ὡς εἶπον, κατάλληλον σύγγραμμα πρὸς μετάφρασιν, ἀπεφάσισα νὰ συλλέξω τὴν ἱστορίαν τοῦ

(α) Περιοδικὸν Στρατιωτικὸν σύγγραμμα.

Ναπολεόντος ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων ἱστοριῶν· ἀλλὰ προχωρήσας μέχρι τῆς εἰς Αἴγυπτον ἐκστρατείας καὶ παρατηρῶν ὅτι ἅπασαι σχεδὸν αἱ ἱστορίαι αὗται ἀπεσιώπων τὸ ἱστορικὸν τοῦτο συμβάν, ἢ ἔλεγον ὀλίγα, καὶ ἐπιθυμῶν νὰ καταστήσω τὸ ἔργον μου ὅσον οἱόντε τελειότερον, ἐβιάσθην νὰ προστρέξω εἰς ἄλλα ἱστορικὰ συγγράμματα τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως· ὡς τοιοῦτον δὲ ἐξελεξάμην τὴν τοῦ Α. Θιέρσου Ἱστορίαν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως (Histoire de la Révolution Française, par A. Thiers). Τῷ ὄντι, τὸ σύγγραμμα τοῦτο εἶναι ἀριστούργημα κατά τε τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν καὶ τὸ ὕφος. Ἐκ τούτου λοιπὸν ἤρχισα νὰ ἐρανίζωμαι τὴν ἱστορίαν μου· ἐπειδὴ ὅμως δὲν περιωριζόμην εἰς τὰ τοῦ Ναπολεόντος μόνον, ἀλλ' ἐπεκτεινόμην καὶ εἰς ὅλα τὰ ἱστορικὰ συμβάντα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, κατ' ἀρχὰς τὸ ἔργον τοῦτό μοι ἐφάνη δυσκολώτατον καὶ ἀνώτερον πολὺ τῶν δυνάμεών μου· διὸ καὶ ἐδίσταζον νὰ τὸ ἐπιχειρήσω, ὅτε, ἀγαθῇ τύχῃ, συνομιλῶν μετὰ τοῦ ἀξιοτίμου φίλου μου καθηγητοῦ κυρίου Ἀσωπίου περὶ τῶν τότε ἀσχολιῶν μου, καὶ προκειμένου λόγου περὶ τούτου, παρεκάλεσα αὐτὸν νὰ τὸ θεωρήσῃ, καὶ νά μοι ἐκφράσῃ τὴν φιλικήν του γνώμην. Ὁ κύριος Ἀσώπιος λοιπόν, θεωρήσας τὸ ἔργον μου, μὲ ἐνεθάρρυνεν εἰς τοῦτο, λέγων μοι ὅτι οὐχὶ μόνον νὰ τὸ δημοσιεύσω εἰς τὸ περιοδικόν μου σύγγραμμα, ἀλλὰ νὰ ἐκδώσω καὶ πολλὰ ἀντίτυπα αὐτοῦ εἰς βιβλίον χωριστόν, ὑποσχόμενός μοι μάλιστα καὶ νά μοι χορηγῇ πᾶσαν συνδρομήν. Οὕτω λοιπὸν ἔκτοτε ἐξηκολούθησα νὰ ἐρανίζωμαι τὴν ἱστορίαν μου μέχρι τινὸς μὲν ἐκ τῆς ὑπὸ Θιέρσου Ἱστορίας τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἔπειτα δὲ ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ἱστορίας τῆς Ὑπατείας τε καὶ Αὐτοκρατορίας (Cousulat et de l'Empire). Καὶ εἰς μὲν τὸν Στρατιωτικὸν Ἄγγελον ἐδημοσίευον αὐτὴν κατὰ σειρὰν ἄνευ πολλῆς ἐπιμελείας, ἕνεκα τῶν περιστάσεων, ἀλλ' ἔπειτα διαιρῶν κατ' ἐποχὴν εἰς κεφάλαια καὶ ἐπεξεργαζόμενος αὐτὴν ἐπιμελῶς, μάλιστα δὲ μέχρι τινὸς θεωρηθεῖσαν καὶ παρὰ τοῦ κυρίου Ἀσωπίου, ἐσχημάτισα δύο τόμους.

Ἰδοὺ λοιπὸν οἱ λόγοι δι' οὓς δὲν μετέφρασά τινα τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδεδομένων ἱστοριῶν τοῦ Ναπολέοντος, καὶ τῆς ἐπιχειρήσεώς μου ταύτης, ἀλλ' ἠρανίσθην

αὐτὴν ἐκ τῆς γαλλικῆς ἱστορίας. Ὀφείλω προσέτι νὰ εἴπω ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ τοῦ λεκτικοῦ. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὡς ἐνδιατρίψας ὅλον σχεδὸν τὸν βίον μου εἰς τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα μάλιστα ἐν τῷ Ἱερῷ Ἀγῶνι, εἶτα δὲ καταγινόμενος ἐνίοτε μόνον εἰς μεταφράσεις καὶ συγγραφὰς στρατιωτικῶν ἔργων, δὲν ἐδυνάμην νὰ διατηρήσω καὶ ὅλην τὴν γραμματικὴν ἐντέλειαν, ὁποία ἀπητεῖτο εἰς τοιούτου εἴδους σύγγραμμα. Ἐπροσπάθησα δὲ κατὰ τὸ δυνατὸν νὰ ἐξελληνίσω ὅλα τὰ ξένα κύρια ὀνόματα, διότι ἐνόμισα τοῦτο προτιμώτερον, παρὰ νὰ ἀντιγράψω τὰ στοιχεῖα αὐτῶν, ὡς ἔπραξάν τινες, καὶ νὰ σχηματίσω ἄμορφα καὶ δυσκολοπρόφερτα ὀνόματα, πολὺ ἀπέχοντα ἀπὸ τὴν ἀληθῆ προφοράν των· πρὸς κατάληψιν ὅμως αὐτῶν εἰς τὸ τέλος τῆς ἱστορίας μου θέλω προσθέσει πίνακα τῶν κυρίων ὀνομάτων, καὶ ἐν παρενθέσει θέλω σημειώσει ταῦτα γαλλιστί.

Περὶ δὲ τῆς ἱστορίας τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς, ὡς καὶ περὶ τῶν ἱστορικῶν συμβάντων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οὐδὲν λέγω, διότι εἶναι πασίγνωστον πόσον ἀναγκαία ἐθεωρεῖτο παρ' ὅλων, καὶ πρὸ πάντων παρὰ τῶν στρατιωτικῶν, τοιαύτη ἱστορία· τούτου ἕνεκα δὲν περιωρίσθην, ὡς εἶπον, μόνον εἰς τὰς πράξεις τοῦ Ναπολέοντος, ἀλλὰ ἐξετάθην εἰς ὅλα τὰ ἱστορικὰ συμβάντα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀκολουθῶν συνοπτικῶς πᾶν ὅ,τι διαλαμβάνει καὶ ἡ ἱστορία τοῦ Θιέρσου.

Γνωστοποιῶ δὲ ὅτι καθ' ὅσον ἡ ἱστορία τοῦ Θιέρσου ἐκδίδεται, θέλω ἐξακολουθεῖ νὰ δημοσιεύω ἐκ διαλειμμάτων αὐτήν.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 26 Μαΐου 1848.

ΧΡΗΣΤΟΣ Σ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ.

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΟΥ
ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Γέννησις καὶ παιδικὴ ἡλικία. — Κατάταξις εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν. — Πολιορκία τῆς Τολώνης. — 1769—1793.

Ο ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΒΟΝΑΠΑΡΤΗΣ ἐγεννήθη τῇ 15 Αὐγούστου 1769 εἰς τὸ Ἄτιον (πρωτεύουσαν τῆς νήσου Κύρνου ἢ Κόρσικας). Ἡ μήτηρ του Λετιτία, κατὰ τὴν ἐπίσημον ἐκείνην ἡμέραν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, καί τοι ἐπίτεξ οὖσα, ἠθέλησε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν καταληφθεῖσα ὑπὸ πόνων τοκετοῦ, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν οἰκίαν της. Μόλις ἔρθασε, καὶ πρὶν ἢ ἐμβῇ εἰς τὸν θάλαμόν της, ἔτεκε τὸν Ναπολέοντα ἔν τινι θαλάμῳ ἐστρωμένῳ μὲ τάπητα, ἔχοντι διαφόρους εἰκονογραφίας πολλῶν μυθολογουμένων ἡρώων. Τὸ περιστατικὸν τοῦτο ἐξηγήθη ὑπὸ πολλῶν ἱστορικῶν ὡς οἰωνὸς τοῦ μέλλοντος μεγαλείου τοῦ νεογεννηθέντος.

Ἱστορικοί δέ τινες, θέλοντες ἐπὶ τῆς Ὑπατείας του νὰ κολακεύσωσι τὸν Ναπολέοντα, ἐδημιούργησαν τὴν γενεαλογίαν αὐτοῦ, ὡς καταγομένου ἐκ τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλ' ὁ στρατιώτης τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, μὴ λησμονῶν τὴν τέχνην, ἥτις ἐπὶ τῆς ἰσότητος τὸν ὕψωσεν ἀπὸ τῶν ὑποδεεστέρων βαθμῶν μέχρι τῆς ἀνωτάτης τάξεως τῆς κοινωνίας, ἀπήντησε διὰ τῶν ἐφημερίδων ὅτι ἡ εὐγένειά του στηρίζεται ἐπὶ τῶν πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ, καὶ ὅτι αὕτη ἄρχεται ἀπὸ τῆς μάχης τοῦ Μοντενότου τῆς Ἰταλίας.

Κάρολος Βοναπάρτης, ὁ πατὴρ τοῦ Ναπολέοντος, κατήγετο ἐκ τῆς Τοσκάνης ἐκ λαμπρᾶς οἰκογενείας, καταδιωχθείσης ἀπὸ

τοῦ ιέ. αἰῶνος ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἕνεκα τῶν τότε ἐπικρατουσῶν ἐμφυλίων πολέμων. Ἦτον ἀνὴρ πεπαιδευμένος καὶ εὔγλωττος, διαπρέψας ὡς βουλευτὴς τῆς ἐπαρχίας του. Ἡ δὲ μήτηρ του Λετιτία Ῥαμολίνι ἦτον ἐξ εὐγενῶν τῆς Κόρσικας, γυνὴ ἐνάρετος καὶ ὡραία.

Ὁ Ναπολέων, εἰς τὸν ὁποῖον ἐδόθη τὸ ὄνομα τοῦτο πρὸς μνήμην ἑνὸς ἐκ τῆς οἰκογενείας του, καλουμένου Ναπολέοντος, διαπρέψαντος εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐκ νεαρᾶς του ἡλικίας ὑπερτέρει καθ' ὅλα τοὺς ἀδελφούς του Ἰωσὴφ, Λουκιανὸν, Λουδοβίκον καὶ Ἱερώνυμον, καὶ τὰς ἀδελφάς του Ἐλίζαν, Παυλίναν καὶ Καρολίναν. Ἦτο δὲ παιδίον ἐπίμονον καὶ περίεργον, συνάμα δὲ ἀγχίνουν, εὐαίσθητον καὶ εὐερέθιστον· ἠγάπα ὑπερβολικῶς τὰ παιγνίδια καὶ τὰς ἔριδας, ἐπιτιθέμενον κατὰ τῶν συνομηλίκων του, οὐδόλως μετρῶν τὰς δυνάμεις του· μόνον δὲ ἡ μήτηρ του ἐπανῆγεν εἰς τάξιν αὐτὸν, ἣν καὶ ἐσέβετο πολύ· ἐξ αὐτῆς ὁ Ναπολέων ἐδιδάχθη τὴν ὑπακοὴν καὶ τὴν τάξιν, ἀμφότερα ταῦτα χρησιμεύσαντα αὐτῷ εἰς τὸ μέλλον στάδιόν του. Ἕνεκα τούτου ὁ θεῖός του ἀρχιδιάκονος Λουκιανὸς ἀποθνήσκων, εἶπεν εἰς τοὺς ἀνεψιούς του, ἱσταμένους πλησίον του· «Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ σκέπτεσθε περὶ τῆς τύχης τοῦ Ναπολέοντος, οὗτος θέλει εὐτυχήσει μόνος του· σὺ μὲν, Ἰωσὴφ, εἶσαι ὁ πρεσβύτερος τῆς οἰκογενείας, ἀλλ' ἐνθυμοῦ πάντοτε ὅτι ὁ Ναπολέων εἶναι ὁ ἀρχηγέτης.»

Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν Κόρσικαν δὲν ὑπῆρχον ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα, ὁ πατήρ του, διορισθεὶς κατὰ τὸ 1779 ἀντιπρόσωπος τῶν εὐγενῶν τῆς πατρίδος του, ἔφερεν αὐτὸν εἰς Παρισίους· εὑρὼν δὲ ἐνταῦθα τὸν ποτὲ στρατιωτικὸν διοικητὴν τῆς Κόρσικας Μαρβεῦφον, δι' αὐτοῦ κατέταξε τὸν υἱόν του Ναπολέοντα εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῆς Βριέννης, ἔχοντα ἡλικίαν ἐννέα ἐτῶν καὶ πέντε μηνῶν.

Μ' ὅλον ὅτι ὁ ἴδιος Ναπολέων ἔλεγε περὶ ἑαυτοῦ ὅτι ἦτο παιδίον περίεργον καὶ ἰσχυρόγνωμον, μ' ὅλα ταῦτα εἶναι βέβαιον ὅτι ἐκ πρώτης ἡλικίας ἔδειξε λαμπρότατα δείγματα τῆς εὐφυΐας του. Ἐν τῇ σχολῇ θέλων ποτὲ νὰ ἐφαρμώσῃ τὴν θεωρίαν τῆς στρατιωτικῆς τέχνης εἰς τὴν πρᾶξιν, ἐπρότεινεν εἰς τοὺς συμμαθητάς του νὰ κατασκευάσωσιν ὀχυρώματα ἐκ χιόνων· ἐπειδὴ δὲ εἶχε πολλὴν ἐπιρροὴν ἐπ' αὐτῶν, διωρίσθη καὶ ἀρχηγὸς τῆς πράξεως ταύτης, τὴν ὁποίαν διεύθυνε δεκαπέντε ἡμέρας μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν. Ἀλλ' ἦτο τόσον φιλότιμος καὶ εὐερέθιστος, ὥστε ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, ἐνῷ εἷς τῶν ὑποδιδασκάλων του διὰ ποινὴν μικροῦ πταίσματος διέταξεν αὐτὸν νὰ

ἐνδυθῇ χιτῶνα καὶ νὰ γευματίσῃ γο υπετὸς ἔμπροσθεν τῆς θύρας τοῦ ἑστιατορίου, οὗτος καθ' ἣν στιγμὴν ἤμελλε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ποινήν του, προσεβλήθη αἰφνιδίως ὑπὸ νευρικῶν σπασμῶν τοσούτῳ, ὥστε ἠναγκάσθησαν νὰ τὸν μεταφέρωσιν εἰς τὴν κλίνην του.

Ἐκ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας ἠγάπα ὑπερβολικῶς τὴν ἀνάγνωσιν, ἰδίως δὲ ἠδύνετο εἰς τὴν ἱστορίαν, καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν παραλλήλων βίων τοῦ Πλουτάρχου. Τοὺς βίους τῶν μεγάλων τούτων ἀνδρῶν ἐμελέτα μετὰ πολλῆς προσοχῆς, καὶ προσηλώνετο εἰς τὰ μεγάλα κατορθώματα αὐτῶν, ἅτινα ἀνέπτυξαν αὐτῷ τὸν μετὰ ταῦτα ἡρωϊσμόν του καὶ τὴν τοσαύτην φιλοδοξίαν καὶ κενοδοξίαν του· ἀλλ' ὅταν ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τῆς δόξης, τότε δυστυχῶς τὴν ἱστορίαν ἐξελάμβανεν ὡς μυθολογίαν.

Ὁ Πισεγροὺ, ὁ μετὰ ταῦτα ἀναδειχθεὶς στρατηγὸς τοῦ δημοκρατικοῦ στρατοῦ, ἦτον ὁ προγυμναστὴς αὐτοῦ εἰς τὰ μαθήματα τῆς μαθηματικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας· καὶ οὗτος μὲν, ἐξελθὼν τῆς σχολῆς, κατετάχθη εἰς τὸ πυροβολικὸν, ὁ δὲ μαθητής του Ναπολέων μετέβη εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν Παρισίων, καὶ κατετάχθη ἐν αὐτῇ τὴν 17 Ὀκτωβρίου 1784, ἡλικίας δεκαπέντε ἐτῶν, δύο μηνῶν καὶ δύο ἡμερῶν. Πρὸ ἑνὸς δὲ ἤδη ἔτους ὁ ἐπιθεωρητὴς τῶν δώδεκα στρατιωτικῶν σχολείων τῆς Γαλλίας ἱππότης Κεράλιος ἐπέτρεψε τὴν παραδοχὴν αὐτοῦ ἐν τῇ σχολῇ τῶν Παρισίων, καίτοι ἀνηλίκου ὄντος εἰσέτι. Ἀλλ' οἱ μοναχοὶ τῆς σχολῆς τῆς Βριέννης ἠθέλησαν νὰ κρατήσωσιν αὐτὸν ἓν ἔτος εἰσέτι, διὰ νὰ τὸν τελειοποιήσωσιν, ὡς ἔλεγον, εἰς τὰ λατινικά. «Οὐχὶ, εἶπεν ὁ ἐπιθεωρητής· παρατηρῶ εἰς τὸν νέον τοῦτον σπινθῆρά τινα, τὸν ὁποῖον οὗτοι δὲν δύνανται ν' ἀναπτύξωσιν.» Ἡ ἀκόλουθος αὐτόγραφος ἔκθεσις τοῦ αὐτοῦ ἐπιθεωρητοῦ πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν δεικνύει λεπτομερῶς τὰ περὶ τούτου.

«Ὁ Βοναπάρτης (Ναπολέων), γεννηθεὶς τὴν 15 Αὐγούστου 1769, ἀναστήματος τεσσάρων ποδῶν, ἓξ δακτύλων καὶ δύο γραμμῶν, διαμένων τέσσαρα ἤδη ἔτη ἐν τῇ σχολῇ, εὔρωστος, χαρακτῆρος πράου, τίμιος καὶ εὐάγωγος, διεκρίθη πάντοτε εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μαθηματικῶν· γνωρίζει μετρίως τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν γεωγραφίαν, τὰ δὲ πρὸς τέρψιν γυμνάσια καὶ τὴν λατινικὴν πολὺ ὀλίγον· οὗτος θέλει εἶσθαι ἄριστος ναυτικός· εἶναι δὲ ἱκανὸς νὰ μεταβῇ εἰς τὴν σχολὴν τῶν Παρισίων.»

Δυνάμει τῆς ἐκθέσεως ταύτης, ὁ διάδοχος τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῆς σχολῆς ἔπεμψε τὸ ἑπόμενον ἔτος τὸν Ναπολέοντα εἰς τὴν

στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν Παρισίων. Ἔμεινε δὲ εἰς μὲν τὴν Βριέννην πέντε ἔτη, ἑπτὰ μῆνας καὶ εἰκοσιπέντε ἡμέρας· εἰς δὲ τὴν τελευταίαν ταύτην σχολὴν, σχεδὸν ἓν ἔτος.

Οἱ καθηγηταί του, θαυμάζοντες ὁμοφώνως τὴν εὐφυΐαν του, προεῖδον ἔκτοτε τὸν προορισμόν του. Ὁ δὲ Ἐγουΐλος, καθηγητὴς τῆς ἱστορίας, ἔλεγε περὶ αὐτοῦ· «Κόρσος ὢν τὸ ἔθνος καὶ τὸν χαρακτῆρα, θέλει μεγαλυνθῆ, ἐὰν αἱ περιστάσεις τὸν βοηθήσωσιν.»

Ὁ καθηγητὴς οὗτος συνεχῶς ἐπεσκέπτετο τὸν Ναπολέοντα, Ὕπατον γενόμενον. Οὗτος δὲ τῷ ἔλεγεν· «Ἐξ ὅλων τῶν μα»θημάτων, τὰ ὁποῖά μοι ἐδίδαξας, τὸ τῆς ἀποστασίας τοῦ »Κοντοσταύλου τοῦ Βουρβόνου μοι ἄφησε πλειοτέραν ἐντύπωσιν· »ἀλλ' εἶχες ἄδικον νά μοι λέγῃς ὅτι τὸ μεγαλήτερόν του ἔγ»κλημα ἦτο νὰ πολεμήσῃ τὸν βασιλέα του, ἐνῷ τὸ ἀληθὲς ἔγ»κλημά του ἦτο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Γαλλίας μετὰ τῶν ξένων.»

Ὁ Ναπολέων ἐδείκνυεν ἤδη εἰς τὰ θέματά του ἐκείνην τὴν εὐγλωττίαν, τὴν ὁποίαν μετεχειρίζετο μετὰ ταῦτα διὰ νὰ συγκινήσῃ τὴν καρδίαν τοῦ στρατιώτου καὶ νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν νίκην. Ὁ Δομαιρὼν, καθηγητὴς αὐτοῦ εἰς τὴν φιλολογίαν, ὠνόμαζε τοὺς γαλλιστὶ γεγραμμένους λόγους του «Γρανίτην λίθον θερμαινόμενον εἰς ὑφαίστειον.»

Ὁ Ναπολέων, εὐδοκιμήσας εἰς τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις του ἐν τῇ σχολῇ τῶν Παρισίων, ἐν ἡλικίᾳ δεκαεξ ἐτῶν, τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1785 κατετάχθη ἀνθυπολοχαγὸς εἰς τὸ τέταρτον σύνταγμα τοῦ πυροβολικοῦ. Τὸν ἑκτὸς τῆς ὑπηρεσίας του καιρὸν κατεδαπάνα πάντοτε εἰς τὴν σπουδὴν καὶ εἰς τὴν τελειοποίησίν του, πρὸ πάντων δὲ κατεγίνετο εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν. Μετ' οὐ πολὺ προβιβασθεὶς ὑπολοχαγὸς, μετετέθη εἰς τὴν Βαλεντίαν, ὅπου ἐφρούρει μέρος τοῦ συντάγματός του. Ἐνταῦθα ἐσχετίσθη μετὰ τῶν ἐπισημοτέρων οἰκογενειῶν, πρὸ πάντων δὲ μετὰ τῆς περιφήμου κυρίας Κολομβιέρης. Ἡ κυρία αὕτη εἶχε νέαν θυγατέρα, ἥτις ἐνέσπειρε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Ναπολέοντος ἀθῶον ἔρωτα· οὐχὶ ὅμως καὶ ὅτι ἤθελε νὰ τὴν συζευχθῇ, ὡς ἔγραψαν ἱστορικοί τινες.

Διηγοῦνται περί τινος εὐστόχου ἀπαντήσεώς του πρός τινα Βαλεντινὴν κυρίαν. Ἡ κυρία αὕτη, ἀκούουσα τὰς λαμπρὰς πράξεις τοῦ στρατάρχου Τουρέννου, εἶπεν· «Ἀληθῶς εἶναι ἄνθρωπος μέγας, ἀλλ' ἤθελον ἀγαπήσει αὐτὸν ἔτι μᾶλλον, ἐὰν

δὲν ἔκαιε τὴν Παλατίνην.—Ὡς πρὸς ἐμὲ εἶναι ἀδιάφορον, ἀπήντησε ζωηρῶς ὁ νέος ὑπολοχαγός· ἡ πυρπόλησις αὕτη ἦτον ἀναγκαία εἰς τοὺς σκοπούς του;—

Κατὰ τὸ 1786 ἔλαβε βραβεῖον παρὰ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λουγδούνου ἐπὶ τοῦ ἀκολούθου ζητήματος· «Ὁποῖαι ἀρχαὶ καὶ θεσμοθεσίαι καθιστῶσι τοὺς ἀνθρώπους εὐτυχεστέρους.»

Ἔχων τοιαύτας ἰδέας καὶ τοιαύτην φυσικὴν δραστηριότητα, ἔπρεπε νὰ ἐπευφημήσῃ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν, τὰς ἀρχὰς τῆς ὁποίας καὶ τῷ ὄντι ἠσπάσθη ἐνθέρμως. Φρουρῶν εἰς τὴν πόλιν Ὠξερίαν, κατὰ τὸ 1790, ἔγραψε πρὸς τὸν Βουοταφουόκον, ἀντιπρόσωπον τῶν εὐγενῶν τῆς Κόρσικας ἐν τῇ συνταγματικῇ συνελεύσει. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, τῆς ὁποίας τὸ πνεῦμα ἦτο νὰ προσβάλῃ τὴν πολιτικὴν διαγωγὴν ἑνὸς ἐπιβούλου ἀντιπροσώπου, ἐτυπώθη εἰς ἑκατὸν ἀντίτυπα καὶ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τῆς πατριωτικῆς ἑταιρίας τῆς πόλεως Ἀτίου.

Τὰ κυριεύοντα αὐτὸν αἰσθήματα ἐμφαίνονται εἰς τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν του, γεγραμμένην κατὰ τὴν 27 Ἰουλίου 1791 πρὸς τὸν ἐπιμελητὴν Νωδῖνον. Εἶναι ἄξιον περιεργείας νὰ βλέπῃ τις πόσον τὸ ὕφος τοῦ Ναπολέοντος εἰς τοιαύτην ἡλικίαν ἦτο ζωηρὸν καὶ ἐξημμένον· παρημέλει δὲ τοὺς γραμματικοὺς τύπους διὰ τὴν ἔννοιαν, καὶ, σκεπτόμενος ὡς Γάλλος, ἔγραφεν ὡς Ἰταλὸς τὴν ὀρθογραφίαν. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, τῆς ὁποίας τὸ πρωτότυπον εὑρίσκεται ἀνὰ χεῖρας τῶν κληρονόμων τῆς χήρας Νωδίνου, δεικνύει τὰ περὶ τούτου.

«Ἐπαναπαυόμενος, Κύριε, εἰς τὴν τύχην τοῦ τόπου μου καὶ »εἰς τὴν δόξαν τῶν φίλων μου, δὲν μεριμνῶ εἰμὴ περὶ τῆς μη»τροπόλεώς μας Γαλλίας. Τούτου ἕνεκα σπεύδω νὰ συνδιαλε»χθῶ μετὰ σοῦ κατὰ τὰς ἀέργους μου στιγμὰς τῆς ἡμέρας. Τὸ »νὰ ὑπνώττῃ τις, ἔχων τὴν κεφαλήν του γεμάτην μεγάλων »πολιτικῶν πραγμάτων, καὶ τὴν καρδίαν του τεταραγμένην »διὰ ἄτομα τὰ ὁποῖα σέβεται, λυπεῖται δὲ εἰλικρινῶς, διότι »τὰ ἐγκατέλιπε, τοῦτο εἶναι ἡδυπάθειά τις, τὴν ὁποίαν μόνοι »οἱ μεγάλοι ἐπικούρειοι γνωρίζουσι.

«Θέλομεν ἔχει πόλεμον; ἐρωτοῦν πρὸ πολλῶν μηνῶν· ἐγὼ »πάντοτε ἤμην τῆς ἐναντίας γνώμης· κρῖνε τοὺς λόγους μου.

«Ἡ Εὐρώπη εἶναι διαμοιρασμένη εἰς ἡγεμόνας διοικοῦντας »ἀνθρώπους, καὶ εἰς ἡγεμόνας διοικοῦντας βόας ἢ ἵππους. Οἱ »πρῶτοι ἐννοοῦν καλῶς τὴν ἐπανάστασιν, τὴν ἐφοβήθησαν, καὶ »θέλουν καταβάλει προθύμως χρηματικὰς θυσίας διὰ νὰ συντρέ»ξωσιν εἰς τὸν ἀφανισμόν της· ἀλλὰ δὲν θέλουν τολμήσει νὰ

»ἀπεκδυθῶσι τὸ προσωπεῖον, φοβούμενοι μήπως τὸ πῦρ ἀνάψῃ »εἰς τὴν χώραν των. . . . . Ἰδοὺ ἡ κατάστασις τῆς Ἀγγλίας, »τῆς Ὁλλανδίας κτλ.

«Ὡς πρὸς τοὺς ἡγεμόνας δὲ τοὺς διοικοῦντας κτήνη, οὗτοι, »μὴ ἠμποροῦντες νὰ ἐννοήσωσι τὸ πνεῦμα τοῦ συντάγματος, »τὸ περιφρονοῦν, καὶ νομίζουν ὅτι τὸ χάος τοῦτο τῶν ἀσυναρ»τήτων ἰδεῶν θέλει ἐπιφέρει τὴν καταστροφὴν τῆς αὐτοκρατο»ρίας τῶν Φράγκων. . . . . Κατὰ τὸ λέγειν αὐτῶν, νομί»ζει τις ὅτι οἱ ἀνδρεῖοι πατριῶται μας θέλουν κατασφαγῆ »μεταξύ των, διὰ νὰ καθαρίσωσι μὲ τὸ αἷμά των τὴν γῆν ταύ»την ἐκ τῶν κατὰ τῶν βασιλέων των ἁμαρτημάτων αὐτῶν, καὶ »μετὰ ταῦτα νὰ κύψωσι τὴν κεφαλήν των ταπεινότερον, ἢ ὡς »οὐδέποτε ὑπὸ ἐστεμμένον δυνάστην, ὑπὸ τοὺς καλογήρους τῶν μοναστηρίων ἢ ὑπὸ τοὺς τιτλοφόρους λῃστάς. Οὗτοι λοιπὸν δὲν »κινοῦνται· ἀναμένουν τὴν στιγμὴν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὅστις, »κατ' αὐτοὺς καὶ κατὰ τοὺς ταπεινοὺς ὑπουργούς των, εἶναι »ἀναμφίβολος.

«Ὁ τόπος οὗτος ἔχει ἐνθέρμους ζηλωτάς. . . . . Εἰς συνέ»λευσιν εἰκοσιδύο κοινοτήτων τριῶν ἐπαρχιῶν ἐγράφη πρὸ δε»καπέντε ἡμερῶν ἀναφορὰ, ὅτι ὁ βασιλεὺς πρέπει νὰ δικασθῇ.

«Τὸ μισημβρινὸν αἷμα, τὸ κυκλοφοροῦν εἰς τὰς φλέβας μου, »τρέχει μὲ ὁρμὴν, ὡς ὁ ποταμὸς Ῥοδανός. Συγχώρησόν μοι ἂν »σοὶ δίδω τὸν κόπον ν' ἀναγινώσκῃς τὰς κακογραφίας μου.»

ΒΟΥΟΝΑΠΑΡΤΗΣ.

Ὁ Ναπολέων τῇ 6 Φεβρουαρίου 1792 προεβιβάσθη λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ, καὶ μετ' ὀλίγον ἀπῆλθεν ἐν ἀδείᾳ εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του.

Εἰς τὴν ἐκ Μασσαλίας διάβασίν του πρὸς τὴν Κόρσικαν, εὑρισκόμενος εἴς τινα συναναστροφὴν, ὅπου ἦτον ὁ Δουπουὴς, διευθυντὴς ἐκπαιδευτικοῦ τινος καταστήματος, προκειμένου λόγου περὶ τῶν εἰς τὸν θρόνον συμβάντων δυστυχημάτων ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως·—Ἠξεύρετε διὰ τί οἱ βασιλεῖς εἶναι ἐλεεινοί; εἶπε πάραυτα ὁ Ναπολέων.—Ἴσως σὺ θέλεις μᾶς τὸ εἰπεῖ, ἀπεκρίθη ὁ Δουπουής;— Μάλιστα, Κύριε, ἐπανέλαβεν ὁ νέος, καὶ τολμῶ νὰ σὲ βεβαιώσω ὅτι τὸ παιδαγωγεῖόν σου δυσκολώτερον διευθύνεται ἀπὸ τοῦ μεγαλητέρου βασιλείου τοῦ κόσμου· αἰτία δὲ τούτου εἶναι ὅτι οἱ μὲν μαθηταί σου δὲν ἀνήκουν εἰς σὲ, ὁ δὲ βασιλεὺς, ὁ θέλων νὰ στηριχθῇ, ἐστάθη πάντοτε κύριος τοῦ λαοῦ του.—Ὅλοι ἐφώναξαν κατ' αὐτοῦ.—Φωνάξατε

ὅσῳ θέλετε ἐπανέλαβεν, ἐὰν ἤμην βασιλεὺς, ἤθελον σᾶς ἀποδείξει ὅ, τι λέγω.—

Ὁ Ναπολέων, φθάσας εἰς τὴν Κόρσικαν, καὶ εὑρὼν δύο κόμματα, τό τε ἀγγλικὸν καὶ γαλλικὸν, παρευθὺς ἄνευ δισταγμοῦ ἐνηγκαλίσθη τὸ γαλλικὸν, λαβὼν προσωρινῶς τὴν διοίκησιν ἑνὸς τῶν κορσικῶν ταγμάτων, τῶν ὀργανισθέντων πρὸς κατάθλιψιν τοῦ ἀγγλικοῦ κόμματος, ἀρχηγὸς τοῦ ὁποίου ἦτον ὁ στρατηγὸς Παόλης. Ὁ Ναπολέων εὑρέθη εἰς δυσαρέστων θέσιν, πολεμῶν τὸν πρῶτον φίλον τῆς οἰκογενείας του. Ὁ στρατηγὸς οὗτος ἔλεγε περὶ τοῦ Ναπολέοντος· «Ὁ νέος οὗτος ἔχει ἀρχαίαν κατασκευὴν, εἶναι ἐκ τῶν ἀνδρῶν τοῦ Πλουτάρχου.»

Διαμένων δὲ εἰς τὴν Κόρσικαν ἀνεγίνωσκε τὴν ἱστορίαν τοῦ Κρομβέλλου. Ὁ θεῖός του ἀρχιεπίσκοπος Φέσχος τὸν ἠρώτησε τί φρονεῖ περὶ αὐτῆς;— Ὁ Κρομβέλλος, εἶπεν, εἶναι καλὸν ἔργον, ἀλλ' ἀτελές.— Ὁ θεῖός του, ὅστις ἐνόμιζεν ὅτι ὁ νέος τῷ εἶπε περὶ τῆς ἱστορίας, τὸν ἠρώτησε κατὰ τί ἔσφαλεν ὁ συγγραφεύς;—«Αἴ! τὸν ἀπεκρίθη ἐντόνως ὁ Ναπολέων, δὲν σὲ ὁμιλῶ περὶ τοῦ βιβλίου, ἀλλὰ περὶ τοῦ ὑποκειμένου.

Κατηγορηθεὶς εἰς τὴν Κόρσικαν ὑπὸ τοῦ Περάλδου, ἀρχηγοῦ τοῦ γαλλικοῦ κόμματος καὶ παλαιοῦ ἐχθροῦ τῆς οἰκογενείας του, ὡς ἐρεθίσας τὰς ἀταξίας, ὁ Ναπολέων ἦλθεν εἰς Παρισίους διὰ νὰ ἀπολογηθῇ.

Ἡ ἐποχὴ αὕτη ἦτο ἐποχὴ ἐρεθισμῶν καὶ σπαραγμῶν· ἡ παλαιὰ τάξις τῶν πραγμάτων ἠρανίσθη, χωρὶς ἄλλη νέα σταθερὰ καὶ στερεὰ νὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ· καθ' ἑκάστην δὲ τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα ὑπέσκαπτε πᾶν ὅ,τι ὑφίστατο ἔτι ἐκ τῆς παλαιᾶς γαλλικῆς κοινωνίας. Κατὰ δὲ τὴν 10 Αὐγούστου 1792 κατεστράφη ὁλοσχερῶς, καθ' ἣν ἡμέραν αἱ ἐνορίαι τῶν Παρισίων, ἐπαναστατήσασαι, προσέβαλον ἀθρόως τὰ ἀνάκτορα τῶν Κεραμεικῶν, ὁ δὲ λαὸς ἐξ ἐφόδου ἔλαβε τὸ βασίλειον.

Ὁ Ναπολέων ἵστατο περίεργος μεταξὺ τῶν ἐφορμώντων· ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ γενικοῦ ἐρεθισμοῦ διαλογιζόμενος κατὰ πόσον ἐδύνατο νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῆς συνεπείας τῶν συμβάντων τούτων· —Μὴ ἀνησυχῇς περὶ τῶν ἀνεψιῶν σου, ἔγραφε πρὸς τὸν θεῖόν του Παραδισίνην, οὗτοι ἠμποροῦν μόνοι των νὰ προαχθῶσιν.—

Ἀπολογηθεὶς εἰς Παρισίους περὶ τῶν κατ' αὐτοῦ προσαφθεισῶν κατηγοριῶν, ἐπανῆλθεν εἰς Κόρσικαν κατὰ τὸν Σεπτέμβριον μῆνα 1792, καὶ ἔμεινε μέχρι τῆς κατοχῆς τῆς νήσου παρὰ τῶν Ἄγγλων, οἵτινες διήρπασαν τὴν πατρικήν του περιουσίαν καὶ ἔκαυσαν τὴν οἰκίαν του. Κατὰ τὸν Ἰανουάριον 1793, μία

ναυτικὴ μοῖρα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀντιναυάρχου Τρουγκέτου, κατευθυνομένη κατὰ τῆς Σαρδινίας, ἔρθασεν εἰς τὸ Ἄτιον· ἐπ' αὐτῆς ἐπεβιβάσθη ὁ Ναπολέων μετὰ τοῦ τάγματός του διὰ νὰ ὑποτάξῃ τὰς νήσους τῆς Μαγδαληνῆς. Ἀποτυχὼν δὲ τῆς ἀποστολῆς του, ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Ἄτιον, ἐξ οὗ μετέβη μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς τὴν Μασσαλίαν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τοὺς Παρισίους καὶ ἀνέλαβεν εἰς τὸ πυροβολικὸν, ὡς λοχαγὸς, τὴν ὑπηρεσίαν του, διορισθεὶς εἰς τὴν φρουρὰν τῆς Νικαίας.

Ἀρξαμένου τοῦ πολέμου εἰς τὸ ἐσωτερικόν τε καὶ ἐξωτερικὸν τῆς Γαλλίας, ὁ Ναπολέων ἐστάλη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Καρτὼ κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Μασσαλίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐδημοσίευσε πολιτικήν τινα διατριβὴν, ἐπιγραφομένην *ὁ Βωκαίριος δεῖπνος* (le souper de Beaucaire).

Τὴν 12 Σεπτεμβρίου 1793 προεβιβάσθη ταγματάρχης καὶ προσωρινῶς διοικητὴς τοῦ πυροβολικοῦ τῆς πολιορκίας τῆς Τολώνης, ἡλικίας εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν. Ἐνταῦθα ὁ Ναπολέων ἔδειξε τοιοῦτον ζῆλον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, ὥστε πάντοτε διαμένων εἰς τὰ πυροβολοστάσια, οὐδέποτε ἀπεχωρίζετο τῶν στρατιωτῶν του. Εἰς δὲ τὰς διασκέψεις τοῦ πολεμικοῦ συνεδρίου τῆς πολιορκίας ταύτης λαβὼν μεγίστην ἐπιρροὴν, ἀπέδειξεν ὅτι ἐγνώριζε νὰ σκέπτεται, ὡς καὶ νὰ ἐνεργῇ. Ἐγκατέστησε δ' ἐπὶ τοῦ παραθαλασσίου δύο πυροβολοστάσια, ὀνομαζόμενα τοῦ *Ὄρους καὶ τῶν Ξεβρακώτων*, καὶ τρίτον ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Ἄμμων. Εἷς ἐκ τῶν ἐπιτρόπων τῆς Συμβάσεως ἠθέλησε νὰ κατακρίνῃ τὴν τοποθέτησιν τῶν πυροβόλων·— Πολῖτα, εἶπεν αὐτῷ ὁ νέος ταγματάρχης, κάμνε τὸ ἀντιπροσωπικόν σου ἔργον, καὶ ἄφες ἐμὲ νὰ κάμνω τὸ ἰδικόν μου τοῦ πυροβολιστοῦ· τὸ πυροβολοστάσιον θέλει μείνει ἐκεῖ, ἐγὼ δὲ εἶμαι ὑπόλογος περὶ τῆς ἐπιτυχίας του.—

Εἰς τὴν Τολώνην ὁ Ναπολέων ἐγνώρισε κατὰ πρῶτον τὸν Ζουνὼ, τὸν μετὰ ταῦτα δοῦκα τῆς Ἀβραντίας καὶ ἕνα τῶν ἀρίστων στρατηγῶν του. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐζήτησεν ἕνα στρατιώτην, ὅστις καθ' ὑπαγόρευσίν του νὰ γράφῃ. Ὁ Ζουνὼ, λοχίας τότε τοῦ τάγματος τῆς Χρυσῆς Πλευρᾶς ἐξέρχεται ἐκ τῆς γραμμῆς τοῦ λόχου του, καὶ ἤρχισε νὰ γράφῃ ἐπὶ τοῦ διευθέτου τοῦ πυροβόλου· ἀλλὰ σφαῖρα κανονίου πίπτει πλησίον του καὶ σκεπάζει ἐκ κονιορτοῦ τὸ χαρτίον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔγραφε·—Καλὰ, εἶπε, δὲν ἔχω ἀνάγκην ἄμμου.—

Τὸ πυροβολοστάσιον τοῦ Ὄρους ἦτον ἀκαταπαύστως ἐκτεθειμένον εἰς τὰ ἐχθρικὰ πυρά· διὰ νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς πυροβολι-

ὅτας ὁ Ναπολέων, διέταξε τὸν Ζουνὼ νὰ θέσῃ ἐπ' αὐτῆς μίαν ἐπιγραφὴν ἐνδιαλαμβάνουσαν: *Πυροβολοστάσιον τῶν Ἀτρομήτων*· ἔκτοτε ἅπαντες ἐφιλοτιμοῦντο νὰ ὑπηρετῶσιν εἰς τὴν θέσιν ταύτην.

Τῇ 30 Νοεμβρίου, ἓξ χιλιάδες Ἄγγλοι, διοικούμενοι ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἀρὰ, κάμνουν ἐκδρομὴν, κριεύουν τὸ πυροβολοστάσιον, καὶ ἤρχισαν νὰ καρφόνωσι τὰ πυρόβολα. Ὁ Ναπολέων τρέχει ἐπὶ κεφαλῆς ἑνὸς τάγματος, εἰσχωρεῖ εἰς μίαν τάφρον κατευθυνομένην πρὸς τὸ πυροβολοστάσιον, διατάττει πάραυτα πῦρ, καὶ διὰ τῆς αἰφνιδίου ἐμφανίσεώς του ἐνεσπείρει τὸν τρόμον εἰς τοὺς Ἄγγλους. Ὁ στρατηγὸς Ἀρὰ, πληγωθὶς εἰς τὴν χεῖρα, ἠχμαλωτίσθη, τὰ δὲ στρατεύματά του ὑπεχώρησαν. Μετ' οὐ πολὺ, ἀναχωρησάντων ἐκ τῆς Τολώνης τῶν Ἀγγλων, παρεδόθη ἡ πόλις αὕτη. Κατὰ τὴν πολιορκίαν ταύτην ἐπληγώθη ὁ Ναπολέων ἐλαφρῶς εἰς τὴν κεφαλήν.

Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τολώνης, ὁ στρατηγὸς Δουγαμιέρος προέτεινε τὸν Ναπολέοντα εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀμέσως ὑποστρατήγου, γράφων εἰς τὴν κυβέρνησιν· « Ὁ νέος οὗτος εἶναι ἄξιος τῆς »προσοχῆς σας καὶ θέλει προοδεύσει· ἀλλ' ἐὰν δὲν τὸν προβι»βάσητε, σᾶς λέγω ὅτι ἠμπορεῖ νὰ προβιβασθῇ μόνος του.» Μετὰ ἓξ ἑβδομάδας, τὸν Φεβρουάριον 1794, προεβιβάσθη ὑποστράτηγος, καὶ ἐστάλη εἰς τὸν στρατὸν τῆς Ἰταλίας, διοικούμενον ὑπὸ τοῦ γηραιοῦ στρατηγοῦ Δυμερβιῶνος, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἐκεῖ πυροβολικοῦ. Ὁ στρατηγὸς οὗτος, ἀναγνωρίσας τὴν ἔξοχον ἱκανότητα τοῦ Ναπολέοντος, ὡς ὑπολήπτομένου ἤδη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, συνεβουλεύετο μετ' αὐτοῦ καθ' ὅλας τὰς πολεμικὰς πράξεις του, καὶ μάλιστα ἐνέδ δεν ὁλοσχερῶς εἰς τὰς σκέψεις του. Κατὰ πρότασιν λοιπὸν τοῦ Ναπολέοντος ἔπεμψε 15 χιλιάδας στρατοῦ, διοικουμένου ὑπὸ τοῦ Μασσένα εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ὀνέλλης· αὐτὸς δὲ ὁ Ναπολέων, προσλαβὼν ἓξ χιλιάδας ἐξ αὐτοῦ, προσέβαλε καὶ ἐκυρίευσε τὴν πόλιν ταύτην, τῇ 15 Ἀπριλίου, ἀποδιώξας ἐκεῖθεν 10 χιλιάδας Αὐστριακούς. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθη πρὸς τὸ Τάναρον καὶ ἐκυρίευσε τὴν πόλιν Ὀρμέαν, καὶ ἐπομένως συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν ἅλωσιν τοῦ Σαουργίου. Ὁ στρατηγὸς Δυμερβιὼν, ἀναφέρων ταῦτα πάντα πρὸς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν, ἔγραφε περὶ τοῦ Ναπολέοντος· «Εἰς τὴν ἀγχίνοιαν τοῦ στρατηγοῦ Βο»ναπάρτου ὀφείλω τὰς σοφὰς διατάξεις, αἱ ὁποῖαι μᾶς ἔδωκαν »τὴν νίκην. »

Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ νέα συμβάντα διέκοψαν ἐν ἀκαρεῖ τὴν

πρόσδον τοῦ Ναπολέοντος. Μετὰ τὴν 29 Ἰουλίου 1794, καθ' ἣν ἡμέραν κατεπολεμήθη εἰς Παρισίους τὸ κόμμα τοῦ Ροβεσπιέρου, ὁ Ναπολέων ἐπαύθη τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἐτέθη ὑπὸ κράτησιν εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Νικαίας· ἡ δὲ κατηγορία του συνίστατο ὅτι εἶχε σχέσιν καὶ ἀνταπόκρισιν μετὰ τοῦ νέου Ροβεσπιέρου, καὶ ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν φατρίαν τῶν *Φρικαλέων* (Terroristes). Ἕνεκα τούτου ἔμελλε νὰ παραπεμφθῇ ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Συμβάσεως εἰς Παρισίους, ὡς ὑπόδικος, ἐὰν δὲν ὑπερασπίζετο ὑπὸ τοῦ στρατοῦ· πρὸ πάντων δὲ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Δυμερβιῶνος, ὅστις ἔλεγεν ὅτι δὲν δύναται νὰ τὸν στερηθῇ. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην διεύθυνεν εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Συμβάσεως τὴν ἑξῆς ἀπολογίαν, τῆς ὁποίας τὸ ὕφος, τὸ ἔντονον καὶ τὸ σύντομον ὕφος ἐθαυμάσθη παρὰ πάντων.

«Μοῦ ἀφαιρέσατε τὴν ὑπηρεσίαν μου, μ' ἐθέσατε ὑπὸ κρά»τησιν, καὶ μὲ ἐκηρύξατε ὕποπτον. Ἰδοὺ μὲ ἐστιγματίσατε, »χωρὶς νὰ δικασθῶ ἢ μὲ ἐδικάσατε, χωρὶς ν' ἀπολογηθῶ. Εἰς »ἐπαναστατικὸν Κράτος δύο κλάσεις ὑπάρχουν, οἱ ὕποπτοι »καὶ οἱ πατριῶται.... Εἰς ποίαν λοιπὸν κλάσιν θέλετε νὰ »μὲ κατατάξητε; Ἀπ' ἀρχῆς δὲν προσηλώθην πάντοτε εἰς τὰς »ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως; Δὲν μὲ εἴδετε πάντοτε ἀγωνιζό»μενον, εἴτε κατὰ τῶν ἐσωτερικῶν, εἴτε κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν »ἐχθρῶν; Ἐθυσίασα τὴν πατρῴαν οἰκίαν μου, ἐγκατέλιπον τὰ »κτήματά μου, καὶ τὰ πάντα ἀπώλεσα ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας. «Ἔκτοτε ὑπηρέτησα εἰς τὴν Τολώνην διακεκριμένως πως, μετ' »ὀλίγον δὲ ἠξιώθην ἐν τῷ στρατῷ τῆς Ἰταλίας νὰ συμμερισθῶ »τὰς δάφνας τῆς νίκης εἰς τὴν ἅλωσιν τοῦ Σαουργίου, τῆς Ὀνέλ»λης καὶ τοῦ Ταναρου. Εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς συνωμοσίας τοῦ »Ροβεσπιέρου, ἡ διαγωγή μου ἦτον ἀνδρὸς συνειθισμένου »νὰ ἀφορᾷ εἰς ἀρχάς. Οὐδεὶς δύναται λοιπὸν νὰ μοὶ ἀμφισβη»τήσῃ τὸν τίτλον τοῦ πατριώτου. Διὰ ποῖαν λόγον λοιπὸν μὲ »κηρύττουν ὕποπτον χωρὶς νὰ μὲ ἀκούσωσιν; Ἀθῶος ὢν καὶ »πατριώτης, καί τοι συκοφαντούμενος, ὁπωσδήποτε διατάξει ἡ »Κυβέρνησις, δὲν δύναμαι νὰ παραπονεθῶ κατ' αὐτῆς. Ἐὰν τρεῖς »ἄνθρωποι κηρύξωσιν ὅτι ἔπραξα ἔγκλημά τι, δὲν ἠμπορῶ νὰ »παραπονεθῶ κατὰ τοῦ δικαστοῦ μου, ὅστις θέλει μὲ καταδι»κάσει. Πρέπει οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ νὰ ἀναγκάζωσι τὴν »κυβέρνησιν νὰ ἦναι ἄδικος καὶ ἀντιπολιτική; Ἀκούσατέ με, »ἀφανίσατε τὴν προσαφθεῖσάν μοι κατηγορίαν, καὶ ἀποδώσατέ »μοι τὴν τιμὴν τῶν πατριωτῶν. Μετὰ μίαν ὥραν, ἐὰν οἱ κακοὶ »ζητήσωσι τὴν ζωήν μου, ὀλίγον τὴν ἐκτιμῶ, καὶ συνεχῶς

»τὴν περιεφρόνησα. . . Ἡ μόνη δὲ ἰδέα ὅτι ἠμπορεῖ νὰ χρησιμεύ-
»σῃ αὕτη εἰσέτι εἰς τὴν πατρίδα, μὲ ὑποχρεοῖ νὰ ὑποφέρω τοῦ-
»το μὲ γενναιότητα»,

Ο ἀντιπρόσωποι τῆς Συμβάσεως, μὴ εὑρόντες ὕλην κατηγορίας κατὰ τοῦ Βοναπάρτου, (α) καὶ παρατηροῦντες τὴν δυσαρέσκειαν τοῦ στρατοῦ, ἰδίως δὲ τοῦ στρατηγοῦ Δυμερβιῶνος, ἠλευθέρωσαν αὐτὸν ἀπὸ τῆς κρατήσεως καὶ τὸν ἀποκατέστησαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του. Μετ' οὐ πολύ ὅμως, ἕνεκα εὐτελοῦς ζηλοτυπίας, ὁ λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ Ὠβρὺς, ἐκλεχθεὶς ἀντιπρόσωπος εἰς τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν καὶ διορισθεὶς εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν, μετέθεσε τὸν Ναπολέοντα εἰς τὸ πεζικὸν ὡς ὑποστράτηγον, εἰς τὸν στρατὸν τῆς Βανδέας, ἐπὶ προφάσει ὅτι ἦτο νέος ὡς στρατηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ. Μεταβὰς τότε ὁ Ναπολέων εἰς Παρισίους καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν στρατιωτικῶν, εἶπεν εἰς τὸν Ὠβρύν· « Ταχέως γηράσκει τις εἰς τὸ στάδιον τῆς μάχης, καὶ ἐγὼ εἶμαι ἤδη ἐν αὐτῷ ». Ἀλλ' οἱ λόγοι του ἦσαν ἀνωφελεῖς. Ὁ Ναπολέων, δυσαρεστηθεὶς ὡς ἐκ τῆς μεταθέσεώς του ταύτης ἀπὸ τοῦ τεχνικοῦ ὅπλου εἰς τὸ πεζικὸν, παρητήθη τῆς ὑπηρεσίας· διέμεινε δὲ εἰς Παρισίους, κατοικήσας μετὰ τῶν φίλων του Ζουνῶ καὶ Σεβαστιάνου εἰς εὐτελῆ κατοικίαν, εἰς τὴν ὁδὸν Μιχοδιέρην. Μετὰ δὲ τὴν κατανάλωσιν τῆς μικρᾶς περιουσίας του, ἐπώλησε πρὸς ζωάρκειάν του συλλογὴν βιβλίων τινῶν, τὰ ὁποῖα ἀπέκτησεν εἰς τὴν Μασσαλίαν, χωρὶς νὰ προΐδῃ ὅτι μίαν ἡμέραν ἤθελεν ἔχει εἰς τὴν διάθεσίν του ὅλα τὰ πλούτη τῆς Εὐρώπης. Ἐν τοσούτῳ ὁ Ναπολέων καθ' ἑκάστην ὡμίλει περὶ τῶν ἐκστρατειῶν τῆς Ἰταλίας, καὶ διϊσχυρίζετο, ἀποδεικνύων ὅτι ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ στρέψῃ ἡ Γαλλία τὴν προσοχήν της. Ὅτε δὲ ὁ στρατηγὸς Κελλερμάννος ἐνικήθη εἰς τὸ Ἀπέννινον, προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν ἵνα γνωμοδοτήσῃ περὶ τῆς γενομένης μάχης ταύτης. Ἔκτοτε ὁ Ποντεκουλάνος, ὅστις διεδέχθη τὸν Ὠβρὺν, διώρισεν αὐτὸν νὰ συντάττῃ τὰ σχέδια τῶν μαχῶν. Ἡ ἐργασία αὕτη, οὖσα παθητικὴ εἰς νέον καὶ ἐνεργητικὸν στρατιωτικὸν, ὡς τὸν Ναπολέοντα, δὲν εὐχαρίστει αὐτὸν παντελῶς.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἀπελπισθεὶς τοῦ νὰ ὑπερνικήσῃ τὰς ζηλοτυπίας, τὰς στερήσεις καὶ τὸ μῖσος τῶν ἀντιπάλων

(α) Σημειωτέον ὅτι οὕτως ἐκαλεῖτο μέχρι τῆς ὑπατείας του ὁ Ναπολέων.

του, μὴ θέλων δὲ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἀφήσῃ τὴν ἀνικανότητα, τὴν ἀμάθειαν καὶ τὸ αὐθαίρετον νὰ καταπνίξωσιν ὅ,τι ἠσθάνετο εἰς τὸν ἑαυτόν του, τουτέστι τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἱκανότητά του, ἔστρεψε στιγμιαίως τὰ βλέμματά του ἀπὸ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀνατολὴν, καθότι προσδιωρίσθη ἐκ φύσεως νὰ ἐκπληρώσῃ μεγάλα ἔργα· ἂν δὲ ἡ Γαλλία δὲν τῷ ἐχορήγει τὰ μέσα, ἡ Ἀνατολὴ βεβαίως ἤθελε τὰ χορηγήσει.

Ἀναλογιζόμενος οὕτω συνέταξεν ἔκθεσίν τινα διὰ νὰ πείσῃ τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν, ὅτι τὸ συμφέρον τῆς Δημοκρατίας ἀπαιτεῖ νὰ αὐξήσωσι τὰ ἀμυντικὰ μέσα τῆς ὀθωμανικῆς Πόρτας κατὰ τῆς φιλοδοξίας τῶν μοναρχῶν τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἔκθεσίς του ἐνδιελάμβανεν οὕτως· « Ὁ στρατηγὸς Βοναπάρτης, » ὅστις ἐκ νεότητός του ὑπηρέτει εἰς τὸ πυροβολικὸν, ὅστις » ἐδιοίκησε τὸ πυροβολικὸν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τολώνης καὶ » εἰς δύο ἐκστρατείας τῆς Ἰταλίας, προσφέρει τον ἑαυτόν του » εἰς τὴν κυβέρνησιν διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Τουρκίαν, ὡς ἀπε- » σταλμένος ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως . . . . Θέλει εἶσθαι » ὠφέλιμος εἰς τὴν πατρίδα του, ὑπηρετῶν εἰς τὸ νέον τοῦτο » στάδιον· ἐὰν δὲ δυνηθῇ ν' ἀποκαταστήσῃ ἐπίφοβον τὴν τουρ- » κικὴν δύναμιν, τελειοποιῶν τὴν ὀχύρωσιν τῶν πρωτίστων » φρουρίων της καὶ κατασκευάζων ἕτερα, θέλει προσφέρει νέαν » ὑπηρεσίαν εἰς τὴν πατρίδα του. » Ὁ Βοῤῥιέννος λέγει, ἐὰν τὸ ὑπουργεῖον τῶν στρατιωτικῶν ἔθετεν ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως ταύτης τὴν λέξιν *ἐγκρίνεται*, ἡ λέξις αὕτη ἴσως ἤθελεν ἀλλάξει τὴν φάσιν τῆς Εὐρώπης. Ἀλλ' ἡ κυβέρνησις, ἐνασχολουμένη τότε εἰς τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν πολιτικὴν, δὲν ἐδύνατο νὰ στρέψῃ τὴν προσοχήν της εἰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις, τῶν ὁποίων ἡ ἐπιτυχία ἦτον ἀβέβαιος. Οὕτω δὲ ὁ Ναπολέων ἔμενεν ἀργὸς εἰς τοὺς Παρισίους, ἔνθα ἐσχετίσθη μετὰ τῆς κυρίας Ταλλιένης, ἰσχυρᾶς οὔσης τότε, ἥτις ἐπροστάτευσε καὶ συνέστησεν αὐτὸν εἰς πολλούς. Τὰ δὲ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ εἵλκυον τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ. Τὸ σῶμα του ἦτον ἰσχνὸν, τὸ ἀνάστημά του μέτριον, αἱ παρειαί του ἦσαν κοῖλαι καὶ πελιδναί, ἀλλ' ἐν γένει τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του ἦσαν ὡραῖα· οἱ ὀφθαλμοί του ἦσαν ζωηροί, τὸ βλέμμα του διαπεραστικὸν, ἡ δὲ ὁμιλία του ἦτο ζωηρὰ καὶ ἀρχέτυπος, ὥστε εἵλκυε τὴν προσοχὴν τῶν ἀκροατῶν του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Στάσις ἐν Παρισίοις. — Συνοικέσιον μετὰ τῆς Ἰωσηφίνης — Πρώτη ἐκστρατεία τῆς Ἰταλίας. (1795 — 1796.)

Νέαι περιστάσεις δὲν ἐβράδυναν νὰ ἀναδείξωσι τὸν Ναπολέοντα ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς. Ἡ Σύμβασις κατὰ τὸ νέον σύνταγμα ἐψήφισε τὴν 30 Ἀπριλίου 1795, ὅτι τὰ δύο τρίτα τῶν μελῶν τοῦ προσεχοῦς νομοθετικοῦ σώματος θέλουν ληφθῆ ἐξ αὐτῆς. Ἕνεκα τοῦ ψηφίσματος τούτου τριάκοντα τρεῖς ἐνορίαι τῶν Παρισίων, στασιάσασαι ἀθρόως, ἔλαβον τὰ ὅπλα ἐναντίον τῆς ἐξουσίας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ διοικητὴς τῆς ἐν τῇ πρωτευούσῃ φρουρᾶς, στρατηγὸς Μενοὺ, ἐδείχθη ἀνίκανος νὰ καταπαύσῃ τὴν ἐκραγεῖσαν ἀποστασίαν, ἡ Σύμβασις, λαβοῦσα ὑπονοίας κατ' αὐτοῦ, ἐψήφισε τὸν ἀντιπρόσωπον Βαρρᾶν ἀρχηγὸν τῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ στρατευμάτων· οὗτος δὲ προέτεινε τὸν Βοναπάρτην βοηθὸν αὐτοῦ. Παραδεχθείσης τῆς προτάσεως ταύτης, ὁ Βαρρᾶς, ἀνίκανος μὲν νὰ διοικῇ στρατεύματα, ἀναγνωρίζων ὅμως καλῶς ἐκ τοῦ στρατοῦ τῆς Ἰταλίας τὴν ἔξοχον ἱκανότητα τοῦ Βοναπάρτου, ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὸ ἔργον τοῦτο.

Ὁ Ναπολέων, ἀναλαβὼν τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν τῶν στρατευμάτων, ἐτοποθέτησεν ἄνευ ἀναβολῆς περὶς τῶν ἀνακτόρων τῶν Κεραμεικῶν τεσσαράκοντα πυρόβολα βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ ἰλάρχου Μυράτου, ὃν κατὰ πρῶτον ἐγνώρισε τότε καὶ προσέλαβε μετὰ ταῦτα ὡς ὑπασπιστὴν αὐτοῦ. Οἱ στασιασταὶ, τεσσαράκοντα περίπου χιλιάδες ὄντες, κατεῖχον τὰς ὄχθας τοῦ Σαὶντ-Ρόκ, τὸ Γαλλικὸν θέατρον καὶ τὸ ὕψωμα τῶν Μύλων. Τὸ πῦρ ἤρχισε περὶ τὰς τέσσαρας ὥρας μετὰ μεσημβρίαν, περὶ δὲ τὰς ἓξ ὥρας οἱ ἀποστάται ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἀπωλέσαντες περίπου χιλίους διακοσίους ἄνδρας.

Μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῆς στάσεως, ἡ συνέλευσις εὐχαρίστησε τὸν Βαρρᾶν περὶ τούτου· ἀλλ' οὗτος μετὰ πολλῆς παῤῥησίας εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι εἰς τὰ δραστήρια καὶ σοφὰ μέτρα τοῦ στρατηγοῦ Βοναπάρτου ὀφείλεται ἡ σωτηρία τοῦ περιβόλου τούτου. Ἅπαντες ἐπῄνεσαν τὸν Βαρρᾶν διὰ τὴν εἰλικρίνειάν του ταύτην, καὶ διώρισαν αὐτὸν διοικητὴν τῶν Παρισίων, τὸν δὲ Ναπολέοντα ὑπ' αὐτόν.

Τοιουτοτρόπως ὁ Ναπολέων, ἐγερθεὶς τὸ πρωὶ ἄνευ χρημάτων, ἄνευ θέσεως, ἄνευ ἐπιῤῥοῆς καὶ σχεδὸν ἄνευ ἄρτου, τὴν ἑσπέραν εὑρέθη ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ τῆς πρωτευούσης, μὲ τὸν ὁποῖον ἔσωσε τὴν νεοσυστηθεῖσαν κυβέρνησιν. Ἡ δὲ Σύμβασις

ἀντήμειψεν αὐτὸν, τὴν 16 Ὀκτωβρίου, καὶ μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιστρατήγου. Ἀλλ' ὁ ὄχλος ἐκάλει αὐτὸν σφαιροβόλον.

Ἐνῷ δὲ κατεγίνετο εἰς τὴν γενικὴν ἀφόπλισιν τῶν στασιαστῶν τῶν Παρισίων, ἦλθε πρὸς αὐτὸν νεανίας τις, ἡλικίας δώδεκα ἐτῶν, ζητῶν τὸ ξίφος τοῦ πατρός του. Ὁ νεανίας οὗτος ἦτον ὁ Εὐγένιος Βωαρνὲς, υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Ἀλεξάνδρου Βωαρνὲ, ἀποθανόντος ἐπὶ τῆς λαιμητόμου, ὡς βασιλικοῦ, κατὰ τὸ 1793. Ὁ Ναπολέων, ὑποδεχθεὶς αὐτὸν φιλοφρόνως, τῷ ἀπέδωκε τὸ ξίφος. Ὁ νέος ἐπιστρέφων, διηγήθη πρὸς τὴν μητέρα του Ἰωσηφίναν τὴν φιλοφροσύνην, τὴν ὁποίαν ἔλαβε παρ' αὐτοῦ. Ἡ Κυρία Βωαρνὲ, νέα ἔτι οὖσα καὶ ὡραία, ὑπῆγε καὶ εὐχαρίστησε τὸν Ναπολέοντα, ὅστις ὠφεληθεὶς ἐκ τῆς εὐκαιρίας ταύτης, ἐσχετίσθη μετ' αὐτῆς στενῶς.

Ἀλλ' ἡ σχέσις αὕτη δὲν ἦτον ἐφήμερος καὶ ἀπὸ σκοποῦ· διότι ὁ Ναπολέων, τρωθεὶς ἀπὸ τὰ κάλλη τῆς κυρίας Βωαρνὲ, ἐζήτησεν αὐτὴν εἰς γάμον (διὰ νὰ πληρωθῇ ἡ πρόρρησις μιᾶς ἀράπισσας, ἥτις εἶπε πρὸς τὴν Ἰωσηφίναν ὅτι μέλλει νὰ γένῃ βασίλισσα). Τὴν 9 Μαρτίου 1796 ἐξετελέσθη ὁ γάμος· τὸ προικοσύμφωνον ἐνδιελάμβανεν ὅτι ὁ Ναπολέων Βοναπάρτης ἐγεννήθη τὴν 5 Φεβρουαρίου 1768, ἡ δὲ Ἰωσηφίνα τὴν 23 Ἰουνίου 1767· μ' ὅλον ὅτι εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ Ναπολέων ἐγεννήθη τὴν 15 Αὐγούστου 1769, ἡ δὲ Ἰωσηφίνα, τὴν 22 Ἰουνίου 1763.

Ἐν τούτοις ὁ διοικητὴς τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ στρατοῦ, στρατηγὸς Σκερέρος, ἕνεκα τῆς ἀνικανότητός του ἐξυθένισε τὰ ὅπλα καὶ τὴν τιμὴν τῆς Δημοκρατίας, ὡς ἐκ τῆς κακῆς δὲ διαχειρίσεώς του ἀπωλέσθησαν οἱ ἵπποι τοῦ ἱππικοῦ. Ὅθεν ὁ στρατὸς, στερούμενος πάντων, δὲν ἐδύνατο νὰ διαμείνῃ πλέον εἰς τὰς θέσεις του. Ἡ κυβέρνησις, μὴ ἔχουσα οὔτε χρήματα, οὔτε τροφὰς διὰ νὰ θεραπεύσῃ τὸ κακὸν, ἐξαπέστειλε νέον διοικητὴν τοῦ στρατοῦ· οὗτος δὲ κατ' εὐτυχίαν ἦτον ὁ Ναπολέων.

Ὁ Ναπολέων, ἀναχωρῶν ἐκ τῶν Παρισίων περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαρτίου 1796, ἔφθασε τῇ 20 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Νικαίας, καὶ εὐθὺς ἐπεθεώρησε τὸν στρατόν· παρατηρῶν δὲ τὴν ἀθλίαν κατάστασιν εἰς ἣν εὑρίσκοντο οἱ στρατιῶται, εἶπε πρὸς αὐτούς·

« Στρατιῶται, εἶσθε γυμνοὶ καὶ πεινασμένοι· ἡ Κυβέρνησις
» σᾶς χρεωστεῖ πολλὰ, πλὴν δὲν δύναται νὰ σᾶς δώσῃ τίποτε·
» ἡ ὑπομονὴ, τὴν ὁποίαν δεικνύετε ἐν τῷ μέσῳ τῶν βρά-
» χων τούτων, εἶναι ἀξιοθαύμαστος· ἀλλὰ ταῦτα πάντα δὲν

» σᾶς δοξάζουν. Θέλω νὰ σᾶς ὁδηγήσω εἰς τὰς εὐφορωτέρας » πεδιάδας τοῦ κόσμου· πλουσίας ἐπαρχίας, μεγάλας πόλεις » θέλετε ἔχει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν σας, ὅπου θέλετε εὕρει τιμὰς, » δόξαν καὶ πλούτη. Στρατιῶται τῆς Ἰταλίας! στερεῖσθε ἀν» δρίας καὶ καρτερίας; »

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ νέου ἀρχηγοῦ ἐνθουσίασαν μὲν τοὺς στρατιώτας, ἀλλ' ὁ Ναπολέων ἔπρεπε νὰ ὑπερνικήσῃ πολλὰς δυσκολίας. Ἔλαβε τὴν διοίκησιν 30 χιλιάδων νέων στρατιωτῶν ἐστερημένων πάντων, οἵτινες, ζῶντες ἐκ λεηλασιῶν, ἀπώλεσαν πᾶσαν πειθαρχίαν. Οἱ διοικοῦντες αὐτοὺς στρατηγοὶ, Μασσένας, Ὠγερὼ, Σερβουριέριος καὶ λοιποὶ παλαιοὶ καὶ ἀποδεδειγμένης ἱκανότητος στρατηγοὶ, οἵτινες διέπρεψαν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, δυσκόλως ἤθελον ἀνεχθῆ νὰ διοικῶνται ὑπὸ στρατηγοῦ νέου, ἡλικίας μόλις εἰκοσιεπτὰ ἐτῶν, ἄνευ προηγουμένης πείρας καὶ μεγάλων στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἐκδουλεύσεων· ἐκτὸς τῶν πρὸ μικροῦ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ. Πρὸς τούτοις ὁ Ναπολέων οὐδεμίαν ἐξωτερικὴν ἐπίδειξιν εἶχεν· ἦτον, ὡς ἐρρέθη, ἰσχνὸς, μικρόσωμος, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἐπιβλητικὸν εἶχεν εἰμὴ τὸ ζωηρὸν βλέμμα του· ἔμελλε δὲ νὰ πολεμήσῃ δύο ἰσχυροὺς στρατοὺς τῶν τε Αὐστριακῶν καὶ Πεδεμοντίων, ἀμφοτέρους συγκειμένους ἀπὸ 60 χιλιάδων ἀνδρῶν, καλῶς ἐξησκημένων εἰς τὰ πολεμικὰ ἔργα, ἔχοντας πολυάριθμον καὶ καλὸν ἱππικὸν καὶ πυροβολικὸν, καὶ ἐφωδιασμένους ἐξ ὅλων τῶν ἀναγκαίων τοῦ πολέμου. Εἰς τοιαύτην κατάστασιν λοιπὸν εὑρισκόμενος ὁ Ναπολέων, ἵνα εὐδοκιμήσῃ, ἔπρεπε νὰ πράξῃ τεράστια ἔργα. Ἀλλ' ὅταν προσκαλῆται τις νὰ ἐκπληρώσῃ ὑψηλήν τινα ἐντολὴν, πρέπει νὰ ἦναι πεπεισμένος ὅτι ἡ θεία Πρόνοια δὲν θέλει ἐγκαταλείψει αὐτόν· τοιαύτην δὲ πεποίθησιν εἶχε πάντοτε ὁ νέος ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἀκολούθως.

Ὁ Ναπολέων, ἵνα θεραπεύσῃ τὰς πρώτας ἀνάγκας τοῦ στρατοῦ, διένειμεν εἴκοσι τάλληρα εἰς ἕκαστον στρατηγὸν καὶ ὀλίγον ἡμερῶν μισθὸν εἰς τοὺς στρατιώτας ἐκ τῶν 60 χιλιάδων φράγκων, ἅτινα ἔλαβε παρὰ τοῦ Διευθυντηρίου πρὶν ἀναχωρήσῃ, ἐπομένως μετέφερε τὸ στρατόπεδον εἰς τὴν Ἀλβέργαν. Ἡ δὲ πρόθεσίς του ἦτο νὰ διαχωρίσῃ τοὺς δύο ἐχθρικοὺς στρατοὺς, τόν τε πεδεμόντιον καὶ αὐστριακὸν, καὶ νὰ πολεμήσῃ ἑκάτερον αὐτῶν ἰδιαιτέρως, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ τῶν Ἀπεννίνων ὀρέων. Τούτων ἕνεκεν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Σαβόναν ἵνα διατάξῃ τὰς περὶ τῆς πορείας τοῦ στρατοῦ.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ, στρατάρχης Βωλιεὺς, γέρων, ἡλικίας ἑβδομηκονταέξ ἐτῶν, ὢν μεγίστης ὑπολήψεως κατά τε τὴν ἀνδρίαν καὶ φρόνησιν, διακριθεὶς κατὰ τὰς ἀρκτῴας ἐκστρατείας, ἐννοήσας τὴν πρόθεσιν τοῦ ἀντιπάλου του, καὶ θέλων νὰ προλάβῃ αὐτὸν, πληροφορηθεὶς δὲ καὶ περὶ τῆς κακῆς καταστάσεως τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἀπεφάσισεν ἐκ τῆς ἀμυντικῆς θέσεως, ἣν εἶχε μέχρι τοῦδε, νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐπιθετικὴν, καὶ νὰ προσβάλῃ τὸν γαλλικὸν στρατόν.

Ὁ στρατηγὸς Ἀργεντὼ, τῇ 11 Ἀπριλίου ἀπὸ πρωΐας, κατὰ διαταγὴν τοῦ Βωλιέως προσέβαλε τὸ Μοντενόττον, καὶ κατέλαβε τάχιστα τὰς θέσεις τῆς γαλλικῆς ἐμπροσθοφυλακῆς. Ὁ δὲ στρατηγὸς Ῥοκαβῖνος, τὸ Μοντε-Λεγίνον, ὅπου ἦτον ὠχυρωμένος ὁ συνταγματάρχης Ῥαμπῶνος. Οἱ Αὐστριακοὶ, ἐμψυχωθέντες ἐκ τῶν πρώτων ἐπιτυχιῶν των, προεχώρουν θαῤῥαλέως διὰ νὰ ὑπερπηδήσωσι καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐμπόδιον· ἀλλ' ἀποκρουσθέντες παρὰ τῶν Γάλλων, ὑπεχώρησαν μὲ πολλὴν ζημίαν των.

Ὁ Ναπολέων, μαθὼν τὴν ἦτταν τῶν Αὐστριακῶν, ἐν τῷ ἅμα ἀνέλαβε τὴν πραγματοποίησιν τῆς μελετωμένης προθέσεώς του· καὶ τῇ ἐπαύριον, 12 Ἀπριλίου, προσβάλλει τὸν ἐχθρικὸν στρατὸν, συνάπτει πεισματώδη μάχην εἰς τὸ Μοντενόττον, νικᾷ αὐτοὺς καὶ τοὺς ἀναγκάζει νὰ ὑποχωρήσωσιν. Ἡ κυρίευσις μέρους τῶν Ἄλπεων, χίλιοι πεντακόσιοι φονευμένοι, δύο χιλιάδες πεντακόσιοι αἰχμάλωτοι, ἐξ ὧν ἑξήκοντα ἀξιωματικοὶ, καὶ ἡ ἅλωσις πολλῶν σημαιῶν ἦσαν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ Ναπολέων, παρατηρῶν τὴν ἀνδρίαν νέου τινὸς ἀξιωματικοῦ, ἐν τῷ ἅμα προβιβάζει αὐτὸν συνταγματάρχην· οὗτος δὲ ἦτον ὁ μετὰ ταῦτα ἔνδοξος στρατάρχης Λάννας. Ἔκτοτε ὅλοι οἱ γηραιοὶ στρατηγοὶ, οἱ πρὸ ὀλίγου δυσανασχετοῦντες διὰ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Βοναπάρτου, ἐσέβοντο αὐτὸν διά τε τὴν ἀνδρίαν καὶ στρατηγικὴν ἐμπειρίαν του· οὐδεὶς τοῦ λοιποῦ ἐπέκρινε τὰς διαταγάς του. Εἰς πᾶσαν δὲ κίνησιν τοῦ στρατοῦ, ἅμα ἐμάνθανεν ὅτι ὁ Βοναπάρτης διέταξε τοῦτο, ἅπαντες ἔλεγον ὅτι καλῶς ἔχει.

Ὁ Ναπολέων, ἵνα ἐμψυχώσῃ τὰ στρατεύματά του, ἐπιθεωρεῖ ταῦτα τὴν ἐπιοῦσαν. Οἱ στρατιῶται, ἐνθαῤῥυνθέντες ἐκ τῶν κατὰ τῶν ἐχθρῶν νικῶν των ἐζήτησαν μὲ μεγάλας φωνὰς ἄρτον καὶ ἐνδύματα, ἀπειλοῦντες ὅτι θέλουν παύσει τῆς ὑπηρεσίας, ἂν εἰσέτι ἠθέλουν ὑποφέρει τὰς αὐτὰς στερήσεις. Ὁ δὲ Ναπολέων, μὴ ἠμπορῶν νὰ θεραπεύσῃ τὰς κατεπειγούσας ἀνάγ-

κας των, ἀντὶ νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰ στασιώδη παράπονα τῶν ταραχοποιῶν στρατευμάτων, εἶπε πρὸς αὐτοὺς, δεικνύων ἐκ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων, ὅπου ἦσαν, τὰς πεδιάδας τοῦ Πεδεμοντίου καὶ τῶν Μεδιολάνων· « Στρατιῶται! ἰδοὺ οἱ ἀγροὶ τῆς εὐφόρου Ἰτα-» λίας! ἡ ἀφθονία κεῖται ἐνώπιόν σας· μάθετε νὰ τὴν κατακτή-» σητε, μάθετε νὰ νικᾶτε, ἡ δὲ νίκη τῇ ἐπαύριον θέλει σᾶς δώσει » πάντα ὅσων στερεῖσθε σήμερον. Ὁ μὲν Ἀννίβας ἐβίασε τὰς » Ἄλπεις, ἡμεῖς δὲ τὰς διαβαίνομεν. » Εὐθὺς δὲ, τῇ 13 καὶ 14 Ἀπριλίου, διατάττει τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ Πε-δεμόντιον, ὅπου συνάπτων διαφόρους μάχας, κυριεύει εἰκοσιδύο πυρόβολα, δεκαπέντε σημαίας καὶ συλλαμβάνει ἐννέα χιλιάδας αἰχμαλώτων. Νέα ἐπιβοήθεια στρατευμάτων, σταλεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σαρδηνίας, ἐνικήθη εἰς τὸ Βίσον καὶ εἰς τὸ Μο-δόϊον τῇ 20 καὶ 22 Ἀπριλίου. Ὁ μονάρχης οὗτος, ἐκπλαγείς, ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ συνθήκην· ἀλλ' ὁ Ναπολέων, ὡς μὴ ἔχων τοιαύτην πληρεξουσιότητα, συνωμολόγησεν ἀνακωχὴν πολέμου, λαβὼν ὡς ἐχέγγυον τὰ τρία ἰσχυρότερα φρούρια τοῦ Πεδε-μοντίου.

Ταῦτα δὲ πάντα ὁ Ναπολέων θέλων ν' ἀναγγείλῃ εἰς τὴν Γαλλίαν διὰ τοῦ ἐπισημοτέρου τρόπου, ἐξαπέστειλε τὸν ὑπα-σπιστὴν αὐτοῦ Μυράτον εἰς Παρισίους ἵνα παρουσιάσῃ εἰς τὸ Διευθυντήριον εἰκοσι καὶ μίαν σημαίας, κυριευθείσας ἐκ τοῦ ἐχ-θροῦ· πρὸς δὲ εἰς τὸν ὑπ' αὐτὸν στρατὸν ἐξέδωκε τὴν ἑξῆς διακήρυξιν·

« Στρατιῶται, ἐν τῷ διαστήματι δεκαπέντε ἡμερῶν, ἐκερ-» δίσατε ἓξ νίκας, ἐκυριεύσατε εἰκοσιμίαν σημαίας, πεντήκοντα » πυρόβολα, πολλὰ ὀχυρὰ φρούρια, καὶ κατεκτήσατε τὸ πλεῖ-» στον μέρος τοῦ Πεδεμοντίου· ἠχμαλωτίσατε δὲ δεκαπέντε » χιλιάδας, καὶ ἐφονεύσατε καὶ ἐπληγώσατε δέκα χιλιάδας » ἐχθρῶν. Μέχρι τοῦδε ἐπολεμήσατε μεταξὺ τῶν ξηρῶν πε-» τρῶν, αἵτινες ἐλαμπρύνθησαν μὲν διὰ τῆς ἀνδρίας σας, ἀλλ' » ἦσαν ἀνωφελεῖς διὰ τὴν πατρίδα σας· μ' ὅλον ὅτι ἤδη ἐξισοῦ-» σθε διὰ τὰς ὑπηρεσίας σας μὲ τὸν νικηφόρον στρατὸν τῆς » Ὁλλανδίας καὶ τοῦ Ῥήνου. Ἐστερημένοι πάντων, ἀνεπλήρω-» σατε τὰ πάντα· ἐκερδίσατε μάχας ἄνευ πυροβόλων, διέβητε » ποταμοὺς ἄνευ γεφυρῶν, ὡδοιπορήσατε συντόνως ἄνευ ὑπο-» δημάτων, καὶ διενυκτερεύσατε ἄνευ ἄρτου· μόνον δ' αἱ δημο-» κρατικαὶ φάλαγγες ἦσαν ἱκαναὶ νὰ πράξωσι τοιαῦτα ἐξαί-» ρετα ἔργα. Χάρις εἰς ὑμᾶς, στρατιῶται, τὰ πάντα ἐτελέσθησαν.

« Οἱ πρὸ ὀλίγου προσβάλλοντές σας μετὰ θρασύτητος στρατοὶ

» φεύγουν ἤδη ἐνώπιόν σας· οἱ δὲ ἐνδομύχως χαίροντες διὰ τοὺς » θριάμβους τῶν ἐχθρῶν σας, αἰσχύνονται ἤδη καὶ τρέμουν. » Ἀλλὰ, στρατιῶται, δὲν πρέπει νὰ ἀποκάμετε· οὐδὲν ἔτι ἐπρά- » ξατε, διότι ὑπολείπονται πολλὰ εἰσέτι νὰ πράξετε. Μήτε τὸ » Τωρῖνον, μήτε τὰ Μεδιόλανα εἶναι ἰδικά σας· διότι οἱ ἐχθροί » σας καταπατοῦν εἰσέτι τοὺς τάφους τῶν νικητῶν τῶν » Ταρκουίνων.

« Ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐκστρατείας εἴσθε ἐστερημένοι πάντων· » ἀλλ' ἤδη ἀπηλαύσατε ἄφθονα τὰ πάντα. Αἱ ἐκ τῶν ἐχθρῶν » κυριευθεῖται ἀποθῆκαι εἶναι πολλαὶ καὶ καλῶς ἐφωδιασμέναι. » Τὸ πολιορκητικὸν πυροβολικὸν ἔφθασεν· ἡ δὲ πατρὶς περι- » μένει ἀπὸ σᾶς μεγάλα ἔργα. Σεῖς θέλετε δικαιώσει τὰς ἐλπί- » δας της· διότι ἅπαντες φλέγεσθε νὰ ἐπεκτείνετε τὴν δόξαν » τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ, νὰ ταπεινώσητε τοὺς ὑπερηφάνους βασι- » λεῖς τοὺς διαλογιζομένους νὰ μᾶς δεσμεύσωσι, νὰ ἐπιβάλετε » ἔνδοξον εἰρήνην, ἀποζημιοῦσαν τὰς θυσίας τῆς πατρίδος μας. » Ἅπαντες δὲ θέλετε, βεβαίως, ἐπανερχόμενοι εἰς τὸν κόλπον » τῶν οἰκογενειῶν σας, νὰ λέγητε ἐνασμενιζόμενοι,» *Ἤμην εἰς* » *τὸν νικηφόρον στρατὸν τῆς Ἰταλίας.* »

« Φίλοι, σᾶς ὑπόσχομαι τὴν ἀπόκτησιν τούτων· ἀλλ' ὑπάρ- » χει ὅρος τις, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ὁρκισθῆτε, ὅτι θέλετε δια- » τηρήσει· οὗτος δὲ εἶναι τὸ νὰ σέβεσθε τοὺς λαοὺς, τοὺς » ὁποίους ἐλευθερόνετε ἀπὸ τῶν δεσμῶν των, καὶ νὰ καταστέλ- » λετε τὰς λεηλασίας, τὰς ὁποίας πράττουν οἱ κακοῦργοι, » παρακινούμενοι ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν μας. Ἄνευ τούτου, ἀντὶ νὰ » ἦσθε ἐλευθερωταὶ τῶν λαῶν, θέλετε εἶσθαι ἡ μάστιξ αὐτῶν· » ὁ δὲ γαλλικὸς λαὸς θέλει σᾶς ἀποκηρύξει. Αἱ νῖκαί σας, ἡ » ἀνδρία σας, τὸ αἷμα τῶν εἰς τὰς μάχας πεσόντων ἀδελ- » φῶν σας, πάντα θέλουν ἀφανισθῆ, πρὸ πάντων δὲ ἡ τιμὴ » καὶ ἡ δόξα. Τὸ καθ' ἡμᾶς, ἐγώ τε καὶ οἱ στρατηγοί σας, » οἵτινες ἀπολαμβάνομεν τὴν ἐμπιστοσύνην σας, θέλομεν ἐρυ- » θριᾷ, διοικοῦντες στρατὸν, μὴ γνωρίζοντα νόμον εἰμὴ τὴν » δύναμιν.

« Περιβεβλημένος δὲ τὴν ἐθνικὴν ἐξουσίαν, θέλω προσπαθή- » σει νὰ καθυποβάλω ὀλίγους σληροκαρδίους ἀνθρώπους εἰς τὸ νὰ » σέβωνται τοὺς κοινωνικοὺς νόμους καὶ τὴν τιμὴν, ἀντὶ νὰ τοὺς » καταπατῶσιν ἀσυστόλως· δὲν θέλω δὲ ὑποφέρει ληστὰς » ἀυαυρόνοντας τὰς δάφνας σας . . . »

Ὁ Βωλιεὺς, καταδιωκόμενος οὕτω, κατέφυγε διὰ συντόνου πορείας εἰς τὰ Μεδιόλαγα· ὁ δὲ Ναπολέων διέβη τὸν ποταμὸν

Πάδον, καὶ κατέλαβεν εὐθὺς τὴν Πλακεντίαν. Ὁ Δοὺξ τῆς Πάρμας καὶ Πλακεντίας, φοβηθεὶς ἐζήτησε τὴν εἰρήνην, ἥτις καὶ ἔγεινεν ἐπὶ πληρωμῇ δύο ἑκατομμυρίων φράγκων, χιλίων ἑπτακοσίων διαφόρων ἵππων, δέκα χιλιάδων κανταρίων σίτου, πέντε χιλιάδων βρόμης καὶ δύο χιλιάδων βοῶν. Ὁ Ναπολέων, μὴ εὐχαριστηθεὶς εἰς ταῦτα πάντα, ἐζήτησε καὶ εἴκοσιν εἰκονογραφίας ἐκ τῶν ὡραιοτέρων τῶν εὑρισκομένων εἰς τὰ δύο δουκάτα, κατ' ἐκλογὴν καλλιτέχνων διορισθέντων ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις, καθὸ Ἰταλὸς, ἀγαπῶν τὰς ὡραίας τέχνας, ἤθελε νὰ γοητεύσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τοὺς σοφοὺς τῶν Παρισίων. Ὁ Δοὺξ τῆς Πάρμας προσήνεγκεν εἰς τὸν αὐτὸν ἓν ἑκατομμύριον φράγκων ἵνα διατηρήσῃ τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Ἱερωνύμου· ἀλλ' ὁ Ναπολέων εἶπεν εἰς τοὺς περιεστῶτας αὐτῷ· « Τὸ προσφερόμενον ἑκατομμύριον τοῦτο ἐντὸς ὀλίγου θέλομεν δαπανήσει, θέλομεν δὲ ἀποκτήσει πολλὰ ἑκατομμύρια· ἓν ὅμως ἀριστούργημα εἶναι ἀθάνατον· θέλει στολίσει τὴν πατρίδα μας. Ὅθεν δὲν παρεδέχθη τὴν χρηματικὴν ταύτην προσφορὰν τοῦ δουκὸς τούτου.

Ἡ εἴδησις τούτων ὅλων, φθάσασα ἐν ἀκαρεῖ εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐξέπληξε πάντας, οἵτινες ἠρώτων ποῖος εἶναι ὁ νέος οὗτος στρατηγὸς, ὅστις τόσον ταχέως ἐνίκησε τὸν ἐχθρὸν καὶ ἔπραξε τοσαῦτα κατορθώματα; Προσέτι καὶ αὐτὸ τὸ Διευθυντήριον ἔμενεν εἰς ἀπορίαν, μανθάνον τὰς νίκας τοῦ στρατηγοῦ Βοναπάρτου· διότι, διορίζον αὐτὸν εἰς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ στρατοῦ, οὐδὲν ἄξιον λόγου ἤλπιζεν ἀπὸ τοσοῦτον ὀλίγου στρατοῦ, καὶ μάλιστα ἐστερημένου πάντων τῶν ἀναγκαίων.

Ἐν τούτοις ὁ αὐστριακὸς στρατὸς ὑπεχώρησεν εἰς τὸ Λόδη, καὶ ὠχυρώθη ὄπισθεν τοῦ Ἀδδούα ποταμοῦ, ὁρμητικοῦ καὶ βαθέος· δέκα δὲ χιλιάδες ἐξ αὐτοῦ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Σεβοττανδόρφου μετὰ τριάκοντα πυροβόλων διωρίσθησαν νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν γέφυραν τοῦ Λόδη, ἔχουσαι μῆκος ἑξακοσίων ποδῶν. Τὴν 12 Μαΐου, ὁ Ναπολέων κατοπτεύει τὴν θέσιν ταύτην, καὶ διατάττει νὰ κατασκευασθῇ ἓν πυροβολοστάσιον ἐνώπιόν του, καί τοι τῶν ἐχθρικῶν σφαιριδίων ἐκβαλλομένων ὡς χάλαζα, τὸ ὁποῖον ἐγκατέστη διὰ νὰ ἀντικρούῃ τὰ πυρὰ τῶν Αὐστριακῶν. Συγχρόνως διατάττει τὸν στρατηγὸν Μασσέναν νὰ σχηματίσῃ ὅλα τὰ τάγματα τῶν ἐπιλέκτων εἰς ἀθρόαν φάλαγγα, καὶ νὰ διευθύνῃ τὴν κατὰ τῆς γεφύρας προσβολὴν, ὑποστηρίζων αὐτὴν μὲ τὸ ὑπόλοιπον τῆς μεραρχίας ταύτης, καὶ μὲ τὴν τοῦ στρατοῦ Ὠγερώ. Τὰ τύμπανα σημαίνουν τὸ βῆμα προσβολῆς, ἡ δὲ φοβερὰ φάλαγξ τῶν ἐπιλέκτων, ἡ κεφαλὴ τῆς ὁποίας ἐσχη-

ματίζετο ἀπὸ τοῦ Β'. τάγματος τῶν εὐζώνων, ἐπήδησεν ἐπὶ τῆς γεφύρας μὲ τὰς συνήθεις κραυγάς « *Ζήτω ἡ Δημοκρατία*»! ἀλλὰ τὰ πυρὰ τῶν ἐχθρικῶν πυροβόλων τὴν ἐπροξένηταν δισταγμόν. Ἐὰν εἰς τὴν ἀπορίαν ταύτην ἡ φάλαγξ ἔμενε μίαν στιγμὴν εἰσέτι, τὸ πᾶν ἀπώλλυτο. Ὁ Ναπολέων ὅμως, γνωρίσας τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς τῶν προσβαλλόντων σωμάτων, καὶ ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τῶν στρατιωτῶν τὴν συνήθη ἀνδρίαν των. Πάραυτα τὰ σώματα ταῦτα ἐφορμοῦν ἐκ νέου, καὶ ἐν ἀκαιρεῖ διαβαίνουν τὴν γέφυραν, καταστρέφουν τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἁρπάζουν εἴκοσι πυρόβολα.

Ὁ Ναπολέων μετὰ ταῦτα σπεύδει νὰ φθάσῃ εἰς τὰ Μεδιόλανα, τὰ ὁποῖα οἱ Αὐστριακοὶ δὲν ἐδύναντο ἐπὶ πλέον νὰ τὰ ὑπερασπίσωσιν. Ὁ ἀρχιδοὺξ τῶν Μεδιολάνων φεύγει· ἡ πόλις ἐπαναστατεῖ καὶ κηρύττεται ὑπὲρ τῶν Γάλλων· τὰ δ' ἐπὶ τοῦ αὐστριακοῦ οἴκου ἐγχαραγμένα σήματα κατεκρημνίσθησαν.

Τὴν 15 Μαΐου, κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν τῆς πρωΐας, ὁ γαλλικὸς στρατὸς εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς τὰ Μεδιόλανα. Ὁ Ναπολέων, εἰσερχόμενος εἰς τὴν πόλιν ταύτην, εὗρε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ λαοῦ καὶ τὴν πολιτοφυλακὴν, παρατεταγμένους στοιχηδὸν, καὶ ἀποθέτοντας τὰ ὅπλα ἐνώπιόν του κατὰ τὴν διάβασίν του· οἱ δὲ ἀντιπρόσωποι τῆς πόλεως καὶ τῶν εὐγενῶν ἐξελθόντες ἐπὶ λαμπρῶν ὀχημάτων πρὸς προϋπάντησιν, ἐπευφήμουν αὐτὸν μετὰ τοῦ λαοῦ ἐπανειλημμένως. Προηγουμένου δὲ μεγάλου μέρους τῶν κυριευσάντων τὴν γέφυραν Λόδη ἐπιλέκτων, ὁ Ναπολέων, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μασσένα, τοῦ διαπρέψαντος κατὰ τὴν διάβασιν τῆς εἰρημένης γεφύρας, ἐπορεύετο, περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν τῶν ἐπιτελῶν του, καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς πολιτοφυλακῆς· τοιουτοτρόπως ἔφθασε μέχρι τῆς πλατείας τῶν Ἀνακτόρων τοῦ ἀρχιδουκὸς, ὅπου ἦτον ἤδη ἡτοιμασμένον τὸ κατάλυμά του. Ἐν καιρῷ τῆς θριαμβευτικῆς ταύτης εἰσόδου, ἡ γαλλικὴ καὶ μεδιολανικὴ μουσικὴ ἐκ συμφώνου ἤνοιγαν τοὺς ἤχους των μετὰ τῶν ἐπευφημιῶν τῶν πολιτῶν· πολυτελὲς δὲ γεῦμα διακοσίων προσκεκλημένων ἡτοιμάσθη εἰς τὰ Ἀνάκτορα. Ἡ ἡμέρα αὕτη, καθ' ἣν ὁ Ναπολέων ἐμαθήτευσε τῆς δόξης, ἐτελείωσε δι' ἑνὸς λαμπροῦ χοροῦ, εἰς τὸν ὁποῖον παρῆσαν αἱ κυρίαι τῶν Μεδιολάνων, ἐστολισμέναι μὲ τὰ ἐθνικὰ γαλλικὰ χρώματα.

Ὁ Ναπολέων, ὢν δραστήριος πάντοτε, δὲν ἀπεκοιμήθη εἰς τοὺς κόλπους τοῦ θριάμβου του· τῇ ἐπαύριον τῆς ἐν τῇ πόλει ἀφίξεώς του, ἐφρόντισε περὶ τῆς στενῆς πολιορκίας τῆς ἀκρο-

πόλεως· οἱ δὲ κάτοικοι φοβούμενοι μήπως οἱ Αὐστριακοὶ σρέψουν τὰ πυρά των κατὰ τῆς πόλεώς των, συνεβιβάσθησαν μετὰ τοῦ φρουράρχου τῆς ἀκροπόλεως νὰ προφυλάξῃ οὗτος τὴν πόλιν ἐκ τῶν πυρῶν, διευθύνων αὐτὰ μόνον κατὰ τῶν πολιορκητῶν. Τῇ ἐπομένῃ ἡμέρᾳ ὅλα τὰ ταμεῖα τοῦ δουκὸς καὶ τῆς πόλεως ἐσφραγίσθησαν, καὶ ἀπεφασίσθη νὰ παραδοθῶσι τὰ χρήματα αὐτῶν εἰς τὸ γαλλικὸν ταμεῖον. Προσέτι ἐπεβλήθη εἰς τὴν πόλιν φόρος εἴκοσιν ἑκατομμυρίων φράγκων· ἵνα μὴ δὲ κατασταθῇ ἐπαχθὴς πρὸς τοὺς κατοίκους ὁ φόρος οὗτος, συνεφωνήθη ἡ ποσότης αὕτη νὰ ληφθῇ ἐκ τῶν ἀργυρῶν σκευῶν τῶν ἐκκλησιῶν.

Ὅτε δ' ἔφθασεν εἰς Παρισίους ἡ περὶ κατοχῆς τῶν Μεδιολάνων εἴδησις, ἑωρτάσθησαν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἄρεως τὰ *Νικητήρια*· ὁ δὲ Καρνὼ, ὁ τότε πρόεδρος τοῦ Διευθυντηρίου, ἐξεφώνησε πανηγυρικὸν λόγον διὰ τὸν στρατὸν, ὅστις ἀνεδείχθη ἄξιος τῆς ἐπινικίου πομπῆς ταύτης.

Τῇ 17 Μαΐου, ὁ Ναπολέων κατέλαβε τὴν πόλιν Κῶμον, καὶ ἐπορεύετο εἰς τὴν Μόδεναν· τοῦτο ἠνάγκασε τὸν δοῦκα τοῦ τόπου τούτου νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Βενετίαν καὶ νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν εἰρήνην, δίδων δέκα ἑκατομμύρια φράγκων, τροφὰς, ἵππους τοῦ στρατοῦ καὶ πολλὰς εἰκονογραφίας.

Μετὰ τὰς νίκας ταύτας ὁ Ναπολέων ἐξέδωκε τὴν ἑξῆς διακήρυξιν, ἥτις εἶναι ὁ τύπος τῆς στρατιωτικῆς δημηγορίας.

« Στρατιῶται! κατεπέσατε ὡς χείμαρρος ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ » Ἀπεννίνου ὄρους, κατεπατήσατε, διεσκορπίσατε πᾶν ὅ,τι ἀν- » τέστη ἐπὶ τῆς διαβάσεώς σας. Τὸ Πεδεμόντιον, ἐλευθερωθὲν » ἐκ τῆς αὐστριακῆς τυραννίας, ἀνέλαβε τὰ φυσικὰ αἰσθήματα » τῆς εἰρήνης, τὰ συνδέοντα αὐτὸ μετὰ τῆς Γαλλίας. Τὰ Με- » διόλανα εἰς ὑμᾶς ἀνήκουν· ἡ δημοκρατικὴ σημαία κυματίζει » καθ' ὅλην τὴν Λομβαρδίαν· οἱ δοῦκες τῆς Πάρμας καὶ τῆς » Μοδένης ὀφείλουν τὴν ὕπαρξίν των εἰς τὴν γενναιότητά σας.

« Ὁ ἀπειλήσας ὑμᾶς μὲ τοσαύτην ὑπερηφάνειαν στρατὸς δὲν » εὑρίσκει πλέον φραγμὸν ἀνθιστάμενον κατὰ τῆς ἀνδρίας σας. » Ὁ Πάδος, ὁ Τίκινος, ὁ Ἀδδούας δὲν σᾶς κρατοῦν οὐδὲ μίαν » ἡμέραν· διέβητε τοὺς περιφήμους τούτους προμαχῶνας τῆς » Ἰταλίας τόσῳ ταχέως, καθὼς τὰ Ἀπέννινα. Αἱ ἐπιτυχίαι αὗται » ἐπροξένησαν τὴν χαρὰν εἰς τὸν κόλπον τῆς πατρίδος σας· οἱ » ἀντιπρόσωποί σας διέταξαν τὴν πανήγυριν τῶν ἐπινικίων σας, » ἥτις καὶ ἐξετελέσθη καθ' ὅλας τὰς κοινότητας. Ἐκεῖ οἱ πα- » τέρες σας, αἱ μητέρες σας, αἱ σύζυγοί σας, αἱ ἀδελφαί σας » ἐχάρησαν διὰ τὰ κατορθώματά σας, καὶ ἐναβρύνονται διὰ σᾶς.

» Ναὶ στρατιῶται! ἐπράξατε πολλὰ, ἀλλὰ μένει ἀκόμη νὰ
» πράξετε πολλά· πρέπει νὰ μᾶς εἴπωσιν ὅτι ἐγνωρίζομεν μὲν
» νὰ νικήσωμεν, καὶ ὅτι δὲν ἐγνωρίσαμεν νὰ ὠφεληθῶμεν ἐκ τῆς
» νίκης; Οἱ ἀπόγονοι θέλουν μᾶς κατηγορήσει ὅτι εὕρομεν τὴν
» πόλιν Καπύην εἰς τὴν Λομβαρδίαν .... Ὄχι, σᾶς βλέπω
» ὅτι σπεύδετε νὰ δράξετε τὰ ὅπλα· ἡ ἄνανδρος ἀνάπαυσις
» σᾶς ἐνοχλεῖ, αἱ δὲ ἡμέραι τῆς δόξης σας παρέρχονται. Ἂς ἀνα-
» χωρήσωμεν λοιπόν! Πρόκειται συντόνους πορείας νὰ κάμωμεν,
» ἐχθροὺς νὰ νικήσωμεν, δόξαν ν' ἀποκτήσωμεν, ὕβρεις νὰ ἐκ-
» δικήσωμεν. Οἱ προκαλέσαντες τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἐν τῇ
» Γαλλίᾳ, οἱ αἰσχροὶ δολοφόνοι τῶν ὑπουργῶν μας, οἱ ἐμπρησταὶ
» τῶν πλοίων μας εἰς τὴν Τολώνην τρέμουν ... Ἡ ὥρα τῆς ἐκ-
» δικήσεως ἤγγικε ....

« Στρατιῶται! ὁ γαλλικὸς λαὸς, τιμώμενος παρ' ὅλου τοῦ
» κόσμου, θέλει προσφέρει εἰς τὴν Εὐρώπην ἔνδοξον εἰρήνην, ἥτις
» θέλει μᾶς ἀποζημιώσει διὰ τὰς πρὸ ἓξ ἐτῶν γενομένας παν-
» τοίας θυσίας· ἐπομένως θέλετε ἐπιστρέψει εἰς τὰς ἑστίας σας,
» οἱ δὲ συμπολῖταί σας θέλουν λέγει δεικνύοντές σας· « *Οὗτος ἦτον*
» *εἰς τὸν στρατὸν τῆς Ἰταλίας!* »

Ὁ τῶν Μεδιολάνων ἐνθουσιασμὸς πρὸς τοὺς νικητὰς αὐτῶν διήρκεσεν ὀλίγον. Ἡ ἀφαίρεσις τῶν ἀργυρῶν σκευῶν τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ὁ εἰς αὐτοὺς αὐθαιρέτως ἐπιβληθεὶς φόρος, δυσηρέστησαν τοτοῦτῳ τὸν λαὸν τῆς Λομβαρδίας, ὥστε πολλοὶ ἔδραξαν τὰ ὅπλα· τὸ δὲ Πατάβιον ἦτον ἡ ἑστία τῆς στάσεως. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐφρούρουν τρεῖς λόχοι τοῦ πεζικοῦ, οἵτινες ἐκλείσθησαν εἰς τὴν ἀκροπολιν· οἱ δ' ἐπαναστάται, συλλαβόντες καθ' ὁδὸν ἕνα Γάλλον στρατηγὸν, ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ὑπογράψῃ διαταγὴν πρὸς τοὺς πολιορκουμένους στρατιώτας ἵνα παραδοθῶσιν, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Οὕτως ἐν μὲν τῇ Μεδολάνῃ ἡ ἐπανάστασις κατεσβέσθη ὑπὸ τῶν ἐκεῖ γαλλικῶν στρατευμάτων, ἐν δὲ τῷ Παταβίῳ ἐξηκολούθει αὐξάνουσα.

Ὁ Ναπολέων, εὑρισκόμενος τότε εἰς Λόδη, τῇ 23 Μαΐου ἐπανῆλθεν εἰς τὰ Μεδιόλανα, καὶ διὰ τῆς παρουσίας του καθησύχασε τὰ πνεύματα τῶν κατοίκων. Τὸ ἐπαναστατῆσαν χωρίον Βινάσκο, τὸ ὁποῖον ἑπτακόσιοι χωρικοὶ ἠθέλησαν νὰ ὑπερασπίσωσιν, ἐκυριεύθη ἐξ ἐφόδου καὶ ἔγεινε παρανάλωμα τοῦ πυρός. Μετὰ ταῦτα προσλαμβάνει ἓν τάγμα πεζικὸν, τρεῖς ἴλας ἱππικοῦ καὶ 6 κανόνια καὶ μετ' αὐτῶν φθάνει πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Παταυΐας ἐν πρώτοις προσκαλεῖ τοὺς ὀχυρωθέντας ἐν τῇ πόλει κατοίκους νὰ παραδοθῶσιν, ἀλλὰ μὴ ὑπακουσάντων αὐτῶν, προσ-

βάλλει διὰ τοῦ πυροβολικοῦ του τὴν πόλιν, διαρρήγνύει τὰς πύλας καὶ εἰσέρχεται εἰς αὐτήν· ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ οἱ ἐπαναστάται ὑπερασπίζονται, ἐπὶ τέλους ὅμως καταβάλλονται· Οἱ στρατιῶται ἐκραύγαζον νὰ τοῖς δοθῇ ἡ περὶ διαρπαγῆς τῆς πόλεως ἄδεια· ὁ δὲ Ναπολέων ἵνα δώσῃ αὐστηρὸν μάθημα εἰς τοὺς ἐπαναστάτας, ἐπέτρεψε τριῶν ὡρῶν διαρπαγήν, ἥτις καὶ ἐξετελέσθη ἄνευ βιαιοπραγιῶν, αἱ οἰκίαι ὅμως τῶν σοφῶν Σπαλλαντζώνη καὶ τοῦ Βόλτα διεφυλάχθησαν ὑπὸ τῶν Γάλλων ἀξιωματικῶν.

Ὁ Ναπολέων, ἵνα προλάβῃ τὰς ἐπαναλήψεις τῶν ἀποστασιῶν τούτων καὶ νὰ ματαιώσῃ τὰς ὑποκινήσεις τῆς γηραιᾶς ἐνετικῆς ἀριστοκρατίας ἐχούσης τὸ ἀξίωμα ὅτι ἡ *Ἰταλία εἶναι ὁ τάφος τῶν Γάλλων*, ἐξέδωκε τὴν ἀκόλουθον διακήρυξιν·

ά. « Ἅμα ἐκραγείσης στάσεως, οἱ στρατηγοὶ ὀφείλουν νὰ διατάξωσι πάραυτα τὰς πρὸς κατάπαυσιν αὐτῆς ἀναγκαίας δυνάμεις, νὰ πυρπολῶσι τὸ στασιάζον χωρίον, καὶ νὰ τουφεκίζωσι τοὺς εὑρεθέντας μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας· οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ οἱ εὐγενεῖς, οἱ μένοντες εἰς τὰς στασιαζούσας κοινότητας, νὰ συλλαμβάνωνται καὶ νὰ παραπέμπωνται εἰς τὴν Γαλλίαν ὡς ὅμηροι.»

β'. « Εἰς ὅποιον δὲ χωρίον οἱ κώδωνες σημαίνουν *στάσιν*, τοῦτο νὰ γίνεται πάραυτα παρανάλωμα τοῦ πυρός»·

Ὁ Ναπολέων, ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὸν στρατόν του, ἠναγκάσθη νὰ προστρέξῃ εἰς τοιαύτας τρομερὰς διατάξεις· ἡ δὲ ἐπερχομένη ἀμερόληπτος γενεὰ ἴσως θέλει κρίνει αὐστηρῶς ταῦτα, ἄτινα δὲν ἦσαν ἀνωφελῆ, ἐὰν ἀνακαλέσῃ τις εἰς τὴν μνήμην του τὰς τότε περιστάσεις.

Ἐν τούτοις ὁ στρατηγὸς τῶν Αὐστριακῶν Βωλιεὺς, ὠφελούμενος ἐκ τῶν ἐνασχολήσεων τούτων τοῦ Ναπολέοντος, διέβη τὸν Μίγκιον ποταμόν. Ὁ δὲ γαλλικὸς στρατὸς, τῇ 31 Μαΐου, φθάσας εἰς τὴν γέφυραν Βοργέττο, (τῆς ὁποίας μίαν ἀψίδα διακόψας ὁ ἐχθρὸς ἀποκατέστησεν αὐτὴν ἀδιάβατον), ἤρχισε τὸν πυροβολισμόν. Ἐνῷ δὲ ἐγίνετο ἡ πρὸς διάβασιν ἐπιδιόρθωσις τῆς γεφύρας ἀπέναντι τῶν αὐστριακῶν πυρῶν, πεντήκοντα ἀνυπόμονοι ἐπίλεκτοι ῥίπτονται εἰς τὸν ποταμὸν, μέχρι πώγωνος, ἔχοντες τὰ τουφέκια ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των· ὁ δὲ στρατηγὸς Γαρδάννος, ἐπίλεκτος κατά τε τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἀνδρίαν, ὡδήγει αὐτούς. Οἱ στρατιῶται τοῦ ἐχθροῦ, νομίζοντες ὅτι βλέπουν τὴν τρομερὰν φάλαγγα τῆς γεφύρας λόδη, οἱ μᾶλλον προχωρημένοι τρέπονται εἰς φυγήν. Οὕτως ἡ μὲν γέφυρα ἐπισκευάζεται μὲ πλειοτέραν εὐκολίαν, οἱ δὲ ἐπίλεκτοι διαβαίνουν τὸν ποταμὸν Μίγκιον, καὶ κυριεύουν τὸ Βαλέγγιον, ὅπου ἦτο

τὸ στρατηγεῖον τοῦ Βωλιέως, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτό. Αἴφνης ὅμως τὸ αὐστριακὸν ἱππικὸν ἐπιστρέφει ὁρμῶν κατὰ τῶν Γάλλων καὶ τρέπει αὐτοὺς εἰς τοιαύτην ἀταξίαν, ὥστε ἐκινδύνευσε νὰ συλληφθῇ καὶ αὐτὸς ὁ Ναπολέων. Ἐν τούτοις φθάνει ὁ στρατηγὸς Μασσένας μετὰ τῆς μεραρχίας του καὶ ἀναχαιτίζει τὴν ὁρμὴν τοῦ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ, ἐπανάγει τὴν τάξιν εἰς τοὺς ὑποχωροῦντας στρατιώτας, καὶ μετ' αὐτὴν ἀθρόως ἐξακολουθεῖ τὴν καταδίωξιν τῶν Αὐστριακῶν, ὧν τὸ ἱππικὸν μέχρι τοῦδε ἐνομίζετο ὑπὸ τῶν Γάλλων στρατιωτῶν ὡς ἀήττητον.

Ὁ Ναπολέων ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐκστρατείας ταύτης παρετήρησε τὴν δηλείαν τοῦ γαλλικοῦ ἱππικοῦ, εὑρισκομένου ἐνώπιον τοῦ αὐστριακοῦ· διὸ καὶ ἐνησχολήθη παντὶ σθένει νὰ ἐνθαῤῥύνῃ τὸ ἱππικόν του. Ἐπὶ τούτῳ μετεχειρίσθη τὸν ἀτρόμητον Μυράτον, ὑπασπιστὴν ὄντα αὐτοῦ, εἰς ὅλας τὰς κατὰ αὐστριακοῦ ἱππικοῦ προσβολὰς, ὅστις καὶ διέπρεψε μεγάλως εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίστασιν· πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τούτου ἤνωνε πάντοτε τὸ ἐλαφρὸν πυροβολικὸν μὲ τὸ ἱππικόν του, ὅπερ ἔθετεν εἰς ἀταξίαν τὸ ἐχθρικὸν ἱππικόν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ναπολέων διεκινδύνευεν ἐνταῦθα, ἐξελέξατο ἐκ τοῦ ἱππικοῦ του ἄνδρας τινὰς διαπρέψαντας ἐν ταῖς μάχαις, ἐσχημάτισε τούτους εἰς σῶμα, τὴν διοίκησιν τοῦ ὁποίου ἀνέθεσεν εἴς τινα ἀξιωματικὸν τοῦ ἱππικοῦ ἀνδρεῖον καὶ ἀτάραχον, ὀνόματι Βεσσιέρον, τὸν μετὰ ταῦτα ἔνδοξον στρατάρχην αὐτοῦ· τὸ σῶμα τοῦτο ἐχρησίμευσεν ὡς σωματοφυλακή του· εἶτα δὲ μετετράπη εἰς τὴν περίφημον αὐτοκρατορικὴν φρουρὰν τοῦ Ναπολέοντος.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἔγραψε πρὸς τὸ Διευθυντήριον· «οἱ Αὐστριακοὶ ὁλοσχερῶς ἀπεδιώχθησαν ἐκ τῆς Ἰταλίας· αἱ δὲ ἐμπροσθοφυλακαί μας εἶναι ἤδη ἐπὶ τῶν γερμανικῶν ὀρέων. Δὲν σᾶς ἀναφέρω τοὺς κατὰ τὴν ἀνδρίαν διαπρέψαντας ἄνδρας· διότι πρέπει νὰ ὀνομάσω τοὺς ἐπιλέκτους καὶ τοὺς καραβινοφόρους τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς, οἵτινες γελοῦν καὶ παίζουν μὲ τὸν θάνατον. Τοσούτῳ δὲ ἐτυνείθισαν τὸ ἐχθρικὸν ἱππικόν, ὥστε τὸ περιγελοῦν· ἡ δὲ ἀφοβία των εἶναι τοσοῦτον μεγάλη, ὥστε καὶ αὐτὰς τὰς συντονωτέρας πορείας κάμνουσιν εὐθύμως. Ὅταν δὲ φθάνωσιν εἰς τοὺς καταυλισμούς των, νομίζετε ὅτι κοιμῶνται τοὐλάχιστον; Παντάπασιν· ὅλοι ὁμιλοῦν περὶ τῆς προθέσεως τῆς ἐρχομένης ἡμέρας· συνεχῶς δὲ ἀκούει τις ὀρθὰς κρίσεις καὶ σκέψεις. Τῇ προτεραίᾳ ἓν σύνταγμα παρήλαυνεν ἐνώπιόν μου· εὔζωνός τις πλησιάσας πρός με μοὶ εἶπε· Στρατηγέ, πρέπει νὰ κάμωμεν τοῦτο. Σιώπα, τῷ εἶπον, κακόμοιρε. Εἶναι

»ὅμως ἀξιοσημείωτον, ὅτι μοὶ εἶπεν ἀκριβῶς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον »διέταξα νὰ γένῃ, μετὰ τὴν μάχην ἐζήτησα τὸν στρατιώτην »τοῦτον, ἀλλ' εἰς μάτην, δὲν εὑρέθη. »

Τῇ 3 Ἰουνίου, ἡ μεραρχία τοῦ Μασσένα εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βερώναν, καὶ τῇ ἐπαύριον ἤρχισεν ὁ ἀποκλεισμὸς τῆς Μαντούας, τῆς μόνης ἀκυριεύτου εἰς τὴν Ἰταλίαν πόλεως τῶν Αὐστριακῶν. Τῇ 15 Ἰουνίου ἀπεσταλμένοςτις τοῦ Φερδινάνδου Δ', βασιλέως τῶν δύο Σικελιῶν, ἦλθε πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ζητῶν ἀνακωχὴν πολέμου, ἥτις καὶ ἐγένετο ἐπὶ ὑποσχέσει οὐδετερότητος, καὶ ἐπὶ πληρωμῇ ὀκτὼ ἑκατομμυρίων φράγκων.

Ὁ δὲ ἡγεμονεύων Πάπας Πίος Δ'. εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἐπικράτειαν εἰσέβαλεν ὁ Ναπολέων, διωμολόγησε συνθήκην, δι' ἧς ἡ αὐτοῦ Ἁγιότης ὑπεχρεοῦτο νὰ παραδώσῃ τὴν Ἀγκῶνα, νὰ μὴ δέχηται εἰς τοὺς λιμένας της τὰ πλοῖα τῶν πρὸς τὴν Δημοκρατίαν πολεμίων Δυνάμεων, νὰ δώσῃ ἑκατὸν εἰκονογραφίας, ἀγάλματα, προτομὰς καὶ ἀγγεῖα, πεντακόσια χειρόγραφα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικάνου, κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς παρ' αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος σταλείσης εἰς Ῥώμην ἐπιτροπῆς, καὶ ἐπὶ τέλους νὰ πληρώσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν εἴκοσι ἓν ἑκατομμύριον φράγκων, ἐξ ὧν τὰ δεκαπέντε εἰς χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ μέταλλα, τὰ δὲ ἓξ εἰς εἴδη, ὡς ζωοτροφίας, πραγματείας, ἵππους, βόας κτλ. κατὰ τὴν παρὰ τῶν γαλλικῶν οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων γενησομένην ἐκτίμησιν. Μετὰ τὴν περάτωσιν τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ὁ Ναπολέων ἀπῆλθε τῇ 15 Ἰουνίου εἰς τὸν Ὄλλην ποταμὸν, ἔνθα ἦτο συνηθροισμένος ὁ στρατὸς αὐτοῦ, ἵνα μεταβῇ εἰς τὸ Ἐνετικὸν Κράτος, ἐν ᾧ ἡ πεπαλαιωμένη ἀριστοκρατία προὐτίθετο ν' ἀντισταθῇ εἰς τὸν γαλλικὸν στρατὸν, βοηθείᾳ τῆς Αὐστρίας· ἀλλ' οἱ συνετώτεροι τῶν πολιτῶν ἀπέκρουσαν τὴν γνώμην ταύτην, προτείναντες τὴν οὐδετερότητα. Ἡ τελευταία αὕτη γνώμη ἐπραγματοποιήθη, ὁ δὲ Ναπολέων, διαβαίνων ἐκ τῶν Ἐνετικῶν ἐπαρχιῶν, ἀπήρχετο πρὸς τὸν Μίγγιον ποταμὸν, παραμελῶν μὲν τὴν ἅλωσιν τῆς Μαντούας, περιοριζόμενος δὲ νὰ πολιορκῇ αὐτήν.

Μετά τινας δὲ ἡμέρας ἔπεμψε τὴν μεραρχίαν τοῦ Βωβοᾶ νὰ καθέξῃ τὴν πόλιν καὶ τὸν λιμένα τῆς Λιβόρνου, τὰ ὁποῖα ἐκυρίευσαν οἱ Ἄγγλοι παρὰ τοῦ Φερδινάνδου Ἰωσὴφ, μεγάλου δουκὸς τῆς Τοσκάνης· συγχρόνως ἔφθασε καὶ αὐτὸς ἐκεῖ, διατάττων τὴν μεσεγγύησιν ὅλων τῶν ἀγγλοαυστριακῶν ἀποθηκῶν. Ἐπομένως μετέβη εἰς τὴν Φλωρεντίαν καὶ ἐπεσκέψατο τὸν μέγαν δοῦκα Φερδινάνδον. Ὁ πρίγκηψ οὗτος, ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς

Αὐστρίας καὶ νυμφευμένος μὲ συγγενῆ τινα τοῦ οἴκου τῶν Βουρβόνων, ὑπεδέχθη καὶ περὶ πολλοῦ ἐποιήθη τὸν ἀρτίως ὑψωθέντα στρατιώτην καὶ ἤδη νικητὴν τῆς Αὐστρίας. Προσκεκλημένος εἰς τὸ γεῦμα τοῦ δουκὸς ὁ Ναπολέων, ἐκάθισεν εἰς τὴν τράπεζαν πλησίον τῆς μεγάλης δουκίσσης· εἰς τὴν στιγμὴν δὲ ταύτην ἔφθασε καὶ ἡ περὶ τῆς παραδόσεως τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μεδιολάνων εἴδησις, κατὰ τὴν 29 Ἰουνίου. Ὁ δοὺξ μετὰ τῆς συζύγου του ἠναγκάσθησαν νὰ συγχαρῶσι τὸν Ναπολέοντα διὰ τὴν νέαν ταύτην γαλλικὴν νίκην, φοβούμενοι ὅτι τὸ συμβὰν τοῦτο ἤθελεν ἔχει δυσάρεστα ἀποτελέσματα εἰς τὸν δουκικὸν θρόνον των.

Ὁ Ναπολέων ἦτον εἰσέτι εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ὅτε ὁ λαὸς τῆς Παπικῆς δυναστείας ἐπανεστάτησε, καὶ διὰ μιᾶς διακηρύξεώς του ἐπροσκάλει εἰς τὰ ὅπλα ὅλους τοὺς κατοίκους τῶν ἐπαρχιῶν. Ἡ εἰσβολὴ τῶν Γάλλων εἰς τὸ Παπικὸν κράτος, αἱ ἁρπαγαὶ τῶν τροφῶν, καὶ αἱ ἀτομικαὶ ὕβρεις ἦσαν τὰ παρὰ τῶν στασιαστῶν ἀναφερόμενα αἴτια. Ὁρμητήριον δὲ τῆς ἀποστασίας κατεσκάθη ἡ πόλις Λοῦκα, ὅπου οἱ στασιασταὶ φονεύσαντες πέντε διμάχους ἐξ ἑνὸς γαλλικοῦ ἱππικοῦ ἀποσπάσματος, περιέφερον τὰς κεφαλὰς αὐτῶν εἰς τὴν πόλιν.

Ὁ στρατηγὸς Ὠγερὼ κατὰ διαταγὴν τοῦ Ναπολέοντος, πρὶν ἢ μεταχειρισθῇ τὴν βίαν, εἰς μάτην ἀπεπειράθη διὰ τοῦ λόγου νὰ τοὺς εἰρηνεύσῃ. Ὁ ὑπ' αὐτοῦ ἀπεσταλμένος ἀξιωματικὸς προσεβλήθη διὰ τουφεκισμῶν. Οἱ Γάλλοι στρατιῶται ἐρεθισθέντες, ἐπέπεσον κατὰ τῶν ἀποστατῶν καὶ κατεκερμάτισαν ὅσους ἀπάντησαν, καὶ μεμιγμένοι μετ' αὐτῶν εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν Λοῦκαν. Ἅμα δὲ ἰδόντες τὰς κεφαλὰς τῶν συναδέλφων των ἐκτεθειμένας εἰς τὸ δημαρχεῖον, τοσοῦτῳ ηὔξησαν τὴν θηριωδίαν των, ὥστε ἐδόθησαν καὶ εἰς πᾶν εἶδος ἐκδικήσεως. Οὕτως ἡ μὲν Λοῦκα διηρπάχθη ἐντὸς τριῶν ὡρῶν, οἱ δὲ παρευρεθέντες κάτοικοι κατεσφάγησαν ἀνηλεῶς.

Καταπαυθείσης τῆς ἀποστασίας ταύτης, ὁ Ναπολέων ἐπεμελήθη περὶ τῆς πολιορκίας τῆς Μαντούας. Ὁ δὲ Βωλιεὺς ἔγραφε πρὸς τὴν Κυβέρνησίν του νὰ τῷ στείλῃ ὅσον τάχος νέα στρατεύματα. Ἡ ἐπιστολή του αὕτη δεικνύει κατὰ πόσον ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἐνέσπειρε τὸν τρόμον εἰς τοὺς μεγαλητέρους ἐχθρούς του· « Σᾶς εἰδοποιῶ, ἔλεγεν, ὅτι δὲν μοι ἔμειναν εἰμὴ εἴκοσι χιλιάδες στρατεύματα, ἐνῷ ὁ Βοναπάρτης ἔχει ἑξήκοντα· θέλω δὲ » φεύγει ἐνώπιόν του αὔριον, μεθαύριον, πάντοτε μέχρι τῆς Σιτ» βηρίας, ἐὰν θελήσῃ ὁ διάβολος οὗτος νὰ μὲ καταδιώξῃ ἕως

» ἐκεῖ· Ἡ προβεβηκυῖα ἡλικία μου νομίζω ὅτι μ' ἐπιτρέπει νὰ » σᾶς γράψω ταῦτα· ἐνὶ λόγῳ δὲ σπεύσατε νὰ κλείσητε εἰρήνην, » οἱαδήποτε ἤθελεν εἶσθαι αὕτη».

Ἐν τούτοις ὁ στρατηγὸς Μασσένας κατεῖχε τὴν Κορόναν καὶ τὴν Ῥιβολίδα, διατεταγμένος ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος νὰ ἐμποδίζῃ τὸν αὐστριακὸν στρατὸν νὰ ἐξέλθῃ τῶν τυρολικῶν ὀρέων. Μαθὼν δὲ ὅτι ἡ ἐχθρικὴ πρωτοπορεία εὑρίσκετο πλησίον τῆς Ῥιβολίδος, ὁ Ναπολέων διέταξε, τῇ 7 Ἰουλίου, τὸν στρατηγὸν Ζουβέρτον νὰ τὴν προσβάλῃ ἐκ τῶν νώτων, τὸν ταγματάρχην Μαρκάνδον ἐκ δεξιῶν, τὸν δὲ ταγματάρχην Ῥεσέκον ἐξ ἀριστερῶν· οὗτος δὲ μὲ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ στρατοῦ προσέβαλε τὸν ἐχθρὸν κατὰ μέτωπον. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην οἱ Γάλλοι στρατιῶται, ἀναβαίνοντες τοὺς ἀποτόμους βράχους, καὶ ἔχοντες ἐπὶ βραχίονος τὰ ὅπλα, χωρὶς νὰ τουφεκίζωσι, κατέπεσον κατὰ τῶν Αὐστριακῶν, φονεύσαντες περίπου ἑκατόν· ἠχμαλώτισαν δὲ διακοσίους καὶ ἐκυρίευσαν τετρακοσίας σκηνὰς, πολλὴν ἀποσκευὴν καὶ διάφορα χαρακώματα.

Ἀλλὰ νέα Αὐστριακὰ στρατεύματα συγκείμενα ἐξ εἰκοσιπέντε χιλιάδων ἀνδρῶν, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατάρχου Βυρμσέρου, ἠύξησαν τὸν αὐστριακὸν στρατὸν εἰς ἑξήκοντα χιλιάδας. Ὁ Ναπολέων, ἔχων μόνον 30 χιλιάδας, καὶ τούτους διεσκορπισμένους εἰς πολλὰ μέρη, ἰδίως δὲ ἐνασχολῶν καί τινας χιλιάδας εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Μαντούας, εὑρίσκετο στενοχωρημένος περὶ τοῦ πρακτέου. Προσεκάλεσε λοιπὸν εἰς συνέδριον τοὺς στρατηγούς του καὶ συνεβουλεύετο μετ' αὐτῶν, ὧν οἱ πλεῖστοι ἦσαν τῆς γνώμης πρὸς ὑποχώρησιν, ἐκτὸς τοῦ στρατηγοῦ Ὠγερώ. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων ὡς ἀποφασιστικὸς ἀνὴρ, διατάττει τὴν ἅρσιν τῆς πολιορκίας τῆς Μαντούας, θυσιάζων ὅλον τὸ ὑλικὸν τῆς πολιορκίας, καὶ ἀποφασίζει νὰ καταπολεμήσῃ τὸν ἐχθρὸν ἐκ διαλειμμάτων. Καὶ ἐξέδωκε τὰς περὶ τούτου διαταγάς του.

Ὁ δὲ νέος στρατάρχης Βυρμσέρος προσέβαλε, τῇ 19 Ἰουλίου, τὴν μεραρχίαν τοῦ Μασσένα, καὶ κατέλαβε τὸ Σάλον καὶ τὴν Βρεσκίαν. Ὁ δὲ στρατηγὸς Γάλλος Σωρέτος, ὅστις ἀνδρείως ὑπερασπίσθη τὸ Σάλον, ἐγκαταλείπει ἐκεῖ τὸν ὑπὸ τὰς διαταγάς του στρατηγὸν Κυγισέαν, ἀποκεκλεισμένον μ' ἓν μόνον τάγμα ἐλαφρὸν εἰς ἓν οἰκοδόμημα, ἀμυνόμενον καρτερικῶς τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὥρας καὶ ἐστερημένον παντὸς εἴδους τροφῆς, καὶ τῇ 31 Ἰουλίου ἐπανέρχεται μετὰ νέων δυνάμεων εἰς τὸ Σάλον, ἀποδιώκει τοὺς Αὐστριακοὺς, κυριεύει δύο σημαίας καὶ δύο πυροβόλα, καὶ αἰχμαλωτίζει διακοσίους ἄνδρας.

Εἰς δὲ τὴν πόλιν Λονάταν συγκροτεῖται ἑτέρα μάχη μεταξὺ τῆς μεραρχίας τοῦ Δαλλεμάγνου καὶ τῆς αὐστριακῆς μοίρας τοῦ Ὀσκάϋ. Ἀλλ' οἱ Αὐστριακοὶ νικῶνται, τὸ στάδιον τῆς μάχης σκεπάζεται ἐκ φονευμένων καὶ πληγωμένων, ἑξακόσιοι δὲ αἰχμάλωτοι πίπτουν εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν Γάλλων. Εἰς τὴν περὶ τούτου ἔκθεσιν πρὸς τὸ Διευθυντήριον ἔγραφεν ὁ Ναπολέων· « Περὶ τῆς μάχης ταύτης ἤμην ἥσυχος, διότι ὁ ἀνδρεῖος Δαλ-» λεμάγνος ἦτον ἐκεῖ».

Ὁ Ναπολέων μαθὼν ὅτι εἷς ἐκ τῶν στρατηγῶν του ἐγκατέλειψε τὴν θέσιν του, ἔρχεται εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς πόλεως Ῥοσύλλης, καὶ παρουσίᾳ ὅλου τοῦ στρατοῦ κηρύττει ἔκπτωτον τοῦ βαθμοῦ του τὸν στρατηγὸν τοῦτον, καλούμενον Βαλέταν.

Ὁ Ναπολέων ἐπομένως ἔρχεται εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Μόντε-Κιάρου, ὅπου εὑρίσκει τὰ στρατεύματα τοῦ Ὠγερὼ παρατεταγμένα ἁπλῶς ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ στρατοπέδου, τὰ ὁποῖα τὸν ὑποδέχονται μὲ ἐνθουσιώδεις φωνὰς « *Ζήτω ἡ Δημοκρατία . . . . Ἐμπρὸς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, δὲν ὑποχωροῦμεν!* » τινὲς δὲ τῶν στρατιωτῶν ἐξέρχονται τῆς γραμμῆς καὶ δεικνύοντες πρὸς τὸν Ναπολέοντα τὰ ὕψη τῆς Καστιλεώνης, λέγουν πρὸς αὐτὸν, «Ὁρκιζόμεθα ἐκεῖ νὰ κερδίσωμεν τὴν νίκην ἢ νὰ ἀπολεσθῶμεν ὅλοι». Αἱ ἐνθουσιώδεις ἐκφράσεις αὗται τῶν στρατιωτῶν ἐστερέωσαν τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις στρέφων πρὸς τὸν Ὠγερὼ, λέγει εἰς αὐτὸν μὲ ζωηρὰν συγκίνησιν· « Ναὶ, ἀληθῶς πρέπει νὰ πιστεύσω ἤδη ὅτι μὲ τοιούτους ἀνδρείους » στρατιώτας δὲν νικᾶταί τις». Ἐπομένως πάραυτα διατάττει γενικὴν προσβολὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Μέρος δὲ τῶν στρατευμάτων στέλλει πρὸς τὸ Λονάτον, καὶ ἀποκρούει τὸν στρατηγὸν Ὀσκάϋ, πρὸς καταδίωξιν τοῦ ὁποίου στέλλει τὸν πρῶτον ὑπασπιστήν του Ζουνὼ μὲ μίαν ἴλην ὑποστηριζομένην ὑπὸ δύο ἱππαρχιῶν τῶν διμάχων καὶ τῶν ἀκροβολιστῶν.

Πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος ὁ Ὠγερὼ ἐκβιάζει τὴν γέφυραν τῆς Καστιλεώνης, καὶ κυριεύει τὴν κωμόπολιν ταύτην. Οὕτως οἱ μὲν Αὐστριακοὶ ὑποχωροῦν· ὁ δὲ Ναπολέων ἔρχεται τῇ 2 Αὐγούστου εἰς τὴν Λονάταν, διὰ νὰ διατάξῃ τὰ περὶ τῆς μάχης τῆς ἐπιούσης. Ἀλλ' αἴφνης εἰδοποιεῖται ὅτι κήρυκες ἀπεσταλμένοι ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ προτείνουν εἰς αὐτὸν νὰ παραδοθῇ, λέγοντες ὅτι εἶναι στενῶς πολιορκημένοι οἱ Γάλλοι, καὶ ὅτι ἄλλην σωτηρίαν δὲν ἔχουν εἰμὴ νὰ παραδώσωσι τὰ ὅπλα.

Ὁ Ναπολέων δὲν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν Λονάταν εἰμὴ μόλις χιλίους διακοσίους ἄνδρας· συνάμα δὲ εἰδοποιεῖται ὅτι τῷ ὄντι

ἡ ἐχθρικὴ πρωτοπορεία φθάνει ὅσον οὔπω εἰς τὴν πόλιν, καὶ ὅτι ἡ μεταξὺ τοῦ στρατοῦ του συγκοινωνία διεκόπη, ὥστε εὑρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν.

Ἀλλ' ἡ ὀξύνοιά του δὲν ἀφίνει αὐτὸν ἐπὶ πολὺ εἰς τὸν ὑποτιθέμενον κίνδυνον· σκέπτεται, καὶ παρευθὺς εὑρίσκει, ὅτι τὸ ἐρχόμενον ἐχθρικὸν στράτευμα εἶναι λείψανον τοῦ κατὰ τὴν προτεραίαν νικηθέντος ὑπ' αὐτοῦ στρατοῦ, τὰ ὁποῖα, θέλοντα νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Καζανόβα, περιεπλανήθησαν ἀφοῦ δὲν ἐδυνήθησαν νὰ διαβῶσι, καὶ ὅτι διαβαίνουσιν ἤδη ἐκ τῆς Λονάτας διὰ νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Βυρμσέρου. Διατάττει λοιπὸν νὰ ὁδηγήσωσιν ἐνώπιόν του τὸν κήρυκα, ἔχοντα δεμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τὸν ἐρωτᾷ πῶς ἐτόλμησε νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ προστάξῃ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ νικητοῦ στρατοῦεἰς τὸ στρατηγεῖόν του, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στρατοῦ του;

« Ὕπαγε, εἶπε πρὸς τὸν κήρυκα, ὁ Ναπολέων, καὶ εἰπὲ εἰς » τὸν ἀποστείλαντά σε στρατηγὸν, ὅστις ἐνόμισεν ὅτι δύναται » νὰ ὑβρίσῃ τὸν γαλλικὸν στρατὸν, ὅτι εἶμαι ἐδῶ διὰ νὰ τὸν » ἐκδικηθῶ, καὶ ὅτι αὐτὸς οὗτος εἶναι αἰχμάλωτός μου, καθὼς » καὶ οἱ στρατιῶταί του. Γνωρίζω καλῶς ὅτι τὸ στράτευμά » του δὲν εἶναι εἰμὴ μέρος τοῦ νικηθέντος ἐν Σάλῳ στρατοῦ » καταδιωκομένου παρὰ τοῦ ἐκεῖ στρατεύματός μου. Εἰπὲ εἰς » αὐτὸν ὅτι, ἐὰν ἐντὸς ὀκτὼ λεπτῶν τῆς ὥρας δὲν παραδώσῃ » τὰ ὅπλα, καὶ ἐὰν εἷς μόνος τουφεκισμὸς ἀκουσθῇ, θέλω διά» τάξει νὰ τουφεκίσωσιν αὐτόν τε καὶ τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν » του». Στρέφων δὲ πρὸς τοὺς ὁδηγήσαντας τὸν κήρυκα ἀξιω» ματικοὺς εἶπεν· « Ἀφαιρέσατε τὸ κάλυμμα ἐκ τῶν ὀφθαλ» μῶν τοῦ κυρίου τούτου· εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν « Ἰδὲ τὸν στρα» τηγὸν Βοναπάρτην ἐν τῷ μέσῳ τῶν γενικῶν ἐπιτελῶν του καὶ » τοῦ δημοκρατικοῦ στρατοῦ· ἀνάφερε πρὸς τὸν στρατηγόν σου » ὅτι ἐπέτυχε νὰ κάμῃ καλὴν λείαν». Ἀναχωροῦντος τοῦ κήρυκος, ὁ Ναπολέων διατάττει πάραυτα τὸν στρατηγὸν Βεριέρον νὰ ἐκκινήσῃ μετὰ τῶν ἐπιλέκτων του καὶ μέ τινα πυροβόλα κατὰ τοῦ προσερχομένου ἐχθροῦ.

Ὁ αὐστριακὸς στρατηγὸς μείνας ἐκστατικὸς, ὡς μαθὼν ὅτι ὁ Βοναπάρτης εὑρίσκετο εἰς τὴν Λονάταν, ζητεῖ νὰ συνθηκολογήσῃ. Ὄχι, ἀπήντησεν ὁ Ναπολέων ὑπερηφάνως, ἐκπλήττων τὸν ἐχθρὸν, « Δὲν συνθηκολογῶ μετὰ τῶν αἰχμαλώτων μου· καὶ διατάττει ἐν τῷ ἅμα τὴν κατ' αὐτῶν προσβολήν. Ἀλλ' ὁ αὐστριακὸς στρατηγὸς, χωρὶς νὰ περιμείνῃ τὸ ἀποτέλεσμα, παραδίδε-

ται εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ Ναπολέοντος μετὰ τριῶν χιλιάδων πεζῶν, εἴκοσι ἱππέων, τριῶν σημαιῶν καὶ τριῶν πυροβόλων.

Ἐν τούτοις, τῇ ἐπαύριον, περὶ τὰς ἓξ ὥρας τὸ πρωΐ, οἱ δύο στρατοὶ ἀντιπαρετάχθησαν. Ὁ Ναπολέων διέταξε νὰ ἀπισθοπορήσῃ ὅλος ὁ στρατός του, διὰ νὰ ἑλκύσῃ πρὸς τὸ μέρος του τοὺς ἐχθροὺς καὶ νὰ τοὺς ἀπασχολήσῃ μέχρις οὗ φθάσῃ ὁ στρατηγὸς Σερρουριέρος, τὸν ὁποῖον περιέμενεν εἰς πᾶσαν στιγμὴν, διὰ νὰ περικυκλώσῃ αὐτοὺς ἐκ τῶν νώτων. Ἅμα δὲ ἡ μεραρχία τοῦ στρατηγοῦ τούτου ἔφθασε καὶ ἤρχισεν ἐξ ἀριστερῶν τὴν προσβολὴν, ὁ Ναπολέων διέταξε τὸν στρατηγὸν Βερθιέρον νὰ προσβάλῃ μίαν περιβολὴν τοῦ ἐχθροῦ, ἥτις ὑπεστήριζε τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν αὐτοῦ, καὶ συγχρόνως τὸν ὑπασπιστήν του, ταγματάρχην Μαρμῶντα, νὰ διευθύνῃ συνάμα κατ' αὐτῆς τῆς πλευρᾶς εἴκοσι πυροβόλα. Ἐνταῦθα συνήφθη πεισματώδης μάχη.

Ὁ Ὠγερὼ προσέβαλε τὸ κέντρον, ὁ Μασσένας τὸ δεξιὸν, ὁ δὲ στρατηγὸς Λεκλέρος ἐπὶ κεφαλῆς ἑνὸς συντάγματος ἔδραμε πρὸς ἐνίσχυσιν αὐτῶν. Τὸ δὲ ἱππικὸν, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Βωμῶνος, ἦλθε πρὸς τὸ δεξιὸν κέρας διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ ἐλαφρὸν πυροβολικὸν καὶ τὸ πεζικόν. Παντοῦ ἡ νίκη ἦτον ὑπὲρ τῶν Γάλλων, παντοῦ οἱ ἐχθροὶ κατεστράφησαν. Μετὰ δὲ τὴν μάχην ὁ Ναπολέων ἔγραψε πρὸς τὸ Διευθυντήριον·

« Ἰδοὺ λοιπὸν ἐν διαστήματι πέντε ἡμερῶν ἔλαβε πέρας καὶ » ἕτερα ἐκστρατεία. Ὁ Βυρμσέρος ἀπώλεσεν εἰς τὰς πέντε ἡ- » μέρας ταύτας ἑβδομήκοντα πυρόβολα, ὅλα τὰ πολεμεφόδιά » του, δεκαπέντε χιλιάδας αἰχμαλώτους, ἓξ χιλιάδας φονευ- » μένους καὶ πληγωμένους καὶ σχεδὸν ὅλον τὸν ἐκ τοῦ Ῥήνου » στρατόν του· καθημερινῶς δὲ εὑρίσκομεν λείψανα τοῦ διε- » σκορπισμένου τούτου στρατοῦ. Ἅπαντες, στρατιῶται, ἀξιω- » ματικοὶ καὶ στρατηγοὶ ἔδειξαν εἰς τὴν δεινὴν ταύτην περίσασιν » ἀπαραδειγμάτιστον ἀνδρίαν ».

Ὁ Ναπολέων, χωρὶς νὰ δώσῃ καιρὸν εἰς τοὺς Αὐστριακοὺς νὰ συναθροισθῶσι, διατάττει τὸν στρατηγὸν Ὠγερὼ νὰ προσβάλῃ τὸ Βαλέγγιον, ἐνῷ ὁ Μασσένας κατέστρεφε τὸ ἀπέναντι τῆς πόλεως Πεσχιέρας κατασκηνωθὲν στρατόπεδον τῶν Αὐστριακῶν. Αὐτὸς δὲ ὁ Ναπολέων ἐπὶ κεφαλῆς τῆς μεραρχίας τοῦ στρατηγοῦ Σερρουριέρου φθάνει, τὴν 8 Αὐγούστου περὶ τὴν δεκάτην ὥραν τῆς ἑσπέρας ἀπέναντι τῆς Βερώνης, κατεχομένης παρὰ τῶν Αὐστριακῶν, καὶ προσκαλεῖ αὐτοὺς νὰ παραδώσωσι τὴν πόλιν ἀνοίγοντες πάραυτα τὰς πύλας. Ὁ φρούραρχος ὅλος ἔντρομος ἐζήτησε δύο ὡρῶν προθεσμίαν· ὁ δὲ Ναπολέων εἰς ἀπάντησιν

διατάττει τὸν στρατηγὸν Λαμμερτῖνον νὰ διαρρήξῃ τὰς πύλας τῆς πόλεως διὰ τῶν πυροβόλων. Ἐκτελεσθείσης παραχρῆμα τῆς διαταγῆς ταύτης, οἱ ἐπίλεκτοι εἰσέβαλον εἰς τὴν πόλιν καὶ διέτρεχον τὰς ὁδούς.

Ἡ αἰφνίδιος αὐτη εἰσβολὴ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκότους τῆς νυκτὸς κατετρόμαξε μὲν τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως· ἀλλὰ δὲν ἐφοβήθησαν μεγάλως, ἀναλογιζόμενοι τὴν γενναιότητα τῶν Γάλλων. Τῷ ὄντι ὁ γαλλικὸς στρατὸς, χωρὶς νὰ ἐνοχλήσῃ τοὺς κατοίκους, συνέλαβε τοὺς αὐστριακοὺς, 300 τὸν ἀριθμὸν, καὶ ἐλαφυραγώγησε τὴν ἀποσκευήν των.

Τῇ 11 Αὐγούστου ὁ στρατηγὸς Μασσένας κατέλαβε τὰ πέριξ τοῦ Μόντε-Βάλδο, τῆς Κορόνας καὶ τοῦ Πριαβόκου, καὶ ἐξεδικήθη τὰς προλαβούσας ἀποτυχίας, κυριεύσας ἑπτὰ πυροβόλα καὶ αἰχμαλωτίσας ὀκτακοσίους πεντήκοντα ἄνδρας.

Συγχρόνως ὁ Ὠγερὼ διέβη τὸν Ἄθεσιν ποταμὸν, καὶ κατεδίωξε τὸν ἐχθρὸν ἕως τῆς Ἄλης πόλεως· οἱ δὲ στρατηγοὶ Σωρέτος καὶ Σαιντ-Ἱλάριος ἐκυρίευσαν τὰ πέριξ τοῦ δυτικοῦ μέρους τῆς λίμνης Γάρδα.

Ὁ αὐστριακὸς στρατάρχης Βυρμσέρος, καταπολεμούμενος οὕτω πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος, ἀπολέσας πολυάριθμον στρατὸν, πυρόβολα, ἵππους καὶ ὅλην σχεδὸν τὴν ἀποσκευήν του, κατέφυγε τὴν 11 Σεπτεμβρίου μὲ δέκα χιλιάδας στρατοῦ, ἱππέων τε καὶ πεζῶν, εἰς τὸ φρούριον τῆς Μαντούας, ἧς τὸν ἀποκλεισμὸν ἀνέλαβεν ὁ Ναπολέων.

Ἡ ἐν τῷ φρουρίῳ ἄφιξις νέων στρατευμάτων ἐνεθάρρυνε τοὺς ἐχθροὺς εἰς ἐκδρομάς· ἀλλὰ πάντοτε ἀποκρουόμενοι καὶ νικώμενοι παρὰ τῶν πολιορκητῶν ἐξησθένησαν τοσούτῳ, ὥστε περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ μηνὸς μόλις ἔμειναν δεκαὲξ χιλιάδες ἐξ εἰκοσιπέντε χιλιάδων ἀνδρῶν, καὶ τούτων οἱ πλεῖστοι ἔκειντο εἰς τὰ νοσοκομεῖα.

Ὁ Ναπολέων ἐν τῷ μέσῳ τῶν θριάμβων τῶν ὅπλων του δὲν λησμονεῖ τὴν πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς Ἰταλίας παρ' αὐτοῦ ὑποσχεθεῖσαν ἐλευθερίαν. Ἀναθέτει τὴν ἀρχηγίαν τῆς πολιορκίας εἰς τὸν στρατηγὸν Κιλμαῖον, καὶ ἐλθὼν εἰς τὰ Μεδιόλανα, ἐνέργει τὴν ἕνωτιν τῶν δουκάτων τῶν Μεδιολάνων καὶ τοῦ Ῥηγίου, τὰς δ' ἐπισκοπὰς τῆς Φερράρας καὶ τῆς Βονωνίας σχηματίζει ἓν δημοκρατικὸν κράτος, κατὰ τὸ πολίτευμα τῆς Γαλλίας· ἐπίσης καὶ τὴν Λομβαρδίαν ἐσχημάτισε νέαν δημοκρατίαν. Συγχρόνως δὲν ἐλησμόνησεν οὐδὲ τὴν πατρῴαν του γῆν· ἔπεμψε τὸν στρατηγὸν Γεντήλιον εἰς τὴν Κόρ-

σικαν, ὅστις, ἀποβὰς τῇ 19 Ὀκτωμβρίου, μὲ ὀλίγα στρατεύματα, ἀνέκτησε τὴν νῆσον ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, ἀποδιώξας ἐκεῖθεν τοὺς Ἄγγλους.

Ἐν τούτοις ὁ στρατάρχης Βυρμσέρος δὲν ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῆς αὐλῆς του εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐχθρῶν του. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας, ὑποληπτόμενος αὐτὸν ὡς τὸν ἐμπειρότερον καὶ ἐπιτηδειότερον στρατηγόν του, γνωρίζων προσέτι ὅτι ἡ Μάντουα ἦτον ἡ κλεὶς τοῦ Κράτους του, ἔσπευσε νὰ στείλῃ νέον στρατὸν πρὸς ἐνίσχυσιν αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν διάλυσιν τῆς πολιορκίας τοῦ φρουρίου τούτου. Συγχρόνως προσεκλήθησαν καὶ οἱ ἀριστοκράται βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης παρὰ τῆς αὐλῆς τῆς Βιέννης ἵνα συνεισφέρωσι πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἰταλίας ἐκ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων.

Ὁ Ναπολέων, πληροφορηθεὶς ταῦτα, παρεπονέθη πικρῶς πρὸς τὸ Διευθυντήριον, ὡς μὴ ἐνδῶσαν εἰς τὰς προλαβούσας αἰτήσεις του περὶ τῆς μεταφορᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν μέρους τῶν στρατευμάτων ἐκ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ῥήνου. Καίτοι δὲ πεπεισμένος ἐνδομύχως περὶ τῆς ἱκανότητός του καὶ περὶ τῆς ἀνδρίας τῶν στρατευμάτων του, ἔγραφε πρὸς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ τε αὐστριακοῦ καὶ γαλλικοῦ στρατοῦ, αἱ νίκαι καὶ οἱ θρίαμβοι τοῦ τελευταίου μάλιστα ἠλάττωσαν ἐπὶ πολὺ τὰς ὑλικάς του δυνάμεις, καὶ ἐφανέρονεν εἰς αὐτὴν τοὺς φόβους του διὰ τὴν νέαν ἐκστρατείαν· τοιουτοτρόπως δὲ ὥστε νὰ ἐννοήσῃ τὸ Διευθυντήριον τὴν βαρύτητα τῶν σφαλμάτων του πρὸς τὸν στρατὸν τῆς Ἰταλίας, τὸν ὁποῖον παρημέλησεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὑπεραρίθμων θριάμβων του. Ὅθεν ἔγραψε πρὸς αὐτὸ τὸ ἑξῆς ἔγγραφον·

«Ὅλοι οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοί μας, ὅλοι οἱ κατώτεροι »στρατηγοί μας κατεστάθησαν ἀπόλεμοι· ὁ ἐν Ἰταλίᾳ στρατὸς »καταντήσας εἰς ὀλιγίστους ἄνδρας, ἀπέκαμεν· οἱ Ἥρωες τοῦ »Μιλλεζίμου, τῆς Λόδης, τῆς Καστελεώνης, τοῦ Βασάνου ἀ»πίθανον διὰ τὴν πατρίδα των ἢ εἶναι εἰς τὰ νοσοκομεῖα· »εἰς τὰ σώματα τοῦ στρατοῦ δὲν μένει εἰμὴ ἡ ὑπόληψις καὶ ἡ »ὑπερηφάνεια· σχεδὸν ἅπαντες οἱ στρατηγοὶ ἐπληγώθησαν, οἱ »ἐπιζήσαντες βλέπουν τὸν θάνατόν των ἀναπόφευκτον εἰς τὰ »ἀκατάπαυστα συμβάντα τῶν τοσοῦτον μικρῶν διαιρέσεών μας. »Ἴσως ἡ ὥρα τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρείου Ὠγερὼ καὶ τοῦ εὐτόλμου »Μασσένα ἤγγικε... Τότε δὴ τότε τὶ θέλουν γείνει οἱ γεν»ναῖοι οὗτοι ἄνδρες; Ἡ ἰδέα αὕτη μὲ τρομάζει, δὲν τολμῶ »πλέον νὰ περιφρονήσω τὸν θάνατον, ὅπερ ἐστὶ νὰ ἀποθαρρύνθῶ

»εἰς τὰ ἔργα μου. Ἐὰν ἐλάμβανον ἀς ἐπικουρίας ἐζήτησα, ἤθε»λον αὐξήσει τὸν στρατόν μου εἰς 40 χιλιάδας ἀνδρῶν, αἵτινες »ἤρκουν πρὸς τὸν σκοπόν μου· ἀλλ' ἤδη ἐὰν μίαν ἡμέραν ἀ»ναπαυθῇ ὁ στρατός μου, τῇ ἐπομένῃ εἶναι εἰς κίνησιν κατὰ »τοῦ ἐχθροῦ. »

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα πάντα ἔγραφεν ὁ Ναπολέων πρὸς τὴν κυβέρνησίν του, εἰς τοὺς στρατιώτας του ἐνέσπειρε τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀνδρίαν, λέγων εἰς αὐτούς, ὅτι ἀφοῦ κατέστρεψαν τοσάκις τὸν αὐστριακὸν στρατὸν, δὲν μένει ἤδη εἰμὴ ὁ ὑπὸ τὸν Ἀλβίνζυον στρατός· καταστραφέντος δὲ καὶ τούτου, ἅπασα ἡ Ἰταλία θέλει ἐλευθερωθῆ, ἐπελευσομένης τῆς εἰρήνης.

Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων, ὡς ἐρρέθη, εἰσελθὼν μετὰ ἱκανοῦ στρατοῦ εἰς Βερώνην, ἔμεινεν ἐκεῖ ἐν ἀπραξίᾳ δύο ἡμέρας, εἰς οὐδένα ἀνακοινόνων τὰς προθέσεις του, οὐδὲ εἰς αὐτοὺς τοὺς στρατηγούς του. Ἐνῷ δὲ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ Ἀλβίνζος μετὰ 60 χιλιάδων στρατοῦ ἔφθασεν ἔξωθεν τῆς πόλεως ταύτης ἵν' ἀποκλείσῃ ἐν αὐτῇ τὸν Ναπολέοντα, οὗτος ἐν καιρῷ νυκτὸς, τῇ 24 Νοεμβρίου, συναθροίζει τὸν ὑπ' αὐτὸν στρατὸν, συγκείμενον ἐκ 15 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐξέρχεται διά τινος θυρίδος τοῦ φρουρίου σιωπηλῶς, πορεύεται δύο ὥρας πρὸς δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ Ἀθέσεως, διαβαίνει αὐτὸν καὶ ἔρχεται ὄπισθεν τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ πλησίον τοῦ χωρίου Ἀλκόλ, καὶ καταλαμβάνει τὸ παρακείμενον ἕλος, ἵνα, ὠφελούμενος ἐκ τῆς θέσεως ταύτης, θέσῃ εἰς ἀχρηστίαν τὴν πληθὺν τῶν αὐστριακῶν στρατευμάτων.

Ὁ στρατηγὸς Ἀλβίνζυος, μαθὼν τὴν πρὸς τὰς πλευρὰς αὐτοῦ ἐμφάνισιν γαλλικῶν στρατευμάτων, ἠπόρησε, διότι οὗτος ἐνόμιζεν ὅτι διετήρει τὸν γαλλικὸν στρατὸν ἀποκεκλεισμένον εἰς Βερώνην· ὑπέλαβε λοιπὸν ὅτι ἀπόσπασμα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ περιεπλανᾶτο ἐκεῖ· διὸ ἐξαπέστειλεν ἓν ἀπόσπασμα τοῦ ἱππικοῦ πρὸς καταδίωξιν· ἀλλ' ἐπανελθὸν τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο ἀνήγγειλεν ὅτι ὑπάρχει πληθὺς γαλλικῶν στρατευμάτων. Τότε ὁ Ἀλβίνζυος ἐξαπέστειλεν ἰσχυρὸν ἱππικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον εἰσχωρῆσαν εἰς τὰ ἑλώδη μέρη κατεπολεμήθη ἰσχυρῶς ὑπὸ τοῦ Μασσένα, ἐνεδρεύοντος ἐκεῖ· ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξαπέστειλε μίαν μεραρχίαν πεζικοῦ, διοικουμένην ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μιτροῦσκι, ἥτις διέβη τὴν γέφυραν τοῦ Ἀρκόλ καὶ προεχώρει κατὰ τοῦ σώματος τοῦ στρατηγοῦ Ὠγερῶ. Ἀλλ' οὗτος συναθροίζει ὅλας τὰς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις καὶ ἐπιπίπτει κατὰ τοῦ αὐστριακοῦ σώματος τούτου, ἀπωθεῖ καὶ διασκορπίζει ἐν μέρει αὐτὸ

εἰς τὸ ἕλος, μέρος ὅμως αὐτοῦ καταλαμβάνει τὴν γέφυραν Ἀρκόλ. Ὁ Ὠγερὼ καταδιώκει τὸ σῶμα τοῦτο, φθάνει εἰς τὴν γέφυραν ταύτην καὶ θέλει νὰ τὴν διαβῇ· ἀλλ' αὕτη ἐφυλάττετο ὑπὸ ἰσχυροῦ πυροβολικοῦ καὶ ἀπό τινων ταγμάτων Κροατῶν, ἕτερα δὲ σώματα αὐστριακοῦ καταλαμβάνουν τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ καὶ προσβάλλουν ἐκ τῶν πλευρῶν τὰ ὑπὸ τὸν Ὠγερὼ τάγματα. Ὁ ἀτρόμητος στρατηγὸς οὗτος τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατιωτῶν του καὶ ὁρμᾷ πρὸς τὴν γέφυραν, ἀλλὰ τὸ πῦρ τῶν αὐστριακῶν ὀπισθοδρομεῖ αὐτόν· πρὸς βοήθειάν του ἔδραμον οἱ στρατηγοὶ Λάννος, Βέρνης, καὶ Βερθιέρος, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ὀπισθοδρομοῦν ἀπέναντι τοῦ ἐχθρικοῦ πυρός, καί τινες μάλιστα ἐξ αὐτῶν πληγώνονται.

Ὁ Ναπολέων, πληροφορηθεὶς ταῦτα πάντα, τρέχει δρομαίως πρὸς τὴν γέφυραν ταύτην, ἣν κατὰ διαταγήν του ἔμελλε νὰ διαβῇ ὁ Ὠγερὼ, ἵνα ἔλθῃ πρὸς τὰ νῶτα τοῦ ἐχθροῦ· παρατηρῶν δὲ ὅτι ἄνευ τῆς κυριεύσεως τῆς γεφύρας ταύτης αἱ προθέσεις του ἐματαιοῦντο, καὶ ὅτι ἐκεῖ οἱ στρατιῶται ἀπεθαρρύνθησαν, εὐθὺς ἀφιππεύει, δράττει μίαν σημαίαν, ἐρχόμενος πρὸς τὴν γέφυραν, ἔνθα ἔκειτο πλῆθος στρατιωτῶν φονευμένων καὶ πληγωμένων καὶ λέγει γεγονυῖα τῇ φωνῇ εἰς αὐτούς· « Δὲν εἶσθε σεῖς οἱ νικηταὶ τοῦ Λόδη; ἀκολουθήσατε τὸν στρατηγόν σας »! Εἰς τὴν πρόσκλησιν ταύτην τοῦ Ναπολέοντος πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν ἀκολουθοῦσιν αὐτὸν, οὐχὶ ὅμως καὶ ὅλα τοῦ τὰ στρατεύματα, διότι ὄντα διεσκορπισμένα δὲν ἤκουσαν τὴν φωνὴν τοῦ Ναπολέοντος. Ἀλλ' οὗτος καὶ μὲ τοὺς ὀλίγους τούτους σχηματίζει φάλαγγα, καὶ προχωρεῖ εἰς τὴν γέφυραν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς κρατῶν τὴν σημαίαν. Ἅπαντες οἱ ἐκεῖ στρατηγοί του συνέρχονται εὐθὺς παρ' αὐτῷ· ὁ δὲ Λάννος, ὅστις πρὸ ὀλίγου ἔλαβε δύο πληγάς, πληγώνεται καὶ ἐκ δευτέρου, ὁ δὲ ὑπασπιστὴς τοῦ Ναπολέοντος Μοῖρόνος, ὅστις ἑστάθη ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἵνα τὸν προφυλάξῃ, φονεύεται ἐν τῷ ἅμα· ἀλλ' ἡ φάλαγξ προχωρεῖ. Οἱ Αὐστριακοὶ, βλέποντες τὸν κίνδυνον, διπλασιάζουν τὰς δυνάμεις των, καὶ διὰ πυκνοῦ καὶ σφοδροῦ πυρὸς ἀναχαιτίζουν τὴν ὁρμὴν τῶν Γάλλων· ἐπομένως διὰ πυκνῶν φαλάγγων ἐπιπίπτουν κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς θέτουν εἰς ἀταξίαν πρὸς τὸ ἕλος, ἔνθα πίπτει ὁ Ναπολέων καὶ χώνεται μέχρι τοῦ ἡμίσεος τοῦ σώματός του. Οἱ Γάλλοι στρατιῶται, βλέποντες τὸν στρατηγόν των πεσόντα καὶ κινδυνεύοντα νὰ αἰχμαλωτισθῇ, ἅπαντες ἐν μιᾷ φωνῇ ὁρμοῦν ἐμπρὸς πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀρχηγοῦ των. Τρέχουν λοιπὸν, κβάλλουν αὐτὸν ἐκ τοῦ ἕλους, τὸν θέτουν ἐφ' ἵππου καὶ οὕτω

σώζουν αὐτόν. Ἐν τούτοις ὁ πρὸ ὀλίγου στάλεις ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος στρατηγὸς Γκυές, ἵνα διαβῇ ἀλλαχόθεν τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐπιπέσῃ κατὰ τῶν νώτων τῶν Αὐστριακῶν, διέβη αὐτὸν καὶ προεχώρει ὡς διετάχθη. Ἀλλ' ὁ ἀρχηγὸς τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ Ἀλβίνζυος ἐννοήσας τὸ στρατήγημα τοῦ Ναπολέοντος, ἀνέζευξε καὶ ὑπεχώρησεν εἰς τὴν πεδιάδα. Οὕτω λοιπὸν μετὰ τοσαύτας θυσίας ἀπέτυχεν ἡ πρόθεσις τοῦ Ναπολέοντος, ἥτις συνίστατο νὰ ἐπιπέσῃ αἴφνης εἰς τὰ νῶτα τοῦ ἐχθροῦ του καὶ νὰ καταπολεμήσῃ αὐτόν. Πολλοὶ ἐπέκριναν τὴν πρόθεσιν ταύτην τοῦ Ναπολέοντος, ἀλλ' εἶχον ἄδικον, διότι, ἂν καὶ δὲν ἐπέτυχεν αὕτη, ὡς ὑπελογίσθη, ἐπῆλθεν ὅμως αἴσιον ἀποτέλεσμα, ὑποχωρήσαντος τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ ἐκ τῶν τειχῶν τῆς Βερώνης, ὥστε τοῦ λοιποῦ ὁ ποταμὸς διεχώριζε τοὺς δύο ἀντιμαχομένους στρατούς.

Ὁ Ναπολέων, ὅστις προδιέθεσε τὰ πάντα πρὸς καταστροφὴν τοῦ ἐχθροῦ του, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ περίνοια ἔφθανε παντοχοῦ, ὅπου διέταττεν, εἶχε διατάξει τὸν στρατηγὸν Βωβωᾶν νὰ διατηρῇ τὴν Ριβολίδα καὶ νὰ ἐπασχολῇ τὸν στρατηγὸν Δεβιδοβίτζ· ἅμα μαθὼν λοιπὸν ὅτι τοῦτο κατωρθώθη, μετὰ δύο ἡμέρας (27 Νοεμβρίου) ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐξέρχεται ἐκ τῶν ἑλῶν καὶ προσβάλλει τοὺς Αὐστριακούς· καὶ ὁ μὲν Ὠγερὼ ἐπέτυχε νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν, καὶ καταστρέψῃ τοὺς ἐκεῖ εὑρισκομένους ἐχθρούς· ὁ δὲ Μασσένας ἀπαντᾷ μεγίστην ἀντίστασιν· θέτει εὐθὺς τὸν πίλον του ἐπὶ τῆς αἰχμῆς τοῦ ξίφους του, καὶ κρατῶν ὡς σημαίαν αὐτὸν, τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατιωτῶν του καὶ προσβάλλει τοὺς Αὐστριακούς. Ὁ Ναπολέων, βλέπων ὅτι ὁ Μασσένας διέτρεχε κίνδυνον, ἐξαποστέλλει διὰ τοῦ παρακειμένου δάσους πεζικὸν σῶμα πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ. Τὸ σῶμα τοῦτο αἴφνης ἐπιπίπτει κατὰ τὴν πλευρὰν τῶν Αὐστριακῶν· ἐν ᾧ ὁ Μασσένας προσέβαλλεν αὐτοὺς κατὰ μέτωπον, καὶ οὕτω τρέπει αὐτοὺς εἰς ἀταξίαν καὶ φυγήν. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Ναπολέων διατάττει νὰ ἑνωθῶσιν οἱ στρατηγοὶ Μασσένας καὶ Ὠγερὼ καὶ νὰ ἐπιπέσωσι καθ' ὅλης τῆς γραμμῆς τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ καὶ ὁ Ναπολέων διατάττει ἕνα ταγματάρχην τοῦ ἱππικοῦ νὰ προσλάβῃ 25 καλοὺς ἱππεῖς καὶ πολλοὺς σαλπιγκτὰς καὶ νὰ ἔλθῃ ἐπιτηδείως πρὸς τὴν δεξιὰν πλευρὰν τῶν Αὐστριακῶν, καὶ ἐκεῖθεν αἴφνης νὰ σημάνωσιν αἱ σάλπιγγες προσβολὴν, οἱ δὲ ἱππεῖς νὰ προσποιῶνται ὅτι προσβάλλουσιν. Ἐνῷ λοιπὸν οἱ Αὐστριακοὶ προσεβάλλοντο κατὰ μέτωπον, ἀπροσδοκήτως ἤκουσαν καὶ ἑτέραν προσβολὴν ἐκ

τῶν πλευρῶν αὐτῶν· νομίζοντες λοιπὸν ὅτι ἀληθῶς προσέβαλλεν αὐτοὺς ἕτερον γαλλικὸν σῶμα, τίθενται εἰς ἀταξίαν καὶ τρέπονται εἰς φυγήν.

Τῇ ἑπομένῃ ἡμέρᾳ ὁ Ναπολέων διέταξε τὸ ἱππικόν του νὰ καταδιώκῃ τὸν ἐχθρόν. Οὗτος δὲ ἐπανῆλθεν εἰς Βερώνην καὶ ἐξέπληξε πάντας διὰ τὰς νίκας του, διότι ἔχων 14 χιλιάδας στρατοῦ κατεπολέμησε 44 χιλιάδας. Ἐνταῦθα δὲ μαθὼν ὅτι ὁ στρατηγὸς Βωβοᾶς ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς θέσεις του, στέλλει τὸν στρατηγὸν Μασσέναν πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ. Ὁ στρατηγὸς οὗτος φθάνει ἐκεῖ, καὶ μετὰ τοῦ Βωβοᾶ προσβάλλει τὸν στρατηγὸν Δεβίδοβιτζ καὶ τὸν ἀναγκάζει νὰ ὑποχωρήσῃ πέραν τῶν Τυρολικῶν ὀρέων. Οὕτως ἐπεραιώθη καὶ ἡ ἐκστρατεία αὕτη τῆς Ἰταλίας.

Αἱ χαροποιαὶ ἀγγελίαι αὗται, φθάσασαι εἰς Παρισίους, ἐωρτάσθησαν μεγαλοπρεπῶς ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν τῆς μάχης τοῦ Ἀρκόλ. Ἡ δὲ κυβέρνησις ἀπεφάσισεν ὥστε αἱ σημαῖαι αἱ κυριευθεῖσαι ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος καὶ τοῦ Ὠζερὼ, νὰ μένωσιν ὡς ἰδιοκτησία εἰς τὰς οἰκογενείας τῶν στρατηγῶν τούτων.

Μετὰ τὴν μάχην ταύτην, τὴν ἐπονομασθεῖσαν τοῦ Ἀρκόλ, ἥτις διήρκεσε τρεῖς ὁλοκλήρους ἡμέρας, ἀπολέσαντος τοῦ ἐχθροῦ δώδεκα χιλιάδας ἄνδρας, ὀκτὼ χιλιάδας αἰχμαλώτους, τέσσαρας σημαίας καὶ δεκαοκτὼ πυροβόλα, ὁ Ναπολέων ἔγραψε τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν πρὸς τὴν σύζυγόν του Ἰωσηφίναν·

« Ἀγαπητή μοι Ἰωσηφίνα, ἀνεγεννήθην· ὁ θάνατος δὲν εἶναι » πλέον ἐνώπιόν μου· ἀλλ' ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ μένουν εἰς τὴν » καρδίαν μου. Ὁ ἐχθρὸς ἐπολεμήθη καὶ ἐνικήθη εἰς τὸ Ἀρκόλ. » Τὰ σφάλματα τοῦ Βωβοᾶ εἰς τὴν Ριβολίδα αὔριον θέλουν » διορθωθῆ, ἡ δὲ Μάντουα ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν θέλει εἶσθαι ἰδι» κή μας.

» Ἔχε ὑγείαν, ἀκριβή μου Ἰωσηφίνα, καὶ ἔχε με εἰς τὴν μνή» μην σου· ἐὰν ὅμως δὲν ἀγαπᾷς πλέον τὸν Ἀχιλλέα σου, ἢ » ἡ καρδία σου ἐψυχράνθη, εἶσαι ἀνυπόφορος καὶ ἄδικος. Ἀλλ' » ὄχι! εἶμαι βέβαιος ὅτι πάντοτε μὲ ἀγαπᾷς, ὡς σὲ ἀγαπῶ καὶ » ἐγὼ πάντοτε. Μόνον δὲ ὁ θάνατος θέλει διακόψει τὴν ἕνωσιν » τὴν ὁποίαν ἡ συμπάθεια, ὁ ἔρως καὶ τὸ αἴσθημα ἐσχημάτι» σαν. Ἅμα λάβω εὐκαιρίαν, ἀπέρχομαι εἰς Μεδιόλανα διὰ ν' ἀναπαυθῶ ὀλίγον, διότι εἶμαι πολὺ κοπιασμένος.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης.—Συνέχεια καὶ τέλος τῆς ἐν Ἰταλίᾳ πρώτης ἐκστρατείας.—Ἀνακωχή.—Ἡ ἐν Λιόδῃ συνθήκη.—Ἐπάνοδος τοῦ Ναπολέοντος εἰς Παρισίους.—(1797).

Ἀλλ' ἐνῷ τὰ ὅπλα τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας ἐθριάμβευον ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, παρὰ τὸν Ῥῆνον ὁ στρατηγὸς Μορὼ ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου, ὥστε πρὸς μὲν τὸν Ἄθεσιν ἡ Αὐστρία ἐκινδύνευε νὰ ἀπολέσῃ τὴν Μάντουαν, πρὸς δὲ τὸν Ῥῆνον ἡ Γαλλία τὴν Κέλην· τούτου ἕνεκα ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις ἐξαπέστειλε τὸν στρατηγὸν Κλάρκον πρὸς τὸ ἐν Ἰταλίᾳ στρατόπεδον ἵνα, συνεννοούμενος μετὰ τοῦ Ναπολέοντος, συνομολογήσωσιν ἀνακωχὴν τῶν ὅπλων μὲ τὴν Αὐστρίαν. Ὁ Ναπολέων, μαθὼν τοῦτο ὠργίσθη σφόδρα κατὰ τοῦ Διευθυντηρίου, διότι ὁ παράδοξος οὗτος ἀνὴρ ἤθελε νὰ διεξαγάγῃ τὰ τοῦ πολέμου κατὰ τὴν θέλησίν του, ἐὰν δὲ τῷ ἐπέβαλλεν ἡ κυβέρνησις πρόθεσιν τινὰ, οὗτος δυσηρεστεῖτο καὶ ἐζήτει τὴν παραίτησίν του. Διῆγε λοιπὸν ἐν Ἰταλίᾳ ὡς ἄλλος ἡγεμών, ἢ κηρύττων τὸν πόλεμον εἰς ἡγεμόνας, ἢ συνομολογῶν συνθήκας μετ' αὐτῶν ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἀνακωχῆς. Παρεπονέθη λοιπὸν πρὸς τὸ Διευθυντήριον ὅτι συνωμολογήθη ἀνακωχὴ μετὰ τοῦ Πάπα οὐχὶ δι' αὐτοῦ, καὶ ἀπήτησε νὰ ἀνατεθῇ ἡ περὶ τούτου φροντὶς εἰς αὐτόν. Κακομετεχειρίζετο δὲ τοὺς παρ' αὐτῷ ἀντιπροσώπους τῆς κυβερνήσεως, ὅτε οὗτοι ἀνεμιγνύοντο εἰς τὰ τοῦ πολέμου, καὶ μάλιστα ὑπεχρέωσεν αὐτοὺς νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Ὁσάκις δὲ ἤθελεν, ἔπεμπε χρήματα εἰς ἄλλα στρατεύματα μὴ διοικούμενα ὑπ' αὐτοῦ, χωρὶς νὰ εἰδοποιῇ περὶ τούτου τὴν κυβέρνησιν. Ταῦτα ἄρα ἀπεδείκνυον ἄνδρα ἐπιθυμοῦντα νὰ ἦναι ἀνεξάρτητος εἰς τὰς πράξεις του, καὶ ὅστις ἦτο πεπεισμένος ὅτι μόνος οὗτος ἦτον ἱκανὸς νὰ πράττῃ τὰ καλά. Προσέτι ὡς ἐκ τοῦ ἀπεριορίστου νοός του δὲν ἐδέχετο ἀντιρρήσεις εἰς τὰς πράξεις του· ἕνεκα τούτου δ' ἐδείκνυε τὴν πρὸς τὸν δεσποτισμὸν τάσιν του. Ἔκτοτε ἔλεγον περὶ αὐτοῦ ὅτι καταστρέφων ὅλην τὴν ἀριστοκρατίαν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, προπαρεσκεύαζετο νὰ καταλάβῃ θρόνον τινὰ ἐν τῇ ἄνω Ἰταλίᾳ. Ταῦτα δὲ πάντα προησθάνετο ὁ Ναπολέων· διὸ πολλάκις παρεπονεῖτο εἰς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν ὅτι ὑποπτεύει αὐτὸν, ἐνῷ οὐδέποτε ἐξεφράσθη τοιαύτη ἰδέα περὶ αὐτοῦ· μόνον δὲ ὁ στρατηγὸς Κλάρκος εἶχεν ἐντολὴν νὰ ἐπιτηρῇ τὰ διαβή-

ματα αὐτοῦ. Ὁ Ναπολέων ἐννοήσας τὴν ἀποστολὴν τοῦ στρατηγοῦ τούτου, ὑπεδείκνυεν αὐτῷ ὅτι γνωρίζει τοῦτο.

Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων, διαμένων ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, ὑπέφερεν ἐκ τῆς νόσου ψώρας, ἣν ἔλαβεν ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῆς Τουλώνης καὶ ἐξ ἧς δὲν εἶχεν ἰαθῇ ἐντελῶς, ὡς γενομένης ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ἰατρῶν κακῆς διαγνώσεως. Ἡ δὲ νόσος αὕτη, ἐνωθεῖσα μὲ τὰς κακουχίας τοῦ πολέμου, εἶχεν ἀδυνατίσει αὐτὸν ὑπερβολικῶς· μόλις ἐδύνατο νὰ σταθῇ ἐπὶ τοῦ ἵππου· αἱ παρειαί του ἦσαν κοῖλαι καὶ χλωμαί, τὸ δὲ σῶμά του κατήντησεν ἰσχνόν, μόνον δὲ οἱ ὀφθαλμοί του ἦσαν πάντοτε ζωηροὶ καὶ διαπεραστικοί, οἱ ὁποῖοι ἐδείκνυον ὅτι διετηρεῖτο ἐν αὐτῷ ἡ ἄκρα γενναιοψυχία του. Τὰ φυσικὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα, ἡνωμένα μὲ τὴν περίνοιαν καὶ τὴν φήμην του, παρίστανον παράδοξον καὶ περίεργον ἀντίθεσιν εἰς τὰ ὄμματα τῶν στρατιωτῶν του, ὄντων ποτὲ μὲν εὐθύμων ποτὲ δὲ ἐνθουσιασμένων. Μ' ὅλην δὲ τὴν ἐξασθένισιν τῶν φυσικῶν δυνάμεών του, ἡ ζωηρότης τῶν ψυχικῶν παθῶν του διετήρει αὐτὸν καὶ τῷ παρεῖχε τοιαύτην δραστηριότητα, ὥστε ἐνήργει συνάμα τὰ πάντα. Μένων ἀργός, ἐνησχόλει τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας εἰς τὸν κλέπτικον πόλεμον (la guérre aux voleurs). Ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἔζη ἐν ἀφθονίᾳ, πολυτελείᾳ καὶ ἀσωτείᾳ· οὗτος δὲ, εἰ καὶ ἦτον ἔκδοτος εἰς ὅλα τὰ πάθη, καὶ ὅστις, προκειμένου περὶ δόξης, τὰ πάντα κατεφρόνει, ἔζη μὲ πολλὴν λιτότητα καὶ ἐγκράτειαν, καὶ διεσκέδαζε μὲ τὴν σύζυγόν του, ἣν ἠγάπα ὑπερβολικῶς, διὸ καὶ μετέφερεν αὐτὴν εἰς τὸ στρατόπεδον.

Οἱ οἰκονομικοὶ ὑπάλληλοι τοῦ στρατοῦ εἶχον ἐξοκείλει εἰς ὑπερβολικὰς καταχρήσεις. Ὁ Ναπολέων, ἀγαπῶν τὴν τάξιν καὶ τὴν οἰκονομίαν, κατεδίωξεν ἀπηνῶς πολλοὺς ἐξ αὐτῶν· ἐπελήφθη δὲ τῆς ἐπιθεωρήσεως καὶ τῆς ἐξελέγξεως ὅλων τῶν οἰκονομικῶν πραγμάτων, τοσοῦτον δὲ λεπτομερῶς ἐνησχολεῖτο, ὥστε οὐδ' αὐτοὶ οἱ λόχοι τῶν σωμάτων ἐλάμβανον τι ἐκ τῶν ἀποθηκῶν καὶ ἐκ τοῦ ταμείου πρὶν ἡ οὗτος αὐτὸς ἐπιθεωρήσῃ καὶ ἐγκρίνῃ. Κατεστιγμάτισεν ὅλους τοὺς καταχραστὰς, κηρύττων αὐτοὺς ἀνάνδρους, διότι ἤθελον νὰ κερδίζωσι πρὸς βλάβην τῶν στρατιωτῶν. Ἐζήτησε παρὰ τοῦ Διευθυντηρίου τὸν διορισμὸν ἑνὸς δικαστοῦ (syndicat), ἵνα δικάζῃ συνοπτικῶς ὅλας τὰς ἐν τῷ στρατῷ πραττομένας παραβάσεις· ἐφαίνετο δὲ συγκαταβατικὸς εἰς τὰς διασκεδάσεις ἐν γένει τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατιωτικῶν.

Ματαιωθεισῶν τῶν μετὰ τῆς αὐλῆς τῆς Βιέννης διαπραγματεύσεων, ὡς μὴ συμβιβαζομένων τῶν συμβαλλομένων, ἡ Αὐστρία

συνεννοηθεῖσα μετὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ δεσποτικῶν ἐπικρατειῶν, συνήθροισε νέον στρατὸν ὑπὸ τὸν στρατάρχην Ἀλβίνζυον πρὸς διάλυσιν τῆς πολιορκίας τῆς Μαντούας, ἥτις ἐθεωρεῖτο ἡ κλεὶς τῆς ἄνω Ἰταλίας. Τὸ ἐπόμενον λοιπὸν ἔτος 1797 ὁ Ἀλβίνζυος κατέβη ἐκ τῶν τυρολικῶν ὀρέων καὶ κατευθύνετο πρὸς τὸν Ἄθεσιν ποταμόν· μέρος μὲν τοῦ στρατοῦ του ἐξαπέστειλε πρὸς τὴν Βονωνίαν, αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ ἐπιλοίπου στρατοῦ προσήρχετο εἰς τὴν Ῥιβολίδα.

Ὁ Ναπολέων διαμένων ἐν Βερώνῃ ἔμαθε ταῦτα πάντα τῇ 10 Ἰανουαρίου, καὶ εὐθὺς ἔδραμεν εἰς τὴν Βονωνίαν, ἔνθα ὁ στρατηγὸς Ἰωβέρος προσεβλήθη ὑπὸ ἰσχυροῦ αὐστριακοῦ σώματος. Ἀλλὰ παρατηρῶν ὅτι αἱ μεγαλήτεραι δυνάμεις τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ προτέλασαν εἰς τὴν Ῥιβολίδα, διατάξας τὰ ἐν τῇ Βονωνίᾳ, ἔτρεξεν ἐκεῖσε. Τῇ δὲ 14 Ἰανουαρίου συνάπτει ἀλλεπαλλήλους σφοδρὰς μάχας, καθ' ἃς νικᾷ κατὰ κράτος τὸν αὐστριακὸν στρατὸν, εἶτα δὲ στέλλει καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ στρατηγοῦ Δοβέρτου τὸν Μασσέναν καὶ Ὠγερὼ, οἵτινες ἑνωθέντες μετ' αὐτοῦ νικοῦν τὸ αὐστριακὸν ἐκεῖνο σῶμα εἰς τὸ Καστέλ-Νόβο· μετὰ δὲ ταῦτα ἀποκλείουν τὸν στρατηγὸν Προβύραν εἰς τινα θέσιν καὶ τὸν ἀναγκάζουν νὰ παραδοθῇ τῇ 16 Ἰανουαρίου μετὰ ἓξ χιλιάδας στρατοῦ· δὶς ἀπεπειράθη νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς Μαντούας ὁ Βυρμσέρος ἵνα τὸν συνδράμῃ, ἀλλ' εἰς μάτην, διότι ἀπεκρούσθη σφοδρῶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Σερρουριέρου. Ὁ Ναπολέων μετὰ ταῦτα ἔγραψε τὴν ἑξῆς ἐπιστολὴν πρὸς τὸ Διευθυντήριον.

«Ἐν τρισὶν ἡμέραις κατεστρέψαμεν δύο μοίρας ἐχθρικοῦ »στρατοῦ, αἰχμαλωτίσαντες πλέον τῶν εἴκοσι χιλιάδων ἀν»δρῶν, καὶ κυριεύσαντες ὅλον τὸ πυροβολικὸν καὶ τὴν ἀπο»σκευὴν τοῦ ἐχθροῦ· τοιουτοτρόπως δὲ, ὥστε ἀποκατεστήσαμεν »τοὺς Αὐστριακοὺς ὁλοσχερῶς ἀπολέμους εἰς ἐκστρατείαν, ἐκ»τὸς ἐὰν δημιουργήσωσι καὶ τέταρτον στρατόν». Εἰς τὴν ἐκθεσιν ταύτην ἐπρόσθεσεν ὁ Ναπολέων· «Οἱ ῥωμαϊκοὶ λεγεῶνες »ἐβάδιζον τέσσαρα μίλια τὴν ἡμέραν· ἀλλ' οἱ Γάλλοι στρα»τιῶται βαδίζουν τριάκοντα, πολεμοῦντες ἐνταὐτῷ.»

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰανουαρίου ὁ γαλλικὸς στρατὸς κατέλαβε τὰς προτέρας θέσεις του, πολιορκῶν στενῶς τὴν Μάντουαν· ὁ δὲ Ναπολέων περιέμενε τὴν παράδοσιν τῆς ὀχυρᾶς πόλεως ταύτης, καὶ νέα στρατεύματα διὰ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν Αὐστρίαν.

Ἐντοσούτῳ ὁ στρατάρχης Βυρμσέρος, ἀποκεκλεισμένος πρὸ ἓξ μηνῶν ἐντὸς τῆς Μαντούας, ἠσθάνθη τέλος πάντων ὅτι ἡ ὥρα

τῆς παραδόσεως τῆς πόλεως ταύτης ἤγγικε· καθότι τὸ ἥμισυ τῶν στρατιωτῶν του ἔκειντο πληγωμένοι εἰς τὰ νοσοκομεῖα καὶ εἰς τὰ δημόσια καταστήματα· οἱ ἵπποι, σχεδὸν πέντε χιλιάδες, ἐφαγώθησαν παρὰ τῆς φρουρᾶς· ὅλαι δ' ἐν γένει αἱ τροφαὶ ἐτελείωσαν καὶ πάντες ἐστεροῦντο, οὐδ' αὐτῶν τῶν κατοίκων ἐξαιρουμένων· ἐπιδημικὴ δέ τις νόσος ἐθέριζε τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς κατοίκους. Ἐπὶ τέλους αἱ τελευταῖαι τρομεραὶ καταστροφαὶ τῶν αὐστριακῶν στρατῶν ἠνάγκασαν τὸν στρατάρχην τοῦτον νὰ ζητήσῃ συνθήκην, διὰ νὰ ἐξέλθῃ τοῦ φρουρίου. Ἐπὶ τούτῳ ἔπεμψεν εἰς τὸ γαλλικὸν στρατόπεδον ἕνα τῶν ὑπασπιστῶν του, τὸν στρατηγὸν Κλενῶ, διὰ νὰ συνδιαλεχθῇ περὶ τῶν ὅρων τῆς παραδόσεως τοῦ φρουρίου.

Ὁ Ναπολέων, εἰδοποιηθεὶς περὶ τούτου, διώρισε τὸν στρατηγὸν Σερρούριερον νὰ δεχθῇ τὸν ἀπεσταλμένον αὐστριακὸν στρατηγόν, καὶ νὰ διαπραγματευθῇ μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς προβληθείσης συνθήκης· ἀλλὰ ταὐτοχρόνως ἠθέλησε καὶ αὐτὸς νὰ παρευρεθῇ ἀγνώριστος εἰς τὴν συνδιάλεξιν ταύτην. Περικαλυφθεὶς λοιπὸν μὲ τὸν μανδύαν του, ἦλθε καὶ ἐκάθισεν εἰς μίαν τράπεζαν, γράφων τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης, ἐνῷ ὁ Σερρούριερος συνδιελέγετο μετὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ τοῦ Βυρμσέρου περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ φρουρίου. Ἀφοῦ δ' ἐτελείωσαν, εἶπεν εἰς τὸν αὐστριακὸν στρατηγόν, ὅστις ὑπέλαβε τὸν Ναπολέοντα ἕνα ἁπλοῦν πρωτοκολλιστὴν τῶν ἐπιτελῶν. «Ἰδοὺ αἱ συνθῆκαι τὰς ὁποίας »παραχωρῶ εἰς τὸν στρατάρχην σου, ἐγχειρίζων τὸ ἔγγραφον »εἰς τὸν στρατηγὸν Σερρουριέρον, ἀνάγνωσέ το, καὶ μάθε ὅτι »παραχωρῶ εις αὐτὸν τὴν ἐλευθερίαν του, διότι σέβομαι τὸν »βαθμόν του καὶ ἐκτιμῶ τὴν ἱκανότητάτου· καὶ δὲν θέλω νὰ »γένῃ τὸ θῦμα τῶν ῥαδιούργων, οἵτινες ἐπιθυμοῦν τὴν κατα»στροφὴν τῆς Βιέννης. Ἐὰν παραδώσῃ τὴν πόλιν αὔριον, θέλει »ἔχει τὴν γεγραμμένην ταύτην συνθήκην· ἐὰν θέλῃ νὰ περι»μείνῃ δεκαπέντε ἡμέρας, ἕνα μῆνα ἢ δύο, θέλει ἔχει πάλιν »τὰς αὐτὰς συνθήκας. Ἠμπορεῖ λοιπὸν νὰ μείνῃ μέχρις οὗ φάγῃ »καὶ τὸν τελευταῖον ἄρτον του. Ἐγὼ ἀναχωρῶ τὴν στιγμὴν »ταύτην εἰς τὴν Ῥώμην· γνωρίζεις ἤδη τὴν ἀπόφασίν μου, »ὕπαγε καὶ εἰπὲ εἰς τὸν στρατάρχην σου ταῦτα. »

Ὁ στρατηγὸς Κλενῶ, ὅστις ἐν πρώτοις δὲν ἐγνώρισε τὸν Ναπολέοντα, ἔμεινεν ἐκστατικὸς ἐννοήσας ὅτι εὑρίσκεται ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἀναγνώσας δὲ τὴν συνθήκην καὶ παρατηρῶν τὴν γενναιότητα τοῦ Ναπολέοντος, εὐχαρίστησεν αὐτὸν, ὁμολογήσας ὅτι δὲν εἶχον εἰς τὴν πόλιν τροφὰς εἰμὴ μόνον διὰ τρεῖς ἡμέρας

εἰσέτι. Τὴν ἑπομένην ἡμέραν ὁ στρατάρχης Βυρμσέρος ἔγραψεν εὐχαριστήριον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Βοναπάρτην, καὶ μετ' ὀλίγον ἔστειλε πρὸς αὐτὸν καὶ ἕνα ὑπασπιστήν του εἰς τὴν Βονωνίαν καὶ τὸν εἰδοποίησε περί τινος συνωμοσίας, σχηματισθείσης κατ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ῥώμην διὰ νὰ τὸν φαρμακώσωσιν.

Ἐπὶ τέλους ἡ περὶ παραδόσεως τῆς Μαντούας συνθήκη ὑπεγράφη τὴν 22 Ἰανουαρίου, δι' ἧς ὁ στρατάρχης Βυρμσέρος ἀπελάμβανε τὰς περὶ τῆς ἐξόδου του τιμὰς, οἷον μεθ' ὅλων τῶν ἐπιτελῶν του, διακοσίων ἱππέων, πεντακοσίων ἀνδρῶν τῆς ἐκλογῆς του καὶ ἓξ πυροβόλων· ἡ δὲ φρουρὰ, οὖσα εἰκοσιπέντε χιλιάδες, καὶ μείνασα μόνον δώδεκα, ἔγεινεν αἰχμάλωτος καὶ παρεπέμφθη εἰς Τριέστην ὡς ἀντάλλαγμα.

Ὁ Ναπολέων ἐδικαίονε τὸν ἀντίπαλόν του, λέγων ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἀνθρώπων, τὸ ὁποῖον εἶναι συνειθισμένον νὰ συκοφαντῇ, θέλουσι προσπαθήσει νὰ τὸν κατηγορήσωσιν, ἀλλ' ἡ μέλλουσα γενεὰ θέλει τοὺς ἐκδικηθῇ.

Ἰδοὺ τέλος πάντων τὸ φρούριον τοῦτο, περὶ τοῦ ὁποίου ἔγειναν τόσαι μάχαι καὶ ἐχύθη τόσον ἀνθρώπινον αἷμα, τὴν 2 Φεβρουαρίου παραδίδεται. Ἡ περὶ τούτου συνθήκη, σεβασθεῖσα τὸν στρατάρχην Βυρμσέρον, ἐπρόσθεσε νέαν δόξαν εἰς τὴν ὑπόληψιν τοῦ νικητοῦ. Ὁ στρατηγὸς Σερρουριέρος παρεστάθη εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ φρουρίου τούτου, καὶ εἶδε νὰ παρελάσῃ ἐνώπιόν του ὁ γηραιὸς στρατηγὸς τῆς Αὐστρίας.

Τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς παραδόσεως τῆς Μαντούας, ὁ Ναπολέων, πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ Πάπας συνέδεσε συμμαχίαν μετὰ τῆς αὐλῆς τῆς Βιέννης, ἔπεμψεν εἰς τὴν Ῥώμην στρατεύματα, καὶ συγχρόνως ἐδημοσίευσεν ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῆς Βονωνίας τὴν ἀκόλουθον διακήρυξιν·

«Ὁ γαλλικὸς στρατὸς εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐπικράτειαν τοῦ »Πάπα, ὑπερασπίζων τὴν θρησκείαν καὶ τὸν λαόν.

»Οἱ Γάλλοι στρατιῶται κρατοῦν μὲ τὴν μίαν χεῖρα τὴν »βαϊονέταν, ἀσφαλὲς ἐχέγγυον τῆς νίκης, καὶ μὲ τὴν ἄλλην »προσφέρουν εἰς τὰς διαφόρους πόλεις καὶ χωρία εἰρήνην, »ὑπεράσπισιν καὶ ἀσφάλειαν . . . . . Δυστυχία εἰς τοὺς περι»φρονοῦντας αὐτοὺς, οἵτινες ἄνευ εὐλογοφανοῦς αἰτίας, δια»φθειρόμενοι παρ' ἀνθρώπων ὑποκριτῶν καὶ μοχθηρῶν, θέλουν »ἐπισύρει εἰς τὰς οἰκίας των τὸν πόλεμον, τὸν ὄλεθρον αὐτῶν »καὶ τὴν ἐκδίκησιν τοῦ στρατοῦ, ὅστις ἐν τῷ διαστήματι ἓξ »μηνῶν ᾐχμαλώτισεν ἑκατὸν χιλιάδας ἐχθρῶν ἐκ τῶν ἐκλε-

»κτοτέρων στρατευμάτων τοῦ αὐτοκράτορος, ἐκυρίευσεν ἑκατὸν »πυρόβολα, δέκα σημαίας καὶ κατέστρεψε πέντε στρατούς».

Ὁ Πάπας Πίος Ϛ, ἐπαπειλούμενος ἐντὸς τῆς πρωτευούσης του, ἀπαρνηθεὶς τὰς μελετωμένας ἐχθροπραξίας του, ἔσπευσε νὰ συνομολογήσῃ συνθήκην μετὰ τοῦ Βοναπάρτου, ἥτις συνυπεγράφη τὴν 19 Φεβρουαρίου. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ὑπεχρεοῦτο ἡ Ῥώμη νὰ ἐγκαταλείψῃ διαφόρους ἐπαρχίας καὶ πόλεις εἰς τὴν Γαλλίαν, νὰ παραδώσῃ πολλὰς ἀρχαιότητας καὶ εἰκονογραφίας, καὶ νὰ πληρώσῃ εἰς αὐτὴν δεκατρία ἑκατομμύρια φράγκων εἰς πολύτιμα μέταλλα· ἐπὶ τέλους ἐπρόσθεσεν ὁ Πάπας ἐν τῇ συνθήκῃ, ὅτι δίδει καὶ τὸν τίτλον τοῦ *ἀγαπητοῦ του υἱοῦ* εἰς τὸν Βοναπάρτην.

Ἐν τούτοις ἡ αὐλὴ τῆς Αὐστρίας δὲν ἐσωφρονίσθη ἐκ τῶν τρομερῶν ἀποτυχιῶν της τοῦ νὰ παραιτήσῃ τὸ κατὰ τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας μῖσός της. Κατὰ τὸν προσεχῆ Φεβρουάριον ἐξαπέστειλε τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀρχηγὸν τῶν ἐκεῖ διαμενόντων εἰσέτι στρατευμάτων της, τὰ ὁποῖα αἱ ἥτται κατέστησαν ἤδη ἀδύνατα καὶ ὀλιγαριθμότερα τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων. Ὁ ἀρχιδοὺξ, θέλων νὰ ἐπανορθώσῃ τὰς προλαβούσας ζημίας τῆς Αὐστρίας, ἠθέλησε νὰ προσβάλῃ αἴφνης τοὺς Γάλλους· νομίζων δὲ ὅτι ὁ Βοναπάρτης ἔχει μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ του εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῆς Ῥώμης, διέβη τὸν ποταμὸν Μεδούακον. Ἀλλ' ἠπατήθη, διότι ὁ Ναπολέων, μὴ ἔχων εἰς τὴν Ῥώμην πλέον τῶν πέντε χιλιάδων στρατευμάτων, ἐνεφανίσθη πάραυτα εἰς τὴν Λομβαρδίαν, στρατοποδεύων παρὰ τὴν πόλιν Βασσάνον. Ἐνταῦθα ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν στρατόν του τὴν ἀκόλουθον διακήρυξιν.

Στρατιῶται!

«Ἡ ἅλωσις τῆς Μαντούας ἀπεπεράτωσεν ἐκστρατείαν, διὰ »τὴν ἔκβασιν τῆς ὁποίας ἡ πατρὶς αἰωνίως θέλει σᾶς εὐ»γνωμονεῖ.

»Ἐνικήσατε νίκην εἰς δεκατέσσαρας μάχας καὶ ἑξηκονταὲξ »συμπλοκὰς· ἡχμαλωτίσατε ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν χιλιάδας ἄνδρας, »ἐκυριεύσατε πεντακόσια πυρόβολα τοῦ πεδίου καὶ δύο χιλιά»δας τοῦ φρουρίου.

»Οἱ ἐπιβληθέντες εἰς τὰς κατακεκτημένας χώρας φόροι διε»τήρησαν καὶ ἐμίσθωσαν τὸν στρατόν μας καθ' ὅλην τὴν ἐκστρα»τείαν· ἐξ αὐτῶν δὲ ἐστάλησαν καὶ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Γαλ»λίας τριάκοντα ἑκατομμύρια φράγκων πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ »δημοσίου πλούτου.

»Ἐπλουτίσατε τὸ Μουσεῖον τῶν Παρισίων, πέμψαντες ὑπὲρ »τὰ τριακόσια ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας καὶ νέας Ἰταλίας, »τὰ ὁποῖα εἶναι τριάκοντα αἰώνων προϊόντα.

»Κατεκτήσατε τὰς ὡραιοτέρας ἐπαρχίας τῆς Εὐρώπης. Αἱ »συστηθεῖσαι ἐν τῇ Ἰταλίᾳ δημοκρατίαι εἰς ὑμᾶς ὀφείλουν τὴν »ἐλευθερίαν των· τὰ γαλλικὰ χρώματα κατὰ πρῶτον ἤδη κυ»ματίζουν ἐπὶ τῶν Ἀδριατικῶν παραλίων ἀπέναντι τῆς πα»λαιᾶς Ἠπείρου. Οἱ βασιλεῖς τῆς Σαρδηνίας καὶ τῆς Νεαπό»λεως, ὁ Πάπας καὶ ὁ δοὺξ τῆς Πάρμας, ἀποσπασθέντες ἐκ »τοῦ ἐχθροῦ μας, ἐφιλιώθησαν μεθ' ἡμῶν. Ἀπεδιώξατε τοὺς »Ἄγγλους ἐκ τῆς Λιβόρνου, τῆς Γενούας, τῆς Κόρσικας..... »Ἀλλὰ μ' ὅλα ταῦτα δὲν ἐφθάσατε εἰσέτι εἰς τὸ τέρμα τοῦ »προορισμοῦ σας· ἡ δὲ πατρὶς εἰς ὑμᾶς ἀνέθεσε τὰς ἐλπίδας της· »μὴ παύετε λοιπὸν νὰ ἀναδεικνύεσθε ἄξιοι υἱοὶ αὐτῆς.

»Ἐκ τοσούτων ἐχθρῶν συνωμοσάντων πρὸς κατάθλιψιν τῆς »γαλλικῆς δημοκρατίας, μόνον ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας ἀν»θίσταται εἰσέτι· ἀλλὰ καταβιβασθεὶς καὶ οὗτος ἐκ τῆς ὑψηλῆς »περιωπῆς τοῦ μεγάλου μονάρχου, κατέστη μισθωτὸς τῶν »ἐμπόρων τῆς Ἀγγλίας· μὴ ἔχων δὲ πλέον οὔτε θέλησιν, οὔτε »πολιτικὴν, ὑπηρετεῖ τοὺς ἀπίστους Ἄγγλους, οἵτινες, ξένοι »τῶν δυστυχημάτων τοῦ πολέμου, ὑπομειδιοῦν εἰς τὰς δυστυ»χίας τῶν ἄλλων.

»Τὸ Διευθυντήριον οὐδενὸς ἐφείσθη διὰ τὴν εἰρήνην τῆς Εὐ»ρώπης. Ἡ μετριότης τῶν προτάσεών του δὲν εἰσηκούετο, διότι »δὲν ἐστηρίζετο εἰς τὴν ἀνδρείαν σας, ἀλλ' εἰς τὴν φιλανθρω»πίαν καὶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ σᾶς ἴδῃ ἐπανερχομένους εἰς τὰς »ἑστίας σας· καὶ ὅμως εἰς μάτην, δὲν εἰσηκούσθη εἰς τὴν αὐλὴν »τῆς Βιέννης. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἐλπὶς περὶ εἰρήνης, εἰμὴ νὰ ὑ»πάγωμεν νὰ τὴν ζητήσωμεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Αὐστρίας. »Ἐκεῖ θέλετε εὑρεῖ ἕνα γενναῖον λαὸν ἀπηυδημένον ἐκ τοῦ »κατὰ τῶν Τούρκων καὶ τοῦ ἐνεστῶτος σκληροῦ πολέμου. Οἱ »κάτοικοι τῆς Βιέννης καὶ γενικῶς οἱ κάτοικοι τῆς Αὐστρίας »ζενάζουν ὡς ἐκ τῆς τυφλώσεως καὶ τοῦ αὐθαιρέτου τῆς κυβερνή»σεώς των. Οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀγνοεῖ ὅτι τὸ χρυσίον τῆς Ἀγγλίας »διέφθειρε τοὺς ὑπουργοὺς τοῦ αὐτοκράτορος. Σεβασθῆτε λοιπὸν »τὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἤθη των, ὑπερασπισθῆτε τὰς ἰδιοκτη»σίας των, φέροντες εἰς τὸ γενναῖον οὐγγρικὸν ἔθνος τὴν ἐλευ»θερίαν.

»Ἡ Αὐστρία, ἥτις πρὸ τριῶν αἰώνων τρέχει εἰς τὴν ἀπώ»λειάν της, ἐγκαταλείπουσα ἑκάστοτε μέρος τῆς δυνάμεώς της,

»καὶ ἥτις δυσκρεστεῖ τοὺς λαούς της, ἐφαρπάζουσα τὰ προνό-»μιά των, θέλει ἀναγκασθῇ εἰς τὸ τέλος τῆς ἔκτης ταύτης »ἐκστρατείας νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν παρ' ἡμῶν προτεινομένην εἰ-»ρήνην, καὶ νὰ καταβιβασθῇ εἰς τὴν τάξιν τῶν δευτερευουσῶν »Δυνάμεων, καθ' ἣν καὶ εὑρίσκεται ἤδη ἐνεχυρισμένη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἀγγλίας. »

Ὁ Ναπολέων, ἀπηυδημένος ἐκ τῶν κατὰ τῶν Αὐστριακῶν νικῶν του εἰς τὴν Ἰταλίαν, μὴ δυνάμενος δὲ νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ εἰς εἰρήνην, ἀπεφάσισε νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ νὰ κάμῃ τὴν εἰρήνην ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Βιέννης.

Πληροφορηθεὶς λοιπὸν ὅτι ὁ ἐχθρὸς κατέχει τὴν διάβασιν τοῦ Τιλουέμπτου ποταμοῦ, στέλλει κατ' αὐτοῦ τρεῖς μεραρχίας ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Μασσένα. Οὗτος φθάσας ἐκεῖ προσβάλλει τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον καὶ τὸν καταστρέφει, τὴν 16 Μαρτίου, αἰχμαλωτίσας πολλοὺς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τινα ἐκ τῶν μετοίκων Γάλλων, τὸν στρατηγὸν Αυσιγνιώ. Πρὸς τούτοις οἱ στρατηγοὶ Βερναδότος καὶ Ζυβέρτος, πολεμήσαντες τὸν ἐχθρὸν ἐπὶ τῶν Τυρολικῶν ὀρέων καὶ καταδιώξαντες αὐτὸν πολλαχοῦ, τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ ἐντὸς τῆς Αὐστρίας.

Ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος μετὰ τὴν μάχην τοῦ Τιλουέμπτου, πολεμηθεὶς οὕτω καὶ ταπεινωθεὶς, ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ· ἀλλὰ καταδιωκόμενος παρὰ πόδα καθ' ὁδὸν ὑπὸ τῶν Γάλλων, καθ' ἑκάστην προσεβάλλετο, καταστρεφομένου μέρους τῶν λειψάνων τοῦ στρατοῦ του. Τὴν δὲ 31 Μαρτίου, ὁ Ναπολέων ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Κλαυδίαν, πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας Καρινθίας, καὶ τὴν 7 Ἀπριλίου διωμολογήθη εἰς τὴν πόλιν Ζυδεμβοῦργον μεταξὺ τῶν δύο στρατῶν ἀνακωχὴ πολέμου, ὅτε πλέον ὁ Κάρολος ἀπηλπίσθη ὁλοσχερῶς ν' ἀντιταχθῇ κατὰ τῶν Γάλλων, καὶ ἐγνώρισε τὴν ἀπερισκεψίαν τῆς αὐλῆς του. Ὡσαύτως οὐδὲ ὁ Ναπολέων ἤθελε νὰ προχωρήσῃ εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς Γερμανίας, χωρὶς νὰ ἦναι βέβαιος ὅτι θέλει ὑποστηρίζεσθαι κατόπιν ὑπὸ ἱκανῶν δυνάμεων. Ὅθεν ἅμα ἀνηγγέλθησαν παρὰ τοῦ ἀρχιδουκὸς τὰ περὶ ἀνακωχῆς, ἔσπευσε νὰ γράψῃ εἰς αὐτὸν, συμμεριζόμενος τὴν περὶ εἰρήνης τῆς Εὐρώπης πρότασίν του. «Οἱ γεννικοὶ στρατιῶτοι, ἔγραφεν εἰς αὐτὸν, πολεμοῦν ἀλλ' »ἐπιθυμοῦν καὶ τὴν εἰρήνην. Πολλοὺς ἀνθρώπους ἐφονεύσα-»μεν, καὶ πολλὰ κακὰ ἐπροξενήσαμεν εἰς τὴν δυστυχῆ ἀνθρω-»πότητα. Σὺ δὲ ὅστις καὶ ἐκ τῆς γεννήσεώς σου πλησιά-»ζεις τὸν θρόνον, καὶ εἶσαι ὑπεράνω ὅλων τῶν μικρῶν πα-

»θῶν, ἅτινα συνήθως ἐπηρεάζουν τοὺς ὑπουργοὺς καὶ τὴν κυ»βέρνησιν, ἀποφάσισον νὰ ὀνομασθῇς εὐεργέτης ὅλης τῆς ἀν»θρωπότητος καὶ σωτὴρ αὐτῆς τῆς Αὐστρίας. Τὸ κατ' ἐμὲ, »κύριε στρατηγὲ, ἐὰν οἱ πρὸς σὲ λόγοι μου οὗτοι ἠμποροῦν νὰ »σώσωσι τὴν ζωὴν καὶ ἑνὸς μόνου ἀνθρώπου, θέλω ἐναρμενί»ζεσθαι μᾶλλον ὅτι ὠφέλησα τὴν ἀνθρωπότητα, ἢ ὅτι ηὐδο»κίμησα εἰς τὰς λυπηρὰς μάχας. »

Ὁ Ναπολέων καὶ αὖθις παρεπονέθη πρὸς τὸ Διευθυντήριον, ὡς ἐγκαταλεῖψαν τὸν ἐν Ἰταλίᾳ στρατὸν εἰς τὰς ἰδίας δυνάμεις του, καὶ διατηρῆσαν εἰς ἀπραξίαν τὸν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Μορῶ ἐν τῇ Γερμανίᾳ, ἐπὶ προφάσει ὅτι ὁ στρατὸς οὗτος δὲν ἐδύνατο νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὡς μὴ δυνάμενος νὰ διαβῇ τὸν Ῥῆνον. «Οὐδέποτε εἰς ποταμὸς ἐμπό»δισε τὴν διάβασιν στρατοῦ, ἔγραφε πρὸς τὸ Διευθυντή»ριον· ἐγὼ διέβην ὅλας τὰς παγωμένας Ἄλπεις, χωρὶς νὰ »ἐμποδισθῶ· ἐὰν ὁ στρατὸς οὗτος ἠνόητο μετὰ τοῦ ἰδικοῦ μου, »ἠθέλαμεν ἐπιτάξει εἰς τὸν ἐχθρὸν τὴν συνθήκην τῆς εἰρήνης, »χωρὶς νὰ διαπραγματευώμεθα μετ' αὐτοῦ. »

Μετὰ πενταήμερον ἀνακωχὴν, ἐλθόντων τῶν πληρεξουσίων τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας, ἤρχισεν ἡ διαπραγμάτευσις τῶν ἀρχικῶν ἄρθρων τῆς συνθήκης εἰς τὴν πόλιν Λεόβην, ἥτις διήρκεσε πέντε ἡμέρας. Ἐνταῦθα ὁ Ναπολέων κατὰ πρῶτον ἐμαθήτευσε τῇ διπλωματικῇ, ἀλλ' ὑπερησπίσθη ἐνδόξως τὰ δικαιώματα τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας. Ὁμιλῶν μετὰ τῶν πληρεξουσίων περὶ τοῦ γενομένου πολέμου, εἶπε πρὸς αὐτούς· «Ἡ κυβέρνησίς σας ἔστειλεν ἐναντίον μου τέσσαρας στρατοὺς »ἄνευ στρατηγῶν, ἤδη δὲ ἕνα στρατηγὸν ἄνευ στρατοῦ. » Ἐπειδὴ δὲ οἱ πληρεξούσιοι ἤθελον νὰ θέσωσιν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς συνθήκης, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἀναγνωρίζει τὴν γαλλικὴν δημοκρατίαν, ὁ Ναπολέων ἀντέστη ἐντόνως, λέγων· «Ἐξαλείψατε »τοῦτο· διότι ἡ ὕπαρξις τῆς Δημοκρατίας εἶναι καθαρὰ ὡς ὁ »ἥλιος· τὸ τοιοῦτον ἄρθρον ἀρμόζει εἰς τοὺς τυφλούς. »

Ἀποπερατωθεῖσαι αἱ πρῶται διαπραγματεύσεις αὗται, ὑπεγράφησαν ὁριστικῶς παρὰ τῶν πληρεξουσίων τὴν 17 Ἀπριλίου, δι' ὧν ἡ γαλλικὴ δημοκρατία ἀνεγνωρίζετο, μένουσα κυρία τῶν Κάτω Χωρῶν· ἡ δὲ Αὐστρία νήσων τινῶν τῆς Βενετίας καὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου. Οὕτως ἀποκατέστη εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ εἰρήνη.

Ἀλλ' ἐνῷ ταῦτα πάντα ἐγίνοντο, ἡ ἐνετικὴ δημοκρατία, πρὸ πολλοῦ πνέουσα μῖσος καὶ ἐκδίκησιν κατὰ τῶν Γάλλων,

ἐνόμισεν ἁρμοδίαν τὴν περίστασιν, καθ' ἣν τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ἦσαν εἰς τὴν Αὐστρίαν, νὰ διακόψῃ τὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπάνοδόν των. Τὴν 15—16 Ἀπριλίου, καθ' ἣν στιγμὴν λοιπὸν ὑπεγράφετο ἡ ἐν Λεόβῃ συνθήκη, δι' ἧς ἔμελλε νὰ παύσῃ ἡ περαιτέρω χύσις ἀνθρωπίνου αἵματος, εἰς τὴν Ἐνετίαν, κατὰ διαταγὴν τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν κληρικῶν, ἐσήμαινεν ἡ διὰ κώδωνος *στάσις*. Οἱ ἱερεῖς, λησμονήσαντες τὸ θεῖον ἐπάγγελμά των, ἐδίδασκον μανιωδῶς τὸν ὄχλον ὅτι εἶναι συγχωρημένον, καὶ μάλιστα εὐλογημένον, νὰ θανατόνωνται οἱ Ἰακωβῖνοι· τοιουτοτρόπως δ' ἐπροκάλουν τοὺς κατοίκους νὰ δολοφονήσωσι τοὺς δυστυχεῖς Γάλλους. Τὸ αὐτὸ συνέβη εἰς τὴν Βερώναν καὶ εἰς τὸ Πατάβιον. Τὸ ἀνήκουστον τοῦτο κακούργημα, ὀνομασθὲν *Σικελικὸς Ἑσπερινὸς*, ἐξετελέσθη κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, καθ' ἣν πολλοὶ ἐθανατώθησαν.

Ὁ Ναπολέων, πληροφορηθεὶς μὲ λύπην του ταῦτα πάντα, ἔγραψε τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν πρὸς τὴν ἐνετικὴν γερουσίαν·

«Ὅλη ἡ χώρα τῆς γαληνοτάτης ἐνετικῆς δημοκρατίας εἶναι »εἰς τὰ ὅπλα.

»Πανταχοῦ αἱ φωναὶ τῆς συναθροίσεως τῶν παρ' ὑμῶν ὁ»πλισθέντων χωρικῶν εἶναι, «*Θάνατος εἰς τοὺς Γάλλους*»! »Πολλοὶ δὲ τῶν αὐτόσε διαμενόντων Γάλλων στρατιωτῶν »ἐθυσιάσθησαν. Εἰς μάτην ἀρνεῖσθε τὰς παρ' ὑμῶν ὀργανισθεί»σας συναθροίσεις. Νομίζετε ὅτι εὑρισκόμενος στιγμιαίως εἰς »τὰ σπλάγχνα τῆς Γερμανίας δὲν δύναμαι νὰ καταστήσω »ἀξιοσέβαστον τὸν πρώτιστον λαὸν τοῦ κόσμου; νομίζετε ὅτι »ὁ στρατὸς τῆς Ἰταλίας θέλει ὑποφέρει τὰς παρ' ὑμῶν προξε»νηθείσας σφαγάς; Τὸ αἷμα τῶν συστρατιωτῶν μου θέλει λάβει »ἐκδίκησιν· ἅπαντα δὲ τὰ γαλλικὰ στρατεύματα πνέουν ἐκδίκη»σιν καθ' ὑμῶν. Ἡ γερουσία τῆς Ἐνετίας ἀντήμειψε μὲ μαύρην »ἀπιστίαν τοὺς πρὸς αὐτὴν γενναίους τρόπους μας. Στέλλω »πρὸς ὑμᾶς τὸν πρῶτον ὑπασπιστήν μου, ὅστις θέλει σᾶς »ἐγχειρίσει τὴν παροῦσαν. Σᾶς προτείνω τὸν πόλεμον ἢ τὴν »εἰρήνην. Ἐὰν ὅμως ἐν τῷ ἅμα δὲν καταπαύσητε τὰς συνα»θροίσεις, ἐὰν δὲν συλλάβετε καὶ δὲν παραδώσετε εἰς χεῖράς »μου τοὺς αὐτουργοὺς τῶν γενομένων δολοφονιῶν, ὁ πόλεμος »κηρύττεται. Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἔφθασαν εἰς τὰ μεθόριά σας; οὐ»δεὶς ἐχθρὸς σᾶς ἐπαπειλεῖ· ποία ἄλλη αἰτία λοιπὸν σᾶς ἀ»ναγκάζει νὰ ἦσθε συνηθροισμένοι, εἰμὴ ἡ κατὰ τοῦ γαλλικοῦ »στρατοῦ προθεσίς σας; Πρέπει νὰ διαλυθῆτε ἐντὸς εἰκοσι»τεσσάρων ὡρῶν· διότι δὲν εἴμεθα εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Κα-

»ρόλου. Ἐὰν δὲ, ἐναντίον τῶν αἰσθημάτων τῆς γαλλικῆς »κυβερνήσεως, μὲ ἀναγκάσετε νὰ σᾶς κηρύξω τὸν πόλεμον, »μὴ νομίσετε ὅτι οἱ Γάλλοι μιμούμενοι τὸ παράδειγ»μά σας θέλουν λεηλατήσει τὴν χώραν σας, ἀφανίζοντες τὸν »δυστυχῆ καὶ ἀθῶον λαόν· ἀπ' ἐναντίας θέλω ὑπερασπισθῆ »αὐτὸν, ὅστις θέλει εὐλογεῖ μίαν ἡμέραν τὰς αἰτίας, αἵτινες »ἠνάγκασαν τὸν γαλλικὸν στρατὸν νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἐκ τυ»ραννικῆς κυβερνήσεως.

Μετ' οὐ πολὺ ὁ Ναπολέων, ἐλθὼν εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ νὰ παύσῃ τὰς ἀποστασίας καὶ τὰς δολοφονίας, εἶπεν εἰς τὸν Βουρ-ριένον, ἰδιαίτερόν του γραμματέα, ὅστις δραμὼν πρὸς προϋπάντησίν του ἐκινδύνευσε νὰ δολοφονηθῇ· «Μεῖνε ἥσυχος, οἱ ἀ»χρεῖοι οὗτοι θέλουν μοὶ ἀνταποδώσει ταῦτα· ἡ δημοκρατία *κτων ἐγήρασε.*» Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἔγραψεν εἰς τὸ Διευθυντήριον, ὅτι πρέπει ἐξ ἅπαντος νὰ καταστραφῇ ἡ ἀγρία καὶ αἱματηρὰ κυβέρνησις αὕτη, καὶ νὰ ἐξαλειφθῇ τὸ ἐνετικὸν ὄνομα ἀπὸ τῆς γῆς τὸ πρόσωπον.

Εἰς μάτην ἡ ἐνετικὴ κυβέρνησις ἔπεμψεν ἔκθεσιν, δικαιολογουμένη δῆθεν ὅτι οἱ Γάλλοι ἐπροκάλεσαν τὴν κατ' αὐτῶν ὀργὴν τῶν κατοίκων. Ὁ Ναπολέων ἔψευσεν ἐπισήμως ταῦτα, διακηρύττων τὴν καταστροφὴν τῆς ἐνετικῆς ἀριστοκρατίας διὰ τῶν ἀκολούθων περικοπῶν·

«Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ προσκαλεῖ τὸν παρὰ τῆς ἐνετικῆς »δημοκρατίας πρέσβυν τῆς Γαλλίας νὰ ἐξέλθῃ τῆς Ἐνετίας· »διατάττει τοὺς διαφόρους ὑπαλλήλους τῆς εἰρημένης δη»μοκρατίας νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς θέσεις των ἐντὸς εἰκοσιτεσ»σάρων ὡρῶν.

»Διατάττει δὲ ἅπαντας τοὺς στρατηγοὺς, διοικητὰς τῶν »μεραρχιῶν, νὰ θεωρήσωσι τὰ στρατεύματα τῆς ἐνετικῆς δημο»κρατίας ὡς ἐχθρικὰ, καὶ νὰ καταβάλωσιν εἰς ἅπασαν τὴν ἐνε»τικὴν χώραν τὸν λέοντα τοῦ ἁγίου Μάρκου. »

Ἐκτελεσθείσης τῆς διαταγῆς ταύτης ἀκριβῶς, τρόμος κατέλαβε τὸ ἀνώτατον συμβούλιον τῆς Ἐνετίας, τὸ ὁποῖον ἀποσυρθὲν τῆς ἐξουσίας, παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν λαόν. Ὁ δὲ Δάνδολος, δικηγόρος τῆς Ἐνετίας, εἷς ἐκ τῶν δύο ἱκανωτέρων ἀνδρῶν τῆς Ἰταλίας, κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Ναπολέοντος, ἀνέλαβε, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ λαοῦ, τὴν διεύθυνσιν τῆς σχηματισθείσης ἐνετικῆς δημοκρατίας. Ὁ Λέων τοῦ ἁγίου Μάρκου καὶ οἱ κορινθιακοὶ ἵπποι μετεφέρθησαν εἰς τοὺς Παρισίους.

Ἐν τούτοις εἰδοποιεῖται ὁ Ναπολέων, ὅτι οἱ στρατηγοὶ Δε-

σατζος καὶ Μορῶ διέβησαν τὸν Ῥῆνον, καθ' ὃν καιρὸν αἱ βάσεις τῆς συνθήκης ἦσαν ἤδη ὑπογεγραμμέναι, αἱ δὲ περαιτέρω διαπραγματεύσεις ἐξηκολούθουν. Ἡ εἴδησις αὕτη τοσούτῳ ἠρέθισεν αὐτὸν, ὥςε ἤθελε νὰ διαβῇ πάραυτα ἐξ ἀριστερῶν τὸν ποταμὸν καὶ νὰ κατευθυνθῇ πρὸς τὴν Βιέννην, τῆς ὁποίας ἡ κατάκτησις, καθὼς καὶ ἡ τῆς Ῥώμης, ἦσαν πάντοτε τὸ ἀντικείμενον τῆς φιλοδοξίας του· ἀλλ' ἡ πρόθεσις αὕτη τοῦ Ναπολέοντος, δηλαδὴ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν συνθήκην εἰς τὴν Αὐστρίαν ὑποκάτω τῶν τειχῶν τῆς Βιέννης, ἐματαιοῦτο ὡς ἐκ τῆς παραδοχῆς τῆς συνθήκης. Εἶναι ὅμως ὁμολογούμενον ὅτι ἡ ταχεῖα καὶ ἀπροσδόκητος πρόοδος τοῦ Ναπολέοντος ἐξέπληξε τὸ Διευθυντήριον, λαβὸν ὑπονοίας κατ' αὐτοῦ. Τῷ ὄντι δὲ, εὑρισκόμενος εἰς τὴν νῆσον Ἁγίαν Ἑλένην, ὁ Ναπολέων εἶπεν· «Ἐκ τῆς μάχης τοῦ »Λόδη συνέλαβον τὴν ἰδέαν τῆς μεγάλης φιλοδοξίας. »

Τὸ Διευθυντήριον, λαβὸν ὑπονοίας περὶ τῆς μεγάλης ἰδέας ταύτης τοῦ νικητοῦ τῆς Αὐστρίας, δὲν ἤθελε τὸ δημοκρατικὸν οἰκοδόμημα νὰ ἀποδοθῇ εἰς ἕνα μόνον ἄνθρωπον, ὅστις ἐπροξένησε τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸν τρόμον εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, καὶ ὅστις ἐδοξάζετο καὶ ἐλατρεύετο παρ' ὅλου τοῦ δημοκρατικοῦ στρατοῦ. Ὁ Ναπολέων, ἐννοήσας τὰς κατ' αὐτοῦ ὑπονοίας τοῦ Διευθυντηρίου, ἐξέφραζε πάντοτε τὴν δυσαρέσκειάν του εἰς τὰς πρὸς αὐτὸ ἐπιστολάς του.

Παύσας δὲ προσκαίρως τῶν μεγάλων ἀσχολιῶν τοῦ πολέμου, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ νὰ ὀργανίσῃ κυβέρνησιν καὶ εἰς τὴν ἐνετικὴν ἐπικράτειαν· ἀλλ' ἀπῃτοῦντο ἄνδρες ἁρμόδιοι πρὸς τοῦτο· ὁ δὲ Ναπολέων εἰς μάτην ἐζήτει τοιούτους. «Ὦ! »πόσον οἱ ἄνδρες εἶναι σπάνιοι εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἔλεγεν· ὑπάρ»χουν δεκαοκτὼ ἑκατομμύρια ἄνθρωποι, ἐγὼ δὲ μόλις εὑρίσκω »δύο, τὸν Δάνδολον καὶ τὸν Μέλζην. »

Ἐν τοσούτῳ ἐν Παρισίοις οἱ βασιλικοὶ συμφώνως μετά τινων δημοσιογράφων καὶ ῥητόρων τῆς βουλῆς κατηγοροῦν τὸν Ναπολέοντα πικρῶς περὶ τῆς καταργήσεως τῆς ἐνετικῆς δημοκρατίας, ἀποδίδοντες μάλιστα καὶ τὴν σφαγὴν τῶν Γάλλων εἰς αὐτόν· ἕτεροι δὲ, γράφοντες λιβέλλους καὶ ἄλλα τοιαῦτα, παρίστανον αὐτὸν ὡς ἐπίφοβον εἰς τὴν Δημοκρατίαν. Ὁ δὲ Ναπολέων, καίτοι περιφρονῶν τὰς φωνασκίας τῶν ἀνδραρίων τούτων, δυσαρεστηθεὶς ὅμως ἐκ τῶν ἀντενεργειῶν τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, ἥτις παρενέβαλε πάντοτε ἐμπόδια εἰς τὰς προθέσεις του, καὶ ἀπαυδήσας ἐκ τῆς βραδύτητος τῆς αὐστριακῆς διπλωμα-

τίας, ἐζήτει νὰ παραιτήσῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰταλικοῦ στρατοῦ καὶ νὰ ἀποσυρθῇ τῶν πραγμάτων, διὰ ν' ἀναπαυθῇ.

«Ἔχω τὸ δικαίωμα, ἔγραφε πρὸς τὸ Διευθυντήριον, ἀφοῦ »συνωμολόγησα πεντάκις τὴν εἰρήνην μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς »Δημοκρατίας καὶ κατέβαλον τὴν καθ' ἡμῶν συμμαχίαν τῶν »Δυνάμεων, ἂν ὄχι εἰς πολιτικοὺς θριάμβους, τοὐλάχιστον νὰ »ζῶ ἡσύχως, καὶ ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πρώτης δημοκρα»τικῆς κυβερνήσεως. Τῇ σήμερον δὲ βλέπω ὅτι διαβάλλομαι, »καταδιώκομαι καὶ καταλαλοῦμαι διὰ παντὸς ἀναιδοῦς μέσου »τοῦ πολιτικοῦ καταδιωγμοῦ.

«Ὦ! ἐδολοφονήθημεν παρ' ἀπίστων· πλείονες τῶν τετρακο»σίων ἀνδρῶν ἀπωλέσθησαν· οἱ δὲ κυβερνῶντες τὴν Δημοκρατίαν »μὲ θεωροῦν ὡς ἐγκληματίαν, διότι ἐπίστευσα τοῦτο!

»Γνωρίζω καλῶς ὅτι ὑπάρχουν κλάσεις ἀνθρώπων, οἵτινες »λέγουν «*Τὸ αἷμα τοῦτο ἦτον ἀθῶον;....*»

»Ὁποῖοι καὶ ἂν ὦσιν οἱ λέγοντες ταῦτα, δὲν παραπονοῦμαι, »ἀδιαφορῶ· ἔχω δίκαιον ὅμως νὰ παραπονεθῶ κατὰ τῆς δη»μοκρατικῆς κυβερνήσεως, ἥτις ἐξουδενεῖ τοὺς μεγαλύναντας »καὶ ἀνυψώσαντας τὴν δόξαν τοῦ γαλλικοῦ ὀνόματος.

»Σᾶς ἐπαναλαμβάνω, πολῖται διευθυνταί, περὶ τῆς παρ' »ὑμῶν αἰτηθείσης παραιτήσεώς μου· ἐπιθυμῶ νὰ ζῶ ἡσύχως, »ἐὰν τὰ ξιφίδια τῶν βασιλικῶν μὲ ἀφήσωσι νὰ ζήσω.»

»Ἀνεθέσατε εἰς ἐμὲ τὰς διαπραγματεύσεις τῆς συνθήκης, »ἀλλὰ σᾶς ὁμολογῶ ὅτι δὲν εἶμαι ἁρμόδιος.»

Πρὸ ὀλίγου δὲ ἔγραφεν ἰδιαιτέρως πρὸς τὸν διευθυντὴν καὶ φίλον του Καρνώ.

«Ἔλαβον τὴν ἐπιστολήν σου, ἀκριβέ μου διευθυντά, ἐπὶ τοῦ »σταδίου τῆς μάχης τῆς Ῥιβολίδος. Εἶδον μὲ οἶκτον τὰ κατὰ »καιροὺς λεχθέντα· ἕκαστος ὁμιλεῖ περὶ ἐμοῦ κατὰ τὴν ἐπι»θυμίαν του. Νομίζω ὅτι μὲ γνωρίζεις τοσοῦτον, ὥστε δὲν »φαντάζεσαι νὰ ἐπηρεασθῶ παρ' ὁποιουδήποτε· καυχῶμαι δὲ »πάντοτε εἰς τὴν πρὸς ἐμὲ καὶ τοὺς σχετικούς μου φιλίαν σου, »διὰ τὴν ὁποίαν θέλω σὲ εὐγνωμονεῖ διὰ παντός. Εἷς τινας »ἀνθρώπους τὸ μῖσος καθίσταται ἀναγκαῖον· οὗτοι, μὴ δυ»νάμενοι νὰ καταστρέψωσι τὴν Δημοκρατίαν, παρηγοροῦνται »διασπείροντες στάσεις καὶ διχονοίας, ὅπου καὶ ἂν δυνηθῶσι. »Τὸ κατ' ἐμὲ, ὅ,τι καὶ ἂν εἴπωσι, δὲν μὲ προσβάλλουν παν»τελῶς· διότι ἡ πρὸς ἐμὲ ὑπόληψις ὀλίγων ἀτόμων ὡς σὺ, καὶ »ἡ τῶν συναδέλφων μου καὶ τῶν στρατιωτῶν μου, ἐνίοτε δὲ »καὶ ἡ ἰδέα τοῦ μέλλοντος, πρὸ πάντων δὲ ἡ συνείδησίς μου

»καὶ ἡ εὐτυχία τῆς πατρίδος μου, ταῦτα πάντα μόνον μὲ ἐν»διαφέρουν. »

Ὁ Ναπολέων, διὰ νὰ ἐξάξῃ τὸν γαλλικὸν στρατὸν ἀπὸ τὰς διασπειρομένας περὶ τῶν ἐνετικῶν δολοφονιῶν φήμας, ἐνήργησε τὴν δημοσίευσιν ἀνωνύμου φυλλαδίου, δι' οὗ ἀνεσκευάζοντο αἱ κατ' αὐτοῦ συκοφαντίαι τῶν βασιλικῶν.

Καίτοι δὲ γράφων πρὸς τὸ Διευθυντήριον περὶ τῆς ἀνεπιδεξιότητός του διὰ τὰς διπλωματικὰς διαπραγματεύσεις, ἀνεδείχθη ὅμως ὁ νοημονέστερος πάντων. Ὁ ἐπιτετραμμένος παρὰ τῆς αὐστριακῆς διπλωματίας τὴν συνθήκην, Κοβαντζέλης ἐβράδυνε τὰς διαπραγματεύσεις, κατὰ τὴν δόλιον πολιτικὴν τῆς Αὐστρίας. Ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ ἀποπερατώσῃ τὴν συνθήκην ὅσον ἔνεστι τάχιον, ἀνέλαβεν αὐτὸς ἀπ' εὐθείας τὰς διαπραγματεύσεις· ὁ δὲ αὐστριακὸς διπλωμάτης ἐξηκολούθει μὲ τὴν συνήθη βραδύτητά του. Ἐγερθεὶς τότε ὁ Ναπολέων ἔκραξεν· «Ἐπιθυμεῖς τὸν πόλεμον; ἔστω! θέλεις τὸν ἔχει,» καὶ ἁρπάξας ἓν πολύτιμον δίσκον φαρφουρένιον, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Κοβαντζέλης ἐκαυχᾶτο καθημερινῶς ὅτι τῷ προσεφέρθη ὡς δῶρον παρὰ τῆς αὐτοκρατορίσσης Αἰκατερίνης, ἔῤῥιψεν αὐτὸν δυνατὰ ἐπὶ τοῦ πατώματος, καὶ τὸν ἐσύντριψεν. «Ἰδέ, ἔκραξε πάλιν, ἔστω! »τοιαύτη θέλει εἶσθαι ἡ αὐστριακὴ μοναρχία σας, πρὶν ἢ πα»ρέλθωσι τρεῖς μῆνες· σᾶς ὑπόσχομαι δὲ τοῦτο » καὶ ἐξῆλθε ταχέως τῆς αἰθούσης.

Ὁ ὀργίλος οὗτος τρόπος τοῦ Ναπολέοντος ἐπετάχυνε τὰς διαπραγματεύσεις τῆς συνθήκης, καὶ ἐματαίωσε τοὺς ἀπατηλοὺς σκοποὺς τοῦ αὐστριακοῦ διπλωμάτου, ὅστις, ὡς ἐκ τῆς βραδύτητος, ἤλπιζε νὰ ἀπατήσῃ τὴν Γαλλίαν.

Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Ναπολέων ὠργίζετο εἰς τὴν Ἰταλίαν κατὰ τῆς βραδύτητος τῶν αὐστριακῶν διπλωματῶν, τῆς κατ' αὐτοῦ δυσμενείας τοῦ Διευθυντηρίου καὶ τῶν συκοφαντιῶν τῶν μετοίκων Γάλλων καὶ λοιπῶν, τὸ Διευθυντήριον ἐπαπειλεῖτο παρὰ τῆς πλειονοψηφίας τῶν βασιλικῶν τε καὶ ἀμφοτέρων τῶν συμβουλίων· ἡ δὲ κατ' αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος κατηγορία καὶ ἡ πτῶσις ἐπανελαμβάνοντο ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν δημοκρατικῶν τε καὶ βασιλικῶν· τῶν μὲν φοβουμένων τὴν δόξαν καὶ τὴν ἱκανότητα αὐτοῦ, τῶν δὲ περιμενόντων ἐκ τούτου τὴν ἐπάνοδον τῆς βασιλείας. Προσέτι καὶ αὐτὸς ὁ Βαῤῥᾶς ἦτο κατ' αὐτοῦ· ἄλλος δὲ φίλος εἰλικρινὴς δὲν τῷ ἔμεινεν, εἰμὴ ὁ Καρνώ, ὅστις καὶ ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τῆς πλειονοψηφίας τοῦ Διευθυντηρίου. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Φραγκίσκος Δυκουδράϋς, εἷς ἐκ τῶν πρώτων

ρητόρων τῆς μοναρχίας, ἐκάλει τὸν Ναπολέοντα ἥρωα, νομίζων ὅτι περιποιούμενος αὐτὸν θέλει δυνηθῆ νὰ τὸν ἑλκύσῃ πρὸς τὸ μέρος του. Ἀλλ' οἱ ἔπαινοι ἑνὸς ἐχθροῦ τῆς δημοκρατίας οὐδεμίαν ἐπιρροὴν ἐδύναντο νὰ ἔχωσιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ καθαροῦ πατριώτου.

Ἐκ τούτων ἐρεθισθεὶς ὁ Ναπολέων, ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ εἰς τοὺς Παρισίους μετὰ εἰκοσιπέντε χιλιάδων στρατοῦ, διαβαίνων ἐκ τοῦ Λουγδούνου, διὰ νὰ θέσῃ τὴν σπάθην πρὸς τὸ μέρος τοῦ Διεθυντηρίου κατὰ τῆς τότε πλειονοψηφίας τῶν συμβουλίων, διευθυνομένης παρὰ τοῦ Πισεγροῦ, τοῦ ὁποίου αἱ μυστικαὶ καὶ ἐγκλήματικαὶ συνεννοήσεις καὶ ἀλληλογραφίαι μετὰ τῶν βασιλικῶν καὶ ξένων ἦσαν ἤδη γνωσταὶ εἰς τὸν Ναπολέοντα. Ὅθεν ἀγανακτήσας ἔγραφεν ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰταλικοῦ στρατοῦ πρὸς τὸ Διευθυντήριον κατὰ τῶν συμβουλίων καὶ πρὸς τὸν στρατόν·

« Ἡ πρὸς τοὺς Παρισίους ὁδὸς παρέχει πλειότερα ἐμπόδια »τῆς πρὸς τὴν Βιέννην ;.... ὄχι! Οἱ πιστοὶ τῆς ἐλευθερίας δη»μοκράται θέλουν μᾶς ὑποδεχθῆ· συνηθροισμένοι δὲ θέλομεν »ὑπερασπίσει αὐτὴν, νικῶντες τοὺς ἐχθρούς μας. Ἀναίσχυν»τοι ἄνθρωποι, διψῶντες ἐκδίκησιν καὶ ὄντες πλήρεις ἐγκλη»μάτων, ἐταράττοντο καὶ συνωμότουν εἰς τοὺς Παρισίους, »ὅτε ἡμεῖς ἐθριαμβεύομεν εἰς τὰς πύλας τῆς Βιέννης. Ὕβρι»σταὶ, ἄτιμοι καὶ δολοφόνοι τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Δημο»κρατίας, τρέμετε· αἱ ἀδικίαι σας ἔγειναν γνωσταὶ, ἡ δὲ ἀντα»πόδοσις αὐτῶν εἶναι εἰς τὴν αἰχμὴν τῆς βαϊοννέτας μας. »

Ταῦτα γράφων ὁ Ναπολέων πρὸς τὸ Διευθυντήριον κατ' ἀμφοτέρων τῶν συμβουλίων, δὲν ἔπεμψε χρήματα εἰς αὐτὸ, μ' ὅλον ὅτι ὁ Βαρρᾶς ἐζήτει· ἔστειλεν ὅμως τὸν ὑπασπιστήν του Λαβαλλέτην εἰς τοὺς Παρισίους διὰ νὰ πληροφορηθῇ περὶ τῶν διατρεχόντων, καὶ νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τὰς περιστάσεις.

Ὁ στρατηγὸς Δεσαῖξος, διατελῶν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ῥήνου, θαυμάζων μακρόθεν τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἰταλικοῦ στρατοῦ, μετὰ τὴν ἀνακωχὴν, ἔλαβε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἔλθῃ εἰς συνέντευξιν μετ αὐτοῦ. Ἔκτοτε κατὰ πρῶτον ἐφιλιώθησαν οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες· ὁ δὲ Ναπολέων ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν τὰ περὶ τῆς προδοσίας τοῦ Πισεγροῦ.—Πρὸ τριῶν μηνῶν ἐγνωρίζαμεν τοῦτο, ἀπήντησεν ὁ Δεσαῖξος, διότι συνελάβομεν τὴν ἀλληλογραφίαν του.—Ἀλλ ὁ Μορὼ δὲν εἰδοποίησε περὶ τούτου τὸ Διευθυντήριον ;— Ὄχι. —Λοιπὸν εἶναι κακούργημα, διότι, ἐνῶ πρόκειται περὶ προδοσίας τῆς πατρίδος, οὗτος σιωπᾷ.

Μετ' οὐ πολὺ καταστραφέντων τῶν βασιλικῶν εἰς τοὺς Παρισίους, ὁ Ναπολέων, ἐλευθερωθεὶς ἐκ τῶν μεγάλων ἐχθρῶν του, ἐχάρη μεγάλως. Περιποιούμενος δὲ τὸ Διευθυντήριον, διελογίζετο πάντοτε περὶ τῆς μελετωμένης προθέσεώς του.

Ἡ δὲ Αὐστρία, ἀπελπισθεῖσα νὰ ἴδῃ τὴν διαίρεσιν καὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον εἰς τὴν Γαλλίαν, ἔσπευσε νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην εἰς τὸ Κάμπο—Φορμίο, τὴν 17 Ὀκτωβρίου 1797.

Μετὰ τὴν ἐντελῆ διάπραξιν τῆς εἰρήνης τῶν δύο ἐθνῶν, ὁ Ναπολέων ἐπεσκέφθη τὰς κατακτήσεις του καὶ περιῆλθε τὴν Λομβαρδίαν, ὅπου ὑπεδέχθησαν αὐτὸν μὲ ἐνθουσιασμόν. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Μάντουαν ἵν' ἀνεγείρῃ μνημεῖον διὰ τὸν ἀποθανόντα στρατηγὸν Χὸς, διήγειρε τὸν θαυμασμὸν ἑνὸς τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς τότε ἐποχῆς, διατρίβοντος ἐκεῖ, ὅστις ἐδημοσίευσεν εἴς τινα ἐφημερίδα τῶν Παρισίων κατὰ τὸν Δεκέμβριον 1797 τὰ ἑξῆς.

« Παρετήρησα μὲ μεγάλην προσοχὴν τὸν ἔκτακτον τοῦτον »ἄνδρα, ὅστις ἐξετέλεσε τοσαῦτα μεγάλα ἔργα, καὶ ὅστις »φαίνεται ὅτι εἰσέτι δὲν ἐτελείωσε τὸ στάδιόν του· εἶδον αὐ»τὸν ὅμοιον μὲ τὴν εἰκόνα του, μικρὸν, ἰσχνὸν, χλωμὸν καὶ ἀπο»καμωμένον, οὐχὶ δὲ καὶ ἀσθενῆ, ὡς ἔλεγον. Μοὶ ἐφάνη ὅτι »δὲν προσεῖχεν, ὅτε τῷ ὡμίλουν, καὶ ὅτι ἦτον ἐνησχολημένος »μᾶλλον ἢ ὅ,τι ἐφαίνετο καὶ παρὰ εἰς ὅ,τι τῷ ἔλεγον. Ἡ φυσιογνω»μία του δεικνύει ὅτι ἔχει πολὺ πνεῦμα, καὶ ὅτι ἀκαταπαύστως »σκέπτεται, χωρὶς νὰ δύναταί τις νὰ ἐννοήσῃ τοὺς στοχασμούς του. »Εἰς τὸν σκεπτικὸν τοῦτον ἐγκέφαλον, εἰς τὴν γενναίαν ταύ»την ψυχὴν, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ὑποθέσῃ τις τολμηράς »τινας σκέψεις, αἱ ὁποῖαι θέλουν ἐπηρεάσει τὴν τύχην τῆς »Εὐρώπης».

Μετ' οὐ πολὺ διορισθεὶς ὁ Ναπολέων ἐπὶ τῶν διπλωματικῶν ὑποθέσεων τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως εἰς τὴν πόλιν Ῥασταδίαν, δυσηρεστήθη, καθότι ἐπεθύμει νὰ διαμένῃ εἰς τὸ κέντρον τῆς πολιτικῆς, ἤτοι ἐν Παρισίοις ἢ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον προσεκλήθη παρ' ἑνὸς τῶν μελῶν τοῦ Διευθυντηρίου, καὶ μετέβη εἰς Παρισίους τῇ 5 Δεκεμβρίου.

Ἡ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὑποδοχὴ τοῦ Ναπολέοντος ἐγένετο λαμπρά· ὁ δὲ περίβολος τοῦ Λουξεμβούργου προσδιωρίσθη διὰ τὴν τελετήν. Ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς ὑψοῦτο ἓν θυσιαστήριον τῆς πατρίδος, ἐπιστηριζόμενον εἰς τρία ἀγάλματα, τὸ τῆς Ἐλευθερίας, τῆς Ἰσότητος καὶ τῆς Εἰρήνης, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐστολισμένα μὲ πολλὰς σημαίας, κυριευθείσας εἰς τὴν Ἰταλίαν· εἰς ἑκάστην

δὲ πλευρὰν τοῦ θυσιαστηρίου ἦσαν αἱ σημαῖαι τοῦ δημοκρατικοῦ στρατοῦ.

Ἐνταῦθα τὸ Διευθυντήριον ὑπεδέχθη τὸν Ναπολέοντα, παρουσιασθέντα παρὰ τοῦ Ταλλεϋράνδου, διὰ δημοκρατικωτάτου λόγου. Ὁ δὲ Ναπολέων παρέδωκε περιφανῶς εἰς τὸ Διευθυντήριον τὴν συνθήκην τοῦ Κάμπο-Φορμίο, εἰπὼν πρὸς αὐτό· «Ἀπὸ τῆς »συνθήκης ταύτης ἄρχεται ἡ ἐποχὴ τῶν ἀντιπροσωπικῶν κυ»βερνήσεων». Ἐπομένως προεῖπε τὸ μέλλον τῆς Γαλλίας, εἰπών· «Ὅταν ἡ εὐτυχία τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ στηριχθῇ ἐπὶ εὐρυ»τέρων ὀργανικῶν νόμων, ἅπασα ἡ Εὐρώπη θέλει κατασταθῇ »ἐλευθέρα».

Ὁ δὲ πρόεδρος τοῦ Διευθυντηρίου Βαρρᾶς ἀπήντησε πρὸς αὐτόν· « Ἡ φύσις, φειδωλὴ οὖσα τῶν θαυμάτων της, σπανιώ»τατα παρέχει μεγάλους ἄνδρας εἰς τὴν γῆν· ἀλλ' ἤδη ἐφιλο»τιμήθη νὰ χαράξῃ τὴν γέννησιν τῆς ἐλευθερίας δι' ἑνὸς τῶν φαι»νομένων της. Ἡ δὲ ἔνδοξος ἐπανάστασις τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ, νέα »οὖσα εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐθνῶν, ἔπρεπε νὰ παρουσιάσῃ καὶ νέον »πνεῦμα εἰς τὰς ἱστορίας τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν». Ἡ κολακεία αὕτη, γενομένη διὰ τῆς κοινῆς ὑπολήψεως, δεικνύει τὴν ὑψηλὴν περιωπὴν, εἰς ἣν εὑρίσκετο ὁ Ναπολέων. Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτον ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῆς δημοκρατικῆς κυβερνήσεως ὑπεχρεώθη νὰ ὁμιλήσῃ οὕτω πρὸς ἁπλοῦν στρατηγὸν καὶ ὑποδεέστερον αὐτοῦ.

Μετὰ δὲ ταῦτα δύο στρατηγοὶ ὁ Ἰουβέρτος καὶ ὁ Ἀνδρεούσης ἔφερον δύο χρυσοστολίστους σημαίας, τὰς ὁποίας τὸ Διευθυντήριον προπαρεσκεύασε διὰ τὸν στρατὸν τῆς Ἰταλίας· ἐπὶ τῶν σημαιῶν τούτων ἦσαν αἱ ἑξῆς ἐπιγραφαὶ χρυσοῖς γράμμασιν·

« *Ὁ στρατὸς τῆς Ἰταλίας ἠχμαλώτισεν ἑκατὸν πεντήκοντα ἐχθροὺς, ἐκυρίευσεν ἑβδομήκοντα σημαίας, ἑκατὸν πεντήκοντα πυρόβολα τῆς πολιορκίας, ἑξακόσια πεντήκοντα τοῦ πεδίου, πέντε ἀποσκευὰς γεφυρῶν, ἐννέα δίκροα, δώδεκα φρεγάτας, δώδεκα κορβέτας, δεκαοκτὼ γαλέρας (α)· συνωμολόγησεν ἀνακωχὴν ὅπλων μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σαρδηνίας, τῆς Νεαπόλεως, τοῦ Πάπα, τῶν δουκῶν τῆς Πάρμας, καὶ τῆς Μοδένης, διαπραγματεύσεις ἐν Λεόβῃ, σύμβασιν ἐν Μοντεβέλλῳ μετὰ τῆς δημοκρατίας τῆς Γένουας, συνθήκην εἰρήνης ἐν Τελεντίνῳ καὶ Κάμπο Φορμίῳ· ἐχορήγησεν ἐλευθερίας εἰς πολλὰ κράτη τῆς Ἰταλίας· ἀπέκτησε πολλὰ ἀριστουργήματα, θριάμβους ἐν δεκαοκτὼ ἐπιφανέσι μάχαις,* MONTENOT-

(α) τὰ πλοῖα ταῦτα ἔλθεν ὁ Ναπολέων παρὰ τῆς ἐγετικῆς δημοκρατίας.

ΤΩ, ΜΙΛΕΣΜΩ, ΜΟΝΤΟΒΙ, ΛΟΔΙ, ΒΟΡΣΣΕΤΩ, ΛΟΝΑΤΩ, ΚΑΣΤΙΓΛΙΟΝΗ, ΡΟΒΕΡΔΩ, ΒΑΣΣΑΝΩ, ΑΓΙΩ ΓΕΩΡΓΙΩ, ΦΟΝΑΤΑ, ΝΙΒΑ, ΚΑΔΔΙΕΡΩ, ΑΡΚΟΛ, ΡΙΒΟΛΙ, ΦΑΒΟΡΙΤΑ, ΤΑΓΛΙΑΜΕΝΤΩ, ΤΑΡΒΙ ΚΑΙ ΕΞΗΚΟΝΤΑ ΕΠΤΑ ΣΥΜΠΛΟΚΑΙΣ»

Μετὰ τὴν παρουσίασιν ταύτην ὅλα τὰ μέλη τοῦ Διευθυντηρίου ἔδραμον συγάμα ὡς ἐκ συνθήματος καὶ ἐνηγκαλίσθησαν τὸν Ναπολέοντα· αἱ δὲ φωναὶ τῶν ζητωκραυγῶν ἀντήχησαν πανταχόθεν, καὶ συνωδεύθησαν διὰ πολλῶν καὶ ἀκαταπαύστων πυρσοκροτήσεων τῶν παρακειμένων πυροβόλων· ταῦτα δὲ πάντα ἐνεθουσίασαν ὅλον τὸ παρευρεθὲν πλῆθος τῶν ἀνθρώπων. Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ αἰτία, δι' ἣν ἡ Γαλλία ἀφωσιώθη εἰς τὸν ἔκτακτον τοῦτον ἄνδρα· διὸ δὲν πρέπει τις νὰ κατηγορῇ τοὺς Γάλλους ὅτι ἕνεκα ἀδυναμίας ὑπέκυψαν εἰς τὸν Ναπολέοντα· διότι τοιαύτη δόξα δὲν παρουσιάζεται συνεχῶς εἰς τὰ ἔθνη, μάλιστα δὲ μετὰ τοσαῦτα δυστυχήματα. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐκφωνήσωμεν τὸν στοῖχον τοῦ Αἰσχύλου «Τί ἤθελε γίνει ἐὰν ἐβλέπομεν αὐτὸ τὸ τέρας; »

Ὁ Ναπολέων, μετὰ ταῦτα ἐκατοίκησεν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἐκρύβη, εἰς μετριωτάτην οἰκίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἁγίας Αἰκατερίνης, ἣν οἰκίαν εἶχεν ἀγοράσει πρό τινος καιροῦ. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὅστις ἐδείχθη τοσοῦτον ὑπεροπτικὸς, ἀπέφευγε τὰς ἐπιδείξεις καὶ ἐκρύπτετο ὡς γυνή. Ὅτε παρεδόθη ἡ Μάντουα, δὲν ἠθέλησε νὰ παρευρεθῇ καὶ νὰ ἴδῃ τὸν στρατηγὸν Βούρμσερον παρελάσοντα ἐνώπιον τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων. Ἐνεδύετο, ὡμίλει, παρίστατο μετὰ πολλῆς ἀφελείας καὶ ἁπλότητος· ὁ δὲ βίος του ἦτο λιτώτατος, ὥστε ταῦτα πάντα εἵλκυον τὸν θαυμασμὸν ὅλου τοῦ κόσμου. Ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν Ταλλεϋράνδος, ἅμα φθάσαντα τὸν Ναπολέοντα εἰς Παρισίους, ἠθέλησε νὰ ἐπισκεφθῇ, ἀλλ' οὗτος δὲν ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην, ἐπὶ λόγῳ κακοδιαθεσίας· τῇ ἑπομένῃ ὅμως ἡμέρᾳ ὑπῆγε καὶ ἐπεσκέφθη τὸν Ταλλεϋράνδον. Κατὰ τοῦ Διευθυντηρίου εἶχεν ἄπειρα παράπονα, ἀλλὰ παρουσιασθεὶς εἰς αὐτὸ ἐδείχθη ὑποκλινὴς καὶ μετριοπαθής. Ὁ Ταλλεϋράνδος ἔκτοτε ἐγνώρισε τὸν μέγαν τοῦτον ἄνδρα, καὶ ἤθελε διὰ παντὸς μέσου νὰ σχετισθῇ μετ' αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ Ναπολέων ἀπέφευγεν, ὡς ἐρρέθη, πᾶν ὅ,τι ἐγίνετο δι' ἐπιδείξιν. Ἔκτοτε ὅμως ὁ ἔκτακτος οὗτος ἄνθρωπος συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ γένῃ ἡγεμὼν ἔνδοξος καὶ ὠφέλιμος· καὶ ὅμως ὡς πάντα τὰ ἀνθρώπινα μεταβάλλονται, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἔμελλε νὰ μεταβληθῇ, τυφλωθεὶς ὑπὸ τῆς ἀπεριορίστου δόξης!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ὁ Ναπολέων ἐν Παρισίοις. — Ἐκστρατεία τῆς Αἰγύπτου. — Κατάκτησις τῆς νήσου Μελίτης.—Ἅλωσις τῆς Ἀλεξανδρείας.—Μάχη ἐν Πυραμίσιν. —Εἴσοδος εἰς Κάϊρον (1798).

Ὁ Ναπολέων, μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν αὐτοῦ ὑποδοχὴν εἰς Παρισίους καθ' ἑκάστην προσεκαλεῖτο ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ Διευθυντηρίου, τῶν συμβούλων καὶ τῶν ὑπουργῶν εἰς πολυτελῆ γεύματα καὶ λαμπρὰς διασκεδάσεις· ἕκαστος δὲ αὐτῶν ἐφιλοτιμεῖτο νὰ ὑπερβῇ τὸν ἄλλον κατά τε τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν πολυτέλειαν ἵνα ἀρέσῃ εἰς τὸν Ναπολέοντα, ἰδίως δὲ ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν Ταλλεϋράνδος, ὅστις, ὡς καταγόμενος ἐκ τῆς παλαιᾶς γαλλικῆς ἀριστοκρατίας, ἐγνώριζε νὰ ἀρέσκῃ μᾶλλον πάντων· διὸ εἰς τοῦτον ὁ Ναπολέων ἐπέστησε μᾶλλον τῶν ἄλλων τὴν προσοχήν του. Ἐκτὸς δὲ τούτων, καὶ ὅλοι οἱ ἐπίσημοι ἄνδρες τῆς Γαλλίας, πολιτικοί τε καὶ πεπαιδευμένοι, ἐνόμιζον μεγίστην τιμὴν νὰ σχετισθῶσι μὲ τὸν νέον ἥρωα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἡ παιδεία τοῦ Ναπολέοντος συνίστατο εἰς τὰ μαθήματα τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς, ἀλλὰ χάρις εἰς τὴν περίνοιαν αὐτοῦ ἐδύνατο νὰ συζητῇ καὶ περὶ τῶν ὑψηλοτέρων πραγμάτων, καίτοι μὴ ἔχων γνῶσιν αὐτῶν. Ἐνίοτε δὲ ἤρχετο εἰς συζητήσεις σπουδαιοτάτων πραγμάτων καὶ ἐπέφερε τοιαύτας κρίσεις, ἃς μόνον οἱ αὐθάδεις ἀμαθεῖς τολμοῦν νὰ κάμωσιν. Ἀλλ' οἱ μεγάλοι ἄνδρες ὡς ἐκ τοῦ ὕψους τῶν ἰδεῶν των καὶ τῆς βαθυνοίας των ἐκπλήττουν καὶ αὐτοὺς τοὺς εἰδικοὺς ἄνδρας. Παρετηρεῖτο δὲ ὅτι μὲ μεγίστην εὐκολίαν ἀντελαμβάνετο περὶ παντὸς καὶ ἐξέφραζεν ὀρθὴν γνώμην. Αἱ δὲ ἐφημερίδες, αἱ ἐνασχολούμεναι καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα πράγματα, καθ' ἑκάστην ἔγραφον περὶ αὐτοῦ· π. χ. ὅτι σήμερον ὁ Ναπολέων ἐγευμάτισεν ἐκεῖ . . ., ὡμίλησε περὶ μαθηματικῆς μὲ τὸν Λαγράγγον καὶ Λαπλάσον, περὶ μεταφυσικῆς μὲ τὸν Σιέϋον, περὶ ποιητικῆς μὲ τὸν Σενιέρον, περὶ δημοσίου δικαίου μὲ τὸν Δωνοῦ· γενικῶς δὲ οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ διαφιλονικήσῃ τὰς ἰδέας του, ἀλλ' ἅπαντες, ἀποφεύγοντες τὰς ἀντιῤῥήσεις, ἤθελον νὰ ἀκούσωσιν αὐτὸν διηγούμενον τὰ τῆς ἐκστρατείας τῆς Ἰταλίας, μ' ὅλον ὅτι ἀπέφευγε τοῦτο ὁ Ναπολέων· ἀλλ' ὁσάκις ἠναγκάζετο νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τούτου, πάντοτε ὡμίλει περὶ τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν του καὶ τῆς δημοκρατικῆς ἀνδρίας, καὶ οὐδέποτε περὶ αὐτοῦ. Παρίστανε τὰς μάχας μὲ τοιαύτην σαφήνειαν καὶ ζωηρότητα, ὥστε οἱ ἀκροαταί του ἐνό-

μιζον ὅτι ἔβλεπον αὐτάς. Ἐὰν δὲ τὰ κατορθώματά του παρίστανον αὐτὸν ἕνα καλὸν στρατηγὸν, αἱ ὁμιλίαι του παρίστανον ἄνθρωπον ἀρχέτυπον, εὐφυᾶ, καὶ ἄλλοτε μὲν εὐρῆ, ἄλλοτε δὲ περιωρισμένον, καὶ πάντοτε παρασυρόμενον ἐκ τῶν ἰδεῶν. Ὁσάκις ἤθελε, ἐκέρδιζε τὸ κοινὸν διὰ τῆς δόξης του, διὰ δὲ τῶν συνδιαλέξεών του, ὅλους τοὺς μεγάλους ἄνδρας τῆς Γαλλίας. Ἡ περὶ τούτου προκατάληψις ἦτο μεγάλη, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ηὔξανεν, ὅταν ἔβλεπέ τις αὐτόν· μ' ὅλον ὅτι ὁ Ναπολέων ἀπέφευγε τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἤθελε νὰ μένῃ κεκρυμμένος καὶ ἀφανής, μάλιστα δὲ ἐνίοτε δυσηρεστεῖτο διὰ τὰς πολλὰς κολακείας. Ἡ κυρία Στάελ, ἥτις δικαίῳ τῷ λόγῳ ἔπρεπε νὰ ἀγαπᾷ τὸ μεγαλεῖον, τὴν περίνοιαν καὶ τὴν δόξαν, ἦτον ἀνυπόμονος νὰ ἴδῃ τὸν Ναπολέοντα καὶ νὰ ἐκφράσῃ αὐτῷ τὸν θαυμασμόν της. Ὁ Ναπολέων, ὡς ἄνθρωπος ὑπερόπτης, ὅστις ἤθελε νὰ μένῃ ἕκαστος εἰς ὃ ἐκλήθη, μὲ δυσαρέσκειάν του εἶδε τὴν γυναῖκα ταύτην νὰ ἐξέρχηται πολλάκις τοῦ κύκλου της· εὗρε μὲν αὐτὴν εὐφυᾶ γυναῖκα, ἀλλ' ὑπερβολικήν· προῃσθάνθη μάλιστα τὸ ἀνεξάρτητον τοῦ χαρακτῆρός της ἐν αὐτῷ τῷ θαυμασμῷ της, ἐδείχθη πρὸς αὐτὴν ψυχρὸς, σκληρὸς καὶ ἄδικος· διὸ μιᾷ τῶν ἡμερῶν αὐτη ἠρώτησεν αὐτὸν, ἀνεπιδεξίως πως, ὁποία ἦτον ὡς πρὸς αὐτὸν ἡ πρωτίστη τῶν γυναικῶν· οὗτος δὲ ἀπήντησεν εἰς αὐτὴν ἀποτόμως «Ἡ γεννήσασα πολλὰ τέκνα» Ἔκτοτε ὑπῆρξεν ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀντιπάθεια αὐτῶν, ἐξ ἧς αὕτη ὑπέστη πολλὰ δεινά. Ὁ Ναπολέων ἐξήρχετο σπανίως, ἔζη ἐν τῇ οἰκίᾳ του, κειμένῃ ἐν τῇ ὁδῷ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, ἥτις καὶ ἐπωνομάσθη ὁδὸς Νίκης· δὲν συνανεστρέφετο εἰμὴ μόνον μὲ σοφοὺς ὡς τὸν Μόγνην, Λαγράγγον, Λαπλάσον, Βερθελέτον· τινὰς τῶν στρατηγῶν, ὡς τὸν Δεσαΐξον, Κλέβερον, Καφφαρέλην, καί τινας καλλιτέχνας, καὶ τὸν περίφημον δραματοποιὸν Τάλμαν, πρὸς ὃν εἶχε λάβει ἰδίαν κλίσιν. Ἀπήρχετο συνεχῶς εἰς τὸ θέατρον ἐφ' ἁμάξης ἁπλουστάτης καὶ ἔμενεν εἰς κεκλεισμένον θεωρεῖον. Εἰς τὸν ἰδιωτικόν του βίον πάντοτε διέμενε μετὰ τῆς συζύγου του. Ἅμα ἐκκενωθείσης θέσεως εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, προσεφέρθη αὐτῷ, ἣν ἐδέχθη προθύμως, ἐν δὲ τῇ πρώτῃ συνεδριάσει ἦλθε καὶ ἐκάθισε μεταξὺ τῶν δύο μαθηματικῶν Λαπλάσου καὶ τοῦ Λαγράγγου· ἔκτοτε εἰς ὅλας τὰς τελετὰς ἔφερε ἔνδυμα ἀκαδημαϊκὸν, θέλων οὕτω νὰ καλύψῃ τὸν στρατιωτικὸν μὲ τὸ ἔνδυμα τῶν σοφῶν. Ἡ τοσαύτη δόξα τοῦ Ναπολέοντος ἐπεσκίαζε τοσοῦτον τὰ μέλη τῆς κυβερνήσεως, ὥστε ἐγένοντο ἀφανῆ ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ εἰρηνικοῦ πολεμιστοῦ· μ' ὅλα ταῦτα οὗτοι ὑπελήπτοντο αὐτὸν,

ὡς καὶ οὗτος ἐσέβετο αὐτούς. Οὐδέποτε τὸ Διευθυντήριον εἶχεν ὑπονοίας κατ' αὐτοῦ· οἱ κατάσκοποι ὅμως τῆς κυβερνήσεως καθ' ἑκάστην διέβαλλον αὐτὸν, λέγοντες ὅτι ὁ Βοναπάρτης μετ' οὐ πολὺ θέλει λάβει τὰ ἡνίας τῆς κυβερνήσεως, καταστρέφων τὴν ἐνεστῶσαν κυβέρνησιν, καὶ οὕτω νὰ σώσῃ τὴν Γαλλίαν ἐκ τῶν βασιλικῶν καὶ τῶν Ἰακωβίνων. Ἡ δὲ κυβέρνησις, προσποιουμένη εἰλικρίνειαν, ἐδείκνυεν εἰς αὐτὸν τὰς ἀναφορὰς ταύτας τῶν κατασκόπων, καὶ ἐφαίνετο ὅτι καταφρονεῖ ταῦτα, ὡσανεὶ ἐνόμιζεν ὅτι ὁ Ναπολέων δὲν εἶχε τοιαύτην κενοδοξίαν. Οὗτος δὲ, προσποιούμενος ὅτι εὐχαριστεῖ τὴν κυβέρνησιν περὶ τούτου, ἐδείκνυεν ὅτι εἶναι ἄξιος τῆς ἐμπιστοσύνης της· ἀλλ' ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ὑπῆρχε μεγίστη δυσπιστία. Ἐνῷ δὲ οἱ κατάσκοποι τῆς κυβερνήσεως ἔλεγον περὶ τῆς μελετωμένης ἀποφασίας τοῦ Ναπολέοντος, οἱ παρὰ τῷ Ναπολέοντι ἔλεγον αὐτῷ ὅτι ἡ κυβέρνησις θέλει τὸν δηλητηριάσει· ὁ δὲ αἰφνίδιος θάνατος τοῦ στρατηγοῦ Χὸς κατέστησεν αὐτὸν ὕποπτον καὶ προφυλακτικὸν, ὥστε, ὁσάκις προσεκαλεῖτο εἰς γεῦμα παρά τινων μελῶν τοῦ Διευθυντηρίου, ἔτρωγε καὶ ἔπινεν ὀλίγον, καὶ μόνον ἐκ τῶν φαγητῶν καὶ τῶν ποτῶν, ἅτινα προηγουμένως ἐγεύετο ὁ προσκαλῶν αὐτόν.

Ὁ Βαρρᾶς, ὅστις ἦτο μέλος τοῦ Διευθυντηρίου, νομίζων ὅτι ἀνέδειξε τὸν Ναπολέοντα, καὶ ἔλεγεν ὅτι ἤδη ἦτο φίλος του, ἐδείκνυεν αὐτῷ μεγίστην φιλίαν, καὶ ἐπροσπάθει νὰ τὸν πείσῃ ὅτι ἦτο συνδεδεμένος μετ' αὐτοῦ καὶ οὐχὶ μετὰ τῶν συναδέλφων του· ἀλλ' ὁ Ναπολέων ὀλίγην πίστιν ἔδιδεν εἰς αὐτόν.

Συνεχῶς τὸ Διευθυντήριον ἐζήτει τὴν γνώμην τοῦ Ναπολέοντος περὶ πολλῶν κυβερνητικῶν πράξεων, μάλιστα διά τινος ὑπουργοῦ προσεκάλει αὐτόν· οὗτος δὲ, ὅτε συνεδρίαζε μετ' αὐτῶν, ἐκάθητο μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Διευθυντηρίου καὶ ἔδιδε μετὰ πολλῆς σοβαρότητος τὴν γνώμην του τοσοῦτον περὶ τῶν διοικητικῶν πραγμάτων, καθὼς καὶ περὶ τῶν στρατιωτικῶν, καὶ ἐτήρει εἰς τὴν πολιτικὴν σειρὰν ἰδεῶν. Κατὰ τὴν 18 Φρουκτιδώρ, συντελέσας πρὸς ἀποτυχίαν τῆς μοναρχικῆς μερίδος, δὲν ἠθέλησε τοῦ λοιποῦ νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ κυβερνητικὰ πράγματα, μένων ἀδιάφορος πρὸς πάντας· περιωρίζετο δὲ μόνον εἰς ἁπλᾶς ἐπικρίσεις, ὅπερ ἀνέπαυε τὴν φιλοδοξίαν του· διότι εἰς κυβέρνησιν διηρημένην εἰς ἀπείρους φατρίας, ἡ ἐπίκρισις συγκεντρώνει ὅλα τὰ διϊστάμενα μέρη. Αἱ πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς προκηρύξεις αὐτοῦ, ὡς πρὸς τὴν νομοθεσίαν αὐτῶν, ἤρκουν νὰ ἐφελκύσωσιν ὅλα τὰ πνεύματα ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἅπαντες κατηγόρουν τὴν κυβέρνησιν, οὗτος δὲ περιωρίζετο εἰς ἐπικρίσεις, οὐδεμίαν γνώμην ἐκφράζων κατ' αὐ-

τῆς, ἀλλὰ παριστάνων αὐτὴν ἀδύνατον καὶ ἀνίκανον νὰ κυβερνήσῃ. Εἰς τὰς τελετὰς οὐδέποτε παρουσιάζετο, μόνον δὲ ὅταν τὰ μέλη τοῦ Συνακαδημίου ὤφειλον νὰ παρασταθῶσι, τότε καὶ οὗτος ἠνώνετο μετ' αὐτῶν καὶ ἀπήρχετο εἰς τὰς τελετάς· καὶ μ' ὅλον ὅτι εἶχε διαφόρους τίτλους, στρατιωτικοὺς, πολιτικοὺς καὶ διπλωματικοὺς, πάντοτε προετίμα τὸν τίτλον τῶν σοφῶν, ἵνα δείξῃ ὡς ἐκ τούτου ὅτι μᾶλλον ἦτον εἰρηνικὸς ἀνὴρ καὶ οὐχὶ πολεμιστής, ὡς διεφημίσθη.

Πλῆθος ἀξιωματικῶν καὶ κολάκων περιεστοίχουν τὸν Ναπολέοντα καὶ ἠρώτων αὐτὸν, ἂν θέλῃ νὰ περιορισθῇ μόνον εἰς διοικήσεις στρατοῦ, καὶ ἂν θέλῃ νὰ λάβῃ εἰς τὰ κυβερνητικὰ πράγματα τὸ μέρος, ὅπερ ἀνήκει εἰς τὴν ἱκανότητά του. Οὗτος δὲ, βλέπων τὸν μὲν Πισσεγροῦ ἔχοντα ἐπιρροὴν εἰς τὴν σύνοδον τῶν πεντακοσίων, τὸν δὲ Βαρρᾶν εἰς τὸ Διευθυντήριον, δικαίῳ τῷ λόγῳ ἐθεώρει ἑαυτὸν ἱκανὸν νὰ διαπρέψῃ εἰς τὰ πράγματα τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἀποφασίσει εἰσέτι· ἦτο πολὺ νέος, διὰ νὰ γένῃ μέλος τοῦ Διευθυντηρίου, διότι μόλις ἦτο τριάκοντα ἐτῶν. Ἔλεγον αὐτῷ ὅτι θέλει γένει ἐξαίρεσις ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀλλ' οὗτος δὲν ἤθελε τοῦτο, διότι οἱ δημοκρατικοὶ ἤθελον ἐξαναστηθῇ κατ' αὐτοῦ· πρὸς δὲ ἐσκέπτετο ὅτι ἐν τῷ Διευθυντηρίῳ ἤθελε ναυαγήσει· προετίμησε λοιπὸν νὰ διορισθῇ ἀρχηγὸς τῆς κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἀποβάσεως, ἥτις προπαρεσκευάζετο τότε, ὡς κηρυχθέντος τοῦ πολέμου.

Ὁ Ναπολέων ἐφαίνετο ὅτι συνήνει εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, ἀλλ' ἐνδομύχως ἐφρόνει ὅτι τὸ κίνημα τοῦτο δὲν ἤθελεν ἔχει αἴσια ἀποτελέσματα. Ἐσκέπτετο λοιπὸν ὅτι τὸ νὰ ἀποβῇ εἰς Ἀγγλίαν μετὰ ἑξήκοντα χιλιάδων στρατιωτῶν καὶ νὰ κυριεύσῃ τὸ Λονδῖνον, δὲν ἦτο δύσκολον· τὸ νὰ κατακτήσῃ ὅμως τὴν χώραν ταύτην καὶ νὰ ἐγκατασταθῇ ἐν αὐτῇ, ἦτον ἀδύνατον· ἀλλ' ὅτι ἐδύνατο νὰ λεηλατήσῃ αὐτὴν, νὰ ἁρπάξῃ τὰ πλούτη της, νὰ τὴν μηδενίσῃ καὶ νὰ τὴν ὀπισθοδρομήσῃ τοὐλάχιστον κατὰ ἥμισυν αἰῶνα, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ἔπρεπε νὰ θυσιάσῃ τὸν ἀποβάντα στρατὸν, καὶ νὰ σωθῇ ἴσως μόνος μετὰ μίαν βάρβαρον ἐκδρομήν· βραδύτερον ὅμως μετὰ πλειοτέρων δυνάμεων, μετὰ μεγαλητέραν παῖραν τῶν μέσων του καὶ μετὰ τὴν ὅλως ἀτομικὴν ἀντιπάθειάν του κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἐσκέπτετο σπουδαίως νὰ ἀγωνισθῇ μὲ τὴν Ἀγγλίαν καὶ νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν τύχην του· ἀλλ' ἤδη εἶχε κατὰ νοῦν ἄλλας ἰδέας καὶ ἄλλα ἀντικείμενα. Ἕτεροι δὲ λόγοι ἰσχυροὶ ἀπέτρεπον αὐτὸν νὰ παραιτήσῃ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην· οὗτοι δὲ ἦσαν ἡ βραδύτης τῆς προπαρασκευῆς

τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἥτις δὲν ἐδύνατο νὰ γένῃ εἰμὴ μετὰ παρέλευσιν πολλῶν μηνῶν, καὶ ἐν καλοκαιρίᾳ· ἐνῷ διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην ἀπῃτεῖτο νὰ ἀρχίσωσιν αἱ κακοκαιρίαι. Μὴ θέλων ὅμως νὰ μένῃ ἀργὸς ἐν Παρισίοις ὁ στρατὸς καὶ ἄχρηστος εἰς τὰς εὐρείας προθέσεις του, ὡς ἐκ τούτου δὲ νὰ ἐκπίπτῃ ἡ ἀξία του εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κοινοῦ, διελογίσθη νὰ ἐπιχειρισθῇ γιγαντιαίαν, ἀλλὰ παραδοξοτέραν ἐκστρατείαν παρὰ τὴν κατὰ τῆς Ἀγγλίας. Ὅτε διέμενεν ἐν Ἰταλίᾳ, ἐνησχολεῖτο εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Μεσογείου, ὡς ἐκ τούτου ὠργάνισεν ἐν τῇ Ἐνετίᾳ, ἅμα κυριεύσας αὐτὴν, ἰσχυρὸν στόλον πρὸς κατάκτησιν τῆς Μελίτης καὶ τῶν Ἰονίων νήσων, μετὰ δὲ ταῦτα ἐσκέπτετο νὰ κατακτήσῃ τὴν Αἴγυπτον, ὡς κειμένην μεταξὺ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας, ἵνα ἀσφαλίσῃ τὸ ἐμπόριον ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους μέχρι τῶν Ἰνδιῶν. Ἡ ἰδέα αὕτη κατεκυρίευε τὴν φαντασίαν του καὶ τὸν ἐνησχόλει διηνεκῶς. Ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐξωτερικῶν ὑπῆρχον πολλαὶ ἀξιόλογοι περιγραφαὶ περὶ τῆς Αἰγύπτου, ἔλαβεν αὐτὰς καὶ τὰς ἐσπούδαζεν. Ἐπειδὴ δὲ ὡς ἀρχηγὸς τῆς κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἐκστρατείας ἦτον ὑπόχρεως νὰ διατρέξῃ ὅλα τὰ πρὸς τὸν Ὠκεανὸν γαλλικὰ παράλια, ἐγέμισε τὴν ἅμαξάν του μὲ ὁδοιπορικὰ καὶ μὲ ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς Αἰγύπτου. Οὕτως, ἐνῷ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς κυβερνήσεως διέτρεχε τὰ παράλια ταῦτα πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἀποβάσεως, οὗτος ἐσκέπτετο καὶ ἐμελέτα τὴν κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου. Ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ταύτῃ προέβλεπε συγκεχυμένον καὶ εὐρὺ μέλλον· ἤθελε λοιπὸν νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰς χώρας ἐκείνας τῆς δόξης καὶ τῶν φώτων, ἔνθα, ὡς ὁ μέγας Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Καῖσαρ ὑπῆρξαν νικηταὶ καὶ κατακτηταί, οὕτω καὶ αὐτὸς εἰσβαλὼν εἰς τὴν Ἀσίαν νὰ γένῃ περίδοξος καὶ περιβόητος εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἔχων λοιπὸν τοὺς διαλογισμοὺς τούτους, περιήρχετο δύο μῆνας, Ἰανουάριον καὶ Φεβρουάριον 1790, εἰς τὰ παράλια τοῦ Ὠκεανοῦ. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Παρισίους καὶ παραστήσας εἰς τὸ Διευθυντήριον ὅτι ἡ κατάκτησις τῆς Ἀγγλίας ἀποβαίνει καὶ δύσκολος καὶ ἀκατόρθωτος, προέτεινε τὴν εἰς Αἴγυπτον ἐκστρατείαν καὶ τὰ ἐκ τῆς ἐκστρατείας ταύτης μεγάλα ἀποτελέσματα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μετὰ τῆς Αὐστρίας εἰρήνη εἶχε συνομολογηθῇ, δὲν ἔμεινεν ἄλλη ἐχθρικὴ Δύναμις εἰς τὴν Γαλλίαν εἰμὴ ἡ Ἀγγλία. Κατὰ τὴν γνώμην λοιπὸν τοῦ Ναπολέοντος ἡ Δύναμις αὕτη ἔπρεπε νὰ πολεμηθῇ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰς Ἰνδίας, καὶ οὐχὶ ἀλλαχοῦ. Τὸ Διευθυντήριον, ἐνδόσαν εἰς τὴν γνώμην τοῦ Ναπολέοντος, ἀνέθηκεν εἰς

αὐτὸν τὴν ἀρχηγίαν καὶ τὴν προπαρασκευὴν τῆς παραδόξου ἐκστρατείας ταύτης. Συνεφωνήθη ὅμως ὅτι οὐδεὶς ἔπρεπε νὰ ἔχῃ γνῶσιν περὶ τούτου· ὅτε δὲ ὁ Ναπολέων συνήθροιζε τὸν περὶ τούτου στρατὸν, διώριζεν ἐπιτροπὰς σοφῶν καὶ ἐπιστημόνων ἀνδρῶν, συνέλεγε κλασικὰ βιβλία καὶ ἰδίως τὰ τοῦ Ἡροδότου, τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Πολυβίου καὶ λοιπῶν. Ἅπαντες, μὴ γνωρίζοντες εἰς τί ἤθελον χρησιμεύσει ταῦτα, ἠρώτων ποῦ θέλει ὑπάγει ὁ στρατὸς οὗτος; καὶ οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι θὰ ὑπάγῃ εἰς Ἰνδίας, ἕτεροι εἰς Κριμαίαν, καὶ ἄλλοι ἀλλαχόσε· ὅταν δὲ ἠρώτων αὐτὸν περὶ τῆς διαρκείας τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἔλεγεν ὅτι θέλει διαρκέσει ὀλίγους μῆνας ἢ πολλὰ ἔτη. Κατὰ δὲ γνωμοδότησιν αὐτοῦ ἐστάλη ὁ Ταλεϋράνδος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵν' ἀναγγείλῃ εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν τὴν εἰς Αἴγυπτον ἐκστρατείαν. Ἐνῷ δὲ ἔμελλε ν' ἀναχωρήσῃ ὁ Ναπολέων, τὸ Διευθυντήριον, μαθὸν ὅτι ἡ Αὐστρία ἀπεποιεῖτο νὰ ἐκτελέσῃ τοὺς ὅρους τῆς συμφωνηθείσης συνθήκης, προσεκάλεσε τὸν Ναπολέοντα ν' ἀναβάλῃ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ διορθωθέντων τῶν πραγμάτων, ἀνεχώρησεν εἰς Τουλώνην, ἔνθα ὁ στρατὸς καὶ τὰ πρὸς ἐπιβίβασιν αὐτοῦ πλοῖα πρὸ πολλοῦ ἦταν ἕτοιμα.

Ὁ Ναπολέων, ἀφιχθεὶς τῇ 8 Μαΐου 1798 εἰς τὴν Τολώνην, ἔνθα κατὰ πρῶτον ἐδοξάσθη, καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ ἀπὸ 18 Αὐγούστου περὶ τῶν ἀποίκων δρακόντειος νόμος ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν, ἔγραψε πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ στρατιωτικοῦ συμβουλίου.

«Πολῖτα πρόεδρε! οἱ στρατιῶται τῆς ἐλευθερίας ἔγειναν δήμιοι; Ἡ ἐν ταῖς μάχαις συνοδεύουσα αὐτοὺς εὐσπλαγχνία ἐνεκρώθη;

»Ὁ κατὰ τῶν ἀποίκων νόμος ἔγεινε διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς »πατρίδος, καὶ οὐχὶ νὰ θυσιάζωνται δυστυχεῖς γέροντες καὶ γυ»ναῖκες.

»Σᾶς ἐξορκίζω, πολῖτα, ὁσάκις παρουσιάζωνται εἰς τὸ δικα»στήριόν σας γέροντες πλέον τῶν ἑξήκοντα ἐτῶν ἢ γυναῖκες, »νὰ κηρύξητε ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τῶν κινδύνων τῆς μάχης ἐσεβά»σθητε τοὺς γέροντας καὶ τὰς γυναῖκας τῶν ἐχθρῶν σας.

»Ὅστις δὲ τῶν στρατιωτικῶν ὑπογράψῃ καταδικαστικὴν ἀπό»φασιν ἐναντίον ἀνθρώπου ἀνικάνου νὰ ὁπλοφορῇ, εἶναι ἄνανδρος.»

Εἶναι ἀξιοπερίεργον νὰ ἀκούῃ τις στρατιωτικὸν, συνειθισμένον εἰς τὰς μάχας νὰ βλέπῃ τρέχον τὸ ἀνθρώπινον αἷμα ποταμηδὸν, νὰ διδάσκῃ τοὺς στρατιώτας ν' ἀπέχωσιν ἀπὸ

τῆς χύσεως ἀνθρωπίνου αἵματος, στηριζόμενον εἰς φιλανθρωπικὰς ἀρχάς.

Ὅτε δὲ τὰ πάντα παρεσκευάσθησαν διὰ τὴν νέαν ἐκστρατείαν, ὁ δὲ στρατὸς ἔμελλε νὰ ἐπιβιβασθῇ εἰς τὰ πλοῖα, ὁ Ναπολέων ἀπέτεινε πρὸς τοὺς στρατιώτας του τὴν ἑξῆς δημηγορίαν.

«Ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται!

»Πρὸ δύο ἐτῶν σᾶς διοικῶ· κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶσθε »παρὰ τὸν ποταμὸν τῆς Γενούας εἰς μεγίστην δυστυχίαν, ἐλ»λειπεῖς ὅλων, πωλήσαντες πρὸς ζωάρκειάν σας καὶ αὐτὰ τὰ »ὡρολόγιά σας· σᾶς ὑπεσχέθην νὰ παύσω τὰς δυστυχίας σας, »σᾶς ὡδήγησα εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου τὰ πάντα εὕρετε... Δὲν »διετήρησα τὴν ὑπόσχεσίν μου; Οἱ στρατιῶται ἐκραξαν ὁμο»φώνως, ναί! ὁ δὲ Ναπολέων ἐπανέλαβε· λοιπὸν μάθετε ὅτι »οὐδὲν ἔτι ἐπράξατε ὑπὲρ τῆς πατρίδος, οὔτε ἡ πατρὶς ὑπὲρ »ὑμῶν.

»Θέλω σᾶς ὁδηγήσει ἤδη εἰς χώραν, ὅπου θέλετε ἐκπλήξει »τοὺς θαυμαστὰς τῶν παρελθόντων ἀνδραγαθημάτων σας, καὶ »θέλετε προσφέρει εἰς τὴν πατρίδα σας ὑπηρεσίας περιμενομένας »παρὰ νικητῶν στρατιωτῶν, ὡς ὑμεῖς· ἐπανερχόμενος δὲ ἐκ τῆς »ἐκστρατείας, ὑπόσχομαι εἰς ἕκαστον στρατιώτην τὰ πρὸς ἀ»γορὰν ἓξ στρεμμάτων γῆς... »

Ὁ Ναπολέων ἀποχαιρετήσας τὴν ἀγαπητήν του σύζυγον Ἰωσηφίναν, ἥτις συνώδευσεν αὐτὸν μέχρι τῆς Τολώνης, ἐπέβη εἰς τὰ πλοῖα.

Ὁ στόλος οὗτος, συγκείμενος ἐκ δεκατριῶν δικρότων, δύο βρικίων, ἑβδομήκοντα δύο μικρῶν πολεμικῶν πλοίων καὶ τετρακοσίων φορτηγῶν, καὶ διοικούμενος παρὰ τοῦ ἀντιναυάρχου Βρυγέου, ἐξέπλευσε μὲ οὖριον ἄνεμον, τῇ 19 Μαΐου, ἔχων δέκα χιλιάδας ναύτας, καὶ φέρων εἰκοσιἓξ χιλιάδας στρατόν. Ἀρχηγὸς τῶν ἐπιτελῶν ἦτον ὁ στρατηγὸς Βερθιέρος, διοικητὴς τοῦ μηχανικοῦ, ὁ στρατηγὸς Καφφαρέλλης, ὁ δὲ στρατηγὸς Δεμαρτῖνος διοικητὴς τοῦ πυροβολικοῦ. Ἀντιστράτηγοι διοικηταὶ τῶν μεραρχιῶν ἦσαν ὁ Κλέβερος, Δεσαΐξος, Ῥεγνυέρος, Βόνος, Δυγκᾶς, Μενοὺς, Βωβοᾶς, Δυμουὴς καὶ Δυμᾶς· ὑποστράτηγοι δὲ διοικηταὶ τῶν ταξιαρχῶν, Λάννος, Λανούσσος, Βερδιέρος, Μυράτος, Λαμᾶς, Βιάλος, Ῥαμπῶνος, Μιρεῦρος, Δαβοῦστος, Λεκλέκος καὶ Ζαϋουτκέκος.

Τῇ 9 Ἰουνίου, ὁ γαλλικὸς στόλος ἔφθασεν ἀπέναντι τῆς Μελίτης. Ὁ Ναπολέων, θεωρῶν ὡς ἀναγκαιοτάτην εἰς τοὺς σκοπούς του τὴν κατάκτησιν τῆς νήσου ταύτης, ἐκυρίευσεν αὐτὴν ἐντὸς

τριῶν ἡμερῶν διὰ συνθήκης, γενομένης κατὰ πρόταστν τῶν κατεχόντων αὐτὴν ἱππότων, μ' ὅλον ὅτι οὗτοι ἐν πρώτοις ἀντέτειναν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐνέδωκαν ἐπὶ συμφωνίᾳ 600 φράγκων συντάξεως δι' ἕκαστον, καὶ 300 χιλιάδων φράγκων ἀποζημιώσεως διὰ τὸν διοικητὴν αὐτῶν.

Μετὰ τὴν διάπραξιν τῆς συνθήκης, ὁ Βοναπάρτης ἀπεβίβασε τὸν στρατόν του εἰς τὴν Μελίτην, καὶ καταλαβὼν τὸ φρούριον καὶ τὴν πόλιν πάραυτα κατήργησε τὸν τιμαριωτισμὸν καὶ τὴν δουλείαν· ὁ δὲ στόλος ἠγκυροβόλησεν εἰς τὸν λιμένα.

Τριάκοντα χιλιάδες τουφέκια, δώδεκα χιλιάδες βαρίλια πυρίτιδος, τροφαὶ δι' ἓξ μῆνας, δύο δίκροτα, μία φρεγάδα, τρεῖς γαλέραι, ἕτερα μικρὰ πλοῖα καὶ τὸ ταμεῖον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ἅπαντα ἐκτιμώμενα τρία ἑκατομμύρια φράγκων, ἦσαν τὰ ὠφελήματα τῆς κατακτήσεως ταύτης.

Ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν ὁ γαλλικὸς στόλος τὴν 1 Ἰουλίου, ἔφθασε μετὰ τεσσαράκοντα πέντε ἡμέρας, ἐκ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐκ Τολώνης, ἀπέναντι τῆς Ἀλεξανδρείας· ὁ δὲ Ναπολέων διέταξε τὴν ἐπαύριον τὴν ἀπόβασιν τῶν στρατευμάτων. Ἀλλ' ἐνῷ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης οὐδὲν ἐμπόδιον ἐπαρουσιάσθη, ἀΐφνης εἰδοποιεῖται ὅτι ἐφάνη ἓν ἀγγλικὸν πλοῖον. Ἡ εἴδησις αὕτη τοσοῦτῳ ἐτάραξεν αὐτὸν, ὥστε ἐκραξεν. «Ὦ τύχη μ' ἐγκαταλείπεις;»

Ἀλλ' ἡ τύχη δὲν ἠπάτησεν αὐτὸν, διότι μετ' ὀλίγον ἐγνωρίσθη ὅτι ἦτον ἡ ἐκ Μελίτης ληφθεῖσα φρεγάτα· μ' ὅλον ὅτι κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γαλλικοῦ προξένου, ὁ ναύαρχος Νέλσων πρὸ τριῶν ἡμερῶν ἦτον ἐκεῖ, ζητῶν δὲ τὸν γαλλικὸν στόλον, καὶ μὴ εὑρὼν αὐτὸν, κατευθύνθη εἰς Δαρδανέλια πρὸς συνάντησίν του· καθότι ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἐνηργήθη μὲ τοσαύτην μεγάλην ἐχεμυθίαν, ὥστε ὅτε ἔφθασαν οἱ Γάλλοι εἰς τὴν Τολώνην διὰ νὰ ἐπιβιβασθῶσιν, οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι ἀπέρχονται εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἕτεροι εἰς Κριμαίαν καὶ ἄλλοι ἀλλαχοῦ.

Πρὸ τῆς ἀποβάσεως δὲ τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν ξηρὰν, ὁ Ναπολέων ἐξέδωκε τὴν ἀκόλουθον διακήρυξιν.

«Στρατιῶται!

»Τῆς προκειμένης κατακτήσεως τὰ ἀποτελέσματα θέλουν εἶσθαι ἀναρίθμητα ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ ἐμπορίου τοῦ κόσμου· πρὸς δὲ τὴν Ἀγγλίαν βλαβερὰ καὶ θανατηφόρα.

»Διὰ συντόνων πορειῶν καὶ διὰ πολλῶν μαχῶν θέλομεν ὑπερισχύσει εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις μας· ἡ δὲ τύχη εἶναι ὑπὲρ ἡμῶν.

»Οἱ Μαμελοῦκοι βέϊδες, οἱ ἀποκλειστικῶς ὑποστηρίζοντες τὸ

»ἀγγλικὸν ἐμπόριον, τὸ δὲ ἡμέτερον προπηλακίζοντες, καὶ οἱ »τυραννοῦντες τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους τοῦ Νείλου, δὲν θέλουν »ὑπάρξει πλέον μετὰ τὴν ἐνταῦθα ἄφιξίν μας.

»Οἱ λαοί, μετὰ τῶν ὁποίων θέλομεν ζήσει, εἶναι μωαμεθα»νοί. Τὸ δὲ πρῶτον ἄρθρον τῆς θρησκείας των εἶναι τὸ ἑξῆς· »*Οὐδεὶς ἄλλος Θεὸς εἰμὴ ὁ Θεὸς, ὁ δὲ Μωάμεθ προφήτης* »*αὐτοῦ*. Μὴ ἀντιλέγετε εἰς τοῦτο· διάγετε μετ' αὐτῶν, ὡς »διήγομεν μετὰ τῶν Ἑβραίων, μετὰ τῶν Ἰταλῶν. Ὑπολήπτε»σθε τοὺς μουφτίδες των, τοὺς ἰμάμιδές των, ὡς ὑπολήπτεσθε »τοὺς ραββίνους καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς· ἀνεχθῆτε τὰς παρὰ τοῦ »Ἀλκορανίου διωρισμένας εἰς τὰ τζαμία τελετὰς, ὡς τὰ τῶν »μοναστηρίων καὶ τῶν συναγωγίων τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Ἰη»σοῦ Χριστοῦ. Οἱ ῥωμαϊκοὶ λεγεῶνες ὑπεράσπιζον ὅλας τὰς »θρησκείας.

»Τὰ ἐνταῦθα ἤθιμα διαφέρουν τῶν εὐρωπαϊκῶν· ὅθεν πρέπει »νὰ συμμορφωθῆτε. Οἱ λαοὶ οὗτοι δὲν μεταχειρίζονται, ὡς ἡ»μεῖς, τὰς γυναῖκάς των· μ' ὅλον ὅτι πανταχοῦ ὁ παραβιάζων »ταύτας, θεωρεῖται ὡς τέρας.

»Ἡ διακρπαγὴ, πλουτίζουσα ὀλίγους, ἀτιμάζει πάντας καὶ »μᾶς καθιστᾷ ἐχθροὺς τῶν λαῶν, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ἔχωμεν »φίλους.

»Ἡ προκειμένη πόλις ἐκτίσθη παρὰ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάν»δρου. Εἰς ἕκαστον βῆμά μας ὑπάρχουν μεγάλαι ἐνθυμήσεις, »ἄξιαι νὰ ἐρεθίσωσι τὴν ἅμιλλαν τῶν Γάλλων. »

Κατὰ συνέπειαν τῆς διακηρύξεως ταύτης ὁ Ναπολέων ἐδη»μοσίευσε διαταγὴν τῆς ἡμέρας, ἀπαγορεύων εἰς τὸν στρατὸν, ἐπὶ ποινῇ θανάτου, τὴν λεηλασίαν, τὴν παραβίασιν καὶ τὴν ἁρ»παγὴν, ἀποκαθιστῶν τὰ σώματα τοῦ στρατοῦ ὑπόλογα διὰ πᾶ»σαν κατάχρησιν πραττομένην παρ' αὐτῶν.

Τὴν 2 Ἰουλίου περὶ τὸ λυκαυγὲς, ὁ Ναπολέων ἀπέβη μετὰ τεσσάρων χιλιάδων πεζικοῦ ἐπὶ τοῦ παραλίου εἰς τὸν κόλπον Μιραβὼ, καίτοι διϊσχυριζομένου τοῦ ναυάρχου περὶ τῆς ἀναβο»λῆς τῆς ἀποβάσεως δια τὴν ἐπομένην ἡμέραν. «Ναύαρχε, εἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ Ναπολέων, οὐδὲ στιγμὴν περιμένω πλέον, διότι ἡ τύχη μόνον τρεῖς ἡμέρας μὲ ἀφίνει ἐλεύθερον », καὶ εὐθὺς ἐ»βάδισε πεζὸς, καθὼς καὶ ἅπαντες οἱ παρακολουθοῦντες αὐτὸν, καθότι οἱ ἵπποι ἦσαν ἤδη εἰς τὰ πλοῖα· καὶ μετὰ σύντονον πο»ρείαν ἔφθασε τὸ πρωΐ, χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ οὐδένα, μέχρι τῶν τειχῶν τῆς Ἀλεξανδρείας. Διαιρέσας δὲ τὸ στράτευμα τοῦτο εἰς τρεῖς φάλαγγας, καὶ τάξας τὴν μὲν πρώτην αὐτῶν ὑπὸ τὸν

στρατηγὸν Βόνον διὰ τὸ δεξιὸν, τὴν δὲ δευτέραν ὑπὸ τὸν Κλέβερον διὰ τὸ μέσον, καὶ τὴν τρίτην ὑπὸ τὸν Μενοῦ διὰ τὸ ἀριστερὸν, διέταξε τὴν εις τὴν πόλιν ἔφοδον αὐτῶν.

Οἱ Ἄραβες, ταχθέντες ὄπισθεν τῶν τειχῶν, ἤρχισαν σφοδρὸν τουφεκισμόν· ἀλλ' οἱ Γάλλοι θέσαντες κλίμακας, εἰσέβαλον εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐκυρίευσαν αὐτὴν, ἀπολέσαντες τεσσαράκοντα μόνον στρατιώτας, οἵτινες καὶ ἐτάφησαν ὑπὸ τὴν στήλην τοῦ Πομπηΐου· ὁ δὲ στρατηγὸς Κλέβερος ἐπληγώθη ἐλαφρῶς εἰς τὴν κεφαλήν.

Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Ναπολέων διὰ νὰ καθησυχάσῃ τοὺς κατοίκους, ἐξέδωκε τὴν ἀκόλουθον διακήρυξιν.

«Ναπολέων μέλος τοῦ ἐθνικοῦ Συνακαδημίου και ἀρχηγὸς τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ.

»Πρὸ πολλοῦ οἱ διοικοῦντες τὴν Αἴγυπτον βέϊδες καθυβρί»ζουν τὸ γαλλικὸν ἔθνος, καὶ προπηλακίζουν τοὺς ἐμπόρους »αὐτοῦ· ἡ στιγμὴ τῆς τιμωρίας των ἤγγικε.

»Πρὸ πολλοῦ ἡ ὁμὰς τῶν δούλων τούτων, τῶν ἠγορασμένων »ἐκ τῆς Κιρκασίας καὶ τῆς Γεωργίας, τυραννοῦν τὸ ὡραῖον τοῦτο »μέρος τοῦ κόσμου· ἀλλ' ὁ παντοδύναμος Θεὸς ὥρισε νὰ παύσῃ »ἡ βασιλεία των.

»Λαὲ τῆς Αἰγύπτου, θέλουν σὲ εἰπεῖ ὅτι ἦλθον νὰ καταστρέ»ψω τὴν θρησκείαν σου. Μὴ πιστεύσῃς τοῦτο· ἀλλ' ἀποκρίσου, »ὅτι ἦλθον ν' ἀποδώσω τὰ δικαιώματά σου καὶ νὰ τιμωρήσω »τοὺς τυράννους σου καὶ ὅτι ἐγὼ σέβομαι ἔτι πλέον τὸν Θεὸν, »τὸν προφήτην του καὶ τὸ Κοράνιον ἀπὸ τοὺς Μαμελούκους. »Εἰπὲ εἰς αὐτοὺς, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τῶν »νόμων· διακρίνονται δὲ μόνον μεταξύ των ἐκ τῆς σοφίας, τοῦ »νοὸς καὶ τῆς ἀρετῆς. Ὁποίαν λοιπὸν σοφίαν, ἀγχίνοιαν, ἢ ἀ»ρετὴν ἔχουν οἱ Μαμελοῦκοι διὰ νὰ ἀπολαμβάνωσιν ἐξαιρετι»κῶς ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς;

»Ἐὰν ἡ Αἴγυπτος εἶναι κτῆμά των, ἂς παρουσιάσωσι τὸ πω»λητήριον, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς τοῖς ἔδωκεν. Ἀλλ' ὄχι! ὁ Θεὸς »εἶναι δίκαιος καὶ εὔσπλαγχνος διὰ τὸν λαόν.

»Ἅπαντες οἱ Αἰγύπτιοι θέλουν προσκληθῆ νὰ καθέξωσιν ὅλας »τὰς θέσεις· οἱ νουνεχέστεροι, οἱ μᾶλλον πεπαιδευμένοι καὶ οἱ »ἐνάρετοι θέλουν κυβερνᾷ· ὁ δὲ λαὸς θέλει εὐτυχεῖ.

»Τὸ πάλαι ὑπῆρχον ἐνταῦθα μεγάλαι διώρυγες, μέγα ἐμπό»ριον· τίς κατέστρεψε ταῦτα, παρὰ ἡ φιλαργυρία, αἱ ἀδικίαι »καὶ ἡ τυραννία τῶν Μαμελούκων;

»Κατίδες, σέχαι, ἰμάμιδες, τζορμπατζίδες, εἰπέτε εἰς τὸν »λαὸν ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα οἱ ἀληθεῖς φίλοι τῶν Μουσουλμάνων.

»Δὲν εἴμεθα ἡμεῖς οἱ καταπολεμήσαντες τὸν Πάπαν, ὅστις »ἔλεγεν ὅτι πρέπει νὰ κηρυχθῇ ὁ πόλεμος κατὰ τῶν μουσουλ»μάνων; ἡμεῖς οἱ καταστρέψαντες τοὺς ἱππότας τῆς Μελίτης, »διότι οἱ ἀνόητοι ἐπίστευον ὅτι ὁ Θεὸς θέλει νὰ γίνεται ὁ πό»λεμος κατὰ τῶν μουσουλμάνων; δὲν εἴμεθα ἡμεῖς οἱ φίλοι εἰς »πάντας τοὺς αἰῶνας τοῦ μεγάλου σουλτάνου (εἴθε Κύριος εὐ»λογεῖ τὰς ἐπιθυμίας του), καὶ ἐχθροὶ τῶν ἐχθρῶν του; οἱ δὲ »Μαμελοῦκοι δὲν ἀπεστάτησαν ἐναντίον τῆς ἐξουσίας τοῦ σουλ»τάνου, καὶ ἀπειθοῦν πρὸς αὐτὸν εἰσέτι, μὴ γνωρίζοντες τί »ἄλλο εἰμὴ τὰ πάθη των;

»Τρισευδαίμονες οἱ ἐρχόμενοι μεθ' ἡμῶν! θέλουν ἀποκατα»σταθῇ εὐτυχεῖς καὶ διάσημοι· εὐτυχεῖς δὲ οἱ οὐδέτεροι, διότι »οὗτοι, προϊόντος τοῦ χρόνου, θέλουν μᾶς γνωρίσει καὶ θέλουν »προσέλθει εἰς ἡμᾶς. Ἀλλὰ δυστυχία καὶ τρισαθλιότης εἰς »τοὺς ὁπλιζομένους ὑπὲρ τῶν Μαμελούκων, καὶ πολεμοῦντας »ἐναντίον ἡμῶν· οὐδεμία ἐλπὶς ὑπὲρ αὐτῶν· θέλουν ἀπολεσθῇ!».

Ἐπομένως ὁ Ναπολέων διορίσας διοικητὴν τῆς Ἀλεξανδρείας μετὰ τριῶν χιλιάδων ἀνδρῶν τὸν στρατηγὸν Κλέβερον, ὡς μὴ δυνάμενον ἕνεκα τῆς πληγῆς του νὰ ὁδοιπορήσῃ, καὶ διατάξας τὴν ὀχύρωσιν τῆς πόλεως ταύτης, ἀνεχώρησεν εἰς Κάϊρον τὴν 7 Ἰουλίου μετὰ πέντε μεραρχιῶν, συγκειμένων ἐξ εἰκοσιτριῶν χιλιάδων ἀνδρῶν, παραγγείλας εἰς τὸν ναύαρχον Βρυέγον νὰ ἐξαποστείλῃ ἕνα στολίσκον διὰ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν Νεῖλον πρὸς κυρίευσιν τοῦ ποταμοῦ καὶ μετακόμισιν ἐπιτηδείων.

Ὁ στρατὸς, πορευόμενος διὰ τῆς ἐρήμου, στερούμενος πάντων, μάλιστα δὲ ὕδατος καὶ ἄρτου, καὶ διακαιόμενος ὑπὸ τῆς ὑπερβολικῆς καύσεως τοῦ ἡλίου, ἐγόγγυζε κατὰ τῶν πρωταιτίων τῆς ἐκστρατείας ταύτης· ἀλλ' ἡ πρὸς τὸν ἀρχηγόν του ἀφοσίωσις καθίστα αὐτὸν εὔθυμον πολλάκις. Ἀστεῖοι δέ τινες στρατιῶται, βλέποντες τὸν στρατηγὸν Καφφαρέλλιν (ὅστις ἀπώλεσε τὸν ἕνα του πόδα εἰς τινα μάχην τοῦ Ῥήνου), τὸν ὁποῖον καὶ ἠτιῶντο πρὸ πάντων, ἔλεγον ἀστειζόμενοι· « Οὗ»τος εἶναι εὐτυχέστερος ἡμῶν, ὡς ἔχων τὸν ἕνα του πόδα »εἰς τὴν Γαλλίαν ». Μετὰ δὲ τριῶν ἡμερῶν ἐπίπονον πορείαν ὁ στρατὸς ἔφθασεν εἰς τὴν Ἑρμόπολιν, ὅπου ἀνεπαύθη ὀλίγον, καὶ ἐκεῖθεν ἐπορεύετο εἰς Κάϊρον. Εἰς τὸ χωρίον Ῥαμάνιον ἑξακόσιοι Ἄραβες περιεκύκλωσαν τὴν πρωτοπορείαν, ἀλλὰ μετά τινας πυροβολισμοὺς διεσκορπίσθησαν καὶ συνηθροίσθησαν μετὰ τῶν Μαμελούκων εἰς τὸ χωρίον Χεβρέον παρὰ τὸν Νεῖλον ποταμὸν, ἔχοντες ἐντὸς αὐτοῦ καὶ στολίσκον συγκείμενον ἐκ

δέκα κανονοφόρων. Ἐνταῦθα συνήφθη μάχη. Ὁ Ναπολέων διέταξε νὰ σχηματισθῶσιν αἱ πέντε μεραρχίαι εἰς τετράγωνα καὶ νὰ βαδίσωσι κλιμακηδὸν, ἔχουσαι τὴν ἀποσκευὴν ἐν τῷ μέσῳ, τὰς δὲ πλευρὰς προφυλαγμένας διὰ τοῦ πυροβολικοῦ. Ἡ μάχη ἤρχισε παρὰ τὸν Νεῖλον, ὅπου ὁ ἐχθρὸς ἐβοηθήθη ἐν πρώτοις διὰ τῶν πυρῶν τῶν ἐν τῷ ποταμῷ διαπλεόντων πλοιαρίων του· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ, φθάσαντος τοῦ γαλλικοῦ στολίσκου καὶ καταδιώξαντος τὸν ἀραβικὸν, ὁ ἐχθρὸς ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ χωρίον Χεβρέον, ἀπολέσας διακοσίους ἱππεῖς καὶ δύο πλοιάρια. Οἱ Μαμελοῦκοι εἰς τὴν μετὰ τῶν Γάλλων μάχην ταύτην ἔμειναν ἐκστατικοὶ, προσβληθέντες αἴφνης παρὰ τῶν πυρῶν τῶν τετραγώνων, ἐνῷ ἤλπιζον ὅτι ἐπιπίπτοντες ἀθρόως κατ' αὐτῶν, ἤθελον καταπατήσει καὶ ἁναρπάσει αὐτά· ἀλλ' εὗρον ἕκαστον τετράγωνον ὡς φρούριον πυροβόλον. Οἱ δὲ Γάλλοι ἐγνώρισαν ἐμπράκτως κατὰ πόσον ἡ τακτικὴ ἰσχύει εἰς τὰς προσβολὰς τῶν ἀτάκτων στρατευμάτων. Μετὰ ταῦτα ἡ μεραρχία τοῦ Δεσαίξου εἰσέβαλεν εἰς τὸ χωρίον Χεβρέον, καὶ ἀπεδίωξε τοὺς ἐκεῖ τοποθετημένους ἐχθρούς.

Τὴν ἐπαύριον ὁ στρατὸς, πορευόμενος εἰς τὸ Κάϊρον παρὰ τὸν Νεῖλον, ἔφθασε τὴν 22 Ἰουλίου ὑπὸ τὰς Πυραμίδας. Ἐνταῦθα ὁ Ναπολέων, ἐνθουσιασθεὶς ἐκ τῆς θέας τῶν ἀρχαίων καὶ γιγαντιαίων τούτων μνημείων, ἔκραξε· «Στρατιῶται, μέλλετε νὰ »πολεμήσητε τοὺς κατακτητὰς τῆς Αἰγύπτου· ἀλλὰ σκεφθῆ»τε ὅτι ἐκ τοῦ ὕψους τῶν μνημείων τούτων τεσσαράκοντα αἰῶ»νες σᾶς θεωροῦν».

Τῷ ὄντι, τεσσαράκοντα αἰῶνες παρῆλθον, ἀφότου ἀνηγέρθησαν αἱ πυραμίδες αὗται ὑπὸ δουλικῶν χειρῶν Αἰγυπτίων· κατὰ δὲ τὸν τελευταῖον αἰῶνα ἐκυριεύοντο ὑπὸ ἐλευθέρων ἀνδρῶν· ὥστε ἡ σύντομος αὕτη δημηγορία τοῦ Ναπολέοντος ἐδείκνυεν ὅλον τὸ διάστημα τὸ διαχωρίζον τοὺς κτίτορας ἀπὸ τῶν κατακτητῶν, τοὺς μὲν ἐκ γενετῆς τυράννους ἢ δούλους, τῶν δὲ ἐλευθέρων καὶ ἴσων ἀρχηγῶν ἢ στρατιωτῶν κατὰ τὴν ἀξίαν των. Οἱ μὲν Φαραῶνες, ὄντες ἀπόλυτοι δεσπόται, κατέθλιβον καὶ κατετυράννουν τοὺς λαούς των, ὑποβάλλοντες αὐτοὺς εἰς σκληρότατα ἔργα· ὁ δὲ Ναπολέων ἐκήρυττεν ὅτι ἅπαντες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τῶν νόμων καὶ διακρίνονται ἐκ τῆς ἱκανότητος καὶ τῆς ἀρετῆς των. Καὶ ἡ μὲν ἐποχὴ τῶν πρώτων δεικνύεται ἀπὸ τοῦ πρώτου λίθου τῶν Πυραμίδων, ὅστις ἐτέθη διὰ τῆς διαδοχικῆς δουλείας· ἡ δὲ τοῦ δευτέρου ἀπὸ τῆς διακηρύξεώς του, κατὰ τὴν ὁποίαν ἤθελε νὰ διοικῶνται οἱ ἄνθρωποι διὰ

μόνης τῆς σοφίας καὶ τῆς ἱκανότητος, διαγωνιζόμενος νὰ ἀναδειχθῇ μᾶλλον διὰ τῶν φώτων του, ἢ διὰ τῆς σπάθης του.

Ἀλλ' ἐσχάτως ἡ Αἴγυπτος, κατακτηθεῖσα κατὰ τὰ 1517 παρὰ τοῦ σουλτὰν Σελίμη Α', ἐσχημάτιζεν ἐπαρχίαν τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, διοικουμένην τότε παρὰ τοῦ Σεΐδ πασσᾶ. Εἰκοσιτέσσαρες δὲ βέϊδες, διωρισμένοι παρὰ τοῦ Σουλτάνου, ἐσχημάτιζον παρὰ τῷ πασσᾷ ἀνώτατον διοικητικὸν καὶ οἰκονομικὸν συμβούλιον ἐφ' ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Αἰγύπτου. Οἱ πλεῖστοι τοῦ συμβουλίου τούτου ἦσαν δοῦλοι παλαιῶν βέϊδων, οἱ δὲ ἀρχηγοὶ τῶν Μαμελούκων, ὀνομαζόμενοι βέϊδες, ἐκράτουν ὅλην τὴν ἐξουσίαν τοῦ τόπου· οἱ ἰσχυρότεροι δὲ αὐτῶν ἦσαν ὁ Μουράτης καὶ ὁ Ἰβραΐμης. Ὁ Μουράτης ἐθεωρεῖτο ὡς ἀρχηγὸς τῆς αἰγυπτιακῆς κυβερνήσεως, ἔχων ὑπὸ τὴν διοίκησίν του ὅλον τὸν στρατόν· ὁ δὲ Ἰβραΐμης μετεῖχε τῆς ἐξουσίας. Οἱ πλεῖστοι τῶν Μαμελούκων ἀνῆκον εἰς τὰς δύο οἰκίας ταύτας.

Οἱ παρὰ τῶν βέϊδων τούτων ἐπιβαλλόμενοι αὐθαίρετοι φόροι εἰς τοὺς ἐκεῖθεν διαβαίνοντας Γάλλους, καὶ αἱ γινόμεναι πρὸς αὐτοὺς ὕβρεις ἦσαν ἡ πρόφασις τῆς ἐκστρατείας ταύτης.

Ἐν τούτοις ὁ Μουρὰτ βέης, μαθὼν τὴν εἰς τὸ Κάϊρον προσέγγισιν τῶν Γάλλων, ἐξῆλθε τῆς πόλεως ταύτης μετὰ δέκα χιλιάδων Μαμελούκων καὶ πολλῶν χιλιάδων Γενισσάρων, Σπαχίδων καὶ Φελαχῶν· καὶ τοὺς μὲν τελευταίους διώρισε πρὸς φύλαξιν τῶν ὀχυρωμάτων τοῦ χωρίου Ἐλβαδὲχ, τοὺς δὲ Μαμελούκους, δεκα περίπου χιλιάδας ὅλους ἱππεῖς, λαβὼν, ἐτοποθετήθη πρὸς τὸ δεξιὸν τοῦ Νείλου, ἓξ ὥρας μακρὰν τοῦ Καΐρου.

Ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἐπορεύετο κατὰ μεραρχίας ὡς ἀκολούθως· αἱ τοῦ Δεσαίξου καὶ τοῦ Ῥεγνιέρου ἐσχημάτιζον τὸ δεξιὸν κέρας, κείμενον πρὸς τὴν ἔρημον, ἡ τοῦ Δυγκᾶ, τὸ μέσον, καὶ αἱ τοῦ Μενοῦ καὶ τοῦ Βόνου, τὸ ἀριστερὸν πρὸς τὴν ἐπέκτασιν τοῦ Νείλου. Ὁ Ναπολέων, ὅστις ἐκ τῆς προτέρας μάχης ἐγνώριζε τὴν διάθεσιν τοῦ ἐχθροῦ, διέταξεν ἑκάστη μεραρχία νὰ σχηματίσῃ ἓν τετράγωνον ἀπὸ ἓξ ζυγῶν, ὄπισθεν δὲ τῶν πλευρῶν ἐντὸς ἑκάστου τετραγώνου νὰ τοποθετηθῶσιν οἱ ἐπίλεκτοι κατ' οὐλαμούς, ἕτοιμοι ὄντες εἰς πᾶσαν στιγμὴν νὰ ἐνισχύσωσι τὰ προσβαλλόμενα μέρη τοῦ τετραγώνου. Τὸ πυροβολικὸν νὰ μείνῃ εἰς τὰς γωνίας, ἡ δὲ ἀποσκευὴ καὶ οἱ στρατηγοὶ μετὰ τῶν ἐπιτελῶν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τετραγώνου· τοιουτοτρόπως δὲ βαδίζοντες νὰ σταματῶσιν, ἅμα τοῖς προσεγγίσῃ ὁ ἐχθρός· ὅταν δὲ θέλωσι νὰ προσβάλωσιν, οἱ πρῶτοι τρεῖς

ζυγοὶ ν' ἀποσπῶνται ἐκ τοῦ τετραγώνου καὶ νὰ σχηματίζωνται εἰς φάλαγγα πυκνὴν, οἱ δὲ ἕτεροι τρεῖς νὰ μένωσιν ἐσχηματισμένοι εἰς τετράγωνον πρὸς ὑποστήριξιν τούτων. Ὁ Ναπολέων ἔταξεν οὕτω τὸν στρατόν του, φοβούμενος μήπως οἱ εὐτολμοί του στρατιῶται τῆς Ἰταλίας, συνειθισμένοι νὰ προσβάλλωσι τὸν ἐχθρὸν πάντοτε, δὲν ἤθελον ὑποφέρει εἰς τὴν ἀπαθῆ καὶ ἀκίνητον ταύτην θέσιν· τούτου ἕνεκεν ἐφρόντισε νὰ προλάβῃ καὶ νὰ ἀσφαλίσῃ αὐτούς. Προσέτι διέταξε πρὸ πάντων νὰ μὴ βιάζωνται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν πυρῶν, ἀλλὰ νὰ περιμένωσι μὲ ἀταραξίαν τὴν προσέγγισιν τῶν ἐχθρῶν. Οὕτω τὰ πέντε μεγάλα ταῦτα τετράγωνα ἐπορεύοντο κλιμακηδόν· ὁ δὲ Ναπολέων, διαμένων εἰς τὸ μεσαῖον τετράγωνον, τὸ σχηματιζόμενον παρὰ τῆς μεραρχίας τοῦ Δυγκᾶ, καὶ παρατηρῶν ἐντεῦθεν ὅτι τὸ ἐν τῷ χωρίῳ Ἐλβαβὲχ πυροβολικὸν τοῦ ἐχθροῦ ἦτον ἀκίνητον, ὡς μὴ ὂν ἐπὶ διευθετῶν τοῦ πεδίου, θέλων δὲ νὰ διαχωρίσῃ τοὺς Μαμελούκους ἀπὸ τῶν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τοποθετημένων ἐχθρῶν, ἐν τῷ ἅμα διέταξε τὰ περὶ τούτου. Ὁ στρατηγὸς Δεσαῖξος, ὅστις ἦτον εἰς τὸ δεξιὸν, πρῶτος ἐτέθη εἰς κίνησιν· μετ' αὐτὸν ἐκίνησε τὸ τετράγωνον τοῦ Ρεγνυέρου, καὶ μετὰ τοῦτο τὸ τοῦ Δυγκᾶ, εἰς τὸ ὁποῖον ἦτον ὁ Ναπολέων. Αἱ δύο ἕτεραι μεραρχίαι ἐστρέφοντο πέριξ τοῦ χωρίου Ἐλβαβὲχ, ἐντὸς βολῆς πυροβόλου.

Ὁ Μουρὰτ βέης, καίτοι ἀμαθὴς, ἀλλ' ἔμπειρος καὶ ὀξυδερκὴς, προβλέπων τὴν πρόθεσιν τοῦ ἀντιπάλου του, εὐθὺς ἀπεφάσισε νὰ προσβάλῃ τὸν γαλλικὸν στρατὸν ἀλλάσσοντα θέσιν. Ἐπὶ τούτῳ ἐξαπέστειλε δύο χιλιάδας Μαμελούκους διὰ νὰ προφυλάττωσι τὸ χωρίον Ἐλβαβὲχ, καὶ μετὰ ὀκτὼ ἑτέρων χιλιάδων ἱππέων ἔδραμε πρὸς τὰ δύο τετράγωνα τοῦ γαλλικοῦ δεξιοῦ. Τὸ τετράγωνον τοῦ Δεσαίξου ἦτον εἰσέτι ἀσχημάτιστον ὅτε ἡ πρωτοπορεία τῶν Μαμελούκων προσέβαλεν αὐτό· ἀλλ' ἐσχηματίσθη ἄνευ ἀναβολῆς καὶ ἀντιπαρετάχθη κατ' αὐτῆς. Ἐν τῷ ἅμα ὅμως οἱ ὀκτακισχίλιοι οὗτοι Μαμελοῦκοι ἱππεῖς, συναθροισθέντες ἀθρόως ἐπὶ τῆς ἐκτεταμένης πεδιάδος τῆς Αἰγύπτου, ἐπέπεσον καλπάζοντες, μὲ ἀπαραδειγμάτιστον ὁρμὴν κατὰ τῆς μεραρχίας τοῦ Δεσαίξου.

Οἱ Γάλλοι στρατιῶται, οἱ ἄλλοτε τοσοῦτον ὁρμητικοὶ, ἤδη περιέμενον μὲ ἀταραξίαν τὴν ἐκ χειρὸς προσέγγισιν αὐτῶν, ὅτε τὰ πυρὰ τῶν τουφεκίων των καὶ τὰ σφαιρίδια τῶν πυροβόλων τοῦ τετραγώνου ὡς χάλαζα ἐσκέπασαν τοὺς ἀναριθμήτους τούτους ἱππεῖς, οἵτινες, μὴ δυνηθέντες νὰ διασπάσωσι τὸ τε-

τράγωνον, περιήρχοντο κατὰ μῆκος τοὺς ζυγοὺς, καλπάζοντες ἀπέναντι τοῦ φλογιζομένου τούτου φρουρίου· τινὲς δὲ ἐκ τῶν εὐτολμοτέρων Μαμελούκων, ὁρμῶντες ἐπὶ τῶν γαλλικῶν βαϊονετῶν μὲ τὰ νῶτα τῶν ἵππων των, εἰσέβαλον εἰς τὸ τετράγωνον, ἀλλ' ἐθυσιάσθησαν ἐντὸς αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Δεσαίξου. Τὸ δὲ στῖφος τοῦ ἐχθρικοῦ τούτου ἱππικοῦ, στρέψαν τοὺς ἵππους, ἐπέπεσε κατὰ τοῦ ἑπομένου τετραγώνου τοῦ στρατηγοῦ Ρεγνυέρου· ἀλλ' ὡσαύτως προσβληθὲν καὶ παρὰ τῶν πυρῶν τοῦ τετραγώνου τούτου, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προτέραν του θέσιν· ἀλλ' εὗρεν ὄπισθέν του τὴν μεραρχίαν τοῦ στρατηγοῦ Δυγκᾶ, τὴν ὁποίαν ὁ Ναπολέων μετέφερε πρὸς τὸν Νεῖλον. Ὅθεν εὑρεθὲν μεταξὺ τῶν πυρῶν τῶν τετραγώνων, ἐτράπη εἰς φυγὴν, διασκορπιζόμενον ἔνθεν κακεῖθεν. Μέρος τῶν ἱππέων τούτων κατέφυγε πρὸς τὸ δεξιὸν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ παρὰ τὰς Πυραμίδας· ἕτερον δὲ, διαβαῖνον ἀπέναντι τῶν πυρῶν τοῦ τετραγώνου τοῦ Δυγκᾶ, εἰσῆλθεν εἰς τὸ χωρίον Ἐλβαβὲχ καὶ κατετάραξε τοὺς ἐκεῖ ὠχυρωμένους Φελάχας, Γενισσάρους, κλ. Ὁ Ναπολέων, παρατηρῶν ταῦτα πάντα, διέταξε τὰς πρὸς τὸ ἀριστερὸν τοῦ στρατοῦ δύο μεραρχίας νὰ προσεγγίσωσιν εἰς τὸ χωρίον Ἐλβαβὲχ καὶ ἐξ ἐφόδου νὰ τὸ κυριεύσωσιν. Αὗται δὲ, διοικούμεναι παρὰ τοῦ Βόνου καὶ Μενοῦ, προεχώρουν κατὰ τῶν ἐχθρικῶν ὀχυρωμάτων μεταξὺ τῶν πυρῶν αὐτῶν, καὶ φθάσασαι εἰς διάστημά τι ἐσταμάτησαν διὰ νὰ παρασκευασθῶσιν εἰς προσβολήν. Εὐθὺς δὲ ἐσχηματίσθησαν εἰς τετράγωνα, καὶ οἱ μὲν ἐξωτερικοὶ τρεῖς ζυγοὶ ἀπετέλεσαν φάλαγγα πυκνὴν, οἱ δὲ ἕτεροι τρεῖς ἔμειναν ἐσχηματισμένοι εἰς τετράγωνον, ὡς καταφύγιον αὐτῶν. Ἀλλ' ἐν ἀκαρεῖ οἱ ἐν τῷ χωρίῳ Ἐλβαβὲχ μένοντες δισχίλιοι Μαμελοῦκοι καὶ οἱ καταφυγόντες ἐκεῖ πρὸ ὀλίγου ἐξέρχονται αἴφνης καὶ ἐπιπίπτουν κατὰ τῆς οὕτω σχηματισθείσης φάλαγγος. Αὕτη ὅμως σταματᾷ, σχηματίζεται πάραυτα μὲ μεγίστην ταχύτητα καὶ ἐπιδεξιότητα εἰς τετράγωνα, ἀντικρούει καὶ διασκορπίζει αὐτούς· ἔπειτα δὲ προσβάλλει τὸ χωρίον Ἐλβαβὲχ, καὶ ἀναγκάζει τοὺς ὑπερασπίζοντας αὐτὸ νὰ τὸ ἐγκαταλείψωσιν, οἵτινες καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὸν ποταμὸν διὰ νὰ σωθῶσι.

Μετὰ τὴν μάχην, ἥτις διήρκεσε δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τῆς 21 Ἰουλίου, οἱ Μαμελοῦκοι διεσκορπίσθησαν, καὶ οἱ μὲν ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Συρίαν, οἱ δὲ εἰς τὴν ἔρημον, ἐγκαταλείψαντες ἑξακοσίους νεκροὺς εἰς τὸ στάδιον τῆς μάχης, καὶ κατακαύσαντες τὴν πλουσίαν ἀποσκευήν των. Οἱ Γάλλοι στρατιῶται δι' ὅλης τῆς ἑπομένης νυκτὸς ἀνεζήτουν τὰ πτώματα τῶν Μα-

μελούκων, οἵτινες ἦσαν πλουσίως ἐνδεδυμένοι καὶ ὡπλισμένοι, φέροντες ἕκαστος μεγάλην χρηματικὴν ποσότητα.

Ὁ δὲ γαλλικὸς στρατὸς ἀπώλεσεν ἑκατὸν ἄνδρας καὶ τινας πληγωμένους· διότι τῶν μὲν νικητῶν τετραγώνων ἡ ζημία εἶναι μικρά, τῶν δὲ νικωμένων παντελὴς ἡ καταστροφή.

Τὴν ἑπομένην ἡμέραν, τὴν 22 Ἰουλίου, ὁ Ναπολέων ὡδήγησε τὸν στρατόν του ἔξω τοῦ Καΐρου, κατοικουμένου ἐκ 300 χιλιάδων ψυχῶν. Ὁ δὲ πασσᾶς ἀνεχώρησεν, ἐγκαταλιπὼν τὸν κεχαγιάν του, ὅστις συμφώνως μετὰ τῶν Σεχῶν διωμολόγησε μετὰ τοῦ Ναπολέοντος συνθήκην περὶ παραδόσεως τῆς πόλεως. Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἀπόσπασμα γαλλικόν, συγκείμενον ἐκ διακοσίων ἀνδρῶν.

Μετὰ δύο ἡμέρας, τὴν 24 Ἰουλίου, ὁ Ναπολέων εἰσῆλθεν εἰς τὸ Καΐρον, συνωδευμένος ὑπὸ τῶν ἐπιτελῶν του, καὶ εὐθὺς ἐσχετίσθη μεθ' ὅλων τῶν προκρίτων καὶ Σεχῶν τῆς πόλεως, τοὺς ὁποίους διὰ πολλῶν ὑποσχέσεων καὶ κολακειῶν καπέπεισε νὰ ἐκδώσωσι διακηρύξεις πρὸς τοὺς Ἄραβας ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅτι ἦλθε νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ ἐκ τοῦ ζυγοῦ τῶν Μαμελούκων, καὶ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ, κτλ. Συγχρόνως δὲ ἐξέδωκε καὶ τὴν ἀκόλουθον διακήρυξιν πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως·

«Λαὲ τοῦ Καΐρου, ἡ διαγωγή σου μὲ εὐχαριστεῖ· καλῶς »ἐπράξατε μὴ συμμεθέξαντες εἰς τὰς κατ' ἐμοῦ ἐχθροπραξίας. »Ἐγὼ ἦλθον νὰ ἐξολοθρεύσω τὴν γενεὰν τῶν Μαμελούκων, νὰ »ὑπερασπίσω τὸ ἐμπόριον καὶ τὸν τόπον. Μὴ φοβῆσθε λοιπὸν »καὶ μὴ ἀνησυχῆτε, οἱ δὲ ἀπομακρυνθέντες ἐκ τῶν οἰκιῶν σας »ἐπιστρέψατε. Κατὰ τὴν θρησκευτικὴν τάξιν σας ἀκολου»θεῖτε τὰς τελετάς σας· μὴ φοβῆσθε περὶ τῶν οἰκογενειῶν σας, »τῶν οἰκιῶν σας, τῶν ἰδιοκτησιῶν σας, καὶ πρὸ πάντων περὶ »τῆς θρησκείας σας, τὴν ὁποίαν σέβομαι. Ἐπειδὴ δὲ πρέπει »νὰ γένῃ φροντὶς περὶ τῆς διατηρήσεως τῆς εὐταξίας τῆς πό»λεως, θέλει διορισθῇ ἐν διβάνι συγκείμενον ἐξ ἑπτὰ ἀτόμων, »τὰ ὁποῖα θέλουν συνεδριάζει εἰς τὸ τζαμίον τοῦ Σκώλικος. »Δύο ἐξ αὐτῶν θέλουν παρευρίσκεσθαι πάντοτε πλησίον τοῦ »φρουράρχου, τὰ δὲ ἕτερα πέντε μέλη θέλουν καταγίνεσθαι εἰς »τὴν εὐταξίαν τῆς πόλεως ».

Τὴν δὲ 25 Ἰουλίου ἔγραψε πρὸς τὸν ἀδελφόν του Ἰωσὴφ, ὅστις ἦτον μέλος τοῦ συμβουλίου τῶν πεντακοσίων·

«Ἐκ τῶν δημοσίων ἐγγράφων πληροφορήσου τὰ περὶ τῆς »κατακτήσεως τῆς Αἰγύπτου, ἥτις προσθέτει γέαν δόξαν εἰς

»τὸν γαλλικὸν στρατόν. Ἡ Αἴγυπτος εἶναι πλουσιωτέρα ὅλων »τῶν μερῶν τοῦ κόσμου, κατὰ σῖτον, ὀρύζιον, λαχανικὰ, καὶ »κρέατα· ἀλλ' ἡ βαρβαρότης εἶναι εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμόν. »Χρήματα παντελῶς δὲν ὑπάρχουν· οὐδὲ διὰ νὰ μισθοδο»τηθῶσι τὰ στρατεύματα. Μετὰ δύο μῆνας ἐλπίζω νὰ ἦμαι »εἰς τὴν Γαλλίαν».

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐπιστολῆς συμπεραίνει τις, ὅτι ὁ Ναπολέων ἢ ἐνόμιζεν ὅτι ἡ κατάκτησις τῆς Αἰγύπτου ἔλαβε πέρας, ἢ ὅτι ἤθελε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Γαλλίαν, διὰ νὰ ἀνοίξῃ νέον στάδιον.

Ὁ Ναπολέων, ἀναχωρῶν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας, παρήγγειλεν εἰς τὸν ναύαρχον Βρυέγον νὰ προφυλάττῃ τὸν στόλον ἀπὸ τῶν Ἀγγλων, εἴτε εἰσέρχόμενος εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας, εἴτε ἀπερχόμενος εἰς τὴν Κέρκυραν· πρὸ πάντων δὲ παρήγγειλεν αὐτὸν νὰ μὴ μένῃ εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἀβουκὶρ, διότι ἔλεγεν ὅτι προτιμότερον εἶναι νὰ συναντηθῇ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ μὲ ἀναπεπταμένα ἱστία, ἢ προσωρμισμένος. Ἀλλ' ὁ ναύαρχος Βρυέγος δὲν ἠθέλησε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας, διότι ἔπρεπε νὰ ἀφοπλίσῃ τὰ τρία μεγάλα του πλοῖα, διὰ νὰ τὰ ἐλαφρώσῃ κατὰ τρεῖς πόδας. Ἀπεφάσισε δὲ νὰ ἀπέλθῃ εἰς Κέρκυραν. Ἀγαπῶν ὅμως ὑπερβολικῶς τὸν Ναπολέοντα, δὲν ἤθελε ν' ἀναχωρήσῃ πρὶν πληροφορηθῇ περὶ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ εἰς Κάϊρον, καὶ ἐν γένει περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτοῦ ἐν Αἰγύπτῳ. Περιμένων λοιπὸν προσωρμισμένος εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἀβουκὶρ, ἐτέθη ἐν ἀμύνῃ, τάξας τὰ πλοῖά του εἰς ἐπικαμπῆ τάξιν κατὰ τὸ κυκλικὸν σχῆμα τοῦ λιμένος, καὶ ὀχυρώσας τὸ ἐκεῖ εὑρισκόμενον νησίδιον, ἐνόμιζεν ὅτι ὁ ἐχθρὸς δὲν θέλει δυνηθῇ νὰ τὸν προσβάλῃ.

Ὁ δὲ Νέλσων, περιελθὼν τὸ ἀρχιπέλαγος καὶ τὸν Ἀδριατικὸν κόλπον, καὶ μὴ εὑρὼν τὸν γαλλικὸν στόλον, ἔπεμψε μίαν φρεγάδαν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πρὸς ἀναζήτησιν καὶ κατόπτευσίν του, διευθυνόμενος καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του στόλου πρὸς τοῦτο τὸ μέρος. Μετ' ὀλίγον ἡ ἀγγλικὴ φρεγάδα ἐπιστρέψασα ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Νέλσωνα λεπτομερέστατα τὰ περὶ τοῦ γαλλικοῦ στόλου. Καθότι ὁ ναύαρχος Γάλλος ὑπέπεσεν εἰς τὸ ἀσυγχώρητον λάθος, μὴ διορίσας ἓν ἐκ τῶν πλοίων του νὰ παραπλέῃ ἔξω τοῦ λιμένος, ὡς προφυλακὴς τῶν προσωρμισμένων πλοίων του· ὡς ἐκ τούτου τὸ πρὸς κατόπτευσιν σταλὲν πλοῖον, εὑρὸν ἀπροφύλακτα ταῦτα, ἐδυνήθη ἐκ τοῦ σύγγυς νὰ κατοπτεύσῃ ἀκριβῶς τὴν τοποθέτησιν αὐτῶν.

Ὁ Νέλσων, πληροφορηθεὶς ταῦτα πάντα, ἔσπευσε νὰ ἔλθῃ ὅσον τάχος εἰς τὸ Ἀβουκὶρ, χωρὶς νὰ περιμείνῃ τὴν ἄλλην μοῖραν τοῦ στόλου του· τὴν δὲ 1 Αὐγούστου περὶ τὴν 6 ὥραν τὸ ἑσπέρας, ἔφθασεν ἀπέναντι τοῦ λιμένος τούτου. Ὁ ναύαρχος Βρυέγος εἰς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου ἔδωκε τὸ σημεῖον τῆς μάχης· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνόμιζεν ὅτι ὁ ἐχθρὸς δὲν θέλει τὸν προσβάλει εἰμὴ τὴν ἐπαύριον, διότι ἡ ἡμέρα παρῆλθε, καὶ διότι ὁ ἀγγλικὸς στόλος δὲν ἦτον ὅλος συνηγμένος, δὲν παρεσκευάσθη ἐντελῶς εἰς μάχην· ἔστειλεν ὅμως εἰς τὴν ξηρὰν πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ πληρώματος τοῦ στόλου του, διότι τὸ πλεῖστον μέρος αὐτοῦ σχεδὸν ἔλειπεν. Ἀλλ' ὁ Νέλσων, πάραυτα ἀπεφάσισε νὰ προσβάλῃ τὸν γαλλικὸν στόλον, ἐπιχειρισθεὶς τολμηροτάτην κίνησιν, ἐξ ἧς ἤλπιζε τὴν ἔκβασιν τῆς μάχης. Ἡ δὲ πρόθεσίς του ἦτο νὰ διέλθῃ ἀριστερόθεν τοῦ γαλλικοῦ στόλου, μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ ἐν τῷ λιμένι νησιδίου, καὶ νὰ λάβῃ τὰ νῶτα τῆς γαλλικῆς γραμμῆς, πρόθεσις λίαν ἐπικίνδυνος. Τὰ πλοῖα ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἦσαν ἰσάριθμα.

Ὁ Νέλσων λοιπὸν προσέβαλεν ἀφ' ἑσπέρας περὶ τὴν ὀγδόην ὥραν· τὰ πρῶτα κινήματά του δὲν ἐπέτυχον· μία ἀγγλικὴ φρεγάδα, ἀποπειραθεῖσα νὰ διέλθῃ μεταξὺ τοῦ νησιδίου καὶ τῆς γαλλικῆς γραμμῆς, ἐκινδύνευσε νὰ βυθισθῇ. Ἀλλ' ἑτέρα, ἀκολουθοῦσα τὴν πρώτην, διῆλθε· ταύτην ἀκολουθοῦντα καὶ ἕτερα ἀγγλικὰ πλοῖα, διῆλθον καὶ ἔλαβον τὰ νῶτα τοῦ γαλλικοῦ στόλου· τεθέντα δὲ μεταξὺ τῆς παραλίας καὶ τῆς γαλλικῆς γραμμῆς, προσέβαλον τὸ ἀριστερὸν καὶ τὸ μέσον αὐτῆς· τινὰ δὲ τῶν ἀγγλικῶν πλοίων προεχώρησαν εἰς τὸ μέτωπον τῆς γραμμῆς, καὶ τοιουτοτρόπως ἔθεσαν τὸν γαλλικὸν στόλον μεταξὺ δύο πυρῶν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Γάλλοι δὲν ἤλπιζον νὰ προσβληθῶσι τοιουτοτρόπως, τὰ ἐπὶ τῆς παραλίας πυροβολοστάσιά των δὲν ἦσαν ἐλεύθερα, ἀλλ' ἐσκεπάζοντο ἀπὸ δύο δίκροτα αὐτῶν, τὰ ὁποῖα προσβληθέντα παρὰ τῶν ἀγγλικῶν πλοίων, κατεστράφησαν, ὡς μὴ δυνάμενα νὰ ἐνεργήσωσι τὰ πυρά των ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν των. Ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ, ὅπου ἦτον ἡ ναυαρχὶς Ἀνατολὴ, συνήφθη πεισματώδης μάχη· ὁ Βελλερεφόντης, τὸ ὡραιότερον πλοῖον τοῦ Νέλσωνος, κατεστράφη, ἕτερα ἀγγλικὰ πλοῖα προσβληθέντα καιρίως ἀπεσύρθησαν τῆς μάχης. Ὁ ναύαρχος Βρυέγος, καίτοι ἐλλειπὴς τοῦ πληρώματος τοῦ στόλου του, ἀνθίστατο καρτερῶς, μάλιστα δὲ ἤλπιζε νὰ νικήσῃ τὸν ἐχθρόν του, μ' ὅλον ὅτι ἐπέτυχε τὸ κίνημα τοῦ Νέλσωνος, ἐὰν αἱ πρὸς τὸ δεξιὸν διδόμεναι διαταγαί του ἐξετελοῦντο ἀκριβῶς. Καθότι

οἱ Ἄγγλοι προσέβαλον τὸ ἀριστερὸν καὶ τὸ μέσον τοῦ γαλλικοῦ στόλου, τὸ δὲ δεξιὸν αὐτοῦ, συγκείμενον ἐκ τῶν καλητέρων πέντε δικρότων καὶ διοικούμενον παρὰ τοῦ ἀντιναυάρχου, ἔμενεν εἰς ἀπραξίαν. Ὁ ναύαρχος Βρυέγος ἐσήμαινεν εἰς αὐτὸν ν' ἀναπετάσῃ τὰ ἱστία καὶ νὰ παραταχθῇ ἐξωτερικῶς ἐπὶ τῶν νώτων τῶν ἀγγλικῶν πλοίων. Ἐπιτυχόντος τοῦ ἐλιγμοῦ τούτου, τὰ ἐξωτερικῶς προσβάλλοντα τοὺς Γάλλους ἀγγλικὰ πλοῖα ἤθελον εὑρεθῆ μεταξὺ τῶν δύο πυρῶν τῶν γαλλικῶν. Ἀλλὰ τὰ σήματα δὲν ἐφάνησαν· ὁ δὲ ἀντιναύαρχος Βιλλενεῦβος, ἀνὴρ γενναῖος μὲν ἀλλ' ἀναποφάσιστος, περιμένων τὰς διαταγὰς τοῦ ναυάρχου, ἔμεινεν εἰς ἀπραξίαν, ἐνῷ τὸ ἀριστερὸν καὶ τὸ μέσον τοῦ γαλλικοῦ στόλου, εὑρισκόμενα μεταξὺ τῶν δύο πυρῶν τοῦ ἀγγλικοῦ, ἀνθίσταντο καρτερῶς, καὶ μάλιστα μεθ' ὑπεροχῆς· ἡ δὲ ζημία ἦτον ἐξίσου, ὡς ἀπολεσθέντων τεσσάρων δικρότων, δύο ἑκατέροθεν. Ἐντούτοις ὁ ναύαρχος Βρυέγος ἐπληγώθη, ἀλλ' ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου του, λέγων· «Ὅτι ὁ ναύαρχος πρέπει νὰ ἀποθάνῃ διατάττων.» Μετ' ὀλίγον ὅμως μία σφαῖρα φονεύει αὐτόν· περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἡ ναυαρχὶς ἐπυρπολήθη διὰ μεγάλης ἐκρήξεως, ἥτις στιγμιαίως διέκοψε τὴν μάχην. Ἀλλὰ τὸ δεξιὸν τοῦ γαλλικοῦ στόλου εἶχεν εἰσέτι καιρὸν νὰ ἀναπετάσῃ τὰ ἱστία καὶ νὰ προσβάλῃ τὸν ἀγγλικὸν, ὅστις, εὑρισκόμενος ἤδη εἰς κακὴν κατάστασιν, δὲν ἐδύνατο ν' ἀνθέξῃ. Ὁ ἀντιναύαρχος ὅμως Βιλλενεῦβος, θελήσας νὰ σώσῃ τὰ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του πλοῖα, ἀπέφυγε νὰ ἔλθῃ εἰς μάχην, ἐκπλεύσας τοῦ λιμένος· τὰ τρία ἐκ τῶν δικρότων τούτων ἐξώκειλαν, μετὰ δὲ τῶν ἄλλων δύο διεσώθη εἰς τὴν Μελίτην. Ἡ ναυμαχία αὕτη διήρκεσε δεκαπέντε ὥρας· ὅλος δὲ ὁ γαλλικὸς στόλος ἐπυρπολήθη, ἐκτὸς τῶν δύο δικρότων μετὰ τοῦ ἀντιναυάρχου. Ἡ ζημία τῶν Ἄγγλων ἐπίσης ἦτο μεγίστη, ἀλλ' ἔμειναν κύριοι τοῦ σταδίου τῆς μάχης.

Ἡ περὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ γαλλικοῦ στόλου εἴδησις, κοινοποιηθεῖσα εἰς τὸν στρατὸν, ἐλύπησε καὶ κατέπληξεν αὐτὸν ὑπερβολικῶς. Στρατιῶται καὶ ἀξιωματικοὶ, ὄντες δυσηρεστημένοι καὶ ἀνήσυχοι ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀπέβησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, προσεβλήθησαν ἤδη δεινῶς ἀπὸ νοσταλγίας, καὶ συνεχῶς ἐξέφραζον τὰς δυσαρεσκείας των μὲ γογγυσμούς. Ὁ δὲ Ναπολέων, ἀναλογιζόμενος τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς ταύτης, ἐν πρώτοις ἐφάνη καταλυπημένος· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἡ γαλήνη ἐπανῆλθεν εἰς τὴν γενναίαν του ψυχὴν, καὶ συνεκίνησεν αὐτὸν

τοσούτῳ, ὥστε ἐγερθεὶς ἔκραξεν· «Ἔστω, ἂς μείνωμεν ἐδῶ, ἢ ἂς »ἐξέλθωμεν μεγάλοι, ὡς οἱ παλαιοί!!!.»

Εὐθὺς δὲ ἤρχισε νὰ καταγίνηται μετὰ ζήλου καὶ μεγάλης σπουδῆς εἰς τὸν πολιτικὸν ὀργανισμὸν τῆς Αἰγύπτου. Συμβουλευόμενος τοὺς κατοίκους, ἐσύστησεν ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα· πρὸ πάντων ἐγκαθίδρυσε μίαν Ἀκαδημίαν κατὰ μίμησιν τῶν Παρισίων, διηρημένην εἰς τέσσαρας κλάδους, μαθηματικά, πολιτικὴν οἰκονομίαν, φιλολογίαν καὶ καλλιτεχνίαν. Πρόεδρος αὐτῆς διωρίσθη ὁ Μόγγιος, αὐτὸς δὲ ὁ Ναπολέων ἀντιπρόεδρος. Ἡ ἐγκαθίδρυσις τοῦ καταστήματος τούτου ἔγεινε περιφανῶς τὴν 21 Αὐγούστου. Ἐνταῦθα ὁ ἀθάνατος στρατιωτικὸς ἐξεπλήρωσε τὰς ὑποσχέσεις του, ὡς μὴ ἐπερειδόμενος μόνον εἰς τὰς ἐπὶ τῶν βαρβάρων κατακτήσεις του· διότι ἐφρόνει ὅτι ἡ ἔκβασις τῶν ὅπλων του πρέπει ν' ἀφορᾷ τὴν πρόοδον τῶν φώτων.

Ὁ Ναπολέων, ὡς δημοτικὸς ἐν τῷ μέσῳ τῶν Μουσουλμάνων, τὸν ὁποῖον ὠνόμαζον καὶ Σουλτὰν Κεβίρην (μέγαν βασιλέα), προσεκαλεῖτο παρ' αὐτῶν εἰς ὅλας τὰς ἑορτάς των. Παρευρέθη δὲ, οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ συμμεθέξῃ, ὡς ἐνόμιζον, εἰς τὰ Νειλῶα ἱερὰ καὶ εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Μωάμεθ, ἐνδεδυμένος τουρκικὴν στολήν. Τὸ πρὸς τὴν μωαμεθανικὴν θρησκείαν σέβας του ἐν παντὶ καιρῷ κατέστησε σεβαστὸν τὸ ὄνομά του καὶ τὴν ἐξουσίαν του εἰς ἅπασαν τὴν Αἴγυπτον.

Τὴν 22 Σεπτεμβρίου ἑωρτάσθη ἡ ἡμέρα τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας. Πυραμὶς ἑξάγωνος ἀνηγέρθη ἐπὶ τῆς πλατείας Ἐσβεκιὲχ, ἐπὶ τῶν τεσσάρων γωνιῶν τῆς ὁποίας ἐνεγράφησαν τὰ ὀνόματα τῶν στρατιωτῶν, τῶν ἀποθανόντων εἰς τὰς ἐκεῖ γενομένας μάχας· ἡ πέμπτη γωνία διεφυλάχθη διὰ τοὺς ναυτικούς· ἡ δὲ ἕκτη, διὰ τοὺς γενικοὺς ἐπιτελεῖς καὶ διὰ τὸ μηχανικόν. Ἰσάριθμοι μὲ τοὺς νομοὺς τῆς Γαλλίας στῆλαι περιετέθησαν εἰς τὴν πυραμίδα ταύτην, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐτέθη θριαμβευτικὸν τόξον, ἐπιγεγραμμένον μὲ τὴν μάχην τῶν Πυραμίδων. Ἅπαντα τὰ στρατεύματα παρετάχθησαν ἐν μεγάλῃ στολῇ· ὁ δὲ Ναπολέων ἀπήγγειλε τὴν ἑξῆς δημηγορίαν.

«Στρατιῶται!

»Ἑορτάζομεν τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ Ζ'. ἔτους τῆς Δημο»κρατίας.

»Πρὸ πέντε ἐτῶν ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ ἐπαπει»λεῖτο· ἀλλὰ κυριεύσαντες τὴν Τολώνην, προεμηνύσατε τὴν »καταστροφὴν τῶν ἐχθρῶν σας.

»Μετὰ ἓν ἔτος ἐπολεμήσατε τοὺς Αὐστριακοὺς εἰς τὸ Πεδε-

»μόντιον· κατὰ δὲ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἦσθε ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν »Ἄλπεων.

»Πρὸ δύο ἐτῶν ἠγωνίζεσθε διὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Μανδούας, »καὶ ἐνικήσατε τὴν ἔνδοξον ἐκείνην νίκην τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

»Τὸ παρελθὸν ἔτος ἦσθε εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Δραύου ποταμοῦ, »ἐπανερχόμενοι ἐκ τῆς Γερμανίας.

» Τίς ἤθελεν εἰπεῖ τότε, ὅτι σήμερον θέλετε εἶσθαι εἰς τὰς »ὄχθας τοῦ Νείλου, εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀρχαίας ἠπείρου;

» Ἀπὸ τοῦ ἐνδόξου κατὰ τὰς τέχνας καὶ τὸ ἐμπόριον Ἀγ»γλου μέχρι τοῦ ἀποτροπαίου καὶ ἀγρίου βεδοΐνου, προσηλό»νονται ἐφ' ὑμῶν τὰ ὄμματα ὅλου τοῦ κόσμου.

» Στρατιῶται, ὁ προορισμός σας εἶναι μέγας, διότι εἶσθε »ἄξιοι τῶν πράξεών σας, καὶ τῆς περὶ ὑμῶν ἰδέας τοῦ κοινοῦ. »Θέλετε ἀποθάνει ἐντίμως, ὡς οἱ ἐγγεγραμμένοι ε'ς τὴν πυρα»μίδα ταύτην ἀνδρεῖοι, ἢ θέλετε ἐπανέλθει εἰς τὴν πατρίδα σας, »ἐστεφανωμένοι μὲ δάφνας καὶ θαυμαστοὶ παρὰ πάντων.

» Πρὸ πέντε μηνῶν, ὄντες ἀπομεμακρυσμένοι τῆς Εὐρώπης, »κατέστημεν τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀεννάου φροντίδος τῶν συμ»πατριωτῶν μας Τὴν ἡμέραν ταύτην, τεσσαράκοντα ἑκατομμύ»ρια πολιτῶν ἑορτάζουν τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῶν ἀντιπροσωπικῶν »κυβερνήσεων. Ἅπαντες λέγουν· «Εἰς τὰ ἔργα σας, εἰς τὸ αἷ»μά σας, ὀφείλομεν τὴν γενικὴν εἰρήνην, τὴν ἡσυχίαν, τὴν »πρόοδον τοῦ ἐμπορίου καὶ τὰς ἀγαθοεργίας τῆς πολιτικῆς »ἐλευθερίας. »

Ὁ Ναπολέων, μετὰ τὴν μάχην τῶν Πυραμίδων, θέλων νὰ μείνῃ κύριος ὅλης τῆς Αἰγύπτου, ἐξαπέστειλε τοὺς στρατηγούς του πρὸς κατάκτησιν τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν. Ὁ Δεσαΐξος μετὰ μιᾶς μεραρχίας, συγκειμένης ἐκ τριῶν χιλιάδων ἀνδρῶν, διωρίσθη νὰ κατακτήσῃ τὴν ἐπαρχίαν τῆς ἄνω Αἰγύπτου, καὶ νὰ καταδιώξῃ ἐκεῖθεν τὸν Μουρὰτ βέην. Κατὰ τὴν 7 Ὀκτωβρίου, συνήφθη πεισματώδης καὶ αἱματηρὰ μάχη εἰς τὴν κωμόπολιν Σεδιμάνην, κειμένην εἰς τὰ πέριξ τῆς ἄνω Αἰγύπτου. Ἡ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ συνίστατο ἐκ τεσσάρων χιλιάδων ἱππικοῦ Μαμελούκων καὶ ὀκτὼ χιλιάδων φελάχων, τῶν δὲ Γάλλων ἐκ δύο χιλιάδων πεζικοῦ. Ὁ στρατηγὸς Δεσαΐξος, ἀκολουθῶν εἰς τὴν μάχην ταύτην τὴν εἰς τὰς Πυραμίδας τακτικὴν τοῦ Ναπολέοντος, ἐσχημάτισε δύο τετράγωνα, εἰς τὰς γωνίας τῶν ὁποίων ἔθεσε δύο ἕτερα μικρὰ διὰ ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν ὁρμὴν τοῦ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ· ἀλλὰ τοῦτο, ἐπιπεσὸν καθ' ἑνὸς τῶν μικρῶν τετραγώνων, διέσπασεν αὐτό. Οἱ Γάλλοι στρα-

τιῶται ὅμως ἔπεσον εὐθὺς κατὰ γῆς, διὰ νὰ ἀποκαλυφθῇ καὶ ἐνεργήσῃ ἐλευθέρως τὰ πυρά του τὸ μέγα τετράγωνον. Οἱ δὲ Μαμελοῦκοι, διαβαίνοντες ἐπὶ τῶν σωμάτων αὐτῶν, ἐφώρμουν μετὰ τοσαύτης μανίας καὶ ἀπελπισίας ἀκαταπαύστως κατὰ τῶν μεγάλων τούτων τετραγώνων, ὥστε ἔφθανον μέχρι τῶν αἰχμῶν τῶν γαλλικῶν βαϊοννετῶν· ἀλλ' ἀποκρουθέντες ὑπ' αὐτῶν σφοδρῶς, ἔστρεψαν τοὺς ἵππους των καὶ ἀπεσύρθησαν τοῦ σταδίου τῆς μάχης, ἐγκαταλείψαντες πολλοὺς φονευμένους. Ὁ στρατηγὸς Δεσαῖξος διέλυσε πάραυτα τοὺς ἐξωτερικοὺς ζυγοὺς τῶν τετραγώνων, καὶ, σχηματίσας φάλαγγα πυκνὴν, προσέβαλε τοὺς ἐν τῷ χωρίῳ ὠχυρωμένους Φελάχας. Οἱ Μαμελοῦκοι, ἐπιστρέψαντες αἰφνιδίως, ἐπέπεσον ὄπισθεν κατὰ τῶν πληγωμένων· ἀλλ' οἱ Γάλλοι κατεδίωξαν αὐτοὺς καὶ ἐκεῖθεν, φονεύσαντες ἀπείρους ἐξ αὐτῶν. Οὐδέποτε τοιαύτη αἱματηρὰ μάχη ἔγεινεν εἰς Αἴγυπτον. Οἱ Γάλλοι ἀπώλεσαν τριακοσίους ἄνδρας. Ὁ στρατηγὸς Δεσαῖξος, ἐξακολουθῶν τὴν καταδίωξιν τῶν Ἀράβων, ἀποκατέστη κύριος τῆς ἄνω Αἰγύπτου, ὅπου ὠνομάζετο *Σουλτάνος τῆς δικαιοσύνης*.

Ἐν τοσούτῳ ὁ Ναπολέων ἀπῆλθε μέχρι τῆς πόλεως Βουβάζου πρὸς καταδίωξιν τοῦ Ἰμβαὶμ βέη εἰς τὴν Συρίαν, καὶ ἐπίσκεψιν τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουέζ. Οἱ μοναχοὶ τοῦ Σινᾶ ὄρους, μαθόντες τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ, ἔπεμψαν ἐπιτροπὴν, αἰτοῦντες νὰ ἐγγραφῇ εἰς τὸ βιβλίον αὐτῶν. Ὁ Ναπολέων δὲν τοῖς ἠρνήθη τὴν χάριν ταύτην, ὡς ἀφορῶσαν μᾶλλον τὴν δόξαν του. Καθ' ὁδὸν δὲ ὑπερασπίσθη τὸ παρὰ τῶν Ἀράβων λῃστευθὲν κερβάνιον, πορευόμενον εἰς Μέκαν.

Ἐπανερχόμενος μετ' οὐ πολὺ εἰς Κάϊρον διέμεινεν εἰς τὰ προάστεια, καταγινόμενος εἰς ἐπωφελῆ ἔργα. Τὴν **29** Ὀκτωβρίου ἐξερράγη ἐπανάστασις εἰς τὸ Κάϊρον, διὰ παρακινήσεως τῶν σχετικῶν τοῦ Μουρὰτ βέη. Οἱ ἀποστάται, δεκαπέντε περίπου χιλιάδες ὄντες δράξαντες τὰ ὅπλα, διέτρεχον εἰς τὴν πόλιν, διαρπάζοντες τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα. Ὁ φρούραρχος, στρατηγὸς Δυπυὴς, θέλων νὰ ἐμποδίσῃ αὐτοὺς, ἐλιθοβολήθη καὶ ἐφονεύθη παρ' αὐτῶν, καθὼς καὶ πολλοὶ στρατιῶται Γάλλοι, προσέτι καὶ δύο ἀξιωματικοὶ τοῦ μηχανικοῦ. Ὁ Ναπολέων, ὢν εἰς τινα νῆσον τοῦ Νείλου, ὅτε ἐπληροφορήθη ταῦτα πάντα, ἦλθεν ἀμέσως τὴν ἐπαύριον ἀπὸ πρωΐας εἰς Κάϊρον. Εὐθὺς δὲ ἔθεσε πολλὰ πυρόβολα εἰς τὰς μεγάλας ὁδοὺς τῆς πόλεως, καὶ παρήγγειλε τοὺς ἀποστάτας, καταφυγόντας εἰς τὰ μεγάλα τζαμία, νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα, δίδων εἰς αὐτοὺς ἀμνηστίαν. Ἀλλ'

οὗτοι ἀποποιηθέντες, ὠχυρώθησαν. Περὶ τὴν ἑσπέραν ὁ Ναπολέων διέταξε τὸν πυροβολισμὸν κατὰ τοῦ μεγάλου τζαμίου. Οἱ ἐπαναστᾶται πτοηθέντες ἐζήτησαν συνθήκην· ὁ δὲ Ναπολέων ἀπήντησεν εἰς αὐτούς· « Ἀπερρίψατε τὴν πρὸς ὑμᾶς προσφερθεῖσαν ἐπιείκειάν μου· ἡ ὥρα τῆς ἐκδικήσεως ἐσήμανε· σεῖς ἠρχίσατε, εἰς ἡμᾶς μένει ἤδη νὰ τελειώσωμεν». Οἱ ἀποστᾶται, φθάσαντες τέλος εἰς ἀπελπισίαν ὡς ἐκ τοῦ ἀκαταπαύστου πυροβολισμοῦ, ὅστις ἐπροξένησε τὸν ὄλθρον εἰς αὐτοὺς, ἠθέλησαν νὰ ἐξέλθωσιν· ἀλλ' αἱ γαλλικαὶ βαϊονέται τοὺς ἐδέχθησαν. Τότε οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἀποστασίας ἐξέρχονται, καὶ ῥίπτοντες τὰ ὅπλα, προσέρχονται ἐνώπιον τῶν στρατιωτῶν, κράζοντες ἀμὰν (ἔλεος). Ὁ Ναπολέων, εὐχαριστηθεὶς εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς τρομερᾶς ταύτης ἀποστασίας, διέταξε νὰ παύσῃ τὸ πῦρ, καὶ νὰ παραπεμφθῶσιν εἰς τὸ στρατηγεῖον οἱ εἰσέτι ζῶντες ἀποστᾶται, ἐξ ὧν δύο χιλιάδες πεντακόσιοι εἶχον φονευθῇ.

Ὁ Ναπολέων διέταξε τὴν ἐπαύριον νὰ τουφεκισθῶσι δώδεκα ἐκ τῶν πρωταιτίων τῆς ἀποστασίας, καὶ νὰ δημευθῇ ἡ περιουσία των, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπέλυσεν. Οἱ δὲ Σέχαι ἐξέδωκαν εἰς τὸν λαὸν διακηρύξεις περὶ τῆς καταπαύσεως τῆς ἀποστασίας καὶ περὶ τῆς τελείας ὑποταγῆς τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὡς ὑπερασπιστὴν τῆς θρησκείας των.

Παράδειγμα δὲ τρόμου ἔπρεπε νὰ δοθῇ εἰς τοὺς ἀποστάτας Ἄραβας διὰ νὰ ὑποταχθῇ ὅλη ἡ Αἴγυπτος. Ἐν τινι ἐπιστολῇ τοῦ Ναπολέοντος πρὸς τὸν Ρενυέρον φαίνονται γεγραμμένα τὰ ἑξῆς· «Πᾶσαν νύκτα κόπτομεν τριάκοντα περίπου ἀραβικὰς κεφαλὰς, διὰ νὰ τοῖς χρησιμεύσῃ τοῦτο ὡς μάθημα». Ὁ δὲ Βουριέννος ἀναφέρει εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του περὶ τῶν αἰχμαλώτων τῆς Αἰγύπτου· « Ἑκάστην ἑσπέραν ἔγραφον διαταγὴν διὰ νὰ θανατωθῶσι περίπου τῶν δώδεκα αἰχμαλώτων Ἀράβων, τοὺς ὁποίους ἔθεταν εἰς σάκκους καὶ ἔῤῥιπτον εἰς τὸν Νεῖλον· τοῦτο δὲ ἐξηκολούθει ἐπὶ πολὺν χρόνον».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Ἐκστρατεία τῆς Συρίας.—Ἐπάνοδος εἰς Κάϊρον.—Μάχη τοῦ Ἀβουκίρ.—Ἀναχώρησις τοῦ Ναπολέοντος ἐξ Αἰγύπτου—(1799).

Τὸ ἔτος 1798 παρῆλθεν ἄνευ νέου συμβάντος· ὁ δὲ Ναπολέων, διαμένων εἰς Αἴγυπτον, κατεγίνετο εἰς τὸν καλλωπισμὸν τοῦ Καΐρου, καὶ εἰς τὴν παντελῆ ὑποταγὴν τῶν Ἀράβων, περιμένων τὰ ἀποτελέσματα τῆς τύχης. Ἐν τούτοις περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐρχομένου ἔτους 1799, ἔμαθε τὴν διακήρυξιν τοῦ πολέμου, καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ προπαρασκευὰς τῆς Πόρτας, βοηθουμένης παρὰ τῆς Ἀγγλίας. Ἡ Τουρκία ἐσχημάτισε δύο στρατούς, ἕνα εἰς τὴν Ῥόδον καὶ ἕτερον εἰς τὴν Συρίαν. Οἱ δύο στρατοὶ οὗτοι ἔπρεπε νὰ συμπράξωσι κατὰ τὴν ἐρχομένην ἄνοιξιν, ὁ μὲν ν' ἀποβιβασθῇ εἰς τὸ Ἀβουκίρ, ὁ δὲ ἕτερος νὰ ἔλθῃ ἐκ τῆς Συρίας, διαβαίνων τὴν ἔρημον. Ὁ Ναπολέων, ἐννοήσας εὐθὺς τὴν πρόθεσιν τοῦ ἐχθροῦ του, ἠθέλησε, κατὰ τὴν συνήθειάν του, νὰ τὴν ματαιώσῃ, προλαμβάνων αὐτὸν δι' αἰφνιδίου προσβολῆς. Μὴ δυνάμενος δὲ νὰ διαβῇ τὴν μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ τῆς Συρίας ἔρημον εἰς ἄλλην ἐποχὴν, ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Συρίας, ἐνόσῳ διήρκει εἰσέτι ὁ χειμὼν, διὰ νὰ καταστρέψῃ τὰς ἐν τῇ Πτολεμαΐδι καὶ Δαμασκῷ συναθροίσεις τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων. Ὁ Ἀβδουλᾶ πασσᾶς τῆς Δαμασκοῦ, διορισθεὶς διοικητὴς τῆς ἐχθρικῆς πρωτοπορείας, ἥτις ἔφθασε μέχρι τῶν μεθορίων τῆς Αἰγύπτου.

Οἱ Δρούσοι, οἱ Μαρωνῖται καὶ λοιποὶ Σύριοι, ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῶν Γάλλων, κράζοντες αὐτοὺς εἰς βοήθειάν των. Ὁ δὲ Ναπολέων ἐσκέπτετο ὅτι, ἔχων τοὺς λαοὺς τούτους συμμάχους, καὶ κυριεύων τὰ δύο φρούρια, Πτολεμαΐδα καὶ Ἰόππην, θέλει ἀποκατασταθῇ κύριος ὅλης τῆς Συρίας καὶ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ, ἐξ οὗ νὰ ἔχῃ τὴν ἀνταπόκρισιν τῶν Ἰδιῶν. Ἐσκέπτετο δὲ ἔτι πλέον, ὡς ἔχων εἰκοσιπέντε χιλιάδας ἀνδρείους στρατιώτας καὶ πεντήκοντα χιλιάδας γεγυμνασμένους εἰς τὰ ὅπλα Δρούσους καὶ Μαρωνίτας ὡς βοηθοὺς, νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ νὰ κυριεύσῃ αὐτήν. Ἐὰν δὲ ἡ πρόθεσις αὕτη ἐπραγματοποιεῖτο ἢ ὄχι, εἶναι ἄγνωστον, εἶναι ὅμως ἀληθὲς ὅτι ταῦτα ἐσκέπτετο.

Ὁ Ναπολέων ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ Καΐρου τὴν 1 Φεβρουαρίου, λαβὼν μεθ' αὑτοῦ τὴν μεραρχίαν τοῦ Κλεβέρου, Ρενυέρου, Λάννου, Βόνου καὶ Μυράτου, συγκειμένας ὅλας ἐκ δεκατριῶν

χιλιάδων ἀνδρῶν· ἡ δὲ μεραρχία τοῦ Μυράτου συνέκειτο ἐξ ἱππέων. Ὁ Ναπολέων ἐσχημάτισε καὶ νέον σῶμα στρατεύματος, ὀνομαζόμενον *δρομάδες*. Δύο ἄνδρες ἐκάθηντο ἀντίνωτοι ἐφ' ἑκάστης δρομάδος (γοργοκαμήλου), ἥτις ἔφερεν αὐτοὺς τάχιστα τριάκοντα ὡρῶν δρόμον χωρὶς νὰ σταματήσῃ. Τὸ σῶμα τοῦτο, γενόμενον πρὸς καταδίωξιν τῶν λῃστρικῶν συμμοριῶν τῶν Ἀράβων εἰς Αἴγυπτον, ἠκολούθει εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην. Ὁ Ναπολέων διέταξε προτέτι εἰς τὸν ἀντιναύαρχον Περρέον νὰ ἐξέλθῃ τῆς Ἀλεξανδρείας μετὰ τριῶν φρεγατῶν, διὰ νὰ μετακομίσῃ πυροβολικὸν τῆς πολιορκίας καὶ ἐφόδια εἰς τὴν Συρίαν.

Ὁ γαλλικὸς στρατὸς, τὴν 17 Φεβρουαρίου, ἔφθασεν ἀπέναντι τοῦ φρουρίου Ἐλ.-Ἀρίχ. Ἡ φρουρὰ μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν παρεδόθη, συγκειμένη ἐκ χιλίων τριακοσίων Τούρκων. Εἰς τὸ φρούριον τοῦτο ὑπῆρχον ἀποθῆκαι μεγάλαι. Ὁ Ἰμβραὴμ βέης, θέλων νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν τοῦ φρουρίου τούτου, κατεδιώχθη παρὰ τῶν Γάλλων, ἐγκαταλείψας τὸ στρατόπεδόν του μετὰ πλουσίας ἀποσκευῆς. Οἱ Γάλλοι στρατιῶται ὑπέφερον πολὺ, διαβαίνοντες τὴν ἔρημον· ἀλλὰ βλέποντες τὸν Ναπολέοντα, καίτοι ἀδύνατον κατὰ τὴν ὑγείαν, βαδίζοντα μετ' αὐτῶν, στερούμενον πάντων καὶ συμμεριζόμενον τὴν κακοπάθειαν, ὡς καὶ αὐτοὶ, δὲν παρεπονοῦντο.

Μετ' ὀλίγον ὁ Ναπολέων φθάσας εἰς τὴν πόλιν Γάζαν, ἐκυρίευσεν αὐτὴν ἐνώπιον τοῦ Τζεζὰρ πασᾶ, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὗρε πολλὰ ἐφόδια τροφῶντε καὶ τοῦ πολέμου. Ἐκ τῆς Γάζης ἀναχωρήσας ὁ στρατὸς ἔφθασε, τὴν 3 Μαρτίου, εἰς τὴν Ἰόππην, φρούριον καλῶς ὠχυρωμένον καὶ φρουρούμενον ὑπὸ τεσσάρων χιλιάδων ἀνδρῶν· ὁ Ναπολέων προσβαλὼν τοῦτο, παρήγγειλε πρὸς τὸν φρούραρχον νὰ παραδοθῇ· ἀλλ' οὗτος, εἰς ἀπάντησιν, ἔκοψε τὴν κεφαλὴν τοῦ κήρυκος. Εὐθὺς δὲ διετάχθη ἡ κατὰ τοῦ φρουρίου ἔφοδος, τὸ ὁποῖον ἐκυριεύθη μετὰ μεγίστης τόλμης, καὶ παρεδόθη εἰς τριάκοντα ὡρῶν διαρπαγὴν καὶ σφαγήν. Οἱ μετὰ ταῦτα διασωθέντες ἐκ τῆς φρουρᾶς, περίπου χίλιοι ἄνδρες, ἔμειναν αἰχμάλωτοι. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτον ἀδύνατον νὰ σταλῶσιν οὗτοι εἰς Αἴγυπτον ἢ νὰ διατηρηθῶσι παρὰ τῷ στρατῷ· ὁ δὲ Ναπολέων, μὴ θέλων νὰ χορηγήσῃ στρατιώτας εἰς τοὺς ἐχθρούς του, ἀπολύων αὐτοὺς, διέταξε τὴν σφαγὴν πάντων, πρᾶξιν σκληρὰν εἰς ἣν ὑπέπεσε κατὰ πρῶτον ἤδη ὁ Ναπολέων καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ στρατιωτικοῦ βίου του. Ὁ στρατὸς ὑπήκουσε μὲν, ἀλλὰ μὲ δυσαρέσκειάν του

ἐξετέλεσε τὴν ἀπάνθρωπον ταύτην διαταγήν. Ἐνταῦθα οἱ στρατιῶται ἔλαβον τὸ μόλυσμα τῆς πανώλους.

Ἐκ τῆς Ἰόππης ἀναχωρῶν ὁ Ναπολέων ἐπορεύετο μετὰ τοῦ στρατοῦ του πρὸς τὴν Πτολεμαΐδα, κειμένην ὑπὸ τὸ Κάρμηλον ὄρος, τὸ μόνον φρούριον τῆς Συρίας, τὸ μένον πρὸς τελείαν κατάκτησιν αὐτῆς. Ὁ Τζεζὰρ πασσᾶς ἐκλείσθη εἰς τὸ φρούριον τοῦτο, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ὅλα τὰ πλούτη του καὶ ἱκανὴν φρουράν, ἐπιστηριζόμενος εἰς τὸν Ἄγγλον Σιδνέϋ Σμὶθ, διοικητὴν τῆς παραπλεούσης ἐκεῖ ἀγγλικῆς μοίρας, ὅστις ἐχορήγησεν εἰς αὐτὸν μηχανικοὺς, πυροβολιστὰς καὶ πολεμεφόδια· προσέτι ὁ ἐν τῇ Δαμασκῷ συναθροιζόμενος τουρκικὸς στρατὸς ἔμελλε νὰ ἔλθῃ εἰς βήθειάν του. Ὁ Ναπολέων ἔσπευσε πρὸς κυρίευσιν τοῦ φρουρίου τούτου, ὡς τὸ τῆς Ἰόππης, πρὶν ἢ ἐνισχυθῇ διὰ νέων στρατευμάτων, καὶ πρὶν οἱ Ἄγγλοι τελειοποιήσωσι τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ φρουρίου.

Ἅμα δὲ φθάσαντος τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἤρχισαν τὰ ἔργα τῆς πολιορκίας· ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν τὸ ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας διὰ θαλάσσης ἐρχόμενον πυροβολικὸν τοῦ φρουρίου συνελήφθη καθ' ὁδὸν παρὰ τῶν Ἄγγλων. Τὸ μόνον δὲ πυροβολικὸν τοῦ φρουρίου τε καὶ τοῦ πεδίου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὁ στρατὸς, συνίστατο ἐκ μιᾶς καρονάδος (caronade) τῶν τριάκοντα δύο λιτρῶν, τεσσάρων πυροβόλων τῶν δώδεκα, ὀκτὼ ὀβουζίων καὶ τριάκοντα πυροβόλων τῶν τεσσάρων λιτρῶν. Ἀλλ' ἔλειπον σφαῖραι. Ὁ Ναπολέων, μεθοδευθεὶς ὡς μέσον προμηθεύσεως αὐτῶν, διέταξε νὰ περιέρχωνται ἱππεῖς τινες ἐπὶ τῆς παραλίας. Οἱ πολιορκούμενοι, ἰδόντες αὐτοὺς, εὐθὺς ἤρχισαν σφοδρὸν πυροβολισμὸν διὰ σφαιρῶν ἐξ ὅλου τοῦ μετώπου τοῦ φρουρίου κατ' αὐτῶν· οἱ δὲ στρατιῶται, συνάζοντες ταύτας, ἐλάμβανον τριάκοντα λεπτὰ δι' ἑκάστην.

Κατασκευασθέντος, τὴν 20 Μαρτίου, τοῦ ὀρύγματος, ὁ στρατηγὸς τοῦ μηχανικοῦ Σανσόνος, νομίζων εἰς τινα νυκτερινὴν του κατόπτευσιν ὅτι ἔφθασεν ὑποκάτω τοῦ τείχους τοῦ φρουρίου, ἐκοινοποίησεν εἰς τὸν Ναπολέοντα ὅτι τὸ φρούριον δὲν ἔχει οὔτε ἀντίκρημνον, οὔτε τάφρον. Ταῦτα πληροφορηθεὶς ὁ Ναπολέων ἐνόμισεν ὅτι διὰ τῆς ἐνεργείας μιᾶς χαλάστρας ἐδύνατο νὰ κυριεύσῃ τὸ φρούριον ἐξ ἐφόδου. Τὴν 25 Μαρτίου ἔγεινεν ἡ χαλάστρα, καὶ παρευθὺς ἡ κατὰ τοῦ φρουρίου ἔφοδος. Ἀλλὰ εὗρον οἱ στρατιῶται ἔμπροσθέν των βαθεῖαν τάφρον καὶ ἀντίκρημνον.

Ὁ Ναπολέων, μὴ δυνάμενος ἄλλως νὰ κυριεύσῃ τὸ φρούριον, διέταξε πάραυτα τὴν κατασκευὴν ὑπονόμων, αἵτινες καὶ

ἐγίνοντο ὑπὸ τὰ ἀκατάπαυστα πυρὰ τοῦ φρουρίου, διευθυνόμενα ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Σμὶθ, θέσαντος εἰς ὅλους τοὺς προμαχῶνας ἀξιόλογον πυροβολικόν. Προσέτι οἱ πολιορκούμενοι εἶχον μεθ' αὑτῶν καί τινα ἄξιον ἀξιωματικὸν τοῦ μηχανικοῦ ἐκ τῶν μετοίκων Γάλλων, καὶ πολλοὺς Ἄγγλους μηχανικούς. Τὴν 28 Μαρτίου ἐξεβράγη μία ὑπόνομος, ἀλλὰ δὲν ἐχάλασεν εἰμὴ ὀλίγον τὸν ἀντίκρημνον. Εἰκοσιπέντε ὅμως ἐπίλεκτοι, θέσαντες κλίμακας, μεθ' ἑνὸς ἀξιωματικοῦ ἀνέβησαν εἰς τὸ φρούριον. Βλέποντες οἱ Τοῦρκοι τὸν Γάλλον ἀξιωματικὸν ἀναβαίνοντα, κατετρόμαξαν καὶ ἔφυγον. Ἀλλὰ φονευθέντος τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου, οἱ ἐπίλεκτοι πάραυτα ἐδειλίασαν· οἱ δὲ Τοῦρκοι ἐπανῆλθον εἰς τὰς θέσεις των. Δύο πεζικὰ τάγματα, ἕτοιμα καὶ ταῦτα πρὸς ἔφοδον, προσβληθέντα ὑπὸ τῶν πολιορκουμένων διὰ σφοδροῦ τουφεκισμοῦ, ὑπεχώρησαν, ἀπολέσαντα τὸν διοικητήν των· ἡ δὲ ἔφοδος ἀπέτυχε πάλιν.

Ἐν τούτοις τὸ φρούριον, ἔχον ἐλευθέραν κοινωνίαν διὰ θαλάσσης, ἐλάμβανε καθ' ἑκάστην νέα στρατεύματα καὶ βοηθήματα, ἐσχάτως δὲ ἔλαβε πολλοὺς γεγυμνασμένους πυροβολιστὰς καὶ ἄπειρα πολεμεφόδια· ἐνῷ ὁ Ναπολέων, ἔχων μόνον δεκατρεῖς χιλιάδας στρατοῦ, ἄνευ πυροβολικοῦ τοῦ φρουρίου, καὶ οὐδεμίαν ἐπιβοήθειαν περιμένων, κατεγίνετο εἰς τὴν ταχεῖαν ἅλωσιν τοῦ φρουρίου τούτου· διότι δὲν τῷ ἔμενον, εἰμὴ δέκα ἡμέραι εἰσέτι νὰ ἐνασχοληθῇ εἰς τὴν πολιορκίαν ταύτην.

Τὴν 4 Ἀπριλίου ἐκοινοποιήθη ἡ περὶ τοῦ μεγάλου τουρκικοῦ στρατοῦ ἄφιξις. Ὁ Ναπολέων διέταξε τὸν μὲν στρατηγὸν Κλέβερον νὰ ἀπέλθῃ μετὰ τῆς μεραρχίας του πρὸς τὸν Ἰορδάνην, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἐκ τῆς Δαμασκοῦ ἐρχόμενον ἐχθρικὸν στρατόν, τὸν δὲ διοικητὴν τοῦ μηχανικοῦ νὰ κατασκευάσῃ ὑπονόμους.

Ὁ τουρκικὸς οὗτος στρατός, προσλαβὼν καὶ πολλοὺς κατοίκους τῆς Νεαπόλεως, συνεκροτεῖτο ἐξ 25 σχεδὸν χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐξ ὧν δώδεκα χιλιάδες ἦσαν ἱππεῖς· ὁ δὲ Ἀβδουλλὰχ πασσᾶς τῆς Δαμασκοῦ, ἐδιοίκει αὐτόν. Τὴν 4 Ἀπριλίου διέβη τὸν ποταμὸν Ἰορδάνην εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Ἰακώβου. Ὁ στρατηγὸς Ζουνὼ, ὢν διωρισμένος διοικητὴς τῆς γαλλικῆς πρωτοπορείας, συγκειμένης ἐκ χιλίων πεντακοσίων ἀνδρῶν, συνηντήθη μετὰ τῆς τουρκικῆς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Ναζαρὲτ, τὴν 8 Ἀπριλίου.

Ὁ Γάλλος στρατηγὸς, ἀντὶ νὰ πτοηθῇ ἐκ τῆς πληθύος τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων εὐθὺς συνῆψε μάχην, καὶ σχηματίσας εἰς τετράγωνα τὸ στράτευμά του, ἐκάλυψε τὸ στάδιον τῆς μάχης ἐκ τουρκικῶν πτωμάτων, κυριεύσας πέντε σημαίας. Ἀλλ' ἀ-

ναγκασθεὶς ὑπὸ τῶν ἐρχομένων ἐχθρικῶν στρατευμάτων, ἀπεσύρθη, καὶ ἡνώθη μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Κλεβέρου.

Ὁ Ναπολέων, πληροφορηθεὶς περὶ τῶν δυνάμεων τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, διώρισε τὴν μεραρχίαν τοῦ στρατηγοῦ Βόνου νὰ ἀποσπασθῇ ἐκ τῆς πολιορκίας καὶ ν' ἀπέλθῃ μετ' αὐτοῦ πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ στρατηγοῦ Κλεβέρου. Ἐν τούτοις οἱ πολιορκούμενοι, ὄντες σύμφωνοι μετὰ τοῦ πρὸς διάλυσιν τῆς πολιορκίας ἐρχομένου στρατοῦ, ἔκαμον ἐκδρομήν· ἀλλ' ἀποκρουσθέντες παρὰ τῶν Γάλλων ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ φρούριον, ἐγκαταλείψαντες πολλοὺς νεκρούς. Μετὰ ταῦτα ὁ Ναπολέων ἀνεχώρησεν.

Ἐν τούτοις ὁ στρατηγὸς Κλέβερος ἔφθασε μετὰ τῆς μεραρχίας του εἰς τὰς παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Θαβὼρ πεδιάδας, πλησίον τοῦ χωρίου Φουλί· ἡ δὲ πρόθεσίς του ἦτον, νὰ προσβάλῃ τὸν τουρκικὸν στρατὸν ἐν καιρῷ νυκτός.

Τὴν 16 Ἀπριλίου ἀπὸ πρωΐας εὗρεν ὅλον τὸν τουρκικὸν στρατὸν παρατεταγμένον· δεκαπέντε χιλιάδες πεζοὶ κατεῖχον τὸ χωρίον Φουλί, καὶ δώδεκα περίπου χιλιάδες ἱππεῖς περιήρχοντο τὴν πεδιάδα. Ὁ δὲ Κλέβερος μόλις εἶχε τρεῖς χιλιάδας πεζούς, τοὺς ὁποίους ἐσχημάτισεν εἰς τετράγωνα. Τὸ τουρκικὸν ἱππικόν, εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῶν Γάλλων, εὐθὺς ἐκινήθη καὶ ἐπέπεσε κατὰ τῶν τετραγώνων αὐτῶν. Οὐδέποτε οἱ Γάλλοι εἶδον τοσοῦτον ἐχθρικὸν ἱππικὸν περιστρεφόμενον, προσβάλλον, καὶ πολυειδῶς κινούμενον ἀπέναντι αὐτῶν· ἀλλ' οὗτοι περιμένοντες ἀταράχως τὰ στίφη ταῦτα τῶν ἱππέων μέχρι τῆς ἐκ χειρὸς προσεγγίσεως αὐτῶν, ἀπέκρουσαν μὲ ἀκατάπαυστον πῦρ, φονεύοντες τοσούτους, ὥστε ἐσχηματίσθη ἐκ τῶν πτωμάτων τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἵππων τρομερὸς φραγμὸς ἔμπροσθεν τῶν τετραγώνων, τὰ ὁποῖα διέμενον ἓξ ὥρας οὕτω πολιορκούμενα παρὰ τῶν ἐχθρῶν.

Ὁ δὲ Ναπολέων, ἐρχόμενος πρὸς βοήθειαν τοῦ στρατηγοῦ Κλεβέρου ἐκ τοῦ ὄρους Θαβὼρ μετὰ τῆς μεραρχίας τοῦ στρατηγοῦ Βόνου, καὶ ἰδὼν τὴν πεδιάδα ἐσκεπασμένην μὲ πῦρ καὶ καπνόν, τὴν δὲ ἀνδρείαν μεραρχίαν τοῦ Κλεβέρου, μαχομένην ὄπισθεν τῶν ἐχθρικῶν πτωμάτων, παρευθὺς διήρεσε τὴν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του μεραρχίαν εἰς δύο τετράγωνα, καὶ διέταξεν αὐτὰ νὰ βαδίσωσιν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης τοιουτοτρόπως, ὥστε νὰ σχηματίζωσιν ἓν ἰσόπλευρον τρίγωνον μετὰ τῆς μεραρχίας τοῦ Κλεβέρου, διὰ νὰ θέσωσι τὸν ἐχθρὸν ἐν τῷ μέσῳ. Τὰ τετράγωνα ταῦτα ἐπορεύοντο σιωπηλῶς, κρύπτοντα τὴν προσέγγισίν των μέχρι τινὸς, ὅτε ὁ Ναπολέων διὰ βολῆς πυροβόλου ἐσήμανε τὴν

ἄφιξίν του, καὶ παρευθὺς ἀνεφάνη εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης. Ἐν ἀκαρεῖ δὲ τρομερὸν πῦρ, ἐξελθὸν ἐκ τριῶν ἐσωτερικῶν πλευρῶν τοῦ τριγώνου τούτου, προσέβαλε τοὺς Μαμελούκους τούτους ἱππεῖς εὑρισκομένους ἐν τῷ μέσῳ, καὶ τοὺς κατετάραξε τοιουτοτρόπως, ὥστε, πίπτων ὁ εἷς κατὰ τοῦ ἄλλου, ἔφευγον ἔντρομοι ἐκ τῶν κενῶν διαστημάτων. Ἡ μεραρχία τοῦ Κλεβέρου εἰς τὴν θέαν ταύτην, διπλασιάσασα τὴν ἀνδρίαν της, ἐφορμᾷ εἰς τὸ χωρίον Φουλί, καὶ, κυριεύσασα αὐτὸ, κατέσφαξε τοὺς ἐν αὐτῷ ἐχθρούς.

Ταῦτα δὲ πάντα πραχθέντα αὐθωρεὶ ἐκάλυψαν τὴν γῆν μὲ αἷμα καὶ πτώματα ἀνθρώπων καὶ ἵππων. Τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον μετὰ πολυτελοῦς ἀποσκευῆς, αἱ τρεῖς οὐραὶ τοῦ πασσᾶ καὶ τετρακόσιαι κάμηλοι ἔμειναν λάφυρα τῶν Γάλλων. Ὁ δὲ στρατηγὸς Μυράτος, τοποθετημένος εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰορδάνου, κατέσφαξε μέγα μέρος τῶν φυγόντων ἐχθρῶν. Οὕτως ἓξ χιλιάδες Γάλλοι κατέστρεψαν τὸν τουρκικὸν στρατὸν, περὶ τοῦ ὁποίου ἔλεγον οἱ κάτοικοι, ὅτι εἶναι ἀναρίθμητος ὡς οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ Ναπολέων, πρὶν ἐπανέλθῃ εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Πτολεμαΐδος, διέταξε τὸν ἐμπρησμὸν τῶν χωρίων τῶν Νεαπολιτανῶν, ὡς συμμεθεξάντων εἰς τὴν μάχην ταύτην.

Εἰς δὲ τὴν Πτολεμαΐδα ἐξηκολούθει ἡ πολιορκία, ὅπου ἕνεκα τῶν πολλῶν ὑπονόμων τὸ πᾶν ἀνετράπη· ἡ δὲ προσβολὴ καὶ ἡ ὑπεράσπισις ἐγίνοντο ἐντὸς τῶν ἐρειπίων. Πολλαὶ ἐκδρομαὶ καθὼς καὶ ἔφοδοι ἐγένοντο ἐν τῷ διαστήματι ἑνὸς καὶ ἡμίσεως μηνός· ἀλλὰ τὰ πάντα ἐπὶ ματαίῳ, φονευομένων μόνων πολλῶν ἀνθρώπων. Τὴν 7 Μαΐου ἔφθασεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Πτολεμαΐδος νέον ἐχθρικὸν στράτευμα πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ φρουρίου, συγκείμενον ἐκ δώδεκα χιλιάδων ἀνδρῶν. Ὁ Ναπολέων, ἀναλογιζόμενος ὅτι τὸ στράτευμα τοῦτο δὲν δύναται ν' ἀποβιβασθῇ πρὸ τῶν ἓξ ὡρῶν, διατάττει νὰ τοποθετηθῇ ἐν πυροβόλον τῶν εἰκοσιτεσσάρων λιτρῶν ἐπί τινος ὑψώματος, ὃ ἀ νὰ κάμῃ χαλάζραν, ὅπου πρὸ πολλοῦ ἐσκέπτετο ὅτι δύναται νὰ ἐπιτύχῃ· ἐπελθούσης δὲ τῆς νυκτὸς, διέταξε τὴν ἔφοδον. Οἱ Γάλλοι σρατιῶται ὑπερπηδήσαντες ὅλα τὰ ἐμπόδια, ἀνέβησαν εἰς τὸ φρούριον, κατέσφαξαν ὅσους ἀπήντησαν καὶ ἔβυσαν τὰ πυροβόλα, κυριεύσαντες σχεδὸν τὸ φρούριον, ὅτε ἀπροσδοκήτως τὰ νέα στρατεύματα ἀποβιβασθέντα, αἴφνης ἀντετάχθησαν τρομερῶς κατ' αὐτῶν. Ὁ στρατηγὸς Ραμπῶνος, ὁ διευκῶν τὴν πρώτην φάλαγγα τῶν ἐφορμώντων ἐπιλέκτων, ἐφονεύθη· ὁ δὲ στρατηγὸς Λάννος ἐπληγώθη. Ταὐτοχρόνως οἱ Τοῦρκοι ἐξέρχονται τοῦ

φρουρίου, κυριεύουν τὴν χαλάστραν, καὶ διακόπτουν τὴν ὑποχώρησίν τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ εἰσβαλόντων Γάλλων, ἐξ ὧν οἱ μὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἐξέλθωσιν, οἱ δὲ ἀπελπισθέντες κατέφυγον εἰς ἓν τζαμίον καὶ ὠχυρώθησαν. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὰ φυσέκιά των ἐτελείωσαν. Ὁ Ἄγγλος Σμὶθ, θαυμάσας τὴν γενναιότητα τῶν ὀλίγων τούτων στρατιωτῶν, τοὺς ἀπολύει διὰ συνθήκης. Ἐν τοσούτῳ ὁ Ναπολέων, θεωρῶν τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐφόδου καὶ τὴν ἐκδρομὴν τῶν Τούρκων, διατάττει νὰ τοὺς καταδιώξωσιν. Οἱ Γάλλοι, μανιωδῶς ἐπιπίπτοντες κατ' αὐτῶν, τοὺς μὲν κατέσφαξαν, τοὺς δὲ, ὀκτακοσίους περίπου, συνέλαβον αἰχμαλώτους. Ὁ Ναπολέων, ἀνὴρ εἰς τὸ ἄκρον ἐπίμονος, μετὰ δύο ἡμέρας, τὴν 10 Μαΐου, διατάττει νέαν ἔφοδον. Οἱ Γάλλοι διὰ τῆς αὐτῆς χαλάστρας εἰσβάλλουν εἰς τὸ φρούριον· ἀλλ' εὗρον ὅλας τὰς οἰκίας, ὅλας τὰς ὁδοὺς ὠχυρωμένας καὶ ὑπερασπιζομένας ὑπὸ πολυαρίθμων στρατευμάτων, ὥστε, θεωροῦντες ἀδύνατον τὴν κυρίευσιν τοῦ φρουρίου, ἐξέρχονται.

Δύο μῆνας ἤδη ὁ Ναπολέων διέμεινεν ἀπέναντι τοῦ φρουρίου τῆς Πτολεμαΐδος· καθ' ἑκάστην δὲ αἱ ἀλλεπάλληλοι μάχαι καὶ ἔφοδοι τῷ ἐπροξένησαν πολλὴν ζημίαν. Ἀφ' ἑτέρου ἡ πανώλης ἤρχισε νὰ διαδίδεται εἰς τὸν στρατόν· ἡ δὲ περὶ ἀποβάσεως εἰς Ἀλεξάνδρειαν τουρκικῶν στρατευμάτων εἴδησις ἐβεβαιοῦτο. Ταῦτα πάντα ἠνάγκασαν τὸν Ναπολέοντα νὰ παραιτήσῃ τὰ περὶ τῆς Ἀνατολῆς μεγάλα του σχέδια, καὶ νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν. Ἀλλὰ τοσούτῳ ἐλυπεῖτο, ὥςε ἔλεγε περὶ τοῦ Σιδνέϋ Σμίθ· «Ὁ ἄνθρωπος οὗτος μ' ἔκαμε νὰ χάσω τὴν τύχην μου». Οἱ Δροῦσοι καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς πολιορκίας ἔφερον ζωοτροφίας εἰς τὸν στρατόν· ὅλοι δὲ οἱ ἐχθροὶ τῶν Τούρκων ἔμαθον μὲ μεγίστην λύπην των τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ναπολέοντος ἐκ τῆς Συρίας.

Ἡ πολιορκία αὕτη ἤρχισε τὴν 26 Μαρτίου, καὶ διελύθη τὴν 20 Μαΐου, τουτέστι μετὰ δύο μῆνας. Ὁ Ναπολέων, πρὶν ἢ ἐγκαταλείψῃ τὴν Πτολεμαΐδα, ἠθέλησε ν' ἀφήσῃ ὄπισθέν του τὴν φρίκην καὶ τὸν τρόμον. Οὕτω διέταξε τὸν ἐμπρησμὸν τῶν πόλεων καὶ χωρίων, καὶ τὴν ἀποτέφρωσιν αὐτῶν, καὶ ἀνεχώρησε διὰ τῆς ἐρήμου. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἔμελλε ν' ἀναχωρήσῃ, ὁ ἱπποκόμος του ἦλθε πρὸς αὐτὸν, λέγων ποῖον ἵππον θέλει νὰ τῷ ἑτοιμάσῃ. Ὁ δὲ Ναπολέων τῷ εἶπε μὲ θυμόν· « Δὲν γνωρίζεις ὅτι διέταξα ἅπαντες νὰ πορευθῶσι πεζοί; » Τὸ πῦρ, αἱ κακοπάθειαι καὶ αἱ ἀσθένειαι ἀπώλεσαν τὸ τρίτον μέρος τοῦ στρατοῦ του, τουτέστι τέσσαρας χιλιάδας ἄνδρας, ἐκτὸς χιλίων διακοσίων πληγωμένων παρακολουθούντων τὸν στρατόν. Καθ' ὁδὸν δὲ

ἐλεηλάτησεν ὅλην τὴν χώραν, ἐνσπείρας πανταχοῦ μέγαν τρόμον. Φθάσας εἰς τὴν Ἰόππην, κατέστρεψε δι' ὑπονόμου τὰ ὀχυρώματα τοῦ φρουρίου. Ἐνταῦθα ὑπῆρχον ἑξήκοντα ἀσθενεῖς στρατιῶται ἀπὸ πανώλους. Νὰ τοὺς μεταφέρῃ ἦτον ἀδύνατον, νὰ τοὺς ἐγκαταλείψῃ, ἔπρεπε ἀφεύκτως ν' ἀποθάνωσιν, εἴτε ἐκ τῆς πείνης, εἴτε ἐκ τῆς ἐκδικήσεως τοῦ ἐχθροῦ. Λέγουσι δὲ ὅτι ὁ Ναπολέων εἶπεν εἰς τὸν ἰατρὸν Δεσγενέτον, ὅτι κάλλιον εἶναι νὰ τοῖς δώσῃ ὅπιον διὰ ν' ἀποθάνωσι, παρὰ νὰ τοὺς ἀφήσῃ ζῶντας, καὶ ὅτι οὗτος τῷ ἀπεκρίθη· « *Ἡ τέχνη μου εἶναι νὰ ἰατρεύω καὶ οὐχὶ νὰ θανατόνω.* » Τὸ ἀληθὲς ὅμως εἶναι ὅτι τοὺς ἐγκατέλειψε χωρὶς νὰ τοῖς δώσῃ τίποτε.

Ὁ Ναπολέων ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Κάϊρον μετὰ τρεῖς μῆνας· ἔφθασε δὲ ἐγκαίρως, ὅτε τὸ ἐπαναστατικὸν πνεῦμα διεσπάρη εἰς ἅπασαν τὴν χώραν τοῦ Δέλτα τῆς Αἰγύπτου. Ἀπατεών τις, ὀνομαζόμενος ἄγγελος τοῦ Ἐλ-Μοχδῆ, ὅστις ἔλεγεν ὅτι εἶναι ἄτρωτος, καὶ ὅστις διϊσχυρίζετο ὅτι θέλει ἀποβάλει τοὺς Γάλλους, ὑψόνων κονιορτὸν, συνήθροισε περίπου χιλίους ἀποστάτας, καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν σχετικῶν τῶν Μαμελούκων, ἐκυρίευσε τὴν Ἐρμόπολιν, κατασφάζων τὴν ἐκεῖ γαλλικὴν φρουράν. Ὁ Ναπολέων, πληροφορηθεὶς ταῦτα, ἔπεμψεν ἀπόσπασμα Γάλλων στρατιωτῶν, οἵτινες διεσκόρπισαν τοὺς ἀποστάτας, φονεύοντες τὸν ἄτρωτον ἄγγελον. Αἱ ταραχαὶ διεδόθησαν καὶ εἰς ἄλλα μέρη, ἀλλ' ἡ παρουσία τοῦ Ναπολέοντος καθησύχασε τὰ πάντα. Εἰς τὸ Κάϊρον διέταξε νὰ πανηγυρισθῶσιν αἱ εἰς τὴν Συρίαν νίκαι του· μ' ὅλον ὅτι δὲν ἔκρυπτε τὰς ἀποτυχίας του· ἐκαυχᾶτο ὅμως δικαίως εἰς τὰς ἐν Συρίᾳ νίκας του, καὶ πρὸ πάντων τὴν ἐν Θαβώρ. Ἐδημοσίευσε νέας διακηρύξεις πρὸς τοὺς κατοίκους, λέγων πρὸς αὐτοὺς ὅτι ἐγνώριζε τὰ κρύφια τῆς καρδίας των. Τὸ δὲ Διβάνιον τοῦ Καΐρου εἰς ἀπάντησιν ἐδημοσίευσε τὰ ἀκόλουθα.

« Ἔφθασεν εἰς τὸ Κάϊρον ὁ περιφρούρητος ἀρχηγὸς τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ὁ στρατηγὸς Ναπολέων, ὅστις ἀγαπᾷ τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ . . . . Εἰσῆλθεν εἰς τὸ Κάϊρον διὰ τῆς πύλης τῆς Νίκης . . . Ἡ ἡμέρα αὕτη εἶναι μεγάλη· οὐδέποτε ἐφάνη παρόμοιόν τι. Ἦτον εἰς τὴν Γάζαν καὶ Ἰόππην, εἰς μὲν τὴν πρώτην ὑπερασπίσθη τοὺς κατοίκους, εἰς δὲ τὴν δευτέραν, οὗτοι ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑποταχθῶσι καὶ ἠρέθισαν τὴν χολήν του, διέταξε νὰ λεηλατηθῶσι καὶ νὰ φονευθῶσι, καταστρέφων τὰ ὀχυρώματά των καὶ πᾶν ὅ,τι εὑρίσκετο ἐκεῖ ».

Ὁ Ναπολέων δὲν ἐφρόντιζε μόνον τίνι τρόπῳ νὰ περιποιῆται τοὺς κατοίκους, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς στρατηγοὺς καὶ στρατιώ-

τας, διότι γενικὴ δυσαρέσκεια ἐκυρίευε τὸν στρατόν. Ἡ δὲ δυσαρέσκεια αὕτη δὲν προήρχετο, οὔτε ἕνεκα κόπων ἢ κινδύνων, οὔτε τέλος πάντων ἕνεκα στερήσεων τῶν ἀναγκαίων, ἀλλ' ἕνεκα τῆς πρὸς τὴν πατρίδα των ὑπερβολικῆς ἀγάπης, παρακολουθούσης πανταχοῦ τοὺς Γάλλους, οἵτινες πρὸ ἑνὸς ἤδη ἔτους ἐστεροῦντο εἰδήσεων ἐκ Γαλλίας· καθ' ἑκάστην δὲ ἐζήτουν ἄδειαν διὰ ν' ἀπέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων σπανίως ἔδιδεν ἀδείας· ὁσάκις δὲ ἐνέκρινεν, ἐπρόσθετε λέξεις, τὰς ὁποίας ἐξελάμβανεν ὡς ἀτιμίας. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ὁ στρατὸς προέθετο νὰ ἁρπάξῃ τὰς σημαίας, καὶ νὰ ἀπέλθῃ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, διὰ νὰ ἐπιβιβασθῇ εἰς τὰ πλοῖα· ἀλλ' ἡ ἰδέα αὕτη δὲν ἐπραγματοποιήθη, ἕνεκα φόβου καὶ σέβας πρὸς τὸν ἀρχηγόν του. Στρατηγοί τε καὶ ἀξιωματικοὶ ἐγόγγυζον, ἀλλὰ παρουσιαζόμενοι πρὸς τὸν Ναπολέοντα ἐσιώπων. Πολλάκις ὁ στρατηγὸς Κλέβερος δυσηρεστήθη κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦτο προήρχετο ἐκ τῆς συνήθους ἀνυποταγῆς αὐτοῦ· ὁ δὲ Ναπολέων ἠγάπα τὸν Κλέβερον, οὗτος δὲ ἦτο γοητευμένος εἰς τὴν ἀγχίνοιαν αὐτοῦ.

Προσέτι καὶ αὐτὸς ὁ Ναπολέων, μὴ ἔχων ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ διατρεχόντων καὶ τῶν δυστυχημάτων τῆς Γαλλίας, περιέμενεν ἀνυπομόνως νέας εἰδήσεις διὰ νὰ ἀποφασίσῃ περὶ τῆς ἐπανόδου του εἰς Γαλλίαν. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ὅμως ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἤθελε νὰ καταστρέψῃ τὸν ἐν Ῥόδῳ συναθροισθέντα τουρκικὸν στρατόν, ὅστις, κατὰ τὰς νεωτέρας εἰδήσεις, ἔμελλε νὰ φθάσῃ ὅσον οὔπω.

Ὁ στρατὸς οὗτος, συγκείμενος ἐκ δεκαοκτὼ χιλιάδων Γενισσάρων καὶ διοικούμενος ὑπὸ τοῦ Μουσταφᾶ πασσᾶ, μετὰ μεγάλου τουρκικοῦ στόλου συνωδευμένου ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς μοίρας τοῦ Σιδνεῦ Σμὶθ, ἔφθασε τὴν 11 Ἰουλίου ἀπέναντι τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ προσωρμίσθη εἰς τὸν λιμένα Ἀβουκὶρ, ὅπου κατεστρέφη ὁ γαλλικὸς στόλος. Οἱ Ἄγγλοι ἔκλεξαν ὡς μέρος ἀποβάσεως τὴν χερσόννησον Ἀβουκὶρ, ὅπου ὑπῆρχεν ἓν χωρίον καὶ μικρὸν φρούριον διατηρούμενον παρὰ τῶν Γάλλων. Ὁ Ναπολέων εἰς τὰς πρὸ καιροῦ δοθείσας εἰς τὸν διοικητὴν τῆς Ἀλεξανδρείας Μαρμῶντα ὁδηγίας, παρήγγειλεν αὐτὸν νὰ τελειοποιήσῃ τὴν ὀχύρωσιν τοῦ φρουρίου τούτου, καὶ νὰ καταστρέψῃ τὰς ἔξωθεν κειμένας οἰκίας· ἀλλ' ἡ διαταγὴ αὕτη δὲν ἐξετελέσθη ἀκριβῶς, διότι ὁ Μαρμὼν διετήρησε τὰς οἰκίας διὰ νὰ καταλύσωσιν οἱ στρατιῶται, διατάξας τὴν κατασκευὴν ἀφράκτου ὀχυρώματος πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς παραλίας. Οἱ Τοῦρκοι, ἀποβάντες εἰς τὴν χερσόννησον Ἀβουκὶρ, προσέβαλον, τὴν 15

Ἰουλίου, τὸ ὀχύρωμα καὶ κατέλαβον αὐτὸ, ὑπερασπιζόμενον ὑπὸ τριακοσίων Γάλλων, τοὺς ὁποίους κατέσφαξαν ἐπὶ τῶν πυροβόλων· τὸ δὲ φρούριον, φρουρούμενον ἀπὸ ὀλίγων ἀνδρῶν, παρεδόθη εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐχθρῶν. Ὁ Μαρμὼν, μαθὼν τὴν ἀπόβασιν τῶν Τούρκων, δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐξέλθῃ τῆς Ἀλεξανδρείας· ἀλλ' εἰδοποίησε πάραυτα τὸν Ναπολέοντα.

Ὁ Ναπολέων, διαμένων εἰς Κάϊρον, ὅτε εἰδοποιήθη περὶ τῆς εἰς Ἀβουκὶρ ἀποβάσεως τῶν Τούρκων, εὐθὺς διέταξε τὸν Δεσαῖξον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἄνω Αἴγυπτον, τὸν δὲ Κλέβερον καὶ Ρενυέρον, τὸ Δέλτα, καὶ νὰ πορευθῶσι μετὰ τῶν μεραρχιῶν των εἰς τὸ Ἀβουκίρ· οὗτος δὲ, προσλαβὼν τὰς μεραρχίας τοῦ Βόνου, Λάνου καὶ Μυράτου, διὰ συντονωτάτης πορείας ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

Ὁ Μουρὰτ βέης, συνεννοημένος μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ πασσᾶ, ἠθέλησε νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἐρήμου, ὅπου διέμεινε, καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν κάτω Αἴγυπτον· ἀλλὰ συναντηθεὶς μετὰ τοῦ Μυράτου, κατεπολεμήθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ἴδια. Οὕτως ὁ στρατὸς τῶν Γενισσάρων, μένων μόνος καὶ ἄνευ ἱππικοῦ, ἠναγκάσθη νὰ ὠχυρωθῇ εἰς δύο γραμμάς· ἡ μὲν πρώτη ἦτον ἐπί τινων ὑψωμάτων ἄμμου τῆς παραλίας, ἡ δὲ δευτέρα, ἐπὶ τῆς χερσονήσου Ἀβουκὶρ, ὅπου ἦτο τὸ στρατηγεῖον καὶ ὁ Μουσταφᾶ πασσᾶς μετὰ τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ.

Ὁ Ναπολέων, ἐπιθεωρήσας εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τὰ παρὰ τοῦ συνταγματάρχου Κρετένου κατασκευασθέντα ὀχυρωτικὰ ἔργα, καὶ ἐπιπλήξας τὸν στρατηγὸν Μαρμῶντα περὶ τῆς εἰς τὴν ἀπόβασιν τῶν Τούρκων ἀπραξίας του, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας, τὴν 24 Ἰουλίου. Ἐν πρώτοις προέθετο νὰ ἀποκλείσῃ τὸν τουρκικὸν στρατὸν διὰ χαρακωμάτων καὶ νὰ τὸν προσβάλῃ, ἅμα φθάσωσι καὶ αἱ ἄλλαι μεραρχίαι· διότι δὲν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ, εἰμὴ τὰς μεραρχίας τοῦ Λάννου, Βόννου καὶ Μυράτου, ὅλας συγκειμένας ἐξ ἑπτὰ χιλιάδων ἀνδρῶν. Βλέπων ὅμως τὰς ἀμυντικὰς προπαρασκευὰς τοῦ ἐχθροῦ, διευθυνομένας παρ' ἀξιωματικῶν Γάλλων καὶ Ἄγγλων, μετεβλήθη καὶ ἀπεφάσισε νὰ προσβάλῃ τὴν πρώτην ἐχθρικὴν γραμμὴν ἐν τῷ ἅμα, διὰ νὰ τὸν κλείσῃ εἰς τὴν χερσόνησον καὶ νὰ τὸν καταστρέψῃ διὰ τῶν σφαιρῶν καὶ τῶν βομβῶν. Οὕτω διέταξε μὲ τὴν συνήθη του ἑτοιμότητα, τὸν μὲν στρατηγὸν Δεσταίγγιον νὰ βαδίσῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μετά τινων ταγμάτων ἀριστερόθεν, ὅπου ἦσαν χίλιοι Τοῦρκοι, τὸν Λάννον δεξιόθεν, ὅπου ἦσαν δισχίλιοι, τὸν δὲ Μυράτον νὰ λάβῃ τὰ νῶτα τῶν ἐχθρικῶν πλευρῶν.

Ταῦτα πάντα ἐξετελέσθησαν παραχρῆμα ἀκριβῶς. Ὁ Δεσταίγγιος προσέβαλε τὸ ἀριστερὸν, ὁ δὲ Μυράτος διὰ μιᾶς ἐπιλαρχίας κατέλαβε τὰ νῶτα αὐτοῦ. Οἱ Τοῦρκοι πτοηθέντες ἐγκατέλειψαν τὰς θέσεις των· ἡ δὲ ἐπιλαρχία τοῦ γαλλικοῦ ἱππικοῦ ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς κατεκερμάτισεν· ἀλλ' οὗτοι κατέφυγον πρὸς τὴν παραλίαν, καὶ ἐπροτίμησαν νὰ ῥιφθῶσιν εἰς τὴν θάλασσαν παρὰ νὰ παραδοθῶσι. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ πρὸς τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ ἐχθροῦ· ὁ στρατηγὸς Λάννος προσβάλλει τοὺς ἐκεῖ τοποθετημένους δισχιλίους Τούρκους, ὁ δὲ Μυράτος καταλαμβάνει τὰ νῶτα αὐτῶν· τοιουτοτρόπως καὶ οὗτοι ῥίπτονται εἰς τὴν θάλασσαν, κατασφαζόμενοι παρὰ τοῦ ἱππικοῦ. Καταστραφεισῶν τῶν δύω πλευρῶν τοῦ ἐχθροῦ, οἱ δύο στρατηγοὶ Δεσταίγγιος καὶ Λάννος ἔρχονται εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἦτον ὠχυρωμένον εἰς τὸ ἐκεῖ χωρίον, καὶ προσβάλλουν αὐτὸ κατὰ μέτωπον. Οἱ Τοῦρκοι ἀμύνοντο ἀνδρείως, ἐλπίζοντες νὰ βοηθηθῶσιν ὑπὸ τῆς δευτέρας γραμμῆς των. Τῷ ὄντι, ἐπιβοήθειά τις ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ Ἀβουκὶρ, ἐρχομένη εἰς αὐτούς· ἀλλὰ συναντήσας αὐτὴν ὁ στρατηγὸς Μυράτος, ὅστις ἦτον ἤδη τοποθετημένος εἰς τὰ νῶτα αὐτῶν, ἐπέπεσε κατ' αὐτῆς καὶ τὴν ἠνάγκασε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ἴδια. Συγχρόνως ὁ Δεσταίγγιος καὶ ὁ Λάννος εἰσβάλλουν μεθ' ὁρμῆς εἰς τὸ χωρίον, καταδιώκουν τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς στενοχωροῦν πανταχόθεν· ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἐπιμένοντες νὰ μὴ παραδοθῶσι, προτιμοῦν μᾶλλον νὰ ῥιφθῶσιν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ νὰ πνιγῶσιν.

Οὕτως ἀπωλέσθησαν τέσσαρες περίπου χιλιάδες Τοῦρκοι, καταστραφείσης τῆς πρώτης γραμμῆς· ἡ δὲ πρόθεσις τοῦ Ναπολέοντος ἐπέτυχεν εὐτυχῶς, ὥστε ἐδύνατο νὰ κλείσῃ τοὺς λοιποὺς Τούρκους εἰς τὸ Ἀβουκὶρ καὶ νὰ τοὺς πυροβολῇ μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Κλεβέρου καὶ τοῦ Ῥενυέρου· ἀλλ' ὠφελούμενος ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τῆς προθέσεώς του, ἠθέλησε νὰ ἀποπερατώσῃ τὸ ἔργον αὐθωρεί. Μετὰ μικρὰν ἀνάπαυσιν τῶν στρατευμάτων, προχωρεῖ κατὰ τῆς δευτέρας γραμμῆς, προσλαβὼν τὴν μεραρχίαν τοῦ Λάννου καὶ τοῦ Δεσταιγγίου, καὶ διορίζων τὴν μεραρχίαν τοῦ Λαννήσου ἐν ἐφεδρείᾳ. Ἐννέα χιλιάδες Γενίσσαροι, ὠχυρωμένοι εἰς καλῶς κατεσκευασμένην μεγάλην περιβολὴν, κατεῖχον τὸν ἰσθμὸν τῆς χερσονήσου Ἀβουκίρ. Δεξιόθεν δὲ καὶ ἀριστερόθεν τῆς περιβολῆς ταύτης ἐκτείνοντο μέχρι τῆς θαλάσσης χαρακώματα, ὑπερασπιζόμενα ὑπὸ πολλῶν κανονοφόρων.

Ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ ἐξασκῇ πάντοτε τοὺς στρατιώτας του εἰς κινδυνώδη πολεμικὰ ἔργα, διατάττει τὴν κατὰ τοῦ ἐχ-

θροῦ προσβολήν. Τὸ πεζικὸν ἔρχεται ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τοῦ δεξιοῦ τῆς περιβολῆς· τὸ δὲ ἱππικὸν κρύπτεται εἰς παρακείμενόν τι δάσος, διὰ νὰ προσβάλῃ ἀριστερόθεν τὴν περιβολήν, διαβαῖνον ἔμπροσθεν τῶν πυρῶν τῶν κανοννοφόρων. Ἡ συμβολὴ ἐκτελεῖται ὡς ἐξῆς· αἱ μεραρχίαι τοῦ Λάννου καὶ τοῦ Δεσταιγγίου προχωροῦν πρὸς τὸ μέτωπον καὶ τὸ δεξιὸν τοῦ ἐχθροῦ, ἔχουσαι ἐπὶ βραχίονος ὅπλα· οἱ Γενίσσαροι, κατὰ τὴν συνήθειάν των, μὴ περιμένοντες τοὺς ἐχθρούς των ἐντὸς τῶν ὀχυρωμάτων των, ἐξέρχονται καὶ συμπλέκονται μετὰ τῶν Γάλλων· ἐκκενώσαντες δὲ ἀθρόως τὰ τουφέκια καὶ τὰς πιστόλας των, γυμνόνουν ἐν τῷ ἅμα τὰς μαχαίρας των, καὶ, ὁρμῶντες κατὰ τῶν στρατιωτῶν, θέλουν μὲ τὴν μίαν χεῖρα ν' ἁρπάξωσι τὰς γαλλικὰς βαϊοννέτας, καὶ μὲ τὴν ἑτέραν νὰ τοὺς σφάξωσιν· ἀλλὰ πρὶν τὰς ἐγγίξωσιν, αὗται ἐμπήγονται εἰς τὰ στήθη των. Οἱ δὲ Γάλλοι οὕτω σφάζοντες καὶ σφαζόμενοι προχωροῦν καὶ φθάνουν μέχρι τῆς περιβολῆς· ἀλλὰ πρὶν ἢ εἰσπηδήσωσιν ἐν αὐτῇ, ἀποκρούονται ὑπὸ σφοδροῦ πυροβολισμοῦ ἐπίσης καὶ τὸ ἱππικόν, προσβληθὲν παρὰ τῶν πυρῶν τῶν κανοννοφόρων, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Ὁ Ναπολέων, θεωρῶν τὴν συμπλοκὴν ταύτην, περιέμενε τὴν ἁρμοδίαν ὥραν νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν προσβολήν. Κατ' εὐτυχίαν του οἱ Τοῦρκοι, κατὰ τὴν συνήθειάν των, ἐξέρχονται τῶν ὀχυρωμάτων των διὰ νὰ κόψωσι τὰς κεφαλὰς τῶν φονευθέντων ἐχθρῶν των. Ὁ Ναπολέων, δράξας τῆς εὐκαιρίας ταύτης, διατάττει εὐθὺς νὰ ἐφορμήσωσι δύο τάγματα, ἐξ ὧν τὸ μὲν εἰσπηδᾷ εἰς τὰ χαρακώματα, τὸ δὲ, εἰς τὴν περιβολήν, καὶ κυριεύουν ἐν ἀκαρεῖ αὐτά. Ὁ δὲ Μυράτος μετὰ τοῦ ἱππικοῦ ἐφορμᾷ ἐκ νέου κατὰ τοῦ ἐχθροῦ· μία τῶν ἐπιλαρχιῶν του διαπερᾷ ἐκ κινδυνωδεστάτης θέσεως, ὑπερασπιζομένης παρὰ τῶν πυρῶν τῶν κανοννοφόρων καὶ τῶν χαρακωμάτων, καὶ εἰσβάλλει εἰς τὸ χωρίον Ἀβουκίρ. Οἱ Τοῦρκοι ἐκπληττόμενοι, ἔντρομοι φεύγουν πανταχόθεν· οἱ δὲ Γάλλοι, καταδιώκοντες αὐτοὺς, φονεύουν ὅσους ἀπαντοῦν καὶ τοὺς στενοχωροῦν τοιουτοτρόπως, ὥστε τοὺς ἀναγκάζουν νὰ ῥιφθῶσιν εἰς τὴν θάλασσαν. Οὕτως ὁ Μυράτος μετὰ τοῦ ἱππικοῦ του εἰσβάλλει εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ καὶ συλλαμβάνει αὐτὸν, ὅστις ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του πληγόνει ἐλαφρῶς μὲ τὴν πιστόλα του τὸν Μυράτον· οὗτος δὲ θυμωθεὶς πληγόνει αὐτὸν μὲ τὴν σπάθην του, κόπτων δύο δακτύλους τῆς χειρός του, καὶ τὸν παραπέμπει πρὸς τὸν Ναπολέοντα αἰχμάλωτον. Οἱ διασωθέντες ἐκ τῶν γαλλικῶν βαϊοννετῶν καὶ τῆς θαλάσσης Τοῦρκοι, κατέφυγον εἰς τὸ φρούριον Ἀβουκίρ, ἡ θάλασσα τοῦ ὁποίου, ἥτις ἄλλοτε ἐσκεπάσθη

ὑπὸ γαλλικῶν πτωμάτων, ἐσκεπάζετο ἤδη ὑπὸ δώδεκα περίπου χιλιάδων τουρκικῶν πτωμάτων, ἐκτὸς τριῶν σχεδὸν χιλιάδων κειμένων εἰς τὴν ξηράν· οἱ δὲ λοιποί, ἀποκλεισθέντες εἰς τὸ φρούριον, ἄλλην ἐλπίδα δὲν εἶχον, εἰμὴ τὴν ἐπιείκειαν τοῦ νικητοῦ. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ παράδοξος αὕτη μάχη, καθ' ἣν κατὰ πρῶτον ἴσως βλέπει τις εἰς τὴν ἱστορίαν, ὅτι ἀπωλέσθη ὅλως ὁ ἐχθρικὸς στρατός. Μετὰ τὴν μάχην φθάσας ὁ Κλέβερος, καὶ ἐγκαλισάμενος τὸν Ναπολέοντα, ἔκραξε· « *Στρατηγὲ, εἶσαι μέγας ὡς ὁ κόσμος.* »

Ἓν ἔτος παρῆλθεν, ἀφ' ὅτου ὁ Ναπολέων ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Γαλλίας· ἐν τῷ μικρῷ χρόνῳ τούτῳ ἡ κατάκτησις τῆς Μελίτης, ἡ κυρίευσις τῆς Ἀλεξανδρείας, ἡ νίκη τῶν Πυραμίδων, ἡ ὑποταγὴ τῆς κάτω καὶ ἄνω Αἰγύπτου, ἡ παντελὴς καταστροφὴ τῶν Μαμελούκων, ἡ ἐκστρατεία τῆς Συρίας, ἡ ἅλωσις καὶ ἡ πολιορκία τῶν ἐκεῖ φρουρίων, ἡ μάχη τοῦ Θαβὼρ καὶ ἡ ἐν Ἀβουκὶρ καταστροφὴ τῶν Γενισσάρων κατετρόμαξαν τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἀσίαν, καὶ ἐξέπληξαν ὅλην τὴν Εὐρώπην. Προσέτι ὁ πολιτικὸς ὀργανισμὸς τῆς Αἰγύπτου καὶ ἡ σύστασις διαφόρων ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων εἰς Κάϊρον ἐστεφάνωσαν τὴν στρατιωτικὴν δόξαν τοῦ νικητοῦ.

Ἐν τοσούτῳ ὁ Ναπολέων, μὴ γνωρίζων τὰ ἐν τῇ Εὐρώπῃ, καὶ μάλιστα τὰ ἐν Γαλλίᾳ, διατρέχοντα, διότι μέχρι τοῦδε οὔτε ἐπισήμους, οὔτε ἰδιαιτέρας εἰδήσεις εἶχεν ἐκ Γαλλίας, ἔστειλε δύο πλοῖα διὰ νὰ περιέρχωνται ἔξω τοῦ λιμένος, ἴσως συλλάβουν ἐμπορικόν τι πλοῖον, ἐξ οὗ μάθουν νεώτερόν τι. Ἀλλ' ἀποτυχούσης τῆς ἀποστολῆς ταύτης, ἔπεμψε κήρυκα εἰς τὸν ἀγγλικὸν στόλον, ἵνα, ἐπὶ προφάσει ἀνταλλαγῆς τῶν αἰχμαλώτων, δυνηθῇ καὶ μάθῃ τι.

Ὁ ναύαρχος Ἄγγλος Σιδνέϋ Σμὶθ ἐδέχθη τὸν κήρυκα, περιποιούμενος αὐτὸν καλῶς· μαθὼν δὲ παρ' αὐτοῦ εἰς ὁποίαν ἄγνοιαν εὑρίσκετο ὁ γαλλικὸς στρατὸς περὶ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ διατρεχόντων, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν διαφόρους ἐφημερίδας τῆς Γαλλίας. Ὁ κήρυξ ἐπανελθὼν ἐνεχείρισεν εἰς τὸν Ναπολέοντα τὰς ἐφημερίδας. Οὗτος δὲ, διὰ ὅλης τῆς ἐρχομένης νυκτὸς ἀναγνώσας ταύτας, καὶ πληροφορηθεὶς καλῶς περὶ τῶν ἐν τῇ Γαλλίᾳ συμβάντων, ἐν τῷ ἅμα ἀπεφάσισε νὰ ἐπιβιβασθῇ καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ κρυφίως εἰς τὴν Εὐρώπην, καί τοι κινδυνεύων νὰ συλληφθῇ καθ' ὁδὸν παρὰ τῶν Ἄγγλων. Εὐθὺς δὲ διέταξε τὸν ἀντιναύαρχον Γανθῶμον νὰ παρασκευάσῃ δύο φρεγάτας διὰ νὰ νὰ ἐκπλεύσωσιν ὅσον οὔπω ἐκ τοῦ λιμένος. Μὴ κοινοποιῶν δὲ εἰς οὐδένα τὴν πρό-

θεσίν του, μετέβη μετὰ τοῦ Κλεβέρου, ὅστις ἔμελλε νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ, εἰς Κάϊρον καὶ διέθεσε τὰ πάντα κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του. Προσέτι συνέταξε καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἐκτεταμένας ὁδηγίας, καὶ παραδοὺς αὐτῷ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ, ἰσχυροῦ ὄντος εἰσέτι, ὡς συγκειμένου ἐξ εἰκοσιπέντε χιλιάδων ἐκλεκτῶν ἀνδρῶν, ἐπανῆλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν.

Προσλαβὼν δὲ τοὺς στρατηγοὺς Βερθιέρον, Λάννον, Μυράτον, Μαρμῶντα καὶ τινας ἄλλους ἀξιωματικοὺς, τὴν 22 Αὐγούστου ἐπεβιβάσθη εἰς τὰς φρεγάτας *Μυϊρόναν* καὶ *Καρρέραν*, αἵ ὁποῖαι συνωδεύοντο ὑπὸ δύο ἄλλων φρεγατῶν, καὶ εὐθὺς ἐξέπλευσε μὲ οὔριον ἄνεμον. Κατὰ δυστυχίαν ὅμως εὑρέθη εἰς νηνεμίαν, ἅμα ἐξῆλθε τοῦ λιμένος. Ὅλοι ἔλεγον νὰ ἐπιστρέψωσι διὰ νὰ μὴ τοὺς συλλάβῃ ὁ ἀγγλικὸς στόλος. Ὁ δὲ Ναπολέων δὲν ἤθελε, λέγων μείνετε ἥσυχοι, θέλομεν διαβῆ, καὶ ὑποστηριζόμενος εἰς τὴν τύχην του, ὡς ὁ Καίσαρ, ἔπλεε μὲ τὸν στολίσκον του ἡσύχως μεταξὺ τῶν ἀγγλικῶν στόλων· ἀλλ' οἱ ἐναντίοι ἄνεμοι τῷ ἐπέφερον οὐκ ὀλίγην βραδύτητα. Πολλάκις ἐφάνησαν ἀγγλικὰ πλοῖα, εἰς τὴν θέαν τῶν ὁποίων ἅπαντες ἔμενον ἔντρομοι μὴ συλληφθῶσι. Μόνος δὲ ὁ Ναπολέων, μένων ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου, ἦτον ἀπτόητος, καὶ ἀναλογιζόμενος τὸ πεπρωμένον του, ἀνεγίνωσκε τὴν παλαιὰν Γραφὴν καὶ τὸ Κοράνιον πρὸς ἐνθύμησιν τῶν λαῶν, τοὺς ὁποίους πρὸ ὀλίγου ἐγκατέλιπεν.

Ὑποπτευόμενος δὲ μεγάλως ὅτι τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς Γαλλίας, κατὰ τὰς τελευταίας εἰδήσεις, κατελήφθη παρὰ τῶν ἐχθρῶν, ἠκολούθει τὴν παραλίαν ταύτην, θέλων μάλιστα νὰ ἀποβιβασθῇ εἴς τινα λιμένα τῆς Λαγγεδώκης, διὰ νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ νενικημένου γαλλικοῦ στρατοῦ· ἀλλ' ἐναντίοι ἄνεμοι παρέσυρον αὐτὸν εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του Κόρσικαν. Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἔσπευσαν νὰ ἴδωσι τὸν ἔνδοξον συμπατριώτην των. Ἐκεῖθεν ἀναχωρῶν, ἐξέπλευσεν εἰς τὴν Τολώνην· ἀλλ' ἐν ᾧ ἦτον ἐγγὺς νὰ φθάσῃ, ἐφάνησαν τριάκοντα ἀγγλικὰ πλοῖα πρὸς τὸ δεξιὸν τοῦ πλοίου του. Ὅλοι ἀπεφάσισαν νὰ ἐμβώσιν εἰς τὰς λέμβους διὰ νὰ σωθῶσιν εἰς τὴν ξηράν, ἤτις ἦτον ἐγγύς· μόνος δὲ ὁ Ναπολέων, ἀναλογιζόμενος πάντοτε τὸ πεπρωμένον του, διέταξε νὰ περιμένωσι. Τῷ ὄντι, μετ' ὀλίγον τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα ἤλλαξαν διεύθυνσιν, οὗτος δὲ πρὸς τὸ λυκαυγὲς ἔφθασε μετὰ τῶν τεσσάρων φρεγατῶν εἰς τὸν λιμένα Φρεϊοῦς.

Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης, μαθόντες τὴν ἄφιξιν τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις κατὰ τὸ 1796 ἔσωσεν αὐτοὺς ἐκ τῆς εἰσ-

βολῆς τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων, ἔδραμον ἅπαντες εἰς τὴν παραλίαν, καὶ εἰσῆλθον σωρηδὸν εἰς τὸ πλοῖον αὐτοῦ παραβιάσαντες τὴν κάθαρσιν. Ὅλοι ἐζήτουν νὰ ἴδωσι τὸν Ναπολέοντα, ὅστις ἠναγκάσθη ν' ἀποβιβασθῇ εἰς τὴν ξηρὰν, καί τοι παραβιαζομένων τῶν ὑγειονομικῶν διατάξεων, καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς Παρισίους. Αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ, θεωροῦσαι ὅτι ὅλη ἡ ἐπαρχία ἐκοινώνησε μετ' αὐτοῦ, τῷ ἔδωκαν ἐλευθέραν κοινωνίαν.

Οἱ τηλέγραφοι διέδωκαν πάραυτα τὴν εἴδησιν ταύτην εἰς τοὺς Παρισίους, ἥτις ἐπροξένησε μεγίστην χαρὰν εἰς τοὺς κατοίκους. Ὁ δὲ Ναπολέων ἔγραψε πρὸς τὴν σύζυγόν του καὶ τὸν ἀδελφόν του νὰ ἔλθωσι πρὸς συνάντησίν του κατὰ τὴν ὁδὸν τῆς Βουργονδίας· ἀλλὰ, φθάσας εἰς τὸ Λούγδουνον, ἐπορεύθη διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς Βουρβονίας. Οὕτως ὁ ἀδελφός του καὶ ἡ σύζυγός του, μὴ δυνηθέντες νὰ τὸν ἀπαντήσωσιν εἰς τὸ Λούγδουνον, ἐπέστρεψαν εἰς Παρισίους, ὅπου εὗρον αὐτὸν φθάσαντα τὴν 24 Ὀκτωβρίου.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν τῆς ἀφίξεώς του ὁ Ναπολέων παρουσιασθεὶς εἰς τὸ Διευθυντήριον, εἶπεν ὅτι ἐγκαθιδρύσας τὸν ἐν Αἰγύπτῳ στρατόν του διὰ τῶν νικῶν τοῦ Θαβὼρ καὶ τοῦ Ἀβουκὶρ, καὶ ἀναθέσας τὴν διοίκησιν αὐτοῦ εἰς στρατηγὸν ἱκανὸν, ἀνεχώρησε, τρέξας εἰς βοήθειαν τῆς Δημοκρατίας, τὴν ὁποίαν ἐνόμιζεν ἀπολεσθεῖσαν· εὑρὼν ὅμως αὐτὴν σεσωσμένην διὰ τῶν κατορθωμάτων τῶν συστρατιωτῶν του, χαίρει. « Οὐδέποτε, εἶπε, θέτων τὴν χεῖρά του ἐπὶ τῆς λαβῆς τοῦ ξίφους του, οὐδέποτε θέλω τὸ γυμνώσει, εἰμὴ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Δημοκρατίας ». Ὁ πρόεδρος φιλοφρονούμενος αὐτὸν, τῷ συνεχάρη διά τε τὰς νίκας του καὶ τὴν ἐπάνοδόν του. Ἡ ὑποδοχὴ αὕτη, καί τοι κολακευτικὴ εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὑπέκρυπτεν ὅμως τρομερὰς ὑπονοίας κατ' αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ϛ'.

Ἐπάνοδος τοῦ Ναπολέοντος εἰς Γαλλίαν. — Συμβάντα τῇ 9 καὶ 10 Νοεμβρίου. — Ὑπατεία. (Ἐξακολούθησις τοῦ ἔτους 1799.)

Ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐγερθῶσιν ἐκ πολυχρονίου ληθαργίας καὶ προσηλωθῶσιν εἰς ἀντικείμενόν τι, τοῦτο γίνεται μὲ πάθος. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εὑρισκόμενοι οἱ Γάλλοι ἐκ τῶν πολλῶν συμφορῶν τῆς ἐπαναστάσεώς των ἦσαν ἅπαντες δυσηρεστημένοι, ἀπηυδημένοι καὶ ἀναποφάσιστοι εἰς τὰς σκέψεις των. Ἀλλ' εἰς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἐκτάκτου τούτου ἀνδρὸς, τὸν ὁποῖον ἡ Ἀνατολὴ ἀπέδωκεν αἴφνης εἰς τὴν Εὐρώπην, πᾶσα δυσαρέσκεια, πᾶσα ἀμφιβολία ἔπαυεν. Εἰς τοῦτον προσηλώθησαν ἐν τῷ ἅμα ὅλοι οἱ ὀφθαλμοί, αἱ ἐπιθυμίαι καὶ αἱ ἐλπίδες.

Ὅλοι οἱ στρατηγοί, ἐν γένει οἱ ὑπάλληλοι, οἱ πατριῶται καὶ μέτριοι, ὅλοι ἔδραμον πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ἐλπίζοντες νὰ εὕρωσι παρ' αὐτῷ σταθερὸν στήριγμα. Ὁ στρατηγὸς Μορὼ, καί τοι ἀντιθέτων φρονημάτων ἐσχετίσθη πάραυτα μετ' αὐτοῦ. Ὁ Ναπολέων, αἰσθανόμενος τὴν ὑπεροχὴν τοῦ στρατηγοῦ τούτου, ἐπεσκέφθη πρῶτος αὐτὸν, καὶ μετ' ὀλίγον τῷ προσέφερε μίαν ἀδαμαντοστόλιστον σπάθην τῆς Δαμασκοῦ. Προσέτι ὅλοι οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐζήτουν τὴν φιλίαν του. Ὁ Ταλλεϋράνδος, καί τοι νομίζων τὸν Ναπολέοντα δυσηρεστημένον ἐναντίον του, ὡς μὴ ἀκολουθήσας αὐτὸν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλ' αἰσθανόμενος τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν φήμην αὐτοῦ, δὲν ἐδίστασε νὰ ἔλθῃ πρὸς ἀντάμωσίν του. Οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες εἶχον μεγάλην συμπάθειαν μεταξύ των καὶ μεγάλην ἀνάγκην νὰ συνδεθῶσιν ἀμοιβαίως.

Ὄχι μόνον οἱ δυσηρεστημένοι καὶ οἱ μετριόφρονες ἔτρεχον πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ μέλη τῆς κυβερνήσεως ἐδείκνυον τὸ αὐτὸ αἴσθημα. Ὅλοι οἱ ὑπουργοὶ καὶ τὰ μέλη τοῦ Διευθυντηρίου προσέφερον αὐτῷ γεύματα, τῷ ἀπέτεινον μεγάλας κολακείας, καὶ ἐζήτουν παρ' αὐτοῦ συμβουλὰς περὶ τῶν κυβερνητικῶν ἐργασιῶν των. Ὁ δὲ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν τίποτε δὲν ἔπραττεν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεώς του, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης Καμβεσερὲς, ὅστις ἦτον νομικὸς ἄριστος, συνεβουλεύετο μετ' αὐτοῦ. Οὗτος δὲ ἐδείκνυεν ὅτι ἠξεύρει νὰ σέβεται καὶ νὰ ἐκτιμᾷ τὴν πολιτικὴν ἱκανότητα. Ὁ ὑπουργὸς τῆς ἀστυνομίας Φουσσὲ θέλων ν' ἀλλάξῃ τὸν πεπαλαιωμένον προστάτην του Βαρρᾶν μὲ νέον καὶ δυνατὸν προστάτην,

ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ Ναπολέοντος· πολλοὶ δὲ τῶν βουλευτῶν ἐπεσκέφθησαν αὐτόν. Ὅθεν, καί τοι μένων ἀργὸς εἰς τοὺς Παρισίους, ἠρωτᾶτο περὶ παντὸς πολιτικοῦ ἔργου· ἐπεφυλάττετο ὅμως νὰ ἐκφράζῃ γνώμην, ὡς καὶ δὲν ἐδέχετο πολλοὺς, οὐδὲ ἐδείκνύετο συνεχῶς. Τὸ πρόσωπόν του ἀποκατέστη ἰσχνότερον, ἡ δὲ ὄψις του ὠχρατέρα. Μετὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐπάνοδόν του ἐφόρει ἱμάτιον ὑπόλευκον καὶ τουρκικὴν σπάθην ἐξηρτημένην ἀπὸ τοῦ ὤμου του. Ἐνόμιζεν εὐτυχίαν ὅστις ἠξιοῦτο νὰ τὸν ἴδῃ, διότι ἐθεωρεῖτο τὸ σύμβολον τῆς Ἀνατολῆς, τῶν Πυραμίδων τῆς Αἰγύπτου, τοῦ ὄρους Θαβὼρ καὶ τοῦ Ἀβουκίρ. Οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς φρουρᾶς τῶν Παρισίων, οἱ ὑπασπισταὶ τῆς ἐθνικῆς φρουρᾶς, οἱ ἐπιτελεῖς τοῦ φρουραρχείου ἐζήτουν νὰ παρουσιασθῶσιν· ἀλλ' ὁ Ναπολέων ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀνέβαλλε τὴν παρουσίασίν των. Ὅλους ἤκουε, τὰ πάντα παρετήρει, ἀλλ' εἰς οὐδένα εἰσέτι ἐφανέρονε τοὺς διαλογισμούς του. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς πολιτικῆς εἶναι πολὺ συνετός· διότι ὅταν τις ἀποκαθίσταται ἀναγκαῖος, δὲν πρέπει νὰ ἐπισπεύδῃ· οὕτως αὐξάνει ἡ ἀνυπομονησία τῶν ἀνθρώπων καὶ τρέχουσι πρὸς αὐτὸν, ὅστις ὠφελούμενος ἐκτελεῖ τοὺς σκοπούς του.

Τί θέλει πράξει ὁ Ναπολέων; πάντες ἔλεγον. Τοῦτο ἐπεδείκνυεν ὅτι περιεμένετό τι ἀναποφεύκτως. Τρία κόμματα ὑπῆρχον εἰς τὴν Γαλλίαν, οἱ *δημοκρατικοὶ*, οἱ *μέτριοι*, καὶ οἱ *σεσηπότες* (pourris), καὶ τὰ τρία ταῦτα κόμματα ἐζήτουν νὰ ἐναγκαλισθῶσι τὸν Ναπολέοντα. Οἱ δημοκρατικοὶ, οἱ λεγόμενοι καὶ πατριῶται, ὑπώπτευον αὐτὸν πολὺ διὰ τὴν φιλοδοξίαν του, καὶ ἐζήτουν μόνον νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῆς ἰσχύος του διὰ νὰ καταβάλωσι τοὺς ἀντιπάλους των· ἐπομένως ἐσκέπτοντο νὰ τὸν πέμψωσιν εἰς τὰ μεθόρια ἢ νὰ τὸν παραδεχθῶσιν ὡς μέλος τοῦ Διευθυντηρίου, οὐχὶ δὲ νὰ τὸν ἔχωσι καὶ στρατηγόν.

Οἱ *σεσηπότες* ἦσαν τὰ καθάρματα τῆς γαλλικῆς κοινωνίας· ἅπαντες ἄνδρες διεφθαρμένοι, διὰ τῆς ῥαδιουργίας ζητοῦντες νὰ πλεονεκτῶσι, καὶ ἠτιμάζοντο ἕνεκα τούτου· τὰ αὐτὰ ἐζήτουν νὰ πράξωσι καὶ διὰ τοῦ Ναπολέοντος. Τὸ κόμμα τοῦτο ἐσχηματίζετο ἐκ τῶν λειποτακτῶν ἄλλων κομμάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχον Ἰακωβῖνοι, μέτριοι καὶ βασιλικοί, τέλος οὗτοι δὲν ἐσχημάτιζον εἰμὴ συμμορίαν κακοήθων ἀνδρῶν.

Οἱ μέτριοι, ἢ πολιτικοὶ καλούμενοι ἄνδρες, φοβούμενοι τὴν ἔξαψιν τῶν κομμάτων καὶ μάλιστα τῶν Ἰακωβίνων, μὴ ἐλπίζοντες παρὰ τοῦ συντάγματος, ἀφοῦ τοῦτο κατεπατήθη καὶ κατήντησεν εἰς ἀχρηστίαν, ἐπεθύμουν μεταβολὴν ἐνεργηθησομένην ὑπὸ

ἰσχυροῦ ἀνδρός. Οὗτοι ἔλεγον· « Λάβε τὴν ἐξουσίαν, κάμε μας σύνταγμα σοφὸν καὶ μέτριον, καὶ δόσε μας ἀσφάλειαν ». Καὶ οὗτοι ἦσαν τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Γαλλίας, συγκείμενον ἐκ τῶν πλουσίων, τῶν πεπαιδευμένων καὶ τῶν μετριοφρόνων, ἐνὶ λόγῳ ὁλόκληρον τὸ ἔθνος, τὸ ὁποῖον, βεβαρημένον ἐκ τῶν δεινῶν τῶν φατριῶν, ἐζήτει τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν.

Ὑπῆρχε καὶ ἕτερον κόμμα, τὸ βατιλικόν· οὗτοι ἐπεθύμουν τὴν ἐπάνοδον τῶν Βουρβόνων· ἀλλ' οὗτοι ἦσαν ὀλίγοι καὶ δὲν ἐτόλμων νὰ φανερωθῶσιν, ἀλλ' οὔτε ἤλπιζον παρὰ φιλοδόξου ἀνδρὸς τοιαύτην αὐταπάρνησιν. Οἱ τελευταῖοι δὲ οὗτοι περιωρίζοντο νὰ κατηγορῶσι τὸ σύνταγμα καὶ τὴν κυβέρνησιν.

Ὁ Ναπολέων, περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν κομμάτων τούτων, καὶ ἀνακλογιζόμενος τὴν βαρύτητα καὶ τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῶν, ἐχάραξε τὴν πολιτικὴν πορείαν του, ἀποφασίσας νὰ ἑνωθῇ μετὰ τῶν μετριοφρόνων· διότι ἡ μερὶς αὕτη, οὖσα ἡ ὑγιεστέρα μερὶς τοῦ ἔθνους, εἶχεν ἀνάγκην καὶ πλειοτέρας προστασίας, ἐνῷ αἱ ἄλλαι μερίδες ἐθήρευον ἰδιαίτερα συμφέροντα πρὸς καταστροφὴν τῶν ἄλλων. Προσέτι ὁ Ναπολέων ἐσέβετο μὲν τοὺς δημοκρατικούς, ἀλλ' ἔτρεφε μεγάλην ἀπέχθειαν πρὸς τοὺς ταραξίας καὶ διεφθαρμένους ἀνθρώπους· καὶ δὲν ἠγάπα, εἰμὴ τοὺς μετρίους καὶ ἠθικούς· περιέμενε δὲ νὰ προσκληθῇ παρ' αὐτῶν.

Τὰ τρία κόμματα ταῦτα ἀντεπροσωπεύοντο εἰς τὸ Διευθυντήριον· ὁ Μουλῖνος καὶ ὁ Γοχιέρος ἦσαν δημοκρατικοί, ὁ Βαρρᾶς ἦτον ἐκ τῶν σεσηπότων, ὁ δὲ Σιέϋος καὶ ὁ Ρογέρ-Δύκος ἦσαν μέτριοι ἢ πολιτικοί.

Ὁ Βαρρᾶς, ὅστις ἠσθάνετο τὴν πτῶσίν του, καὶ ἔβλεπεν ὅτι ὁ διάδοχός του θέλει εἶσθαι ὁ Ναπολέων, ἐμίσει αὐτὸν ὑπερβολικῶς· μ' ὅλον ὅτι κατ' ἀρχὰς ἠθέλησε νὰ τὸν κολακεύσῃ ὡς καὶ ἄλλοτε· ἀλλ' ὁ Ναπολέων περιεφρόνει αὐτὸν καὶ τὸν ἀπεμάκρυνε, διότι οὐδὲ τὸ ὄνομα τοῦ συστήματος τῶν σεσηπότων ἤθελε ν' ἀκούῃ.

Ὁ Ναπολέων, διὰ νὰ λάβῃ ὑπεροχὴν εἰς τὸ κόμμα τῶν μετρίων, ἕνα μόνον ἠσθάνετο ἀντίπαλόν του, καὶ ἐφοβεῖτο μήπως εἰς τοῦτον τὸ κόμμα ἀναθέσῃ τὴν τύχην του· οὗτος δὲ ἦτον ὁ Σιέϋος. Ἀπ' ἀρχῆς οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες, αἰσθανόμενοι τὴν βαρύτητά των, ὁ εἷς δὲν ἤθελε νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν ἕτερον. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἀμφότεροι, ὄντες προσκεκλημένοι εἰς δεῖπνον παρὰ τοῦ Γουχιέρου, συνηντήθησαν χωρὶς νὰ εἴπῃ οὔτε μίαν λέξιν ὁ εἷς πρὸς τὸν ἕτερον, καὶ ἀνεχώρησαν θυμωμένοι. « Ἴδετε τὸν αὐθάδη τοῦτον, εἶπε μετὰ ταῦτα ὁ Σιέϋος, δὲν ἠθέλησε οὐδὲ

κἂν νὰ χαιρετήσῃ ἓν μέλος τῆς κυβερνήσεως, ἥτις ἔπρεπε νὰ τὸν τουφεκίσῃ! — Ὁ δὲ Ναπολέων ἔλεγε· « Ποῖος συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ διορίσῃ τὸν παππᾶν τοῦτον εἰς τὸ Διευθυντήριον; εἶναι πωλημένος εἰς τὴν Πρωσσίαν· ἐὰν δὲν προσέξετε, θέλει σᾶς προδώσει ».

Οἱ φίλοι τοῦ Ναπολέοντος ἐπροσπάθουν νὰ εἰσάξωσιν αὐτὸν ὡς μέλος τοῦ Διευθυντηρίου, ἀλλὰ μὴ ἔχοντος τὴν παρὰ τοῦ συντάγματος ἀπαιτουμένην ἡλικίαν, ἔπρεπε νὰ παραβιασθῇ τὸ σύνταγμα, καὶ ἐπομένως νὰ γεννηθῶσι νέαι ταραχαί, τὰς ὁποίας δὲν ἐπεθύμουν. Τὸ δὲ Διευθυντήριον ἤθελε νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ, διορίζον αὐτὸν εἰς τὴν ἀρχηγίαν στρατοῦ τινός· μ' ὅλον ὅτι ὁ Σιέϋος ἔλεγεν ὅτι πρέπει νὰ τὸν ἐγκαταλείψωσι διὰ νὰ λησμονηθῇ, ἐνῷ, διοριζόμενος ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ, θέλει δοξασθῇ ἐκ νέου. Ὁ δὲ Βαρρᾶς ἔλεγεν, ὅτι ὁ Ναπολέων δὲν δέχεται ὑπηρεσίαν, διότι ἔκαμε τὴν τύχην του εἰς τὴν Ἰταλίαν. Τέλος ἀπεφάσισαν νὰ τὸν κράξωσιν εἰς τὸ Διευθυντήριον καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσωσι ποῖον στρατὸν ἐπιθυμεῖ νὰ διοικήσῃ.

Ὁ Ναπολέων, προσκληθεὶς παρὰ τοῦ Διευθυντηρίου, παρουσιάσθη εἰς αὐτό· πληροφορημένος δὲ περὶ τῶν κατ' αὐτοῦ λεχθέντων, ὡμίλησεν ἐντόνως καὶ ἀπειλητικῶς, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Βαρρᾶν, ὡς πρὸς τὰ ἐν Ἰταλίᾳ ἀποκτηθέντα πλούτη του, λέγων ὅτι οὐδέποτε ἐζημίωσε τὴν Δημοκρατίαν. Ὁ πρόεδρος τῷ εἶπεν, ὅτι ἡ κυβέρνησις εἶναι καλῶς πληροφορημένη ὅτι τὰ μόνα πλούτη, τὰ ὁποῖα ἔφερεν ἐκ τῆς Ἰταλίας, εἶναι αἱ δάφναι τῆς νίκης του, καὶ ὅτι ἤδη προσεκλήθη διὰ νὰ ἐκλέξῃ ὁποῖον στρατὸν ἐπιθυμεῖ νὰ διοικήσῃ. Ὁ Ναπολέων ἀπήντησε ψυχρῶς, ὅτι εἰσέτι δὲν ἀνεπαύθη ἐκ τῶν κόπων τῆς τελευταίας ἐκστρατείας, καὶ ὅτι ἡ μεταβολὴ τοῦ κλίματος ἔβλαψε τὴν ὑγείαν του· χωρὶς δὲ νὰ ἐκαθῇ περισσότερον, ἀνεχώρησεν.

Ἔκτοτε ἀνεφάνη ἡ πρόθεσίς του· οἱ πολιτικοὶ φίλοι του, καθ' ἑκάστην ὁδηγοῦντες εἰς αὐτὸν ὅσους μετριόφρονας ἐδύναντο, συνεδρίαζον καὶ ἐσκέπτοντο περὶ τῆς νέας μεταβολῆς, ἥτις ἀπέβλεπε τὴν παραδοχὴν ἰσχυροτέρου συντάγματος, στηριζομένου ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἀλλὰ πρὸς ἐπιτυχίαν τούτου ἀπῃτεῖτο ἡ ἕνωσις τοῦ Ναπολέοντος μετὰ τοῦ Σιεΰου, οἵτινες ἐκ συμφώνου ἔπρεπε νὰ ἀναλάβωσι τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ πολιτικοῦ τούτου ἔργου. Ὁ δὲ πολιτικὸς οὗτος σύνδεσμος ἦτο δύσκολος, διότι οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες ἀπ' ἀρχῆς ἠσθάνοντο ἀμοιβαίαν ἀπέχθειαν μεταξύ των. Ὁ Ταλλεϋράνδος μ' ὅλον τοῦτο

ἀνέλαβε τὴν ἕνωσιν αὐτῶν, καὶ ἐπέτυχε νὰ κατορθώσῃ νὰ συνεννοῶνται δι' αὐτοῦ.

Ὁ δὲ Βαρρᾶς, φιλιωθεὶς διὰ τοῦ Φουσὲ μετὰ τοῦ Ναπολέοντος, προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς δεῖπνον· ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ σκέψεις καὶ οἱ λόγοι τοῦ Βαρρᾶ δὲν ἦσαν ἀρεστοὶ εἰς αὐτὸν, διότι τῷ ἔλεγε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν στρατὸν, ὅπου θέλει εὑρεῖ τὴν δόξαν του, ὁ Ναπολέων, ἀναχωρῶν ἐκ τοῦ δείπνου, ὑπῆγεν ἀμέσως πρὸς τὸν Σιέϋον, ὅτε κατὰ πρῶτον τότε ὡμίλησαν προσωπικῶς περὶ τῆς μεταβολῆς.

Μόλις παρῆλθον δεκαπέντε ἡμέραι ἀφότου ὁ Ναπολέων ἔφθασεν εἰς Παρισίους, καὶ τὸ πᾶν ἦτον ὠργανισμένον ὑπὲρ τῆς μεταβολῆς. Οἱ ἐξ Αἰγύπτου ἐλθόντες μετ' αὐτοῦ στρατηγοὶ, οἱ ἀδελφοί του Λουκιανὸς καὶ Ἰωσὴφ καὶ λοιποὶ φίλοι του συνέτεινον νὰ σχηματισθῇ συνωμοσία κατὰ τῶν καθεστώτων ἐκ τοῦ πλείστου μέρους τῶν στρατιωτικῶν τῆς φρουρᾶς, ἐκ πολλῶν βουλευτῶν καὶ διαφόρων ἄλλων ὑπαλλήλων.

Παρασκευασθέντων πάντων, καὶ προσδιορισθείσης τῆς ἡμέρας τῆς ἐκτελέσεως, ἀπεφασίσθησαν τὰ ἑξῆς· ὁ Σιέϋος, ὡς χαίρων τὴν πλειονοψηφίαν τῶν Γερόντων, νὰ προτείνῃ τῇ προσεχεῖ συνεδριάσει, ὅτι ἐπειδὴ τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐξημμένα, καὶ ἐνδέχεται νὰ συμβῶσι ταραχαὶ εἰς τὴν πρωτεύουσαν, σκοπὸν ἔχουσαι νὰ προσβάλωσι τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ ἔθνους καὶ αὐτὸ τὸ σύνταγμα, ἡ διοίκησις τῶν στρατευμάτων τῆς φρουρᾶς τῶν Παρισίων νὰ δοθῇ εἰς τὸν στρατηγὸν Ναπολέοντα, ὡς ἄλλοτε σώσαντα τοὺς βουλευτὰς, ὅστις καὶ νὰ μεταφέρῃ τὰ νομοθετικὰ σώματα εἰς τὸ Σαὶν-Κλοὺ πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῶν κατὰ τὸ σύνταγμα. Μεταφερθέντων δὲ ἐκεῖ τῶν σωμάτων, νὰ τὰ βιάσῃ ὁ Ναπολέων νὰ ὑπογράψωσι τὸ περὶ συστάσεως ὑπατείας ψήφισμα· συνάμα δὲ νὰ παραιτηθῶσι τὰ μέλη τοῦ Διευθυντηρίου, διὰ νὰ μὴ ὑπάρχῃ κυβέρνησις. Ἡ ἐκτέλεσις τῆς μεταβολῆς ἀπεφασίσθη τὴν 9 Νοεμβρίου. Τῇ προτεραίᾳ οἱ βουλευταὶ, οἱ Γέροντες καὶ τὰ μέλη τῆς κυβερνήσεως ἔδωκαν μέγα γεῦμα εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὅπου παρῆσαν ἑπτακόσια ἄτομα, τὰ πλεῖστα μεμυημένα τὰ μυστήρια τῆς μεταβολῆς.

Ὁ Ναπολέων μετὰ τὸ γεῦμα προσεκάλεσε τοὺς συνωμότας σωματάρχας, ὡς τὸν συνταγματάρχην Σεβαστιάνην καὶ λοιποὺς, καὶ τοὺς παρήγγειλε τῇ ἐπαύριον ἀπὸ πρωΐας νὰ παρατάξωσι τὰ σώματά των εἰς τὰς διαφόρους ὁδοὺς τῆς πόλεως πρὸς ἐπιθεώρησιν· εἶπε δὲ καὶ εἰς τοὺς φίλους του στρατηγοὺς νὰ ἔλθωσι κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν εἰς τὴν ὁδὸν Καντερένην. Προσέτι εἰδοποίησεν

ὅλους τοὺς ἀξιωματικοὺς, τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς αὐτὸν, νὰ ἔλθωσι τὴν αὐτὴν ὥραν ἐκεῖ. Ταῦτα δὲ ἐπὶ προφάσει ὅτι θέλει ἀναχωρήσει ἐκ τῶν Παρισίων καὶ νὰ περιέλθῃ εἴς τινα ἐπαρχίαν.

Τὴν 9 Νοεμβρίου, προσδιωρισμένην εἰς τὴν μεταβολὴν ἡμέραν, ἀπὸ πρωΐας εἰς ὅλας τὰς πλατείας καὶ τὰς ὁδοὺς τῶν Παρισίων διέτρεχον στρατεύματα πεζὰ καὶ ἔφιππα· ἅπαντες δὲ οἱ στρατηγοὶ καὶ ἀξιωματικοὶ, οἱ διαμένοντες ἐν Παρισίοις, συνῆλθον ἐν μεγάλῃ στολῇ εἰς τὴν ὁδὸν Καντερένην, καίτοι οἱ πλεῖστοι ἀγνοοῦντες τὴν αἰτίαν τῆς συναθροίσεως. Ὡσαύτως καὶ οἱ Γέροντες ἀπὸ πρωΐας συνῆλθον, ὁ δὲ πρόεδρος τῆ; ἐπὶ τῆ; ἐξασφαλίσεως τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ἐπιτροπῆς ἀνήγγειλεν εἰς τὴν συνεδρίασιν ὅτι ἐπαπειλοῦνται τὰ νομοθετικὰ σώματα καὶ ἡ ἐθνικὴ ἐλευθερία· εἰς δὲ ἐκ τῶν Γερόντων προέτεινε νὰ μεταβῶσι τὰ νομοθετικὰ σώματα εἰς τὸ Σαὶν-Κλοὺ, διὰ νὰ σώσωσι τὴν ἐλευθερίαν, καὶ νὰ ἀνατεθῇ ἡ ἀσφάλεια τῆς πρωτευούσης καὶ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων εἰς τὸν στρατηγὸν Ναπολέοντα. Ἡ πρότασις αὕτη ἐγένετο παραδεκτὴ ἄνευ συζητήσεως· τὸ δὲ ψήφισμα ἐξεδόθη εἰς τὰς ὀκτὼ ὥρας τὸ πρωΐ, δι' οὗ διωρίζετο ὁ Ναπολέων διοικητὴς τῆς φρουρᾶς τῶν Παρισίων καὶ ἐπιτετραμμένος τὴν μετάβασιν τῶν νομοθετικῶν σωμάτων εἰς τὸ Σαὶν-Κλοὺ. Συγχρόνως ἐστάλη εἷς τῶν Γερόντων νὰ ἐγχειρίσῃ εἰς τὸν Ναπολέοντα τὸ ψήφισμα καὶ νὰ τὸν παρουσιάσῃ εἰς τὴν βουλὴν τῶν Γερόντων διὰ νὰ ὁρκισθῇ.

Ὁ βουλευτὴς Κορνέτος, ἐλθὼν πρὸς τὸν Ναπολέοντα καὶ εὑρὼν αὐτὸν περιστοιχούμενον ὑπὸ πολλῶν στρατηγῶν καὶ ἀξιωματικῶν, ἐνεχείρισεν αὐτῷ τὸ ψήφισμα· ὁ δὲ Ναπολέων, λαβὼν αὐτὸ καὶ ἀναγνώσας εἰς ἐπήκοον πάντων, εἶπεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἡ Γαλλία εἶναι εἰς κίνδυνον, καὶ ἂν ἠμπορῇ νὰ βασισθῇ εἰς τὴν συνδρομήν των διὰ νὰ τὴν σώσῃ. Ὅλοι ὁμοφώνως ἀπήντησαν, θέτοντες τὰς χεῖράς των εἰς τὴν λαβὴν τῶν ξιφῶν των, ὅτι εἶναι πρόθυμοι νὰ τὸν συνδράμωσιν.

Ἐν τούτοις ἔφθασε καὶ ὁ στρατηγὸς Λεφέβρος ὠργισμένος, ὡς ἔχων τὴν διοίκησιν τῆς φρουρᾶς τῶν Παρισίων· ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ναπολέων τῷ εἶπεν· «Αἴ! Λεφέβρε, σὺ ὅστις εἶσαι ἐν τῶν στηριγμάτων τῆς Δημοκρατίας, θέλεις ἀφήσει αὐτὴν νὰ ἀπολεσθῇ εἰς τὰς χεῖρας τῶν δικηγόρων; ἐνώθητι μετ' ἐμοῦ διὰ νὰ μὲ συνδράμῃς νὰ τὴν σώσωμεν. Λάβε, τῷ εἶπε, παρουσιάζων εἰς αὐτὸν ἓν ξίφος, ἰδοὺ τὸ ξίφος, τὸ ὁποῖον ἔφερον εἰς τὴν μάχην τῶν Πυραμίδων· σὲ τὸ προσφέρω ὡς σημεῖον τῆς

πρὸς σὲ ὑπολήψεώς μου καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης μου.—Μάλιστα, ἀπήντησεν ὁ Λεφέβρος ὅλος ἐκστατικός· ἂς ῥίψωμεν ὅλους τοὺς *δικηγόρους* εἰς τὸν ποταμόν.—Μετ' ὀλίγον ὁ ἀδελφός του Ἰωσὴφ ὡδήγησεν εἰς αὐτὸν τὸν στρατηγὸν Βερναδόττον· ἀλλ' οὗτος, πληροφορηθεὶς περὶ τῶν διατρεξάντων, ἀνεχώρησε διὰ νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς δημοκρατικούς. Ὁ δὲ Φουσὲς, καίτοι μὴ ὢν εἰς τὸ μυστήριον, ἀλλὰ μαθὼν τοὺς σκοποὺς τοῦ Ναπολέοντος, παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν καὶ τῷ εἶπεν, ὅτι ἐνήργησε τὰ πάντα ὑπὲρ τῆς μελετωμένης μεταβολῆς. Ὁ Ναπολέων τῷ ἀπεκρίθη, ὅτι γνωρίζει τὴν ἱκανότητά του καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀφοσίωσίν του, καὶ νὰ ἡσυχάσῃ.

Εὐθὺς δὲ ἀνέβη τὸν ἵππον του καὶ μεθ' ὅλων τῶν στρατηγῶν καὶ ἀξιωματικῶν ἦλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Κεραμικῶν διὰ νὰ ὁρκισθῇ· καθ' ὁδὸν δὲ ἐνθουσίασε τὰ στρατεύματα. Παρουσιασθεὶς εἰς τὴν βουλὴν τῶν Γερόντων, συνωδευμένος ὑπὸ τοῦ λαμπροῦ τούτου ἐπιτελείου του, ὑπέδειξεν ὅτι εἶναι ἰσχυρὸς, καὶ εὐθὺς ἔλαβε τὸν λόγον· «Πολῖται ἀντιπρόσωποι, εἶπεν, »ἡ Δημοκρατία ἀπώλετο, ἐὰν τὸ ψήφισμά σας δὲν τὴν ἔσωζε! »Δυστυχία εἰς τοὺς θελήσοντας νὰ ἐναντιωθῶσι· βοηθούμενος »ὑπὸ τῶν περὶ ἐμὲ ἐνταῦθα συναθροισθέντων συναδέλφων μου, »θέλω προλάβει πᾶσαν ἀπόπειραν αὐτῶν. Ματαίως προσπαθοῦν »νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῶν παρελθόντων διὰ νὰ διαταράξωσι τὰ »πνεύματά σας. Τίποτε εἰς τὴν ἱστορίαν δὲν ὁμοιάζει μὲ τὸν »δέκατον ὄγδοον αἰῶνα, καὶ τίποτε δὲν ὁμοιάζει μὲ τὸν πα»ρόντα αἰῶνα καὶ μὲ τὸ τέλος του.... Θέλομεν τὴν Δημοκρα»τίαν..... Ἀλλὰ τὴν θέλομεν ἐστηριγμένην εἰς τὴν ἐλευθερίαν, »καὶ εἰς τὴν ἀντιπροσωπείαν..... Θέλομεν ἔχει αὐτὴν, ὁρ»κίζομαι εἰς τὸ ὄνομά μου, καὶ εἰς τὸ ὄνομα τῶν συστρατιωτῶν »μου »... «Ὀρκιζόμεθα ἅπαντες», ἐπανέλαβον οἱ περὶ αὐτὸν στρατηγοὶ καὶ ἀξιωματικοί. Ὁ Ναπολέων διὰ τοῦ ἐπιδεξίου τούτου τρόπου τῆς ὁρκομωσίας του ἀπέφυγε νὰ ὁρκισθῇ εἰς τὸ σύνταγμα. Τινὲς τῶν Γερόντων ἐζήτησαν νὰ ὁμιλήσωσιν ἐπὶ τούτῳ· ἀλλ' ὁ πρόεδρος δὲν τοῖς ἐπέτρεψεν, ἐπὶ λόγῳ ὅτι τὸ ψήφισμα τοῦτο ἀπ' ἀρχῆς ἐγένετο παραδεκτὸν ἄνευ συζητήσεων.

Ὁ Ναπολέων, ἐξελθὼν τῆς βουλῆς τῶν Γερόντων, ἐπεθεώρησε τὰ στρατεύματα, ὄντα παρατεταγμένα εἰς τὸν περίβολον τῶν ἀνακτόρων, καὶ τοῖς ἀπέτεινεν ἔντονον δημηγορίαν, λέγων ὅτι θέλει ἐνεργήσει μεταβολὴν, ἥτις θέλει προξενήσει εἰς αὐτοὺς τὴν ἀφθονίαν καὶ δόξαν· ὅλοι δὲ ἔκραζαν· «*Ζήτω ὁ Βοναπάρτης* !»

Μετ' ὀλίγον ἡ Βουλὴ τῶν Πεντακοσίων, εἰδοποιηθεῖσα περὶ τῶν διατρεχόντων, συνῆλθε διὰ νὰ συνεδριάσῃ· οὖσα ὅμως ἐναντίον τῆς νέας μεταβολῆς, ἡτοιμάζετο νὰ ἀντισταθῇ εἰς πᾶσαν πρᾶξιν. Ὁ δὲ Ναπολέων, ἐπὶ προφάσει τῆς μετατοπίσεως τῶν βουλῶν, ἐπολιόρκησεν αὐτούς. Παρευθὺς τὰ δύο μέλη τοῦ Διευθυντηρίου, ὁ Σιέϋος καὶ ὁ Ρογὲρ Δύκος, καὶ δύο ὑπουργοί, ὁ τῆς δικαιοσύνης Καμβασερὲς καὶ ὁ τῆς ἀστυνομίας Φουσσὲς, ἔδωκαν τὰς παραιτήσεις των· ἀλλ' ἔμενον εἰσέτι τρία μέλη, σχηματίζοντα τὴν πλειονοψηφίαν. Ὁ Ταλλεϋράνδος καὶ ὁ ναύαρχος Βρυΐξος ἔδραμον πρὸς τὸν Βαρρᾶν, διὰ νὰ τὸν πείσωσι νὰ παραιτηθῇ.

Ὁ δὲ Ναπολέων διένειμεν εἰς διαφόρους θέσεις τὰ στρατεύματά του, διορίζων διοικητὰς αὐτῶν. Ὁ Μυράτος μετὰ πολυαρίθμου ἱππικοῦ καὶ πεζικοῦ διωρίσθη νὰ καθέξῃ τὸ Σαὶν-Κλοὺ, ὁ Σερρουριέρος νὰ μένῃ εἰς τὸ Λυκαυγὲς, ὁ Λάννος διωρίσθη νὰ διοικῇ τὰ ἐν τῷ Κεραμεικῷ στρατεύματα· εἰς δὲ τὸν στρατηγὸν Μορὼ ὁ Ναπολέων ἀνέθεσε τὴν φύλαξιν τοῦ Λυξεμβούργου, ὅπου ἦσαν τὰ μέλη τοῦ Διευθυντηρίου, παραγγέλλων αὐτὸν νὰ τοῖς ἀπαγορεύσῃ πᾶσαν κοινωνίαν, τὴν δὲ φυλακὴν τοῦ Διευθυντηρίου νὰ πέμψῃ εἰς τὸ Κεραμεικὸν, ὅπου ἦσαν καὶ τὰ λοιπὰ στρατεύματα. Συγχρόνως διὰ τοῦ Φουσσὲ, ὡς ὑπουργοῦ τῆς ἀστυνομίας, ἐνήργησε τὴν παῦσιν τῶν ἐν Παρισίοις δημοτικῶν ἀρχῶν.

Εὐδοκιμησάντων ὁλοσχερῶς τούτων, ἡ ἐξουσία τοῦ Ναπολέοντος, καίτοι παράνομος, ἀνεγνωρίσθη παρευθὺς εἰς ὅλην τὴν πρωτεύουσαν· διότι ἡ βουλὴ τῶν Γερόντων ἐδύνατο μὲν κατὰ τὸ σύνταγμα νὰ διατάξῃ τὴν μετατόπισιν τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, δὲν ἠμποροῦσεν ὅμως νὰ διορίσῃ καὶ ἀνώτατον ἀρχηγὸν τῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ στρατευμάτων. Ὁ Ταλλεϋράνδος ἐντοσούτῳ κατώρθωσε νὰ παραιτηθῇ ὁ Βαρρᾶς. Ὅθεν, παραιτηθέντων καὶ τῶν τριῶν μελῶν τοῦ Διευθυντηρίου, δὲν ἔμειναν, εἰμὴ τὰ ἄλλα δύο μόνον μέλη, ὁ Γοχιέρος καὶ ὁ Μουλίνος, ἀνίκανοι νὰ σχηματίσωσι κυβέρνησιν· ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἀπελπισθέντες προσέτρεξαν εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὅστις ἰδὼν αὐτοὺς εἶπε· «Τί ἔγειναν ὑπὲρ τῆς Γαλλίας, τὴν ὁποίαν κατέλιπον τοσοῦτον λαμπράν; ἀφῆκα τὴν εἰρήνην, καὶ εὗρον τὸν πόλεμον· ἀφῆκα νίκας, καὶ εὗρον ἥττας· ἀφῆκα τὰ ἑκατομμύρια τῆς Ἰταλίας, καὶ εὗρον νόμους καταστρεπτικοὺς καὶ πτωχείαν, Τί ἔγειναν οἱ ἑκατοντακισχίλιοι Γάλλοι τοὺς ὁποίους ἐγνώριζον; ὅλοι οὗτοι, οἱ συμμερισθέντες τὴν δόξαν μου, ἀπέθανον;»

Ὁ Γοχιέρος ἀπήντησεν εἰς τὸν Ναπολέοντα ὅτι ἦλθε μετὰ τοῦ συναδέλφου του Μουλίνου, διὰ νὰ σώσῃ τὴν Δημοκρατίαν.— Μάλιστα, ἀπήντησεν ὁ Ναπολέων, νὰ τὴν σώσωμεν. Τίνι τρόπῳ; μὲ τὰ μέσα τοῦ συντάγματος; τοῦτο πανταχοῦ κρημνίζεται.—Τίς σοὶ εἶπε τοῦτο, ἀπήντησεν ὁ Γολιέρος; βεβαίως οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ συμμορφωθῶσι μὲ τὸ σύνταγμα. Μεγάλη δὲ φιλονεικία διηγέρθη μεταξὺ αὐτῶν, ὅτε ὁ Ναπολέων ἐπὶ τέλους εἶπεν εἰς τὸν Γοχιέρον· Ἡ δημοκρατία κινδυνεύει, πρέπει νὰ τὴν σώσωμεν. *Τὸ θελω!* «Ὁ Σιέϋος καὶ ὁ Δύκος παρητήθησαν, ὁ Βαρρᾶς ἐπίσης πρὸ ὀλίγου ἔπραξε τὸ αὐτό· ἐμείνατε σεῖς οἱ δύο μεμονωμένοι· δὲν δύνασθε νὰ πράξετε τίποτε· σᾶς προτρέπω, μὴ διστάζητε, παραιτήθητε — Ὁ Γοχιέρος καὶ ὁ Μουλίνος ἀπεκρίθησαν ὅτι δὲν λειποτακτοῦν καὶ ὅτι θέλουν μείνει σταθεροὶ εἰς τὰς θέσεις των· ἐπέστρεψαν δὲ εἰς τὸ Λουξεμβοῦργον, ἀλλὰ πάραυτα διὰ διαταγῆς τοῦ Ναπολέοντος ἐτέθησαν ὑπὸ κράτησιν παρὰ τοῦ Μορῶ

Τοιουτοτρόπως ἅπασα ἡ κυβερνητικὴ ἐξουσία ἔμεινεν εἰς μόνον τὸν Ναπολέοντα· οἱ δὲ ὑπουργοὶ συνῆλθον παρ' αὐτῷ καὶ ἐλάμβανον τὰς διαταγάς του. Ἡ ἡμέρα αὕτη παρῆλθεν ἡσύχως· οἱ δημοκρατικοὶ συνηθροίζοντο σποράδην, ἀλλ' οὐδὲν ἤλπιζον νὰ κατορθώσωσιν, ἕνεκα τοῦ πρὸς τὸν Ναπολέοντα μεγάλου φόβου των.

Τὴν ἑσπέραν ταύτην συνεκροτήθη συμβούλιον διὰ νὰ σκεφθῶσι περὶ τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ ἔργου· οἱ πλεῖστοι τῶν Γερόντων, ἀγνοοῦντες τὸν σκοπὸν τῆς μεταβολῆς, ἐνόμιζον ὅτι προέκειτο περὶ ἀλλαγῆς τοῦ Διευθυντηρίου, καὶ ἐσκέπτοντο περὶ τούτου. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, διακόψας αὐτοὺς, εἶπεν ἐντόνως· «Ὅτι τὸ σύνταγμα δὲν προοδεύει, ὅτι ἀπαιτεῖται ἰσχυρὰ κυβέρνησις, πρὸ πάντων δὲ ἀνακοπὴ τῶν πολιτικῶν συζητήσεων »ὡς στασιαζουσῶν τὸν λαὸν, τὸν διορισμὸν τριῶν ὑπάτων, καὶ »τὴν ἀναβολὴν τῶν συνεδριάσεων τῶν νομοθετικῶν σωμάτων »μέχρι τινός». Μετὰ μακρὰν συζήτησιν, αἱ προτάσεις αὗται ἐγένοντο παραδεκταὶ, προταθέντων ὡς ὑποψηφίων ὑπάτων, τοῦ Ναπολέοντος, Σιεύου καὶ Δυκοῦ· τὴν δὲ ἐπαύριον ἔμελλε νὰ προταθῶσι ταῦτα εἰς τὰς βουλάς. Ὁ Σιέϋος, γνωρίζων τὸ ἐπαναστατικὸν πνεῦμα τῶν βουλευτῶν, προέτεινε τὴν κράτησιν τεσσαράκοντα ἐξ αὐτῶν· ἀλλ' ὁ Ναπολέων, μὴ παραδεχόμενος τὴν πρότασιν ταύτην, μετεμελήθη τὴν ἑπομένην ἡμέραν.

Τὴν ἐπαύριον, 10 Νοεμβρίου, τὰ νομοθετικὰ σώματα μετέβησαν εἰς τὸ Σαὶν Κλού. Ὁ Ναπολέων ἔφιππος ἵστατο ἐπὶ κε-

φαλῆς τῶν στρατευμάτων, ἐλθόντων ἀπὸ πρωΐας ἐκεῖ· φοβούμενος δὲ μήπως οἱ δημοκρατικοὶ στρατηγοὶ, Ἰόρδανος, Ὠγερὼ καὶ Βερναδόττος ἔλθουν καὶ διεγείρουν τὰ στρατεύματα, διέταξε τοὺς ἱππεῖς νὰ φονεύσωσι πάντα ἀνεξαιρέτως στρατηγὸν ἢ βουλευτὴν, ὅστις ἤθελε παρουσιασθῆ εἰς τὰ στρατεύματα διὰ νὰ τὰ ὁμιλήσῃ.

Πρὸς τὰς δύο ὥρας αἱ δύο βουλαὶ συνηδρίασαν. Εἰς μὲν τὴν τῶν Γερόντων τὰ κατὰ τὴν προλαβοῦσαν συνεδρίασιν ἐλλείποντα μέλη ἐζήτησαν λόγον περὶ τῶν ἀποφασισθέντων τὴν προτεραίαν, ἀλλ' ὁ πρόεδρος ἀπήντησεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἐπανέλθωσιν ἐπὶ τῶν προαποφασισθέντων παρὰ τῆς πλειονοψηφίας· εἰς δὲ τὴν βουλὴν προετάθη νὰ εὐχαριστήσωσι τὸ σῶμα τῶν Γερόντων περὶ τῆς μεταβάσεως τῶν νομοθετικῶν σωμάτων καὶ περὶ συντάξεως νομοσχεδίου πρὸς κατάπαυσιν τῶν ἐπαπειλουμένων εἰς τὸ κράτος ταραχῶν. Παραδεχθεισῶν ἀμφοτέρων τῶν προτάσεων, ὁ βουλευτὴς Γοδῖνος εὐθὺς, ἔχων ἑτοίμην τὴν περὶ τῆς μεταβολῆς πρότασιν, ὑπέβαλεν εἰς τὴν βουλὴν νομοσχέδιον περὶ ἐγκαθιδρύσεως προσωρινῆς ὑπατείας καὶ ἀναβολῆς τῶν συζητήσεων. Ἀλλὰ μόλις ἐτελείωσε τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νομοσχεδίου τούτου, καὶ εὐθὺς μέγας θόρυβος ἐγεννήθη ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς βουλῆς· ἅπαντες ἔκραζον—Κάτω οἱ δικτάτορες, ζήτω τὸ σύνταγ-» μα—Τὸ σύνταγμα ἢ θάνατος ἔκραζεν ὁ βουλευτὴς Δελβρέλος. . . » Αἱ βαϊοννέται δὲν μᾶς τρομάζουν, εἴμεθα ἐλεύθεροι ἐδῶ! » , . Καὶ πάραυτα ὅλοι οἱ βουλευταὶ, ἕκαστος ἐρχόμενος ἐπὶ τοῦ βήματος, ὠρκίζοντο πίστιν εἰς τὸ σύνταγμα ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐπευφημιῶν τῶν θεατῶν· πρὸς τοῖς ἄλλοις ὠρκίσθη καὶ αὐτὸς ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ναπολέοντος Λουκιανὸς, ὅστις ἦτο πρόεδρος. Ταῦτα βλέποντες οἱ συνωμόται ἀπηλπίσθησαν· μόνος δὲ ὁ Ναπολέων μετὰ τοῦ Στιεῦυ ἔμενον ἀτάραχοι καὶ σταθεροὶ εἰς τὴν ἀπόφασίν των, ὅστις καὶ ἀπεφάσισε νὰ παρουσιασθῇ μετὰ τῶν ἐπιτελῶν του εἰς τὰς δύο βουλάς. Καθ' ὁδὸν ἀπαντᾷ τὸν Ὠγερὼ, ὅστις ἐμπαικτικῶς λέγει εἰς αὐτόν· «Ἰδοὺ ἑτέθης εἰς ὡραίαν θέσιν.»—Τὰ πράγματα εἰς τὸ Ἀλκὸρ δὲν ἦσαν εἰς καλητέραν κατάστασιν, ἀπήντησεν αὐτῷ ὁ Ναπολέων, καὶ εὐθὺς εἰσῆλθεν εἰς τὴν βουλὴν τῶν Γερόντων. Καὶ μ' ὅλον ὅτι δὲν εἶχε τὴν ἕξιν νὰ ὁμιλῇ εἰς δημοσίας συνελεύσεις, μάλιστα δὲ εἰς τοιαύτας κρισίμους περιστάσεις, ὡς παρουσιαζόμενος κατὰ πρῶτον εἰς τὸ βῆμα· μ' ὅλον τοῦτο, καίτοι τεταραγμένος, ἦλθεν ἐπὶ τοῦ βήματος καὶ ἔλαβε τὸν λόγον. « Πολῖται ἀντιπρόσωποι, εἶπε, δὲν εὑρισκό-» μεθα εἰς κοινὰς περιστάσεις, ἀλλ' εἰς ἡφαίστειον· ἐνομίσατε

» τὴν Δημοκρατίαν κινδυνεύουσαν, καὶ μετετοπίσατε τὰ νομο-
» θετικὰ σώματα εἰς τὸ Σαὶν-Κλού. Μὲ ἐκράξατε νὰ ἀσφαλίσω
» τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ψηφισμάτων σας· ἐξῆλθον τῆς ἑστίας μου
» διὰ νὰ σᾶς ὑπακούσω, καὶ ἤδη μᾶς συκοφαντοῦν, ἐμὲ καὶ τοὺς
» συστρατιώτας μου· ὅλοι ὁμιλοῦν περὶ νέου Κρομβέλλου, περὶ
» νέου Καίσαρος. Πολῖται, ἐὰν ἤθελον τοιαύτην τύχην, μοὶ ἦτον
» εὔκολον νὰ τὴν ἐπιχειρισθῶ, ὅτε ἐπανῆλθον ἐκ τῆς Ἰταλίας,
» κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν μεγάλων θριάμβων μου, καὶ ὅτε ὁ σρα-
» τὸς καὶ ἡ πατρὶς μὲ προσεκάλει διὰ νὰ μὲ ἐναγκαλισθῇ, δὲν
» ἠθέλησα τότε, οὔτε ἤδη θέλω. Μόνον δὲ ὁ κίνδυνος τῆς πα-
» τρίδος ἤγειρε τὸν ζῆλόν μου. » Ἐπομένως ὁ Ναπολέων μὲ τρέ-
μουσαν φωνὴν ἐξέθεσε τὴν κινδυνώδη κατάστασιν τῆς Δημοκρα-
τίας. « Ἂς προλάβωμεν, εἶπε, τὰ κακὰ· ἂς σώσωμεν δύο πράγ-
» ματα, περὶ τῶν ὁποίων ἐκάμαμεν τόσας θυσίας, ἤτοι τὴν
» ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἰσότητα . . . » — Ὁμίλησον περὶ τοῦ συν-
τάγματος; ! ἔκραξεν ὁ βουλευτὴς Λαγγλέτος. — Ἡ διακοπὴ αὕτη
διετάραξε τὸν Ναπολέοντα, ἀλλ' ἀνέλαβε τὸν λόγον μὲ διακε-
κομμένην φωνὴν, λέγων· « Σύνταγμα ! δὲν ἔχετε πλέον ! Σεῖς τὸ
» κατεστρέψατε ἐπιβουλευόμενοι κατὰ τὴν 18 Φρουκτιδώρου
» τὴν ἐθνικὴν ἀντιπροσωπείαν, ἀκυροῦντες τὴν 22 Φλοριάλου
» τὰς ἐκλογὰς τοῦ λαοῦ, καὶ προσβάλλοντες τὴν 30 Πραι-
» ριάλου τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς κυβερνήσεως. Τὸ σύνταγμα
» τοῦτο, περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλεῖτε, ὅλα τὰ κόμματα θέ-
» λουν νὰ τὸ καταστρέψωσιν· ὅλοι ἦλθον πρὸς ἐμὲ, ἐνεπι-
» στεύθησαν τοὺς σκοπούς των, καὶ μὲ προσεκάλεσαν νὰ τοὺς
» βοηθήσω· ἀλλὰ δὲν ἠθέλησα. Ἐὰν ὅμως ἦναι ἀνάγκη, θέλω
»εἰπεῖ ὀνομαστὶ αὐτούς τε καὶ τὰ κόμματα». — Ὀνόμασέ τους,
ἔκραξαν οἱ ἀντιπολιτευόμενοι, φανέρωσέ τους, ζήτησον μυστικὴν
ἐπιτροπήν ! — Μέγας δὲ ἐρεθισμὸς διηγέρθη εἰς τὴν διακοπὴν
ταύτην. Τέλος ὁ Ναπολέων ἀναλαμβάνει τὸν λόγον, καὶ ἐκ-
θέτων τὴν κατάστασιν τῆς Γαλλίας, προσκαλεῖ τοὺς Γέροντας
νὰ φροντίσωσι διὰ νὰ τὴν σώσωσι. « Περιστοιχούμενος, ἐπανέ-
»λαβε, παρὰ τῶν συναδέλφων μου στρατιωτικῶν, δύναμαι νὰ
»σᾶς βοηθήσω· ἐπὶ τοῦτο δὲ σᾶς παρουσιάζω μάρτυρας τοὺς
»ἐπιλέκτους τούτους, τῶν ὁποίων τὰς βαϊονέτας βλέπω, καὶ
»τοὺς ὁποίους πολλάκις ὡδήγησα ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπι-
»στηριζόμενος εἰς τὴν ἀνδρίαν αὐτῶν, θέλω σᾶς βοηθήσει νὰ
»σώσωμεν τὴν πατρίδα· ἐὰν δὲ, ἐπρόσθεσεν ὁ Ναπολέων μὲ
»ἀπειλητικὴν φωνὴν, ῥήτωρ τις, μισθωμένος παρὰ τῶν ξένων,
»ἤθελε προτείνει νὰ κηρυχθῇ ἐκτὸς τοῦ νόμου, τότε θέλω προσ-

»λάβει πρὸς ὑπεράσπισίν μου τοὺς συστρατιώτας μου· σκέ»φθητε ὅτι ἔχω τὸν Θεὸν τῆς τύχης μετ' ἐμοῦ, καὶ τὸν Θεὸν »τοῦ πολέμου!»

Οἱ τολμηροὶ οὗτοι λόγοι, οἵτινες ἐλέχθησαν διὰ νὰ ἀπειλήσωσι τὴν βουλὴν τῶν πεντακοσίων, ἐπευφημίσθησαν παρὰ τῶν Γερόντων.

Ὁ Ναπολέων, ἀφοῦ ἐνεψύχωσε τοὺς Γέροντας, ἔρχεται πρὸς τοὺς Πεντακοσίους διὰ νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ δεχθῶσι τὰ προταθέντα. Εἰσέρχεται εἰς τὸν περίβολον τῆς συνεδριάσεως μετά τινων ἐπιλέκτων, τοποθετῶν αὐτοὺς εἰς μίαν γωνίαν.

Μόλις προεχώρησεν εἰς τὸ μέσον τοῦ περιβόλου διὰ νὰ ἀναβῇ εἰς τὸ βῆμα, καὶ ἐξ ὅλων τῶν μερῶν ὑψώθησαν ἄγριαι φωναὶ κατ' αὐτοῦ — Πῶς! ἔκραζον, ἔνοπλοι στρατιῶται ἐδῶ! τί θέλουν;... Κάτω ὁ δικτάτωρ, κάτω ὁ τύραννος — Πολλοὶ τῶν βουλευτῶν, περιστοιχοῦντες τὸν Ναπολέοντα, ζητοῦν ἐντόνως παρ' αὐτοῦ λόγον — Πῶς! ἔλεγον, διὰ τοῦτο ἐνίκησας; ὅλαι αἱ δάφναι σου ἐμαράνθησαν· ἡ δόξα σου ἠτιμάσθη! σέβου τὸν ναὸν τῶν νόμων, ἔξελθε! ἔξελθε! — Οὕτως ὁ Ναπολέων κατησχύνθη ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ πλήθους, τὸ ὁποῖον κατεπίεζεν αὐτόν. Οἱ ἐπίλεκτοι, οἵτινες ἔμενον εἰς τὴν θύραν, βλέποντες προσβαλλόμενον τὸν στρατηγόν των, τρέχουν, ἀπωθοῦν τοὺς περὶ αὐτὸν βουλευτὰς καὶ τὸν ἁρπάζουσιν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν. Ὁ Ναπολέων ἐξερχόμενος τοῦ περιβόλου τῶν Πεντακοσίων, ἐφιππεύει καὶ παρουσιάζεται τεταραγμένος πρὸς τὰ στρατεύματα, λέγων πρὸς αὐτὰ ὅτι ἠθέλησαν νὰ τὸν δολοφονήσωσι, καὶ ὅτι ἡ ζωή του ἐκινδύνευσε. Τὰ στρατεύματα ἐδέχθησαν αὐτὸν μὲ ἐνθουσιασμόν, κράζοντες· «Ζήτω ὁ Βοναπάρτης».

Ἐν τοσούτῳ εἰς τὴν συνεδρίασιν τῶν Πεντακοσίων ὁ κατὰ τοῦ Ναπολέοντος ἐρεθισμὸς ηὔξανεν. Ἀναχωρήσαντος δὲ τούτου, ἐπέπεσον κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Λουκιανοῦ, κράζοντες «Ὁ ἀδελφός σου εἶναι τύραννος.» Εἰς μάτην ὁ Λουκιανὸς ἐζήτει νὰ δικαιολογήσῃ τὸν ἀδελφόν του· Ὅλοι ἔκραζον· Ἔκτὸς τοῦ νόμου! Ἡ λέξις αὕτη, ἥτις κατέστρεψε τὸν Ροβεσπιέρρον, κατετρόμαξε τὸν Λουκιανόν, ὅστις, φοβούμενος μήπως τὰ στρατεύματα ἀπειθήσωσι, δὲν ἤθελε νὰ δεχθῇ τοιαύτην πρότασιν, καὶ διὰ πολλὴν ὥραν ἀνθίστατο· ἀλλ' ἐπὶ τέλους, καταθέσας τὴν τήβενναν καὶ τὸν πίλον του· «Ἄθλιοι, ἔκραξε, θέλετε νὰ κυρύξω ἐκτὸς τοῦ »νόμου τὸν ἀδελφόν μου! παραιτοῦμαι τῆς προεδρείας καὶ ἔρ»χομαι εἰς τὸ βῆμα διὰ νὰ τὸν ὑπερασπισθῶ.»

Ὁ δὲ Ναπολέων, ἱστάμενος ἔξωθεν τῆς αἰθούσης τῆς συνε-

δριάσεως, ἤκουε τὰ ἐν αὐτῇ διατρέχοντα· φοβούμενος δὲ περὶ τοῦ ἀδελφοῦ του, ἔπεμψε δέκα ἐπιλέκτους, οἵτινες, εἰσελθόντες εἰς τὸν περίβολον τῆς βουλῆς, ἔδραξαν ἀπὸ τῆς χειρὸς τὸν Λουκιανὸν καὶ ἔφερον αὐτὸν ἔξω. Ἔφθασε τέλος ἡ κρίσιμος περίστασις· ἀφοῦ οἱ λόγοι δὲν εἰσηκούοντο, ἔπρεπε νὰ ἰσχύσῃ ἡ δύναμις. Ὅθεν ὁ Ναπολέων, ἀποφασίσας νὰ διατάξῃ τοὺς ἐπιλέκτους νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὸν περίβολον τῆς συνεδριάσεως καὶ νὰ διαλύσῃ τὴν βουλὴν τῶν Πεντακοσίων, ἐφιππεύει μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Λουκιανοῦ, καὶ διατρέχει τὰς τάξεις τῶν στρατευμάτων· ὁ δὲ Λουκιανὸς ἀποτείνει τὴν ἑξῆς δημηγορίαν πρὸς τὰ στρατεύματα· « Ἡ βουλὴ τῶν Πεντακοσίων διελύθη, ἐγὼ σᾶς διακοινόνω τοῦτο! » Δολοφόνοι εἰσῆλθον εἰς τὸν περίβολον τῆς βουλῆς καὶ παρε- » βίασαν τὴν πλειονοψηφίαν. Σᾶς προσκαλῶ νὰ εἰσέλθητε διὰ » νὰ τὴν σώσητε. Ὁρκίζομαι δὲ ἐγὼ καὶ ὁ ἀδελφός μου ὅτι » εἴμεθα πιστοὶ ὑπερασπισταὶ τῆς ἐλευθερίας. » Ὁ Μυράτος καὶ ὁ Λακλέρκος εὐθὺς λαμβάνουν ἓν τάγμα τῶν ἐπιλέκτων καὶ ὁδηγοῦν αὐτὸ εἰς τὴν θύραν τῆς αἰθούσης τῆς βουλῆς. Οἱ βουλευταί, ἰδόντες τοὺς στρατιώτας, ὕψωσαν ἀγρίας φωνὰς, ὡς καὶ ὅτε εἰσῆλθεν ὁ Ναπολέων. Ἀλλ' οἱ ἀξιωματικοί, διατάξαντες τοὺς τυμπανιστὰς νὰ σημάνωσι σφοδρῶς τὰ τύμπανα, παρήγγειλαν τοὺς στρατιώτας· « Ἐπίλεκτοι, ἐμπρός. » Οἱ ἐπίλεκτοι προτείνοντες τὰς βαϊοννέτας εἰσέρχονται· οἱ δὲ βουλευταὶ ἔντρομοι ἅπαντες φεύγουν ἔνθεν κἀκεῖθεν. Οὕτως ἐκενώθη ὁ περίβολος· ὁ δὲ Ναπολέων ἔμεινε κύριος τοῦ ἀθλίου τούτου σταδίου τῆς μάχης.

Τὸ συμβὰν τούτου ἐλύπησε τοὺς Γέροντας, οἵτινες, καὶ τοι ἐπιθυμοῦντες τὴν μεταβολὴν, οὐδέποτε ὅμως ἤλπιζον αὐτὴν διὰ τῆς βαϊοννέτης. Ὁ Ναπολέων ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ ἔσχατον τοῦτο μέτρον, διότι ὁ ἐλάχιστος δισταγμὸς ἤθελεν ἐπιφέρει τὸν ἀφανισμὸν αὐτοῦ τε καὶ ὁλοκλήρου τοῦ κόμματός του.

Μετὰ ταῦτα ὁ Λουκιανὸς, παρουσιαζόμενος εἰς τὴν βουλὴν τῶν Γερόντων, ἐδικαίωσεν ἀπὸ τοῦ βήματος τὴν διαγωγὴν τοῦ ἀδελφοῦ του ὡς πρὸς τὴν βουλὴν τῶν Πεντακοσίων. Ἔπειτα προετάθη τὸ περὶ ὑπατείας ζήτημα καὶ ἀναβολῆς τῶν συνεδριάσεων τῶν νομοθετικῶν σωμάτων· ἀλλ' ἡ βουλὴ τῶν Γερόντων, ἄνευ τῆς βουλῆς τῶν Πεντακοσίων, δὲν ἦτον ἁρμοδία, κατὰ τὸ σύνταγμα, νὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τοιούτων προτάσεων. Ἡ περίστασις ἦτο σπουδαία, διότι τὸ πᾶν εὑρίσκετο εἰς κίνδυνον. Μετὰ μακρὰν συζήτησιν περὶ τοῦ πρακτέου, ἡ βουλὴ τῶν Γερόντων, προσλαβοῦσα καὶ ὅσους ἐκ τῶν Πεντακοσίων ἦσαν σύμφωνοι εἰς τὴν μεταβολὴν, ἐψήφισε πρὸς τὸ μεσονύκτιον τὸν περὶ ὑπατείας καὶ

ἀναβολῆς τῶν νομοθετικῶν σωμάτων νόμον, ἐκλέξασα προσωρινοὺς ὑπάτους τὸν Ναπολέοντα Βοναπάρτην, τὸν Ρογὲρ-Δύκον καὶ τὸν Σιέϋον, καὶ δύο νομοθετικὰ συμβούλια, ἑκάτερον συγκείμενον ἐξ εἰκοσιπέντε ἀνδρῶν. Καὶ εἰς μὲν τοὺς ὑπάτους ἀνετέθη ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία, εἰς δὲ τὰ συμβούλια ἡ νομοθετικὴ· ἑπομένως ἡ ὑπατεία ἔπρεπε νὰ παρουσιάσῃ σχέδιον νέου συντάγματος.

Ἐγκαθιδρυθεῖσα οὕτως ἡ νέα κυβέρνησις, ἀπὸ πρωΐας μετέβη εἰς τὸ Λυξεμβοῦργον διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντά της. Ἅμα συνῆλθον οἱ τρεῖς ὕπατοι· «Τίς ἐξ ἡμῶν θέλει προεδρεύει, εἶπεν ὁ Σιέϋος, — Δὲν βλέπεις, ἀπήντησεν ὁ Ρογὲρ-Δύκος, ὅτι ὁ στρατηγὸς προεδρεύει;—Ὁ Σιέϋος ἔκαμε τὴν πρότασιν ταύτην, νομίζων ὅτι ὁ Ναπολέων, εὐχαριζούμενος νὰ ἄρχῃ εἰς τὰ στρατιωτικά, ἤθελε παραχωρήσει εἰς αὐτὸν, θεωρῶν ἄπειρον ἑαυτὸν εἰς τὰ πολιτικά. Ἀλλ' ἠπατήθη μεγάλως, διότι κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίασιν ὁ Ναπολέων ἐσυζήτησε μὲ τοσαύτην βαθύνοιαν καὶ ἑτοιμότητα τὰ ὑψηλότατα πολιτικὰ καὶ διοικητικὰ ζητήματα, ὥστε ὁ Σιέϋος, ἐξελθὼν τῆς συνεδριάσεως, εἶπεν εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον· « Ἤδη ἔχομεν ἕνα κύριον, ὅστις γνωρίζει τὰ πάντα καὶ » δύναται τὰ πάντα ».

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ μεταβολὴ τῆς 10 Νοεμβρίου, ἥτις ἐκρίθη διαφόρως. Ἀλλὰ παρατηρῶν τις μὲ ἀκρίβειαν τὴν ἐπανάστασιν, εὑρίσκει ὅτι τοιοῦτον τέλος ἔπρεπε νὰ ἔχῃ· ἀφοῦ δηλαδὴ διῆλθεν ὅλας τὰς φάσεις τοῦ κυβερνητικοῦ συστήματος, μοναρχικοῦ, ὀχλοκρατικοῦ καὶ δημοκρατικοῦ, ἔμελλε πλέον νὰ φθάσῃ καὶ εἰς στρατιωτικὴν κυβέρνησιν, ἥτις ἦτο κατὰ πάντα ἀναγκαία κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τῆς Γαλλίας. Λανθάνονται δὲ πολὺ λέγοντες ὅτι ἡ Γαλλία δὲν εἶχεν ἀνάγκην τοιαύτης μεταβολῆς, καὶ ὅτι ὁ Ναπολέων κατεχράσθη τῆς δόξης του. Ἡ Γαλλία, μετὰ τόσα δεινὰ, εἶχεν ἀνάγκην ἀνδρὸς πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ διὰ νὰ τὴν στερεώσῃ καὶ τὴν ὀργανίσῃ· ὡς τοιοῦτος ἐθεωρήθη παρὰ πάντων ὁ Ναπολέων, ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ μεταβολὴ ἄρα τῆς 10 Νοεμβρίου ἦτο κατὰ πάντα ἀναγκαία. Ὁ δὲ Ναπολέων δὲν κατεπάτησε τὰς ἐλευθερίας τῆς Γαλλίας, διότι αὗται δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξωσι πλέον· ἀλλ' ἐξετέλεσε τὸ μυστήριον διὰ τὸ ὁποῖον ἦτο προωρισμένος, καὶ προώδευεν εἰς τὸ πεπρωμένον του χωρὶς νὰ ἔχῃ τοιαύτην πρόθεσιν· διότι ἐπὶ μοναρχικῶν τύπων ἠκολούθει τὰς ἐπαναστατικὰς ἀρχὰς εἰς ὅλας του τὰς πράξεις, καὶ ἔφθασε μέχρι τῆς ἀναβάσεώς του ἐπὶ τοῦ θρόνου.

Ὁ Ναπολέων, διορισθεὶς προσωρινὸς ὕπατος, ἐγκατέλιπε τὴν ἐν τῇ ὁδῷ τῆς Νίκης πενιχρὰν οἰκίαν του καὶ κατῴκησε μετὰ τῆς συζύγου του καὶ τῶν θετῶν τέκνων του εἰς τὸ Λυξεμβοῦργον. Περιστοιχούμενος δὲ ὑπὸ τῶν δύο ἄλλων συνυπάτων του οἵτινες ἦσαν μέλη τῆς καταργηθείσης κυβερνήσεως, ἐνησχολήθη εἰς τὰ νέα του ἔργα μὲ τοιαύτην δραστηριότητα, ταχύτητα καὶ ἐνέργειαν, μὲ τὴν ὁποίαν διεκρίθη πάντοτε ἐν καιρῷ πολέμου. Ἀλλ' ἡ κατάστασις τῆς Γαλλίας κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦτο κατὰ πάντα ἀξιοθρήνητος, ἕνεκα τῆς ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς μεγάλης ἀταξίας τοῦ ἔθνους.

Οἱ διασκορπισθέντες εἰς τὸ Σαὶν-Κλοὺ ἔνθερμοι δημοκρατικοὶ βουλευταί, ἀναχωροῦντες ἐκ τῶν Παρισίων, ἐπαπείλουν τὴν νέαν κυβέρνησιν, ὅτι θέλουν συνέλθει εἴς τινα ἐπαρχίαν τοῦ Κράτους, διὰ νὰ κηρύξωσι παράνομον τὴν ὑπατείαν. Οὗτοι εἶχον μεθ' ἑαυτῶν καὶ τοὺς στρατηγοὺς Βερναδόττον, Ὠγερὼ καὶ λοιποὺς ἱκανοὺς καὶ εὐυπολήπτους στρατιωτικούς, καθὼς καὶ ὅλην τὴν δημοκρατικὴν τάξιν. Οἱ δὲ βασιλικοί, βοηθούμενοι παρὰ τῶν Ἄγγλων καὶ παρατηροῦντες τὴν ἀδυναμίαν τῆς κυβερνήσεως, ἠρέθιζον τὸν ἐμφύλιον πόλεμον εἰς τὴν Βανδέαν καὶ ἀλλαχοῦ.

Ὁ στρατὸς ἐστερεῖτο πολεμεφοδίων, ὅπλων, ἵππων καὶ παντὸς ἐφοδίου τοῦ πολέμου· οἱ δὲ στρατιῶται, μένοντες πρὸ πολλοῦ γυμνοὶ πεινασμένοι καὶ ἄνευ μισθοῦ, ἐλειποτάκτουν καθ' ἑκάστην ἐκ τῶν στρατοπέδων συσσωματωμένοι, καὶ οἱ πλεῖστοι τούτων ἠνόνοντο μετὰ τῶν λῃστῶν.

Ἡ οἰκονομία ἦτο κατὰ πάντα ἐλεεινή, μόνον διὰ τὸν πόλεμον ἀπῃτοῦντο 700 ἑκατομμύρια, ἐνῷ τὰ εἰσοδήματα τοῦ Κράτους ὑπελογίζοντο εἰς 500, καὶ ταῦτα δυσκόλως εἰσεπράττοντο ἕνεκα τῆς κακῆς διαχειρίσεως.

Ἡ δὲ ἐξωτερικὴ κατάστασις τῆς Γαλλίας ἐβελτιώθη μὲν μετὰ τὰς νίκας τῶν στρατηγῶν Μασσένα καὶ Βρυνοῦ, ὡς διωχθέντων τῶν ἐχθρῶν ὁλοσχερῶς ἐκ τῶν γαλλικῶν μεθορίων· ἀλλ' ἡ Αὐστρία, μένουσα κυρία τῆς Ἰταλίας, κατέστη αὐθαδεστέρα· ἡ δὲ Ἀγγλία, ἀποκλείουσα καὶ καταστρέφουσα ὅλον τὸ ἐμπόριον ἐκ τῶν γαλλικῶν παραλίων, ἐπολιόρκει τὴν Μελίτην, καὶ κατεγίνετο νὰ ἐνσπείρῃ τὴν διαίρεσιν εἰς τὸ Κράτος· ἡ Πρωσία καὶ ἡ Ἱσπανία μόνον ἔμενον οὐδέτεραι.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, ἀπῃτεῖτο κυβέρνησις ἰσχυρὰ καὶ δραστηρία, ἥτις νὰ διοργανίσῃ τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τοῦ τόπου διοικητικῶς καὶ

οἰκονομικῶς, νὰ ὀργανίσῃ τὸν στρατὸν καὶ νὰ ἐπιχειρισθῇ νέας ἐκστρατείας καὶ νίκας, ἐξ ὧν νὰ ἀπελπισθῶσιν αἱ αὐλαὶ τῶν ξένων Δυνάμεων, περιμένουσαι τὴν διάλυσιν τῆς γαλλικῆς κοινωνίας καὶ τὰ διάφορα κόμματα νὰ φέρωσι νέας ταραχὰς εἰς τὸ Κράτος, διὰ νὰ ἁρπάσωσι τὴν ἐξουσίαν.

Τὸ γαλλικὸν ἔθνος ἐντοσούτῳ εἶχεν εἰσέτι πολλὰς δυνάμεις καὶ πηγὰς, ἐκ τῶν ὁποίων ἐδύνατο νὰ ὠφεληθῇ πᾶσα καλὴ κυβέρνησις· ὁ πατριωτισμὸς ἤκμαζεν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πολιτῶν, ἡ δὲ ἀνδρεία καὶ ἡ πολυχρόνιος πεῖρα τῶν στρατηγῶν καὶ στρατιωτῶν ἐπροξένουν τὸν τρόμον εἰς τοὺς ἐχθρούς. Ὑπῆρχον προσέτι πολλὰ ἐθνικὰ κτήματα ἀνήκοντα εἰς τοὺς μετανάσας, καὶ τέλος πάντων δὲν ἔλειπεν εἰμὴ ὁ ἱκανὸς ἄνθρωπος διὰ νὰ διευθύνῃ τὰ πάντα, αἱ δὲ περιστάσεις εὐκόλυνον αὐτὸν διὰ νὰ ἀναδειχθῇ.

Ὁ Ναπολέων ὅμως ἐὰν παρουσιάζετο κατὰ τὰ 1787, καί τοι ἔχων τὴν αὐτὴν ἱκανότητα καὶ δόξαν, διὰ νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς γαλλικῆς κοινωνίας, ἐπὶ ματαίῳ ἤθελε σφίγξει αὐτὴν μὲ τὰς ἰσχυράς του χεῖρας· διότι αἱ ἀνθρώπιναι χεῖρες δὲν δύνανται νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως. Ἀλλ' ἤδη ἀπ' ἐναντίας, ὅτε ἡ παλαιὰ αὕτη κοινωνία κατεκερματίσθη, ἔπρεπε δὲ νὰ συντεθῇ ἐπὶ νέων βάσεων, καὶ δὲν παρίστα ἄλλο τι, εἰμὴ διεσκορπισμένα στοιχεῖα τείνοντα πρὸς σύνθεσιν, παρουσιάσθη ὁ Ναπολέων, ὅστις ἦτο μὲν ἀγχίνους, ἀλλ' εὗρε καὶ τὰς περιστάσεις.

Ὁ περὶ ὑπατείας προσωρινὸς νόμος ἔδιδε μεγάλην ἐξουσίαν εἰς τὴν κυβέρνησιν· τὰ δὲ δύο συμβούλια, ἑκάτερον συγκείμενον ἐξ εἰκοσιπέντε ἀνδρῶν, ἀνεπλήρουν τὰ χρέη τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, καταγινόμενα εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ νέου συντάγματος, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ τεθῇ εἰς ἐνέργειαν τὴν 19 τοῦ προσεχοῦς Φεβρουαρίου· ἄλλως αἱ βουλαὶ αὐτοδικαίως ἔπρεπε νὰ συνέλθωσιν, ὥστε ἡ ἐξουσία τῆς ὑπατείας ἔπρεπε νὰ διαρκέσῃ τρεῖς μόνον μῆνας.

Κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίασιν τῆς ὑπατείας, γενομένην τὴν 11 Νοεμβρίου, ὁ Ναπολέων, ἄνευ δισταγμοῦ, ἔλαβε θαῤῥαλέως τὴν προεδρείαν, προσφερθεῖσαν αὐτῷ παρὰ τοῦ Ῥογὲρ-Δύκου· κατὰ τὴν συζήτησιν ταύτην προέκειτο περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Κράτους. Ὁ Ναπολέων πολλὰ πράγματα εἰσέτι ἠγνόει, ἀλλ' ἐσυμπέραινεν ὅ,τι δὲν ἐγνώριζεν· ἐδιοίκησε καὶ διετήρησε πολυαρίθμους στρατοὺς ἐν πολέμῳ, ἐκυβέρνησε κατεκτημένας ἐπαρχίας, καὶ διεπραγματεύθη συνθήκας μὲ τὴν Εὐρώπην· ταῦτα

πάντα ἤρκουν νὰ τὸν διδάξωσι τὴν τέχνην τοῦ κυβερνᾶν. Εἰς τοὺς εὐφυεῖς ἄνδρας, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰ ἔξοχα ταῦτα πνεύματα, ὁ πόλεμος εἶναι ὡραῖον σχολεῖον· ἐκεῖ μανθάνει τις νὰ προστάζῃ, νὰ ἀποφασίζῃ, καὶ πρὸ πάντων νὰ κυβερνᾷ. Ὅθεν ὁ Ναπολέων ἐρ' ὅλων τῶν συζητουμένων ἀντικειμένων ἔδειξεν ὅτι εἶχεν ἐσχηματισμένην γνώμην, ἢ ἐσχημάτιζεν αὐτὴν εὐθύς. Ἔλειπεν ὅμως εἰς αὐτὸν ἓν εἶδος γνώσεως, ἥτις εἶναι ἀναγκαιοτάτη εἰς τοὺς κατέχοντας τὴν ἀνωτάτην ἀρχήν. Ἡ γνῶσις δὲ αὕτη ἦτο τὸ νὰ γνωρίζῃ οὐχὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὰ πρόσωπα, διότι ὁ Ναπολέων, ὡς στρατηγὸς, ἐγνώριζε μὲν καλῶς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔζησε πάντοτε εἰς τὸν στρατὸν, καὶ ἐγνώριζε τοὺς διαπρέψαντας εἰς τὴν ἐπανάστασιν, ἐλάμβανε τὰς περὶ τούτων πληροφορίας παρὰ τῶν συνυπάτων του. Χάρις ὅμως εἰς τὴν ὀξυδέρκειάν του καὶ εἰς τὸ ἀξιοθαύμαστον μνημονικόν του, ἐγνώρισε μετ' ὀλίγον ὅλον τὸ προσωπικὸν τῆς κυβερνήσεως, ὡς ἐγνώριζε καὶ τὸ τοῦ στρατοῦ του.

Κανονισθέντων τῶν καθηκόντων τῶν τριῶν ὑπάτων, ὁ Ναπολέων, ὡς ἔχων ἅπασαν τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, οὐδόλως περιμένων τὴν γνώμην τῶν συνυπάτων του, ἐγνωμοδότει πάραυτα, ἀνακεφαλαιῶν καὶ τακτοποιῶν ἀποφασιστικῶς, ὡς ἀνὴρ δραστήριος, πᾶσαν ὑπόθεσιν· οὕτως ἡ κυβερνητικὴ μηχανὴ διευθύνετο παρ' ἑνὸς μόνου. Ὁ Σιέϋες, εὐχαριστούμενος εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ νέου συντάγματος, ἐνέδιδε καθ' ὅλα εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Ναπολέοντος· ὁ δὲ Ρογὲρ-Δύκος ἄφινεν αὐτὸν νὰ ἐνεργῇ καθ' ὅλα ὅπως βούλεται· καθότι εἰς τὴν δεινὴν ταύτην περίστασιν, ἐὰν αἱ προσωπικαὶ ἀντιζηλίαι διηγείροντο, ἡ Γαλλία ἀπώλλυτο. Μόνον δὲ εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ προσωπικοῦ τοῦ ὑπουργείου ἦσαν εἰς διαφωνίας· ἀλλ' ἐσυμβιβάσθησαν, ὑπερισχυσάσης τῆς γνώμης τοῦ πρώτου ὑπάτου.

Ὁ Ναπολέων ἐπέφερεν ἀλλαγάς τινας εἰς τὸν στρατόν· τὸν μὲν ἀρχηγὸν τῶν ἐπιτελῶν του στρατηγὸν Βερθιέρον διώρισεν ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν, τὸν δὲ στρατηγὸν Μορῶ, ὅστις ἕνεκα τῆς πρὸς τὸ Διευθυντήριον δυσαρεσκείας του ἐτέθη ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς αὐτοῦ κατὰ τὴν 10 Νοεμβρίου, διώρισε διοικητὴν τοῦ κατὰ τὸν Ῥῆνον στρατοῦ. Ὁ στρατὸς οὗτος, διωρισμένος νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὴν Γερμανίαν, συνέκειτο ἐκ τῶν ἀνδρειοτέρων καὶ πλειοτέρων στρατευμάτων τῆς Γαλλίας· ὁ δὲ Ναπολέων ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν τοῦ μεγάλου καὶ ὡραίου στρατοῦ τούτου, διὰ νὰ τὸν κολακεύσῃ καὶ νὰ τὸν ἀνταμείψῃ διὰ τὰς κατὰ τὴν μεταβολὴν ἐκδουλεύ-

σεις του. Τὸν στρατηγὸν Μασσέναν, καίτοι πρὸ πολλοῦ ἐκφράσαντα τὴν κατ' αὐτοῦ δυσαρέσκειαν, διώρισε διοικητὴν τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ στρατοῦ, ὡς ἔχοντα γνώσεις τῆς χώρας ταύτης· τὸν δὲ στρατηγὸν Λεφέβρον διώρισε διοικητὴν τὸν ἐν τῇ πρωτευούσῃ στρατευμάτων.

Ἀναλαμβάνων τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων ὁ Ναπολέων εὗρε τὸ ταμεῖον ὁλοσχερῶς κενόν· τὴν δὲ ὑπηρεσίαν ἐνεργουμένην διὰ καταναγκαστικοῦ δανείου· ἀλλ' ἡ πρὸς αὐτὸν μεγάλη καὶ γενικὴ ὑπόληψις τῶν τραπεζιτῶν τῆς πρωτευούσης ἀνεπλήρωσε πάραυτα τὸ κενὸν ταμεῖον τοῦ Κράτους. Οὗτοι, προσκληθέντες παρ' αὐτοῦ διὰ νὰ συνεισφέρωσιν εἰς τὰς πρώτας κατεπειγούσας δαπάνας τῆς κυβερνήσεως, πρὸ πάντων δὲ πρὸς διατροφὴν τῶν στρατιωτῶν, προκατέλαβον δώδεκα ἑκατομμύρια φράγκα εἰς μετρητὰ χρήματα, πληρωτέα παρὰ τῶν πρώτων εἰσοδημάτων τοῦ δημοσίου, ἐνῷ τὸ Διευθυντήριον δὲν εἶχε χρήματα τελευταίως νὰ στείλῃ οὐδ' ἕνα ταχυδρόμον δι' ὑποθέσεις τῆς κυβερνήσεως. Τοιαύτη ἦτον ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς Γαλλίας ἐπὶ τῶν ἐσχάτων ἡμερῶν τοῦ Διευθυντηρίου, καὶ τοιαύτην ὑπόληψιν ἔλαβεν αἴφνης ἐπὶ τοῦ Ναπολέοντος.

Ἀλλὰ καὶ τὸ οἰκονομικὸν σύστημα τῆς Γαλλίας ἦτον εἰς ἀθλιωτάτην κατάστασιν· πλῆθος ἐπιστατῶν, ὑπεπιστατῶν καὶ ταμιῶν γενικῶν καὶ μερικῶν κατεβρόχθιζον τὰ εἰσοδήματα τοῦ Κράτους· καὶ ἐὰν συνήγετό τι, τοῦτο ἦτον εἰς συναλλαγματικὰς, ὥστε τὸ ταμεῖον πάντοτε ἦτο κενὸν χρημάτων· τέλος τὰ πάντα εὑρίσκοντο εἰς μεγίστην ἀνωμαλίαν. Ὁ Ναπολέων διώρισε τὸν τιμιώτερον καὶ ἱκανώτερον οἰκονομολόγον ὑπουργὸν τῆς οἰκονομίας· οὗτος ἦτον ὁ Γωδῖνος, τὸν ὁποῖον καὶ διετήρησε δεκαπέντε ἔτη εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο. Ὁ ἀξιότιμος οὗτος ὑπουργὸς, ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν τὰ πάντα ἐτακτοποίησεν· ὁ δὲ Ναπολέων νυχθημερὸν εἰργάζετο μετ' αὐτοῦ, μέχρις οὗ ἐνόησε καλῶς τὴν μηχανὴν τοῦ πολυπλόκου τούτου κλάδου τῆς κυβερνητικῆς ὑπηρεσίας.

Ἡ βελτίωσις αὕτη τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ Κράτους καὶ αἱ συνεισφοραὶ τῶν τραπεζιτῶν ἐχορήγησαν τὰ μέσα εἰς τὸν Ναπολέοντα διὰ νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἀπολύτους ἀνάγκας τοῦ στρατοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἡ οἰκονομικὴ διαχείρισις τοῦ στρατοῦ ἦτον εἰς μεγίστην ἀταξίαν, ἔπεμψεν ἐπιθεωρητὰς εἰς τὰ διάφορα στρατεύματα, διὰ νὰ τὰ ἐπιθεωρήσωσι καὶ ἀναφέρωσι λεπτομερῶς περὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως αὐτῶν· προχείρως ὅμως ἔπεμψεν εἰς τὸν στρατὸν τὰ πρὸς διατροφὴν

καὶ ὑπόδησιν ἀπολύτως ἀναγκαῖα, καὶ συγχρόνως ἐξέδωκε καὶ τὴν ἑξῆς διακήρυξιν·

«Στρατιῶται, αἱ ἀνάγκαι σας εἶναι μεγάλαι, ἀλλ' ἔλαβον »πρόνοιαν περὶ τῆς θεραπείας αὐτῶν. Ἡ πρώτη ἰδιότης τοῦ »στρατιώτου εἶναι νὰ ὑποφέρῃ σταθερῶς τοὺς κόπους καὶ τὰς »στερήσεις, ἡ δὲ ἀνδρία εἶναι κατὰ δεύτερον λόγον. Πολλὰ σώ»ματα ἐγκατέλιπον τὰς θέσεις των, παρακούσαντα τοὺς ἀξιω»ματικούς των· τὸ 17 σύνταγμα ὑπάγεται εἰς τὴν κατηγο»ρίαν ταύτην. Ὅλοι οἱ διαπρέψαντες εἰς τὴν Καστιλεώνην καὶ »εἰς τὴν Ῥιβολίδα ἀπέθανον; Οὗτοι προετίμησαν νὰ ἀπολε»σθῶσι, παρὰ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν σημαίαν των, καὶ ἐπα»νήγαγον τοὺς νέους συστρατιώτας των εἰς τὴν δόξαν καὶ εἰς »τὸ καθῆκόν των.

»Στρατιῶται! αἱ διανομαὶ τῶν μερίδων σας δὲν γίνονται »τακτικῶς, λέγετε. Τί θέλετε πράξει ἐὰν, ὡς οἱ ἐν τῷ μέ»σῳ τῆς ἐρήμου εὑρεθέντες ἄνευ ἄρτου καὶ ὕδατος στρατιῶται, »ἐτρώγετε ἵππους καὶ ἡμιόνους; *Ἡ νίκη θέλει μᾶς δώσει* »*ἄρτον, ἔλεγον ἐκεῖνοι·* πῶς δὲ σεῖς ἐγκαταλείπετε τὴν ση»μαίαν σας!

»Στρατιῶται τῆς Ἰταλίας, νέος στρατηγὸς σᾶς διοικεῖ· οὗ»τος πάντοτε ἦτον εἰς τὴν πρωτοπορείαν τῶν ἐνδοξοτέρων σας »μαχῶν, ἐμπιστεύθητε εἰς αὐτόν· οὗτος θέλει ἐπαναγάγει τὴν »νίκην εἰς τὰς τάξεις σας.

»Διέταξα νὰ ἀναφέρωσι πρὸς ἐμὲ περὶ τῆς καθημερινῆς δια»γωγῆς τῶν σωμάτων, καὶ μάλιστα περὶ τοῦ 17 καὶ 63 συν»τάγματος, τὰ ὁποῖα ἂς ἐνθυμηθῶσι τὴν πρὸς αὐτὰ ἐμπιστο»σύνην μου.»

Ἡ τακτοποίησις τῆς οἰκονομίας τοῦ Κράτους καὶ ἡ προμήθεια τῶν εἰς τὸν στρατὸν ἀναγκαιούντων δὲν ἦσαν τὰ μόνα κατεπείγοντα εἰς τὴν κυβέρνησιν, περὶ τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ φροντίσῃ ὁ Ναπολέων. Ἀλλ' ἦτον ἀνάγκη νὰ ἀνακαλέσῃ ἐν τῷ ἅμα τοὺς ἐπαναστατικοὺς καὶ αὐστηροὺς νόμους τοῦ Διευθυντηρίου, ὡς ἀναξίους φρονίμου καὶ φιλανθρώπου κυβερνήσεως. Ἔπρεπε προσέτι νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἐπαπειλουμένην εἰς τὸ Κράτος ἀταξίαν, διότι εἰς τὴν Βανδέαν ἐταράττοντο ἐκ νέου.

Ἐν πρώτοις κατήργησε τοὺς δύο σκληροτάτους νόμους τοῦ καταναγκαστικοῦ δανείου καὶ τῶν ὁμήρων· διὰ τοῦ πρώτου ἐφορολογοῦντο, ἐπὶ λόγῳ δανείου, οἱ εὐκατάστατοι πολῖται, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου, ἦσαν ὑπόλογοι καὶ ἐτίθεντο εἰς τὰς φυλακὰς οἱ συγγενεῖς τῶν στασιαζόντων Βανδεαίων καὶ λοιπῶν κα-

τοίκων τῶν ἐπαρχιῶν· τὴν δὲ κατάργησιν τοῦ τελευταίου νόμου ὁ ἴδιος Ναπολέων ἐξετέλεσε. Περιῆλθε τὰ δεσμωτήρια τῶν Παρισίων καὶ ἠλευθέρωσεν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν δεσμοφυλάκων τοὺς πρὸ πολλοῦ φυλακισμένους, ἐπὶ λόγῳ ὅτι οἱ συγγενεῖς αὐτῶν ἀπεστάτησαν· ἀμφότεραι αἱ πράξεις αὗται ἐδόξασαν τὸν Ναπολέοντα, ὡς σωτῆρα τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐπομένως ἠλευθέρωσεν ἐκ τῶν δεσμωτηρίων καὶ τοὺς κληρικούς, τοὺς μὴ θελήσαντας νὰ ὁρκισθῶσι, καθὼς καὶ τοὺς ναυαγήσαντας εἰς τὸ Καλαίσιον μετανάστας Γάλλους, τοὺς ὁποίους καὶ ἀπέπεμψεν ἔξω τοῦ Κράτους.

Αἱ πράξεις αὗται, ἐπαινεθεῖσαι παρὰ πάντων, κατεκρίθησαν ὡς τολμηραὶ εἰς νεοσύστατον κυβέρνησιν· ἀλλ' ἡ κυβέρνησις αὕτη, διευθυνομένη ὑπὸ ἐνδόξου καὶ ἰσχυροῦ στρατηγοῦ, ὡς τὸν Ναπολέοντα, πανταχοῦ ἐνέσπειρε τὸ σέβας καὶ τὸν φόβον· καθότι, διὰ νὰ ἦναι ἔμφρων καὶ πατρικὴ ἡ κυβέρνησις, πρέπει νὰ ἦναι συγχρόνως καὶ ἰσχυρά.

Ἐνῷ δὲ ὁ Ναπολέων ἀφόβως ἐκυβέρνα οὕτω τὴν Γαλλίαν, ὡς ἔχων τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν δικαιοσύνην εἰς ὅλας τὰς κυβερνητικὰς πράξεις του, οἱ συνύπατοί του Σιέϋος καὶ Δύκος, πεφοβισμένοι ὑπὸ τῶν φατριαστῶν καὶ ταραξιῶν, προέτεινον καὶ ἐπέμενον εἰς τὴν φυλάκισιν δεκαοκτὼ στασιαστῶν βουλευτῶν καὶ τὴν ἐξορίαν τριάκοντα ὀκτὼ ἐξ αὐτῶν. Ἀλλὰ μ' ὅλον ὅτι τὸ περὶ τούτων διάταγμα ἐξεδόθη, μ' ὅλον τοῦτο ὁ Ναπολέων ἀνέστειλεν αὐτό.

Οἱ βασιλικοί, θεωροῦντες ὅτι ὁ Ναπολέων, ὡς ἀνὴρ μέτριος καὶ ἔμφρων, ἦτον ἀδύνατον νὰ εὐχαριστηθῇ εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν κατάστασιν τοῦ ἔθνους, καὶ ὅτι ἤθελε προτιμήσει τὴν μοναρχίαν, προέτεινον αὐτῷ περὶ τῆς ἐπανόδου τῆς βασιλείας· ἀλλ' ἠπατήθησαν, καθότι ὁ ἔκτακτος οὗτος ἀνὴρ, αἰσθανόμενος ἤδη τὴν δύναμίν του καὶ τὸ μεγαλεῖόν του, δὲν ἤθελε βεβαίως νὰ γένῃ ὑπηρέτης οὐδεμιᾶς φατρίας. Ἀλλ' ἐὰν δὲν ἠγάπα τὴν ἀταξίαν, ἠγάπα μ' ὅλον τοῦτο τὴν ἐπανάστασιν· καὶ ἐὰν δὲν ἐπίστευεν ὁλοσχερῶς εἰς τὴν ὕπαρξιν τῆς παρ' αὐτοῦ ὑποσχεθείσης ἐλευθερίας, ἤθελεν ὅμως τὴν κοινωνικὴν ταύτην μεταβολὴν ἐκπληρουμένην παρ' αὐτοῦ καθ' ὁλοκληρίαν. Ἐπεθύμει δὲ τὴν δόξαν διὰ νὰ ἀποπερατώσῃ τὴν μεταβολὴν, καὶ νὰ τὴν καταστήσῃ εἰρηνοποιὸν καὶ τακτικήν· ἐπεθύμει τέλος τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν μὲ ὁποιονδήποτε τίτλον, μ' ὁποιονδήποτε πολίτευμα, οὐχὶ διὰ νὰ γένῃ ὄργανον φατριῶν, ἢ ἰδεῶν, διότι ἡ δόξα του καὶ ἡ συνείδησίς του δὲν τῷ ἐπέτρεπον τοῦτο, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν θέλησιν τῆς θείας Προνοίας. Ὅθεν ἔλεγε πρὸς τοὺς βασιλικοὺς, ὅτι ἡ μόνη

πρόθεσίς του ἦτον ἡ ἐξάπλωσις καὶ ἡ διατήρησις τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ὅτι θέλει προσπαθήσει νὰ καταπαύσωσιν οἱ κατ' αὐτῶν διωγμοὶ καὶ τὰ καταναγκαστικὰ μέσα, ἀποκαθιστῶν τὴν γαλλικὴν κοινωνίαν ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τούτων.

Τούτου ἕνεκεν ὅλος ὁ λαὸς, ὅλος ὁ στρατὸς, ὅλοι οἱ νουνεχεῖς καὶ πεπαιδευμένοι ἄνθρωποι, εὑρόντες ἀνακούφισιν τῶν πολυχρονίων δεινῶν των εἰς τὴν τακτοποίησιν τῶν πραγμάτων, εἶχον ἄκραν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Ναπολέοντα, τὸν ὁποῖον ἐθεώρουν οὐχὶ ὡς ἄλλον Καίσαρα ἢ Κρομβέλλον, ἀλλ' ὡς τὸν ἄνθρωπον τῆς ἐπαναστάσεως, ὅστις προωρίσθη νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς ἀρχὰς αὐτῆς.

Τῷ ὄντι, ἐν τῷ διαστήματι ἑνὸς μηνὸς ἡ δημοσία πίστις ἀποκατεστάθη, τὸ δὲ ταμεῖον ηὐπόρησε τοσοῦτον, ὥστε αἱ ἀνάγκαι τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ τοῦ στρατοῦ ἐθαραπεύοντο μὲ αὐτάρκειαν· οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ὑπόλογοι τῶν συγγενῶν των ἀπεφυλακίσθησαν· οἱ ναυαγήσαντες Γάλλοι μετανάσται ἐλευθερωθέντες ἀπεπέμφθησαν· οἱ ἱκανώτεροι καὶ τιμιώτεροι ἄνδρες διωρίσθησαν εἰς τὰ δημόσια ἐπαγγέλματα, οἱ διεφθαρμένοι καὶ ἀνίκανοι ἀπεβλήθησαν· οἱ εὐκατάστατοι ἠλευθερώθησαν ἐκ τοῦ φόρου τοῦ καταναγκαστικοῦ δανείου· εὐϋπόληπτοι, καὶ μάλιστα ὁ ὑπασπιστὴς αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος, ἐστάλησαν εἰς τὰς φιλικὰς καὶ οὐδετέρας Δυνάμεις· ἀνακωχὴ πολέμου πρὸς τὸν Ῥῆνον ὑπεγράφη μετὰ τῆς Αὐστρίας· διαπραγματεύσεις συνθήκης ἤρχισαν μετὰ τῆς Πρωσσίας διὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ αὐτοῦ Δυρόκου· τέλος τὰ πάντα προεμήνυον τὴν γενικὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως καὶ τῆς εἰρήνης. Εἰς ταῦτα οὐχ ἧττον συνεισέφερε καὶ ἡ καλὴ ἐκλογὴ τῶν ὑπουργῶν του, διότι περιεστοιχίσθη παρ' ὅλων τῶν μεγάλων καὶ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὅλοι δὲ οὗτοι ἐθαύμαζον τὴν βαθεῖαν καὶ ὀρθὴν κρίσιν τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις ἐν γένει περὶ ὅλων τῶν ἀντικειμένων ἐλάμβανε παρ' αὐτῶν ἀκριβεῖς πληροφορίας, καὶ εἰργάζετο νυχθημερὸν, ὑπερνικῶν πᾶσαν δυσκολίαν, ἥτις τῷ παρουσιάζετο. Ὁσάκις δὲ ἀπετύγχανε τοῦ σκοποῦ του, κατέφευγε πάντοτε εἰς τὴν βίαν· διότι ἦτον ὀξύθυμος· ἀλλὰ ἦτο πάντοτε εὔθυμος, καὶ ἐγνώριζε νὰ ἀρέσκῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὁσάκις ἤθελεν.

Ἐπιθυμῶν νὰ ἀνταμείβῃ τοὺς διαπρέψαντας εἰς τὰς μάχας, προσδιώρισεν ὅτι πρέπει νὰ δίδωνται *ὅπλα τιμῆς* εἰς αὐτοὺς, εἰς μὲν τὸν πεζὸν στρατιώτην, ἓν τουφέκιον, εἰς τὸν ἱππέα, μία καραβίνα, εἰς τὸν πυροβολιστὴν, μετάλλιναι γρανάται, εἰς δὲ τοὺς ἀξιωματικοὺς παντὸς βαθμοῦ καὶ ὅπλου, ξίφος. Στέλλων

ἐν ξίφος πρὸς τὸν στρατηγὸν Ὠγερῶ, ἔγραφε πρὸς αὐτόν· «Δέ»ξου ὡς τεκμήριον τῆς πρὸς σὲ εὐχαριστήσεώς μου ἓν ὡραῖον »ξίφος, τὸ ὁποῖον νὰ φέρῃς ἐν καιρῷ μάχης· εἰπὲ δὲ εἰς τοὺς »ὑπὸ τὰς διαταγάς σου στρατιώτας, ὅτι εἶμαι εὐχαριστημένος »παρ' αὐτῶν, καὶ ἐλπίζω νὰ εὐχαριστηθῶ ἔτι πλέον.»

Μετ' οὐ πολὺ ὁ Σιέϋος παρουσίασεν εἰς τοὺς συνυπάτους του τὸ σχέδιον τοῦ παραδόξου συντάγματός του· ὁ δὲ Ναπολέων, ἦλθεν εἰς διενέξεις μετ' αὐτοῦ, ἕνεκα τῶν ἀλλοκότων ἀρχῶν του. Ὁ Ταλλεϋράνδος μ' ὅλον τοῦτο συνεβίβαζε τοὺς δύο τούτους ἄνδρας, λέγων εἰς μὲν τὸν Σιέϋον νὰ ἔχῃ πλειοτέραν ὑπομονὴν, ὁσάκις συζητεῖ μετὰ τοῦ Ναπολέοντος· εἰς τοῦτον δὲ ἔλεγε νὰ μὴ ἐξάπτηται πρὶν ἐννοήσῃ καλῶς. Ἐντοσούτῳ ὁ Σιέϋος ἔλεγεν ὅτι θέλει παραιτηθῆ καὶ ἀναχωρήσει ἐκ τῶν Παρισίων, μὴ ὑποφέρων τὸ ἀπότομον τοῦ Ναπολέοντος. Οὗτος δὲ ἔλεγεν· «Ὁ »Σιέϋος θέλει ἀναχωρήσει, ἂς ἀπέλθῃ, θέλω συντάξει διὰ τοῦ »Ῥεδώρου σχέδιον συντάγματος, ὑποβάλλων αὐτὸ εἰς τὰ δύο »νομοθετικὰ συμβούλια, διὰ νὰ εὐχαριστήσω τὴν κοινὴν γνώμην, »ἥτις ζητεῖ αὐτὸ, καὶ οὕτω νὰ παύσωσιν αἱ διενέξεις.» Ταῦτα λέγων ὁ Ναπολέων ἀπήντησεν ἄπειρα προτκόμματα, διότι ὁ Σιέϋος ἔχαιρε πολλὴν ὑπόληψιν ὡς πολιτικὸς ἀνήρ· ἐπομένως οὗτος πρόωρα ἤθελε νὰ δείξῃ γυμνὸν τὸ ξίφος του εἰς τοὺς Γάλλους.

Τέλος πάντων συνεφώνησαν καὶ εἰσήγαγον τὸ σχέδιον τοῦ Σιεϋου εἰς τὰ νομοθετικὰ συμβούλια· μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τούτου, ὁ Ναπολέων εἶπε· «Ταῦτα πάντα εἶναι ὡραῖα καὶ σοφὰ, μ' ὅλον »τοῦτο πρέπει νὰ τὰ συζητήσωμεν εἰς τὰ καθέκαστα ἡσύχως· »ὅθεν ἂς διορίσωμεν ἕνα συντάκτην τῶν πρακτικῶν· Πολῖτα »Δονοῦ, λάβε τὸ κονδύλιον.» Συζητούντων περὶ τοῦ *μεγάλου ἐκλέκτορος*, εἶπεν ὁ Ναπολέων εἰς τὸν Σιέϋον· «Ὁ μέγας ἐκλέ»κτωρ σου εἶναι βασιλεὺς ὀκνηρὸς, ἆρα ποῖος ἄνθρωπος εὐφυὴς »καὶ εὐαίσθητος θέλει νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν ἀργίαν ταύτην, μι»σθούμενος μὲ ἓξ ἑκατομμύρια καὶ μὲ κατοικίαν τῶν ἀνακτόρων »τῶν Κεραμεικῶν; Πῶς! νὰ διορίζῃς ἄλλους νὰ ἐνεργῶσι, καὶ »νὰ μὴ ἐνεργῇς ὁ ἴδιος, τοῦτο εἶναι ἀνυπόφορον· νομίζεις δὲ ὅτι »τοιουτοτρόπως θέλεις ἀπομακρύνει τὸν μέγαν ἐκλέκτορά σου »ἀπὸ τῶν κυβερνητικῶν ἔργων; Ἐὰν ἤμην ἐγὼ ὁ μέγας ἐκλέ»κτωρ, ἀνεδεχόμην πολὺ εὐκόλως νὰ ἐνεργήσω ὅ,τι δὲν θέλεις »νὰ πράξω· θέλω εἰπεῖ εἰς τοὺς δύο ὑπάτους τῆς τε εἰρήνης καὶ »τοῦ πολέμου, ἐὰν δὲν ἐκλέξετε τὸν δεῖνα ἄνθρωπον, ἂν δὲν »πράξετε τοῦτο, σᾶς παύω· οὕτω δὲ θέλω τοὺς ὑποχρεόνει νὰ

»ἐνεργῶσι κατὰ τὴν θέλησίν μου, καὶ θέλω ἀποκατασταθῆ κύ-»ριος πάντων.» Διὰ τῆς ἐξηγήσεως ταύτης ὁ Ναπολέων ὡμολόγησεν ἀληθῶς τοὺς διαλογισμούς του, χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ τὸ συνταγματικὸν σύστημα τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλ' ὁ Σιέϋος, ἐπιθυμῶν ἕνα μέγαν ἐκλέκτορα καὶ δύο ὑπάτους, ἕνα τοῦ πολέμου καὶ ἕνα τῆς εἰρήνης, προητοίμαζεν οὕτω τὴν πρώτην θέσιν διὰ τὸν ἑαυτόν του, τὴν δευτέραν διὰ τὸν Ναπολέοντα, καὶ τὴν τρίτην διὰ τὸν Δύκον. Ὁ δὲ Ναπολέων, ἐννοήσας τοῦτο, ἐνήργησε νὰ διορισθῇ εἷς πρῶτος ὕπατος ἐπὶ δεκαετίαν, ἔχων δύο ἄλλους ὑπάτους, ὡς συμβούλους μόνον. Τοιουτοτρόπως κατώρθωσε νὰ διορισθῇ αὐτὸς πρῶτος ὕπατος ἐπὶ δέκα ἔτη· ὁ Σιέϋος διωρίσθη πρόεδρος τῆς Γερουσίας, καὶ ὁ Ῥογὲρ-Δύκος γερουσιαστής· ὁ δὲ ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης Καμβασαρὲς καὶ Λεβρύνος διωρίσθησαν ὕπατοι μετ' αὐτοῦ. Τὸ σύνταγμα ἐδημοσιεύθη τῇ 13 Δεκεμβρίου 1799, καὶ παρεδέχθη μὲ ἐνθουσιασμὸν παρὰ τοῦ κοινοῦ· ἐτέθη δὲ εἰς ἐνέργειαν ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ ἔτους 1800.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Ὁ Ναπολέων διορίζεται πρῶτος Ὕπατος. — Ἐσωτερικὴ κατάστασις τῆς Γαλλίας καὶ βελτίωσις αὐτῆς. — Νέα ἐκστρατεία — Μάχη τοῦ Μαρέγγου (1800.)

Ὁ Ναπολέων, διορισθεὶς πρῶτος Ὕπατος, ἐν πρώτοις ἐφρόντισε περὶ τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς εἰρήνης· διότι ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐθεωρεῖτο παρ' αὐτοῦ οὐχὶ μόνον ὡς δυστύχημα, ἀλλ' ὡς προξενῶν ἀτιμίαν εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἀποδεικνύουσαν ἀξιοθρήνητον τὴν κατάστασιν τοῦ τόπου.

Ἑπομένως ἀπετάθη πρὸς τὰς δύο ἐχθρικὰς Δυνάμεις καὶ προσέφερε πρῶτος αὐτὸς τὴν εἰρήνην, διὰ νὰ τὰς ἐκθέσῃ εἰς τὸ κοινὸν, ἐὰν ἀπορρίψωσιν αὐτήν· μετὰ δὲ ταῦτα, ἐὰν ἤθελεν ἐπιχειρίσῃ τὸν πόλεμον, νὰ ἔχῃ τὴν κοινὴν γνώμην ὑπὲρ αὐτοῦ.

Καὶ πρὸς μὲν τὰς ἄλλας Δυνάμεις ἔπεμψεν ἀντιπροσώπους ἐφωδιασμένους μὲ δῶρα, μάλιστα δὲ, διὰ νὰ κολακεύσῃ τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας, ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ τὴν προτομὴν τοῦ μεγάλου Φριδερίκου. Πρὸς δὲ τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Αὐστρίας, ἔπεμψε τὰς ἀκολούθους αὐτογράφους του ἐπιστολάς· τὴν μὲν πρώτην πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας, τὴν δὲ δευτέραν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας· ἀπετάθη δὲ πρὸς αὐτοὺς διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν διπλωματικὴν ὁδὸν, ἥτις συνήθως προξενεῖ ἀμφιβολίας καὶ βραδύτητα, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄνευ ἀποτελέσματος.

«Παρίσιοι τὴν 26 Δεκεμβρίου 1799.»

«Προσκληθεὶς, Μεγαλειότατε, διὰ τῆς θελήσεως τοῦ ἔθνους »μου νὰ καθέξω τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν τῆς Δημοκρατίας, νομίζω »πρέπον, ἀναλαμβάνων τὰ καθήκοντά μου, νὰ κοινοποιήσω τοῦτο »ἀμέσως πρὸς τὴν Μεγαλειότητά Σου.

»Ὁ πόλεμος, ὅστις πρὸ ὀκτὼ ἐτῶν μαστίζει τὰ τέσσαρα »μέρη τοῦ κόσμου, πρέπει νὰ ἦναι αἰώνιος; δὲν ὑπάρχει ἄρα »μέσον συνεννοήσεως;

»Πῶς! τὰ δύο σοφώτερα ἔθνη τῆς Εὐρώπης, τὰ κραταιότερα »καὶ ἰσχυρότερα μᾶλλον ἢ ὅ,τι ἀπαιτεῖ ἡ ἀσφάλεια καὶ ἀνε»ξαρτησία των, ἠμποροῦν νὰ θυσιάζωσι διὰ ματαίας ἰδέας με»γαλείου τὸ συμφέρον τοῦ ἐμπορίου, τὴν ἐσωτερικὴν εὐτυχίαν »καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν οἰκογενειῶν, καὶ δὲν αἰσθάνονται ὅτι »ἡ εἰρήνη εἶναι ἡ πρώτη ἀνάγκη καὶ ἡ πρώτη δόξα;

»Τὰ αἰσθήματα ταῦτα βεβαίως συμμερίζεται καὶ ἡ Μεγα-

»λειότης Σου, ἥτις κυβερνᾷ ἐλεύθερον ἔθνος, ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ »νὰ ἀποκαταστήσῃ αὐτὸ εὐτυχές.

»Ἡ Μεγαλειότης Σου βλέπει εἰς τὴν διακοίνωσίν μου ταύτην, »ὅτι ἐπιθυμῶν εἰλικρινῶς νὰ συντελέσω δραστηρίως καὶ ἐκ δευ»τέρου εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς γενικῆς εἰρήνης, ἐπιλαμβάνο»μαι μετὰ πεποιθήσεως προχείρων μέσων, ἀποφεύγων τύπους »τινὰς, οἱ ὁποῖοι εἰς μὲν τὰ ἀδύνατα Κράτη χρησιμεύουν διὰ νὰ »κρύψωσι τὴν ὑποδούλωσίν των, εἰς δὲ τὰ ἰσχυρὰ, διὰ νὰ ἀπα»τῶνται ἀμοιβαίως.

»Ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία, καταχρώμεναι τὰς δυνάμεις των, »ἠμποροῦν ἐπὶ πολὺ εἰσέτι, διὰ τὴν δυστυχίαν τῶν λαῶν, νὰ »μὴ ἐξαντληθῶσι ταχέως· ἀλλὰ τολμῶ νὰ εἴπω, ὅτι ἡ τύχη »ὅλων τῶν ἐξευγενισμένων ἐθνῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τέλους ἑνὸς »πολέμου, τὸν ὁποῖον οἰκειοποιεῖται ὅλος ὁ κόσμος.»

»ΒΟΝΑΠΑΡΤΗΣ,

»πρῶτος ὕπατος τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας.»

Συγχρόνως ὁ Ναπολέων ἔπεμψε καὶ τὴν ἑξῆς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας·

«Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Εὐρώπην μετὰ δεκαοκτὼ μηνῶν ἀπουσίαν, »εὗρον τὸν πόλεμον κεκηρυγμένον μεταξὺ τῆς Δημοκρατίας καὶ «τῆς Μεγαλειότητός Σου.

»Ἀλλὰ προσκληθεὶς παρὰ τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους νὰ διοι»κήσω αὐτὸ, ἀποφεύγω πᾶσαν ματαίαν φιλοδοξίαν, καὶ ἐν πρώ»τοις θέλω φροντίσει νὰ ἐμποδίσω τὴν μέλλουσαν χύσιν τοῦ αἵ»ματος· διότι τὰ πάντα προμηνύουν ὅτι κατὰ τὴν μελετωμένην »ἐκστρατείαν πολυάριθμοι στρατοὶ καλῶς διοικούμενοι θέλουν »προξενήσει τριπλάσια θύματα, αἱ δὲ ἐχθροπραξίαι ἤρχισαν »ἤδη. Ἐπειδὴ ὁ πρὸς ἐμὲ γνωστὸς χαρακτὴρ τῆς Μεγαλειότητός »Σου δὲν μὲ λανθάνει ὡς πρὸς τὴν θέλησιν τῆς ψυχῆς Σου· ἐὰν »ἡ θέλησις αὕτη ἰσχύσῃ μόνη, πέπεισμαι ὅτι τὰ δύο ἔθνη θέλουν »συνδιαλλαχθῆ. . . . . »

Ὁ Ναπολέων προσέφερε φιλικῶς τὴν εἰρήνην εἰς τὰς Δυνάμεις ταύτας, διατεθειμένος ὢν νὰ τὴν πραγματοποιήσῃ διὰ τῶν ὅπλων. Ἐσκέπτετο δὲ κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὴν Βανδέαν ἐκ τῶν ἐμφυλίων ταραχῶν, τὴν δὲ ἄνοιξιν νὰ ἐκστρατεύσῃ πρὸς τὸν Ῥῆνον καὶ Ἰταλίαν.

Τὴν 1 Ἰανουαρίου ἐγένετο ἔναρξις τῶν βουλῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὁ Ναπολέων ὑπέβαλε πολλὰ νομοσχέδια περὶ ὀργανισμοῦ τοῦ Κράτους· ἀλλ' εἰς τὴν βουλὴν ἐγεννήθη ἀντιπολίτευσις κατ' αὐτοῦ, καὶ πρὸ πάντων παρὰ τοῦ Βενιαμὶν Κωστάντου, ὅστις ἐπη-

ρεάζετο παρὰ τῆς κυρίας Στάελ. Ἡ κυρία αὕτη, οὖσα ἔνδοξος κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τῆς Γαλλίας, ἐθαύμαζε τοσοῦτον τὸν Ναπολέοντα, ὥστε ἦτον εὔκολον νὰ ἑλκύσῃ οὗτος ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν εὐφυᾶ γυναῖκα ταύτην. Ἀλλὰ ὁ Ναπολέων, καίτοι ἀνὴρ ἔμφρων καὶ ὀξύνους, περιεφρόνησεν αὐτὴν δι' ἀπρεπῶν λέξεων, ὡς ἀλλαχοῦ ἐρρέθη, διότι αἱ ἀξιώσεις αὐτῆς ἦσαν ὑπεράνω τοῦ γένους της. Τούτου ἕνεκα δυσαρεστηθεῖσα αὕτη ἐνδομύχως, ἐσχημάτισε κατ' αὐτοῦ ἀντιπολίτευσιν.

Τὸ πρῶτον σημεῖον τῆς κατὰ τοῦ Ναπολέοντος ἀντιπολιτεύσεως ἐδόθη εἰς τὴν βουλήν. Εἷς ἐκ τῶν βουλευτῶν, λαβὼν ἀφορμὴν διὰ τὸ κατάστημα τῆς συνεδριάσεως, τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ *Βασιλικὸν παλάτιον*, χρησιμεῦον ἐν τῇ ἐπαναστάσει εἰς στασιαστικὰς συναθροίσεις, ὡμίλησε κατὰ τοῦ πρώτου ὑπάτου. Ἔκτοτε ὁ Ναπολέων, ἤτοι ἐκ τῆς πρώτης συνεδριάσεως τῆς βουλῆς, λαβὼν μεγίστην ἀπέχθειαν κατὰ τοῦ σώματος τούτου, ἐδημοσίευσε διὰ τοῦ Μηνύτορος πικρὰς παρατηρήσεις κατ' αὐτοῦ. Κατὰ τὴν δευτέραν συνεδρίασιν, ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ συζητῶνται τὰ νομοσχέδια ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας, ἀπήντησε μεγάλην καὶ ἰσχυρὰν ἀντίστασιν παρὰ τῆς βουλῆς. Καὶ μ' ὅλον ὅτι ἡ πρότασίς του ἐγένετο παραδεκτὴ διὰ μεγάλης πλειονοψηφίας, μ' ὅλον τοῦτο ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ ἐφαρμόζῃ πανταχοῦ τὴν δραστηριωτικὴν πειθαρχίαν, δὲν ὑπέφερε τὰς ματαίας συζητήσεις ἐν τῇ βουλῇ, καὶ μάλιστα ὁσάκις οἱ ῥήτορες ὡμίλουν κατ' αὐτοῦ. Ἐντοσούτῳ προέτεινεν εἰς τὴν βουλὴν νομοσχέδιον περὶ ὀργανισμοῦ τοῦ Κράτους, περὶ οἰκονομίας καὶ λοιποὺς σοφοὺς νόμους, εἰς τοὺς ὁποίους ὀφείλει ἡ Γαλλία τὸν καλὸν ὀργανισμόν της.

Ἐντούτοις ἡ ἐπανάστασις, ἐξαντλήσασα ὁλοσχερῶς ὅλον τὸ χρηματικὸν ἐκ τῆς ἐπικρατείας, ἐξήλειψε καὶ τὴν δημοσίαν πίστιν, ἥτις εἶναι ἡ πρώτη βάσις τοῦ ἐμπορίου. Ὁ Ναπολέων, ἐπιθυμῶν τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεως ταύτης, ἐσύστησε τὴν ὀνομαζομένην *Γαλλικὴν Τράπεζαν* ἐκ τῶν πλουσιωτέρων τραπεζιτῶν, ἐχουσαν τριάκοντα ἑκατομμύρια. Ἡ τράπεζα αὕτη, ἥτις διαρκεῖ μέχρι τῆς σήμερον, ἐπέφερε πολλὰ καλὰ ἀποτελέσματα εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὸν τόπον, ἀποκαταστήσασα τὴν δημοσίαν πίστιν.

Καταγινόμενος δὲ οὕτως εἰς τὴν νομοθεσίαν καὶ εἰς τὸν ὀργανισμὸν τοῦ Κράτους, δὲν παρημέλει καὶ τὰς μετὰ τῶν ἐξωτερικῶν Δυνάμεων διαπραγματεύσεις. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, μὴ θέλων νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ, ἔπεμψε διὰ

τοῦ ὑπουργείου του διακοίνωσιν πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν Ταλλεϋράνδον, ἀπορρίπτων δι' ἀλλοκότων ἀξιώσεών του τὴν πρότασιν τοῦ πρώτου ὑπάτου καὶ κηρύττων τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου. Ὁ δὲ Ναπολέων ἀπήντησεν εἰς τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον εὐσχήμως, προτείνων ἀνακωχὴν τοῦ πολέμου. Ἀλλὰ τὸ ὑπουργεῖον τῆς Ἀγγλίας ἔπεμψε νέαν διακοίνωσιν σφοδροτέραν τῆς πρώτης, ἀπορρίπτον καὶ τὴν τελευταίαν πρότασιν αὐτοῦ· διὰ δὲ τῆς μετριοφροσύνης του ταύτης ὁ Ναπολέων ἐπηνέθη παρὰ πάντων.

Αἱ δὲ μετὰ τῆς Αὐστρίας διαπραγματεύσεις ἐγένοντο ἀξιοπρεπῶς μὲν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ εἰρηνικῶς· διότι ἡ Αὐστρία, αἰσθανομένη τὴν ἀδυναμίαν της ἀπέναντι τοῦ νικητοῦ τῆς Καστιλεώνης καὶ τῆς Ῥιβολίδος, δὲν ἤθελε μὲν νὰ διακόψῃ τὰς τελευταίας διαπραγματεύσεις, ἐζήτει ὅμως τὴν παραχώρησιν τῆς Ἰταλίας πρὸς ὄφελός της.

Ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ λάβῃ παρὰ τῆς Αὐστρίας τελειωτικὴν ἀπάντησιν περὶ τῆς εἰρήνης ἢ τοῦ πολέμου, ἔγραψε πρὸς αὐτὴν διὰ τοῦ Ταλλεϋράνδου, ὅτι ἐὰν ἡ Αὐστρία ἐπιθυμῇ τὴν εἰρήνην, πρέπει νὰ διατηρηθῇ ἡ ἐν τῷ Καμπῳ-Φορμίῳ διομολογηθεῖσα κατὰ τὸ 1797 συνθήκη, ἥτις καὶ ἐγένετο πρὸς ὄφελος τῆς Αὐστρίας· ἐνῷ ὁ Ναπολέων ἐδύνατο τότε νὰ φθάσῃ ἕως τῶν τειχῶν τῆς Βιέννης καὶ ἐκεῖ νὰ ὑποβάλῃ τὴν Αὐστρίαν εἰς πολλὰς ὑποχρεώσεις. Ἡ Αὐστρία ἀπήντησεν ὅτι, ἐπειδὴ ἡ συνθήκη ἐκείνη παρεβιάσθη καὶ ἐπομένως ὁ πόλεμος ἐξακολουθεῖ, πρέπει ἤδη νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ἐνεστῶσα κατάστασις τοῦ πολέμου, καὶ ἐπ' αὐτῆς νὰ διαπραγματευθῇ νέα συνθήκη, ἀσφαλίζουσα τὴν γενικὴν εἰρήνην τῆς Εὐρώπης, καὶ ὅτι ἐπὶ τούτῳ μέλλει νὰ συνεννοηθῇ καὶ μετὰ τῶν ἄλλων Δυνάμεων.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ὅλαι αἱ συνδιαλέξεις αὗται ἀπέβαινον εἰς μάτην, ὁ δὲ πόλεμος ἦτον ἄφευκτος· ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ ἀποσπάσῃ τὴν Πρωσσίαν, ἐκ τῆς κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίας ἀπετάθη πρὸς αὐτήν. Ὁμιλῶν δὲ μετὰ τοῦ πρέσβεως τῆς Δυνάμεως ταύτης, εἶπε πρὸς αὐτόν· «Φιλιώσατέ μας μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας Παύλου, πείσατε συγχρόνως τὸν ἐκλέκτορα τῆς Βαυαρίας νὰ μὴ χορηγήσῃ στρατεύματα εἰς τὴν συμμαχίαν, οὐδὲ νὰ δεχθῇ τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα εἰς τὸ Κράτος του, οὕτω θέλετε μᾶς προσφέρει δύο ὑπηρεσίας, περὶ τῶν ὁποίων θέλομεν εἶσθαι ὑπόχρεοι εἰς ὑμᾶς· ἐὰν ὁ ἐκλέκτωρ ἐκπληρώσῃ τὰς προτάσεις μας, ἠμπορεῖτε νὰ τῷ ὑποσχεθῆτε ὅτι θέλομεν φέρει τὸ πρὸς αὐτὸν ἀνῆκον σέβας ἐν

»πολέμω, καὶ θέλομεν περιποιηθῆ αὐτὸν ἐν καιρῷ εἰρήνης.» Ἡ Πρωσσία εὐχαρίστως ἐδέχθη τοὺς λόγους τοῦ πρώτου ὑπάτου, καὶ ὑπεσχέθη τὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν καθ' ὅσον ἐξηρτᾶτο παρ' αὐτῆς.

Ὁ Ναπολέων, διαθέσας τοιουτοτρόπως τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Γαλλίας, προπαρεσκευάζετο διὰ τὴν μέλλουσαν ἐκστρατείαν· πρὶν δὲ πραγματοποιήσῃ αὐτὴν, ἐπεχειρίσθη νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἡσυχίαν εἰς τὴν Βανδέαν. Ἐπὶ τούτῳ μετέφερεν ἐκεῖ ἑξήκοντα χιλιάδας στρατεύματα, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ὁποίων ἠναγκάσθη νὰ πέμψῃ καὶ τὸν ἐν τῇ πρωτευούσῃ φρουροῦντα στρατὸν, διατηρῶν ἐν αὐτῇ ὡς φρουρὰν μόνον 2,500 στρατιώτας. Ὁ Ναπολέων ἐτόλμησε νὰ ἀφήσῃ ἀφρούρητον τὴν πρωτεύουσαν, διὰ νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἰσχύν του εἰς τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον, τὸ ὁποῖον ἔλεγεν ὅτι ἡ κυβέρνησις τοῦ πρώτου ὑπάτου δὲν εἶναι ἰσχυροτέρα τῶν προλαβουσῶν ἐπαναστατικῶν κυβερνήσεων. Τούτου ἕνεκεν ἐδημοσίευσε συγκριτικὸν πίνακα τῶν ἐν Λονδίνῳ καὶ ἐν τοῖς Παρισίοις φρουρούντων στρατευμάτων, καὶ ἀπεδείκνυεν ὅτι εἰς μὲν τὸ Λονδῖνον ἐφρούρουν 14,000 στρατιῶται, εἰς δὲ τοὺς Παρισίους 2,300, οἵτινες μόλις ἐξήρκουν νὰ χορηγῶσι φύλακας εἰς τὰ δημόσια καταστήματα, ὥστε μόνον τὸ ὄνομα τοῦ Ναπολέοντος ἐφρούρει τοὺς Παρισίους.

Ὁ στρατὸς οὗτος, μεταβὰς εἰς τὴν Βανδέαν καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἐπαναστατικὰς ἐπαρχίας, ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν ἀποκατέστησε τὴν εἰρήνην καὶ τὴν τάξιν εἰς τοὺς κατοίκους. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπαναστατῶν κατέθεσαν τὰ ὅπλα, ἀπολαύσαντες πλήρη ἀμνηστείαν, οἱ δὲ μὴ θελήσαντες, ἠφανίσθησαν ὁλοσχερῶς. Ὁ πρῶτος ὕπατος, θέλων νὰ οἰκειωθῶσι μετὰ τῆς κυβερνήσεώς του οἱ περιφημότεροι ἀρχηγοὶ τῶν στασιαστῶν, ἐπέτρεψεν εἰς τούτους νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς αὐτόν· τινὲς μάλιστα ἔγειναν δεκτοὶ εἰς τὸν στρατὸν καὶ εἰς τὰ δημόσια ἐπαγγέλματα, οἱ δὲ μὴ θελήσαντες ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Οἱ βασιλικοὶ, παρατηροῦντες ὅτι ὁ πρῶτος ὕπατος ἐνισχύεται καθ' ἑκάστην, μάλιστα δὲ μετὰ τὴν ἐντελῆ ἀποκατάστασιν τῆς ἐσωτερικῆς ἡσυχίας τῆς Γαλλίας καὶ τὴν ἐπιψήφισιν ὅλων τῶν νομοσχεδίων του παρὰ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων διὰ μεγίστης πλειονοψηφίας, ἤρχισαν νὰ προσβάλλωσιν αὐτὸν διὰ τοῦ τύπου. Ὁ Ναπολέων, ὅστις εἶχε φυσικὴν ἀπέχθειαν τόσον εἰς τὰς φωνασκίας τοῦ τύπου, καθὼς καὶ εἰς τὰς ματαίας συζητήσεις τῆς βουλῆς, ὑπέβαλε νομοσχέδιον εἰς τὰ νομοθετικὰ σώ-

ματα, τὸ ὁποῖον ἐπιψηφισθὲν σχεδὸν παμψηφεὶ, κατήργησε πολλὰ περιοδικὰ φύλλα, καὶ ἀφῆκε μόνον δεκατρία, τὰ ὁποῖα ἔλαβον τὸ προνόμιον νὰ ἐκδίδωνται· ἀλλὰ καὶ ταῦτα μετὰ πολλῶν περιορισμῶν, ἐπὶ ποινῇ παύσεως, ἐὰν ἐδημοσίευον ἄρθρα κατὰ τοῦ συντάγματος, τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ξένων Δυνάμεων, φιλικῶν τε καὶ μή. Ὁ περὶ τύπου νόμος οὗτος ἴσχυε μέχρι τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς γενικῆς εἰρήνης.

Ὁ Ναπολέων, πρὶν ἢ ἐκστρατεύσῃ, ἠθέλησε νὰ μετοικήσῃ εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Κεραμεικῶν, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἰσχυρὰ κυβέρνησις θέλει ἀντικαταστήσει τὴν ἀναρχίαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πρᾶξις αὕτη ἐθεωρήθη τολμηρὰ, ἠθέλησε νὰ διασκεδάσῃ τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων, ἐκδώσας τὴν ἀκόλουθον διακήρυξιν διὰ τὴν πρὸ ὀλίγου συμβᾶσαν ἀποβίωσιν τοῦ Βασιγκτῶνος.

«Ὁ Βασιγκτὼν ἀπεβίωσεν! Ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ ἐπολέμησε »κατὰ τῆς τυραννίας, καὶ ἐστερέωσε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς »πατρίδος του· τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ θέλει εἶσθαι διὰ παν»τὸς προσφιλὲς εἰς τὸν γαλλικὸν λαὸν, καθὼς καὶ εἰς πάντα »ἐλεύθερον ἄνδρα· ἰδίως δὲ εἰς τοὺς Γάλλους στρατιώτας, οἵτι»νες, ὡς ἐκεῖνος καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ στρατιῶται, πολεμοῦν διὰ »τὴν ἰσότητα καὶ ἐλευθερίαν».

Ἐπομένως διέταξε νὰ πενθηφορήσωσι τὰ στρατεύματα ἐπὶ δέκα ἡμέρας· εἰς δὲ τὸν ναὸν τῶν ἀπομάχων, τὸν ἐπονομασθέντα καὶ ναὸν τοῦ Ἄρεως, ἔγεινε λαμπρὰ τελετὴ, ὅπου παρουσιάσθησαν ὅλαι αἱ κυριευθεῖσαι ἐχθρικαὶ σημαῖαι, καὶ ἐξεφωνήθη ἐπιτάφιος λόγος διὰ τὸν Βασιγκτῶνα.

Ταῦτα πάντα ἐγένοντο διὰ τὴν μεταβασιν τῶν τριῶν ὑπάτων εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Κεραμεικῶν, καὶ οὐχὶ ὅτι ὁ Ναπολέων ἐπίστευεν ὅτι ἡ δημοκρατία τῶν Ἀμερικανῶν ἐδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν· διότι οὗτος ἦτο πεπεισμένος ὅτι, διὰ νὰ κυβερνήσῃ τὴν Γαλλίαν, ἔπρεπε νὰ ἦναι βασιλεὺς ἢ αὐτοκράτωρ. Προσέτι, πρὶν ἢ μετοικήσῃ, ἐπεσκεύασε τὰ ἀνάκτορα ταῦτα· τὴν δὲ στοὰν τῆς Ἀρτέμιδος ἐστόλισε μὲ τὰς προτομὰς τῶν κατὰ τὴν φαντασίαν του μεγάλων ἀνδρῶν, παλαιῶν τε καὶ νέων, ὡς τοῦ Δημοσθένους, Ἀλεξάνδρου, Ἀννίβα, Σκιπίωνος, Βρούτου, Κικέρωνος, Καίσαρος, Γουστάβου Ἀδόλφου, Τουρέννου, Κονδὲ, μεγάλου Φριδερίκου, Εὐγενίου, στρατάρχου Σάξου, Βασιγκτῶνος, Μιραβὼ καὶ λοιπῶν ἡρώων καὶ ῥητόρων ὑπερασπιστῶν τῆς ἐλευθερίας.

Τὴν 19 Φεβρουαρίου ὁ πρῶτος ὕπατος μετέβη μετὰ τῶν δύο ἄλλων ὑπάτων εἰς τὰ νέα ἀνάκτορα, συνωδευμένος μετὰ

μεγάλης πομπῆς· ὁ δὲ λαὸς ὑπεδέχθη αὐτὸν δι' ἐπευφημιῶν. Φθάσας ἐκεῖ, ἐπεθεώρησε τὰ στρατεύματα· διαβαίνων δὲ ἔμπροσθεν παλαιῶν σημαιῶν τινων, αἵτινες ἦσαν ἐφθαρμέναι παρὰ τῶν βολῶν, ἐσαμάτησε καὶ τὰς ἐχαιρέτησεν, οἱ δὲ στρατιῶται ἐπευφήμησαν αὐτόν· ἐπομένως ἐδέχθη ὅλας τὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς ἀρχάς.

Ἐκ τῶν δύο ἄλλων ὑπάτων μόνον ὁ Λεβρύνος ἠθέλησε νὰ κατοικήσῃ ἐκεῖ· ὁ δὲ Καμβασαρὲς εἶπεν εἰς τὸν πρῶτον ὕπατον ὅτι κακῶς ἔπραξε νὰ κατοικήσῃ εἰς ἀνάκτορα, τὰ ὁποῖα ποτὲ θέλει ἐγκαταλείψει.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ναπολέων ἐκανόνισε τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ παλατίου ὡς ἑξῆς· τὸν μὲν Βυζενέχον, σύμβουλον τῆς ἐπικρατείας, διώρισεν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ παλατίου, τὸν δὲ ὑπασπιστήν του Δυρόκον, ἐπὶ τῶν ὑποδοχῶν καὶ τελετῶν. Ἐκάστην δεκαπενθημερίαν τοῦ μηνὸς ἐδέχετο τὸ διπλωματικὸν σῶμα· πᾶσαν δεκαμερίαν εἰς προσδιωρισμένας ἡμέρας καὶ ὥρας ἐδέχετο τοὺς γερουσιαστὰς, τὰ μέλη τοῦ Νομοθετικοῦ σώματος, τῆς Βουλῆς· καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου· οἱ δὲ ὑπάλληλοι παρουσιάζοντο εἰς αὐτὸν διὰ τῶν σχετικῶν ὑπουργῶν των. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν τὸ διπλωματικὸν σῶμα, κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν εὐρωπαϊκῶν αὐλῶν, τὸ ὁποῖον ἐπομένως παρουσιάσθη καὶ εἰς τὴν σύζυγόν του.

Πᾶσαν πενθημερίαν ὁ Ναπολέων ἐπεθεώρει τὰ ἐκ τῆς πρωτευούσης διαβαίνοντα καὶ ἀπερχόμενα εἰς τὰ μεθόρια στρατεύματα. Ἐνταῦθα ἔβλεπεν ὁ λαὸς τὸν πρῶτον ὕπατον, ὅστις ἦτον ἰσχνὸς, ὠχρὸς καὶ προσκυμμένος εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἵππου του, εἴλκυε τὴν συμπάθειαν, καὶ ἐξέπληττε συγχρόνως πάντα ἕκαστον διὰ τοῦ ὡραίου καὶ σοβαροῦ χαρακτῆρός του καὶ διὰ τῆς κακῆς καταστάσεως τῆς ὑγείας του, ἥτις ἐπροξένει ἀνησυχίαν εἰς τὸν λαόν· διότι οὐδέποτε ἡ συντήρησις ἀνθρώπου ἐστάθη τοσοῦτον ἐπιθυμητή.

Μετὰ τὰς ἐπιθεωρήσεις ταύτας τῶν στρατευμάτων, οἱ ἀξιωματικοὶ προσεκαλοῦντο εἰς τὸ γεῦμά του· ἐπίσης προσεκάλει εἰς γεῦμα καὶ τοὺς πρέσβεις τῶν ξένων Δυνάμεων, τὰ μέλη τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, τὰς πολιτικὰς, δικαστικὰς καὶ στρατιωτικὰς ἀρχὰς, καθὼς καὶ πάντα ὑπάλληλον. Ἡ τράπεζά του δὲν ἦτο μὲν πολυτελὴς, ἀλλ' ἦτον εὐπρεπισμένη καὶ κόσμιος. Εἰς δὲ τὴν αὐλήν του δὲν ὑπῆρχον οὔτε κυρίαι τῆς τιμῆς, ἀλλ οὔτε θαλαμηπόλοι· μόνον δὲ ἡ παλαιὰ καὶ ἀλλόκοτος ἐνδυμασία τοῦ Διευθυντηρίου διετηρεῖτο εἰσέτι, κατὰ τὰ ἄλλα ὅμως

ὑπῆρχεν εἰς τὸ παλάτιον τάξις καὶ σιωπή. Ἅπαντες οἱ εἰσερχόμενοι ἐν αὐτῷ ἐθαύμαζον τὸν ἔκτακτον τοῦτον ἄνδρα, ὅστις ἐξετέλεσε τόσα μεγάλα ἔργα, καὶ ὅστις ὑπέσχετο νὰ ἐκτελέσῃ μεγαλήτερα· ὅλοι δὲ προσεῖχον εἰς τὰς ἐρωτήσεις του, καὶ ἀπεκρίνοντο μὲ πολὺ σέβας.

Τὴν ἐπαύριον τῆς ἐν τῷ Κεραμεικῷ μετοικήσεώς του, ὁ Ναπολέων, διατρέχων τὰ ἐν αὐτῷ δωμάτια μετὰ τοῦ ἰδιαιτέρου του γραμματέως Βουρριέννου, εἶπεν αὐτῷ· «Αἰ, Βουρριέννε, ἰδοὺ εἴμεθα ἐν τῷ Κεραμεικῷ!... ἤδη πρέπει νὰ μένωμεν ἐδῶ.»

Ματαιωθεισῶν τῶν πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης μεγάλων προσπαθειῶν τοῦ Ναπολέοντος, ἤρχισαν δραστηρίως αἱ προπαρασκευαὶ τοῦ πολέμου, ὅστις, θεωρούμενος παρὰ πάντων ὡς νομιμώτατος, ἀπέβη καὶ ὁ ἐνδοξότερος κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν.

Ἡ Αὐστρία, καίτοι ἐγκαταλειφθεῖσα παρὰ τῆς Ῥωσσίας, ἀλλὰ συμμαχήσασα μετὰ τῆς Βαυαρίας, Βυρτεμβέργης καὶ λοιπῶν γερμανικῶν Κρατῶν, καὶ παρασυρομένη παρὰ τῆς Ἀγγλίας, ἥτις ὑπέσχετο πᾶσαν συνδρομὴν, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν συμφερόντων της, νομίζουσα ὅτι ἡ Γαλλία ἐξαντληθεῖσα, ὡς ἐπὶ τοῦ Διευθυντηρίου, ἐκ τοῦ πολυχρονίου πολέμου, δὲν θέλει δυνηθῇ νὰ ἀνθέξῃ εἰς νέαν ἐκστρατείαν. Ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, ὁ διοικῶν τὸν κατὰ τὸν Ῥῆνον αὐστριακὸν στρατὸν, καὶ ὅστις ὑπερεῖχε κατά τε τὴν στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν καὶ φρόνησιν τῶν λοιπῶν στρατηγῶν τῆς Αὐστρίας παρέστησεν εἰς τὴν αὐλήν του εἰς ποῖον κίνδυνον ἤθελεν ἐκτεθῇ ὁ ὑπ' αὐτὸν στρατὸς ἀντιταττόμενος εἰς τοιοῦτον ἀντίπαλον, ὡς τὸν Βοναπάρτην· ἀλλ' ἡ αὐλὴ τῆς Αὐστρίας εἰς ἀπάντησιν τῶν φρονίμων καὶ μετρίων τούτων παρατηρήσεών του, ἀφήρεσε παρ' αὐτοῦ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ καὶ τὴν ἀνέθεσεν εἰς τὸν Βαρῶνον Κράϋ, στρατηγὸν ἀνδρεῖον, ἱκανὸν καὶ ἔμπειρον. Ὁ αὐστριακὸς οὗτος στρατὸς συνέκειτο ἐξ 150 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐξ ὧν 30 χιλιάδες ἐφύλαττον τὰ φρούρια, αἱ δὲ 120 χιλιάδες ἦσαν πρὸς μάχην μὲ ἀξιόλογον πυροβολικὸν καὶ ἱππικόν. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἡ Αὐστρία εἶχεν ἕτερον ἰσχυρὸν στρατὸν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Βαρῶνος Μέλα, συγκείμενον ἐξ 120 χιλιάδων ἀνδρῶν. Ὁ δὲ ἀγγλικὸς στόλος, παραπλέων τὴν Μεσόγειον, ὑπέσχετο νὰ ἀποβιβάσῃ εἰς τὴν Τολώνην ἐπικουρικὸν στράτευμα ἐξ Ἄγγλων καὶ μεταναστατῶν Γάλλων. Οὕτως ὅλος ὁ συμμαχικὸς στρατὸς συνέκειτο ἐκ 300 χιλιάδων σχεδὸν ἀνδρῶν, ἐξ ὧν 150 χιλιάδες ἔμενον παρὰ τὸν Ῥῆνον, 120 χιλιάδες ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ 30 χιλιάδες εἰς Μαόν· τὸ τελευταῖον τοῦτο σῶμα

βοηθούμενον παρὰ τῶν Ἄγγλων ἔμελλε νὰ διαταράξῃ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Γαλλίας. Ἡ Αὐστρία, διαιροῦσα εἰς δύο τμήματα τὸν στρατόν της καὶ τοποθετοῦσα αὐτὰ οὕτως, ὑπέπεσεν εἰς ὀλέθρια σφάλματα· διότι οἱ στρατοὶ οὗτοι διεχωρίζοντο διὰ τῶν ἑλβετικῶν Ἄλπεων τοιουτοτρόπως, ὥστε διεκόπτετο πᾶσα μεταξὺ αὐτῶν συγκοινωνία. Προσέτι νομίζουτα ὅτι ἐν καιρῷ χειμῶνος ἦτον ἀδύνατον νὰ διαβῇ ἐκ τῶν Ἄλπεων ὁ γαλλικὸς στρατὸς διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, παρημέλησε νὰ φυλάξῃ τὰς εἰσόδους αὐτῶν, χωρὶς νὰ σκεφθῇ ὅτι ἀπέναντι τολμηροῦ καὶ ἀποφασιστικοῦ στρατηγοῦ, ὡς τοῦ Ναπολέοντος, δὲν ὑπάρχουν φραγμοί, ὡς μὴ ἐμποδιζομένου τούτου οὔτε ὑπὸ ποταμῶν, οὔτε ὀρέων, οὔτε παγετῶν.

Ὁ δὲ Ναπολέων ἐπενόησε πρόθεσιν, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε στρατιωτικὸς νοῦς διελογίσθη· ἀλλ' ἡ ἐκτέλεσις ἐνομίζετο ἰδανική, διότι παρουσιάζοντο ἄπειρα προσκόμματα. Κατ' ἀρχὰς ἔπρεπε νὰ διοργανισθῶσιν οἱ κατὰ τὸν Ῥῆνον καὶ Ἰταλίαν στρατοί, νὰ συστηθῇ ἐφεδρεία τοῦ στρατοῦ, καὶ νὰ διαβῶσι τὰ γαλλικὰ στρατεύματα τὸν Ῥῆνον καὶ τὰς Ἄλπεις· τὸ δὲ στρατήγημα τοῦτο ἐθεωρεῖτο ὡς τεράστιον ἔργον τῆς στρατιωτικῆς τέχνης. Τούτων ἕνεκεν ὁ Ναπολέων ἐν πρώτοις ἐφρόντισε νὰ στρατολογήσῃ διὰ νόμου 100 χιλιάδας νέους· διότι ὁ γαλλικὸς στρατός, ἐλαττωθεὶς ἐκ τῆς λειποταξίας καὶ τοῦ πολέμου, κατήντησεν εἰς 250 χιλιάδας ἄνδρας. Ἀλλ' ἅπαντες, ὄντες καλῶς ἐξησκημένοι εἰς τὰ πολεμικὰ ἔργα, καίτοι ἐνωθέντες μετὰ 100 χιλιάδων νεοσυλλέκτων, ἀπετέλουν στρατὸν ἰσχυρὸν, ἐξ οὗ οἱ μὲν ἀδύνατοι καὶ ἀγύμναστοι διωρίσθησαν νὰ φρουρῶσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν, οἱ δὲ ἱκανοὶ, δι' ἐκστρατείαν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ δυσκολώτερον πάντων εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ στρατοῦ, καὶ τὸ ὁποῖον προξενεῖ πολλὴν βραδύτητα, εἶναι ὁ ὀργανισμὸς τοῦ πυροβολικοῦ, ὁ Ναπολέων διώρισε δύο πεπαιδευμένους ἀξιωματικοὺς, τὸν Μαρμῶντα καὶ τὸν Γασσένδην, νὰ παρασκευάσωσιν 60 πυρόβολα τοῦ πεδίου.

Μέχρι δὲ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης αἱ ἅμαξαι τοῦ πυροβολικοῦ ἦσαν ἰδιωτικαὶ, ὁδηγούμεναι παρ' ἀνθρώπων τοῦ συμφέροντος καὶ οὐχὶ τῆς τιμῆς· οὗτοι ἐν καιρῷ κινδύνου, κόπτοντες τὰ προσχοίνια, ἔφευγον ἐγκαταλιμπάνοντες τὰ πυρόβολα εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Ναπολέων ἐσκέφθη ὀρθῶς ὅτι, οἱ ὁδηγοῦντες τὰ πυρόβολα ἐν τῇ μάχῃ, ἐπειδὴ ὑπηρετοῦν ὡς καὶ οἱ πυροβολισταὶ καὶ ἐκτίθενται ἐπίσης καὶ οὗτοι εἰς τὸν κίνδυνον, πρέπει νὰ ἔχωσι στρατιωτικὸν φρόνημα, ἐσχημάτισε σῶμα

ζευγιτῶν, συγκείμενον ἐκ 12 χιλιάδων ἀνδρῶν. Ἡ μεταρρύθμισις αὕτη τοῦ πυροβολικοῦ ἐπέφερε μετὰ ταῦτα ἀξιολογώτατα ἀποτελέσματα εἰς τὰς μάχας. Ἀλλ' ἐπειδὴ τό τε πυροβολικὸν καὶ ἱππικὸν ἐστερεῦντο ἵππων, ὁ Ναπολέων, μὴ ἔχων εὐκαιρίαν νὰ κάμῃ νέας ἱππωνείας, ἔλαβε παρὰ τῶν ἐν τῇ Γαλλίᾳ εὑρισκομένων ἰδιωτικῶν ἵππων ἕνα ἐπὶ τῶν τριάκοντα

Μετὰ ταῦτα ὁ Ναπολέων διήρεσεν ὅλον τὸν γαλλικὸν στρατὸν ὡς ἑξῆς· εἰς τὸν κατὰ τὸν Ῥῆνον στρατὸν διοικούμενον παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Μορώ· εἰς τὸν κατὰ τὴν Ἰταλίαν, παρὰ τοῦ Μασσένα· εἰς τὸν τῆς ἐφεδρείας, παρ' αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸν τῆς φρουρᾶς τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Γαλλίας. Καὶ τὸν μὲν πρῶτον ἐνίσχυσε καθ' ὅλα, ἐπαυξάνων αὐτὸν εἰς 130 χιλιάδας ἄνδρας, ἅπαντας παλαιοὺς στρατιώτας· εἰς τὸν δεύτερον, ὅστις συνέκειτο ἐκ 36 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐξαπέστειλε μόνον τροφὰς καὶ πολεμεφόδια, χωρὶς νὰ τὸν ἐνισχύσῃ· τὸν τρίτον, συγκείμενον ἐξ 100 χιλιάδων ἀνδρῶν, ὠργάνιζε μυστικῶς, οὐχὶ διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐφεδρεία τοῦ στρατοῦ, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλοῦντες οἱ Ἄγγλοι κατεγέλων τὸν Ναπολέοντα μὲ γελοιογραφίας, παριστάνοντες ἀπόμαχον μ' ἕνα πόδα τεῖνοντα χεῖρα εἰς μειράκιον· ἀλλὰ διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν κατὰ τοῦ στρατηγοῦ Μέλα· τὸν δὲ τελευταῖον στρατόν, συγκείμενον ἐκ στρατιωτῶν ἀποθέμων καὶ νεοσυλλέκτων, διώρισε νὰ φρουρῇ ἐντὸς τῆς Γαλλίας.

Ἐντοσούτῳ κατὰ τὸν Ἀπρίλιον ὁ στρατηγὸς Μέλας προσέβαλεν εἰς τὴν Γένουαν καὶ τὸ Ἀπεννῖνον μετὰ 70 χιλιάδων Αὐστριακῶν τὸν ἐν Ἰταλίᾳ γαλλικὸν στρατόν, καὶ ἐδιχοτόμησεν αὐτόν. Ὁ στρατηγὸς Μασσένας ἔσφαλε μεγάλως, μὴ ἐκτελέσας ἐγκαίρως τὰς πρὸς αὐτὸν ὁδηγίας τοῦ πρώτου ὑπάτου, τῶν ὁποίων τὸ ἐμπεριεχόμενον ἦτο τὸ ἑξῆς· «Πρόσεχε νὰ μὴ »διατηρῇς ἐκτεταμένην γραμμήν· ἔχε ὀλίγα στρατεύματα εἰς »τὰς Ἄλπεις, ὅπου ἡ χιὼν ἐμποδίζει τὸν ἐχθρόν· κατάλιπε μι»κρὰ ἀποσπάσματα εἰς τὴν Νίκαιαν καὶ εἰς τὰ πέριξ φρούρια· »διατήρησε τὰ τέσσαρα πέμπτα τοῦ στρατοῦ σου εἰς τὴν Γέ»νουαν καὶ εἰς τὰ πέριξ αὐτῆς, διότι ὁ ἐχθρὸς θέλει σὲ προσ»βάλει εἰς τὴν Γένουαν καὶ τὴν Σαβαυδίαν, καὶ πιθανὸν »συγχρόνως καὶ εἰς τὰ δύο ταῦτα μέρη· ἀπόφευγε νὰ ἀντικρού»σῃς τὴν μίαν ἐξ αὐτῶν τῶν προσβολῶν, καὶ πρόσβαλε μ' ὅλας »σου τὰς δυνάμεις ἓν ἐκ τῶν δύο μερῶν τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπειδὴ »δὲ ἡ τοποθεσία δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ μεταχειρισθῇ »τὸ ἱππικόν του καὶ τὸ πυροβολικόν σου, κατὰ τὰ ὁποῖα ὑπε-

»ρέχει, δὲν δύναται νὰ σὲ ἀντικρούσῃ εἰμὴ μὲ τὸ πεζικόν, τὸ »ὁποῖον εἶναι πολὺ ἀσθενέστερον τοῦ ἰδικοῦ σου, καίτοι πολυά»ριθμον. Ἔνθα διαμένεις, ἐὰν διατάξῃς καλῶς τὸν στρατόν σου, »δύνασαι μὲ 30 χιλιάδας νὰ πολεμήσῃς ἑξήκοντα· διὰ νὰ ἔλθω»σι δὲ ἐναντίον σου ἑξήκοντα χιλιάδες στρατεύματα, πρέπει »ὁ Μέλας νὰ ἔχῃ ἐννενήκοντα· προσέτι ὁ Μέλας δὲν ἔχει οὔτε »τὴν δραστηριότητά σου, οὔτε τὴν ἀγχίνοιάν σου· ὅθεν δὲν »πρέπει νὰ τὸν φοβῆσαι. Ἐὰν ἔλθῃ εἰς τὴν Νίκαιαν, ἐνῷ εἶσαι »εἰς τὴν Γένουαν, ἄφησέ τον, μὴ ταράττεσαι, διότι δὲν τολμᾷ »νὰ προχωρήσῃ, φοβούμενος μήπως ἐπιπέσῃς κατὰ τῶν νώτων »ἢ τῶν πλευρῶν του.»

Διὰ τῶν ὁδηγιῶν τούτων ὁ Ναπολέων προέθετο νὰ ἐπασχολῇ τὸν ἐχθρὸν εἰς τὸ μέρος τοῦτο. Ἀλλ' ὁ Μασσένας, μὴ ἐκτελέσας τὴν πρόθεσιν ταύτην, διότι δὲν ἐνόησε τὸν ὑψηλὸν σκοπὸν αὐτῆς, προκατελήφθη αἴφνης, τὴν 5 Ἀπριλίου, παρὰ τοῦ Μέλα, καὶ ἐπολιορκήθη εἰς τὴν Γένουαν μετὰ μέρους τοῦ στρατοῦ του, διαχωρισθεὶς παρὰ τοῦ λοιποῦ.

Εἰς δὲ τὸν στρατηγὸν Μορὼ, ὅστις, ὡς ἔχων πολυάριθμον καὶ ἰσχυρὸν στρατόν, ἔπρεπε νὰ προσβάλῃ αἴφνης τὸν αὐστριακὸν στρατόν, νὰ διαχωρήσῃ αὐτὸν ἐκ τῆς Βαυαρίας καὶ νὰ τὸν ἀποκλείσῃ μεταξὺ τοῦ Δανουβίου καὶ τοῦ Ῥήνου, ὁ Ναπολέων ἔδωκεν ὁδηγίας αὐτῷ νὰ διαβῇ τὸν Ῥῆνον πρὸς ἓν μόνον μέρος πλησίον τῆς Κωνσταντίας· πρόθεσις τολμηροτάτη καὶ δυσκολωτάτη, καθότι προέκειτο 100 χιλιάδες ἄνδρες μεθ' ὅλου τοῦ ὑλικοῦ τοῦ πολέμου νὰ διαβῶσιν ἀθρόως τὸν Ῥῆνον ἀπέναντι ἰσχυροῦ ἐχθροῦ.

Ἡ πρόθεσις αὕτη τοῦ Ναπολέοντος ἐτάραξε τὴν ψυχρὰν καὶ δειλὴν κεφαλὴν τοῦ Μορὼ, ὅστις, ἀσυνείθιστος νὰ ἐκτελῇ τοιαύτας τολμηρὰς πράξεις, ἐφοβεῖτο μήπως ὁ στρατηγὸς Κράϋ προλάβῃ αὐτὸν, ἐνῷ ἤθελε διαβαίνει τὸν Ῥῆνον ὁ στρατός του, καὶ ἐπομένως ῥίψει αὐτὸν εἰς τὸν ποταμόν. Τούτου ἕνεκα δὲν ἐπείθετο ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὁδηγιῶν τοῦ Ναπολέοντος, νομίζων ἀσφαλέστερον νὰ διαβῇ τὸν Ῥῆνον εἰς τέσσαρα διάφορα μέρη, καὶ ἐπομένως νὰ ἐκτελέσῃ τὴν πρόθεσιν ταύτην. Παρατηρητέον δὲ ὅτι ἡ μὲν πρόθεσις τοῦ Μορὼ, ὡς πρόθεσις ἀνδρὸς πολὺ μετρίου καὶ κανονικοῦ, ἐφαίνετο φρονιμωτέρα, ἀλλ ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς· διότι εἶναι ὁμολογούμενον ὅτι πάντοτε ἡ ἐκτέλεσις ἀναπληροῖ τὸ πᾶν, καθότι ἐνίοτε ἡ κακίστη πρόθεσις καλῶς ἐκτελουμένη ἐπιφέρει αἴσια ἀποτελέσματα, καὶ τἀνάπαλιν ἡ καλλίστη. Ὅθεν ὁ Μορὼ ἐπέμενεν εἰς

τὰς ἰδέας του· ὁ δὲ Ναπολέων διὰ νὰ καταπείσῃ αὐτὸν, διότι δὲν ἐπεθύμει νὰ τὸν δυσαρεστήσῃ, προσεκάλεσε τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐπιτελῶν αὐτοῦ, τὸν στρατηγὸν Δεσσόλον, ἄνδρα νουνεχῆ καὶ ἱκανὸν νὰ ὑπηρετῇ μεταξὺ δύο δυνατῶν καὶ ὀργίλων ἀνδρῶν, καὶ ἔχοντα τὴν ἐπιθυμίαν νὰ συμβιβάζῃ τοὺς ἀνωτέρους του, ἀντὶ νὰ τοὺς παροξύνῃ ὡς γίνεται συνήθως· εἰς τοῦτον ὁ πρῶτος ὕπατος ὡμίλησε περὶ τῆς προθέσεώς του. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Δεσσόλος ἐσυμβούλευσε τὸν Ναπολέοντα νὰ δεχθῇ τὴν πρόθεσιν τοῦ Μορῶ, λέγων πρὸς αὐτόν· «Ἡ πρόθεσίς σου εἶναι »ἀνωτέρα, ἀποφασιστικωτέρα, καὶ πιθανὸν βεβαιοτέρα τῆς προ»θέσεως τοῦ Μορῶ· ἀλλὰ δὲν ἁρμόζει εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἐκτε»λεστοῦ αὐτῆς. Ὁ πρὸς τὸν πόλεμον τρόπος σου εἶναι καλή»τερος πάντων· ἀλλὰ καὶ ὁ Μορῶ ἔχει τὸν ἰδικόν του, ὅστις »εἶναι ὑποδεέστερος μὲν τοῦ ἰδικοῦ σου, μ' ὅλον τοῦτο εἶναι ἄ»ριστος. Ἄφησέ τον νὰ ἐνεργῇ, διότι θέλει ἐνεργήσει καλῶς, »ἴσως βραδέως μέν, ἀλλ' ἀσφαλῶς· θέλει δὲ σοὶ παρέξει τοι»αῦτα ἀποτελέσματα, ὁποῖα ἐπιθυμεῖς πρὸς ἔκβασιν τῆς γενικῆς »προθέσεώς σου. Ἐὰν ὅμως θελήσῃς νὰ τῷ ἐπιβάλῃς τὰς ἰδέας »σου, θέλεις φέρει αὐτὸν εἰς ἀπορίαν, καὶ μάλιστα, δυσαρεστῶν »αὐτὸν, θέλεις ἀπυτύχει τὸ πᾶν παρ' αὐτοῦ, ἐνῷ θέλεις νὰ »ἀπολαύσῃς πολλά.» Ὁ Ναπολέων γινώσκων καλῶς τοὺς ἀνθρώπους, ὡς ἐγίνωσκε τὴν πολεμικὴν τέχνην, καὶ ἐκτιμῶν τὴν γνώμην τοῦ στρατηγοῦ Δεσσόλου, ἀπήντησεν αὐτῷ· «Ἔχει δί»καιον ὁ Μορῶ, εἶναι ἀνίκανος νὰ ἐννοήσῃ καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν »ὑπ' ἐμοῦ διανοηθεῖσαν πρόθεσιν. Ἂς πράξῃ ὅπως θέλει, ἀρκεῖ »νὰ ἀποδιώξῃ τὸν Κραῦ πέραν τῆς Οὔλμης καὶ τῆς Ῥατισβῶ»νος, καὶ ἐπομένως νὰ πέμψῃ τὴν δεξιάν του πτέρυγα πρὸς τὴν »Ἑλβετίαν. Τὴν πρόθεσιν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐννοεῖ καὶ δὲν τολ»μᾷ νὰ ἐκτελέσῃ, θέλω ἐκτελέσει αὐτὸς ἐγὼ εἰς ἕτερον μέρος· »ὅ, τι λοιπὸν αὐτὸς δὲν τολμᾷ νὰ ἐκτελέσῃ εἰς τὸν Ῥῆνον, »θέλω τὸ ἐκτελέσει ἐγὼ εἰς τὰς Ἄλπεις· θέλει δὲ λυπηθῇ ἴσως »μετά τινα καιρὸν διὰ τὴν δόξαν τὴν ὁποίαν μὲ ἀφίνει.» Οἱ ἐμβριθεῖς καὶ προφητικοὶ οὗτοι λόγοι τοῦ Ναπολέοντος μετ' οὐ πολὺ ἠλήθευσαν.

Μαθὼν τὰ ἐν Ἰταλίᾳ διατρέχοντα ὁ πρῶτος ὕπατος, διέταξε τὸν Μορῶ νὰ ἀρχίσῃ τὰς ἐχθροπραξίας· οὗτος δὲ διέβη, τὴν 25 Ἀπριλίου, τὸν Ῥῆνον εἰς τέσσαρα διάφορα μέρη κατὰ τὴν πρόθεσίν του. Μετὰ πολλὰς δὲ αἱματηρὰς μάχας, καθ' ἃς ἐξέθεσε τὸν στρατόν του, ὡς ἐκ τῆς μεγάλης βραδύτητος τῶν κινήσεών του καὶ τῆς διαμελίσεως τῶν στρατευμάτων του, κα-

τεδιώχθησαν οἱ Αὐστριακοὶ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πρώτου ὑπάτου· ἀλλὰ χάρις εἰς τὴν ἱκανότητα τοῦ στρατηγοῦ Σαϊντ-Σὺρ, μετὰ τοῦ ὁποίου ὁ Μορὼ πάντοτε διεφέρετο· διότι ὁ Σαϊντ-Σὺρ, ὅστις ἦτον ὁ ἐμπειρότερος τακτικὸς τῆς ἐποχῆς του, δὲν ὑπέφερε νὰ ὑποτάσσηται, ἀλλ' ἤθελε νὰ ἄρχῃ. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Ναπολέων μαθὼν τὰς νίκας τοῦ Μορὼ καὶ τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ πέραν τοῦ Δανουβίου εἰς τὴν Οὔλμην, ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ μυστήριον τῆς ἐκστρατείας ταύτης. Ἔχων ἀνάγκην ὅμως ἐπαυξήσεως τοῦ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του στρατοῦ τοῦ καλουμένου *στρατοῦ τῆς ἐφεδρείας*, ἐξαπέστειλε τὸν ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν Καρνὼ πρὸς τὸν Μορώ, διὰ νὰ ἀποσπάσῃ παρὰ τοῦ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν αὐτοῦ στρατοῦ 16 χιλιάδας ἄνδρας, καὶ νὰ τοὺς πέμψῃ νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τοῦ στρατοῦ τῆς ἐφεδρείας. Ὁ Μορὼ, καίτοι δυσαρεστηθεὶς ἐκ τούτου, ἐξετέλεσεν ὅμως τὴν διαταγὴν τοῦ πρώτου ὑπάτου· ὁ δὲ Καρνὼ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἀφοῦ εἶδεν ὅτι τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο τοῦ στρατοῦ ἀνεχώρησεν εἰς τὰς Ἄλπεις.

Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων εἰργάζετο νυχθημερὸν μυστικῶς μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Βερθιέρου περὶ τῆς συγκεντρώσεως τοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐκστρατεύσοντος στρατοῦ. Τὰ διάφορα σώματα, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ συγκροτήσωσι τὸν στρατὸν τοῦτον, ἀναχωροῦντα ἀλληλοδιαδόχως ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Γαλλίας καὶ λαμβάνοντα καθ' ὁδὸν τὰ εἰς αὐτὰ ἀναγκαιοῦντα εἴδη ὁπλισμοῦ, ἱματισμοῦ καὶ ἀποσκευῆς ἤρχοντο εἰς τὰ μεθόρια, μὴ γνωρίζοντα τὴν ἀποστολήν των, διότι ἡ περὶ τούτου ἀλληλογραφία διετηρεῖτο εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ πρώτου ὑπάτου, καὶ οὐχὶ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν στρατιωτικῶν. Ἐπὶ τέλους παρασκευασθέντων πάντων, πληροφορηθεὶς ὁ Ναπολέων δι' ἀπεσταλμένου παρὰ τοῦ Μασσένα τὸν ἀποκλεισμὸν αὐτοῦ εἰς τὴν Γένουαν, καὶ τὸν ἐκεῖ ἐπαπειλούμενον κίνδυνον τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν τροφῶν, λαβὼν δὲ παρὰ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων πρεσβείας, ἀναγγελλούσας αὐτῷ τὴν θέλησιν τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους ὑπὲρ τοῦ πολέμου, ἀνέθεσεν εἰς μὲν τὸν ὕπατον Καμβασερὲν τὴν προεδρείαν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τὸ ὁποῖον παρέστη τότε τὴν κυβέρνησιν· εἰς δὲ τὸν ὕπατον Λεμβρούνον, τὴν οἰκονομίαν τοῦ Κράτους, εἰπὼν πρὸς αὐτούς· «Μένετε ἀκλόνητοι, ἐὰν »συμβῇ τι, μὴ ταράττεσθε, διότι θέλω ἐπανέλθει ὡς κεραυνὸς »διὰ νὰ καταστρέψω τοὺς αὐθάδεις, οἵτινες θέλουν τολμήσει νὰ »ἐνοχλήσωσι τὴν κυβέρνησιν.» Πρὸ πάντων δὲ παρήγγελλε τοὺς

ἀδελφούς του, ὡς ἔχοντας ἄμεσον συμφέρον εἰς τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ, νὰ πληροφορῶνται περὶ πάντων καὶ νὰ τὸν εἰδοποιῶσιν, ἐὰν πρέπῃ νὰ ἐπανέλθῃ. Ἐνῷ δὲ δημοσίως ἐκήρυξε τὴν ἀναχώρησίν του, παρήγγειλεν εἰς τοὺς συνυπάτους του καὶ εἰς τοὺς ὑπουργούς του νὰ λέγωσι μυστικῶς καὶ ἐμπιστευμένως πως πρὸς τοὺς πολυπράγμονας ὅτι ὁ πρῶτος ὕπατος ἀπῆλθε πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν ἐκστρατευόντων στρατευμάτων, καὶ ὅτι μετά τινας ἡμέρας θέλει ἐπανέλθει. Καθ' ἣν δὲ ἐσπέραν ἔμελλε νὰ ἀναχωρήσῃ, ἐγκυμμένος ἐπὶ τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου τῆς Ἰταλίας, ἐσημείονε διὰ χρωμάτων τὰ κατεχόμενα παρὰ τῶν γαλλικῶν καὶ αὐστριακῶν στρατευμάτων μέρη, λέγων εἰς τὸν γραμματέα του· «Ὁ πτωχὸς οὗτος Μέλας θέλει διαβῆ διὰ τοῦ Γωρίνου, καὶ »θέλει συγκεντρωθῆ πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν..... Ἐγὼ θέλω »διαβῆ τὸν Πάδον, καὶ θέλω τὸν ἀπαντήσει ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς »Πλακεντίας, εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Σκριβίας, καὶ θέλω τὸν πο»λεμήσει ἐδῶ, ἐκεῖ, ἐκεῖ....» Λέγων δὲ ταῦτα ἔθετεν ἐν σημείον εἰς τὸ χωρίον Ἅγιον Γυλιάνον. Μετ' οὐ πολὺ θέλει ἰδεῖ τις κατὰ πόσον ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ προέβλεπε τὰ πάντα.

Τὴν 6 Μαΐου ἀπὸ πρωΐας ὁ Ναπολέων ἀνεχώρησεν ἐκ τῶν Παρισίων, καὶ ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ὑπασπιστήν του Δυρόκον καὶ τὸν γραμματέα του Βουρριένον, ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Διῖόνα, ὅπου μείνας ὀλίγον, προσποιούμενος ὅτι ἐπιθεωρεῖ τοὺς γυμναζομένους νεοσυλλέκτους στρατιώτας διὰ νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἐχθρικῶν κατασκόπων παρακολουθούντων αὐτὸν κατὰ βῆμα, ἀπῆλθεν εὐθὺς εἰς τὴν λίμνην τῆς Γενεύης, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν πόλιν Λουκέρναν διὰ νὰ ἐξαπατᾷ ἐντελῶς τὸν ἐχθρόν, ὅστις ἐνόμιζεν ὅτι ὁ γαλλικὸς στρατὸς θέλει εἰσβάλει εἰς τὴν Γερμανίαν. Ὁ στρατηγὸς Μαρεσκότος, εἰς ὃν ἀνετέθη ἡ κατόπτευσις τῶν Ἄλπεων, καὶ ὅστις περιεμένετο ἀνυπομόνως, ἐξετάσας τὰ πρὸς διάβασιν τῶν Ἄλπεων μέρη, ἔκλεξε τὸ τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου. Παρουσιασθεὶς δὲ πρὸς τὸν Ναπολέοντα, εἶπεν αὐτῷ, ὅτι θεωρεῖ τὸ ἔργον ὡς δυσχερέστατον. Ἀλλ' οὗτος διακόψας αὐτὸν, εἶπεν· «Ἔστω δυσχερὴς ἡ διάβασις, ἀλλ' εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθῇ; —Νομίζω νὰ κατορθωθῇ μὲ πολλὰς προσπαθείας, ἀπήντησεν ὁ στρατηγὸς οὗτος.—Λοιπὸν ἂς ἀναχωρήσωμεν, εἶπε τελευταῖον ὁ Ναπολέων.— Οὕτως ἀπεφασίσθη νὰ διαβῇ ὁ στρατὸς τὰς ἐλβετικὰς Ἄλπεις, καὶ νὰ καταβῇ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐκ τεσσάρων διαφόρων μερῶν· ὁ μὲν πρῶτος ὕπατος μετὰ 40 χιλιάδων, 35 πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ καὶ 5 χιλιάδων ἱππικοῦ τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου, μέρους ἀποτόμου καὶ κεκαλυμμένου ὑπὸ παγετῶν·

δύο δὲ ἕτεροι στρατηγοί, ὁ Σαβριάνος καὶ ὁ Θουρὼ μετὰ 20 χιλιάδων ἐξ ἑτέρων τριῶν μερῶν, ἐπίσης δυσβάτων καὶ ἀκατοικήτων· τοιουτοτρόπως δὲ 40 χιλιάδες ἄνδρες μετὰ πυροβολικοῦ καὶ ἱππικοῦ ἔπρεπε νὰ διατρέξωσι δέκα ὡρῶν δρόμον, φέροντες τὰ πάντα μεθ' ἑαυτῶν.

Ὁ Ναπολέων, σκεφθεὶς ὅτι τὰ πάντα κατορθοῦνται διὰ χρημάτων, μάλιστα δὲ εὑρισκόμενος εἰς τὴν Ἑλβετίαν, ὅπου ὑπῆρχον ἄνδρες πτωχοὶ καὶ ῥωμαλέοι, ἐμίσθωσεν ὅλους τοὺς κατοίκους, ὅλας τὰς ἁμάξας καὶ ὅλους τοὺς ἡμιόνους πρὸς μετακόμισιν τροφῶν καὶ πολεμεφοδίων τοῦ στρατοῦ. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε τὰ πυρόβολα, οὔτε αἱ ἅμαξαι τοῦ πυροβολικοῦ ἦτο δυνατὸν νὰ διαβῶσι, διέταξε τὰ μὲν μικρὰ πυρόβολα νὰ καταβιβασθῶσιν ἐκ τῶν διευθετῶν· αἱ δὲ ἅμαξαι τοῦ πυροβολικοῦ νὰ ἀποσυντεθῶσι, καὶ νὰ φορτωθῶσιν ἅπαντα ἐπὶ δυνατῶν ἡμιόνων· τὰ δὲ μεγάλα πυρόβολα νὰ τεθῶσιν ἐφ' ἑλκήθρων καὶ νὰ συρθῶσι. Παρασκευασθέντων πάντων δι' ἐπιστασίας τῶν στρατηγῶν Μαρμῶντος, Μερεσκότου καὶ Γασσένδου, ὁ Ναπολέων, ἐπιθεωρήσας διὰ τὰ στρατεύματα καὶ ἐνθαῤῥύνας ταῦτα μὲ τὰς συνήθεις ζωηρὰς ὁμιλίας του, διέταξε τὴν πορείαν τοῦ στρατοῦ, ἀφοῦ ἐτακτοποίησε τὴν ἀλληλογραφίαν του μετὰ τῶν ὑπουργῶν καὶ μετὰ τῶν ἐν ἐκστρατείᾳ στρατηγῶν του· Καὶ οὗτος μὲν διέμεινεν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου, διὰ νὰ ἐξαποστέλλῃ τὰ στρατεύματα πέραν τοῦ ὄρους τούτου· εἰς δὲ τὴν ἑτέραν πλευρὰν διέμενεν ὁ στρατηγὸς Βερθιέρος, διὰ νὰ δέχηται καὶ νὰ τακτοποιῇ αὐτά.

Τὴν 15 Μαΐου, δύο ὥρας πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ὁ στρατηγὸς Λάννος, ὁ διοικῶν τὴν πρωτοπορείαν, προεπορεύθη μετὰ ἓξ συνταγμάτων. Οἱ στρατιῶται, καίτοι φέροντες πολλὰ πολεμεφόδια καὶ πολλῶν ἡμερῶν τροφὰς ἐπ' αὐτῶν, διέβαινον εὐθύμως τὰ δύσβατα καὶ ἀπότομα μέρη ταῦτα τῶν Ἄλπεων, ἐνθυμούμενοι τὴν νέαν κατάκτησιν τῆς Ἰταλίας, ἥτις ἄλλοτε τοὺς ἔθελξε καθ' ὅλα. Ἀλλὰ καθ' ὁδὸν μᾶλλον ὑπέφερον οἱ ἱππεῖς ἢ οἱ πεζοί, διότι ἐκεῖνοι ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ σύρωσι καὶ τοὺς ἵππους των. Μετὰ ὀκτὼ ὡρῶν ἐπίπονον πορείαν, ἡ πρωτοπορεία ἔφθασεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου, ὅπου οἱ μοναχοί, λαβόντες μεγάλα βοηθήματα παρὰ τοῦ πρώτου ὑπάτου, τοὺς ὑπεδέχθησαν καλῶς, δίδοντες πρὸς ὅλους ἄρτον, τυρὸν καὶ οἶνον. Ἐντεῦθεν ἀναχωρήσας ὁ στρατηγὸς Λάννος εὐθὺς κατέβη τὸ ὄρος, καὶ ἐτοποθετήθη εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ, διὰ νὰ δέχεται τὰ ἐρχόμενα στρατεύματα καὶ πολεμεφόδια· ἑκάστην δὲ ἡμέραν διέ-

βαινε μία μεραρχία. Ἀλλ' ἀπηντῶντο ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια πρὸς μετακόμισιν τοῦ ὑλικοῦ τοῦ πυροβολικοῦ· καθότι οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ ἡμίονοι αὐτῶν, καίτοι ἀδρῶς μισθωμένοι, διότι ἐλάμβανον χίλια φράγκα πρὸς μετακόμισιν ἑνὸς πυροβόλου διὰ δέκα ὡρῶν δρόμον, δὲν ἐξήρκουν πρὸς μεταφορὰν τοιούτων φορτίων· προσέτι καὶ τὰ διὰ τὰ πυρόβολα ἔλκηθρα κατεστάθησαν ἄχρηστα. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, τοῦ ὁποίου τὴν ὀξύνοιαν τίποτε δὲν διέφευγεν, ἐπενόησεν εὐθὺς πρόχειρον μέσον· διέταξε καὶ ἔκοψαν κορμοὺς ἐλάτων, ἴσους μὲ τὸ μέγεθος τῶν πυροβόλων, τοὺς ὁποίους διαχωρίσαντες εἰς δύο, ἐκοίλαινον αὐτοὺς τοιουτοτρόπως, ὥστε ἔχωνον μεταξὺ δύο κοίλων ἡμικόρμων τὸ πυρόβολον καὶ οὕτως ἔσυρον τοῦτο ἀβλαβῶς καὶ εὐκόλως. Οἱ δὲ στρατιῶται εὐχαρίστως καὶ ἄνευ πληρωμῆς κατὰ σειρὰν ἔσυρον ταῦτα· καὶ τοι δὲ ἡ αὐτὴ ἀντιμισθία τοῖς προσεφέρθη, μ' ὅλον τοῦτο δὲν τὴν ἐδέχθησαν, εἰπόντες ὅτι ἐκπληροῦν τὰ καθήκοντά των.

Διαβαινόντων οὕτω τῶν στρατευμάτων καὶ τῶν πολεμεφοδίων, ὁ πρῶτος ὕπατος διέταξε τὴν ἐπομένην ἡμέραν, 16 Μαΐου, τὸν στρατηγὸν Λάννον νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὸ Πεδεμόντιον. Οὕτως ὁ στρατὸς πορευόμενος, καταστρέφων τοὺς καθ' ὁδὸν ἐχθροὺς, μετὰ δύο ἡμέρας ἔφθασεν ἀπέναντι τοῦ φρουρίου Βάρδου, τὴν πόλιν τοῦ ὁποίου ἐκυρίευσε μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν τῶν Αὐστριακῶν· ἀλλ' ἡ ἀκρόπολις, ἥτις ἔκλειε τὴν περαιτέρω ὁδὸν τοῦ στρατοῦ, ἐφαίνετο ἀπόρθητος ὡς ἐκ τῆς ὀχυρωτάτης θέσεώς της. Ὁ στρατηγὸς Λάννος, μείνας ἐκστατικὸς εἰς τὴν θέαν τοῦ ἀπορθήτου φρουρίου τούτου, καὶ ἀπορῶν τί νὰ πράξῃ, εἰδοποίησε τὸν στρατηγὸν Βερθιέρον· οὗτος δὲ φθάσας ἐκεῖ καὶ παρατηρήσας τὸ ἀνυπέρβλητον τοῦτο ἐμπόδιον, διέταξε τὴν μὴ περαιτέρω προχώρησιν τῶν στρατευμάτων, καὶ συγχρόνως εἰδοποίησε τὸν Ναπολέοντα. Ἀλλ' ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ, τοῦ ὁποίου ἡ καρδία ἦτο πάντοτε ἀτρόμητος, καὶ ὅστις οὐδὲν ἐθεώρει ὡς πρόσκομμα τῶν ἀποφάσεών του, μαθὼν ταῦτα πάντα, εὐθὺς ἔλαβε τὸν γεωγραφικὸν χάρτην ἀνὰ χεῖράς του, καὶ παρατηρήσας αὐτὸν καλῶς, ἔπεμψεν εἰς τὸν Βερθιέρον τοιαύτας περὶ κατοπτεύσεως τοῦ φρουρίου ἀκριβεῖς ὁδηγίας, ὥστε ἔμειναν πάντες ἐκστατικοὶ πῶς, καίτοι μακρὰν τῆς θέσεως ὤν, ἐδυνήθη μόνον διά τε τῶν πληροφοριῶν καὶ τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου νὰ ἐννοήσῃ ἀκριβέστατα τὴν θέσιν ταύτην.

Μετὰ τὴν διάβασιν ὅλων τῶν στρατευμάτων ὁ Ναπολέων, συνοδευόμενος παρὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ του Δυρόκου καὶ γραμματέως του Βουρριέννου, ἀνέβη ἐπὶ ἡμιόνου, περικεκαλυμμένος δὲ μὲ ὑπό-

λευκον μανδύαν καὶ ὁδηγούμενος παρ' ἑνὸς χωρικοῦ ὡς ὁδηγοῦ, διέβαινε τὰς Ἄλπεις μὲ ἀταραξίαν ψυχῆς ὡς ἀγνώριστος περιηγητής. Καθ' ὁδὸν δὲ ὧν κατὰ πάντα εὔθυμος, ἐνεψύχονε τοὺς καθυστεροῦντας καὶ ἠσύχα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸν ὁδηγόν του περὶ τοῦ βίου του καὶ περὶ παντὸς οἰκιακοῦ ἀντικειμένου. Ὁ ἁπλοῦς οὗτος χωρικὸς, μὴ γνωρίζων ὅτι ὡμίλει μετὰ τοῦ πρώτου ὑπάτου τῆς Γαλλίας, ἀφοῦ τῷ διηγήθη τὴν εὐτελῆ κατάστασίν του, τῷ ἐξωμολογήθη μὲ κατάνυξιν ψυχῆς περὶ τῶν ἐρωτικῶν σχέσεών του μὲ μίαν γειτόνισσάν του, καὶ ὅτι οἱ γονεῖς της δὲν τὸν ἤθελον ἕνεκα τῆς πενίας του.

Ὁ Ναπολέων, διασκεδάζων οὕτω μὲ τὸν χωρικὸν, ἀνέβη τὸ ὄρος καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου, ὅπου οἱ μοναχοὶ τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἐνθουσιασμὸν, ὡς εὐεργετηθέντες παρ' αὐτοῦ. Ἅμα δὲ κατέβη τοῦ ἡμιόνου, ἔγραψεν ἓν γραμμάτιον καὶ τὸ ἐνεχείρισεν εἰς τὸν ὁδηγόν του, παραγγέλλων αὐτὸν νὰ τὸ ἐγχειρίσῃ ἀσφαλῶς εἰς τὰς χεῖρας τοῦ γενικοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ στρατοῦ. Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, ὁ χωρικὸς ἐπιστρέψας καὶ παραδώσας τὴν ἐπιστολὴν ταύτην εἰς τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ στρατοῦ, ἔμαθε μὲ ἀπορίαν του ὅτι ὁ ἐγχειρίσας αὐτῷ τὴν ἐπιστολὴν περιηγητὴς, ὡς τὸν ἐνόμιζεν, ἦτον ὁ πρῶτος ὕπατος τῆς Γαλλίας, ὅστις ἐπῴκιζεν αὐτὸν μὲ ἕνα οἶκον, μὲ ἀγροὺς καὶ τὰ μέσα διὰ νὰ νυμφευθῇ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του τὴν ἐρωμένην του. Ἡ ἀγαθοεργὸς αὕτη πρᾶξις, καίτοι συνήθης πρὸς τοὺς κατακτητὰς τῆς γῆς, γινομένη ὅμως ὁπότε ὁ Ναπολέων εἶχε τοσαύτας ἀσχολίας, δεικνύει τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τῆς ψυχῆς του. Μείνας δὲ ὀλίγας ὥρας εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου καὶ προικίσας αὐτὴν μὲ πολλὰ εἰσοδήματα, διὰ νὰ χρησιμεύωσι πρὸς περιποίησιν τῶν διαβατῶν, ἀνεχώρησε καὶ μετ' ὀλίγον ἔφθασεν εἰς τὸ φρούριον Βάρδον, ὅπου συναθροισθεὶς ὁ στρατὸς, περιέμενεν αὐτὸν, ὡς μὴ δυνάμενος νὰ προχωρήσῃ.

Ὁ Ναπολέων ἐνασχοληθεὶς εἰς τὴν κατόπτευσιν τοῦ φρουρίου τούτου, παρετήρησεν ἀκριβῶς ὅτι τῷ ὄντι ἦτον ἀπόρθητον, ὡς κατεσκευασμένον ἐπί τινος ἀποτόμου βράχου, κειμένου ἐντὸς στενοῦ τινὸς, δι' οὗ διήρχετο ἡ ὁδὸς, ἥτις ἦτο στενωτάτη καὶ ὑποκειμένη ἀμέσως εἰς τὰ πυρὰ τοῦ φρουρίου φυλαττομένου ὑπὸ ἰσχυρᾶς φρουρᾶς. Τὸ ἐμπόδιον τοῦτο ἦτο κατὰ πάντα ἀνώτερον τοῦ ὄρους τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου· διότι διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης μόνον ἔπρεπε νὰ διαβῇ ὁ στρατός· τὰ δὲ ἄλλα μέρη ἦσαν δύσβατα, ἐξ ὧν ἦτον ἀδύνατον νὰ διαβῇ τὸ πυροβολικὸν, διότι οὔτε ὑλικὸς καιρὸς ἔμεινεν, οὔτε ἀντέσχε τὸ πυροβολικὸν εἰς δευ-

τέραν ἀποσύνθεσιν. Ὁ Ναπολέων, εἰς τοιαύτην ἀμηχανίαν εὑρεθεὶς, δὲν ἐδειλίασεν· ἀλλ' ἀποπειραθεὶς ἐν πρώτοις νὰ κυριεύσῃ τὸ φρούριον καὶ μὴ δυνηθεὶς, διέταξε μέρος τοῦ πεζικοῦ νὰ διαβῇ διὰ τῶν παρακειμένων ὀρέων· ὅλος δὲ ὁ ὑπόλοιπος στρατὸς νὰ διέλθῃ διὰ νυκτὸς ἐκ τῆς στενωτάτης ταύτης ὁδοῦ, τῆς ὑποκειμένης εἰς τὸ φρούριον. Οὕτως ἤρχισεν ἡ τολμηρὰ καὶ ἐπίπονος αὕτη διάβασις τοῦ στρατοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ κρότος τῶν πυροβόλων καὶ τῶν ἵππων ἤθελε διεγείρει τὴν προσοχὴν τοῦ ἐχθροῦ, διέταξε νὰ ἐπισκευασθῇ ὅσον τὸ δυνατὸν ἡ ὁδὸς καὶ νὰ στρωθῇ δι' ἀχύρων καὶ κοπρίας· οἱ δὲ τροχοὶ τῶν ἁμαξῶν τοῦ πυροβολικοῦ νὰ ἐπενδυθῶσι μὲ στυπίον· τοιουτοτρόπως διέβη ὅλον τὸ πυροβολικὸν, ἱππικὸν καὶ πεζικὸν μὲ μικρὰν ζημίαν των. Οὗτος δὲ, ἐγκαταλιπὼν πρὸς πολιορκίαν τοῦ φρουρίου τούτου τὸν στρατηγὸν Σαβριάνον μετὰ τεσσάρων χιλιάδων στρατιωτῶν, καὶ συναθροίσας τὰ διάφορα ἀποσπάσματα τοῦ στρατοῦ του, ἐπορεύετο πρὸς τὴν Ἰταλίαν, προηγουμένου τοῦ στρατηγοῦ Λάννου μετὰ τῆς πρωτοπορείας· Οἱ δὲ Αὐστριακοὶ κατετρόμαξαν μαθόντες τὴν ἄφιξιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ,

Οὕτως ἐν τῷ διαστήματι δεκατριῶν ἡμερῶν ἐξετελέσθη τοιοῦτον μέγα ἔργον, ὥστε στρατὸς συγκείμενος ἐκ τεσσαράκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν μετὰ πολυαρίθμου πυροβολικοῦ καὶ ἱππικοῦ, διέβη τὰ ὑψηλότερα ὄρη τῆς Εὐρώπης διὰ τῶν παγετῶν, φέρων ἐπ' αὐτοῦ τὸ πυροβολικὸν, τὰ πολεμεφόδια καὶ τὰς τροφάς του. Εἴκοσι δὲ ἕτεραι χιλιάδες στρατευμάτων, αἱ ὁποῖαι ἤθελον διαβῆ τὰς Ἄλπεις ἐξ ἄλλων μερῶν, ἔμελλον νὰ συγκεντρωθῶσι μετὰ τοῦ μεγάλου στρατοῦ εἰς προσδιωρισμένον τι μέρος τῆς Ἰταλίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ μέχρι τοῦδε ὀλίγιστοι ἐκ τοῦ στρατοῦ ἐγνώριζον ὅτι ὁ πρῶτος ὕπατος ἦτο μετ' αὐτοῦ, διέταξε νὰ συναθροισθῶσιν ὅλα τὰ στρατεύματα εἰς τὴν πόλιν Σιβάσσον, ὅπου κατὰ πρῶτον ἤθελε παρουσιάσθῃ πρὸς τοὺς στρατιώτας· τούτους μὲν νὰ ἐνθαρρύνῃ διὰ τῆς παρουσίας του, ἐξηγῶν τὸν σκοπὸν τῆς ἐκστρατείας ταύτης, τοὺς δὲ Ἰταλοὺς καὶ Αὐστριακοὺς νὰ ἐκφοβίσῃ.

Ἐν τοσούτῳ ὁ διοικητὴς τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ Μέλας, μαθὼν τὴν ἄφιξιν τοῦ Ναπολέοντος εἰς Ἰταλίαν μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ, ἔμεινεν ἐκστατικὸς, ἀπορῶν τί νὰ πράξῃ· διότι, νομίζων ὅτι ὁ πρῶτος ὕπατος τῆς Γαλλίας, καταγινόμενος εἰς τὸν μυθώδη ὀργανισμὸν τῆς ἐφεδρείας του, δὲν ἤθελε δυνηθῇ νὰ ἐξαποστείλῃ νέα στρατεύματα, διεσκόρπισε τοιουτοτρόπως εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἰταλίας τὸν στρατόν του, ὥστε τῷ ἦτο δύ-

σκολον νὰ συναθροίσῃ εὐθὺς ἰσχυρὸν σῶμα στρατοῦ πρὸς ἀντίκρουσιν τοιούτου ἀντιπάλου, ὡς τοῦ Ναπολέοντος. Μετὰ πολλὰς δὲ ἡμέρας σκεφθεὶς, ὡς γηραιὸς καὶ ἔμπειρος στρατηγὸς, διέγραψε τὴν πρόθεσίν του.

Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων, ὡς ἔχων ἰσχυρὸν στρατὸν συνηθροισμένον, διελογίζετο τίνι τρόπῳ νὰ ἀποκλείσῃ τὸν στρατηγὸν Μέλαν διὰ νὰ τὸν καταστρέψῃ. Ὅθεν περὶ δύω κυρίως προθέσεων ἐσκέπτετο· ἡ μὲν ἦτο νὰ καταβῇ εἰς τὴν Γένουαν καὶ νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν· ἡ δὲ νὰ ἔλθῃ εἰς τὰ Μεδιόλανα, ὡς κέντρον τῆς Ἰταλίας, διὰ νὰ ἀποστατήσῃ τοὺς κατοίκους κατὰ τῶν Αὐστριακῶν καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐφαίνετο ὀρθοτέρα, διότι ὁ Μασσένας, κατὰ τὰς τελευταίας εἰδήσεις, μὴ δυνάμενος ἔτι πλέον νὰ ἀνθέξῃ, ἤθελεν ἀναγκασθῇ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Γένουαν· ἡ δὲ δευτέρα ἦτο μὲν τολμηρὰ, διότι ἀντὶ νὰ ἀποκλείσῃ τὸν ἐχθρὸν, ἀπεκλείετο αὐτὸς οὗτος ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας, ὡς εἰσβάλλων ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐνταῦθα ἐπετύγχανε τὸν κύριον σκοπὸν τῆς ἐκστρατείας. Ὅθεν ἐγκαταλιπὼν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ τὸν στρατηγὸν Μασσέναν εἰς τὴν Γένουαν, ἐπορεύθη εἰς τὰ Μεδιόλανα, καὶ τὴν 2 Ἰουνίου εἰσῆλθεν ἐκ νέου θριαμβευτικῶς εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν ταύτην. Οἱ κάτοικοι, μαθόντες τὴν ἄφιξιν τοῦ Βοναπάρτου, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζον ὡς ἀποθανόντα ἐν Αἰγύπτῳ (οἱ Αὐστριακοὶ τοῖς ἔλεγον ὅτι καθὼς ὁ Φαραὼ, οὕτω καὶ ὁ Βοναπάρτης ἀπωλέσθη εἰς τὴν Αἴγυπτον), ἔδραμον εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ καὶ τὸν ἐδέχθησαν μὲ ἐνθουσιασμὸν, νομίζοντες ὅτι ὁ θεὸς τοῖς ἐξαπέστειλεν αὐτὸν, διὰ νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ ἐκ τῆς τυραννίας τῶν Αὐστριακῶν. Τῷ ὄντι, εἰσελθὼν εἰς τὰ Μεδιόλανα ὁ Ναπολέων, εὐθὺς ἠλευθέρωσεν ἐκ τῶν δεσμωτηρίων τοὺς φιλελευθέρους καὶ κατέστησε τοπικὴν κυβέρνησιν ἐκ τῶν φίλων τῆς Γαλλίας· ἐπομένως ἀνέστησε τὰς πρώτας ἰταλικὰς δημοκρατίας. Ἐπιθυμῶν δὲ πάντοτε νὰ διάγῃ εἰρηνικῶς καὶ εὐνοϊκῶς πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς Ἰταλίας, ἀπηγόρευσεν αὐστηρῶς πᾶσαν κατάχρησιν προξενουμένην ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων. Προσέτι ἔπεμψε πολλὰ στρατιωτικὰ σώματα διὰ ἀ καταδιώξωσι τοὺς Αὐστριακοὺς, καὶ νὰ ἐπαναστατήσωσι τοὺς κατοίκους ἕως τῶν ποταμῶν Ἀδούα καὶ Πάδου.

Μέχρι τοῦδε τὰ πάντα εὐωδοῦντο· οἱ Αὐστριακοὶ κατεδιώχθησαν πανταχόθεν· ὅλαι αἱ ἀποθῆκαι καὶ αἱ ἐφεδρεῖαι αὐτῶν ἐκυριεύθησαν, ἔνθα ὑπῆρχον πολεμεφόδια, τριακόσια πυρό-

βολα καὶ πολλαὶ χιλιάδες αἰχμαλώτων· οἱ κάτοικοι ἐπανεστάτησαν· τὰ δὲ διάφορα τμήματα τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ στρατοῦ συνηθροίζοντο καθ' ἑκάστην. Τέλος πάντων ὁ πρῶτος ὕπατος ἐγκατασταθεὶς εἰς τὸ κέντρον τῆς Ἰταλίας, καὶ ἀσφαλίσας τὴν συγκοινωνίαν του, ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας, προπαρεσκευάζετο νὰ συνάψῃ τοιαύτην κρίσιμον μάχην, ὥστε τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς νὰ ἀποφασίσῃ τὴν τύχην τῆς ἐκστρατείας ταύτης.

Ἐν τούτοις ὁ στρατηγὸς Μασσένας, πολιορκούμενος εἰς τὴν Γένουαν, τελειώσας ὅλας τὰς ζωοτροφίας του, ἐγκατέλιπε διὰ συνθήκης τὴν 2 Ἰουνίου τὴν πόλιν· μετὰ ὀκτὼ δὲ χιλιάδων στρατιωτῶν του, διασωθέντων ἐκ τῆς πολιορκίας ταύτης, ἑνωθεὶς μετὰ τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ του, τοῦ διαμένοντος εἰς τὰ πέριξ τῆς Σαβόνας, καὶ σχηματίσας αὐτὸν ἐκ νέου, συγκείμενον ἐξ 20 χιλιάδων, ἠπείλει τὰ νῶτα τοῦ αὐςριακοῦ ςρατοῦ.

Ὁ δὲ στρατάρχης Μέλας, καίτοι μαθὼν τὴν ἅλωσιν τῆς Γενούας, εὑρίσκετο εἰς στενοχωρίαν, πληροφορούμενος καθ' ἑκάστην ὅτι ὁ πρῶτος ὕπατος προσπαθεῖ νὰ τὸν ἀποκλείσῃ, διακόπτων τὴν συγκοινωνίαν του παντοχόθεν. Ὅθεν, μὴ δυνάμενος νὰ ἀποφύγῃ τὴν μάχην, διέταξε τὴν συγκέντρωσιν 40 χιλιάδων ἐκ τῶν στρατευμάτων του εἰς τὴν πόλιν Ἀλεξάνδρειαν· 30 δὲ χιλιάδες νὰ καταλάβωσι τὴν Πλακεντίαν, Παβίαν καὶ τὰ πέριξ αὐτῶν μέρη πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς συγκοινωνίας του ἐν καιρῷ ὑποχωρήσεως. Ἀλλὰ τὰ πρὸς κατοχὴν τῆς Πλακεντίας ἐρχόμενα αὐστριακὰ στρατεύματα ὑπὸ τὸν ςρατηγὸν Ὄθωνα, τὸν κυριεύσαντα τὴν Γένουαν, κατεπολεμήθησαν τὴν 9 Ἰουνίου εἰς τὸ Μοντεβέλλον παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Λάννου καὶ ἐνικήθησαν κατὰ κράτος, ἀπολέσαντα τρεῖς χιλιάδας πληγωμένους καὶ φονευμένους καὶ τέσσαρας χιλιάδας αἰχμαλώτους. Ὁ δὲ ςρατηγὸς Ὄθων μόλις διεσώθη μετὰ τῶν λειψάνων τοῦ ςρατοῦ του εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου μετὰ δύο ἡμέρας ἔφθασε καὶ ὁ Μέλας. Ἡ νίκη αὕτη ἐδόξασε διὰ παντὸς τὸν Λάννον, διότι μὲ 12 χιλιάδας νεοσυλλέκτους ἐνίκησε 18 χιλιάδας παλαιὰ αὐστριακὰ στρατεύματα. Εὐθὺς μετὰ τὴν μάχην, φθάσας καὶ ὁ Ναπολέων καὶ ἰδὼν τὸν ςρατηγὸν Λάννον αἱμοσταγῆ, συνεχάρη αὐτὸν διὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην νίκην του.

Ὁ Ναπολέων, διαμένων εἰς Μεδιόλανα καὶ μὴ γνωρίζων ἀκριβῶς τὴν πρόθεσιν τοῦ Μέλα, ἂν δηλαδὴ οὗτος θέλει συνάψει μάχην, ἢ πρὸς ποῖον μέρος θέλει ὑποχωρήσει, μετέφερε τὸ στρατόπεδόν του πέραν τοῦ Σκριβίου ποταμοῦ· πολιορκήσας δὲ τὴν πόλιν Τορτόναν, προεχώρησε μέχρι τῆς πεδιάδος τοῦ Μαρέγγου,

χωρίου κειμένου πλησίον τῆς Ἀλεξανδρείας παρὰ τὸν Βορμίδαν ποταμὸν, ὅπου πρὶν ἡ ἐκστρατεύση προεῖδεν ὅτι θέλει συναντηθῆ μὲ τοὺς Αὐστριακούς. Ἀλλὰ διατρέχων τὰ μέρη ταῦτα καὶ μὴ εὑρὼν τὸν ἐχθρὸν, ἐνόμισεν αὐτὸν ὑποχωροῦντα ἤδη εἰς τὴν Πλακεντίαν. Ὅθεν, ἀπατηθεὶς ἐκ τούτου, διώρισε τὸν στρατηγὸν Βίκτορα μετὰ δύο μεραρχιῶν νὰ καθέξῃ τὸ χωρίον Μαρέγγον, τὸν δὲ Λάννον νὰ μένῃ εἰς τὴν πεδιάδα· αὐτὸς δὲ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον, κείμενον παρὰ τὴν πόλιν Βογέραν, περιμένων εἰδήσεις περὶ τοῦ Μέλα. Ἡ 13 τοῦ Ἰουνίου παρῆλθεν, οἱ δὲ κατάσκοποι ἐπιστρέψαντες οὐδὲν ἀνήγγειλαν περὶ αὐτοῦ. Μὴ ἀμφιβάλλων λοιπὸν ὅτι ὁ Μέλας θέλει ὑποχωρήσει εἰς τὴν Γένουαν καὶ ἐκεῖ νὰ κλεισθῇ, ὡς Βυρμσέρος εἰς τὴν Μάντουαν, διὰ νὰ παρατείνῃ τὴν ἐκστρατείαν, καὶ θέλων νὰ διακόψῃ τὴν πορείαν του, διέταξε τὸν πρὸ τριῶν ἡμερῶν φθάσαντα εἰς τὸ στρατόπεδον ἐξ Αἰγύπτου στρατηγὸν Δεσαΐξον νὰ καταλάβῃ μετὰ δύο μεραρχιῶν τὸ Νάουλον πρὸς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Γενούας, ἐξ οὗ ἔμελλε νὰ διαβῇ ὁ ἐχθρός· διετήρησεν ὅμως κατ' εὐτυχίαν τὴν μεραρχίαν τοῦ Μονιέρου εἰς τὸ στρατόπεδον. Οὕτω δὲ διένειμεν ὅλον τὸν στρατόν του εἰς διάφορα τμήματα, θέλων νὰ ἀποκλείσῃ τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ συνάψῃ μάχην, δι' ἧς ἤλπιζε νὰ τὸν καταστρέψῃ διὰ νὰ διώξῃ πέρας εἰς τὴν ἐκστρατείαν. Τὴν δὲ ἑσπέραν ταύτην, ἥτοι τὴν παραμονὴν τῆς περιφήμου ταύτης μάχης, ἐκοιμήθη ἡσύχως εἰς τὸ χωρίον Τόρρε-δι-Γαρόφολον.

Ἐν τοσούτῳ οἱ ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ αὐστριακοὶ στρατηγοὶ ἦσαν εἰς ἀπορίαν· οἱ μὲν ἔλεγον νὰ ὑποχωρήσωσιν ἀποφεύγοντες τὴν μάχην· οἱ δὲ, αἰσχυνόμενοι νὰ πράξωσι τοῦτο, ὡς πρὸ ὀλίγου νικηταὶ ὄντες τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ κύριοι τῆς Ἰταλίας, προετίμων νὰ συνάψωσι μάχην. Τὴν τελευταίαν ταύτην γνώμην παραδεχθεὶς ὁ στρατάρχης Μέλας, ἀπεφάσισεν ὥστε τὴν ἐπαύριον ὅλος ὁ στρατὸς, συγκείμενος ἐκ 36 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἔχων πολυάριθμον καὶ ἰσχυρὸν ἱππικὸν καὶ 200 πυροβόλα τοῦ πεδίου, νὰ πορευθῇ πρὸς τὴν Πλακεντίαν καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Μάντουαν.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν, τὴν 14 Ἰουνίου, ἀπὸ πρωΐας ὁ στρατηγὸς Ὄθων μετ' ἰσχυρᾶς πρωτοπορείας ἐξῆλθε τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ διαβὰς τὸν ποταμὸν Βορμίδαν, ἐπορεύετο πρὸς τὸ χωρίον Μαρέγγον, κείμενον πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς Πλακεντίας. Ὁ στρατηγὸς Βίκτωρ εὐθὺς ἀνήγγειλε πρὸς τὸν πρῶτον ὕπατον τὴν ἔξοδον τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ, σκοπεύοντος νὰ ἔλθῃ

εἰς μάχην, μετὰ δὲ τοῦ στρατηγοῦ Λάννου καὶ καὶ Κελλερμάννου ἀνθίσταν πρὸς τὸν στρατηγὸν Ὄθωνα· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐξῆλθε τῆς Ἀλεξανδρείας ὅλος ὁ αὐστριακὸς στρατὸς, διοικούμενος παρὰ τοῦ στρατάρχου Μέλα. Τὰ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Λάννου, Βίκτορος καὶ Κελλερμάννου στρατεύματα συνέκειντο ἐκ 16 χιλιάδων, τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ Μέλα, ἐκ 36. Ἡ ἀπρονοησία ὅμως τοῦ Μέλα, τοῦ νὰ μὴ προκαταλάβῃ τὴν προτεραίαν τὸ χωρίον Μαρέγγον, ἐβοήθησε τοὺς Γάλλους νὰ ἀνθίστανται κατὰ τῶν Αὐστριακῶν, μαχόμενοι καρτερῶς μέχρι τῆς δεκάτης ὥρας, ὅτε ὁ Μέλας ἐπὶ κεφαλῆς ὅλου τοῦ στρατοῦ του προσέβαλε τὸ Μαρέγγον καὶ ἀπεδίωξεν αὐτοὺς ἐκεῖθεν, οἵτινες, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀνθέξωσιν ἀπέναντι τοιούτου ἰσχυροῦ στρατοῦ, ἤρχισαν βραδέως νὰ ὑποχωρῶσι καὶ νὰ ἐγκαταλείπωσι τὸ χωρίον τοῦτο εἰς τὸν ἐχθρόν.

Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων εἰδοποιηθεὶς ὅτι ὁ αὐστριακὸς στρατὸς, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζε διαφυγόντα, προκατέλαβεν αἴφνης τοὺς Γάλλους εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαρέγγου, ἐν τῷ ἅμα διατάττει ἅπαντα τὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ διαμένοντα στρατεύματα, συγκείμενα ἐκ τριῶν συνταγμάτων πεζικοῦ, δύο ἱππαρχιῶν, καὶ ἐκ τῆς φρουρᾶς του, συγκειμένης ἐξ 800 ἐπιλέκτων, νὰ πορευθῶσι συντόνως εἰς τὸ Μαρέγγον· καὶ συγχρόνως ἔστειλε διαταγὰς πρὸς τὸν Δεταῖζον νὰ φθάσῃ ὅσον οὔπω ἐκεῖσε· αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς φρουρᾶς του καλπάζων φθάνει εἰς τὸ στάδιον τῆς μάχης καὶ εὑρίσκει τὸν μὲν Λάννον περιστρεφόμενον εἰς τὸ χωρίον Μαρέγγον, τὸν στρατηγὸν Γαρδάνον ἀμυνόμενον παρ' αὐτῷ, τὰ δὲ λοιπὰ στρατεύματα καταδιωκόμενα παρὰ τῶν Αὐστριακῶν· οὕτω τὸ μὲν δεξιὸν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ὑπεχώρει ὁλοσχερῶς, τὸ δὲ ἀριστερὸν ἀνθίστατο εἰσέτι.

Ὁ Ναπολέων, θεωρῶν ταῦτα καὶ κρίνων μὲ τὴν συνήθη του ὀξυδέρκειαν περὶ τοῦ πρακτέου, διέταξεν εὐθὺς τοὺς 800 ἐπιλέκτους τῆς φρουρᾶς του νὰ δράμωσι πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος εἰς βοήθειαν τοῦ στρατηγοῦ Λάννου καὶ νὰ ἀντιπαραταχθῶσι κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ μέχρι τῆς ἀφίξεως τῶν τριῶν συνταγμάτων. Οἱ ἀνδρεῖοι οὗτοι ἐπίλεκτοι ἐν ἀκαρεῖ σχηματίζονται εἰς τετράγωνον καὶ ἀντιτάττονται καρτερῶς κατὰ τῶν ἐπελάσεων τοῦ αὐστριακοῦ ἱππικοῦ. Ἐντούτοις φθάνουν καὶ τὰ τρία συντάγματα τοῦ πεζικοῦ· ὁ Ναπολέων ἄνευ ἀναβολῆς παρατάσσει τὰ δύο ἐξ αὐτῶν πρὸς τὸ δεξιὸν τῆς φρουρᾶς του, καὶ διατάττει αὐτὰ νὰ προχωρήσωσι κλιμακηδὸν κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ· αὐτὸς δὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἑτέρου συντάγματος τρέ-

χει ἀριστερόθεν πρὸς βοήθειαν τοῦ Λάννου· οἱ δὲ στρατηγοὶ Μυράτος καὶ Δυπόνος, συναθροίζοντες τοὺς ὑποχωροῦντας, ὁδηγοῦν αὐτοὺς ἐκ νέου εἰς τὸ πεδίον, καὶ οὕτως ἀνενεώθη ἡ μάχη. Οἱ Γάλλοι στρατιῶται, εἰς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ πρώτου ὑπάτου μετὰ τῆς φρουρᾶς του, ἐμψυχωθέντες μάχονται μανιωδῶς· ὁ ἀτρόμητος Λάννος μετὰ τριῶν συνταγμάτων ἐφορμᾷ καθ' ἑνὸς αὐστριακοῦ σώματος, καὶ τρέπει αὐτὸ εἰς ὑποχώρησιν· οὕτω δὲ εἰς τὴν ἐκτεταμένην ταύτην πεδιάδα πανταχοῦ συνάπτεται πεισματώδης μάχη. Ἀλλ' ὁ στρατάρχης Μέλας, βλέπων ἀνανεωμένην τὴν μάχην καὶ μέρος τῶν στρατευμάτων του ὑποχωροῦντων, ἐξέρχεται τοῦ χωρίου Μαρέγγου, συναθροίζει ὅλον τὸν στρατόν του, καὶ ἀποφασιστικῶς ἐπιπίπτει ἀθρόως κατὰ τῶν Γάλλων. Ὁ Ναπολέων, παρατηρῶν ὅτι ὁ μικρὸς οὗτος στρατός του ἦτον ἀδύνατον νὰ ἀνθέξῃ κατὰ τῶν Αὐστριακῶν, οἵτινες ἦσαν σχεδὸν διπλάσιοι τῶν Γάλλων, ἔχοντες μάλιστα πολυάριθμον πυροβολικὸν καὶ ἱππικόν, διατάττει τὴν ὑποχώρησιν, ἥτις καὶ ἐγένετο τακτικῶς καὶ ἡσύχως, χάρις εἰς τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ, ὅστις διέταξε τὴν προκατάληψιν τοῦ χωρίου Καστέλο-Σεριόλου παρὰ δύο συνταγμάτων, καὶ χάρις εἰς τὴν ἀνδρίαν τῆς φρουρᾶς του, καὶ εἰς τὴν καρτερίαν τοῦ Λάννου. Ὁ ἀτρόμητος οὗτος στρατηγὸς μὲ τέσσαρα πεζικὰ συντάγματα ἀνθίσταται κατὰ τοῦ στρατάρχου Μέλα, καὶ ὑποχωρεῖ, δύο ὥρας μαχόμενος, ὅλον σχεδὸν τὸ πυροβολικόν του κατέστη ἄχρηστον· ὅτε δὲ ὁ ἐχθρὸς προσήγγιζεν εἰς αὐτὸν, διέταττε μεταβολὴν ἐπὶ τῶν πολεμίων καὶ προσέβαλεν αὐτοὺς μὲ τὴν βαϊονέτταν. Ἡ δὲ φρουρὰ τοῦ πρώτου ὑπάτου, ὡς ὀπισθοποροῦσα, ἐξετίθετο εἰς τὰς ἐπελάσεις τοῦ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ, τὸ ὁποῖον μὴ δυνηθὲν νὰ διασπάσῃ αὐτὴν, σχηματιζομένην ὁσάκις προσεβάλλετο εἰς τετράγωνον, τὴν κατεπολέμει μὲ τὸ πυροβολικὸν καὶ μετὰ ταῦτα ἐφόρμα κατ' αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ φρουρὰ αὕτη, συγκειμένη ἐκ τῶν κατὰ καιροὺς διακριθέντων εἰς τὰς μάχας ἀνδρῶν, μένουσα ἀδιάσπαστος, ὑπεχώρει τελευταία. Ὅλον τὸ πεδίον ἐσκεπάσθη ὑπὸ πτωμάτων ἀνθρώπων καὶ ἵππων καὶ τοῦ ὑλικοῦ τοῦ πυροβολικοῦ, μέρος τοῦ ὁποίου κατέκαυσεν ὁ στρατηγὸς Λάννος, μὴ δυνηθεὶς νὰ μεταφέρῃ αὐτό.

Ἦτο δὲ μεσημβρία, ὅτε ὁ στρατάρχης Μέλας, γέρων στρατηγὸς διακεκριμένος διὰ τὴν ἀνδρίαν καὶ στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν του, νομίζων ὅτι ἐνίκησε, παρέδωκε τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ του εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐπιτελῶν του Ζάχον καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ἐκ τῶν ὑπερβολι-

κῶν κόπων τῆς μάχης, καὶ νὰ ἐξαποστείλῃ ταχυδρόμους πρὸς ὅλην τὴν Εὐρώπην διὰ τὴν νίκην αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐν Μαρέγγῳ ἦτταν τοῦ Ναπολέοντος.

Ὁ στρατηγὸς Ζάχος, ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ, ἐσχημάτισεν αὐτὸν εἰς φάλαγγα πορείας, καὶ ἐβάδιζε πρὸς τὸ χωρίον Ἅγιον Γιϋλιάνον, διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν πρὸς τὴν Πλακεντίαν ἄγουσαν ὁδόν. Κατὰ τὴν τρίτην ὥραν μετὰ μεσημβρίαν, οἱ Γάλλοι ἐθεωροῦντο νενικημένοι, ἐκτὸς ἐὰν τῇ ἐπαύριον συνηθροίζοντο τὰ εἰς τὰ πέριξ τῆς θέσεως ταύτης γαλλικὰ στρατεύματα διὰ νὰ συνάψωσιν ἐκ νέου μάχην. Ἀλλ' ὁ Δεσαῖξος ἔμενε μετὰ μιᾶς ὁλοκλήρου μεραρχίας οὐχὶ μακρὰν τοῦ σταδίου τῆς μάχης· ἐὰν ἔφθανεν ἐγκαίρως, τὸ πᾶν μετεβάλλετο· τοιαῦται περιστάσεις ἀποφασίζουν τὴν ἦτταν ἢ τὴν νίκην εἰς τὰς χρισίμους ὥρας τῆς μάχης. Οἱ ὑπασπισταὶ τοῦ πρώτου ὑπάτου ἀπὸ πρωΐας ἐστάλησαν πρὸς τὸν Δεσαῖξον διὰ νὰ τῷ ἀναγγείλωσι νὰ φθάσῃ ὅσον τάχος εἰς τὸ Μαρέγγον. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς οὗτος, πρὶν ἢ εἰδοποιηθῇ παρὰ τῶν ὑπασπιστῶν, ἀνέβαλε τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν του, ἅμα ἤκουσε κρότον πυροβόλων· διότι ἐσυμπέρανεν ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἦτον εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαρέγγου, καὶ οὐχὶ ὅπου ἐστέλλετο πρὸς ἀναζήτησιν αὐτοῦ. Ἔπεμψε δὲ ἱππεῖς τινας εἰς τὰ πέριξ τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν διετάχθη νὰ καταλάβῃ, διὰ νὰ πληροφορηθῇ καλῶς μήπως καὶ ἐκεῖ ἀνεφάνη ὁ ἐχθρός. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν, πεισθεὶς πλέον ὅτι ὁ ἐχθρὸς τῷ ὄντι εὑρίσκετο εἰς τὸ Μαρέγγον, ἐπορεύετο συντόνως ἐκεῖσε, πέμπων ὑπασπιστὰς πρὸς τὸν Ναπολέοντα διὰ νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ περὶ τῆς ταχείας ἀφίξεώς του. Ὅλην δὲ τὴν ἡμέραν ἀκαταπαύστως ἐβάδιζε· περὶ δὲ τὴν τρίτην ὥραν ἡ κεφαλὴ τῆς φάλαγγός του ἤρχισε νὰ ἀναφαίνηται εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαρέγγου πρὸς τὸν Ἅγιον Γιϋλιάνον· αὐτὸς δὲ ἔδραμε πρὸς τὸν πρῶτον ὕπατον. Εὐτυχία εἰς τὸν Ναπολέοντα ἔχοντα τοιοῦτον στρατηγὸν ὡς βοηθόν· ἐὰν μετὰ δεκαπέντε ἔτη εἰς τὸ Βατερλὼ εἶχεν ἕνα Δεσαῖξον, ἤθελε διατηρήσει τὴν αὐτοκρατορίαν· ἡ δὲ Γαλλία ἤθελε κατέχει τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων.

Ἡ παρουσία τοῦ Δεσαίξου ἔδωκε νέας ἐλπίδας εἰς τοὺς Γάλλους· ὅλοι οἱ στρατηγοί, ἐρχόμενοι πέριξ τοῦ πρώτου ὑπάτου, ὅπου ἵστατο ὁ Δεσαῖξος, καὶ διηγούμενοι εἰς αὐτὸν τὰ συμβάντα τῆς ἡμέρας, ἐφιλονείκουν περὶ τοῦ πρακτέου. Οἱ πλεῖστοι προέτεινον τὴν ὑποχώρησιν· ὁ δὲ Δεσαῖξος δὲν ἐξέφραζε γνώ-

μην του. Ὁ Ναπολέων μὴ ὢν τῆς αὐτῆς γνώμης, προσκαλεῖ τὸν Δεσαίξον νὰ ἀποφανθῇ τί φρονεῖ. Οὗτος δὲ στρέψας τοὺς ὀφθαλμούς του πρὸς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἔπειτα βλέπων τὸ ὡρολόγιόν του, λέγει εἰς τὸν Ναπολέοντα· «Ναὶ, ἀληθῶς εἴμεθα νενικημένοι, ἀλλ' ἡ ὥρα εἶναι τρίτη, μᾶς μένει λοιπὸν καιρὸς εἰσέτι νὰ νικήσωμεν.» Ὁ Ναπολέων, ὑπερευχαριστούμενος διὰ τὴν γνώμην τοῦ Δεσαίξου, καὶ θέλων νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῆς προθυμίας τοῦ στρατηγοῦ τούτου, διὰ νὰ συνάψῃ νέαν μάχην, διατάττει εὐθὺς ὥστε ὁ μὲν στρατηγὸς Δεσαίξος, ὡς ἔχων ἓξ χιλιάδας νεαλῆ στρατεύματα, προσλαμβάνων καὶ 12 πυρόβολα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μαρμῶντα, τὰ μόνα διασωθέντα τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐκ τῆς μάχης, νὰ σχηματίσῃ φάλαγγα πυκνὴν καὶ νὰ ἀντιταχθῇ ἐν πρώτοις ἀριστερόθεν κατὰ τῆς πορείας τῶν αὐστριακῶν φαλάγγων, ὁ δὲ ὑπόλοιπος στρατὸς, συναθροιζόμενος εὐθὺς, νὰ σχηματίσῃ λοξὴν γραμμὴν καὶ νὰ ἐπιπέσῃ πρὸς τὰς πλευρὰς τοῦ ἐχθροῦ, ἔχων τὸ ἱππικὸν ἐν τῷ μέσῳ του.

Οὕτω διαταχθέντων πάντων, ὁ Ναπολέων, διατρέχων ὅλας τὰς τάξεις τῶν στρατιωτῶν του, ὁμίλει πρὸς αὐτοὺς λέγων· «Φίλοι μου, ἀρκετὰ ὑπεχωρήσαμεν, ἐνθυμηθῆτε ὅτι εἶμαι συνειθισμένος νὰ κοιμῶμαι ἐπὶ τοῦ σταδίου τῆς μάχης.» Ἀφοῦ δὲ ἐνεψύχωσε τὰ στρατεύματα διὰ τοιούτων ὁμιλιῶν, τὰ ὁποῖα, μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ σώματος τοῦ Δεσαίξου ἐνθαῤῥυθέντα, ἐπείσθησαν ὅτι θέλουν νικήσει, διέταξε τὴν προσβολὴν, τὴν ὁποίαν ἐν τῷ ἅμα ἐσήμαναν ὅλα τὰ σώματα, ἀντιταχθέντα πρὸς τοὺς Αὐστριακοὺς, οἵτινες ἐβάδιζον κατὰ φάλαγγα πορείας μᾶλλον ἢ μάχης ἐπὶ τῆς λεωφόρου, προπορευομένου τοῦ στρατηγοῦ Ζάχου.

Ὁ στρατηγὸς Μαρμὼν εὐθὺς μετὰ τῶν δώδεκα πυροβόλων καλυπτομένων ὄπισθεν τοῦ σώματος τοῦ Δεσαίξου, ἅμα προσεγγιζούσης τῆς πρωτοπορείας τῶν Αὐστριακῶν, αἴφνης ἀνεφάνη καὶ προσέβαλεν ἐν ἀκαρεῖ μὲ φρικτὸν πυροβολισμὸν σφαιριδίων τὴν κεφαλὴν τῆς ἐχθρικῆς φάλαγγος, ἥτις ἐβάδιζεν ἀμερίμνως, μὴ περιμένουσα ἀντίστασιν πλέον παρὰ τῶν Γάλλων, ὡς νομίζουσα αὐτοὺς ὑποχωροῦντας. Ὁ δὲ Δεσαίξος, προσλαβὼν εὐθὺς τὸ θ' ἑλαφρὸν σύνταγμα, εἶπε πρὸς τὸν ὑπασπιστήν του Σαβαρύν· «Ὕπαγε νὰ εἴπῃς πρὸς τὸν πρῶτον ὕπατον ὅτι προσβάλλω ἤδη τὸν ἐχθρὸν, καὶ ὅτι ἔχω ἀνάγκην ὑποστηρίξεως παρὰ τοῦ ἱππικοῦ.» Βαδίζων δὲ ἔφιππος ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ συντάγματος τούτου, κρυπτομένου ὑπὸ τῆς ἀνωμαλίας τοῦ ἐδάφους, προσεγγίσας αἴφνης τὸν ἐχθρὸν προσβάλλει ἐκ χειρὸς αὐτὸν διὰ ἀθρόου τουφεκισμοῦ. Οἱ Αὐστριακοὶ ἀνθίστανται, ὁ δὲ

Δεσαῖξος πίπτει. πληγωθεὶς καιρίως εἰς τὸ στῆθος διὰ βολῆς τουφεκίου.—Κρύψε τὸν θάνατόν μου, εἶπεν εἰς τὸν στρατηγὸν Βοδέτον, τὸν διοικοῦντα τὴν ἡμιταξιαρχίαν, διότι τοῦτο ἴσως ταράξει τοὺς στρατιώτας.—Εἰς μάτην ἠθέλησε νὰ καλύψῃ τὸν θάνατόν του ὁ ἥρως οὗτος! Ἅπαντες, ἰδόντες πεσόντα ἐνώπιόν των αὐτὸν, ὡς οἱ στρατιῶται τοῦ Τουρένου, ἔκραξαν μεγαλοφώνως, ζητοῦντες ἐκδίκησιν διὰ τὸν φονευθέντα στρατηγόν των. Τὸ θ' ἑλαφρὸν σύνταγμα, τὸ ἐπονομασθὲν μέχρι τέλους τῶν πολέμων Ἀμπγκριτόν, μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν πυροβολισμῶν του σχηματίζεται κατὰ φάλαγκα πυκνὴν, καὶ ἐφορμᾷ εἰς τὰς πεπυκνωμένας ἐχθρικὰς φάλαγγας. Ἡ πρωτοπορεία τῶν Αὐστριακῶν, μὴ δυναμένη νὰ ἀντισταθῇ, διασπᾶται καὶ καταπίπτουσα ἀτάκτως ἐπὶ τῶν ὀπισθοπορούντων στρατευμάτων, διασκορπίζεται εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν. Ἔμενε δὲ μόνη ἡ φάλαγξ τῶν ἐπιλέκτων τοῦ στρατηγοῦ Λαττερμάνου, ἥτις ἀνθίστατο εἰσέτι εἰς τὴν προσβολὴν τοῦ θ' συντάγματος, ἀλλὰ δύο ἕτερα γαλλικὰ συντάγματα φθάνουν εἰς ἐπικουρίαν αὐτοῦ. Ἐνῷ δὲ οἱ δυστυχεῖς οὗτοι Αὐστριακοὶ ἐπίλεκτοι ἠμύνοντο καρτερῶς, ἐν ἀκαρεῖ φθάνει καὶ ὁ στρατηγὸς Κελλερμάννος μετὰ τοῦ ἱππικοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχε ζητήσει ὁ Δεσαῖξος, καὶ ἐπιπίπτει εἰς τὰς πλευρὰς αὐτῶν, προσβαλλομένων ἤδη κατὰ μέτωπον καὶ παρὰ τῶν πεζικῶν ταγμάτων. Αἱ προσβολαὶ αὗται τῶν Γάλλων κατὰ τῶν Αὐστριακῶν ἐγένοντο μὲ τοσαύτην ταχύτητα καὶ ὁρμὴν, ὥστε οἱ Αὐστριακοὶ ἐπίλεκτοι, μὴ δυνηθέντες ἔτι πλέον νὰ ἀνθέξωσι, διεμελίσθησαν· ἐξ ὧν οἱ μὲν κατεκόπησαν παρὰ τοῦ γαλλικοῦ ἱππικοῦ, οἱ δὲ, 2,000 περίπου, κατέθεσαν τὰ ὅπλα, ἐν οἷς καὶ ὁ στρατηγὸς Λάχος ἐβιάσθη νὰ παραδώσῃ τὸ ξίφος του. Μετὰ ταῦτα ὁ Κελλερμάννος ἐφορμᾷ πρὸς τὸ αὐστριακὸν ἱππικὸν καὶ τρέπει αὐτὸ εἰς φυγήν. Ὁ στρατηγὸς Λάννης προχωρεῖ τότε, προσβάλλει τὸ μέσον τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ, καὶ, καταδιώκων αὐτὸ, εἰσβάλλει μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Βίκτωρος εἰς τὸ Μαρέγγον καὶ ἀποδιώκει τοὺς Αὐστριακοὺς ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ φρουρὰ τοῦ πρώτου ὑπάτου ἔρχεται ἐν νέου εἰς τὸ Καστέλο Σεριόλο. Οὕτως οἱ μὲν Γάλλοι, ἐνθουσιασθέντες ἐκ τῆς ἀπροσδοκήτου νίκης, προχωροῦν· οἱ δὲ Αὐστριακοὶ, ἀθυμοῦντες ὑποχωροῦν.

Ὅλαι αἱ τάξεις τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων ἐπομένως ἀνέλαβον τὴν προσβολὴν, καὶ κατεδίωκον τοὺς Αὐστριακοὺς, σφάζοντες καὶ αἰχμαλωτίζοντες αὐτοὺς, οἵτινες κυριευθέντες ὑπὸ πανικοῦ φόβου, φεύγοντες ὅλοι ἔκραζον εἰς τὴν γέφυραν. Συναθροισθέντες δὲ συγκεχυμένως πεζοὶ, ἱππεῖς, πυροβολισταὶ, ἀποσκευὴ,

κτλ. εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Βορμίδα ποταμοῦ, ἐζήτουν νὰ διαβῶσι διὰ νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν· ἀλλ' οἱ πλεῖστοι, μὴ δυνηθέντες, ἐρρίπτοντο εἰς τὸν ποταμὸν καὶ διέβαινον πλέοντες. Ὁ δυστυχὴς στρατάρχης Μέλας, ὅστις πρὸ δύο ὡρῶν ἐγκατέλιπε τὸν στρατόν του νικητὴν, εἰδοποιηθεὶς περὶ τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ καὶ μὴ πιστεύσας, ἔδραμε πρὸς τὸ στάδιον τῆς μάχης, καὶ ἰδὼν ἰδίοις ὄμμασι τὰ γεγονότα, ἀπηλπίσθη.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ αἱματηρὰ αὕτη μάχη τοῦ Μαρέγγου, ἥτις ἐπέφερε μεγάλα ἀποτελέσματα εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον· αὕτη τῷ ὄντι πάραυτα ἔδωκε τὴν εἰρήνην εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ μετ' ὀλίγον τὴν Αὐτοκρατορίαν εἰς τὸν Ναπολέοντα. Ἔγεινε μὲν πεισματώδης, ἀλλ' οὐδέποτε τὰ ἀποτελέσματα μάχης ἦσαν τοσοῦτῳ σπουδαῖα πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς ἀντιπάλους· καθότι ὁ μὲν Μέλας ἐμάχετο διὰ νὰ ἀποφύγῃ νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα, ὁ δὲ Ναπολέων διεκινδύνευε κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τὴν τύχην του. Αἱ ζημίαι ἑκατέρων τῶν μερῶν ἦσαν μεγάλαι καὶ πέραν τῶν συνειθισμένων ὅρων. Οἱ Αὐστριακοὶ ἀπώλεσαν περίπου ὀκτὼ χιλιάδας ἄνδρας φονευμένους καὶ πληγωμένους καὶ πλέον τῶν τεσσάρων χιλιάδων αἰχμαλώτων, πέντε στρατηγοὶ αὐτῶν ἐπληγώθησαν καὶ εἷς ἐφονεύθη· τέλος πάντων ἐκ τῶν 36 χιλιάδων τῶν συγκροτησάντων τὴν μάχην τὸ τρίτον ἀπωλέσθη. Ἐκ δὲ τῶν Γάλλων ἦσαν ἓξ χιλιάδες φονευμένοι καὶ πληγωμένοι καὶ χίλιοι αἰχμάλωτοι, ὥστε καὶ τὸ τέταρτον αὐτῶν ἀπωλέσθη, ὄντων 28 χιλιάδων ἀνδρῶν εἰς τὴν μάχην, προσέτι τρεῖς στρατηγοὶ πληγωμένοι καὶ δύο φονευμένοι, ἐν οἷς καὶ ὁ στρατηγὸς Δεσαῖξος, τοῦ ὁποίου ἡ ζημία ἦτον ἀνεκτίμητος. Ἡ Γαλλία πρὸ δέκα ἤδη ἐτῶν δὲν ἔλαβε τοιαύτην ἀξιολύπητον ζημίαν· ὁ δὲ πρῶτος ὕπατος τοσοῦτον ἐλυπεῖτο, ὥστε ὀλίγην χαρὰν τῷ ἐπροξένει ἡ νίκη. Ὁ γραμματεὺς αὐτοῦ Βουρρίενος μετὰ τὴν μάχην, θέλων νὰ τὸν συγχαρῇ, εἶπεν εἰς αὐτόν· — Ὁποία ὡραία ἡμέρα! — Μάλιστα ὡραία ἡμέρα, ἐπεκρίθη ὁ Ναπολέων, ἐὰν τὴν ἑσπέραν ταύτην ἐδυνάμην νὰ ἐναγκαλισθῶ τὸν Δεσαῖξον εἰς τὸ στάδιον τῆς μάχης· ἤθελον δὲ διορίσει αὐτὸν ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν, καὶ ἤθελον τὸν ὀνομάσει πρίγκηπα, ἐὰν ἦτον δυνατόν. — Ἀλλ' ὁ ἀτυχὴς Δεσαῖξος, κατέκειτο εἰς τὸ εὐρύτατον ἐκεῖνο πεδίον τῆς σφαγῆς, πλησίον τοῦ χωρίου τοῦ Ἁγίου Γυϊλάνου. Ὁ δὲ ἀρχαῖος ὑπασπιστὴς αὐτοῦ Σαβαρὺς, μετὰ τὴν μάχην ζητῶν αὐτὸν ἐν τῷ μεταξὺ τῶν φονευμένων, τὸν ἐγνώρισεν ὑπὸ τῆς μακρᾶς του κόμης, καὶ τὸν μετεκόμισεν εἰς τὸ στρατόπεδον.

Ὁ στρατάρχης Μέλας μετὰ τὴν τρομερὰν καὶ ἀνέλπιστον καταστροφὴν ταύτην τοῦ στρατοῦ του, ἀποκλεισθεὶς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὡς μὴ δυνάμενος πλέον νὰ ὑποχωρήσῃ, ἔπεμψε τῇ ἐπαύριον, 15 Ἰουνίου, τὸν πρίγκηπα Λιχτενστεΐνον, ὡς κήρυκα, πρὸς τὸν πρῶτον ὕπατον διὰ νὰ προτείνῃ σύμβασιν. Ὁ δὲ Ναπολέων ὡσαύτως ἠναγκάζετο διὰ πολλοὺς λόγους νὰ δεχθῇ τὴν σύμβασιν, ἀφοῦ ἐπέτυχε τὸν προτεθέντα κύριον σκοπόν του, ὅστις ἦτο νὰ ἀποδιώξῃ τοὺς Αὐστριακοὺς ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐν μιᾷ μόνῃ μάχῃ· ἐδύνατο μ' ὅλον τοῦτο νὰ τοὺς ὑποχρεώσῃ νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα. Ἀλλὰ περιφρονῶν τοσοῦτῳ αὐτοὺς ἤθελε τοὺς ἐρεθίσει, καὶ ἀπελπισθέντες ἴσως ἤθελον καταφύγει εἰς μακρὰν καὶ κρατερὰν ἄμυναν, ἐξ ἧς ἤθελε χυθῇ ἐκ νέου ἀνθρώπινον αἷμα ἀνωφελῶς· προσέτι ἀπὼν πρὸ ἑνὸς ἤδη μηνὸς ἐκ τῶν Παρισίων, ἔσπευδε νὰ ἐπανέλθῃ ὅσον τάχος. Τούτων ἕνεκεν ἔκραξε τὸν συλληφθέντα αἰχμάλωτον στρατηγὸν Ζάχον, καὶ τῷ εἶπε περὶ τῆς εἰρήνης, προτείνων εἰς τοὺς Αὐστριακοὺς νὰ ἐγκαταλείψωσιν ἐν γένει τὴν Ἰταλίαν, παραδίδοντες εἰς τοὺς Γάλλους ὅλα τὰ φρούρια. Ἐνῷ δὲ ὡμίλει μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τούτου, ἔφθασε καὶ ὁ παρὰ τοῦ Μέλα σταλεὶς πρίγκηψ Αὐστριακὸς, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐπαναλαβὼν τὰς περὶ συνθήκης προτάσεις του, εἶπεν αὐτῷ ζωηρῶς· «Κύριε, αἱ προτάσεις »μου εἶναι ἀνέκκλητοι· γνωρίζω δὲ καλῶς, ὡς καὶ ὑμεῖς, τὴν »κατάστασίν σας, διότι χθὲς ἐπολεμήσαμεν. Εἴσθε εἰς τὴν Ἀ»λεξάνδρειαν περιστοιχισμένοι ὑπὸ νεκρῶν, πληγωμένων καὶ »ἀσθενῶν, ἐστερημένοι τροφῶν καὶ ἀποκλεισμένοι πανταχόθεν. »Ἀφοῦ ἀπωλέσατε τὰ ἐκλεκτὰ στρατεύματά σας, δύναμαι τὰ »πάντα νὰ ἀπαιτήσω παρ' ὑμῶν· ἀλλὰ σέβομαι τὰς πολιὰς »τρίχας τοῦ στρατηγοῦ σας, τὴν ἀνδρίαν τῶν στρατευμάτων »σας, καὶ δὲν ζητῶ εἰμὴ ὅ,τι ἀναποφεύκτως ἀπαιτοῦσιν αἱ πα»ροῦσαι περιστάσεις. Ὅθεν ἐπιστρέψατε εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, »καὶ εἴπατε ταῦτα πάντα πρὸς τὸν στρατάρχην σας· ἀλλ' ἔστε »βέβαιοι ὅτι αἱ προτάσεις μου δὲν ἐπιδέχονται τροπολογίας.» Μετὰ δὲ τοῦ πρίγκηπος τούτου ἔπεμψε πρὸς τὸν Μέλαν καὶ τὸν στρατηγὸν Ζάχον, συνωδευμένον παρὰ τοῦ Βερθιέρου, διὰ νὰ συνομολογήσωσι τὴν σύμβασιν, ἥτις καὶ ὑπεγράφη τῇ ἐπαύριον, τὴν 16 Ἰουνίου, ἀπαραλλάκτως κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ Ναπολεόντος. Ἐν πρώτοις δὲ ἔγεινεν ἀνακωχὴ μέχρις οὗ ἐπικυρωθῇ ἡ σύμβασις αὕτη παρὰ τῆς αὐλῆς τῆς Βιέννης, δι' ἧς ὁ αὐστριακὸς στρατὸς ὑπεχρεοῦτο νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Ἰταλίας, παραδίδων ὅλα τὰ φρούρια εἰς τοὺς Γάλλους.

Ἱστορικοί τινες κατηγόρησαν τὸν στρατάρχην Μέλαν διὰ τὴν σύμβασιν ταύτην· ἀλλ' ἔχουν ἄδικον, διότι οὗτος ἠπατήθη παρὰ τῆς αὐλῆς του, ἥτις ὡσαύτως ἠπατημένη οὖσα, ἔγραφεν εἰς αὐτὸν νὰ διατηρῇ καλῶς τὰ φρούρια τῆς Ἰταλίας καὶ ὅτι ὁ πρῶτος ὕπατος δὲν ἔχει ἐφεδρείαν εἰμὴ μόνον ὀκτὼ χιλιάδας νεοσυλλέκτους, καὶ ἐπομένως ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ ἐξαποστείλῃ στρατεύματα εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐκ τῶν πληροφοριῶν τούτων ἀπατηθεὶς ὁ Μέλας, διεσκόρπισε τοιουτοτρόπως τὸν στρατόν του εἰς διάφορα φρούρια τῆς Ἰταλίας, ὥστε δὲν ἐδυνήθη μετὰ ταῦτα νὰ τὸν συναθροίσῃ ἐγκαίρως, διὰ νὰ πολεμήσῃ τοιοῦτον ἰσχυρὸν ἐχθρόν, ὡς τὸν Ναπολέοντα. Μ' ὅλον τοῦτο ὁ στρατηγὸς οὗτος ἐξεπλήρωσε ἀνδρείως καὶ ἐντίμως τὰ καθήκοντά του, καὶ τοι ἡττηθείς. Ἐπομένως πᾶσα περαιτέρω ἐπιμονὴ αὐτοῦ πρὸς διατήρησιν τῆς Ἰταλίας ἦτον ἀνωφελὴς καὶ μάλιστα ἐπιζήμιος εἰς τὸν στρατὸν καὶ τὴν τιμὴν τῆς Αὐστρίας. Ὁ δὲ Ναπολέων καλῶς ἔπραξεν ἀπαιτήσας πα ὰ τῶν Αὐστριακῶν τὰ ἀπολύτως ἀναγκαιοῦντα εἰς τὸν σκοπόν του, χωρὶς νὰ ἐπιθυμήσῃ ἐκδίκησιν ἢ ἐπίδειξιν δόξης.

Ὑπομνηματισταὶ δέ τινες ἠθέλησαν νὰ ἀποδώσωσι τὴν νίκην τῆς μάχης ταύτης εἰς τὸν στρατηγὸν Κελλερμάννον. Ἀλλ' ὅταν ἀφαιρέσωμεν αὐτὴν παρὰ τοῦ αὐτουργοῦ της, ὅστις εἶναι ὁ Ναπολέων, διὰ τί νὰ μὴ τὴν ἀποδώσωμεν εἰς τὸν στρατηγὸν Δεσαῖξον, ὅστις, φθάσας αὐθορμήτως εἰς κρισιμωτάτην περίστασεν, ἐγνωμοδότησε πρῶτος περὶ τῆς ἐπαναλήψεως τῆς μάχης, καὶ πρῶτος ἔπεσε θῦμα εἰς τὸ στάδιον τῆς μάχης; Καὶ ὁ Μασσένας ἀφυνόμενος ἡρωϊκῶς εἰς τὴν Γένουαν, καὶ ὁ Κελλερμάννος διὰ τῆς εὐτολμίας καὶ ἀνδρίας του, καὶ ὁ Λάννος διὰ τῆς καρτερᾶς ἀντιστάσεώς του εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαρέγγου, καὶ ὁ Δεσαῖξος διὰ τῆς ἐτοίμου ἀποφάσεώς του, συνετέλεσαν εἰς τὴν νίκην τοῦ Μαρέγγου. Ἀλλ' ὁ νικητὴς εἶναι ὁ Ναπολέων· οὗτος διὰ τῆς ἄκρας φρονήσεώς του ἐδυνήθη νὰ δημιουργήσῃ ἰσχυρὸν στρατόν, καὶ ἐξαπατῶν τὸν ἐχθρὸν, νὰ διαβῇ ἐξ ἀδιαβάτων μερῶν καὶ νὰ ἐπιπέσῃ αἴφνης κατὰ τῶν Αὐστριακῶν, οἵτινες, εὑρεθέντες οὕτω διεσκορπισμένοι, ἐνικήθησαν. Ἀλλ' ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν οἱ Αὐστριακοὶ ἔμενον νικηταὶ, τῇ ἐπαύριον ἤθελον ἀφεύκτως νικηθῇ εἰς τὴν Πλακεντίαν, ἢ εἰς τὴν διάβασιν τοῦ Πάδου ποταμοῦ· οὐχὶ δὲ καθὼς εἰς τὸ Μαρέγγον, ἀλλ' ἴσως ἤθελον ἀπολεσθῇ κατὰ κράτος· διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁ μὲν Ναπολέων ἤθελεν ἔχει 60 χιλιάδας στρατοῦ, ὁ δὲ Μέλας οὐχὶ πλέον τῶν 40 χιλιάδων. Ὅθεν εἰς μάτην αἱ περὶ

τῆς μάχης ταύτης τῶν ὑπομνηματιστῶν τούτων κρίσεις· ἡ δόξα αὐτη ἀνήκει ἀποκλεστικῶς εἰς τὸν μέγαν καὶ ἔκτακτον τοῦτον ἄνδρα, τὸν Ναπολέοντα, ὅστις εἰς μίαν ἡμέραν κατώρθωσε τὸ πᾶν.

Μετὰ τὴν μάχην ὁ πρῶτος ὕπατος διέταξε νὰ ἀνεγερθῇ λαμπρὸν μνημεῖον διὰ τὸν ἀποθανόντα ἐνδόξως στρατηγὸν Δεσαΐξον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Ἐπάνοδος τοῦ Ναπολέοντος εἰς Παρισίους.—Νίκη τοῦ Μορὼ εἰς τὴν Γερμανίαν. — Συμβάντα εἰς τὴν Αἴγυπτον μετὰ τὴν ἐκεῖθεν ἀναχώρησιν τοῦ Ναπολέοντος, κατωρθώματα καὶ δολοφονία τοῦ Κλεβέρου.— Διαπραγματεύσεις συνθήκης μετὰ τῆς Αὐστρίας. — Οἰκογενιακὰ συμβάντα τοῦ Ναπολέοντος.— Ἀνταπόκρισις μετὰ τῶν Βουρβόνων.— Ἐπανάληψις τῶν ἐχθροπραξιῶν. — Καταστροφὴ τῶν Αὐστριακῶν εἰς τὴν Βαναρίαν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν.— Ἀνακωχὴ καὶ συνθήκη. — Ἀπόπειρα δολοφονίας κατὰ τοῦ Ναπολέοντος. — Καταχθόνιος μηχανὴ κατὰ τοῦ πρώτου ὑπάτου. (Ἐξακολούθησις τοῦ ἔτους 1800).

Μετὰ τὴν ἐν Μαρέγγῳ μάχην ὁ Ναπολέων, ἐπιθυμῶν ὑπερβολικῶς τὴν εἰρήνην, ἔγραψεν ἐκ νέου εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας ἑτέραν ἐπιστολήν. Κυριευμένος δὲ ἐκ τῆς λυπηρᾶς θέας τοῦ πεδίου τῆς μάχης, εἰς τὸ ὁποῖον ἔκειτο νεκρὸν τὸ τεταρτημόριον ἀμφοτέρων τῶν στρατῶν, ἔγραφεν ὡς ἑξῆς· «Ἐκ »τοῦ σταδίου τῆς μάχης καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν δεινῶν ἀπείων »πληγωμένων, περιστοιχούμενος δὲ ὑπὸ δεκαπέντε χιλιάδων »πτωμάτων ἐξορκίζω τὴν Μεγαλειότητά Σου ὅπως, λαβοῦσα »οἶκτον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, μὴ στέρξῃ νὰ σφάζωνται τοῦ λοι»ποῦ μεταξύ των δύο γενναῖα ἔθνη διὰ ἀλλότρια συμφέροντα. «Εἰς ἐμὲ δὲ ἀνήκει, ὡς πλησιέστερον θεατὴν τῆς πολεμικῆς »ταύτης χώρας καὶ ὡς μᾶλλον αἰσθανόμενον ταῦτα, νὰ ἀναγκάσω »τὴν Μεγαλειότητά Σου διὰ τὴν εἰρήνην.» Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἦτον ἐκτεταμένη καὶ γεγραμμένη οὐχὶ μὲ τὸν συνήθη διπλωματικὸν τρόπον, ἀλλὰ λογικῶς καὶ εἰλικρινῶς. Ἐπὶ τέλους προέτεινεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὴν ἀνανέωσιν τῆς πρώτης συνθήκης· διέταξε δὲ ἕνα ἐκ τῶν ἐμπιστευμένων του στρατηγῶν νὰ φέρῃ εἰς Βιέννην τὴν ἐπιστολὴν ταύτην καὶ τὴν ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ μετὰ τοῦ Μέλα γενομένην σύμβασιν.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὁ Ναπολέων, ἀποχαιρετήσας τὸν στρατόν του, ἀνεχώρησεν εἰς Μεδιόλανα ὅπου ὁ λαὸς περιμένων αὐτὸν ἀνυπομόνως, τὸν ὑπεδέχθη μὲ ἐνθουσιασμόν. Διαμείνας ὀλίγας ἡμέρας ἐνταῦθα, ἐγκαθίδρυσεν ἐκ νέου τὰς ἰταλικὰς δημοκρατίας καὶ ἐσυμβίβασε τὰς ἀρχὰς τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως μὲ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης. Ἀποκαταστήσας δὲ τὰ πράγματα τῆς Ἰταλίας κατὰ τὸ συμφέρον τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας, διεμοίρασε τὰ γαλλικὰ στρατεύματα εἰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Ἰταλίας, διὰ νὰ τρέφωνται καὶ ἐνδύωνται· εἰς δὲ τὸν στρατηγὸν Μασσέναν, ὅστις ἐδείκνυε τὴν δυσαράσκειάν του, ὡς ἐγκαταλειφθεὶς παρ' αὐτοῦ εἰς τὴν Γένουαν, ἔδωκε τὴν ἀρχηγίαν ὅλου τοῦ ἰταλικοῦ στρατοῦ.

Ὁ στρατὸς οὗτος, συγκείμενος ἐξ 80 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐπεραιώθη εἰς τὰς εὐφόρους πεδιάδας τοῦ Πάδου, διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ἐκ τῶν πολλῶν κόπων του. Ὁ Ναπολέων, προβλέπων πάντοτε τὰ μέλλοντα, διέταξε τὴν κατεδάφισιν τῶν μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Γαλλίας ὀχυρῶν φρουρίων, καὶ πρὸ πάντων παρήγγειλε τὴν ταχεῖαν κατεδάφισιν τῶν φρουρίων Βάρδου, Ἀρόνης καὶ Σερδάγλης.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του δὲ ἐκ τῆς Ἰταλίας, διατάξας τίνι τρόπῳ πρέπει νὰ ἑορτασθῇ ἡ νίκη τοῦ Μαρέγγου, ἔγραφεν ὡς ἑξῆς· «Ἡ 14 Ἰουνίου ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἑορτασθῇ λαμπρῶς, οὐχὶ »δὲ καὶ μὲ τὰς συνήθεις τέρψεις· ἡ δὲ ἁρματοδρομία εἰς μὲν »τοὺς Ἕλληνας ἦτο καλὴ, ὡς μαχομένους ἐφ' ἁρμάτων, ἀλλ' εἰς »ἡμᾶς δὲν ἁρμόζειν» ἀπηγόρευσεν ὅμως νὰ ἀνεγείρωσι δι' αὐτὸν θριαμβευτικὰ τόξα, λέγων ὅτι *ὁμόνος θριαμβός του ἦτον ἡ κοινὴ εὐχαριστησις.*

Ἐντοσούτῳ τὰ αὐστριακὰ στρατεύματα ἀνεχώρουν ἐκ τῆς Ἰταλίας, παραδίδοντα ὅλα τὰ φρούρια εἰς τὸν γαλλικὸν στρατόν· οὕτως ἐπληρώθη ἡ πρόῤῥησις τοῦ στρατηγοῦ Μασσένα, ὅστις, ἀναχωρῶν ἐκ τῆς Γενούας, εἶπεν εἰς τοὺς Αὐστριακούς· «Κύριοι, σᾶς ὁρκίζομαι ὅτι ἐντὸς δεκαπέντε ἡμερῶν θέλω ἐπανέλθει εἰς τὴν Γένουαν».

Τέλος πάντων ὁ πρῶτος ὕπατος διαμείνας δεκαπέντε ἡμέρας εἰς Μεδιόλανα, μέχρις οὗ ἐπεκυρώθη ἡ σύμβασις παρὰ τῆς αὐλῆς τῆς Βιέννης, ἀνεχώρησε τὴν 24 Ἰουνίου μετὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ του Δυρόκου, Βεστιέρου διοικητοῦ τῆς φρουρᾶς του, Βουρριέννου καὶ Σαβαρὺ, καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ Λούγδουνον, ὅπου εἰσῆλθεν ἐνθριάμβῳ. Ἐνταῦθα οἱ κάτοικοι ἐνθουσιασθέντες, παρεβίασαν τὸ κατάλυμά του, καὶ ὑπεχρέωσαν αὐτὸν νὰ ἐξέλθῃ διὰ νὰ τὸν ἴδωσιν, ἅμα δὲ παρουσιασθέντα εἰς τὸν ἐξώστην,

ὁ λαὸς τὸν ὑπεδέχθη μὲ ἐνθουσιώδεις ἐπευφημίας· οὗτος δὲ, εὐχαριστήσας αὐτοὺς, τοὺς ὡμίλησε περὶ τῆς προσεγγιζούσης εἰρήνης καὶ περὶ τῆς μελλούσης ἀποκαταστάσεως τοῦ ἐμπορίου, τὴν δὲ ἐπαύριον ἀνεχώρησεν εἰς Παρισίους. Καθ' ὁδὸν συνδιαλεγόμενος μετὰ τῶν οἰκείων του, ἔλεγε πρὸς αὐτούς· «Ναὶ »ἀληθῶς ἐν διαστήματι δύο ἐτῶν κατέκτησα τὸ Κάϊρον, τὰ »Μεδιόλανα καὶ τοὺς Παρισίους· ἀλλ' ἂν ἀποθάνω αὔριον, οὔτε »ἡμίσειαν σελίδα θέλω καθέξει εἰς τὴν γενικὴν ἱστορίαν ». Ἐκ τῶν σκέψεων τούτων ἀποδεικνύεται κατὰ πόσον ἦτο φιλόδοξος.

Ὁ Ναπολέων τὴν 2 Ἰουλίου πρὸς τὸ μεσονύκτιον ἔφθασεν εἰς Παρισίους, ὅπου περιεμένετο ἀνυπομόνως παρὰ τῶν φίλων του· διότι οἱ ῥαδιοῦργοι, ὠφεληθέντες ἐκ τῆς πρώτης εἰδήσεως τῆς ἐν Μαρέγγῳ ἥττης, διέδωκαν ὅτι ὁ πρῶτος ὕπατος ἐφονεύθη· ἕτεροι δὲ ὅτι ὁ γαλλικὸς στρατὸς κατεστράφη κατὰ κράτος. Τούτων ἕνεκεν αἱ ἐπιθυμίαι τῶν φιλοδόξων διηγέρθησαν διὰ νὰ ἁρπάξωσι τὴν ἐξουσίαν· καὶ οἱ μὲν προέτεινον τὸν Λαφαγέτην ὡς πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας, οἱ δὲ τὸν Καρνώ· ἀλλ' οὔτε ὁ εἷς, οὔτε ὁ ἕτερος ἠνείχοντο εἰς τοιαύτας ῥαδιουργίας. Μ' ὅλον τοῦτο οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ναπολέοντος Ἰωσὴφ καὶ Λουκιανὸς ἐβεβαίωσαν αὐτὸν περὶ τῆς ἐνοχῆς τοῦ Καρνώ, ὅστις καὶ μετ' ὀλίγον ἐξώσθη ἀδίκως ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν. Ὁ δὲ Ναπολέων, προσποιούμενος ὅτι ἀγνοεῖ ταῦτα, ἐδέχθη πάντας φιλοφρόνως. Τὴν ἑσπέραν ταύτην ὅλη ἡ πόλις τῶν Παρισίων ἐφωτίσθη μεγαλοπρεπῶς· ὁ δὲ λαὸς ἐνθουσιῶν συνηθροίσθη ὑποκάτω τῶν ἀνακτόρων τῶν Κεραμεικῶν καὶ ἐζήτει νὰ ἴδῃ τὸν πρῶτον ὕπατον, ὅστις ἠναγκάσθη πολλάκις νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν ἐξώστην καὶ νὰ ἀκούσῃ τὰς ἐπευφημίας τῶν πολιτῶν. Ἡ ἡμέρα αὕτη τοσοῦτον ἐχαροποίησεν αὐτὸν, ὥστε μετὰ εἰκοσιπέντε ἔτη, εὑρισκόμενος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ ἐξόριστος, ἐμνημόνευεν αὐτὴν ὡς μίαν τῶν λαμπροτέρων ἡμερῶν τῆς ζωῆς του. Τῇ ἐπαύριον τὰ νομοθετικὰ σώματα, ἅπασαι αἱ πολιτικαὶ, δικαστικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ, οἱ καθηγηταὶ καὶ λοιποὶ ὑπάλληλοι τῆς κυβερνήσεως παρουσιάσθησαν εἰς τὸν πρῶτον ὕπατον· ὁ δὲ πρόεδρος τῆς Γερουσίας ἀπέτεινεν εἰς αὐτὸν τὰ ἑξῆς· «Εὐχαρίστως ὁμολογοῦμεν ὅτι ἡ πατρὶς ὀφείλει »εἰς ὑμᾶς τὴν σωτηρίαν της, ἡ Δημοκρατία τὴν στερέωσίν της, »ὁ δὲ λαὸς τὴν εὐδαιμονίαν του, τὴν ὁποίαν εἰς μίαν ἡμέραν »ἀπεδώκατε μετὰ δεκαετῆ δεινὰ τῆς ἐπαναστάσεως ».

Ἡ 14 Ἰουλίου, τὴν ὁποίαν ἑώρταζον ἐν τῇ Γαλλίᾳ ὡς ἐθνικὴν ἑορτὴν, ἤδη ἐπανηγυρίσθη λαμπρῶς καὶ χαρμοσύνως εἰς

τὸν ναὸν τῶν ἀπομάχων, ὅπου παρευρέθη ὁ πρῶτος ὕπατος συνωδευμένος ὑπὸ λαμπροῦ ἐπιτελείου. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἔφθασε καὶ ἡ ὑπατικὴ φρουρὰ καὶ εἰσῆλθεν ἀμέσως εἰς τοὺς Παρισίους, ὅπως ἦτο κονιορτωμένη καὶ ῥακένδυτος, ὡς ἐπιστρέφουσα ἐκ τῆς μάχης καὶ ἐρχομένη ἐκ μακρᾶς ὁδοιπορίας· ὁ δὲ Ναπολέων ἦλθεν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἄρεως καὶ τὴν ὑπεδέχθη. Ἐνταῦθα ὁ λαὸς ἔτρεξε διὰ νὰ ἴδῃ ἐκ τοῦ πλησίου τὸν νικητὴν τοῦ Μαρέγγου, ὅστις διέμεινεν ἐπὶ πολὺ, μὴ δυνάμενος νὰ ἀναχωρήσῃ ὡς ἐκ τοῦ περιστοιχοῦντος αὐτὸν πλήθους.

Τούτων οὕτως ἐχόντων ἔν τε τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τῇ Γαλλίᾳ, ὁ Ναπολέων ἔπρεπε νὰ φροντίσῃ καὶ περὶ τῶν ἐν τῷ Ῥήνῳ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ στρατῶν. Ὁ Μορῶ, μαθὼν ὅτι ὁ πρῶτος ὕπατος διέβη τὰς Ἄλπεις, ἀνέλαβε τὴν κατὰ τῆς Γερμανίας ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ στρατάρχου Κράϋ. Τὴν 19 Ἰουνίου ὁ ὑπ' αὐτὸν στρατηγὸς Λεκοῦρβος διέβη τὸν Δανούβιον ποταμὸν, κατεπολέμησε τὰ παραφυλάττοντα αὐτὸν αὐστριακὰ στρατεύματα καὶ ἠχμαλώτισε 2,000 ἐξ αὐτῶν· τὴν δὲ ἑπομένην ἡμέραν φθάσας καὶ ὁ στρατηγὸς Μορῶ μετὰ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ στρατοῦ, προσέβαλε τὸν Κράϋ εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Οὔλμης, καὶ μετὰ ἓξ ὥρων πεισματώδη μάχην, καθ' ἣν οἱ Αὐστριακοὶ ἀπώλεσαν 5 000 αἰχμαλώτους, πολλοὺς τραυματίας καὶ πληγωμένους καὶ 20 πυροβόλα, ὑπεχρέωσεν αὐτὸν νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ ὅλας τὰς παρ' αὐτοῦ κατεχομένας παραδανουβίους ὀχυρὰς θέσεις. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Μορῶ ἐπορεύθη εἰς τὸ Μόναχον, εἰσελθὼν ἐν θριάμβῳ εἰς τὴν πόλιν ταύτην τὴν 28 Ἰουνίου. Ὁ δὲ Κράϋ, μαθὼν τὴν ἐν Μαρέγγῳ καταστροφὴν τοῦ στρατάρχου Μέλα καὶ τὴν ἐκεῖ γενομένην σύμβασιν, προέτεινεν εἰς τὸν Μορῶ ἀνακωχὴν πολέμου· οὗ ὁς δὲ κατ' ἀρχὰς δὲν ἐδέχθη αὐτὴν, ὡς μὴ λαβὼν νεωτέρας διαταγὰς παρὰ τῆς κυβερνήσεώς του. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως ὁ πρῶτος ὕπατος ἐπιθυμῶν ἵνα καὶ ὁ στρατὸς τοῦ Ῥήνου συμμεθέξῃ εἰς τὰς δάφνας τῆς νίκης τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ στρατοῦ, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ δὲ καὶ τὴν φιλοτιμίαν τοῦ Μορῶ, ἐγκατέστησε κύριον αὐτὸν νὰ κάμῃ ἀνακωχὴν, ὅταν ἐγκρίνῃ κατάλληλον τὴν περίστασιν. Κατὰ δυσχυίαν ὅμως αἱ ἀντιζηλίαι τῶν μεγάλων ἀνδρῶν δὲν καταπαύονται τόσον εὐκόλως· προσέτι αἱ νίκαι καὶ αἱ πρόοδοι τοῦ Μορῶ, καὶ τοι πολλοῦ λόγου ἄξιαι, μ' ὅλον τοῦτο ἀπέναντι τῆς νίκης τοῦ Μαρέγγου, αὗται ἐμηδενίζοντο. Ἐντοσούτῳ τὴν 15 Ἰουλίου ὁ Μορῶ συνωμολόγησεν ἀνακωχὴν πολέμου μετὰ τοῦ Κράϋ· τὴν δὲ 21 Ἰουλίου ἐφθασεν εἰς Παρισίους ὁ κόμης Σ. Ἰουλιανὸς διὰ νὰ διαπραγματευθῇ τὴν προταθεῖσαν παρὰ τοῦ

πρώτου ὑπάτου συνθήκην. Ἡ τελευταία αὕτη εἴδησις, βεβαιώσασα πάντας ὅτι προσήγγιζεν ἡ περιμενομένη εἰρήνη, ἀνύψωσε τὰ συναλλάγματα καὶ ἐνεψύχωσε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τῇ Εὐρώπῃ· ἐν δὲ τῇ Αἰγύπτῳ, μετὰ τὴν ἐκεῖθεν μυστικὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ναπολέοντος, τὴν 22 Αὐγούστου 1799, ὁ ἐκεῖ γαλλικὸς στρατὸς εὑρίσκετο εἰς παντελῆ ἄγνοιαν περὶ αὐτοῦ· μ' ὅλον ὅτι εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν διεδόθη φήμη ὅτι ὁ στρατηγὸς Ναπολέων ἐπεβιβάσθη εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἀνεχώρησε. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως, φθάσας ὁ στρατηγὸς Κλέβερος εἰς τὴν πόλιν ταύτην, διεκήρυξεν ἐπισήμως τὴν εἰς Γαλλίαν μετάβασιν τοῦ Ναπολέοντος καὶ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ ἐφ' ὅλης τῆς ἐν Αἰγύπτῳ γαλλικῆς ἀποικίας. Ἡ ἀπροσδόκητος καὶ αἰφνίδιος εἴδησις αὕτη ἐτάραξε καὶ ἐλύπησε τὰ πνεύματα ὅλου τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ.

Ὁ Κλέβερος δὲν ἠγάπα τὸν Ναπολέοντα, ἐτέθη δὲ ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν Αἰγύπτῳ ἐκστρατείαν, διότι ἦτο δυσηρεστημένος ἐκ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ῥήνου καὶ ὑπεβλέπετο ὑπὸ τοῦ Διευθυντηρίου. Μετ' ὀλίγον ὅμως μετεμελήθη καὶ ἐπεθύμει νὰ ἀπανέλθῃ εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἀναλαβὼν δὲ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ, ἀντὶ νὰ εὐχαριστῆται, δυσηρεστεῖτο ἔτι μᾶλλον, ὁμιλῶν μάλιστα ἀναφανδὸν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, ὅτι ἀναιτίως ἐπεχειρίσθη τὴν κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου· ἐνῷ ἦτον ἀδύνατον νὰ κατορθωθῇ, καὶ ὅτι πρέπει νὰ σκεφθῇ περὶ τῆς ἐπανόδου τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Γαλλίαν. Οἱ λόγοι οὗτοι, ἐξερχόμενοι ἀπερισκέπτως ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ, ἐν ἀκαρεῖ διαδοθέντες πρὸς ὅλον τὸν γαλλικὸν στρατόν, ἤυξησαν τὴν ἐπιθυμίαν ὅλων τῶν Γάλλων περὶ τῆς ταχείας ἐγκαταλείψεως τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς ἐπανόδου αὐτῶν εἰς τὴν πατρίδα των. Τινὲς δὲ βαρυθυμοῦντες πρὸ πολλοῦ, ἐνθαρρυθέντες τότε ἐξέφραζον ἀναφανδὸν τὴν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος δυσαρέσκειάν των. Οὕτω σχεδὸν ἅπαντες ἐσκέπτοντο οὐχὶ πλέον ὡς πρότερον περὶ ἐγκαταστάσεως γαλλικῆς ἀποικίας ἐν Αἰγύπτῳ, ἀλλὰ περὶ ἀναχωρήσεως. Μόνον δὲ οἱ στρατηγοὶ Δεσαῖξος καὶ Μενοῦ ἦσαν ἐναντίοι τῆς ἰδέας ταύτης, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούοντο.

Ὅθεν ὁ Κλέβερος, κυριευόμενος ὑπὸ τῶν περὶ ἐγκαταλείψεως τῆς Αἰγύπτου ἰδεῶν τούτων, καὶ ἀναγκαζόμενος εἰς τοῦτο παρὰ τῶν περιστοιχούντων αὐτὸν, πρὸ πάντων δὲ παρὰ τοῦ γενικοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ στρατοῦ Ποσσιελγκου, μετὰ ἕνα μῆνα ἔπεμψε ψευδῆ ἔκθεσιν εἰς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν ἐν γένει περὶ τῆς

ἐν Αἰγύπτῳ κακῆς καταστάσεως τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ· ἐνῷ ὁ Ναπολέων ἀναχωρῶν ἐξ Αἰγύπτου ἐγκατέλιπεν 26 χιλιάδας στρατὸν ἐφωδιασμένον καλῶς, καὶ ὅλην τὴν Αἴγυπτον ὑποτεταγμένην. Διὰ τῆς ἐκθέσεως ταύτης ὁ Κλέβερος παρίστανεν εἰς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν ὅτι ὁ στρατὸς συνέκειτο ἐκ 15 χιλιάδων ἀνδρῶν, τὸν κίνδυνον εἰς τὸν ὁποῖον ὑπέκειτο ὡς ἐκ τῆς προσεγγίσεως τοῦ μεγάλου Βεζύρου μετὰ 100 χιλιάδων στρατοῦ, τὴν ἀχρηματίαν, εἰς ἣν εὑρίσκετο ὁ στρατός· προσέθηκε μάλιστα ὅτι ὁ Ναπολέων (μὴ γνωρίζων ὅτι ἔγραφε πρὸς τὸν ἴδιον) ἀναχωρῶν ἔλαβε δύο ἑκατομμύρια φράγκα παρὰ τοῦ ταμείου τοῦ στρατοῦ του· καὶ ἐπὶ τέλους ὅτι κατὰ τὰς ὁδηγίας τὰς ὁποίας εἶχε παρὰ τοῦ Ναπολέοντος, θέλει συνομολογήσει συνθήκην μετὰ τοῦ Βεζύρου διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἡ ἔκθεσις αὕτη, συνταχθεῖσα παρὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ Πουσσιέλγκου, τοῦ εὐεργετηθέντος παρὰ τοῦ Ναπολέοντος, καὶ ὑπογραφεῖσα ἐπὶ καλῇ πίστει παρὰ τοῦ Κλεβέρου, ἤθελε προσάπτει αἰωνίως ὄνειδος εἰς τὸν ἔνδοξον στρατηγὸν τοῦτον, ἐὰν μετ' ὀλίγον διὰ ἡρωϊκῶν πράξεων δὲν ἀπαθανάτιζε τὸ ὄνομά του.

Ἐν τούτοις ὁ παρὰ τῆς ὀθωμανικῆς Πόρτας σταλεὶς μέγας Βεζύρης ἔμενεν εἰς Δαμασκὸν μετὰ 30 χιλιάδων στρατοῦ, μὴ τολμῶν νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Πληροφορηθεὶς ὅμως παρὰ τῶν Ἄγγλων τὴν βαρυθυμίαν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, προεχώρησε μέχρι τῶν αἰγυπτιακῶν μεθορίων, παρακολουθούμενος παρὰ πολλῶν φανατικῶν Μουσουλμάνων, ὥστε ὁ στρατός του μετ' οὐ πολὺ συνέκειτο ἐξ 70 χιλιάδων ἀνδρῶν. Ὁ δὲ Κλέβερος ἀντὶ νὰ προετοιμάζηται εἰς μάχην, ἔπεμψε τὸν στρατηγὸν Δεσαῖξον διὰ τοῦ ὑπόναυάρχου Ἄγγλου Σ. Σμὶθ εἰς τὸν μέγαν Βεζύρην διὰ νὰ πραγματευθῇ τὴν περὶ ἐγκαταλείψεως τῆς Αἰγύπτου σύμβασιν, ἐπὶ ἐγγυήσει τοῦ ὑποναυάρχου τούτου. Ὁ Δεσαῖξος μετὰ τῆς πολλῆς δυσαρεσκείας του ὑπήκουσεν εἰς τὸν Κλέβερον καὶ μετέβη μετὰ τοῦ Σ. Σμὶθ τὸν Ἰανουάριον 1800 εἰς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον, κείμενον εἰς τὸ Ἐλ-Ἀρὶχ, ὅπου κατὰ διαταγὴν τοῦ Κλεβέρου ὑπέγραψε τὴν ἐπονομασθεῖσαν ἐν Ἐλ-Ἀρὶχ σύμβασιν τῆς 28 Ἰανουαρίου 1800, δι' ἧς ὁ μὲν γαλλικὸς στρατὸς μετὰ τρεῖς μῆνας ὑπεχρεοῦτο νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Αἰγύπτου μεθ' ὅλων του τῶν ὅπλων καὶ σκευῶν, βαθμηδὸν δὲ νὰ παραχωρῇ τὰς πόλεις καὶ τὰ φρούρια εἰς τοὺς Τούρκους· οὗτοι δὲ νὰ μεταφέρωσι διὰ τῶν πλοίων των τοὺς Γάλλους εἰς τὴν πατρίδα των. Μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς συμβάσεως ταύτης, ὁ στρατηγὸς Δεσαῖξος, δυσαρεστηθεὶς ἔτι μᾶλλον κατὰ τοῦ Κλε-

βέρου, ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ τὴν εἰς Γαλλίαν μετάβασίν του, ἥτις καὶ τῷ ἐπετράπη· ἀλλ' ἔμελλε μετὰ πέντε μῆνας, ὡς εἴδομεν, νὰ πέσῃ ἐνδόξως ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Μαρέγγου.

Ἐνῷ δὲ ἡ σύμβασις αὕτη ἤρχισε νὰ πραγματοποιῆται ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ὁ ὑπναύαρχος Σμιθ ἔλαβε διαταγὰς παρὰ τῆς κυβερνήσεώς του νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ ἄλλην συνθήκην εἰς τὸν ἐν Αἰγύπτῳ γαλλικὸν στρατὸν, εἰμὴ τὴν παράδοσιν αὐτοῦ ὡς αἰχμαλώτου. Ἡ ἀπόφασις αὕτη τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἐστηρίζετο εἰς ἓν ἀπόγραφον τῆς προειρημένης ἐκθέσεως τοῦ στρατηγοῦ Κλεβέρου, τὸ ὁποῖον συνέλαβον καθ' ὁδὸν τὰ ἀγγλικὰ πλοῖα καὶ τὸ ἔπεμψαν εἰς τὸ Λονδῖνον.

Τὸ ἕτερον ἀπόγραφον, φθάσαν εἰς Παρισίους, ἐνεχειρίσθη εἰς αὐτὸν τὸν Ναπολέοντα, ὡς ἀρχηγὸν τῆς τότε κυβερνήσεως, ὅστις, ἰδὼν αὐτὸ, ἠγανάκτησε κατὰ τῆς ἀδυναμίας καὶ τοῦ ψεύδους τοῦ Κλεβέρου· ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου, σεβόμενος τὰ μεγάλα στρατιωτικὰ προτερήματα τοῦ ἀνδρὸς τούτου, δὲν ἐπίστευεν ὅτι οὗτος ἤθελε κατέλθει τόσον, ὥστε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Αἴγυπτον. Ἀπέδιδε δὲ τὰ γραφόμενά του εἰς στιγμιαίαν δυσαρέσκειαν· τούτου ἕνεκεν ἔπεμψε νέας ὁδηγίας εἰς τὸν Κλέβερον, ὑποτιχόμενος αὐτῷ μεγάλα βοηθήματα.

Ὁ ὑπναύαρχος Σμιθ, ἅμα ἔλαβε τὴν διαταγὴν τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ὡς τίμιος ἀξιωματικὸς, πάραυτα ἔπεμψεν εἰς τὸν Κλέβερον τὸ ἑξῆς ἔγγραφον· «Ἔλαβον ὁριστικὰς διαταγὰς παρὰ »τῆς Α. Μεγαλειότητος, τοῦ βασιλέως τῆς Βρεταννίας, νὰ μὴ ἐν»δώσω εἰς οὐδεμίαν συνθήκην μετὰ τοῦ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν σου »στρατοῦ, ἐκτὸς ἐὰν οὗτος καταθέσῃ τὰ ὅπλα, παραδοθῇ ὡς »αἰχμάλωτος, καὶ ἐγκαταλείψῃ ὅλα τὰ ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ γαλ»λικὰ πλοῖα.»

Συγχρόνως μετὰ τοῦ ἐγγράφου τοῦ Σμιθ ἔφθασεν ἐκ τῆς Γαλλίας καὶ ὁ ἀπεσταλμένος παρὰ τοῦ πρώτου ὑπάτου μὲ νέας διαταγὰς πρὸς τὸν Κλέβερον, ἐξ ὧν ἐπληροφορήθη ὁ γαλλικὸς στρατὸς περὶ τῆς νέας πολιτικῆς μεταβολῆς καὶ περὶ τῆς ἀναβιβάσεως εἰς τὴν ὑπατείαν τοῦ Ναπολέοντος. Ταῦτα πάντα ἔφερον τὸν Κλέβερον εἰς δεινὴν θέσιν νὰ σκεφθῇ ἂν πρέπῃ νὰ ἀτιμασθῇ, παραδιδόμενος ὡς αἰχμάλωτος, ἢ νὰ ψεύσῃ τὰ γραφόμενά του, διαμένων εἰς Αἴγυπτον καὶ ἀμυνόμενος καρτερῶς· ἀλλὰ δὲν ἐδίστασε νὰ ἀποφασίσῃ ὅ,τι πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐνόμιζεν ὡς πάντῃ ἀδύνατον, καὶ νὰ ἀποδείξῃ ψευδῆ τὰ γραφόμενά του.

Οὕτως εὐθὺς ἀνεκάλεσε τὰς περὶ ὑποχωρήσεως τοῦ στρατοῦ διαταγάς του, καὶ διώρισε τὴν συνάθροισιν τῶν παρακειμένων

στρατευμάτων του· πρὸς ἅπαντα δὲ τὸν στρατὸν ἐδημοσίευσε τὸ ἔγγραφον τοῦ ὑπουργοῦ Σμιθ, προσθέτων τὰς ἑξῆς λέξεις· «ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ, ΕΙΣ ΤΟΙΑΥΤΑΣ ΥΒΡΕΙΣ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΠΑΝΤΑ ΤΙΣ ΕΙΜΗ ΜΕ ΝΙΚΑΣ, ΕΤΟΙΜΑΣΘΗΤΕ ΠΡΟΣ ΜΑΧΗΝ. Συγχρόνως εἰδοποίησε καὶ τὸν μέγαν Βεζύρην, ὅστις ἦτο πέντε ὥρας μακρὰν τοῦ Καΐρου καὶ ἤρχετο νὰ παραλάβῃ καὶ τὴν πόλιν ταύτην, νὰ μὴ προχωρήσῃ· διότι αἱ ἐχθροπραξίαι θέλουν ἐπαναληφθῆ ὅσον οὔπω. Οὗτος δὲ, μὴ γνωρίζων τὰ διατρέχοντα εἰσέτι, ἀπήντησεν εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ σύμβασις ὑπογραφεῖσα, πρέπει νὰ ἐκτελεσθῇ.

Ταῦτα πάντα ἠρέθισαν τὰς καρδίας ὅλων τῶν Γάλλων στρατιωτῶν. Εἰς μάτην οἱ Ἄγγλοι ἦλθον νὰ ἐμποδίσωσι τὰς ἐχθροπραξίας, λέγοντες εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη νὰ ἡσυχάσωσι μέχρις οὗ ἔλθωσι νέαι ὁδηγίαι ἐκ τῆς Ἀγγλίας· ἀλλ' ὁ μὲν Βεζύρης ἤθελε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Κάϊρον, ὁ δὲ Κλέβερος ἐζήτει ὅπως ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἐξέλθῃ τῶν μεθορίων τῆς Αἰγύπτου, ὥστε ὁ πόλεμος ἦτον ἄφευκτος.

Τὴν 20 Μαρτίου πρὸς τὸ λυκαυγὲς ὁ Κλέβερος, ἀνὴρ ἐξαισίου ὡραιότητος καὶ ὑψηλοῦ ἀναστήματος, ἐνδεδυμένος δὲ μὲ λαμπρὰν στολὴν καὶ καθήμενος ἐπὶ ὡραίου καὶ ὑψηλοῦ ἵππου, ἐξῆλθε τοῦ Καΐρου ἐπὶ κεφαλῆς δέκα χιλιάδων στρατευμάτων, καὶ παρατάξας αὐτὰ, εἶπεν εἰς τοὺς στρατιώτας, οἵτινες ἠγάπων αὐτὸν ὑπερβολικῶς· «Φίλοι μου, δὲν ἐξουσιάζετε πλέον »εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰμὴ ὅσην γῆν πατεῖτε· ἐὰν ὀπισθοδρομήσετε ἓν μόνον βῆμα, ἀπολεσθε. » Οἱ λόγοι οὗτοι καὶ ἡ παρουσία αὐτοῦ ἐπροξένησαν ζωηρὰν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς στρατιώτας. Εὐθὺς δὲ διέταξε τὴν προχώρησιν τοῦ στρατοῦ του, διαιρέσας αὐτὸν εἰς τέσσαρα μεγάλα τετράγωνα, ἔχοντα τοὺς μὲν ἐπιλέκτους καὶ τὸ βαρὺ πυροβολικὸν εἰς τὰς γωνίας, τὸ δ' ἐλαφρὸν πυροβολικὸν ἐν τῷ μεταξύ των. Οὕτω βαδίζων ὁ Κλέβερος μετὰ τοῦ στρατοῦ του, ἐν πρώτοις ἀπήντησεν εἰς τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς Ἡλιουπόλεως μέρος τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, τὸ ὁποῖον μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν κατεδίωξεν ἐκεῖθεν, σφάζων καὶ αἰχμαλωτίζων πολλούς. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπορεύετο κατὰ τοῦ στρατοπέδου τοῦ μεγάλου Βεζύρου. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως ἐφάνη καὶ ὁ τουρκικὸς στρατὸς, τὸ πολυάριθμον ἱππικὸν τοῦ ὁποίου ὕψωνε σύνεφα κονιορτοῦ εἰς τὴν πεδιάδα. Ὁ Κλέβερος, κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν τάξιν, περιέμενε συσταδὸν τὸν ἐχθρόν. Οἱ Τοῦρκοι πλησιάσαντες ἤρχισαν κατ' ἀρχὰς τοὺς ἀκροβολισμοὺς καὶ τοὺς πυροβολισμούς· ἀλλ' οἱ μὲν ἐπίλεκτοι τοὺς ἀκρο-

βολιστὰς αὐτῶν διεσκόρπισαν, τὰ δὲ πυρόβολα μετ' ὀλίγον ἀποσυνετέθησαν ὡς θραυσθέντων τῶν τροχῶν. Ὁ μέγας Βεζύρης ὅμως, ἐπερειδόμενος εἰς τὸ πλῆθός του, διέταξε γενικὴν προσβολὴν κατὰ τῶν τετραγώνων· οὕτως ἱππεῖς τε καὶ πεζοὶ ἀθρόως ἐπέπεσον μὲ ἀλλαλαγμοὺς κατ' αὐτῶν διὰ νὰ τὰ διασπάσωσιν, ἀλλ' ἐπὶ ματαίῳ· οἱ Γάλλοι στρατιῶται, περιφρονοῦντες τὰ βάρβαρα στίφη ταῦτα, περιέμενον τοὺς Τούρκους ἀτάραχοι μέχρι τῆς ἐκ χειρὸς προσεγγίσεως αὐτῶν, ὅτε πάραυτα τοὺς προσέβαλον μὲ ἀκατάπαυστον τουφεκισμὸν καὶ πυροβολισμὸν διὰ σφαιριδίων. Οἱ ἐχθροί, ἀποκρουσθέντες οὕτω, περιεφέροντο εἰς τὰ τετράγωνα· ἀλλὰ ταῦτα πανταχόθεν, ὡς ἡφαίστια, προεξέβαλλον θανατηφόρα πυρά. Ἐπὶ πολλὴν ὥραν τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἐσκεπάζετο ὑπὸ πυκνοτάτου καπνοῦ, καὶ δὲν ἠκούετο εἰμὴ εἰς ἀκατάπαυστος κρότος. Ἐπὶ τέλους ὁ στρατηγὸς Κλέβερος, ἰδὼν ἀπομακρυνομένους τοὺς Τούρκους, καὶ τοι μὴ διακρίνων καλῶς τὰ γεγονότα, διέταξε τὴν παῦσιν τῶν πυρῶν. Ἀλλ' ἅπαντες ἔμειναν ἐκστατικοὶ ἰδόντες τὰς σωρείας τῶν πτωμάτων ἀνθρώπων τε καὶ ἵππων πέριξ τῶν τετραγώνων, καὶ τοὺς ἐχθροὺς φεύγοντας ἔνθεν κακεῖθεν. Ὁ Κλέβερος, ὠφελούμενος ἐκ τῆς νίκης ταύτης, χωρὶς νὰ δώσῃ καιρὸν εἰς τὸν Βεζύρην νὰ συναθροίσῃ ἐκ νέου τὸν στρατόν του, διέταξε τὸ ἱππικόν του, τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦδε ἔμενεν ἀργόν, νὰ ἐξέλθῃ πρὸς καταδίωξιν τῶν διεσκορπισμένων ἐχθρῶν, τὰ δὲ τετράγωνα νὰ προχωρήσωσιν. Οἱ Τοῦρκοι, καταπολεμούμενοι καὶ καταδιωκόμενοι πανταχόθεν, πρὸ πάντων δὲ παρὰ τῶν Ἀράβων, οὗτινες ἐπέπεσον κατ' αὐτῶν, ὡς λύκοι, διὰ νὰ τοὺς λαφυραγωγήσωσιν, ἔφευγον πρὸς τὴν ἔρημον· τινὲς δὲ ὡς οἱ Γεννίσαροι, κατέφυγον εἰς τὸ Κάϊρον. Ὁ δὲ μέγας Βεζύρης, μὴ δυνηθεὶς πλέον νὰ συναθροίσῃ τὰ βάρβαρα καὶ ἄτακτα στρατεύματά του, ἐγκαταλείψας πολυτελὲς στρατόπεδον, σκεύη καὶ πλῆθος πολεμοφοδίων, κατέφυγε μὲ τὴν σωματοφυλακήν του, συγκειμένην ἐκ 500 ἱππέων, εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν Συρίαν. Οὕτως ἀπωλέσθη καὶ ὁ τουρκικὸς οὗτος στρατὸς, ὅστις συνέκειτο ἐκ 70 χιλιάδων ἀνδρῶν, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων ἦσαν ἐθελονταὶ Μουσουλμάνοι φανατικοί, οἱ δὲ λοιποὶ Γενίσσαροι ἱππεῖς καὶ πεζοί· μεταξὺ τούτων ὑπῆρχον καί τινες ἐκ τῶν μεταναστατῶν Γάλλων. Ἐκ δὲ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ μόνον 300 ἐπληγώθησαν καὶ ἐφονεύθησαν· διότι, ὡς εἶναι γνωστὸν, τῶν μὲν νικητῶν τετραγώνων ἡ ζημία εἶναι μηδαμινή, τῶν δὲ νικωμένων παντελὴς ἡ καταστροφή. Οἱ Μαμελοῦκοι ἐχάρησαν διὰ τὴν

ἦτταν ταύτην τῶν Τούρκων, ὡς ἐμπαίζόντων αὐτοὺς διὰ τὰς προτέρας ἥττας των.

Μετὰ τὴν μάχην ὁ στρατηγὸς Κλέβερος ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Κάϊρον, ὅπου εὗρεν ὅλην τὴν πόλιν ἐπανεσταμένην, τὸν δὲ Δερβὴς πασσᾶν μὲ τέσσαρας χιλιάδας Γενισσάρου; εἰσελθόντα ἐν αὐτῇ καὶ μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν πολιορκοῦντα δύο χιλιάδας Γάλλους εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ εἰς τὸ παλάτιον τοῦ πασσᾶ. Ὁ Κλέβερος, μὴ θέλων νὰ χυθῇ αἷμα εἰς τὴν πόλιν, οὔτε νὰ καταστραφῇ αὕτη, τοῖς ἐπρότεινε συνθήκην, ἀλλὰ δὲν τὴν ἐδέχθησαν. Τούτου ἕνεκεν ἠναγκάσθη νὰ καταπολεμήσῃ αὐτοὺς, νὰ κατεδαφίσῃ οἰκίας διὰ ὑπονόμων, καὶ ἐπὶ τέλους μετὰ εἰκοσιπέντε ἡμερῶν ἀντίστασιν νὰ τοὺς ὑποτάξῃ· τὸν δὲ Δερβὴς πασσᾶν μετὰ τῶν Γενιτσάρων του ἐπέτρεψε διὰ συνθήκης νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς τὴν Συρίαν. Ἀλλὰ πρὸς τιμωρίαν τῶν κατοίκων τοῦ Καΐρου, ἐπέβαλεν εἰς αὐτοὺς δέκα ἑκατομμυρίων φράγκων φόρον.

Οὕτως ἔλαβε τέλος ἡ αἱματηρὰ αὕτη μάχη, ἥτις ἤρχισε τὴν **20** Μαρτίου καὶ ἀπεπερατώθη τὴν **25** Ἀπριλίου, τουτέστι **35** ἡμέρας ἀκαταπαύστως ἐμάχοντο. Ὁ δὲ στρατηγὸς Κλέβερος, ἐξαλείφων τὸ πρῶτον σφάλμα του, ἀπαθανάτισε τὸ ὄνομά του διὰ τῶν λαμπρῶν κατορθωμάτων του. Μετ' οὐ πολὺ ἡ εἰρήνη ἀποκατέστη εἰς ὅλην τὴν Αἴγυπτον· ὁ Μουρὰτ βὲης ὑπετάχθη εἰς τὸν Κλέβερον· οἱ κάτοικοι ὅλης τῆς Αἰγύπτου, ἀναγνωρίσαντες πλέον ὡς σταθερὰν τὴν ἐν Αἰγύπτῳ κυριαρχίαν τῶν Γάλλων, ἤρχισαν τὸ ἐμπόριόν των καὶ τὴν γεωργίαν, ἡ λῃστεία ἐξηλείφθη, τὰ ἐν Καΐρῳ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα ἀνέλαβον τὴν διδασκαλίαν των, ἐνὶ λόγῳ τὰ πάντα ἀποκατεστάθησαν ὡς πρότερον· ὁ δὲ στρατὸς, πλουτίσας ἐκ τῶν τουρκικῶν λαφύρων, λαβὼν τὰς καθυστερήσεις τοῦ μισθοῦ του καὶ ἐμψυχωθεὶς διὰ τῆς νέας νίκης ταύτης, ἔμενεν εὐχαριστημένος.

Τούτων οὕτως ἐχόντων φανατικός τις νέος Ὀθωμανὸς ἐκ τῆς Βαβυλῶνος, ὀνόματι Σουλεϊμάνος συνέλαβε τὴν ἀποτρόπαιον ἰδέαν νὰ δολοφονήσῃ τὸν Κλέβερον, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἐπροξένει τρόμον καὶ φρίκην εἰς τοὺς Μωαμεθανούς. Ὁ νέος οὗτος ἦλθεν εἰς τὸ Κάϊρον, καὶ ἀφοῦ δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ καθ' ὁδὸν τὸ θῦμά του, εἰσῆλθε τὴν **14** Ἰουνίου λαθραίως εἰς τὸν κῆπον τοῦ Παλατίου, ὅπου ὁ Κλέβερος μετὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ στρατοῦ περιεδιάβαζεν. Αἴφνης παρουσάζεται ὁ Ὀθωμανὸς οὗτος ῥακενδύτης, ζητῶν ἐλεημοσύνην· ὁ Κλέβερος, ἐνῷ κατεγίνετο νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ, ὁ φανατικὸς οὗτος σύρει αἴφνης

ἀπὸ τὸ θυλάκιόν του ξιφίδιον καὶ ἐμπήγει αὐτὸ ἐπανηλειμμένως εἰς τὸ στῆθος τοῦ ἀτυχοῦς Κλεβέρου, ὅστις ἐν τῷ ἅμα ἐξέψυξεν. Ὁ ἀρχιτέκτων, θέλων νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν Κλέβερον, προσβάλλει τὸν φανατικὸν μὲ τὴν ῥάβδον του· ἀλλ' οὗτος ἐμπήγει τὸ ξιφίδιον καὶ εἰς τὸ στῆθος τοῦ ἀρχιτέκτονος, καὶ ῥίπτει καὶ αὐτὸν νεκρὸν παρὰ τῷ στρατηγῷ Κλεβέρῳ.

Ὅλος ὁ στρατὸς ἔκλαυσε πικρῶς τὸν θάνατον τοῦ στρατηγοῦ Κλεβέρου· ἡ δὲ Γαλλία ἀπώλεσεν ἕνα τῶν ἐνδοξοτέρων στρατηγῶν της, καὶ μετ' αὐτοῦ τὴν Αἴγυπτον· διότι ἐκ τῶν ἐκεῖ εὑρισκομένων στρατηγῶν οὐδεὶς ἐδύνατο νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ ἐπαξίως. Τὸ περίεργον ὅμως ὅτι οἱ δύο ἀντιφερόμενοι στρατηγοὶ Κλέβερος καὶ Δεσαῖξος ἀπέθανον τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ὥραν, ὁ μὲν ἐν Ἰταλίᾳ, ὁ δὲ ἐν Αἰγύπτῳ. Οἱ φυσικοὶ καὶ ἠθικοὶ χαρακτῆρες τῶν δύω στρατηγῶν τούτων ἀντέκειτο καθ' ὅλα. Ὁ μὲν Κλέβερος ἦτον ὁ ὡραιότερος ἀνὴρ τοῦ στρατοῦ, εὐφυὴς καὶ ἀνδρεῖος· ἀλλ' οὐχὶ καὶ πεπαιδευμένος, καίτοι ἀκαταπαύστως ἀναγινώσκων τοὺς βίους τοῦ Πλουτάρχου. Εἶχε δὲ ἀλλόκοτα ἰδιώματα· διότι ἔλεγον περὶ αὐτοῦ ὅτι δὲν ἤθελεν οὔτε νὰ διατάττῃ οὔτε νὰ ὑπακούῃ, καὶ ὅτι εἰς μὲν τὴν μάχην διέταττεν ὡς ἄριστος ἀρχηγός, ἀλλὰ μετὰ τὴν νίκην δὲν ἐπεθύμει νὰ ἦναι ἀρχηγὸς πλέον· ὑπήκουεν ὅμως εἰς τὸν Ναπολέοντα, ἀλλὰ πάντοτε γογγύζων.

Ὁ δὲ Δεσαῖξος ἦτον ὅλον τὸ ἐναντίον, ἁπλοῦς, συνεσταλμένος, ἐγκυμμένος πάντοτε, ἀνεπιδέξιος, τέλος οὐδένα ἐξωτερικὸν στρατιωτικὸν χαρακτῆρα ἔχων· ἀλλ' ἦτον ἥρως ἐν τῇ μάχῃ, ὑπολῃπτόμενος καὶ ἀγαπώμενος παρὰ πάντων· ἦτον ἔμφρων καὶ πεπαιδευμένος, τέλος ἦτον ὁ τύπος τῶν στρατιωτικῶν ἀρετῶν, ὑπακούων ὡς νὰ μὴ ἐγνώριζε νὰ προστάζῃ. Ὁ Ναπολέων μ' ὅλον ὅτι ἠγάπα τὸν Κλέβερον, ἀλλὰ οὐδένα τῶν στρατηγῶν του ὑπελήπτετο καὶ ἠγάπα τοσοῦτον, ὅσον τὸν Δεσαῖξον.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλεβέρου ὁ στρατηγὸς Μενοὺ ἔλαβε τὴν ἀρχηγίαν, ἀλλὰ δὲν εἶχε τὴν ἱκανότητα τοῦ Κλεβέρου· μ' ὅλον τοῦτο τὰ πάντα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ διέμενον ἡσύχως. Ὁ δὲ δολοφόνος ἐδικάσθη παρὰ τοῦ στρατοδικείου, καὶ κατεδικάσθη κατὰ τοὺς τοπικοὺς νόμους εἰς ἀνασκολοπισμὸν (παλούκωμα)· τέσσαρες προσέτι Σέχαι συνωμόται κατεδικάσθησαν εἰς κεφαλικὴν ποινήν.

Ὁ Ναπολέων, μαθὼν τὰς ἐν Αἰγύπτῳ νίκας τοῦ στρατηγοῦ Κλεβέρου, ἐχάρη μὲν, ὡς στερεωθείσης ἐκ νέου τῆς κατακτή-

σεως ταύτης· ἀλλὰ συγχρόνως μαθὼν καὶ τὴν δολοφονίαν τοῦ στρατηγοῦ τούτου, ἐλυπήθη ὑπερβολικῶς. Ὁ Ναπολέων σπανίως ὑπέκρυπτεν ὅ,τι ἠσθάνετο, καὶ τοῦτο βεβιασμένος τὸ ἔπραττε· διότι ὁ ζωηρὸς χαρακτὴρ του ἀπεδείκνυε τὰ αἰσθήματά του ἐντὸς τῆς οἰκογενείας του ὅμως καὶ τῶν οἰκείων του οὐδέποτε προσεποιεῖτο, ἀλλ' ἐξέφραζε τὰς συμπαθείας του καὶ τὸ μῖσός του καθ' ὑπερβολήν. Ὅθεν διὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλεβέρου ἐλυπήθη ὑπερβολικῶς, οὐχὶ δὲ ὡς ἀπολέσας καὶ ἕνα φίλον ὡς τὸν Δεσσαῖξον, ἀλλ' ὡς στερηθεὶς καλοῦ στρατηγοῦ καὶ ἐμπείρου ἀρχηγοῦ πρὸς στερέωσιν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ γαλλικῆς κατακτήσεως. Μ' ὅλον τοῦτο αἱ βουρβονικαὶ ἐφημερίδες διεκήρυξαν ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Δεσσαῖξος καὶ ὁ Κλέβερος ἐπεσκίαζον τὸν Ναπλεόντα, ἐδολοφονήθησαν διὰ συνεργείας του, ὁ μὲν εἰς Μαρέγγον, ὁ δὲ εἰς Κάϊρον. Οἱ πιστεύσαντες εἰς τοιαύτας ἀναιδεῖς συκοφαντίας αἰσχύνονται τὴν σήμερον.

Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων, ἐπιθυμῶν νὰ ἐνισχύσῃ καὶ νὰ διασκεδάσῃ τὸν ἐν Αἰγύπτῳ γαλλικὸν στρατὸν, ἔπεμψεν εἰς αὐτὸν πολλὰ φορτηγὰ πλοῖα, ἐμπεριέχοντα 2,000 νεοσυλέκτους, πολεμεφόδια, ὅπλα παντὸς εἴδους, τροφὰς, οἴνους, προσέτι καὶ μίαν θεατρικὴν ἑταιρείαν. Τὰ πλεῖστα τῶν πλοίων τούτων, διαφυγόντα τὴν προσοχὴν τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, ἔφθασαν εἰς τὰ παράλια τῆς Αἰγύπτου καὶ ἀπεβίβασαν ταῦτα· τοιουτοτρόπως ὁ ἐκεῖ στρατὸς οὐδενὸς ἐστερεῖτο, ἐκτὸς καλοῦ ἀρχηγοῦ, περὶ τοῦ ὁποίου σκεφθεὶς ὡρίμως ὁ Ναπολέων, ἀνεγνώρισεν ὡς τοιοῦτον τὸν στρατηγὸν Μενοὺ, καὶ τοι ὄντα ἀκατάλληλον· διότι οὗτος, νυμφευθεὶς Ὀθωμανίδα τινὰ, ἐνηγγαλίσθη τὸν μωαμεθανισμὸν, ὀνομασθεὶς Ἀβδουλὰχ Μενού. Ἡ διαγωγὴ αὕτη τοῦ στρατηγοῦ τούτου κατήντησεν ἀνυπόληπτος παρὰ τῷ στρατῷ· μ' ὅλον τοῦτο ὁ πρῶτος ὕπατος δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιφέρῃ οὐδεμίαν μεταβολὴν εἰς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ, φοβούμενος μήπως ἐρεθίσῃ τὰς ἀντιζηλίας τῶν ἐκεῖ στρατηγῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ· ἤδη ἐπανερχόμεθα εἰς τὰ τῆς Εὐρώπης. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας, μαθὼν τὰς ἐν Μαρέγγῳ καὶ ἐν τῷ Δανουβίῳ ἥττας τῶν στρατῶν του καὶ τὴν ὑποχώρησιν αὐτῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας καὶ Γερμανίας διὰ συμβάσεων, συγχρόνως δὲ λαβὼν καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ πρώτου ὑπάτου, ἐταράχθη σφόδρα· ἤθελε δὲ σπεύσει νὰ συνομολογήσῃ εὐθὺς συνθήκην, ἕνεκα τῆς ἀπελπισίας τῶν κατοίκων τῆς Βιέννης, οἵτινες ἐζήτουν τὴν εἰρήνην, ἐὰν δὲν ἐμποδίζετο παρὰ τῆς Ἀγγλίας, ἥτις ἤθελε νὰ συμπεριληφθῇ καὶ αὕτη εἰς τὴν μετὰ τῆς

Γαλλίας συνθήκην. Ὁ δὲ Ναπολέων ἐπεθύμει μὲν ὑπερβολικῶς τὴν εἰρήνην, διὰ νὰ ὀργανίσῃ τὸ Κράτος, οὐχὶ ὅμως νὰ διομολογῇ καὶ συνθήκας μὲ τοιαύτην συμμαχίαν, ἥτις νὰ ἐπιβάλῃ τὰς θελήσεις της εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὅθεν ἤθελεν ἑκάστη τῶν δυνάμεων τούτων νὰ συνομολογῇ ἰδιαιτέρως μετ' αὐτοῦ συνθήκην. Ἀλλ' ἡ Αὐστρία, συμβιβασθεῖσα μετὰ τῆς Ἀγγλίας, ὡς λαβοῦσα παρ' αὐτῆς δέκα ἑκατομμύρια τάλληρα, ὑπεσχέθη νὰ μὴ συνομολογήσῃ συνθήκην μετὰ τῆς Γαλλίας ἄνευ αὐτῆς· νὰ ἐξακολουθήσῃ δὲ τὸν πόλεμον ἓξ μῆνες εἰσέτι. Φοβουμένη ὅμως τὸν νικητὴν τοῦ Μαρέγγου, ἤθελε νὰ διέλθωσιν οἱ μετὰ τῆς Ἀγγίας συμφωνηθέντες ἓξ μῆνας ἄνευ ἐχθροπραξιῶν. Διὰ νὰ διατεδάζῃ λοιπὸν τὴν Γαλλίαν ὁ αὐτοκράτωρ ἔπεμψε διὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν πρὸς τὸν πρῶτον ὕπατον ἐπιστολήν, ὅτι δεχόμενος δῆθεν τὴν συνθήκην, στέλλει τὸν κόμητα Σ. Ἰουλιανὸν διὰ ν' ἀρχίσωσιν αἱ διαπραγματεύσεις.

Ὁ Ναπολέων ἐχάρη διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην τῆς συνθήκης, καὶ ἀνέθεσεν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν Ταϋλλεράνδον τὴν διαπραγμάτευσιν αὐτῆς. Ἐπιθυμῶν δὲ νὰ μονώσῃ τὴν Ἀγγλίαν ἐκ τῶν Εὐρωπαϊκῶν ζητημάτων, ἠθέλησε νὰ κολακεύσῃ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας Παῦλον.

Ἐν Γαλλίᾳ ὑπῆρχον ἓξ χιλιάδες Ῥῶσσοι αἰχμάλωτοι, συλληφθέντες κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐγένετο πρότασις εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ εἰς τὴν Αὐστρίαν νὰ ἀνταλλαχθῶσι μὲ Γάλλους αἰχμαλώτους· ἀλλ' αἱ Δυνάμεις αὗται, διὰ τὸ συμφέρον τῶν ὁποίων ἐγένετο ὁ πόλεμος, δὲν ἠθέλησαν. Ὁ Ναπολέων, πληροφορηθεὶς περὶ τοῦ ἱπποτικοῦ χαρακτῆρος τοῦ αὐτοκράτορος Παύλου, προέτεινεν εἰς αὐτὸν νὰ τῷ παραδώσῃ τὴν νῆσον Μελίτην νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς ἐν Γαλλίᾳ διαμένοντας Ῥώσσους αἰχμαλώτους διὰ νὰ τὴν καταλάβωσιν. Εὐθὺς δὲ διέταξε νὰ ἐνδυθῶσι καὶ νὰ ὁπλισθῶσιν οἱ αἰχμάλωτοι οὗτοι Ῥῶσσοι κατὰ τὴν ἐθνικὴν στολήν των, καὶ ἐξαπέστειλεν ἕνα ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν των εἰς τὸν αὐτοκράτορά των, φέροντα τὰς προτάσεις ταύτας. Ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος, φθάσας εἰς τὴν Ῥωσσίαν, ἐνεχείρισε τὰς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοῦ προτάσεις τοῦ Ναπολέοντος, καὶ ἀνέπτυξεν αὐτάς. Οὗτος δὲ, δεχθεὶς τὴν προσφορὰν ταύτην εὐχαρίστως, πάραυτα διώρισε τὸν ἐν Βερολίνῳ πρέσβυν του νὰ ἐνεργήσῃ ὅ,τι ἀπαιτεῖται πρὸς παραβολὴν τῆς νήσου Μελίτης. Ἀλλ' ἡ Ἀγγλία μὴ συγκατανεύσασα δυσηρέστησε τοσοῦτον τὸν αὐτοκράτορα Παῦλον, ὥστε οὗτος διέταξε τὴν ἀποβολὴν τῶν Ἄγγλων ἐμπόρων ἐκ πάσης τῆς

Ῥωσσίας. Οὕτω δὲ ἐπληρώθη ὁ σκοπὸς τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις ἦτο νὰ οὐδετερώσῃ τὴν συμμαχίαν τῶν Ἄγγλων μετὰ τῆς ἀρκτικῆς Δυνάμεως ταύτης· ἀπεναντίας δὲ νὰ ἑλκύσῃ τὴν συμπάθειαν αὐτῆς πρὸς τὴν Γαλλίαν. Εἰς δὲ τὴν Ἱσπανίαν ἔπεμψε τὸν στρατηγὸν Βερθιέρον ὅστις συνωμολόγησε συνθήκην συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας μετ' αὐτῆς.

Ὁ Ναπολέων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐθεωρεῖτο εὐτυχὴς καθ' ὅλα· διότι ἦτο νικητὴς εἰς τὰς μάχας, φίλος τῆς Ῥωσσίας, τῆς Πρωσσίας, τῆς Ἱσπανίας, καὶ λοιπῶν ἐπικρατειῶν τῆς Γερμανίας καὶ Ἰταλίας, καὶ ἐλατρεύετο παρὰ τοῦ λαοῦ τῆς Γαλλίας, ὡς σωτὴρ αὐτοῦ. Ὅθεν δύναται νὰ εἴπῃ τις ὅτι ἡ τύχη ἀγαπᾷ τὴν νεότητα· διότι ἐβοήθησεν ὅλους τοὺς μεγάλους ἄνδρας κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς νεότητός των, ὡς τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν Καίσαρα καὶ τὸν Ναπολέοντα. Οὐχὶ ὅμως καὶ ὅτι ἡ τύχη εἶναι πάντοτε δύστροπος, καὶ ἐγκαταλείπει αὐτοὺς εἰς τοὺς ὑστάτους χρόνους των· ἀλλ' ὅτι συνεχῶς οἱ μεγάλοι ἄνδρες ὑποπίπτουσιν εἰς μεγάλα σφάλματα, τὰ ὁποῖα ἐπιφέρουν τὴν δυστυχίαν των. Ὅθεν τὰ μὲν καλὰ πρέπει νὰ ἀποδίδωνται εἰς τὴν θείαν Πρόνοιαν, τὰ δὲ κακὰ εἰς τὰ σφάλματα τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ Ναπολέων λοιπὸν, ὢν εὐτυχὴς καθ' ὅλα, ἐπεθύμει τὴν μὲν τάξιν καὶ τὴν δικαιοσύνην εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Γαλλίας, τὴν δὲ εἰρήνην μεταξὺ τῶν ξένων ἐθνῶν, πρὸ πάντων δὲ μετὰ τῆς Αὐστρίας· ἀλλ' ἐπεθύμει συγχρόνως νὰ ἀναδείξῃ ἔνδοξον τὴν Γαλλίαν, καὶ οὐχὶ νὰ ταπεινώσῃ αὐτήν. Ἡ Αὐστρία ὅμως μετ' οὐ πολὺ, μὴ ἀναγνωρίσασα τὰς περὶ συνθήκης διαπραγματεύσεις τοῦ πρὸς τοὺς Παρισίους ἀπεσταλμένου της κόμητος Σ. Ἰουλιανοῦ, ἀπέδειξεν ὅτι ἀποποιεῖται τὴν μετὰ τῆς Γαλλίας συνθήκην. Οὕτως ὁ πρῶτος ὕπατος, ἐννοήσας ὅτι ἡ Δύναμις αὕτη δὲν ἐπεθύμει τὴν εἰρήνην εἰμὴ μέχρις οὗ παρέλθῃ ὁ χειμὼν διὰ νὰ ἀρχίσῃ τὰς κατὰ τῆς Γαλλίας ἐχθροπραξίας της, διέταξε τὰς περὶ ἐπαναλήψεως τοῦ πολέμου προπαρασκευάς. Καὶ πρῶτον μὲν διωργάνισε καὶ ὥπλισε τοὺς ἐν τῷ Ῥήνῳ καὶ Ἰταλίᾳ στρατούς· τὸν μὲν πρῶτον, ἤτοι κατὰ τὸν Ῥῆνον, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μορῶ, εἰς 130 χιλιάδας, τὸν δὲ δεύτερον ἐν τῇ Ἰταλίᾳ εἰς 125 χιλιάδας ἄνδρας, δώσας τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ εἰς τὸν στρατηγὸν Βρύνον, καὶ παύσας τὸν στρατηγὸν Μασσέναν ὡς καταχρηστήν· ἐπομένως ὠργάνισε καὶ τρεῖς εἰσέτι στρατοὺς, διορίσας ἀρχηγοὺς αὐτῶν τὸν στρατηγὸν Μαγδολάνδον μετὰ 15 χιλιάδων, τὸν Ὠγερὼ μετὰ 20 χιλιάδων, τὸν Μυράτον μετὰ 10 χιλιάδων, ὥστε ὁ στρατὸς οὗτος συνέκειτο ἐκ 300 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐκτὸς

τούτων ὑπῆρχον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὡς φρουρὰ 60 χιλιάδες, καὶ 40 χιλιάδες διέμενον εἰς τὴν Αἴγυπτον· τὸ δὲ ὅλον τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ὑπελογίζετο εἰς 400 χιλιάδας ἄνδρας, ἐφωδιασμένους καθ' ὅλα.

Πάντες ἀνεξαιρέτως ἔλεγον ὅτι ὁ νέος οὗτος ἄνθρωπος κάμνει θαύματα, δυνάμενος νὰ διατηρῇ τόσον στρατὸν καλῶς μισθωμένον, χωρὶς νὰ ἐνοχλῇ τοὺς πολίτας προσέτι νὰ δαπανᾷ μεγάλας ποσότητας εἰς κατασκευὴν ὁδῶν, γεφυρῶν καὶ ὀχετῶν, τὰ ὁποῖα πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὡς ἐγκαταλελειμμένα, ἐφθάρησαν τοσοῦτον, ὥστε ἡ ἐντὸς τῆς Γαλλίας κοινωνία κατέστη δύσκολος καὶ σχεδὸν ἀδιάβατος· ἐνῷ αἱ προλαβοῦσαι κυβερνήσεις εὑρίσκοντο εἰς τοιαύτην ἀνέχειαν, ὥττε οὔτε ἄρτον εἰς τὰ στρατεύματα ἐδύναντο νὰ δώσωσιν ἐνίοτε. Ὁ Ναπολέων ὅμως δὲν ἔκαμνε θαύματα, ἀλλ' ἔχων νοῦν καὶ θέλησιν, ἐτακτοποίησε τὰ πάντα· ἡ δὲ τάξις ἐπέφερε τὴν οἰκονομίαν, καθὼς ἡ ἀταξία ἐπιφέρει τὴν ἀπώλειαν τοῦ παντός. Ἀλλ' ἡ λῃστεία εἰς πολλὰ μέρη τοῦ Κράτους ἐμποδίζε τὸν τόπον. Ἡ προλαβοῦσα κυβέρνησις μετεχειρίσθη πολλὰ μεταβατικὰ στρατιωτικὰ σώματα πρὸς ἐξάλειψιν αὐτῆς ἄτινα, ἐπιβαρύνοντα δεινῶς τοὺς κατοίκους, ὀλίγον ὄφελος ἐπροξένουν. Ὁ Ναπολέων ἔπεμψεν ὅλα τὰ σώματα ταῦτα εἰς τὰ στρατόπεδα, καὶ διώρισεν ὀλίγα πρὸς κατάθλιψιν τῆς λῃστείας, λέγων πρὸς τοὺς ὁμιλοῦντας αὐτὸν περὶ τῶν ἐσωτερικῶν ἀταξιῶν τούτων· «Ἔχετε ὑπομονὴν μετὰ ἕνα ἢ δύο »μῆνας, ἀφοῦ ἀπολαύσω τὴν εἰρήνην, θέλω ἐξαλείψει τοὺς κα»κοποιοὺς τούτους ἀνθρώπους, παραδίδων αὐτοὺς εἰς τὴν δι»καιοσύνην.»

Ὅλοι δὲ οἱ Γάλλοι, θαυμάζοντες κατ' ἀρχὰς τὸν πρῶτον ὕπατον, ἠρώτων μεταξύ των· ὁ Ναπολέων θέλει δυνηθῇ ἆρα νὰ διατηρήσῃ ἐπὶ πολὺ τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως; γνωρίζει νὰ κυβερνήσῃ, ὡς ἐγνώριζε νὰ πολεμῇ; θέλει καταπαύσει τὰς κατ' αὐτοῦ ἀντενεργείας; ποίου δὲ κόμματος θέλει εἶσθαι; Ἀλλ' ἐπειδὴ δεκατρεῖς μῆνες παρῆλθον, ἀφότου ἔλαβε τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως, καὶ ἐνισχύετο καθεκάστην, πρὸ πάντων μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαρέγγου, ὅτε πλέον ἡ εὐρώστη ἐφαίνετο ὅτι ὑπέκυπτεν εἰς αὐτὸν, ὅλαι αἱ ἀμφιβολίαι αὗται ἐξέλιπον, καὶ δὲν ὑψοῦτο εἰμὴ μία μόνη φωνὴ, ὁ Ναπολέων εἶναι μέγας πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς ἀνήρ. Μ' ὅλα ταῦτα εἰς ὅλα τὰ πολιτικὰ κόμματα ὑπάρχουν δύο τάξεις ἀνθρώπων· ἡ μία, οὖσα πολυάριθμος καὶ εἰλικρινὴς, συντρέχει εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πατρίδος· ἡ δὲ ἑτέρα, οὖσα εὐάριθμος, ἀπερίσκεπτος καὶ ῥᾳ-

διοῦργος, οὐδέποτε συμβιβάζεται, καθότι ὅσον προσπαθεῖ τις νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς ἀνθρώπους τούτους, τοσοῦτον οὗτοι δυσαρεστοῦνται, διότι παύουν αἱ ἀπαιτήσεις των. Τὴν τάξιν ταύτην λοιπὸν τῶν ἀνθρώπων μόνον δὲν εὐχαρίστει ὁ Ναπολέων· ὅλαι δὲ αἱ λοιπαὶ τάξεις τῆς Γαλλίας ἦσαν εὐχαριστημέναι καὶ εἶχον ἄκραν ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτόν. Οἱ δὲ ἄνδρες τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789, οἱ βάψαντες τὰς χεῖράς των εἰς τὰ ἀθῶα αἵματα τῶν συμπολιτῶν των, οἱ ὑποπέσαντες εἰς διαφόρους ἀνεξαλείπτους καταχρήσεις καὶ οἱ δημαγωγοὶ, οἵτινες τὰ πάντα ἔπραττον διὰ νὰ διαφθείρωσι τὸν λαὸν, δὲν ὑπέφερον τὴν κυβέρνησιν τοῦ πρώτου ὑπάτου, κράζοντες αὐτὸν τύραννον, σκοπὸν ἔχοντα δι' ἀντεπαναστάσεως νὰ φέρῃ τοὺς Βουρβώνους εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας. Ἔλεγον δὲ ὅτι ὁ Ναπολέων εἶναι Καῖσαρ, διὰ τὸν ὁποῖον ἀπαιτεῖται τὸ ξιφίδιον τοῦ Βρούτου. Οἱ ἄνδρες οὗτοι, μὴ δυνάμενοι νὰ πράξωσι τίποτε, διελογίζοντο συνωμοσίας καὶ στάσεις. Διὰ νὰ ἀντιτάξωσι δὲ κατὰ τοῦ Ναπολέοντος ἰσχυρόν τι μέσον, ἐζήτουν τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ· ὡς τοιοῦτον λοιπὸν ἐξέλεγον πότε μὲν τὸν Μορὼ καὶ πότε τὸν στρατηγὸν Βρύνον· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀμφότεροι οὗτοι ἀντημείφθησαν παρὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἐθεωροῦντο παρ' αὐτῶν ὡς δοῦλοι αὐτοῦ· οὕτως ἔστρεψαν τὴν προσοχήν των πρὸς τὸν Μασσέναν, τὸν Καρνὼ καὶ τὸν Σιέϋον, θεωροῦντες τούτους δυσηρεστημένους κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, διὰ νὰ καταπολεμήσωσι τὸν τύρανον καὶ νὰ σώσωσι δῆθεν τὴν ἐπαπειλουμένην ἐλευθερίαν. Μὲ τοὺς μωροὺς τούτους ἀνθρώπους συνεδέθη ὁ ὑπουργὸς τῆς ἀστυνομίας Φουσσὲς, ὅστις ἦτον εἷς ἐκ τῶν δύο πρώτων συμβούλων αὐτοῦ, διὰ νὰ ἀνακαλύπτῃ εὐκόλως τὰς συνωμοσίας των.

Οἱ δὲ παλαιοὶ ἄρχοντες, συνειθισμένοι νὰ φλυαρῶσι πάντοτε, συνδιελέγοντο μόνον περὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ναπολέοντος καὶ περὶ τῆς κυβερνήσεώς του· ζῶντες δὲ εἰς Παρισίους ἦσαν μακρὰν τῶν φατριῶν, καὶ μόλις κατεδέχοντο νὰ ἀκούωσι τὰ διατρέχοντα, ἐπιθυμοῦντες μόνον τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῶν βασιλικῶν. Οὗτοι ἔλεγον ὅτι ὁ Ναπολέων εἶναι μὲν καλὸς στρατηγὸς, ἀλλὰ μέτριος πολιτικὸς, καὶ ὅτι ὁ Μορὼ γνωρίζει καλήτερα τὴν τέχνην τοῦ πολέμου. Ἤρχοντο δὲ συνεχῶς εἰς τὴν σύζυγον τοῦ Ναπολέοντος, θεωροῦντες αὐτὴν ὡς καταγομένην ἐξ εὐγενῶν, καὶ τὴν παρεκάλουν νὰ μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ πρώτῳ ὑπάτῳ περὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν δημευθέντων κτημάτων αὐτῶν. Ἐνόμιζον ὅμως πᾶν ὅ,τι καλὸν καὶ ἂν πράξῃ ὁ Ναπολέων ὑπὲρ αὐτῶν ἦτο χρέος του, καὶ ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ εὐγνω-

μονῶσι κατὰ τοῦτο· μάλιστα δὲ, ὁμιλοῦντες μετὰ τῆς συζύγου του, τῇ ἔλεγον ὅτι πρέπει νὰ καυχᾶται μὲν διὰ τὸ γένος της, νὰ ἐντρέπεται δὲ ὅτι ἔχει σύζυγον τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐνεστώσης κυβερνήσεως.

Ἡ δὲ Ἰωσηφίνα συνεχῶς ἠνώχλει τὸν σύζυγόν της περὶ αὐτῶν· ἀλλ' οὗτος οὐδέποτε ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὰ λεγόμενά της. Οἱ μόνοι ὅμως σύμβουλοι τοῦ Ναπολέοντος, τοὺς ὁποίους ἤκουεν, ἦτον ὁ Ταλλεϋράνδος καὶ ὁ Φουσσὲ ἐκ τῶν ὑπουργῶν του, ἐκ δὲ τῶν συνηπάτων του τὸν Καμβασακρὲν, τὸν ὁποῖον πρὸ πάντων ἐσέβετο καὶ ὑπελήπτετο, ὡς ἄνδρα τίμιον καὶ ἔμφρονα· διότι ἕτερος συνύπατος τοῦ Λεμπρύνος κατεγίνετο εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ Κράτους, ἀπέχων τῶν πολιτικῶν πραγμάτων· ἐκ δὲ τῶν τεσσάρων ἀδελφῶν του ὁ Ἰωσὴφ καὶ ὁ Λουκιανὸς μόνον εἰσήκουοντο παρ' αὐτῷ. Ὁ Ἰωσὴφ Βοναπάρτης, ἔχων ἰδίαν κατάστασιν καὶ μένων μακρὰν τῶν πραγμάτων, ἐνίοτε συνεβούλευε τὸν Ναπολέοντα, οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ τὸν παρενοχλῇ εἰς τοῦτο· ὁ πρῶτος ὕπατος ἀνέθεσε τὴν μετὰ τῆς Ἀμερικῆς διαπραγμάτευσιν τῆς συνθήκης· τὸν δὲ Λουκιανὸν διώρισεν ὑπουργὸν τῶν ἐσωτερικῶν, ὅστις ἦτον εὐφυὴς μὲν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἔμφρων πολιτικός. Οἱ δύο οὗτοι ἀδελφοὶ, πεποιθότες εἰς τὴν ἱκανότητα τοῦ Ναπολέοντος, καὶ νομίζοντες ὅτι κατέχουν τὰ αὐτὰ προτερήματα τοῦ ἀδελφοῦ των, κατεγίνοντο εἰς τὴν στερέωσιν τῆς ἐξουσίας του, ὡς συμμεριζόμενοι αὐτήν. Ὁ Λουκιανὸς πρὸ πάντων ἐσκέπτετο καὶ ἐκήρυττεν ὅτι ἡ ἐνεστῶσα τάξις τῶν πραγμάτων δὲν ἦτο σεβαστὴ, ὅτι ἀπῃτεῖτο ἀσφαλέστερόν τι καὶ μονιμώτερον, ὅτι τοῦτο δὲν κατωρθοῦτο ἄνευ τῆς τεκνοποιήσεως τῆς συζύγου τοῦ Ναπολέοντος, καὶ ὅτι, ἐπειδὴ αὕτη δὲν τεκνοποιεῖ, πρέπει νὰ τὴν διαζευχθῇ.

Ἡ Ἰωσηφίνα, νυμφευθεῖσα κατ' ἀρχὰς τὸν κόμητα Βοαρνὲ, μετὰ τοῦτον δὲ τὸν στρατηγὸν Ναπολέοντα νέον, ἤδη δὲ συμμεριζομένη τὴν θέσιν τοῦ συζύγου της, ἥτις παρωμοίαζε θρόνον, ἦτο χαριεστάτη, ἀλλὰ διεφθαρμένη, ὡς ἦτον τότε ὅλαι αἱ γυναῖκες τῆς αὐτῆς τάξεως· ἦτον ἀγαθὴ, ἀλλ' ἄσωτος καὶ μάταιος· δὲν ἦτον ὡραία, ἀλλ' ἦτον κομψοτάτη, θελκτικωτάτη καὶ εὐάρεστος κατὰ πάντα, ὥστε ὑπερέβαινεν ὅλας τὰς ἄλλας γυναῖκας τῆς ἐποχῆς της, καὶ τοι ὡραιοτέρας καὶ εὐτυχεστέρας αὐτῆς οὔσας. Ὁ σύζυγός της Ναπολέων, ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ μαθὼν τὴν ἐπιλήψιμον διαγωγήν της, ὠργίσθη· ἤθελε νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτὴν, τὴν ὁποίαν, εἴτε δικαίως, εἴτε ἀδίκως, ἐνόμιζεν ἐνοχοποιημένην· ἀλλ' αὕτη, πεσοῦσα ὑπὸ τοὺς πόδας του

ἐπλαυσε πικρῶς, τὰ δὲ δύο τέκνα της ἡ Ὀρτενσία καὶ ὁ Εὐγένιος Βοαρνὲς, τὰ ὁποῖα ἠγάπα κατ' ἐξοχὴν ὁ Ναπολέων ἔκλαυσαν καὶ αὐτὰ ὡσαύτως. Ὁ Ναπολέων θεωρῶν ὅλην τὴν οἰκογένειάν του ὀδυρομένην οὕτως, ἐκάμφθη παρακινούμενος ὑπὸ φιλοστοργίας, ἥτις ἐπὶ πολλῶν ἐτῶν ὑπερίσχυεν εἰς τὴν πολιτικήν του. Λησμονῶν δὲ τὰ σφάλματα τῆς συζύγου του ἠγάπα αὐτὴν εἰσέτι· ἀλλ' οὐδέποτε ὡς ἐπὶ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἑνώσεώς των. Αἱ συνεχεῖς καὶ ἀπεριόριστοι ἀσωτεῖαί της ὅμως καὶ αἱ δυσάρεστοι ἀπρονοησίαι αὐτῆς πολλάκις ἠρέθιζον αὐτὸν εἰς κινήματα παραφορᾶς, γενόμενος ἐκτὸς ἑαυτοῦ· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὴν ἐσυγχώρει μὲ τὴν συνήθη καλοκἀγαθίαν του, καὶ δὲν ὠργίζετο ἐπὶ πολὺ κατὰ γυναικὸς, ἥτις συνεμερίσθη τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς δόξης του, καὶ ἐφαίνετο ὅτι μένουσα παρ' αὐτῷ συνεισέφερεν εἰς τὴν τύχην του.

Ἡ γυνὴ αὕτη ἦτο καθ' ὅλα τῆς παλαιᾶς τάξεως, θρῆσκος, προληπτικὴ καὶ βασιλικὴ· ἀπεστρέφετο τοὺς φιλελευθέρους, ὀνομάζουσα αὐτοὺς Ἰακωβίνους, καὶ εἶχε πάντοτε εἰς τὴν συναναστροφήν της τοὺς βασιλικοὺς, περὶ τῶν ὁποίων ἐπροσπάθει πάντοτε· προετίμα δὲ μᾶλλον νὰ ἴδῃ τὸν σύζυγόν της Ναπολέοντα ὑπερασπιστὴ ὑπήκοον τῶν Βουρβόνων, καὶ περιστοιχούμενον ὑπὸ τῆς παλαιᾶς ἀριστοκρατίας, παρὰ αὐτοκράτορα τῆς Εὐρώπης. Αὕτη ἐφοβεῖτο προσέτι μήπως ὁ σύζυγός της, ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον, τὴν ἐγκαταλείψῃ, ὡς μὴ τεκνοποιοῦσαν· διότι οἱ ἰατροὶ τὴν ἐβεβαίωσαν ὅτι πρέπει νὰ ἀπελπισθῇ διὰ τεκνοποιΐαν. Τούτου ἕνεκεν ἐπρότρεχεν εἰς μαντείας, ἐξ ὧν ἔμαθεν ὅτι θέλει ἀναβῇ καὶ μείνει διὰ ὀλίγον καιρὸν εἰς τὴν πρώτην βαθμῖδα τοῦ κόσμου. Προσέτι, ἀκούσασα παρὰ τῶν ἀνδραδέλφων της τὴν ἰδέαν τοῦ διαζυγίου, ἔτρεμεν εἰς πᾶσαν στιγμὴν, μανθάνουσα τὰς προόδους τοῦ συζύγου της. Οὗτος ὅμως, ποτὲ μὲν περιποιούμενος αὐτὴν ποτὲ δὲ ὀργιζόμενος κατ' αὐτῆς, τὴν εὐχαρίστει. Ὅθεν δὲν ἀπηλπίζετο καὶ ἐπροσπάθει νὰ πείσῃ τὸν σύζυγόν της νὰ ἀνακαλέσῃ τοὺς Βουρβόνους· ἐπὶ τούτῳ μετεχειρίσθη καὶ τὸν Φουσέν. Ὁ Ναπολέων, πληροφορηθεὶς ὅτι ἡ σύζυγός του διὰ τῶν ὑπουργῶν του θέλει νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ τῆς πολιτείας, καθὼς καὶ οὗτοι διὰ τῆς συζύγου του θέλουν νὰ μάθωσι περὶ τῶν φρονημάτων του, ὠργίσθη κατ' αὐτῶν, καὶ ἀνέθεσεν εἰς τὸν συνύπατόν του Καμβασερὲν νὰ ἐξηγήσῃ πρὸς αὐτοὺς τὴν ἄκραν του δυσαρέσκειαν.

Οἱ βασιλικοὶ, βλέποντες τὸν πρῶτον ὕπατον ἀγαπῶντα τὴν τάξιν καὶ περιποιούμενον πάντας, μάλιστα ἐπιτρέποντα τὴν ἐπά-

νοδον εἰς τὴν Γαλλίαν τῶν μὴ ἐνοχοποιημένων βασιλικῶν, προσέτι ἐλπίζοντες εἰς τὴν Ἰωσηφίναν, ἐπληροφόρησαν τὸν ΙΗ. Λουδοβίκον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ λαμπρομηθέντος Ις΄ Λουδοβίκου, τὸν μέλλοντα διάδοχον τοῦ θρόνου τῆς Γαλλίας, ὅτι ὁ Ναπολέων ἠμπορεῖ νὰ συγκατανεύσῃ διὰ νὰ ἀνακαλέσῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας αὐτόν. Ὁ πρίγγιψ οὗτος, ὢν μικροῦ πνεύματος καὶ πιστεύων αὐτὰ, ἔγραψε ἀμέσως πρὸς τὸν Ναπολέοντα πολλὰς ἐπιστολὰς, ἐξ ὧν ἡ ἑξῆς εἶναι ἡ πρώτη.

20 Φεβρουαρίου 1800

«Ὁποιαδήποτε καὶ ἂν ἦναι ἡ φαινομένη διαγωγὴ ἀνδρὸς, ὡς »σὺ, Κύριε, οὐδέποτε προξενεῖ ἀνησυχίαν. Ἀνεδέχθης θέσιν ἔξοχον, καὶ σὲ συγχαίρω· γνωρίζεις σὺ κάλλιον παρὰ πάντα ἄλλον ὅτι ἀπαιτεῖται ἰσχὺς καὶ δύναμις διὰ τὴν εὐτυχίαν παντὸς »μεγάλου ἔθνους. Σῶσον τὴν Γαλλίαν ἐκ τῶν παραφορῶν της, »οὕτω θέλεις ἐκπληρώσει τὴν πρώτην ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας »μου· ἀπόδος εἰς αὐτὴν τὸν Βασιλέα της, αἱ δὲ ἐπερχόμεναι »γενεαὶ θέλουν εὐλογεῖ τὸ ὄνομά σου. Εἶσαι πάντοτε ἀναγκαιότατος εἰς τὸ κράτος, ὅπως ἀνταμείβων σε διὰ ὑψηλῶν θέσεων, »ἐκπληρώσω τὸ πρὸς σὲ χρέος τῶν πάππων μου καὶ τὸ ἰδικόν μου.»

ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ.

Ὁ Ναπολέων ἔμεινεν ἐκστατικὸς, λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, καὶ δὲν ἠξευρε πῶς νὰ ἀπαντήσῃ· ἐνασχολούμενος δὲ εἰς πολλὰς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους, ἐβράδυνεν ἐπὶ πολύ. Ὁ πρίγγιψ ὅμως, ἀνυπόμονος νὰ μάθῃ περὶ τῆς διαθέσεως αὐτοῦ, ἔγραψε καὶ τὴν ἑξῆς δευτέραν ἐπιστολήν.

«Πρὸ πολλοῦ, στρατηγὲ, γνωρίζεις ὅτι σὲ ὑπολήπτομαι. »ἐν ἀμφιβάλῃς περὶ τῆς πρὸς σὲ εὐγνωμοσύνης μου, ὅρισον τὴν »θέσιν σου καὶ προσδιόρισον τὴν τύχην τῶν φίλων σου. Ὅσον »δὲ περὶ τῶν ἀρχῶν μου, εἶμαι Γάλλος καὶ ἐπιεικὴς κατὰ τὸν »χαρακτῆρα, καὶ θέλω εἶσθαι ἔτι ἐπιεικέστερος κατὰ τὸ δίκαιον.»

«Οὐχὶ, ὁ νικητὴς τοῦ Λόδη, τῆς Καστελεώνης, τοῦ Ἀρκόλου, »καὶ ὁ κατακτητὴς τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Αἰγύπτου δὲν θέλει »ἐγκαταλείψει τὴν δόξαν, προτιμῶν τὴν κενοδοξίαν. Ἐν τοσούτῳ, »στρατηγὲ, σοῦ διαφεύγει πολύτιμος εὐκαιρία, καθ' ἣν δυνάμεθα »νὰ ἀσφαλίσωμεν τὴν ἡσυχίαν εἰς τὴν Γαλλίαν· λέγω δὲ ἡμεῖς, »διότι ἔχω ἀνάγκην τοῦ Ναπολέοντος εἰς τοῦτο, καὶ ὅτι αὐτὴ »δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ ἄνευ ἐμοῦ.»

«Στρατηγὲ, ἡ Εὐρώπη σὲ παρατηρεῖ, ἡ δόξα σὲ περιμένει, »ἐγὼ δὲ εἶμαι ἀνυπόμονος νὰ ἀποδώσω τὴν εἰρήνην εἰς τὸν λα»όν μου.»

ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ.

Ὁ Ναπολέων ἐνόμισεν ἤδη ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἀπάντησιν· ἐγνώριζε δὲ πάντοτε τί ὤφειλε νὰ πράξῃ διὰ τοὺς πεσόντας πρίγγιπας. Ἐκτὸς ὅμως πάσης φιλοδοξίας του, ἐθεώρει ἐν πεποιθήσει τὴν ἀνάκλησιν τῶν Βουρβόνων ὡς ἔργον δυσχερὲς καὶ ὀλέθριον διὰ τὴν Γαλλίαν. Ἡ σύζυγός του Ἰωσηφίνα καὶ ὁ γραμματεύς του ἔμαθον παρ' αὐτοῦ τὸ μυστήριον τῶν ἐπιστολῶν, μ' ὅλον ὅτι δὲν ἐσυνείθιζε νὰ συζητῇ τὰ τοιαῦτα μετ' αὐτῶν. Ἡ Ἰωσηφίνα ἐν τούτοις ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας του, ἱκετεύουσα αὐτὸν νὰ μὴ ἀπελπίσῃ τοὺς Βουρβόνους. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, ἀποβαλὼν αὐτὴν μὲ ὀργήν, ἀπετάθη πρὸς τὸν γραμματέα του, λέγων αὐτῷ· «Σεῖς δὲν γνωρίζετε τοὺς ἀνθρώπους τούτους· »ἐὰν τοῖς ἀποδώσω τὸν θρόνον των, θέλουν νομίσει ὅτι τὸν διε»τήρησαν ἐλεῷ Θεοῦ. Θέλουν δὲ περιστοιχισθῆ καὶ παρασύρεσθαι »παρὰ τῶν παλαιῶν αὐλικῶν των καὶ θέλουν ἀνατρέψει τὰ πάν»τα, θέλοντες νὰ ἀνασκευάσωσι προσέτι καὶ τὰ μὴ ἐπιδεχόμενα »ἀνασκευήν. Τί θέλουν γίνει τόσα συμφέροντα κεκτημένα ἀπὸ »τοῦ 1789; Τί θέλουν γίνει οἱ ἀγορασταὶ τῶν ἐθνικῶν κτημά»των, οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ ὅλοι οἱ συμμιθέξαντες εἰς »τὴν ἐπανάστασιν, ἐκθέσαντες τὴν ζωήν των καὶ τὸ μέλλον »των; Μετὰ δὲ τὰ πρόσωπα, τί θέλουν γίνει τὰ πράγματα; Τί »θέλουν γίνει αἱ ἀρχαὶ περὶ τῶν ὁποίων ἔγεινε τόσος πόλεμος; »Ταῦτα πάντα θέλουν ἀπολεσθῆ, ἀλλ' οὐχὶ ἄνευ συγκρούσεως· »θέλει συμβῆ τρομερὰ πάλη, καθ' ἣν χιλιάδες ἀνθρώποι θέλουν »πέσει. Οὐδέποτε, οὐδέποτε θέλω κάμει τοιαύτην ἀποτρόπαιον »ἀπόφασιν.» Εἶχε δὲ δίκαιον ὁ Ναπολέων· οἱ βασιλεῖς ταχέως λησμονοῦν τὰς ὑποσχέσεις των. Παράδειγμα εἶχε τὸν στρατηγὸν Μόγκον εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅστις ἀνεκάλεσε τοὺς Στουάρτας. Μόνοι δὲ οἱ μὴ συμβουλευόμενοι τὴν ἱστορίαν πιστεύουν εἰς τὰς ὑποσχέσεις τῶν ἡγεμόνων.

Ὅθεν διὰ νὰ ἀπελπίσῃ ὁ Ναπολέων ὁλοσχερῶς τοὺς Βουρβόνους διὰ τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας, ἔπεμψε πρὸς τὸν Δουδοβίκον τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν.

Παρίσιοι, τῇ 7 Σεπτεμβρίου 1800.

«Ἔλαβον, Κύριε, τὴν ἐπιστολήν σου, σὲ εὐχαριστῶ διὰ τὰς »πρὸς ἐμὲ περιποιητικὰς ἐκφράσεις σου.»

«Δὲν πρέπει νὰ ἐπιθυμῇς τὴν εἰς Γαλλίαν ἐπάνοδόν σου, διότι »ἀπαιτεῖται νὰ διαβῇς διὰ πεντακοσίων χιλιάδων πτωμάτων. »Θυσίασον τὸ συμφέρον σου διὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ εὐτυχίαν τῆς »Γαλλίας· ἡ δὲ ἱστορία θέλει ὁμιλήσει περὶ σοῦ.

«Αἰσθανόμενος δὲ τὰ δυστυχήματα τῆς οἰκογενείας σου, θέλω

»προσπαθήσει εὐχαρίστως νὰ συνεισφέρω εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ »τὴν ἡσυχίαν τῆς καταστάσεώς της.»

«ΒΟΝΑΠΑΡΤΗΣ»

Διὰ τῆς πρὸς τὸν Ναπολέοντα ἐπιστολῆς του ὁ Λουδοβίκος ἀπερισκέπτως ἐξετέθη παρὰ τῶν φίλων του ἄνευ ἀπολέσματός τινος. Ἐν τούτοις οἱ βασιλικοί, ἡνωμένοι μετὰ τῶν σφόδρα δημοκρατικῶν καὶ δυσηρεστημένων, συνηθροίζοντο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Δεμερβίλλου, ποτὲ μέλους τοῦ διευθυντηρίου τῆς Δημοσίας Σωτηρίας. Ἐκεῖ οἱ ἄθλιοι οὗτοι ἀπεφάσισαν διὰ τὸ καλὸν ἕθεν τῆς πατρίδος νὰ δολοφονήσωσι τὸν Ναπολέοντα. Εὗρον λοιπὸν ἀποβεβλημένον τινὰ ἐκ τοῦ στρατοῦ ἀξιωματικόν, ὀνομαζόμενον Ἀρέλον, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνέθηκαν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς βδελυρᾶς πράξεως ταύτης· ἀλλ' οὗτος ἐφανέρωσε τὸ μυστήριον εἰς τὸν γραμματέα τοῦ Ναπολέοντος Βουρριέννον, καὶ εἰς τὸν διοικητὴν τῆς ὑπατικῆς φρουρᾶς στρατηγὸν Λάννον. Ὁ Ναπολέων, πληροφορηθεὶς περὶ τῆς κατ' αὐτοῦ δολοφονίας, διέταξε νὰ συνδράμωσι τὸν δολοφόνον τοῦτον, διὰ νὰ συλληφθῶσιν οἱ συνωμόται ἐπ' αὐτοφώρῳ. Τὴν 10 Ὀκτωβρίου τὸ ἑσπέρας ὁ Ἀρέλος, προσλαβὼν ὡς συντρόφους ἀνθρώπους τῆς ἀστυνομίας, ἦλθεν εἰς τὸ θέατρον καὶ περιέμενε τὸν Ναπολέοντα· ἐκ δὲ τῶν συνωμοτῶν ἦλθον ὀλίγοι ἐκεῖσε, ἀλλ' ἅπαντες ἄοπλοι, νομίζοντες ὅτι ὁ Ἀρέλος μετὰ τῶν συντρόφων του θέλει ἐκτελέσει τὴν δολοφονίαν. Περὶ τὴν ὀγδόην ὥραν φθάσαντος εἰς τὸ θέατρον τοῦ Ναπολέοντος, ἀνεκαλύφθησαν οἱ συνωμόται, καὶ εὐθὺς συνελήφθησαν παρὰ τῆς ἀστυνομίας· αἱ δὲ ἀνακρίσεις ἀπέδειξαν τὴν ἐνοχήν των.

Εἶναι ὁμολογούμενον ὅτι ἡ ἀστυνομία τοῦ Φουσσὲ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἐνεψύχωσε τὴν συνωμοσίαν ταύτην. Ὅθεν ἡ ἀστυνομία πρέπει μὲν νὰ ἀνακαλύπτῃ τὰ ἐγκλήματα διὰ νὰ τὰ ἐμποδίζῃ· ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ μιγνύεται εἰς τὰς συνωμοσίας διὰ νὰ καταδικάζωνται ἐνίοτε ἄνθρωποι μωροί, οἵτινες εἰς μὲν τοὺς λόγους εἶναι θρασεῖς, εἰς δὲ τὰ ἔργα δειλοί.

Τῇ ἐπαύριον τὰ νομοθετικὰ σώματα, ὅλαι αἱ ἀρχαὶ καὶ ἐν γένει ὁ λαὸς ἔδραμον εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Κεραμεικῶν διὰ νὰ συγχαρῶσι τὸν Ναπολέοντα· διότι τὸ περιστατικὸν τοῦτο τοὺς κατετρόμαξε, διαλογιζομένους τὰ κακὰ τῆς ἀναρχίας, ἐπειδὴ πάντες ἐθεωροῦντο ἐκτεθειμένοι. Ὁ δὲ Ναπολέων ἐκφράσας τὰς εὐχαριστήσεις του πρὸς ὅλους, τοῖς εἶπε νὰ μένωσιν ἥσυχοι, διότι δὲν ἦτον εὔκολον νὰ τοῦ ἀφαιρέσωσι τὴν ζωὴν ὀλίγοι ἄθλιοι ἄνθρωποι, καὶ ὅτι οὗτος θέλει διατηρήσει αὐτὴν διὰ τὸ

κοινὸν ὄφελος· καὶ ὅτι ἑνόσῳ περιστοιχεῖται ὑπὸ τῶν ἐπιλέκτων τοῦ Μαρέγγου, δὲν φοβεῖται παρὰ τῶν δολοφόνων· ταῦτα δὲ λέγων ἠθέλησε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἶναι ἰσχυρὸς, καὶ ὅτι οὐδενὸς φοβεῖται.

Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἐξεδόθη ἀνώνυμον φυλλάδιον, περιγράφον τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τοῦ τόπου, καὶ παρουσιάζον τὸν Ναπολέοντα ὡς σωτῆρα τῆς Γαλλίας· ἐπομένως, συγκρίνον αὐτὸν τῷ Καίσαρι καὶ τῷ Κρομβέλλῳ ἀπεδείκνυε τοῦτον ἀνώτερον πάντων· καὶ ἐπὶ τέλους διεπραγματεύετο περὶ τῆς μονιμότητος τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, ἀποδεικνύον ὅτι διὰ τῆς ἀναβάσεως μόνον τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας ἦτο δυνατὸν νὰ στερεωθῇ ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις. Τὸ φυλλάδιον τοῦτο, διανεμηθὲν εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας, διὰ συνεργείας τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐσωτερικῶν Λουκιανοῦ Βοναπάρτου, ἐπρόξενησε κακὴν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς φιλελευθέρους καὶ εἰς ὅλην τὴν Γαλλίαν, κατακριθὲν ὡς παράκαιρον ἔργον. Εἰς δὲ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἐπίσης ἔγεινε λόγος περὶ τούτου, καὶ ἐζητήθησαν ἐξηγήσεις τινές. Ὁ Ναπολέων ἠναγκάσθη νὰ προσκαλέσῃ τὸν Φουσσὲν καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ δημοσίως διὰ ποῖον λόγον ἐπιτρέπει νὰ κυκλοφορῶσι τοιαῦτα φυλλάδια.—Γνωρίζω τὸν συντάκτην αὐτοῦ, ἀπήντησεν ὁ Φουσσές·—Ἂν τὸν ἐγνώριζες, εἶπεν ὁ πρῶτος ὕπατος, ἔπρεπε νὰ τὸν παραπέμψῃς εἰς τὸ δεσμωτήριον.—Δὲν ἐδυνάμην νὰ τὸν θέσω εἰς τὸ δεσμωτήριον, ἀπήντησεν ὁ Φουσσὲς, διότι οὗτος ἦτον ὁ ἀδελφός σου.—Τούτου ἕνεκεν ὁ Ναπολέων παρεπονέθη πικρῶς κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Λουκιανοῦ, ὅστις πολλάκις τὸν ἐξέθεσε· καὶ ἔκτοτε ἐδείκνυε πάντοτε κατ' αὐτοῦ πολλὴν δυσαρέσκειαν. Εἷς τινα δὲ ὑπουργικὴν συνεδρίασιν, ἐπειδὴ ὁ Λουκιανὸς ἔλειπε, κατὰ τὴν συνήθειάν του, ὁ Ναπολέων ἠθέλησε νὰ τὸν ἀποβάλῃ ἐκ τοῦ ὑπουργείου· ὁ συνύπατός του ὅμως Καμβασερὲς παρετήρησεν εἰς αὐτὸν τὸ σκάνδαλον, καὶ τῷ προέτεινε νὰ τὸν πέμψῃ πρέσβυν εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Ἀναχωρήσαντος εἰς τὴν Ἱσπανίαν τοῦ Λουκιανοῦ Βοναπάρτου, ἔπαυσαν οἱ ἄνθρωποι νὰ ὁμιλῶσι περὶ τοῦ φυλλαδίου τούτου.

Ἐν τούτοις ὁ πρῶτος ὕπατος περιέμενεν ἀνυπομόνως τὴν τελευταίαν ἀπάντησιν τῆς Αὐστρίας, διὰ νὰ πληροφορηθῇ, ἂν ἡ Δύναμις αὕτη ἐπιθυμῇ ὁριστικῶς τὴν διάπραξιν τῆς συνθήκης· τοὐναντίον δὲ ν' ἀναλάβῃ παραχρῆμα τὰς ἐχθροπραξίας, ἀδιαφορῶν τὴν ὥραν τοῦ ἔτους· διότι οὐδὲν πλέον ἐνόμιζε δυσχερὲς, ἀφοῦ διῆλθε τὰς Ἄλπεις ἐκ τοῦ ὄρους τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου, ὢν πεπεισμένος ὅτι ὁ στρατὸς ἠμπορεῖ νὰ μάχηται εἰς τοὺς παγε-

τοὺς καὶ τὰς χιόνας, ὡς μάχεται εἰς τὴν χλόην καὶ εἰς τὰ σπαρτά.

Περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου ὁ παρὰ τῆς Αὐστρίας ἀπεσταλμένος Κοβεντζέλης ἔφθασεν εἰς Παρισίους. Ὁ Ναπολέων, γνωρίζων τὴν ὑπουλότητα τοῦ διπλωμάτου τούτου ἀπὸ τῆς ἐν τῷ Καμπῳ Φορμίῳ συνθήκης κατὰ τὸ 1797, ἠθέλησε νὰ συνδιαλεχθῇ μετ' αὐτοῦ· βλέπων ὅμως αὐτὸν παρεκτρεπόμενον τῶν ὁριστικῶν προτάσεων τῆς συνθήκης, ἐθυμώθη, οὐχὶ ὅμως ὡς ἐπὶ τῆς πρώτης ἐποχῆς, διότι οὔτε ἡ θέσις του, οὔτε ἡ ἡλικία του ἐπέτρεπον τοῦτο. Ὁ δὲ Κοβεντζέλης παρεπονεῖτο πικρῶς κατὰ τοῦ πρώτου ὑπάτου, λέγων ὅτι οὐδεὶς τῶν ἡγεμόνων μετεχειρίσθη αὐτὸν τοιουτοτρόπως, οὔτε ὁ Φριδερίκος, οὔτε ἡ Αἰκατερίνη, οὔτε ὁ αὐτοκράτωρ Παῦλος. Τούτου ἕνεκεν ἀνεχώρησεν ἐκ τῶν Παρισίων καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Σεληνούπολιν, ὅπου ἦτο καὶ ὁ Ἰωσὴφ Βοναπάρτης, ἐπιτετραμμένος παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του τὴν διαπραγμάτευσιν τῆς συνθήκης. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ὁ Κοβεντζέλης ἀπέφυγε τὴν διάπραξιν τῆς συνθήκης, λέγων ὅτι ἄνευ τῆς Ἀγγλίας δὲν δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις.

Ὁ δὲ πρῶτος ὕπατος, μαθὼν τελευταίως τοὺς δολίους σκοποὺς τῆς Αὐστρίας, διέταξε παραχρῆμα νὰ παύσωσιν αἱ διαπραγματεύσεις, καὶ νὰ ἐπαναληφθῶσι αἱ ἐχθροπραξίαι· νὰ μὴ παύσωσι δὲ, εἰμὴ μέχρις οὗ ἡ Αὐστρία συγκατατεθῇ νὰ συνθηκολογήσῃ μόνη μετὰ τῆς Γαλλίας. Ἀλλ' ἡ Αὐστρία, ἐκπλαγεῖσα διὰ τὴν διακήρυξιν τοῦ πολέμου, ὡς οὖσα εἰσέτι ἀπροπαρασκεύαστος εἰς πόλεμον, ἐπρότεινε νέαν μυστικὴν ἀνακωχὴν μέχρι τῆς 1 Φεβρουαρίου τοῦ ἐλευσομένου ἔτους, τὴν ὁποίαν καὶ ἐδέχθη ὁ πρῶτος ὕπατος, ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅμως μετὰ ταῦτα νὰ ὑπογραφῇ ἡ συνθήκη ἐντὸς τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὡρῶν. Ἀπορριφθείσης παρὰ τῆς Αὐστρίας τῆς προτάσεως ταύτης, ἤρχισαν αἱ ἐχθροπραξίαι τὴν 28 Νοεμβρίου.

Οἱ πρωτιστοι ἀρχηγοὶ τῶν Αὐστριακῶν στρατῶν ἦσαν ὁ ἀρχιδοὺξ Ἰωάννης καὶ ὁ στρατάρχης Βελλεγάρδος· ὁ μὲν πρῶτος εἰς τὸν κατὰ τὴν Γερμανίαν στρατὸν, συγκείμενον ὑπὸ 80 χιλιάδων· ὁ δὲ εἰς τὸν κατὰ τὴν Ἰταλίαν, συγκείμενον ἐπίσης ὑπὸ 80 χιλιάδων. Οὗτοι ἐβοηθοῦντο ὑπὸ ἄλλων ὀλιγωτέρων στρατηγῶν, τοποθετημένων εἴς τε τὴν Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν, καὶ ὑπὸ τῶν ἐπαναστατημένων κατοίκων τῶν μερῶν τούτων· τοιουτοτρόπως τὸ ὅλον τῶν αὐστριακῶν στρατευμάτων συνέκειτο ἐκ 300 χιλιάδων ἀνδρῶν.

Τὴν 3 Δεκεμβρίου συνήφθη πλησίον τοῦ Μονάχου τῆς

Βαυαρίας ἡ ἐν Ὀχελινδένῃ περίφημος μάχη. Ἀρχηγὸς τοῦ μὲν γαλλικοῦ στρατοῦ, συγκειμένου ἐξ 60 χιλιάδων, ἦτον ὁ Μορώ, τοῦ δὲ αὐστριακοῦ, συγκειμένου ἐξ 70 χιλιάδων Αὐστριακῶν τε, Βαυαρῶν καὶ λοιπῶν Γερμανῶν, ἦτον ὁ ἀρχιδοὺξ Ἰωάννης. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ὁ αὐστριακὸς στρατὸς, καταπολεμηθεὶς ἐντὸς τοῦ δάσους καὶ νικηθεὶς παρὰ τῶν Γάλλων, ἀπώλεσεν ἐν τῷ σταδίῳ τῆς μάχης 8 χιλιάδας φονευμένους, 12 χιλιάδας αἰχμαλώτους, ὅλην τὴν ἀποσκευὴν καὶ τὰ πολεμοφόδια τοῦ στρατοῦ καὶ 87 πρόβολα, ὥστε κατέστη ὁλοσχερῶς ἀνίκανος πρὸς μάχην, ὡς καταληφθεὶς ὑπὸ μεγίστης ἀθυμίας.

Ἡ μάχη αὐτὴ ἦτον ἡ λαμπροτέρα τῶν μέχρι τότε συγκροτηθεισῶν παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Μορώ· ἀλλ' οὐχ ἧττον συνετέλεσεν εἰς τὴν ἔκβασιν τῆς νίκης καὶ ὁ ὑπ' αὐτὸν στρατηγὸς Ῥισσεπάνσος. Ὁ Μορὼ μετὰ τὴν μάχην ταύτην ἐδύνατο νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς Βιέννης καὶ νὰ κυριεύσῃ αὐτήν· ἀλλὰ δὲν ἠθέλησεν, εἰπὼν ὅτι προτιμοτέρα ἦτον ἡ εἰρήνη τῆς Βιέννης. Ἡ Αὐστρία, μαθοῦσα τὴν καταστροφὴν τοῦ στρατοῦ της, ἀνεκατέσησε τὸν ἀρχιδοῦκα Ἰωάννην διὰ τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου, ὅστις, ἐλθὼν εἰς τὸ αὐστριακὸν στρατόπεδον, καὶ παρατηρήσας τὴν κακὴν κατάστασιν αὐτοῦ, προέτεινε νὰ ἀνακωχὴν πολέμου, τὴν ὁποίαν δεχθεὶς ὁ Μορὼ ὑπέγραψε τὴν 25 Δεκεμβρίου. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ στρατηγὸς Βρύνος κατεπολέμησε τὸν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατηγοῦ Βελλεγάρδου στρατὸν εἰς τὸ χωρίον Ποζόλον, καὶ διαβὰς τὸν Μίγγιον ποταμὸν, κατεδίωκε τοὺς Αὐστριακοὺς, οἵτινες, μὴ δυνηθέντες νὰ ἀνθέξωσι πλέον, ἐζήτησαν ἀνακωχήν, ἥτις καὶ συνωμολογήθη εὐθύς.

Ὁ Ναπολέων, μαθὼν τὰς νίκας τοῦ Μορὼ, ἐχάρη ὑπερβολικῶς μ' ὅλον ὅτι πολλοὶ εἶπον ὅτι ὁ Ναπολέων ἐλυπήθη· ἀλλὰ λανθάνονται, διότι ἡ νίκη αὕτη δὲν ἀφαιροῦσέ τι ἐκ τῆς δόξης του, ἀλλ' οὔτε ὁ Ναπολέων ἐφαντάζετο ἄλλον στρατηγὸν ἀντίπαλόν του, ὡς νομίζων ἑαυτὸν πολὺ ἀνώτερον παντῶν τῶν στρατιωτικῶν τε καὶ πολιτικῶν τῆς ἐποχῆς του. Τούτου ἕνεκεν οὐδένα ἐφθόνει· ἀπεναντίας δὲ, ἐνασχολούμενος εἰς τὴν εἰρήνην διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς Γαλλίας, ἐμάνθανε μὲ ἄκραν εὐχαρίστησίν του πᾶν ὅ,τι ἐδύνατο νὰ συντελέσῃ εἰς τὸν σκοπόν του τοῦτον. Ἐλυπήθη ὅμως διὰ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ γενομένην ἀνακωχὴν, καθ' ἣν ἔπρεπεν, ὡς ἔλεγε, νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς Γάλλους ἡ Μάντουα, ὡς ἐχέγγυον τῆς μελλούσης εἰρήνης.

Ἡ δὲ Αὐστρία, πληροφορηθεῖσα ἐπὶ τέλους τὸν ἐπικείμενον κίνδυνόν της, καὶ πεισθεῖσα ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀνθέξῃ ἔτι πλέον,

διότι εἷς ἐκ τῶν γαλλικῶν στρατῶν ἀφεύκτως ἤθελε φθάσει ὅσον οὔπω εἰς τὴν Βιέννην, διέταξε τὸν Κοβεντζέλην νὰ συνομολογήσῃ ὅπως δήποτε συνθήκην. Ὁ διπλωμάτης οὗτος ἐκοινοποίησε πρὸς τὸν Ἰωσὴφ Βοναπάρτην ὅτι συγκατανεύει νὰ ὑπογράψῃ τὴν διαπραγματευθεῖσαν προλαβόντως συνθήκην. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων δὲν ἐδύνατο νὰ στέρξῃ πλέον εἰς τὰς πρώτας συμφωνίας, ἀφοῦ ἐχύθη τόσον γαλλικὸν αἷμα, καὶ ἐδαπανήθησαν τόσα χρήματα· ἐζήτει λοιπὸν, καὶ δικαίως, τὰς γενομένας εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον πόλεμον δαπάνας, καὶ ὅρια τὸν Ῥῆνον καὶ τὸν Ἀδδούαν ποταμόν. Γνωρίζων ὅμως τὸν βραδὺν καὶ ἀναποφάσιστον τρόπον τῆς Αὐστρίας, καὶ πρὸ πάντων τοῦ Κουβεντζέλου, ἐπιθυμῶν δὲ νὰ ἀποπερατώσῃ τὴν μετὰ τῆς Αὐστρίας συνθήκην, ἐνισχύων τὰς νέας προτάσεις του, ἐμεθοδεύθη τὸ ἑξῆς μέσον. Συγκάλεσε τὰ νομοθετικὰ σώματα καὶ ὑπέβαλεν εἰς αὐτὰ τὴν πολεμικὴν κατάστασιν τῆς Γαλλίας ὡς πρὸς τὴν Αὐστρίαν· ἐπομένως τῆς ἐψήφισαν ὅτι οἱ στρατηγοὶ Μορῶ, Βρύνος, Μαγδονάλδος καὶ Ὠγερὼ ἀνεδείχθησαν ἄξιοι τῶν ἐπαίνων τῆς πατρίδος. Συγχρόνως ἀνήγειλεν εἰς αὐτὰ, ὅτι ὁ Κοβεντζέλης συγκατένευσε νὰ συνομολογήσῃ συνθήκην μετὰ τῆς Γαλλίας ἄνευ τῆς Ἀγγλίας, καὶ ὅτι ὁριστικὰ ὅρια ὡς πρὸς τὴν Γαλλίαν ἦσαν ὁ Ῥῆνος, ὡς πρὸς δὲ τὴν Αὐστρίαν ὁ Ἀδδούας, καὶ ὅτι ἐν περιπτώσει ἀπορρίψεως τῶν ὅρων τούτων, τὰ γαλλικὰ στρατεύματα θέλουν πορευθῆ εἰς Βιέννην διὰ νὰ ὑπογράψωσι τὴν συνθήκην.

Τὰ παρὰ τοῦ Ναπολέοντος ἀναγγελθέντα εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα, κοινοποιηθέντα εὐθὺς πρὸς τὸν Κοβεντζέλην, ἐτάραξαν αὐτὸν τοσοῦτον, ὥστε ἔλεγεν ὅτι οὐδέποτε διεπραγματεύθη τοιουτοτρόπως συνθήκην· ὅτι ἡ Γαλλία, φαίνεται, θέλει νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὴν Αὐστρίαν τὴν θέλησίν της, καὶ ἐπὶ τέλους ἔλεγεν, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ του θέλει προτιμήσει νὰ ὑποκύψῃ μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας, παρὰ νὰ στέρξῃ εἰς τοιαύτας συμφωνίας. Ὁ δὲ πρῶτος ὕπατος ἔγραψεν ὡς ἑξῆς πρὸς τὸν ἐπιτετραμμένον τὰς διαπραγματεύσεις τῆς συνθήκης ἀδελφόν του Ἰωσήφ· «Σοὶ εἶναι ἀπηγορευμένον νὰ δεχθῇς ὡς τελευταίας ἄλλας συμφωνίας εἰμὴ τὰς ἑξῆς· τὸν ΡΗΝΟΝ καὶ τὸν ΜΙΓΓΙΟΝ ὡς ὅρια, ἐπιμένων ἐπὶ τῶν δύο τούτων προτάσεων· αἱ δὲ ἐχθροπραξίαι δὲν θέλουν παύσει εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἂν δὲν παραδοθῇ εἰς τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ἡ Μάντουα. Ἀλλ' ἂν ἐπαναληφθῇ ὁ πόλεμος, τὰ ὅρια θέλουν εἶσθαι πέραν τῶν Ἰουλιανῶν Ἄλπεων, τῆς Αὐστρίας ὁλοσχερῶς ἀποδιωκομένης ἐκ τῆς Ἰτα-

»λίας. Ὅταν ἡ Δύναμις αὐτὴ θέλῃ νὰ ὁμιλῇ περὶ τῆς συμμα»χίας της καὶ τῶν φίλων της, εἰπὲ εἰς αὐτὴν ὅτι οἱ συμμαχοῦν»τες μετὰ τῶν Ἄγλων δὲν ἠμποροῦν ἀ φιλιώσωσι μὲ ἡμᾶς. »Διαπραγματευμένος δὲ ἔχε ὡς βάσιν τὴν νίκην το Μορὼ, »καὶ ἐπίβαλε εἰς τὸν Κοβεντζέλην τὴν ἦταν τοῦ ἀρχιδουκὸς »Ἰωάννου.» Ὁ διπλωμάτης οὗτος, ἀφοῦ ἐπέρασεν εἰς μάτην ἡμέρας τινὰς, συγκατένευσε τέλος πάντων νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην κατὰ τὰς προειρημένας συμφωνίας

Ὁ Κοβεντζέλης, θέλων νὰ ἐπιτύχῃ ὠφελιμωτέραν συνθήκην διὰ τὴν αὐλήν του, ἀπ' ἀρχῆς δὲν ἠθέλησε νὰ συνομολογήσῃ τὴν συνθήκην· τοιούτοτρόπως δὲ ἔγεινεν αἴτιος νὰ χυθῇ τοσοῦτον ἀνθρώπινον αἷμα καὶ νὰ ὑποβάλῃ τὸ ἔθνος του εἰς τὰς αὐστηρὰς ἀπαιτήσεις τοῦ νικητοῦ.

Ὁ Ναπολέων ἀναλαβὼν τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους, τὴν 9 Νοεμβρίου 1799, μέχρι τέλους τῶν 1800, τουτέστιν ἐν διαστήματι δεκατεσσάρων μηνῶν, διωργάνισεν ὅλον τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Κράτους, ἐνίκησεν εἰς ὅλους τοὺς μετὰ τῶν ἐχθρῶν πολέμους, διωμολόγησεν εἰρήνην μ' ὅλην τὴν Ἤπειρον καὶ συνεμάχησε μετὰ τῆς Ἄρκτου καὶ τῆς Μεσημβρίας ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας. Ἡ περὶ τῆς συνθήκης εἴδησις, φθάσασα εἰς Παρισίους, ἐχαροποίησε πάντας, οἵτινες εὐλόγουν τὸ ὄνομα τοῦ Ναπλοέοντος, κηρύττοντες αὐτὸν εὐτυχῆ στρατιωτικὸν καὶ πολιτικὸν ἄνδρα.

Ἐνῷ δὲ ἡ ἐξωτερικὴ κατάστασις τῆς Γαλλίας καθ' ἑκάστην ἐβελτιοῦτο, καὶ τὰ πάντα συνέτρεχον πρὸς ἐγκατάστασιν ἰσχυρᾶς καὶ μονίμου κυβερνήσεως, ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις τοῦ Κράτους ἐν μέρει παρίστανεν ἐλεεινὸν θέαμα. Ἡ ληστεία, ὡς παρετηρήθη, μ' ὅλην τὴν προσπάθειαν τῆς κυβερνήσεως τοῦ πρώτου ὑπάτου, ἐμάστιζε τὰς ὁδοὺς· ἐν καιρῷ δὲ χειμῶνος ηὔξανε τοσοῦτον αὕτη εἰς τὰς μεσημβρινὰς ἐπαρχίας, ὥστε οὐδεὶς ἐδύνατο νὰ διέρχεται τὰς ὁδοὺς ἀκινδύνως· ἅμαξαι ἐληστεύοντο, καὶ διαβάται ἐφονεύοντο καὶ ἀφανίζοντο παρὰ τῶν κακούργων, μεταφερόμενοι εἰς τὰ δάση, ὅπου ἐβασανίζοντο παρ' αὐτῶν σκληρῶς, μέχρις οὗ ἐλυτρόνοντο διὰ πολλῶν χρημάτων. Ἐνίοτε οἱ κακοῦργοι οὗτοι συνελαμβάνοντο, ἀλλὰ τὰ τακτικὰ δικαστήρια δὲν ἐδύναντο νὰ τοὺς καταδικάζωσι διότι οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ καταθέσῃ εἰς τὸ δικαστήριον τὴν κατ' αὐτῶν μαρτυρίαν του, οὔτε οἱ ἔνορκοι ἐτόλμων νὰ τοὺς καταδικάσωσιν· οὕτως, ἀπολυόμενοι οὗτοι, μετήρχοντο ἀφόβως τὸ ληστρικὸν ἐπάγγελμά των.

Ὁ πρῶτος ὕπατος, θεωρῶν ὅτι τὰ συνήθη νόμιμα μέσα, δη-

λαδὴ ἡ χωροφυλακὴ καὶ τὰ τακτικὰ δικαστήρια, δὲν ἦσαν ἱκανὰ νὰ καταπνύσωσι τὰ κακὰ τοῦτα, προεκάλεσε νέον νόμον περὶ λιποταξίας, κατὰ τὸν ὁποῖον διωρίσθησαν διάφορα στρατιωτικὰ σώματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων, συνδευόμενον παρ' ἑνὸς στρατοδικείου, περιεφέρετο εἰς προδιωρισμένον τι μέρος· ὅ ἂν δὲ συνελάμβανεν ὡπλισμένον τινὰ λιποτάκτην, ἐντὸς τεσσάρων ὡρῶν τὸν ἐδίκαζε καὶ ὠτουρέκιζεν. Οἱ κακοῦργοι οὗτοι τοσοῦτον τρόμον ἐπροξένησαν εἰς ἅπαντας τοὺς κατοίκους τῆς Γαλλίας, ὥστε οὐδεμία φωνὴ ὑψώθη κατὰ τῶν ἐκτάκτων τούτων διατάξεων.

Ἐν τούτοις ὑπῆρχον καὶ ἕτεροι κακοῦργοι μελετῶντες τὴν καταστροφὴν τῆς ὑπατικῆς κυβερνήσεως. Οὗτοι, ἀφοῦ ἀπέτυχον νὰ δολοφονήσωσι τὸν πρῶτον ὕπατον εἰς τὸ θέατρον, προέθεντο νὰ πράξωσι τοῦτο καθ' ὁδὸν· ἀλλὰ μὴ τολμῶντες, περιωρίζοντο εἰς ἀπειλὰς καὶ φλυαρίας· μεταξὺ δὲ τῶν πολλῶν προθέσεών των, ἡ ἀστυνομία ἀνεκάλυψεν ὁπλοποιόν τινα, καλούμενον Καβαλιέρον, ὅστις κατεσκεύαζεν ὑπόγειόν τινα μηχανὴν, συνισταμένην ἐξ ἑνὸς βαρελίου γεμάτου ἀπὸ πυρίτιδος, σφαιριδίων καὶ μιᾶς κάννης τουφεκίου. Ὁ ἐφευρετὴς τῆς καταχθονίου μηχανῆς ταύτης συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη. Τούτου ἕνεκα γενικὴ κατακραυγὴ ὑψώθη κατὰ τῶν Ἰακωβίνων καὶ Φρικαλέων, ὡς αὐτουργῶν τῶν τοιούτων κακουργημάτων. Ὁ πρῶτος ὕπατος, συμμεριζόμενος τὴν κοινὴν γνώμην ταύτην, εἶχε προμερὰν ἀπέχθειαν κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, καὶ ἐζήτει παντὶ θένει νὰ τοὺς καταπατρέξῃ, λέγων μάλιστα εἰς τὸν ὑπουργὸν τῆς ἀστυνομίας Φουσσὲν νὰ τοὺς καταδιώκῃ ὅσον δύναται. Εἰς μάτην ὁ Φουσσὲς ἤθελε νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἐκ τῆς κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν κακῆς ἰδέας του, λέγων αὐτῷ νὰ στρέψῃ τὴν προσοχήν του πρὸς τοὺς βασιλικοὺς, ὡς ἐπικινδυνωτέρους, ἀλλ' οὗτος ἀπεναντίας ἐπέμενεν εἰς τὴν καταδίωξιν τῶν ἐπαναστατῶν.

Πρό τινος καιροῦ εἷς ἐκ τῶν βασιλικῶν, ἀρχιστασιαστὴς τῆς ἐπαρχίας Βρεταννίας, καλούμενος Γεώργιος, ἔστειλεν εἰς Παρισίους δύο ποτὲ ἀξιωματικοὺς τοῦ ναυτικοῦ, ὀνομαζομένους Λιμοελάνον καὶ Σ. Ρεϊάνον καὶ ἕνα ὑπηρέτην αὐτοῦ καλούμενον Καρβόνον, διὰ νὰ δολοφονήσωσι τὸν πρῶτον ὕπατον. Οἱ δύο πρῶτοι ἐκ τούτων ἦσαν διαβόητοι διὰ τὰς ὠμότητάς των εἰς τοὺς ἐμφυλίους πολέμους. Μετ' ὀλίγον ἦλθε καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ Λονδίνου εἰς Παρισίους καὶ ὑπέθαλπε τὰς ταραχὰς καὶ τὰς λῃστείας. Οὗτοι πολλάκις ἀπεπειράθησαν νὰ ἐκτελέσωσι τὴν ἀποτρόπαιον ἐντολήν των, ἀλλ' ἀπέτυχον. Ὁ Φουσσὲς, πληροφορηθεὶς περὶ

τῆς συνωμοσίας ταύτης, διώρισε δύο κατασκόπους νὰ παρατηρῶσι τὰ διαβήματα αὐτῶν. Οἱ συνωμόται οὗτοι, μὴ ὁμοιάζοντες τοὺς ταραχοποιοὺς ἐπαναστάτας Ἰακωβίους, μετ' οὐ πολὺ δὲν ἐφαίνοντο πλέον ἀλλὰ μυστικῶς προπαρεσκεύαζον φρικώδες κακούργημα, ἀνήκουστον ἕως τότε. Τὴν περὶ τούτου ἰδέαν συλλαβόντες κατὰ πρῶτον ἀπὸ τῆς ἐκ τοῦ βαρελίου μηχανῆς τοῦ συλληφθέντος ὁπλοποιοῦ Καβαλιέρου, κατεσκεύασαν παρομοίαν καταχθόνιον μηχανὴν, τὴν ὁποίαν ἔθεσαν ἐφ' ἑνὸς διατρόχου ἁμαξίου, διὰ νὰ τοποθετήσωσιν αὐτὴν εἴς τινα στενὴν ὁδὸν, ἐκ τῆς ὁποίας συνεχῶς διέβαινεν ἐπ' ὀχήματος ὁ πρῶτος ὕπατος, ὁσάκις ἤρχετο εἰς τὸ θέατρον. Ὁ Σ. Ρεϊάνος ὅστις, ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ, ἐγνώριζε τὴν πυροβολικὴν, παρεσκεύασε τὴν μηχανὴν ταύτην. Οἱ δολοφόνοι, πληροφορηθέντες ὅτι τὴν ἑσπέραν τῆς 24 Δεκεμβρίου ὁ πρῶτος ὕπατος θέλει ἔλθει εἰς τὸ θέατρον, διαβαίνων ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς Ἁγίας Νικαισίας, προσήνεγκαν τὸ ἁμάξιον μετὰ τῆς μηχανῆς εἰς τὴν ὁδὸν ταύτην, καὶ ἐμίσθωσαν κοράσιόν τι δεκαπέντε ἐτῶν διὰ νὰ κρατῇ τὸν εἰς αὐτὸ ἐζευγμένον ἵππον· ἐπομένως δὲ ἀπεχωρίσθησαν, ὁ μὲν Σ. Ρεϊάνος ἔμενε παρὰ τὸ ἁμάξιον διὰ νὰ βάλῃ πῦρ, οἱ δὲ ἕτεροι δύο ἐτοποθετήθησαν μακρὰν τῆς ὁδοῦ διὰ νὰ εἰδοποιήσωσιν αὐτὸν, ὅταν ἐξέλθῃ ὁ πρῶτος ὕπατος ἐκ τῶν ἀνακτόρων τῶν Κεραμεικῶν.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἑσπέραν ὁ Ναπολέων, ἀπηυδημένος ὑπὸ τῶν κόπων τῶν ἐργασιῶν, ἐδίσταζε νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ θέατρον· παρακινούμενος ὅμως παρὰ τῶν περὶ αὐτὸν, ἀνεχώρησε κατὰ τὴν ὀγδόην ὥραν καὶ ἓν τέταρτον, συνωδευμένος παρὰ τῶν στρατηγῶν Λάννου, Βερθιέρου καὶ Λωριστόνου, καὶ μὲ ἀπόσπασμά τι ἐκλεκτοῦ ἱππικοῦ, χρησιμεῦον ὡς φυλακὴν αὐτοῦ. Κατ' εὐτυχίαν τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἀντὶ νὰ προηγῆται ἡ φυλακὴ αὕτη, εἵπετο· οὕτως ὁ Ναπολέων αἴφνης ἔφθασεν ἐπὶ τοῦ ὀχήματος εἰς τὴν στενὴν διάβασιν τῆς ὁδοῦ Ἁγίας Νικαισίας, πρὶν ἢ εἰδοποιηθῇ ὁ Σ. Ρεϊάνος· διότι οἱ δύο σύντροφοί του, εἴτε ἐκ φόβου, εἴτε διότι δὲν ἐγνώρισαν τὸ ὄχημα τοῦ πρώτου ὑπάτου, ὡς μὴ προηγουμένου τοῦ ἱππικοῦ ἀποσπάσματος, δὲν εἰδοποίησαν αὐτόν. Ὁ Σ. Ρεϊάνος ὅμως ὡς προσεκτικώτερος, γνωρίσας τὸ ὄχημα αὐτοῦ, ἅμα ὑπερέβη τὴν μηχανὴν, καὶ μ' ὅλον ὅτι ὡς ἑστάμενος ἐν τῇ ὁδῷ ὠθίσθη παρ' ἑνὸς ἱππέως τῆς φυλακῆς, παρευθὺς ἔβαλε πῦρ καὶ ἔφυγεν. Ὁ ἠχος τοῦ πρώτου ὑπάτου, ὁδηγῶν πάντοτε τὸ ὄχημα τοῦ κυρίου του μὲ πολλὴν ταχύτητα καὶ ἐπιτηδειότητα, εἶχεν ἤδη στρέψει τὴν γωνίαν τῆς ὁδοῦ, ὅτε ἡ μη-

χανὴ αἴφνης ἐξερράγη, ὁ τιναγμὸς τῆς ὁποίας ἦτο τοσούτῳ τρομερὸς, ὥστε τὸ ὄχημα τοῦ Ναπολέοντος ἐκινδύνευσε ν' ἀνατραπῇ· ἀλλὰ τὸ πρόσωπον τῶν παρακειμένων οἰκιῶν ἠφανίσθη, θανατωθέντων καὶ πληγωθέντων πολλῶν ἐκ τῶν ἐν αὐταῖς κατοικούντων· εἷς δὲ μόνον τῶν ἱππέων τῆς φυλακῆς ἐπληγώθη ἐλαφρῶς. Ὁ πρῶτος ὕπατος, νομίσας κατ' ἀρχὰς ὅτι προσεβλήθη διὰ σφαιριδίων, ἐταράτησεν ὀλίγον τὸ ὄχημά του· μαθὼν ὅμως τὸ συμβὰν, ἠκολούθησε τὴν ὁδόν του καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ θέατρον, ὅπου εἰσῆλθε μὲ γαληνιαῖον πρόσωπον. Πάντες τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ πολὺν ἐνθουσιασμὸν, λέγοντες ὅτι διὰ νὰ δολοφονήσωσι τὸν πρῶτον ὕπατον οἱ κακοῦργοι διέρρηξαν μίαν συνοικίαν τῶν Παρισίων.

Ὁ πρῶτος ὕπατος, μείνας ὀλίγον εἰς τὸ θέατρον, ἐπανῆλθεν ἀμέσως εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Κεραμειῶν, ὅπου εὐθὺς συνέρρυσαν οἱ ἐν τοῖς πράγμασι, μαθόντες τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπιβουλήν. Ἤδη ὁ Ναπολέων ἐξέφρασε τὴν μέχρι τοῦδε κρατηθεῖσαν ὀργήν του, κράζων· «Οὗτοι εἶναι οἱ Ἰακωβῖνοι, οἱ Φρικαλέοι, οἱ ἄθλιοι »αἰώνιοι ἐπαναστάται, οἱ ἀκαταπαύστως πολεμοῦντες πᾶσαν »κυβέρνησιν, οἱ δολοφόνοι τῆς 2 καὶ 3 Σεπτεμβρίου, οἱ αὐτουρ»γοὶ τῆς 31 Μαΐου, οἱ μιαροὶ οὗτοι, διὰ νὰ μὲ δολοφονήσωσιν, »ἀπεφάσισαν νὰ θυσιάσωσι χιλιάδας θυμάτων· θέλω πραγματι»κῶς τιμωρήσει αὐτούς.» Οἱ περιεστῶτες συνεμερίσθησαν τὰς ἰδέας τοῦ πρώτου ὑπάτου, ὅτι οἱ ἐπαναστάται εἶναι οἱ αὐτουργοὶ τοῦ ἀνοσιουργήματος τούτου. Πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν ἔκραζον κατὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς ἀστυνομίας, λέγοντες ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ πρώτου ὑπάτου δὲν εἶναι ἠσφαλισμένη παρὰ τοῦ Φουσσέ. Οὗτος δὲ, μένων εἰς μίαν γωνίαν τῆς αἰθούσης, ἤκουε ταῦτα πάντα ἀταράχως καὶ ἐσκέπτετο περὶ τοῦ συμβάντος. Ἐνθυμηθεὶς ὅμως τοὺς παρὰ τοῦ Γεωργίου ἀποσταλμένους εἰς Παρισίους, καὶ τὴν μὴ πρὸ πολλοῦ ἐμφάνισιν αὐτῶν δὲν ἐδίστασε νὰ συλλάβῃ τὴν κατ' αὐτῶν ἰδέαν περὶ τοῦ πραχθέντος κακουργήματος· ἀλλ' εἰς οὐδένα ἐξέφραζε τὴν ἰδέαν του, διὰ νὰ τοὺς προαλαλάβῃ αἴφνης. Τινὲς τῶν Συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, θέλοντες νὰ μετριάσωσι τὴν κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν ὀργὴν τοῦ Ναπολέοντος, ἔλεγον εἰς αὐτὸν ὅτι ἀμφιβάλλουν ἂν οἱ ἐπαναστάται εἶναι αὐτουργοὶ τοῦ κακουργήματος. Ἀλλ' οὗτος ὀργισθεὶς εἶπεν ἀπειλητικῶς· «Οὔτε οἱ βασιλικοὶ, οὔτε οἱ ποτὲ εὐγενεῖς, »οὔτε οἱ ἀρχιερεῖς εἶναι οἱ πράξαντες τὸ κακούργημα τοῦ»το γνωρίζω τοὺς αὐτουργοὺς αὐτοῦ, καὶ δύναμαι νὰ τοὺς κα»ταβάλω καὶ νὰ τοὺς τιμωρήσω προσηκόντως.» Οἱ δὲ κόλακες

τοῦ Ναπολέοντος ἐπεδοκίμαζον τοὺς λόγους του, ἐρεθίζοντες αὐτὸν, ἀντὶ νὰ τὸν καταπραΰνωσιν.

Τῇ ἐπαύριον μετὰ τὴν ἀπόπειραν τῆς δολοφονίας, κατὰ τὴν παραδεχθεῖσαν συνήθειαν τὰ νομοθετικὰ σώματα καὶ ἅπασαι αἱ ἀρχαὶ παρουσιάσθησαν πρὸς τὸν πρῶτον ὕπατον, διὰ νὰ τῷ ἐκφράσωσι τὴν λύπην των διὰ τὸ συμβάν. Ἀληθῶς δὲ πάντες ἀνεξαιρέτως ἐλυποῦντο καὶ κατετρόμαζον, πρὸ πάντων δὲ διαλογιζόμενοι ὅτι, ἂν ἀπολεσθῇ ὁ ποκαταστήσας τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου καὶ ὁ καταβαλὼν τοὺς ταραξίας, τί θέλει γένει ἡ Γαλλία. Ὁ δὲ Ναπολέων, ὑποδεχθεὶς πάντας, εἶπεν εἰς τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τῶν Παρισίων· «Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, κύ»ριοι, αἰσθάνομαι τὴν πρὸς ἐμὲ ἀγάπην τοῦ λαοῦ τῆς πρωτευ»ούσης· εἶμαι δὲ ἄξιος τῆς ἀγάπης του, διότι ὁ μόνος σκοπὸς τῶν »σκέψεων καὶ πράξεών μου εἶναι ἡ αὔξησις τῆς γαλλικῆ εὐτυ»χίας καὶ δόξης. Ἐνόσῳ δὲ αἱ συμμορίαι τῶν κακούργων τούτων »ἤθελον νὰ προσβάλωσιν ἀμέσως τὸ ἄτομόν μου, παρέπεμπον »αὐτοὺς εἰς τοὺς νόμους διὰ νὰ τιμωρηθῶσιν· ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτοι »δι' ἀνηκούστου εἰς τὴν ἱστορίαν μέχρι τοῦδε κακουργήματος »θέλουν νὰ διακινδυνεύσωσιν ὅλην τὴν Γαλλίαν, ἡ τιμωρία αὐ»τῶν πρέπει νὰ ἦναι πρόχειρος καὶ τρομερά. Ὅθεν βεβαιώσατε »ἐξ ὀνόματός μου τὸν λαὸν τῶν Παρισίων, ὅτι ἡ ὁμὰς τῶν κα»κούργων, ἥτις ἠθέλησε νὰ ἀτιμήσῃ τὴν ἐλευθερίαν, δὲν θέλει »δυνηθῇ τοῦ λοιποῦ νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ». Ἅπαντες ἐπευφήμησαν εἰς τοὺς ἐκδικητικοὺς λόγους τούτους, διότι ἐπεθύμουν ἐκδίκησιν· οἱ φρόνιμοι ἄνθρωποι ὅμως προέβλεπον ὅτι ὁ λέων ἡτοιμάζετο νὰ διαρρήξῃ τὰ δεσμά του, τουτέστι νὰ παραβιάσῃ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

Ἐν τούτοις οἱ βασιλικοὶ ἔρριπτον τὸ ἔγκλημα ἐπὶ τῶν ἐπαναστατῶν, οὗτοι δὲ ἐπὶ τῶν βασιλικῶν, ἀλλ' ἀμφότεροι ἦσαν ἀθῷοι, διότι τὸ ἔγκλημα ἔμεινε μυστικόν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πρῶτος ὕπατος ἐπέμενε νὰ θεωρηθῇ ἡ ὑπόθεσις αὕτη ὡς ἔκτακτον συμβάν, μὴ ὑπαγόμενον εἰς τὴν τακτικὴν δικαιοδοσίαν, εἰσήγαγεν αὐτὴν εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, τὸ καὶ προεδρευόμενον παρ' αὐτοῦ, καὶ ἐζήτει ἐξαιρετικὰ μέτρα καὶ οὐχὶ τροποποιήσεις ἐπὶ τῶν ὑπαρχόντων νόμων, λέγων· «Ἡ ἐνέργεια τῶν τακτικῶν δικα»στηρίων εἶναι βραδεῖα καὶ δὲν τιμωρεῖ τοὺς πραγματικῶς ἐνό»χους· δὲν πρόκειται δ' ἐνταῦθα νὰ κάμωμεν μεταφυσικὴν δι»κονομίαν, διότι αἱ μεταφυσικαὶ ἰδέαι ἀπώλεσαν τὴν Γαλλίαν »δέκα ἤδη ἔτη. Πρέπει νὰ θεωρήσετε τὴν ὑπόθεσιν ὡς ἄνδρες »πολιτικοί, καὶ νὰ ἐπιφέρητε θεραπείαν ὡς ἄνδρες ἀποφασιστικοί.

»Ὁποῖον κακὸν μᾶς βασανίζει; Εἰς τὴν Γαλλίαν ὑπάρχουν δέκα »χιλιάδες κακοῦργοι, διεσκορπισμένοι εἰς ὅλον τὸν τόπον, οἵ»τινες καταδιώκουν πάντα τίμιον ἄνθρωπον, καὶ οἵτινες ἐμίαναν »τὰς χεῖράς των ἐξ αἵματος· ἅπαντες δὲν εἶναι ἔνοχοι εἰς τὸν »αὐτὸν βαθμόν; πολλοῦ γε καὶ δεῖ· πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἠμποροῦν »νὰ μετανοήσωσιν, ὡς μὴ ὄντες ἀδιόρθωτοι ἐγκληματίαι. Ἐνόσῳ »ὅμως οὗτοι βλέπουν ὅτι τὸ στρατηγεῖόν των διαμένει εἰς Πα»ρισίους, οἱ δὲ ἀρχηγοί των σχηματίζουν ἀτιμωρητὶ συνωμοσίας, »ἔχουν ἐλπίδας, καὶ εἶναι πάντοτε ἕτοιμοι. Καταλιώξατε αὐ»στηρῶς τοὺς ἀρχηγούς, οἱ δὲ στρατιῶται διασκορπίζονται· θέ»λουν ἐπανέλθει εἰς τὰς ἐργασίας των, ἐξ ὧν ἡ ἐπανάστασις τοὺς »ἀπέσπασε· θέλουν λησμονήσει τὸν ταραχώδη βίον τῆς ἐποχῆς ἐ»κείνης, γινόμενοι εἰρηνικοὶ πολῖται· οἱ δὲ τίμιοι ἄνδρες, οἱ ἀκα»ταπαύστως τρέμοντες, θέλουν ἀσφαλισθῆ καὶ θέλουν ἀφοσιωθῆ »εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἥτις γνωρίζει νὰ τοὺς ὑπερασπίζῃ. Ἐνταῦθα »δὲν ὑπάρχει ὁ μέσος ὅρος ἢ πρέπει νὰ τοὺς συγχωρήσῃ τις ὅλους, »ὡς ὁ Αὔγουστος, ἢ ἀπαιτεῖται πρόχειρος καὶ τραμερὰ ἐκδίκη»σις ἀναλόγως τοῦ κακουργήματος. Πρέπει νὰ ἀπωλέσῃ τις τό»σους ἐνόχους, ὅσα θύματα ἔγειναν· πρέπει νὰ τιμωρήσῃ δεκα»πέντε ἢ εἴκοσι ἐκ τῶν κακούργων τούτων, καὶ νὰ ἐξορίσῃ δια»κοσίους. Διὰ τῶν μέσων τούτων μόνον ἐλευθερόνεται ἡ Δημο»κρατία ἐκ τῶν ἀφανιζόντων αὐτὴν ταραξιῶν, καὶ καθαρίζεται »ἐκ τοῦ αἱμοσταγοῦς βορβόρου.» Οἱ λόγοι οὗτοι ἐτάραξαν τοὺς ἐν τῷ Συμβουλίῳ τῆς Ἐπικρατείας φιλελευθέρους· ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ὁμιλήσῃ, διότι ἅπαντες συνῃσθάνοντο τὴν δικαίαν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ· μ' ὅλον τοῦτο ὁ ναύαρχος Τρυγκέτος ἀνα»στὰς τοὺς ἀντέκρουσε γενναίως.

Ὁ Ναπολέων, βλέπων εἰς τὰ πρόσωπα Συμβούλων τινῶν τὴν ἀποδοκιμασίαν τῆς ὁμιλίας του, παρορισθεὶς ἔκραξεν· «Εἶμαι »τοσούτῳ πεπεισμένος περὶ τῆς ἀνάγκης ἐξαιρετικῆς διαδικα»σίας διὰ νὰ καθαρίσω τὴν Γαλλίαν καὶ νὰ τὴν ἀσφαλίσω διὰ »παντὸς, ὥστε αὐθορμήτως θέλω ἐγκαθιδρυθῆ αὐτὸς ἐγὼ μόνος »εἰς δικαστήριον καὶ νὰ προσκαλέσω νὰ παρασταθῶσιν ἐνώπιόν »μου οἱ ἔνοχοι, διὰ νὰ τοὺς δικάσω, τοὺς καταδικάσω καὶ δια»τάξω τὴν τιμωρίαν αὐτῶν. Ἅπασα δὲ ἡ Γαλλία θέλει μὲ »χειροκροτήσει, διότι δὲν ζητῶ νὰ ἐκδικηθῶ ἐνταῦθα· ἡ τύχη »μου, ἥτις μὲ διέσωσε τοσάκις εἰς τὸ στάδιον τῶν μαχῶν, δύ»ναται νὰ μὲ διαφυλάξῃ εἰσέτι. Δὲν σκέπτομαι λοιπὸν περὶ »τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἀλλὰ σκέπτομαι περὶ τῆς κοινωνικῆς τάξεως »διὰ τὴν ὁποίαν ἔχω ἐντολὴν νὰ ἀποκαταστήσω τὴν ἐθνικὴν

»τιμὴν, καὶ νὰ τὴν ἀποπλύνω ἀπὸ τοῦ βδελυροῦ ῥύπου.» Μόλις δὲ ἐτελείωσε τοὺς τελευταίους τούτους λόγους, καὶ, ἐγερθεὶς μὲ ὀργὴν, διέλυσε τὴν συνεδρίασιν.

Τὴν ἐπαύριον ὁ Καμβασερὲς, ὅστις εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις μὲ πολλὴν φρόνησιν καὶ ἐπιτηδειότητα ἐπετύγχανεν ὅ,τι ὁ Ναπολέων διὰ τῆς αὐθαιρεσίας δὲν ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ, συνήθροισε τοὺς Συμβούλους τῆς Ἐπικρατείας εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ τοὺς καθησύχασε διὰ τὰς παραφορὰς τοῦ πρώτου ὑπάτου. Ἐπομένως τοῖς ἐπρότεινε τὴν παραδοχὴν ἑκτάκτου νόμου· ἀλλ' ἐπειδὴ διηγέρθησαν ἐκ νέου νέα ἐμπόδια, τοὺς ὡδήγησε πρὸς τὸν Ναπολέοντα εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅπου παρόντων τῶν ὑπουργῶν, ἐκτὸς τοῦ Φουσσὲ, διότι ἡ κατ' αὐτοῦ κατακραυγὴ ἦτο γενικὴ, ἐσυζητήθη ἐκ νέου ἡ ὑπόθεσις αὕτη. Παραδεχθείσης λοιπὸν τῆς γνώμης τοῦ πρώτου ὑπάτου, ἐτέθη ὡς ζήτημα σπουδαῖον, ἂν τὰ ληφθησόμενα ἔκτακτα μέτρα θέλουσι κανονισθῆ διοικητικῶς ἢ διὰ νόμου. Οὗτος ὅμως, ἀπαιτῶν ἐπιμόνως νὰ γένῃ νόμος πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης του, εἶπεν· «Οἱ ὕπατοι εἶναι ἀνεύθυνοι, »ἀλλ' οὐχὶ καὶ οἱ ὑπουργοί· ὅστις δὲ ἀποφασίσῃ ταῦτα, θέλει »εἶσθαι ὑπόλογος μίαν ἡμέραν. Δὲν πρέπει νὰ ἐνοχοποιῆται ἓν »μόνον ἄτομον· πρέπει τὰ νομοθετικὰ σώματα νὰ ἦναι συνυ»πεύθυνα διὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην. Ἐπομένως οἱ ὕπατοι δὲν γνω»ρίζουν τί θέλει συμβῆναι μίαν ἡμέραν, μ' ὅλον ὅτι ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ, »ἐνόσῳ ζῶ δὲν φοβοῦμαι νὰ ἔλθῃ τις ζητῶν λόγον τῶν πρά»ξεών μου· ἀλλὰ τυχὸν νὰ φονευθῶ, καὶ τότε δὲν εἶναι ἀσφα»λεῖς οἱ δύο συνύπατοί μου. »Σὺ δὲ, Καμβασερὲ, εἶπε μειδιῶν, »θέλεις ἴσως εἶσαι τότε κατὰ τὴν σειράν σου, ἀλλὰ δὲν εἶσαι ἰσχυ»ρός. Κάλλιον λοιπὸν νὰ ὑπάρχῃ νόμος διά τε τὸ ἐνεστὼς καὶ »τὸ μέλλον.»

Μετὰ πολλὰς συζητήσεις ἀπεφασίσθη τέλος πάντων νὰ προσδιορισθῶσι διὰ νόμου τὰ ἔκτακτα ταῦτα μέτρα, εἰς δὲ τὸν Φουσσὲν ἀνετέθη νὰ συντάξῃ τὸν κατάλογον τῶν ἐξορισθησομένων. Ἀλλ' οὗτος ἀκαταπαύστως ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς πράξεως κατεγίνετο ἀνενδότως εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῶν κακούργων.

Ἡ μηχανὴ ἦτο διεσκορπισμένη. δὲν εὑρίσκοντο δὲ εἰμὴ τεμάχια τῆς ἁμάξης καὶ μέλη τινὰ τοῦ ἵππου καὶ τῆς κρατούσης αὐτὸν κόρης. Συνήθροισε λοιπὸν τὰ λείψανα ταῦτα καὶ ἤρχισε νὰ ἐξετάζῃ ὅλους τοὺς ἁμαξοποιοὺς καὶ τοὺς ἱπποπώλας Κατὰ τύχην εἷς ἐκ τῶν τελευταίων ἐγνώρισε τοὺς πόδας τοῦ ἵππου καὶ ὡμολόγησεν ὅτι ἐπώλησεν αὐτὸν εἰς ἕνα σιτοπώλην· οὗτος δὲ ὡμολόγησεν ὅτι τὸν ἐπώλησεν εἰς δύο ἀνθρώπους ἐπαγγελλο-

μένους τοὺς μεταπράτας καὶ ὅτι τοὺς γνωρίζει καλῶς. Ἀμαξοποιός τις ὡμολόγησεν ὅτι ἐνοικίασε πρὸ ἡμερῶν ἓν ἁμαξοστάσιον εἰς τὰ αὐτὰ ἄτομα. Βαρελοποιός τις ἐγνώρισε τὰ στεφάνια τοῦ βαρελίου του, ὁμολογήσας καὶ οὗτος ὅτι ἐπώλησεν ἓν βαρέλιον εἰς τὰ αὐτὰ ἄτομα. Εἰς τοὺς μάρτυρας τούτους παρουσίασαν διακόσιους ἐπαναστάτας φυλακισμένους, συλληφθέντας ὡς ὑπόπτους· ἀλλὰ καὶ οἱ τρεῖς μάρτυρες εἶπον ὅτι δὲν εἶναι οὗτοι. Ὅθεν, ἐπειδὴ οὐδεμία ἀμφιβολία ἔμεινε πλέον εἰς τὸν Φουσσὲν ὅτι οἱ παρὰ τοῦ Γεωργίου ἀπεσταλμένοι εἰς Παρισίους ἦσαν οἱ αὐτουργοὶ τοῦ κακουργήματος, κατεγίνετο εἰς τὴν σύλληψιν αὐτῶν. Μετ' οὐ πολλοὶ δὲ διὰ πολλῶν προσπαθειῶν ἀνεκάλυψε καὶ συνέλαβε τὸν Σ. Ρεϊάνον, πληγωμένον ἔτι ὄντα ἐκ τῆς ἐκρήξεως τῆς μηχανῆς, καὶ τὸν Καρβόνον, ὁ δὲ ἕτερος ἐδραπέτευσεν ἐκτὸς τοῦ Κράτους. Ἀμφότεροι ἀναγνωρισθέντες πάραυτα παρ' ὅλων τῶν μαρτύρων, ἐδικάσθησαν καὶ κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον. Οὕτως ὁ Φουσὲς ἐπευφημίσθη παρὰ πάντων διὰ τὴν ἔξοχον ἱκανότητά του· ἀλλὰ συγχρόνως κατηγορεῖτο διὰ τί νὰ μὴ ἐμποδίσῃ τὴν κατάληξιν τῶν ἐπαναστατῶν, ἐνῷ ἐγνώριζε τὴν ἀθωότητα αὐτῶν καὶ τὴν ἐνοχὴν τῶν βασιλικῶν.

Ὁ δὲ πρῶτος ὕπατος, ἐπιμένων εἰς τὴν κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν ἰδέαν του, ὡς ἐνόχων, ἐξώρισε κατὰ γνωμοδότησιν τῶν νομοθετικῶν σωμάτων πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, καίτοι ἀθῴων ὄντων. Προσέτι εἰσῆξεν εἰς δίκην τοὺς ἀποπειραθέντας νὰ δολοφονήσωσιν αὐτὸν εἰς τὸ θέατρον, ἐξ ὧν τέσσαρες κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον. Ἐκκαθαρίσας δὲ τὴν πρωτεύουσαν ἀπὸ τῶν ταραξιῶν καὶ δολοφόνων, ἐστρεψεν ἤδη τὴν προσοχήν του εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ Κράτους, ἥτις μ' ὅλας τὰς εἰς αὐτὴν γενομένας βελτιώσεις εἶχεν ἀνάγκην νὰ τακτοποιηθῇ ἐντελῶς. Ὅθεν διάφοροι οἰκονομικοὶ νόμοι καὶ διατάξεις ἐτελειοποίησαν καθ' ὅλα τὴν οἰκονομίαν τοῦ Κράτους, ὥστε ἀντὶ ἐλλειμμάτων ἐπερίσσευον πολλὰ κεφάλαια, ἅτινα προσδιωρίσθησαν πρὸς κατασκευὴν νέων ὁδῶν καὶ ὀχετῶν· πρὸ πάντων δὲ ἡ μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἰταλίας ὁδὸς διὰ τῶν Ἄλπεων ἐκ τοῦ ὄρους τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου, ἐξ οὗ διέβη ὁ Ναπολέων, ἐθεωρήθη ὡς τεράστιον ἔργον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ πρῶτος ὕπατος, ἐπιθυμῶν νὰ ἀνταμείψῃ τὴν εἰς τὸν στρατὸν φιλοξενίαν τῶν ἐκεῖ μοναχῶν ἐσύστησε δύο φιλανθρωπικὰ καταστήματα, διατηροῦν δεκαπέντε μοναχούς· ἑκάτερον, τὰ ὁποῖα ἐπροίκισε καλῶς. Οὕτω κατεσκευάσθησαν ὁδοὶ εἰς τὰ ὑψηλότερα ὄρη τῆς Εὐρώπης· οἱ δὲ διαβάται εὕρισκον τὴν ἀναγκαίαν περιποίησιν.

Ὁ Ναπολέων, ἀποπερατώσας ὅλας τὰς ἀγαθοεργίας ταύτας, ἐνησχολήθη εἰς οὐδιῶδές τι ἀντικείμενον ὠφελιμώτατον εἰς τὴν κοινωνίαν· τοῦτο δὲ ἦτον ἡ σύνταξις πολιτικοῦ κώδηκος, μὴ ὑπάρχοντος εἰσέτι εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὅθεν διώρισε τριμελῆ ἐπιτροπὴν, συγκειμένην ἐκ τῶν καλητέρων νομικῶν, τῆς ὁποίας τὸ σχέδιον, ὑποβληθὲν εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, ἐσυζητήθη παρόντος αὐτοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα πκρεπέμφθη εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα διὰ νὰ ἐπιψηφισθῇ.

Ταῦτα δὲ πάντα ὠργανίζοντο συγχρόνως μὲ τοιαύτην ἑνότητα καὶ ταχύτητα, ὥστε ὁ νοῦς ὅστις ἐνήργει ταῦτα ἦτο μέγας ἀναμφιβόλως· ἀλλ' εἶναι ὁμολογούμενον ὅτι καὶ αἱ περιστάσεις ἦσαν ἔκτακτοι, ὡς ὁ νοῦς. Καθότι ὁ Ναπολέων ἔπρεπε μὲν νὰ νικήσῃ τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Εὐρώπην, καὶ διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν νίκην, ἔπρεπε νὰ μεταρρυθμίσῃ ὅλους τοὺς γαλλικοὺς νόμους, καὶ συγχρόνως νὰ διαθέσῃ ὅλα τὰ πνεύματα, διὰ νὰ δεχθῶσι τὰς μεταρρυθμίσεις ταύτας, ἔπρεπε τέλος νὰ κατασκευάσῃ ὁδοὺς, ὀχετοὺς καὶ γεφύρας· ἀλλ' οὐδεὶς διεφιλονείκει εἰς αὐτὸν τὰ μέσα· μάλιστα δὲ ὑπῆρχον ἔθνη προθυμοποιούμενα νὰ τῷ προσφέρωσι τοὺς θησαυρούς των, ὡς παραδείγματος χάριν οἱ Ἰταλοὶ συνεισέφερον διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς διὰ τῶν Ἄλπεων ὁδοῦ. Ἡ θεία Πρόνοια λοιπὸν φαίνεται ὅτι οὐδὲν κάμνει ἀτελές· διότι εἰς μέγαν νοῦν δίδει μέγα ἔργον, καὶ εἰς μέγα ἔργον μέγαν νοῦν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Συμμαχία ὅλων τῶν Ἐπικρατειῶν τῆς Ἠπείρου κατὰ τῆς Ἀγγλίας.—Πολιτικαὶ μεταβολαὶ ἐν τῇ Εὐρώπῃ.—Ἐπανάληψις καὶ τέλος τῶν αἰγυπτιακῶν πραγμάτων.—Διαπραγματεύσεις καὶ παραδοχὴ τῆς εἰρήνης μετὰ τῆς Ἀγγλίας.—Ἐκκλησιαστικὸς καὶ ἐσωτερικὸς ὀργανισμὸς τῆς Γαλλίας.—(1801.)

Μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς συνθήκης, κατὰ τὸν προσχῆ Φεβρουάριον 1801, ὁ πρῶτος ὕπατος, ὠφελούμενος ἐκ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς, ἔσπευσε νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν εἰρήνην μὲ ὅλα τὰ Κράτη τῆς Ἠπείρου καὶ νὰ τὰ ἀναγκάσῃ νὰ ἀποκλείσωσι τοὺς Ἄγγλους ἐκ τῶν λιμένων των, τοιουτοτρόπως δὲ νὰ ἀπολαύσῃ καὶ τὴν εἰρήνην διὰ θαλάσσης. Ἐντὸς δὲ ὀλίγου χρόνου ὁ σκοπὸς οὗτος ἐξεπληρώθη. Ὅλα τὰ Κράτη τῆς Εὐρώπης ἐδέχθησαν τὴν εἰρήνην, κλείσαντα τοὺς λιμένας των εἰς τοὺς Ἄγγλους, ἐκτὸς τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Πορτουγαλλίας. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ὁ στρατηγὸς Μυράτος, ὢν ἤδη εἰς Ἰταλίαν ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυροῦ στρατοῦ, προεχώρησε μέχρι τῶν μεθορίων τοῦ βασιλείου τούτου, τοῦ ὁποίου ὁ μονάρχης ἔσπευσε νὰ συνομολογήσῃ συνθήκην, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ Κράτη. Ἤθελε δὲ ὁ Ναπολέων νὰ διαλύσῃ τὴν μοναρχίαν ταύτην, ἥτις ἐφάνη πάντοτε ἐχθρὰ πρὸς τὴν γαλλικὴν δημοκρατίαν, καὶ νὰ τὴν ἑνώσῃ μὲ τὸ δουκάτον τῆς Πάρμας, ἐὰν ἡ Ρωσσία δὲν ἐκηρύττετο ὑπὲρ αὐτῆς. Ἔμενε τέως ἡ Πορτουγαλλία, ἥτις δὲν ἐνέδιδεν εἰς τὰς περὶ εἰρήνης προτάσεις, κλείουσα ὡς καὶ τὰ ἄλλα Κράτη τοὺς λιμένας της εἰς τοὺς Ἄγγλους.

Ὁ πρῶτος ὕπατος, θέλων νὰ ἀποκλείσῃ τοὺς Ἄγγλους καὶ ἐκ τοῦ μικροῦ τούτου μέρους τῆς ἠπείρου, διὰ νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ δεχθῶσι τὴν εἰρήνην, ἐκήρυξε κατὰ τῆς Πορτουγαλλίας τὸν πόλεμον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ γαλλλικὸς στρατὸς ἔπρεπε νὰ διαβῇ διὰ τῆς Ἱσπανίας, ἡ κατάκτησις τῆς Ἐπικρατείας ταύτης ἀνετέθη προσωρινῶς εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἱσπανίας. Εἰκοσιπέντε δὲ χιλιάδες γαλλικὰ στρατεύματα, διοικούμενα ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Γουδιὼν Σαὶντ Σὺρ, ἡνωμένα μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἱσπανικῶν στρατευμάτων, ἀπέλουν τὸν κατὰ τῆς Πορτουγαλλίας στρατὸν διοικούμενον παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας. Προσέτι ὁ Ναπολέων διὰ τῶν νικῶν καὶ διὰ τῆς φρονίμου πολιτικῆς του ἐγοήτευσε τοσοῦτο τὸν αὐτοκράτορα Παῦλον, ὥστε οὗτος ἐκίνησεν ὅλους τοὺς στόλους τῶν ἀρκτῴων Δυνάμεων κατὰ

τῆς Ἀγγλίας. Οὕτω δὲ ἡ Δύναμις αὕτη διέκειτο πολεμία συγχρόνως πρὸς ὅλα τὰ ἔθνη τῆς Ε ρώπης

Ὁ Ναπολέων, ὠφελούμε ος ἐκ τῆς περιστάσε ως ταύτης, καθ' ἣν αἱ βρεττανικαὶ δυνάμεις ἦσαν διεσπαρμέναι πανταχοῦ, ἔσπευσε νὰ βοηθήσῃ τὸν ἐν Αἰγύπτῳ γαλλικὸν στρατὸν, πρὸς τὸν ὁποῖον ὤφειλε πολλά. Καθότι ὡδήγησεν αὐτὸν πέραν τῶν θαλασσῶν, καὶ τὸν ἐγκατέλιπεν, ἐλθὼν πρὸς βοήθειαν τῆς Γαλλίας. Προσέτι ἐθεώρει τὴν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου γαλλικὴν ἀποικίαν ὡς ἓν τῶν σπουδαιοτέρων ἔργων του, θέλων νὰ ἀποδείξῃ εἰς τὸν κόσμον ὅτι, μετανα στήσας τριακονταεξ χιλιάδας Γάλλου, εἰς τὴν Ἀνατολὴν, δὲν ἔπραξε τοῦτο κυριευόμενος ὑπό τινος νεανικῆς ἰδέας· ἀλλ' ὅτι ἐπεχειρίσθη σπουδαίου ἔρ ου, δυναμένου νὰ τελεσφορήσῃ. Μὴ ἔχων δὲ τὰ μέσα νὰ ἐφοπλίσῃ νέον στόλον, ἔπεμπε καθ' ἑκάστην φορτηγὰ καὶ ἄλλα μικρὰ πολεμικὰ πλοῖα, φέροντα πολεμεφόδια, τροφὰς καὶ λοιπὰ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τοιουτοτρόπως δὲ σχεδὸν ἑκάστην ἑβδομάδα ὁ ἐν Αἰγύπτῳ γαλλικὸς στρατὸς εἶχεν εἰδήσεις ἐκ Γαλλίας, καὶ ἐλάμβανε μικρὰς βοηθείας. Μαθὼν ὅμως ὁ Ναπολέων ὅτι ὁ ἀγγλικὸς καὶ τουρκικὸς στόλος εἰς πρώτην εὐκαιρίαν ἔμελλον νὰ ἀποβιβάσωσιν εἰκοσιπέντε χιλιάδας στρατοῦ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ ὅτι ὁ μέγας Βεζύρης στρατολογεῖ διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀπεφάσισε νὰ ἐνισχύσῃ τὸν ἐκεῖ γαλλικὸν στρατὸν, στελλων ἱκανὴν στρατιωτικὴν δύναμιν· διότι ἐθεώρει εἰς ποῖον κίνδυνον ἔπρεπε νὰ ἐκτεθῇ ὁ στρατὸς οὗτος, ἂν ἔμενεν εἰς τὰς δυνάμεις του. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Γαλλία δὲν εἶχεν ἱκανὴν ναυτικὴν δύναμιν πρὸς ἐκτέλεσιν τοιούτου ἔργου, ἔπεισε τὸν βασιλέα τῆς Ἱσπανίας νὰ τῷ παραχωρήσῃ μέρος τοῦ στόλου του, ἐπὶ λόγῳ σπουδαίας τινὸς κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἐπιχειρήσεως, χωρὶς νὰ τῷ φανερώσῃ καὶ τὸν ἀληθῆ σκοπόν του. Τὴν προπαρασκευὴν τῆς σπουδαίας ταύτης ἐπιχειρήσεως ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν ὑπασπιστήν του Σαβαρὺν, τὴν δὲ ἀρχηγίαν τοῦ στόλου εἰς τὸν Γάλλον ναύαρχον Γαντῶμον. Οἱ δύο οὗτοι ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ, μεταβάντες εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἐντὸς ὀλίγου διὰ ἀνδρῶν δαπανῶν τῆς Γαλλίας προητοίμασαν τὰ ἱσπανικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα, ἑνούμενα μετὰ τῶν Γαλλικῶν, ἔπρεπε νὰ σχηματίσωσι τὸν στόλον. Ταῦτα δὲ πάντα ἐνηργοῦντο μὲ μεγίστην ταχύτητα καὶ ἐχεμυθίαν. Θέλων δὲ νὰ ἀποτρέψῃ τὴν προσοχὴν τῆς Ἀγγλίας ἐκ τῆς Αἰγύπτου, διὰ νὰ εὐκολύνῃ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, διέταξε τὴν συγκέντρωσιν πολλῶν χιλιάδων στρατευμάτων εἰς Καλέσιον, ἐπὶ λόγῳ ὅτι μέλλει δῆθεν νὰ ἀποβιβάσῃ ταῦτα εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Μετ' οὐ πολὺ ὅμως ἀπροσδόκητα συμβάντα ἤλλαξαν τὴν φάσιν τῆς Εὐρώπης. Ὁ ἔνδοξος πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας Πίτ, ὅστις μὲ τοσαύτην ἐπιμονὴν κατεπολέμει τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν, μὴ δυνάμενος νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς πρὸς τὸν ἀγγλικὸν λαὸν δοθείσας ὑποσχέσεις του, παρητήθη τὴν 8 Φεβρουαρίου 1801. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Παῦλος, ἕνεκα τῶν κατὰ τῆς Ἀγγλίας παραφορῶν του ἐρεθίσας τὴν ῥωσσικὴν ἀριστοκρατίαν, ἐδολοφονήθη τὴν νύκτα τῆς 23 πρὸς τὴν 24 Μαρτίου 1801 ἐντὸς τοῦ θαλάμου του διὰ συνωμοσίας, ἐνεργηθείσης παρὰ τοῦ στρατιωτικοῦ διοικητοῦ τῆς πρωτευούσης· ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος αὐθωρεὶ ἀνεβη εἰς τὸν θρόνον. Ὁ αἰφνίδιος θάνατος τοῦ Παύλου ἐλύπησε τὸν Ναπολέοντα, διότι ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἀλέξανδρος ἤθελε τὴν εἰρήνην μ' ὅλα τὰ ἔθνη. Ἡ δὲ Ἀγγλία ἐχάρη, ὡς ἐλευθερωθεῖσα παρ' ἑνὸς παράφρονος ἐχθροῦ της. Μ' ὅλα ταῦτα ὁ πρῶτος ὕπατος ἔπεμψεν εὐθὺς τὸν ὑπασπιστήν του Δυρόκον πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον μὲ αὐτόγραφον πιστολήν του συγχαίρων αὐτὸν διὰ τὴν ἀνάβασίν του εἰς τὸν θρόνον, καὶ ἀνανεόνων τὴν μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ φιλίαν. Ὁ νέος αὐτοκράτωρ ὑπεδέχθη μὲ μεγίστην φιλοφροσύνην τὸν στρατηγὸν Δυρόκον, ἐκφράσας τὴν πρὸς τὸν πρῶτον ὕπατον εἰλικρινῆ φιλίαν του. ἀλλὰ συγχρόνως εἶπεν αὐτῷ κατ' ἰδίαν· «Ὁ Ναπολέων πρέπει »νὰ συμβιβασθῇ μὲ τὰς ἄλλας Δυνάμεις· αὐταὶ δὲν καταφέρον»ται μὲν ἤδη κατὰ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, διότι ὁ Ναπο»λέων ἀποκατέστησε τὴν τάξιν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ παρα»πονοῦνται διὰ τὸ κατακτητικὸν πνεῦμα αὐτοῦ· διὸ πρέπει νὰ »παύσῃ τὰ κατ' αὐτοῦ παράπονα. Ἐμὲ δὲ θέλει ἔχει φίλον εἰ»λικρινῆ, διότι ἀποστρέφομαι τὴν Ἀγγλίαν.»

Ἐν τούτοις τὸ νέον ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον προέτεινεν εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν εἰρήνην. Ὁ πρῶτος ὕπατος, εὐχαρίστως δεχθεὶς τὴν πρότασιν τῆς Ἀγγλίας, παρήγγειλεν εἰς τὸν παρὰ τῷ ἐν Λονδίνῳ ἀπεσταλμένον του καθ' ὅλα μὲν νὰ διαπραγματευθῇ περὶ τῆς συνθήκης, κατ' οὐδένα ὅμως λόγον νὰ μὴ συγκατανεύσῃ εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ γαλλικῆς κατακτήσεως. Οὕτως ἐνῷ ἐξηκολούθουν αἱ περὶ συνθήκης διαπραγματεύσεις, συγχρόνως ἑκάτεραι αἱ Δυνάμεις αὗται κατεγίνοντο δραστηρίως εἰς τὰ τῆς Αἰγύπτου, τῆς ὁποίας ἡ κατάστασις ἐχειροτέρευε καθ' ἑκάστην ὡς ἐφεξῆς.

Ἐπὶ τῆς ἀρχηγίας τοῦ στρατηγοῦ Κλεβέρου, ὅλη ἡ Αἴγυπτος ἦτον ὑποτεταγμένη, διότι οἱ Αἰγύπτιοι, ἀφοῦ εἶδον τὸν στρατὸν τοῦ μεγάλου Βεζύρου ἐν ροπῇ ὑφθαλμοῦ ἠφανισμένον, καὶ τὴν

στάσιν τοῦ Καΐρου, ἔχοντος τριακοσίας χιλιάδας κατοίκους, ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν καταπεπαυμένην παρὰ τόσων ὀλίγων στρατευμάτων, ἐθεώρουν τοὺς Γάλλους ὡς ἀνικήτους, τὴν δὲ κατοχὴν αὐτῶν εἰς τὴν χώραν των ὡς ἐκ θελήματος Θεοῦ. Προσέτι οἰκειωθέντες μετὰ τῶν νέων κατακτητῶν των, εὕρισκον τὸν νέον ζυγὸν ἐλαφρότερον τοῦ τῶν Μαμελούκων, διότι ἐπλήρονον ὀλιγωτέρους φόρους εἰς τοὺς Γάλους. Ὁ Μουρὰτ βέης, διαμένων εἰς τὴν ἄνω Αἴγυπτον, ἦτο πιστὸς ὑπήκοός των. Ὁ δὲ γαλλικὸς στρατὸς, ἐνθαρρυνόμενος ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ Ναπολέοντος, ὅτι δὶν θέλει οὗτος ἐγκαταλείψει αὐτὸν, ἔμενεν εὐχαριστημένος. Διορισθέντος ὅμως τοῦ στρατηγοῦ Μενοῦ εἰς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ, τὰ βλέμματα αὐτοῦ ἐστράφησαν πάλιν πρὸς τὴν Γαλλίαν. Ὁ στρατὸς οὗτος συνέκειτο ἐξ εἰκοσιπέντε περίπου χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐξ ὧν αἱ ἓξ χιλιάδες ἦσαν ἀνίκανοι μὲν δι' ἐκστρατείαν, ὑπηρέτουν ὅμως εἰς τὰς φρουράς· αἱ δὲ δύο χιλιάδες ἦσαν ἡ ἀκολουθία τοῦ στρατοῦ, ὡς οἰκονομικοὶ ὑπάλληλοι, τεχνῖται, γυναῖκες, παῖδες, κλ. ὥστε ἐντελῶς μάχιμοι ἄνδρες μόλις ἦσαν 17 ἢ 18 χιλιάδες, ἐξ ὧν ἦσαν 1,500 ἱππεῖς καὶ 2,000 πυροβολισταί.

Ὁ στρατὸς οὗτος, ἐὰν ἐδιοικεῖτο ὑπὸ ἱκανοῦ ἀρχηγοῦ, ἢ τοὐλάχιστον εἰ μὲν ὑπῆρχε σύμπνοια μεταξὺ τῶν διαφόρων στρατηγῶν, βεβαίως δὲν ἐφοβεῖτο οὔτε ἐκ τῆς ἀποβάσεως τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων, ἀλλ' οὔτε ἐκ τῆς εἰσβολῆς τῶν Τούρκων. Κατὰ δυστυχίαν ὅμως ἡ πρὸς τὸ διοικεῖν ἀνικανότης τοῦ στρατηγοῦ Μενοῦ ἐπέφερε τὴν διαίρεσιν εἰς τὸν στρατόν. Ὁ στρατηγὸς οὗτος ἦτο μὲν δραστήριος, πεπαιδευμένος, φιλόπονος καὶ οἰκονόμος, καὶ ἐπροσπάθει πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ γαλλικῆς ἀποικίας· ἀλλ' ἐστερεῖτο πάσης ἰδιότητος καλοῦ στρατηγοῦ· ἦτον ἄπειρος, ἀπρονόητος καὶ ἀναποφάσιστος, προσέτι ἠδικημένος καὶ ὑπὸ τῆς φύσεως, διότι ἦτον εὔσαρκος, μύωψ καὶ ἀνεπιτήδειος εἰς τὸ ἱππεύειν. Τέλος ἦτον ἀνάρμοστος ἀρχηγὸς εἰς στρατιώτας ἀνδρείους καὶ παλαιοὺς ὡς τοὺς τῆς Αἰγύπτου· πρὸς τούτοις ὡς πρὸς τὸ ἠθικόν του, ἦτον ἄνθρωπος ἀχαρακτήριστος.

Ὁ πρῶτος ὕπατος, καὶ τοι γνωρίζων καλῶς τὸν στρατηγὸν τοῦτον, δὲν ἐδύνατο νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ διά τινος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ εὑρισκομένων στρατηγῶν, ἀλλ' οὔτε νὰ ἐξαποστείλῃ ἄλλον ἐκ Γαλλίας· διότι ἦτο κίνδυνος μήπως συλληφθῇ καθ' ὁδὸν παρὰ τῶν Ἄγγλων ἡ πρὸς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ διαταγὴ ἢ ὁ νέος ἀρχηγὸς· οὗτοι δὲ ἤθελον εὐθὺς κοινοποιήσει τοῦτο πρὸς

τὸν Μενοὺ διὰ νὰ τὸν δυσαρεστήσωσι. Προσέτι ὁ στρατηγὸς οὗτος, μ' ὅλας τὰς ἐλλείψεις του, ἀνέκαθεν ἐδείχθη θερμὸς θιασώτης τῆς ἐν Αἰγύπτῳ γαλλικῆς ἀποικίας, ἐνῷ οἱ ἕτεροι στρατηγοί, οἱ ἀπαιτοῦντες τὴν ἀρχηγίαν, ἦσαν ἐννανίοι, καὶ ἐξεφράζοντο κατὰ τῆς ἀποικίας ταύτης· ἡδὲ διαίρεσις αὐτὴ ἐσχηματίσθη μετὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἀναχώρησιν τοῦ Ναπολέοντος· ἔκτοτε ὁ στρατὸς διηρέθη εἰς ἀποικιστὰς καὶ ἀνταποικιστάς. Τούτων ἕνεκα καὶ διότι ὁ στρατηγὸς Μενοὺ ἔλαβε τὴν ἀρχηγίαν δικαιωματικῶς, καθὸ ἀρχαιότερος ὅλων τῶν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ στρατηγῶν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ὁ πρῶτος ὕπατος ἀνεγνώρισε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατηγοῦ τούτου. Ἀντίπαλος τοῦ Μενοὺ ἦτον ὁ ἀντιστράτηγος Ῥενυέρος· οὗτος ὢν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τοῦ βαθμοῦ ἀμέσως μετὰ τὸν Μενοὺ, ὅτε ἀπέθανεν ὁ Κλέβερος, διεφιλονείκει τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ μὲ τὸν Μενοὺ, οὐχὶ διὰ νὰ τὴν καθέξῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ τὴν ἀποποιηθῇ, λέγων ὅτι ἡ ἀρχηγία ἀνήκει εἰς τὸν Μενοὺ ὡς ἀρχαιοτέρου· νομίζων δὲ ὅτι ἡ δολοφονία τοῦ Κλεβέρου θέλει ἔχει ἀποτελέσματα, δὲν ἤθελε νὰ ἀναλάβῃ τοιαύτην εὐθύνην, ὑποσκελίζων τὸν Μενού. Μετὰ ταῦτα ὅμως, ἰδὼν ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Κλεβέρου ἦτον ἔργον ἑνὸς ἀτόμου καὶ ὅτι τὰ πάντα ἔμενον ἐν τάξει, ὡς καὶ πρότερον, ἐζήτει νὰ λάβῃ ὅ,τι δὲν ἐδέχθη πρὸ ὀλίγου. Ὁ στρατηγὸς Ῥενυέρος ἦτο καλὸς ἀξιωματικός, ἀλλ' ἄνθρωπος ψυχρὸς καὶ χωρὶς ἐπίδειξιν, μ' ὅλον τοῦτο ἔχαιρε γενικὴν ὑπόληψιν εἰς τὸν στρατόν, ὡς ὁ καταλληλότερος ἀρχηγός. Ὁ στρατηγὸς οὗτος λοιπὸν ἐσχημάτισεν εἰς τὸν στρατὸν ἰσχυρὸν κόμμα κατὰ τοῦ νέου ἀρχηγοῦ, καὶ κατέκρινεν ἀναφανδὸν τὰς πράξεις αὐτοῦ. Ὁ Μενοὺ, ὢν καλὸς οἰκονόμος καὶ θέλων νὰ περιστείλῃ τὰς καταχρήσεις, ἐξέδωκε διαταγὴν τοῦ στρατοῦ, κατακρίνων τὸ παρελθὸν διὰ τὰς συμβαινούσας καταχρήσεις, καὶ συνιστῶν τὸ ἐνεστὼς διὰ τὴν τακτοποίησιν τῆς οἰκονομίας. Ὁ Ῥενυέρος περαχθεὶς ἠρώτησε τὸν Μενοὺ, ἂν πρὸ τοῦ Μενοὺ ὅλοι ἔκλεπτον, καὶ ἂν ἡ τιμιότης ἦλθεν εἰς τὸν στρατὸν συνάμα τῇ ἀρχηγίᾳ αὐτοῦ.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, οἱ Ἄγγλοι μετὰ τῶν Τούρκων προπαρεσκευάζοντο νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Αἴγυπτον, οἱ μὲν διὰ θαλάσσης ἐκ τῆς μικρᾶς Ἀσίας, οἱ δὲ διὰ ξηρᾶς, ἐκ τῆς Παλαιστίνης. Ὁ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος καταπολεμηθεὶς καὶ νικηθεὶς παρὰ τοῦ Κλεβέρου μέγας Βεζύρης, συναθροίσας ἐκ νέου στρατὸν, συγκείμενον ἐκ 30 χιλιάδων ἀθλίων στρατιωτῶν, διέμενεν εἰς τὴν Γάζαν· ὁ καπετὰν πασσᾶς μὲ στόλον καὶ μετὰ 6 χιλιάδων Ἀλβανῶν περιεφέρετο μεταξὺ Συρίας καὶ Αἰγύπτου, καὶ

ἐπροσπάθει, εἰ δυνατὸν, νὰ ἀνανεώσῃ μετὰ τῶν Γάλλων τὴν ἐν Ἐλ-Ἀρὶχ σύμβασιν, ὑποπτευόμενος τὴν κατοχὴν τῆς Αἰγύπτου παρὰ τῶν Ἄγγλων· 18 δὲ χιλιάδες τακτικὰ στρατεύματα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἄγγλου στρατηγοῦ Σ. Ρ. Ἀρβερκρόμβυ συνηθροίσθησαν εἰς τὰ παράλια τῆς Καραμανίας εἰς τὴν πόλιν Τελμισσόν· ὁ στρατὸς οὗτος συνέκειτο ἐξ ἐθελοντῶν Ἄγγλων, Γερμανῶν καὶ Ἰταλῶν, ἐχόντων ἐν γένει ἀξιωματικοὺς Ἄγγλους. Οὕτω 5 χιλιάδες στρατεύματα ἦσαν ἕτοιμα νὰ προσβάλωσι τὸν ἐν Αἰγύπτῳ γαλλικὸν στρατὸν, συγκείμενον ἐκ 13 χιλιάδων μαχίμων ἀνδρῶν· μ' ὅλα ταῦτα οἱ Γάλλοι, καὶ τοι ὄντες ὀλίγοι, ἦσαν ἱκανοὶ νὰ ἀντιταχθῶσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν των, ἂν ἐδιοικοῦντο καλῶς.

Ἀλλ' ὁ Μενοὺ, καὶ τοι γνωρίζων ταῦτα πάντα λεπτομερῶς, διότι ἐλάμβανε καθ' ἑκάστην εἰδήσεις παρὰ τῶν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐρχομένων ἑλληνικῶν ἐμπορικῶν πλοίων, ἔμενεν εἰς ἀπραξίαν· πρὸ πάντων δὲ παρημέλει τό τε πυροβολικὸν καὶ ἱππικὸν, τὰ ὁποῖα τῷ ἦσαν ἀναγκαιότατα, ἐπὶ λόγῳ ὅτι δὲν εἶχε χρήματα, καὶ ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ καταπιέσῃ τοὺς κατοίκους, ἐπιβάλλων εἰς αὐτοὺς ὑπερόγκους φόρους. Προπαρεσκευάζετο δὲ νὰ ἀποκρούσῃ τὸν μέγαν βεζύρην, ἂν εἰσέβαλλεν εἰς τὰ μεθόρια τῆς Αἰγύπτου, καὶ, συναθροίζων τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ εἰς τὸ Κάϊρον, ἀδιαφόρει διὰ τὴν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀπόβασιν τῶν Ἄγγλων. Εἰς μάτην ὁ στρατηγὸς Ῥενυέρος παρετήρησεν αὐτῷ, ὅτι πρέπει νὰ προπαρασκευάσῃ τὸν στρατὸν διὰ νὰ ἀποκρούσῃ τὸν περιμενομένον εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀγγλικὸν στρατὸν, ὡς ἐπικινδυνέστερον, διατηρῶν ὀλίγα στρατεύματα εἰς τὸ Κάϊρον. Ὁ Μενοὺ, οὐδεμίαν προσοχὴν δίδων εἰς τοὺς λόγους τοῦ στρατηγοῦ τούτου, ἐπέμενεν εἰς τὰς σφαλερὰς ἰδέας του· πληροφορηθεὶς ὅμως περὶ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἔπεμψεν ἐκεῖσε τὸν στρατηγὸν Λαννούσσον μετὰ τῆς μεραρχίας του.

Ἐν τοσούτῳ τὴν 6 Μαρτίου ὁ ἀγγλικὸς στόλος ἔφθασεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἀβουκὶρ, καὶ προσωρμίσθη ἐκεῖ· μετὰ δὲ δύο ἡμέρας ἀπεβίβασε 5 χιλιάδας στρατεύματα, ἔνθα ἀπεβιβάσθησαν ἄλλοτε οἱ Γενίσσαροι. Ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς Ἀλεξανδρείας, στρατηγὸς Φριάντος, μαθὼν τὴν ἄφιξιν τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, ἔλαβεν ὅλους τοὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ μαχίμους ὄντας 1500 περίπου πεζοὺς, ἱππεῖς καὶ πυροβολιστὰς, καὶ, ἐγκαταλιπὼν τὰ διαμένοντα ἐκεῖ πληρώματα τῶν ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ἀπολεσθέντων πλοίων, καὶ στρατιώτας τινὰς τῆς ἐφεδρείας διὰ νὰ φρουρῶσιν,

ἔδραμεν εἰς τὸ Ἀβουκίρ, καθ' ἣν στιγμὴν ἀπεβιβάζοντο τὰ ἀγγλικὰ στρατεύματα. Ἐνταῦθα ἀπὸ πρωΐας μέχρι τῆς ἑσπέρας συνήφθη πεισματώδης μάχη, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν 1,100 ἐκ τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων καὶ 400 Γάλλοι. Οἱ Ἄγγλοι, καίτοι πολυάριθμοι ὄντες, ἔλαβον μεγαλητέραν ζημίαν, διότι, ἐνῷ ἀπεβιβάζοντο, προσεβλήθησαν, καὶ διότι ἐστεροῦντο πυροβολικοῦ καὶ ἱππικοῦ· ἀλλ' ἐξετέλεσαν τὸν σκοπόν των· διότι, καταδιώξαντες τοὺς Γάλλους, ἀπεβίβαζον ἀνεμποδίστως ὅλα τὰ στρατεύματά των, καταλαμβάνοντες καὶ τὰς θέσεις αὐτῶν· μ' ὅλον τοῦτο ἂν ὁ στρατηγὸς Μενοὺ ἐπρόφθανεν, ἐδύνατο νὰ προσβάλῃ τοὺς Ἄγγλους καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀπόβασιν ὅλων τῶν στρατευμάτων, καὶ πρὸ πάντων τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ τῶν. Τὴν 9, 10 καὶ 11 Μαρτίου οἱ Ἄγγλοι ἀνεμποδίστως ἀπεβίβασαν 16 χιλιάδας στρατεύματα καὶ 2 χιλιάδας ναυτικοὺς διὰ νὰ σύρωσι τὸ πυροβολικόν των, καὶ τὴν 12 τὸ ἑσπέρας ἔφθασαν εἰς τὸ στενόν, τὸ διαχωρίζον τὴν ὁδὸν τῆς Ἀλεξανδρείας ἐκ τοῦ Καΐρου.

Ἐν τούτοις ἔφθασε καὶ ὁ παρὰ τοῦ Μενοὺ ἀπεσταλμένος στρατηγὸς Λαννούσσος μετὰ τῆς μεραρχίας του, συγκειμένης ἐκ τριῶν χιλιάδων ἀνδρῶν, καὶ ἠνώθη μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Φριάντου. Οἱ δύο οὗτοι στρατηγοὶ εἶχον ἤδη πέντε χιλιάδας στρατεύματα· φοβούμενοι δὲ μήπως οἱ Ἄγγλοι, καταλαβόντες τὴν θέσιν ταύτην, διαχωρίσωσι τὸν γαλλικὸν στρατὸν καὶ ἐμποδίσωσι τὸν Μενοὺ νὰ ἔλθῃ πρὸς βοήθειαν αὐτῶν, κατέλαβον τὴν θέσιν τοῦ στενοῦ, ὑπερασπιζομένην ὑπό τινος διαφράγματος, καὶ ὠχυρώθησαν ἐκεῖ.

Τὴν 19 Μαρτίου οἱ Ἄγγλοι, διαιρέσαντες ὅλον τὸν στρατόν των εἰς τρεῖς μοίρας, ἐπορεύοντο κατὰ τῶν Γάλλων· ἀκολουθοῦντες δὲ τὸ παράλιον, προσφυλάττοντο παρὰ τῶν κανονοφόρων. Ὁ στρατηγὸς Λαννούσσος, βλέπων τὴν πρώτην ἀγγλικὴν μοῖραν τοῦ στρατοῦ μόνην, καὶ νομίζων ὡς περιπλανωμένην, αὐτὴν, ἐγκαταλείπει τὰ ὀχυρώματά του καὶ ὁρμᾷ κατ' αὐτῆς· ἀλλὰ μόλις πλησιάζει, καὶ πάραυτα ἀποκαλύπτεται δευτέρα μοῖρα, ἐσχηματισμένη ὅλη εἰς τρομερὸν τετράγωνον. Ὁ Λαννούσσος ὅμως ἄνευ ἀναβολῆς ἐπιπίπτει κατὰ τῆς ἀγγλικῆς πρωτοπορείας μὲ τὸ ἱππικόν, διαχωρίζει δύο τάγματα καὶ τὰ αἰχμαλωτίζει χωρὶς ἀντίστασιν· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον φθάνει τὸ ἀγγλικὸν τετράγωνον, προσβάλλει τὸ γαλλικὸν ἱππικὸν καὶ διὰ τῶν πυρῶν του τὸ ἀναγκάζει νὰ ὑποχωρήσῃ. Ὁ στρατηγὸς Φριάντος, βλέπων τὸν Λαννούσσον ἐλθόντα εἰς μάχην, ἔδραμε πρὸς βοήθειάν του· ἀλλ' ἀμφότεροι ἠναγκάσθησαν ν' ἀποσυρθῶσιν εἰς τὰ περιξ

τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐγκαταλιπόντες τὰς θέσεις των εἰς τοὺς Ἄγγλους, οἵτινες τὴν 20 Μαρτίου ἦλθον ἔξω τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ὠχυρώθησαν ἀπέναντι τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων εἰς παλαιὰ τινὰ ρωμαϊκὰ χαρακώματα.

Οἱ Γάλλοι ἀπερισκέπτως ἐγκατέλιπον τὰς θέσεις των καὶ ἦλθον εἰς συμπλοκὴν μετὰ τῶν Ἄγγλων, ἀπολ σαντες 600 ἄνδρας χωρὶς λόγον, μ' ὅλον ὅτι δὲ καὶ ἡ ζημία τῶν Ἄγγλων ἦτον ἀνωτέρα, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τοῦ ἱππικοῦ, μ' ὅλον τοῦτο οὗτοι ἀνεπλήρουν εὐθὺς τοὺς ἀπολεσθέντας στρατιώτας, ἐνῷ οἱ Γάλλοι δὲν εἶχον τὸ πλεονέκτημα τοῦτο, ὥστε ἡ ἀπώλεια καὶ ἑνὸς μόνου στρατιώτου ἦτον ἐπαισθητὴ εἰς αὐτούς.

Ἐν τούτοις ὁ στρατηγὸς Μενοὺ, πληροφορηθεὶς περὶ τῆς εἰς Ἀβουκὶρ ἀποβάσεως τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων καὶ τῶν ἐκεῖ διατρεξάντων, διέταξε τὸν στρατηγὸν Ῥαμπῶνον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ταμιέθην καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς Ῥαμάνιον· αὐτὸς δὲ προσλαβὼν ὀλίγα στρατεύματα ἦλθε μετὰ τοῦ Ῥενυέρου τὴν 19 Μαρτίου εἰς τὰ πέριξ τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ ἡνώθη μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Φριάντου καὶ Λαννύσσου. Ὁ Μενοὺ θεωρῶν εἰς ποῖον κίνδυνον ἐξέθηκε τὸν γαλλικὸν στρατὸν, καὶ ὢν ἀνίκανος νὰ συλλάβῃ πρόθεσιν τινὰ, προσεκάλεσε τοὺς στρατηγούς του διὰ νὰ τὸν συνδράμωσι, πρὸ πάντων δὲ τὸν Ῥενυέρον. Οὗτος λοιπὸν μετὰ τῶν ἄλλων στρατηγῶν συνέταξε τὸ περὶ τούτου σχέδιον καὶ τὸ ὑπέβαλεν εἰς τὸν Μενοὺ, ὅστις ἀνεξετάστως μὲν τὸ παρεδέχθη, ἀλλὰ δὲν ἐδύνατο νὰ τὸ ἐκτελέσῃ. Ἡ δὲ πρόθεσις συνίστατο νὰ προσβάλωσι τοὺς Ἄγγλους εἰς τὰ χαρακώματά των καὶ νὰ τοὺς ἀναγκάσωσι νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ πλοῖά των.

Οὕτω τὴν 21 Μαρτίου οἱ Γάλλοι πολλαχόθεν προσέβαλον τοὺς Ἄγγλους, ὠχυρωμένους ἤδη ὄντας· ἀλλὰ μ' ὅλας τὰς προσπαθείας των ἀπεκρούσθησαν παρ' αὐτῶν καρτερῶς. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ, τῇ ἐπονομασθείσῃ μάχῃ τῆς Κανόπης οἱ μὲν Ἄγγλοι ἦσαν 16 χιλιάδες, οἱ δὲ Γάλλοι 11 χιλιάδες· ἀλλ' ἡ ζημία ἀμφοτέρων τῶν στρατῶν ἦτο μεγάλη. Οἱ μὲν Ἄγγλοι ἀπώλεσαν δύο χιλιάδας ἄνδρας καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν στρατηγὸν Ἀβερκρόμβυν· οἱ δὲ Γάλλοι ἀπώλεσαν ἐπίσης τοσούτους καὶ τοὺς στρατηγοὺς Λαννύσσον καὶ Ῥοΐζον καὶ τρεῖς ἑτέρους στρατηγοὺς θανατηφόρως πληγωμένους, ὥστε ὅλον τὸ ἐπιτελεῖον ἀμφοτέρων τῶν στρατῶν ἦτον ἠφανισμένον. Μ' ὅλον ὅτι δὲ ὁ γαλλικὸς στρατὸς ὑπέστη τοσαύτας ζημίας, ἂν ὁ Μενοὺ ἦτον ἱκανὸς στρατηγὸς νὰ ἐγκαταλείψῃ ὅλας τὰς ἐν Αἰγύπτῳ θέσεις, καὶ, διατηρῶν μ' ὀλίγα στρατεύματα τὴν Ἀλεξάνδρειαν νὰ συναθροίσῃ εἰσέτι

10 ἢ 11 χιλιάδας στρατὸν, ἐδύνατο νὰ προσβάλῃ ἐκ νέου τοὺς Ἄγγλους· διότι οὗτοι δὲν ἐτόλμων νὰ ἐξέλθωσι τῶν χαρακωμάτων. Ἀλλ' οὗτος, ὢν φύσει ἀνίκανος καὶ ἀναποφάσιστος, μὴ βοηθούμενος δὲ καὶ παρὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατηγῶν, μάλιστα ἀπολέσας καὶ τοὺς πλειοτέρους στρατηγούς του, ἦλθεν εἰς ἀμηχανίαν, διαλογιζόμενος πρὸ πάντων τὴν εἰσβολὴν τῶν Τούρκων ἐκ τῆς Συρίας καὶ τὴν ἀπόβασιν τῶν Ἀλβανῶν καὶ λοιπῶν τουρκικῶν στρατευμάτων παρὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου· περιέμενε δὲ καθ' ἑκάστην τὴν ἄφιξιν τοῦ ναυάρχου Γαντώμου, διὰ νὰ λάβῃ νέας βοηθείας ἐκ Γαλλίας.

Ἀλλ' ὁ ναύαρχος οὗτος, καί τοι ἀξιώτερος τοῦ Μενοὺ, μ' ὅλον τοῦτο κατὰ δυστυχίαν ὢν ἀναποφάσιστος καὶ ὕποπτος, δὲν ἐτόλμα νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ὁ δὲ Μενοὺ ἐλπίζων πάντοτε εἰς τὴν ἐπικουρίαν ταύτην, ἔμενεν ἄπρακτος, καὶ δὲν κατεγίνετο εἰμὴ νὰ ὀχυρόνῃ τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ νὰ κατασκευάζῃ χαρακώματα πέριξ αὐτῆς. πρὸς ἐπαύξησιν τῶν δυστυχημάτων του γαλλικοῦ στρατοῦ, ἡ πανώλης ἤρχιτε νὰ κάμνῃ θραῦσιν πανταχοῦ, ὥστε εἰς τὸ Κάϊρον καὶ εἰς ἄλλας φρουρὰς πολλοὶ τῶν Γάλλων καθ' ἑκάστην ἀπέθνησκον· μετ' οὐ πολὺ δὲ ἀπέθανε καὶ ὁ Μουρὰτ βέης, ὅστις ἐδιοίκει τὴν ἄνω Αἴγυπτον, καὶ ὅττις ἦτο λίαν πιστὸς εἰς τοὺς Γάλλους· ὁ δὲ διαδεχθεὶς αὐτὸν Ὀσμὰν βέης δὲν ἦτον πιστὸς εἰς αὐτούς· οὕτω τὰ πάντα προέβαινον εἰς τὸ χεῖρον.

Οἱ δὲ Ἄγγλοι, φοβούμενοι τὸν γαλλικὸν στρατὸν, ἔμενον εἰς τὰ χαρακώματά των πολιορκημένοι, καὶ δὲν ἐτόλμων νὰ ἐξέλθωσι, μέχρις οὗ μάθωσι τὴν ἄφιξιν τῶν συμμάχων των Τούρκων· μ' ὅλον ὅτι δὲ παρῆλθεν μὴν ἀφότου ἀπεβιβάσθησαν, δὲν ἐκέρδησαν εἰμὴ τὴν κυρίευσιν τοῦ ἐν Ἀβουκὶρ φρουρίου, κατεχομένου παρὰ ὀλίγων Γάλλων στρατιωτῶν. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ, φθάσαντος τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ὁ διάδοχος τοῦ φονευθέντος στρατηγοῦ Ἀβερκρόμβυ Ὑτχινσὼν ἔπεμψεν ἓξ χιλιάδας Ἄγγλους μετὰ ἓξ χιλιάδων Τούρκων εἰς τὴν Κάνωβον. Τὰ στρατεύματα ταῦτα μετ' ὀλίγον ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν ταύτην, καταλαβόντα ὅλον τὸν Νεῖλον.

Ἐντοσούτῳ ἂν ὁ Μενοὺ ἤκουε τὰς συμβουλὰς πολλῶν ἀξιωματικῶν του, νὰ ἀφήσῃ ὀλίγα στρατεύματα εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ νὰ δράμῃ πρὸς τὴν Κάνωβον μετὰ 8 ἢ 9 χιλιάδων στρατευμάτων, ἤθελε πολεμήσει καὶ νικήσει τοὺς Ἄγγλους, διαχωρισμένους ἤδη ὄντας· ἀλλ' οὗτος καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἔμενεν ἄπρακτος. Οὕτως οἱ Ἄγγλοι ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως

κατασταθέντες κύριοι ὅλου τοῦ Νείλου ποταμοῦ, καὶ διαχωρίσαντες τὸν γαλλικὸν στρατὸν, ἤρχισαν νὰ κυριεύωσιν ὅλας τὰς παρὰ τὸν Νεῖλον πόλεις, προχωροῦντες μέχρι τοῦ Καΐρου. Μετὰ τὴν κυρίευσιν δὲ τοῦ Ῥαμανίου, οἱ Γάλλοι διαχωρισθέντες εἰς δύο στρατόπεδα, εἰς τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Καΐρῳ, καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ συγκοινωνῶσιν, ἄλλο καταφύγιον δὲν εἶχον, εἰμὴ νὰ δεχθῶσι τὴν σύμβασιν καὶ νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐκ τῆς Αἰγύπτου.

Ὁ στρατηγὸς Βελλιάρδος, ὁ διοικῶν τὸν εἰς Καΐρον στρατὸν, ἀποχωρισθεὶς ἤδη παρὰ τοῦ λοιποῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, συνήθροισεν εὐθὺς εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἅπαντα τὰ παρακείμενα στρατεύματα συνιστάμενα εἰς 7 χιλιάδας μαχίμους ἄνδρας καὶ 6 χιλιάδας ἀσθενεῖς καὶ πληγωμένους καὶ λοιπὰ ἄτομα, καὶ ἐπομένως συνεκρότησε πολεμικὸν συνέδριον περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐπειδὴ δὲ αἱ γνῶμαι τῶν μελῶν αὐτοῦ ἦσαν διάφοροι, οὗτος προσλαβὼν 4 χιλιάδας στρατεύματα, ἐξῆλθε τοῦ Καΐρου καὶ ὑπῆγε πρὸς τὴν Ἡλιούπολιν, διὰ νὰ πολεμήσῃ τὸν μέγαν Βεζύρην ἐρχόμενον πρὸς τὸ Καΐρον· ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι, πεφοβισμένοι ὄντες παρὰ τῶν Γάλλων, ἀπέφυγον νὰ ἔλθωσιν εἰς μάχην. Ὅθεν εἰς μάτην διατρίψας ὁ στρατηγὸς Βελλιάρδος ἡμέρας τινὰς, ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Καΐρον, ἀφοῦ ἀπώλεσεν ὀλίγους ἄνδρας εἰς ἀκροβολισμούς. Ἀλλ' ἡ ἐπιστροφὴ αὕτη, θεωρηθεῖσα παρὰ τῶν κατοίκων τοῦ Καΐρου ὡς ἧττα, ἐτάραξε τοσοῦτῳ τὰ πνεύματα αὐτῶν, ὥστε ἡτοιμάζοντο οὗτοι εἰς ἐπανάστασιν· Οὕτω λοιπὸν ὁ ἐν Καΐρῳ διαμένων γαλλικὸς στρατὸς, στενοχωρούμενος πολλαχόθεν παρά τε τῶν Ἄγγλων καὶ Τούρκων, ἤδη δὲ καὶ παρὰ τῶν κατοίκων, καὶ μὴ ἔχων κοινωνίαν μετὰ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἀπελπισθεὶς ἀπεφάσισε νὰ ἀναχωρήσῃ. Ἀλλ' οἱ μὲν ἔλεγον νὰ καταβῶσιν εἰς Ταμιέθιν, οἱ δὲ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, διὰ νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τοῦ ἐκεῖ εὑρισκομένου ἀρχηγοῦ αὐτῶν· περικυκλούμενοι ὅμως πανταχόθεν, καὶ ἔχοντες 6 χιλιάδας πληγωμένους καὶ λοιπὰ μὴ μάχιμα ἄτομα, ἔπεμψαν κήρυκας εἰς τὰ ἐχθρικὰ στρατόπεδα, προτείνοντες τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν.

Οἱ Ἄγγλοι, μὲ ἄκραν εὐχαρίστησίν των δεχθέντες τὰς προτάσεις τῶν Γάλλων, τοὺς ὑπεσχέθησαν προσέτι καὶ πᾶσαν συνδρομήν· αἱ δὲ κυριώτεραι συμφωνίαι των ἦσαν αἱ ἑξῆς· Τὰ ἐν Καΐρῳ γαλλικὰ στρατεύματα νὰ ἀναχωρήσωσι μ' ὅλας τὰς στρατιωτικὰς τιμὰς, δηλαδὴ μὲ τὰ ὅπλα καὶ τὴν ἀποσκευήν των, μὲ τὸ πυροβολικὸν καὶ ἱππικόν των, καὶ τέλος μὲ πᾶν ὅ,τι κατεῖχον ἐν τῇ Αἰγύπτῳ· νὰ μετακομισθῶσι δὲ εἰς τὴν Γαλλίαν αὐτοί τε καὶ ἅπαντα τὰ σκεύη των καὶ οἱ ἵπποι των, καὶ νὰ

διατραφῶσι προσέτι δι' ἐξόδων τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως· ὅσοι ἐκ τῶν Αἰγυπτίων θελήσουν νὰ ἀκολουθήσωσι τοὺς Γάλλους, νὰ λαμβάνωσι τὰ αὐτὰ πλεονεκτήματα, τὰ ὁποῖα θέλουν ἔχει καὶ οἱ Γάλλοι· προσέτι νὰ δύνανται οὗτοι ἐλευθέρως νὰ πωλῶσι τὰ κτήματά των. Ἐκ τῶν συμφωνιῶν τούτων δύναται νὰ συμπεράνῃ πᾶς τις, ὅτι οἱ ἐχθροὶ τῶν Γάλλων, μὴ ὄντες ἰσχυροὶ, ἤθελον νὰ ἀπαλλαγῶσι μὲ πᾶσαν θυσίαν ἀπὸ τῶν ἐπιφόβων ἐχθρῶν των.

Ἡ σύμβασις αὕτη, ὑπογραφεῖσα τὴν 27 Ἰουνίου 1801, ἐπεκυρώθη τὴν ἐπαύριον. Οἱ Γάλλοι στρατιῶται ἐλυποῦντο μὲν διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς κατακτήσεώς των, διὰ τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν πολλὰ δεινὰ, ἐχαίροντο δὲ ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν φίλην πατρίδα των μετὰ πολυχρόνιον ἀπουσίαν· μόνον δὲ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν στρατευμάτων ἦσαν περίλυποι, καὶ διελογίζοντο πῶς θέλουν ἀπολογηθῇ πρὸς τὸν πρῶτον ὕπατον. Διὰ νὰ προλάβωσι λοιπὸν τὴν ὀργήν του, ἔκλεξαν τοὺς εὐϋποληπτοτέρους ἀξιωματικοὺς καὶ ἔπεμψαν αὐτῷ ἀντίγραφον τῆς συμβάσεως ταύτης.

Ὁ δὲ Μενοὺ, ἀποκλεισθεὶς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὡς ὁ Βιελλιάρδος εἰς τὸ Κάϊρον, ἄλλην ἐλπίδα δὲν εἶχεν, εἰμὴ νὰ παραδεχθῇ τὴν ἐν Κάιρῳ σύμβασιν· μ' ὅλον τοῦτο ἤθελε διὰ ἡρωϊκῆς ἀμύνης νὰ καλύψῃ τὰ ἀσυγχώρητα σφάλματά του. Τούτου ἕνεκεν ἐπολιορκήθη μὲν εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἀλλὰ δὲν ἐφρόντισε νὰ ἐφοδιασθῇ καὶ μὲ τὰς ἀναγκαίας τροφάς· ὡς ἐκ τούτου δὲ μετ' ὀλίγας ἡμέρας, δι' ἔλλειψιν ἄρτου, ἔδιδεν ἀρύζιον εἰς τὰ στρατεύματα. Οἱ δὲ Ἄγγλοι ἐπολιόρκησαν αὐτὸν στενῶς· διὰ νὰ διακόψωσι δὲ ἐντελῶς τὴν συγκοινωνίαν του, ἔφερον τὰ ὕδατα τῆς παρακειμένης λίμνης πέριξ τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ, σχηματίσαντες οὕτω πλημμύραν, διὰ τῶν κανονοφόρων ἤρχισαν τακτικὴν πολιορκίαν, καὶ προσέβαλλον τὴν πόλιν πανταχόθεν.

Ὁ δυστυχὴς Μενοὺ, κατηγορούμενος παρὰ πάντων διὰ τὴν ἀνικανότητά του, φθάσας δὲ ἤδη καὶ εἰς τὴν ἐσχάτην ἀμηχανίαν, ἐδέχθη τὴν σύμβασιν τὸν προσεχῆ Αὔγουστον, καὶ παρέδωκε τὴν Ἀλεξάνδρειαν εἰς τοὺς Ἄγγλους.

Ὁ Ναπολέων ἐλυπήθη σφόδρα διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεώς του ταύτης· διότι εἰς τὸ εὐρὺ στάδιον τοῦ στρατιωτικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου του, ἐνόμιζε τὴν κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου ὡς ἓν τὸ μεγαλητέρων κατορθωμάτων του. Τοιαύτη δὲ ἐθεωρήθη παρὰ τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς ἡ κατάκτησις αὕτη, καὶ τοιαύτη πραγματικῶς ἦτον εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἀλλ' ἴσως ἤθελεν εἰπεῖ τις ὅτι, εἰ μὲν οὐχὶ τότε, μετὰ ταῦτα ὅμως ἤθελεν ἀπολεσθῇ, καθὼς καὶ αἱ λοιπαὶ κατακτήσεις

τῆς Γαλλίας. Λανθάνονται δὲ μεγάλως οἱ διαλογιζόμενοι ταῦτα, διότι, ἂν ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἀντέκρουε τὴν τελευταίαν ἀπόβασιν, μετ' ὀλίγον ἡ Ἀγγλία ἦτο βεβιασμένη διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς εἰρήνης νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν κατάκτησιν ταύτην· ὁ δὲ Ναπολέων, ἀντὶ νὰ καταγίνεται εἰς ματαίας καὶ ἐπιβλαβεῖς εἰς τὴν Γαλλίαν ἀποστολὰς στρατευμάτων εἰς τὴν Πορτογαλλίαν, εἰς τὰς νήτους τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Ἱσπανίαν, διὰ νὰ καταπολεμήσῃ τὴν Ἀγγλίαν, ἤθελεν ἀναμφιβόλως ἐνισχύσει τὴν Αἴγυπτον, ὥστε ἡ ἀπώλεια αὐτῆς ἴσως δι' αἰῶνας ἤθελε καταστῆ ἀδύνατος. Ἐπομένως ἡ Γαλλία, ἔχουσα τὴν Αἴγυπτον, οὖσαν καρποφόρον, πολυάνθρωπον καὶ πλουσίαν καὶ κειμένην εἰς ἀξιόλογον μέρος τῆς Ἀνατολῆς, ἤθελεν ἀποκατασταθῆ εὐκόλως κυρία τῆς Μεσογείου, ἐξ ἧς νὰ πορίζεται καὶ ὡραῖον ναυτικόν. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἐματαιώθησαν ἕνεκα τῆς ἀνικανότητος τοῦ στρατηγοῦ Μενοῦ.

Οὕτως ἀποπερατωθέντων τῶν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, αἱ περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις τῆς Γαλλίας μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἐξηκολούθουν ἐν Λονδίνῳ, μ' ὅλον ὅτι ἀμφότερα τὰ μέρη ἠγνόουν λεπτομερῶς τὰ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συμβάντα. Μαθὼν ὅμως ὁ πρῶτος ὕπατος τὴν ἐκεῖσε ἀπόβασιν τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων καὶ τὴν προχώρησιν αὐτῶν πρὸς τὸ Κάϊρον, καὶ συμπεράνας εὐθὺς τὴν ἀπώλειαν τῆ κατακτήσεως ταύτης, ἔδωκεν ὁδηγίας εἰς τὸν ἐν Λονδίνῳ ἀπεσταλμένον του νὰ παραιτήσῃ τὰς ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου ἀξιώσεις του καὶ ν' ἀπαιτήσῃ παρὰ τῆς Ἀγγλίας νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Μελίτην. Συγχρόνως δὲ συνήθροιζε πολυάριθμον στρατὸν καὶ στολίσκον εἰς τὴν Βονωνίαν, διὰνὰ ἀποβιβασθῆ ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἂν ἡ Δύναμις αὕτη δὲν στέρξῃ εἰς τὴν εἰρήνην. Ταῦτα δὲ πάντα ἐδημοσίευσε διὰ τῆς ἐφημερίδος του ὁ Μηνύτωρ, γράφων ὁ ἴδιος μὲ πολλὴν λογικὴν καὶ σκέψιν. Εἴς τι ἄρθρον δὲ σπουδαῖον ἀποπερατόνων αὐτὸ ἔγραφεν· «Εὐτυχῆ τὰ ἔθνη ὅτε, »φθάνοντα εἰς τὴν εὐημερίαν των, ἔχουν φρόνιμον κυβέρνησιν, ἥτις δὲν τὰ ἐκθέτει εἰς τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰς ἰδιοτροπίας τῆς τύχης.»

Ἐν τούτοις ὁ υἱὸς τοῦ Βασιλέως τῆς Ἱσπανίας, στεφθεὶς συναινέσει τοῦ Ναπολέοντος βασιλεὺς τῆς Τυρρηνίας, καὶ θέλων νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Τοσκάνην, πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου του, μετέβη μετὰ τῆς συζύγου του τὸν Ἰούνιον εἰς Παρισίους ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ κόμητος τῆς Λιβόρνου. Ὁ πρῶτος ὕπατος, ὑποδεχθεὶς τὸ βασιλικὸν τοῦτο ζεῦγος φιλοφρόνως παρουσίασεν αὐτὸ εἰς τὸν λαὸν ἐν τῷ θεάτρῳ, καί τοι ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Βουρβόνων. Αἱ γνῶμαι τῶν Γάλλων ἦσαν διάφοροι

ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου· οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι ὁ Ναπολέων προετοιμάζει τὸν λαὸν διὰ νὰ δεχθῇ ἐκ νέου τοὺς Βουρβόνους· οἱ δὲ ἔλεγον ὅτι προπαρασκευάζει τὴν βασιλείαν πρὸς ἑαυτόν· Τὸ ἀληθὲς ὅμως ἦτον ὅτι ὁ Ναπολέων ἠθέλησε νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἰσχύν του· πρῶτον ὅτι ἐδύνατο νὰ χειροτονῇ βασιλεῖς, καὶ δεύτερον ὅτι δὲν ἐφοβεῖτο τοὺς Βουρβόνους οὐδ' ἐντὸς τῶν Παρισίων. Παρατηρῶν δὲ ἐκ τοῦ πλησίον τὴν μικρότητα τοῦ πνεύματος τοῦ πρίγκηπος τούτου, εἶπε δημοσίως εἰς τοὺς ὑπουργούς του· « Βλέπετε τί εἶναι οἱ πρίγκηπες οὗτοι οἱ καταγόμενοι » ἐξ ἀρχαίας βασιλικῆς οἰκογενείας, πρὸ πάντων δὲ οἱ ἀνατρα- » φέντες εἰς τὰς μοναρχίας; « Ἰῶς δύναταί τις λοιπὸν νὰ τοῖς » ἐμπιστευθῇ νὰ κυβερνήσωσι λαόν; μ' ὅλα ταῦτα εἶναι καλὸν » νὰ δείξῃ τις εἰς τὴν Γαλλίαν τούτους, ὡς δεῖγμα τῆς βουρβο- » νικῆς οἰκογενείας ». Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ νέος οὗτος βασιλεὺς ἀνεχώρησεν εἰς τὸ βασίλειόν του· ὁ δὲ Ναπολέων ἔδωκεν ὡς Μέντορα παρ' αὐτῷ τὸν στρατηγὸν Κλάρκον, ὑπὸ τὸ πρόσχημα πρέσβεως.

Ὁ δὲ κατὰ τῆς Πορτογαλλίας πόλεμος ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἀπεπερατώθη, ὑποχρεωθείσης τῆς Δυνάμεως ταύτης νὰ δεχθῇ τὴν εἰρήνην κατὰ τὴν θέλησιν τῆς Γαλλίας καὶ Ἱσπανίας. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων δυσηρεστήθη μεγάλως κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας, ἕνεκα τῶν πονοιῶν, τὰς ὁποίας ἔλαβεν οὗτος παρὰ τῶν εἰς τὴν Ἱσπανίαν διαμενόντων γαλλικῶν στρατευμάτων· διότι, ἀφοῦ οὗτος διὰ τῆς ἐπιρροῆς τῶν στρατευμάτων τούτων εἰσέβλαεν εἰς τὴν Πορτογαλλίαν καὶ ἐπέβαλεν εἰς αὐτὴν τὴν συνθήκην, ἐζήτει ἀναχωρήσωσι ταῦτα, πρὶν ἡ ἐπικυρωθῇ ἡ μεταξὺ τῆς Δυνάμεως ταύτης καὶ τῆς Γαλλίας συνθήκη. Ἡ ἱσπανικὴ κυβέρνησις μ' ὅλον τοῦτο διὰ παντοίων μέσων κατεπραΰνε τὴν ὀργὴν τοῦ πρώτου ὑπάτου, ὅστις ἔγραφεν εἰς τὴν πρὸς αὐτὴν διακοινωσίντου, ὅτι ἂν δὲν δοθῇ ἡ πρὸς τὴν Γαλλίαν ἀπαιτουμένη ἱκανοποίησις διὰ τὰς ἀπρεπεῖς φράσεις τοῦ πρίγκηπος τῆς Εἰρήνης, ἡ μοναρχία τῆς Ἱσπανίας θέλει κλονισθῇ ἐκ θεμελίων. Ἐνῷ δὲ πρότερον ὁ Ναπολέων ὑπεράσπιζε καὶ ὑπεστήριζεν εἰς τὴν μετὰ τῆς Ἀγγλίας εἰρήνην τὰ συμφέροντα τῆς Ἱσπανίας, ὡς ἀδιαχώριστα ἐκ τῆς Γαλλίας, μετὰ τὸ συμβὰν τοῦτο παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὴν ἐν τῇ Ἀμερικῇ ἱσπανικὴν νῆσον τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὡς ἀντάλλαγμα τῆς νήσου Μελίτης, ἥτις ἔπρεπε νὰ ἐπιστραφῇ εἰς τοὺς πρώην κατακτητὰς αὐτῆς Ἱππότας.

Ἐν τοσούτῳ ἡ Ἀγγλία, καί τοι ἔχουσα καλὰς εἰδήσεις περὶ

τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ στρατοῦ της, ἐπειδὴ ὅμως ἡ Ἀλεξάνδρεια κατείχετο εἰσέτι παρὰ τῶν Γάλλων, ἐνέδωκεν εἰς τὰς προτάσεις τοῦ πρώτου ὑπάτου, φοβουμένη μήπως ἀποτύχῃ καὶ εἰς τὴν εὐκαιρίαν ταύτην νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Αἴγυπτον ἐκ τῆς κατοχῆς τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, καὶ μήπως δὲν δυνηθῇ νὰ ἐμποδίσῃ αἰφνίδιόν τινα ἀπόβασιν τοῦ Ναπολέοντος ἐντὸς τῆς πρωτευούσης της· καθότι τὴν 16 Αὐγούστου ὁ ναύαρχος Νέλσων, προσβαλὼν τὸν ἐν τῇ Βονωνίᾳ γαλλικὸν στολίσκον, ὑπερασπιζόμενον ὑπὸ τῶν πυροβολοστασίων τῆς ξηρᾶς, ἀπέτυχε τοῦ νὰ καταστρέψῃ αὐτὸν, καὶ ἀπεσύρθη μὲ πολλὴν ζημίαν του· ἡ δὲ ἀποτυχία αὕτη τοῦ Νέλσωνος ἐπροξένησεν ὑπερβολικὸν φόβον εἰς τὸ Λονδῖνον.

Μετὰ πολλὰς τέλος πάντων συνδιαλέξεις καὶ διαπραγματεύσεις τῶν ἀντιπροσώπων ἀμφοτέρων τῶν Δυνάμεων, περὶ τὰ μέσα τοῦ Σεπτεμβρίου συνεφώνησαν ὡς πρὸς τὰς πρώτας βάσεις τῆς συνθήκης ὡς ἑξῆς· Ἡ μὲν Ἀγγλία νὰ ἐγκαταλείψῃ ὅλας τὰς κατακτημένας παρ' αὐτῆς νήσους, διατηροῦσα μόνον δύο ἐξ αὐτῶν ἐν τῇ Ἀμερικῇ καὶ τὰς ἐν ταῖς Ἰνδίαις κατακτήσεις της· ἡ δὲ Γαλλία νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Αἴγυπτον, καὶ νὰ ἀποσύρῃ τὸν στρατόν της ἐκ τῆς Ἐπικράτειας τῆς Νεαπόλεως, διατηροῦσα τὰ ἤδη παρ' αὐτῆς κατεχόμενα ὅρια εἰς τὸν Ρῆνον καὶ Ἄλπεις. Οὕτω τὴν πρώτην Ὀκτωμβρίου ἐπεκυρώθη ἡ εἰρήνη.

Οἱ τρεῖς ὕπατοι συνεδρίαζον, ὅτε ἔφθασε τὴν 3 Ὀκτωμβρίου ἐκ Λονδίνου ἔκτακτος ταχυδρόμος, φέρων τὰ περὶ τῆς συνθήκης ἔγγραφα. Ὁ πρῶτος ὕπατος, ἀποσφραγίσας αὐτὰ καὶ ἰδὼν τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐπιθυμιῶν του τόσον ταχέως, ἐχάρη ὑπερβολικῶς· διότι ἐν τῷ διαστήματι δύο ἐτῶν διὰ τῆς εὐφυΐας του καὶ τῶν ἀτρύτων κόπων του ἡ Γαλλία ἀπέκτησε τὴν τάξιν, τὴν νίκην καὶ τὴν εἰρήνην. Περὶ τῶν ἀγαθοεργιῶν δὲ τοῦτον ἔπρεπεν ἀναμφιβόλως ὁ Ναπολέων νὰ ἐνασμενίζεται. Εἰς τὸν γενικὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦτον, ὁ συνύπατός του Καμβασερὲς εἶπεν αὐτῷ· «Ἤδη ὅτε ἔχομεν τὴν εἰρήνην μετὰ τῆς Ἀγγλίας, πρέπει νὰ διαπραγματευθῶμεν μετ' αὐτῆς καὶ περὶ ἐμπορικῆς συνθήκης, διὰ νὰ ἐξαλειφθῇ πᾶσα διαίρεσις μεταξὺ τῶν δύω ἐθνῶν.—Μὴ βιάζεσαι, εἶπεν αὐτῷ ὁ Ναπολέων μὲ ζωηρότητα, ἡ πολιτικὴ εἰρήνη ἔγεινεν, ὅθεν ἂς χαρῶμεν· ὅσον δὲ περὶ τῆς ἐμπορικῆς συνθήκης, θέλομεν προσπαθήσει ὅλαις δυνάμεσιν, ἀλλὰ ἐπ' οὐδεμιᾷ περιπτώσει θέλω θυσιάσει τὴν γαλλικὴν βιομηχανίαν· ἔχω εἰς τὴν μνήμην μου εἰσέτι τὰς δυστυχίας τοῦ 1796. Ἀληθῶς δὲ ἡ γαλλικὴ βιομηχανία ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς νέας ἔριδος

μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐθνῶν. Εὐθὺς δὲ ἐπεκυρώθη παρὰ τοῦ πρώτου ὑπάτου ἡ συνθήκη καὶ ἐστάλη εἰς Λονδίνον μὲ τὸν ὑπασπιστὴν αὐτοῦ Λωριστόνον.

Μετ' ὀλίγον τὰ πυροβολοστάσια τῆς πρωτευούσης δι' ἀκαταπαύστων πυροκροτήσεων ἀνήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν τὸ πεπιρόθητον τοῦτο νέον. Ὁ λαὸς τὸν Παρισίων, μαθὼν τὴν μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἐπικύρωσιν τῆς συνθήκης, ἐνθουσιῶν περιέτρεχεν εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ τὰ θέατρα· διότι διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ἠσφαλίζετο ἡ γενικὴ εἰρήνη τοῦ κόσμου. Ὁ δὲ λαὸς τοῦ Λονδίνου εἰς τὴν ἄφιξιν τοῦ ὑπασπιστοῦ τοῦ πρώτου ὑπάτου Λωριστόνου, τοῦ φέροντος τὴν ἐπικύρωσιν τῆς συνθήκης, ἐνθουσιάσθη τοσοῦτον, ὥστε, περιτρέχων τὰς ὁδούς, ἔκραζε μὲ ἐνθουσιασμὸν *Ζήτω* ὁ Βοναπάρτης.

Οὕτω ζωηρὰ, οὕτω μεγάλη εἶναι ἡ χαρὰ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν τὸ μέλλον ἦναι εἰς αὐτοὺς ἄγνωστον. Πρέπει νὰ εὐγνωμονῶμεν εἰς τὸν Θεὸν διότι μᾶς διατηρεῖ τὸ βιβλίον τῆς εἱμαρμένης κλειστόν. Ἂν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἀπεκαλύπτετο αἴφνης τὸ μέλλον, ὅτι οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἄγγλοι θέλουν ἔχει δεκαπέντε ἔτη μεταξύ των ἀδιάλλακτον μῖσος καὶ καταστρεπτικὸν πόλεμον, καὶ ὅτι τὸ αἷμα αὐτῶν θέλει πλημμυρήσει κατὰ ξηρὰν τε καὶ θάλασσαν, πόσον αἱ καρδίαι τῶν δύο λαῶν τούτων ἤθελον ψυχρανθῆ! Ἡ Γαλλία, ἐνῷ ἐνομίζετο μεγάλη καὶ ἰσχυρὰ διὰ παντὸς, πόσον ἤθελεν καταπλαγῆ, ἂν ἀ εγίνωσκεν εἰς τὴν βίβλον τῆς ζωῆς της τὴν συνθήκην τοῦ 1815! Ὁ δὲ ἥρως οὗτος, ὅστις ἐδιοίκει αὐτὴν μὲ τοσαύτην ἀνδρείαν καὶ φρόνησιν, πόσον ἤθελε τρομάξει, ἂν ἔβλεπε μεταξὺ τῶν λαμπρῶν κατορθωμάτων του τὰ ἄπειρα σφάλματά του, καὶ ἂν ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐτυχίας καὶ δόξης του διώρα τὴν τρομερὰν πτῶσίν του καὶ τὸ μαρτύριον τῆς ἐξορίας του ἐν τῇ νήσῳ τῆς Ἁγίας Ἑλένης! Ἀλλ' ἡ θεία Πρόνοια καλῶς ποοῦσα, δὲν δεικνύει εἰς τὴν ἀσθενῆ καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, εἰμὴ τὸ παρόν.

Μετὰ τὴν παραδοχὴν τῆς εἰρήνης καὶ ἐπικύρωσιν τῶν προκαταρκτικῶν ἄρθρων τῆς συνθήκης, ἑκάτερα τὰ μέρη διώρισαν τοὺς ἀντιπροσώπους των νὰ συνέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν τῆς Γαλλίας Ἀμβιανὸν, διὰ νὰ ἀποπερατώσωσι τὴν συνθήκην. Ἡ μὲν Ἀγγλία διώρισε τὸν περίφημον στρατηγὸν λόρδον Κορβάλλην, ὁ δὲ πρῶτος ὕπατος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωσήφ.

Μετὰ δὲ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Αἰγύπτου παρὰ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, ὁ Σουλτάνος ἔπεμψεν ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ εἰς Παρισίους καὶ συνωμολόγησε συνθήκην μετὰ τοῦ πρώτου ὑπάτου,

ὥστε καὶ μετὰ τῆς Τουρκίας ἀνενεώθη ἡ προτέρα ἁρμονία τῶν δύο ἐθνῶν.

Ὁ Ναπολέων, κατορθώσας τὴν εἰρήνην μεθ' ὅλων τῶν ἐθνῶν, εἶχεν εἰσέτι μίαν μόνην εἰρήνην νὰ συνομολογήσῃ· ἀλλ' αὕτη ἦτον ἡ δυσχερεστέρα πασῶν, διότι εἶχε χρείαν οὐχὶ στρατιωτικῆς ἐμπειρίας, ἀλλὰ μεγίστης πολιτικῆς φρονήσεως, ἥτις καὶ ἦτο κατὰ πάντα ἐπιθυμητὴ εἰς τὴν Γαλλίαν, διότι ἤθελε φέρει τὴν γαλήνην εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πολιτῶν καὶ τὴν ἕνωσιν τῶν οἰκογενειῶν. Ὅθεν ἡ εἰρήνη αὕτη ἔπρεπε νὰ γένῃ μεταξὺ τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ῥωμαϊκῆ ἐκκλησίας.

Ἐν Γαλλίᾳ ὁ κλῆρος πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως παρίστανε πολιτικήν τινα δύναμιν, λαμβάνουσαν μέρος εἰς τὴν νομοθετικὴν καὶ νομοτελεσικὴν ἐξουσίαν τοῦ Κράτους· διότι οἱ κληρικοὶ ἐκλέγοντο ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ, καὶ διωρίζοντο εἰς ἅπαντα τὰ πολιτικὰ ἐπαγγέλματα. Ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ὁ κλῆρος οὐχὶ μόνον ἀπεκλείσθη τῶν κοσμικῶν, ἀλλὰ κατὰ καιροὺς περιεφρονήθη τόσον, ὥστε ἔλειψε πᾶν θρησκευτικὸν σέβας ἀπὸ τοῦ λαοῦ ἐπαρχιῶν τινῶν, καὶ συνάμα ἐγεννήθησαν διάφοροι αἱρέσεις θεϊστῶν, κλ. Ταῦτα δὲ πάντα ἐτάραττον τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Γαλλίας, καὶ διότι ὑπῆρχον ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς ἀνεγνωρισμένοι καὶ ἀπὸ παρὰ τῆς Ῥώμης, τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ νυμφευμένοι. Ὁ Ναπολέων, γεννηθεὶς καὶ ἀνατραφεὶς εἰς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐσθανόμενος ὅτι ἄνευ τοῦ ἠθικοῦ δεσμοῦ τῆς θρησκείας ἡ τάξις δὲν στερεοῦται εἰς τὸ Κράτος, οὐδὲ τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνθρώπων ἀναπαύεται, ἀπεφάσισε μετὰ πάσης θυσίας νὰ ἀνυψώσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν πεπτωκυῖαν καθολικὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, διότι αὕτη ἐλατρεύετο παρὰ τοῦ πλείστου μέρους τῶν κατοίκων. Εἰς δὲ τὸ ἀντικείμενον τοῦτο ἐνησχολεῖτο ἀκαταπαύστως, προσλαβὼν καὶ τρεῖς σοφοὺς συμβούλους, τὸν Μόγγον, Λαγράγγον καὶ Λαπλάκιον.

Ἀλλὰ μὴ ἔχων ἐκκλησιαστικὰς γνώσεις, ἐπιθυμῶν δὲ νὰ γνωρίζῃ τὰ πάντα διὰ νὰ ἀποφασίζῃ μόνος ἐν πεποιθήσει, ἐζήτησεν ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, πρὸ πάντων δὲ ἱστορικὰ καὶ τὰ κανονίζοντα τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ κοσμικὴν ἐξουσίαν, ἐξ ὧν τινὰ, ὄντα γεγραμμένα λατινιστὶ, διέταξε νὰ μεταφρασθῶσι γαλλιστί· νυχθημερὸν δὲ κατεγίνετο εἰς τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν, ἅμα λαμβάνων εὐκαιρίαν ἐκ τῶν λοιπῶν ἐργασιῶν τοῦ Κράτους. Κατὰ δὲ τὴν συνήθειάν του, ὅτε συνελάμβανεν ἰδέαν τινὰ περί τινος πράγματος, ἐξέφραζεν αὐτὴν πάντοτε εἰς τοὺς συνυπάτους του, εἰς τοὺς ὑπουργούς του, εἰς τοὺς Συμβούλους τῆς Ἐπικρατείας καὶ εἰς

πάντα ἄνθρωπον, νομίζων ὅτι ὠφελεῖται, ἐξηγούμενος πρὸς αὐτόν. Ἅπαντες δὲ ἐθαύμαζον περὶ τῶν ὀρθῶν σκέψεων καὶ γνώσεων, τὰς ὁποίας ἀπέκτησεν ἐντὸς μικροῦ χρόνου ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Ἀλλ' οἱ πλεῖστοι τῶν περιστοιχούντων αὐτὸν διετείνοντο ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Πάπαν κεφαλὴν τῆς γαλλικῆς ἐκκλησίας, προτείνοντες οἱ μὲν τὸν θεῖσμόν, ἕτεροι τὸ δόγμα τῶν διαμαρτυρομένων, καὶ ἄλλοι νὰ παραδεχθῇ μὲν τὸν καθολικισμὸν, ἀλλὰ νὰ μεταρρυθμίσῃ αὐτὸν καὶ νὰ ἐγκαθιδρυθῇ αὐτὸς οὗτος κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς τελευταίους διὰ τὴν γελοίαν ταύτην ἰδέαν των ἔλεγεν ὁ Ναπολέων· «Μοὶ ἀναγκαῖοι εἶς Πάπας, ἀλλὰ πρέπει νὰ »ἦναι τοιοῦτος, ὥστε ἀντὶ νὰ διαιρῇ τὰ πνεύματα, νὰ συμβι»βάζῃ αὐτὰ καὶ νὰ τὰ χορηγῇ εἰς τὴν κυβέρνησιν ὡς ἀντίτιμον »τῆς ὑπερασπίσεως, τὴν ὁποίαν ἀπολαμβάνει παρ' αὐτῆς· τούτου »ἕνεκα μοὶ ἀναγκαῖοι ὁ ἀληθὴς Πάπας, ὁ ἀποστολικὸς, καθολι»κὸς καὶ ῥωμαϊκὸς, ὁ κατοικῶν εἰς τὸ Βατικάνον. Ἐγὼ δὲ μὲ »τὰ γαλλικὰ ὅπλα καὶ μὲ τὸ σέβας τοῦ λαοῦ θέλω εἶμαι πάν»τοτε κύριος· οὕτως ὅταν ἀνεγείρω τοὺς ναοὺς, ὑπερασπίζω τὸν »κλῆρον, μισθοδοτῶ καὶ μεταχειρίζωμαι αὐτὸν ὡς λειτουργὸν »τῆς θρησκείας, οὗτος θέλει ἐνδίδει εἰς τὰς αἰτήσεις μου ὡς »πρὸς τὸ συμφέρον τῆς κοινῆς ἡσυχίας. Προσέτι θέλει κατα»πραΰνει τὰ πνεύματα, τὰ συγκεντρώνει εἰς ἑαυτὸν, καὶ θέλει »τὰ παραδίδει εἰς ἐμέ. Ἄλλως θέλει μᾶς ἐπιβαρύνει ἀκαταπαύ»στως τὸ σχίσμα, ἐγὼ δὲ θέλω παρίσταμαι, ἂν ἐνδώσω εἰς »ταῦτα, γελοιωδέστατος, καὶ θέλω προστρίψει εἰς ἐμαυτὸν ἀνε»ξάλειπτον μῶμον »

Πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας αὐτῷ ν' ἀλλάξῃ τὴν θρησκείαν τῶν Γάλλων, πρὸ πάντων δὲ εἰς τοὺς προτείνοντας τὸ δόγμα τῶν διαμαρτυρομένων ἔλεγεν· «Εἶμαι μὲν ἰσχυρὸς σήμερον, ἀλλ' ἐὰν »θελήσω νὰ ἀλλάξω τὴν παλαιὰν θρησκείαν τῆς Γαλλίας, αὐτὴ »θέλει κηρυχθῇ ἀφεύκτως κατ' ἐμοῦ καὶ θέλει μὲ καταβάλει. »Ἠξεύρετε πότε οἱ Γάλλοι κατεφέροντο κατὰ τῆς καθολικῆς ἐκ»κλησίας; ὅτε ἡ κυβέρνησις συμφώνως μετ' αὐτῆς ἔκαιε τὰ βι»βλία καὶ κατεδίωκε τοὺς πεπαιδευμένους· ἀλλ' ἔστε βέβαιοι, »ὅτι ἐὰν γένω ἐχθρὸς τῆς θρησκείας, ὅλος ὁ τόπος θέλει ἑνωθῇ »μετ' αὐτῆς. Τούτου ἕνεκεν ἐπιθυμῶ νὰ ἐπαναγάγω τοὺς διαφό»ρους αἱρετικοὺς εἰς εἰλικρινεῖς καθολικούς· ἴσως δὲ ἤθελον φανῇ »ὀλιγώτερον ἀξιογέλαστος, ἂν ἐνηγκαλιζόμην τὸ δόγμα τῶν »διαμαρτυρομένων, ἢ ἂν ἐκηρυττόμην πατριάρχης τῆς γαλλικῆς »ἐκκλησίας· ἀλλὰ παρευθὺς ἤθελον μισηθῇ παρὰ πάντων. Μήπως

»τὸ δόγμα τῶν διαμαρτυρομένων εἶναι ἡ παλαιὰ θρησκεία τῆς »Γαλλίας; μήπως διὰ τὴν θρησκείαν ἔγειναν τόσοι ἐμφύλιοι πό»λεμοι, καὶ μετὰ τοσαύτας αἱματοχυσίας ὑπερίσχυεν ὁριστικῶς »αὐτὴ, ὡς μᾶλον ἐφαρμόσιμος εἰς τὰ ἤθη καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ »ἔθνους μας; Δὲν βλέπει τις πόσον βίαιον εἶναι τὸ νὰ θέλῃ αὐθαι»ρέτως νὰ μεταβάλῃ τὰ ἤθη, τὰς ὀρέξεις καὶ τὰς ἀναμνήσεις τῶν »ἀνθρώπων; Ἡ πρωτίστη ἡδονὴ πάσης θρησκείας εἶναι αἱ ἀναμνή»σεις· τὸ κατ' ἐμὲ, ὁσάκις ἀκούω τὸν κώδωνα τῆς ἐκκλησίας »συγκινοῦμαι· καὶ τίς θέλει συγκινεῖσθαι εἰς τὴν Γαλλίαν ἐκ »τῶν διδαχῶν τῶν διαμαρτυρομένων, ἐνῷ δὲν εἶναι συνειθησμέ»νος νιπηόθεν, καὶ ἐνῷ τὸ ψυχρὸν καὶ αὐστηρὸν θέαμα αὐτοῦ »δὲν ἁρμόζει εἰς τὰ ἤθη τοῦ ἔθνους μας; Νομίζουν τινὲς ὅτι εἶ»ναι ὠφέλιμον ἴσως νὰ μὴ ἐξαρτώμεθα ὑπὸ ξένου ἀρχηγοῦ τῆς »ἐκκλησίας, ἀλλ' εἰς τὰ πάντα νὰ ἔχωμεν ἴδιον ἀρχηγόν. Κάλ»λιον λοιπὸν εἶναι ὅτι ὁ ἀρχηγὸς οὗτος εὑρίσκεται εἰς τὴν Ῥώ»μην ἀνεξάρτητος, καὶ δὲν διαμένει εἰς τὰς καθολικὰς μεγάλας »αὐλὰς, τουτέστιν ἐν Παρισίοις, ἐν Βιέννῃ ἢ Μαδρίτι· διότι »τότε ὁ μονάρχης, προσλαμβάνων καὶ τὴν ἐκκλησιαστὴν ἐπιρ»ροὴν τοῦ παρ' αὐτῷ διαμένοντος ἀρχηγοῦ τῆς θρησκείας, θέλει »καταστα θῇ ἄλλος Σουλτάνος...»

Ταῦτα δὲ καὶ ἄλλα ἔλεγεν ὁ Ναπολέων ἀκαταπαύστως πρὸς τοὺς συνυπάτους του Καμβασερὲν καὶ Λεβρύνον, οἵτινες συνεμερίζοντο ὁλοσχερῶς τὴν γνώμην αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Ταλνεϋράνδος, ὁ Φουσσὲς καὶ πολλοὶ Σύμβουλοι τῆς Ἐπικρατείας ἐφρόνουν ἄλλως πως. Ὁ πρῶτος ὕπατος ὅμως, ἐπιμένων εἰς τὰς ἰδέας του, ἐπεθύμει νὰ δώσῃ τέλος ὅσον τάχιον εἰς τὰς θρησκευτικὰς ταύτας σκανδαλώδεις συζητήσεις. Τούτου ἕνεκεν ἔπεμψε πρέσβυν εἰς τὴν Ῥώμην, πρὸς τὸν ὁποῖον εἶπε· «Μεταχειρίσου τὸν Πάπαν ὡς νὰ ἔχῃ διακοσίας χιλιάδας στρατοῦ.» Ὁ δὲ Πάπας ἔπεμψεν εἰς Παρισίους τὸν καρδινάλιον Κασέλλην, ὅστις μετὰ πολλὰς συνδιαλέξεις καὶ ἀπαιτήσεις συνυπέγραψε τέλος πάντων μετὰ τοῦ Ἰωσὴφ Βοναπάρτου, τὴν 15 Ἰουλίου 1801, τὰ προκαταρκτικὰ ἄρθρα τῆς μεταξὺ γαλλικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας συμφιλιώσεως.

Οὕτως ὁ Ναπολέων διὰ μὲν τῆς στρατιωτικῆς ἐμπειρίας του ἐνίκησε τὴν Εὐρώπην, διὰ δὲ τῆς πολιτικῆς φρονήσεώς του συνεφιλίωσε τὴν Γαλλίαν μεθ' ὅλων τῶν ἐθνῶν, τέλος δὲ καὶ μετὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἐλευθερώσας αὐτὴν ἐκ τῶν δυστυχημάτων τοῦ πρὸ πολλοῦ ἐνυπάρχοντος σχίσματος. Ἀλλ' ἤδη ὅλαι αἱ προσπάθειαί του ἐστράφησαν εἰς τὸ νὰ ἀσφαλίσῃ τὰς δημο-

σίας ὁδοὺς καὶ τὰς συγκοινωνίας, νὰ ἐμψυχώσῃ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν οἰκονομίαν εἰς τὸ Κράτος καὶ τὴν τάξιν εἰς τὰ διοικητικὰ ἔργα, νὰ συντάξῃ πολιτικὸν κώδηκα, σύμφωνον μετὰ ἤθη τοῦ τόπου, καὶ τέλος νὰ ὀργανίσῃ ὅλα τὰ μέρη τῆς γαλλικῆς κοινωνίας.

Ἡ πρὸ πολλοῦ καταμαστίζουσα τὸν τόπον ληστεία ἐξηφανίσθη ὁλοσχερῶς, ἀφοῦ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν τῶν κακούργων ἐτουφεκίσθησαν παρὰ τῶν ἐκτάκτων στρατοδικείων· οὕτως ἡ ἀσφάλεια ἀποκατέστη ἐντελῶς εἰς ὅλην τὴν Γαλλίαν. Αἱ ὁδοὶ ἐπεσκευάσθησαν μὲ πολλὴν ταχύτητα παρὰ τῶν μηχανικῶν δι' ἐπιστασίας τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους. Ὁ πρῶτος ὕπατος συνεχῶς ἠρώτα τοὺς ἐρχομένους ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν περὶ τῆς ὁδοιπορίας των· διὰ νὰ πληροφορῆται δὲ, εἰ δυνατὸν, καὶ ἰδίοις ὄμμασιν, ἔπεμπε τοὺς ὑπασπιστάς του εἰς τὰς ἐπαρχίας ὅπως ἐπανερχόμενοι οὗτοι ἀναφέρωσιν εἰς αὐτὸν περὶ τῶν γεγονότων καὶ περὶ παντὸς δημοσίου καὶ διοικητικοῦ ἔργου. Νέαι ὁδοὶ καὶ διώρυγες ἤρχισαν νὰ κατασκευάζωνται, ἄλλαι μὲν διὰ δημοσίων δαπανῶν, καὶ ἄλλαι ἰδιωτικαί· ταῦτα πάντα δὲ ἐπιθεωρῶν ἐπιμελῶς ὁ Ναπολέων ἐνεψύχονε δι' ὅλων τῶν μέσων. Τὸ ἐμπόριον ἀνέλαβε, μ' ὅλον ὅτι ἡ ναυτιλία ἦτο περιωρισμένη· ἡ βιομηχανία ἐνεψυχώθη, διάφοροι δὲ ἑταιρεῖαι ἤρχισαν πολλὰς ἐπιχειρήσεις. Εἰς τὸ Λούγδουνον, εἰς τὴν ἀγαπητὴν ταύτην πόλιν τοῦ Ναπολέοντος, καὶ εἰς ἄλλας πόλεις ἤρχισαν ἐκ νέου τὰ ὡραῖα μεταξουργεῖα. Ὁ πληθυσμὸς τῶν κατοίκων ἐντὸς ὀλίγου ηὔξησεν, ἐνῶ πρότερον ἠλαττοῦτο ὁσημέραι. Ἡ εἰς τοὺς κατοίκους διανομὴ τῶν κτημάτων τῶν μεταναστατῶν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐβελτίωσε τὴν γεωργίαν· ἡ δὲ νέα διαίρεσις τοῦ Κράτους εἰς νομοὺς καὶ ἐπαρχίας ἐπέφεραν ἐντὸς ὀλίγου αἴσια ἀποτελέσματα εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ τόπου. Ἐν τούτοις ἡ ἐν τῷ Συμβουλίῳ τῆς Ἐπικρατείας συζήτησις τοῦ πολιτικοῦ κώδηκος κατέστη τὸ σπουδαιότερον ἔργον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ὁ πρῶτος ὕπατος, προεδρεύων ἐν τῷ σώματι τούτῳ καὶ παρευρισκόμενος εἰς ὅλας τὰς συνεδριάσεις, διεύθυνε μὲ τοιαύτην μέθοδον καὶ εὐκρίνιαν τὰς συζητήσεις, ὥστε ὅλοι ἔμενον ἐκστατικοί· συνειθισμένοι δὲ νὰ τὸν βλέπωσι διοικοῦντα στρατοὺς, κυβερνῶντα κατακτημένας ἐπαρχίας, δὲν ἐθαύμαζον τόσον διὰ τὸ διοικητικόν του πνεῦμα, διότι τοῦτο εἶναι ἀναπόφευκτον εἰς μέγαν στρατηγὸν, ὅσον ὅμως ἰδόντες αὐτὸν αἴφνης καὶ νομοθέτην· εἰς τοῦτο δὲ ἀνεπτύχθη τόσον τάχιστα ὁ Ναπολέων, ὥστε περὶ παντὸς ἐσυζήτει, διότι τὰ πάντα ἠννόει. Ἐζήτησε παρὰ τοῦ

Καμβασερὲ νομικὰ βιβλία, καὶ ἰδίως τὰ γραφέντα ἐν τῇ ἐθνικῇ συνελεύσει περὶ συντάξεως πολιτικοῦ κώδηκος, τὰ ὁποῖα ἀναγνώσας μετὰ μεγάλης σπουδῆς, ὡς τὰ ἐκκλησιαστικὰ, συνέλαβε παρευθὺς τὰς γενικὰς ἀρχὰς τοῦ πολιτικοῦ δικαίου, μετὰ τῶν ὁποίων ἑνώσας τὰς παρ' αὐτοῦ ταχέως συλλεχθείσας σημειώσεις, τὰς περὶ ἀνθρώπου ἀκριβεῖς γνώσεις του καὶ τὴν βαθύνοιάν του, κατεστάθη ἱκανὸς νὰ διευθύνῃ τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἔργον, μάλιστα δὲ ἐχορήγησεν εἰς τὴν σύνταξιν αὐτοῦ πολλὰς ὀρθὰς καὶ νέας ἰδέας. Ἐνίοτε δὲ, μὴ ἔχων ἀκριβεῖς γνώσεις περί τινος ἀντικειμένου, παρεξετρέπετο εἰς ἀλλοκότους ἰδέας· ἀλλ' ἐπανήρχετο τάχιστα εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, ἀκούων τοὺς περιστοιχοῦντας αὐτὸν σοφοὺς καὶ ἐναρέτους. Τὸ δὲ συντελεστικώτερον πάντων εἰς τελειοποίησιν τοῦ ἀξιολόγου τούτου ἔργου ἦτον ἡ σταθερότης καὶ ἡ πρὸς ἀποπεράτωσιν αὐτοῦ ἐπιμονή του. Ὅτε ἡ συζήτησις καθίστατο μακρὰ, συγκεχυμένη καὶ πεισματώδης, οὗτος ἐγνώριζε νὰ ἀνακεφαλαιῇ καὶ νὰ συντέμνῃ αὐτήν· πρὸ πάντων δὲ ἠνάγκαζεν ὅλους νὰ ἐργάζωνται, ὡς εἰργάζετο καὶ αὐτὸς νυχθημερόν. Ὁ Μηνύτωρ ἐδημοσίευε τὰ πρακτικὰ τῶν ἀξιολογωτέρων συνεδριάσεων, ὁ δὲ λαὸς ὑπερέχαιρε, βλέπων τὸν Βοναπάρτην καὶ νομοθέτην, ὃν ἄλλοτε εἶδε στρατηγὸν, διπλωμάτην καὶ κυβερνήτην, θεωρῶν αὐτὸν ἤδη καὶ αὐτουργὸν παντὸς καλοῦ γινομένου εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ταῦτα δὲ πάντα τοσοῦτον ἐκίνησαν τὸν θαυμασμὸν ὅλης τῆς Εὐρώπης, ὥστε πανταχόθεν ἔτρεχον εἰς Παρισίους διὰ νὰ ἴδωσι τὸν στρατηγὸν Βοναπάρτην, ἐξ ὧν οἱ ἐπισημότεροι παρουσιάζοντο πρὸς αὐτὸν παρὰ τῶν πρέσβεών των.

Μεταξὺ τῶν ἐλθόντων εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἦλθε κατὰ τὸν Νοέμβριον ὁ ἔνδοξος λόρδος Φὸξ, καὶ ὁ περιώνυμος ὑπουργὸς τοῦ ις'. Λουδοβίκου Καλόννης Ὁ πρῶτος ὕπατος ἐδέχθη μὲ μεγίστην φιλοφροσύνην τούτους, πρὸ πάντων τὸν λόρδον Φὸξ καὶ ὁ ἴδιος περιῆλθε μετ' αὐτοῦ εἰς τὰ ἀξιοπεριεργότερα μέρη τῶν Παρισίων· τοιουτοτρόπως δὲ εὐχαριστῶν τὸν ἀξιοσέβαστον τοῦτον Ἄγγλον, ἤθελε νὰ κερδήσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ· ἀλλ ὅσον καὶ ἂν περιεποιήθη αὐτὸν, δὲν ἐδυνήθη νὰ εὐχαριστήσῃ καθ' ὅλα τὸ ἀριστοκρατικὸν πνεῦμα αὐτοῦ.

Ἡ αὐλὴ τοῦ πρώτου ὑπάτου παρίστατο συνάμα στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ, σεμνὴ καὶ κομψή παρὰ τῇ ὁποίᾳ προσετέθη καὶ σῶμά τι στρατιωτικὸν χρησιμεῦον ὡς φυλακὴ τῆς ὑπατείας, καὶ θεραπεία εἰς τὴν σύζυγον αὐτοῦ, παρισταμένην ἐν εἴδει βασιλίσσης. Ἡ ὑπατικὴ φυλακὴ συνέκειτο ἐκ τεσσάρων πεζικῶν ταγμά-

των, ὧν ἕκαστον εἶχε χιλίους διακοσίους ἄνδρας, καὶ τὰ μὲν δύο ἦσαν τῶν ἐπιλέκτων, τὰ δὲ ἕτερα τῶν ἀκροβολιστῶν· ἐκ δύο ἱπαρχιῶν, ἐξ ὧν ἡ μία τῶν βαρέων, ἡ δὲ ἑτέρα τῶν ἐλαφρῶν. Ἡ φρουρὰ αὕτη συνελέχθη ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ ἀνδρειοτέρων ἀνδρῶν τοῦ στρατοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν προσετέθη καὶ ἱκανὸν πυροβολικόν· ὥστε ταῦτα πάντα ἀπετέλουν μάχιμον μεραρχίαν, συγκειμένην ἐξ 6 χιλιάδων ἀνδρῶν, διοικουμένων παρὰ τῶν ἐμπειροτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ. Ἕκαστον τάγμα ἐδιοικεῖτο ὑφ' ἑνὸς ὑποστρατήγου· τέσσαρες ἀντιστράτηγοι, εἷς τοῦ πεζικοῦ, εἷς τοῦ ἱππικοῦ, εἷς τοῦ πυροβολικοῦ καὶ εἷς τοῦ μηχανικοῦ, ἐδιοίκουν ἐναλλὰξ ὅλον τὸ σῶμα τοῦτο κατὰ δεκαημερίαν, καὶ ἔμενον παρὰ τῷ πρώτῳ ὑπάτῳ καθ' ὅλον τὸν χρόνον τοῦτον τῆς ὑπηρεσίας των. Τὸ σῶμα τοῦτο ἦτον ἐκλεκτὸν, εἰς τὸ ὁποῖον κατετάσσοντο οἱ παλαιοὶ καὶ καλοὶ στρατιῶται πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ἐκδουλεύσεών των. Ὁ στρατηγὸς Δυρόκος διωρίσθη στρατιωτικὸς διοικητὴς τῶν ἀνακτόρων τῶν Κεραμεικῶν, ἔχων καὶ δύο ὑπασπιστάς· τέσσαρες δὲ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι διωρίσθησαν διὰ τὰς ὑποδοχάς. Ἅμα ἐδημοσιεύθη ὁ ὀργανισμὸς οὗτος εἰς τὴν Γαλλίαν, αἱ ἐπισημότεραι οἰκογένειαι ἐκ τῶν ἐν τῇ Γαλλίᾳ μενουσῶν ἐπεθύμησαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν νέαν ταύτην αὐλήν· ὁ δὲ Ναπολέων ἐξελέξατο τὸ προσωπικὸν αὐτῆς ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων καὶ ἐναρετωτέρων Γάλλων· καθότι τῷ ὄντι εἰς πᾶν Κράτος, εἴτε δημοκρατικὸν, εἴτε μοναρχικὸν, τὰ ἀνάκτορα πρέπει νὰ φρουρῶνται ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων τοῦ στρατοῦ, ἐντὸς δ' αὐτῶν νὰ ὑπάρχωσιν ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες ἐκλελεγμένοι παρὰ τοῦ μο ἄρχου κατά τε τὴν παιδείαν, τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἐπισημότητα. Οὕτω θεωρουμένη ἡ αὐλὴ τοῦ πρώτου ὑπάτου, ἦτον ἀξιοσέβαστος καὶ μεγαλοπρεπής. Ὅσον δὲ περὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ εἴπομεν ἀλλαχοῦ, ἤδη δὲ θέλομεν ὁμιλήσει καὶ περὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ.

Ἡ πρεσβυτέρα ἀδελφὴ αὐτοῦ Ἐλίζα Βακκιόκη δὲν ἦτο μὲν ὡραία, ἀλλ' ἦτον εὐφυὴς καὶ περιεστοιχεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρίστων φιλολόγων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἡ δευτέρα, ἡ Καρολίνα Μυράτου, ἡ ὑπανδρευθεῖσα τὸν στρατηγὸν τοῦτον, ἦτο φιλόδοξος καὶ ὡραία, ἐπιστηριζομένη δὲ εἰς τὴν δόξαν τοῦ ἀδελφοῦ της, ἤθελε νὰ ἐπιδείκνηται. Ἡ τρίτη, ἡ Παυλίνα, ἡ ὑπανδρευθεῖσα τὸν στρατηγὸν Λεκλέρκον, μετὰ ταῦτα δὲ τὸν πρίγκηπα Βοργέσον, ἦτον ἡ ὡραιοτέρα κυρία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Πολλάκις διεγείροντο ἀντιζηλίαι εἰς τὴν μεγάλην ταύτην οἰκογένειαν τοῦ Ναπολέοντος, ἀλλ' οὗτος μετεχειρίζετο πάντας μὲ στρατιωτικὴν πειθαρχίαν, καὶ τοὺς ἐπέβαλλε τὴν οἰκιακὴν εἰρήνην, σπου-

δαῖον δέ τι συμβὰν ἐτάραττε τότε ὅλην αὐτὴν τὴν οἰκογένειαν. Ὁ Ναπολέων ἤθελε νὰ ὑπανδρεύσῃ τὴν θυγατέρα τῆς Ἰωσηφίνης Ὀρτενσίαν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Δυρόκου. Ἀλλ' ἡ Ἰωσηφίνα, μὴ τεκνοποιοῦσα μὲ τὸν Ναπολέοντα, ὑπωπτεύετο πάντοτε μήπως τὴν διαζευχθῇ οὗτος, μάλιστα δὲ ὁ Λουκιανὸς ἀναφανδὸν κατεφέρετο κατ' αὐτῆς. Διὰ νὰ στερεώσῃ λοιπὸν τὴν διαδοχήν εἰς τὴν οἰκογένειάν της, ἤθελε νὰ ὑπανδρεύσῃ τὴν θυγατέρα της μὲ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ναπολέοντος Λουδοβῖκον, ὥστε τὰ τέκνα τῆς νέας ταύτης συζυγίας, ὡς καταγόμενα ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Βοναπαρτῶν, νὰ μένωσι διάδοχοι τοῦ γαλλικοῦ θρόνου. Ὁ Ναπολέων κατ' ἀρχὰς δὲν ἤθελε τὸ συνοικέσιον τοῦτο, ἔπειτα ὅμως συγκατετέθη· οὕτως ἐξετελέσθησαν οἱ γάμοι, τὸν Νοέμβριον 1801, συγχρόνως δὲ καὶ τῆς Καρολίνης μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Μυράτου. Ἡ Ἰωσηφίνα κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἠνάγκαζε τὸν Ναπολέοντα νὰ εὐλογηθῇ καὶ τὸ συνοικέσιον αὐτῶν δι' ἱεροπραξίας· διότι καθ' ὅλην τὴν ἐπανάστασιν οἱ γάμοι ἐθεωροῦντο ὡς πολιτικὸν συνάλλαγμα καὶ ἐτελοῦντο ἄνευ ἱεροπραξίας· ἀλλ' οὗτος ἀπεποιήθη αὐτό, διὰ νὰ μὴ δώσῃ ἀφορμὴν διαλύσεως πολλῶν συνοικεσίων, τὰ ὁποῖα ἤθελον θεωρηθῆ ἄνομα.

Ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ τακτοποιῇ καὶ νὰ ὑπολογίζῃ τὰ πάντα, οὐχὶ μόνον τὰ τῆς πολιτείας, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς οἰκογενείας του, διότι ἤθελε νὰ γίνεται τὸ καλὸν παράδειγμα καθ' ὅλα εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐπιθυμῶν δὲ καὶ πραγματικῶς νὰ ἐμψυχώσῃ τὰ ἐργοστάσια τοῦ Λουγδούνου, διέταξεν ἅπασα ἡ οἰκογένειά του νὰ ἐνδυθῇ μὲ μεταξωτὰ ὑφάσματα τῆς πόλεως ταύτης, ὅπως εἰσαχθῶσι ταῦτα βαθμηδὸν ἐκ νέου εἰς τὴν Γαλλίαν ὡς νεωτερισμός, ἐπὶ τούτῳ δὲ ἔγραψε καὶ πρὸς τὸν Καμβασερές. (α). Αὐτὸς δέ, ὢν ἀφελὴς ἐν γένει, ἐνεδύετο μὲ ἁπλουστάτην στολὴν τοῦ ἐλαφροῦ ἱππικοῦ τῆς ὑπατικῆς φρουρᾶς· ὑπεχρέωσεν ὅμως τοὺς συνυπάτους του νὰ ἐνδύωνται μὲ χρυσοΰφαντον στολήν, καὶ νὰ διατηρῶσι συναναστροφὴν εἰς τὰς οἰκίας των, διὰ νὰ ἐπαναλαμβάνωνται τὰ εἰς τὸν Κεραμεικὸν γινόμενα.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἡ ἀντιπολίτευσις ἤρχισεν εἰς τὴν Βουλήν, τὸ Νομοθετικὸν σῶμα καὶ Γερουσίαν· διότι ὁ πρῶτος ὕπατος εἶχεν ἀντιπάθειαν εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα ταῦτα, καὶ τοὺς μὲν Γερουσιαστὰς ἐκάλει ἰδεολόγους, τοὺς δὲ Βουλευτὰς ταραχοποιούς. Τούτου ἕνεκεν ἄφινε καὶ τὰ τρία σώματα ταῦτα εἰς ἀπραξίαν, καὶ πάντοτε ἐσυζήτει τὰ σπουδαιότερα κυβερνη-

(α) Τὰ ἐπικερδῆ ἐργοστάσια τῆς πόλεως Κονϊντίνου καὶ τῶν περιξ αὐτῆς,

τικὰ ἀντικείμενα εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας. Εἰς μάτην ὁ συνύπατός του Καμβασερὲς ἔλεγεν εἰς αὐτὸν νὰ μὴ περιφρονῇ τὰ σώματα ταῦτα, ἀλλὰ νὰ περιποιῆται καὶ αὐτά. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, ἄπειρος ὢν τῶν βουλευτικῶν συζητήσεων, ἐπέμενεν εἰς τὰς κατ' αὐτῶν ἰδέας του· προσέτι συνεχῶς ὡμίλει περὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ Σιεῦου, καλῶν αὐτὰς μεταφυσικάς. Ὁ δὲ Σιεῦος, ὅστις ἦτον ὁ ἐφευρετὴς τῆς μεταπολιτεύσεως ταύτης, καὶ ὅστις προσέφερε τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν Ναπολέοντα, βλέπων ἑαυτὸν παρημελημένον οὕτω, καὶ μὴ ἔχων οὐδεμίαν σημασίαν εἰς τὰ κυβερνητικὰ ἔργα, ἀλλ' οὔτε μετέχων τῆς δόξης τοῦ πρώτου ὑπάτου, δυσηρεστεῖτο καὶ ἐξεφράζετο ἀναφανδόν.

Ἡ δὲ ἀντιπολίτευσις δὲν ἀνεφάνη μόνον εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν στρατόν. Τὸ σύνολον τοῦ στρατοῦ, καθὼς καὶ τοῦ ἔθνους, ἦτο μὲν ἀφωσιωμένον εἰς τὸν πρῶτον ὕπατον, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν ὑπῆρχον πολλοὶ ἔνθερμοι τῶν ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν. Οὗτοι βλέποντες τὴν Ἐκκλησίαν ἀνεγειρομένην καὶ τοὺς μεταναστάτας καθ' ἑκάστην ἐπανερχομένους εἰς τὴν Γαλλίαν, ὑπωπτεύοντο περί τινος ἀντεπαναστάσεως, ἥτις νὰ φέρῃ τοὺς Βουρβόνους εἰς τὰ πράγματα· ἐπομένως οὗτοι, θεωρούμενοι ὡς θεμελιωταὶ καὶ αὐτουργοὶ τῆς νέας τάξεως, εἶχον ἀξιώσεις, καὶ ἀπῄτουν προτιμήσεις εἰς ὅλα. Ὁ στρατηγὸς Λάννος, ὁ διοικῶν τὴν ὑπατικὴν φρουράν, λαμβάνων χρήματα ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ ταμείου, ἔδιδε καθημερινῶς γεύματα εἰς τοὺς ἀξιωματικούς του· εἰς δὲ τὴν ὁμήγυριν ταύτην ἐξεφράζετο χυδαϊκῶς κατὰ τῆς νέας πορείας τῆς κυβερνήσεως. Ὁ Ναπολέων, καί τοι γνωρίζων καλῶς τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν τοῦ στρατηγοῦ τούτου καὶ ὁλοκλήρου τοῦ στρατοῦ, δὲν ἐδύνατο μ' ὅλον τοῦτο νὰ παραβλέψῃ τοιοῦτον σκάνδαλον. Τούτου ἕνεκεν ἔκραξεν αὐτὸν διὰ νὰ τὸν νουθετήσῃ· ἀλλ' ὁ Λάννος, συνειθισμένος νὰ ἔχῃ πολλὴν οἰκειότητα μετὰ τοῦ Ναπολέοντος, παρεξετράπη· οὗτος ὅμως πάραυτα τὸν ἐπέβαλε σιωπὴν καὶ τὸν ἀπέπεμψεν. Ὁ Λάννος, ὢν φιλότιμος εἰς τὸ ἄκρον, ἤθελε νὰ πληρώσῃ τὰ πρὸς τὸ ταμεῖον χρέη του· ἀλλὰ καί τοι νικητὴς τόσων μαχῶν εἰς

τὰ ὁποῖα εἶχον 70,000 ἐργάτας καὶ εἰσῆγον εἰς τὴν Γαλλίαν πλέον τῶν 15 ἑκατομμυρίων φράγκων ἐκ τῶν μουσσελίνων, ἠφανίσθησαν. Ὅθεν εἶναι εὐχῆς ἔργον αἱ κυρίαι μας νὰ παραδεχθῶσιν ὡς νεωτερισμὸν τὰ μεταξωτὰ τοῦ Λουγδούνου, προτιμῶσαι ταῦτα ἐκ τῶν ξένων μουσελίνων, διὰ νὰ ἐμψυχώσωμεν ἓν τῶν καλλιωτέρων ἐργοστασίων μας, καὶ διὰ νὰ δώσωμεν ἄρτον εἰς πολλὰς γαλλικὰς οἰκογενείας....

τὴν Ἰταλίαν, δὲν εἶχεν ὀβολόν. Ὁ στρατηγὸς Ὠγερὼ ὅμως, ὅστις ἦτον ἐπίσης δυσηρεστημένος κατὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ Ναπολέοντος, τῷ ἐδάνεισε χρήματα, εἰπὼν αὐτῷ· «Ἰδοὺ λάβε »τὰ χρήματα ταῦτα, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν ἀχάριστον τοῦτον, διὰ »τὸν ὁποῖον τοσάκις ἐχύσαμεν τὸ αἷμά μας, καὶ ἀπόδος αὐ»τῷ ὅσα ἔλαβες ἐκ τοῦ ταμείου, καὶ ἂς μὴ ἤμεθα τοῦ λοι»ποῦ ὑπόχρεοι εἰς αὐτόν.» Ὁ Ναπολέων, γνωρίζων τοὺς ἥρωας τούτους καὶ ὑπεραγαπῶν αὐτούς, ἠθέλησε νὰ τοὺς περιορίσῃ μόνον· τούτου ἕνεκα τὸν μὲν Λάννην διώρισε πρέσβυν εἰς τὴν Πορτογαλλίαν μὲ μεγάλας ἀπολαβάς, τὸν δὲ Ὠγερὼ εἰς τὸν ἐν Ἰταλίᾳ στρατόν· ταῦτα δὲ ἐνήργησε διὰ τοῦ Καμβασερὲ, τοῦ συμβιβάζοντος τὰ πάντα.

Ὁ δὲ Μορὼ, ἐπανελθὼν εἰς Παρισίους ἐκ τῆς κατὰ τῆς Αὐστρίας ἐκστρατείας, τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ὁποίας ὤφειλε κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸν πρῶτον ὕπατον, διότι παρ' αὐτοῦ διωρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ ἰσχυροτέρου στρατοῦ τῆς Γαλλίας, ἐθεωρεῖτο ἤδη εἷς ἐκ τῶν δευτερευόντων στρατηγῶν τῆς Δημοκρατίας, καὶ οὐχὶ εἷς ἐκ τῶν πρώτων. Τῷ ὄντι δὲ οὐδεὶς ἐλανθάνετο περὶ τούτου, διότι ἀπεδείχθη ὅτι ἦτον ἀνὴρ μετρίου πνεύματος, ἀνίκανος πρὸς ἐκτέλεσιν μεγάλων στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ ἐστερημένος διόλου πολιτικοῦ νοός· ἐθεωρεῖτο ὅμως παρὰ τῶν κομμάτων ἱκανὸς ἀρχηγός, ὥστε νὰ ἀντιταχθῇ κατὰ τοῦ νικητοῦ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, καθὸ φρόνιμος καὶ ἀνδρεῖος στρατηγός. Οἱ κομματάρχαι εἶναι πολὺ ἐπιτήδειοι εἰς τὸ νὰ ἀνακαλύπτωσι τὰς ἀδυναμίας τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν· ποτὲ μὲν τοὺς κολακεύουν, ποτὲ δὲ τοὺς λυποῦν, μέχρις οὗ δυνηθῶσι νὰ εἰσάξωσιν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν τὸ δηλητήριόν των. Εὗρον τέλος πάντων τὴν ἀδυναμίαν τοῦ Μορὼ, ἥτις ἦτον ἡ κενοδοξία· μὲ τὰς κολακείας των λοιπὸν ἐνέσπειραν αὐτῷ τὸν κατὰ τοῦ πρώτου ὑπάτου ὀλέθριον φθόνον, ὅστις καὶ ἔσυρεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀπώλειαν. Πρὸς ἐπαύξησιν τοῦ κακοῦ, ὁ Μορὼ συνῆψε γάμον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἐξώκειλε δυστυχῶς. Αἱ γυναῖκες τοῦ Ναπολέοντος καὶ τοῦ Μορὼ ἦλθον εἰς ἔριδας διὰ μηδαμινὰ πράγματα, διὰ τὰ ὁποῖα αἱ γυναῖκες πάντοτε ἐρίζουσιν. Οἱ μὲν ἀντιπολιτευόμενοι ἔλεγον εἰς τὴν σύζυγον τοῦ Μορὼ, ὅτι ὁ Ναπολέων ὑποβλέπει αὐτὸν καὶ ὅτι δὲν τὸν ἐκτιμᾷ πρεπόντως, διότι θέλει νὰ τὸν παραστήσῃ ὡς δευτερεύοντα. Ὁ δὲ Μορὼ, ὅστις δὲν εἶχε στάθεροτητα χαρακτῆρος, ἤκουεν εὐκόλως τὰς κακὰς εἰσηγήσεις ταύτας. Ὁ πρῶτος ὕπατος ἐντοσούτῳ οὐδέποτε ἠδίκησε τὸν Μορὼ, ἀπεναντίας δὲ ἐτίμησε πολυειδῶς αὐτὸν, καὶ ἐπροσπάθησε νὰ τὸν

εὐχαριστήσῃ καὶ πέραν τοῦ δέοντος· μάλιστα ὡς πρὸς τὴν παρὰ τοῦ Μορὼ νικηθεῖσαν μάχην ἐν Ὀχενλίνδεν, τὴν ὁποίαν διεκήρυξε δημοσίως ὁ Ναπολέων, ὅτι ἦτον ἀριστούργημα τῆς πολεμικῆς τέχνης, ἐνῶ οὗτος ἐνδομύχως ἦτο πεπεισμένος ὅτι τοῦτο ἦτο τυχαῖον συμβὰν, καὶ οὐχὶ σπουδαῖον καὶ ἐσκεμμένον ἔργον. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ὁ πρῶτος ὕπατος προσεκάλεσε τὸν Μορὼ διὰ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἴς τινα ἐπιθεώρησιν τῶν στρατευμάτων. Ὁ Μορὼ, μὴ θέλων νὰ συγχέηται μετὰ τοῦ πολυαριθμου ἐπιτελείου τοῦ πρώτου ὑπάτου, ἀποτόμως ἀπεποιήθη τοῦτο, ἐπὶ λόγῳ ὅτι δὲν ἔχει ἵππον νὰ ἱππεύσῃ. Ὁ Ναπολέων, δυσαρεστεθεὶς ἐκ τῆς διαγωγῆς τοῦ Μορὼ, πάραυτα ἠθέλησε νὰ τὸ ἀποδείξῃ εἰς αὐτόν. Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας συνέπεσεν ἐπίσημος ἑορτὴ, καθ' ἣν ἦσαν προσκεκλημένοι παρὰ τοῦ πρώτου ὑπάτου ὅλοι οἱ ἐπίσημοι ἀξιωματικοὶ εἰς γεῦμα. Ὁ Μορὼ, διαμένων εἰς τὴν ἐξοχὴν ἦλθε τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς εἰς Παρισίους καὶ ὑπῆγε πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Καμβασερέ. Οὗτος, ὑποδεχθεὶς καλῶς τὸν Μορὼ, καὶ γνωρίζων τὴν πρὸς αὐτὸν ψυχρότητα τοῦ πρώτου ὑπάτου, κατὰ τὴν συνήθειάν του ἠθέλησε νὰ τοὺς συμβιβάσῃ. Ὅθεν ἔδραμε πάραυτα πρὸς τὸν Ναπολέοντα καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ προσκαλέσῃ τὸν Μορὼ εἰς τὸ γεῦμα. Ἀλλ' οὗτος τῷ ἀπήντησεν· « Ὁ Μορὼ ἀπεποιήθη ἅπαξ δημοσίως τὴν πρόσ»κλησίν μου, δὲν θέλω νὰ ἐκτεθῶ καὶ ἐκ δευτέρου.» Εἰς μάτην ἦσαν ὅλαι αἱ παρακλήσεις τοῦ Καμβασερὲ, ὁ Ναπολέων ἔμεινεν ἀδυσώπητος. Οὕτως ὁ Μορὼ ἐτιμωρήθη, μὴ προσκληθεὶς κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν εἰς τὸ γεῦμα· συνήθροισε δὲ τοὺς δυσηρεστημένους ἀξιωματικοὺς καὶ ἐγευμάτισε μετ' αὐτῶν ἔν τινι ξενοδοχείῳ. Τὸ περισταθικὸν τοῦτο ὑπῆρξεν ἀξιοσημείωτον· ἔκτοτε (Νοέμβριος 1801) οἱ δύο στρατηγοὶ οὗτοι ἐδείκνυον ἀμοιβαίαν δυσαρέσκειαν, ἥτις καὶ ἐγνωστοποιήθη εἰς τὸ κοινόν. Ἡ δὲ ἀντιπολίτευσις, κερδίσασα τέλος τὸν Μορὼ, ἡτοιμάζετο εἰς πάλην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Συζήτησις νομοσχεδίων εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα καὶ ἀντιπολίτευσις. —Περιοδεία τοῦ Ναπολέοντος εἰς Λούγδουνον καὶ ἐπάνοδος αὐτοῦ εἰς Παρισίους.—Συνθήκη τοῦ Ἀμβιανοῦ.—Ὁ Βοναπάρτης ἐπιψηφίζεται ὕπατος ἰσόβιος;—(1802.)

Τὸ ἐρχόμενον ἔτος (1802), ἀρξαμένων τῶν Βουλῶν, ἐσυζητήθη ὁ Πολιτικὸς κώδηξ· ἀλλ' ἡ ἀντιπολίτευσις εἰς τὴν Βουλὴν διὰ μεγάλης πλειονοψηφίας ἀπέῤῥιψε πολλὰ ἄρθρα αὐτοῦ. Ὁ Ναπολέων, ἀγανακτήσας ἕνεκα τούτου κατὰ τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἔλεγε· «Τί πρέπει νὰ κάμῃ τις μὲ τοιούτους ἀνθρώπους, »οἵτινες πρὸ τῆ; συζητήσεως τοῦ πολιτικοῦ κώδηκο; ἔλεγον ὅτι »οἱ Σύμβουλοι τῆς Ἐπικρατείας καὶ οἱ ὕπατοι εἶναι ζῶα, καὶ ὅτι »πρέπει νὰ ἀποῤῥίψωσιν ὁλοσχερῶς τὸ ἔργον μας; Τί πρέπει νὰ »κάμῃ τις, ὅταν κεφαλὴ, ὡς τοῦ Συμεὼν, κατηγορῇ νόμον ὅτι »εἶναι ἀτελὴς, διότι δὲν ἀναφέρει ὅτι τὰ ἐν ταῖς ἀποικίαις γεν»νηθέντα τέκνα τῶν Γάλλων εἶναι Γάλλοι; Τῇ ἀληθείᾳ αἰσχύ»νεταί τις ἀπέναντι τοιούτων παραλογισμῶν. Ἡμεῖς ἐν τῷ Συμ»βουλίῳ τῆς Ἐπικρατείας, συζητοῦντες εἰλικρινῶς, ἐδυσκολεύ»θημεν νὰ συμφωνήσωμεν, ἀλλὰ πῶς θέλουν συμφωνήσει οὗτοι, »οἵτινες εἶναι πεντάκις περισσότεροι τῶν Συμβούλων, καὶ δὲν «εἶναι εἰλικρινεῖς;»

Ὁ πρῶτος ὕπατος, ἐκφράζων ταῦτα καὶ ἄλλα ἐντόνως καὶ πικρῶς, ἐζήτησε τὴν γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, πῶς θέλει δυνηθῇ νὰ πείσῃ τὴν Βουλὴν διὰ νὰ δεχθῇ τὸν πολιτικὸν κώδηκα. Διάφοροι γνῶμαι ἐλέχθησαν περὶ τούτου· οἱ πλεῖστοι δὲ εἶπον νὰ περιμείνωσι καὶ τὴν συζήτησιν εἰσέτι τῶν δύο κεφαλαίων. Ὁ δὲ Ναπολέων, παραδεχθεὶς τὴν γνώμην ταύτην, εἶπε· «Δυνάμεθα εἰσέτι νὰ ῥιψοκινδυνεύσωμεν δύο μάχας· ἐὰν »τὰς ἀπολέσωμεν, ὑποχωροῦμεν εἰς τὰ χειμερινά μας στρατό»πεδα». Ἀλλ' ἐπαναληφθείσης τῆς συζητήσεως καὶ τῆς ἐπιψηφίσεως ἔν τε τῇ Βουλῇ καὶ τῷ νομοθετικῷ σώματι, ὑπερίσχυσεν ἡ ἀντιπολίτευσις.

Κατὰ τὸ σύνταγμα (α) αἱ χηρεύουσαι θέσεις τῶν Γερουσια-

(α) Τὸ τότε σύνταγμα εἰς τὴν Γαλλίαν ἦτον ὡς ἑξῆς· ὑπῆρχον τρία σώματα· ἡ Γερουσία (le Sénat), συγκειμένη ἐξ 80 γερουσιαστῶν, τὸ Νομοθετικὸν σῶμα (le corp legislatif), ἐκ 300 νομοθετῶν, καὶ ἡ Βουλὴ (le Tribunal), ἐξ 100

στῶν ἐπληροῦντο διὰ ὑποψηφίων τῆς κυβερνήσεως τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Νομοθετικοῦ σώματος, καὶ ἐξελέγοντο παρὰ τῆς Γερουσίας. Ἡ κυβέρνησις προέτεινεν ὑποψηφίους τρεῖς γηραιοὺς στρατηγούς, ἀλλ' ἡ ἀντιπολίτευσις ὑπερισχύσασα ἔν τε τῇ Βουλῇ καὶ τῷ νομοθετικῷ Σώματι, ἀπορρίψασα τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἐψήφισε τρεῖς σφόδρα ἀντιπολιτευομένους, εἰς τῶν ὁποίων ἦτον ὁ Δωνού, ὅστις ἦτον ἐχθρὸς τοῦ πρώτου ὑπάτου.

Ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἤρχισε νὰ ὑπεισχύῃ καὶ εἰς τὴν Γερουσίαν, ὁ Ναπολέων, φοβούμενος μήπως ἐκλεχθῶσιν οἱ ὑποψήφιοι οὗτοι Γερουσιασταὶ, καὶ ἀποτύχωσιν οἱ ὑποψήφιοι αὐτοῦ, εἰς τὴν προσεχῆ δεκαημερίαν, καθ' ἣν, κατὰ τὸ σύνηθες συνῆλθον πρὸς αὐτὸν οἱ Γερουσιασταὶ, ἀφοῦ προσέβαλε πλαγίως τὸν πρόεδρον αὐτῶν Σιέϋον, ὅτι προσπαθεῖ νὰ ἐγκαταστήσῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας ἕνα πρίγκηπα, ἐκ τῆς Ὀρλεανικῆς οἰκογενείας, εἶπε· «Δὲν θέλετε νὰ παραδεχθῆτε τοὺς στρατηγοὺς εἰς τὴν Γε»ρουσίαν, μ' ὅλον ὅτι εἰς τούτους ὠφείλετε τὴν εἰρήνην καὶ τὴν »δόξαν τῆς Γαλλίας, καὶ ἔπρεπε νὰ δείξετε ἤδη τὴν πρὸς αὐ»τοὺς εὐγνωμοσύνην σας. Σᾶς βεβαιῶ ὅτι ἂν παρα»δεχθῆτε τὸν »Δωνοὺ γερουσιαστὴν, τὸν διορισμὸν αὐτοῦ θέλω ἐκλάβει ὡς »προσωπικὴν ὕβριν· ἠξεύρετε δὲ ὅτι οὐδέποτε ὑποφέρω τὰ »τοιαῦτα.» Οἱ λόγοι οὗτοι ἐτρόμαξαν τοὺς πλείστους τῶν παρευρεθέντων Γερουσιαστῶν, καὶ ἐλύπησαν τοὺς φρονιμωτέρους, οἵτινες ἔβλεπον μὲ θλῖψιν τῶν τὸν ἐρεθισμὸν τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς, ὅστις ἦτον τοσοῦτον ἀναγκαῖος, ἀλλ' ἀκράτητος ὁσάκις ἐπειράζετο. Οἱ δὲ κακόβουλοι ἀνεχώρησαν, κράζοντες ὅτι οὐδέποτε τὰ νομοθετικὰ σώματα περιεφρονήθησαν τοιουτοτρόπως. Ἐν τούτοις ἡ διακήρυξις αὕτη κατέλαβε τοσοῦτον τὰς ψυχὰς τῶν κακεντρεχῶν, ἀλλὰ δειλῶν, ὥστε ἡ θηρυβώδης αὕτη

βουλευτῶν, καὶ τρεῖς ὕπατοι ἀνεύθυνοι· ὁ πρῶτος ἐξελέγετο ὑπὸ τῶν τριῶν τούτων σωμάτων, οὗτος δὲ ἐξέλεγε τοὺς δύο ἄλλους. Ἡ κυβέρνησις εἶχε καὶ ἓν Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, προεδρευόμενον παρὰ τοῦ πρώτου ὑπάτου. Τὰ νομοσχέδια ἐσυζητοῦντο πρῶτον εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας καὶ μετὰ ταῦτα εἰσήγοντο παρὰ τριῶν Συμβούλων εἰς τὴν Βουλήν· ἐνταῦθα ἐσυζητοῦντο μόνον, ἐπομένως ἐπέμποντο εἰς τὸ Νομοθετικὸν σῶμα· τοῦτο δὲ ἄνευ συζητήσεως ἐψηφοφόρει ταῦτα· ἀκολούθως ἐστέλλοντο εἰς τὴν Γερουσίαν, ἥτις ὡσαύτως ἐψηφοφόρει αὐτὰ ἄνευ συζητήσεως. Τὰ δύο σώματα ἐξελέγοντο παρὰ τῆς Γερουσίας, καὶ ταῦτα ἐξέλεγον τριπλασίους ὑποψηφίους γερουσιαστῶν, ἡ δὲ Γερουσία ἐξέλεγε τούτους· οἱ γερουσιασταὶ ἦσαν ἰσόβιοι, ὁ πρῶτος ὕπατος δεκαετὴς, καὶ μετὰ ταῦτα ἰσόβιος.

ἀντιπολίτευσις μετ' οὐ πολὺ ἐταπεινώθη ἔμπροσθεν τοῦ ἀνδρὸς, ὅστις ἠθέλησε νὰ νικήσῃ αὐτήν.

Τὴν ἐπιοῦσαν οἱ ὕπατοι συνελθόντες ἐσκέπτοντο τί πρέπει νὰ πράξωσιν ἀπέναντι τοιαύτης ἀντιπολιτεύσεως. Ὁ Ναπολέων ἐγνωμοδότησε νὰ διαλύσῃ τὰ νομοθετικὰ σώματα καὶ κηρύξῃ νέας ἐκλογὰς, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ διάλυσις δὲν προεβλέπετο ὑπὸ τοῦ συντάγματος, τοῦτο ἤθελε θεωρηθῇ ὡς παρανομία· διὸ ὁ Καμβασερὲς, ὅστις ἦτον ἀνὴρ ἔμπειρος καὶ πολὺ ἐπιτήδειος, ἐπινοήσας νόμιμα μέσα πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ, εἶπεν εἰς τὸν Ναπολέοντα· «Τὰ πάντα δύνασαι νὰ πράξῃς, καὶ πᾶν ὅ,τι πράττεις »εἶναι ἀνεκτὸν παρὰ τοῦ κοινοῦ. Τὸ Διευθυντήριον δὲν εἶχεν οὔτε »τὴν δόξαν σου, οὔτε τὴν ἠθικὴν ἐπιρροήν σου, οὔτε τὰ στρα»τιωτικὰ καὶ πολιτικὰ κατορθώματά σου, μ' ὅλα ταῦτα ἐπε»τράπη εἰς αὐτὸ νὰ πράξῃ ὅ,τι ἠθέλησεν. Ἀλλ' ἡ αὐθαίρετος »καὶ βίαιος ἐκείνη πρᾶξις, καί τοι ἀναγκαιοτάτη εἰς ἐκείνας »τὰς περιστάσεις, μ' ὅλον τοῦτο ἀπώλεσε τὸ Διευθυντήριον· »διότι τὸ σύνταγμα τοσοῦτον περιεφρονήθη, ὥστε οὐδεὶς ἐσκέ»πτετο περὶ αὐτοῦ. Τὸ ἐνεστὼς σύνταγμά μας ὅμως εἶναι καλ»λιώτερον ἐκείνου, διότι παρέχει τὰ τῆς συντηρήσεώς του μέσα, »καὶ δύναται νὰ πράξῃ τις καλὸν μὲ αὐτό. Ἂς μὴ ἐκθέσωμεν »λοιπὸν τὸ σύνταγμα εἰς τὴν κοινὴν περιφρόνησιν, παραβιάζον»τες αὐτὸ, ἅμα παρουσιασθέντος ἐμποδίου. Τὸ 38 ἄρθρον τοῦ »συντάγματος ἐνδιαλαμβάνει *ὅτι ἡ πρώτη ἀνανέωσις τοῦ Νο»μοθετικοῦ σώματος καὶ τῆς Βουλῆς* γίνεται εἰς τὸ Ι' ἔτος » (τῆς ἐπαναστάσεως) ἤδη εἴμεθα εἰς τὸ ἔτος τοῦτο· ὅθεν δυ»νάμεθα καλῶς νὰ ἀλλάξωμεν τὰ θερμότερα μέλη τῆς ἀντι»πολιτεύσεως, ἀφοῦ πρότερον ἀνακαλέσωμεν τὸ νομοσχέδιον τοῦ »πολιτικοῦ κώδηκος.»

Ὁ Ναπολέων, παραδεχθεὶς εὐχαρίστως τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Καμβασερὲ, ἔπεμψε διάγγελμα εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ Νομοθετικοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον, ἀναγνωσθὲν ἐν ἄκρᾳ σιωπῇ εἰς τὴν προσεχῆ συνεδρίασιν, ἐπροξένησε τρόμον εἰς ἅπαντας.

ΝΟΜΟΘΕΤΑΙ!

«Ἡ κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ ἀνακαλέσῃ τὸ περὶ τοῦ πολιτι»κοῦ κώδηκος νομοσχέδιον.

«Μὲ λύπην της δὲ ἀναγκάζεται νὰ ἀναβάλῃ εἰς ἄλλην ἐπο»χὴν τοὺς παρὰ τοῦ λαοῦ τοσοῦτον ἐπιθυμητοὺς νόμους, διότι »πέποιθεν, ὅτι δὲν ἦλθεν εἰσέτι ἡ ὥρα, καθ' ἣν αἱ σπουδαῖαι

»συζητήσεις αὐτῶν ἠμποροῦν νὰ γένωσιν ἡσύχως καὶ ἀταράχως.»

Τὸ Νομοθετικὸν Σῶμα, ταραχθὲν ἐκ τοῦ διαγγέλματος τούτου, ἔκλινε ταπεινῶς τὸν αὐχένα ἐνώπιον τῆς κυβερνήσεως, ἐκλέξαν πάραυτα τὸν τρίτον ὑποψήφιον εἰς τὴν θέσιν τοῦ γερουσιαστοῦ. Ἡ δὲ Γερουσία, θέλουσα νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν πρῶτον ὕπατον, ἔσπευσε νὰ ἐκλέξῃ τοὺς τρεῖς ὑποψηφίους του, μὴ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τοὺς ἄλλους ὑποψηφίους, ἐπὶ λόγῳ ὅτι δὲν τῇ ἐκοινοποιήθησαν ἐγκαίρως. Οἱ ἐν τῇ Βουλῇ ἀντιπολιτευόμενοι, μαθόντες τοῦτο, ἐκραύγαζον κατὰ τῆς ἀδυναμίας τῶν Νομοθετῶν καὶ Γερουσιαστῶν, μ' ὅλον ὅτι καὶ οὗτοι μετ' ὀλίγον ὑπερέβησαν αὐτοὺς κατὰ τοῦτο. Ἐν τούτοις, δυνάμει τοῦ εἰρημένου διαγγέλματος, διεκόπησαν αἱ συνεδριάσεις τῶν νομοθετικῶν σωμάτων. Ὁ δὲ Ναπολέων, κηρύξας ὅτι δὲν δύναται νὰ πράξῃ τι καλὸν εἰς τὸν τόπον, ἕνεκα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Νομοθετικοῦ σώματος, ἡτοιμάζετο νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς τὸ Λούγδουνον, διὰ νὰ ὀργανίσῃ τὴν πέραν τῶν Ἄλπεων ἰταλικὴν δημοκρατίαν· κατὰ δὲ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ὁ συνύπατός του Καμβασερὲς νὰ ἐνεργήσῃ τὰ περὶ τῆς ἀλλαγῆς τῶν Βουλευτῶν καὶ Νομοθετῶν.

Πρὶν δὲ ἀναχωρήσῃ ὁ Ναπολέων, ἐνησχολήθη εἰς τὴν ἀποστολὴν πολυαρίθμου στόλου, συγκειμένου ἐκ 44 πλοίων τῆς γραμμῆς, ἐμπεριεχόντων εἴκοσι χιλιάδας στρατοῦ, διοικουμένου παρὰ τοῦ στρατηγοῦ καὶ γαμβροῦ αὐτοῦ Λεκλέρκου, εἰς τὴν νῆσον τοῦ Ἁγίου Δομίγγου, τῆς ὁποίας οἱ μαῦροι κάτοικοι ἀπεστάτησαν κατὰ τῆς ἐκεῖ γαλλικῆς ἐξουσίας. Ὁ Ναπολέων ἠνάγκασε τὴν ἀδελφήν του Παυλίναν νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν σύζυγόν της εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην· ἔπραξε δὲ τοῦτο, διότι ἔλεγον ὅτι στέλλει μακρὰν τῆς Γαλλίας τὰ καλλιώτερα στρατεύματα τῆς Δημοκρατίας.

Τὴν 11 Ἰανουαρίου ἐφθασεν ὁ πρῶτος ὕπατος εἰς τὸ Λούγδουνον, ὅπου περιεμένετο νυχθημερὸν εἰς τὰς ὁδοὺς παρὰ τῶν ἐκεῖ κατοίκων, οἵτινες τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἐνθουσιασμόν, κράζοντες *Ζήτω ὁ Βοναπάρτης!* Ἐνταῦθα ἦσαν συνηγμένοι καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ἰταλικῆς δημοκρατίας, οἵτινες, παρουσιασθέντες πρὸς αὐτὸν καὶ ἀκούσαντες νὰ τοῖς ὁμιλῇ τὴν γλῶσσάν των, τουτέστιν ἰταλιστί, ἐχάρησαν μεγάλως, ὡς εὑρόντες αὐτὸν συνάμα Γάλλον τε καὶ Ἰταλόν. Ἡ συνέλευσις τῶν Ἰταλῶν ἀντιπροσώπων συνέταξε σύνταγμα ἀπαράλλακτον σχεδὸν ὡς τὸ τῶν Γάλλων μὲ ὑπατείαν. Ἐπειδὴ δὲ μεταξὺ ἄλλων αὐτῶν δὲν ὑπῆρχε διακεκριμένος ἀνὴρ, διὰ νὰ διορισθῇ ὕπατος, ἐψήφισαν παμψηφεὶ τὸν Ναπολέοντα ὕπατον μὲ τὸν ἑξῆς τίτλον· Ο ΝΑΠΟΛΕΩΝ

ΒΟΝΑΠΑΡΤΙΣ *πρόεδρος τῆς ἰταλικῆς δημοκρατίας.* Κατὰ πρῶτον ἤδη ὁ Ναπολέων ὠνομάσθη μὲ τὸ κύριόν του ὄνομα καὶ μὲ τὸ πατρωνυμικόν του· ἀντιπρόεδρον δὲ ἐψήφισαν τὸν Μέλτζην διὰ νὰ κυβερνᾷ. Ταῦτα πάντα δὲ ἀνήγγειλαν εἰς αὐτὸν διὰ μεγάλης πρεσβείας.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁ Ναπολέων ἐπεθεώρει τὸν πρὸ ὀλίγου φθάσαντα ἐκ τῆς Αἰγύπτου γαλλικὸν στρατόν. Οἱ στρατιῶται τῆς Αἰγύπτου βλέποντες τὸν πρώην στρατηγόν των τοσοῦτον ἔνδοξον καὶ ἰσχυρὸν, ἐχαιρέτων αὐτὸν μὲ ἐνθουσιώδεις φωνάς· οὗτος δὲ ἔκραζε πολλοὺς ἐκ τῶν γηραιῶν ἐπιλέκτων, καὶ τοῖς ὡμίλει περὶ τῶν μαχῶν, εἰς ἃς παρευρέθησαν, καὶ περὶ τῶν πληγῶν τὰς ὁποίας ἔλαβον. Ἐγνώριζε δὲ πολλοὺς τῶν ἀξιωματικῶν, ἔσφιγγε τὰς χεῖρας ὅλων, ὥστε δὲν ἐδύνατο νὰ κρατήσῃ τὸν ἐνθουσιασμόν του, βλέπων τοὺς ἀνδρείους τούτους στρατιώτας μετὰ τῶν ὁποίων συνεπολέμησε τοσάκις. Ἀποπερατώσας τὴν ἐπιθεώρησιν ταύτην καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὸ κατάλυμά του, εὗρε τὴν πρεσβείαν τῶν Ἰταλῶν, τὴν ὁποίαν ὑποδεχθεὶς φιλοφρόνως, ἐξέφρασε πρὸς αὐτὴν τὴν εὐχαριστησίν του διὰ τὴν νέαν ὑπατείαν.

Τὴν ἐπαύριον, 26 Ἰανουαρίου, ὁ Ναπολέων μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας του καὶ μετὰ τῶν ὑπουργῶν του ὑπῆγεν εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν Ἰταλῶν, καὶ, κατὰ τὴν τάξιν τῶν ἡγεμόνων, τοποθετηθεὶς εἰς ὑψηλόν τι μέρος, ἀπήγγειλεν ἰταλιστὶ λογίδριον ἁπλοῦν καὶ συνοπτικὸν, ἐκφράσας τὴν εἰς τὴν ὑπατείαν τῆς ἰταλικῆς δημοκρατίας παραδοχήν του, καὶ εὐχηθεὶς τὴν εὐημερίαν αὐτῆς· οἱ λόγοι οὗτοι ἐπευφημίσθησαν μὲ ζητωκραυγάς.

Διοργανίσας δὲ καλῶς τὴν δημοκρατίαν ταύτην, καὶ διορίσας τὸ προσωπικὸν τῆς κυβερνήσεως αὐτῆς, ἀνεχώρησε τὴν 28 Ἰανουαρίου εἰς τοὺς Παρισίους, μετὰ εἴκοσιν ἡμερῶν διαμονὴν ἐν Λουγδούνῳ. Κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεώς του ἔλαβεν ἀπάντησιν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν σταλεῖσαν ἐπιστολήν του περὶ εὐκολιῶν τινων διὰ τὸ ἐμπόριον τοῦ Λουγδούνου. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ αὐτοκρατορος, κοινοποιηθεῖσα πάραυτα εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἐχαροποίησεν ὅλους τοὺς κατοίκους, ὡς ἐκφράζουσα τὴν καλὴν διάθεσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὰς αἰτήσεις τοῦ πρώτου ὑπάτου, ὅστις εὐλογεῖτο παρὰ πάντων ὡς εὐεργέτης αὐτῶν.

Κατὰ τὴν εἰς Παρισίους ἐπάνοδόν του πολλαὶ κοινότητες ἔπεμπον πρεσβείας καὶ παρεκάλουν αὐτὸν νὰ διέλθῃ ἐκεῖθεν. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ κυβερνητικαὶ ἐργασίαι ἠνάγκαζον αὐτὸν νὰ φθά-

σῃ ὅσον τάχος εἰς Παρισίους, εὐχαριστήσας τὰς κοινότητας ταύτας, δὲν ἐδέχθη τὰς προσκλήσεις των.

Κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ναπολέοντος εἰς Παρισίους ὁ Καμβασερὲς ἐκαθάρισε τὴν βουλὴν καὶ τὸ Νομοθετικὸν σῶμα, ἐξώσας 20 ἐκ τῶν σφόδρα ἀντιπολιτευομένων Βουλευτῶν καὶ 60 ἐκ τῶν Νομοθετῶν, καὶ ἀντικαταστήσας αὐτοὺς δι' ὑπουργικῶν, καὶ φίλων καὶ συγγενῶν τοῦ Ναπολέοντος, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἰσήχθη καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Λουκιανός. Σχηματισθήσης τοιουτοτρόπως ἰσχυρᾶς πλειονοψηφίας ὑπὲρ τῆς ὑπατικῆς κυβερνήσεως, ἅμα ἀφιχθέντος τοῦ Ναπολέοντος εἰς Παρισίους, τὴν 31 Ἰανουαρίου, ὅλα τὰ νομοθετικὰ σώματα ἔσπευσαν νὰ ὑποδεχθῶσιν αὐτὸν καὶ νὰ τὸν συγχαρῶσι διὰ τὰ τῆς Ἰταλίας.

Ὁ Ναπολέων παντοδύναμος ἤδη ὢν, ἐσκέπτετο περὶ ἐθνικῆς ἀμοιβῆς εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ περὶ δημοσίας ἀνατροφῆς τῆς ἐν τῇ ἐπαναστάσει γεννηθείσης νεολαίας· πρὶν δὲ ἐνασχοληθῇ εἰς ταῦτα, περιέμενεν ἀνυπομόνως τὴν μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἀποπεράτωσιν τῆς συνθήκης. Ἀλλ' ἡ Δύναμις αὕτη, μ' ὅλον ὅτι κατ' ἀρχὰς ἐπεθύμει τοσοῦτον τὴν εἰρήνην καὶ εὐκόλυνε τὰ πάντα, ἤδη μαθοῦσα τὰ ἐν Λουγδούνῳ διατρέξαντα, καθίστατο δσημέραι ἀπαιτητική· διότι ἔβλεπεν ὅτι ἡ εἰρήνη δὲν ἐγίνετο αὐτῇ πρόξενος μεγάλων ἀγαθῶν, ἀπεναντίας τὸ μονοπωλεῖον τῆς θαλάσσης ἐξέλιπεν ἐκ τῶν μεγαλεμπόρων τοῦ Λονδίνου. Ὁ Ναπολέων, πληροφορηθεὶς τὴν περὶ τούτου κακὴν διάθεσιν τῆς Ἀγγλίας, καὶ θέλων οὐδεμία ἀφορμὴ νὰ δοθῇ ἐκ τῆς Γαλλίας ὡς πρὸς τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς συνθήκης, ἔγραφε πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωσήφ· «Ὑπόγραφε πάντοτε, διότι μετὰ τὴν ἐπι»κύρωσιν τῶν προκαταρκτικῶν ἄρθρων τῆς συνθήκης, τὰ λοιπὰ δὲν »εἶναι ἄξια λόγου.

Τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον ἐν τούτοις, καίτοι δυστροποῦν πρὸς πάντα, ἦτον ἠναγκασμένον νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὴν συνθήκην· διότι ἐπὶ τούτῳ ἀνέλαβε τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως, προσέτι ὁ ἐπιτετραμμένος τὴν διαπραγμάτευσιν τῆς συνθήκης Ἄγγλος, λόρδος Κορβάλλης, μὴ στέρξας νὰ γίνηται παθητικὸν ὄργανον τοῦ ὑπουργείου, συνεβίβασε τὰ πάντα μετὰ τοῦ Ἰωσὴφ Βοναπάρτου, καὶ ὑπέγραψε μετ' αὐτοῦ τὴν συνθήκην τὴν 25 Μαρτίου 1802. Ἡ περίφημος αὕτη συνθήκη, μεταφρασθεῖσα ἐντὸς 48 ὡρῶν εἰς τὰς γλώσσας τῶν ἐνδιαφερομένων Δυνάμεων, ἐκοινοποιήθη ἐν τελετῇ ἐν τῇ πόλει Ἀμβιανῷ.

Ἡ εἴδησις αὕτη, μετ' οὐ πολὺ φθάσασα εἰς Παρισίους, ἐχαροποίησε πάντας· τὸ δὲ Νομοθετικὸν σῶμα ἔσπευσε διὰ μεγά-

λης πρεσβείας μετὰ τοῦ προέδρου νὰ συγχαρῇ τὸν πρῶτον ὕπατον. Τὴν 6 Ἀπριλίου ἡ πρεσβεία αὕτη παρουσιάσθη πρὸς τὸν Ναπολέοντα· ὁ δὲ πρόεδρος λαβὼν τὸν λόγον εἶπεν· «Ὑπατε »πολῖτα, ἡ πρώτη ἀνάγκη τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ, τὸν ὁποῖον ἐπο»λέμει ὁλη ἡ Εὐρώπη, ἦτον ἡ νίκη· σὺ δὲ ἐνίκησας. Ἡ ἐπιθυ»μία αὐτοῦ μετὰ τὴν νίκην ἦτον, ἡ εἰρήνη· σὺ δὲ τῷ ἀπέδωκας »αὐτήν. Ὁποία δόξα εἰς τὸ παρελθὸν, καὶ ὁποία ἐλπὶς εἰς τὸ »μέλλον! Ταῦτα δὲ πάντα εἶναι ἔργα σου! Χαῖρε λοιπὸν τὴν »λαμπρότητα καὶ τὴν εὐτυχίαν, τὰ ὁποῖα σοὶ ὀφείλει ἡ Δημο»κρατία!» Ὁ πρόεδρος ἐτελείωσε τὴν προσφώνησιν ταύτην, ἐκφράσας τὴν πρὸς τὸν πρῶτον ὕπατον μεγίστην εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους διὰ τὴν εἰρήνην. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τὴν προσφώνησιν ταύτην δὲν ἐγένετο λόγος καὶ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συμφιλιώσεως, ὁ Ναπολέων, ὅστις δὲν ἦτον παντελῶς πεπεισμένος περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς εἰρήνης ταύτης, ἀποφυγὼν νὰ ἀπαντήσῃ περὶ τούτου, ὡμίλησεν εἰς αὐτοὺς περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συμφιλιώσεως, ἐνῷ οὗτοι τῷ ὡμίλουν περὶ τῆς εἰρήνης. «Σᾶς εὐχαριστῶ, εἶπεν εἰς τὴν πρεσβείαν, διὰ τὰ πρὸς ἐμὲ »αἰσθήματά σας. Εἰς τὴν σύνοδον ταύτην ἐν πρώτοις θέλετε ἐ»νασχοληθῆ εἴς τι τῶν ἀναγκαιοτέρων ἁπάντων τῶν ἔργων, »ἀφορῶν τὴν καθησύχασιν τῶν θρησκευτικῶν ἐρίδων. Ἅπασα ἡ »Γαλλία ἐξαιτεῖται τὴν κατάπαυσιν τῶν ἀξιοθρηνήτων τούτων »διχονοιῶν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ναῶν. Ἐλπίζω ὅτι θέ»λετε ἐπιψηφίσει ὁμοφώνως τοῦτο· ἡ δὲ Γαλλία θέλει ἰδεῖ μὲ »μεγίστην χαρὰν ὅτι οἱ νομοθέται της ἐπεψήφισαν τὴν εἰρήνην »τῶν συνειδήσεων, καὶ τὴν εἰρήνην τῶν οἰκογενειῶν, ἅτινα εἶναι »ἑκατοντάκις ἀναγκαιότερα εἰς τὴν εὐτυχίαν τῶν λαῶν, παρὰ »δι' ὃ ἤλθετε νὰ συγχαρῆτε τὴν κυβέρνησιν.»

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐπροξένηταν πάραυτα τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα· τὴν ἐπαύριον εἰσαχθὲν εἰς τὸ Νομοθετικὸν σῶμα τὸ περὶ συμφιλιώσεως τῆς Ἐκκλησίας νομοσχέδιον, παρεδέχθη διὰ μεγάλης πλειονοψηφίας. Τὴν δὲ προσεχῆ κυριακὴν, ἥτις ἦτο τὸ ἅγιον Πάσχα, ἀπεφασίσθη νὰ ἑορτασθῇ ἡ ἐγκαθίδρυσις τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν ναὸν τῆς μητροπόλεως τῆς Θεοτόκου. Ὁ πρῶτος ὕπατος διέταξε νὰ παρευρεθῶσιν ἅπασαι αἱ πολιτικαὶ, δικαστικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ, τοὺς δὲ στρατηγοὺς νὰ τὸν συνοδεύσωσιν εἰς τὴν τελετὴν ταύτην. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ πλεῖστοι τῶν στρατηγῶν ἦσαν ἄθρησκοι, ὡς ὁ Ὠγερὼ, ὁ Λάννης, κλ. καὶ δὲν ἤθελον νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, νομίζοντες ὅτι προσβάλλονται, διώρισαν ἐπίτροπον τὸν στρατηγὸν Ὠγερὼ διὰ νὰ παρευ-

σιασθῇ πρὸς τὸν πρῶτον ὕπατον καὶ νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ ἐκ τῆς διαταγῆς ταύτης. Ὁ Ναπολέων, εἰδοποιηθεὶς περὶ τούτου, διέταξε τὸν Ὠγερὼ νὰ παρουσιασθῇ ἐν πλήρει συνεδριάσει τῆς ὑπατείας, παρόντων καὶ τῶν ὑπουργῶν. Ὁ στρατηγὸς οὗτος παρουσιασθεὶς ἐξέθηκε τὴν ἐντολήν του· ἀλλ' ὁ πρῶτος ὕπατος ὑπενθύμισεν αὐτῷ τὰ καθήκοντά του μὲ στρατιωτικὸν ὕφος, λέγων εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ συμφιλίωσις, οὖσα ἤδη νόμος τοῦ Κράτους, πρέπει νὰ τιμᾶται καὶ νὰ φυλάττεται παρὰ πάντων, εἴτε πολιτῶν, εἴτε στρατιωτικῶν· οὗτοι δὲ, καθὸ ἀνώτατοι ἀξιωματικοὶ τῆς Δημοκρατίας, πρέπει νὰ διατηρῶσι τοὺς νόμους· ὅτι τὸ ἄτοπον ὡς πρὸς τὴν τελετὴν δὲν ἀνήκει εἰς αὐτοὺς νὰ τὸ ἐξετάσωσιν, ἀλλ' εἰς τὴν κυβέρνησιν· ὅτι ὅλαι αἱ ἀρχαὶ στρατιωτικαί τε καὶ πολιτικαὶ, διετάχθησαν νὰ παρευρεθῶσι, καὶ ὅτι ἅπαντες θέλουν ὑπακούσει. Ὅσον δὲ περὶ τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ στρατοῦ, οὗτος αὐτὸς παρὰ πάντα ἄλλον στρατηγὸν φροντίζει, ὥστε δὲν νομίζει ἄτοπον νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν οἱ στρατηγοὶ, διὰ τοῦτο τοὺς προσκαλεῖ ἑκάστην κυριακὴν νὰ τὸν συνωδεύωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τέλος πρέπει νὰ ἐκτελῶσι τὰς διδομένας διαταγὰς καὶ οὐχὶ νὰ τὰς συζητῶσιν. Ὁ Ὠγερὼ ἀποσυρθεὶς σιωπηλῶς, ἀνέφερε ταῦτα πάντα πρὸς τοὺς συναδέλφους του, ἐκφράσας εἰς αὐτοὺς τὴν λύπην του, ὅτι ἐξετέθη ἀνοήτως, καὶ ὅτι θέλει ὑπακοῦει εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ πρώτου ὑπάτου.

Τῇ ἐπαύριον, ἡμέραν τοῦ πάσχα, ὁ Ναπολέων συνωδευμένος παρ' ὅλων τῶν στρατηγῶν του, ὑπῆγεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας του, ὅπου παρῆσαν ἅπαντα τὰ νομοθετικὰ σώματα, ἅπασαι αἱ ἀρχαὶ καὶ πλῆθος λαοῦ διαφόρων τάξεων, καὶ ἤκουσε τὴν δοξολογίαν, ἱερουργοῦντος τοῦ παρὰ τοῦ Πάπα ἀπεσταλμένου Καρδιναλίου καὶ ἄλλων πολλῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων Γάλλων.

Μετὰ τὴν εὐτυχῆ ἀποπεράτωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ὁ Ναπολέων διελογίζετο τίνι τρόπῳ θέλει δυνηθῇ νὰ συμφιλιώσῃ ὅλους τοὺς Γάλλους, καὶ νὰ τοὺς ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν πατρώαν ἑστίαν των· διότι πλῆθος ἐξ αὐτῶν περιεφέροντο εἰς ξένην γῆν, ἐξ ὧν οἱ πλεῖστοι ἐμισθοδοτοῦντο παρὰ τῶν ξένων κυβερνήσεων, καὶ ἐπολέμουν τὴν πατρίδα των. Ἐπιθυμῶν δὲ ὁ χὶ μόνον νὰ τοὺς ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν πατρίδα των, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς ἀποκαταστήσῃ ἐντελῶς, ἔλεγεν. «Οὐδὲν θέλω πράξει ἂν ἀποδώσω εἰς τοὺς μετανάστας τὴν πατρίδα των· διότι, »μὴ ἀποδίδων εἰς αὐτοὺς καὶ τὴν πατρικὴν περιουσίαν των, δὲν

»θέλω ἐξαλείψει τὰ ἴχνη τῶν ἐμφυλίων μας πολέμων, ἀπεναν-
»τίας δὲ θέλω γεμίσει τὴν Γαλλίαν ἀπὸ πλήθους δυστηρεστημέ-
»νων Γάλλων, οἵτινες θέλουν μᾶς ἐνοχλεῖ καθ' ἑκάστην. »

Ἐσκέπτετο λοιπὸν τίνι τρόπῳ θέλει δυνηθῇ νὰ τοὺς ἀποδώσῃ τὰ κτήματά των, μ' ὅλον ὅτι τὰ πλεῖστα ἦσαν ἐκποιημένα. Ἐκ τῶν πράξεών του δὲ τούτων ἀποδεικνύεται κατὰ πόσον ἐπεθύμει τὴν ἐντελῆ τακτοποίκσιν τῆς γαλλικῆς κοινωνίας ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπαναστάσεως. Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσῃ τις ὅτι ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις ἦτον ἀληθὴς καὶ γενναία, διότι ἤθελε νὰ καταργήσῃ τὸν φεουδαλισμὸν καὶ τὴν ἀνισότητα, τὰς διακρίσεις καὶ τὰς ἀδικίας, καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ ὅλους τοὺς Γάλλους, ὁποῖοι καὶ ἂν ἦσαν κατὰ τὴν θρησκείαν, τὴν γέννησιν καὶ τὴν ὑπαλληλίαν, ἴσους κατὰ τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις, τουτέστιν ἴσους ἐνώπιον τῶν νόμων καὶ δεκτοὺς πρὸς πάντα τὰ ἐπαγγέλματα, ἕκαστον κατὰ τὴν ἱκανότητά του. Τοιαῦται δὲ ἦσαν αἱ ἀρχαὶ κατὰ πρῶτον τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, μέχρις οὗ τὰ πάντα ἔφθασαν εἰς παραφοράν, καὶ τοιαύτας ἀρχὰς ἐπρέσβευεν ὁ Ναπολέων· οὐχὶ δὲ καὶ τὰς παρὰ τῶν δημαγωγῶν ὀνειροπολουμένας φαντασιώδεις ἰσότητας, οἵτινες ἤθελον ἀδιακρίτως ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἴσους, καὶ δὲν παρεδέχοντο, εἰμὴ τὰ φυσικὰ προτερήματα. Ὁ Ναπολέων ἤθελε λοιπὸν νὰ δημιουργήσῃ εἰς τὴν κοινωνίαν ἱεραρχίαν τινὰ, ἐπὶ τῆς βαθμίδος τῆς ὁποίας ὅλοι οἱ πολῖται, ἄνευ διακρίσεως τῆς γεννήσεως, νὰ τοποθετῶνται κατὰ τὴν ἱκανότητά των καὶ κατὰ τὴν παρὰ τῶν πατέρων των κατεχομένην εἰς αὐτὴν βαθμίδα· χωρὶς μ' ὅλον τοῦτο οἱ τελευταῖοι οὗτοι νὰ φέρωσι προσκόμματα εἰς τοὺς ἄλλους νέους, οἵτινες προεβιβάζοντο κατὰ τὴν σειράν των. Πρὸς δὲ τοὺς μὴ ἐπιθυμοῦντας οὐδεμίαν διάκρισιν εἰς τὴν κοινωνίαν ἔλεγε· «Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν ἐδημιουργήσατε καὶ ἐ-
»δίδετε ἐπιτίμια ξίφη; Ἰδοὺ καὶ ταῦτα ἦσαν διάκρισίς τις,
»καὶ μάλιστα ἡ ἐφεύρεσις αὐτῶν εἶναι γελοία, διότι οὐδεὶς φέ-
»ρει ἓν ἐπιτίμιον τουφέκιον ἢ ξίφος εἰς τὸ στῆθός του· ἐνῷ οἱ
»ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦν νὰ φαίνωνται αἱ διακρίσεις ἐπ' αὐτῶν μα-
»κρόθεν. » Παρατηρῶν δὲ τὴν συρροὴν τοῦ λαοῦ εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὁσάκις ἤρχοντο ξένοι πρέσβεις, ἐστολισμένοι μὲ λαμπρὰς στολὰς καὶ μὲ πλῆθος παρασήμων, ἔλεγε πρὸς τοὺς περιστοιχοῦντας αὐτόν· «Ἴδετε αὐτὰς τὰς ματαιότητας, τὰς ὁποίας οἱ
»μεγαλόνοες καταφρονοῦν τοσοῦτον! Ὁ λαὸς δὲν συμμερίζε-
»ται τὴν γνώμην των, ἀγαπᾷ τὰς ποικίλας ταινίας ὡς ἀγαπᾷ
»καὶ τὰς θρησκευτικὰς τελετάς. Οἱ δημοκρατικοὶ φιλόσοφοι

»καλοῦν ταύτας ματαιότητας καὶ εἰδωλολατρείας. Ἔστω εἰδω-»λολατρεία καὶ ματαιότης· ἀλλ' ἡ εἰδωλολατρεία καὶ ἡ ματαιό-»της εἶναι αἱ ἀνθρώπιναι ἀδυναμίαι αἵτινες, οὖσαι κοιναὶ πρὸς »πάντας, παράγουσι μεγάλας ἀρετάς· μὲ τὸ μηδαμινὸν κρό-»ταλον τοῦτο (τὸ παράσημον) γίνονται οἱ ἥρωες. Ὅθεν καὶ αὐ-»τοὶ καὶ ἐκεῖνοι ἀπαιτοῦσιν ἐξωτερικὰς διακρίσεις, ἀπαιτεῖται »θρησκευτικόν τι αἴσθημα, ἀπαιτοῦνται τέλος ὁραταὶ διακρί-»σεις εἰς τὸ εὐγενὲς αἴσθημα τῆς δόξης.»

Τούτου ἕνεκεν ὁ Ναπολέων ἠθέλησε νὰ συστήσῃ τὸ παράση-μον τῆς τιμῆς (légion d' honneur), τὸ ὁποῖον νὰ ἀπονέμε-ται πρὸς ἀμοιβὴν ἐν γένει τῶν καλῶν πράξεων, καὶ οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς στρατιωτικούς. Τὸ παράσημον τοῦτο ἐδιαιρεῖτο εἰς δεκαπέντε κοόρτιδας (cohortes), ἑκάστη κοόρτις εἶχεν 7 με-γάλους ἀξιωματικοὺς (grands officiers), 20 ταξιάρχας (com-mandeurs), 30 ἀξιωματικοὺς (officiers) καὶ 350 λεγεω-ναρίους (légionnairs), τὸ ὅλον 6 χιλιάδας. Ὁ παρασημοτό-ρος ὡρκίζετο νὰ ὑπερασπίζῃ τὴν Δημοκρατίαν, τὴν ἀκεραιότητα τῶν ὁρίων της, τὰς ἀρχὰς τῆς ἰσότητος καὶ τὴν διατήρησιν τῶν ἐθνικῶν ἰδιοκτησιῶν. Ἕκαστος βαθμὸς παρεῖχε τὸ παράσημόν του καὶ τὴν προικοδότησίν του. Εἰς τοὺς μεγάλους ἀξιωματι-κοὺς ἐχορηγοῦντο 5,000 φράγκων εἰσόδημα κατ' ἔτος, εἰς τοὺς ταξιάρχας 2,000, εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς 1,000, εἰς δὲ τοὺς λεγεωναρίους 250 φράγκα. Παραχώρησις ἐθνικῶν κτημάτων ἦθελε χρησιμεύσει πρὸς πληρωμὴν τῶν προικοδοτήσεων τούτων. Ἑκάστη κοόρτις ἔπρεπε νὰ ἐγκαθιδρυθῇ εἰς ἣν ἐπαρχίαν ἔκειντο τὰ κτήματα ταῦτα· ὅλαι δὲ αἱ κοόρτιδες νὰ διοικῶνται παρ' ἀνωτέρου συμβουλίου, ἐσχηματισμένου ἐξ ἑπτὰ μελῶν. Τὰ τρία μέλη ἦσαν οἱ τρεῖς ὕπατοι, τὰ δὲ ἄλλα τέσσαρα ἐξελέγοντο ἐκ τῶν μεγάλων ἀξιωματικῶν, ὁ πρῶτος ἐκ τῆς Γερουσίας, ὁ δεύ-τερος ἐκ τοῦ Νομοθετικοῦ Σώματος, ὁ τρίτος ἐκ τῆς Βουλῆς καὶ ὁ τέταρτος ἐκ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Μετὰ τὸ σοφὸν τοῦτο σύστημα τῶν ἀμοιβῶν, ὁ Ναπολέων κατεγίνετο ἀκαταπαύστως εἰς τὸν ὀργανισμὸν τῆς δημοσίας ἐκ-παιδεύσεως, ὡς σύστασιν σχολείων νομικῶν καὶ τῆς ἰατρικῆς, τὸν ὀργανισμὸν τοῦ πολυτεχνικοῦ σχολείου, τὴν σύστασιν σχο-λείου τῶν δημοσίων ἔργων, ὑπὸ τὸν τίτλον τῶν *ὁδῶν καὶ γε-φυρῶν*, σχολείου τῶν μηχανικῶν τεχνῶν, καὶ τέλος μιᾶς σχο-λῆς τῆς μεγάλης τέχνης, ἥτις ὕψωσε τὸν Ναπολέοντα, δηλα-δὴ μιᾶς στρατιωτικῆς σχολῆς, συστημένης εἰς τὸ Φοντενεβλώ.

Τὰ περὶ τούτων δύο νομοσχέδια, δηλαδὴ τοῦ παρασήμου τῆς

τιμῆς καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως εἰσήγαγεν εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας· ἀλλ' οἱ Σύμβουλοι, νομίζοντες ὅτι διὰ τοῦ νομοσχεδίου τοῦ παρασήμου προσβάλλεται ἡ ἰσότης, καὶ ὅτι ἀναγεννᾶται ἡ ἀριστοκρατία, ἀντέτειναν εἰς τὴν παραδοχὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ναπολέων ἀπήντησεν εἰς ταῦτα· «Ὑπάρχει τι ἀριστοκρατικὸν εἰς διακριτικὸν ὅλως προσωπικόν, παραχωρούμενον εἰς μόνον τὸ ἄτομον ἰσοβίως, χωρὶς νὰ μεταβαίνῃ εἰς τὰ τέκνα αὐτοῦ; Ἀπεναντίας δὲ τὸ σύστημα τῆς ἀριστοκρατίας εἶναι νὰ μεταβιβάζῃ δικαιώματα εἰς τὰ τέκνα, καὶ τοι μὴ ἀποκτήσαντα τοιαῦτα». Πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας ὅτι τὸ παράσημον τοῦτο νὰ χρησιμεύῃ μόνον εἰς τοὺς στρατιωτικούς, ἔλεγε· «Δὲν θέλω νὰ συστήσω κυβέρνησιν πραιτωριανήν· δὲν θέλω νὰ ἀνταμείβω μόνον τοὺς στρατιωτικούς, ἀλλὰ θέλω ὅλας τὰς ἱκανότητας ἴσας, ὡς π. χ. ἡ καρτερία τοῦ πρεσβύτου τῆς Συμβάσεως, ὅστις ἀντέτεινεν εἰς τὸν ὄχλον, νὰ τεθῇ πλησίον τῆς ἀνδρίας τοῦ Κλεβέρου, ὅστις ἐφώρμησεν εἰς τὸ φρούριον τῆς Πτολεμαΐδος. Αἱ πολιτικαὶ ἀρεταὶ καὶ πράξεις πρέπει νὰ ἀνταμείβωνται ὡς καὶ αἱ στρατιωτικαί. Οἱ ἀντιτείνοντες κρίνουν ὡς οἱ βάρβαροι, ἐπιστηριζόμενοι εἰς τὴν ὑλικὴν δύναμιν, ἀλλ' ἡ φρόνησις ὑπερέχει τῆς ἰσχύος· διότι ἡ ἰσχὺς μόνη, ἄνευ τῆς φρονήσεως, εἶναι μηδέν. Εἰς τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους ὁ στρατηγὸς ἦτον ὁ ἰσχυρότερος καὶ ὁ ἐπιδεξιώτερος ἀνήρ· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ ὁ νουνεχέστερος τῶν ἀνδρείων. Ὅτε ἤμεθα εἰς τὸ Κάϊρον, οἱ Αἰγύπτιοι δὲν ἐδύναντο νὰ ἐννοήσωσι πῶς ὁ Κλέβερος, ὅστις ἦτον τόσον φοβερὸς κατὰ τὴν ὄψιν, δὲν ἦτο καὶ ἀρχηγὸς ὅλου τοῦ στρατοῦ. Ὅτε ὅμως ὁ Μουρὰτ βὲης εἶδεν ἐκ τοῦ πλησίον τὴν τακτικήν μας, ἐνόησεν ὅτι ἐγὼ ἔπρεπε νὰ ἦμαι ὁ ἀρχηγός, διὰ νὰ διοικήσω οὕτω τὸν στρατόν, καὶ οὐχὶ ἄλλος τις. Ὑμεῖς κρίνετε ὡς οἱ Αἰγύπτιοι, ἂν θέλετε νὰ περιορίσετε τὰς ἀμοιβὰς μόνον εἰς τὴν πολεμικὴν ἀξιότητα. Οἱ στρατιῶται, ἔλεγε, κρίνουν καλλιώτερα ὑμῶν· ἀπέλθετε εἰς τὰς καλύβας των καὶ ἀκούσατε αὐτούς· νομίζετε λοιπὸν ὅτι μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν των τὸν μεγαλήτερον καὶ τὸν φοβερώτερον κατὰ τὸ ἀνάστημα ὑπολήπτονται; Οὐχί, ἀλλὰ τὸν ἀνδρειότερον, ἄρα πείθεσθε ὅτι τὸν ἀνδρειότερον μόνον ὑπολήπτονται, τὸν δὲ δειλὸν περιφρονοῦν· μ' ὅλον τοῦτο οἱ στρατιῶται σέβονται τὸν νουνεχῆ μᾶλλον τοῦ ἀνδρείου. Ἐμὲ αὐτὸν νομίζετε ὅτι διοικῶ τὴν Γαλλίαν, διότι θεωροῦμαι μόνον μέγας στρατηγός; Οὐχί, ἀλλὰ διότι θεωροῦμαι καὶ ἀνὴρ πολιτικός. Ἡ Γαλλία οὐδέποτε θέλει ὑποφέρει τὴν κυβέρνησιν τῆς σπάθης· οἱ πιστεύοντες τοῦτο,

»ἀπατῶνται μεγάλως· ἀπατῶνται δὲ, διότι ἀπαιτοῦνται πρῶ-»τον πεντήκοντα ἔτη πρὸς ἐξευτελισμὸν τῶν Γάλλων. Ἡ Γαλ-»λία εἶναι τόπος εὐφυὴς καὶ ἀγχίνους, ὥστε δὲν ὑποβάλλεται »εἰς τὴν ὑλικὴν δύναμιν, καὶ διὰ νὰ τὴν ἐνισχύσωμεν, πρέπει »νὰ τιμήσωμεν τὴν ἀγχίνοιαν, τὴν ἀρετὴν καὶ τὰς πολιτικὰς »ἱκανότητας, ἐνὶ λόγῳ ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα, καὶ νὰ ἀνταμεί-»βωμεν ἐξίσου τὰ πάντα. »

Οἱ λόγοι οὗτοι, ἐκφραζόμενοι ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ μεγαλη-τέρου στρατηγοῦ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος, εἵλκυσαν τὴν προσοχὴν ὁλοκλήρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, καὶ εὐχαρίστησαν αὐτόν· διότι ἦσαν λόγοι εἰλικρινεῖς καὶ σπουδαῖοι. Ὁ δὲ Ναπο-λέων, ταῦτα λέγων, ἤθελε πρὸ πάντων νὰ ἀποδείξῃ εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς ὅτι δὲν ἦτο μόνον στρατηγὸς, ἀλλ' ὡς ἀνὴρ νου-νεχὴς καὶ πολιτικὸς ἐκυβέρνα τὴν Γαλλίαν. Τὸ Συμβούλιον λοιπὸν, μὴ δυνηθὲν νὰ ἀντικρούσῃ τοὺς λόγους του, προέτεινε τὴν ἀναβολὴν τοῦ νόμου τούτου, ὡς πρρώρου ὄντος εἰσέτι· ἀλλ' οὗτος οὐδένα ἤκουε, διότι ἀνυπομόνως πάντοτε περιέμενε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προθέσεώς του.

Καὶ τὸ περὶ δημοσίας ἀνατροφῆς νομοσχέδιον διήγειρε πολλὰς συζητήσεις καὶ ἐνστάσεις ἐν τῷ Συμβουλίῳ τῆς Ἐπικρατείας, διότι πολλοὶ τῶν συμβούλων ὑπωπτεύοντο περὶ τῆς εἰδικῆς ἀ-νατροφῆς, τὴν ὁποίαν ἤθελεν ὁ πρῶτος ὕπατος νὰ δώσῃ εἰς τὰ τέκνα τῶν στρατιωτικῶν τε καὶ πολιτικῶν ὑπαλλήλων. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, ἐπιμένων εἰς τὰς ἰδέας του, ἔλεγεν εἰς τούτους, ὅτι ἀπαιτεῖται νὰ σχηματισθῇ καὶ νὰ ἀνατραφῇ κατὰ τὰς νέας ἀρ-χὰς τῆς ἐπαναστάσεως τάξις τις τῆς νεολαίας, ἥτις νὰ χρησι-μεύσῃ εἰς τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα στρατιωτικά τε καὶ πολιτικὰ, ὅτι τὰ τέκνα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἔχουν πρὸ πάντων δι-καίωμα νὰ ἀνατραφῶσι διὰ δημοσίας δαπάνης, διότι οἵ τε στρα-τιωτικοὶ καὶ πολιτικοὶ, οἱ ἐντίμως ὑπηρετοῦντες τὴν πατρί-δα, εἶναι πτωχοὶ, καὶ ὅτι τὸ ἔθνος ὀφείλει νὰ λάβῃ πρόνοιαν περὶ τῶν τέκνων αὐτῶν. Οἱ ἐμβριθεῖς οὗτοι λόγοι τοῦ πρώτου ὑπά-του, ὅστις ἐπανέλαβεν αὐτοὺς εἰς πολλὰς συνεδριάσεις, ἔπεισαν τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας νὰ παραδεχθῇ τὸ περὶ ἀνατρο-φῆς 6,000 τέκνων τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων νομοσχέδιον.

Ἀμφότερα δὲ τὰ νομοσχέδια ταῦτα, ἤτοι τὸ περὶ παρασήμου τῆς τιμῆς καὶ τὸ περὶ δημοσίας ἀνατροφῆς, παρουσιάσθησαν εἴς τε τὴν Βουλὴν καὶ τὸ Νομοθετικὸν σῶμα καὶ ἐγένοντο παρα-δεκτὰ διὰ μεγίστης πλειονοψηφίας.

Ἡ σύνοδος αὕτη, ἥτις ἦτο τοσοῦτον λαμπρὰ καὶ καρποφό-

ρος, ἐπλησίαζεν εἰς τὴν λῆξίν τις, ἀλλ' ὑπελείπετο νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν Βουλὴν καὶ ἡ μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἐν Ἀμβιανῷ συνθήκη διὰ νὰ νομιμοποιηθῇ. Τὸ νομοσχέδιον τοῦτο ἔμενε τελευταῖον διὰ νὰ δώσῃ περισσότερον κρότον, καὶ ἕνεκα τοῦ ὁποίου νὰ ζητηθῇ παρὰ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ἡ πρὸς τὸν πρῶτον ὕπατον δημοσία εὐγνωμοσύνη διὰ ψηφίσεως πράξεώς τινος.

Τῷ ὄντι δὲ, πρό τινος καιροῦ ἅπαντες διελογίζοντο τί πρέπει νὰ πράξωσι διὰ νὰ ἀποδείξωσι τὴν ἄκραν εὐγνωμοσύνην των πρὸς τὸν ἄνδρα, ὅστις ἐντὸς δύο καὶ ἡμίσεος ἐτῶν ἔσυρε τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τοῦ χάους καὶ τὴν διωργάνισε σχεδὸν ἐντελῶς, συνεφιλίωσεν αὐτὴν μετὰ τῆς Εὐρώπης καὶ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ συνήγαγε τοὺς Γάλλους εἰς ὁμόνοιαν. Τὸ ὑπὲρ τοῦ πρώτου ὑπάτου περὶ εὐγνωμοσύνης αἴσθημα ἦτο γενικὸν, καὶ ἅπαντες ἐφρόνουν ὅτι ἡ δεκαετὴς προσωρινὴ ἐξουσία αὐτοῦ πρέπει νὰ μεταβληθῇ εἰς ἰσοβιότητα.

Τὰ δὲ ἀλλεπάλληλα ταῦτα περιστατικὰ ἐνεθάρρυνον τοὺς φίλους τοῦ Ναπολέοντος νὰ σπεύσωσι πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν κρυφίων διαλογισμῶν αὐτοῦ· διότι δὲν ἦτον ἀμφιβολία ὅτι ἐπεθύμει μὲν τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν, καὶ κατὰ τοῦτο δὲν ἦτον ἀξιοκατάκριτος, ἀλλ' ἐπεθύμει τὴν ἀρχὴν διὰ τῶν καλῶν πράξεών του· διὰ νὰ πράττῃ δὲ καλὰ, ἔπρεπεν ἡ ἐξουσία αὐτοῦ νὰ ἦναι μόνιμος. Ὅ,τι λοιπὸν ἐπεθύμει ὁ Ναπολέων ἐνδομύχως, ἦτο γνωστὸν τοῖς πᾶσι, προσέτι καὶ εἰς τὸν ἁπλούστατον ἄνθρωπον τοῦ λαοῦ, μ'ὅλον ὅτι οὐδέποτε ἔλεγεν ὅτι ἡ δεκαετὴς ὑπατικὴ ἐξουσία του δὲν τῷ ἀρκεῖ· ὁσάκις ὅμως προέκειτο ἐν γένει περὶ κυβερνήσεων, ἐξέφραζε τὰς θεωριτικὰς ἰδέας του· ἀλλ' οὐδέποτε ἤρχετο εἰς συμπερασμοὺς, μὴ ἐκφράζων τοὺς ἀληθεῖς στοχασμούς του, οὐδὲ εἰς αὐτὸν τὸν Καμβασερὲν, τὸν ὁποῖον ὑπελήπτετο παρὰ πάντα ἄλλον, ἀλλ' ὑπέκρυπτε πάντοτέ τι εἰς ἑαυτόν. Εἰς δὲ τὸν Φουσσὲν καὶ Ταλλεϋράνδον ἐκοινοποίει μὲν τὰ μυστήρια τῆς πολιτικῆς του, ἐνῶ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀδελφοί του ἠγνόουν αὐτὰ πολλάκις, οὐχὶ ὅμως καὶ τοὺς περὶ αὐτοῦ διαλογισμούς του· καί τοι ἅπαντες οὗτοι ὡμίλουν αὐτῷ περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, καὶ ἤθελον νὰ ἀκούσωσιν ἀπὸ τοῦ στόματός του τί φρονεῖ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου· ἐκ τῶν συνεχῶν συνδιαλέξεων λοιπὸν μόνον ἠνόουν τὴν ἀληθῆ ἐπιθυμίαν αὐτοῦ.

Ὁ Καμβασερὲς, ἐπιθυμῶν νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὴν ἀμφίβολον ταύτην κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ὡμίλησε πρῶτος εἰς τὸν Ναπολέοντα καὶ τῷ ἐξήγησε τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον ἤθελε

διατρέξωσιν, ἂν βιασθῶσι, καὶ δὲν ἐνεργήσωσι τὴν τοιαύτην μεταβολὴν κατὰ τοὺς δημοκρατικοὺς τύπους, λέγων αὐτῷ ὅτι οὗτος καὶ ὁ συνύπατός του Λεβρύνος εἶναι πρόθυμοι νὰ θυσιάσωσι τὰ πάντα ὑπὲρ αὐτοῦ διὰ νὰ τῷ ἀφήσωσι τὸ στάδιον ἐλεύθερον. Ὁ δὲ Ναπολέων, ἐκφράσας τὴν πρὸς τὸν Καμβασερὲν εὐγνωμοσύνην του καὶ συνομολογήσας μετ' αὐτοῦ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, τῷ εἶπεν ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ τίποτε, καὶ ὅτι εἶναι εὐχαριστημένος εἰς τὴν ἐνεστῶσαν κατάστασίν του, ὅτι παρατηρεῖ τὴν προσωρινότητα τοῦ συντάγματος, ὡς μὴ ἔχοντος ἐγγυήσεις στερεότητος καὶ μονιμότητος, καὶ ὅτι σκοπὸν ἔχει νὰ ἐπιφέρῃ ἐπ' αὐτῷ ὀλίγας μεταβολὰς ὡς πρὸς τοὺς τύπους τῆς κυβερνήσεως, ἀλλ' ὅτι ἀποφεύγει νὰ πράξῃ τι, ἀφορῶν ἀμέσως τὸ ἄτομόν του. Ὁ δὲ Καμβασερὲς εἶπεν αὐτῷ, ὅτι συμφέρει νὰ μένῃ ἀδιάφορος, καὶ ὅτι οὗτος μετὰ τοῦ συναδέλφου του θέλει ἐνεργήσει ὅ,τι πρέπει. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων ἐκ νέου ἀπέφυγε νὰ ἐκφράσῃ τὸ φρόνημά του, νομίζων ὅτι δὲν ἀπητεῖτο νὰ ἐνεργήσῃ τι ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ὅτι τὸ διάδημα θέλει τῷ προσφερθῆ οἴκοθεν. Κατὰ τοῦτο δὲ ἦτον ἠπατημένος, καθότι ὁ λαὸς, ὢν ἥσυχος, εὐτυχὴς καὶ εὐχαριστημένος, ἦτο πρόθυμος μὲν νὰ παραδεχθῇ ὅ,τι ἦτον εὔλογον, ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ ἀποσυρθεὶς τῶν δημοσίων πραγμάτων, δὲν ἐμιγνύετο εἰς αὐτὰ, οὐδὲ διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του. Ὁ Καμβασερὲς μ' ὅλον τοῦτο, καθὸ ἀνὴρ νουνεχέστατος καὶ φρονιμώτατος, δὲν ἐπειράχθη ἐκ τῆς προσποιήσεως τοῦ Ναπολέοντος διὰ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ πράγματα εἰς τὴν στάσιμον ταύτην κατάστασιν, ἀλλ' ἀπεφάσισε νὰ ἐπιληφθῇ εὐθὺς τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Τὴν 8 Μαΐου, καθ' ἣν ἡμέραν ἀπεφασίσθη νὰ εἰσαχθῇ τὸ περὶ τῆς ἐν Ἀμβιανῷ εἰρήνης νομοσχέδιον, ὁ Καμβασερὲς, νομίζων τὴν περίστασιν ταύτην ἁρμοδίαν διὰ νὰ κατορθώσῃ τὸν σκοπόν του, ἔκραξε τὸν πρόεδρον τῆς Βουλῆς Σαβότον, ὅστις τῷ ἦτο πολὺ φίλος, καὶ τῷ ἐξήγησε τὴν περὶ τοῦ Βοναπάρτου πρόθεσίν του· ἀμφότεροι λοιπὸν συνεφώνησαν ὅτι μετὰ τὴν παρουσίασιν τοῦ περὶ εἰρήνης νομοσχεδίου, ὁ Σαβότος νὰ παραιτήσῃ τὴν προεδρείαν καὶ νὰ προτείνῃ τὰ ἑξῆς· «Ἡ Βουλὴ προσκαλεῖται νὰ »ἀπονείμῃ εἰς τοὺς ὑπάτους δεῖγμα ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης ».

Οὕτω διατεθειμένων ὄντων τῶν πραγμάτων, τὴν αὐτὴν ἡμέραν εἰσήχθη εἰς τὴν Βουλὴν τὸ περὶ εἰρήνης νομοσχέδιον παρὰ τριῶν Συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, κατὰ τὴν παραδεδεγμένην τάξιν· μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ, ἡ Βουλὴ, θέλουσα νὰ ἐκφράσῃ τὴν πρὸς τὸν πρῶτον ὕπατον εὐγνωμοσύνην της, ἀπεφάσισε

νὰ πέμψῃ μεγάλην πρεσβείαν πρὸς αὐτὸν, διὰ νὰ τὸν συγχαρῇ. Μετὰ τοῦτο λαβὼν τὸν λόγον ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς, ὡμίλησεν ὡς ἑφεξῆς· «Εἰς ἅπαντα τὰ ἔθνη ἐψηφίσθησαν δημόσιαι τιμαὶ »ὑπὲρ τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες διὰ τῶν λαμπρῶν πράξεών των ἐτι»μησαν τὴν πατρίδα των καὶ τὴν ἔσωσαν ἐκ τῶν μεγάλων κιν»δύνων. Τίς ποτε, οἷος ὁ στρατηγὸς Βοναπάρτης, ἀπέκτησε »δικαιώματα εἰς τὴν ἐθνικὴν εὐγνωμοσύνην; Τίς εἴτε διοικῶν »στρατὸν, εἴτε κρατῶν τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως, ἐτίμησε »μᾶλλον τὴν πατρίδα του καὶ ὑπηρέτησεν αὐτὴν πλέον διακε»κριμένως; Ἡ ἀξιότης του καὶ ἡ εὐφυΐα του ἔσωσαν τὸν γαλ»λικὸν λαὸν ἐκ τῶν δεινῶν τῆς ἀναρχίας καὶ τῶν δυστυχημά»των τοῦ πολέμου· ὁ δὲ γαλλικὸς λαὸς εἶναι τοσοῦτον μέγας »καὶ γενναῖος, ὥστε δὲν ἀνέχεται τοσαύτας ἀγαθοεργίας ἄνευ »μεγίστης ἀνταμοιβῆς. Βουλευταὶ, ἂς γίνωμεν τὰ ὄργανα τοῦ λα»οῦ· εἰς ἡμᾶς πρὸ πάντων ἀνήκει ἡ πρωτοβουλία, ὅταν πρόκηται »νὰ ἐκφράσωμεν εἰς τοιαύτην ἀξιομνημόνευτον περίστασιν τὴν »θέλησιν τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ.» Περαίνων τὸν λόγον ὁ Σαβότος προέτεινεν εἰς τὴν Βουλὴν τὸ νὰ εὐχηθῇ αὕτη τὴν πρὸς τὸν πρῶτον ὕπατον διακήρυξιν ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης· προσέτι προέτεινε νὰ κοινοποιήσῃ ἡ Βουλὴ τὴν εὐχὴν ταύτην εἰς τὴν Γερουσίαν, εἰς τὸ Νομοθετικὸν Σῶμα καὶ εἰς τὴν κυβέρνησιν. Αἱ προτάσεις αὗται ἔγειναν παραδεκταὶ παμψηφεί.

Τῇ ἐπαύριον ἡ κατὰ τὴν προλαβοῦσαν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς ἀποφασισθεῖσα πρεσβεία παρουσιάσθη πρὸς τὸν Ναπολέοντα καὶ τῷ ἐξέφρασε τὰς εὐχὰς τῆς Βουλῆς. Οὗτος δὲ, εὐχαριστήσας τὴν πρεσβείαν διὰ τὰς κολακευτικὰς ἐκφράσεις τῆς Βουλῆς καὶ ἐκφράσας τὴν εὐαρέσκειάν του διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν εἰλικρίνειάν της, εἶπε· «Τὸ κατ' ἐμὲ δέχομαι μὲ μεγίστην εὐγνωμοσύ»νην τὴν παρὰ τῆς Βουλῆς ἐκφρασθεῖσαν εὐχήν· ἡ μόνη μου δὲ »δόξα εἶναι ὅτι ἐξεπλήρωσα ὁλοτελῶς τὴν πρὸς ἐμὲ ἐπι»βληθεῖσαν ἐντολήν· καὶ δὲν θηρεύω ἄλλην ἀμοιβήν, εἰμὴ τὴν »εὔνοιαν τῶν συμπολιτῶν μου· θέλω δὲ εἶσθαι εὐτυχὴς, ἂν οὗτοι »ἦναι πεπεισμένοι ὅτι συμπάσχω μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι δὲν ζῶ, »εἰμὴ διὰ νὰ ὑπηρετῶ τὴν πατρίδα, καὶ ὅτι οὐδ' αὐτὸς ὁ θά»νατος μοὶ εἶναι πικρὸς, ἐὰν τὰ τελευταῖα βλέμματά μου ἴδωσι »τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν δόξαν τῆς Δημοκρατίας ἐξησφαλι»σμένην».

Μετὰ τὴν περὶ ἀμοιβῆς τοῦ πρώτου ὑπάτου ἀπόφανσιν τῆς Βουλῆς, οὐδεὶς ἐδίσταζε τέως ὅτι προέκειτο περὶ ἐπεκτάσεως τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ, ἐκτός τινων κούφων ἀντιπολιτευομένων,

οἵτινες ἐνόμιζον ὅτι πρόκειται νὰ ἀνεγείρωσι τὸν ἀνδριάντα αὐτοῦ. Ἡ δὲ Γερουσία εὑρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν, μὴ γνωρίζουσα τίνι τρόπῳ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν εὐχὴν τῆς Βουλῆς, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν πρῶτον ὕπατον· διότι, ὡς ἐρρέθη, οὐδεὶς ἐγνώριζε τὴν ἀληθῆ ἐπιθυμίαν αὐτοῦ. Τούτου ἕνεκα πολλοὶ τῶν ἐνθέρμων Γερουσιαστῶν προσῆλθον εἰς τὸν Καμβασερὲν καὶ ἠρώτων αὐτὸν τί ἐπεθύμει ὁ Βοναπάρτης νὰ ψηφίσωσιν ὑπὲρ αὐτοῦ· ἕτεροι δὲ προσῆλθον πρὸς αὐτὸν τὸν Ναπολέοντα, λέγοντες ὅτι προθύμως θέλουν τὸν ἀναγορεύσῃ καὶ βασιλέα, ἂν ἐπεθύμει τοῦτο. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, εὐχαριστῶν πάντας, εἰς οὐδένα ἐξέφραζε τὴν ἐπιθυμίαν του. Τέλος πάντων ἡ Γερουσία ἐψήφισε, 8 Μαΐου 1802, τὴν ἐπὶ δέκα ἔτη παράτασιν τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ. Ὁ Γερουσιαστὴς Λεφέβρ[illegible] ἔδραμε πρῶτος πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ τὸν ἀναγγείλῃ τὴν εἴδησιν ταύτην ὡς χαροποιάν· ἀλλ' οὗτος μὲ πολλὴν ψυχρότητα ἤκουσε τὴν ἀγγελίαν ταύτην, καὶ διελογίζετο νὰ μὴ δεχθῇ τὰ παρὰ τῆς Γερουσίας ψηφισθέντα.

Ὁ Καμβασερὲς, πληροφορηθεὶς ταῦτα, καθὼ ἀνὴρ προβλεπτικὸς, ἔδραμε παρευθὺς πρὸς τὸν Ναπολέοντα, καὶ εὑρὼν αὐτὸν ἠγανακτησμένον, τῷ εἶπε νὰ ἡσυχάσῃ, διότι οὗτος ἐντὸς τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὡρῶν θέλει διορθώσει τὰ πάντα, ὅτι τὸ λάθος προῆλθεν ἕνεκα τῆς σιωπῆς αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, καὶ ὅτι ἤδη νὰ εὐχαριστήσῃ μὲν τὴν Γερουσίαν ἐγγράφως διὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην, ἀλλὰ νὰ ἀπαιτήσῃ νὰ ἐκφρασθῇ ὁ λαὸς περὶ τούτου, ὡς ἔγεινεν ὡς πρὸς τὴν παραδοχὴν τοῦ συντάγματος, καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς τὴν ἐξοχήν· ἐν δὲ τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ, οὗτος διὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας θέλει ἐνεργήσει νὰ ἐκφρασθῇ ὁ λαὸς ὡς ἀπαιτεῖται. Ὁ Ναπολέων, εὐχαριστήσας τὸν Καμβασερὲν διὰ τὰς σοφὰς συμβουλάς του, τῇ ἐπαύριον ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἐξοχὴν, πέμψας συγχρόνως τὸ ἑξῆς διάγγελμα πρὸς τὴν Γερουσίαν.

«Γερουσιασταὶ, ἡ πρὸς ἐμὲ ἀπόδειξις τῆς ὑπολήψεώς σας ἐν »τῇ συνεδριάσει τῆς 8 Μαΐου θέλει εἶσθαι ἐγκεχαραγμένη διὰ »παντὸς εἰς τὴν καρδίαν μου.

«Ἐπὶ τῶν τριῶν παρελθόντων ἐτῶν ἡ τύχη διεγέλα εἰς τὴν »Δημοκρατίαν· ἀλλ' ἡ τύχη εἶναι ἄστατος· καὶ πολλοὶ ἄνθρω»ποι, οἵτινες εὐτύχησαν κατ' ἀρχὰς, ἐδυστύχησαν μετὰ ταῦτα.

»Τὸ συμφέρον τῆς δόξης καὶ τῆς εὐτυχίας μου ἐφαίνετο ὅτι »ἐνεχάραξε τὸ τέρμα τοῦ δημοσίου βίου μου, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ »εἰρήνη τοῦ κόσμου ἐκηρύχθη· ἀλλ' ἡ δόξα καὶ ἡ εὐτυχία τοῦ

»πολίτου πρέπει νὰ παύωσιν, ὅταν τὸ συμφέρον τῆς Ἐπικρα-
»τείας καὶ τὸ κοινὸν καλὸν ἀπαιτῶσιν τοῦτο.

»Ἐκρίνατε εὔλογον ὅτι ὀφείλω εἰς τὸν λαὸν νέαν θυσίαν· θέ-
»λω πράξει τοῦτο, ἂν ἡ θέλησις τοῦ λαοῦ μοὶ ἐπιβάλῃ τὰ πρ'
»ὑμῶν ψηφισθέντα. ».

Τῇ ἐπαύριον ὁ Καμβασερὲς συνεκάλεσε τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας εἰς ἔκτακτον καὶ σπουδαίαν συνεδρίασιν, καὶ ὑπέβαλεν εἰς αὐτὸ, παρόντων ὅλων τῶν ὑπουργῶν, τὰ παρὰ τῆς Γερουσίας ψηφισθέντα καὶ τὸ διάγγελμα τοῦ πρώτου ὑπάτου· μετὰ πολλὰς δὲ συζητήσεις ἀπεφασίσθη ὅπως προσκληθεὶς ὁ λαὸς ἀποφανθῇ εἰς τὴν ἑξῆς ἐρώτησιν· ΟΝΑΠΟΛΕΩΝ ΒΟΝΑΠΑΡΤΗΣ ΘΕΛΕΙ ΕΙΣΘΑΙ ΥΠΑΤΟΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ; ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΔΙΟΡΙΣΗ ΤΟΝ ΔΙΑΔΟΧΟΝ ΤΟΥ;

Μετὰ ταῦτα ὁ Καμβασερὲς ὑπῆγε πρὸς τὸν Ναπολέοντα καὶ τῷ ὑπέβαλε τὴν πρᾶξιν ταύτην τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας· ἀλλ' οὗτος δι' ἀκατανοήτου ἐπιμονῆς του δὲν ἐδέχθη τὴν δευτέραν πρότασιν, λέγων· «Ὁποῖον θέλεις νὰ διορίσω διάδο-
»χόν μου; τοὺς ἀδελφούς μου; Ἀλλ' ἡ Γαλλία, ἥτις συγκατε-
»τέθη νὰ κυβερνηθῇ παρ' ἐμοῦ, θέλει δεχθῆ καὶ τὸν Ἰωσὴφ ἢ
»τὸν Λουκιανόν; Τίς τολμᾷ νὰ ἀναδεχθῇ τοιαύτην εὐθύνην, ἐπο-
»μένως ἐν Γαλλίᾳ δὲν ἐσεβάσθησαν τὴν διαθήκην τοῦ ΙΔ'. Λου-
»δοβίκου, θέλουν ἄρα σεβασθῆ τὴν ἰδικήν μου; Ὁ ἀποθανὼν,
»ὁποῖος καὶ ἂν ἦναι, οὐδέν ἐστι ».

Ἀγνοεῖται ὁποῖα αἴτια ἐμπόδισαν τὸν Ναπολέοντα νὰ μὴ δεχθῇ τὴν περὶ τῆς διαδοχῆς πρότασιν· ἤθελεν ἄρα νὰ μένῃ χάσμα εἰς τὴν σύστασιν τῆς κυβερνήσεως διὰ νὰ προφασίζεται μετὰ ταῦτα, λέγων ὅτι ἡ κυβέρνησις δὲν ἔχει ὁριστικὸν μέλλον, δὲν ἔχει μεγαλεῖον, καὶ ὅτι πρέπει νὰ μετατραπῇ εἰς διαδοχικὴν μοναρχίαν; ἢ ἐφοβεῖτο τὴν οἰκογενειακήν του ἀντιζηλίαν καὶ τοὺς πειρασμοὺς, τοὺς ὁποίους ἤθελε δοκιμάσει, ἐκλέγων ἕνα τῶν ἀδελφῶν ἢ ἕνα τῶν υἱῶν του; Κατὰ τὴν τότε κρίσιν τῶν πολλῶν, αὕτη ἦτον ἡ ἀληθὴς αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἐδέχθη τὴν δευτέραν πρότασιν.

Τὴν 11 Μαΐου ἐξεδόθη καὶ κατεχωρίσθη εἰς τὸν Μηνύτορα ἡ ἑξῆς διακήρυξις τῆς κυβερνήσεως·

«Οἱ ὕπατοι τῆς Δημοκρατίας, θεωροῦντες ὅτι ἡ λύσις τοῦ
»περὶ τοῦ πρώτου ὑπάτου ζητήματος ἀνήκει ἀναντιῤῥήτως εἰς
»τὴν κυριαρχίαν τοῦ λαοῦ, προσκαλοῦν αὐτὸν νὰ ἀποφανθῇ εἰς
»τὸ ἑξῆς ζήτημα· οὗτος δέ, ἐξετάζων τὰ τιμαλφέστερα αὐτοῦ
»συμφέροντα, δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ ἄλλον ὅρον εἰς τὴν ἀπόφασίν

»του, εἰμὴ τὰ ἀληθῆ συμφέροντά του· Ὁ ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΒΟΝΑ-»ΠΑΡΤΗΣ ΘΕΛΕΙ ΕΙΣΘΑΙ ΥΠΑΤΟΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ; Βιβλία ἐγ-»γραφῆς θέλουν ἀνοιχθῆ ἐπὶ τούτῳ εἰς ἁπάσας τὰς δημαρχίας, »εἰς τὰ γραφεῖα τῶν δικαστηρίων, εἰς τοὺς συμβολαιογράφους »καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ Κράτους. Δίδεται τριῶν »ἑβδομάδων προθεσμία εἰς τὴν ψηφοφορίαν ταύτην».

Ὁ λαὸς τῆς Γαλλίας, μ᾽ ὅλον ὅτι πρὸ πολλοῦ, ὡς ἐρρέθη, δὲν ἐμιγνύετο εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα, ὅτε ὅμως ἔμαθεν ὅτι προέκειτο περὶ τοῦ πρώτου ὑπάτου, διὰ νὰ δείξῃ τὴν πρὸς τὸν μέγαν τοῦτον ἄνδρα ἀφοσίωσιν καὶ εὐγνωμοσύνην του, ἔδραμεν εἰς τὰ γραφεῖα, καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ὅλοι οἱ πολῖται ἐξέφραζοντο καταφατικῶς εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν, οἵτινες ἐξεφράζοντο ἀποφατικῶς· τοῦτο δὲ ἐδείκνυε τὴν πλήρη ἐλευθερίαν, τὴν ὁποίαν ἀπελάμβανον οἱ πολῖται εἰς τὴν ψηφοφορίαν ταύτην.

Ἐν τούτοις οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ναπολέοντος, πρὸ πάντων δὲ ὁ Λουκιανὸς, ἀκαταπαύστως ἐξεφράζετο ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς μοναρχίας, ἐλπίζοντες νὰ ὀνομασθῶσι καὶ οὗτοι πρίγκηπες. Ἀλλ᾽ ὁ Ναπολέων, εὐχαριστούμενος εἰς τὴν νέαν μεταβολὴν τῆς ἐξουσίας του, καὶ θέλων νὰ ἐπιφέρῃ ὀλίγας μεταρρυθμίσεις εἰς τὸ κυβερνητικὸν σύστημα καὶ εἰς τὸ πολίτευμα, ἔλεγεν· «Ἤδη πρέπει νὰ σχηματισθῇ ἡ κυβέρνησις ἐκ τῶν ἀν-»δρῶν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐκ τῶν ἐχόντων πεῖραν πραγμά-»των καὶ ὑπηρεσίας, ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ ἐκ τῶν βαψάντων τὰς χεῖ-»ράς των εἰς τὸ αἷμα τῶν συμπολιτῶν των, πρὸς τούτοις νὰ »προστεθῶσι καὶ ὀλίγοι ἐκ τῶν νεωστὶ ἀναδεικνυομένων ἀνδρῶν »ἱκανῶν ἢ ἐκ τῶν τοῦ παλαιοῦ συστήματος, ἀρκεῖ νὰ ἦναι »ἱκανοὶ καὶ οὗτοι. Διὰ νὰ φθάσωμεν λοιπὸν εἰς τὸν σκοπὸν »τοῦτον, τὸ σύνταγμα τοῦ Σιεῦου εἶναι καλὸν, ἐκτὸς ἐξαιρέ-»σεων τινῶν· πρέπει προσέτι νὰ καθιερωθῶσιν αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐ-»παναστάσεως. αἱ ὁποῖαι συνίστανται εἰς τὴν πολιτικὴν ἰσότητα, »εἰς τὴν δικαίαν ἀπονομὴν παντὸς πράγματος, δηλαδὴ τῆς »νομοθεσίας, τῶν δικαστηρίων, τῆς οἰκονομίας, τῶν φόρων, τῆς »στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, τῶν ἐπαγγελμάτων, κτλ. Τὴν σή-»μερον πᾶσα ἐπαρχία εἶναι ἴση ἑτέρᾳ ἐπαρχίᾳ, πᾶς Γάλλος εἶναι »ἴσος ἑτέρῳ Γάλλῳ, πᾶς πολίτης, ὑπακούων εἰς τὸν αὐτὸν νό-»μον, παρίσταται ἐνώπιον τοῦ αὐτοῦ δικαστοῦ, ὑποφέρει τὴν »αὐτὴν τιμωρίαν, ἀπολαμβάνει τὴν αὐτὴν ἀμοιβὴν, πληρόνει »τοὺς αὐτοὺς φόρους, ὑποχρεοῦται εἰς τὴν αὐτὴν στρατολογίαν, »προβιβάζεται ἐξ ἴσου, ὁποία καὶ ἦναι ἡ καταγωγή του, ἡ θρη-

»σκεία του ἢ ὁ τόπος τῆς γεννήσεώς του. Ἰδοὺ τὸ μέγα κοινω-»νικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἐπαναστάσεως, διὰ τὸ ὁποῖον ἀνταξίως »ὑπέστημεν τόσα δεινά, καὶ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ διατηρήσω-»μεν ἀνέπαφον. Μετὰ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο πρέπει νὰ διατη-»ρήσωμεν ἐξ ἴσου ἓν ἕτερον, τοῦτο δὲ εἶναι τὸ μεγαλεῖον τῆς »Γαλλίας· αἱ φωνασκίαι τοῦ τύπου, αἱ πομπώδεις ἀγορεύσεις »τοῦ βήματος, ταῦτα πάντα οὐδεμίαν ἀξίαν μᾶς παρέχουν ἤδη, »ἄλλοτε ἴσως θέλουν χρησιμεύσει· ἤδη μᾶς ἀναγκαιοῖ ἡ τάξις, »ἡ ἡσυχία, ἡ εὐημερία, ἡ καλὴ διεύθυνσις τῶν πραγμάτων καὶ »ἡ διατήρησις τοῦ ἐξωτερικοῦ μεγαλείου μας· διὰ νὰ διατηρή-»σωμεν δὲ τὸ μεγαλεῖον τοῦτο, θέλομεν ἔχει νέαν πάλην, καὶ »διὰ νὰ τὴν ὑποστηρίξωμεν ἔχομεν ἀνάγκην πολλῶν δυνάμεων »καὶ ἑνότητα εἰς τὴν κυβέρνησιν ».

Τοιαῦται ἦσαν αἱ σκέψεις τοῦ Ναπολέοντος περὶ τῆς ἐσωτε-ρικῆς καταστάσεως τῆς Γαλλίας· πρὸς πραγματοποίησιν δὲ τῶν σκέψεων τούτων ἐπέφερε μεταβολάς τινας εἰς τὸ σύνταγμα, πρὸ πάντων δὲ ἔλαβε τὴν ἐξουσίαν νὰ αὐξάνῃ τὴν Γερουσίαν μέ-χρι τῶν 120 Γερουσιαστῶν, καὶ νὰ ὀνομάζῃ αὐτοὺς ἀπ' εὐθεί-ας. Ἡ τελευταία αὕτη διάταξις τοῦ συντάγματος ἐξωμάλυνεν ὅλας τὰς δυσκολίας, ὅσας μέχρι τοῦδε ἀπήντησεν εἰς τὰ νομο-θετικὰ σώματα. Προσέτι θέλων νὰ ἀνταμείψῃ τὸν ζῆλον καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν εἰλικρίνειαν τῶν συνυπάτων του Καμβασερὲ καὶ Λεβρούνου, ὠνόμασεν αὐτοὺς διὰ βίου ὑπάτους· ἀλλ' ὑπελείπετο εἰσέτι νὰ ὀνομάσῃ καὶ τὸν διάδοχον αὐτοῦ. Διὰ νὰ ἀποφύγῃ ὅμως, ὡς ἐρρέθη, τὰς οἰκογενειακὰς δυσαρεσκείας καὶ ἔριδας, δὲν ἐνέδωκεν εἰς τοῦτο, ἐπὶ λόγῳ ὅτι εἰς τὴν διαθήκην του θέ-λει τὸ ἀναφέρει.

Ἐν τοσούτῳ κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου φθάσαντα ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ἅπαντα τὰ τῆς ἐγγραφῆς βιβλία τῶν πολιτῶν, ἐστά-λησαν εἰς τὴν Γερουσίαν διὰ νὰ γένῃ ἡ διαλογὴ τῶν ψήφων, καὶ νὰ κηρυχθῇ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν. Ἡ Γερουσία, ἐξελέγ-χουσα ταῦτα, εὗρε 3,568,885 ψήφους ὑπὲρ τῆς προτάσεως, ἐπὶ 3,577,259 ψηφοφόρων, ἤτοι 8,374 ψήφους ἔλαττον τοῦ ὅλου τῶν ψήφων. Οὐδέποτε ὁ λαὸς παρεδέχθη μὲ τοιοῦτον αἴσθημα τὴν κυβέρνησίν του· ἡ δὲ Γερουσία διεκήρυξεν ὡς ἑξῆς τὸ ἀπο-τέλεσμα· «Ὁ γαλλικὸς λαὸς ΟΝΟΜΑΖΕΙ, ἡ δὲ Γερουσία ΔΙΑ-»ΚΗΡΥΤΤΕΙ ΤΟΝ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΑ ΒΟΝΑΠΑΡΤΗΝ ὕπατον διὰ »βίου » (α).

(α) Ἔκτοτε ὁ Ναπολέων, ὡς οἱ βασιλεῖς, ὠνομάζετο καὶ ὑπεγράφετο διὰ τ-οῦ κυρίου ὀνόματός του.

Τὴν 3 Αὐγούστου ἡ Γερουσία συσσωματωμένη προσῆλθεν εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὁ δὲ Πρόεδρος αὐτῆς Βαρθολομαῖος ἀπήγγειλε τὴν ἑξῆς προσφώνησιν·

«Τὸ γαλλικὸν ἔθνος, ἀναγνωρίζον τὰς ἀπείρους ὑπηρεσίας, »τὰς ὁποίας τῷ ἀπέδωκας, θέλει ἡ ὑπερτάτη ἐξουσία τοῦ Κρά»τους νὰ μένῃ διὰ παντὸς εἰς χεῖράς σου. Τὸ ἔθνος, διὰ τῆς »πανδήμου ταύτης εὐγνωμοσύνης, σοὶ δίδει τὴν ἐντολὴν νὰ σε»βεώσῃς τὸ Σύνταγμά μας. » Ὁ πρόεδρος ἐπομένως ἀπηρίθμησε τὰ στρατιωτικὰ καὶ πολιτικὰ κατορθώματά του, ὡμίλησε περὶ τῆς μελλούσης εὐτυχίας του, κτλ. καὶ ἐπὶ τέλους ἀνέγνωσε τὸ περὶ αὐτοῦ ψήφισμα· ὁ δὲ Ναπολέων, κλίνας ἔμπροσθεν τῆς Γερουσίας, ἀπήντησεν ὡς ἐφεξῆς·

«Ἡ ζωὴ τοῦ πολίτου ἀνήκει εἰς τὴν πατρίδα του· ἐπειδὴ δὲ »ὁ γαλλικὸς λαὸς θέλει, ὥστε ὅλη ἡ ζωή μου νὰ ἀφιερωθῇ εἰς »αὐτήν.... ὑπακούω εἰς τὴν θέλησίν του. Διὰ τῶν προσπαθει»ῶν μου καὶ διὰ τῆς συνδρομῆς ὅλων τῶν ἀρχῶν, διὰ τῆς ἐμ»πιστοσύνης καὶ τῆς θελήσεως τοῦ ἀπείρου τούτου λαοῦ, ἡ ἐλευ»θερία, ἡ ἰσότης καὶ ἡ εὐδαιμονία τῆς Γαλλίας θέλουν εἶσθαι »εἰς τὸ μέλλον ἐξησφαλισμέναι ἐκ τῶν δυστροπιῶν τῆς τύχης »καὶ τῆς ἀβεβαιότητος τοῦ μέλλοντος. Ὁ ἄριστος πάντων τῶν »λαῶν θέλει εἶσθαι καὶ ὁ εὐτυχέστερος πάντων, ἡ δὲ εὐδαιμο»νία αὐτοῦ θέλει συντελέσει εἰς τὴν εὐδαιμονίαν ὁλοκλήρου τῆς »Εὐρώπης. Εὐχαριστούμενος δὲ τότε ὅτι προσεκλήθην διὰ προσ»ταγῆς τοῦ Ὑψίστου νὰ ἐπαναγάγω ἐπὶ τῆς γῆς τὴν τάξιν, »τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἰσότητα, θέλω περιμένει τὴν τελευ»ταίαν ὥραν τῆς ζωῆς μου ἄνευ λύπης καὶ ἄνευ ἀνησυχίας ὡς »πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην τῶν ἐπερχομένων γενεῶν ».

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς Γερουσίας, ὁ Ναπολέων ἐδέχθη τοὺς πρέσβεις ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ Γαλλία εἶχε τὴν εἰρήνην μεθ' ὅλων τῶν Ἐπικρατειῶν.

Ἡ Γαλλία, λησμονήσασα ἤδη τὰ παρελθόντα δεινά της, ἐθαύμαζε τὸν νέον καὶ ἀγαπητόν της δικτάτορα, ὅστις, ὅσῳ μέγας ἦτο, τοσούτῳ ἐδεικνύετο ἔμφρων. Ὁ θεὸς φαίνεται ὅτι οὐδέποτε ἔνωσε καὶ ἀπέδωκεν εἰς ἕνα ἄνθρωπον ὅλας τὰς στρατιωτικὰς καὶ πολιτικὰς ἀρετάς· ὅθεν ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ, ὅστις ἦτο πολεμικὸς, ὡς ὁ Καῖσαρ, πολιτικὸς ὡς ὁ Αὔγουστος, καὶ ἐνάρετος ὡς ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, φαίνεται ὅτι ἦτο μᾶλλον ὑπεράνθρωπος μ' ὅλον ὅτι ἡ θεία Πρόνοια δὲν σέλλει εἰς τὸν κόσμον θεοὺς διὰ νὰ τὸν κυβερνήσωσι. Προσέτι ὁ Ναπολέων, καίτοι ἔχων το-

σαύτας ἀρετὰς, ἐδεικνύετο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν πολὺ μετριόφρων, καὶ κατεγίνετο ἀκαταπαύστως εἰς τὰς εἰρηνικὰς τέχνας· ἀλλά τινες ἐκ τῶν συνεργαζομένων μετ' αὐτοῦ, θεωροῦντες τὴν ἄκραν ζωηρότητα τοῦ πνεύματός του, τὴν μεγίστην δραστηριότητα τοῦ σώματός του, τὴν ἐπιμονὴν τῆς θελήσεώς του καὶ τὴν ὁρμὴν τῶν ἐπιθυμιῶν του, ἦσαν ἀνήσυχοι διὰ τὸ μέλλον αὐτοῦ· πολλάκις δὲ βλέποντες αὐτὸν νὰ πράττῃ καλὰ, ἔτρεμον ὡς ἐκ τῆς μεγίστης σπουδῆς καὶ ὁρμῆς αὐτοῦ. Ὁ δὲ σοφὸς Τρονσέτος, ὅστις ἠγάπα καὶ ἐθαύμαζε τὸν Ναπολέοντα, καὶ ὅστις ἐθεώρει αὐτὸν ὡς σωτῆρα τῆς Γαλλίας, ἔλεγεν ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν μὲ λύπην του εἰς τὸν ὕπατον Καμβασερές· «Ὁ νέος οὗτος ἄρχεται ὡς ὁ Καῖσαρ, φοβοῦμαι δὲ μήπως τελειώσῃ ὡς ἐκεῖνος».

Ὁ Ναπολέων, ἀποκαθιστῶν ἰσόβιον τὴν ἐξουσίαν του, οὐχὶ μόνον οὐδεμίαν τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων ἐπτόησεν ἢ ἔβλαψεν, ἀλλὰ μάλιστά τινες ἐξ αὐτῶν ἐθεώρησαν τοῦτο ὡς νέον συνετὸν ἐχέγγυον ὅλων τῶν Ἐπικρατειῶν· ἡ δὲ Ἀγγλία, ἡ θεωροῦσα πᾶν ὅ,τι ἐγίνετο εἰς τὴν Γαλλίαν μὲ ὕποπτον καὶ ἀνήσυχον ὄμμα, ἐξεφράσθη ὑπὲρ τῆς νέας ταύτης μεταβολῆς· καὶ μ' ὅλον ὅτι ἡ φιλοδοξία τοῦ Ναπολέοντος ἤρχισε νὰ ἀναφαίνεται, μ' ὅλον τοῦτο τὰ πάντα ἀπεδίδοντο ὅτι γίνονται πρὸς κατάθλιψιν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως· ἡ δὲ ἀποκατάστασις τῶν ναῶν καὶ ἡ ἀνάκλησις τῶν μεταναστῶν εὐχαρίστησαν τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας· πρὸς δὲ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξανδρος, ὁ ἔχων συνεχῶς ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ Ναπολέοντος, συνεχάρη αὐτὸν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην μὲ φιλοφρονικωτάτην του ἐπιστολήν. Εἰς δὲ τὴν Βιέννην, ὅπου τὸ κατὰ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως μῖσος ἦτον εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν, ἡ ἰσοβιότης τοῦ Ναπολέοντος ἐθεωρήθη ὡς ἀντεπαναστατικὸν μέτρον. Ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, ὅστις ἦτο τότε ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν, ἔλεγεν εἰς τὸν ἐκεῖ πρέσβυν τῆς Γαλλίας, ὅτι ὁ πρῶτος ὕπατος διὰ μὲν τῶν ἐκστρατειῶν του ἀνεδείχθη μέγας στρατηγὸς τῆς νέας ἐποχῆς, διὰ δὲ τῆς κυβερνήσεώς του ὁ ἐπιδεξιώτερος πολιτικὸς, καὶ ὅτι, ἑνώσας τὴν πολιτικήν του ἱκανότητα μετὰ τῆς στρατιωτικῆς του, ἐπεσφράγισε τὴν δόξαντου. Τὸ παράδοξον δὲ ἦτον ὅτι ἡ περίφημος βασίλισσα τῆς Νεαπόλεως, Καρολίνα, ἥτις ἦτον ἄσπονδος ἐχθρὸς τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, εὑρισκομένη τότε εἰς τὴν Βιέννην, εἶπεν εἰς τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας·

«Ὁ στρατηγὸς Βοναπάρτης εἶναι μέγας ἀνήρ· μοὶ ἔκαμε μὲν

»πολλὰ κακὰ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν μὲ ἐμποδίζει νὰ ἐπαινέσω τὴν »μεγαλοφυΐαν του. Οὗτος, καταθλίβων τὰς ἀταξίας εἰς τὸν »τόπον σας, ὠφέλησε πάντας ὑμᾶς· ἂν δὲ κυβερνᾷ τὴν πατρί»δα του, τοῦτο προέρχεται, διότι εἶναι ἀξιώτερος πάντων ὑμῶν. »Καθ' ἑκάστην φέρω αὐτὸν ὡς παράδειγμα εἰς τοὺς παῖδας τοῦ »αὐτοκράτορος· προτρέπω αὐτοὺς νὰ σπουδάσωσι τὸν ἔκτακ»τον τοῦτον ἄνδρα, διὰ νὰ μάθωσι παρ' αὐτοῦ τίνι τρόπῳ διοι»κοῦνται τὰ ἔθνη, καὶ ὅτι διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς δόξης »καθίσταται ὁ ζυγὸς τῆς ἐξουσίας ἀνεκτός. Οἱ λόγοι οὗτοι τῶν ἐχθρῶν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καθιστῶσι τὸν Ναπολέοντα ἐνδοξότερον πολὺ μᾶλλον ἢ ὅλοι οἱ ἔπαινοι τῶν φίλων αὐτοῦ.

Ἀλλ' οἱ ἄνανδροι προσωπικοὶ ἐχθροὶ αὐτοῦ, τουτέστιν οἱ Βουρβόνοι, οἱ διαμένοντες ἐν Λονδίνῳ, ἐδημοσίευσαν λοίδορον φυλλάδιον κατ' αὐτοῦ καὶ καθ' ὅλης της οἰκογενείας του. Τὸ φυλλάδιον τοῦτο εἰς μὲν τὴν Ἀγγλίαν ἐθεωρήθη μὲ καταφρόνησιν καὶ ἀποστροφὴν, εἰς δὲ τὴν Γαλλίαν ἐπροξένησε μεγίστην λύπην· πρὸ πάντων δὲ ἐπλήγωσε τὴν καρδίαν αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις ἐπ' οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἠνείχετο νὰ ὁμιλῶσι κατ' αὐτοῦ.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν (Αὔγουστον 1802) οἱ πειραταὶ τῆς Τύνιδος συνέλαβον ἰταλικά τινα πλοῖα καὶ ἠχμαλώτισαν τὰ πληρώματα αὐτῶν. Ὁ Ναπολέων, μαθὼν τοῦτο, ἔγραψεν εἰς τὸν Βέην αὐτῆς ὅτι θέλει ἐξαποστείλει στόλον καὶ στρατὸν διὰ νὰ τὸν καταστρέψῃ, ἂν δὲν ἀπολύσῃ ἀμέσως ὅλους τοὺς Ἰταλοὺς καὶ δὲν ἀποδώσῃ τὰ πράγματα αὐτῶν. Τελειόνων τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολήν του προσέθηκεν· «Ὁ Θεὸς ἀπεφάσισεν »ὅτι ὅλοι οἱ καταφερόμενοι ἀδίκως κατ' ἐμοῦ θέλουν τιμωρηθῆ· »θέλω καταστρέψει τὴν πόλιν σου καὶ τὸν λιμένα σου, θέλω κυ»ριεύσει ὅλα τὰ παράλιά σου, ἂν δὲν σεβασθῇς τὴν Γαλλίαν, τῆς »ὁποίας ἀρχηγὸς, καθὼς καὶ τῆς Ἰταλίας, εἶμαι ἐγώ ». Ταῦτα πάντα δὲ οὐχὶ μόνον ἔγραφεν, ἀλλ' ἀπεφάσισε νὰ ἐκτελέσῃ, διατάξας τὴν ἀναχώρησιν τριῶν δικρότων· πρὶν ὅμως ἀναχωρήσωσι ταῦτα, ὁ Βέης ἠλευθέρωσε τοὺς αἰχμαλώτους, ἐξαποστείλας αὐτοὺς μετὰ τῶν πλοίων των, καὶ δόσας ὅλα τὰ ἐμπορεύματά των.

Ἐντοσούτῳ μετὰ τὴν τελευταίαν συνθήκην τῆς Γαλλίας μετὰ τῆς Αὐστρίας, τὰ διάφορα Κράτη τῆς Γερμανίας εὑρίσκοντο εἰς διαφωνίαν ἕνεκα τῶν νέων ὁρίων τῆς Γαλλίας, ἥτις ἐπεκτάθη μέχρι τοῦ Ῥήνου. Ὁ Ναπολέων, ἐπιθυμῶν νὰ καθησυχάσῃ τὴν Γερμανίαν, συμφώνως μετὰ τῆς Ῥωσσίας συνεβίβασε τὰς δια-

φορὰς ταύτας, συντάξας τὰ ὅρια καὶ τὰς ἀποζημιώσεις ἑκάστης ἡγεμονίας τῆς Γερμανίας, διότι πολλαὶ ἐξ αὐτῶν κατηργήθησαν καὶ περιωρίσθησαν ἅπασαι εἰς ἐννέα Κράτη, καὶ διεκήρυξε τὴν κατὰ τὸν προσεχῆ Ὀκτώβριον ἐκτέλεσιν αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ Αὐστρία, βλέπουσα καταστρεφόμενον τὸ παλαιὸν σύστημα τῆς Διαίτης, δὲν ἠθέλησε νὰ ἐνδώσῃ, καταλαβοῦσα μάλιστα καὶ ἓν φρούριον, προσδιωρισμένον εἰς τὴν Βαυαρίαν. Ὁ Ναπολέων ὅμως διὰ τῆς ἄκρας δραστηριότητός του καὶ τῆς μεγίστης φρονήσεώς του διέλυσε τὸν προσεχῆ Δεκέμβριον τὰς εὐρωπαϊκὰς ταύτας δυσκολίας, προσθέτων εἰς τὸ δίκαιον τὴν ἐπιδεξιότητα καὶ τὴν σταθερότητά του, μεταχειριζόμενος ποτὲ μὲν τὴν φιλοδοξίαν τῆς Πρωσσίας, ποτὲ δὲ τὴν ὑπερηφάνειαν τῆς Ρωσσίας, διὰ νὰ ἀντιταχθῇ εἰς τὴν Αὐστρίαν, καὶ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησίν του εἰς τὴν Γερμανίαν διὰ τὸ ἴδιον καλὸν αὐτῆς τῆς Γερμανίας καὶ διὰ τὴν ἡσυχίαν τοῦ κόσμου· αὕτη δὲ ἦτον ἡ πρώτη περίπτωσις, καθ' ἣν ἐπεμβῆκεν ὁ Ναπολέων εἰς ἀλλότρια πράγματα.

Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ Ἀγγλία, παρατηροῦσα μὲ πολλὴν ζηλοτυπίαν καὶ ἀνησυχίαν τὰς προόδους τῆς Γαλλίας ἐπὶ τῶν γειτνιαζόντων ἐθνῶν, ἐδίσταζε νὰ ἐκπληρώσῃ ἀκριβῶς τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης, καὶ παρεκίνει τοὺς λαοὺς νὰ ἐπαναστατήσωσι κατὰ τῆς γαλλικῆς ἐπιρροῆς· ἀποτυχοῦσα δὲ τῶν προθέσεών της παντοῦ, κατέφυγεν εἰς τὴν Ἑλβετίαν, ὅπου ἡ παλαιὰ ἀριστοκρατία ἤθελε νὰ ἐπαναγάγῃ τὸν φεουδαλισμὸν καὶ τὰ λοιπὰ προνόμια αὐτῆς. Τούτου ἕνεκεν ἐπαρχίαι τινές, βοηθούμεναι παρὰ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ἔλαβον τὰ ὅπλα κατὰ τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως αὐτῶν. Ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν εἰς τὸ γειτονικὸν Κράτος τοῦτο, ἔπεμψε πάραυτα ἐκεῖσε μίαν μεραρχίαν πεζικοῦ, διοικουμένην παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Νέϋ, καὶ ἐπανήγαγε τὴν τάξιν εὐθύς. Μετὰ ταῦτα συνεκάλεσε τοὺς ἀντιπροσώπους ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ τόπου τούτου εἰς τοὺς Παρισίους, οἵτινες, συγκροτήσαντες συνέλευσιν, ἐψήφισαν ἐντὸς δύο μηνῶν τὸ ὁμοσπονδικὸν σύνταγμα καὶ τὰ ἐπαρχιακὰ συντάγματα αὐτῶν. Ὁ δὲ Ναπολέων, ἐξαποστείλας αὐτοὺς εἰς τὴν πατρίδα των, ἐγκατέστησε τὰς νέας κυβερνήσεις αὐτῶν κατὰ τὸ σύνταγμά των. Οὕτως ἐτακτοποιήθη ἐντὸς ὀλίγου καὶ ἡ Ἑλβετία, τὴν ὁποίαν ἐθεώρουν ἅπαντες ὡς δυναμένην νὰ φέρῃ νέα προσκόμματα εἰς τὴν γενικὴν εἰρήνην τῆς Εὐρώπης. Ἡ δὲ Ἀγγλία ἔμεινεν ἐκστατικὴ εἰς τὸ νέον τοῦτο κατόρθωμα τοῦ Ναπολέοντος, ἰδοῦσα ἐντὸς δύο μηνῶν οὐχὶ μόνον ἀποκαταστημένην εἰς τὴν Ἑλβετίαν τὴν τάξιν, ἀλλ' ὠρ-

γανισμένον τὸν τόπον τοῦτον κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ Ναπολέοντος. Ἔκτοτε ἡ Δύναμις αὕτη, ἀδιαφοροῦσα περὶ τῶν ὅρων τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνθήκης, ἐσκέπτετο περὶ τοῦ προσεχοῦς πολέμου· μάλιστα δὲ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν ἔναρξιν τῶν Βουλῶν, ἐξέφρασε τοὺς δισταγμούς του ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης.

Ὁ Ναπολέων, μαθὼν τοῦτο, ἐπειράχθη σφόδρα, καὶ ἤθελε πάραυτα νὰ διακηρύξῃ τὸν πόλεμον, ἂν δὲν ἀνεχαιτίζετο παρὰ τοῦ Ταλλεϋράνδου. Εἶναι δὲ ἀληθὲς ὅτι ἡ Ἀγγλία πραγματικῶς παρεβίαζε τὴν ἐν Ἀμβιανῷ συνθήκην· διότι, ἐνῷ ἀμφότεραι αἱ Δυνάμεις αὗται συνωμολόγησαν νὰ ἀποσύρωσιν ἐντὸς τριῶν μηνῶν τὰ στρατεύματά των, ἡ μὲν Γαλλία ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἡ δὲ Ἀγγλία ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ Μελίτης, ἡ τελευταία αὕτη Δύναμις δὲν ἐξετέλεσε τὴν συνθήκην, καὶ κατεκράτει τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ Μελίτην, εἰ καὶ ἡ Γαλλία ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπέσυρε τὸν στρατόν της ἐκ τῆς Ἰταλίας. Εἶχε λοιπὸν δίκαιον ὁ Ναπολέων νὰ ὀργίζεται κατὰ τῆς Ἀγγλίας, διότι αὕτη, καί τοι προφανῶς παραβιάζουσα τὴν συνθήκην, ἤθελε να ψεύσῃ τοῦτο εἰς τὸν κόσμον. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον ἐπεθύμει μὲν εἰλικρινῶς τὴν εἰρήνην, ἐβιάζετο ὅμως παρὰ τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἥτις ἤθελε τὸν πόλεμον, νὰ διατηρῇ τὰ πνεύματα εἰς ἀμφιβολίας. Ὁ δὲ Ναπολέων, ἀντὶ νὰ προσπαθῇ διὰ πολιτικῆς φρονήσεως νὰ διαπραγματεύεται ταῦτα πάντα, ἤθελεν ἀποτόμως νὰ ἐξελέγχῃ τὴν Ἀγγλίαν, καὶ πολλάκις νὰ τὴν φοβίζῃ μὲ τὸν πόλεμον, λέγων ὅτι θέλει κάμει ἀπόβασιν εἰς τὸ Λονδῖνον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Διάλυσις τῆς μετὰ τῆς Ἀγγλίας συνθήκης.—Προπαρασκευαὶ τοῦ νέου πολέμου—Στρατόπεδον τῆς Βονωνίας (1803).

Τὸ ἐρχόμενον ἔτος **1803** ὁ Ναπολέων ἀπαυδήσας, περιμένων τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης, καὶ ἔχων δυσαρεσκείας κατὰ τοῦ ἀγγλικοῦ τύπου, ὡς καταφερομένου κατ' αὐτοῦ, καὶ αὐτῆς τῆς κυβερνήσεως, ὡς περιποιουμένης τοὺς πρίγκηπας τῶν Βουρβόνων, προσεκάλεσε τῇ **19** Φεβρουαρίου εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Κεραμεικῶν τὸν ἐν Παρισίοις πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας Βιθβόρθον· δεχθεὶς δὲ αὐτὸν ἐν τῷ γραφείῳ του, ὅπου συνήθως ἔκειτο μία μεγίστη τράπεζα ἐσκεπασμένη ὑπὸ πλήθους ἐγγράφων, καὶ καθίσας πλησίον αὐτοῦ, τῷ εἶπε· «Πᾶν πλοῖον »ἀναχωροῦν ἐκ τῆς Ἀγγλίας καὶ φθάνον εἰς Γαλλίαν, δέν μοι »φέρει τίποτε ἄλλο εἰμὴ μῖσος καὶ ὕβρεις· οὕτως εἰς ἣν θέσιν »ἐφθάσαμεν ἤδη, δὲν δυνάμεθα νὰ μείνωμεν· ὅθεν θέλετε ἢ »δὲν θέλετε νὰ ἐκτελέσητε τὴν ἐν Ἀμβιανῷ γενομένην συνθή»κην; Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ ἐξεπλήρωσα ἀκριβῶς τὰ συνομολογη»θέντα. Κατὰ τὴν συνθήκην ταύτην ὤφειλον εἰς τρεῖς μῆνας »νὰ ἐκκενώσω τὴν Νεάπολιν, τὸ Τάραντον καὶ τὰς ἐπαρχίας »τῆς Ῥώμης· μόλις δὲ παρῆλθον δύο μῆνες, καὶ τὰ γαλλικὰ »στρατεύματα ἀνεχώρησαν ἐκ τῶν μερῶν τούτων, ἐνῷ δέκα »μῆνες παρῆλθον ἐκ τῆς συνθήκης, καὶ τὰ ἀγγλικὰ στρατεύ»ματα διαμένουσιν εἰσέτι εἰς τὴν Μελίτην καὶ Ἀλεξάνδρειαν. »Εἰς μάτην θέλετε νὰ μᾶς ἀπατᾶτε ὡς πρὸς τοῦτο· θέλετε »τὴν εἰρήνην ἢ θέλετε τὸν πόλεμον; Ἂν θέλετε τὸν πόλεμον, »πρέπει νὰ τὸ διακηρύξετε· θέλομεν πολεμήσει μὲ μανίαν μέ»χρις οὗ καταστραφῇ ἓν ἐκ τῶν δύο ἐθνῶν. Ἀλλ' ἂν θέλετε »τὴν εἰρήνην, πρέπει νὰ ἐκκενώσετε τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὴν »Μελίτην· διότι, ὁ βράχος οὗτος τῆς Μελίτης, ἐπὶ τοῦ ὁποίου »ἀνηγέρθησαν τοσαῦτα ὀχυρώματα, ἔχει ἀναμφιβόλως μεγάλην »ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ σας· ἀλλ' εἰς ἐμὲ ἔχει ἔτι μεγαλη»τέραν, ἤτις εἶναι ἡ τιμὴ τῆς Γαλλίας. Τί θέλει εἰπεῖ ὁ κό»σμος, ἂν ἀφήσω νὰ παραβιασθῇ ἡ πανδήμως συνομολογηθεῖ»σα μεθ' ὑμῶν συνθήκη; Θέλει βεβαίως ἀμφιβάλει περὶ τῆς »δραστηριότητός μου· ὅθεν τὸ κατ' ἐμὲ προτιμῶ κάλλιον νὰ

»σᾶς ἴδω ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Παρησίων Μοντμάρτου, ἢ νὰ κατέ»χετε τὴν Μελίτην.

« Ἐὰν ἔχω πόλεμον καθ' ὑμῶν, θέλω καταστρέψει ὅλην τὴν »κατὰ ξηρὰν συμμαχίαν σας, καὶ θέλω σᾶς ἀποκλείσει ἀπὸ »τῆς Βαλτικῆς μέχρι τοῦ Ταινάρου. Ὑμεῖς δὲ θέλετε μᾶς πο»λιορκήσει, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἐγὼ θέλω σᾶς πολιορκήσει· θέλετε »μᾶς κάμει φυλακὴν τὴν ξηράν, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἐγὼ θέλω σᾶς »κάμει φυλακὴν τὴν θάλασσαν. Διὰ νὰ τελεσφορήσω δὲ, πρέπει »νὰ δείξω πλειοτέραν δραστηριότητα· πρέπει νὰ συναθροίσω »πεντήκοντα χιλιάδας στρατοῦ καὶ πολυάριθμον στόλον, καὶ »νὰ ἀποπειραθῶ τῆς διαβάσεως τοῦ στενοῦ· ἴσως δὲ θέλω κα»ταβυθίσει εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης τὴν τύχην μου, τὴν »δόξαν μου καὶ τὴν ζωήν μου. Τὸ νὰ θέλω δὲ, Μιλόρδε, νὰ »κάμω ἀπόβασιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἴσως θέλει σοὶ φανῆ παρά»τολμον· ἀλλὰ τὴν ἀνήκουστον τόλμην ταύτην, Μιλόρδε, ἐὰν »μὲ ὑποχρεώσετε, εἶμαι ἀποφασισμένος νὰ κάμω. Θέλω δὲ ἐκ»θέσει τὸν στρατόν μου καὶ ἐμὲ αὐτὸν· ἀλλ' ὑπ' ἐμὲ ἡ τολμη»ρὰ αὕτη ἐπιχείρησις θέλει λάβει τοιαύτην ἔκβασιν, ὁποίαν »δὲν λαμβάνει παρ' ἑτέρου. Διέβην τὰς Ἄλπεις τὸν χειμῶνα, »γνωρίζω λοιπὸν νὰ καταστήσω δυνατὸν ὅ,τι οἱ κοινοὶ ἄν»θρωποι νομίζουσιν ἀδύνατον, καὶ ἐὰν ἐπιτύχω, οἱ ἀπόγονοί »σας θέλουν κλαύσει πικρῶς τὴν ἀπόφασιν, τὴν ὁποίαν μὲ »ἀναγκάζετε νὰ κάμω. Παρατήρησον λοιπὸν, Μιλόρδε, ἐὰν πρέ»πῃ νὰ ριψοκινδυνεύσω εἰς τοιαύτην ἐπεχείρισιν, ἐνῷ εἶμαι τὴν »σήμερον ἰσχυρὸς, εὐτυχὴς καὶ ἐν εἰρήνῃ· λέγων δὲ ὅτι θέλω »τὴν εἰρήνην, εἶμαι εἰλικρινὴς εἰς τοῦτο. Ἐπομένως καταπραΰ»νας τὴν ὀργήν του, εἶπε· Συμφέρει λοιπὸν εἰς ἡμᾶς νὰ εὐχαρι»στηθῶμεν εἰς τὰς συνθήκας καὶ νὰ ἐκτελέσωμεν τοὺς ὅρους »αὐτῆς. Ὅθεν πρέπει νὰ ἐκκενώσετε τὴν Μελίτην καὶ νὰ μὴ »ὑποφέρετε εἰς τὴν Ἀγγλίαν τοὺς δολοφόνους ὑβρίζοντάς με. »Διατεθῆτε φιλικῶς πρὸς ἐμὲ, καὶ σᾶς ὑπόσχομαι εἰλικρινῆ ἀγά»πην, καὶ σᾶς ὑπόσχομαι ὅτι θέλω προσπαθεῖ ἀκαταπαύστως »νὰ συνδέω μεθ' ὑμῶν τὰ συμφέροντά μας, καθόσον εἶναι δυ»νατόν. Παρατήρησον ὁποίαν ἰσχὺν ἔχουσιν εἰς τὸν κόσμον »ἀμφότερα τὰ ἔθνη μας, ἐὰν δυνηθῶσι νὰ συμφιλιωθῶσιν. Ὑ»μεῖς ἔχετε τοιοῦτον ναυτικὸν, τὸ ὁποῖον ἐγὼ δὲν δύναμαι εἰς »δέκα ἔτη νὰ ἀποκτήσω, καί τοι ἐξαντλῶν ὅλους τοὺς πόρους »μου· ἔχω ὅμως ἐπὶ τῶν ὅπλων 500 χιλιάδας στρατοῦ, τὸν »ὁποῖον ὁδηγῶ ὅπου θέλω. Ἐὰν λοιπὸν ὑμεῖς εἶσθε κύριοι τῆς »θαλάσσης, ἐγὼ εἶμαι κύριος τῆς ξηρᾶς Ὅθεν πρέπει νὰ κε-

»φθῶμεν τίνι τρόπῳ μᾶλλον νὰ ἑνωθῶμεν ἢ νὰ ἀλληλομαχῶ-
»μεν, καὶ οὕτω θέλομεν ἀποφασίζει τὰς τύχας τοῦ κόσμου· Τὰ
»πάντα δὲ εἶναι δυνατὰ, καὶ πρὸ πάντων διὰ τὸ συμφέρον τῆς
»ἀνθρωπότητος καὶ τῆς διπλῆς δυνάμεώς μας, ὅταν ἡ Γαλλία
»καὶ ἡ Ἀγγλία ἦναι ἡνωμέναι ».

Ἡ ἔκτακτος καὶ εἰλικρινὴς αὕτη ὁμιλία κατετρόμαξε τὸν πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, ὅστις κατὰ δυστυχίαν, μ' ὅλον ὅτι ἦτο τίμιος ἄνθρωπος, δὲν ἦτον ἱκανὸς νὰ ἐκτιμήσῃ ἀρκούντως τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν εἰλικρίνειαν τῶν λόγων τοῦ Ναπολέοντος· ἔπρεπεν ὅμως εἰς τοιαύτην περίστασιν ἀμφότερα τὰ ἔθνη νὰ ἦναι παρόντα διὰ νὰ ἀκούσωσι τοὺς λόγους τούτους, καὶ νὰ ἀπαντήσωσι.

Τῇ 20 Φεβρουαρίου ὁ Ναπολέων ἐκήρυξε τὴν ἔναρξιν τῶν Βουλῶν διὰ λαμπρᾶς ἐκθέσεως περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Κράτους. Ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ ὁ Ναπολέων, ὁμιλῶν περὶ τῆς μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας εἰρήνης, ἐξέφραζε τὰς περὶ τούτου ἀμφιβολίας του· διὰ δὲ τοῦ ἀκολούθου παραγράφου ἤγγιζε τοσοῦτον ἀπερισκέπτως τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν τῆς Ἀγγλίας, ὥστε, ὡς λέγουν μέχρι τοῦδε, αἱ φράσεις αὗται, ὅτι ἡ Ἀγγλία μόνη δὲν δύναται νὰ πολεμήσῃ μὲ τὴν Γαλλίαν, εἶναι ἡ πρώτη αἰτία τοῦ αἱματηροῦ καὶ πολυχρονίου ἐκείνου πολέμου, ὅστις ἤνοιξεν ἀνιάτους πληγὰς εἰς ἀμφότερα τὰ ἔθνη.

« Ὁποιαδήποτε ἤθελεν εἶσθαι ἡ ῥαδιουργία ἐν Λονδίνῳ δὲν
»δύναται νὰ ἐπισύρῃ ἄλλα ἔθνη εἰς νέαν συμμαχίαν· οὕτως
»ἡ κυβέρνησις δύναται νὰ εἴπῃ ὑπερηφάνως ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν
»θέλει δυνηθῆ μόνη νὰ ἔλθῃ εἰς πάλην μὲ τὴν Γαλλίαν ».

Ἡ πρὸς τὰς γαλλικὰς Βουλὰς ὡραία μὲν, ἀλλ' ὑπεροπτικὴ καὶ ἀσύνετος ἔκθεσις τοῦ Ναπολέοντος, ἠρέθισεν ὑπερβολικῶς τὰς ὑπερηφάνους ψυχὰς τῶν πατριωτῶν Ἄγγλων, ὥστε τὸ ὑπουργεῖον, καί τοι διατεθειμένον νὰ διατηρήσῃ τὴν εἰρήνην, δὲν ἐδύνατο ἐπὶ τέλους νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐθνικὴν φωνὴν, ἐπαναλαμβάνουσαν τὴν φράσιν τοῦ Ναπολέοντος, *ἡ Ἀγγλία μόνη δὲν δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς πάλην μὲ τὴν Γαλλίαν*, ὡς ὕβριν ἀπευθυνομένην καθ' ὁλοκλήρου τοῦ ἀγγλικοῦ ἔθνους. Τούτου ἕνεκεν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἔπεμψε πρὸς τὰς Βουλὰς τὸ ἀκόλουθον διάγγελμα·

Γεώργιος βασιλεὺς, κτ.λ.

« Ἡ Α. Μεγαλειότης νομίζει ἀναγκαῖον νὰ πληροφορήσῃ τὴν
»Βουλὴν τῶν κοινοτήτων, ὅτι ἐπειδὴ μεγάλαι στρατιωτικαὶ
»προπαρασκευαὶ ἐνεργοῦνται εἰς τοὺς λιμένας τῆς τε Γαλλίας

»καὶ Ὁλλανδίας, ἐνέκρινε νὰ διορίσῃ νέας προφυλακτικὰς διά»τάξεις διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν Ἐπικρατειῶν της· μ᾽ ὅλον ὅτι »δὲ αἱ προπαρασκευαὶ τῆς Γαλλίας γίνονται χάριν ἄλλου ἐξα»σφαλίσεως τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς, ἐπειδὴ ὅμως ἐπὶ τοῦ παρόν»τος πρόκεινται μεταξὺ τῆς Α. Μεγαλειότητος καὶ τῆς γαλλι»κῆς κυβερνήσεως σπουδαιότατα ζητήματα, τῶν ὁποίων ἡ λύσις »εἶναι ἀμφίβολος, ἡ Α. Μεγαλειότης ἀπεφάσισε νὰ ἀναγγείλῃ »τοῦτο εἰς τοὺς πιστούς της Βουλευτάς ».

Ὁ ἐν Παρισίοις πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας, ὅστις ἤρχισεν ἤδη νὰ ἐννοῇ τὸ πνεῦμα τοῦ Ναπολέοντος, προησθάνθη ὁποῖον κακὸν ἀποτέλεσμα ἤθελε προξενήσει τὸ διάγγελμα τοῦ βασιλέως του εἰς αὐτόν· εἰ καὶ ἐγνώριζεν ὅτι ἡ κυβέρνησίς του δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ διακηρύξῃ τὸν πόλεμον. Ὁ δὲ Ταλλεϋράνδος ἔδραμε πάραυτα πρὸς τὸν Ναπολέοντα διὰ νὰ τὸν πείσῃ εἰς τοῦτο· ἀλλ᾽ εἰς μάτην, δὲν ἐδυνήθη νὰ καταπραΰνῃ τὴν ὀργήν του· διότι οὗτος ἤδη ἐνόμιζεν ὅτι ἡ Ἀγγλία συκοφαντεῖ καὶ ὑβρίζει αὐτὸν δημοσίως, διακηρύττουσα ὅτι ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις προπαρασκευάζεται εἰς πόλεμον, ἐνῷ πραγματικῶς δὲν κατεγίνετο εἰμὴ εἰς τὴν στερέωσιν τῆς εἰρήνης. Πρὸς ἐπαύξησιν τοῦ κακοῦ, τὴν ἑπομένην ἡμέραν, κυριακὴν τῇ 12 Μαρτίου, κατὰ τὴν συνήθειαν τὸ διπλωματικὸν σῶμα συνῆλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Κεραμεικῶν. Ἅπαντες τὴν ἡμέραν ταύτην περιέμενον ἀνυπομόνως νὰ ἴδωσι τὸν πρῶτον ὕπατον, καὶ νὰ ἀκούσωσι τί θέλει εἰπεῖ περὶ τοῦ ἀγγλικοῦ διαγγέλματος. Συνελθόντων εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ὑποδοχῆς ὅλων τῶν πρέσβεων τῶν Δυνάμεων, ὁ Ναπολέων, ὅστις ἦτον εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον καὶ ἐκράτει εἰς χεῖράς του τὸν ἀνεψιόν του, εἰσῆλθεν ὅλως ὀργῇ καὶ θυμῷ, καὶ πάραυτα κατευθύνθη πρὸς τὸν πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας. — Μιλόρδε, εἶπεν αὐτῷ μὲ ψυχικὴν ἀγανάκτησιν, ἔχετε τί νέον ἐκ τῆς Ἀγγλίας; μὴ περιμένων δὲ ἀπάντησιν, τῷ εἶπε, θέλετε λοιπὸν τὸν πόλεμον; — Οὐχί, στρατηγέ, τῷ ἀπήντησεν οὗτος μὲ πολλὴν εὐσχημοσύνην, αἰσθανόμεθα καλῶς τὰ πλεονεκτήματα τῆς εἰρήνης. — Θέλετε λοιπὸν τὸν πόλεμον, ἐπανέλαβεν ὁ Ναπολέων μεγαλοφώνως, ὥστε ὅλοι τὸ ἤκουσαν. Ἐπολεμήσαμεν δέκα ἔτη, θέλετε λοιπὸν νὰ πολεμήσωμεν ἄλλα δέκα εἰσέτι· πῶς λοιπὸν τολμοῦν νὰ λέγωσιν εἰς τὸν κόσμον ὅτι ἐξοπλίζεται ἡ Γαλλία, ἐνῷ οὐδ᾽ ἓν πλοῖον εὑρίσκεται ἐξωπλισμένον εἰς τοὺς γαλλικοὺς λιμένας; Λέγουν ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, τὸ κατ᾽ ἐμὲ οὐδεμίαν διαφορὰν γνωρίζω νὰ ἔχωμεν, εἰμὴ ὅτι ἡ Μελίτη δὲν ἐξεκενώθη παρὰ

τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων· ἀλλὰ δὲν πιστεύω οἱ ὑπουργοί σας νὰ παραβῶσι τοὺς ὅρους τῆς ἀγγλικῆς τιμιότητος, μὴ θέλοντες νὰ διατηρήσωσι τὴν πανδήμως συνομολογηθεῖσαν συνθήκην. Τοὐλάχιστον δὲν μᾶς εἶπον τοῦτο εἰσέτι, ἀλλ' οὔτε ὑποθέτω ὅτι διὰ τῆς ἐξοπλίσεώς σας θέλετε νὰ ἐκφοβίσετε τὸν γαλλικὸν λαόν. Δύνασθε μὲν νὰ τὸν φονεύσετε, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ τὸν φοβίσετε ποτέ! Ὁ πρέσβυς, μείνας ἐκστατικὸς, καὶ μάλιστα τεθορυβημένος, μ' ὅλην τὴν ψυχρότητά του, ἀπεκρίθη ὅτι οὔτε τὸ ἓν ζητοῦν, οὔτε τὸ ἕτερον· μάλιστα δὲ τοὐναντίον, ὅτι ἐπιθυμοῦν νὰ ἦναι εἰς ἁρμονίαν μὲ τὴν Γαλλίαν. — Λοιπὸν, εἶπεν ὁ Ναπολέων, πρέπει νὰ σέβεσθε τὴν εἰρήνην! Δυστυχία δὲ εἰς τὸν μὴ σεβόμενον τὰς συνθήκας! — Μετὰ τοῦτον ἦλθε πρὸς τὸν πρέσβυν τῆς Ῥωσσίας, εἰς τὸν ὁποῖον εἶπε μεγαλοφώνως ὅτι οἱ Ἄγγλοι δὲν θέλουν νὰ ἐκκενώσωσι τὴν Μελίτην, ὅτι παραβαίνουν τὰς ὑποσχέσεις των, καὶ ὅτι τοῦ λοιποῦ πρέπει *νὰ καλυφθῶσιν αἱ συνθῆκαι μὲ μαύρην σκέπην*. Μετὰ τοῦτον ἦλθε πρὸς τὸν πρέσβυν τῆς Σουηδίας, τὸν ὁποῖον ἰδὼν, ἐνεθυμήθη διακοίνωσίν τινα τῆς Δυνάμεως ταύτης ἀποδοκιμαζούσης τὴν νέαν Δίαιταν τῆς Γερμανίας, εἰς τὸν ὁποῖον εἶπεν· — Ὁ βασιλεύς σας ἐλησμόνησε φαίνεται ὅτι ἡ Σουηδία δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Γουστάβου Ἀδόλφου· αὐτὴ κατεβιβάσθη ἤδη εἰς τὴν τρίτην τάξιν τῶν Δυνάμεων. — Περιῆλθε δὲ πάντας τεθορυβημένος μὲ ὄμμα σπινθηροβόλον, καὶ παραγνωρίζων τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς θέσεώς του· αἰσθανόμενος ὅμως ὅτι παρεξετράπη τῆς ἀξίας του, ἐπανῆλθε πρὸς τὸν πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, ἐρωτῶν αὐτὸν μὲ ὕφος ἱλαρὸν περὶ τῆς οἰκογενείας του, κτλ. καὶ ἐπαναλαμβάνων τὰ αὐτὰ μὲ ἀταραξίαν.

Τὰ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν διατρέξαντα εἰς τὸν διπλωματικὸν κύκλον ἐγνωστοποιήθησαν ἐν ἀκαρεῖ εἰς τὸ κοινὸν, τὰ ὁποῖα ἕκαστος διέδιδε καὶ ἐξήγει κατὰ τὰς ἰδέας του· ὁ δὲ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας προσβληθεὶς παρεπονεῖτο πρὸς τὸν Ταλλεϋράνδον, καὶ τῷ εἶπεν ὅτι δὲν θέλει ἐπανέλθει εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἂν δὲν βεβαιωθῇ ὅτι τοιοῦτόν τι δυσάρεστον δὲν θέλει συμβῇ τοῦ λοιποῦ. Ὁ Ταλλεϋράνδος ὅσον ἐδυνήθη κατεπράϋνε τὰ δίκαια παράπονα τοῦ πρέσβεως τούτου, καὶ ἐπροσπάθησε νὰ θεραπεύσῃ τὸ κακὸν, τὸ ὁποῖον ἡ φυσικὴ ὁρμὴ τοῦ πρώτου ὑπάτου ἐπροξένησεν. Ἀλλ' εἰς τὴν εὐαίσθητον καρδίαν τοῦ Ναπολέοντος ταῦτα πάντα τοιαύτην αἰφνίδιον μεταβολὴν ἐπροξένησαν, ὥστε ἐκ τῶν εἰρηνικῶν διαλογισμῶν μετέβη πάραυτα εἰς πολεμικὰς προθέσεις καὶ εἰς τεράστια μεγαλεῖα νίκης, εἰς

ἀνανεώσεις τῆς εὐρωπαϊκῆς τάξεως, καὶ εἰς ἐγκατάστασιν τῆς δυτικῆς αὐτοκρατορίας, τὴν ὁποίαν ἀντελαμβάνετο συνεχῶς. Οὕτω δὲ ἀφ' ἑνὸς ἄκρου μετέβη αἰφνιδίως εἰς τὸ ἕτερον, καὶ ἀπὸ εὐεργέτου τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ κόσμου, ὡς ἐκαυχᾶτο ὅτι ἦτον, ἠθέλησε νὰ γένῃ τὸ θαῦμα αὐτοῦ. Ἔκτοτε δὲ κυριευθεὶς ὑπὸ προσωπικῆς ὀργῆς κατὰ τῆς Ἀγγλίας, τοῦ νὰ νικήσῃ, νὰ καταβιβάσῃ, νὰ ταπεινώσῃ καὶ νὰ καταστρέψῃ αὐτὴν, κατέστησε ταῦτα ἐκ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τὸ πάθος τοῦ βίου του· νομίζων δὲ ὅτι τὰ πάντα εἶναι δυνατὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὸν ἔχοντα πολλὴν εὐφυΐαν, ἐπιμονὴν καὶ θέλησιν, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ διαβῇ τὸ στενὸν τοῦ Καλεσίου, διὰ νὰ ἐπιβιβάσῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν μέρος τοῦ στρατοῦ τοῦ νικήσαντος τὴν Εὐρώπην. Καθὼς δὲ πρὸ τριῶν ἐτῶν ἔλεγεν ὅτι ἡ διάβασις τῶν Ἄλπεων ἐν καιρῷ χειμῶνος ἦτο δύσκολος εἰς τὸν τυχόντα, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς αὐτὸν, οὕτω δὲ ἔλεγεν ἤδη ὅτι καὶ τὸ στενὸν τοῦτο τῆς θαλάσσης δὲν εἶναι δύσκολον εἰς αὐτόν. Τούτου ἕνεκεν ἔπεμψε διαφόρους ἀξιωματικοὺς εἰς τὰ παράλια τῆς Βονωνίας διὰ νὰ κατοπτεύσωσι καὶ νὰ τῷ ἀναφέρωσι λεπτομερῶς τὰ περὶ τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης.

Ἔκτοτε αἱ μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν κυβερνήσεων διακοινώσεις ἤρχισαν νὰ γίνωνται μὲ σφοδρότητα· ἡ μὲν Ἀγγλία ἀπεποιεῖτο τὴν ἐκκένωσιν τῆς Μελίτης, ὁ δὲ Ναπολέων ἐπέμενεν ἀνενδότως εἰς τοῦτο, μ' ὅλον ὅτι ὁ ἀδελφός του Ἰωσὴφ καὶ ὁ Ταλλεϋράνδος ἐπροσπάθησαν παντοίῳ τρόπῳ νὰ τὸν ἀποτρέψωσιν.— Οὐχὶ, οὐχὶ, ἔκραζεν, ἢ ἡ Μελίτη, ἢ τίποτε ἄλλο! διότι ἡ Μελίτη εἶναι ἡ κυριαρχία τῆς Μεσογείου. Ὅθεν οὐδεὶς πρέπει νὰ πιστεύσῃ ὅτι θέλω συγκατανεύσει νὰ δώσω τὴν κυριότητα τῆς Μεσογείου εἰς τοὺς Ἄγγλους, χωρὶς νὰ πολεμήσω μὲ αὐτούς· διότι τί θέλει εἰπεῖ ὁ κόσμος, ὅστις νομίζει ὅτι δὲν φοβοῦμαι τοὺς κινδύνους; βεβαίως θέλει ἀμφιβάλλει εἰς τοῦτο.— Ἐὰν ἐπιμένῃς, εἶπεν αὐτῷ ὁ Ταλλεϋράνδος, τί θέλεις κατορθώσει, ἐνῷ οὗτοι κατέχουν τὴν Μελίτην; — Μηδὲν, ἀπεκρίθη ὁ Ναπολέων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ χωρὶς πόλεμον· καὶ ἐλπίζω νὰ φέρω τοὺς Ἄγγλους εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν Μελίτην· ἐπειδὴ δὲ πρέπει νὰ πολεμήσωμεν μὲ ἔθνος, τὸ ὁποῖον δὲν ὑποφέρει τὴν Γαλλίαν, τώρα ἢ ἔπειτα εἶναι τὸ αὐτό. Ὅθεν κάλλιον σήμερον παρὰ ἔπειτα. Εἶμαι νέος, οἱ δὲ Ἄγγλοι ἔχουν ἄδικον, διὰ τοῦτο θέλω νὰ δώσω τέλος, ἢ τὴν Μελίτην ἢ τίποτε, ἐπανελάμβανεν ἀκαταπαύστως.—

Ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας, μαθὼν τὴν περὶ Μελίτης ἐπιμονὴν τοῦ Ναπολέοντος, καὶ ἀπελπισθεὶς νὰ κατορθώσῃ τίποτε, ἔ-

γραψε πρὸς τὸ ὑπουργεῖον του ταῦτα πάντα. Τοῦτο δὲ, μὴ δυνάμενον νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Μελίτην, διότι ἡ πτῶσίς του ἦτον ἄφευκτος· προτιμῶν δὲ τὸν πόλεμον διὰ νὰ ὑποστηριχθῇ εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις πρέσβυν του νὰ προτείνῃ εἰς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν τὴν κατοχὴν τῆς Μελίτης ἐπὶ δέκα ἔτη εἰσέτι, ἄλλως νὰ ζητήσῃ τὰ διαβατήριά του καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ.

Τῇ 25 Ἀπριλίου ἔφθασαν αἱ πρὸς τὸν πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας ἐπιστολαὶ τοῦ ὑπουργείου του, καὶ διεκοινώθησαν εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον. Οὗτος δὲ ἐπροσπάθησε νὰ θεραπεύσῃ τὰ πράγματα, καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀναχώρητιν τοῦ πρέσβεως τούτου· ἀλλ' εἰς μάτην, διότι ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας εἶπεν εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον· «Ἂν ὁ πρῶτος ὕπατος θέτῃ τὴν τιμήν του, »ὅπου δὲν πρέπει νὰ τὴν θέσῃ, εἶναι ἀδιάφορον τοῦτο εἰς τὴν »Ἀγγλίαν, διότι αὕτη δὲν εἶναι ἐξ ἐκείνων τῶν μικρῶν Ἐπι»κρατειῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὁ πρῶτος ὕπατος ἐπιβάλλει τὰς θε»λήσεις του, καὶ τὰς ὑποχρεοῖ νὰ μιγνύωσι τὴν τιμήν του μετὰ »τῆς πολιτικῆς των »

Μετά τινας δὲ ἡμέρας, ἀφοῦ ἦλθον εἰς νέας προτάσεις καὶ δὲν ἐνέδιδεν οὔτε ὁ Ναπολέων, οὔτε τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον, ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ἀνεχώρησεν ἐκ τῶν Παρισίων τῇ 17 Μαΐου· συγχρόνως δὲ ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ Λονδίνου καὶ ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας.

Τοιοῦτον δὲ τέλος ἔλαβεν ἡ ἐν Ἀμβιανῷ συνθήκη, ἡ διάλυσις τῆς ὁποίας ἀποδίδεται κυρίως εἰς τοὺς μεγαλεμπόρους τῆς Ἀγγλίας, οἵτινες εὕρισκον τὰ συμφέροντά των εἰς τὴν ἀποκλειστικότητα τοῦ μεγάλου ἐμπορίου των, τὸ ὁποῖον ἐγίνετο ἐν καιρῷ πολέμου ὡς ἐκ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ναυτικοῦ των. Οὐχ ἧττον ὅμως συνετέλεσεν εἰς τοῦτο ἡ ἀκατανόητος ἐπιμονὴ καὶ ἡ πολιτικὴ ἀνεπιδεξιότης, κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις, νομίζων ὅτι τὰ πάντα δύναται νὰ κατορθώσῃ καὶ πανταχοῦ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησίν του, ἀνέμιξε τὴν ἄκραν φιλαυτίαν του μὲ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα τῆς Γαλλίας, γενόμενος αἴτιος χύσεως τοσούτου ἀνθρωπίνου αἵματος.

Ἡ πρὸς τὸν πόλεμον ἐπιθυμία τοῦ πρώτου ὑπάτου κατέστησεν αὐτὸν ὕποπτον εἰς τὸ κοινὸν καὶ κατακριτέον· διότι πρὶν ἡ ἡ Ἀγγλία διακηρύξῃ δημοσίως τὴν παράβασιν τῆς ἐν Ἀμβιανῷ συνθήκης, οὗτος ἔσπευσεν εἰς τὴν διάλυσιν αὐτῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο πασίγνωστον ὅτι ἡ διάλυσις αὕτη δὲν ἔγεινεν ἐπὶ λόγῳ σφετερισμοῦ τῆς Μελίτης, ἅπαντες παρεδέχθησαν τοῦτο ὡς λίαν ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἐθνικὴν τιμὴν καὶ ὑπόληψιν,

εἰ καὶ οὐδεὶς ἐφαντάσθη περὶ τῶν συνεπειῶν αὐτοῦ. Ἦτο δὲ γνωστὸν ὅτι ὁ μετὰ τῆς Ἀγγλίας πόλεμος ἤθελε γίνει εὐρωπαϊκὸς πόλεμος· ὅτι ἡ διάρκεια καὶ ἡ ἐπέκτασις αὐτοῦ ἦσαν ἀκαταλόγιστοι, διότι δὲν ἦτον εὔκολον νὰ ἀποπερατωθῇ εἰς τὸ Λονδῖνον, ὡς ἀπεπερατώθη μὲ τὴν Αὐστρίαν εἰς τὰς πύλας τῆς Βιέννης· πρὸς δὲ ὁ πόλεμος οὗτος ἤθελε θυσιάσει τὸ γαλλικὸν ναυτικὸν ἐμπόριον, διότι ἡ θάλασσα ἤθελε βεβαίως ἀποκλεισθῇ παρὰ τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλ' ἐν τούτοις οἱ Γάλλοι, ἐπηρεδόμενοι εἰς τὴν ἱκανότητα τοῦ Ναπολέοντος, παρηγοροῦντο ὅτι ὁ πόλεμος δὲν θέλει γεννήσει νέας ταραχὰς εἰς τὸ Κράτος, καὶ ὅτι ὑπὸ τοιοῦτον ἀρχηγὸν ἡ Γαλλία θέλει δοξασθῇ, καὶ θέλει καταβάλει τὴν πρὸ πολλοῦ ὑπάρχουσαν ἀντιζηλίαν τοῦ γείτονός της.

Ὁ δὲ Ναπολέων, θέλων εἰς τὴν περίστασιν ταύτην νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν κοινὴν γνώμην, ἔπραξεν ὅ τι γίνεται καὶ εἰς τὰ παλαιὰ συνταγματικὰ Κράτη. Προσεκάλεσε τὰ νομοθετικὰ σώματα καὶ τοῖς ὑπέβαλε τὰ μετὰ τῆς Ἀγγλίας διπλωματικὰ ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα, ἐκτὸς τῆς σφοδρότητος φράσεών τινων, ἀπεδείκνυον τὴν πρὸς τὴν Δύναμιν ταύτην εἰλικρίνειαν τοῦ Ναπολέοντος ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης. Τὰ δὲ νομοθετικὰ σώματα ἔπεμψαν πρεσβείας εἰς αὐτὸν καὶ ἐπεδοκίμασαν ὁλοσχερῶς τὴν διαγωγὴν τῆς κυβερνήσεώς του· εἷς δὲ ἐκ τῶν θερμῶν φίλων τοῦ Ναπολέοντος, μέλος τῆς πρεσβείας τοῦ Νομοθετικοῦ Σώματος, λαβὼν τὸν λόγον, εἶπεν·

« Ὑπατε, πρῶτε πολῖτα, ὁ γαλλικὸς λαὸς δὲν ἔχει, εἰμὴ »μεγάλας σκέψεις καὶ ἡρωϊκὰ φρονήματα ὡς τὰ ἰδικά σου· ἐνί»κησε, διὰ νὰ ἔχῃ τὴν εἰρήνην· ἐπιθυμεῖ δὲ αὐτὴν ὡς σύ· ἀλλ' »οὗτος ὡς σὺ οὐδέποτε φοβεῖται τὸν πόλεμον. Ἡ Ἀγγλία, »ἥτις νομίζει ὅτι ὑπερασπίζεται παρὰ τοῦ Ὠκεανοῦ, δὲν γνω»ρίζει ὅτι ἐνίοτε ἀναφαίνονται εἰς τὸν κόσμον σπάνιοι ἄνδρες, »τῶν ὁποίων ἡ εὐφυΐα κατορθόνει ὅ,τι πρὸ ὀλίγου ἐθεωρεῖτο »ἀδύνατον; Ἂν δὲ εἷς ἐκ τῶν ἀνδρῶν τούτων ἀναφανῇ, πρέ»πει αὖτη νὰ τὸν προκαλῇ ἀπερισκέπτως, καὶ νὰ τὸν ἀναγ»κάζῃ νὰ λαμβάνῃ ὅ,τι πρέπει δικαιωματικῶς νὰ περιμένῃ »ἐκ τῆς τύχης του; Λαὸς μέγας, ὡς ὁ γαλλικὸς, δύναται τὰ »πάντα νὰ κατορθώσῃ, ἔχων ἕνα μέγαν ἄνδρα, ἐκ τοῦ ὁποίου »οὐδέποτε διαχωρίζει τὴν δόξαν του, τὰ συμφέροντά του καὶ »τὴν εὐτυχίαν του».

Ἡ κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἀγανάκτησις τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ ἐπηύξησε κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας· διότι μόλις διεκόπησαν αἱ σχέσεις ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν τούτων, καὶ πρὶν ἡ διακηρυχθῇ

ὁ πόλεμος, αἴφνιδίως τὰ ἀγγλικὰ πολεμικὰ πλοῖα ἐπέπεσον κατὰ τῶν γαλλικῶν πολεμικῶν τε καὶ ἐμπορικῶν πλοίων καὶ συνέλαβον αἴφνης πολλὰ ἐξ αὐτῶν.

Ὁ Ναπολέων μαθὼν ταῦτα τοσοῦτον ὠργίσθη διὰ τὴν ἀδικίαν καὶ ἀπανθρωπίαν ταύτην τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ὥστε ἤθελε νὰ συλλάβῃ ὅλους τοὺς ἐν τῇ Γαλλίᾳ παρεπιδημοῦντας Ἄγγλους, καὶ κρατήσῃ αὐτοὺς αἰχμαλώτους, ἂν δὲν ἀνεχαιτίζετο παρὰ τοῦ Καμβασερὲ, ὅστις ἀντέστη εἰς τὸ ἀντεκδικητικὸν διάταγμα τοῦτο· ἐκρατήθησαν ὅμως ἐπὶ τῇ ἁπλῇ ὁμολογίᾳ των οἱ ἐν τῇ Γαλλίᾳ διατρίβοντες ὑπάλληλοι τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως.

Ἐν τούτοις ἀνηγγέλθη κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας καὶ ἡ ἀποτυχία τῆς ἐν τῇ νήσῳ Δομίγγου ἐκστρατείας γενομένης, ὡς ἐρρέθη, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1802. Ἐκ τριάκοντα χιλιάδων περίπου ἀπεσταλμένων ἐκεῖσε ἐκ τῆς Γαλλίας στρατευμάτων, μόλις διεσώθησαν ἐκ τοῦ λοιποῦ ἑπτὰ μόνον χιλιάδες· εἴκοσι στρατηγοὶ καὶ πάμπολλοι ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ ἀπέθανον, πρὸς δὲ καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ στρατοῦ τούτου, ὁ καὶ γαμβρὸς τοῦ Ναπολέοντος, στρατηγὸς Λεκλέρκος, καὶ ὁ συνετὸς στρατηγὸς Ῥισσεπάνσος, ὁ καὶ μᾶλλον ἀξιοθρήνητος πάντων. Ὁ Ναπολέων, μὲ πολλὴν λύπην του μαθὼν ταῦτα τὸν Ἰούνιον 1803, ἀνεκάλεσεν εὐθὺς τὰ ἐκεῖ διαμένοντα εἰσέτι στρατεύματα καὶ πλοῖα.

Ἡ Γαλλία ᾐσθάνθη μεγίστην λύπην διὰ τὴν ἀπώλειαν τοσούτων ἀνδρείων στρατευμάτων καὶ τοσούτων ἐνδόξων ἀνδρῶν. Ὁλλοὶ δὲ κατηγόρησαν τὸν Ναπολέοντα ὅτι εἰς μάτην ἐθυσίασε τοσαῦτα στρατεύματα καὶ χρήμματα· ἀλλὰ κρίνων τις ὀρθῶς θέλει παρατηρήσει ὅτι ὁ Ναπολέων δὲν ἦτο τοσοῦτον ἀξιοκατάκριτος· καθότι μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης, ἐπανελθόντων ἐκ τοῦ πολέμου τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων, τὸ στάδιον αὐτῶν ἐφαίνετο διακεκομμένον. Ὁ Ναπολέων διελογίζετο ὁποίαν νέαν ἐνασχόλησιν ἐδύνατο νὰ δώσῃ εἰς τὸν στρατὸν διὰ νὰ διατηρῇ ἀκμαῖον τὸ πολεμικὸν πνεῦμα αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ μὲν ἔμποροι τῶν Παρισίων ἔκραζον ἀκαταπαύστως ὅτι μετὰ τὸν πόλεμον ἀδίκως τρέφονται τὰ στρατεύματα καθήμενα ἀργὰ, ἐνῷ εἰς τὴν νῆσον Δομίγγου ἡ ἐκεῖ γαλλικὴ ἀποικία καὶ τὸ ἐμπόριον ἠφανίσθησαν, ἐπαναστατησάντων τῶν μαύρων· ὁ δὲ Ναπολέων ἐπεθύμει οὐχὶ μόνον νὰ ὑπερασπίζῃ τὰς παλαιὰς γαλλικὰς ἀποικίας, ἀλλ' ἤθελεν ἐπιμόνως νὰ συστήσῃ καὶ νέας, καὶ ἐνταυτῷ νὰ ἐξασκῇ καὶ τὸν στρατὸν, ἀπεφάσισε τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, πρὸς ἐμψύχωσιν τῆς ὁποίας ἔστειλε καὶ τὴν ἰδίαν

ἀδελφήν του. Κατὰ δυστυχίαν ὅμως τὰ πάντα ἀπέβησαν εἰς μάτην καὶ μεγίστην ζημίαν τῆς Γαλλίας.

Ἡ διακήρυξις τοῦ νέου πολέμου ἐντοσούτῳ συνεκίνησεν ὑπερβολικῶς τὰς καρδίας ὅλων τῶν Γάλλων, ὥστε εἰς ἁπάσας τὰς κοινότητας καὶ πόλεις, προσέτι καὶ εἰς πᾶν σωματεῖον πολιτικόν τε καὶ ἰδιωτικόν, ἠνοίχθησαν συνεισφοραὶ πρὸς κατασκευὴν πολεμικῶν πλοίων, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦσαν ἀξιοκαταφρόνητοι, διότι ἐλογίζοντο εἰς τεσαράκοντα ἑκατομμύρια φράγκων, τὰ ὁποῖα προσετίθεντο εἰς τὰ ἔσοδα τοῦ Κράτους, ὑπολογισθέντα κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος εἰς 600 ἑκατομμύρια φράγκων, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν συνεισφορῶν τῶν συμμάχων ἐπικρατειῶν. Ὁ Ναπολέων, ἔχων τοιαῦτα χρηματικὰ μέσα καὶ ὅλην τὴν προθυμίαν τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ, καὶ θεωρῶν μὲ τὴν φυσικὴν ὀξύνοιάν του τὸ ἐφικτὸν τοῦ πολέμου τούτου, δὲν ἐδίστασε νὰ τὸν ἀποφασίσῃ, συλλαβὼν τὴν πρόθεσιν νὰ ἐκβιάσῃ τὸ στενὸν τοῦ Καλεσίου μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ, καὶ νὰ φέρῃ εἰς πέρας ἐν αὐτῷ τῷ Λονδίνῳ τὰς ἀντιζηλίας τῶν δύο μεγάλων ἐθνῶν. Περὶ τοῦτο θέλομεν ἰδεῖ αὐτὸν ἀκολούθως ἐπὶ τριῶν ἐτῶν κατὰ συνέχειαν καταγινόμενον καὶ ἔχοντα τοιαύτην ἐπιμονὴν καὶ πεποίθησιν, ὥστε νὰ ἐλπίζῃ ἢ ἐπιτυχὼν νὰ κατασταθῇ κύριος ὅλου τοῦ κόσμου, ἢ ἀποτυχὼν νὰ βυθισθῇ αὐτός τε, ὁ στρατός του καὶ ἡ δόξα του εἰς τὰ βάθη τοῦ Ὠκεανοῦ. Πρὸς ἐκτέλεσιν δὲ τῆς τεραστίου ἐπιχειρήσεώς του ταύτης διέταξε τὸν ἐξοπλισμὸν ὅλου τοῦ γαλλικοῦ στόλου, τὴν κατασκευὴν πεντήκοντα δικρότων καὶ ἑτέρων μικροτέρων πλοίων πρὸς ἀπόβασιν στρατοῦ εἰς Λονδῖνον, ἐσύστησεν ἓξ στρατόπεδα εἰς διάφορα μέρη τῆς ὠκεανείου παραλίας, ἕκαστον ἔχον κατ' ἀρχὰς 20 χιλιάδας πεζικοῦ στρατοῦ καὶ ὀλίγον ἱππικόν, καὶ ἐσχημάτισεν ἓξ περιβόλους τοῦ πυροβολικοῦ, ἔχοντας 400 πυρόβολα διαφόρων ὁλκῶν, λέγων συνήθως ὅτι πρὸ πάντων πρέπει νὰ γίνεται φροντὶς περὶ τοῦ πυροβολικοῦ, διότι ἐν πολέμῳ τοῦτο εἶναι τὸ δυσκολώτερον πάντων· προσέτι διώρισε καὶ 80 χιλιάδας στρατοῦ πρὸς φύλαξιν τοῦ Ῥήνου, ὥστε ὅλη ἡ μάχιμος δύναμις τοῦ στρατοῦ συνίστατο ἐκ 230 χιλιάδων πιζικοῦ, 10 χιλιάδων ἱππικοῦ· ἐκτὸς δὲ τούτων ἔπεμψε καὶ ἕτερον στρατὸν πρὸς διατήρησιν τῆς Ἰταλίας, τῆς Ὁλλανδίας καὶ τοῦ Ἀνοβερίου.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ Ναπολέων ἤθελε νὰ ἐπιστατήσῃ καὶ προσωπικῶς εἰς τὴν ἐκτέλεσίν των· ἀλλὰ πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ ἐκ Παρισίων, ἤθελε νὰ τακτοποιήσῃ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Κράτους, τὰς διὰ τὸν πόλεμον δαπάνας καὶ τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις

μετὰ τῶν ξένων Δυνάμεων, ὥστε νὰ μὴ διακοπῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς μεγάλης ἐπειχειρήσεώς του ὑπ' οὐδενὸς ἐμποδίου. Ἐξ ὅλων δὲ τῶν δυσκολιῶν τῶν ἀναφανεισῶν εἰς τὸν νέον τοῦτον πόλεμον, ἡ ἔλλειψις τῶν χρημάτων ἦτο τὸ μέγιστον πάντων· διότι ἡ Ἐπανάστασις, διὰ τῶν ἐθνικῶν συναλλαγματικῶν ἐξαντλήσασα ὅλους σχεδὸν τοὺς πόρους τοῦ Κράτους, κατήντησεν αὐτὸ καὶ εἰς χρεωκοπίαν, καὶ δὲν ἔμενον, εἰμὴ 400 ἑκατομμυρίων φράγκων ἐθνικὰ κτήματα, τῶν ὁποίων τὸ εἰσόδημα ὁ Ναπολέων ἀφιέρωσεν εἰς τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν, εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ἀπομάχων, εἰς τὰς συντάξεις τοῦ παρασήμου τῆς Τιμῆς· καὶ εἰς τὴν μισθοδοσίαν τῶν Γερουσιαστῶν· οὕτω μὲν ἠλάττωσεν ἐπὶ πολὺ τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Κράτους, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς μεγάλας δαπάνας τοῦ ἐπιχειρισθέντος πολέμου, ἔπρεπε νὰ καταφύγῃ εἰς δάνειον. Ὁ Ναπολέων, σκεφθεὶς ὅτι εἰς τοιαύτην δεινὴν περίστασιν οὐχὶ μόνον ἦτο δύσκολον νὰ εὕρῃ μέγα δάνειον, ὥστε νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ οἱ τόκοι αὐτοῦ ἤθελον ἐπιβαρύνει ἐπαισθητῶς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Κράτους, καὶ ἤθελον ὑψώσει πολὺ τὰ ἰδιωτικὰ κεφάλαια, τούτων ἕνεκεν ἐπενόησε τὸν τρόπον τῆς ἐργολαβίας. Συνεφώνησε λοιπὸν μὲ μεγάλους ἐργολάβους, οἵτινες ἀνεδέχθησαν τὴν προμήθειαν τῶν τροφῶν καὶ λοιπῶν ἀναγκαίων τῶν στρατοπέδων, καὶ οἵτινες ἔπρεπε νὰ πληρόνωνται τακτικῶς ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τοῦ Κράτους, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν προϋπολογισμὸν ἐξισοῦντο μὲ τὰ ἔξοδα. Τοιουτοτρόπως δὲ ἀπέφυγε τοῦ νὰ ἐκποιήσῃ τὰ ἐθνικὰ κτήματα, ὡς τὸν συνεβούλευον τινές, τὰ ὁποῖα οὐδὲ τὴν ἀπαιτουμένην ἀξίαν εἶχον κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν.

Ὁ Ναπολέων τακτοποιήσας οὕτω τὸ οἰκονομικὸν τῆς Γαλλίας, ἔστρεψε τὴν προσοχήν του καὶ πρὸς τὰς ἄλλας Δυνάμεις· καὶ τὴν μὲν Ἱσπανίαν καὶ Ὁλλανδίαν, ὡς ἐχούσας μετ' αὐτοῦ συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν, τὰς ὑπεχρέωσε νὰ συμμεθέξωσιν εἰς τὸν πόλεμον, τὴν μὲν Ἱσπανίαν νὰ συνεισφέρῃ χρηματικὰς βοηθείας, ὡς μὴ ἔχουσαν οὔτε στρατὸν οὔτε ναυτικὸν· τὴν δὲ Ὁλλανδίαν νὰ συνδράμῃ εἰς τὸν πόλεμον διὰ τοῦ στρατοῦ της καὶ τοῦ ναυτικοῦ της· ἐκ δὲ τῶν ἄλλων Δυνάμεων ἡ μὲν Αὐστρία καὶ Πρωσσία ἔμειναν οὐδέτεραι, μάλιστα δὲ ἐξέφρασαν διὰ σφοδρῶν διακοινώσεων τῶν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν τὴν πλήρη ἀποδοκιμασίαν των, λέγουσαι ὅτι, ἂν ὁ Ναπολέων δὲν δυνηθῇ νὰ διαβῇ τὸ Κάλεσιον, θέλει στραφῇ πρὸς τὴν Γερμανίαν διὰ νὰ πολεμῇ αὐτὴν ἀντὶ τῆς Ἀγγλίας. Ἡ δὲ Ρωσσία ἤθελε μὲν νὰ γένῃ μεσάζουσα

μεταξὺ τῶν διαμαχομένων μερῶν, καὶ τοῦτο κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ναπολέοντος, οὐχὶ δὲ διὰ νὰ συμβιβάσῃ ἀλλὰ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησίν της εἴς τε τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν· οὕτω δὲ καὶ ἡ Δύναμις αὕτη ἔμεινεν οὐδετέρα, καθὼς καὶ ἄλλα γερμανικὰ Κράτη.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν καὶ τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων τῆς Γαλλίας μετὰ τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ὁ Ναπολέων, περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου ὢν ἐλεύθερος πάσης ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς φροντίδος, ἠθέλησε νὰ περιέλθῃ ὅλα τὰ παράλια τῆς Γαλλίας καὶ τῶν Κάτω Χωρῶν καὶ τὰς ἐπαρχίας τοῦ Ῥήνου, τὰς ὁποίας δὲν ἐγνώριζεν εἰσέτι, ἐνὶ λόγῳ νὰ κάμῃ μίαν περιοδείαν πολιτικήν τε καὶ στρατιωτικήν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ σύζυγός του ἤθελε συνοδεύσει αὐτὸν, ἐζήτησε παρὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ θησαυροφυλακίου τοὺς ἀδάμαντας τοῦ γαλλικοῦ στέμματος διὰ νὰ στολίσῃ αὐτήν· διότι ἤθελε νὰ ἐπιδειχθῇ εἰς τὰς νέας ἐπαρχίας τοῦ Ῥήνου ὡς ἡγεμών, ὡς τοιοῦτος δὲ ἐθεωρεῖτο παρὰ τοῦ κοινοῦ, ἀφοῦ ἐγκαθιδρύθη Ὕπατος διὰ βίου. Εἰς τὴν περιοδείαν του ταύτην συνωδεύθη καὶ παρὰ τοῦ ἐν Παρισίοις ἀντιπροσώπου τοῦ Πάπα.

Ὁ Ναπολέων, ἀναχωρήσας τὴν 23 Ἰουνίου ἐκ τῶν Παρισίων, καὶ περιερχόμενος τὰ παράλια τῆς Ὀάσης, τῆς Ἔσνης καὶ τῆς Σόμης, ἔλαβε βασιλικὰς τιμὰς πανταχοῦ, ὅθεν διέβη· μάλιστα δὲ εἰς τὴν πόλιν Ἀμβιανὸν τῷ προσέφερον τέσσαρας κύκνους κατά τινα ἀρχαίαν συνήθειαν τῶν βασιλέων· οἱ δὲ κάτοικοι τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἐνθουσιασμὸν, ἐκφράζοντες τὸ κατὰ τῶν Ἄγγλων μέγα μῖσός των καὶ τὸν ὑπὲρ τοῦ πολέμου ζῆλόν των. Ὁ Ναπολέων ἐν τῇ περιοδείᾳ του ταύτῃ ἐδέχετο τὰς τοπικὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς κατοίκους, καὶ ἤκουε πάντας μὲ πολλὴν εὐμένειαν· ἀλλὰ κυρίως ἡ προσοχή του ἦτο προσηλωμένη εἰς τὰς ναυτικὰς καὶ στρατιωτικὰς προπαρασκευὰς τὰς γινομένας εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα πρὸ πάντων δὲ εἰς τὰς ἀποθήκας τοῦ ὑλικοῦ καὶ τῶν τροφῶν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ. Ἐπεθεώρει πρὸς τούτοις καὶ τὰ ἐκεῖ διαμένοντα ἢ διαβαίνοντα στρατεύματα καὶ τὴν ἀποσκευὴν αὐτῶν, ἐφιλοφρόνει τοὺς παλαιοὺς στρατιώτας, τῶν ὁποίων ἡ φυσιογνωμία τῷ ἦτο γνωστὴ, καὶ τοὺς ἐνεψύχονεν εἰς τὴν νέαν ἐκστρατείαν. Μόλις ἐτελείονεν ἡ ἐπιθεώρησις, καὶ πάραυτα ἐπιστρέφων εἰς τὸ κατάλυμά του, καί τοι κεκοπιακὼς, καθ' ὑπαγόρευσίν του ἐγράφοντο πλῆθος διαταγῶν πρὸς διόρθωσιν τῶν ὅσων ἐλλιποφορήθη καὶ παρετήρησεν· ὡς π. χ. ἐνταῦθα ἐβράδυνεν ὁ ταμίας νὰ πέμψῃ χρήματα

εἰς τὸν προμηθευτὴν, ἐκεῖ ἠμέλησεν ὁ ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν νὰ πέμψῃ ὕλην πρὸς ναυπηγίαν, ἀλλαχοῦ ὁ δασάρχης ἐβράδυνε νὰ ὑλοτομήσῃ, εἰς ἕτερον μέρος ἡ διεύθυνσις τοῦ πυροβολικοῦ δὲν ἔπεμψε πυρόβολα ἢ ὑλικόν, κτλ.

Ὁ Ναπολέων διὰ τῶν εἰρημένων διαταγῶν του ἐπανώρθωνε τὰς ἐλλείψεις ταύτας ἢ διέλυε πᾶσαν δυσκολίαν διὰ τῆς ἰσχυρᾶς θελήσεώς του. Οὕτω δὲ περιοδεύων ἔφθασεν εἰς τὴν Βονωνίαν, ὅπου ἦτο τὸ πρώτιστον ὁρμητήριον, ἐξ οὗ προέθετο νὰ διαβῇ τὸ στενὸν τοῦ Καλεσίου καὶ νὰ ἀποβιβάσῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν 150 χιλιάδας ἀνδρῶν, 15 χιλιάδας ἵππων, 400 πυρόβολα καὶ δύο μηνῶν πολεμεφόδια καὶ τροφὰς τοῦ πολυαρίθμου τούτου στρατοῦ. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὁποῖαι δυσκολίαι ὑπάρχουν καὶ ὁποῖα ναυτικὰ μέσα ἀπαιτοῦνται πρὸς μετακόμισιν ἀθρόως ὁποιουδήποτε στρατοῦ, ἔστω καὶ μικροῦ, πολὺ δὲ μᾶλλον τοιούτου πολυαρίθμου. Ἡ ἐκστρατεία τῆς Αἰγύπτου, καθ' ἣν μόλις ἦσαν 30 χιλιάδες ἀνδρῶν, καὶ ἐσχάτως ἡ τῆς Ἀλγερίας μαρτυροῦσι τοῦτο· διότι ἐν δίκροτον μόλις χωρεῖ 700 ἄνδρας, μία φεργάτα 400, ὥστε ἀπῃτεῖτο πολυάριθμον ναυτικὸν εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην. Τοῦτο δὲ οὐχὶ ὅτι ἦτον ἀδύνατον εἰς τὴν Γαλλίαν μόνην, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἠνόνετο μετὰ τῆς Ἀγγλίας. Εἶναι δὲ ἀληθὲς ὅτι τὸ πρὸς διάβασιν τοῦ στρατοῦ διάστημα ἦτο μικρὸν, διότι ὁ πορθμὸς τοῦ Καλεσίου, ὁ διαχωρίζων τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας, εἶναι ἐννέα περίπου θαλασσίων λευγῶν· ἀλλ' ἔπρεπεν ὁ στρατὸς οὗτος νὰ διαβῇ μαχόμενος καὶ ἀθρόως· διότι ὅλοι σχεδὸν οἱ ἀγγλικοὶ στόλοι παρεφύλαττον τὸ στενὸν μὲ μεγίστην προσοχήν.

Ὁ Ναπολέων, διὰ νὰ ὑπερνικήσῃ τὰς δυσκολίας ταύτας, ἐπενόησε τὴν κατασκευὴν 900 μεγάλων κανονοφόρων, ὁμαλῶν οὐσῶν πρὸς τὰ κάτω· αἱ μὲν 500 ἔφερον ἑκάστη τέσσαρα μεγάλα κανόνια τῶν 24 καὶ 36 λιτρῶν, δύο ἔμπροσθεν καὶ δύο ὄπισθεν, εἶχε 24 ναύτας καὶ ἐχώρει ἕνα λόχον τοῦ πεζικοῦ, συγκείμενον ἐξ 100 ἀνδρῶν μετὰ τῶν ἀναγκαίων πολεμεφοδίων καὶ τροφῶν διὰ δύο μῆνας· αἱ δὲ τετρακόσιαι ἔφερον ὄπισθεν ἑκάστη ἓν πυρόβολον τῶν 24 λιτρῶν, εἶχε 6 ναύτας καὶ ἐχώρει ἑκατὸν ἄνδρας, ἓν πεδινὸν πυρόβολον θεμένον ἔμπροσθεν, δύο ἵππους πρὸς χρῆσιν τοῦ πυροβόλου τούτου (διὰ τοὺς ὁποίους ἦτο κατεσκευασμένον ἐντὸς τοῦ πλοίου καὶ ἱπποστάσιον), πολεμεφόδια καὶ λοιπά. Προσέτι διέταξε νὰ κατασκευασθῶσιν 60 λέμβοι, συρόμεναι ὑπὸ τῶν μεγάλων πλοίων, εἰς τὰς ὁποίας ἔμβαινον 60 στρατιῶται καὶ ἐκωπηλάτουν, οἵτινες

ἤθελον εἶσθαι ἕτοιμοι εἰς πᾶσαν περίστασιν νὰ ἀποβιβασθῶσιν. Ὅλα τὰ μικρὰ πλοῖα, ἐκ τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ κατασκευασθῶσι μέχρι τῶν 1,400 ἢ 1,500, ἔφερον σχεδὸν τρεῖς χιλιάδας μεγάλων πυροβόλων, ἐκτὸς τῶν πυροβόλων τοῦ στρατοῦ· ἐννέα δὲ κανονοφόροι ἐχώρουν ἓν τάγμα πεζικὸν, (κατὰ τὸν τότε σχηματισμὸν τοῦ στρατοῦ τὸ τάγμα συνέκειτο ἐξ 9 λόχων,) 18 κανονοφόροι, ἓν σύνταγμα καὶ καθεξῆς.

Ὁ Ναπολέων, ἀναχωρήσας ἐκ τῆς Βονωνίας καὶ περιοδεύων ἐπεσκέφθη τὸ Καλέσιον καὶ τὰς παραλίας τῶν Κάτω χωρῶν· φθάσας δὲ εἰς τὴν Ἀντβερπίαν διέταξε νὰ σχηματισθῇ ἰσχυρὸς στόλος διὰ νὰ κυματίζῃ ἡ γαλλικὴ σημαία ἀπέναντι τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλ' εἰς τὰ μέρη ταῦτα τοῦ Βελγίου οἱ κάτοικοι ὑπεδέχθησαν τὸν Ναπολέοντα μὲ ψυχρότητα· ἡ δὲ ψυχρότης αὕτη διεσκεδάσθη πάραυτα, ἅμα εἶδον αὐτὸν συνωδευμένον παρὰ τοῦ κλήρου καὶ συνεκκλησιαζόμενον μετ' αὐτῶν. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην ὁ Ναπολέων, διαμείνας ἱκανὰς ἡμέρας, διεξεπεραίωσε πολλὰς ὑποθέσεις μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ξένων Δυνάμεων, οἵτινες πρὸ πολλοῦ περιέμενον αὐτὸν ἐκεῖ. Ἐπειδὴ δὲ σπουδαῖα κυβερνητικὰ ἔργα ἠνάγκαζον αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν, διέκοψε τὴν παραιτέρω περιοδείαν του καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Παρισίους τὸν προσεχῆ Αὔγουστον· τὴν δὲ 29 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐξέδωκε τὴν περὶ διακηρύξεως τοῦ πολέμου διαθήλωσιν, ἥτις ἐτελείωνεν ὡς ἑφεξῆς·

«Ὁ πρῶτος ὕπατος, ἐξαντλήσας ὅλα τὰ πρὸς διατήρησιν »τῆς εἰρήνης μέσα, νομίζει ὅτι ὁ πόλεμος εἶναι πεπρωμένος· »ὅθεν θέλει πολεμήσει καὶ δὲν θέλει ὑποκλίνει ἔμπροσθεν ἑνὸς »ὑπερηφάνου ἔθνους, τὸ ὁποῖον πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν κατακρατεῖ »εἰς ὑπόκλισιν ὅλας τὰς Δυνάμεις».

Ὁ Ναπολέων, ἐπιθυμῶν νὰ ἐνεργηθῶσι μὲ πλειοτέραν ταχύτητα τὰ τῆς νέας ἐκστρατείας, θέλων δὲ νὰ βλέπῃ ἰδίοις ὄμμασι τὰ πάντα, διότι, ὡς ἔλεγεν, ἐνίοτε οἱ καλλιώτεροι ἀπεσταλμένοι δὲν δύνανται νὰ ἐνεργήσωσιν ἀκριβῶς τὴν εἰς αὐτοὺς ἐμπιστευθεῖσαν ἀποστολήν των, οὐδὲ νὰ δώσωσι τὰς ἀπαιτουμένας πληροφορίας, ἀπεφάσισε νὰ ἀπέρχεται συνεχῶς εἰς τὴν Βονωνίαν. Ἐπὶ τούτῳ διέταξε νὰ ἐνοικιασθῇ μία οἰκία εἰς παρακείμενόν τι χωρίον, καὶ συνεχῶς αὐθημερὸν ἀναχωρῶν ἐκ τῶν Παρισίων, καὶ διατρέχων ἑξήκοντα λευγῶν δρόμον, ὅστις διαχωρίζει τοὺς Παρισίους ἀπὸ τῆς Βονωνίας, τῇ ἑπομένῃ ἔφθανεν εἰς τὸ ἐκεῖσε στρατόπεδον. Πρὶν δὲ ἀναπαυθῇ ὀλίγον, ἤθελε τὰ πάντα νὰ παρατηρῇ, καὶ περὶ παντὸς ἔργου νὰ λαμβάνῃ

πληροφορίας. Προσέτι διέταξε νὰ κατασκευασθῇ μία καλύβη ἐφ' ἑνὸς ὑψηλοῦ ἀκρωτηρίου, ὅπου διημέρευε καὶ πολλάκις διενυκτέρευε, παρατηρῶν τὰς ναυτικὰς ἐργασίας καὶ ἀσκήσεις. Ὅλος δὲ ὁ ἐκεῖ στρατὸς ἦτο διηρημένος εἰς τρεῖς μοίρας, καὶ ἐδιοικεῖτο παρὰ τριῶν στρατηγῶν, τοῦ Δαβούστου, Νέϋ καὶ Σούλτου· τοὺς στρατηγοὺς τούτους διέταξεν ὁ Ναπολέων νὰ παρίστανται αὐτοπροσώπως εἰς ὅλας τὰς ἐν τῷ στρατοπέδῳ τούτῳ γινομένας ἐργασίας, καὶ καθ' ἑκάστην νὰ ἀναφέρωνται πρὸς αὐτὸν περὶ τῶν διατρεχόντων.

Οἱ Ἄγγλοι, θέλοντες νὰ ἐνοχλῶσι τὰς εἰς τὰ παράλια γινομένας ναυτικὰς ἐργασίας τῶν Γάλλων, ἤρχοντο καὶ ἐπυροβόλουν τοὺς ἐργάτας· μάλιστα δὲ ἐνίοτε τοσοῦτον ἐπλησίαζον, ὥστε ἐπηπείλουν νὰ παραβιάσωσι τοὺς λιμένας καὶ νὰ καταστρέψωσι τὸ γαλλικὸν ναυτικόν. Τούτου ἕνεκεν ὁ Ναπολέων διέταξε νὰ κατασκευασθῶσιν εἰς τὰ ἁρμοδιώτερα μέρη πυροβολοστάσια· ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ σφαῖραι δὲν ἔφθανον εἰς τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα, διέταξε νὰ σκοπεύωνται τὰ πυρόβολα ὑπὸ 45 μοιρῶν γωνίαν, τοιουτοτρόπως δὲ αἱ σφαῖραι τῶν 24 λιτρῶν, προβαλλόμεναι μακρὰν μέχρι τῶν 2,300 ὀργυιῶν, ἠνάγκαζον τὰ ἀγγλικὰ πλοῖα νὰ ἀπομακρύνωνται. Καταγινόμενος δὲ ἀκαταπαύστως εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῶν γαλλικῶν παραλίων, ἐπενόησεν ὅ,τι τὴν σήμερον προξενεῖ μεγίστην θραῦσιν εἰς τὸ ναυτικὸν, ἤτοι τὴν χρῆσιν τῶν κενῶν βλημάτων· διέταξε λοιπὸν νὰ γεμίζωσι τὰ πυρόβολα μὲ ὀβούζια, τὰ ὁποῖα προβαλλόμενα καὶ ἐκρηγνυόμενα εἰς τὰ πλοῖα, ἐπροξένουν τρόμον εἰς τοὺς Ἄγγλους.— *Μὲ ἐκρηγνυόμενα βλήματα*, ἔγραφε, *πρέπει νὰ προσβάλλετε τὰ ξύλα.*—

Ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ ἐξασκῆται κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ὁ στρατὸς καὶ τὸ ναυτικὸν, διέταξε τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοὺς ναυάρχους νὰ γυμνάζωσι τοὺς ὑπ' αὐτοὺς εἰς διαφόρους ἀσκήσεις, νὰ ἐπιβιβάζωνται καὶ νὰ ἀποβιβάζωνται τὰ στρατεύματα, νὰ περιπλέωσι τὰ πλοῖα καὶ νὰ γυμνάζωνται εἰς διαφόρους ἐλιγμοὺς καὶ εἰς ψευδοπολέμους. Οὗτος δὲ παρίστατο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ γυμνάσματα ταῦτα, ἐμψυχόνων πάντας εἰς τὸ ἔργον των, καὶ πανταχοῦ ἦτο παρὼν, τώρα μὲν ἔφιππος περιερχόμενος εἰς τὰς παραλίας, μετ' ὀλίγον ἀνεφαίνετο ἐπὶ τῶν βράχων, ἐνίοτε δὲ ἔμβαινεν εἰς λέμβον καὶ παρίστατο εἰς τὰς μεταξὺ τῶν γαλλικῶν κανοννοφόρων καὶ καταδρομικῶν πλοίων τοῦ ἐχθροῦ γενομένας ἀψιμαχίας· συνεχῶς δὲ ἐπέμενε νὰ παλαίῃ καὶ μὲ αὐτὴν τὴν θάλασσαν. Θέλων ποτὲ νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὴν

τελευταίαν γραμμὴν τῶν πλοίων μὲ ὅλην τὴν ὑπάρχουσαν κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν (Ὀκτώβριον) τοῦ ἔτους κακοκαιρίαν, ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν. Κατ' εὐτυχίαν οἱ ναῦται προλαβόντες ἐρρίφθησαν ἐν τῷ ἅμα καὶ τὸν ἐξέβαλον. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, περιπατῶν εἰς τὰ ὑψώματα τῆς Βονωνίας, ἐξ ὧν ἐφαίνοντο αἱ ἀκταὶ τῆς Ἀγγλίας, ἔγραψεν εἰς τὸν Καμβασερές· «Διέτριψα κατὰ τὰς τρεῖς »τελευταίας ἡμέρας ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλήθους τοῦ στρατοπέδου »καὶ τοῦ λιμένους, εἶδον ἐκ τῶν ὑψωμάτων τὰς ἀγγλικὰς ἀκτάς· »ἐντεῦθεν διακρίνονται αἱ οἰκίαι καὶ τινα ἄλλα ἀντικείμενα. »Ὅθεν τὸ διαχωρίζον ἡμᾶς ἀπόστημα δὲν εἶναι, εἰμὴ μία τά»φρος, ἥτις θέλει εἶσθαι εὐδιάβατος εἰς τὸν τολμητίαν (16 »Νοεμβρίου 1803) ».

Ἡ πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης ἐπιμονὴ τοῦ Ναπολέοντος ἦτον ὑπερβολική· κατ' ἀρχὰς ἐσκέπτετο νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὴν περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπητοῦντο ἓξ μῆνες εἰσέτι πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ καὶ πρὸς παρασκευὴν τοῦ ὁλλανδικοῦ στόλου, ἀνεβλήθη εἰς τὴν ἐρχομένην ἄνοιξιν. Συγχρόνως δὲ παρεσκευάζετο καὶ ἕτερος στόλος καὶ στρατὸς εἰς τὴν Τολώνην· ἀλλ' οὐδεὶς ἐγνώριζε ποῦ θέλει κατευθυνθῆ, διότι ὁ Ναπολέων διετήρει τοιαύτην ἐχεμυθίαν, ὥστε οὐδὲ εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν ναυτικῶν εἶπέ τι περὶ τούτου. Εἶναι δὲ ἀξιοπερίεργον ὅτι ὁ Ναπολέων, ἐνῷ ἦτο τοσοῦτον τολμηρὸς εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του, εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν ἦτον ὁ συνετώτατος ἁπάντων τῶν στρατηγῶν· τούτου ἕνεκεν ἐβράδυνε καὶ τὴν μυστικὴν ἐπιχείρησίν του ταύτην μέχρις οὗ παρασκευασθῶσι καὶ οἱ ἄλλοι στόλοι. Ἡ δὲ Ἀγγλία, ἥτις ἐθεώρει μὲ ἀδιαφορίαν τὰς ἀπέναντι τῶν παραλίων της γενομένας προπαρασκευάς, ἤδη ἤρχισε νὰ ἀνησυχῇ.

Ὁ πόλεμος ἐν γένει εἰς τὰ θαλάσσια Κράτη, τὰ πολεμοῦντα μὲ τὰ νικηφόρα πλοῖά των ἢ μὲ τὰ ἐπικουρικὰ μισθοφόρα στρατεύματά των, ὁ πόλεμος οὗτος μικρὰν ἐνόχλητιν προξενεῖ εἰς τὸν τόπον, καὶ δὲν διακόπτει τὰ ἡμερούσια ἔργα τῶν κατοίκων· τοῦτο δὲ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τῆς παρελθούσης ἐποχῆς τῶν πολέμων, καθ' ἣν ὑπῆρχε στερεωμένη ἡ πίστις εἰς τὸ Λονδῖνον, ἐνῷ τοσοῦτον ἀφθόνως ἐχύνετο τὸ ἀνθρώπινον αἷμα. Εἰς τοιοῦτον λοιπὸν τόπον ὁ πόλεμος καθίσταται ἁπλῶς φόρος ἢ ἐργολαβία τις, εἰς τὴν ὁποίαν δαπανῶνται ἑκατομμύρια πρὸς εὐκολίαν καὶ ἐπέκτασιν τοῦ ἐμπορίου, καὶ μόνοι οἱ ἀριστοκράται, οἱ διοικοῦντες τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον χύνουν τὸ αἷμά των διὰ νὰ δοξασθῶσιν εἰς τὴν πατρίδα των, καὶ διὰ νὰ

ἀπολαύσωσι τὰς ὠφελείας τοῦ πολέμου· ἐὰν δὲ ὁ πόλεμος καταστα θῇ σοβαρὸς, δὲν εἶναι μ' ὅλον τοῦτο καὶ ἐπικίνδυνος, διότι δὲν ἐπαπειλεῖται εἰσβολὴ εἰς τὸν τόπον.

Τὸ ὑπουργεῖον τῆς Ἀγγλίας μὲ τοιοῦτον ὅμμα κατ' ἀρχὰς ἐθεώρει τὸν πόλεμον τοῦτον, μάλιστα δὲ ἐπιστηριζόμενον εἰς τοὺς λόγους τοῦ ναυάρχου Σμὶθ, ὅστις ἔλεγεν ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἔχωσιν οἱ Γάλλοι εἰς τὸ στενὸν τοῦ Καλεσίου πλέον τῶν 80 κανοννοφόρων καὶ τινων ἄλλων μικρῶν πλοίων, ὅτι ταῦτα μόλις χωροῦν 30 χιλιάδας στρατοῦ, ὅστις δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἦναι ἐπίφοβος εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ ὅτι ἐθεώρει μὲν πιθανὴν τὴν ἀπόβασιν τῶν Γάλλων, οὐχὶ δὲ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἀλλ' εἰς τὴν Ἰρλανδίαν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐκεῖ θέλει πάθει ὁ γαλλικὸς στρατὸς ὅ,τι ἔπαθε καὶ ὁ πρὸ αὐτοῦ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν παραδοθεὶς αἰχμάλωτος. Ταῦτα δὲ πάντα ἐκ πρώτης ὄψεως ἐφαίνοντο ὀρθά· ἀλλ' αἱ προπαρασκευαὶ τοῦ Ναπολέοντος δὲν ὡμοίαζον τὰς προλαβούσας, οὐδ' ἦσαν προσποιήσεις ἢ ἀπειλαί· ἀλλ' ἦσαν γιγαντιαῖα ἔργα κατατρομάζοντα καὶ αὐτοὺς τοὺς γηραιοὺς καὶ ὑπερηφάνους Ἄγγλους, τοὺς καυχωμένους εἰς τὸ ἀπαραβίαστον τῆς νήσου των· διότι οὐχὶ 20 ἢ 30 χιλιάδες στρατοῦ, ἀλλ' 150 χιλιάδες, ἔχουσαι ἐπὶ κεφαλῆς των τὸν εὔτολμον Ναπολέοντα, ἦσαν ἕτοιμαι νὰ ἀποβιβασθῶσιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Τούτου ἕνεκεν ἡ κυβέρνησις, καθὼς καὶ ὅλον τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος, κατελήφθησαν ὑπὸ φόβου καὶ τρόμου, καὶ εὐθὺς διετάχθη ἡ ἐξόπλισις 75 δικρότων, 100 φρεγατῶν καὶ διαφόρων ἄλλων μικροτέρων πλοίων, καὶ ἡ νεοσυλλεξία 100 χιλιάδων ναυτῶν· πρὸς τούτοις ἐσχηματίσθη ἐθνοφυλακὴ εἰς τὸ Λονδῖνον, εἰς τὴν ὁποίαν κατετάχθησαν οἱ ἐπισημότεροι ἄνδρες τοῦ τόπου, καὶ ὠχυρώθησαν τὰ πέριξ τῆς πόλεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Νέα συνωμοσία κατὰ τοῦ Ναπολέοντος—Σύλληψις καὶ θάνατος τοῦ πρίγκηπος Ἐγγιένου—Ἀναγόρευσις τοῦ Ναπολέοντος αὐτοκράτορος (1804).

Ὁ νέος πόλεμος ἐντοσούτῳ ἀνεπτέρωσεν αἴφνης τὰς ἐλπίδας τῶν ἐξορίστων Γάλλων καὶ τῶν πριγκήπων αὐτῶν· διότι οὐχὶ μόνον ἤλπιζον ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ πολέμου, ἀλλ' ἐνόμιζον ὅτι ὁ πόλεμος θέλει ἀφανίσει τὴν δημοτικότητα τοῦ πρώτου ὑπάτου. Ἔκτοτε ἤρχισαν νὰ ἀνταποκρίνωνται μετὰ τῆς Βανδέας διὰ τοῦ περιφήμου ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαρχίας ταύτης Γεωργίου τοῦ διαμένοντος ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ μετὰ τῶν εἰς Παρισίους ἐπανελθόντων μεταναστατῶν· ἡ δὲ πρόθεσις αὐτῶν ἦτο νὰ ἐπιτεθῶσιν ἀμέσως κατὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ πρώτου ὑπάτου, τὴν ὁποίαν ἀφοῦ καταστρέψωσι, νὰ ἐπαναφέρωσι τοὺς Βουρβόνους. Ἐπειδὴ δὲ ὑπατικὴ κυβέρνησις συνίστατο ὁλοσχερῶς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ναπολέοντος, ἔπρεπε νὰ καταστρέψωσιν αὐτόν· ἀλλ' ἀπῃτεῖτο βέβαιόν τι μέσον, διότι εἷς κτύπος μαχαιριδίου ἢ μία καταχθόνιος μηχανὴ ἦσαν ἐπισφαλῆ μέσα, ὡς ἀπαιτοῦντα σταθερὰν χεῖρα δολοφόνου ἢ τυχηρὰν ἔκρηξιν τῆς μηχανῆς. Ὅθεν ἀνάγκη πᾶσα νὰ μετακειρισθῶσι πρὸς τὸν καταχθόνιον σκοπόν των ἀσφαλέστατον μέσον, ὡς τοιοῦτον λοιπὸν ἐπενόησαν νὰ συναθροίσωσι τολμηρούς τινας ἄνδρας, ἔχοντας ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀτρόμητον Γεώργιον, διὰ νὰ ἐπιτεθῶσιν εἰς τὴν ἅμαξαν τοῦ Ναπολέοντος ἐν τῇ μεταξὺ τοῦ Μαλμαιζὼν καὶ τῶν Παρισίων ὁδῷ, νὰ προσβάλωσι τὴν φρουράν του, συγκειμένην ἐκ δέκα ἢ δώδεκα ἱππέων, καὶ νὰ τὸν φονεύσωσι μαχόμενοι. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς δολοφονίας τοῖς ἐφάνη ὁ εὐκολώτερος καὶ ὁ ἀσφαλέστερος πάντων· ἐπενοήθη δὲ καὶ προετάθη παρὰ τοῦ Γεωργίου, ὅστις, καθὸ ἀνδρεῖος στρατιωτικὸς, δὲν ἤθελε νὰ θεωρῆται καὶ δολοφόνος, ἀλλ' ἤθελε διὰ τοῦ ξίφους του νὰ ἀποδώσῃ τὸν θρόνον εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ. Τίς δὲ ἠμπορεῖ νὰ πιστεύσῃ ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐνόμιζον ὅτι δὲν θέλουν θεωρηθῆ δολοφόνοι διὰ τοῦ μέσου τούτου, ἀλλ' ὅτι ἐκέρδισαν τὸν θρόνον μὲ τὸ ξίφος εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι κατὰ τὸν ἀριθμὸν μόνον διέφερεν ἡ μὲ τὸν Ναπολέοντα συναφθησομένη δολοφόνος μάχη αὐτῶν; Ἀλλὰ δὲν ἤρκει νὰ φονεύσωσι μόνον τὸν Ναπολέοντα, ὅστις ἐθεωρεῖτο παρ' αὐτῶν τὸ κύριον ἐμπόδιον τοῦ σκοποῦ των, ἔπρεπε νὰ προετοιμάσωσι καὶ τὰ πνεύματα εἰς τὴν Γαλλίαν διὰ νὰ δεχθῶσιν ἐκ νέου τοὺς Βουρβόνους.

Τὰ κόμματα πρὸ πολλοῦ ἀλληλομαχοῦντα κατεστράφησαν ὁλοσχερῶς. Οἱ σφόδρα ἐπαναστάται ἦσαν μισητοί, οἱ δὲ μέτριοι καταφυγόντες παρὰ τῷ Ναπολέοντι ἦσαν ἀδύνατοι· ἄλλοι δὲν ἔμενον, εἰμὴ ὁ στρατὸς, τοῦτον λοιπὸν ἔπρεπε νὰ κερδίσωσιν· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ στρατὸς ἦτον ἀφωσιωμένος εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐπαναστάσεως, τὸ πρᾶγμα καθίστατο δύσκολον· ἔμενεν ὅμως μία ἐλπὶς εἰσέτι, αὕτη δὲ ἦτον ἡ ἔρις τοῦ Μορὼ μὲ τὸν Ναπολέοντα. Ἐρρέθη ἀλλαχοῦ ὅτι ὁ στρατηγὸς οὗτος ὅσον ἦτο συνετὸς, σκεπτικὸς καὶ καρτερὸς ἐν πολέμῳ, τοσούτῳ ἦτον εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον ῥάθυμος καὶ ἀδύνατος, καὶ ἐδιοικεῖτο παρὰ τῶν περιστοιχούντων αὐτόν· ὡς τοιοῦτος λοιπὸν δὲν ἐδύνατο νὰ μὴ ὑποπέσῃ εἰς τὸ ἐλάττωμα τῆς δευτέρας τάξεως τῶν ἀνδρῶν, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ φθόνος· διότι περιποιούμενος τοσοῦτον παρὰ τοῦ Ναπολέοντος ἄλλην πρόφασιν δὲ εἶχεν, εἰμὴ ὅτι αὐτὸς μὲν παρίστα τὸ δεύτερον πρόσωπον εἰς τὸ Κράτος, ὁ δὲ Ναπολέων τὸ πρῶτον, τούτου δὲ ἕνεκα δὲν ἐσέβετο τὸν Ναπολέοντα. Οὗτος δὲ ἤθελε νὰ ἀποδείξῃ εἰς αὐτὸν τὴν ὑπεροχήν του, ὡς συνέβη πρό τινος καιροῦ, καὶ ὁ μὲν Μορὼ δὲν ἠθέλησε νὰ συνοδεύσῃ τὸν Ναπολέοντα εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν, οὗτος δὲ δὲν προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὸ γεῦμα. Ἔκτοτε, ὡς ἐρρέθη ἀλλαχοῦ, ὁ Μορὼ κατεφέρετο κατὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ πρώτου ὑπάτου, κατακρίνων ἀκαταπαύστως τὰς πράξεις αὐτῆς, καὶ δὲν ἐπαρουσιάζετο εἰς κἀνὲν μέλος τῆς κυβερνήσεως.

Ὁ Ναπολέων, αὐξάνων καθ' ἑκάστην τὴν δόξαν του, κατέστησε πολλοὺς ἀντιζήλους, προσέτι καὶ ἐκ τῶν τῆς οἰκογενείας του. Ὁ γαμβρός του στρατηγὸς Μυράτος ἦτον μὲν εἰλικρινὴς, εὐφυὴς καὶ ἀνδρεῖος, ἀλλ' ὑπηρέτει ἐνίοτε κακῶς αὐτόν· προσποιούμενος δὲ ἐνώπιον τοῦ Ναπολέοντος τὸν ἀφωσιωμένον, ἐξέφραζε τὴν δυσαρέσκειάν του πάραυτα, ἅμα ἀπεχωρίζετο ἀπ' αὐτοῦ. Ὁ Μυράτος ἐπεσκίαζε τοὺς ὡς ἐκ τῆς μικρότητός των μὴ δυναμένους νὰ φθονήσωσι τὸν Ναπολέοντα, ἐφθονεῖτο ὅμως οὗτος παρ' αὐτῶν. Ὁ δὲ Ναπολέων ἐγνώριζε ταῦτα πάντα καλῶς καὶ ἐξεδικεῖτο οὐχὶ μόνον διὰ τῆς προόδου τῆς ἐξουσίας του, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς πανδήμου περιφρονήσεως, κατερχόμενος ἐνίοτε εἰς μετρίους μὲν, ἀλλ' εὐφυεῖς σαρκασμούς. Οἱ δὲ ἐναντίοι τοῦ Ναπολέοντος ἔλεγον ὅτι ὁ μὲν Μορὼ ἦτο τέλειος στρατηγὸς, μετριόφρων καὶ ἐνάρετος πολίτης, ὁ δὲ Βοναπάρτης ἦτον ἄφρων καὶ εὐτυχὴς στρατιωτικὸς, ἀνόητος τύραννος, νησιώτης Κόρσος, ὅστις ἐτόλμησε νὰ καταστρέψῃ τὴν Δημοκρατίαν, καὶ νὰ ἀναβῇ εἰς τὸν ἤδη ἐγειρόμενον θρόνον. Οὗτοι ἔλε-

γον ὅτι εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἀγγλίας ματαίαν καὶ γελοίαν ἐπιχείρησιν θέλει ἀπολεσθῆ· τότε δὲ νὰ προσφέρωσι τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν Μορώ. Ταῦτα καὶ ἕτερα διέσπειρον καὶ διεβουλεύοντο οἱ κατὰ τοῦ Ναπολέοντος δυσηρεστημένοι· οἱ δὲ ἐν Παρισίοις διαμένοντες βασιλικοὶ διεβίβαζον αὐτὰ εἰς τοὺς ἐν Ἀγγλίᾳ διαμένοντας μετανάστας καὶ πρίγκηπας Γάλλους, καὶ παρίστανον ὡς κορυφωμένον τὸ κατὰ τῆς ὑπατικῆς κυβερνήσεως μῖσος τῶν Γάλλων. Οὗτοι δὲ προθύμως καὶ ἐνεξετάστως πιστεύοντες ταῦτα πάντα, καὶ πρὸ πάντων βασιζόμενοι εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ Μορὼ καὶ τοῦ Ναπολέοντος ἔριδα, ἔπεμψαν τὸν Γεώργιον εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅστις διὰ τῶν ὀρέων καὶ δασῶν καὶ ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον ἔφθασεν ἀγνώριστος εἰς Παρισίους. Οἱ βασιλικοὶ ἰδόντες αὐτὸν, εὐθὺς ἔδραμον πρὸς τὸν Μορὼ καὶ τὸν ἠνάγκαζον νὰ συνεννοηθῆ μετὰ τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ εὑρισκομένου στρατηγοῦ Πυσεγροῦ καὶ νὰ ἐνεργήσῃ τὴν εἰς Γαλλίαν ἐπάνοδόν του. Ὁ Μορὼ συγκατετέθη εἰς τοῦτο, δεικνύων πολλὴν συμπάθειαν εἰς τὸν ἀρχαῖον συστρατιώτην του. Ὁ Πυσεγροὺς, μαθὼν ταῦτα καὶ νομίσας ὅτι ὁ Μορὼ εὐκόλως θέλει στέρξει καὶ εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος συνωμοσίαν, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἀγγλίας, ἦλθε τὴν 20 Ἰανουαρίου 1804 λαθραίως εἰς Παρισίους, καὶ ἔλαβε συνέντευξιν μετὰ τοῦ Μορώ· ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη νὰ πείσῃ αὐτὸν διὰ νὰ παραδεχθῆ καὶ τὴν εἰς Γαλλίαν ἐπάνοδον τῶν Βουρβόνων· διότι ὁ Μορὼ, καί τοι συγκατανεύων εἰς τὴν καταστροφὴν ἢ καὶ εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ Ναπολέοντος, ἤθελεν ὅμως τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Δημοκρατίας, ὡς καθαρὸς δημοκράτης. Τούτου ἕνεκεν οἱ συνωμόται ἀπηλπίσθησαν, μάλιστα δὲ βλέποντες ὅτι ὅλη ἡ Γαλλία ἦτον εὐχαριστημένη παρὰ τῆς ὑπατικῆς κυβερνήσεως, καὶ μόνον ἀνόητοι ἀντίζηλοί τινες τῆς ἐξουσίας ἐμελέτων τὴν καταστροφὴν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ οὗτοι δὲν ἐτόλμων νὰ συμμεθέξωσιν εἰς συστηματικὴν συνωμοσίαν.

Ταῦτα πάντα ἐνεργούμενα ἐκ τοῦ παρελθόντος ἔτους, διότι κατὰ τὸν Αὔγουστον (1803) μετέβη ἐκ τῆς Ἀγγλίας εἰς τοὺς Παρισίους ὁ Γεώργιος, διήγειραν τὴν προσοχὴν τοῦ ποτὲ ὑπουργοῦ τῆς ἀστυνομίας Φουσσὲ (πρό τινος καιροῦ κατηργήθη τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο, καὶ ὁ μὲν Φουσσὲς διωρίσθη γερουσιαστὴς, τὰ δὲ καθήκοντα αὐτοῦ ἀνετέθησαν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῆς δικαιοσύνης), ὅστις, ὡς ἐκ τῶν προτέρων σχέσεών του μετὰ τῶν ἀστυνομικῶν ὑπαλλήλων καὶ λοιπῶν ὑποκειμένων δυνηθεὶς νὰ ἀνακαλύψῃ τὰ διατρέχοντα, ἔδραμεν εὐθὺς πρὸς τὸν Ναπολέοντα καὶ τῷ ἀνέφερε τὰ πάντα. Ὁ Ναπολέων, λαβὼν πολλὰς πληροφο-

ρίας περὶ τῆς κατ' αὐτοῦ συνωμοσίας, καὶ πρὸ πάντων παρὰ τῆς χωροφυλακῆς, τῆς ὁποίας αἱ ἀναφοραὶ θεωροῦνται πάντοτε ἀκριβεῖς, ἐπέστησεν ἤδη τὴν προσοχήν του εἰς ταῦτα· ἀναλογιζόμενος μάλιστα ὅτι οἱ ἀντιπολιτευόμενοι, ὠφελούμενοι ἐκ τοῦ νέου πολέμου, θέλουν ἐπιχειρήσει νὰ στασιάσωσι τὴν Βανδέαν, ἔπεμψε τὸν ὑπασπιστήν αὐτοῦ Σαβαρὺν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην διὰ νὰ παρατηρήσῃ τὰ πνεύματα τῶν κατοίκων. Ἀλλὰ μ' ὅλα ταῦτα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνακαλυφθῶσιν οἱ συνωμόται διὰ νὰ συλληφθῶσιν.

Ὁ ἐν Μονάχῳ διαμένων πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας Δράκος ἦτο διατεταγμένος παρὰ τῆς κυβερνήσεώς του νὰ συνδράμῃ παντοίῳ τρόπῳ τοὺς συνωμότας καὶ νὰ προσπαθῇ ν' ἀνακαλύπτῃ τὰ περὶ τοῦ Ναπολέοντος· παρὰ τῷ πρέσβει τούτῳ διέμενε μετανάστης τις Γάλλος χρησιμεύων ὡς κατάσκοπος. Ὁ Γάλλος οὗτος, ὅστις ἐγνώριζε τὰ πάντα καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ὁ πρέσβυς διετήρει τὴν ἀλληλογραφίαν του, ἦλθεν εἰς Παρισίους καὶ ὡμολόγησεν αὐτὰ εἰς τὴν ἀστυνομίαν. Ὁ Ναπολέων ὑπερευχαριστηθεὶς, συλλαβὼν ἐπ' αὐτοφώρῳ ἕνα διπλωμάτην Ἄγγλον, ἐχορήγησεν ἱκανὰ χρήματα εἰς τὸν Γάλλον τοῦτον, παραγγείλας αὐτὸν νὰ ἐξακολουθῇ τὸ αὐτὸ ἔργον διὰ νὰ ἐξαπατᾷ τὸν Ἄγγλον πρέσβυν καὶ νὰ καταγγέλλῃ αὐτῷ ὅ,τι μανθάνῃ· συνέταξεν ὁ ἴδιος πρὸς τούτοις σχέδιον ἐπιστολῶν καθ' ὃ ὁ κατάσκοπος οὗτος ἔπρεπε νὰ γράφῃ πρὸς τὸν πρέσβυν. Ὁ δὲ ἀνεπιδέξιος διπλωμάτης οὗτος Ἄγγλος ἐπίστευσεν εἰς τὰς πλαστὰς ἐπιστολὰς τοῦ κατασκόπου, καὶ ἐξηκολούθει τὴν ἀλληλογραφίαν του μετὰ τῶν βασιλικῶν.

Ἐν τούτοις ἡ ἀστυνομία ἤρχισε νὰ συλλαμβάνῃ εἰς Παρισίους πολλοὺς ὑπόπτους βασιλικοὺς καὶ νὰ τοὺς ἀνακρίνῃ· ἀλλ' ἡ ἐπ' αὐτῶν ἀνάκρισις δὲν ἀνεκάλυψε τίποτε. Ὁ Ναπολέων, ἐπιμένων ν' ἀνακαλυφθῇ ἡ συνωμοσία αὕτη, ἐζήτησε τὸν κατάλογον τῶν συλληφθέντων καὶ φυλακισθέντων, καὶ μεταξὺ αὐτῶν διακρίνας πέντε ὀνόματα, εἶπεν· «Ἠ ἀπατῶμαι πολὺ ἢ ἐκ τούτων δυνάμεθα νὰ ἀνακαλύψωμέν τι σπουδαῖον.—Πρὸ πολλοῦ τὰ ἕκτακτα δικαστήρια ἦσαν εἰς ἀχρηστίαν· ὁ Ναπολέων, διακηρυχθέντος τοῦ πολέμου, θέσας ἐκ νέου εἰς ἐνέργειαν αὐτὰ, διέταξε τὰ πέντε ἄτομα ταῦτα νὰ δικασθῶσιν ὑπ' αὐτῶν. Οἱ δύο ἐκ τούτων ἠθωώθησαν, οἱ ἕτεροι τρεῖς κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον, καὶ οἱ μὲν δύο ἐτουφεκίσθησαν, χωρὶς νὰ ὁμολογήσωσί τι, ὁ δὲ τελευταῖος, τὸν ὁποῖον ἰδίως ὁ Ναπολέων διέκρινεν, ἐν καιρῷ τῆς ἐκτελέσεως, ἐζήτησε νὰ ὁμολογήσῃ μυστήριόν τι· ὁδηγηθεὶς δὲ εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ὡμολόγησε τὰ πάντα, δηλαδὴ ὅτι ἦλθε με-

τὰ τοῦ Γεωργίου εἰς Παρισίους; διὰ νὰ δολοφονήσωσι τὸν πρῶτον ὕπατον, πρὸς δὲ ὡμολόγησε καὶ τὰς κατοικίας τῶν συνωμοτῶν. Ἡ ἐξομολόγησις αὕτη, δηλαδὴ ὅτι ὁ Γεώργιος μετὰ τῶν συνωμοτῶν διαμένει εἰς Παρισίους, ἐπροξένησε πολλὴν ἀνησυχίαν εἰς πάντας. Ἔκτοτε ἤρχισαν αἱ κατ' αὐτῶν ἀνακρίσεις καὶ ἀναζητήσεις μὲ σφοδρότητα, ἐξ ὧν ἐβεβαιοῦντο ὁσημέραι τὰ πάντα, πρὸς δὲ ἀνεκλύφθη καὶ ἡ ἐνοχὴ τοῦ Μορώ.

Ὁ Ναπολέων, ὅστις μᾶλλον ἐπειράζετο εἰς τὴν φιλοτιμίαν του ἢ εἰς τὴν πολιτικήν του, πληροφορούμενος ταῦτα, ἔκραξεν· «Ἴσως θέλουν εἰπεῖ ὅτι φοβοῦμαι τὸν Μορώ, ἀλλὰ δὲν ἔχει οὔ»τως· ἤμην ὁ ἐπιεικέστατος τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ θέλω γένει »ὁ τρομερώτατος, χρείας τυχούσης· θέλω προσβάλει τὸν Μορώ, »ὡς πάντα ἄλλον, διότι συνωμοτεῖ εἰς βδελυρὰς καὶ αἰσχρὰς πράξεις». Δὲν ἐδίστασε λοιπὸν νὰ διατάξῃ πάραυτα τὴν κράτησιν τοῦ Μορώ, καθὼς καὶ ἄλλων ἀτόμων ἐνοχοποιημένων εἰς τὰς ἀνακρίσεις. Ὁ Ναπολέων εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἦτον ὑπὲρ τὸ δέον ἠρεθισμένος, οὐχὶ δὲ ἰδίως ἐναντίον τοῦ Μορώ, διότι ἐπεθύμει μᾶλλον νὰ προλαμβάνῃ τὰ κακὰ ἢ νὰ ἐκδικῆται· ἀλλ' ἤθελε νὰ καταλάβῃ τὸν Μορὼ διὰ νὰ τὸν καταπείσῃ νὰ τῷ δώσῃ οὕτος ἀναγκαίας τινὰς πληροφορίας, καὶ ἑπομένως νὰ τὸν συγχωρήσῃ· ἐνόμιζε δὲ ὅτι ἤθελεν εἶσθαι μεγίστη ἐπιδεξιότης καὶ εὐτυχία εἰς αὐτὸν, ἂν δυνηθῇ οὕτω νὰ ἀποπερατώσῃ τὰ τοῦ Μορώ. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος ἔπρεπε νὰ παραπεμφθῇ εἰς δίκην, ὁ Καμβασερὲς, ὅστις ἦτο νομικώτατος, ἀπέδειξεν ὅτι ἐπειδὴ τὰ τακτικὰ δικαστήρια εἶναι ἀνεπαρκῆ εἰς τοιαύτας δίκας, προέτεινε τὰ στρατοδικεῖα, διότι ὁ Μορὼ ἦτο στρατιωτικός. Ὁ δὲ Ναπολέων ἀντέστη εἰς τὴν πρότασιν ταύτην.—Θέλουν εἰπεῖ, ἔκραξεν, ὅτι θέλω νὰ ἀπαλλαχθῶ ἐκ τοῦ Μορώ, διατάπτων νὰ δολοφονηθῇ δικαστικῶς παρὰ τῶν ἰδίων πλασμάτων μου.—Ἐπιθυμῶν λοιπὸν τὸν μέσον ὅρον, παρέπεμψεν αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ κακουργιοδικείου τῆς Σένας. Ἐπειδὴ δὲ τὸ Σύνταγμα ἐπέτρεπε τὴν ἀναβολὴν τῆς συγκαλέσεως τῶν ὁρκωτῶν, ὁ Ναπολέων διέταξε τοῦτο πάραυτα, ἀλλ' ἡ διάταξις αὕτη ἐθεωρήθη παρὰ πάντων ὡς νὰ παρεπέμπετο ὁ Μορὼ εἰς τὸ στρατοδικεῖον. Προσέτι διετάχθη ὁ εἰσαγγελεὺς τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου καὶ γερουσιαστὴς Ρεγνιέρος νὰ συντάξῃ ἔκθεσιν περὶ τῆς ἀνακαλυφθείσης συνωμοσίας διὰ νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα.

Ὁ Ναπολέων κατ' ἀρχὰς ἐνήργει ἡσύχως ταῦτα πάντα, ἀλλ' ἠρεθίσθη ὑπερβολικῶς, μαθὼν ὅτι ἡ συνωμοσία αὕτη ἀπεδίδετο

εἰς αὐτὸν ὡς συκοφαντία χαλκευθεῖσα παρ' αὐτοῦ διὰ νὰ κα-
ταστρέψῃ τοὺς ἀντιπάλους του· ἐνῷ δὲ πρότερον ὠργίζετο
κατὰ τῶν Ἰακωβίνων, ἤδη ἔστρεψεν ὅλην τὴν ἀγανάκτησίν του
κατὰ τῶν βασιλικῶν. «Οἱ Βουρβόνοι, ἔλεγε, νομίζουν ὅτι τὸ
»αἷμά μου θελει χυθῇ ὡς τὸ τῶν ἀγρίων θηρίων· ἀλλὰ τὸ ἰδι-
»κόν μου αἷμα εἶναι πολυτιμότερον ἐκείνων· θέλω τοὺς κατα-
»τρομάξει, ὡς θέλουν νὰ τρομάζωσιν ἐμέ. Συγχωρῶ τὴν ἀδυ-
»ναμίαν τοῦ Μορὼ καὶ τὴν ἀνόητον ἀντιζηλίαν του· ἀλλὰ θέλω
»διατάξει ἀσπλάγχνως νὰ τουφεκισθῇ ὁ πρῶτος ἐκ τῶν πριγκή-
»πων τούτων, ὁ παρ ἐμοῦ συλληφθεὶς, διὰ νὰ μάθωσιν οὗτοι
»ὁποῖος εἶμαι ». Ταῦτα καὶ ἄλλα ἔλεγεν ὁ Ναπολέων, διαρ-
κούσης τῆς τρομερᾶς ταύτης ἀνακρίσεως. Ἦτο δὲ κατηφὴς, ἠρε-
θισμένος, φοβερὸς, καὶ τὸ παραδοξότερον, ὅτι εἰργάζετο ὀλίγον·
στιγμιαίως δὲ ἐφαίνετο ὅτι ἐλησμόνησε τὴν κατὰ τῆς Ἀγγλίας
ἐκστρατείαν. Μαθὼν δὲ τὴν ἐκ Λονδίνου ἀπόβασιν εἰς τὴν Γαλ-
λίαν ἐνὸς Βουρβόνου, διέταξε τὸν ὑπασπιστήν του Σαβαρὺν νὰ
παραφυλάττῃ νυχθημερὸν εἰς τὰ ὕποπτα μέρη, ἐπὶ σκοπῷ νὰ
συλλάβῃ αὐτὸν καὶ νὰ τὸν τουφεκίσῃ. Διατάττων δὲ ταῦτα
περὶ τῶν Βουρβόνων, ᾐσθάνετο πολλὴν συμπάθειαν πρὸς τὸν
Μορὼ, τὸν ὁποῖον ἔχων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ἔνοχον καὶ ἀνυ-
πόληπτον, ἤθελε νὰ τὸν μεταχειρισθῇ μὲ πολλὴν γενναιότητα,
λέγων εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου· «Τὰ εἰς
»τοὺς δημοκρατικοὺς ἀφορῶντα πρέπει νὰ ἀπουπερατωθῶσι με-
»ταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ Μορώ· ὕπαγε νὰ τὸν ἐξετάσῃς εἰς τὴν φυ-
»λακὴν, ὁδήγησον αὐτὸν εἰς τὸν Κεραμεικὸν μὲ τὴν ἅμαξάν
»σου, διὰ νὰ τὰ συμβιβάσωμεν μεταξύ μας· θέλω δὲ λησμονή-
»σει τὰς ἐκ τῆς ἀντιζηλίας του προερχομένας πλάνας, διότι
»τὰς ἀποδίδω μᾶλλον εἰς τοὺς περιστοιχοῦντας αὐτόν ».

Δυστυχῶς εὐκολώτερον ἦτον εἰς τὸν Ναπολέοντα νὰ συγχωρῇ
ἢ εἰς τὸν Μορὼ νὰ δεχθῇ τὴν συγχώρησιν, διότι ἡ ἐξομολόγη-
σις αὐτοῦ ἦτο τὸ αὐτὸ ὡσανεὶ προσέπιπτεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ
Ναπολέοντος· ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ περιμένῃ τις τοιαύτην ὑπόκλι-
σιν παρ' ἀνθρώπου μετρίου χαρακτῆρος μὲν, ἀλλ' ἀγερώχου.
Ἐὰν ὅμως ὁ πρὸς τὸν Μορὼ ἀπεσταλμένος ἦτον ἄνθρωπος ἐπι-
δέξιος, ὡς ὁ Φουσσὲς, ἐδύνατο νὰ κατορθώσῃ τι· ἀλλ' ὁ Ρε-
γνιέρος, ἄνθρωπος ψυχρὸς καὶ ἀνεπιτήδειος εἰς συμβιβασμὸν,
ὑπῆγεν εἰς τὸν Μορὼ μὲ ἐπισημότητα, συνωδευμένος μὲ ἕνα
Σύμβουλον τῆς Ἐπικρατείας ἐκτελοῦντα χρέη γραμματέως, καὶ
ἤρχισε νὰ τὸν προανακρίνῃ μὲ ὅλην τὴν σοβαρότητα. Ὁ Μορὼ,
ἀντὶ νὰ ὁμολογήσῃ τὸ σφάλμα του, ἠρνήθη τὰ πάντα, λέγων

ὅτι συκοφαντεῖται. Ὁ Ῥεγνιέρος ἀποπερατώσας τὰς προανακρίσεις ἦλθε καὶ διηγήθη εἰς τὸν Ναπολέοντα τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν.—Λοιπὸν, εἶπεν ὁ Ναπολέων, ἐπειδὴ ὁ Μορὼ δὲν ἠθέλησε νὰ ἀποκαλυφθῇ εἰς ἐμὲ, πρέπει νὰ ἀποκαλυφθῇ ἐνώπιον τῆς δικαιοσύνης.—Οὕτω δὲ παρέπεμψεν αὐτὸν εἰς τὸ κακουργιοδικεῖον.

Ἡ ἰδέα τοῦ Ναπολέοντος τοῦ νὰ δειχθῇ αὐστηρὸς μόνον πρὸς τοὺς βασιλικοὺς καὶ ἐπιεικὴς πρὸς τοὺς δημοκρατικοὺς ἦτο τοσοῦτον ἐῤῥιζωμένη εἰς τὴν ψυχήν του, ὥστε ἠθέλησε νὰ πράξῃ εἰς τὸν στρατηγὸν Πυσεγροὺν ὅ,τι ἔπραξεν εἰς τὸν Μορώ. Ὅθεν σπλαγχνισθεὶς ἐνδομύχως τὸν ποτὲ ἔνδοξον στρατηγὸν τοῦτον, ἀνελογίζετο εἰς ὁποίαν θλιβερὰν κατάστασιν εὑρίσκετο οὗτος, ἐὰν παρεπέμπετο ἐνώπιον δικαστηρίου τινὸς, διότι οὐχὶ μόνον ἤθελεν ἀπολέσῃ τὴν ὑπόληψίν του, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν του. «Τί ὡραῖον τέλος, ἔκραξεν, εἰς τὸν νικητὴν τῆς Ὁλλανδίας! Δὲν πρέπει ὅμως οἱ ἄνδρες τῆς Ἐπαναστάσεως νὰ »κατατρώγωνται μεταξύ των. Πρὸ πολλοῦ ἐσκεπτόμην περὶ »τῆς Καϋέννης· ἡ νῆσος αὕτη τῆς Ἀμερικῆς εἶναι τὸ ὡραιότατον »μέρος τοῦ κόσμου, ὅπου δύναταί τις νὰ συστήσῃ ἀποικίας. Ὁ »Πυσεγροὺς ἦτο προγεγραμμένος, τοῦτο τῷ εἶναι γνωστόν· »εἶναι δὲ ὁ ἀξιώτερος πάντων τῶν στρατηγῶν μας εἰς τὸ νὰ »συστήσῃ ἀποικίας. Ὕπαγε, εἶπεν εἰς τὸν σύμβουλον τῆς Ἐπι»κρατείας Ῥεάλον, εἰς τὸν Πυσεγροὺν, εἰπὲ εἰς αὐτὸν ὅτι τὸν »συγχωρῶ, διότι μήτε εἰς αὐτὸν, μήτε εἰς τὸν Μορὼ θέλω νὰ »ἐφαρμοσθῇ ἡ αὐστηρότης τῶν νόμων· ἐρώτησον αὐτὸν πόσους »ἀνθρώπους καὶ πόσα ἑκατομμύρια χρημάτων τῷ ἀναγκαιοῦν »διὰ νὰ συστήσῃ ἀποικίας εἰς τὴν Καϋέννην· θέλω δώσει αὐ»τῷ τὰ πάντα. Τοῦτο δὲ πράττων ὁ Πυσεγροὺς, θέλει προσ»φέρει νέας ὑπηρεσίας εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ θέλει ἀνακτήσει »τὴν δόξαν του».

Ὁ Ῥεάλος ἀνέφερε τοὺς λόγους τούτους τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὸν Πυσεγροὺν· οὗτος δὲ ἀκούσας ταῦτα, κατ' ἀρχὰς ἐδίσταζε νὰ τὰ πιστεύσῃ, νομίζων ὅτι θέλουν νὰ τὸν ἐξαπατήσωσι, διὰ νὰ μάθωσι τί περὶ αὐτοῦ· βεβαιωθεὶς ὅμως ὅτι τὰ πάντα εἶναι γνωστὰ εἰς τὸν Ναπολέοντα, ἔμεινεν ἐκστατικὸς, καὶ συγκινηθεὶς εἰς δάκρυα, ὡμίλησε διεξοδικῶς περὶ τῆς Καϋέννης, εἰπὼν ὅτι πάντοτε ἐσκέπτετο, καὶ ὅτι μάλιστα πρὸ πολλοῦ προέθετο περὶ αὐτῆς τῆς νήσου. Δυστυχῶς ὅμως οἱ γενναῖοι στοχασμοὶ τοῦ Ναπολέοντος δὲν ἐπραγματοποιήθησαν μετὰ ταῦτα.

Ὁ Ναπολέων, ἐπιμένων πάντοτε νὰ συλλάβῃ ἕνα τῶν Βουρβόνων πριγκήπων, περιέφερε τὰ βλέμματά του πανταχοῦ, ὅπου διέμενον οὗτοι. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἀπὸ πρωΐας περιστοιχούμενος εἰς τὸν θάλαμόν του ὑπὸ τοῦ Ταλλεϋράνδου καὶ Φουσσὲ, καὶ ἀριθμῶν τὰ μέλη τῆς δυστυχοῦς ταύτης οἰκογενείας, εὗρισκεν ὅτι τινὰ ἐξ αὐτῶν ἔμενον εἰς Βασσοβίαν, ἕτερα εἰς Λονδῖνον, εἷς δὲ μόνος, ὁ νεώτερος υἱὸς τοῦ Κονδὲ Ἐγγιένος, διέμενεν εἰς τὸ δουκάτον τῆς Βάδης ἐν τῇ πόλει Ἐττεγχαχίᾳ, κειμένῃ παρὰ τῇ πόλει τῆς Γαλλίας Στρασβούργῳ. Ὁ Ναπολέων, συλλαβὼν πάραυτα τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ πρίγκηψ οὗτος διαμένων ἐκεῖ ῥαδιουργεῖ, καὶ θέλων νὰ λάβῃ περὶ αὐτοῦ πληροφορίας, ἔπεμψε μυστικῶς πρὸ αὐτῷ ἕνα ὑπαξιωματικὸν τῆς χωροφυλακῆς διὰ νὰ τὸν κατασκοπεύῃ. Ὁ ὑπαξιωματικὸς οὗτος, εἰσελθὼν ἀγνώριστος εἰς τὴν πόλιν Ἐττεγχαχίαν, εἰσεχώρησεν ἐντὸς τῆς οἰκίας τοῦ πρίγκηπος τούτου· ὢν δὲ προκατειλημμένος ὡς ἐκ τῆς ἀνακαλυφθείσης συνωμοσίας εἰς τὴν Γαλλίαν, ἔπεμψεν ἐσφαλμένας πληροφορίας πρὸς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν ὡς πρὸς τὴν διαγωγὴν τοῦ πρίγκηπος Ἐγγιένου, παριστάνων αὐτὸν ὡς ὑποκινοῦντα τὰς ἐν Γαλλίᾳ γινομένας συνωμοσίας, καὶ ἔχοντα μεθ' ἑαυτοῦ τὸν περίφημον στρατηγὸν Δυμουριέρον· ἐνῷ πραγματικῶς ὁ Ἐγγιένος ἠγνόει τὴν κατὰ τοῦ πρώτου ὑπάτου συνωμοσίαν, προπαρεσκευάζετο ὅμως νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Γαλλίαν, ἂν ἤθελεν ἐκραγῇ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, κατὰ τὰς ἐλπίδας τοῦ ἐν Μονάχῳ διαμένοντος Ἄγγλου πρέσβεως.

Ὁ Ναπολέων, λαβὼν τὴν ἀναφορὰν ταύτην τῆς χωροφυλακῆς τὴν 10 Μαρτίου καὶ γνωρίζων ὅτι οὐχὶ μακρὰν τῶν μεθορίων τῆς Γαλλίας εὑρίσκετο τὸ θῦμά του, ἀπεφάσισε νὰ παραβιάσῃ τὸ γειτονικὸν τοῦτο Κράτος, ἐξαποστέλλων ἔνοπλον δύναμιν νὰ συλλάβῃ τὸν Ἐγγιένον. Τούτου ἕνεκεν αὐθωρεὶ συνεκάλεσεν εἰς ἔκτακτον συνεδρίασιν τοὺς δύο συνυπάτους του, τοὺς ὑπουργούς του καὶ τὸν Φουσσὲν καὶ προέτεινεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀπόφασίν του περὶ τῆς συλλήψεως τοῦ πρίγκηπος Ἐγγιένου καὶ τοῦ στρατηγοῦ Δυμουριέρου. Ὁ ὕπατος Λεβρούνος ἔμεινεν ἐκστατικὸς, ἀκούσας τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ναπολέοντος, ἀναλογιζόμενος ὁποίαν φρίκην ἤθελε προξενήσει εἰς τὴν Εὐρώπην τοῦτο. Ὁ δὲ ὕπατος Καμβασερὲς ἀντέστη γενναίως εἰς τὴν πρόταsιν ταύτην, ἀποδεικνύων κατὰ πόσον εἶναι ἐπικίνδυνος τοιαύτη ἀπόφασις εἴς τε τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν, προσέτι καὶ κατὰ πόσον ἤθελε προσβάλει τὴν κυβέρνησιν τοῦ πρώτου ὑπάτου, ἤτοι τὸ νὰ θελήσῃ αὕτη νὰ παραβιάσῃ ξένην ἐπι-

κράτειαν, διὰ νὰ συλλάβῃ ἕνα ἐκ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, νὰ τὸν δικάσῃ καὶ νὰ τὸν τουφεκίσῃ, ἐνῷ δὲν θέλει ἀποδειχθῇ οὔτε ἡ ἐνοχὴ αὐτοῦ. Τούτου ἕνεκα παρεκάλεσε θερμῶς τὸν Ναπολέοντα διὰ αὐτὴν τὴν τιμήν του καὶ διὰ τὴν τιμὴν τῆς πολιτικῆς του, νὰ μὴ πράξῃ τι ἐξ ὅσων αἱ προλαβοῦσαι ἐπαναστατικαὶ κυβερνήσεις ἔπραξαν, ἀντέτεινε τέλος πολλάκις μὲ πολλὴν ἐπιμονὴν, καί τοι παρὰ τὸ σύνηθες τοῦ χαρακτῆρός του.

Ὁ Ναπολέων μόλις ἤκουε τὰ ὑπὲρ καὶ κατὰ τῆς προτάσεώς του ταύτης, διότι οὐδεὶς ἐδύνατο νὰ καυχηθῇ ὅτι ἀνέτρεπε τὰς ἀποφάσεις του· μ' ὅλον τοῦτο δὲν περιεφρόνησε τὴν ἀντίστασιν τοῦ Καμβασερές.—Γνωρίζω καλῶς, εἶπεν αὐτῷ, ὁποῖα αἴτια σὲ παρακινοῦν νὰ ὁμιλῇς οὕτω· βεβαίως ἡ πρὸς ἐμὲ ἀφοσίωσις σὲ εὐχαριστῶ, ἀλλὰ δὲν θέλω ἀφήσει νὰ φονευθῶ χωρὶς νὰ ὑπερασπισθῶ· θέλω νὰ προξενήσω τὸν τρόμον εἰς τοὺς ἀνθρώπους τούτους καὶ νὰ τοὺς διδάξω νὰ μένωσιν ἥσυχοι.—Ὅθεν, θέλων ὁ Ναπολέων νὰ κατατρομάξῃ τοὺς βασιλικοὺς, νὰ τοὺς μάθῃ ὅτι δὲν δύνανται νὰ προσβάλωσιν αὐτὸν ἀτιμωρητὶ, καὶ νὰ τοῖς δώσῃ νὰ ἐννοήτωσιν, ὅτι τὸ τόσον ἱερὸν αἷμα τῶν πριγκήπων δὲν εἶναι πολυτιμότερον τοσούτων ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς Δημοκρατίας, προσέτι πνέων ἐκδίκησιν, ἀπεφάσισε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ βίαιον τοῦτο μέτρον, τοῦ ὁποίου τὸ ἀποτέλεσμα ἦτον ὁλεθριώτατον. Διέταξε λοιπὸν παράυτα τὸν ἵππαρχον Κωλαιγκοῦρτον νὰ προσλάβῃ τριακοσίους δυμάχους, πολλὰς ἐνωμοτίας τῆς χωροφυλακῆς, τεσσάρων ἡμερῶν τροφὴν, νὰ διαβῇ τὸν Ῥῆνον, καὶ εἰσχωρῶν εἰς τὸ δουκάτον τῆς Βάδης, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν Ἐττεγχαχίαν καὶ νὰ συλλάβῃ τὸν πρίγκηπα Ἐγγιένον καὶ τοὺς περιστοιχοῦντας αὐτὸν μετανάστας Γάλλους, παραγγείλας νὰ ἐνεργηθῶσι ταῦτα πάντα συντόνως καὶ μὲ μεγάλην ἐχεμυθίαν. Συγχρόνως δὲ διέταξεν ἕτερον συνταγματάρχην νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν μέγαν δοῦκα τῆς Βάδης καὶ νὰ τῷ ἐγχειρίσῃ διακοίνωσιν, δι' ἧς ἐδικαιολογεῖτο ἡ παραβίασις τῶν μεθορίων καὶ ἡ σύλληψις τοῦ πρίγκηπος, ἐπὶ λόγῳ ὅτι, ἐπειδὴ εἰς τὴν ἐπικράτειάν του ἐνηργοῦντο συνωμοσίαι κατὰ τῆς Γαλλίας, ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις διὰ τὸ κατεπεῖγον ἐνήργησε μόνη τὴν σύλληψιν τῶν συνωμοτῶν.

Αἱ παρὰ τοῦ Ναπολέοντος δοθεῖσαι διαταγαὶ ἐξετελέσθησαν ἀκριβῶς καὶ παραχρῆμα, ὥστε τὴν 15 Μαρτίου τὸ πρὸς σύλληψιν τοῦ Ἐγγιένου προσδιωρισμένον ἀπόσπασμα διέβη τὸν Ῥῆνον, εἰσέβαλεν εἰς τὴν πόλιν Ἐττεγχαχίαν, συνέλαβεν αὐτὸν μετὰ τινων ὀπαδῶν του καὶ μετέφερεν αὐτοὺς εἰς τὸ φρούριον

τοῦ Στρασβούργου, χωρὶς ὅμως νὰ εὑρεθῶσι καὶ ἔγγραφα ἐνοχοποιοῦντα τὸν πρίγκηπα, οὐδὲ ὁ στρατηγὸς Δυμουριέρος. Ταῦτα δὲ πάντα παρευθὺς μαθὼν ὁ Ναπολέων, καὶ σκεπτόμενος πολὺ περὶ τοῦ ἀναποδείκτου τῆς ἐνοχῆς τοῦ πρίγκηπος, μάλιστα δὲ περὶ τῆς ἀπάτης, ὅτι ὁ στρατηγὸς Δυμουριέρος ἦτο μετ' αὐτοῦ, ἐνῷ δὲν ἦτο, διελογίζετο τὶ ἔμελλε νὰ πράξῃ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην. Ἀποφασισμένος ὅμως νὰ προξενήσῃ τὸν τρόμον εἰς τοὺς βασιλικοὺς, καὶ ἀναλογιζόμενος κατὰ πόσον ἤθελε δειχθῆ γελοῖος καὶ ἀδύνατος ἐνώπιον ὅλου τοῦ κόσμου, καὶ πρὸ πάντων εἰς τοὺς βασιλικοὺς, ἔκαμε τὴν τρομερὰν ἀπόφασιν νὰ εἰσάξῃ τὸν Ἐγγιένον εἰς τὸ στρατοδικεῖον, ἐπὶ λόγῳ ὅτι ὑπέθαλπε τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ὅτι ἀπεπειρᾶτο νὰ λάβῃ τὰ ὅπλα κατὰ τῆς Γαλλίας· οὕτω τῇ 18 Μαρτίου παρεπέμφθη ὁ Πρίγκηψ οὗτος εἰς Παρισίους διὰ νὰ δικασθῇ.

Κατὰ τὴν τρομερὰν ἐκείνην ἡμέραν ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ μείνῃ μόνος, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἐξοχὴν τοῦ Μαλμαιζὼν, ὅπου συνήθως ἐσύχναζεν, οὐδένα δεχόμενος, ἐκτὸς τῶν συνυπάτων του καὶ τῶν ὑπουργῶν του. Φθάσας ἐκεῖσε καὶ μείνας μόνος ἐπὶ πολλὰς ὥρας, περιεπάτει ἡσύχως καὶ κατ' ἰδίαν· ἐκτὸς ἡμέρας διέμεινεν εἰς τὴν ἐξοχὴν ταύτην ἀργὸς καὶ οὐδεμίαν ἐπιστολὴν ὑπαγόρευσε νὰ γραφῇ, ἐνῷ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς του οὐδὲ μίαν ὥραν ἔμεινεν ἀργός. Ἡ σύζυγός του Ἰωσηφίνα, ἥτις ἐγνώριζε τὴν σύλληψιν καὶ τὴν φυλάκισιν τοῦ πρίγκηπος Ἐγγιένου, καὶ ἥτις εἶχε μεγίστην συμπάθειαν πρὸς τοὺς Βουρβόνους, ἐτρόμαζε τὴν χύσιν τοῦ βασιλικοῦ αἵματος· διαλογιζομένη δὲ τὴν κατὰ τοῦ συζύγου της, τῶν ἰδίων τέκνων της καὶ κατ' αὐτῆς προσέτι ἀντεκδίκησιν, θρηνοῦσα ὡμίλει πολλάκις εἰς τὸν σύζυγόν της περὶ τοῦ πρίγκηπος τούτου, μολονότι ἐπίστευεν εἰσέτι ὅτι ὁ θάνατος αὐτοῦ ἀπεφασίσθη. Ὁ δὲ Ναπολέων, ὅστις ἤθελε νὰ καταθλίψῃ τὰ γενναῖα καὶ καλὰ αἰσθήματα τῆς καρδίας του ὡμίλει εἰς τὴν σύζυγόν του περὶ ἄλλων ἀντικειμένων, ὡς νὰ τῇ ἔλεγε· Σὺ εἶσαι γυνὴ, σὺ δὲν ἐννοεῖς τὰ περὶ τῆς πολιτικῆς μου, σὺ πρέπει νὰ σιωπᾷς.—

Ὁ δυστυχὴς πρίγκηψ ἔφθασε τὴν 30 Μαρτίου εἰς Παρισίους διὰ νὰ δικασθῇ κατὰ τοὺς στρατιωτικοὺς νόμους. Ὁ διοικητὴς τῆς ἐν τῇ πρωτευούσῃ φρουρούσης μεραρχίας ἔπρεπε νὰ συστήσῃ τὸ στρατοδικεῖον καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ. Ὁ Μυράτος, ὅτις ἦτο φρούραρχος τῶν Παρισίων καὶ διοικητὴς τῆς μεραρχίας, λαβὼν τὴν περὶ τούτου διαταγὴν τῆς κυβερνήσεώς του, δυσηρεστήθη πολύ. Ὁ Μυράτος, ὡς ἐρρέθη, ἦτον ἀνδρεῖος,

ἐνίοτε δὲ ἀπερίσκεπτος, ἀλλὰ πολὺ ἀγαθός· πρό τινων ἡμερῶν ἐχειροκρότησεν εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς κυβερνήσεως διὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Ἐγγιένου· ἀλλ' ἐπιτετραμμένος ἤδη νὰ ἐκτελέσῃ τὴν περὶ τούτου ἀπόφασιν, ἐλυπήθη σφόδρα, εἰπὼν εἴς τινα τῶν φίλων του, δεικνύων αὐτὸ τὸ ἄκρον τοῦ ἱματίου του.—Ὁ πρῶτος ὕπατος θέλει νὰ κηλιδώσῃ αὐτὸ μὲ αἷμα.—Ἔδραμε δὲ πάραυτα πρὸς τὸν Ναπολέοντα διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν περὶ τούτου λύπην του. Ὁ Ναπολέων, ὅστις ἐλυπεῖτο ἐπίσης, ἔκρυψε τὸ αἴσθημά του, προσποιούμενος τὸν σκληροκάρδιον, διότι ἐφοβεῖτο μήπως ἡ κυβέρνησίς του φανῇ ἀδύνατος ἀπέναντι τῶν ἐχθρῶν του· τούτου ἕνεκεν ἐπέπληξε μὲ αὐστηρότητα καὶ περιφρόνησιν τὸν Μυράτον διὰ τὴν ἀδυναμίαν του, εἰπὼν αὐτῷ ἐντόνως νὰ φανῇ γενναιόψυχος. Μετὰ τοῦτο προσεκάλεσε τὸν ὑπασπιστήν του Σαβαρὺν, τὸν πρὸ ὀλίγου ἐπανελθόντα ἐκ τῆς Βανδέας, καὶ δώσας αὐτῷ ἐγγράφως ὅλας τὰς διαταγὰς, αἵ ὁποῖαι ἔπρεπε νὰ ἐκδοθῶσι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν περὶ τῆς δίκης καὶ τῆς ἀποφάσεως ταύτης, τῷ παρήγγειλε νὰ τὰς ἐγχειρίσῃ εἰς τὸν Μυράτον καὶ νὰ ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν, καὶ εἰς τὴν μεταφορὰν τοῦ Ἐγγιένου εἰς τὸ φρούριον Βιγκένας.

Ὁ Σαβαρὺς, ὅλως ἀφωσιωμένος εἰς τὸν Ναπολέοντα, ἐξετέλει ἀνεξετάστως τὰς διαταγὰς αὐτοῦ, ὡς στρατιώτης διατατόμενος παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ του. Αἱ διαταγαὶ αὗται, αἱ ὁποῖαι ἦσαν τέλειαι καὶ ὁριστικαὶ, διελάμβανον τὴν σύνθεσιν καὶ τὸν διορισμὸν τῶν μελῶν τοῦ στρατοδικείου, τὴν ἐν τῷ ἅμα συγκάλεσιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεώς του ἐν καιρῷ νυκτὸς, ἂν ἀπεφασίζετο ὁ θάνατος, περὶ τοῦ ὁποίου δὲν ὑπῆρχεν ἀμφιβολία, διότι ἡ δίκη ἔμελλε νὰ γένῃ ἄνευ συνηγόρου.

Τὸ στρατοδικεῖον συνηθροίσθη εὐθὺς εἰς Βιγκένας, χωρὶς νὰ γνωρίζωσι τὰ πλεῖστα τῶν μελῶν ὁποῖον ὑποκείμενον θέλουν δικάσει· τοῦτο δὲ μόνον τοῖς εἶπον, ὅτι ἔμελλε νὰ δικασθῇ εἷς μετανάστης Γάλλος ἐπὶ παραβάσει τῶν δημοκρατικῶν νόμων· μ' ὅλον ὅτι οὐδὲ ἐγνώριζον καλῶς οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς ἐπαναστάσεως, ὅτι ὁ πρίγκιψ Ἐγγιένος ἦτον ἀπόγονος τῶν Κονδέων. Ἐν τούτοις ὁ πρίγκηψ οὗτος ἀμφιβόλλων εἰσέτι περὶ τῆς περιμενομένης αὐτῷ τύχης, ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τῶν δικαστῶν του μὲ ἀταραξίαν, καὶ μάλιστα μὲ ὑπερηφάνειαν· ἐρωτηθεὶς δὲ περὶ τοῦ ὀνόματός του καὶ περὶ τῶν κατηγοριῶν του, ἀπεκρίθη καταφατικῶς μὲ σταθερότητα· ἀρνούμενος δὲ ὅτι μετέχει τῆς τότε ἀνακαλυφθείσης συνωμοσίας, πιθανὸν νὰ ὡμολόγησε μὲ πολλὴν ἐπίδειξιν

ὅτι συνεμέθεξεν εἰς τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμον, καὶ ὅτι ἔμενε παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ῥήνου διὰ νὰ πράξῃ τὸ αὐτό. Ὁ πρόεδρος ἐπιστηριζόμενος εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην ἐξομολόγησιν, τὸν ἠρώτησε καὶ ἐκ δευτέρου διὰ νὰ τῷ ὑποδείξῃ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον. Ἀλλ' ὁ πρίγκηψ ἐπανέλαβε τὰ αὐτὰ μὲ τοιαύτην σταθερότητα, ὥστε ἐπείραξε τοὺς γηραιοὺς στρατιωτικοὺς τῆς Δημοκρατίας, οἵτινες ἔχυσαν τὸ αἷμά των διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος των. Ἐπὶ τέλους ὁ πρίγκηψ ἐζήτησεν ἐπανειλημμένως καὶ ἐπιμόνως νὰ ἴδῃ τὸν πρῶτον ὕπατον, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη. Τελειωθείσης τῆς συζητήσεως, παρεπέμφθη εἰς ἄλλο δωμάτιον, τὸ δὲ δικαστήριον προέβη εἰς τὴν διάσκεψιν. Κατὰ τὴν καθαρὰν ἐξομολόγησιν τοῦ Ἐγγιένου, τεθέντος τοῦ ζητήματος, τὸ ἀποτέλεσμα ἀναμφιβόλως ἔμελλε νὰ ἦναι θανατηφόρον· διότι οἱ νόμοι παντὸς Κράτους τιμωροῦν μὲ θάνατον τὸν λαβόντα τὰ ὅπλα κατὰ τῆς πατρίδος του· μ' ὅλον ὅτι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην οἱ δικασταὶ ἔπρεπε νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ πρίγκηψ οὗτος συνελήφθη εἰς ξένον καὶ φιλικὸν Κράτος. Ἀλλ' οὗτοι, καὶ τοι μεγάλως λυπηθέντες, τὸν ἀπεφάσισαν εἰς θάνατον· οἱ πλεῖστοι ὅμως αὐτῶν ἐξέφρασαν τὴν ἐπιθυμίαν των νὰ ζητηθῇ ἡ χάρις παρὰ τοῦ πρώτου ὑπάτου, πρὸ πάντων δὲ νὰ παρουσιασθῇ ὁ πρίγκηψ πρὸς αὐτὸν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του. Ἀλλ' αἱ διαταγαὶ τοῦ Ναπολέοντος οὖσαι δριστικαὶ, προσδιώριζον ὅτι τὰ πάντα ἔπρεπε να ἐκτελεσθῶσιν ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν· μόνον ὁ σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας Ῥέαλος ἐδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ ἀναβολήν τινὰ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐβράδυνε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐντολήν του. Τὴν ἐπομένην νύκτα ὁ δυστυχὴς πρίγκηψ Ἐγγιένος παρεπέμφθη εἰς τὴν τάφρον τοῦ φρουρίου Βιγκενῶν, ἐτουφεκίσθη καὶ ἐνεταφιάσθη, ἔνθα ἔπεσε νεκρός· ὁ δὲ Σαβαρὺς ἀνεχώρτσεν εὐθὺς διὰ νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὸν Ναπολέοντα τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν του. Καθ' ὁδὸν ἀπήντησε τὸν Ῥέαλον, ὅστις ἤρχετο κατὰ διαταγὴν τοῦ Ναπολέοντος νὰ ἐξετάσῃ τὸν Ἐγγιένον· ἀλλ' εἰς μάτην, ὁ Ἐγγιένος ἔκειτο εἰς τὸν τάφον! Ἀναμφιβόλως ἡ ἀπόφασις τοῦ Ναπολέοντος ἤθελεν ἀναστάλῃ, ἐὰν ἡ φωνὴ τοῦ δυστυχοῦς Ἐγγιένου, ὅστις ἐζήτει νὰ παρουσιασθῇ εἰς αὐτὸν, ἤθελε φθάσει εἰς τας ἀκοάς του· ὁ δὲ Ναπολέων δὲν ἤθελε κηλιδώσει τὴν δόξαν του διὰ τοιαύτης αἱματηρᾶς πράξεως.

Ὁ Σαβαρὺς ἔφθασε κατασυγχισμένος εἰς τὸν Ναπολέοντα· ἡ δὲ παρουσία αὐτοῦ ἐπροξένησε τραγικωτάτην σκηνήν. Ἡ Ἰωσηφίνα, ἰδοῦσα αὐτὸν καὶ συμπεράνασα ὅτι τὰ πάντα ἐξετε-

λέσθησαν, ἤρχισε νὰ θρηνῇ· ὁ δὲ ἵππαρχος Κωλαιγκοῦρτος, ὅστις συνέλαβε τὸν πρίγκηπα, ἐκραύγαζεν ὅτι ἠθέλησαν νὰ τὸν ἀτιμάσωσιν. Ἐν τοσούτῳ ὁ Σαβαρὺς, εἰσελθὼν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Ναπολέοντος καὶ εὑρὼν αὐτὸν μόνον, τῷ ἀνέφερε τὰ διατρέξαντα· ὁ δὲ Ναπολέων εὐθὺς ἠρώτησεν ἂν ὁ Ῥεάλος εἶδε τὸν Ἐγγιένον; Μόλις ἀπήντησεν αὐτῷ ὁ Σαβαρὺς ἀποφατικῶς, καὶ ὁ Ῥεάλος ἔφθασε καὶ ἐζήτει συγγνώμην περὶ τῆς μὴ ἀκριβοῦς ἐκτελέσεως τῶν διαταγῶν αὐτοῦ. Ὁ Ναπολέων, χωρὶς νὰ ἐκφράσῃ τὴν περὶ τούτου ὑπὲρ ἢ κατὰ γνώμην του, εἰσῆλθεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην του καὶ ἔμεινε μόνος ἐπὶ πολλὰς ὥρας.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἑσπέραν εἰς τὸν δεῖπνον ἡ λύπη ἦτο ζωγραφισμένη εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα· ἅπαντες δὲ, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Ναπολέων, διετήρουν ἄκραν σιωπήν. Ἐξερχόμενος τοῦ δείπνου ὁ Ναπολέων διέλυσε τὴν σιωπὴν, καὶ ὡμίλησε πολλὰ περὶ τῶν κατὰ καιρὸν βασιλέων, περὶ τῶν αὐτοκρατόρων Ῥωμαίων, περὶ τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας, περὶ τῶν ἱστορικῶν κρίσεων, περὶ τῶν ἀποδιδομένων ὠμοτήτων εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν αὐτοκρατοριῶν, τῶν γενομένων κατ' ἀπόλυτον ἀνάγκην, καὶ ἐπὶ τέλους τελευτῶν εἰς τὸ τραγικὸν συμβὰν τῆς ἡμέρας, ἐξέφρασε τὰ ἑξῆς· «Θέλουν νὰ καταστρέψωσι τὴν Ἐπανάστασιν, προσβάλ»λοντές με ἀτομικῶς· θέλω ὑπερασπίσει αὐτὴν, καθότι αὐτὸς »ἐγὼ εἶμαι ἡ ἐπανάστασις. Πρέπει δὲ νὰ προσέχωσιν ἀπὸ »τοῦδε διότι θέλουν εἰδεῖ κατὰ πόσον εἴμεθα ἰκανοί ».

Ἡ εἰς ξένην ἐπικράτειαν σύλληψις καὶ ὁ θάνατος τοῦ πρίγκηπος Ἐγγιένου ἐπροξένησαν τὸν τρόμον εἰς τοὺς Βουρβόνους καὶ εἰς ἅπαντας τοὺς μετανάστας, εἰς δὲ τοὺς Παρισίους ἔδωκαν μέγαν κρότον. Ἐκτοτε ἔπαυσαν αἱ συνωμοσίαι· ὁ δὲ Ναπολέων κατέστη τὸ ἀντικείμενον τῶν ὁμιλιῶν εἰς ὅλας τὰς συναναστροφάς. Ἅπαντες ἀνεξαιρέτως κατηγόρουν τοὺς συνωμόσαντας κατὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ· οἱ δὲ νουνεχέστεροι τῶν ἀνθρώπων ἐλυπήθησαν, βλέποντες ὅτι ἡμέχρι τοῦδε συνετὴ κυβέρνησις τοῦ πρώτου ὑπάτου, βάψασα ἤδη τὰς χεῖράς της εἰς τὸ αἷμα ἐξισώθη μὲ τὰς προλαβούσας αἱματηρὰς κυβερνήσεις, καθ' ἃς ἐθανατώθη ὁ ΙΣ' Λουδοβῖκος. Μόνον δὲ οἱ σφόδρα ἐπαναστάται, οἱ ὑποπτευόμενοι ὅτι ὁ Ναπολέων θέλει ἐπαναφέρει εἰς τὴν Γαλλίαν τοὺς Βουρβόνους, εὐχαριστήθησαν εἰς τὴν αἱματηρὰν πρᾶξιν ταύτην, καθότι ἔβλεπον ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ κατορθωθῇ τοῦτο.

Μέγα δυστύχημα εἰς τὴν ἀνθρωπότητα! Ὁ ἔκτακτος οὗτος ἀνὴρ, ὁ τόσον εὐφυὴς, ὁ τόσον δίκαιος, ὁ τόσον γενναιόψυχος,

ὁ πρὸ ὀλίγου τοσοῦτον αὐστηρὸς εἰς τοὺς ἐπαναστάτας διὰ τὰς καταχρήσεις των, ὁ κατακρίνων μὲ ἀτάραχον πνεῦμα τὰ σφάλματά των τοσοῦτον ἀνηλεῶς, καὶ ἐνίοτε ἀκρίτως, ὁ κατηγορῶν αὐτοὺς πικρῶς ὅτι ἔχυσαν τὸ αἷμα τοῦ ΙϚ' Λουδοβίκου, ὅτι ἠτίμασαν τὴν Δημοκρατίαν καὶ ὅτι κατέστησαν τὴν Γαλλίαν ἐχθρὰν μ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, αἴφνης, ἐρεθισθέντων τῶν παθῶν του, ἔπραξεν ὅ,τι τόσον πικρῶς ἐμέμφετο τοὺς προκατόχους του καὶ ἐξετέθη ἠθικῶς εἰς τὴν Εὐρώπην, ἥτις τῷ διεκήρυξε γεικὸν πόλεμον καὶ τὸν ὑπεχρέωσε νὰ ζητήσῃ τὴν εἰρήνην, καί τοι ἐνδόξως ἀποκτηθεῖσαν, εἰς τὴν Τιλσήτην.

Ὅθεν ὁ θάνατος τοῦ πρίγκηπος Ἐγγιένου ἐθορύβησεν ὅλην τὴν Εὐρώπην, καὶ ἴσως ἦτον ἡ ἀληθὴς αἰτία τοῦ μετὰ ταῦτα γενομένου εὐρωπαϊκοῦ τρίτου πολέμου. Εἰς δὲ τὴν Γαλλίαν τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων εὑρίσκοντο τεταραγμένα, πρὸ πάντων δὲ ἕνεκα τοῦ ἐν τῇ φυλακῇ αἰφνιδίου θανάτου τοῦ στρατηγοῦ Πυσσεγροῦ. Ὁ Ναπολέων ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν, ὡς ἐρρέθη, νὰ τὸν χορηγήσῃ τὰ μέσα διὰ νὰ συστήσῃ ἀποικίαν εἰς τὴν Ἀμερικήν· ἕνεκα ὅμως τῶν ἀλλεπαλλήλων περιστατικῶν, πρὸς καιρὸν δὲν ἐξετελέσθη ἡ ὑπόσχεσις αὕτη. Ὁ Πυσσεγροὺς, ἐκλαμβάνων τὴν βραδύτητα ὡς ἀπάτην ἀπὸ μέρους τοῦ Ναπολέοντος, διότι οὐδεμίαν θετικὴν ἀπάντησιν ἔλαβε παρ' αὐτοῦ μετὰ τὴν εἰλικρινῆ ἐξομολόγησίν του, μαθὼν δὲ τὸν θάνατον τοῦ πρίγκηπος Ἐγγιένου, καὶ νομίσας ὅτι ὅτι ἡ αὐτὴ τύχη περιμένει καὶ αὐτὸν, ἀπελπισθεὶς ηὐτοχειριάσθη δι' ἀγχόνης, κατασκευασθείσης παρ' αὐτοῦ ἐξ ἑνὸς μεταξωτοῦ λαιμοδέτου. Κατ' ἐκείνην τὴν ἑσπέραν ὁ Πυσσεγροὺς ἀνεγίνωσκε τὸν Σένεκαν, φθάσας δὲ εἰς τὸ περὶ αὐτοχειριάσεως μέρος, ἐξετέλεσε τὴν πρᾶξιν. Περὶ τὸ μεσονύκτιον οἱ σκοποὶ, ἀκούσαντες ταραχὴν εἰς τὴν φυλακὴν, εἰδοποίησαν τὸν δεσμοφύλακα, ὅστις εἰσελθὼν εὗρεν αὐτὸν νεκρόν. Εἰς μάτην ὅλαι αἱ βοήθειαι τῶν ἰατρῶν· ὁ ἔνδοξος στρατηγὸς τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας, ὁ νικητὴς τῆς Ὁλλανδίας ἔγεινε θύμα τῆς φιλοτιμίας του. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχον δείγματα τῆς αὐτοχειρίας ταύτης, οἱ ἀντιπολιτευόμενοι καὶ οἱ βασιλικοὶ ἀπέδωκαν τὸν αἰφνίδιον θάνατον τοῦ στρατηγοῦ τούτου εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὅτι οὗτος ἐδολοφόνησεν αὐτὸν, διὰ ν' ἀπαλλαγῇ παρ' ἑνὸς τῶν ἀντιζήλων του· τούτου ἕνεκεν ἔκραζον αὐτὸν Νέρωνα. Οὐδεμία ὅμως πιθανότης ὑπῆρχεν ὅτι ὁ Ναπολέων ἐθεώρει τὸν Πυσσεγροὺν ἀντίζηλόν του, διότι ὁ στρατηγὸς οὗτος, πρὸ πολλοῦ ἐνωθεὶς μετὰ τῶν Βουρβόνων, ἀπώλεσε τὴν κοινὴν ὑπόληψιν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἦτο

προγεγραμμένος. Ὅθεν ὁ θάνατος αὐτοῦ δὲν ὠφέλει εἰς τὸν Ναπολεόντα· ἐὰν ὅμως ἔζη, ἡ μαρτυρία αὐτοῦ ἤθελε χρησιμεύσει πρὸς ὑποστήριξιν τῆς κατὰ τοῦ Μορὼ κατηγορίας, τὴν ὁποίαν ὁ Ναπολέων παντὶ σθένει ἤθελε νὰ ἀποδείξῃ, διότι ἀληθῶς ὁ Μορὼ ἐθεωρεῖτο εἰς τὴν Γαλλίαν παρὰ τῶν δημοκρατικῶν ἀντίζηλος αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ Πυσσεγρούς. Τούτου ἕνεκεν ἀδίκως καὶ αἰσχρῶς ἐσυκοφαντεῖτο ὁ Ναπολέων.

Ἐν τοσούτῳ αἱ κατὰ τοῦ πρώτου ὑπάτου συνωμοσίαι τῶν βασιλικῶν, οἵτινες ἐθεώρουν αὐτὸν τὸ μόνον πρόσκομμα τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν Γαλλίαν τῶν Βουρβόνων, ἠνάγκασαν τοὺς ἐν τοῖς πράγμασι πολιτικούς τε καὶ στρατιωτικοὺς νὰ σκέπτωνται περὶ τῶν μέσων, δι' ὧν ἤθελεν ἐξαλειφθῇ πᾶσα ἐλπὶς εἰς τοὺς βασιλικοὺς πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐξουσίας. Οὕτω πρό τινος καιροῦ ἔλεγον, ὅτι ὁ Ναπολέων πρέπει νὰ ἀναγορευθῇ βασιλεὺς ἢ αὐτοκράτωρ εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας, ἔχων τὴν διαδοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Αἱ ἰδέαι αὗται, οὗται κατ' ἀρχὰς περιωρισμέναι, μετ' οὐ πολὺ ἔγειναν κοιναὶ πρὸς πάντας, καὶ μάλιστα εἰς τὰ μέλη τῶν νομοθετικῶν σωμάτων· παντοχοῦ δὲ συνδιελέγοντο δημοσίως περὶ τούτου. Οἱ δὲ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους, καὶ πρὸ πάντων οἱ στρατηγοί, ἐνεψύχοναν τὴν ἰδέαν ταύτην· οὗτοι μὲν διὰ νὰ κολακεύσωσι τὸν πρῶτον ὕπατον, ἐκεῖνοι δὲ ἤλπιζον προόδους κατὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς μοναρχίας, καθὸ στρατιωτικοί· ἐπὶ τούτῳ πλῆθος ἀναφορῶν ἐκυκλοφόρουν εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὰ στρατόπεδα. Ὁ δὲ στρατηγὸς Σοῦλτος ἔγραψεν ἀμέσως πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ὅτι ὅλος ὁ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του στρατὸς ἐπιθυμεῖ τὴν ἀναγόρευσίν του ὡς αὐτοκράτορος.

Ὁ δὲ Ναπολέων ἀναμφιβόλως δὲν περιέμενε τὰς ἰδέας ταύτας διὰ νὰ ἐποφθαλμιᾷ εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας. Οὗτος ἐπεθύμει αὐτὸν, οὐχὶ ὅμως ἀπὸ τῶν ἐκστρατειῶν τῆς Ἰταλίας, οὔτε ἀπὸ τῆς ἀναβάσεώς του εἰς τὴν ὑπατείαν, ὡς ἔλεγον χυδαῖοι τινές. Δὲν συνέλαβε λοιπὸν τὰς ἐπιθυμίας ταύτας ἐνταυτῷ, ἀλλὰ βαθμηδὸν κατὰ τὴν πρόοδον τῆς τύχης του· γενόμενος ἀρχηγὸς στρατοῦ, ἐπεθύμησε τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν τῆς Δημοκρατίας· γενόμενος ὕπατος, ἐπεθύμησε τὴν ἰσοβιότητά του· φθάσας καὶ εἰς τὴν θέσιν ταύτην, δι' ἧς ἐπλησίασε τὸν θρόνον, ἤθέλησε νὰ ἀναβῇ καὶ εἰς αὐτόν. Οὕτω προοδεύει ἡ φιλοδοξία τῶν ἀνθρώπων, ὥστε δὲν δύναται νὰ τῷ ἀποδοθῇ ὡς ἔγκλημα ἡ ἐπιθυμία αὕτη· ἀλλ' οἱ ὀξυδερκεῖς ἄνθρωποι παρατηροῦν ὅτι ἡ τοιαύτη φιλοδοξία, ἥτις ἀκαταπαύστως ἐρεθίζεται καὶ ἀκα-

ταπαύστως ἐπιθυμεῖ νὰ ἱκανοποιῆται, εἶναι ἐπικίνδυνος, διότι ὅσον ἱκανοποιεῖται, τοσοῦτον ἐρεθίζεται. Πρὸς δὲ ὁ Ναπολέων δὲν ἔπρεπε νὰ θεωρῆται ἅρπαξ τοῦ γαλλικοῦ θρόνου, διότι, ἂν ἡ ἰσοβιότης τῆς ὑπατείας ἐθεωρήθη ὡς συνετὸν κυβερνητικὸν μέσον, ἡ ἐγκατάστασις τῆς μοναρχίας εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ναπολέοντος καθίστατο ἀναγκαιοτάτη εἰς τὴν Γαλλίαν, μ' ὅλον τοῦτο ἡ παράκαιρος ἐπιθυμία αὐτοῦ καὶ ὁ πρὸς τοῦτο πολὺς ζῆλος τῶν φίλων του εἰς τὸ νὰ ἀναβῇ τὸν θρόνον ἦτον ἔργον μάταιον καὶ οὐχὶ συνετόν.

Προκειμένου δὲ νὰ λάβῃ τις ἐξουσίαν μὴ ἀνήκουσαν φυσικῶς εἰς αὐτὸν, ὅσον εὐτυχὴς, ὅσον τολμηρὸς ἤθελεν εἶσθαι οὗτος, διστάζει εἰς τοῦτο, ἐὰν τουλάχιστον δὲν τρέμῃ εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἀκούσιος αἰδὼ καταλαμβάνει τὸν φιλοδοξότερον ἄνθρωπον, καὶ δὲν τολμᾷ νὰ ὁμολογήσῃ ὅ,τι ἐπιθυμεῖ. Ὁ Ναπολέων, ὅστις δὲν συνδιελέγετο μὲν μετὰ τῶν ἀδελφῶν του περὶ πολιτικῶν πραγμάτων, συνεβουλεύετο δὲ μετ' αὐτῶν περὶ τῶν ἰδίων του ὑποθέσεων, εἰς τὴν περίστασιν ταύτην εὑρέθη μεμονωμένος, διότι ὁ Λουκιανὸς, δυσαρεστηθεὶς πολὺ κατ' αὐτοῦ ὡς ἀποδοκιμάζοντος τὸν μετά τινος πλουσίας χήρας γάμον του, ἀπῆλθε μετὰ τῆς μητρὸς των Λετιτίας εἰς Ῥώμην· ὁ Ἰωσὴφ ἐπίσης, δυσαρεστηθεὶς κατ' αὐτοῦ, ὡς μὴ διοριζόμενος εἰς ὑψηλήν τινα ἐνεργητικὴν θέσιν τῆς κυβερνήσεως, ἀπῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Βονωνίας διὰ νὰ κερδήσῃ τὴν δόξαν, καθὼς ἔλεγεν ὁ Ναπολέων, ὅπως καὶ αὐτὸς οὗτος. Ὁ Καμβασερὲς, ὅστις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἰσοβίου ὑπατείας ἐνήργησε τὰ πάντα πρὸς ὄφελος τοῦ Ναπολέοντος, ἐσιώπα ἤδη διὰ δύο λόγους· πρῶτον, διότι παρετήρει μὲ τὴν ἐξιδιασμένην του ἀξυδέρκειαν, ὅτι ἡ φιλοδοξία τοῦ Ναπολέοντος δὲν θέλει ἔχει ὅρια, καὶ ὅτι ἕνεκα τῆς ἀναβάσεως εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας τοῦ Ναπολέοντος, ἡ εἰρήνη θέλει κλονισθῆ· ὁ δὲ δεύτερος λόγος ἦτον ἰδιοτελὴς, διότι, ἀναγορευθέντος αὐτοκράτορος τοῦ Ναπολέοντος, οὗτος ὁποίαν δήποτε βαθμίδα ἤθελε καθέξει μετὰ ταῦτα εἰς τὸ Κράτος, πάντοτε ἤθελεν εἶσθαι ὑπήκοος αὐτοῦ, διότι μεταξὺ μονάρχου καὶ πολίτου ὑπάρχει μέγα καὶ ἀδιάβατον χάσμα· ἐσιώπα λοιπὸν καὶ δὲν ἐπροσπάθει ὡς πρότερον διὰ τῆς ἐπιρροῆς του νὰ συνδράμῃ τὸν Ναπολέοντα εἰς τὴν ἀναγόρευσίν του. Ὁ δὲ τρίτος ὕπατος Λεβρύνος, ὢν ὅλως ἀφωσιωμένος εἰς τὸν Ναπολέοντα, οὐδέποτε ἐμιγνύετο εἰς τὰ πολιτικὰ, ἀλλὰ κατεγίνετο πάντοτε εἰς τὰ οἰκονομικά· ὅθεν ἐσιώπα καὶ οὗτος. Μόνον δὲ ὁ Φουσσὲς, δεικνύων πολὺν ζῆλον ὑπὲρ τοῦ Ναπολέοντος, προσεφέρθη ἑκουσίως

εἰς τὴν μεταβολὴν ταύτην· διότι ἐννοήσας τὴν περὶ τούτου κρυφὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, παρίστανεν αὐτῷ ὅτι εἶναι μεγίστη καὶ κατεπείγουσα ἀνάγκη εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ νὰ ἀναβῇ εἰς τὸν θρόνον, λέγων ὅτι οὕτω θέλει στερεώσῃ ὁριστικῶς τὰ καλὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπαναστάσεως. Ἀπεδείκνυε προσέτι ὅτι ὅλαι αἱ τάξεις τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους, οὖσαι ἐμπνευσμέναι τοιούτων αἰσθημάτων, ἐπεθύμουν ἀνυπομόνως νὰ ἀναγορεύσωσιν αὐτὸν αὐτοκράτορα τῶν Γάλλων, ὅπερ συμφέρει εἰς τὴν πολιτικήν του. Τοσοῦτον δὲ τὸν ἠνάγκαζεν εἰς τοῦτο, ὥστε ἐμέμφετο τὸ ἀναποφάσιστον αὐτοῦ.

Ἀποπερατωθέντος κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας (Ἀπρίλιον) τοῦ πολιτικοῦ Κώδηκος, τὸ Νομοθετικὸν σῶμα, θέλον νὰ δείξῃ τὴν πρὸς τὸν Ναπολέοντα εὐγνωμοσύνην του, ἐψήφισε νὰ τοποθετηθῇ ἡ προτομὴ αὐτοῦ ἐκ μαρμάρου εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς συνεδριάσεως τοῦ σώματος τούτου· ὁ δὲ πρόεδρος λαβὼν τὸν λόγον κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ὡμίλησε παρουσίᾳ τοῦ Ναπολέοντος ὡς ἑξῆς·

Ὑπατε πρῶτε, πολῖτα!

« Μία ἐκτεταμένη αὐτοκρατορία ἀνετέθη πρὸ τεσσάρων ἐ»τῶν ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ἰσχυρᾶς κυβερνήσεώς σου· ἡ δὲ συ»νετὴ ταὐτότης τῶν νόμων σου συνενόνει μᾶλλον καὶ μᾶλλον »ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Γαλλίας. Τὸ Νομοθετικὸν Σῶμα, »θέλον νὰ ἀθανατίσῃ τὴν ἀξιομνημόνευτον ταύτην ἐποχὴν, ἐ»ψήφισεν ὅπως ἡ εἰκών σου τεθῇ ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰθούσης τῶν »συνεδριάσεών του διὰ νὰ ἐπενθυμίζῃ αἰωνίως τὰς ἀγαθοεργίας »σου, τὰ καθήκοντα καὶ τὰς ἐλπίδας τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Τὸ »διπλοῦν δικαίωμα κατακτητοῦ τε καὶ νομοθέτου ἐπέφερε πάν»τοτε σιωπὴν εἰς ὅλα τὰ ἄλλα πλεονεκτήματα· τοῦτο δὲ ὡς »εἶδες, ἐπεκυρώθη εἰς τὸ πρόσωπόν σου διὰ τῆς ἐθνικῆς ψήφου. »Τίς δύναται ἤδη νὰ τρέφῃ τὴν ἀποτρόπαιον ἐλπίδα τοῦ νὰ »ἀντιτάξῃ τὴν Γαλλίαν κατὰ τῆς Γαλλίας; Θέλει διαιρεθῇ ἄρα »αὕτη ἐνθυμουμένη τὰ παρελθόντα ἐνῶ εἶναι ἡνωμένη δι' ὅλων »τῶν ἐνεστώτων συμφερόντων; Αὕτη δὲν ἔχει, εἰμὴ ἕνα ἀρχη»γὸν, ὅστις εἶσαι σύ· καὶ δὲν ἔχει, εἰμὴ ἕνα ἐχθρὸν, ὅστις εἶναι »ἡ Ἀγγλία.

» Αἱ πολιτικαὶ τρικυμίαι ὤθησαν φρονίμους τινὰς εἰς πα»ρεκτροπάς· ἀλλ' ἅμα ἡ χείρ σου ὕψωσε τὰ σύμβολα τῆς πα»τρίδος, ὅλοι οἱ καλοὶ Γάλλοι τὰ ἀνεγνώρισαν καὶ τὰ ἠκο»λούθησαν, καὶ ἅπαντες ἐτάχθησαν πρὸς τὸ μέρος τῆς δόξης

»σου. Οἱ συνωμότοντες εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἐχθρικῆς γῆς ἀπ-
»αρνοῦνται ἀνεκκλήτως τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς των· πῶς δὲ
»δύνανται νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς τὴν ἐπιρροήν σου; Σὺ ἔχεις
»στρατοὺς πιστοὺς καὶ ἀνικήτους, καὶ οὗτοι δὲν ἔχουν, εἰμὴ
»λοιδορίας καὶ δολοφονίας. Ὅλαι αἱ εὐχαὶ τῆς θρησκείας ὑ-
»ψοῦνται ὑπὲρ σοῦ εἰς τοὺς παρὰ σοῦ ἀνεγερθέντας ναούς, καὶ
»οὗτοι ὑβρίζουν αὐτὴν διὰ τῶν οὐτιδανῶν ἐργάνων τῶν ἐπα-
»ναστάσεων καὶ τῶν προλήψεων. Τὸ ἀνίσχυρον τῶν συνωμο-
»σιῶν των ἀπεδείχθη. Οὗτοι καθιστοῦν ὁσημέραι τὴν τύχην
»των δεινοτάτην, παλαίοντες ἐναντίον τῶν ἀποφάσεών της. Ἂς
»ἐνδώσωσι τέλος εἰς τὴν ἀκαταμάχητον ταύτην ὥθησιν, τὴν
»κυριεύουσαν τὸν κόσμον, καὶ ἂς μελετήσωσι σιωπηλῶς τὰς αἰ-
»τίας τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς ὑψώσεως τῶν αὐτοκρατοριῶν».

Ἡ κατὰ τῶν Βουρβόνων ὁμιλία αὕτη, γενομένη πανδήμως ἔμπροσθεν τοῦ Ναπολέοντος, ἐδείκνυεν ἐμμέσως τὴν παραδοχὴν τῆς μελλούσης αὐτοκρατορίας αὐτοῦ· μ' ὅλον τοῦτο τὸ Νομοθετικὸν Σῶμα ἤθελεν ἡ περὶ τούτου πρότασις νὰ γένῃ κατὰ πρῶτον παρὰ τῆς Γερουσίας, εἰς ἣν ἦτον ἀνετεθειμένον τὸ Σύνταγμα. Πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τούτου ἔπρεπε νὰ γένῃ καὶ συνεννόησις μετὰ τοῦ Καμβασερὲ, τοῦ διευθύνοντος τὴν πλειονοψηφίαν αὐτῆς. Τούτου ἕνεκεν ὁ Ναπολέων ἔκραξε τοὺς συνυπάτους του, Λεβρούνον καὶ Καμβασερές· καὶ τὸν μὲν πρῶτον ἔπεισεν ἄνευ τῆς παραμικρᾶς δυσκολίας, διότι οὗτος ἀνέκαθεν ἐφρόνει περὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς μοναρχίας· εἰς δὲ τὸν δεύτερον, ἤτοι τὸν Καμβασερὲν, ἀπήντησε μεγάλας δυσκολίας. Οὗτος ἐξέθεσε τὰς αἰτίας τῆς ἐκφρασθείσης γνώμης του, λέγων ὅτι οἱ δημοκρατικοὶ θέλουν δυσαρεστηθῆ, διότι ἡ μοναρχία θέλει τοὺς ἐξαλείψει καὶ αὐτὴν τὴν χιμαιρικὴν ἰδέαν τοῦ ὀνόματος τῆς Δημοκρατίας· οἱ δὲ βασιλικοὶ θέλουν ἀναστατωθῆ, διότι, ἀνεγειρομένης τῆς μοναρχίας, δὲν ἀναγορεύεται εἷς ἐκ τῶν Βουρβόνων. Παρέστησε τὸν κίνδυνον τῆς ἐπανόδου εἰς τὸ παλαιὸν σύστημα, λέγων ὅτι, ἐγκαταστηθείσης ἤδη τῆς μοναρχίας, δὲν μένει, εἰμὴ ἡ ἀλλαγὴ τοῦ προσώπου πρὸς ἀνέγερσιν τῆς παλαιᾶς δυναστείας. Ἐπανέλαβε τοὺς λόγους τῶν βασιλικῶν, οἵτινες ἐκαυχῶντο ἀναφανδὸν ὅτι ὁ στρατηγὸς Βοναπάρτης εἶναι ὁ πρόδρομος τῆς ἐπανόδου τῶν Βουρβόνων. Ὡμίλησε περὶ τοῦ ἀτόπου τῆς νέας μεταβολῆς, ἄνευ ἄλλης ὠφελείας, εἰμὴ ἑνὸς ματαίου τίτλου, διότι ἡ ἐξουσία τοῦ πρώτου ὑπάτου ἦτον ἤδη ἀπεριόριστος, λέγων ὅτι συνεχῶς ἐπικινδυνωδέστερον εἶναι νὰ ἀλλάσσῃ τις τὰ ὀνόματα τῶν πραγμάτων ἢ αὐτὰ τὰ πράγματα,

κτλ. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, ὅστις τοσοῦτον ὑπεκρύπτετο δσάκις προέκειτό τι περὶ αὐτοῦ, ἤδη ῥίψας τὸ κάλυμμα, ὡμολόγησε παρρησίᾳ εἰς τὸν Καμβασερὲν ὅτι ἐπεθύμει νὰ λάβῃ τὸ στέμμα, λέγων ὅτι ἡ Γαλλία θέλει ἕνα βασιλέα, ὅτι τοῦτο ἦτον ἀναπόφευκτον καὶ ἀναγκαῖον, ἂν παρατηρήσῃ τις καλῶς· ὅτι αὐτὴ καθ' ἑκάστην αἰσθάνεται τὰς παραφοράς της καὶ πρὸ πάντων τὰς τῆς Δημοκρατίας, ἥτις ἦτον ἡ περιφανεστέρα τῶν ἄλλων· ὅτι ἡ Γαλλία τοσοῦτον μετεμελήθη, ὥστε θέλει δεχθῆ ἕνα ἐκ τῶν Βουρβόνων, ἂν δὲν τῇ δώσωσιν ἕνα Βοναπάρτην· ὅτι ἡ ἐπάνοδος τῶν Βουρβόνων εἶναι μεγίστη συμφορὰ, διότι εἶναι καθαρὰ ἀντεπανάστασις· ὅτι οὗτος, μὴ ἐπιθυμῶν πλειοτέραν ἐξουσίαν, ἐνδίδει ἐξ ἀνάγκης εἰς τὴν περίστασιν ταύτην δι' αὐτὸ τὸ συμφέρον τῆς δημοκρατίας· ὅτι εἶναι ἐπάναγκες νὰ ἀποφασίσῃ περὶ τούτου, διότι ἡ προθυμία εἶναι τοιαύτη εἰς τὸν στρατὸν, ὥστε θέλουν ἴσως τὸν διακηρύξει αὐτοκράτορα εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ ὅτι τέλος ἡ ἐπὶ τοῦ θρόνου τοιαύτη ἀναγόρευσις θέλει ὁμοιάζει τὰς πραιτωριανὰς σκηνὰς, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ τις πρὸ πάντων.

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Ναπολέοντος παντελῶς δὲν ἔπεισαν τὸν Καμβασερέν· ἕκαστος δὲ ἔμεινε μὲ τὰς ἰδέας του. Ὁ δὲ Ναπολέων, συγχισθεὶς ἀπὸ τῆς ἀνελπίστου ἀντιστάσεως τοῦ Καμβασερὲ, εἶπεν εἰς τοὺς συνυπάτους του ὅτι αὐτὸς οὗτος ἀναδέχεται τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου, καὶ ὅτι οὗτοι νὰ μένωσιν ἀδιάφοροι. Οὕτως ἀποχωρισθέντων τῶν τριῶν ὑπάτων, διῃρημένων πρὸς ἀλλήλους, ὁ Καμβασερὲς εἶπεν εἰς τὸν Λεβρύνον· «Ἀληθῶς ἡ μοναρχία ἐγκατεστάθη, ἀλλ' ἐγὼ ἔχω προαίσθημα ὅτι »τὸ οἰκοδόμημα δὲν θέλει διαρκέσει ἐπὶ πολύ. Ἐπολεμήσαμεν »μὲ τὴν Εὐρώπην διὰ νὰ δώσωμεν εἰς αὐτὴν δημοκρατίας, αἵ»τινες ἦσαν θυγατέρες τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας· ἤδη θέλομεν »πολεμήσει διὰ νὰ δώσωμεν εἰς αὐτὴν μοναρχίας· οὕτως ἡ »Γαλλία ἐξαντλουμένη βαθμηδὸν θέλει ὑποκύψει εἰς ματαίας »ἐπιχειρήσεις ».

Ἐντοσούτῳ οἱ ζηλωταὶ τῆς αὐτοκρατορίας, πρὸ πάντων δὲ ὁ Φουσσὲς, ἐζήτουν εὐκαιρίαν νὰ γένῃ ἡ περὶ τούτου πρότασις ἐν τῇ Γερουσίᾳ. Ἡ Κυβέρνησις πρό τινος καιροῦ ἀπεύθυνε πρὸς τὴν Γερουσίαν τὰ περὶ τῶν ῥαδιουργιῶν τῶν Ἄγγλων πρέσβεων, καὶ περιέμενε τὴν ἀπάντησιν αὐτῆς· ἡ δὲ Γερουσία διώρισε τὴν περὶ τούτου ἐπιτροπήν. Οἱ φίλοι τοῦ Ναπολέοντος, δράξαντες τῆς εὐκαιρίας ταύτης, ἔσπευσαν νὰ πείσωσι τοὺς Γερουσιαστὰς ὅτι τότε ἔπρεπε νὰ γένῃ ἡ περὶ ἐγκαταστάσεως τῆς μοναρχίας

πρότασις, καὶ ὅτι ὁ Ναπολέων διςάζει μὲν εἰς τοῦτο, ἀλλ' οὗτοι πρέπει νὰ τὸν πείσωσι, παριστάνοντες αὐτῷ τὸ ἐνυπάρχον χάσμα εἰς τὸ ὑφεστὼς πολίτευμα καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀναπληρώσεως αὐτοῦ, κτλ. Τὴν 27 Μαρτίου, ἡμέραν προσδιωρισμένην πρὸς συζήτησιν τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐπιτροπῆς, ὁ γερουσιαστὴς Φουσσὲς καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ εἶχον προπαρασκευάσει τὰ πάντα. Ἀρξαμένης τῆς συνεδριάσεως εἰς τὴν Γερουσίαν, ἡ ἐπιτροπὴ εὐθὺς ἀνέγνωσε τὴν περὶ ἐγκαταστάσεως τῆς αὐτοκρατορίας πρότασιν. Ὁ Καμβασερὲς, ὁ προεδρεύων κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τὴν συνεδρίασιν, ἀγνοῶν ταῦτα πάντα, ἔμεινεν ἐκστατικὸς, ἀκούων τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐκθέσεως, μ' ὅλον τοῦτο ἐστάθη ἀτάραχος, ὑποκρύπτων τὴν ἄγνοιάν του. Ἡ δὲ Γερουσία διὰ μεγίστης πλειονοψηφίας παρεδέχθη τὴν πρότασιν τῆς ἐπιτροπῆς, τῇ δὲ ἐπαύριον ἐκοινοποιήθη τὸ ἀποτέλεσμα εἰς τὸν Ναπολέοντα.

Ἐξερχόμενος τῆς συνεδριάσεως ὁ Καμβασερὲς ἠρεθισμένος, ὡς μὴ ὢν προειδοποιημένος περὶ τῶν προταθέντων ἐν τῇ παρελθούσῃ συνεδριάσει, ἔγραψε μὲ πολλὴν ψυχρότητα ταῦτα πάντα πρὸς τὸν Ναπολέοντα, διαμένοντα τότε εἰς τὸ Μαλμαιζών. Οὗτος δὲ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἦλθεν εἰς Παρισίους, καὶ προσκαλέσας ἀμφοτέρους τοὺς συνυπάτους του, εἶπεν εἰς τὸν Καμβασερέν· « Δὲν ἐσκέφθην περὶ τούτου ὡρίμως, ἔχω ἀνάγ»κην νὰ σᾶς συμβουλευθῶ εἰσέτι, πρὸ πάντων δὲ σὲ, εἶπεν εἰς »τὸν Καμβασερὲν, καὶ τινας ἄλλους πρὶν ἢ ἀποφασίσω. Θέλω »ἀπαντήσει εἰς τὴν Γερουσίαν ὅ,τι σκέπτομαι περὶ τούτου, δὲν »θέλω ὅμως δεχθῆ τὴν Γερουσίαν ἐπισήμως, οὔτε νὰ δημοσιεύ»σω τὸ προβούλευμά της, τέλος δὲν θέλω νὰ κοινοποιηθῇ τί»ποτε πρὶν ἢ ἀποφασίσω ».

Οὕτω λοιπὸν τὰ πάντα ἐνηργοῦντο μυστικῶς καὶ σιωπηλῶς. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων ἀνυπόμονος ὢν εἰς τὸ νὰ ἀναγορευθῇ μονάρχης, καὶ θέλων νὰ βεβαιωθῇ καλῶς περὶ τῆς διαθέσεως τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς Εὐρώπης, ἔγραψε πρὸς τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Πρωσσίαν, μ' ὅλον ὅτι δὲν ἀμφιβαλλε περὶ αὐτῶν, διότι εἰς μὲν τὸν στρατὸν ἦτον ἀγαπητὸς, εἰς δὲ τὴν Εὐρώπην φοβερός. Ἀλλ' ἦτο σκληρὸν νὰ ἐπιβληθῇ καὶ αὐτοκράτωρ εἰς τοὺς συστρατιώτας του, οἵτινες ἔχυσαν τὸ αἷμά των διὰ τὴν Γαλλίαν, καὶ οὐχὶ δι' ἕνα ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον ὤφειλον ἤδη νὰ παραδεχθῶσι καὶ ἡγεμόνα των. Ἔπρεπε δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐγγιένου νὰ ζητήσῃ καὶ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Εὐρώπης, διὰ νὰ μὴ ἀπαιτήσῃ παρὰ τῶν νομίμων ἡγεμόνων νὰ ἀναγνωρισθῇ ὁ χθὲς

στρατιώτης ὅμοιός των, ὅστις πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἔβαψε τὰς χεῖράς του εἰς τὸ αἷμα τῶν Βουρβόνων, εἰ καὶ ἦτο βέβαιος ὅτι καὶ αἱ ἀπαντήσεις αὐτῶν ἦσαν εὐάρεστοι, ὡς καὶ ἐγένετο ἐντὸς ὀλίγου, ὅτε ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Αὐστρία ἐξέφρασαν δι' ἐπιστολῶν των τὴν περὶ τούτου εὐαρέσκειάν των.

Ὁ Ναπολέων, ὡς εἴδομεν, ἐβράδυνε νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὸ πρὸς αὐτὸν προβούλευμα τῆς Γερουσίας· μετὰ παρέλευσιν δὲ σχεδὸν ἑνὸς μηνὸς ἔπεμψε τὸ ἑξῆς διάγγελμα·

25 Ἀπριλίου 1804.

« Ἔχω πάντοτε εἰς σκέψιν μου τὴν πρὸς ἐμὲ ἔκθεσίν σας. »Ἐκρίνατε τὴν διαδοχὴν τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς ὡς ἀναγκαίαν νὰ »ἐξασφαλίσῃ τὸν γαλλικὸν λαὸν ἀπὸ τῶν συνωμοσιῶν τῶν ἐχ»θρῶν μας καὶ τῶν ἐρεθισμῶν τῶν ὑποκινουμένων παρὰ τῶν ἀν»τιζηλιῶν. Συγχρόνως ἐγνωρίσατε ὅτι πολλαὶ συνταγματικαὶ »διατάξεις πρέπει νὰ τελειοποιηθῶσι, διὰ νὰ ἐξασφαλίσωσι »διὰ παντὸς τὸν θρίαμβον τῆς ἰσότητος καὶ τῆς δημοσίας ἐ»λευθερίας, καὶ νὰ προσφέρωσιν εἰς τὸ ἔθνος καὶ εἰς τὴν κυ»βέρνησιν διπλοῦν ἐχέγγυον. Προσήλωσα τὴν προσοχήν μου »ἐπὶ τῶν σπουδαίων τούτων ἀντικειμένων, ἠσθάνθην ἔτι μᾶλ»λον ὅτι εἰς περίστασιν τοσοῦτον νέαν καὶ σπουδαίαν, αἱ συνε»ταὶ συμβουλαὶ καὶ ἡ πεῖρά σας μοὶ ἦσαν ἀναγκαῖαι. Σᾶς προσ»καλῶ λοιπὸν νὰ μοὶ ἀναγγείλετε εἰλικρινῶς τοὺς περὶ τούτου »διαλογισμούς σας ».

Τὸ διάγγελμα τοῦτο ἐστάλη εἰς τὴν Βουλὴν, διότι ὁ Ναπολέων ἤθελε νὰ συζητηθῇ δημοσίως. Δύο δὲ ἐκ τῶν ἐνθέρμων ζηλωτῶν τῆς μοναρχίας ἀνεδέχθησαν τὴν σύνταξιν καὶ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ νομοσχεδίου. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ὑποβληθῇ τοῦτο εἰς τὴν Βουλὴν, ἐστάλη εἰς τὸν Ναπολέοντα· οὗτος δὲ παρήλλαξε τὴν ἑξῆς φράσιν τοῦ νομοσχεδίου «*κατὰ διαδοχὴν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Βοναπαρτῶν*», ἀντικαταστήσας αὐτὴν, «*κατὰ διαδοχὴν εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου*». Ἀναμφιβόλως ὁ Ναπολέων, ὢν δυσηρεστημένος κατὰ τῶν ἀδελφῶν του, δὲν ἤθελεν οὗτοι νὰ συμμετέχωσιν εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας. Οὕτω δὲ παρουσιάσθη τὴν 20 Ἀπριλίου τὸ νομοσχέδιον εἰς τὴν Βουλὴν, καὶ ἤρχισεν ἡ ἐπ' αὐτοῦ συζήτησις. Πολλοὶ ῥήτορες ἐζήτησαν τὸν λόγον πρὸς ὑποστήριξιν αὐτοῦ, καὶ ἅπαντες ἐφιλοτιμοῦντο τίς ἐξ αὐτῶν μᾶλλον νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτό. Μόνον δὲ ὁ βουλευτὴς Καρνὼ ἀντέστη εἰς τοῦτο, καὶ λαβὼν τὸν λόγον ὡμίλησε πολλὰ· ἀλλὰ μὲ ἄκραν μετριο-

πάθειαν, μάλιστα δὲ ἐκθέτων μὲ πολλὴν παῤῥησίαν τὰς πρὸς τὴν Γαλλίαν ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας τοῦ Ναπολέοντος, εἶπεν ὅτι, ἂν ὁ Ναπολέων ἔπραξε ταῦτα πρὸς τὴν πατρίδα, μήπως δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη ἀμοιβὴ, εἰμὴ ἡ ἐλευθερία τῆς Γαλλίας διὰ νὰ τῷ προσφερθῇ;

Ῥίπτων δὲ σοβαρὸν βλέμμα ὄπισθεν, καὶ ἀποχαιρετῶν τὴν Βουλὴν, ἔκραξε·

« Τοιαύτη λοιπὸν εἶναι ἡ ἐλευθερία εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὥστε »οὐδέποτε δύναται νὰ τὴν χαρῇ; Πάντοτε δὲ νὰ τῷ προσ»φέρηται ὡς καρπὸς, τὸν ὁποῖον δὲν δύναται νὰ ἐγγίζῃ χωρὶς »νὰ θανατωθῇ . . .; Οὐχὶ, δὲν ἠμπορῶ νὰ παραδεχθῶ, ὅτι ἡ »ἐλευθερία εἶναι μία ἀπάτη, ἐνῷ γενικῶς προτιμᾶται ὅλων »τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, καὶ ἄνευ τοῦ ὁποίου τὰ πάντα εἶναι μη»δέν. Ἡ καρδία μου μοὶ λέγει ὅτι ἡ ἐλευθερία δύναται νὰ »ὑπάρξῃ, καὶ ὅτι τὸ κυβερνητικὸν σύστημα αὐτῆς εἶναι εὔκο»λον, καὶ μάλιστα στερεώτερον παρὰ πᾶσαν ἄλλην αὐθαίρετον »καὶ ὀλιγαρχικὴν κυβέρνησιν ».

Ἐπὶ τέλους περαίνων τὸν λόγον εἶπεν· « Ὡς καλὸς πολίτης, »ἀείποτε πρόθυμος ὢν νὰ θυσιάζω τὰς τιμαλφεστέρας μου κλί»σεις διὰ τὸ συμφέρον τῆς κοινῆς πατρίδος, θέλω εἶμαι εὐχα»ριστημένος ὅτι ἐξέφρασα καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην πε»ρίστασιν τὸ αἴσθημα μιᾶς ἐλευθέρας ψυχῆς· θέλω δὲ προσ»φέρει ἤδη πλειότερον σέβας εἰς τοὺς νόμους, ὡς δοκιμάσας »μεγάλα δυστυχήματα. Τούτου δὲ ἕνεκεν ἅπαντες εἴμεθα ἠ»ναγκασμένοι σήμερον νὰ σχηματισθῶμεν ὡς μία πυραμὶς »ἐναντίον τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ὑποθάλπει πάντοτε τὰς με»ταξὺ ἡμῶν διενέξεις, καὶ ὅστις τὰ πάντα θεωρεῖ θεμιτὰ, ἀρ»κεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπόν του εἰς τὸ νὰ καταθλίβῃ τὸ πᾶν »καὶ νὰ θαλασσοκρατῇ ».

Ὁ Βουλευτὴς Καρνὼ εἰς τὴν λαμπρὰν ταύτην ὁμιλίαν του ἠπατήθη ἀναμφιβόλως, συγχέων τὴν ἐλευθερίαν μετὰ τῆς δημοκρατίας· διότι ἡ δημοκρατία δὲν εἶναι βέβαια καὶ ἡ ἐλευθερία, καθὼς ἡ μοναρχία δὲν εἶναι ἡ τάξις. Καθὼς δὲ εἰς τὴν δημοκρατίαν ἀπαντᾶται ἡ τυραννία, οὕτω καὶ εἰς τὴν μοναρχίαν ἡ ἀταξία. Ὅθεν ἄνευ καλῆς νομοθεσίας, οὐδεμία κυβέρνησις εἶναι καλή.

Μετὰ πολλὰς συζητήσεις, τὴν 3 Μαΐου ἐψηφίσθη παρὰ τῆς Βουλῆς διὰ μεγίστης πλειονοψηφίας·

«Πρῶτον, ὁ Ναπολέων Βοναπάρτης ὀνομάζεται αὐτοκράτωρ, κυβερνῶν τὴν γαλλικὴν Δημοκρατίαν·

«Δεύτερον, ὁ τίτλος τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐξουσία θέλουν εἶσθαι διαδοχικὰ εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ ἀπὸ ἄρρενος εἰς ἄρρεν κατὰ πρωτοτοκίαν, καὶ

»Τρίτον, νὰ ἐπενεχθῶσιν εἰς τὸν συνταγματικὸν ὀργανισμὸν τῆς κυβερνήσεως αἱ μεταβολαὶ, αἱ ἀναγκαιοῦσαι εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς διαδοχικῆς ἐξουσίας, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσότητος καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ. »

Τὴν ἐπαύριον, 4 Μαΐου, τὸ νομοσχέδιον παρεπέμφθη εἰς τὴν Γερουσίαν, καὶ ἀναγνωσθὲν ἐδόθη εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ συσταθεῖσαν ἐπιτροπήν. Ἡ Γερουσία, ἐπιθυμοῦσα νὰ πράξῃ συμφώνως μὲ τὴν θέλησιν τοῦ Ναπολέοντος, ἔπεμψε τὴν ἐπιτροπὴν διὰ νὰ συνεργασθῇ εἰς τοῦτο μετὰ τοῦ Ναπολέοντος. Οὗτος δὲ ἐσύστησεν ἄλλην ἐπιτροπὴν, συγκειμένην ἐκ τῶν ὑπουργῶν καὶ τοῦ Γερουσιαστοῦ Φουσσὲ, διὰ νὰ συμπράξῃ μετὰ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Γερουσίας. Αἱ ἐπιτροπαὶ αὗται συνελθοῦσαι ἤρχισαν τὴν συζήτησιν. Πρῶτον ἀντικείμενον ἦτον ὁ τίτλος, ἂν δηλαδὴ πρέπῃ νὰ ὀνομασθῇ βασιλεὺς ἢ αὐτοκράτωρ· ἀπεφασίσθη λοιπὸν ὁ τίτλος τοῦ αὐτοκράτορος, δι' ὃν λόγον οἱ Ῥωμαῖοι ἔδωκαν τὸν τίτλον τοῦ Καίσαρος, ὡς τίτλον στρατιωτικὸν, καὶ οὐχὶ βασιλέως, ὡς τίτλον τυράννου. Οὕτως ἀπεφασίσθη νὰ ὀνομασθῇ ὁ Ναπολέων αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων, οἱ δὲ ἀδελφοί του νὰ ὀνομάζωνται πρίγκηπες· καὶ ἡ μὲν ἐπιχορήγησις αὐτοῦ προσδιωρίσθη εἰς 25 ἑκατομμύρια φράγκων κατ' ἔτος, τῶν δὲ πριγκήπων εἰς ἓν ἑκατομμύριον. Ἀποφασισθέντων τῶν περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Ναπολέοντος, ὅλοι ἔστρεψαν τοὺς ὀφθαλμούς των πρὸς τοὺς δύο ὑπάτους Καμβασερὲν καὶ Λεβρύνον, οἵτινες παρίσταντο εἰς τὴν ἐπιτροπήν. Ἐπροτάθη, καὶ τὰ πλεῖστα μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἦσαν σύμφωνα, ὅτι οἱ δύο ὕπατοι νὰ διατηρήσωσι τοὺς τίτλους των παρὰ τῷ νέῳ αὐτοκράτορι· ἀλλ' ὁ Φουσσὲς ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν ταύτην, ὡς ἀντιβαίνουσαν εἰς τὸ σύστημα τῆς μοναρχίας. Ὁ Καμβασερὲς, θυμωθεὶς τότε, ἴσως δὲ κατὰ πρῶτον καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ πολιτικοῦ βίου του, εἶπεν· «Οἱ ἀπολλύοντές τι »εἰς τὸ νέον σύστημα, θέλουν παρηγορηθῆ, διότι, ἐγκαταλεί»ποντες τὰ δημόσια ἐπαγγέλματα, θέλουν ἔχει ὑπὲρ αὐτῶν »τὴν κοινὴν ὑπόληψιν ».

Ὁ δὲ Ταλλεϋράνδος, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν τε καὶ ἄλλων ὑψηλῶν ὑποκειμένων, ἐπενόησε νέα ἐπαγγέλματα προσεγγίζοντα εἰς τὸν θρόνον· ταῦτα δὲ ἦσαν ἓξ, τὸ τοῦ μεγάλου ἐκλέκτορος, ἐπιτετραμμένου τὰς ἐκλογὰς, τὸ τοῦ

ἀρχικαγκελαρίου τῆς αὐτοκρατορίας, ἐπιτετραμμένου τὰς παρουσιάσεις καὶ τὸν δικαστικὸν κλάδον, τὸ τοῦ ἀρχικαγκελαρίου τοῦ Κράτους, ἐπιτετραμμένου τὰς ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις, τὸ τοῦ ἀρχιθησαυροφύλακος, τὴν οἰκονομίαν, τὸ τοῦ κονεστάυλου, τὰ τοῦ πολέμου, καὶ τὸ τοῦ ἀρχιναυάρχου, τὰ ναυτικά· πρόσθετι τὸν διορισμὸν δεκαὲξ στραταρχῶν διοριζομένων εἰς τὰς διοικήσεις τοῦ στρατοῦ καὶ εἰς τὰς ἐπιθεωρήσεις αὐτοῦ, καὶ τέλος τὴν παραδοχὴν δευτέρας τάξεως ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ Κράτους, ὡς θαλαμηπόλων, τελεταρχῶν κτλ.

Ἡ ἐπιτροπή, στολίσασα τὸν νέον θρόνον μὲ τοιαῦτα ἀξιώματα, ἠθέλησε συγχρόνως νὰ δώσῃ νέα ἐχέγγυα καὶ εἰς τὸν λαόν. Οὕτως ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία τοῦ πολίτου καὶ ὁ τύπος ἐκηρύχθησαν ἀπαραβίαστα καὶ ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Γερουσίας καὶ τοῦ Νομοθετικοῦ Σώματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπετράπη καὶ ἡ συζήτησις, ἀλλ' εἰς τὰ τμήματα αὐτοῦ μόνον, διότι μέχρι τοῦδε, ὡς ἐρρέθη, σιωπηλῶς ὤφειλε νὰ ψηφοφορῇ τὰ νομοσχέδια· ἡ δὲ Βουλὴ περιωρίσθη εἰς πεντήκοντα μέλη, διὰ νὰ χρησιμεύῃ ἐν εἴδει συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας· προσέτι ἐξησφαλίσθη καὶ ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης διὰ συστάσεως ἀνωτάτων δικαστηρίων.

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ ἔργον τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς, τὸ ὁποῖον καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸν Ναπολέοντα· ἀλλ' οἱ ὕπατοι Καμβασερὲς καὶ Λεβρύνος δυσαρεστηθέντες δὲν παρευρέθησαν. Ὁ Ναπολέων, ἐπιθυμῶν νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς συνυπάτους του, πρὸ πάντων δὲ τὸν Καμβασερὲν, τὸν ὁποῖον ἐξετίμα πρεπόντως, προσεκάλεσεν αὐτὸν καὶ, ἐξηγηθεὶς ἐκ νέου περὶ τῆς νέας μεταβολῆς, ἐπέμενε πάντοτε εἰς τὴν ἀμετάτρεπτον ἰδέαν του, ἤτοι τοῦ νὰ ἀναβῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Γαλλίας. Ἐκφράζων δὲ τὰς εὐχαριστήσεις του εἰς τοὺς συνυπάτους του, τοὺς ἐκολάκευσε τοσοῦτον, ὀνομάσας τὸν μὲν Καμβασερὲν ἀρχικαγκελάριον τῆς αὐτοκρατορίας, τὸν δὲ Λεβρύνον ἀρχιθησαυροφύλακα, ὥστε ἦτον ἀδύνατον νὰ ἀντισταθῶσι πλέον.—Εἶμαι, εἶπεν εἰς τὸν Καμβασερὲν, καὶ θέλω εἶσθαι ὡς οὐδέποτε περιστοιχισμένος ὑπὸ ῥαδιούργων, ψευδοσυμβούλων καὶ ἰδιοτελῶν· σὺ δὲ μόνος θέλεις ἔχει ὀρθὴν κρίσιν καὶ εἰλικρίνειαν διὰ νά μοι λέγῃς τὴν ἀλήθειαν ὅ,τι θέλω ἤδη νὰ ἦσαι ἔτι μᾶλλον πλησίον μου· θέλεις δὲ μένει παρ' ἐμοὶ διὰ νά μοι ἦσαι ἐμπιστευμένος καὶ κριτὴς τῶν πράξεών μου.—Αἱ πρὸς τὸν Καμβασερὲν εἰλικρινεῖς αὗται διαβεβαιώσεις τοῦ Ναπολέοντος καὶ ὁ διορισμός του εἰς τὸ πρῶτον ἀξίωμα τῆς νέας Αὐτοκρατορίας, εὐχαρίστησαν

αὐτὸν τὰ μέγιστα, διότι οὗτος ἀποκαθίστατο τὸ δεύτερον πρόσωπον εἰς τὸ Κράτος. Συγχρόνως ὁ Ναπολέων διώρισε τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, τὸν μὲν Ἰωσὴφ μέγαν ἐκλέκτορα, τὸν δὲ Λουδοβῖκον κοντόσταυλον· ἐπειδὴ δὲ ὑπῆρχον καὶ ἕτερα μέλη τῆς οἰκογενείας του, πρὸ πάντων ὁ ἀδελφός του Λουκιανὸς, ὅστις δυσαρεστηθεὶς ἀπερμακρύνθη παρ' αὐτοῦ, ὁ θετὸς υἱός του Εὐγένιος Βωαρνὲς καὶ ὁ γαμβρός του Μυράτος, ἐσκέπτετο νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ τούτους μέ τινα ὑψηλὴν θέσιν. Ἐκ δὲ τῶν δεκαὲξ θέσεων τῶν στραταρχῶν, τέσσαρας ἀπένειμεν εἰς τοὺς στρατηγοὺς γερουσιαστὰς Κελλερμάνον, Λεφέβρον, Περιγνὼν καὶ Σερρουριέρον, τὰς δὲ ἄλλας δεκατέσσαρας ἀπένειμεν εἰς τοὺς στρατηγοὺς τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ στρατοῦ, Ἰόρδανον, Βερθιέρον, Μασσέναν, Λάννον, Νέϋ, Ὥζερὼ, Βρύνον, Μυράτον, Βεσσιέρον, Μονσεϋ, Μορτιέρον, Σοὺλτον, Δαβοῦστον καὶ Βερναδόττον· μ' ὅλον ὅτι ὁ Ναπολέων πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἀνακαλύψει, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ τελευταίου στρατηγοῦ τούτου ὑπέκρυπτε μῖσος κατ' αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἤθελε τὸν προδώσει μίαν ἡμέραν. Εἰς τοὺς νέους τούτους προβιβασμοὺς τῶν στρατηγῶν ἔγεινε καὶ ἓν ἀδίκημα· ὁ στρατηγὸς Γουβιὼν Σαιντ-Σὺρ, ὅστις, ἂν δὲν ἐξισοῦτο μὲ τὴν ἀνδρίαν τοῦ Μασσένα, ἦτον ὅμως ὁ ἱκανώτερος πάντων τῶν στρατηγῶν εἰς τὰ πολεμικὰ ἔργα, δὲν προεβιβάσθη. Ὁ Ναπολέων, καίτοι γνωρίζων τοῦτο καλῶς, δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν προβιβάσῃ ἕνεκα τῶν ἰδιοτροπιῶν τοῦ στρατηγοῦ τούτου, αἵτινες ἦσαν ἡ ζηλοτυπία καὶ τὸ ἀκοινώνητον. Κατὰ δυστυχίαν εἰς τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν εὐθὺς ἀναφαίνονται αἱ ἀδυναμίαι τῶν ἀνθρώπων· ὁ Ναπολέων παρέβλεψε τὴν προδοσίαν τοῦ Βερναδόττου, καὶ δὲν ἠνέχθη τὰς ἰδιοτροπίας τοῦ Σαιντ-Σὺρ, μ' ὅλον τοῦτο διώρισεν αὐτὸν ἐπιθεωρητὴν τοῦ ἱππικοῦ. Ἡ δὲ αὐλὴ τοῦ Ναπολέοντος ὠργανίσθη κατὰ τὴν τάξιν τῶν γερμανικῶν αὐτοκρατοριῶν, μάλιστα δὲ μετὰ πλειοτέρας λαμπρότητος. Ὁ Ταλλεϋράνδος διωρίσθη ἀρχιθαλαμηπόλος, ὁ Καλαιγκοῦρτος ἀρχιππικόμος, ὁ δὲ Δυρόκος αὐλάρχης· ἐπίσης ἔγειναν καὶ ἕτεροι κατώτεροι διορισμοὶ αὐλικοί τε καὶ ὑπουργικοί· ὁ σπουδαιότερος τῶν διορισμῶν τούτων ἦτον ὁ τοῦ Φουσσὲ, ὅστις διωρίσθη ὑπουργὸς τῆς ἀστυνομίας, πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ὑπὲρ τοῦ Ναπολέοντος προσπαθειῶν του.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, τὴν 18 Μαΐου 1804, ἡ Γερουσία, συνεδριάσασα ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Καμβασερὲ καὶ παραδεχθεῖσα τὸ νομοσχέδιον τῆς ἐπιτροπῆς, ἐψήφισε παμψηφεὶ τὸν Ναπολέοντα αὐτοκράτορα τῶν Γάλλων. Ἀποπερατωθείσης τῆς

ψηφηφορίας, εὐθὺς ὅλοι οἱ Γερουσιασταὶ ἐν σώματι ἔσπευσαν νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸν Ναπολέοντα, διὰ νὰ τῷ προσφέρωσι τὰ σεβάσματά των. Οὗτος δὲ, εἰδοποιηθεὶς περὶ τῆς ἀφίξεως τῆς Γερουσίας, περιέμενεν αὐτὴν μετὰ τῆς συζύγου του εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Σαϊντ-Κλοῦ, καὶ τὴν ἐδέχθη, ὢν ἐνδεδυμένος στρατιωτικὴν στολήν. Παρουσιασθείσης εἰς τὸν Ναπολέοντα τῆς Γερουσίας, ὁ ἀρχικαγκελάριος Καμβασερὲς, ὅστις ὡδήγει αὐτὴν, κλίνας ἔμπροσθεν τοῦ στρατιώτου, τοῦ ἀναγορευομένου αὐτοκράτορος εἶπε·

Μεγαλειότατε!

« Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ πρὸ τεσ»σάρων ἐτῶν ἐνεπιστεύθησαν εἰς τὴν Μεγαλειότητά Σου τὰς »ἡνίας τῆς κυβερνήσεως, οἱ δὲ συνταγματικοὶ θεσμοὶ ἐπεστη»ρίχθησαν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ διαδόχου Σου· οὕτως ἡ πρὸς σὲ »ἀναγγελλομένη σήμερον ἀναγόρευσις δὲν εἶναι, εἰμὴ ὁ ἐθνικὸς »φόρος ἀποδιδόμενος εἰς τὴν αὐτοῦ ἀξιοπρέπειαν καὶ εἰς τὴν »ἀνάγκην, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται καθ' ἑκάστην, διὰ νὰ σὲ ἀπο»δείξῃ τὸ σέβας καὶ τὴν ἀφοσίωσίν του, ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ αὐ»ξανομένην.

»Πῶς τῷ ὄντι ὁ γαλλικὸς λαὸς σκεπτόμενος δὲν θέλει ἐν»θουσιασθῇ δι' ἣν ἀπολαμβάνει εὐτυχίαν, ἀφότου ἡ θεία Πρό»νοια ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ παραδοθῇ εἰς »χεῖράς Σου;

»Ὁ στρατὸς ἦτο νενικημένος, τὰ οἰκονομικὰ εἰς ἀταξίαν, ἡ »δημοσία πίστις ἐξηντλημένη, τὰ κόμματα ἤριζον περὶ τῆς »μενούσης εἰσέτι ἀρχαίας μας δόξης, αἱ θρησκευτικαὶ ἰδέαι, »μάλιστα δὲ αἱ ἠθικαὶ, ἦσαν ἠμαυρωμέναι, ἡ δὲ κυβέρνησις, »περιερχομένη ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα, κατέστη ἀνυπόλη»πτος.

»Ἡ Μεγαλειότης Σου ἀνεφάνης, καὶ ἡ νίκη ἀνεκλήθη εἰς τὰς »σημαίας μας· κατέστησας τὴν τάξιν καὶ τὴν οἰκονομίαν »εἰς τὰς δημοσίας δαπάνας· τὸ ἔθνος ἐξασφαλισθὲν ἐκ τῆς κα»λῆς διαχειρήσεως τῆς κυβερνήσεώς Σου, ἀνέλαβε μὲ θάρρος »τὰ ἔργα του· ἡ φρόνησίς Σου κατέπαυσε τὴν ἔξαψιν τῶν »κομμάτων· οἱ ναοὶ ἀνηγέρθησαν, καὶ ἐπὶ τέλους τὸ παραδο»ξότερον πάντων τῆς εὐφυΐας Σου ἀναμφιβόλως εἶναι, ὅτι ὁ »λαὸς οὗτος, ὅστις ἕνεκα τῶν ἐμφυλίων ἐρεθισμῶν κατέστη »δυσάγωγος, ἀπειθὴς καὶ ἐχθρὸς πάσης ἐξουσίας, ἀγαπᾷ καὶ »σέβεται τὴν ἐξουσίαν Σου, ἥτις προσπαθεῖ ὑπὲρ τῆς δόξης καὶ »τῆς ἡσυχίας του.

»Ὁ γαλλικὸς λαὸς ἀδιαφορεῖ περὶ τῶν πολιτευμάτων τῶν »λοιπῶν Ἐπικρατειῶν, διότι ἔλαβε μικρὰν μὲν πεῖραν τοῦ »ἐναντίου συστήματος, ἀλλὰ δεινήν· οὕτω δὲ ἐπανέρχεται ἤδη »ἐσκεμμένως εἰς σύστημα ἁρμόζον εἰς τὸ πνεῦμά του, καὶ, »διαχειριζόμενος ἐλευθέρως τὰ δικαιώματά του, παραδίδει ἤδη »εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν Μεγαλειότητά Σου ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν »αὐτὸ τὸ συμφέρον του τῷ ἀπαγορεύει νὰ τὴν μεταχειρισθῇ »ὁ ἴδιος. Διομολογεῖ δὲ διὰ τὰς ἐπερχομένας γενεὰς καὶ ἀφιε»ρόνει διὰ πανδήμου ὁμολογίας τὴν εὐτυχίαν τῶν ἀπογόνων »του εἰς τοὺς βλαστοὺς τῆς γενεᾶς Σου.

»Εὐτυχία εἰς τὸ ἔθνος ὅτι μετὰ τόσας ταραχὰς εὑρίσκει εἰς »τοὺς κόλπους του ἄνδρα ἱκανὸν νὰ καταπαύσῃ τὴν τρικυμίαν »τῶν παθῶν, νὰ συμφιλιώσῃ ὅλα τὰ συμφέροντα καὶ νὰ συνάξῃ »ὅλας τὰς ψήφους ὑπὲρ αὐτοῦ!

«Ἂν κατὰ τὸ Σύνταγμά μας ὑπεβάλλετο εἰς τὴν ψηφηφορίαν »τοῦ λαοῦ τὸ περὶ ἐγκαταστάσεως τῆς διαδοχικῆς κυβερνήσεως »ψήφισμα, ἡ Γερουσία ἤθελε παρακαλέσει τὴν αὐτοκρατορικὴν »Μεγαλειότητά Σου νὰ εὐδοκήσῃ, ὅπως αἱ διοικητικαὶ διατάξει, »αὗται ἐκτελεσθῶσι παραχρῆμα· ἤδη δὲ διὰ τὴν δόξαν καὶ »τὴν εὐτυχίαν τῆς Δημοκρατίας διακηρύττει ἀμέσως τὸν ΝΑ»ΠΟΛΕΟΝΤΑ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΤΩΝ ΓΑΛΛΩΝ.»

Μόλις ὁ Καμβασερὲς ἐτελείωσε τοὺς λόγους τούτους, καὶ πάραυτα αἱ φωναὶ *ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ* ἀντήχησαν εἰς τὴν αἴθουσαν, καὶ εὐθὺς ἐπανελήφθησαν εἰς ὅλον τὸ παλάτιον. Μετ' ὀλίγον, γενομένης σιωπῆς, ὁ Ναπολέων ὡμίλησεν εἰς τὴν Γερουσίαν ὡς ἑξῆς·

»Πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος εἶναι κατὰ πάντα »συνδεδεμένον μὲ τὴν εὐτυχίαν μου.

»Δέχομαι τὸν τίτλον, τὸν ὁποῖον νομίζετε ὠφέλιμον εἰς τὴν »πατρίδα, ἐλπίζων ὅτι ἡ Γαλλία οὐδέποτε θέλει μεταμεληθῇ »περὶ τῶν τιμῶν μὲ τὰς ὁποίας περιέβαλε τὴν οἰκογένειάν μου.

»Ἀφ' ἧς ἡμέρας δὲ οἱ ἀπόγονοί μου ἀποδειχθῶσιν ἀνάξιοι »τῆς εὐνοίας καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ μεγάλου ἔθνους, τὸ »πνεῦμά μου δὲν θέλει εἶσθαι μετ' αὐτῶν.»

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Ναπολέοντος ἐπευφημίσθησαν παρὰ τῶν Γερουσιαστῶν, οἵτινες διὰ τοῦ προεδρεύοντος αὐτοὺς συνεχάρησαν καὶ τὴν νέαν αὐτοκρατόρισσαν. Μετὰ ταῦτα ἡ Γερουσία ἀνεχώρησεν, ἀφοῦ περιέβαλε τὸν ἄνδρα τοῦτον, τὸν γεννηθέντα τοσοῦτον μακρὰν τοῦ θρόνου, μὲ τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος,

τὸν ὁποῖον τίτλον καὶ διετήρησε μέχρι θανάτου· οὕτω δὲ θέλει ἀναφέρεσθαι καὶ τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν ἱστορίαν.

Ἀναχωρούντων τῶν Γερουσιαστῶν, ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ἡ Αὐτοκρατόρισσα προσεκάλεσαν τὸν Καμβασερὲν διὰ νὰ γευθῇ μετ' αὐτῶν· ἀμφότεροι δὲ τὸν περιεποιήθησαν καὶ ἐπροσπάθησαν νὰ τὸν πείσωσιν ὅτι θέλει εἶσθαι ὡς πρότερον μετ' αὐτῶν· πραγματικῶς δὲ δὲν κατεβιβάσθη οὗτος, μόνον ὁ Ναπολέων ὑψώθη, καὶ μετ' αὐτοῦ ὅλος ὁ κόσμος.

Ὁ Ναπολέων, ἀγαπῶν τὰ τεράστια ἔργα, συνέλαβε παρευθὺς τὴν ἰδέαν νὰ χρισθῇ παρὰ τοῦ Πάπα εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας· ἐπὶ τούτῳ δὲ ἤθελε νὰ προσκαλέσῃ αὐτὸν ἐκ τῆς Ῥώμης, διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς Παρισίους. Τοιοῦτον δέ τι δὲν συνέβη ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας, διότι ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ αὐτοκράτορες τῆς Γερμανίας ἤρχοντο εἰς τὴν Ῥώμην καὶ ἐχρίοντο παρὰ τοῦ Πάπα.

Μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Ναπολέοντος αὐτοκράτορος, ὅλα τὰ μέλη τῶν νομοθετικῶν σωμάτων παρουσιάσθησαν πρὸς αὐτὸν, καθήμενον ἐπὶ θρόνου, καὶ ἔδωκαν τὸν ὅρκον τῆς πίστεως. Ὁ ἀρχικαγκελάριος Καμβασερὲς ἱστάμενος παρ' αὐτῷ ἀνεγίνωσκε τὸν ὅρκον, οἱ δὲ ὁρκιζόμενοι ἐπανελάμβανον αὐτόν. Μετὰ ταῦτα ὁ Αὐτοκράτωρ, ἐγειρόμενος ὀλίγον, ἐχαιρέτα τὸν ὁρκιζόμενον. Ἡ πομπώδης αὕτη μεταβολὴ ἐπροξένησε πολλὴν δυσαρέσκειαν εἴς τινας ἀναλογιζομένους τὴν χθεσινὴν ἰσότητα μὲ τὴν σημερινὴν δεσποτείαν, πρὸ πάντων δὲ μεταξὺ τῶν Γερουσιαστῶν παρετηρήθη πλειοτέρα δυσαρέσκεια.

Ὁ Ναπολέων, περιβεβλημένος μὲ τὸν νέον τίτλον τῆς αὐτοκρατορίας, ἔμελλε νὰ ἀποπερατώσῃ καὶ δυσαρέστά τινα ἔργα· ταῦτα δὲ ἦσαν ἡ δίκη τοῦ Μορὼ καὶ τοῦ Γεωργίου. Τὴν 28 Μαΐου ἤρχισαν αἱ ἐπ' αὐτῆς συζητήσεις, αἵτινες ἦσαν ἐκτεταμέναι· πλῆθος δὲ ἀκροατῶν συνέρρευσαν εἰς τὸ δικαστήριον διὰ νὰ ἴδωσι δικαζόμενον τὸν ἔνδοξον στρατηγὸν τῆς Δημοκρατίας. Ὁ πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου, ἐπιθυμῶν τὴν καταδίκην τοῦ Μορὼ, ἀπέτεινεν εἰς αὐτὸν πολλὰς δυσαρέστους ἐρωτήσεις· ἀλλ' εἰς ὅλας ὁ Μορὼ ἀπεκρίθη μὲ πολλὴν ἑτοιμότητα καὶ εὐστοχίαν, καὶ ἀπέκρουσε πᾶσαν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν. Ἐπὶ τέλους δὲ ὁ πρόεδρος εἶπεν αὐτῷ, ἐὰν δὲν ἦναι ἔνοχος εἰς ὅσα κατηγορεῖται, τοὐλάχιστον εἶναι ἔνοχος, καθότι γνωρίζων ταῦτα δὲν τὰ κατήγγειλεν εἰς τὴν κυβέρνησιν, εἰς τὴν ὁποίαν ὤφειλε πολλά, διότι τῷ ἔκαμε τόσας χάριτας—Δὲν εἶχες, εἶπεν αὐτῷ, καλὸν μισθὸν, δὲν ἐπροικοδοτήθης μὲ οἴκημα καὶ γαίας;—Κύ-

ριε πρόεδρε, ἀπήντησεν ὁ Μορὼ, ἄνθρωπος ὡς ἐγὼ, δὲν ἐπαγγέλλεται τὸν καταμηνυτήν· ὅσον δὲ περὶ τοῦ μισθοῦ καὶ τῆς προικοδοτήσεώς μου, σοὶ λέγω ὅτι δὲν πρέπει νὰ θέτῃς εἰς τὴν πλάστιγγα ταῦτα ἀπέναντι τῶν ἐκδουλεύσεών μου· ἔχω 40 χιλιάδας φράγκων μισθὸν, μίαν ρίκίαν καὶ γαίας ἀξίας 300 ἢ 400 χιλιάδων φράγκων· ἀλλ' ἂν ἤθελον νὰ ὠφεληθῶ ἐκ τῶν νικῶν μου, ἤθελον ἔχει, ὡς καὶ ἄλλοι πολλοὶ, 50 ἑκατομμύρια φράγκων.—

Αἱ συζητήσεις διήρκεσαν δώδεκα ἡμέρας· καθ' ὅλον τὸν καιρὸν τοῦτον τὰ πνεύματα τῶν Παρισίων εὑρίσκοντο τεταραγμένα, διότι ἅπαντες σχεδὸν ἐπεθύμουν τὴν ἀθώωσιν τοῦ Μορώ· ἀλλ' οἱ μὲν δι' ἁπλῆν συμπάθειαν πρὸς τὸν ἔνθερμον ὑπερασπιστὴν τῆς Δημοκρατίας, οἱ δὲ διὰ νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος συκοφαντίαν. Ὁ δὲ Ναπολέων, ὅστις ἦτον ἀθῶος μὲν τῆς ἀποδιδομένης εἰς αὐτὸν ἀντιζηλίας πρὸς τὸν Μορὼ, καὶ ἐγνώριζεν ὅτι οὗτος, καί τοι μὴ θέλων τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν Γαλλίαν τῶν Βουρβόνων, ἐπεθύμει ὅμως τὸν θάνατον αὐτοῦ διὰ νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ, ἐνόμιζε καὶ ἔλεγε παῤῥησίᾳ, ὅτι τὸ δικαστήριον ἔπρεπε νὰ τὸν δικαιώσῃ, καταδικάζον ἕνα στρατηγὸν ἔνοχον ἐγκλήματος καθοσιώσεως. Ἐπεθύμει λοιπὸν τὴν καταδίκην ταύτην πρὸς ἰδίαν του δικαιολόγησιν, δὲν ἐπεθύμει ὅμως νὰ ἴδῃ καὶ τὸν νικητὴν τοῦ Ὀχενλινδένου ἐπὶ τῆς λαιμητόμου, ἀλλὰ διὰ νὰ λάβῃ τὴν τιμὴν νὰ τῷ ἀπονείμῃ τὴν χάριν. Οἱ δικασταὶ, καθὼς καὶ τὸ κοινὸν, ἐγνώριζον τὴν διάθεσιν τοῦ Ναπολέοντος· ἀλλὰ τὸ δικαστήριον, τὸ ὁποῖον δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὰς πολιτικὰς περιστάσεις, καὶ πρέπει μάλιστα νὰ μὴ τὰς λαμβάνῃ, διότι ἂν ἐνίοτε ἡ πολιτικὴ ἦναι φιλάνθρωπος καὶ συνετὴ, πολλάκις ὅμως εἶναι σκληρὰ καὶ ἀσύνετος, τὸ δικαστήριον λοιπὸν ἐν τῷ μέσῳ τῆς συγχύσεως τῶν παθῶν τούτων, τὸ ὁποῖον ἐπηρεαζόμενον ἐδύνατο νὰ διαταράξῃ τὰ θεμέλια τῆς νέας αὐτοκρατορίας, ἀπεφάσισε δικαίως.

Ἀποπερατωθεισῶν τῶν συζητήσεων τὴν 10 Ἰουνίου καὶ ἀποσυρθέντος πρὸς διάσκεψιν τοῦ δικαστηρίου, τινὲς ἐκ τῶν ὑποδίκων, ἀνήκοντες εἰς τὸ κόμμα τῶν βασιλικῶν, ἐζήτησαν τὸν ἀνακριτὴν διὰ νὰ καταθέσωσι δύο κατηγορίας εἰσέτι κατὰ τοῦ Μορὼ, ἐνῷ πρότερον, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀθωωθῇ, δὲν ἤθελον νὰ ὁμολογήσωσί τι κατ' αὐτοῦ. Ὁ Ῥεάλος, ὅτις, ὡς ἐῤῥέθη, ἦτον ὁ ἀνακριτὴς εἰς τὴν δίκην ταύτην, ἔσπευσε καὶ εἰδοποίησε τὸν Ναπολέοντα περὶ τούτου· οὗτος δὲ ἔγραψε πάραυτα πρὸς τὸν ἀρχικαγκελάριον Καμβασερὲν διὰ νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τοὺς δικασ-

τάς· ἀλλ' ἦτο δύσκολον καὶ εἰς μάτην ἐν ταὐτῷ, διότι τὸ δικαστήριον, μὴ δίδον ἀκρόασιν πλέον, ἐξέδωκεν ἀνεπηρεάστως τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὴν ἀπόφασίν του, καταδικάζον τὸν μὲν Γεώργιον καὶ 19 συνωμότας αὐτοῦ εἰς θάνατον, τὸν δὲ Μορὼ εἰς δύο ἐτῶν φυλάκισιν, ὡς μὴ ἀποδειχθέντα μὲν ἔνοχον τοῦ ἐγκλήματος, ἀλλ' ὡς εἰδότα καὶ μὴ καταγγείλαντα τοῦτο.

Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐπιδοκιμασθεῖσα παρὰ τοῦ κοινοῦ, ὡς ἀμερόληπτος, δυσηρέστησε μεγάλως τὸν νέον Αὐτοκράτορα, ὅστις ἐξεφράσθη πικρῶς κατὰ τῆς ἀδυναμίας τῶν δικαστῶν, παραγνωρίσας οὕτω τὴν νέαν ὑψηλὴν θέσιν του. Ἦτο δὲ τοσούτῳ ἠρεθισμένος ἕνεκα τῶν κακολογιῶν τῶν ἐχθρῶν του, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ συγκατανεύσῃ εἰς χάριτας· ἀλλὰ πάλιν τόσον ταχέως κατεπραΰνετο, διότι ἦτο τόσον γενναιόψυχος καὶ τόσον προβλεπτικὸς, ὥστε ἐπανήρχετο τάχιστα εἰς τὸ λογικόν του καὶ εἰς τὰ αἰσθήματα τῆς καρδίας του· ἀντὶ δὲ νὰ ζητήσῃ ἀναίρεσιν παρὰ τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου, ἐθεώρησε τὴν ποινὴν τοῦ Μορὼ ὡς ἔγκλημα καθοσιώσεως, καὶ συγκατένευσε τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἀγοράσας τὰ κτήματά του εἰς ὑψηλὰς τιμάς.

Μεταξὺ δὲ τῶν εἰς θάνατον καταδικασθέντων ἦσαν καὶ δύο ἐπίσημοι ἄνδρες βασιλικοὶ, ὁ Ἀρμάνδος δὲ Πολυγνάκος καὶ ὁ Δὲ Ῥιβιέρος. Αἱ σύζυγοι αὐτῶν προσέπεσον εἰς τοὺς πόδας τῆς νέας Αὐτοκρατορίσσης. Ἡ Ἰωσηφίνα, ἥτις ἔτρεφε πολλὴν συμπάθειαν εἰς τὰς παλαιὰς ταύτας οἰκογενείας, ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ τὴν χάριν αὐτῶν παρὰ τοῦ Ναπολέοντος· ἀλλ' οὗτος, κατὰ τὴν συνήθειάν του, κρύπτων τὰ αἰσθήματα τῆς τρυφερᾶς καρδίας του καὶ δεικνύων σκληρότητα καὶ αὐστηρότητα, ἀπέρριψεν ἀποτόμως τὴν αἴτησιν τῆς συζύγου του.—Ἔχεις συμπάθειαν πάντοτε εἰς τοὺς ἐχθρούς μου, εἶπεν εἰς αὐτὴν, παρούσης καί τινος κυρίας τῆς Αὐλῆς. Τόσον ὁ εἷς ὡς καὶ ὁ ἕτερος εἶναι ἄφρονες καὶ ἔνοχοι· θέλω δὲ νὰ δώσω μάθημα εἰς αὐτοὺς, διὰ νὰ μὴ ὑποπέσωσι καὶ ἄλλοι εἰς τὸ αὐτὸ ἔγκλημα.—Ἡ Ἰωσηφίνα ἀποτυχοῦσα, ἀλλ' ἐπιμένουσα νὰ σώσῃ τοὺς δυστυχεῖς τούτους καταδικασμένους, ἐπενόησε νὰ θέσῃ τὴν σύζυγον τοῦ Πολυγνάκου εἰς τὸν περίδρομον τῶν ἀνακτόρων, ἐξ οὗ ἔμελλε νὰ ἐξέλθῃ ὁ Ναπολέων. Ὅθεν, ἐνῷ οὗτος διέβαινεν, αὕτη προσέπεσεν αἴφνης εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ζητοῦσα τὴν χάριν τοῦ δυστυχοῦς συζύγου της. Ὁ Ναπολέων προκαταληφθεὶς οὕτω καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἀνθέξῃ πλέον, βλέπων τὴν σύζυγον τοῦ ποτὲ συμμαθητοῦ του Πολιγνάκου εἰς τοὺς πόδας του ὀδυρομένην, ἔδωκε

τὴν χάριν· ἀλλὰ στρέφων ὀργίλον βλέμμα πρὸς τὴν Ἰωσηφίναν, τῆς ὁποίας τὴν πονηρίαν ἐνόησεν εὐθὺς, εἶπεν εἰς τὴν σύζυγον τοῦ Πολυγνάκου· « Κυρία, ἀξιοκατάκριτοι εἶναι οἱ βασιλεῖς οἱ »ἐνοχοποιοῦντες τὴν ζωὴν τῶν πιστῶν ὑπηκόων των, χωρὶς νὰ »συμμερίζωνται καὶ τοὺς κινδύνους αὐτῶν. » Ἔμεινε τέως ὁ Ῥιβιέρος, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ὁ Μυράτος ἔλαβε τὴν χάριν· ἀλλὰ μετὰ δώδεκα ἔτη δὲν εὗρε τὴν αὐτὴν γενναιότητα ὁ στρατηγὸς οὗτος παρ' αὐτῷ.

Τοιουτοτρόπως ὁ Ναπολέων ὑπερενίκησεν ὅλα τὰ κατ' αὐτοῦ γενόμενα ἐμπόδια, καταβαλὼν πρῶτον κατὰ τὰ 1802 τὴν ἐν τῇ Βουλῇ γεννηθεῖσαν ἀντιπολίτευσιν, μετὰ ταῦτα δὲ κατὰ τὰ 1804 καταθλίψας τὴν κατ' αὐτοῦ συνωμοσίαν τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν βασιλικῶν. Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Ναπολέων ἀνέβαινε τὰς βαθμίδας τοῦ θρόνου, ὁ Μορὼ ἐξωστρακίζετο· μετά τινα δὲ ἔτη ἔμελλε νὰ συναντηθῶσιν εἰς τὴν Δρέσδην ἐντὸς βολῆς πυροβόλου, ἀμφότεροι δυστυχεῖς· διότι ὁ εἷς ἦλθεν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς διὰ νὰ πολεμήσῃ τὴν πατρίδα του, ὁ δ' ἕτερος, καταχρώμενος τῆς ἐξουσίας του, ἐκίνησε τὴν γενικὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἐθνῶν κατὰ τῆς Γαλλίας. Οὕτως ὁ μὲν ἀπέθανε διὰ σφαίρας γαλλικοῦ πυροβόλου, ὁ δὲ ἕτερος, καίτοι νικητὴς, ἀλλὰ βλέπων ἑαυτὸν ἐγκαταλελειμμένον, κατέλιπε τὴν ἐξουσίαν.

Ἐν τούτοις τὰ μεγάλα συμβάντα ταῦτα ἦσαν πολὺ μακρὰν εἰσέτι· ὁ δὲ Ναπολέων ἐφαίνετο τότε παντοδύναμος καὶ εὐτυχὴς διὰ παντὸς, μ' ὅλον ὅτι κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας δυσηρεστήθη πολύ. Ἀλλ' ἡ θεία Πρόνοια φαίνεται ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεγάλης εὐτυχίας μᾶς προαναγγέλλει τὰ κακὰ μὲ πικρίας τινὰς, διὰ νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ τὴν προετοιμάσῃ εἰς τὰς ἀναφαινομένας δυστυχίας. Ὅθεν κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας δεκαπέντε ἡμέρας ὁ Ναπολέων διέκειτο δυσχερῶς, ἀλλὰ τὰ πάντα ἐλησμονήθησαν ἐν ἀκαρεῖ· ἡ δὲ ἀπονεμηθεῖσα παρ' αὐτοῦ χάρις εἰς τοὺς δύο καταδικασμένους εἵλκυσεν εἰς τὸν νέον θρόνον γενικῶς τὸν ἔπαινον πάντων, χωρὶς μ' ὅλον τοῦτο νὰ λυπήσῃ πολλοὺς ὁ θάνατος τοῦ Γεωργίου.

Οὕτω τέλος πάντων μετὰ δώδεκα ἔτη, οὐχὶ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ τῆς Δημοκρατίας, ἥτις ἐνομίζετο αἰώνιος, αὕτη κατεβλήθη ὑπὸ τῆς χειρὸς ἑνὸς νικητοῦ στρατιώτου, ὡς τελειόνουν πάντοτε αἱ δημοκρατίαι, αἵτινες δὲν ἀποκοιμῶνται εἰς τὰς χεῖρας τῆς ὀλιγαρχίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Ἐπανάληψις τῶν κατὰ τῆς Ἀγγλίας πολεμικῶν προπαρασκευῶν.—Τελεταὶ καὶ συμβάντα ἐν Βονωνίᾳ.—Στέψις τοῦ Ναπολέοντος παρὰ τοῦ Πάπα.—(Ἐξακολούθησις τοῦ ἔτους 1804.)

Ἡ ἀνακαλυφθεῖσα συνωμοσία τοῦ Γεωργίου καὶ ἡ ἕνεκεν αὐτῆς γενομένη μεταβολὴ εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς κυβερνήσεως ἠνάγκασαν τὸν Ναπολέοντα νὰ ἀναβάλῃ τὴν κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἐπιχείρησίν του· ἀλλὰ σκεπτόμενος ἀκαταπαύστως περὶ τῶν τρομερῶν προθέσεών του, ἀνέλαβε τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν μὲ διπλασίαν δραστηριότητα· μ' ὅλον ὅτι ἡ ἀναβολὴ αὕτη παντελῶς δὲν ὠπισθοδρόμησε τὸ ἔργον, διότι αἱ ἐν Βονωνίᾳ γενόμεναι ἀκαταπαύστως δοκιμασίαι ἀνεκάλυπτον καθ' ἑκάστην ὅτι ἔπρεπε νὰ λῃφῶσι νέα προφυλακτικὰ μέτρα καὶ νὰ γένωσι νέαι τελειοποιήσεις, ὥστε ἡ βραδύτης παρελθόντων μηνῶν τινων ἐπέφερε νέα ἐχέγγυα ἀσφαλείας.

Ὁ Ναπολέων, ἀποφασίσας τέλος νὰ ἐκτελέσῃ τὴν μεγάλην ἐπιχείρησίν του ἐντὸς μικρᾶς προθεσμίας, ἤθελε νὰ διαβῇ τὸ ζενὸν τοῦ Καλεσίου κατὰ τὸν Ἰούλιον ἢ Αὔγουστον μῆνα 1804. Οἱ δυσπιστοῦντες εἰς τοῦτο ἔπρεπε νὰ ἀναγνώσωσι τὴν μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ναυτικῶν καὶ τοῦ Καμβασερὲ ἀνταπόκρισιν καὶ τὰς ἀπεράντους διαταγὰς αὐτοῦ, διὰ νὰ πεισθῶσι περὶ τῆς ἐκτάκτου ταύτης ἀποφάσεως.

Οὕτω λοιπὸν διαθέσας τὰ πάντα εἰς Παρισίους ὁ Ναπολέων, προπαρεσκευάζετο νὰ μεταβῇ εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Βονωνίας. Πρὶν δὲ ἀναχωρήσῃ ἐδέχθη τοὺς πρέσβεις τῶν ξένων Δυνάμεων, οἵτινες παρουσίασαν εἰς αὐτὸν νέα διαπιστευτήρια τῶν ἡγεμόνων των, ἀναγνωριζόντων τὸν Ναπολέοντα Αὐτοκράτορα· μόνον δὲ οἱ πρέσβεις τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Αὐστρίας δὲν παρουσιάσθησαν, διότι, καί τοι ἀναγνωρίζοντες αὐτὸν ἡγεμόνα, οἰκειοποιούμενοι ὅμως τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος, δὲν ἀνεγνώριζον αὐτὸν ὡς τοιοῦτον.

Μετά τινας ἡμέρας ὁ Ναπολέων διένειμεν ἰδιοχείρως πολλὰ παράσημα τοῦ τάγματος τῆς Τιμῆς εἰς στρατιωτικούς τε καὶ πολιτικούς· θέλων δὲ νὰ δώσῃ μεγάλην ἐπισημότητα εἰς τὸ παράσημον τοῦτο, ἔπεμψεν εἰς τὸν ναύαρχον Λατοῦσσον-Τρεβίλλον τὸν μεγαλόσταυρον μὲ τὸ ἑξῆς αὐτόγραφον·

»Σᾶς ὀνομάζω μέγαν ἀξιωματικὸν τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ »ἐπιθεωρητὴν τῶν παραλίων τῆς Μεσογείου, ἀλλ' ἐπιθυμῶ πο»λὺ ὅπως ἡ πρὸς σὲ ἐμπιστευθεῖσα ἐπιχείρησις σὲ ὑψώσῃ εἰς »τοιαύτην ὑπόληψιν καὶ τιμὴν, ὥστε νὰ μὴ ἐπιθυμῇς τι »πλέον... Ἂν γίνωμεν κύριοι ἐπὶ ἓξ ὥρας τοῦ στενοῦ τοῦ Κα»λεσίου, θέλομεν εἶσθαι κύριοι τοῦ κόσμου».

Ὁ Ναπολέων, ὢν ὅλως ἐνησχολημένος εἰς τὰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις του, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Βονωνίαν, ἀναθέσας εἰς τὸν ἀρχικαγκελάριον Καμβασερὲν τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν. Φθάσαντα δὲ τὴν 20 Ἰουλίου εἰς τὸ ἐκεῖσε στρατόπεδον, ὁ στρατὸς τὸν ὑπεδέχθη μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ μὲ τοσαύτας πυρσοκροτήσεις, ὥστε ὁ κρότος τῶν πυροβόλων ἠκούσθη μέχρι τῶν παραλίων τῆς Ἀγγλίας. Εὐθὺς δὲ ἐπεβιβάσθη εἰς λέμβον μ' ὅλην τὴν ὑπάρχουσαν τρικυμίαν καὶ ἐπεθεώρει τὰ ἐν ταῖς ἀκταῖς νεοκτισθέντα φρούρια, ὅπου διέταξε νὰ γένωσι καὶ γυμνάσματα τινὰ μὲ τὰ πυροβόλα τῶν φρουρίων τούτων, διὰ νὰ παρατηρήσῃ καὶ ἰδίοις ὄμμασιν, ἐὰν τὰ παρ' αὐτοῦ διαταχθέντα ἐξετελέσθησαν ἀκριβῶς· ἐπομένως προεχώρησεν εἰς τὸν στόλον καὶ διέταξεν αὐτὸν νὰ κάμῃ ἐλιγμούς τινας ἀπέναντι τῶν ἀγγλικῶν πλοίων.

Τὴν ἐπαύριον, ὡς καὶ τὰς ἀκολούθους ἡμέρας, περιερχόμενος ὅλα τὰ στρατόπεδα, ἐπεθεώρησε τὸ ἱππικὸν, τὸ ὁποῖον ἐστρατοπέδευεν εἰς τὰ παράλια, καὶ πρὸ πάντων τὴν μεραρχίαν τοῦ στρατηγοῦ Ζυνὼ, ἥτις ἦτο συνθεμένη ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ ἀνδρειοτέρων στρατιωτῶν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, καὶ ἥτις κατέστη μετ' ὀλίγον ἡ αὐτοκρατορικὴ φρουρά. Ἐπομένως ἐπεθεώρησεν ὅλα τὰ πλοῖα, διὰ νὰ βεβαιωθῇ ἂν, ὡς διέταξε, παρεσκευάσθησαν διὰ νὰ ἐκπλεύσωσιν, ἅμα διαταχθῶσιν· εὑρὼν δὲ τὰ πάντα ὡς ἐπεθύμει ὑπερευχαριστήθη. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ὁλλανδικὸς στόλος δὲν ἦτον ἕτοιμος, ἔπρεπε νὰ περιμείνῃ μέχρι τοῦ προσεγγίζοντος Σεπτεμβρίου, τουτέστιν ἕνα μῆνα εἰσέτι μέχρι τῆς ἐκτελέσεως τῶν τολμηρῶν ἐπιχειρήσεών του.

Ἐν τοσούτῳ ἐπιθυμῶν νὰ μὴ παρέλθῃ ὁ μικρὸς χρόνος οὗτος ἐπὶ ματαίῳ, διέταξε νὰ πανηγυρήσῃ ὁ στρατὸς τὴν πρώτην τοῦ ἔτους τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, μετὰ δὲ ταῦτα, τὴν 16 Αὐγούστου, τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Ναπολέοντος. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ νὰ ἐμψυχώσῃ τὸν στρατὸν, ἠθέλησε νὰ ἀπονείμῃ ἰδιοχείρως πολλὰ παράσημα τοῦ τάγματος τῆς Τιμῆς εἰς πολλοὺς ἀξιωματικοὺς, προσέτι καὶ εἴς τινας τῶν ὑπαξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν.

Τῷ ὄντι δὲ μετ' οὐ πολὺ ὁ στρατὸς ἔδωκε νέα δείγματα τῆς ἀνδρίας καὶ καρτερίας του.

Τὴν ἡμέραν ταύτην ἀπὸ πρωΐας ὅλα τὰ στρατεύματα, συγκείμενα ἐξ 100 χιλιάδων παλαιῶν στρατιωτῶν, ἦλθον καὶ ἐτάχθησαν εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ προσδιωρισμένην θέσιν. Ὁ δὲ Ναπολέων ἀνέβη ἐφ' ἑνὸς ὑψηλοῦ ἀκρωτηρίου, ὅπου ἦτο κατεσκευασμένον ἓν ἀμφιθέατρον καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ ὑψοῦτο εἷς θρόνος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καθίσας ἔβλεπεν ὅλον τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον. Μετ' ὀλίγον προσεκλήθησαν ἐκ τοῦ στρατοῦ ὀνομαστὶ, καὶ ἐτάχθησαν ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ θρόνου οἱ προσδιωρισμένοι νὰ λάβωσι τὰ παράσημα τῆς Τιμῆς. Ὁ Ναπολέων τότε ἐγερθεὶς ἀνέγνωσε τὸν ὅρκον τῶν παρασήμων· οὗτοι δὲ ὁμοφώνως ἔκραξαν ΩΡΚΙΖΟΜΕΘΑ· ἑπομένως ἕκαστος προσήρχετο εἰς τὸν Αὐτοκράτορα καὶ ἐλάμβανε παρ' αὐτοῦ τὸ ἀνῆκον παράσημον. Οὕτω δὲ, ἄνευ διακρίσεως εὐγενείας, τάξεως ἢ βαθμοῦ, ἅπαντες ἀνεξαιρέτως ἀπὸ τοῦ εὐγενοῦς μέχρι τοῦ χωρικοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ μέχρι τοῦ στρατιώτου ἐπλησίαζον τὰς βαθμίδας τοῦ θρόνου.

Τὸ λαμπρὸν θέαμα τοῦτο συνεκίνησε τὰς καρδίας ὅλων τῶν παρόντων, περιστατικὸν δέ τι κατέστησεν αὐτὸ σπουδαιότερον. Μία μοῖρα τοῦ γαλλικοῦ στόλου, ἐξερχομένη ἐκ τοῦ λιμένος τῆς πόλεως Ἄβρας καὶ ἐρχομένη μὲ σφοδρὸν ἄνεμον εἰς τὸν τῆς Βονωνίας, ἦλθεν εἰς συμπλοκὴν μὲ τὸν ἀγγλικὸν στόλον. Ὁ Ναπολέων ἐνίοτε ἐγειρόμενος τοῦ θρόνου, καὶ λαμβάνων τὸ τηλεσκόπιον, παρετήρει τὴν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του γινομένην ναυμαχίαν, ἐν ᾗ ἡ μοῖρα αὕτη θριαμβεύσασα εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα.

Ταῦτα δὲ πάντα ἀνησυχοῦντα καθ' ἑκάστην τὴν Ἀγγλίαν, ἠνάγκαζον αὐτὴν νὰ καταγίνεται ἀκαταπαύστως εἰς μεγάλας προπαρασκευὰς καὶ πολιτικὰς ἔριδας, ὥστε τὸ ὑπουργεῖον, ἀπωλέσαν τὴν πλειονοψηφίαν τῶν Βουλῶν, ἀντικατεστάθη παρὰ τοῦ Πίττ καὶ τοῦ Φὸξ, τῶν δύο τότε μεγάλων πολιτικῶν ἀνδρῶν τοῦ τόπου.

Ὁ Ναπολέων, ἀδιαφορῶν περὶ τῶν γενομένων εἰς τὴν Ἀγγλίαν πολεμικῶν προπαρασκευῶν, καὶ μὴ ἐπιθυμῶν, εἰμὴ τὴν εὐτυχῆ ἀπόβασιν τοῦ στρατοῦ του εἰς τὰς ἀπέναντι ἀκτὰς, ἐταράχθη εἰς τὴν ἐν τῷ ὑπουργείῳ ἐπάνοδον τοῦ Πίττ, καὶ τοι ὑπολήπτόμενος τὸν Φὸξ, μήπως ἤθελε διαταράξει τὴν εὐρωπαϊκὴν εἰρήνην· μάλιστα δὲ ἡ εἰς τὰς Βουλὰς πρότασις τοῦ Φὸξ περὶ 60 ἑκατομμυρίων φράγκων πρὸς ἀνανέωσιν τῆς ἠπειρωτικῆς

συμμαχίας, ἡ βραδύτης τῆς Αὐστρίας εἰς τὸ νὰ ἀπαντήσῃ εἴς τινα οὐσιώδη ἀντικείμενα, ἀφορῶντα τὴν συνθήκην καί τινες ἀπαντήσεις τῆς Ῥωσσίας, γενόμεναι ἐκτὸς τοῦ προκειμένου, ταῦτα πάντα κατέστησαν τὸν Ναπολέοντα ὕποπτον, ὥστε νὰ προβλέπῃ ἔκτοτε ἀνανεωμένην τὴν προτέραν εὐρωπαϊκὴν συμμαχίαν κατὰ τῆς Γαλλίας, καὶ νὰ αἰτιᾶται τὸν Ταλεϋράνδον περὶ τῆς εὐπιστίας του, πρὸ πάντων δὲ διὰ τὴν πίστιν τὴν ὁποίαν ἔδιδεν εἰς τοὺς ἀπατηλοὺς λόγους τοῦ Κοβαντζέλη. Ἔγραφε δὲ πρὸς τὸν Ταλλεϋράνδον ὅτι, ἅμα λαβὼν τὴν ἐλαχίστην ὑπόνοιαν παρὰ τῶν ἠπειρωτικῶν Δυνάμεων, θέλει ἐπιπέσει πάραυτα, οὐχὶ πλέον κατὰ τῆς Ἀγγλίας, ἀλλ' ἐπ' αὐτῶν τῶν Δυνάμεων, αἵτινες θέλουν νὰ τὸν ἀνησυχῶσι· διότι, ἔλεγε, δὲν εἶναι τοσοῦτον ἄφρων, ὥστε νὰ διαβῇ τὸ στενὸν τοῦ Καλεσίου, ἂν δὲν ἦναι καλῶς ἠσφαλισμένος πρὸς τὸν Ῥῆνον· καὶ ὅτι τούτου ἕνεκα ἀνάγκη νὰ προσκληθῇ ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ῥωσσία διὰ νὰ ἐξηγηθῶσι περὶ τῆς εἰρήνης ἢ τοῦ πολέμου.

Ἐν τούτοις ὁ γενναῖος, ἀλλὰ δυστυχὴς, ναύαρχος Λατοῦσσος-Τρεβίλλος, ὁ διοικῶν τὸν ἐν τῇ Τολώνῃ στόλον, ἀσθενήσας ἀπέθανε τὴν 20 Αὐγούστου, δηλαδὴ τὴν παραμονὴν τῆς ἐκ τοῦ λιμένος τούτου ἀναχωρήσεώς του. Ὁ Ναπολέων, ὅστις ἐπεστηρίζετο τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ στόλου τούτου διὰ νὰ ἀποβιβασθῇ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἔμαθε μὲ πολλὴν λύπην του περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ μηνὸς τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο συμβὰν, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἀνεβάλλετο ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀπόβασις.

Ἔκτοτε ὁ Ναπολέων ἐννοήσας ὅτι ἡ ἐν Βονωνίᾳ διαμονὴ τοῦ τε στρατοῦ καὶ ναυτικοῦ δὲν ἤθελεν εἶσθαι τόσον προσωρινὴ, ὅσον κατ' ἀρχὰς ἐνόμιζεν οὗτος, καὶ θέλων νὰ καταστήσῃ ταῦτα ὅσον οἷόν τε ὀλιγοέξοδα, ἐπέφερε μεγάλας οἰκονομίας εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς τε ναυτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας· περὶ τούτου δὲ ἔγραφε πρὸς τὸν ναύαρχον Δεκρέσον· «Ὁ στόλος ἐθεωρεῖτο μέχρι τοῦδε ὡς ἐν ἐκστρατείᾳ, τοῦ λοιπο»ποῦ ὅμως πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς διαμένων διαρκῶς· ὅθεν ἀπὸ »τοῦδε πρέπει νὰ δοθῇ πλειοτέρα προσοχὴ εἰς πᾶν ὅ,τι εἶναι »διαρκές.» Τούτου ἕνεκεν ἁπλοποίησεν ὅλους τοὺς κλάδους τῆς οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας, κατήργησε πολλὰς διπλᾶς θέσεις, ἀνεθεώρησεν ὅλας τὰς μισθοδοσίας, ἑνὶ λόγῳ τὰ πάντα ἐτακτοποίησε κατά τε τὴν οἰκονομίαν καὶ τὰ στρατιωτικὰ ἔργα.

Ὁ Ναπολέων, διαθέσας οὕτω τὰ πάντα, ἀπεφάσισε νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Βονωνίας καὶ νὰ περιέλθῃ τὰς ἐπαρχίας τοῦ

Ῥήνου· πρὶν δὲ ἐξέλθῃ εἰς τὴν περιοδείαν ταύτην, παρεστάθη εἰς συμπλοκὴν τινὰ, γενομένην τὴν 26 Αὐγούστου, μεταξὺ τῶν ἀγγλικῶν καὶ γαλλικῶν πλοίων. Τὴν ἡμέραν ταύτην μετὰ μεσημβρίαν ἐπιβὰς εἰς λέμβον ἐπεθεώρει τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ στόλου, συγκειμένην ἐκ διακοσίων περίπου κανονοφόρων καὶ λέμβων. Εἴκοσι ἀγγλικὰ πλοῖα διαφόρου μεγέθους ἦσαν προσωρμισμένα οὐχὶ μακρὰν τῶν γαλλικῶν, διὰ νὰ παρατηρῶσι τὰ κινήματα τῶν Γάλλων· μία δὲ ἀγγλικὴ κορβέτα ἐκπλεύσασα προσήγγισε τὴν γαλλικὴν γραμμήν. Ὁ Γάλλος ναύαρχος διέταξε πάραυτα μίαν μοῖραν κανονοφόρων νὰ ἐκπλεύσῃ καὶ νὰ προσβάλῃ τὴν ἀγγλικὴν ταύτην κορβέταν· ἐκ τούτου ἐγεννήθη σφοδρὰ συμπλοκὴ μεταξὺ τῶν δύο στόλων. Ὁ Ναπολέων, ὅστις ἦτον εἰς μίαν λέμβον μετὰ τοῦ ναυάρχου Βρυΐξου, τῶν ὑπουργῶν τε τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν ναυτικῶν καὶ πολλῶν στραταρχῶν, παρατηρῶν τὰ γενόμενα, παραιτεῖ τὴν ἐπιθεώρησιν καὶ ἔρχεται ἐν τῷ μέσῳ τῶν γαλλικῶν κανονοφόρων, αἱ ὁποῖαι ἐμάχοντο· διὰ νὰ τοῖς δώσῃ δὲ παράδειγμα ἀφοβίας ἀπὸ τῶν μεγάλων ἀγγλικῶν πλοίων, διατάττει νὰ κατευθύνωσιν ἀφόβως τὴν πρώραν τῆς λέμβου του πρός τινα ἀγγλικὴν φρεγάταν ἐρχομένην πλησίστιον. Τοῦτο δὲ ἔπραξε, διότι γνωρίζων ὅτι οἱ στρατιῶται πολλάκις διεφιλονείκουν περὶ αὐτοῦ, ἂν ἦναι τόσον τολμηρὸς εἰς τὴν θάλασσαν ὅσον εἶναι καὶ εἰς τὴν ξηράν, ἤθελε νὰ τοὺς βεβαιώσῃ ὡς πρὸς τοῦτο καὶ νὰ τοὺς συνειθίσῃ νὰ περιφρονῶσι τὰ μεγάλα ἐχθρικὰ πλοῖα. Τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον τοῦτο, βλέπον τὴν αὐτοκρατορικὴν λέμβον προχωροῦταν πρὸς αὐτὸ, διέκοψε τὰ πυρά του. Ὁ ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν, τρέμων διὰ τὸ τόλμημα τοῦ Αὐτοκράτορος, ἠθέλησε νὰ λάβῃ ἀνὰ χεῖρας τὸν οἴακα τοῦ πηδαλίου καὶ νὰ ἀλλάξῃ τὴν διεύθυνσιν τῆς λέμβου· ἀλλὰ σοβαρὸν βλέμμα τοῦ Ναπολέοντος ἐμπόδισε τὸ κίνημα τοῦ ὑπουργοῦ, ἡ δὲ λέμβος προεχώρει πρὸς τὴν φρεγάταν. Ἐνῷ δὲ ὁ Ναπολέων μὲ τὸ τηλεσκόπιον ἀνὰ χεῖρας παρετήρει, εὐθὺς ἡ ἀγγλικὴ φρεγάτα προσέβαλε τὴν λέμβον, τὴν φέρουσαν τὸν *Καίσαρα καὶ τὴν τύχην του*, μὲ τὰ πυρά της, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπληγώθη. Ἅπαντα τὰ γαλλικὰ πλοῖα βλέποντα τὸν Αὐτοκράτορα οὕτω ῥιψοκινδυνεύοντα, εὐθὺς προεχώρησαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν, διὰ νὰ προφυλάξωσιν αὐτόν· οἱ δὲ Ἄγγλοι προσβληθέντες ὑπὸ τῶν γαλλικῶν κανονοφόρων, κατ' ὀλίγον ὑπεχώρησαν.

Ὁ Ναπολέων ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Βονωνίας, ὅλος ἐνθουσιασμένος διὰ τὴν ὑπ' ὄψιν του γενομένην ναυμαχίαν, πολὺ δὲ

μᾶλλον μαθὼν ὅτι τὸ περιστατικὸν τοῦτο ἔκαμε μεγίστην ἐντύπωσιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Περιοδεύων δὲ διέβη τὸ Βέλγιον, ἐπεθεώρησε τὴν πόλιν Μόντες καὶ ἔφθασε τὴν 3 Σεπτεμβρίου εἰς τὴν πόλιν Ἀκυϊσγράνον, ἐξ ἧς καὶ ἔγραψε πρὸς τὸν στρατάρχην Σοὺλτον περὶ τῆς γενομένης ναυμαχίας ἐν Βονωνίᾳ (α).

Ἡ Αὐτοκρατόρισσα, διατρίβουσα εἰς τὰ θερμὰ λουτρὰ τῆς Γερμανίας, ἐνῷ ὁ Αὐτοκράτωρ ἦτον εἰς τὴν Βονωνίαν, ἦλθεν ἐνταῦθα πρὸς συνέντευξιν αὐτοῦ, καὶ διὰ νὰ παρασταθῇ εἴς τινα ἑορτὴν διδομένην παρὰ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Ῥήνου πρὸς τιμὴν τοῦ νέου Αὐτοκράτορός των. Ὁ Ναπολέων, περιοδεύων παρὰ τὸν Ῥῆνον, ἔφθασε περὶ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου εἰς τὴν πόλιν Μαγοντίαν. Ἐνταῦθα ὅλοι οἱ πρίγκηπες τῶν παρακειμένων Ἐπικρατειῶν τῆς Γερμανίας, ὄντες συνηγμένοι, παρουσιάσθησαν πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν συνεχάρησαν· ἅπαντες δὲ ἐθαύμασαν πῶς ὁ χθὲς στεφθεὶς στρατιώτης ἐσυνείθισε τόσον ταχέως εἰς τοὺς τρόπους τοῦ ἡγεμόνος. Ἐλησμόνησαν ὅμως ὅτι ὁ Ναπολέων, ἐκ νεαρᾶς του ἡλικίας διοικῶν ἀνθρώπους οὐχὶ δυνάμει ματαίου τίτλου ἀλλὰ διὰ τοῦ χαρακτῆρος, τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς σπάθης του, ἔμαθεν εἰς τὸ ἀληθὲς τοῦτο σχολεῖον τὴν διοίκησιν τῶν ἀνθρώπων, καὶ οὐχὶ εἰς τὰς αὐλὰς, ὅπου ἡ κολακεία ἐμφωλεύει. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ὅπου ἐγένοντο διάφοροι διασκεδάσεις παρὰ τῶν πριγκήπων, συνέρρευσεν ἄπειρον πλῆθος ἀνθρώπων. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, ἀποφεύγων τὰς ματαιότητας τοῦ θρόνου, πᾶσαν πρωΐαν περιήρχετο τὰς ὄχθας τοῦ Ῥήνου, ἐπεθεώρει ὅλα τὰ μέρη τοῦ περιφήμου φρουρίου τῆς Μαγοντίας, τὸ ὁποῖον ἐθεώρει ὡς λίαν ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἤπειρον, οὐχὶ δὲ τοσοῦτον διὰ τὴν ὀχυρότητά του, ὅσον διὰ τὴν τοποθεσίαν του. Τούτου ἕνεκα διέταξε τὴν κατασκευὴν νέων ὀχυρωμάτων πρὸς ἐνδυνάμωσιν αὐτοῦ καὶ τὴν κατεδάφισιν τῶν δύο παρακειμένων φρουρίων· ἐφωδίασε δὲ τὸ φρούριον τοῦτο ἐκ διαφόρων εἰδῶν ὑλικοῦ, καὶ ὠχύρωσεν αὐτὸ τοσοῦτον ταχέως διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς πᾶσαν περίστασιν, ὥστε ἐν-

(α) Ἐξ Ἀγκυϊσγράνου, 8 Σεπτεμβρίου 1804.

« Ἡ μικρὰ συμπλοκὴ, εἰς ἣν παρεστάθην κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἐκ τῆς Βονωνίας ἀναχωρήσεώς μου, ἔκαμε μεγίστην ἐντύπωσιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ ἐπροξένησε μέγαν θόρυβον εἰς τὸν τόπον τοῦτον· περὶ τούτου ἀνάγνωσον τὰς ἐφημερίδας, εἰς τὰς ὁποίας μετεφράσθησαν ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὅλα λεπτομερῶς τὰ τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Τὰ ὀδούζια ἕρεφον λίαν καλὸν ἀποτέλεσμα. Ἐξ ἰδιαιτέρας πηγῆς ἐπληροφορήθην, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἔλαβε ζημίαν 15 φονευμένων καὶ 60 πληγωμένων, ἡ δὲ φρεγάτα ἐβλάβη καιρίως ».

τὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν ὀκτὼ χιλιάδες ἐργάται ἀνήγειραν τὰ κατεδαφισθέντα πέραν τοῦ ποταμοῦ ὀχυρωτικὰ ἔργα· προσδιώρισε ἐπὶ τέλους τὰ σχέδια τῶν ὀχυρωμάτων, ἅτινα ἔμελλον νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἐπομένως.

Ὁ Ναπολέων, διαμείνας ἡμέρας τινὰς εἰς τὴν Μαγοντίαν, ἀνεχώρησεν εἰς Παρισίους, ὅπου καὶ ἔφθασε τὴν 12 Ὀκτωβρίου. Ἤθελεν ὅμως ἡ εἰς Παρισίους ἐπάνοδός του κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην νὰ γένῃ ἔνδοξος· διότι ἀνεχώρησεν ἐκ Παρισίων μὲ τὴν ἰδέαν νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ νὰ στεφθῇ Αὐτοκράτωρ, ἀφοῦ διέβαινε νικητὴς τὸ Καλέσιον, γενόμενος κύριος ὅλου τοῦ κόσμου. Ἀλλ' ἡ θεία Πρόνοια, ἡ δοξάσασα αὐτὸν τοσοῦτον, δὲν τὸν ἐβοήθησεν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην. Ὅθεν διὰ νὰ καταστήσῃ λαμπρὰν τὴν στέψιν του καὶ νὰ πτοήσῃ τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων, ἀπεφάσισε νὰ προσκαλέσῃ τὸν Πάπαν εἰς Παρισίους, διὰ νὰ εὐλογήσῃ τὸ σκῆπτρον καὶ τὸ στέμμα του· διότι τοιουτοτρόπως ἐνόμιζεν ὅτι ἤθελε κερδήσει πολὺ ἠθικῶς ἀπέναντι τῶν ἐχθρῶν τῆς Γαλλίας. Τὰ πάντα λοιπὸν προπαρεσκευάζοντο διὰ τὴν στέψιν, εἰς τὴν ὁποίαν προσεκλήθησαν τὰ πρώτιστα ὑποκείμενα τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ πολυάριθμοι ἀντιπροσωπίαι τοῦ τε στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ καὶ πλῆθος ξένων πριγκήπων· χιλιάδες δὲ ἐργατῶν εἰργάζοντο, εἰς τὴν παρασκευὴν τῆς τελετῆς. Ἡ δὲ περὶ ἀφίξεως τοῦ Πάπα εἰς Παρισίους φήμη διαδοθεῖσα, κατέλαβε καὶ ἐξέπληξε τὴν κοινὴν γνώμην, μ' ὅλον ὅτι ἡ εὐσεβὴς τάξις τοῦ λαοῦ ὑπερεχάρη· ἀλλ' οἱ μετανάσται ἐλυπήθησαν σφόδρα, ἡ δὲ Εὐρώπη ἐθαύμασε καὶ ἐζηλοτύπησε. Τὸ περὶ στέψεως παρὰ τοῦ Πάπα ζήτημα παρεπέμφθη εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, ὅπου ἔγειναν σφοδραὶ συζητήσεις παρουσίᾳ αὐτοῦ, διότι εἰς τὸ σῶμα τοῦτο ὑπῆρχε πλήρης ἐλευθερία.

Ὁ Ναπολέων, ἀνυπόμονος ὢν νὰ ἀκούῃ τοιαύτας ἀντιστάσεις διά τινα θρησκευτικὴν τελετήν, τὴν ὁποίαν ἐθεώρει, ὡς ἔλεγε, τὸν θρίαμβον τῆς κατ' αὐτοῦ εὐρωπαϊκῆς δυσμενείας, ἔλαβε τὸν λόγον καὶ ἐξέθηκεν ὅλα τὰ πλεονεκτήματα τὰ προερχόμενα ὡς ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ Πάπα εἰς τὴν τελετήν, τὴν ὡς ἐκ τούτου γενησομένην εἰς τὸν θρησκευτικὸν λαὸν τῆς Γαλλίας ἐντύπωσιν, καὶ προσέτι εἰς ὅλον τὸν κόσμον, τὴν ἐνίσχυσιν τῆς κυβερνήσεώς του, καὶ τέλος τὴν κατάθλιψιν τῶν ἐπαναστατικῶν πνευμάτων. Ἀπέδειξεν ὅτι δὲν ὑπῆρχε κίνδυνος, ἐὰν στεφθῇ παρὰ τοῦ Πάπα· ἀποτεινόμενος μάλιστα πρὸς τοὺς λέγοντας ὅτι, ὁ δίδων τι εἶναι κύριος νὰ τὸ ἀφαιρέσῃ, ἔλεγεν ὅτι ὁ Πάπας δὲν δίδει τέμ-

ματα, ἀλλὰ τὰ εὐλογεῖ, ὅτι τοῦτο εἶναι ἀναγκαιότατον εἰς πᾶσαν νέαν δυναστείαν, καὶ ὅτι ἄνευ θρησκευτικῆς τελετῆς οὐδεμία ἀληθὴς πομπὴ ἠμπορεῖ νὰ γένῃ, πρὸ πάντων δὲ εἰς τοὺς χριστιανικοὺς λαούς. Ἀποκρούων δὲ τοὺς ἀντιλέγοντας, ὡς ἀπέκρουε καὶ τοὺς ἐχθρούς του, ἔδωκε πέρας εἰς τὰς συζητήσεις διὰ τῶν ἑξῆς λόγων· «Κύριοι, ἔκραξε, σεῖς συζητεῖτε εἰς Παρισίους καὶ εἰς τὸ Κεραμεικόν· ἀλλ' ὑποθέτοντες ὅτι συζητεῖτε εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ ἐντὸς τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργείου τί ἠθέλετε εἰπεῖ; δηλαδὴ ἐὰν εἶσθε ὑπουργοὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἐμανθάνετε ὅτι ὁ Πάπας διέβη τὰς Ἄλπεις διὰ νὰ στέψῃ τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Γαλλίας, ἠθέλετε θεωρήσει τοῦτο ὡς θρίαμβον τῆς Ἀγγλίας ἢ τῆς Γαλλίας;» Εἰς τὴν ζωηρὰν καὶ ὀρθὴν ταύτην ἐρώτησιν ἅπαντες ἐσιώπησαν. Ἡ δὲ ἄφιξις τοῦ Πάπα εἰς Παρισίους ἐνεκρίθη ἄνευ περαιτέρω συζητήσεως.

Ὁ Ναπολέων, μαθὼν ὅτι ὁ Πάπας μετὰ πολλὰς τέλος πάντων δυσκολίας συγκατένευσε νὰ ἔλθῃ εἰς Παρισίους διὰ νὰ τὸν εὐλογήσῃ, ὑπερεχάρη, διότι ἐνόμιζεν ὅτι διὰ τοῦ μέσου τούτου ἤθελεν ἐπισφραγίσει καὶ νομιμοποιήσῃ τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Γαλλίας δικαιώματά του· μ' ὅλα ταῦτα ἀφ' ἑτέρου, μὴ θέλων νὰ ταπεινωθῇ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐξωτερικῶν τελετῶν τούτων, ἐνδίδων εἰς ἐκκλησιαστικάς τινας ἀπαιτήσεις, ἔπεμψε περὶ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου 1804 εἰς Ῥώμην τὸν στρατηγὸν Καφφαρέλλην διὰ νὰ προσκαλέσῃ τὸν Πάπαν καὶ νὰ τῷ δώσῃ νὰ ἐννοήσῃ μὲ πολὺ σέβας, ὅτι ἡ εἰς Παρισίους ἄφιξις αὐτοῦ δὲν θέλει ἔχει ἄλλον σκοπὸν εἰμὴ τὴν στέψιν του. Περὶ τούτου δὲ ἔδωκεν εἰς τὸν στρατηγὸν τοῦτον καὶ τὴν ἑξῆς αὐτόγραφον ἐπιστολήν του διὰ νὰ τὴν ἐγχειρίσῃ αὐτῷ.

ΑΓΙΩΤΑΤΕ ΠΑΤΕΡ!

«Παρακινούμενος ὑπὸ τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς χριστιανικῆς θρησκείας αἰσθήματος τοῦ λαοῦ μου, σπεύδω νὰ παρακαλέσω τὴν Ὑμετέραν Ἁγιότητα, ἵνα μοὶ δώσῃ νέον δεῖγμα τῆς πρὸς ἐμὲ καὶ τοῦ μεγάλου τούτου ἔθνους ἀγάπης εἴς τινα σπουδαιοτάτην περίστασιν τῶν χρονικῶν τοῦ κόσμου. Διὸ παρακαλῶ Αὐτὴν ὅπως ἔλθῃ καὶ περιβάλῃ ἐπισήμως διὰ τοῦ θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος τὴν τελετὴν τῆς χρίσεως καὶ τῆς στέψεως τοῦ πρώτου Αὐτοκράτορος τῶν Γάλλων. Ἡ τελετὴ αὕτη θέλει λαμπρυνθῇ γινομένη παρὰ τῆς Ὑμετέρας Ἁγιότητος· θέλει δὲ ἑλκύσει ἐφ' ἡμῶν καὶ ἐπὶ τῶν λαῶν μας τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁποίου αἱ ἀποφάσεις κανονίζουν

»κατὰ τὴν θέλησίν του τὴν τύχην τῶν αὐτοκρατοριῶν καὶ τῶν »οἰκογενειῶν.

»Ἡ Ὑμετέρα Ἁγιότης γνωρίζει πρὸ πολλοῦ τὰ ὑπὲρ αὐτῆς »εὐμενῆ αἰσθήματά μου· ἐκ τούτου δὲ ἠμπορεῖ νὰ κρίνῃ πόσην »εὐχαρίστησιν θέλει μὲ προξενήσει ἡ περίστασις αὕτη εἰς τὸ νὰ »τῇ δώσω περὶ τούτου νέα δείγματα.

»Ἐν τούτοις παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν ὅπως σᾶς διαφυλάττῃ, »Ἅγιε Πάτερ, μακρόβιον εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς μητρός μας »ἁγίας Ἐκκλησίας».

Ὁ εὐσεβὴς υἱός σας

ΝΑΠΟΛΕΩΝ.

Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης διαλυθεισῶν ὅλων τῶν περὶ ἀφίξεως εἰς Παρισίους τοῦ Πάπα δυσκολιῶν, ἔμεινε τέλος πάντων νὰ προσδιορισθῇ ἡ τάξις τῆς συζύγου καὶ τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν τελετὴν ταύτην. Ἔπρεπε λοιπὸν πρῶτον νὰ ἀποφασισθῇ, ἂν ἡ Ἰωσηφίνα θέλει στεφθῇ καὶ χρισθῇ μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος. Ὁ Ναπολέων, εὑρισκόμενος μεταξὺ τῆς πρὸς τὴν σύζυγόν του ἀγάπης καὶ τῶν κρυφίων προαισθημάτων τῆς πολιτικῆς του, ἐδίσταζεν εἰς τοῦτο. Ἀλλ' ἅπασα ἡ οἰκογένειά του, περιστοιχήσασα αὐτὸν, ἤθελε νὰ συμμερισθῇ τὴν αὐτοκρατορικὴν δόξαν του· πρὸ πάντων δὲ ἡ σύζυγός του Ἰωσηφίνα, ἐπιθυμοῦσα τοῦτο σφόδρα, διότι ἐθεώρει ὡς νέον ἐχέγγυον τῆς μελλούσης ὑπολήψεώς της καὶ τῆς ἀποκαταστάσεώς της, ἐνήργει παντοίῳ τρόπῳ καὶ ἐπροσπάθει νὰ χρισθῇ μετὰ τοῦ συζύγου της. Ὁ Ναπολέων, μαθὼν τὰς περὶ τούτου ἀτόπους προσπαθείας τῆς συζύγου του, ἐθυμώθη τοσοῦτον, ὥστε εἶπεν εἰς τὴν Ἰωσηφίναν ὅτι θέλει τὴν διαζευχθῇ, καὶ ὅτι τοῦτο, ἐνῷ θέλει γένει βραδύτερα, κάλλιον νὰ γένῃ εὐθὺς πρὶν ἡ συνδεθῇ μετ' αὐτῆς στενώτερον. Τούτου ἕνεκα προσεκάλεσεν ἀμφότερα τὰ θετὰ τέκνα του Ὀρτενσίαν καὶ τὸν Εὐγένιον Βωαρνὲν, καὶ τοῖς ἐφανέρωσε μὲ λύπην του τὸν περὶ τῆς μητρός των σκοπόν του. Οὗτοι δὲ μετὰ δακρύων εἶπον εἰς τὸν Ναπολέοντα ὅτι θέλουν ἀκολουθήσει τὴν μητέρα των εἰς τὴν κατ' αὐτῆς γενησομένην καταδίκην. Ἡ δὲ Ἰωσηφίνα ὑπέφερε τοὺς περὶ διαζεύξεως λόγους τοῦ συζύγου της μὲ πολλὴν φρόνησιν καὶ σιωπὴν ἄνευ γογγυσμοῦ. Ὁ Ναπολέων, βλέπων ὅτι ἡ διάζευξις θέλει διαλύσει ἅπασαν τὴν οἰκογένειάν του, τὴν ὁποίαν ἠγάπα ὑπερβολικῶς, ἐνηγκαλίσθη τὴν Ἰωσηφίναν καὶ τῇ εἶπεν ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ του ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀποχωρισθῇ ἐξ αὐτῆς,

καί τοι τούτου ὑπαγορευομένου ὑπὸ τῆς πολιτικῆς του, ἐπομένως τῇ ὑπεσχέθη ὅτι θέλει στεφθῆ μετ' αὐτῆς, διὰ νὰ λάβῃ τὴν εὐλογίαν τοῦ Πάπα. Αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς λύπης της μετέβη εἰς φρενῶν εἰς ἀνέκφραστον χαρὰν, διαλογιζομένη ὅτι θέλει στεφθῆ αὐτοκρατόρισσα.

Ὁ Ναπολέων, ἔχων κρυφίους διαλογισμοὺς περὶ ἀνεγέρσεως τῆς δυτικῆς αὐτοκρατορίας, ἤθελε νὰ περιστοιχίσῃ τὸν νέον θρόνον του καὶ ἐξ ὑποτελῶν βασιλέων. Τούτου ἕνεκεν ἀπεφάσισε νὰ διορίσῃ τοὺς δύο ἀδελφούς του, Ἰωσὴφ καὶ Λουδοβῖκον, βασιλεῖς, καὶ πρῶτον τὸν Ἰωσὴφ βασιλέα τῆς Λομβαρδίας, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν νὰ ἀποτελῇ μέρος τὸ βασίλειον τοῦτο τῆς γαλλικῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐντοσούτῳ ὁ Πάπας ἀναχωρήσας τὴν 2 Νοεμβρίου ἐκ τῆς Ρώμης, ἔφθασε τὴν 25 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς εἰς Φονταινεβλῶ, ὅπου ἔπρεπε νὰ διαμείνῃ ὀλίγας ἡμέρας διὰ νὰ νὰ ἀναπαυθῇ. Ὁ Ναπολέων αὐτόθι περιέμενε τὸν Πάπαν πρὸς προϋπάντησίν του· ἐπὶ προφάσει δὲ ὅτι ἀπέρχεται εἰς κυνήγιον, ἐξῆλθεν ἔφιππος καθ' ἣν στιγμὴν ἔμαθεν ὅτι ὁ Πάπας πλησιάζει εἰς τὴν πόλιν ταύτην, καὶ, συναντήσας αὐτὸν ἐρχόμενον, τὸν ἐνηγκαλίσθη. Ὁ Πάπας, μείνας ἐκστατικὸς εἰς τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην ὑποδοχὴν, ἐθεώρησε τὸν Ναπολέοντα μέγαν Κάρολον ἐκπληροῦντα ἐπὶ τῆς γῆς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ. Ἦτο δὲ ὥρα μεσημβρίας, ὅτε ἀμφότεροι ἀναβάντες ἐφ' ἁμάξης, καθημένου τοῦ Πάπα δεξιόθεν, ἤρχοντο εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Φονταινεβλῶ, ὅπου ἡ αὐτοκρατόρισσα μεθ' ὅλης τῆς ἀκολουθίας τῆς αὐλῆς, ἅπαντες οἱ ἀνώτεροι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ καὶ τὰ στρατεύματα, ὄντα τεταγμένα, ὑπεδέχθησαν αὐτοὺς μεγαλοπρεπῶς. Οὗτος δὲ, καί τοι συνειθισμένος εἰς τὰς πομπὰς τῆς Ρώμης, ἐθαύμασεν εἰς τὴν λαμπρότητα τῆς ὑποδοχῆς ταύτης. Ἀναπαυθεὶς δὲ ὀλίγας ὥρας, ὑπῆγε κατὰ τὴν ἐθιμοταξίαν καὶ ἐπεσκέφθη τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τὴν Αὐτοκρατόρισσαν· οὗτοι δὲ εὐθὺς ἀπέδωκαν τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην.

Ἡ Ἰωσηφίνα, ἥτις εὑρέστησε πολὺ τὴν Λύτοῦ Ἁγιότητα διὰ τὴν πρὸς τὰ θεῖα μεγίστην εὐλάβειάν της, ἐφανέρωσεν εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ μετὰ τοῦ Ναπολέοντος γάμος της ἦτο μόνον πολιτικὸς, κατὰ τὴν τότε συνήθειαν, οὐχὶ δὲ καὶ εὐλογημένος παρὰ τῆς Ἐκκλησίας· διότι μ' ὅλον ὅτι ὁ Ναπολέων συγκατένευσε νὰ εὐλογηθῇ ὁ γάμος τῶν ἀδελφῶν του παρὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, δὲν ἐνέδωκεν ὅμως, ὡς ἐρρέθη, καὶ εἰς τὸν ἰδικόν του. Ὁ Πάπας, ἀκούων τὴν παρανομίαν ταύτην, ἐσκανδαλίσθη, ἐκλαμ-

βάνων τὴν σύζυγον ταύτην ὡς παλλακίδα· παρευθὺς δὲ ἔδραμε πρὸς τὸν Ναπολέοντα καὶ τῷ εἶπεν, ὅτι αὐτὸν μὲν δύναται νὰ χρίσῃ αὐτοκράτορα, διότι ἡ Ἐκκλησία οὐδέποτε ἐξέτασε τὰς συνειδήσεις τῶν αὐτοκρατόρων, δὲν δύναται ὅμως νὰ χρίσῃ καὶ τὴν Ἰωσηφίναν, θεωρῶν αὐτὴν ὡς παλλακίδα, καὶ ὅτι πρότερον πρέπει νὰ εὐλογήσῃ τὸν γάμον αὐτῶν, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ τοὺς στέψῃ. Ὁ Ναπολέων, ἐννοήσας ὅτι ταῦτα πάντα ἐνηργοῦντο παρ' αὐτῆς, ἐταράχθη σφόδρα καὶ τὴν ἐπέπληξε πικρῶς διὰ τὴν ἀδιακρισίαν της· ἀλλὰ φοβούμενος μὴ παροξύνῃ τὸν Πάπαν διὰ θρησκευτικὰ ἔργα, οὐδὲ θέλων νὰ ἀλλάξῃ τὸ πρὸ ὀλίγου ἐκδοθὲν πρόγραμμα τῆς τελετῆς, συγκατένευσε νὰ εὐλογηθῇ ὁ γάμος αὐτοῦ. Οὕτω τὴν ἐρχομένην νύκτα εὐλογήθη μυστικῶς παρὰ τοῦ θείου αὐτοῦ καρδιναλίου Φέσχ, παρόντων μόνον τοῦ Ταλλεϋράνδου καὶ τοῦ στρατάρχου Βερθιέρου· τοῦτο δὲ διετηρήθη μὲ τοιαύτην ἐχεμυθίαν, ὥστε μέχρι τῆς διαζεύξεώς των οὐδεὶς τὸ ἐγνώριζε.

Τὴν προσεχῆ κυριακὴν, 2 Δεκεμβρίου 1804, ἡμέραν ψυχρὰν τοῦ χειμῶνος, ἀλλ' εὔδιον, ὁ λαὸς τῶν Παρισίων, ὅστις μετὰ τεσσαράκοντα ἔτη ἔδραμεν εἰς προϋπάντησιν τῶν λειψάνων τοῦ Ναπολέοντος, ἔσπευσε νὰ παρασταθῇ εἰς τὴν τελετὴν ταύτην. Ὁ Πάπας ἀπὸ τῆς δεκάτης ὥρας πρὸ μεσημβρίας ὑπῆγεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου, μετ' αὐτὸν ἦλθον οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τοῦ στρατοῦ, ἑξήκοντα ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν κληρικῶν των, ἡ Γερουσία, τὸ Νομοθετικὸν Σῶμα, ἡ Βουλὴ, τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, οἱ Πρίγκηπες τοῦ Νασσαϋκοῦ δουκάτου, τῆς Ἄσσης καὶ τῆς Βάδης, ὁ ἀρχικαγκελάριος τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ οἱ πρέσβεις ὅλων τῶν Δυνάμεων.

Ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου ἦτον ἐστολισμένος μεγαλοπρεπῶς· παρὰ δὲ τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου βήματος ἦσαν δύο θρονία ἁπλούστατα, ὅπου ἔπρεπε νὰ καθίσῃ ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ἡ Αὐτοκρατόρισσα πρὸ τῆς στέψεώς των· εἰς δὲ τὸ βάθος τοῦ ναοῦ, ἀπέναντι τοῦ ἁγίου βήματος, ὑψοῦτο θρόνος ἔχων εἰκοσιτέσσαρας βαθμίδας.

Ἐπὶ πολλὰς ὥρας περιεμένετο εἰς τὸν ναὸν ὁ Αὐτοκράτωρ· τοῦτο δυσηρέστησε πάντας εἰς τὴν τελετὴν ταύτην. Τέλος ὁ Ναπολέων ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ Κεραμεικοῦ ἐφ' ἁμάξης, περιφραγμένης ὅλης ἐξ ὑαλίων, ἐνδεδυμένος ὧν μὲ χρυσοκέντητον στολὴν κατὰ τὰ ἔθιμα τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος, καὶ φέρων πῖλον μὲ πτερὰ καὶ μικρὸν μανδύαν, διότι τὴν αὐτοκρατορι-

κὴν στολὴν ἤθελεν ἐνδυθῆ ἐν τῷ ναῷ· συνωδευμένος δὲ παρὰ τῶν στραταρχῶν, ὄντων ἐφίππων, καὶ προηγουμένων τῶν μεγιστάνων ἐφ' ἁμαξῶν, ἤρχετο βραδέως εἰς τὸν ναὸν ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ἐπευφημιῶν τοῦ λαοῦ, ὅστις ἔχαιρε βλέπων τὸν ἀγαπητόν του στρατηγὸν γενόμενον αὐτοκράτορα. Οὕτως ὁ Ναπολέων, φθάσας εἰς τὰ προπύλαια τοῦ ναοῦ, κατέβη τῆς ἁμάξης καὶ περιβληθεὶς μὲ τὸ στέμμα, τὸ σκῆπτρον καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν χλαμύδα, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναόν. Παρ' αὐτῷ ἔφερον τὸ μέγα στέμμα, ἔχον σχῆμα μεγίστης τιάρας, κατὰ τὸν τρόπον τοῦ μεγάλου Καρόλου, διότι τὸ ὑπ' αὐτοῦ φερόμενον στέμμα ἦτον ἐκ χρυσοῦ κλάδου δάφνης κατὰ μίμησιν τῶν Καισάρων. Εἰσερχόμενος δὲ οὗτος ἐστεμμένος εἰς τὸν ναόν, τοῦ ὁποίου ἡ ὡραία κεφαλὴ ἐφαίνετο ὡς ἀρχαῖον νόμισμα, προσεκύνησε γονυκλιτῶς, καὶ ἀποθέσας τὸ στέμμα, τὸ σκῆπτρον, τὸ ξίφος καὶ τὴν χλαμύδα ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης, εὐθὺς ὑπῆγε καὶ ἐκάθισεν εἰς τὰ προσδιωρισμένα καθίσματα, ὅτε ἤρχισε καὶ ἡ δοξολογία. Ἑπομένως ὁ Πάπας ἔχρισε τὸ μέτωπον καὶ τὰς χεῖρας τοῦ Ναπολέοντος, ἔπειτα λαβὼν τὸ ξίφος, τὸ εὐλόγησε καὶ τὸ περιέζωσεν αὐτῷ, τὸ δὲ σκῆπτρον ἔδωκεν εἰς χεῖράς του, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπλησίασε καὶ ἔλαβε τὸ στέμμα. Ὁ Ναπολέων, παρατηρῶν προσεκτικὸς τὰ κινήματα τοῦ Πάπα, ὡς εἶπε δὲ ὅτι θέλει διαλύσει τὰς περὶ τῆς στέψεως ὑπὸ τοῦ Πάπα δυσκολίας ἐπιτοπίως, εὐθὺς ἔδραξεν ἀποτόμως τὸ στέμμα παρὰ τῶν χειρῶν τοῦ Πάπα καὶ τὸ ἔθηκεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ. Ἡ πρᾶξις αὕτη, γενομένη ἐπὶ παρουσίᾳ πάντων τῶν παρευρεθέντων, ὑπῆρξεν ἀνεξήγητος. Ὁ Ναπολέων μετὰ ταῦτα λαβὼν τὸ στέμμα τῆς Αὐτοκρατοκρατερίσσης, ἐπλησίασε πρὸς αὐτὴν, κλίνασαν ἔμπροσθέν του, καὶ τὸ ἔθηκε μὲ πολλὴν χάριν πάραυτα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της, τῆς ὁποίας τὰ δάκρυα κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἔτρεχον ποταμηδὸν ἐκ τῶν ὡραίων ὀφθαλμῶν της. Τούτων οὕτως γενομένων, ὁ Ναπολέων ἦλθε καὶ ἀνέβη ἐπὶ τοῦ θρόνου, παρακολουθούμενος παρὰ τῶν ἀδελφῶν του, οἵτινες ἐκράτουν τὰς ἄκρας τῆς χλαμύδος του. Ὁ δὲ Πάπας κατὰ τὴν συνήθειαν ἦλθεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ θρόνου, εὐλόγησε τὸν νέον ἡγεμόνα καὶ ἔψαλε τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ ᾆσμα. Εἰς τὴν δοξολογίαν ταύτην ἀκαταπαύστως ἐπανελαμβάνοντο αἱ φωναὶ *ζήτω ο Αὐτοκράτωρ*, αἱ δὲ πυροκροτήσεις τῶν πυροβόλων εὐθὺς ἀντήχησαν εἰς ὅλην τὴν πόλιν τῶν Παρισίων.

Μετὰ ταῦτα ὁ ἀρχικαγκελάριος Καμβασερὲς ἔδωκεν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα τὸ κείμενον τοῦ ὅρκου· εἷς δὲ τῶν ἀρχιερέων

παρουσίασεν αὐτῷ τὸ Εὐαγγέλιον. Ὁ δὲ Ναπολέων, θέσας τὴν χεῖρά του ἐπ' αὐτοῦ ὡρκίσθη συμφώνως μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως· ἐπομένως ἐψάλη ἡ θεία λειτουργία. Τελειωθείσης δὲ τῆς τελετῆς, ἅπαντες συνώδευσαν τὸν Αὐτοκράτορα εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κεραμεικοῦ.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ λαμπρὰ τελετὴ αὕτη, δι' ἧς ἐπανῆλθεν ἡ Γαλλία εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς μοναρχίας. Τοῦτο δὲ ἦτον ὁ θρίαμβος τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, δηλ. τὸ νὰ ἴδῃ ἕνα στρατιώτην ἐξερχόμενον ἐκ τῶν ἰδίων κόλπων της αὐτοκράτορα, καὶ χριόμενον παρὰ τοῦ Πάπα. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὁ Ναπολέων ἠθέλησε νὰ διανείμῃ εἰς τὸν στρατὸν τὰ σύμβολα τῆς Αὐτοκρατορίας· ἡ τελετὴ αὕτη ἔγεινε λαμπρά, ὡς καὶ ἡ προλαβοῦσα, εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἄρεως. Ἐνταῦθα ὅλοι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν σωμάτων ἔλαβον τοὺς ἀετούς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν τὰ νέα σύμβολα τῶν σημαιῶν, καὶ ὡρκίσθησαν. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ὁ Πάπας, ἀμφότεροι ἐνδεδυμένοι τὰς στολάς των, συνέφαγον εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κεραμεικοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Ἀναμόρφωσις τῆς ἰταλικῆς δημοκρατίας εἰς βασιλείαν.—Στέψις τοῦ Ναπολέοντος καὶ βασιλέως τῆς Ἰταλίας.—Ἐπάνοδος καὶ ἀπιλπισία αὐτοῦ ἐν Βονωνίᾳ (1805).

Οὔτε αἱ τελεταὶ, οὔτε αἱ πρὸς τὸν Πάπαν γενόμεναι ὑποδοχαὶ ἀπέτρεψαν τὸν Ναπολέοντα ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεών του. Οἱ πρὸς ἀπόβασιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν προσδιωρισμένοι στόλοι εἶλκυον πρὸ πάντων τὴν προσοχήν του, καὶ ὁ μὲν τῆς Βονωνίας ἦτον ἕτοιμος νὰ ἐκκινήσῃ, ἀλλ' ὁ τῆς Τολώνης ἐβράδυνεν, ἕνεκεν ἀναφυεισῶν δυσκολιῶν τινων. Μ' ὅλον ὅτι δὲ ἀπεφάσιτε νὰ πολεμήσῃ τὴν Ἀγγλίαν μέχρις ἐσχάτων, ἠθέλησεν ὅμως κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην νὰ ἄρξῃ τῆς βασιλείας του ἀπό τινος πράξεως ἀνωφελοῦς καὶ ἀναρμόστου, ἥτις ἄλλοτε ἐπὶ τῆς ὑπατείας του ἦτο κατὰ πάντα κατάλληλος. Ἔγραψε λοιπὸν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας, προτείνων αὐτῷ τὴν εἰρήνην, καὶ ἔπεμψεν αὐτὴν μ' ἓν πολεμικὸν πλοῖον εἰς τὸν ἀγγλικὸν στόλον. Τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον, λαβὸν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἀπεκρίθη ὅτι ἡ ἀπάντησις θέλει γένει βραδύτερα.

Ἡ εἰρήνη ἐδύνατο νὰ γένῃ κατὰ τὸ 1800, ἥτις ἦτο καὶ ἀναγκαία τότε εἰς ἀμφότερα τὰ Κράτη, ὡς καὶ ἡ πρὸς τοῦτο ἀπόπειρα τοῦ πρώτου ὑπάτου μετὰ τὴν νίκην τοῦ Μαρέγγου καὶ τῆς Ὀχενλένδης ἦτο κατὰ πάντα ἁρμοδία, μάλιστα δὲ ἡ ἀπόρριψις αὐτῆς ἐπροξένησε τὴν πτῶσιν τοῦ ὑπουργείου Πίττ· ἀλλ' ἤδη ἦτο πάντη ἀναρμόδιος τοιαύτη πρότασις.

Ὁ Ναπολέων κατεγίνετο προσέτι καὶ εἰς ἄλλας ματαίας ἐπιχειρήσεις, ἐξ ὧν ἦτο καὶ ὁ ὁριστικὸς ὀργανισμὸς τῆς ἰταλικῆς δημοκρατίας. Ἡ δημοκρατία αὕτη, θυγάτηρ τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας, ἔπρεπε νὰ παρακολουθῇ καθ' ὅλα τὴν μητέρα της. Ὁ Ναπολέων λοιπὸν, ὡς ἐρρέθη, ἐφρόντιζε νὰ διορίσῃ βασιλέα αὐτῆς· οἱ δὲ Ἰταλοὶ παρεδέχοντο μὲν εὐχαρίστως ἕνα τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ναπολέοντος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸν Λουκιανὸν, τὸν ὁποῖον ἀπεστρέφοντο. Ἤθελον προσέτι νὰ διαχωρισθῇ τὸ βασίλειον αὐτῶν ἀπὸ τοῦ τῆς Γαλλίας, καὶ νὰ μένωσι καθ' ὅλα ἀνεξάρτητοι, χωρὶς νὰ ἔχωσι γαλλικὰ στρατεύματα καὶ νὰ πληρόνωσι τὰ χρήματά των εἰς τὴν Γαλλίαν. Ταῦτα δὲ πάντα διεβίβαζον εἰς τὸν Ναπολέοντα διὰ τοῦ ἀντιπροέδρου

αὐτῶν Μέλτζη. Ὁ δὲ Ναπολέων, ὅστις δὲν ἐξετίμα μὲν πολὺ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ δὲν ἤθελε καὶ νὰ τοὺς ταπεινόνῃ, ὅταν αἱ ἀπαιτήσεις των ἦσαν παράλογοι, ἔλεγε· «Πῶς, οἱ Ἰταλοὶ θέ»λουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των, καὶ φείδονται τῶν χρημάτ»των! Πρέπει λοιπὸν νὰ τοὺς ὑπολάβῃ τις ὅτι εἶναι πολὺ οὐ»τιδανοὶ καὶ πολὺ ἄνανδροι, εἰ καὶ δὲν θέλω νὰ πιστεύσω ὅτι »εἶναι τοιοῦτοι· δύνανται ὅμως νὰ ἐλευθερωθῶσι καὶ νὰ ὑπε»ρασπισθῶσι μόνοι των ἄνευ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων; »Ἀλλ' ἂν δὲν δύνανται, δὲν εἶναι δίκαιον νὰ πληρόνωσι τοὺς »χύνοντας ὑπὲρ αὐτῶν τὸ αἷμά των;...» Ὁ Ναπολέων κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην εἶχε δίκαιον νὰ ὁμιλῇ οὕτω κατὰ τῶν Ἰταλῶν, διότι ἄνευ αὐτοῦ ἡ Ἰταλία ἤθελεν εἶσθαι δεδουλωμένη.

Ὁ Ναπολέων, ἐπιθυμῶν νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὰ τῆς δημοκρατίας τῆς Ἰταλίας, ἀνέθεσεν εἰς τὸν ἀρχικαγκελάριον Καμβασερὲν τὴν μετὰ τοῦ Ἰωσὴφ Βοναπάρτου διαπραγμάτευσιν αὐτῶν, ἀλλὰ μὲ πολὺν θυμασμόν του ἤκουσεν ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωσὴφ δὲν ἐδέχθη τὸν θρόνον διὰ δύο λόγους, ἐξ ὧν ὁ εἷς ἦτον ὀρθότατος, ὁ δὲ ἕτερος καθ' ὅλα κενόδοξος. Οὗτος ἔλεγεν ὅτι, διαιρουμένων τῶν δύο θρόνων τῆς τε Γαλλίας καὶ Ἰταλίας, ἐπεθύμει νὰ μένῃ πρίγκηψ τῆς Γαλλίας, διατηρῶν τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Γαλλίας δικαιώματά του ὡς πρὸς τὴν διαδοχήν. Ἡ τοιαύτη ἀπαίτησις, ἥτις ἦτον ὁ πρῶτος λόγος, ἦτο δικαία, διότι ὁ Ναπολέων, μὴ ἔχων τέκνα, ἀναμφιβόλως ἤθελεν ἐγκαταλείψει τὸν θρόνον ἄνευ κληρονόμων, τότε δὲ ἡ διαδοχὴ ἤθελεν ἔλθει εἰς τὸν Ἰωσὴφ, ὡς μεγαλήτερον ἀδελφόν· ὁ δὲ δεύτερος λόγος, τοῦ νὰ μὴ θέλῃ νὰ βασιλεύῃ ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Ναπολέοντος, ἦτο πολὺ μάταιος, καὶ ἐνταυτῷ ἀχάριστος καὶ ἀντιπολιτικός.

Εἰς μάτην ἐπροσπάθησεν ὁ Καμβασερὲς νὰ πείσῃ τὸν Ἰωσήφ· οὗτος ἔμεινεν ἀδυσώπητος, μ' ὅλον ὅτι ἡ ἐγκαθίδρυσις τῆς βασιλείας ταύτης ἐκοινοποιήθη εἰς ὅλας τὰς αὐλάς. Ὁ δὲ Ναπολέων, μὴ θέλων νὰ συστήσῃ εἰς τὴν Λομβαρδίαν νέον βασίλειον, ἀντίζηλον εἰς τοὺς σκοπούς του, ἀπεφάσισε νὰ ὀνομασθῇ καὶ *Βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας*. Διὰ νὰ κατορθωθῇ δὲ τοῦτο, ἔπρεπε νὰ ἑνώσῃ τὸ Πεδεμόντιον μετὰ τῆς Γαλλίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἕνωσις αὕτη ἤθελε διαταράξει τὰς φιλικὰς σχέσεις τῆς Γαλλίας μετὰ τῆς Αὐστρίας, καὶ δώσει ἀφορμὴν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Ἀγγλίας νὰ ἀνανεώσῃ τὴν κατὰ τῆς Γαλλίας προτέραν ἠπειρωτικὴν συμμαχίαν, ὁ Ναπολέων, διὰ νὰ ἀποφύγῃ ταῦτα

πάντα, διεκοίνωσεν ὅτι τὰ δύο στέμματα δὲν θέλουν μείνῃ ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς, εἰμὴ μέχρις οὗ ἀποκατασταθῇ ἡ εἰρήνη τῆς Εὐρώπης. Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲ διώρισε τὸν υἱὸν τῆς συζύγου του Εὐγένιον Βωαρνὲν, τὸν ὁποῖον ἠγάπα ὡς υἱόν του, ἀντιβασιλέα τῆς Ἰταλίας.

Ὁ Ναπολέων πρὶν ἡ ἐνεργήσῃ ταῦτα πάντα, προσεκάλεσεν εἰς Παρισίους τοὺς βουλευτὰς τῆς ἰταλικῆς δημοκρατίας καὶ ὑπέβαλεν εἰς αὐτοὺς τὸ περὶ τούτου ψήφισμα, οἵτινες καὶ παρεδέχθησαν αὐτὸ ὁμοφώνως. Ἐπομένως τὴν 17 Μαρτίου 1805 ἦλθεν εἰς τὴν Γερουσίαν κατὰ τὴν παραδεδεγμένην τάξιν τῶν συνταγματικῶν κυβερνήσεων, ὅπου τὸν ὑπεδέχθησαν διὰ μεγάλης πρεσβείας, καὶ ἐκάθισεν εἰς τὸν ἐπὶ τούτῳ ἀνεγερθέντα θρόνον, περιστοιχισθεὶς παρὰ τῶν ἀνωτάτων ἀξιωματικῶν τῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁ Ταλλεϋράνδος εὐθὺς ἀνέγνωσε τὴν περὶ συγκαλέσεως τῆς Γερουσίας ἔκθεσιν καὶ ἐπομένως τὸ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα· μετὰ ταῦτα, ἀναγνωσθείσης ἰταλιστὶ τῆς παραδοχῆς αὐτοῦ, παρουσιάσθησαν πρὸς τὸν Ναπολέοντα παρὰ τοῦ ἀντιπροέδρου Μέλτζι οἱ Ἰταλοὶ βουλευταὶ, οἵτινες ὡρκίσθησαν πίστιν εἰς αὐτὸν, ὡς βασιλέα τῆς Ἰταλίας. Τελειωθείσης τῆς τελετῆς ταύτης, ὁ Ναπολέων, καθήμενος καὶ κεκαλυμμένος τὴν κεφαλὴν, ἀπήγγειλε τὸν ἑξῆς λόγον·

Γερουσιασταί.

«Ἐσπεύσαμεν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην νὰ ἔλθωμεν ἐν τῷ »μέσῳ ὑμῶν, διὰ νὰ σᾶς γνωστοποιήσωμεν περὶ σπουδαιο»τάτου πολιτικοῦ ἀντικειμένου τὸν στοχασμὸν ἡμῶν ὁλο»σχερῶς.

»Κατεκτήσαμεν τὴν Ὁλλανδίαν, τὰ τρία τέταρτα τῆς Ger»μανίας, τὴν Ἑλβετίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν, ὄντες μέτριοι ἐν τῷ »μέσῳ τῆς μεγίστης εὐτυχίας μας. Ἐκ τοσούτων ἐπαρχιῶν δὲν »διετηρήσαμεν, εἰμὴ τὰς ἀναγκαιούσας εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόλη»ψιν καὶ ἰσχὺν, εἰς ἣν ἦτον ἡ Γαλλία πάντοτε. Ἡ διανομὴ ὅμως »τῆς Πολωνίας, αἱ ἐκ τῆς Τουρκίας ἀφῃρημέναι ἐπαρχίαι, ἡ κα»τάκτησις τῶν Ἰνδιῶν καὶ σχεδὸν ὅλων τῶν ἀποικιῶν διέλυσαν »πρὸς βλάβην μας τὴν γενικὴν ἰσορροπίαν. Πᾶν δὲ ὅ,τι ἐνο»μίσαμεν συντελεστικὸν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν αὐτῆς ἐξετε»λέσαμεν δραστηρίως.

»Ἡ Γερμανία ἐξεκενώθη· αἱ δὲ ἐπαρχίαι αὐτῆς κατεστάθη»σαν ἐκ τῶν ἀπογόνων τῶν λαμπροτέρων οἰκογενειῶν, αἵτινες »ἤθελον ἀπωλεσθῆ διὰ παντὸς, ἂν δὲν τὰς ὑπερασπίζαμεν γεν-

»ναίως. Ἡ Αὐστρία, μετὰ δύο δυστυχεῖς πολέμους, ἀπήλαυσε »τὸ ἐνετικὸν Κράτος· ἐν παντὶ καιρῷ αὕτη δι' ἀμοιβαίας συγ- »καταθέσεως ἔδιδε τὴν Ἐνετίαν εἰς ἀντάλλαγμα ἄλλων ἐπαρ- »χιῶν.

»Ἅμα κατεκτήθη ἡ Ὁλλανδία, εὐθὺς ἐκηρύχθη ἀνεξάρτη- »τος· ἡ ἕνωσις αὐτῆς μετὰ τῆς Αὐτοκρατορίας μας ἤθελεν εἶσθαι »ἡ συμπλήρωσις τοῦ ἐμπορικοῦ συστήματός μας, διότι οἱ με- »γαλήτεροι ποταμοὶ τῆς Γαλλίας, ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν Ὁλ- »λανδίαν, μ' ὅλα ταῦτα ἡ Ὁλλανδία εἶναι ἀνεξάρτητος, τὰ δὲ »τελωνεῖά της, τὸ ἐμπόριόν της καὶ ἡ διοίκησίς της εἶναι κατὰ »τὴν θέλησιν τῆς κυβερνήσεώς της.

»Ἡ Ἑλβετία κατείχετο παρὰ τῶν στρατευμάτων μας· ὑ- »περασπίσαμεν αὐτὴν ἐναντίον τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων· »ἀλλ' ἡ μετὰ τῆς Γαλλίας ἕνωσις αὐτῆς ἤθελεν ἀναπλη- »ρώσει τὰ στρατιωτικὰ μεθόριά μας· μ' ὅλα ταῦτα ἡ Ἑλβετία »κυβερνᾶται διὰ τῆς μεσολαβήσεώς μας κατὰ τὴν θέλησιν τῶν »δεκαεννέα ἐπαρχιῶν της ἀνεξαρτήτως καὶ ἐλευθέρως.

»Ἡ ἕνωσις τῆς ἰταλικῆς δημοκρατίας μετὰ τῆς γαλλικῆς »Αὐτοκρατορίας ἤθελε χρησιμεύσει εἰς ἀνάπτυξιν τῆς γεωρ- »γίας μας· μ' ὅλον τοῦτο, μετὰ τὴν δευτέραν κατάκτησιν, εἰς »τὸ Λουγδουνον ἐπεκυρώσαμεν τὴν ἀνεξαρτησίαν της· ἤδη δὲ »πράττομεν πλειότερον, κηρύττοντες τὸν χωρισμὸν τῶν στεμ- »μάτων τῆς Γαλλίας ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ ἕνω- »σις αὕτη ἤθελε γένει ἄνευ δυσκολιῶν καὶ κινδύνων τοῦ ἰτα- »λικοῦ λαοῦ μας.

»Παρεδέχθημεν καὶ θέλομεν βάλει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μας τὸ »σιδηροῦν τοῦτο στέμμα τῶν ἀρχαίων Λομβαρδῶν, διὰ νὰ τὴν »ἐνισχύσωμεν καὶ νὰ τὴν κρατύνωμεν· ἀλλὰ δὲν διστάζομεν νὰ »διακηρύξωμεν ὅτι θέλομεν διαβιβάσει τὸ στέμμα τοῦτο εἰς ἕν »τῶν νομίμων, τῶν φυσικῶν ἢ θετῶν τέκνων μας, καθ' ἣν ἡ- »μέραν ἡ ἡσυχία καὶ ἡ ἀνεξαρτησία τῶν Ἐπικρατειῶν τῆς Με- »σογείου θέλει ὑπάρξει.

»Ἡ κακόνοια εἰς μάτην θέλει λάβει ἀφορμὴν νὰ κινήσῃ τὴν »ἤπειρον εἰς πόλεμον. Ὅ,τι εἰς τὴν ἡμετέραν Αὐτοκρατορίαν ἡ- »νώθη διὰ τῶν συνταγματικῶν νόμων τοῦ Κράτους, θέλει μένει »ἡνωμένον· οὐδεμία νέα ἐπαρχία θέλει συνενωθῆ μετ' αὐτῆς. »Οἱ δὲ νόμοι τῆς δημοκρατίας τῆς Ὁλανδίας, τῆς Ἑλβετίας καὶ »τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας θέλουν εἶσθαι ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν »τοῦ στέμματός μας, καὶ οὐδέποτε θέλομεν ὑποφέρει νὰ προσ- »βληθῶσιν οὗτοι ».

Μετὰ τὸν λαμπρὸν καὶ δεινὸν τοῦτον λόγον τοῦ Ναπολέοντος ἐν τῇ Γερουσίᾳ, οἱ γεωστὶ διορισθέντες γερουσιασταὶ ὠρκίσθησαν ἐνώπιόν του. Μετὰ ταῦτα οὗτος ἀνεχώρησε καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κεραμεικοῦ, συνωδευμένος ὑπ' αὐτῆς τῆς λαμπρᾶς συνοδίας· διέταξε δὲ εὐθὺς τοὺς Ἰταλοὺς βουλευτὰς νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὰ Μεδιόλανα, διὰ νὰ προετοιμάσωσι τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων περὶ τῆς ἐκεῖσε ἀφιξεώς του.

Ἡ πρὸ πολλοῦ μελετωμένη περιοδεία αὕτη τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Ἰταλίαν ἦτο σύμφωνος μὲ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις αὐτοῦ, μάλιστα δὲ συνετέλει μεγάλως εἰς τοὺς σκοπούς του, διότι ἔπρεπε νὰ περιμείνῃ ὅλον τὸν χειμῶνα, μέχρις οὗ προπαρασκευασθῶσιν ὅλοι οἱ στόλοι του. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἴκοσι μῆνες παρῆλθον, ἀφ' ὅτου ὁ πόλεμος διὰ θαλάσσης μετὰ τῆς Ἀγγλίας εἶχε κηρυχθῇ, καὶ μ' ὅλον τοῦτο οἱ στόλοι δὲν ἦσαν ἕτοιμοι, εἰ καὶ ὁ Ναπολέων ἐπροσπάθει ὅλαις δυνάμεσι περὶ τῆς ταχείας παρασκευῆς αὐτῶν· ἀλλ' εἰς τὸ ναυτικὸν οὐδὲν ἐνεργεῖται ταχέως, καὶ τοῦτο πρέπει νὰ γνωρίζωσιν ὅσα ἔθνη ἐπιθυμοῦν νὰ ἀποκτήσωσι τοιαύτην πολεμικὴν δύναμιν.

Ὁ Ναπολέων, διαθέσας τὰ πάντα πρὸς τὴν εἰς Ἰταλίαν ἀναχώρησίν του, ὧν δὲ εὐχαριστημένος διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν προθέσεών του, διότι ὁ ἐν Τολώνῃ στόλος του εἶχεν ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ λιμένος, ἀνεχώρησεν ἐκ τῶν Παρισίων τὴν 3 Ἀπριλίου 1805, κατευθυνόμενος πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Ἐνῷ δὲ οὗτος ἀπήρχετο εἰς Ἰταλίαν, ὧν ὅλως ἐνησχολημένος εἰς τὰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις του, καὶ μόνον διασκεδάζων ἐνίοτε καθ' ὁδὸν εἰς τὰς παρὰ τοῦ λαοῦ διδομένας πρὸς τιμήν του ἑορτάς, αἱ μεγάλαι Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης ἦσαν τεταραγμέναι, ἡ μὲν Ἀγγλία διὰ τὴν ὕπαρξίν της, ἡ Ῥωσσία ὡς προσβληθεῖσα εἰς τὴν ὑπερηφάνειάν της, ἡ Αὐστρία ἀγανακτοῦσα διὰ τὰ προμελετώμενα εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἡ δὲ Πρωσσία, διστάζουσα πάντοτε ὁποῖον δρόμον πολιτικὸν νὰ ἀκολουθήσῃ, ἐφοβεῖτο μήπως ἡ νέα μεταβολὴ τῶν πραγμάτων ἤθελε τῆς ἀφαιρέσει τι· πρὸς δὲ ἡ Ῥωσσία, θέλουσα νὰ καταταθῇ μεσάζουσα εἰς τὰς ἔριδας ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ἐπροσπάθει νὰ σχηματίσῃ νέαν εὐρωπαϊκὴν συμμαχίαν, διὰ νὰ πολεμήσῃ καὶ ὑποχρεώσῃ εἰς τὴν εἰρήνην ὁποίαν ἐκ τῶν Δυνάμεων δὲν ἤθελε νὰ συγκατανεύσῃ εἰς τὰ παρὰ τῶν ἄλλων ἀποφασισθέντα. Εἰς τὴν νέαν συμμαχίαν ταύτην κατετάχθησαν, ἡ μὲν Αὐστρία καὶ τινα γερμανικὰ Κράτη προθύμως, ἡ Ἀγγλία μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν συμφωνιῶν τινῶν, ἡ δὲ Πρωσσία δὲν ἐγέδιδεν εἰσέτι.

Διαλογιζομένων οὕτω κατὰ τοῦ Ναπολέοντος τῶν Δυνάμεων, οὗτος περιώδευεν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐν τῷ μέσῳ τῆς δόξης τοῦ νέου βασιλείου του, βυθισμένος ὢν εἰς ἰδέας ὅλως ἀντιθέτους ὡς πρὸς τὰς τῶν ἀντιπάλων του· διότι ἐσκέπτετο τίνι τρόπῳ νὰ αὐξήσῃ τὴν Αὐτοκρατορίαν του καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν οἰκογένειάν του. Κατὰ δὲ τὴν πρώτην τοῦ προσεχοῦς Μαΐου φθάσας εἰς Τωρῖνον καὶ συναντήσας ἐκεῖ τὸν Πάπαν, ἀπεχαιρετήθη διὰ τελευταίαν φορὰν μετ' αὐτοῦ, ἀναχωροῦντος εἰς τὴν καθέδραν του. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην ὁ Ναπολέων ἐδέχθη τοὺς νέους ὑπηκόους του μὲ πολλὴν εὐγένειαν, καὶ, καταγινόμενος νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἀνάγκας αὐτῶν, ἐπανόρθωσε πολλὰς κυβερνητικὰς ἐλλείψεις καὶ ἀδικίας· οὕτω δὲ ἐγοήτευε τὸν λαὸν διὰ νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν νέαν ὑπερτάτην ἐξουσίαν του. Μετὰ ταῦτα ἐπεθεώρησε τὸ ὀχυρὸν φρούριον τῆς Ἀλεξανδρείας, τοῦ ὁποίου ἡ ὀχύρωσις ἦτον ἔργον του, ὡς ὂν ἡ πρώτη βάσις τῆς ἐν Ἰταλίᾳ ἀποκαταστάσεώς του· τὴν δὲ 5 Μαΐου παρεστάθη εἰς τὴν ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Μαρέγγου δεδομένην πρὸς τιμήν του καὶ πρὸς μνήμην τῆς αὐτόθι γενομένης περιφήμου μάχης ἑορτὴν, ὅπου πρὸ τριῶν ἐτῶν ἐν αὐτῷ τῷ πεδίῳ εἰς μίαν καὶ μόνην μάχην ἐκέρδησε τὴν Αὐτοκρατορίαν τῆς Γαλλίας. Ἐνταῦθα διάφορα στρατεύματα διοικούμενα παρὰ τῶν στρατηγῶν Λάννου, Μυράτου καὶ Βεσσιέρου, παρέστησαν τὴν μάχην τοῦ Μαρέγγου· ἀλλ' ἔλειπεν ὁ Δεσσαῖξος! Μετὰ ταῦτα ὁ Ναπολέων ἰδίαις χερσὶν ἔθεσε τὸν πρῶτον λίθον τοῦ πρὸς μνήμην τῶν πεσόντων ἐνδόξως εἰς τὸ στάδιον τῆς μάχης μνημείου. Ἀναχωρῶν δὲ ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἦλθε τὴν 8 Μαΐου εἰς τὴν Παυΐαν, ὅπου ὅλαι αἱ ἀρχαὶ τῶν Μεδιολάνων ἦλθον, ὑπεδέχθησαν καὶ συνώδευσαν αὐτὸν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νέου βασιλείου του· οἱ δὲ κάτοικοι, ἰδόντες τὸν μέγαν τοῦτον ἄνδρα ἐνθουσιάσθησαν.

Εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἔμαθεν ὁ Ναπολέων ὅτι ἀπεσταλμένος τις παρὰ τῆς Ῥωσσίας ἔφθασεν εἰς Παρισίους καὶ ἐζήτει νὰ διαπραγματευθῇ μετ' αὐτοῦ περὶ πολιτικῶν ὑποθέσεων. Ὁ Ναπολέων, ἀδιαφορῶν μὲν περὶ τῶν προτάσεων τοῦ ἀπεσταλμένου τούτου, τῷ εἰδοποίησεν ὅτι εἰς τὴν ἐν Παρισίοις ἐπιστροφήν του θέλει δεχθῆ αὐτόν· διελογίζετο δὲ πάντοτε καὶ ἐπροσπάθει νὰ διαβῇ ὅσον οἷόν τε τάχιον τὸ στενὸν τοῦ Καλεσίου καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Λονδίνῳ νὰ κόψῃ τὸν γόρδιον δεσμὸν πάσης νέας συμμαχίας.

Ἐν τούτοις τὴν 6 Μαΐου ὁ Ναπολέων ἦλθε καὶ ἐχρίσθη βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας εἰς Μεδιόλανα μὲ τὴν αὐτὴν πομπὴν καὶ τελετὴν,

ὁποία πρὸ ἓξ μηνῶν ἐγένετο εἰς Παρισίους. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς πόλεως ταύτης καρδινάλιος Καπράρας, ἅμα ἔχριτε κατὰ τὴν παραδεδεγμένην ἐθιμοταξίαν τῶν Γερμανῶν αὐτοκρατόρων τὸν Ναπολέοντα, οὗτος ἔλαβε τὸ σιδηροῦν στέμμα τῶν ἀρχαίων βασιλέων τῆς Λομβαρδίας καὶ τὸ ἔθηκεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, ὡς ἔπραξε καὶ ἐν καιρῷ τῆς στέψεώς του ἐν Παρισίοις, ἐκφωνῶν ἰταλιστί· «Ὁ Θεός μοι τὸ ἔδωκε, μηδεὶς τὸ ἐγγίξῃ (Dio me l'ha data, guai a chi la toccherà). » Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Ναπολέοντος, προφερόμενοι μὲ πολὺν τόνον, συνεκίνησαν τὰς καρδίας ὅλων τῶν παρευρεθέντων. Ἡ τελετὴ αὕτη, παρασκευασθεῖσα παρ' αὐτῶν τῶν Ἰταλῶν, μάλιστα δὲ σχεδιασθεῖσα παρὰ τοῦ περιφήμου ζωγράφου Ἀππιάνου, ὑπερέβη καθ' ὅλα τὰ τέως ἐν Ἰταλίᾳ γεγονότα.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ναπολέων ὠργάνισε τὴν νέαν μοναρχίαν κατὰ μίμησιν τῆς Γαλλίας, ὀνομάσας ἀντιβασιλέα τὸν θετὸν υἱόν του Εὐγένιον Βωαρνέ· ἐπομένως παρουσίασεν αὐτὸν εἰς τὸ Ἰταλικὸν ἔθνος ἐν τῇ συνεδριάσει τοῦ Νομοθετικοῦ Σώματος. Διαμένων δὲ καὶ κατὰ τὸν προσεχῆ μῆνα Ἰούνιον εἰς Μεδιόλανα, καὶ καταγινόμενος καθ' ἑκάστην εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας τῶν ὑποθέσεων τοῦ Κράτους, ἐπροέδρευε πάντοτε εἰς τὰς συνεδριάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, διὰ νὰ δώσῃ τὴν αὐτὴν ὥθησιν εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἰταλίας, ὁποίαν ἔδωκε καὶ εἰς τὴν τῆς Γαλλίας.

Οἱ Ἰταλοί, οἵτινες διὰ νὰ εὐχαριστηθῶσιν ἤθελον κυβέρνησιν μόνιμον καὶ ἰσχυράν, ἀπολαύσαντες τότε τοιαύτην οἵαν ἐπεθύμουν πρὸ πολλοῦ, μὲ πολὺν ἐνθουσιασμὸν περιεστοίχισαν τὸν νέον βασιλέα των, πεπεισμένοι ὄντες ὅτι οἱ ἐχθροὶ τῆς ἐλευθερίας των δὲν ἤθελον διαταράξει τὰ μεθόριά των. Ὁ δὲ Ναπολέων ἐπεθεώρει πᾶσαν κυριακὴν τὰ ἐν τοῖς Μεδιολάνοις διαμένοντα στρατεύματα· ἐπομένως ἐπιστρέφων εἰς τὸ παλάτιόν του ἐδέχετο τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Δυνάμεων καὶ μετ' αὐτοὺς, τοὺς ἐπισημοτέρους Ἰταλοὺς κληρικούς τε καὶ λαϊκούς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ πρέσβυς τῆς Πρωσσίας πρῶτος προσέφερεν εἰς τὸν Ναπολέοντα τὸ παράσημον τοῦ Μελανοῦ Ἀετοῦ καὶ τοῦ Ἐρυθροῦ Ἀετοῦ, μετὰ τοῦτον ὁ πρέσβυς τῆς Ἱσπανίας τὸ Χρυσόμαλλον Δέρας, ἔπειτα οἱ πρέσβεις τῆς Βαυαρίας καὶ τῆς Πορτογαλλίας τῷ προσέφεραν τὰ μεγάλα παράσημα τῶν ἡγεμόνων των. Ὁ Ναπολέων εἰς ἀντάλλαγμα τῶν παρασήμων τούτων ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὸν μεγαλόσταυρον τοῦ παρασήμου τῆς Τιμῆς, εἰς δὲ τοὺς πρέσβεις ἔδωκε μικροτέρας τάξεως παράσημα· ἔ-

λαβε προσέτι καὶ ἕτερα ξένα παράσημα διὰ τὰ πρώτιστα ὑποκείμενα τῆς Αὐτοκρατορίας του. Οὕτως ἐντὸς ὀλίγου ἡ αὐλὴ τοῦ Ναπολέοντος ἐξισώθη μὲ ὅλας τὰς αὐλὰς τῆς Εὐρώπης κατὰ τὴν λαμπρότητα τῶν παρασήμων καὶ τῆς στολῆς, ἥτις καὶ προσήγγιζεν εἰς τὸ στρατιωτικὸν ἔνδυμα· μόνον δὲ ὁ Ναπολέων ἐν τῷ μέσῳ τῆς λαμπρότητος ταύτης ἔμενεν ἁπλούστατος καθ' ὅλα, φέρων μόνον τὸ τῶν ἱπποτῶν παράσημον τοῦ τάγματος τῆς Τιμῆς ἐπὶ τοῦ στήθους του, ἁπλουστάτην στολὴν τοῦ ἱππικοῦ τῶν ἀκροβολιστῶν καὶ μαῦρον πῖλον, ἔχοντα μόνον τὸ τρίχροον ἐθνόσημον· διότι τοιουτοτρόπως ἤθελεν ἡ πολυτέλεια νὰ ἀναφαίνεται οὐχὶ ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐπὶ τῶν περιστοιχούντων αὐτόν. Ἀλλ' ἡ εὐγενὴς καὶ ὡραία φυσιογνωμία του, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡ φαντασία τῶν ἀνθρώπων ἔβλεπε τοσαῦτα ἔνδοξα τρόπαια, ἤρκει νὰ δείξῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους πᾶν ὅ,τι ἐπεθύμουν νὰ ἴδωσι· διότι μόνον αὐτὸν ἀνεζήτουν καὶ ἤθελον νὰ ἴδωσιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς λαμπρᾶς συνοδίας του. Οἱ δὲ κάτοικοι τῶν διαφόρων πόλεων τῆς Ἰταλίας ἔπεμψαν εἰς αὐτὸν πρεσβείας διὰ νὰ τὸν προσκαλέσωσι νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς πόλεις των· καὶ τοῦτο δὲν ἔπραττον μόνον πρὸς τιμήν των, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πρὸς αὐτοὺς προξενούμενον ὄφελος, διότι πανταχοῦ ἡ ὀξυδέρκειά του ἀνεκάλυπτέ τι καλὸν νὰ πράξῃ, ἡ δὲ ἰσχυρὰ χείρ του εὕρισκε τὰ μέσα διὰ νὰ τὸ πραγματοποιήσῃ. Ἀποφασίσας δὲ νὰ διαμείνῃ τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ θέρους εἰς τὴν Ἰταλίαν, διὰ νὰ ἀποτρέψῃ τὴν προσοχὴν τῶν Ἄγγλων ἀπὸ τῆς Βονωνίας, ὑπεσχέθη ὅτι ἤθελεν ἐπισκεφθῇ πολλὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας.

Ἡ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ διαμονὴ τοῦ Ναπολέοντος ἐπροξένησε πάραυτα ἀνησυχίας καὶ φόβους πρὸς διατήρησιν τῆς γενικῆς εἰρήνης. Κατὰ πρῶτον ἤρχισεν οὗτος νὰ ἐρεθίζεται ἐναντίον τῆς αὐλῆς τῆς Νεαπόλεως, ἥτις, ἐπιστηριζομένη ἀναφανδὸν παρὰ τῆς Ῥωσσίας καὶ Ἀγγλίας, κατεφέρετο κατὰ τῶν Γάλλων. Ἡ ἀπερίσκεπτος βασίλισσα τοῦ βασιλείου τούτου, ἥτις εἶχεν ἐνοχοποιήσῃ τὴν κυβέρνησίν της δι' ἀπανθρώπων πράξεων, ὑπέπεσεν εἰς παράτολμον πρᾶξιν. Αὕτη ἔπεμψεν εἰς τὰ Μεδιόλανα ἀδεξιώτατόν τινα ἀντιπρόσωπόν της, καλούμενον πρίγκηπα Καρδέτην, διὰ νὰ διαμαρτυρηθῇ κατὰ τοῦ Ναπολέοντος διὰ τὸν ὁποῖον ἔλαβε τίτλον οὗτος ὡς βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας. Ὁ Ναπολέων ἐδέχθη τὸν πρίγκηπα τοῦτον παρουσίᾳ ὅλου τοῦ διπλωματικοῦ σώματος· μετὰ δὲ τὴν ὑποδοχὴν τῶν πρέσβεων τῶν ἄλλων Δυνάμεων, στρέψας πρὸς αὐτὸν, τῷ ὡμίλησεν ἰταλιστὶ ἀπειλητικῶς καὶ περιφρονητικῶς, λέγων αὐτῷ ὅτι θέλει ἀπο-

βάλει τὴν βασίλισσάν του ἐκ τῆς Ἰταλίας, καὶ μόλις θέλει τὴν συγχωρήσει νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Σικελίαν. Ὁ πρίγκηψ Καρδέτος ἀκούσας τοὺς λόγους τούτους, τοσοῦτον ἐτρόμαξεν, ὥστε ἐξέβαλον αὐτὸν τῆς αἰθούσης λειποθυμημένον. Ἡ διακήρυξις αὕτη τοῦ Ναπολέοντος ἐπροξένησε πολὺν κρότον, καὶ ἐνέπλησε πάραυτα ὅλην τὴν Εὐρώπην διακοινώσεων ἐξ ὅλων τῶν Δυνάμεων. Ὁ δὲ Ναπολέων ἔκτοτε συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ καταστήσῃ τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, βασίλειον τῆς οἰκογενείας του, ἐγκαθιδρύων ἕνα τῶν συγγενῶν του βασιλέα, καὶ οὕτως ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἀποβάλῃ τοὺς Βουρβόνους ἐξ ὅλων τῶν θρόνων τῆς Εὐρώπης. Ἀλλὰ, μὴ θέλων καθ' ἣν ἐποχὴν ἐμελέτα νὰ κάμῃ ἀπόβασιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν νὰ διαταράξῃ τὴν Εὐρώπην, ἀνέβαλε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς προθέσεώς του ταύτης εἰς ἄλλην περίστασιν. Ἐνόμισεν ὅμως ἁρμόδιον νὰ καταργήσῃ τὴν δημοκρατίαν τῆς Γενούας καὶ νὰ ἑνώσῃ αὐτὴν μετὰ τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Γαλλίας.

Ὅθεν ἔπεμψεν εὐθὺς εἰς Γένουαν ἀπεσταλμένον διὰ νὰ προπαρασκευάσῃ τὰ πνεύματα τῶν ἐκεῖ κατοίκων. Μετ' ὀλίγον δὲ προετάθη εἰς τὴν Γερουσίαν τῆς Γενούας, καὶ σχεδὸν παμψηφεὶ ἔγεινε δεκτὴ ἡ περὶ ἑνώσεως τῆς Δημοκρατίας των μετὰ τῆς Γαλλίας πρότασις. Ἐπομένως τὸ ζήτημα τοῦτο ἐτέθη καὶ εἰς κοινὴν ψηφοφορίαν, τὸ ὁποῖον ἐγένετο παραδεκτὸν παρ' ὅλων μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν. Μετὰ ταῦτα ἡ Γερουσία καὶ ἡ Βουλὴ, κατὰ συμβουλὴν τοῦ πρὸς αὐτὰς ἀπεσταλμένου, Γάλλου προσῆλθον πρὸς τὸν Ναπολέοντα καὶ τῷ ἀνέφεραν τὴν ἐπιθυμίαν τῶν συμπολιτῶν των πρὸς ἕνωσιν αὐτῶν μετὰ τῆς Γαλλίας. Ὁ Ναπολέων τὴν 4 Ἰουνίου ὑποδεχθεὶς αὐτοὺς λίαν φιλοφρόνως, τοῖς ὑπεσχέθη ὅτι δέχεται τὴν πρότασίν των, καὶ ὅτι θέλει διατάξει τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς, μάλιστα δὲ τοῖς εἶπεν ὅτι θέλει διαβῆ ἐκεῖθεν, ἀναχωρῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας.

Τὸ αὐτὸ ἔπραξεν ὁ Ναπολέων καὶ εἰς τὴν δημοκρατίαν τῆς Λούκης. Ἀλλὰ μὴ θέλων νὰ τὴν ἑνώσῃ μετὰ τῆς Γαλλίας, ἐσχημάτισεν αὐτὴν μικρὰν ἡγεμονίαν, διορίζων τὴν ἀδελφήν του Ἐλίζαν βασίλισσαν, τὴν ὁποίαν καὶ ὑπάνδρευσε μετὰ τοῦ πρίγκηπος Βακκιόκου. Τὴν βασίλισσαν ταύτην πολὺ εὐστόχως ὠνόμασεν ὁ Ταλλεϋράνδος Σεμίραμιν τῆς Λούκης, ἕνεκα τῆς πρὸς τὸ κυβερνᾶν φρονήσεως καὶ ἱκανότητός της.

Περὶ τῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ μεταβολῶν τούτων ὁ Ταλλεϋράνδος διετάχθη παρὰ τοῦ Ναπολέοντος νὰ γράψῃ πρὸς τὴν Ηρωσσίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν διὰ νὰ θεωρήσωσι ταῦτα πάντα ὡς καθόλου

ξένα τῆς μεταξύ των πολιτικῆς. Ἀλλ' ἡ Αὐστρία, μὴ δίδουσα ἀκρόασιν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ταλεϋράνδου, προπαρεσκευάζετο εἰς πόλεμον. Ἐπὶ τούτῳ ἔθεσεν εἰς κίνησιν τὰ διάφορα στρατεύματά της πρὸς τὴν Τυρολίδα καὶ Ἐνετίαν, ἐπὶ λόγῳ ὅτι τὰ γαλλικὰ στρατεύματα συνηθροίσθησαν εἰς Μαρέγγον καὶ Καστιλεόνα. Ἡ πρόφασις αὕτη τῆς Αὐστρίας ἦτο πιθανὴ μέχρι τινός· ἀλλ' ἐπειδὴ ὅλα τὰ κινήματα ταῦτα ὑπερέβαινον πάντα ὅρον τῆς εἰρήνης, ὁ Ναπολέων, διὰ νὰ πληροφορηθῇ καλῶς, ἠναγκάσθη νὰ πέμψῃ ἀγνώριστον ἕνα τῶν ἱκανωτέρων ἀξιωματικῶν τῶν ἐπιτελῶν διὰ νὰ κατοπτεύσῃ τὰ κινήματα αὐτῆς· συγχρόνως ἐζήτησε παρὰ τῆς Δυνάμεως ταύτης καὶ θετικὰς ἐξηγήσεις ὡς πρὸς τὰς πολεμικὰς ταύτας προπαρασκευάς· ἐπενόησε δὲ καὶ ἕτερον μέσον διὰ νὰ ἀνακαλύψῃ τοὺς σκοποὺς τῆς Αὐστρίας. Εἶχεν ἀνταλλάξει, ὡς ἐρρέθη, μετὰ τῶν ἄλλων Δυνάμεων τὸ παράσημον τῆς Τιμῆς· τοιαύτην δὲ ἀνταλλαγὴν δὲν εἶχε κάμει εἰσέτι καὶ μετὰ τῆς Αὐστρίας· ἐπεθύμει λοιπὸν νὰ πράξῃ τοῦτο καὶ μετὰ τῆς Δυνάμεως ταύτης. Συνέλαβε λοιπὸν τὴν ἰδέαν νὰ προτείνῃ ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν Αὐστρίαν τὴν ἀνταλλαγὴν ταύτην τῶν παρασήμων, διὰ νὰ βεβαιωθῇ περὶ τῶν ἀληθῶν αἰσθημάτων αὐτῆς. Ἐσκέφθη δὲ ὅτι, ἐὰν τῷ ὄντι αὕτη ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ προσεχῶς εἰς πόλεμον, δὲν θέλει τολμήσει ἀπέναντι ὅλης τῆς Εὐρώπης νὰ δώσῃ τοιοῦτον δεῖγμα συμφιλιώσεως, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ ἔθιμον τῶν αὐλῶν τῆς Εὐρώπης ἐσήμαινε πολύ, καὶ πρὸ πάντων πρὸς Δύναμιν νέαν ὡς τὴν Αὐτοκρατορίαν τῆς Γαλλίας· ἀλλ' ἀπέβη καὶ τοῦτο εἰς μάτην.

Ὁ Ναπολέων, καίτοι διαμένων ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, ἐνήργει ἐντεῦθεν μὲ πολλὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐν Βονωνίᾳ προθέσεώς του· ἐνῷ οἱ Ἄγγλοι ἦσαν ἠπατημένοι, νομίζοντες ὅτι ἡ τοσοῦτον πολυθρύλλητος ἀπόβασις, ἡ ἐπὶ τοσοῦτον βραδύνουσα, δὲν ἦτον εἰμὴ προσποίησις.

Ἐπιθυμῶν δὲ πολὺ νὰ μανθάνῃ λεπτομερῶς τὰς ἐν Ἀγγλίᾳ πολεμικὰς προπαρασκευὰς καὶ τὰ κινήματα τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, διετήρει πολλοὺς ἀπεσταλμένους μυστικῶς εἰς ὅλους τοὺς λιμένας τῆς Ἀγγλίας· προσέτι εἷς ἐκ τῶν ἐν Λονδίνῳ ἀπεσταλμένων του ἦτον ἐπιτετραμμένος παρ' αὐτοῦ νὰ μεταφράζῃ καὶ νὰ τῷ στέλλῃ ὅλα τὰ τεμάχια τῶν ἀγγλικῶν ἐφημερίδων, τὰ διαπραγματευόμενα περὶ τῶν κινήσεων τῶν ἀγγλικῶν στόλων, καὶ τὰ ἐνδιαλαμβάνοντα σκέψεις ἀφορώσας τὰς πολεμικὰς προπαρασκευὰς καὶ τὰς ὑποθετομένας προθέσεις αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος. Ἦτο δὲ περίεργον ὅτι ὁ Ναπολέων ἐκ τῶν

μεταφράσεων τῶν ὄρθρων τῶν ἀγγλικῶν ἐφημερίδων καὶ τῶν ἐκ τούτων λαμβανομένων εἰδήσεων ἐγνώριζεν ἀκριβῶς τὰς κινήσεις τῶν ἀγγλικῶν στόλων, καὶ ἐσυμπέραινεν ὅλα τὰ κατ' αὐτοῦ ἐπιχειρήματα τῶν Ἄγγλων.

Οὕτω δὲ ἐμφρόνως καὶ δραστηρίως ἐνεργῶν περὶ τῆς μελετωμένης ἐκστρατείας του κατὰ τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἐξακολουθῶν τὴν ἐν Ἰταλίᾳ περιοδείαν του, ἐπεσκέφθη τὰς πόλεις Βέργομον, Βερώναν καὶ Μάντουαν, παρεστάθη εἰς τελετήν τινα γενομένην παρὰ 25 χιλιάδων στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα παρέστησαν τὴν ἐν Καστιλλεόνι δοθεῖσαν καὶ νικηθεῖσαν παρ' αὐτοῦ μάχην. Ἐλθὼν δὲ καὶ διαμείνας ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας εἰς τὴν πόλιν Βονωνίαν, εὐχαριστήθη πολὺ παρὰ τῶν σοφῶν τοῦ περιφήμου πανεπιστημίου τῆς πόλεως ταύτης. Ἐπομένως διέβη ἐκ τῆς Μοδένης, τῆς Πάρμας, τῆς Πλακεντίας καὶ τέλος παρὰ τῆς ὡραίας Γενούας, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε δι' ἑνὸς ψηφίσματος. Εἰς τὴν ἐκ μαρμάρου ἐστολισμένην πόλιν ταύτην ὁ Ναπολέων διέμεινεν ἀπὸ τῆς 30 Ἰουνίου μέχρι τῆς 7 Ἰουλίου ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἑορτῶν. Ἐνταῦθα ἀπήντησε τὸν περίφημον καρδινάλιον Μωρὼ, ὅστις ὢν ἐξόριστος δώδεκα ἔτη ἐκ τῆς Γαλλίας, περιέμενε τὴν χάριν διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ὡς δὲ ὁ Καῖσαρ περιεμένετο εἰς τὰς πόλεις τῆς ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, διὰ νὰ γοητεύῃ τοὺς λαοὺς καὶ ἀπονείμῃ χάριτας, οὕτω καὶ ὁ Ναπολέων περιεμένετο παρὰ τοῦ καρδιναλίου Μωρὼ εἰς Γένουαν, ὅστις, παρουσιασθεὶς ἐνώπιον τοῦ νέου Καίσαρος καὶ φιλοφρονηθεὶς παρ' αὐτοῦ, ἔλαβε τὴν χάριν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐπ' ἐλπίδι νὰ καθέξῃ καὶ λαμπρὰν ἐκκλησιαστικὴν θέσιν.

Καταργηθείσης τῆς δημοκρατίας τῆς Γενούας, ὡς ἑνωθείσης αὐτῆς μετὰ τῆς Γαλλίας, οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἔδωκαν τὸν ὅρκον τῆς πίστεως πρὸς τὸν Ναπολέοντα. Οὗτος δὲ, δώσας τὰς περὶ ἐγκαθιδρύσεως ναυτικῆς δυνάμεως εἰς τὸν λιμένα τῆς πόλεως ταύτης διαταγὰς, καὶ ἀναθέσας τὴν φροντίδα εἰς τὸν ἀρχιθησαυροφύλακα Λεβρύνον περὶ τῆς τακτοποιήσεως τῆς οἰκονομίας τῆς νέας ἐπαρχίας ταύτης τῆς Αὐτοκρατορίας, ἀνεχώρησεν εἰς Τωρῖνον, ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἀπέρχεται πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν ἐκεῖ διαμενόντων στρατευμάτων. Οὕτω τὴν 8 Ἰουλίου, ἐγκαταλιπὼν τὴν Αὐτοκρατόρισσαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀνεχώρησεν ἀγνώριστος μὲ δύο ταχυδρομικὰς ἁμάξας, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐσωτερικῶν, καὶ ἔφθασε τὴν 11 Ἰουλίου, εἰς ὀγδοήκοντα ὥρας, εἰς Φονταινεβλώ. Ἐνταῦθα περιέμενον αὐτὸν ὁ ἀρχικαγκελλάριος Καμβασερὲς καὶ οἱ ὑπουργοί του διὰ νὰ λάβωσι τὰς τε-

λευταίας διαταγάς του· διότι ἐντὸς ὀλίγου ἔμελλε νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς Βονωνίαν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν πρὸ πολλοῦ μελετωμένων προθέσεών του κατὰ τῆς Ἀγγλίας.

Ὁ Ναπολέων, δεχθεὶς τοὺς ὑπουργούς του, ὡμίλησε πολλὰ εἰς αὐτοὺς περὶ τῆς κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἐκστρατείας του, καὶ τοῖς ἐβεβαίωσεν ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θέλει διαλύσει τὸν κατὰ θάλασσαν ἀποκλεισμὸν τῶν Ἄγγλων, καθὼς καὶ τὴν κατ' αὐτοῦ σχηματιζομένην νέαν ἠπειρωτικὴν συμμαχίαν. Ἐπομένως στρέψας πρὸς τὸν Καμβασερὲν εἶπεν αὐτῷ· «Ἐμπιστεύσου εἰς ἐμὲ, »ἐμπιστεύσου εἰς τὴν δραστηριότητά μου· θέλω ἐκπλήξει τὸν »κόσμον διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ταχύτητα τῶν ἐπιχειρημά»των μου ».

Μετὰ ταῦτα διατάξας περὶ τῆς Ἰταλίας καὶ περὶ τῶν μεθορίων τοῦ Ῥήνου, διώρισε τὸν στρατάρχην Ἰόρδανον νὰ διαμένῃ παρὰ τῷ Εὐγενίῳ εἰς Μεδιόλανα, ὡς στρατιωτικὸς σύμβουλός του διὰ τὰς ἐν Ἰταλίᾳ ἀναγκαιούσας πολεμικὰς προπαρασκευάς· διέταξε προσέτι νὰ ἀποσταλῶσι στρατεύματα εἰς τὸν Ῥῆνον καὶ νὰ ὀχυρωθῶσι τὰ ἐκεῖ φρούρια. Ἐπὶ τέλους ἔδωκεν εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον τὰς περὶ τῶν διπλωματικῶν σχέσεων τελευταίας διαταγάς του, λέγων αὐτῷ νὰ προσέχῃ καλῶς εἰς τὰς στρατιωτικὰς κινήσεις τῆς Αὐστρίας, καὶ νὰ γράψῃ εἰς τὴν αὐλὴν ταύτην περὶ τῆς κακῆς πίστεώς της, ἀπειλῶν αὐτὴν διὰ τὰ ἐπακόλουθα τῆς τοιαύτης διαγωγῆς της· ὡς πρὸς τὴν Πρωσσίαν δὲ ἔλεγεν ὅτι νομίζει ὅτι θέλει κερδήσει αὐτὴν, ἐὰν τῇ προτφέρῃ τὴν Ἀννοβέραν.

Ὁ Ναπολέων, οὕτω διαθέσας τὰς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους, ἐμπιστευθεὶς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν εἰς τὸν Καμβασερὲν καὶ Ταλλεϋράνδον, ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ Φονταινεβλὼ, προσλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν στρατάρχην Βερθιέρον, καὶ διατάξας τὸν ὑπουργὸν τῶν ναυτικῶν Δεκρέσον νὰ τὸν παρακολουθήσῃ ὅσον τάχος· ἔφθασε δὲ τὴν 3 Αὐγούστου εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Βονωνίας ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐπευφημιῶν τοῦ στρατοῦ, ὅστις, ἀηδιάσας, περιμένων δύο ἔτη εἰς τὴν παραλίαν ταύτην, ὡς ἐπαναλαμβάνων καθ' ἑκάστην τὰ αὐτὰ γυμνάσια, ὑπερεχάρη, ἰδὼν τὸν Αὐτοκράτορα, ἐλπίζων ὅτι ἤδη ἔφθασεν ἡ ὥρα τῆς εἰς Ἀγγλίαν ἀποβάσεώς του· τῷ ὄντι δὲ ὁ Ναπολέων τοιαύτην θετικὴν ἀπόφασιν εἶχε, φθάσας ἐνταῦθα. Τούτου ἕνεκα τὴν ἑπομένην ἡμέραν τῆς ἀφίξεώς του συνήθροισεν ὅλον τὸ πεζικὸν συγκείμενον ἐξ 100 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ παρέταξεν αὐτὸ ἐπὶ μιᾶς γραμμῆς εἰς τὴν παραλίαν, ἥτις ἐξετείνετο εἰς

διάστημα τριῶν ὡρῶν. Ὁ Ναπολέων, κατὰ πρῶτον ἰδὼν τοιαύτην ἐκτεταμένην γραμμὴν στρατευμάτων, ἐπιστρέφων εἰς τὸ στρατηγεῖον, ἔγραψεν εἰς τὸν ναύαρχον Δεκρέσον· «Οἱ Ἄγγλοι »δὲν γνωρίζουν ὅ,τι κρέμαται εἰς τὸ ὠτίον των· ἐὰν γίνωμεν »κύριοι ἐπὶ ὀκτὼ ὥρας τῆς διαβάσεως τοῦ στενοῦ, ἡ Ἀγγλία »ἀποθνήσκει ».

Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Ναπολέων περιέμενεν ἀνυπομόνως τὴν ἐξ Ἀμερικῆς ἐπάνοδον τῶν δύο στόλων του, διὰ νὰ ἐπιβιβάσῃ εἰς Ἀγγλίαν τὸν στρατόν του, ὁ Ταλλεϋράνδος ἔγραφεν εἰς αὐτὸν ὅτι τὰ κινήματα τῆς Αὐστρίας ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καθίστανται ἐπίφοβα, ὅτι προσεγγίζει ἐν τῇ ἠπείρῳ ὁ πόλεμος, καὶ ὅτι ἡ Πρωσσία, κολακευθεῖσα διὰ τὴν προσφορὰν τῆς Ἀννοβέρας, εἶναι πρόθυμος νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τῆς Γαλλίας. Ὁ Ναπολέων, μὴ διστάζων περὶ τῶν αἰτήσεων τῆς Πρωσσίας, ἔκραξε τὸν στρατηγὸν Δυρόκον, ἐνεχείρησεν αὐτῷ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας, καὶ, δώσας αὐτῷ πληρεξουσιότητα πρὸς διαπραγμάτευσιν τῆς συνθήκης, εἶπεν αὐτῷ· « Ἀναχώρησον εὐθὺς κατ' »εὐθεῖαν εἰς Βερολῖνον καὶ ἀπερχόμενος διαπραγματεύσου μετὰ »τῆς Πρωτσίας συνθήκην μετὰ τῆς Γαλλίας. Προσφέρω εἰς αὐ»τὴν τὴν Ἀννοβέραν, ἀλλ' ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ ἀποφασίσῃ πάραυτα. »Ἡ πρὸς αὐτὴν προσφορὰ ἀξίζει πολύ. Μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας »δὲν τὴ προσφέρω τὴν αὐτήν. Τὴν σήμερον ἔχω ἀνάγκην νὰ ἦμαι »προφυλαγμένος ἐκ τῆς Αὐστρίας, ἐνῷ θέλω νὰ ἐπιβιβασθῶ εἰς »Ἀγγλίαν. Ὅθεν διὰ νὰ ὠφεληθῶ ἐκ τῆς Πρωσσίας, τῇ προσ»φέρω μίαν ἐκτεταμένην χώραν, ἥτις τῇ παρέχει 40 χιλιάδας »στρατιωτῶν. Ἐὰν ὅμως βραδύτερον ὑποχρεωθῶ νὰ ἐγκατα»λείψω τὰς ἀκτὰς τοῦ Ὠκεανοῦ, διὰ νὰ ἐπανέλθω πρὸς τὴν ἤ»πειρον, διαλύων τὰ στρατόπεδά μου καὶ παραιτῶν τὰς κατὰ »τῆς Ἀγγλίας προθέσεις μου, τότε οὐδενὸς ἔχω ἀνάγκην διὰ νὰ »ἱκανοποιηθῶ παρὰ τῆς Αὐστρίας, πληρόνων τόσον ἀκριβὰ μί»αν ὑπηρεσίαν, ἥτις θέλει μοὶ εἶναι ἀνωφελής ». Ἐκ τῆς ὁμιλίας ταύτης παρατηρεῖ τις ὅτι ὁ Ναπολέων ἤθελεν ὥστε ἡ Πρωσσία ἀμέσως νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Αὐστρίας.

Ἐν τούτοις ὁ περιμενόμενος ναύαρχος Βιλλενεῦβος, ἐπιστρέψας ἐκ τῆς Ἀμερικῆς μετὰ εἴκοσι πλοίων γαλλικῶν τε καὶ ἱσπανικῶν, ἀφοῦ, συμπλακεὶς μὲ τοὺς Ἄγγλους, ἀπώλεσε δύο ἱσπανικὰ δίκροτα, περιεφέρετο τὴν Ἱσπανίαν, μὴ τολμῶν νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸ στενὸν τοῦ Καλεσίου ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἠσθένησαν οἱ ναῦται του, καὶ ὅτι ἐβλάβη ὁ στόλος του. Ἐνῷ δὲ ὁ Ναπολέων περιέμενεν αὐτὸν ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ, αἴφνης καὶ παρ' ἐλπίδα μαθὼν παρὰ τοῦ

ὑπουργοῦ τῶν ναυτικῶν τὴν δειλίαν τοῦ ναυάρχου τούτου, ἀγανακτήσας κατὰ τοῦ ὑπουργοῦ, ὡς συστήσαντος τοιοῦτον ἀνίκανον ἀξιωματικὸν διὰ νὰ διοικήσῃ στόλον, εἶπεν εἰς αὐτόν· «Ὁ »ἰδικός σου Βιλλενεῦβος δὲν εἶναι ἱκανὸς οὔτε μίαν φρεγάταν »νὰ διοικήσῃ. Τί δὲ πρέπει νὰ εἴπῃ τις περὶ ἀνδρὸς, ὅστις ἰδὼν »ἀσθενεῖς ναύτας τινὰς εἰς δύο πλοῖα, ὀλίγα ἱστία ἐφθαρμένα, »καὶ ἀκούων τὴν συνάθροισιν ὀλίγων ἐχθρικῶν πλοίων, ἀπαρνεῖ»ται τὴν ἐκτέλεσιν τῆς προθέσεώς του;» Ὁ Ναπολέων ἔλεγε προσέτι ὅτι, ἐπειδὴ ὁ ναύαρχος οὗτος ἦτον ἄνανδρος, μάλιστα δὲ ἴσως καὶ προδότης, ἤθελε νὰ δώσῃ τὴν διοίκησιν τῶν δύο στόλων του εἰς τὸν ναύαρχον Γανθόμον. Ἀλλ' ὁ ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν, ὅστις δὲν ἐτόλμα νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Ναπολέοντα τὴν γνώμην του περὶ τῆς συναθροίσεως ὅλου τοῦ γαλλικοῦ στόλου εἰς τὸ στενὸν τοῦ Καλεσίου, παρεκάλεσε τὸν Αὐτοκράτορα νὰ μὴ ἐκδώσῃ τοιαύτην ἐπικίνδυνον διαταγήν, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Ἄγγλοι ἐγνώριζον τὴν τοιαύτην συνάθροισιν τοῦ γαλλικοῦ στόλου, μάλιστα δὲ διὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ χειμῶνος. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, μένων ἀδυσώπητος, ἔλεγεν ὅτι ἀρκεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπόν του, καὶ ὅτι τῷ ἦτον ἀδιάφορον ἂν ἐλάμβανε καὶ ζημίαν ὁ στόλος του.

Ὁ ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν Δεκρέσος, μὴ δυνάμενος νὰ ἀντιτείνῃ πλέον ἔμπροσθεν τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀποσυρθεὶς τὴν αὐτὴν ἑσπέραν, ἔγραψεν εἰς αὐτὸν λίαν παρακλητικὴν ἐπιστολήν, δι' ἧς ἐξέθετεν ὡς ναυτικὸς τὸ ἀδύνατον τῆς ἐκτελέσεως τῶν μελετωμένων προθέσεων.

Ὁ Ναπολέων, δυσαρεστηθεὶς, βλέπων ματαιωμένους τοὺς σκοπούς του, ἀλλ' αἰσθανόμενος τὴν ἀνάγκην, ἀπήντησεν αὐτῷ εὐθὺς ὡς ἑξῆς· «Σὲ παρακαλῶ νὰ μοὶ πέμψῃς τῇ ἐπαύριον ὑπό»μνημα περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Ἐὰν ὁ ναύαρχος Βιλλενεῦ»βος μένῃ εἰς Γάδειρα τί πρέπει νὰ κάμωμεν; Σκέψου τὴν δει»νότητα τῶν περιστάσεων καὶ τὴν κατάστασιν τῆς Γαλλίας »καὶ Ἀγγλίας· παῦσον δὲ νά μοι γράφῃς τοιαύτας παρακλητι»κὰς ἐπιστολάς, οἵαν μὲ ἔπεμψας πρὸ ὀλίγου. Αἱ παρακλήσεις »δὲν σημαίνουν τίποτε. Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ ἔχω μίαν μόνην ἀ»νάγκην· αὕτη εἶναι τὸ νὰ εὐδοκιμήσω (22 Αὐγούστου 1805).»

Τὴν ἑπομένην ἡμέραν 23 Αὐγούστου, ὁ Δεκρέσος προέτεινεν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα τὴν πρόθεσίν του, ἥτις συνίστατο εἰς τὸ νὰ ἀναβληθῇ ἡ κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἀπόβασις κατὰ τὸν ἐρχόμενον χειμῶνα, καὶ νὰ ἀποσταλῶσιν εἰς τὸν Ὠκεανὸν ἑπτὰ καταδρομικαὶ μοῖραι, ἑκάστη συγκειμένη ἀπὸ 5 ἢ 7 καλὰ πλοῖα, ἡ

διοίκησις τῶν ὁποίων νὰ ἀνατεθῇ εἰς τοὺς ἱκανωτέρους καὶ τολμηροτέρους ἀξιωματικοὺς τοῦ ναυτικοῦ, διὰ νὰ κατατρέχωσι τὸ ἐμπόριον τῶν Ἄγγλων, καὶ οὕτω νὰ διασκορπισθῇ ὁ ἀγγλικὸς στόλος, ὑπερασπίζων τὸ ἐμπόριον αὐτῶν· νὰ διατηρήσωσι δὲ μόνον εἴκοσι πλοῖα εἰς τοὺς λιμένας, τὰ ὁποῖα, τυχούσης εὐκαιρίας, νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸ στενὸν τοῦ Καλεσίου καὶ νὰ ἐκτελέσωσι τὴν πρόθεσίν των ἀκινδύνως.

Ὁ Ναπολέων, ἀναγνώσας τὸ ὑπόμνημα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ναυτικῶν, ἐνέκρινεν αὐτό, παραιτῶν τὰς προθέσεις του. Εὐθὺς δὲ ἔγραψεν ἰδιοχείρως ὄπισθεν τοῦ ὑπομνήματος τούτου· «Σχη»ματίσωσιν ἑπτὰ καταδρομικὰς μοίρας, διαμοίρασον αὐτὰς ἐν τῷ »μεταξὺ Ἀφρικῆς, Ἀμερικῆς καὶ τῶν παραλίων Ἀγγλίας καὶ »Ἰρλανδίας.» Ἐπομένως ἤρχισε νὰ ἀναγινώσκῃ τὰς πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ναυτικῶν ἀναφορὰς τοῦ ναυάρχου Βιλλενεύβου καὶ νὰ σκέπτηται ἐπ' αὐτῶν, ἐλπίζων πάντοτε ὅτι ὁ ναύαρχος οὗτος μετὰ τοῦ στόλου του ἤθελε φανῇ ὅσον οὔπω ἔμπροσθεν τοῦ στενοῦ τοῦ Καλεσίου· εἰς ἐναντίαν δὲ περίπτωσιν, δηλαδὴ ἐὰν οὗτος ὑπῆγεν εἰς Γάδειρα, διελογίζετο νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Παρισίους καὶ νὰ ἀρχίσῃ τὴν κατὰ τῆς Αὐστρίας ἐκστρατείαν. Ἐπὶ δὲ τῇ ὑποθέσει ταύτῃ ἔγραφεν εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον· «Τέλος »ἀπεφάσισα ὁριστικῶς· οἱ στόλοι μου μέχρι τῆς 14 Αὐγούστου »δὲν ἐφάνησαν· ἐὰν δὲ ἔλθωσιν εἰς τὸ στενὸν τοῦ Καλεσίου, μένει »καιρὸς εἰσέτι νὰ ἐπιβιβασθῶ, νὰ ἀποβῶ εἰς Ἀγγλίαν καὶ νὰ κόψω »εἰς Λονδῖνον τὸν κόμβον τῆς συμμαχίας. Ἐὰν δὲ ἀπεναντίας »οἱ ναύαρχοί μου δὲν ἔχουν σταθερότητα ἢ πλέουσι κακῶς, δια»λύω τὸ παρὰ τὸν Ὠκεανὸν στρατόπεδον, εἰσβάλλω μετὰ διακο»σίων χιλιάδων στρατευμάτων εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ δὲν στα»ματῶ, ἂν δὲν φθάσω εἰς τὰς πύλας τῆς Βιέννης, διὰ νὰ ἀφαιρέ»σω τὴν Ἐνετίαν καὶ ὅ,τι ἄλλο κατέχει ἡ Αὐστρία εἰς τὴν Ἰ»ταλίαν, καὶ νὰ ἀποβάλω τοὺς Βουρβόνους ἐκ τῆς Νεαπόλεως. »Δὲν θέλω δὲ συγχωρήσει τοὺς Αὐστριακοὺς νὰ ἑνωθῶσι μετὰ »τῶν Ρώσσων, ἀλλὰ θέλω τοὺς πολεμήσει πρὸ τῆς ἑνώσεώς των. »Ἀποκατασταθείσης δὲ ἐν τῇ ἠπείρῳ τῆς εἰρήνης, θέλω ἐπαν»έλθῃ εἰς τὸν Ὠκεανὸν διὰ νὰ καταγίνωμαι ἐκ νέου πρὸς ἐγκα»τάστασιν τῆς εἰρήνης εἰς τὴν θάλασσαν».

Μετὰ ταῦτα ἔδωκε τὰς περὶ τοῦ νέου πολέμου διαταγάς του μὲ τὴν συνήθη του φρόνησιν καὶ πεῖραν περὶ τὰ τοιαῦτα· ἤρχισε δὲ νὰ κινῇ τὸν στρατόν του ἐκ τῆς Ἀννοβέρας καὶ τῆς Νεαπόλεως, τουτέστιν ἀπὸ τῶν δύο ἄκρων τῆς γραμμῆς τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεών του. Ἐπομένως ἔγραψεν εἰς τὸν πρίγκηπα Εὐγένιον

νὰ συναθροίσῃ παρὰ τὸν Ἄθεσιν ποταμὸν ὅλον τὸν ὑπὸ τὰς διαταγάς του γαλλικὸν στρατόν· διέταξε δὲ νὰ στελλῶσι νεοσύλλεκτοι εἰς ὅλας τὰς ἐφεδρείας τοῦ στρατοῦ, καὶ νὰ ἑτοιμασθῶσι τροφαὶ καὶ πολεμεφόδια παντοχοῦ, ὅπου ὑπῆρχον φρούρια. Τὰ αὐτὰ διέταξε καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν, πέμψας πάραυτα ταχυδρόμον πρὸς τὸν Βερναδόττον, τὸν διοικοῦντα τὸν ἐν τῇ Ἀννοβέρᾳ στρατὸν, διὰ νὰ κατευθυνθῇ ὀλίγον κατ' ὀλίγον μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς Βαυαρίαν, διατηρῶν μεγίστην ἐχεμυθίαν. Ἐπομένως διέταξε τὸ βαρὺ ἱππικὸν καὶ τὰ ἐν Βονωνίᾳ περιττεύοντα στρατεύματα νὰ συναθροίζωνται πρὸς τὸν Ῥῆνον.

Ὁ Ναπολέων, οὕτω διατάξας ταῦτα πάντα, περιέμενεν ἡσύχως ὅ,τι οἱ πνέοντες ἄνεμοι ἤθελον φέρει εἰς τὸν λιμένα τῆς Βονωνίας. Ἤτο δὲ κατηφὴς, ἐνησχολημένος καὶ ἠγανακτημένος κατὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ναυτικῶν Δεκρέσου, οἱ δὲ ὀφθαλμοί του ἦσαν ἐστραμμένοι ἀκαταπαύστως πρὸς τὴν θάλασσαν. Διάφοροι ἀξιώματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ ἦσαν τοποθετημένοι εἰς πολλὰς θέσεις, παρατηροῦντες τὰς ἐν τῇ θαλάσσῃ γενομένας κινήσεις διὰ νὰ εἰδοποιῶσιν αὐτόν. Ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους ἡμέρας διέμεινεν ὁ Ναπολέων εἰς ἀγωνίαν, μὴ δυνάμενος νὰ ἀποφασίσῃ τίποτε. Ἀκαταπαύστως δὲ ἐξέταζε τὸν Δεκρέσον περὶ τῆς ἀφίξεως ἢ μὴ τοῦ στόλου. Ὁ ὑπουργὸς οὗτος, ἀπαυδήσας, ὡμολόγησε τέλος εἰς τὸν Αὐτοκράτορα ὅτι ὁ Βιλλενεῦβος πρέπει νὰ ἦλθεν εἰς τὰ Γάδειρα, καὶ νὰ μὴ τὸν περιμένῃ ἐπὶ ματαίῳ. Ἡ τελευταία αὕτη ἀπάντησις τοῦ Δεκρέσου ἐλύπησε καὶ παρώργισε πολὺ τὸν Ναπολέοντα, διότι τοῦ ἀφῄρεσε πᾶσαν ἐλπίδα τοῦ νὰ περιμείνῃ τὴν ἄφιξιν τοῦ στόλου. Τόσον δὲ ἦτον ἠρεθισμένος, ὥστε ὁ σοφὸς Μόγγος, ὁ ἀγαπώμενος τοσοῦτον παρ' αὐτοῦ, ὥστε καθ' ἑκάστην προεγευμάτιζεν εἰς τὴν τράπεζάν του, ἰδὼν αὐτὸν πρώταν τινὰ εἰς τοιοῦτον ἐρεθισμὸν, ὑπεχώρησεν εὐσχήμως, νομίζων τὴν παρουσίαν του ὀχληράν· ὑπῆγε δὲ πρὸς τὸν Δαρὺ, τὸν διευθυντὴν τοῦ προσωπικοῦ τῶν στρατιωτικῶν, καὶ τῷ διηγήθη ὅ,τι εἶδε. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ Δαρὺ, προσκληθεὶς παρὰ τοῦ Ναπολέοντος, ὑπῆγε, καὶ εὑρὼν αὐτὸν ἠρεθισμένον, ὁμιλοῦντα μόνον καὶ μὴ διακρίνοντα τὸν εἰς τὸν θάλαμόν του εἰσερχόμενον, ἔμεινεν ὄρθιος καὶ σιωπηλὸς, περιμένων τὰς διαταγάς του. Ὁ Ναπολέων, ἰδὼν αὐτὸν, τῷ ὡμίλησε τοιουτοτρόπως, ὡσανεὶ ἐγνώριζεν οὗτος τί ἐσκέπτετο.—Ἠξεύρεις, εἶπεν αὐτῷ, ἠξεύρεις ποῦ εἶναι ὁ Βιλλενεῦβος; εἶναι εἰς τὰ Γάδειρα! —Μετὰ ταῦτα τῷ ὡμίλησε περὶ τῆς ἀνικανότητος τῶν περιστοιχούντων αὐτὸν, λυπούμενος διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ὡραι-

στέρας του προθέσεως καὶ διὰ τὴν καταδρομὴν τῆς τύχης, ἥτις, ὡς ἔλεγε, κατέβαλε τὴν περίνοιάν του. Αἴφνης δὲ παραιτήσας τοὺς παραλογισμοὺς τούτους, καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὴν συνήθη ἀταραξίαν τοῦ πνεύματός του, ἔπαυσε νὰ ὁμιλῇ περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ Ὠκεανοῦ. Στρέψας δὲ τὴν προσοχήν του εἰς τὰς τῆς ἠπείρου, ἀπήγγειλε τὴν σύνταξιν πολλῶν διαταγῶν ἀφορωσῶν τὰς λεπτομερείας τῆς προσεχοῦς ἐκστρατείας.

Ἡ κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἐπιχείρησις τοῦ Ναπολέοντος δὲν ἦτο χίμαιρά τις, οὔτε προσποίησίς τις διὰ νὰ ἐξαπατᾷ τοὺς Ἄγγλους, ὡς ὑπέθετον καὶ ἔλεγον τινές· αὕτη ἦτο μία τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων, ἐξ ὧν συνέλαβεν ὁ νοῦς τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς, καὶ τὴν ὁποίαν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐξηκολούθει μὲ πάθος. Πολλοὶ εἶπον ὅτι, ἂν ὁ Ναπολέων παρεδέχετο τὴν περὶ ἀτμοπλόων πρότασιν τοῦ Φυλτὼν, ἤθελε διαβῇ τὸ στενὸν τοῦ Καλεσίου· ἀλλὰ τότε ἦτον ἀδύνατον νὰ προΐδῃ τις τὴν σημερινὴν ἀτμοπλοΐαν, διότι ὁ Φυλτὼν παρουσίασε τὴν τέχνην ταύτην εἰς τὸν Ναπολέοντα, οὖσαν εἰσέτι εἰς τὴν νηπιότητά της. Ὅθεν οὗτος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τὴν παραδεχθῇ εἰς τοιαύτην σπουδαίαν ἐπιχείρησιν, μετεχειρίσθη ὅμως ὅσα μέσα παρεῖχεν ἡ τότε τέχνη, χωρὶς νὰ παραμελήσῃ τι· δὲν ὑπέπεσε λοιπὸν εἰς κἀνὲν λάθος εἰς τὴν περίστασιν ταύτην. Μόνον δὲ ἡ Θεία Πρόνοια ἀμφιβόλως δὲν ἤθελεν ὥστε νὰ εὐδοκιμήσῃ.

Ἐν τούτοις, ματαιωθείσης τῆς κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἐπιχειρήσεως, ὁ Ναπολέων κατεγίνετο ἀνενδότως εἰς τὴν κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας ἐκστρατείαν· ἡ δὲ περὶ τούτου πρόθεσις ἦτο νὰ ἐκκινήσῃ αἴφνης καὶ ταχέως ἐκ τῆς Ἀννοβέρας, τῆς Ὁλλανδίας καὶ τῆς Φλανδρίας τὰς μοίρας τοῦ στρατοῦ τοῦ εἰς τὸ κέντρον τῆς Γερμανίας, διαβαινούσας τὸν Δανούβιον ἄνωθεν τῆς πόλεως Οὔλμης, διὰ νὰ διαχωρίσῃ τοὺς Αὐστριακοὺς ἐκ τῶν Ῥώσσων. Οὕτω δὲ ἀποκλείων τοὺς πρώτους, καὶ καταστρέφων τοὺς δευτέρους, νὰ εἰσχωρήσῃ ἐπομένως μέχρι τῆς Βιέννης· ἐλευθερόνων δὲ τὸν Μασσέναν εἰς τὴν Ἰταλίαν, νὰ ἀποκρούσῃ τὰς κατὰ τῆς Γαλλίας κατευθυνομένας δύο μεγάλας προσβολάς.

Οὐδεὶς στρατηγὸς, μήτε εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους, μήτε εἰς τοὺς νεωτέρους συνέλαβέ ποτε τοιαύτην πρόθεσιν καὶ τὴν ἐξετέλεσεν ὑπὸ τοιαύτην κλίμακα· διότι οὐδεὶς ποτὲ εἶχεν ὑγιέστερον νοῦν, ἐλευθερωτέραν θέλησιν, ἀρθονώτερα μέσα καὶ πλατυτέραν χώραν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐπιχειρήσεών του, οἷος ὁ Ναπολέων εἰς τὴν περίστασιν ταύτην. Τί δὲ βλέπει τις εἰς τοὺς διαφόρους καιρούς; Ἀναποφασίστους καὶ ἀπροβλέπτου

κυβερνήσεις συζητούσας, ὅτε προέκειτο νὰ ἐνεργῶσι, καὶ σκεπτομένας νὰ ὀργανίσωσι τὰς δυνάμεις των, ὅτε προέκειτο νὰ ἦναι αὗται εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης· στρατηγοὺς δὲ ὑπεξουσίους, ὄντας περιωρισμένους, καὶ μόλις δυναμένους νὰ κινῶνται ἐπὶ τῆς πολεμικῆς των χώρας. Ἐνταῦθα δὲ βλέπει τις ὅλον τοὐναντίον, περίνοιαν, βούλησιν, προορατικὸν, ἀπόλυτον καὶ ἐλευθέραν θέλησιν, καὶ ταῦτα πάντα νὰ συντρέχωσιν εἰς τὸν αὐτὸν ἄνδρα καὶ εἰς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ἐπειδὴ λοιπὸν σπανίως ὅλαι αὗται αἱ περιστάσεις συναπαντῶνται εἰς τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον, ὅταν εὑρεθῶσιν ἡνωμέναι, ὁ κόσμος ἔχει ἕνα κύριον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'.

Νέα ἐκστρατεία κατὰ τῆς Αὐστρίας.—Ἅλωσις τῆς Οὔλμης.—Ναυμαχία τοῦ Τραφαλγάρου.—Μάχη τῆς Αὐστερλίκης.—Ἐξακολούθησις τοῦ ἔτους 1805.

Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου 1805 οἱ Αὐστριακοὶ ἦσαν πρὸς τὰς ὄχθας τοῦ Ἀθέσεως καὶ τοῦ Ἄϊνου ποταμῶν, οἱ δὲ Ῥῶσσοι ἐπὶ τῶν μεθορίων τῆς Γαλλικίας. Αἱ Δυνάμεις αὗται, οὖσαι τοποθετημέναι οὕτως, ἐνόμιζον ὅτι θέλουν προκαταλάβει τὸν Ναπολέοντα, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχον τοῦ σκοποῦ των· διότι οὗτος κατὰ τὴν 26 Αὐγούστου ἐξέδωκεν ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῆς Βονωνίας ὅλας τὰς περὶ τῆς νέας ἐκστρατείας διαταγάς του, διατάττων νὰ μὴ ἀποσταλῶσιν αὗται εἰς τὰ διάφορα μέρη, εἰμὴ τὴν ἐπομένην ἡμέραν κατὰ τὴν 10 ὥραν μετὰ μεσημβρίαν· διότι, μ' ὅλον ὅτι ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἐπιχείρησίν του, ἐβράδυνε μ' ὅλον τοῦτο καὶ μίαν ἡμέραν εἰσέτι, ἐπ' ἐλπίδι ἴσως φανῇ ὁ πρὸ πολλοῦ περιμενόμενος στόλος του. Ὑποπτευόμενος δὲ ὅτι οἱ Ἄγγλοι θέλουν ἀποβιβασθῇ εἰς τὴν Ἀννοβέραν διὰ τοῦ Βεσέρα ποταμοῦ, ἔγραφε· «Θέλω εἶσθαι τόσον ταχὺς, ὡς τὸν Φριδερῖκον ἀπερχόμενον εἰς »Πράγαν, εἰς Δρέσδην καὶ εἰς Βερολῖνον· θέλω δράμει εὐθὺς εἰς »βοήθειαν τῶν ὑπερασπιζόντων τὰς πτέρυγάς μου εἰς τὴν Ἀν»νοβέραν, καὶ θέλω ῥίψει εἰς τὸν Βεσέραν τοὺς ἐκεῖσε ἐρχομέ»νους ἐχθρούς ».

Ὁ Ναπολέων, διατηρῶν μεγίστην ἐχεμυθίαν εἰς τὸ μυστήριον τῆς προθέσεώς του, καὶ μὴ ἐμπιστευόμενος αὐτὸ εἰμὴ εἰς τὸν Βερθιέρον καὶ εἰς τὸν Δαρὺ, ἔλεγεν ὅτι στέλλει 30 χιλιάδας ἀνδρῶν πρὸς τὸν Ῥῆνον, τὰ αὐτὰ δὲ ἔγραφε καὶ πρὸς τοὺς ὑπουργούς του· διέταξε μόνον νὰ σταλῶσιν ὅσον τὸ δυνατὸν πλειότερα χρήματα εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Στρασβούργου, τὸν δὲ Δαρὺ ἀπέστειλεν εἰς Παρισίους, ὅπως, συνεννοούμενος μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν, νὰ πέμψῃ τὰς πρὸς ἐκκίνησιν τοῦ στρατοῦ ἀναγκαίας διαταγὰς, χωρὶς μ' ὅλον τοῦτο νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν σύνταξιν αὐτῶν εἰς οὐδένα ὑπάλληλον τοῦ ὑπουργείου· οὗτος δὲ ἔμεινεν ἑπτὰ ἡμέρας εἰσέτι εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Βονωνίας, διὰ νὰ ἐξαπατᾷ τὸ κοινὸν ὡς πρὸς τὴν πρόθεσίν του. Πρὸς τούτοις ἔπεμψε συγχρόνως τὸν Μυράτον καὶ τοὺς ὑπασπιστάς του Σαβαρὺν καὶ Βερτράνδον εἰς τὴν Φραγκωνίαν, τὴν

Σουαυΐαν καὶ τὴν Βαυαρίαν, διατάττων αὐτοὺς νὰ κατοπτεύσωσιν ὅλας τὰς ὁδοὺς τὰς κατευθυνομένας ἀπὸ τοῦ Ῥήνου εἰς τὸν Δανούβιον, τὰς ἀπαντωμένας πολεμικὰς θέσεις, τὰ μέσα τῆς ἐφοδιάσεως τῶν τροφῶν, καὶ τέλος πᾶν ὅ,τι συντείνει πρὸς εὐκολίαν τῆς διαβάσεως τοῦ Δανουβίου. Ὁ Μυράτος ἔπρεπε νὰ περιέλθῃ τὰ μέρη ταῦτα ἀγνώριστος ὑπ' ἄλλο ὄνομα, ἀποπερατώσας δὲ τὴν ἀποστολήν του, νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Στρασβοῦργον καὶ νὰ λάβῃ τὴν διοίκησιν τῶν πρώτων στρατευμάτων τῶν ἀπερχομένων εἰς τὸν Ῥῆνον. Ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ ἀγνοῶσιν οἱ Αὐστριακοὶ, εἰ δυνατὸν ἐπὶ πολὺ, τὴν περὶ τοῦ πολέμου ἀληθῆ ἀπόφασίν του, παρήγγειλεν εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον ν' ἀναβάλῃ τὸ νὰ κοινοποιήσῃ τὴν περὶ τοῦ πολέμου διακήρυξιν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Βιέννης, διὰ νὰ ἀναγκασθῇ πρῶτον τοῦτο νὰ ἐξηγηθῇ ὁριστικῶς πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἀδικαιολογήτων προφάσεών του ἀπέναντι τῆς Εὐρώπης· εἰς μόνον δὲ τὸν ἐκλέκτορα τῆς Βαυαρίας ἐκ τῶν ἡγεμόνων ἐφανέρωσε τὸ μυστήριον τοῦ πολέμου.

Ὁ δυστυχὴς οὗτος πρίγκηψ, διστάζων μεταξὺ Αὐστρίας, φερομένης ἐχθρικῶς πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ γειτνιαζούσης, καὶ τῆς Γαλλίας, οὔσης φίλης αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπομεμακρυμένης, δὲν ἐγνώριζεν ὁποίαν ὁδὸν νὰ ἀκολουθήσῃ. Ὁ Ναπολέων, διὰ νὰ ἐμψυχώσῃ τὸν πρίγκηπα τοῦτον νὰ ἀποφασίσῃ τὴν μετὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίαν, διότι ἤθελε συνεισφέρει 25 χιλιάδας στρατευμάτων εἰς τὸν πόλεμον, ἔγραψεν αὐτῷ· «Θέλεις βιωθῇ ἐγκαίρως, ἡ »δὲ Αὐστρία νικηθεῖσα θέλει ἀναγκασθῇ νὰ σὲ σχηματίσῃ ἰσχυρὸν Κράτος μὲ τὰ λείψανα τῶν κληρονομιῶν της ».

Ὁ Ναπολέων ἐπομένως ἐνησχολήθη εἰς τὸν στρατὸν τῆς Ἰταλίας· διέταξε νὰ συναθροισθῶσιν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Βερώνης τὰ εἰς τὴν Γένουαν, τὸ Πεδεμόντιον καὶ εἰς τὴν Λομβαρδίαν εὑρισκόμενα στρατεύματα· ἀφῄρεσε δὲ τὴν διοίκησιν τῶν στρατευμάτων τούτων ἐκ τοῦ στρατηγοῦ Ἰορδάνου καὶ τὴν ἀνέθεσεν εἰς τὸν Μασσέναν, ὡς γνωρίζοντα καλῶς τὸν τόπον.

Οὕτω προσδιορισθέντων πάντων, ὁ Ναπολέων διαμείνας ὀλίγον εἰσέτι ἐν Βονωνίᾳ ἐνησχολήθη νὰ ἀσφαλίσῃ τὸν αὐτόθι στόλον ἀπὸ τῶν προσβολῶν τῶν Ἄγγλων, διατάξας τοὺς ὑπουργοὺς τοῦ ναυτικοῦ καὶ τῶν στρατιωτικῶν περὶ τούτου. Ἐπομένως παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς νὰ συναθροίσῃ ἕκαστος τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του ἀξιωματικοὺς καὶ νὰ τοὺς ἐξηγήσῃ τὴν βαρύτητα τῆς εἰς αὐτοὺς ἀνατιθεμένης θέσεως, νὰ τοὺς παρηγορήσῃ διὰ τὴν ὁποίαν ὑποφέρουσιν ἀργίαν, ἐνῷ οἱ συνάδελφοί των ἀ-

πέρχονται εἰς ἐκστρατείαν, καὶ νὰ τοῖς ὑποσχεθῇ ὅτι καὶ οὗτοι θέλουν δοξασθῆ εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἀγγλίας μελετωμένην ἐκστρατείαν· διότι, ὁ Αὐτοκράτωρ, ἀφοῦ τιμωρήσῃ τοὺς κατὰ ξηρὰν ἐχθροὺς, θέλει ἐπιπέσει κατὰ τῶν ἐν θαλάσσῃ· ἴσως δὲ τοῦτο γένει κατὰ τὴν προσεγγίζουσαν ἄνοιξιν.

Μετὰ ταῦτα παρεστάθη εἰς τὴν ἀναχώρησιν ὅλων τῶν ἐκ τῆς Βονωνίας ἀπερχομένων στρατευμάτων. Δυσκόλως δέ τις δύναται νὰ περιγράψῃ τὴν χαρὰν καὶ τὸν ζῆλον αὐτῶν, πληροφορηθέντων ὅτι ἀπέρχονται εἰς ἐκστρατείαν, διότι πρὸ πέντε ἐτῶν ἔμενον ἐν εἰρήνῃ, δύο δὲ ἔτη ἔμενον ἀργὰ ἐν Βονωνίᾳ ἐν ἐλπίδι νὰ διαβῶσιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Παλαιοὶ καὶ νέοι στρατιῶται, ἐξασκηθέντες ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐπίσης εἰς τὰ πολεμικὰ ἔργα, πεπεισμένοι εἰς τὴν ἱκανότητα τῶν ἀξιωματικῶν των, ἐνθουσιασμένοι ὑπὲρ τοῦ ἐνδόξου ἀρχηγοῦ των, ἐλπίζοντες νίκας καὶ ἀμοιβὰς ὑπὸ σύστημα μάλιστα ἀναβιβάζον τὸν στρατιώτην εἰς τὸν θρόνον, καὶ τέλος ἐμψυχούμενοι ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος τῆς δόξης καὶ τῆς τιμῆς, ὅλοι οὗτοι ἐνθουσιάσθησαν ἀκούοντες ὅτι ἀπέρχονται εἰς πόλεμον. Νικήσαντες δὲ τοὺς Αὐστριακοὺς, τοὺς Πρώσσους καὶ τοὺς Ῥώσσους, κατεφρόνουν ὅλους τοὺς λοιποὺς στρατιώτας τῆς Εὐρώπης, καὶ δὲν ἐδύναντο νὰ φαντασθῶσιν, ὅτι ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ στρατὸς, δυνάμενος νὰ τοὺς νικήσῃ. Οὕτω τέλος πάντων ἀνεχώρουν, κράζοντες, *Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ!*

Ὁ δὲ Ναπολέων, ἀφοῦ εἶδεν ἀναχωροῦντα ἐνώπιόν του ὅλον τὸν στρατὸν, ἀπῆλθεν ἐκ τῆς Βονωνίας τῇ 2 Σεπτεμβρίου καὶ ἔφθασε τὴν 3 εἰς τὸ Μαλπμαιζών. Οὐδεὶς ἐγνώριζε τὰς ἀποφάσεις του· πάντες δὲ ἐνόμιζον ὅτι ἐνασχολεῖται εἰσέτι εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἐκστρατείαν, ἀνησύχουν ὅμως ὡς πρὸς τὰ κινήματα τῆς Αὐστρίας, καὶ ἦσαν εἰς ἀπορίαν διὰ τὴν κίνησιν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, ἀγνοοῦντες ποῦ διευθύνονται ταῦτα.

Ἐν τούτοις ἡ κοινὴ γνώμη ἐν Γαλλίᾳ, μὴ γνωρίζουσα λεπτομερῶς τὰς αἰτίας τοῦ νέου πολέμου, κατεδίκαζε τὸν Ναπολέοντα ὡς ἐρεθίσαντα τὴν Αὐστρίαν, διότι ἐστέφθη καὶ βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας, διότι ἤνωσε τὴν Γένουαν μετὰ τῆς Γαλλίας, καὶ διότι ἔδωκεν εἰς τὴν ἀδελφήν του Ἐλίζαν τὴν Λούκαν. Ἀφ' ἑτέρου ἅπαντες ἐθαύμαζον αὐτὸν διὰ τὴν καλὴν διοίκησίν του, καὶ ἐνόμιζον ἑαυτοὺς εὐτυχεῖς ὅτι ζῶσιν ὑπὸ τοιαύτην κραταιὰν καὶ δικαίαν κυβέρνησιν· καὶ ὅμως ἐκατηγόρουν αὐτὸν ὡς ἔχοντα μεγίστην ἐπιθυμίαν εἰς τὸν πόλεμον, ἂν καὶ ἦσαν βέβαιοι ὅτι ὑπὸ

τοιοῦτον στρατηγὸν ἤθελον εἶσθαι ἀφεύκτως νικηταί. Τὸ ἀνησυχοῦν δὲ πρὸ πάντων τὸ κοινὸν ἦτον ἡ γενικὴ ἀχρηματία, ἥτις ἐπροξενήθη ἐκ διαφόρων αἰτιῶν. Ὁ δὲ Ναπολεων, ἐπιμένων νὰ μὴ δεχθῇ δάνειον, ἔγραφεν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν οἰκονομικῶν· «Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου δὲν θέλω ἐπιτρέψει τὴν ἔκδοσιν »κἀνενὸς χαρτονομίματος.

Ὁ Ναπολέων, τακτοποιήσας τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Κράτους πρὸς ὄφελος τοῦ τε δημοσίου καὶ τοῦ κοινοῦ, εἰσήγαγεν αὐτοπροσώπως τὴν 25 Σεπτεμβρίου ταῦτα πάντα εἰς τὴν Γερουσίαν συνεδριάζουσαν εἰς Λυξεμβουργον· ἐξέθεσε προσέτι περιληπτικῶς καὶ ἀκριβῶς εἰς αὐτὴν περὶ τοῦ αἰφνιδίως κηρυχθέντος κατ' αὐτοῦ πολέμου ἐν τῇ ἠπείρῳ, ἐνῷ οὗτος κατεγίνετο εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἐκστρατείαν, καὶ περὶ τῆς ἀπάτης καὶ τοῦ ψεύδους τῆς Αὐστρίας ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης, ἣν καὶ ὑπέσχετο αὕτη ὅτι ἐπεθύμει ἐγκαρδίως, ἐνῷ τὰ στρατεύματά της διέβαινον τὸν Αἶνον ποταμὸν πρὸς ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν· ἐπὶ τέλους δὲ ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τῆς Γαλλίας, ὑποσχόμενος ὅτι θέλει διαλύσει ἐντὸς ὀλίγου καὶ τὴν νέαν ταύτην συμμαχίαν. Οἱ γερουσιασταὶ μ' ὅλον ὅτι ἀπεδέχθησαν ταῦτα πάντα, μ' ὅλον τοῦτο ἐνδομύχως ἀπέδιδον τὴν αἰτίαν τοῦ νέου πολέμου εἰς τὴν μετὰ τῆς Γαλλίας ἕνωσιν τῶν νέων ἐπικρατειῶν τῆς Ἰταλίας. Ὁ δὲ λαὸς ἔδειξε πολλὴν ψυχρότητα εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς αὐλῆς ἐρχομένους ἐκ τοῦ Λυξεμβούργου εἰς τοὺς Παρισίους. Ὁ Ναπολέων, δυσχρεστηθεὶς διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀχαριστίαν τοῦ λαοῦ τῶν Παρισίων, καὶ θέλων νὰ διεγείρῃ ὅσον τάχος τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνθουσιασμόν των ἔτι ζωηρότερον τῶν παρελθόντων ἐτῶν, ἀπεφάσισεν ὅτι πρέπει νὰ ἀναχωρήσῃ ὅσον οἷόν τε τάχιον ἐκ Παρισίων καὶ νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Δανουβίου, ὅπου προέβλεπεν ὅτι ἐκεῖ ἤθελε καταστασθῇ τὸ θέατρον τοῦ πολέμου.

Ἐπιθυμῶν δὲ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του νὰ διευθύνωνται καλῶς καὶ δραστηρίως τὰ κυβερνητικὰ ἔργα, ἐκανόνισε ταῦτα, διορίσας τὸν ἀδελφόν του Ἰωσὴφ νὰ προεδρεύῃ εἰς τὴν Γερουσίαν, τὸν ἕτερον ἀδελφόν του Λουδοβῖκον, ὡς κοντόσταυλον, νὰ ἐπιτηρῇ εἰς τὴν στρατολογίαν καὶ τὸν σχηματισμὸν τῆς ἐθνοφυλακῆς, τὸν δὲ ἀρχικαγκελλάριον Καμβασερὲν νὰ προεδρεύῃ εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας. Ὅλαι αἱ ὑποθέσεις τοῦ Κράτους ἔπρεπε νὰ συζητῶνται εἰς ἓν συμβούλιον συγκείμενον ἐκ τῶν ὑπουργῶν καὶ τῶν μεγιστάνων, προεδρευόμενον παρὰ τοῦ μεγάλου ἐκλέκτορος Ἰωσήφ· ἰδίως δὲ παρήγγειλε τὸν Καμβασερὲν νὰ τῷ

ἀναφέρῃ καθ' ἑκάστην, δι' ἐπὶ τούτῳ διορισθέντων ταχυδρόμων, τὰ διατρέχοντα εἰς τὸ Κράτος καὶ τὰ ἀποφασιζόμενα ἐν τῷ ὑπουργικῷ συμβουλίῳ, θεωρῶν αὐτὸν ὡς ὀφθαλμὸν τῆς κεβερνήσεώς του. Ὁ Καμβασερὲς, αἰσθανόμενος τὴν βαρύτητα τῆς ἐντολῆς ταύτης, διότι ἔπρεπε νὰ καταστῇ ἐπικριτὴς τῶν πράξεων καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωσὴφ, παρετήρησε τοῦτο εἰς τὸν Ναπολέοντα. Ἀλλ' οὗτος, διακόψας αὐτὸν, τῷ εἶπεν ὅτι διὰ ματαίας φιλοτιμίας δὲν ἤθελε νὰ στερηθῇ τῶν εἰς αὐτὸν ἀναγκαιουσῶν ἀκριβῶν πληροφοριῶν. Τοὺς δὲ ὑπουργοὺς κατέστησεν ὑπευθύνους τῶν πράξεών των. Ταῦτα οὕτω διαθέσας ὁ Ναπολέων ἀνεχώρησεν ἐκ Παρισίων τὴν 25 Σεπτεμβρίου· ἅπαντες δὲ οἱ περιστοιχοῦντες αὐτὸν, βλέποντές τον ἐκστρατεύοντα, ἠρώτων ὁποία ἤθελεν εἶσθαι ἄρα ἡ Γαλλία, ἐὰν τοιαύτη κεφαλὴ ἀπολεσθῇ διὰ σφαίρας κανονίου, ὡς τοῦ Τουρένου ἢ ὡς τοῦ ιϐ'. Καρόλου; τούτου ἕνεκεν ἅπαντες εἶδον αὐτὸν ἀναχωροῦντα μὲ μεγίστην των λύπην.

Ἐντοσούτῳ ὡς ἐκ θαύματος ὁ γαλλικὸς στρατὸς, ὅστις πρὸ εἴκοσιν ἡμερῶν εὑρίσκετο εἰς τὰς παραλίας τοῦ Ὠκεανοῦ, ἐπορεύετο ἤδη ἐν τῷ μέσῳ τῆς Γερμανίας πρὸς τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν Μοίνου, Νικάρου καὶ Ῥήνου. Οὐδέποτε πορεία στρατευμάτων ἦτο τοσοῦτον μυστικὴ καὶ τοσοῦτον ταχεῖα, διότι αἱ γαλλικαὶ φάλαγγες ἀνεφαίνοντο αἴφνης πανταχοῦ. Φθάσαντος δὲ εἰς Στρασϐοῦργον καὶ τοῦ Ναπολέοντος, ἡ χαρὰ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων ἦτον ὑπερβολικὴ· οἱ δὲ στρατιῶται βλέποντες αὐτὸν ἐν τῷ μέσῳ των, τὸν ὑπεδέχοντο μὲ ἐνθουσιώδεις φωνὰς, «*Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ!*»

Ὁ Ναπολέων, διαμείνας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἔδωκεν εἰς τὸν στρατόν του τοιοῦτον ὀργανισμὸν, ὁποῖον διατηρεῖ μέχρι τοῦδε, καὶ τοιοῦτον ὄνομα, τὸ ὁποῖον αἰωνίως θέλει διατηρήσει ἡ ἱστορία, δηλαδὴ τὸ τοῦ ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ. Διεμοίρασε δὲ αὐτὸν εἰς ἑπτὰ μοίρας, διορίσας διοικητὰς αὐτῶν τοὺς ἓξ στρατηγοὺς· εἰς τὴν πρώτην, τὸν στρατάρχην Βερναδόττον μετὰ 17 χιλιάδων ἀνδρῶν, εἰς τὴν δευτέραν, τὸν στρατηγὸν Μαρμῶντα μετὰ 20 χιλιάδων, εἰς τὴν τρίτην τὸν στρατάρχην Δαϐοῦστον μετὰ 29 χιλιάδων, εἰς τὴν τετάρτην, τὸν στρατάρχην Σουλτον μετὰ 40 χιλιάδων, εἰς τὴν πέμπτην, τὸν στρατάρχην καὶ πιστὸν φίλον αὐτοῦ Λάννον μετὰ 16 χιλιάδων, εἰς τὴν ἕκτην, τὸν τολμηρὸν Νῦ μετὰ 24 χιλιάδων, εἰς δὲ τὴν ἑβδόμην, τὸν στρατάρχην Ὠγερὼ μετὰ 24 χιλιάδων. Οὕτω λοιπὸν ὠργάνισεν ὁ Ναπολέων τὸν στρατὸν τοῦ Ῥήνου ἐκτὸς τῶν περὶ τούτου

λοιπῶν λεπτομερειῶν. Ἑκάστη μοῖρα τοῦ μεγάλου στρατοῦ τούτου, οὖσα συγκειμένη ἐξ ὅλων τῶν ὅπλων, παρίστανε μόνη ὁλόκληρον στρατὸν, καὶ ἐδύνατο νὰ συνάψῃ μάχας· μ' ὅλον τοῦτο ἦσαν ὠργανισμέναι αὗται τοιουτοτρόπως, ὥστε ἔπρεπε νὰ ἐνεργῶσιν οὐχὶ κατὰ τὴν θέλησιν τῶν διοικητῶν των, ἀλλὰ κατὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος. Ἑκάστη μοῖρα συνέκειτο ἐκ πεζικοῦ, εἶχε δὲ καὶ τὸ ἀπολύτως ἀναγκαῖον πυροβολικὸν καὶ ἱππικόν· τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἱππικὸν, συγκείμενον ἐξ 22 χιλιάδων ἱππέων, 6 χιλιάδων θωρακοφόρων καὶ 16 χιλιάδων διμάχων, καὶ συνοδευόμενον παρὰ χιλίων ἐφίππων πυροβολιστῶν, ἔδωκεν ὁ Ναπολέων εἰς τὸν γαμβρόν του Μυράτον, τὸν ἱκανώτερον ἀξιωματικὸν τοῦ ἱππικοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Διὰ τοῦ σώματος τούτου ὁ Ναπολέων ἤθελε νὰ περικυκλόνῃ τὸν ἐχθρὸν, νὰ παρατηρῇ τὰ κινήματά του, νὰ ἐπιπίπτῃ κατ' αὐτοῦ αἴφνης, καὶ τέλος νὰ τὸν καταδιώκῃ ὑποχωροῦντα.

Ἡ ἐφεδρεία τοῦ μεγάλου στρατοῦ τούτου συνίστατο ἐκ τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, ἥτις συνέκειτο ἐξ ἑπτὰ χιλιάδων ἐκλεκτῶν ἀνδρῶν· ἐκτὸς δὲ τούτων ἐμπεριεῖχε καὶ ἓν ὡραῖον τάγμα Ἰταλῶν, παριστάνον τὴν φρουρὰν τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας, μίαν λαμπρὰν ἴλην Μαμελούκων, διατηρουμένην πρὸς μνήμην τῆς ἐν Αἰγύπτῳ ἐκστρατείας, καὶ δύο ἴλας τῆς χωροφυλακῆς διὰ τὴν εὐταξίαν τῶν στρατοπέδων. Ὁ Ναπολέων προσέθηκεν εἰς τὴν ἐφεδρείαν ταύτην καὶ ἱκανὸν πυροβολικὸν, τὸ ὁποῖον ἠγάπα ὑπερβολικῶς, διότι εἴς τινας περιστάσεις, ὡς ἔλεγεν, ἀνεπλήρου τὰ λοιπὰ ὅπλα, σχηματίσας ἓν περίβολον τοῦ πυροβολικοῦ ἐξ 24 πυροβόλων· οὕτω δὲ 4 πυρόβολα ἀνελόγουν εἰς χιλίους ἄνδρας. Ἡ αὐτοκρατορικὴ φρουρὰ αὕτη ἐπορεύετο πάντοτε μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Λάννου.

Τοιοῦτος ἦτον ὁ μέγας οὗτος στρατὸς, συγκείμενος ἐξ 186 χιλιάδων μαχίμων ἀνδρῶν, παρόντων ἐπὶ τῶν ὅπλων, ἐξ ὧν ἦσαν 38 χιλιάδες ἱππεῖς καὶ 340 πυρόβολα· προστιθεμένων καὶ 50 χιλιάδων ἀνδρῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μασσένα καὶ 20 χιλιάδων ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σαίντ-Σὺρ, τὸ ὅλον τοῦ στρατοῦ τούτου συνέκειτο ἐκ 256 χιλιάδων ἀνδρῶν, διεσκορπισμένων ἀπὸ τοῦ Ταραντίου κόλπου μέχρι τῶν ἐκβολῶν τῆς Ἔλβας, ἔχοντος ἐφεδρείαν 150 χιλιάδων νεοσυλλέκτων διαμενόντων ἐντὸς τῆς Γαλλίας. Ἐὰν προσθέσῃ τις καὶ 25 χιλιάδας Βαυαρῶν καὶ 7 ἢ 8 χιλιάδας ἐκ τοῦ δουκάτου τῆς Βάδης καὶ τῆς Βυρτεμβέργης, ὁ Ναπολέων ἐξεστράτευσεν ἔχων 356 χιλιάδας

Γάλλων καὶ περίπου τῶν 30 χιλιάδων Γερμανῶν, διὰ νὰ πολεμήσῃ 500 χιλιάδας συμμαχικοῦ στρατοῦ, συγκειμένου ἐκ 250 χιλιάδων Αὐστριακῶν, 200 χιλιάδων Ῥώσσων καὶ 50 χιλ. Ἄγγλων, Σουϊδῶν καὶ Νεαπολιτάνων, καὶ ἔχοντος πολυάριθμον ἐφεδρείαν. Ἡ κατὰ τοῦ Ναπολέοντος συμμαχία αὐτὴ ἤλπιζε νὰ ἔχῃ καὶ 200 χιλιάδας Πρώσσων, ἀλλ' ἡ ἐπιδεξιότης αὐτοῦ τοὺς ἀπεμάκρυνεν.

Οὕτω ταῦτα πάντα διατάξας ὁ Ναπολέων, καὶ ἰδὼν τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ του διερχόμενον ἐνώπιόν του, τὴν 1 Ὀκτωβρίου ἀνεχώρησεν ἐκ Στρασβούργου, ἀποχαιρετήσας τὴν σύζυγόν του, ἥτις ἔμεινεν εἰς τὴν πόλιν ταύτην μετὰ τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ Ταλλεϋράνδου, καὶ διέβη τὸν Ῥῆνον, συνωδευμένος ὑπὸ τοῦ Βερθιέρου. Φθάσας εἰς τὸ δουκάτον τῆς Βάδης, ἔλαβε παρὰ τοῦ γηραιοῦ δουκὸς πολλὰς ὑποδεξιώσεις. Ὁ πρίγκηψ οὗτος ἐλθὼν πρὸς αὐτὸν, ἐζήτησε νὰ διατηρήσῃ οὐδετερότητα, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ μικροὶ ἡγεμόνες τῆς Γερμανίας· ἀλλ' ὁ Ναπολέων τῷ προσέφερε τὴν συμμαχίαν του ἐπὶ ὑποσχέσει τῆς αὐξήσεως τῶν ὁρίων τῆς Ἐπικρατείας του. Ὁ δοὺξ τῆς Βάδης, παραδεχθεὶς αὐτὴν, ὑπεσχέθη νὰ χορηγήσῃ τρεῖς χιλιάδας στρατευμάτων, τροφὰς καὶ μέσα εἰς τὰ διαβαίνοντα γαλλικὰ στρατεύματα. Ἐντεῦθεν τὴν 2 Ὀκτωβρίου ἀναχωρῶν ὁ Ναπολέων, ἔφθασε τὴν ἑπομένην ἡμέραν εἰς τὴν Στουττγάρτην (πρωτεύουσαν τῆς Βυρτεμβέργης). Ἐνταῦθα εὑρὼν τὸν στρατάρχην Νέϋ φιλονεικοῦντα μετὰ τοῦ ἐκλέκτορος περὶ τῆς διαβάσεως τοῦ στρατοῦ του, συνωμολόγησε συνθήκην συμμαχίας καὶ μετ' αὐτοῦ, δι' ἧς ὁ ἡγεμὼν οὗτος παρεχώρει αὐτῷ 10 χιλιάδας στρατοῦ, ζωοτροφίας, ἵππους καὶ λοιπὰ ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου.

Ὁ Ναπολέων διέμεινε τέσσαρας ἡμέρας αὐτόθι διὰ νὰ δώσῃ καιρὸν εἰς τὰς ἄλλας μοίρας τοῦ στρατοῦ, τὰς πορευομένας διὰ τριῶν διαφόρων ὁδῶν, ὅπως φθάσωσιν αἴφνης συνάμα εἰς τὰ προσδιωρισμένα μέρη. Ἑπομένως ἀνεχώρησε τὴν 6 Ὀκτωβρίου μεθ' ὅλης τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ στρατοῦ του, προπορευομένου τοῦ Μυράτου μετὰ τοῦ ἱππικοῦ· αὐτὸς δὲ εἵπετο μετὰ πεντήκοντα χιλιάδων στρατοῦ πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ, ἐὰν ὁ ἐχθρὸς ἀνεφαίνετο καθ' ὁδὸν, διότι αἱ μοῖραι τοῦ Σούλτου, τοῦ Δαβούστου, τοῦ Μορμῶντος καὶ τοῦ Βερναδόττου, αἱ ἀποτελοῦσαι τὸ μέσον καὶ τὸ ἀριστερὸν τοῦ στρατοῦ οὐδένα κίνδυνον ἔτρεχον. Ὁ Ναπολέων διέθεσεν οὕτω τὴν πορείαν τῶν μοιρῶν τοῦ Μυράτου, τοῦ Νέϋ καὶ τοῦ Λάννου καὶ μετὰ ταύτας τὰς τῶν στραταρχῶν τοῦ Σούλτου καὶ τοῦ Δαβούστου, ὥστε νὰ συναντηθῶσι τὴν 6

Ὀκτωβρίου. Μέχρι τοῦδε ὅμως τὰ κινήματα τοῦ Ναπολέοντος ἀπέβλεπον νὰ ἐξαπατῶσι τὸν στρατηγὸν τῶν Αὐστριακῶν Μάκκον, διὰ νὰ μένῃ εἰς ἣν θέσιν κατεῖχε. Τὴν 6 Ὀκτωβρίου ὁ καιρὸς ἦτον εὔδιος, οἱ δὲ στρατιῶται ὄντες καλῶς συσκευασμένοι ἐβάδιζον εὐθύμως. Οὕτως ἑκατὸν ἐγδοήκοντα χιλιάδες γαλλικῶν στρατευμάτων προεχώρουν ἐν τάξει πρὸς τὴν Βαυαρίαν, ἐνῷ οἱ Αὐστριακοὶ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ Μάκκου ἦσαν εἰς Σουαυΐαν· τὸ δὲ παραδοξότερον πάντων ἦτον ὅτι οἱ ἐχθροὶ οὐδὲ τὴν παραμικρὰν ἰδέαν εἶχον περὶ τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεως ταύτης.

«Οἱ Αὐστριακοὶ, ἔγραφεν ὁ Ναπολέων εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον »καὶ εἰς τὸν στρατάρχην Ὠγερὼ, μένουν εἰς τὰς ἐξόδους τοῦ »Μαύρου Δάσους (εἰς τὴν Σουαυΐαν, ἐπαρχίαν τῆς Βυρτεμβέργης), »εἴθε νὰ μείνωσιν ἐκεῖ! φοβοῦμαι μόνον μήπως τοῖς προξενή»σωμεν πολὺν φόβον. .... Ἀλλ' ἐὰν δὲν μὲ ἐννοήσωσι μέχρις »οὗ προχωρήσω, ἐλπίζω νὰ τοὺς περικυκλώσω καὶ νὰ εὑρεθῶ »μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ μου μεταξὺ τῶν ποταμῶν Λίλου καὶ »Ἰσάρου. » Πρὸς δὲ τὸν ὑπουργὸν τῆς Ἀστυνομίας Φουσσὲν ἔγραφεν· «Ἀπαγόρευσον εἰς τὰς ἐφημερίδας τοῦ Ῥήνου νὰ ὁμι»λῶσι περὶ τῶν κινημάτων τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, τοσοῦτον »δὲ νὰ σιωπῶσιν, ὡς νὰ μὴ ὑπῆρχεν. »

Οὕτω προχωροῦντος τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ὁ Ναπολέων ἔφθασε τὴν 9 Ὀκτωβρίου εἰς τὴν Αὐγούστην, ὅπου εὗρε τὸν στρατάρχην Σοὺλτον μετὰ τῆς τετάρτης μοίρας· ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος ἦτον ὀλίγον μακρὰν αὐτοῦ, ὁ Μαρμὼν τὸν παρηκολούθει, ὁ δὲ Βερναδόττος προεπορεύετο πρὸς τὸ Μόναχον. Ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἤδη διέκειτο σχεδὸν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ὁποίαν εἶχεν εἰς τὰ Μεδιόλανα, ὅτε, ἐξελθὼν ὡς ἐκ θαύματος ἐκ τοῦ ὄρους τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου, εὑρέθη ὄπισθεν τοῦ στρατηγοῦ Μέλα διὰ νὰ τὸν περικυκλώσῃ, ἀλλὰ δὲν ἐγνώριζε τότε καλῶς τὰς ὁδούς. Εἰς τοιαύτην λοιπὸν κατάστασιν ὢν ὁ Ναπολέων, καὶ θέλων νὰ προκαταλάβῃ τὸν ἐχθρὸν, ἐσκέπτετο τί ἐδύνατο νὰ πράξῃ οὗτος εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, δηλαδὴ ἂν ἐγνώριζε τὴν ἐπικίνδυνον θέσιν του. Ὅθεν ἔκρινεν ὅτι ὁ στρατηγὸς Μάκκος ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς τὴν Τυρολίδα, ὅπου καὶ ὁ Μέλας προέθετο, διότι μετ' ὀλίγων ὡρῶν πορείαν, ἀκινδύνως ἐξησφάλιζε τὴν ὑποχώρησίν του, ἥτις δὲν ἐμποδίζετο εἰμὴ μόνον παρὰ τοῦ στρατάρχου Νέϋ. Δὲν προεῖδεν ὅμως ὁ Ναπολέων ὅτι ὁ Μάκκος ἤθελεν ἀποφασίσει νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς τὴν δεξιὰν τοῦ Δανουβίου πρὸς τὴν Μοραβίαν, διότι ἡ θέσις αὕτη, διατη-

ρουμένη καλῶς παρὰ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἦτο λίαν ἐπικίνδυνος. Τούτου ἕνεκεν ὁ Ναπολέων διέταξε τὸν στρατάρχην Σοῦλτον νὰ καταλάβῃ τὴν πρὸς τὴν Τυραλίδα ἄγουσαν ὁδὸν, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Μάκκου, διότι ὡς ἐρρέθη, ἐνόμιζεν ὅτι ἐκεῖθεν ἤθελεν ὑποχωρήσει ὁ ἐχθρός.

Ὁ Ναπολέων ὅθεν ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Αὐγούστης τὴν 12 Ὀκτωβρίου, καὶ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἔφθασε παρὰ τὴν πόλιν Οὔλμην. Μόλις δὲ ἦλθε, καὶ πάραυτα διέτρεξε, καίτοι ὑπαρχούσης ὑπερβολικῆς κακοκαιρίας, ὅλας τὰς παρὰ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ κατεχομένας θέσεις, διὰ νὰ κρίνῃ περὶ τῆς μεταξὺ τῶν στρατάρχων Νέϋ, Λάννου καὶ Μυράτου ὑπαρχούσης μεγίστης διαφωνίας ὡς πρὸς τὴν τοποθέτησιν αὐτῶν. Ὁ Ναπολέων ἐδικαίωσε πληρέστατα τοὺς δύο πρώτους, καὶ κατέκρινε τὸν τελευταῖον, ὡς παραγνωρίσαντα τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ. Ἐπομένως ἔδωκε τὰς περὶ τῆς αὔριον διαταγάς του, τὸν μὲν Σοῦλτον καὶ τὸν στρατηγὸν Μαρμῶντα διορίσας πρὸς τὸν Ἴλαργον ποταμὸν, τὸν δὲ Λάννον, Νέϋ καὶ Μυράτον τοποθετήτας εἰς τὰ πέριξ τῆς Οὔλμης, πρὸς τὰς δύο ὄχθας τοῦ Δανουβίου, διὰ νὰ συνδράμωσιν οὗτοι τὴν μεραρχίαν τοῦ Δυπόντου, μένουσαν πρὸ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην αὐτοῦ. Ἀλλὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς προθέσεως ταύτης, ἀπῃτεῖτο νὰ ἀνασκευασθῇ ἡ γέφυρα τῆς Ἐλσχιγγένης· ὁ δὲ Νέϋ ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ ἀναδεχθῇ τὸ ἔργον τοῦτο.

Ὁ ἀτρόμητος οὗτος στρατάρχης, ὢν δυσηρεστημένος κατὰ τοῦ Μυράτου διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν ἀπρεπεῖς φράσεις του, δὲν εὐχαριστήθη ἀκούων παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος ἁπλῶς μόνον ὅτι ἔχει δίκαιον, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Μυράτος εἶπεν αὐτῷ, προκειμένου περὶ τῆς προθέσεως τοῦ πολέμου, ὅτι οὗτος, δηλαδὴ ὁ Νέϋ, δὲν ἐννοεῖ ἄλλην πρόθεσιν, εἰμὴ μόνον νὰ δικπράττῃ παρουσίᾳ τοῦ ἐχθροῦ (μ' ὅλον ὅτι ὁ μεγαλήτερος ἔπαινος εἰς τὰς ματαίας διενέξεις τῶν στρατιωτικῶν ἤθελεν εἶσθαι οὗτος). Ὁ Νέϋ τὴν ἐπαύριον, 14 Ὀκτωβρίου, ἐνδεδυμένος τὴν στολήν του καὶ φέρων ὅλα τὰ παράσημά του, παρουσιασθεὶς ἔφιππος εἰς τὸν κύκλον τῶν στρατηγῶν, ὅπου ἦτο καὶ ὁ Ναπολέων, ἔβραξεν ἀπὸ τῆς χειρὸς τὸν Μυράτον, καὶ σείων αὐτὸν δυνατὰ, παρουσίᾳ τοῦ Αὐτοκράτορος, εἶπεν αὐτῷ ὑπερηφάνως· «Ἐλθὲ, πρίγκηψ, ἐλθὲ νὰ κάμῃς μετ' ἐμοῦ τὰς προθέσεις σου ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ.—Ἐπομένως ἀπελθὼν δρομαίως πρὸς τὸν ποταμὸν, εἰσῆλθεν ἐν αὐτῷ ἔφιππος μέχρι τῆς κοιλίας τοῦ ἵππου του, διὰ νὰ διευθύνῃ τοὺς ἐργάτας νὰ ἐπισκευάσωσι τὴν γέφυραν, ἐνῷ αἱ ἀπέναντι τῆς ὄχθης πυροβολοστοιχίαι τοῦ ἐχθροῦ προε-

ξέβαλλον ὡς χάλαζαν τὰ σφαιρίδια. Εὐθὺς δὲ διέταξεν ἕνα τῶν ὑπασπιστῶν του, ἕνα λοχαγὸν τοῦ μηχανικοῦ καὶ ἕνα σκαπανέα, ἕκαστος ἐξ αὐτῶν νὰ λάβῃ μίαν σανίδα, καὶ νὰ τὴν ῥίψῃ ἐπὶ τῶν ὑποβάθρων τῆς γεφύρας. Ὁ σκαπανεὺς ἀπώλεσε πάραυτα τὸν ἕνα του πόδα, ἀλλ' εὐθὺς ἀντικατέστη παρ' ἄλλου, ἐπομένως ἐπληγώθησαν καὶ ἄλλοι. Οὕτω δὲ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐχθρικῶν πυρῶν ἐπισκευάσθείσης τῆς γεφύρας, διέβησαν τὰ γαλλικὰ στρατεύματα καὶ κατεδίωξαν τοὺς Αὐστριακούς, οἵτινες, διαιρεθέντες καὶ μετὰ τοσαύτας συμπλοκὰς καταντήσαντες εἰς 50 χιλιάδας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μάκκον, ἀπεκλείσθησαν εἰς τὴν πόλιν Οὔλμην.

Ὁ Ναπολέων διενυκτέρευσε τὴν 14 τοῦ Ὀκτωβρίου εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἐλσχιγγένης· τὴν δὲ πρωΐαν τῆς 15, ἀποφασίσας νὰ προσβάλῃ πανταχόθεν τὸν ἐχθρὸν, διέταξε τὸν στρατάρχην Νέϋ νὰ καταλάβῃ τὰς ἀπέναντι τῆς Οὔλμης ἐπικειμένας θέσεις, τὸν δὲ Λάννον μετὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς νὰ ἔλθῃ πλαγίως πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ ὁ Ναπολέων, ἱστάμενος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, καὶ ἔχων παρ' αὐτῷ τὴν φρουράν του, παρετήρει τὰ κινήματα τοῦ Νέϋ, διευθυνόμενα κατὰ τῆς πόλεως Οὔλμης· ἀλλ' αἴφνης ἀνεφάνη ἐχθρικὴ πυροβολοστοιχία, καὶ προσέβαλε διὰ σφαιριδίων τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουράν. Ὁ στρατάρχης Λάννος, ὅστις ἵστατο παρὰ τῷ Ναπολέοντι, ἔδραξεν εὐθὺς τοὺς χαλινοὺς τοῦ ἵππου αὐτοῦ διὰ νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τοῦ θανατηφόρου τούτου πυρός. Ὁ δὲ Ναπολέων, ὅστις δὲν ἀνεζήτει τὰ ἐχθρικὰ πυρὰ, ἀλλ' οὔτε τὰ ἀπέφευγεν, ἐπλησίαζε δὲ τόσον, ὅσον ἔπρεπε διὰ νὰ κρίνῃ ἰδίοις ὄμμασι τὰ πράγματα, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς ἐπικινδύνου θέσεως ταύτης, ἀφοῦ κατώπτευσεν ἀκριβῶς τὰ πάντα. Ὁ Νέϋ εἰς τὴν στιγμὴν ταύτην προσβάλλει τοὺς Αὐστριακούς, καταλαμβάνει τὰ ὑψώματα καὶ καταδιώκει αὐτοὺς ἐκεῖθεν. Ὁ Ναπολέων, νομίζων ὅτι ἡ προσβολὴ τοῦ Νέϋ δὲν ἦτον ἰσχυρὰ, διατάττει αὐτὸν νὰ βραδύνῃ αὐτὴν μέχρις οὗ φθάσῃ καὶ ὁ Λάννος.—Ἡ δόξα δὲν διαμοιράζεται, ἀποκρίνεται ὁ Νέϋ εἰς τὸν κομιστὴν τῆς διαταγῆς ταύτης τοῦ Ναπολέοντος, καὶ ἐξακολουθεῖ τὴν κατὰ τῶν Αὐστριακῶν πορείαν του, μέχρις οὗ ἐκυρίευσεν ὅλα τὰ ὑψώματα καὶ ἔφθασε μέχρι τῆς πόλεως.

Ὁ Ναπολέων παρατηρῶν ὅτι ὁ στρατός του ἐπλησίασεν εἰς τὴν πόλιν, ἀνέβαλε τὴν κυρίευσιν αὐτῆς εἰς αὔριον. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὁ Ναπολέων ἔπεμψε τὸν Μυράτον πρὸς καταδίωξιν τῶν ἐκ τῆς Οὔλμης ἀναχωρησάντων αὐστριακῶν στρατευμάτων μετὰ τοῦ πρίγκηπος Φερδινάνδου. Ὁ πρίγκηψ οὗτος,

διχογνωμῶν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Μάκκου ὡς πρὸς τὴν ὑποχώρησιν, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς πόλεως ταύτης μετὰ 20 χιλιάδων στρατευμάτων, ἐγκαταλείψας ἐκεῖ τὸν Μάκκον μετὰ ἄλλων 30 χιλιάδων.

Τὴν ἐπαύριον, 16 Ὀκτωβρίου, ὁ Ναπολέων διέταξε τὸν κατὰ τῆς πόλεως πυροβολισμὸν, τὴν δὲ ἑσπέραν διέταξεν ἕνα τῶν ἀξιωματικῶν τῶν ἐπιτελῶν του, τὸν Σεγοῦρον, νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν στρατηγὸν τῶν Αὐστριακῶν Μάκκον καὶ νὰ τὸν προσκαλέσῃ νὰ παραδώσῃ τὰ ὅπλα. Ὁ Σεγοῦρος, εἰσελθὼν εἰς τὸ φρούριον μὲ κεκαλυμμένους ὀφθαλμοὺς, ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Μάκκον τὴν πρόσκλησιν τοῦ Ναπολέοντος καὶ τῷ διηγήθη τὰ διατρέχοντα. Ὁ δυστυχὴς Μάκκος, μαθὼν ὅτι πολιορκεῖται ὑπὸ πλέον τῶν 100 χιλιάδων στρατευμάτων, ὅτι 60 χιλιάδες Γάλλων κατέχουν τὸν Λῖνον ποταμὸν, ὅτι οἱ Ῥῶσσοι εὑρίσκονται εἰσέτι πολὺ μακρὰν, καὶ ὅτι ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, ἐμποδιζόμενος εἰς τὸν Ἄθεσιν παρὰ τοῦ Μασσένα, δὲν ἐδύνατο νὰ φθάσῃ πρὸς βοήθειάν του, ἕνεκα τούτων ὅλων, τὰ ὁποῖα κατ' ἀρχὰς ἐδίσταζε νὰ πιστεύσῃ, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον πεισθεὶς παρὰ τῶν πρὸς αὐτὸν παρουσιασθέντων ἐπισήμων ἐγγράφων, ἐλυπήθη σφόδρα διὰ τὴν ὁποίαν δεινὴν θέσιν εὑρέθη. Ἀφοῦ δὲ ἀντέστη ἐπὶ πολὺ κατὰ τῆς προτάσεως τῆς παραδόσεως τῶν ὅπλων, παρεδέχθη ἐπὶ τέλους τὴν πρότασιν ταύτην ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ περιμείνῃ ὀκτὼ ἡμέρας εἰσέτι, μήπως φθάσωσι τὰ ῥωσσικὰ στρατεύματα, λέγων ὅτι, ἂν ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν δὲν ἀναφανῶσιν οἱ Ῥῶσσοι ἀπέναντι τῆς Οὔλμης, παραδίδεται τότε. Ὁ Σεγοῦρος ὅμως εἶχεν ἐντολὴν νὰ τῷ παραχωρήσῃ πέντε ἢ τὸ πολὺ ἓξ ἡμέρας μόνον, καὶ ἐὰν δὲν δεχθῇ, νὰ τὸν ἀπειλήσῃ ὅτι θέλει προσβληθῆ ἡ πόλις ἐξ ἐφόδου, καὶ ὅτι θέλει ὑποφέρει ἡ ὑπὸ τὰς διαταγάς του φρουρά. Οὕτως ὁ Σεγοῦρος, ἐπιστρέψας ἄπρακτος πρὸς τὸν Ναπολέοντα, τῷ ἀνήγγειλε τὴν τελευταίαν ἀπόφασιν τοῦ Μάκκου.

Ὁ Ναπολέων, διὰ νὰ δώσῃ τέλος εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως ταύτης, ἔπεμψε πρὸς τὸν Μάκκον τὸν ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν, στρατάρχην Βερθιέρον, ὅστις συνεφώνησε μετ' αὐτοῦ τὴν ἀκόλουθον συνθήκην· «Ἐὰν μέχρι τῆς 25 Ὀκτωβρίου πρὸ τοῦ μεσονυκτίου, ἤτοι ἐντὸς 8 ἡμερῶν, δὲν φθάσῃ ῥωσσαυστριακὸς στρατὸς ἱκανὸς ἵνα διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως, ὁ ἐν αὐτῇ φρουρῶν αὐστριακὸς στρατὸς θέλει θεωρηθῆ αἰχμάλωτος καὶ θέλει παραπεμφθῆ εἰς τὴν Γαλλίαν· οἱ ἀξιωματικοὶ νὰ δύνανται νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἀλλ' ἐπὶ ὑποσχέσει νὰ μὴ ἐκστρατεύσωσι, διαρκούσης τῆς ἐκστρατείας ταύτης κατὰ τῆς Γαλλίας·

οἱ ἵπποι, τὰ ὅπλα, τὰ πολεμεφόδια, αἱ σημαῖαι, ταῦτα πάντα νὰ μένωσιν εἰς τὸν γαλλικὸν στρατόν».

Ἐν τοσούτῳ ὁ Μυράτος, ἔχων μίαν μεραρχίαν πεζικοῦ καὶ τὸ ἱππικὸν τῆς ἐφεδρείας, διορισθεὶς νὰ ἐξέλθῃ πρὸς καταδίωξιν τῶν ἐκ τῆς Σιλμης ἀναχωρησάντων Αὐστριακῶν, ἐφιλοτιμήθη νὰ ἐξαγοράσῃ τὸ προλαβὸν σφάλμα του. Ὅθεν καταδιώκων μὲ ἄκραν ταχύτητα καὶ μανίαν αὐτοὺς τέσσαρας ἡμέρας ἀκαταπαύστως, κατώρθωσε νὰ συλλάβῃ ἐκ τῶν 20 χιλιάδων φυγάδων Αὐστριακῶν 12 χιλιάδας, προσέτι 120 πυρόβολα, 500 ἁμάξας, 11 σημαίας, 200 ἀξιωματικοὺς, 7 στρατηγοὺς καὶ τὸ γενικὸν ταμεῖον αὐτῶν· οὕτω δὲ ἐδοξάσθη καὶ οὗτος εἰς τὴν ἀξιομνημόνευτον ἐκστρατείαν ταύτην.

Τοιουτοτρόπως ἡ πρόθεσις τοῦ Ναπολέοντος ἐντελῶς ἐπραγματοποιήθη, καθότι εἰς 20 ἡμέρας, χωρὶς νὰ συνάψῃ μάχην, ἀλλὰ διὰ συντόνων πορειῶν καὶ διά τινων συμπλοκῶν, κατέστρεψεν 80 χιλιάδας Αὐστριακῶν, ἐξ ὧν 30 χιλιάδες οἱ διαμένοντες εἰς τὴν Οὔλμην ἔμελλον μετ' ὀλίγον νὰ παραδώσωσι τὰ ὅπλα, 20 δὲ μόνον χιλιάδες ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ πρίγκηπος Φερδινάνδου καὶ τινων ἄλλων στρατηγῶν, διασκορπισθέντες κατέφυγον ἔνθεν κακεῖθεν, καταδιωκόμενοι πανταχόθεν. Ἡ δὲ ζημία τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ συνίστατο εἰς τινας πάσχοντας κατὰ τοὺς πόδας ἕνεκα τῶν συντόνων πορειῶν καί τινας πληγωμένους καὶ ἀσθενεῖς, ὥστε ἐκ τοῦ συνόλου τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ μόλις δύο χιλιάδες κατεστάθησαν ἀπόλεμοι.

Ὁ Ναπολέων, βεβαιωθεὶς ὅτι ὁ ῥωσσικὸς στρατὸς ἦτο μακρὰν εἰσέτι, ἠθέλησε νὰ διαμείνῃ τέσσαρας ἢ πέντε ἡμέρας ἔξω τῆς Οὔλμης διὰ νὰ ἴδῃ καὶ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως ταύτης. Μάλιστα δὲ ἔπρεπε νὰ ἀναπαυθῇ ὁ στρατός του ἐκ τῶν ὑπερβολικῶν κόπων, καὶ νὰ συναθροίσῃ τοὺς καθυστεροῦντας, διότι πολλοὶ εἰς τὰς τελευταίας πορείας, αἱ ὁποῖαι ἦταν τοσοῦτον σύντονοι, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἀκολουθήσωσι τὸν στρατὸν, ὥστε ἔμενον ὄπισθεν.—Ὁ Αὐτοκράτωρ μας, ἔλεγον οἱ στρατιῶται, ἐφεῦρε νέον τρόπον νὰ κάμνῃ τὸν πόλεμον, διότι δὲν τὸν κάμνει μὲ τὰς χεῖράς μας, ἀλλὰ μὲ τοὺς πόδας μας.—

Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων, μὴ θέλων νὰ περιμείνῃ μέχρι τῆς περὶ παραδόσεως τοῦ φρουρίου συμφωνημένης ἡμέρας, ἀλλὰ νὰ ἀναχωρήσῃ ὅσον οἷόν τε τάχιον, διὰ νὰ φθάσῃ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας πρότερον, ὅπου ἐμελέτα νὰ περιμείνῃ τοὺς Ῥώσσους, προσεκάλεσε τὸν στρατηγὸν Μάκκον δυνάμει τῆς συνθήκης, καὶ, παρηγορῶν αὐτὸν περὶ τῶν δυστυχημάτων τοῦ πολέμου, τὸν

κατέπεισε νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν τὴν 20 Ὀκτωβρίου ἀντὶ τῆς 25, ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅμως ὅτι ὁ στρατάρχης Νέϋ, ὅστις μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἔμελλε νὰ καθέξῃ τὴν πόλιν, νὰ μὴ εἰσέλθῃ ἐν αὐτῇ πρὸ τῆς 25 Ὀκτωβρίου.

Τὴν ἐπαύριον, 20 Ὀκτωβρίου 1805, ἡμέραν διὰ παντὸς ἀξιομνημόνευτον εἰς τοὺς Γάλλους, ὁ Ναπολέων, ἱστάμενος ἀπέναντι τῆς πόλεως, εἶδε τὸν αὐστριακὸν στρατὸν ἐξερχόμενον, καὶ διερχόμενον ἐνώπιόν του· ἔμενε δὲ ἐπί τινος ὑψηλῆς θέσεως πλησίον μεγάλης πυρᾶς, ἔχων τὸ πεζικὸν ὄπισθέν του ἐσχηματισμένον εἰς ἡμικύκλιον, τὸ δὲ ἱππικὸν ἀπέναντι αὐτοῦ, παρατεταγμένον ἐπὶ μιᾶς γραμμῆς. Οἱ Αὐστριακοὶ, διαβαίνοντες ἐνώπιον τοῦ Αὐτοκράτορος, κατέθετον τὰ ὅπλα των εἰς τὸ παρὰ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ σχηματισθὲν ἐπὶ τούτῳ ἀμφιθέατρον. Ὁ στρατηγὸς Μάκκος, παρουσιασθεὶς πρῶτος παρέδωκε τὸ ξίφος του εἰς τὸν Ναπολέοντα, κράζων μὲ λύπην του· «Ἰδοὺ ὁ δυστυχὴς Μάκκος.»—Ὁ Ναπολέων ἐδέχθη αὐτόν τε καὶ τοὺς ἀξιωματικούς του μὲ πολλὴν φιλοφροσύνην καὶ τοὺς ἔταξε παρ' αὐτῷ· οἱ δὲ Αὐστριακοὶ στρατιῶται, φθάνοντες ἐνώπιον αὐτοῦ, ἔῤῥιπτον τὰ ὅπλα των μὲ πολλὴν ἀγανάκτησίν των, ἥτις κατεπραΰνετο, ἅμα ἔστρεφον τοὺς ὀφθαλμούς των καὶ ἔβλεπον τὸν τρομερὸν τοῦτον νικητὴν, ὅστις πρὸ δέκα ἐτῶν ἐπροξένησε τοσαύτας σκληρὰς περιφρονήσεις εἰς τὰς στρατιάς των.

Ὁ Ναπολέων, συνδιαλεγόμενος μετὰ τῶν Αὐστριακῶν ἀξιωματικῶν, εἶπεν εἰς αὐτοὺς μεγαλοφώνως, ὥστε νὰ ἀκούσωσιν ἅπαντες· «Δὲν ἠξεύρω διὰ ποῖον λόγον πολεμοῦμεν ἀλλήλους· ἐγὼ δὲν ἤθελον τὸν πόλεμον, ἀλλὰ διελογιζόμην »νὰ πολεμήσω τοὺς Ἄγγλους, ὅτε ὁ κύριός σας μὲ προσκά»λεσεν. Ἰδέτε τὸν στρατόν μου· ἔχω εἰς τὴν Γερμανίαν 200 »χιλιάδας· οἱ αἰχμάλωτοι στρατιῶταί σας, εἰσερχόμενοι εἰς »τὴν Γαλλίαν, θέλον ἰδεῖ ἄλλας 200 χιλιάδας ἐρχομένους »πρὸς βοήθειαν αὐτῶν. Δέν μοι ἀναγκαιοῦν, γνωρίζετε τοῦτο, »νὰ ἔχω τόσους διὰ νὰ σᾶς νικήσω. Ὁ κύριός σας πρέπει νὰ »σκεφθῇ περὶ τῆς εἰρήνης, διότι ἄλλως ἠμπορεῖ νὰ συμβῇ ἡ »πτῶσις τοῦ Λοῤῥαινίου οἴκου. Εἶναι γνωστὸν ὅτι δὲν ἐπιθυ»μῶ νὰ κατακτήσω νέα Κράτη εἰς τὴν ἤπειρον, ἀλλ' ἐπιθυμῶ πλοῖα, ἀποικίας καὶ ἐμπόριον· ταῦτα πάντα ἐπιθυμῶ νὰ ἀπο»κτήσω· ἡ δὲ φιλοδοξία μου αὕτη συμφέρει ἐπίσης πρὸς ἀμ»φοτέρους ἡμᾶς.» Οἱ λόγοι οὗτοι, προφερόμενοι μὲ μεγαλοπρέπειαν, οὐδεμίαν ἀντιλογίαν εὗρον ἐκ τῶν Αὐστριακῶν ἀξιωματικῶν· μάλιστα δὲ τοὺς ἐλύπησαν, διότι ἦσαν ἀληθέστατοι.

Ὁ Ναπολέων ἐπομένως συνδιελέγετο μετὰ τῶν γνωστοτέρων τοῦ Αὐστριακῶν στρατηγῶν· ἔμεινε δὲ πέντε ὥρας εἰς τὴν θέσιν ταύτην, βλέπων τὸ ἔκτακτον τοῦτο θέαμα τῶν εἰκοσιεπτὰ χιλιάδων Αὐστριακῶν στρατευμάτων διαβαινόντων ἐνώπιόν του καὶ καταθετόντων τὰ ὅπλα των, ἐξ ὧν ἔμειναν εἰς τὴν πόλιν τέσσαρες χιλιάδες πληγωμένων, ὥστε τὸ ὅλον τῶν Αὐστριακῶν αἰχμαλώτων ἦτο περίπου τῶν 30 χιλιάδων ἀνδρῶν. Τῇ ἐπαύριον κατὰ τὴν συνήθειάν του ὁ Ναπολέων ἐξέδωκε πρὸς τῶν στρατόν του τὴν ἑξῆς διακήρυξιν· (α)

Ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατηρχείου
τῆς Ἐλσχιγγένης, τὴν 21 Ὀκτωβρίου 1805.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ!

» Εἰς δεκαπέντε ἡμέρας ἐξετελέσαμεν μίαν ἐκστρατείαν· ὁ »δὲ σκοπός μας ἐπληρώθη. Ἀπεδιώξαμεν τὰ αὐστριακὰ στρα»τεύματα ἐκ τῆς Βαυαρίας, καταστήσαντες τὸν σύμμαχόν μας »εἰς τὴν ἡγεμονίαν του. Ὁ αὐστριακὸς στρατὸς οὗτος, ὅστις μὲ »τοσαύτην ἐπίδειξιν καὶ ἀπερισκεψίαν ἦλθε καὶ ἐτοποθετήθη ἐπὶ »τῶν μεθορίων μας, ἠφανίσθη. Ἀλλὰ τί πρὸς τὴν Ἀγγλίαν; ὁ »σκοπός της ἐξετελέσθη· δὲν εἴμεθα πλέον εἰς τὴν Βονωνίαν. . . .

»Ἐκ τῶν ἑκατὸν χιλιάδων ἀνδρῶν, τῶν συνιστώντων τὸν »στρατὸν τοῦτον, ἑξήκοντα χιλιάδες ἠχμαλωτίσθησαν. Οὗτοι »ἀπέρχονται εἰς τὴν Γαλλίαν διὰ νὰ ἀντικαταστήσωσι τοὺς »νεοσυλλέκτους μας εἰς τὰς ἀγροτικάς μας ἐργασίας· 200 »πυρόβολα, 90 σημαῖαι καὶ ὅλοι οἱ στρατηγοί των εἶναι εἰς »τὴν κυριότητά μας· δὲν διέφυγον ἐκ τοῦ στρατοῦ τούτου εἰ»μὴ δεκαπέντε χιλιάδες ἀνδρῶν. Στρατιῶται! σᾶς ἀνήγγειλα »περὶ μιᾶς μεγάλης μάχης, ἀλλὰ χάρις εἰς τὰς κακὰς προθέ»σεις τοῦ ἐχθροῦ, ἐπέτυχον ἀκινδύνως. Τὸ δὲ ἀνήκουστον εἰς »τὴν ἱστορίαν τῶν ἐθνῶν εἶναι, ὅτι ἡ μεγίστη αὕτη ἔκβασις »δὲν μᾶς ἐπροξένησεν ἄλλην ζημίαν, εἰμὴ νὰ καταστήσῃ χιλίους »πεντακοσίους ἄνδρας ἀπολέμους.

»Στρατιῶται! ἡ ἔκβασις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν ἀπεριόρι-

(α) Περὶ τῆς μάχης ταύτης, ἥτις καὶ ὠνομάσθη μάχη τῆς Οὔλμης, οἱ Γερμανοὶ ἔγραψιν πολλὰ· διὰ νὰ ἐλαττώσωσι δὲ τὴν δόξαν τοῦ Ναπολέοντος καὶ νὰ κολακεύσωσι τὴν ἐθνικὴν των φιλοτιμίαν, ἀπέδωκαν ὅλα τὰ σφάλματα εἰς τὸν στρατηγὸν Μάκκον, καὶ ἐδικαίωσαν τὸν πρίγκηπα Φερδινάνδον. Τούτου ἕνεκεν ὁ Μάκκος, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Αὐστρίαν, παρεπέμφθη ἐνώπιον στρατιωτικοῦ συμβουλίου, ἀλλ' ἀπελογήθη ἀνηκόντως. Μ' ὅλον τοῦτο οἱ Γερμανοί, κατηγοροῦντες τὸν στρατηγὸν Μάκκον, ἔχουν δίκαιον, διότι προσπαθοῦν οὕτω νὰ σώσωσι τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν των, ὡς ἐρρέθη. Ἀπεδείχθη ὅμως ὅτι μᾶλλον ὁ Φερδινάνδος ἔφαλε, λειποτακτῶν μετὰ 12 χιλιάδων στρατευμάτων ἐκ τῆς Οὔλμης, ἢ ὁ Μάκκος, ὅστις δὲν ἐδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως πως.

»στον ἐμπιστοσύνην, ἣν ἔχετε εἰς τὸν Αὐτοκράτορά σας, εἰς »τὴν ὑπομονήν σας νὰ ὑποφέρετε τοὺς κόπους καὶ τὰς στερή»σεις παντὸς εἴδους, καὶ εἰς τὴν μεγίστην καρτερο[illegible]χίαν σας.

»Ἀλλὰ δὲν θέλομεν σταματήσει ἐδῶ· εἶσθε βεβαίως ἀνυπό»μονοι νὰ ἀρχίσετε δευτέραν ἐκστρατείαν. Ὁ ῥωσσικὸς οὗτος »στρατὸς, τὸν ὁποῖον ὁ ἀγγλικὸς χρυσὸς μετέφερεν ἀπὸ τῶν »ἄκρων τοῦ κόσμου, θέλει λάβει παρ' ἡμῶν τὴν αὐτὴν τύχην.

»Ἡ νέα αὕτη πάλη εἰδικῶς ἀνατίθεται εἰς τὸ πεζικὸν, διὰ »νὰ λάβῃ τὴν τιμὴν νὰ διαπρέψῃ. Ἐκεῖ θέλει ἀποφασισθῇ ἐκ »δευτέρου ὅ,τι ἀπεφασίσθη εἰς τὴν Ἑλβετίαν καὶ Ὁλλανδίαν, »δηλαδὴ ἐὰν τὸ γαλλικὸν πεζικὸν εἶναι τὸ δεύτερον ἢ τὸ πρῶ»τον τῆς Εὐρώπης. Ὅσον δὲ τὸ κατ' ἐμὲ θέλω φροντίσει ὅλαις »δυνάμεσι νὰ νικήσω μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέραν χύσιν τοῦ »αἵματός σας. Οἱ στρατιῶταί μου εἶναι τὰ τέκνα μου.»

Τῇ ἐπαύριον τῆς παραδόσεως τῆς Οὔλμης ὁ Ναπολέων ἀνε»χώρησεν εἰς τὴν Αὐγούστην, ἐπὶ σκοπῷ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν Αἶ»νον ποταμὸν, πρὶν ἢ οἱ Ῥῶσσοι ἔλθωσιν εἰς τὴν Βιέννην, διότι ἐκεῖθεν εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ῥαταιώσῃ τὰς κατὰ τῆς Γαλλίας κατευθυνομένας ἐχθρικὰς προσβολὰς, δηλαδὴ δι' ἑνὸς μόνου κινή»ματος τοῦ μεγάλου στρατοῦ πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Αὐστρίας.

Ἐνῷ δὲ ὁ Ναπολέων ἐθριάμβευεν εἰς τὴν ξηρὰν, κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα ὁ στόλος του ἠφανίζετο παρὰ τῶν Ἄγγλων εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Ἱσπανίας Τραφαλγάρον. Ὁ Ναπολέων πρὶν ἢ ἀ»ναχωρήσῃ ἐκ τῆς Αὐγούστης διέταξε τὸν ναύαρχον Δεκρέσον περὶ τῶν ναυτικῶν ἐπιχειρήσεών του.—Ὁ φίλος σου Βιλλενεῦβος, ἔγραφεν αὐτῷ, ἴσως εἶναι πολὺ ἄνανδρος καὶ δὲν δύναται νὰ ἐξέλθῃ τῶν Γαδείρων· πέμψον τὸν ναύαρχον Ῥοσιλὺν νὰ λάβῃ τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου· διάταξον δὲ τὸν Βιλλενεῦβον νὰ ἔλθῃ εἰς Παρισίους διὰ νὰ ἀπολογηθῇ πρὸς ἐμέ.—Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν Δεκρέσος δὲν ἔγραψεν εἰς τὸν Βιλλενεῦβον τὸ νέον τοῦτο δυστύχημά του, εἰδοποίησεν ὅμως αὐτὸν περὶ τῆς ἐκεῖ ἀποστολῆς τοῦ ναυάρχου Ῥοσιλὺ, χωρὶς νὰ τῷ εἴπῃ καὶ τὰς αἰτίας, οὐδὲ συνεβούλευσε τὸν Βιλλενεῦβον νὰ ἐκπλεύ»σῃ, πρὶν ἢ ὁ Ῥοσιλὺς φθάσῃ εἰς τὰ Γάδειρα. Ὁ Δεκρέσος εὑρί»σκετο εἰς ἀγωνίαν, ὢν μεταξὺ ἑνὸς δυστυχοῦς φίλου, τοῦ ὁποίου τὴν ἀθωότητα δὲν ἠγνόει, καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος, τοῦ ὁποίου τὰς ἀπερισκέπτους θελήσεις κατέκρινε· μ' ὅλα ταῦτα ὁ Δεκρέ»σος ἔσφαλε, διότι κατέλιπε τὰ πράγματα εἰς τὴν τύχην, χωρὶς νὰ ἀναδεχθῇ τὴν εὐθύνην, διαθέτων ταῦτα.

Ὁ Βιλλενεῦβος, λαβὼν τὰς πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὰς τοῦ Δε-

κρέσου, ἐμάντευσεν ὅ,τι δὲν τῷ ἐκοινοποιήθη· ἐθεώρησε δὲ τὸν ἑαυτόν του δυστυχῆ, ἕνεκα τῶν κατ' αὐτοῦ ἀπευθυνομένων προσβολῶν· τὸ δὲ μέγιστον πάντων, τὸ ὁποῖον καὶ τῷ ἐπροξένησε πολλὴν λύπην, ἦτον ὅτι κατηγορεῖτο καὶ ὡς δειλός· ἐλπίζων δὲ νὰ εὕρῃ ὑπεράσπισιν παρὰ τοῦ φίλου του καὶ ὑπερασπιστοῦ του ὑπουργοῦ Δεκρέσου, ἔγραφεν εἰς αὐτόν· «Οἱ ναυ»τικοὶ τῶν Παρισίων καὶ τῶν ἐπαρχιῶν εἶναι πολὺ ἀνάξιοι καὶ »πολὺ παράφρονες, ἐὰν μὲ λιθοβολήσωσι· διότι θέλουν προε»τοιμάσει τὴν μετ' ὀλίγον ἐλευσομένην εἰς αὐτοὺς καταδίκην. »Ἂς ἔλθωσιν ἐντὸς τῶν πλοίων μας, διὰ νὰ ἴδωσι μὲ ποῖα »στοιχεῖα θέλουν ἐκτεθῆ νὰ πολεμήσωσι. Τέλος πάντων, ἐὰν »τὸ γαλλικὸν ναυτικὸν δὲν στερεῖται εἰμὴ τόλμης, ὡς νομί»ζουν, ὁ Αὐτοκράτωρ ἴσως θέλει εὐχαριστηθῆ προσεχῶς διὰ »τὴν μέλλουσαν ἔκβασιν.» Δυστυχῶς οἱ πικροὶ οὗτοι λόγοι ἦσαν προγνωστικοί, ὡς συνέβη μετὰ ταῦτα.

Ὁ ναύαρχος Βιλλενεῦβος, ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς Ἀμερικῆς, ὡς ἐρρέθη, δὲν ἐτόλμησε νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ στενὸν τοῦ Καλεσίου κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Αὐτοκράτορος, οὐχὶ ἕνεκα τῆς δειλίας του ἤ τινος ἄλλης αἰτίας, ὡς ὑπέθετεν ὁ Ναπολέων, ἀλλ' ὢν πεπεισμένος ὅτι ὡς ἐκ τῆς ἀπειρίας τῶν πληρωμάτων του, καὶ μάλιστα τῶν ἱσπανικῶν, ἤθελε διακινδυνεύσει ὅλον τὸν ὑπ' αὐτὸν στόλον, ἂν συνηντᾶτο μετὰ τοῦ ἀγγλικοῦ· πρὸ πάντων δὲ ἐφοβεῖτο τὸν τολμηρὸν Νέλσονα, τοῦ ὁποίου ἡ εἰκὼν τῷ παρουσιάζετο πανταχοῦ. Τούτου ἕνεκεν ἀπεφάσισε νὰ ἐλλιμενισθῇ εἰς τὰ Γάδειρα, ὅπου καὶ ἔμεινεν ἕνα μῆνα πρὸς ἐπισκευὴν τῶν πλοίων καὶ ἀνάρρωσιν τῶν πληρωμάτων. Λαβὼν δὲ ἐσχάτως τὰς λυπηρὰς εἰδήσεις παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ναυτικῶν, καὶ ἀναγκαζόμενος παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Λωριστόνου, ἀπεφάσισε νὰ ἐξέλθῃ τῶν Γαδείρων, καίτοι βέβαιος ὢν οὐχὶ μόνον ὅτι θέλει ἀποτύχει, ἀλλὰ καὶ ὅτι θέλει καταστραφῆ ὁ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του στόλος.

Ὅθεν ὁ Γάλλος ναύαρχος Βιλλενεῦβος, θέλων νὰ ἀποδείξῃ ὅτι δὲν ἦτον ἄνανδρος, ὡς τὸν κατηγόρουν, ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ εἰς μάχην, ἐξερχόμενος τῶν Γαδείρων. Τούτου ἕνεκα διῄρεσε τὸν στόλον του, συγκείμενον ἐκ 33 δικρότων, 5 φρεγατῶν καὶ 2 βρικίων, εἰς δύο μέρη, τὸ μὲν, τὸ τῆς μάχης, συγκείμενον ἐξ 21 πλοίων, τὸ δὲ, τὸ τῆς ἐφεδρείας, συγκείμενον ἐκ δώδκα πλοίων· καὶ τὸ μὲν πρῶτον μέρος διῄρεσεν εἰς τρεῖς μοίρας, ἑκάστης συγκειμένης ἐξ ἑπτὰ πλοίων, εἰς τὴν τοῦ δεξιοῦ, τοῦ κέντρου καὶ τοῦ ἀριστεροῦ· καὶ αὐτὸς μὲν ἔλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ κέν-

τρου, ὁ δὲ ναύαρχος Γραβίνας ἐλαβε τὴν διοίκησιν τῆς ἐφεδρείας, ἥτις διηρέθη εἰς δύο μοίρας. Οὕτω διαιρεθέντος τοῦ στόλου, ὁ Βιλλενεῦβος συνεκάλεσε πολεμικὸν συνέδριον, συγκείμενον ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων ἀξιωματικῶν Γάλλων τε καὶ Ἱσπανῶν διὰ νὰ γνωμοδοτήσωσι περὶ τῆς μελετωμένης μάχης. Ἅπαντες οἱ ἀξιωματικοὶ οὗτοι εἶπον, ὅτι προθύμως θέλουν ἐκτελέσει τὰς θελήσεις τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀλλ' ὅτι θεωροῦν τὸ κίνημα τοῦτο λίαν ἐπικίδυνον. Ὁ Βιλλενεῦβος, γράψας εἰς Παρισίους τὰς σκέψεις τοῦ συνεδρίου μὲ τὴν γνωμοδότησιν αὐτοῦ, ἥτις ἀντέκειτο εἰς αὐτὰς, περιέμενεν εὔδιον ἄνεμον διὰ νὰ δώσῃ τὸ περὶ ἐκπλεύσεως τοῦ στόλου σημεῖον.

Ὁ δὲ Νέλσων, καταδιώκων τὸν γαλλικὸν στόλον πανταχοῦ, μαθὼν δὲ ὅτι εὑρίσκετο εἰς τὸν λιμένα τῶν Γαδείρων, ἐξέπλευσεν ἐκεῖσε, ἔχων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του τὴν αὐτὴν ναυτικὴν δύναμιν, ὁποίαν εἶχε καὶ ὁ Βιλλενεῦβος· καθ' ὁδὸν δὲ προσδιώρισε τὴν ἐν μάχῃ πρόθεσίν του εἰπών· «Ἡ ἐν μάχῃ παράταξις προξενεῖ μεγίστην βραδύτητα, διότι ὅλα τὰ πλοῖα δὲν δύνανται νὰ »φθάσωσι συγχρόνως εἰς τὴν προσδιωρισμένην τάξιν τῆς μάχης. »Τούτου ἕνεκα τὰ ταχύτερα πλοῖα, ἀναγκαζόμενα νὰ ἀκολουθήσωσι τὰ βραδύτερα, δίδουν εὐκαιρίαν εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ »ἀποφεύγῃ τὴν μάχην· διὸ πρέπει νὰ προσέξωμεν εἰς τὸ νὰ »ἐμποδίσωμεν τὸν γαλλοϊσπανικὸν στόλον τοῦ νὰ μᾶς διαφύγῃ.» Διέταξε δὲ νὰ σχηματισθῇ ὁ ὑπ' αὐτὸν στόλος εἰς δύο μοίρας, ἡ μία ὑπὸ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ, ἡ δὲ ὑπὸ τὸν ὑποναύαρχον Κολλιγγβῶδον, μὲ τὴν παραγγελίαν νὰ προσβάλῃ οὗτος πρῶτον τὸν γαλλικὸν στόλον μὲ πολλὴν ταχύτητα, νὰ διχοτομήσῃ αὐτὸν καὶ νὰ καταστρέψῃ τὸ ἀδυνατώτερον μέρος του.

Ὁ Γάλλος ἀντιναύαρχος Μαγόνος τὴν 19 Ὀκτωβρίου ἐξελθὼν μετὰ μιᾶς μοίρας ἐκ τοῦ λιμένος τῶν Γαδείρων, κατὰ διαταγὴν τοῦ Βιλλενεύβου, κατεδίωξε τὴν ἀγγλικὴν ἐμπροσθοφυλακήν, παραφυλάττουσαν τὸν γαλλικὸν στόλον· τὴν δὲ ἑπαύριον λίαν πρωὶ ἐξῆλθε καὶ ὁ Βιλλενεῦβος μεθ' ὅλου τοῦ στόλου του, ἔχων ὀλίγον ἄνεμον· ἀλλ' ὁ ἀγγλικὸς στόλος δὲν ἐφαίνετο. Κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ὅμως νύκτα ἀκαταπαύστως ἠκούοντο πυροβολισμοὶ καὶ ἐφαίνοντο φανοὶ εἰς τὴν θάλασσαν, δι' ὧν ἀνταπεκρίνοντο οἱ Ἄγγλοι· ἀπὸ πρωΐας δὲ ἔπνεε δυτικὸς ἄνεμος, ἀλλ' ἡ θάλασσα ἦτο γαληνιαία, ἡ δὲ ἡμέρα λαμπρά. Μόλις ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ ὁ ἀγγλικὸς στόλος, ὢν ἐσχηματισμένος εἰς δύο μοίρας, ἐφάνη ἐρχόμενος πρὸς τὸν γαλλικόν. Εὐθὺς ὁ Βιλλενεῦβος διέταξε τὸν στόλον του νὰ σχηματισθῇ κατὰ τὴν

παρ' αὐτοῦ προσδιορισθεῖσαν τάξιν, καὶ νὰ διαμένῃ ἕκαστον πλοῖον παρὰ τῷ ἄλλῳ, ἔχον τοὺς πρωτόνους εἰς τὰ δεξιά· διότι οὕτως εἶχον τὸν ἄνεμον δεξιά· μ' ὅλα ταῦτα ἡ γαλλικὴ γραμμὴ κακῶς ἐσχηματίσθη, διότι τὰ κύματα, ὄντα ἰσχυρά, ἐμπόδιζον τὴν κίνησιν τῶν πλοίων, μάλιστα δὲ ὡς ἦσαν ἀγύμναστα τὰ πληρώματα, ὡς τὰ γαλλοϊσπανικά.

Ἡ γαλλικὴ ἐφεδρεία, συγκειμένη ἐκ 12 δικρότων, ἐπορεύετο ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τοῦ λοιποῦ στόλου, καὶ τοῦτο ἦτον ἀναγκαιότατον εἰς τὴν περίστασιν ταύτην· καθότι ἡ ἐφεδρεία, οὖσα ἀπεριόριστος, δύναται νὰ ἐπιπίπτῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὅπου ἡ χρεία τὸ καλέσῃ, ἐνῷ δεσμευμένη οὖσα καὶ μὴ λαμβάνουσα ἐγκαίρως διαταγὰς, πρὸ πάντων δὲ εἰς τὸ ναυτικὸν, ὅπου τὰ πάντα πρέπει νὰ γίνωνται διὰ σημείων, ἢ μένει εἰς ἀχρηστίαν ἢ ἀποχωρίζεται καὶ καταστρέφεται παρὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ διοικῶν λοιπὸν τὴν ἐφεδρείαν ναύαρχος Γραβίνας, ὅστις ἦτον ὀξυδερκὴς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κινδύνου, ἐζήτησε διὰ σημείων παρὰ τοῦ στολάρχου Βιλλενεύβου νὰ ἐνεργῇ ἀνεξαρτήτως· ἀλλ' οὗτος δὲν συγκατετέθη δι' ἀνεξηγήτους λόγους· πιθανὸν ὅμως νὰ ἐφοβῆτο μήπως ἡ ἐφεδρεία προσβληθῇ ἕνεκα τῆς θέσεώς της, διότι αὕτη ἦτο μᾶλλον τῶν ἄλλων μοιρῶν προχωρημένη πρὸς τὸν ἐχθρόν· ὅθεν διέταξε τὸν Γραβίναν νὰ ἑνωθῇ μετὰ τῆς ἐν μάχῃ παρατάξεως. Τὸ σημεῖον τοῦτο, φανὲν πρὸς ὅλον τὸν στόλον, κατεκρίθη παρὰ πάντων, μάλιστα δὲ ὁ ἀντιναύαρχος Μαγόνος ἔκραξεν εὐθὺς, παρουσίᾳ πάντων, ὅτι τοῦτο ἦτο μέγα σφάλμα.

Περὶ τὴν ὀγδόην καὶ ἡμίσειαν ὥραν τῇ πρωΐ προσεγγίζοντος τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, τὰ κινήματα καὶ αἱ προθέσεις τοῦ Νέλσονος διεκρίνοντο καλῶς, ὅτι ἦσαν νὰ προσβάλῃ τὸν γαλλικὸν στόλον καὶ νὰ διχοτομήσῃ αὐτόν· ἤρχετο δὲ πλησιστίως μὲ οὔριον ἄνεμον. Ἡ πρώτη ἀγγλικὴ μοῖρα λοιπὸν, διοικουμένη παρὰ τοῦ Νέλσονος καὶ συγκειμένη ἐκ 12 τρικρότων καὶ δικρότων, κατευθύνετο πρὸς τὴν ὀπισθοφυλακὴν τοῦ γαλλικοῦ στόλου· ἡ δὲ δευτέρα, διοικουμένη παρὰ τοῦ ὑποναυάρχου Κολλιγγβώδου, κατευθύνετο πρὸς τὸ κέντρον. Ὁ Βιλλενεύβος, ἐννοήσας τὴν πρόθεσιν τοῦ Νέλσονος καὶ θέλων νὰ προλάβῃ αὐτὴν, ἔδραμε μετὰ τοῦ πλοίου του πρὸς βοήθειαν τῆς ὀπισθοφυλακῆς του· διὰ νὰ διατηρῇ δὲ τὴν μετὰ τοῦ λιμένος τῶν Γαδείρων συγκοινωνίαν του ὥστε νὰ ἔχῃ καταφύγιον ἐν καιρῷ ἀποτυχίας, διέταξε διὰ σημείων ὅλα τὰ πλοῖα νὰ στραφῶσιν ἀθρόως, διατηροῦντα τὴν αὐτὴν θέσιν καὶ γραμμήν.

Τέλος πάντων περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἀμφότεραι αἱ ἀγ-

γλικαὶ μοῖραι ἐρχόμεναι δρομαίως προσήγγιζαν τὸν γαλλικὸν στόλον, ἔχουσαι τὰ τρίκροτα αὐτῶν ἐπὶ κεφαλῆς, ὄντα ἑπτά· ἐνῷ ὁ Βιλλενεῦβος εἶχε τέσσαρα, καὶ ταῦτα ἱσπανικά. Ὡς ἐρρέθη δὲ, οἱ δύο στόλοι ἦσαν ἰσοδύναμοι, καίτοι τῶν μὲν γαλλοϊσπανικῶν ὄντων 33 πλοίων, τῶν δὲ ἀγγλικῶν 29· διότι τὰ τελευταῖα ταῦτα, ὡς ἐκ τοῦ μεγέθους των, εἶχον τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν τῶν πυροβόλων μὲ τὰ πρῶτα. Προσέτι οἱ Ἄγγλοι ἦσαν γεγυμνασμένοι εἰς τὴν θάλασσαν καὶ συνειθισμένοι νὰ νικῶσιν· εἶχον δὲ καὶ τὸν ἀτρόμητον καὶ τολμηρὸν Νέλσονα, ὅστις ἦτον ὁ ἄριστος ναυτικὸς τῆς ἐποχῆς του· πρὸς τούτοις κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ ἡ τύχη ἦτον ὑπὲρ τῶν Ἄγγλων, διότι εἶχον οὔριον τὸν ἄνεμον. Οἱ δὲ Γάλλοι, ἐστερημένοι ὄντες τούτων ὅλων, δὲν εἶχόν τι ἄλλο εἰμὴ τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ πολεμήσωσι μέχρις ἐσχάτων.

Ὁ Βιλλενεῦβος, θεωρῶν τὴν προσέγγισιν τῶν Ἄγγλων, διέταξεν εἰς ὅλον τὸν στόλον του νὰ μὴ πυροβολήσωσιν, ἂν δὲν προσεγγίσωσι καλῶς οἱ ἐχθροί. Ἡ ἐν πολέμῳ, μάλιστα δὲ εἰς τὰς ναυμαχίας, διάταξις αὕτη εἶναι ἐνίοτε καλὴ, ἀλλ' ἤδη ἦτο κακίστη, διότι ἀμφότεραι αἱ ἀγγλικαὶ μοῖραι προσελθοῦσαι ἐπροξένησαν μεγίστην ζημίαν εἰς τὰ γαλλοϊσπανικὰ πλοῖα. Περὶ τὴν μεσημβρίαν ὁ ὑποναύαρχος Κολλιγγβῶδος προσέβαλε τὸ κέντρον τοῦ γαλλικοῦ στόλου, κατεχόμενον παρὰ ἑνὸς ἱσπανικοῦ τρικρότου· ἓν γαλλικὸν δίκροτον προσέδραμε πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ, μετὰ τοῦτο ἦλθον καὶ ἕτερα γαλλικὰ πλοῖα καὶ προσέβαλον ἀθρόως τὰ ἀγγλικά. Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἔφθασε καὶ ἡ μοῖρα τοῦ Νέλσονος ἐν τῷ μέσῳ τῆς γαλλικῆς παρατάξεως, κατεχομένης ὑπὸ ἑπτὰ δικρότων, προξενούντων πολλὴν φθορὰν εἰς τοὺς Ἄγγλους.

Ὁ Νέλσων, ὢν ἐν τῷ τρικρότῳ, ἡ *Νίκη*, καὶ προηγούμενος ὅλης τῆς ὑπ' αὐτὸν μοίρας, ἐλάμβανε πολλὴν φθοράν. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἑπομένου τρικρότου, ὁ *Τολμηρὸς*, βλέποντες τοῦτο παρεκάλεσαν αὐτὸν νὰ μὴ προχωρήσῃ πλέον, ἐκθέτων τὴν τοσοῦτον πολύτιμον ζωήν του εἰς κίνδυνον.—Συγκαταινεύω, εἶπεν ὁ Νέλσων, ἂν δύναται νὰ προηγηθῇ ὁ *Τολμηρός*.—Ἑπομένως πλησιαστίως προεχώρει, μένων ἐπὶ κεφαλῆς τῆς μοίρας του. Μόλις δὲ ἔφθασεν ἡ ναυαρχὶς ἐντὸς βολῆς κανονίου, καὶ τὸ ἱσπανικὸν τρίκροτον, ἡ *Ἁγιοτάτη Τριὰς*, τὸ μέγιστον πάντων τῶν πλοίων τὸ ἔχον 140 πυρόβολα, προσέβαλεν αὐτὴν σφοδρῶς· ἐντὸς ὀλίγου δὲ ἔθραυσε μέρος τῶν ἁρμένων του, καὶ κατέστησε 50 ἄνδρας του ἀπολέμους.

Ὁ Νέλσων, ἀδιαφορῶν πρὸς ταῦτα, ἐζήτει τὴν γαλλικὴν ναυαρχίδα· γνωρίσας δὲ ὅτι αὕτη ἦτο τὸ γαλλικὸν δίκροτον ὁ *Βουκέντανρος*, ἠθέλησε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν γαλλικὴν γραμμὴν καὶ ἀναρπάσῃ αὐτό· ἀλλ' εἷς τῶν ἀνδρειοτέρων Γάλλων πλοιάρχων ὁ Λουκᾶς, μὲ τὸ ὑπ' αὐτὸν δίκροτον, ὁ *Τρομερὸς*, διέκοψεν αὐτόν. Οὕτως ὁ Νέλσων εὗρε τὸ κενὸν διάστημα, ἐξ οὗ ἤθελε νὰ διαβῇ, κεκλεισμένον. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Νέλσων δὲν ἦτον ἀνὴρ νὰ ὀπισθοδρομήσῃ, ἐπέμενε νὰ διαχωρίσῃ τὰ δύο πλοῖα ταῦτα καὶ νὰ διαβῇ· μὴ δυνάμενος δὲ κατ' οὐδένα τρόπον νὰ πράξῃ τοῦτο διὰ τῆς πρώρας, ὥθησεν ἓν ἐξ αὐτῶν διὰ μιᾶς τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου του. Διὰ τῆς ὠθήσεως ταύτης, διαχωρισθέντων τῶν δύο πλοίων, ἤνοιξεν ἐκ νέου τὸ διάστημα. Πολλὰ ἀγγλικὰ πλοῖα περιεκύκλωσαν εὐθὺς τὸ μέγα ἱσπανικὸν τρίκροτον καὶ τὸ γαλλικὸν δίκροτον τὸν *Βουκέντανρον*, ὅπου διέμεινεν ὁ Βιλλενεῦβε:.

Ἐνῷ δὲ ἐκινδύνευον οὕτω τὰ ἀποχωρισθέντα δύο γαλλοϊσπανικὰ πλοῖα διὰ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ κινήματος τοῦ Νέλσονος, νέα πάλη ἤρχισεν εἰς τὸ κέντρον τοῦ γαλλικοῦ στόλου· τὸ δὲ γαλλικὸν δίκροτον ὁ *Τρομερὸς* εὑρέθη ἐν τῷ μέσῳ δύο ἀγγλικῶν τρικρότων, τῆς *Νίκης*, εἰς ἣν ἦτον ὁ Νέλσων, καὶ τοῦ *Τολμηροῦ*. Ὁ πλοίαρχος τοῦ γαλ. δικρότου τούτου Λουκᾶς μετὰ πολλοὺς πυροβολισμούς, οἵτινες ἐπροξένησαν πολλὴν ζημίαν εἰς τὸν Νέλσονα, ἔπαυσε νὰ πυροβολῇ, διότι τοσοῦτον ἐπλησίασεν εἰς τὸ ἀγγλικὸν τρίκροτον τὴν *Νίκην*, ὥστε δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μεταχειρισθῇ τὰ πυρόβολα τῆς κατωτέρας τάξεως· διὸ συνάξας ὅλους τοὺς ναύτας ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ ὁπλίσας αὐτοὺς μὲ τουφέκια, ἐμάχετο ὡς ἐν τῇ ξηρᾷ διὰ τῶν ἀγχεβόλων ὅπλων. Θέλων δὲ νὰ εἰσπηδήσῃ εἰς τὸ ἀγγλικὸν τρίκροτον τὴν *Νίκην*, καὶ μὴ δυνηθεὶς ὡς ἐκ τοῦ ὕψους του, διέταξε νὰ καταβιβάσωσι τὰς κεραίας τοῦ πλοίου του διὰ νὰ σχηματίσῃ γέφυραν ἀπὸ ἑνὸς πλοίου εἰς τὸ ἕτερον. Ἐν τοσούτῳ τὸ πῦρ τῶν ἀγχεβόλων ὅπλων ἐξηκολούθει κατὰ τοῦ τρικρότου τῆς *Νίκης*. Ὁ Νέλσων, ἐνδεδυμένος ὢν μὲ παλαιὰν ἐσθῆτα κατὰ τὴν ἐν μάχῃ συνήθειάν του, ἔχων δὲ πλησίον του τὸν πλοίαρχον τοῦ τρικρότου του, ἔμεινεν ἀπροφύλακτος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κινδύνου, ἐνῷ παρ' αὐτῷ ὁ γραμματεύς του ἐφονεύθη, ὁ πλοίαρχος ἐπληγώθη, ὀκτὼ δὲ ναῦται ἐφονεύθησαν διὰ μιᾶς σφαίρας. Ὁ μέγας οὗτος ναυτικὸς, ὅστις ἦτο τὸ ἀντικείμενον τοῦ γαλλικοῦ μίσους καὶ τοῦ θαυμασμοῦ, μένων ἀπαθὴς εἰς τὴν θέσιν του, παρετήρει τὴν τρομερὰν ταύτην πάλην, ὅτε βολὴ τουφεκίου, ῥιφθεῖσα ἐκ τῶν

κεραίων τοῦ γαλλικοῦ δικρότου τοῦ *Τρομεροῦ*, ἐπλήγωσεν αὐτὸν εἰς τὸν ἀριστερὸν ὦμον, ἐμπηχθείσης τῆς σφαίρας εἰς τὰ νεφρὰ αὐτοῦ. Εὐθὺς ὁ Νέλσων ἐγονάτισεν, ἐπομένως ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος· εἰς μάτην ἐπροσπάθησε νὰ ἐγερθῇ, κειτόμενος εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα· πίπτων ἐκ δευτέρου, εἶπεν εἰς τὸν πλοίαρχον Ἀρδὴν, ὅστις ἔμεινε παρ' αὐτῷ, καίτοι πληγωμένος· «Οἱ Γάλλοι ἠλευθερώθησαν ὑπ' ἐμοῦ.—Ὄχι ἀκόμη, ἀπήντησεν αὐτῷ ὁ πλοίαρχος.—Ἀποθνήσκω, ἐπανέλαβεν ὁ Νέλσων.—Οὕτω κατεβίβασαν αὐτὸν ἐκ τοῦ καταστρώματος διὰ νὰ τὸν ἐπισκεφθῶσιν, ἀλλ' ὀλίγας ὥρας ἔζησεν. Ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ ἀναλαμβάνων τὰς αἰσθήσεις του, ἐνίοτε ἠρώτα περὶ τῆς μάχης, καὶ ἐπανειλημμένως ἔδιδε συμβουλὴν εἰς τοὺς παρ' αὐτῷ ἀξιωματικούς του, ἥτις μετ' ὀλίγον ἀπέδειξε κατὰ πόσον ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο προβλεπτικός.—Προσορμίσατε, ἔλεγε, τὸν στόλον πρὸς τὸ ἑσπέρας.—

Ὁ θάνατος τοῦ Νέλσονος ἠρέθισε μεγάλως ὅλον τὸ πλήρωμα τῆς *Νίκης*. Ὁ δὲ Γάλλος πλοίαρχος Λουκᾶς, ἀγνοῶν τὰ ἐν τῷ ἀγγλικῷ πλοίῳ τούτῳ διατρέχοντα, ἐπὶ κεφαλῆς πολλῶν ναυτῶν του ἀνέβη ἐπὶ μιᾶς τῶν καταβιβασθεισῶν κεραιῶν διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς αὐτό, ὅτε τὸ ἀγγλικὸν τρίκροτον, ὁ *Τολμηρὸς*, τὸ ὁποῖον ἀκαταπαύστως ἐβοήθει τὴν *Νίκην*, προσέβαλεν αἴφνης διὰ τρομεροῦ πυροβολισμοῦ σφαιριδίων ὅλους τοὺς ναύτας αὐτοῦ. Εὐθὺς διακόσιοι Γάλλοι ἔπεσον φονευμένοι καὶ πληγωμένοι· συγχρόνως φθάσαν καὶ ἕτερον ἀγγλικὸν τρίκροτον δι' ἑνὸς πυροβολισμοῦ ἔθραυσεν ὅλα τὰ ἄρμενα καὶ τὴν μίαν πλευρὰν τοῦ πλοίου του· οὕτως ὅλοι σχεδὸν οἱ ἀξιωματικοί του ἔπεσον, οἱ μὲν φονευμένοι, οἱ δὲ πληγωμένοι· τέλος ἐκ τῶν 640 ἀνδρῶν τοῦ γαλλικοῦ πληρώματος 300 ἦσαν φονευμένοι καὶ 222 πληγωμένοι· προσέτι ἡ θάλασσα ἤρχισε νὰ εἰσέρχηται παντοχόθεν εἰς τὸ πλοῖον. Εἰς τοιαύτην λοιπὸν κατάστασιν εὑρεθὲν τὸ γαλλικὸν πλοῖον τοῦτο, καὶ μὴ δυνάμενον νὰ ἀνθέξῃ πλέον, καταβιβάζει τὴν σημαίαν του· ἀλλὰ πρὶν ἢ παραδοθῇ, ἐξεδικήθη διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Νέλσονος τὰς δυστυχίας τοῦ γαλλικοῦ στόλου.

Οἱ Ἄγγλοι, κυριεύσαντες τὸ γαλλικὸν δίκροτον τοῦτο, ἐπέπεσον κατὰ τῶν πλοίων *Βουκεταύρου* καὶ *Ἁγιωτάτης Τριάδος*· τὰ δὲ δύο πλοῖα ταῦτα ἦσαν συνδεδεμένα στενῶς. Ὁ ναύαρχος Βιλλενεῦβος, ὅστις ἦτον εἰς τὸν *Βουκέταυρον*, ἔμενεν ἀτάραχος ἐν τῷ μέσῳ τῆς μάχης, ἐλπίζων ὅτι δὲν ἤθελεν ἐγκαταλειφθῇ παρὰ τοσούτων πλοίων του εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐχθρῶν μόνος.

Μίαν ὥραν ἀκαταπαύστως ἐμάχετο καρτερῶς μεταξὺ πολλῶν ἀγγλικῶν πλοίων· βλέπων ὅμως ὅτι δὲν λαμβάνει βοήθειαν παρὰ τῶν ἄλλων πλοίων του, ἠθέλησε νὰ ἀλλάξῃ θέσιν· ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη νὰ κινηθῇ, διότι τοῦ πλοίου του ἡ πρώρα ἦτο τιουτοτρόπως συμπεπλεγμένη μετὰ τῆς πρύμνης τοῦ δικρότου, *Ἁγίας Τριάδος*, ὥστε οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ἐδύνατο νὰ μετατεθῇ. Οὕτω λοιπὸν περιστοιχισθεὶς παρὰ τῶν Ἄγγλων, δὲν ἐδύνατο νὰ διακρίνῃ ἐκ τοῦ καπνοῦ τῆς μάχης τὸν ὑπόλοιπον στόλον του. Ἅμα ὅμως παύσαντος στιγμιαίως τοῦ πυρὸς, διακρίνας τὰ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐν μάχῃ παρατάξεώς του πλοῖα, μένοντα ἀκίνητα καὶ ἄεργα, διέταξε ταῦτα διὰ σημείων νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸ στάδιον τῆς μάχης πρὸς βοήθειάν του· ἀλλὰ πάραυτα ἀρχομένου τοῦ πυρὸς, ἐπεσκότίσθη πάλιν τὸ πᾶν· εὐθὺς δὲ ἔπεσον καὶ οἱ τρεῖς ἱστοὶ τοῦ πλοίου του. Ἦτον δὲ ὥρα τρίτη μετὰ μεσημβρίαν, ὅτε ὁ Βιλλενεῦβος εὑρέθη ἐντὸς οὐχὶ πλέον πλοίου, ἀλλὰ ἐντὸς ἑνὸς σκάφους κατεσπαραγμένου πανταχόθεν, μ' ὅλον τοῦτο πεισματώδης μάχη ἐξηκολούθει εἰσέτι.— Τὸ ἔργον μου ἐπὶ τοῦ *Βουκενταύρου* ἐτελείωσεν, ἔκραξεν ὁ ναύαρχος Βιλλενεῦβος, θέλω μεταβῆ εἰς ἄλλο πλοῖον διὰ νὰ ἀποπειραθῶ ἐκ νέου τῆς τύχης.—Ἤθελε λοιπὸν νὰ ἐπιβιβασθῇ εἴς τινα λέμβον διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐμπροσθοφυλακήν του, καὶ εἰσερχόμενος εἰς ἄλλο πλοῖον, νὰ ἀνανεώσῃ τὴν μάχην. Ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν του δὲν εὑρέθη λέμβος, διότι αἱ μὲν ἐθραύσθησαν, αἱ δὲ ἀπωλέσθησαν. Ἔκραξε λοιπὸν τὸ παρακείμενον ἱσπανικὸν δίκροτον διὰ νὰ τῷ ἐξαποστείλῃ μίαν λέμβον, ἀλλ' εἰς μάτην! ἐν τῷ μέσῳ τοιούτου θορύβου, οὐδεμία ἀνθρώπινος φωνὴ ἐδύνατο νὰ ἀκουσθῇ. Ὅθεν ὁ Βιλλενεῦβος ὑπεχρεώθη νὰ μένῃ εἰς τὸ σκελετὸν τοῦ πλοίου του, τὸ ὁποῖον ἦτον ἕτοιμον νὰ βυθισθῇ, μὴ δυνάμενος νὰ διατάξῃ τι διὰ νὰ σώσῃ τὸν εἰς αὐτὸν ἐμπιστευθέντα στόλον. Ἀφοῦ λοιπὸν οὐδεμίαν βοήθειαν ἐλάμβανε, δὲν ἔμενεν ἄλλο εἰς αὐτὸν εἰμὴ νὰ ἀποθάνῃ. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀξιωματικῶν του, καὶ σχεδὸν ὅλον τὸ πλήρωμα τοῦ πλοίου του ἔκειντο, οἱ μὲν φονευμένοι, οἱ δὲ πληγωμένοι· ὅλα δὲ τὰ πυρόβολα ἦσαν ἄνευ διευθετῶν. Ἡ ὥρα ἦτο τετάρτη μετὰ μεσημβρίαν, καὶ οὐδεμία βοήθεια ἐφαίνετο· πᾶσα δὲ ἀντίστασις καὶ ὑπαράσπισις ἔπαυσαν ἐκ τοῦ πλοίου του. Εἰς τοιαύτην λοιπὸν παντελῆ ἀπελπισίαν εὑρεθεὶς ὁ δυστυχὴς Βιλλενεῦβος, διέταξε νὰ καταβιβασθῇ ἡ σημαία, ἥτις ἔμενεν οὐχὶ ἐπί τινος ἱστοῦ, διότι τοιοῦτόν τι δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλ' ἐφ' ἑνὸς κονταρίου. Εὐθὺς δὲ μία ἀγγλικὴ λέμβος ἦλθε προσέλα-

βε καὶ ἔφερε τὸν ναύαρχον τοῦτον εἰς τὸ ἀγγλικὸν τρίκροτον τὸν *Ἄρην*, ὅπου τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ τὰς εἰς τὸν βαθμόν του, τὰς δυστυχίας του καὶ τὴν ἀνδρίαν του ἀπαιτουμένας τιμάς. Τέλος πάντων ὁ δυστυχὴς Βιλλενεῦβος δὲν ἀπέφυγεν ὅ,τι ἐφοβεῖτο, καὶ ὑπέστη ὅ,τι προεῖδε πρὸ πολλοῦ.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, τὸ ἱσπανικὸν τρίκροτον, ἡ *Ἁγιωτάτη Τριὰς*, περικυκλωθεῖσα παρὰ τῶν ἀγγλικῶν πλοίων παρεδόθη, ὥστε ἐκ τῶν ἑπτὰ γαλλικῶν πλοίων τοῦ κέντρου τῆς γαλλικῆς παρατάξεως, τὰ τρία παρεδόθησαν, τὰ δὲ τέσσαρα διεσκορπίσθησαν ἕνεκα τοῦ ἀνέμου, χωρὶς νὰ δυνηθῶσι νὰ ἔλθωσι πρὸς βοήθειαν τῶν ἄλλων, ἐκτὸς τοῦ δικρότου *Νεύτωνος*, τὸ ὁποῖον συνεμέθεξε τῆς μάχης, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μετ' ὀλίγον ἀπεσύρθη. Ἐν τούτοις ὑπῆρχον καὶ ἕτερα δέκα γαλοϊσπανικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἦσαν τοποθετημένα ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐν μάχῃ παρατάξεως· ἀλλὰ καὶ ταῦτα μετά τινας ἀκροβολισμοὺς μετὰ τῶν ἀγγλικῶν πλοίων ἀπεσύρθησαν τῆς μάχης.

Εἰς τὴν δεξιὰν πτέρυγα ἐν τοσούτῳ ὁ Γάλλος ἀντιναύαρχος Μαγόνος συνῆψεν ἑτέραν πεισματώδη μάχην. Ὁ ἀντιναύαρχος οὗτος ἦτο νέος, ὡραῖος καὶ ἀνδρεῖος. Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς μάχης συνήθροισε τὸ πλήρωμα τοῦ πλοίου του καὶ ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ εἰς τὸν πρῶτον ναύτην, ὅστις ἤθελεν εἰσπηδήσει εἰς τὸ παρακείμενον ἐχθρικὸν πλοῖον, ἕνα χρυσοκέντητον ἀορτῆρα, προσφερθέντα αὐτῷ παρά τινος ἑταιρίας. Ἅπαντες ἐπροθυμοποιήθησαν νὰ ἀναδειχθῶσιν ἄξιοι τῆς ἀμοιβῆς ταύτης. Οὕτως ἤρχισε νὰ μάχεται καρτερῶς μὲ τοὺς *Ἄγγλους*· θέλων δὲ νὰ εἰσπηδήσῃ εἴς τινα ἀγγλικὴν φρεγάταν, ἔπαθεν ὅ,τι καὶ ὁ πλοίαρχος Λουκᾶς, ἀπωλέσας τοὺς ἐκλεκτοτέρους τοῦ πληρώματός του· ἀλλὰ δὲν ἐδειλίασεν, ἐπαναλαβὼν τρὶς τὴν ἔφοδον· ὁ πλοίαρχός του πληγωθεὶς πίπτει νεκρὸς παρ' αὐτῷ· μετ' ὀλίγον ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν ὑποπλοίαρχος φονεύεται· οὗτος δὲ, ὁ ἀντιναύαρχος Μαγόνος, ὅστις διεκρίνετο ἐκ τῆς λαμπρᾶς ἐνδυμασίας του, πληγωθεὶς ὑπὸ βολῆς τουφεκίου εἰς τὸν βραχίονα, δὲν ἐδύνατο νὰ σταματήσῃ τὸ ἐκ τῆς πληγῆς του ῥέον αἷμα· ἀλλ' ἀδιαφορῶν πρὸς τοῦτο, ἔμενεν εἰς τὴν θέσιν του· ἑτέρα ὅμως βολὴ πληγώνει αὐτὸν εἰς τὸν μηρόν· ἀλλ' ἔμενεν εἰσέτι ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου, τὸ ὁποῖον ἐκαλύπτετο ἀπὸ πτωμάτων φονευμένων καὶ πληγωμένων. Ὁ διαδεχθεὶς τοὺς φονευθέντας πλοιάρχους ἀξιωματικὸς πλησιάζει τότε πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ καταβῇ εἰς τὸ θεραπευτήριον διὰ νὰ δέσῃ τοὐλάχιστον τὰς πληγάς του· κατ'

ἀρχὰς δὲν θέλει, ἀλλὰ τέλος ἐνδίδει καὶ καταβαίνει, στηριζόμενος εἰς δύο ναύτας· μόλις δὲ ἐκάθησε διὰ νὰ δέσωσι τὰς πληγάς του, καὶ πάραυτα ἓν σφαιρίδιον, διελθὸν ἐκ τῶν ἀνοιγμάτων τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου, πληγώνει αὐτὸν εἰς τὸ στῆθος καὶ τὸν φονεύει. Ὁ θάνατος τοῦ ἀνδρείου τούτου ἀντιναυάρχου κατέπληξεν ὅλον τὸ πλήρωμα· ἅπαντες δὲ ἐμάχοντο μὲ μανίαν διὰ νὰ ἐκδικηθῶσι τὸν θάνατον τοῦ ἀντιναυάρχου των. Ἀλλ' οἱ μὲν τρεῖς ἱστοὶ τοῦ πλοίου τούτου *Ἀγαμέμνονος* ἐθραύσθησαν, τὰ δὲ πυρόβολά των κατεβλήθησαν· ἐξ 641 ἀνδρῶν τοῦ πληρώματος 150 ἐφονεύθησαν καὶ 200 ἐπληγώθησαν. Τέλος τὸ μένον πλήρωμα, συναθροισθὲν εἰς τὴν πρύμνην, μάχεται, καὶ μὴ δυνάμενον πλέον νὰ ἀνθέξῃ παραδίδεται.

Εἰς δὲ τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς γαλλικῆς γραμμῆς ἐγένετο νέα φρικαλέα πάλη. Τὸ γαλλικὸν δίκροτον, ὁ *Ἀχιλλεύς*, προσβληθὲν πανταχόθεν παρὰ τῶν ἀγγλικῶν πλοίων, ἠμύνετο καρτερῶς· ἀλλ' αἴφνης τὸ πῦρ τῶν ἠναμμένων ἐχθρικῶν σφαιρῶν διαδίδεται εἰς τὸ σκάφος. Οἱ ναῦται, μὴ θέλοντες νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰ πυρόβολά των, προετίμησαν μᾶλλον νὰ γίνωσι παρανάλωμα τοῦ πυρὸς ἢ νὰ δράμωσι πρὸς ἀπόσβεσιν τῆς αὐξανομένης πυρκαϊᾶς. Ἀλλὰ πάραυτα ὁ καπνὸς ὑψωθεὶς μέχρι τοῦ οὐρανοῦ, ἐτρόμαξε καὶ αὐτοὺς τοὺς Ἄγγλους καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ ἀπομακρυνθῶσιν ἐκ τοῦ ἡφαιστείου τούτου, τὸ ὁποῖον ἐν ἀκαρεῖ ἔμελλε νὰ ἐκραγῇ καὶ νὰ καταβυθίσῃ τούς τε ἀμυνομένους καὶ ἐπιτεθειμένους. Οἱ Γάλλοι, βλέποντες τὸν ἐχθρὸν ἀπομακρυνθέντα, ἐνησχολήθησαν νὰ σβύσωσι τὴν πυρκαϊάν, ἀλλὰ δὲν ἔμενε πλέον καιρός· ἔπρεπε μᾶλλον νὰ σκεφθῶσι περὶ τῆς σωτηρίας των. Εὐθὺς δὲ ἔῤῥιψαν εἰς τὴν θάλασσαν πᾶν ὅ,τι ἐδύνατο νὰ πλεύσῃ, ὡς βαρέλια, κοντάρια, ξύλα, κλπ. μόλις δὲ ναῦται τινὲς ἐῤῥίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ εὐθὺς τὸ πῦρ διαδοθὲν εἰς τὴν πυριταποθήκην, ἐτίναξε τὸ πλοῖον εἰς τὸν ἀέρα μὲ τοιαύτην τρομερὰν ἔκρηξιν, ὥστε κατετρόμαξε καὶ αὐτοὺς τοὺς Ἄγγλους οἵτινες ἔσπευσαν νὰ στείλωσιν εὐθὺς τὰς λέμβους των, διὰ νὰ σώσωσι τοὺς δυστυχεῖς Γάλλους, τοὺς πολεμήσαντας τόσον καρτερῶς· ἀλλ' ὀλίγους διέσωσαν ἐκ τοῦ τρομεροῦ τούτου θανάτου. Οἱ πλεῖστοι ἐτινάχθησαν εἰς τὸν ἀέρα μετὰ τῶν ἐν τῷ πλοίῳ εὑρισκομένων φονευμένων καὶ πληγωμένων.

Ἐν τῇ πέμπτῃ ὥρᾳ μετὰ μεσημβρίαν ἡ ναυμαχία ἦτο πεπαυμένη πανταχοῦ. Ἡ δὲ ἐν μάχῃ παράταξις τῶν Γάλλων, διακοπεῖσα κατ' ἀρχὰς εἰς δύο, μετ' ὀλίγον εἰς τρία καὶ ἐπὶ τέλους εἰς τέσσαρα, ἕνεκα τῆς ἀποστάσεως τῶν ὑποχωρησάντων ἐκ τοῦ

σταδίου τῆς μάχης πλοίων, κατεστράφη ὁλοσχερῶς. Ὁ ναύαρχος Γραβίνας, θεωρῶν τὴν παντελῆ καταστροφὴν τοῦ στόλου των, μείνας δὲ μετὰ δύο πλοίων, τοῦ Νεύτωνος καὶ Πλουτώνος, ὡς ἀρχηγὸς αὐτοῦ, διέταξε διὰ σημείων τὴν ὑποχώρησιν εἰς τὰ ἐκ τῆς μάχης σωθέντα γαλλοϊσπανικὰ πλοῖα, ὄντα δεκαπέντε ἐκ τῶν 33, ἐξ ὧν δεκαὲξ ἐκυριεύθησαν καὶ ἐν ἐπιρροπολήθη· πρὸ σέτι 6—7 χιλιάδες ἀνδρῶν ἐλογίζοντο εἰς φονευμένους, πληγωμένους καὶ ἠχμαλωτισμένους, ὥστε οὐδέποτε συνέβη τοιαύτη τρομερὰ ναυμαχία.

Οἱ Ἄγγλοι ἐνίκησαν μὲν κατὰ κράτος τοὺς Γάλλους, ἀλλ' ἡ νίκη ἦτον αἱματηρὰ καὶ ἐξηγοράσθη μὲ μεγάλην χύσιν τοῦ αἵματός των. Ἐκ τῶν 27 πλοίων, τῶν ἀποτελούντων τὸν στόλον των, τὰ πλεῖστα τούτων ἀπώλεσαν τοὺς ἱστούς των, τινὰ δὲ ἐξ αὐτῶν ἔμειναν ὁλοσχερῶς ἀνίκανα, ἢ ἀπήτουν μεγίστην ἐπισκευήν. Προσέτι ἀπώλεσαν τρεῖς χιλιάδας ναύτας, πολλοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ τὸν ἔνδοξον Νέλσονα, ὅστις ἦτον ἀξιολύπητος μᾶλλον ἢ ὅλος ὁ στόλος των· ἐρυμούλκουν δὲ δεκαεπτὰ γαλλοϊσπανικὰ πλοῖα, ὡς λάφυρα τοῦ πολέμου, ἀλλ' ἅπαντα ἠφανισμένα, καὶ τὸν Γάλλον στόλαρχον αἰχμάλωτον. Οἱ Ἄγγλοι εἰς τὴν περίφημον ναυμαχίαν ταύτην ἔδειξαν ὅτι εἶχον μεγίστην ἐπιδεξιότητα καὶ πεῖραν, ἡνωμένα ταῦτα μὲ ἀπαραδειγμάτιστον ἀνδρίαν· οἱ δὲ Γάλλοι ἐνικήθησαν μὲν, ἀλλ' ἔδειξαν ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν. (α)

Πρὸς τὸ ἑσπέρας ὁ ναύαρχος Γραβίνας ὑπεχώρει πρὸς τὰ Γάδειρα μετὰ ἕνδεκα δικρότων καὶ πέντε φρεγατῶν. Ὁ δὲ Ἄγγλος ἀντιναύαρχος Κολλιγγβῶδος, φέρων τὸ πένθιμον διὰ τὸν θάνατον τοῦ Νέλσονος, δὲν ἐνόμισε χρέος του νὰ διατηρήσῃ καὶ τὴν συμβουλὴν τοῦ φονευθέντος ἀρχηγοῦ του, ὅστις παρήγγειλε νὰ προσορμίσωσι τὸν στόλον πρὸς τὸ ἑσπέρας, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ διανυκτερεύσῃ ἀνακωχέων. Ἐπελθούσης ὅμως τῆς νυκτὸς, ἡ θάλασσα ἤρχισε νὰ ἐξαγριοῦται, ὥστε μετ' ὀλίγον σφοδρὰ τρικυμία διεδέχθη τὴν πρὸ ὀλίγου γενομένην αἱματηρὰν μάχην, ὡσανεὶ ὁ Θεὸς ἤθελε νὰ τιμωρήσῃ τὰ δύο πολιτισμένα ἔθνη διὰ τὴν μανίαν των εἰς τὸ νὰ χύνωσι τὸ ἀνθρώπινον αἷμα. Οἱ Ἀγ-

α) Ἡ ναυμαχία αὕτη τοῦ Τραφαλγάρου, ἥτις φέρεται ὡς παράδειγμα εἰς τὰ χρονικὰ τοῦ κόσμου καὶ ἥτις διαφοροτρόπως περιεγράφη παρὰ τῶν ἱστορικῶν, ἦτον ἀναμφιβόλως ἐκτὸς τοῦ προκειμένου μας. Ἐρανίσθημεν ὅμως περιληπτικῶς καὶ ταύτην ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Κ. Θιέρσου, διὰ νὰ μὴ στερήσωμεν τοὺς ἀναγνώστας μας καὶ τοῦ περιέργου τούτου πολεμικοῦ συμβάντος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις, νομίζων ὅτι τὰ πάντα ἦσαν κατορθωτέα εἰς τὸν κόσμον, ἀπώλεσε τὸν στόλον του, μὴ ἐνδώσας εἰς τὰς ὀρθὰς παρατηρήσεις τῶν ναυτικῶν του.

γλοι πρὸ πάντων εὑρέθησαν εἰς χειροτέραν κατάστασιν, διότι ἐκτὸς ὅτι τὰ πλοῖά των ἦσαν καιρίως βεβλαμμένα ἕνεκα τῆς μάχης, ἐρυμούλκουν καὶ δεκαεπτὰ αἰχμάλωτα πλοῖα. Ὅλην τὴν νύκτα καὶ τὴν ἑπομένην ἡμέραν διήρκεσεν ἡ τρικυμία αὕτη, ἥτις ἐπροξένησε μεγίστην βλάβην εἰς τὸν ἀγγλικὸν στόλον. Προσέτι οἱ Ἄγγλοι ἀπώλεσαν καὶ ὅλα σχεδὸν τὰ αἰχμάλωτα πλοῖα, μόλις δὲ διέσωσαν τὸν στόλον των εἰς τὸ Γιβραλτάρον.

Ὁ Δεκρέσος, μαθὼν τὰ δυστυχήματα τῆς ναυμαχίας τοῦ Τραφαλγάρου, ἐλυπήθη σφόδρα. Ὁ ὑπουργὸς οὗτος, ὅστις ἦτον ἄριστος ναυτικὸς καὶ ὀξυδερκής, ἀείποτε ἐμήνυεν εἰς τὸν αὐτοκράτορά του ἀποτυχίας καὶ καταστροφὰς τοῦ γαλλικοῦ ναυτικοῦ· ἔπεμψε λοιπὸν καὶ τὰ νέα δυστυχήματα ταῦτα καθ' ἣν στιγμὴν ἐπορεύετο οὗτος νικητὴς πρὸς τὴν Βιέννην. Μ' ὅλον ὅτι δὲ ὁ Ναπολέων δὲν ἐπτοεῖτο ἐξ ὁποίας δήποτε δυσαρέστου εἰδήσεως, μ' ὅλον τοῦτο ἡ ἐν Τραφαλγάρῳ καταστροφὴ τοῦ στόλου του τὸν ἐλύπησε σφόδρα· ἤδη ὅμως δὲν ἐπέκρινε τὸν δυστυχῆ Βιλλενεῦβον μὲ τὴν αὐτὴν, ὡς πρότερον, αὐστηρότητα. Ὁ Ναπολέων ἔπραξεν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὅ,τι πράττουν πολλοὶ ἄνθρωποι, δηλαδὴ, θέλοντες νὰ λησμονήσωσι τὴν λύπην των, διαστρέφουν τὰ γεγονότα. Ὅθεν ἐνήργησε νὰ ὁμιλῶσιν ὀλίγα αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες περὶ τῆς ναυμαχίας τοῦ Τραφαλγάρου· νὰ παριστάνωσι δὲ αὐτὴν ὡς μάχην συναφθεῖσαν ἀπερισκέπτως, καὶ ὅτι ἡ εἰς τὸν γαλλικὸν στόλον προξενηθεῖσα ζημία μᾶλλον προῆλθεν ἐκ τῆς τρικυμίας ἢ ἐκ τῆς μάχης. Δὲν ἠθέλησε προσέτι οὔτε νὰ ἀνταμείψῃ, οὔτε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς συμμεθέξαντας εἰς τὴν ναυμαχίαν ταύτην. Τοῦτο δὲ ἦτο μεγίστη ἀδικία καὶ ἀνάξιον αὐτοῦ τε καὶ τοῦ κυβερνητικοῦ πνεύματός του· προήρχετο δὲ, διότι εἰς τὴν ψυχήν του ἐνεφώλευσε μικροπρεπής τις ἰδέα, ἥτις ἦτο νὰ ἀπελπισθῇ ἀπὸ τοῦ γαλλικοῦ ναυτικοῦ. Εὗρε δὲ ἕτερον τρόπον ἀσφαλέστερον καὶ εὐκατόρθωτον διὰ νὰ πολεμήσῃ τοὺς Ἄγγλους· οὗτος δὲ ἦτο τὸ νὰ πολεμήσῃ τοὺς συμμάχους αὐτῶν, νὰ τοὺς στερήσῃ τῆς ἠπείρου καὶ νὰ ἀφανίσῃ παντελῶς τὸ ἐμπόριόν των καὶ τὴν ἐπιρροήν των. Ἀναμφιβόλως δὲ ἔπρεπε νὰ προτιμήσῃ τὸ μέσον τοῦτο, εἰς τὸ ὁποῖον εὐδοκίμει, καὶ τὸ ὁποῖον οὐχὶ μόνον ἦτο πολὺ οἰκονομικώτερον, ἀλλὰ καὶ συντελεστικώτατον εἰς τὸν σκοπόν του. Οὕτως ἔκτοτε ὁ Ναπολέων ἐσκέπτετο ὀλίγον περὶ τοῦ ναυτικοῦ, ἤθελε δὲ ἅπαντες νὰ σκέπτωνται ὡς αὐτός.

Ὡσαύτως δὲ καὶ ἅπασα ἡ Εὐρώπη διετήρησε σιωπὴν εἰς τὴν ναυμαχίαν τοῦ Τραφαλγάρου, διότι ὁ κρότος τῶν ἐν τῇ

Γερμανίᾳ συναφθεισῶν μαχῶν ἐμηδένισε τὴν ναυμαχίαν ταύτην. Αἱ δὲ Δυνάμεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων τὰς κεφαλὰς ἐκρέματο τὸ ξίφος τοῦ Ναπολέοντος, δὲν ἠσφαλίζοντο ἐκ τῆς ναυτικῆς ταύτης νίκης, ἥτις ἦτον ὠφέλιμος μόνον εἰς τοὺς Ἄγγλους, ὡς συντελεστικὴ εἰς τὴν αὔξησιν τῆς θαλασσίου δυνάμεώς των καὶ τοῦ ἐμπορίου των· ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἦσαν ἀρεστὰ καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, εἰμὴ καθ' ὅσον ἀπέβλεπε τὴν μετὰ τῆς Γαλλίας ἀντιζηλίαν τῶν κατὰ τῆς Γαλλίας Κρατῶν· ἐπομένως ἡ βρετανικὴ δόξα δὲν ἐθαράπευε τὰς ἥττας των. Ὅθεν τὸ Τραφαλγάρον δὲν ἐπεσκίασε παντελῶς τὴν δόξαν τῆς Οὔλμης, ὡς θέλομεν εἰδεῖ ἀκολούθως.

Αἱ ἐκ τῆς Γερμανίας ἀφιχθεῖσαι εἰς Γαλλίαν εἰδήσεις ἐχαροποίησαν πάντας, αἱ δὲ ἐκ τῆς Ἱσπανίας τοὺς ἐλύπησαν· ἀλλ' οὔτε αἱ πρῶται, οὔτε αἱ δεύτεραι ἐθαυμάσθησαν, διότι τὰ πάντα ἤλπιζον παρὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ναπολέοντος καὶ οὐδὲν καλὸν παρὰ τοῦ ναυτικοῦ, τὸ ὁποῖον πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν πάντοτε ὑπῆρξε δυστυχές. Τούτου ἕνεκεν, ἀδιαφοροῦντες πάντες περὶ τῶν πραχθέντων ἐν τῇ θαλάσσῃ, προσηλώθησαν ἤδη εἰς τὰ ἐν τῷ Δουναβίῳ διατρέχοντα, διότι ταῦτα ἔμελλον νὰ ἀποφασίσωσι τὴν τύχην τῆς Εὐρώπης καὶ τὴν οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν κρίσιν τῆς Γαλλίας. Ἐν τοσούτῳ ἀνέλπιστόν τι περιστατικὸν, γεννηθὲν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Πρωσσίας κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, ἐνησχόλει τὰ πνεύματα τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, τοῦτο δὲ ἦτον ἡ διάβασις τῆς μοίρας τοῦ Βερναδόττου ἐκ τῶν πρωσσικῶν ἐπαρχιῶν.

Ὁ Ναπολέων, ἐξαποστέλλων τὸν στρατόν του πρὸς τὰς πλευρὰς τοῦ αὐστριακοῦ, ἠθέλησε νὰ ἐξαποστείλῃ καὶ μέρος τούτου διὰ τῆς Φραγκονίας, διότι κατὰ τὰς περὶ οὐδετερότητος συνθήκας μετὰ τῆς Πρωσσίας αἱ ἐπαρχίαι αὗται δὲν συμπεριελαμβάνοντο εἰς τὴν οὐδετερότητα. Ἡ Πρωσσία ὅμως, ἥτις ἀμφεταλαντεύετο μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Ναπολέοντος, διότι ὁ μὲν πρῶτος ἠπείλει νὰ κηρύξῃ εἰς αὐτὴν τὸν πόλεμον, ἂν δὲν τῷ ἐσυγχώρει τὴν ἐκ τῆς Σιλεσίας διάβασιν τῶν στρατευμάτων του, ὁ δὲ δεύτερος προσέφερεν αὐτῇ τὴν Ἀνοβέραν καὶ τὴν συμμαχίαν του, ἠθέλησε κατ' ἀρχὰς νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διάβασιν εἰς ἀμφοτέρων τῶν διαμαχομένων Δυνάμεων τὸν στρατὸν διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῶν μεθορίων της ἐξ 80 χιλιάδων ἀνδρῶν· μαθοῦσα ὅμως ὅτι ὁ στρατὸς τοῦ Ναπολέοντος διέβαινεν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν της, δυσηρεστήθη μεγάλως, διότι δὲν ἐδύνατο ν' ἀντισταθῇ πλέον εἰς τὰς ἀπαι-

τήσεις τῆς Ῥωσσίας, καὶ ὡμολόγησε μυστικὴν συνθήκην μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου. Τοῦτο πληροφορηθεὶς ὁ παρὰ τῇ Πρωσσίᾳ διαμένων ἀπεσταλμένος τοῦ Ναπολέοντος στρατάρχης Δυρόκος, ἐξαντλήσας ὅλα τὰ πρὸς διατήρησιν τῶν μετὰ τῆς αὐλῆς ταύτης φιλικῶν σχέσεων, ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ Βερολίνου αἱ προσῆλθεν εἰς τὸν Ναπολέοντα περὶ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου, καθ' ἣν ἐποχὴν οὗτος παρεσκευάζετο νὰ προσβάλῃ τοὺς Ῥώσσους κατὰ τὴν προνοηθεῖσαν πρόθεσίν του. Μαθὼν δὲ τὰ ἐν Βερολίνῳ διατρέχοντα, ἐπειράχθη ὑπερβολικῶς διὰ τὴν ἀστασίαν καὶ ἀπιστίαν τῆς αὐλῆς ταύτης, καὶ διελογίζετο περὶ τῶν συνεπειῶν τῆς κατ' αὐτοῦ σχηματιζομένης νέας συμμαχίας· διότι, ἔλεγεν, ἐὰν ἔμπειρός τις στρατηγὸς Πρῶσσος μεταχειρισθῇ ἐπιτηδείως τὸν πρωσσικὸν στρατὸν, ἐδύνατο νὰ τὸ προξενήσῃ μεγάλα ἐμπόδια εἰς τὴν μελετωμένην πρόθεσίν του· μάλιστα δὲ, ἂν ἐπιπέσῃ εἰς τὰ νῶτα αὐτοῦ ἐκ τῆς Φραγκονίας καὶ Βοεμίας, ἤθελε δώσει εὐκαιρίαν εἰς τοὺς Αὐστριακοὺς νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τῶν Ῥώσσων. Μ' ὅλα ταῦτα ὁ Ναπολέων ἐπέμενεν εἰς τὰς ἰδέας του, τοῦ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν Γερμανίαν, νὰ καταστρέψῃ τὸν συμμαχικὸν στρατὸν, νὰ ἀκούσῃ τὰ παράπονα τῆς Πρωσσίας εἰς τὰς θύρας τῆς Βιέννης, καὶ νὰ ἀπαντήσῃ εἰς αὐτὴν διὰ τῶν θριάμβων του. Τοιαῦται ἦσαν αἱ ἀποφάσεις τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς, αἱ ὁποῖαι ἦσαν κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον τολμηραὶ, ἄλλως ὅμως θεωρούμεναι ἦσαν αἱ σοφώτεραι. Ἰστέον ὅμως ὅτι αἱ τοιαῦται ἀποφάσεις ἀνήκουν εἰς τοὺς μεγάλους ἄνδρας, οἱ δὲ κοινοὶ ἄνθρωποι καταστρέφονται· διότι εἰς ταῦτα οὐχὶ μόνον ἀπαιτεῖται μεγίστη ὀξύνοια, ἀλλ' ἀπαιτεῖται προσέτι καὶ ἀπόλυτος ἐξουσία, διὰ νὰ ἦναι ἐλεύθερος ὁ ἐνεργῶν νὰ προχωρῇ ἢ νὰ ὑποχωρῇ, κατὰ τὰς εἰς αὐτὸν παρουσιαζομένας περιστάσεις· πρέπει δὲ νὰ ἐνεργῇ, νὰ γνωρίζῃ καὶ δύναται τὰ πάντα, νὰ ἦναι στρατηγὸς καὶ ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους, τέλος πρέπει νὰ ἦναι Ναπολέων Αὐτοκράτωρ.

Ὅθεν ὁ Ναπολέων, τοιαῦτα μεγάλα ἔργα διαλογιζόμενος καὶ ἀποφασίσας νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὰ, ἐμήνυσεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας, ὅτι δὲν ἠθέλησεν αὐτὸν, διαβάντων ἐκ τῆς ἐπαρχίας του Ἀνσπάχης τῶν στρατευμάτων του, διότι τοῦτο δὲν προσέβαλε τὰς προλαβούσας συνθήκας, ἀλλ' ὅτι οὗτος, ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, ἐζήτει σαφέστατα προφάσεις νὰ ἑνωθῇ μετὰ τῶν ἐχθρῶν του· ὅτι τοῦ λοιποῦ καθίσταται περιττὴ πᾶσα διαπραγμάτευσις μετὰ ἡγεμόνος, τοῦ ὁποίου ἡ φιλία οὐδεμίαν ἀξίαν παρέχει· ὅτι ἐν καιρῷ τῷ δέοντι θέλει ἐξηγηθῇ μετ' αὐ-

τοῦ· ὅτι ἤδη πρέπει μόνον νὰ γνωρίζῃ ὅτι οὐδέποτε θέλει χρεῖζει νὰ ὑβρισθῶσι τὰ γαλλικὰ σύμβολα εἰς τὴν Ἀννοβέραν, ἂν οὗτος, ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, διελογίζετο νὰ προσβάλῃ τὸν ἐκεῖ διαμένοντα μικρὸν γαλλικὸν στρατὸν, διότι διέταξε τὸν ἐκεῖ ἀρχηγὸν τῶν στρατευμάτων νὰ ὑπερασπίσῃ μέχρις ἐσχάτων τὴν γαλλικὴν σημαίαν· ὅτι τέλος πάντων τὸ νὰ κηρυχθῇ ἅπασα ἡ Εὐρώπη ἐναντίον τῆς Γαλλίας, τοῦτο δὲν ἦτον οὔτε νέον, οὔτε τρομερὸν εἰς αὐτὴν, καὶ ὅτι οὗτος ὁ Ναπολέων, χρείας τυχούσης, θέλει παρουσιασθῇ ποτὲ μὲν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Δανουβίου, ποτὲ δὲ εἰς τὰς τοῦ Ἔλβα, καὶ θέλει φέρει εἰς μεταμέλειαν τόσον τοὺς νέους ὡς καὶ τοὺς παλαιοὺς ἐχθρούς του διὰ τὴν ὁποίαν προσβολὴν ἠθέλησαν νὰ κάμωσιν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν του. Κατὰ συνέπειαν τῶν λόγων του τούτων διέταξε τὸν στρατηγὸν Βαρβὸν νὰ ὑπερασπίσῃ καρτερῶς τὸ ἐν τῇ Ἀννοβέρᾳ κατεχόμενον ὑπ' αὐτοῦ φρούριον Ἀμέλη· αὐτὸς δὲ ὁ Ναπολέων εὐθὺς ἀνεχώρησε τῇ 25 Ὀκτωβρίου εἰς Μόναχον, διὰ νὰ διαθέσῃ τὴν πορείαν τῶν στρατευμάτων του. Ἦτο δὲ καθ' ὅλα εὐχαριστημένος παρὰ τοῦ στρατοῦ του· διότι καὶ ὁ Μασσένας, ἔχων 60 χιλιάδας στρατοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐνίκησε τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον, ἔχοντα 90 χιλιάδας, καὶ κατεδίωξεν αὐτὸν μέχρι τῶν αὐστριακῶν μεθορίων· ὁ δὲ πρίγκηψ οὗτος ὑπεχώρει πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τῆς αὐτοκρατορίας, διὰ νὰ βοηθήσῃ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἐπαπειλουμένου κινδύνου. Ὅθεν ὁ Ναπολέων, προσπαθῶν νὰ φθάσῃ ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Βιέννης, πρὶν ἢ ὁ Κουτούζωφ, ὅστις ἤρχετο μετὰ 65 χιλιάδων ρωσσαυστριακοῦ στρατοῦ καὶ ὁ λοιπὸς αὐστριακὸς στρατὸς φθάσωσι πρὸς βοήθειαν τῆς πρωτευούσης ταύτης, διέταξε τὴν ἐκκίνησιν τῶν διαφόρων μοιρῶν τοῦ στρατοῦ του ὡς ἑξῆς· τὸν μὲν Νέϋ νὰ καταλάβῃ τὴν Τυρολίδα, τὸν Βερναδόττον καὶ τὸν Μαρμῶντα νὰ προχωρήσωσι πρὸς τὸν Αἶνον ποταμὸν καὶ νὰ διαβῶσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἄνω μέρους τῆς Αὐστρίας πρὸς τὸ Σαλτσβοῦργον· αὐτὸς δὲ ὁ Ναπολέων μετὰ τῶν μοιρῶν τῶν στραταρχῶν Δαβούστου, Σούλτου καὶ Λάννου καὶ μετὰ τοῦ ἐν ἐφεδρείᾳ ἱππικοῦ καὶ τῆς φρουρᾶς του κατευθύνετο πρὸς τὸ Μόναχον, διορίσας τὸν Μυράτον μετὰ τοῦ ἱππικοῦ καὶ μετὰ μιᾶς μεραρχίας πεζικοῦ ὡς πρωτοπορείαν εἰς τὸν στρατόν του.

Ὁ Ναπολέων, διαβαίνων ἐκ τῆς πόλεως Λὺγούστης, διέταξε προφυλάξεις τινὰς εἰς τὴν πορείαν τοῦ στρατοῦ του· αὗται δὲ συνίσταντο εἰς τὸ νὰ διορίσῃ εἰς ὀχυράς τινας θέσεις, ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν πολεμικῶν πράξεών του, μεγάλας ἐφεδρείας, διὰ

νὰ πορίζωνται τὰ ἐκεῖθεν διαβαίνοντα στρατεύματά του τὰ ἐπιτήδεια, καὶ, χρείας τυχούσης, νὰ εὑρίσκωσι πάντοτε καταφύγιον πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐνδεχομένης ὑποχωρήσεως, ὥστε τίποτε δὲν παρημέλησεν εἰς τὸ νὰ ἐφοδιάσῃ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ αὐτά.

Ὁ στρατὸς οὗτος τὴν 26 Ὀκτωβρίου ἐξεστράτευσεν ἀθρόως πρὸς τὸν Αἶνον ποταμόν· μ' ὅλον ὅτι δὲ πανταχοῦ εὗρε τὰς γεφύρας κατεστραμμένας ὑπὸ τῶν Ῥωσσαυστριακῶν, καὶ ὅλην τὴν ἀπέναντι ὄχθην φυλαττομένην παρ' αὐτῶν, μ' ὅλα ταῦτα διέβη τὸν ποταμὸν τοῦτον διὰ τῶν λέμβων καὶ κατεδίωξεν αὐτοὺς πέραν τοῦ ποταμοῦ τούτου. Ὁ δὲ Λάννος ἐκυρίευσεν ἀμαχητὶ τὸ φρούριον Βρόνον. Ὁ Ναπολέων, ὑπερευχαριστηθεὶς διὰ τὴν κυρίευσιν τοῦ φρουρίου τούτου, ἦλθεν αὐτοπροσώπως διὰ νὰ παρατηρήσῃ καὶ αὐτὸς ὁποίαν ὠφέλειαν ἐδύνατο νὰ ἔχῃ ἐξ αὐτοῦ. Παρατηρήσας λοιπὸν τὴν ὀχυρότητα καὶ τὴν ἀξιόλογον τοποθεσίαν αὐτοῦ, διέταξε νὰ μεταφέρωσιν αὐτόθι μέγα μέρος ὑλικοῦ ἐκ τῶν ἄλλων ἐφεδρειῶν τοῦ στρατοῦ, καὶ διώρισε φρούραρχον αὐτοῦ τὸν ἐκ τῆς ναυμαχίας τοῦ Τραφαλγάρου νεωστὶ ἐπιστρέψαντα στρατηγὸν Λωριστῶνον.

Τὴν 29 καὶ 30 Ὀκτωβρίου ὁ Ναπολέων διέβη μετὰ τοῦ στρατοῦ του τὸν Αἶνον ποταμόν, καὶ τὴν 5 Νοεμβρίου ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὴν πόλιν Λίντιον παρὰ τὸν Δανούβιον ποταμόν. Θέλων δὲ νὰ καθέξῃ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ τούτου, ἔπεμψεν ἐκεῖσε τὸν στρατάρχην Μορτιέρον μετὰ δύο μεραρχιῶν· διὰ νὰ διατηρῇ δὲ ἀσφαλῶς τὴν μετὰ τῆς μοίρας τοῦ Μορτιέρου συγκοινωνίαν, ἐσχημάτισε στολίσκον ἐκ πλοιαρίων ἐν τῷ ποταμῷ, ὥστε, χρείας τυχούσης, νὰ στέλλῃ βοήθειαν, ὅπου ἡ χρεία τὸ καλέσει.

Ὅθεν διὰ τοιούτων συνεπτυγμένων προφυλάξεων ὁ Ναπολέων προκατέλαβεν ὅλα τὰ ἄτοπα τῆς ἐπιθετικῆς ταύτης πορείας τῶν στρατευμάτων του, ἥτις ἐγένετο ἐπὶ μιᾶς στενῆς καὶ μακρᾶς ὁδοῦ μεταξὺ τῶν γερμανικῶν Ἄλπεων καὶ τοῦ Δανουβίου. Εἶχε δὲ ἐπὶ τῶν Ἄλπεων τούτων τὴν μοῖραν τοῦ Μαρμῶντος, ἐπὶ τοῦ μέσου αὐτῶν, τὴν μοῖραν τοῦ Δαβούστου· εἰς τοὺς πρόποδας, ἐπὶ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ Δανουβίου, ἔθεσε τὴν μοῖραν τοῦ Σούλτου, τοῦ Λάννου, τοῦ Βερναδόττου, τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουρὰν καὶ τὸ ἱππικὸν τοῦ Μυράτου, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας ὄχθης τοῦ Δανουβίου, τὴν μοῖραν τοῦ Μορτιέρου· διώρισε τέλος καὶ ἕνα στολίσκον εἰς τὸν Δανούβιον, διὰ νὰ συνδέῃ τὰ παρὰ τὸν ποταμὸν τοῦτον στρατεύματά του καὶ νὰ ἐφοδιάζῃ αὐτὰ ἐξ ὅλων τῶν

ἀναγκαίων· τοιουτοτρόπως δὲ ἐπορεύετο πρὸς τὴν Βιέννην.

Ὅτε δὲ ἔμελλε νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Λιντίου, ἔφθασεν αὐτόθι στρατηγός τις ἀπεσταλμένος παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας, προτείνων αὐτῷ ἀνακωχήν. Ὁ Ναπολέων, ὅστις ἦτο μὲν καθ' ὅλα εὐδιάθετος νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις, ἀλλ' εὐθὺς ἐννοήσας τὸν δόλιον σκοπὸν τῆς Αὐστρίας, ὅστις ἦτο νὰ ἐξαπατήσῃ αὐτὸν διὰ νὰ βραδύνῃ τὴν πρὸς τὴν Βιέννην πορείαν τῶν στρατευμάτων του μέχρις οὗ φθάσῃ ὁ ῥωσσικὸς στρατὸς πρὸς βοήθειαν τῆς πρωτευούσης του, καὶ οὐχὶ νὰ συνομολογήσῃ συνθήκην μετὰ τῆς Γαλλίας, διότι οὐδεμίαν ἐγγύησιν προσέφερε περὶ τῆς μελλούσης εἰρήνης, δὲν ἐδέχθη τὴν τοιαύτην δολίαν πρότασιν τοῦ αὐστριακοῦ ἀπεσταλμένου στρατηγοῦ, λέγων αὐτῷ ὅτι θέλει σταθῇ εἰς τὰς πύλας τῆς Βιέννης, ἂν εἰλικρινῶς θέλουν προτείνῃ αὐτῷ τὴν εἰρήνην· ἄλλως θέλει εἰσέλθει ἐντὸς αὐτῆς τῆς πρωτευούσης πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν σκοπῶν του. Ἐντεῦθεν ὁ ἀπεσταλμένος στρατηγὸς ἠναγκάσθη νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Ναπολέοντα ὅτι εἶχεν ἐντολὴν παρὰ τοῦ ἡγεμόνος του εἰς τοιαύτην περίπτωσιν νὰ συννενοηθῇ πρῶτον μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας Ἀλεξάνδρου περὶ τῶν ὅρων τῆς συνθήκης, ἐπομένως δὲ νὰ διαπραγματευθῇ μετ' αὐτοῦ περὶ τούτων. Ὁ Ναπολέων ἀπήντησεν αὐτῷ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Φραγκῖσκος, εὑρισκόμενος εἰς κίνδυνον, ἔχει ἄδικον νὰ ὑποβάλῃ τὰς ἀποφάσεις του πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον μηδὲν ὑποφέροντα, καὶ ὅτι αὐτὸς σκεπτόμενος περὶ τῆς σωτηρίας τῆς μοναρχίας του, πρέπει νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τῆς Γαλλίας, ἀφίνων τὴν φροντίδα εἰς τὸν γαλλικὸν στρατὸν τοῦ νὰ ἐπαναγάγῃ τοὺς Ῥώσσους εἰς τὰς ἑστίας των. Ταῦτα δὲ λέγων ὁ Ναπολέων εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τῆς Αὐστρίας, δὲν τῷ ἐξέφρασε καὶ περὶ τῶν ἀπαιτήσεών του διὰ τὴν εἰρήνην, εἰ καὶ ἅπαντες ἐγνώριζον ὅτι ἐπεθύμει τὴν Λομβαρδίαν. Ἐπὶ τέλους ἔδωκεν αὐτῷ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Φραγκῖσκον, ἐνδιαλαμβάνουσαν πολὺ εὐσχήμως καὶ σαφῶς τὰς περὶ συνθήκης προτάσεις του.

Ὁ Ναπολέων, πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ αὐτόθι, ἐδέχθη τὸν ἐκλέκτορα τῆς Βαυαρίας, ὅστις, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἴδῃ αὐτὸν εἰς τὸ Μόναχον, ἦλθεν εἰς Λίντιον, διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν πρὸς τὸν Ναπολέοντα εὐγνωμοσύνην του, τὸν θαυμασμόν του, τὴν χαράν του καὶ πρὸ πάντων τὴν περὶ τῆς μελλούσης αὐξήσεως τῆς ἐπικρατείας του ἐλπίδα.

Ὁ Ναπολέων ἔμεινε μόνον τρεῖς ἡμέρας εἰς Λίντιον, δη-

λαδὴ τοσοῦτον ὥστε νὰ ἐκδώσῃ τὰς εἰς τὴν πορείαν του ἀναγκαιούσας διαταγάς. Ὁ στρατός του ὅμως προεπορεύετο προχωρῶν πρὸς τὴν Βιέννην, μάλιστα δὲ ἡ πρωτοπορία, διοικουμένη παρὰ τοῦ Μυράτου καὶ Λάννου, καταστρέφουσα τὰ καθ' ὁδὸν ἀπαντώμενα ῥωσσαυστριακὰ στρατεύματα, προεχώρησε μέχρι τοῦ στενοῦ τοῦ Καλεμβέργου, ἀπέχοντος δύο λεύγας ἀπὸ τῆς Βιέννης. Οὐδεὶς εὐρωπαϊκὸς στρατὸς ἔφθασε ποτὲ μέχρι τῆς γερμανικῆς ταύτης μητροπόλεως. Ὁ Μορὼ κατὰ τὸ 1800 ἔτος, ὁ δὲ Βοναπάρτης κατὰ τὸ 1797 προσήγγισαν μέχρι τινος· ἀλλ' ἀμφότεροι συνωμολόγησαν ἀνακωχὴν, ὅτε ἤγγιζον νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν πόλιν ταύτην· οἱ Τοῦρκοι μόνον ἔφθασαν ὑπὸ τῶν τειχῶν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ οὗτοι δὲν ἐδυνήθησαν νὰ τὰ ὑπερπηδήσωσιν.

Ἐν τοσούτῳ ὁ στρατάρχης Μορτιέρος, ὅστις διέβη τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Δανουβίου μετὰ δύο μεραρχιῶν ἐπηπειλεῖτο παρὰ τῶν Ῥώσσων, ἕνεκα τῆς ἀμελείας τοῦ Μυράτου, ὅστις ἐξέθεσεν αὐτὸν χωρὶς νὰ τὸν βοηθήσῃ ἐγκαίρως. Ὁ Ναπολέων, ἔχων ἀπείρους φροντίδας, παρέλειψε μίαν τῶν ἀμετατρέπτων συνηθειῶν του, ἥτις ἦτο νὰ πληροφορῆται πάντοτε περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἐκτελέσεως τῶν διδομένων διαταγῶν του· καθότι εἶχε μὲν διατάξει ὅπως ἡ πέραν τοῦ Δανουβίου πορεία τῶν στρατευμάτων νὰ ἐκτελῆται τακτικῶς, χωρὶς νὰ ἀφίνωνται διάφορα μεγάλα διαστήματα ἀνὰ μέσον των, δὲν ἐφρόντισεν ὅμως νὰ πληροφορηθῇ ἂν τοῦτο ἐξετελέσθη ἢ ὄχι. Ὅθεν ὁ Μορτιέρος, παρασυρθεὶς παρὰ τοῦ κινήματος τοῦ Μυράτου, ἀπεμακρύνθη μετὰ μιᾶς μεραρχίας, διοικουμένης παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Καζάνου ἀπὸ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, συμπεράνας τοῦτο, διέταξε τὴν μοῖραν τοῦ Σούλτου νὰ σταθῇ, ἐνῷ ὁ Μυράτος εἶχε προσκαλέσει αὐτὴν νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ.

Οὐδαμοῦ τὰ σφάλματα τιμωροῦνται εὐθὺς, ὡς ἐν πολέμῳ, διότι οὐδαμοῦ τὰ αἴτια καὶ τὰ ἀποτελέσματα συνδέονται τόσον ταχέως. Οἱ Ῥῶσσοι, οἵτινες ὑπεχώρουν πάντοτε, ὁδηγούμενοι ἐπιτοπίως παρά τινος πεπαιδευμένου Αὐστριακοῦ ἀξιωματικοῦ, ἐννοήσαντες εὐθὺς τὸ σφάλμα τοῦτο, ἐπέστρεψαν διὰ νὰ ἀναρπάσωσι τὴν μεμονωμένην γαλλικὴν μεραρχίαν ταύτην, συγκειμένην μόνον ἐκ πέντε χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐνῷ οὗτοι εἶχον 40 χιλιάδας. Τὴν 4 Νοεμβρίου λοιπὸν, ἐνῷ ὁ Μυράτος προσήγγιζεν εἰς τὰς πύλας τῆς Βιέννης, ὁ Μορτιέρος, διαβὰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Δανουβίου καὶ ἰδὼν μακρόθεν ὀλίγους Ῥώσσους, ἐνόησεν εὐθὺς τὸ στρατήγημα αὐτῶν· ἀλλὰ χωρὶς νὰ δειλιάσῃ,

προεχώρησε νὰ τοὺς πολεμήσῃ· πάραυτα ὅμως σῶμα ῥωσσικοῦ στρατεύματος ἐπέπεσε κατὰ τῆς μεραρχίας αὐτοῦ· οὕτω δὲ ἤρχισεν ἡ μάχη. Ἀξιωματικός τις τοῦ πυροβολικοῦ, καλούμενος Φαββιέρος (α), ὁ διοικῶν τὴν μετὰ τῆς μεραρχίας ταύτης πυροβολοστοιχίαν, ἅμα διαβὰς τὸν ποταμὸν, ἐτοποθετήθη εἴς τινα ἀξιόλογον θέσιν, καὶ, πυροβολῶν τὸν ἐχθρὸν, τῷ ἐπροξένει μεγίστην ζημίαν εἰς τὰς τάξεις του. Οἱ Ῥῶσσοι ἐπέπεσον κατὰ τῶν πυροβόλων του διὰ νὰ τὰ ἁρπάσωσιν· ἀλλ' ἓν σύνταγμα τῶν ἀκροβολιστῶν ἔδραμεν πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῶν. Οἱ Ῥῶσσοι ἐν πρώτοις ἐκυρίευσαν αὐτὰ, μετ' οὐ πολὺ ὅμως ὁ Φαββιέρος τὰ ἀνέκτησεν. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην συνέβη μεγίστη συμπλοκή· Γάλλοι καὶ Ῥῶσσοι πολεμοῦντες συσταδὸν ἐμάχοντο καρτερῶς, ἀλλὰ τέλος ἡ νίκη ἔμεινεν εἰς τοὺς Γάλλους, αἰχμαλωτίσαντες 1500 Ῥώσσους τὴν ἡμέραν ταύτην. Πρὸς τὴν ἑσπέραν ὅμως ὁ Μορτιέρος, εὑρεθεὶς περικυκλωμένος παρ' ὅλου τοῦ ῥωσσικοῦ στρατοῦ, ἄλλην σωτηρίαν δὲν εἶχεν εἰμὴ νὰ παραδοθῇ. Ἅπαντες, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, ὁμοφώνως ἀπεφάσισαν κάλλιον νὰ ἀποθάνωσιν ἢ νὰ παραδοθῶσι· τοῦτο ἀπεφάσισε καὶ ὁ Μορτιέρος, δηλαδὴ νὰ ἀποθάνῃ ἢ νὰ παραδώσῃ τὸ στραταρχικὸν ξίφος του εἰς τοὺς ἐχθρούς. Διέταξε λοιπὸν τὸν στρατόν του νὰ σχηματισθῇ εἰς φάλαγγα πυκνὴν καὶ νὰ προχωρῇ εἰς τὸν ἐχθρόν. Ἦτο δὲ νὺξ, ὅτε ἡ μάχη ἤρχισεν ἐκ νέου. Πέντε χιλιάδες Γάλλων ἔπρεπε νὰ διασπάσωσι 35 χιλιάδας Ῥώσσων. Ἡ νυκτομαχία λοιπὸν ἐγένετο μανιακῶς ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν μὲ πολλὴν φθοράν· οἱ μὲν ἤθελον νὰ διαβῶσιν, οἱ δὲ ἤθελον νὰ τοὺς ἐμποδίσωσι καὶ νὰ τοὺς αἰχμαλωτίσωσιν. Ἀλλ' οἱ στρατιωτικοὶ, οἱ ἀποφασίζοντες νὰ ἀποθάνωσι, δύνανται πάντοτε νὰ σώσωσι τὴν τιμήν των, καὶ συνεχῶς δύνανται νὰ εὐδοκιμήσωσι, σώζοντες καὶ τὴν ζωήν των.

Ὅθεν εἰς τοιοῦτον κίνδυνον εὑρισκόμενοι οἱ Γάλλοι, καὶ μὴ βλέποντες ἄλλην σωτηρίαν εἰμὴ τὸν θάνατον, ἅπαντες προέτειναν εἰς τὸν στρατάρχην Μορτιέρον νὰ ἀναχωρήσῃ μόνος πέραν τοῦ Δανουβίου μέ τινα λέμβον, διὰ νὰ μὴ καυχῶνται οἱ Ῥῶσσοι ὅτι ἠχμαλώτισαν ἕνα Γάλλον στρατάρχην.—Ὄχι, ἀπήντησεν εἰς αὐτοὺς ὁ γενναῖος στρατάρχης, δὲν ἀποχωρίζομαι τοιουτοτρόπως ἀπὸ τοσούτων ἀνδρείων στρατιωτῶν· θέλω ἀποθάνει ἢ θέλω σωθῇ μετ' αὐτῶν.—Ὅθεν ἐμάχετο μὲ τὸ ξίφος ἀνὰ χεῖ-

(α) Οὗτος εἶναι ὁ ἐν Ἑλλάδι ἐλθὼν καὶ ἀγωνισθεὶς ἐνδόξως μεθ' ἡμῶν Γάλλος συνταγματάρχης Φαββιέρος, μετὰ δὲ ταῦτα ἐν Γαλλίᾳ ἀντιστράτηγος καὶ γερουσιαστής.

ρας ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐπιλέκτων του, ὅτε αἴφνης καὶ παρ' ἐλπίδα ἠκούσθησαν ὄπισθεν πυροβολισμοί. Ἅπαντες ἀνέλαβον τὰς ἐλπίδας των καὶ τὰς δυνάμεις των, μαθόντες ὅτι ἡ περιμενομένη μεραρχία τοῦ στρατηγοῦ Δυπόντου ἔφθασε πρὸς βοήθειάν των· μ' ὅλον ὅτι δὲ ἦτο νύξ, μ' ὅλον τοῦτο ὡς ἐκ τῆς λάμψεως τῶν πυρῶν τῶν πυροβόλων διέκριναν ὅτι τῷ ὄντι ἡ μεραρχία αὕτη ἔφθασε πρὸς βοήθειάν των. Ὁ στρατηγὸς Δυπόντος, πληροφορηθεὶς ὁποῖον κίνδυνον διέτρεχεν ὁ Μορτιέρος μετὰ μιᾶς μεραρχίας, νυχθημερὸν βαδίσας συντόνως, ἦλθε τέλος καὶ ἔσωσεν ἐκ τοῦ κινδύνου τοὺς ἀνδρείους τούτους στρατιώτας, ἀποκρούσας μετ' αὐτῶν τοὺς Ῥώσσους, οἵτινες ἀπώλεσαν πέντε χιλιάδας ἀνδρῶν. Ἐπίσης δὲ καὶ ἡ μεραρχία τοῦ Μορτιέρου ἀπώλεσε τὸ ἥμισυ τῆς δυνάμεώς της.

Ὅτε ὁ Ναπολέων ἔμαθε ταῦτα πάντα, ἐνεθαῤῥύνθη, διότι ἐφοβεῖτο τὴν καταστροφὴν ὁλοκλήρου τῆς μεραρχίας ταύτης· ὑπερεχάρη δὲ διὰ τὴν διαγωγὴν τοῦ στρατάρχου Μορτιέρου καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατιωτῶν, καὶ ἀνεκάλεσεν αὐτοὺς πέραν τοῦ Δουναβίου, διὰ νὰ ἀναπαυθῶσι καὶ ἐπιμεληθῶσι τοὺς πληγωμένους των· διώρισε δὲ τὸν Βερναδόττον πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ Μορτιέρου. Δύσηρεστήθη ὅμως μεγάλως κατὰ τοῦ Μυράτου, διότι ἕνεκα τῶν κακῶν διαταγῶν του συνέβησαν ταῦτα πάντα. Ὁ χαρακτὴρ τοῦ Ναπολέοντος ἦτο συγκαταβατικὸς, ἀλλ' ἡ κρίσις του ἦτον αὐστηρά. Προετίμα τὴν καθαρὰν, καρτερὰν καὶ ἐσκεμμένην ἀνδρίαν ἀπὸ τῆς ἀκαθέκτου ὁρμῆς· τούτου ἕνεκεν ἕκαστον μετεχειρίζετο εἰς τὸν στρατὸν κατὰ τὰ προτερήματα καὶ ἐλαττώματά του. Συνεχῶς ὅμως ἦτον αὐστηρὸς ὡς πρὸς τὸν Μυράτον, τοῦ ὁποίου τὴν κουφότητα, τὴν ἀλαζονείαν καὶ τὴν κενοδοξίαν ἐμέμφετο, καί τοι ἐκτιμῶν τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν ἀκάθεκτον ἀνδρίαν του. Ὅθεν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην τῷ ἔπεμψε τὴν ἑξῆς σκληρὰν καὶ ἀνάρμοστον ἐπιστολήν·

«*Γαμβρέ μου!*

« Ἀποδοκιμάζω τὴν παρὰ σοῦ διατηρουμένην τάξιν εἰς τὴν »πορείαν σου· ὁδοιπορεῖς ἀπερισκέπτως καὶ δὲν ὁδηγεῖσαι »ὑπὸ τῶν ὑπ' ἐμοῦ δοθεισῶν διαταγῶν. Οἱ Ῥῶσσοι, ἀντὶ νὰ »δράμωσι πρὸς βοήθειαν τῆς Βιέννης, ἐπανῆλθον πέραν τοῦ »Δανουβίου· τούτου ἕνεκα δὲν ἐδύνασο νὰ πράξῃς τι ἄνευ νέων »διαταγῶν. Μὴ γνωρίζων λοιπὸν ὁποίαν πρόθεσιν ἔχει ὁ ἐχθρὸς, »μήτε τὰς ἐπὶ τοῦ νέου τούτου ἀντικειμένου θελήσεις μου, ἔφε»ρες τὸν στρατὸν παρὰ τὴν Βιέννην, μὴ σκεπτόμενος ἄλλο,

»εἰμὴ τὴν δόξαν τοῦ νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὴν Βιέννην. Ὅπου ὅμως »ὑπάρχει δόξα, ὑπάρχει καὶ κίνδυνος· ὅθεν δὲν εἰσέρχεσαι εἰς »τὴν πόλιν ταύτην ἄνευ ἀντιστάσεως.»

Ὁ Μυράτος ἀναμφιβόλως ἔσφαλε προχωρῶν εἰς τὴν Βιέννην συντόνως, καὶ μὴ φροντίζων νὰ ἔχῃ τὸν ὑπ' αὐτὸν στρατὸν ἡνωμένον, ἀλλ' ἡ ἐπιπληξις αὕτη ἦτον αὐστηρά· τούτου ἕνεκεν οὗτος ἐλυπήθη σφόδρα, ἀλλ' ὁ Ναπολέων ἐπομένως διὰ τῶν ὑπασπιστῶν του ἐκολάκευσεν αὐτόν.

Ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ ὠφεληθῇ παραχρῆμα παρὰ τοῦ σφάλματος τοῦ Μυράτου, παρήγγειλεν αὐτὸν, ὄντα ἀπέναντι τῆς Βιέννης, νὰ περικυκλώσῃ τὰ τείχη τῆς πρωτευούσης ταύτης, καὶ χωρὶς νὰ εἰσέλθῃ ἐν αὐτῇ, νὰ κυριεύσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ Δανουβίου μεγάλην γέφυραν, τὴν συγκοινωνοῦσαν μετὰ τῶν προαστείων· μετὰ δὲ ταῦτα νὰ προχωρήσῃ ὅσον τάχος πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς Μοραυΐας, διὰ νὰ προκαταλάβῃ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Ῥώσσων.

Οἱ δὲ Αὐστριακοὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν Βιέννην ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑπερασπίσεως. Ἡ ὡραία αὕτη καὶ μεγάλη πρωτεύουσα, ἥτις ἀντέστη πρὸς τοὺς Τούρκους κατὰ τὰ 1683 ἦτο κανονικῶς ὠχυρωμένη· ἀλλ' ἐπειδὴ ἔκτοτε ηὔξησε διὰ πολῶν καὶ ὡραίων προαστείων, συμπεριελήφθησαν καὶ ταῦτα δι' ἑτέρου τείχους ἐσχηματισμένου εἰς ἔμβολα. Ταῦτα δὲ πάντα μικρὰν ἀντίστασιν παρεῖχον· διότι, κυριευθέντων τῶν προαστείων, ἡ πόλις διά τινων πυροβολισμῶν παρεδίδετο. Ὅθεν ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκῖσκος, ἀναχωρῶν ἐκ τῆς πρωτευούσης του, παρήγγειλε νὰ ὑποδεχθῶσι τοὺς Γάλλους καὶ νὰ συμβιβασθῶσι μετ' αὐτῶν· διέταξεν ὅμως ὀκτὼ χιλιάδας στρατευμάτων νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν διάβασιν τῆς γεφύρας.

Ἡ Βιέννη κεῖται παρὰ τὸν Δουνάβιον ποταμὸν, ῥέοντα ἀριστερόθεν τῆς πόλεως ταύτης μεταξὺ δασωδῶν νήσων· μία δὲ μεγάλη γέφυρα χρησιμεύει πρὸς συγκοινωνίαν τοῦ ποταμοῦ τούτου ἐκ τῆς μιᾶς ὄχθης εἰς τὴν ἑτέραν. Οἱ Αὐστριακοὶ, θέσαντες καυστικὰς ὕλας ὑπὸ τὴν γέφυραν, ὑπεράσπιζον αὐτήν.

Ὁ Μυράτος ἐπλησίασεν εἰς τὴν γέφυραν, ἀλλὰ δὲν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, διότι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην διεδόθη φήμη ὅτι συνωμολογήθη ἀνακωχή. Συγχρόνως ὁ Ναπολέων, φθάσας ἔξω τῆς Βιέννης, προσεκλήθη παρὰ μιᾶς ἐπιτροπῆς τῆς πόλεως ταύτης διὰ νὰ εἰσέλθῃ ἐν αὐτῇ. Ὁ Ναπολέων, ὑποδεχθεὶς φιλοφρόνως τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην καὶ ἀδιαφορῶν εἰς τὰς περὶ ἀνακωχῆς προτάσεις τῶν Αὐστριακῶν, παρήγγειλε τὸν Μυράτον καὶ Λάννον νὰ κυριεύσωσιν ἄνευ ἀναβολῆς τὴν γέφυραν. Οἱ

στρατηγοὶ οὗτοι, καί τοι μὴ περιμένοντες ἐκ νέου νὰ διαταχθῶσι περὶ τούτου, ἀπατήσαντες τοὺς Αὐστριακοὺς ὅτι συνωμολογήθη δῆθεν ἀνακωχὴ, ἐκυρίευσαν τὴν γέφυραν ταύτην ἀναιμωτί. Ὁ Ναπολέων, μαθὼν τὸ περιστατικὸν τοῦτο, ὑπερεχάρη τόσον διὰ τὴν κυρίευσιν τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης θέσεως, ὡς καὶ διὰ τὴν ἐπιδεξιότητα τοῦ Μυράτου· παρευθὺς δὲ διέταξεν αὐτὸν νὰ προχωρήσῃ διὰ νὰ διακόψῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Κουτούζωφ.

Ὁ Ναπολέων, εἰσελθὼν εἰς τὴν παλαιὰν γερμανικὴν μητρόπολιν ταύτην, ἐνησχολήθη εἰς τὴν στρατιωτικὴν κατοχὴν αὐτῆς καὶ εἰς τὴν εὐταξίαν τῆς πόλεως. Διορίσας δὲ στρατιωτικὸν διοικητὴν αὐτῆς τὸν στρατηγὸν Κλάρκον, παρήγγειλεν εἰς αὐτὸν νὰ διατηρήσῃ αὐστηρῶς τὴν πειθαρχίαν εἰς τὴν φρουρὰν καὶ τὴν εὐταξίαν εἰς τὴν πόλιν, μὴ ἐπιτρέψας νὰ ἐνοχληθῶσιν οἱ κάτοικοι μὲ νέους φόρους· διότι διέταξε νὰ καταληφθῶσιν ὅλα τὰ δημόσια ταμεῖα, καταστήματα καὶ λοιπὰ ὠφελήματα ἀνήκοντα εἰς τὴν κυβέρνησιν πρὸς χρῆσιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Αὐτὸς δὲ ὁ Ναπολέων κατέλυσεν εἰς τὰ αὐτοκρατορικὰ παλάτια· ἐπομένως διεμοίρασε τὰς δυνάμεις του τοιουτοτρόπως, ὥστε καὶ τὴν Βιέννην νὰ κατέχῃ, καὶ τοὺς ἔξωθεν ἐρχομένους ἐχθροὺς νὰ πολεμήσῃ καὶ νὰ καταβάλῃ· προσέτι καὶ αἱ λοιπαὶ ἀποστολαὶ τοῦ στρατοῦ του εὐδοκίμησαν ὁλοσχερῶς. Ὁ Νέϋ ἀπελθὼν εἰς τὴν Τυρολίδα κατώρθωσε νὰ καταπολεμήσῃ τὸν αὐτόθι αὐστριακὸν στρατὸν καὶ νὰ καταλάβῃ ἅπασαν τὴν χώραν ταύτην, καί τοι εὑρὼν μεγίστην ἀντίστασιν παρὰ τῶν κατοίκων, ὡς ἀφωσιωμένων εἰς τὸν αὐστριακὸν οἶκον καὶ μισούντων τὸν βαυαρικόν.

Ταῦτα δὲ πάντα ἐξετελοῦντο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Νοεμβρίου μηνός. Ἀναμφιβόλως δὲν ὑπάρχει μεγίστη δυσκολία νὰ φαντασθῇ τις ἡσύχως εἰς τὸ γραφεῖόν του τοιαύτην πρόθεσιν· ἀλλὰ σκεπτόμενος τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς, μάλιστα δὲ τοσοῦτον ταχέως, ἀπορεῖ. Ἐντὸς ἓξ ἑβδομάδων ὁ Ναπολέων, διαβὰς τοὺς ποταμοὺς Ῥῆνον καὶ Δανούβιον, καὶ παρεμβληθεὶς μεταξὺ τῶν Αὐστριακῶν, διαμενόντων εἰς Σουαυΐαν, καὶ τῶν Ῥώσσων, ἐρχομένων πρὸς τὸν Αἶνον, τοὺς μὲν πρώτους κατέστρεψε πρὸς τὰ κάτω τοῦ Δανουβίου, εἰς τὴν Τυρολίδα καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ κατέλαβε τὴν Βιέννην, τοὺς δὲ δευτέρους περιεκύκλωσε παντοχόθεν. Ποῦ ποτε εἰς τὴν ἱστορίαν ἀπαντᾷ τις παρόμοιόν τι· εἰς εἴκοσιν ἡμέρας ὁ Ναπολέων εὑρέθη ἐκ τοῦ Ὠκεανοῦ εἰς τὸν Ῥῆνον, εἰς δὲ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐκ τοῦ Ῥήνου εἰς τὴν Βιέννην.

Ἐνῷ δὲ ἡ διασπορὰ τοῦ στρατοῦ εἶναι τοσοῦτον ἐπικίνδυνος ἐν πολέμῳ, καὶ σπανίως εὐδοκιμεῖ, ὑπὸ τὸν Ναπολέοντα πανταχοῦ ἐπέτυχε· διότι οὗτος, ἱστάμενος εἰς τὸ κέντρον τοῦ στρατοῦ του μετὰ πολλῆς δυνάμεως, ἔτρεχε ταχέως ὅπου ἦτο χρεία, καὶ κατέστρεφε τὰς κυριωτέρας δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ. Οὕτω δὲ ἡ διασπορὰ αὕτη τοῦ στρατοῦ ἐγένετο μετὰ τοσαύτης ἐπιδεξιότητος, ὥστε ἐπέφερε καὶ τοιαῦτα ἐξαίσια ἀποτελέσματα. Τούτου ἕνεκεν, ὡς ἐρρέθη, ἀπαιτεῖται μέγας στρατηγὸς εἰς ἀνδρείους στρατιώτας, καὶ ἀνδρεῖοι στρατιῶται εἰς μέγαν στρατηγόν.

Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων δὲν ἤθελε νὰ μένῃ εἰς τὴν Βιέννην διὰ ματαίαν ἐπίδειξιν, ὅτι κατέχει τὴν πρωτεύουσαν τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας· ἀλλ' ἤθελε νὰ ἀποπερατώσῃ τὸν πόλεμον. Δύναταί τις νὰ κατηγορήσῃ τὸν Ναπολέοντα ἐν τῷ βίῳ του ὅτι κατεχράσθη τῆς τύχης του, οὐδέποτε ὅμως δύναται νὰ κατηγορήσῃ αὐτὸν ὅτι δὲν ἐγνώριζε νὰ ὠφεληθῇ καὶ ἐκ τῆς τύχης του, ἀποναρκούμενος, ὡς ὁ Ἀννίβας, εἰς τὰς ἡδονὰς τῆς Καπύης. Προπαρεσκευάσθη λοιπὸν νὰ πολεμήσῃ τοὺς Ῥώσσους ἐν τῇ Μοραυΐᾳ, πρὶν ἡ οὗτοι ἑνωθῶσι μετὰ τῶν Αὐστριακῶν· διότι οὗτοι, καταφυγόντες εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, ἀπεῖχον 150 λεύγας μακρὰν αὐτῶν, ἐνῷ ὁ Ναπολέων ἀπεῖχε μόνον 40 λεύγας ἐκ τῆς πρωτευούσης τῆς Μοραυΐας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διέθεσε καὶ συνήθροισε περὶξ αὐτοῦ τὰς διαφόρους μοίρας τοῦ στρατοῦ του, λέγων τὸ λαμπρὸν τοῦτο ἀξίωμα· Ὁ ΣΤΡΑΤΟΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ' ΔΙΑΜΟΙΡΑΖΕΤΑΙ ΔΙΑ ΝΑ ΤΡΕΦΕΤΑΙ, ΚΑΙ ΝΑ ΣΥΝΕΝΟΥΤΑΙ ΔΙΑ ΝΑ ΜΑΧΕΤΑΙ.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ στρατηγὸς Κουτούζωφ μετὰ 80 χιλιάδων στρατοῦ ἐπορεύετο πρὸς τὴν Μοραυΐαν, διοικοῦντος τὴν ὀπισθοπορείαν αὐτοῦ τοῦ πρίγκηπος Παγκρατίωνος. Ὁ πρίγκηψ οὗτος, μαθὼν τὴν προσέγγισιν τοῦ Μυράτου, καὶ ἐννοήσας ὅτι ὁ γαλλικὸς στρατὸς προσπαθεῖ νὰ περικυκλώσῃ τὸν ῥωσσικὸν, ἠθέλησε νὰ ἐξαπατήσῃ τὸν Μυράτον, ὅπως καὶ οὗτος πρὸ ὀλίγου εἰς τὴν διάβασιν τῶν γεφυρῶν ἠπάτησε τοὺς Αὐστριακούς. Ἐπεμψε λοιπὸν παρ' αὐτῷ ἕνα τῶν στρατηγῶν του, διὰ νὰ τῷ ἀναγγείλῃ μετὰ βεβαιότητος ὅτι, ἀρξαμένων τῶν περὶ συνθήκης διαπραγματεύσεων, καὶ προσεγγίζοντος τοῦ τέλους αὐτῶν, νὰ δεχθῇ καὶ νὰ συνομολογήσῃ ἀνακωχὴν, ἐφ' ὅρῳ ἕκαστος νὰ μείνῃ εἰς τὰ ἴδια. Ὁ Μυράτος, κολακευόμενος παρὰ τοῦ ἀπεσταλμένου Ῥώσσου, ἀπερισκέπτως ἐδέχθη τὴν πρότασιν ταύτην, νομίζων ὅτι ἤθελε δοξασθῇ, ἂν πρῶτος αὐτὸς συνωμολογήσῃ συνθήκην μετὰ τῶν Ῥώσσων· παρευθὺς δὲ ἐζήτησε τὴν περὶ

τούτου ἔγκρισιν παρὰ τοῦ Ναπολέοντος. Ἀλλ' ὁ Παγκρατίων, ἀντὶ νὰ μένῃ εἰς τὰ ἴδια κατὰ τοὺς ὅρους τῆς ἀνακωχῆς, προεχώρει ὄπισθεν τοῦ Μυράτου διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν γέφυραν τῆς Βιέννης.

Ὁ Ναπολέων μαθὼν ταῦτα πάντα τοσοῦτον ὠργίσθη κατὰ τῆς ἀπερισκεψίας τοῦ Μυράτου, ὥστε παραχρῆμα ἔπεμψεν ἕνα τῶν ὑπασπιστῶν του πρὸς αὐτὸν μετὰ τῆς ἐξῆς ἐπιπληκτικῆς ἐπιστολῆς του, διατάττων αὐτόν τε καὶ τὸν Λάννον νὰ προσκαλωσι τοὺς Ῥώσσους εἰς ὁποιανδήποτε θέσιν καὶ ἂν εὑρίσκοντο.

Πρὸς τὸν πρίγκηπα Μυράτον.

Σχόνβρουν, 16 Νοεμβρίου 1805.

«Μοὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ εὕρω λέξεις διὰ νὰ ἐκφράσω τὴν »πρὸς σὲ δυσαρέσκειάν μου. Σὺ, διοικῶν μόνον τὴν ἐμπροσθο»φυλακήν μου, δὲν ἔχεις ἐξουσίαν νὰ συνομολογήσῃς καὶ ἀνα»κωχὴν ἄνευ τῆς διαταγῆς μου. Μὲ ζημιοῖς τὸν καρπὸν μιᾶς »ἐκστρατείας. Διάλυσον τὴν ἀνακωχὴν ἄνευ ἀναβολῆς καὶ »προχώρησον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, πρὸς τὸν ὁποῖον κοινοποίη»σον, ὅτι ὁ ὑπογράψας στρατηγὸς τὴν ἀνακωχὴν δὲν ἔχαιρε »τοιοῦτον δικαίωμα, καὶ ὅτι μόνος ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας »ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦτο.

»Μ' ὅλον τοῦτο, ἂν καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας ἐπι»κυρώσῃ τὴν σύμβασιν ταύτην, πρέπει νὰ ἐγκρίνω αὐτὴν καὶ »ἐγώ· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι εἰμὴ ἀπάτη. Ὅθεν ὕπαγε καὶ »καταπολέμησον τὸν ρωσσικὸν στρατόν· δύνασαι δὲ νὰ κυριεύ»σῃς τὴν ἀποσκευὴν καὶ τὸ πυροβολικὸν αὐτοῦ. Ὁ ὑπασπι»στὴς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας (Παγκρατίων) εἶναι... »οἱ ἀξιωματικοὶ αὐτοῦ δὲν ἀξίζουν τίποτε ἄνευ ἐξουσίας· οὗ»τος δὲ δὲν ἔχει τοιαύτην. Οἱ Αὐστριακοὶ, ἀπατηθέντες σὲ »ἄφησαν νὰ διαβῇς τὴν γέφυραν τῆς Βιέννης, σὺ δὲ ἠπατή»θης παρ' ἑνὸς τῶν ὑπασπιστῶν τοῦ αὐτοκράτορος.....»

Ὁ Μυράτος, λαβὼν τὴν τρομερὰν ἐπίπληξιν καὶ διαταγὴν ταύτην, καὶ γνωρίσας τὸ σφάλμα του, ἔδωκε τὰς περὶ τῆς ἐπιθέσεως διαταγάς του εἰς τὸν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του στρατόν· ὁ δὲ στρατάρχης Λάννος εἰδοποίησε τὸν πρίγκηπα Παγκρατίωνα περὶ τῆς διαλύσεως τῆς ἀνακωχῆς. Τὰ ὑπὸ τὸν Παγκρατίωνα στρατεύματα συνέκειντο ἐξ 8 χιλιάδων Ῥώσσων, ἐνῷ τὰ Γαλλικὰ ἦσαν τριπλάσια. Μ' ὅλον τοῦτο ὁ Παγκρατίων δὲν ὑπεχώρησεν, ἀλλ' ἀντέστη ἡρωϊκῶς, ὡς ἄλλοτε ὁ στρατάρχης Μοντιέρος. Οἱ Γάλλοι μετὰ σφοδρὸν πυροβολισμὸν ἐπιπίπτουν κατὰ τῶν Ῥώσσων· οὗτοι δὲ, ἀντὶ νὰ ὑποχωρήσω-

σιν, ὡς γίνεται συνήθως εἰς τὸ ἀδύνατον προσβαλλόμενον στράτευμα, βαδίζουν ἐπίσης κατ' αὐτῶν, ὥστε ἀμφοτέρων τῶν στρατῶν τὰ πεζικὰ συμπλέκονται· συνάπτεται δὲ σταδιαία μάχη διὰ πολλὴν ὥραν. Ἐν τούτοις ὁ στρατάρχης Λάννος ἐπὶ κεφαλῆς τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς ἔρχεται πρὸς βοήθειαν τοῦ γαλλικοῦ πεζικοῦ καὶ καταστρέφει τὸ ῥωσσικόν. Ἡ μάχη ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ μεσονυκτίου. Ἡ ῥωσσικὴ ὀπισθοπορεία σχεδὸν ἠφανίσθη, ἀπωλέσασα 3 χιλιάδας ἀνδρῶν. Ἡ αἱματηρὰ αὕτη μάχη συνήφθη τὴν 16 Νοεμβρίου 1805. Μετὰ ταῦτα ὁ γαλλικὸς στρατὸς προεχώρησεν εἰς τὴν Μοραυΐαν, καὶ ἐκυρίευσε τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς Βρίννον.

Ὁ Ναπολέων, μαθὼν τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως ταύτης, ἦλθεν εἰς αὐτὴν τῇ 20 Νοεμβρίου· ἐνταῦθα ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας τῷ προέτεινεν ἐκ νέου προτάσεις περὶ εἰρήνης. Ὁ δὲ Ναπολέων, δεχθεὶς τοὺς κήρυκας, εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὅτι, ἐπιθυμῶν καὶ οὗτος εἰλικρινῶς τὴν εἰρήνην, εὐχαρίστως παραιτεῖται τῶν ἐχθροπραξιῶν καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὴν Γαλλίαν· ἀλλὰ δὲν δέχεται τοῦ λοιποῦ τὴν μετὰ τῆς Αὐστρίας διανομὴν τῆς Ἰταλίας· θέλει δὲ ὥστε ἅπασα ἡ Ἰταλία νὰ μένῃ ὑπὸ τὴν κυριότητα αὐτοῦ· διότι, ὡς ἔλεγεν, ἕνεκα τούτου προξενεῖται ὁ πόλεμος. Πραγματικῶς δὲ δὲν ἔμενεν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἄλλο μέρος εἰμὴ ἡ Λομβαρδία, τὴν ὁποίαν κατεῖχεν εἰσέτι ἡ Αὐστρία. Ἐπομένως εἶπεν εἰς τοὺς κήρυκας ὅτι, ἐπειδὴ οὗτοι δὲν ἔχουν πληρεξουσιότητα νὰ συνομολογήσωσιν ὁριστικῶς συνθήκην, νὰ ἀναχωρήσωσιν ἀμέσως ἐκ τοῦ στρατοπέδου του καὶ νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὴν Βιέννην, ὅπου ἦτον ὁ Ταλλεϋράνδος, διὰ νὰ διαπραγματευθῶσι μετ' αὐτοῦ. Ὁ Ναπολέων ἔλεγεν ὅτι οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι δὲν χρησιμεύουν εἰς τὰ στρατόπεδα, εἰμὴ νὰ κατασκοπεύωσι τὰ κινήματα τοῦ στρατοῦ. Εἷς ἀπρόσεκτος ἐκ τῶν κηρύκων Αὐστριακῶν, ὁμιλῶν περὶ εἰρήνης, ἐξέφρασε λόγους, ἐξ ὧν ἐνόησεν ὁ Ναπολέων ὅτι ἡ Πρωσσία συνεδέθη μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ Ῥωσσίας καὶ ὅτι αὕτη προπαρεσκευάζετο εἰς πόλεμον. Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἐπροξένησεν ἀνησυχίας αὐτῷ, καὶ τῷ διήγειρεν ἔτι μᾶλλον τὴν πρὸς εἰρήνην ἐπιθυμίαν του, ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ ἐνδώσῃ καὶ εἰς τὰς προτάσεις τῆς Αὐστρίας. Τούτου ἕνεκα, παραιτῶν τὰς πρώτας προθέσεις του περὶ διώξεως τῶν Ῥώσσων μέχρι τῆς Πολωνίας, περιωρίσθη ἤδη νὰ συνάψῃ κρίσιμον μάχην μὲ τοὺς Αὐστριακούς, δι' ἧς νὰ ὑποχρεώσῃ αὐτοὺς εἰς εἰρήνην. Ὅθεν ἀπεφάσισε νὰ διαμείνῃ ἡμέρας τινὰς εἰς τὸ Βρίννον, διὰ νὰ κατοπτεύσῃ τὸν τόπον,

καὶ διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ὀλίγον ὁ στρατός του ἐκ τῶν ὑπερβολικῶν κόπων.

Οἱ δὲ αὐτοκράτορες τῆς Ῥωσσίας καὶ Αὐστρίας, ἔχοντες, ὁ μὲν πρῶτος 75 χιλιάδας στρατοῦ, ὁ δὲ δεύτερος 15 μόνον, ἐν ὅλοις τοῦ ῥωσσαυστριακοῦ στρατοῦ συγκειμένου ἐξ 90 χιλιάδων ἀνδρῶν, συνῆλθον εἰς τὴν πόλιν τῆς Μοραυΐας Ὀλμύτιον καὶ ἐσκέπτοντο τί ἔμελλον νὰ πράξωσιν. Ἀλλ' ὁ μὲν αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας δὲν εἰσηκούετο παρὰ τῶν Ῥώσσων, καταφρονούντων τοὺς Αὐστριακοὺς ὡς ἀνάνδρους καὶ δειλούς· ὁ δὲ τῆς Ῥωσσίας, περιζωιχούμενος ὑπὸ νέων εὐγενῶν ἀξιωματικῶν, ἐζερημένων γνώσεων καὶ πείρας τοῦ πολέμου, ἐκολακεύετο παρ' αὐτῶν ὅτι, ἂν συνάψῃ μάχην μὲ τὸν Ναπολέοντα, θέλει νικήσει αὐτὸν, καὶ θέλει δοξασθῇ εἰς τὴν Εὐρώπην ὡς σωτὴρ τῶν βασιλέων. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς ἔλεγον οὗτοι, ὁ Ναπολέων νικᾷ, διότι περικυκλόνει τὸν ἐχθρόν του πανταχόθεν εἰς τὴν μάχην, τὸ αὐτὸ ἔπρεπε νὰ πράξωσι καὶ οὗτοι. Εἰς μάτην αἱ παρατηρήσεις τῶν συνετῶν καὶ γηραιῶν στρατηγῶν, πρὸ πάντων δὲ τοῦ Κουτούζωφ καὶ λοιπῶν, οἵτινες ἐθεώρουν διαφόρως τὰ τοῦ πολέμου, καὶ κατέκρινον ταῦτα, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμων νὰ εἴπωσι τὴν γνώμην των εἰς τὸν αὐτοκράτορα· εἷς δὲ μόνον ἐκ τῶν στρατηγῶν, ὁ Γερμανὸς Βεϊροθέρος, ἠνώθη μετὰ τῆς ῥωσσικῆς νεολαίας.

Ὅθεν οἱ Ῥῶσσοι, ἐγκαταλείψαντες τὸ Ὀλμύτιον, θέσιν ὀχυρὰν, ἐξ ἧς ἐδύναντο νὰ ὠφεληθῶσιν, ἀπεφάσισαν νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐκεῖθεν καὶ νὰ ἔλθωσι διὰ νὰ προσβάλωσι τὸν Ναπολέοντα εἰς τὸ Βρίννον. Τούτου ἕνεκεν ἐπορεύθησαν κατ' αὐτοῦ, διαιρέσαντες τὸν στρατόν των εἰς πέντε μοίρας· καθ' ὁδὸν δὲ, μίαν ἡμέραν μακρὰν τοῦ Βρίννου, ἀπήντησαν τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, διοικουμένην παρὰ τοῦ Σούλτου, καὶ προσέβαλον αὐτὴν, αἰχμαλωτίσαντες ἐπέκεινα τῶν ἑκατὸν Γάλλων. Ἡ ἀψιμαχία αὕτη ἤρκει νὰ ἐνθαῤῥύνῃ ἔτι μᾶλλον τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξανδρον, ὅτι θέλει νικήσει τὸν γαλλικὸν στρατὸν καὶ νὰ νομίζῃ ὅτι καὶ αἱ μάχαι εἶναι τοιαῦται. Ὁ Κουτούζωφ, ὅστις δὲν ἠγνόει ταῦτα πάντα, καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁποίου διευθύνετο ἡ ἐκστρατεία αὕτη, διετήρει ἀσύγγνωστον σιωπήν· μόνον δὲ ὁ πρίγκιψ Κζαρτορύσκης ἀνθίστατο· ἀλλὰ καὶ ὁ στρατηγὸς οὗτος, μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην δὲν εἰσηκούετο. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ προσβάλωσιν ἀποφασιστικῶς τὸν Ναπολέοντα εἰς τὸ Βρίννον κατὰ τὴν παρὰ τοῦ Γερμανοῦ στρατηγοῦ Βεϊροθέρου διαγραφεῖσαν πρόθεσιν· διότι

οὗτος μόνος, ὡς ἐρρέθη, συνεφώνει μὲ τὰς περὶ τῆς μάχης ἰδέας τῶν αὐλικῶν, οἵτινες ἐφρόνουν ὅτι ἔπρεπε νὰ τοποθετηθῶσιν ἔμπροσθεν τῆς κωμοπόλεως Αὐστρελίκης, κειμένης οὐ μακρὰν τῆς πόλεως Βρίννου, ὅπου ἔμενεν ὁ γαλλικὸς στρατός.

Ὁ Ναπολέων, ὅστις μετὰ τοσαύτης ἀγχινοίας προεμάντευσε τὰς προθέσεις τοῦ ἐχθροῦ, ἐννοήσας εὐθὺς ὅτι οἱ Ῥῶσσοι ζητοῦν ἀποφασιστικῶς νὰ συνάψωσι μὲ αὐτὸν κρίσιμον μάχην, ὑπερευχαριστήθη· διότι, γνωρίζων ἤδη τὰς ἐχθρικὰς διαθέσεις τῆς Πρωσσίας, ἔπρεπε ἢ νὰ στέρξῃ εἰς συνθήκας εἰρήνης ἢ νὰ συνάψῃ καρτερὰν μάχην. Μὴ ἀμφιβάλλων δὲ παντελῶς περὶ τῆς καλῆς ἐκβάσεως τῆς συναφθησομένης μάχης, ἀλλ' ὢν ἀσφαλέστερος διὰ τῆς εἰρήνης, καὶ γνωρίζων προσέτι τὰς εἰλικρινεῖς διαθέσεις τῆς Αὐστρίας ὡς πρὸς τὴν εἰρήνην, διότι οἱ Ῥῶσσοι εἶχον καταντήσει εἰς αὐτὴν πολὺ ὀχληροί, καὶ τέλος θέλων νὰ μάθῃ τί ἐφρόνει περὶ τούτου καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξανδρος, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν τὸν ὑπασπιστὴν αὐτοῦ Σαβαρὺν, διὰ νὰ τῷ προσφέρῃ τὰς φιλοφρονήσεις του καὶ νὰ συνομιλήσῃ μετ' αὐτοῦ περὶ εἰρήνης.

Ὁ Σαβαρὺς, ἀναχωρήσας ἀμέσως καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τὰς ἐμπροσθοφυλακὰς τῶν Ῥώσσων ὡς κῆρυξ, ἀπήντησε μεγάλας δυσκολίας μέχρις οὗ δυνηθῇ νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον· παρουσιασθεὶς δὲ πρὸς αὐτὸν, τῷ ἐξέθηκε τὴν ἐντολὴν τοῦ ἡγεμόνος του. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, καί τοι ὑποδεχθεὶς τὸν Σαβαρὺν εὐνοϊκῶς, ἐδίσταζεν ὅμως νὰ παραδεχθῇ τὴν εἰρήνην, μάλιστα δὲ κατὰ τὰς προτάσεις τοῦ Ναπολέοντος· ἐξέφρασε μ' ὅλα ταῦτα τὴν περὶ τούτου γνώμην του. Ἀλλ' ὁ Σαβαρὺς, μὴ ἔχων ἐντολὴν νὰ διαπραγματευθῇ περὶ συνθήκης, εἶπεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον νὰ πέμψῃ ἕνα τῶν ὑπασπιστῶν του εἰς τὸ γαλλικὸν στρατόπεδον διὰ νὰ συνομιλήσῃ μετὰ τοῦ Ναπολέοντος. Μετὰ πολλὰς τέλος συνδιαλέξεις, συγκατένευσεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸν πρίγκηπα Δολγορούκην, διὰ νὰ τὸν ὁδηγήσῃ παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι τῶν Γάλλων. Ἀμφότεροι οὗτοι, ἀναχωρήσαντες ἐκ τοῦ ρωσσικοῦ στρατοπέδου, ἔφθασαν εἰς τὸ γαλλικὸν, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Ναπολέων, ἀποπερατώσας τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν του, ἐπέστρεφεν εἰς τὸ κατάλυμά του. Ὅθεν ἡ ἐνδυμασία του ἦτο τοσοῦτον ἁπλουστάτη, ὥστε οὐδὲ τὴν παραμικρὰν ἐντύπωσιν ἐδύνατο νὰ προξενήσῃ εἰς ἕνα πρίγκηπα Ῥῶσσον. Ὁ Δολγορούκης, ὢν νέος καὶ ἄπειρος τῆς τε πολιτικῆς καὶ τοῦ πολέμου, καὶ πλήρης κενοδοξίας καὶ ματαιότητος, παρουσιασθεὶς

ἀμέσως πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ἐξέφρασεν εἰς αὐτὸν ἀσυναρτήτους τινὰς προτάσεις καὶ ἀπειλάς. Ὁ Ναπολέων, εἰ καὶ δὲν ἐδύνατο νὰ βασισθῇ εἰς τοὺς λόγους τοιούτου κήρυκος, ἐκ τούτων ὅμως ἐννοήσας τὰ περὶ τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου φρονήματα, δυσηρεστήθη καὶ ἀπέλυσεν αὐτὸν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀπαντήσεως· ἔκτοτε δὲ οὐδὲν ἄλλο ἐσκέπτετο, εἰμὴ τίνι τρόπῳ νὰ πολεμήσῃ μέχρις ἐσχάτων.

Ὁ Ναπολέων, μετὰ τὴν εἰς τὴν ἐμπροσθοφυλακήν του γενομένην προσβολήν, ὑπεχώρησεν ὀλίγον καὶ ἐτοποθέτησε τὸν στρατόν του εἴς τινα ἐξαίσιον πρὸς μάχην θέσιν, δεικνύων εἰς τὰ κινήματά του δισταγμοὺς τινὰς ἀντιβαίνοντας εἰς τὸν συνήθη ὁρμητικὸν χαρακτῆρά του. Ταῦτα δὲ πάντα, ὡς καὶ ἡ πρὸς εἰρήνην ἀποστολὴ τοῦ Σαβαρὺ, ἠρέθισαν ἔτι μᾶλλον τὰς ἀδυναμίας τῆς περὶ τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον νεολαίας, ὥστε εἰς τὸ ρωσσικὸν στρατόπεδον δὲν ἠκούετο εἰμὴ μία μόνη φωνὴ, ὅτι ὁ Ναπολέων ὑποχωρεῖ, καὶ ὅτι πρέπει νὰ τὸν προσβάλωσιν· ἐνῷ ὁ γαλλικὸς στρατὸς, ἀφωσιωμένος ὢν εἰς τὸν Ναπολέοντα, περιέμενεν ἀνυπομόνως τὴν ὥραν τῆς μάχης. Οὕτως ἑκάτερα τὰ μέρη προπαρεσκευάζοντο εἰς μάχην μετὰ πεποιθήσεως ὅτι θέλουν νικήσει· ὁ μὲν Ναπολέων, τεθεὶς ἐν ἀμύνῃ εἰς τὴν ὀχυρὰν ταύτην θέσιν, περιέμενεν αὐτόθι τὸν ἐχθρὸν, ὅπως ἀπατῶν αὐτὸν, νὰ τὸν καταστρέψῃ· οἱ δὲ Ῥῶσσοι ἐφρόντιζον τίνι τρόπῳ νὰ τῷ διακόψωσι τὴν εἰς Βιέννην ὑποχώρησίν του. Ὁ Ναπολέων, ἐννοήσας καλῶς τὴν πρόθεσιν αὐτῶν καὶ θέλων νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν των πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, δηλαδὴ πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς Βιέννης, ἀκαταπαύστως παρίστανε κινήματά τινα τοῦ στρατοῦ του πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος. Συγχρόνως ἔγραψεν εὐθὺς πρὸς τὸν Βερναδόττον καὶ τὸν στρατηγὸν Φριάντον νὰ φθάσωσι μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς στρατευμάτων παρ' αὐτῷ ὅσον τάχος.

Τῇ 1 Δεκεμβρίου, ἀφιχθέντων εἰς τὸ ἐν Βρίννῳ στρατόπεδον διὰ συντονωτάτης πορείας τῶν στρατευμάτων τούτων, καὶ τοῦ μὲν γαλλικοῦ στρατοῦ συγκειμένου ἐξ 70 περίπου χιλιάδων ἀνδρῶν ἐπὶ τὰ ὅπλα, τοῦ δὲ ρωσσαυστριακοῦ ἐξ 90 χιλιάδων ἐπίσης ἐπὶ τὰ ὅπλα, ὁ Ναπολέων ἔταξε τὸν στρατόν του ὡς ἑξῆς· τὸν στρατάρχην Λάννον μετὰ δύο μεραρχιῶν διώρισεν εἰς τὸ ἀριστερὸν, πρὸς τὴν ὁδὸν τοῦ Ὀλμυτίου, βοηθούμενον παρὰ τοῦ Μυράτου μετὰ τοῦ ἱππικοῦ· παρ' αὐτῷ ἔκειτο λόφος τις, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔθεσε δεκακοκτὼ πυροβόλα μεθ' ἑνὸς πεζικοῦ συντάγματος τῶν ἀκροβολιστῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Καφφαρέλλην, καὶ ὥρκισεν αὐτὸν νὰ ὑπερασπίσῃ μέχρι θανάτου

τὴν θέσιν ταύτην, ἥτις, ὡς ἔλεγεν, ἦτο τὸ στήριγμα τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος αὐτοῦ· εἰς τὸ κέντρον καὶ εἰς τὸ δεξιὸν διώρισε τὸν στρατάρχην Σοὺλτον καὶ εἰς μὲν τὸ κέντρον ἔταξε δύο μεραρχίας, εἰς δὲ τὸ δεξιὸν, ὅπου αὐτὸς οὗτος ἤθελε νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἐχθροῦ, ἔταξε μίαν μεραρχίαν ὑποστηριζομένην ὑπὸ δύο πεζικῶν ταγμάτων τῶν ἀκροβολιστῶν. Οὕτως ὁ Ναπολέων, ἔχων δέκα μεραρχίας τοῦ πεζικοῦ, παρέταξεν ἓξ μόνον, τὰς δὲ ἄλλας τέσσαρας διώρισεν εἰς ἐφεδρείαν, θέσας αὐτὴν ὄπισθεν τῶν στρατάρχων Λάννου καὶ Σούλτου, ὡς τὸ σῶμα τῶν ἐπιλέκτων, τὴν μοῖραν τοῦ Βερναδόττου, συγκειμένην ἐκ δύο μεραρχιῶν καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουράν. Διατάξας δὲ ταῦτα πάντα τὴν παραμονὴν τῆς μάχης, ἐξέδωκε τὴν ἑξῆς διακήρυξιν·

ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ !

« Ὁ ῥωσσικὸς στρατὸς ἔρχεται ἐναντίον σας πρὸς ἐκδίκησιν. »Οὗτοι εἶναι οἱ αὐτοὶ στρατιῶται οἱ καταπολεμηθέντες καὶ »καταδιωχθέντες καρτερῶς παρ' ὑμῶν εἰς Ὀλλαμβρύννον.

« Αἱ παρ' ἡμῶν κατεχόμεναι θέσεις εἶναι φοβερκί· ἐνῷ δὲ οἱ »ἐχθροὶ θέλουν ἔλθει διὰ νὰ περικυκλώσωσι τὴν δεξιάν πτέ»ρυγά μας, θέλουν μᾶς ἐκθέσει τὴν πλευράν των.

«Στρατιῶται, αὐτὸς ἐγὼ θέλω διευθύνει τὰ τάγματά σας· »θέλω μὲν εἶσθαι μακρὰν τοῦ πυρὸς, ἂν μὲ τὴν συνήθη ἀνδρίαν »σας φέρετε τὴν ἀταξίαν καὶ τὴν σύγχυσιν εἰς τὰς ἐχθρι»κὰς τάξεις. Ἀλλ' ἐὰν ἡ νίκη μένῃ στιγμιαίως ἀμφίβολος, θέ»λετε εἰδεῖ τὸν Αὐτοκράτορά σας ἐκτεθειμένον εἰς τὰς πρώτας »βολάς· διότι ἡ νίκη δὲν πρέπει νὰ μείνῃ ἀμφιῤῥεπὴς κατὰ τὴν »ἡμέραν ταύτην, καθ' ἣν πρόκειται περὶ τῆς τιμῆς τοῦ γαλ»λικοῦ πεζικοῦ, τοῦ τιμωμένου παρ' ὅλου τοῦ ἔθνους.

»Οὐδεὶς δὲ πρέπει νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς τάξεις του ἐπὶ προ»φάσει τῆς μετακομίσεως τῶν πληγωμένων· ἀλλ' ἕκαστος νὰ »διαλογίζεται ὅτι πρέπει νὰ νικηθῶσιν οἱ μισθοφόροι οὗτοι »στρατιῶται τῆς Ἀγγλίας, οἵτινες ἐμπνέουν ἄσπονδον μῖσος »κατὰ τοῦ ἔθνους μας.

»Ἡ νίκη αὕτη θέλει ἀποπερατώσει τὴν ἐκστρατείαν ταύτην· »ἡμεῖς δὲ θέλομεν ἐπαναλάβει τὰ χειμερινὰ στρατόπεδά μας, »ὅπου θέλομεν ἑνωθῆ μετὰ τῶν ἐκ τῆς Γαλλίας νεωστὶ ἐλθόν»των στρατευμάτων. Οὕτω δὲ ἡ συνομολογηθησομένη ὑπ' ἐμοῦ »συνθήκη θέλει εἶσθαι ἀξία τοῦ λαοῦ μου καὶ αὐτῆς τῆς ἐξιο»πρεπείας μου. »

«ΝΑΠΟΛΕΩΝ.»

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὁ Ναπολέων, ὁμιλῶν μετὰ τοῦ ὑπὸ τῆς Πρωσσίας ἀπεσταλμένου, εἶπεν αὐτῷ ὅτι τῇ ἐπαύριον θέλει συνάψει μάχην, μετὰ δὲ ταῦτα, ἂν δὲν φονευθῇ, θέλει δώσει ἀκρόασιν εἰς τὰς προτάσεις τῆς αὐλῆς του. Προσεκάλεσε προσέτι αὐτὸν νὰ ἀναχωρήσῃ αὐθωρεὶ εἰς τὴν Βιέννην, διὰ νὰ συνδιαλεχθῇ μετὰ τοῦ Ταλλεϋράνδου· διέταξε δὲ νὰ ὁδηγήσωσι τὸν Πρῶσσον τοῦτον ἐκ τοῦ πεδίου Ὀλλαμβρύννου, ὅπου πρὸ ὀλίγου ὁ Μυράτος καὶ ὁ Λάννος ἐνίκησαν τὸν στρατηγὸν Ῥῶσσον Παγκρατίωνα, γράφων πρὸς τὸν Ταλλεϋράνδον· « Εἶναι »ὠφέλιμον ὁ Πρῶσσος οὗτος νὰ πληροφορηθῇ καὶ ἰδίοις ὄμμα»σι τίνι τρόπῳ πολεμοῦμεν. »

Ὁ Ναπολέων, μείνας τὴν ἑσπέραν ταύτην εἰς τὸ στρατόπεδον μετὰ τῶν στραταρχῶν του, ἠθέλησεν ἐν καιρῷ νυκτὸς νὰ ἐπιθεωρήσῃ τοὺς στρατιώτας του, διὰ νὰ κρίνῃ καὶ ἰδίοις ὄμμασι περὶ τοῦ ἠθικοῦ αὐτῶν. Ἦτο δὲ ἡ Δεκεμβρίου, ἡμέρα τῆς παραμονῆς τῆς ἐνθρονίσεώς του· ἀλλὰ τὴν παράδοξον ταύτην σύμπτωτιν τῶν ἐποχῶν ὁ Ναπολέων δὲν ἀνεζήτει, διότι ἐνταῦθα εὑρίσκετο ἐν ἀμύνῃ, καὶ οὐχὶ ἐν ἐπιθέσει· ἡ δὲ νὺξ αὕτη ἦτο ψυχρὰ καὶ ζοφερά. Ἐξελθόντος δὲ πρὸς ἐπιθεώρησιν, οἱ πρῶτοι στρατιῶται, ἰδόντες αὐτὸν, συνήθροισαν ἄχυρα καὶ λοιπὰ ἐκ τῶν καλυβῶν των, καὶ δι' αὐτῶν ἐσχημάτισαν πυρσοὺς ἔμπροσθέν των· ἐν ἀκαρεῖ δὲ τὸ παράδειγμα αὐτῶν ἐμιμήθη ὅλος ὁ στρατός. Οὕτως ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου τοῦ στρατοπέδου ἔλαμπεν ἡ ἀλλόκοτος αὕτη φωταψία· οἱ δὲ στρατιῶται ἔκραζον « *Ζήτω ο Αὐτοκράτωρ,* » διαβαίνοντος τοῦ Ναπολέοντος, καὶ ὑπέσχοντο ὅτι τὴν ἐπαύριον θέλουν ἀναδειχθῇ ἄξιοι τῶν προσδοκιῶν του. Ὁ Ναπολέων μετ' ὀλίγον μετέβη εἰς τὴν σκηνήν του, διὰ νὰ ἀφήσῃ τοὺς στρατιώτας νὰ ἀναπαυθῶσι· περιέμενε δὲ τὴν ἐπιοῦσαν, ἥτις ἔμελλε νὰ ἦναι μία τῶν λαμπροτέρων ἡμερῶν τῆς ζωῆς του.

Αἱ φωναὶ, καθὼς καὶ οἱ πυρσοὶ τοῦ γαλλικοῦ στρατοπέδου, διακρινόμενα παρὰ τοῦ ῥωσσικοῦ στρατοπέδου, ἐπροξένησαν ἀνησυχίαν καὶ προαίσθημά τι εἴς τινας φρονίμους ἀξιωματικοὺς Ῥώσσους, οἵτινες διελογίζοντο ἂν ταῦτα ἦσαν σημεῖα νενικημένου καὶ ὑποχωροῦντος στρατοῦ.

Ἐν τοιούτῳ οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ ῥωσσικοῦ στρατοῦ, συνηθροίσθησαν παρὰ τῷ στρατηγῷ Κουτούζωφ, ἵνα λάβωσι τὰς ἐπὶ τὴν αὔριον ὁδηγίας του. Ἀλλ' ὁ μὲν γέρων Κουτούζωφ ἦτον εἰς βαθὺν ὕπνον, ὁ δὲ στρατηγὸς Βεϊροθέρος, ἔχων ἕνα χάρτην ἀναχειράς του, ἀπήγγειλλεν ὑπόμνημά τι ἐνδιαλαμβάνον τὴν πρό-

θεσιν τῆς ἐπὶ τὴν αὔριον μάχης. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ὑπομνήματος τούτου, δι' οὗ ὑπετίθετο ὅτι ὁ Ναπολέων ὑπεχώρει, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐμποδίζωτι τὴν ὑποχώρησιν αὐτοῦ, εἷς ἐκ τῶν στρατηγῶν, ὁ Λαγγερόνος, ὅστις ἦτο μετανάστης Γάλλος εἰς τὴν ῥωσσικὴν ὑπηρεσίαν, καλὸς δὲ στρατιωτικὸς, ἠρώτησε τὸν Βεϊροθέρον, ἂν νομίζῃ ὅτι τὰ πάντα θέλουν γένει ὡς ἦσαν γεγραμμένα, διότι αὐτὸς ἀμφιβάλλει. Ἀλλ' ὁ Βεϊροθέρος, ἐπιμένων ὅτι ὁ Ναπολέων ὑποχωρεῖ, δὲν ἐνέδιδεν εἰς τὰς παρατηρήσεις ταύτας 'Ο στρατηγὸς Κουτούζωφ, ἐγερθεὶς τότε ἐκ τῆς φιλονεικίας ταύτης, παρέπεμψε πάντας· διότι ὁ ἔμπειρος καὶ γηραιὸς στρατηγὸς οὗτος ἐγνώριζεν, ὅτι οὕτω πως δὲν συντάττονται αἱ προθέσεις τῶν μαχῶν, ἀλλ' ἦτον ἠναγκασμένος ὑπὸ τῶν αὐλικῶν νὰ ἐνδίδῃ εἰς τὰς ἀνοήτους γνώμας των.

Τὴν ἐπαύριον ἀπὸ πρωΐας, 2 Δεκεμβρίου 1805, ἀπὸ τῆς τετάρτης ὥρας ὁ Ναπολέων ἐξῆλθε τῆς σκηνῆς του διὰ νὰ παρατηρήσῃ ἰδίοις ὄμμασιν, ἂν οἱ 'Ρῶσσοι ὑπέπεσαν εἰς τὸ παρ' αὐτοῦ ἐπιτηδείως παρασκευασθὲν σφάλμα. Κατέβη δὲ μέχρι τῶν ῥωσσικῶν ἐμπροσθοφυλακῶν, ὁπόθεν ἤκουσε κρότον ἵππων καὶ πυροβόλων, διαβαινόντων πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ γαλλικοῦ στρατοπέδου, δηλαδὴ πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος ὅπου ἐπεθύμει νὰ ἔλθωτιν οἱ 'Ρῶσσοι διὰ νὰ τὸν περικυκλώσωσιν· ὑπερεχάρη δὲ βλέπων ὅτι ἐπέτυχε τὸ στρατήγημά του. Μετὰ ταῦτα ἐτοποθετήθη εἴς τινα ὑψηλὴν θέσιν, διὰ νὰ δύναται νὰ βλέπῃ παντοχοῦ.

Περὶ τὸ λυκαυγὲς τὰ γαλλικὰ στρατεύματα, ἀναχωροῦντα ἐκ τῆς ὑψηλῆς κεντρικῆς θέσεώς των, κατέβαινον εἴς τινα ῥύακα, διαχωρίζοντα τοὺς δύο στρατοὺς, ἀλλ' ἐστάθησαν κατὰ διαταγὴν τοῦ Ναπολέοντος. Μετ' οὐ πολὺ δὲ, ὅτε ἠκούσθη μέγας κρότος πυροβολισμῶν πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος, ὁ Ναπολέων εὐθὺς διέταξε τὸν στρατάρχην Δαβοῦστον νὰ ἀναχωρήσῃ καὶ λάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς δεξιᾶς πτέρυγος, ὅπου οἱ 'Ρῶσσοι προσέβαλον ὡς προεμάντευεν οὗτος· οἱ δὲ στρατάρχαι Λάννος, Μυράτος καὶ Σοῦλτος μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν των περιέμενον καὶ οὗτοι ἀνυπομόνως νὰ διαταχθῶσι παρὰ τοῦ Ναπολέοντος, διὰ ν' ἀρχίσωσι τὴν μάχην εἰς τὸ κέντρον καὶ εἰς τὸ ἀριστερόν. Ὁ Ναπολέων ὅμως ἐμετρίασε τὸν ζῆλόν των, διὰ νὰ ἐξαπατηθῶσιν ἔτι μᾶλλον οἱ 'Ρῶσσοι, καὶ νὰ μὴ δυνηθῶσι νὰ διορθώσωσι τὸ σφάλμα των.

Ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, καὶ διασκεδασθείσης τῆς ὁμίχλης, ἥτις ἀπὸ πρωΐας ἐκάλυπτεν ὅλον τὸ ἔδαφος, τὰ κινήματα τῶν

Ῥώσσων διεκρίνοντο καλῶς. Οὗτοι, κατὰ τὴν πρόθεσίν των, κατέλιπον τὸ ὀροπέδιον Πρατζένον, ὑψηλὴν καὶ ὀχυρὰν θέσιν, καὶ κατέβαινον εἰς τινα κοιλάδα, διὰ νὰ καταλάβωσι παραπλήσιά τινα χωρία, καλούμενα Τελνίτζ καὶ Σοκολνίτζ, κατεχόμενα παρὰ τῶν Γάλλων. Τότε ὁ Ναπολέων διέταξε τὴν κατ' αὐτῶν προσβολήν· οἱ δὲ στρατάρχαι ἀνεχώρησαν δρομαίως, διὰ νὰ λάβῃ ἕκαστος τὴν διοίκησιν τῆς ὑπ' αὐτὸν μοίρας. Ἀπὸ πρωΐας τῆς ἑβδόμης ὥρας τρεῖς ῥωσσαυστριακαὶ φάλαγγες, συγκείμεναι ἐκ 35 χιλιάδων ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ῥῶσσον Βυζχοεβδένον, προσέβαλον δύο γαλλικὰς μεραρχίας καὶ τινας ἴλας ἱππικοῦ, ὑπερασπιζούσας τὰ χωρία Τελνίτζ καὶ Σοκολνίτζ· ἐνταῦθα συνήφθη καρτερὰ μάχη· δὶς κατελήφθησαν τὰ χωρία ταῦτα παρ' αὐτῶν, καὶ δὶς ἀνεκτήθησαν παρὰ τῶν Γάλλων. Ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος καὶ ὁ ὑπ' αὐτὸν στρατηγὸς Φριάντος ἔδειξαν ἀπαραδειγμάτιστον καρτερίαν ἐνταῦθα.

Τούτων οὕτως ἐχόντων εἰς τὴν δεξιὰν πτέρυγα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἐν τῷ κέντρῳ ὁ στρατάρχης Σοῦλτος προσέβαλε μετὰ δύο μεραρχιῶν τὸ ὀροπέδιον Πρατζένον, ἐξ οὗ ἐξηρτᾶτο ἡ τύχη τῆς μάχης. Ἀλλ' ἐνῷ οἱ Γάλλοι ἀνέβαινον εἰς τὴν θέσιν ταύτην, τὸ κέντρον τοῦ ῥωσσικοῦ στρατοῦ, συγκείμενον ἐξ εἰκοσιεπτὰ πεζικῶν ταγμάτων Αὐστριακῶν τε καὶ Ῥώσσων, διευκουμένων παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Κουτούζωφ, ἤρχετο νὰ ἐμποδίσῃ αὐτοὺς τοῦ νὰ καταλάβωσι τὸ ὀροπέδιον τοῦτο. Οὕτως ἐνταῦθα συνήφθη τρομερὰ συμπλοκὴ μεταξὺ Ῥωσαυστριακῶν καὶ Γάλλων, τῶν μὲν πρώτων ὑπερασπιζόντων τὴν θέσιν, τῶν δὲ δευτέρων προσβαλλόντων· μετὰ δὲ μίαν ὥραν αἱματηρᾶς σταδιαίας πάλης, αἱ δύο μεραρχίαι τοῦ Σούλτου ἐκυρίευσαν τὸ ὀροπέδιον Πρατζένον, καὶ κατεδίωξαν τοὺς Ῥώσσους καὶ τοὺς Αὐστριακοὺς φύρδην μίγδην πρὸς τὰς ὑπωρείας αὐτοῦ, αἱ ὁποῖαι κλίνουσι πρὸς τὴν κωμόπολιν Αὐστερλίκην.

Ἀμφότεροι οἱ αὐτοκράτορες τῆς τε Ῥωσσίας καὶ Αὐστρίας, ὄντες αὐτόπται τῆς ταχείας ταύτης ἥττης τοῦ στρατοῦ των, εἰς μάτην προσεπάθησαν νὰ κρατήσωσι τοὺς στρατιώτας των φεύγοντας· οὐδεὶς προσέσχεν εἰς αὐτούς· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἠσθάνθη τότε δή, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ ἡγεμόνος δὲν ὠφελεῖ εἰς τοιαύτας δεινὰς περιστάσεις, ὡς ἡ τοῦ καλοῦ στρατηγοῦ. Ὁ ἀνδρεῖος στρατηγὸς Σέρβος Μιλοραδύβης διέτρεξεν ἔφιππος τὸ θανατηφόρον τοῦτο στάδιον τῆς μάχης, διὰ νὰ ἐπαναγάγῃ εἰς μάχην τοὺς φεύγοντας, ὁ δὲ στρατηγὸς Κουτούζωφ, ὅστις καὶ ἐπληγώθη εἰς τὸ πρόσωπον διὰ βολῆς τουφεκίου, προσεπάθει νὰ ἐπανορθώ-

σῃ τὴν καταστροφὴν, καίτοι προγνωρίσας αὐτήν. Ἐὰν ὁ στρατηγὸς οὗτος, τοῦ ὁποίου ἡ ἱκανότης ἠλαττοῦτο κατὰ πολὺ ἐκ τῆς ῥαθυμίας του, ἐδύνατο νὰ ἀποφασίσῃ ὀρθῶς καὶ ταχέως, ἔπρεπε κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην νὰ δράμῃ πρὸς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγά του, μαχομένην κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην μὲ τὴν δεξιὰν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, νὰ προσλάβῃ τὰ ἐκεῖ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα εἰς μάτην ἠσχολοῦντο, καὶ νὰ ἐπανέλθῃ μετὰ 50 χιλιάδων στρατοῦ, διὰ νὰ ἀνακτήσῃ τὸ ὀροπέδιον Πρατζένον, διότι ἄνευ τούτου ὁ στρατός του ἐδιχοτομεῖτο· ἂν ὅμως δὲν ἐπετύγχανε τοῦτο, ἤθελε κάμει τοὐλάχιστον τακτικὴν ὑποχώρησιν πρὸς τὴν Αὐστερλίκην. Ἀλλ' οὗτος, μὴ προσέξας εἰς ταῦτα πάντα, περιωρίσθη νὰ ἐνισχύσῃ τὸ κέντρον τοῦ στρατοῦ του διὰ τῆς φρουρᾶς τοῦ Αὐτοκράτορός του· ἐνῷ ὁ Ναπολέων, προσηλωθεὶς εἰς τὸ ὀροπέδιον τοῦτο, ἔπεμψε πρὸς βοήθειαν τοῦ Σούλτου τὸν Βερναδόττον καὶ τοὺς ἐπιλέκτους του.

Ἐν τούτοις ὁ Μυράτος καὶ ὁ Λάννος εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα συνεπλάκησαν μὲ τὸ ὑπὸ τὸν Παγκρατίωνα σῶμα καὶ μεθ' ὅλου τοῦ ῥωσταυστριακοῦ ἱππικοῦ. Ἐνταῦθα συνήφθη μάχη κατὰ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ τάξιν· διότι ὀγδοήκοντα δύο ἴλαι ἱππικοῦ παρετάχθησαν εἰς δύο γραμμὰς καὶ ἐμάχοντο ὑπὸ τὸν πρίγκηπα Ἰωάννην μὲ δύο γαλλικὰς μεραρχίας τοῦ πεζικοῦ ἐσχηματισμένας εἰς πολλὰς γραμμὰς, τὰς μὲν εἰς παρατεταγμένα τάγματα τεταγμένας, τὰς δὲ ὄπισθεν αὐτῶν εἰς τὰ κενὰ διαστήματα εἰς τάγματα ἐσχηματισμένα εἰς φάλαγγα πυκνὴν, διὰ νὰ ὑποστηρίζωσι τὰς ἀνεπτυγμένας τάξεις καὶ τὰς πλευρὰς αὐτῶν· τὸ πυροβολικὸν ἵστατο εἰς τὰ κενὰ διαστήματα τοῦ μετώπου, τὸ δὲ ἱππικὸν, τὸ μὲν τῶν δυμάχων, δεξιόθεν εἰς τὴν πεδιάδα, τὸ δὲ τῶν θωρακοφόρων ἔμενεν ἐν ἐφεδρείᾳ, ὄπισθεν τῆς ἐν μάχῃ παρατάξεως.

Ὁ πρίγκηψ Ἰωάννης ἐπεχειρίσθη εἰς μάτην νὰ προσβάλῃ μετὰ τοῦ πολυαρίθμου ἱππικοῦ του τὴν γαλλικὴν ταύτην τάξιν, ἀλλὰ πανταχόθεν ἀπεκρούσθη καρτερῶς. Ἐν τούτοις ἀναλαμβάνει ὁ πρίγκηψ Κωνσταντῖνος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, μετὰ τοῦ ἱππικοῦ τῶν Οὐλάνων νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ γαλλικοῦ ἱππικοῦ τοῦ διοικουμένου ὑπὸ τοῦ Κελλερμάνου, τὸ ὁποῖον ἵστατο ἔμπροσθεν τῆς μεραρχίας τοῦ Καφφαρέλλη. Ὁ Κελερμάννος, ἐννοήσας ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ ἀνθέξῃ τὸ ὑπ' αὐτὸν ἱππικὸν πρὸς τοὺς τολμηροὺς Οὐλάνους, ὑπεχώρησεν ἐπιδεξίως ἐκ τῶν κενῶν διαστημάτων τοῦ πεζικοῦ, ὅτε οὗτοι ἐφώρμων κατ' αὐτοῦ. Ὁ πρίγκηψ Κωνσταντῖνος, ἐξακολουθῶν τὴν προσβολήν του,

διὰ νὰ καταπατήσῃ τὸν ἐλαφρὸν ἱππικὸν τῶν Γάλλων, ἀπήντησεν ἀντ' αὐτοῦ τὸ γαλλικὸν πεζικόν, προεκβάλλον θανατηφόρον πῦρ πανταχόθεν. Οἱ Ῥῶσσοι Οὐλάνοι, προσβληθέντες αἴφνης ἀπώλεσαν ἐν τῷ ἅμα τετρακοσίους ἄνδρας, καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν θανατηφόρως πληγωθέντα. Ὁ Κελλερμάννος τότε, δράξας τῆς εὐκαιρίας, προβαίνει μετὰ τοῦ ἱππικοῦ του, ἐπιπίπτει κατὰ τῶν ἀτάκτως διασπασθέντων Οὐλάνων, καὶ κατακόπτει ὅσους ἀπαντᾷ· ὁ πρίγκηψ ὅμως Ἰωάννης εὐθὺς σέλλει πρὸς βοήθειαν τῶν Οὐλάνων νέον ἱππικὸν σῶμα. Οὕτως ἡ ἱππομαχία αὕτη ἀνανεοῦται τοιουτοτρόπως, ὥστε, διαλυθεισῶν τῶν τάξεων, ἡ μάχη ἐγένετο ἐπὶ πολὺ σταδιαία. Μετὰ πολλὴν σφαγὴν τέλος πάντων ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν, ἕκαστος ἐπανέρχεται εἰς τὰς τάξεις του. Τὸ γαλλικὸν πεζικόν, τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦδε ἔμενεν ἀκίνητον, προχωρεῖ ἤδη ἐν τάξει ἐπὶ τοῦ αἱματηροῦ τούτου πεδίου. Οἱ Ῥῶσσοι ἀντέταξαν εὐθὺς κατ' αὐτοῦ τεσσαράκοντα πυροβόλα, προεκβάλλοντα ὡς χάλαζαν θανατηφόρα πυρά. Ὅλοι οἱ τυμπανισταὶ τοῦ προπορευομένου συντάγματος ἔπεσον ἀθρόως. Τὸ γαλλικὸν πεζικὸν εὐθὺς ἀντιτάττει εἰς τὸ ῥωσσικὸν πυροβολικὸν ὅλα τὰ πυροβόλα του. Εἰς τὴν πυροβολικὴν ταύτην μάχην, σφαῖρα πυροβόλου ἀποσπᾷ τὸν πόδα τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Βαλυβέρτου. Τινὲς τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατιωτῶν σπεύδουν νὰ τὸν βοηθήσωσι.—Μείνατε εἰς τὰς τάξεις σας, εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὁ στρατηγός, ἡμπορῶ μόνος νὰ ἀποθάνω· δὲν πρέπει δι' ἕνα ἄνθρωπον νὰ λείψωσιν ἕξ.—Ἐν τούτοις τὸ γαλλικὸν πεζικὸν προχωρεῖ καταλαμβάνει τὸ χωρίον Βλαζιοβίτζ, καὶ αἰχμαλωτίζει πολλοὺς ἐκ τῶν Ῥωσσαυστριακῶν. Ὁ στρατάρχης Λάννος, παρατηρῶν ὅτι ἡ ἀταξία ἤρχισεν εἰς τὰς ἐχθρικὰς φάλαγγας, προσλαμβάνει ὅλον τὸ ἐν ἐφεδρείᾳ ἱππικὸν τῶν θωρακοφόρων, συγκείμενον ἐκ τεσσάρων χιλιάδων ἀνδρῶν, καὶ τὴν μεραρχίαν τοῦ Καφφαρέλλη, σχηματίζει ἅπαντα εἰς φάλαγγα πυκνὴν, καὶ ἐφορμᾷ καθ' ὅλου τοῦ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ. Ἡ γῆ ἐφαίνετο ὅτι ἔτρεμεν ὑπὸ τὸ βάρος τεσσάρων χιλιάδων σιδηροφόρων ἱππέων, οἵτινες μὲ τὸ ξίφος ἀνὰ χεῖρας ἐπιπίπτουν κατὰ τῶν Ῥωσαυστριακῶν, διασποῦν τὰς τάξεις των καὶ τοὺς ἀναγκάζουν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν Αὐστρελίκην, ἐξ οὗ δὲν ἐδύναντο νὰ ἐπανέλθωσι, τὴν αὐτὴν ἡμέραν τοὐλάχιστον. Συγχρόνως ἡ μεραρχία τοῦ στρατηγοῦ Σουσσέτου προσβάλλει τὸ ὑπὸ τὸν Παγκρατίωνα πεζικὸν καὶ τὸ ἀναγκάζει νὰ ὑποχωρήσῃ. Οὕτω πρὸς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ στρατοῦ τοῦ Ναπολέοντος ὁ στρατάρχης Λάννος μόνος συνῆψε καρ-

τεραν μάχην, αἰχμαλωτίσας τέσσαρας χιλιάδας ἐχθρῶν, καὶ καλύψας τὴν γῆν ἀπὸ πτωμάτων δύο χιλιάδων Ῥώσσων τε καὶ Αὐστριακῶν.

Ἀλλ' ἐν τούτοις ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου Πρατζένου ἡ πάλη ἀνενεώθη μεταξὺ τοῦ κέντρου τοῦ ἐχθροῦ καὶ τῆς μοίρας τοῦ Σούλτου, ἥτις ἐνισχύθη παρὰ τῆς γαλλικῆς ἐφεδρείας, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ Ναπολέων ὡδήγει εἰς τὴν μάχην. Ὁ δὲ στρατηγὸς Κουτούζωφ ἀντὶ, ὡς ἐρρέθη, νὰ ἀνακαλέσῃ τὰς πρὸς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα αὐτοῦ τρεῖς φάλαγγας, περιωρίσθη μόνον νὰ ἐνισχυθῇ παρὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς.

Ὁ Ναπολέων, φθάσας ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου Πρατζένου μετὰ τῆς μοίρας τοῦ Βερναδότου καὶ τῶν ἐπιλέκτων τῆς φρουρᾶς του, εἶδεν ἐπ' αὐτοῦ ἓν γαλλικὸν τάγμα, τὸ ὁποῖον, περιστατικῶς ἀπομακρυνθὲν ἀπὸ τοῦ σώματός του, κατεκόπτετο παρὰ τῆς ἐφίππου φρουρᾶς τοῦ Ἀλεξάνδρου.— Ὑπάρχει ἀταξία ἐκεῖ, εἶπεν εἰς τὸν στρατηγὸν Ράππον, πρέπει νὰ διορθωθῇ.—Εὐθὺς ὁ Ῥάππος ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Μαμελούκων καὶ τῶν ἀκροβολισῶν τῆς φρουρᾶς τρέχει πρὸς βοήθειαν τοῦ τάγματος τούτου καὶ σώζει αὐτό. Ἀλλ' ἡ ὡραία ἐκείνη ἔφιππος φρουρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου ἀντιτάττεται πρὸς τὸν Ῥάππον· ἐνταῦθα συνεπλάκησαν καρτερῶς αἱ αὐτοκρατορικαὶ φρουραί. Συγχρόνως ὅμως φθάνει πρὸς βοήθειαν τοῦ Ράππου ὁ στρατάρχης Βεσσιέρος μετὰ τῶν ἐπιλέκτων τῆς ἐφίππου φρουρᾶς τοῦ Ναπολέοντος. Οἱ τρομεροὶ οὗτοι ἱππεῖς, καθήμενοι ἐπὶ μεγάλων ἵππων, ἐριζόμενοι νὰ ἀντιπαραταχθῶσι μὲ τοὺς ἐφίππους φρουροὺς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, πάραυτα συμπλέκονται μὲ αὐτούς. Τὸ ῥωσσικὸν πεζικὸν, αὐτόπτης τῆς αἱματηρᾶς πάλης ταύτης, δὲν τολμᾷ νὰ πυροβολήσῃ, μήπως προσβάλῃ τοὺς ἰδικούς του. Ἐπὶ τέλους ἡ φρουρὰ τοῦ Ναπολέοντος, συγκειμένη ἐκ παλαιῶν στρατιωτῶν, ἀναδειχθέντων εἰς ἑκατὸν καὶ ἐπέκεινα μάχας, θριαμβεύει καὶ καταβάλλει τοὺς νέους ἱππεῖς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, φονεύουσα καὶ αἰχμαλωτίζουσα πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, πρὸς τούτοις καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν πρίγκηπα Ῥεπνίνον, καὶ ἐπανέρχεται νικηφόρος πρὸς τὸν κύριόν της.

Ὁ Ναπολέων, ὅστις παρίστατο εἰς τὴν συμπλοκὴν ταύτην, ὑπερεχάρη βλέπων τὴν ῥωσσικὴν νεολαίαν τιμωρουμένην διὰ τὴν μεγαληγορίαν της. Περιστοιχισμένος δὲ παρὰ τοῦ ἐπιτελείου του, ὑπεδέχθη λαμπρῶς τὸν στρανηγὸν Ῥάππον, ὅστις ἤρχετο πρὸς αὐτὸν πληγωμένος καὶ αἱμοσταγὴς, παρακολουθούμε-

νος παρὰ τοῦ αἰχμαλώτου αὐτοῦ πρίγκηπος Ῥεπνίνου.

Ἦτο δὲ μία καὶ ἡμίσεια ὥρα μετὰ μεσημβρίαν, ὅτε δὲν ἔμενεν ἀμφιβολία περὶ τῆς νίκης, διότι καὶ τὸ χωρίον Κρεζνοβίτζ ἐκυριεύθη παρὰ τοῦ γαλλικοῦ πεζικοῦ, ὅπου ἠχμαλωτίσθησαν πολλοὶ Ῥῶσσοι· ὁ Λάννος καὶ ὁ Μυράτος ἦσαν κύριοι τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος, ὁ δὲ Σούλτος ἦτο κύριος τοῦ ὀροπεδίου Πρατζένου, ὅπου ἦτο τὸ κέντρον· δὲν ἔμενε δὲ εἰμὴ ἡ δεξιὰ πτέρυξ, ὅπου οἱ Ῥῶσσοι ἤθελόν ποτε νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ὑποχώρησιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Ὁ Ναπολέων, καταλιπὼν τότε τὴν μοῖραν τοῦ Βερναδότου ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου Πρατζένου, καὶ προσλαβὼν τὴν μοῖραν τοῦ Σούλτου καὶ τὴν φρουράν του ἔστρεψε δεξιόθεν διὰ νὰ συλλέξῃ τὸν καρπὸν τῶν συνετῶν προθέσεών του· ἀκολουθῶν δὲ τὴν αὐτὴν ὁδὸν, δι' ἧς ἐπορεύθησαν καὶ οἱ Ῥῶσσοι διὰ νὰ ὑπάγωσιν ἐκεῖ νὰ τὸν περικυκλώσωσιν, ἦλθεν ὄπισθεν αὐτῶν· ἀφ' ἑτέρου δὲ συγχρόνως ἔφθασε καὶ ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος. Ἐνῷ δὲ οἱ Ῥῶσσοι ἐμάχοντο μὲ τὴν μεραρχίαν τοῦ ἀνδρείου στρατηγοῦ Φριάντου, τέσσαρες ἵπποι τοῦ ὁποίου ἐφονεύθησαν ὑπ' αὐτὸν, αἴφνης ὁ Ναπολέων προσέβαλεν αὐτοὺς πανταχόθεν καὶ τοὺς ἠπείλησεν, ὥστε πάραυτα θορυβηθέντες καὶ διαιρεθέντες, οὗτοι ἄλλοι μὲν κατέθεσαν τὰ ὅπλα, ἄλλοι δὲ κατέφυγον ἔνθεν κἀκεῖθεν· εὐθὺς ὅμως ὁ στρατάρχης Σούλτος προσέβαλε κατόπιν αὐτοὺς δραστηρίως. Οὕτως οἱ Ῥῶσσοι, καταδιωκόμενοι πανταχόθεν καὶ ἀπελπισθέντες νὰ καταφύγωσιν ἀλλαχόθεν διὰ νὰ σωθῶσιν, ἀπεφάσισαν νὰ διέλθωσιν ἔκ τινος παγωμένης λίμνης. Ἀλλ' ἐνῷ διέβαινον ἐπὶ τῶν παγετῶν, τὸ βάρος τῶν ἀνθρώπων, τῶν ζώων καὶ τῶν πυροβόλων ἐπροξένει ἀνοίγματα εἰς τὴς λίμνην.

Ὁ Ναπολέων, ἱστάμενος κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου Πρατζένου, ἔβλεπε μακρόθεν τὴν ἦτταν τῶν ἐχθρῶν του. Θέλων δὲ νὰ προξενήσῃ τὴν παντελῆ καταστροφὴν αὐτῶν, διέταξεν εὐθὺς μίαν πυροβολοστοιχίαν νὰ πυροβολῇ μὲ σφαίρας ἐπὶ τῶν παγετῶν τῆς λίμνης. Οὕτω μετ' οὐ πολὺ ἐπέκειντο τῶν πέντε χιλιάδων ἐκ τῶν δυστυχῶν τούτων ἀνθρώπων ἐβυθίσθησαν εἰς τὴν λίμνην καὶ ἐπνίγησαν ὑπὸ τῶν παγετῶν. Πρὸς τούτοις καὶ τὸ σῶμα τοῦ στρατηγοῦ Δοκτορόβου, τὸ ὁποῖον διήρχετο πλησίον τῆς λίμνης, συγχρόνως προσεβλήθη παρὰ τοῦ στρατάρχου Δαβούστου, καὶ μόλις διεσώθησάν τινες διά τινος ὁδοῦ. Οἱ ἐπὶ τῆς γῆς παγετοὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν θερμανθέντες παρὰ τοῦ ἡλίου, ἐσχηματίσθησαν εἰς παχύτατον πηλὸν καταπατώμενοι ὑπὸ τοσούτων χιλιάδων ἀνθρώπων καὶ ἵππων·

τὸ ῥωσσικὸν πυροβολικὸν, μὴ δυνάμενον νὰ κινῆται ἐπὶ τοιούτου ἐδάφους, κατέδυ εἰς τοὺς παγετούς· τὸ δὲ Γαλλικὸν ἱππικὸν, ὠφεληθὲν ἐκ τῶν περιστάσεων τούτων, ἐπέπεσε κατὰ τῶν Ῥώσσων, οἵτινες, φεύγοντες σωρηδὸν, πανταχοῦ εὕρισκον τὸν θάνατον· τρεῖς δὲ χιλιάδες ἐξ αὐτῶν ἠχμαλωτίσθησαν. Ἐξ ὅλου τοῦ Ῥωσσαυστριακοῦ στρατοῦ μόνον τὸ σῶμα τοῦ Παγκρατίωνος ὑπεχώρει ἐν τάξει, διότι ὁ Λάννος, ἀγνοῶν τὰ εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ διατρέχοντα, δὲν ἐτόλμα νὰ καταδιώξῃ περεταίρω αὐτόν. Οὕτως ὅλος ὁ ἐχθρικὸς στρατὸς οὗτος καταστραφεὶς κατέφευγεν ἔνθεν κακεῖθεν μὲ ἀγρίας φωνὰς, καὶ ἐλεηλάτει πᾶν τὸ προστυχὸν διὰ νὰ λάβῃ τροφάς.

Ἑσπέρας γενομένης, ἀμφότεροι οἱ αὐτοκράτορες τῆς τε Ῥωσσίας καὶ Αὐστρίας ἔφευγον ἐκ τοῦ πεδίου τούτου τῆς μάχης, εἰς τὸ ὁποῖον εἶδον ἰδίοις ὄμμασι τὴν τρομερὰν ταύτην καταστροφὴν τῶν στρατευμάτων των. Πρὸ πάντων ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο καταβυθισμένος εἰς μεγίστην λύπην· ὁ δὲ Φραγκῖσκος, συνειθισμένος ὢν πρὸ πολλοῦ εἰς τὰς ἀποτυχίας, ὑπέφερε καρτερῶς καὶ τὴν ζημίαν ταύτην· καθότι, ὅταν τὸ δυστύχημα ἦναι κοινὸν, οἱ ἄνθροποι εὑρίσκουν παρηγορίαν τινά. Προσέτι οἱ Ῥῶσσοι δὲν ἐδύναντο ἤδη νὰ λέγωσιν, ὡς πρότερον, ὅτι ὡς ἐκ τῆς ἀνανδρίας τῶν Αὐστριακῶν ἐδοξάσθη ὁ Ναπολέων. Ἀμφότεροι λοιπὸν οἱ ἡττηθέντες ἡγεμόνες ἔφευγον δρομαίως ἐν τῷ σκότει εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Μοραυΐας, ὄντες μακρὰν τῶν θρόνων των καὶ ἐκτεθειμένοι νὰ ὑβρισθῶσιν ὑπὸ τῶν ἰδίων στρατιωτῶν των. Ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκῖσκος, παρατηρήσας ὅτι ἐξήντλησεν ὅλας τὰς δυνάμεις του, προσεκάλεσε τὸν πρίγκηπα Ἰωάννην, καὶ παρήγγειλεν εἰς αὐτὸν νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν Ναπολέοντα, καὶ νὰ προτείνῃ αὐτῷ ἀνακωχὴν, ἐπὶ ὑποσχέσει ὅτι μετά τινας ἡμέρας θέλει συνομολογήσει συνθήκην. Προσέτι παρήγγειλεν εἰς αὐτὸν νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἔλθῃ εἰς συνέντευξιν μετ' αὐτοῦ πρὸ τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν.

Ὁ πρίγκηψ Ἰωάννης, ὅστις ἐξετέλεσεν ἐντίμως κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τὸ χρέος του, ἦλθε θαῤῥαλέως εἰς τὸ γαλλικὸν στρατόπεδον, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Ναπολέων, ὢν ἤδη νικητὴς, διέτρεχε τὸ πεδίον τῆς μάχης, τὸ ὁποῖον ἐσκεπάζετο ὑπὸ πτωμάτων, καὶ ἐφρόντιζε περὶ τῆς μεταφορᾶς τῶν πληγωμένων, οἵτινες ἔκειντο εἰς τὸ στάδιον τῆς μάχης, διότι δὲν ἤθελε νὰ ἀναπαυθῇ, πρὶν ἢ φροντίσῃ περὶ τῶν ἀπαιτουμένων εἰς τοὺς στρατιώτας του, καὶ διότι κατὰ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐκδοθεῖσαν διακήρυξιν,

πρὸ τῆς μάχης ἀπηγορεύετο ἡ μεταφορὰ αὐτῶν. Οἱ Γάλλοι στρατιῶται, ἀδιαφοροῦντες ἐκ τῆς τρομερᾶς ταύτης θέας τοῦ πεδίου τῆς μάχης, εἰς τὸ ὁποῖον ἔκειντο μυριάδες νεκροὶ καὶ πληγωμένοι, ἔχαιρον διὰ τὴν νίκην· βλέποντες δὲ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν τὸν αὐτοκράτορά των, ἔκραζον «*Ζήτω ὁ Ναπολέων!* Οὗτος δὲ, ὅστις μίαν ἡμέραν ἔμελλε νὰ γευθῇ τοσαύτας πικρίας, ὑπερέχαιρεν ἤδη διὰ τὰ κατορθώματά του. Τοσοῦτον δὲ μᾶλλον, διότι, ἂν ἡ νίκη συνεχῶς ἦναι τυχαία, κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἦτον ἀποτέλεσμα τῶν συνετῶν του προθέσεων. Τῷ ὄντι δὲ ὁ Ναπολέων, προνοήσας εὐφυῶς ὅτι οἱ Ῥῶσσοι ἤθελον νὰ κυριεύσωσι τὴν πρὸς τὴν Βιέννην ἄγουσαν ὁδὸν, διὰ νὰ τεθῶσι μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς λίμνης, ἐνεψύχωσεν αὐτοὺς πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς προθέσεώς των. Ἐπομένως, ἀδυνατήσας τὴν δεξιὰν πτέρυγά του, καὶ ἐνισχύσας τὸ κέντρον του, ἐπέπεσε μετὰ τοῦ ἰσχυροτέρου μέρους τοῦ στρατοῦ του ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Πρατζένου, ἐγκαταλειφθέντων παρ' αὐτῶν. Οὕτω δὲ ἐδιχοτόμησεν αὐτοὺς καὶ τοὺς ὤθησεν εἰς ἀδιέξοδον βάραθρον. Τὰ πλεῖστα τῶν στρατευμάτων του, μείναντα ἐν ἐφεδρείᾳ, δὲν συνεμέθεξαν εἰς τὴν μάχην· διότι τοσοῦτον ἐπεστηρίζετο εἰς τὴν ἀνδρίαν τῶν στρατιωτῶν του, ὥστε ἀντέταττεν ὀλίγους κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Δύναται δὲ νὰ εἴπῃ τις ὅτι ἐπὶ τῶν 70 χιλιάδων γαλλικῶν στρατευμάτων, μόλις 40 ἢ 45 ἐπολέμησαν· διότι ἡ μοῖρα τοῦ Βερναδόττου, οἱ ἐπίλεκτοι καὶ ἡ πεζὴ αὐτοκρατορικὴ φρουρὰ δὲν συνεμέθεξαν εἰμὴ εἴς τινας ἀκροβολισμούς. Οὕτω δὲ ὁ Ναπολέων μετὰ 45 χιλιάδων στρατευμάτων ἐνίκησεν 90 χιλιάδας Ῥωσσαυστριακῶν· ἐξ ὧν ἐφονεύθησαν, ἐπνίγησαν καὶ ἐπληγώθησαν 15 χιλιάδες, 20 περίπου χιλιάδες ᾐχμαλωτίσθησαν, ἐξ ὧν 10 συνταγματάρχαι καὶ 8 στρατηγοί· ἐκυριεύθησαν δὲ 180 πυρόβολα, πολλοὶ ἵπποι, πλῆθος ἁμαξῶν τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῆς ἀποσκευῆς. Τοιαύτας ζημίας ὑπέφερον οἱ Ῥωσσαυστριακοὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν παρὰ τοῦ Ναπολέοντος. Οὗτος δὲ ἀπώλεσεν ἑπτὰ χιλιάδας ἀνδρῶν ἐκ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ εἰς πληγωμένους καὶ φονευμένους.

Ὁ Ναπολέων, ἐπανελθὼν εἰς τὸ στρατόπεδόν του, ἐδέχθη τὸν πρίγκηπα Ἰωάννην φιλοφρόνως, καὶ συνεφώνησε περὶ τῆς μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας συνεντεύξεώς του εἰς τὰς ἐμπροσθοφυλακάς. Τῇ δὲ ἐπαύριον, ὁ Ναπολέων μεταναστὰς τὸ στρατόπεδόν του εἰς τὴν κωμόπολιν Αὐστερλίκην, καὶ δοὺς τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ταύτης εἰς τὴν ἐν τῇ προτεραίᾳ γενομένην μάχην, τὴν ὁποίαν ὠνόμαζον οἱ Γάλλοι στρατιῶται, μάχην τῶν *Τριῶν Αὐ-*

τοκρατόρων, ἐξέδωκεν εἰς τὸν στρατόν του τὴν ἑξῆς διακήρυξιν·

Ἐν Αὐστερλίκῃ, 3 Δεκεμβρίου 1805

ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ!

«Σᾶς εὐχαριστῶ, διότι κατὰ τὴν ἐν τῇ Αὐστερλίκῃ ἡμέραν »ἐδικαιώσατε πᾶν ὅ,τι περιέμενον ἐκ τῆς τόλμης σας, στολί»σαντες τὰς σημαίας σας μὲ ἀθάνατον νίκην. Στρατὸς ἐξ **100** »χιλιάδων ἀνδρῶν, διοικούμενος παρὰ τῶν δύο αὐτοκρατόρων »τῆς τε Ῥωσσίας καὶ Αὐστρίας, εἰς τέσσαρας ὥρας διεσκορπίσθη· »οἱ δὲ διαφυγόντες τὰ ὅπλα σας, ἐπνίγησαν εἰς τὰς λίμνας.

»Τεσσαράκοντα σημαῖαι, τὰ σύμβολα τῆς ῥωσσικῆς αὐτο»κρατορικῆς φρουρᾶς, ἑκατὸν εἴκοσι πυρόβολα, εἴκοσι στρα»τηγοὶ καὶ ἐπέκεινα τῶν τριάκοντα χιλιάδων αἰχμαλώτων »(α) εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἡμέρας ταύτης, ἥτις θέλει εἶ»σθαι ἔνδοξος διὰ παντός. Τὸ ἐχθρικὸν ἐκεῖνο περίφημον πε»ζικόν, καί τοι ὂν πολυαριθμότερον, δὲν ἐδυνήθη νὰ ἀνθέξῃ »εἰς τὰς προσβολάς σας· τοῦ λοιποῦ δὲν ἔχετε ἀντιζήλους νὰ »φοβῆσθε ὅθεν εἰς δύο μῆνας καὶ ἡ τρίτη αὕτη συμμαχία ἐνι»κήθη καὶ διελύθη, ἡ δὲ εἰρήνη ἐγγίζει. Ἀλλ', ὡς ὑπεσχέθην »εἰς τὸν λαόν μου πρὸ τῆς διαβάσεώς μου ἐκ τοῦ Ῥήνου, δὲν «συνομολογῶ εἰμὴ εἰρήνην σταθερὰν καὶ ἀσφαλίζουσαν τὰς »πρὸς τοὺς συμμάχους μας ἀμοιβάς.

»Στρατιῶται! ἀποπερατωθέντων τῶν εἰς τὴν εὐτυχίαν καὶ »εὐδαιμονίαν τῆς πατρίδος σας ἀναγκαιούντων, θέλω σᾶς ἐπα»ναγάγει εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου θέλω λάβει μεγίστην φρον»τίδα περὶ ὑμῶν. Ὁ λαός μου θέλει σᾶς εἰδεῖ μὲ χαρὰν, καὶ »ἀρκεῖ εἰς ἕκαστον ὑμῶν νὰ εἴπῃ «*Ἤμην εἰς τὴν μάχην τῆς »Αὐστερλίκης,*» διὰ νὰ τῷ ἀπαντήσωσιν «*Ἰδοὺ εἷς ἐκ τῶν ἀνδρείων.*»

«ΝΑΠΟΛΕΩΝ.»

Μετὰ τὴν παντελῆ ἧτταν τῶν Ῥωσσαυστριακῶν ἐν τῇ Αὐστερλίκῃ, ὁ Ναπολέων, ἀπατηθεὶς παρὰ τοῦ Μυράτου ὅτι οὗτοι κατέφυγον εἰς τὸ Ὀλμύτιον, ἔπεμψεν ἐκεῖσε πρὸς κατα»δίωξιν των τὸν στρατάρχην Λάννον. Ἀλλὰ τῇ ἐπαύριον, πλη»ροφορηθεὶς ὅτι κατευθύνθησαν πρὸς τὴν Οὐγγαρίαν, ἔπεμψε κα»τόπιν αὐτῶν τὸν στρατάρχην Δαβοῦστον. Εἰς τὸ ῥωσσικὸν ὅμως στρατόπεδον ὑπῆρχε μεγίστη ἀταξία· ἀμφότεροι δὲ οἱ νενικημένοι στρατοὶ ἦσαν εἰς ἀθυμίαν καὶ ἐθεωροῦντο μὲ ψυχρότητα μεταξύ των· μ' ὅλον τοῦτο οἱ Ῥῶσσοι ἔπαυσαν νὰ κατηγορῶσι τοὺς

(α) Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην δὲν ὑπῆρχον εἰσέτι ἀκριβεῖς πληροφορίαι περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐν τῇ προτεραίᾳ μάχης.

Αὐστριακοὺς ὡς ἀνάνδρους· οἱ δὲ αὐτοκράτορες αὐτῶν, ἀπελπισθέντες νὰ ἀντισταθῶσι κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἀπεφάσισαν νὰ ἔλθωσι μετ' αὐτοῦ εἰς διαπραγματεύσεις εἰρήνης. Ἐπὶ τούτῳ ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκῖσκος ἦλθεν εἰς τὸ χωρίον Νεσιεδλόβιτζ ἐν τῷ μεταξὺ τῶν γαλλικῶν καὶ αὐστριακῶν ἐμπροσθοφυλακῶν, καὶ εὗρε τὸν Ναπολέοντα περιμένοντα αὐτὸν ἔμπροσθεν μιᾶς μεγάλης πυρᾶς, προετοιμασθείσης παρὰ τῶν Γάλλων στρατιωτῶν. Ὁ Ναπολέων, ἰδὼν τὸν αὐτοκράτορα Φραγκῖσκον ἐρχόμενον ἐφ' ἁμάξης, ἔδραμεν εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ καὶ τὸν ἐναγκαλίσθη. Ὁ δὲ Φραγκῖσκος, εὐχαριστηθεὶς ἐκ τῆς καλῆς ὑποδοχῆς τοῦ νικητοῦ ἐχθροῦ του, συνωμίλησε διεξοδικῶς μετ' αὐτοῦ. Οἱ παρὰ τοῖς μονάρχαις τούτοις ἀνώτεροι ἀξιωματικοί, ἱστάμενοι μακρόθεν, ἔβλεπον μὲ πολλὴν περιέργειαν τὸ ἔκτακτον τοῦτο συμβάν, δηλαδὴ ἔβλεπον τὸν διάδοχον τῶν Καισάρων, ἡττημένον καὶ ἐρχόμενον εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἐστεμμένου στρατιώτου, ζητοῦντα παρ' αὐτοῦ τὴν εἰρήνην.

Ὁ Ναπολέων ἐζήτησε συγγνώμην παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου, ὡς ὑποδεχθεὶς αὐτὸν εἰς τοιοῦτον τόπον.—Ἰδοὺ, εἶπεν αὐτῷ, δεικνύων τὴν καλύβην του, εἰς ποῖα παλάτια μὲ ἠνάγκασας πρό τινος καιροῦ νὰ κατοικῶ.—Ἡ κατοικία αὕτη σὲ συμφέρει ἀρκούντως, ὥστε νὰ μὴ παραπονῆσαι ἐναντίον μου, ἀπήντησεν αὐτῷ ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκῖσκος.—Ἡ ὁμιλία αὐτῶν περιεστράφη ἐπομένως ἐν γένει εἰς τὴν πολιτικήν· ὁ μὲν Ναπολέων ἔλεγεν ὅτι ἐναντίον τῆς θελήσεώς του παρεσύρθη εἰς τὸν πόλεμον, καθ' ἣν στιγμὴν ἐνησχολεῖτο εἰς τὸν κατὰ τῆς Ἀγγλίας πόλεμον· ὁ δὲ Φραγκῖσκος ἔλεγεν, ὅτι αἱ εἰς τὴν Ἰταλίαν προθέσεις τῆς Γαλλίας ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον. Ὁ Ναπολέων εἶπεν αὐτῷ ὅτι, κατὰ τὴν προεκφρασθεῖσαν γνώμην του, δέχεται τὴν εἰρήνην, δηλαδὴ διὰ παραχωρήσεως τῆς Λομβαρδίας. Ὁ Φραγκῖσκος, μὴ ἐκφράσας τὴν περὶ τούτου γνώμην του, ἠρώτησε τὸν Ναπολέοντα τί ἐφρόνει περὶ τοῦ ῥωσσικοῦ στρατοῦ. Ὁ δὲ Ναπολέων εἶπεν αὐτῷ ὅτι δὲν δέχεται νὰ συμφωνῇ μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς Ῥωσσίας, ἥτις, πρέπει νὰ διαπραγματευθῇ ἰδιαιτέρως μετὰ τῆς Γαλλίας συνθήκην, καὶ ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος συγκατανεύει νὰ ἀποσυρθῇ ὁ ῥωσσικὸς στρατὸς μακρὰν τῶν αὐστριακῶν ὁρίων.—Πείθου εἰς τοὺς λόγους μου, εἶπεν ὁ Ναπολέων εἰς τὸν Φραγκῖσκον, καὶ μὴ ἑνώνῃς τὰ συμφέροντά σου μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου. Ἡ Ῥωσσία μόνη δύναται τὴν σήμερον νὰ κηρύξῃ φαντασιώδη πόλεμον εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐὰν δὲ νικηθῇ, ὑποχωρεῖ εἰς τὰς ἐρη-

μίας της, σὺ δὲ διὰ τῶν ἐπαρχιῶν σου πληρώνεις τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου.—

Οἱ εὐφυεῖς οὗτοι λόγοι τοῦ Ναπολέοντος ἐξέφραζον λίαν καλῶς τὴν κατάστασιν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ῥωσσίας. Ὅθεν ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκῖσκος ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸν λόγον τῆς τιμῆς του καὶ τὴν βασιλικὴν ὑπόσχεσίν του, ὅτι τοῦ λοιποῦ δὲν θέλει ἐπαναλάβει τὸν πόλεμον, ἐνδίδων εἰς εἰσηγήσεις ἄλλων Δυνάμεων, μὴ συμμετεχουσῶν εἰς τὴν πάλην. Οὕτως ἀμφότεροι οἱ αὐτοκράτορες, συμφωνήσαντες ἀνακωχὴν τῶν ὅπλων, ἀπεχωρίσθησαν φιλοφρόνως, καὶ ὁ μὲν Φραγκῖσκος ἀνεχώρησεν ἐφ' ἁμάξης, ὁ δὲ Ναπολέων ἐπανῆλθεν ἔφιππος εἰς Αὐστερλίκην.

Ὁ Ναπολέων εὐθὺς ἀπέστειλε τὸν ὑπασπιστὴν αὐτοῦ Σαβαρὺν νὰ ἐμποδίσῃ τὸν στρατάρχην Δαβοῦσον ἀπὸ τῆς περαιτέρω καταδιώξεως τῶν Ῥώσσων, καὶ νὰ πληροφορηθῇ ἂν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας συγκατανεύῃ εἰς τὰς μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας γενομένας συμφωνίας περὶ ἀνακωχῆς. Ὁ Σαβαρὺς, ἐλθὼν καὶ παρουσιασθεὶς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον, εὗρεν αὐτὸν οὐχὶ ὡς πρότερον ἀπαιτητικὸν, ἀλλὰ πολὺ μέτριον·—Ὁ κύριός σου, εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἀλέξανδρος ἐδείχθη πολὺ μέγας· ἀναγνωρίζω τὴν μεγάλην εὐφυΐαν του, ὅσον δὲ τὸ κατ' ἐμὲ, ὑποχωρῶ, διότι ὁ σύμμαχός μου συνεβιβάσθη.—Ὁ στρατηγὸς Σαβαρὺς συνωμίλησεν ἱκανὴν ὥραν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου περὶ τῆς τελευταίας μάχης, καὶ ἐξήγησεν εἰς αὐτὸν τίνι τρόπῳ ὁ γαλλικὸς στρατὸς, καί τοι ὑποδεέστερος τοῦ ῥωσσικοῦ, ἐδείχθη μ' ὅλον τοῦτο ἰσχυρότερος εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς μάχης, λέγων αὐτῷ ὅτι τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν τέχνην τοῦ πολέμου, τὴν ὁποίαν τοσοῦτον καλῶς γινώσκει ὁ Ναπολέων. Μετά τινας δὲ κολακευτικὰς ὁμιλίας, ἀναχωρήσας ὁ Σαβαρὺς, ὑπῆγεν εἰς τὸν στρατάρχην Δαβοῦσον καὶ εἶπεν αὐτῷ νὰ παύσῃ τῆς καταδιώξεως τῶν Ῥώσσων· ἀλλ' ὁ Δαβοῦσος δὲν ἠθέλησε νὰ ὑπακούσῃ, μέχρις οὗ ἠναγκάσθη ὁ Ναπολέων νὰ γράψῃ αὐτῷ.

Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν, ἀρξαμένων τῶν περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεων, ὁ Ναπολέων ἀνέθεσεν αὐτὰς εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον. Ἀλλ' ὁποῖαι ἤθελον εἶσθαι αἱ βάσεις τῆς συνθήκης ταύτης; ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου συνδιελέγετο ὁ Ναπολέων μετ' αὐτοῦ. Ἡ ἐποχὴ αὕτη ἦτο κινδυνώδης εἰς τὸν Ναπολέοντα. Νικητὴς ὢν εἰς τρεῖς μῆνας κατ' ἰσχυροτάτης συμμαχίας, καὶ ἰδὼν φεύγοντα ἐνώπιόν του τὰ ἰσχυρότερα στρατεύματα τῆς Ἠπείρου, δὲν ἐδύνατο ὡς ἐκ τῆς ἰσχύος του ὑπεροπτικῶς νὰ

περιφρονῇ ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ἐπὶ τῆς ὑπατείας του προέθετο νὰ συμφιλιώσῃ τὴν Γαλλίαν μετὰ τῆς Εὐρώπης· διὸ εἴδομεν εἰς μὲν τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Κράτους του νὰ οἰκονομῇ ὅλα τὰ κόμματα, εἰς δὲ τὸ ἐξωτερικὸν νὰ εἰρηνοποιῇ τὴν μὲν Αὐστρίαν διὰ τῶν νικῶν του, τὴν δὲ Ῥωσσίαν διὰ τῶν πρὸς αὐτὴν ἐπιτηδείων κολακειῶν του, τὴν Πρωσσίαν δι' ὑποσχέσεως ἀποζημιώσεων, καὶ τὴν Ἀγγλίαν διὰ τῆς ἀπομονώσεώς της. Οὕτω λοιπὸν ἐπέφερε τὴν εἰρήνην ὡς ἐκ θαύματος εἰς ὅλον τὸν κόσμον διὰ τῆς πολιτικῆς ἐπιδεξιότητος καὶ ἰσχύος του. Ἀλλὰ πάραυτα εἴδομεν αὐτὸν ἐρεθισθέντα ὡς ἐκ τῆς ἀχαριστίας τῶν κομμάτων, καὶ πολεμήσαντα αὐτὰ ἀνηλεῶς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ δουκὸς Ἐγγιένου· καὶ ἐπὶ τέλους εἴδομεν αὐτὸν ὀργισθέντα ὡς ἐκ τῆς ἀντιζηλίας τῆς Ἀγγλίας, ἥτις προεκάλεσεν αὐτὸν εἰς νέον πόλεμον, τὸν ὁποῖον δεχθεὶς οὗτος, ἐπεχειρίσθη ὅλα τὰ ἀνθρώπινα μέσα διὰ νὰ τὴν καταβάλῃ. Ἤδη δὲ αἱ ἠπειρωτικαὶ Δυνάμεις, προκαλοῦσαι τὸν Ναπολέοντα εἰς νέαν πάλην καὶ ἠττηθεῖσαι κατὰ κράτος παρ' αὐτοῦ, δὲν τὸν ὕψωσαν ἆρα εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε νὰ τὰς περιφρονήσῃ; Ἀνὴρ, ὅστις διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς ἀνδρίας του κατώρθωσε τὴν νίκην τοῦ Μαρέγγου καὶ τῆς Αὐστερλίκης, ἔστεργε νὰ ἐξομοιωθῇ μετά τινος ἄλλου ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς;

Ἀλλ' ὁ Ταλλεϋράνδος, καθὸ ἀνὴρ μετριοπαθὴς, ἐπροσπάθησε νὰ ἀναχαιτίσῃ τὸν Ναπολέοντα· δὲν εὐδοκίμησεν ὅμως, διότι ὁ διπλωμάτης οὗτος μᾶλλον ἤθελε νὰ ἀρέσκῃ ἢ νὰ ἀντιλέγῃ· μ' ὅλον τοῦτο τὴν ἐπομένην ἡμέραν τῆς ἐν Αὐστερλίκῃ μάχης ἔδωκεν εἰς τὸν Ναπολέοντα τὰς ἑξῆς συμβουλάς.

Ἡ Αὐστρία, ἔλεγε, πρὸ δύο αἰώνων ἐξασθενήσασα, δὲν ἐδύνατο νὰ ἦναι ἀντίζηλος τῆς Γαλλίας. Ἑτέρα ὅμως Δύναμις, ὡς ἡ Ῥωσσία, ἔπρεπε νὰ ἑλκύσῃ ὅλην τὴν προσοχὴν αὐτοῦ· ἐναντίον δὲ αὐτῆς ἔπρεπε νὰ ἀντιτάξῃ τὴν Αὐστρίαν, τῆς ὁποίας ἡ ἐνίσχυσις οὐχὶ μόνον δὲν ἔβλαπτε τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ τὴν ὠφέλει, διότι ἤθελεν εἶσθαι φραγμὸς κατὰ τῆς Ῥωσσίας. Ἡ Αὐστρία, ἔλεγεν ὁ Ταλλεϋράνδος, οὖσα συνθεμένη ἐκ πολλῶν ἐθνῶν, ὡς Αὐστριακῶν, Σλάβων, Οὔγγρων, Βοεμῶν καὶ Ἰταλῶν, ἐδύνατο εὐκόλως νὰ διασπασθῇ, τὰ δὲ τμήματα αὐτῆς, ὡς ἡ Οὐγγαρία, ἦτον εὐκολώτερον νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τῆς Ῥωσσίας ἢ μετὰ τῆς Γαλλίας· ἔπρεπε λοιπὸν νὰ μὴ ἐξασθενίσῃ τὴν Αὐστρίαν διὰ νέων ζημιῶν, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐνισχύσῃ πρὸς ὄφελος τῆς Εὐρώπης. Πρὸς δὲ ὁ Ταλλεϋράνδος συνεβούλευε τὸν Ναπολέοντα νὰ δώσῃ εἰς τὴν Αὐστρίαν καί τινας ἐπαρχίας τῆς Τουρ-

κίας, ὡς τὴν Βλαχίαν καὶ τὴν Μολδαυΐαν. Αἱ ἐπαρχίαι αὗται, ἔλεγεν ὁ διπλωμάτης οὗτος, ἀξίζουν περισσότερον τῆς Ἰταλίας· θέλουν δὲ ἀποζημιώσει τὴν Αὐστρίαν, καὶ θέλουν τὴν ἀποκαταστήσει προπύργιον τῆς Τουρκίας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ νέα ἕνωσις αὕτη θέλει δυσαρεστήσει τὴν Ῥωσσίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν, ἡ Αὐστρία θέλει ἑνωθῆ στενῶς μετὰ τῆς Γαλλίας. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων δὲν συνεμερίζετο μὲν τοὺς διαλογισμοὺς τοῦ Ταλλεϋράνδου, ὑπέπιπτεν ὅμως εἰς ἄλλας ἀπάτας, κυριευόμενος ἀπὸ τοῦ πρὸς τοὺς ἐχθρούς του μίσους καὶ ἀπὸ τῶν νικῶν του, αἵτινες ὑπερέβαινον πάντα ὅρον. Ἤθελε λοιπὸν τὴν κατάκτησιν ἁπάσης τῆς Ἰταλίας καὶ τὴν αὔξησιν τῶν συμμάχων αὐτοῦ Βαυαρίας, Βάδεν καὶ Βυρτεμβέργης.

Ὁ Ναπολέων, διὰ νὰ διατηρῇ ἀφωσιωμένους τοὺς ἡγεμόνας τῶν Ἐπικρατειῶν τούτων εἰς τὴν πολιτικήν του, ἤθελε νὰ συνδεθῇ μετ' αὐτῶν καὶ διὰ συνοικεσίων· διότι, διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν δυναστείαν του, εἶχεν ἀνάγκην πριγκήπων καὶ πριγκηπισσῶν. Ὑπεραγαπῶν τὸν Εὐγένιον Βωαρνέν, εἶχε διορίσει αὐτὸν ἀντιβασιλέα τῆς Ἰταλίας, ἐσκέπτετο δὲ ἤδη νὰ τὸν νυμφεύσῃ καὶ μετά τινος πριγκηπίσσης τῆς Βαυαρίας.

Ὁ Ναπολέων ὑπερέβη οὕτω τὴν ἀληθῆ γαλλικὴν πολιτικὴν εἰς τὴν Γερμανίαν, δημιουργῶν Γερμανοὺς συμμάχους καθ' ὅλα ἀπεσπασμένους ἐκ τοῦ γερμανικοῦ συνδέσμου, ἐπομένως μὴ σταθεροὺς, διότι ἡ θέσις αὐτῶν ἦτο πάντῃ ψευδής. Ἀλλ' εἶναι δύσκολον νὰ διατηρήσῃ ἀκριβὲς μέτρον ὁ νικητής· ἐπομένως ὁ Ναπολέων ὢν νέος μονάρχης καὶ καλὸς οἰκογενειάρχης, ἤθελε συμμαχίας καὶ συνοικέσια.

Τοιαύτας λοιπὸν ὁδηγίας ἔδωκεν ὁ Ναπολέων εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον περὶ τῶν μετὰ τῆς Αὐστρίας διαπραγματεύσεων τῆς εἰρήνης· πρὸς τούτοις προσέθηκε καὶ ἑτέραν πρότασιν, ἥτις συνίστατο εἰς τὸ νὰ πληρώσῃ ἡ Δύναμις αὕτη εἰς τὴν Γαλλίαν 100 ἑκατομμύρια φράγκων, διὰ νὰ προικοδοτήσῃ καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιωτικούς· διότι ὁ Ναπολέων δὲν ἐφρόντιζε μόνον περὶ τῆς οἰκογενείας του, ἀλλ' ἐπίσης ἐπεμελεῖτο καὶ περὶ τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν δόξαν του. Συνωμολόγησεν ἀκολούθως συμμαχίαν μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Βάδεν, τῆς Βυρτεμβέργης καὶ τῆς Βαυαρίας, τῶν ὁποίων τὰς Ἐπικρατείας ηὔξησε. Μάλιστα δὲ ὠνόμασε βασιλεῖς τοὺς ἐκλέκτορας τῆς Βαυαρίας καὶ τῆς Βυρτεμβέργης· ὁ δὲ ἡγεμὼν τοῦ Βάδεν δὲν ἐδέχθη τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως, ἕνεκα τῆς μετριοφροσύνης του.

Ὁ Ναπολέων, ἐπιμεληθεὶς μετὰ ταῦτα τοὺς πληγωμένους

του, ἔπεμψεν αὐτοὺς εἰς τὴν Βιέννην· κατευθύνας δὲ εἰς τὴν Γαλλίαν τὰ κυριευθέντα πυρόβολα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους, ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ Βρίννου, ἐγκαταλείψας αὐτόθι τὸν Ταλλεϋράνδον πρὸς διαπραγμάτευσιν τῆς συνθήκης, καὶ ἦλθε τὴν 13 Δεκεμβρίου ἀνυπομόνως εἰς τὴν Βιέννην διὰ νὰ συνδιαλεχθῇ μετὰ τοῦ ἀπεσταλμένου τῆς Πρωσσίας περὶ τῶν προτάσεων τῆς αὐλῆς ταύτης. Τὴν αὐτὴν δὲ ἑσπέραν τῆς εἰς Βιέννην ἀφίξεώς του ἐδέχθη αὐτὸν εἰς τὰ ἀνάκτορα τῆς Μαρίας Θηρεσίας. Ὁ Ναπολέων δὲν ἐγνώριζεν εἰσέτι λεπτομερῶς περὶ τῶν ἐν Ποστδάμῳ νέων συμμαχιῶν τῆς Πρωσσίας, ἐγνώριζε μ' ὅλον τοῦτο ὅτι ἡ Πρωσσία κατεγίνετο νὰ ἑνωθῇ μετὰ τῆς κατ' αὐτοῦ συμμαχίας. Ὁ Ναπολέων ἦτο μὲν ὀξύθυμος, ἀλλὰ πολλάκις τοσοῦτον κατεπράϋνε τὸν θυμόν του, ὥστε δὲν ἀπεδεικνύετο παντελῶς. Ἤδη ὅμως, θέλων νὰ ἐκφοβίσῃ τὸν ἀπεσταλμένον τῆς Πρωσσίας Αὐγβίτζ, εἶπεν εἰς αὐτὸν ὀργίλως, ὅτι οὗτος, ὡς ὑπουργὸς καὶ φίλος τῆς εἰρήνης, ὅστις ὑπεσχέθη τὴν οὐδετερότητα, καὶ μάλιστα ἕνεκα τούτου τὴν μετὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίαν, αὐτὸς οὗτος εἶχε τὴν ἀδυναμίαν νὰ συνδεθῇ εἰς τὸ Ποτσδάμον μετὰ τῆς Ῥωσσίας καὶ Αὐστρίας, καὶ ὅτι συνεφώνησε μετὰ ἡγεμόνων, οἵτινες θέλουν παρασύρει τὸ ἔθνος του εἰς πόλεμον. Ὡμίλησε κατὰ τῆς διπροσωπίας τοῦ πρωσσικοῦ ὑπουργείου, τῶν δισταγμῶν τοῦ βασιλέως του καὶ τῆς γυναικοκρατίας τῆς αὐλῆς του· ἐξεφράσθη δὲ τοιουτοτρόπως, ὥστε νὰ ἐννοήσῃ οὗτος ὅτι, καταβαλὼν ἤδη ὁ Ναπολέων τοὺς ἐχθρούς του, δύναται νὰ μεταχειρισθῇ τὴν Πρωσσίαν ὅπως θέλῃ. Ἐπομένως δὲ μετὰ πικρίας ἠρώτησεν αὐτὸν τί ἐπεθύμει τὸ ὑπουργεῖον τῆς Πρωσσίας, καὶ ποῖον σύστημα πολιτικῆς θέλει ἀκολουθήσει ἡ αὐλή του, ἀπαιτῶν παρ' αὐτοῦ ἀμέσως νὰ ἐξηγηθῇ καθαρῶς καὶ ὁριστικῶς.

Ὁ Αὐγβίτζ, συγχυσθεὶς κατ' ἀρχάς, συνῆλθε μετὰ ταῦτα, διότι ἦτον ἀνὴρ καὶ ἀτάραχος καὶ εὐφυής· διὸ, καί τοι ἰδὼν τοσοῦτον ὀργίλον τὸν Ναπολέοντα, ἐνόησε μ' ὅλον τοῦτο ὅτι οὗτος, ἐπιθυμῶν εἰλικρινῶς συμβιβασμόν τινα ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν, ἤθελε καταπραϋνθῇ, ἐὰν ἡ Πρωσσία ἀπεσπᾶτο ἐκ τῆς συμμαχίας. Τούτου ἕνεκεν ὁ Αὐγβίτζ ὡμίλησεν εἰς τὸν Ναπολέοντα λίαν κολακευτικῶς, καὶ ὑπερασπίσθη εὐφυῶς ὅσον ἐδυνήθη περὶ τῶν γεγονότων.

Ὁ Ναπολέων, ἀκούσας τὸν Αὐγβίτζ, καὶ ἐννοήσας εὐθὺς ὅτι ἡ Πρωσσία εἶναι πρόθυμος νὰ συμφιλιωθῇ μετ' αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ ὅτι συγκατατίθεται νὰ ἀνανεώσῃ τὴν μετὰ τῆς Πρωσ-

σίας συμμαχίαν, ἐπὶ παραχωρήσει τῆς Ἀννοβέρας πρὸς αὐτήν· ἀλλ' ἀπαιτεῖ παρ' αὐτῆς τὴν παραχώρησιν ἐπαρχιῶν τινων πρὸς προικοδότησιν τῶν παρ' αὐτῷ στρατηγῶν καὶ ὑπουργῶν· διότι ὁ Ναπολέων οὐχὶ μόνον ἤθελε νὰ ἀνταμείβῃ τοὺς πιστῶς ὑπηρετοῦντας αὐτὸν, ἀλλ' ἤθελε συγχρόνως καὶ νὰ τοὺς ἀποκαταστήσῃ μεγάλους καὶ πλουσίους, ὡς αὐτόν.

Ὁ ἀπεσταλμένος τῆς Πρωσσίας, ὑπερευχαριστηθεὶς εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Ναπολέοντος, ἐδέχθη ἀσμένως αὐτὰς, διότι ἀνελογίζετο, ὅτι ἀντὶ τοῦ πολέμου, ἤθελε προσφέρει εἰς τὴν πατρίδα του τὴν εἰρήνην καὶ τὴν Ἀννοβέραν, μάλιστα δὲ καθ' ἣν ἐποχὴν τοιαῦται συμφωνίαι ἐγένοντο μετὰ τοῦ νικητοῦ τῆς Εὐρώπης.

Ὁ Ναπολέων εὐχαριστηθεὶς, ἰδὼν παραδεδεγμένας τὰς προτάσεις του, εἶπεν εἰς τὸν Αὐγβίτζ· « Ἀπεφασίσθη λοιπὸν »τοῦτο· θέλετε ἔχει τὴν Ἀννοβέραν, θέλετε μοὶ καταλείψει »ὡς ἀντάλλαγμα τεμάχιά τινα τῶν μεθορίων σας, ἀναγκαιοῦν»τα εἰς ἐμὲ, καὶ θέλετε συνομολογήσει μετὰ τῆς Γαλλίας συν»θήκην συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας· ἅμα φθάσῃς ὅμως εἰς Βερο»λῖνον, νὰ ἐπιβάλῃς σιωπὴν εἰς τὰς φατρίας, καὶ νὰ μεταχειρι»σθῇς αὐτὰς μὲ περιφρόνησιν, ὅπως καὶ ἀξίζουν· πρέπει δὲ νὰ »προσπαθήσῃς νὰ ὑπερισχύσῃ ἡ πολιτικὴ τοῦ ὑπουργείου ἀπὸ τῆς »τῆς αὐλῆς. » Ταῦτα λέγων ὁ Ναπολέων κατὰ τῆς αὐλῆς, ὑπηνίττετο τὴν βασίλισσαν καὶ τὸν πρίγκηπα Λουδοβῖκον. Ἐπομένως διώρισε τὸν ὑπασπιστήν του Δυρόκον νὰ ἀπέλθῃ μετὰ τοῦ Αὐγβίτζ εἰς τὸ Βερολῖνον πρὸς διαπραγμάτευσιν τῆς εἰρήνης.

Ὁ Ναπολέων ἔγραψεν εὐθὺς εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον ὅτι, ἐπειδὴ ἡ μετὰ τῆς Πρωσσίας συνθήκη συνεφωνήθη, πρέπει νὰ ἔλθῃ εἰς Βιέννην, ἂν οἱ Αὐστριακοὶ δὲν θελήσωσι νὰ ὑπογράψωσιν αὐτὴν κατὰ τὰς προτάσεις του. Ὁ Ταλλεϋράνδος, ἐπανελθὼν εἰς Βιέννην, εὗρε τὸν Ναπολέοντα διατεθειμένον νὰ ἀρχίσῃ τὸν πόλεμον, ἐὰν δὲν συνεβιβάζετο μετὰ τῆς Αὐστρίας· ἐπὶ τούτῳ εἶχε διατάξει τὸν στρατηγὸν τοῦ πυροβολικοῦ Σογγὴν νὰ ἐπισκευάσῃ τὸ ὑλικὸν τοῦ πυροβολικοῦ πρὸς νέαν ἐκστρατείαν, καὶ νὰ τὸ αὐξήσῃ ἐκ τῶν αὐστριακῶν ὁπλοστασίων· μάλιστα δὲ ἔγραψεν ἐπιπλήξεις εἰς τὸν ὑπουργὸν τῆς ἀστυνομίας Φουσσὲν, διότι ἐκοινοποίησε τὴν μετὰ τῆς Αὐστρίας ἀποπεράτωσιν τῆς εἰρήνης.

Ἐν τούτοις νέον τι περιστατικὸν ἐσκανδάλισε τὸν Ναπολέοντα. Ἡ βασίλισσα τῆς Νεαπόλεως Καρολῖνα, μαθοῦσα τὴν ἐν Τραφαλγάρῳ ἧττα τοῦ γαλλικοῦ στόλου, καὶ νομίζουσα τὸν Ναπολέοντα καταστραφέντα, συνεμάχησε μετὰ τῆς Ἀγγλίας

καὶ Ῥωσσίας, ἀθετοῦσα τὴν περὶ οὐδετερότητος ὑπόσχεσίν της· δεξαμένη δὲ ἑπτὰ χιλιάδας ἀγγλορωσσικῶν στρατευμάτων, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας, ἐπὶ σκοπῷ νὰ προσβάλῃ ἐκ τῶν νώτων τὸν στρατάρχην Μασσέναν, ἐνῷ οὗτος ἐπολέμει τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον. Ὁ Ναπολέων, μαθὼν τὴν ἄπιστον διαγωγὴν τῆς βασιλίσσης ταύτης, ἠρεθίσθη μὲν, ἀλλ' εὐχαριστήθη, διότι ἐκ τούτου ἤθελε λάβει ἀφορμὴν νὰ πραγματοποιήσῃ ὅ,τι πρὸ πολλοῦ ἐμελέτα, δηλαδὴ τὴν παντελῆ ἐξόντωσιν τῶν βουρβονικῶν οἴκων, καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσιν καὶ εἰς τὴν ἐπικράτειαν ταύτην ἑνὸς τῶν ἀδελφῶν του. Τὴν κινδυνώδη ταύτην κατάστασιν τῆς Νεαπόλεως γνωρίζοντες οἱ Αὐστριακοὶ προσεπάθησαν νὰ συμπεριλάβωσιν εἰς τὴν μετὰ τῆς Γαλλίας διαπραγματευομένην συνθήκην καὶ τὴν Νεάπολιν· ἀλλ' ὁ Ναπολέων, πληροφορηθεὶς τοῦτο, παρήγγειλε ῥητῶς εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον νὰ μὴ δεχθῇ τοιοῦτόν τι.—Θέλω εἰσθαι πολὺ ἄνανδρος, γράψας αὐτῷ, ἂν ὑποφέρω τὰς ὕβρεις τῆς αὐλίας ταύτης αὐλῆς· γνωρίζεις κάλλιστα ποίαν γενναιότητα ἔδειξα εἰς αὐτήν· ἀλλ' ἤδη ἡ Καρολῖνα πρέπει νὰ παύσῃ τοῦ νὰ βασιλεύῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν· ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, τίποτε νὰ μὴ παραδεχθῇς περὶ τούτου εἰς τὴν συνθήκην· τοῦτο δὲ ἀπαιτῶ ὁριστικῶς παρὰ σοῦ.—

Ταῦτα λέγων ὁ Ναπολέων, προπαρεσκευάζετο εἰς νέαν πάλην· ἐπὶ τούτῳ δὲ συνήθροισε 200 χιλιάδας στρατευμάτων πέριξ τῆς Βιέννης. Ἀλλ' ἡ Αὐστρία, ἥτις διὰ τὴν εἰρήνην προσέφερεν εἰς τὸν Ναπολέοντα πᾶσαν θυσίαν, συγκατένευσε τέλος πάντων νὰ παραδεχθῇ τὰς περὶ εἰρήνης προτάσεις τοῦ Ναπολέοντος, ἀποφασίσας νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἐνετίαν, τὴν Ἰστρίαν καὶ τὴν Δαλματίαν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Γαλλίας, εἰς δὲ τὴν Βαυαρίαν τὴν Τυρολίδα. Οὕτως ἡ Αὐστρία, στερηθεῖσα τῶν ἐπαρχιῶν τούτων, ἐστερεῖτο καὶ τεσσάρων ἑκατομμυρίων κατοίκων καὶ 15 ἑκατομμυρίων φιορινίων κατ' ἔτος, ἐκ τῶν 103 τῶν ἐσόδων της. Συμβιβασθέντων καὶ τούτων, ἔμεινε τὸ περὶ πληρωμῆς τῆς Αὐστρίας 100 ἑκατομμυρίων φράγκων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Αὐστριακοὶ ἔλεγον ὅτι δὲν εἶχον ὁλόκληρον εἰς τὸ ταμεῖόν των, ὁ Ναπολέων συγκατένευσε νὰ τῶ πληρώσωσι μόνον 50 ἑκατομμύρια, ὑπολογίσας καὶ ἄλλα τόσα, τὰ ὁποῖα εἶχε λάβει παρὰ τῶν αὐτριακῶν ταμείων καὶ ἀποθηκῶν. Οἱ δ' ἐπιτετραμμένοι τὴν συνθήκην Αὐστριακοὶ δὲν ἤθελον πάλιν νὰ ὑπογράψωσιν, ἐπὶ λόγῳ ὅτι οὕτως ἤθελον προδόσει τὴν πατρίδατων· ἀλλ' ὁ Ταλλεϋράνδος συγκατετέθη τέλος εἰς 40 ἑκατομμύρια

Οὕτως ὑπεγράφη τὴν 26 Δεκεμβρίου ἡ ἐν Πρεσβούργῳ συνθήκη, ἥτις ἦτον ἡ λαμπροτέρα πασῶν τῶν συνθηκῶν, ἐξ ὧν συνομωλόγησεν ὁ Ναπολέων.

Τοσοῦτον ἐνδόξως ἀποπερατώσας ὁ Ναπολέων τὰ τῆς Αὐστρίας, εὐθὺς ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Βιέννης· πρὸ μιᾶς ἡμέρας ὅμως ἐδέχθη τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον, τοῦ ὁποίου τὴν στρατιωτικὴν ἱκανότητα καὶ ἀνδρίαν ἐτίμα πρεπόντως. Οἱ Αὐστριακοὶ ἐφρόνουν ὅτι ὁ πρίγκηψ οὗτος θέλει μεσιτεύσει παρὰ τῷ Ναπολέοντι περὶ τῶν παρ' αὐτῶν ζητουμένων ἑκατομμυρίων· ἀλλ' οἱ μεγάλοι στρατηγοὶ οὗτοι ὡμίλησαν περὶ τῆς τέχνης τοῦ πολέμου καὶ ἀπεχωρίσθησαν φιλικῶς, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης πολιτικῆς συνδιαλέξεως. Ὁ Ναπολέων, ἀναχωρῶν ἐκ τῆς Βιέννης, διώρισε τὴν εἰς Γαλλίαν μεταφορὰν δύο χιλιάδων κυριευθέντων πυροβόλων καὶ ἑκατὸν χιλιάδων τουφεκίων ληφθέντων ἐκ τῶν αὐστριακῶν ἀποθηκῶν· διέταξε προσέτι καὶ τὴν ἀναχώρησιν τῶν στρατευμάτων του ἐξ ὅλου τοῦ αὐστριακοῦ Κράτους, παραγγείλας εἰς τοὺς στρατηγοὺς αὐτοῦ νὰ ὁδοιπορῶσι βραδέως, καὶ νὰ δίδωσιν εἰς τὰ ὑπ' αὐτοὺς στρατεύματα πᾶσαν εὐκολίαν καὶ ἄνεσιν, χορηγοῦντες εἰς αὐτὰ ἀφθόνως ὅλα τὰ πρὸς ζωάρκειαν μέσα· πρὸς δὲ διένειμε δύο ἑκατομμύρια φράγκων εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ στρατοῦ, διὰ νὰ ὠφεληθῶσιν ἀμέσως ἅπαντες ἀπὸ τοῦ καρποῦ τῆς νίκης.

Ὁ Ναπολέων μετ' οὐ πολὺ ἔφθασεν εἰς Μόναχον, ὅπου οἱ Βαυαροὶ τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἐνθουσιασμὸν ὡς σωτῆρά των, καὶ ὃν ἔμελλε μίαν ἡμέραν νὰ προδώσωσιν ἠττηθέντα· ἐνῷ αὐτὸς τοὺς ἀπήλλαξεν ἐκ τῆς εἰσβολῆς τῶν Αὐστριακῶν καὶ τῆς καταστροφῆς τῆς πατρίδος των, καὶ τοὺς κατέστησε βασίλειον, αὐξήσας τὰ ὅρια αὐτῶν πρὸς ζημίαν τῶν Αὐστριακῶν. Ὁ Ναπολέων ἐνταῦθα παρασταθεὶς εἰς τὸν γάμον τοῦ Βωαρνὲ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Αὐγουστίνης, ἀνεχώρησεν εἰς Παρισίους, ὅπου περιεμένετο ἀνυπομόνως.

Οὕτως ἐν μιᾷ ἐκστρατείᾳ τριῶν μηνῶν, ἀντὶ πολυετοῦς πολέμου, ὡς ὑπέθετον καὶ ἐφοβοῦντο ἅπαντες, ἡ Ἤπειρος ἀφωπλίσθη, ἡ Γαλλία ὑπερηύξησεν, ἡ δημοσία πίστις ἀποκατέστη ἐντελῶς, ὁ στρατὸς ἐδοξάσθη, ἡ ἡσυχία ἐπανῆλθεν εἰς τὸν τόπον ὑπὸ κυβέρνησιν σεβομένην παρ' ὅλων τῶν ἐθνῶν. Τούτων ἕνεκεν ὅλοι οἱ Γάλλοι ἔκραζον «*Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ Ναπολέων!*» Ἡ φωνὴ αὕτη ἤρχισε νὰ ἀκούεται, ἅμα τοῦ Ναπολέοντος πατήσαντος τὸ γαλλικὸν ἔδαφος, καὶ συνώδευσεν αὐτὸν μέχρι τῶν Παρισίων, ὅπου εἰσῆλθε τὴν 26 Ἰανουαρίου 1806.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Ἐπάνοδος τοῦ Ναπολέοντος εἰς Παρισίους.—Ἐσωτερικαὶ βελτιώσεις τῆς Γαλλίας.—Προπαρασκευαὶ πολέμου Γαλλίας τε καὶ Πρωσσίας.—Μάχη τῆς Ἰένης (1806.)

Ἡ μετὰ τὴν ἐν Αὐστερλίκῃ μάχην ἐπάνοδος τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Γαλλίαν ὡμοίαζεν ἀπαραλλάκτως μὲ τὴν ἐκ τοῦ Μαρέγγου· διότι ἡ μὲν πρώτη ἐστερέωσε τὴν ὑπατείαν αὐτοῦ, αὕτη δὲ τὴν αὐτοκρατορίαν του. Εἰσελθὼν δὲ εἰς Παρισίους, εὐθὺς διένειμε τὰς παρὰ τοῦ ἐχθροῦ κυριευθείσας σημαίας, ἐξ ὧν 48 ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν Γερουσίαν, 8 εἰς τὸ Βουλευτικὸν καὶ 50 εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου. Κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον πόλεμον ὁ Ναπολέων πάντοτε ἀνήγγελλεν εἰς τὴν Γερουσίαν πᾶν ὅ,τι συνέβαινεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν του, ἐσχάτως δὲ εἰδοποίησεν αὐτὴν διά τινος διαγγέλματός του περὶ τῆς ἐν Πρεσβούργῳ συνομολογηθείσης συνθήκης. Οὕτω φερόμενος ὁ Ναπολέων πρὸς τὸ σῶμα τοῦτο, ἔχαιρε τὴν πλήρη ἐμπιστοσύνην αὐτοῦ, καὶ ἦτο συνεπὴς εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ, ὡς τιμῶν τοὺς αὐτουργοὺς τῆς Ἐπαναστάσεως, τοὺς ὁποίους ἡ νεολαία ἀπέκρουεν εἰς τὰς ἐκλογάς. Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἦσαν κατ' αὐτὸν ἡ ἀριστοκρατία τῆς Γαλλίας, τοὺς ὁποίους ἤθελε κατ' ὀλίγον νὰ τοὺς ἀντικαταστήσῃ ἀντὶ τῆς παλαιᾶς.

Ἡ Γερουσία, δεξαμένη τὰς πρὸς αὐτὴν σταλείσας ἐχθρικὰς σημαίας, ἐψήφισε νὰ ἀνεγερθῇ ἐν τρόπαιον ἐπιγραφόμενον πρὸς τιμὴν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος. Κατὰ δὲ τὴν γνωμοδότησιν τοῦ Βουλευτικοῦ σώματος, τὸ τρόπαιον τοῦτο ἔπρεπε νὰ ἦτο μία στήλη, φέρουσα ἐπὶ κορυφῆς τὸ ἄγαλμα τοῦ Ναπολέοντος· ἡ δὲ ἡμέρα τῆς γεννήσεώς του νὰ καταταχθῇ εἰς τὰς ἐθνικὰς ἑορτάς. Πρὸς δὲ ἐψηφίσθη νὰ ἀνεγερθῇ καὶ ἓν μνημεῖον εἴς τινα πλατεῖαν τῆς πόλεως, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ παρασταθῶσι διὰ ζωγραφιῶν καὶ ἀναγλύφων αἱ παρὰ τοῦ Ναπολέοντος νικηθεῖσαι μάχαι, νὰ κρεμασθῇ δὲ ἐν αὐτῷ καὶ τὸ ξίφος αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἔφερεν εἰς τὴν μάχην τῆς Αὐστερλίκης. Οἱ δὲ διευθυνταὶ τῶν τραπεζῶν, θελήσαντες νὰ δείξωσι καὶ οὗτοι ὅτι ἡ ἐν τῇ πρωτευούσῃ παρουσία αὐτοῦ ἦτο πρόξενος τῆς γενικῆς εὐδαιμονίας, ἤρχισαν εὐθὺς τὰς πληρωμὰς των εἰς μέταλλα· οὕτως δὲ ἡ πίστις ἀποκατέστη εἰς τὰς τραπέζας.

Ἀλλὰ ταῦτα πάντα οὐδέποτε διέκοπτον τὰς ἐργασίας τοῦ

Ναπολέοντος· διότι ἡ ἀκάματος αὐτοῦ ψυχὴ ἐγνώριζε συγχρόνως νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ χαίρεται. Φθάσας τὴν τῆς 27 Ἰανουαρίου ἑσπέραν εἰς Παρισίους, τὴν πρωΐαν τῆς 28 ἀμέσως ἐνησχολήθη εἰς τὰ κυβερνητικά του ἔργα. Ὁ ἀρχικαγκελλάριος Καμβασερὲς ἦτον ὁ πρῶτος ἀνὴρ τῆς Αὐτοκρατορίας μετὰ τοῦ ὁποίου ἔλαβε συνέντευξιν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Ἀφοῦ δὲ ἐδέχθη τὰς συγχαρητιρίους ἐπισκέψεις τῶν νομοθετικῶν σωμάτων καὶ τῶν ἀρχῶν, ὡμίλησεν εὐθὺς εἰς τὸν Καμβασερὲν περὶ τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως, διότι πρὸ πάντων ἤθελε νὰ μάθῃ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ Κράτους του. Ἦτο δὲ ὑπὲρ τὸ δέον ὠργισμένος κατὰ τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ γενικοῦ ταμείου (α)· οὐχὶ διότι εἶχεν ἀμφιβολίας περὶ τῆς τιμιότητός του, ἀλλὰ διότι οὗτος ἐχαρίζετο εἰς τοὺς ἀχρείους ἐργολάβους, τοὺς ὁποίους ἤθελε νὰ περιορίσῃ ὁ Ναπολέων. Ὁ Καμβασερὲς μόλις ἐδυνήθη νὰ καταπαύσῃ τὴν κατὰ τοῦ ὑπουργοῦ τούτου ὀργήν του. Ὁ Ναπολέων ἐπομένως εὐθὺς προσεκάλεσεν ὑπουργικὸν συμβούλιον, καὶ ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ νὰ τῷ παρουσιάσῃ λεπτομερῆ ἔκθεσιν περὶ τῶν γενομένων ἐργολαβιῶν.

Ἅπαντες οἱ συγκροτοῦντες τὸ συμβούλιον τοῦτο ἦσαν πεφοβισμένοι, παρουσιασθέντες εἰς τὸν Αὐτοκράτορά των· μόλις δὲ ὁ ὑπουργὸς τοῦ ταμείου Μαρβοῖσος ἤρχισε νὰ ἀναγινώσκῃ ἐκτεταμένην ἔκθεσιν ἐπὶ τοῦ προκειμένου τῆς συζητήσεως, καὶ πάραυτα ὁ Ναπολέων, διακόψας αὐτὸν, τῷ εἶπεν· «Ἐννοῶ περὶ »τίνος πρόκειται, μὲ τὰ κεφάλαια τοῦ Ταμείου καὶ τῆς Τραπέζης ἡ συντροφία τῶν ἐμπόρων (οὕτως ὠνομάζοντο οἱ ἐργο»λάβοι) ἠθέλησε νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς δαπάνας τῆς τε Γαλλίας »καὶ Ἱσπανίας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἱσπανία δὲν εἶχε χρήματα ἀλλ' ὑ»ποσχέσεις, μὲ τὰ κεφάλαια τῆς Γαλλίας ἐπρομηθεύθησαν τὰ »εἰς τὰ δύο Κράτη ἀναγκαιοῦντα.» Ὁ Ναπολέων, δειχθεὶς ψυχρὸς καὶ αὐστηρὸς πρὸς τὸν ὑπουργὸν τοῦτον, εἶπεν αὐτῷ· «Ἐπαινῶ τὸν χαρακτῆρά σου, ἀλλ' ἠπατήθης παρ' ἀνθρώπων, »ἐξ ὧν σοὶ παρήγγειλα νὰ προσέχῃς. Παρεχώρησας εἰς αὐτοὺς »ὅλην τὴν ἀξίαν τοῦ ὑπουργείου σου, τὴν ὁποίαν πρὸ πάντων »ἔπρεπε νὰ διατηρῇς· λυποῦμαι ἀναγκαζόμενος νὰ σοῦ ἀφαι»ρέσω τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ταμείου, ἀλλὰ μετὰ τὰ γεγονότα, »δὲν δύναμαι νὰ σοὶ τὸ ἀφήσω τοῦ λοιποῦ.»

Μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ συμβουλίου, ὁ Ναπολέων ἐκράτησε τὸν Μολλιέννον, καὶ πρὶν ἢ ἐρωτήσῃ αὐτὸν, τῷ εἶπε· «Σήμε-

(α) Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τὸ ὑπουργεῖον τῶν οἰκονομικῶν τῆς Γαλλίας ἦτο διῃρημένον εἰς δύο ὑπουργεῖα, εἰς τὸ τῆς οἰκονομίας καὶ τοῦ Ταμείου.

ρον θέλεις ὁρκισθῆ, διοριζόμενος ὑπουργὸς τοῦ Ταμείου. Ὁ Μολλιένος πτοηθεὶς, καὶ τοι κολακευθεὶς πολὺ, ἐδίσταζε νὰ ἀπαντήσῃ.— Μήπως δὲν εὐχαριστῆσαι γινόμενος ὑπουργός; ἐπανέλαβεν αὐτῷ ὁ Ναπολέων.—Τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν διέταξε νὰ ὁρκισθῆ.

Ὁ Ναπολέων, τοῦ ὁποίου ἡ εὐφυΐα συμπεριελάμβανε καὶ ἐκανόνιζε τὰ πάντα, διὰ στερεῶν βάσεων ἐπενόησε τὴν ἐγκαθίδρυσιν νέου καὶ ἀγαθοεργοῦ τινος ἔργου διὰ τῶν νομίμων ἀπολαβῶν τῶν νικῶν του. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ συστήσῃ ἐκ τῶν εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἐπιβαλλομένων φόρων τοῦ πολέμου ἓν ταμεῖον τοῦ στρατοῦ· οὐδέποτε δὲ νὰ ἐπιβάλῃ χεῖρα εἰς αὐτὸ δι' ὁποῖον δήποτε λόγον, ἀλλ' οὐδὲ δι' αὐτὴν τὴν χρῆσίν του· διότι ἡ ἐπιχορήγησίς του, διευθυνομένη καλῶς, ἐξήρκει εἰς ὅλας τὰς δαπάνας τῆς μεγαλοπρεπεστάτης αὐλῆς του, μάλιστα διὰ τῶν περισσευμάτων ἐσχημάτισεν ἰδιαίτερον ταμεῖον. Ἐξ ἐκείνου τοῦ ταμείου ἤθελε νὰ προικοδοτῶνται οἱ στρατιῶταί του, αἱ χῆραι καὶ τὰ ὀρφανὰ αὐτῶν. Οὕτως ὁ Ναπολέων δὲν ἤθελε μόνος αὐτὸς νὰ γεύεται τοὺς καρποὺς τῆς νίκης· ἀλλ' ἤθελεν ἅπαντες οἱ ὑπηρετοῦντες τὴν πατρίδα καὶ τοὺς μεγάλους σκοπούς του νὰ ἀπολαμβάνωσιν οὐχὶ μόνον δόξαν, ἀλλὰ καὶ ἀπολαύσεις· ἀναδειχθέντες δὲ διὰ μόνου τοῦ ἡρωϊσμοῦ των εἰς τὸ στάδιον τῆς μάχης, οὐδεμίαν νὰ ἔχωσι φροντίδα ἐν πολέμῳ περὶ τῶν οἰκογενειῶν των. Ὁ Ναπολέων, τοῦ ὁποίου τὸ ἀνεξάντλητον πνεῦμα ἐτεχνεύετο τὴν πολλαπλασίασιν τῶν ὠφελίμων πραγμάτων, ἐπενόησε καὶ ἕτερον συνδυασμὸν, ὅστις κατέστησε τὸ ταμεῖον τοῦτο ὠφέλιμον εἴς τε τὴν οἰκονομίαν τοῦ Κράτους καὶ εἰς τὸν στρατὸν, δηλαδὴ τὸ νὰ δανείζῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἀσφαλῶς· ἐκανόνισε δὲ τὴν σχέσιν τοῦ ταμείου τούτου μετὰ τοῦ Κράτους.

Ὁ Ναπολέων, ἀφοῦ διέταξε τὰ τῆς οἰκονομίας τοῦ Κράτους, ἐνησχολήθη ἐπομένως εἰς τὰ τῆς Νεαπόλεως, διορίσας τὸν στρατάρχην Μασσέναν νὰ ὑπάγῃ ἐκεῖσε μετὰ 40 χιλιάδων στρατευμάτων, καὶ νὰ μὴ δεχθῇ οὐδεμίαν πρότασιν περὶ εἰρήνης ἢ ἀνακωχῆς. Μὴ γνωρίζων δὲ καλῶς ἂν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωσὴφ δέχεται ἢ μὴ τὸν θρόνον τῆς Νεαπόλεως, διώρισεν αὐτὸν ἀντιπρόσωπόν του, οὐχὶ δὲ νὰ διοικῇ καὶ τὸν στρατὸν, τοῦ ὁποίου τὴν διοίκησιν ἀνέθεσεν εἰς τὸν Μασσέναν· διότι ὁ Ναπολέων, θυσιάζων ἐνίοτε τὰ πολιτικὰ συμφέροντά του εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς οἰκογενείας του, δὲν ἐθυσίαζεν ὅμως εὐκόλως καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ στρατοῦ του.

Ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ ἐξάψῃ τὸ πνεῦμα τῶν στρατιωτῶν του καὶ νὰ διαδώσῃ τὴν ἔξαψιν ταύτην τῶν πνευμάτων καὶ εἰς ἅπασαν τὴν Γαλλίαν, διώρισεν ὅπως ὅλος ὁ ἐν ἐκστρατείᾳ μέγας στρατός του νὰ συναθροισθῇ εἰς Παρισίους, διὰ νὰ παρασταθῇ εἴς τινα ἑορτὴν δεδομένην παρὰ τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ.

Ἐνασχολούμενος δὲ οὕτως εἰς τὴν διοίκησιν τῆς αὐτοκρατορίας του, καὶ προσπαθῶν νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν πόλεμον διὰ τῆς εἰρήνης, ἦτο προσηλωμένος εἰς τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐν Πρεσβούργῳ συνθήκης καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν, τὴν ὁποίαν ἤθελε νὰ διατρέξῃ ἡ Πρωσσία. Ἀλλ' ἡ μὲν Αὐστρία εἰλικρινῶς ἐπεθύμει καὶ διετήρει τὴν εἰρήνην· ἡ Πρωσσία ὅμως ἀμφεταλαντεύετο εἰσέτι ὁποίαν ὁδὸν νὰ ἀκολουθήσῃ· διότι ὁ Αὔγβιτζ, φθάσας εἰς Βερολῖνον καὶ ἀναγγείλας τὴν μετὰ τοῦ Ναπολέοντος συνομολογηθεῖσαν συνθήκην μεταξὺ Γαλλίας καὶ Πρωσσίας, δυσηρέστησεν ὅλους τοὺς Πρώσσους· διότι οὗτοι, μαθόντες τὴν ἐν Αὐστερλίκῃ καταστροφὴν τῶν Αὐστριακῶν, ἐξέλαβον ὡς ἐθνικὴν ὕβριν τὴν εἰς αὐτοὺς προσφορὰν τῆς Ἀννοβέρας. Ὁ δὲ πρωσσικὸς στρατὸς, πειραχθεὶς εἰς τὸ φιλότιμόν του, ἐνόμιζεν ὅτι διὰ τοῦ πολέμου μόνον ἤθελεν ἱκανοποιήσει τὴν γερμανικὴν τιμὴν, τὴν ὁποίαν ἐθεώρει ὅτι ἐξυβρίσθη παρὰ τοῦ Ναπολέοντος. Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, μένων ἀναποφάσιστος μεταξὺ τοσούτων διαφωνιῶν, μάλιστα δὲ θεωρῶν τὴν ἔξαψιν τῶν πνευμάτων τόσον τοῦ λαοῦ του ὡς καὶ τοῦ στρατοῦ του, προσέτι καὶ αὐτὴν τὴν βασίλισσαν οὖσαν ἡνωμένην μετὰ τοῦ πρίγκηπος Λουδοβίκου καὶ τῆς πρωσσικῆς ἀριστοκρατίας, καὶ ἀμηχανῶν τί νὰ ἀποφασίσῃ, προσεκάλεσεν ἔκτακτον συμβούλιον ἐκ τῶν μεγιστάνων τοῦ Κράτους του, εἰς τὸ ὁποῖον προσεκλήθησαν καὶ οἱ δύο ἀνώτατοι ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ ὁ Αὔγβιτζ. Πολλῆς συζητήσεως γενομένης περὶ τοῦ πρακτέου, ἀπεφασίσθη ἡ τροποποίησις τῶν ὅρων τῆς παρὰ τοῦ Αὔγβιτζ ἀναγγελθείσης συνθήκης· ἀλλ' οὗτος εἶπε ῥητῶς εἰς αὐτοὺς ὅτι δυοῖν θάτερον πρέπει νὰ ἀποφασισθῇ, ἢ νὰ κηρύξωσι τὸν πόλεμον, ἢ νὰ δεχθῶσι τὴν συνθήκην ὅπως ὑπηγορεύθη παρὰ τοῦ Ναπολέοντος. Τὸ συμβούλιον ὅμως, νομίσαν ὡς ὕβριν του τὴν παραδοχὴν συνθήκης ὑπαγορευθείσης παρ' ἑτέρου μονάρχου, ὡς οἱ Ῥωμαῖοι ὑπηγόρευον τὰς συνθήκας εἰς τοὺς νενικημένους ἐχθρούς των, δὲν τὴν παρεδέχθη, καὶ ἀνέθεσεν εἰς τὸν Αὔγβιτζ τὴν μετὰ τοῦ Ναπολέοντος νέαν διαπραγμάτευσιν αὐτῆς. Ὁ Αὔγβιτζ κατ' οὐδένα τρόπον συγκατένευε νὰ δεχθῇ τοιαύτην ἀποστολὴν, ἀλλ'

ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας μετὰ πολλῶν κολακειῶν ἔπεισεν αὐτὸν νὰ ἀπέλθῃ εἰς Παρισίους.

Ὁ Ναπολέων, μαθὼν τὰς ἀθλιότητας ταύτας τῆς πρωσσικῆς αὐλῆς, ἐνόησεν εὐθὺς τίνι τρόπῳ πρέπει νὰ μεταχειρισθῇ τὴν Πρωσσίαν, δηλαδὴ οὐχὶ προσφέρων εἰς αὐτὴν τὴν Ἀννοβέραν, ἀλλ' ἀπειλῶν, καὶ ἐπὶ τέλους ταπεινόνων καὶ τὴν Δύναμιν ταύτην διὰ τῶν ὅπλων· τὴν δὲ Ἀννοβέραν νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, διὰ νὰ ἀποπειραθῇ ἐκ νέου περὶ τῆς μετ' αὐτῆς εἰρήνης. Ἡ τελευταία αὕτη ἰδέα ἐγεννήθη εἰς τὸν Ναπολέοντα ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Πὶτ (α) καὶ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν Φόξ.

Τὴν 1 Φεβρουαρίου 1806 ὁ Αὔγβιτζ ἦλθεν εἰς Παρισίους, καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τὸν Ναπολέοντα, ἐπροσπάθησε διὰ μυρίων μέσων νὰ καλύψῃ τὴν ἀφροσύνην τῆς αὐλῆς του, λέγων ὅτι ἡ κυβέρνησίς του, εὑρισκομένη εἰς ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς περιπλοκὰς, δὲν ἐδύνατο νὰ παραδεχθῇ τὴν παρ' αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος ἐπιβαλλομένην συνθήκην, καί τοι καθ' ὅλα συμφέρουσαν εἰς τὸ ἔθνος του· ἀλλὰ νὰ τροπολογηθῇ αὕτη ὑπὸ τοὺς ἑξῆς ὅρους· νὰ παραχωρηθῇ μὲν ἡ Ἀννοβέρα εἰς τὴν Πρωσσίαν, ἀλλὰ νὰ μὴ τῆς ἀφαιρεθῶσι καὶ ἐπαρχίαι τινὲς τῶν μεθορίων της, οὔτε νὰ ἦναι αὕτη ὑπόχρεως εἰς ἐπιμαχίαν μετὰ τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ νὰ διατηρῆται εἰς οὐδετέραν κατάστασιν. Ὁ Ναπολέων, διακόψας αὐτὸν, τῷ εἶπε· «Δὲν θέλω νὰ σὲ ἀνα»γκάσω εἰς τοῦτο· ἐπιθυμῶ μόνον νὰ ἐπαναφέρω τὰ πράγματα »εἰς τὴν προτέραν κατάστασίν των, προσφέρω εἰς τὴν Πρωσ»σίαν τὴν Ἀννοβέραν, αὕτη δὲ νὰ μοὶ δώσῃ τὴν Ἀνσπάχην, »τὴν Κλιβίαν καὶ τὸ Νεόβουργον. Ἀλλ' ἐὰν συνθηκολογήσωμεν, »καὶ σᾶς παραχωρήσω τὴν Ἀννοβέραν, τότε δὲν σᾶς τὴν δίδω «μὲ τὰς αὐτὰς συμφωνίας, διότι θέλω ἀπαιτήσει παρ' ὑμῶν »τὸ νὰ γίνετε καὶ πιστοὶ σύμμαχοι τῆς Γαλλίας. Ἐὰν ἡ Πρωσ»σία εἶναι εἰλικρινῶς καὶ δημοσίως συνδεδεμένη μετ' ἐμοῦ, δὲν θέ»λω βοβεῖσθαι κἀμμίαν εὐρωπαϊκὴν συμμαχίαν· μὴ ὑπαρχού»σης δὲ κατ' ἐμοῦ εὐρωπαϊκῆς συμμαχίας, δύναμαι νὰ κατα»βάλω τὴν Ἀγγλίαν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον λοιπὸν σᾶς »προσφέρω τὴν Ἀννοβέραν, καὶ εἶμαι πεπεισμένος ὅτι πρᾶτ»τω καλῶς.»

(α) Ὁ ἔνδοξος οὗτος πολιτικὸς ἀνὴρ ἀπέθανε τῇ 23 Ἰανουαρίου 1806, εἰς ἡλικίαν 47 ἐτῶν. διαμείνας ἐπέκεινα τῶν εἴκοσι ἐτῶν εἰς τὸ ὑπουργεῖον· ἀφῆκε δὲ ἓν ἑκατομμύριον καὶ 258 χιλιάδας φράγκων χρέος, τὸ ὁποῖον, κατὰ γνωμοδότησιν τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, ἐπλήρωσε τὸ δημόσιον.

Ὁ Αὔγβιτζ εὐθὺς ἐκοινοποίησε τὴν ἀμετάτρεπτον ταύτην θέλησιν τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν αὐλήν του, ἀλλ' εἰς μάτην· αὕτη, παραγνωρίζουσα τὰ ἀληθῆ συμφέροντα τῆς Πρωσσίας, παρεσύρετο ἀπὸ τῆς γενικῆς ἰδέας τοῦ λαοῦ, ὅστις ἤθελε νὰ διεκδικηθῇ τὴν γερμανικὴν φιλοτιμίαν.

Ἡ Ἀγγλία, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πὶτ καὶ τοῦ διορισμοῦ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦ Φὸξ, ἤλλαξε τὴν πολιτικήν της· διότι ὁ Φὸξ, ὢν ἀντίπαλος τοῦ προκατόχου του, ἦτο φίλος τῆς εἰρήνης, καὶ ἠγάπα τὸν Ναπολέοντα. Ὅθεν ὁ Φὸξ ἐζήτει εὐκαιρίαν νὰ ἔλθῃ εἰς φιλικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ Ναπολέοντος. Ἀπροσδόκητόν τι εὐτυχὲς περιστατικὸν ἔδωκεν ἀφορμὴν κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας εἰς τὸν ἀξιότιμον πολιτικὸν τοῦτον ἄνδρα νὰ ἔλθῃ εἰς ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ ὑπουργείου τῆς Γαλλίας. Κακοῦργός τις ἄνθρωπος, νομίζων ὅτι τὸ ὑπουργεῖον τῆς Ἀγγλίας ἀκολουθεῖ τὴν αὐτὴν πολιτικὴν ὁδὸν, τὴν ὁποίαν ἠκολούθει καὶ τὸ πρῴην ὑπουργεῖον, παρουσιάσθη εἰς τὸν Φὸξ καὶ προσέφερεν ἑαυτὸν νὰ δολοφονήσῃ τὸν Ναπολέοντα. Ὁ Φὸξ, καθὸ τίμιος ἀνὴρ, ἀγανακτήσας κατὰ τῆς βδελυρᾶς ταύτης πράξεως, διέταξε τὴν σύλληψιν αὐτοῦ, καὶ εὐθὺς ἔγραψεν εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον μὲ πολλὴν φιλοφροσύνην, ἀναγγείλας αὐτῷ τὴν ἀποτρόπαιον ταύτην εἴδησιν, καὶ χορηγήσας πᾶν μέσον πρὸς καταδίωξιν καὶ ἀνακάλυψιν τῆς τυχούσης συνωμοσίας κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορός του.

Ὁ Ναπολέων, ὑπερευχαριστηθεὶς παρὰ τῆς γενναίας ταύτης πράξεως τῶν ἐχθρῶν του, ἀπήντησεν εἰς τὸν Φὸξ διὰ τοῦ Ταλλεϋράνδου ὡς ἑξῆς· «Ὑπέβαλον, ἔγραφεν ὁ Ταλλεϋράνδος εἰς »τὸν Φὸξ, ὑπ' ὄψιν τοῦ αὐτοκράτορός μου τὴν ἐπιστολὴν τῆς »ἐξοχότητός σου.— Γνωρίζω, ἔκραξεν ἡ Α. Μεγαλειότης, τὴν »τιμιότητα καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ Κ. Φόξ. Εὐχαρίστησον αὐτὸν »ἀπὸ μέρους μου, ἐπανέλαβε, καὶ εἰπὲ αὐτῷ ὅτι, εἴτε ἡ πο»λιτικὴ τοῦ ἡγεμόνος του ἀπαιτεῖ νὰ ἤμεθα ἐπὶ πολὺ εἰς πό»λεμον, εἴτε πολεμοῦμεν διὰ ματαίαν ἀμιλλαν, πρέπει νὰ ὑπάρ»χῃ καὶ τὸ τέρμα αὐτῶν, τὸ ὁποῖον νὰ ἦναι ἐπιθυμητὸν εἰς ἀμφό»τερα τὰ ἔθνη. Χαίρομαι διὰ τὴν νέαν φάσιν, ἣν ἔλαβεν ἤδη »ὁ μεταξύ μας πόλεμος, ἥτις θέλει εἶσθαι καλὸς οἰωνὸς πε»ριμενόμενος παρ' ὑπουργείου, τοῦ ὁποίου τὰς ἀρχὰς ἐκτιμῶ, »διευθυνομένου ὑπὸ τοῦ Κ. Φὸξ, ὅστις βεβαίως αἰσθάνεται ὑπὲρ »πάντα ἄλλον πᾶν ὅ,τι εἶναι ἀληθῶς μέγα.»

Ὁ Φὸξ, ὅστις, ὡς ἐρρέθη, ἐζήτει ἀφορμὴν νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν μεταξὺ τῶν δύο ἐθνῶν εἰρήνην, παραχρῆμα ἀπήν-

τησεν εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον, καὶ προέτεινεν αὐτῷ περὶ διαπραγματεύσεως τῆς εἰρήνης. Ἡ πρότασις αὕτη τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργείου ὑπερευχαρίστησε τὸν Ναπολέοντα, ὅστις ἐπίσης ἐπεθύμει εἰλικρινῶς νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τῆς μεγάλης Βρετανίας· διότι ἐξ αὐτῆς ἐπήγαζεν ὁ πόλεμος ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ὡς τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς πηγῆς, καὶ διότι εἶχεν ὀλίγα μέσα διὰ νὰ τὴν νικήσῃ, ἐξ ὧν ἓν ἦτο θετικὸν καὶ ἀσφαλέστατον, καὶ τὸ ὁποῖον οὗτος μόνος ἐδύνατο νὰ πραγματοποιήσῃ, τουτέστιν ἡ ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ ἀπόβασις αὐτοῦ. Τούτου ἕνεκεν ὑπερεχάρη διὰ τὴν εἰλικρινῆ διαπραγμάτευσιν ταύτην, τὴν ὁποίαν καὶ παρεδέχθη εὐχαρίστως. Δὲν ἤθελε μ' ὅλον τοῦτο νὰ συνομολογήσῃ συνθήκην μετὰ τῆς Ἀγγλίας, ἡνωμένης ταύτης οὔσης μετὰ τῆς Ῥωσσίας, ἀλλ' ἑκάστῃ τῶν Δυνάμεων τούτων νὰ διαπραγματευθῇ ἰδιαιτέρως μετὰ τῆς Γαλλίας. Ὡς δὲ ἐν πολέμῳ διήρει τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς ἐπολέμει, οὕτω καὶ εἰς τὰς μετὰ τῶν Δυνάμεων συνθήκας του ἤθελε νὰ διαπραγματεύεται μὲ αὐτὰς μεμονωμένας οὔσας. Ἐπὶ τῶν βάσεων τούτων ἔγραψεν ὁ Ταλλεϋράνδος πρὸς τὸν Φόξ. Ἀλλ' οὗτος παραχρῆμα ἀπήντησεν αὐτῷ, ὅτι καθὼς ὁ Ναπολέων ἔχει ὅρον νὰ μὴ συνομολογῇ συνθήκας μὲ συμμαχικὰ Κράτη, οὕτω καὶ ἡ Ἀγγλία συνεδέθη διὰ συνθήκης μετὰ τῆς Ῥωσσίας νὰ μὴ διαχωρισθῇ ἀπ' αὐτῆς· διὰ νὰ διατηρηθῇ λοιπὸν ἡ ἀξιοπρέπεια ἀμφοτέρων τῶν Δυνάμεων, ἔγραφεν ὁ Φόξ, νὰ γένῃ ἡ εἰρήνη συγχρόνως καὶ μετὰ τῆς Ῥωσσίας. Ὁ δὲ Φόξ, περαίνων τὸ πρὸς τὸν Ταλλεϋράνδον ἔγγραφόν του, προσέθηκε καὶ τὰ ἑξῆς· «Αἰσθάνομαι ὑπὲρ τὸ δέον, ὡς »ὤφειλον, τὰς πρὸς ἐμὲ ὑποχρεωτικὰς ἐκφράσεις τοῦ μεγάλου »ἀνδρὸς, τὸν ὁποῖον ὑπηρετεῖς.... Περιττὸν εἶναι νὰ λυπῆται »περὶ τοῦ μεταξύ μας πολέμου· διότι, ἐὰν θεωρῇ, ὅπως καὶ »ἐγὼ, τὴν ἀληθῆ δόξαν, τὴν ὁποίαν δικαιωματικῶς θέλει ἀπο»κτήσει διὰ εἰρήνης μετρίας καὶ δικαίας, ὁποίαν ἆρα εὐτυ»χίαν δὲν θέλει προξενήσει εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ εἰς ἅπασαν τὴν Εὐρώπην;

Ἐν Λονδίνῳ τῇ 22 Ἀπριλίου 1806.

Γ. Ι. Φόξ.

Ὁ Ναπολέων, κολακευθεὶς ἐκ τῶν περιποιητικῶν ἐκφράσεων τοῦ Φὸξ, παρεδέχθη τὴν πρότασιν αὐτοῦ· ὁ δὲ Ταλλεϋράνδος, ὅστις ἦτο πάντοτε διατεθειμένος εἰς τὴν εἰρήνην, ἔλαβε τὸ θάρρος νὰ παρακινήσῃ τὸν Ναπολέοντα διὰ νὰ παραδεχθῇ τὴν συνθήκην, ὅπως ἤθελεν ἡ Ἀγγλία. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων δὲν εἶχεν ἀνάγκην τῶν προτροπῶν τοῦ Ταλλεϋράνδου· διότι καὶ ὁ μέγας

οὗτος ἀνὴρ ἐπεθύμει τὴν μετὰ τῆς Δυνάμεως ταύτης εἰρήνην, οὐχὶ ὅμως νὰ γένῃ αὕτη καὶ κατὰ τὴν θέλησιν αὐτῆς.

Ἐν τούτοις ὁ λόρδος Γαρμούθος ἐστάλη εἰς Παρισίους ἐκ Λονδίνου πρὸς διαπραγμάτευσιν τῆς συνθήκης καθ' ὅλα δὲ ἔμεινε σύμφωνος μετὰ τοῦ Ταλλεϋράνδου, δηλαδὴ ἑκατέρα τῶν Δυνάμεων νὰ διατηρήσῃ τὰς κατακτήσεις της, παραχωρουμένης τῆς Ἀννοβέρας εἰς τὴν Ἀγγλίαν, διὰ μόνην δὲ τὴν Σικελίαν ἐγεννήθησαν διαφοραὶ· διότι ἡ μὲν Ἀγγλία ἤθελε νὰ παραχωρηθῇ αὕτη εἰς τὴν βασίλισσαν τῆς Νεαπόλεως Καρολίναν, ὁ δὲ Ναπολέων ἤθελε νὰ καταλάβῃ καὶ τὴν νῆσον ταύτην. Τούτου ἕνεκα διεκόπησαν προσώρας αἱ περαιτέρω περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις.

Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, καίτοι ἐπιθυμῶν, ὡς ἐρρέθη, τὴν εἰρήνην, δὲν ἔσπευδε μ' ὅλον τοῦτο πρὸς ταχεῖαν ἐκτέλεσιν αὐτῆς, διότι ἤθελε διὰ τῆς βραδύτητος νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς σκοπούς του, οἵτινες ἀπέβλεπον νὰ στερεώσῃ τὴν αὐτοκρατορίαν του διά τινος γενικῆς εἰρήνης. Προέθετο νὰ σχηματίσῃ ἐκτεταμένην αὐτοκρατορίαν, ἔχουσαν ὑποτελεῖς βασιλεῖς κατὰ μίμησιν τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἥτις ἐξασθενισθεῖσα δὲν ὑπῆρχεν εἰμὴ κατὰ τὸ ὄνομα μόνον· αἱ δὲ τελευταῖαι νῖκαι αὐτοῦ διήγειρον τὴν φαντασίαν του, καὶ δὲν ὠνειροπόλει τίποτε ἄλλο, εἰμὴ νὰ ἐνθρονισθῇ αὐτοκράτωρ τῆς Δύσεως. Ὅθεν ἐδημιούργησε νέα βασίλεια ὑποτελῆ, τὰ ὁποῖα ἤθελε νὰ τὰ διανέμῃ εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Ὁ θετὸς υἱός του Βωαρνὲς διωρίσθη παρ' αὐτοῦ ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἰταλίας, ὁ ἀδελφός του Ἰωσὴφ ἦτο διωρισμένος εἰς τὴν Νεάπολιν· ἤθελε δὲ νὰ παραχωρήσῃ αὐτῷ καὶ τὴν Σικελίαν, διὰ νὰ καταστήσῃ τὸ βασίλειον τοῦ ἀδελφοῦ του δευτέρας τάξεως. Τὴν Ὁλλανδίαν, τῆς ὁποίας ἡ δημοκρατία δὲν προώδευεν, ἐμελέτα νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἀδελφόν του Λουδοβίκον· ἐσκέπτετο δὲ καὶ περὶ τῆς Ἱσπανίας καὶ Πορτουγαλλίας, διὰ νὰ δώσῃ καὶ τὰ βασίλεια ταῦτα εἰς τοὺς συγγενεῖς του, ἀλλ' ἡ σκέψις αὕτη ἦτον εἰσέτι μακρὰν τῶν προθέσεών του, διότι ἤθελε νὰ ἐκπλήξῃ πάλιν τὴν Εὐρώπην διὰ νέου κατορθώματός του, ὡς τοῦ τῆς Αὐστερλίκης, εἶτα νὰ ἐξώσῃ τοὺς Βουρβόνους ἐξ ὅλης τῆς Εὐρώπης. Αἱ ἰδέαι αὗται ἤρχισαν κατ' ὀλίγον νὰ κυκλοφορῶσι συστηματικῶς εἰς τὸν ἐγκέφαλον τοῦ Ναπολέοντος· ἀφότου δὲ ἔξωσε τοὺς Βουρβόνους ἐκ τῆς Νεαπόλεως, ἐθεώρει τὴν οἰκογένειαν τῶν Βοναπαρτῶν προωρισμένην νὰ ἀντικαταστήσῃ πανταχοῦ αὐτούς.

Ὁ Ναπολέων, ἐκτὸς τῶν διανεμομένων εἰς τοὺς ἀδελφούς του

θρόνων, ἐμελέτα νὰ σχηματίσῃ καὶ πολλὰ δουκάτα, διὰ νὰ ὑπάρξῃ καὶ τρίτη τάξις ἡγεμονιῶν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν ἱεραρχίαν του, καὶ διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ τὴν πλεονεξίαν πολλῶν στρατηγῶν του, ὥστε νὰ μὴ ὑποπίπτωσιν οὗτοι εἰς καταχρήσεις. Περὶ τούτου δὲ ἔγραφεν εἰς τὸν Εὐγένιον καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωσὴφ, παρὰ τοῖς ὁποίοις διετέλουν πολλοὶ στρατηγοὶ τότε· «Εἰπέτε εἰς αὐτοὺς ὅτι θέλω τοῖς δόσει περισσότερα ἀφ' ὅσα »αὐτοὶ θέλουν δυνηθῆ ποτὲ νὰ λάβωσιν· ὅ,τι δὲ θέλουν λάβει »αὐτοὶ οὗτοι θέλει εἶσθαι ἄτιμον, ὅ,τι δὲ ἐγὼ θέλω δόσει εἰς »αὐτοὺς, θέλει εἶσθαι ἔντιμον καὶ ἔνδοξον. Προσέτι ἂν θέλωσι »νὰ πλουτίζωσι δι' ἁρπαγῶν, θέλουν ἐρεθίζει τοὺς λαούς »μου, οἵτινες θέλουν βλασφημεῖ τὴν Γαλλίαν, ὡς αἰτίαν τῶν »δυστυχιῶν των· ἐνῷ δὲ, ἂν ἀνταμειφθῶσι παρ' ἐμοῦ, ἡ ζημία »θέλει εἶσθαι ἀτομική. Ὅθεν εἰπέτε εἰς αὐτοὺς, ὅτι πρέπει νὰ »περιμένωσι, καὶ θέλουν πλουτίσει καὶ τιμηθῆ ἄνευ ἁρπαγῶν».

Οὕτω σκεπτόμενος ὁ Ναπολέων διὰ νὰ ἀνταμείψῃ τοὺς κόπους τῶν στρατηγῶν του, ὧν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἦσαν καὶ συστρατιῶταί του, συνεβουλεύθη τὸν ἀρχικαγγελάριον Καμβασερὲν περὶ τῆς νέας διανομῆς τῶν δουκάτων. Οὗτος δὲ, κατέχων τὴν ἀνωτέραν βαθμίδα τῆς αὐτοκρατορίας, ἐπεθύμει μᾶλλον νὰ διατηρήσῃ αὐτὴν ἢ νὰ ἀπολαύσῃ ἡγεμονίαν τινα· θέλων ὅμως νὰ βεβαιωθῇ περὶ τῆς θέσεώς του, εἶπεν εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὅτε οὗτος τῷ ἔλεγεν ὅτι οἱ παρ' αὐτοῦ διοριζόμενοι ἡγεμόνες πρέπει νὰ διατηρῶσι τὴν ἐθνικότητά των ὡς Γάλλοι· «Ὅταν θέλῃς »διορίσει ἕνα ἐκ τῶν ἡγεμόνων τούτων εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχι»καγγελαρίας, νὰ μὲ εἰδοποιήσῃς διὰ νὰ δώσῳ τὴν παραίτησίν »μου.»—Μεῖνε ἥσυχος, ἀπήντησεν αὐτῷ ὁ Ναπολέων, ἔχω ἀνάγκην ἑνὸς νομικοῦ εἰς τὴν θέσιν ταύτην, σὺ δὲ θέλεις διατηρεῖ αὐτήν.—

Οἱ διορισμοὶ τῶν νέων ἡγεμονιῶν παρεπέμφθησαν εἰς τὴν Γερουσίαν διὰ νὰ ἐπιψηφισθῶσι καὶ παρ' αὐτῆς. Τὴν δὲ 15 Μαρτίου 1806 ὁ Ναπολέων ὠνόμασε τὸν Μυράτον μέγαν δοῦκα τῆς Κλιβίας καὶ τῆς Βέργης, τὴν 30 Μαρτίου τὸν ἀδελφόν του Ἰωσὴφ βασιλέα τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας, τὴν ἀδελφήν του Παυλίναν δουκέσαν τῆς Γουαστάλης, καὶ τὸν Βερθιέρον πρίγκηπα τοῦ Νεοβούργου· εἶτα δὲ τῇ 5 Ἰουνίου τὸν ἀδελφόν του Λουδοβῖκον βασιλέα τῆς Ὁλλανδίας, τὸν Ταλλεϋράνδον πρίγκηπα τοῦ Βενεβέντου, καὶ τὸν Βερναδόττον τοῦ Πόντε Κόρβου. Οὕτως ἤδη, ὡς καὶ ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ αὐτοκρατορίᾳ, ὁ Ναπολέων διένεμεν ἡγεμονίας καὶ ὠνόμαζε δι' ἑνὸς διατάγματός του βασιλεῖς

καὶ ἡγεμόνας. Ἐπομένως διωργάνισε τὴν μετὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίαν τοῦ Ῥήνου, εἰς τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ συνεισφέρῃ ἡ Γαλλία ἐν καιρῷ πολέμου 200 χιλιάδας στρατοῦ, ἡ δὲ συμμαχία 63 χιλιάδας κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον· ἡ Βαυαρία 30 χιλιάδας, ἡ Βυρτεμβέργη 12, τὸ μέγα δουκάτον τῆς Βέργης 5, τῆς Ἀσσίας 4, τὰ δὲ μικρὰ Κράτη 4. χιλιάδας.

Ὁ στρατὸς τοῦ Ναπολέοντος, ἐξασθενήσας κατὰ τοὺς τελευταίους πολέμους, ἐνισχύθη εὐθὺς ὑπὸ νέων στρατιωτῶν, ὥστε ἡ ὁλικὴ δύναμις αὐτοῦ συνέκειντο ἐκ 450 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐξ ὧν 152 χιλ. διέμενον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐτρέφοντο ἐκ τῆς Γαλλίας, οἱ δὲ λοιποὶ διέμενον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὡς ἑξῆς· 40 χιλιάδες εἰς τὴν Νεάπολιν, 50 εἰς τὴν Λομβαρδίαν, 20 εἰς τὴν Δαλματίαν, 6 εἰς τὴν Ὁλλανδίαν, 12 εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Βωνονίας, 170 δὲ ἦσαν οἱ συνιστῶντες τῶν μέγαν στρατόν του· οἱ τελευταῖοι οὗτοι, ὄντες παρεσκευασμένοι πρὸς πόλεμον, συνέκειντο ἐκ 30 χιλιάδων ἱππέων, 10 χιλιάδων πυριβολιστῶν καὶ 130 χιλιάδων πεζῶν.

Εἰς τοιαύτην ἰσχυρὰν κατάστασιν ὢν ὁ Ναπολέων, καὶ περιμένων τὸ τέλος τῶν διαπραγματεύσεων ἔν τε τῷ Βερολίνῳ καὶ τῇ Βιέννῃ, κατεγίνετο εἰς τὸν καλλωπισμὸν τῶν Παρισίων· ἀλλὰ δὲν περιωρίσθη εἰς ταῦτα μόνον, διότι ἐθεώρει ὡς ἀνάξιον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ ἐκλείπῃ τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς πρωτευούσης· ἐνῷ ὁ ἐκ τοῦ μέσου αὐτῆς ῥέων ποταμὸς ἔχει ἄφθονον ὕδωρ. Μέχρι τότε αἱ βρύσαι τῆς πόλεως ἔτρεχον μόνον τὴν ἡμέραν· θέλων λοιπὸν νὰ ἐκχέωσιν ὕδωρ καὶ τὴν νύκτα, διέταξεν αἱ ἀντλίαι τῆς πόλεως νὰ ἐπισκευασθῶσι καὶ νὰ ἐνεργῶσι νυχθημερόν, πρὸς δὲ καὶ τὴν κατασκευὴν δεκαπέντε νέων βρυσῶν. Ταῦτα δὲ ἐνεργῶν ὁ Ναπολέων πρὸς καλλωπισμὸν τῆς πόλεως, δὲν παρημέλει καὶ τὰ περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῆς νεολαίας, περὶ ἧς ἐφρόντιζε πολύ.

Τοιαῦτα ὑπῆρξαν τὰ πολιτικὰ ἔργα τοῦ Ναπολέοντος κατὰ τὸ ἀξιομνημόνευτον ἔτος τοῦ 1806· κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐγκατέστησε βασιλεῖς τοὺς ἀδελφούς του, δούκας τοὺς στρατηγούς του καὶ τοὺς ὑπαλλήλους του, ἐπροίκισε πλουσίως τοὺς στρατιώτας του, καὶ κατέστρεψε τὴν γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν, ἀναστήσας τὴν γαλλικήν. Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν μεγάλων τούτων ἔργων δὲν ἔμενεν εἰμὴ ἡ μετὰ τῆς Ἀγγλίας εἰρήνη, τῆς ὁποίας αἱ διαπραγματεύσεις ἤρχισαν πάλιν μὲ πολλὴν ζέσιν καὶ εἰλικρίνειαν ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν. Ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν ὁ θάνατος τοῦ Φὸξ, ὅστις ἀπέθανε κατὰ τὸν Σεπτέμβριον μῆνα

τοῦ 1806, ἐπροξένησε νέα προσκόμματα εἰς τὴν εἰρήνην· διότι τὸ διαδεχθὲν αὐτὸν ὑπουργεῖον, καί τοι μὴ θελῆσαν ἀμέσως νὰ διακόψῃ τὰς περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις, ἔκαμεν ὅμως τοιαύτας προτάσεις, ὥστε δυσηρέστησε μεγάλως τὸν Ναπολέοντα· ἔκτοτε δὲ ἅπαντες ἐσυμπέραινον ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν τοῦ λοιποῦ νὰ συνδιαλλαχθῶσι τὰ δύο μεγάλα ταῦτα ἔθνη.

Ὁ Ναπολέων, ἐγκαταστήσας βασιλεῖς τοὺς ἀδελφούς του, δὲν παρημέλει νὰ συμβουλεύῃ αὐτοὺς συνεχῶς καὶ διὰ τῶν ἐπιστολῶν του. Πρὸ πάντων δὲν ἔγραφεν εἰς τὸν Ἰωσὴφ τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως διὰ τὴν ἀδυναμίαν καὶ τὴν ἀδράνειάν του· διότι πρὸ πολλοῦ δὲν ἐδύνατο νὰ κυριεύσῃ τὸ φρούριον τῆς Γαέτης, καὶ διότι ἐζήτει χρήματα παρ' αὐτοῦ, διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ νέου βασιλείου του. «Πρὸ πάντων ὀφεί»λεις εἰς τὸν λαόν σου, ὁ Ναπολέων ἔγραφεν εἰς αὐτόν, τὸ νὰ »τακτοποιήσῃς τὰ τῆς οἰκονομίας τοῦ Κράτους σου· ἀλλὰ δὲν »δύνασαι νὰ μὴ ἐπιβάλῃς αὐτῷ καὶ τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου, »διότι ἀπαιτοῦνται φόροι πρὸς διατήρησιν τῆς δημοσίας δυ»νάμεως. Ἡ Νεάπολις πρέπει νὰ χορηγῇ ἑκατὸν ἑκατομμύρια »φράγκων κατ' ἔτος· ἐκ τούτων δὲ τριάκοντα ἀρκοῦν πρὸς διά»τήρησιν τεσσαράκοντα χιλιάδων στρατοῦ. Μὴ ἐλπίζῃς νὰ γί»νῃς ἀξιαγάπητος διὰ τῆς ἀδυναμίας, πρὸ πάντων δὲ εἰς τοὺς »Νεαπολιτανούς. Οὗτοι σοὶ λέγουν ὅτι ἡ βασίλισσα Καρολῖνα »εἶναι μισητή, καὶ ὅτι ἡ πρᾳότης σου σὲ καθιστᾷ δημοτικόν· »τοῦτο εἶναι χίμαιρα τῶν κολάκων σου! Ἐὰν αὔριον νικη»θῷ εἴς τινα μάχην, τότε θέλεις μάθει τί ἀξίζει ἡ δημοτικό»τής σου καὶ ἡ νενομιζομένη τυραννία τῆς Καρολίνης. Οἱ ἄνθρω»ποι εἶναι ποταποὶ καὶ χαμερπεῖς, ὑποτάσσονται δὲ μόνον εἰς »τὴν δύναμιν. Ὑπόθεσον ὅτι μοὶ συνέβη μία καταστροφὴ (καὶ »τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ γένῃ), καὶ θέλεις εἰδεῖ ὅλον τὸν »λαὸν τοῦτον ἐπαναστατοῦντα καὶ κράζοντα *ἀποθανήτωσαν »οἱ Γάλλοι! ἀποθανήτω ὁ Ἰωσὴφ, ζήτω ἡ Καρολίνα!* Τό»τε θέλεις ἔλθει εἰς τὸ στρατόπεδόν μου· ἀλλ' ὁ ἐξόριστος καὶ ὁ »τυχοδιώκτης βασιλεὺς θεωρεῖται ὡς ἀνόητος ἄνθρωπος. Ὅθεν »πρέπει νὰ κυβερνᾷς μὲ δικαιοσύνην καὶ αὐστηρότητα, νὰ κα»ταστρέψῃς τὰς καταχρήσεις τοῦ παλαιοῦ συστήματος, νὰ ἀπο»καταστήσῃς τὴν τάξιν πανταχοῦ, νὰ ἐμποδίζῃς τὰς καταχρή»σεις τῶν Γάλλων καὶ τῶν Νεαπολιτανῶν, νὰ συσήσῃς τὴν »οἰκονομίαν καὶ νὰ μισθοδοτῇς καλῶς τὸν στρατόν μου, διὰ »τοῦ ὁποίου ὑπάρχεις. Ὅσον δὲ περὶ τῆς συστάσεως βασιλικῆς »φρουρᾶς, τοῦτο εἶναι πολυτέλεια, καὶ μόλις ἁρμόζει εἰς τὴν

»ἐκτεταμένην αὐτοκρατορίαν μου· ἀλλὰ καὶ εἰς ἐμὲ ἤθελεν
»εἶσθαι πολυδάπανος, ἐὰν δὲν ἦτον ἀναγκαία εἰς τὴν ἀξιοπρέ-
»πειαν τῆς αὐτοκρατορίας μου, καὶ ἂν δὲν ὤφειλον τοῦτο εἰς
»τοὺς παλαιοὺς στρατιώτας μου, οἵτινες εὑρίσκουν πιρίθαλψίν
»τινα εἰς τὸ ἐκλεκτὸν σῶμα τοῦτο. Ὅσον δὲ περὶ τῆς συστά-
»σεως νεαπολιτανικοῦ στρατοῦ, πρόσεχε νὰ μὴ σκέπτεσαι περὶ
»τούτου. Οὗτος θέλει σὲ ἐγκαταλείψει, ἅμα παρουσιασθῇ κίν-
»δυνος, καὶ θέλει σὲ προδώσει δι' ἄλλον κύριον. Σχημάτισον,
»ἂν θέλῃς, τρία ἢ τέσσαρα συντάγματα ἐξ αὐτῶν, καὶ πέμψον
»ταῦτα πρὸς ἐμέ. Θέλω διδάξει εἰς αὐτὰ ὅ,τι δὲν μανθάνεται
»εἰμὴ ἐν πολέμῳ, τουτέστι τὴν πειθαρχίαν, τὴν ἀνδρίαν, τὸ αἴσ-
»θημα τῆς τιμῆς καὶ τὴν πίστιν· ἀκολούθως δὲ θέλω σοὶ ἐξαπο-
»στείλει αὐτὰ ἄξια νὰ σχηματίσωσι τὸν σκελετὸν τοῦ νεαπολι-
»τανικοῦ στρατοῦ. Ἐν τοσούτῳ πρόσλαβε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν σου
»Ἐλβετοὺς, διότι δὲν δύναμαι ἐπὶ πολὺ νὰ ἀφήσω πεντήκοντα
»χιλιάδας γαλλικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν διάθεσίν σου, εἰ καὶ
»δύνασαι νὰ τὰ μισθοδοτῇς. Οἱ Ἐλβετοὶ εἶναι οἱ μόνοι στρατιῶ-
»ται, οἵτινες εἶναι ἀνδρεῖοι καὶ πιστοί. Ἔχε εἰς τὴν Καλα-
»βρίαν μεταβατικά τινα σώματα συγκείμενα ἐκ Κόρσων, οὗ-
»τοι εἶναι ἀξιόλογοι εἰς τοιοῦτον πόλεμον καὶ εἶναι ἀφωσιω-
»μένοι εἰς τὴν οἰκογένειάν μας. Μὴ διασκορπίζῃς τὰς δυ-
»νάμεις σου. Ἔχεις πεντήκοντα χιλιάδας στρατοῦ, οἵτινες εἶ-
»ναι περισσότεροι τῶν ὅσων ἔχεις ἀνάγκην, ἂν γνωρίζῃς νὰ
»τοὺς μεταχειρισθῇς δεόντως. Δύναμαι μὲ εἰκοσιπέντε χιλιά-
»δας μόνον νὰ διατηρήσω ὅλα τὰ μέρη τοῦ βασιλείου σου· ἐν
»καιρῷ δὲ μάχης νὰ ἦμαι ἰσχυρότερος ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μά-
»χης ἢ ὁ ἐχθρός. Ἡ πρώτη φροντὶς τοῦ στρατηγοῦ συνίσταται
»εἰς τὸ νὰ διανέμῃ τοιουτοτρόπως τὰς δυνάμεις του, ὥστε
»νὰ προφθάνῃ πανταχοῦ. Τοῦτο δὲ εἶνκι τὸ μυστήριον τῆς
»πολεμικῆς τέχνης, τὸ ὁποῖον οὐδεὶς γνωρίζει, οὐδεὶς ναὶ, οὐδ'
»αὐτὸς ὁ Μασσένας, ὅστις εἶναι τόσον μέγας εἰς τοὺς κινδύνους.»

Ὁ Ἰωσὴφ, ἀκολουθήσας κατὰ γράμμα τὰς συμβουλὰς τοῦ ἀδελφοῦ του Ναπολέοντος, μ' ὅλον ὅτι ἐνίοτε παρεπονεῖτο διὰ τὸν σκληρὸν τρόπον αὐτοῦ, ἐντὸς ὀλίγου ἐκυρίευσε τὴν Γαέτην. Ἀλλ' ὀκτὼ χιλιάδες Ἄγγλοι, ἀποβάντες εἰς τὴν Καλαβρίαν, ἐπανεστάτησαν αὐτὴν κατὰ τοῦ στρατηγοῦ Ρεϊνιέρου. Οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς εἰς τοιοῦτον φανατισμὸν δολοφονίας κατήντησαν, ὥστε ὁ στρατηγὸς Ἄγγλος Στουάρδος, φιλανθρωπίᾳ φερόμενος, προεκήρυξεν ὅτι, ὅστις θέλει φέρει εἰς αὐτὸν ἕνα ζῶντα στρατιώτην Γάλλον, νὰ λαμβάνῃ δέκα δουκάτα, δεκαπέν-

τε δὲ διὰ ἕνα ἀξιωματικόν. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ Μασσένας, μετὰ τὴν κυρίευσιν τῆς Γαέτης, ἐλθὼν εἰς Καλαβρίαν, κατεδίωξε τοὺς Ἄγγλους καὶ κατέστρεψεν ἐξ ὁλοκλήρου τοὺς ἐπαναστάτας.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ Ναπολέων, διαλογιζόμενος τὶ ἐδύνατο νὰ ἐπιχειρισθῇ ἡ Αὐστρία, ὅταν οὗτος ἤθελε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Πρωσσίας, διεσκόρπισε τοιουτοτρόπως ὅλον τὸν στρατόν του, ὥστε εἰς Παρισίους δὲν ἀφῆκεν εἰμὴ ὀκτὼ χιλιάδας στρατευμάτων ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ζυνὼ, καὶ ταῦτα δὲ προσδιωρίσθησαν νὰ ἐκστρατεύσωσι, χρείας τυχούσης. Διὰ νὰ συναθροίζῃ δὲ τὰ διεσκορπισμένα στρατεύματα ταῦτα ταχέως, ἐπενόησε νὰ σχηματίσῃ ταχυδρομικὰς ἁμάξας, δι' ὧν ἤθελε νὰ μεταφέρῃ τούς στρατιώτας εἰς ἓξ ἡμέρας ἀπὸ τῶν Παρισίων εἰς τὸν Ῥῆνον. Ὁ ἀρχικαγγελάριος Καμβασερὲς, βλέπων οὕτως ἀφρούρητον τὴν πρωτεύουσαν ταύτην, ἥτις ὑπῆρξε πάντοτε ἡ ἑστία ὅλων τῶν ἐπαναστάσεων καὶ ταραχῶν, ἐξέφρασε τὰς περὶ τούτου ὑπονοίας του εἰς τὸν Ναπολέοντα, ἀλλ' οὗτος εἶπεν αὐτῷ· «Πρέπει οἱ Παρισιανοὶ νὰ συνειθίσωσιν εἰς τὸ νὰ μὴ »βλέπωσι πάντοτε πολλοὺς σκοποὺς εἰς ἑκάστην γωνίαν τῶν ὁδῶν.»

Ἀποφασίσας λοιπὸν νὰ πολεμήσῃ τὴν Πρωσσίαν, διέθεσε τοιουτοτρόπως τὰ περὶ τῆς νέας ἐκστρατείας ταύτης, ὥστε ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν ἤρκει νὰ διατάξῃ τὰ πάντα. Ὅθεν ἐν τῷ διαστήματι μιᾶς ἡμέρας ἀδιακόπως ὑπηγόρευε τὴν σύνταξιν διακοσίων σχεδὸν ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα θέλουν διαιωνίζεσθαι ὡς πρότυπα τῆς τέχνης τοῦ κυβερνᾶν τὰ Κράτη καὶ τοὺς στρατούς. Ὁ Ναπολέων, προβλέπων ὅτι θέλουν παρέλθει εἴκοσιν ἡμέραι εἰσέτι μέχρις οὗ διακηρυχθῇ ὁ κατὰ τῆς Πρωσσίας πόλεμος, ἠθέλησεν ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὸν μέγαν στρατόν του, διὰ νὰ παρατηρήσῃ τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ· διότι ὅσον ἐφωδιασμένος καὶ ἂν ἤθελεν εἶσθαι στρατός τις εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἔχῃ ἐλλείψις. Ὁ δὲ Ναπολέων οὐχὶ μόνον εἶχε μεγάλην πεῖραν περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν στρατευμάτων, ἀλλ' ἐγνώριζε κάλλιστα τὸ προσωπικὸν αὐτοῦ, τὴν διαμονὴν, τὴν κατάστασιν καὶ τὴν δύναμιν ὅλων τῶν συνταγμάτων, τὰς ἀνάγκας ἑκάστου σώματος εἴς τε τὸ προσωπικὸν καὶ ὑλικὸν, προσέτι ἐγνώριζε τὰ ἀποσπάσματα αὐτῶν καὶ ποῦ διέμενεν ἕκαστον. Ἡ πρώτη φροντὶς αὐτοῦ πάντοτε ἦτο νὰ ἐνδύῃ καὶ ὑποδύῃ τοὺς στρατιώτας καὶ νὰ προφυλάττῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ψύχους. Ὅθεν ἔπεμψεν εὐθὺς ὑποδήματα καὶ μανδύας δι' αὐτούς· ἤθελε

δὲ ἕκαστος στρατιώτης νὰ ἔχῃ ἓν ζεῦγος ὑποδημάτων εἰς τοὺς πόδας καὶ δύο εἰς τὸν σάκκον του· ἓν δ' ἐκ τῶν δύο ζεύγων ἐχάριζεν εἰς τὸν στρατιώτην· ἡ χάρις αὕτη, εἰ καὶ μικρά, εἰς τὸν στρατιώτην ὅμως φαίνεται μεγάλη. Διέταξεν εἰς ἕκαστον σύνταγμα νὰ δοθῶσι τριακόσιοι νεοσύλλεκτοι, διὰ νὰ ἀναπληρωθῶσιν αἱ ἐλλείψεις τῶν ταγμάτων, τῶν ὁποίων ἡ δύναμις ἐπρεπε νὰ ἦναι ἐπέκεινα τῶν ὀκτακοσίων ἀνδρῶν. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ τῶν ἀξιωματικῶν, καὶ πρὸ πάντων τῶν λοχαγῶν, δὲν ἦσαν πλέον ἱκανοὶ πρὸς ἐκστρατείαν διὰ τὴν προβεβηκυῖαν ἡλικίαν των, διέταξε νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῶν στρατιωτικῶν σχολῶν ὅλοι οἱ ἐνήλικες νέοι καὶ νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὰ σώματα ὡς ἀξιωματικοί. Ἐξετίμα δὲ πολὺ τοὺς ἐκ τῶν σχολῶν ἐξερχομένους, λέγων ὅτι οὐχὶ μόνον εἶναι ἐκπαιδευμένοι, ἀλλὰ καὶ ἀνδρεῖοι, διότι ἡ ἀνατροφὴ διεγείρει τήν τε καρδίαν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου.

Οὕτως αὐξήσας καὶ ὀργανίσας ὁ Ναπολέων τὸν στρατόν του, διήρεσεν αὐτὸν εἰς ἑπτὰ μοίρας ὡς πρότερον, ἐξ μὲν αὐτῶν ἐτοποθέτησεν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ μίαν εἰς τὴν Δαλματίαν. Ἀρχηγοὶ δὲ αὐτῶν ἔμενον οἱ αὐτοί, ὁ στρατάρχης Βερναδόττος ἐδιοίκει τὴν πρώτην μοῖραν, ὁ Μαρμὼν τὴν δευτέραν διαμένουσαν εἰς τὴν Δαλματίαν, ὁ Δαβοῦστος τὴν τρίτην, ὁ Σοῦλτος τὴν τετάρτην, ὁ Λάννος καί τοι δυσαρεστηθεὶς ὡς εὐαίσθητος καὶ ἀποσυρθεὶς ἐκ τοῦ στρατοῦ, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς πέμπτης μοίρας, ἅμα ἀκούσας τὸν πόλεμον, ὁ Νέϋ τὴν ἕκτην, ὁ Ὠγερὼ τὴν ἑβδόμην· ὁ δὲ Μυράτος ἐδιοίκει τὸ ἐν ἐφεδρείᾳ ἱππικὸν συγκείμενον ἐξ 28 χιλιάδων ἱππέων. Ὁ στρατὸς οὗτος συνέκειτο ἐξ 170 χιλιάδων μαχίμων ἀνδρῶν, ἐκτὸς τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, τῆς ἐφεδρείας καὶ τῶν γενικῶν ἐπιτελῶν, ὥστε τὸ ὅλον συνέκειτο ἐξ 190 χιλιάδων ἀνδρῶν. Ἀλλ' αἱ 170 χιλιάδες ἦσαν ἕτοιμοι νά ἐκκινήσωσιν εὐθὺς, ἅμα διατάττόμενοι, αἱ δὲ ἄλλαι 20 ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσωσι τοὺς πρώτους. Αἱ μοῖραι αὗται τοῦ στρατοῦ διετήρουν τὸν αὐτὸν ὀργανισμὸν καὶ σχεδὸν τὸ αὐτὸ προσωπικόν· διότι, ὡς ἔλεγεν ὁ Ναπολέων, ἐκ τῶν συνεχῶν καὶ πολλῶν μεταθέσεων δὲν ἐξοικειοῦντο μεταξύ των τὰ ἄτομα τοῦ στρατοῦ. Διετήρει δὲ πάντοτε τὸ ὑπὸ τὸν Μυράτον ἱππικὸν καὶ τὴν φρουράν του παρ' αὐτῷ, οὐχὶ διὰ νὰ φρουρῆται, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξαποστέλλῃ τὰ σώματα ταῦτα ταχέως, ὅπου ἔβλεπε τὴν ἀνάγκην. Τὴν δὲ 1 Ὀκτωμβρίου τὰ διάφορα ταῦτα σώματα ἔμελλον νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῆς Πρωσσίας, ἀναχωροῦντα ἐκ τῶν μεθορίων τῆς Σαξονίας.

Τούτων οὕτως διαταχθέντων, ὁ Ναπολέων ἀπεφάσισε νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ τῶν Παρισίων διὰ τὴν νέαν ἐκστρατείαν, διότι ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, παρασυρόμενος παρὰ τῆς αὐλῆς του καὶ τῆς ἀριστοκρατίας του, ἐπέμενεν εἰς τὰς ἀλλοκότους προτάσεις του. Ἡ Ρωσσία προπαρεσκευάζετο νὰ συνδράμῃ τὴν Πρωσσίαν, ἡ δὲ Ἀγγλία μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φὸξ ἤρχισεν ἐκ νέου τὰς ἐχθροπραξίας της. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ναπολέων ἤθελε νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐκ τῶν Παρισίων ἀναχώρησίν του, διεκήρυξεν ὅτι, ἐπειδὴ αἱ ἀρκτῷαι Δυνάμεις προεκάλουν τὴν Γαλλίαν εἰς νέον πόλεμον, ἔκρινεν εὔλογον νὰ ἐκστρατεύσῃ, διὰ νὰ δύναται νὰ προλαμβάνῃ πᾶν ὅ,τι ἤθελε συμβῆ. Τούτου ἕνεκα προσεκάλεσεν ἔκτατον συμβούλιον ἐκ τῶν μεγιστάνων τῆς αὐτοκρατορίας του καὶ ἔδωκεν εἰς ἕκαστον αὐτῶν τὰς ἀνηκούσας ὁδηγίας· εἰς δὲ τὸν ἀρχικαγκελλάριον Καμβασερὲν, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε πλειοτέραν ἐμπιστοσύνην ἢ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἀνέθεσεν ἅπαντα τὰ ὑψηλότερα καθήκοντα τῆς αὐτοκρατορίας, διορίσας αὐτὸν καὶ πρόεδρον τῆς Γερουσίας, τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἡ Ἰωσηφίνα τρομάξασα, δότι ἔβλεπε τὸν Ναπολέοντα ἐκτεθειμένον ἐκ νέου εἰς κινδύνους, ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ μετὰ δακρύων νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ μέχρι τοῦ Ῥήνου, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Ὁ Ναπολέων ἀνεχώρησεν ἐκ Παρισίων τὴν νύκτα τῆς 24 πρὸς τὴν 25 Σεπτεμβρίου, συνωδευμένος παρὰ τῆς συζύγου του Ἰωσηφίνης καὶ τοῦ Ταλλεϋράνδου. Διαβὰς ἐκ τοῦ Διουδόρου, ἔμεινεν ὀλίγας ὥρας ἐκεῖ, διὰ νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὸ ὀχυρὸν φρούριον τοῦτο. Ἐντεῦθεν δὲ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Μαγοντίαν, ὅπου ἔφθασε μετὰ τρεῖς ἡμέρας, ἤτοι τὴν 28. Ἐνταῦθα ἔμαθε τὴν πρὸς αὐτὸν ἀποστολὴν ἑνὸς ταχυδρόμου ἐκ τῆς Πρωσσίας, ὅστις μὴ γνωρίζων τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ναπολέοντος ἐκ τῶν Παρισίων, κατευθύνετο ἐκεῖσε. Ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ λάβῃ τὰς τελευταίας διακοινώσεις τῆς Πρωσσίας ἐν αὐτῇ τῇ Γερμανίᾳ, ἄφῆκε τὸν ταχυδρόμον τοῦτον νὰ διέλθῃ. Εἰς Μαγοντίαν ὁ Ναπολέων εἶδε τὸν στρατάρχην Κελλερμάννον, ὅστις διωργάνιζε τὰς ἐφεδρείας τοῦ στρατοῦ, καὶ τὸν στρατάρχην Μορτιέρον, ὅστις διωργάνιζε τὴν ὀγδόην μοῖραν τοῦ στρατοῦ, πρὸς τοὺς ὁποίους ἔδωκεν ἐκ νέου ὁδηγίας. Διέταξε δὲ νὰ γένωσι τροποποιήσεις τινὲς εἰς τὸν ἐξοπλισμὸν τοῦ φρουρίου, καὶ παρήγγειλεν εἰς τὰς στρατολογικὰς ἐπιτροπὰς νὰ πέμψωσιν ὅσον τάχος τοὺς νεοσυλλέκτους εἰς τὰ διάφορα σώματα τοῦ στρατοῦ. Ἐνταῦθα διάφοροι ἀπεσταλμένοι παρ' αὐτοῦ ἀξιωματικοὶ ἤρχοντο φέροντες αὐτῷ

πληροφορίας περὶ παντὸς ἀντικειμένου, τοὺς ὁποίους ἐξέταζεν ὁ ἴδιος ἂν ἐξεπλήρωσαν τὴν ἐντολήν των αὐτοπροσώπως ἢ ἐβασίσθησαν εἰς πληροφορίας ἄλλων· διότι ὁ Ναπολέων ἤθελε νὰ βλέπῃ τὰ πάντα ἰδίοις ὄμμασιν ἢ νὰ πληροφορῆται ἀμέσως παρὰ τῶν ἀπεσταλμένων του. Ἐπομένως ἀπέστειλε τὴν οἰκογένειάν του εἰς Παρισίους· ἀλλ' ἐκινήθη εἰς συμπάθειαν, βλέπων τὴν αὐτοκρατόρισσαν κλαίουσαν. Καί τοι δὲ ὢν πεπεισμένος περὶ τῆς ἐκβάσεως τῆς νέας ἐκστρατείας ταύτης, βλέπων ὅμως τοὺς περὶ αὐτὸν τεθορυβημένους, ἤρχισε καὶ οὗτος νὰ ἀνησυχῇ. Ἀπεχωρίσθη λοιπὸν ἀπὸ τῆς Ἰωσηφίνης καὶ τοῦ Ταλλεϋράνδου μετὰ λύπης, καὶ προεχώρησε πρὸς τὸν Ῥῆνον, βυθισμένος εἰς μεγάλους διαλογισμούς.

Ὁ Ναπολέων, ἀναχωρῶν ἐκ τῆς Μαγοντίας, ἦλθεν εἰς τὸ Βυρκεβοῦργον, τοῦ ὁποίου ὁ δοὺξ Φερδινάνδος ὑπεδέχθη αὐτὸν εἰς τὰ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορά του. Μετὰ τοῦ δουκὸς τούτου ὁ Ναπολέων συνωμίλησε διεξοδικῶς περὶ τῆς καταστάσεως τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, πρὸ πάντων δὲ περὶ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας, διότι οὗτος ἦτον ὁ πλησιέστερος συγγενὴς αὐτοῦ. Ὁ δοὺξ οὗτος, καί τοι ζημιωθεὶς μεγάλως εἰς τὰς τελευταίας μεταβολὰς, μ' ὅλον τοῦτο ἦτο φίλος τῆς εἰρήνης καὶ ἐπεθύμει τὴν συμφιλίωσιν τοῦ Ναπολέοντος μετὰ τοῦ Φραγκίσκου· ὡμίλησε λοιπὸν αὐτῷ ὑπὲρ τῆς μεταξὺ Γαλλίας καὶ Αὐστρίας συμμαχίας. Ὁ Ναπολέων, ὑπερευχαριστηθεὶς ἐκ τῆς ὁμιλίας καὶ τῆς γνώμης τοῦ δουκὸς τοῦ Βυρκεβούργου, μάλιστα δὲ διότι αἱ περὶ συμφιλιώσεως μετὰ τῆς Αὐστρίας ἰδέαι καθεκάστην ἐπανελαμβάνοντο εἰς αὐτὸν παρὰ τοῦ Ταλλεϋράνδου, τοσοῦτον ἐνέδωκεν εἰς τὸ νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτάς, ὥστε ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Βιέννης ἀπεσταλμένον του τὴν ἐξῆς αὐτόγραφόν του ἐπιστολήν.

« Ἀπὸ χθὲς εὑρισκόμενος εἰς Βυρκεβοῦργον ἔλαβον τὴν »εὐκαιρίαν νὰ συνομιλήσω διεξοδικῶς μετὰ τοῦ δουκός. Ἐφα»νέρωσα εἰς αὐτὸν τὴν ἀπόφασίν μου, ὅτι θέλω διαῤῥήξει πάν»τα δεσμὸν συνδέοντά με μετὰ τῆς Πρωσσίας, ὁποιαδήποτε »καὶ ἂν ὦσι τὰ σημερινὰ πράγματα. Κατὰ τὰς τελευταίας »εἰδήσεις τοῦ Βερολίνου πιθανὸν νὰ ἐκραγῇ ὁ πόλεμος· ἀλλ' »ἀπεφάσισα νὰ μὴ ἦμαι σύμμαχος Δυνάμεως τοσοῦτον ἀστά»του καὶ τοσοῦτον εὐκαταφρονήτου. Θέλω δὲ εἶσθαι εἰς εἰρή»νην μετ' αὐτῆς, διότι δὲν ἐπιθυμῶ νὰ χύσω τὸ αἷμα τῶν »λαῶν μου διὰ ματαίας προφάσεις. Ἐν τούτοις ἐπιθυμῶν νὰ »προσηλώσω ὅλην τὴν προσοχήν μου εἰς τὸ ναυτικόν μου, εἶμαι

»ἠναγκασμένος νὰ συνδεθῶ μετά τινος Δυνάμεως τῆς ἠπείρου. »Ἕνεκα τῶν περιστάσεων συνεμάχησα μετὰ τῆς Πρωσσίας, »ἀλλ' ἡ Δύναμις αὕτη εἶναι τὴν σήμερον ὅ,τι ἦτο καὶ κατὰ τὸ »1740 καὶ ἐν παντὶ καιρῷ, ἤτοι ἄστατος καὶ ἄτιμος. Ἐξετί»μησα πάντοτε τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας, μάλιστα καὶ »εἰς αὐτὰς τὰς ἀποτυχίας του καὶ εἰς τὰ διαιρέσαντα ἡμᾶς »συμβεβηκότα. Νομίζω αὐτὸν σταθερὸν καὶ διατηροῦντα τὸν »λόγον του· δύνασαι λοιπὸν νὰ ἐξηγηθῇς περὶ τούτου, μὴ πα»ρεκτρεπόμενος μ' ὅλον τοῦτο τῆς ἐννοίας ταύτης, ἂν καὶ ἡ »θέσις μου καὶ αἱ δυνάμεις μου ἦναι τοιαῦται, ὥστε δὲν φο»βοῦμαι κανένα· περὶ τούτων δὲ στηρίζομαι εἰς τοὺς λαούς μου. »Ἐκ τῶν τριῶν Δυνάμεων Ῥωσσίας, Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας, »πρέπει νὰ συμμαχήσω μετὰ μιᾶς ἐξ αὐτῶν· εἰς οὐδεμίαν πε»ρίπτωσιν πρέπει νὰ ἐμπιστεύεταί τις εἰς τὴν Πρωσσίαν· ὅθεν »δὲν μένει εἰμὴ ἡ Ῥωσσία καὶ ἡ Αὐστρία. Τὸ ναυτικὸν τῆς Γαλ»λίας διέπρεψεν, ὅτε συνεμάχησε μετὰ τῆς Αὐστρίας. Ἡ Δύνα»μις αὕτη ἔχει ἀνάγκην προσέτι καὶ ἡσυχίας, τὴν ὁποίαν ἐπι»θυμῶ καὶ ἐγὼ ἐγκαρδίως. Ὅθεν μετὰ τῆς Δυνάμεως ταύτης »ἐπιθυμῶ νὰ συμμαχήσω ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς »ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας τῆς ἀσφαλείας τῶν ἐπικρατειῶν »μας καὶ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης, διὰ »νὰ δυνηθῶ νὰ στρέψω ὅλην τὴν προσοχήν μου πρὸς τὸ ναυτι»κόν μου. Τοιαύτη λοιπὸν συμμαχία μοὶ συμφέρει· ἡ δὲ αὐλὴ »τῆς Αὐστρίας, ἥτις πολλάκις ἔδωκεν ἀφορμὴν τοιαύτης συμ»μαχίας, δύναται νὰ ὠφεληθῇ, ἂν γνωρίζει ἐκ τῆς σημερινῆς »ἐποχῆς. Ἡ Αὐστρία ἄρα εἶναι προτιμητέα πασῶν· δὲν σοὶ λέ»γω πλειότερα, διότι θέλω ἐξηγηθῇ ἐκτενέστερα εἰς τὸν Ταλ»λεϋράνδον, ὅστις θέλει σοὶ δώσῃ περὶ τούτου ὁδηγίας. Τέλος »πάντων ἡ ἐντολή σου ἐκπληροῦται, καθ' ἣν ἡμέραν διακοινώ»σεις ἐπιπολαίως πως, ὅτι ἠμπορῶ νὰ συγκατανεύσω εἰς συμ»μαχίαν μετὰ τῆς Αὐστρίας. Ἀδιαλείπτως δὲ πρόσεχε εἰς τὴν »Μολδαυΐαν καὶ Βλαχίαν, διὰ νὰ μοὶ εἰδοποιῇς περὶ τῶν κινη»μάτων τῶν Ῥώσσων ὡς πρὸς τὴν Τουρκίαν.

Ἐν Βυκεμβούργῳ τῇ 3 Ὀκτωβρίου 1806.

«ΝΑΠΟΛΕΩΝ.»

Ὁ Ναπολέων λοιπὸν καὶ τοι ἰσχυρὸς ὤν, ἤρχισε νὰ πιστεύῃ ὅτι, ἄνευ μεγίστης ἠπειρωτικῆς συμμαχίας, ἤθελεν εἶσθαι ἐκτεθειμένος πάντοτε εἰς κατ' αὐτοῦ σχηματιζομένας νέας συμμαχίας, αἱ ὁποῖαι ἤθελον τὸν ἐμποδίζει τοῦ νὰ ἐξακολουθῇ τὴν κατὰ τῆς Ἀγγλίας πάλην του, καὶ τὸν ὑποχρεοῖ νὰ δαπανᾷ εἰς

τὴν ξηρὰν ὅ,τι ἤθελε δαπανήσει εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ μετὰ τῆς Πρωσσίας συμμαχία του, τὴν ὁποίαν καὶ δὲν περιεποιήθει τοσοῦτον, δὲν εὐδοκίμησεν· ἔπρεπε λοιπὸν νὰ συλλάβῃ τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ συνδεθῇ μετὰ τῆς Αὐστρίας. Ἀλλὰ ἡ ἰδέα αὕτη, οὖσα ὅλως νέα εἰς αὐτὸν, ἦτον ἀπάτη στιγμιαία, μὴ ἁρμόζουσα εἰς τὴν ὀξυδέρκειάν του καὶ εἰς τὸ προβλεπτικόν του, διότι πῶς ἐδύνατο νὰ φαντασθῇ εἰλικρινῆ συμμαχίαν μετὰ τῆς Αὐστρίας, τὴν ὁποίαν ἐπὶ δεκαετίαν πολεμήσας σκληρῶς, ἥρπαξεν ἀπ' αὐτῆς τοσαύτας ἐπαρχίας· ἂν ἀπέδιδον εἰς αὐτὴν τὰς κατακτηθείσας ταύτας ἐπαρχίας της, πιθανὸν νὰ ἐγένετο τοῦτο. Ἡ Αὐστρία ὅμως ἐδύνατο νὰ μένῃ οὐδετέρα κατὰ τὴν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορός της δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν μετὰ τὴν μάχην τῆς Αὐστερλίκης, ἐνθυμουμένη τὰς ἥττας της εἰς τὴν Ῥιβολίδα, Μαρέγγον καὶ Αὐστερλίκην· ἀλλὰ τὸ νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τοῦ Ναπολέοντος, τοῦτο ἦτο χίμαιρα τοῦ Ταλλεϋράνδου καὶ τοῦ δουκὸς τοῦ Βυρκεβούργου, ἐξ ὧν ὁ δεύτερος παρεσύρετο ἐκ τῶν προσωπικῶν συμπαθειῶν του. Ἡ ἀπόπειρα αὕτη, δηλαδὴ τὸ νὰ ζητῇ ὁ Ναπολέων συμμαχίαν, ἥτις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῇ, διέρρηξε τὴν μετὰ τῆς Πρωσσίας συμμαχίαν αὐτοῦ, ἥτις οὐχὶ μόνον ἐδύνατο νὰ γένῃ, ἀλλ' ἐβασίζετο καὶ εἰς ἀμοιβαῖα συμφέροντα.

Ἐν Βυρκεβούργῳ διαμένοντος τοῦ Ναπολέοντος, προσῆλθεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς τῆς Βυρτεμβέργης, ὅστις πρὸ ὀλίγου ὢν ἁπλοῦς ἐκλέκτωρ, ἤδη ἐγκαθιδρύθη παρὰ τοῦ Ναπολέοντος βασιλεύς. Μετ' αὐτοῦ ὁ Ναπολέων συνεφώνησε τὸ συνοικέσιον τοῦ ἀδελφοῦ του Ἱερωνύμου μετὰ τῆς πριγκιπέσσης Αἰκατερίνης. Μετὰ ταῦτα ὡμίλησαν περὶ τῆς συμμαχίας τοῦ Ῥήνου, ἥτις ἔμελλε νὰ χορηγήσῃ 40 χιλιάδας στρατοῦ, ἐκτὸς τῶν 15 χιλιάδων Βαυαρῶν συνηγμένων εἰς τὸ Βρίννον. Ὅλος ὁ γερμανικὸς οὗτος στρατὸς, ὢν ὑπὸ τὸν στρατάρχην Βερναδόττον, ἦτο καθ' ὅλα δυσηρεστημένος κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ του. Πρὸ πάντων δὲ οἱ Βαυαροὶ ἐζήτουν ὡς μεγίστην χάριν νὰ μὴ ὑπερετῶσιν ὑπ' αὐτόν. Τούτου ἕνεκεν ὁ Ναπολέων ἀπεφάσισε νὰ συναθροίσῃ ὅλον τὸν στρατὸν τοῦτον, καὶ νὰ τὸν θέσῃ εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ μεγάλου στρατοῦ του ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἱερωνύμου, ὅστις ἐγκαταλείψας τὴν ἐν τῷ ναυτικῷ ὑπηρεσίαν του, κατετάχθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς. Ἡ ὁμιλία αὐτῶν ἐπομένως περιεστράφη ἐπὶ τῆς αὐλῆς τῆς Πρωσσίας, περὶ τῆς ὁποίας ὁ βασιλεὺς τῆς Βυρτεμβέργης ἐδύνατο νὰ δώσῃ εἰς τὸν Ναπολέοντα ἀκριβεῖς πληροφορίας, διότι εἶχεν ἀνὰ χεῖράς του ἄπειρα γράμματα ἐκ τοῦ Βε-

ρολίνου, ὅθεν ἔγραφον τὸν ἐρεθισμὸν τῶν πνευμάτων ὅλων ἐν γένει τῶν Πρώσσων, οὐδ' αὐτῶν τῶν νουνεχεστέρων ἐξαιρουμένων. Μάλιστα δὲ εἷς ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ πρωτσικοῦ στρατοῦ ἔγαφεν εἰς αὐτὸν περὶ τοῦ προσεχοῦς πολέμου των, καὶ ἠπείλει αὐτὸν, ὅτι ταχέως θέλει ἰδεῖ εἰς τὴν πρωτεύουσάν του τοὺς πρωσσικοὺς ἀετοὺς, ἂν δὲν παραιτηθῇ ἀπὸ τῆς συμμαχίας τοῦ Ῥήνου. Τὰς ἐπιστολὰς ταύτας ἔδειξεν ὁ βασιλεὺς τῆς Βυρτεμβέργης εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὅστις ἠρεθίσθη ἔτι μᾶλλον κατὰ τῆς Πρωσσίας. Ὁ βασιλεὺς οὗτος ἔδωκε πολλὰς πληφορίας εἰς τὸν Ναπολέοντα περὶ τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ, ἐπαινέσας μάλιστα ὑπὲρ τὸ δέον τὸ ἱππικὸν αὐτοῦ, ὅτι ἦτο τοσοῦτον φοβερὸν, ὥστε ὁ Ναπολέων πτοηθεὶς ἀπὸ τῆς φήμης ταύτης τοῦ πρωσσικοῦ ἱππικοῦ, συνήθροισε μετὰ ταῦτα τοὺς ἀξιωματικούς του καὶ ὡμίλησε πρὸς αὐτοὺς περὶ τούτου, προπαρασκευάσας τὸν στρατόν του, ὥστε ἂν συναντηθῇ μὲ αὐτὸ τί ἔμελλε νὰ πράξῃ, εἰπὼν εἰς τοὺς στρατηγούς του ὅτι πρέπει νὰ σχηματισθῶσιν εἰς τετράγωνα, ὡς ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τέλος εἶπεν εἰς αὐτοὺς μὲ τὴν συνήθη του ζωηρότητα, ὅτι πρέπει νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὸ Βερολῖνον *ἐν τετραγώνῳ διακοσίων χιλιάδων ἀνδρῶν*.

Ἐν τούτοις πρὶν ἢ ὁ Ναπολέων περιμείνῃ ἐκ τῆς Πρωσσίας τὴν διακήρυξιν τοῦ πολέμου, ἀπεφάσισεν αὐτὸν ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι τὰ πρωσσικὰ στρατεύματα εἰσῆλθον εἰς τὰ μεθόρια τῆς Σαξονίας. Οὐδεὶς δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὴν πρόθεσιν τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, ἥτις ἦτο τοσοῦτον λαμπρὰ καὶ εὐτυχὴς, ἂν δὲν ἐμβλέψῃ ἐπὶ τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου εἰς τὸν γενικὸν σχηματισμὸν τῆς Γερμανίας.

Ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Πρωσσία μερίζονται τὴν γῆν τῆς Γερμανίας, ὡς μερίζονται καὶ τὰ πλούτη, τὴν κυριότητα καὶ τὴν πολιτικὴν αὐτῆς. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν ὑπάρχουν μικρά τινα Κράτη, τῶν ὁποίων ἡ γεωγραφικὴ θέσις, οἱ νόμοι τῆς Αὐστρίας καὶ ἡ γαλλικὴ ἐπιῤῥοὴ διετήρησαν μέχρι τοῦδε τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν. Ἡ μὲν Αὐστρία κατέχει τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Γερμανίας, ἡ δὲ Πρωσσία τὸ ἀρκτικόν. Ἡ Αὐστρία συμπεριλαμβάνει σχεδὸν ὅλην τὴν ὡραίαν κοιλάδα τοῦ Δανουβίου, ἥτις κατ' ἀρχὰς ἄρχεται στενὴ μεταξὺ τῶν Ἄλπεων καὶ τῶν βουνῶν τῆς Βοεμίας, ἐπομένως ἀνοίγει καὶ πλατυνομένη μέχρις ἑκατὸν λευγῶν μεταξὺ τῶν Καρπαθίων καὶ τῶν Ἰλλυρικῶν ὀρέων, περικυκλόνει τὸ ὡραῖον βασίλειον τῆς Οὐγγαρίας· εἰς τὸ βάθος τῆς κοιλάδος ταύτης πρέπει νὰ ζητήσῃ τις τὴν Αὐστρίαν, διαβαίνων ἄνωθεν τοῦ Ῥήνου, ἐπομένως τὰ στενὰ τῆς Σουαυΐας, καὶ καταβαίνων διὰ

δυσβάτων ὁδῶν, εἶτα ἐξακολουθῶν τὸν ῥοῦν τοῦ Δανουβίου μέχρι μιᾶς λεκάνης, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας ὑψοῦται ἡ Βιέννη. Ἡ δὲ Πρωσσία κεῖται εἰς τὰς εὐρυχώρους πεδιάδας τῆς Ἄρκτου, κατέχουσα τὰς εἰσόδους αὐτῶν. Διὰ νὰ ὑπάγῃ τις εἰς τὴν Πρωσσίαν, πρέπει νὰ διαβῇ τὸν Ῥῆνον πρὸς τὸ μέσον του εἰς τὴν Μογοντίαν, ἢ νὰ μεταβῇ μέχρι τῆς Βεσιλείας καὶ νὰ διαβῇ ἐν τῷ μέσῳ τῆς Γερμανίας ἐκ τῶν ὀρέων αὐτῆς· καταβαίνων δὲ τῶν ὀρέων τῆς Φραγκονίας καὶ τῆς Ἀσσίας, ἔρχεται εἰς εὐρύχωρον πεδιάδα, εἰς ἣν ῥέουν οἱ ποταμοὶ Βέσερος, Ἄλβις, Ὄδερος, Βυστούλας, κλπ. Εἰς τὴν πεδιάδα ταύτην κεῖται ἡ Βεστφαλία, ἡ Ἀννοβέρα, ἡ Πρωσσία πρὸς τὸ ἀρκτικὸν μέρος τῆς θαλάσσης, ἡ Πολωνία εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς ἠπείρου, ἡ δὲ Ῥωσσία ἐκτείνεται μέχρι τοῦ ποταμοῦ Οὐράλ. Εἰς τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν ἡ πεδιὰς αὕτη εἶναι εὔφορος, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ μέρη, μάλιστα δὲ εἰς τὰς παραλίους, ξηρὰ καὶ ἀμμώδης, ὅπου ὑπάρχουν ἄπειρα λιμνάζοντα ὕδατα, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν πολλὰς λίμνας καὶ τενάγη, ἡ δὲ ἄμμος σχηματίζει μεγάλας σωρείας προξενούσας ἀνωμαλίας τινὰς εἰς τὴν παραλίαν· ἡ πληθὺς ὅμως τῶν ζώων, λιπαίνουσα τὴν γῆν, δεικνύει αὐτὴν ἐνίοτε καρποφόρον, ἐνῷ εἶναι τοσοῦτον ἄγονος καὶ ἄφορος. Ἀλλ' ἡ οἰκονομία, ἡ καρτερία καὶ ἡ ἀνδρία τοιαύτην δύναμιν ἔχουν, ὥστε ἐν τῷ μέσῳ τῶν ξηρῶν τούτων τόπων καὶ ἄμμων ἐσχηματίσθη ἓν Κράτος τῆς πρώτης τάξεως, ἂν ὄχι πλούσιον, τοὐλάχιστον εὔπορον· διὸ ἡ Πρωσσία εἶναι ἔργον συνέσεως καὶ ὑπομονῆς τοῦ Β'. Φριδερίκου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, οἵτινες ἠκολούθησαν τὴν αὐτὴν ὁδὸν, καίτοι μὴ ἔχοντες τὴν περίνοιαν αὐτοῦ. Τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ δύναμις τοῦ πολιτισμοῦ, ὥστε ἐν τῷ μέσῳ τῶν τεναγῶν καὶ τῶν ἀμμωδῶν βουνῶν, ὁ μέγας οὗτος Φριδερῖκος ἐβλάστησε τὸν βασιλικὸν οἶκον τῆς Πρωσσίας ἐν τῷ Βερολίνῳ, ὅπου αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι ἀνθοῦν ἤδη.

Ὁ ποταμὸς Ἄλβις εἶναι ὁ μέγιστος πάντων τῶν ῥεόντων ἐν τῇ πεδιάδι ταύτῃ, τὸν ὁποῖον ἀπαντᾷ τις εὐθὺς καταβαίνων ἐκ τῶν γερμανικῶν ὀρέων· οὗτος χρησιμεύει ὡς πρώτιστον περίφραγμα καὶ προπύργιον τῆς Πρωσσίας, δι' οὗ μεταφέρονται ὅλα τὰ προϊόντα αὐτῆς. Τὸν Ἄλβιν λοιπὸν πρέπει νὰ καταλάβῃ τις καὶ νὰ τὸν διαβῇ, θέλων νὰ πολεμήσῃ τὴν Πρωσσίαν, καθὼς τὸν Δανούβιον τὴν Αὐστρίαν.

Ἐν τούτοις ὁ πρωσσικὸς στρατὸς συνέκειτο ὡς ἑξῆς·

Πρωτοπορεία ὑπὸ τὸν δοῦκα τοῦ Βεϊμάρου	10,000.
Σῶμα τοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν δοῦκα Βρυνσβίκην	66,000.

Σῶμα τῆς Βεστφαλίας ὑπὸ τὸν στρατηγ. Ῥυσσέλον	17,000.
Σῶμα τοῦ πρίγ. Οενλοῦ μετὰ τῶν Σαξόνων	50,000.
Ἐφεδρεία ὑπὸ τὸν πρίγκηπα τῆς Βυρτεμβέργης	15,000.
Φρουρὰ εἰς τοὺς ποτ. Ὄδερον καὶ Βυστοῦλαν	25,000.
Τὸ ὅλον τῶν πρωσσικῶν στρατευμάτων	183,000.

Ὁ δὲ γαλλικὸς στρατὸς συνέκειτο ἐξ 190 χιλιάδων Γάλλων καὶ ἑκατὸν εἰσέτι χιλιάδων στρατευμάτων διαφόρων ἐθνῶν, τὰ ὁποῖα παρηκολούθουν τὸν Ναπολέοντα· πρὸς δὲ ὁ γαλλικὸς στρατὸς τοσοῦτον ἦτον ἐξησκημένος εἰς τὰς μάχας, ὥστε ἐδύνατο νὰ πολεμήσῃ μὲ διπλάσιον ἄλλον εὐρωπαϊκὸν στρατὸν, χωρὶς νὰ ὑπολογίσῃ τις τὴν βαρύτητα καὶ τὴν περίνοιαν τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην. Ὅθεν ἦτο μεγίστη ἀφροσύνη τῶν Πρώσσων νὰ περιπλεχθῶσιν εἰς τοιαύτην ἄνισον πάλην· ἐκτὸς τούτου ἔπρεπε νὰ σκεφθῶσιν, ὅτι ὁ μεταξὺ Πρωσσίας καὶ Γαλλίας πόλεμος ἦτο πολιτικὸν λάθος. Ἐπομένως οἱ Πρῶσσοι ἦσαν μὲν ἀνδρεῖοι καὶ γενναῖοι· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἑπταετοῦς πολέμου, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ 1763, δὲν συνεμέθεξαν εἰς κανένα συστηματικὸν πόλεμον, διότι ἡ ἐπέμβασις αὐτῶν κατὰ τὸ 1792 κατὰ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως δὲν ἦτον οὔτε πολυχρόνιος, οὔτε σπουδαία. Τούτων ἕνεκα δὲν συνεμερίσθησαν τὰς εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους γενομένας εἰς τοὺς στρατοὺς τῆς Εὐρώπης μεταβολάς· ἀλλ' ἐξηκολούθουν νὰ θεωρῶσι τὴν στρατιωτικὴν τέχνην, ὅτι αὕτη συνίσταται εἰς τὴν κανονικὴν κίνησιν τοῦ στρατοῦ, ἥτις χρησιμεύει μᾶλλον εἰς τὰς ἀσκήσεις τῶν στρατευμάτων ἢ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης· πρὸς δὲ συνωδεύοντο εἰς τὰς ἐκστρατείας ὑπὸ τοσαύτης μεγάλης ἀποσκευῆς, ὥστε μόνη αὕτη ἤρκει νὰ ἀπολέσῃ ἕνα στρατὸν, ἕνεκα τῶν προξενούντων εἰς αὐτὸν ἐμποδίων ἐν καιρῷ πορείας. Ἀλλ' ὅμως ὁ πρωσσικὸς στρατὸς, καὶ μάλιστα οἱ ἀξιωματικοὶ αὐτοῦ, εἶχον πολλὴν ὑπερηφάνειαν καὶ πατριωτισμόν· ταῦτα δὲ εἶναι μέγα ἠθικὸν προτέρημα εἰς πάντα στρατόν.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἀνέθεσε τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ του εἰς τὸν δοῦκα Βρυνσβύκην ἕνεκα τῆς ἀρχαίας ὑπολήψεώς του. Ἐνίοτε ὅμως αἱ ἀποκαταστημέναι ὑπολήψεις καταστρέφουσι Κράτη· διότι δὲν ἠμπορεῖ τις εὐκόλως νὰ στερήσῃ παρ' αὐτῶν τὴν ἀρχηγίαν, ἐνῷ τὸ κοινὸν τὰς προτιμᾷ καὶ τὰς ὑπολήπτεται· ἂν δὲ ἄλλος τις, ἐκτὸς τούτων, λάβῃ αὐτὴν, ἐπισύρει τὸ μῖσος καὶ τὴν ἀντιπάθειαν τοῦ κοινοῦ, καὶ, ἀποκαθιστάμενος ἀνυπόληπτος, ἀποτυγχάνει τοῦ σκοποῦ· ἐνῷ οἱ πρῶτοι ἐπιτυγχάνουν ἐνίοτε διὰ μόνης τῆς πρὸς αὐτοὺς κοινῆς ὑπο-

λήψεως, καὶ διότι παύουν τὰς ἀντιζηλίας τῶν ἐχόντων ἀπαιτήσεις. Τοῦτο δὲ αὐτὸ συνέβη εἰς τὸν πρωσσικὸν στρατόν· ὅτε διωρίσθη ἀρχηγὸς ὁ δοὺξ οὗτος, οἱ νουνεχεῖς τοῦ στρατοῦ ἐλεεινολόγουν τὴν ἐκλογὴν ταύτην, καὶ ἐξέφραζον δημοσίως τὴν τὴν γνώμην των, διότι εἰς τὸν στρατὸν τῆς Πρωσσίας ὑπάρχει μεγίστη ἐλευθερία τῶν φρονημάτων. Πρὸς τούτοις ὑπῆρχε μεγίστη διαφωνία εἰς τὴν Πρωσσίαν, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸν στρατὸν, περὶ τοῦ τρόπου δι' οὗ ἤθελον πολεμήσει τὸν Ναπολέοντα· οἱ μὲν ἔλεγον νὰ περιμείνωσιν αὐτὸν ἐντὸς τῆς χώρας των, οἱ δὲ ἔλεγον νὰ ἐπιπέσωσιν εὐθὺς κατ' αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν καταπολεμήσωσιν. Ἡ τελευταία αὕτη γνώμη ὑπερίσχυσε τῆς ἄλλης καὶ ἦτις βεβαίως ἦτον ὀλεθρία· διότι, ἀντὶ νὰ ἀπέλθωσι πρὸς προϋπάντησιν τοῦ Ναπολέοντος πέραν τοῦ Ἄλβεως, ὅστις ἦτον ὁ μόνος φραγμὸς, τὸν ὁποῖον ἐδύναντο νὰ ἀντιτάξωσιν οἱ Πρῶσσοι εἰς τὸν ἐχθρόν των, ἔπρεπε νὰ ὀχυρωθῶσιν ὄπισθεν αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν περιμένωσιν· ἀλλ' ἐὰν δὲν ἐδύναντο αὐτόθι νὰ τὸν κρατήσωσι, νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τὸν Ὄδερον ποταμὸν, καὶ ἐὰν καὶ ἐκεῖ δὲν ἐδύναντο, νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τὸν Βυστοῦλαν, μέχρις οὗ φθάσωσιν καὶ οἱ Ῥῶσσοι, προσπαθοῦντες πάντοτε ἀμυνόμενοι νὰ μὴ συνάψωσιν σπουδαίαν μάχην, πρὶν ἢ φθάσωσι καὶ οὗτοι, καὶ πρὶν ἐξασκηθῇ ὁ στρατός των εἰς τὰς ἀψιμαχίας· διότι, ὡς ἐρρέθη, πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὁ πρωσσικὸς στρατὸς, μὴ πολεμήσας, εἶχε λησμονήσει τὴν ἕξιν τοῦ πολέμου. Ὅτε δὲ συνηθροίζοντο εἰς ἓν ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιάδες Πρῶσσοι καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιάδες Ῥῶσσοι εἰς τὰς πυλώδεις ἢ παγωμένας πεδιάδας τῆς Πολωνίας, τότε νὰ προσβάλωσι τὸν Ναπολέοντα, ὅστις ἤθελε εὑρεθῇ πανταχόθεν στενοχωρημένος. Εἰς ταῦτα δὲ δὲν ἀπητεῖτο πολλὴ φρόνησις, ἀλλ' ἤρκει νὰ ἔχῃ τις τὸν κοινὸν νοῦν, διὰ νὰ συλλάβῃ τοιαύτην πρόθεσιν καὶ νὰ τὴν ἐκτελέσῃ ἀδιστάκτως. Ὁ περίφημος στρατηγὸς Δυμουριέρος ἔσωσεν ἐπὶ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τὴν Γαλλίαν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ δοκὸς Βρυνσβίκου. Ὁ στρατηγὸς οὗτος, εὑρισκόμενος τότε ἐξόριστος, συνεβούλευε τὰς Αὐλὰς, ὅτι ἄλλως δὲν δύνανται ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὸν Ναπολέοντα, εἰμὴ ὑποχωροῦντες, ὥστε ἡ ἀπόστασις, τὸ κλίμα, ἡ πεῖνα καὶ αἱ καταστροφαὶ ἦσαν τὰ μόνα ἁρμόδια καὶ ἀσφαλῆ μέσα δι' ὧν ἔπρεπε νὰ πολεμήσωσι καὶ ἀφανίσωσι αὐτόν· ὡσαύτως καὶ αὐτὸς ὁ Ναπολέων τοσοῦτον ἐσκέπτετο περὶ τούτων, ὥστε, ὅτε ἐπληροφορήθη ὅτι οἱ Πρῶσσοι προεχώρησαν πέραν τοῦ Ἄλβεως, δὲν ἐπίστευε τοῦτο.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι οἱ Πρῶσσοι ὑποχωροῦντες ἤθελον ἀπολέσει

συμμάχους τινὰς, ὡς τὴν Ἀσσίαν καὶ τὴν Σαξονίαν καὶ αὐτὴν τὴν πρωτεύουσάν των, καὶ τέλος πάντων ἤθελον ἐνοχοποιήσει καὶ τὸν στρατόν των διὰ τῆς αἰφνιδίου ταύτης ὑποχωρήσεως· ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἦσαν μηδὲν ὡς πρὸς τὸ περιμενόμενον ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖον ἦτον ἡ ἧττα καὶ ἡ καταστροφὴ τοῦ ἐχθροῦ των.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, πρὶν ἡ ἐκστρατεύσῃ ὁ στρατός του, ἠθέλησε νὰ ἀποπειραθῇ ἐκ νέου συμβιβασμοῦ τινος μετὰ τοῦ Ναπολέοντος. Ἐπὶ τούτῳ ἔπεμψεν αὐτῷ τὴν τελευταίαν διακοίνωσίν του, διὰ νὰ τῷ ἀναγγείλῃ τὴν τελευταίαν καὶ ἀμετάβλητον γνώμην του ὡς πρὸς τὰ αἴτια τοῦ πολέμου. Διὰ τῆς διακοινώσεως ταύτης ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἐξέθετεν εἰς τὸν Ναπολέοντα τὴν πρὸς αὐτὸν ἀνέκαθεν φιλίαν του, τὴν διαγωγήν του κατὰ τὸν παρελθόντα πόλεμον μὲ τὰς ἄλλας Δυνάμεις, παραπονούμενος ὅτι ταῦτα πάντα παρεγνωρίσθησαν παρ' αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἐστράφησαν εἰς ἐχθροπραξίας, καὶ ὅτι διὰ νὰ παύσῃ πᾶσα ἔρις μεταξύ των, προσκάλει αὐτὸν νὰ ὑποχωρήσῃ ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας, ἤτοι μέχρι τῆς 8 Ὀκτωβρίου πέραν τοῦ Δανουβίου.

Ἐὰν ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἐπεθύμει, ὡς φαίνεται, εἰλικρινῶς τὴν εἰρήνην καὶ οὐχὶ τὸν πόλεμον, δὲν ἔπρεπε νὰ πέμψῃ τοιαύτην διακοίνωσιν εἰς τὸν Ναπολέοντα, δι' ἧς νὰ δίδῃ ῥητὴν προθεσμίαν αὐτῷ εἰς τὸ νὰ ὑποχωρήσῃ· καθότι τὸ νὰ ὑποχρεωθῇ ὁ Ναπολέων παρ' ἄλλου νὰ ἐκτελέσῃ τι εἰς ὡρισμένην ἡμέραν, τοῦτο ἀναμφιβόλως ἀντέβαινεν εἰς τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐνῷ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἐπροσπάθει νὰ ἀποφύγῃ τὸν πόλεμον, ὁ δοὺξ Βρυνσβύκης, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὰς ἐξημμένας κεφαλὰς τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατευμάτων, διέταξεν εἰς αὐτὰ νὰ ἀρχίσωσι τὰς ἐχθροπραξίας· οὕτω δὲ ἄκων ὁ γηραιὸς στρατηγὸς οὗτος ὑπέκυψεν εἰς τὰς παραφορὰς τοῦ στρατοῦ του, ὅστις μετεσχηματίσθη εἰς ὀχλαγωγικὰς συμμορίας, κράζων, ἀπαιτῶν καὶ διατάττων, ὡς πράττει ὁ ὄχλος, ὅταν τῷ ἀφήσωσι τοὺς χαλινούς.

Τοιαῦτα λοιπὸν ἔπραττον οἱ Πρῶσσοι, δαπανῶντες τὸν καιρὸν τῶν· ἐν ᾧ ὁ Ναπολέων ἐνησχολεῖτο ἀκαταπαύστως νὰ προπαρασκευάζεται τοσοῦτον ταχέως ὡς καὶ φρονίμως· ἀναχωρῶν δὲ ἐκ τοῦ Βυρκεμβούργου, ἦλθεν εἰς Βαμβέργην, ἐξ ἧς προπαρασκευάσθη νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Σαξονίαν. Τὸ δεξιὸν τοῦ στρατοῦ του ἐσχηματίζετο ἐκ τῶν στραταρχῶν Σούλτου καὶ Νέϋ, τὸ κέντρον του μετὰ τῆς ἐφεδρίας του ἐκ τῶν στραταρχῶν Λάννου καὶ Ὠγερώ. Τὰ τρία μεγάλα στρατιωτικὰ σώματα ταῦτα,

ὄντα ἕτοιμα νὰ ἐκκινήσωσιν εἰς πρώτην διαταγὴν, ἔπρεπε νὰ διατρέξωσι στενὰ μεγάλα δασώδη καὶ κρημνώδη, διὰ νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Σαξονίαν· ἔλειπον ὅμως καί τινα ἄλλα σώματα, ὡς ἡ αὐτοκρατορικὴ φρουρὰ, ἡ ἐφεδρεία τοῦ πυροβολικοῦ, κτλ. τὰ ὁποῖα περιέμενεν ὁ Ναπολέων, διὰ νὰ διατάξῃ τὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ πορείαν τοῦ στρατοῦ του· ἀλλ' ἔχων προχείρους 170 χιλιάδας στρατοῦ, συγκειμένου ἐκ τῶν ῥηθέντων σωμάτων, ἐδύνατο ἀναμφιβόλως νὰ πολεμήσῃ τοὺς Πρώσσους.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, τὴν 9 Ὀκτωβρίου ὁ Ναπολέων, λαβὼν τὴν διακοίνωσιν τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας, δι' ἧς τῷ προσδιωρίζετο νὰ ὑποχωρήσῃ τὴν 8 Ὀκτωβρίου, τοσοῦτον ἐθυμώθη, ὥστε εἶπεν εἰς τὸν στρατάρχην Βερθιέρον, ἱστάμενον τότε παρ' αὐτῷ· «Τῷ ὄντι, θέλομεν εἶσθαι ἀκριβεῖς εἰς τὴν συ»νέντευξιν, ἀντὶ νὰ ἤμεθα εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν 8 τοῦ μηνὸς, »θέλομεν εἶσθαι εἰς τὴν Σαξονίαν.» Πάραυτα δὲ ἐξέδωκε τὴν ἑξῆς διακήρυξιν εἰς τὸν στρατόν του.

«ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ!

»Ἡ πρὸς ἐπάνοδον ὑμῶν εἰς τὴν Γαλλίαν διαταγὴ ἐξεδόθη· »δὲν ἦσθε μακρὰν αὐτῆς, καὶ θριαμβευτικαὶ τελεταὶ σᾶς περιέ»μενον. Ἀλλ' ἐνῷ ἤμεθα ἀμέριμνοι, νομίζοντες ἑαυτοὺς ἠσφα»λισμένους, νέα δράματα ἐξυφαίνοντο ὑπὸ τὴν προσωπίδα τῆς »φιλίας καὶ τῆς συμμαχίας! Φωναὶ πολέμου ἠκούοντο εἰς τὸ »Βερολῖνον· τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς παραφροσύνης, τὸ ὁποῖον, ὠφε»λούμενον ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν διαιρέσεών μας, διεύθυνε τοὺς »Πρώσσους πρὸ δεκατεσσάρων ἐτῶν ἐν τῷ μέσῳ τῶν πεδιά»δων τῆς Καμπανίας, κυριεύει εἰσέτι εἰς τὰ συμβούλιά των. »Ἐὰν δὲν θέλωσιν ἤδη νὰ καταστρέψωσι τοὺς Παρισίους ἐκ θε»μελίων, ἐπιθυμοῦν ὅμως πολὺ νὰ ἐμπήξωσι τὰς σημαίας των »εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν συμμάχων μας· οὕτω δὲ θέλουν νὰ »ἁρπάξωσι τὰς δάφνας μας! Θέλουν λοιπὸν νὰ ἐκκενώσωμεν »τὴν Γερμανίαν ὑπ' ὄψιν τῶν συμμάχων μας..... Στρατιῶται, »οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐπιθυμεῖ ἀναμφιβόλως νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Γαλ»λίαν δι' ἄλλης ὁδοῦ, εἰμὴ διὰ τῆς τιμῆς. Περιεφρονήσαμεν τὰς »κακοκαιρίας, τὰς θαλάσσας καὶ τὰς ἐρημίας· ἐνικήσαμεν πολ»λάκις ὅλην τὴν Εὐρώπην συμμαχήσασαν καθ' ἡμῶν. Ἐφέρα»μεν λοιπὸν τὴν νίκην ἀπὸ τῆς Δύσεως εἰς τὴν Ἀνατολὴν, διὰ »νὰ ἐπανέλθωμεν σήμερον εἰς τὴν πατρίδα μας ὡς πρόσφυγες, »ἐγκαταλιμπάνοντες τοὺς συμμάχους μας, καὶ διὰ νὰ ἀκούωμεν »νὰ λέγωσιν, ὅτι οἱ γαλλικοὶ ἀετοὶ ἔφυγον, φοβηθέντες τοὺς »πρωσσικούς; Ἀλλοίμονον λοιπὸν εἰς τὸν προκαλοῦντα ἡμᾶς!

»Οἱ Πρῶσσοι ἀς πάθωσιν ὅ,τι ἔπαθον πρὸ δεκατεσσάρων ἐτῶν!
»Ἂς μάθωσι δὲ ὅτι ὅσον εἶναι εὔκολον νὰ ἀποκτήσωσι κατα-
»κτήσεις καὶ νὰ ἐνισχυθῶσιν, ἔχοντες τὴν φιλίαν μεγάλου λαοῦ,
»τοσοῦτον πρέπει νὰ φοβῶνται τὴν ἀπέχθειαν αὐτοῦ, ἥτις εἶναι
»τρομερωτέρα τῶν τρικυμιῶν τοῦ Ὠκεανοῦ.»

«ΝΑΠΟΛΕΩΝ.»

Τῇ ἐπαύριον, 8 Ὀκτωβρίου, κατὰ διαταγὴν τοῦ Ναπολέοντος ὅλος ὁ γαλλικὸς στρατὸς διέβη ἀθρόως τὰ μεθόρια τῆς Σαξονίας, προπορευομένου τοῦ Μυράτου μετὰ μιᾶς ἱππαρχίας τῶν ἀκροβολιστῶν. Προχωροῦντος δὲ εἰς τρεῖς φάλαγγας τοῦ στρατοῦ, ἡ δεξιὰ πτέρυξ αὐτοῦ ἀπήντησεν εἰς τὸν ποταμὸν Σάλαν ὀλίγους Πρώσσους, οἵτινες μετά τινας ἀκροβολισμοὺς ἀπεσύρθησαν. Εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν ἀνεφάνη μακροθεν συνάθροισις ἐχθρικῶν στρατευμάτων ὑπὸ τὸν πρίγκηπα Λουδοβῖκον. Τὴν ἑσπέραν ταύτην ὁ Ναπολέων διενυκτέρευσεν εἰς τὰ πέριξ τοῦ Σαλβούργου. Τὴν 9 ὅλος ὁ στρατὸς διέβη τὸν ποταμὸν Σάλαν ἀνενοχλήτως· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἀνεφάνη ἐπί τινων ὑψωμάτων ὁ ἐχθρὸς μετὰ δέκα χιλιάδων στρατευμάτων τοποθετημένων ὡς ἑξῆς· τὸ πεζικὸν, συγκείμενον ἐξ ὀκτὼ χιλιάδων ἀνδρῶν, ἦτο παρατεταγμένον, ἔχον τὸ πυροβολικὸν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, τὸ δὲ ἱππικὸν, συγκείμενον ἐκ δύο χιλιάδων ἀνδρῶν ἦτον εἰς τὰς πτέρυγας. Ὁ Ναπολέων, εἰδοποιηθεὶς περὶ τούτου, ἔδραμε πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, καὶ παρατηρήσας τὴν τοποθέτησιν τοῦ ἐχθροῦ, πάραυτα διέταξε τὴν κατ' αὐτοῦ προσβολήν· ὁ δὲ στρατάρχης Βερναδόττος ἔπεμψεν ἐκεῖσε τὸν στρατηγὸν Μαιζῶνα μέ τινας λόχους τῶν ἀκροβολιστῶν. Ὁ Πρῶσσος στρατηγὸς Ταυενζιένος, ὁ διοικῶν τὰ στρατεύματα ταῦτα, ὑπεχώρησεν εὐθὺς ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως.

Ὁ Μυράτος ὅστις προεπορεύετο πάντοτε, ὡς ἐρρέθη, μετὰ μιᾶς ἱππαρχίας, ἀποχωρισθεὶς ἐκ τῆς πρωτοπορείας τοῦ στρατοῦ, διὰ νὰ καταδιώξῃ τοὺς Πρώσσους καὶ ἐκ τοῦ πλησίον προσέγγισεν εἰς αὐτούς. Ἴλαι τινὲς τοῦ πρωσσικοῦ ἱππικοῦ ἰδοῦσαι τὰς ὀλίγας δυνάμεις αὐτοῦ, ἐσταμάτησαν, καὶ στρέψασαι ἐπέπεσον κατ' αὐτοῦ. Ὁ Μυράτος ξιφήρης προέλαβε τὰς προσβολὰς τῶν Πρώσσων, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον προσβληθεὶς ἐξ ἀνωτέρων δυνάμεων, ὑπεχώρησεν ὀλίγον, καὶ εὐθὺς εἰδοποίησε τὸν παρακολουθοῦντα αὐτὸν στρατηγὸν Μαιζῶνα νὰ φθάσῃ πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτου, ὁ Μυράτος ὑπέφερε πολλὰς προσβολὰς ἐκ τῶν Πρώσσων· κατ' εὐτυχίαν του ὅμως ἔφθασεν ἐγκαίρως πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ μία ἱππαρχία τοῦ

ἐλαφροῦ ἱππικοῦ· μετ' οὐ πολὺ δὲ ἔφθασε καὶ ὁ στρατηγὸς Μαιζὼν μετὰ πέντε λόχων πεζικοῦ ἐλαφροῦ, καὶ παρατάξας αὐτοὺς εἰς τὰς πλευρὰς τοῦ γαλλικοῦ ἱππικοῦ, ὅτε οἱ ἐρυθροὶ διμάχοι τῶν Σαξόνων ἐφώρμων κατὰ τοῦ Μυράτου, διέταξεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς πῦρ κατ' αὐτῶν, ἐξ οὗ παρευθὺς ἔπεσον διακόσιοι ἐκ τῶν διμάχων τούτων· ὁ δὲ Μυράτος συγχρόνως ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν, καὶ τοὺς ἠνάγκασε φύρδην νὰ ὑποχωρήσωσι μετὰ τοῦ λοιποῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ εἰς τὸ παρακείμενον δάσος. Οἱ Πρῶσσοι ἀπώλεσαν εἰς τὴν συμπλοκὴν ταύτην 400 εἰς αἰχμαλώτους καὶ 300 φονευμένους. Ἡ εἰς τὸν πρωσσικὸν στρατὸν συμβᾶσα ζημία αὕτη καὶ τοι μικρὰ, ἐπέφερεν ὅμως πολὺ ἠθικὸν ἀποτέλεσμα εἰς αὐτούς. Ἂν δὲ ὁ Μυράτος ἤκουε τὸν Ναπολέοντα, ὅστις ἔλεγεν αὐτῷ νὰ πορεύεται πάντοτε μετὰ πλειοτέρου ἱππικοῦ, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς παρὰ πόδας ἐπιστολῆς αὐτοῦ, δὲν ἤθελε βιψοκινδυνεύσει καὶ ἤθελε προξενήσει μεγαλητέραν ζημίαν εἰς τὸν ἐχθρόν (α).

Ὁ Ναπολέων, ὑπερευχαριστήθη ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως τῆς πρώτης ταύτης συμπλοκῆς, ἥτις ἀπέδειξεν ὅτι οἱ Πρῶσσοι ἦταν μὲν καλοὶ καὶ ἐπιδέξιοι ἱππεῖς, δὲν ἦσαν ὅμως καὶ ἐπίφοβοι εἰς τὸ καρτερὸν πεζικὸν καὶ τολμηρὸν ἱππικὸν αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα ἐγκατέστησε τὸ στραταρχεῖόν του εἰς Ἐκλέϊτζ, διὰ νὰ περιμένῃ αὐτόθι, ὅπως δώσῃ καιρὸν εἰς τοὺς στρατάρχας Σοὺλτον Νέϋ, Λάννον καὶ Ὠγερὼ νὰ διαβῶσι τὰ στενὰ καὶ νὰ καταλάβωσι κατάλληλον πρὸς μάχην θέσιν. Κατὰ δὲ τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἐλάμβανεν ὁ Ναπολέων παρὰ τῶν κατασκόπων του, καὶ κατὰ τὰς παρατηρήσεις του εὕρισκεν ὅλην τὴν πρωσσικὴν χώραν γεμάτην πανταχοῦ ἀπὸ στρατευμάτων, ἐκ τούτου ἐσυμπέραινεν ὅτι προκατέλαβε τὸν πρωσσικὸν στρατὸν πρὶν ἡ ἑνωθῇ. Τούτου ἕνεκεν ἀπεφάσισε νὰ προσβάλῃ αὐτὸν ἄνευ ἀναβολῆς· ἡ δὲ περὶ τούτου ἐπιστολὴ τοῦ Ναπολέοντος

(α) *Πρὸς τὸν μέγαν δοῦκα τοῦ Βέργου καὶ τῆς Κλιβίας Μυράτον.*

Ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ καὶ βασιλικοῦ στραταρχείου τὴν 10 Ὀκτωβρίου 1806, τῇ 5 ὥρᾳ τῆς πρωΐας

Ὁ στρατηγὸς Ῥάππος μὲ ἐπληροφόρησε περὶ τοῦ χθεσινοῦ εὐτυχοῦς ἀποτελέσματος τῆς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ συναντήσεώς σου· ἐκ τούτου ἐσυμπέρανον ὅτι δὲν εἶχες προχείρως ἱκανὴν δυνάμεως ἱππικόν· διότι διασκορπίζων ὅλον, δὲν σοὶ ἔμεινεν εἰμὴ ὀλίγον. Ἔχεις ἐξ ἱππαρχίας ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν σου, ἐξ ὧν σὲ παρήγγειλα νὰ ἔχῃς πάντοτε προχείρως τέσσαρας· ἀλλὰ χθὲς δὲν εἶχες εἰμὴ δύο...

πρὸς τὸν στρατάρχην Σοὺλτον δεικνύει τοὺς στοχασμοὺς αὐτοῦ (α).

Ὁ Πρῶσσος πρίγκηψ Ὀενλὸς, ὅστις ἐδιοίκει τὴν μίαν ἐκ τῶν δύο μοιρῶν τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ, πεπεισμένος πάντοτε ὅτι οὗτος μόνος προεμάντευσε τὰς προθέσεις τοῦ Ναπολέοντος, καὶ ὅστις ἦτο γνώμης νὰ διαβῇ ὁ στρατὸς τὰ στενὰ τῆς Φραγκονίας, ἐταλαντεύετο εἰς χιλίους στοχασμοὺς, μένων πάντοτε ἀναποφάσιστος, ποτὲ μὲν θέλων νὰ ἐκτελέσῃ τὰς διαταγὰς τοῦ δουκὸς Βρυνσβίκου καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ ὄπισθεν τοῦ Σάλα ποταμοῦ, ποτὲ δὲ διελογίζετο νὰ προχωρήσῃ, διὰ νὰ συνάψῃ μάχην. Τέλος πάντων ἀναποφάσιστος ὢν καθ' ὅλα, ἔμενεν εἰς τὴν θέσιν του, δίδων πάντοτε ἀντιφατικὰς διαταγὰς εἰς τὸν ὑπ' αὐτὸν στρατόν. Ἐν τούτοις ὁ πρίγκηψ Λουδοβίκος, ἀνυπόμονος ὢν νὰ συναντηθῇ μὲ τὸν γαλλικὸν στρατὸν, ἔλαβε τὴν διοίκησιν τῆς πρωτοπορείας τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ, καὶ ἔμεινεν εἰς τὴν πόλιν Σαλφέλδην, ἐξ ἧς ἤθελε διαβῇ ὁ γαλλικὸς στρατός.

Ὁ στρατάρχης Λάννος, προχωρῶν πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, τὴν 10 Ὀκτωμβρίου εἶδεν ἀπέναντι τῆς πόλεως ταύτης τὸ ὑπὸ τὸν πρίγκηπα Λουδοβίκον σῶμα, συντεθειμένον ἐκ 7,000 πεζῶν καὶ 2,000 ἱππέων. Τὸ σῶμα τοῦτο ἦτο τοποθετημένον κακῶς· διότι τὸ μὲν πεζικὸν ἦτον ἀριστερόθεν ἐστηριγμένον εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὸν ποταμὸν, τὸ δὲ ἱππικὸν δεξιόθεν πρὸς τὴν πεδιάδα, περικυκλωμένην οὖσαν παρ' ὑψωμάτων ἐπικειμένων εἰς αὐτὴν, ἐξ ὧν τὸ γαλλικὸν πυροβολικὸν ἐδύνατο νὰ πυροβο-

---

(α) *Πρὸς τὸν στρατάρχην Σοὺλτον.*

Ἐξ Ὀβερσδὺρ τὴν 10 Ὀκτωβρίου 1806, 8 ὥραν τῆς πρωΐας.

Χθὲς κατεπολεμήσαμεν 8 χιλιάδας ἐχθρῶν, οἵτινες ἐκ τοῦ Ὄφ ὑπεχώρησαν εἰς τὸ Σκλέϊτζ, ὅπου περιέμενον ἐπικουρίαν ἐν καιρῷ νυκτὸς· τὸ ἱππικὸν των κατετροπώθη, εἰς δὲ τῶν ἱππάρχων ἡμαλωτίσθη, πλέον τῶν δύο χιλιάδων τουφεκίων καὶ πίλων εὐρέθησαν εἰς τὸ σταδίον τῆς μάχης· τὸ πρωσσικὸν πεζικὸν δὲν ἐδυνήθη νὰ ἀνθέξῃ, ἐξ οὗ ἡμαλωτίσαμεν μόνον 200 ἢ 300, διότι ὡς ἐκ τῆς νυκτὸς κατέφυγεν εἰς τὸ δάσος, ἐλπίζω ὅμως νὰ συλλάβωμεν σήμερον πολλούς. Ἰδοὺ δὲ τί ἀποδεικνύεται προφανῶς ἐκ τούτου· φαίνεται ὅτι οἱ 11 ὧσσοι προέθεντο νὰ προσβάλωσιν, ὅτι τὸ ἀριστερὸν τῶν αὔριον ἔρχεται εἰς τὴν Ἰέναν, Σαλφέλδην καὶ Κοβοὺργον, ὅτι ὁ πρίγκηψ Ὀενλὸς ἐγκατέστησε τὸ στρατόπεδόν του εἰς τὴν Ἰέναν, ὁ δὲ πρίγκηψ Λουδοβίκος εἰς τὴν Σαλφέλδην· ἡ ἑτέρα δὲ φάλαγξ αὐτῶν ἔρχεται ἐκ τοῦ Μεϊνιγὲν, ἐξ ὧν συμπεραίνω ὅτι εἰς τὴν πορείαν σου δὲν θέλεις ἀπαντήσει ἐχθρικὰ στρατεύματα μέχρι τῆς Δεέσδης. Ἂν δυνασαι νὰ καταστρέψῃς κἀμμίαν τῶν ἐχθρικῶν φαλάγγων, μὴ διστάζῃς. Ἰδοὺ ἡ σημερινή μου πρόθεσις· δὲν δύναμαι νὰ προχωρήσω, διότι πολλοὶ τοῦ στρατοῦ καθυστεροῦν, θέλω δὲ διατάξει τὴν πρωτοπορίαν μου νὰ προχωρήσῃ μέχρι τῆς Δύμας. Παρετήρησα ὅτι ἀπέναντι τοῦ Σκλέϊτζ ὑπάρχει καλὸν πεδίον πρὸς μάχην 80 ἢ καὶ 100 χιλιάδων ἀνδρῶν. Διέταξα τὸν στρατάρχην Νὲϋ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν Τάνναν, ἔνθεν θέλει εἶσθαι δύο λεύγας μακρὰν τοῦ Σκλέϊτζ· σὺ δὲ, διαμένων εἰς τὴν

ἡ κατ' αὐτοῦ· ὄπισθεν δὲ τοῦ σώματος τούτου ἦσαν τοιαῦτα ἕλη, ὥστε ἡ ὑποχώρησις αὐτοῦ καθίστατο δύσκολος. Ὅθεν ὁ πρίγκηψ οὗτος δὲν ἔπρεπε νὰ μένῃ εἰς τὴν θέσιν ταύτην, ἀλλ ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς τὴν Ἰένην· δυστυχῶς ὅμως τοῦτο δὲν ἦτον οὔτε ἴδιον τοῦ χαρακτῆρός του, οὔτε τῆς θέσεώς του, δηλαδὴ τὸ νὰ ὑποχωρήσῃ πρῶτος αὐτὸς ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ.

Ὁ στρατάρχης Λάννος εἶχε μόνον μεθ' ἑαυτοῦ μίαν μεραρχίαν τοῦ πεζικοῦ καὶ δύο ἱππαρχίας ἐλαφροῦ ἱππικοῦ· ἀλλὰ πάραυτα διέταξε τὴν κατὰ τοῦ πρίγκηπος Λουδοβίκου προσβολήν, θέσας τὸ πυροβολικόν του ἐπὶ τῶν ἐπικειμένων ὑψωμάτων, διὰ νὰ πυροβολῇ εἰς τὸ παρατεταγμένον σῶμα αὐτοῦ· μέρος δὲ τοῦ πεζικοῦ διέταξε νὰ διαβῇ δεξιόθεν, ὠφελούμενον ἐκ τινος παρακειμένου δάσους, καὶ νὰ ἔλθῃ πρὸς τὰς πλευρὰς αὐτοῦ. Ἐνῷ δὲ τὸ πυροβολικὸν ἔκαμνε θραῦσιν εἰς τὸ πρωσσικὸν πεζικόν, τὸ γαλλικὸν πεζικόν, ἐξελθὸν τοῦ δάσους, ἤρχισε θανατηφόρον πῦρ ἐπ' αὐτοῦ. Ὁ πρίγκηψ Λουδοβίκος, θέλων διὰ τῆς παῤῥησίας του νὰ ἐμψυχώσῃ τὰ παρατεταγμένα τάγματά του, ἦλθε πρὸς αὐτά· ἀλλὰ μὲ ὅλας τὰς προσπαθείας του δὲν ἐδυνήθη νὰ διατηρήσῃ τοὺς στρατιώτας του εἰς τὰς τάξεις των, διότι ἐντὸς ὀλίγου οὗτοι διελύθησαν καταφυγόντες πρὸς τὴν πόλιν· ἀμηχανῶν δὲ τότε τί νὰ πράξῃ, ἔρχεται εἰς τὸ ἱππικόν του, διὰ νὰ προσβάλῃ τὰς δύο γαλλικὰς ἱππαρχίας, τὰς καταδιωκούσας τὸ πεζικόν του. Ἐν πρώτοις ὤθησε τὸ γαλλικὸν ἱππικόν· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, συναθροισθὲν τοῦτο, ἐπέπεσε κατὰ τοῦ πρωσσικοῦ ἱππικοῦ μὲ τοιαύτην ἰσχύν, ὥστε τὸ ἠνάγκασε νὰ διαλυθῇ καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ ἀτάκτως εἰς τὸ ἕλος. Ὁ πρίγκηψ Λουδοβίκος, ἐνδεδυμένος μὲ λαμπρὰν στολὴν καὶ φέρων ὅλα τὰ παράσημά του

Πλαυΐαν, δὲν εἶσαι τόσον μακρὰν, ὥστε δύνασαι νὰ φθάσῃς ἐκεῖσε ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν.

Τὴν 5 τοῦ μηνὸς ὁ πρωσσικὸς στρατὸς ἐκινεῖτο ἐν Θωρίγγῃ· ἐκ τούτου συμπεραίνω ὅτι θέλουν παρέλθῃ ὀλίγαι ἡμέραι εἰσέτι μέχρις οὗ συγκεντρωθῇ. Δὲν ἠμπόρουν εἰσέτι μετὰ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγός μου.

Ὁ στρατάρχης Λάννος σήμερον φθάνει εἰς Σαλφέλδην, ἐκτὸς ἂν ὁ ἐχθρὸς παρουσιασθῇ ἐκεῖ μετὰ μεγάλων δυνάμεων.

Οὕτω· ἡ δεκάτη καὶ ἡ ἑνδεκάτη ἡμέρα θέλουν χρησιμεύσει διὰ νὰ προχωρήσωμεν· ἐὰν συνενώσω τὸν στρατόν μου, θέλω προχωρήσει μέχρι τοῦ Νευστάδου καὶ Τεπλιτζ. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὅτι καὶ ἐὰν πάῃ ὁ ἐχθρός μου μοὶ εἶναι ἀδιάφορον· ἐὰν μὲ προσβάλῃ, εἶμαι κατὰ πάντα εὐχαριστημένος· ἐὰν δὲ περιμένῃ νὰ τὸν προσβάλω, θέλω ἐκτελέσει τοῦτο προθύμως· ἐὰν ἔλθῃ ἐκ τοῦ Μαγδεβούργου, θέλω εἶσθαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ εἰς τὴν Δρέσδην· ὅθεν ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ συνάψω μάχην. Ἐὰν ὁ ἐχθρὸς θέλῃ νὰ μὲ προσβάλῃ, φαίνεται ὅτι ἔχει πολλὴν παποίθησιν εἰς τὰς δυνάμεις του· ἐντεῦθεν οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι θέλει μὲ προσβάλει, τοῦτο δὲ θέλει μὲ εὐχαριστήσει πολύ· μετὰ τὴν μάχην ταύτην θέλω εἶσθαι ἔμπροσθεν τῆς Δρέσδης καὶ τοῦ Βερολίνου.

ἀνεμίχθη μετὰ τῶν στρατιωτῶν, φερόμενος τῆδε κἀκεῖσε· δύο τῶν ὑπασπιστῶν του ἐφονεύθησαν παρ' αὐτῷ· οὗτος δὲ, περικυκλωθεὶς παρά τινων Γάλλων ἱππέων, ἠθέλησε νὰ διαφύγῃ τὸν κίνδυνον· ἀλλ' ὁ ἵππος του περιπλεχθεὶς εἰς στένωμά τι ἐσταμάτησεν. Ἐπιλοχίας τις τοῦ γαλλικοῦ ἱππικοῦ, ἰδὼν αὐτὸν καὶ νομίσας ὅτι εἶναι ἀνώτερός τις ἀξιωματικὸς, ἔδραμε πρὸς αὐτὸν κράζων, στρατηγὲ παραδόθητι! Ὁ πρίγκηψ, εἰς ἀπάντησιν τῆς προσκλήσεως ταύτης, κατέφερεν αὐτὸν διὰ τῆς σπάθης του μίαν πληγήν. Ὁ ἐπιλοχίας, τότε ὀργισθεὶς καὶ ἀγνοῶν ὅτι οὗτος ἦτον εἷς τῶν βασιλικῶν πριγκήπων, ἐνέπηξε τὸ ξίφος του εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ καὶ τὸν ἐφόνευσεν εὐθύς. Μετ' ὀλίγον ἀναγνωρισθὲν τὸ πτῶμα τοῦ πρίγκηπος, ἐφέρθη εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐτιμήθη ἀνηκόντως. Τὰ πρωσσικὰ καὶ σαξονικὰ στρατεύματα ἀπολέσαντα τὸν ἀρχηγόν των, διότι ἦσαν μεμιγμένα, κατέφυγον ἔνθεν κἀκεῖθεν, ἀφήσαντα εἰς τὸ στάδιον τῆς μάχης τὰ πυρόβολά των, 400 πληγωμένους, καὶ χιλίους περίπου αἰχμαλώτους.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῆς ἐκστρατείας ταύτης· ὁ δὲ Ναπολέων εἶπε τῇ ἐπαύριον εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ στρατοῦ, ὅτι αἱ πρῶται βολαὶ τοῦ πολέμου ἐθανάτωσαν ἕνα τῶν πρωταιτίων αὐτοῦ. Τοσοῦτον δὲ πλησίον ἦσαν τὰ στρατόπεδα γαλλικά τε καὶ πρωσσικά, ὥστε ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἠκούοντο οἱ κρότοι οὐχὶ μόνον τῶν πυροβόλων, ἀλλὰ καὶ τῶν τυμπανισμάτων. Ὅλοι οἱ νουνεχεῖς τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ ἐξέλαβον τὸ περιστατικὸν τοῦτο ὡς κακὸν οἰωνόν· ὁ δὲ πρίγκηψ Οὐε-

---

Περιμένω ἀνυπομόνως τὴν ἔριππον φρουράν μου, 40 πυρόβολα καὶ 3 χιλιάδας ἱππικοῦ· ταῦτα δὲ πάντα δὲν εἶναι ἀξιοκαταφρόνητα. Βλέπεις τὰ προθέσεις μου περὶ τὴν σήμερον καὶ τὴν ἐπαύριον· εἶσαι κύριος νὰ πράξῃς ὅπως γνωρίζῃς· ἀλλὰ προμηθεύσου ἄρτου, ὥστε ὅταν ἔλθῃς νὰ ἑνωθῇς μετ' ἐμοῦ νὰ ἔχῃς τροφὴν ὀλίγων ἡμερῶν. Ἐὰν συμπεράνῃς ὅτι δύνασαι νὰ πράξῃς κάτι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, πορευόμενος ὀλίγον μακρὰν τῆς θέσεώς του, πρᾶξον αὐτὸ θαρραλέως· ἐγκατάστησον φυλάκια ἀπὸ ἱππικὸν, διὰ νὰ ἀνταποκρίνεσαι ταχέως εἰς Πλανῖαν. Μέχρι τῆς ὥρας ταύτης μοὶ φαίνεται ὅτι ἡ ἐκστρατεία ἀρχίζει ὑπὸ καλοὺς οἰωνούς.

Συμπεραίνω ὅτι εἶσαι εἰς τὴν Πλανῖαν, συμφέρει νὰ κυριεύσῃς αὐτήν.

Εἰδοποίησόν με πᾶν ὅ,τι νομίζεις ὅτι θέλεις ἀπαντήσει ἔμπροσθέν σου· τίποτε ἐξ ὧν ἦτον εἰς τὸ Ὄφ δὲν ὑπεχώρησεν.

Υ. Γ. Τὴν στιγμὴν ταύτην ἔλαβον τὴν ἀπὸ τὴν ἐννάτην ὥραν τῆς ἑσπέρας γεγραμμένην ἐπιστολήν σου· καὶ ἐγκρίνω πᾶν ὅ,τι ἔπραξας. Οἱ 1,000 ἱππεῖς οἵτινες ἦσαν εἰς τὴν Πλανῖαν, ὡς ἐπληρροφορήθην, δὲν ὑπεχώρησαν εἰς τὴν Γάραν· ὅθεν δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἡ Γίρα δὲν εἶναι ὁ τόπος τῆς συναθροίσεως τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ· ἀμφιβάλλω δὲ ὅτι θέλεις δυνηθῆ νὰ ἑνωθῇ ἐξ ὁλοκλήρου, πρὶν φθάσω ἐκεῖ. Τέλος πάντων τὴν ἡμέραν ταύτην θέλω λάβει καὶ ἑτέρας πληροφορίας, ἐξ ὧν θέλω συλλάβει ἀκριβεστέρας ἰδέας· σὺ δὲ ὢν εἰς τὴν Πλανῖαν, θέλεις πληροφορηθῆ ἀκριβέστερα ἐξ ἐπιστολῶν μου διὰ τοῦ Ταχυδρομείου.

λὸς, ἀκούων τὸν κρότον τῆς μάχης ταύτης, περιεφέρετο ἔφιππος καὶ ἠρώτα τοὺς διαβάτας περὶ τῶν διατρεχόντων, μὴ διατάττων τίποτε, μέχρις οὗ οἱ σωθέντες ἐκ τῆς μάχης ἦλθον καὶ τῷ διηγήθησαν τὰ πάντα. Οἱ Πρῶσσοι ἐδύναντο ἤδη νὰ κρίνωσι περὶ τῆς σοφῆς τακτικῆς αὐτῶν, συγκρινομένης μὲ τὴν ἁπλῆν, πρακτικὴν καὶ ταχεῖαν τοῦ Ναπολέοντος. Ὁ πρίγκηψ Ὀενλὸς, παρατηρῶν τὴν ἀθυμίαν τῶν στρατευμάτων του, ἀπεφάσισε νὰ ὑποχωρήσῃ αὐτὰ ὄπισθεν τοῦ Σάλα ποταμοῦ· οὕτως ἐκ τρίτου ἤδη ἤλλαξε τὴν πρόθεσίν του. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐκδώσῃ τὴν περὶ ὑποχωρήσεως διαταγὴν, ἔφθασαν εἰς τὴν Ἰέναν τινὲς ἐκ τῶν φυγάδων τῆς πρὸ ὀλίγου γενομένης μάχης, οἵτινες, ὡς συνήθως γίνεται εἰς τοὺς φυγάδας, ἐπυροβόλουν καθ' ὁδόν. Ὁ πρωσσικὸς στρατὸς, μὴ γνωρίζων τὰ διατρέχοντα καὶ νομίζων ὅτι οἱ Γάλλοι ἔφθασαν, ἔτρεχεν ἀτάκτως, καὶ μόλις ἐσταμάτησε πρὸς τὴν γέφυραν τοῦ ποταμοῦ.

Ὁ Ναπολέων, πληροφορηθεὶς τὰ περὶ τῆς μάχης τῆς Σαλφέλδης, καὶ θέλων νὰ ἑνώσῃ τὰς πτέρυγάς του μὲ τὸ κέντρον του, διώρισε τὸν μὲν Λάννον νὰ μὴ διαβῇ τὸν Σάλαν, ἀλλὰ νὰ ἔλθῃ πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος εἰς τὴν Αὔμαν, ὅπου ἦτο τὸ γαλλικὸν στρατηγεῖον, τὸν στρατάρχην Ὠγερὼ νὰ μένῃ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ποταμοῦ, τὸν δὲ Σοὺλτον καὶ Νέϋ διέταξε νὰ πλησιάσωσιν εἰς τὸ στρατηγεῖον. Τοιουτοτρόπως ὁ Ναπολέων συνήθροισεν 170 χιλιάδας στρατευμάτων· προχείρως δὲ εἶχεν 100 χιλιάδας ἀνδρῶν, ἐὰν ἤθελε νὰ διαβῇ τὸν Σάλαν. Διέταξε δὲ νὰ πορεύωνται τὰ στρατεύματα βραδέως, διότι ἡ ἐφεδρεία, ἡ φρουρὰ καὶ τὸ πυροβολικὸν αὐτοῦ δὲν εἶχον φθάσει εἰσέτι. Μ' ὅλον ὅτι δὲ ὁ Ναπολέων ἐκ τῶν προλαβουσῶν δύο μαχῶν ἐσυμπέρανεν ὅτι οὐδόλως ἔπρεπε νὰ φοβῆται τὸν πρωσσικὸν στρατὸν, μ' ὅλον τοῦτο ἐβάδιζε μὲ φρόνησιν κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν μεγάλων στρατηγῶν. Τὴν 12 τὸ ἑσπέρας ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Αὔμας καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Γέραν. Ἐνταῦθα ὁ Ναπολέων, πληροφορηθεὶς παρὰ τῶν κατασκόπων, τῶν ὁποίων αἱ ὁμολογίαι συνεφώνουν μετὰ τῶν κινημάτων τῶν πρωσσικῶν στρατευμάτων, ὅτι ὁ πρωσσικὸς στρατὸς ἀπεφάσισε νὰ ὑποχωρήσῃ ὄπισθεν τοῦ Σάλα ποταμοῦ, ἔπεμψε τὸν στρατάρχην Δαβοῦστον μετὰ 26 χιλιάδων στρατευμάτων εἰς τὸ Ναϋμβοῦργον, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ὑποχώρησιν αὐτοῦ εἰς τὴν γέφυραν, τὸν Μυράτον νὰ διατρέχῃ τὸν ποταμὸν, διὰ νὰ ἐπαγρυπνῇ τὰ κινήματα τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ, τὸν στρατάρχην Βερναδότ-τον ὡς ἐπιβοήθειαν τοῦ Δαβούστου, τοὺς δὲ στρατάρχας Λάν-

νον καὶ Ὠγέρω εἰς τὴν Ἰένναν· τοιουτοτρόπως ὁ Ναπολέων ἀπέκλειε παντοιοτρόπως τὴν ὑποχώρησιν τῶν Πρώσσων.

Τὴν 13 ἀπὸ πρωΐας ὁ Ναπολέων μαθὼν μετὰ θετικότητος ὅτι ὁ πρωσσικὸς στρατὸς προσέγγιζεν εἰς τὸν Σάλαν, πάραυτα ἀνέβη τὸν ἵππον του διὰ νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Ἰένναν· συγχρόνως δὲ διέταξε τὸν Σοὺλτον, τὸν Νέϋ καὶ τὸν Μυράτον νὰ φθάσωσι τὴν αὐτὴν ἑσπέραν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς στρατευμάτων· τὸν δὲ Βερναδόττον νὰ διαμένῃ μεταξὺ τοῦ Ναϋμβούργου καὶ τῆς Ἰέννης· Ἀναχωρῶν δὲ ἐξαπέστειλε διαφόρους ἀξιωματικοὺς πρὸς ὅλους τοὺς στρατηγοὺς διὰ νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Ἰέναν.

Τὴν ἑσπέραν ταύτην ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος, εἰσελθὼν εἰς τὸ Ναϋμβοῦργον, κατέλαβε τὴν γέφυραν τοῦ Σάλα καὶ ἐκυρίευσε τὰς ἀποθήκας τοῦ ἐχθροῦ· συγχρόνως ἔφθασε καὶ ὁ Βερναδόττος αὐτόθι. Ὁ Μυράτος ἔπεμψε τὸ ἐλαφρὸν ἱππικὸν μέχρι τῆς Λειψίας καὶ κατέλαβε τὴν πόλιν ταύτην. Ὁ δὲ Λάννος ἦλθεν εἰς τὴν Ἰέναν, ἥτις εἶναι μικρὰ καὶ ἀκαδημαϊκὴ πόλις κειμένη πρὸς τὰς ὄχθας τοῦ Σάλα, καὶ ἐκυρίευσεν αὐτήν· ἀλλ' ἐκ τῶν πέριξ ὑψωμάτων τῆς πόλεως ταύτης ἐφάνη ὁ πρίγκηψ Οὐέλος, ἐστρατοπεδευμένος μεταξὺ τῶν πόλεων Ἰένης καὶ Βεϊμάρης.

Ὁ πρίγκηψ οὗτος, ὅστις μέχρι τοῦδε δὲν ὑπήκουεν εἰς τὸν δοῦκα Βρυνσβίκην, θεωρῶν ἤδη τὸν κίνδυνον, ἀπεφάσισε νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς διαταγὰς αὐτοῦ, καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸν Σάλαν, διὰ νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ μεγάλου στρατοῦ, ὅστις συνέκειτο ἐξ 170 χιλιάδων ἀνδρῶν, 50 ὑπ' αὐτὸν τὸν πρίγκηπα, 66 ὑπὸ τὸν Βρυνσβίκην καὶ 18 ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ῥυσσέλον. Ἀλλ' ὁ Βρυνσβίκης, ὅστις μέχρι τοῦδε ἐδείκνυε πολλὴν φρόνησιν εἰς τὰς διατάξεις τοῦ στρατοῦ του, πάραυτα ἠλλαξε γνώμην, νομίσας ὅτι ἐνόησε τὰς προθέσεις τοῦ Ναπολέοντος, διαλογιζομένου ὅπως ὅτι θέλει νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸν Ἄλβιν διὰ νὰ διακόψῃ τὴν ὑποχώρησιν αὐτοῦ, ὡς ἔπραξεν εἰς τὸν Μάκκον, καὶ οὐχὶ ὅτι θέλει νὰ συνάψῃ μάχην. Ταῦτα σκεπτόμενος ὁ γηραιὸς στρατηγὸς οὗτος, ἀπεφάσισε νὰ καταλάβῃ τὸν Ἄλβιν· τὴν δὲ 13 Ὀκτωβρίου διέταξε τὸν πρίγκηπα Οὐέλον νὰ καθέξῃ τὰ ὑψώματα τῆς Ἰένης, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν περαιτέρω προχώρησιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Ὅθεν ὁ Βρυνσβίκης, ἀναχωρήσας ἐκ τῆς Βεϊμάρης, ἀπῆρχετο πρὸς τὸ Ναϋβοῦργον· ὁ δὲ στρατηγὸς Ῥυσσέλος διετάχθη νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτόν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας μετὰ τῆς βασιλίσσης καὶ μετὰ τῶν πριγκήπων, ἀκολουθῶν τὸν στρατὸν, ἐπροξένει μεγάλας δυσκολίας εἰς τὰς

κινήσεις αὐτοῦ· τούτου ἕνεκεν ἡ βασίλισσα μετὰ τῆς μεγάλης ἀκολουθίας της ὑπεχρεώθη παρὰ τοῦ βασιλέως νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Οὕτω δὲ προχωροῦντος πρὸς τὸ Ναϋμβοῦργον τοῦ δουκὸς Βρουνσβίκου, ὁ πρίγκηψ Ὀενλὸς ἔμενεν εἰς τὰ ὑψώματα τῆς Ἱένης μετὰ 50 χιλιάδων στρατοῦ, ἔχων τὸν στρατηγὸν Ῥυσσέλον μετ' ἄλλων 18 χιλιάδων ὡς ὀπισθοπορείαν.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, τὴν αὐτὴν ἡμέραν, 13 Ὀκτωβρίου, ὁ Ναπολέων, ὡς ἐρρέθη, μετέβη ταχέως ἐκ τῆς Γέρας εἰς τὴν Ἱέναν, παρακολουθούμενος παρ' ὅλων τῶν δυνάμεών του. Φθάσας εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἀπῆλθεν ἄνευ ἀναβολῆς ἔφιππος μετὰ τοῦ στρατάρχου Λάννου, ὅστις ἐλθὼν πρωτοῦ εἰς τὴν Ἱέναν, περιέμενεν αὐτὸν ἀνυπομόνως πρὸς κατόπτευσιν τῶν περὶξ τῆς πόλεως θέσεων. Εἰς τὴν Ἱέναν ἡ κοιλὰς τοῦ Σάλα πλατύνεται, ἡ δεξιὰ ὄχθη, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐπορεύετο ὁ στρατὸς τοῦ Ναπολέοντος, ἦτο χαμηλὴ, ὑγρὰ καὶ κατάφυτος χόρτων· ἡ δὲ ἀριστερὰ ὄχθη, τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ Πρῶσσοι, ἦτον ὅλον τὸ ἐναντίον, ὑψηλὴ καὶ ἀνώμαλος, ἔχουσα ὑψηλοὺς βράχους ἐπικειμένους καθέτως εἰς τὴν Ἱέναν, τοὺς ὁποίους δυσκόλως δύναταί τις νὰ ἀναβῇ. Ἀριστερόθεν τῆς Ἱένης ὑπάρχει εἴσοδός τις πλατυτέρα καὶ ὁμαλωτέρα, ἐξ ἧς μεταβαίνουν ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης εἰς τὴν Βεϊμάρην· ἐξ αὐτῆς δὲ μόνον τῆς εἰσόδου ἐδύναντο οἱ Γάλλοι νὰ ἀναβῶσιν εἰς τὸ ὁροπέδιον, ὅπου ἦσαν οἱ Πρῶσσοι ἐστρατοπεδευμένοι, διὰ νὰ τοὺς πολεμήσωσιν· ἀλλ' ἡ ὁδὸς αὕτη ἐφυλάττετο καλῶς παρὰ τῶν πρωσσικῶν στρατευμάτων.

Ἐν τούτοις ὁ Λάννος πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ναπολέοντος εἰς Ἱέναν, εἶχε διατάξει τοὺς ἀκροβολιστάς του νὰ καταλάβωσι τοὺς ἐπικειμένους εἰς τὴν πόλιν βράχους, ἐφ' ὧν ἦσαν αἱ ἐμπροσθοφυλακαὶ τῶν Πρώσσων. Εἰς τὴν συμπλοκὴν ταύτην ὡδήγησε τὸν Ναπολέοντα ὁ Λάννος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πυρός· ἐντὸς δὲ ὀλίγου τὰ ὑψώματα ταῦτα ἐκυριεύθησαν παρὰ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων. Τὸ ὑψηλότερον τῶν ὑψωμάτων τούτων, τῶν ἐπικειμένων εἰς τὴν πόλιν Ἱέναν, ὀνομάζεται Ἀνδραφενβέργον. Ὁ Ναπολέων καὶ ὁ Λάννος ἱστάμενοι ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τούτου, ἔχοντες τὰ νῶτα εἰς τὴν Ἱέναν, καὶ παρατηροῦντες τὴν πεδιάδα, ἔβλεπον δεξιόθεν τὸν Σάλαν τρέχοντα εἰς στενὸν, βαθὺ καὶ χαμηλὸν μέρος μέχρι τοῦ Ναϋμβούργου ἀπέχοντος ἐξ λεύγας τῆς Ἱένης· ἔμπροσθεν αὐτῶν εἶχον τὰ ὁροπέδια, κυματίζοντα, ἐκτεινόμενα μακρὰν καὶ κεκλιμένα πρὸς τὴν πόλιν Βεϊμάρην· ἀριστερόθεν δὲ ἔβλεπον τὴν με-

γάλην ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἀπὸ τῆς Ἰένης εἰς τὴν Βεϊμάρην, διαπερῶσαν δι' ἀνωμάλων μερῶν ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ τῆς Ἰένης εἰς τὴν Βεϊμάρην διέμενε κλιμακηδὸν ὁ στρατὸς τοῦ πρίγκηπος Ὀενλοῦ· τὸ σῶμα τοῦ στρατηγοῦ Ρυσσέλου διέμενε παρὰ τὴν πόλιν Βεϊμάρην, ἀλλὰ δὲν διεκρίνετο ἡ τοποθέτησις αὐτοῦ· ὁ δὲ στρατὸς τοῦ Βρυνσβίκου, ὅστις ἐπορεύετο ἀπὸ τῆς Βεϊμάρης εἰς τὸ Ναυβοῦργον, ἐκρύπτετο εἰς τὴν κοιλάδα.

Ὁ Ναπολέων, ἰδὼν ἐκεῖ μεγάλην ἄθροισιν ἐχθρικῶν στρατευμάτων, μὴ γνωρίζων δὲ τὴν ποσότητα αὐτῶν, ἀλλὰ νομίζων, ὅτι ὁ πρωσσικὸς στρατὸς ἐξελέξατο τὴν θέσιν ταύτην ὡς στάδιον μάχης, ἀποφάσισεν εὐθὺς νὰ φέρῃ τὸν στρατόν του ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Λανδγραφενβέργου, πρὶν ἢ ὁ ἐχθρὸς, ἐννοήσας τοῦτο, ἐνδυναμώσῃ τὰ κρημνώδη μέρη, διότι ὁ Ναπολέων δὲν κατεῖχεν εἰμὴ ἓν μόνον ἐκ τῶν ὑψωμάτων· ἐνῷ ὁ στρατηγὸς Πρῶσσος Ταυενζιένος μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματος διέμενεν ἀπέναντι τῆς θέσεως ταύτης. Τὸ σῶμα τοῦ στρατηγοῦ τούτου ἐστήριζετο εἰς δύο χωρία, τὸ μὲν ἕν, κείμενον δεξιόθεν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ ὀνομαζόμενον Κλοσεβίτζ, περιεκυκλοῦτο ἀπὸ μικροῦ δάσους, τὸ δὲ ἕτερον ἀριστερόθεν, ὀνομαζόμενον Κοσπότα, καὶ περικυκλούμενον ἐπίσης ἀπὸ μικροῦ δάσους. Ὁ Ναπολέων ἤθελε νὰ ἀφήσῃ ἀνενοχλήτους τοὺς Πρώσσους εἰς τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τῆς ἐπαύριον· ἀφ ἑτέρου δὲ νὰ φέρῃ μέρος τοῦ στρατοῦ του εἰς τὸ Λανδγραφενβέργον· διότι μόλις ἡ θέσις αὕτη ἐχώρει τὸ σῶμα τοῦ Λάννου καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουράν. Ὅθεν διέταξε ταῦτα νὰ ἔλθωσιν εὐθὺς ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τούτου, καὶ ἀριστερόθεν μὲν ἐτοποθέτησε τὴν μεραρχίαν τοῦ Γαζάνου, δεξιόθεν τὴν τοῦ Σουσσέτου, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τὴν πεζὴν φρουράν του, τὴν ὁποίον ἐστρατοπέδευσεν ἐν τετραγώνῳ· οὗτος δὲ ἐγκατέστησε τὴν σκηνήν του ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τετραγώνου τούτου. Ἔκτοτε ἡ θέσις αὕτη ὠνομάσθη παρὰ τῶν κατοίκων Ναπολεονσβέργον, σημειωσάντων διὰ σωρείας πετρῶν τὴν θέσιν ἣν κατεσκήνωσεν ὁ μέγας οὗτος ἀνήρ.

Τὸ μὲν πεζικὸν ἀνέβη εὐκόλως εἰς τὴν θέσιν ταύτην, τὸ δὲ πυροβολικὸν δὲν ἐδύνατο. Ὁ Ναπολέων, διατρέχων ἔφιππος πανταχοῦ, εὗρε διάβασίν τινα ἧττον ὁμαλὴν τῶν ἄλλων, δι' ἧς τὸ πυροβολικὸν ἐδύνατο νὰ διαβῇ μὲ μεγάλας δυσκολίας· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ διάβασις αὕτη ἦτο στενωτάτη, διέταξε τὸ μηχανικὸν νὰ ἀνοίξῃ τὸ πετρῶδες μέρος τοῦτο. Ἀνυπόμονος δὲ ὢν, βλέπων ἐργαζομένους τοὺς σκαπανεῖς, ἦλθεν αὐτοπροσώπως καὶ

διεύθυνε τὴν ἐργασίαν αὐτῶν, κρατῶν ἀνὰ χεῖράς του ἕνα πυρσόν, καὶ δὲν ἀνεχώρησεν αὐτόθι εἰμὴ προχωρούσης τῆς νυκτὸς, ὅτε ἴδε μέρος τοῦ πυροβολικοῦ διαβαίνων ἐνώπιόν του. Οὕτω δὲ ἐν καιρῷ νυκτὸς μετέφερε τὸν στρατόν του εἰς τὴν σπουδαιοτάτην θέσιν ταύτην ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ, ὅςις, ἀγνοῶν ταῦτα, ἔμενεν ἐστρατοπεδευμένος.

Ὁ Ναπολέων ἐπομένως προέθετο νὰ προσβάλῃ τὸν στρατηγὸν Ταυενζιένον πρὸς τὸ λυκαυγές· ὡθῶν δὲ αὐτὸν αἰφνιδίως, νὰ καταλάβῃ τὰς πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ στρατοῦ του ἀναγκαιούσας θέσεις· ἀλλὰ φοβούμενος νὰ εἰσβάλῃ κατὰ ἐχθροῦ διὰ μιᾶς μόνης ὁδοῦ, καὶ θέλων νὰ διασκορπίσῃ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ καὶ ἀλλαχοῦ, ἀριστερόθεν μὲν διέταξε τὸν Ὠγερὼ νὰ διχοτομήσῃ τὴν μοῖράν του καὶ νὰ ἔλθῃ πρὸς τὰ νῶτα διὰ δύο διαφόρων ὁδῶν· δεξιόθεν δὲ τὸν Σοὺλτον νὰ ἔλθῃ ἐπίσης πρὸς τὰ νῶτα διὰ δυσβάτων μερῶν. Διὰ τοῦ διπλοῦ τούτου ἀντιπερισπασμοῦ ὁ Ναπολέων δὲν ἀμφέβαλλεν ὅτι ἤθελεν ἐπιτύχει τοῦ σκοποῦ του. Ὁ δὲ Μυράτος καὶ Νέϋ διετάχθησαν νὰ ἔλθωσι διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ δι' ἧς ἦλθε καὶ ὁ Λάννος.

Ἡ 13 ἡμέρα παρῆλθεν, ἐπελθούσης δὲ τῆς νυκτὸς, σκότος βαθὺ ἐκάλυψε τὸ στάδιον τῆς μάχης. Ὁ Ναπολέων, ὅστις, ὡς ἐρρέθη, διενυκτέρευεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τετραγώνου τῆς φρουρᾶς του, δὲν ἐπέτρεψε νὰ ἀνάψωσι πυρὰς εἰς τὸ στρατόπεδόν του εἰμὴ ὀλίγας μόνον· ἐνῷ εἰς ὅλον τὸ πρωσσικὸν στρατόπεδον ἤναψαν τοσαύτας πυρὰς, ὥστε ὁ Ναπολέων διέκρινε καλῶς τὴν τοποθέτησιν καὶ τὸν ἀριθμὸν ἀμφοτέρων τῶν πρωσσικῶν στρατῶν τοῦ τε δουκὸς Βρυνσβίκου καὶ τοῦ πρίγκηπος Οὐενλοῦ, ἐξ ὧν ἐσυμπέραινε καλῶς, ὅτι ὁ πρωσσικὸς στρατὸς δὲν ὑποχωρεῖ, ἀλλ' ὅτι προέθετο νὰ ἔλθῃ εἰς μάχην. Τούτου ἕνεκα πάραυτα ἔγραψεν εἰς τὸν Δαβοῦστον νὰ διατηρήσῃ καλῶς τὴν γέφυραν τοῦ Νιβούργου, καὶ μάλιστα νὰ τὴν διαβῇ εἰ δυνατὸν, διὰ νὰ ἐπιπέσῃ πρὸς τὰ νῶτα τῶν Πρώσσων, ἐνῷ οὗτοι ἤθελον μάχεσθαι ἀπ' ἔμπροσθεν. Πρὸς δὲ διέταξε τὸν Βερναδόττον, ὅστις διέμενεν ἐν τῷ μέσῳ, νὰ δράμῃ, εἴτε πρὸς βοήθειαν τοῦ Δαβούστου, εἴτε πρὸς τὰς πλευρὰς τοῦ ἐχθροῦ, ὅπως ἤθελεν ἐγκρίνῃ ἁρμόδιον.

Ταῦτα οὕτω διατάττοντος τοῦ Ναπολέοντος, ὁ πρίγκηψ Οὐενλὸς ἔμενεν εἰς παντελῆ ἄγνοιαν περὶ τῶν κατ' αὐτοῦ ἐνεργουμένων· πεπεισμένος ὢν δὲ πάντοτε ὅτι ὁ γαλλικὸς στρατὸς δὲν θέλει μείνῃ εἰς τὴν Ἰένναν, ἀλλὰ θέλει δράμει πρὸς τὴν Λειψίαν καὶ Δρέσδην, ὑπέθετεν ὅτι ἔμελλε νὰ πολεμήσῃ τὸ πολὺ μὲ

τὰ σώματα τοῦ Λάννου καὶ Ὠγερὼ, τὰ ὁποῖα διέβησαν τὸν Σάλαν μετὰ τὴν μάχην τῆς Σαλφέλδης. Ἔχων λοιπὸν τοιαύτας δέας ὁ πρίγκιψ οὗτος, παρέταξε μόνον τὸ σῶμα τοῦ στρατηγοῦ Ταυενζιένου πρὸς τὴν Ἰέναν· ὅλον δὲ τὸν στρατόν του ἔταξεν ἐπὶ τῆς ἀγούσης ἐκ τῆς Ἰένης μέχρι τῆς Βεϊμάρης ὁδοῦ, ἔχων εἰς τὸ ἀριστερὸν τοὺς Σάξονας. Ὅτε ὅμως ὁ Λάννος ποσέβαλε τὸ σῶμα τοῦ στρατηγοῦ Ταυενζιένου, ὁ δὲ στρατηγὸς οὗτος ἐζήτησε βοήθειαν, ὁ πρίγκηψ Ὀενλὸς διέταξεν εὐθὺς τοὺς Σάξονας καί τινα ἄλλα σώματα τοῦ ἱππικοῦ νὰ δράμωσι πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ, διὰ νὰ ἀποδιώξωσι τοὺς Γάλλους ἐκεῖθεν. Καθ' ἣν τιγμὴν δὲ ἔμελε νὰ ἐκτελεσθῇ τὸ κίνημα τοῦτο, ὁ δούξ Βρυνσβίκης ἔστειλεν εἰς αὐτὸν κατ' ἐπανάληψιν διαταγὴν νὰ μὴ ἐμπλεχθῇ εἰς σπουδαίαν πρᾶξιν, ἀλλὰ νὰ φυλάττῃ καλῶς τὰς διαβάσεις τοῦ Σάλα. Ὁ πρίγκιψ οὗτος, ὑπακούσας ἤδη εἰς τὴν διαταγὴν ταύτην, δὲν ἔπεμψε βοήθειαν εἰς τὸν στρατηγὸν Ταυενζιένον· ὡς ἐκ τούτου δὲ οἱ Γάλλοι ἔμειναν κύριοι τῆς σπουδαιοτάτης ἐκείνης θέσεως.

Ὁ Ναπολέων, ἐγερθεὶς λίαν πρωΐ, ἔδωκε τὰς τελευταίας του ὁδηγίας εἰς τοὺς στρατηγούς του, εἰπὼν εἰς αὐτοὺς νὰ διατάξωσι τοὺς στρατιώτας των νὰ τεθῶσιν ἐπὶ τὰ ὅπλα. Ἡ νὺξ ἦτο ψυχρά, ἡ δὲ πεδιὰς κεκαλυμμένη ἀπὸ πυκνοτάτης ὁμίχλης, ὡς ἦτο καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐν Αὐστερλίκῃ μάχης. Ὁ Ναπολέων, συνωδευμένος παρὰ στρατιωτῶν, φερόντων ἀνὰ χεῖράς των πυρσοὺς διὰ νὰ φωτίζωσιν, ἐπειδὴ ἦτο νὺξ εἰσέτι, ὡμίλησεν εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιώτας, ἐξηγήσας εἰς αὐτοὺς τὴν θέσιν ἀμφοτέρων τῶν διαμαχομένων στρατῶν, ἀπέδειξεν εἰς αὐτοὺς ὅτι οἱ Πρῶσσοι εἶναι εἰς κίνδυνον, ὡς ἦσαν καὶ οἱ Αὐστριακοὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος· διότι, ἂν νικηθῶσι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, θέλουν ἀποκοπῇ ἀπὸ τῆς Ἑλβας καὶ τοῦ Ὀδέρου· διαχωριζόμενοι δὲ ἀπὸ τῶν Ῥώσσων, θέλουν καταντήσει νὰ παραδώσωσιν ὁλόκληρον τὴν πρωσσικὴν μοναρχίαν εἰς τοὺς Γάλλους· καὶ ὅτι ὁ γαλλικὸς στρατὸς εἰς τοιαύτην ἐπωφελῆ θέσιν εὑρισκόμενος, ἂν νικηθῇ, θέλει ἀπολέσει μέγιστα πλεονεκτήματα καὶ θέλει ἀτιμασθῇ διὰ παντός· πρὸς δὲ παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς νὰ προφυλάττωνται ἀπὸ τοῦ πρωσσικοῦ ἱππικοῦ, νὰ ἀντιτάττωνται κατ' αὐτοῦ ἐν τετραγώνῳ, καὶ νὰ τὸ ἀναμένωσι καρτερῶς. Αἱ κραυγαὶ, Ἐμπρὸς, ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ! διεδέχθησαν τοὺς λόγους τούτους τοῦ Ναπολέοντος. Μ' ὅλον ὅτι δὲ ἡ ὁμίχλη ἦτο πυκνοτάτη, μ' ὅλον τοῦτο ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ σκότους τούτου διεκρίνοντο οἱ πυρσοὶ παρὰ τῶν ἐχ-

θρικῶν ἐμπροσθοφυλακῶν καὶ ἠκούοντο αἱ φωναὶ τῶν ζητωκραυγῶν. Ἡ μοῖρα τοῦ Λάννου, εὐθὺς διαταχθεῖσα παρὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἐκινήθη· ἡ δὲ μεραρχία τοῦ Σουσσέτου, διαιρεθεῖσα εἰς τρεῖς ταξιαρχίας, προεχώρησε πρώτη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ· ἡ μὲν πρώτη ταξιαρχία ἐν παρατάξει, ἡ δευτέρα κατὰ φάλαγγα πυκνὴ ἐπορεύετο ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πτερύγων αὐτῆς διὰ νὰ τὴν προφυλάττῃ ἀπὸ τοῦ ἱππικοῦ· ἡ δὲ τρίτη, οὖσα ἐν παρατάξει, ἐπορεύετο ὄπισθεν αὐτῶν τοιουτοτρόπως, ὥστε ἐσχηματίζετο ἓν τετράγωνον μέγα καὶ ἰσχυρόν· ἀριστερόθεν τῆς μεραρχίας ταύτης καὶ ὀλίγον ὄπισθεν αὐτῆς ἤρχετο ἡ μεραρχία τοῦ στρατηγοῦ Γαζάνου, τεταγμένη εἰς δύο τάξεις, προπορευομένου τοῦ πυροβολικοῦ. Οὕτω προχωρούσης κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τῆς μοίρας τοῦ Λάννου, ἡ μὲν μεραρχία τοῦ Σουσσέτου ἐπορεύετο πρὸς τὸ χωρίον Κλοτεβίτζ, κείμενον δεξιόθεν, ἡ δὲ τοῦ Γαζάνου πρὸς τὸ χωρίον Κοσπόδα, κείμενον ἀριστερόθεν. Τὰ σαξονικὰ καὶ πρωσσικὰ στρατεύματα, διακρίναντα ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁμίχλης κίνησιν στρατευμάτων ἐρχομένων πρὸς αὐτά, ἐξετέλεσαν ἀθρόως τὰ πυρά των· τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ τὸ προπορευόμενον γαλλικὸν σύνταγμα. Ἐπί τινα ὥραν ἐξηκολούθουν οἱ πυροβολισμοί, μὴ διακρινομένων τῶν διαμαχομένων μερῶν πρὸς ἄλληλα, μέχρις οὗ οἱ Γάλλοι ἐπλησίασαν εἰς τὸ χωρίον Κλοσεβίτζ, κυριεύσαντες τὸ παρ' αὐτῷ κείμενον δάσος· ἡ δ' ἑτέρα μεραρχία τοῦ στρατηγοῦ Γαζάνου ἀφ' ἑτέρου προσέβαλε τὸ χωρίον Κοσπόδα. Συγχρόνως ὅμως αἱ δύο αὗται μεραρχίαι τοῦ Λάννου προσεβλήθησαν ὑπό τε τοῦ πυροβολικοῦ καὶ πεζικοῦ· τὰ στρατεύματα ταῦτα ἦσαν οἱ ἐπίλεκτοι Σάξονες, οἵτινες ἤρχοντο καὶ ἐξετέλουν κατὰ τάγματα τὰ πυρά των ὡς ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ἀσκήσεως. Τὸ 17 ἐλαφρὸν γαλλικὸν σύνταγμα, τὸ προπορευόμενον τῆς μεραρχίας τοῦ στρατηγοῦ Σουσσέτου, ἐξαντλήσαν τὰς πυριτοβολάς του, διετάχθη νὰ μεταβῇ εἰς τὴν δευτέραν τάξιν· τὸ δὲ 34, ἀντικαταστήσαν αὐτό, ἐξηκολούθησε τὸ πῦρ, καὶ μετὰ ταῦτα προσέβαλε τοὺς ἐπιλέκτους Σάξονας καὶ τοὺς διέσπασε. Μετὰ τὴν φυγὴν αὐτῶν ἔμειναν εἰς τοὺς Γάλλους περίπου εἴκοσι πυρόβολα καὶ πολλοὶ αἰχμάλωτοι. Οὕτω καταδιωχθέντος τοῦ σώματος τοῦ στρατηγοῦ Ταυενζιένου, ἡ μοῖρα τοῦ στρατηγοῦ Λάννου ἐπορεύετο ταχέως ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου τούτου, τὸ ὁποῖον ἦτο κεκλεισμένον πρὸς τὰ ὄπισθεν.

Ταῦτα πάντα διήρκεσαν δύο ὥρας· ἦτο δὲ ἐννάτη ὥρα, ὅτε ὁ Ναπολέων ἐπραγματοποίησεν ἐν μέρει τὴν πρόθεσίν του, ἥτις συνίστατο νὰ καταλάβῃ τὸ ἀναγκαιοῦν πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ στρα-

τοῦ του διάστημα. Συγχρόνως δὲ εἰδοποιήθη ὅτι ὅλαι αἱ πρὸς τοὺς στρατηγούς του δοθεῖσαι ὁδηγίαι του ἐξετελέσθησαν εἰς ὅλας τὰς μοίρας τοῦ στρατοῦ μὲ μεγίστην ἀκρίβειαν· διότι καὶ πρὸς τὸ ἀριστερὸν ὁ στρατάρχης Ὠγερὼ, πέμψας τὸ ἱππικὸν καὶ τὸ πυροβολικόν του πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς Βεϊμάρης, ἦλθε καὶ ἐτάχθη πρὸς τὸ ἀριστερὸν τοῦ στρατηγοῦ Γαζάνου ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου· εἰς δὲ τὸ δεξιὸν, ὁ Λοῦλτος ἐτάχθη ὄπισθεν τοῦ χωρίου Κλοσεβίτζ. Ὁ στρατάρχης Νέϋ, ἀνυπόμονος ὢν νὰ συμμεθέξῃ εἰς τὴν μάχην, ἀπέσπασεν ἐκ τοῦ σώματός του ἕν τάγμα τῶν ἀκροβολιστῶν, ἕν τάγμα τῶν ἐπιλέκτων, ἕν πεζικὸν σύνταγμα, δύο ἱππαρχίας καὶ μετὰ τῶν στρατευμάτων τούτων προεχώρησεν· ἔφθασε δὲ εἰς τὴν Ἰέναν καθ ἣν στιγμὴν εἶχε λάβει τέλος τὸ κίνημα τοῦ Λάννου. Ἐπὶ τέλους ἔφθασε καὶ ὁ Μυράτος δρομαίως μετὰ τῶν διμάχων καὶ τῶν θωρακοφόρων.

Ἐν τούτοις οἱ φυγάδες ἐκ τοῦ σώματος τοῦ Ταυενζιένου διήγειρον εἰς τὰ ὅπλα ὁλόκληρον τὸ στρατόπεδον τῶν Πρώσσων. Ὁ πρίγκηψ Οενλὸς, ἀκούσας τὸν κρότον τῶν πυροβόλων, ἔδραμε πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς Βεϊμάρης, ὅπου ἦτον ἐστρατοπεδευμένον τὸ πρωσσικὸν πεζικόν· ἀγνοῶν δὲ τὰ διατρέχοντα, δυσηρεστήθη, νομίσας ὅτι εἰς μάτην ἐκοπίαζον τὸν στρατόν του· ἀλλ' ἐξελθὼν πάραυτα τῆς ἀπάτης, προέθετο νὰ συνάψῃ μάχην. Γνωρίζων δὲ ὅτι οἱ Γάλλοι διέβησαν τὸν Σάλαν εἰς Σαλφέλδην καὶ νομίζων ὅτι οὗτοι ἦλθον μεταξὺ τῆς Ἰένης καὶ Βεϊμάρης, παρέταξε τὸν στρατόν του κατὰ μῆκος τῆς μεταξὺ τῶν πόλεων τούτων ὁδοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ εἰκασία του αὕτη δὲν ἠλήθευσεν, ἔπρεπε νὰ διατάξῃ ἄλως πως τὸν στρατόν του. Τοῦτο δὲ ἔπραξε ταχέως καὶ ἀποφασιστικῶς· ἔπεμψεν ὅλον τὸ πρωσσικὸν πεζικὸν τῆς γραμμῆς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Γραβέρτου διὰ νὰ καταλάβῃ τὰς παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Ταυενζιένου ἐγκαταλειφθείσας θέσεις, πρὸς τὸ δεξιὸν αὐτοῦ ἐτοποθέτησε δύο ταξιαρχίας σαξονικοῦ πεζικοῦ, ἕν τάγμα πρωσσικοῦ καὶ πολυάριθμον πυροβολικὸν, διατάττων τὰ στρατεύματα ταῦτα νὰ πολεμήσωσι μέχρις ἐσχάτων, ὑπερασπίζοντα τὰ κεκλιμένα μέρη τοῦ ὀροπεδίου πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς Βεϊμάρης. Προσέθηκε δὲ εἰς ταῦτα καὶ μίαν ταξιαρχίαν πρωσσικοῦ πεζικοῦ πρὸς ἐπιβοήθε αν αὐτῶν. Ὄπισθεν τοῦ παρατεταγμένου στρατοῦ τούτου ἔταξε πέντε πεζικὰ τάγματα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δυέρκην πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ στρατηγοῦ Γραβέρτου· οὐ μακρὰν δὲ αὐτοῦ συνήθροισε πολλὰ πολεμεφόδια, καὶ πρὸς φύλαξιν αὐτῶν διώρισε τὰ λείψανα τοῦ ὑποχωρήσαντος σώματος τοῦ στρατηγοῦ Ταυενζιένου· εἰς δὲ τὸ

ἀριστερὸν διώρισε τὸν στρατηγὸν Ὀλξενδόρφην νὰ προχωρήσῃ, ἐὰν ἐδύνατο, διὰ νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῶν Γάλλων· ἐνῷ αὐτὸς οὗτος ἐπροσπάθει νὰ ἀντιταχθῇ πρὸς αὐτοὺς κατὰ μέτωπον· ἐπομένως εἰδοποίησε τὸν στρατηγὸν Ῥυσσέλον περὶ τῶν διατρεξάντων, παραγγείλας αὐτὸν νὰ φθάσῃ ὅσον τάχος. Τέλος πάντων αὐτὸς οὗτος ἔδραμε μετὰ τοῦ πρωσσικοῦ ἱππικοῦ καὶ μετὰ τοῦ πυροβολικοῦ πρὸς συνάντησιν τῶν Γάλλων διὰ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ καὶ νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ πεζικὸν τοῦ στρατηγοῦ Γραβέρτου.

Ἦτο δεκάτη ὥρα, ὅτε ἀνενεώθη μὲ πλειοτέραν δραστηριότητα ἡ πρὸ μιᾶς ὥρας διακοπεῖσα μάχη. Ὅθεν, ἐνῷ εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ὁ στρατάρχης Σοὺλτος ἀνέβαινεν εἰς τὸ ὀροπέδιον, ἐνῷ εἰς τὸ κέντρον ὁ στρατάρχης Λάννος παρετάττετο ἐπὶ τῶν καταληφθέντων ἀπὸ πρωΐας ὀροπεδίων, καὶ ἐνῷ ὁ Ὠγερὼ προεχώρει πρὸς τὸ χωρίον Ἰσερστέδτον, ὁ στρατάρχης Νέϋ, ἔχων μεγίστην ἐπιθυμίαν νὰ πολεμήσῃ, προεχώρησε πρὸς τὸν ἐχθρὸν μετὰ τριῶν χιλιάδων ἐκλεκτῶν στρατευμάτων, ὠφελούμενος ὑπὸ τῆς ὁμίχλης, καὶ ἐγκατεστάθη μεταξὺ τοῦ Ὠγερὼ καὶ τοῦ Λάννου· ἐφθασε δὲ καθ' ἣν στιγμὴν ὁ πρίγκηψ Ὀενλὸς ἔδραμεν αὐτόσε μετὰ τοῦ πρωσσικοῦ ἱππικοῦ. Συναντηθεὶς λοιπὸν αἴφνης μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, συνεπλάκη, πρὶν ἢ ὁ Ναπολέων διατάξῃ τὴν ἐπανάληψιν τῆς μάχης. Μία ἔφιππος πρωσσικὴ κανονοστοιχία ἤνοιξε τὴν μάχην· ὁ Νέϋ εὐθὺς ἐστέλλει μίαν ἱππαρχ αν κατ' αὐτῆς, ἥτις διαπερῶσα ἐκ τοῦ δάσους δρομαίως ἔρχεται ἐκ τῶν πλευρῶν αὐτῆς, τὴν προσβάλλει καὶ κυριεύει ἑπτὰ πυρόβολα ἐνώπιον ὅλου τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ. Ἀλλὰ πάραυτα οἱ Πρῶσσοι θωρακοφόροι προσβάλλουν τὴν γαλλικὴν ἱπταρχίαν, καὶ τὴν ἀναγκάζουν νὰ ὑποχωρήσῃ. Ὁ Νέϋ στέλλει τότε καὶ ἑτέραν ἱππαρχίαν, ἥτις ἐπίσης ὡς ἡ πρώτη διαβαίνει ἐκ τοῦ δάσους, ἐπιπίπτει αἴφνης εἰς τὰς πλευρὰς τῶν Πρώσσων θωρακοφόρων, προσβάλλει αὐτοὺς καὶ τοὺς θέτει εἰς ἀταξίαν· πάραυτα ὅμως συνέρχεται τὸ πρωσσικὸν ἱππικόν, προσβάλλει τὰς δύο γαλλικὰς ἱππαρχίας καὶ τὰς ἀναγκάζει νὰ καταφύγωσιν ὄπισθεν τοῦ πεζικοῦ των. Ὁ Νέϋ τότε σχηματίζει τὰ ὑπ' αὐτὸν δύο πεζικὰ ἐκλεκτὰ τάγματα εἰς δύο τετράγωνα, τίθεται οὗτος εἰς ἓν ἐξ αὐτῶν καὶ ἀνθίσταται εἰς τὰς προσβολὰς τοῦ πρωσσικοῦ ἱππικοῦ· ἀφίνει δὲ νὰ πλησιάσωσιν οἱ Πρῶσσοι θωρακοφόροι μέχρις εἴκοσι βημάτων ἐκ τῶν τετραγώνων του, καὶ τοὺς ἐκπλήττει ἀπὸ τὴν θέαν τῆς ἀκινησίας αὐτῶν· ἐπομένως δίδει τὸ σημεῖον τοῦ πυρὸς, καὶ πάραυ-

τα τὸ ἔδαφος σκεπάζεται ἀπὸ πληγωμένων καὶ φονευμένων. Αἱ προσβολαὶ τοῦ πρωσσικοῦ ἱππικοῦ ἐπανελήφθησαν πολλάκις, ἀλλὰ τὰ δύο τετράγωνα ἔμενον ἀκίνητα.

Ὁ Ναπολέων, ἱστάμενος ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Λανδγραφενβέργου, ἠπόρησεν ἀκούων ὅτι ἤρχισεν ἡ μάχη ἄνευ τῆς διαταγῆς του· ἔμαθε προσέτι ὅτι ὁ Νέϋ, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζεν εἰσέτι ὄπισθεν, συνεπλάκη μετὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ὅθεν ἔδραμε λίαν δυσηρεστημένος εἰς ὕψωμά τι, ἐξ οὗ ἐδύνατο νὰ ἴδῃ τὰ διατρέχοντα. Ἐντεῦθεν εἶδε μὲ μεγίστην του ἀπορίαν δύο ἀδύνατα τετράγωνα, ἀμυνόμενα ἐναντίον πολυαρίθμου πρωσσικοῦ ἱππικοῦ. Ἡ ἡρωϊκὴ αὕτη εὐστάθεια ἤρκει νὰ διασκεδάσῃ πᾶσαν δυσαρέσκειάν του. Εὐθὺς ὁ Ναπολέων στέλλει τὸν στρατηγὸν Βερτράνδον μετὰ δύο ἱππαρχιῶν διὰ νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν Νέϋ, τὸν δὲ Λάννον νὰ προχωρήσῃ μετὰ τοῦ πεζικοῦ του. Ὁ εὐτολμος Νέϋ, ἰδὼν τὰς πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ ἐλθούσας δύο ἑτέρας ἱππαρχίας, ἀναλαμβάνει τὴν κατὰ τοῦ πρωσσικοῦ ἱππικοῦ προσβολήν, διορίζει μίαν ἱππαρχίαν τῶν νεωστὶ ἐλθουσῶν εἰς τὸ ἀριστερὸν αὐτοῦ, ἀφ' ἑτέρου διατάττει τὴν προχώρησιν τῶν δύο ταγμάτων του πρὸς κατάληψιν χωρίου τινὸς κατεχομένου παρὰ τοῦ ἐχθροῦ. Συνάμα ὁ Λάννος ἐρχόμενος πρὸς βοήθειαν τοῦ Νέϋ στέλλει ἓν πεζικὸν σύνταγμα εἰς τὸ χωρίον τοῦτο· οὗτος δὲ προσλαβὼν πέντε πεζικὰ συντάγματα, ἔρχεται ἐνώπιον τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ· ἀλλὰ τοῦτο, ἀναπτυχθὲν πάραυτα μὲ πολλὴν ταχύτητα καὶ ἐπιτηδειότητα, ὡς ἐκ τῆς μεγίστης ἀσκήσεώς του, παρατάττεται εἰς μάχην ἔμπροσθεν τοῦ χωρίου, καὶ ἀρχίζει τρομερὸν καὶ τακτικὸν πῦρ. Τὰ τάγματα τοῦ Λάννου προσβάλλονται θανατηφόρως, ἀλλ' οὗτος στρέφων πρὸς τὰ δεξιὰ, θέλει νὰ προσβάλῃ τὸ πρωσσικὸν πεζικὸν ἐκ τῶν πλευρῶν, καί τοι ὑπερασπιζόμενον τοῦτο ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Οὐενλοῦ μετὰ πολυαρίθμου ἱππικοῦ.

Ὁ πρίγκηψ οὗτος ὑποστηρίζει ἀνδρείως τὰ στρατεύματά του· ἓν σύνταγμα διαλύεται, ἀλλὰ πάραυτα ἀνασχηματίζει αὐτὸ ὑπὸ τὰ ἐχθρικὰ πυρά. θέλων ἑπομένως νὰ ἀποβάλῃ τοὺς Γάλλους ἐκ τοῦ χωρίου, καὶ οὕτω νὰ ἀποφασίσῃ τὴν νίκην, διατάττει ἓν πεζικὸν σύνταγμα νὰ προσβάλῃ αὐτό. Ἐν πούποις εἰδοποιεῖται ὅτι καὶ ἕτεραι ἐχθρικαὶ φάλαγγες ἀναφαίνονται, καὶ ὅτι ὁ στρατηγὸς Ὀλζενδόφης, συμπλακεὶς μὲ ἀνωτέρας ἐχθρικὰς δυνάμεις, δὲν δύναται νὰ ἔλθῃ πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτι μόνον ὁ στρατηγὸς Ρυσσέλος πλησιάζει νὰ φθάσῃ μετὰ τῆς μοίρας του· νομίζων λοι-

πὸν ὅτι πρέπει νὰ περιμείνῃ τὴν ἐπικουρίαν ταύτην, ἀναβάλλει τὴν προσβολὴν τοῦ χωρίου, καὶ διατάττει τὸν κατ' αὐτοῦ πυροβολισμὸν διὰ ὀβουζίων, θέλων νὰ καταπαύσῃ αὐτὸ, πρὶν τὸ προσβάλῃ. Συγχρόνως στέλλει διαφόρους ἀξιωματικοὺς τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον εἰς τὸν στρατηγὸν Ῥυσσέλαν, διὰ νὰ τὸν ἀναγκάσωσι νὰ δράμῃ ὅσον τάχος, ὑποσχόμενος αὐτῷ τὴν νίκην, ἂν φθάσῃ ἐγκαίρως· διότι κατὰ τὴν ἰδέαν του οἱ Γάλλοι ἦσαν ἐγγὺς νὰ ὑποχωρήσωσιν. Ἀλλ' εἰς μάτην ἐφαντάζετο ταῦτα! κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἡ τύχη ἄλως πως προσδιώρισε τὴν ἔκβασιν τῆς μάχης. Ὁ Ὠγερὼ ἐξέρχεται τέλος πάντων ἐκ τοῦ δάσους μετὰ μιᾶς μεραρχίας πρὸς βοήθειαν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Νέϋ, καὶ προσβάλλει διὰ πυρὸς τοὺς Σάξονας· ἐνῷ ὁ στρατηγὸς Εὐδελέτης ἐπιπίπτει κατ' αὐτῶν κατὰ φάλαγγα πυκνήν· ἀφ' ἑτέρου ὁ στρατάρχης Σοὺλτος ἔρχεται καὶ πυροβολεῖ τὰς πλευρὰς τῶν Πρώσσων. Ὁ Ναπολέων, βλέπων τὰς προόδους ἀμφοτέρων τῶν πτερύγων του, καὶ μανθάνων ὅτι τὰ καθυστεροῦντα στρατεύματά του ἔφθασαν, δὲν φοβεῖται πλέον νὰ μεταχειρισθῇ ὅλας τὰς δυνάμεις του εἰς τὴν μάχην, ὡς καὶ αὐτὴν τὴν φρουράν του. Ὅθεν διατάττει τὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ γενικὴν προσβολήν· παρευθὺς δὲ τρομερὰ κίνησις διεδόθη εἰς ὅλον τὸν γαλλικὸν στρατόν. Αἱ τάξεις τῶν πρωσσικῶν στρατευμάτων διασπῶνται καὶ ὠθοῦνται· τὸ ἱππικὸν αὐτῶν, θέλον νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ πεζικοῦ του, ἀντιπαρατάττεται πρὸς τὸ γαλλικὸν ἱππικὸν καὶ προσβάλλει αὐτό. Ἐνταῦθα συμπλέκονται τὰ ἱππικὰ σώματα, διαρκούσης ἐπὶ πολὺ τῆς μεταξὺ αὐτῶν σφαγῆς. Τέλος οἱ Πρῶσσοι μὴ δυνάμενοι νὰ ἀνθέξωσι, ὑποχωροῦν, καταβαίνοντες ἐκ τοῦ ὀροπεδίου μεμιγμένοι μετὰ τῶν Γάλλων καταδιωκώντων παρὰ πόδας αὐτούς.

Ἀλλὰ συγχρόνως φθάνει πρὸς βοήθειαν τῶν Πρώσσων ὁ στρατηγὸς Ῥυσσέλος· ἐνῷ δὲ ἀναβαίνει τὸ ὀροπέδιον, ἔχων τὸ σῶμά του ἐσχηματισμένον εἰς δύο τάξεις, ἀπαντᾷ τοὺς Πρώσσους καὶ Γάλλους καταβαίνοντας ὡς χειμάρρους, καταδιωκωμένων τῶν πρώτων παρὰ τῶν δευτέρων. Ἡ θέα αὕτη τῆς καταστροφῆς τῶν συμπατριωτῶν καὶ συναδέλφων του ἐκπλήττει καὶ λυπεῖ αὐτόν· τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἱππικοῦ του καὶ μ' ἀπαραδειγμάτιστον ἀνδρίαν προσβάλλει τοὺς Γάλλους· μόλις ὅμως προεχώρησε, καὶ πάραυτα πληγωθεὶς εἰς τὸ στῆθος, πίπτει νεκρὸς κατὰ γῆς· ἀλλ' ὁ στρατός του μάχεται, καὶ ὑπερασπίζει τὴν ὑποχώρησιν τῶν ἡττηθέντων στρατευμάτων. Ἐν τούτοις φθάνει καὶ ὁ Μυράτος μετὰ τοῦ βαρέως ἱππικοῦ, καὶ πάραυτα ἐπιπίπτει

κατὰ τῶν Πρώσσων. Πᾶσα ἀντίστασις αὐτῶν ἤδη καθίσταται ἀδύνατος καὶ ἀνωφελής· ὅλαι αἱ τάξεις τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ διαλύονται, καὶ πᾶς τις φροντίζει νὰ σωθῇ ὅπως δύναται. Δύο ὅμως σαξονικὰ συντάγματα μένουν εἰς τὸ στάδιον τῆς μάχης ἀδιάλυτα, καὶ σχηματίζονται εἰς δύο τετράγωνα. Ὁ στρατάρχης Ὠγιρὼ εὐθὺς προσβάλλει αὐτὰ διὰ τοῦ πυροβολικοῦ, καὶ ἀποπειρᾶται τῆς κατ' αὐτῶν προσβολῆς· ἀλλ' ἀποκρούεται ἰσχυρῶς παρὰ τῶν πυρῶν τῶν τετραγώνων τούτων. Ὁ Μυράτος ὅμως, καταστρέψας τὸν ὑποχωροῦντα πρωσσικὸν στρατὸν, ἐπανέρχεται εἰς τὸ στάδιον τῆς μάχης· θεωρῶν δὲ τὴν ἀντίστασιν τῶν τετραγώνων τούτων, συναθροίζει ὅλον τὸ ἱππικόν του καὶ ἐπιπίπτει κατ' αὐτῶν. Ἐν πρώτοις ἀποκρούεται, ἀλλ' ἐκ δευτέρου προσβάλλων, διασπᾷ αὐτὰ, κατασφάζων τοὺς ἀνθιστα μένους. Οἱ δυστυχεῖς οὗτοι Σάξονες, μὴ ἔχοντες ἄλλην ἐλπίδα σωτηρίας, καταθέτουν τὰ ὅπλα καὶ παραδίδονται αἰχμάλωτοι. Ὁ Μυράτος ἐπομένως συνενώνει τὰς ἴλας του, δράμει πρὸς τὴν Βεϊμάρην διὰ νὰ δρέψῃ νέα τρόπαια νίκης, καὶ προσβάλλει πρωσσικὰ τινὰ ἀποσπάσματα στρατευμάτων ὑποχωροῦντα αὐτόθεν· ἐπιπέσας δὲ ἐπ' αὐτῶν καὶ κατακερματίσας πολλοὺς, πέμπει μέρος τοῦ ἱππικοῦ του δι' ἄλλης ὁδοῦ καὶ διακόπτει τὴν ὑποχώρησιν αὐτῶν. Οὕτω περικυκλωθέντες οἱ Πρῶσσοι καὶ κατασφαζόμενοι πανταχόθεν ὑπὸ τῶν τρομερῶν θωρακοφόρων τοῦ Μυράτου, ἄλλην σωτηρίαν δὲν εἶχον εἰμὴ νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα.

Ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα χιλιάδων Πρώσσων τῶν συμμεθεξάντων εἰς τὴν μάχην ταύτην οὔτε ἓν σῶμα ἀδιάλυτον ἔμεινεν, ἀλλ' οὔτε ἓν ἀνεχώρησεν ἐν τάξει. Ἐξ ὅλου δὲ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, τοῦ συγκειμένου ἐξ ἑκατὸν χιλιάδων ἀνδρῶν, μόνον πεντήκοντα χιλιάδες ἐπολέμησαν καὶ ἐνίκησαν. Τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ, κυριευθὲν ὑπὸ πανικοῦ φόβου, ἔῤῥιπτε τὰ ὅπλα, καὶ μὴ ὑπακοῦον οὔτε εἰς τοὺς ἀξιωματικούς του, οὔτε ἀκολουθοῦν τὴν σημαίαν του, κατέφευγεν εἰς τὰς ὁδούς. Δώδεκα σχεδὸν χιλιάδες Πρώσσων καὶ Σαξόνων φονευμένων καὶ πληγωμένων, καὶ τέσσαρες χιλιάδες Γάλλων πληγωμένων καὶ φονευμένων ἐκάλυπτον τὸ μεταξὺ τῆς Ἰένης καὶ Βεϊμάρης πεδίον ἐπὶ τοῦ ὁποίου, παρὰ τὸ σύνηθες, πλῆθος Πρώσσων ἀξιωματικῶν ἔκειντο, πληρώσαντες μὲ τὸ αἷμά των τὴν παραφροσύνην των· δεκαπέντε δὲ χιλιάδες αἰχμαλώτων καὶ διακόσια πυροβόλα ἐκυριεύθησαν. Τὰ ὀδούζια τῶν Πρώσσων διέδωκαν τὸ πῦρ εἰς τὴν Ἰέναν, τὰ δὲ τῶν Γάλλων εἰς τὴν Βεϊμά-

ρην· ἀμφότεραι αἱ ὡραῖαι αὗται πόλεις ἠφανίσθησαν, εἰς τὰς ὁποίας μ' ὅλον τοῦτο ἐγκατεστάθησαν αἱ ἀποθῆκαι καὶ τὰ νοσοκομεῖα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Ὁ Ναπολέων, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἰέναν καὶ ἐνασχολούμενος κατὰ τὴν συνήθειάν του νὰ συνάζῃ τοὺς πληγωμένους, ἤκουε τοὺς στρατιώτας του ἐν τῷ μέσῳ τῶν γογγυσμῶν καὶ τῶν στεναγμῶν τῶν πληγωμένων καὶ τῶν ἀποθνησκόντων, κράζοντας, Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ! Τὰ θεάματα ταῦτα, τῶν ὁποίων ἡ θέα εἶναι τοσοῦτον ἀφόρητος, ἤθελον εἶσθαι ἀναμφιβόλως τρομερὰ, ἐὰν ἡ εὐφυΐα καὶ ὁ ἡρωϊσμὸς δὲν καθίστων ἀνεπαίσθητον τὴν φρίκην αὐτῶν, καὶ ἐὰν ἡ δόξα, ἥτις στολίζει τὰ πάντα, δὲν τὰ περιεκάλυπτε μὲ τὰς ὡραίας ἀκτῖνάς της.

Ἀλλ' ἐν τούτοις τὰ μεγάλα ἀποτελέσματα τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἦσαν εἰσέτι ἄγνωστα, διότι οὔτε ὁ Ναπολέων ἐγνώριζεν ὁποίαν μεγάλην νίκην ἐνίκησεν, οὔτε οἱ Πρῶσσοι ὁποίαν ἦτταν ὑπέστησαν· καθότι, ἐνῷ τὸ πυροβόλον ἀντήχει εἰς τὴν Ἰέναν, συγχρόνως ἠκούετο μακρὰν δεξιόθεν καὶ πρὸς τὸ Ναϋμβοῦργον. Ὁ Ναπολέων πολλάκις ἔστρεφε τοὺς ὀφθαλμούς του πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, λέγων ὅτι οἱ στρατάρχαι Δαβοῦστος καὶ Βερναδόττος, ἔχοντες πεντήκοντα χιλιάδας στρατοῦ, δὲν ἐδύναντο νὰ φοβηθῶσι τὸ ὑπόλοιπον τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ, νομίζων πάντοτε ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος τούτου ἐνικήθη ἤδη ὑπ' αὐτοῦ. Ἔπεμπε δὲ κατ' ἐπανάληψιν διαταγὰς εἰς τοὺς στρατάρχας τούτους, ὅτι κάλλιον νὰ προτιμήσωσι νὰ θανατωθῶσιν ἅπαντες εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Ναϋβούργου, ἢ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν θέσιν ταύτην. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ πρίγκηψ Οὐενλὸς, ὅστις ὑπεχώρει μετὰ πολλῆς θλίψεως, ἤκουσε τὸν κρότον τῶν πυροβόλων πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ναϋβούργου· ὑποχωρῶν δὲ ἤθελε νὰ δράμῃ ἐκεῖσε διὰ νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ Βρυνσβίκου, ἐὰν δὲν ἐμποδίζετο ὑπὸ τῆς σφοδρᾶς καταδιώξεως τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων. Διάφοροι φῆμαι διεδίδοντο κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν περὶ τῆς ἐκεῖ ὑποθετομένης μάχης· ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου ἀνεκαλύφθη ἡ ἀλήθεια αὐτῶν. Ἰδοὺ δὲ τὰ συμβάντα τῆς ἀξιομνημονεύτου ταύτης ἡμέρας.

Ὁ ὑπὸ τὸν δοῦκα Βρυνσβίκην βασιλικὸς στρατὸς ἔχων πέντε μεραρχίας, ἐπορεύετο ὡς ἐρρέθη, τῇ προτεραίᾳ τῆς μάχης πρὸς τὸ Ναϋμβοῦργον, καὶ τὴν ἑσπέραν ταύτην, 13 Ὀκτωβρίου, ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὸ χωρίον Ἀβερσταὲδτ, κείμενον οὐ μακρὰν τῆς γεφύρας τοῦ Ναϋμβούργου. Ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος, ὅστις κατὰ διαταγὴν τοῦ Ναπολέοντος ἦτο τοποθετημένος εἰς τὸ Ναϋμβοῦργον, οὐ μόνον ἦτο συνετὸς καὶ καρτερὸς, ἀλλ' ἦτο

καὶ εἰς τὸ ἄκρον δραστήριος· ὢν ὅμως μύωψ, ἦτον ὑπὲρ τὸ δέον προσεκτικός. Ὁ ἔνδοξος οὗτος πολεμικὸς ἀνὴρ, τὸ φυσικὸν τοῦτο ἐλάττωμα ἀνεπλήρου δι' ἄλλων ἠθικῶν προτερημάτων του· καθότι, μὴ δυνάμενος νὰ διακρίνῃ τὰ παρουσιαζόμενα ἀντικείμενα, παρετήρει ταῦτα ἐκ τοῦ πλησίον, ἐπομένως διέταττε τοὺς παρ' αὐτῷ ἱσταμένους νὰ τὸν πληροφορῶσι συνεχῶς περὶ τούτων· ἀλλὰ μὴ εὐχαριστούμενος καὶ εἰς τὰς πληροφορίας αὐτῶν, ἀκαταπαύστως ἐξέταζε πάντας· διότι δὲν ἀνεπαύετο, οὐδ' ἤθελε νὰ μένῃ εἰς ἀμφιβολίας, ὡς πολλοὶ τῶν στρατηγῶν, στηριζόμενοι εἰς τὰς πληροφορίας τῶν ἄλλων, ῥιψοκινδυνεύουν τὴν δόξαν καὶ τὴν ζωὴν τῶν στρατιωτῶν των. Τὴν ἑσπέραν ταύτην λοιπὸν ὑπῆγε νὰ κατοπτεύσῃ αὐτοπροσώπως τὰ διατρέχοντα εἰς τὸ στενὸν Κοσὲν, τὸ φυλαττόμενον παρὰ τῶν στρατευμάτων του. Ἐνταῦθα μαθὼν παρά τινων αἰχμαλώτων συλληφθέντων τότε ἐξ ἐνέδρας, ὅτι ὁ πρωσσικὸς στρατὸς μετὰ τοῦ βασιλέως του προσεγγίζει, ἔπεμψεν ἓν τάγμα πεζικοῦ εἰς τὴν παρακειμένην γέφυραν. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὁ στρατάρχης Βερναδόττος διέμεινεν εἰς τὸ Ναϋβοῦργον, διατεταγμένος ὢν νὰ δράμῃ ὅπου εἶναι ἀνάγκη, πρὸ πάντων δὲ νὰ συνδράμῃ τὸν στρατάρχην Δαβοῦστον, χρείας τυχούσης. Ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος εὐθὺς ὑπῆγε πρὸς τὸν Βερναδόττον· ἀναγγείλας δὲ αὐτῷ περὶ τῆς ἀφίξεως τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ, τῷ προέτεινε νὰ πολεμήσωσιν αὐτὸν ὁμοῦ, μάλιστα δὲ ἐχαριστήθη νὰ τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ· διότι, ἀμφότεροι ἔχοντες πεντήκοντα χιλιάδας στρατοῦ, ἔμελλε νὰ πολεμήσωσι μὲ ἑβδομήκοντα χιλιάδας Πρώσσων. Ἀλλ' ὁ στρατάρχης Βερναδόττος, παρεξηγῶν τὰς διαταγὰς τοῦ Ναπολέοντος, ἤθελεν ἐξ ἄπατος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Ναϋμβοῦργον, ἀπερχόμενος εἰς τὸ Δορυβοῦργον, ὅπου ὁ ἐχθρὸς οὔτε ἦτον, ἀλλ' οὔτε ὑπῆρχον σημεῖα τῆς ἐκεῖ ἐμφανίσεώς του. Ἀλλὰ πόθεν ἄρα προήρχετο ἡ παράδοξος αὕτη ἀπόφασις; ἀναμφιβόλως προῆλθεν ἐκ τοῦ βδελυροῦ ἐκείνου πάθους, τὸ ὁποῖον θυσιάζει τὸ ἀνθρώπινον αἷμα, καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν ἐθνῶν, δηλαδὴ τοῦ φθόνου, τοῦ μίσους καὶ τῆς ἐκδικήσεως. Ὁ στρατάρχης Βερναδόττος, ἀποστρεφόμενος ὑπὲρ τὸ δέον τὸν στρατάρχην Δαβοῦστον, ἠθέλησε νὰ τὸν ἀπατήσῃ· ἀνεχώρησε λοιπὸν, ἐγκαταλείψας τὸν Δαβοῦστον μετὰ τῶν δυνάμεών του μόνον, συγκειμένων ἐκ τριῶν μεραρχιῶν τοῦ πεζικοῦ καὶ τριῶν ἱππαρχιῶν. Προσέτι ὁ Βερναδόττος ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ μίαν μεραρχίαν διμάχων, μὴ ἀνήκουσαν εἰς τὴν μοῖράν του.

Ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος ὅμως δὲν ἐδίστασε περὶ τοῦ πρακ-

τέου· ἀποφάσισε νὰ κλείσῃ εὐθὺς τὴν διάβασιν εἰς τὸν ἐχθρὸν, καὶ νὰ ἀποθάνῃ μᾶλλον μετὰ τοῦ τελευταίου στρατιώτου του ἢ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν θέσιν του, τὴν ὁποίαν ὁ Ναπολέων τοσοῦτον ἐσύστησεν εἰς αὐτόν. Τὴν αὐτὴν νύκτα τῆς 13 πρὸς τὴν 14 ἐξεκίνησε πρὸς τὴν γέφυραν τοῦ Κοσὲν μετὰ τριῶν μεραρχιῶν διοικουμένων παρὰ τῶν στρατηγῶν Γυδίνου, Φριάντου καὶ Μοράνδου, καὶ συγκειμένων ἐξ 26 χιλιάδων ἀνδρῶν παρόντων, τῶν πλείστων ὄντων τοῦ πεζικοῦ· κατ' εὐτυχίαν δὲ τὰ στρατεύματα ταῦτα ἦσαν τὰ καλλίτερα τοῦ στρατοῦ, διότι ὑπὸ τὸν ἄκαμπτον στρατάρχην τοῦτον ἡ πειθαρχία ἦτον ἀπαραδειγμάτιστος. Ὅθεν μὲ τὰς 20 ταύτας χιλιάδας τῶν στρατευμάτων ἀπεφάσισε νὰ πολεμήσῃ 66 χιλιάδας Πρώσσων, παρόντων ἐπὶ τὰ ὅπλα· διότι οἱ στρατιῶται αὐτοῦ δὲν διελογίζοντο τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐχθρῶν, ὡς ἔχοντες πάντοτε τὴν νίκην βεβαίαν καὶ ἀσφαλῆ.

Ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος τὴν 14 Ὀκτωβρίου δύο ὥρας πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου διέταξε τὸν ὑπ' αὐτὸν στρατὸν νὰ λάβῃ τὰ ὅπλα, καὶ μετ' αὐτοῦ διεβη τὴν γέφυραν τοῦ Κοσὲν, τὴν ὁποίαν κατέλαβε τὴν προτεραίαν. Μετ' ὀλίγων ὅμως ὁ στρατηγὸς Βλύχερος μετὰ 600 ἱππέων ἀνεφάνη ἐπὶ τῆς γεφύρας ταύτης, καὶ συμπλακεὶς μὲ ἀπόσπασμά τι γαλλικοῦ ἱππικοῦ, ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἴδια, ἀπολέσας ἱππεῖς τινάς. Ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος, ὅστις ἤρχετο ἐκ τοῦ Ναϋμβούργου, διὰ νὰ ἀποκλείσῃ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Πρώσσων, καὶ ὅστις ὠφελούμενος ἐκ τῆς ὁμίχλης διέταξε τὸν στρατόν του κατὰ τὴν πρόθεσίν του, εἶχεν εἰς τὰ νῶτα τὸν Ἄλβιν καὶ ἀριστερόθεν τὸν Σάλαν· οἱ δὲ Πρῶσσοι, ἐρχόμενοι ἐκ τῆς Βεϊμάρης, εἶχον τὴν ἐναντίαν θέσιν. Τέλος πάντων ἡ στιγμὴ τῆς μάχης ἦλθεν, ἥτις ἔπρεπε νὰ γένῃ μὲ μανίαν ἐξ ἑκατέρων τῶν διαμαχομένων μερῶν· μία πρωσσικὴ μεραρχία ἐπροσπάθησε νὰ διακβῇ τὸ στενὸν κατεχόμενον παρὰ δύο γαλλικῶν συνταγμάτων, ἀλλ' εἰς μάτην· ἀποκρουσθεῖσα παρ' αὐτῶν, ἀπεσύρθη μὲ πολλὴν ζημίαν της. Ὁ δοὺξ Βρυνσβίκης, θεωρῶν τὴν ἐπιμονὴν τῶν Γάλλων, ἀπηλπίσθη ἐνδομύχως καὶ προεμάντευσεν εὐθὺς τὴν καταστροφὴν τοῦ στρατοῦ του, μ' ὅλον ὅτι πρὸ ἑνὸς μηνὸς προτίδεν αὐτήν. Ὁ γηραιὸς οὗτος στρατηγὸς, διστάζων πάντοτε εἰς τὸ συμβούλιον, ἦτον ἀποφασιστικὸς εἰς τὴν μάχην· βλέπων τὰς φάλαγγάς του ὀπισθοπορούσας ἀπέναντι τῶν Γάλλων, τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς μιᾶς φάλαγγος τῶν ἐπιλέκτων διὰ νὰ προσβάλῃ ἓν χωρίον· ἐνῷ δὲ ἐδημηγόρει εἰς τοὺς στρατιώτας διὰ νὰ ἐμψυ-

χώση αὐτοὺς, ἐπληγώθη θανατηφόρως διὰ σφαιριδίου εἰς τὸ πρόσωπον· εὐθὺς δὲ ἐσκέπασαν αὐτὸν καὶ τὸν μετέφερον ἐκ τοῦ σταδίου τῆς μάχης. Ἡ εἴδησις αὕτη ἠρέθισεν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικοὺς τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ, ὥστε οὐδεὶς ἤθελε νὰ ἐπιζήσῃ τοῦ ἀρχηγοῦ των· οὕτω πολλοὶ τῶν στρατηγῶν, τεθέντες ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατιωτῶν των, ἐφονεύθησαν, ὡς καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν, μαχόμενος ὡς ὁ τελευταῖος στρατιώτης, ἀπώλεσε δύο ἵππους.

Ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος, παρὼν πάντοτε εἰς τοὺς μεγαλητέρους κινδύνους, ἐνεψύχωνε τοὺς στρατιώτας του διὰ τῆς καρτερίας του. Ὁ δὲ στρατηγὸς Μοράνδης ἐπὶ κεφαλῆς πέντε συνταγμάτων προσέβαλε τὸ κέντρον τῶν Πρώσσων, οἵτινες, ἔχοντες πολυάριθμον πυροβολικὸν, ὤθησαν ἐν πρώτοις αὐτόν· ἀλλ' εἷς τῶν Γάλλων στρατιωτῶν, τὸν ὁποῖον οἱ συνάδελφοί του ὠνόμαζον Αὐτοκράτορα, διότι ὡμοίαζε τὸν Ναπολέοντα, βλέπων ὑποχωροῦντας τοὺς στρατιώτας τοῦ λόχου του, ἔρχεται ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τιθέμενος ὡς σημαιοφόρος των, λέγει πρὸς αὐτούς· «Φίλοι μου, ἀκολουθεῖτε τὸν Αὐτοκράτορά σας! —Ἅπαντες ἀκολουθοῦντες αὐτὸν προεχώρησαν, καὶ κατελίωξαν τοὺς Πρώσσους ἐκεῖθεν. Ὁ δὲ στρατάρχης Δαβοῦστος, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῆς προσβαλλούσης φάλαγγος ἐπληγώθη ἐλαφρῶς εἰς τὴν κεφαλὴν διὰ σφαιριδίου, ἀλλ' ἡ φάλαγξ ἐξακολουθοῦσα τὴν προσβολὴν, ἠνάγκασε τοὺς Πρώσσους νὰ ὀπισθοπορήσωσιν ὀλίγον, ὅτε μέγα μέρος τοῦ ἱππικοῦ των ἔφθασε πρὸς βοήθειαν αὐτῶν, καὶ ἐπέπεσε κατὰ τῶν Γάλλων. Ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος εὐθὺς διέταξε νὰ σχηματισθῶσιν αἱ δύο μεραρχίαι του εἰς δύο μεγάλα τετράγωνα καὶ νὰ ἀντιταχθῶσι κατὰ τοῦ πρωσσικοῦ ἱππικοῦ· οὗτος δὲ μετέβαινεν ἐκ τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸ ἕτερον τετράγωνον καὶ ἐνεψύχωνε τοὺς στρατιώτας του. Ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἐξηκολούθουν αἱ προσβολαὶ τοῦ ἱππικοῦ καὶ οἱ πυροβολισμοὶ τῶν τετραγώνων, οἱ ὁποῖοι ἔθυον ἐν ἀκαρεῖ ἑκατοστύας ἱππέων. Τέλος πάντων μετὰ πολλὰς ἐφορμήσεις, τὸ πρωσσικὸν ἱππικὸν ἀπεσύρθη μὲ πολλὴν ζημίαν του, ἐγκαταλεῖψαν εἰς τὸ στάδιον τῆς μάχης πολλοὺς φονευμένους καὶ πληγωμένους. Ὁ στρατηγὸς Μοράνδης τότε διαλύων τὰ τετράγωνα, σχηματίζει αὐτὰ εἰς φάλαγγα πυκνὴν καὶ προσβάλλει ἐκ νέου τοὺς Πρώσσους, οἵτινες, ἀπηυδημένοι ὄντες, ὑποχωροῦν καὶ ἀφίνουν ἐλεύθερον τὸ χωρίον περὶ τοῦ ὁποίου ἐγένετο τοσαύτη αἱματοχυσία.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, οἱ περὶ τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας

ἐβουλεύοντο περὶ τοῦ πρακτέου. Ὁ στρατηγὸς Βλύχερος ἦτο γνώμης νὰ συναθροίσῃ ὅλον τὸ ἱππικὸν μετὰ τῶν δύο μεραρχιῶν τῆς ἐφεδρείας καὶ νὰ ἐπιπέσωσι μὲ ἀπελπισίαν κατὰ τῶν Γάλλων. Ὁ βασιλεὺς κατ' ἀρχὰς συνεμερίσθη τὴν γνώμην ταύτην, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα συνεφώνησε μετὰ τῶν ἄλλων, οἵτινες διϊσχυρίζοντο ὅτι, ἂν περιμένωσι τὴν ἐπαύριον, θέλουν ἑνωθῆ καὶ μετὰ τοῦ πρίγκηπος Οὐελοῦ καὶ τοῦ στρατηγοῦ Ρυσσέλου, καὶ τότε νὰ ἐπιχειρισθῶ ι τὸ κίνημα τοῦτο. Ἀλλ' ἡ ἰδέα αὕτη ἦτο σφαλερὰ, διότι ἐπίσης καὶ ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἤθελεν ἑνωθῆ, ὥστε τότε δὲν ἐδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τὸ κίνημα. Ἐν τούτοις διετάχθη ἡ ὑποχώρησις, ἥτις καὶ ἐγένετο ἐν τάξει· διότι ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος δὲν εἶχεν ἰσχυρὸν ἱππικὸν νὰ καταδιώξῃ τοὺς Πρώσσους· μ ὅλον τοῦτο ἐκυρίευσεν 115 πυρόβολα καὶ συνέλαβε τρεῖς χιλιάδας αἰχμαλώτων. Διαβὰς δὲ τὸν ποταμὸν, εὗρε τὸν στρατάρχην Βερναδόττον μετὰ τοῦ στρατοῦ του καθήμενον, τὸν ὁποῖον προσεκάλεσε νὰ καταδιώξῃ τὸν ἐχθρόν. Οἱ στρατιῶται τοῦ Βερναδόττου εὐθὺς αὐθορμήτως καὶ μὲ πολλὴν ἀγανάκτησιν ἔλαβον τὰ ὅπλα, διὰ νὰ συμμεθέξωσι τῆς νίκης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπεμακρύνθη ὁ ἀρχηγός των.

Ὁ πρωσσικὸς στρατὸς ἀπώλεσε καὶ κατὰ τὴν μάχην ταύτην 5 χιλιάδας εἰς αἰχμαλώτους καὶ 10 χιλιάδας εἰς φονευμένους καὶ πληγωμένους, περὶ πλέον δὲ τὸν δοῦκα Βρυνσβίκην, τὸν στρατάρχην Μολλενδόρφην καὶ τὸν στρατηγὸν Σοχμετὼ, προσέτι καὶ πολλοὺς ἀξιωματικούς. Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ στρατ ς τοῦ στρατάρχου Δαβούστου ἔλαβε πολλὰς ζημίας· ἐκ τῶν 26 χιλιάδων τῶν ἀποτελούντ ν τὸν στρατὸν τοῦτον 7 χιλιάδ ς ἀπωλέσθησαν. Οἱ στρατηγοὶ Μοράνδης καὶ Γυδίνος ἐπ ηγώθησαν, ὁ δὲ στρατηγὸς Βιλλὼ ἐφονεύθη, ὡς καὶ τὸ ἥμισυ τῶν ὑποστρατήγων τε καὶ τῶν συνταγματαρχῶν ἐφονεύθη καὶ ἐπληγώθη θανατηφόρως. Ἀπὸ τῆς ἐν Μαρέγγῳ μάχης μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν συνήφθη τοιαύτη αἱμ τηρὰ μάχη, οὔτε ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἔδειξεν ἄλλοτε τοσαύτην καρτερίαν καὶ ἀνδρίαν.

Ἀμφότερα τὰ τμήματα τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ, ἑνωθέντα μετ' ὀλί ον, ἔμαθον τὴν ἧττάν των· διότι, ἐνῷ ὁ τοῦ Βρυνσβίκου στρατὸς ζήτει νὰ προσλάβῃ πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ τὸν τοῦ πρίγκηπος Οὐελοῦ οὗτος κατέφευγεν εἰς αὐτὸν, νομίζων ὅτι δὲν ἐπολέμησεν εἰσέτι. Μαθόντες λοιπὸν οἱ Πρῶσσοι τὴν κοινὴν δυσχίαν των, ὑπεχώρουν οὐχὶ πλέον ἐν τάξει, ἀλλ' ἐν πλήρει ἀταξίᾳ, διαλυομένων τῶν σωμάτων, καὶ καταφευγόντων τῶν στρατιωτῶν ἔνθεν κἀκεῖθεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτός.

Ἐν καιρῷ δὲ τῆς τρομερᾶς ταύτης νυκτὸς, οἱ Γάλλοι, καὶ τοι νικηταὶ πανταχοῦ, ὑπέφερον ἐπίσης οὐκ ὀλίγα δεινά· διότι μετὰ τὴν μάχην διέμενον ἐν ὑπαίθρῳ ἄνευ ἄρτου, καὶ ἐκοιμήθησαν μετὰ τῶν πληγωμένων, οἵτινες ἔκειντο ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν σταδίων τῆς μάχης. Ὁ δὲ Ναπολέων, κατὰ τὴν συνήθειάν του, περιφερόμενος μεταξὺ τῶν πληγωμένων, διέταττε τὴν μεταφορὰν αὐτῶν εἰς τὰ θεραπευτήρια. Ἐπιστρέψας ἔπειτα εἰς τὴν Ἰέναν, ἔμαθε καὶ τὴν παρὰ τοῦ Δαβούστου συναφθεῖσαν μάχην καὶ τὴν νίκην αὐτοῦ. Κατ' ἀρχὰς μὲν ἐδίσταζε νὰ πιστεύσῃ τὰ περὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ Βερναδόττου κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, διότι εἶχε λάβει ἐπιστολὴν παρ' αὐτοῦ, δικαιολογοῦσαν τὴν ἔλλειψίν του, καὶ δι' ἧς οὗτος ἔγραφε πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ὅτι ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος ἐπολέμησε μόνον μὲ δέκα χιλιάδας ἐχθρῶν· κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὅμως ἔφθασε καὶ εἰς λοχαγὸς τῶν ἐπιτελῶν τοῦ στρατάρχου Δαβούστου, ὅστις ἐρωτηθεὶς περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐχθρῶν, εἶπεν ὅτι ἦσαν 70 χιλιάδες. Ὁ Ναπολέων τότε μετὰ θυμοῦ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ὁ στρατάρχης του βλέπει τὰ πάντα διπλᾶ· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον μαθὼν ὅλην τὴν ἀλήθειαν, ἐχάρη ὑπερβολικῶς, καὶ ἐπήνεσε τὸν Δαβοῦστον περὶ τῆς ἀνδρίας καὶ καρτερίας του· ἠγανάκτησε δὲ κατὰ τοῦ Βερναδόττου, μάλιστα δὲ τοσοῦτον ὠργίσθη κατ' αὐτοῦ, ὥστε ἤθελε νὰ παραπέμψῃ αὐτὸν εἰς δίκην· ἀλλ' ἕνεκα τῆς μετ' αὐτοῦ συγγενείας μετεμελήθη, πέμψας αὐτῷ μετ' ὀλίγον ἐπιπληκτικὴν ἐπιστολήν (α).

Τὴν ἐπαύριον ὁ Δυρόκος ἐστάλη παρὰ τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὸ Ναυμβοῦργον μετὰ μιᾶς ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν στρατάρχην Δαβοῦστον.—Οἱ στρατιῶταί σου καὶ σὺ, κύριε στρατάρχα,

---

(α) *Πρὸς τὸν πρίγκηπα Πόντε Κόρβο (Βερναδόττον).*

Ἐκ Βιρτεμβέργης, τῇ 23 Ὀκτωβρίου 1806.

Ἔλαβον τὴν ἐπιστολήν σου· δὲν συνειθίζω νὰ ἀναπολῶ τὰ παρελθόντα, διότι εἶναι ἀθεράπευτα. Ἡ μοῖρά σου δὲν παρεστάθη εἰς τὴν συναφθεῖσαν μάχην, ἐξ οὗ ἠδύνατο νὰ μοὶ πραξενηθῇ δυστύχημά τι. Ἐν τοσούτῳ κατά τινα ῥητὴν διαταγὴν, ἔμελλε νὰ ὑπάγῃς εἰς τὸ Δορυβοῦργον, τὸ ὁποῖον εἶναι εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Σάλα, καθ' ἣν ἡμέραν ὁ στρατάρχης Λάννες ἦτον εἰς τὴν Ἰέναν, ὁ Ὠγερὼ εἰς τὴν Κάλεν, ὁ δὲ στρατάρχης Δαβοῦστος εἰς τὸ Ναυμβοῦργον· ἀντὶ λοιπὸν νὰ ἐκτελέσῃς τὴν διαταγὴν ταύτην, σὲ εἰδοποίησα ἐν καιρῷ νυκτὸς ὅτι ἂν ἦσαι εἰσέτι εἰς τὸ Ναυμβοῦργον, ἔπρεπε νὰ πορευθῇς πρὸς τὸν στρατάρχην Δαβοῦστον διὰ νὰ τὸν συνδράμῃς. Ἦσο δὲ εἰς τὸ Ναυμβοῦργον, ὅτε ἔφθασεν ἡ διαταγήμου αὕτη, καὶ τὴν ὁποίαν ἔλαβες· μ' ὅλον τοῦτο ἠθέλησας νὰ κάμῃς ψευδῆ τινα πορείαν, διὰ νὰ ἐπανέλθῃς εἰς τὸ Δορυβοῦργον, ἀποφεύγων τὴν μάχην, οὕτω δὲ νὰ ἐκτεθῇ ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος εἰς ὅλον τὸν πρωσσικὸν στρατόν. Ὅθεν ταῦτα πάντα ἀναμφιβόλως εἶναι κολὺ δυσάρεστα, κτλ. ΝΑΠΟΛΕΩΝ.

ἔγραφεν ὁ Ναπολέων εἰς αὐτὸν, ἀπεκτήσατε αἰώνια δικαιώματα εἰς τὴν ὑπόληψίν μου καὶ εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην μου.— Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἀνεγνώσθη ἐνώπιον ὅλων τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες τὴν ὑπεδέχθησαν μὲ ζητωκραυγάς.

Ὁ Ναπολέων ἀπὸ τῆς ἑπομένης ἡμέρας, 15 Ὀκτωβρίου ἐνησχολήθη εἰς τὸ νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῆς νίκης μὲ τοιαύτην δραστηριότητα, ὥστε οὔτε ἐκ τῶν παλαιῶν, οὔτε ἐκ τῶν νεωτέρων στρατηγῶν, οὐδεὶς ἐξισοῦτο μὲ αὐτόν. Διέταξεν ἐν πρώτοις τοὺς στρατάρχας Δαβοῦστον, Δάννον καὶ Ὠγερὼ, τῶν ὁποίων αἱ μοῖραι ὑπέφερον πολὺ κατὰ τὴν 14 ἡμέραν τοῦ μηνὸς, νὰ ἀναπαυθῶσι δύο ἡμέρας εἰς τὸ Νάϋμβοῦργον, εἰς τὴν Ἰέναν καὶ εἰς τὴν Βεϊμάρην· τοὺς δὲ στρατάρχας Βερναδόττον, Σοὺλτον, Νέϋ καὶ Μυράτον, τῶν ὁποίων αἱ μοῖραι ἦσαν ἀκοπίαστοι, διέταξε νὰ προχωρήσωσι πρὸς καταδίωξιν τοῦ ὑποχωροῦντος πρωσσικοῦ στρατοῦ. Ἐντεῦθεν παρατηρεῖται ὅτι, ἐνῷ τῇ προτεραίᾳ τῆς μάχης ὁ Ναπολέων συνεγκέντρωνε τὸν στρατόν του διὰ νὰ συνάψῃ μάχην, τὴν ἑπομένην μετὰ τὴν νίκην διεσκόρπιζεν αὐτὸν, διὰ νὰ καταλαμβάνῃ πᾶν ὅ,τι διέφευγεν ἐκ τῆς μάχης.

Ταῦτα οὕτω διατάξας ὁ Ναπολέων ἠνησχολήθη ἑπομένως εἰς τὰ τῆς πολιτικῆς. Οἱ Πρῶσσοι, καθόσον ὑπεχώρουν, ἀπεμακρύνοντο τῆς Σαξονίας· ὁ δὲ Ναπολέων αἰχμαλωτίσας μέγα μέρος τοῦ σαξονικοῦ στρατοῦ, καὶ θέλων νὰ ἑλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν ὅλον τὸν στρατὸν τοῦτον, διέταξε νὰ συναθροισθῶσιν ὅλοι οἱ αἰχμάλωτοι Σάξονες ἀξιωματικοὶ εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ πανεπιστημίου τῆς πόλεως Ἰένης· ἐλθὼν δὲ οὗτος ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν, διά τινος ὑπαλλήλου τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐξωτερικῶν τοῖς εἶπεν, ὅτι ἀγνοεῖ διὰ ποίαν αἰτίαν ἔχει τὸν πόλεμον μὲ τὸν ἡγεμόνα των, ὅστις εἶναι συνετὸς, εἰρηνικὸς καὶ ἀξιοσέβαστος, μάλιστα δὲ ὅτι ἄλλοτε εἶχε κηρύξει τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Πρωσσίας, διὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ ἀνεξάρτητον τὴν ἐπικράτειάν του ἐκ τῆς ἐπιρροῆς τῆς Πρωσσίας, ὅτι δὲν γνωρίζει διὰ ποίαν αἰτίαν νὰ πολεμῶσιν οἱ Γάλλοι μὲ τοὺς Σάξονας, ἐνῷ ὑπάρχωσι τοιαῦτα προηγούμενα, ὥστε οὗτος εἶναι πρόθυμος νὰ τοῖς δώσῃ τὰ πρῶτα δείγματα τῆς φιλίας, χορηγῶν τὴν ἐλευθερίαν των καὶ σεβόμενος τὴν Σαξονίαν, ἀρκεῖ νὰ ὑποσχεθῶσι καὶ οὗτοι νὰ μὴ φέρωσι τὰ ὅπλα κατὰ τῆς Γαλλίας, καὶ ὅτι οἱ πρώτιστοι τῶν ἀξιωματικῶν τούτων νὰ ὑπάγωσιν εἰς Δρέσδην διὰ νὰ προτείνωσι ταῦτα πάντα εἰς τὸν ἡγεμόνα των, καὶ νὰ τὸν πείσωσι νὰ δεχθῇ τὴν εἰρήνην. Οἱ Σάξονες ἀξιωματικοὶ, μείναντες ἐκστατικοὶ ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς, καὶ θαυ-

μάσαντες τὴν γενναιότητα αὐτοῦ, ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ὤμοσαν νὰ μὴ φέρωσι ποτὲ οὔτε οὗτοι, οὔτε οἱ στρατιῶταί των τὰ ὅπλα κατὰ τῆς Γαλλίας, ἐνόσῳ διήρκει ὁ πόλεμος οὗτος.

Διὰ τοιούτων ἐπιτηδείων μέσων ὁ Ναπολέων ἠθέλησε νὰ ἀφοπλίσῃ τὸν κατ' αὐτοῦ γερμανικὸν πατριωτισμὸν καὶ νὰ κολακεύσῃ ἕνα Γερμανὸν ἡγεμόνα, διὰ νὰ τὸν ἔχῃ σύμμαχόν του, καὶ νὰ καταστρέψῃ ἕτερον μὴ σεβόμενον παρ' οὐδενός. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἦτον ὁ κλέκτωρ τῆς Ἀσσίας, ὅστις διὰ τῶν ψευδολογιῶν του προεκάλεσε τὸν πόλεμον· μετὰ τὴν εἰρήνην δὲ ἤθελε νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τῆς ὑπερισχυούσης Δυνάμεως. Ὁ πρίγκηψ οὗτος λοιπὸν ἦτο κρυφὸς ἐχθρὸς τῆς Γαλλίας καὶ φίλος τῆς Ἀγγλίας, ὅπου καὶ παρακατέθεσε τοὺς θησαυρούς του. Ὁ δὲ Ναπολέων, προχωρῶν εἰς τὴν Πρωσσίαν, δὲν ἤθελε νὰ ἀφήσῃ ὄπισθέν του τοιοῦτον ἐχθρόν. Ὅθεν, ἐπειδὴ αἱ ἀρχαὶ τοῦ πολέμου καὶ ἡ φρόνιμος πολιτικὴ ἐπέτρεπον τὴν ζωσιν τοῦ ἡγεμόνος τούτου, διότι καὶ εἰς τὴν Πρωσσίαν τοιοῦτος γείτων ἦτον ἄπιστος καὶ ἐπικίνδυνος, ὁ Ναπολέων διέταξεν εὐθὺς τὸν στρατάρχην Μορτιέρον μετὰ τῆς ὀγδόης μοίρας τοῦ στρατοῦ, τῆς διαμενούσης εἰς τὴν Μαγεντίαν, ἥτις συνέκειτο ἐκ 12 χιλιάδων, νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἀσσίας Κασσελίαν, τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ Λουδοβίκον μετὰ 15 χιλιάδων νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἀσσίαν διὰ τῆς Βεστφαλίας καὶ νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ Μορτιέρου. Ἀλλὰ σκεφθεὶς ὅτι ἦτον ἀνάρμοστον εἰς τὸν ἀδελφόν του νὰ συμμεθέξῃ εἰς τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ ἡγεμόνος τούτου, εἰδοποίησε αὐτὸν νὰ πέμψῃ μόνον μέρος τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ εἰς τὸν Μορτιέρον, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ οὗτος, ὅτι ἀπῃτεῖτο.

Ὁ Ναπολέων ἐπομένως ἔπεμψεν εἰς τὸν Ρῆνον τὰς περὶ τῶν νικῶν του εἰδήσεις, αἱ ὁποῖαι τῶν μὲν ἐχθρῶν αὐτοῦ τὰς ἐλπίδας ἐματαίωσαν, τῶν δὲ φίλων τοὺς φόβους ἐξήλειψαν, ἐνθαρρύνουσαι τὰ διαμένοντα μακρὰν αὐτοῦ στρατεύματα νὰ δράμωσιν ὅσον τάχος παρ' αὐτῷ. Κατὰ τὴν συνήθειάν του δὲ ἔπεμψεν ὁδηγίας περὶ ὀργανισμοῦ τῶν ἐφεδρειῶν, περὶ συμπληρώσεως τῶν σωμάτων καὶ περὶ τῶν διοικητικῶν διατάξεων, αἱ ὁποῖαι ὑπὸ τὴν κυβέρνησίν του οὐδεμίαν ἄργητα ὑπέφερον ἕνεκα τῶν ἐνασχολιῶν τοῦ πολέμου.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ Ναπολέων ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἰένης καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Σαξονίας Βεϊμάρην, ὅπου εὗρε τὴν δούκισσαν, ἥτις ἦτον ἀδελφὴ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, μεθ' ὅλης τῆς αὐλῆς της· ἔλειπε δὲ ὁ ἀρχιδούξ, ὅστις ἐδιοίκει μίαν πρωσσικὴν μεραρχίαν. Ἡ αὐλὴ αὕτη, οὖσα πολι-

τισμένη καὶ πεπαιδευμένη, παρίστανε τὰς νέας Ἀθήνας εἰς τὴν Γερμανίαν, ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ὁποίας ἔζων διάφοροι πεπαιδευμένοι ἄνδρες. Ἡ δούκισσα, ἥτις κατηγορεῖτο ὅτι συνέτεινεν εἰς τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου, ἐξῆλθεν εἰς προϋπάντησιν τοῦ Ναπολέοντος, καὶ προσελθοῦσα εἰς αὐτὸν, ἔκραξε. «Μεγαλειότατε, σοὶ συνιστῶ τοὺς ὑπηκόους μου».—Ἰδοὺ, κυρία μου, ἀπεκρίθη αὐτῇ ψυχρῶς ὁ Ναπολέων, τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου.—Μετεχειρίσθη ὅμως τὴν αὐλὴν ταύτην μὲ πολλὴν γενναιότητα ὡς ὁ μέγας Ἀλέξανδρος τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Ἐκ τῆς Βεϊμάρης ἀναχωρῶν ὑπῆγεν εἰς τὸ Ναϋμβοῦργον διὰ νὰ συγχαρῇ τὴν μοῖραν τοῦ στρατάρχου Δαβούστου διὰ τὴν νίκην αὐτῆς.

Ἐν τούτοις ὁ Μυράτος κατεδίωκε παρὰ πόδας τὸν πρωσσικὸν στρατὸν, προηγουμένου τοῦ στρατηγοῦ Κλεΐν μετὰ ἱκανῆς δυνάμεως ἱππικοῦ, ὅστις μάλιστα εἶχε προηγηθῇ τῶν Πρώσσων. Ὁ στρτηγὸς Βλύχερος ἔμεινεν ἐκστατικὸς, ἀπαντῶν ἔμπροσθέν του γαλλικὰ στρατεύματα· ἀπορῶν δὲ τί νὰ πράξῃ, κατέφυγεν εἰς τὸν δόλον· εἶπε λοιπὸν εἰς τὸν στρατηγὸν Κλεΐν, ὅτι ὁ Ναπολέων ἔγραψεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας περὶ εἰρήνης καὶ ὅτι μάλιστα συνωμολογήθη ἀνακωχὴ τῶν ὅπλων, καὶ ὅτι τούτου ἕνεκα νὰ τῷ ἀφήσῃ ἐλευθέραν τὴν ὑποχώρησιν· ταῦτα πάντα δὲ ἐβεβαίωνε διὰ τοῦ λόγου τῆς τιμῆς του. Ὁ στρατηγὸς Κλεΐν, πιστεύσας τοὺς λόγους τούτους, πρὸ πάντων δὲ βασιζόμενος εἰς τὸν λόγον τοῦ Βλυχέρου, ἄφησε νὰ διέλθῃ ὁ πρωσσικὸς στρατὸς, ἐνῷ ἄλλως ἤθελε καταπολεμηθῇ. Τὴν ἐπαύριον ὁ στρατάρχης Σοῦλτος ἀπήντησε τὴν ὀπισθοπορείαν τοῦ ὑποχωροῦντος πρωσσικοῦ στρατοῦ· ὁ διοικητὴς αὐτῆς ἠθέλησε νὰ μεταχειρισθῇ τὸν αὐτὸν μῦθον τοῦ Βλυχέρου διὰ νὰ σωθῇ, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχε, διότι ὁ Σοῦλτος κατεπολέμησεν αὐτὸν, αἰχμαλωτίσας πολλούς.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, φθάσας εἰς τὴν πόλιν Νορδχουσίαν, εὗρεν ἐκεῖ τὸν πρίγκηπα Οενλόν· νομίζων δὲ ὅτι ὁ πρίγκηψ οὗτος, ὅστις ἐπολέμησε καρτερῶς, δύναται νὰ ἐπιφέρῃ θεραπείαν τινὰ εἰς τὸν ἡττηθέντα στρατόν του, μάλιστα δὲ ἐπειδὴ οὗτος κατέκρινε τὰς προθέσεις τοῦ Βρυνσβίκου, ἀνέθηκεν αὐτῷ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ του. Ἐπομένως ὢν θυμισμένος εἰς λύπας καὶ σιωπὴν καὶ δεικνύων ὀργίλον πρόσωπον εἰς τοὺς ἐρεθίσαντας αὐτὸν εἰς πόλεμον, ἐπορεύετο εἰς τὸ Βερολῖνον· ἀλλ' ἀπηλπισμένος ὢν νὰ κατορθώσῃ τι, διὰ νὰ ἐπαναγάγῃ τὸν στρατόν του εἰς μάχην, ἔγραψεν εἰς τὸν Ναπο-

λέοντα παρακλητικὴν ἐπιστολὴν, δι' ἧς προέτεινεν αὐτῷ τὴν εἰρήνην.

Ὁ δὲ Ναπολέων, μείνας ὀλίγον εἰς τὸ Ναϋμβοῦργον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ Μερσεμβοῦργον· καθ' ὁδὸν δὲ διέβη ἐκ τοῦ χωρίου Ροσβὰχ, ὅπου κατὰ τὰ 1757 ἐνικήθησαν οἱ Γάλλοι παρὰ τῶν Πρώσσων, οἵτινες καὶ ἀνήγειραν μίαν στήλην ὡς τρόπαιον τῆς νίκης. Ἡ στήλη αὕτη, οὖσα μικρὰ, ἐτέθη εὐθὺς εἰς μίαν φορτικὴν ἄμαξαν καὶ μετεκομίσθη εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἑπομένως ὁ Ναπολέων ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν Ἄλλαν, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσεν ὁ στρατηγὸς Δυπόντης μὲ πολλὴν αἱματοχυσίαν, αἰχμαλωτίσας τέσσαρας χιλιάδας Πρώσσων. Εἰς τὴν γέφυραν τῆς πόλεως ταύτης ἔκειντο εἰσέτι πολλὰ πτώματα Γάλλων στρατιωτῶν, φέροντα τὴν στολὴν τοῦ 32 συντάγματος, τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν εἰσέτι ἐνταφιασμένα.—Πῶς! ἔκραξεν ὁ Ναπολέων, καὶ ἐδῶ τὸ 32 σύνταγμα· τοσοῦτοι ἐφονεύθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὥστε ἐνόμιζον ὅτι δὲν ὑπῆρχον ἄλλοι εἰσέτι.—Ἑπομένως ἐπήνεσε τὸν στρατηγὸν Δυπόντην περὶ τῶν ἀνδραγαθημάτων του.

Ὁ δὲ στρατάρχης Δαβοῦστος, εἰσελθὼν εἰς τὴν Λειψίαν, διετάχθη παρὰ τοῦ Ναπολέοντος νὰ κατάσχῃ ὅλα τὰ ἐν αὐτῇ εὑρισκόμενα ἀγγλικὰ ἐμπορεύματα· διότι ὁ Ναπολέων ἤθελε νὰ ἐκδικηθῇ τὴν μεγάλην Βρεταννίαν, κατατρύχων τὸ ἐμπόριον αὐτῆς εἰς ὅλας τὰς γερμανικὰς πόλεις, ὅπου οἱ Ἄγγλοι ἐμπορεύοντο. Ὅθεν διεκήρυξεν εἰς τοὺς ἐμπόρους τῆς πόλεως ταύτης νὰ δηλώσωσιν ἀνυπερθέτως τὰ ἀνήκοντα εἰς τοὺς Ἄγγλους ἐμπορεύματα, διότι ἄλλως, ἂν ψευσθῶσι, θέλει ζημευθῇ πᾶν ὅ,τι εὑρίσκετο εἰς τὰς ἀποθήκας των. Ὅλα λοιπὸν τὰ ἀγγλικὰ ἐμπορεύματα ἀνακαλυφθέντα, ἐδημεύθησαν πρὸς ὄφελος τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ.

Ἐν τούτοις τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ἐπορεύοντο πρὸς τὸν Ἄλβιν· ἀλλ ὁ στρατάρχης Βερναδόττος καὶ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἐβράδυνε νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν τοῦτον. Ὁ Ναπολέων, ἀγανακτήσας ἤδη, ἐφανέρωσε τὴν δυσαρέσκειάν του, πέμψας πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦ στρατάρχου Βερθιέρου ἐπιπληκτικὴν ἐπιστολὴν (α), ἐπενθυμίζων αὐτῷ τὴν ἐν Ναϋμβούργῳ δια-

(α) *Ὁ στρατάρχης Βερθιέρ ος πρὸς τὸν στρατάρχην Βερναδόττον.*

Ὁ Αὐτοκράτωρ, κύριε στρατάρχα, μὲ ἐπεφόρτισε νὰ σᾶς γράψω ὅτι εἶνα πολὺ δυσηρεστημένος, διότι δὲν ἐξετελέσατε εὐθὺς τὴν περὶ διαβάσεως τοῦ Σάλα ποταμοῦ διαταγήν του. Ἐν τούτοις ἔπρεπε νὰ γνωρίζετε ὅτι τὰ πάντα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τοῦ Αὐτοκράτορος ἦσαν προητοιμασμένα.

γωγήν του καὶ τὴν ἐσχάτως βραδύτητα αὐτοῦ εἰς τὴν διάβασιν τοῦ Ἄλβεως. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων ἐκινήθη ἤδη μᾶλλον ὑπὸ τῆς προτέρας διαγωγῆς τοῦ Βερναδότου ἀδιαφορῶν περὶ τῶν παρουσιαζομένων εἰς τὸν στρατάρχην τοῦτον ἐμποδίων καὶ τῆς ἐλλείψεως τῶν ὑλικῶν μέσων πρὸς διάβασιν τοῦ ποταμοῦ. Τοῦτο αὐτὸ δὲ συμβαίνει εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ἦναι κακῶς προκατειλημμένοι περί τινος.

Ὁ Ναπολέων, καί τοι ἀνυπόμονος ὢν νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὸ Βερολῖνον, διὰ νὰ διευθύνῃ τὰ στρατεύματά του εἰς τὸν Ὄδερον, ἔμεινε μόλον τοῦτο εἰς τὴν Βιττεμβέργαν, διὰ νὰ διατάξῃ τὰ τῆς πορείας αὐτῶν· διότι, ἐπειδὴ ὁ πόλεμος ἐξετείνετο μακρὰν, ἔπρεπε νὰ φροντίσῃ νὰ ἐγκαθιδρυθῶσι καθ' ὁδὸν διάφοροι ἐφεδρεῖαι, διὰ νὰ δέχωνται τοὺς πληγωμένους, τοὺς ἀσθενεῖς καὶ λοιποὺς στρατιώτας τοὺς μὴ δυναμένους νὰ ἀκολουθήσωσι τὴν πορείαν τοῦ στρατοῦ. Ἀλωθείσης ὅμως τῆς ὀχυρᾶς πόλεως Ἐρεφορδίας, ἄλλαξε τὴν ὁδὸν καὶ τοὺς σταθμοὺς τῶν στρατευμάτων του· διότι, ἐνῷ πρότερον διέβαινον ταῦτα διὰ τῆς Φραγκονίας, διετάχθησαν ἤδη νὰ ἀκολουθῶσι τὴν μεγάλην καὶ τακτικὴν ὁδὸν τῆς ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς Γερμανίας ἀγούσης εἰς τὴν Πρωσσίαν. Ἡ πόλις τῆς Βιττεμβέργης εἶχε παλαιὰ ὀχυρώματα· ὁ Ναπολέων θέλων νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ὁρμητήριον τοῦ στρατοῦ του, διέταξε τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ὀχυρωμάτων αὐτῆ· καὶ τὴν διατήρησίν της ἐξ ἱκανῶν στρατευμάτων. Οὕτως ὁ Ναπολέων διέθεσε τὰ πάντα, ὥστε προχωρῶν νὰ ἔχῃ

Ἡ Μεγαλειότης Του, ἤτις εἶναι λίαν δυσηρεστημένη, διότι δὲν ἐξετελέσατε τὰς διαταγάς Της, σᾶς ἐπενθυμίζει ποσάκις, ὅτι δὲν παρευρέθητε οὔτε εἰς τὴν μάχην τῆς Ἰένης. Ὡς ἐκ τούτου δὲ ἤθελε ῥιψοκινδυνεύσῃ ἡ τύχη τοῦ στρατοῦ καὶ ἤθελον ματαιωθῶσιν αἱ μεγάλαι προθέσεις τῆς Μεγαλειότητός Της· ἐπομένως ἡ μάχη ἔγεινεν αἱματηρὰ, ἡ δὲ νίκη ἦτον ἀμφίβολος, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ γένῃ ἄλλως πως. Ὅθεν δὲ καὶ ἂν δυσηρεστήθη περὶ τούτου ὁ Αὐτοκράτωρ, δὲν ἠθέλησε νὰ σᾶς ὁμιλήσῃ, διότι, ἐνθυμούμενος τὰς παλαιάς σας ἐκδουλεύσεις, ἐφοβεῖτο μὴ σᾶς λυπήσῃ. προσέτι ἡ πρὸς ὑμᾶς ὑποληψίς του τὸν ἠνάγκασε νὰ σιωπᾷ· ἀλλ' εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, καθ' ἣν δὲν ἤλθετε εἰς τὴν Κάλβην, καὶ καθ' ἣν δὲ ἠθελήσατε νὰ διαβῆτε τὸν Ἄλβιν, ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπεφάσισε νὰ σᾶς ἐξηγήσῃ τοὺς στοχασμούς του, διότι δὲν ἐκθέτει τὰς προθέσεις του εἰς ματαίους τίτλους διοικήσεως.

Ὁ Αὐτοκράτωρ, κύριε στρατήρχα, μὲ ἐπιφορτίζει νὰ σᾶς εἴπω τι ἄλλο οὐχὶ τόσον σπουδαῖον· ἐνῷ χθὲς διετάχθητε νὰ πέμψετε τρεῖς λόχους πρὸς παραπομπὴν τῶν αἰχμαλώτων σας, δὲν ἐξετελέσατε τοῦτο· μένουν λοιπὸν εἰς τὴν Ἄλβιν 3500 ἀνευ πυροπομπῆς. Ὁ Αὐτοκράτωρ, κύριε στρατάρχα, σᾶς διατάττει νὰ πέμψετε ἀνευ ἀναβολῆ ἕνα ἀξιωματικὸν τῶν ἐπιτελῶν διὰ νὰ διοικήσῃ τοὺς τρεῖς τούτους λόχους, συγκειμένους ἐκ 300 ἀνδρῶν διὰ νὰ μεταφέρωσι τοὺς αἰχμαλώτους. Ἐνταῦθα δὲ δὲν εἶναι, εἰμὴ ἡ αὐτοκρατορικὴ φροῦρα, ἥτις δὲν πρέπει νὰ παραπέμπῃ αἰχμαλώτους, συλληφθέντας ὑπὸ τῆς μοίρας σας·

ἰσχυρὰ καταφύγια. Ἰδὼν δὲ ἰδίοις ὄμμασι καὶ διατάξας τὰ πάντα, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Βυττεμβέργης καὶ ἐπορεύθη εἰς τὸ Βερολῖνον. Φαίνεται ὅτι ἦτο προωρισμένον εἰς διάστημα ἑνὸς ἔτους νὰ ἐπισκεφθῇ ὡς νικητὴς δύο πρωτευούσας, τὴν Βιέννην καὶ τὸ Βερολῖνον.

Ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, ὅστις εἶχε γράψει πρὸς τὸν Ναπολέοντα περὶ εἰρήνης, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ἀπεσταλμένον πρὸς διαπραγμάτευσιν ἀνακωχῆς. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων δὲν ἐδέχθη αὐτὸν, διότι ἐγνώριζεν ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας δὲν ἐπροσπάθει, εἰμὴ πῶς νὰ ἐξαπατᾷ αὐτὸν, μέχρις οὗ φθάσωσι τὰ ρωσσικὰ στρατεύματα· εἶπε δὲ εἰς τὸν ὑπασπιστήν του Δυρόκον νὰ δώσῃ τὴν πρέπουσαν ἀπάντησιν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦτον. Πορευόμενος εἰς τὸ Βερολῖνον λοιπὸν ὁ Ναπολέων, διέταξε καὶ ὅλας τὰς μοίρας τοῦ στρατοῦ του νὰ ἔλθωσιν ἐκεῖ· οὗτος δὲ μετὰ τῆς ἐφίππου καὶ πεζῆς φρουρᾶς του, συνηθροισμένης οὔσης τότε, μάλιστα δὲ πυξημένης ὑπὸ ἑπτὰ χιλιάδων ἐπιλέκτων τε καὶ εὐζώνων, ἐβάδιζε μεταξὺ αὐτῶν. Θέλων δὲ νὰ ἀνταμείψῃ τὸν στρατάρχην Δαβοῦστον περὶ τῆς ἐν Ναϋμβούργῳ νίκης του, διέταξεν αὐτὸν νὰ προηγηθῇ μετὰ τῆς μοίρας του καὶ νὰ εἰσέλθῃ πρῶτος αὐτὸς εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Πρωσσίας· τὸν δὲ Μυράτον διέταξε νὰ περιφέρεται, διὰ νὰ συλλαμβάνῃ τοὺς φυγάδας τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ, γράφων πρὸς αὐτὸν ὅτι οὕτω θέλει στήσει παγίδα εἰς τοὺς ἀπεσπασμένους ἐκ τῶν σωμάτων των Πρώσσους καὶ θέλει συλλαμβάνει αὐτοὺς μὲ τὸ ἱππικόν του.

Προχωρησάντων τῶν στρατευμάτων, ὁ Ναπολέων τὴν 24 Ὀκτωβρίου ἀπήρχετο εἰς τὴν Ποτσδάμην, παλαιὰν πρωτεύουσαν τῆς Πρωσσίας. Πορευόμενος δὲ ἔφιππος καὶ διαβαίνων ἐκ τοῦ δάσους Κροπστάδτ, κατελήφθη ὑπὸ ραγδαίας βροχῆς· μ' ὅλον ὅτι δὲ ὁ Ναπολέων οὐδέποτε ἐμποδίζετο εἰς τὴν πορείαν του ὑπὸ τοιούτων περιστατικῶν, μ' ὅλον τοῦτο οἱ περὶ αὐτὸν παρεκάλεσαν αὐτὸν νὰ μείνῃ ὀλίγον εἴς τινα οἰκίαν, εὑρισκομένην ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δάσους καὶ ἀνήκουσαν εἴς τινα ἀξιωματικὸν τῶν κυνηγῶν τοῦ δουκὸς τῆς Σαξονίας. Ὁ Ναπολέων, εἰσελθὼν ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ, ἐφιλοφρονήθη παρά τινων κυριῶν, αἱ ὁποῖαι, ὡς ἐκ τῆς ἐνδυμασίας των καὶ τοῦ τρόπου των, ἐδείκνυον ὅτι ἦσαν καλῆς τάξεως γυναῖκες. Αἱ κυρίαι αὗται, μὴ γνωρίζουσαι τὸν Ναπολέοντα, ὑπεδέχθησαν αὐτὸν μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν του εἴς τινα θάλαμον ἔχοντα μεγάλην πυράν· ἄπασαι δὲ προσήλωσαν τοὺς ὀφθαλμούς των ἐπ' αὐτοῦ, βλέπουσαι τοὺς περὶ

αὐτὸν ἱσταμένους μὲ μέγα σέβας, ὅτε αἴφνης μία ἐξ αὐτῶν, νέα οὖσα ἔτι, μένουσα ἔκθαμβος, ἐκραξεν, Ἰδοὺ ὁ Αὐτοκράτωρ!— Πῶς! μὲ γνωρίζει; εἶπεν αὐτῇ ὁ Ναπολέων.—Μεγαλειότατε, αὕτη ἀπεκρίθη, ἤμην μετὰ τῆς Μεγαλειότητός Σου εἰς τὴν Αἴγυπτον.—Τι ἔκαμνες εἰς τὴν Αἴγυπτον;—Ἤμην σύζυγος ἀξιωματικοῦ, ὅστις ἀπέθανεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν Σου. Ἔκτοτε ἐζήτησα σύνταξιν δι' ἐμὲ καὶ διὰ τὸν υἱόν μου, ἀλλ' ἐπειδὴ ἤμην ξένη, δὲν μοὶ ἐδόθη· ὅθεν ἦλθον εἰς τὴν οἰκοδέσποιναν ταύτην, ἥτις εὑρεστήθη νὰ μὲ δεχθῇ καὶ νὰ μοὶ ἀναθέσῃ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων της.—Τὸ σκυθρωπὸν πρόσωπον τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις δυσηρεστήθη ὅτι ἐγνωρίσθη, παρευθὺς ἔγεινεν ἱλαρόν.—Κυρία, εἶπεν αὐτῇ ὁ Ναπολέων, θέλεις ἀπολαμβάνει ἤδη σύνταξιν· ὅσον δὲ περὶ τοῦ υἱοῦ σου, ἐγὼ ἀναδέχομαι τὴν φροντίδα τῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ.—Τὴν αὐτὴν δὲ ἑσπέραν ὁ Ναπολέων διέταξε νὰ γείνωσιν ἀμφότερα ταῦτα· ἑπομένως εἶπεν εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν, οὐδέποτε μοὶ συνέβη τι εἰς δάσος, ἰδοὺ δὲ ὅτι ἐ ἔτυχον ἤδη νὰ πράξω τι καλόν.—

Φθάσας δὲ τῇ 25 Ὀκτωβρίου εἰς τὴν Ποτσδάμην, διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν τάφον τοῦ μεγάλου Φριδερίκου, ὅστις δικαίως ὀνομάζεται μεγας βασιλεὺς, μεγας στρατηγὸς καὶ φιλόσοφος, περιῆλθεν ἐν πρώτοις τὰ ἀνάκτορα τῆς πόλεως ταύτης, ζητῶν τὰ πονήματα τοῦ Φριδερίκου· εὗρε δὲ ἅπαντα ταῦτα γέμοντα ἀπὸ σημειώσεων τοῦ Βολταίρου. Ἑπομένως ἐξετάσας εἰς τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ, εὗρεν ὁποίου εἴδους βιβλία ἀνεγίνωσκεν ὁ Φριδερῖκος. Ἔπειτα ὑπῆγε καὶ ἐπεσκέφθη τὸν τάφον τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς, ὅστις εἶναι εἴς τινα ἐκκλησίαν τῆς πόλεως ταύτης. Ἐν αὐτῷ διετηρεῖτο τὸ ξίφος, ἡ ζώνη καὶ τὸ παράσημον τοῦ Μελανοῦ Ἀετοῦ, τὰ ὁποῖα ἔφερεν ὁ Φριδερῖκος. Ὁ Ναπολέων, ἰδὼν ταῦτα, ἔκραξε· «Ἰδοὺ ὡραῖον δῶρον τῶν ἀπομάχων, πρὸ πάντων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸν στρατὸν τῆς Ἀννοβέρας! Θέλουν εἶσθαι εὐτυχεῖς οὗτοι ἀναμφιβόλως, βλέποντες εἰς τὴν κυριότητά μας τὸ ξίφος, τὸ ὁποῖον τοὺς ἐνίκησεν εἰς τὸ Ροσβάχ!— Ὁ Ναπολέων ἐλάλησε μὲ τοιοῦτον σέβας τὰ πολύτιμα ταῦτα λείψανα, ὥστε ἀναμφιβόλως δὲν κατεφρόνησεν οὔτε τὸν Φριδερῖκον, οὔτε τὸ πρωσσικὸν ἔθνος. Ἀλλὰ πόσον παράδοξος καὶ ἀξιοπαρατήρητος εἶναι ἡ μυστηριώδης συνάφεια τῶν πραγμάτων, ἥτις συνδέει, συγχέει, διαχωρίζει ἢ προσεγγίζει τὰ εἰς τοῦτον τὸν κόσμον συμβάντα! Ὁ Φριδερῖκος καὶ ὁ Ναπολέων συνηντήθησαν ἐνταῦθα μὲ πολὺ παράδοξον τρόπον! Ὁ φιλόσοφος οὗτος βασιλεὺς ἔγεινεν ἐν γνώσει συνεργὸς τῆς

γαλλικῆς ἐπανάστεως· ἤδη δὲ κείμενος εἰς τὸν τάφον, ἐπισκέπτεται παρὰ τοῦ στρατιώτου τῆς Ἐπαναστάσεως ταύτης, γενομένου Αὐτοκράτορος καὶ κατακτητοῦ τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Ποτσδάμης! Ὁ νικητὴς τοῦ Ροσβὰχ δέχεται τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ νικητοῦ τῆς Ἰένης! Ὁποῖον φαινόμενον! Δυστυχῶς ὅμως αἱ στροφαὶ αὗται τῆς τύχης δὲν ἐσταμάτησαν ἕως ἐδῶ.

Διατριβόντος ἐν Ποτσδάμῃ τοῦ Ναπολέοντος, ὁ σρατάρχης Δαβοῦστος εἰσῆλθε μετὰ τῆς μοίρας του εἰς τὸ Βερολῖνον. Οἱ πολῖται τῆς πρωτευούσης ταύτης (διότι ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, ἀναχωρῶν ἐκ τῆς πρωτευούσης του, παρήτησε τὴν διοίκησιν αὐτῆς εἰς τοὺς κατοίκους) προσέφερον αὐτῷ τὰς κλεῖς τῆς πόλεως· ἀλλ' ὁ Δαβοῦστος δὲν τὰς ἐδέχθη, λέγων ὅτι αὗται ἀνήκουν εἰς ἄλλον ἀνώτερον αὐτοῦ, δηλαδὴ εἰς τὸν Ναπολέοντα· ἐπομένως διορίσας ἓν σύνταγμα νὰ φρουρῇ μετὰ τῆς πολιτοφυλακῆς εἰς τὴν πόλιν, κατεσκήνωσεν εἰς τὸ πεδίον μίαν ὥραν μακρὰν τῆς πόλεως.

Ὁ δὲ Ναπολέων, διαμείνας δύο ἡμέρας εἰς Ποτσδάμην, τὴν ἑπομένην ἐπορεύετο εἰς τὸ Βερολῖνον, διατάξας ὅτι θέλει νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὸ ἐν θριάμβῳ. Κατὰ πρῶτον ὅμως ὁ Ναπολέων εἰσήρχετο ἤδη θριαμβευτὴς, ὡς ὁ Αλέξανδρος ἢ ὁ Καῖσαρ, εἰς κατακτημένην πρωτεύουσαν· διότι εἰς τὴν Βιέννην δὲν εἰσῆλθε τοιουτοτρόπως, οὐδὲ ἔμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ πολύ Ἀλλ' ἤδη, ἔπραξε τοῦτο, εἴτε διότι ἐνίκησε τὸν πρωσσικὸν στρατὸν, θεωρούμενον ὑφ' ὅλης τῆς Εὐρώπης ὡς ἀήττητον, εἴτε διότι ἐξέπληξε τὴν Εὐρώπην διὰ τοιούτου λαμπροῦ κατορθώματος, εἴτε τέλος διότι ἦτον εἰς τὴν μέθην τῆς νίκης του.

Τὴν 28 Ὀκτωβρίου λοιπὸν ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ Βερολίνου ἔδραμον νὰ ἴδωσι τὸν Ναπολέοντα εἰσερχόμενον εἰς τὴν πόλιν των. Οὗτος δὲ, συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς φρουρᾶς του καὶ ἀκολουθούμενος παρὰ τῶν θωρακοφόρων του, περιστοιχούμενος δὲ ὑπὸ τῶν λαμπροστολίστων στραταρχῶν τοῦ Βερθιέρου, Δυρόκου, Δαβούστου καὶ Ὠγερῶ, εἰσήρχετο, ὢν ἐνδεδυμένος μ' ἁπλουσάτην στολὴν τῶν Ἀκροβολιστῶν, τὴν ὁποίαν συνήθως ἔφερεν, ὡς εἰς τὰ ἀνάκτορά του οὕτω καὶ εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης. Ὁ Ναπολέων λοιπὸν, εἰς ὃν προσήλωσαν ἅπαντες τοὺς ὀφθαλμούς των, σιωπηλὸς, ἔκθαμβος καὶ περίλυπος εἰσῆλθεν εἰς τὸ Βερολῖνον διὰ τῆς θύρας Καρλοττεμβοῦργον, ὅπου αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ παρέδωκαν αὐτῷ τὰς κλεῖς τῆς πόλεως. Καταλύσας δὲ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας, ἐδέχθη ἁπάσας τὰς τοπικὰς ἀρχάς, καὶ ὁμιλήσας πρὸς πάντας μὲ πολλὴν εὐπροσηγο-

ρίαν, ὑπεσχέθη αὐτοῖς τὴν εὐταξίαν τῶν στρατιωτῶν του, ἂν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἤθελον μείνει ἥσυχοι· ὡμίλησεν ὅμως κατὰ τῆς γερμανικῆς ἀριστοκρατείας, ἥτις, ὡς ἔλεγεν, ἦτον ἡ μόνη αἰτία τῶν δεινῶν τῆς Γερμανίας, καὶ ἥτις προεκάλεσε τὸν πόλεμον· ἐπομένως ἐδέχθη τοὺς πρέσβεις τῶν ξένων Δυνάμεων.

Ἐρεθισμένος δὲ ὢν ὑπὲρ τὸ δέον ἐναντίον τῶν προκαλεσάντων τὸν πόλεμον, ἐδέχη τοὺς παρὰ τοῦ δουκὸς Βρυνσβίκου ἀπεσταλμένους. Ὅ τις, πρὶν ἢ ἐκπνεύσῃ, ἔπεμψεν αὐτοὺς εἰς τὸν Ναπολέοντα, διὰ νὰ μεσιτεύσωσι παρ' αὐτῷ ὑπὲρ τῆς οἰκογενείας του καὶ τῶν ὑπηκόων του. «Τί ἤθελεν εἰπεῖ, ἀπήντησεν εἰς τοὺς ἀ»πεσταλμένους ὁ Ναπολέων, τί ἤθελεν εἰπεῖ ὁ ἀποστείλας ὑμᾶς, »ἂν ἐπροξένουν εἰς τὴν πόλιν Βρυνσβίκην τὴν καταστροφὴν μὲ »τὴν ὁποίαν πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν οὗτος ἠπείλει τὴν πρωτεύου»σαν τοῦ μεγάλου ἔθνους τὸ ὁποῖον κυβερνῶ; Ὁ δοὺξ Βρυνσβί»κης ἠρνήθη τὴν ἀνόητον διακήρυξίν του τῷ 1792, ἐκ τούτου »ἐσυμπέραινέ τις ὅτι μὲ τὴν ἡλικίαν τὸ λογικὸν ἤρχισε νὰ πε»ριορίζῃ τὰ πάθη του· καὶ ὅμως προσέφερεν ἐκ νέου τὴν ὑπε»ροχὴν τοῦ ὀνόματός του εἰς τὴν μανίαν ἀπερισκέπτων τινῶν »νέων, οἵτινες ἀπώλεσαν τὴν Πρωσσίαν· ἐνῷ οὗτος ὤφειλε νὰ »περιορίσῃ τὰς γυναῖκας, τοὺς αὐλικοὺς καὶ τοὺς νέους ἀξιω»ματικοὺς, καὶ νὰ ἐπιβάλῃ εἰς ἅπαντας τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἡλι»κίας του, τῶν φώτων του καὶ τῆς θέσεώς του· ἀλλὰ δὲν εἶχε »τὴν τόλμην, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ πρωσσικὴ μοναρχία κατεβλή»θη, ἡ δὲ ἐπικράτεια τοῦ Βρυνσβίκου εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν μου. »Εἰπέτε λοιπὸν εἰς τὸν δοῦκα Βρυνσβίκην ὅτι θέλω σεβασθῆ »αὐτὸν ὡς δυστυχῆ στρατηγὸν, μάλιστα δὲ ἔνδοξον, ὡς προσ»βληθέντα ὑπὸ τοῦ σιδήρου τοῦ ἐπαπειλοῦντος ὅλους ἡμᾶς, ἀλλὰ » δὲν δύναμαι νὰ ὑποφέρω ἡγεμόνα ὄντα καὶ στρατηγὸν τοῦ »πρωσσικοῦ στρατοῦ.»

Οἱ λόγοι οὗτοι, δημοσιευθέντες διὰ τῆς ἡμερησίας ἀγγελίας, ἥτις πάντοτε ἐπεθεωρεῖτο προτοῦ παρὰ τοῦ Ταλλεϋράνδου, καὶ ἦτις ἦτο τὸ σύνηθες ὄργανον αὐτοῦ, ἐσήμαινον ὅτι ὁ Ναπολέων δὲν ἤθελε νὰ μεταχειρισθῇ καλήτερα τὴν ἡγεμονίαν τοῦ δουκὸς Βρυνσβίκου ἀπὸ τὴν τῆς Ἀσσίας. Ἀλλ' ἂν ἀφ' ἑνὸς ἐδείκνυέτο σκληρὸς πρὸς τοὺς νικηθέντας, ἀφ' ἑτέρου ἦτο καθ' ὅλα περιποιητικὸς πρὸς αὐτούς. Διαμένων ἐν Βερολίνῳ ἐπεσκέφθη μὲ πολὺ σέβας τὴν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ εὑρισκομένην οἰκογένειαν τοῦ μεγάλου Φριδερίκου, μεταξὺ τῆς ὁποίας ἔζη ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Φερδινάνδος, πατὴρ τοῦ πρὸ ὀλίγου φονευθέντος πρίγκηπος Λουδοβίκου.

Θέλων δὲ νὰ ἀσφαλίσῃ τὸν στρατόν του, μετεχειρίσθη τὸ ἐν πολέμῳ σύνηθες δικαίωμα τῶν στρατηγῶν ὡς πρὸς τὴν παραβίασιν τῶν ἐπιστολῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὑρέθη μία ἐπιστολὴ τοῦ πρίγκηπος Ἀτζφέλδου, ὅστις ἦτο προσωρινὸ διοικητὴς τοῦ Βερολίνου, δι ἧς ὁ πρίγκηψ οὗτος ἔγραφεν εἰς τὸν πρίγκηπα Ὀενλὸν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ πέριξ τοῦ Βερολίνου. Ὁ Ναπολέων, ἐπιθυμῶν νὰ δώσῃ παράδειγμα τῆς αὐστηρότητός του εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως ταύτης ἠθέλησε νὰ δικασθῇ οὗτος παρὰ τοῦ στρατοδικείου ἐπὶ κατασκοπῇ. Τούτου ἕνεκα προσεκάλεσε τοὺς στρατάρχας Βερθιέρον καὶ Δυρόκον καὶ διέταξεν αὐτοὺς νὰ σχηματίσωσι στρατοδικεῖον, διὰ νὰ δικάσῃ τὸν πρίγκηπα τούτον κατὰ τοὺς ἐν πολέμῳ γρατιωτικοὺς νόμους. Εἰς μάτην ὁ Βερθιέρος ἐροσπάθησε νὰ ἀποτρέψῃ τὸν Ναπολέοντα ἀπὸ τῆς ἀποφάσεώς του ταύτης· οἱ δὲ ἄλλοι στρατάρχαι καὶ στρατηγοί, μὴ τολμῶντες νὰ ὁμιλήσωσι περὶ τούτου εἰς τὸν Ναπολέοντα, ἐπενόησαν νὰ κρύψωσιν αὐτὸν μέχρις οὗ παρέλθῃ ἡ κατ αὐτοῦ ὀργὴ τοῦ Αὐτοκράτορός των· συγχρόνως εἰδοποίησαν τὴν σύζυγον τοῦ πρίγκηπος τούτου νὰ παρουσιασθῇ πρὸς τὸν Ναπολέοντα καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν χάριν ὑπὲρ τοῦ συζύγου της· ὁ δὲ στρατάρχης Δυρόκος παρουσίασεν αὐτὴν εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὅτε οὗτος εἰσήρχετο εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐπιστρέφων ἐκ τοῦ περιπάτου. Ὁ Ναπολέων, βλέπων τὴν πριγκηπέσσαν ταύτην ἔγκυον καὶ πίπτουσαν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἐκινήθη εἰς οἶκτον καὶ ὑπεδέχθη αὐτὴν εἰς τὸν θάλαμόν του φιλοφρόνως.—Λοιπὸν κυρία μου, εἶπεν ὁ Ναπολέων, δεικνύων αὐτῇ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ συζύγου της, γνωρίζεις τὸ γράψιμον τοῦ συζύγου σου;—Ἡ πριγκηπέσσα, μένουσα ἔντρομος, δὲν ἐδυνήθη νὰ ἀπολογηθῇ. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ καθησυχάσῃ αὐτὴν, τῇ εἶπε, Ῥίψε εἰς τὸ πῦρ τὸ ἔγγραφον τοῦτο, διὰ νὰ μὴ εὑρῇ ἀποδείξεις τὸ στρατοδικεῖον καὶ καταδικάσῃ τὸν σύζυγόν σου.—Ἡ ἐπιεικὴς αὕτη πρᾶξις τοῦ Ναπολέοντος συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὸν σκοπόν του, διότι ἐφόβισεν ὑπερβολικῶς τὴν γερμανικὴν ἀριστοκρατείαν, πρὸ πάντων δὲ τὰς τοπικὰς ἀρχὰς τοῦ Βερολίνου, αἵτινες ἐκοινοποίουν εἰς τὸν πρωσσικὸν στρατὸν τὰ κινήματα τοῦ Ναπολέοντος. Μετ' ὀλίγον ὁ Ναπολέων εἶδε καὶ ἐγνώρισε τὸν πρίγκηπα Ἀτζφέλδην ἄνδρα μὲ χαρακτῆρα καὶ πνεῦμα, καὶ εὐχαριστήθη, διότι δὲν παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὸ στρατοδικεῖον διὰ νὰ ἀπολεσθῇ. Εὐτυχεῖς αἱ κυβερνήσεις αἱ ἔχουσαι φρονίμους φίλους προξενοῦντας ἐμπόδιον εἰς τὴν αὐστηρότητά των!

Τοῦ Ναπολέοντος ἐνησχολημένου περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως

τοῦ στρατοῦ του εἰς τὰ πέριξ τοῦ Βερολίνου, ὁ Μυράτος μετὰ τοῦ ἐλαφροῦ ἱππικοῦ ἐξιχνιάσας τὴν πορείαν τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ ἀπερχομένου εἰς τὴν Κρεμισλαυΐαν, εὐθὺς ἔδραμε κατ' αὐτοῦ μετὰ τοῦ Λάννου· εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν πόλιν ταύτην φύρδην μετὰ τῶν Πρώσσων, προσεκάλεσε τὸν πρίγκηπα Ὀενλὸν νὰ παραδοθῇ. Ὁ πρίγκηψ οὗτος κατ' ἀρχὰς ἀπέρριψε τὴν πρότασιν τοῦ Μυράτου, νομίζων ὅτι ὁ γαλικὸς στρατὸς συνέκειτο μόνον ἐξ ἱππικοῦ, μετ' ὀλίγον ὅμως ἐμφανισθέντος καὶ τοῦ ὑπὸ τὸν Λάννον πεζικοῦ, παρεδέχθη τοῦτο μὲ πολλὴν θλῖψιν του. Ὁ Μυράτος μόλον τοῦτο, συναισθανθεὶς τὴν δυστυχίαν αὐτοῦ, δὲν ἀπῄτησε τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐν πολέμῳ δικαιωμάτων τοῦ νικητοῦ κατὰ τῶν παραδιδόντων τὰ ὅπλα, ἀλλὰ συγκατετέθη τοὺς μὲν ἀξιωματικοὺς νὰ ἀφήσῃ ἐλευθέρους ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει των νὰ μὴ ὑπηρετήσωσι κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, τοὺς δὲ στρατιώτας ἐκράτησεν αἰχμαλώτους, οὐχὶ ὅμως νὰ ἀπαιτήσῃ νὰ καταθέσωσι καὶ τὰ ὅπλα των. Τὴν 28 Ὀκτωβρίου λοιπὸν δεκατέσσαρες χιλιάδες πρωσσικοῦ πεζικοῦ καὶ δύο χιλιάδες ἱππικοῦ παρεδόθησαν αἰχμάλωτοι εἰς τοὺς Γάλλους, προτέτι ἓξ ἱππαρχίαι καὶ τινες ἔφιπποι κανονοστοιχίαι, αἱ ὁποῖαι διεχωρίσθησαν ἀπὸ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ, μετ' ὀλίγον παρεδόθησαν καὶ αὗται εἰς τοὺς Γάλλους. Εἰς τοιαύτην δὲ ἀθυμίαν κατήντησαν οἱ Πρῶσσοι, ὥστε ἀπόσπασμά τι γαλλικοῦ ἱππικοῦ, διοικουμένου παρ' ἑνὸς ἀξιωματικοῦ, φθάσαν εἰς τὰς θύρας τοῦ φρουρίου Πασσεβάλκ, προσεκάλεσε τὸν φρούραρχον αὐτοῦ νὰ τῷ παραδώσῃ τὸ φρούριον. Ὁ φρούραρχος φοβηθεὶς, παρέδωκεν εἰς τὸν Γάλλον ἀξιωματικὸν τοῦ ἱππικοῦ τὸ φρούριον, ἔχον ἓξ χιλιάδας στρατοῦ καὶ πολυάριθμον πυροβολικόν. Ἐξ ὅλου δὲ τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ δὲν ἔμεινεν εἰμὴ ὁ στρατηγὸς Βλύχερος καὶ ὁ δοὺξ τῆς Βεϊμάρης, ἀμφότεροι ἔχοντες μόλις 20 χιλιάδας στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ οὗ οἱ κατεδιώκοντο παρὰ πόδας παρὰ τῶν στραταρχῶν Βερναδότου καὶ Σούλτου.

Ὁ Ναπολέων, μαθὼν ταῦτα πάντα, εὐχαριστήθη μεγάλως. —Ἐπειδὴ τὸ ἐλαφρὸν ἱππικόν σου, ἔγραφε πρὸς τὸν Μυράτον, κυνηγεῖ φρούρια, πρέπει νὰ διαλύσω τὸ μηχανικόν σῶμα, καὶ νὰ ἀποσυνθέσω τὸ βαρὺ πυροβολικόν μου.—Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰς ἡμερησίας ἀγγελίας ὁ Ναπολέων, παραλείψας τὸ πεζικόν, ἀνέφερε μόνον τὸ ἱππικὸν τοῦ Μυράτου, διότι οὗτος πρῶτος ἐκοινοποίησε ταῦτα εἰς αὐτὸν, ἀποσιωπήσας τὸ παρακολουθοῦν πεζικὸν τοῦ Λάννου, ἐνῷ ταῦτα πάντα ἐγένοντο διὰ τῆς

συνδρομῆς αὐτοῦ· ὁ Λάννος, λαβὼν τὴν ἀγγελίαν ταύτην, δὲν ἐτόλμησε νὰ τὴν κοινοποιήσῃ εἰς τὰ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματα, φοβούμενος μήπως δυσαρεστηθῶσιν.—'Η πρὸς ὑμᾶς ἀφοσίωσίς μου, ἔγραφε πρὸς τὸν Ναπολέοντα, μὲ θέτει πάντοτε ὑπεράνω ὅλων τῶν ἀδικημάτων· ἀλλὰ τί θέλω εἰπεῖ εἰς τοὺς ὑπ' ἐμὲ ἀνδρείους στρατιώτας τοὺς ὁποίους ἠνάγκαζον νὰ βαδίζωσι νυχθημερὸν ἀκαταπαύστως ἄνευ τροφῆς; Ὁποίαν ἄλλην ἀμοιβὴν ἤλπιζον οὗτοι νὰ ἴδωσι, πλὴν τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ὀνόματός των ὅτι ἠρίστευσαν, τὸ ὁποῖον μόνος Σὺ ὁρίζεις;—Ἡ εὐγενὴς ἄμιλλα καὶ ἡ ἔνθερμος αὕτη ζηλοτυπία τοῦ στρατηγοῦ τούτου, ἥτις ἐν τούτοις διεκοινώνει μὲ λύπην, ἐδείκνυον τὸν ἡρωϊκὸν ἐνθουσιασμὸν τὸν φλέγοντα ὅλον τὸν στρατὸν τοῦ Ναπολέοντος.

Ὁ Ναπολέων, ὑπεραγαπῶν τὸν Λάννον, ἀπήντησεν αὐτῷ· »Σὺ καὶ οἱ στρατιῶταί σου εἶσθε νήπια· μήπως νομίζετε ὅτι »δὲν γνωρίζω πᾶν ὅ,τι ἐπράξατε διὰ νὰ συνδράμετε τὸ ἱππι»κόν; Ὑπάρχει δόξα δι' ὅλους ἄλλοτε σεῖς θέλετε διαπρέψει »εἰς τὴν ἡμερησίαν ἀγγελίαν τοῦ στρατοῦ.»

Ὁ στρατάρχης Λάννος, ἐνθουσιασθεὶς ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης, συνήθροισε τὸ πεζικόν του ἐπί τινος πλατείας τῆς πόλεως καὶ ἀνέγνωσε πρὸς τοὺς στρατιώτας τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ναπολέοντος· οὗτοι δὲ ἐπευφήμησαν αὐτὴν μὲ ζητωκραυγάς, τινὲς μάλιστα τῶν στρατιωτῶν ἔκραζον Ζήτω Ὁ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΗΣ ΔΥΣΕΩΣ. 'Η παράδοξος αὕτη πρόσκλησις ἦτο σύμφωνος καθόλου μὲ τοὺς κρυφίους διαλογισμοὺς τοῦ Ναπολέοντος. Ὁ δὲ Λάννος ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ του ἔγραφεν εἰς τὸν Ναπολέοντα· «Μεγαλειότατε, οἱ στρατιῶταί Σου κράζουν ζήτω ὁ »Αὐτοκράτωρ τῆς Δύσεως, δυνάμεθα τοῦ λοιποῦ νὰ στέλλωμεν »πρὸς Σὲ τὰς ἐπιστολάς μας ὑπὸ τοιοῦτον τίτλον;» Ὁ Ναπολέων δὲν ἀπήντησεν εἰς τὸν Λάννον περὶ τούτου, διότι διελογίζετο ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀναβάλῃ εἰσέτι τὴν πραγματοποίησιν τοῦ τίτλου τούτου. Ἀλλ' ἐκ τῶν μεγάλων ὀνειροπολημάτων τοῦ Ναπολέοντος τοῦτο μόνον δὲν ἐπραγματοποιήθη, οὐδὲ κἂν στιγμιαίως· μ' ὅλον ὅτι, καί τοι μὴ ἔχων τὸν τίτλον τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Δύσεως, εἶχε μεγάλας κατακτήσεις. 'Η ὑπερηφάνεια ὅμως τῶν ἀνθρώπων ἐπιθυμεῖ τοὺς τίτλους, καθὼς τὴν δύναμιν.

Ἐν τούτοις ὁ στρατάρχης Βλύχερος, καταδιωκόμενος παντα-χόθεν παρὰ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, τὴν 6 Νοεμβρίου εἰσῆλθε βιαίως εἰς τὴν αὐτόνομον πόλιν Λουβέκκαν, καὶ ὠχυρώθη

ἐν αὐτῇ· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἡ μοῖρα τοῦ Βερναδότ του καὶ ἡ τοῦ Σούλτου ἔφθασαν αὐτόσε, καὶ εἰσπηδήσασαι τὰ χαρακώματα καὶ τὰ τείχη, εἰσῆλθον ἐν τῇ πόλει, ὅπου διὰ πολλὴν ὥραν ὁ πόλεμος ἐγένετο εἰς τὰς ὁδούς· οἱ δὲ δυστυχεῖς κάτοικοι τῆς Λουβέκης ἔβλεπον μὲ μεγίστην θλῖψιν των τὴν πόλιν των γινομένην θέατρον τοῦ πολέμου. Οἱ Πρῶσσοι, μὴ δυνάμενοι ἐπὶ τέλους νὰ ἀνθέξωσιν, ἐτράπησαν εἰς φυγήν, ἐγκαταλείψαντες πλέον τῶν χιλίων φονευμένων ἐν αὐτῇ τῇ πόλει καὶ ὅλον τὸ πυροβολικόν των. Ἐπομένως ὁ στρατηγὸς Βλύχερος, ὅττις πρὸ ἑνὸς ἔτους κατηγόρησε τὸν αὐστριακὸν στρατηγὸν Μάκκον καὶ ἤδη τὸν πρίγκηπα Οενλὸν ὅτι παρεδόθησαν εἰς τοὺς Γάλλους, παρεδόθη καὶ αὐτὸς οὗτος αἰχμάλωτος διὰ συνθήκης τῇ 7 Νοεμβρίου μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ του, συγκειμένου ἐξ εἴκοσι χιλιάδων ἀνδρῶν· μετ' ὀλίγον δὲ παρεδόθησαν καὶ τὰ φρούρια Κόστρινον καὶ Μαγδεβοῦργον μετὰ 26 χιλιάδων ἀνδρῶν. Ὅθεν ἐκ τῶν 160 χιλιάδων στρατευμάτων τῶν συνιστώντων τὸν πρωσσικὸν στρατὸν οὐδεὶς ἔμεινεν· ὁ δὲ Ναπολέων κατέστη κύριος ὅλης τῆς πρωσσικῆς μοναρχίας, θεωρούμενος καὶ ὡς κύριος ὅλης τῆς Εὐρώπης.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Πρὸς τοὺς ἀναγνώστας. . . . . Σελίδι ά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Γέννησις καὶ παιδικὴ ἡλικία.—Κατάταξις εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν.—Πολιορκία τῆς Τολώνης. (1769-1795.) . 1.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Στάσις ἐν Παρισίοις.—Συνοικέσιον μετὰ τῆς Ἰωσηφίνης.—Πρώτη ἐκστρατεία τῆς Ἰταλίας. (1795-1796). . . . . 13.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης.—Συνέχεια καὶ τέλος τῆς ἐν Ἰταλίᾳ πρώτης ἐκστρατείας.—Ἀνακωχή.—Ἡ ἐν Λεόβῃ συνθήκη.—Ἐπάνοδος τοῦ Ναπολέοντος εἰς Παρισίους. (1797.) . 37.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ὁ Ναπολέων ἐν Παρισίοις.—Ἐκστρατεία τῆς Αἰγύπτου.—Προπαρασκευὴ αὐτῆς.—Κατάκτησις τῆς νήσου Μελίτης.—Ἅλωσις τῆς Ἀλεξανδρείας.—Μάχη ἐν Πυραμίσιν.—Εἴσοδος εἰς Κάϊρον. (1798) . . . . . 55.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Ἐκστρατεία τῆς Συρίας.—Μάχη τοῦ Ἀβουκίρ.—Ἐπάνοδος εἰς Κάϊρον τοῦ Ναπολέοντος.—Ἀναχώρησις αὐτοῦ ἐξ Αἰγύπτου. (1799.) . . . . . 78.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ϛ'.

Ἐπάνοδος τοῦ Ναπολέοντος εἰς Γαλλίαν.—Συμβάντα τῆς 9 καὶ 10 Νοεμβρίου.—Ὑπατεία. (Ἐξακολούθησις τοῦ ἔτους 1799.) . . . . . 93.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Ὁ Ναπολέων διορίζεται πρῶτος ὕπατος.—Ἐσωτερικὴ κατάστασις τῆς Γαλλίας καὶ βελτίωσις αὐτῆς.—Νέα ἐκστρατεία.—Μάχη τοῦ Μαρέγγου. (1800.) . . . . . 116.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'. καὶ Θ'.

Ἐπάνοδος τοῦ Ναπολέοντος εἰς Παρισίους.—Νίκη τοῦ Μορὼ εἰς τὴν Γερμανίαν.—Συμβάντα εἰς τὴν Αἴγυπτον μετὰ τὴν ἐκεῖθεν ἀναχώρησιν τοῦ Ναπολέοντος.—Κατορθώματα καὶ δολοφονία τοῦ Κλεβέρου.—Διαπραγματεύσεις συνθήκης μετὰ τῆς Αὐστρίας.—Οἰκογενιακὰ συμβάντα τοῦ Ναπολέοντος.—Ἀνταπόκρισις μετὰ τῶν Βουρβόνων.—Ἐπανάληψις τῶν ἐχθροπραξιῶν.—Καταστροφὴ τῶν Αὐστριακῶν εἰς τὴν Βαυαρίαν καὶ Ἰταλίαν.—Ἀνακωχὴ καὶ συνθήκη.—Ἀπόπειρα δολοφονίας κατὰ τοῦ Ναπολέοντος.—Καταχθόνιος μηχανὴ κατὰ τοῦ πρώτου ὑπάτου. (Ἐξακολούθησις τοῦ ἔτους 1800.) 145

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

Συμμαχία ὅλων τῶν Ἐπικρατειῶν τῆς ἠπείρου κατὰ τῆς Ἀγγλίας.—Πολιτικαὶ μεταβολαὶ ἐν Εὐρώπῃ.—Ἐπανάληψις καὶ τέλος τῶν αἰγυπτιακῶν πραγμάτων.—Διαπραγμάτευσις καὶ παραδοχὴ τῆς εἰρήνης μετὰ τῆς Ἀγγλίας.—Ἐκκλησιαστικὸς καὶ ἐσωτερικὸς ὀργανισμὸς τῆς Γαλλίας. (1801.) . . . 179.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Συζήτησις νομοσχεδίων εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα καὶ ἀντιπολίτευσις.—Περιοδεία τοῦ Ναπολέοντος εἰς Λούγδουνον καὶ ἐπάνοδος αὐτοῦ εἰς Παρισίους.—Συνθήκη τοῦ Ἀμβιανοῦ.—Ὁ Βοναπάρτης ἐπιψηφίζεται ὕπατος ἰσόβιος.—1802. . . . . 204.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄.

Διάλυσις τῆς μετὰ τῆς Ἀγγλίας συνθήκης.—Προπαρασκευαὶ τοῦ νέου πολέμου.—Στρατόπεδον τῆς Βονωνίας. (1803.) 228.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄.

Νέα συνωμοσία κατὰ τοῦ Ναπολέοντος.—Σύλληψις καὶ θάνατος τοῦ πρίγκηπος Ἐγγιένου.—Ἀναγόρευσις τοῦ Ναπολέοντος αὐτοκράτορος.(1804.) . . . . . 248.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ΄.

Ἐπανάληψις τῶν κατὰ τῆς Ἀγγλίας πολεμικῶν προπαρασκευῶν.—Τελεταὶ καὶ συμβάντα ἐν Βονωνίᾳ.—Στέψις τοῦ Ναπολέοντος παρὰ τοῦ Πάπα. (Ἐξακολούθησις τοῦ ἔτους 1804.) 276.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄.

Ἀναμόρφωσις τῆς ἰταλικῆς δημοκρατίας εἰς βασιλείαν.—Στέψις τοῦ Ναπολέοντος καὶ βασιλέως τῆς Ἰταλίας.—Ἐπάνοδος καὶ ἀπελπισία αὐτοῦ ἐν Βονωνίᾳ. (1805.) . . . . 289.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ΄.

Νέα ἐκστρατεία κατὰ τῆς Αὐστρίας.—Ἅλωσις τῆς Οὔλμης.—Ναυμαχία τοῦ Τραφαλγάρου.—Μάχη τῆς Αὐστερλίκης.—(Ἐξακολούθησις τοῦ ἔτους 1805.) . . . . . 307.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ΄.

Ἐπάνοδος τοῦ Ναπολέοντος εἰς Παρισίους.—Ἐσωτερικαὶ βελτιώσεις τῆς Γαλλίας.—Προπαρασκευαὶ πολέμου Γαλλίας τε καὶ Πρωσσίας.—Μάχη τῆς Ἰένης. (1806.) . . . . . 368.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Κατὰ παραδρομὴν τὸ Κεφάλαιον Η′ ἡνώθη σὺν τῷ Κεφαλαίῳ Θ′. Τὰ δὲ τυχὸν τυπογραφικὰ καὶ ἄλλα ἁμαρτήματα μένουσιν εἰς τὴν εὐμένειαν τοῦ ἀναγνώστου.

ΑΓΓΕΛΙΑ.

Ὁ ΣΤ′. τόμος τῆς ἱστορίας ταύτης ἐξεδόθη, ὁ δὲ Ζ′, ὁ καὶ τελευταῖος, τυποῦται.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΥ

ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ.

Πᾶν ἀντίτυπον, μὴ φέρον τὴν ἰδειόχειρον ὑπογραφήν μου, θεωρεῖται κλοπίμαιον· ὁ δὲ κάτοχος αὐτοῦ θέλει ἐγκαλεῖσθαι καὶ ἐπὶ παραποιήσει.

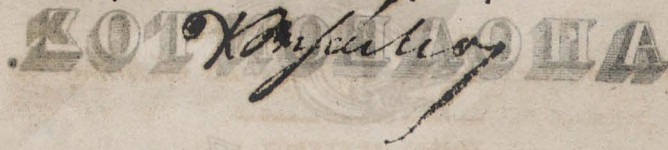

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΥ

ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ,

ΕΠΙΜΕΛΩΣ ΕΡΑΝΙΣΘΕΙΣΑ

ΕΚ ΤΩΝ

ΤΟΥ Α. ΘΙΕΡΣΟΥ

ΓΑΛΛΙΚΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

(*Histoire de la Révolution Française*
et *Histoire du consulat et de l' Empire par M. A. Thiers*)

ΥΠΟ

ΧΡΗΣΤΟΥ Σ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Ταγματάρχου τοῦ πεζικοῦ.

Β΄ ἔκδοσις μετὰ πλείστων διορθώσεων καὶ προσθηκῶν.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

ΑΘΗΝΗΣΙ,

ΤΥΠΟΙΣ Χ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

(Παρὰ τῇ Πύλῃ τῆς Ἀγορᾶς, ἀριθ. 420).

1860.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΥ

ΝΑΠΟΛΕΩΝΤΟΣ,

ΕΠΙΤΟΜΙΣΤΕΙΣΑ

ΕΚ ΤΩΝ

ΤΟΥ Α ΘΙΕΡΣΟΥ

ΓΑΛΛΙΚΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

(*Histoire de la Révolution Française*

et *Histoire du consulat et de l'Empire par M. A. Thiers*)

ΥΠΟ

ΧΡΗΣΤΟΥ Σ. ΡΥΖΑΝΤΙΟΥ

Γαρμαστάρου τοῦ πατρικοῦ

Ἐν ἔκδοσις μετὰ πλείστων διορθώσεων καὶ προσθηκῶν.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

ΑΘΗΝΗΣ,

ΤΥΠΟΙΣ Χ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

(*Παρὰ τῇ Πέλῃ τῆς Ἀγορᾶς, ἀριθ. 420*).

1860.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΥ

ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ΄

Σκέψεις τοῦ Ναπολέοντος μετὰ τοὺς ἐν τῇ Πρωσσίᾳ θριάμβους αὐτοῦ.— Πολιτικὴ τῆς Τουρκίας.— Νέα στρατολογία ἐν Γαλλίᾳ.— Εἴσοδὴ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Πολωνίαν.— Σκέψεις τοῦ Ναπολέοντος περὶ τῆς ἀνεγέρσεως αὐτῆς.— Ἔναρξις τῶν πρὸς τὸν ῥωσσικὸν στρατὸν ἐχθροπραξιῶν.— Μάχη τῆς Ἐὐλώ.— Ἐνασχολήσεις τοῦ Ναπολέοντος μετὰ τὴν μάχην.— (Ἐξακολούθησις καὶ τέλος τοῦ ἔτους 1806 μέχρι Μαρτίου 1807).

Ο ΝΑΠΟΛΕΩΝ ἐν τῇ κατὰ τῆς Πρωσσίας ὀλιγοχρονίῳ ἐκστρατείᾳ του καταστρέψας τὴν μοναρχίαν ταύτην, κατέκτησε τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῆς, περιορίσας τὸν βασιλέα Φριδερῖκον εἰς μίαν μόνην ἐπαρχίαν, ἔχουσαν πεντήκοντα χιλιάδας κατοίκων. Ἐπιθυμῶν δὲ πάντοτε νὰ μεγαλύνῃ τὰ πράγματα κατὰ τὴν φαντασίαν του, διέταξε τὴν ἐν Παρισίοις ἀνέγερσιν μνημείου καλουμένου Ναοῦ τῆς Μαγδαληνῆς, ὅστις μέχρι τῆς σήμερον εἶναι τὸ μέγιστον πάντων τῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ ταύτῃ μνημείων· εἰς δὲ τὸ ἀέτωμα αὐτοῦ διέταξε νὰ τεθῇ ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή· «*Ὁ Αὐτοκράτωρ Ναπολέων τοῖς Στρατιώταις τοῦ Μεγάλου Στρατοῦ*»· ἐπὶ δὲ μαρμαρίνων πινάκων νὰ ἐγγραφῶσι τὰ ὀνόματα τῶν συμμεθεξάντων εἰς τὰς μάχας τῆς Οὔλμης, τῆς Αὐστερλίκης καὶ τῆς Ἰένης, καὶ ἐπὶ χρυσῶν πινάκων τὰ τῶν ἀποθανόντων ἐν ταῖς μάχαις ταύταις, καὶ νὰ ἐγερθῶσι τὰ ἀγάλματα τῶν ἀρχηγησάντων στρατηγῶν· προσέτι νὰ καθιερωθῇ ἑορτὴ πανηγυριζομένη κατ' ἔτος τῇ 2 Δεκεμβρίου πρὸς τιμὴν τῶν Στρατιωτικῶν Ἀρετῶν. Τὸ σχέδιον τοῦ μνημείου τούτου διέταξε νὰ τεθῇ εἰς διαγωνισμὸν, προσδιορίσας καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς αὐτοῦ, λέγων ὅτι ἐπεθύμει ναὸν

κατὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἢ Ῥωμαϊκὸν σχῆμα· καὶ περὶ τούτου ἔλεγεν (α)· «Ἔχομεν μὲν ἐκκλησίας, ἀλλ' οὐδένα ναὸν ὅμοιον μὲ τὸν »Παρθενῶνα· ὅθεν ἀπαιτεῖται νὰ ὑπάρχῃ εἷς τοιοῦτος ἐν Πα»ρισίοις».

Ὁ Ναπολέων, διατάττων ταῦτα πάντα περὶ τῆς ἀνεγέρσεως τῶν μνημείων, ἦτο βεβυθισμένος εἰς μεγάλους διαλογισμούς. Ἡ ἔνδοξος ἔκβασις τῆς Αὐστερλίκης, καὶ ἰδίως ἡ τῆς Ἰένης, ἐνέσπειραν εἰς αὐτὸν μεγίστην ἰδέαν περὶ τῶν ὑπερβολικῶν δυνάμενών του, καὶ ἐπέφερον νέους ἐρεθισμοὺς εἰς τὴν γιγαντιαίαν φιλοδοξίαν του. Ἐνόμιζε δὲ τὰ πάντα δυνατὰ, καὶ τὰ πάντα ἐπεθύμει μετὰ τὴν ἐντελῆ καταστροφὴν τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ τοῦ τιμωμένου παρὰ πάντων ὡς ἀηττήτου. διότι οἱ ἐχθροί του, διὰ νὰ ἐλαττώσωσι τὴν ἀξίαν τῶν προγενεστέρων θριάμβων του, ἔλεγον ὅτι μόνον ὁ πρωσσικὸς στρατὸς δὲν νικᾶται· ὅθεν μετὰ τὴν νίκην καὶ τούτου, οὐδεὶς φραγμὸς ἐτέθη εἰς τὴν φιλοδοξίαν του. Ἡ Εὐρώπη τῷ ἐφαίνετο πεδιὰς ἄνευ κυρίου καὶ κατάλληλος διὰ νὰ οἰκοδομήσῃ ἐπ' αὐτῆς ὅ,τι θέλει· διότι οὐδαμοῦ εὗρεν ἀντίστασιν. Ἡ Αὐστρία ἐκ τῆς μάχης τῆς Οὔλμης, τρομάξασα καὶ ἐξαντληθεῖσα, ἦτον ἀνίκανος νὰ λάβῃ τὰ ὅπλα· οἱ Ῥῶσσοι, καὶ τοὶ φαινόμενοι ἰσχυροὶ πρὸ τῆς μάχης τῆς Αὐστερλίκης, παθόντες καὶ οὗτοι, ὑπεχώρησαν· οἱ δὲ Πρῶσσοι εἰς τριάκοντα ἡμέρας ἠφανίσθησαν· ὁποῖα λοιπὸν ἐμπόδια ἔμενον εἰς τὸν Ναπολέοντα; Ὅθεν ἔγραφεν εἰς τὸν Καμβασερές· «Ταῦτα πάντα εἶναι μειρακιώδη παιγνίδια, τὰ ὁποῖα πρέπει »ν' ἀποπερατωθῶσιν· ἤδη δὲ πρέπει νὰ μεταχειρισθῶ τοιοῦτο»τρόπως τοὺς ἐχθρούς μου ὥστε νὰ δώσω τέλος εἰς τὰ πάντα». Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ πολεμήσῃ μέχρις ἐσχάτων, ὥστε νὰ ὑποχρεώσῃ ὅλας τὰς αὐλὰς νὰ διομολογήσωσι μετ' αὐτοῦ εἰρήνην. Ἀλλὰ τὰς μὲν ἠπειρωτικὰς Δυνάμεις εὐκόλως ἐδύνατο διὰ τοῦ πολέμου νὰ πειθαναγκάσῃ, δὲν ἦτον ὅμως εὔκολον τοῦτο καὶ περὶ τῆς Ἀγγλίας, ἥτις ὑπερασπίζετο διὰ τοῦ Ὠκεανοῦ. Ὅθεν ὁ Ναπολέων ἔλεγε πάντοτε ὅτι θέλει κυριεύσει τὴν θάλασσαν διὰ τῆς ξηρᾶς· ἂν δὲ οἱ Ἄγγλοι κλείσωσιν εἰς αὐτὸν τὴν θάλασσαν, οὗτος θέλει κλείσει εἰς αὐτοὺς τὴν ξηράν. Φθάσας δὲ εἰς τὸν Ἄλβιν καὶ εἰς τὸν Ὄδερον, ἐστερεώθη εἰς τὴν ἰδέαν ταύ-

(α) *Πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν.*

Ἡ καλλιτεχνία ἔχει ἀνάγκην ἐμψυχώσεως· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο σοὶ ἀνήκει, καλὸν ὑπουργῷ, πρότεινέ μοι τίνι τρόπῳ δυνάμεθα νὰ δώσωμεν ὤθησιν εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῶν ὡραίων τεχνῶν, αἱ ὁποῖαι ἐν πάσῃ περιστάσει ἐλάμπρυναν τὸ ἔθνος.

ΝΑΠΟΛΕΩΝ.

την ὡς οὐδέποτε, καὶ ἀπέκλεισε τοὺς Ἄγγλους σχεδὸν ἀφ' ὅλων τῶν λιμένων τῆς Εὐρώπης, ὡς ἐκ τῆς Γαλλίας, Ὁλλανδίας, Ἱσπανίας, Πορτουγαλλίας καὶ ὅλης τῆς Γερμανίας διὰ τοῦ ἐξῆς διατάγματός του.

»Πᾶν μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἐμπόριον εἶναι ὁλοτελῶς ἀπηγορευμένον.

»Πᾶν ἐμπόρευμα ἐρχόμενον ἐκ τῶν ἀγγλικῶν ἐργοστασίων ἢ ἀποικιῶν δημεύεται, οὐχὶ μόνον εἰς τὰ παράλια, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων.

»Πᾶσα ἐπιστολὴ ἐρχομένη ἐκ τῆς Ἀγγλίας ἢ στελλομένη ἐκεῖσε κατασχετεῖται εἰς τὰ ταχυδρομεῖα καὶ ἀφανίζεται.

»Πᾶς ὁποιοσδήποτε Ἄγγλος συλλαμβανόμενος ἐν τῇ Γαλλίᾳ ἢ εἰς τόπον κατεχόμενον παρὰ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων θεωρεῖται αἰχμάλωτος.

»Εἰς πᾶν πλοῖον ἐλλιμενισθὲν εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀποικίας ἢ εἴς τινα ἀγγλικὸν λιμένα ἀπαγορεύεται νὰ ἔλθῃ εἰς τοὺς γαλλικοὺς λιμένας· ἐὰν δὲ κρύψῃ τοῦτο καὶ φωραθῇ, γίνεται λεία.

»Τὸ ἥμισυ ἐκ τῶν εἰσπραχθέντων εἰσοδημάτων τούτων θέλει χρησιμεύσει πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν ἐμπόρων Γάλλων τε καὶ συμμάχων τῶν γυμνωθέντων ὑπὸ τῶν Ἄγγλων.

»Ἐπὶ τέλους οἱ συλλαμβανόμενοι Ἄγγλοι θέλουν χρησιμεύει πρὸς ἀλλαγὴν τῶν παρ' αὐτῶν συλλαμβανομένων Γάλλων τε καὶ συμμάχων».

Τοιαῦται λοιπὸν ἦσαν αἱ διατάξεις τοῦ Ναπολέοντος, αἱ ὁποῖαι ἀναμφιβόλως ἤθελον εἶσθαι ἀδικαιολόγητοι, ἐὰν ἡ Ἀγγλία δὲν προεκάλει ταύτας διὰ τῶν ἰδίων ὑπερβολῶν της. Ὁ Ναπολέων ἐγνώριζε καλῶς τὴν αὐστηρότητα αὐτῶν· ἀλλὰ, θέλων οὕτω νὰ ὑποχρεώσῃ τὴν Ἀγγλίαν τοῦ νὰ παραιτήσῃ τὴν ἐπὶ τῆς θαλάσσης τυραννίαν της, μετεχειρίσθη τὴν αὐτὴν τυραννίαν εἰς τὴν ξηράν.

Τὸ διάταγμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον συνετάχθη παρ' αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος, ἐπροξένησε μεγίστην ἐντύπωσιν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, καὶ ἄλλοι μὲν ἐθεώρουν τὸ ἔργον τοῦτο ὡς πρᾶξιν ὑπερβολικοῦ δεσποτισμοῦ, ἄλλοι δὲ ὡς ἔργον συνετῆς πολιτικῆς, ἀνάλογον τῆς μεταξὺ δύο μεγάλων ἐθνῶν γιγαντιαίας πάλης.

Ὁ Ναπολέων διὰ νὰ ὑποχρεώσῃ ὅλην τὴν ξηρὰν εἰς τὴν πολιτικήν του, καὶ διὰ νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ ἀξιώματά του, ὅτι *διὰ τῆς ξηρᾶς κὰ νικήσῃ τὴν θάλασσαν*, ἐνόμισεν ἀναγκαῖον νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ὁλωνίαν καὶ νὰ ἐπαναστήσῃ αὐτὴν, διὰ νὰ πολεμήσῃ

τὴν Ῥωσσίαν, ἥτις μόνη ἀνθίστατο εἰσέτι, καὶ, ὑποχωροῦσα πρὸς τὰ ἀρκτικὰ μέρη, ἀπέφευγε νὰ ἔλθῃ εἰς πόλεμον.

Οὕτω λοιπὸν σκεπτόμενος ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ του προέθετο νὰ μεταχειρισθῇ τὴν Ἀνατολὴν ὡς ὄργανον τῶν ἐν τῇ Δύσει προθέσεών του. Ἡ Τουρκία εὑρίσκετο τότε εἰς κρίσιμον περίστασιν. Ἡ δυστυχὴς αὕτη αὐτοκρατορία, ἐπαπειλουμένη ἀπὸ τῆς Αἰκατερίνης, μᾶλλον ὑπ' αὐτῶν τῶν φίλων της, οἵτινες βλέποντες ἀπεσπασμένας ἐξ αὐτῆς τὰς ἐπαρχίας της ἔσπευδον νὰ τὰς ἁρπάσωσι, διὰ νὰ μὴ τὰς καθέξωσιν οἱ ἀντίζηλοί των (τοῦτο δὲ ἀπεδείχθη ἐκ τῆς διαγωγῆς τῆς Γαλλίας πρὸς τὴν Αἴγυπτον), ἡ αὐτοκρατορία αὕτη λοιπὸν ποτὲ μὲν ἐκηρύττετο ὑπὲρ τοῦ Ναπολέοντος διὰ νὰ συνδεθῇ μετ' αὐτοῦ, ποτὲ δὲ ῥαδιουργουμένη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων καὶ Ῥώσσων ἀνεκάλει εἰς τὴν μνήμην της τὰς μάχας τῶν Πυραμίδων καὶ τοῦ Ἀβουκίρ. Ὁ τότε ἡγεμονεύων Σουλτὰν Σελίμης συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ τῆς Ὑπατείας, ἐπὶ δὲ τῆς Αὐτοκρατορίας ψυχρανθεὶς δὲν ἠθέλησε νὰ ἀναγνωρίσῃ αὐτήν· μετὰ τὴν μάχην ὅμως τῆς Αὐστερλίκης ἐπανέλαβε τὰς μετὰ τῆς Γαλλίας φιλικὰς σχέσεις του, καὶ οὐχὶ μόνον ἐπέδωκε τὸν τίτλον τοῦ Πατισαχ εἰς τὸν Ναπολέοντα, ἀλλ' ἔπεμψε καὶ ἔκτακτον ἀπεσταλμένον του εἰς Παρισίους διὰ νὰ συγχαρῇ αὐτόν. Ταῦτα πράττων ὁ Σουλτὰν Σελίμης ἐβάδισε πρὸς τὸ ἀληθὲς συμφέρον του, διότι μόνη ἡ Γαλλία ἐπιθυμεῖ εἰλικρινῶς τὴν ὑποστήριξιν τῆς Τουρκίας. Ὁ Σουλτάνος οὗτος, ὢν πρᾶος, συνετὸς καὶ πεφωτισμένος κατά τι, ἠγάπα τὸν πολιτισμὸν τῆς Εὐρώπης, οὐχὶ κατὰ φαντασίαν, ἀλλ' ἐκ νεότητός του ἐπιθυμῶν νὰ ἐξευγενίσῃ τὴν Ἀνατολὴν κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν τρόπον, πρὶν ἢ ἀναβῇ εἰς τὸν θρόνον, εἶχε μυστικὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ ΙΕ'. Λουδοβίκου. Ἀναβὰς δὲ ἔπειτα εἰς τὸν θρόνον διετήρησε πρὸς τὴν Γαλλίαν ἰδιαιτέραν κλίσιν. Ὅτε δὲ ἔμαθε τὰς νίκας τοῦ Ναπολέοντος, ἀπεφάσισεν ὁριστικῶς νὰ συνδεθῇ μετὰ τῆς Γαλλίας· Ἀλλ' οἱ Ῥῶσσοι καὶ οἱ Ἄγγλοι, θέλοντες νὰ πολεμήσωσι καὶ ἐνόπλως, χρείας τυχούσης, τὰς ἰδέας ταύτας, εὗρον εὐκαιρίαν νὰ ἐνεργήσωσι τὴν πολιτικήν των εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ τοῦ διορισμοῦ τῶν δύο ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας, ὅτε καὶ κατώρθωσαν νὰ διορισθῇ ὁ Μουρούζης καὶ ὁ Ὑψηλάντης ἡγεμόνες τῶν ἐπαρχιῶν τούτων. Οἱ πρίγκηπες οὗτοι, ὄντες ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν Ῥώσσων καὶ Ἄγγλων, ἦσαν ἐχθροὶ τῶν Τούρκων καὶ πρόδρομοι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως· τόσον δὲ ἀναφανδὸν ἐκήρυξαν τοὺς σκοπούς των κατὰ τῆς

Τουρκίας, ὥστε ἡ Πόρτα ἠναγκάσθη νὰ τοὺς ἀνακαλέσῃ. Ἡ Ῥωσσία καὶ ἡ Ἀγγλία, δυσαρεστηθεῖσαι ἐκ τούτου, ἠθέλησαν ν' ἀπειλήσωσιν ἐνόπλως τὸν Σουλτάνον· καὶ ἡ μὲν Ῥωσσία ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν Βασσαραβίαν τὸν στρατηγὸν Μικελπὼν μετὰ 60 χιλιάδων στρατοῦ, διὰ νὰ ὠφεληθῇ εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὑλικῶς ὅ,τι ἀπώλεσεν εἰς τὴν Δύσιν ἠθικῶς μετὰ τὴν μάχην τῆς Αὐστερλίκης· ἡ δὲ Ἀγγλία ἔπεμψε στόλον εἰς τὸν Ἑλλήσποντον διὰ νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἐκ νέου ἐγκατάστασιν τῶν ἐξωσθέντων ὑπὸ τῆς Πόρτας ἡγεμόνων.

Ὁ Ναπολέων, μαθὼν τοὺς κατακτητικοὺς σκοποὺς τῆς Ῥωσσίας εἰς τὴν Τουρκίαν, ὑπερευχαριστήθη, διότι ἀπηλλάττετο παρ' ἐνὸς τρομεροῦ ἐχθροῦ του ὡς πρὸς τὰ πράγματα τῆς Δύσεως· θεωρῶν δὲ τὴν σπουδαιότητα τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων τῆς Ἀνατολῆς, ἀπέστειλε πρέσβυν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸν στρατηγὸν Σεβαστιάνην, Κόρσον τὸ γένος, ἄνδρα ἔμπειρον στρατιωτικὸν καὶ πολιτικόν, ὅστις, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἐπομένως, ἐξετέλεσε μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας τὴν εἰς αὐτὸν ἀνατεθεῖσαν ἐντολήν. Ὁ Ναπολέων παρήγγειλεν εἰς τὸν Σεβαστιάνην νὰ προσπαθήσῃ ὅλαις δυνάμεσι νὰ ἐρεθίσῃ τοὺς Τούρκους εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Ῥώσσων, ὥστε νὰ ἀρχίσῃ ὁ πόλεμος εἰς τὴν Ἀνατολήν. Διέταξε δὲ τὸν ἐν Δαλματίᾳ στρατόν του νὰ ἦναι ἕτοιμος διὰ νὰ δράμῃ πρὸς βοήθειαν τῶν Τούρκων, ἂν λάβωσιν ἀνάγκην· προσέτι ἔγραψεν εἰς τὸν Σουλτὰν Σελίμην φιλικὴν ἐπιστολὴν δι' ἧς τῷ προέτεινε τὴν συμμαχίαν του καὶ τῷ ὑπέσχετο τὴν ἀνάκτησιν τῶν κατακτηθεισῶν παρὰ τῆς Ῥωσσίας ἐπαρχιῶν τῆς Τουρκίας. Ὁ Σουλτάνος οὗτος, ὅστις ἀπὸ τῆς ἐν Αὐστερλίκῃ μάχης ἔλαβε μεγίστην συμπάθειαν πρὸς τὸν Ναπολέοντα, μαθὼν δὲ καὶ τὴν ἐν Ἰένῃ νίκην αὐτοῦ, ἐνέδωκεν ὁλοσχερῶς εἰς τὰς προτάσεις αὐτοῦ. Ὁ δὲ Σεβαστιάνης ἀκαταπαύστως ἠρέθιζε τοὺς Τούρκους εἰς πόλεμον.

Ἐρεθισθέντων οὕτω τῶν πραγμάτων τῆς Ἀνατολῆς, ὁ Ναπολέων ἐθεώρησεν ἀναγκαίαν τὴν αὔξησιν τοῦ στρατοῦ του διὰ τῆς προσκλήσεως τῶν στρατευσίμων τοῦ προσεγγίζοντος ἔτους, ἤτοι τοῦ 1807. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πρόωρος νεοσυλλεξία αὕτη ἦτο παράνομος καὶ ἀπάνθρωπος, ὁ τότε ἐκπληρῶν χρέη ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν Ἀκκυὲς ἐδίστασε νὰ ἐκτελέσῃ αὐτήν. Ὁ Ναπολέων ὅμως διὰ νὰ ἐνθαῤῥύνῃ αὐτὸν τῷ ἔγραψε τὰ ἑξῆς. «Θέλεις πληροφορηθῆ διὰ τοῦ πρὸς τὴν Γερουσίαν διαγγέλματός μου ὅτι προσκαλῶ τοὺς στρατευσίμους τοῦ 1807, καὶ »ὅτι δὲν θέλω καταθέσει τὰ ὅπλα, ἐὰν δὲν συνομολογήσω εἰ-

»ρήνην μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ Ῥωσσίας. Δὲν ζητῶ νεοσυλλέ»κτους, διότι ἀπώλεσα πολλοὺς στρατιώτας ἐν πολέμῳ, ἀλλὰ »διότι μεγαλύνω τὰς προθέσεις μου· ἔχω ἀνάγκην νὰ προφθά»σω πανπαχοῦ». (Βερολίνῳ τὴν 24 Νοεμβρίου 1806).

Τὸ δὲ πρὸς τὴν Γερουσίαν διάγγελμα διελάμβανε τὰ ἑξῆς· Ὅτι μέχρι τῆς σήμερον οἱ μονάρχαι τῆς Εὐρώπης ἔπαιζον μὲ τὴν γενναιότητα τῆς Γαλλίας· ὅτι ἅμα συμμαχία τις κατεσρέφετο, ἐσχηματίζετο ἐκ νέου ἄλλη, διότι μόλις ἡ τοῦ 1805 διελύθη, καὶ εὐθὺς ἀνεφάνη ἑτέρα· ὅτι ἡ Γαλλία ὀφείλει τοῦ λοιποῦ νὰ ἦναι ἧττον γενναιοτέρα, τούτου ἕνεκα τὰ κατακεκτημένα Κράτη θέλουν διατηρηθῆ μέχρι τῆς γενικῆς εἰρήνης κατὰ ξηράν τε καὶ θάλασσαν· ὅτι ἡ Ἀγγλία, ἐπειδὴ λησμονοῦσα ὅλα τὰ δίκαια τῶν ἐθνῶν νεκρόνει ὅλον τὸ ἐμπόριον τοῦ κόσμου, πρέπει ὡσαύτως νὰ νεκρωθῆ καὶ τὸ ἐμπόριον αὐτῆς μ' ὅλην τὴν δυνατὴν αὐστηρότητα· ὅτι τέλος πάντων ἐπειδὴ ἡ Γαλλία κατεδικάσθη νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον, πρέπει νὰ ἐπιληφθῆ αὐτοῦ ἀποφασιστικῶς καὶ δραστηρίως, διότι διὰ τοῦ τρόπου τούτου μόνον δύναται ν' ἀποπερατώσῃ αὐτὸν ὁριστικῶς. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι λόγοι τοῦ Ναπολέοντος, ὄντες γεγραμμένοι μὲ ἔντονον καὶ ὑψηλὸν ὕφος, ἐδείκνυον τοὺς διαλογισμούς του ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο.

Ταῦτα πάντα γράφων καὶ ἐνεργῶν δραστηρίως ὁ Ναπολέων, ηὔξησε τὸν στρατόν του εἰς 650 χιλιάδας ἀνδρῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ 70 χιλιάδων συμμαχικῶν στρατευμάτων, ἐξ ὧν 300 χιλιάδες ἦσαν μεταξὺ τοῦ Ῥήνου καὶ τοῦ Βιστούλα, 80 δὲ μόνον χιλιάδες ἤρκουν νὰ συνάπτωσι μάχας καὶ ν' ἀποφασίζωσι τὴν τύχην τοῦ κόσμου· καὶ ὅμως οὐδέποτε τοσοῦτοι ἄνδρες καὶ ἵπποι ἐβάδισαν, καὶ τοσαῦτα πυροβόλα ἐσύρθησαν μὲ τοιαύτην ἑνότητα πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ νὰ ἑνώσῃ τις πολὰ στρατεύματα, πρέπει προσέτι καὶ νὰ διαθρέψῃ αὐτά. Ὁ δὲ Ναπολέων ἐδυνήθη, ὡς εἴδομεν, νὰ αὐξήσῃ τὰ εἰσοδήματα τοῦ Κράτους εἰς 800 ἑκατομμύρια φράγκων. Ὁ προϋπολογισμὸς τῆς Γαλλίας διελάμβανε τὴν διατήρησιν 450 χιλιάδων στρατοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ στρατὸς οὗτος ηὔξησεν, ὁ Ναπολέων ἀπεφάσισε νὰ μισθοδοτήσῃ αὐτὸν ἐκ τῶν κατακεκτημένων ἐπικρατειῶν. Κύριος δὲ ὢν τῆς Ἀσσίας, τῆς Βεστφαλίας, τῆς Ἀννοβέρας, τοῦ Μεκλεμβούργου, τῆς Πρωσσίας καὶ ἄλλων γερμανικῶν πόλεων, ἐδύνατο νὰ ἐπιβάλῃ φόρους πρὸς διατήρησιν τοῦ μεγάλου τούτου στρατοῦ. Ὅθεν διώρισεν εἰς τὴν Πρωσσίαν δύο στρατηγοὺς τὸν Κλάρκον καὶ τὸν Δαροὺ,

τὸν πρῶτον στρατιωτικὸν διοικητὴν τοῦ τόπου, καὶ τὸν ἕτερον ἐπὶ τῆς οἰκονομίας, ὁ τελευταῖος μάλιστα ἦτον ἱκανώτατος εἰς τὸ ἔργον τοῦτο.

Ὁ Ναπολέων, θέλων διὰ τὴν πολιτικήν του νὰ περιποιηθῇ τὴν αὐλὴν τῆς Σαξονίας, μετὰ τὴν ἀνακωχὴν προσέφερεν εἰς αὐτὴν τὴν εἰρήνην. Ἡ αὐλὴ αὕτη, οὖσα δειλὴ ἀλλὰ τιμία, ἐδέχθη εὐχαρίστως τὴν γενναίαν ταύτην πρότασιν τοῦ Ναπολέοντος, καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ νικητοῦ της. Οὕτω συνωμολογήθη ἡ εἰρήνη, δι' ἧς ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξονίας ὠνομάσθη βασιλεὺς, ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ χορηγῇ 20 χιλιάδας στρατοῦ εἰς τὴν νέαν γερμανικὴν συμμαχίαν.

Ταῦτα πράττων ὁ Ναπολέων ἐδύνατο νὰ διαθέσῃ 300 ἑκατομμύρια φράγκων ὡς ἀποθεματικὸν κεφάλαιον πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου. Ὢν δὲ εἰς ἄκρον προβλεπτικὸς καὶ θέλων νὰ μὴ ἐξέρχωνται χρήματα ἐκ τῆς Γαλλίας, ἀπηγόρευσε τὸν ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν νὰ ἐξαντλῇ ὅλους τοὺς θησαυροὺς πρὸς μισθοδοσίαν τοῦ ἐν ἐκστρατείᾳ στρατοῦ, πρὸς ὃν ὠφείλοντο 24 ἑκατομμύρια φράγκων· ὅθεν διέταξεν ὥστε οἱ καθυστεροῦντες οὗτοι μισθοὶ νὰ πληρωθῶσι παρὰ τῶν κατακεκτημένων χωρῶν.

Οὕτω λοιπὸν διαθέσας τὰ οἰκονομικὰ τῆς Γαλλίας ὁ Ναπολέων διέταξε τὴν εἰς Πολωνίαν προχώρησιν τῶν στρατευμάτων του, διότι ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας δὲν ἐνέδιδεν εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ προταθεῖσαν ἀνακωχήν. Ὁ δὲ Ναπολέων, ὀλίγον φροντίζων περὶ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ βασιλέως τούτου, καὶ ὢν πλήρης θάρρους καὶ γενναιότητος, ἔγραφε πρὸς αὐτόν· «Ἡ Μεγαλειότης Σου μ' ἐκοινοποίησας ὅτι ἐρρίφθης εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Ρωσσίας· τὸ μέλλον θέλει δείξει ἂν ἡ ἐκλογή σου ἦναι καλὴ καὶ ἰσχυρά· ἠθέλησας νὰ ῥίψῃς τὸν κύβον· ἂς ἀποφασίσῃ λοιπὸν ὁ κύβος.»

Εἰσβάλλων λοιπὸν εἰς τὴν Πολωνίαν ὁ Ναπολέων ἦτον ἠσφαλισμένος ἐκ τῶν νώτων, διότι τοιουτοτρόπως διέθεσε τὰς πολεμικάς του δυνάμεις καὶ τὴν πολιτικήν του, ὥστε οὐδεμία τῶν γερμανικῶν ἡγεμονιῶν, οὐδ' αὐτὴ ἡ Ἀγγλία, ἐδύνατο νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ. Ἔγραφε δὲ πρὸς τὸν ἀδελφόν του Λουδοβῖκον, ὅστις ἠνώχλει αὐτὸν πάντοτε διὰ τῶν συνεχῶν ἐπιστολῶν του ὅτι δῆθεν ἡ Ἀγγλία θέλει ἀποβιβάσει στρατεύματα εἰς τὴν Γαλλίαν· «Οἱ »Ἄγγλοι πᾶν ἄλλο διαλογίζονται ἢ νὰ ἀποβιβάσωσι στρατεύ»ματα εἰς τὴν Γαλλίαν, Ὁλλανδίαν ἢ Πομμερανίαν, διότι μᾶλ»λον προτιμοῦν νὰ λεηλατῶσι τὰς ἀποικίας ὅλων τῶν ἐθνῶν, ἢ »νὰ ἐπιχειρῶσιν ἀποβάσεις, ἐξ ὧν ἄλλην ὠφέλειαν δὲν λαμβά»νουσιν εἰμὴ νὰ ῥίπτωνται αἰσχρῶς εἰς τὴν θάλασσαν.»

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ Ναπολέων διέταξε τὸν Μυράτον μετὰ τοῦ ἱππικοῦ καὶ τὸν Δαβοῦστον μετὰ τῆς μοίρας του νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Πολωνίαν, καὶ νὰ ἐπαναστατήσωσιν αὐτὴν, τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἱερώνυμον μετὰ τῶν βαυαρικῶν καὶ βυρτεμβεργικῶν στρατευμάτων νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Σιλεσίαν διὰ νὰ ἐπιτηρῇ τὴν Αὐστρίαν· τὰ δὲ πρὸς τὴν Πολωνίαν στελλόμενα στρατεύματα ὑπερέβαινον τὰς 80 χιλιάδας.

Ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος ὅστις, ὡς ἐρρέθη, ἦτον ἀνὴρ ἔμπειρος καὶ ἔμφρων, πρῶτος τῶν λοιπῶν στρατηγῶν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ποσνίαν, ὡς γνωρίζων καλῶς τί ἐφρόνει ὁ Ναπολέων περὶ τῆς ἐπανορθώσεως τοῦ τόπου τούτου· διότι ὁ Ναπολέων προέθετο μὲν προφανῶς νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Πολωνίαν, ἀλλ' ἤθελε πρὸ πάντων νὰ ἐπαναστατήσωσιν ὁρμοθυμαδὸν καὶ αὐθορμήτως ὅλοι οἱ Πολωνοί. Ὅθεν ἔγραφεν εἰς τὸν στρατάρχην Δαβοῦστον περὶ τούτων· «Ὅταν ἴδω ὅλους τοὺς Πολωνοὺς ἐπαναστατωμένους, τότε θέλω κηρύξει τὴν αὐτονομίαν των, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πρότερον.» Ἔπεμψε δὲ πολεμεφόδια καὶ ὅπλα παντὸς εἴδους διὰ νὰ ὁπλίσῃ τοὺς κατοίκους, ἂν θελήσωσι νὰ ἐπαναστατήσωσιν.

Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων, μένων ἐν Βερολίνῳ μέχρι τέλους Νοεμβρίου, ἐλάμβανε καθ' ἑκάστην ἀντιφατικὰς ἀναφορὰς παρὰ τῶν ἐν τῇ Πολωνίᾳ ἐκστρατευσάντων στρατηγῶν του ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν Πολωνῶν, μ' ὅλον τοῦτο περιέμενε νὰ μάθῃ ὁποίαν ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν εἰς αὐτοὺς ἡ ἐν τῇ χώρᾳ των ἐμφάνισις τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, διὰ νὰ λάβῃ καθαρὰν ἰδέαν ὡς πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Πολωνίας. Περὶ τούτων δὲ ἔδωκεν ὁδηγίας εἰς τὸν Μυράτον, διατάττων αὐτὸν νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν Βαρσοβίαν μεθ' ὅλου τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ, συγκειμένου ἐξ 80 χιλιάδων ἀνδρῶν· παρήγγειλε προσέτι εἰς αὐτὸν νὰ ἀποφεύγῃ τοῦ νὰ συνάπτῃ μάχας, ἂν δὲν ἔχῃ ἀσυγκρίτως πλειότερα τοῦ ἐχθροῦ στρατεύματα, νὰ προχωρῇ λίαν προφυλακτικῶς καὶ πάντοτε νὰ πορεύηται πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος, διὰ νὰ προφυλάττηται ἐκ τῶν αὐστριακῶν μεθορίων. Ὁ Ναπολέων ἐσκέπτετο εἰλικρινῶς, ὡς ἐρρέθη, νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν Πολωνίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀπελευθέρωσις αὐτῆς, ἐκτὸς ὅτι ἤθελε βλάψει καιρίως τὴν Πρωσσίαν καὶ Ῥωσσίαν, εἰς τὰς ὁποίας διὰ νὰ ἐπιβάλῃ τοιαύτην μεγάλην θυσίαν, ἔπρεπε νὰ πολεμήσῃ ταύτας μέχρις ἐσχάτων, ἤθελε πρὸς τούτοις ἐκ νέου δυσαρεστήσει καὶ τὴν Αὐστρίαν, ἀφαιρῶν ἐξ αὐτῆς τὴν Γαλλικίαν· οὕτω καὶ ἡ Δύναμις αὕτη ἤθελεν ὁπλισθῆ ἐκ νέου κατ' αὐτοῦ καὶ ἐπιπέσει ἐκ τῶν νώτων τοῦ στρατοῦ του· ἐὰν δὲ ἠλευθέρονε τὰ δύο τρί-

τα τῆς Πολωνίας, καὶ ἐγκατέλιπε τὸ μέρος τῆς Αὐστρίας, ἤθελε διεγείρει κατ' αὐτοῦ πολλὰ παράπονα τῶν Πολωνῶν. Ὁ Ναπολέων λοιπὸν δὲν ἤθελε τίποτε νὰ πράξῃ περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Πολωνῶν, ἐὰν οὗτοι δὲν ἐπανεστάτουν αὐθορμήτως καὶ ὁμοθυμαδόν. Δυστυχῶς ὅμως οἱ εὐγενεῖς τοῦ τόπου τούτου, ἀπηυδημένοι ὄντες ἐκ τῶν διαφόρων ἐπαναστάσεων, δὲν ἤθελον νὰ ριψοκινδυνεύσωσιν ἐκ νέου, διότι οἱ μὲν ἐθεώρουν τὴν ἰσχὺν τῶν Γάλλων ἐφήμερον, τὰς δὲ ἄλλας τρεῖς Δυνάμεις ἀείποτε ἰσχυράς· ἄλλοι δὲ, καὶ μάλιστα οἱ πλεῖστοι, ἤλπιζον ὅτι ἡ Ρωσσία ἤθελε καταστήσει αὐτοὺς ὑποτελὲς βασίλειον, ὡς ἡ Αὐστρία τὴν Οὐγγαρίαν· δὲν ἐγνώριζον ὅμως ὅτι ἡ μετὰ τῶν Ρώσσων μεγάλη σχέσις των, ἤθελε μίαν ἡμέραν καταστήσει αὐτοὺς ὑπηκόους τῆς μεγάλης αὐτοκρατορίας των· ὁ δὲ ὄχλος τῆς Βαρσοβίας ἐνθουσιασθεὶς ἐκ τῆς ἐμφανίσεως γαλλικῶν στρατευμάτων, παρέσυρε πάντας, ἤτοι εὐγενεῖς, κλῆρον καὶ τὸν λοιπὸν λαὸν μετ' αὐτοῦ εἰς ἐπανάστασιν.

Οὕτω λοιπὸν παρασυρόμενοι παρὰ τοῦ ὄχλου οἱ προΰχοντες τῆς Βαρσοβίας περιεστοίχισαν τὸν Μυράτον εἰσερχόμενον εἰς τὴν πρωτεύουσαν ταύτην, λέγοντες αὐτῷ ὅτι θέλουν νὰ ἐπαναστατήσωσι γενικῶς ὅλον τὸ πολωνικὸν ἔθνος, ἀλλ' ὅτι ἐπιθυμοῦν νὰ κηρύξῃ εὐθὺς ὁ Ναπολέων τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Πολωνίας, μάλιστα δὲ νὰ τοῖς διορίσῃ βασιλέα ἐκ τῆς οἰκογενείας του· διὰ δὲ τῆς τελευταίας ταύτης αἰτήσεώς των ἐζήτησαν αὐτὸν τὸν Μυράτον, ὅστις ἐπεθύμει νὰ βασιλεύσῃ εἰς τοιαῦτα ἔθνη πολεμικὰ, ἰδίως δὲ ἔχοντα καλὸν ἱππικόν· τούτου ἕνεκα παρευθὺς ἐνεδύθη καὶ μὲ πολωνικὴν στολήν.

Ὁ Μυράτος, νυμφευθεὶς τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ναπολέοντος, εὐθὺς ἐπεθύμησε νὰ γένῃ καὶ βασιλεύς· ἔκτοτε ἡ φιλοδοξία αὕτη, ἥτις ἐπὶ τέλους ἔφερε τὸν ὄλεθρόν του, τῷ κατήντησε πάθος εἰς τὴν ψυχήν του, τοσοῦτον δὲ μᾶλλον καθόσον ἡ σύζυγός του, οὖσα φιλόδοξος εἰς τὸ ἄκρον παρώξυνεν αὐτόν. Ταῦτα λοιπὸν διαλογιζόμενος ὁ Μυράτος διεκοίνωσεν εἰς τὸν Ναπολέοντα τὰς περὶ ἀπελευθερώσεως τῆς Πολωνίας ἰδέας του, ἀποσιωπῶν τὰ περὶ τῆς βασιλείας, διότι ἐγνώριζε καλῶς ὅτι, μ' ὅλον ὅτι ὁ Ναπολέων ἐτίμα καὶ ἠγάπα αὐτὸν, ἀφ' ἑτέρου ὅμως τὸν ἐπέπληττεν αὐστηρῶς διὰ τὰς ἀδυναμίας καὶ τὴν κουφότητά του.

Ἐνῷ λοιπὸν γαλλικὸς στρατὸς διέμενεν εἰς τὴν Βαρσοβίαν, ὁ Ναπολέων ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ Βερολίνου καὶ ἔφθασε τὴν 25 Νοεμβρίου εἰς τὴν Ποσνίαν· ἐνταῦθα ἔλαβε τὰς περὶ ἀπελευθερώσεως τῆς Πολωνίας ἐπιστολὰς τοῦ Μυράτου, ἐξ ὧν ὑπο-

νοήσας τοὺς φιλοδόξους σκοποὺς αὐτοῦ ἀπεδοκίμασεν εὐθὺς τὰ γραφόμενά του, ὡς καὶ τὰς προτάσεις τῶν Πολωνῶν. Συγχρόνως δ' ἔλαβεν ἐκ Παρισίων καὶ ἐπιστολὰς τοῦ περιφήμου Πολωνοῦ Κοσκιούσκου, τὸν ὁποῖον ἤθελε νὰ θέσῃ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Πολωνῶν. Οὗτος, διαμένων ἐν Παρισίοις καὶ ζῶν μεταξὺ τῶν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος δυσηρεστημένων, προσκληθεὶς παρ' αὐτοῦ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του Πολωνίαν, προέτεινεν αὐτῷ πολιτικάς τινας συμφωνίας. Τοῦτο ἤρκει νὰ σύρῃ τὴν κατ' αὐτοῦ δυσαρέσκειαν τοῦ παντοδυνάμου τούτου ἀνδρὸς, ὅστις ἔλεγεν ὅτι οἱ μὲν ἐν Παρισίοις διαμένοντες Πολωνοὶ ἐγειναν ἰδεαλισταὶ, οἱ δὲ διαμένοντες ἐν Πετρουπόλει ἐγειναν Ῥῶσσοι. Εἰς ἀπάντησιν δὲ τῶν προτάσεων τοῦ Κοσκιούσκου ἔγραφε πρὸς τὸν Φουσὲν, ἵνα διακοινώσῃ ταῦτα εἰς αὐτόν· «Ὁ Κοσκιοῦσκος »εἶναι μωρὸς· οὗτος δὲν ἔχει τοιαῦτα πλεονεκτήματα εἰς τὴν »πατρίδα του ὁποῖα νομίζει, καὶ ἄνευ τούτου θέλω ἐπανορθώ»σει τὴν Πολωνίαν, ἂν ἡ τύχη τῶν ὅπλων μὲ βοηθήσῃ». Πρὸς δὲ τὸν Μυράτον ἔπεμψε τὴν ἑξῆς ὁριστικὴν καὶ αὐστηρὰν ἐπιστολήν· «Εἶπε εἰς τοὺς Πολωνοὺς ὅτι μὲ ὑπολογισμοὺς καὶ μὲ »ἀτομικὰς ἐπιφυλάξεις δὲν ἐλευθερόνεται ἡ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν »ξένων πεσοῦσα πατρίς των· ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας, ἂν ἐπαναστα»τήσωσιν ὁμοθυμαδὸν ἀσκέπτως, ἄνευ ἐπιφυλάξεων καὶ μὲ »ἀπόφασιν νὰ θυσιάσωσι τὴν περιουσίαν καὶ τὴν ζωήν των, πι»θανὸν νὰ ἔχωσιν, οὐχὶ τὴν βεβαιότητα, ἀλλὰ τὴν ἐλπίδα τῆς »ἀπελευθερώσεώς των. *Δὲν ἦλθον ἐνταῦθα νὰ γείνω ἐπίτης »ἑνὸς θρόνου εἰς τὴν οἰκογένειάν μου*, διότι δὲν μοὶ λείπουν »θρόνοι νὰ δώσω εἰς αὐτὴν, ἀλλ' ἦλθον πρὸς τὸ συμφέρον τῆς »εὐρωπαϊκῆς ἰσορροπίας νὰ ἐπιχειρισθῶ τόσον δυσκολώτατον »ἔργον, ἐξ οὗ οἱ Πολωνοὶ ἠμποροῦν νὰ ὠφεληθῶσι πλειότερον »παρὰ πάντα ἄλλον, διότι πρόκειται νὰ ἀπολαύσωσι τὴν ἐθνι»κὴν των ὕπαρξιν, οὖσαν συγχρόνως ἡνωμένην μετὰ τοῦ εὐρω»παϊκοῦ συμφέροντος. Ἂν ἡ σταθερὰ ἀπόφασίς των μὲ βοηθήσῃ »ἀρκούντως νὰ εὐδοκιμήσω, θέλω καταστήσει αὐτοὺς ἀνεξαρ»τήτους, τοὐναντίον δὲ οὐδὲν θέλω πράξει, καὶ θέλω ἐγκατα»λείψει αὐτοὺς ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν κυρίων τῶν Πρώσσων καὶ »Ῥώσσων. Ἐνταῦθα εἰς τὴν Ποσνίαν οἱ εὐγενεῖς δὲν συμμερί»ζονται τὰ αὐτὰ αἰσθήματα τὰ κυριεύοντα τοὺς ἐν τῇ Βαρσο»βίᾳ. Εὑρίσκω δὲ εἰς αὐτοὺς εἰλικρίνειαν, ἐνθουσιασμὸν καὶ »πατριωτισμὸν, δηλαδὴ τὰ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Πολωνίας »ἀπαιτούμενα προσόντα, καὶ τὰ ὁποῖα ματαίως ἐζήτουν εἰς »τοὺς προϋχοντας τῆς Βαρσοβίας».

Ὁ Ναπολέων, δυσηρεστημένος ὢν διὰ ταῦτα πάντα ὡς πρὸς τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς Πολωνίας, ἀπεφάσισε νὰ μὴ ὑπάγῃ εἰς τὴν Βαρσοβίαν, ἀλλὰ νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ποσνίαν, ὅπου ἐθεωρεῖτο μὲ μέγαν ἐνθουσιασμόν· ἔστειλε δὲ εἰς τὴν Πολωνίαν νέον τινὰ Πολωνὸν καλούμενον Βιβίσκην, καταγόμενον ἐξ εὐγενῶν, ὅστις ἦτο μᾶλλον πολιτικὸς καὶ νομικὸς παρὰ στρατιωτικός· εἰς τοῦτον ὁ Ναπολέων ἀνέθηκε τὴν ἐπανάστασιν τῆς Πολωνίας, πέμψας αὐτὸν εἰς Βαρσοβίαν. Οὗτος δὲ διέμενεν εἰς τὴν Ποσνίαν, ἐνασχολούμενος εἰς τὸ νὰ ἐφοδιάζῃ τὸν στρατόν του καὶ νὰ ἐξαποστέλλῃ τὰς μοίρας αὐτοῦ εἰς διάφορα μέρη τῆς Πολωνίας. Ἰδίως δὲ παρήγγειλεν εἰς τὸν στρατάρχην Λάννον νὰ πορευθῇ εἰς τὴν Βαρσοβίαν καὶ νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν Δαβούστον, διατεταγμένον ὄντα νὰ προχωρήσῃ μετὰ τοῦ Νέϋ πέραν τοῦ Βιστούλα ποταμοῦ.

Μετ' οὐ πολὺ ὁ Ναπολέων, μαθὼν ὅτι ὁ στρατός του ἐκυρίευσε τὰς κυριωτέρας γεφύρας τοῦ Βιστούλα, ἀπεφάσισεν εὐθὺς τὴν περὶ τῆς ἐκστρατείας ταύτης πρόθεσίν του καὶ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς περὶ τὰ τέλη τοῦ φθινοπώρου διότι ἐγνώριζε καλῶς ὅτι ἕνεκα τοῦ τόπου καὶ τοῦ κλίματος δὲν ἐδύνατο νὰ παραχειμάσῃ ὁ στρατός του πρὶν ἢ συνάψῃ μάχας μὲ τοὺς Ῥώσσους, καὶ ἀποκρούσῃ αὐτοὺς πέραν τῆς Πολωνίας.

Πληροφορηθεὶς λοιπὸν περὶ τῆς καταστάσεως τῶν πρωσσικῶν καὶ ῥωσσικῶν στρατευμάτων, τῶν μὲν πρώτων διαμενόντων εἰς τὰ παράλια, τῶν δὲ δευτέρων εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Πρωσσίας, ἀπεφάσισε νὰ τοὺς πολεμήσῃ κατὰ τὴν προσχεδιασθεῖσαν πρόθεσίν του, δηλαδὴ νὰ διαχωρίσῃ τοὺς Πρώσσους ἐκ τῶν Ῥώσσων, καὶ νὰ καταδιώξῃ τοὺς τελευταίους εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Πολωνίας. Ἐξαπέστειλε λοιπὸν τὸν Νέϋ πρὸς τὴν πόλιν Θόρουνον, κατόπιν δὲ τούτου τὸν στατάρχην Βερναδόττον καὶ τὸν στρατηγὸν Δυπόνον, πρὸς τὸ ἀριστερὸν αὐτῶν τὸν στρατάρχην Σοὺλτον, τὸν δὲ Ὠγερὼ πρὸς τὸ δεξιόν· οὗτος δὲ μεθ' ὅλης τῆς φρουρᾶς του, διοικουμένης ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Βεσσιέρου, παρηκολούθει αὐτούς.

Τῇ 16 Δεκεμβρίου ὁ Ναπολέων ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ποσνίας, ἀφοῦ διέμεινεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ δεκαεννέα ἡμέρας, καὶ παρηκολούθει τὰς προπορευομένας φάλαγγάς του, διατάττων καθ' ὁδὸν τὴν προμήθειαν τῶν τροφῶν καὶ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν θεραπευτηρίων καὶ λοιπῶν ἀναγκαίων εἰς τὸν στρατόν του ἐν περιπτώσει ὑποχωρήσεως. Τῇ 19 ἀπὸ πρωΐας ἑνωθεὶς μετὰ τοῦ στρατάρχου Δαβούστου, ἀπεφάσισε νὰ προσβάλῃ τὸν ῥωσ-

σικὸν στρατὸν, τῇ δὲ 23 Δεκεμβρίου διέβη τὸν ποταμὸν Νάρβαν διὰ νὰ παρατηρήσῃ τὴν τοποθέτησιν τῶν ρωσσικῶν στρατευμάτων. Οἱ Ῥῶσσοι εἶχον τὰς ἐμπροσθοφυλακάς των τοποθετημένας εἰς παρακείμενόν τι δάσος παρὰ τὸν Οὔκαρον ποταμὸν, συγκειμένας ἐξ ἑπτὰ ταγμάτων πεζικοῦ καὶ πολλῶν πυροβόλων. Ὁ Ναπολέων μετέβη εἴς τινα νῆσον τοῦ ποταμοῦ, καὶ διὰ κλίμακος ἀναβὰς εἴς τινα χορτοβολῶνα καὶ παρατηρήσας ἀκριβῶς διὰ τηλεσκοπίου τὴν τοποθέτησιν ὅλου τοῦ ρωσσικοῦ στρατοῦ, εὐθὺς διέταξε δύο τάγματα ἀκροβολιστῶν νὰ προσβάλωσι τὰς ἐμπροσθοφυλακὰς τοῦ ἐχθροῦ, καὶ νὰ ἀνάψωσι πολλὰς πυρὰς εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ τούτου μὲ βρεγμένα ἄχυρα, ὥστε ὁ καπνὸς αὐτῶν νὰ κρύπτῃ τὰ κινήματα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ· ἀφ' ἑτέρου διέταξε τὸν στρατηγὸν Μοράνδην νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν Νάρβαν καὶ Οὔκαρον καὶ νὰ προσβάλῃ τοὺς Ῥώσσους ἐκ τῶν πλευρῶν. Περὶ τὸ μεσονύκτιον ὁ στρατηγὸς οὗτος, βοηθούμενος ὑπὸ τῆς μοίρας τοῦ Δαβούστου, διέβη τοὺς ποταμοὺς τούτους, καὶ προσβαλὼν αἴφνης τοὺς Ῥώσσους, ἐκυρίευσε τὰς θέσεις αὐτῶν αἰχμαλωτίσας 1,800 ἄνδρας καὶ πολλὰ πυροβόλα, ἀπώλεσεν ὅμως 600 ἄνδρας. Οἱ Ῥῶσσοι τρὶς ἐπανῆλθον μετ' ὀλίγον διὰ ν' ἀνακτήσωσι τὰς θέσεις των, ἀλλὰ πάντοτε ἀποκρουσθέντες παρὰ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ἐνδότερα.

Ὁ Ναπολέων τὴν ἐπιοῦσαν ἀγνοῶν ποῦ ὑπεχώρησεν ὁ ρωσσικὸς στρατὸς, ἐξαπέστειλε πολλὰ στρατιωτικὰ ἀποσπάσματά του εἰς διάφορα μέρη πρὸς ἀναζήτησιν αὐτοῦ· μετ' οὐ πολὺ ὅμως μαθὼν ὅτι σῶμά τι ρωσσικοῦ στρατοῦ περὶ τὰς εἴκοσι χιλιάδας ἀνεφάνη κατὰ τὴν πόλιν Πούλτουσκον, ἀπέστειλεν εὐθὺς κατ' αὐτοῦ τὸν στρατάρχην Λάννον μετὰ 18 χιλιάδων στρατευμάτων.

Ὁ στρατάρχης Λάννος, ὅστις οὐδέποτε διελογίζετο περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐχθρῶν του, ἀπεφάσισε καί τοι ἔχων μικρότερον στρατὸν νὰ προσβάλῃ τοὺς Ῥώσσους· ἀπέστειλε λοιπὸν τρεῖς μικρὰς φάλαγγας νὰ ἐπιπέσωσιν ἐκ τῶν νώτων τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ στρατηγὸς Κλαπαρέδης, ὁ διοικῶν τὰς φάλαγγας ταύτας, διαπερῶν ἐκ τοῦ δάσους ἦλθε καὶ προσέβαλε μέρος τοῦ ρωσσικοῦ στρατοῦ, διοικουμένου παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Βαγοβέντου τεταγμένου ὄντος ἐπί τινος ὀροπεδίου. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Βενιγγσένης ἀπέστειλεν εὐθὺς πρὸς βοήθειαν τοῦ Βαγοβέντου τὴν ἐφεδρείαν του. Ὁ Λάννος ὅμως πάραυτα προσέβαλε τὸν ρωσσικὸν στρατὸν πρὸς τὴν δεξιὰν πλευρὰν αὐτοῦ.

Οὕτως ἡ μάχη ἤρχισεν ἐκ τοῦ δεξιοῦ καὶ ἐκ τοῦ μέσου, ἀπέβαινε δὲ πρὸς ὄφελος τῶν Γάλλων, ἀλλὰ βραδέως· διότι πυκνὴ χιὼν, πίπτουσα κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, ἐμπόδιζε τὰ κινήματα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ· μ' ὅλον τοῦτο οἱ Ῥῶσσοι ὑπεχώρησαν πρὸς τὴν πόλιν, ἐγκαταλείψαντες τὸ ὀροπέδιον εἰς τοὺς Γάλλους. Ὁ Λάννος, παρατηρῶν ὅτι ἐνίκησεν εἰς τὸ δεξιὸν, ἦλθε προς τὸ ἀριστερὸν τοῦ ἐχθροῦ· φθάσαντος δὲ πρὸς ἐπιβοήθειαν αὐτοῦ καὶ τοῦ στρατηγοῦ Γυδίνου, ἤρχισεν ἡ μάχη μετὰ μεγίστης ἐπιμονῆς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν· μετὰ πολλὴν δὲ αἱματοχυσίαν οἱ Ῥῶσσοι νικηθέντες ὑπεχώρησαν.

Εἰς τὴν αἱματηρὰν ταύτην μάχην, ἥτις διήρκεσε μίαν ὁλόκληρον ἡμέραν, οἱ Γάλλοι ἀπώλεσαν 1,500 ἄνδρας, οἱ δὲ Ῥῶσσοι τρεῖς χιλιάδας εἰς φονευμένους καὶ πληγωμένους, δύο χιλιάδας αἰχμαλώτους καὶ πολλὰ πυροβόλα. Ἐν τούτοις ὁ στρατηγὸς Βεννιγσένης εἰσελθὼν εἰς Πούλτουσκον ἔγραψεν εἰς τὸν Αὐτοκράτορά του ὅτι ἐνίκησε τὸν στρατὸν τοῦ Ναπολέοντος, διοικούμενον αὐτοπροσώπως παρ' αὐτοῦ· ἐπομένως δὲ ὑπεχώρησε πρὸς τὸν ποταμὸν Πρεγέλαν.

Ἡ πρόθεσις τοῦ Ναπολέοντος, οὖσα νὰ ὠθήσῃ τοὺς Ῥώσσους ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Οὐκάρου εἰς τὸν Νάρβαν, ἤθελε πραγματοποιηθῆ μετὰ τὴν μάχην ταύτην, ἂν οὗτος ἐδύνατο νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν περαιτέρω καταδίωξιν αὐτῶν· ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη νὰ πράξῃ τοῦτο, μὴ γνωρίζων ἀκριβῶς ποῦ ἀπεσύρθη ὁ ῥωσσικὸς στρατός· πρὸς τούτοις ὁ χειμὼν καὶ τὸ ἀργιλλῶδες τῆς γῆς, εἰς ἣν ἔμβαινον οἱ στρατιῶται βαδίζοντες μέχρι τῶν γονάτων, ἐμπόδιζε τὴν κίνησιν τοῦ στρατοῦ του. Διὰ ταῦτα πάντα ἡ μάχη αὕτη δὲν ἐδύνατο νὰ ἦναι τοσοῦτον ἀποτελεσματικὴ, ὡς ἡ τῆς Αὐστερλίκης καὶ τῆς Ἰένης.

Ὁ δὲ Ναπολέων ἦλθεν εἰς τὴν Βαρσοβίαν τῇ πρώτῃ Ἰανουαρίου 1807, καὶ διέταξε τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ στρατοῦ του εἰς τὰ χειμάδια μεταξὺ τῶν ποταμῶν Βιστούλα, Νάρβα καὶ Βοῦγα· παρήγγειλε δὲ εἰς τοὺς στρατηγούς του νὰ συναθροίσωσιν ἱκανὰς τροφὰς, ὥστε, ἂν ὁ ἐχθρὸς ἀναφανῇ αἴφνης, νὰ ἔχωσι τοὐλάχιστον ἐπὶ δέκα ἡμέρας τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα. Ἐν τούτοις εἰς Παρισίους διεδόθη ὅτι ὁ ἐν Πολωνίᾳ διαμένων γαλλικὸς στρατὸς, στερούμενος πάντων τῶν ἀναγκαίων, ὑποφέρει τὰ μέγιστα. Εἰς ἀπάντησιν τῆς ψευδοῦς ταύτης φήμης ὁ Ναπολέων ἔγραψεν εἰς τὸν ὑπουργὸν αὐτοῦ Φουσσέν. «Εἶναι ἀληθὲς ὅτι αἱ ἀπο»θῆκαι τῆς Βαρσοβίας δὲν εἶναι καλῶς ἐφωδιασμέναι, διότι ἐν »διαστήματι τοῦ ὀλίγου χρόνου, καθ' ὃν διαμένει ὁ στρατός μου

»ἐνταῦθα, ἦτον ἀδύνατον νὰ συναχθῶσι τοσαῦται τροφαὶ, ὥστε »νὰ ἐπαρκέσωσι πρὸς διατροφὴν ὁλοκλήρου στρατοῦ. Ἀλλ' εἶναι »ἐπίσης παραλογισμὸς νὰ νομίζῃ τις ὅτι σῖτος, οἶνος, κρέας »καὶ γεώμηλα ἐλλείπουν ἐκ τῆς Πολωνίας, ὡς ἔλεγον καὶ περὶ »τῆς Αἰγύπτου.

»Ἔχω ἐν τῇ Βαρσοβίᾳ ἓν ἀρτοποιεῖον, τὸ ὁποῖον μοι χο»ρηγεῖ 100 χιλιάδας μερίδας ἄρτου καθ' ἑκάστην, καὶ ἓν »ἕτερον εἰς Θόρουνον· ἔχω ἀποθήκας εἰς τὴν Ποσνίαν, εἰς »τὴν Λοβέκην καὶ πανταχοῦ ὅπου ὑπάρχουν στρατεύματά μου· »ἔχω τέλος πάντων νὰ διαθρέψω τὸν στρατόν μου ἐπέκεινα »τοῦ ἑνὸς ἔτους. Ἐνθυμήθητι ὅτι ὅτε ἤμεθα εἰς τὴν Αἴγυ»πτον, ἔγραφον τινὲς ὅτι ἀποθνήσκουν τῆς πείνης. Παράγ»γειλε νὰ γράψωσιν εἰς τὰς ἐφημερίδας περὶ τούτων. Εἶναι »εὔκολον νὰ συμπεράνῃ τις ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐλλείπῃ »τι ἐκ τοῦ στρατοῦ, ὁπόταν οἱ Ῥῶσσοι ἀποδιώκωνται ἐκ τῆς »Βαρσοβίας. Ἐν τοσούτῳ τὰ προϊόντα τοῦ τόπου εἶναι τοσαῦτα, »ὥστε δὲν πρέπει νὰ φοβῆταί τις ποτέ. (Ἐν Βαρσοβίᾳ τῇ 18 »Ἰανουαρίου 1807)».

Ἐν τούτοις ὁ γαλλικὸς στρατὸς ὑπέφερε πολὺ ἐκ τῶν ἐσκηψάντων νοσημάτων· πολλοὶ τῶν στραταρχῶν, καὶ πρὸ πάντων οἱ καλούμενοι Ἰταλοὶ καὶ Αἰγύπτιοι, καθὸ ὑπηρετήσαντες εἰς τὰς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ ἐκστρατείας, ἔκειντο ἀσθενεῖς. Ὁ δὲ Μυράτος ἕνεκα τῆς ἀσθενείας του δὲν συνεμέθεξεν εἰς τὴν κατὰ τὴν ἐν Νάρβᾳ μάχην· ὁ Ὠγερὼ ἔπασχεν ἐκ ῥευματισμῶν, ὁ δὲ Λάννος ἀσθενήσας ἐγκατέλειψε τὴν διοίκησιν τῆς μοίρας του.

Ὁ δὲ Ναπολέων, κατέβαλεν ὅλας τὰς προσπαθείας του, περιποιούμενος τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς πληγωμένους του· ἐπὶ τούτῳ διέταξε νὰ παρασκευασθῶσιν ἓξ χιλιάδες κλῖναι εἰς τὴν Βαρσοβίαν, ἕτεραι εἰς Θόρουνον, εἰς τὴν Ποσνίαν καὶ ἀλλαχοῦ μεταξὺ τῶν ποταμῶν Βιστούλα καὶ Ὀδέρου, ἐγκατέστησε νοσοκομεῖα πανταχοῦ, διέταξε τὴν ἀγορὰν λινῶν ὑποκαμίσων διὰ τοὺς ἀσθενεῖς, ἀνέθηκε τὴν διεύθυνσιν τῶν νοσοκομείων εἰδικῶς εἰς τὸν Δαροῦν, συνέταξε νέον ὀργανισμὸν περὶ αὐτῶν, καὶ προσδιώρισεν εἰς ἕκαστον νοσοκομεῖον ἕνα ἀρχινοσοκόμον ἐφοδιασμένον μὲ ἱκανὰ χρήματα διὰ νὰ προμηθεύῃ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς πᾶν ὅ,τι τοῖς ἀναγκαῖοι, πρὸς ἐπιτήρησιν δὲ αὐτοῦ ἕνα ἱερέα. Ὁ ἱερεὺς οὗτος, ἐκτελῶν τὰ ἐκκλησιαστικά του καθήκοντα, συγχρόνως ἦτον ἐπιτετραμμένος παρὰ τοῦ Ναπολέοντος νὰ μεριμνᾷ ὡς πατὴρ περὶ τῶν ἀσθενῶν, καὶ νὰ ἀναφέ-

ρη εἰς αὐτὸν πᾶν ὅτι ἀφορᾷ πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως αὐτῶν. Τοιοῦτοι ἱερεῖς διωρίσθησαν εἰς ὅλα τὰ νοσοκομεῖα καὶ θεραπευτήρια τοῦ στρατοῦ.

Τοιουτοτρόπως ἐμερίμνα τότε περὶ τοῦ στρατοῦ του ὁ μέγας οὗτος ἀρχηγός, τὸν ὁποῖον τὸ μῖσος καὶ αἱ φατρίαι παρίστανον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πτώσεώς του ὡς βάρβαρον κατακτητήν, φέροντα τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ σφαγεῖον, ἀδιαφοροῦντα ἐν ἐκστρατείᾳ περὶ τῆς διατροφῆς καὶ θεραπείας αὐτῶν, καὶ θεωροῦντα τοὺς στρατιώτας ὡς τὰ ὑποζύγια τοῦ στρατοῦ του.

Ὁ Ναπολέων μετὰ ταῦτα καταλαβὼν ὅλας τὰς γεφύρας τῶν ποταμῶν, ὠχύρωσε καλῶς αὐτὰς, ὥστε τὸν μὲν ἐχθρὸν νὰ ἐμποδίσῃ νὰ ἐλθῃ κατ' αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ νὰ δύναται ἐν παντὶ καιρῷ νὰ εἰσβάλῃ κατ' αὐτοῦ· πρὸς ἐνίσχυσιν δὲ τῶν ἐπιχειρήσεών του διέταξε νὰ ἔλθωσιν ἐκ τῆς Γαλλίας καὶ ἄλλα στρατεύματα, τὰ ὁποῖα σχηματίσας εἰς ἰδίαν μοῖραν, ὀνομασθεῖσαν δεκάτην μοῖραν τοῦ στρατοῦ, διώρισε διοικητὴν αὐτῆς τὸν γηραιὸν στρατάρχην Λεφέβρον.

Ἐνασχολούμενος δὲ ἐν καιρῷ χειμῶνος εἰς τὴν ἄλωσιν τῶν ἐχθρικῶν φρουρίων, ἤθελε νὰ κυριεύσῃ οὐχὶ μόνον τὰ ἀριστερόθεν τοῦ Βιστούλα ποταμοῦ κείμενα, ἀλλὰ καὶ τὰ δεξιόθεν ἄνωθεν τοῦ Ὀδέρου. Ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἱερώνυμος, ὅστις ἦτο διατεταγμένος νὰ ὑποτάξῃ τὴν Σιλεσίαν, κυριεύσας τὰ φρούρια αὐτῆς, ἐντὸς ὀλίγου κατέκτησε τὴν ἐπαρχίαν ταύτην.

Ἡ κατάκτησις τῆς Σιλεσίας, οὔσης μιᾶς τῶν πλουσιωτέων ἐπαρχιῶν τῆς Πρωσσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, οὐχὶ μόνον ἦτο λαμπρὰ, ἀλλ' ἦτο συγχρόνως καὶ ὠφελιμωτάτη, ὡς χορηγοῦσα εἰς τὸν γαλλικὸν στρατὸν ἄφθονα μέσα· ὁ δὲ Ναπολέων συνεχάρη τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ διὰ τὴν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἱκανότητά του, διότι ἐδείχθη οὐχὶ μόνον καλὸς ἀξιωματικὸς, ἀλλὰ καὶ γενναῖος, ὡς ἀνδρεῖος στρατιώτης.

Οὕτως ἅπασα ἡ μεταξὺ τοῦ Ῥήνου καὶ τοῦ Βιστούλα καὶ ἡ μεταξὺ τῶν ὀρέων τῆς Βοεμίας καὶ τῆς ἀρκτικῆς θαλάσσης ἐκτεταμένη χώρα ὑπετάχθη εἰς τὸν Ναπολέοντα, παραδιδομένων ἀλληλοδιαδόχως τῶν φρουρίων, ἐξ οὗ διέβαινεν ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἀνεμποδίστως, καὶ ἠνόητο μετὰ τοῦ μεγάλου στρατοῦ. Ἐν τούτοις ὁ Ῥῶσσος στρατηγὸς Βεννιγγσένης δὲν ἠρυθρίασε νὰ κοινοποιήσῃ εἰς τὴν αὐλήν του ὅτι ἦτο νικητὴς, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἐν Πετρουπόλει καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἐν Κενιγσβέργῃ ἐδέχθησαν συγχαρητηρίους ἐπισκέψεις.

Ὁ Ναπολέων, ἐνασχολούμενος κατὰ τὸν Ἰανουάριον εἰς τὴν

στερέωσιν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Βιστούλα καὶ τοῦ Ὀδέρου ποταμῶν καὶ καὶ εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ στρατοῦ του διὰ τῶν ἐρχομένων ἐκ τῆς Γαλλίας καὶ Ἰταλίας στρατευμάτων, προπαρεσκευάζετο ν' ἀποκρούσῃ πᾶσαν ἐχθρικὴν προσβολήν· ἀλλ' οὐδέποτε ἐπίστευεν ὅτι οἱ Ῥῶσσοι ἤθελον ἐπιχειρήσῃ νὰ τὸν προσβάλωσι σφοδρῶς ἐν τῇ δριμυτάτῃ ἐκείνῃ ὥρᾳ τοῦ χρόνου.

Ὁ στρατηγὸς Βεννιγσένης, εἰ καὶ ἠττήθη, ὡς εἴρηται, ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ναπολέοντος καὶ διεχωρίσθη ἐν μέρει ἐκ τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ του, μ' ὅλον τοῦτο θέλων νὰ καλύψῃ τὴν ἧττάν του, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ὠφελούμενος ἐκ τοῦ ὑπερβολικοῦ ψύχους τοῦ χειμῶνος, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ Γάλλοι δὲν ἦσαν συνειθισμένοι. Οὕτω κατορθώσας νὰ ἑνωθῇ μετὰ τῶν δύο ἀπεσπασμένων μεραρχιῶν του, διοικουμένων παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Βυζχοεβδένου, ἐπροσπάθει νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τοῦ στρατηγοῦ Βερναδότου, ἐπισταθμεύοντος πρὸς τὰ κάτω τοῦ Βιστούλα, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ προκαταλάβῃ αἴφνης καὶ αὐτὸν τὸν Ναπολέοντα εἰς τὴν Βαρσοβίαν. Ὁ ῥωσσικὸς στρατὸς οὗτος συνέκειτο ἐξ 80—90 χιλιάδων ἀνδρῶν, διότι μετ' οὐ πολὺ ἠνώθησαν μετ' αὐτοῦ καὶ ἄλλαι δύο μεραρχίαι, αἱ ὁποῖαι ἀνωφελῶς ἔμενον ἀλλαχοῦ.

Ὁ στρατάρχης Νέϋ, ὅστις κατεῖχε τὴν μᾶλλον πρὸς τὸν ἐχθρὸν προχωρημένην θέσιν, ἅμα οἱ παγετοὶ ἤρχισαν νὰ ἐκκαθαρίζωσι τὰ ὁρίζοντα, ἔπεμπε τοὺς στρατιώτας του διὰ ἐλκήθρων μέχρι τῆς Κενισβέργης νὰ ζητῶσι τροφάς. Ὁ δὲ Ναπολέων, φοβούμενος μήπως εἰς τὰς καταδρομὰς ταύτας ὁ Νέϋ ἤθελεν ἐκτεθῇ εἰς τὸν ἐχθρὸν, ἐπέπληξεν αὐτὸν πολλάκις. Ἀλλ' ὁ τολμηρὸς στρατάρχης οὗτος, ἐπιμένων νὰ διατρέχῃ πέραν τῆς εἰς αὐτὸν δοθείσης ἐξουσίας, ἀπήντησε τὸν ῥωσσικὸν στρατὸν ἐρχόμενον πρὸς τὰ κάτω τοῦ Βιστούλα ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐπιπέσῃ αἴφνης κατὰ τῶν ἐπισταθμιῶν τοῦ στρατάρχου Βερναδότου.

Ὁ στρατάρχης Νέϋ, τοῦ ὁποίου ἡ ἀσύγγνωστος τόλμη συνέτεινεν εἰς τὸ νὰ εἰδοποιηθῇ ἐγκαίρως ὁ γαλλικὸς στρατὸς, ἔσπευσε νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς στρατάρχας Βερναδότον καὶ Σοὺλτον περὶ τοῦ ἐπαπειλουμένου κινδύνου των, καὶ νὰ πέμψῃ εἰς τὸ ἐν Βαρσοβίᾳ στραταρχεῖον τὴν εἴδησιν περὶ τῆς αἰφνιδίου ἐμφανίσεως τοῦ ἐχθροῦ· οὗτος δὲ ἐτοποθετήθη εἰς τοιαύτην θέσιν, ὥστε ἐδύνατο νὰ βοηθήσῃ ἀμφοτέρους τοὺς στρατάρχας τούτους.

Τῇ 25 Ἰανουαρίου ἡ πρώτη φάλαγξ τοῦ ῥωσσικοῦ στρατοῦ,

συγκειμένη ἐκ 16 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ διοικουμένη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μαρκὼφ, συνεπλάκη αἵφνης παρὰ τῇ πόλει Ὀστερόδῃ εἰς τὸ χωρίον Φάρρη-Φελδσσένον μὲ τὴν μοῖραν τοῦ στρατάρχου Βερναδόττου. Εἰς τὴν συμπλοκὴν ταύτην τὸ ρωσσικὸν σῶμα τοῦτο ἀπολέσαν 1,600 ἄνδρας ὑπεχώρησεν, ὁ δὲ στρατηγὸς Βεννιγγσένης, ἐπειδὴ προκατελήφθη καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ συγκεντρώσῃ ὅλον τὸν στρατόν του, ἐτοποθετήθη εἰς τὸ Λειβστάδιον.

Τῇ 26 καὶ 27 Ἰανουαρίου ὁ Ναπολέων, λαβὼν ἀλλεπαλλήλως πληροφορίας ἐκ διαφόρων μερῶν περὶ τῶν κινημάτων τῶν Ῥώσσων, ἐνόησε καλῶς τὸν σκοπὸν αὐτῶν. Ἐν πρώτοις δὲ νομίσας ὅτι αἱ καταδρομαὶ τοῦ στρατάρχου Νέϋ ἠρέθισαν εἰς ἀντεκδικήσεις τοὺς Ῥώσσους, ἐξέφρασε τὴν κατ' αὐτοῦ μεγίστην δυσαρέσκειάν του· ἀλλὰ πάραυτα ἀνεκάλυψεν ὅτι πραγματικῶς οἱ Ῥῶσσοι ἤθελον νὰ τὸν προσβάλωσι, καὶ οὐχὶ ὅτι ἁπλῶς ἤθελον νὰ ἐνοχλήσωσι τὰς ἐπισταθμίας τῶν στρατευμάτων του.

Ὁ Ναπολέων κατ' ἀρχὰς ἐλυπήθη περὶ τῆς νέας χειμερινῆς ἐκστρατείας ταύτης, διότι ἤθελε θέσει τὸν στρατόν του εἰς νέους κόπους· ἀλλὰ σκεπτόμενος ὅτι ἕνεκα τῆς σφοδρότητος τοῦ χειμῶνος οἱ παγετοὶ ἤθελον ἐπιτρέψει εἰς τὸν στρατόν του ν' ἀναπτυχθῇ καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ἀκωλύτως ἐπὶ τοῦ παγωμένου ἐδάφους, ἐχάρη, καθότι ἦτο βέβαιος ὅτι ἐν μιᾷ κρισίμῳ μάχῃ ἤθελε δώσει πέρας εἰς τὴν προκειμένην ἐκστρατείαν.

Σκεπτόμενος δὲ τίνι τρόπῳ δύναται νὰ διαχωρίσῃ τοὺς Ηρώσσους ἐκ τῶν Ῥώσσων, καὶ νὰ πολεμήσῃ κατὰ κράτος τοὺς τελευταίους, ἀπεφάσισε νὰ συναθροίσῃ ὅλον τὸν στρατόν του εἰς τὴν παρὰ τοῦ στρατάρχου Σούλτου κατεχομένην θέσιν, διορίζων ὡς κέντρον τῆς συναθροίσεως τὸ πολίχνιον Ἀλλενστεῖν παρὰ τὸν Ἄλλαν ποταμὸν, ὅπου διέταξε νὰ συνέλθωσιν αἱ μοῖραι τῶν στραταρχῶν Δαβούστου, Σούλτου, Ὠγερὼ καὶ Νέϋ. Ὁ δὲ Μυράτος μόλις ἐδυνήθη νὰ φθάσῃ εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἕνεκα τῆς ἀποστάσεως τῶν ἐπισταθμιῶν, ὅπου διέμενεν. Ἀλλ' ὁ πρὸς τὸν πόλεμον ζῆλος αὐτοῦ ἦτο τόσον μέγας, ὥστε ὑπερέβαινε καὶ αὐτὰς τὰς δυνάμεις του· ἅμα δὲ λαβὼν τὰς διαταγὰς τοῦ Ναπολέοντος, συνήθροισε ὅλον τὸ ὑπ' αὐτὸν ἱππικὸν καὶ ἔφερεν αὐτὸ παρὰ τῇ μοίρᾳ τοῦ στρατάρχου Σούλτου.

Ὁ Ναπολέων, εἰδοποιηθεὶς ὅτι ὁ Ῥῶσσος στρατηγὸς Ἐσσένος ἀνεφάνη μεταξὺ τῶν ποταμῶν Βούγα καὶ Νάρβα, ἔχων δύο μεραρχίας, διέταξε τὴν μοῖραν τοῦ Λάννου νὰ ἐπιτηρῇ τὰ κινήματα τῶν ρωσσικῶν τούτων στρατευμάτων· ἐπειδὴ ὅμως ὁ

στρατάρχης Λάννος ἕνεκα τῆς κακῆς καταστάσεως τῆς ὑγείας του δὲν ἐδύνατο νὰ λάβῃ τὴν διοίκησιν αὐτῆς, διώρισε ἀντ' αὐτοῦ τὸν ὑπασπιστήν του Σαβαρὺν, περὶ τῆς ἱκανότητος τοῦ ὁποίου ὁ Ναπολέων εἶχε πολλὴν πεποίθησιν. Τὸν δὲ στρατάρχην Βερναδόττον, ὅστις εὑρίσκετο τότε ἐν τῇ πόλει Ὀστερόδῃ, διέταξε νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς τὸν Βιστούλαν, διὰ νὰ ἑλκύσῃ εἰς ἑαυτὸν τὸν ἐχθρὸν, καὶ ἔπομένως νὰ ἔλθῃ διὰ συντόνου πορείας καὶ νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ μεγάλου στρατοῦ, διὰ νὰ γένῃ ἡ μάχη μᾶλλον ἀποτελεσματική.

Ὁ Ναπολέων δὲν περιωρίσθη εἰς τὰ πρὸς ἀποκλεισμὸν τοῦ ἐχθροῦ πανταχόθεν μέσα, ἀλλ' ὑποπτεύων μήπως οἱ Ῥῶσσοι, ὡς ὁ στρατηγὸς Βλούχερος, ἀποτυχόντες εἰσέλθωσιν εἰς τὴν Λουβέκην, διέταξε τὴν μοῖραν τοῦ στρατάρχου Λεφέβρου νὰ παραταθῇ κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ Βιστούλα, τὸν δὲ στρατηγὸν Μενάρδον νὰ δράμῃ πρὸς βοήθειαν τοῦ Λεφέβρου, χρείας τυχούσης· προσέτι διώρισε τὸν στρατηγὸν Δυρόκον εἰς τὴν Βαρσοβίαν, ὡς ἄνδρα τῆς ἐμπιστοσύνης του, τὸν δὲ πρίγκηπα Πονιατόφσκην νὰ στρατολογήσῃ καὶ ὀργανίσῃ πολωνικά τινα σώματα.

Οὕτω διαθέσας ὁ Ναπολέων τὸν στρατόν του, μόλις ἐδύνατο νὰ ἔχῃ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μελλούσης μάχης 75 χιλιάδας ἀνδρῶν· διότι ἀφ' ἑνὸς τὸ πῦρ τοῦ πολέμου καὶ ἀφ' ἑτέρου αἱ ἀσθένειαι ἐπὶ πολὺ εἶχον ἀδυνατήσει τὸν στρατόν του, τὰ δὲ ἀποσπάσματα τῶν νεοσυλλέκτων δὲν εἶχον φθάσει εἰσέτι ἐκ τῆς Γαλλίας καὶ Ἰταλίας· μ' ὅλον τοῦτο μετὰ τοσούτων μόνον δυνάμεων ἐμελέτα νὰ προσβάλῃ τὸν ῥωσσοπρωσσικὸν στρατὸν συγκείμενον ἐξ 90 χιλιάδων ἀνδρῶν. Ἰδοὺ δὲ πραγματικῶς ὁποῖον ἀριθμὸν στρατευμάτων εἶχεν ὁ Ναπολέων ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ταύτῃ.

Στρατάρχης Λάννος,	ἄνδρας	12,000
Στρατάρχης Δαβοῦστος,	»	18,000
Στρατάρχης Σοῦλτος,	»	20,000
Στρατάρχης Ὠγερὼ,	»	10,000
Στρατάρχης Νέϋ,	»	10,000
Στρατάρχης Βερναδόττος,	»	12,000
Στρατηγὸς Οὐδινὼ,	»	6,000
Αὐτοκρατορικὴ φρουρὰ,	»	6,000
Ἱππικὸν τοῦ Μυράτου	»	10,000
Τὸ ὅλον	»	104,000

Ἐκπιπτομένων ἐκ τούτων τῶν εἰς τὰ πέριξ τῆς Βαρσοβίας διορισθέντων στρατευμάτων,

Λάννου,	ἀνδρῶν	12,000
Οὐδινώ,	»	6,000
Βερναδότ του, ὅστις ἔμελλε νὰ μείνῃ μακρὰν τῆς μάχης·	»	12,000
		30,000

οὕτω δὲν ἔμενον εἰμὴ 74 χιλιάδες ἄνδρες εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ναπολέοντος.

Εἰ καὶ ὁ στρατὸς τοῦ Ναπολέοντος ἦτον ἀριθμητικῶς ὑποδεέστερος τοῦ ἐχθρικοῦ, ἐπιστηριζόμενος ὅμως οὗτος εἰς τὴν ἀξίαν αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν εὐκολίαν τῶν ὁδῶν, δι' ὧν ἐδύνατο νὰ συναθροίσῃ ταχέως πολλὰ στρατεύματα εἰς ὅποιον μέρος ἤθελεν, ἐπεχειρίσθη τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, ἔχων μεγάλας ἐλπίδας. Ἔγραφε δὲ εἰς τὸν ἀρχικαγκελλάριον Καμβασερὲν ὅτι διέλυσε τὰς ἐπισταθμίας τῶν στρατευμάτων του διὰ νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τοῦ καλοῦ παγετοῦ καὶ ὡραίου καιροῦ, ὅτι αἱ ὁδοὶ ἦσαν κάλλισται, ὅτι ἐκινήθη ὁλοσχερῶς, ὅτι τὸ κίνημά του θέλουν αἰσθανθῇ πολὺ οἱ Ῥῶσσοι, ἂν δὲν μεταμεληθῶσι, καὶ ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ εἴπωσί τι εἰς τὴν Αὐτοκρατόρισσαν διὰ νὰ μὴ τὴν ἀνησυχήσωσιν ἀνωφελῶς.

Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων ἀνεχώρησε τῇ 30 Ἰανουαρίου ἐκ τῆς Βαρσοβίας διὰ τὴν νέαν ἐκστρατείαν ταύτην. Ὁ Μυράτος συναθροίσας ὅσον ἱππικὸν ἐδυνήθη ἐσχημάτισεν ἔμπροσθεν τῆς μοίρας τοῦ Σούλτου τὴν πρωτοπορείαν· οἱ δὲ στρατάρχαι Δαβοῦστος καὶ Ὠγερὼ ἔσπευσαν διὰ νὰ φθάσωσι ταχέως εἰς τὰς προσδιωρισμένας εἰς αὐτοὺς θέσεις· ὁ δὲ Βερναδότ τος ὑπεχώρει βραδέως καὶ ἔφθασεν εἰς τὰ πέριξ τοῦ Θορούνου. Ταῦτα πάντα ἐγένοντο συμφώνως μὲ τὴν πρόθεσιν τοῦ Ναπολέοντος. Ὁ δὲ στρατηγὸς Βεννιγγσένης, ἐνῷ κατὰ τὴν πρόθεσίν του εἶχε τοσαύτην προθυμίαν διὰ νὰ προσβάλῃ τὸν γαλλικὸν στρατὸν, ἐδίσταζεν ἤδη νὰ ἐπιχειρισθῇ τὸ τολμηρὸν κίνημά του· διότι, διὰ νὰ ἐπιληφθῇ τις τοιούτων ἐπικινδύνων ἐπιχειρημάτων, ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ πεποίθησιν, ἥτις συνήθως προξενεῖ τὴν νίκην, καὶ μεγάλην πεῖραν, διὰ νὰ ὑπερνικήσῃ ὅλας τὰς ἀναφυομένας δυσκολίας. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Βεννιγγσένης μὴ ἔχων οὔτε πεποίθησιν, οὔτε πεῖραν, περιεπλανᾶτο εἰς μυρίας ἀμφιβολίας, καὶ ἔμενεν ἄπρακτος, προφασιζόμενος ποτὲ μὲν ὅτι δὲν εἶχε πολεμεφόδια, ποτὲ δ' ἔλεγεν ὅτι οἱ Γάλλοι φοβηθέντες θέλουν ἐκκενώσει τὴν Πολωνίαν.

Τῇ πρώτῃ Φεβρουαρίου, ἐνῷ ὁ γαλλικὸς στρατὸς προσήγγιζεν εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ Βεννιγγσένου, ὁ Ναπολέων, φρον-

τίζων πάντοτε περὶ τῆς τακτικῆς πορείας αὐτοῦ, ἐξαπέστειλε δι' ἑνὸς νέου ἀξιωματικοῦ τῶν ἐπιτελῶν διαταγὰς εἰς τὸν στρατάρχην Βερναδόττον, παραγγέλλων εἰς αὐτὸν νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ μεγάλου στρατοῦ, κρυπτόμενος ἐπιτηδείως ἐκ τοῦ ἐχθροῦ. Τῇ δὲ 3 τὸ ἑσπέρας ὁ Ναπολέων ἔφθασε μετὰ τοῦ στρατοῦ του πέραν τῆς Ἀλλενστένης εἰς θέσιν τινὰ καλουμένην Ἰονκόββο οὐ μακρὰν τῆς ὁποίας ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι οἱ Ῥῶσσοι μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἄλλα καὶ Πεσσάργου, καὶ τῇ αὐτῇ ἑσπέρᾳ κατώπτευσεν αὐτοπροσώπως τὰς δυνάμεις αὐτῶν· εὗρε δὲ αὐτοὺς πλειοτέρους ὅσων ἐσυμπέρανε καὶ παρατεταγμένους ἐν μάχῃ. Ὁ Ναπολέων ἐνταῦθα ἀπεφάσισε νὰ προσβάλῃ τοὺς Ῥώσσους τῇ ἐπιούσῃ, ἂν ἤθελον μείνει ἐκεῖ.

Τούτου ἕνεκα παρήγγειλεν εἰς τὰ μὴ ἀφιχθέντα εἰσέτι στρατεύματά του νὰ ἐπισπεύσωσι τὴν πορείαν των, εἰς δὲ τὸν στρατάρχην Σοῦλτον νὰ διαβῇ κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα τὸν Ἄλλαν καὶ νὰ καταλάβῃ ὄπισθεν τῶν Ῥώσσων στενόν τι, τὸ ὁποῖον ἔθετεν εἰς κίνδυνον αὐτούς.

Ὁ στρατάρχης Σοῦλτος βοηθούμενος παρὰ τοῦ Μυράτου ἐξετέλεσε τὴν αὐτὴν ἑσπέραν τὴν διαταγὴν τοῦ Αὐτοκράτορος· ἀλλὰ συμπλακεὶς μὲ τὸν ἐχθρὸν ἀπώλεσεν 600 ἄνδρας· ἐκ δὲ τῶν Ῥώσσων ἀπωλέσθησαν διπλάσιοι. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα ταύτην ὁ Σοῦλτος παρετάθη ἐπὶ τὸν Ἄλλαν, ὥστε δὲν διεχωρίζετο ἐκ τῶν Ῥώσσων εἰμὴ διὰ μικροῦ ῥύακος· ἀλλ' οὕτως ἐξετίθετο καθόλου εἰς τὸν ἐχθρόν, ὅστις ἐφαίνετο πολὺ ἰσχυρός. Ὁ Ναπολέων ἦτον εἰς ἀπορίαν πῶς ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ὁ ἐχθρὸς συνήθροισε τοσαύτας στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, διότι κατὰ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ γινομένους ὑπολογισμοὺς ἐνόμιζεν ὅτι οἱ Ῥῶσσοι, ἀγνοοῦντες τὰ κινήματα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ ὄντες διεσπαρμένοι, δὲν ἐδύναντο εἰς τοσούτου ὀλίγου χρόνου διάστημα νὰ συναθροισθῶσιν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος· μ' ὅλον τοῦτο περιέμενε τὴν ἐπομένην ἡμέραν νὰ τοὺς προσβάλῃ, διότι ἦτο βέβαιος ὅτι ἤθελε τοὺς νικήσει καὶ τοὺς ἀφανίσει, ἅμα ἔφθανον αἱ περιμενόμεναι δύο μοῖραι αὐτοῦ.

Τῇ ἐπαύριον ὁ Ναπολέων διέταξε τὸν στρατόν του νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὰς ἐχθρικὰς θέσεις ἐπὶ σκοπῷ νὰ συνάψῃ μάχην· ἀλλ' ἠπατήθη, διότι μετ' ὀλίγον ἐπληροφορήθη ὅτι μόνον αἱ ἐμπροσθοφυλακαὶ τῶν Ῥώσσων διέμενον εἰσέτι, καὶ ὅτι καὶ αὗται ὑπεχώρουν εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀπατῶσι τὸν γαλλικὸν στρατόν, ἐνασχολοῦσαι αὐτὸν ἐκεῖ. Ὁ Ναπολέων ἐλυπήθη, διότι δὲν προσέβαλε τῇ προτεραίᾳ τὸν ἐχθρόν, καί τοι μὴ συ-

ναθρισθέντος εἰσέτι τοῦ στρατοῦ του· ἐνησχολεῖτο δὲ νὰ μάθῃ τὰς προθέσεις τοῦ ἐχθροῦ, ἰδίως δὲ τὸ μυστήριον αὐτοῦ· τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὅμως δὲν ἐβράδυνε νὰ μάθῃ ταῦτα πάντα.

Ὁ πρὸς τὸν Βερναδόττον σταλεὶς, ὡς ἐρρέθη, ἀξιωματικὸς τῶν ἐπιτελῶν εἶχε συλληφθῇ καθ' ὁδὸν παρὰ τῶν Κοζάκων, μὴ προλαβὼν καὶ μὴ ἔχων τὴν ἱκανότητα νὰ ἀφανίσῃ τὰ παρ' αὐτοῦ κομιζόμενα ἔγραφα, ἐξ ὧν ὁ Βεννιγσένης πληροφορηθεὶς πρὸ 48 ὡρῶν περὶ τῶν προθέσεων τοῦ Ναπολέοντος, συνεγκέντρωσεν ὅλας του τὰς δυνάμεις· ἅμα δὲ εἶδε τὸν γαλλικὸν στρατὸν προσερχόμενον, διέλυσε τὴν νύκτα τῆς 3 πρὸς τὴν 4 τὸ στρατόπεδόν του, καὶ ὑπεχώρει εἰς τὴν Κενισβέργην· ἐνῷ πρὸ μικροῦ ἐκαυχᾶτο ὅτι δι' ἑνὸς στρατηγήματος ἤθελεν ἀποδιώξει τοὺς Γάλλους ἐκ τῆς Πολωνίας.

Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, ἀποτυχὼν τῶν προεκτεθέντων προθέσεών του, δὲν ἤθελε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς ἐπισταθμίας του ἐπὶ ματαίῳ χωρὶς νὰ τιμωρήσῃ τὸν διαταράξαντα τὴν ἡσυχίαν αὐτοῦ. Ὅθεν ἀπεφάσισε νὰ θέσῃ εἰς νέους κόπους τοὺς στρατιώτας του, καταδιώκων κατόπιν τοὺς Ῥώσσους διὰ νὰ τοὺς προλάβῃ καὶ νὰ τοὺς καταπολεμήσῃ ἴσως δώσει πέρας εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον· οἱ δὲ παγετοὶ εὐκόλυνον ὡς πρὸς τοῦτο τὴν πορείαν τῶν στρατευμάτων του· ἐπὶ τούτῳ κατεύθυνε τὰς διαφόρους μοίρας τοῦ στρατοῦ του κατόπιν τῶν Ῥώσσων πρὸς τοὺς ποταμοὺς Πεσσάργην καὶ Ἄλλαν· τὸν δὲ στρατάρχην Νέϋ ὀλίγον ἀριστερόθεν, προλέγων αὐτῷ ὅτι θέλει κάμει καλὰς λείας, ἂν δυνηθῇ νὰ προλάβῃ τὰς μεταξὺ τῶν ποταμῶν τούτων ὁδούς· τὸν δὲ Βερναδόττον διώρισε νὰ ἐγκαταλείψῃ εὐθὺς τὰς ὄχθας τοῦ Βιστούλα καὶ νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ μεγάλου στρατοῦ.

Τῇ ἐπαύριον, 5 Φεβρουαρίου, οἱ δύο πολέμιοι στρατοὶ συνηντήθησαν παρὰ τὸν ποταμὸν Ἄλλαν, πορευομένων τῶν μὲν Γάλλων δεξιόθεν, τῶν δὲ Ῥώσσων ἀριστερόθεν τοῦ ποταμοῦ. Ἀλλ' οἱ Γάλλοι προλαβόντες κατέστρεψαν μίαν γέφυραν τοῦ ποταμοῦ καὶ διέκοψαν τὴν ὑποχώρησιν 11 χιλιάδων Ῥώσσων διοικουμένων ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Λεστόκου. Ὁ στρατηγὸς οὗτος, διαχωρισθεὶς οὕτως ἐκ τοῦ ῥωσσικοῦ στρατοῦ καὶ ἀπελπισθεὶς νὰ διασώσῃ ὅλον τὸν ὑπ' αὐτὸν στρατὸν, ἀπεφάσισε νὰ θυσιάσῃ μέρος αὐτοῦ διὰ νὰ σώσῃ τὸ ὑπόλοιπον. Ὅθεν ἀπεχώρισε τρεῖς χιλιάδας ἐκ τοῦ στρατοῦ του, ἐγκαταλείψας αὐτοὺς ἀπέναντι τοῦ Νέϋ· οὗτος δὲ μετὰ τοῦ ὑπολοίπου σώματός του ἔλαβε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀπέλθῃ ἀλλαχόθεν καὶ νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν, ἐνῷ ἐμάχετο μὲ τοὺς Γάλλους τὸ ἐγκαταλειφθὲν ἀπόσ-

πκσμά του· οὕτως ἐθυσίασε τὰς τρεῖς χιλιάδας διὰ νὰ σώσῃ τὰς ἄλλας ὀκτώ. Ἡ δὲ θυσία αὕτη συνεχῶς συμβαίνει ἐν πολέμῳ καὶ καθίσταται λίαν ἀναγκαία.

Ὁ Νεῦ πολεμήσας τὸ μικρὸν σῶμα τοῦτο κατέστρεψεν αὐτὸ, διότι πεντακόσιοι ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ ἠχμαλωτίσθησαν μεθ' ὅλης τῆς ἀποσκευῆς. Ὁ Ναπολέων μαθὼν ταῦτα πάντα διέταξε τὸν Νεῦ νὰ μὴ καταδιώκῃ τοσοῦτον τοὺς Πρώσσους, ἀπομακρυνόμενος τοῦ μεγάλου στρατοῦ· ἀλλὰ πάντοτε νὰ παρακολουθῇ αὐτὸν διὰ νὰ ἐπιτύχωσι τοὺς Ῥώσσους.

Τῇ 6 Φεβρουαρίου οἱ Ῥῶσσοι ἐγκαταλείψαντες εἰς Εἰλσβέργαν τὰς ἀποθήκας των καὶ τοὺς ἀσθενεῖς των, τοὺς ὁποίους ἡ ὀπισθοπορεία θελήσασα νὰ ὑπερασπισθῇ ἀπώλεσε πολλοὺς ἄνδρας, βαδίζοντες δὲ συντόνως, ἔφθασαν εἰς τὴν Λανδσβέργην, διωκόμενοι ἀκαταπαύστως παρὰ τῶν Γάλλων. Κατὰ δὲ τὴν νύκτα ταύτην τῆς 6 πρὸς τὴν 7 θελοντες νὰ διανυκτερεύσωσιν εἰς τὴν μικρὰν πόλιν ταύτην ὠχυρώθησαν ἐν αὐτῇ καλῶς. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἔφθασεν ἐκεῖ ὁ Μυράτος μετὰ τοῦ ἱππικοῦ, καὶ εὐθὺς ἔπεμψε τοὺς Οὐσσάρους καὶ τοὺς Ἀκροβολιστάς του καὶ μετὰ τούτους τοὺς διμάχους του κατὰ τοῦ ρωσσικοῦ ἱππικοῦ, τὸ ὁποῖον μὴ δυνηθὲν νὰ ἀνθέξῃ διεσπάσθη, ἀλλὰ τὸ ρωσσικὸν πεζικὸν ἔμεινεν ἀτάραχον. Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ ἔφθασαν καὶ οἱ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ὠτπουῦλον θωρακοφόροι καὶ ἐπέπεσον κατὰ τοῦ ρωσσικοῦ πεζικοῦ· ἀλλ' ἡ πρώτη ἱππαρχία αὐτῶν ἀποκρουσθεῖσα παρὰ τοῦ ρωσσικοῦ ἱππικοῦ ὑπεχώρησεν. Ὁ Μυράτος ὅμως συναθροίσας ἅπαντας τοὺς θωρακοφόρους ἐπέπεσε κατὰ τοῦ ρωσσικοῦ πεζικοῦ. Μία φωνὴ, *Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ*, ἠκούσθη παρὰ τῶν τάξεων τοῦ τρομεροῦ τούτου ἱππικοῦ, καὶ πάραυτα τὸ ρωσσικὸν πεζικὸν διεσπάσθη, μὴ δυνηθὲν ν' ἀνθέξῃ εἰς τὴν ὑπερβολικὴν ὁρμὴν αὐτοῦ καὶ κατεπατήθη ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἵππων. Συγχρόνως ἔφθασε καὶ μία μεραρχία τοῦ στρατάρχου Σούλτου, ἐν σύνταγμα τῆς ὁποίας ὥρμησε πρὸς τὸ παρὰ τῶν Ῥώσσων κατεχόμενον πολίχνιον καὶ ἐκυρίευσεν αὐτό· ἀλλ' οἱ Ῥῶσσοι ἀνέκτησαν αὐτὸ, ἀπωθοῦντες τοὺς Γάλλους. Ἐπὶ τέλους ὅμως ἐπιπεσὸν ὅλον τὸ γαλλικὸν ἱππικὸν μετὰ τοῦ πεζικοῦ ἀπέβαλεν αὐτοὺς ἐκ τῆς μικρᾶς πόλεως ταύτης.

Ὁ στρατηγὸς Βεννιγγσένης καταδιωκόμενος οὕτω παρὰ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ κατέφυγεν εἰς τὴν κωμόπολιν Ἔϋλω, ὅπου εἰσελθὼν τῇ 7 Φεβρουαρίου ὠχύρωσε καλῶς τὸ ἀπέναντι αὐτῆς κείμενον ὀροπέδιον, καὶ κατέλαβε τὸ μεταξὺ τῆς Ἔϋλω καὶ τῆς Λανσβέργης κείμενον δάσος.

Μετ' ὀλίγον ὁ Μυράτος μετὰ τοῦ ἱππικοῦ του καὶ μέρος πεζικοῦ, ἀποδιώξας τοὺς Ῥώσσους ἐκ τοῦ δάσους, ἔφθασεν εἰς τὸ ὀροπέδιον καλούμενον Ζιεγελῶφ, καὶ εὐθὺς ἐφώρμησε κατ' αὐτοῦ διὰ νὰ τὸ κυριεύσῃ· ἀλλ' ἀποκρουσθεὶς παρὰ τῶν Ῥώσσων, ὑπεχώρησε μὲ πολλὴν ζημίαν τοῦ πεζικοῦ του καὶ μὲ ἀπώλειαν μιᾶς σημαίας.

Οὕτω πάραυτα συνήφθη πεισματώδης μάχη ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν. Τῇ στιγμῇ ταύτῃ φθάσαντες πρὸς βοήθειαν τῶν Γάλλων ἡ ταξιαρχία τοῦ Βιβιὲ καὶ ὁ Σοὺλτος μετὰ τοῦ ὑπολοίπου τῆς μοίρας του ἀπεδίωξαν ἐκ τοῦ ὀροπεδίου τοὺς Ῥώσσους, καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν πόλιν Ἐϋλώ.

Ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ ἀποδιώξῃ καὶ ἐκ τῆς πόλεως ταύτης τοὺς Ῥώσσους, διέταξε τὴν κατ' αὐτῆς προσβολήν. Ἐνταῦθα συνήφθη νέα πεισματώδης μάχη, ἀμυνομένων ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν τῶν Ῥώσσων· ἐν δέ τινι νεκροταφείῳ μείνασα ρωσσική τις φάλαγξ τοῦ πεζικοῦ, ἐπολέμησε μὲ πολλὴν καρτερίαν μέχρι τῆς ἐρχομένης νυκτός. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους οἱ Ῥῶσσοι μὴ δυνηθέντες νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὰς προσβολὰς τοῦ γαλλικοῦ πεζικοῦ, ὑπεχώρησαν εἴς τινα παρακειμένην ἐν τῇ Ἐϋλὼ θέσιν, καὶ ἤναψαν πυρὰς διὰ νὰ διανυκτερεύσωσιν ἐκεῖ. Ὁ δὲ γαλλικὸς στρατὸς ἀπηυδημένος ἀπὸ τοῦ πολλοῦ κόπου καὶ τῆς πείνης ἀνεπαύθη κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα εἰς τὴν πόλιν ταύτην.

Ἀλλ' ὁ Ναπολέων προβλέπων ὅτι τὴν ἐπιοῦσαν θέλει ἀναγκασθῇ νὰ συνάψῃ μάχην μὲ τὸν ἐχθρὸν, ἔπεμψεν εὐθὺς διαφόρους ὑπασπιστάς του εἰς τὰ μὴ ἀφιχθέντα εἰσέτι στρατεύματά του διὰ νὰ φθάσωσι τὴν πρωΐαν τῆς 8 Φεβρουαρίου εἰς τὴν πόλιν Ἐϋλώ. Ἀλλ' ὁ μὲν Νέϋ καταδίωκε παρὰ πόδας τοὺς Πρώσσους διὰ νὰ μὴ ἑνωθῶσι μετὰ τῶν Ρώσσων, ὁ δὲ Βερναδόττος εὑρισκόμενος τρεῖς ἡμέρας μακρὰν δὲν ἐδύνατο νὰ φθάσῃ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, ἀφ' ἑτέρου αἱ μετ' αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος μοῖραι ἦσαν ἐξησθενημέναι εἰς τὸ ἄκρον, διότι μέρος τῶν στρατιωτῶν ἀπωλέσθη εἰς τὴν μάχην τῆς προτεραίας, μέρος ἠφανίσθη ἐκ τῶν ἐνδημικῶν νόσων καὶ μέρος διεσκορπίσθη εἰς καταδρομὰς, ζητοῦν τροφάς. Οὕτως ὁ ἐν Ἐϋλὼ εὑρισκόμενος στρατὸς τοῦ Ναπολέοντος δὲν ὑπερέβαινε τὰς 55 χιλιάδας ἀνδρῶν, ἐνῷ ὁ ρωσσικὸς ἦτον ὑπὲρ τὰς 80 χιλιάδας.

Ὁ Ναπολέων, ὅστις τὴν νύκτα ταύτην μόλις ἐκοιμήθη ἐπί τινος καθίσματος τρεῖς ὥρας ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ταχυδρομείου, τοποθετήσας τὴν μὲν μοῖραν τοῦ Σούλτου ἐν αὐτῇ τῇ πόλει καὶ εἰς τὰ περιξ αὐτῆς, τὴν μοῖραν τοῦ Ωγερὼ καὶ

τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουρὰν ὄπισθεν τῆς πόλεως, ὅλον δὲ τὸ ἱππικὸν δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν, περιέμενε τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν διὰ νὰ διατάξῃ τὰ εἰκότα.

Ὁ δὲ στρατηγὸς Βεννιγγσένης, συναθροίσας ὅλον τὸν στρατόν του εἰς θέσιν κατάλληλον πρὸς μάχην, καὶ διατάξας αὐτὸν ν' ἀναπαυθῇ, παρεσκευάζετο νὰ προσβάλῃ τὴν ἐπιούσαν ἀπὸ πρωΐας τὸν Ναπολέοντα. Ὁ στρατηγὸς οὗτος εἶχεν, ὡς ἐρρέθη, 80 χιλιάδας στρατοῦ καὶ 500 πυροβόλα, ἐνῷ ὁ Ναπολέων δὲν εἶχεν εἰμὴ 54 χιλιάδας, ἀλλὰ τὰ ὑποκινοῦντα ἐλατήρια ἀμφοτέρων τῶν στρατῶν διέφερον πολύ· διότι οἱ Ῥῶσσοι οὔτε πεποίθησιν εἶχον περὶ τῆς νίκης, οὔτε ἦσαν φιλότιμοι ὡς οἱ Γάλλοι, ἀλλὰ μόνον ἐκινοῦντο ὑπὸ φανατικῆς ὑπακοῆς, ἥτις τυφλῶς ὡδήγει αὐτοὺς εἰς τὸν θάνατον· ὡς πρὸς δὲ τὰς διανοητικὰς δυνάμεις περιττὸν εἶναι νὰ συγκρίνῃ τις τοὺς ἁπλοῦς στρατιώτας ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν τούτων, καθότι εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ συγκρίνῃ τις τὰ ἄλογα ζῶα μὲ τὰ λογικὰ ὄντα.

Ἐν τούτοις τὰ πέριξ τῆς κωμοπόλεως Ἐὐλὼ ἦσαν ὁμαλὰ καὶ γυμνά· ἡ δὲ κωμόπολις αὕτη, κειμένη ἐπί τινος μικροῦ ὑψώματος ἔχοντος ἐν γοτθικὸν ναὸν, ἦτον ἡ μόνη ἐξοχὴ τοῦ ἐδάφους· δεξιόθεν τῆς ἐκκλησίας ταύτης τὸ ἔδαφος ἦτο κατωφερὲς, ὅπου ἦτο τὸ νεκροταφεῖον· ἀπέναντι τῆς πόλεως ἡ γῆ ὑψοῦτο ὀλίγον βαθμηδὸν, ἐπὶ δὲ τῶν ὑψωμάτων τούτων ἦσαν οἱ Ῥῶσσοι ἐστρατοπεδευμένοι. Εἰς τὴν πεδιάδα ταύτην ὑπῆρχον πολλαὶ λίμναι παγωμέναι κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην τοῦ χειμῶνος, τότε ὅμως οὖσαι ἐσκεπασμέναι ὑπὸ χιόνος, δὲν διεκρίνοντο παντελῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· κυανοῦς δὲ ὁρίζων ῥίπτων ἐνίοτε πυκνὴν χιόνα ἐπηύξανε τὴν μελαγχολίαν εἰς τὸν τόπον τοῦτον· ταῦτα δὲ πάντα ἀνεφάνησαν, ἅμα ἡ μεγάλη νὺξ τοῦ χειμῶνος παρῆλθεν.

Οἱ Ῥῶσσοι ἦσαν παρατεταγμένοι εἰς δύο πυκνὰς τάξεις, ἔχοντες ἐπὶ τοῦ μετώπου των 300 πυροβόλα θερμένα ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων, ὄπισθεν τούτων ἦσαν δύο πυκναὶ φάλαγγες ὡς δύο στηρίγματα τῆς διπλῆς ταύτης παρατάξεως, ἐὰν προσεβάλλετο αὕτη παρὰ τῶν Γάλλων· πολυάριθμός δ' ἐφεδρεία τοῦ πυροβολικοῦ ἔμενεν οὐ μακρὰν τῆς θέσεως ταύτης· τὸ ἱππικὸν ἦτο διαμερισμένον εἰς τὰς πλευρὰς καὶ εἰς τὰ νῶτα τοῦ στρατοῦ· οἱ Κοζάκοι, οἵτινες ἄλλοτε ἐμάχοντο σποράδην, ἤδη καὶ οὗτοι ἦσαν συνηγμένοι ἀθρόως. Οὕτω λοιπὸν οἱ Ῥῶσσοι ἤθελον νὰ ἀντιτάξωσιν εἰς τὴν δραστηριότητα καὶ ἐπιδεξιότητα τῶν Γάλλων πεπυκνωμένον ἰσχυρὸν στρατὸν, ὑπερασπιζόμενον

κατὰ μέτωπον ὑπὸ πολυαρίθμου πυροβολικοῦ· τέλος πάντων ἤθελον νὰ παραταχθῶσιν ὡς ἰσχυρὸν τεῖχος ἐκβάλλον πυρὰ ὡς χάλαζαν.

Ὁ Ναπολέων, ἐφιπτεύσας λίαν πρωΐ, μετέβη εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς πόλεως, ὅπου προφυλαττόμενος ὑπό τινος δένδρου ἔβλεπε καλῶς τὴν τοποθέτησιν τῶν Ῥώσσων. Ὠφελούμενος δὲ ἐκ θέσεως τῆς κωμοπόλεως Ἐϋλὼ, ἀπέναντι τῆς ὁποίας ἦσαν παρατεταγμένοι οἱ Ῥῶσσοι, ἔταξε τὸν στρατόν του εἰς ἀβαθῆ τάξιν ὡς ἑξῆς· τὴν μοῖραν τοῦ στρατάρχου Σούλτου ἐτοποθέτησεν ἐν τῇ Ἐϋλὼ, τὰς δύο μεραρχίας αὐτοῦ δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν εἰς τὸ νεκροταφεῖον· τὴν τρίτην μεραρχίαν, διοικουμένην παρὰ τοῦ Σαὶντ-Ἱλαρίου, ἐτοποθέτησεν οὐ μακρὰν τοῦ νεκροταφείου καὶ δεξιόθεν εἰς τὸ παρακείμενον χωρίον Ῥοθενένον· εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ χωρίου τούτου καὶ τῆς κωμοπόλεως ταύτης διάστημα ἔταξεν εἰς δύο τάξεις τὴν μοῖραν τοῦ Ὠγερώ. Ὁ στρατάρχης οὗτος, καί τοι ὑποφέρων δεινῶς ὑπὸ πυρετοῦ, ἅμα ἀκούσας τὸν κρότον τῶν πυροβόλων, λησμονῶν τὴν κατάστασιν τῆς ὑγείας του, ἔλαβε τὴν διοίκησιν τῆς μοίρας του. Ὄπισθεν τῆς θέσεως τοῦ Ὠγερὼ, ὅπου ἐσχηματίζετο πάροδός τις, ἐτάχθησαν ἡ αὐτοκρατορικὴ φρουρὰ πεζή τε καὶ ἔφιππος, οἱ διμάχαι καὶ οἱ θωρακοφόροι, οἵτινες, ἕτοιμοι ὄντες νὰ ἐφορμήσωσιν, ἅμα διαταττόμενοι, ἦσαν προφυλαγμένοι ἀπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ ὡς ἐκ τοῦ κατωφεροῦς τοῦ τόπου ἔνθα ἵσταντο· ἐκ δὲ τοῦ ἄκρου τοῦ δεξιοῦ τοῦ πεδίου τούτου τῆς μάχης ἔμελλε νὰ ἔλθῃ ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος διὰ νὰ ἐπιπέσῃ εἰς τὰς πλευρὰς τῶν Ῥώσσων.

Ὁ Βεννιγσένης πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἤρχισε τὴν μάχην διὰ σφοδροῦ πυροβολισμοῦ αὐξανομένου ἀδιαλείπτως. Ἐκ τούτου ἐσυμπέραινέ τις ὅτι ἡ μάχη κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἔμελλε νὰ γείνῃ διὰ τοῦ πυροβολικοῦ. Ὁ Ναπολέων ἀντέταξεν εἰς τὸ ρωσσικὸν πυροβολικὸν τεσσαράκοντα πυροβόλα τῆς φρουρᾶς του καί τινα τῶν μεραρχιῶν του. Οὕτως ἀρξαμένης τῆς μάχης, ἡ γῆ ἔτρεμεν ἐκ τῆς φοβερᾶς ἐκπυρσοκροτήσεως ταύτης· τὸ γαλλικὸν πυροβολικὸν ὅμως καί τοι μικρότερον κατὰ τὸν ἀριθμὸν, ἀλλὰ ἐπιδεξιώτερον καὶ διευθύνον τὰ πυρά του πρὸς τὰς παρατεταγμένας πυκνὰς ρωσσικὰς φάλαγγας, ἐπροξένει τρομερὰν θραῦσιν εἰς τοὺς Ῥώσσους, διότι αἱ γαλλικαὶ σφαῖραι ὁλοκλήρους στίχους κατέστρεφον, ἐνῷ αἱ ρωσσικαὶ σφαῖραι μὴ σκοπευόμεναι καλῶς καὶ μόνον προσβάλλουσαι τὰ κτίρια τῆς πόλεως, ὀλίγην ζημίαν ἐπροξένουν εἰς τοὺς Γάλλους.

Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ τὸ ῥωσσικὸν πυροβολικὸν διέδωκε τὸ πῦρ εἰς τὴν πόλιν Ἔϋλω καὶ τὸ χωρίον Ῥοθενένον. Ἡ αὐτοκρατορικὴ φρουρὰ, καί τοι ὑπομένουσα μὲ καρτερίαν, ὑπέστη πλειοτέραν ζημίαν τῶν λοιπῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, ὡς μᾶλλον ἐκτεθειμένη εἰς τὰ ἐχθρικὰ πυρά. Ὁ Ναπολέων ἱστάμενος, ὡς ἐρρέθη, εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ νεκροταφείου διὰ νὰ διατάττῃ τὰ περὶ τῆς μάχης ἦτον ὡσαύτως ἐκτεθειμένος εἰς τὰ ἐχθρικὰ πυρά· αἱ σφαῖραι πολλάκις ἔπιπτον εἰς τοὺς πόδας του καὶ ἄλλοτε κατεδάφιζον τοὺς τοίχους τῆς ἐκκλησίας.

Ὁ πυροβολισμὸς οὗτος διήρκεσε πολλὰς ὥρας· ἀμφότεροι δὲ οἱ στρατοὶ ὑπέστησαν αὐτὸν καρτερῶς, πυκνούμενοι καθόσον ἠραιοῦντο ἐκ τοῦ πυρός. Ἀλλ' *οἱ Ῥῶσσοι ἐδείχθησαν ἀήσυχοι* (κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Ναπολέοντος μετὰ τὴν μάχην) καὶ ἠθέλησαν νὰ ἐφορμήσωσι πρὸς τὸ δεξιὸν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ διὰ νὰ καταλάβωσι θέσιν τινὰ παρὰ τοὺς ἐκεῖ μύλους, καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἐφορμήσῃ πρὸς κυρίευσιν τῆς πόλεως. Ὅθεν μέρος αὐτῶν εὐθὺς ἐσχηματίσθη εἰς φάλαγγα πυκνὴν καὶ προσέβαλε τὴν μεραρχίαν τοῦ στρατηγοῦ Λεβάλου· ἀλλ' οὗτος ἀπέκρουσεν αὐτοὺς ἀνδρείως καὶ τοὺς ἀπήλπισεν ἀπὸ τοιαύτης ἀποπείρας προσβολῆς.

Ὁ Ναπολέων, εὐχαριστούμενος εἰς τὴν ἀμυντικὴν θέσιν ταύτην, δὲν ἤθελε νὰ ῥιψοκινδυνεύσῃ, προσβάλλων τὸ κέντρον τῶν Ῥώσσων, τὸ ὁποῖον ἐθεώρει ὡς πυροβόλον βράχον· περιέμενε δὲ τὴν εἰς τὴν μάχην ἄφιξιν τοῦ στρατάρχου Δαβούστου διὰ νὰ ἐφορμήσῃ κατὰ τῶν πλευρῶν αὐτῶν.

Μετ' οὐ πολὺ ὁ στρατάρχης οὗτος, φθάσας ἐν τῇ προσδιωρισμένῃ ὥρᾳ εἰς τὸ χωρίον Σερπαλλένον, ἔχων προτεταγμένον τὸν στρατηγὸν Φριάντον, ἐξαπέστειλεν αὐτὸν μετὰ τῆς μεραρχίας του, διὰ νὰ καταλάβῃ τὸ χωρίον τοῦτο. Ὁ ἀτρόμητος στρατηγὸς οὗτος, καταδιώξας τὸ ἐκεῖ εὑρισκόμενον σῶμα τῶν Κοζάκων, ἐκυρίευσεν αὐτὸ εὐθύς. Ἀλλὰ πάραυτα πολυάριθμον ῥωσσικὸν ἱππικὸν ἐφώρμησε κατὰ τῆς μεραρχίας τοῦ Φριάντου· οὗτος ὅμως ὠφελούμενος ἐκ τοῦ παρακειμένου δάσους ἔταξε τρία συντάγματα πεζικοῦ ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ περιμείνας τὸ ῥωσσικὸν ἱππικὸν, ἀντέκρουσεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς αὐτὸ διὰ σφοδροῦ πυρὸς καὶ τὸ ἠνάγκασε νὰ ὑποχωρήσῃ. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως τὸ ῥωσσικὸν ἱππικὸν, προσλαβὸν καὶ μίαν τῶν δύο πυκνῶν φαλάγγων τοῦ πεζικοῦ του, τῶν ἱσταμένων ὄπισθεν ἐν παρατάξει, ἐπανῆλθε διὰ νὰ ἀποβάλῃ τοὺς Γάλλους ἐκ τοῦ χωρίου. Ὁ στρατηγὸς Φριάντος, μὴ ἔχων ν' ἀντιτάξῃ εἰς τὴν ἐχθρικὴν δύ-

ναμιν ταύτην εἰμὴ πέντε μόνον χιλιάδας ἄνδρας, μέρος ἐξ αὐτῶν ἔταξεν, ὡς πρότερον, ἔμπροσθεν τοῦ δάσους καὶ μέρος ἐσχημάτισεν εἰς τετράγωνον· οὕτω δὴ ἀντέκρουσε καὶ αὖθις τὸν ἐχθρὸν, ὥστε καὶ εἰς τὴν δευτέραν ταύτην προσβολὴν οἱ Ῥῶσσοι ἀποτυχόντες ὑπεχώρησαν ὄπισθεν τῶν παρακειμένων εἰς τὸ χωρίον ὑψωμάτων, καὶ ἤρχισαν τρομερὸν πυροβολισμὸν κατὰ τῶν Γάλλων. Ἀλλ' ἅμα ἀφιχθείσης εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ τῆς μεραρχίας τοῦ Μοράνδου, ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος προσλαβὼν τὴν πρώτην ταξιαρχίαν αὐτῆς, ἦλθε δεξιόθεν τοῦ χωρίου πρὸς βοήθειαν τοῦ στρατηγοῦ Φριάντου· μετ' οὐ πολὺ δ' ἔφθασεν ἐκεῖ καὶ ἅπασα ἡ μοῖρα τοῦ Δαβούστου.

Ὁ Ναπολέων, παρατηρῶν ὅτι τὸ περιμενόμενον εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ ἐχθροῦ ἀποτέλεσμα ἔγεινε, διότι αἱ ἐφεδρεῖαι αὐτοῦ κατευθύνοντο πρὸς τὴν μοῖραν τοῦ Δαβούστου, καὶ ὅτι δὲν ἔπρεπε πλέον νὰ ἀναβάλῃ τὸν καιρὸν, καθότι οἱ Ῥῶσσοι, ἂν ἤθελον προσβάλη ἀθρόως τὴν μοῖραν τοῦ Δαβούστου, ἤθελον κατακερματίσει αὐτὴν, ἔδωκεν εὐθὺς τὰς περὶ τούτου διαταγάς του ὡς ἐφεξῆς· τὴν μὲν μεραρχίαν τοῦ Σαϊντ-Ἱλαρίου, ἥτις ἦτον εἰς τὸ χωρίον Ῥοθενένον, διέταξε νὰ προχωρήσῃ δεξιόθεν πρὸς τὸ χωρίον Σαρπαλλένον διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν μεραρχίαν τοῦ Μοράνδου, τὰς δὲ δύο μεραρχίας τοῦ Ὠγερὼ νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τοῦ μεταξὺ τοῦ χωρίου Ῥοθενένου καὶ τῆς Ἐϋλὼ διαστήματος καὶ νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τῆς μεραρχίας τοῦ Σαϊντ-Ἱλαρίου. Αἱ διατάξεις αὗται τοῦ Ναπολέοντος σκοπὸν εἶχον νὰ προσβάλωσι τὸ ἀριστερὸν τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ ὠθήσωσιν αὐτὸ πρὸς τὸ κέντρον, διὰ νὰ διασπασθῇ τὸ τρομερὸν τοῦτο τεῖχος.

Ἦτο δεκάτη ὥρα πρὸ μεσημβρίας, ὅτε ὁ στρατηγὸς Σαϊντ-Ἱλάριος ἔφθασε καὶ παρετάχθη λοξῶς εἰς τὴν πεδιάδα ὑπὸ τὸ πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, ἔχων τὴν ἀριστεράν του πλευρὰν εἰς τὸ χωρίον Σερπαλλένον καὶ τὴν δικιάν του εἰς τὸ νεκροταφεῖον. Ὁ Ὠγερὼ εὐθὺς προεῖδε μὲ λύπην του τὴν τύχην τοῦ σώματός του, διότι ἀφεύκτως ἔμελλε νὰ διασπασθῇ τοῦτο ἀπέναντι τοῦ ἐχθρικοῦ κέντρου. Ἐνῷ δὲ ὁ στρατηγὸς Κορβινὼ ἐκοινοποίει τὰς διαταγὰς ταύτας τοῦ Ναπολέοντος, σφαῖρα πυροβόλου διεπέρασε τὴν πλευρὰν τοῦ γενναίου στρατηγοῦ τούτου, ὅστις μόνος ἔζη εἰσέτι ἐκ τῆς ἡρωϊκῆς του οἰκογενείας. Ὁ στρατάρχης Ὠγερὼ λοιπὸν ἐξεκίνησε μετὰ τῶν δύο μεραρχιῶν του κατὰ φάλαγγα πυκνήν· διαβὰς δὲ τὸ εἰρημένον διάσημα παρέταξεν αὐτὰς, σχηματίσας ἓν τετράγωνον ἐξ ἑκάστης τῶν ταξιαρχῶν αὐτῶν· οὕτω δὲ προχώρει πρὸς τὸν ἐχθρόν·

ἀλλὰ σφοδρὸς ἄνεμος μετὰ πυκνῆς χιόνος προσέβαλεν εὐθὺς κατὰ μέτωπον τὰς φάλαγγας αὐτοῦ, αἵτινες, μὴ βλέπουσαι ποῦ ὑπάγουν καὶ τί ἦτον ἔμπροσθέν των, ἀλλάξασαι ἀνεπαισθήτως διεύθυνσιν ἀριστερόθεν, καὶ ἀπομακρυνθεῖσαι δεξιόθεν ἐκ τῆς μεραρχίας τοῦ Σαίντ-Ἱλαρίου, κατευθύνοντο πρὸς τὸ κέντρον τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ δὲ Ῥῶσσοι, μὴ ἐνοχλούμενοι ὑπὸ τῆς χιόνος, ἐπειδὴ εἶχον αὐτὴν ἐκ τῶν νώτων, βλέποντες τοὺς Γάλλους ἐρχομένους προσέβαλον αὐτοὺς μὲ σφαιρίδια, τὰ ὁποῖα ἐβάλλοντο τοσοῦτον εὐχόχως κατὰ τῶν προερχομένων Γάλλων, ὥστε ἐν διαστήματι ἑνὸς τετάρτου τῆς ὥρας ἐφόνευσαν τὸ ἥμισυ τῆς μοίρας τοῦ Ὠγερώ. Ὁ στρατηγὸς Δεσιαρλῖνος ὁ διοικῶν τὴν πρώτην μεραρχίαν ἐφονεύθη, ὁ δὲ στρατηγὸς Εὐδελέτης ὁ διοικῶν τὴν δευτέρεν ἐπληγώθη θανασίμως, ὥστε ἀμφοτέρων τῶν μεραρχιῶν οἱ στρατηγοὶ ἔπεσον. Ἐνῷ δὲ αἱ γαλλικαὶ μεραρχίαι ἐπροσπάθουν νὰ πυκνωθῶσι καὶ νὰ τακτοποιηθῶσι, τὸ ῥωσσικὸν ἱππικόν, παρατηροῦν τὴν ἀταξίαν ταύτην, ἐπέπεσεν αἴφνης κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τὸ νεκροταφεῖον. Μετ ὀλίγον δὲ παυσάσης τῆς χιόνος, ἐφάνη τὸ θλιβερὸν ἀποτέλεσμα· ἐκ τῶν ἑπτὰ χιλιάδων ἀνδρῶν τῶν συνιστώντων ἀμφοτέρας τὰς γαλλικὰς ταύτας μεραρχίας, αἱ τέσσαρες ἔκειντο εἰς τὴν γῆν, ἄλλοι μὲν φονευμένοι ἕτεροι δὲ πληγωμένοι, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Ὠγερὼ ἐπληγώθη βαρέως· μετακομισθεὶς δὲ παρὰ τῷ Ναπολέοντι παρεπονεῖτο πικρῶς κατ' αὐτοῦ, διότι ἐγκατελείφθη, ὡς μὴ βοηθηθεὶς ἐγκαίρως. Ταῦτα πάντα ἐλύπησαν μεγάλως τοὺς περὶ τὸν Ναπολέοντα· οὗτος δὲ ἀτάραχος καὶ καρτερὸς, ἐπιβάλλων εἰς ἅπαντας διὰ τοῦ ἀτρομήτου χαρακτῆρός του τὴν θέλησίν του, παρηγόρησε τὸν Ὠγερὼ καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν ὄπισθεν τοῦ στρατοπέδου. Διέταξε δὲ εὐθὺς ἱππαρχίας τινὰς νὰ ἀποδιώξωσι τὸ ῥωσσικὸν ἱππικόν· ἐπομένως ἐνησχολήθη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς προθέσεώς του, ἥτις ἦτο νὰ διασπάσῃ τὸ κέντρον τοῦ ῥωσσικοῦ πεζικοῦ, τὸ ὁποῖον ἐνθαῤῥυνθὲν ὡς ἐκ τῆς ἥττης τοῦ Ὠγερὼ ἤρχισε νὰ προχωρῇ. Ὁ Ναπολέων τότε προσκαλέσας τὸν Μυράτον εἶπεν αὐτῷ· «Λοιπὸν »Μυράτε, θέλεις μᾶς ἀφήσει νὰ μᾶς κατασφάξωσιν οἱ ἄνθρω»ποι οὗτοι;»—Ἐπομένως διέταξεν αὐτὸν νὰ συναθροίσῃ ὅλον τὸ ἱππικὸν συγγείμενον ἐξ ὀγδοήκοντα ἴλῶν καὶ νὰ ἐφορμήσῃ ἀθρόως καὶ ἀποφασιστικῶς μ' ὅλην ἐκείνην τὴν πληθὺν τῶν ἵππων καὶ ἀνθρώπων κατὰ τοῦ ῥωσσικοῦ πεζικοῦ, τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο ὅτι ἦτον ἀτρόμητον καὶ ἀκλόνητον. Ἡ στιγμὴ ἐκείνη ἦτο κρισιμωτάτη, διότι, ἂν δὲν προελαμβάνετο ἡ πρὸς τὸ κέντρον τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ προσβολὴ τῶν Ῥώσσων, τὸ ὁποῖον ἦτο

εἰς τὸ νεκροταφεῖον, ὁ Ναπολέων ἦτον ἠναγκασμένος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν θέσιν του, καθότι μόνον ἓξ τάγματα εἶχε πρὸς φύλαξίν του.

Ὁ Μυράτο λοιπὸν εὐθὺς τρέχει δρομαίως, συναθροίζει τὸ ἱππικόν του, καὶ διαβαίνων μεταξὺ τοῦ νεκροταφείου καὶ τοῦ χωρίου Ῥοθενένου, ἐξ οὗ διέβη καὶ ὁ Ωγερώ, διατάττει τὴν προσβολήν. Ὁ στρατηγὸς Γρουσὺ μετὰ τῶν δυνάμεων του ἐφορμᾷ ἐν πρώτοις διὰ νὰ ἀποδιώξῃ ἐκ τοῦ πεδίου τὸ ἐχθρικὸν ἱππικόν· ἀλλὰ πάρυτα ὁ ἵππος του φονευθεὶς ῥίπτει αὐτὸν κατὰ γῆς· οὗτος ὅμως ἐγερθεὶς καὶ ἀναβὰς ἄλλον ἵππον κατορθόνει νὰ διασκορπίσῃ τὸ ἔμπροσθεν τοῦ ῥωσσικοῦ πεζικοῦ εὑρισκόμενον ἱππικόν. Ἔμενε τότε τὸ ῥωσσικὸν πεζικὸν ὡς τεῖχος, πρὸς διάσπασιν τοῦ ὁποίου ἐχρειάζετο τὸ σιδηροφόρον βαρὺ ἱππικόν, τὸ τῶν θωρακοφόρων λεγόμενον. Ὁ διοικῶν τὸ ἱππικὸν τοῦτο στρατηγὸς Ὠτποῦλος ὅστις ἦτο διακεκριμένος διὰ τὴν ἐπιδεξιότητα καὶ ἀνδρίαν του εἰς τὸ ὅπλον τοῦτο, συναθροίσας πάραυτα ὅλον τὸ σῶμα τῶν θωρακοφόρων καὶ θέσας αὐτὸ ἐπὶ πολλὰς τάξεις ἐφορμᾷ κατὰ τῶν ῥωσσικῶν τάξεων. Ἡ πρώτη τάξις τοῦ ἱππικοῦ τούτου, μὴ δυνηθεῖσα νὰ διασπάσῃ τὸ ῥωσσικὸν πεζικόν, ὑπεχώρησε δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν καὶ ἐσχηματίσθη ὄπισθεν τῶν παρακολουθουσῶν ἐπιλαρχιῶν· ἡ ἑπομένη ὅμως τάξις, ἐφορμᾷ μὲ πλειοτέραν ὁρμὴν, κατορθόνει νὰ διασπάσῃ ἐν μέρει αὐτὸ καὶ ν' ἀνοίξῃ δίοδον, ἐξ ἧς ὅλον τὸ γαλλικὸν ἱππικὸν διήρχετο. Ὡς δὲ ὁρμητικὸς ποταμὸς διασπᾷ καὶ καταστρέφει ὁλοχερῶς πᾶν τὸ προστυχὸν, οὕτω καὶ τὸ γαλλικὸν ἱππικὸν τοῦτο διασπάσαν ἐν πρώτοις τὸ ῥωσσικὸν πεζικὸν, κατώρθωσεν ἐν ἀκαρεῖ νὰ καταστρέψῃ τὴν πρώτην τάξιν αὐτοῦ, καὶ εὐθὺς νὰ διασκορπίσῃ καὶ νὰ κατασφάξῃ αὐτήν. Ἐνταῦθα συνέβη τρομερὰ συμπλοκὴ τῶν πεζῶν μετὰ τῶν ἱππέων, τῶν μὲν προσβαλλόντων τῶν δὲ ἀμυνομένων, ἑκάστου δὲ ἐνεργοῦντος κατ' ἰδίαν αὐτοῦ θέλησιν καὶ δύναμιν. Οὕτω δὲ καταστρεφομένης τῆς πρώτης τάξεως τοῦ ῥωσσικοῦ πεζικοῦ, ἡ δευτέρα αὐτοῦ ὀπισθοροοῦσα ὀλίγον, ἐτάχθη εἰς τὸν παρακείμενον δάσος, καὶ ἔχουσα ἐκεῖ τὴν ἐφεδρείαν τοῦ πυροβολικοῦ της, ἤρχισε νὰ πυροβολῇ κατὰ τῆς τρομερᾶς συμπλοκῆς ταύτης ἀδιαφόρως πρός τε τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς ἰδίους. Ἐνταῦθα ὁ στρατηγὸς Ὠτποῦλος ἐπληγώθη θανατηφόρως ὑπὸ σφαιριδίου. Μαχομένου δὲ τοῦ γαλλικοῦ ἱππικοῦ μὲ τὴν δεύτεραν τάξιν τοῦ ῥωσσικοῦ πεζικοῦ, ἡ διασκορπισθεῖσα πρώτη τάξις αὐτοῦ ἤρχισε νὰ συναθροίζηται καὶ νὰ προσβάλῃ ἐκ τῶν νώτων τὸ γαλλικὸν ἱπ-

πικόν· ἀλλ' ὁ Ναπολέων ἔπεμψεν εὐθὺς τὸν στρατηγὸν Δέπιον, ὅστις ἦτον εἷς τῶν ἡρώων τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ μετὰ τῆς ἐφίππου ἐκλεκτῆς φρουρᾶς του διὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν Μυράτον. Ὁ στρατηγὸς οὗτος πρέχει δρομαίως, καὶ ἐπιπίπτων κατὰ τῶν διεσπαρμένων πεζῶν Ρώσσων τῆς πρώτης τάξεως, ἐπιφέρει παντελῆ ἀφανισμὸν εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἐχθροῦ, τὰ λείψανα τοῦ ὁποίου κατέφυγον εἰς τὸ δάσος.

Τούτων οὕτω γινομένων, σῶμα ἐπιλέκτων ρωσσικοῦ πεζικοῦ, συγκείμενον ἐκ τεσσάρων χιλιάδων ἀνδρῶν, ἀποσπασθὲν ἐκ τῆς πρώτης τάξεως, ἤρχετο κατ' εὐθεῖαν διὰ νὰ προσβάλῃ καὶ νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τῆς ἐν τῷ νεκροταφείῳ ἐκκλησίας, ὅπου ἔμενεν ὁ Ναπολέων μετὰ τῶν ἐπιτελῶν του. Ἡ αὐτοκρατορικὴ φρουρά, μέχρι τοῦδε μὴ συμμεθέξασα εἰς τὴν μάχην, ὑποφερουσα δὲ μόνον τοὺς πυροβολισμοὺς ἀταράχως, ἐχάρη διότι ἦλθεν ἡ ὥρα ν' ἀναδειχθῇ καὶ αὐτή. Ὁ Ναπολέων διέταξεν εὐθὺς ἓν τῶν πεζικῶν ταγμάτων αὐτῆς νὰ ἀντικρούσῃ τοὺς προσερχομένους Ρώσσους· ἀλλ' ἐπειδὴ ὅλα τὰ τάγματα διεφιλονείκουν τὴν τιμὴν ταύτην· διωρίσθη τὸ πρῶτον κατὰ τὴν σειρὰν τοῦ ἀριθμοῦ του, τὸ ὁποῖον ἔχον ἐπὶ κεφαλῆς τὸν στρατηγὸν Δορσέννον ἐβάδισε κατὰ τῶν προσερχομένων Ρώσσων μὲ προτεινομένας λόγχας, χωρὶς ποσῶς νὰ κάμῃ χρῆσιν τῶν πυρῶν του· πάραυτα τὰ δύο πεζικὰ σώματα συνεπλάκησαν. Ὁ Μυράτος, βλέπων μακρόθεν τὴν συμπλοκὴν ταύτην, στέλλει ἐκεῖ εὐθὺς δύο ἱππαρχίας τῶν ἀκροβολιστῶν, διοικουμένας παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Βρουέρου. Οὕτως οἱ δυστυχεῖς ἐπίλεκτοι Ῥῶσσοι, μετ' οὐ πολὺ εὑρεθέντες μεταξὺ τῶν λογχῶν τῆς φρουρᾶς τοῦ Ναπολέοντος καὶ τῶν ξιφῶν τῶν ἱππέων του, σχεδὸν ἅπαντες ἐν ἀκαρεῖ ἠφανίσθησαν, οἱ μὲν πεσόντες εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, οἱ δὲ αἰχμαλωτισθέντες. Ἡ αἱματηρὰ σκηνὴ αὕτη ἐγένετο ὑπ' ὄψιν καὶ μακρὰν ὀλίγον βημάτων αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος.

Διὰ τοιούτων λοιπὸν λαμπρῶν πράξεων τοῦ γαλλικοῦ ἱππικοῦ, αἱ ὁποῖαι φαίνονται παραδειγματικαὶ εἰς τοὺς μεγάλους πολέμους, κατωρθώθη ἡ ἧττα τοῦ ρωσσικοῦ κέντρου, τὸ ὁποῖον κατέφυγεν εἰς τὸ δάσος, ἐξ οὗ καὶ ἐμύνετο καρτερῶς. Ἀλλὰ μ' ὅλα ταῦτα ἄνευ ἰσχυροῦ πεζικοῦ πρὸς καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ νίκη ἀποτελεσματική. Ὁ Ναπολέων δὲν ἐδύνατο νὰ διορίσῃ πρὸς τοῦτο τὴν μοῖραν τοῦ στρατάρχου Σούλτου, διότι αὕτη εἶχεν ἀπολέσει τὸ ἥμισυ τῆς δυνάμεώς της, καὶ ἐνταυτῷ ἔπρεπε νὰ διαφυλάττῃ τὴν πόλιν Ἔϋλώ· ἡ μοῖρα

τοῦ Ὠγερὼ ἅπασα ἦτο σχεδὸν ἠφανισμένη· ὅθεν δὲν ἔμενον εἰμὴ ἓξ τάγματα τῆς φρουρᾶς του, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἡ μόνη ἐφεδρεία τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ ἦτις δὲν ἔπρεπε νὰ ἀποσπασθῇ, διότι ἡ ἔκβασις τῆς μάχης δὲν ἦτον εἰσέτι ἀποφασισμένη ἐντελῶς· καθότι ὁ ρωσσικὸς στρατὸς περιέμενε τοὺς παρὰ τοῦ Νέϋ καταδιωκομένους Πρώσσους, οἵτινες ἦσαν ἐννέα χιλιάδες, ὥστε ἂν ἔφθανον οὗτοι αἴφνης εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἐδύνατο νὰ ἐπιφέρωσι μέγα ἀποτέλεσμα, προσέτι εἰς τὸ δεξιὸν μέρος ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος εἶχε συμπλακῆ σφοδρῶς μὲ τοὺς Ῥώσσους· οὕτω δὲ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ἦτον εἰσέτι ἄδηλον.

Ὁ Ναπολέων, μένων ἀτάραχος εἰς τὸ νεκροταφεῖον, ὅπου ἀκαταπαύστως ἐπεσωρεύοντο παρ' αὐτῷ τὰ πτώματα τῶν φονευομένων ἀξιωματικῶν του, ἐξ ὧν παρὰ τὸ σύνηθες ἐφονεύθησαν πολοὶ εἰς τὴν μάχην ταύτην, ἦτο σκυθρωπὸς, ὡς οὐδέποτε, ἀλλὰ καρτερὸς κατά τε τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν. Συνήθροισε δὲ πέριξ αὐτοῦ τὰ ἐκεῖ εὑρισκόμενα σώματα τοῦ στρατοῦ του, καὶ ἦτον ἕτοιμος εἰς πρώτην εὐκαιρίαν νὰ δώσῃ τέλος εἰς τὴν μάχην. Ἀλλ' ἡ κρίσιμος ὥρα τῆς μάχης δὲν εἶχε φθάσει εἰσέτι· μ' ὅλον ὅτι ἡ τύχη ἐφαίνετο ὅτι καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἦτον ὑπὲρ τοῦ ἐκτάκτου τούτου ἀνδρός· διότι κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ὁ στρατηγὸς Σαὶντ-Ἱλάριος καὶ ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος ἐξεπλήρουν τὰς προσδοκίας αὐτοῦ. Ἐν πρώτοις ἡ μεραρχία τοῦ στρατηγοῦ Σαὶντ-Ἱλαρίου, καταληφθεῖσα συγχρόνως μετὰ τῆς μοίρας τοῦ Ὠγερῶ ὑπὸ πυκνῆς χιόνος καὶ τοῦ ἀνέμου κατὰ μέτωπον, καὶ μὴ βλέπουσα ποῦ ὑπάγει, προσβληθεῖσα δὲ σφοδρῶς παρὰ τοῦ ρωσσικοῦ πυροβολικοῦ καὶ τοῦ πεζικοῦ, ἀπώλεσε πολλοὺς ἄνδρας, ἓν τάγμα μάλιστα αὐτῆς συναντηθὲν μὲ τὸ ρωσσικὸν ἱππικὸν, καὶ μὴ προλαβὸν νὰ σχηματισθῇ εἰς τετράγωνον, κατεσφάγη ἐξ ὁλοκλήρου, ἓν ἕτερον δὲ ὑπεχώρησεν. Ἀλλ' ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος καὶ ὁ στρατηγὸς Μοράνδης, ἐλθόντες πρὸς βοήθειαν τοῦ Σαὶντ-Ἱλαρίου, κατώρθωσαν νὰ ἀποβάλωσι τοὺς Ῥώσσους καὶ νὰ γείνωσι κύριοι τοῦ πεδίου, καθὼς καὶ ὁ στρατηγὸς Φριάντος μετὰ πολλὰς αἱματηρὰς συμπλοκὰς προεχώρησε πρὸς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τῶν Ῥώσσων, ἀποβαλὼν αὐτοὺς ἐκεῖθεν. Ἦτο δὲ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ὅτε ἡ ἔκβασις τῆς μάχης ἐδείκνυεν ὅτι ἦτον ὑπὲρ τῶν Γάλλων, διότι ὁ ρωσσικὸς στρατὸς εἶχεν ἀπολέσει τὰς πλειοτέρας θέσεις του καὶ εἶχε καταστραφῆ κατὰ τὸ ἥμισυ.

Ἀλλ' ὅ,τι ὑπώπτευεν ἀπ' ἀρχῆς τῆς μάχης ὁ Ναπολέων κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν συνέβη. Ὁ Πρῶσσος στρατηγὸς Λεστόκ-

κης, καταδιωκόμενος κατὰ πόδα παρὰ τοῦ στρατάρχου Νέϋ, ἔφθασεν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης μετὰ ὀκτὼ περίπου χιλιάδων ἀνδρῶν, ὧν ἀποφασισμένος νὰ ἐκδικηθῇ τὴν κατὰ τῶν συμπολιτῶν του καταφρόνησιν τῶν Ῥώσσων, καὶ εἶχεν εὐκαιρίαν νὰ κατορθώσῃ τι, διότι ἔφθασε μίαν ὥραν πρὸ τοῦ Νέϋ. Ἤρχετο δὲ ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς Κενισβέργης, καὶ διαβαίνων ὄπισθεν τοῦ κέντρου τοῦ ρωσσικοῦ στρατοῦ, τὸ ὁποῖον ἤδη εἶχε καταστραφῇ παρὰ τῶν Γάλλων, ἦλθε πρὸς τὰ ἀριστερὰ αὐτοῦ καὶ ἐτάχθη ἀπέναντι τῆς μεραρχίας τοῦ Φριάντου, ὅστις εἶχεν ἀποδιώξει τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τῶν Ῥώσσων μέχρι τοῦ κέντρου της. Τὸ εἰς τὴν θέσιν ταύτην κείμενον χωρίον Κυσσιττένον κατεῖχετο παρὰ τεσσάρων γαλλικῶν λόχων· ὁ στρατηγὸς Λεστόκκης φθάσας εὐθὺς συναθροίζει καὶ ἑνόνει μὲ τὸ ὑπ' αὐτὸν σῶμα τοὺς ἐκεῖ διεσπαρμένους Ῥώσσους, καὶ ἐπιπίπτων κατὰ τοῦ χωρίου τούτου κυριεύει αὐτό· ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη νὰ ζωγρήσῃ καὶ τὴν φρουρὰν αὐτοῦ, διότι οἱ Γάλλοι προλαβόντες ἐγκατέλιπον τὸ χωρίον καὶ ὑπεχώρησαν ὄπισθεν αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην ὁ στρατηγὸς Λεστόκκης, προσλαβὼν τὴν ρωσσικὴν ἐφεδρείαν καὶ μέγα μέρος πυροβολικοῦ σχηματίζει ὅλα τὰ πρωσσορωσσικὰ στρατεύματα ταῦτα εἰς δύο τάξεις, καὶ θέσας ὄπισθεν αὐτῶν δύο πυκνὰς φάλαγγας καὶ τὸ πυροβολικὸν ἔμπροσθεν, πορεύεται κατὰ τῆς μοίρας τοῦ Δαβούστου διὰ νὰ ἀποδιώξῃ αὐτὸν ἐξ ὧν θέσεων κατεῖχον τὴν πρώταν οἱ Ῥῶσσοι. Ἀλλ' ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος, προσλαβὼν τοὺς στρατηγοὺς Φριάντον καὶ Γυδῖνον μετὰ τῶν μεραρχιῶν των, καὶ θέσας ὅλον τὸ πυροβολικὸν τῆς μοίρας του ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν, ἔδραμε πρὸς ἀντίκρουσιν τοῦ στρατηγοῦ Λεστόκκου. Εἰς μάτην ὁ Πρῶσσος στρατηγὸς οὗτος ἐπροσπάθησε νὰ ὑπερπηδήσῃ τὸ τρομερὸν τοῦτο ἐμπόδιον. Οἱ Γάλλοι, τοποθετηθέντες ἔμπροσθεν τοῦ ἐκεῖ εὑρισκομένου δάσους καὶ τῶν παρακειμένων λιμνῶν, καὶ διασκορπισθέντες ὡς ἀρβολισταί, ἐπέφεραν τρομερὰν θραῦσιν εἰς τοὺς Πρωσσορώσσους· ὁ δὲ στρατάρχης Δαβοῦστος, διατρέχων ὅλας τὰς τάξεις τῶν στρατιωτῶν του, ἔλεγεν εἰς αὐτούς· «Οἱ ἄνανδροι θέλουν παραπεμφθῆ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν Σιβηρίαν διὰ νὰ ἀποθάνωσιν, οἱ δὲ ἀνδρεῖοι θέλουν ἀποθάνει ἐνδόξως ἔντιμοι ἄνδρες». Πολλάκις οἱ ἐχθροὶ ἀπανέλαβον τὴν κατὰ τῶν Γάλλων προσβολήν, ἀλλὰ πάντοτε ἀπεκρούσθησαν μὲ πολλὴν ζημίαν των, ὥστε ἀπώλεσαν καὶ τὰς παρὰ τῶν πλευρῶν των κατεχομένας θέσεις, ἐπαπειλουμένου καὶ τοῦ κέντρου αὐτῶν.

Ἀμφότεροι οἱ στρατοὶ ἦσαν ἀπηυδημένοι ἤδη κατὰ τὴν ζο-

φεραν ταύτην ἡμέραν, ἥτις, ἐπερχομένης τῆς νυκτὸς, καθίστατο ἔτι ζοφερωτέρα. Ἡ δὲ σφαγὴ ἦτο φρικαλέα, διότι πλέον τῶν 12 χιλιάδων Ῥώσσων φονευμένων καὶ βαρέως πληγωμένων ἔκειντο εἰς τὸ στάδιον τῆς μάχης· πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν περιεφέροντο ἀτάκτως τῇδε κακεῖσε. Ὁ στρατηγὸς Βεννιγγσένης, περιστοιχισμένος παρὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατηγῶν, ἐσυζήτει ἂν ἔπρεπε νὰ ἀνανεώσῃ τὴν μάχην, ἐπιχειρῶν νέαν προσβολήν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκ τῶν 80 χιλιάδων στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα εἶχε πρὸ τῆς μάχης, δὲν τῷ ἔμειναν εἰμὴ 40 χιλιάδες μάχιμοι, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν νεωστὶ ἐλθόντων Ῥώσσων, ἐὰν ἤθελεν ἀποφασίσει νὰ συμπλακῇ ἐκ νέου μὲ τοὺς Γάλλους καὶ ἀπετύγχανε, δὲν ἐδύνατο ποσῶς νὰ ὑποχωρήσῃ. Μ' ὅλον τοῦτο ὁ Ῥῶσσος οὗτος στρατηγὸς ἐδίσταζεν εἰσέτι τί νὰ πράξῃ, ὅτε αἴφνης ἔμαθεν ὅτι ὁ στρατηγὸς Νέϋ, ὁ καταδιώκων τὸν Λεστόκκην ἔφθασε τὴν ἑσπέραν ἐκείνην πρὸς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν κωμόπολιν Ἀλτὼφ, ὡς εἶχε φθάσει τὴν πρωΐαν εἰς τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος.

Οὕτως ἐπραγματοποιήθησαν αἱ τοσοῦτον βραδυνόμεναι μέχρι τοῦδε προθέσεις τοῦ Ναπολέοντος, αἱ ὁποῖαι συνίσταντο εἰς τὴν ἐπισώρευσιν πολλῶν στρατευμάτων ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἐχθρικῶν πλευρῶν διὰ νὰ ἀποφασίσωσι τὴν νίκην. Ἐντεῦθεν ἡ ὑποχώρησις τῶν Ῥώσσων ἀπεφασίσθη, διότι μετ' οὐ πολὺ τὰ ὑπὸ τοὺς στρατάρχας Νέϋ καὶ Δαβοῦστον δύο γαλλικὰ σώματα, τὰ εὑρισκόμενα ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν πλευρῶν, ἤθελον ἑνωθῇ καὶ ἤθελον περικυκλώσει τοὺς Ῥώσσους. Ὁ στρατηγὸς Βεννιγγσένης λοιπὸν διέταξε πάραυτα τὴν ὑποχώρησιν· ἀλλὰ διὰ νὰ ἀσφαλίσῃ αὐτὴν, ἠθέλησε νὰ ἀνασχολήσῃ τὸν στρατάρχην Νέϋ, ἀποπειρώμενος τῆς ἁλώσεως τοῦ παρ' αὐτοῦ κατεχομένου χωρίου Στμοδιτχένου. Οἱ Ῥῶσσοι ὠφελούμενοι ἐκ τοῦ σκότους τῆς νυκτὸς ἐπλησίασαν εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, νομίζοντες ὅτι ἐπειδὴ οἱ Γάλλοι εἶχον φθάσει ἐκεῖ ἀφ' ἑσπέρας κεκοπιακότες, θέλουν εἶσθαι ἀπροφύλακτοι· ἐνῷ οὗτοι ὄντες ἄγρυπνοι καὶ προσεκτικοὶ ἀφήσαντες αὐτοὺς νὰ πλησιάσωσι, τοὺς προσέβαλον αἴφνης διὰ θανατηφόρου καὶ ἀκαταπαύστου πυρὸς, καὶ ἐπομένως ἐπέπεσον κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς κατεδίωξαν. Ἔκτοτε οἱ Ῥῶσσοι ἀπεφάσισαν ὁριστικῶς νὰ ὑποχωρήσωσιν.

Ὁ Ναπολέων διακρίνας ἀφ' ἑσπέρας ἐκ τῶν ἀνημμένων πυρῶν τῶν στραταρχῶν Δαβούστου καὶ Νέϋ τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ἐγνώρισεν ὅτι τοῦ λοιποῦ ἦτο κύριος τοῦ

σταδίου τῆς μάχης· ἀλλὰ δὲν ἦτο βέβαιος εἰσέτι περὶ τούτου, ὑποπτεύων μήπως ὑποχρεωθῇ νὰ συνάψῃ καὶ ἑτέραν μάχην κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα ἢ τὴν πρωΐαν. Ὅθεν κατέλαβε τὴν πεδιάδα τῆς Εὐλὼ, ἔχων ἔμπροσθέν του τὸ ἱππικὸν καὶ τὴν φρουράν του, ἀριστερόθεν καὶ ἔμπροσθεν τῆς πόλεως Εὐλὼ τὰς δύο μεραρχίας τοῦ στρατάρχου Σούλτου, καὶ δεξιόθεν τὴν μεραρχίαν τοῦ Σαίντ-Ἱλαρίου, συνεχομένην μετὰ τῆς μοίρας τοῦ Δαβούστου. Τοιουτοτρόπως ὁ γαλλικὸς στρατὸς κατεῖχε λοξὴν τάξιν ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ κατεχομένου κατὰ τὴν παρελθοῦσαν πρωΐαν παρὰ τοῦ ῥωσσικοῦ στρατοῦ· ἐκτὸς τοῦ στρατάρχου Νέϋ, ὅστις ἔμεινε μεμονωμένος πρὸς ἀριστερὰ τῶν Ῥώσσων.

Ὁ Ναπολέων, καὶ τοι βέβαιος ὢν περὶ τῆς νίκης, ἀλλὰ τεθλιμμένος διὰ τὴν ἀπώλειαν τοσούτων ἀνδρῶν του, ἔμενε μεταξὺ τῶν στρατευμάτων του, διατάττων νὰ ἀνάψωσι πυρὰς καὶ μηδεὶς νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ τῶν τάξεών του, μήτε πρὸς ἀναζήτησιν τροφῶν. Διέταξε δὲ νὰ διανείμωσιν εἰς τοὺς στρατιώτας ὅσας τροφὰς εἶχον καὶ ῥακὴν, τὰ ὁποῖα μ' ὅλον ὅτι δὲν ἤρκεσαν εἰς ὅλους, μ' ὅλα ταῦτα οὐδεὶς παρεπονεῖτο, διότι ἅπαντες ἔχοντες πεποίθησιν καὶ ἀγάπην εἰς τὸν ἀρχηγόν των, ἐθεώρουν τὴν περίστασιν ταύτην ὡς ἄλλην τῆς Αὐστερλίκης καὶ τῆς Ἰένης, καὶ ἦσαν πρόθυμοι νὰ ἔλθωσιν ἐκ νέου εἰς μάχην, ἂν ὁ ἐχθρὸς δὲν ὑπεχώρει. Δύο πυροβολισταὶ ἐκ τῆς μοίρας τοῦ Δαβούστου, ἀπόντες κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐκ τῆς μάχης καὶ φθάσαντες τὴν ἑσπέραν εἰς τὸ στρατόπεδον, ἐκρίθησαν ὑπὸ τῶν συστρατιωτῶν των ὡς ἄνανδροι καὶ ὡς τοιοῦτοι κατεδικάσθησαν ὑπ' αὐτῶν εἰς τὴν διὰ τῶν σανδαλίων μαστίγωσιν (la savate).

Μόνον δὲ πολεμεφόδια ἄφθονα ὑπῆρχον εἰς τὸ στρατόπεδον, εἰ καὶ τὸ πυροβολικὸν ἐδαπάνησε πολλὰ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἀντικατέστησαν ὅμως αὐτὰ ἐκ τῶν παρὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐγκαλειφθέντων. Ἡ ὑπηρεσία τῶν θεραπευτηρίων δὲν ἐξετελεῖτο μὲ τὴν ἀπαιτουμένην φροντίδα, διότι κατὰ σειρὰν καὶ ἐν τῷ ἅμα ἐγένετο ἡ περιποίησις τῶν πληγωμένων. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, καὶ τοι ἀπηυδημένος ἐκ τῶν πυροβολικῶν κόπων τῆς ἡμέρας, ὁ ἴδιος ἐφρόντιζε καὶ περὶ τῆς θεραπείας καὶ τῆς περιποιήσεως τῶν πληγωμένων στρατιωτῶν του.

Τῇ ἐπαύριον, ὑποφαινούσης τῆς ἡμέρας, ἐφάνη τὸ τρομερὸν ἐκεῖνο πεδίον τῆς μάχης, τὸ ὁποῖον ἐτάραξε τοσοῦτον τὸν Ναπολέοντα, ὥστε δὲν ἐδυνήθη νὰ ἀποφύγῃ τὴν περιγραφὴν αὐτοῦ εἰς τὴν περὶ τῆς μάχης ἐκείνης διαταγὴν τῆς ἡμέρας. Ἐπὶ

τῆς παγωμένης ἐκείνης πεδιάδος ἔκειντο χιλιάδες νεκροὶ καὶ ἡμιθανεῖς ἀπανθρώπως ἠκρωτηριασμένοι, χιλιάδες ἵπποι ἐξηπλωμένοι, ἄπειρον πλῆθος κατακειμένων πυροβόλων, ἅμαξαι θραυσμέναι, πολεμεφόδια ἐσκορπισμένα, οἰκίαι καίουσαι εἰσέτι· ταῦτα πάντα δὲ εἰς τὸ χιονοσκέπαστον ἐκεῖνο ἔδαφος παρίσανον *κατανηκτικὸν καὶ τρομερὸν θέαμα.*—Τὸ θέαμα τοῦτο, ἔκραξεν ὁ Ναπολέων, γίνεται διὰ νὰ ἐνσπείρῃ εἰς τοὺς ἡγεμόνας τὸν πρὸς τὴν εἰρήνην ἔρωτα καὶ τὴν ἀποστροφὴν πρὸς τὸν πόλεμον!» —Ἡ παράδοξος αὕτη ἔκφρασις τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς ἦτον εἰλικρινὴς κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

Πρὸ πολλοῦ ἐγένετο λόγος, εἴτε χάριν οἰκονομίας, εἴτε διὰ νὰ ἐπανάλθωσιν εἰς τὰ παρελθόντα, νὰ ἐνδυθῇ ὁ γαλλικὸς στρατὸς λευκὴν ἐνδυμασίαν· μάλιστα δὲ συντάγματα τινὰ ἐνεδύθησαν τοιαύτην στολήν. Ὁ Ναπολέων, μετὰ τὴν μάχην ταύτην βλέπων τὰς λευκὰς ταύτας στολὰς αἱματοσταγεῖς, ἔλαβεν ἀποστροφὴν κατὰ τῆς στολῆς ταύτης καὶ ἀπεφάσισεν εὐθὺς τὴν κατάργησίν της.

Ἐν τούτοις οἱ Ῥῶσσοι, ὑποχωρήσαντες ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἐβεβαίωσαν τὴν ἧττάν των. Ἐγκατέλειψαν δὲ ἑπτὰ χιλιάδας νεκρῶν καὶ ὑπὲρ τὰς πέντε χιλιάδας πληγωμένων, τοὺς ὁποίους οἱ Γάλλοι μετέφερον εἰς τὰ θεραπευτήρια, περιοιηθέντες φιλανθρώπως αὐτούς. Οἱ Ῥῶσσοι ἐκτὸς τῶν ἐγκαταλειφθέντων τούτων 12 χιλιάδων νεκρῶν καὶ ἡμιθανῶν, ἀπήγαγον μεθ' αὐτῶν καὶ 15 ἄλλας χιλιάδας πληγωμένων. Προσέτι τέσσαρες χιλιάδες ἄνδρες ᾐχμαλωτίσθησαν, 24 δὲ πυροβόλα καὶ 16 σημαῖαι ἐκυριεύθησαν, ὥστε ἡ ὁλικὴ ζημία τῶν Ῥώσσων ἐλογίζετο ἐπέκεινα τῶν 30 χιλιάδων ἀνδρῶν. Τῶν Γάλλων δὲ περίπου τῶν 10 χιλιάδων. ἐξ ὧν ἦσαν τρεῖς χιλιάδες φονευμένοι καὶ ἑπτὰ πληγωμένοι. Οὕτω βλέπει τις ὅτι 40 χιλιάδες ἄνθρωποι ἀπωλέσθησαν εἰς μίαν ἡμέραν. Ταῦτα δὲ εἶναι συνέπεια τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, τὰ ὁποῖα οἱ ἄνθρωποι οὐδέποτε ἴσως θέλουν ἀποφύγει.

Ὁ Ναπολέων ἀπὸ πρωΐας τῆς 9 φεβρουαρίου διώρισε τὸν Μυράτον νὰ προσλάβῃ τοὺς δημάγας καὶ τοὺς θωρακοφόρους καὶ νὰ πορευθῇ κατόπιν τοῦ ἐχθροῦ διὰ νὰ διώξῃ αὐτὸν πρὸς τὴν Κενιγσβέργην καὶ νὰ τὸν ἀποκλείσῃ καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα πέραν τοῦ Πρεγέλου ποταμοῦ. Ὁ στρατάρχης Νέϋ, ὅστις κατὰ τὴν προτεραίαν δὲν εἶχε συμμεθέξει τῆς μάχης, διετάχθησαν νὰ παρακολουθῇ τὸν Μυράτον, κατόπιν τοῦ Νέϋ διετάχθη νὰ παρακολουθῶσιν εἰς διάστημά τι οἱ στρατάρχαι Δαβοῦστος καὶ

Σοΰλτος· αὐτὸς δὲ ὁ Ναπολέων διέμεινεν εἰς τὴν πόλιν Ἐϋλὼ διὰ νὰ φροντίσῃ περὶ τῶν πληγωμένων καὶ διὰ νὰ οἰκονομήσῃ τροφὰς εἰς τὸν στρατόν του.

Τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ταῦτα καθ' ὅσον προεχώρουν ἐπληροφοροῦντο τὴν καταστροφὴν τῶν Ῥώσσων, διότι ἐξ ὅσων χωρίων καὶ κωμοπόλεων διέβαινον εὕρισκον ἄπειρον πλῆθος πληγωμένων Ῥώσσων, καὶ ἐμάνθανον τὴν ἀταξίαν, τὴν σύγχυσιν καὶ τέλος πάντων τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν τοῦ ρωσσικοῦ στρατοῦ· μ' ὅλα ταῦτα οἱ Ῥῶσσοι συγκρίνοντες τὴν μάχην ταύτην μετὰ τῆς Αὐστερλίκης εὕρισκον αὐτὴν ἧττον καταστρεπτικήν.

Οἱ Ῥῶσσοι οὕτω καταδιωκόμενοι κατέρυγον πέραν τοῦ Πρεγέλου ποταμοῦ εἰς τὴν Κενισβέργην· οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς ἔτρεμον μήπως λάβωσι τὴν τύχην τῆς πόλεως Λουβέκης. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων δὲν ἤθελε νὰ πολιορκήσῃ τὴν πόλιν ταύτην, διότι ἐφοβεῖτο μήπως ἀποτύχῃ τῆς τοιαύτης ἐπιχειρήσεως ἐν καιρῷ χειμῶνος. Ὅθεν ἀπεφάσισε νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς προτέρας του χειμερινὰς θέσεις, εἰ καὶ δὲν ὠφελήθη ἐκ τῆς νίκης, ὡς ἤλπιζεν ἀπ' ἀρχῆς τῆς μάχης ταύτης, διότι οἱ Ῥῶσσοι εἶχον μάθει τὰς προθέσεις αὐτοῦ, ἀλλ' ἦρκει εἰς αὐτὸν ὅτι μὲ 54 χιλιάδας στρατοῦ κατέστρεψεν 80 χιλιάδας ρωσσοπρωσσικὰ στρατεύματα διὰ μόνης τῆς στρατηγικῆς ἐπιδεξιότητός του καὶ τῆς ἐπιμονῆς του,

Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων, εἰ ὡς, καὶ εἴδομεν, ἦτο καθόλου νικητὴς, ἦτον ὅμως ἀνήσυχος ἐκ τῶν ψευδολογιῶν τῶν διαδιδομένων ὑπὸ τῶν Ῥώσσων εἰς ἅπασαν τὴν Εὐρώπην διὰ τῶν προκηρύξεών των. Ἡ δὲ ἑξῆς προκήρυξις τοῦ στρατηγοῦ Βεννιγξσένου ἀποδεικνύει τρανῶς τὴν οἴησιν τοῦ ἀνθρώπου τούτου.

»Στρατιῶται!

»Ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς ἐνόμισεν ὅτι δύναται νὰ μᾶς ἀποκλείσῃ »ἐκ τῶν ὁρίων μας, ὡς τοῦτο ἐπληροφορήθην παρὰ τῶν ἐμ»προσθοφυλακῶν μας, διέταξα νὰ λάβῃ ὁ στρατὸς ἁρμοδίαν »θέσιν, διὰ νὰ ματαιώσω τὰς προθέσεις του. Οἱ Γάλλοι ἀπατ»τηθέντες ἐκ τοῦ κινήματος τούτου ὑπέπεσον εἰς ἣν παγίδα »ἔστησα εἰς αὐτούς. Αἱ ὁδοὶ τὰς ὁποίας ἠκολούθησαν ἐγέμι»σαν ἀπὸ τῶν πτωμάτων των· παρεσύρθησαν εἰς τὸ πεδίον τῆς »ἐν Ἐϋλὼ μάχης, ὅπου ἡ ἀκάθεκτος ἀνδρία σας ὑπερέβη τὰς »προσδοκίας μου, καὶ ὅπου ἐδείξατε πᾶν ὅ,τι ἔχει ὁ ρωσσι»κὸς ἡρωϊσμός.

«Εἰς τὴν μάχην ταύτην πλέον τῶν τριάκοντα χιλιάδων Γάλ»λων εὗρον τὸν τάφον των, οἱ δὲ λοιποὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὑπα-

»χωρήσωσιν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν, καὶ νὰ μᾶς ἐγκαταλείψωσι τοὺς »πληγωμένους, τὰς σημαίας καὶ τὴν ἀποσκευήν των.

«Εἰς μάτην ἐπροσπάθησα νὰ τοὺς ἑλκύσω ὑπὸ τὰ τείχη τῆς »Κενισβέργης. διὰ νὰ ἀποτερατώσω τὴν καταστροφὴν των· »δώδεκα μόνον συντάγματα ἐτόλμησαν νὰ προχωρήσωσι, τὰ »ὁποῖα ἠφανίσθησαν καὶ ἠχμαλωτίσθησαν. Πολεμισταί! ἀνα»παύθητε ἤδη ἐκ τῶν κόπων σας. Ἄγωμεν νὰ καταδιώξωμεν »τοὺς ταραξίας, νὰ στεφανώσωμεν τὰ κατορθώματά μας, καὶ »ἀφοῦ διὰ νέων νικῶν δώσωμεν τὴν εἰρήνην εἰς τὸν κόσμον, »νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν φίλην μας πατρίδα. Ὁ Μονάρχης »μας σᾶς περιμένει διὰ νὰ ἀνταμείψῃ τὴν ἀσύγκριτον ἀνδρίαν »σας· εἰς δὲ τὰς ἀγκάλας τῶν συζύγων καὶ τέκνων μας νὰ πα»ρηγορηθῶμεν ἀφ' ὅλα τὰ δυστυχήματα, τὰ ὁποῖα ἐλύπησαν »τὴν φίλην πατρίδα μας». «Βεννιγσένης».

Ὁ δὲ Ναπολέων, φροντίσας περὶ τῶν πληγωμένων καὶ ἀσθενῶν του, ἐξ ὧν ἀπωλέσθησαν ἓξ χιλιάδες ἄνδρες ὡς ἐκ τῶν κακουχιῶν, τῇ 17 Φεβρουαρίου διέταξε τὴν ὀπισθοδρόμησιν τοῦ στρατοῦ του· διότι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διαμένῃ ἐπὶ πολὺ ἐν καιρῷ χειμῶνος εἰς τοιούτους ἐρήμους τόπους. Ὁ Μυράτος λοιπὸν μετὰ τοῦ ἱππικοῦ καὶ ὁ στρατάρχης Νέϋ μετὰ τῆς μοίρας του διωρίσθησαν ὀπισθοπορεία· τὰ λοιπὰ σώματα ἠκολούθουν τὴν ἐν παρατάξει θέσιν των. Οἱ δὲ Ῥῶσσοι μετὰ τοιαύτην πομπώδη διακήρυξιν δὲν ἐτόλμησαν νὰ παρακολουθήσωσι τοὺς Γάλλους ὑποχωροῦντας εἰς τὰ χειμάδιά των, εἰμὴ μέχρι τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ.

Ὁ Ναπολέων, ἀναθέσας τὴν φύλαξιν τῆς Βαρσοβίας εἰς τὴν πέμπτην μοῖραν, διοικουμένην παρὰ τοῦ στρατάρχου Λάννου καὶ συγκειμένην ἐκ Πολωνῶν καὶ τινων βαυαρικῶν σωμάτων, ἐπεστάθμευσε τὸν ὑπόλοιπον στρατόν του ὄπισθεν τοῦ Πεσσάγρου ποταμοῦ, ἔχων τὸ Θόρουνον εἰς τὸ δεξιόν, τὴν Ἐλβίγγην εἰς τὸ ἀριστερὸν καὶ τὴν Δανζίκην ὄπισθεν, τὸ κέντρον του εἰς τὸν Ὀστερόδην ποταμὸν, τὰς δὲ ἐμπροσθοφυλακάς του μεταξὺ τοῦ Πεσσάγρου καὶ τοῦ Ἄλλα ποταμοῦ. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην εὑρισκόμενος ὁ Ναπολέων καὶ ὢν 10 λεύγας μακρὰν τῆς Κενισβέργης, ὅπου ἦσαν οἱ Ῥῶσσοι, ὑπεστήριζε τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς Δανζίκης, χωρὶς νὰ λάβῃ ἀνάγκην νὰ πέμψῃ ἄλλας δυνάμεις, ἐὰν οὗτοι ἤθελον νὰ ἔλθωσι πρὸς βοήθειαν τοῦ φρουρίου τούτου.

Εἰς τὴν νέαν ἐπιστάθμευσιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἡ μοῖρα τοῦ Ὠγερὼ δὲν συμπεριελήφθη, διότι ὁ στρατηγὸς οὗτος, δυσαρεστηθεὶς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης τῆς Ἐϋλὼ ὅτι ἐγκα-

τελείφθη ένεκα ζηλοτυπίας παρὰ τῶν ἄλλων στρατηγῶν, δὲν ἤθελε νὰ λάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς μοίρας του ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἦτον ἀπηυδημένος καὶ ἀσθενής. Ὅθεν ὁ Ναπολέων αὐτὸν μὲν ἀπέστειλεν εἰς Γαλλίαν, ἀνταμείψας τὰς ἐκδουλεύσεις του, τὴν δὲ μοῖραν αὐτοῦ, ὡς οὖσαν κατὰ τὸ ἥμισυ σχεδὸν ἠφανισμένην, διέλυσε καὶ διεμοίρασεν εἰς τὰ λοιπὰ σώματα τοῦ στρατοῦ, ὑποπτεύων μήπως ἡ δυσαρέσκεια τοῦ στρατηγοῦ τούτου διαδοθῇ καὶ εἰς τὸ ὑπ' αὐτὸν σῶμα. Ὁ δὲ στρατάρχης Λάννος ἕνεκα τῆς κακῆς καταστάσεως τῆς ὑγείας του ἐζήτησε μετὰ μεγίστης λύπης του παρὰ τοῦ Ναπολέοντος νὰ μετατεθῇ εἰς τὴν Ἰταλίαν, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ δώσῃ τὴν διοίκησιν τῆς μοίρας του εἴς τινα τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατηγῶν. Ἀλλ ὁ Ναπολέων μετέθεσε μὲν τὸν Λάννον εἰς τὴν Ἰταλίαν, τὴν διοίκησιν ὅμως τῆς μοίρας αὐτοῦ ἔδωκεν εἰς τὸν στρατάρχην Μασσέναν, μὴ συμφωνοῦντα μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰωσήφ.

Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων, κατακτήσας ὅλην σχεδὸν τὴν Σιλεσίαν καὶ ὀργανίσας ἐν Βαρσοβίᾳ διὰ τοῦ Πονιατόφσκη ἱκανὸν στρατὸν ἐκ Πολωνῶν, ἐξησφαλίσθη τοιουτοτρόπως ἐξ ὅλων τῶν μερῶν, ὥστε ἐδύνατο ἐντὸς 24 ὡρῶν νὰ συναθροίσῃ πέριξ αὐτοῦ 80 χιλιάδας στρατοῦ· ἐνῷ οἱ Ῥῶσσοι δὲν ἐδύναντο οὔτε 50 χιλιάδας νὰ φέρωσιν εἰς τὴν μάχην. Ἀλλὰ τὸ περιεργότερον πάντων ἦτον ὅτι ὁ Ναπολέων καὶ τοι ἔχων πλέον τῶν 300 χιλιάδων στρατοῦ, ἐκτεινομένου ἀπὸ τοῦ Ῥήνου μέχρι τοῦ Βιστούλα καὶ διοικουμένου μὲ τοιαύτην ἐπιδεξιότητα, ὥστε οὐδεὶς ἄλλος στρατηγὸς ἐσυγκρίνετο ὡς πρὸς τοῦτο μὲ αὐτὸν, μ' ὅλα ταῦτα δὲν ἐδύνατο νὰ φέρῃ ἀθρόως εἰς μάχην πλέον τῶν 80 χιλιάδων ἀνδρῶν· διότι εἶχεν 90 χιλιάδας στρατοῦ μεταξὺ τῶν ποταμῶν Βιστούλα καὶ Πεσσάγρου, ἑτοίμου πρὸς μάχην εἰς πᾶσαν στιγμὴν, 24 χιλιάδας παρὰ τὸν Νάρόβαν ποταμὸν μέχρι τῆς Βαρσοβίας, συμπεριλαμβανομένων τῶν Πολωνῶν καὶ τῶν Βαυαρῶν, 22 χιλιάδας ὑπὸ τὸν Λεφέβρον πρὸς ἀποκλεισμὸν τῆς Δαντζίκης καὶ τῆς Κολβέργης, 28 χιλιάδας ὑπὸ τὸν Μορτιέρον εἰς τὴν Ἰταλίαν, συμπεριλαμβανομένων τῶν Ἰταλῶν καὶ Ὁλλανδῶν, διεσκορπισμένων ἀπὸ τῆς Βρέμης μέχρι τοῦ Ἀμβούργου, 15 χιλιάδας εἰς τὴν Σιλεσίαν, συγκειμένας ἐκ Βαυαρῶν καὶ Βυρτεμβεργαίων, 30 χιλιάδας εἰς τὰ φρούρια ἀπὸ τῆς Ποσνίας μέχρι τῆς Ἐρεφορδίας καὶ Μαγοντίας, 8 χιλιάδας πρὸς φύλαξιν τῶν περιβολῶν τοῦ πυροβολικοῦ, 15 χιλιάδας πληγωμένων καθ' ὅλην τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, 60 χιλιάδας ἀσθενῶν καὶ προνομευτῶν (maraudeurs), καὶ 35 χιλιάδας νεοσυλλέκ-

τῶν ἐρχομένων καθ' ὁδόν. Οὗτοι ὅλοι ἀποτέλουν 330 χιλιάδας σχεδὸν στρατοῦ, ἐξ ὧν ἦσαν 270 χιλιάδες Γάλλοι καὶ 60 χιλιάδες σύμμαχοι, ἤτοι Ἰταλοὶ, Ὁλλανδοὶ, Γερμανοὶ καὶ Πολωνοί.

Ἐκ τῶν ὑποδιαιρέσεων τούτων τοῦ στρατοῦ τοῦ Ναπολέοντος, ἡ τῶν 60 χιλιάδων, εἰς ἀσθενεῖς καὶ προνομευτὰς, ἀναμφιβόλως προξενεῖ πλειοτέραν ἐντύπωσιν εἰς πάντα· καὶ ὅμως οὐδεὶς πρέπει ν' ἀμφιβάλῃ περὶ τούτου, ἂν καὶ δύσκολον νὰ προσδιορισθῶσι ταῦτα ἀκριβῶς εἰς τοσοῦτον μέγαν στρατόν. Ταῦτα δὲ πάντα εἶναι ἄξια μελέτης τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, οἵτινες θέλουν νὰ σπουδάσωσι τὰ μυστικὰ ἐλατήρια τῆς δυνάμεως τῶν ἐθνῶν· διότι θέλουν παρατηρήσει ὅτι, ἐνῷ ἔθνη τινὰ ἔχουσι μεγάλας δυνάμεις, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης παρουσιάζουν ὀλίγα στρατεύματα ὡς πρὸς τὴν ὁλικὴν δύναμιν τοῦ στρατοῦ των. Προσέτι, ὅταν αἱ μάχαι γίνωνται ἐν τάχει, πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν καθυστεροῦν ὡς ἐκ τῶν συντόνων πορειῶν, ἄλλοι προσποιοῦνται ὅτι ἀσθενοῦν, καὶ ἄλλοι, ὡς οἱ δειλοὶ καὶ ἀνανδροι, λειποτακτοῦν· ἀκούοντες δὲ τὸν τρομερὸν κρότον τῶν πυροβόλων τῆς μάχης, ὡς ἐν τῇ Ἐϋλῷ, διασκορπιζόμενοι ἐνθεν κἀκεῖθεν διακηρύττουν ὅτι ὁ στρατὸς ἀπωλέσθη καὶ ὅτι μόλις οὗτοι διεσώθησαν· ἀλλ' ὅταν μάθωσι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης, εἰ μὲν ὁ στρατὸς εἶναι νικητὴς, εἰσέρχονται εἰς τὰ νοσοκομεῖα, προφασιζόμενοι ὅτι ἦσαν ἀσθενεῖς ἢ πληγωμένοι· εἰ δὲ νικηθῇ, ἐνόνονται μετὰ τῆς προτωπορείας τοῦ ὑποχωροῦντος στρατοῦ ὅτι δῆθεν ἐσώθησαν ἐκ τῆς μάχης. Οἱ τοιοῦτοι περιφερόμενοι εἰς τὰ χωρία προξενοῦν μεγάλας ἀταξίας καὶ ὠμότητας εἰς τοὺς κατοίκους. Τοιούτους λοιπὸν ἀνάνδρους στρατιώτας ἔχουν ὅλοι οἱ στρατοὶ τοῦ κόσμου, μ' ὅλην ὅτι ἀναμφιβόλως οἱ τοιοῦτοι εἶναι ὀλίγιστοι εἰς ἐθνικοὺς καὶ καλῶς ὠργανισμένους στρατούς.

Ὁ Ναπολέων, πληροφορηθεὶς ταῦτα πάντα, μάλιστα συμπεράνας αὐτὰ ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως πολλῶν στρατιωτῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐν Ἐϋλῷ μάχης, ἔλαβεν αὐστηρότατα μέτρα, προσκαλέσας τὴν χωροφυλακὴν νὰ ἐπαγρυπνῇ ἀκαταπαύστως κατόπιν τοῦ στρατοῦ καὶ νὰ ἐξετάζῃ ἀκριβῶς τοὺς καθυστεροῦντας· διότι τὸ μόνον σῶμα τὸ ὁποῖον δύναται νὰ περιστέλλῃ τὰ τοιαῦτα εἶναι ἡ χωροφυλακὴ, τῆς ὁποίας τὴν δικαιοδοσίαν παρέτεινε πολύ· μ' ὅλα ταῦτα δὲν ἐδυνήθη νὰ περιστείλῃ ὁλοσχερῶς τὰς καταχρήσεις ταύτας τοῦ στρατοῦ.

Ἐν τούτοις, τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἐπανερχομένου εἰς τὰς

ἐπισταθμίας του, ὁ στρατηγὸς Βεννιγγσένης, καὶ τοι ἔχων μόλις 50 χιλιάδας ἀνδρῶν, ἀλλὰ καυχώμενος ὅτι ἐνίκησε τὸν Ναπολέοντα ἐν τῇ ἐν Εὐλὼ μάχῃ, καὶ θέλων νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὰς κομπορρημοσύνας του ταύτας, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Κενισβέργης καὶ μετ' ἰσχυροῦ σώματος ἠθέλησε νὰ προσβάλῃ πρὸς τὸ ἄνω μέρος τοῦ Πετσάρου ποταμοῦ παρὰ τὴν πόλιν Γουστάδιον τὸν στρατάρχην Νέϋ, ἀλλὰ κακὸν ἀντίπαλον ἐξελέξατο· διότι ὁ στρατάρχης οὗτος, μὴ λαβὼν τὴν τιμὴν νὰ συμμεθέξῃ εἰς τὴν μάχην τῆς Εὐλὼ, ἦτον ἀνυπόμονος νὰ ἀναδειχθῇ καὶ οὗτος ὕστατα. Ὅθεν, ἅμα ἀνεφάνη εἰς τὴν θέσιν ταύτην ὁ Βεννιγγσένης, ὁ Νέϋ ἐφορμήσας κατ' αὐτοῦ τὸν ἀπεδίωξε φονεύσας καὶ αἰχμαλωτίσας πολλούς. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ στρατάρχης Βερναδόττος, θέλων νὰ τοποθετηθῇ πρὸς τὰ κάτω τοῦ Πεσσάργου, κατέλαβε τὴν πόλιν Βραυνσβέργην, αἰχμαλωτίσας ἐν αὐτῇ 2,000 Πρώσσους.

Ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ διαμένῃ ὁ στρατός του ἀνενόχλητος εἰς τὰς ἐπισταθμίας του, διέταξε τοὺς στρατάρχας Σοῦλτον καὶ Βερναδόττον νὰ προσβάλωσιν αἴφνης τοὺς Ῥώσσους. Οἱ στρατάρχαι οὗτοι τὴν 3 Μαρτίου διαβάντες πρὸς τὰ ἄνω τὸν ποταμὸν Πεσσάργην, προσέβαλον τὸν στρατηγὸν Βεννιγγσένην, ὅστις εἰς τὴν αἰφνιδίαν ταύτην συμπλοκὴν ἀπολέσας δύο χιλιάδας ἀνδρῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Κενισβέργην, καὶ ν' ἀφήσῃ ἥσυχον τὸν γαλλικὸν στρατόν.

Τοιαῦται ὑπῆρξαν αἱ τελευταῖαι πράξεις τῆς χειμερινῆς ταύτης ἐκστρατείας. Τὸ ψύχος ὂν ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χειμῶνος ἦτο φορητὸν· διότι μόλις ἔφθανεν εἰς τὸ μηδενικὸν, κατὰ τὸν μῆνα Μάρτιον ηὔξησε μέχρι 8 καὶ 10 βαθμῶν. Ὁ Ναπολέων, ὅστις ἠναγκάσθη κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τοῦ χρόνου νὰ διατάξῃ εἰς σώματά τινα τοῦ στρατοῦ του τὰς τελευταίας ταύτας κινήσεις, ἔγραφε πρὸς τὸν στρατάρχην Σοῦλτον· «Ἠσθάνθην »τὸ ἄτοπον τῶν γενομένων κινήσεων, σκοπὸς τῶν ὁποίων ἦτο »νὰ δείξωμεν εἰς τοὺς Ῥώσσους ὁποίας ἀξίας εἶναι, καὶ διότι »ἡμᾶς ἐστενοχώρησαν πολὺ δεξιόθεν, ἐνῷ περιέμενον νὰ διέλ»θῃ ὁ χειμὼν ἐν ἀναπαύσει, καὶ νὰ ὀργανίσω τὰς δυνάμεις μου· »δὲν μετεμελήθην ὅμως διὰ τὸ μικρὸν τοῦτο μάθημα τὸ ὁποῖον »ἐδώκαμεν εἰς τὸν ἐχθρόν. Μὲ τοιαύτην δὲ ὑπεροψίαν, οἵαν »ἔχει ὁ ἐχθρὸς, ἀπαιτεῖται νὰ ἔχωμεν ὑπομονὴν, διὰ νὰ ἔδωμεν »αὐτὸν εἰς ποῖα μεγάλα σφάλματα θέλει ὑποπέσει. (Ἐν Ὀστε»ρόδῃ τῇ 6 Μαρτίου)».

Ἐὰν ὁ Ναπολέων εἶχε τὰς ἀναγκαίας τροφὰς καὶ τὰ πρὸς

μετακόμισιν αὐτῶν μέσα, ἀναμφιβόλως ἤθελε δώσει πέρας εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον ὡς ἐκ τῆς ἀνεπιδεξιότητος τοῦ ἐχθροῦ του, ὅστις τοσοῦτον ἀφυῶς ἠθέλησε νὰ προσβάλῃ τὸν γαλλικὸν στρατὸν δεξιόθεν. Ἀλλὰ στερούμενος τῶν μέσων τούτων δὲν ἤθελε νὰ προξενήσῃ νέας ταλαιπωρίας εἰς τὸν στρατόν του, ἢ νὰ ἐκκινήσῃ καὶ νὰ μένῃ μέγα μέρος αὐτοῦ ὄπισθεν, ὡς συνέβη ἐν τῇ Ἐυλῷ, ὅτε ἔλειπον τοσοῦτοι ἄνδρες κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης. Τούτων ἕνεκα ἐξέδωκεν αὐστηρὰς διαταγὰς διὰ νὰ συναχθῶσιν αἱ ἀναγκαῖαι τροφαὶ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Βρομβέργαν καὶ εἰς τὴν Βαρσοβίαν, καὶ ἐκεῖ νὰ ἑτοιμασθῶσι τὰ πρὸς μετακόμισιν μέσα διὰ τὴν προχώρησιν τοῦ στρατοῦ. Θέλων δὲ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τοῦ ζήλου τῶν Πολωνῶν, οἵτινες μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν τῷ ἐχρησίμευσαν πολύ, ἔδωκε περὶ τούτου πᾶσαν πληρεξουσιότητα εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον διαμένοντα τότε εἰς Βαρσοβίαν, γράφων πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν.

«Ἐν Ὀστερόδῃ τῇ 12 Μαρτίου 10 ὥραν Μ. Μ.

»Ἔλαβον τὴν ἀπὸ 10 Μαρτίου ἐπιστολήν σου τὴν 3 ὥραν »μ. μ. Ἐγὼ λοιπὸν 300 χιλιάδας μερίδας παξιμαδίου εἰς τὴν »Βαρτσβίαν, ἐξ ἧς ἀπαιτοῦνται δύο ἡμέραι διὰ νὰ ἔλθωσιν εἰς »τὴν Ὀστερόδην· ὅθεν προσπάθησον ὅπως δύνασαι νὰ λαμβά»νω καθ' ἑκάστην 50 χιλιάδας μερίδας ἄρτου καὶ 4 χιλιάδας »λίτρας ῥακῆς. Τὴν σήμερον ἡ τύχη τῆς Εὐρώπης καὶ οἱ μεγα»λήτεροι ὑπολογισμοὶ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τῶν τροφῶν. Νὰ πολε»μήσω τοὺς Ρώσσους, ἐὰν ἔχω ἄρτον· τοῦτο εἶναι παιδαριῶδες. »Ἔχω ἑκατομμύρια χρημάτων, καὶ δὲν φείδομαι νὰ πληρώσω. »Πᾶν ὅ,τι πράξεις θέλει εἶσθαι καλὸν ἀλλὰ πρέπει, ἅμα λά«βῃς τὴν παροῦσαν, νὰ μοὶ πέμψῃς 50 χιλιάδας μερίδας πα»ξιμαδίου καὶ 2 χιλιάδας λίτρας ῥακῆς. Τοῦτο δὲ εἶναι ἔργον »80 ἁμαξῶν τὴν ἡμέραν, πληρονομένων εἰς χρήματα. Ἐὰν ὁ »πατριωτισμὸς τῶν Πολωνῶν δὲν δύναται νὰ κατορθώσῃ τοῦτο, »δὲν εἶναι ἄξιοι μεγάλων πραγμάτων. Ἡ σπουδαιότης τῆς »ὑποθέσεως ταύτης τὴν ὁποίαν σοὶ ἀνέθεσα εἶναι σημαντικωτέρα »ὅλων τῶν διαπραγματεύσεων τοῦ κόσμου. Προσκάλεσον τὸν ἐ»πιμελητήν, τὴν κυβέρνησιν, τὸν στρατηγὸν Λεμαρροάσον καὶ »τοὺς ἐπισημοτέρους ἄνδρας τῆς κυβερνήσεως. Δὸς χρήματα, »ἐγκρίνω πᾶν ὅ,τι πράξεις. Παξιμάδιον καὶ ῥακή, ταῦτα μᾶς »ἀναγκαιοῦν. Αἱ 300 αὗται χιλιάδες μερίδες τοῦ παξιμαδίου »καὶ αἱ 18 ἢ 20 χιλιάδες λίτραι τῆς ῥακῆς, αἱ ὁποῖαι πρέ-

»πει νὰ μᾶς ἔλθωσιν ἐν τὸς ὀλίγων ἡμερῶν, θέλουν ματαιώσει »ὅλους τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν Δυνάμεων.«

Ὁ Ταλλεϋράνδος συνεννούμενος μετὰ τῆς πολωνιακῆς κυβερνήσεως, ἐτρόντισε περὶ πάντων· διότι εἰς τὴν Πολωνίαν ἅμα πληρώσῃ τις εἰς τοὺ Ἑβραίους, τὰ πάντα κατορθόνει, ἀλλ' ἡ μετακόμισις ἦτο δύσκολος. Ἐχρειάσθη λοιπὸν ν' ἀγορασθῶσιν ἅμαξαι καὶ ὑποζύγια καὶ δι' αὐτῶν νὰ σταλῇ εἰς τὸν Ναπολέοντα παξιμάδιον καὶ ῥακή. Ἔγεινε δὲ φροντὶς καὶ περὶ οἴνου, τὸν ὁποῖον ἐπίσης ἐζήτει ἐπιμόνως ὁ Ναπολέων διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν στρατόν του.

Οὕτω φροντίζων ὁ Ναπολέων περὶ τοῦ στρατοῦ του, ἐνησχολεῖτο ἀκαταπαύστως εἰς τὴν ὀχύρωσιν τῶν γεφυρῶν τῶν ποταμῶν Πεσσάργου καὶ Βιστούλα, διὰ νὰ δύναται ἀνεμποδίστως νὰ ἐξέρχεται ἐκ τῶν ἐπισταθμιῶν του καὶ νὰ προσβάλλῃ ἐκ νέου τοὺς Ῥώσσους. Περὶ τούτου δ' ἔλεγε πάντοτε εἰς τοὺς στρατηγούς του, ὅτι τότε ὁ στρατὸς εἶναι καλῶς τοποθετημένος, ὅταν οὗτος δύναται εὐκόλως νὰ ἀναχωρῇ ἐκ τῶν θέσεών του καὶ νὰ ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ περιμενομένου ἐχθροῦ. Ἰδίως δ' ἔγραφε πρὸς τὸν Βερναδόττον. « Οὔτε ποταμὸς, οὔτε ὁποι»αδήποτε γραμμὴ στρατοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ ἦναι ἀσφαλὴς, »ἐὰν δὲν κατέχωνται τὰ προσβλητὰ μέρη αὐτῶν, διότι ὅταν »ἐνασχολῆταί τις μόνον πρὸς ἄμυναν, διατρέχει κινδύνους χω»ρὶς κέρδη. Ἀλλ' ὅταν συνδυάσῃ τὴν ἄμυναν μὲ ἐπιθετικὰ »κινήματα, προξενεῖ εἰς τὸν ἐχθρόν του πλειοτέρους κινδύνους. »Ἐργάσθητι λοιπὸν νυχθημερὸν εἰς τὰ γεφυροχαρακώματα τοῦ »Σπανδένου καὶ τοῦ Βραυνσβέργου ποταμῶν.«

Ἐν τῇ μικρᾷ λιτὸν ταύτῃ κωμοπόλῃ τῆς Ὀστερόδης ὁ Ναπολέων διέταττε ταῦτα πάντα· οἱ δὲ στρατιῶται αὐτοῦ ἔχοντες ἄρτον, γεώμηλα, κρέας, ῥακὶν, καλύβας διὰ νὰ στεγασθῶσι καὶ ξύλα διὰ νὰ θερμανθῶσι δὲν ὑπέφερον ποσῶς. Ἀλλ' οἱ ἀξιωματικοὶ μὴ ἔχοντες πλειότερα τῶν στρατιωτῶν, καὶ τοι μισθοδοτούμενοι τακτικῶς, ἐστεροῦντο πολλῶν ἀναγκαίων. Ὁ δὲ Ναπολέων, θέλων νὰ δώσῃ τὸ παράδιγμα τῆς λιτότητος, ἔμενε μεταξὺ αὐτῶν. Οὕτως οἱ ἀξιωματικοὶ ἑκάστου σώματος, ὅτε ἤρχοντο εἰς τὴν Ὀστερόδην, ὅπου διέμενε ὁ Ναπολέων, ἐδύναντο νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι δὲν εὗρον τὸν Αὐτοκράτορά των διάγοντα καλήτερα αὐτῶν.

Ὁ Ναπολέων ἀπαντῶν εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωσὴφ παραπονούμενον περὶ τῶν δεινῶν τοῦ ἐν Νεαπόλει στρατοῦ του, ἐκα-

τηγόρει αὐτὸν διὰ τὴν ἀδυναμίαν του, περιγράφων τὴν ἰδικήν του κατάστασιν ὡς ἑφεξῆς.

«Οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν ἐπιτελῶν μου δὲν ἐξεδύθησαν πρὸ »δύο μηνῶν καί τινες πρὸ τεσσάρων· ἐγὼ αὐτὸς δὲν ἐξέβαλον »τὰ ὑποδήματά μου δεκαπέντε ἡμέρας ..... Εἴμεθα ἐν τῷ μέ»σῳ τῶν χιόνων καὶ τῶν πηλῶν, ἄνευ οἴνου, ἄνευ ῥακῆς, ἄνευ »ἄρτου, τρώγοντες γεώμηλα καὶ κρέας, κάμνοντες ἐκτεταμένας »πορείας καὶ ἐξελιγμοὺς χωρὶς ν' ἀναπαυώμεθα, καὶ πολεμού»μεν μὲν τὴν βαϊονέτταν ὑπὸ τὰ σφαιρίδια τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ »πληγωμένοι μας ὑποχρεοῦνται νὰ μεταφερθῶσι διὰ τῶν ἑλκύ»θρων δεκαπέντε ὡρῶν διάστημα (ἐνταῦθα προέκειτο περὶ τῶν γενομένων κατὰ τὴν μάχην τῆς Ἐϋλὼ πορειῶν, διότι εἰς τὴν Ὀστερόδην δὲν ὑπέφερεν ὁ στρατὸς τὰ ἐκτεθέντα). Εἶναι »δὲ ἀνούσιος ἀστεϊσμὸς νὰ συγκρίνῃ τις τοὺς τόπους ὅπου εὑ»ρισκόμεθα μὲ τοὺς ὡραίους τόπους τῆς Νεαπόλεως, ὅπου »ὑπάρχει οἶνος, ἄρτος, σινδόνια, συναναστροφαί, προσέτι καὶ »γυναῖκες. Ἀφοῦ κατεστρέψαμεν τὴν πρωσσικὴν μοναρχίαν, »πολεμοῦμεν μὲ τὸ ὑπόλοιπον Κράτος τῆς Πρωσσίας ἐναντίον »τῶν Ῥώσσων, τῶν Καλμούκων, τῶν Κοζάκων καὶ τῶν ἀρκτι»κῶν λαῶν τῶν ἀφανισάντων τὴν ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν. Ὁ »πόλεμος οὗτος γίνεται μ' ὅλην τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν φρί»κην. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ ὅλων τῶν δεινῶν τούτων ἅπαντες κατὰ »τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἠσθένησαν, μόνον δ' ἐγὼ οὐδέποτε ἠσθέν»θην ἐμαυτὸν ἰσχυρότερον, μάλιστα ἐπάχυνα.» (Ὀστερόδη τῇ 1 Μαρτίου).

Τὰ δεινὰ ταῦτα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ὡς ἐρρέθη, ἔπαυσαν ἐν τῇ Ὀστερόδῃ· ἀλλ' ὁ ῥωσσικὸς στρατός, ὡς ὑποφέρων μᾶλλον τοῦ γαλλικοῦ, ἦτον εἰς χειροτέραν κατάστασιν. Οὗτος ἐλαττωθεὶς ἐκ τῶν πολέμων καὶ τῶν κακοπαθειῶν δὲν ἦτον εἰς κατάστασιν τοῦ λοιποῦ ν' ἀντιπαραταχχθῇ εἰς τακτὴν μάχην μὲ τὸν γαλλικόν. Ἅπαντες δὲ οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ ἐκ συμφώνου ἔγραψαν εἰς τὴν Πετρούπολιν ὅτι μὴ δυνάμενοι τοῦ λοιποῦ νὰ ἔλθωσιν εἰς μάχην, θέλουν ἀναγκασθῇ νὰ φεύγωσιν ἔμπροσθεν τοῦ Ναπολέοντος· προσέτι οἱ Ῥῶσσοι ἀξιωματικοί, αἰσθανόμενοι ὅτι πολεμοῦν διὰ ξένα συμφέροντα καὶ οὐχὶ τῆς πατρίδος των, ἐπεθύμουν τὴν εἰρήνην.

Ὁ δὲ Ναπολέων, καὶ τοι γνωρζίων κάλλιστα ταῦτα πάντα, ἦτον ὑπόχρεος μ' ὅλον τοῦτο νὰ πολεμῇ τὰς ψευδεῖς εἰδήσεις τὰς διασπαρείσας εἰς τὴν Εὐρώπην, ἰδίως δὲ εἰς τοὺς Παρισίους παρὰ τῶν ὑπουργικῶν ὑπαλλήλων, τῶν γελλομένων πρὸς

αὐτὸν δι' ὑπηρεσίαν, καὶ τῶν δυσηρεστημένων καὶ ἀσυνειθίστων ἐκ τῶν δεινῶν τοῦ πολέμου ἀξιωματικῶν.—Συμφώνησον μετὰ τοῦ Δαροῦ, ἔλεγεν ὁ Ναπολέων εἰς τὸν Μυράτον ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν του, νὰ ἐνεργήσετε ν' ἀναχωρήσωσιν ἐντεῦθεν οἱ εἰσηγηταὶ τῶν ὑπουργείων, οἵτινες εἶναι ἀνωφελεῖς καὶ οὐδεμίαν ἀσχολίαν ἔχουν, καὶ οἵτινες, ὄντες ἄπειροι τῶν ἐν πολέμῳ συμβάντων, *δὲν γράφουν εἰς Παρισίους εἰμὴ ἀνησίας*. Τοῦ λοιποῦ θέλω νὰ στέλλωνται τὰ ἔργα τῶν ὑπουργείων διὰ τῶν ἀξιωματικῶν τῶν ἐπιτελῶν.—Ὅσον δὲ περὶ τῆς ἀναφορᾶς τοῦ Φουσσὲ, ὅστις ἔγραφε πρὸς τὸν Ναπολέοντα ὅτι τινὲς ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν του διέδιδον ταῦτα εἰς Παρισίους, ἰδίως δὲ ὡς πρὸς τὴν μάχην τῆς Ἐὐλὼ, ὁ Ναπολέων ἀπήντησεν εἰς αὐτὸν ὅτι δὲν πρέπει νὰ πιστεύσῃ εἰς τούτους. «*Οἱ ἀργοὶ* ἀξιωμα»τικοί μου, ἔγραφε πρὸς αὐτὸν, γνωρίζουν πᾶν ὅ,τι συμβαίνει »εἰς τὸν στρατόν μου, ὡς *οἱ περιδιαβάζοντες εἰς τὸν κῆπον* »*τῶν Κεραμεικῶν γνωρίζουν πᾶν ὅ,τι συζητεῖται εἰς τὰς αὐ*»*λάς*. Ἐν τούτοις αἱ ὑπερβολαὶ ἀρέσκουν εἰς τὰ πνεύματα τῶν »ἀνθρώπων.... Τὰ μέγανα χρώματα μὲ τὰ ὁποῖα σᾶς ἐζωγρά»φισαν τὴν κατάστασίν μας ἔχουν αὐτουργοὺς *τοὺς φλυάρους* »*τῶν Παρισίων*, οἵτινες ἔχουν περιγραφικὰς ἢ φαντασικὰς »*κεφαλὰς* (des têtes à tableaux). Οὐδέποτε ἡ κατάστασις »τῆς Γαλλίας ἦτο μεγαλητέρα καὶ ὡραιοτέρα. Ὅσον δὲ διὰ τὴν »ἐν Ἐὐλὼ μάχην, εἶπον καὶ ἐπαναλαμβάνω τὸ αὐτὸ, ὅτι ἡ περὶ τῆς μάχης ταύτης διαταγή μου εἶχεν ὑπερβολάς· τί δὲ εἶναι «δύ ἢ τρεῖς χιλιάδες ἄνδρες μᾶλλον ἢ ἧττον φονευμένοι εἰς τινα »μεγάλην μάχην; *Ὅταν θέλω ἐπαναγάγει τὸν στρατόν μου εἰς* »*τὴν Γαλλίαν καὶ εἰς τὸν Ῥῆνον, θέλουν εἰδεῖ ὅτι δὲν λεί*»*πουν πολλοὶ ἐκ τοῦ προσκληπηρίου*. Κατὰ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ »ἐκστρατείαν μας αἱ ἀνταποκρίσεις τοῦ στρατοῦ, συλληφθεῖσαι »παρὰ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργείου καὶ δημοσιευθεῖσαι εἰς τὸ Λον»δῖνον, ἔγειναν ἡ αἰτία τῆς ἐκεῖσε ἐκστρατείας τῶν Ἄγγλων, »ἥτις ἦτον ἀνόητος καὶ ἔπρεπε νὰ ἀποτύχῃ· εὐδοκίμησε δὲ μό»νον, διότι ἦτο πεπρωμένον. Τότε ἔλεγον τινὲς ὅτι τὰ πάντα ἔλει»πον ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἐνῷ εἶναι τὸ πλουσιώτερον μέρος τοῦ κόσ»μου· πρὸς δὲ ἄλλοι ἔλεγον ὅτι ὁ στρατὸς κατεστράφη καὶ ὅτι ἐ»πανῆλθον εἰς τὴν Τολώνην τὰ ὀκτὼ ἔννατα αὐτοῦ!... Οἱ Ῥῶσ»σοι ἤδη διὶ χυρίζονται ὅτι ἐνίκησαν· τὸ αὐτὸ ἔπραξαν καὶ »μετὰ τὴν ἐν Πουλτούσκῳ μάχην, ἔπειτα ἀπὸ τὴν τῆς Αὐζερλίτ»κης, ἐνῷ ἀπεναντίας κατεδιώχθησαν ἤδη κατόπιν μὲ τὸ ξί»φος μέχρι τῶν πυροβόλων τῆς Κενιγσβέργης. Ἐφονεύθησαν

»15 ἢ 16 στρατηγοὶ αὐτῶν· ἡ ζημία των ὑπῆρξε μεγίστη, »*ἐκάμαμεν τῶντι τρομερὰν σφαγήν*. Πρὸς δὲ τὸν ἀρχικαγκελάριόν του Καμβασερὲν ἔγραφεν· «Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Βερ»θιέρου ἐδημοσιεύθησαν τεμάχια τινὰ εἰς τὰς ἐφημερίδας *ὅτι δι»οικῶ τὰς ἐμπροσθοφυλακάς μου, ταῦτα εἶναι ἀνοησίαι*..... »Σὲ παρεκάλεσα νὰ μὴ ἐπιτρέπῃς νὰ δημοσιεύωνται εἰμὴ αἱ »περὶ τῆς μάχης διαταγαὶ εἰς τὸν Μονύτορα· ἄλλως οὐδὲν θέλω »σοὶ γράψει· οὕτω δὲ θέλεις ἔχει πλειοτέραν ἀνησυχίαν..... »Ὁ Βερθιέρος ἔγραφεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, κε»κοπιακὼς, καὶ δὲν ἐγνώριζεν ὅτι αἱ ἐπιστολαί του ἤθελον »δημοσιευθῆ..... (Ὀστερόξῃ τῇ 5 Μαρτίου).»

Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων παρατηρεῖ τις ὅτι ὁ Ναπολέων δὲν ἤθελε νὰ δίδῃ ἀξίαν εἰς τὴν ἀτομικήν του ἀνδρίαν, διότι ἡ ἀνδρία αὕτη ἐγένετο πρόξενος κινδύνου· ὁμολογητέον δὲ ὅτι ἡ στρατιωτικὴ αὕτη μοναρχία, οὖσα ἄνευ μέλλοντος, ἦτον εἰς τὴν διάκρισιν μιᾶς σφαίρας πυροβόλου.

Ἐν τούτοις αἱ προξενηθεῖσαι εἰς Γαλλίαν χαραὶ ἕνεκα τῶν νικῶν τῆς Αὐστερλίκης καὶ τῆς Ἰένης μετεβλήθησαν εἰς ἀνησυχίας. Ἐν Παρισίοις ὑπῆρχε λύπη καὶ ἐρημία, διότι ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ, οἱ συνιστῶντες τὴν μεγάλην κοινωνίαν τοῦ βασιλείου τούτου, ἦσαν ἀπόντες. Ἐπειδὴ δὲ ἡ βιομηχανία ὑπέφερεν, ὁ Νοπολέων ἔγραφεν εἰς τὰς ἀδελφάς του καὶ εἰς τοὺς πρίγκηπας Καμβασερὲν καὶ Λεβρύνον νὰ πανηγυρίζωσι, διότι ἤθελε νὰ ἀναπληρῶσιν οὗτοι τὸ κενὸν τῆς ἀπουσίας του. Διέταξε νὰ ἐπιθεωρήσωσι τὰ ἔπιπλα τοῦ στέμματος, καὶ νὰ δαπανήσωσι πολλὰ ἑκατομμύρια ἐκ τῆς ἐπιχορηγήσεως αὐτοῦ πρὸς ἀγορὰν ὑφασμάτων ἐκ τῶν ἐργοστασίων τοῦ Λυγδούνου καὶ λοιπῶν μερῶν· ν᾽ ἀναλογισθῶσι δὲ, ἔλεγεν, αἱ δαπάναι αὗται οὐχὶ κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς βιομηχανίας. Μ᾽ ὅλον ὅτι ἐπροσπάθει πάντοτε νὰ περιστέλλῃ τὰς δαπάνας τῆς συζύγου του αὐτοκρατορίσσης καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, παρήγγειλεν ἤδη εἰς αὐτὰς νὰ δαπανῶσιν ἀσώτως. Διέταξε νὰ δίδεται εἰς τὰ ἐργοστάσια ἐκ τῶν καταθέσεων τοῦ στρατοῦ κατὰ μῆνα δάνειον ἓν ἑκατομμύριον φράγκων ἐπὶ ὑποθήκῃ ἐμπορευμάτων. Περὶ τούτου δ᾽ ἐζήτησε νομοσχέδιον, λέγων ὅτι δὲν ἤθελε δι᾽ αὐτοῦ νὰ βοηθῇ τοὺς χρεοκόπους, ἀλλὰ νὰ ἐμψυχόνῃ τοὺς ἐργοστασιάρχας διὰ νὰ διατηρῶσι πολλοὺς ἐργάτας, διότι ἄλλως, ὡς ἔλεγεν, ἠναγκάζοντο νὰ τοὺς ἀποπέμπωσιν, ἐὰν δὲν ἔχωσι νὰ τοὺς πληρόνωσι.

Τέλος πάντων ἐμεθοδεύθη ἔκτακτόν τι μέσον διὰ νὰ πορμηθεύῃ κεφάλαια εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ἐνταυτῷ πρὸς βελτίωσιν τῆς οἰκονομίας. Ἐπειδὴ οἱ φόροι τοῦ παρελθόντος ἔτους μόλις εἰσεπράττοντο κατὰ τὰ τέλη τοῦ προσεχοῦς Μαρτίου καὶ Ἀπριλίου, καὶ ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ προεξοφληθῶσι τὰ καθυστεροῦντα ἀπὸ τῶν τραπεζιτῶν δι' ὑπερόγκου τόκου, ἡ δὲ προεξόφλησις αὕτη εἶχεν ἀνάγκην 80 ἑκατομμυρίων φράγκων, ὁ Ναπολέων διέταξεν αἱ προεξοφλήσεις αὗται νὰ γίνωνται ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ ταμείου. Οὕτω τὸ μὲν δημόσιον ἀπηλλάττετο κατ' ἔτος ἀπὸ ἓξ περίπου ἑκατομμυρίων φράγκων εἰς τόκους, τὸ δ' ἐμπόριον δὲν ἐστερεῖτο τοσούτων κεφαλαίων. «Διὰ τοῦ μέσου τούτου, ἔγραφεν ὁ Ναπολέων, ὅλαι μου αἱ ὑποχρεώσεις λήγουν εἰς δώδεκα μῆνας· τὸ δημόσιον ταμεῖον θέλει ὠφεληθῆ 5 ἢ 6 ἑκατομμύρια φράγκων ἐκ προεξοφλήσεων· ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριόν μας θέλουν ὠφεληθῆ πολύ, διότι θέλουν ἔχει 80 περίπου ἑκατομμύρια νεκρά, τὰ ὁποῖα μὴ ἐπασχολούμενα παρὰ τοῦ δημοσίου θέλουν χρησιμεύσει εἰς αὐτά.»

(Ὁστερόδη τῇ 1 Ἀπριλίου πρὸς τὸν πρίγκηπα Καμβασερέν.)

Διὰ νὰ ἐπασχολῇ δὲ τοὺς ἐν Παρισίοις ἐργάτας, διέταξε νὰ κατασκευάσωσι μεγάλην ποσότητα σανδαλίων, ὑποδημάτων, σκευῶν ἀποσκευῆς καὶ ἁμαξῶν τοῦ πυροβολικοῦ, καὶ διότι τὰ ἐν Παρισίοις κατασκευαζόμενα ἔργα ἦσαν καλλίστης ποιότητος. Προκειμένου δὲ πῶς τρόπῳ ἔμελλον νὰ μετακομισθῶσι ταῦτα εἰς τὴν Πολωνίαν, ὁ Ναπολέων ἐφεῦρε μέσον εὔκολον καὶ εὐφυές. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, μὴ ὑπάρχοντος εἰσέτι τοῦ σώματος τῶν ζευγιτῶν τοῦ στρατοῦ, ὑπῆρχεν ἑταιρία τις ἔχουσα εἰς ἐργολαβίαν τὴν μετακόμισιν τῆς ἀποσκευῆς τοῦ στρατοῦ. Ὁ Ναπολέων, παρατηρῶν ὅτι οἱ ἐργάται τῶν ἐργολάβων, καθὼ μισθωτοὶ καὶ ἰδιῶται, ὀλίγον ἐφρόντιζον περὶ τῶν μεταφερομένων πραγμάτων τοῦ στρατοῦ, ἠθέλησε νὰ ὀργανίσῃ στρατιωτικῶς τοὺς μεταφορεῖς τούτους ὡς τοὺς ζευγίτας τοῦ πυροβολικοῦ. Διέταξε λοιπὸν ἐν Παρισίοις νὰ σχηματίσωσι τάγματα ζευγιτῶν πρὸς μετακόμισιν τῶν πραγμάτων τοῦ στρατοῦ. ἐπὶ τούτῳ δὲ ἠγοράσθησαν ἵπποι καὶ ἅμαξαι καὶ ὠργανίσθη τὸ σῶμα τοῦτο. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἅμαξαι αὗται τῶν ζευγιτῶν ἔμελλον ν' ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Βαρσοβίαν κεναί, ἐφορτώθησαν μὲ τὰ νεωστὶ κατασκευασθέντα ἐν Παρισίοις πράγματα τοῦ στρατοῦ καὶ ἐστάλησαν εἰς τὴν Πολωνίαν, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ φθάσωσι μετὰ δύο μῆνας. Ὁ Ναπολέων ταῦτα πάντα διατάττων προέθετο νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν προσωρινὴν στάσιν τοῦ ἐμπο-

ρίου, καὶ ν' ἀναπληρώσῃ τὰς καταναλώσεις τῆς εἰρήνης διὰ τῶν καταναλώσεων τοῦ πολέμου. Τῷ ὄντι, ὁ πόλεμος δὲν καταναλίσκει ὀλιγώτερα τῆς εἰρήνης· ὅταν δὲ ὑπάρχωσι χρήματα, πᾶσα καλὴ κυβέρνησις δύναται νὰ προμηθεύῃ εἰς τοὺς ἐργάτας ἐργασίαν δι' ἧς νὰ πορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, καὶ τοι ὑπαρχόντων τῶν δεινῶν τοῦ πολέμου.

Τοιαύτας πολυειδεῖς ἀσχολίας εἶχεν ὁ Ναπολέων, διαμένων ἐν τῇ μικρᾷ κωμοπόλει τῇ Ὀστερόδῃ καὶ κατοικῶν εἰς εὐτελῆ οἰκίσκον ὁμοιάζοντα τὰς χορταποθήκας, ἐξ οὗ ὅμως ἐκράτει ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ ἐκυβέρνα τὴν Αὐτοκρατορίαν του. Μετὰ δὲ ταῦτα μετέβη εἴς τινα οἰκίαν τῆς ἐξοχῆς εὐρυχωροτέραν ὀλίγον τῆς πρώτης, ὅπου ἐδύνατο νὰ διαμένῃ μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του. Ἑκάστην ἑβδομάδα οἱ ἐν Παρισίοις ὑπουργοί του ἔπεμπον αὐτῷ τὸ χαρτοφυλάκιόν των μετὰ τῶν ἐγγράφων τῆς ὑπηρεσίας, διὰ τῶν ὁποίων ἐνησχολεῖτο τόσον περὶ τῶν μεγάλων ὡς καὶ περὶ τῶν ἐλαχίστων ὑποθέσεων τοῦ Κράτους του· διότι, μ' ὅλον ὅτι ἦτο πολὺ μακρὰν, ἤθελε νὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ διευθύνῃ τὰ πάντα. Πρὸς τιμὴν αὐτοῦ συνέταξαν ἐν Γαλλίᾳ στοίχους τοὺς ὁποίους ἐτόνισαν διὰ τῆς μουσικῆς· ἀλλ' εὑρὼν αὐτοὺς κολακευτικοὺς, διέταξε νὰ συνθέσωσιν ἄλλους τοὺς ὁποίους εὑρὼν μὲ πλειοτέραν μὲν φαντασίαν, ἀλλὰ μὲ ὀλιγωτέραν κολακείαν, ἀντήμειψε τὸν ποιητὴν αὐτῶν, ἐκφράσας τοὺς ἐξῆς λαμπροὺς λόγους· «Ὁ καλήτερος τρόπος τοῦ νὰ μ' ἐπαινῶσιν εἶναι τὸ νὰ γράφωσι πράγματα ἐνσπείροντα ἠθικὰ αἰσθήματα εἰς τὸ ἔθνος, εἰς τὴν νεολαίαν καὶ εἰς τὸν στρατόν.» — Ἀνεγίνωσκε συνεχῶς τὰ περιοδικὰ συγγράμματα, ἰδίως δὲ τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας, καὶ ἤθελε νὰ τῷ ἐξαποστέλλωσι τὰ δοκίμια τῶν λογογράφων, ἀναγινώσκων προσεκτικῶς τοὺς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ἐκφωνηθέντας λόγους· δυσηρεστεῖτο δὲ ἀναγινώσκων, εἰς τὰς ἐφημερίδας *Αὐτοκρατορίαν* καὶ *Ἑρμῆν*, τὴν κατὰ τῶν φιλοσόφων ἐπίκρισιν, λέγων· «Εἶναι ἀναγκαιότατον νὰ ὑπάρχῃ συνετός τις ἀνὴρ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐφημερίδων τούτων· ἀμφότεραι αἱ ἐφημερίδες αὗται τοιοῦτον ζῆλον δεικνύουν ὑπὲρ τῆς θρησκείας, ὥστε »καταντῶσι μέχρι δεισιδαιμονίας. Ἀντὶ δὲ νὰ προσβάλλωσι τὰς »ὑπερβολὰς φιλοσόφων τινῶν, προσβάλλουσιν αὐτὴν τὴν φιλο»σοφίαν καὶ τὰς ἀνθρωπίνους γνώσεις· ἀντὶ λοιπὸν νὰ συντηρῶ»σι διὰ συνετοῦ κρίσεως τὰς πρόοδους τοῦ αἰῶνος, τὰς ὀπισθο»μοῦν, τὰς ἐκφαυλίζουν καὶ τὰς ἐξουδενίζουσι. . . . Δὲν ὁμιλῶ

»ποσῶς περὶ τῶν πολιτικῶν ἰδεῶν, διότι δὲν ἀπαιτεῖται νὰ ἦ»ναί τις πολὺ ἐπιτήδειος διὰ νὰ παρατηρήσῃ ὅτι, ἂν οἱ γρά»φοντες εἶχον τόλμην, δὲν ἤθελον εἶσθαι κατώτεροι τῶν συν»ταχτῶν τοῦ Γαλλικοῦ Ταχυδρόμου».

Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία εἷς τινα τῶν συνεδριάσεών της ὑπεδέχθη τὸν καρδινάλιον Μωρὼ, ἀνακληθέντα ἐκ νέου εἰς τὴν ἕδραν του. Ὁ ἀββὰς Σικάρδος ὑποδεχθεὶς τοῦτον ἐξεφράσθη ἀπρεπῶς κατὰ τοῦ Μιραβῶ· ἐπίσης καὶ ὁ ἐγκαθιδρυόμενος καρδινάλιος ὡμίλησεν ἀπρεπῶς, ὥστε εἰς τὴν συνεδρίασιν ταύτην τῆς Ἀκαδημίας ἐφάνη ὅτι ἡ ἐπανάστασις καὶ οἱ ἐπαναστάται κατηγορήθησαν. Ὁ Ναπολέων ἀποδοκιμάσας ταῦτα πάντα ἔγραψεν εἰς τὸν Φουσσέν. «Σοὶ λέγω ὅτι οὐδεμίαν ἀντίδρασιν »ἔχω εἰς τὰς ἰδέας· διὸ προσπάθησον νὰ ὁμιλήσωσιν ὑπὲρ τοῦ »Μιραβῶ, διότι πολλὰ ἐρρέθησαν εἰς τὴν συνεδρίασιν ταύτην »τῆς Ἀκαδημίας, τὰ ὁποῖα μὲ δυσαρεστοῦν. Πότε θέλομεν »γείνει συνετοί; πότε θέλομεν ἐμψυχωθῆ ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς χρι»στιανικῆς ἀγάπης; καὶ πότε αἱ πράξεις μας θελουν εἶσθαι »τοιαῦται, ὥστε οὐδένα νὰ ἐξουδενίζωσι; πότε τέλος θέλομεν »ἀπέχει νὰ διεγείρωμεν ἀναμνήσεις αἱ ὁποῖαι ἐγγίζουσι τὴν »καρδίαν τοσούτων ἀνδρῶν;»

Ἄλλοτε ἔμαθεν ἐξ ἰδιαιτέρας ἀλληλογραφίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπλήρονε πολλὰ καὶ τὴν ὁποίαν ἀνεγίνωσκεν ἐπιμελῶς, ὅτι προέκειτο εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ θεάτρου τοῦ μελοδράματος περὶ καταδιώξεως ἑνὸς ζωγράφου δι' ἔλλειψίν τινα εὑρεθεῖσαν εἰς τὴν πινακογραφίαν. — «Δὲν θέλω ποσῶς στρεψοδικίας, ἔγρα»φεν εἰς τὸν Ρουσὲν, δὲν θέλω ὁ Κ. . . . . νὰ θυσιασθῆ δι' »ἓν τυχαῖον συμβάν. *Ἡ συνήθειά μου εἶναι νὰ ὑποστηρίζω »τοὺς δυστυχεῖς*· ἂν αἱ ὑποκρίτριαι ἀναβῶσιν εἰς τὰ νέφη ἢ »ἂν δὲν ἀναβῶσι, δὲν θέλω ὡς ἐκ τούτου τὰ τὰς φέρωσιν εἰς »ἔριδας.»

Συγχρόνως ἐνησχολεῖτο δραστηρίως περὶ τῶν παιδαγωγείων, ἰδίως δὲ περὶ τοῦ καταστήματος τῶν κορασίων τῆς Ἐκουέν̈ης, τὸ ὁποῖον ἦτο προωρισμένον ν' ἀναθρέψῃ τὰ κοράσια τῶν πτωχῶν ἱππότων τοῦ τάγματος τῆς Τιμῆς. Ἔγραφε δὲ ὁ Ναπολέων πρὸς τὸν Λασεπέτον ὅτι ἐπεθύμει τὰ ἀποκαταστάθωσι γυναῖκες ἁπλαῖ, σεμναὶ, καὶ ἄξιαι συζεύξεως μετ' ἀνθρώπων καλῶς ὑπηρετησάντων, εἴτε εἰς τὸν στρατὸν, εἴτε εἰς τὸν διοικητικὸν κλάδον. Τέλος πάντων διὰ νὰ γείνωσι τοιαῦται' ἔπρεπεν, ὡς ἔλεγε, ν' ἀνατραφῶσι μὲ αἰσθήματα σταθερᾶς εὐσεβείας.—Δὲν ἐπροσήλωσα, ἔλεγεν ὁ Ναπολέων, τοσοῦτον

τὴν προσοχήν του εἰς τὰ θρησκευτικὰ αἰσθήματα περὶ τῶν ἐν Φοντα-
νεβλὼ ἀνατραφέντων νέων, διότι ἐκεῖ προέκειτο ν' ἀνατραφῶσιν
ἀξιωματικοὶ νέοι· ἀλλ' εἰς τὴν σχολὴν τῆς Ἐκουέννης ἔχει ἄλλως
πως. Ἐνταῦθα πρόκειται ν' ἀνατραφῶσι γυναῖκες, σύζυγοι καὶ
μητέρες οἰκογενειῶν. Καταστήσατε αὐτὰς εὐπειθεῖς καὶ οὐχὶ πο-
λυπράγμονας· ἡ ἀδυναμία τοῦ γυναικείου ἐγκεφάλου, τὸ ἄστα-
τον τῶν ἰδεῶν των, ὁ προορισμός των εἰς τὴν κοινωνίαν, καὶ
ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ λάβωσι σταθερὰ αἰσθήματα καλοκἀγαθίας,
ταῦτα πάντα καθιστῶσιν εἰς αὐτὰς τὸν ζυγὸν τῆς θρησκείας
ἀπαραίτητον. Ἐπιθυμῶ νὰ ἐξέρχωνται ἐκ τοῦ καταστήματος
τούτου οὐχὶ ἀξιέραστοι γυναῖκες ἀλλ' ἐνάρετοι, ὥστε αἱ χά-
ριτες αὐτῶν νὰ προέρχωνται ἐκ τῆς καρδίας των καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ
πνεύματός των. — Ἐπομένως πρήγγειλε νὰ διδάσκωσιν εἰς αὐ-
τὰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν φιλολογίαν, οὐχὶ δὲ καὶ ξένας γλώσ-
σας καὶ ὑψηλὰς ἐπιστήμας· νὰ τὰς διδάσκωσι δὲ τοσαῦτα μα-
θήματα τῆς φυσικῆς, ὥστε νὰ δύναται ν' ἀποφεύγωσι τὴν ἀμά-
θειαν τοῦ ὄχλου, ὀλίγην πρακτικὴν ἰατρικήν, βοτανικήν, μου-
σικήν, χορὸν, οὐχὶ ὅμως θεατρικὴν, ὀλίγην ἀριθμητικὴν καὶ
χειροτεχνήματα παντὸς εἴδους. «Πρέπει, ἔλεγεν, αἱ κατοικίαι
»των νὰ ἦναι ἐστολισμέναι ἐκ τῶν ἐργοχείρων των· αἱ ἴδιαι
»νὰ ἐργάζωνται τὰ ὑποκάμισά των, τὰς κάλτζας, φουστά-
»νια καὶ τὰ κεφαλοδέματα αὐτῶν, καὶ νὰ δύνανται νὰ ῥάπτω-
»σι τὰ ἐνδύματα τῶν τέκνων των. Θέλω καταστήσω τὰ κο-
»ράσια ταῦτα χρησίμους γυναῖκας, ὧν βέβαιος ὅτι ὡς ἐκ τού-
»του θέλω ἀναδείξει αὐτὰς ἀξιαγαπήτους· ἂν ὅμως ἄνευ τού-
»των ἐπιτρέψω ν' ἀναθρέψωσι γυναῖκας ἀξιεράστους, πάραυτα
» αὗται θέλουσι κατασταθῆ γυναῖκες καλλωπίστριαι (betites
»maitresses)».

Ἡ τεράστιος αὕτη δραστηριότης τοῦ Ναπολέοντος μετεβάλ-
λετο ἐνίοτε ἐξ ἀγαθοεργοῦ ἐπιμελείας εἰς ὑποψίας καὶ δυσπι-
στίας. Τοῦτο δὲ συμβαίνει πάντοτε εἰς ὅλους τοὺς ἀπολύτους
καὶ νέους ἡγεμόνας, διότι ὁ Ναπολέων τασαύτην προσοχὴν
ἔδιδεν εἰς τὰ τῆς ἀστυνομίας, ὥστε ἐγνώριζεν ἀκριβῶς τίς εἰ-
σήρχετο εἰς Παρισίους καὶ τίς ἐξήρχετο ἐκ τῆς πόλεως ταύτης.
Ἐπληροφορήθη δὲ ὅτι ἡ κυρία Στάελ ἐπανῆλθεν εἰς Παρι-
σίους, ὅτι περιῆλθε πολλὰς οἰκίας τῶν πέριξ τῆς πόλεως ταύ-
της καὶ ὅτι ἐξεφράζετο κατ' αὐτοῦ. Ὁ Ναπολέων λοιπὸν ἐπὶ
προφάσει ὅτι ἡ παρουσία αὐτῆς ἤθελεν ἐνοχλοποιήσει πολλοὺς
καλοὺς πολίτας, τοὺς ὁποίους ἦτον ἠναγκασμένος νὰ καταδιώξῃ,
διέταξε μ' ὅλας τὰς εἰς αὐτὸν γενομένας πολλὰς παρακλήσεις

νὰ τὴν ἀποπέμψωσιν ἐκ τῶν Παρισίων. Ἐπειδὴ δὲ ἐδυσπίστει εἰς τὸν ὑπουργὸν Φουσὲν, ὡς περιποιούμενον τοὺς ἐπηρεαστὰς ἀνθρώπους, διέταξε μὲν αὐτὸν νὰ τὴν ἀποπέμψῃ ἄνευ ἀναβολῆς, παρήγγειλε δὲ εἰς τὸν ἀρχικαγκελλάριον Καμβασαρὲν νὰ ἐπιμεληθῇ περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῆς διαταγῆς του ταύτης. Συγχρόνως ἔμαθεν ὁ Ναπολέων ὅτι ἡ ἀστυνομία τῶν Παρισίων ἀπέπεμψεν ἕνα τῶν μελῶν τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως ὀνόματι Ροκάρδον, ἐνῷ περὶ τούτου οὐδεμία ἀφορμὴ ὑπῆρχεν, οὐδ' ἔξαρσις ἐγένετο παρὰ τοῦ νόμου, διότι ἡ νέα τάξις τῶν πραγμάτων ἠσφάλιζε πάντας, καὶ δὲν ἀπητεῖτο χάρις ἢ φιλανθρωπία εἰς τοὺς ἐπαναστάτας.—Διὰ ποίαν αἰτίαν, ἔγραφεν ὁ Ναπολέων εἰς τὸν Φουσὲν, διὰ ποίαν αἰτίαν νὰ διατάξῃ νὰ ἀποπεμφθῇ ἐκ Παρισίων ὁ ἀντιπρόσωπος Ροκάρδος; Ἐὰν ἦτον ἐπικίνδυνος, δὲν ἔπρεπε νὰ τῷ ἐπιτρέψῃς τὴν εἴσοδον ἐναντίον τοῦ ἀπὸ τοῦ ὀγδόου ἔτους νόμου· ἀλλ' ἐπειδὴ τῷ ἐπετράπη νὰ εἰσέλθῃ εἰς Πρισίους, πρέπει νὰ τὸν ἀφήσῃς νὰ διαμένῃ· ὅτι δὲ ἔπραξεν ἄλλο τε, ἀδιάφορον εἶναι ἤδη. Εἰς τὴν συνέλευσιν διῆγεν ὡς ἄνθρωπος θέλων τὴν ζωήν του, καὶ ἐφώναζε κατὰ τὸν καιρόν. Εἶναι εὔκολον ἤδη ν' ἀποφεύγῃ τὰς κακὰς πράξεις διὰ νὰ εὕρῃ πόρον ζωῆς. Ἂς ἐνέχωνται λοιπὸν αὐτὸν εἰς τοὺς Παρισίους, ἐκτὸς ἂν ὑπάρχωσιν ἰσχυροὶ λόγοι διὰ νὰ τὸν ἀπόπεμψωσιν.—

Ὁ Ναπολέων ἔχων τὴν αὐτὴν μέριμναν περὶ πάντων ἔμαθε παρὰ τοῦ Μογγίου καὶ Ἀκπλάσου ὅτι ὁ Βερθολέτος, ὅστις ἦτον εἷς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν καὶ τὸν ὁποῖον ἐτίμα καὶ ἠγάπα εἰδικῶς ὁ Ναπολέων, ὑπέφερεν οἰκονομικῶς.—Μανθάνω ἔγραφεν εἰς αὐτὸν ὅτι ἔχεις ἀνάγκην 150 χιλιάδων φράγκων· διατάττω τὸν ταμίαν μου νὰ σοὶ δώσῃ τὴν ποσότητα ταύτην, διότι ἐπιθυμῶ νὰ σοὶ φανῶ ὠφέλιμος καὶ νά σοὶ δώσω δείγμα τῆς πρὸς σὲ ὑπολήψεώς μου.—

Μετὰ ταῦτα ἔπεμψε νέας συμβουλὰς εἰς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ Λουδοβῖκον καὶ Ἰωσὴφ περὶ τοῦ τρόπου τοῦ βασιλεύειν· ὁ μὲν εἰς Ὁλανδίαν, ὁ δὲ ἕτερος εἰς Νεάπολιν· καὶ τὸν μὲν Λουδοβῖκον ἐμέμφετο ὅτι ἐκ ματαιότητος νεοστέπτου βασιλέως περιεποιεῖτο τὸ παλαιὸν ὀλιγαρχικὸν σύστημα, ὅτι διώριστε στρατάρχας, ἐνῷ δὲν εἶχε στρατὸν, καὶ ὅτι ἐσύστησε τάγμα ἱπποτῶν καὶ ἀπένειμε παράσημα εἰς τὸν τυχόντα, ἰδίως δὲ εἰς Γάλλους μὴ γνωρίζων ποσῶς αὐτοὺς, καὶ εἰς Ὁλανδοὺς μὴ ὑπηρετήσαντας. Ἐμέμφετο δὲ τὸν Ἰωσὴφ ὅτι ἦτον ἀδύνατος καὶ ῥᾳθυμος, ἐνασχολούμενος μᾶλλον εἰς ἀπαιτητικὰς μεταμορφώσεις παρὰ εἰς τὴν ὑποταγὴν τῆς Καλαβρίας, καὶ ὅτι δὲν ἔσπευσε

τὴν κατάργησιν τῶν μοναχῶν, καί τοι ἐπιθυμῶν τοῦτο πολύ, ὡς φαίνεται ἐξ ἑνὸς προλόγου τὸν ὁποῖον συνέταξαν φιλόσοφοι καὶ οὐχὶ πολιτικοὶ ἄνδρες.—Τοιοῦτο; πρόλογος; ἔλεγεν ὁ Ναπολέων, ἔτρεπε νὰ ἦναι γεγραμμένος μὲ ὕφος καθαρῶς ἐπισκοπικὸν, ὅτι καταργεῖ τοὺς μοναχούς; διότι οὗτοι εἶναι ἀνωφελεῖς εἰς τὴν θρησκείαν καὶ ἐπαχθεῖς εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἔχω κακὴν ἰδέαν, ἔλεγε, περὶ κυβερνήσεως τῆς ὁποίας αἱ πράξεις διευθύνονται πρὸς ἐπίδειξιν εὐφυΐας. Συναναστρέφεσαι πολύ, ἔγραφεν προσέτι εἰς αὐτὸν, μὲ τοὺς φιλολόγους καὶ τοὺς σοφούς; οὗτοι εἶναι φιλάρεσκοι, μετὰ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἔχῃ τις περιποιητικὰς σχέσεις, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ τοὺς ἐγκολπωθῇ ἢ νὰ τοὺς κάμῃ ὑπουργούς του.—Ἔψεγεν αὐτὸν ὅτι συνάλαβεν ἀπατηλὰς ἰδέας περὶ τῆς ἐν Νεαπόλει καταστάσεώς του, κολακευόμενος ὅτι ἀγαπᾶται, βασιλεύων μόλις πρὸ ἑνὸς ἔτους.—Σκέψου, ἔγραφεν εἰς αὐτὸν, τί ἤθελες γίνει ἂν τριάκοντα χιλιάδες Γάλλοι δὲν διέμενον εἰς Νεάπολιν; Μόνον δὲ ὅταν βασιλεύσῃς εἴκοσι ἔτη καὶ καταστασθεὶς ἐπίφοβος καὶ εὐϋπόληπτος, τότε ἠμπορεῖς νά πιστεύῃς ὅτι ὁ θρόνος σου εἶναι στερεός.—Ἐπομένως περιέγραψεν αὐτῷ ὡς ἀκολούθως τὴν ἐν Πολωνίᾳ κατάστασιν τῶν Γάλλων. «Σὺ τρώγεις εἰς Νεάπολιν πίσα (πιζέλια) καὶ »ἴσως ζητεῖς τὴν σκιὰν τῶν δένδρων· ἡμεῖς δὲ ἐνταῦθα ὅλον »τοὐναντίον, εἴμεθα ὡς εἰς τὸν μῆνα Ἰανουάριον. Ἤνοιξα τὸ »ὄργμα ἔμπροσθεν τῆς Δανζίκης· ἑκατὸν πυροβόλα καὶ δια»κόσιαι χιλιάδες λίτραι πυρίτιδος συνήχθησαν ἐκεῖ. Τὰ πο»λιορκητικά μας ἔργα ἀπέχουν 60 ὀργυιῶν ἐκ τοῦ φρουρίου, »τὸ ὁποῖον ἔχει ἓξ χιλιάδας Ῥώσσους καὶ εἴκοσι χιλιάδας »Πρώσσους, διοικουμένους παρὰ τοῦ στρατάρχου Καλκρεύθου· »ἐλπίζω νὰ κυριεύσω αὐτὸ ἐντὸς δεκαπέντε ἡμερῶν.... Ἐν τού»τοις μὴ ἀνησυχῇς».

Τοιαῦται ἦσαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν χιόνων τῆς Πολωνίας αἱ ἐργασίαι τοῦ ἐκτάκτου τούτου ἀνδρός. Ἐνασχολούμενος εἰς ὅλα, φροντίζων περὶ πάντων, καὶ θέλων οὐχὶ μόνον νὰ κυβερνᾷ τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς ὑπαλλήλους αὐτοῦ, ἀλὰ καὶ αὐτὰ τὰ πεύματα αὐτῶν. Δὲν ἤθελε δὲ μόνον νὰ ἐνεργῇ, ἀλλὰ καὶ νὰ φροντίζῃ περὶ ὅλων. Συνεχῶς ἔπραττε καλὰ, αλλ' ἐνίοτε εἰς τὴν ἀκατάπαυστον ἐνέργειάν του παρεσύρετο καὶ εἰς κακὰ, ὡς συνήθως συμβαίνει εἰς ὅν τινά εἶναι παντοδύναμος καὶ δὲν ἀπαντᾷ ἐμπόδια εἰς τὰς ὁρμάς του. Ἐμπόδιζεν ἐναλλὰξ τὰς ἀναμορφώσεις καὶ τὰς καταδιώξεις· αἴφνης ὅμως ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀπείρου δόξης του αἰσθανόμενος τὴν πικρίαν ἐχθρικῆς

γλώσσης, κατέβαινεν ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ μεγαλείου του διὰ νὰ καταδιώξῃ μίαν γυναῖκα, καθ' ἣν ἡμέραν μάλιστα ὑπεράσπιζε ἐναντίον τοῦ ἀναμορφωτικοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς ἓν μέλος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως.

Ὅθεν οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ ἦναι ὑποκείμενοι εἰς τὸν νόμον, ὄντα ἴσον πρὸς ὅλους, οὐχὶ δὲ νὰ ὑπόκνηται εἰς τὴν καλὴν ἢ κακὴν διάθεσιν τοῦ ἄρχοντος, καί τοι μεγάλου καὶ γενναίου ὄντος αὐτοῦ· διότι ὁ νόμος ἀξίζει μᾶλλον πάσης ἀνθρωπίνου θελήσεως, ὁποιαδήποτε ἤθελεν εἶσθαι αὕτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Συμβάντα ἐν Τουρκίᾳ κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1807.—Εἴσβολὴ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου εἰς τὸν Ἑλλήσποντον.—Ἄφιξις εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀναχώρησις αὐτοῦ ἐκεῖθεν.—Διαπραγματεύσεις τοῦ Ναπολέοντος μετὰ τῆς Αὐστρίας.—Πολιορκία καὶ ἅλωσις τῆς Δανζίκης.—Νέαι ἐχθροπραξίαι πρὸς τὴν Ρωσσίαν.—Μάχη τῆς Φριεδλάνδης.—Ἀνακωχή.—Συνέντευξις τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου μετὰ τοῦ Ναπολέοντος καὶ αἱ μεταξὺ αὐτῶν συνδιαλέξεις.—Συνθῆκαι ἐν Τιλσίτῃ. (Ἐξακολούθησις τοῦ ἔτους 1807 μέχρι τοῦ Ἰουλίου).

Τοῦ Ναπολέοντος διαμένοντος ἐν τῷ μέσῳ τῶν χιόνων τῆς Πολωνίας ἵν' ἀναλάβῃ τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τὸ προσεχὲς ἔαρ, καὶ ἐνασχολημένου εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Δανζίκης, εἰς νεοσυλλεξίαν τοῦ στρατοῦ του καὶ εἰς βελτιώσεις τῆς ἐκτεταμένης Αὐτοκρατορίας του, ἡ Τουρκία, ἀρτίως περιπλεχθεῖσαι εἰς τὰς ἔριδας τῆς Δύσεως, ἔτεινεν εἰς ἀναμορφώσεις τοῦ στρατοῦ της καὶ εἰς πολιτικὰς μεταρρυθμίσεις τῆς Ἐπικρατείας της.

Ἀλλαχοῦ ἐρρέθη περὶ τῶν προτερημάτων τοῦ σουλτὰν Σελίμη, καὶ περὶ τῆς ἀμηχανίας αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν Ῥωσσίαν καὶ Ἀγγλίαν, τὰς ὁποίας ἀπεστρέφετο, καὶ ὡς πρὸς τὴν Γαλλίαν τὴν ὁποίαν ἠγάπα ἐξ οἰκίας θελήσεως, διότι ἐγνώριζε κάλλιστα ὅτι ἡ Δύναμις αὕτη, ὅσον καὶ ἂν ἤθελε μεγαλυνθῇ, οὐδέποτε ἤθελεν ἐπιθυμήσει τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὅθεν ὑπολείπεται ἤδη ἐνταῦθα νὰ ἐξιστοριθῶσι τὰ ἐν τῇ Ἀνατολῇ συμβάντα, καθ' ὃν καιρὸν ὁ Ναπολέων ἐμάχετο ἐν Πουλτούσκῳ καὶ Ἐϋλῷ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1807.

Ὁ σουλτὰν Σελίμης, ὡς εἴδομεν, εἶχε παύσει τοὺς ἡγεμόνας τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας, Μουρούζην καὶ Ὑψηλάντην, οἵτινες ἦσαν ἀναφανδὸν ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν ῥωσσικὴν πολιτικήν. Πάραυτα ὅμως διαμαρτυρηθέντος κατὰ τῆς Πόρτας τοῦ πρέσβεως τῆς Ῥωσσίας, ὅτι, ἂν δὲν ἀντικαταστήσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν θέσιν των, θέλει κηρυχθῇ ὁ πόλεμος, ὁ Σουλτάνος φοβηθεὶς ἐνέδωκεν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Ῥωσσίας, διορίσας ἐκ νέου αὐτούς· ἡ δὲ Ῥωσσία ἐπεκαλέσθη τὴν παραχώρησιν ταύτην δυνάμει τῆς ἐν Καϊναρτζικίῳ συνθήκης. Ὁ σουλτὰν Σελίμης, καὶ τοι ὑποκύψας εἰς τὴν ἀπαίτησιν ταύτην τῆς Ῥωσσίας, ἔσπευσεν ὅμως εὐθὺς νὰ γράψῃ εἰς τὸν Ναπολέοντα, παριστάνων εἰς αὐτὸν οὐχὶ τόσον τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς γαλλικῆς συνδρομῆς, ὅσον τὴν ἐξα-

σθένισιν τῆς τουρκικῆς Δυνάμεως ὑποβαλλομένης εἰς τοιαύτας ἀπαιτήσεις. Ὁ δὲ Ναπολέων ἀμέσως ἀπήντησεν αὐτῷ φιλοφρόνως, προσφέρων πρὸς βοήθειάν του τὸν ἐν Δαλματίᾳ στρατὸν καὶ τὸν ἐν Γαδείροις στόλον του· συγχρόνως διέταξε ν' ἀπέλθωσιν ἐκ τοῦ ἐν Δαλματίᾳ στρατοῦ του πολλοὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ τε πυροβολικοῦ καὶ μηχανικοῦ διὰ νὰ βοηθήσωσι τοὺς Τούρκους πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου.

Ὁ στρατηγὸς Σεβαστιάνης, μεταχειριζόμενος ἐπιτηδείως τὰ εἰς αὐτὸν παραχωρηθέντα παρὰ τοῦ Ναπολέοντος μέσα, δὲν ἔπαυσεν ἐρεθίζων τὸν Σουλτάνον καὶ τὸ Διβάνιον διὰ νὰ τοὺς πείσῃ νὰ κηρύξωσιν τὸν πόλεμον πρὸς τοὺς Ῥώσσους. Παρίστανε παραδόξους τὰς ἐπιτυχίας τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὰς ἀρκτικὰς πεδιάδας, τὸ τολμηρὸν κίνημά του πέραν τοῦ Βιστούλα, τὴν μεγάλην πρόθεσίν του εἰς τὸ νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν Πολωνίαν, καὶ ὑπέσχετο ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορός του, ἂν ἡ Πόρτα κηρύξῃ τὸν πόλεμον, νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν Τουρκίαν ἀπὸ τῶν πρὸς τὴν Ῥωσσίαν ὑποχρεώσεών της, ἴσως δὲ καὶ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κριμαίας.

Ὁ σουλτὰν Σελίμης παρεδέχθη τὰς συμβουλὰς τοῦ Σεβαστιάνου, ἀλλὰ τὸ Διβάνιον ἦτον εἰς διαφωνίαν· οἱ μὲν ἦσαν ὑπὲρ τῶν Ῥώσσων καὶ Ἄγγλων, οἱ δὲ ἄλλοι ἔτρεμον ἀκούοντες τὸν πόλεμον, διότι ἐγνώριζον κάλλιστα τὴν ἀδυναμίαν τῆς Τουρκίας. Μ' ὅλον ὅτι δὲ τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος ἐλογίζετο τότε ὅτι εἶχε 300 χιλιάδας στρατοῦ, ἀλλ' οὗτος ἦτον ἄτακτος καὶ ἀγύμναστος· ὁ δὲ στόλος συνέκειτο μὲν ἐξ εἴκοσι ὡραίων κατὰ τὴν ὄψιν μεγάλων πλοίων, ἀλλ' ὄντα καὶ ταῦτα ἄνευ πληρωμάτων καὶ καλῆς διευθύνσεως δὲν ἦσαν ἱκανὰ νὰ ἀντιπαραταχθῶσιν ἀπέναντι τῶν ῥωσσικῶν καὶ ἀγγλικῶν δυνάμεων, ἐκτὸς ἂν ὁ τουρκικὸς στρατὸς καὶ τὰ πλοῖα παρεῖχοντο ἀξιωματικοὺς Γάλλους διὰ νὰ διδάξωσι τοὺς Τούρκους τὴν πολεμικὴν τέχνην. Ἐνῷ δὲ ἡ Πόρτα εὑρίσκετο εἰς τοιαύτην ἀμηχανίαν, οἱ Ῥῶσσοι διέλυσαν τὰς ἀμφιβολίας της, διαβάντες τὸν Τύραν ποταμόν. Οἱ Τοῦρκοι, ἂν εἶχον φρόνησιν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ἐδύνατο ὠφελούμενοι ἐκ τῆς γαλλικῆς συμμαχίας νὰ πολεμήσωσι τὴν Ῥωσσίαν· ἐπίσης δὲ ἂν ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ῥωσσία εἶχον μεταξύ των σύμπνοιαν, ἤθελον ἀφανίσει τὴν Τουρκίαν. Ἀλλ' ἡ μὲν μία ἐξ αὐτῶν ἐπεθύμει τὴν κατάκτησιν τῶν δύο ἐπαρχιῶν Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας, ἡ δὲ ἑτέρα τὴν κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου. Ὅθεν μὴ συμφωνοῦσαι εἰς τὴν διανομὴν ταύτην, περιωρίσθησαν ἀμφότεραι διὰ τῶν ὅπλων ν' ἀποσπά-

σωσι τὴν Τουρκίαν ἀπὸ τῆς ἐπιρροῆς τῆς Γαλλίας· τούτου ἕνεκα ἡ μὲν Ῥωσσία ἐξαπέστειλε κατὰ τῆς Τουρκίας 40—50 χιλιάδας στρατοῦ, ἡ δὲ Ἀγγλία στόλους διὰ νὰ καταλάβῃ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

Ἐκστρατευσάντων κατὰ τῆς Τουρκίας τῶν Ῥώσσων, τὸ ὑπουργεῖον τῆς Ἀγγλίας διέταξε τὸ ἀντινάυαρχον Δουκοῖκον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον μετὰ τριῶν δικρότων, καὶ ἀφοῦ κατοπτεύσῃ καλῶς τὰ στενὰ, νὰ καταπλεύσῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, νὰ ἐπιβιβάσῃ εἰς τὰ πλοῖα ὅλας τὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀγγλικὰς οἰκογενείας τὰς μὴ ἐπιθυμούσας νὰ διαμένωσιν ἐκεῖ ἐν καιρῷ τῶν ταραχῶν, καὶ νὰ ἐλλιμενισθῇ εἰς τὴν Τένεδον, περιμένων ἐκεῖ δύο ἀγγλικὰς μοίρας. Οἱ Τοῦρκοι μέχρι τινὸς ἀμφέβαλλον περὶ τούτων, ὅταν ὅμως ἔμαθον τὴν προπέγγισιν τῶν ῥωσσικῶν στρατευμάτων εἰς τὰ μεθόριά των, καὶ εἶδον τὰ ἀγγλικὰ πλοῖα εἰς τὰς πύλας αὐτῆς τῆς πρωτευούσης των, ἐθεώρησαν ἀναπόφευκτον τὸν πόλεμον. Μ' ὅλον ὅτι δὲ οἱ Ῥωσσικὰ διεμαρτύρετο ὅτι δὲν ἔχει ἐχθρικοὺς σκοποὺς καὶ ὅτι θέλει καταλάβει μόνον τὰς παραδουναΐους ἐπαρχίας διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν συνθηκῶν, ἡ Τουρκία ὅμως ἐρεθισθεῖσα ἔδωκεν εὐθὺς τὰ διαβατήρια εἰς τὸν πρέσβυν τῆς Ῥωσσίας Ἰταλίνσκην, καὶ πάραυτα ἔκλεισε τὸν Βόσπορον καὶ τὸν Ἑλλήσποντον εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις, μὲ ἐπιτρέπουσα εἰς τὰ πλοῖά των τὴν εἴσοδον· τὸν δὲ σατράπην Μουσταφᾶν Μπαϊρακτάρην διώρισε μετὰ 80 χιλιάδων στρατοῦ κατὰ τῶν εἰσβαλόντων ῥωσσικῶν στρατευμάτων.

Ἀναχωροῦντος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ῥωσσικοῦ πρέσβεως, ἔμεινεν ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας Κάρολος Ἀρβουθνότος, ὅστις ἤρχισε νὰ ἐπαπειλῇ τὴν Πόρταν, ἀπαιτῶν τὴν ἀνάκλησιν τοῦ πρέσβεως τῆς Ῥωσσίας, τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Σεβαστιάνου, τὴν διάῤῥηξιν τῶν σχέσεων αὐτῆς μετὰ τῆς Γαλλίας, τὴν ἀνανέωσιν τῶν συνθηκῶν μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ Ῥωσσίας, τέλος πάντων τὴν ἐλευθέραν εἴσοδον τῶν ἀγγλικῶν πλοίων, διακηρύττων ὁ πρέσβυς οὗτος ὅτι, ἂν δὲν γίνωσιν εὐθὺς παραδεκταὶ αἱ προτάσεις του, θέλει ἀναχωρήσει καὶ ἐπανέλθει μ' ἱκανοῦ στόλου εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἡ ἀπειλὴ αὕτη ἔφερε τὸ Διβάνιον εἰς μεγίστην ἀμηχανίαν, μάλιστα καθ' ὃν καιρὸν τὰ ἐν Ἑλλησπόντῳ φρούρια ἦσαν ἀδύνατα· ἂν δὲ ὁ ἀγγλικὸς στόλος εἰσήρχετο εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐδύνατο ἀνεμποδίστως νὰ ἁρπάσῃ ἅπασαν τὴν πόλιν ταύτην.

Ὅθεν τὸ Διβάνιον, ἐπαπειλούμενον οὕτως, εἶχεν ἀποφασίσει

νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς ἀγγλορωσσικὰς ἀπαιτήσεις, ὅτε ὁ στρατηγὸς Σεβαστιάνης, παρουσιασθεὶς εἰς τὴν Πόρταν, ἐνεψύχωσεν αὐτὴν, παριστάνων ὅλα τὰ ἄτοπα τῆς μικροψυχίας της κατ' ἐκείνην τὴν περίστασιν, τὰ ἀντίθετα συμφέροντα τῶν ἐπαπειλουσῶν τὴν Τουρκίαν Δυνάμεων, Ἀγγλίας καὶ Ῥωσσίας, ὡς πρὸς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ αὐτῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ τὴν διανομὴν τοῦ τουρκικοῦ Κράτους, λέγων ῥητῶς ὅτι ἡ μὲν Ῥωσσία θέλει νὰ καταλάβῃ τὴν Βλαχίαν καὶ Μολδαυΐαν, ἡ δὲ Ἀγγλία τὴν Αἴγυπτον· ἐπομένως ἐξιστόρησε τὰ ἐν Βιστούλᾳ κατορθώματα τοῦ Ναπολέοντος, ὑποσχόμενος ἐν ὀνόματι αὐτοῦ ἰσχυρὸν στρατὸν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους, λέγων μάλιστα ὅτι, ἂν οἱ Τοῦρκοι θελήσωσι ν' ἀναδειχθῶσι στιγμιαίως ἔνδοξοι, ὡς οἱ πρόγονοι αὐτῶν, τοῖς ὑπέσχετο τὴν ἀνάκτησιν τῆς προτέρας μεγάλης θέσεώς των. Αἱ προτροπαὶ αὗται τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας, μάλιστα αἱ πρόοδοι τοῦ Ναπολέοντος, ἔπεισαν τὸν Σολτάνον καὶ τὸ Διβάνιον νὰ ἀπορρίψωσι τὰς προτάσεις τοῦ πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας, λέγοντες εἰς αὐτὸν ὅτι ἦτον ἐλεύθερος νὰ ἀναχωρήσῃ ἢ νὰ μείνῃ.

Οὕτω τὴν 29 Ἰανουαρίου 1807 ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ὅμως ἠπείλησε τὴν Πόρταν ὅτι θέλει καύσει τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου. Ὁ δὲ πρέσβυς τῆς Γαλλίας, κατορθώτας νὰ ἐνδώσῃ ἡ Πόρτα εἰς τὰς συμβουλάς του, ἐνησχολεῖτο ἤδη δραστηρίως νὰ ἐξυπνίσῃ ἐκ τοῦ ληθάργου καὶ τοῦ τρόμου τοὺς Τούρκους, παρακινῶν αὐτοὺς νὰ ὀχυρώσωσι τὸν Ἑλλήσποντον καὶ νὰ κατασκευάσωσι κανονοστάσια εἰς τὰ στενὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μόλις δὲ ἔπεισεν αὐτοὺς νὰ κινηθῶσιν ὀλίγον καὶ νὰ κατασκευάσωσιν ἀνίσχυρα καὶ ἀτελῆ ὀχυρώματά τινα, τὰ ὁποῖα καὶ τοι ἀσήμαντα καὶ εὐθὺς ἐπροξένησαν οὐκ ὀλίγην σύγχυσιν εἰς τὸν Ἄγγλον ναύαρχον, ὅστις ἔγραψεν ἀμέσως εἰς τὴν κυβέρνησίν του, ὅτι ἡ ἐπιχείρησις αὕτη δὲν εἶναι τοσοῦτον μικρὰ ὡς τὴν παριστάνουν εἰς Λονδῖνον.

Τέλος πάντων διακοπεισῶν τῶν σχέσεων μεταξὺ τοῦ πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας καὶ τοῦ Ῥεΐζ-Ἐφέντη καὶ ἀφιχθέντος εἰς Τένεδον μετὰ τῶν δύο περιμενομένων μοιρῶν τοῦ ναυάρχου Λοτκβόρθου, ὁ ἀγγλικὸς στόλος, κατ' αἴτησιν τοῦ πρέσβεως τούτου Ἀρβουθεότου, τοῦ διαμένοντος ἐν τῷ στόλῳ, κατέπλευσε τῇ 19 Φεβρουαρίου τὴν πρωΐαν πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, ἔχων οὖριον ἄνεμον, τὸν ὁποῖον περιέμενε πρὸ πολλῶν ἡμερῶν.

Εἰς ὅλον τὸν κόσμον δὲν ὑπάρχει τόπος τόσον πασίγνωστος, καὶ εἰς μὴ γνωρίζοντας τὴν γεωγραφίαν, ὡς ἡ Κωνσταντινόπολις· ἡ πόλις αὕτη κεῖται εἰς τὸ ἄκρον τῆς Προποντίδος, εἰς τὴν ὁποίαν θάλασσαν δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ τις εἰμὴ παραβιάζων τὰ στενὰ τοῦ Ἑλλησπόντου ἢ τοῦ Βοσπόρου. Ἐρχόμενος δὲ ἐκ τῆς Μεσογείου πρέπει νὰ διαβῇ ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου, ἔχοντος στενὰ δεκαπέντε λευγῶν μῆκος, τοῦ ὁποίου αἱ παρακείμεναι ὄχθαι καὶ τὸ ἀκατάπαυστον ῥεῦμα σχηματίζουν ἐκτεταμένον ποταμόν. Εἰσερχόμενος μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Προποντίδα, ἥτις ἔχει εἴκοσι λευγῶν πλάτος καὶ τριάκοντα μῆκος, ἀπαντᾷ ἐπί τινος ὡραίου ἀκρωτηρίου, βρεχομένου ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τῆς Προποντίδος, ἀφ' ἑτέρου δὲ παρὰ τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Κερατίου κόλπου, τὴν ἀθάνατον ταύτην πόλιν, ἥτις ὠνομάζετο παρὰ τῶν Ἑλλήνων Βυζάντιον, παρὰ τῶν Ῥωμαίων Κωνσταντινούπολις καὶ παρὰ τῶν Τούρκων Σταμποὺλ, καὶ ἥτις ἤδη εἶναι ἡ μητρόπολις τοῦ Ἰσμαϊλισμοῦ. Ἐκ τῆς θαλάσσης παρίσταται ἡ πόλις αὕτη ἀμφιθεατρικῶς ἐστολισμένη ἐξ ὀθωμανικῶν ναῶν (τζαμίων) καὶ ἀραβικῶν παλατίων, μεταξὺ τούτων διακρίνεται ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὅστις κεῖται ἀφ' ἑνὸς λόφου ἄνωθεν τοῦ παλαιοῦ Βυζαντίου.

Διαβαίνων δέ τις ἐκ τῆς Προποντίδος καὶ εἰσερχόμενος εἰς τὸ Βυζάντιον, εἰσέρχεται εἰς ἄλλο στενόν, τὸ ὁποῖον ἐπίσης ὂν ἰσχυρὸν καὶ στενώτερον τοῦ πρώτου ἔχει ἑπτὰ λευγῶν μῆκος μόνον, καὶ τὸ ὁποῖον, ἂν φυλάττεται καλῶς, ὁ ἐν αὐτῷ εἰσερχόμενος στόλος ἀφανίζεται ἀφεύκτως· τὸ στενὸν τοῦτο εἶναι ὁ Βόσπορος, ἐξ οὗ εἰσέρχονται εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον. Ὁ Ἑλλήσποντος λοιπὸν εἶναι ὡς πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ἡ εἰς τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος ἀνοικτὴ πύλη αὐτῆς, ὁ δὲ Βόσπορος ὡς πρὸς τὴν Ῥωσσίαν. Ἀλλ' ἂν οἱ Ῥῶσσοι ἐμποδίζωνται μόνον ἀπὸ τοῦ στενοῦ τοῦ Βοσπόρου, οἱ Ἄγγλοι εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ἐμποδίζονται καὶ ἀπὸ τῆς ῥοῆς τῶν ὑδάτων τῶν ῥεόντων ἀκαταπαύστως ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου εἰς τὴν Μεσόγειον. Ἕνεκα λοιπὸν τῆς ἰσχυρᾶς ῥοῆς ταύτης τῶν ὑδάτων, δὲν δύνανται νὰ διαβῶσι τὰ πλοῖα, ἂν δὲν πνέῃ ἰσχυρὸς νότος. Τοιοῦτος δὲ οὖριος ἄνεμος ἔπνεε τῇ 19 Φεβρουαρίου τοῦ 1807 ἔτους, ὅτε ὁ ναύαρχος Δουκβόρθος, ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγάς του τοὺς ἀντιναυάρχους Λουδοβῖκον καὶ Σ. Σμὶθ, μετὰ ἑπτὰ δικρότων, δύο φρεγατῶν καὶ πολλῶν κορβετῶν καὶ καννονοφόρων κατέπλευσε πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ διέβη εὐθὺς τὸ πρῶτον φρούριον αὐτοῦ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως. Εἰσερχομένων ὅμως ἐν τῷ μέσῳ τοῦ

στενοῦ τῶν ἀγγλικῶν πλοίων, ἤρχισαν τὰ φρούρια νὰ πυροβολῶσιν, ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἀνεπιδεξιότητος τῶν Τούρκων, ἅπαντα διέβησαν ἀβλαβῶς τὸν Ἑλλήσποντον μ' ὅλας τὰς προσπαθείας τοῦ Σεϊδαστιάνου, ἀπολέσαντα ὀλίγους ναύτας μόνον. Φθάσας ὅμως εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ναγαρὰ ὁ ἀγγλικὸς στόλος διὰ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Προποντίδα, εὗρεν ἐκεῖ μίαν τουρκικὴν μοῖραν συγκειμένην ἐξ ἑνὸς δικρότου, τεσσάρων φρεγατῶν καὶ δύο κορβετῶν, τὰ ὁποῖα πάντη ἀνωφελῶς καὶ ἀναρμοδίως ἦσαν τοποθετημένα εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο· διότι, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ παραχθῶσι παρὰ τοῖς φρουρίοις διὰ νὰ ἐμποδίσωσι διὰ τῶν πυρῶν των τὸν ἀγγλικὸν στόλον, ταῦτα ἔμενον εἰς ἀπραξίαν, καὶ ἐπομένως φαίνεται ὅτι περιέμενον νὰ γένωσι λεία τῶν Ἀγγλων, διὰ νὰ τοὺς ἀποζημιώσωσιν εἰς ὅ,τι ὑπέφερον ὑπὸ τῶν πυρῶν τῶν φρουρίων. Ἐν τούτοις ὁ ναύαρχος διέταξεν εὐθὺς τὸν ἀντιναύαρχον Σ. Σμὶθ νὰ καταστρέψῃ τὸν στολίσκον τοῦτον, ὅστις ἐν διαστήματι ὀλίγων ὡρῶν ἐπυρπολήθη ἐκτὸς μιᾶς κορβέτας.

Τῇ 21 Φεβρουαρίου τὴν πρωΐαν ὁ γαλλικὸς στόλος ἐφάνη ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατετρόμαξε πάντας, διότι τίποτε δὲν ἐδύνατο νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὰ πυρὰ αὐτοῦ. Οἱ μὲν ἐζήτουν νὰ ἐνδώσῃ ἡ Πόρτα εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Ἄγγλων, ἄλλοι ἀγανακτοῦντες ἔτρεχον ὡς μανιώδεις· τὰ χαρέμια τοῦ Σουλτάνου, ὄντα ἐκτεθειμένα πρῶτα εἰς τὰ πυρὰ τοῦ στόλου, ἐθρήνουν καὶ ἐτάραττον ὑπερβολικῶς αὐτόν· τὸ δὲ Διβάνιον ἤρχισε ν' ἀμφιταλαντεύεται περὶ τοῦ πρακτέου, διότι ἐν γένει φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε πάντας. Μόνος δὲ ὁ σουλτὰν Σελίμης ἔμενε σταθερὸς εἰς τὰς ἀποφάσεις του, ἀλλ' αἱ κραυγαὶ τοῦ λαοῦ καὶ αἱ συμβουλαὶ τῶν ὑπουργῶν του ἤρχισαν νὰ κλονίζωσι καὶ τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ. Ἐν τούτοις ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἔδραμεν εἰς τὸν Σουλτάνον, παριστάνων τὸν μάταιον φόβον τῶν Τούρκων ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, ὅστις, ὡς ἔλεγε, μὴ ἔχων οὐδ' ἕνα στρατιώτην πρὸς ἀπόβασιν, ἐδύνατο μόνου νὰ ἐμπρήσῃ μέρος τῆς πόλεως ἢ νὰ κρημνίσῃ ὀλίγα κτίρια, καὶ ὅτι μετὰ ταῦτα ἤθελεν ὑποχωρήσει ἄπρακτος. Συνεβούλευσε λοιπὸν αὐτὸν νὰ ἀντισταθῇ πρὸς τοὺς Ἄγγλους, κερδίζων καιρὸν διὰ προσποιημένης διαπραγματεύσεως συνθήκης, νὰ πέμψῃ εἰς Ἀνδριανούπολιν τὰ χαρέμια, τὴν αὐλὴν καὶ πάντα ὅστις φοβεῖται καὶ πάντα ὅστις φωνάζει, νὰ μεταχειρισθῇ ἐπομένως τὸ ἀνδρικὸν μέρος τοῦ λαοῦ διὰ νὰ κατασκευάσῃ καννονοστάσια εἰς ὅλα τὰ ἀκρωτήρια τῆς πόλεως καὶ νὰ διαπραγματευθῇ ἐπομένως μετὰ

τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, δεικνύων αὐτῷ τὸ στόμιον τῶν πυροβόλων.

Οἱ Ἄγγλοι, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀπαιτήσεών των, γνωρίζοντες ὅτι ἡ Πόρτα ἀνθίστατο εἰς αὐτοὺς ὡς νέκ τῶν συμβουλῶν τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας, ἀπήτουν παρὰ τῆς Τουρκίας τὴν ἀποπομπὴν τοῦ πρέσβεως τούτου, τὴν κατὰ τῆς Γαλλίας διακήρυξιν τοῦ πολέμου, τὴν παράδοσιν εἰς αὐτοὺς τοῦ τουρκικοῦ στόλου, καὶ τὴν παρ' αὐτῶν καὶ τῶν Ῥώσσων κατοχὴν τῶν φρουρίων τοῦ Βοσπόρου καὶ Ἑλλησπόντου· ταῦτα δὲ πάντα ὑπέβαλλον ὁλόκληρον τὸ τουρκικὸν Κράτος εἰς τοὺς Ἄγγλους καὶ Ῥώσσους. Ἐν τούτοις ὁ ἀγγλικὸς στόλος ἐλλιμενίσθη εἰς τὰς νήσους τῶν Πριγκήπων, περιμένων ἀπάντησιν τούτων ὅλων.

Ὁ δὲ στρατηγὸς Σεβαστιάνης δὲν ἔλειψε παριστάνων εἰς τὸν Σουλτάνον καὶ εἰς τὸν Διβάνιον περὶ τοῦ αἴσχους καὶ τοῦ κινδύνου αὐτῶν, ἂν ἐνέδιδον εἰς τὰς ἀπαιτήσεις ταύτας· συγχρόνως δὲ ἔφθασεν ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ναπολέοντος ταχυδρόμος φέρων ἐπιστολὰς αὐτοῦ πρὸς τὸν Σουλτάνον, διὸ ὁ Ναπολέων προέτρεπεν αὐτὸν νὰ φανῇ καρτερὸς εἰς τὴν προκειμένην περίστασιν, λέγων αὐτῷ· «Γενναῖε Σελίμη, φανοῦ ἄξιος »τῶν προγόνων τοῦ Μωάμεθ! Ἰδοὺ ἡ ὥρα ἔρχεται καθ' ἣν θέ»λεις ἐλεθερωθῆ ἀπὸ τῶν καταθλιβουσῶν σε συνθηκῶν. Ἐγὼ »εἰμι πλησίον σου, ἐνασχολούμενος ν' ἀνορθώσω τὴν Πολωνίαν, »ἥτις εἶναι φίλη καὶ σύμμαχός σου. Εἷς ἐκ τῶν στρατιωτῶν μου »εἶναι ἕτοιμος νὰ καταβῇ εἰς τὸν Δανούβιον καὶ νὰ ἔλθῃ πρὸς »τὰς πλευρὰς τῶν Ῥώσσων, ἐνῷ σὺ θέλεις προσβάλει αὐτὸν κατὰ »μέτωπον· μία τῶν ναυτικῶν μου μοιρῶν ἐκπλέει ἐκ τῆς Τολώ»νης διὰ νὰ ἔλθῃ νὰ ὑπερασπισθῇ τὴν πρωτεύουσάν σου καὶ τὴν »Προποντίδα. Θάρσει λοιπόν, διότι οὐδέποτε θέλεις εὑρεῖ τοι»αύτην εὐκαιρίαν, ὥστε ν' ἀνεγείρῃς τὴν Αὐτοκρατορίαν σου »καὶ νὰ δοξάσῃς τὸ ὄνομά σου.» Αἱ προτροπαὶ αὗται, μ' ὅλον ὅτι καὶ ἄλλοτε ἐρρέθησαν εἰς τὸν Σουλτάνον, κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ὅμως ἔλαβον αἴσιον ἀποτέλεσμα. Ὁ Σελίμης, ἐμψυχούμενος ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος καὶ τῶν διαμαρτυρήσεων τοῦ στρατηγοῦ Σεβαστιάνου, ἔλαβε θάρρος, καὶ προσκαλέσας τὸν Διβάνιον καὶ τοὺς Οὐλεμάδας τοὺς ἐποιναποίησε τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Ἄγγλων. Ἅπαντες ἀκούσαντες ταῦτα, ὁμοθυμαδὸν ἀγωνακτήσαντες ἀπεφάσισαν νὰ ἀντισταθῶσι πρὸς τὸν ἀγγλικὸν στόλον, ἀκολουθοῦντες ὅμως τὰς συμβουλὰς τοῦ Σεβαστιάνου, δηλαδὴ νὰ διαπραγματεύωνται μετ'

αὐτῶν καὶ συγχρόνως νὰ ἀνεγείρωσι προμαχῶνας πέριξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐν πρώτοις ἡ Πόρτα ἀπήντησε πρὸς τὸν ἐν τῷ ἀγγλικῷ στόλῳ διαμενοντα πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας Ἀρβουθνότον, ὅστις καὶ διεύθυνε τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, ὅτι ἐπεθύμει νὰ διαπραγματευθῇ περὶ τῶν προταθέντων μετὰ τῆς Ἀγγλίας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὑπὸ τὰ πυροβόλα αὐτῆς. Παρῆλθε μία ἡμέρα μέχρι τῆς ἀποστολῆς καὶ τῆς ἐπιστροφῆς τῆς ἀπαντήσεως. Ὅταν δὲ ἡ ἀπάντησις τῆς Πόρτας ἔφθασεν εἰς τὸν ἀγγλικὸν στόλον, ὁ Ἀρβουθνότος αἴφνης εἶχεν ἀσθενήσει, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἡ ἐν τῷ ἀγγλικῷ στόλῳ ἐπιρροή του εἶχεν ἐλαττωθῇ· διότι οἱ Ἄγγλοι ἠσθάνθησαν καλῶς ὅτι ὁ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πυροβολισμὸς, ἄνευ ἀποτελέσματος, ἤθελεν εἶσθαι βάρος πρᾶξις· καθότι ἄνευ στρατοῦ πρὸς ἀπόβασιν, ἂν οἱ Τοῦρκοι ἀντισταθῶσιν, ἤθελον ἀναγκασθῇ ἐπὶ τέλους νὰ ἀποσυρθῶσιν, ἀφοῦ προξενήσωσι μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὅτι ἴσως ἤθελον δυσκολευθῇ νὰ ἐξέλθωσι τοῦ Ἑλλησπόντου, ἂν ἐφυλάττοντο καλῶς τὰ φρούρια, μάλιστα βοηθουμένων τῶν Τούρκων παρὰ Γάλλων ἀξιωματικῶν. Ἐνόμισαν λοιπὸν κατάλληλότερον νὰ περιορισθῶσι μόνον εἰς ἀπειλὰς καὶ νὰ μὴ ἐπιμένωσιν εἰς ὅλας τὰς ἀπαιτήσεις των· ἀλλ' ἡ παράδοσις τοῦ στόλου ἐθεωρεῖτο μία τῶν κυριωτέρων ἀπαιτήσεών των. Ἐπομένως ὁ ναύαρχος Δουκβόρθος, ἀντικατασταίνων τὸν ἀσθενοῦντα Ἀρβουθνότον, ἀπήντησεν εἰς τοὺς Τούρκους ὅτι δέχεται νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις εἰς κατάλληλον τόπον· ἐπὶ τούτῳ δὲ ἐζήτησε νὰ πέμψῃ ἕνα τῶν ἀξιωματικῶν του. Ἡ Πόρτα τὴν ἐπομένην ἡμέραν προσδιώρισεν ὡς τοιοῦτον τόπον τὴν Χαλκηδόνα (Καδικιοϊ)· ἀλλ' εἰς ὃν ἐρεθισμὸν εὑρίσκοντο οἱ Τοῦρκοι, ὁ τόπος οὗτος δὲν ἦτον ἀσφαλὴς οὐδ' ἁρμόδιος εἰς τὸν Ἄγγλον ἀξιωματικὸν διὰ νὰ ὑπάγῃ καὶ νὰ διαπραγματευθῇ μετ' αὐτῶν. Ὅθεν ὁ ναύαρχος Δουκβόρθος ἀπήντησε νὰ προσδιορισθῇ καταλληλότερος πρὸς διαπραγμάτευσιν τόπος, ἀπειλῶν ὅτι θέλει ἀρχίσει τὰς ἐχθροπραξίας πάραυτα, ἂν δὲν ἀρχίσωσιν αἱ διαπραγματεύσεις εὐθύς.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τῶν ματαίων συνδιαλέξεων τούτων παρῆλθον ἡμέραι τινὲς, καθ' ἃς ἐνησχολοῦντο δραστηρίως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἀνέγερσιν ὀχυρωμάτων. Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας εἶχον φθάσει εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διάφοροι Γάλλοι ἀξιωματικοὶ τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τοῦ μηχανικοῦ ἐκ τοῦ στρατοῦ τῆς Δαλματίας. Ὁ στρατηγὸς Σεβαστιάνης, βοηθούμενος παρ' αὐτῶν καὶ στρατοπεδεύων ἐν τῷ μέσῳ τῶν Τούρκων, οἵ-

τινες ἔδραμον μετ' ἐνθουσιασμοῦ, ἀνήγειρε πολλὰ ὀχυρώματα πέριξ τῆς πόλεως, εἰς τὰ ὁποῖα πλέον τῶν 300 μεγάλων πυροβόλων ἐτέθησαν. Ὁ Σουλτάνος, ὅστις μὲ μεγίστην ἀπορίαν καὶ χαράν του εἶδεν ἐν ἀκαρεῖ ἐ ειρόμενα τοσαῦτα ὀχυρώματα, διώρισε νὰ στήσωσι καὶ δι' αὐτὸν μίαν σκηνὴν παρὰ τὴν τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας, διατάξας καὶ τοὺς ὑπουργούς του νὰ στήσῃ ἕκαστος τὴν σκηνήν του εἰς ἓν τῶν κανονοστασίων. Οὕτως ἡ Κωνσταντινούπολις εὐθὺς ἔλαβε πολεμικὸν χαρακτῆρα· ἡ δὲ Ἄγγλοι βλέποντες ταῦτα ἀνησύχουν πολὺ, διότι καθ' ἑκάστην παρουσιάζοντο καὶ νέα κανονοστάσια.

Μετὰ παρέλευσιν ὀκτὼ ἡμερῶν, παρελθουσῶν τοιουτοτρόπως, διεσκεδάσθη ὁ φόβος ὅτι οἱ Ἄγγλοι θέλουν ἀφανίσει τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ δὲ ναύαρχος Δουκβόρθος παρατηρῶν ὅτι, ἐνόσῳ διαμένει ἄπρακτος, ἡ θέσις του ἔτι μᾶλλον χειροτερεύει, περιωρίσθη νὰ ἀπαιτήσῃ μόνον τὴν παράδοσιν τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ἀπειλῶν τὴν Πόρταν ὅτι θέλει ἔλθει ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐὰν αὕτη δὲν προσδιορίσῃ κατάλληλον μέρος πρὸς διαπραγμάτευσιν. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὄντων τετελεσμένων εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅλων τῶν ὀχυρωμάτων ἡ Πόρτα ἀπήντησεν εἰς τὸν Ἄγγλον ναύαρχον ὅτι, ἐπειδὴ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην τὰ πνεύματα τῶν Τούρκων εἶναι ἐξημμένα, οὐδὲν ἀσφαλὲς μέρος ἔχει πρὸς διαπραγμάτευσιν τῶν ὑφισταμένων διαφορῶν των.

Μετὰ τοιαύτην ἀπάντησιν δεδομένην πρὸς τοὺς Ἄγγλους, δὲν ἔμενεν εἰς αὐτοὺς εἰμὴ νὰ ἀρχίσωσι τὸν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πυροβολισμόν. Ἀλλ' ὁ ναύαρχος Δουκβόρθος δὲν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ εἰμὴ ἑπτὰ δίκροτα καὶ δύο φρεγάτας· ἔβλεπε δὲ ὅτι κατεσκευάσθησαν πάμπολλα ὀχυρώματα εἰς Κωνσταντινούπολιν παρὰ τῶν Γάλλων, καὶ ὅτι καὶ ὁ Ἑλλήσποντος ὠχυρώθη παρ' αὐτῶν, ὡς ἐπληροφορεῖτο. Ἐπὶ τέλους μετὰ δωδεκαήμερον διαμονὴν τῶν ἀγγλικῶν πλοίων εἰς τὴν Προποντίδα ὁ Δουκβόρθος παρέταξε ταῦτα ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπειλῶν ὅτι θέλει ἀρχίσει τὸ πῦρ κατ' αὐτῆς. Βλέπων ὅμως ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐπέμενον καὶ ἦσαν προπαρεσκευασμένοι εἰς ὑπεράσπισιν, μὴ θέλων δὲ ν' ἀφανίσῃ ἐπὶ ματαίῳ τὴν ὡραίαν ταύτην πόλιν, ἀνεχώρησε καὶ κατέπλευσε πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον διὰ νὰ ἐξέλθῃ.

Οἱ Τοῦρκοι, βλέποντες τὸν ἀγγλικὸν στόλον ἀναχωροῦντα, τοσοῦτον ἐνθουσιάσθησαν ἀπὸ τῆς χαρᾶς των, ὥστε παρευθὺς ἐξαπέστειλαν τὸν στόλον των, τὸν ὁποῖον εἶχον ἑτοιμάσει πρὸ

ὀλίγου, πρὸς καταδίωξιν τῶν Ἄγγλων. Εἰς μάτην ὁ στρατηγὸς Σεβαστιάνης ἐπροσπάθησε νὰ ἐμποδίσῃ αὐτοὺς ἐκ τοῦ ἀνοήτου τούτου κινήματος, τὸ ὁποῖον, ὡς προέβλεπεν, ἤθελε δοξάσει τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ναυάρχου Δουκβόρθου διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Ἀλλ' ὁ λαὸς τοιοῦτον θόρυβον ἐπροξένει, τὰ δὲ τουρκικὰ πληρώματα τοσοῦτον ἦσαν ἐνθουσιασμένα, ὥστε ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις, μὴ δυναμένη νὰ ἀναχαιτήσῃ τὴν ἄτακτον ὁρμήν των, ὡς δὲν ἐδύνατο νὰ ἐμψυχώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς προτέρας δειλίας των, ὑπεχρεώθη νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν ἔκπλευσιν τοῦ στόλου της πρὸς καταδίωξιν τῶν Ἄγγλων. Ὁ δὲ καπετὰν πασσᾶς ἐξέπλευσεν, ὅτε οἱ Ἄγγλοι ἀδημονοῦντες ὑπεχώρουν, μὴ γνωρίζοντες ὁποῖος θρίαμβος τοὺς παρηκολούθει.

Τῇ ἐπαύριον, 3 Μαρτίου, ὁ ἀγγλικὸς στόλος εἰσῆλθεν εἰς τὰ στενὰ τοῦ Ἑλλησπόντου. Οἱ ὀλίγοι ἀξιωματικοὶ Γάλλοι, οἱ σταλέντες ἐκεῖσε πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Τούρκων, ἐνεψύχωσαν αὐτοὺς ὡς καὶ τοὺς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει. Τὰ κανονοστάσια τῶν φρουρίων τούτων ἦσαν ἕτοιμα, ἀλλὰ τὰ βαρέα πυροβόλα αὐτῶν, ὄντα ἐπὶ κακῶν διευθετῶν καὶ εἰς χεῖρας κακῶν πυροβολιστῶν, δὲν ἐπροξένησαν μεγάλην ζημίαν εἰς τὰ ἀγγλικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα διέβησαν εἰς μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν τὸ στενόν, χάρις εἰς τὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ καὶ εἰς τὸν πνέοντα οὖριον ἄνεμον, διότι ἄλλως ἤθελον ὑποφέρει πολύ, καὶ ἴσως ἤθελον ἐμποδισθῆ νὰ διαβῶσι· μ' ὅλον τοῦτο οἱ Ἄγγλοι ὑπέφερον ὀλίγην ζημίαν εἰς τὴν ἔξοδόν των, διότι τὰ πλοῖά των προσεβλήθησαν ἐκ τῶν μεγάλων μαρμαρίνων σφαιρῶν, ἀπολέσαντα καὶ διακοσίους ἄνδρας εἰς φονευμένους καὶ πληγωμένους. Ἐξερχομένου ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, ἔφθασεν εἰς τὴν Τένεδον καὶ ὁ Ῥῶσσος ναύαρχος Σινάϊβης μετὰ ἓξ δικρότων. Ὁ ναύαρχος οὗτος εἰς μάτην ἐπροσπάθησε νὰ πείσῃ τὸν ναύαρχον Δουκβόρθον διὰ νὰ ἐπαναλάβωσι τὸ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιχείρημά των· ἀλλ' ὁ Δουκβόρθος δὲν ἤθέλησε νὰ ἐπιστρέψῃ, διότι ἐγνώριζεν ὅτι ἡ προσθήκη τῶν ἓξ ῥωσσικῶν πλοίων οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἤθελε φέρει ἄνευ στρατοῦ.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἐπιχείρησις αὕτη, ἥτις ἕνεκα ἐλλείψεως στρατοῦ πρὸς ἀπόβασιν καὶ διὰ σέβας πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, ἀπέτυχεν. Ἡ Ἀγγλία ἐλυπήθη ὑπερβολικῶς περὶ τῶν διατρεξάντων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ δὲ Ναπολέων ὑπερεχάρη.

Ἡ Εὐρώπη κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦτο τεταραγμένη διὰ τὴν τρομερὰν μάχην τῆς Ἐὐλῶ, ἥτις ἐξηγεῖτο διαφοροτρόπως·

ἄλλοι μὲν ἐχαίροντο ὅτι ὁ Ναπολέων εὗρεν ἀντίστασιν, ἕτεροι δὲ, γνωρίζοντες ἀκριβέστερον τὰ πράγματα, ἐτρόμαζον διὰ τὰς γινομένας θυσίας τῶν Ρώσσων, διότι ἐσκέπτοντο ὅτι ἀπῃτεῖτο ἑκάστοτε νὰ θυσιάζεται ὁλόκληρος στρατὸς διὰ νὰ προξενῇ ἐμπόδια εἰς τὴν πρόοδον τοῦ τρομεροῦ κατακτητοῦ τούτου. Οὐχ ἧττον ὅμως ὁ Ναπολέων ἐμποδίζετο ἐκ τοῦ χειμῶνος καὶ ἐκ τοῦ ἀκαταστάτου κλίματος τοῦ τόπου, νὰ ἔχῃ ἐλευθέρως τὰς συγκοινωνίας του καὶ νὰ λαμβάνῃ ταχέως τὰ ἐφόδια τοῦ πολέμου. Ἐκτὸς τούτων ὁ Ναπολέων ἐνόμιζεν ὅτι εἰς τὴν Πολωνίαν ἤθελεν εὑρεῖ ὅλον τὸν λαὸν ἐνθουσιασμένον πρὸς ἀπελευθέρωσίν του, καὶ ὅτι ἤθελε σχηματίσει ἑκατὸν χιλιάδας πολωνικοῦ στρατοῦ. Ἀλλ' εἰς μάτην ἠγωνίζετο νὰ ἀνορθώσῃ τὴν Πολωνίαν, διότι μόνον οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων συνέδραμον εἰς τοὺς σκοπούς του, ἐνῷ οἱ χωρικοὶ, ὀλίγον φροντίζοντες περὶ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ζυγοῦ των, πολλοὶ μάλιστα ἐξ αὐτῶν προτιμῶντες τὸν ῥωσσικὸν ζυγὸν ἀπὸ τοῦ τῶν εὐγενῶν των, ὡς βαρυτέρου ὄντος τούτου, ἀδιαφόρουν καὶ ἀπέ εὐγον νὰ δράξωσι τὰ ὅπλα.

Τούτων ἕνεκεν ὁ Ναπολέων ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην τῆς εἰρήνης καὶ ἤρχισεν ἔκτοτε νὰ δέχεται τὰς περὶ αὐτῆς προτάσεις τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας. Ἀπήντησε δὲ αὐτῷ διὰ τοῦ στρατάρχου Βερναδόττου ὅτι δέχεται τὴν εἰρήνην, παραχωρῶν ὅλας τὰς χώρας αὐτοῦ, ἐκτὸς τῆς Βεστφαλίας, τῆς Σαξονίας καὶ Φραγκονίας, ὥστε ἀπέκοπτεν ἐξ ὅλης τῆς Ἐπικρατείας του τὸ ἓν τέταρτον αὐτῆς. Ὁ Ναπολέων εἶπε προσέτι ὅτι ὑπολῃπτόμενος τὸν μονάρχην τοῦτον ἐπεθύμει μᾶλλον μετ' αὐτοῦ νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὴν εἰρήνην ἢ διὰ μεσολαβήσεως τῆς Ρωσσίας. Ὁ ἀτυχὴς βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, ὅστις ἠσθάνετο τὴν θυσίαν ταύτην, συγκατένευεν εἰς ταῦτα, μὴ δίδων προσοχὴν εἰς τὰ περὶ τῆς μάχης τῆς Εὐλὼ ἀδόμενα, διότι ἐγνώριζεν ὅτι ἡ μάχη αὕτη δὲν διέφερε τῆς Αὐστερλίκης καὶ Ιένης, μὲ τὴν διαφορὰν ὅμως ὅτι ἡ τελευταία αὕτη, καὶ τοι αἱματηρὰ οὖσα ὡς αἱ ἄλλαι, δὲν παρέσχε πολὺ ὄφελος εἰς τὸν Ναπολέοντα, ἕνεκα τῆς ὥρας τοῦ ἔτους καὶ τῶν δυσκολιῶν τοῦ τόπου, καὶ ὅτι τὴν ἐρχομένην ἄνοιξιν ὁ Ναπολέων ἤθελε δώσει πέρας εἰς τὸν καταστρεπτικὸν τοῦτον πόλεμον. Ἀλλ' ἡ βασίλισσα καὶ ἡ ἐπιθυμοῦσα τὸν πόλεμον φατρία, ἐνθαῤῥυνόμεναι ὑπὸ τῶν τελευταίων συμβάντων τῆς Εὐλὼ καὶ ὑπὸ τῶν Ῥώσσων, δὲν ἐξετίμων τοσοῦτον πρεπόντως, ὡς ὁ βασιλεὺς αὐτῶν, τὴν κατάστασιν τῆς Πρωσσίας, ἀλλ' ἠρέθιζον τὰ πράγματα εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε νὰ διακοπῇ πᾶσα περὶ εἰρήνης ἐλπίς.

Οὕτως ὁ Ναπολέων ἔστρεψε τὴν κατὰ τῆς Ῥωσσίας μανίαν τοῦ πολέμου πρὸς τὴν Πρωσσίαν ἀλλὰ πρὶν ἀποφασίσῃ τοῦτο, συγκατένευσε νὰ παραχωρήσῃ ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Πρωσσίας εἰς τὸν βασιλέα αὐτῆς. Παρατηρῶν ὅμως ὅτι ὁ μονάρχης οὗτος ἦτον ἀναποφάσιστος καὶ ἐπηρεάζετο ὑπὸ τῆς αὐλῆς του, ἀπεφάσισε ταῦ λοιποῦ νὰ περιφρονήσῃ αὐτὸν καὶ νὰ καταστρέψῃ ὁλόκληρον τὴν μοναρχίαν του. Μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἰένης ὁ Ναπολέων ἐσκέπτετο ὅτι, διὰ νὰ δεσπόζῃ τὴν ἤπειρον, ἔπρεπε νὰ καταδιώξῃ τὴν ἀγγλικὴν πολιτικήν· ἀλλὰ διὰ νὰ ὑπερνικήσῃ εἰς τὴν θάλασσαν εἶχεν ἀνάγκην οὐχὶ μόνον νὰ νικήσῃ εἰς τὴν ξηρὰν ἀλλὰ νὰ ἀποκτήσῃ καὶ καλὸν σύμμαχον· τὴν ἀνάγκην ταύτην πρὸ πάντων ἠσθάνθη μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἐϋλὼ, ὅτε εὑρέθη ἐν τῷ μέσῳ ἀπείρων δυσκολιῶν. Μὴ δυνάμενος ὅμως νὰ κατορθώσῃ τοῦτο μετὰ τῆς Πρωσσίας, ἄλλην Δύναμιν δὲν εἶχεν εἰμὴ τὴν Ῥωσσίαν, μετὰ τῆς ὁποίας ἐσυμπέρανεν ὅτι ἐδύνατο νὰ συμμαχήσῃ, πληροφορούμενος μάλιστα ὅτι ἅπας σχεδὸν ὁ ῥωσσικὸς στρατὸς ὑποφέρων τὰ μέγιστα ἦτο δυσηρεστημένος ἐκ τοῦ ἀνωφελοῦς τούτου πολέμου, ὅστις ἐγένετο οὐχὶ δι' ἐθνικὰ συμφέροντα τῆς Ῥωσσίας, ἀλλ' ἕνεκα τῆς Ἀγγλίας. Ὅθεν διελογίσθη ὅτι μᾶλλον μετὰ τῆς Ῥωσσίας ἐδύνατο νὰ συνδεθῇ ἢ μετ' ἄλλης Δυνάμεως, διὰ νὰ ἀποκλείσῃ τοὺς Ἄγγλους ἐκ τῆς ξηρᾶς.

Ταῦτα σκεπτόμενος ὁ Ναπολέων περιέτρεχεν ἀκαταπαύστως ἔφιππος εἰς τὰς ἐπισταθμίας τῶν στρατευμάτων του, διατρέχων ἐνίοτε τριάκοντα λεύγας τὴν ἡμέραν. Ἄλλοτε ἐνησχολεῖτο εἰς τὴν μετὰ τῶν ἐν Πολωνίᾳ ὑπαλλήλων του ἀνταπόκρισιν διὰ τὴν προμήθειαν τῶν ἀναγκαίων τοῦ στρατοῦ, ἢ μετὰ τῶν ἐν Παρισίοις ὑπουργῶν του διὰ τὴν κυβέρνησιν τῆς Αὐτοκρατορίας του, καὶ ἄλλοτε εἰς τὰς μακρυνὰς ἐκείνας νύκτας τοῦ χειμῶνος ἐσκέπτετο ὁποίαν συμμαχίαν ἔπρεπε νὰ ἐκλέξῃ, δηλ. τὴν τῆς Αὐστρίας ἢ τὴν τῆς Ῥωσσίας. Γράφων δὲ πρὸς τὸν Ταλλεϋράνδον, διαμένοντα ἐν Βαρσοβίᾳ καὶ διευθύνοντα τὰς ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις, τῷ ἔλεγε· «Ταῦτα πάντα πρέπει νὰ περαιωθῶσι διὰ συμμαχίας μετὰ τῆς Αὐστρίας ἢ Ῥωσσίας. Σκέψου λοιπὸν καλῶς περὶ τούτου, σχημάτισον τὴν πεποίθησίν σου, καὶ ὑποχρέωσον τὴν Αὐστρίαν νὰ σοὶ ἐξηγηθῇ ὁριστικῶς.»

Ἀλλ' ἡ Αὐστρία ἦτον ἀκατανόητος, μάλιστα δὲ ὁ ἐν Βιέννῃ πρέσβυς τῆς Γαλλίας καθ' ἑκάστην ἐλάμβανεν ἀφορμὴν ὡς ἐκ τῶν πολεμικῶν προπαρασκευῶν αὐτῆς ν' ὑποψιασθῇ, ἐνῷ ὁ ἐν Πολωνίᾳ πρέσβυς τῆς Αὐστρίας ἐβεβαίωνε καθ' ἑκάστην ὅτι ἡ αὐ-

λή του οὐδένα πολεμικὸν σκοπὸν ἔχει, ἐπιθυμοῦσα τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης.

Ὁ Ναπολέων ὅμως, εἰ καὶ ἐγνώριζεν ὅτι ἡ Αὐστρία ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν ἦτον εἰς κατάστασιν νὰ ἐπαναλάβῃ τὸν πόλεμον ὡς ἐκ τῶν ἡττῶν τὰς ὁποίας ὑπέστη ἐν τῇ Οὔλμῃ καὶ Αὐστερλίκῃ, καὶ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας οὐδέποτε θέλει ἀθετήσει τὴν πρὸς αὐτὸν τὸν Ναπολέοντα δοθεῖσαν περὶ εἰρήνης ὑπόσχεσίν του, ἀφ' ἑτέρου ὅμως γινώσκων τὴν ἀπιστίαν τῆς Αὐστρίας, ἔδιδε περισσοτέραν πίστιν εἰς τὸν ἐν Βιέννῃ πρέσβυν του ἢ εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον βεβαιόνοντα αὐτὸν περὶ τῶν φιλικῶν αἰσθημάτων τῆς αὐλῆς ταύτης. Τούτου ἕνεκα, ἔγραφεν ὁ Ναπολέων εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον· «Ὁ ἐν Βιέννῃ πρέσβυς μας ζρα»τηγὸς Ἀνδρεόσσυς εἶναι ἀνὴρ νουνεχὴς, μέτριος παρατηρητὴς, »ὑπερβολικὸς δὲ ἴσως εἰς τὰς παρατηρήσεις του· ἀλλὰ σὺ εἶσαι »εὔπιστος, ὑπόκεισαι δὲ εἰς διαφθοράν, ὡς σὺ διαφθείρεις ἄλ»λους· ἀρκεῖ νὰ σὲ κολακεύσῃ τις διὰ νὰ σὲ ἀπατήσῃ, ὡς ὁ αὐτό»θι διατρίβων πρέσβυς τῆς Αὐστρίας σὲ ἀπατᾷ, θωπεύων σε. »Ἡ Αὐστρία μᾶς φοβεῖται, ἀλλὰ μᾶς μισεῖ· αὕτη ὁπλίζεται, »περιμένουσα μίαν ἢ τάν μας. Ἐὰν νικήσωμεν νίκην μεγάλην »κατὰ τὴν ἄνοιξιν, θέλεις εἰδεῖ τὴν Αὐστρίαν νὰ φέρεται πρὸς »ἡμᾶς ὡς ἡ Πρωσσία κατὰ τὴν ἑπομένην ἡμέραν τῆς Αὐστερλί»κης, καὶ τότε θέλεις ἔχει δίκαιον· ἀλλ' ἐὰν ὁ πόλεμος ἦναι »ἀμφίβολος, θέλεις εἰδεῖ αὐτὴν ὡπλισμένην εἰς τὰ νῶτά μας· »μ' ὅλα ταῦτα πρέπει νὰ τὴν ὑποχρεώσωμεν ν' ἀποφανθῇ. Τῷ »ὄντι, ἡ Δύναμις αὕτη σφάλλει πολὺ νὰ μὴ ἐξηγηθῇ τῇ σήμε»ρον μεθ ἡμῶν καὶ νὰ μὴ ὠφελῃθῇ τῆς στιγμῆς ταύτης καθ ἣν »εἴμεθα κύριοι τῆς Πρωσσίας, διὰ νὰ ἀπολαύσῃ διὰ τῆς χειρός »μας ὅ,τι ὁ μέγας Φριδερῖκος ἀφῄρεσεν ἄλλοτε παρ' αὐτῆς. »Αὕτη δύναται, ἐὰν θέλῃ, ν' ἀποζημιωθῇ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ πᾶν »ὅ,τι ἀπώλεσεν ἐν διαστήματι ἡμίσεος αἰῶνος, καὶ ν' ἀνορθώσῃ »τὸν οἶκον τῆς Αὐστρίας, τοσοῦτον ἐξασθενισθέντα ποτὲ μὲν »ὑπὸ τῆς Γαλλίας, ποτὲ δὲ ὑπὸ τῆς Πρωσσίας. Ἀλλ' ἡ Αὐστρία »πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ,—ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποζημιωθῇ δι' ὅ,τι ἀπώλεσε; »προσφέρω εἰς αὐτὴν τὴν Σιλεσίαν· ἡ κατάκτησις τῆς Ἀνατο»λῆς ἀνησυχεῖ αὐτήν; εἶμαι ἕτοιμος νὰ τὴν ἀσφαλίσω πρὸς τὰ »κάτω τοῦ Δανουβίου, διαθέτων ταῦτα ὅπως θέλει αὕτη εἰς τὴν »Μολδαυΐαν καὶ τὴν Βλαχίαν· ἡ παρουσία μας εἰς τὴν Δαλμα»τίαν ἐπισκιάζει αὐτήν; εἶμαι ἕτοιμος νὰ κάμω πᾶσαν θυσίαν »δι αὐτὴν, ἀνταλλάσσων μέρος τῶν μεθορίων μας ἢ ἄλλως »πως. Τέλος πάντων προπαρασκευάζεται εἰς πόλεμον διὰ νὰ

»δοκιμάσῃ ἐκ νέου τὴν ἰσχὺν τῶν ὅπλων της, ὠφελουμένη ἐκ »τῆς συναθροίσεως ὅλων τῶν ἠπειρωτικῶν δυνάμεων καθ' ἡμῶν ; »ἔστω, δέχομαι καὶ τὸν νέον τοῦτον ἀντίπαλον ἀλλ' ἂς μὴ ἐλ- »πίζῃ νὰ μὲ προλάβῃ· μόνον δὲ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ μωρὰ παι- »δία πιστεύουν ὅτι θέλω προχωρήσει εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Ρωσ- »σίας, ἄνευ προφυλάξεων. Ἡ Αὐστρία δὲν θέλει μὲ εὕρει ἀπρο- »παρασκεύαστον· αὕτη θέλει ἀπαντήσει εἰς τὴν Σαξονίαν, εἰς »τὴν Βαυαρίαν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν τοὺς στρατούς μου ἑτοίμους »νὰ τῇ ἀντισταθῶσι· θέλει μὲ ἰδεῖ δι' ἑνὸς ὑποχωρητικοῦ κι- »νήματος νὰ ἐπιπέσω αἴφνης κατ' αὐτῆς μεθ' ὅλης τῆς δυνάμε- »ώς μου, νὰ τὴν καταβάλω, καὶ νὰ τὴν μεταχειρισθῶ τοσοῦτον »σκληρῶς ὡς οὐδένα τῶν νικηθέντων ἐχθρῶν μου μετεχειρίσθην »ποτέ. Θέλω τῇ δώσει τρομερὸν παράδειγμα τῆς ἀπιστίας της, »ὥστε ἡ σημερινὴ κατάστασις τῆς Πρωσσίας οὐδὲν θέλει εἶσθαι »ὡς πρὸς ἐκείνην. Ἂς ἐξηγηθῇ λοιπὸν διὰ νὰ γ ωρίζω πῶς δύ- »ναμαι νὰ βασισθῶ εἰς τὰς διαθέσεις της. »

Ταῦτα γράφων ὁ Ναπολέων εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον, παρήγγειλεν εἰς αὐτὸν νὰ ἐνασχοληθῇ ἐπιμόνως ἵνα μάθῃ παρὰ τοῦ πρέσβεως τῆς Αὐστρίας τὴν βαθεῖαν πολιτικὴν τῆς αὐλῆς του. Ὁ δὲ Ταλλεϋράνδος ἐνησχολεῖτο δραστηρίως εἰς τὴν προμήθειαν τῶν τροφῶν, μ' ὅλα ταῦτα ἀκαταπαύστως ἐξέταζε τὸν πρέσβυν τῆς Αὐστρίας περὶ τῶν διαθέσεων τῆς αὐλῆς του. Ἀλλ' οὗτος ἀκαταπαύστως ἐβεβαίονε τὸν Ταλλεϋράνδον περὶ τῶν εἰρηνικῶν διαθέσεων τῆς αὐλῆς του καὶ ὅτι αἱ προπαρασκευαὶ ἀπέβλεπον ἁπλῶς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Κράτους των. Ὅτε ὅμως ὁ Ταλλεϊράνδος παρέτεινε τὴν ὁμιλίαν του εἰς συμμαχίας καὶ παραχωρήσεις τῆς Σιλεσίας καὶ τῶν παραδουναβίων ἐπαρχιῶν, ὁ πρέσβυς τῆς Αὐστρίας ἀπήντησεν αὐτῷ ὅτι περὶ τούτων δὲν δύναται νὰ διαπραγματευθῇ μετ' αὐτοῦ, ὡς μὴ ἔχων τοιαύτας ὁδηγίας καὶ ὅτι θέλει γράψει εἰς τὴν αὐλήν του διὰ νὰ λάβῃ ὁδηγίας.

Ἡ Αὐστρία, καὶ τοι ἐπιθυμοῦσα νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης, ἀλλ' ἀμφιβάλλουσα περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ πολέμου, τρέφουσα μάλιστα ἄσπονδον μῖσος κατὰ τῆς Γαλλίας, δὲν ἤθελε νὰ λάβῃ ἐνεργητικὸν μέρος εἰς τὸν πόλεμον· ἐνόμισε λοιπὸν καταλληλότερον νὰ μεσολαβήσῃ εἰς τὰς διαμαχομένας Δυνάμεις περὶ εἰρήνης, ὥστε, ἂν ἐπιτύχῃ ἡ μεσολάβησίς της, νὰ ἔχῃ τὴν φιλίαν τοῦ Ναπολέοντος, ἂν δὲ ἀποτύχῃ, νὰ ἐπέμβῃ ἐνόπλως καὶ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησίν της.

Οὕτως ὁ πρέσβυς τῆς Αὐστρίας μετ' ὀλίγον ἀπήντησεν εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον ὅτι ἡ αὐλή του εὐγνωμονεῖ εἰς τὰς παραχωρήσεις

τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ δεχθῇ αὐτάς· διότι θέλει γένει αἰτία νὰ παραταθῇ ὁ πόλεμος ἢ κατὰ τῶν Γερμανῶν, οἵτινες εἶναι συμπατριῶται, ἢ κατὰ τῶν Ῥώσσων, οἵτινες εἶναι σύμμαχοι, εἴτε τέλος πάντων καθ' ὁποιουδήποτε ἔθνους, καὶ ὅτι ἡ Αὐστρία δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ ἐνασχοληθῇ ἐκ νέου εἰς πόλεμον, ἀλλ' εὐχαρίστως θέλει μεσολαβήσει εἰς ὅλας τὰς αὐλὰς διὰ νὰ γείνῃ ἡ εἰρήνη.

Ὁ δὲ Ναπολέων, καί τοι παντοδύναμος ὤν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ λίαν διορατικὸς, ἅμα τῷ διεβιβάσθη ἡ ἀπάντησις αὕτη τῆς Αὐστρίας, ἐννοήσας παρευθὺς τοὺς σκοποὺς τῆς Δυνάμεως ταύτης, ἀπήντησε πρὸς τὸν Ταλλεϋράνδον ὡς ἑξῆς· «Ἡ Αὐστρία »ἄρχεται ἤδη κατὰ πρῶτον νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰ ἐν Εὐρώπῃ δια»τρέχοντα· ἀποφασισμένη δὲ νὰ μὴ συμμεθέξῃ εἰς τὴν μεταξὺ »Γαλλίας, Πρωσσίας, Ῥωσσίας καὶ Ἀγγλίας πάλην, δὲν »ἠθέλησεν οὐδὲ κἂν νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὰς αὐλὰς ταύτας, φο»βουμένη μήπως ἐνοχοποιηθῇ. Ἤδη δὲ μεσολαβοῦσα περὶ εἰ»ρήνης εἶναι τὸ αὐτὸ ὡσανεὶ προπαρασκευάζεται εἰς πόλεμον »μὲ εὔσχημον τρόπον. Τὸ περιστατικὸν τοῦτο εἶναι δυστύχη»μα εἰς ἡμᾶς, διότι μᾶς προμηνύει τὴν ἐμφάνισιν αὐστριακοῦ »στρατοῦ εἰς τὸν Ὄδερον καὶ εἰς τὸν Ἄλβην, ἐνῷ ἡμεῖς θέλο»μεν εἶσθαι εἰς τὸν Βιστούλαν. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ παραβιά»σωμεν τὰ πράγματα, διότι τοῦτο δὲν συνάδει μὲ τὰ παρ' ἡμῶν »προκηρυχθέντα περὶ εἰρήνης, καὶ διότι θέλομεν ἀναγκάσει τὴν »Αὐστρίαν νὰ ἀποφανθῇ ἄκουσα ὁριστικῶς. Πρέπει λοιπὸν νὰ »κερδίσωμεν καιρὸν, καὶ ν' ἀπαντήσωμεν αὐτῇ ὅτι ἡ μεσολά»βησίς της ὀλίγον ὠφελεῖ ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γείνῃ δε»κτὴ ὁριστικῶς· ἀλλὰ μ' ὅλον τοῦτο αἱ καλαὶ διαθέσεις τῆς »αὐλῆς τῆς Βιέννης θέλουν λάβει παρ' ἡμῶν καλὴν ὑποδοχὴν καὶ »ἐμπιστοσύνην.»

Ὁ Ταλλεϋράνδος, ὁδηγούμενος οὕτω παρὰ τοῦ Ναπολέοντος, εἶπεν εἰς τὸν πρέσβυν τῆς Αὐστρίας ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ του δέχεται μὲν τὴν μεσολάβησιν τῆς Αὐστρίας, ἀλλ' οὐχὶ μὲ τοιοῦτον ἀόριστον τρόπον. Ὁ δὲ πρέσβυς οὗτος ἔγραψε περὶ τούτου εἰς τὴν αὐλήν του, ἥτις πάραυτα ἀπήντησεν αὐτῷ νὰ κοινοποιήσῃ εἰς τὸν Ναπολέοντα ὅτι ἡ αὐλή του ἦτον ἑτοίμη νὰ μεσολαβήσῃ περὶ εἰρήνης ἀμέσως πρὸς ὅλας τὰς αὐλὰς, καὶ ὅτι περὶ τούτου περιμένει ἀπάντησιν τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος. Ἡ ταχεῖα ἀπάντησις αὕτη τῆς Αὐστρίας, στηριζομένη εἰς ἔνοπλον δύναμιν περὶ τῆς ὁποίας δὲν ὑπῆρχεν ἀμφιβολία, ἐφάνη εἰς τὸν Ναπολέοντα ὑποδαῖον περιστατικὸν, ὥστε ἔπρεπε ταχέως ν' ἀποφασίσῃ

Τούτου ένεκα έπεμψεν εις τον Ταλλεϋράνδον το ακόλουθον σχέδιον κοινοποιήσεως προς τον Αύστρίαν.

«Ο υπογεγραμμένος υπουργός των εξωτερικών υποθέσεων »καθυπέβαλον εις την Α. Μεγαλειότητα τον Αύτοκράτορα και »βασιλέα την παρά του Κ. βαρώνου Βιγκεντίου εγχειρισθεί»σάν μοι κοινοποίησιν. Ο Αύκτοκράτωρ ως προς εαυτόν και »τους συμμάχους του δέχεται την φιλικην μεσολάβησιν του »αύτοκράτορος Φραγκίσκου Β' προς αποκατάστασιν της ειρή»νης, ήτις είναι τοσούτον αναγκαία εις άπαντα τα έθνη. Είναι »βεβαιον όμως ότι ή Δύναμις, ήτις εκ συστήματος μέχρι του»δε ισχυροποιείτο και εμεγαλύνετο εκ των διαιρέσεων της »ηπείρου, θέλει ζητήσει να εύρη νέα εμπόδια εις την απο»κατάστασιν της ειρήνης. Εν τούτοις παν μέσον, δι' ου είναι »ελπίς ότι θέλει παύσει ή χύσις του αίματος και ότι θέλει »φέρει παρηγορίαν εις τοσαύτας οικογενείας δεν πρέπει να »παραμεληθή παρά της Γαλλίας, ήτις άκουσα ήλθεν εις το »άκρον της Ευρώπης κατά τον τελευταίον τούτον πόλεμον.»

»Ο αύτοκράτωρ Ναπολέων προς τούτοις δράττει της ευ»καιρίας εις την διακεκριμένην ταύτην περίστασιν να εκφράση »εις τον αύτοκράτορα της Αύστρίας την προς αυτόν εμπι»στοσύνην του και την επιθυμίαν να ίδη συνεσφιγμένους τους »μεταξύ των δύο λαών δεσμούς, οίτινες άλλοτε υπήρξαν η κοινη »ευδαιμονία των, και οίτινες την σήμερον μάλλον δύνανται να »στερεώσωσι την ησυχίαν και ευτυχίαν των.»

Ούτως εξακολουθουσών των περί ειρήνης διαπραγματεύσεων τον Μάρτιον, καθ' ην εποχην ένεκα του υπερβολικού ψύχους αι πολεμικαί επιχειρήσεις έμενον εις άπραξ αν, ο Ναπολέων ενησχολείτο ν' αύξήση τας πολεμικάς του δυνάμις, προσθέτων παρά τον Άλβην και έτερον στρατόν συγκείμενον εξ εκατόν χιλιάδων ανδρών, δια ν' αντιτάξη αυτόν κατά της Αύστρίας, αν αύτη θελήση να συμμεθέξη εις τον πόλεμον. Διά να κατορθώση τον διπλούν τούτον σκοπόν του απεφάσισε να προσκαλέση τους κατά το 1808 νεοσυλλέκτους τον Μάρτιον του 1807, τουτέστιν εν έτος προ της ωρισμένης εποχης· τούτο δε εγένετο προ τριών ετών, καθ' α ο Ναπολέων ελάμβανε τους νεοσυλλέκτους πάντοτε προ ενός έτους, και έπραττεν αυτό επί σκοπώ ν' αντικαθιστά τους παλαιούς στρατιώτας με τους γεγυμνασμένους επί διάστημα ενός έτους νεοσυλλέκτους. Η δε ολική δύναμις του γαλλικού στρατού, συνισταμένη εκ 580 χιλιάδων ανδρών, προστιθεμένων και των νεοσυλλέκτων του 1808, ελογίζετο εις 630 χιλιάδας, εκτός

τῶν συμμάχων. Χάρις δὲ εἰς τὰ ἔμφρονα οἰκονομικὰ μέτρα τοῦ Ναπολέοντος, ὁ στρατὸς οὗτος δὲν ἐστερεῖτο τῶν ἀναγκαίων μέσων.

Ἀλλ' ὑπῆρχον δυσκολίαι διὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς στρατολογίας ταύτης, διότι ἐνῷ κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1806 συνελέχθησαν οἱ στρατεύσιμοι τοῦ 1807, εἰς τὸν Μάρτιον τοῦ 1807 ἔπρεπε νὰ συλλεχθῶσιν οἱ τοῦ 1808, ὥστε ἐν διαστήματι πέντε μηνῶν δὶς ἐνεργουμένου τοῦ περὶ ἀπογραφῆς νόμου, τὸ Κράτος ἔπρεπε νὰ χορηγήσῃ 150 χιλιάδας νέων εἰς τὸν στρατόν. Ὁ Ναπολέων μόνος ἔγραψε τὸ περὶ τούτου ψήφισμα, καὶ τὸ ἔπεμψεν εἰς τὸν ἀρχικαγκελλάριον Καμβασερὲν, ὅστις ἀντεπροσώπευεν αὐτὸν εἰς τὴν κυβέρνησιν, γράφων αὐτῷ ὅτι ἡ παραμικρὰ ἀντίστασις γενομένη εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἢ εἰς τὴν Γερουσίαν θέλει ἐνθαρρύνει καὶ τὴν Αὐστρίαν νὰ κινηθῇ κατὰ τῆς Γαλλίας, ὥστε τότε οὐχὶ μία ἀπογραφὴ, ἀλλὰ δύο, τρεῖς ἢ τέσσαρες δὲν θέλουν εἶσθαι ἱκαναὶ νὰ σταματήσωσι τὸ κακόν. «Δὲν πρέπει, ἔγραφε, νὰ θεωρῆτε τὸ »πρᾶγμα ὑπὸ μίαν μόνην ὄψιν ἀλλὰ νὰ ἐκτείνεσθε περισσότε»ρον. Πρέπει νὰ τὸ θεωρῆτε πρὸ πάντων ὑπὸ πολιτικὴν »ὄψιν. Μία ἀπογραφὴ γινομένη μὲ ἀπόφασιν καὶ ἄνευ διστα»γμοῦ, τὴν ὁποίαν δὲν ἤθελον ἐνεργήσει, ἂν δὲν ἦτον ἀνάγκη, »ἀλλ' οὔτε θέλω μεταχειρισθῆ τοὺς νεοσυλλέκτους τούτους, διότι »δὲν ἐπιθυμῶ νὰ κάμω τὸν πόλεμον μὲ τὰ παιδάρια, ἡ ἀπογραφὴ »αὕτη θέλει περιστείλει τὴν Αὐστρίαν νὰ μὴ ὁπλισθῇ καθ' ἡμῶν. »Μὴ διστάζετε λοιπὸν νὰ ψηφίσετε κατὰ γράμμα τὸ πρὸς ὑμᾶς »σταλὲν ψήφισμα, διότι ἐπαναλαμβάνω νὰ σᾶς εἴπω ὅτι ὁ πα»ραμικρὸς δισταγμὸς ὑμῶν θέλει γένει αἰτία νὰ ἐπισύρῃ καθ' »ἡμῶν νέον πόλεμον, ἐνῷ ἡ προκειμένη ἀπογραφὴ θέλει μᾶς »δώσει τὴν εἰρήνην.

Ὁ Ναπολέων, μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ψηφίσματος τούτου εἰς Παρισίους, ἔπεμψεν ἀντίγραφον αὐτοῦ πρὸς τὸν Ταλλεϋράνδον, παραγγέλλων εἰς αὐτὸν νὰ τὸ κοινοποιήσῃ πρὸς τὸν πρέσβυν τῆς Αὐστρίας, διὰ νὰ δείξῃ αὐτῷ τὴν προπαρασκευὴν τῶν ἐν Γαλλίᾳ γινομένων νέων πολεμικῶν δυνάμεων τοῦ Ναπολέοντος, καὶ νὰ παραστήσῃ αὐτῷ τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Κράτους, ὥστε νὰ πεισθῇ ἡ Αὐστρία περὶ τῶν χρηματικῶν πόρων τῆς Γαλλίας· νὰ κοινοποιήσῃ δὲ εἰς αὐτὸν ὅτι οἱ σκοποὶ τῆς Αὐστρίας εἶναι γνωστοὶ ἤδη· διότι, αὕτη, προσφέρουσα τὴν μεσολάβησίν της, προπαρασκευάζεται νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν εἰρήνην ἐνόπλως· τούτου ἕνεκα πρέπει νὰ ἐκφρασθῇ περὶ τού-

του. Ἂν ὅμως ἡ αὐλὴ τῆς Βιέννης ἀμφιβάλῃ περὶ τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τῆς Γαλλίας, δύναται νὰ πέμψῃ ἀξιωματικούς της εἰς ὅλας τὰς στρατιωτικὰς ἐφεδρείας τῆς Γαλλίας, ὅπου θέλει ἰδεῖ 300 χιλιάδας στρατοῦ διαθεσίμου καὶ 400 χιλιάδας εἰσέτι νέου στρατοῦ προπαρασκευαζομένου εἰς ἐκστρατείαν, διὰ νὰπρολάβῃ πᾶσαν ἐχθροπραξίαν γινομένην ὑπὸ τῆς Αὐστρίας.

Ὁ Ταλλεϋράνδος, κοινοποιῶν ταῦτα πάντα πρὸς τὸν πρέσβυν τῆς Αὐστρίας, κατετάραξεν αὐτὸν ἐκ νέου, ἀκούοντα τὰς κατὰ τῆς Αὐστρίας νέας προπαρασκευὰς τοῦ Ναπολέοντος. Ὁ πρέσβυς οὗτος λοιπὸν ἐπανέλαβεν ἐκ νέου τὰς περὶ τῶν φιλικῶν διαθέσεων τῆς αὐλῆς του προθέσεις, διαβεβαιῶν αὐτὸν ὅτι ἡ μόνη ἐπιθυμία τῆς αὐλῆς του ἦτον ἡ εἰρήνη, ὅτι ἡ μεσολάβησις αὐτῆς εἶναι ἁπλῶς εἰρηνική, καὶ ὅτι εἰς πᾶσαν περίστασιν ἡ Αὐστρία θέλει διατηρήσει οὐδετερότητα· ὡς πρὸς τὰς πολεμικὰς δὲ προπαρασκευὰς ἔλεγεν ὅτι ταῦτα γίνονται ὑπὸ τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου, διὰ νὰ ὀργανίσῃ ἐπὶ τὸ βέλτιον τὸν στρατὸν τῆς Αὐστρίας, καὶ ἰδίως κατὰ τὸν γαλλικὸν τρόπον, καὶ ὅτι ἡ περὶ τὰ μεθόρια γινομένη κίνησις τῶν στρατευμάτων ἀφορᾷ τὴν καθησύχασιν τῶν πνευμάτων τῆς Γαλλικίας, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ταράττονται ἕνεκα τῶν ἐν Πολωνίᾳ συμβάντων, καὶ ὅτι τέλος ἡ Αὐστρία θέλει εἶσθαι εἰς πᾶσαν περίστασιν εἰλικρινὴς ὡς πρὸς τὴν Γαλλίαν, μένουσα πάντοτε οὐδετέρα.

Ἐνῷ δὲ τὸ περὶ νέας στρατολογίας ψήφισμα τοῦ Ναπολέοντος ἔφερεν αἴσια ἀποτελέσματα ὡς πρὸς τὴν ἀφόπλισιν τῆς Αὐστρίας, εἰς τὴν Γαλλίαν δὲν ἔλαβε καλὴν ὑποδοχὴν, μ' ὅλον ὅτι ἡ λάμψις τῆς δόξης τοῦ Ναπολέοντος ἐθάμβονε πάντας ἀνεξαιρέτως. Τούτου ἕνεκα ὁ Καμβασερὲς ἤθελε ν' ἀναβάλῃ πρὸς ὥραν τὴν συζήτησιν καὶ ἐκτέλεσιν αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, ἀπαιτῶν ἀκαταπαύστως δι' ἐπανειλημμένων ἐπιστολῶν του τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ψηφίσματός του, ἠνάγκασεν αὐτὸν μετ' ὀλίγον νὰ ἐκτελέσῃ τὴν νέαν ταύτην στρατολογίαν.

Ὁ Ναπολέων, ὠφελούμενος ἐκ τῆς συρροῆς πολλῶν νεοσυλλέκτων εἰς τὰς ἐφεδρείας, διέταξε νὰ ἔλθωσιν ἐκ τῆς Γαλλίας καὶ Ἰταλίας διάφορα στρατιωτικὰ σώματα καὶ νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τοῦ ἐν ἐκστρατείᾳ στρατοῦ του, τὸν ὁποῖον ἐτοποθέτησε καταλλήλως εἰς ἅπασαν τὴν Γερμανίαν, Ἰταλίαν καὶ Πολωνίαν, ὥστε εἰς πᾶσαν περίστασιν νὰ πολεμήσῃ τοὺς ἐχθρούς του μὲ ἱκανὰς δυνάμεις· ἐφρόντισεν ὅμως πολὺ ἐπιτηδείως ὥστε ὁ στρατὸς οὗτος, ὅστις συνέκειτο ἐκ 400 χιλιάδων ἀνδρῶν, νὰ τρέ-

φεται ἐκ τῶν ξένων Ἐπικρατειῶν καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς Γαλλίας.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ Ναπολέων ἔλαβεν ἀλλόκοτόν τινα ἰδέαν, δηλαδὴ νὰ ζητήσῃ παρὰ τῆς Ἱσπανίας ἐπικουρικὸν στρατόν· ἡ δὲ αἰτία τῆς παραδόξου αἰτήσεώς του ἦτον ἡ ἑξῆς. Κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἐν Ἰένῃ μάχης ἐπειδὴ ὁ πρίγκηψ τῆς Εἰρήνης ὅστις εἶχε σκοπὸν πάντοτε νὰ προδώσῃ τὸν Ναπολέοντα, εἴτε κρυφίως, εἴτε ἀναφανδὸν, διὰ προκηρύξεώς του προσεκάλει τὸ ἱσπανικὸν ἔθνος εἰς τὰ ὅπλα ἐπὶ προφάσει ὅτι ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἱσπανίας ἐκινδύνευεν. Ἅπαντες ὅμως ἠρώτων ὑπὸ τίνος ἠπειλεῖτο ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ ἔθνους; Εὐκόλως δ' ἐνόει τις τὸν σκοπὸν τοῦ πρίγκηπος τούτου, ὅστις, ὡς καὶ ὅλοι οἱ ἀντίπαλοι τῆς Γαλλίας, ἐβασίζετο εἰς τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ ὅτι οὗτος θέλει καταστρέψει τὸν Ναπολέοντα· ἀλλὰ μαθὼν ἀνελπίστως τὴν νίκην τῆς Ἰένης, ἔλεγεν ὅτι προσεκάλεσε τὸ ἱσπανικὸν ἔθνος διὰ νὰ δράμῃ τρὸς βοήθειαν αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος, ἐὰν οὗτος λάβῃ ἀνάγκην. Τὸ ψεῦδος τοῦτο ἦτο τόσον μέγα, ὥστε οὐδεὶς ἠπατᾶτο· ὁ δὲ Ναπολέων ἐμειδία εἰς ταῦτα, ἀναβάλλων τὴν ἐκδίκησιν εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν· προσποιούμενος δὲ ἐπιτηδείως ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος τῆς Εἰρήνης λεχθέντα ἦσαν ἀληθῆ, εὐχαρίστησεν αὐτὸν διὰ τὴν φιλίαν του καὶ συγχρόνως ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσίν του 15 χιλιάδας ἱσπανικῶν στρατευμάτων εὑρισκομένων εἰς τὴν Λιβόρνον καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἰταλίας. Μόλις δὲ ὁ πρίγκηψ τῆς Εἰρήνης ἐλαβεν εἰς Μαδρίτην τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Ναπολέοντος, καὶ πάραυτα διέταξε τὸν ἐν Ἰταλίᾳ ἱσπανικὸν στρατὸν νὰ τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ βκσιλεὺς τῆς Σουηδίας, θέλων ν' ἀποζημιωθῇ διὰ τὰς προλαβούσας ζημίας του, ὑπεσχέθη εἰς τὴν Ῥωσσίαν, Πρωσσίαν καὶ Ἀγγλίαν νὰ συναθροίσῃ ἱκανὸν στρατὸν καὶ νὰ προσβάλῃ τὸν Ναπολέοντα· ἀλλ' ἀποπειραθεὶς τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης καὶ ἀποτυχὼν, ἐκλείσθη ἐντὸς μικροῦ μέρους τῆς Ἐπικρατείας του καὶ δὲν ἐδύνατο τοῦ λοιποῦ νὰ ἐξέλθῃ τῶν ὁρίων του.

Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων εἶχε διατάξει κατὰ τὸν προσεχῆ Μάρτιον τὴν ἐπανάληψιν τῆς πολιορκίας τῆς Δανζίκης, ἀναθέτων τὴν ἀρχηγίαν αὐτῆς εἰς τὸν στρατάρχην Λεφέβρον. Ὁ στρατάρχης οὗτος ἦτον πάντῃ ἀνίκανος περὶ τὸ ἔργον τοῦτο· διότι, ὡς ἔλεγον, ἦτον ὁ ἀμαθέστερος πάντων τῶν ἐν τῷ γαλλικῷ στρατῷ εὑρισκομένων, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὁ ἀνδρειότερος πάντων· ὁσάκις δὲ μεταξὺ τῶν μηχανικῶν προέκειτό τι

περὶ τοῦ εἴδους τῆς πολιορκίας, ὁ Λεφέβρος πάντοτε ἔλεγεν ὅτι θελει τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐπιλέκτων του καὶ θέλει κυριεύσει εὐθὺς τὸ φρούριον. Μ' ὅλην δὲ τὴν παχυλὴν ταύτην ἀμάθειαν τοῦ στρατηγοῦ τούτου, ὁ Ναπολέων διώρισεν αὐτὸν διὰ μόνον τὸν λόγον νὰ ἐπασχολήσῃ τινὰς τῶν Γερουσιαστῶν, διότι δὲν ἤθελε νὰ μένωσιν ἐν Παρισίοις οἱ γηραιοὶ στρατιωτικοί, οἵτινες μ' ὅλον ὅτι ἦσαν πιστοὶ καὶ ἀφωσιωμένοι, ἐνίοτε ὅμως παρασυρόμενοι ἐξεφράζοντο κακῶς· προσέτι ἤθελε ν' ἀναδειχθῇ ὁ στρατάρχης οὗτος, καὶ τοι μὴ ἔχων διοίκησιν στρατοῦ. Ὁ δὲ ἀνδρεῖος Λεφέβρος, ὅστις ἀνεπλήρονε τὴν ἀμάθειάν του διὰ τῆς φυσικῆς ἀγχινοίας του, ἐξετίμα πρεπόντως ἑαυτὸν καὶ ἐτρόμαξε μαθὼν ὁποῖον ἔργον ἀνέθηκεν αὐτῷ ὁ Ναπολέων. Ἀλλ' οὗτος καθησύχασεν αὐτὸν, ὑποσχόμενος νὰ τῷ πέμψῃ τὰ εἰς αὐτὸν ἀναγκαιοῦντα μέσα, καὶ νὰ τὸν ὁδηγήσῃ ἐκ τοῦ στρατοπέδου του —Λάβε θάρρος, εἶπεν αὐτῷ, πρέπει καὶ σὺ αὐτὸς ἐπανερχόμενος εἰς Παρισίους νὰ ἔχῃς κἄτι νὰ διηγηθῇς εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Γερουσίας.—

Πεισθεὶς ἐκ τῶν κολακευτικῶν τούτων λόγων ὁ στρατάρχης Λεφέβρος ὑπήκουσεν. Ὁ δὲ Ναπολέων διώρισε παρ' αὐτῷ δύο ἐκ τῶν ἱκανωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ, τὸν στρατηγὸν τοῦ μηχανικοῦ Σασσελοῦπον καὶ τὸν τοῦ πυροβολικοῦ Λαριβοσσιέρον, διότι ἐγνώριζεν ὅτι μόνον τὰ δύο ὅπλα ταῦτα, τουτέστι τὸ πυροβολικὸν καὶ τὸ μηχανικὸν, δύνανται νὰ κρημνίσωσι τὰ τείχη τῶν ἰσχυρῶν φρουρίων. Ὁμολογητέον δὲ ὅτι ταῦτα διαφέρουν οὐσιωδῶς, διότι τὸ μὲν πρῶτον προπαρασκευάζει τὰς προσβολὰς, τὸ δὲ δεύτερον ἐκτελεῖ αὐτὰς διὰ τοῦ πυροβολισμοῦ, τούτου ἕνεκα οὐδέποτε ἔρχονται εἰς διαφωνίας· ἐναπόκειται δὲ εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς πολιορκίας νὰ θέσῃ εἰς ἁρμονίαν ἀμφοτέρους τοὺς διευθυντὰς τῶν ὅπλων τούτων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ναπολέων εὑρίσκετο τρεῖς λεύγας μακρὰν τοῦ πολιορκουμένου φρουρίου, ἐδύνατο, εἴτε δι' ἀνταποκρίσεως, εἴτε στέλλων ἕνα τῶν ὑπασπιστῶν του, νὰ διαλύῃ πᾶσαν ἀναφυεῖσαν ἐκεῖ διαφωνίαν, περὶ τῆς ὁποίας ὁ στρατάρχης Λεφέβρος ἦτον ἀνίκανος νὰ κρίνῃ καὶ ν' ἀποφασίσῃ.

Ὁ Ναπολέων λοιπὸν ἀπεφάσισε ν' ἀρχίσῃ τὰ πρῶτα ἔργα τῆς πολιορκίας μετὰ τῶν ἐπικουρικῶν στρατευμάτων καὶ μετὰ δύο γαλλικῶν συνταγμάτων ληφθέντων ἐκ τῆς μοίρας τοῦ στρατάρχου Μορτιέρου. Οὕτως ὁ στρατάρχης Λεφέβρος μόλις 18 χιλιάδας στρατευμάτων εἶχε δι' ὧν ἔμελλε νὰ πολιορκήσῃ ὀχυρώτατον φρούριον φυλαττόμενον ἐπίσης ὑπὸ 10 χιλιάδων στρατοῦ.

Παραλειπομένων τῶν λεπτομερειῶν τῆς ὡραίας ἐπιστήμης ἤτοι τῆς πολιορκητικῆς, ἡ ὁποία ἀπαθανάτισε τὸν Βωβάνον, εἶναι πασίγνωστον μὲ ποίας προφυλάξεις πολιορκοῦνται τὰ ὀχυρὰ φρούρια. Ἐν πρώτοις οἱ πολιορκηταὶ εἰσδύουν εἰς τὴν γῆν, ἀνοίγουν ὀρύγματα, ῥίπτουν πρὸς τὸν ἐχθρὸν τὰ ἐκχώματα τὰ ἐξερχόμενά ἐκ τοῦ ὀρύγματος, καὶ προχωροῦν ὑπὸ τὰ πυρὰ τῶν μεγάλων πυροβόλων τοῦ φρουρίου.

Οὕτω χαράττουν γραμμὰς, τὰς ὁποίας ὀνομάζουν παραλλήλους, διότι τῷ ὄντι εἶναι παράλληλοι μὲ τὸ προσβαλλόμενον μέτωπον. Ἐπομένως ὁπλίζουν κανονοστάσια διὰ ν' ἀντιπαχθῶσιν εἰς τὰ πυρὰ τῶν πολιορκουμένων. Μετὰ τὴν ἐγχάραξιν μιᾶς παραλλήλου γραμμῆς, προσεγγίζουν προχωροῦντες ὑπὸ τὴν γῆν ἑλικοειδῶς μέχρι τοῦ διαστήματος, ὅπου θέλουν νὰ χαράξωσι τὴν δευτέραν παράλληλον· ἐνταῦθα ὁπλίζουν κανονοστοιχίας ὡς τὸ πρῶτον. Φθάνουν διαδοχικῶς εἰς τὴν τρίτην, ἐξ οὗ εἰσχωροῦν εἰς τὸ ἄκρον τῆς τάφρου, τὸ ὁποῖον καλεῖται κρυπτὴ ὁδός. Μετὰ ταῦτα καταβαίνουν εἰς τὴν τάφρον μὲ νέας προφυλάξεις· κρημνίζουν μὲ τὰ ῥηκτικὰ κανονοστάσια τὰ τείχη τοῦ φρουρίου, ἀνοίγουν χαλάστρας, γεμίζουν τὴν τάφρον ἐκ τῶν κρημνιζομένων πετρῶν, καὶ ἐπὶ τῶν κρημνισμάτων τούτων διὰ τῶν χαλαστρῶν ἀναβαίνουν πρὸς ἔφοδον καὶ εἰσβάλλουν εἰς τὸ φρούριον. Ἀπὸ μέρος δὲ τοῦ ἐχθροῦ γίνονται ἐκδρομαὶ διὰ νὰ καταστρέψωσι τὰς πολιορκητικὰς ἐργασίας, γίνονται μάχαι μὲ τὰ πυροβόλα, αἱ ὑπόνομοι ἀνατινάσσουν τοὺς πολιορκουμένους καὶ τοὺς πολιορκητάς· οὕτω δὲ παρίστανται τρομερὰ θεάματα. Ὑπὸ τοιαύτην λοιπὸν τρομερὰν πάλην διαφιλονεικεῖται ἡ ἅλωσις καὶ ἡ ὑπεράσπισις τῶν φρουρίων, τὰ ὁποῖα καθίστανται σπουδαῖα ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς ἢ στρατιωτικῆς θέσεώς των. Ἐνῷ λοιπὸν τὰ πολιορκητικὰ ἔργα ἐγίνοντο εἰς τὸ φρούριον τῆς Δαντζίκης κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τέχνης, αἱ δὲ ἐκδρομαὶ τῶν πολιορκουμένων, συγκειμένων ἐκ Ρώσσων καὶ Πρώσσων ὑπὸ τὸν περίφημον στρατάρχην Καλκρεῦθον, διετάραττον συνεχῶς τοὺς πολιορκητὰς, ὁ στρατάρχης Λεφέβρος, οὐδεμίαν γνῶσιν ἔχων, ὡς ἐρρέθη, περὶ τῶν τοιούτων, ἀκαταπαύστως ἐνώχλει τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ μηχανικοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ, ἀναγκάζων αὐτοὺς νὰ τῷ προπαρασκευάσωσι τὴν ἔφοδον διὰ νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐπιλέκτων του, κατὰ τὴν συνήθη ἔκφρασίν του, καὶ νὰ κυριεύσῃ τὸ φρούριον ἐξ ἐφόδου. Εἰς μάτην οἱ ἐπιστήμονες οὗτοι ἀξιωματικοὶ τῷ ἔλεγον ὅτι, ἂν δὲν φθάσωσιν εἰς τὸ χεῖλος τῆς τάφρου καὶ δὲν κάμωσι τὰς ἀπαιτουμένας χαλάστρας, ἡ ἔφοδος

δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὐδοκιμήσῃ. Ἀλλ' οὗτος ἐπιμένων εἰς τὴν ἀμάθειάν του ἔλεγεν ὅτι ὅλαι αἱ ἐπιστῆμαι τῆς μηχανικῆς καὶ τῆς πυροβολικῆς οὐδὲν ἦσαν ὡς πρὸς τὰ στήθη τῶν ἐπιλέκτων του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ στρατάρχης Λεφέβρος τοσοῦτον ἐπέμενε νὰ γείνῃ ἡ ἔφοδος, οἱ δὲ ἀρχηγοὶ τῶν τεχνικῶν ὅπλων δὲν ὑπήκουον εἰς αὐτὸν, ἀπεφάσισεν οὗτος νὰ γράψῃ πρὸς τὸν Ναπολέοντα, καὶ ζητῶν τὰς περὶ τούτου διαταγάς του, παρεπονεῖτο κατὰ τῶν διευθυντῶν τοῦ μηχανικοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ, καὶ κατηγόρει τὰ ἐπικουρικὰ στρατεύματα ὡς ἄνανδρα.

Ὁ Ναπολέων λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Λεφέβρου ἀπήντησεν αὐτῷ εὐθὺς ἀκολούθως· «Ἔχεις ἄδικον νὰ παραπονῆσαι, ὑβρίζων »τοὺς συμμάχους μας καὶ ἀκούων τὸν τυχόντα. Ἤθελες στρα»τεύματα, σοὶ ἔπεμψα, σοὶ ἑτοιμάζω καὶ ἄλλα· σὺ δὲ ὡς ἀ»χάριστος ἐξακολουθεῖς νὰ παραπονῆσαι, λησμονῶν τοὐλάχιστον »νὰ μὲ εὐχαριστήσῃς. Μεταχειρίζεσαι τοὺς συμμάχους μας κα»κῶς καὶ ἰδίως τοὺς Πολωνοὺς καὶ τοὺς ἐκ τοῦ Βάδεν. Ἴσως οὗτοι »δὲν εἶναι συνειθισμένοι εἰς τὰ τοῦ πολέμου, ἀλλὰ, προϊόντος »τοῦ χρόνου, συνειθίζουν. Νομίζω ὅτι εἰς τὰ 1792 δὲν ἤμεθα »τοσοῦτον ἀνδρεῖοι ὡς εἴμεθα τὴν σήμερον μετὰ δεκαπτὰ ἐτῶν »πόλεμον. Ἐσὺ συγκαταβατικὸς, παλαιὸ στρατιῶτα, εἰς τοὺς »νέους στρατιώτας οἵτινες εἶναι πρωτόπειροι, καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν »ἀπέκτησαν τοιαύτην καρτερίαν, ὡς σὺ ἐν τῷ μέσῳ τῶν κινδύ»νων. Ὁ πρίγκηψ τοῦ Βάδεν, τὸν ὁποῖον ἔχεις πλησίον σου (ὁ »πρίγκηψ οὗτος ἐδιοίκει τὰ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Δανζίκης »εὑρισκόμενα τοῦ Βάδεν στρατεύματα), ἠθέλησε νὰ ἐγκαταλεί»ψῃ τὰς ἡδονὰς τῆς αὐλῆς του διὰ νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν μάχην τὰ »στρατεύματά του· σέβου λοιπὸν καὶ ἐκτίμα αὐτὸν διὰ τὸν ζῆ»λόν του διότι οἱ ὅμοιοί του δὲν τὸν ἐμιμήθησαν. Τὰ στήθη τῶν »ἐπιλέκτων σου, τοὺς ὁποίους θέλεις ν' ἀντιτάξῃς πανταχοῦ, »δὲν καταστρέφουν τείχη. Πρέπει ν' ἀφήσῃς τοὺς μηχανικούς »σου, νὰ ἐνεργῶσιν ὅπως γνωρίζουν καὶ νὰ ἀκούῃς τὰς γνώμας »τοῦ στρατηγοῦ Σασσελούπου, ὅστις εἶναι ἀνὴρ σοφὸς, καὶ »εἰς τὸν ὁποῖον νὰ ἔχῃς ἐμπιστοσύνην, καὶ νὰ μὴ ἀκούῃς τοὺς »μικρολόγους, οἵτινες θέλουν νὰ κρίνωσιν ὅ,τι εἶναι ἀνάξιοι »νὰ ἐννοήσωσιν. Ἐπιφύλαξον τὴν ἀνδρίαν τῶν ἐπιλέκτων σου »διὰ νὰ χρησιμεύσῃ καθ' ἣν στιγμὴν ἡ ἐπιστήμη θέλει τὴν ἀπ»αιτήσει ὠφελίμως. Ἐν τούτοις μάθε νὰ ἔχῃς ὑπομονήν· ἂν »παρέλθωσιν ὀλίγαι ἡμέραι ἀνωφελῶς, δὲν πρέπει ἕνεκα τούτου »νὰ φέρῃς εἰς τὸν θάνατον χιλιάδας ἀνθρώπων τῶν ὁποίων τὴν »ζωὴν δύνασαι νὰ σώσῃς. Ἐσὺ ἀτάραχος καὶ σταθερὸς, ταῦτα

»πάντα συμβιβάζονται μὲ τὴν ἡλικίαν σου. Ἡ δόξα σου κρέμα»ται ἐκ τῆς ἁλώσεως τῆς Δανζίκης· κυρίευσον τὸ φρούριον τοῦτο »καὶ θέλεις εὐχαριστηθῆ παρ ἐμοῦ. »

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἤρκει νὰ καθησυχάσῃ τὸν στρατάρχην Λεφέβρον, καὶ ν' ἀφήσῃ νὰ γίνεται ἡ πολιορκία κανονικῶς, ἤτις καὶ προεχώρει καθ' ἑκάστην, διότι ὅλα τὰ περιξ ὀχυρώματα ὡς καὶ ἡ παρακειμένη νῆσος Οὔλμη ἐκυριεύθησαν παρὰ τῶν πολιορκητῶν. Ἐνῶ δὲ παρεσκευάζετο ἡ ἔφοδος, αἴφνης διεδόθη ἡ εἴδησις εἴς τε τοὺς πολιορκητὰς καὶ πολιορκουμένους ὅτι ὁ πρὸ πολλοῦ περιμενόμενος ῥωσσικὸς στρατὸς φθάνει πρὸς βοήθειαν τοῦ φρουρίου. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν οἱ ἡγεμόνες τῆς Ῥωσσίας καὶ Πρωσσίας, συνηθροισμένοι εἰς τὸ στρατόπεδόν των, καὶ γνωρίζοντες εἰς ποῖον κίνδυνον εὑρίσκετο ἡ Δανζίκη, τῆς ὁποίας ἡ ἅλωσις ἤθελεν εἶσθαι λίαν ἀποτελεσματικὴ εἴς τε τὸν Ναπολέοντα καὶ εἰς τοὺς συμμάχους, ἐσυζήτουν τίνι τρόπῳ νὰ βοηθήσωσι τὸ φρούριον τοῦτο. Τέλος ἀπεφάσισαν καὶ ἔπεμψαν διὰ τοῦ Βιστούλα ὀκτὼ χιλιάδας ῥωσσικοῦ στρατοῦ, ὅστις τὴν 12 Μαΐου ἀπεβιβάσθη εἰς τὰ περιξ τῆς Δανζίκης, καὶ τὴν 15 προσέβαλε τὰ πολιορκητικὰ ἔργα. Ἡ μάχη διήρκεσε τρεῖς ὥρας, καθ' ἣν οἱ Ῥῶσσοι ἀπολέσαντες δύο χιλιάδας ἀνδρῶν ὑπεχώρησαν. Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ὅμως εἶχον ἔλθει πρὸς βοήθειαν τοῦ στρατάρχου Λεφέβρου οἱ στρατάρχαι Λάννος, Μορτιέρος καὶ Οὐδινὼ μεθ' ἱκανῶν στρατευμάτων.

Οὕτως ὁ στρατηγὸς ἀπαλλαγεὶς ἐκ τῆς ἐπικουρίας τῶν πολιορκουμένων, λαβὼν δὲ καὶ ἱκανὰ στρατεύματα πρὸς βοήθειάν του, ἦτον ἀνυπόμονος νὰ κυριεύσῃ τὸ φρούριον. Εἰς δὲ τοὺς πολιορκουμένους οὐδεμία ἐλπὶς ἔμενεν εἰμὴ τὰ ἐκ τῆς Ἀγγλίας περιμενόμενα ἐφόδια. Τῷ ὄντι δὲ κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἔφθασε μία ἀγγλικὴ κορβέτα, ἡ ὁποία διὰ νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὸ φρούριον τὰ ἐν αὐτῇ ἐφόδια εἰσῆλθεν εἰς τὸν Βιστούλαν· ἀλλὰ μόλις ἔφθασεν ἔμπροσθεν τῶν γαλλικῶν ὀχυρωμάτων, καὶ πάραυτα προσβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ αὐτῶν ἠναγκάσθη ἐντὸς ὀλίγου νὰ παραδοθῇ. Τὸ πλοῖον τοῦτο ἐμπεριεῖχεν ἄπειρα ἐφόδια τοῦ πολέμου καὶ τροφάς. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν τὸ φρούριον ἐγκατελείφθη εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεις ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐλπίδος ἔξωθεν.

Ἀλλὰ τὰ πολιορκητικὰ ἔργα καθ' ὅσον προεχώρουν κατὰ τοσοῦτον καθίσταντο δυσκολώτερα· καθότι, μ' ὅλον ὅτι οἱ πολιορκηταὶ εἶχον φθάσει εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφρου, μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἐδύναντο νὰ καταβῶσιν εἰς αὐτὴν, διότι τὰ σταυρώματα

ἦσαν τοσοῦτον ἰσχυρὰ, ὥστε δὲν ἐδύναντο νὰ τὰ ὑπερπηδήσωσιν, ἂν καὶ πολλάκις τὸ μηχανικὸν ἀπεπειράθη νὰ κόψῃ αὐτὰ διὰ τῶν πελέκεων. Ἐνῷ δὲ ὁ στρατάρχης Λεφέβρος ἦτον ἀκαταπαύστως εἰς ἀδημονίαν ἕνεκα τῆς βραδύτητος τῆς πολιορκίας, ὁ ὑποδιευθυντὴς τοῦ μηχανικοῦ πάντοτε ἔλεγεν εἰς αὐτὸν ὅτι κακῶς ὡρίσθη τὸ πρὸς ἔφοδον μέρος τοῦ φρουρίου, καὶ ὅτι, ἂν ἀλλαχόθεν εἰργάζοντο, ἔπρεπε πρὸ πολλοῦ νὰ ἁλωθῇ τὸ φρούριον. Ὁ Λεφέβρος μὴ δυνάμενος νὰ κρίνῃ, ἀγανακτῶν δὲ, ὡς ἐρρέθη, καὶ κατὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ μηχανικοῦ, ἔγραψε πάλιν πρὸς τὸν Ναπολέοντα περὶ τῆς κακῆς ἐκλογῆς τοῦ προσβαλλομένου μέρους. Ὁ δὲ Ναπολέων ἀπήντησεν αὐτῷ· «Σὲ ἐνόμιζον μὲ πλειότερον χαρακτῆρα καὶ ἀπόφασιν· μήπως εἰς τὸ »τέλος τῆς πολιορκίας πρέπει νὰ πληροφορῆταί τις παρὰ τῶν »ὑποδεεστέρων ὅτι τὸ προσβαλλόμενον μέρος κακῶς ὡρίσθη, »τοιουτοτρόπως δὲ νὰ φέρῃ εἰς ἀθυμίαν τὰ στρατεύματα καὶ νὰ »κατηγορήσῃ τὰς πράξεις του; Τὸ προσβαλλόμενον μέρος καλῶς »ὡρίσθη· ἐκ τοῦ μέρους τούτου πάντοτε προσεβλήθη ἡ Δαν»ζίκη. Ἐμπιστεύσου εἰς τὸν Σασσελοῦπον· οὗτος εἶναι ὁ ἐπιτη»δειότερος καὶ ἐμπειρότερος ὅλων τῶν λοιπῶν μηχανικῶν σου· »συμβουλεύσου καὶ τὸν στρατηγὸν Λαριβοσσιέραν, καὶ ἀπόβαλε »ὅλους τοὺς μικρολόγους.»

Ὁ στρατηγὸς Λεφέβρος ὑπεχρεώθη ἐπὶ τέλους νὰ περιμένῃ τὴν βραδεῖαν προχώρησιν τῶν πολιορκητικῶν ἔργων, ὅτε τὴν ἑσπέραν τῆς 21 Μαΐου ἀπεφασίσθη ἡ κατὰ τοῦ φρουρίου ἔφοδος, ἀφοῦ πρότερον οἱ σκαπανεῖς κατέστρεψαν ὑπὸ τὰ ἐχθρικὰ πυρὰ ἓν μέρος τῶν σταυρωμάτων, καὶ οὕτως ἤνοιξαν χαλάστραν ἔχουσαν 90 ποδῶν πλάτος. Ὅλα τὰ στρατεύματα, ὄντα περίπου τῶν τεσσαράκοντα χιλιάδων, ἦλθον διαδοχικῶς πρὸς τὸ χεῖλος τῆς τάφρου διὰ νὰ ἴδωσι πόθεν ἔμελλον ν' ἀναβῶσιν. Ὁ στρατὸς πλησιάσας οὕτω πρὸς τὸ φρούριον ἐζήτησε μὲ κραυγὰς νὰ διαταχθῇ πρὸς ἔφοδον. Ἀλλὰ τρεῖς μέγιστοι δοκοὶ κρεμάμεναι μὲ σχοινία ἀπὸ τὸ τεῖχος τοῦ φρουρίου ἔμελλον νὰ ῥιφθῶσι κατ' ἐκείνων οἵτινες πρῶτοι ἤθελον τολμήσει ν' ἀναβῶσιν εἰς τὸ φρούριον. Εἷς ἐκ τῶν Γάλλων στρατιωτῶν, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἀπαθανατίσθη, ὀνόματι Φραγκίσκος Βαλλὴς, ἀνήκων εἰς τὸ σῶμα τῶν ἀκροβολιστῶν, ὅστις πολλάκις ἐβοήθησε τοὺς σκαπανεῖς νὰ καταστρέψωσι τὰ στραυρώματα, προσεφέρθη νὰ ὑπάγῃ νὰ κόψῃ τὰ σχοινία τὰ ὁποῖα ἐκράτουν τὰς δοκοὺς, διὰ νὰ πέσωσιν αὗται πρὸ τῆς ἐφόδου. Ἔλαβε λοιπὸν ἕνα πέλεκυν κοπτερὸν, ἀνέβη εἰς τὸ τεῖχος καὶ ἔκοψε τὰ σχοινία, μόλις δὲ

ἐξετέλεσε τὴν τολμηρὰν καὶ ἡρωϊκὴν πρᾶξιν ταύτην, καὶ ἐπληγώθη, ἀλλ' οὐχὶ καὶ θανατηφόρως.

Ὅτε δὲ ἔφθασεν ἡ ὥρα τῆς ἐφόδου, τὰ δὲ στρατεύματα ἦσαν ἕτοιμα νὰ ἐφορμήσωσιν, αἴφνης ἠκούσθη ὅτι τὸ φρούριον παραδίδεται. Τῷ ὄντι δὲ, ὁ στρατάρχης Καλκρεῦθος, φθάσας εἰς ἐσχάτην ἀνάγκην, ἐζήτησε νὰ παραδοθῇ ἐπὶ τῶν αὐτῶν συμφωνιῶν τὰς ὁποίας ἄλλοτε οὗτος ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ἐν τῇ Μογοντίᾳ πολιορκημένους Γάλλους, δηλαδὴ νὰ ἐξέλθῃ ἅπασα ἡ φρουρὰ ἔνοπλος ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ μὴ συμμεθέξῃ ἐπὶ ἓν ἔτος εἰς τὸν παρόντα πόλεμον· Ὁ στρατάρχης Λεφέβρος συγκατένευσεν εἰς τὰς προτάσεις ταύτας, ἀλλ' ἐπεφυλάχθη νὰ ζητήσῃ τὴν περὶ τούτου, ἀπόφασιν τοῦ Ναπολέοντος. Οὗτος δὲ ἐλυπήθη περὶ τούτου, διότι ἐπεθύμει νὰ αἰχμαλωτίσῃ τὴν φρουρὰν ταύτην, καὶ δὲν ἐβασίζετο εἰς τὴν ὑπόσχεσιν τῶν ἐχθρῶν του, δηλαδὴ τὸ νὰ μὴ ὑπηρετήσωσιν ἐπὶ ἓν ἔτος κατ' αὐτοῦ· ἀλλ' ἐπὶ τέλους συγκατένευσε καὶ διέταξε τὸν στρατάρχην Λεφέβρον νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Καλκρεῦθον ὅτι μόνον διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπόληψιν, τὴν ἡλικίαν, τὰς ἐνδόξους ὑπηρεσίας καὶ διὰ τὸν πρὸς τοὺς Γάλλους ἄλλοτε εὐγενῆ τρόπον αὐτοῦ ἐπιτρέπει τὰς τοιαύτας συμφωνίας εἰς τὸν στρατόν του. Ἡ δὲ περὶ παραδόσεως τοῦ φρουρίου ὁμολογία (capitulation) ὑπεγράφη καὶ ἐξετελέσθη τῇ 20 Μαΐου 1807.

Τῇ 26 Μαΐου, ἀπὸ τῆς πρωΐας ὅτε ὁ στρατάρχης Λεφέβρος ἔμελλε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ φρούριον προσκαλέσας καὶ τοὺς στρατάρχας Λάννον καὶ Μορτιέρον νὰ εἰσέλθωσι μετ' αὐτοῦ· ἀλλ' οὗτοι ἀπεποιήθησαν ἐπὶ λόγῳ ὅτι οὐδεὶς ἐδύνατο νὰ διαφιλονεικήσῃ τὴν τιμὴν ταύτην, ἥτις ἀνῆκεν ἀποκλειστικῶς εἰς αὐτόν· διότι ἔλεγον ὅτι, ἂν διὰ τῶν γνώσεών του δὲν κατωρθώθη ἡ ἅλωσις τοῦ φρουρίου ἡ ἀνδρία του καὶ ἡ ἐπὶ δύο μῆνας καρτερία του ὅμως συνετέλεσαν εἰς τὴν ἅλωσιν αὐτοῦ. Διὸ εἰσῆλθε μόνος συνοδευόμενος ὑφ' ἑνὸς ἀποσπάσματος συγκειμένου ἐξ ὅλων τῶν στρατευμάτων τῶν συμμεθεξάντων εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου, οἱ τοῦ μηχανικοῦ ὅμως προηγοῦντο. Ἡ διάκρισις αὕτη δικαιωματικῶς τοῖς ἀνῆκε, διότι ἐκ τῶν 600 ἀνδρῶν μόνοι οἱ 300 ἔμειναν. Ὁ δὲ Ναπολέων ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν στρατόν του τὴν ἑξῆς διακήρυξιν.

Ἐν Φεγκενστεῖν, 26 Μαΐου 1807.

«Τὸ φρούριον Δαντζίκη παρεδόθη, τὰ δὲ στρατεύματά μας εἰ»σῆλθον εἰς αὐτὸ σήμερον.

«Ἡ Α. Μεγαλειότης ἐκφράζει τὴν εὐχαρίστησίν της εἰς τὰ »πολιορκητικὰ στρατεύματα· οἱ σκαπανεῖς ἐδοξάσθησαν.»

Ἡ πολιορκία τοῦ φρουρίου τούτου ὑπῆρξε μακρυνή, διότι τὸ φρούριον ἀντέσχε πεντήκοντα καὶ μίαν ἡμέραν εἰς τὸ ἀνεφγμένον ὄρυγμα. Πολλὰ δὲ αἴτια ὑπῆρξαν εἰς τὴν μακρυνὴν ταύτην ἀντίστασιν, ὡς π. χ. ἡ ἐκτεταμένη περιοχὴ τοῦ φρουρίου, ἡ ἰσχυρὰ ὀχύρωσις αὐτοῦ, ὁ ἀριθμὸς τῶν πολιορκημένων, ὅστις ἐξισοῦτο μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν πολιορκητῶν, ἡ βραδύτης καὶ τὸ ἀνεπαρκὲς τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ καὶ τοιαῦτα καὶ ἄλλα παρόμοια αἴτια, ἕνεκα τῶν ὁποίων παρετάθη ἐπὶ τοσοῦτον ἡ πολιορκία αὕτη. Ὁ στρατάρχης Καλκρῦθος, ὅστις ἦτο μαθητὴς τοῦ μεγάλου Φρεδερίκου, καὶ ὡς τοιοῦτος ἀνεδείχθη ἐξερχόμενος τοῦ φρουρίου, δὲν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ εἰμὴ μόνον 7,120 ἄνδρας ἐκ τῶν 10 σχεδὸν χιλιάδων ἀνδρῶν· διότι 2,700 ἦσαν ἀπ θαμένοι, 3,400 πληγωμένοι, 800 αἰχμάλωτοι καὶ 4,800 λειποτάκται

Ὁ Ναπολέων, παρεκτὸς ὅτι ἐκυρίευσε τὸ σημαντικὸν τοῦτο φρούριον, εὗρεν ἐν αὐτῷ πολὺν σῖτον καὶ οἶνον. καὶ μάλιστα ἐκλεκτὸν οἶνον, ὅστις εὐχαρίστησε τὰ μέγιστα τὸν γαλλικὸν στρατὸν εἰς τὸ μελαγχολικὸν ἐκεῖνο κλίμα. Ἔπεμψε δὲ παρευθὺς τὸν ὑπασπιστὴν αὐτοῦ Ῥάπτον νὰ λάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς Δανζίκης, καὶ ἑπομένως ὑπῆγε καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Ναπολέων ἐκεῖ καὶ ἔμεινε δύο ἡμέρας, διὰ νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὴν θέσιν τοῦ φρουρίου καὶ τὰ εἰς αὐτὸ ἀναγκαιοῦντα ὀχυρώματα πρὸς ἀποκατάστασιν αὐτοῦ ἀπορθήτου. Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν Δανζίκην ἔπεμψε παρευθὺς 18 χιλιάδας κοιλὰ σίτου καὶ ἓν ἑκατομμύριον φιάλας οἴνου εἰς τὸ στρατόπεδον· ἐθεώρησεν ὅλα τὰ πολιορκητικὰ ἔργα καὶ ἐπεδοκίμασε τὰς πράξεις τοῦ διευθυντοῦ τοῦ μηχανικοῦ διένειμε μεγάλας καὶ πολλὰς ἀμοιβὰς εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ στρατοῦ, καὶ ὑπεσχέθη νὰ τοὺς ἀποζημιώσῃ διὰ τὰ ἐν τῷ φρουρίῳ εὑρεθέντα λάφυρα. Ἀποφασίσας δὲ νὰ ὀνομάσῃ τὸν στρατάρχην Λεφέβρον δοῦκα τῆς Δανζίκης μὲ προικοδότησιν εἰσοδήματος ἑκατὸν χιλιάδων φράγκων κατ' ἔτος, ἔγραψεν εἰς τὴν Γαλλίαν ν' ἀγοράσωσιν ἐκ τῶν ἐξόδων τοῦ στρατοῦ ἓν ὡραῖον κτῆμα ἔχον καὶ μεγαλοπρεπὲς οἴκημα, διὰ νὰ τὸ δωρήσῃ εἰς τὸν νέον δοῦκα· πρὸς δὲ καὶ εἴκοσι ἄλλα οἰκήματα τῆς ἐξοχῆς διὰ νὰ δωρηθῶσιν εἰς τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς τοὺς ἀγωνισαμένους εἰς τὴν πολιορκίαν ταύτην. Οὕτω δὲ ἤθελε νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν παλαιὰν ἀριστοκρατίαν τῆς Γαλλίας, ὅπως ἀνενέωνε τὰς ἐν τῇ Εὐρώπῃ δυναστείας διὰ τῆς σπάθης του, ἥτις κατέστη εἰς χεῖράς του μαγική τις ῥάβδος, ἔμπροσθεν τῆς ὁποίας τίποτε δὲν ἀνθίστατο.

Ἐπανερχόμενος εἰς τὸ Φεγκενστεῖν ὁ Ναπολέων διέταξε πᾶν ὅ,τι ἀπῃτεῖτο πρὸς ἔναρξιν κατὰ τὸν προσεχῆ Ἰούνιον τῶν ἐν ἐπιθέσει πολεμικῶν πράξεών του· διότι ἡ περὶ εἰρήνης μεσολάβησις τῆς Αὐστρίας δὲν ἔγεινε δεκτὴ εἰς τὰς αὐλάς, μ' ὅλον ὅτι ὁ Κάνιγκ ἀπήντησεν εἰς τὴν Αὐστρίαν ὅτι παραδέχεται τὴν εἰρήνην, ἀκολουθῶν τὸ παράδειγμα τῶν συμμάχων τῆς Ἀγγλίας, ἤτοι τῆς Ῥωσσίας καὶ Πρωσσίας.

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἐλθὼν νεωστὶ ἐκ τῆς Πετρουπόλεως εἰς τὸ στρατόπεδόν του μετὰ 30 χιλιάδων νεοσυλλέκτων, ἐνίσχυσεν ἐκ νέου τὸν στρατόν του ἐκ τῶν προλαβουσῶν ζημιῶν του. Ὁ δὲ στρατηγὸς Βεννιγσένης, ἐπιθυμῶν ὑπὲρ τὸ δέον ν' ἀνυψώσῃ τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν καὶ τὴν δόξαν τοῦ Αὐτοκράτορός του, διὰ μυρίων μέσων ἔπεισε τὸν Ἀλέξανδρον νὰ μὴ ἐνδώσῃ εἰς εἰρήνην, διότι, ὡς ἔλεγεν οὗτος αὐτῷ, ὁ στρατός του πανταχοῦ ἦτο νικητής. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, ὅστις ἔβλεπεν ὅτι καθεκάστην οἱ Γάλλοι ἐκυρίευον τὰς χώρας του, μάλιστα ἐσχάτως μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Δαντζίκης, ἥτις ἐθεωρεῖτο ἓν τῶν πρωτίστων φρουρίων τοῦ βασιλείου τῆς Πρωσσίας, διϊσχυρίζετο τοὐναντίον ὅτι πρέπει νὰ ἐνδώσωσιν εἰς τὰς προτεινομένας συνθήκας, ἀδιαφοροῦντες εἰς τὰς μεγαλαυχίας τοῦ Ῥώσσου στρατηγοῦ. Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως ἐπιστηριζόμενος εἰς τὰ λεγόμενα τοῦ Βεννιγγσένου ἔλεγεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας νὰ ἔχῃ ὑπομονήν, καὶ ὅτι, ἂν κατορθώσωσι νὰ νικήσωσιν εἰς μίαν μάχην τὸν Ναπολέοντα, τότε καὶ ἡ Αὐστρία θέλει ἐξορθῆ εἰς τὰ ὅπλα, ὁ δὲ Ναπολέων θέλει ἀπολεσθῆ· ἐπομένως ἡ μὲν Εὐρώπη θέλει ἐλευθερωθῆ, ἡ δὲ Πρωσσία θέλει ἀναλάβει ὡς πρότερον τὴν δόξαν της. Τούτου ἕνεκα αἱ Δυνάμεις αὗται ἀπήντησαν εἰς τὴν Αὐστρίαν, ὅτε αὕτη προέτεινεν εἰς τὴν Ῥωσσίαν καὶ Πρωσσίαν τὴν εἰρήνην, ὅτι ἐπιθυμοῦν μὲν τὴν εἰρήνην, ἀλλ ἤθελον νὰ μάθωσι προηγουμένως ἐπὶ ποίων συμφωνιῶν προτείνεται αὕτη παρὰ τοῦ Ναπολέοντος. Οὕτω μόνη ἡ ἀπάντησις αὕτη ἤρκει ἵνα ἀποριφθῇ ἡ περὶ εἰρήνης μεσολάβησις τῆς Αὐστρίας, ἥτις ἐλυπήθη ὑπερβολικῶς, διότι ἐνόμιζεν ὅτι διὰ τῆς εὐκαιρίας ταύτης ἤθελε συμμεθέξει εἰς τὴν μονομένην πάλην, εἴτε εἰρηνικῶς, εἴτε ἐνόπλως, ἂν ἀπετύγχανεν ὁ Ναπολέων· μ' ὅλα ταῦτα ἡ Αὐστρία διεκοίνωσε πρὸς τὸν Ναπολέοντα τὰς ἀπαντήσεις τῶν συμμάχων. Οὗτος δὲ διὰ νὰ φαίνεται ὅτι ἐπιθυμεῖ πάντοτε τὴν εἰρήνην, ἀπήντησεν ὅτι θέλει συμβουλευθῆ μετὰ τῶν συμμάχων του, οἵτινες ἦσαν ἡ Ἱσπανία, ἡ Τουρκία καὶ ἡ Ὁλλανδία,

καὶ ἐπὶ τούτῳ θέλει συγκαλέσει αὐτοὺς ἐν συνόδῳ διὰ ν' ἀποφασίσωσι, τοιουτοτρόπως δὲ ἀπηλλάγη ὁ Ναπολέων ἀπὸ τὴν μεσολάβησιν τῆς Αὐστρίας τὴν ὁποίαν δὲν ἐπεθύμει νὰ βλέπῃ μιγνυομένην εἰς τὰς ὑποθέσεις του.

Ἐν τούτοις ἀμφότερα τὰ διαμαχόμενα μέρη προπαρεσκευάζοντο εἰς μάχην μετὰ πολλῆς δραστηριότητος· οἱ δὲ ἡγεμόνες τῆς τε Ρωσσίας καὶ Πρωσσίας συνεδέθησαν ἐκ νέου διὰ νέας συμβάσεως, ὑποσχόμενοι ἀλλήλοις ὅτι δὲν θελουν καταθέσει τὰ ὅπλα μέχρις οὗ διεκδικηθῇ ἅπασα ἡ Εὐρώπη, καὶ ὅτι ἐκ συμφώνου πάντοτε θέλουν ὁμολογήσει μετὰ τοῦ ἐχθροῦ των συνθήκας.

Ἰδοὺ δὲ ὁποίας δυνάμεις εἶχεν ὁ Ναπολέων·

	Ὁλική δύναμις		Ἐπὶ τὰ ὅπλα	
Νέϋ . . .	25	χιλιάδας	17	χιλιάδας
Δαβοῦστος	40	»	30	«
Σοῦλτος	43	»	31	»
Βερναδόττος	36	»	24	»
Μυράτος .	30	»	30	»
Γεράρδος .	12	»	8	»
Λάννος . .	20	»	15	»
Μορτιέρος .	15	»	10	»
	221 χιλιάδας		165 χιλιάδας,	

ὥστε ὁ ἐν τῇ Πρωσσίᾳ στρατὸς αὐτοῦ συνέκειτο ἐκ 221 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ σταδίου τῆς μάχης μόνον 165 χιλιάδας ἐδύνατο νὰ παρουσιάσῃ· διότι ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἀσθενεῖς καὶ πληγωμένοι, ἕτεροι δὲ εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας ἐνησχολημένοι. Τὸ αὐτὸ ἦτο καὶ εἰς τοὺς Ρώσσους, οἵτινες μόλις ἐδύναντο νὰ παρουσιάσωσιν εἰς τὴν μάχην 140 χιλιάδας στρατοῦ. Ἀλλ' οἱ στρατιῶται τοῦ Ναπολέοντος ἔχοντες ἀφθόνως ὅλα τὰ μέσα, ἦσαν καθ' ὅλα ἀνώτεροι, πρὸ πάντων τὸ ἱππικόν του, τὸ ὁποῖον ἀνανεῶσαν εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Γερμανίας ὅλους σχεδὸν τοὺς ἵππους του ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων γερμανικῶν ἱπποφορβείων, ἦτον ἀξιόλογον. Ὁ Ναπολέων ἐπεθεώρησεν ὅλον τὸν στρατὸν τοῦτον συνηθροισμένον εἰς τινα πεδιάδα, ὅπου 18 χιλιάδες ἱππικοῦ, διοικουμένου ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Μυράτου μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν ταύτην ἐγυμνάσθη ἐνώπιόν του καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Τὸ θέαμα τοῦτο, δηλαδὴ 18 χιλιάδες ἵπποι νὰ κινῶνται μὲ μίαν φωνὴν εἰς τὴν αὐτὴν πεδιάδα, ἐπροξένησε τοιαύτην ἐντύπωσιν εἰς τὸν

Ναπολέοντα, καί τοι συνειθισμένον ὄντα νὰ βλέπῃ καθ' ἑκάστην τὴν ἄθροισιν μεγάλων στρατῶν, ὥστε ἐξέφρασε παρουσίᾳ πάντων τὴν εὐχαρίστησίν του, γράψας τοῦτο καὶ πρὸς τοὺς ὑπουργούς του.

Ὁ Ναπολέων, προβλέπων περὶ τῶν μελλουσῶν ἐχθροπραξιῶν, διέταξεν ἅπαντα τὰ ἐπισταθμεύοντα στρατεύματα νὰ στρατοπεδεύσωσι κατὰ μεραρχίας, παρακειμένας πρὸς ἀλλήλας, εἰς καταλλήλους θέσεις καὶ ὄπισθεν πεδινῶν χαρακωμάτων· διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἠσφάλιζε τὸν στρατόν του ἀπὸ πάσης αἰφνιδίας προσβολῆς τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ φύσις εἰς τὰ ψυχρὰ κλίματα ταῦτα ὅσον ἐν καιρῷ χειμῶνος εἶναι ζοφερά, τοσοῦτον κατὰ τὸ ἔαρ εἶναι λαμπρά, ὡς εἰς οὐδὲν ἄλλο μέρος, πρὸ πάντων δὲ ὅταν ὁ ἥλιος ἀνατέλλῃ. Εἰς ποιαύτην ὥραν τοῦ ἔτους ἄφθονος χροιὰ ὑπάρχει εἰς τοὺς ἵππους· ὅλοι οἱ ἄνθρωποι κινοῦνται, τὰ δὲ μέσα τῆς μετακομίσεως καθίστανται εὔκολα. Ἐνταῦθα ἀμφότεροι οἱ διαμαχόμενοι στρατοὶ ἦσαν παρατεταγμένοι, ἀπέχοντες ὀλίγον βολὴν πυροβόλου, ἐξησκοῦντο μάλιστα εἰς τὸ αὐτὸ πεδίον· ἀπέφευγον ὅμως πάσης ἐχθροπραξίας, καὶ τοι βέβαιοι ὄντες ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἡ εἰρηνικὴ κατάστασις αὖτη ἤθελεν αἴφνης μεταβληθῇ εἰς αἱματηρὰν πάλην. Ἀλλ' ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν φωναὶ ἠκούσθησαν ἐκ τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν τῶν Γάλλων ὅτι στρατεύματα ἐχθρικὰ ἤρχοντο κατ' αὐτῶν· παραυτὰ ὁ στρατὸς ἔλαβε τὰ ὅπλα, οἱ δὲ ἀρχηγοὶ ἔδραμον διὰ νὰ παρατηρήσωσιν ἀντικρὺ ὄντι οἱ Ῥῶσσοι προσήρχοντο· πλησιάσαντες ὅμως εἶδον ἄπειρον πλῆθος κύκνων, οἵτινες ἔπαιζον εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Πεσσάργου ποταμοῦ, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου ἔχουν συνήθως τὰς φωλεάς των τὰ πτηνὰ ταῦτα.

Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων μετὰ τὴν ἐκ Δανζίκης ἐπάνοδόν του, ἀφοῦ, ὡς εἴρηται, συνήθροισε καὶ ἐστρατοπέδευσε τὸν στρατόν του μεταξὺ τῶν ποταμῶν Βιστούλα καὶ Πεσσάργου, εἶχεν ἀποφασίσει ν' ἀναλάβῃ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις του τῇ 10 Ἰουνίου, ἐρχόμενος πρὸς τὸν Ἄλλαν ποταμόν, καὶ καταβαίνων ἐκεῖθεν νὰ διαχωρήσῃ τοὺς Ῥώσσους ἀπὸ τῆς Καινισβέργης, νὰ κυριεύσῃ τὸ φρούριον τοῦτο ἐνώπιόν των καὶ νὰ τοὺς ὠθήσῃ εἰς τὸν Νήεμον ποταμόν· πρὶν δὲ διατάξῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς προθέσεώς του ταύτης, οἱ Ῥῶσσοι τὸν προέλαβον πρὸ πέντε ἡμερῶν.

Ἡ ἀπόφασις αὕτη τῶν Ῥώσσων ἦτο πάντῃ ἄσκοπος καὶ ἀσύνετος· διότι, ἐνῷ ἔπρεπε κατ' ὀλίγον νὰ ὑποχωρῶσι καὶ νὰ ἑλκύωσι τὸν Ναπολέοντα εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Ῥωσσίας, ἀπο-

φεύγοντες πάντοτε νὰ συνάπτωσι μὲ αὐτὸν μάχην, οὗτοι, ἀπεναντίας ἤθελον νὰ τὸν προσβάλωσι καὶ νὰ τὸν διχοτομήσωσι, τουτέστι νὰ εἰσχωρήσωσιν εἰς τὸ μέσον τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ· τοιουτοτρόπως δὲ ἔδιδον αὐτῷ τὴν εὐκαιρίαν νὰ κυριεύσῃ τὴν Καινισβέργην, ὅ ἐστιν ἔπραττον ὅ,τι ὁ Ναπολέων προέθετο νὰ ἐκτελέσῃ μετὰ πέντε ἡμέρας. Τοῦτο δὲ ἐγίνετο, διότι ὁ στρατηγὸς Βεννιγγσένης, ὅστις εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς τὸν Αὐτοκράτορά του νὰ παρέξῃ μεγάλα ὠφελήματα ἐκ τῆς μάχης τῆς Ἐϋλὼ, οὗτος δὲ ἀπεναντίας ἐπροξένησεν εἰς τὸν ῥωσσικὸν στρατὸν τοσαύτας ζημίας, καὶ μάλιστα μετὰ τὴς μάχην ταύτην ἐκυριεύθη τὸ φρούριον τῆς Δανζίκης, δὲν ἐδύνατο ἐπὶ πολὺ νὰ μένῃ ἄπρακτος· ὅθεν ἤρχισε πρῶτος τὰς ἐχθροπραξίας, προτιθέμενος νὰ προσβάλῃ τὸν στρατάρχην Νέϋ, ὅστις ἦτο μᾶλλον τῶν ἄλλων προχωρημένος. Ἀγνοῶν δὲ παντελῶς ὁ Ῥῶσσος στρατηγὸς οὗτος τὰς προθέσεις τοῦ Ναπολέοντος, ἔπεμψε τὰς μεγαλητέρας του δυνάμεις κατὰ τοῦ στρατάρχου Νέϋ, κατὰ δὲ τοῦ λοιποῦ γαλλικοῦ στρατοῦ περιωρίσθη νὰ πέμψῃ ὀλίγα στρατεύματα, μόνον διὰ νὰ ἐπασχολῇ αὐτόν. Τέσσαρες ῥωσσικαὶ φάλαγγες λοιπὸν, ἐξ ὧν ἡ μία ὡς ἐφεδρεία διοικουμένη παρὰ τοῦ πρίγκηπος Κωνσταντίνου, διωρίσθησαν νὰ προσβάλωσι τὸν Νέϋ. Οἱ δὲ στρατηγοὶ τοῦ Ναπολέοντος, ὄντες διατεταγμένοι νὰ ἦναι ἕτοιμοι, δὲν ἠγνόουν ἐνταυτῷ καὶ τὰς προπαρασκευὰς ταύτας τῶν Ῥώσσων.

Ἐνταῦθα δύναται νὰ εἴπῃ τις ὅτι ἐν πολέμῳ τὸ προορατικὸν εἶναι παντοδύναμον· διότι ἡ τρομερὰ αὕτη ἐπίθεσις τῶν Ῥώσσων ἤθελεν ἀναμφιβόλως εὐδοκιμήσει, ἂν τὰ γαλλικὰ στρατεύματα διέμενον εἰς τὰ χωρία ἐπεστάθμευμένα, προκαταλαμβανόμενα δ' ἐζήτουν νὰ συναθροισθῶσιν. Ἀλλὰ δὲν εἶχεν οὕτω, χάρις εἰς τὸ προορατικὸν τοῦ Ναπολέοντος, ὁ γαλλικὸς στρατὸς, ὡς ἐρρέθη, ἦτο κατεσκηνωμένος καὶ περιχαρακωμένος, εἰ καὶ δὲν ἦτον βεβαίως εὐχάριστον νὰ μένῃ ἐν ὑπαίθρῳ.

Τὴν 5 Ἰουνίου ἀπὸ πρωΐας ἡ ῥωσσικὴ πρωτοπορεία, διοικουμένη παρὰ τοῦ πρίγκηπος Παγκρατίωνος, ἔφθασε ταχέως εἰς τὴν θέσιν Ἄλτκιρς, κατεχομένην ὑπὸ μιᾶς μεραρχίας τοῦ Νέϋ. Τὰ γαλλικὰ στρατεύματα, ὄντα κατεσκηνωμένα εὑρίσκοντο ἐν παρατάξει· ἅμα λοιπὸν εἰδόντες τοὺς Ῥώσσους ἐρχομένους κατ' αὐτῶν, τοὺς ἀντέκρουσαν διὰ σφοδροῦ πυροβολισμοῦ, ὥστε πάραυτα ἐμπόδισαν τὴν ὁρμὴν των. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κατὰ τῶν Γάλλων ἐπίθεσις τῶν Ῥώσσων δὲν ἐγίνετο συγχρόνως εἰς ἅπαντα τὰ μέρη, ὁ στρατάρχης Νέϋ, ἰδὼν ὅτι ἡ πρόθεσις αὐτῶν ἦτο νὰ ἐφορ-

μήσωσι κυρίως κατ' αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν καταπολεμήσωσιν, εὗρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὑποχωρήσῃ ἀβλαβῶς, ὅπου τῷ προσδιωρίσθη παρὰ τοῦ Ναπολέοντος. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν ταύτην οἱ Ῥῶσσοι κατεδίωκον αὐτὸν κατὰ πόδα· ἀλλ' ὁ στρατάρχης οὗτος μὲ τοιαύτην σταθερότητα καὶ ἐπιδεξιότητα ἐξετέλεσεν ἐνώπιον τῶν πολυαρίθμων ἐχθρῶν του τὴν ἀξιομνημόνευτον ταύτην ὑποχώρησιν, ὥστε ἅπαντες ἐθαύμασαν. Ἀπώλεσε μὲν 1,500 ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ οἱ Ῥῶσσοι δὲν ἔλαβον μικροτέραν ζημίαν, διότι ὅτε προσίγγιζον αὐτῷ οἱ ἐχθροὶ, οὗτος ἵστατο καὶ ἐμάχετο μετὰ τῆς πρωτοπορείας των μέχρις οὗ ἀντέκρουεν αὐτάς· οὕτως ἐλάμβανεν εὐκαιρίαν ὁ στρατός του καὶ ἡ ἀποσκευή του καὶ ἀπεμακρύνοντο, καὶ οὕτως ἐξηκολούθει ἕως οὗ οἱ Ῥῶσσοι ἀπαυδήσαντες τὴν 3 ὥραν μετὰ μεσημβρίαν ἐσταμάτησαν, διότι δὲν ἐπέτυχεν ἡ πρόθεσις αὐτῶν, ἥτις ἦτον, ὡς ἐρρέθη, νὰ προκαταλάβωσι τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ νὰ τὸ καταστρέψωσιν. Ἤθελον δὲ οἱ Ῥῶσσοι ἀναμφιβόλως ἐπιτύχει τὴν πρόθεσίν των, ἂν συγχρόνως προσέβαλλον ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τὸν Νέϋ, ὅστις μ' ὅλην τὴν ἀνδρίαν καὶ τὴν πολεμικὴν ἐμπειρίαν του δὲν ἐδύνατο νὰ ὑποχωρήσῃ ἐνώπιον στρατοῦ τριπλασίου τοῦ ἰδικοῦ του.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἕτερον ρωσσικὸν σῶμα διέβη τὸν Ἄλλαν ποταμὸν ἵνα διακόψῃ διὰ πολυαρίθμων Κοζάκων τὴν συγκοινωνίαν τοῦ στρατάρχου Μασσένα μετὰ τοῦ μεγάλου στρατοῦ, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη νὰ προσβάλῃ καὶ τὸν στρατάρχην Σούλτον ἔχοντα τριάκοντα χιλιάδας στρατευμάτων. Ὁ στρατάρχης οὗτος ἅμα ἀκούσας τὸν κρότον τῶν πυροβόλων, ἐνόησε πρεπόντως ὅτι ὁ Νέϋ προσεβλήθη· διὰ νὰ ἐξαπατήσῃ λοιπὸν τοὺς Ῥώσσους μέχρις οὗ δυνηθῇ νὰ πέμψῃ βοήθειαν εἰς τὸν Νέϋ, ἔπεμψε πρὸς τὸ μέρος αὐτῶν ἕνα τῶν ἀξιωματικῶν του μετὰ πλαστῶν ἐπιστολῶν πρὸς τὸν Νέϋ ὅτι δῆθεν ἔρχεται πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ μετὰ 50 χιλιάδων στρατευμάτων. Ἕτερον ρωσσικὸν σῶμα συγχρόνως εἶχε προσβάλει τὰς ἐμπροσθοφυλακὰς τοῦ Σούλτου καὶ τοῦ Βερναδότου, ἀλλ' ἀπέτυχε νὰ ἀποδιώξῃ αὐτὰς ἐκ τῶν θέσεών των· μετὰ πολλὴν δὲ αἱματοχυσίαν μόλις ἐδυνήθη νὰ κυριεύσῃ δύο θέσεις αὐτῶν. Τὰ αὐτὰ ἐγίνοντο καὶ εἰς ἑτέραν θέσιν τοῦ στρατάρχου Βερναδότου· ἔμπροσθεν γεφύρας τινὸς ὑπῆρχε χαράκωμα ὀχυρὸν φυλατόμενον ὑφ' ἑνὸς γαλλικοῦ πεζικοῦ συντάματος ὑποστηριζομένου ὑφ' ἑτέρων δύο συνταγμάτων· ἅμα ἤρχισεν ἡ κατ' αὐτῶν προσβολὴ, ὁ στρατάρχης Βερναδόττος ἔδραμεν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο· ἀλλὰ πληγωθεὶς εἰς τὸν λαιμὸν ἠναγκάσθη νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς μάχης καὶ νὰ παραδώσῃ τὴν

διοίκησιν τῆς μοίρας του εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐπιτελῶν του στρατηγὸν Μαιζῶνα, ὅστις ἦτον εἷς τῶν δραστηριωτέρων στρατηγῶν τοῦ Ναπολέοντος. Οἱ Ῥῶσσοι ὄντες ἡνωμένοι εἰς τὸ μέρος τοῦτο μετὰ τῶν Πρώσσων, ἐπὶ πολλὴν ὥραν προσέβαλλον τὸ γεφυροχαράκωμα τοῦτο διὰ τῶν πυροβόλων, ὅτε δὲ ἐνόμισαν ὅτι ἀπηύδησαν τοὺς Γάλλους, προεχώρησαν διὰ νὰ τὸ κυριεύσωσιν. Ἀλλ' οἱ ἀμυνόμενοι εὐθὺς κατέκλιναν ἐπὶ τῆς γῆ, ὥστε δὲν ἐφαίνοντο· ἀφήσαντες δὲ τοὺς ἐχθροὺς νὰ προχωρήσωσι μέχρι τῆς τάφρου τοῦ χαρακώματός των, αἴφνης ἐπυροβόλησαν κατ' αὐτῶν ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ὥστε τριακοσίους καὶ ἐπέκεινα ἐφόνευσαν καὶ παμπόλλους πλήγωσαν. Οἱ Ῥῶσσοι οὕτω σφοδρῶς προσβληθέντες αἴφνης, κατατρομάξαντες ὑπεχώρησαν ἀτάκτως· συγχρόνως δὲ οἱ διμάχαι τῶν Γάλλων ἐπιπεσόντες κατὰ τῶν ὑποχωρούντων κατέσφαξαν πολλούς. Οὕτω καὶ ἡ προσβολὴ αὕτη ἔλαβε πέρας μὲ ἀπώλειαν 600 Ῥώσσων, οἵτινες, ἐνῷ πρότερον ἐνόμιζον ὅτι ἤθελον εὑρεῖ ἀπροπαρασκεύαστους τοὺς Γάλλους, ἤδη ἀντικρουσθέντες ἀφ' ὅλων τῶν μερῶν τοσοῦτον ἰσχυρῶς, ἦσαν ἀπηλπισμένοι σχεδὸν εἰς τὰς προθέσεις των.

Τούτων οὕτω γενομένων παρὰ τὸν Πεσσάργην ποταμὸν, μετὰ ἑπτὰ ὥρας ὁ Ναπολέων εἰδοποιήθη περὶ τῶν διατρεξάντων· διότι διαμένων δώδεκα λεύγας μακρὰν τῶν στρατηγῶν του, εἶχε συστήσει τοιαύτην ἀνταπόκρισιν, ὥστε εἰς πᾶν ἔκτακτον συμβὰν ἔπρεπε νὰ εἰδοποιῶνται τάχιστα. Δὲν ἐθορυβήθη δὲ ὅτε ἔμαθε ταῦτα, διότι πρὸ δέκα ἡμερῶν ὡς ἐρρέθη, εἶχε διατάξει τὰ πάντα. Ἐνέκρινε δὲ ὁλοσχερῶς τὴν διαγωγὴν τοῦ στρατάρχου Νέϋ, καὶ ἐπαινέσας αὐτὸν διὰ τὴν συνετὴν ὑποχώρησίν του, τῷ διέγραψε τὸν δρόμον τῆς ὑποχωρήσεώς του μέχρι τῆς Σαλφέλδης. Συγχρόνως δὲ διέταξε τὸν στρατάρχην Δαβοῦστον νὰ συναθροίσῃ εὐθὺς τὰς τρεῖς μεραρχίας του ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τοῦ Νέϋ, καὶ νὰ κατευθυνθῇ πρὸς τὸν Ὀστερόδην, τὸν δὲ στρατάρχην Σοὺλτον νὰ μένῃ πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ Πεσσάργου ποταμοῦ, καὶ ἐπὶ τέλους, ἂν δὲν δυνηθῇ νὰ ἀνθέξῃ, νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν Σαλφέλδην· αἱ αὐταὶ ὁδηγίαι ἐστάλησαν καὶ πρὸς τὸν στρατάρχην Βερναδόττον, ὥστε τὸ μέρος τῆς γενικῆς ὑποχωρήσεως καὶ τῆς συναθροίσεως τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἦτον ἡ πόλις Σαλφέλδη. Τὰς αὐτὰς διαταγὰς ἔδωκεν ὁ Ναπολέων καὶ εἰς τὰς λοιπὰς μοίρας καὶ σώματα τοῦ στρατοῦ του, ὥστε ἐντὸς τεσσαράκοντα ὡρῶν ὅλος ὁ στρατὸς αὐτοῦ, συγκείμενος ἐξ 160 χιλιάδων ἀνδρῶν, μετὰ τῆς ἀποσκευῆς ἔμελλε νὰ συνα-

θροισθῇ εἰς τὴν Σαλφέλδην· τὴν δὲ θεραπείαν αὐτοῦ ὡς καὶ τὸν Ταλλεϋράνδον ἔπεμψεν εἰς τὴν Δανζίκην.

Τὴν ἐπαύριον, 6 Ἰουνίου, αἱ ῥωσσικαὶ φάλαγγες αἱ καταδιώκουσαι τὸν Νέϋ ηὔξησαν ἔτι μᾶλλον, ἐνωθέντων μετ' αὐτῶν καὶ ἄλλων νεωστὶ ἐλθόντων ῥωσσικῶν στρατευμάτων, ὥστε ὁ Νέϋ δὲν ἐδύνατο τὴν ἡμέραν ταύτην νὰ ἀνθέξῃ, ἂν ἀφ' ἑσπέρας δὲν ἐλάμβανεν ἔμφρονα μέτρα νὰ προ-έμψῃ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς τὴν ἀποσκευήν του καὶ τοὺς πληγωμένους του. Τῇ ἐπιούσῃ ἀπὸ πρωΐας οἱ Ῥῶσσοι ἤρχισαν τὴν κατὰ τοῦ Νέϋ καταδίωξιν· ἀλλ' οὗτος, ὡς καὶ εἰς τὴν προτεραίαν, ὑπεχώρει τακτικῶς, καὶ ὁσάκις προσεβάλλετο ἐκ τοῦ πλησίον, ἵστατο, ἐσχημάτιζε τὴν ὀπισθοπορείαν του εἰς τετράγωνα καὶ ἐμάχετο καρτερῶς μέχρις οὗ ἀπεμάκρυνε τοὺς προσβάλλοντας αὐτὸν ἐχθρούς. Φθασάντων δὲ εἴς τινα μακρὰν λίμνην ἀμφοτέρων τῶν στρατῶν, οἱ Ῥῶσσοι ἐξ ἀπροσεξίας των διηρέθησαν δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν διὰ νὰ διαβῶσιν αὐτήν. Ὁ Νέϋ, ὅστις ἦτο στρατηγὸς εὔτολμος καὶ ὀξυδερκής, παρατηρήσας τὸ σφάλμα τῶν ἐχθρῶν του, ἐπιστρέφει καὶ ἄνευ δισταγμοῦ προσβάλλει αἰφνιδίως τὸ ἓν μέρος αὐτῶν· οὕτω κατώρθωσε νὰ ὑποχωρήσῃ ἡσύχως καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν γέφυραν τοῦ Δεππένου ποταμοῦ, ὅπου ἐδυνήθη νὰ ὑπερασπισθῇ ἀσφαλῶς ἐκ τῶν καταδιωκόντων αὐτὸν ἐχθρῶν. Μετὰ τοιούτων ἄρα στρατηγῶν, ὡς τοῦ Νέϋ, ἀναμφιβόλως οὐχὶ μόνον ὁ Ναπολέων, ἀλλ' ἴσως καὶ πᾶς ἄλλος ἀρχηγὸς ἐδύνατο νὰ εὐδοκιμήσῃ.

Ἀφ' ἑσπέρας, τῇ 6 τοῦ μηνὸς, ὁ Ναπολέων ἐλθὼν εἰς τὴν Σαλφέλδην εἶδεν αὐτοπροσώπως τὰ στρατεύματά του καὶ διέταξεν ὅ,τι ἀπῃτεῖτο πρὸς συνάθροισιν τοῦ στρατοῦ του. Τὴν δὲ ἐπαύριον, τῇ 7 τοῦ μηνὸς, ὑπῆγεν εἰς τὸν Δεππένον ποταμὸν διὰ νὰ ἴδῃ τὰς ἐμπροσθοφυλακάς του καὶ τὰς θέσεις τῶν Ῥώσσων.

Ἐνταῦθα τῇ ἐπιούσῃ τῇ 8 τοῦ μηνὸς, ἰδὼν τὸν στρατάρχην Νέϋ συνεχάρη αὐτὸν διὰ τὴν ἔνδοξον ὑποχώρησίν του. Θέλων δὲ νὰ μάθῃ τὰς προθέσεις τοῦ ῥωσσικοῦ στρατοῦ, διέταξε μέρος τῶν στρατευμάτων του νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀψιμαχίας τινάς· ἀλλ' οἱ Ῥῶσσοι, καίτοι ἀποκρούσαντες ἀνδρείως τοὺς Γάλλους, ἐδείκνυον ἐν τούτοις μᾶλλον ὅτι ἦσαν διατεθειμένοι νὰ ὀπισθοδρομήσωσιν ἢ νὰ προχωρήσωσιν.

Ὁ στρατηγὸς Βεννιγγσένης τῷ ὄντι, προβλέπων τὴν ἄφευκτον ἀποτυχίαν τῶν προθέσεών του, ἰδίως δὲ θεωρῶν τὴν αἰφνιδίαν συγκέντρωσιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἔκρινεν εὐθὺς ὅτι πρέπει

νὰ ὑποχωρήσῃ, ἐπαναπερῶν τὸν Ἄλλαν ποταμὸν καὶ ἐρχόμενος εἰς τὴν κωμόπολιν Ἐϊλισβέργην, κειμένην παρὰ τὴν Καινισβέργην, τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ ὠχύρωσεν. Τὴν 8 τοῦ μηνὸς λοιπὸν ἐξετέλεσε τὰ κινήματα ταῦτα παρουσίᾳ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ τὴν δὲ 9 ἦτον πέραν τοῦ Πεσσάργου ποταμοῦ· ὁ δὲ πρίγκηψ Παγκρατίων διωρίσθη εἰς τὴν ὀπισθοπορείαν τῆς ὑποχωρήσεως ταύτης.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ Ναπολέων ἐξαπέστειλε διαφόρους μοίρας τοῦ στρατοῦ του κατόπιν τῶν Ῥώσσων, περιέμενε δὲ καὶ τὰς ὑπολοίπους μοίρας του, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου συνήθροιζε στρατὸν ἐξ 150 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐνῷ ὁ Βεννιγσένης μόλις εἶχεν 100 χιλιάδας πορευόμενος εἰς τὴν Ἐϊλσβέργην. Ἡ κωμόπολις αὕτη κεῖται ἐπί τινων ὑψωμάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων περιστρέφεται ὁ Ἄλλας ποταμός· οἱ Ῥῶσσοι ἐπ' αὐτῶν κατεσκεύασαν πολυάριθμα χαρακώματα, τοποθετηθέντες εἰς τὰς δύο ὄχθας τοῦ ποταμοῦ. Ὁ στρατηγὸς Βεννιγγσένης, νομίζων ἐκ τῶν φαινομένων ὅτι οἱ Γάλλοι θέλουν ἐλθεῖ κατ' αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τοῦ ποταμοῦ, ὠχύρωσεν αὐτὸ καλῶς, διορίσας ἐκεῖ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ του· εἰς δὲ τὸ δεξιὸν ἀφῆκεν ὀλίγα στρατεύματα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Παγκρατίωνα ὡς λίαν κεκοπιακότα. Εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ ποταμοῦ τούτου ἦσαν τρεῖς ὀχυραὶ περιβολαί, τῶν ὁποίων τὰ πυρὰ ἐσταυρόνοντο· ὁ δὲ στρατηγὸς Καμένσκης ἦτο διωρισμένος μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ νὰ ὑπερασπίσῃ αὐτάς. Ὄπισθεν δὲ καὶ ἀνωτέρω αὐτῶν τὸ ῥωσσικὸν πεζικὸν ἦτο παρατεταγμένον ἐπὶ δύο τάξεων· τὸ πρῶτον καὶ τὸ τρίτον τάγμα ἑκάστου συντάματος ἐσχημάτιζον τὴν πρώτην τάξιν ὄντα ἐν παρατάξει, τὸ δὲ δεύτερον τάγμα ἐσχηματισμένον εἰς φάλαγγα πυκνὴν καὶ ἱστάμενον εἰς τὸ κενὸν διάστημα, ἐσχημάτιζε τὴν δευτέραν τάξιν· δώδεκα δὲ τάγματα τοποθετημένα οὐ μακρὰν ἦσαν προσδιωρισμένα νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἐφεδρεία· κατὰ μῆκος τῆς παρατάξεως ταύτης πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος ἵστατο ἀθρόως ὅλον τὸ ἱππικὸν ῥωσσικόν τε καὶ πρωσσικὸν σχηματίζον ἡμικύκλιον, καὶ δεξιόθεν αὐτοῦ ἵσταντο οἱ Κοζάκοι· διάφορα δὲ σώματα ἀκροβολιστῶν ἐσκορπισμένα τῇδε κακεῖσε ἦσαν εἰς τὰ δάση. Ὁ Μυράτος καὶ ὁ Σοῦλτος πρῶτοι οὗτοι τῶν λοιπῶν στρατηγῶν ἔφθασαν πρὸς τὰς ῥωσσικὰς ταύτας θέσεις· μὴ περιμένοντες δὲ τὴν ἄφιξιν καὶ τῶν λοιπῶν στρατευμάτων, προσέβαλον τοὺς Ῥώσσους, νομίζοντες ὅτι οὗτοι μᾶλλον ἤθελον ὑποχωρήσει ἢ ἀντισταθῆ. Ὁ πρίγκηψ Παγκρατίων, ὅστις ἦτο τοποθετημένος εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ ποτα-

μοῦ, παρευθὺς μετέβη πρὸς τὸ ἀριστερὸν διὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ στενὸν Βεβερνικένον, ὁ δὲ στρατηγὸς Οὐβαρὼφ μετὰ εἰκοσιπέντε ἰλῶν ὑπεστήριζεν αὐτόν. Ὁ στρατάρχης Σοὺλτος παρεβίασε πρῶτος τὸ στενὸν, καὶ παρευθὺς ἐτοποθέτησε 36 πυροβόλα διὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν διάβασιν καὶ τῶν λοιπῶν στρατευμάτων. Ἡ μεραρχία τοῦ Σαὶντ-Σὺρ προβαίνουσα τοῦ στενοῦ τούτου συνεπλάκη εὐθὺς μετὰ τοῦ ρωσσικοῦ πεζικοῦ καὶ ἔτρεψεν αὐτὸ εἰς φυγήν· ἀλλὰ τὸ ἱππικὸν τοῦ Μυράτου, μόλις φθάσαν καὶ θέλον νὰ παραταχθῇ, προσεβλήθη παρὰ τοῦ ρωσσικοῦ ἱππικοῦ. Ὁ στρατηγὸς Σαὶντ-Σὺρ, προχωρῶν κατὰ τῶν ρωσσικῶν περιβολῶν, προσεβλήθη παρ' αὐτῶν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν· ἀλλ' ἡ ἑπομένη μεραρχία τοῦ Σαὶντ-Ἱλαρίου, διαπερῶσα ἐκ τῶν κενῶν διαστημάτων τῆς προηγουμένης μεραρχίας, ἐπορεύθη μέχρι τῶν χαρακωμάτων τούτων. Συγχρόνως φθάσας καὶ ὁ Μυράτος μεθ' ὅλου τοῦ ἱππικοῦ του προσέβαλε τὸ ρωσσικὸν, φονευθέντος τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Κορίγγου. Ἐν τούτοις φθάσασα καὶ ἡ ἑτέρα μεραρχία τοῦ Σούλτου, διοικουμένη πὸ τοῦ στρατηγοῦ Δεγράνδου, ἦλθεν εἰς τὸ ἀριστερὸν, καὶ εὐθὺς ἓν σύνταγμα αὐτῆς προσέβαλε μίαν τῶν τριῶν περιβολῶν καὶ ἐκυρίευσεν αὐτὴν μετὰ πεισματώδη καὶ αἱματηρὰν συμπλοκήν. Ἀλλ' ὁ διοικητὴς τοῦ ρωσσικοῦ πυροβολικοῦ, μεταφέρων πάντα κανονοστοιχίας τινὰς ὄπισθεν τοῦ γαλλικοῦ συντάγματος τούτου, ἐπροξένησεν εἰς αὐτὸ μεγίστην φθορὰν· συγχρόνως ὁ Ῥῶσσος στρατηγὸς Βαρνέκος, θεωρῶν τὴν κακὴν κατάστασιν τοῦ γαλλικοῦ συντάγματος τούτου, ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ, καὶ ἀποδιώξας αὐτὸ ἐκ τῆς περιβολῆς ἐκυρίευσεν αὐτὴν ἐκ νέου. Ἕτερον δὲ γαλλικὸν σύνταγμα ἦλθε πρὸς βοήθειαν τοῦ ἀποδιωχθέντος συντάγματος, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀποκρουσθὲν παρὰ τῶν Ῥώσσων ὑπεχώρησεν, ἀπολέσαν τὴν σημαίαν του. Ὁ στρατηγὸς Βεννιγσένης, παρατηρῶν τὴν σύγχυσιν τῶν Γάλλων, ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν μετὰ τοῦ πολυαρίθμου ἱππικοῦ του· ἀλλ οὗτοι σχηματίσαντες τετράγωνα ἀντέσχον εἰς τὰς προσβολὰς αὐτοῦ. Ἐν τῇ αἱματηρᾷ μάχῃ ταύτῃ ὁ στρατάρχης Σοὺλτος εὑρέθη ἐν τῷ μέσῳ ἑνὸς τετραγώνου εἰς τὸ ὁποῖον ἔκειντο πληγωμένοι καὶ φονευμένοι ἀναμὶξ Γάλλοι τε καὶ Ῥῶσσοι. Ὁ Ναπολέων, μακρὰν ὢν εἰσέτι ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, καὶ πληροφορηθεὶς περὶ τῶν διατρεχόντων, διέταξε τὸν ὑπασπιστὴν αὐτοῦ Σαβαρὺν νὰ προσλάβῃ τὴν νέαν αὐτοκρατορικὴν φρουράν του καὶ νὰ δράμῃ πρὸς βοήθειαν τῶν συμπλακέντων στρατευμάτων ἄνευ τῆς διαταγῆς αὐτοῦ. Ὁ στρατηγὸς οὗτος ἐντὸς ὀλίγου ἔφθασεν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης

καὶ ἐτοποθετήθη μεταξὺ τῶν μεραρχιῶν τοῦ Λεγράνου καὶ τοῦ Σαιντ-Ἱλαρίου· σχηματίσας δὲ εἰς τετράγωνα τὸ ὑπ' αὐτὸν στράτευμα ἐπὶ πολὺ ὑπέφερε καρτερῶς τὰς προσβολὰς καὶ τὸ πῦρ τῶν Ῥώσσων. Ὁ στρατηγὸς τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς Ῥονσέλος ἐφονεύθη διὰ σφαίρας πυροβόλου, ἀφαιρεσάσης τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ἀναμφιβόλως ἡ μάχη αὕτη ἤθελεν ἀποβῆ κινδυνωδεστάτη εἰς τοὺς Γάλλους, ἂν δὲν ἦσαν ἐξησκημένοι εἰς τὰ τοιαῦτα, διότι τὸ ἀπερίσκεπτον τοῦτο κίνημα αὐτῶν, αἵτινες 30 χιλιάδες ὄντες προσέβαλον 90 χιλιάδας Ῥώσσων, ὠχυρωμένων ὄντων καὶ τούτων, διήρκεσε μέχρι τῆς ἐπελθούσης νυκτὸς, ἥτις ἦτον ὑετώδης. Ἐπὶ τέλους φθάσας καὶ ὁ στρατάρχης Λάννος καὶ παρατηρήσας τὰς ἐχθρικὰς θέσεις, δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐπιχειρήσῃ τι, περιμένων τὰς διαταγὰς τοῦ Ναπολέοντος. Εἰς τὰς συμπλοκὰς ταύτας ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἡ ζημία ἦτο μεγίστη, φονευθέντων δισχιλίων καὶ πληγωθέντων πεντακισχιλίων Γάλλων.

Ὁ Ναπολέων, φθάσας βραδέως εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, διότι δὲν ὑπέθετεν ὅτι οἱ Ῥῶσσοι ἤθελον σταματήσει τόσον ταχέως διὰ νὰ τῷ ἀντισταθῶσιν, εὐχαριστήθη μὲν διὰ τὴν προθυμίαν τῶν στρατευμάτων του, ἀλλὰ δυσηρεστήθη διὰ τὸν ὑπερβολικὸν ζῆλόν των· ἀπεφάσισε δὲ νὰ περιμείνῃ τὴν ἐπιοῦσαν διὰ νὰ συνάψῃ μάχην μ' ὅλας τὰς δυνάμεις του, ἐὰν οἱ Ῥῶσσοι ἤθελον ἐπιμείνει εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν. Ὅθεν κατηυλίσθη μετὰ τῶν στρατιωτῶν του εἰς τὸ πεδίον τοῦτο τῆς σφαγῆς, ὅπου ἐκυλίοντο σχεδὸν δύο μυριάδες νεκρῶν τε καὶ πληγωμένων Γάλλων καὶ Ῥώσσων. Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ στρατηγὸς Βεννιγσένης, καί τοι πάσχων ὑπερβολικῶς ἐκ δυσουρίας, διενυκτέρευσεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ του. Ὁμολογητέον ὅμως ὅτι ἀπαιτεῖται μεγίστη γενναιοψυχία νὰ ὑποφέρῃ τις ἠθικῶς καὶ φυσικῶς, ὡς ὁ στρατηγὸς Βενιγγσένης εὑρίσκετο εἰς τοιαύτην κατάστασιν· διότι ἀφ' ἑνὸς ὑπέφερεν ὑπὸ τρομερῶν πόνων δυσουρίας, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐλυπεῖτο, διότι δὲν ἐδύνατο νὰ νικήσῃ· εὐχαριστεῖτο δὲ ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐδυνήθη νὰ ἀντικρούσῃ τοὺς Γάλλους· σκεπτόμενος ὅμως ὅτι τὴν ἐπιοῦσαν ἔμελλε νὰ ἔχῃ κατ' αὐτοῦ ὅλον τὸν γαλλικὸν στρατὸν, περιέμενε νὰ παρέλθῃ ἡ νὺξ διὰ νὰ ἀποφασίσῃ.

Ἐν τούτοις ἀπὸ πρωΐας, περὶ τὰς τέσσαρας ὥρας, ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἐγερθεὶς μετέφερε τοὺς πληγωμένους του, αἱ δὲ ἐμπροσθοφυλακαὶ αὐτοῦ ἤρχισαν τοὺς ἀκροβολισμούς. Ὁ Ναπολέων συναθροίσας κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὅλον τὸν στρατόν

του εἶχεν ἀποφασίσει νὰ προσβάλῃ ὁριστικῶς τοὺς Ῥώσσους· τούτου ἕνεκα ἀπὸ πρωΐας διέταξε νὰ προχωρήσῃ ὁ στρατός του. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Βεννιγγσένης, βλέπων ὅτι ὁ γαλλικὸς στρατὸς προεχώρει, φοβούμενος δὲ μήπως προλάβῃ καὶ ἀποκλείσῃ αὐτὸν ἐκ τῆς Καινισβέργης, ἀπεφάσισε νὰ ὑποχωρήσῃ· ἀφοῦ δὲ ἔπεμψε προηγουμένως ὅλην τὴν ἀποσκευήν του, ἤρχισε τὴν ὑποχώρησιν, διαιρέσας τὸν στρατόν του εἰς τέσσαρας φάλαγγας. Ὁ Ναπολέων, ἀφήσας ἀνενοχλήτους τοὺς Ῥώσσους νὰ ὑποχωρῶσι, τὴν αὐτὴν ἑσπέραν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἐϊλσβέργην, ὅπου εὗρε πολλὰς ἀποθήκας μὲ πολεμεφόδια καὶ τροφάς, τὰ δὲ νοσοκομεῖα ἐμπεριέχοντα ἀπείρους Ῥώσσους πληγωμένους, οἵτινες κατὰ διαταγήν του περιεθάλποντο ὡς καὶ οἱ Γάλλοι. Ἔχων δὲ πάντοτε πρόθεσιν νὰ ἀποχωρίσῃ τὸν ῥωσσικὸν στρατὸν ἀπὸ τῆς Καινισβέργης, διὰ νὰ ἀφαιρέσῃ ἐκ τῶν ἐχθρῶν του ἓν καταφύγιον, τὸ ὁποῖον, τυχούσης εὐκαιρίας, ἤθελε νὰ κυριεύσῃ, ἔπεμψε τὸν Μυράτον μετὰ τοῦ ἱππικοῦ πρὸς τὴν πόλιν Εὔλω, κατόπιν καὶ πρὸς τὸ ἀριστερὸν αὐτοῦ τοὺς στρατάρχας Σοὺλτον καὶ Δαβοῦστον· μέρος τοῦ ἱππικοῦ του διώρισε πρὸς τὸ δεξιόν, διὰ νὰ ἐπιτηρῇ τὰς ὄχθας τοῦ Ἄλλα ποταμοῦ· ἐπίσης δὲ διέταξε καὶ τὰς λοιπὰς μοίρας τοῦ στρατοῦ νὰ ἀκολουθήσωσι τὸν ῥωσσικὸν στρατὸν τοιουτοτρόπως, ὥστε νὰ δύνωνται ἐντὸς ὀλίγου νὰ συναθροισθῶσιν εἰς Εὔλω.

Ταῦτα πάντα διατάττων εἰς τὸν στρατόν του ὁ Ναπολέων ἔμενε τῇ 12 τοῦ μηνὸς εἰς Ἐϊλσβέργην· τῇ δὲ 13 ἀπὸ πρωΐας ἦλθεν εἰς Εὔλω, ὅπου πρὸ ἓξ μηνῶν ἐνίκησε τοὺς Ῥώσσους. Ὁ τόπος οὗτος δὲν ἦτον ἤδη ὡς ἄλλοτε εὐρύχωρος χιονοσκέπαστος πεδιὰς μὲ παγωμένας λίμνας, παριστάνουσα λυπηρὸν καὶ ζοφῶδες θέαμα, ἐκ τῆς θέας τῶν κατακειμένων ἀπείρων φονευμένων καὶ πληγωμένων τῆς 8 φεβρουαρίου ἀλλ' ἦτον εὐκρὰς, εὔφορος καὶ καλυμμένος ὑπὸ πλήθους χωρίων.

Ἐν τούτοις ἐκ τῶν κατοπτεύσεων τῆς 13 τοῦ μηνὸς πληροφορηθεὶς ὁ Ναπολέων περὶ τῆς πορείας τῶν Ῥώσσων πρὸς τὴν πόλιν Φριεδλάνδην, ἀπέστειλεν ἐκεῖ τοὺς στρατάρχας Λάνον καὶ Μορτιέον, ἵνα, ἂν δυνηθῶσι, κατ' ἀκολουθίαν ἀμέσως τὴν πόλιν ταύτην καὶ κυριεύσωσι τὰς γεφύρας τοῦ Ἄλλα· τὸν Νέϋ παρήγγειλε νὰ πορεύεται ἐξ ἄλλης ὁδοῦ κατόπιν τῶν εἰρημένων στραταρχῶν, τὰς δὲ ἄλλας μοίρας διέταξε τοιουτοτρόπως, ὥστε νὰ συναθροισθῇ ὅλος ὁ στρατός του εἰς τὴν Φριεδλάνδην. Ἡ ἐπιοῦσα, 14 Ἰουνίου, ἡμέρα ἐπέτειος τῆς ἐν Μαρέγγῳ ἀξιομνημονεύτου καὶ λαμπρᾶς νίκης του, ἀνεκάλει εἰς τὴν μνήμην

τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς τὰς ἐνδοξοτέρας ἡμέρας τῆς ζωῆς του, καὶ ἐνέπνεεν εἰς αὐτὸν εὐτυχὲς προαίσθημα· ἡ δὲ πεποίθησίς του αὕτη ἦτον εἰσέτι βάσιμος!

Ὁ Λάννος, φθάσας πρῶτος εἰς τὰ πέριξ τῆς Φριεδλάνδης, ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν πόλιν ταύτην μίαν ἱππαρχίαν τῶν ἀκροβολιστῶν πρὸς κατόπτευσιν αὐτῆς. Ἡ ἱππαρχία αὕτη, μόλις εἰσῆλθεν εἰς Φριεδλάνδην, καὶ πάραυτα προσβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ σταθμεύοντος ῥωσσικοῦ ἱππικοῦ, κατεσφάγη ἐν ἀκαρεῖ, σωθέντων ὀλίγων ἱππέων εἰς τὰς ἐμπροσθοφυλακάς των. Ὁ στρατάρχης Λάννος, θέλων ἐπομένως νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐκ τοῦ ποταμοῦ Ἄλλα διάβασιν τῶν Ῥώσσων, μὴ δυνάμενος δὲ νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν δύναμιν αὐτῶν, ὡς μὴ ἔχων πλέον τῶν δέκα χιλιάδων στρατευμάτων, περιωρίσθη νὰ διατηρήσῃ τὸ παρακείμενον εἰς τὴν πόλιν Φριεδλάνδην χωρίον Ποσθενένον διὰ νὰ ἐπασχολῇ τοὺς Ῥώσσους.

Ὁ Ναπολέων, μαθὼν τὰ κινήματα τοῦ ῥωσσικοῦ στρατοῦ, ἐξαπέστειλεν εὐθὺς τὸν στρατάρχην Μορτιέρον πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ στρατάρχου Λάννου, κατόπιν δὲ τούτου μετ' οὐ πολὺ ἔμελλε νὰ ὑπάγῃ ἐκεῖ καὶ αὐτὸς μεθ' ὅλων τῶν δυνάμεών του. Κύριος σκοπὸς τοῦ Ναπολέοντος ἤδη ἦ ο νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἐχθρὸν νὰ ὑποχωρήσῃ διὰ νὰ τὸν πολεμήσῃ καθ' ὁλόκληρον εἰς τὸν Ἄλλαν· οὕτως αἱ πρὸς τοὺς στρατάρχας τούτους δοθεῖσαι ὁδηγίαι του ἦσαν νὰ καταλάβωσι τὸ δάσος Σορτλάκον, διὰ νὰ ἐμποδίσωσιν εἰς τοὺς Ῥώσσους τὴν ὁδὸν τῆς Καινισβέργης ἐκ τῆς Φριεδλάνδης.

Ἡ πόλις Φριεδλάνδη, ὅ ἐστιν εἰρήνης τόπος, κεῖται πρὸς τὸ ἀριστερὸν τοῦ Ἄλλα ποταμοῦ εἰς τὸν νομὸν τῆς Πρωσσίας Καινισβέργης ἐνταῦθα ὁ ποταμὸς οὗτος σχηματίζει γωνίαν, καὶ ἀπέναντι αὐτοῦ συνάζονται λιμνάζοντα ὕδατα· ἐν τῷ μεταξὺ λοιπὸν τοῦ ποταμοῦ καὶ τῶν λιμναζόντων ὑδάτων κεῖται ἡ πόλις Φριεδλάνδη, ὥστε διὰ μιᾶς μόνης ὁδοῦ ἐρχομένης ἐκ τῆς Ἐϋλὼ καὶ διαπερώσης ἐκ τοῦ χωρίου Ποσθενένου εἰσέρχεταί τις εἰς τὴν πόλιν, ἀπέναντι τῆς ὁποίας ὑπάρχει εὔφορος πεδιάς, ἔχουσα περιφέρειαν πέντε λευγῶν, καὶ καλυμμένη ἀπὸ πλῆθος χωρίων.

Ὁ Βεννιγσένης, ὅστις, διὰ νὰ φυλάξῃ τὴν Καινισβέργην καὶ νὰ ἀνοίξῃ τὴν συγκοινωνίαν του μετὰ τῶν πρωσσικῶν στρατευμάτων, εἶχεν ἀποστείλει εἰς τὴν Φριεδλάνδην δύο μεραρχίας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Καμένσκην, διὰ νὰ καταλάβῃ οὗτος τὴν πόλιν ταύτην, προέθετο ἀναχωρῶν ἐκ τῆς Ἐϋλσβέργης νὰ συνα-

θροίσῃ ὅλον τὸν στρατόν του εἰς τὰ κάτω τοῦ Πρεγέλα ποταμοῦ καὶ ἄνωθεν τοῦ Ἄλλα καὶ νὰ κατασταθῇ ἐκεῖ, ἔχων δεξιόθεν τὴν Καινιγσβέργην. Ἀλλὰ πληροφορηθεὶς ὅτι ἀπόσπασμά τι γαλλικοῦ στρατοῦ προέθετο νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν Φριεδλάνδην, καὶ φοβούμενος εὐλόγως ὅτι τὸ σῶμα τοῦ στρατηγοῦ Καμένσκη δὲν ἐδύνατο νὰ τὴν διατηρήσῃ, ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ ταχέως πρὸς τὸ ἀριστερὸν τοῦ ποταμοῦ Ἄλλα, ἐπ' ἐλπίδι νὰ πολεμήσῃ ἐκ διαλειμμάτων τὰ διάφορα γαλλικὰ σώματα. Ἡ ἀπόφασις αὕτη, καί τοι οὖσα κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τακτικῆς, εἶχεν ὅμως ἀνάγκην πολλῆς δραστηριότητος πρὸς ἐκτέλεσίν της, τῆς ὁποίας ἐστερεῖτο ὁ Ἰώσσος στρατηγὸς, ὡς θέλει ἀποδειχθῆ ἀκολούθως. Ὁ Βεννιγγσένης λοιπὸν, καθόσον τὰ στρατεύματά του κατέβαινον πρὸς τὸ ἀριστερὸν τοῦ ποταμοῦ, παρέταττεν αὐτὰ ἔμπροσθεν τῆ πόλεως Φριεδλάνδης εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἐρχομένην ἐκ τῆς Εὐλὼ πρὸς τὴν Καινισβέργην. Τὸ ἀριστερὸν αὐτοῦ συνέκειτο ἐκ τεσσάρων μεραρχιῶν ὑπὸ τὸν πρίγκηπα Παγκρατίωνα, τοποθετημένον ὄντα εἰς τὴν γωνίαν τοῦ ποταμοῦ ἄνωθεν τῆς Φριεδλάνδης. Ἕτερον σῶμα ὑπὸ τὸν πρίγκηπα Γορτσακώφ, συγκείμενον ἐκ τριῶν μεραρχιῶν, παρετάχθη πρὸς τὸ δεξιὸν, τὸ δὲ ἱππικὸν ἐξετείνετο πρὸς τὴν πεδιάδα· ἅπαντα ταῦτα τὰ ῥωσσικὰ στρατεύματα συνέκειντο ἀπὸ ἑξήκοντα πέντε χιλιάδων ἀνδρῶν.

Ὁ Λάννος μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ ἱππικοῦ Γρουσοῦ, ἀμυνόμενος ἐπισχόλει τοὺς Ῥώσσους περὶξ τοῦ δάσους Σορτλάκου ἀπὸ πρωΐας μέχρι τῆς μεσημβρίας, καὶ περιέμενεν ἀνυπομόνως τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ναπολέοντος· τούτου ἕνεκα ἀκαταπαύστως ἔπεμπε τοὺς ὑπασπιστάς του πρὸς αὐτὸν, παραγγέλλων ν' ἀπέρχωνται οὗτοι τοσοῦτον δρομαίως, ὥστε νὰ ῥήξωσι τοὺς ἵππους των μέχρις οὗ τ ν ἀπαντήσωσιν. Εὗρον λοιπὸν τὸν Ναπολέοντα ἐρχόμενον τροχάδην πρ ς τὴν Φριεδλάνδην, ὄντα ἔμπλεων χαρᾶς, ἥτις ἐχαρακτηρίζετο εἰς τὸ πρόσωπόν του· ἔλεγε δὲ εἰς ὅσους ἔβλεπε καθ' ὁδὸν ὅτι σήμερον εἶναι 14 Ἰουνίου, ἡ ἐπέτειος ἡμέρα τοῦ Μαρέγγου, καὶ ὅτι ἡ ἡμέρα αὕτη εἶναι εὐτυχὴς εἰς τοὺς Γάλλους. Διαβαίνων δὲ ἔμπροσθεν τῶν στρατευμάτων του, ἐχαιρέτα πάντας, καὶ ἰδίως τὴν μεραρχίαν τοῦ στρατηγοῦ Δουπόνου, τὴν ὁποίαν ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ, διότι πάντοτε μακρὰν αὐτοῦ διεκρίνετο αὕτη μαχομένη.

Φθάσας εἰς τὸ χωρίον Ποσθενένον, ἀπέχον μίαν ὥραν τῆς Φριεδλάνδης, ἐνεψύχωσε τὸν στρατόν του, καὶ ἰδίως τοὺς στρατηγούς του, οἵτινες περιεστοίχησαν αὐτὸν μὲ πολὺν ἐνθουσιασμόν. Ὁ δὲ στρατηγὸς Οὐδινὼ, ὅστις ἀπὸ πρωΐας ἐμάχετο δρα-

μῶν πρὸς αὐτὸν, ἔχων τὸ ἱμάτιόν του κατατρυπημένον ἐκ σφαιρῶν καὶ τὸν ἵππον του καθημαγμένον, εἶπε τῷ Ναπολέοντι· «Σπεῦσον ὅσον τάχος, Μεγαλειότατε, διότι οἱ ἐπίλεκτοί σου »δὲν δύνανται ν' ἀνθέξωσι πλέον· δός μοι ἐπιβοήθειαν, καὶ θέ»λω ῥίψει τοὺς ἐχθροὺς εἰς τὸν ποταμόν. » Ὁ Ναπολέων, δράξας εὐθὺς τὸ τηλεσκόπιόν του καὶ ἰδὼν ἐπὶ τῆς πεδιάδος ταύτης τοὺς Ῥώσσους στενοχωρημένους εἰς τὸν ἀγκῶνα τοῦ ποταμοῦ ὄπισθεν τῆς Φριεδλάνδης καὶ εἰς μάτην ἀγωνιζομένους νὰ παραταχθῶσιν, ἐγνώρισε πάραυτα τὸ ἐπικίνδυνον τῆς θέσεως αὐτῶν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἡμέρα εἶχε προχωρήσει, τινὲς τῶν στρατηγῶν του ἦσαν γνώμης ν' ἀναβληθῇ ἐπὶ τὴν αὔριον ἡ μάχη, διότι ὅλα τὰ γαλλικὰ στρατεύματα δὲν ἦσαν εἰσέτι συνηγμένα. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων ἔκραξεν, οὐχὶ, οὐχὶ, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προκαταλάβωμεν τὸν ἐχθρὸν δὶς εἰς τὸ αὐτὸ σφάλμα· πάραυτα δὲ διέταξε μὲ τὴν συνήθη ἑτοιμότητά του τὰ περὶ τῆς μάχης.

Ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν Ῥώσσων ἐκ τοῦ Ἄλλα ποταμοῦ ἦτον ὅλαι αἱ προσπάθειαι τοῦ Ναπολέοντος, ἀλλ' αὐτὴ δὲν κατωρθοῦτο εἰμὴ διὰ μιᾶς μάχης· ἤδη δὲ προέκειτο τίνι τρόπῳ ἔπρεπε νὰ γένῃ αὐτὴ διὰ νὰ προκύψῃ ὁριστικὸν ἀποτέλεσμα. Εἰς τὸ βάθος τοῦ ἀγκῶνος τοῦ ποταμοῦ τούτου, ὅπου οἱ Ῥῶσσοι ἦσαν συνηθροισμένοι, ὑπῆρχε ἐπικαιρός τις θέσις, ἥτις ἔπρεπε νὰ καταληφθῇ· αὕτη δὲ ἦτον ἡ πόλις Φριεδλάνδη, δεξιόθεν τῆς ὁποίας ἦσαν οἱ Γάλλοι. Ἐνταῦθα εἶχον οἱ Ῥῶσσοι τὰς τρεῖς γεφύρας δι' ὧν ἔμελλον νὰ ὑποχωρήσωσιν. Ὁ Ναπολέων λοιπὸν προθέμενος νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν ταύτην προσδιώρισε τὸ σῶμα τοῦ Νέϋ νὰ εἰσχωρήσῃ μὲ πᾶσαν θυσίαν εἰς τὸν ἀγκῶνα τοῦτ ν καὶ νὰ κυριεύσῃ αὐτὸν, οὕτω δὲ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ τὴν ὑποχώρησιν· ἀλλὰ συγχρόνως προέθετο νὰ προσβάλῃ ψευδῶς τὸν ῥωσσικὸν στρατὸν εἰς τὸ ἀριστερὸν, ἐνῷ σπουδαίως ἤθελε καταπολεμήσει αὐτὸν δεξιόθεν, ὥστε νὰ τὸν ὑποχρεώσῃ εἰς ἀδιέξοδον ὑποχώρησιν.

Περιστοιχισμένος δὲ παρὰ τῶν στρατηγῶν του, ἐξήγησεν εἰς ἕνα ἕκαστον μὲ τὸν συνήθη τόνον καὶ ἀκρίβειάν του τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ὤφειλεν ἕκαστος ἐξ αὐτῶν νὰ ἐκτελέσῃ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν· δράξας δὲ ἀπὸ τῆς χειρὸς τὸν στρατάρχην Νέϋ, καὶ δεικνύων εἰς αὐτὸν τὴν Φριεδλάνδην, τὰς γεφύρας καὶ τοὺς ἔμπροσθεν αὐτῶν συνηγμένους Ῥώσσους «Ἰδοὺ ὁ σκοπὸς, εἶπεν αὐ»τῷ, ὕπαγε ἐκεῖ χωρὶς νὰ βλέπῃς πέριξ σεαυτοῦ, εἰσχώρησον »εἰς τὸ πυκνὸν ἄθροισμα τοῦτο, εἴσελθε εἰς τὴν Φριεδλάνδην, »κατάλαβε τὰς γεφύρας, καὶ μὴ ἀνησυχῇς δι' ὅ,τι ἤθελε σοὶ

»συμβῆ εἰς τὸ δεξιὸν, ἀριστερὸν ἢ εἰς τὰ νῶτά σου· ὁ στρατὸς »καὶ ἐγὼ εἴμεθα ἐδῶ διὰ νὰ σὲ διατηρῶμεν. »

Ὁ Νέϋ, θέλων νὰ δείξῃ ὅλον τὸν ζῆλόν του, ὑπερήφανος μάλιστα διὰ τὴν σπουδαίαν ἐντολὴν ἥτις τῷ ἀνετέθη, ἀνεχώρησε δρομαίως διὰ νὰ τάξῃ τὰ στρατεύματά του ἔμπροσθεν τοῦ δάσους Σορτλάκου. Ὁ δὲ Ναπολέων βλέπων τὸ ἀρειμάνιον τοῦ στρατάρχου τούτου, εἶπεν εἰς τὸν στρατάρχην Μορτιέρον· «Ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶναι λέων! »

Μετὰ ταῦτα ὁ Ναπολέων ὑπηγόρευε, παρουσίᾳ τῶν στρατηγῶν του, ὡς ἐφεξῆς τὰς περὶ τῆς μάχης τῆς ἡμέρας ἐκείνης διατάξεις, ὥστε νὰ ἠξεύρωσιν ὅλοι οἱ στρατηγοί του τί ἔμελλον νὰ πράξωσι χωρὶς νὰ τὰς παραβῶσιν.

«Ὁ στρατάρχης Νέϋ (μεραρχίαι Μαρσσάνδου καὶ Βισσόνου) νὰ καταλάβῃ τὸ δεξιὸν ἀπὸ τοῦ χωρίου Ποσθενένου μέχρι τοῦ »δάσους Σορτλάκου, καὶ νὰ στηριχθῇ εἰς τὴν παρὰ τοῦ Οὐδινὼ »κατεχομένην θέσιν. Ὁ στρατάρχης Λάννος (μεραρχίαι Οὐδινὼ »καὶ Βερθιέρου) νὰ σχηματίσῃ τὸ κέντρον, ἀρχίζων ἀπὸ τοῦ »ἀριστεροῦ τοῦ στρατάρχου Νέϋ ἐκ τοῦ χωρίου Ποσθενένου. Οἱ »ἐπίλεκτοι τοῦ στρατηγοῦ Οὐδινὼ, οἱ σχηματίζοντες ἤδη τὸ »δεξιὸν κέρας τοῦ στρατάρχου Λάννου, νὰ στηριχθῶσιν ἀριστε»ρόθεν διὰ νὰ ἑλκύσωσι πρὸς ἑαυτοὺς τὴν προσοχὴν καὶ τὰς »δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ στρατάρχης Λάννος ν' ἀναπτύξῃ τὰς »μεραρχίας του ὅσον δύναται, διὰ δὲ τῆς ἀναπτύξεως ταύτης νὰ »παραταχθῇ εἰς δύο τάξεις. Τὸ ἀριστερὸν νὰ σχηματισθῇ παρὰ »τοῦ στρατάρχου Μορτιέρου (μεραρχίαι Δούπα καὶ Δομβρόβσου) »καὶ νὰ τοποθετηθῇ πρὸς τὸ δεξιὸν τοῦ ῥωσσικοῦ στρατοῦ παρὰ »τὴν ὁδὸν τῆς Καινισβέργης. Ὁ στρατάρχης Μορτιέρος δὲν »θέλει προχωρήσει, διότι τὸ κίνημα θέλει γένει δεξιόθεν καὶ θέ»λει περιστραφῇ πρὸς τὸ ἀριστερόν. Τὸ ἱππικὸν τοῦ στρατηγοῦ »Ἱσπανίου καὶ οἱ διμάχαι τοῦ στρατηγοῦ Γρουσσῦ, ἡνωμένοι »μετὰ τοῦ ἱππικοῦ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος, νὰ περιτρέχωσι »διὰ νὰ προξενῶσιν ὅσον τὸ δυνατὸν πλειότερον κακὸν εἰς τὸν »ἐχθρὸν, ὅταν οὗτος ἀναγκασθῇ ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς προσβολῆς τοῦ »δεξιοῦ μας νὰ ὑποχωρῇ. Ὁ στρατηγὸς Βίκτωρ (μεραρχίαι »Δουπόνου, Ῥιβώδου καὶ Δρουέτου), καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ φρου»ρὰ πεζή τε καὶ ἔφιππος νὰ σχηματίσωσι τὴν ἐφεδρείαν, καὶ »νὰ τοποθετηθῶσιν ὄπισθεν τοῦ χωρίου Ποσθενένου. Ἡ μεραρ»χία τῶν διμάχων Λαουσσαΰου νὰ τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ »στρατηγοῦ Βίκτορος, ἡ δὲ τοῦ στρατηγοῦ Λατοὺρ-Μωβούργου »νὰ ἐνεργῇ ὑπὸ τὸν στρατάρχην Νέϋ. Ἡ μεραρχία τοῦ βαρέος

»ἱππικοῦ θέλει τεθῇ ὑπὸ τὸν στρατάρχην Λάννον, καὶ θέλει μάχε-
»σθαι μετὰ τοῦ ἱππικοῦ τῆς ἐφεδρείας. Ὁ Αὐτοκράτωρ θέλει
»διαμένει εἰς τὴν ἐφεδρείαν. Ὁ στρατὸς πρέπει πάντοτε νὰ
»προχωρῇ ἐκ τοῦ δεξιοῦ, ὁ δὲ στρατάρχης Νέϋ πρῶτος ν' ἀρ-
»χίσῃ τὴν μάχην, ἀλλὰ θέλει περιμένει τὰς περὶ τούτου δια-
»ταγὰς τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἅμα ἀρχίσῃ τὸ δεξιὸν νὰ προχωρῇ
»πρὸς τὸν ἐχθρὸν, ὅλον τὸ πυροβολικὸν νὰ στρέψῃ τὰ πυρά του
»κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τοιουτοτρόπως, ὥστε νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν
»προσβολὴν τοῦ δεξιοῦ. »

Ὁ γαλλικὸς στρατὸς, διατεθεὶς κατὰ τὴν ὑπαγορευθεῖσαν διάταξιν τοῦ Ναπολέοντος, συνέκειτο ἐξ ὀγδοήκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν· ἡ δὲ μάχη ἔμελλε ν' ἀρχίσῃ ἀριστερόθεν, ἅμα ἤρχιζε ἡ εἰς τὸ χωρίον Ποσθενένον κανονοστοιχία τὰ πυρά της, ἥτις συνετίθετο ἐξ εἴκοσι πυροβόλων.

Ὁ στρατηγὸς Βεννιγγσένης, ἐκπλαγεὶς ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, καὶ γνωρίσας τὴν ἀπάτην εἰς ἣν ἐπέπεσε, νομίσας ὅτι μόνον τὸ σῶμα τοῦ Λάννου ἔμελλε νὰ πολεμήσῃ, εὑρίσκετο εἰς δισταγμοὺς περὶ τοῦ πρακτέου· οἱ δὲ δισταγμοὶ οὗτοι τῷ ἐπέφερον βραδύτητα εἰς τὴν ἀπόφασίνν του.

Εἰς τὴν παρὰ τοῦ Ναπολέοντος τροσδιωρισμένην ὥραν ἡ ῥηθεῖσα κανονοστοιχία ἤρχισε τὰ πυρά της ἀθρόως· ὅλον δὲ τὸ πυροβολικὸν τοῦ στρατοῦ εὐθὺς ἐπανέλαβεν αὐτά. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, τὸ ὁποῖον περιεμένετο ἀνυπομόνως παρ' ὅλου τοῦ στρατοῦ, ὁ στρατάρχης Νέϋ ἐξῆλθε τοῦ δάσους Σορτλάκου κατὰ φάλαγγα, ἔχων τὴν μίαν τῶν μεραρχιῶν του διξιόθεν καὶ τὴν ἑτέραν ἀριστερόθεν· εἰς ἀμφοτέρας δὲ ταύτας τὰς μεραρχίας προηγοῦντο πλῆθος ἀκροβολιστῶν, οἵτινες καθ' ὅσον ἐπλησίαζον εἰς τὸν ἐθχρὸν, ὑπεχώρουν καὶ ἐπανήρχοντο εἰς τὰς τάξεις των. Οὕτω λοιπὸν ὁ Νέϋ ἐπορεύθη εἰς τὸ χωρίον Σορτλάκον κατεχόμενον ὑπὸ τῶν Ῥώσσων, καὶ μετὰ πεισματώδη μάχην κατέλαβεν αὐτό. Τὸ ῥωσσικὸν ἱππικὸν ἀπεπειράθη νὰ προσβάλῃ τὴν μίαν μεραρχίαν τοῦ Νέϋ, ἀλλ' οὗτος, πέμψας τοὺς Ὁλλανδοὺς θωρακοφόρους, ἀπεδίωξε τοὺς Ῥώσσους πέραν τοῦ ποταμοῦ Ἄλλα, ὅπου πολλοὶ μὲν διεσώθησαν κολυμβῶντες, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπνίγησαν εἰς τὸν ποταμόν.

Ὁ Νέϋ εὐθὺς διέταξε τὸ ἀριστερόν του, διοικούμενον ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Βισσόνου, νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν πόλιν, ἔμπροσθεν τῆς ὁποίας ἵσταντο συνηγμένοι οἱ Ῥῶσσοι· ἀλλὰ μόλις προεχώρησεν οἱ Γάλλοι πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, καὶ εὐθὺς προσεβλήθησαν ὑπὸ τρομεροῦ ῥωσσικοῦ πυροβολικοῦ, ὥστε ὁλόκλη-

ροι στῖχοι κατεστρέφοντο ὑπὸ τῶν σφαιρῶν. Ὁ Νέϋ, διατρέχων ἔφιππος τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ του, ἐνεψύχονεν αὐτὸν, ἀλλ' εἰς μάτην· διότι τρία ἐκ τῶν προπορευομένων ταγμάτων του ὑπεχώρησαν ἀτάκτως ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ στρατηγὸς Δουπόντης ὅμως, ὅστις ἵστατο οὐ μακρὰν τῆς θέσεως ταύτης, μὴ περιμένων ἀνωτέραν διαταγὴν, ἔδραμε πρὸς βοήθειαν τῆς ὑποχωρούσης μεραρχίας τοῦ Νέϋ, ἀντέκρουσε τὸ ῥωσσικὸν ἱππικὸν, τὸ ὁποῖον κατεδίωκε τοὺς ὑποχωροῦντας Γάλλους, καὶ ἀντιπαρετάχθη κατὰ τοῦ ῥωσσικοῦ πεζικοῦ. Ὁ Νέϋ, ὠφελούμενος ἐκ τῆς βοηθείας καὶ τῆς ἑτοιμότητος τοῦ στρατηγοῦ τούτου, συνήθροισε τὰ ὑποχωροῦντα σώματα, καὶ σχηματίσας ταῦτα ἐκ νέου ὡδήγησεν αὐτὰ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προχωρήσωσιν ἕνεκα τοῦ τρομεροῦ ῥωσσικοῦ πυροβολικοῦ. Ὁ Ναπολέων, παρατηρῶν ταῦτα πάντα, διέταξε τὸν στρατηγὸν Βίκτορα νὰ συναθροίσῃ ὅλα τὰ πυροβόλα τῶν μεραρχιῶν καὶ νὰ τὰ παρατάξῃ ἔμπροσθεν τῆς μοίρας τοῦ Νέϋ. Ὁ στρατηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ Σεναρμούτης ἔφερεν εὐθὺς δρομαίως τὰ πυροβόλα ταῦτα ἀπέναντι τοῦ ῥωσσικοῦ πυροβολικοῦ, καὶ διὰ τῆς εὐστοχίας τῶν βολῶν ἐντὸς ὀλίγου ἔθηκεν εἰς ἀχρηστίαν αὐτὸ, καὶ ἐπροξένησε θραῦσιν εἰς τὰς πεπυκνωμένας ῥωσσικὰς φάλαγγας. Τὸ γαλλικὸν πεζικὸν ἐμψυχούμενον ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ του ἤρχισε νὰ προχωρῇ· ἀλλ' ἐν τῷ ἅμα ἡ αὐτοκρατορικὴ φρουρὰ τῶν Ῥώσσων, ἀποσπασθεῖσα ἐκ τοῦ λοιποῦ ῥωσσικοῦ στρατοῦ, ἐφώρμησε κατὰ τὰς μεραρχίας τοῦ Δουπόντου· αὕτη δὲ, μὴ περιμένουσα τοὺς Ῥώσσους, ἀντεπορεύθη κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ ὑποχωρήσωσι μετ' οὐ πολὺ εἰς τὰ προάστεια τῆς Φριεδλάνδης. Ὁ στρατηγὸς Δουπόντης, ἐξακολουθῶν ἀκαταπαύστως τὴν καταδίωξιν τῶν Ῥώσσων, ἔφθασεν ἀνεπαισθήτως ὄπισθεν τῆς δεξιᾶς πτέρυγος αὐτῶν. Ἐνταῦθα συμπλακέντες οἱ Ῥῶσσοι μετὰ τῶν Γάλλων, ἅπαντες φύρδην μίγδην εἰσήρχοντο εἰς τὴν πόλιν Φριεδλάνδην· οἱ μὲν Ῥῶσσοι διὰ νὰ διαβῶσιν ἐκ τῶν γεφυρῶν πέραν τοῦ ποταμοῦ Ἄλλα καὶ νὰ ὑποχωρήσωσιν, οἱ δὲ Γάλλοι ἐπροσπάθουν νὰ κυριεύσωσι τὰς γεφύρας διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ὑποχώρησιν αὐτῶν· Ὁ στρατηγὸς Βεννιγσένης, ἱστάμενος πέραν τοῦ ποταμοῦ, εὐθὺς ἔδραμε πρὸς βοήθειαν τῆς πόλεως, ἀλλ' ἐνῷ διέβαινε τὴν γέφυραν, τὸ πῦρ τῶν πυροβόλων διεδόθη εἰς αὐτήν.

Ὁ Ναπολέων, μένων ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐν ἐφεδρείᾳ διωρισμένης μεραρχίας καὶ παρατηρῶν ταῦτα πάντα, εἶδεν ἕνα τῶν παρ' αὐτῷ ἱσταμένων στρατιωτῶν νὰ κύψῃ τὴν κεφαλήν του εἰς

τὴν διάβασιν μιᾶς σφαίρας πυροβόλου.—Ἐὰν ἡ σφαῖρα αὕτη σοὶ ἦτο πεπρωμένη, εἶπεν αὐτῷ ὁ Ναπολέων μειδιῶν, εἰς μάτην ἤθελες κρυβῆ εἰς ἑκατὸν ποδῶν βάθος τῆς γῆς, αὕτη ἤθελε σ' ἐπιτύχει καὶ ἐκεῖ.—Ταῦτα λέγων ὁ Ναπολέων ἤθελε νὰ πείσῃ τὸν στρατόν του ὅτι τόσον ὁ ἀνδρεῖος, καθὼς καὶ ὁ δειλὸς ἂν ἦναι πεπρωμένον, φονεύεται, καὶ ὅτι εἰς μάτην φανερόνεται ὁ δειλὸς καὶ ἀτιμάζεται, ἐνῷ δὲν δύναται νὰ διαφύγῃ τὸν κίνδυνον.

Ὁ Ναπολέων, βλέπων τὴν Φριεδλάνδην κατεχομένην ὑπὸ τοῦ στρατοῦ του, τὰς γεφύρας τοῦ Ἄλλα κατηδαφισμένας, τὸν δὲ ῥωσσικὸν στρατὸν μὴ δυνάμενον νὰ ὑποχωρήσῃ, διατάττει νὰ προχωρήσῃ τὸ ἀριστερὸν κέρας τοῦ στρατοῦ του πρὸς τὸ δεξιὸν τοῦ ῥωσσικοῦ. Ὁ στρατηγὸς Γορτσακώφ, ὅστις ἐδιοίκει τὴν ῥωσσικὴν πτέρυγα ταύτην, ἰδὼν τὸν ἐπαπειλοῦντα αὐτὸν κίνδυνον καὶ θέλων νὰ τὸν προλάβῃ, ὁρμᾷ κατὰ τοῦ σώματος τοῦ στρατάρχου Λάννου· ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ κλονίσῃ αὐτό, μάλιστα λαμβάνει μεγίστην ζημίαν ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ Μορτιέρου. Τέλος πάντων ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τοῦ ὑπολοίπου τῆς ἡμέρας, διὰ νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὴν μάχην, διατάττει ὅλα ἐν γένει τὰ στρατεύματα αὐτοῦ νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν Ῥώσσων· εὐθὺς λοιπὸν πεζικόν, ἱππικὸν καὶ πυροβολικὸν ἐφώρμησαν ἀθρόως κατὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος αὐτῶν. Ὁ στρατηγὸς Γορτσακώφ, οὕτω προσβληθείς, καὶ μαθὼν ὅτι καὶ ἡ πόλις κατελήφθη παρὰ τῶν Γάλλων, πέμπει μίαν τῶν φαλλάγγων του νὰ καταλάβῃ τὰς πύλας. Τὸ ῥωσσικὸν σῶμα τοῦτο εἰσερχόμενον αἴφνης εἰς τὴν πόλιν προσβάλλει τὰ ὑπὸ τὸν Δουπόντην καὶ Νέϋ στρατεύματα· ἀλλ' οἱ στρατηγοὶ οὗτοι συναθροίσαντες τὰ σώματά των ἀντέκρουσαν τοὺς Ῥώσσους. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην μεταξὺ τῶν φλογῶν τοῦ πυρὸς Γάλλοι καὶ Ῥῶσσοι μεμιγμένοι ἀλληλομάχουν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους οἱ Γάλλοι μείναντες νικηταὶ ἀπώθησαν τοὺς Ῥώσσους εἰς τὴν γωνίαν ἐκείνην τῆς πεδιάδος, ἥτις ἦτον ἀδιέξοδος. Ὁ στρατηγὸς Γορτσακώφ, καί τοι ἀμυνόμενος ἡρωϊκῶς, ἀλλὰ στενοχωρηθεὶς ὑπὸ τῶν Γάλλων, προέκρινεν, ἀντὶ νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς ἐχθρούς του, νὰ πέσῃ εἰς τὸν ποταμὸν, τὸν ὁποῖον καὶ διέβη κολυμβῶν· μέγα μέρος ὅμως τοῦ στρατεύματός του ἐπνίγη, τὸ δὲ πυροβολικόν του ἐγκατέλειψεν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης· ἕτερον σῶμα ῥωσσικοῦ στρατεύματος, εὑρισκόμενον πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος αὐτοῦ καὶ διοικούμενον ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Λαμβέρτου, διεσώθη διαβὰν τὸν ποταμὸν Ἄλλαν. Ἐπελθούσης δὲ τῆς νυκτὸς, ἅπαντα τὰ ῥωσσικὰ στρατεύματα ὑπεχώρουν ἀβλαβῶς,

Ἦτο δὲ δεκάτη καὶ ἡμίσεια ὥρα τῆς νυκτὸς, ὅτε ἔπαυσεν ἡ αἱματηρὰ αὕτη μάχη, εἰς ἣν ἔμεινε νικητὴς ὁ Ναπολέων· ὡς τρόπαια δὲ τῆς νίκης του ἔκειντο εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης 80 ρωσσικὰ πυροβόλα καὶ ὀλίγοι αἰχμάλωτοι· διότι οἱ Ῥῶσσοι προέκρινον μᾶλλον νὰ πνιγῶσιν εἰς τὸν ποταμὸν παρὰ νὰ παραδοθῶσιν εἰς τοὺς Γάλλους, ὥστε ἀπωλέσθησαν περίπου τῶν 25 χιλιάδων Ῥώσσων εἰς φονευμένους καὶ πνιγμένους· οὕτως ὑπὲρ τὸ δέον ἐξασθενήσας ὁ ρωσσικὸς στρατὸς, δὲν ἐδύνατο τοῦ λοιποῦ νὰ συνάψῃ μάχην. Ἐκ δὲ τῶν Γάλλων ἀπωλέσθησαν περίπου τῶν ὀκτὼ χιλιάδων ἀνδρῶν· ἀλλ' ἐκ τῶν 80 χιλιάδων Γάλλων τῶν παρευρεθέντων εἰς τὴν μάχην, 25 χιλιάδες δὲν συνεμέθεξαν τῆς μάχης. Τοιαῦτα λοιπὸν ὁλέθρια ἀποτελέσματα ἐπροξένησαν εἰς τοὺς Ῥώσσους αἱ ἄσκοποι προθέσεις αὐτῶν, θελόντων νὰ βοηθήσωσι τὴν Καινισβέργην.

Ὁ Ναπολέων ἐκοιμήθη τὴν ἑσπέραν ἐκείνην εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στρατοῦ του ὅστις, χαίρων διὰ τὴν νίκην, ὡς ἐν τῇ Αὐστερλίκῃ καὶ Ἰένῃ, ἔκραζε *Ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ*, μ' ὅλον ὅτι ἅπαντες ἐδείπνισαν ὀλίγον ἄρτον, τὸν ὁποῖον ἕκαστος ἐφύλαττεν εἰς τὸν σάκκον του· διότι ἐν πολέμῳ ἡ καλητέρα τροφὴ τοῦ στρατιώτου εἶναι ἡ νίκη. Ὁ δὲ ρωσσικὸς στρατὸς, μ' ὅλον ὅτι ἐξετέλεσεν ἐπαξίως κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ καθῆκόν του, διχοτομηθεὶς ὑπεχώρει πέραν τοῦ Ἄλλα, ὢν καταλυπημένος καὶ ἀπηλπισμένος· ἀλλὰ κατ' εὐτυχίαν τῶν Ῥώσσων ὁ Ναπολέων δὲν εἶχεν εἰς τὴν μάχην ταύτην ὅλον τὸ ἱππικόν του, πρὸ πάντων δὲ ἔλειπεν ὁ Μυράτος μὲ τὸ καλήτερον σῶμα τοῦ ἱππικοῦ, ἄλλως δὲ ἤθελον καταδιωχθῇ κατόπιν καὶ λάβει μεγίστην ζημίαν ὑποχωροῦντες.

Ὁ Ναπολέων τὴν ἐπιοῦσαν ἐπεχείρησε νὰ ὠφεληθῇ ἄνευ ἀναβολῆς ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς μάχης. Μετὰ τὴν συνήθη λοιπὸν ἐπιθεώρησιν τοῦ στρατοῦ του εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, καὶ ἀφοῦ ἐπεσκέφθη τοὺς πληγωμένους καὶ ἐπαρηγόρησεν αὐτοὺς ὅτι θέλει τοὺς ἀνταμείψει πρεπόντως, διέταξε τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν τοῦ στρατοῦ του πρὸς καταδίωξιν τῶν Ῥώσσων· ἀλλ' οὗτοι νυχθημερὸν βαδίζοντες καὶ καταστρέφοντες τὰς καθ' ὁδὸν γεφύρας εὑρίσκοντο δώδεκα ὥρας μακρὰν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ.

Ἐνῷ δὲ ὁ Ναπολέων ἐμάχετο εἰς τὴν Φριεδλάνδην, οἱ στρατάρχαι Σουλτος καὶ Δαβοῦστος, προηγουμένου τοῦ πρίγκηπος Μυράτου μετὰ τοῦ ἱππικοῦ, ἐπορεύοντο εἰς τὴν Καινισβέργην, καταπολεμοῦντες ὅλα τὰ καθ' ὁδὸν ἀπαντώμενα ρωσσικά τε καὶ

πρωσσικὰ ἀποσπάσματα. Ἡ ἐν τῇ Καινισβέργῃ εὑρισκομένη φρουρὰ συγκειμένη ἐκ ῥωσσικῶν τε καὶ πρωσσικῶν στρατευμάτων, μαθοῦσα τὴν ἐν Φριεδλάνδῃ καταστροφὴν τοῦ ῥωσσικοῦ στρατοῦ, ἐγκατέλειψε τὸ φρούριον τοῦτο, ὅπου ὑπῆρχον ἄπειρα πολεμεφόδια καὶ μέγας ἀριθμὸς πληγωμένων· ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἀπελπισθεὶς κατέφυγεν εἰς μίαν γωνίαν τοῦ Κράτους του, εἰς τὸ φρούριον τῆς Μεμελίας, ὅπου ἐγκαταλείψας τὴν βασίλισσαν, ὑπῆγεν εἰς τὸν Νήεμον ποταμὸν πρὸς συνεύτευξιν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου. Ὁ βασιλεὺς οὗτος, μὴ συμμεριζόμενος τὰς κομποῤῥημοσύνας τῆς αὐλῆς του, ἐπεθύμει πάντοτε τὴν εἰρήνην· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀπηυδημένος ὢν, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν τῆς Αὐστερλίκης, καὶ αἰσθανόμενος ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον, ἠγανάκτει κατὰ τοῦ στρατηγοῦ του Βεννιγγσένου, ὡς ὑποσχομένου αὐτῷ ὅ,τι δὲν ἐδύνατο νὰ κατορθώσῃ· προσέτι ὁ στρατός του ἐζήτει τὴν εἰρήνην μεγαλοφώνως, διότι ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἀνίκανον ν' ἀντιπαραταχθῇ κατὰ τοῦ συναθροισθέντος ἤδη στρατοῦ τοῦ Ναπολέοντος. Ἅπαντες δὲ ἐν τῷ ῥωσσικῷ στρατῷ ἠρώτων διὰ ποίαν αἰτίαν γίνεται ὁ πόλεμος, μὴ διὰ τοὺς Πρώσσους, τοὺς μὴ δυναμένους νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν πατρίδα των, ἢ τοὺς Ἄγγλους;

Οἱ Ῥῶσσοι εἶχον ἄδικον νὰ παραπονῶνται κατὰ τῶν Πρώσσων, διότι οὗτοι ἐπολέμησαν ὅσον ἠδυνήθησαν, μ' ὅλον ὅτι καὶ οἱ Πρῶσσοι παρεπονοῦντο κατὰ τῶν Ῥώσσων ὅτι κακῶς καὶ ἀπανθρώπως ἐφέροντο τρὸς τοὺς ἑαυτῶν συμπολίτας· ἀλλὰ καὶ οὗτοι καὶ ἐκεῖνοι ὡς αἴτιον τοῦ πολέμου ἐθεώρουν τοὺς Ἄγγλους, οἵτινες, ἀφοῦ ἠρέθισαν ὅλα τὰ ἔθνη πρὸς ἀλληλομαχίαν, ἀντὶ νὰ βοηθῶσι τοὺς συμμάχους των, ἐνησχολοῦντο τίνι τρόπῳ νὰ κατακτήσωσι τὰς ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἀλλαχοῦ ἱσπανικὰς ἀποικίας καὶ νὰ ἔχωσι τὸ μονοπωλεῖον εἰς τὴν θάλασσαν, ἀποκλειομένων ἐκ τοῦ ἐμπορίου ὅλων τῶν ἄλλων ναυτικῶν ἐθνῶν. Πρὸς δὲ καὶ οἱ μονάρχαι τῆς τε Πρωσσίας καὶ Ῥωσσίας, καθὸ νικηθέντες, συνεμερίζοντο τὴν κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἀγανάκτησιν τῶν στρατιωτῶν των, καὶ μάλιστα ἠσθάνοντο τὴν ἀνάγκην ν' ἀποχωρισθῶσιν ἐξ αὐτῆς καὶ νὰ συνομολογήσωσι συνθήκας εἰρήνης μετὰ τοῦ Ναπολέοντος· ἰδίως ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, αἰσθανόμενος τὴν ἀνάγκην τῆς εἰρήνης, διότι ὁ πόλεμος γινόμενος ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ του ἔβλαπτε πολὺ περισσότερον αὐτὸν, ἀνέθηκε τὴν φροντίδα εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον διὰ νὰ διαπραγματευθῇ περὶ εἰρήνης ἀμέσως μετὰ τοῦ Ναπολέοντος, διότι δι' αὐτοῦ ἤλπιζε νὰ ἐπιτύχῃ συμφερωτέραν συνθήκην.

Ἀποφασισθεισῶν λοιπὸν τῶν περὶ εἰρήνης προτάσεων τὴν 19 Ἰουνίου, ὁ πρίγκηψ Παγκρατίων ἐξαπέστειλε πρὸς τὸν Μυράτον ἐπιστολὴν, τὴν ὁποίαν κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου εἶχε πέμψει εἰς αὐτὸν ὁ στρατηγὸς Βεννιγγσένης, δι' ἧς οὗτος, ὁμιλῶν περὶ τῶν δυστυχημάτων τοῦ πολέμου, προέτεινεν ἀνακωχὴν ὡς μέσον καταπαύσεως αὐτῶν. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐγχειρισθεῖσα εἰς τὸν Ναπολέοντα, ἐλθόντα εἰς Τιλσίτην, ἐπροξένησεν αὐτῷ μεγίστην εὐχαρίστησιν· διότι οὗτος μόνος ἐγνώριζεν ὁποίας δυσκολίας ἔμελλε νὰ δοκιμάσῃ ὡς ἐκ τοῦ διαστήματος τῆς ἀποστάσεως, ἐὰν παρετείνετο εἰσέτι ὁ πόλεμος. Πρὸ ἑνὸς ἤδη ἔτους ὢν μακρὰν τῆς Αὐτοκρατορίας του ἐπεθύμει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Γαλλίαν διὰ νὰ συγκαλέσῃ τὸ Νομοθετικὸν Σῶμα, τοῦ ὁποίου τὴν συγκάλεσιν ἐκ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀνέβαλλε· προσέτι ἐσυμπέρανεν ἐκ τῆς προτάσεως ταύτης τῆς Ῥωσσίας ὅτι ἤθελε κατορθώσει νὰ ἀποκτήσῃ τὴν Δύναμιν ταύτην σύμμαχον διὰ νὰ ἀποκλείσῃ διὰ παντὸς τοὺς Ἄγγλους ἐξ ὅλης τῆς ἠπείρου.

Τούτων ἕνεκα ὁ Ναπολέων ἀπήντησε πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Βεννιγγσένου ὅτι μετὰ τοσαῦτα δεινὰ καὶ τοσαύτας νίκας δὲν ἐπεθύμει ἄλλο εἰμὴ ἔντιμον καὶ ἀσφαλῆ εἰρήνην, καὶ ὅτι, ἂν ἡ ἀνακωχὴ αὕτη ἠμπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μέσον, προθύμως δέχεται αὐτήν. Μετὰ τὴν ἀπάντησιν ταύτην ὁ πρίγκηψ Λαβανὼφ ἐστάλη εἰς τὴν πόλιν Τιλσίτην καὶ ὡμίλησεν εἰς τὸν Ναπολέοντα περὶ τῆς καλῆς διαθέσεως τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου ὡς πρὸς τὴν εἰρήνην· ἀλλὰ διὰ νὰ γένῃ γενικὴ ἀνακωχὴ, ὁ Ναπολέων ἀπήτει τὴν παράδοσιν εἰς αὐτὸν φρουρίων τινῶν κατεχομένων παρὰ τῶν πρωσσικῶν στρατευμάτων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἔλειπε κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, ἀπεφασίσθη νὰ γένῃ ἀνακωχὴ μόνον μεταξὺ τοῦ γαλλικοῦ καὶ ῥωσσικοῦ στρατοῦ, ἥτις καὶ ὑπεγράφη τῇ 22 Ἰουνίου.

Μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας παρουσιάσθη εἰς τὸν Ναπολέοντα καὶ ὁ στρατάρχης τῆς Πρωσσίας Καλκρεῦθος ἵνα καὶ οὗτος διομολογήσῃ μετ' αὐτοῦ ἀνακωχὴν ἐν ὀνόματι τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ. Ὁ Ναπολέων ἐδέχθη αὐτὸν φιλοφρόνως, εἰπὼν αὐτῷ ὅτι οὗτος ἦτον εἷς τῶν διακεκριμένων στρατιωτικῶν τοῦ ἔθνους του· πρὸ πάντων δὲ περιποιητικὸς πρὸς τοὺς Γάλλους· διότι ἦτον ὁ μόνος ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Πρωσσίας, ὅστις περιεποιήθη καλῶς τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ ὅτι τούτων ἕνεκα δέχεται αὐτὸν φιλοφρόνως καὶ συγκατατίθεται νὰ ὑπογράψῃ ἀνακωχὴν, μὴ ἀπαιτῶν παρ' αὐτοῦ τὴν παράδοσιν τῶν φρουρίων τῆς Πρωσ.

σίας. Οὕτως ἔγεινε καὶ μετὰ τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ ἀνακωχὴ, ὡς ὅριον δὲ ἀμφοτέρων τῶν στρατῶν ἐτέθη ὁ ποταμὸς Νήεμος.

Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων δὲν ἔπαυσε καὶ ἐν τῇ θέσει ταύτῃ παρσακευαζόμενος, ὡσανεὶ ἔμελλε νὰ ἐπαναλάβῃ μετ' οὐ πολὺ τὸν πόλεμον καὶ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ῥωσσίαν. Ἔφερε παρ' ἑαυτῷ τὸ σῶμα τοῦ στρατάρχου Μασσένα, συνήθροισε τοὺς Πολωνοὺς εἰς ἓν σῶμα συγκείμενον ἐκ δέκα χιλιάδων ἀνδρῶν, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ συνδέῃ τὸν Μασσέναν μετὰ τοῦ Νέϋ, προσεκάλεσεν εἰς τὴν Τιλσίτην τοὺς στρατάρχας Μορτιέρον, Λάννον, Βερναδόττον, Δαβοῦστον, τέλος ὅλον τὸ ἱππικὸν καὶ τὴν φρουράν του· διώρισε τὸν Σοῦλτον νὰ μένῃ εἰς τὴν Καινισβέργην, προπαρεσκεύασεν ἓν ὠχυρωμένον στρατόπεδον διὰ νὰ συναθροίζῃ, χρείας τυχούσης, ὅλον τὸν στρατόν του, διώρισε νὰ συναχθῶσι τροφαὶ εἰς τὸν Νήεμον· διέταξε δὲ τὸν μὲν στρατηγὸν Κλάρκον εἰς Βερολῖνον, τὸν δὲ στρατάρχην Κελλερμάνον εἰς Μαγοντίαν διὰ νὰ ἐξαποστέλλωσιν ἀκαταπαύστως πρὸς τὸν Βιστούλαν νέα συντάγματα· ταῦτα πάντα δ' ἔπραττεν ὡσανεὶ ἐξηκολούθει εἰσέτι ὁ πόλεμος· ἀνέστειλεν ὅμως τὴν ἐν Γαλλίᾳ στρατολογίαν τῶν 1808, διότι ἤθελεν ἡ περὶ τῶν νικῶν του εἴδησις νὰ προξενήσῃ εἰς τοὺς Γάλλους συγχρόνως καί τινα ἀνακούφισιν.

Εἰς τοιαύτην σπουδαίαν θέσιν λοιπὸν εὑρισκόμενος ὁ Ναπολέων, προσεκάλεσε τὸν Ταλλεϋράνδον καὶ ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν περὶ εἰρήνης διαπραγμάτευσιν, ὡς ἄνδρα ἔχοντα μεγάλην ἕξιν καὶ πολλὴν ὑπομονὴν περὶ τὰ τοιαῦτα. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν στρατὸν κατὰ τὴν συνήθειάν του τὴν ἐξῆς διακήρυξιν, ἥτις ἦτο σύμφωνος μὲ τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς του καὶ τῶν περιστάσεων·

ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ!

«Τὴν 5 Ἰουνίου προσεβλήθημεν εἰς τὰς ἐπισταθμίας μας ὑπὸ »τοῦ ῥωσσικοῦ στρατοῦ. Ὁ ἐχθρὸς ἠπατήθη ἐκ τῆς ἀπραξίας »μας· ἐννοήσας ὅμως βραδέως ὅτι ἡ ἀνάπαυσίς μας ἦτο λεόν»τειος, μετεμελήθη διὰ τὴν διατάραξιν αὐτῆς.

»Ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς Ἐϊλσβέργης καὶ ἐν ταῖς διὰ παντὸς ἀ»ξιομνημονεύτοις τῆς Φριεδλάνδης, τουτέστιν ἐντὸς δεκαημέρου »ἐκστρατείας, ἐκυριεύσαμεν 120 πυροβόλα καὶ ἑπτὰ σημαίας· »ἐφονεύσαμεν, ἐπληγώσαμεν καὶ ᾐχμαλωτίσαμεν 90 χιλιάδας »Ῥώσσων, ἐκυριεύσαμεν ὅλας τὰς ἀποθήκας, τὰ νοσοκομεῖα καὶ »τὰ θεραπευτήρια τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, τὸ φρούριον τῆς Και»νισβέργης, τὰ 300 πλοῖα τὰ ὁποῖα ἦσαν εἰς τὸν λιμένα τοῦ»τον ἐμπεριέχοντα παντὸς εἴδους πολεμεφόδια, προσέτι καὶ

»160,000 τουφέκια σταλέντα ἐκ τῆς Ἀγγλίας διὰ νὰ ὁπλίσωσ' »τοὺς ἐχθρούς μας.

»Ἐκ τῶν ὀχθῶν τοῦ Βιστούλα ἐφθάσαμεν πρὸς αὐτοὺς, δια»μένοντας εἰς τὸν Νήεμον, μὲ ταχύτητα ἀετοῦ. Ἐπανηγυρίσατε »τὴν ἡμέραν τῆς Αὐστερλίκης εἰς τὴν ἐπέτειον τῆς ἐνθρονίσεώς »μου· κατ' ἐκεῖνο δὲ τὸ ἔτος ἐπαξίως ἑωρτάσατε τὴν νίκην τῆς »τοῦ Μαρέγγου, ἥτις ἀπεπεράτωσε τὸν πόλεμον τῆς δευτέρας »συμμαχίας.

»Γάλλοι, εἶσθε ἄξιοι ἐμοῦ καὶ ὑμῶν αὐτῶν· θέλετε ἐπανέλθει »εἰς τὴν Γαλλίαν ἔνδοξοι, ἀποκτήσαντες λαμπρὰν εἰρήνην, φέ»ρουσαν ἀσφάλειαν καὶ μονιμότητα. Πρέπει ἤδη ἡ πατρίς μας »νὰ διάγῃ ἐν ἡσυχίᾳ μακρὰν τῆς πονηρᾶς ἐπιρροῆς τῆς Ἀγγλί»ας. Αἱ ἀγαθοεργίαι μου θέλουν ἀποδείξει τὴν πρὸς ὑμᾶς εὐ»γνωμοσύνην καὶ ἀγάπην μου.

»*Ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοπέδου τῆς Τιλσίτης, τῇ* »22 *Ἰουνίου* 1807. »

Ἀμφότεροι οἱ νικηθέντες μονάρχαι ἐπεθύμουν μᾶλλον τοῦ Ναπολέοντος τὴν περὶ εἰρήνης ἔναρξιν τῶν διαπραγματεύσεων. Ὁ δὲ πρίγκηψ Λαβανὼφ, ὅστις ἦτον εἷς ἐκ τῶν μᾶλλον ἐπιθυμούντων τὴν μετὰ τῆς Γαλλίας εἰρήνην τῶν Ῥώσσων, ἐπανῆλθε τῇ 24 Ἰουνίου εἰς τὴν Τιλσίτην καὶ ἔλαβεν εὐθὺς συνέντευξιν μετὰ τοῦ Ναπολέοντος. Ὁ Ῥῶσσος οὗτος πρίγκηψ ἐξέφρασε πρὸς τὸν Ναπολέοντα τὴν ἄκραν εὐχαρίστησιν τοῦ Αὐτοκράτορός του περὶ τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ πολέμου, τὴν μεγίστην δυσαρέσκειάν του κατὰ τῆς ἀγγλικῆς συμμαχίας, καὶ τὴν πολλὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ τὸ νὰ ἴδῃ τὸν μέγαν ἄνδρα τοῦ αἰῶνος καὶ νὰ συνδιαλεχθῇ μετ' αὐτοῦ εἰλικρινῶς καὶ φιλικῶς. Ὁ Ναπολέων μὲ μεγίστην εὐχαρίστησιν ἤκουσε τοὺς λόγους τοῦ Ῥώσσου τούτου πρίγκηπος· διότι καὶ αὐτὸς ἐπεθύμει ὡσαύτως νὰ λάβῃ συνέντευξιν μετὰ τοῦ νέου τούτου μονάρχου, περὶ τοῦ ὁποίου ἤκουσε νὰ ὁμιλῶσι πολλὰ ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα, τὰς χάριτας καὶ ἰδίως τὴν διαφθοράν του. Ταῦτα πάντα δὲ τῷ ἐνέπνεον πολλὴν περιέργειαν καὶ ὀλίγον φόβον· διότι ἦτο βέβαιος ὅτι ἤθελε μᾶλλον διαφθείρει ἢ διαφθαρῇ, ὅταν ἐσχετίζετο μετὰ τῶν ἀνθρώπων· ἡ συνέντευξις αὕτη λοιπὸν ἀπεφασίσθη τῇ ἐπαύριον 25 Ἰουνίου. Ὁ Ναπολέων, θέλων ὥστε ἡ συνέντευξις τῶν δύο ἰσχυροτέρων μοναρχῶν τῆς γῆς νὰ γένῃ ἐπίσημος καὶ λαμπρὰ, διέταξε τὸν στρατηγὸν τοῦ πυροβολικοῦ Λαριβοϊσιέρον νὰ θέσῃ μίαν μεγάλην σχεδίαν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ποταμοῦ Νηέμου κατ' ἴσην ἀπόστασιν ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν, καὶ νὰ κατασκευάσῃ ἐπ' αὐτῆς μίαν

μεγάλην σκηνὴν, τὴν ὁποίαν νὰ στολίσῃ μὲ τὰ πολυτιμότερα ὑφάσματα, τὰ εὑρισκόμενα εἰς τὴν μικρὰν πόλιν τῆς Τιλσίτης, διὰ τὴν ὑποδοχὴν τῶν Αὐτοκρατόρων. Τῇ 25 Ἰουνίου, μίαν ὥραν μετὰ τὴν μεσημβρίαν, ὁ Ναπολέων ἐπεβιβάσθη εἰς τὸν ποταμὸν συνωδευμένος ὑπὸ τοῦ Μυράτου καὶ Βερθιέρου, τοῦ στρατηγοῦ Δυρόκου καὶ τοῦ κοντοσταύλου Κωλαιγκούρτου· συγχρόνως καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐπεβιβάσθη ἐκ τῆς ἄλλης ὄχθης, συνωδευμένος ὑπὸ τοῦ μεγάλου δουκὸς Κωνσταντίνου, τῶν στρατηγῶν Βεννιγγσένου καὶ Οὐβαρώφ, τοῦ πρίγκηπος Λαβανὼφ καὶ τοῦ κόμητος Λιεβένου. Ἀμφοτέρων τῶν Αὐτοκρατόρων τὰ πλοῖα ἔφθασαν συνάμα εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τεθεῖσαν σχεδίαν· ἅμα δὲ οὗτοι ἀπεβιβάσθησαν, συγχόνως ἔδραμον πρὸς ἀλλήλους καὶ ἐνηγκαλίσθησαν. Τὸ δεῖγμα τοῦτο τῆς εἰλικρινοῦς συμφιλιώσεως γενόμενον ἐνώπιον πλήθους θεατῶν, εὑρισκομένων τότε εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἐπροξένησε ζωηρὰν ἐντύπωσιν. Οἱ στρατοὶ δὲ ἀμφοτέρων τῶν Μοναρχῶν, ὄντες ἀντιπαρατεταγμένοι κατὰ μῆκος εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ καὶ ἀγνοοῦντες τὰ μυστήρια τῆς πολιτικῆς, ὑπερεχάρησαν, βλέποντες τοὺς ἡγεμόνας των ἐναγκαλιζομένους, διότι ἐνόμιζον ὅτι, ἀποπερατωθείσης ἤδη τῆς εἰρήνης, ἡ χύσις τοῦ αἵματος αὐτῶν ἤθελε παύσει τοῦ λοιποῦ.

Μετὰ τὴν συνάντησιν ταύτην, ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Ναπολέων ὑπῆγον εἰς τὴν δι' αὐτοὺς προπαρασκευσθεῖσαν σκηνήν. Οἱ πρῶτοι λόγοι ἀμφοτέρων ἦσαν διὰ ποίαν αἰτίαν ἀλληλομαχοῦσι· τῷ ὄντι δὲ ὁ Ναπολέων δὲν ἐπολέμει τὴν Ῥωσσίαν, εἰμὴ διότι αὕτη ἦτο σύμμαχος τῆς Ἀγγλίας, ἐπίσης δὲ καὶ ἡ Ῥωσσία, εἰ καὶ ἦτον εἰς ἀνησυχίαν διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Ναπολέοντος εἰς ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἐπολέμει εἰμὴ διὰ τὴν Ἀγγλίαν.—Ἐὰν ἔχῃς ἔχθραν μὲ τὴν Ἀγγλίαν καὶ οὐδέν τι ἄλλο, εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν Ναπολέοντα, εὐκόλως συμφωνοῦμεν, διότι ὡσαύτως καὶ ἐγὼ, ὡς σὺ, εἶμαι κατ' αὐτῆς.—Ἐπομένως ἐξέφρασεν αὐτῷ τὰ κατὰ τῆς Ἀγγλίας παράπονά του, τὴν φιλαργυρίαν, τὸν ἐγνωσμένον ἐγωϊσμὸν καὶ ἐπὶ τέλους τὰς ψευδεῖς ὑποσχέσεις αὐτῆς, καὶ πάντα ὅσα ἐπέφερον τὸν δυστυχῆ τοῦτον πόλεμον, τὸν ὁποῖον διετήρησε μὲ μόνας τὰς δυνάμεις του. Ὁ Ναπολέων, προσέχων νὰ γνωρίσῃ ὁποῖα αἰσθήματα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔπρεπε νὰ κολακεύσῃ, ἐνόησε πάραυτα ὅτι δύο ἦσαν πρὸ πάντων τὰ κυριεύοντα αὐτὸν τότε· ἐν πρώτοις μεγίστη δυσαρέσκεια κατὰ τῶν συμμάχων του, ὡς δυσκινήτου οὔσης τῆς Πρωσσίας καὶ ἐγωϊστικῆς τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἐπομένως

εὐερέθιστος καὶ ποταπὴ κενοδοξία. Ἐπροσπάθησε λοιπὸν ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡπατήθη ὁ Ἀλέξανδρος ὑπὸ τῶν συμμάχων του, ἐνῷ οὗτος ἐφέρθη μ' εὐγένειαν καὶ γενναιότητα· ἠναγκάσθη δὲ νὰ εἴπῃ εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ Ῥωσσία ἡπατήθη, θέλουσα νὰ συγχωρήσῃ ἀχαρίστους καὶ ζηλοτύπους γείτονας ὡς τοὺς Γερμανοὺς, καὶ νὰ ὑπηρετῇ τὰ συμφέροντα τῶν πλεονεκτῶν ἐμπόρων Ἄγγλων· ἀπέδωκε δὲ τὴν πλάνην ταύτην εἰς τὰ καθ' ὑπερβολὴν γενναῖα αἰσθήματά του, καὶ εἰς κακὸς συνεννοήσεις ἀνεπιτηδείων ἢ διεφθαρμένων ὑπουργῶν του. Ἐπὶ τέλους ἐπῄνεσεν ὑπερβολικῶς τὴν ἀνδρίαν τῶν Ῥώσσων στρατιωτῶν, λέγων πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ὅτι, ἂν ἐνωθῶσιν ἀμφότεροι οἱ στρατοὶ οἱ ἀλληλομαχήσαντες μὲ τοσαύτην ἀνδρίαν ἐν τῇ Αὐστερλίκῃ, τῇ Ἐϋλὼ καὶ τῇ Φριεδλάνδῃ, ἤθελον κυριεύσει ἀκωλύτως ὅλον τὸν κόσμον διὰ τὸ καλὸν καὶ διὰ τὴν ἡσυχίαν αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα ἔδωκεν αὐτῷ νὰ ἐννοήσῃ πολὺ ἐπιτηδείως ὅτι ἡ Ῥωσσία, δαπανῶσα τὰς δυνάμεις της εἰς τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμον, δὲν ἀποζημιοῦται· ἐνῷ, ἂν ἠνόνετο μετ' αὐτῆς, ἤθελε κυριεύσει τὴν Δύσιν καὶ τὴν Ἀνατολὴν κατὰ ξηράν τε καὶ θάλασσαν, καὶ ἤθελε δοξασθῆ καὶ ὠφεληθῆ. Μὴ ἐκφραζόμενος δὲ πλειότερον, ἐφαίνετο ὅτι ἦτο διατεθειμένος νὰ εὐδαιμονήσῃ τὸν νέον ἀνταγωνιστὴν του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε συμφωνίας μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας, ἔπρεπε νὰ διαλύσῃ ἐντίμως αὐτάς. Τούτου ἕνεκα ὁ Ναπολέων εἶπεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ὅτι ἂν οὗτος καταστήσῃ ὡς πρότερον τὸ πρωσσικὸν Κράτος, ἤρκει ν' ἀπαλλαγῇ ἐντίμως ἐκ τῶν συμμάχων του, καὶ ὅτι μετὰ ταῦτα εἶναι ἐλεύθερος νὰ συνδέσῃ νέαν πολιτικὴν, ἥτις θέλει εἶσθαι ἡ μόνη ἀληθὴς καὶ ἡ μόνη ἐπωφελὴς, ὁμοιάζουσα καθ' ὅλα τὴν τῆς μεγάλης Αἰκατερίνης.

Ἡ συνδιάλεξις αὕτη διαρκέσασα πλέον τῆς μιᾶς ὥρας, περιστραφεῖσα δὲ ἐπιπολαίως εἰς ὅλα τὰ ζητήματα, συνεκίνησε πολὺ τὸν Ἀλέξανδρον· διότι ὁ Ναπολέων παρέστησεν εἰς αὐτὸν νέα ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ἤρεσκον εἰς τὴν εὐερέθιστον καὶ δυστρεστημένην καρδίαν αὐτοῦ· προσέτι πολλάκις ὁ Ἀλέξανδρος ἐν ταῖς ἀποτυχίαις του ᾐσθάνετο ἐνδομύχως τὰ δυσάρεστα ἀποτελέσματα τοῦ ὀλεθρίου τούτου πολέμου, εἰς τὸν ὁποῖον παρεσύρθη κατὰ τῆς Γαλλίας, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ ἦναι ἡνωμένος μετ' αὐτῆς, μάλιστα μετ' αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις, καὶ τοι νικητὴς, ἦτο τοσοῦτον περιποιητικός.

Ὁ Ναπολέων, κολακεύσας τὸν Ἀλέξανδρον ὡς μονάρχην καὶ θέλων νὰ κολακεύσῃ αὐτὸν καὶ ὡς ἄνθρωπον, εἶπεν αὐτῷ, ὅτι

περὶ τούτων ὅλων ἦτο καλήτερον νὰ συνεννοῶνται ἀμέσως μεταξύ των παρὰ νὰ μεταχειρίζωνται τοὺς ὑπουργούς των, οἵτινες συνεχῶς τοὺς ἀπατῶσιν ἢ δὲν τοὺς ἐννοοῦσι, καὶ ὅτι ταχύτερον θέλουν ἀποπερατώσει μεταξύ των πᾶσαν διαφοράν ἢ διὰ τῶν πληρεξουσίων των, οἵτινες θέλουν διατρίβει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας.—Μεταξὺ σοῦ καὶ ἐμοῦ, εἶπεν αὐτῷ, οὐδεὶς ἄλλος πρέπει νὰ ὑπάρχῃ—Μεγαλητέραν ταύτης κολακείαν δὲν ἐδύνατο νὰ κάμῃ τις εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, παρὰ λέγων αὐτῷ ὅτι ἦτον ὁ ἱκανώτερος ὅλων τῶν περὶ αὐτὸν, ὡς πραγματικῶς ἦτον ὁ Ναπολέων. Ἐπομένως ὁ Ναπολέων προέτεινεν αὐτῷ ἵνα ἔλθῃ καὶ κατοικήσῃ ἐν τῇ πόλει Τιλσίτῃ, τὴν ὁποίαν νὰ κηρύξωσιν οὐδετέραν, ὅπου, εἶπεν αὐτῷ, εὑρισκόμενοι ἀμφότεροι εἰς τὸ αὐτὸ μέρος νὰ δύνανται προσωπικῶς εἰς πᾶσαν ὥραν νὰ διαπραγματεύωνται τὰς ὑποθέσεις των. Παραδεχθείσης τῆς προτάσεως ταύτης, ἀπεφασίσθη νὰ σταλῇ αὐθημερὸν εἰς Τιλσίτην ὁ Λαβανὼφ διὰ νὰ κανονίσῃ τὰ περὶ τούτου. Ἐν τούτοις ὑπελείπετο νὰ ὁμιλήσωσι περὶ τοῦ δυστυχοῦς βασιλέως τῆς Πρωσσίας, ὅστις ἔμενεν εἰς τὸ στρατηγεῖον τοῦ Ἀλεξάνδρου, περιμένων ν' ἀποφασίσωσιν ἄλλοι περὶ τῆς τύχης αὐτοῦ τε καὶ τοῦ βασιλείου του. Ὅθεν ὁ Ἀλέξανδρος προέτεινεν εἰς τὸν Ναπολέοντα νὰ παρουσιάσῃ εἰς αὐτὸν τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας διὰ νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ. Ὁ Ναπολέων, παρατηρῶν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος διὰ ν' ἀλλάξῃ αἴφνης πολιτικὴν, χωρὶς νὰ κατηγορηθῇ, ἔπρεπε νὰ πράξῃ τι καλὸν ὑπὲρ τοῦ συμμάχου του βασιλέως τῆς Πρωσσίας, συγκατένευσε νὰ δεχθῇ αὐτὸν τῇ ἐπαύριον εἰς τὴν ἐν τῷ ποταμῷ σκηνὴν ταύτην. Μετὰ ταῦτα ἀμφότεροι οἱ Αὐτοκράτορες ἐξῆλθον τῆς σκηνῆς καὶ μετὰ τὰς σπουδαίας ὁμιλίας ἦλθον εἰς ἀμοιβαίας φιλικὰς ἐκφράσεις, περιποιούμενοι ἕκαστος τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτούς· ὁ μὲν Ναπολέων ὡμίλησεν εἰς τὸν μέγαν Δοῦκα Κωνσταντῖνον καὶ τὸν Βεννιγσένην πολὺ κολακευτικῶς· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν Μυράτον καὶ Βερθιέρον, λέγων εἰς αὐτοὺς ὅτι εἶναι ἄξιοι στρατηγοὶ τοῦ μεγαλητέρου στρατιωτικοῦ τῆς νεωτέρας ἐποχῆς· ἐπομένως ἀπεχωρίσθησαν μετὰ πολλὰς φιλικὰς ἐκφράσεις, καὶ ἕκαστος ἀνεχώρησεν εἰς τὰ ἴδια.

Μετὰ τὴν μεσημβρίαν ὁ πρίγκηψ Λαβανὼφ ἦλθεν εἰς τὴν Τιλσίτην διὰ νὰ κανονίσῃ τὰ περὶ τῆς αὐτόσε ἐλεύσεως τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου. Ἀπεφασίσθη δὲ νὰ οὐδετεροθῇ ἡ πόλις Τιλσίτη, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος νὰ κατέχῃ τὸ ἥμισυ αὐτῆς, ὁ δὲ Ναπολέων τὸ ἕτερον ἥμισυ, ἡ αὐτοκρατορικὴ φρουρὰ τοῦ

Ἀλεξάνδρου νὰ μεταβῇ εἰς Τιλσίτην διὰ νὰ μένῃ παρ' αὐτῷ, αἱ δὲ συμωνίαι αὗται ν' ἀρχίσωσιν ἀπὸ τῆς αὔριον, μετὰ τὴν παρουσίασιν τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας εἰς τὸν Ναπολέοντα.

Τῇ ἐπαύριον, 26 Ἰουνίου, ἀμφότεροι οἱ Αὐτοκράτορες μετέβησαν, ὡς καὶ τῇ προτεραίᾳ, εἰς τὴν ἐν τῷ ποταμῷ σκηνὴν, διατηροῦντες τὴν αὐτὴν ἐθιμοταξίαν· ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν βιασλέα τῆς Πρωσσας. Ὁ μονάρχης οὗτος, ὢν ἐστερημένος φυσικῶν χαρίτων καὶ ἀνεπιδέξιος, δὲν ἐδύνατο μάλιστα νὰ μεταβληθῇ ὡς ἐκ τῆς δυστυχίας καὶ λύπης του· ἀλλ' ὧν νουνεχὴς καὶ μετριόφρων δὲν ἐταπεινώθη ἐνώπιον τοῦ νικητοῦ· ἦτο δὲ περίλυπος, ἀξιοπρεπὴς καὶ ἄκαμπτος. Ἡ συνδιάλεξις αὕτη ἤδη δὲν ὑπῆρξε διεξοδικὴ, διότι ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἦτο νενικημένος· ἑπομένως δὲν προέκειτο περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ περὶ συμφερόντων μεταξὺ Ἀλεξάνδρου καὶ Ναπολέοντος· ὅθεν ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἔπρεπε ὑποκύψῃ εἰς τὴν ἀπόφασιν τῶν δύο Αὐτοκρατόρων, χωρὶς νὰ ἐρωτηθῇ· τούτου ἕνεκα καὶ ἡ συνέντευξις ἦτο σύντομος. Ἐν τούτοις ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἠθέλησε ν' ἀποδείξῃ εἰς τὸν Ναπολέοντα ὅτι δὲν εἶχεν ἄδικον εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον· διότι, ὡς ἔλεγε, καί τοι πρὸ πολλοῦ φίλος τῆς Γαλλίας, ἔγεινεν ἐχθρὸς οὐχὶ ἐξ ἀπάτης, ἀλλ' ἕνεκα τῶν περιστάσεων. Ὁ δὲ Ναπολέων, καθὼ ἀνὴρ εὐφυὴς καὶ γενναῖος, ἐβεβαίωσεν αὐτὸν ὅτι οὕτως ἔχει, διότι δὲν ἤθελε νὰ περιφρονήσῃ καὶ νὰ ταπεινώσῃ ἕνα βασιλέα. Περιωρίσθη δὲ νὰ εἴπῃ εἰς αὐτὸν ὅτι τὸ ὑπουργεῖον τοῦ Βερολίνου, μ' ὅλον ὅτι εἰδοποιήθη παρ' αὐτοῦ πολλάκις νὰ προφυλάττεται ἐκ τῶν ραδιούργων τῆς Ἀγγλίας καὶ νὰ ἀκούῃ τὰς φιλικάς του συμβουλὰς, τοῦτο παρασυρθὲν ὥθησε τὴν Πρωσσίαν εἰς δυστυχήματα. Ἐπὶ τέλους δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι ἡ Γαλλία, καί τοι νικήσασα, δὲν θέλει νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῆς Πρωσσίας ὅσον ἀπαιτοῦν αἱ νίκαι της· ἑπομένως ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἐλπίζει νὰ συνεννοηθῶσι περὶ ἐντίμου καὶ σταθερᾶς εἰρήνης. Μετὰ συνδιάλεξιν ἡμισείας ὥρας οἱ τρεῖς ἡγεμόνες ἀπεχωρίσθησαν· ἀπεφασίσθη δὲ μετά τινας ἡμέρας καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας νὰ ἔλθῃ εἰς Τιλσίτην καὶ νὰ διαμείνῃ μετὰ τοῦ συμμάχου του Ἀλεξάνδρου.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, εἰς τὰς πέντε ὥρας, ὁ Ἀλέξανδρος διέβη τὸν Νιέμον· ὁ δὲ Ναπολέων ἐξῆλθε πρὸς προϋπάτησιν αὐτοῦ μέχρι τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, καὶ συνώδευσεν αὐτὸν εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ προπαρασκευασθὲν κατάλυμα, καὶ τῇ αὐτῇ ἑσπέρᾳ προσκαλέσας αὐτὸν εἰς δεῖπνον, τὸν ὑπεδέχθη μὲ μεγάλας τιμὰς,

προσφέρων αὐτῷ τὸ ἀπαιτούμενον σέβας. Ἔκτοτε ἀπεφασίσθη, ἐπειδὴ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος δὲν εἶχε τὴν θεραπείαν του μετ' αὐτοῦ, νὰ συντρώγῃ καθ' ἑκάστην μετὰ τοῦ Ναπολέοντος· οὕτως οἱ Αὐτοκράτορες οὗτοι πᾶσαν ἐσπέραν συνδιελέγοντο διεξοδικῶς καὶ ἐμπιστευμένως, ἡ δὲ φιλία αὐτῶν ἐδεικνύετο ἐξ ἀμφοτέρων διὰ εὐγενοῦς καὶ χαρίεντος τρόπου.

Τῇ ἐπαύριον, 27 Ἰουνίου, ἀμφότεροι ἔφιπποι ἐπεθεώρησαν τὴν γαλλικὴν αὐτοκρατορικὴν φρουράν. Οἱ γηραιοὶ οὗτοι στρατιῶται, οἵτινες ὑπῆρξαν ποτὲ μὲν στρατιῶται τῆς Δημοκρατίας, καὶ ποτὲ τῆς Αὐτοκρατορίας, πάντοτε δὲ πιστοὶ ὑπηρέται τῆς Γαλλίας, παρετάχθησαν ὑπερηφάνως ἐνώπιον τοῦ παρ' αὐτῶν νικηθέντος Αὐτοκράτορος· δὲν ἐδύναντο μὲν νὰ ἰσομετρηθῶσι μὲ τὰ μεγάλα ἀναστήματα, οὔτε τὸ τακτικὸν καὶ κανονικὸν βάδισμα τῶν ἀρκτῴων στρατιωτῶν· ἀλλ' ἔδειξαν τοιαύτην ἑτοιμότητα εἰς τὰς κινήσεις των καὶ εἶχον τοιοῦτον ἀγέρωχον βλέμμα, ὥστε ἐπεδείκνυον τὰς νίκας καὶ τὴν ὑπεροχήν των ἐφ' ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν στρατῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς ἐπῄνεσε πολύ· οὗτοι δὲ ἔκραξαν *Ζήτω ὁ Ἀλέξανδρος, ζήτω ὁ Ναπολέων*!

Μόλις παρῆλθον δύο ἡμέραι ἀπὸ τῆς συνδιαλέξεως τῶν δύο Αὐτοκρατόρων, καὶ ἀμφότεροι, λαβόντες ἀμοιβαίαν ἐμπιστοσύνην, ἐξηγοῦντο ἐλευθέρως. Ὁ δὲ Ναπολέων ἀνέπτυξεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ὅλας τὰς προσθέσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἔμελλε νὰ κάμῃ αὐτὸν κοινωνόν· καθότι ὁ Ναπολέων, ἐν διαστήματι δεκαοκτὼ μηνῶν νικήσας τρεῖς μοναρχας ἐν Αὐστρελίκῃ, Ἰένῃ καὶ Φριεδλάνδῃ, ἦτον ἤδη κύριος νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τῶν ἡττημένων τούτων ἡγεμόνων τὸν φίλον του· ἀλλὰ βεβαρημένος ὢν ἐκ τῶν περιστάσεων καὶ τεθαμβωμένος ἐκ τῆς δόξης τῶν ἀλλεπαλλήλων νικῶν του, δὲν ἐδύνατο νὰ κάμῃ καὶ ὀρθὴν ἐκλογήν, ἥτις ἔπρεπε νὰ γένῃ μὲ θυσίαν τινῶν συμφερόντων του. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ἐκλέξῃ ὡς μόνον σύμμαχον καὶ φίλον του τὴν Πρωσσίαν, τὴν ὁποίαν διὰ γενναίας πράξεως ἐνδόξου νικητοῦ ν' ἀνεγείρῃ ἐκ τῆς πτώσεώς της καὶ νὰ τὴν μεγαλύνῃ, λέγων αὐτῇ, λησμόνησον τὰς ἥττας σου, ὡς θέλω λησμονήσει καὶ ἐγὼ τὰς νίκας μου· γενοῦ φίλος μετ' ἐμοῦ καὶ θέλεις οὐχὶ μόνον ἐπανέλθει εἰς τὴν πρώτην κατάστασίν σου, ἀλλὰ θέλεις μεγαλυνθῆ ἡμὴν καὶ θέλω εἶμαι φίλος σου. Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ταῦτα ἀκούων παρὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἤθελεν ἀναμφιβόλως χάριν εὐγνωμοσύνης συνδεθῆ εἰλικρινῶς μετ' αὐτοῦ, διότι τοῦτο ἀπῄτει καὶ τὸ συμφέρον τῆς Πρωσσίας· ἂν δὲ ὁ Ναπολέων ἐπεθύ-

μει ἐν στέμμα εἰς τὴν Γερμανίαν διά τινα τῶν ἀδελφῶν του, ἡ Πρωσσία εὐχαρίστως παρεχώρει αὐτῷ τὴν Ἀσσίαν· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἤθελεν ὑπογράψει τὴν εἰρήνην ἀπροφασίστως. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, ὅτε ἀνηγορεύθη ὕπατος, σκεπτόμενος ὀρθῶς καὶ συνετῶς, διότι ἡ δόξα καὶ τὸ μεγαλεῖον δὲν εἶχον διαφθείρει αὐτόν, συνδέθη μετὰ τῆς Πρωσσίας· μετ' ὀλίγον δὲ διελογίσθη νὰ συνδεθῇ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας Παύλου, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐνόμισεν ὅτι δύναται νὰ συνδεθῇ μετὰ τῆς Ἀγγλίας διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἀμβιανοῦ· ἔπειτα δυσαρεστηθεὶς κατὰ τῆς Πρωσσίας, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατ' αὐτῆς· παρατηρῶν δὲ ὅτι ἔμενε μεμονωμένος, ἠθέλησε νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τῆς Αὐστρίας, ἀλλ' ἠπατήθη ἐκ τῆς ἐν Ἰένῃ νίκης· μετ' ὀλίγον δὲ μαθὼν τὰς ἐξοπλίσεις τῆς Αὐστρίας καὶ ἐνθαρρυνθεὶς ἠθέλησε νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον καθ' ὅλου τοῦ κόσμου· προχωρῶν ὅμως εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ δοκιμάσας ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια, ἐσκέφθη νὰ συνδεθῇ ἐκ νέου μετὰ τῆς Πρωσσίας· ἀλλ' ἡ αὐλὴ αὕτη, μὴ παραδεχθεῖσα τὰς προτάσεις του, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ πολεμήσῃ εἰς Φριεδλάνδην διὰ νὰ δώσῃ τέλος εἰς τὸν ἀτελεύτητον τοῦτον πόλεμον. Ὅθεν, δυσηρεστημένος κατὰ τῆς ἀστασίας τῆς Πρωσσίας καὶ τῆς ἀπιστίας τῆς Αὐστρίας, ἔστρεψεν ἤδη τοὺς ὀφθαλμούς του πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν ὁποῖον εὑρὼν ἀγανακτοῦντα μεγάλως κατὰ τῶν συμμάχων του, διελογίσθη νὰ κάμῃ αὐτὸν οὐχὶ μόνον σύμμαχον, ἀλλὰ καὶ φίλον ἑνταυτῷ· τούτου ἕνεκα ἐγέμισε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐκ φιλοδόξων ἰδεῶν, πρὸ πάντων δὲ ἐνεψύχωσε τοὺς περὶ τῆς Ἀνατολῆς κατακτητικοὺς σκοπούς του.

Ὁ Ναπολέων εἶχε περιπλέξει τὴν Τουρκίαν εἰς τὰς ἔριδάς του, καὶ ἠρέθισεν αὐτὴν νὰ διαφιλονεικῇ μετὰ μὲν τῆς Ῥωσσίας τὰς παραδουναβείους ἐπαρχίας, μετὰ δὲ τῆς Ἀγγλίας τὴν Αἴγυπτον, ὑποσχεθεὶς νὰ βοηθήσῃ αὐτὴν διὰ ξηρᾶς κατὰ τῆς Ῥωσσίας καὶ διὰ θαλάσσης κατὰ τῆς Ἀγγλίας· εἶχεν ἀρχίσει δὲ νὰ τὴν συνδράμῃ, στέλλων εἰς αὐτὴν ἀξιωματικούς του πρὸς φύλαξιν τοῦ Ἑλλησπόντου· πρὸς δὲ ὑπεσχέθη εἰς τὴν Τουρκίαν ὅτι ἄνευ αὐτῆς νὰ μὴ συνομολογήσῃ συνθήκην, καί τοι ὠφελοῦσαν τὰ μέγιστα τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος. Ἀλλ' ὁ ἀτυχὴς Σελίμης, κατασταθεὶς μισητὸς εἰς τοὺς Οὐλεμάδας, τῶν ὁποίων τὴν ἐξουσίαν ἤθελε νὰ περιορίσῃ, καὶ εἰς τοὺς Γενισσάρους, εἰς τοὺς ὁποίους ἤθελε νὰ εἰσάξῃ τὴν εὐρωπαϊκὴν πειθαρχίαν, ἀπώλεσε τὰ ἔμφρονα καὶ μεγάλα σχέδιά του, πίπτων τρομερῶς. Πρὸ πολλοῦ οἱ Οὐλεμάδες ἐδείκνυον εἰς αὐτὸν μεγάλην δυσπιστίαν, οἱ δὲ Γενίσσαροι ἔβλεπον μὲ τρόμον τὰ νεοσύστατα στρατεύ-

ματά του, τὰ παρ' αὐτῶν καλούμενα *νιζαμτζεντίτ*. Τοῦτου ἕνεκα καὶ ἐκεῖνοι καὶ οὗτοι δὲν περιέμενον εἰμὴ εὐκαιρίαν διὰ νὰ ἐκπληρώσωσι τὰς ἐπιθυμίας των. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σουλτάνος διέταξεν οἱ φρουροῦντες εἰς τὰ φρούρια τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου νὰ ἐνδυθῶσι τὴν νέαν στολὴν τοῦ τακτικοῦ, οἱ ἐν τῇ Κωνσταντινοπόλει Γενίσσαροι ἐπανεστάτησαν, καὶ ἅπαντες συναθροισθέντες εἰς τὸ Ἱπποδρόμιον ἀνέτρεψαν τοὺς λέβητάς των, τὸ ὁποῖον ἐσήμαινεν ὅτι δὲν ἐδέχοντο τοῦ λοιποῦ τὴν παρὰ τοῦ βασιλέως των χορηγουμένην εἰς αὐτοὺς τροφήν. Οἱ δὲ Οὐλεμάδες διεκήρυξαν ὅτι ὁ Σουλτάνος, διαμείνας ἐπὶ τοῦ θρόνου ἑπτὰ ἔτη ἄνευ διαδόχου, εἶναι ἀνάξιος νὰ βασιλεύῃ, διότι ἡ θυσία αὐτοῦ εἶναι ἀπαράδεκτος εἰς τὴν Μέκκαν. Οἱ Γενίσσαροι ἐπομένως ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον τὰς κεφαλὰς τῶν ρητζαλίων (ὑπουργῶν) ὡς συναιτίων τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ νέου συστήματος. Μετὰ ταῦτα ἐξεδόθη φετφᾶς (ἀπόφασις) ἀποκηρύττων τὸν Σουλτὰν Σελίμην καὶ ἀποκαθιστῶν εἰς τὸν θρόνον τὸν Μουσταφᾶν. Ὁ δυστυχὴς Σελίμης, περιορισθεὶς κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Τούρκων ἐντὸς τοῦ Σεραΐου (ἀνακτόρων), ἤλπιζε βοήθειαν παρὰ τοῦ πιστοῦ του πασσᾶ Μουσταφᾶ Βαριακτάρη· ἀλλ' ἅπαντες ἐφοβοῦντο, καὶ δικαίως, ὅτι ἡ ἐμφάνισις αὐτοῦ ἤθελε μᾶλλον χειροτερεύσει τὴν κατάστασιν τοῦ Σελίμη, ὡς συνέβη ἐπὶ τέλους, ὅτε, ἐλθὼν μεθ' ἱκανοῦ στρατοῦ ὁ Μουσταφᾶ πασσᾶς εἰς Κωνσταντινούπολιν, εὗρε τὸν Σελίμην ἀπηγχονισμένον. Εἰς τοιαύτην κατάστασιν λοιπὸν ἦτον ἡ Τουρκία, ὅτε ὁ Ναπολέων εὑρίσκετο ἐν Τιλσίτῃ, καὶ ἔμαθε ταῦτα πάντα τῇ 24 Ἰουνίου 1807. Κατὰ δὲ τὰ φαινόμενα ἡ νέα τουρκικὴ κυβέρνησις ἐδεικνύετο ἐχθρὰ πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἐνῷ ἡ προλαβοῦσα ἦτο φίλη. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ἀναρχία καὶ ἡ ἀκαταστασία ἐβασίλευον εἰς τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος, ὁ Ναπολέων κατέταττε καὶ τὸ βασίλειον τοῦτο εἰς τὴν τάξιν τῆς Ἱσπανίας καὶ ἄλλων τοιούτων ἐθνῶν, περὶ τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ σκεφθῇ τί ἔπρεπε νὰ γένωσιν, ἰδίως δὲ περὶ τῆς Τουρκίας, τὴν ὁποίαν δὲν ἐδύνατο οὔτε νὰ τὴν συμβουλεύσῃ, οὔτε νὰ τὴν βοηθήσῃ ἕνεκα τῆς μεταξὺ Παρισίων καὶ Κωνσταντινουπόλεως μεγίστης ἀποστάσεως.

Ὁ Ναπολέων, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν κεφαλὴν αἱ μεταβολαὶ περιεστρέφοντο μετὰ τοσαύτης φυσικῆς ζωηρότητος, ἔλαβεν εὐθὺς περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Ἀνατολῆς νέας ἰδέας. Πρὸ πολλοῦ οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς Εὐρώπης ἐθεώρουν τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος ὅτι ἦτον εἰς τὴν παραμονὴν τῆς διαλύσεώς του· ὑπὸ τὴν ὄψιν ταύτην θεωρῶν τὸ ζήτημα καὶ ὁ Ναπολέων ἠθέλησε νὰ προκα-

ταλάβῃ τὴν μερίδα τῆς Γαλλίας, ἥτις συνίστατο εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου. Τὴν ἰδέαν ταύτην ἔχων πρὸ πολλοῦ, παρήτησεν αὐτὴν κατὰ τὸ 1802, ὅτε ἐνόμισεν ὅτι ἐδύνατο νὰ συμφιλιώσῃ τὴν Γαλλίαν μεθ' ὅλου τοῦ κόσμου. Ἀλλ' ἤδη βλέπων τὰ ἐν Κωνσταντίνῳ ὑπόλοιπα διατρέχοντα, ἐσκέφθη ὅτι, ἀντὶ νὰ συνδράμῃ εἰς τὴν στήριξιν τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους, κάλλιον ἦτο νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τοῦ διαμελισμοῦ αὐτοῦ. Εἶχε πλησίον του τὸν νικηθέντα μὲν ἀλλ' ἐπίφοβον εἰσέτι μονάρχην, τοῦ ὁποίου ἡ νέα κεφαλὴ ἦτον εὔκολον νὰ ἐρεθισθῇ· δεὶ νῦν λοιπὸν αὐτῷ τὰ στόμια τοῦ Δανουβίου, τοῦ Βοσπόρου καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ παραχωρῶν εἰς αὐτὸν μέρος τῶν τουρκικῶν λαφύρων τούτων, τὰ ὁποῖα βραδέως ἢ ταχέως ἤθελον κατακτηθῆ παρὰ τῆς Ρωσσίας, ἐσυμπέρανεν ὅτι θέλει ἀποκτήσει οὐχὶ μόνον τὴν εἰρήνην, ἥτις κατ' ἐκείνην τὴν περίστασιν δὲν ἦτον ἀμφίβολος, ἀλλ' εἰλικρινῆ καὶ καθαρὸν σύμμαχον, δι' οὗ νὰ καταβάλῃ τὴν Ἀγγλίαν καὶ ν' ἀποπερατώσῃ τὰς ἐπὶ τῶν θρόνων τῆς Δύσεως παρ' αὐτοῦ μελετωμένας μεταβολάς.

Ὁ Ναπολέων, ἔχων καθ' ἑκάστην πλησίον του τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον εἴς τε τὰς ἐπιθεωρήσεις καὶ τοὺς διεξοδικοὺς περιπάτους κατὰ τὰς ὄχθας τοῦ Νιέμου, συνεχῶς μετὰ τὸ γεῦμα εἰσήρχετο μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ σπουδαστήριόν του, ὅπου ἔχων τὸν χάρτην τοῦ κόσμου ἐξαπλωμένον ἐπὶ τῆς τραπέζης του, κατέπληττε τὸ πνεῦμα τοῦ ἡγεμόνος τούτου μὲ τὰς ἀκολούθους ἰδέας.—Μία οὐράνιος ἰδέα, ἔλεγεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, μὲ ἀπαλλάττει τῆς πρὸς τὴν Τουρκίαν ὑποχρεώσεώς μου. Ὁ φίλος μου Σουλτὰν Σελίμης ἐξεθρονίσθη καὶ ἐφυλακίσθη. Μέχρι τινὸς ἐνόμιζον ὅτι δύναμαι νὰ πράξω τι ὑπὲρ τῶν Τούρκων, νὰ τοῖς δώσω ἐνέργειάν τινα καὶ νὰ τοὺς διδάξω νὰ ὠφελῶνται ἀπὸ τῆς φυσικῆς ἀνδρίας των, ἀλλ' ἐπὶ ματαίῳ! Πρέπει νὰ δώσωμεν τέλος εἰς Κράτος, τὸ ὁποῖον δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ, καὶ νὰ ἐμποδίσωμεν τὰ ὑπάρχοντά του νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς αὔξησιν τῆς δυνάμεως τῆς Ἀγγλίας.—Οἱ λόγοι οὗτοι εἵλκυσαν μεγάλως τὴν προσοχὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ τὰς συλλαμβανομένας ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου νέας προθέσεις τοῦ Ναπολέοντος, αἵτινες συνίσταντο εἰς τὴν συμμαχίαν αὐτοῦ μετὰ τῆς Ρωσσίας. Τὴν συμμαχίαν ταύτην ἐφρόνει ὁ Ναπολέων εἰλικρινῶς, οὐχὶ δὲ, ὡς ἔλεγον τινὲς, ὅτι ὁ Ναπολέων ἐπεθύμει τὸν πόλεμον διὰ τὸν πόλεμον· ἡ ἑπομένη δὲ συνδιάλεξις ἀποδεικνύει τοῦτο.—«Γενοῦ μοι, εἶπεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, μεσίτης παρὰ τῷ ἀγγλικῷ ὑπουργείῳ· τοῦτο ἁρμόζει εἰς σὲ,

»καθὸ ἀρχαῖον σύμμαχον τῆς Ἀγγλίας καὶ στενὸν ἤδη φίλον »τῆς Γαλλίας. Παραιτοῦμαι τῆς Μελίτης, ἡ δὲ Μεγάλη Βρεττα»νία ἂς κατέχῃ τὴν νῆσον ταύτην ὡς ἀντάλλαγμα τῶν ὅσα ἀ»πέκτησα ἀπὸ τῆς διαλύσεως τῆς ἐν τῷ Ἀμβιανῷ εἰρήνης· ἂς »ἀποδώσῃ αὕτη τὰς ἀποικίας τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Ὁλλανδίας, »ἐγὼ δὲ θέλω ἀνορθώσει τὴν Ἀννοβέραν. Αἱ συμφωνίαι αὗται »δὲν εἶναι καλαὶ καὶ δικαιόταται; δύναμαι νὰ δεχθῶ ἄλλας; »δύναμαι νὰ ἐγκαταλείψω τοὺς συμμάχους μου, καὶ μάλιστα »ὅταν θυσιάζω τὰς ἐπὶ τῆς ἠπείρου κατακτήσεις μου, ἰδίως ὡς »τὴν τῆς Ἀννοβέρας, διὰ νὰ ὑπερασπίσω τὰς μεμακρυσμένας »κυριότητας τῶν συμμάχων μου· εἶναι δυνατὸν ν' ἀμφιβάλῃ τις »περὶ τῆς τιμιότητος καὶ μετριότητός μου; »

Ὁ Ἀλέξανδρος ὡμολόγησεν ὅτι αἱ συμφωνίαι αὗται εἶναι δικαιόταται, καὶ ὅτι ἡ Γαλλία δὲν ἐδύνατο νὰ δεχθῇ ἄλλας. Ὁ δὲ Ναπολέων ἐπαναλαμβάνων τὰ αὐτὰ ἔκαμε νὰ ὁμολογήσῃ ὁ Ἀλέξανδρος ὅτι, ἂν ἡ Ἀγγλία ἐπιμένῃ μετὰ τοσαύτας προτάσεις, ἔπρεπε νὰ τὴν ἀναγκάσωσι νὰ ἐνδώσῃ· διότι ὁ κόσμος, ὡς ἔλεγε, δὲν ἔπρεπεν αἰωνίως νὰ εὑρίσκεται τεταραγμένος δι' αὐτὴν, καὶ ἀπέδειξεν εἰς αὐτὸν ὅτι ἔχουν τὸ μέσον νὰ τὴν καταπείσωσι δι' ἁπλῆς μόνον διακηρύξεως. Ἂν ἡ Ἀγγλία, εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος, ἀπορρίψῃ τὴν εἰρήνην μετὰ τοιαύτας συμφωνίας, προκάλεσον τὸν σύμμαχον τῆς Γαλλίας, διακήρυξον ὅτι θέλεις ἑνώσει τὰς δυνάμεις σου μετὰ τῶν ἰδικῶν του διὰ νὰ ἐγκαταστήσῃς τὴν θαλάσσιον εἰρήνην· κάμε νὰ ἐννοήσῃ ἡ Ἀγγλία ὅτι, ἐκτὸς ὅτι θέλει ἔχει τὸν πόλεμον μὲ τὴν Γαλλίαν, θέλει ἔχει τὸν πόλεμον καὶ μ' ὅλην τὴν ἤπειρον, δηλαδὴ μὲ τὴν Ῥωσσίαν, Πρωσσίαν, Δανίαν, Σουηδίαν καὶ Πορτουγαλλίαν, αἱ ὁποῖαι θέλουν ὑπακούσει, ὅταν ἡμεῖς διακηρύξωμεν εἰς αὐτὰς τὴν θέλησίν μας, καὶ μὲ αὐτὴν τὴν Αὐστρίαν προσέτι, ἥτις θέλει ὑποχρεωθῇ νὰ ἐκφρασθῇ οὕτως, ἂν σὺ καὶ ἐγὼ διακηρύξωμεν εἰς αὐτὴν ὅτι θέλομεν τὴν πολεμήσει, καθ' ἣν περίπτωσιν θέλομεν διακηρύξει τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὴν συμφωνίαν μας. Ἐκτεθειμένη λοιπὸν εἰς παγκόσμιον πόλεμον ἡ Ἀγγλία, ἐὰν δὲν θελήσῃ νὰ σύρῃ εἰς δικαίαν εἰρήνην, θέλει καταθέσει τὰ ὅπλα.—Ταῦτα πάντα, ἀπήντησεν ὁ Ναπολέων, πρέπει νὰ κοινοποιηθῶσιν εἰς ὅλα τὰ Κράτη μὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας πρέπει νὰ ἀποφανθῶσιν· ἂν δὲ ἡ Ἀγγλία δὲν ἐνδώσῃ ἡμεῖς ἐνεργοῦμεν ἐκ συμφώνου, καὶ εὑρίσκομεν ἱκανὰ μέσα πρὸς ἀποζημίωσιν τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ πολέμου. Δύο Κράτη πολὺ ἀναγκαῖα

ἡ Σουηδία καὶ ἡ Πορτουγαλλία, θέλουν ἐπιμένει ἴσως, διότι ἡ ναυτικὴ θέσις των τὰ ὑποχρεόνει εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Θέλω συνεννοηθῆ, ἐξηκολούθησεν ὁ Ναπολέων, μετὰ τῆς Ἱσπανίας ὡς πρὸς τὴν Πορτουγαλλίαν· σὺ λάβε τὴν Φιννίην, πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν δαπανῶν τοῦ πολέμου, τὰ ὁποῖα θέλεις κάμει ἐναντίον τῆς Σουηδίας. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας τῷ ὄντι εἶναι συγγενής σου καὶ σύμμαχός σου, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι συγγενής σου καὶ σύμμαχός σου, ἂς ἀκολουθήσῃ τὴν ἀλλαγὴν τῆς πολιτικῆς σου ἢ ἂς ὑποκύψῃ εἰς τὰς συνεπείας τῆς κακῆς θελήσεώς του. Ἡ Σουηδία, ἐπανέλαβε συνεχῶς ὁ Ναπολέων, ἠμπορεῖ νὰ ἦναι συγγενὴς καὶ σύμμαχος τῆς στιγμῆς, ἀλλ' εἶναι *ὁ γεωγραφικὸς ἐχθρός σου*· δὲν πρέπει λοιπὸν αἱ ὡραῖαι κυρίαι τῆς Πετρουπόλεως ν' ἀκούωσιν ἐκ τῶν παλατίων των τὰ πυροβόλα τῆς Σουηδίας.

Ὁ Ναπολέων, προσδιορίσας εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὴν Φιννίην πρὸς ἀποζημίωσιν τοῦ κατὰ τῆς Ἀγγλίας πολέμου, ὑπέδειξεν εἰς αὐτὸν ἕτερον ἀξιόλογον κατὰ τὴν Ἀνατολὴν πλεονέκτημα.— Σὺ ὀφείλεις, εἶπεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, νὰ μὲ χρησιμεύσῃς μεσίτης παρὰ τῇ Ἀγγλίᾳ, καὶ μεσίτης ἔνοπλος ἐπιβάλλων τὴν εἰρήνην· ἐγὼ δὲ θέλω πράξει τὸ αὐτὸ παρὰ τῇ ὀθωμανικῇ Πόρτᾳ. Θέλω τῇ ἀναγγείλει τὴν μεσολάβησίν μου, ἐὰν ἀπορρίψῃ τὰς προτάσεις μου, τὸ ὁποῖον δὲν ἐλπίζει τις ὅτι θέλει γένει εἰς ἣν ἀναρχικὴν κατάστασιν εὑρίσκεται αὕτη, θέλω ἑνωθῆ μετὰ σοῦ κατὰ τῶν Τούρκων, σὺ δὲ νὰ ἑνωθῇς μετ' ἐμοῦ κατὰ τῶν Ἄγγλων· *τότε δὴ θέλομεν διαμοιράσει τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος ὅπως μᾶς συμφέρει.*—

Ἐνταῦθα πρὸ πάντων αἱ ὑποθετικαὶ αὗται ὁμιλίαι των κατήντησαν εἰς τὸ ἐπ' ἄπειρον, αἱ δὲ φαντασίαι ἀμφοτέρων τῶν Αὐτοκρατόρων περιεπλανήθησαν εἰς μυρίους συνδυασμούς. Ἡ πρώτη ἐπιθυμία τῆς Ῥωσσίας ἦτο νὰ ἀποκτήσῃ εὐθὺς, ὅπως καὶ ἂν ἤθελον περαιωθῆ αἱ μετὰ τῆς Πόρτας συνθῆκαι, μέρος τῶν παραδουναβείων ἐπαρχιῶν. Ὁ Ναπολέων ἐνέδωκεν εἰς τοῦτο ἐπὶ συμφωνίᾳ ἡ Ῥωσσία νὰ συνδράμῃ αὐτὸν εἰς τὰς ἐν τῇ Δύσει ὑποθέσεις του. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς ἦτο πιθανὸν, οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐνέδιδον εἰς τίποτε, ὁ πόλεμος ἔπρεπε νὰ κηρυχθῇ, καὶ μετὰ ταῦτα ἔπρεπε νὰ γένῃ ἡ διανομή, ἀλλ' ὁποία διανομή; Ἡ Ῥωσσία ἐδύνατο νὰ ἀποκτήσῃ, ἐκτὸς τῆς Βασαραβίας, τὴν Μολδαυΐαν, τὴν Βλαχίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν μέχρι τοῦ Αἵμου· ὁ Ναπολέων βεβαίως ἐπεθύμει τὰς ναυτικὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως τὴν Ἀλβανίαν, Θεσσαλίαν, Πελοπόννη-

σον καὶ Κρήτην· ἡ δὲ Βόσνα καὶ Σερβία ἔμενον πρὸς ἀποζημίωσιν τῆς Αὐστρίας, εἴτε νὰ παραχωρηθῶσιν εἰς αὐτὴν ὡς κατακτήσεις, εἴτε νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς περίθαλψιν ἀρχιδουκὸς τινὸς πρὸς ἀποζημίωσίν του.

Ὁ Ἀλέξανδρος ὅστις μέχρι τοῦδε ἦτο νενικημένος εὐς τοσαύτας μάχας, ὅστις διελογίζετο τίνι τρόπῳ νὰ σώσῃ τὴν Πρωσσίαν καὶ ὅστις ἀφ' ἑτέρου ἦτο νέος καὶ φιλόδοξος, αἴφνης ἀκούων παρὰ τοῦ τότε ἰσχυροτέρου ἀνδρὸς τῆς γῆς νὰ τῷ προσφέρωνται τοιαῦται κατακτήσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ τῆς μεγάλης Αἰκατερίνης μέχρι τοῦ τελευταίου Κζάρου ἦσαν αἱ καθολικαὶ προθέσεις τῆς Ῥωσσίας, ἐνθουσιάσθη εἰς τὴν φιλίαν του Ναπολέοντος. Ὡς δὲν ἦτον ἀνὴρ ἀγαθὸς, φιλάνθρωπος καὶ ἀγχίνους, ἀλλ' ἄστατος, ὡς ὁ πατήρ του Παῦλος, ἠσπάσθη εὐθὺς τὰς ἰδέας τοῦ ἐπιτηδείου διαφθορέως του καὶ διέμενε πάντοτε παρ' αὐτῷ· ὁσάκις δὲ ἀπεχωρίζετο, ἐξέφραζε τὸν περὶ τούτου θαυμασμόν του, λέγων! πάντοτε εἰς τοὺς περὶ αὐτόν· «Ὁποῖος μέγας ἀνήρ! ὁποῖος νοῦς! »ὁποῖα εὑρεῖα θέλησις! ὁποῖος στρατηγὸς! ὁποῖος πολιτικὸς »ἀνήρ! διὰ τί νὰ μὴ τὸν γνωρίσω πρότερον! ὁποῖα λάθη ἤθε»λον ἀποφύγει! ὁποῖα μεγάλα ἔργα ἠθέλαμεν πράξει!». Οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι ἔβλεπον τὸν Αὐτοκράτορά των διαφθειρόμενον οὕτω, δὲν δυσηρεστοῦντο, διότι ἡ μεταβολὴ αὕτη ἐσύμφερεν εἰς τὸ ῥωσσικὸν Κράτος· ἑπομένως καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ἐνῷ πρότερον ἦτο περίλυπος καὶ μελαγχολικὸς, αἴφνης ἔγεινεν εὔθυμος καὶ περιχαρής.

Ἐν τούτοις ὁ δυστυχὴς βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἐλθὼν εἰς Τιλσίτην παρουσιάσθη διὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὸν Ναπολέοντα· ἀλλὰ οὔτε τὸ χαρίεν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔχων, οὔτε τὴν σοβαρότητα τοῦ Ναπολέοντος, ἦτο πάντοτε κατηφὴς εἴς τε τὰς μεταξύ των συναναστροφὰς καὶ τοὺς περιπάτους· ἔχων δὲ πάντοτε τὴν κεφαλήν του κεκυμμένην ἐπὶ τοῦ ἵππου του ἔμενεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὄπισθεν, διότι ἐγνώριζεν ὅτι οἱ μὲν Γάλλοι ἐνόμιζον αὐτὸν ὡς ἄπιστον φίλον, οἱ δὲ Ῥῶσσοι ὡς παρασύραντα αὐτοὺς εἰς ἄδικον καὶ ἀνωφελῆ πόλεμον· οὕτω διέμενε πάντοτε σχεδὸν μεμονωμένος ἐκ τὸν δύο ἄλλων ἡγεμόνων, ἐνῷ ἦτο πάντοτε μετ' αὐτῶν. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, ἦτον εὔθυμος καὶ ἐλάμβανεν ἀπείρους περιποιήσεις· ὅτε δὲ ἐπέστρεφον οὗτοι ἐκ διεξοδικοῦ περιπάτου, ὁ Ναπολέων ἐκράτει αὐτὸν εἰς τὴν κατοικίαν του καὶ τῷ ἔδιδε πᾶν ὅ,τι τῷ ἦτον ἀναγκαῖον μέχρι τῆς λινοστολῆς. Ὁ Ναπολέων εἶχε λαμπρὰν σκευοθήκην ἐκ χρυσοῦ, τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς πολλὴν χρῆσιν· ἐπειδὴ αὕτη ἤρεσεν

εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὁ Ναπολέων τὴν προσέφερεν αὐτῷ. οὗτος δὲ τὴν ἐδέχθη. Μετὰ τὸ γεῦμα, εἰς τὸ ὁποῖον παρευρίσκοντο οἱ τρεῖς ἡγεμόνες, οἱ δύο Αὐτοκράτορες ἀπεχωρίζοντο καὶ ἐκλείοντο εἴς τινα θάλαμον, ἐξ οὗ ἀπεκλείετο ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας.

Ἀντικείμενον τῶν ὁμιλιῶν αὐτῶν ἦτον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ μεταρρύθμισις τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς, ἰδίως δὲ ἡ διανομὴ τῆς Τουρκίας, περὶ τῆς ὁποίας ἀκαταπαύστως ἐσκέπτοντο. Ἐν πρώτοις ἐσυζήτησαν διανομήν τινα, ἥτις ἐφαίνετο ὅτι ἦτον ἀτελής, δηλαδὴ ἡ μὲν Ῥωσσία νὰ λάβῃ τὰς παραδουναβείους ἐπαρχίας μέχρι τοῦ Αἵμου, ὁ δὲ Ναπολέων τὰς ἑλληνικὰς ἐπαρχίας, οἷον τὴν Ἤπειρον, τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Πελοπόννησον· ἡ Αὐστρία, τὴν Σερβίαν καὶ τὴν Βόσναν· ἡ δὲ Τουρκία νὰ διατηρήσῃ τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θράκην μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον. Κατὰ τὴν διανομὴν τῆς προθέσεως ταύτης ἡ Κωνσταντινούπολις, ἥτις εἶναι ἡ κλεὶς τῶν θαλασσῶν, καὶ κατὰ τὴν ἰδέαν τῶν ἀνθρώπων ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἀνατολῆς, ἡ τοσοῦτον ἐπιθυμητὴ εἰς τοὺς Κζάρους τῆς Ῥωσσίας, καὶ τὸ φρόντιστρον ὅλης τῆς Εὐρώπης, ἡ Κωνσταντινούπολις αὕτη μετὰ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἔμενεν εἰς τοὺς Μωαμεθανοὺς πρὸς αἶσχος τῶν εὐρωπαίων χριστιανῶν.

Ὁ Ἀλέξανδρος συνεχῶς ἐπανελάμβανεν εἰς τὸν Ναπολέοντα ὅτι ἐντελεστέρα τις διανομὴ ἤθελεν εἶσθαι συμφερωτέρα, δηλαδὴ ἡ ἐντελὴς διάλυσις τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους καὶ ἡ διανομὴ αὐτοῦ μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας· οὕτω δὲ προέτεινεν εἰς αὐτὸν νὰ λάβῃ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, τὴν Κρήτην, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον· τὸ δὲ ὑπόλοιπον μέρος τῆς Τουρκίας, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ μένῃ εἰς τὴν Ῥωσσίαν. Ὁ Ναπολέων, ὅστις προεχώρησε τοσοῦτον εἰς τὴν διανομὴν τῆς Τουρκίας, διὰ νὰ προσελκύσῃ εἰς ἑαυτὸν τὸν νέον ἡγεμόνα, δὲν ἤθελε να ἐκτεθῇ πλειότερον· καθότι ἡ παραχώρησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ὁποιασδήποτε χεῖρας, ἐνομίζετο παρ' αὐτοῦ ἡ λαμπροτέρα κατάκτησις τοῦ κόσμου· ζῶν ἔτι λοιπὸν δὲν ὑπέφερε τὸ τοιοῦτον· ἤθελεν ὅμως νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς Ῥώσσους μέχρι τοῦ Αἵμου διὰ νὰ στρέψῃ τὸν χείμαρρον τοῦτον ἀπὸ τῆς Δύσεως εἰς τὴν Ἀνατολὴν, καὶ διὰ νὰ ἀνιτάξῃ ἰσχυρὸν ἀντίπαλον καὶ ἐχθρὸν εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου δὲν ἤθελεν ὥστε ἡ ἀρκτικὴ Δύναμις αὕτη νὰ ὑπερβῇ τὰ ὅρη ταῦτα· δὲν ἤθελε τέλος τὸ σπουδαιότερον ἔργον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ στρα-

φῇ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του πρὸς ὄφελος ἑτέρου· διότι, ὢν εἰς τὸ ἄκρον ζηλότυπος τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ δόξης, δὲν παρεχώρει μεγάλα πλεονεκτήματα εἰς ἕτερον δι' αὐτῆς τῆς δυνάμεώς του. Ὅθεν, εἰ καὶ ἐπεθύμει πολὺ νὰ διαφθείρῃ τὸν νέον φίλον του, οὐδέποτε συγκατένευε νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὸν περισσότερον τῶν παραδουναβείων ἐπαρχιῶν, τὰς ὁποίας ἐθεώρει ἀναρμοδίως ἀνηκούσας εἰς τὴν Τουρκίαν, τὴν δὲ Ἑλλάδα μέχρι τῆς Μακεδονίας ἤθελε λάβει οὗτος, τὴν ὁποίαν ἐθεώρει ἑτοίμην ν' ἀναστατωθῇ κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν οἱ Αὐτοκράτορες οὗτοι, ἐπανελθόντες ἐκ διεξοδικοῦ περιπάτου, ἐκλείσθησαν εἰς τὸ σπουδαστήριον, ὅπου ἔκειντο πολλοὶ γεωγραφικοὶ χάρται. Ὁ Ναπολέων, ἐνασχολούμενος εἰς ζωηρὰν συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐζήτησε παρὰ τοῦ γραμματέως του Μανεβάλου ἕνα εὐρωπαϊκὸν χάρτην, ὃν καὶ λαβὼν ἐξήπλωσεν ἐπὶ τῆς τραπέζης· ἐπαναλαμβάνων δὲν τὴν ὁμιλίαν του, καὶ θέτων τὸν δάκτυλόν του εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔκραξε πολλάκις, ἀδιαφορῶν ἂν ἤκουεν αὐτὸν ὁ γραμματεύς του, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀπεριόριστον ἐμπιστοσύνην· «*Κωνσταντινούπολις! Κωνσταντινούπολις* οὐδέποτε οὐδέποτε! *αὕτη εἶναι ἡ Αὐτοκρατορία τοῦ Κόσμου* (α)».

Ἐν τούτοις ἡ παραχώρησις τῆς Φινλάνδης καὶ τῶν παραδουναβείων ἐπαρχιῶν, τὰ ὁποῖα ἐδίδοντο εἰς τὴν Ῥωσσίαν ὡς ἀντάλλαγμα τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ προθέσεων τῆς Γαλλίας, ἦσαν ἱκανὰ νὰ ἐρεθίσωσι τὸν Ἀλέξανδρον· διότι οὕτως ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἤθελεν ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῆς Αἰκατερίνης, ἐὰν ἀπελάμβανε τὰς κατακτήσεις ταύτας· ὅθεν ἀδιστάκτως ἐνέδωκεν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Ναπολέοντος. Ἔκτοτε συνεφώνησαν οἱ Αὐτοκράτορες οὗτοι νὰ συνδεθῶσιν εἰς συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν, ἔχοντες τοὺς αὐτοὺς φίλους καὶ ἐχθρούς. Εὐθὺς δὲ ἔπρεπεν ἡ Ῥωσσία νὰ μεσολαβήσῃ εἰς τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας εἰρήνης· ἂν δὲ ἡ μεσολάβησις αὕτη δὲν ἐτελεσφόρει, ὁ Ἀλέξανδρος ἦτον ὑπόχρεως νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἀγγλίας· ἐπομένως ἀμφότεροι νὰ πειθαναγκάσωσιν ὅλην τὴν Εὐρώπην, συμπεριλαμβανομένης καὶ

(α) Ὁ Θιέρσος ἀναφέρει ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Ναπολέοντος εἶνε ἀληθέστατοι· διότι ὁ γραμματεὺς αὐτοῦ, Μανεβάλος, ζῶν ἔτι εἶπεν αὐτοὺς εἰς τὸν Θιέρσον, ὡς ἀκούσας παρ' αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ταῦτα. Προσέτι λέγει ὅτι καὶ ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Σαβαρῦ καὶ Κωλαιγκούρτου ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Ναπολέων δὲν παρεχώρει τι πέραν τοῦ Νέμουν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον.

αὐτῆς τῆς Αὐστρίας, εἰς τὸ νὰ συμμεθέξῃ εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον. Ἂν μὲν ἡ Σουηδία ἀντέτεινεν εἰς τοῦτο, ὁ ῥωσσικὸς στρατὸς νὰ καταλάβῃ τὴν Φιννίην· ἂν δὲ ἡ Πορτουγαλλία, ὁ γαλλικὸς στρατὸς νὰ καταλάβῃ αὐτήν· ὡς πρὸς τὴν Τουρκίαν συνεφώνησαν νὰ μεσολαβήσῃ εἰς αὐτὴν ὁ Ναπολέων· ἂν δὲ καὶ αὕτη ἐπέμενεν, ὁ Ναπολέων νὰ διακοινώσῃ εἰς αὐτὴν ὅτι ἀμφότεραι αὗται αἱ Δυνάμεις θέλουν διακηρύξει εἰς αὐτὴν τὸν πόλεμον· ἐπομένως νὰ τὴν διαμοιράσωτιν ὅπως συνεφωνήθη, δηλαδὴ ἡ μὲν Ῥωσσία νὰ λάβῃ μέχρι τοῦ Ἄϊμου, ἡ δὲ Γαλλία μέχρι τῆς Θεσσαλονίκης.

Παραδεχθέντων ἐξ ἀμφοτέρων ἁπάντων τούτων, ὁ Ναπολέων ἀνεδέχθη νὰ συντάξῃ ἰδίαις χερσὶ τὰ μυστικὰ ἄρθρα τῆς συνθήκης. Ἔπρεπεν ὅμως νὰ σκεφθῶσι καὶ περὶ τῆς δυστυχοῦς Πρωσσίας, περὶ τῆς ὁποίας ὁ Ναπολέων ὑπεσχέθη εἰς τὸν Ἀλέξανδρον διὰ τὴν τιμὴν αὐτοῦ νὰ μὴ τὴν καταστρέψῃ ὁλοσχερῶς, ἀλλὰ νὰ τὴν διατηρήσῃ ἐν μέρει. Ὁ Ναπολέων λοιπὸν ἐμελέτα ν' ἀποχωρίσῃ τὰς πολωνικὰς ἐπαρχίας τῆς Πρωσσίας καὶ νὰ σχηματίσῃ αὐτὰς ἀνεξάρτητον Κράτος· τὰς δὲ ἄλλας γερμανικὰς ἐπαρχίας, τὰς ὁποίας ἡ Πρωσσία κατὰ διαφόρους ἐποχὰς εἶχε κατακτήσει, νὰ τὰς διανείμῃ εἰς τὰ διάφορα γερμανικὰ Κράτη, ἐξ ὧν τινὰς νὰ καταστήσῃ ἀνεξαρτήτους διὰ νὰ προικίσῃ τοὺς στρατηγούς του.

Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος δὲν εὐχαριστεῖτο ὡς πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν πολωνικῶν ἐπαρχιῶν, φοβούμενος μήπως ποτὲ ἀπολέσῃ καὶ τὰς ἰδικάς του. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων ὑπεδείκνυεν εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ Ῥωσσία ὡς πρὸς τὴν Δύσιν πρέπει νὰ σταματήσῃ μέχρι τοῦ Νηέμου ποταμοῦ, ὅτι, ἂν θέλει νὰ τὸν ὑπερβῇ διὰ νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸν Βιστούλαν, ὡς ἔγεινε τοῦτο κατὰ τὴν τελευταίαν διανομὴν τῆς Πολωνίας, καθίσταται ὕποπτος καὶ μισητὴ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐπομένως ἀποκτᾷ ὑπηκόους ἀκαταπαύστους προσπαθοῦντας ν' ἀποτινάξωσι τὸν ζυγόν των, ὅτι τοιαῦται κατακτήσεις θέτουν ὅλην τὴν ῥωσσικὴν Ἐπικράτειαν εἰς ἀνησυχίας καὶ ταραχὰς, καὶ τέλος ὅτι ἡ Ῥωσσία πρέπει νὰ ζητῇ τὴν πραγματικὴν αὔξησίν της κατὰ τὸ βόρειον μέρος πρὸς τὴν Φιννίην, κατὰ δὲ τὴν Δύσιν πρὸς τὴν Τουρκίαν· ἰδίως δὲ ἔλεγεν ὅτι κατὰ τὸ τελευταῖον μέρος τοῦτο ἀνοίγεται ἡ ὁδὸς τοῦ πραγματικοῦ μεγαλείου τῆς Ῥωσσίας, τοῦ ὁποίου τὰ ὅρια εἶναι ἀπεριόριστα, προσέτι ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ Ἰνδία ἦτον ἐλπὶς νὰ κατακτηθῇ· ὅτι ἡ Ῥωσσία, θέλουσα νὰ μεγαλυνθῇ πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, θέλει ἀπαντήσει φίλους καὶ συμμάχους, πρὸ πάντων

δὲ τὴν Γαλλίαν, καὶ ὅτι δὲν θέλει ἔχει ἄλλον ἀντίπαλον εἰμὴ τὴν Ἀγγλίαν, τῆς ὁποίας ἡ ἰσχὺς δὲν συνίσταται εἰμὴ εἰς λοῖα, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ ἐλάψωσι τὴν Ῥωσσίαν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Δανουβίου.

Οἱ ἰσχυροὶ λόγοι οὗτοι τοῦ Ναπολέοντος ἔπειταν τὸν Ἀλέξανδρον νὰ μὴ διστάσῃ εἰς τὸ νὰ ἀποφασίσῃ· ὑπελείπετο ὅμως νὰ μάθωσι πῶς ἤθελεν ὑποφέρει ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας τὰ περὶ τοῦ Κράτους του ἀποφασισθέντα παρ' αὐτῶν. Ἀνεδέχθη λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ πρῶτον νὰ ὁμιλήσῃ μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐπομένως ὁ Ναπολέων, ὡς διαιτητὴς ὅλου τοῦ κόσμου, νὰ προσδιορίσῃ τὰ περαιτέρω.

Ὁ δυστυχὴς βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, τὸν ὁποῖον ἡ τύχη εἶχεν ἐγκαταλείψει, δὲν ἦτον οὔτε ἐπιδέξιος, οὔτε ἀποφασιστικὸς, ἵνα διαπραγματευθῇ περὶ τῶν ἰδίων ὑποθέσεων τοῦ Κράτους του· ἂν δὲ ἐνίοτε ἐλησμόνει τὰς μεγάλας δυστυχίας του, ἐδίδετο εἰς ὀργὴν, ἥτις δὲν ἤρμοζεν εἰς βασιλέα μὴ ἔχοντα οὔτε στρατὸν, οὔτε Κράτος. Ἐν τούτοις ἐλθὼν εἰς πολλὰς συνδιαλέξεις μετὰ τοῦ Ναπολέοντος, ὁποῖον ἤθελε ν' ἀποδείξῃ εἰς αὐτὸν ὅτι δὲν ἦτον ἔνοχος τοιαύτης δυστυχίας, διότι ὁ πόλεμος οὗτος προῆλθεν ἐκ τῆς καταπατήσεως τῶν συνόρων τῆς Πρωσσίας ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων. Ὁ δὲ Ναπολέων ἔλεγεν εἰς αὐτὸν ὅτι, διαβὰς ἐκ τῆς Ἀνσπάχης, δὲν ἤθελε νὰ ἐλάψῃ τὴν Πρωσσίαν καὶ ὅτι τοῦτο δὲν ἐδύνατο νὰ γένῃ ἀφορμὴ πολέμου μεταξὺ των. Εἰς τὴν συνδιάλεξιν ταύτην ἀμφότεροι οἱ ἡγεμόνες οὗτοι ἠρεθίσθησαν· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, ἀπελπισθεὶς νὰ πείσῃ τὸν Ναπολέοντα νὰ μὴ τοῦ ἀφαιρέσῃ μέγα μέρος τῆς Ἐπικρατείας του, ἐξώκειλεν εἰς παραφορὰς ἀναξίας τῆς βασιλικῆς ἀξίας του· ὁ δὲ Ναπολέων, θυμωθεὶς καὶ μὴ ὑποφέρων, παρέπεμψεν αὐτὸν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον, τὸν παρακινήσαντα αὐτὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον τῇ ἐπιούσῃ τῆς κατὰ τὴν Ἐϋλὼ μάχης, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Ναπολέων προσέφερεν εἰς αὐτὸν ὠφέλιμον εἰρήνην. Ἐπὶ τέλους, εἶπεν αὐτῷ· «Ὁ Ἀλέξανδρος ἔχει μέσον νὰ σὲ ἀποζημιώσῃ, τοῦτο συνίσταται εἰς τὸ νὰ θυσιάσῃ τοὺς συγγενεῖς του, τῶν ὁποίων τὰ Κράτη χορηγοῦν μεγίστην ἀποζημίωσιν εἰς τὴν Πρωσσίαν κατὰ τὴν Ἄρκτον καὶ τὴν Βαλτικήν· ἂν δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος θέλῃ νὰ συγκατανεύσῃ εἰς τὰς παραχωρήσεις ταύτας, θέλεις ἀποζημιωθῆ, ἂν οὐχὶ κατὰ τὸ ὅλον ἀλλὰ καταλλήλως ὡς πρὸς τὴν θέσιν· ὅσον δὲ τὸ ἐπ' ἐμοὶ δὲν ἀντιτείνω». Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας δὲν ἐτόλμησε νὰ κάμῃ τοιαύτας προτάσεις

εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, διότι προέκειτο περὶ τῶν συμφερόντων τῆς ἰδίας οἰκογενείας του. Συνδιαλεγόμενος δὲ καθ' ἑκάστην μετὰ τῶν δύο Αὐτοκρωτόρων ὁ Βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, καὶ μὴ δυνηθεὶς μόνος του νὰ κατορθώσῃ τίποτε περὶ τῆς διατηρήσεως τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ἐπικρατείας του, προσεκάλεσε τὴν σύζυγόν του εἰς τῆς ὁποίας τὴν ἀγχίνοιαν καὶ τὴν ὡραιότητα ἤλπιζε πολύ, μήπως δυνηθῇ αὕτη διὰ τῶν προτερημάτων της νὰ πείσῃ τὸν ἰσχυρὸν τῆς γῆς νὰ συγκατανεύσῃ εἰς μικροτέρας ζημίας· μέχρις οὗ δὲ ἤθελε φθάσει ἡ βασίλισσα τῆς Πρωσσίας, ἔμειναν αἱ διαπραγματεύσεις ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας εἰσέτι· τῇ 6 Ἰουλίου λοιπὸν ἔφθασεν αὕτη εἰς Τιλσίτην, καὶ μετὰ μίαν ὥραν ὁ Ναπολεων ἐπεσκέφθη αὐτήν. Ἡ βασίλισσα τῆς Πρωσσίας ἦτο τότε 32 ἐτῶν, ἡ ὡραιότης αὐτῆς, ἥτις ἄλλοτε ἦτον ἐξαισία, ἤδη ἐφαίνετο ὅτι ἤρχιζε νὰ μαραίνεται ἕνεκα τῆς ἡλικίας· ἀλλ' εἰσέτι ἦτον ἡ ὡραιοτέρα γυνὴ τῆς ἐποχῆς της. Οὖσα δὲ ἀγχίνους, εἶχε ἰδιάζουσαν ἐπιτηδειότητα ὡς πρὸς τὰ πολιτικὰ πράγματα, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε, μιγνυομένη εἰς ὅλας τὰς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους· ἡ δὲ ἐπιθυμία αὐτῆς εἰς τὸ νὰ εὐδοκιμήσῃ παρὰ τῷ μεγάλῳ ἀνδρὶ, ἐξ οὗ ἐξηρτᾶτο τὸ πᾶν, καὶ ἱστα αὐτὴν ἐνοχλητικήν. Ὑποδεχθεῖσα λοιπὸν τὸν Ναπολεοντα εὐθὺς ὡμίλησεν αὐτῷ περὶ τοῦ μεγαλείου του, περὶ τῆς εὐφυΐας του καὶ περὶ τῆς ἀτυχίας της, ὅτι δὲν ἐγνώρισεν αὐτὸν πρότερον· ἀλλ' ἐξεφράσθη τοιουτοτρόπως, ὥστε δὲν ἦτο μὲ ἁπλότητα διὰ νὰ ἑλκύσῃ τὸν Ναπολέοντα, ὅστις, ἐννοήσας εὐθὺς τὴν πρόθεσιν τῆς Βασιλίσσης ταύτης, περιωρίσθη εἰς περιποιητικοὺς λόγους, οὐδέν τι οὐσιώδες ἐκφράσας ὑποχρεοῦν αὐτόν·

Μετ' ὀλίγον ὁ Ναπολέων, προσκαλέσας τὴν βασίλισσαν τῆς Πρωσσίας εἰς γεῦμα ὑπεδέχθη αὐτὴν εἰς τὴν θύραν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ καταλύματός του. Ἐνταῦθα αὕτη ἐπροσπαθησεν ὅσον ἐδυνήθη ν' ἀνακάσῃ τὸν Ναπολέοντα διὰ νὰ τῇ εἴπῃ τοὐλάχιστον μίαν λέξιν ἰδίως δὲ περὶ τοῦ Μαγδεμβούργου, διὰ νὰ ἐλπίζῃ τι. Ἀλλ οὗτος ἀποφεύγων πάντοτε τὰ τοιαῦτα περιωρίζετο μόνον εἰς λόγους σεβασμοῦ καὶ περιποιήσεως, ὥστε τὴν ἀπήλπισεν διὰ τῆς τοιαύτης ἐπιμονῆς του· οὕτως αὕτη ἐπὶ τέλους ἐννοήσασα τὴν τακτικὴν τοῦ ἰσχυροῦ ἀντιπάλου της παρεπονεῖτο πικρῶς ὅτι δὲν ἐδυνήθη νὰ κατορθώσῃ ὅ,τι ἐπεθύμει. Ὁ Ναπολέων, περιπλεχθεὶς εἰς τὴν πάλην μὲ τοιοῦτον ὑποκείμενον, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἐδύνατο ν' ἀντισταθῇ, ἀναγκαζόμενος δὲ νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἀπεφάσισεν ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν νὰ ἀποπερατωθῶσιν ἅπασαι αἱ διαφοραὶ

αὗται. Οὕτω λοιπὸν ἡ συνθήκη συνωμολογήθη τὴν 7 Ἰουλίου καὶ τὴν 8 ὑπεγράφη, ὀνομαθεῖσα *Συνθήκη τῆς Τιλσίτης*. Τριχῶς δὲ ἔγεινεν ἡ συνθήκη αὕτη· μία φανερὰ συνθήκη τῆς Γαλλίας μετὰ τῆς Ῥωσσίας, ἑτέρα τῆς Γαλλίας μετὰ τῆς Πρωσσίας, εἰς ἀμφοτέρας ταύτας τὰς συνθήκας προσετέθησαν καὶ μυστικὰ ἄρθρα· τέλος ἑτέρα συνθήκη μυστικῆς συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας, τὴν ὁποίαν αἱ Δυνάμεις αὗται ὑπεχρεοῦντο νὰ διατηρήσωσι μυστικῶς, καθ' ὅσον ἀμφότερα τὰ μέρη δὲν ἦσαν σύμφωνα νὰ τὴν κοινοποιήσωσιν· Αἱ φανεραὶ συνθῆκαι μεταξὺ Γαλλίας, Ῥωσσίας καὶ Πρωσσίας διελάμβανον τὰς ἑξῆς συμφωνίας.

«Ἀπόδοσις εἰς τὸ βασίλειον τῆς Πρωσσίας, *ἕνεκα τοῦ Αὐ-*»*τοκράτορος τῆς Ῥωσσίας*, τὴν παλαιὰν Πρωσσίαν, τὴν Πομε-»ρανίαν, τὸ Βρανδεμβοῦργον καὶ τὴν ἄνω καὶ κάτω Σιλεσίαν

»Παραχώρησις εἰς τὴν Γαλλίαν ὅλων τῶν ἀριστερῶν ἐπαρ-»χιῶν τῆς Ἔλβας, διὰ νὰ συνθέσῃ αὕτη μετὰ τοῦ μεγάλου δου-»κάτου τῆς Ἀσσίας βασίλειον τῆς Βεστφαλίας πρὸς ἀμοιβὴν τοῦ »νεωτέρου ἀδελφοῦ τοῦ Ναπολέοντος, πρίγκηπος Ἱερωνύμου »Βοναπάρτου.

«Παραχώρησις τῶν δουκάτων τῆς Ποσνίας καὶ τῆς Βαρσο-»βίας, διὰ νὰ σχηματισθῇ πολωνικὸν Κράτος, τὸ ὁποῖον ὑπὸ »τὸν τίτλον μέγα δουκάτον τῆς Βαρσοβίας νὰ ὑπάγεται ὑπὸ τὸν »βασιλέα τῆς Σαξονίας, καὶ νὰ συγκοινωνῇ μετὰ τῆς Γερμανίας »διὰ μιᾶς στρατιωτικῆς ὁδοῦ ἐκ τῆς Σιλεσίας.

»Ὁ βασιλεὺς τῆς Ῥωσσίας καὶ τῆς Πρωσσίας ν' ἀναγνωρίσωσι »τὸν Λουδοβῖκον Βοναπάρτην βασιλέα τῆς Ὁλλανδίας, τὸν Ἰω-»σὴφ Βοναπάρτην βασιλέα τῆς Νεαπόλεως, τὸν Ἱερώνυμον Βο-»ναπάρτην βασιλέα τῆς Βεστφαλίας, νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν »συμμαχίαν τοῦ Ῥήνου καὶ γενικῶς ἅπαντα τὰ παρὰ τοῦ Να-»πολέοντος συστηθέντα Κράτη.

»Ἀποκατάστασις τῆς προτέρας ὑποτελείας τῶν πριγκηπάτων »Ὀλδεμβούργου καὶ Μεκλεμβούργου, ἀλλὰ τὰ μεθόρια αὐτῶν »νὰ καταληφθῶσι παρὰ γαλλικῶν στρατευμάτων διὰ νὰ ἐξα-»κολουθήσωσι τοὺς κατὰ ξηρὰν ἀποκλεισμούς.

»Τέλος πάντων μεσολάβησις τῆς Ῥωσσίας πρὸς ἀποκατάστα-»σιν τῆς μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας εἰρήνης.

»Μεσολάβησις τῆς Γαλλίας πρὸς τὴν Τουρκίαν πρὸς ἀποκα-»τάστασιν τῆς μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Πόρτας εἰρήνης.

Τὰ δὲ μυστικὰ ἄρθρα ἐμπεριεῖχον τὰς ἑξῆς συμφωνίας·

»Ἀποκατάστασις τῶν Γάλλων ἐν τῇ Δαλματίᾳ καὶ εἰς τὰ »στόμια τοῦ Ῥιζωνικοῦ κόλπου.

»Παραχώρησις τῶν Ἰονίων νήσων, τὰ ὁποῖα τοῦ λοιποῦ νὰ »θεωρῶνται καθαρὰ κτῆσις τῶν Γάλλων.

»Ὑπόσχεσις πρὸς τὸν Ἰωσὴφ Βοναπάρτην, ἀναγνωρισθέντα »εἰς τὴν φανερὰν συνθήκην βασιλέα τῆς Νεαπόλεως, ν' ἀναγνω»ρισθῇ καὶ βασιλεὺς τῶν δύο Σικελιῶν, ὁπόταν οἱ ἐν τῇ Νεα»πόλει Βουρβόνοι ἤθελον ἀποζημιωθῇ μὲ τὰς Βαλεαρίους νήσους »ἢ μὲ τὴν Κρήτην.

»Ὑπόσχεσις, ἐν περιπτώσει ἑνώσεως τῆς Ἀνοβέρας μετὰ τοῦ »βασιλείου τῆς Βεστφαλίας, νὰ δοθῇ εἰς τὴν Πρωσσίαν ἐπὶ τοῦ »ἀριστεροῦ τῆς Ἔλβας χώρα τις ἐμπεριέχουσα τριῶν ἢ τεσσά»ρων ἑκατομμυρίων κατοίκους· καὶ τέλος ἰσόβιοι ἐπιχορηγήσεις »εἰς τοὺς ἐκθρονισθέντας πρίγκηπας τῆς Ἀσσίας, τοῦ Βρυνσβί»κου καὶ τοῦ Νασσαϊκοῦ οἴκου».

Αἱ μυστικαὶ συνθῆκαι αἱ ὁποῖαι ἦσαν τότε καὶ αἱ σπουδαιότεραι τῶν ἄλλων καὶ αἱ ὁποῖαι ἔπρεπε νὰ διατηρηθῶσι μυστικῶς, διελάμβανον προσέτι ὅτι ἡ Ῥωσσία καὶ ἡ Γαλλία συνυπέσχοντο νὰ ἦναι σύμφωνοι κατὰ ξηρᾶν τε καὶ θάλασσαν εἰς πάντα πόλεμον συμβάντα εἰς αὐτούς· νὰ ὁπλισθῶσι κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἂν αὕτη δὲν θελήσῃ νὰ ὑπογράψῃ τὴν παροῦσαν συνθήκην· καὶ κατὰ τῆς Τουρκίας, ἐὰν δὲν δεχθῇ καὶ αὕτη τὴν μεσολάβησιν τῆς Γαλλίας, ἐξ ἧς ν' ἀφαιρεθῶσιν αἱ εὐρωπαϊκαὶ ἐπαρχίαι, ἐκτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συμπεριλαμβανομένης τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας. Συνεφώνησαν δὲ ν' ἀναγκάσωσιν ἀμφότεροι τὴν Σουηδίαν, τὴν Δανίαν, τὴν Πορτουγαλίαν καὶ αὐτὴν τὴν Αὐστρίαν, ὅπως τὰ Κράτη ταῦτα νὰ συμμεθέξωσιν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας, δηλαδὴ νὰ κλείσωσι τοὺς λιμένας των εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ νὰ τῇ κηρύξωσι τὸν πόλεμον. Τοιαῦτα ἦσαν κατ' ἔννοιαν τὰ ἄρθρα τῆς μυστικῆς συνθήκης, διότι μέχρι τοῦδε δὲν ἐκοινοποιήθη τὸ κείμενον αὐτῆς.

Ἡ βασίλισσα τῆς Πρωσσίας, μαθοῦσα τὴν παράδοχὴν καὶ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης παρὰ τῆς Ῥωσσίας, ὠργίσθη τοσοῦτον, ὥστε ἀπεφάσισε ν' ἀναχωρήσῃ· τὴν δὲ τελευταίαν ἑσπέραν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς της κατὰ τὴν συνήθειάν της παρευρεθεῖσα κατὰ τὴν 8 ὥραν εἰς τὸν δεῖπνον τοῦ Ναπολέοντος, ὡμίλησεν ὀργίλως εἰς αὐτὸν, εἰς δὲ τὸν Ἀλέξανδρον πικρῶς, καὶ εὐθὺς εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἅμαξάν της καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Μαμελίαν διὰ νὰ κλαύσῃ τὴν ἀνοησίαν της, τὰ πολιτικὰ πάθη της, τὴν δυσάρεστον ἐπιῤῥοὴν, τὴν ὁποίαν ἠθέλησε νὰ διατηρήσῃ εἰς τὰς πο-

λιτικὰς ὑποθέσεις, καὶ τὴν ἀπάτην της εἰς τοὺς προϋχοντας τῆς Πρωσσίας ὡς πρὸς τὰς ὑποσχέσεις καὶ τὴν πίστιν αὐτῶν. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἡ τύχη ἔμελλε νὰ μεταβάλῃ μετὰ παρέλευσιν χρόνου· ἡ ἀτυχὴς βασίλισσα αὕτη ὅμως ἔμελλε ν' ἀποθάνῃ διὰ νὰ μὴ ἴδῃ τὴν μεταβολὴν ταύτην.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀπαλλαγεὶς τῶν τοιούτων δυστυχῶν φίλων του, διελογίζετο ἤδη περὶ τῶν νέων προθέσεών του· βλέπων δὲ καθ' ἑκάστην τὸν Ναπολέοντα ἐδείκνυεν εἰς αὐτὸν μεγίστην φιλίαν· ἀμφότεροι δὲ συνυπέσχοντο νὰ ἦναι ἀείποτε συνδεδεμένοι καὶ νὰ βλέπωνται συνεχῶς. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἐτόλμα νὰ προτείνῃ εἰς τὸν Ναπολέοντα νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ ἀπωτέρω μέρος τῆς Ἄρκτου, ἤτοι εἰς τὴν Πετρούπολιν· διότι εἰς τὴν ἀρτισύστατον ταύτην πρωτεύουσαν δὲν εὑρισκέ τις εἰσέτι τὶ ἀξιοπερίεργον· ἐπεθύμει ὅμως νὰ ὑπάγῃ οὗτος εἰς Παρισίους διὰ νὰ ἴδῃ τὴν παρὰ πάντων ἐπαινουμένην διὰ τὸν πολιτισμόν της πόλιν, ὅπου, ἐνῷ πρότερον ὑπῆρχεν ἡ μεγαλητέρα ἀναρχία, ἤδη ἐβασίλευεν ἡ καλητέρα τάξις, μάλιστα δὲ ἐπεθύμει, ὡς ἔλεγε, νὰ παρασταθῇ εἰς τὰς συνεδριάσεις τοῦ τότε Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας διὰ νὰ μάθῃ τὸν τρόπον τοῦ κυβερνᾶν, τὸν ὁποῖον ὁ Ναπολέων τοσοῦτον καλῶς ἐγνώριζε.

Τῇ ἐπιούσῃ, 9 Ἰουλίου, τῆς ὑπογραφῆς τῶν συνθηκῶν, ἔγεινεν ἡ ἐπίσημος ἀνταλλαγὴ τῶν ἐπικυρωμένων ἀπογράφων αὐτῶν καὶ ὁ χωρισμὸς τῶν δύο Αὐτοκρατόρων. Ὁ Ναπολέων, φέρων τὸ μέγα ρωσσικὸν παράσημον τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, ὑπῆγεν εἰς τὸ κατάλυμα τοῦ Ἀλεξάνδρου· οὗτος δὲ ὑπεδέχθη αὐτὸν φέρων τὸ μέγα παράσημον τοῦ τάγματος τῆς Τιμῆς, καὶ ἔχων παρ αὐτῷ τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουράν του. Ἀμφότεροι οἱ Αὐτοκράτορες συναλλάξαντες τὰ ἐπικεκυρωμένα ἀπόγραφα τῶν συνθηκῶν, ἀνέβησαν ἐπὶ τῶν ἵππων των καὶ παρουσιάσθησαν εἰς τὰ στρατεύματά των. Ὁ Ναπολέων ἐζήτησε νὰ ἐξ-λθωσιν ἐκ τῆς ρωσσικῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς οἱ ἀνδρειότεροι τῶν στρατιωτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἰδίαις χερσὶν οὗτος ἔδωκε τὸ παράσημον τῆς Τιμῆς. Συνδιαλεχθεὶς δὲ ἱκανὴν ὥραν μετὰ τοῦ Ἀλεξ νδρου, συνώδευσεν αὐτὸν μέχρι τοῦ Νιέμου ποταμοῦ· ἀποχαιρετισθέντες δὲ ἀμφότεροι ἀπεχωρίσθησαν, καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος ἐπεβιβάσθη διὰ νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν, ὁ δὲ Ναπολέων συνεχώρησεν εἰς Καινισβέργην, ὅπου ἔφθασε τῇ ἐπιούσῃ.

Ἐνταῦθα ὁ Ναπολέων διήρεσε τὸν στρατόν του εἰς τέσσαρας διοικήσεις, ὑπὸ τὸν στρατάρχην Δαβοῦστον διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν Πολωνίαν, τὸν Σοῦλτον διὰ τὴν Καινισβέργην καὶ τὴν Δαν-

ζίκην, τὸν Μασσέναν διὰ τὴν Σιλεσίαν, καὶ τὸν Βροῦνον διὰ τὰ παράλια τῆς Βαλτικῆς. Τῇ 13 Ἰουλίου ὁ Ναπολέων ἀναχωρήσας ἐκ τῆς Καινισβέργης ἦλθεν εἰς Δρέσδην ἵνα διαμείνῃ ἡμέρας τινὰς παρὰ τῷ νῷ συμμάχῳ του βασιλεῖ τῆς Ἀξονίας, ὅστις ὠνομάσθη καὶ μέγας δοὺξ τῆς Βαρσοβίας, καὶ διὰ νὰ συμφωνήσῃ μετ' αὐτοῦ τὸ εἰς τὴν Πολωνίαν δοθησόμενον σύνταγμα. Ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐδέχθη τὸν Ναπολέοντα ὡς εὐεργέτην τοῦ οἴκου του. Μετὰ δέ τινας ἡμέρας ὁ Ναπολέων ἀνεχώρησε ἐκεῖθεν καὶ ἔφθασε τῇ 27 Ἰουλίου τὸ ἑσπέρας εἰς Παρισίους, ὅπου περιεμένετο ἀνυπομόνως παρὰ πάντων.

Οὐδέποτε ὁ Ναπολέων καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐμεγαλύνθησαν τοσοῦτον, οὐδέποτε τοιαύτην ἰσχὺν ἀπέκτησε τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα του, ὡς εἰς τὴν περίστασιν ταύτην· διότι ἀπὸ τοῦ στενοῦ τοῦ Γιβραλτὰρ μέχρι τοῦ Βιστούλα, ἀπὸ τῶν Βορεμικῶν ὀρέων μέχρι τῆς ἀρκτικῆς θαλάσσης, καὶ ἀπὸ τῶν Ἄλπεων μέχρι τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου ἐπεξετείνετο ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἀμέσως τε καὶ μεμέσως· διότι καὶ τὰ μὴ κατεχόμενα ὑπ' αὐτοῦ μέρη ἐκυβερνῶντο παρὰ τῶν πλασμάτων ἢ ὑποτελῶν του· πέραν δὲ τούτων εὑρίσκοντο σύμμαχοι ἢ ὑποτεταγμένοι ἐχθροὶ ἐκτὸς τῆς Ἀγγλίας μόνης. Οὕτως ἅπασα ἡ ἤπειρος ἐξηρτᾶτο παρ' αὐτοῦ· διότι ἡ Ῥωσσία, ἀντισταθεῖσα ἐν πρώτοις, μετὰ ταῦτα παρεδέχθη τὰς προθέσεις τοῦ Ναπολέοντος μὲ πολλὴν ζέσην, ἡ δὲ Αὐστρία ἦτον ἠναγκασμένη νὰ ἐνδίδῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν. Ἡ Ἀγγλία δὲ μόνη τέλος πάντων, προφυλαγμένη οὖσα ὑπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ, διέκειτο μεταξὺ τῆς παραδοχῆς τῆς εἰρήνης ἢ τοῦ πολέμου πρὸς ὅλον τὸν κόσμον.

Τοιαῦτα γιγαντιαῖα ἔργα καθίστων τὴν ὑπέρμετρον ἰσχὺν τοῦ Ναπολέοντος, τὰ ὁποῖα ἐθάμβονον ὅλον τὸν κόσμον, ἀλλὰ πραγματικῶς ἦσαν μᾶλλον ἔνδοξα ἢ στερεά· ἤρκει δὲ μόνον νὰ σκεφθῇ τις ἀπαθῶς διὰ νὰ πεισθῇ περὶ τούτου. Ὁ Ναπολέων, παραιτήσας τὴν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν πάλην του ἕνεκα τῆς τρίτης συμμαχίας, ἀναχωρήσας δὲ ἐκ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ ἐλθὼν εἰς τὰς τοῦ Δανουβίου, ἐτιμώρησε τὸν αὐστριακὸν θρόνον, ἀφαιρέσας παρ' αὐτοῦ μετὰ τὴν ἐν Αὐστερλίκῃ ἐκστρατείαν τὰς ἐνετικὰς ἐπαρχίας, τὴν Τυρολίδα καὶ τὴν Σαβανδίαν· οὕτω δὲ συνεπλήρωσε τὰ ὅρια τῆς Ἰταλίας, ἐμεγάλυνε τὰς ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γερμανίᾳ συμμαχίας τῆς Γαλλίας, καὶ ἀπεμάκρυνε τὰ ὅρια τῆς Αὐστρίας ἐκ τῶν τῆς Γαλλίας.

Μέχρι τινὸς τὰ πάντα ἦσαν κατ' εὐχήν, διότι ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἰταλίας καὶ ἡ ἐν Γερμανίᾳ ἐγκατάστασις τῶν φίλων

τῆς Γαλλίας ἦσαν σύμφωνα μὲ τὸ ἀληθὲς συμφέρον αὐτῆς· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1805 ὁ Ναπολέων, μεταβαλὼν αὐθαιρέτως τὴν κατάστασιν τῆς Εὐρώπης, ἀντὶ νὰ περιορισθῇ νὰ τροποποιήσῃ τὸ παρελθὸν, τὸ ὁποῖον ἦτον ὁ μεγαλήτερος θρίαμβός του, κατέστρεψεν αὐτό· ἀντὶ δὲ νὰ ἐξακολουθῇ πρὸς ὄφελος τῆς Γαλλίας νὰ ἐρεθίζῃ τὴν ἀρχαίαν ἀντιζηλίαν τῶν δύο μεγάλων Ἐπικρατειῶν τῆς Γερμανίας, τουτέστι τῆς Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας, βοηθῶν τὴν μίαν κατὰ τῆς ἄλλης, ἥρπαξε τὸ γερμανικὸν σκῆπτρον παρὰ τῆς Αὐστρίας, μὴ δίδων αὐτὸ εἰς τὴν Πρωσσίαν· οὕτω δὲ μετέβαλε τὸν ἀνταγωνισμὸν αὐτῶν εἰς κοινὸν μῖσος κατὰ τῆς Γαλλίας· σχηματίσας δὲ ὑπὸ τὸν τίτλον τῆς ῥηνοσυμμαχίας μίαν γαλλικὴν Γερμανίαν, συγκειμένην ἐκ πριγκήπων Γάλλων μὴ χαιρόντων τὴν συμπάθειαν τῶν ὑπηκόων της, καὶ ἐξ ἀγνωμόνων εἰς τὴν Γαλλίαν Γερμανῶν πριγκήπων, καὶ ὁροθετήσας αὐθαιρέτως τὸν Ῥῆνον, προεκάλεσε τὴν Πρωσσίαν εἰς πόλεμον, ὅστις ὅσῳ ἦτον ἔνδοξος, τοσούτῳ ἀντέκειτο εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Γαλλίας· ἐπομένως δὲ παρασυρόμενος ὑπὸ τοῦ χειμάῤῥου τῆς νίκης, ἔφθασε μέχρι τῶν ὀχθῶν τοῦ Βιστούλα· διαμένων δὲ ἐκεῖ, ἀπεπειράθη τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς Πολωνίας, ἔχων ὄπισθέν του τὴν μὲν Πρωσσίαν ἡττημένην μὲν ἀλλὰ φρυάττουσαν, τὴν δὲ Αὐστρίαν ἐν τῷ κρυπτῷ ἀδιάλλακτον μετὰ τὴς Γαλλίας. Ταῦτα πάντα λοιπὸν, θεωρούμενα ὡς ἔργα στρατιωτικὰ, ἦσαν ἀξιοθαύμαστα, ἀλλ' ὡς πολιτικὰ ἦσαν ἀσύνετα, ὑπέρμετρα καὶ φαντασιώδη.

Ὅθεν ὁ Ναπολέων, διεξαγαγὼν τοιουτοτρόπως τὰς κινδυνώδεις προθέσεις του, ὑπερνικήσας ὅλα τὰ ἐμπόδια τὰ προερχόμενα ὡς ἐκ τῶν ἀποστάσεων τοῦ κλίματος καὶ τοῦ χειμῶνος ἔδωκε πέρας ἐπὶ τοῦ Νηέμου ποταμοῦ εἰς τὴν ἧτταν τῶν ἠπειρωτικῶν Δυνάμεων· ἀλλ' αἰσθανόμενος ὡσαύτως ὅτι ἔπρεπε νὰ δώσῃ πέρας καὶ εἰς τὸν κινδυνώδη τοῦτον δρόμον του, ἐνησχολεῖτο δραστηρίως εἰς τοῦτο, ὅτε διέμενεν ἐν τῇ Τιλσίτῃ· καθότι, δυσαρεστῶν διὰ παντὸς τὴν Πρωσσίαν, τὴν ὁποίαν οὐδὲ ἐσκέπτετο κἂν νὰ τὴν ἐλκύσῃ ποτὲ διά τινος γενναίας πράξεως, καὶ γνωρίζων τοὺς ἐχθρικοὺς διαλογισμοὺς τῆς Αὐστρίας, εἶχεν ἀνάγκην, ὅσῳ καὶ ἂν ἦτο νικητὴς, συμμάχου, ὡς τοιοῦτον δὲ ἐξελέξατο τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον. Ὅθεν, διὰ νὰ κατορθώσῃ τὰ πάντα ἐν τῷ κόσμῳ ὁ Ναπολέων, ἔλαβε νέον σύστημα πολιτικῆς, στηριζόμενον ἐπὶ μιᾶς μόνης ἀρχῆς, ἥτις ἦτον ἡ συνένωσις τῆς γαλλικῆς μετὰ τῆς ῥωσσικῆς φιλοδοξίας. Ἀλλ' ἡ συνένωσις αὕτη ἦτο βλαβερὰ, διότι δὲν ἐσύμφερεν εἰς τὴν Γαλλίαν νὰ ἐπιτρέπῃ

εἰς τὴν Ῥωσσίαν νὰ πράττῃ πᾶν ὅ,τι ἐπεθύμει ἐν τῇ Ἀνατολῇ, τοσοῦτον δὲ μᾶλλον καθ' ὅσον καὶ αὕτη ἡ Γαλλία δὲν ἔπρεπε νὰ πράττῃ τὰ πάντα. Ὁ Ναπολέων, ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς Τιλσίτης μὲ μεγίστην δυσαρέσκειαν τῆς Γερμανίας σχηματίσας ἐν Γερμανίᾳ ἓν γαλλικὸν βασίλειον, (διὰ τὸ ὁποῖον ἡ Γαλλία κατηνάλωσε τοσαῦτα χρήματα καὶ ἄνδρας διὰ νὰ ὑπερνικήσῃ τοσαῦτα μίση), ὡς τὸ τῆς Νεαπόλεως καὶ Ὁλλανδίας, καταστήσας τὸ ἥμισυ τῆς Πρωσσίας, ἀντὶ νὰ τὴν ἀποκαταστήσῃ ὁλοσχερῶς ἢ νὰ τὴν καταστρέψῃ, καὶ ἐγκαταστήσας τὸ ἥμισυ τῆς Πολωνίας καθ' ὅλα ἀτελῶς, διότι ἕνεκα τῆς ἀποστάσεως ἠσθάνετο ἐξησθενισμένας τὰς δυνάμεις του, ἀπέκτησεν ἀδιαλλάκτους ἐχθροὺς καὶ ἀμφιβόλους καὶ ἀνισχύρους φίλους, ἐνὶ λόγῳ ἀνήγειρε μέγα οἰκοδόμημα ἐκ νέας ὕλης ἐκ θεμελίων μέχρι τῆς ὀροφῆς, τὸ ὁποῖον, οἰκοδομηθὲν τόσον ταχέως, δὲν ἐδύνατο νὰ ἔχῃ καὶ στερεὰς βάσεις, ὥστε ἦτο σαθρόν.

Ὅθεν ταῦτα πάντα, τὰ συμπεριλαμβανόμενα ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς Τιλσίτης, ὅσον ἔνδοξα καὶ ἂν φαίνωνται, θεωρούμενα ὅμως πολιτικῶς εἶναι κατακριτέα· ἀπεναντίας δὲ ἅπαντα εἶναι ἀξιοθαύμαστα ὡς ἔργα στρατιωτικά· καθότι ὁ Ναπολέων, ἀναχωρῶν ἐκ τοῦ στενοῦ τοῦ Καλεσίου καὶ φθάνων ἐν ἀκαρεῖ εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Δανουβίου, περιεκύκλωσε τοὺς Αὐστριακοὺς ἐν τῇ Οὔλμῃ, κατεπολέμησε τοὺς Ῥώσσους πέριξ τῆς Βιέννης καὶ κατέστρεψεν ἀμφοτέρους ἐν τῇ Αὐστερλίκῃ· ἀναπαυθεὶς δὲ ὀλίγους μῆνας ἐν τῇ Φραγκονίᾳ, ἤρχισεν εὐθὺς τὴν νικηφόρον πορείαν του, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Σαξονίαν, κατέλαβε τὸν πρωσσικὸν στρατὸν ὑποχωροῦντα ἤδη, κατέστρεψεν αὐτὸν ἐν τῷ ἅμα εἰς τὴν Ἰέναν, ἐπομένως κατεδίωξε, περιεκύκλωσε καὶ κατέστρεψεν αὐτὸν ὁλοσχερῶς· στρέφων δὲ ἀπὸ τῆς Ἄρκτου πρὸς τὴν Δύσιν, ἔδραμε κατὰ τῶν Ῥώσσων, ἐδίωξεν αὐτοὺς εἰς τὸν Πρεγέλαν ποταμὸν, καὶ δὲν ἐσταμάτησεν εἰμὴ ἐκεῖ ὅπου δὲν ἐδύνατο νὰ διαβῇ ἕνεκα τοῦ τόπου· ἀναπαυθεὶς δὲ εἰς τὸν Βιστούλαν καὶ μετ' ὀλίγον ἐνισχυθεὶς αἴφνης εἰς τὰς χειμερινὰς ἐπισταθμίας του, ἠγέρθη διὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ῥώσσους τοὺς ὁποίους προσέβαλεν εἰς τὴν Ἐϋλὼ, καὶ κατεπολέμησεν αὐτοὺς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ψύχους καὶ τῆς πείνης· μετὰ δὲ τὴν μάχην ταύτην ἐπανέλαβε τὰς ἐπισταθμίας του, ἀλλ' ἐστρατοπέδευσεν ἐκ νέου ἐπὶ τῶν χιόνων, καὶ ἐκεῖ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μεγάλου χειμῶνος ἐστρατολόγησε καὶ ηὔξησε τὸν στρατόν του εἰς τοσοῦτον ἀπομεμακρυσμένον ἐκ τῆς Γαλλίας διάστημα, ὥστε τὰ πάντα ἐφαίνοντο δυσκατόρθωτα· τὸ δὲ προσεχὲς ἔαρ ἔλαβε τὰ ὅπλα, ἀλλ' ἤδη βοη-

θούμενος ὑπὸ τῆς φύσεως, ἐτοποθετήθη μεταξὺ τῶν Ῥώσσων καὶ τῶν ἐφεδρειῶν αὐτῶν, καὶ διαιρέσας αὐτοὺς, διὰ νὰ κυριεύσῃ τὴν Καινισβέργην, διέβη ἐνώπιόν των ἕνα ποτάμιον, ἔφθασεν αὐτοὺς εἰς τὴν Φριεδλανδὴν καὶ ἔδωκε πέρας δ' ἀξιομνημονεύτου μάχης εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Νηέμου ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ καὶ τολμηρᾷ ἐκστρατείᾳ. Ἐν πᾶσι δὲ τούτοις συνίσταται τὸ μεγαλεπήβολον τοῦ Ναπολέοντος, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀξιοπαρατήρητον εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν αἰώνων καὶ ἀξιοθαύμαστον εἰς τοὺς ἀνθρώπους· διότι ἐν τούτοις ἐνόνονται ὅλαι αἱ ἰδιότητες τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς, ὡς ἡ ταχύτης καὶ ἡ βραδύτης, ἡ τόλμη καὶ ἡ φρόνησις, ἡ πρὸς τὰς μάχας, τὰς πορείας καὶ τὴν διοίκησιν τέχνη· ταῦτα δὲ πάντα, καὶ τοι διαφέροντα καὶ σπανίως εὑρισκόμενα ἡνωμένα εἰς τὸν αὐτὸν ἄνδρα, πάντοτε ἐξετελοῦντο ἁρμοδίως καὶ ἐγκαίρως. Ὅθεν ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι ὁ Ναπολέων ἐνήργει τὸν μὲν πόλεμον μὲ τὴν εὐφυΐαν του, τὴν δὲ πολιτικὴν μὲ τὰ πάθη του. Τὸ κολοσσαῖον λοιπὸν τοῦτο οἰκοδόμημα, τὸ ἀνεγερθὲν ἐν Τιλσίτῃ, ἐδύνατο νὰ διατηρηθῇ, ἐὰν δὲν ἐπεφορτίζετο καὶ μὲ νέα βάρη, τὰ ὁποῖα ἐκρήμνισαν αὐτὸ μετ' ὀλίγον ἐκ θεμελίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Ἄφιξις τοῦ Ναπολέοντος εἰς Παρισίους.—Ἀποστολὴ τοῦ Σαβαρὺ εἰς Πετρούπολιν.—Σκέψεις τοῦ Ναπολέοντος περὶ τῆς Ἱσπανίας, Πορτουγαλλίας καὶ Ἰταλίας.—Κατοχὴ ἐν Ἑπτανήσῳ.—Νέαι διατάξεις περὶ τοῦ γαλλικοῦ ναυτικοῦ.—Μεταρρυθμίσεις καὶ βελτιώσεις εἰς τὴν ὑπηρεσίαν καὶ νομοθεσίαν τῆς Γαλλίας.—Ἔναρξις τῶν νομοθετικῶν σωμάτων.—Γάμος τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ναπολέοντος Ἱερωνύμου.—Πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ρωσσίας.—Καταστροφὴ τοῦ δανικοῦ στόλου ἐν Κοπεγχάγῃ ὑπὸ τῶν Ἀγγλων.—Συνδιαλέξεις τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου μετὰ τοῦ Σαβαρὺ καὶ ἀντικατάστασις τούτου παρὰ τοῦ Κωλαϊγκούρτου.—Προπαρασκευαὶ καὶ ἐκστρατεῖαι κατὰ τῆς Πορτουγαλλίας.—Συμβάντα ἐν Ἱσπανίᾳ.—Ἀναχώρησις τοῦ Ναπολέοντος εἰς Ἰταλίαν.

(Ἰούλιος μέχρι Νοεμβρίου 1807).

Ἡ ἐν Τιλσίτῃ εἰρήνη ἐπροξένησεν εἰς ὅλον τὸν λαὸν τῆς Γαλλίας μεγίστην χαράν, ὅστις ἐπείσθη ὅτι ἐπὶ τοῦ Ναπολέοντος δὲν ἔπρεπε νὰ φοβῆται τὸν πόλεμον, εἰ καὶ μετὰ τὴν ἐν Ἐύλῳ μάχην ὑπῆρχον ἀνησυχίαι, διότι ἡ πάλη ἐγένετο πολὺ μακρὰν τῆς Γαλλίας· ἀλλ' ἅπαντες ἐφρόνουν ὅτι ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ, ὅστις συγκατηριθμεῖτο μεταξὺ τῶν δύο ἢ τριῶν ἡρώων τῶν ἀναφανέντων εἰς τὸν κόσμον, ἔπρεπε νὰ σταματήσῃ τὴν πρόοδόν του, διότι ἄλλως ἤθελε κατάχρησθῆ τὴν εὐτυχίαν του. Καὶ ὄντως, εἰς τὰ ἀνθρώπινα ἔργα ὑπάρχει ὅρος τις τὸν ὁποῖον δὲν πρέπει τις νὰ ὑπερβῇ· ἅπαντες δὲ ἠσθάνοντο ὅτι ὁ Ναπολέων ἔφθασεν εἰς τὸν ὅρον τοῦτον, τὸν ὁποῖον ὁ μὲν νοῦς τοῦ ἀνθρώπου διακρίνει εὐκόλως, ἀλλὰ τὰ πάθη αὐτοῦ δὲν τὸν παραδέχονται. Προσέτι ὅλον τὸ γαλλικὸν ἔθνος ἐπεθύμει τὴν εἰρήνην, καὶ τοι ὑπαρχούσης μεγίστης τάξεως καὶ ἡσυχίας ἐν τῇ Γαλλίᾳ· ἐπίσης καὶ ὁ στρατὸς, ὅστις ὑπέστη ὅλα τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου, ἤθελε τὴν εἰρήνην· οἱ δὲ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ, μ' ὅλον ὅτι ἔλαβον μεγάλας ἀμοιβὰς παρὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἀλλ' ὅμως καὶ οὗτοι ἤθελον νὰ χαρῶσιν ἐν αὐτῇ τῇ εἰρήνῃ τοὺς καρποὺς τῆς δόξης των· μόνον δὲ οἱ νέοι ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, οἵτινες ἦσαν ὀλίγοι, ἐπεθύμουν νέας ἐκστρατείας καὶ νέας μάχας.

Ἐν τούτοις ἡ ἐν Τιλσίτῃ εἰρήνη εὐχαρίστησεν ἐν γένει ὅλον τὸν κόσμον, ἐκτὸς τῆς Ἀγγλίας ἀποκλειομένης ἐκ νέου ἐξ ὅλης τῆς Ἠπείρου, καὶ τῆς Αὐστρίας, ἥτις ἤλπιζε τὴν καταστροφὴν τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Ἄρκτον. Ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ περιεμένετο ἀνυπομόνως ὁ Ναπολέων, διότι παρεκτὸς ὅτι ὡς ἐκ τῆς

πολυχρονίου ἀπουσίας του ἦτον ἐπιθυμητὸς, ἅπαντες ἐζήτουν αὐτὸν ὡς φροντίζοντα περὶ τῆς γενικῆς ἡσυχίας καὶ εὐτυχίας. Οὕτως ἅμα τὸ πυροβόλον τοῦ ἀπομαχικοῦ καταστήματος ἀνήγγειλε τὴν εἰς Παρισίους εἴσοδον τοῦ Ναπολέοντος, ὁ κρότος αὐτοῦ ἀντήχησεν εἰς ὅλας τὰς καρδίας τῶν πολιτῶν ὡς σημεῖον εὐτυχοῦς συμβάντος. Τὴν δὲ ἑσπέραν ἅπασα ἡ πόλις τῶν Παρισίων ἐστολίσθη ἐκ διαφόρων φωταψιῶν, τὰς ὁποίας οὔτε ἡ ἀστυνομία, οὔτε ὁ φόβος, ὡς συνήθως συμβαίνει, ἐπέβαλον εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, τῶν ὁποίων τὰ παράθυρα διαλάμποντα ἐδείκνυον τὰ καθαρὰ αἰσθήματα τῆς χαρᾶς αὐτῶν.

Φθάσαντος τοῦ Ναπολέοντος τῇ 27 Ἰουλίου τὴν πρωΐαν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Σαὶντ Κλοῦδ, ὅπου συνήθως διέμενεν ἐν καιρῷ τῆς ἀνοίξεως, ἅπασα ἡ οἰκογενειά του, οἱ μεγιστᾶνες, οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ πρώτιστοι τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἔσπευσαν εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ, τοὺς ὁποίους χαιρετήσας εἶπεν· «Ἰδοὺ »ἡ εἰρήνη ἐξησφαλίσθη ἐν ἠπείρῳ· ὅσον δὲ περὶ τῆς θαλασ»σίου εἰρήνης θέλομεν ἔχει αὐτὴν ὅσον οὔπω διὰ τῆς ἐκουσίου »ἢ ἀκουσίου συνδρομῆς ὅλων τῶν ἠπειρωτικῶν Δυνάμεων. Εἶ»μαι πεπεισμένος ὅτι ἡ συνομολογηθεῖσα μετὰ τῆς Ῥωσσίας συν»θήκη εἶναι στερεά· ἀσθενεστέρα δὲ συμμαχία ἤρκει μοι νὰ δια»τηρήσω τὴν Εὐρώπην διὰ ν' ἀφαιρέσω πάντα πόρον ἐκ τῆς »Ἀγγλίας. Ἔχων ὅμως τὴν συμμαχίαν τῆς Ῥωσσίας, τὴν »ὁποίαν ἀπέκτησα διὰ τῆς νίκης, καὶ τὴν ὁποίαν ἡ πολιτικὴ »θέλει μοὶ διατηρήσει, θέλω ὑπερνικήσει ὅλα τὰ ἐμπόδια. Ἂς »χαρῶμεν λοιπὸν τὸ μεγαλεῖόν μας, καὶ ἂς γενῶμεν ἤδη »ἔμποροι καὶ ἐργοστασιάρχαι». Στρέφων δὲ πρὸς τοὺς ὑπουργούς του εἶπεν εἰς αὐτούς· «Ἔπραξα πολλὰ ὡς στρατηγὸς, ἤδη »δὲ θέλω ἐργασθῆ μεθ' ὑμῶν καὶ ὡς πρωθυπουργὸς, ἀρχίσατε »λοιπὸν νὰ ἐργάζησθε περὶ τῶν μεγάλων προσπαθειῶν μου, αἱ ὁποῖαι θέλουν διαδεχθῆ τὰς μεγάλας στρατιωτικὰς ἐπιθεωρήσεις μου.» Ἀναχωρησάντων δὲ πάντων, ἔμεινεν ὁ Καμβασερὲς κατὰ πρόσκλησιν αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος, διὰ νὰ γευματίσῃ μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ προετοιμασθὲν οἰκογενειακὸν συμπόσιον. Μετὰ τοῦ ἀνδρὸς τούτου ὁ Ναπολέων ἐσυζήτει τὰς προθέσεις του, διότι ἡ ἐξημμένη κεφαλή του, τείνουσα εἰς αἰώνιον ἐργασίαν, πρὶν ἢ ἀποπερατώσῃ ἓν ἔργον ἤρχιζεν ἕτερον.

Τῇ ἐπαύριον εὐθὺς ἐνησχολήθη νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐν Τιλσίτῃ συνθήκης, πρὶν ἢ παρέλθῃ ὁ μετὰ τῆς Ῥωσσίας στενὸς δεσμὸς αὐτοῦ. Ἡ πρώτη λοιπὸν φροντὶς αὐτοῦ ἦτο νὰ πέμψῃ εἰς Πετρούπολιν ἄνδρα τῆς ἐμπιστο-

σύνης του καὶ ἱκανὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ πρὸς διαφθορὰν σύστημά του παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ, τὸ ὁποῖον ἤρχισε διαμένων μετ' αὐτοῦ ἐν Τιλσίτῃ, μ' ὅλον ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ εὕρῃ τοιοῦτον ἀντιπρόσωπον του διαφθορέα ὡς ἑαυτόν. Ἐν τούτοις ἔπρεπε νὰ ἐκλέξῃ τὸν ἐπιτηδειότερον· ὡς τοιοῦτον λοιπὸν ἐξελέξατο ἕνα τῶν ὑπασπιστῶν του, τὸν ὁποῖον μετεχειρίζετο ὡς ἐπιτήδειον καθ' ὅλα, δηλαδὴ εἰς στρατιωτικὰς, πολιτικὰς καὶ διπλωματικὰς ὑπηρεσίας· διότι οὗτος γνωρίζων νὰ παρίσταται ποτὲ μὲν ὑποκλινὴς, ποτὲ δὲ ἀλαζὼν, ἦτο λίαν ἐπιτήδειος νὰ παρεισάξῃ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀλεξάνδρου ὅ,τι τῷ ἦτον ἀρεστόν. Οὗτος δὲ ἦτον ὁ στρατηγὸς Σαβαρὺς, περὶ τοῦ ὁποίου ἱκανὰ ἐρρέθησαν ἀλλαχοῦ ὡς πρὸς τὴν ἀνδρίαν καὶ τὴν πρὸς τὸν Ναπολέοντα ἀπεριόριστον ἀφοσίωσίν του. Ὁ στρατηγὸς οὗτος, σταλεὶς τῷ 1805 εἰς τὸ ρωσσικὸν στρατόπεδον ἐν τῇ παραμονῇ τῆς ἐν Αὐστερλίκῃ μάχης, εὗρε τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον πλήρη ὑπεροψίας· ἐπανελθὼν δὲ τῇ ἐπιούσῃ τῆς μάχης, καὶ εὑρὼν αὐτὸν ἡττημένον, δὲν ἤλλαξε τρόπον, ἀλλὰ μάλιστα περιεποιήθη ἐπιτηδείως τὸν ἡττημένον ἡγεμόνα, καὶ ὠφελούμενος ἐξ αὐτῆς τῆς τάσεως τῶν πραγμάτων, εὐδοκίμησεν ἀρκούντως εἰς τὴν ὀλιγοχρόνιόν του ταύτην ἀποστολήν. Ὁ Σαβαρὺς προσέτι εἶχε τὸ προτέρημα νὰ μὴ περιφρονῆται ὡς ἐκ τῆς πανούργου πολιτικῆς τοῦ Ναπολέοντος. Ὁ μετὰ τῆς Ῥωσσίας πόλεμος ἤρχισεν ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ πρίγκηπος Ἐγγιένου· ὁ Ναπολέων λοιπὸν δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ πέμψῃ εἰς τὴν αὐλὴν ταύτην τὸν αὐτουργὸν τοῦ φόνου τούτου, διότι περιεφρόνει τὴν ῥωσσικὴν ἀριστοκρατίαν, ἐχθρὰν οὖσαν τῇ Γαλλίας, χωρὶς νὰ δυσαρεστῇ τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις ἕνεκα τῆς ἀστασίας του εἶχε λησμονήσει τόσον ταχέως τὰ αἴτια τοῦ πολέμου, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν πόλεμον.

Ὁ Ναπολέων ἔδωκεν εἰς τὸν στρατηγὸν Σαβαρὺν ἀπεριόριστον πληρεξουσιότητα καὶ πολλὰ χρήματα διὰ νὰ δύναται νὰ διάγῃ ἐν Πετρουπόλει ὡς ἀπῃτεῖτο. Κυρίᾳ δὲ ἐντολῇ αὐτοῦ ἦτο νὰ διαβεβαιώσῃ τὴν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον εἰλικρίνειαν τοῦ αὐτοκράτορός του, νὰ βιάσῃ αὐτὸν νὰ ἐξηγηθῇ μετὰ τῆς Ἀγγλίας, διὰ νὰ δοθῇ περὶ τούτου ὁριστικόν τι πέρας, εἴτε πρὸς εἰρήνην, εἴτε πρὸς πόλεμον· προκειμένου δὲ πολέμου, νὰ εἰσβάλῃ εὐθὺς ὁ ῥωσσικὸς στρατὸς εἰς Φιννίην, διὰ νὰ ἐμπλεχθῇ οὕτως ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ Ναπολέοντος.

Ὁ Ναπολέων ταῦτα παραγγέλλων εἰς τὸν Σαβαρὺν περὶ τῆς Ῥωσσίας, ἐνησχολήθη ἑπομένως καὶ περὶ τῶν ἄλλων Ἐπικρατειῶν.

Ἡ Σουηδία κυβερνωμένη ὑπὸ ἰδιοτρόπου βασιλέως δὲν συγκατένευσεν εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ· διέταξε λοιπὸν μέρος τοῦ ἐν Πρωσσίᾳ καὶ Πολωνίᾳ στρατοῦ του νὰ καταλάβῃ εὐθὺς τὴν Σουηδικὴν Πομμερανίαν. Ὁ στρατὸς, συγκείμενος ἐκ 450 χιλιάδων ἀνδρῶν, συνετίθετο ἐκ διαφόρων ἐθνῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνοντο οἱ Ἱσπανοὶ ὄντες 14 χιλιάδες ὑπὸ τὸν μαρκέσιον Ῥομάνον. Οὗτοι ἀσυνείθιστοι ὄντες εἰς τὰ βόρεια κλίματα ὑπέφερον μεγάλως ἐκ τοῦ ψύχους· εἶχον δὲ πάντη διάφορα χαρακτηριστικὰ καὶ ἤθη τῶν λοιπῶν στρατευμάτων τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Οὗτοι ἦσαν μελαχρινοὶ καὶ ἰσχνοί· παρηκολουθοῦντο πάντοτε ἀπὸ πλῆθος γυναικῶν, παίδων, ἵππων, ἡμιόνων καὶ ὄνων φορτωμένων, καὶ ἦσαν κακῶς καὶ ἰδιοτρόπως ἐνδεδυμένοι· ὄντες δὲ ζωηροὶ, ὀργίλοι καὶ ταραχοποιοὶ, μὴ γινώσκοντες οὐδεμίαν ἄλλην γλῶσσαν, ζῶντες ἐν τῷ μεταξύ των, ἐξασκούμενοι ὀλίγον καὶ διάγοντες ὅλον τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἡμέρας χορεύοντες ὑπὸ τὸν ἦχον τῆς κιθάρας μετὰ τῶν συνοδευουσῶν αὐτοὺς γυναικῶν των, εἶλκυον τὴν περιέργειαν ὅλου τοῦ κόσμου, ὥστε αἱ ἐφημερίδες τοῦ Ἀμβούργου διελάμβανον ἄπειρα ἀνέκδοτα περὶ αὐτῶν.

Ἡ δὲ Δανία, καίτοι δεικνύουσα ἀπεριόριστον οὐδετερότητα, δὲν εὐχαρίστει τὸν Ναπολέοντα, διότι οὗτος ἤθελε νὰ ἀποκλείσῃ τοὺς Ἄγγλους ἐξ ὅλης τῆς ἠπείρου, ἐνῷ οὗτοι ἐμπορεύοντο μετὰ τῶν οὐδετέρων Κρατῶν. Τούτου ἕνεκα διέταξε τὸν Ταλλεϋράνδον νὰ γράψῃ ὅσον τάχος εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Κοπεγχάγης ν' ἀποφασίσῃ ὁριστικῶς ὁποῖον μέρος θέλει λάβει εἰς τὴν γινομένην ἠπειρωτικὴν συμμαχίαν· συγχρόνως δὲ νὰ κοινοποιήσῃ ὅτι, χρείας τυχούσης, ὁ Ναπολέων θέλει πέμψει πρὸς βοήθειαν τῆς Δανίας ἱκανὸν πεζικὸν καὶ πυροβολικὸν πρὸς ἀντίκρουσιν πάσης προσβολῆς γενησομένης ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας.

Ἐνῷ δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος προέθετο νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὴν περὶ εἰρήνης μεσολάβησίν του, ὁ Ναπολέων συγχρόνως ἐνησχολεῖτο νὰ σχηματίσῃ τὴν ἠπειρωτικὴν συμμαχίαν διὰ νὰ τρομάξῃ αὐτὴν, ὥστε νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς εἰρήνης. Συγχρόνως διέταξε τὴν ἐν Λειψίᾳ δήμευσιν τῶν ἀγγλικῶν ἐμπορευμάτων ὄντων μεγίστης ποσότητος· δυσαρεστηθεὶς δὲ διὰ τὴν κακὴν ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν του εἰς τὰς αὐτονόμους πόλεις τῆς Γερμανίας, ἀπηγόρευσε τὰς ἐν Ἀμβούργῳ ἀγγλικὰς ἐμπορομεσιτείας, ἐδήμευσε πολλὰ ἀγγλικὰ ἐμπορεύματα, καὶ κατέσχεν ἐν τοῖς ταχυδρομείοις ὅλας τὰς ἀγγλικὰς ἐπιστολὰς, ἐξ ὧν ἔκαυσεν ὑπὲρ τὰς 100 χιλιάδας.

Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Λουδοβῖκος, ὁ βασιλεύων ἐν τῇ Ὁλλανδίᾳ, ἀντέπραττε πάντοτε εἰς ταῦτα πάντα, βοηθῶν τὸ ἀγγλικὸν ἐμπόριον χάριν τῶν ὑπηκόων του· ἀλλὰ τούτου ἕνεκα τοσοῦτον ἠρέθισε τὸν Ναπολέοντα, ὥστε ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ τῷ γράψῃ, ὅτι ἂν δὲν ἀλλάξῃ διαγωγὴν, θέλει πέμψει γαλλικὸν στρατὸν διὰ νὰ καταλάβῃ τοὺς λιμένας καὶ τὰ τελωνεῖα τῆς Ὁλλανδίας. Αἱ ἀπειλαὶ αὗται ἠνάγκασαν τὸν Λουδοβῖκον νὰ φέρηται αὐστηρότερον κατὰ τῶν Ἄγγλων. Τὰ δ' ἐκ τῶν δημευομένων ἀγγλικῶν ἐμπορευμάτων εἰσπραττόμενα χρήματα ὁ Ναπολέων διέταξε νὰ δοθῶσιν εἰς τὸ στρατιωτικὸν ταμεῖον, τοῦ ὁποίου τὴν αὔξησιν μετεχειρίσθη ἐπομένως τοσοῦτον ὠφελίμως. Προσέτι διέταξε νὰ εἰσπραχθῶσιν ὅσον τάχος ἐκ τῆς Ἀννοβέρας, Ἀσσίας καὶ Πρωσσίας τὰ πρὸς ἀποζημίωσιν τοῦ πολέμου προσδιωρισμένα χρηματικὰ ποσὰ, ἐπὶ ἀπειλῇ ὅτι μέχρις οὗ ἐξοφληθῶσιν, ὁ γαλλικὸς στρατὸς θέλει διαμένει εἰς τὰς χώρας ταύτας· εἰς δὲ τὸν Δαροὺ, ὅστις ἦτον ἱκανὸς καὶ ἁρμόδιος εἰς τὰ τῆς οἰκονομίας τοῦ στρατοῦ, ἀνέθηκε τὰ ἀφορῶντα τὴν Πρωσσίαν.

Ταῦτα πάντα διατάττων ὁ Ναπολέων πρὸς Ἄρκτον, ἐνησχολεῖτο ἐπίσης καὶ εἰς τὰ τῆς Μεσημβρίας πρὸς τελειοποίησιν τοῦ συςήματός του. Ἡ κυβέρνησις τῆς Ἱσπανίας, ὡς ἐκ τῆς δημοσιευθείσης κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐν Ἰένῃ μάχης προκηρύξεώς της πρὸς τὸν λαὸν, ἵνα ὁπλισθῇ χάριν δῆθεν κινδύνου τῆς πατρίδος, εἶχε δώσει ἀφορμὰς δυσαρεσκείας καὶ ὑπονοίας εἰς τὸν Ναπολέοντα περὶ μυστικῆς συνεννοήσεως αὐτῆς μετὰ τῆς Ἀγγλίας· τοῦτο δ' ἔπραξεν ὁ ἀγενὴς εὐνοούμενος τῆς βασιλίσσης, πρίγκηψ τῆς Εἰρήνης, ὅστις ἐδιοίκει τὴν βασίλισσαν, καὶ δι' αὐτῆς τὸν βασιλέα καὶ ὅλον τὸ Ἱσπανικὸν Κράτος· διότι ἐνόμιζεν, ὡς καὶ ἅπασα ἡ Εὐρώπη, ὅτι ὁ πρωσσικὸς στρατὸς ἦτον ἀήττητος. Ἐπανελθὼν λοιπὸν ὁ Ναπολέων εἰς Παρισίους ἐνησχολεῖτο ἀνενδότως περὶ τὰ τῆς ἐπικρατείας ταύτης, λέγων ὅτι πρέπει νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὴν παρακμάσασαν Ἱσπανίαν ταύτην, ἥτις ἐφαίνετο ὅτι πάντοτε ἤθελε προδώσει αὐτόν· μ' ὅλα ταῦτα δὲν ἐπεθύμει ἕνεκα τούτου νὰ διαταράξῃ ἐκ νέου τὴν εὐρωπαϊκὴν εἰρήνην, παρεκτὸς ἂν ἡ Ἀγγλία ἤθελεν ἐπιμένει εἰς τὸ πολεμικὸν σύστημά της· ἤδη δ' ἐνησχολεῖτο νὰ ἀποκλείσῃ τὸ ἐμπόριον αὐτῆς ἐκ τῆς Ἱσπανίας, καὶ νὰ ὑποβάλῃ τὴν Πορτουγαλλίαν εἰς τὰς θελήσεις του (α).

(α) Ἐντεῦθεν ἄρχονται τὰ τῆς Ἱσπανίας κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, περὶ ὧν ἐγράφησαν καὶ ἐλέχθησαν πολλὰ μέχρι τοῦδε· οἱ πλεῖστοι δὲ φρονοῦν ὅτι τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῆς καταστροφῆς τοῦ Ναπολέοντος. Ὅτεν, παρεκτρεπόμενοι,

Ἡ Ἱσπανία ἐκτὸς τοῦ τακτικοῦ πρέσβεώς της ἐν Παρισίοις εἶχε πέμψει ἐκεῖ καὶ ἔκτακτον ἀπεσταλμένον· μετὰ δὲ τὴν ἐν Γαλλίᾳ ἐπιστροφὴν τοῦ Ναπολέοντος, ἔπεμψε καὶ ἕτερον ἀπεσταλμένον νὰ συγχαρῇ αὐτὸν διὰ τὰς νίκας του· οὗτος δε ἦτον ὁ δοὺξ Φρίας, τὸν ὁποῖον ὑπεδέχθη ὁ Ναπολέων φιλοφρόνως.

Ὁ Ναπολέων προσεκάλεσε συγχρόνως τὸν πρέσβυν τῆς Πορτουγαλλίας, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὅτι, ἐὰν εἰς ὡρισμένον χρόνον δὲν γράψῃ εἰς Λισσαβῶνα καὶ λάβῃ ἀπάντησιν περὶ τῆς ἐκεῖθεν ἀποβολῆς τῶν Ἄγγλων, τῆς κατασχέσεως τῶν ἐμπορευμάτων καὶ προσώπων αὐτῶν, καὶ περὶ τῆς διακηρύξεως τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Ἀγγλίας, πρέπει νὰ λάβῃ τὰ διαβατήριά του, καὶ νὰ περιμένῃ τὴν εἰς Πορτουγαλλίαν ἄφιξιν γαλλικοῦ στρατοῦ. Ταῦτα δὲ ἀπαιτῶν ὁ Ναπολέων ἤθελε ν' ἀντεκδικηθῇ τοὺς Ἄγγλους, οἵτινες ἔπραττον τὰ αὐτὰ εἰς τοὺς Γάλλους διὰ θαλάσσης.

Ὁ πρέσβυς τῆς Πορτουγαλλίας ὑπεσχέθη νὰ γράψῃ εὐθὺς περὶ τούτων εἰς τὴν αὐλήν του· ἀλλ' ὁ Ναπολέων μὴ περιμένων, ἀλλ' οὐδὲ στηριζόμενος εἰς τὰ γραφόμενα τοῦ πρέσβεως τούτου ἡτοίμασεν εὐθὺς στρατὸν συγκείμενον ἐξ 25 χιλιάδων ἀνδρῶν, τὸν ὁποῖον διέταξε νὰ συναθροισθῇ εἰς τὴν Βαϋόννην τῆς Γαλλίας, καὶ τοῦ ὁποίου τὴν διοίκησιν ἀνέθηκεν εἰς τὸν στρατηγὸν Ζουνῶ, ὅστις εἶχε διατρίψει ἐν Πορτουγαλλίᾳ ὡς πρέσβυς, καὶ ὅστις ἦτον εἷς τῶν ἀφωσιωμένων καὶ ἱκανῶν στρατηγῶν τοῦ Ναπολέοντος· ἀλλ' ὑπὲρ τὸ δέον ἔκδοτος εἰς τὰς ἡδονάς, μάλιστα δὲ διὰ τὰς ἐν Παρισίοις σκανδαλώδεις σχέσεις του μετά τινος κυρίας ἐκ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος.

Τὰ αὐτὰ ἐσκέπτετο ὁ Ναπολέων καὶ περὶ τῆς Ἰταλίας. Ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, ἤθελε νὰ διπλασιασθῶσιν αἱ κατὰ τοῦ ἀγγλικοῦ ἐμπορίου καταδιώξεις, διὰ νὰ ἀναγκασθῇ ἡ Ἀγγλία, ὡς ἐφρόνει, νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν περὶ εἰρήνης μεσολάβησιν τῆς Ρωσσίας. Ἡ βασίλισσα τῆς Τυρρηνίας, ἥτις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της ἐβασίλευεν ἀντὶ τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ της, ἐκυβέρνα κακῶς τὸν τόπον τοῦτον, ὡς Ἱσπανὶς γυνὴ, καὶ δὲν ἠκολούθει μὲ πίστιν τὸ σύστημα τοῦ Ναπολέοντος, διότι οἱ Ἄγγλοι ἐμπορεύοντο ἐλευθέρως εἰς τὴν Λιβόρνον. Ὁ Ναπολέων, θέλων ν' ἀποκλείσῃ αὐτοὺς καὶ ἐκ τοῦ λιμένος τούτου, διέταξε τὸν πρίγκηπα Εὐγένιον νὰ ὑπάγῃ ἐκεῖ μετὰ τεσσάρων χιλιάδων στρατευμάτων καὶ νὰ καταλάβῃ ὅλα τὰ ἀγγλικὰ ἐμπορεύ-

---

ὀλίγον τοῦ θεάματός μας, ἐν περιλήψει θέλομεν ἐκθέσει τὰ κυριώτερα περιστατικὰ ταῦτα, ἅτινα οὐσιωδῶς συνέχονται μετὰ τῆς ἱστορίας τοῦ Ναπολέοντος.

ματα, συλλαμβάνων καὶ τοῦς ἐκεῖ διατρίβοντας Ἄγγλους, καὶ νὰ εἰδοποιήσῃ ἐπομένως τὴν βασίλισσαν ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὸ Κράτος της διὰ νὰ ἀσφαλίσῃ τοὺς λιμένας της ἀπὸ πάσης ἐχθρικῆς προσβολῆς· ἐπίσης διέταξε νὰ καταληφθῶσιν ὅλοι οἱ παρακείμενοι λιμένες, διότι ἐμελέτα νὰ καθέξῃ τὴν Ἑπτάνησον, καὶ ἐπομένως τὴν Σικελίαν.

Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ὁ Ναπολέων ἦλθεν εἰς διενέξεις μετὰ τοῦ Πάπα ἕνεκα τοῦ διαζυγίου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἱερωνύμου. Οὗτος μετὰ τὴν ἐν Ἀμερικῇ ἐκστρατείαν του ἐνυμφεύθη μετά τινος γυναικὸς, ἥτις, καί τοι ὡραία οὖσα, δὲν ἐδύνατο, ὡς ἐνόμιζεν ὁ Ναπολέων νὰ τεκνοποιήσῃ ἕνεκα τῆς προβεβηκυίας ἡλικίας της. Ὁ Ναπολέων λοιπὸν ἤθελε νὰ διαζεύξῃ αὐτὸν καὶ νὰ τὸν νυμφεύσῃ μετά τινος πριγκηπίσσης τῆς Γερμανίας, ἀφοῦ ἐγκαθίδρυσεν αὐτὸν καὶ βασιλέα τῆς Βεστφαλίας. Τούτου ἕνεκα ἐζήτησε παρὰ τοῦ Πάπα τὸ διαζύγιον τοῦτο. Ἀλλ' οὗτος δὲν συγκατένευσε, μάλιστα δὲ διῆγεν ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Ἰωσὴφ, βασιλέα ἤδη ὄντα τῆς Νεαπόλεως, διαμαρτυρηθεὶς κατ' αὐτοῦ διὰ τὴν ἁρπαγὴν τοῦ θρόνου τούτου· τὴν δὲ Ῥώμην εἶχε καταστήσει καταγώγιον ὅλων τῶν κατὰ τοῦ Ἰωσὴφ δυσηρεστημένων Νεαπολιτῶν.

Ὁ Ναπολέων, ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς Τιλσίτης εἰς Παρισίους, καθ' ὁδὸν εἶχε γράψει εἰς τὸν Εὐγένιον Βωαρνὲν, ὅστις οἰκειοθελῶς συνηγόρει ὑπὲρ τῆς αὐλῆς τοῦ Βατικάνου, νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Πάπαν ὅτι ἡ ὑπομονή του ἐγγίζει νὰ ἐξαντληθῇ, καὶ ὅτι χωρὶς νὰ βλάψῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν, θέλει τοῦ ἀφαιρέσει τὴν κοσμικὴν, χρείας τυχούσης.

Διὰ τῆς ἐν Τιλσίτῃ συνθήκης παρεχωρήθησαν εἰς τὸν Ναπολέοντα τὰ στόμια τοῦ Ῥιζωνείου κόλπου, ἡ κατάληψις τῆς Κερκύρας καὶ αἱ Ἰόνιοι νῆσοι. Οὐδεμία κατάκτησις ἦτο τοσοῦτον ἐπιθυμητὴ εἰς τὸν Ναπολέοντα ὡς αὕτη, διότι ἐκ τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου καὶ τῆς Ἑπτανήσου ἐπλησίαζεν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἐπαρχίας, τὰς ὁποίας ἤθελε νὰ κατακτήσῃ· οὕτω δὲ ν' ἀποκατασταθῇ ἀπόλυτος κύριος ὅλης τῆς Μεσογείου, παραιτῶν τὸν Ὠκεανὸν εἰς τοὺς Ἄγγλους. Τούτου ἕνεκα ὁ Ναπολέων, ἐνῷ διέτριβεν εἰσέτι ἐν Τιλσίτῃ, εἶχε διατάξει τὸν στρατηγὸν Μαρμῶντα νὰ καταλάβῃ τὸ Κάτταρον. Ἐπιθυμῶν δὲ, ὡς ἐρρέθη, νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον τοῦτο, διέταξε τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ Ἰωσὴφ νὰ συναθροίσῃ τέσσαρας χιλιάδας στρατοῦ πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, καὶ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Καίσαρα Βερθιέρον νὰ πέμψῃ αὐτὸν εἰς τὴν Ἑπτάνησον ἐκ τοῦ Ταράντου. Ἡ ἀποστολὴ αὕτη ἐξετελέσθη τὸν Ἰούλιον 1807 ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου.

Ὁ ναύαρχος Σιναΐβης, ὁ διοικῶν τὰς ἐν τῷ Ἀρχιπελάγῳ ῥωσσικὰς ναυτικὰς δυνάμεις, κατεῖχε τότε τὰς Ἰονίους νήσους. Οὗτος, καί τοι διατεταγμένος παρὰ τῆς κυβερνήσεώς του νὰ παραδώσῃ τὴν Ἑπτάννησον εἰς τοὺς Γάλλους, ἔπραξε τοῦτο μὲ μεγίστην δυσαρέσκειάν του· διότι, ἐκτὸς τῶν ῥωσσικῶν παθημάτων παρὰ τῶν Γάλλων ἐν Ἐϋλῷ καὶ Φριεδλάνδῃ ἕνεκα τῶν ὁποίων οἱ Ῥῶσσοι ἔτρεφον ἀδιάλλακτον μῖσος κατὰ τῶν Γάλλων, οἱ Ῥῶσσοι ναυτικοί, ὡς σπουδάσαντες καὶ ἀνατραφέντες ἐν Ἀγγλίᾳ, εἶχον πολλὴν συμπάθειαν πρὸς τοὺς Ἄγγλους· προσέτι, ὁ ναύαρχος Σιναΐβης ἔβλεπεν ὅτι ἀποξενούμενος τῆς Ἑπτανήσου καὶ διαταττόμενος νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ῥωσσίαν, ἤθελεν ἀπαντήσει πανταχοῦ δυσκολίας, διότι ὁ μὲν Ἑλλήσποντος ἦτον ἀπεκλεισμένος ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐκ δὲ τοῦ Ὠκεανοῦ ἦτον ὁ ἀγγλικὸς στόλος ἐξ οὗ ἐφοβεῖτο μήπως ἐμποδισθῇ ἕνεκα τῆς μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας συνθήκης. Ἐντεῦθεν λοιπὸν προέβλεπεν ὅτι ἤθελε περιφέρεσθαι εἰς τὴν Μεσόγειον. Ὁ Ναπολέων προϊδὼν ταῦτα πάντα διέταξε νὰ εἴπωσιν εἰς τὸν ναύαρχον τοῦτον ὅτι ὅλοι οἱ λιμένες τῆς Μεσογείου διετάχθησαν νὰ τὸν δεχθῶσι καὶ νὰ τῷ χορηγήσωσιν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα· τοῦτο δὲ πραγματικῶς διέταξεν εὐθὺς ὁ Ναπολέων εἰς ἅπαντας τοὺς λιμένας τῆς Ἰταλίας, Γαλλίας καὶ Ἱσπανίας. Οὕτω τὰ ἐν Ἑπτανήσῳ διαμένοντα ῥωσσικὰ στρατεύματα μετεκομίσθησαν εἰς τὴν ἐν Νεαπόλει Μαμφρεδονίαν, τὰ δὲ τοῦ Καττάρου εἰς τὴν Ἐνετίαν. Ἀλλ' ὁ ναύαρχος Σιναΐβης, ἀγνοῶν ὁλοσχερῶς τὴν νέαν πολιτικὴν τοῦ Αὐτοκράτορός του, δὲν ἠθέλησε νὰ διαμείνῃ εἰς οὐδένα λιμένα τῆς Μεσογείου, ἀλλ' ἔσπευσε νὰ διέλθῃ τὸ στενὸν τοῦ Γιβραλτάρου καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Ῥωσσίαν, πρὶν ἢ διακοπῶσιν αἱ μετὰ τῆς Ἀγγλίας σχέσεις τῆς Ῥωσσίας.

Ὁ Ναπολέων προβλέπων ὅτι ὁ πρὸς κατοχὴν τῆς Ἑπτανήσου προσδιορισθεὶς στρατὸς δὲν ἐδύνατο νὰ διατηρήσῃ ὅλας τὰς νήσους ταύτας, ἂν ἡ Ἀγγλία ἤθελε νὰ προσβάλῃ αὐτὰς, πῦξησε τὸν στρατὸν τοῦτον ἐκ τεσσάρων εἰσέτι χιλιάδων ἀνδρῶν, παρεκτὸς τῶν ἐθελοντῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν διοικουμένων ὑπὸ Γάλλων ἀξιωματικῶν πρὸς φύλαξιν τῶν μικρῶν νήσων· οὕτω πέντε χιλιάδες Γάλλοι ἔμενον εἰς τὴν Κέρκυραν, χίλιοι πεντακόσιοι εἰς τὴν Ἰθάκην καὶ τινα ἀποσπάσματα μετὰ τῶν ἐθελοντῶν ἐφύλαττον τὰς λοιπὰς νήσους· τὴν δὲ κατοχὴν τῆς Ἑπτανήσου ἐθεώρει ὁ Ναπολέων ὡς ἀντιστάθμισιν τῆς Μελίτης. Τούτου ἕνεκα ἐφωδίασεν αὐτὴν καθ' ὅλα, διὰ νὰ μὴ τὴν ἀπολέσῃ, ὡς τὴν Μελίτην, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν τροφῶν. Προσέτι ἐξη-

τήσατο καὶ ἔλαβε παρὰ τῆς Τουρκίας εἰς τὴν κατοχήν του τὸ Βουθρωτὸν, κατέχων δὲ καὶ τὸ Τάραντον ἐδύνατο ν' ἀποστέλλῃ εὐθὺς βοήθειαν εἰς τὴν Κέρκυραν, χρείας τυχούσης· τὸν δὲ στρατηγὸν Μαρμῶντα παρήγγειλε νὰ ἔχῃ 12 χιλιάδας στρατοῦ ἑτοίμου πρὸς ταχεῖαν μετάβασιν αὐτοῦ εἰς Κέρκυραν· πρὸς τούτοις διώρισεν εἰς τὴν Ἑπτάννησον μίαν φρεγάταν, δύο βρίκια καί τινα μικρὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ πλέωσι μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Κερκύρας, νὰ διατηρῶσι τὸ ἐμπόριον καὶ νὰ ἐφοδιάζωσι τὰ φρούρια τῆς Ἑπτανήσου. Συγχρόνως ἔπεμψε διαφόρους ὁδηγίας πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως Ἰωσὴφ, τὸν πρίγκηπα Εὐγένιον καὶ τὸν στρατηγὸν Μαρμῶντα, ἀφορώσας τὰ τῆς κατοχῆς τῆς Ἑπτανήσου. Εἰς τὰς ὁδηγίας ταύτας προσέθηκεν ὁ Ναπολέων· «Αἱ ὁδηγίαι αὗται περιλαμβάνουν τοιαύτας προθέ»σεις, τὰς ὁποίας ὑμεῖς ἀγνοεῖτε· μάθετε δὲ μόνον ὅτι καθ' ἣν »κατάστασιν εὑρίσκονται τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, ἡ ἀπώλεια »τῆς Κερκύρας θέλει εἶσθαι μέγιστον δυστύχημα εἰς τὴν γαλλικὴν αὐτοκρατορίαν ».

Αἱ προθέσεις αὗται τοῦ Ναπολέοντος τῷ ὄντι εἰς ὀλίγους ἦσαν γνωσταί. Ὁ Ταλλεϋράνδος, ὅστις ἀντεπροσώπευε τὸν Ναπολέοντα εἰς τὴν ἐν Τιλσίτῃ συνθήκην, ὀλίγα τινὰ ἐγνώριζε περὶ τούτων, διότι ταῦτα ἦσαν γνωστὰ μόνον εἰς τὸν Ναπολέοντα καὶ τὸν Ἀλέξανδρον, ὅτε οὗτοι συνεφώνησαν περὶ τῆς διανομῆς τοῦ τουρκικοῦ Κράτους, ἐξ οὗ ἀμφότεροι ἤθελον ν' αὐξήσωσι τὰς κατακτήσεις των· διότι ἐθεώρουν ὅτι ἡ ἀσιατικὴ χαυνότης δὲν ἐδύνατο ἐπὶ πολὺ ν' ἀνθέξῃ κατὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς δραστηριότητος. Ἀλλ' ὁ μὲν Ναπολέων δὲν ἤθελε νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀπ' ἐναντίας κατέσπευδεν αὐτὴν, ἐκ τούτου δὲ ἐκινδύνευεν ἡ συμμαχία των. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων ἤθελε διὰ πᾶσαν ἀπροσδόκητον περίστασιν νὰ ἦναι ἕτοιμος νὰ καταλάβῃ τὰς παρακειμένας ἑλληνικὰς ἐπαρχίας, προσέτι ὅ,τι καὶ ἂν συνέβαινεν, εἴτε ἡ χοιὰ ἤθελε τὸ καλέσει ἢ ὄχι, ἐπεθύμει νὰ ἦναι κύριος τῆς Μεσογείου. Ἐνόμιζε δὲ ὅτι καθιστάμενος κύριος τῆς θαλάσσης ταύτης, δι' ἧς ἡ μεταξὺ τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς συγκοινωνία εἶναι ἡ πλησιεστέρα, ἐπαρηγορεῖτο ὅτι εἶχε δεύτερον Ὠκεανόν. Οὕτως ὁ Ναπολέων εἶχεν ἀποφασίσει, ἀφ' ἧς ἡμέρας ὑπεγράφη ἡ ἐν Τιλσίτῃ συνθήκη, νὰ καταλάβῃ τὴν Σικελίαν καὶ νὰ τὴν θεωρήσῃ ὡς ἰδίαν αὐτοῦ κατάκτησιν, καθὼς καὶ τὴν Νεάπολιν.

Περὶ τούτων δὲ γράφων πρὸς τὸν πρίγκηπα Εὐγένιον, τοὺς ἀδελφούς του Ἰωσὴφ καὶ Λουδοβῖκον καὶ πρὸς τὸν ὑπουργὸν

τῶν ναυτικῶν, ἔλεγεν ὅτι, ἀποπερατωθέντος τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου, πρέπει νὰ στρέψωσι τὴν προσοχήν των εἰς τὴν θάλασσαν καὶ νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῶν εἰς τὴν κυριότητά των παραλίων. Εἴκοσι καὶ δύο μῆνες εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῆς ναυμαχίας τοῦ Τραφαλγάρου· ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐκτὸς ὀλίγων συμπλοκῶν μεταξὺ ἀγγλικῶν καὶ γαλλικῶν πλοίων, οὐδὲν ἄλλο ἀξιοπερίεργον εἶχε συμβῆ. Ὁ ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν, ναύαρχος Δεκρέσος, ἀνὴρ νουνεχὴς, καὶ λίαν ἔμπειρος περὶ τὰ ναυτικὰ, μ' ὅλας τὰς προσπαθείας του δὲν ἐδυνήθη νὰ πείσῃ τὸν Ναπολέοντα ὅτι εἰς τὰ ναυτικὰ δὲν ἀρκεῖ μόνη ἡ θέλησις, ἡ ἀνδρία, τὰ χρήματα καὶ αὐτὴ ἡ εὐφυΐα εἰς τὸ ν' ἀναπληρώσωσι τὴν πεῖραν· διὸ οὗτος ἐπέμενεν εἰς τὸ σύστημα τῶν καταδρομικῶν, ἀντὶ τῶν μεγάλων ναυμαχιῶν, διότι ἔλεγεν ὅτι οὕτω τὰ πλοῖά των θέλουν ἐξασκηθῆ πλέοντα εἰς μεμακρυσμένα μέρη.

Παραδεχθέντος τοῦ Ναπολέοντος τὸ περὶ τῶν καταδρομικῶν σύστημα, ἐστάλησαν πολεμικά τινα πλοῖα εἰς διάφορα μέρη τοῦ Ὠκεανοῦ πρὸς καταστροφὴν τοῦ ἀγγλικοῦ ἐμπορίου· ἀλλὰ ταῦτα, καί τοι ἐπιφέροντα ζημίας τινὰς εἰς τὸν ἐχθρὸν, μάλιστα εὐδοκιμήσαντα καὶ εἴς τινας συμπλοκὰς, ἐπὶ τέλους ὅμως τοιαύτην καταταστροφὴν ἔλαβον παρὰ τῶν Ἄγγλων, ὥστε ὁ ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν ἠναγκάσθη νὰ γράψῃ εἰς τὸν Ναπολέοντα τῇ 29 Ὀκτωβρίου 1807 ὅτι πρέπει νὰ παύσῃ καὶ τὸ σύστημα τοῦτο, διότι ὅλα τὰ γαλλικὰ πλοῖα θέλουν καταστραφῆ.

Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, μὴ ἀπαυδῶν τόσον εὐκόλως καὶ νομίζων ὅτι διὰ τοῦ συστήματος τούτου, καί τοι ὑποφέροντος τοῦ ναυτικοῦ του, ἐπροξενήθησαν ζημίαι εἰς τὸ ἀγγλικὸν ἐμπόριον, ἤθελε νὰ πέμψῃ νέα καταδρομικὰ πλοῖα· ὁ ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν ὅμως ἀντέτεινε μεγάλως, λέγων ὅτι ἂν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὰ γαλλικὰ πλοῖα ἐπροξένησαν ζημίας εἰς τὸ ἀγγλικὸν ἐμπόριον τῆς Ἀφρικῆς, κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος ὅμως ἦτον ἀδύνατον ταῦτο· διότι πρῶτον ὅτι πολυάριθμα ἀγγλικὰ πλοῖα διεφύλαττον τὰ μέρη ἐκεῖνα, καὶ δεύτερον ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἐκυρίευσαν ὅλους τοὺς ἐκεῖ λιμένας, ὥστε τὰ γαλλικὰ πλοῖα, χρείας τυχούσης, δὲν ἔχουσι ποῦ νὰ ἐλλιμενισθῶσι. Τούτων ἕνεκα ἀπεφασίσθη ὅλα τὰ γαλλικὰ πλοῖα νὰ ἀσφαλισθῶσιν εἰς τοὺς λιμένας, καὶ νὰ μὴ χρησιμεύωσιν εἰς ἄλλο εἰμὴ πρὸς μετακόμισιν στρατευμάτων ἢ ἄλλων βοηθειῶν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον· νὰ ἐνασχολῶνται δὲ περὶ τὴν αὔξησιν αὐτῶν καὶ τὴν ἐξάσκησιν πολλῶν ναυτῶν. Ὁ Ναπολέων ὅθεν πεισθεὶς ὅτι οἱ στόλοι του δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εὐδοκιμήσωσιν ἀπέναντι τῶν ἀγγλικῶν, οὔτε ἐν ναυ-

μαχίαις, οὔτε ἐν καταδραμαῖς, ἀπεράσισε ν' αὐξήσῃ καὶ νὰ ἐξασκήσῃ οὐχὶ μόνον τὸ ναυτικὸν τῆς Γαλλίας, ἀλλ' ὅλους τοὺς στόλους τῶν συμμάχων του, ὥστε διὰ πολλῶν θυσιῶν νὰ καταβάλῃ ποτὲ τὴν Ἀγγλίαν, ὑποχρεῶν αὐτὴν εἰς εἰρήνην· διὰ τοῦτο διέταξε τὴν κατασκευὴν πλοίων εἰς ὅλους τοὺς λιμένας του, καὶ μεγάλην ναυτολογίαν. Τοιαῦται ἦσαν αἱ ναυτικαὶ προπαρασκευαὶ τοῦ Ναπολέοντος μετὰ τὴν ἐν Τιλσίτῃ συνθήκην, δι' ὧν ἤθελε νὰ ἐκφοβίσῃ τὴν Ἀγγλίαν περὶ ἀποβάσεως ἰσχυροῦ στρατοῦ ἐπὶ τῶν βρεταννικῶν νήσων καὶ ἀλλαχοῦ.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ναπολέων ἐνησχολήθη νὰ ἐπιφέρῃ μεταβολάς τινας εἰς τὰς ἀνωτέρας πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς θέσεις τοῦ Κράτους· ὁ δὲ Ταλλεϋράνδος ὑπῆρξεν ἡ πρώτη αἰτία τῶν μεταβολῶν τούτων. Ὁ ἐν Εὐρώπῃ ἐπιτήδειος οὗτος διπλωμάτης τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις, ὢν ὀκνηρὸς καὶ φιλήδονος, οὐδέποτε ἐνήργει μετὰ δραστηριότητος τὴν ὑπηρεσίαν του, ἡ δὲ φυσικὴ ἀνικανότης του ηὔξανε τὴν χαυνότητά του, ὑπέστη πολλὰ νοσήματα, ὅτε παρηκολούθει τὸν Ναπολέοντα εἰς τὰς ἐν τῇ Πρωτσίᾳ καὶ Πολωνίᾳ ἐκστρατείας. Οὗτος λοιπὸν βαρυνθεὶς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ἤθελεν οὐχὶ νὰ παύσῃ ἐνεργῶν τὰς ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις, διότι αὗται τῷ ἤρεσκον πολύ, ἀλλὰ νὰ τὰς διευθύνῃ ὑπ' ἀνωτέραν θέσιν καὶ οὐχὶ τὴν τοῦ ὑπουργοῦ. Καθ' ὅλον δὲ τὸν χρόνον τῆς ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ διαμονῆς του παρὰ τῷ Ναπολέοντι, ἀκαταπαύστως παρίστανεν εἰς αὐτὸν τὰ περὶ τῆς προβεβηκυίας ἡλικίας του, τὴν φυσικὴν ἀνικανότητά του, τοὺς ὑπερβολικοὺς κόπους του καὶ τέλος ὅτι εἶχεν ἀνάγκην ν' ἀναπαυθῇ. Ὁ δὲ Ναπολέων δὲν ἐπεθύμει νὰ παύσῃ τὸν Ταλλεϋράνδον ἀπὸ τῆς ὑπουργείας του, ἀλλ' οὔτε ἤθελε νὰ ἀναθέσῃ τὰ καθήκοντα τοῦ ὑπουργοῦ εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνωτέρας θέσεις, ὡς ἐπεθύμει ὁ Ταλλεϋράνδος· ἀπαυδήσας ὅμως ἐκ τῶν συνεχῶν παραπόνων τοῦ ὑπουργοῦ τούτου, εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς αὐτὸν ὅτι θέλει προσπαθήσει νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ· οὕτω δὲ μετὰ τὴν εἰς Παρισίους ἐπάνοδόν του, καθ' ἣν ἐποχὴν ἀπένεμεν ἀμοιβὰς εἰς τοὺς διαπρέψαντας εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην ἐκστρατείαν, ὁ Ταλλεϋράνδος παρουσιάσθη πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα ζητῶν τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς πρὸς αὐτὸν δοθείσης ὑποσχέσεως. Ὁ Ναπολέων δυσαρεστηθεὶς εἰς τὴν ἀπαίτησιν ταύτην, εἶπε μὲ θυμὸν εἰς αὐτόν· «Δὲν ἐννοῶ διατί ἀνυπομόνως ἐπιθυμεῖς νὰ γένῃς εἷς τῶν »μεγιστάνων καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃς τὴν θέσιν σου εἰς ἣν ἀπέ»κτησας τοσαύτην ἐπισημότητα καὶ κατεστάθης τοσοῦτον »ὠφέλιμος· μάθε δὲ ὅτι δὲν θέλω νὰ ἦναι τις ὑπουργὸς καὶ ἐν-

»ταυτῷ μεγιστὰν, ὅτι αἱ ἐξωτερικαὶ ὑποθέσεις τοῦ λοιποῦ θέ»λουν σοῦ ἀφαιρεθῆ, καὶ ὅτι θελεις ἀπολέσει μίαν ἔξοχον θέσιν, »εἰς ἣν εἶσαι ἁρμόδιος, διὰ ν' ἀποκτήσῃς τίτλον τινὰ, ὥςε νὰ »εὐχαριστήσῃς τὴν ματαιότητά σου.» Ὁ δὲ Ταλλεϋράνδος ἀπήντησεν αὐτῷ μὲ ψυχρότητα καὶ ἀδιαφορίαν ὡς νὰ μὴ ἐνόησεν ὅ,τι τῷ εἶπεν ὁ Ναπολέων.—Μεγαλειότατε, ἀπηύδησα, ἔχω ἀνάγκην ν' ἀναπαυθῶ.—Ἔςω, εἶπεν αὐτῷ ὁ Ναπολέων· θέλεις γένη μεγιστὰν, ἀλλὰ δὲν θέλεις γένη μόνος.— Στρέψας ἔπειτα πρὸς τὸν Καμβασερὲν εἶπεν αὐτῷ. «Ὁ Βερθιέρος μὲ ὑπηρέτη»σεν ὡς πᾶς τις ἄλλος· ὅθεν θέλει εἶσθαι μέγα ἀδίκημα τὸ νὰ »μὴ γένῃ καὶ οὗτος μεγιστάν· σύνταξον λοιπὸν διάταγμα δι' »οὗ νὰ διορίζεται ὁ Ταλλεϋράνδος εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ὑπεκλέ»κτορος, ὁ δὲ Βερθιέρος εἰς τὸ τοῦ ὑποκοντοσταύλου, καὶ φέ»ρε το νὰ τὸ ὑπογράψω». Ἀναχωρήσαντος δὲ τοῦ Ταλλεϋράνδου, ὁ Ναπολέων ἐξέφρασε τὴν κατ' αὐτοῦ δυσαρέσκειαν πρὸς τὸν Καμβασερέν.

Οὕτως ὁ Ταλλεϋράνδος καὶ ὁ Βερθιέρος προεβιβάσθησαν εἰς τὸ ἀξίωμα τῶν μεγιστάνων, καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἀντικατεστάθη παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐσωτερικῶν Καμπαγνὺ, ὁ δὲ ἕτερος παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Κλάρκου· ἀλλ' ὁ Ναπολέων διετήρησεν εἰς τὸν Βερθιέρον τὴν ἐν τῷ μεγάλῳ στρατῷ θέσιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν γενικῶν ἐπιτελῶν.

Μετὰ τὴν γενομένην ἐλάττωσιν τῆς Βουλῆς εἰς πεντήκοντα μέλη, τὰ καθήκοντα τοῦ σώματος τούτου ἐταυτίζοντο μεπὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, διότι αὕτη δὲν ἔπραττεν ἄλλο εἰμὴ νὰ συζητῇ τὰ νομοσχέδια καὶ νὰ ἐπιφέρῃ μόνον συμβουλευτικὴν γνώμην· τούτου ἕνεκα συνήρχετο κατὰ τμῆμα μετὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἐσυζήτει τὰ νομοσχέδια. Ὅθεν, ἐπειδὴ τὸ σῶμα τοῦτο ἐθεωρεῖτο περιττὸν, ὁ Ναπολέων ἀπεφάσισε νὰ τὸ διαλύσῃ, διορίζων τὰ μέλη αὐτοῦ εἰς ὑψηλὰς πολιτικὰς θέσεις· τοῦτο δὲ οὐδεμίαν ἀλλοίωσιν ἐπέφερεν εἰς τὸ κυβερνητικὸν σύστημα τῆς Γαλλίας· διότι ὁ Ναπολέων κατὰ τὸ σύνταγμα εἶχε πλειοτέραν ἐξουσίαν καὶ αὐτῶν τῶν Αὐτοκρατόρων Ῥωμαίων, τῶν Σουλτάνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν Κζάρων τῆς Ῥωσσίας, καίτοι μὴ ἔχων οὔτε τοὺς Πραιτωριανοὺς τῶν πρώτων, οὔτε τοὺς Γενισσάρους τῶν δευτέρων, ἀλλ' οὔτε τοὺς Στρελίτζας τῶν τρίτων, εἶχε δὲ μόνον πολίτας στρατιώτας, ἔρμισθον κλῆρον μὴ μιγνυόμενον εἰς τὰ κοσμικὰ καὶ ἀριστοκρατίαν μὲ φανταστικοὺς τίτλους καὶ πλουτωμένην ἐκ τῶν κατακτήσεων οὕτω διέλυσε τὴν Βουλὴν,

διορίσας τὰ μέλη αὐτῆς εἰς ὑψηλὰς διοικητικὰς καὶ δικαστικὰς θέσεις· ἅπαντες δὲ εὐχαριστήθησαν εἰς τὴν πολιτικὴν μεταβολὴν ταύτην.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ναπολέων ἐνησχολήθη περὶ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Κράτους, μ' ὅλον ὅτι ὁ κλάδος οὗτος τῆς ὑπηρεσίας παρὰ πάντα ἄλλον ἦτον εἰς καλητέραν κατάστασιν, διότι τὸ ταμεῖον ὑπόρει. Ὁ προϋπολογισμὸς τῶν ἐξόδων τοῦ Κράτους τὸ 1802 προσδιωρίσθη εἰς 500 ἑκατομμύρια φράγκων, μετὰ ταῦτα ἕνεκα τῆς ἀποτίσεως τῶν δημοσίων χρεῶν, τῶν ὠφελίμων δημοσίων ἔργων, τῆς ἐπεκτάσεως τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, τῶν ναυτικῶν κατασκευῶν, τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς μοναρχίας καὶ τέλος ἕνεκα τῆς ἐπιχορηγήσεως αὐτῆς, προσδιωρίσθη εἰς 600 ἑκατομμύρια ἐν εἰρήνῃ, ἐν πολέμῳ δὲ εἰς 700. Ὁ Ναπολέων, ἀποστρεφόμενος τὰ διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Κράτους δάνεια, ὡς καὶ τὰ καθυστεροῦντα κεφάλαια, εἰσῆξε τὸ σύστημα τῶν εἰσπράξεων τῶν φόρων εἰς εἴδη, τὸ ὁποῖον ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις εἶχε καταργήσει ἀντὶ νὰ τὸ μεταρρυθμίσῃ, ἐπέβαλεν ὅμως φόρους εἰς τὰς ἄγρας καὶ εἰς τὸ ἅλας, καταργήσας τὸν ἐπὶ τῶν ὠνίων φόρον. Οὕτω δὲ μετ' οὐ πολὺ τὰ εἰσοδήματα τοῦ Κράτους ὑπερέβησαν τὰ 770 ἑκατομ. φράγκων εἰς τὸ 1807. Ἐπεσφράγισε δὲ ὅλον τὸ οἰκονομικόν του σύστημα τοῦτο διὰ τῆς λογιστικότητος, δι' ἧς εἰσήχθη εἰς τὰ βιβλία τοῦ Κράτους ἡ σαφήνεια καὶ ἡ ἀκρίβεια, τὰ ὁποῖα ἦταν ἄγνωστα μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ τὰ ὁποῖα διατηροῦνται μέχρι τῆς σήμερον.

Ὁ Ναπολέων, ὑπερευχαριστηθεὶς ἐκ τῆς καλῆς ταύτης οἰκονομικῆς τάξεως, ἤθελε νὰ ἀνταμείψῃ τὸν εἰσάξαντα καὶ ἐνεργήσαντα τὰς μεταβολὰς ταύτας, ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν Μολλιένον· ἀλλὰ μὴ ἐγκρίνων πάντοτε τὰς περὶ τῆς δημοσίας οἰκονομίας γνώμας του, παραδεχόμενος μόνον ὁλοσχερῶς τὰ περὶ τῆς λογιστικότητος, ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ὡμίλησεν ὁ Ναπολέων εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας κατὰ τῶν νεωτεριστῶν. Ὁ Μολλιένος, νομίσας ὅτι ἤθελε νὰ προσβάλῃ αὐτὸν ὁ Ναπολέων, ἔγραψε πρὸς αὐτὸν παραπονετικὴν ἐπιστολήν, παριστάνων προσβεβλημένον ἑαυτόν. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων ἔσπευσε ν' ἀπαντήσῃ αὐτῷ δι' ἐπιστολῆς του, ὅτι κακῶς ἐνόησεν αὐτόν· ἐπομένως τῷ ἔπεμψεν ἓν ἐκ τῶν μεγίστων παρασήμων τὰ ὁποῖα ἀπένειμεν εἰς τοὺς λειτουργούς του, καὶ ἱκανὴν χρηματικὴν ποσότητα διὰ ν' ἀγοράσῃ κτῆμά τι, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ὑπουργὸς οὗτος ζῇ ἡσύχως καὶ ἐντίμως μέχρι τῆς σήμερον.

Ὑπελείπετο δὲ ἐν Γαλλίᾳ εἰσέτι μία θεσμοθεσία διὰ ν' ἀσφαλίσῃ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Κράτους· αὕτη δὲ ἦτον ἡ σύστασις τοῦ ἐλεγκτικοῦ συνεδρίου, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Ναπολέων πρὸ πολλοῦ ἐσκέπτετο, διότι ἐφρόνει ὅτι ὡς εἰς τὰ δικαστικὰ προΐσταται τὸ ἀκυρωτικὸν δικαστήριον, εἰς δὲ τὰ διοικητικὰ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, οὕτω καὶ εἰς τὰ οἰκονομικὰ νὰ ὑπάρχῃ ἡ συγκέντρωσις καὶ ἐξέλεξις ὅλων τῶν λογαριασμῶν· ἀφοῦ δὲ ἐσυζητήθη διεξοδικῶς καὶ ἀπεφασίσθη ὁ περὶ συστάσεως αὐτοῦ νόμος, ἐδημοσιεύθη τὸν Αὔγουστον τοῦ 1807· μέλη δὲ αὐτοῦ διωρίσθησαν οἱ πρώην βουλευταὶ, καί τινες τῶν παυθέντων ὑπαλλήλων ἕνεκα τοῦ νέου οἰκονομικοῦ ὀργανισμοῦ.

Ὁ Ναπολέων, μετὰ τὴν τακτοποίησιν τῆς λογιστικότητος τοῦ Κράτους, ἐνησχολήθη νὰ ἐπιφέρῃ πολλὰς ἄλλας οἰκονομίας, ὥστε τὰ ἐκ τούτων οἰκονομηθέντα χρήματα νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς δημόσια ἔργα· διέταξε προσέτι τὴν ἀνόρυξιν δέκα διωρύγων, καὶ ἐξ μὲν αὐτῶν εἶχον ἀρχίσει πρὶν, ἀλλ' ἔμενον ἀτελεῖς, ἄλλαι δὲ ἐπενοήθησαν παρὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἰδίως δὲ ἡ διώρυξ τοῦ Ῥοδανοῦ πρὸς τὸν Ῥῆνον, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκε καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Συνεπὴς δὲ ὢν πάντοτε πρὸς τὰς μεγάλας ἰδέας του, μετοχέτευσε πολλοὺς ποταμοὺς καὶ διώρυγας εἰς τοὺς λιμένας, διατάξας καὶ τὴν ἐξέτασιν δεκαοκτὼ ἄλλων ποταμῶν. Ἐπὶ τέλους ἐνησχολήθη εἰς τὴν ὀχύρωσιν ὅλων τῶν λιμένων καὶ τῶν μεθορίων τοῦ Κράτους· τὸ δ' ἔργον τοῦτο εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τοῦ ΙΔ' Λουδοβίκου, ἀλλ' ἔμενε μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀτελεσφόρητον. Προσδιώρισε 12 ἑκατομμύρια κατ' ἔτος διὰ τὴν δαπάνην αὐτῶν· ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ἐπιβαρυνθῇ ὑπὲρ τὸ δέον ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ Κράτους, διέταξε τὴν ἐλάττωσιν τῶν εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς διδομένων ἐν πολέμῳ ἐπιμισθίων· προσέτι διέταξε νὰ ὑποβληθῇ νομοσχέδιον, δι' οὗ ὅλαι αἱ κοινότητες, ἐξ ὧν διήρχοντο τὰ δημόσια ἔργα ταῦτα, ὡς ὁδοί, γέφυραι καὶ διώρυγες, νὰ συνεισφέρωσιν ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ των ἐπί τινα προσδιωρισμένον χρόνον.

Ἐπιθυμῶν δὲ ὅλαι αἱ κοινωφελεῖς προθέσεις του αὗται νὰ λάβωσι πέρας τὴν προσεγγίζουσαν ἄνοιξιν, διέταξε τὸν ὑπουργὸν τῶν ἐσωτερικῶν νὰ μελετήσῃ καλῶς τὰς ἰδέας του ταύτας καὶ νὰ τὰς πραγματοποιήσῃ ὅσον οἷόν τε τάχιον. Ἔλεγε δὲ εἰς αὐτόν· «Ἂν δὲν σπεύσωμεν, θέλομεν ἀποθάνει, πρὶν ἢ ἴδωμεν »πλευσίμους τὰς τρεῖς μεγάλας διώρυγας. Πόλεμοι καὶ ἀνεπι»τήδειοι ἄνδρες θέλουν ἐπέλθει, καὶ θέλουν ἐμποδίσει τὴν τε»λειοποίησιν τῶν ἔργων τούτων! Τὰ πάντα εἶναι δυνατὰ εἰς τὴν

»Γαλλίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καθ' ἣν ἔχομεν μεγαλη-
»τέραν ἀνάγκην νὰ μεταχειρισθῶμεν τὰ χρήματα ἢ νὰ ζητῶμεν
»αὐτα... Ἔχω κεφάλαια πρὸς ἀμοιβὴν τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν
»ἀξιωματικῶν τοῦ μεγάλου στρατοῦ· τὰ κεφάλαια ταῦτα ἠμ-
»πορουν ἀ δοθῶσιν εἰς αὐτοὺς διὰ μερίδων εἰς τὰς διώρυγας.
»Εἶμαι ὑπόχρεως νὰ δώσω εἰς αὐτοὺς χρήματα, ἐὰν τοιοῦτόντι
»δὲν συστηθῇ εὐθύς... Ἐγκατέστησα τὴν δόξαν τῆς βασιλείας
»μου, ἐπεκτείνας τὴν χώραν τῆς Αὐτοκρατορίας μου· οὕτως ἡ
»ἐκτέλεσις τῶν δημοσίων τούτων ἔργων εἶναι ἀναγκαιοτάτη
»πρὸς τὸ συμφέρον τῶν λαῶν μου, ὡς καὶ πρὸς ἰδίαν μου εὐ-
»χαρίστησιν.»

Πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ Ναπολέων ἐνησχολεῖτο εἰς τὴν ἐξάλειψιν τῆς ἐπαιτείας· διὰ νὰ κατορθώσῃ δὲ τοῦτο, ἤθελε νὰ συστήσῃ ἐπαρχιακὰ καταστήματα εἰς τὰ ὁποῖα οἱ ἐπαῖται νὰ προμηθεύωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐργαζόμενοι· νὰ κρατῶνται δὲ διὰ τῆς βίας οἱ συλλαμβανόμενοι εἰς ἀγυιὰς ἢ εἰς τὰς ὁδοὺς ἐπαιτοῦντες· «Θεωρῶ, ἔγραφε συγχρόνως εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν ἐσωτερικῶν, »ὡς σπουδαιότατατον ἔργον καὶ ὡς μεγάλην καὶ ἔνδοξον ἰδέαν »τὸ νὰ καταστρέψω ὁλοσχερῶς τὴν ἐπαιτείαν. Κεφάλαια δὲν »λείπουσιν, ἀλλὰ μοὶ φαίνεται ὅτι τὰ πάντα βαδίζουν βραδέ-»ως. Ἐν τούτοις τὰ ἔτη παρέρχονται! Δὲν πρέπει νὰ διέλθω-»μεν ἐκ τῆς γῆς ταύτης, χωρὶς νὰ ἐγκαταλείψωμεν ἴχνη διαιω-»νίζοντα τὴν μνήμην ἡμῶν εἰς τοὺς ἀπογόνους μας. Θέλω εἴσθαι »ἀπὼν ἕνα μῆνα, ἐν δὲ τῇ ἐπιστροφῇ μου ἔστε ἕτοιμοι εἰς ὅλα »τὰ ζητήματα ταῦτα, ὥστε, ἀφοῦ τὰ ἐξετάσητε λεπτομερῶς, »νὰ δύναμαι δι' ἑνὸς διατάγματος νὰ καταστρέψω τὴν ἐπαιτεί-»αν. Ἀπαιτεῖται πρὸ τῆς 16 Δεκεμβρίου νὰ ὑπάρχωσιν ἐναπο-»τεθειμένα εἰς τὰ ταμεῖα τῶν κοινοτήτων τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς »διατήρησιν ἑξήκοντα ἢ ἑκατὸν καταστημάτων, διὰ νὰ ἐκρι-»ζωθῇ ἡ ἐπαιτεία, νὰ προσδιορισθῶσι τὰ πρὸς σύστασιν αὐτῶν »μέρη, καὶ νὰ συνταχθῶσιν οἱ εἰς ταῦτα ἀπαιτούμενοι κανονισ-»μοί. Μὴ μοῦ ζητῆτε τριῶν ἢ τεσσάρων μηνῶν προθεσμίαν διὰ »νὰ λάβετε τὰς περὶ τούτων πληροφορίας. Ἔχετε νέους εἰση-»γητὰς, ἱκανοὺς νομάρχας καὶ πεπαιδευμένους μηχανικοὺς τῆς »γεφυροδοποιΐας· θέσατε εἰς ἐνέργειαν ὅλους αὐτοὺς, καὶ ἔστε »ἄγρυπνοι εἰς τὴν συνήθη ὑπηρεσίαν τῶν γραφείων σας... Αἱ »χειμεριναὶ νύκτες εἶναι μεγάλαι, γεμίσατε τὰ χαρτοφυλάκιά »σας, διὰ νὰ δυνηθῶμεν εἰς τὰς νύκτας τῶν τριῶν τούτων μη-»νῶν νὰ συζητήσωμεν τὰ μέσα, δι' ὧν θέλομεν φθάσει εἰς τὰ »μεγάλα ταῦτα ἀποτελέσματα».

Ἐν τῷ ὑπερβολικῷ τούτῳ ζήλῳ ὁ Ναπολέων, τοῦ νὰ πράξῃ τοσοῦτον ταχέως τὰ καλὰ, ἐνησχολήθη καὶ περὶ τῆς Τραπέζης τῆς Γαλλίας, τὴν ὁποίαν Τράπεζαν ἤθελε καταστήσῃ ἓν τῶν πρωτίστων ὀργάνων τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας. Κατὰ τὸ 1806 ἀπήτησεν ὥστε ν' ἀλλάξῃ σύστημα τὸ κατάστημα τοῦτο, λαμβάνον τὸ μοναρχικὸν ἀντὶ τοῦ δημοκρατικοῦ, διορίσας ἕνα διευθυντὴν εἰς αὐτὸ καὶ τρία μέλη, καὶ λαβὼν εἰσέτι καὶ 45 χιλιάδας μερίδας, ἀναβαινούσας εἰς 90 ἑκατομμύρια φράγκων. Κύριος δὲ σκοπὸς τῆς αὐξήσεως τῶν κεφαλαίων τῆς Τραπέζης ἦτο νὰ θέσῃ εἰς ἀπραξίαν τὰ ἰδιωτικὰ κεφάλαια, ὥστε οἱ κεφαλαιοῦχοι νὰ μεταχειρίζωνται τὰ χρήματά των εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν. Ἡ Τράπεζα ἐδίσταζε νὰ παραδεχθῇ καὶ τὰς 45 χιλιάδας νέας μερίδας τῆς κυβερνήσεως, ἐπὶ λόγῳ ὅτι δὲν ἤθελε δυνηθῇ νὰ μεταχειρισθῇ τοσαῦτα κεφάλαια· ἀλλ' ὁ Ναπολέων ἐβίασεν αὐτὴν νὰ τὰ δεχθῇ ἐπὶ λόγῳ ὅτι οἱ κεφαλαιοῦχοι θέλουν ἀναγκασθῇ ν' αὐξήσωσι τὰς ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις, ὡς καὶ ἐγένετο μετ' ὀλίγον. Κατὰ δὲ τὴν ἀλληγορικὴν ὁμιλίαν του ἔλεγεν εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Γαλλίας· «Κατὰ τὴν »ὑπάρχουσάν εἰς τὸν τόπον μας τάσιν τοῦ νὰ συγκεντρόνῃ ἡ »Τράπεζα ὅλας τὰς πληρωμάς της εἰς Παρισίους, ὡς ἡ κυβέρ»νησις, θέλει καταστάθῃ ὁ μέγιστος πάντων τῶν ἐμπορικῶν »πρακτόρων· ὅθεν αὐτὴ πρέπει νὰ ἦναι ἀληθῶς ἀξία τοῦ ὀ»νόματός της, ὡς Τράπεζα τῆς Γαλλίας, καὶ νὰ καταστάθῃ »εἰς τὸν τόπον, ὡς ὁ Τάμεσις εἰς τὸ Λονδῖνον, ὅστις φέρει τὰ »πάντα εἰς αὐτό.» Ἐπομένως διέταξεν εἰς τὴν Τράπεζαν νὰ ἐκπεσθῇ ὁ τόκος εἰς 4 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν, ἀντὶ τῶν 5, τὸ ὁποῖον παρεδέχθη αὐτὴ παρευθὺς εὐχαρίστως. Ὁ Ναπολέων ἐπεθύμει νὰ ἐκπέσῃ αὐτὰ καὶ μέχρι τῶν 3 τοῖς ἑκατὸν, ἕνεκα τῆς πλησμονῆς τῶν κεφαλαίων τῆς Τραπέζης, διότι ἤθελεν ὅλα τὰ περιττεύοντα ἐκ τοῦ ταμείου τῆς κυβερνήσεως χρήματα νὰ δίδωνται εἰς τὴν Τράπεζαν, διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν· ἀλλ' ὁ ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν τὸν ἐμπόδισε, παρατηρῶν αὐτῷ ὅτι εἰσέτι δὲν κατετέθησαν ὅλα τὰ χρήματα τῶν πρώτων μερίδων, καὶ ὅτι ἡ διάταξις αὕτη εἶναι ἐπιβλαβὴς εἴς τε τὴν Τράπεζαν καὶ τὸ δημόσιον.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐνῷ ἐδύνατο νὰ εἴπῃ τις ὅτι ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ ἦτον ὁ μοχλὸς καὶ ὁ ἄξων ὅλων τῶν προοδευτικῶν μέσων τῆς κοινωνίας, μ' ὅλα ταῦτα ὑπῆρχεν ἐφεύρεσίς τις, ἥτις ἐντὸς ὀλίγου κατεστάθη τοσοῦτον συντελεστικὴ εἰς τὰ ἀνθρώπινα ἔργα, καὶ ἰδίως εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ εἰς τὴν ναυτιλίαν, ἡ δὲ

ἐφεύρεσις αὕτη ἦτον ἡ διὰ τοῦ ἀτμοῦ μηχανὴ, ἡ ὁποία ποσῶς δὲν εἵλκυσε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ. Ὅθεν, ἐνῷ τὰ πάντα προώδευον ἐμψυχούμενα παρ' αὐτοῦ, τὸ κοινωφελὲς τοῦτο μέσον προώδευε βραδέως μόνον του. Ἀλλ' αἱ μηχαναὶ αὐτοῦ, οὖσαι εἰς μεγίστην ἀτέλειαν, ἦσαν μὲν ἐν χρήσει, ἀλλ' ἕνεκα τῆς δαπάνης τῶν καυσοξύλων καθίσταντο πολυδάπανοι· μόνον δὲ εἴς τινα μέρη, ὅπου ὑπῆρχον γαιάνθρακες, μετεχειρίζοντο αὐτά. Ἡ ἐπὶ τῆς ἐμψυχώσεως τῆς βιομηχανίας ἑταιρία προέτεινεν ἀμοιβὰς εἰς τὸν φέροντα βελτιώσεις καὶ οἰκονομίας εἰς τὴν μηχανὴν ταύτην. Ἀλλ' ὁ Φίλτων, ὁ ἐφευρετὴς τῆς ἀτμοπλοΐας, μὴ εἰσακουσθεὶς κατὰ τὸ 1803 παρὰ τοῦ Ναπολέοντος, ὡς μὴ θέλοντος διὰ δοκιμασιῶν, ἀλλὰ διὰ δεδοκιμασμένων μέσων νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, κατασκευάσας ἐκεῖ πυρόσκαφον, ἀτελὲς μὲν ἀλλὰ δι' αὐτοῦ ἐξέπλευσεν ἐκ τῆς νέας Ὑόρκης καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἀλβάνην, ἐξ ἧς ἐπανῆλθεν ἐν διαστήματι τεσσάρων ἡμερῶν. Εἰς τοῦτο δὲ ὀλίγην προσοχὴν ἔδωκαν τότε οἱ ἄνθρωποι, ἐνῷ μετὰ τριάκοντα ἔτη αὐτὸ ἤλλαξεν ὅλην τὴν φάσιν τοῦ κόσμου. Δὲν εἶναι δὲ πρωτοφανὲς, ὅτι μεγάλη τις ἐφεύρεσις, γεννηθεῖσα ὑπὸ δευτερευόντων μὲν ἀλλ' ἐξιδιασμένων νοῶν, δὲν εἵλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν μεγαλονόων ἀνδρῶν. Ἡ πυρῖτις, τὸ τρομερὸν τοῦτο ἐφεύρημα, τὸ ὁποῖον κατέστρεψε τὴν ἐν πολέμῳ ἀνδρίαν, καὶ ἐπέφερε τοσαύτην μεταβολὴν εἰς τὰ ἤθη τῶν Εὐρωπαίων, ὑπὸ μὲν τοῦ ἥρωος Βαϋάδου ἐθεωρήθη ὡς ἀποτρόπαιον μέσον, ὑπὸ δὲ τοῦ Μακιαβέλη, τοῦ ἐμβριθοῦς τούτου κριτοῦ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, τοῦ τοσοῦτον θαυμαζομένου ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος διὰ τὰς περὶ πραγματείας τοῦ πολέμου ἰδέας του, περιεφρονήθη ὡς ἐφήμερος ἐφεύρεσις οὐδεμίαν συνέπειαν ἔχουσα.

Ὁ Ναπολέων σκεπτόμενος ὅτι μετὰ τὴν αὔξησιν τῶν κεφαλαίων τὸ ὠφελιμώτερον πάντων εἰς τὸ ἐμπόριον εἶναι ἡ περὶ τούτου καλὴ νομοθεσία, διέταξε τὸν ἀρχικαγκελλάριον Καμβασερὲν νὰ συντάξῃ ἐμπορικὸν κώδηκα, ὅστις μέχρι τῆς σήμερον εἶναι ἓν τῶν λαμπροτέρων ἔργων τοῦ αἰῶνος. Ὠφελούμενος δ' ἐκ τῆς δόξης τῆς Τιλσίτης καὶ γοητευμένος ἐκ τοῦ μεγαλείου τῆς ἐποχῆς του, ἠθέλησε νὰ ἐνεργήσῃ τὴν πρὸ πολλοῦ μελετωμένην πρόθεσίν του περὶ ἐκγαταστάσεως εὐγενείας εἰς τὴν Γαλλίαν· διότι, δώσας τῷ 1806 στέμματα εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, ἀδελφὰς καὶ θετοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ τίτλους καὶ ἡγεμονίας εἰς πολλοὺς λειτουργούς του, ἠθέλησε νὰ διαιωνίσῃ ταῦτα καὶ εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν. Ἐπομένως ἐψήφισεν ὅτι οἱ παρ' αὐτοῦ διδόμενοι τίτλοι, ὡς καὶ τὰ

εἰσοδήματα αὐτῶν, θέλουν εἶσθαι διαδοχικὰ κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν τῶν ἀρρένων, μ' ὅλον ὅτι ταῦτα ἀντέκειντο εἰς τὸν πολιτικὸν κώδηκα· ἐψήφισε προσέτι ὅτι οἱ μεγιστᾶνες τοῦ Κράτους πάσης τάξεως δύνανται νὰ μεταδίδωσιν εἰς τὸν πρωτότοκον υἱόν των τίτλον, ὡς τὸν τοῦ δουκός, τοῦ κόμητος καὶ τοῦ βαρώνου, κατὰ τὴν ἀξίαν τοῦ πατρὸς, ἐφ' ὅρῳ τοῦ ν' ἀποδείξωσιν οἱ γονεῖς ὅτι προικίζουν τὸν διάδοχόν των μὲ τὸ ἓν τρίτον τοὐλάχιστον τῆς ὅλης καταστάσεώς των. Οὗτοι εἶχον ὡσαύτως τὸ δικαίωμα νὰ δίδωσι καὶ εἰς τοὺς δευτεροτόκους υἱοὺς των τίτλους μικροτέρους τῶν διδομένων εἰς τοὺς πρωτοτόκους· ἀλλὰ πάντοτε ἐφ' ὅρῳ νὰ προικίζωνται οἱ τίτλοι οὗτοι μὲ μέρος τῆς καταστάσεώς των. Ἐκτὸς τούτων, οἱ μεγιστᾶνες, ὡς ὁ μέγας ἐκλέκτωρ, ὁ κοντόσταυλος, ὁ ἀρχικαγκελλάριος, καὶ ὁ ἀρχιθησαυροφύλαξ ἔλαβον τὸν τίτλον τῆς *ὑψηλότητος*, οἱ δὲ υἱοὶ αὐτῶν ἐκαλοῦντο *δοῦκες*, ἐὰν οἱ γονεῖς των τοὺς ἐπροίκιζον μὲ 200 χιλιάδων φράγκων εἰσοδήματα. Οἱ ὑπουργοὶ, οἱ γερουσιασταὶ, οἱ σύμβουλοι τῆς Ἐπικρατείας, οἱ πρόεδροι τοῦ Νομοθετικοῦ Σώματος καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ὀνομάζωνται κόμητες καὶ νὰ μεταδίδωσι τὸν τίτλον τοῦτον εἰς τοὺς υἱούς των ἢ εἰς τοὺς ἀνεψιούς των, ἐφ' ὅρῳ νὰ προικίσωσιν αὐτοὺς μὲ 30 χιλιάδων φράγκων εἰσόδημα κατ' ἔτος. Τέλος πάντων οἱ ἰσόβιοι σύμβουλοι τῶν νομαρχιακῶν συμβουλίων, οἱ πρόεδροι, οἱ εἰσαγγελεῖς, οἱ ἐπίσκοποι, οἱ δήμαρχοι τῶν τριάκοντα ἐξ μεγάλων πόλεων τῆς Αὐτοκρατορίας εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ φέρωσι τὸν τίτλον τοῦ *βαρώνου*, καὶ νὰ μεταδίδωσιν αὐτὸν, ἐφ' ὅρῳ νὰ προικίζωσι τοὺς υἱούς των μὲ 15 χιλιάδων φράγκων εἰσόδημα κατ' ἔτος. Οἱ ἔχοντες τὸ παράσημον τοῦ Ταγματος τῆς Τιμῆς εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ὀνομάζωνται ἱππόται, καὶ νὰ μεταδίδωσι τὸν τίτλον τοῦτον εἰς τοὺς υἱούς των, ἐφ' ὅρῳ προικίσεως τριῶν χιλιάδων δραχμῶν εἰσόδημα κατ' ἔτος· ἰδιαίτερος δὲ κανονισμὸς ἤθελε κανονίσει τὰ περὶ αὐτῶν.

Ἀποφασισθέντων τούτων ὅλων, ὁ Ναπολέων διένειμεν εἰς τοὺς στρατηγούς του, ἐκτὸς τῶν τίτλων, καὶ ἱκανὴν ποσότητα χρημάτων, τὰ ὁποῖα κατὰ διαφόρους ἐποχὰς εἶχεν οἰκονομήσει διὰ ν' ἀγοράσωσιν ἔπιπλα πρὸς στολισμὸν τῶν οἰκιῶν των, καὶ γαῖας ἐν τῇ Πολωνίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, τὰς ὁποίας νὰ δύνωνται νὰ ἐκποιῶσι διὰ νὰ ἀντικαταστήσωσιν αὐτὰς εἰς τὴν Γαλλίαν. Ταῦτα δὲ ἦσαν ἡ πρώτη προικοδότησις αὐτῶν· μετὰ ταῦτα ὅμως ἡ προῖξ αὕτη ἐδιπλασιάσθη καὶ ἐτριπλασιάσθη, καὶ μάλιστα

ἐτετραπλασιάσθη εἰς τινας. Ὁ στρατάρχης Λάννος ἔλαβε κτήματα δίδοντα κατ' ἔτος 328 χιλ. φράγκων εἰσόδημα καὶ ἓν ἑκατομμύριον εἰς μετρητά· ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος 410 χιλιάδων εἰσόδημα καὶ 300 χιλιάδας εἰς μετρητά· ὁ στρατάρχης Μασσένας 183 χιλιάδων εἰσόδημα καὶ 200 χιλιάδας εἰς μετρητὰ (οὗτος μετέπειτα ἐπροικίσθη μ' ἓν ἑκατομμύριον φράγκων εἰσόδημα)· ὁ στρατάρχης Βερθιέρος, 405 χιλιάδων φράγκων εἰσόδημα καὶ 500 χιλιάδας εἰς μετρητά· ὁ στρατάρχης Νέϋ, 229 χιλιάδας εἰσόδημα καὶ 300 χιλιάδας εἰς μετρητά· ὁ στρατάρχης Μορτιέρος 198 χιλιάδας φράγκων εἰσόδημα καὶ 200 χιλιάδας εἰς μετρητά· ὁ στρατάρχης Ὠγερὼ 172 χιλιάδας εἰσόδημα καὶ 200 χιλιάδας εἰς μετρητά· ὁ στρατάρχης Σοὺλτος, 305 χιλιάδας εἰσόδημα καὶ 300 χιλιάδας εἰς μετρητά· ὁ στρατάρχης Βερναδόττος, 291 χιλιάδας εἰσόδημα καὶ 200 χιλιάδας εἰς μετρητά· οἱ λοιποὶ στρατάρχαι καὶ στρατηγοὶ ἔλαβον ἄλλοι μὲν 150, ἄλλοι 100, ἄλλοι 80 καὶ ἄλλοι 50 χιλιάδων φράγκων εἰσόδημα κατ' ἔτος· ἅπαντες δὲ σχεδὸν ἔλαβον 100 χιλιάδας φράγκα εἰς μετρητά. Εἰς τὸν ἀρχικαγκελλάριον Καμβασερὲν καὶ τὸν ἀρχιθησαυροφύλακα Λεβρῦνον ἔδωκε 200 χιλιάδων φράγκων ἐτήσιον εἰσόδημα, εἰς ἕκαστον δὲ τῶν ὑπουργῶν του ἔδωκεν ἐτήσιον εἰσόδημα 40 μέχρι 50 χιλιάδων φράγκων. Ἅπαντες δὲ οὗτοι, ὡς εἴρηται, ἄλλοτε εἶχον προικοδοτηθῆ προσωρινῶς. Ὁ Ναπολέων εἶχε διατηρήσει ἐν τῇ Πολωνίᾳ 20 ἑκατομμυρίων φράγκων ἰδιοκτησίας, καὶ ἐν τῇ Ἀννοβέρᾳ 30 ἑκατομμυρίων, ἐν τῇ Βεστφαλίᾳ 6 ἑκατομμυρίων φράγκων ἐτήσιον εἰσόδημα, καὶ 30 ἑκατομμύρια φράγκα εἰς μετρητά· εἰς δὲ τὴν Ἰταλίαν 250 ἑκατομμυρίων ἐτήσιον εἰσόδημα ἀπὸ τοῦ 1805. Οὕτω λοιπὸν εἶχε τίνι τρόπῳ νὰ πλουτίσῃ τοὺς ἀνδρείους πολεμιστάς του καὶ πιστοὺς λειτουργούς του, καὶ τίνι τρόπῳ νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς ὡραίους λόγους τοὺς ὁποίους ἀπεύθυνεν εἰς πολλούς.—Μὴ ἁρπάζετε, ἔλεγε, θέλω σᾶς δώσει πλειότερα τῶν ὅσα θέλετε λάβει· ὅτι δὲ ἐγὼ θέλω σᾶς δώσει, συνηγμένον διὰ τῆς προνοίας μου, δὲν εἶναι ἐπιβλαβὲς οὔτε εἰς τὴν τιμήν σας, οὔτε εἰς τοὺς παρ' ἡμῶν νικηθέντας λαούς.—Εἶχε δίκαιον ὁ Ναπολέων, διότι αἱ παρ' αὐτοῦ διανεμόμεναι ἰδιοκτησίαι ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, Πρωσσίᾳ Ἀννοβέρᾳ καὶ Βεστφαλίᾳ ἀνῆκον εἰς τοὺς βασιλεῖς καὶ πρίγκηπας. Ἀλλ' αἱ προικοδοτήσεις αὗται, διὰ νὰ ἦναι ἀσφαλέστεραι ἀπὸ τῶν μεταβολῶν τῆς τύχης, ἦτον εὔκολον ν' ἀνταλλαχθῶσιν εἰς τὴν Γαλλίαν· οὕτως οἱ προικοδοτούμενοι ἦσαν διὰ παντὸς ἐξησφαλισμένοι.

Ὁ Ναπολέων, μετὰ τοὺς ἀνδρείους στρατηγούς του ἀντήμειψε καὶ ἐπροικοδότησε καὶ ὅλους τοὺς λοιπὺς στρατιωτικοὺς ἀπὸ τοῦ στρατιώτου μέχρι τοῦ συνταγματάρχου· διένειμε λοιπὸν 10 ἑκατομμύρια εἰς αὐτούς, τὰ μὲν ἓξ εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς παντὸς βαθμοῦ, τὰ δὲ δώδεκα εἰς τοὺς ὑπαξιωματικοὺς καὶ στρατιώτας· οἱ πληγωμένοι ἔλαβον τριπλασίαν μερίδα· οἱ παρευρεθέντες εἰς τὰς τέσσαρας μεγάλας μάχας, ἤτοι Αὐστερλίκην, Ἰέναν, Ἐϋλὼ καὶ Φριεδλάνδην, ἔλαβον διπλάσια τῶν ἄλλων. Εἰς τὰς ἀμοιβὰς ταύτας προσέθηκεν ὁ Ναπολέων καὶ τὰς ἓξῆς προικοδοτήσεις, 500 φράγκων ἐτήσιον εἰσόδημα εἰς τοὺς ἀκρωτηριασθέντας στρατιώτας, καὶ 1000, 2,000, 4,000, 5000, μέχρι τῶν 10,000 εἰς τοὺς διαπρέψαντας. Ταῦτα δὲ, ὡς ἐρρέθη, ἐδόθησαν κατὰ πρῶτον, μετέπειτα ὅμως ἔλαβον καὶ ἄλλας ἀμοιβὰς, ὡς τὰς τῶν παρασήμων τοῦ Τάγματος τῆς Τιμῆς καὶ λοιπῶν, ἐπίσης καὶ αἱ συντάξεις ηὐξήνθησαν.

Ὁ ἔνδοξος οὗτος στρατιωτικὸς ἤθελεν ὥστε ὅλος ὁ κόσμος νὰ συμμερίζηται τὴν εὐτυχίαν του, καθὼς καὶ τὴν δόξαντου· ὅσον δὲ περὶ αὐτοῦ, οὗτος ἦτον ἀφελὴς καὶ οἰκονόμος, καταστέλλων καὶ τὴν παραμικρὰν παρεκτροπὴν ἐπὶ τῶν δημοσίων χρημάτων, καὶ οὐδεμίαν δαπάνην ἐπιτρέπων, μὴ νομιζομένην παρ' αὐτοῦ ἀναγκαίαν εἰς τὸ Κράτος· ἦτο δ' ἐλευθέριος μόνον διὰ τὰ καλὰ ἔργα καὶ διὰ πάντα, ὅστις συνέτεινεν εἰς τὸ μεγαλεῖον τοῦ Κράτους ἢ αὐτοῦ. Οἱ κατήγοροί του προσῆψαν εἰς αὐτὸν ὅτι, ἀπογυμνόνων τοὺς ἡττηθέντας λαοὺς, ἐχόρταινε τὴν πλεονεξίαν τῶν στρατιωτῶν του· ἀλλὰ τοῦτο ἦτο καθαρὰ συκοφαντία, διότι οὐχὶ μόνον δὲν ἠνώχλησε τοὺς λαοὺς, ἀλλ' ὅσον ἐδυνήθη τοὺς περιεποιήθη· μόνον δὲ, ὡς εἴρηται, ἀφῆρεσε τὰ μεγάλα πλούτη τῶν βασιλέων καὶ τῶν πριγκήπων, ἐξ ὧν ἀντήμειψε τοὺς ἐντίμως καὶ ἐνδόξως ὑπηρετήσαντας τὴν πατρίδα. Τοῦτο δὲ εἶναι εὔλογον, διότι ὁ στρατιωτικὸς, ὅστις ἐν πολέμῳ ὑπομένει τὸ ψῦχος, τὴν πεῖναν καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον, εἶναι δικαιότατον νὰ περιμένῃ καὶ τὴν εὐζωΐαν· μ' ὅλον ὅτι καὶ μετὰ ταῦτα εἰς πᾶσαν ἀνάγκην τῆς πατρίδος εἶναι πρόθυμος νὰ ὑποστῇ τ' αὐτά. Οὕτως ὁ Ναπολέων ἀντήμειβε μὲ τὰς παλαιὰς ἐκδουλεύσεις τῶν στρατιωτῶν του, ἀλλὰ προητοίμαζεν αὐτοὺς καὶ διὰ νέας θυσίας. Καὶ τίς βεβαίως ἀμειβόμενος οὕτω δὲν ἤθελε διακινδυνεύσει ἐκ νέου διὰ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος; ἑπομένως καὶ τίς ἐκ τῶν μὴ ἀγωνισαμένων εἰσέτι δὲν ἤθελε φιλοτιμιθῇ ν' ἀναδειχθῇ ἄξιος τοιούτων ἀμοιβῶν;

Ὁ Ναπολέων ἐνησχολήθη καὶ εἰς ἕτερα ἔμφρονα καὶ φιλάν-

θρωπα ἔργα· μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν ἑκάστης ἐκστρατείας διέταττε νὰ ἐπιθεωρῆται ὁστρατὸς λεπτομερῶς, καὶ νὰ ἐξέρχωνται ἐκ τῶν τάξεων αὐτοῦ οἱ μὴ ἔχοντες πλέον ἄλλην ἱκανότητα, εἰμὴ νὰ διηγῶνται τὰ ἀνδραγαθήματά των· εἰς τούτους διώριζε συντάξεις, τὰς δὲ θέσεις αὐτῶν κατελάμβανον νέοι ἱκανοὶ νὰ ὑπηρετήσωσι τὴν πατρίδα. Ἔλεγε δὲ πάντοτε ὅτι τὸ στρατιωτικὸν ταμεῖον ἦτο πλούσιον νὰ πληρόνῃ τὰς παλαιὰς ἐκδουλεύσεις, ἀλλ' ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ Κράτους δὲν ἤρκει νὰ πληρόνῃ στρατιώτας μὴ δυναμένους νὰ ὑπηρετῶσιν εἰς τὸν ἐνεργείᾳ στρατόν.

Ὁ Ναπολέων φροντίζων οὐχὶ μόνον περὶ τῆς εὐημερίας τῶν στρατιωτικῶν, ἀλλ' ἐπιθυμῶν ν' ἀνταμείβῃ καὶ τὰς ἐκδουλεύσεις τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων, εἰσῆξεν εἰς τὰς βουλὰς νομοσχέδιον, δι' οὗ ἐβελτιοῦτο ὁ περὶ συντάξεως νόμος αὐτῶν, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1789 ἠκρωτηριάσθη πολὺ ἕνεκα τῆς δυστροπίας τῶν δημοκόπων. Διὰ τοῦ νόμου τούτου λοιπὸν ὁ μέγιστος ὅρος τῆς συντάξεως ἀνέβαινε μέχρι τῶν 20 χιλιάδων φράγκων, ἀντὶ τῶν τριῶν κατὰ τὸν παρὰ τῆς ἐθνικῆς Συνόδου ψηφισθέντα νόμον. Ὁ Ναπολέων ἔλαβεν ἀφορμὴν ὡς πρὸς τοῦτο ἀπὸ τοῦ θανάτου ἐπισήμου τινὸς ἀνδρὸς πολιτικοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ χήρα μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐστερεῖτο τῶν πρὸς τὸ ζῆν. Ὁ Ναπολέων περιέθαλψεν αὐτὴν, δώσας 20 χιλιάδας φράγκα καὶ ἓξ χιλιάδων φράγκων ἐτήσιον σύνταξιν εἰς αὐτήν. Ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ δὲν παρημέλησεν ὡς πρὸς τὰς περιθάλψεις καὶ τὸν κλῆρον. Ὁ Καμβασερὲς, ὁ διευθύνων προσωρινῶς τὰ ἐκκλησιαστικὰ, ὑπέβαλεν εἰς αὐτὸν νομοσχέδιον βελτιοῦν ἀρκούντως τὴν κατάστασιν τοῦ κλήρου.

Ἐνῷ δὲ ἐμερίμνα περὶ τῶν ἄλλων, δὲν παρημέλει καὶ τ' ἀφορῶντα τὴν δόξαν του. Εἷς ἐκ τῶν εἰλικρινῶς ἀφωσιωμένων προέτεινεν αὐτῷ νὰ δοθῇ τ' ὄνομά του εἰς τὸν πολιτικὸν κώδηκα· παραδεχθέντος τούτου, ὁ Κώδηξ οὗτος ὠνομάσθη ἔκτοτε Ναπολεόντειος Κώδηξ. Ἀληθῶς δὲ, ἂν ποτε ἐδόθη ἐπαξίως τίτλος, οὗτος ἦτον ὁ ἁρμοδιώτερος, διότι, ὡς ἡ νίκη τῆς Αὐστερλίκης καὶ τῆς Ἰένης ἦσαν καθαρὰ ἔργα αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἡ σύνταξις τοῦ Κώδηκος ἀνῆκεν εἰς αὐτόν· ὡς δὲ εἰς τὰς μάχας ταύτας πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων του μετεχειρίσθη τοὺς διαφόρους στρατηγούς του, οὕτω καὶ εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ Πολιτικοῦ Κώδηκος μετεχειρίσθη νομομαθεῖς· ἀλλὰ μόνη ἡ ἰσχὺς τῆς θελήσεώς του καὶ ἡ ὀρθὴ κρίσις του ἐπεραίωσε τὸ μέγα τοῦτο ἔργον. Ἐὰν δὲ ὁ Ἰουστινιανὸς, ὅστις κατὰ τὴν συνήθη ἔκφρασίν του, *μάχου μετὰ τῶν στρατηγῶν σου καὶ σκέπτου μετὰ τῶν ὑπουργῶν*

σου, ἠθέλησε νὰ δώσῃ τὸ ὄνομά του εἰς τὸν κώδηκα τῶν ῥωμαϊκῶν νόμων, ὁ Ναπολέων εἶχε μεγαλήτερον δίκαιον νὰ δώσῃ τὸ ἰδικόν του εἰς τὸν Κώδηκα τῶν γαλλικῶν νόμων· προσέτι τὸ ὄνομα μεγάλου τινὸς ἀνδρὸς ὑπερασπίζει τοὺς καινοὺς νόμους, ὡς οἱ καλοὶ νόμοι διαιωνίζουν τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου ἀνδρός. Μετὰ τὴν παραδοχὴν τοῦ ὀνόματος τούτου εἰς τὸν Κώδηκα, ὁ Ναπολέων ἔγραψεν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ καὶ εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν πρίγκηπας νὰ εἰσάξωσιν εἰς τὰ Κράτη των τὸν Κώδηκα τοῦτον τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς πολιτικῆς ἰσότητος, ἐπίσης ἔγραψε καὶ εἰς ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν διὰ νὰ παραδεχθῇ αὐτόν. Ἐκτὸς τῶν ἐπικρατειῶν τούτων, καὶ εἰς τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Γερμανίας ὁ Κώδηξ οὗτος παραδεκτὸς ἐγένετο· ὡς, εἰς διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἡ ἀνθρωπότης ἀπηλλάγη τῆς τυραννίας τοῦ τιμαριωτισμοῦ καὶ λοιπῶν ἀρχαίων καὶ πεπαλαιωμένων ἀριστοκρατικῶν νόμων· οἱ δὲ λαοὶ ηὐλόγουν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, λησμονοῦντες τὰ ἐν πολέμῳ χυθέντα αἵματα αὐτῶν.

Οὐδεμία δόξα εἰς τὰ ἔθνη εἶναι ἀληθὴς, ἂν ἡ δόξα τῶν γραμμάτων, τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν δὲν ὑπάρχῃ εἰς αὐτά. Ἂν οἱ Ῥωμαῖοι δὲ εἶχον ἄλλην ἀξιότητα εἰμὴ τὴν τῶν ὅπλων των· ἐὰν ἐκτὸς τῶν ἡρώων των δὲν εἶχον καὶ τοὺς ποιητὰς καὶ ῥήτοράς των· ἐὰν τέλος πάντων, ἀφοῦ διὰ τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ πυρὸς ἐπροξένησαν τοσαῦτα κακὰ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, δὲν ἔδιδον καὶ τοιούτους καλοὺς νόμους εἰς τὰ ἔθνη, οἱ ὁποῖοι μέχρι τῆς σήμερον εἶναι ἡ βάσις τῶν πολιτικῶν νόμων αὐτῶν, ἤθελον εἶσθαι ἀσυγκρίτως τῷ λόγῳ ὑποδεέστεροι τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὁμοιάζει τοὺς βαρβάρους κατακτητὰς τῆς Ἀσίας· διὸ ὁ κυβερνητικὸς καὶ ὁ στρατιωτικὸς νοῦς οὐδέποτε ηὐδοκίμησεν ἄνευ τῆς παιδείας.

Ὁ Ναπολέων λοιπὸν, ἐπιθυμῶν νὰ ἦναι ἔνδοξος, ἐπροστάτευε πᾶν ὅ,τι συνέτεινεν εἰς τὴν ἀληθῆ δόξαν καὶ εὐδαιμονίαν τοῦ ἔθνους του, παραδείγματος χάριν ἀντήμειβε τὰς λαμπρὰς στρατιωτικὰς πράξεις καὶ ἐπεθύμει ν' ἀναδείξῃ ἥρωας· οὕτως ἐπροστάτευεν ἐν γένει τὴν παιδείαν καὶ τὴν καλλιτεχνίαν, καὶ ἐπεθύμει ν' ἀναδειχθῶσι σοφοὶ καὶ ἐφευρεταὶ εἰς πᾶσαν ἐπιστήμην καὶ τέχνην. Ὅθεν ἡ θέλησις τοῦ ἀνθρώπου δύναται τὰ πάντα νὰ κατορθώσῃ, καὶ τὰ πάντα νὰ μεταβάλῃ ἐκτὸς τῆς ἐποχῆς· ἡ δὲ ἐποχὴ ἔχει πλειοτέραν ἐπιρροὴν εἰς τὰ ἔθνη ἢ ἡ θέλησις τῶν κυβερνώντων. Ὁ Ναπολέων λοιπὸν ζῶν εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων ἦσαν προπαρεσκευασμένα εἰς παντὸς εἴ-

δους βελτιώσεις, οὐδέποτε ἠθέλησε νὰ συμμορφωθῇ καὶ μὲ τὴν ἐποχήν, παραχωρῶν καὶ τὴν ἀνήκουσαν εἰς τὸ ἔθνος του ἐλευθερίαν.

Κατ' ἐκείνην δὲ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν τὰ πάντα ἐβελτιοῦντο καὶ ἐνεψυχοῦντο ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος, λόγος πολὺς ἐγίνετο μεταξὺ τῶν πεπαιδευμένων περὶ τῆς γαλλικῆς φιλολογίας· οἱ μὲν ἤθελον νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ ἀρχαῖον, καθὸ πηγὴν τοῦ ὡραίου, ἄλλοι δὲ ἤθελον νὰ μιμηθῶσι τὰ ξένα ἔθνη. Ὁ Ναπολέων ὅμως, ἔχων φυσικὴν κλίσιν εἰς τὴν ἐθνικότητά του, ἀποκρούων ὅλας τὰς σκέψεις ταύτας, ἤθελε νὰ ἐμψυχώσῃ καὶ νὰ βελτιώσῃ τὴν νεωτέραν φιλολογίαν, ἐκθειάζων τοὺς νεωτέρους συγγραφεῖς, ὡς τὸν Ρακῖνον, Βοσσουέτον, Μολιέρον κλ. καὶ ἐπροσπάθει νὰ εἰσάξῃ τὴν κλασικὴν ἐκπαίδευσιν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον· Θέλων δὲ νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς συγγραφεῖς, ἐφεῦρεν εὔσχημον τρόπον ἐπικρίσεως τῶν ἐκδιδομένων συγγραμμάτων παντὸς εἴδους. Διέταξε λοιπὸν ὥστε τὰ ἀπὸ τοῦ 1789 μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐκδοθέντα συγγράμματα νὰ ὑποβληθῶσι [illegible] ἑνὸς τῶν ἐπισημοτέρων καθηγητῶν κατ' εἶδος εἰς τὸν ἀνήκοντα κλάδον τοῦ Συνακαδημίου, καὶ νὰ κριθῶσιν ἐλευθέρως περὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν· ἡ δὲ περὶ τούτων ἔκθεσις τῶν καθηγητῶν νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας καὶ ν' ἀναγνωσθῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ· διὰ τῆς τοιαύτης ἐπισημότητος ὁ Ναπολέων ἤθελε ν' ἀποδείξῃ κατὰ πόσον τιμᾷ καὶ περὶ πολλοῦ ποιεῖται τὴν παιδείαν. Ὁ Σενιέρος λοιπὸν εἷς τινα τῶν συνεδριάσεων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας παρουσιασθεὶς ἀνέγνωσεν ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Αὐτοκράτορος ἔκθεσιν περὶ τῆς παιδείας ἀπὸ τοῦ 1789. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐκθέσεως ὁ Ναπολέων ὡμίλησεν εἰς τὸν Σενιέρον ὡς ἑφεξῆς·

«*Κύριοι ἀντιπρόσωποι τῆς δευτέρας κλάσεως τοῦ Συνακαδημίου!*

»Ἐὰν ἡ γαλλικὴ γλῶσσα κατέστη παγκόσμιος γλῶσσα, »τοῦτο ὀφείλεται εἰς τοὺς πεπαιδευμένους τοὺς ἑδρεύσαντας »καὶ ἑδρεύοντας μεταξύ σας, πρὸς τοὺς ὁποίους εἴμεθα εὐγνώ»μονες.

»Ἐκτιμῶ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἔργων σας· ταῦτα ἰσχύουν νὰ »φωτίσωσι τοὺς λαούς μου, καὶ εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὴν δόξαν »τοῦ στέμματός μου.

»Εὐχαρίστως περιέμενον τὴν ὑποβεβλημένην ἔκθεσίν σας.

»Θέλετε ἔχει τὴν προστασίαν μου».

Μετὰ ταῦτα διάφοροι ἄλλοι καθηγηταὶ ἀνέγνωσαν παντὸς εἴδους ἐκθέσεις περὶ φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἔργων. Ὁ

Ναπολέων, διὰ νὰ ἐμψυχώσῃ τὰς ὡραίας τέχνας, ὑπῆγε μετὰ τῆς Αὐτοκρατορίσσης εἰς τὸ ἐργοστάσιον τοῦ ζωγράφου Δαβὶδ διὰ νὰ ἴδῃ τὴν εἰκόνα τῆς στέψεώς του· εἶπε δὲ εἰς αὐτὸν πολλοὺς κολακευτικοὺς λόγους.

Τοιαύτας ἐπασχολήσεις εἶχεν ὁ Ναπολέων μετὰ τὴν ἐκ τῆς Τιλσίτης ἐπιστροφήν του, καὶ τοιαύτη ἦτον ἡ κατάστασις τῆς Γαλλίας ἐπὶ τῆς δυναστείας του. Ἐπειδὴ δὲ πολλαὶ ἐκ τῶν βελτιώσεων τούτων ἔπρεπε νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα διὰ νὰ ἐνεργηθῶσι διὰ νόμου, καὶ ἐπειδὴ πρὸ ἑνὸς ἔτους ταῦτα δὲν εἶχον συνέλθει, ὁ Ναπολέων ἀπεφάσισε νὰ συγκαλέσῃ αὐτὰ τὴν 16 Αὐγούστου. Τῇ προτεραίᾳ ὅμως, 15 Αὐγούστου, ἦτον ἡ ἑορτὴ αὐτοῦ, ἤτοι τοῦ Ἁγίου Ναπολέοντος. Τὴν ἡμέραν ταύτην ὅλος ὁ λαὸς τῶν Παρισίων ἑώρτασε χαρμοσύνως, τὴν δὲ ἑσπέραν ὅλη ἡ πόλις ἐφωτίσθη ὡς ἡμέρα· ὁ δὲ λαὸς ὅλος ἐνθουσιασμένος ἔδραμεν ὑπὸ τ' ἀνάκτορα, καὶ ἐζήτει μετὰ κραυγῶν νὰ ἴδῃ τὸν ἔνδοξον ἡγεμόνα του, ὅστις τῷ ἐπεδαψίλευσε τοσαῦτα καλὰ, καὶ τὸν κατέστησε τοσοῦτον μέγαν. Ὁ Ναπολέων πολλάκις ἐξῆλθε μετὰ τῆς Αὐτοκρατορίσσης εἰς τὸν ἐξώστην καὶ ἐχαιρετήθη μετ' ἐνθουσιασμοῦ· θέλων δὲ νὰ ἴδῃ καὶ ἐκ τοῦ πλησίον τὸν κοινὸν τοῦτον ἐνθουσιασμὸν, ἐξῆλθε μετὰ τοῦ πιστοῦ του Δυρόκου, καὶ περιφερόμενος ἀγνώριστος εἰς τὴν πόλιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς ἔχαιρε, βλέπων καὶ ἀκούων τὸν λαὸν ἐνθουσιῶντα ὑπὲρ αὐτοῦ. Περιφερόμενος δὲ εἰς τὸν δημόσιον κῆπον ἤκουσε παιδάριόν τι κράζον μετ' ἐνθουσιασμοῦ *ζήτω ὁ Αὐτοκράτωρ*· ἐναγκαλιάσας τὸ παιδίον τοῦτο ὁ Ναπολέων ἠρώτησεν αὐτὸ διατί κράζει οὕτω· τὸ δὲ παιδίον τῷ ἀπεκρίθη, ὅτι ὁ πατήρ του καὶ ἡ μήτηρ του τὸ μανθάνουν νὰ ἀγαπᾷ τὸν Αὐτοκράτορα καὶ νὰ εὔχεται ὑπὲρ αὐτοῦ.

Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Ναπολέων συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν στρατηγῶν του καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ ἀπείρου πλήθους λαοῦ, ὑπῆγεν εἰς τὸ Νομοθετικὸν Σῶμα, ὅπου εὗρε τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας καὶ τὴν Βουλήν. Ὁ Ταλλεϋράνδος, ὡς ὑπεκλέκτωρ, ὥρκισε τὰ νεωστὶ ἐκλεχθέντα μέλη τοῦ Νομοθετικοῦ Σώματος· μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Αὐτοκράτωρ μεγαλοφώνως καὶ εὐκρινῶς ὡμίλησεν ὡς ἀκολούθως·

«Κύριοι νομοθέται, κύριοι Βουλευταὶ καὶ κύριοι Σύμβουλοι τῆς Ἐπικρατείας.

»Ἀπὸ τῆς τελευταίας συνόδου σας νέοι πόλεμοι, νέοι θρίαμ»βοι, νέαι συνθῆκαι εἰρήνης μετέβαλον τὰ πράγματα τῆς εὐρω»παϊκῆς πολιτικῆς.

»Ἐὰν ὁ οἶκος τοῦ Βρανδεμβούργου, ὅστις πρῶτος συνώμοσε »κατὰ τῆς ἀνεξαρτησίας μας, βασιλεύῃ εἰσέτι, οὗτος ὀφείλει »τοῦτο εἰς τὴν εἰλικρινῆ φιλίαν, τὴν ὁποίαν συνέδεσα μετὰ τοῦ »Αὐτοκράτορος τῆς Ἄρκτου.

»Εἷς ἐκ τῶν Γάλλων πριγκήπων θέλει βασιλεύει παρὰ τὸν »Ἄλβιν· οὗτος θέλει συμφιλιώσει τὰ συμφέροντα τῶν νέων ὑ»πηκόων του μετὰ τῶν Γάλλων, ἐκτελῶν ἓν τῶν ἱερωτέρων »καθηκόντων του.

»Ὁ οἶκος τῆς Σαξονίας ἀνέκτησε μετὰ πεντήκοντα ἔτη τὴν »ἀπολεσθεῖσαν ἀνεξαρτησίαν του.

»Οἱ λαοὶ τοῦ δουκάτου τῆς Βαρσοβίας καὶ τῆς Δανζίκης ἀνέ»κτησαν τὴν πατρίδα των καὶ τὰ δικαιώματά των.

»Ὅλα τὰ ἔθνη χαίρουν ὁμοφώνως, βλέποντα κατεστραμμέ»νην διὰ παντὸς τὴν ἐν ἠπείρῳ κακοποιὰν πολιτικὴν τῆς Ἀγ»γλίας.

»Ἡ Γαλλία ἡνώθη μετὰ τῶν λαῶν τῆς Γερμανίας διὰ τῆς »συμμαχίας τοῦ Ῥήνου· μετὰ δὲ τῆς Ἱσπανίας, τῆς Ὁλλανδίας, »τῆς Ἑλβετίας καὶ τῆς Ἰταλίας διὰ τοῦ συμμαχικοῦ συστήμα»τός μας. Αἱ μετὰ τῆς Ῥωσσίας νέαι σχέσεις μας ἐστερεώθησαν »διὰ τῆς ἀμοιβαίας ὑπολήψεως τῶν δύο μεγάλων ἐθνῶν.

»Εἰς ὅλας μου τὰς πράξεις ἔχω ὑπ' ὄψιν μόνον τὴν εὐτυχίαν »τῶν λαῶν μου, ἥτις εἶναι τιμαλφεστέρα καὶ αὐτῆς τῆς δό»ξης μου.

»Ἐπιθυμῶ τὴν θαλάσσιον εἰρήνην· οὐδεμία δὲ μνησικακία »θέλει μὲ ἀποτρέψει ἐκ τούτου· οὐδέποτε, οὐδέποτε θέλω νὰ »ἦμαι εἰς ἔχθραν μετ' ἔθνους, τὸ ὁποῖον παίζεται καὶ γίνεται »θῦμα τῶν κατασπαραττόντων αὐτὸ κομμάτων, καὶ ἀπατᾶται »περὶ τῶν πραγμάτων τῆς καταστάσεώς του, ὡς καὶ περὶ τῶν »πραγμάτων τῶν γειτόνων του.

»Ἀλλ' ὁποιαδήποτε ἤθελεν εἶσθαι ἡ ἀπόφασις τῆς θείας Προ»νοίας ἐπὶ τοῦ θαλασσίου πολέμου, οἱ λαοί μου θέλουν μ' εὑρεῖ »πάντοτε τὸν αὐτὸν, ὡς θέλω εὑρεῖ πάντοτε τοὺς λαούς μου »ἀνταξίους ἐμοῦ.

»Γάλλοι, ἡ διαγωγή σας καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς πολυχρο»νίου ἀπουσίας τοῦ Αὐτοκράτορός σας μοὶ ἐνέσπειρε πλειοτέραν »ὑπόληψιν καὶ ἰδέαν ἀφ' ὅ,τι εἶχον περὶ τοῦ χαρακτῆρός σας. »Καυχῶμαι νὰ ἦμαι ὁ πρῶτος ὑμῶν· ἐὰν δ' ἐν τῷ διαστήματι »τῶν δέκα τούτων μηνῶν τῆς ἀπουσίας καὶ τῶν κινδύνων μου »ἐσκέπτεσθε πάντοτε περὶ ἐμοῦ, τὰ πρὸς ἐμὲ δείγματα τῆς »ἀγάπης σας μοὶ ἐβεβαίωσαν τοῦτο καὶ συνεκίνησαν τὴν καρ-

»δίαν μου. Ὅλαι μου αἱ φροντίδες καὶ πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ καὶ αὐ»τὴν τὴν συντήρησίν μου, δὲν μὲ ἐνδιαφέρουν εἰμὴ καθόσον ἔχε»τε συμφέρον ἐπ' αὐτῶν, καὶ καθόσον σᾶς ἀναγκαιοῦν εἰς τὰς »μελλούσας τύχας σας. Εἶσθε ἀγαθὸς καὶ μέγας λαός. Ἐμελέ»τητα διαφόρους διατάξεις διὰ ν' ἁπλοποιήσω καὶ τελειοποιήσω »τὴν νομοθεσίαν σας.

»Τὸ ἔθνος ἐπεδοκίμασε μετ' ἐπευφημίας τὴν σύστασιν τοῦ »Τάγματος τῆς Τιμῆς. Ἐσύστησα διαφόρους αὐτοκρατορικοὺς »τίτλους διὰ νὰ δώσω νέαν λαμπρότητα εἰς τοὺς πρωτίστους »τῶν ὑπηκόων μου, ν' ἀνταμείψω τὰς ἐξόχους ἐκδουλεύσεις »των διὰ λαμπρῶν ἀμοιβῶν, καὶ διὰ νὰ ἐμποδίσω τὴν ἐπάνο»δον παντὸς τιμαριωτικοῦ τίτλου, ἀσυμφώνου μετὰ τῆς νομο»θεσίας μου.

»Αἱ ἐκθέσεις τῶν ὑπουργῶν τῆς οἰκονομίας καὶ τοῦ γενικοῦ »ταμείου θέλουσι σᾶς γνωστοποιήσει τὴν εὐτυχῆ κατάστασιν »τῶν οἰκονομικῶν μας πραγμάτων· οἱ λαοί μου θέλουν λάβει »πολλὴν ἐλάφρωσιν τοῦ φόρου τῶν ἐπιτηδευμάτων.

»Ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν θέλει σᾶς κοινοποιήσει περὶ »τῶν ἐνεργουμένων καὶ ἀποπερατωμένων ἤδη ἔργων. Ἀλλ' ὅ,τι »ὑπολείπεται νὰ γένῃ εἶναι ἔτι μᾶλλον ἀναγκαιότερον, τουτέ»στιν εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τῆς Αὐτοκρατορίας μου, ὡς καὶ εἰς »αὐτὰ τὰ ἐλάχιστα χωρία, ἡ περιουσία τῶν πολιτῶν καὶ ἡ ἀ»ξία τῶν γαιῶν ν' αὐξηθῶσι διὰ τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ ὑπ' »ἐμοῦ ἐπινοηθέντος συστήματος.

»Κύριοι Νομοθέται! ἡ συνδρομή σας μοὶ ἀναγκαοῖ πρὸς ἀπο»περάτωσιν τοῦ ἔργου τούτου· ἔχω δὲ δίκαιον νὰ στηρίζωμαι »ἐπ' αὐτῆς ».

Ὁ λόγος οὗτος ἠκούσθη μετὰ πολλῆς συγκινήσεως καὶ ἐχει»ροκροτήθη μετ' ἐνθουσιασμοῦ· ὁ δὲ Ναπολέων μετὰ ταῦτα ἐπα»νῆλθε συνωδευμένος, ὡς πρότερον, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πλήθους καὶ μετὰ ζητωκραυγῶν.

Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν ὑπέβαλεν εἰς τὸ Νομοθετικὸν Σῶμα τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Κράτους· ἔπειτα δὲ ὁ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπέβαλεν εἰς αὐτὸ ἔκθεσιν ἐν γένει περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Αὐτοκρατορίας. Εἰς τὴν ἔκθεσιν ταύτην ὁ ὑπουργὸς οὗτος παριστανε τὴν εὐτυχῆ κατάστασιν τῆς Γαλλίας, τὴν πρόοδον τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου της, τὴν ἐμψύχωσιν ὅλων τῶν ἐργασιῶν, τὴν κατασκευὴν τῶν διωρύγων τῶν ὁδῶν καὶ τῶν λοιπῶν δημοσίων ἔργων, τὴν κανονικότητα καὶ τὴν τάξιν τῶν οἰκονομικῶν πραγμάτων, τὴν πλουσιότητα

τοῦ ταμείου, τὴν πρόοδον τῆς παιδείας καὶ λοιπῶν προοδευτικῶν καὶ ὠφελίμων ἔργων· ὁ δὲ πρόεδρος τοῦ Νομοθετικοῦ σώματος ἔκαμε τὴν ἑξῆς ἀπάντησιν εἰς τὸν ὑπουργόν·

Κύριε ὑπουργὲ τῶν ἐσωτερικῶν, Κύριοι Σύμβουλοι τῆς Ἐπικρατείας.

«Ἡ πρὸς ἡμᾶς ὑποβληθεῖσα ἔκθεσίς σας περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Κράτους παριστάνει τὴν εἰκόνα εἰρηνικοῦ βασιλέως, »ἐνασχολουμένου ἐξαιρέτως εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τοῦ »Κράτους του. Ἐν τούτοις ἅπαντα ταῦτα τὰ ὠφέλιμα ἔργα, »ὅλαι αἱ περὶ βελτιώσεως τῶν δημοσίων πραγμάτων σοφαὶ »προτάσεις διετάχθησαν καὶ ἐπενοήθησαν ἐν τῷ μέσῳ τῆς κλαγγῆς τῶν ὅπλων, εἰς τὰ ἔσχατα ὅρια τῆς κατακτηθείσης Πρωσσίας καὶ ἐπὶ τῶν ῥωσσικῶν μεθορίων. Ἐὰν ἦναι ἀληθὲς ὅτι »πεντακοσίας λεύγας μακρὰν τῆς πρωτευούσης, ἐν τῷ μεταξὺ »τῶν φροντίδων καὶ δεινῶν τοῦ πολέμου, ἥρως τις παρεσκεύασε »τοσαῦτα καλὰ ἔργα, πόσον ἄρα δὲν θέλει αὐξήσει αὐτὰ ἐρ»χόμενος μεταξὺ ἡμῶν! Ἡ δημοσία εὐτυχία θέλει ἐπασχολεῖ »αὐτὸν ὁλοσχερῶς, ἡ δὲ δόξα του θέλει εἶσθαι ἐπαισθητοτέρα.

»Τιμῶμεν τὸν ἡρωϊσμὸν πάσης ἐποχῆς, μ' ὅλον ὅτι ἡ φιλο»σοφία ἐξύβρισε πολλάκις τὰ στρατιωτικὰ κατορθώματα. Ἐν»ταῦθα δὲ ἂς ἱκανοποιήσωμεν αὐτόν·

»Ὁ πόλεμος, ἡ ἀρχαία αὕτη νόσος καὶ ἡ κατὰ δυστυχίαν ἀ»ναγκαία, ἥτις ἐτάραξεν ὅλας τὰς κοινωνίας, ἡ μάστιξ αὕτη, »τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα εἶναι εὔκολον νὰ θρηνήσωμεν καὶ »τοσοῦτον δύσκολον νὰ ἐκριζώσωμεν τὰς αἰτίας, ἤτοι αὐτὸς οὗ»τος ὁ πόλεμος, δὲν εἶναι ἀνωφελὴς εἰς τὰ ἔθνη· ἀναζωογονεῖ »τὰς πεπαλαιωμένας κοινωνίας, συμφιλιόνει τὰ πρὸ πολλοῦ ἐχ»θρευόμενα ἔθνη, τὰ ὁποῖα μανθάνουν νὰ συνεκτιμῶνται ἐπὶ »τοῦ πεδίου τῆς μάχης· οὗτος συγκινεῖ καὶ καλλιεργεῖ τὰ πνεύ»ματα διὰ τῶν ἐκτάκτων θεαμάτων, οὗτος ἐκπαιδεύει πρὸ πάν»των τὸν αἰῶνα καὶ τὸ μέλλον, ὅταν ἐκ τούτου γεννᾶται μά»λιστα σπάνιός τις καὶ ἔξοχος νοῦς τείνων νὰ μεταβάλῃ τὰ »πάντα.

»Ἀλλὰ διὰ νὰ ἔχῃ ὁ πόλεμος τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα, δὲν »πρέπει νὰ παρατείνεται πολὺ, διότι ἐπιφέρει ἀδιόρθωτα κακά. »Τὰ πεδία καὶ τὰ ἐργοστάσια ἐρημοῦνται ἀπὸ ἀνθρώπων, τὰ »σχολεῖα, ὅπου μορφόνονται οἱ νόες καὶ τὰ ἤθη, ἐγκαταλιμ»πάνονται, ἡ βαρβαρότης ἀφανίζει τὸν πολιτισμὸν, αἱ δὲ γε»νεαὶ, προσεγγίζουσαι εἰς τὴν ἀκμήν των, βλέπουν ὅτι ἀπόλ»λυνται μετὰ τῶν ἐλπίδων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

»Τὸ Νομοθετικὸν σῶμα καὶ ὁ γαλλικὸς λαὸς εὐλογοῦν τὸν μέγαν »ἡγεμόνα, ὅστις ἀπεπεράτωσε τὸν πόλεμον, πρὶν ἐκ τούτου δο»κιμάσωμεν τοιαῦτα κακὰ, μάλιστα δὲ ὁ πόλεμος οὗτος ἔγεινε »πρόξενος τοσούτων νέων μέσων ἰσχύος, πλούτων καὶ πληθυσ»μοῦ. Ὁ πόλεμος, ὅστις ἐξαντλεῖ τὰ πάντα, ἀνενέωσε τὰ οἰ»κονομικά μας καὶ τὸν στρατόν μας. Οἱ ἠττημένοι λαοὶ μᾶς »δίδουν φόρους, οἱ δὲ σύμμαχοι στρατιώτας ἀνταξίους τῶν ἰδι»κῶν μας. Ἡμεῖς εἴδομεν τὰ μεγαλήτερα πράγματα. Ὀλίγα »ἔτη ἤρκουν διὰ νὰ ἀνανεωθῇ ὁ κόσμος ἐξ ἑνὸς ἀνθρώπου, ὅστις »διέτρεξε τὴν Εὐρώπην, ἀφαιρῶν καὶ δίδων στέμματα, μεταθέ»των, περιστέλλων, ἢ ἐκτείνων κατὰ τὴν θέλησίν του τὰ ὅρια »τῶν ἐπικρατειῶν, ὥστε τὰ πάντα σύρονται ὑπὸ τῆς ῥοπῆς του. »Ὁ ἄνθρωπος οὗτος, περιβαλλόμενος ὑπὸ τοσαύτης δόξης, μᾶς »ὑπόσχεται ἔτι πλειότερον· καθότι εἰρηνικὸς καὶ ὅπλος θέλει »ἀποδείξει ὅτι ἡ ἀήττητος αὐτῆ δύναμίς του, ἥτις καταστρέφει »ταχέως τοὺς θρόνους καὶ τὰς ἐπικρατείας, εἶναι κατωτέρα τῆς μεγάλης φρονήσεώς του, ἡ ὁποία τὰ πάντα διατηρεῖ διὰ τῆς »εἰρήνης, πλουτίζει καὶ στολίζει διὰ τῆς καλλιεργίας, βιομη»χανίας καὶ διὰ τῶν ἀριστουργημάτων τὰ ἔθνη, καὶ τὰ θεμε»λιόνει αἰωνίως ἐπὶ τοῦ ἑδραίου στηρίγματος τῆς ἠθικῆς καὶ »τῶν νόμων ».

Τοῦ Νομοθετικοῦ Σώματος ἐνασχολουμένου ἡσύχως καὶ ταχέως εἰς τὰς συζητήσεις τῶν ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν εἰσαχθέντων νομοσχεδίων, ὁ Ναπολέων ἐώρταζε τὸν γάμον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰωσὴφ μετὰ τῆς πριγκηπίσσης Αἰκατερίνης τῆς Βυρτεμβέργης. Ἡ βασιλόπαις αὕτη, φθάσασα τῇ 20 Αὐγούστου εἰς Παρισίους περίλυπος, διότι οὐδεμία συνοδία τῆς αὐλῆς της τῇ ἐπετράπη νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν ὑπαδρείαν της, τῇ ἐπιούσῃ προσεκλήθη εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Κεραμεικῶν, ὅπου τὴν ὑπεδέχθη ὁ Ναπολέων εἰς τὰς πρώτας βαθμίδας τῶν ἀνακτόρων. Αὕτη προσεκύνησεν αὐτὸν, οὗτος δὲ τὴν ἐνηγκαλίσθη καὶ τὴν ἐπαρουσίασεν εἰς τὴν Αὐτοκρατόρισσαν καὶ πρὸς ἅπασαν τὴν αὐλήν του· μετὰ δὲ δύο ἡμέρας ἐξετελέσθησαν οἱ γάμοι μεγαλοπρεπῶς εἰς τὰ ἀνάκτορα.

Τελουμένων δὲ τῶν γάμων ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ὁ Ναπολέων ἐνησχολεῖτο περὶ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν νέων συζύγων εἰς Βεστφαλίαν. Τὸ νεοσύστατον τοῦτο Κράτος συνέκειτο ἐκ τῆς χώρας τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Ἀσσίας, τοῦ ὁποίου ὁ ἡγεμὼν ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος ἕνεκα τῆς ἀπιστίας του, ἐκ τῆς Βεστφαλίας καὶ ἐκ τῶν ἀπεσπασμένων ἐκ τῆς Πρωσσίας ἐπαρ-

χιῶν· πρωτεύουσα τοῦ Κράτους τούτου ἦτον ἡ Κασσέλη. Ὁ Ναπολέων ἐξαπέστειλεν ἐκεῖ τρεῖς Συμβούλους τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἀντιβασιλείαν διὰ νὰ ὀργανίσωσι τὸ Κράτος τοῦτο, ὥστε ἐρχόμενος ὁ νέος ἡγεμὼν νὰ εὕρῃ συστημένην κυβέρνησιν, ἐπομένως ἔδωκεν εἰς τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ Ἰωσὴφ ἀναχωροῦντα εἰς τὸ βασίλειόν του τὰς ἑξῆς ὁδηγίας·

«Ἀδελφέ μου, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ὑπάγῃς ἐν πρώτοις εἰς »Στουτγάρτην, ἐπειδὴ προσκαλεῖσαι παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς »Βυρτεμβέργης, ἐκεῖθεν δὲ νὰ μεταβῇς εἰς Κασσέλην μὲ τὴν ἀ»νήκουσαν εἰς τοὺς λαούς σου μεγαλοπρέπειαν. Προσκάλεσον »τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν πόλεων, τοὺς λειτουργοὺς πάσης θρη»σκείας καὶ τοὺς ἤδη ὑπάρχοντας ἀντιπροσώπους τῶν ἐπαρχιῶν, »τοιουτοτρόπως δὲ ὥστε νὰ ἦναι τὸ ἥμισυ ἐξ εὐγενῶν καὶ »τὸ ἥμισυ ἐκ τοῦ λαοῦ. Ἔμπροσθεν τοιαύτης συνελεύσεως νὰ »παραδεχθῇς τὸ Σύνταγμα καὶ νὰ ὁρκισθῇς ὅτι θέλεις τὸ διατη»ρήσει, καὶ μετὰ ταῦτα ἀμέσως οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ νὰ »δώσωσιν ἐνώπιόν σου τὸν ὅρκον τῆς πίστεως. Τὰ τρία μέλη »τῆς ἀντιβασιλείας θέλουν σοὶ παραδώσει τὸ βασίλειόν σου, ἀλ»λὰ θέλουν σχηματισθῇ εἰς ἰδιαίτερον συμβούλιον καὶ θέλουν »μείνει παρὰ σοὶ μέχρις οὗ ἔχῃς ἀνάγκην αὐτῶν. Μὴ διορίζῃς »ἐν πρώτοις πλέον τοῦ ἡμίσεος τῶν συμβούλων τοῦ Κράτους »σου, τοσοῦτοι ἀρκοῦν πρὸς ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν σου· πρό»σεχε ὥστε ἡ πλειονοψηφία νὰ σύγκηται ἐξ εὐγενῶν· πρέπει »δὲ ἀνεπαισθήτως νὰ διατηρῇς τὴν τρίτην τάξιν τοῦ λαοῦ εἰς »τὰ πλεῖστα τῶν δημοσίων ἐπαγγελμάτων, ἐξαιρέσει αὐ»λικῶν τινων θέσεων, εἰς τὰς ὁποίας πρέπει νὰ διορίζῃς τὰ με»γαλήτερα ὀνόματα· ἀλλ' εἰς τὸ ὑπουργεῖόν σου, εἰς τὰ συμ»βούλιά σου, εἰς τὰ δικαστήριά σου καὶ εἰς τὴν κυβέρνησίν σου, »ἐὰν ἦναι δυνατὸν, οἱ πλεῖστοι τῶν ὑπαλλήλων σου νὰ μὴ ἦναι »εὐγενεῖς. Ἡ διαγωγή σου αὕτη θέλει ἐπαινεθῇ ἀφ' ὅλης τῆς »Γερμανίας (α) καὶ θέλει λυπήσει ἴσως τὴν ἑτέραν κλάσιν. »Ἀλλὰ μὴ δίδῃς προσοχήν· ἀρκεῖ νὰ μὴ δείξῃς τάσιν εἰς τὴν »διαγωγὴν ταύτην. Πρόσεχε νὰ μὴ δώσῃς ἀφορμὴν ποτὲ εἰς »ἔριδας, μήτε νὰ δίδῃς νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι προσπαθεῖς τοσοῦτον »σπουδαίως νὰ ὑψώσῃς τὴν τρίτην τάξιν· ἔχε δὲ ὡς ἀρχὴν νὰ »ἐκλέγῃς τὴν ἱκανότητα ὅπου καὶ ἂν τὴν εὑρίσκῃς. Διάτα»ξον τὸν αὐτόθι στρατιωτικὸν διοικητὴν νὰ σοὶ παραδώσῃ

(α) Κτ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ ἀριστοκρατία ἐν Γερμανίᾳ κατεῖχεν ὅλας τὰς δημοσίας θέσεις.

»τὴν διοίκησιν τῶν ἐν τῷ βασιλείῳ σου στρατευμάτων. Ἐνθυ»μήθητι ὅτι εἶσαι Γάλλος, ὑπεράσπιζε αὐτοὺς καὶ φρόντιζε νὰ »μὴ ἀδικῶνται· κατ' ὀλίγον δὲ, καὶ καθ' ὅσον δὲν σοὶ εἶναι »ἀναγκαῖοι, ἀπόπεμπε τοὺς διοικητὰς τῶν σωμάτων καὶ τοὺς »στρατηγοὺς αὐτῶν. Ἔιμαι γνώμης νὰ μὴ ἐπισπεύῃς, ἀλλὰ νὰ »ἀκούῃς μετὰ φρονήσεως καὶ προσοχῆς τὰ παράπονα τῶν πό»λεων, αἱ ὁποῖαι δὲν φροντίζουν εἰμὴ πῶς ν' ἀπαλλαγῶσιν ἐκ »τῶν προξενούντων τὸν πόλεμον αἰτιῶν· ἐνθυμήθητι ὅτι ὁ στρα»τός μου ἔμεινεν ἓξ μῆνας εἰς τὴν Βαυαρίαν, καὶ ὅτι ὁ καλὸς »οὗτος λαὸς ὑπέφερε μεθ' ὑπομονῆς τὸ φορτίον τοῦτο. Πρὸ τοῦ »προσεχοῦς Ἰανουαρίου πρέπει νὰ διαιρέσῃς τὸ βασίλειόν σου εἰς »νομοὺς, νὰ διορίσῃς νομάρχας καὶ ν' ἀρχίσῃς νὰ κυβερνᾷς· ὅ,τι »δὲ μ' ἐνδιαφέρει εἶναι τὸ νὰ μὴ ἀδιαφορήσῃς εἰς τὸ νὰ θέσῃς »εἰς ἐνέργειαν τὸν Ναπολεόντειον Κώδηκα. Τὸ σύνταγμα πα»ρεδέχθη αὐτὸν ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ ἔτους· ἐὰν δὲ βραδύνῃς νὰ »πράξῃς τοῦτο, θέλει γένει πολιτικὸν ζήτημα· διότι, ἂν αἱ »κληρονομίαι ἰσχύσωσι, μύριαι ἀπαιτήσεις θέλουν σοὶ γένει, »καὶ δὲν θέλουν λείπει αἱ περὶ τούτου δυσκολίαι, ἀλλὰ σὺ »ἀντίταξον ἄκαμπτον θέλησιν. Τὰ μέλη τῆς ἀντιβασιλείας, τὰ »ὁποῖα δὲν ἦσαν γνώμης εἰς ὅ,τι ἔγεινεν ἐν Γαλλίᾳ ἐν καιρῷ »τῆς ἐπαναστάσεως, θέλουν σοὶ κάμει παρατηρήσεις. Εἰπὲ εἰς »αὐτοὺς ὅτι δὲν τοὺς ἀφορᾷ τοῦτο· βοηθοῦ ὅμως ἀπὸ τῶν »φώτων καὶ τῆς πείρας των, ἐξ ὧν θέλεις ὠφεληθῆ. Γρά»φε μοι συνεχῶς... Ἐγκλείστως εὑρίσκεις τὸ σχέδιον τοῦ συν»τάγματος τοῦ βασιλείου σου· τὸ σύνταγμα τοῦτο ἐμπεριέχει »διατάξεις, δι' ὧν ἀπαρνοῦμαι ὅλα τὰ περὶ κατακτήσεων δι»καιώματά μου ἐπὶ τῶν χωρῶν σου. Πρέπει νὰ τὸ παραδε»χθῇς ἀκριβῶς· ἡ εὐτυχία τῶν λαῶν σου μ' ἐνδιαφέρει, οὐχὶ »μόνον διὰ τὴν ἐπιρροὴν, τὴν ὁποίαν θέλει ἔχει ἐπὶ τῆς δόξης »ἀμφοτέρων ἡμῶν, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ὡς πρὸς τὸ γενικὸν σύστη»μα τῆς Εὐρώπης. Μὴ δίδῃς πίστιν εἰς τοὺς λεγοντάς σοι »ὅτι, ἐπειδὴ ὁ λαὸς εἶναι συνειθισμένος εἰς τὴν δουλείαν, θέλει »δειχθῆ ἀγνώμων εἰς τὰς ἀγαθοεργίας σου. Ὑπάρχουν πλειό»τεροι πεφωτισμένοι εἰς τὸ βασίλειόν σου ἀφ' ὅ,τι θέλουν σὲ »πληροφορήσει· ὁ δὲ θρόνος σου θέλει θεμελιωθῆ ἐπὶ τῆς πί»στεως καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ λαοῦ σου. Οἱ λαοὶ τῆς γερμανίας »οὐδὲν ἄλλο ἀνυπομόνως ἐπιθυμοῦν παρὰ σοῦ εἰμὴ οἱ ἔχοντες »ἱκανότητα μὴ εὐγενεῖς νὰ ἔχωσιν ἴσα δικαιώματα ἐνώπιόν σου, »καὶ νὰ διορίζωνται ἐξ ἴσου εἰς τὰς δημοσίας θέσεις· Οὕτω δὲ »παντὸς εἴδους δουλεία καὶ ἔμμεσοι σχέσεις μεταξὺ τοῦ ἡγε-

»μόνος καὶ τῆς τελευταίας κλάσεως τῶν πολιτῶν ἐκλείπουσιν »ὁλοσχερῶς. Αἱ ἀγαθοεργίαι τοῦ Ναπολεοντείου Κώδηκος, ἡ »δημοσίευσις τῆς δικονομίας καὶ ἡ ἐγκατάστασις τῶν ὁρκω»τῶν δικαστηρίων εἶναι ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῆς μοναρ»χίας σου. Σοὶ λέγω δὲ εἰλικρινῶς ὅτι ἔτι μᾶλλον στηρίζομαι »ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς νομοθεσίας ταύτης πρὸς ἔκτα»σιν καὶ στερέωσιν τῆς μοναρχίας σου παρὰ εἰς τὰ ἀποτελέσ»ματα τῶν λαμπροτέρων νικῶν. Πρέπει οἱ λαοί σου νὰ χαί»ρωσι τοιαύτην ἐλευθερίαν, ἰσότητα καὶ εὐημερίαν, ὥστε ταῦ»τα νὰ ἦναι ἄγνωστα εἰς τὰ γερμανικὰ Κράτη, ἡ δὲ φιλελεύ»θερος αὐτὴ κυβέρνησίς σου νὰ παρέξῃ οὕτως ἢ ἄλλως τὰς ὑγιε»στέρας μεταβολὰς εἰς τὸ συμμαχικὸν σύστημα καὶ εἰς τὴν »ἰσχὺν τῆς μοναρχίας σου. Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ κυβερνᾶν εἶ»ναι ὁ ἰσχυρότερος φραγμὸς ἵνα σὲ διαχωρίζῃ ἀπὸ τῆς Πρωσ»σίας παρὰ ὁ Ἄλβις, τὰ ὀχυρὰ φρούρια ἢ ἡ ὑπεράσπισις τῆς »Γαλλίας. Ποῖος λαὸς θέλει ἐπιθυμήσει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν »αὐθαίρετον κυβέρνησιν τῆς Πρωσσίας, ὅταν γευθῇ τὰς ἀγα»θοεργίας φρονίμου καὶ φιλελευθέρου κυβερνήσεως; Οἱ λαοὶ »τῆς Γερμανίας, ὡς οἱ τῆς Γαλλίας, Ἰταλίας καὶ Ἱσπανίας, »ἐπιθυμοῦν τὴν ἰσότητα καὶ θέλουν φιλελευθέρους θεσμούς. Πρὸ »πολλοῦ διευθύνων τὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης, ἔλαβον ἀφορ»μὴν νὰ πεισθῶ ὅτι ἡ βοὴ τῶν προνομιούχων ἀντίκειται εἰς »τὴν κοινὴν γνώμην. Ἔσο συνταγματικὸς βασιλεύς· ὅταν δὲ »τὸ λογικὸν καὶ τὰ φῶτα τοῦ αἰῶνός σου δὲν ἀρκοῦν, ἡ καλὴ »πολιτικὴ θέλει σὲ ὁδηγήσει.»

Τὴν 22 Σεπτεμβρίου ὁ Ναπολέων μεθ' ὅλης τῆς αὐλῆς του μετέβη εἰς Φονταινεβλὼ, ὅπου τὰ πάντα παρεσκευάσθησαν πρὸς διασκέδασιν καθ' ὅλον τὸ φθινόπωρον. Ἐνταῦθα συνέρρευσαν ἐκ διαφόρων μερῶν πολλοὶ βασιλόπαιδες καὶ λοιποὶ ἐπίσημοι ἄνδρες τε καὶ γυνεῖκες, τινὲς δ' ἐξ αὐτῶν ἦλθον διὰ πολιτικὰς ὑποθέσεις, ὡς ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας, ἕτεροι δὲ μόνον διὰ νὰ συμμετέξωσι τῶν διασκεδάσεων. Οἱ καλήτεροι ὑποκριταὶ καὶ ὑποκρίτριαι ἦλθον διὰ νὰ παραστήσωσι τραγῳδίας, κωμῳδίας καὶ μελοδράματα ἐνώπιον τοῦ Ναπολέοντος. Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ὁ Ναπολέων διεσκέδαζεν εἰς τὸ κυνήγιον, διὰ τὸ ὁποῖον προσδιώρισεν ἰδιαιτέραν στολὴν τόσον εἰς τοὺς ἄνδρας καθὼς καὶ εἰς τὰς γυναῖκας, τὴν ὁποίαν ἔφερε καὶ αὐτὸς, λέγων ὅτι πάντοτε εἰς τὰς αὐλὰς πρέπει νὰ διατηρῆται ἡ ἐθιμοταξία.

Οὕτω διασκεδάζοντος τοῦ Ναπολέοντος, αἱ αὐλαὶ ἐνησχο-

λοῦντο εἰς τὰ περὶ τῆς συνθήκης τῆς Τιλσίτης. Ἡ Πορτουγαλλία οὖσα ὑπόχρεως ν' ἀποφανθῇ περὶ τούτου ἠρώτησε τὴν Ἀγγλίαν, ἂν πρέπῃ νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Ναπολέοντος· ἢ ν' ἀντισταθῇ· ἡ Ῥωσσία εὑρίσκετο εἰς διενέξεις μετὰ τῆς Ἀγγλίας· ἡ δὲ Αὐστρία ἦτο καταλυπημένη, διότι καθ' ὃν καιρὸν ὁ Ναπολέων ἐπολέμει κατὰ τῆς Ῥωσσίας, δὲν ἐκήρυξε καὶ αὕτη τὸν πόλεμον κατ' αὐτοῦ· ἤδη δὲ ὅτε αἱ Δυνάμεις αὗται συνεδέθησαν, ἡ Αὐστρία ἐφοβεῖτο μήπως, ὡς ἀντάλλαγμα τῆς φιλίας των ταύτης, γένῃ ἡ παραχώρησις τῶν παραδουναβείων ἐπαρχιῶν εἰς τὴν Ῥωσσίαν ἂν δὲ ταῦτα πάντα ἐξετελοῦντο, τὰ δυστυχήματα τῆς Αὐστρίας κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἦσαν μεγάλα, διότι ἐν διαστήματι 15 ἐτῶν εἶχεν ἀπολέσει τὰς Κάτω Χώρας, τὴν Ἰταλίαν τὴν Τυρολίδα καὶ τὴν Σουαυΐαν, δὲν τῇ ἔμενε δὲ ἄλλο τι εἰμὴ νὰ ἴδῃ καὶ τὴν Ῥωσσίαν κατέχουσαν τὰ κάτω τοῦ Δουνάβεως, τὸν Εὔξεινον Πόντον, καὶ περικυκλοῦσαν τὴν Ἀνατολὴν ὡς ἡ Γαλλία τὴν Δύσιν. Τούτου δὲ ἕνεκα ἀνήσυχος οὖσα ἐπροσπάθει διὰ μυρίων μέσων νὰ μάθῃ τὰ ἀπόκρυφα τῆς ἐν Τιλσίτῃ συνθήκης. Ἀπελπισθεῖσα ὅμως ν' ἀνακαλύψῃ τὰ μυστήρια ταύτα, ἐζήτει μὲ παράδοξον ἀδιακρισίαν νὰ τῇ εἴπωσι τὰ ἐμπεριεχόμενα τῆς συνθήκης· ἐν δὲ τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐκοινοποίει εἰς τοὺς Τούρκους ὅτι, ἐπειδὴ ἡ Γαλλία ἐπρόδωκε καὶ ἐγκατέλειψεν αὐτοὺς εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Ῥώσσων, οὗτοι πρέπει νὰ κηρύξωσιν τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ Ῥωσσίαν, καὶ ν' ἀνανεώσωσι τὴν μετὰ τῆς Ἀγγλίας φιλίαν των, καὶ ὅτι εἰς τὴν νέαν πολιτικὴν ταύτην θέλουσιν εὑρεῖ πολλοὺς συμμάχους.

Ἡ δὲ Πρωσσία, ὑποφέρουσα τοσαῦτα δυστυχήματα, ὀλίγον ἐφρόντιζε περὶ τῶν ξένων πραγμάτων, καὶ ἰδίως περὶ τῶν ἀνατολικῶν. Αὕτη ἐνησχολεῖτο τίνι τρόπῳ νὰ βελτιώσῃ τὴν κακὴν κατάστασίν της, ἐλαττόνουσα τὴν πρὸς τὴν Γαλλίαν ἀποζημίωσιν τῶν ἐξόδων τοῦ πολέμου, καὶ ἀπαλλαττομένη τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα κατεῖχον πολλὰ μέρη τῆς Ἐπικρατείας της ἕνεκα τῆς ἀποζημιώσεως ταύτης.

Ἐν δὲ τῇ Ῥωσσίᾳ τὰ πράγματα διέκειντο ἄλλως πως. Ὁ μονάρχης οὗτος ἐζήτει ἐν τῇ φιλίᾳ τῆς Γαλλίας ν' ἀνυψώσῃ τὴν δόξαν του πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν προτέρων ἀποτυχιῶν του· ὅθεν ἐπροσπάθει νὰ πείσῃ τὴν αὐλὴν, τὴν ἀριστοκρατίαν καὶ τὸν λαόν του ὅτι ἡ μετὰ τῆς Γαλλίας συμμαχία του ἦτο ἡ δόξα τῆς Ῥωσσίας, ἐνῷ ἡ Ἀγγλία ἠπάτησεν αὐτὸν, ἡ δὲ Πρωσσία, ἐφάνη ἀνίκανος εἰς τοὺς τελευταίους πολέμους. Ἐπειδὴ δὲ ὀλί-

γιστοι τῶν Ῥώσσων ἐπείθοντο περὶ τούτων, διότι μόνος αὐτὸς διεφθάρη τοσοῦτον ἐν Τιλσίτῃ παρὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἡ γαλλορωσσικὴ συμμαχία αὕτη κακῶς ἐθεωρεῖτο παρὰ τῶν Ῥώσσων· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἀμφίβαλλε περὶ τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Ναπολέοντος ὡς πρὸς τὴν παραχώρησιν τῶν παραδουναβείων ἐπαρχιῶν, ὁσάκις ὡμίλει ἐμπιστευμένως εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν, ἐκφράζων πάντοτε τὴν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος δυσπιστίαν του πρὸς τὸν ὑπουργόν του Ῥομανζώφ. Ἀλλ' ὁ γηραιὸς οὗτος ὑπουργὸς ἐμπνεόμενος ὑπὸ τῶν φιλοδόξων σκοπῶν τῶν ἐν Ἀνατολῇ κατακτήσεων τῆς μεγάλης Αἰκατερίνης, ἔλεγεν ἀκαταπαύστως εἰς τὸν νέον Αὐτοκράτορά του ὅτι ἔπρεπε νὰ ἔχωσιν ὑπομονὴν διὰ νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῆς ἐν Τιλσίτῃ μυστικῆς συνθήκης. Τὸ κοινὸν ὅμως, ἀγνοοῦν τὰ μυστήρια τῆς συνθήκης ταύτης, καὶ ἔχον εἰσέτι ζωηρὰς εἰς τὴν μνήμην του τὰς ἐν τῷ τελευταίῳ πολέμῳ μετὰ τῶν Γάλλων ἥττας του, ἐλυπεῖτο ὑπερβολικῶς· ἰδίως δὲ οἱ ἀριστοκράται ἐνθυμούμενοι τὴν ἄστατον πολιτικὴν τῆς Ῥωσσίας ἐπὶ τοῦ Παύλου, καὶ νομίζοντες ὅτι ἡ αὐτὴ ἀστασία θέλει διατηρηθῆ καὶ εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀλέξανδρον, ἐτρόμαζον μήπως ἡ μετὰ τῆς Γαλλίας φιλία τῆς Ῥωσσίας ἤθελε γένει ἐντὸς ὀλίγου αἰτία πολέμου πρὸς τὴν Ἀγγλίαν· ἐπομένως διελογίζοντο τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον διέτρεχον τὰ προϊόντα των, ἂν αἱ μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἐμπορικαὶ σχέσεις τῆς Ρωσσίας ἤθελον διακοπῆ, καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ ἔμποροι τῆς Ἀγγλίας δὲν ἤθελον ἀγοράζει αὐτά. Τούτου ἕνεκα ἡ Ῥωσσία πάντοτε συνδέεται μετὰ τῆς Ἀγγλίας, ἂν καὶ οὐσιωδῶς διαφέρουν τὰ ἔθνη ταῦτα κατὰ τὰς πολιτικὰς ἀρχάς· ἕνεκα ὅμως τῶν ἐμπορικῶν αὐτῶν συμφερόντων πάντοτε εὑρίσκονται ἐν εἰρήνῃ καὶ πολλάκις ἐν συμμαχίᾳ.

Τούτων οὕτως ἐχόντων ἐν τῇ Ῥωσσίᾳ, ὁ στρατηγὸς Σαβαρὺς διορισθεὶς ἀρτίως πρέσβυς τῆς Γαλλίας παρ' αὐτῇ, φθάσας εἰς Πετρούπολιν, εὗρε τὰ πνεύματα τοιουτοτρόπως τεταραγμένα ὥστε δὲν ἔλαβε καλὴν ὑποδοχήν. Τούτου ἕνεκα οὗτος ἔγραφεν εἰς τὸν Ναπολέοντα ὅτι ἡ Γαλλία ἔπρεπε νὰ παραχωρήσῃ τι εἰς τὴν φιλοδοξίαν τῆς Ῥωσσίας διὰ ν' ἀναπαύσῃ αὐτήν· προσέτι καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ὡμίλει συνεχῶς εἰς αὐτὸν περὶ τῶν ἐκτελέσεων τῶν μυστικῶν ἄρθρων τῆς συνθήκης, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ, ὡς ἔλεγε, τὴν ὑψηλὴν ἀριστοκρατίαν, ἥτις ἐπηρεάζετο πολὺ ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ.

Ἡ Αὐτοκρατόρισσα αὕτη, ἥτις ἦτο γυνὴ ἐνάρετος ἀλλ' ὑψηλόφρων, νομίζουσα ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της Παύ-

λου ἀπώλεσε τὸ ἥμισυ τῆς Αὐτοκρατορίας, ἐπαρηγορεῖτο παρὰ τοῦ υἱοῦ της, ὅστις διὰ νὰ τὴν εὐχαριστήσῃ ἐγκατέλιπεν ὅλην τὴν ἐσωτερικὴν δόξαν τῆς Αὐτοκρατορίας εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς, οὗτος δὲ διετήρησεν εἰς ἑαυτὸν μόνον τὴν ἐξωτερικήν. Οὕτως ἅπασα ἡ αὐλὴ ἀνῆκεν εἰς τὴν μητέρα τοῦ Ἀλεξάνδρου· αὐτὸς δὲ, μὴ ἀγαπῶν τὴν σύζυγόν του, ἤτις ἦτο μὲν ὡραία ἀλλὰ ψυχρὰ, πάντοτε σχεδὸν μετὰ τὸν δεῖπνον ἐξήρχετο τῶν ἀνακτόρων του διὰ νὰ ἐνατχοληθῇ μετὰ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους του, ἢ εἰς διασκεδάσεις μετά τινος νέας κυρίας, τὴν ὁποίαν ἠρωτεύετο ὑπερβολικῶς.

Ἡ βασιλομήτωρ λοιπὸν αὕτη ἐκραζομένη πικρῶς κατὰ τῶν Γάλλων, ὑπεδέχθη ψυχρῶς τὸν στρατηγὸν Σαβαρὺν παρουσιασθέντα εἰς αὐτήν· οὗτος δὲ παρεπονέθη περὶ τούτου εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις δυσαρεστηθεὶς ἔδραξε παρὰ τῆς χειρὸς τὸν Σαβαρὺν καὶ εἶπεν αὐτῷ· «Ἐνταῦθα μόνος ἐγὼ εἶμαι ἡγεμών· σέβομαι τὴν μητέρα μου, ἀλλ' ἔσο βέβαιος ὅτι ὅλος ὁ κόσμος ὑπακούει εἰς ἐμέ· ἐν πάσει δὲ περιπτώσει θέλω σεβασθῆ τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν δικαιωμάτων μου.» — Μ' ὅλα ταῦτα ἡ μήτηρ τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν ἔπαυε νὰ ὁμιλῇ κατὰ τῆς γαλλικῆς συμμαχίας· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἔλεγεν εἰς τὸν Σαβαρὺν ὅτι ἔπρεπε νὰ περιμείνωσι τί θέλει ἀποφασίσει ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Τουρκία ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς εἰρήνης, καὶ ἐπομένως τὰ πάντα συμβιβάζονται.

Κατὰ τὰς μεταξὺ Ἀλεξάνδρου καὶ Ναπολέοντος γενομένας συμφωνίας, ἡ Ῥωσσία διεκοίνωσε πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ὅτι προσφέρει τὴν μεσολάβησίν της περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς εἰρήνης μετὰ τῆς Γαλλίας· Ἀλλὰ τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον, τὸ ὁποῖον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πὶττ εἶχε σχηματισθῆ παρὰ τοῦ Κάνιγγος, μετὰ δὲ τὴν μάχην τῆς Αὐστερλίκης ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ καὶ νὰ σχηματισθῇ παρὰ τοῦ Γρενβίλλου, Φὸξ, Γρεῦ καὶ λοιπῶν ὀπαδῶν τοῦ Πὶττ, παραιτηθέντων δὲ καὶ τούτων ἕνεκα τῆς διαφωνίας αὐτῶν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, ἐσχηματίσθη παρὰ τοῦ Κάνιγγος καὶ Καστελρ άγου, οὐδεμίαν διάθεσιν εἶχε περὶ τῆς εἰρήνης· ἀπ' ἐναντίας δὲ ἤθελε νὰ μὴ φανῇ κατώτερον τοῦ Πὶττ ὡς πρὸς τὰς ἐχθροπραξίας, καὶ παρεσκεύαζε στόλον καὶ στρατὸν πρὸς νέας ἐκστρατείας· οὕτως ἀπεφασίσθη ἡ κατὰ τῆς Δανίας ἐπιχείρησις εἰς Κοπεγχάγην, διὰ νὰ ὑποχρεωθῇ ἡ Ἐπικράτεια αὕτη ν' ἀποφανθῇ ὑπὲρ τῆς Ἀγγλίας. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην λοιπὸν ἔφθασεν ἡ διακοι-

νωσις τῆς Ῥωσσίας εἰς τὸ Λονδῖνον περὶ τῆς μεσολαβήσεως αὐτῆς εἰς τὴν μετὰ τῆς Γαλλίας εἰρήνην.

Τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον, μὴ θέλον νὰ δείξῃ ἐν πρώτοις ὅτι ἀρνεῖται τὴν περὶ εἰρήνης μεσολάβησιν τῆς Ῥωσσίας, ἀπήντησεν εἰς αὐτὴν παρῳδοῦν τὴν γλῶσσαν τοῦ Πιττ, δηλαδὴ λέγον ὅτι, ὡς ἐκεῖνος, ἦτον ἕτοιμον νὰ δεχθῇ τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ πάντοτε ἀπέτυχεν ἕνεκα τῆς κακῆς πίστεως τῆς Γαλλίας, ὅτι μετὰ τοσαύτας ἀνωφελεῖς διαπραγματεύσεις δὲν ἤθελε νὰ ὑποπέσῃ εἰς νέαν παγίδα, καὶ ὅτι ἐπεθύμει νὰ μάθῃ ἐπὶ ποίων βάσεων ἡ Ῥωσσία θέλει νὰ μεσολαβήσῃ διὰ τὴν εἰρήνην. Ἡ ἀπάντησις αὕτη τῆς Ἀγγλίας ἦτο συγκεχυμένη καὶ ὑπέκρυπτεν ἐχθρικοὺς σκοπούς, οἱ ὁποῖοι μετ' οὐ πολὺ ἀπεδείχθησαν καθαρώτατα εἰς τὴν Δανίαν.

Τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον λοιπὸν ἀπέστειλε, τὸν Ἰούλιον 1807, τὸν ναύαρχον Γαμβιέρον μετὰ 25 δικρότων, 40 τρεμάτων καὶ 377 φορτηγῶν πλοίων, καὶ τὸν ἀντιστράτηγον Καθκαρτον μετὰ 20 χιλιάδων στρατοῦ εἰς τὴν Κοπεγχάγην. Οἱ Ἄγγλοι διαβάντες τὸν πορθμὸν Σουΐδ ὡς φίλοι τὴν πρώτην Αὐγούστου, κατέπλευσαν ἀπέναντι τοῦ φρουρίου Κρονεμβούργου, καὶ πάραυτα ἔπεμψαν τὸν ἐκεῖ πράκτορα αὐτῶν νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὴν δανικὴν κυβέρνησιν ὅτι, ἐπειδὴ ἡ Ἀγγλία φοβεῖται μήπως ἡ Γαλλία καταλάβῃ τὴν διάβασιν τοῦ Σουΐδ καὶ τὸν στόλον τῆς Δανίας, ἡ δανικὴ κυβέρνησις ἀ παραδώσῃ εἰς τὸν ἀγγλικὸν στρατὸν τὸ ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τούτου φρούριον Κρονεμβοῦργον, τὸν λιμένα τῆς Κοπεγχάγης καὶ ὅλον τὸν δανικὸν στόλον, τὰ ὁποῖα νὰ διατηρῇ ἡ Ἀγγλία ἐν ὀνόματι τῆς Δανίας μέχρις οὗ διαρκῇ ὁ μετὰ τῆς Γαλλίας πόλεμος αὐτῆς. Ταῦτα πάντα ἀναγγείλας ὁ πράκτωρ τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὴν δανικὴν κυβέρνησιν, ἔλαβεν ἀποφατικὴν ἀπάντησιν παρὰ τῆς Δανίας, ἐπὶ λόγῳ ὅτι τοῦτο προσβάλλει τὴν ἐθνικὴν ἀξιοπρέπειαν. Ἀλλ' ὁ πράκτωρ ἀπήντησεν αὐτῇ ἀποτόμως ὅτι ἐπειδὴ ὁ πόλεμος εἶναι πόλεμος πρέπει νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν ἀνάγκην καὶ νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν ἰσχυρότερον, ὅταν ἦναι ἀδυνατώτερος. Ὁ ἡγεμὼν τῆς Δανίας θυμωθεὶς ἀπέπεμψεν αὐτὸν καὶ πάραυτα διεκήρυξεν εἰς τὸν λαόν του τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, προσκαλῶν αὐτὸν εἰς τὰ ὅπλα, καὶ παρασκευαζόμενος εἰς ἄμυναν· ἰδίως δὲ ὠχύρωσε τὸν λιμένα καὶ τὴν πόλιν τῆς Κοπεγχάγης.

Ἐν τούτοις, ἐπιστρέψαντος τοῦ ἀγγλικοῦ πράκτορος καὶ κοινοποιήσαντος τὴν ἀπάντησιν τῶν Δανῶν πρὸς τὸν Ἄγγλον ναύαρχον, ἐδόθη τὸ σημεῖον τῶν ἐχθροπραξιῶν. Τὴν 16 Αὐγούστου

20 χιλιάδες ἀγγλικοῦ στρατοῦ, συγκειμένου τοῦ πλείστου ἐκ Γερμανῶν ἐθελοντῶν εἰς τὴν ἀγγλικὴν ὑπηρεσίαν, ἀπέβησαν εἰς τὸ ἀρκτικὸν μέρος τῆς Κοπεγχάγης· ἐπειδὴ δὲ ἡ ἅλωσις τῆς πόλεως ταύτης ἐθεωρεῖτο δύσκολος, ἀπεφασίσθη νὰ παραβιάσωσιν αὐτὴν διὰ παντὸς καταστρεπτικοῦ μέσου. Μεταξὺ τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ εὑρίσκετο τότε καὶ ὁ περίφημος συνταγματάρχης Κογκρέβος, ὅστις κατὰ πρῶτον ἤδη ἔμελλε νὰ κάμῃ πεῖραν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐφευρεθέντων φθοροποιῶν πυραύλων.

Οἱ Ἄγγλοι, ἔχοντες τοιαῦτα καταστρεπτικὰ μέσα καὶ ἄπειρον πυροβολικὸν, δὲν ἠθέλησαν νὰ κάμωσι τακτικὴν πολιορκίαν εἰς τὴν πόλιν· ἀλλ' ἀφοῦ κατεσκεύασαν πολλὰ κανονοστάσια, τὴν 2 Σεπτεμβρίου ἤρχισαν τρομερὸν πῦρ κατὰ τῆς πόλεως διὰ 68 μεγάλων πυροβόλων καὶ 48 ὅλμων καὶ ὀβουζοβόλων, λέγοντες ὅτι τότε μόνον θέλουν παύσει τὰ πυρά των, ὅταν τοῖς παραδοθῇ ὁ δανικὸς στόλος, ὁ λιμὴν καὶ ὁ ναύσταθμος, ἄλλως θέλουν ἀποτεφρώσει τὴν πόλιν· μετὰ δὲ ἀκατάπαυστον πυροβολισμὸν εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν, ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς διακόψας τὰς ἐχθροπραξίας περιέμενε τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε διαδοθῇ τὸ πῦρ πανταχόθεν, καὶ τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἦσαν εἰς ἀπελπισίαν. Παρελθούσης ὅλης τῆς ἡμέρας ταύτης σιωπηλῶς, τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ἐπανέλαβον οἱ Ἄγγλοι τὰς ἐχθροπραξίας καὶ ἐξηκολούθησαν σφοδρότερον πυροβολισμὸν μέχρι τῆς πρωΐας τῆς πέντε. Ὁ ἡγεμὼν τῆς Δανίας, πρὸ τῶν ἐχθροπραξιῶν ἀναχωρήσας εἰς τὴν Ὀλσατίαν, παρέδωκε τὴν διοίκησιν καὶ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Κοπεγχάγης εἰς τὸν στρατηγὸν του Πεῦμάνον. Ὁ ἀνδρεῖος οὗτος στρατηγὸς μ' ὅλας τὰς μεγάλας προσπαθείας του καὶ τὴν καρτερίαν του, παρατηρῶν ὅτι οὐδεμίαν βοήθειαν ἐδυνήθη νὰ δώσῃ εἰς τὴν δυστυχῆ ταύτην πόλιν, ἥτις ἔχουσα 100 χιλιάδας κατοίκων ὑπέστη τρομερὰς ζημίας, διότι πλέον τῶν δύο χιλιάδων ἐξ αὐτῶν ἀνδρῶν τε, γυναικῶν καὶ παίδων ἔκειντο πληγωμένοι καὶ φονευμένοι, τὸ ἥμισυ δὲ τῆς πόλεως ἦτο κατεστρεμμανον ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ πυρὸς, τὸ ὁποῖον μάλιστα εἶχε διαδοθῇ καὶ εἰς τὸν ναύσταθμον, ἀφοῦ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ στρατηγὸς ἔκειτο πληγωμένος, ἀπεφάσισε τέλος πάντων νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀπαιτήσεις. Τὴν 7 λοιπὸν Σεπτεμβρίου ὑπέγραψε τὴν περὶ παραδόσεως τῆς Κοπεγχάγης, τοῦ φρουρίου Κρονεμβούργου καὶ τοῦ ναυστάθμου ὁμολογίαν, ἐφ' ὅρῳ νὰ διατηρηθῶσι ταῦτα παρὰ τῶν Ἄγγλων ἓξ ἑβδομάδας, καθ' ὃν χρόνον οὗτοι νὰ ἑτοιμάσωσι τὸν δανικὸν στόλον διὰ νὰ τὸν μεταφέρωσιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ νὰ τὸν διατηρήσωσι μέχρι τῆς

ἀποκαταστάσεως τῆς εἰρήνης. Μετὰ τὴν παραδοχὴν τῆς συνθήκης ταύτης ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, οἱ Ἄγγλοι εἰσῆλθον εἰς τὴν Κοπεγχάγην, κατέλαβον τὸν ναύσταθμον καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἐξώπλισαν ὅλα τὰ δανικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἦσαν 16 δίκροτα καὶ 20 φρεγάται καὶ βρίκια, ἐπομένως κατέστρεψαν καὶ διήρπασαν πᾶν ὅ,τι εὑρίσκετο εἰς τὸν ναύσταθμον, μάλιστα δὲ ὑπῆρχον δύο δίκροτα κατασκευαζόμενα εἰσέτι τὰ ὁποῖα κατηδάφισαν· μετὰ δὲ ταῦτα ἐπιβιβάσαντες τὸν στρατόν των καὶ παραλαβόντες τὸν δανικὸν στόλον, θέσαντες ἐν αὐτῷ ἀγγλικὰ πληρώματα, κατέπλευσαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Ταῦτα λοιπὸν ἔπραξεν ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις εἰς τὸν εἰρηνικὸν καὶ βιομήχανον τοῦτον λαὸν τῆς Δανίας, ἐπὶ λόγῳ ὅτι καὶ ὁ Ναπολέων διὰ τοῦ πολέμου παρεβίαζε τὰ ἔθνη νὰ κηρυχθῶσι κατὰ τῆς Ἀγγίας καὶ ν' ἀποκλείωσιν αὐτὴν ἐκ τῶν παραλίων των, καὶ διότι ἐφοβεῖτο μήπως, παραβιασθείσης παρὰ τοῦ Ναπολέοντος τῆς Δανίας, ὁ στόλος αὐτῆς ἑνωθῇ μετὰ τοῦ γαλλικοῦ. Ἅπασα ὅμως ἡ Εὐρώπη ἠγανάκτησε κατὰ τῆς ἀδίκου ταύτης πράξεως. Ἐνῷ δὲ πρότερον ἔλεγον ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ μείνῃ ἥσυχος πλησίον τοῦ ἐν τῇ γαλλικῇ ἐπαναστάσει ἀνατραφέντος τρομεροῦ κατακτητοῦ, ἤδη ἔλεγον ὅτι καὶ ἡ Ἀγγλία εἶναι ἐπίσης τυραννικὴ εἰς τὴν θάλασσαν, ὡς ὁ Ναπολέων εἰς τὴν ξηράν, καὶ ὅτι μεταξὺ τῶν δύο τούτων βιαίων Δυνάμεων δὲν ὑπῆρχεν οὔτε ἀσφάλεια, οὔτε ἡσυχία εἰς κανὲν ἔθνος.

Ὁμολογητέον δὲ ὅτι, ἂν ὁ Ναπολέων δὲν μετεχειρίζετο τὰ αὐτὰ βίαια μέσα κατὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἤθελεν ὠφεληθῆ πολὺ ἠθικῶς ἐκ τῆς γενικῆς ἀγανακτήσεως τῆς Εὐρώπης κατὰ τῆς ἐν τῇ Δανίᾳ διαγωγῆς τῆς Ἀγγλίας· διὸ ὁ Ναπολέων δὲν ἔπρεπε νὰ μιμηθῇ κατὰ τοῦτο τὴν Ἀγγλίαν. Ἀλλ' ὅταν ἡ πάλη γίνεται μέχρι μανίας, σπανίως τὰ ἄδικα τοῦ ἑνὸς δὲν ἐξισοῦνται ἢ δὲν ὑπερβαίνουσι τὰ τοῦ ἑτέρου. Ἡ διαγωγὴ αὕτη λοιπὸν τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργείου κατεκρίθη οὐχὶ μόνον παρὰ τῶν ξένων ἐθνῶν, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῶν τῶν εὖ φρονούντων Ἄγγλων, μ' ὅλον ὅτι ἐπέτυχε τὴν πλήρη ἐπιδοκιμασίαν τῶν βουλῶν καὶ τοῦ ὄχλου. Τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο, θέλον νὰ δικαιολογηθῇ πρὸς τὰς ἄλλας, ἔπεμψεν ἐκτάκτους ἀπεσταλμένους εἰς Βιέννην καὶ Πετρούπολιν, καὶ τὴν μὲν Αὐστρίαν ἐνεθάρρυνε νὰ ἐμμένῃ εἰς τὸ σύστημά της καὶ νὰ ἑνωθῇ μετὰ τῆς Ῥωσσίας, εἰς δὲ τὴν Ῥωσσίαν ὑπέσχετο τὴν παραχώρησιν τῶν παρουναδείων ἐπαρχιῶν, ἐὰν συμμαχήσῃ μετ' αὐτῆς· διότι τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον εἶχε πληροφορηθῇ τὰ τῆς μυστικῆς συνθήκης τῆς Τιλσίτης.

Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, μένων πιστὸς εἰς τὴν πρὸς τὸν Ναπολέοντα δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν του, μάλιστα δὲ μετὰ τὸ συμβὰν τῆς Κεπεγχάγης, τὸ ὁποῖον δυσηρέστησε καὶ ἐλύπησε πολὺ αὐτὸν, ἐπέμενε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ Ἀγγλία περὶ τῆς παραδοχῆς τῆς μεσολαβήσεως αὐτῆς ὡς πρὸς τὴν εἰρήνην. Τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον παρατηροῦν τὴν στα'ερότητα τοῦ Ἀλεξάνδου καὶ μὴ θέλον ν ἀποφανθῇ ὁριστικῶς περὶ τῆς προτάσεως τῆς Ῥωσσίας, ἀπήντησεν εἰς τὸν ἐν Λονδίνῳ πρέσβυν αὐτῆς ὅτι τότε μόνον θέλει ἐξηγηθῇ περὶ τῆς εἰρήνης, ὅταν κοινοποιηθῶσιν εἰς τὴν ἀγγλικὴν κεβέρνησιν αἱ ἐν Τιλσίτῃ γενόμεναι μυστικαὶ συνθῆκαι.

Ἐν τούτοις ὁ στρατηγὸς Σαβαρὺς διαμένων ἐν Πετρουπόλει ἐλάμβανε πολλὰς περιποιήσεις παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐνῷ ὅλη ἡ αὐλὴ τῆς Πετρουπόλεως ἐθεώρει αὐτὸν μὲ ψυχρὸν ὄμμα. Ὁ ἐπτήδειος οὗτος ἀνὴρ, μ' ὅλον ὅ,τι δὲν ἐνώριζε καλῶς τὰς μεταξὺ τῶν δύο Αὐτοκρατόρων μυστικὰς συμφωνίας, συνδιαλεγόμενος ὅμως συνεχῶς μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐδυνήθη νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ μυστήρια τῆς καρδίας αὐτοῦ· ἐπομένως εἰς μὲν τὸν Ἀλέξανδρον ὑπέτχετο ὅτι ὁ Ναπολέων θέλει παραχωρήσει εἰς τὴν Ῥωσσίαν πᾶν ὅ,τι ἐπιθυμεῖ· εἰς δὲ τὸν Ναπολέοντα ἔγραφεν ὅτι πρέπει νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Ῥωσσίαν τὰς παραδουναβείους ἐπαρχίας. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Κοπεγχάγῃ συμβάντα ὁ Ἀλέξανδρος προκαλέσας τὸν στρατηγὸν Σαβαρὺν, παρόντος τοῦ ὑπουργοῦ αὐτοῦ Ῥουμανζώφ, εἶπεν αὐτῷ· «Γνωρίζεις ὅτι »ὅλαι αἱ διεξοδικαὶ συνδιαλέξεις μας ἔτειναν εἰς τὴν παραδο»χὴν τῆς εἰρήνης καὶ τὴν παῦσιν τοῦ πολέμου, τοῦτο δὲ πε»ριέμενον πάντοτε· ἀλλ ὁμολογητέον ὅτι δὲν περιέμενον οὔτε »τὴν ἐκστρατείαν τῆς Κοπεγχάγης, οὔτε τὴν ἀλαζονείαν τοῦ »ἀγγλικοῦ ὑπουργείου· ὅθεν ἀπεφάσισα, νὰ ἐμμένω σταθερῶς »εἰς τὰς ὑποσχέσεις μου. Εἰς τὰς συνδιαλάξεις μου μετὰ τοῦ »αὐτοκράτορος Ναπολέοντος συνεωνήσαμεν ὅτι, ἐὰν ὁ πόλεμος »ἐξακολουθήσῃ, ἐγὼ ν' ἀποφανθῶ περὶ τούτου κατὰ τὸν προ»σεχῆ Δεκέμβριον· ἐπεθύμουν δὲ τοῦτο νὰ μὴ γένῃ πρότερον, »διὰ νὰ μὴ ἤμεθα εἰς πόλεμον μὲ τοὺς Ἄγγλους πρὸ τοῦ ἀπο»κλεισμοῦ τῆς Βαλτικῆς· ἀλλ ἤδη μοὶ εἶναι ἀδιάφορον, δύνα»μαι ν ἀποφανθῶ πάραυτα· εἰπὲ λοιπὸν τῷ Κυρίῳ σου ὅτι, ἐὰν »ἐπιθυμῇ, εὐθὺς ἀποπέμπω τὸν παρ ἐμοὶ πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας. »Τὸ Κρονστάδιον εἶναι ἐξωπλισμένον· ἂν οἱ Ἄγγλοι θελήσωσιν ν »ἀποπειραθῶσι, θέ ουν ἴδεῖ ὅτι οἱ Ῥῶσσοι δὲν εἶναι οὔτε Τοῦρ»κοι, οὔτε Ἱσπανοί, πρὸς τοὺς ὁποίους διεφέροντο. Ἐν τοσούτῳ »οὐδὲν θέλω ἀποφασίσει, ἂν δεν λάβω εἴδησιν ἐκ Παρισίων,

»διότι πρέπει νὰ συμφωνῶμεν μὲ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Να-
»πολέοντος· πρὸς τούτοις θέλω, πρὶν ἢ ἔλθω εἰς ῥῆξιν μὲ τὴν
»Ἀγγλίαν, οἱ στόλοι μου νὰ ἔλθωσιν εἰς τοὺς ῥωσσικοὺς λιμένας·
»ὅπως δὲ καὶ ἂν ἔχῃ, εἶμαι διόλου διατεθειμένος νὰ διάγω
»ὅπως συμφέρει εἰς τὸν Κύριόν σου· ἂς μοὶ πέμψῃ μάλιστα
»σχέδιον διακοινώσεως, τὴν ὁποίαν θέλω ἐγχειρίσει εἰς τὸν
»ἐνταῦθα πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας· συγχρόνως δὲ θέλω δώσει εἰς
»αὐτὸν καὶ τὰ διαβατήριά του. Ὅσον περὶ τῆς Σουηδίας, δὲν
»εἶμαι παρεσκευασμένος, καὶ ἔχω ἀνάγκην ὀλίγου χρόνου ἵνα
»διοργανίσω τὰ ἐκ τοῦ τελευταίου πολέμου παθόντα στρατεύ-
»ματά μου, καὶ τὰ ὁποῖα πολὺ ἀπέχοντα ἀπὸ τῆς Φιννίης θέ-
»λουν ἔλθει ἐκ τοῦ μεσημβρινοῦ πρὸς τὸ ἀρκτικὸν τῆς Αὐτο-
»κρατορίας μου. Ἐκτὸς τούτου δὲ εἰς τὸ νέον στάδιον τοῦ
»πολέμου ὁ στρατός μου δὲν ἐπαρκεῖ. Εἰς τὰ ἐνδότερα τῶν ἀρ-
»κτικῶν κόλπων γίνεται μεγάλη χρῆσις τῶν κωπηλάμων πλοίων,
»ἐξ ὧν οἱ Σουηδοὶ ἔχουν πολλά, ἐνῷ τὰ ἰδικά μου δὲν εἶναι
»ἐξωπλισμένα. Δὲν θέλω δὲ ν' ἀποτύχω καὶ νὰ ἐκτεθῶ ἐναν-
»τίον τοσούτου μικροῦ Κράτους. Εἰπὲ λοιπὸν εἰς τὸν Κύριόν σου
»ὅτι, ἅμα παρασκευάσω τὰς δυνάμεις μου, θέλω καταβάλει τὴν
»Σουηδίαν, ἀλλὰ περιμένω τὸν Δεκέμβριον ἢ τὸν Ἰανουάριον.
»Ὡς πρὸς τοὺς Ἄγγλους ὅμως εἶμαι ἕτοιμος ν' ἀποφανθῶ ἀμέ-
»σως· εἶμαι δὲ γνώμης μάλιστα νὰ μὴ περιορισθῶμεν μόνον
»εἰς ταῦτα, ἀλλὰ ν' ἀπαιτήσωμεν τὴν ἀκούσιον ἢ ἑκούσιον συγ-
»κατάθεσιν τῆς Αὐτρίας καὶ τὴν ἡπειρωτικὴν συμμαχίαν αὐ-
»τῆς· καὶ κατὰ τοῦτο προσέτι εἶμαι διατεθειμένος νὰ δεχθῶ
»ἐκ Παρισίων σχέδιον διακοινώσεως, διὰ νὰ τὴν πέμψω εἰς Βιέν-
»νην· διότι δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἡμισυμμαχία· πρέπει δὲ νὰ
»ἐνεργῶμεν συμφώνως εἰς πάντα. Ἐπιθυμῶ αἱ μετὰ τοῦ Να-
»πολέοντος σχέσεις μου νὰ ἦναι ἀπεριόριστοι, ἐπὶ τούτῳ δὲ
»ἔξε ἐξάμην καὶ ἀπέστειλα παρ' αὐτῷ τὸν Κ. Τολστόϋν· δὲν
»ἔχω, ὡς τὸν Κύριόν σου, ἀρθονίαν ἐξόχων εἰδικῶν ἀνδρῶν.
»Ὁ Κ. Μαρκὼφ εἶναι ἀγχίνους, καὶ μ' ὅλον τοῦτο τὰ πάντα
»ἐτάραξε. Προετίμησα τὸν Κ. Τολστόϋν παρὰ πάντα ἄλλον,
»διότι ἀνήκει εἰς οἰκογένειαν ἀφωσιωμένην εἰς ἐμὲ, διότι
»εἶναι στρατιωτικὸς, καὶ διότι γνωρίζει νὰ ἱππεύῃ διὰ νὰ πα-
»ρακολουθῇ τὸν Αὐτοκράτορά σας ἐν κυνηγίῳ, ἐν πολέμῳ καὶ
»ἐν παντὶ τόπῳ, ὅπου θέλει· ἐὰν δὲν τῷ ἀρέσκῃ οὗτος, ἂς μὲ
»εἰδοποιήσῃ νὰ τῷ στείλω ἕτερον, τοσοῦτον ἐπιθυμῶ νὰ προ-
»λάβω καὶ τὴν ἐλαχίστην δυσαρέσκειαν. Ἀναμφιβόλως δὲ θέ-
»λουν ἀποπειραθῆ νὰ μᾶς διαταράξωσιν εὐθὺς, λέγοντες εἰς τὸν

»Ναπολέοντα ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἀδύνατος, εὐμετάβλητος καὶ περι-
»στοιχισμένος πρὸ τῶν ἐχθρῶν του· τοῦτο εἶναι ἀδιάφορον εἰς
»αὐτὸν, διότι ἐτ' ἐμὲ μόνον πρέπει νὰ στηρίζεται οὗτος. Εἰς ἐμὲ
»δὲ λέγουν ὅτι ὁ Ναπολέων εἶναι ἄπληστος, ὅτι τὰ πάντα θέλει
»ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ οὐδὲν ὑπὲρ τῶν ἄλλων, ὅτι εἶναι δόλιος, ὡς καὶ
»βίαιος, ὅτι ὑπόσχεται πολλὰ, ἀλλὰ δὲν δίδει τίποτε, ὅτι μὲ
»περιποιεῖται σήμερον, ἀλλ' ἅμα ὠφεληθεὶς παρ' ἐμοῦ ὅ,τι ἐπι-
»θυμεῖ, θέλει πολεμήσει καὶ ἐμὲ ἀκολούθως, καὶ ὅτι χωριζό-
»μενος ἐκ τῶν συμμάχων μου, οἵτινες ἐγκαταλειφθέντες ὑπ'
»ἐμοῦ κατεστράφησαν, θέλω λάβει καὶ αὐτὸς ἐγὼ τὴν αὐτὴν
»τύχην, μ' ὅλον ὅτι δὲν πιστεύω τοῦτο. Εἶδον τὸν Ναπολέοντα,
»ἐξηγήθημεν ἀμφότεροι ἐκ καρδίας· κολακεύομαι δὲ, ἢ μᾶλ-
»λον εἰπεῖν, εἶμαι βέβαιος ὅτι εἶναι εἰλικρινής· ἀλλ' ὅταν τίς
»ἦναι μακρὰν καὶ δὲν λαμβάνῃ συνέντευξιν μετὰ τοῦ ἄλλου,
»αἱ δυσπιστίαι πάραυτα γεννῶνται, ὅθεν εἰς τὴν πρώτην ἀμφι-
»βολίαν του ἢ εἰς τὴν πρώτην κακὴν ἐντύπωσιν ἀντικειμένου
»τινὸς, ἂς μοὶ γράψῃ ἢ ἂς μοὶ εἴπῃ διὰ σοῦ μίαν λέξιν, ἢ διά
»τινος τῆς ἐμπιστοσύνης του· οὕτω τὰ πάντα ἐξηγοῦνται· τὸ
»ἐπ' ἐμοὶ ὑπόσχομαι αὐτῷ τελείαν εἰλικρίνειαν, περιμένω δὲ
»παρομοίαν καὶ παρ' αὐτοῦ. Ὦ! ἂν ἐδυνάμην νὰ βλέπω αὐ-
»τὸν ὡς ἐν τῇ Τιλσίτῃ καθεκάστην εἰς πᾶσαν ὥραν, ὁποία
συνδιάλεξις! ὁποῖον πνεῦμα, ὁποῖα πρόνοια! ὁπόσα ἤθελον
»κερδίσει ἂν διῆγον συνεχῶς μετ αὐτοῦ! ὁποῖα πράγματα δὲν
»μοὶ ἐδίδαξεν ἐν ὀλίγαις ἡμέραις! Ἀλλ' εὑρισκόμεθα τοσοῦτον
»μακράν! Ἐν τούτοις ἐλπίζω νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ ὅσον τάχος·
»Τὴν ἄνοιξιν θέλω ὑπάγει εἰς Παρισίους, καὶ θέλω τὸν θαυμά-
»σει εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας του, ἐν τῷ μέσῳ τῶν
»στρατευμάτων του, πανταχοῦ τέλος πάντων, ὅπου φαίνε-
»ται τοσοῦτον μέγας! Ἀλλ' ἔνθεν καὶ ἔνθεν πρέπει νὰ συνεν-
»νοώμεθα ἀμέσως, καὶ νὰ καταστήσωμεν τὴν μεταξὺ ἡμῶν
»ἐμπιστοσύνην ὅσον οἷόν τε ἐντελεστέραν. Ὅσον τὸ ἐπ ἐμοὶ,
»πράττω ὅ,τι δύναμαι, ἀλλὰ δὲν ἐνεργῶ ἐνταῦθα ὁποίαν ἐπιρ-
»ροὴν ἐνεργεῖ ἐν Παρισίοις ὁ Ναπολέων. Βλέπεις ὅτι ὁ τόπος
»οὗτος κατελήφθη διά τινος βιαίας μεταβολῆς, ἐνεργηθείσης πρό
»τινος καιροῦ ἐνταῦθα. Φοβεῖται τὰ κακὰ τὰ ὁποῖα ἡ Ἀγγλία
»δύναται νὰ προξενήσῃ εἰς τὸ ἐμπόριόν του, καὶ δυσαρεστεῖται
»διὰ τὰς νίκας σας. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ θυσιασθῶσι συμφέροντα,
»καὶ νὰ καταθλιβῶσιν αἰσθήματα. Πέμψατε ἐνταῦθα ἐμπο-
»ρους Γάλλους, ἀγοράσατε ναυτικὰ ἐφόδια καὶ τὰ γεννή-
»ματά μας· εἰς ἀντάλλαγμα δὲ καὶ ἡμεῖς ἀγοράζομεν τὰ πα-

»ρισινὰ προϊόντα σας· οὕτως, ἀποκατασταθέντος τοῦ ἐμπορίου, »αἱ ἀνησυχίαι τὰς ὁποίας ἔλαβον αἱ ὑψηλαὶ κλάσεις τῆς Ρωσ»σίας θέλουν παύσει. Βοηθήσατέ μοι πρὸ πάντων νὰ κερδίσω »ὅλον τὸ ἔθνος, πράττοντές τι ὑπὲρ τῆς ρωσσικῆς φιλοδοξίας. »Περὶ τῶν ἀθλίων τούτων Τούρκων, οἵτινες σφάζουσι τὴν σή»μερον τοὺς ὀπαδοὺς τῆς πολιτικῆς σας, καὶ οἱ ὁποῖοι κόπτουν »τὴν κεφαλὴν οὔ τινος νομίζεται φίλος τῶν Γάλλων (τοῦτο »συνέβη μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Σουλτὰν Σελίμη, ὅτε ὑπερίσχυ»σεν ἡ πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας), περὶ τῶν αὐτιδανῶν τούτων »οὔτε πρέπει τις μνείαν νὰ κάμνῃ· μοὶ φαίνεται δὲ ὅτι ἂν τε»θῶσιν εἰς τὴν πλάστιγγα μετ' ἐμοῦ, θέλεις ἰδεῖ ὅτι δὲν ἔχουν »βάρος ἴσως μιᾶς τριχός. Ὁ Κύριός σου ἀναμφιβόλως σοὶ εἶπε »τὰ ἐν τῇ Τιλσίτῃ διατρέξαντα». Ἐνταῦθα ὁ Ἀλέξανδρος ἐσταμάτησε, διότι ἦτο περίεργος καὶ ἀνήσυχος· ἦτο δὲ ἀνυπόμονος νὰ συνδιαλεχθῇ ἐν ἐκτάσει μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Σαβαρὺ, ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ φανερώσῃ τὰ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ναπολέοντος λεχθέντα· ἤθελεν ὅμως νὰ κάμῃ λόγον περὶ τῆς ἐσχάτως γενομένης ἀνακωχῆς μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ρωσσίας διὰ τῆς μεσολαβήσεως τῆς Γαλλίας, δι' ἧς ὑπεχρεοῦτο ἡ Ρωσσία νὰ ἐπιστρέψῃ τὰ στόμια τοῦ Δανουβίου.—Δὲν διελογιζόμην, ἐπανέλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν Σαβαρὺν, περὶ τῶν παραδουναβείων ἐπαρχιῶν. Ὁ Αὐτοκράτωρ σου, μαθὼν τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Σουλτὰν Σελίμη, ἔκραξεν ἐν Τιλσίτῃ·—*Τίποτε δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐλπίσῃ τις ἐκ τῶν βαρβάρων τούτων!* Ἡ θεία Πρόνοια μὲ ἀπαλλάττει ἐξ αὐτῶν· ἂς συμβιβασθῶμεν πρὸς βλάβην των!—Συνεφώνησα εἰς τοῦτο, ἐξηκολούθησε τὴν ὁμιλίαν του ὁ Ἀλέξανδρος· ὡς καὶ ὁ Κ. Ῥομανζὼφ μετ' ἐμοῦ· τὸ ἔθνος μᾶς ἠκολούθησεν. ἤδη δὲ ἡ ὑπὲρ τῆς Τουρκίας ὑπεράσπισις δὲν εἶναι καλὸν συστατικὸν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἡ Φιννία, καθ' ἧς μὲ ἀναγκάζετε νὰ πορευθῶ, εἶναι χώρα ἔρημος, τῆς ὁποίας ἡ κατάκτησις οὐδένα εὐχαριστεῖ· μάλιστα δὲ, προκειμένου λόγου νὰ τὴν ἀφαρπάσωμεν ἐκ παλαιοῦ συμμάχου καὶ συγγενοῦς ὅτι δῆθεν ἀπεσκίρτησε, τοῦτο προσβάλλει τὴν ἐθνικὴν εὐαισθησίαν, καὶ χορηγεῖ ἀφορμὰς εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς συμμαχίας. Ὀφείλομεν λοιπὸν νὰ ζητῶμεν ἀλλαχοῦ ἀνωτέρους λόγους τῆς αἰφνιδίου μεταβολῆς μας. Εἰπὲ ταῦτα πάντα εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ναπολέοντα, πληροφόρησον αὐτὸν καλῶς ὅτι μᾶλλον ἐπιθυμῶ νὰ ἀποκαταστήσω στερεὰν καὶ ἀξιαγάπητον εἰς τὸ ἔθνος μου συμμαχίαν, ἐξ ἧς νὰ περιμένω μεγάλα πράγματα, ἢ νὰ προσθέσω εἰς τὸ Κράτος μου

περιπλέον μίαν ἐπαρχίαν . . . Ὢ! ἐπανέλαβεν, ἂν ἐδυνάμην νὰ ὑπάγω εἰς Παρισίους τὴν στιγμὴν ταύτην, τὰ πάντα ἤθελον διορθωθῆ εἰς ὀλιγοχρόνιον συνδιάλξιν· ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ ὑπάγω ἐκεῖ πρὸ τοῦ Μαρτίου.—Προσφέρων δὲ τοὺς τελευταίους τούτους λόγους ὁ Ἀλέξανδρος ἠρώτα τὸν στρατηγὸν Σαβαρὺν μὲ ἀνυπομονησίαν, ἂν ἔλαβέ τι περὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ Δύσει προθέσεων καὶ ἀποφάσεών του.

Ὁ στρατηγὸς Σαβαρὺς ἐπροσπάθησε παντοίοις τρόποις νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Ἀλέξανδρον, λέγων αὐτῷ ὅτι δὲν δύναται νὰ γνωρίσῃ ὁποῖα ἀποτελέσματα θέλουν γεννηθῆ ἐκ τῶν μεγάλων διαλογισμῶν τοῦ Ναπολέοντος, ἂν ἐξακολουθήσῃ ὁ πόλεμος. Ὁ δὲ Ῥομανζὼφ, ἐξηγούμενος ἐκτενέστερον μετὰ τοῦ Σαβαρὺ, ἐδήλωσεν αὐτῷ καὶ τὰς παρὰ τῆς Ἀγγλίας γενομένας; πρὸς τὸν Αὐτοκράτορά του προτάσεις περὶ μεγάλων παραχωρήσεων εἰς τὴν Ἀνατολὴν, καὶ ὅτι ὁ Ναπολέων πρέπει νὰ ἐπισπεύσῃ νὰ κάμῃ παραχώρησίν τινα εἰς τὴν Ῥωσσαν διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν φιλοδοξίαν τοῦ Αὐτοκράτορός του. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ὡμίλει ὁ Ῥομανζὼφ ἔλαβεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπιστολὰς, δι' ὧν μαθὼν τὰς ἐκεῖ συμβάσας νέας ταραχὰς, εἶπε μειδιῶν εἰς τὸν Σαβαρὺν, ὅτι ἂς ἴδῃ ὁ Ναπολέων τί ἐστι τὸ σεσαθρωμένον ὀθωμανικὸν Κράτος, καὶ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέων θέλει ὑποχρεωθῆ τάχιστα ν' ἀποφανθῇ εἰς τὸν Μηνύτορα, καὶ τοι μὴ μιγνυομένου τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου *περὶ τῆς διαδοχῆς τῶν Σουλτάνων.* Ἐπομένως εἶπεν εἰς τὸν στρατηγὸν Σαβαρὺν ὅτι τὰ ἐν ταῖς παραδουναβείοις ἐπαρχίαις εὑρισκόμενα ῥωσσικὰ στρατεύματα διετάχθησαν νὰ διαμείνωσιν ἐκεῖ· ἡ δὲ Τουρκία εἰδοποιήθη ὅτι μέχρις οὗ ἀποπερατωθῶσιν ὁριστικῶς αἱ μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας ὑποθέσεις, αἱ ἐπαρχίαι αὗται θέλουν διατηρεῖσθαι ὑπὸ τῶν ῥωσσικῶν στρατευμάτων.

Ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ ταῦτα ἐζητήσατο παρὰ τοῦ Σαβαρὺ νὰ σταλῶσιν εἰς τὰ ἐν Γαλλίᾳ ναυτικὰ σχολεῖα Ῥῶσσοι νέοι διὰ νὰ ἐκπαιδεύωνται ἐκεῖ ἀντὶ τῶν μέχρι τοῦδε στελλομένων εἰς Ἀγγλίαν· συγχρόνως δ' ἔπεμψεν εἰς τὸν Ναπολέοντα πολυτίμους γούνας, γράφων αὐτῷ ὅτι *θέλει νὰ ἦναι ὁ γουναρέμπορός του.*

Ὁ Ναπολέων, μαθὼν ταῦτα πάντα παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Σαβαρὺ, εὐχαριστήθη μὲν βλέπων τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὸν πρωθυπουργόν του ὅλως διατεθειμένους εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐστενοχωρήθη πολὺ διὰ τὰς δοθείσας εἰς αὐτὸν ὑποσχέσεις·

διότι ἀπὸ τῆς ἐν Τιλσίτῃ συνθήκης ἤρχισε νὰ σκέπτεται σοβαρῶς ὅτι ἡ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν νέα πρόοδος τῆς γιγανταίας αὐτοκρατορίας τοῦ μεγάλου Πέτρου, ἥτις πρὸ ἑνὸς αἰῶνος ἦτο τοσοῦτον μεγάλη ὥστε ἐτρόμαζεν ὅλον τὸν κόσμον, ἦτον ἀντικείμενον σπουδαιότατον. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ στρατηγὸς Σεβαστιάνης ἔγραφεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸν Ναπολέοντα ὅτι οἱ Ῥῶσσοι μισοῦνται πολὺ παρὰ τῶν Τούρκων, ὅτι ἂν ἡ Τουρκία λάβῃ ἐλπίδας ὅτι ἡ Γαλλία θέλει στηρίξει αὐτὴν, ἀμέσως ῥίπτεται εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος· ἀντὶ λοιπὸν οὗτος νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ γένωσιν ὑπήκοοι Ῥῶσσοι, ἀρκεῖ νὰ τοὺς βοηθήσῃ κατά τι, εἰ καὶ μικρὸν, καὶ τότε ἅπαντες γίνονται ὑπήκοοι τῆς Γαλλίας· ὅτι ἅπασαι αἱ χῶραι τοῦ τουρκικοῦ βασιλείου εἶναι κατάλληλοι, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των, νὰ γένωσι γαλλικαὶ, παραδιδόμεναι οἰκειοθελῶς εἰς τὴν Γαλλίαν· ὅτι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ οὐχὶ καὶ μετὰ τῆς Ῥωσσίας πρέπει νὰ συνεννοηθῶσιν, καὶ ὅτι ἡ συμφωνία αὕτη εὐκολώτερον καὶ ὠφελιμώτερον γίνεται μετὰ τῆς Αὐστρίας, εἴτε πρὸς διανομὴν, εἴτε πρὸς συντήρησιν τοῦ τουρκικοῦ βασιλείου· διότι ἂν τὴν διαμοιράσωσιν, αὕτη θέλει ζητήσει μικροτέραν μερίδα, εὐχαριστουμένη ὅτι ἡ Ῥωσσία οὐδεμίαν κτῆσιν θέλει κάμει πρὸς τὸν Δανούβιον, ἐὰν δὲ ἀποφασισθῇ νὰ διατηρηθῇ, ἡ Αὐστρία ἐπίσης θέλει εὐχαριστηθῇ, καὶ θέλει συνδράμει τὴν Τουρκίαν. Αἱ διάφοροι αὗται ἀντιφατικαὶ ἰδέαι, ἑκάστη τῶν ὁποίων εἶχε τὴν εἰδικότητά της, διεβιβάσθησαν ἐναλλὰξ εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὅστις μ' ὅλον ὅτι ἀκαταπαύστως ἤθελε νὰ ἐνεργῇ, μ' ὅλα ταῦτα τότε δὲν ἤθελε νὰ ἐπισπεύσῃ, ἵνα ἀποφασίσῃ τοιαύτην σπουδαίαν ὑπόθεσιν. Ἀλλ' ἂν ἀπ' ἀρχῆς ὁ Ναπολέων περιώριζε τὰς φιλοδοξίας τῆς Ῥωσσίας, ἦτο φρονήσεως ἔργον· ἤδη ὅμως, ὡς εἶχεν ἐκταθῇ, ἂν μετέβαλλε τὴν πολιτικήν του, ἤθελεν ἐκθέσει τὴν Γαλλίαν εἰς νέους περισπασμούς.

Ὁ Ναπολέων λοιπὸν ἀπεφάσισε νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν ῥωσσικὴν φιλοδοξίαν οὐχὶ πρὸς τὴν Ἀνατολὴν, ὅπου αὕτη ἐπεθύμει, ἀλλὰ πρὸς τὴν Ἄρκτον, ὅπου ὀλίγην εὐχαρίστησιν ἐλάμβανεν, παραδίδων εἰς τὴν Ῥωσσίαν τὴν Φινλάνδην, ἐπὶ προφάσει νὰ τὴν ὠθήσῃ πρὸς τὴν Σουηδίαν. Ἔλεγε δὲ ὁ Ναπολέων ὅτι ἡ κατάκτησις τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἤρκει νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν κοινὴν γνώμην τῆς Ῥωσσίας, διότι ἂν αὕτη κατακτήσῃ τὴν Βλαχίαν καὶ Μολδαυΐαν, θέλει προοδεύσει μεγάλως πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ θέλει διαταράξει ὡς ἐκ τούτου ὅλην τὴν Εὐρώπην, ἐνῷ

ἂν προχωρήσῃ πρὸς τὸν κόλπον Σοῦνδον, κατακτῶσα τὴν Φιννίην, δὲν θέλει προξενήσει πολὺν κρότον. Ἐνῷ δὲ οὕτως ἐσκέπτετο ὁ Ναπολέων περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Εὐρώπης, ἀφ' ἑτέρου ἤθελε νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν Ῥωσσίαν.

Ἐζήτει λοιπὸν νὰ εὕρῃ πρέσβυν κατάλληλον διὰ νὰ πέμψῃ εἰς Πετρούπολιν· ὡς τοιοῦτον δ' ἐξελέξατο τὸν στρατηγὸν Κωλαιγκοῦρτον, ὅστις ἦτο παρὰ τῷ Ναπολέοντι μέγας κοντόσταυλος, ἀνὴρ στρατιωτικός, νουνεχὴς καὶ λίαν ἱκανὸς διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην· δώσας δὲ εἰς αὐτὸν ἀντιμισθίαν 800 χιλιάδας φράγκων, διὰ νὰ δύναται νὰ κάμῃ ἐπίδειξιν εἰς Πετρούπολιν, ἔπεμψεν αὐτὸν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον διὰ πολυτίμων δώρων συνισταμένων εἰς κιννικὰ σκεύη, καὶ ἐπιστολῆς διαλαμβανούσης περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς μελλούσης εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης, καὶ τελευτώσης εἰς τὰς ἑξῆς λέξεις, *ἃς ἐνωθῶμεν καὶ θέλομεν ἐκτελέσει τὰ μεγαλήτερα ἔργα τῆς ἐποχῆς μας.* Προσέτι ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Ῥομανζὼφ ὅτι διέταξε τὸ ὑπουργεῖόν του ν' ἀγοράσῃ ἐκ τῶν ῥωσσικῶν λιμένων εἴκοσι ἑκατομμυρίων ναυτικὰ ἐφόδια, ὅτι δέχεται εὐχαρίστως ὅλους τοὺς ναυτικοὺς μαθητὰς τῆς Ῥωσσίας εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Γαλλίας διὰ νὰ ἐκπαιδευθῶσι, καὶ ὅτι πεντήκοντα χιλιάδες τουφέκια εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ῥωσσίας διὰ νὰ τὰ λάβῃ ὅταν θέλῃ.

Γράψας δὲ διὰ ψυχικῆς συγκινήσεως ὁ Ναπολέων εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, παρήγγειλεν εἰς τὸν Κωλαιγκοῦρτον νὰ μὴ ὁμιλῇ αὐτῷ περὶ ταχείας συνεντεύξεως αὐτῶν, διότι ἐφοβεῖτο πολὺ, ὡς ἔλεγεν, ὅτι εἰς νέαν αὐτοκρατορικὴν συνέντευξιν ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ εἰς ὁριστικὸν ἀποτέλεσμα μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὡς πρὸς τὰ τῆς Τουρκίας, ἀλλὰ νὰ λέγῃ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ὅτι παραχωρεῖται ἀμέσως εἰς τὴν Ῥωσσίαν ἡ Φιννία, αἱ δὲ παραδουνάβειοι ἐπαρχίαι νὰ μένωσιν ἐκκρεμεῖς ἐπ' ἐλπίδι παραχωρήσεως· νὰ περιποιῆται δὲ ὅσον δύναται τὸν Ἀλέξανδρον, ἀλλὰ ν' ἀποφεύγῃ πάντοτε τὰς περὶ τούτου ὁμιλίας.

Ὁ Ναπολέων προσελκύων οὕτω τὴν Ῥωσσίαν καὶ ἀποσπῶν αὐτὴν ἐκ τῆς Ἀγγλίας, δὲν ἠθέλησε νὰ ὠφεληθῇ καὶ ἀπὸ τῆς κατὰ τῆς Ἀγγλίας γενικῆς δυσαρεσκείας ὅλης τῆς Εὐρώπης διὰ τὸ ἐν Κοπεγχάγῃ συμβάν, ὥστε νὰ κερδίσῃ τὴν εὔνοιαν ὅλων τῶν ἐθνῶν· ἀλλ' ἠθέλησεν ὡς ἐκ τῆς παρατάσεως τοῦ πολέμου νὰ ἀρχίσῃ νέας ἐπιχειρήσεις διὰ ν' ἀποπερατώσῃ ὅλας τὰς παρ' αὐτοῦ μελετωμένας μεταβολάς. Τούτου ἕνεκα ἐσκέφθη ὅτι ἔπρεπε νὰ φιλιωθῇ καὶ μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ νὰ παύσῃ πᾶσαν μετ' αὐτῆς ἀφορμὴν δυσαρεσκείας ὥστε τοῦ λοιποῦ νὰ

ἦναι ἐλεύθερος εἰς τὰς πράξεις του. Ἐπὶ τούτῳ δὲ ἔλαβε διαφόρους συνεντεύξεις μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπέσχετο ὁ Ναπολέων νὰ μεταφέρῃ τὸν στρατόν του πρὸς τὰς ὄχθας τῆς κάτω Ἰταλίας, περὶ δὲ τῆς Τουρκίας ὡμίλησεν αὐτῷ πολὺ ἀορίστως καὶ ἔδειξεν ὅτι οὐδεμίαν διάθεσιν εἶχε ν' ἀποφασίσῃ περὶ αὐτῆς. Προσέτι εἶπεν ὅτι οὐδεμία μεταβολὴ θέλει ἐνεργηθῇ εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἄνευ τῆς Αὐστρίας, δηλαδὴ ὅτι καὶ αὕτη θέλει ἔχει τὴν μερίδα της, ἂν τὸ τουρκικὸν Κράτος θέλει παύσει νὰ ὑπάρχῃ.

Ἀποφασίσας δὲ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν κατὰ τῆς Ἀγγλίας πόλεμον διὰ τῆς ἐξοπλίσεως τῆς ξηρᾶς, διενοήθη νὰ μεταχειρισθῇ ὅλα τὰ μέσα δραστηρίως καὶ ἀποφασιστικῶς· ἐπὶ τούτῳ δὲ ἔπεμψε τὸν ναύαρχον Δεκρέσον ἵνα ἐπιθεωρήσῃ τὸν ἐν Βονωνίᾳ στόλον ἂν ἦναι εἰς κατάστασιν νὰ μετακομίσῃ τὸν ἐν ταῖς γερμανικαῖς παραλίαις διαμένοντα στρατόν, τὸν ὁποῖον ἐμελέτα νὰ μεταφέρῃ εἰς τὴν Γαλλίαν μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν πρωσσικῶν πραγμάτων.

Πρὸς τούτοις διέταξε νὰ παρασκευασθῇ στόλος διὰ νὰ καταπλεύσῃ πρὸς τὴν Σικελίαν καὶ νὰ ἐφοδιάσῃ τὰς Ἰονίους νήσους, περὶ ὧν ὁ Ναπολέων ἐφρόντιζε πολύ· διότι ἔμαθεν ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἐμελέτων νὰ τὰς προσβάλωσιν. Ἰδίως δὲ παρήγγειλεν εἰς τὸν στρατιωτικὸν διοικητὴν τῶν Ἰονίων Νήσων νὰ στρατολογήσῃ μέγαν ἀριθμὸν στρατιωτῶν, καὶ νὰ διορίσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν Κέρκυραν, Κεφαλληνίαν καὶ Ζάκυνθον, τὸν δὲ ναύαρχον Γανθῶμον διέταξε νὰ περιπλέῃ εἰς ἅπασαν τὴν Μεσόγειον.

Ταῦτα πάντα διατάττων ὁ Ναπολέων, ἀνενέωσε τὴν ἐν Πορτουγαλλίᾳ ἐκστρατείαν του ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ζυνώ· ὑποπτευόμενος δὲ ὅτι οἱ Πορτουγάλλοι θέλουν ἀντισταθῇ εἰς τὸν στρατόν του, καὶ ὅτι τὰ ἱσπανικὰ στρατεύματα δὲν ἦσαν ἱκανὰ νὰ βοηθήσωσι τὸν ἐκεῖ γαλλικὸν στρατόν, προσέτι ἰδίως ὑποπτεύων ὅτι οἱ Ἄγγλοι μετὰ τὴν ἐν Κοπεγχάγῃ ἐκστρατείαν των θέλουν ὑπάγει εἰς τὴν Πορτουγαλλίαν, διέταξε νὰ ὀργανισθῇ ἕτερον σῶμα στρατοῦ συγκείμενον ἐκ διαφόρων σωμάτων, τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις νὰ σύγκηται ἐξ εἰκοσιτριῶν χιλιάδων ἀνδρῶν, μ' ὅλον ὅτι δὲν ἐπίστευεν ὅτι οἱ Ἄγγλοι θέλουν ἐλθεῖ ἐκεῖ, καίτοι ἐπιθυμῶν τοῦτο πολύ, πεπεισμένος ὢν ὅτι θέλουσι νικηθῇ καὶ καταδιωχθῇ. Συγχρόνως δὲ ἀπῄτησε παρὰ τῆς Πορτουγαλλίας οὐχὶ μόνον ν' ἀποκλείσῃ αὕτη τοὺς Ἄγγλους ἐξ ὅλων τῶν λιμένων της, ἀλλὰ καὶ νὰ δημεύσῃ ὅλα τὰ ἀγγλικὰ ἐμπορεύματα, κηρυττομένη καθόλου σύμμαχος τῆς Γαλλίας.

Ὁ Ἡγεμὼν τῆς Πορτουγαλλίας, ὢν συγγενὴς καὶ γαμβρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας καὶ καταγόμενος ἐξ ἀρχαίου οἴκου, εἶχε τὰ αὐτὰ ἐλαττώματα τῶν Βουρβόνων, ὥστε δὲν ἤθελε κατ' οὐδένα τρόπον νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις ταύτας τοῦ Ναπολέοντος, ἰδίως περὶ τῆς δημεύσεως τῶν ἀγγλικῶν ἐμπορευμάτων, προτιμῶν μᾶλον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν θρόνον του ἢ δυσαρεστήσῃ τοσοῦτον τὴν Ἀγγλίαν, μετὰ τῆς ὁποίας τὸ Κράτος του εἶχε μεγάλα ἐμπορικὰ συμφέροντα. Ἀλλὰ ἵνα διασκεδάσῃ τὰς ὁρμὰς τοῦ Ναπολέοντος, συνενοήθη μετὰ τῆς Ἀγγλίας νὰ διακηρύξῃ προσποιητῶς πως τὸν παρὰ τοῦ Ναπολέοντος ἀπαιτούμενον ἀποκλεισμὸν καὶ αὐτὸν τὸν πόλεμον προτέτι, ἀλλὰ νὰ γράψῃ εἰς τὸν Ναπολέοντα ὅτι δὲν δύναται νὰ δημεύσῃ καὶ τὰ ἰδιωτικὰ ἐμπορεύματα, ὡς πρᾶξιν ἀντιβαίνουσαν εἰς τὸ δίκαιον τῶν ἐθνῶν καὶ αὐτὴν τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν φιλοξενίαν.

Ὁ Ναπολέων, ὢν λίαν διορατικὸς, λαβὼν δὲ καὶ τοιαύτην ἀπάντησιν παρὰ τῆς Πορτουγαλλίας, εὐθὺς ἐνόησε τὸν ἀπατηλὸν σκοπὸν αὐτῆς· ἀλλὰ μαθὼν καὶ τὰς περὶ φυγαδεύσεως εἰς Βρασιλίαν προπαρασκευὰς τοῦ ἡγεμόνος αὐτῆς, ἀπεφάσισε νὰ ἐξαλείψῃ καὶ τὴν ἐπικράτειαν ταύτην ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἐθνῶν, ἑνόνων αὐτὴν μετὰ τῆς Ἱσπανίας. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῶν μεγίστων σφαλμάτων καὶ δυστυχιῶν τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός! Τὸ χειρίστον δὲ πάντων ἦτον οὐχὶ ὅτι τὰ σφάλματα ταῦτα ἐπέφερον τὴν δυστυχίαν τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ἀλλὰ καὶ τὴν δυστυχίαν τῆς Γαλλίας, ἥτις ἔκτοτε παπαρεσύρετο μετὰ τοῦ ἥρωός της εἰς ἀδιέξοδον λαβύρινθον καὶ ἑπομένως εἰς τρομερὰν πτῶσιν. Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων διέταξε τὸν ἐν Λισσαβῶνι πρέσβυν του νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Γαλλίαν, τὸν δὲ στρατηγὸν Ζυνὼ νὰ πορευθῇ πρὸς τὴν Λισσαβῶνα καὶ νὰ καταλάβῃ αὐτὴν ἐπὶ προφάσει νὰ κλείσῃ τοὺς λιμένας εἰς τοὺς Ἄγγλους, οὐδεμίαν διαπραγμάτευσιν δεχόμενος. Ὁ δὲ κύριος σκοπὸς τοῦ Ναπολέοντος ἦτον ἡ αἰφνίδιος κυρίευσις τοῦ πορτουγαλλικοῦ στόλου καὶ ἡ κατάσχεσις τῶν ἀγγλικῶν ἐμπορευμάτων καθ' ἅπασαν τὴν Πορτουγαλλίαν· περὶ δὲ τῆς ἀναχορήσεως τοῦ ἡγεμόνως τούτου εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ὁ Ναπολέων διελογίζετο τί ἔπρεπε νὰ πράξῃ περὶ τῆς Πορτουγαλλίας· διότι, καί τοι σκοπὸν ἔχων νὰ ἑνώσῃ αὐτὴν μετὰ τῆς Ἱσπανίας, σκεπτόμενος ὅμως ὁποῖον κίνδυνον ἔτρεχεν οὐχὶ αὐτὸς ὁ Ναπολέων, διότι οὐδένα ἐφοβεῖτο, ἀλλ' οἱ διάδοχοι αὐτοῦ, ἔχοντες εἰς τὰ νῶτά των τοὺς Βουρβόνους, καὶ διαλογιζόμενος ὅλας τὰς χαμερπείας, αἰσχρότητας καὶ ἀπείρους δολιότητας τῆς ἱσπανικῆς αὐλῆς, οὐχὶ τοῦ

δυστυχοῦς Καρόλου Δ', ἀλλὰ τῆς ἐγκληματικῆς συζύγου αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀγενοῦς εὐνουμένου της, πρὸς δὲ διαλογιζόμενος τὴν κατάστασιν τοῦ Κράτους τούτου, τὸ ὁποῖον ἦτο τόσον μέγα ἐπὶ Καρόλου Γ', ἔχον τότε καὶ χρήματα καὶ ἰσχυρὸν στόλον, μὴ ἔχον δὲ ἤδη οὔτε λεπτὸν, οὔτε στόλον, καὶ μὴ θέλον νὰ ὠφελη-θῇ ἀπὸ τοσούτων μέσων, τὰ ὁποῖα ἂν ἠ όνοντο μετὰ τῶν τῆς Γαλλίας, ἤθελον καταστρέψει τὴν Ἀγγλίαν, κατελήφθη ἐξ ἀ-γανακτήσεως διὰ τὸ παρὸν, καὶ φόβον διὰ τὸ μέλλον. Ἔλεγε δὲ ὅτι ἔπρεπε νὰ λάβῃ ὁριστικὰ μέτρα περὶ πάντων, καὶ ὠφελού-μενος ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν ὑποτα ῆς τῆς Ἠπείρου, τῆς εἰλικρινοῦς συνδρομῆς τῆς Ῥωσσίας, τῆς παρατάσεως τοῦ πολέμου ἕνεκα τῆς Ἀγγλίας, καὶ τοῦ κατ' αὐτῆς μίσους ὡς ἐκ τῶν ἐν Δανίᾳ ἀδίκων πράξεών της, ν' ἀποπερατώσῃ τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς Δύ-σεως, ἐγκαθιδρύων πανταχοῦ τοὺς Βοναπάρτας ἀντὶ τῶν Βουρ-βόνων· ν' ἀναπλάσῃ δὲ τὸ ἱσπανικὸν ἔθνος εὐγενὲς καὶ γενναῖ-ον, καὶ ἀπαλλάττων αὐτὸ ἀπὸ τῆς ὀκνηρίας καὶ ἀμαθείας του, νὰ τὸ καταστήσῃ ὡς πρότερον ἰσχυρὸν, καὶ νὰ τὸ ἀναδείξῃ ὠ-φέλιμον καὶ πιστὸν σύμμαχον τῆς Γαλλίας, ἀντὶ συμμάχου ἀ-πίστου, δειλοῦ καὶ ἀπηλπισμένου. Αἱ σκέψεις αὗται ἦσαν ὀρθαὶ καὶ εὐπραγματοποίητοι· μάλιστα ἐὰν δὲν ἀνελάμβανε πρὸς τὴν Ἄρκτον ἔργα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ, καὶ ἐὰν δὲν ἀνεδέχετο νὰ συστήσῃ τὴν Ἰταλίαν, Γερμανίαν καὶ Πολωνίαν, τὸ ὠφελιμώτερον πάντων μετὰ τὴν σύστασιν τῆς Ἰταλίας ἦτον ἡ ἀνάπλασις τῆς Ἱσπανίας. Ἐκ τῶν 400 χιλιάδων παλαιῶν στρατιωτῶν, τοὺς ὁποίους εἶχεν εἰς τὸν Ῥῆνον καὶ τὸν Βιστούλαν, ἐὰν ἐξ αὐτῶν μετεχειρίζετο μόνον 100 χιλιάδας πρὸς τὴν Με-σημβρίαν, ἤρκουν νὰ ἐκτελέσωσι τὰς ἐκεῖ προθέσεις του, ἀντὶ τῶν ὀλίγων νεοσυλλεχθέντων στρατευμάτων, μὲ τὰ ὁποῖα ἠθέ-λησε νὰ ἐπιχειρήσῃ τὰ τῆς Ἱσπανίας. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων κα-τεφρόνει εἰς τὸ ἄκρον τὰ μεσημβρινὰ στρατεύματα, τοὺς ἀξιω-ματικοὺς καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν, ὡς δὲν ὑπελήπτετο καὶ τὸν ἀγγλικὸν στρατὸν καὶ δὲν ἐπίστευεν ὅτι οἱ Ἱσ-πανοὶ ἦσαν καλήτεροι τῶν Καλαβρῶν. Ἐνόμιζε δὲ ὅτι ἂν μὲ 30 χιλιάδας στρατοῦ ὑπέταξε τοὺς Καλαβροὺς, μὲ 80 χιλιάδας ἤθελεν ὑποτάξει τοὺς Ἱσπανούς. Ἀλλ' ἀντὶ ὁ Ναπολέων νὰ καταφρονήσῃ τὸ ἔθνος τοῦτο τοσοῦτον, τὸ ὁποῖον, ὡς καὶ ὁ ἡγεμὼν αὐτοῦ, ἦτο πάντοτε πρόθυμος εἰς τὰς θελήσεις του, ἔπρεπε πραγματικῶς νὰ τὸ περι-ποιηθῇ καὶ νὰ τὸ ἀναμορφώσῃ βαθμηδὸν, σεβόμενος τὴν δυ-ναστείαν του τὰ δικαιώματά του καὶ τὰ ἔθιμά του. Ὅθεν ὁ

Ναπολέων εἰ καὶ κατέστη ἰσχυρὸς καὶ ἔνδοξος διὰ τὰς ἐν Μοντεννότῳ, Καστιλεώνῃ, Ῥιβολίδι, Πυραμίσι, Μαρέγγῳ, Οὔλμῃ, Αὐστερλίκῃ, Ἰένῃ καὶ Φριεδλάνδῃ μάχας, ὡς καὶ διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν σύμβασιν, τὸν Πολιτικὸν Κώδηκα καὶ διὰ μυρίας ἄλλας φιλανθρωπικὰς καὶ προοδευτικὰς πράξεις του, δὲν ἐδύνατο, χωρὶς νὰ φέρῃ εἰς ἀγανάκτησιν τὸν κόσμον, νὰ εἴπῃ ὅτι ἐπειδὴ ὁ Κάρολος Δ΄ εἶναι εὐήθης βασιλεὺς, ἀπατᾶται ὑπὸ τῆς συζύγου του, ἐπηρεάζεται παρὰ τοῦ ἐξουθενίσαντος καὶ καταστρέψαντος τὴν Ἱσπανίαν εὐνοουμένου της, ἐξ ὧ ὁ Ναπολέων δυνάμει τῆς περιοίας μου καὶ τοῦ θείου προορισμοῦ μου ἐκθρονίζω αὐτὸν διὰ ν' ἀναγεννήσω τὴν Ἱσπανίαν.—Ὁ Ναπολέων λοιπὸν δὲν ἐδύνατο νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν Κάρολον Δ΄ ἕνεκα τῆς εὐηθείας, τῆς ἀδυναμίας, τῆς ἀπιστίας τῆς συζύγου αὐτοῦ καὶ τῆς ἐξευτελίσεως τῆς Ἱσπανίας· ἀλλ' ἀπῃτεῖτο νὰ εἶχε τοιαύτας σοβαρὰς ἀφορμὰς, ὥστε νὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὸ γειτονικὸν Κράτος τοῦτο καὶ ν' ἀλλάξῃ τὴν ὑπάρχουσαν δυναστείαν, ὡς ἔπραξε τοῦτο εἰς τὴν βασίλισσαν τῆς Νεαπόλεως, ἥτις, ἀθετήσασα τὴν περὶ οὐδετερότητος συνθήκην, προσέβαλε τὸν γαλλικὸν στρατὸν ἐκ τῶν νώτων, ἢ ὡς κατήργησε τὴν δημοκρατίαν τῆς Ἑνετίας, ἥτις κατέσφαξε τοὺς ἀσθενεῖς καὶ πληγωμένους Γάλλους. Πρὸ τῆς Ἱσπανίας ὅμως ὁ Ναπολέων ἄλλην αἰτίαν δὲν εἶχεν εἰμὴ ἀμφίβολόν τινα διακήρυξιν τοῦ πρίγκηπος τῆς Εἰρήνης, καὶ ὑποψίας ὅτι συνεννοεῖται μετὰ τῆς Ἀγγλίας κατὰ τῆς Γαλλίας. Τοιαῦται δὲ αἰτίαι δὲν ἦσαν ἱκαναὶ νὰ δικαιολογήσωσι τὸν Ναπολέοντα νὰ εἴπῃ, ὡς εἶπε περὶ τοῦ Βασιλείου τῆς Νεαπόλεως, «*Οἱ Βουρβόνοι τῆς Ἱσπανίας ἔπαυσαν τῆς βασιλείας των.*»—

Ταῦτα σκεπτόμενος περὶ τῆς Ἱσπανίας ὁ Ναπολέων εἰς οὐδένα τῶν περὶ αὐτὸν ἐφανέρωνε τοὺς κρυφίους διολογισμούς του· παρ' αὐτῷ ὅμως εὑρίσκετο ἐπικίνδυνός τις σύμβουλος, οὐχὶ δὲ διότι δὲν ἦτον ἔμφρων, ἀλλὰ διότι δὲν ἦτον εἰλικρινής· οὗτος δὲ ἦτον ὁ Ταλλεϋράνδος, ὅστις μαντεύσας τοὺς κρυφίους διαλογισμοὺς τοῦ Ναπολέοντος ἐπηρέαζεν αὐτὸν ὀλεθρίως, ὁμιλῶν ἀκαταπαύστως περὶ τοῦ ἀντεικειμένου τούτου. Ἐπικινδυνωδέστερος τῶν κολάκων εἶναι ὁ ὑπ' ὀργὴν αὐλικὸς, ὅστις θέλει ν' ἀνακτήσῃ τὴν προτέραν εὔνοιαν τοῦ κυρίου του. Ὁ Φουσσὲς κατὰ τὸ 1802 ἀπεβλήθη τοῦ ὑπουργείου, διότι ἀπεδοκίμασε τὸ τότε πολίτευμα τῆς ἰσοβίου ὑπατείας· ὁ αὐτὸς, ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὰ πράγματα, διὰ μυρίων ῥαδιουργιῶν συνέτεινεν εἰς τὸ ὀλέθριον σύστημα τῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁ Ταλλεϋράνδος κατὰ τὴν περὶ-

στασιν ταύτην ἔπραττε τὸ αὐτὸ δυσηρέστησε τὸν Ναπολέοντα διότι ἤθελε νὰ γένῃ εἷς τῶν μεγιστάνων, παραιτούμενος τοῦ ὑπουργείου· ἤδη δὲ, ἵνα λάβῃ ἐκ νέου τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων, ἐκολάκευε τὰς περὶ τῆς Ἱσπανίας καταστρεπτικὰς προθέσεις τοῦ Ναπολέοντος. Ὁ Ταλλεϋράνδος, ὅστις ἦτο μετὰ τοῦ Ναπολέοντος εἰς Φονταινεβλὼ, παρετήρει τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ, καὶ πολλάκις περὶ τούτων ὡμίλει εἰς αὐτόν· ἀλλ' ὁ Ναπολέων πάντοτε τῷ ἀπεκρίνετο ψυχρῶς, μὴ θέλων ν' ἀποκαλύψῃ εἰς αὐτὸν τὰ μυστήριά του. Ὁ Ταλλεϋράνδος ὅμως καθ' ἑκάστην περιέγραφε τὰ τῆς Ἱσπανίας μὲ μέλανα χρώματα, ἀλλ' οὐδεμίαν ἀκρόασιν ἐλάμβανε παρὰ τοῦ Ναπολέοντος κατὰ συνέχειαν δύο μηνῶν· μετὰ ταῦτα ὅμως ὁμιλῶν αὐτῷ περὶ τῆς Πορτογαλλίας, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Ναπολέων ἠναγκασμένος ν' ἀποφασίσῃ, ἔγεινεν ὅλως διόλου κοινωνὸς τῶν μυστηρίων αὐτοῦ. Ἔκτοτε ὁ Ναπολέων, ἐπανερχόμενος ἐκ τοῦ κυνηγίου ἢ ἐγκαταλείπων τὴν συναναστροφὴν, συνδιελέγετο διεξοδικῶς καὶ ἐνθέρμως κατὰ μόνας μετὰ τοῦ Ταλλεϋράνδου, καὶ ἐνίοτε μετὰ πολλῆς σοβαρότητος, ὥστε ἅπαντες οἱ ἐν Φονταινεβλὼ ἦσαν εἰς ἀπορίαν περὶ τῶν διατρεχόντων. Εἷς δὲ μόνος, ὅστις κατὰ πρῶτον ἠγνόει τὰ μυστήρια τοῦ Ναπολέοντος, ἦτοι ὁ ἀρχικαγκελλάριος Καμβασερὲς, εἰσέδυσεν εἰς τὸ ἀντικείμενον τῶν συνδιαλέξεων τούτων· ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἐτόλμα οὔτε νὰ τὰς διακόψῃ, οὔτε ν' ἀντιτείνῃ εἰς αὐτάς· διότι πρό τινος καιροῦ ὁ Ναπολέων φερόμενος πρὸς αὐτὸν μὲ ὑπεροψίαν, χωρὶς νὰ ἐλαττώσῃ τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν, δὲν ἐδέχετο τόσον εὐκόλως τὰς συμβουλὰς αὐτοῦ Γνωρίζων λοιπὸν ὁ Ναπολέων τὰ φρονήματα τοῦ Καμβασερὲ, ἀπέφευγε νὰ φανερώσῃ τι περὶ τούτων εἰς αὐτὸν, διότι ἦτο βέβαιος ὅτι ὁ Καμβασερὲς ἤθελεν ἀποδοκιμάσει ταῦτα πάντα· τούτου ἕνεκα, καίτοι ἀγαπῶν καὶ ὑπολήπτόμενος αὐτὸν, ὡς πρότερον, δὲν εἶχεν ὅμως καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν προτέραν ἐμπιστοσύνην.

Ἐν τούτοις ὁ πρίγκηψ τῆς Εἰρήνης (α), λαβὼν ὑπονοίας περὶ τῶν κρυφίων διαλογισμῶν τοῦ Ναπολέοντος ὡς πρὸς τὰς τῆς Ἱσπανίας

(α) Ὁ ἀναφερόμενος ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, πρίγκηψ, ἦτον Ἱσπανὸς, καλούμενος Ἐμμανουὴλ Γοδόϋς (Emmanoel Godoy), καταγόμενος ἐκ μικρᾶς οἰκογενείας τῆς Ἱσπανίας. Κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτει εἰς τὴν σωματοφυλακὴν τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας, ἔχων βαθμὸν ὑπολοχαγοῦ· ἀλλὰ νέος καὶ ὡραῖος ὤν, λαβὼν τὴν εὔνοιαν τῆς βασιλίσσης τῆς Ἱσπανίας, ἀνεβιβάσθη κατ' ὀλίγον εἰς τὰ ὑψηλότερα ἀξιώματα τοῦ βασιλείου, ὥστε ἐπὶ τέλους ὀνομασθεὶς καὶ πρίγκηψ τῆς Εἰρήνης (Prince de Paix) ἐκυβέρνα τὸ βασίλειον τῆς Ἱσπανίας, καί τοι ἀπαίδευτος ὤν.

καὶ Πορτουγαλλίας, καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τούτων, μάλιστα ἔχων τὴν φιλοδοξίαν νὰ λάβῃ καὶ ἡγεμονίαν τινὰ, ἔπεμψε παρὰ τῷ Ναπολέοντι εἰς Φονταινεβλὼ ἐπιδέξιόν τινα διπλωμάτην καλούμενον Ἰζγκιέρδον, ὅστις, διὰ τοῦ αὐλάρχου Δυρόκου, τοῦ νυμφευθέντος Ἱσπανίδα τινὰ, εἰσχωρήσας εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ναπολέοντος, διεκοίνωσεν αὐτῷ πολὺ ἐπιτηδείως τὰς ἐπιθυμίας τῆς αὐλῆς του, αἵτινες συνίσταντο εἰς τὴν διανομὴν τῆς Πορτογαλλίας, ὥστε μέρος μὲν αὐτῆς νὰ σχηματισθῇ ἡγενία ὑπὸ τὸν πρίγκηπα τῆς Εἰρήνης, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ μὲν βασίλισσα ἤθελε νὰ δώσῃ καταφύγιον, ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπεθύμει νὰ τὸν ἀνταμείψῃ διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν ἐκδουλεύσεις του, μέρος νὰ ἑνωθῇ μετὰ τῆς Ἱσπανίας, καὶ τὸ ὑπόλοιπον, τουτέστι τὸ μεγαλήτερον μέρος, νὰ γένῃ βασίλειον ὑπὸ τὴν χήραν βασίλισσαν τῆς Τυρρηνίας, θυγατέρα οὖσαν τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας· διότι ὁ ἀγαθὸς οὗτος βασιλεὺς ἐπεθύμει νὰ ἔχῃ τὴν θυγατέρα του πλησίον· προσέτι ἡ ὀκνηρὰ καὶ ποταπὴ αὕτη αὐλὴ εἶχε τὴν κενοδοξίαν νὰ προτείνῃ εἰς τὸν Ναπολέοντα ὥστε ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας νὰ ὀνομασθῇ *βασιλεὺς τῶν Ἱσπανιῶν καὶ αὐτοκράτωρ πάσης τῆς Ἀμερικῆς*.

Ὁ Ναπολέων, ἐπιθυμῶν νὰ καθαρίσῃ ὅλην τὴν Ἰταλίαν ἐκ τῆς ἀναξίας γενεᾶς τῶν Βουρβόνων, ἐνέδωκεν εἰς τὴν διανομὴν ταύτην τῆς Πορτογαλλίας, ἀλλ' οὐχὶ ὡς προετείνετο αὕτη παρὰ τοῦ ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου, ἀλλ' ὡς ἐσύμφερεν αὐτῷ· διότι δὲν ἤθελε νὰ προικίσῃ ἕνα εὐνοούμενον μὲ τὸ ἥμισυ τῆς Πορτουγαλλίας ἕνεκα τῆς ἀφοσιώσεώς του, οὐδὲ νὰ δώσῃ τὸ ἕτερον ἥμισυ εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας. Τὴν 23 Ὀκτωβρίου λοιπὸν, καλέσας τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, εἶπεν αὐτῷ νὰ γράψῃ εἰς τὴν ἱσπανικὴν κυβέρνησιν ὅτι ὁ Ναπολέων παραχωρεῖ ἐν τῇ Πορτουγαλλίᾳ εἰς τὴν βασίλισσαν τῆς Τυρρηνίας, διὰ τὸν υἱὸν αὐτῆς, Ἐπικράτειαν 800 χιλιάδων ψυχῶν πληθυσμοῦ, κειμένην πρὸς τὸν Δούριον ποταμὸν, ἔχουσαν πρωτεύουσαν τὸ Ὀπόρτον καὶ καλουμένην *Βόρειον Λουσιτανίαν*· εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς Πορτουγαλλίας, πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος, παραχωρεῖ εἰς τὸν πρίγκηπα τῆς Εἰρήνης ἐπικράτειαν ἔχουσαν 400 χιλιάδων ψυχῶν πληθυσμὸν, συγκειμένην ἐκ τῶν Ἀλγάρβων καὶ τοῦ ποταμοῦ Τάγου, ὑπὸ τὸν τίτλον *ἡγεμονία τῶν Ἀλγάρβων*. Ἀμφότεραι αἱ ἐπικράτειαι ἀντεστοίχουν εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς Τυρρηνίας, διότι ὁ Ναπολέων δὲν ἤθελε νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Ἱσπανίαν πλειότερα τῶν ὅσα ἐλάμβανε παρ' αὐτῆς. Οὕτως διετήρει ὁ Ναπολέων τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Πορτουγαλλίας, δι-

λαδὴ τὰς ἐπαρχίας Ἐστρεμαδούραν καὶ Βεῖραν, αἵτινες ἦσαν ὀρειναὶ καὶ περιεῖχον δύο ἑκατομμύρια κατοίκων, ἵνα τὰς διαθέσῃ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης· ὁ διαμελισμὸς οὗτος ἐσύμφερεν εἰς αὐτὸν, διότι τὰ πάντα ἤθελε νὰ ἔχῃ προσωρινὰ ἵνα τὰ διαθέσῃ ἑπομένως κατὰ τὸ συμφέρον του καὶ κατὰ τὰς περιστάσεις· προσέτι ἐσυμφωνήθη ὥστε αἱ νέαι ἡγεμονίαι αὗται νὰ ἦναι ὑποτελεῖς εἰς τὸ *βασίλειον* τῆς Ἱσπανίας, ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας νὰ ὀνομάζεται *βασιλεὺς τῶν Ἱσπανιῶν καὶ αὐτοκράτωρ ἁπάσης τῆς Ἀμερικῆς*, καὶ νὰ φέρῃ διπλοῦς βασιλικοὺς τίτλους, ὡς ὁ Ναπολέων, δηλαδὴ *αὐτοκρατορικῆς καὶ βασιλικῆς Μεγαλειότητος*. Παρεκτὸς τῶν συμφωνιῶν τούτων ὁ Ναπολέων ἀπήτησε παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας νὰ τῷ παραχωρήσῃ 16 χιλιάδας στρατευμάτων διὰ νὰ συμπράξωσι μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ζυνὼ στρατοῦ πρὸς κατάκτησιν τῆς Πορτουγαλλίας.

Περὶ πάντων τούτων ἔγεινεν ὁριστικὴ συνθήκη μεταξὺ Ἱσπανίας καὶ Γαλλίας, καὶ ὑπεγράφη παρὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ διορισθέντων ἀντιπροσώπων τῇ 27 Ὀκτωβρίου ἐν Φονταινεβλώ· διὸ καὶ ὠνομάσθη *συνθήκη τοῦ Φονταινεβλώ*. Ὑπογραφείσης τῆς συνθήκης ταύτης, ὁ Ναπολέων διέταξε τὸν στρατηγὸν Ζυνὼ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ ἐκεῖθεν νὰ εἰσβάλῃ μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ καὶ τῶν ἱσπανικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Πορτογαλλίαν, οὐδεμίαν πρεσβείαν δεχόμενος, ἀλλὰ νὰ πέμπῃ πρὸς αὐτὸν τὸν Ναπολέοντα τοὺς τοιούτους πρέσβεις τῆς Πορτουγαλλίας, λέγων εἰς αὐτοὺς ὅτι οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἔχει νὰ συνθηκολογήσῃ, ἀλλ' ἔχει διαταγὴν ν' ἀπέλθῃ ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν Λισσαβῶνα· πρὸς δὲ διέταξεν αὐτὸν νὰ πορεύεται ὡς φίλος, ἂν δὲν εὕρῃ ἀντίστασιν, καὶ ὡς κατακτητὴς, ἂν ἀντισταθῶσιν εἰς αὐτὸν οἱ Πορτουγάλλοι.

Ὁ Ταλλεϋράνδος, ὅστις συνετέλεσεν εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν ὀλεθρίων τούτων ἰδεῶν τοῦ Ναπολέοντος, ἀπήλαυσεν ἤδη παρ' αὐτοῦ ὅ,τι ἐπεθύμει, δηλαδὴ καὶ τοι κατέχων ὑψηλὴν θέσιν, νὰ ἐπεμβαίνῃ καὶ εἰς τὰ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων, ὥστε συνάμα νὰ ἦναι μεγιστὰν καὶ ὑπουργός. Ὁ Καμβασερὲς μαθὼν τοῦτο ἀντέτεινεν, ἀλλ' ὁ Ναπολέων καθησύχασεν αὐτὸν ἐπὶ λόγῳ ὅτι δὲν θέλει ὑπογράψει τὸ περὶ τούτου διάταγμα, ἀναχωρήσαντος ὅμως τοῦ Καμβασερὲς εἰς τὴν ἐπαρχίαν του διὰ νὰ ἴδῃ τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του, ὁ Ταλλεϋράνδος εὑρὼν εὐκαιρίαν κατέπεισε τὸν Ναπολέοντα νὰ ὑπογράψῃ τὸ περὶ αὐτοῦ διάταγμα.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ Ναπολέων προέθετο νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν ἀγαπητήν του ταύτην χώραν, νὰ ἴδῃ τὸν θετόν του υἱὸν καὶ νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Λουκιανοῦ, ἵνα διορίσῃ καὶ αὐτὸν εἴς τινα θρόνον. Ἀλλ' ἐνῷ ἡτοιμάζετο ν' ἀναχωρήσῃ, αἴφνης ἔλαβε τῇ 27 Ὀκτωβρίου ἐπιστολὰς ἐκ Μαδρίτου, δι' ὧν ἔμαθεν ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας πρίγκηψ τῶν Ἀστουριῶν συνελήφθη εἰς τὴν κωμόπολιν Ἐσκουριάλην, ἐφυλακίσθη εἰς τὸ κατάλυμά του, καὶ ὅτι κατασχεθέντων τῶν ἐγγράφων του, ἀπεδείχθη διὰ τῆς ἀνακρίσεως ὅτι συνώμοσε κατὰ τοῦ θρόνου τοῦ πατρός του· μετὰ δύο δὲ ἡμέρας ἔλαβεν ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας, δι' ἧς οὗτος ἀνήγγειλεν αὐτῷ ὅτι ὁ πρωτότοκος υἱός του διαφθαρεὶς ὑπὸ μικρῶν ἀνθρώπων, προέθετο νὰ πράξῃ διπλοῦν κακούργημα, δηλαδὴ νὰ φονεύσῃ τὴν μητέρα του καὶ νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν πατέρα του, καὶ ὅτι ὁ υἱὸς οὗτος, ἐπειδὴ εἶναι ἀνάξιος νὰ βασιλεύσῃ, ὁ πατήρ του θέλει τὸν ἀντικαταστήσει διὰ τοῦ δευτεροτόκου ὡς πάντη ἀξίου. Μετ' ὀλίγον ὁ Ναπολέων ἔλαβε καὶ παρὰ τοῦ φυλακισθέντος βατιλόπαιδος τούτου ἐπιστολήν, δι' ἧς ἐζήτει οὗτος τὴν προστασίαν του, καὶ συγχρόνως τὸν παρεκάλει νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν καὶ σύζυγόν τινα τῶν πριγκηπισσῶν τοῦ οἴκου του, πρὸς δὲ νὰ τὸν κάμῃ καὶ θετόν του υἱόν· οὗτως οἱ δυστυχεῖς οὗτοι Βουρβόνοι, πατήρ τε καὶ υἱός, ἐζήτουν τὴν προστασίαν τοῦ τροφεροῦ κατακτητοῦ, ὅστις βαρυνθεὶς ἐκ τῆς ἀνικανότητος αὐτῶν, διετίθετο νὰ ἀποβάλῃ ἀμφοτέρους ἐκ τοῦ θρόνου τῆς Ἱσπανίας.

Ἀλλαχοῦ ἐρρέθη περὶ τῆς αὐλῆς τῆς Ἱσπανίας, ἤδη δὲ ἐν περιλήψει ἐπαναλαμβάνονται τὰ περὶ αὐτῆς. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας ἦτον ἀνὴρ ἀγαθὸς, καλοθελητὴς, ἀλλ' ἀνίκανος νὰ πράξῃ ἄλλο τι εἰμὴ νὰ κυνηγᾷ· ἐθεώρει δὲ ὡς εὐτύχημα νὰ βασιλεύσῃ ἄλλος ἀντ' αὐτοῦ· ἀλλ' ἡ σύζυγός του, οὖσα διεφθαρμένη, ὡς βυζαντινὴ βασίλισσα, πάντοτε ὑπέκειτο εἰς τὸν πρότερον σωματοφύλακά της, ἤδη δὲ πρίγκηπα τῆς Εἰρήνης· καὶ τοι δὲ ἀγαπῶσα ἐγκαρδίως τὸν σύζυγόν της παρεδίδετο ὅμως εἰς χυδαίους ἐραστὰς, τοὺς ὁποίους αὐτὸς οὗτος ὁ σύζυγός της ὑπεστήριζεν. Ἐκ τούτων ὁ πρίγκηψ τῆς Εἰρήνης ἦτον ἀνὴρ μάταιος ἄστατος, ἀκνηρὸς, ἀμανθὴς, ἀπατεὼν καὶ ἄνανδρος· πάντοτε ἐπηρέαζε τὸν βασιλέα, ἐπινοῶν τὰς φαυλοτέρας καὶ ἐλαττωματικωτέρας πράξεις, αἱ ὁποῖαι εὐχαριστοῦν πᾶσαν ἐξευτελισμένην κυβέρνησιν. Οὕτω δὲ ὁ βασιλεὺς, ἡ βασίλισσα καὶ ὁ πρίγκηψ τῆς Εἰρήνης ἔφερον τὴν Ἱσπανίαν εἰς ἀπερίγραπτον ἐλεεινὴν κα-

τάστασιν, δηλαδὴ ἄνευ οἰκονομίας, ἄνευ ναυτικοῦ, ἄνευ στρατοῦ, ἄνευ πολιτικῆς, ἄνευ ἐπιτηρήσεως εἰς τὰς ἀποικίας, καὶ ἐπὶ τέλους κατέστησαν τὸ ἱσπανικὸν ἔθνος ἀνυπόληπτον εἰς ἅπαντα τὰ ἔθνη τούτων ἕνεκα περιεφρόνει αὐτὸ ὁ Ναπολέων εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ἐζήτει νὰ τὸ ἀναπλάσῃ.

Τὸ Κράτος τοῦτο, ἐνῷ κατὰ τὸν ΙΕ΄ καὶ ΙϚ΄ αἰῶνα ἦτο τοσοῦτον ἰσχυρὸν ὥστε ἐτρόμαζε τὰ δύο ἡμισφαίρια τοῦ κόσμου ἕνεκα τῶν κατὰ θάλασσαν καὶ ξηρὰν δυνάμεων καὶ πλούτων του, εἶχεν ἤδη καταντήσει νὰ ἔχῃ ὀλίγα σεσαθρωμένα πλοῖα καὶ μικρὸν καὶ κακῶς διωργανισμένον στρατόν· εἶχεν ὅμως ἀναριθμήτους ἀξιωματικοὺς τοῦ τε ναυτικοῦ καὶ τῆς ξηρᾶς, ἤτοι. 1 ἀρχιναύαρχον, 2 ναυάρχους, 29 ἀντιναυάρχους, 63 ὑποναυάρχους, 80 πλοιάρχους πρώτης τάξεως, 134 δευτέρας, 12 ἐπιμελητὰς καὶ ἄπειρον πλῆθος οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων πραγματικῶν τε καὶ ἐπιτιμίων καὶ κατωτέρων ἀξιωματικῶν, διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν ἅπαντες οὗτοι εἰς δέκα πλοῖα μόνον, διότι τὰ ὑπόλοιπα δὲν ἦσαν εἰς κατάστασιν νὰ ἐκπλεύσωσιν. Ὁ δὲ στρατός, ἐνῷ μόλις συνέκειτο ἐκ 50 χιλιάδων μαχίμων ἀνδρῶν, τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ ὁποίου ἐνησχολεῖτο εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου, εἶχε καὶ οὗτος ἀπείρους ἀνωτάτους ἀξιωματικούς, ἤτοι 1 ἀρχιστράτηγον, 5 στρατάρχας, 87 ἀντιστρατήγους, 127 ὑποστρατήγους, 252 ταξιάρχας (ὁ βαθμὸς οὗτος ἦτο μεταξὺ τοῦ ὑποστρατήγου καὶ τοῦ συνταγματάρχου), πρὸς δὲ εἶχε πλέον τῶν 2,000 συνταγματαρχῶν καὶ ἄλλων ἀναριθμήτων κατωτέρων ἀξιωματικῶν, χαρακτηρισμένων καὶ ἐπιτιμίων, ὀλίγων μὲν ἐν ὑπηρεσίᾳ, τῶν δὲ λοιπῶν ἐν ἀργίᾳ. Ἐκτὸς δὲ τούτων ὅλων ὁ βασιλεὺς ἐσχάτως διώρισε τὸν πρίγκηπα τῆς Εἰρήνης καὶ ἀρχηγὸν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεων τοῦ Κράτους μὲ τὸν τίτλον *τοῦ γαληνοτάτου ὑψηλοτάτου*.

Ὁ Ναπολέων, λαβὼν τὰς ἐπιστολὰς τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Φερδινάνδου, ἀμφοτέρων ζητούντων τὴν προστασίαν αὐτοῦ, εὗρεν ἀφορμὴν νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ τῆς Ἱσπανίας, καὶ νὰ ἐξώσῃ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του τοὺς Βουρβόνους ἐκεῖθεν. Μέχρι τοῦδε ἡ εἰς τὴν Ἱσπανίαν ἀποστολὴ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων ἀπέβλεπε μόνον τὴν Πορτογαλλίαν· ἀλλ' ἔκτοτε ὁ Ναπολέων ἠθέλησε νὰ ἐνεργήσῃ εἰς τὴν Ἱσπανίαν ὅλας τὰς παρ' αὐτοῦ μελετωμένας προθέσεις· τούτου ἕνεκα, ἐνῷ πρότερον ὁ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ζυνὼ στρατὸς συνέκειτο ἐξ 20 χιλιάδων ἀνδρῶν, πάραυτα ηὔξησεν αὐτὸν εἰς 50 χιλιάδας, διορισθέντος καὶ τοῦ στρατηγοῦ Δυπόντου νὰ ἀπέλθῃ εἰς Ἱσπα-

νίαν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ νεοσυλλεχθέντων στρατευμάτων, τὸν δὲ στρατάρχην Μονσεῦ διώρισεν ἐν ἐφεδρείᾳ μετὰ 24 χιλιάδων ἀνδρῶν, διορισθέντων ἐκ τῶν νεοσυλλεχθέντων στρατευμάτων τῶν διαμενόντων εἰς τὰς παραλίας τοῦ Ὠκεανοῦ· ἐπειδὴ δὲ αἱ ταραχαὶ ἐν Μαδρίτῃ καθ' ἑκάστην ηὔξανον, ὁ Ναπολέων ἤθελε νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν εἰς Ἱσπανίαν εἰσβολὴν τῶν στρατευμάτων του· ἀλλὰ διὰ νὰ κρύψῃ τοὺς σκοπούς του καὶ διὰ νὰ μὴ κοπιάσῃ τοὺς στρατιώτας του, διέταξε νὰ μετακομισθῶσιν οὗτοι διὰ ταχυδρομικῶν ἁμαξῶν, διαδίδων ὅτι οἱ συνάδελφοι αὐτῶν διεκινδύνευον ἐν Πορτουγαλλίᾳ, ἀποβάντων ἐκεῖσε ἀγγλικῶν στρατευμάτων.

Ὁ Ναπολέων συνεδύασε τὸ κίνημα τῶν εἰς Ἱσπανίαν σταλέντων νεοσυλλέκτων στρατευμάτων του μὲ τὴν ὀπισθοδρόμησιν τῶν ἐν τῷ Ῥήνῳ διαμενόντων παλαιῶν στρατιωτῶν του· διέταξε λοιπὸν τὰ ἐκεῖ στρατεύματά του νὰ ἐκκενώσωσιν ὅλας τὰς πέραν τοῦ Βιστούλα κατεχομένας παρ' αὐτῶν χώρας, διαμένοντος ἐν Βαρσοβίᾳ μόνον τοῦ στρατάρχου Δαβούστου. Διὰ τῆς ὀπισθοδρομήσεως ταύτης ὁ Ναπολέων προέθετο νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν Γαλλίαν τὰ παλαιὰ στρατεύματά του ὡς ἀναγκαιοῦντα εἰς τοὺς ἐν Ἱσπανίᾳ σκοπούς του, καὶ διὰ νὰ ἀποσύρῃ κατ' ὀλίγον τὸν στρατόν του ἀπὸ τῆς Ἄρκτου, μ' ὅλα ταῦτα εἰσέτι ἔμενον ἐκεῖ 300 χιλιάδες στρατευμάτων αὐτοῦ, ἐκτὸς τῶν διαμενόντων ἐν τῇ ἄνω Ἰταλίᾳ, Δαλματίᾳ, Νεαπόλει, Πορτυγαλλίᾳ, Ἱσπανίᾳ καὶ ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις, ὥστε ὁ στρατὸς τοῦ Ναπολέοντος συνέκειτο ἐξ 800 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ 150 χιλιάδων συμμάχων Ἰταλῶν, Γερμανῶν, Ἱσπανῶν καὶ Πολωνῶν. Ὁ στρατὸς οὗτος παρίστανε κολοσσαίαν δύναμιν, τὰ μέγιστα ὢν ἐξηκημένος εἰς τοσαύτας μάχας, διότι καὶ οἱ ἐν αὐτῷ εὑρισκόμενοι νεοσύλλεκτοι, ὄντες μεμιγμένοι μετὰ παλαιῶν καὶ μαχίμων στρατιωτῶν, μάλιστα δὲ διοικούμενοι ὑπὸ παλαιῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἐμπείρων στρατηγῶν, καθίσταντο καὶ οὗτοι καλοὶ στρατιῶται, χωρὶς νὰ φέρωσι πρόσκομμα εἰς τὸν στατόν. Ἡ πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωσὴφ ἐπιστολὴ δεικνύει τὸ μεγαλεῖον τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως ταύτης τὴν ὑπεροψίαν τοῦ Ναπολέοντος διὰ τὰς μεγάλας δυνάμεις του καὶ τὴν σύγχυσιν αὐτοῦ διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ τοσοῦτον μεγάλου στρατοῦ. (α)

(α) ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΤΗΣ ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ.

Ἐν Φοντενεβλῷ, τῇ 21 Ὀκτωβρίου 1807

«Ἡ μεγίστη ἀνάγκη, ἣν ἔχω νὰ καταστήσω τὴν αὐταξίαν εἰς τὸν στρατόν μου,

Ἐν τούτοις ὁ φυλακισθεὶς βασιλόπαις τῆς Ἱσπανίας Φερδινάνδος, καί τοι ἀθῶος τῆς κατ' αὐτοῦ γενομένης κατηγορίας, δηλαδὴ ὡς πρὸς τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ πατρός του καὶ τὸν φόνον τῆς μητρός του, ἀναμιχθεὶς ὅμως εἴς τινα ἑταιρίαν πατριωτῶν, ἐπιθυμούντων νὰ φωτίσωσι τὸν βασιλέα ὡς πρὸς τὴν διαγωγὴν τῆς συζύγου του βασιλίσσης, ἀνυψωσάσης τὸν εὐνοούμενόν της Ἐμμανουὴλ Γοδόϋν κυβερνήτην τοῦ Κράτους, ἀλλὰ φοβηθεὶς μετὰ ταῦτα τὴν ὀργὴν τῆς μητρός του, μετεμελήθη καὶ ἐζήτησε νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ του διὰ νὰ τὸν ἀκροασθῇ. Ἡ βασίλισσα, οὖσα γυνὴ πονηρὰ καὶ ἀγχίνους δὲν ἠθέλησε νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὸν υἱόν της, ἀλλ' ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν τὸν ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης. Ὁ Φερδινάνδος μὲ πολλὴν ταπείνωσιν εἶπεν εἰς τὸν ὑπουργὸν ὅτι εἶναι ἀθῶος τῆς κατ' αὐτοῦ γενομένης κατηγορίας, ἀλλ' ὡμολόγησε συγχρόνως μετὰ ποίων προσώπων συνδιελέχθη ὡς πρὸς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ πατρός του δικαιωμάτων του· προσέθηκε δὲ ὅ,τι εἰσέτι ἦτον ἄγνωστον, δηλαδὴ ὅτι ἔγραψεν πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ζητῶν σύζυγον νέαν τινὰ ἐκ τῶν τοῦ οἴκου του. Ἐντεῦθεν πάραυτα διετάχθη ἡ σύλληψις τῶν μνησθέντων καὶ ἡ ἐπ' αὐτῶν ἀνάκρισις, ἰδίως δὲ κατηγορεῖτο κληρικός τις καλούμενος Ἐσκοϊγκίζιος, ὡς διαφθορεὺς τοῦ βασιλόπαιδος. Οἱ κατηγορούμενοι ὡμολόγησαν μετὰ παῤῥησίας τὴν ἀλήθειαν ὅτι ὁ μόνος σκοπὸς των ἦτο νὰ ἐξάξωσι τῆς ἀπάτης τὸν βασιλέα αὐτῶν Κάρολον Δ', ἐξαπατώμενον ὑπὸ αἰσχροῦ τινὸς εὐνοϊκοῦ, ν' ἀπαλλάξωσι τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως ἐξ ἀνυποφόρου ζυγοῦ καὶ νὰ προλάβωσιν, ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ βασιλέως, τὸν σφετερισμὸν τοῦ θρόνου, ὅπερ ὅλη ἡ Ἱσπανία ἐφοβεῖτο. Ἡ πατριωτικὴ αὕτη διαγωγὴ τῶν κατηγορηθέντων, καί τοι πολιτικῶς ἐνόχων, ἐπηνέθη παρὰ πάντων, καὶ διήγειρε γενικὴν ἀγανάκτησιν κατὰ τοῦ πρίγκηπος τῆς Εἰρήνης καὶ κατὰ

»διὰ νὰ μὴ προξενῶ σύγχυσιν εἰς τὰς λοιπὰς ὑποθέσεις μου, ἀπαιτεῖ νὰ »γνωρίζω τίνι τρόπῳ διατηρεῖται ὁ ἐν Νεαπόλει στρατός μου.

»Ἠμπορεῖς νὰ κρίνῃς ὁποίας φροντίδας λαμβάνω, ἂν μάθῃς ὅτι ἔχω πλέον »τῶν 800 χιλιάδων στρατοῦ ἐπὶ τῶν ὅπλων. Ἔχω στρατοὺς παρὰ τοὺς ποτα»μοὺς Νεσσάργην καὶ Νήεμον, εἰς τὴν Βαρσοβίαν, Σιλεσίαν, Ἀμβοῦργον, Βεσο»λίνον, Βονωνίαν, Πορτυγαλλίαν, Βαϋέννην, Ἰταλίαν καὶ Δαλματίαν· ἔχω »φρουρὰς εἰς ὅλα τὰ παράλια μεθόριά μου· ἠμπορεῖς νὰ συμπεράνῃς λοιπὸν ὅταν »ταῦτα πάντα τὰ στρατεύματα ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ Κράτη μου, χωρὶς νὰ ἔχω »ξένην τινὰ ἀνακούφισιν, πόσον ἀπαιτεῖται νὰ ἦναι ἀκριβῶς ὑπολελογισμένα τὰ »ἔξοδά μου.

»Πρέπει νὰ ἔχῃς ἐπιτήδειον ἐπιθεωρητὴν διὰ νὰ ὑπολογίσῃ πᾶν ὅ,τι ἀναγ»καιοῖ εἰς ἓν σύνταγμα κατὰ τοὺς κανονισμούς μας. . . . . »

τῆς βασιλίσσης, οἵτινες, ὡς ἔλεγον, ἐζήτουν νὰ θυσιάσωσιν ἕνα ἐνάρετον βασιλόπαιδα.

Ὁ πρίγκηψ τῆς Εἰρήνης, διαμένων κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐν Μαδρίτῃ, προσποιούμενος τὸν ἀσθενῆ, παρετήρει τὴν κατ' αὐτοῦ γενικὴν δυσαρέσκειαν τοῦ λαοῦ· ἐπιθυμῶν δὲ νὰ καθησυχάσῃ προσκαίρως τὴν κοινὴν γνώμην, συνεβούλευσε τὴν βασίλισσαν νὰ συγχωρήσῃ τὸν υἱόν της, τὸν δὲ βασιλόπαιδα προέτρεψε νὰ γράψῃ πρὸς τοὺς γονεῖς του ἱκετικὴν ἐπιστολήν, ζητῶν παρ' αὐτῶν συγγνώμην. Ὁ βασιλόπαις οὗτος, ὢν ἀσθενοῦς χαρακτῆρος, τῇ ὅ Νοεμβρίου ἔγραψεν ἀμφοτέρας τὰς ἐπιστολὰς ταύτας καὶ τὰς ἔπεμψε πρὸς τοὺς γονεῖς του. Ὁ βασιλεὺς κατ' αἴτησιν τῆς βασιλίσσης εὐθὺς ἠλευθέρωσε τὸν υἱόν των ἐκ τῆς φυλακῆς, συγχωρήσας αὐτὸν, οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς συναιτίους αὐτοῦ, κατὰ τῶν ὁποίων ἐνηργοῦντο αὐστηραὶ ἀνακρίσεις.

Ταῦτα δὲ πάντα ἐγνωστοποιήθησαν εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὅστις ἠπόρησε μὲν διὰ τὴν αἰφνίδιον μεταβολὴν, διότι ἤλπιζε, λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τούτων, ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἱσπανίας διὰ νὰ ἐνεργήσῃ τοὺς περὶ τοῦ βασιλείου τούτου σκοπούς του· ἀλλ' ἔκποτε προεῖδεν ὅτι τὸ δρᾶμα τοῦτο μετ' οὐ πολὺ ἤθελε παρασταθῇ σπουδαίως καὶ ἤθελε παρέξει τὰ ἀποτελέσματά του. Ὅθεν διελογίζετο τί ἔπρεπε νὰ πράξῃ εἰς τὴν Ἱσπανίαν· τὸ νὰ δώσῃ εἰς τὸν διάδοχον τοῦ θρόνου τῆς Ἱσπανίας Φερδινάνδον σύζυγον ἐκ τοῦ οἴκου του ἦτον εὔκολον, ἀλλὰ δὲν ἦτο μέσον ἀσφαλὲς διὰ νὰ ἐνεργήσῃ τοὺς ἐκεῖ σκοπούς του, διότι ἐγνώριζεν ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι ἡ Γαλλία οὐδέποτε εὐδοκίμησεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν διὰ τοιούτων συνοικεσίων· τὸ νὰ ἀφήσῃ τὸν Κάρολον Δ' νὰ βασιλεύῃ εἰσέτι μετὰ τοῦ πρίγκηπος τῆς Εἰρήνης καὶ τῆς βασιλίσσης οὐδὲ τοῦτο τῷ ἐφαίνετο στερεὸν καὶ διαρκὲς, ἕνεκα τῆς ὑγείας τοῦ βασιλέως καὶ τῆς ἀγανακτήσεως τοῦ λαοῦ, ὄντος ἑτοίμου πρὸς ἐπανάστασιν· διὰ ταῦτα πάντα μόνον ἡ ἀλλαγὴ τῆς δυναστείας τῷ ἐφαίνετο τὸ ἀσφαλέστερον καὶ τὸ ἁπλούστερον πάντων τῶν μέσων· ἀλλὰ τοῦτο ἐπιβάλλων εἰς τὸ ἱσπανικὸν ἔθνος, διελογίζετο ὅτι ἤθελε ψυχράνει αὐτὸ, ἰδίως δὲ ἤθελε κινήσει τὴν καθ' αὐτοῦ ἀγανάκτησιν τῆς Εὐρώπης, διότι οὐδεμίαν ἀφορμὴν εἶχε νὰ ἐκθρονίσῃ τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἱσπανίας, καίτοι διηρημένους ὄντας, ἀλλ' ἐπικαλουμένους αὐτὸν ὡς φίλον καὶ προστάτην. Οὕτως ἀμφιταλαντευόμενος λοιπὸν ὁ Ναπολέων ἀπεφάσισε ν' ἀναβάλῃ προσώραν τὰς περὶ τοῦ βασιλείου τούτου προθέσεις του, καὶ νὰ

ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὡς ἐμελέτα πρό τινος καιροῦ, διὰ νὰ διορθώσῃ τὰ ἐκεῖ πράγματα, καὶ ἰδίως νὰ συμφιλιωθῇ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Λουκιανοῦ, ζητῶν παρ' αὐτοῦ τὴν θυγατέρα του διὰ νὰ τὴν ὑπανδρεύσῃ μετὰ τοῦ διαδόχου τῆς Ἱσπανίας, ἐὰν ἀπεφάσιζε τὴν ἕνωσιν ταύτην. Τούτων ἕνεκα διέταξε τὰ εἰς τὴν Ἱσπανίαν στελλόμενα στρατεύματα νὰ βραδύνωσι τὴν πορείαν των, ὥστε μόλις κατὰ τὰ τέλη τοῦ Νοεμβρίου νὰ εἰσέλθωσιν ἐκεῖ. Ἔπεμψεν ὅμως εἰς Μαδρίτην ὡς ἔκτακτον ἀπεσταλμένον τὸν θαλαμηπόλον του Τουρνόν, ἄνδρα ἔμφρονα καὶ ἐμπιστευμένον, διὰ νὰ παρατηρήσῃ τὰ διατρέχοντα ἐκ τοῦ πλησίον, νὰ ἐξετάσῃ ἂν ἡ αὐλὴ ἔχῃ πολλοὺς φίλους, καὶ λαβὼν συνέντευξιν μετὰ τοῦ βασιλέως νὰ συμβουλεύσῃ αὐτὸν νὰ φέρεται ἀνεκτικῶς πρὸς τὸν υἱόν του καὶ ν' ἀποσύρῃ τὴν πρὸς αὐτὸν τὸν Ναπολέοντα σταλεῖσαν ἐπιστολὴν κατὰ τοῦ υἱοῦ του, τέλος πάντων νὰ προσπαθῇ νὰ συμφιλιώσῃ πάντας, διατηρῶν τὸν τόπον εἰς ἁρμονίαν καὶ ἡσυχίαν.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ Ναπολέων ἀναχωρήσας τὴν 16 Νοεμβρίου ἐκ Φονταινεβλὼ, συνωδευμένος παρὰ τοῦ Μυράτου, τῶν ὑπουργῶν τῶν ναυτικῶν καὶ τῶν ἐσωτερικῶν καὶ πολλῶν διευθυντῶν τῶν ὑπουργείων καὶ λοιπῶν, ἐπορεύετο πρὸς τὰ Μεδιόλανα. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του δὲ διέταξε νὰ ὑποδεχθῶσι τὴν φρουρὰν αὐτοῦ ἐπανερχομένην εἰς Παρισίους, ἐπιθυμῶν εἰς τὴν στρατιωτικὴν ταύτην τελετὴν νὰ μὴ παρευρεθῇ, διὰ νὰ μὴ ἀποβλέπωσιν εἰς αὐτὸν, ἀλλ' εἰς μόνον τὸν στρατόν του. Τούτου ἕνεκα ἔγραφεν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν ἐσωτερικῶν περὶ τῆς τελετῆς ταύτης· «Τὰ ἐμβλήματα καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ πρέπει νὰ ἀφορῶσι τὴν φρουράν μου καὶ οὐχὶ ἐμὲ, καὶ πρέπει νὰ δείξετε ὅτι ἐν ὀνόματι τῆς φρουρᾶς μου τιμᾶται ὅλος ὁ γαλλικὸς στρατός».

Οὕτω δὲ τῇ 15 Νοεμβρίου ἡ αὐτοκρατορικὴ φρουρὰ συγκειμένη ἐκ 12 χιλιάδων παλαιῶν στρατιωτῶν εἰσῆλθεν ἐν θριάμβῳ εἰς Παρισίους, ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς τὸν στρατάρχην Βεσσιέρον, τὴν ὁποίαν ἅπασα αἱ ἀρχαὶ τῆς πρωτευούσης μετὰ πλήθους λαοῦ ὑπεδέχθησαν μεγαλοπρεπῶς. Ἐπαξίως δὲ ἀπελάμβανεν ὁ γαλλικὸς στρατὸς τὰς τιμὰς ταύτας, διότι ἐνῷ ἅπαντες ἐφατρίαζον, καί τινες μάλιστα ἐμόλυνον τὸ ἔδαφος τῆς Γαλλίας διὰ τοῦ αἵματος τῶν συναδέλφων των, ὡς κατὰ τὸ 1793 ἐπὶ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, πρὸς δὲ ἐνῷ καὶ αὐτὸς ὁ ἔνδοξος Ναπολέων μετὰ τὸ 1807 ὑπέπιπτεν εἰς τοσούτας παρεκτροπὰς ἢ καὶ πα-

ραφροσύνας, ὁ στρατὸς ἀπὸ τοῦ 1789 μέχρι τοῦ 1815 ἀκαταπαύστως ὑπεράσπιζε τὴν πατρίδα του, ἀποθνήσκων ὑπὲρ τῆς δόξης αὐτῆς. Ὅθεν ἡ ἱστορία δικαίως δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι μόνος ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἐξεπλήρωσε τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκόν του ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἐλλείψεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Περιοδεία καὶ ἐνασχολήσεις τοῦ Ναπολέοντος εἰς Ἰταλίαν. — Ἐπάνοδος αὐτοῦ εἰς Παρισίους. — Σκέψεις τοῦ Ναπολέοντος περὶ τῶν ἱσπανικῶν πραγμάτων. — Προθέσεις περὶ διανομῆς τοῦ τουρκικοῦ Κράτους. — Ἐπανάστασις εἰς Ἱσπανίαν. — Παραίτησις τοῦ βασιλέως Καρόλου Δ' καὶ ἐνδρύνισις τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Φερδινάνδου.

(Νοέμβριος 1807 μέχρι Μαρτίου 1808)

Ὁ Ναπολέων, ἀναχωρῶν τῇ 16 Νοεμβρίου ἐκ Παρισίων, ἔρθασε τῇ 21 εἰς τὰ Μεδιόλανα, ἐπισκεφθεὶς καθ' ὁδὸν διάφορα ἀξιοπερίεργα μέρη· τοσοῦτον δὲ ταχέως ἐπορεύετο, ὥστε ὁ θετὸς υἱὸς αὐτοῦ Βωαρνὲς δὲν προέλαβε νὰ δράμῃ εἰς προϋπάντησίν του. Ἀπὸ πρωΐας τῆς ἐπιούσης ἀμέσως ὑπῆγεν εἰς τὴν μητρόπολιν τῶν Μεδιολάνων διὰ νὰ ἀκούσῃ τὸν δοξολογίαν, περὶ τὴν μεσημβρίαν ἐπεσκέφθη τὴν ἀντιβασίλισσαν, τὴν δὲ ἑσπέραν ὑπῆγεν εἰς τὸ θέατρον διὰ νὰ ἴδῃ αὐτὸν ὁ λαός· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τῶν ὡρῶν τούτων ἐνησχολεῖτο εἰς διάφορα ἔργα τῆς ὑπηρεσίας τῆς Αὐτοκρατορίας του, ὡς ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ πολλοὺς ὑπαλλήλους τῶν ὑπουργείων του. Τῇ 23, 24 καὶ 25 ἐπεραίωσε πολλὰς ὑποθέσεις καὶ ἐξέδωκεν ἀπείρους διαταγάς· διέταξε νὰ ἐπισκευασθῇ ἡ ὁδὸς τοῦ Κενισίου ὄρους, δι' οὗ πρό τινων ἐτῶν διῆλθε, καὶ πρὸς διατήρησιν αὐτῆς καὶ εὐκολίαν τῶν διαβατῶν διέταξε νὰ οἰκισθῶσι τρία χωρίδια, ἓν εἰς τὴν κορυφήν, ἕτερον ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἕτερον εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους· πρὸς δὲ διέταξε νὰ κτισθῇ μία ἐκκλησία, ἓν δημόσιον κατάστημα, ἓν νοσοκομεῖον καὶ εἷς στρατών· ἀπήλλαξε δὲ τοὺς κατοίκους τῶν χωριδίων τούτων ἀπὸ παντὸς φόρου. Ἐπομένως ἐνησχολήθη εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἰταλίας, ἐπεκύρωσε τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ βασιλείου τούτου, ἐπεσκέφθη τὸν ἰταλικὸν στρατὸν, καὶ προσκαλέσας τὰς βουλὰς νὰ συνέλθωσι κατὰ τὴν εἰς Μεδιόλανα ἐπάνοδόν του, δηλαδὴ τῇ 10 Δεκεμβρίου, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ἐνετίαν, διερχόμενος ἐκ τῆς Βερώνης καὶ τοῦ Παταβίου. Λείποτε δὲ ἐνασχολούμενος εἰς ὠφέλιμα ἔργα, καί τοι εὑρισκόμενος ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἑορτῶν, διέταξε νὰ ἐπισκευασθῶσι τὰ ὀχυρώματα τῆς Πεσχιέρας, ἐπιφυλαττόμενος ἐν τῇ ἐπιστροφῇ του νὰ διατάξῃ τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὴν Μάντουαν. Ὑπεδέχθη καθ'

όδὸν τὸν βασιλέα καὶ τὴν βασίλισσαν τῆς Βαυαρίας, τῶν ὁποίων τὴν θυγατέρα εἶχε νυμφευθῆ ὁ Εὐγένιος Βωαρνὲς, τὴν ἀδελφήν του Ἐλίζαν, ἥτις ἔγεινε πριγκηπέσσα τῆς Λούκης καὶ μετὰ ταῦτα κυβερνήτρια τῆς Τυρρηνίας, καὶ τέλος τὸν ἀδελφόν του Ἰωσὴφ, τὸν ὁποῖον δὲν εἶχεν ἰδεῖ ἀφότου διωρίσθη βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως καὶ τὸν ὁποῖον ἠγάπα ὑπερβολικῶς, μ' ὅλον ὅτι ἐπέπληττέν αὐτὸν διὰ τὸν ἀδρανῆ τρόπον τῆς κυβερνήσεώς του. Εἰς τὴν Ἐνετίαν περιεμένετο παρὰ πάντων ὁ Ναπολέων μετ' ἐνθουσιασμοῦ, ἐπ' ἐλπίδι νὰ ἴδωσι καὶ οὗτοι τὴν πατρίδα αὐτῶν ἡνωμένην μεθ' ὅλης τῆς Ἰταλίας, ἀπαλλαττόμενοι τῶν σκληρῶν δημοκρατικῶν νόμων αὐτῶν· τούτου δὲ ἕνεκα ἡ ὑποδοχὴ αὐτοῦ εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἔγεινε λαμπροτέρα τῶν ἄλλων, ὅπου παρευρέθησαν διάφοροι πρίγκηπες τῆς Ἰταλίας καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἐπισήμων στρατηγῶν αὐτοῦ, πρὸς δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας μετὰ τῆς βασιλίσσης. Μέχρις οὗ δὲ παρασκευασθῆ ἡ περὶ ὑποδοχῆς τελετὴ αὐτοῦ, ἐπεσκέφθη μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ναυτικῶν Δεκρέτου ἅπαντα τὰ δημόσια καταστήματα καὶ λιμένας τοῦ τόπου τούτου, ἰδίως δὲ τὰς διώρυγας καὶ τὸν ναύσταθμον. Μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν ταύτην ἐξέδωκε διάταγμα ἐμπεριέχον δώδεκα κεφάλαια ἀφορῶντα τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἐνετίας· δυνάμει λοιπὸν τοῦ διατάγματος τούτου ἐπανήγαγε τὴν εἴσπραξιν φόρου τινος, ὅστις εἶχε παύσει μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς δημοκρατίας, ἀλλ' ἡ πεῖρα εἶχεν ἀποδείξει ὅτι τοῦτο ἦτον ἐπιζήμιον εἰς τὸν τόπον· διότι ἡ Ἐνετία, ὡς ἡ Ὁλλανδία, εἶναι τόπος τεχνητὸς, ὅστις ἀπαιτεῖ ἱκανὰς δαπάνας πρὸς διατήρησίν του. Ἔν πρώτος λοιπὸν διέθεσε τὰ κεφάλαια ταῦτα τοῦ φόρου διὰ τὴν διατήρησιν τῶν διωρύγων καὶ διὰ κατασκευὴν νέων ἀναγκαιουσῶν εἰς τὰ πλοῖα. Διέταξε τὴν ἐπισκευὴν μιᾶς εὐρυχώρου δεξαμενῆς· ὠργάνισεν ἐπὶ τὸ βέλτιον τὸ ναυτικὸν τῆς Ἐνετίας, καὶ κατέστησε τὸν λιμένα αὐτῆς ἐλεύθερον διὰ τὴν εὐκολίαν τοῦ ἐμπορίου. Φροντίζων δὲ περὶ πάντων τῆς πόλεως ταύτης, διέταξε νὰ μὴ θάπτωσι τοὺς νεκροὺς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, νὰ φωτίζεται δὲ ἅπασα ἡ πλατεία τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Μετὰ τοσαύτας λοιπὸν ἀγαθοεργίας, αἱ ὁποῖαι ἐχειροκροτήθησαν διὰ μυρίων εὐχαριστήσεων, ὁ Ναπολέων ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἐνετίας διὰ νὰ ἐπισκεφθῆ τὸ Φριούλον καὶ λοιπὰς ὀχυρὰς πόλεις, τὰς ὁποίας ἐθεώρει ὡς τὰ πρώτιστα ἐχέγγυα τῆς κατακτήσεως τῆς Ἰταλίας. Μετὰ ταῦτα ἐπορεύθη εἰς τὴν Μάντουαν διὰ νὰ ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Λουκιανὸν, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐπεθύμει μὲν πολὺ νὰ συμφιλιωθῆ, ἀλλ' ὑπό τινας ὅρους προσ-

εκάλεσε λοιπὸν αὐτὸν ἐν καιρῷ νυκτὸς διὰ τοῦ γραμματέως του Βανεβάλου. Ὁ Λουκιανὸς, ἐλθὼν πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ἀντὶ νὰ ἐναγκαλισθῇ τὸν ἀδελφόν του ὡμίλησεν αὐτῷ μὲ ἀσύγνωστον ὑπεροψίαν, ἴσως ἕνεκα τῆς κατ' αὐτοῦ ἀγανακτήσεως, ὡς μὴ τιμηθεὶς πρεπόντως παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἡ συνέντευξις τῶν δύο ἀδελφῶν ὑπῆρξε δυσάρεστος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἄνευ καλοῦ ἀποτελέσματος. Ὁ Ναπολέων, ἐκτὸς τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ πολλῶν προθέσεών του ὑπελόγιζε καὶ τὴν σύζευξιν μιᾶς κόρης τῆς οἰκογενείας του μετὰ τοῦ διαδόχου τῆς Ἱσπανίας Φερδινάνδου. Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας εἶχε λάβει ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας, ὅτις ἐζήτει νύμφην ἐκ τῆς Γαλλίας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ναπολέων ἤθελε πέμψῃ ὥστε ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Λουκιανὸς νὰ στείλῃ μίαν τῶν θυγατέρων του ἥτις ἦτον ἐκ τοῦ πρώτου γάμου του, εἰς τὴν πρώην πενθεράντου καὶ ἥτις ἀφοῦ συνοικειωθῇ μετὰ τῆς προμήτορός της, νὰ σταλῇ ἐπομένως νύμφη εἰς τὴν Ἱσπανίαν διὰ νὰ ἀναζωογονήσῃ τὴν γενεὰν τῶν Βουρβόνων· ἀλλ ἐὰν καὶ τοῦτο δὲν ἐγίνετο, ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι θρόνοι διὰ νὰ γένῃ βασίλισσα ἡ κόρη αὕτη δυνάμει συμμαχίας τινός. Περὶ δὲ τοῦ Λουκιανοῦ ἐσκέπτετο νὰ διορίσῃ αὐτὸν πρίγκηπα Γάλλον, μάλιστα δὲ καὶ βασιλέα τῆς Πορτουγαλίας, διὰ νὰ εὑρίσκεται καὶ πλησίον τῆς θυγατρός του, γενησομένης βασιλίσσης τῆς Ἱσπανίας, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως νὰ διαλύσῃ τὸν δεύτερον γάμον του, ἀποζημιῶν τὴν διαζευχθησομένην γυναῖκάν του διὰ πλουσίας προικοδοτήσεως καὶ καλοῦ τίτλου. Οἱ συμβιβασμοὶ οὗτοι εὐκόλως ἐγίνοντο, ἂν ὁ Ναπολέων δὲν ἤθελε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησίν του εἰς τὸν ἀδελφόν του· ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα πάντα ἀπῄτει ὁ Ναπολέων ὁριστικῶς παρ' αὐτοῦ, ὁ Λουκιανὸς τ' ἀπέρριψε μὲ ἀγανάκτησιν τῆς ψυχῆς του· οὕτως ἀμφότεροι δυσαρεστηθέντες ἀπεχωρίσθησαν, μ' ὅλα ταῦτα ὁ Λουκιανὸς ἐνέδωκε νὰ πέμψῃ τὴν θυγατέρα του εἰς Παρισίους.

Ὁ Ναπολέων ἐπανῆλθε τῇ ἐπιούσῃ, 15 Δεκεμβρίου, εἰς Μεδιόλανα, ἀλλὰ δὲν ἐδύνατο νὰ μένῃ ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν Ἰταλίαν, διότι ἡ Ἀγγλία, θεωροῦσα ὅτι τὰ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ληφθέντα παρ' αὐτῆς μέτρα περὶ τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ ἐμπορίου, ἀπέβαινον ἐπιζήμια μᾶλλον εἰς αὐτὴν ἢ εἰς τὴν Γαλλίαν, διότι πλειότερον συμφέρον εἶχον οἱ Ἄγγλοι νὰ πωλῶσιν ἢ οἱ Γάλλοι ν' ἀγοράζωσι, παρήτησε τὸ καταδιωκτικόν της τοῦτο σύστημα καὶ παρεδέχθη νὰ εὐκολύνῃ γενικῶς τὸ ἐμπόριον, ἀλλὰ τοῦτο νὰ γίνεται διὰ φόρου πρὸς τὴν Ἀγγλίαν. Οὕτω διὰ τριῶν ὑπουργικῶν διαταγμάτων τῆς 11 Νοεμβρίου

1807 ἀπεφάσισεν, ὅτι πᾶν πλοῖον μὴ ἀνῆκον εἰς ἐχθρικὸν ἔθνος, κατὰ τὸ μᾶλλον δὲ ἧττον σύμμαχον τῆς Γαλλίας, δύναται ἐλευθέρως νὰ εἰσέλθῃ εἰς ὅλους τοὺς ἀγγλικοὺς λιμένας, καὶ ἐκεῖθεν ν' ἀπέλθῃ ὅπου θέλει ἵνα ἐκφορτώσῃ ἢ φορτώσῃ ἐμπορεύματα, πληρόνον τέλος 25 τοῖς ἑκατὸν, καὶ ὅτι πᾶν πλοῖον, μὴ ἐλλιμενισθὲν εἰς τοὺς ἀγγλικοὺς λιμένας, καὶ τὸ ὁποῖον φέρει γαλλικὰ ἔγγραφα, θέλει συλλαμβάνεσθαι καὶ κηρύττεσθαι λεία. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ἅπαντα τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα τῶν διαφόρων ἐθνῶν, ὅθεν ἔπλεον, ἦσαν ὑπόχρεα νὰ διαβαίνωσιν ἐκ τῆς Ἀγγλίας διὰ νὰ πληρωσωσι φόρον, ἢ νὰ φορτωθῶσιν ἐκ τῶν ἀγγλικῶν λιμένων· ὅλον λοιπὸν τὸ θαλάσσιον ἐμπόριον ἔπρεπε νὰ γίνεται διὰ τῆς Ἀγγλίας.

Ὁ Ναπολέων, διαμένων εἰσέτι εἰς Μεδιόλανα, ὅτε ἔλαβε γνῶσιν τῶν ἀγγλικῶν τούτων διαταγμάτων, ἔγραψεν εὐθὺς πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὑπουργόν του εἰς Παρισίους νὰ τῷ πέμψῃ ἔκθεσιν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου· ἀλλὰ μὴ περιμένων τὴν ἀπάντησιν αὐτοῦ ὡς ἐκ τῆς ἀγανακτήσεώς του, ἐξέδωκε τὴν 17 Νοεμβρίου διάταγμα, ὀνομασθὲν *Μεδιολανικὸν διάταγμα*, τὸ ὁποῖον ἦτον αὐστηρότερον τῶν προλαβόντων· καθότι ἐν μὲν τοῖς πρώτοις ἀπαγορευτικοῖς διατάγμασιν, ἰδίως δὲ τῷ ἐκδοθέντι ἐν Βερολίνῳ, ἀπηγόρευεν εἰς ἅπαντα τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα τὰ ἐλλιμενισθέντα εἰς τὰς ἀγγλικὰς χώρας νὰ ἔλθωσιν εἰς τοὺς γαλλικοὺς λιμένας· τὸ δὲ περὶ οὗ ὁ λόγος διάταγμα διελάμβανεν ὅτι πᾶν πλοῖον ἐλλιμενισθὲν εἰς ἀγγλικοὺς λιμένας καὶ ὑποκῦψαν εἰς τοὺς φόρους αὐτῶν στερεῖται τῆς ἐθνικότητός του καὶ γίνεται λεία· οἱ πλοίαρχοι καὶ ναῦται τιμωροῦνται αὐστηρῶς, ἐὰν εἰς τοιαύτην περίστασιν δὲν καταθέσωσι τὴν ἀλήθειαν. Οὕτω λοιπὸν ὁ Ναπολέων ἔκλεισεν αὐστηρότερον τοὺς γαλλικοὺς λιμένας εἰς τὸ ἀγγλικὸν ἐμπόριον, ἐνῷ οὗτοι ἤθελον νὰ γίνεται πρὸς ὄφελός των. Ἀλλὰ τὰ αὐστηρὰ ταῦτα μέτρα ἐκτὸς ὅτι ἔβλαπτον τὴν Ἀγγλίαν, συνάμα εἶχον ἀπαυδήσει καὶ τὴν Γαλλίαν, ὡς καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῆς.

Ὁ Ναπολέων διαμένων ἐν τούτοις εἰς τὰ Μεδιόλανα ἐνησχολεῖτο δραστηρίως εἰς τὰ τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας· ἅμα δὲ συνῆλθον τὰ νομοθετικὰ σώματα, ἡ πρώτη πρᾶξις αὐτοῦ ἦτο νὰ υἱοθετήσῃ ἐπισήμως τὸν Εὐγένιον Βωαρνὲν, ἐπομένως προσδιώριζε καὶ τὴν διαδοχὴν αὐτοῦ εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας, ἀποκλειομένου ἐκ τοῦ θρόνου τῆς Γαλλίας. Οὕτως ὁ Ναπολέων, ἐγκαταστήσας τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς αὐτοῦ εἰς τοὺς θρόνους, δὲν παρέλειψε καὶ τὰ τέκνα τῆς συζύγου του Ἰωσηφίνης,

ἰδίως δὲ ἠγάπα τὸν Βωαρνὲν, ὅστις λίαν συνετῶς ἐκυβέρνα τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας.

Ταῦτα καὶ ἕτερα διατάξας ὁ Ναπολέων ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, ἀνεχώρησεν εἰς Πεδεμόντιον, ὅπου φθάσας ἐν πρώτοις ἐπεσκέφθη τὸ ὀχυρὸν φρούριον τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀπονείμας τὰς εὐχαριστήσεις του εἰς τὸν στρατηγὸν τοῦ μηχανικοῦ Σασσελοῦπον τὸν ἐπισκευάζοντα τὸ φρούριον τοῦτο· ἐπομένως ὑπῆγεν εἰς τὸ Τουρῖνον. Ἐνταῦθα διέταξε τὴν κατασκευὴν πολλῶν διωρύγων καὶ ἄλλων δημοσίων ἔργων πρὸς εὐκολίαν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν κατοίκων.

Ἀναχωρῶν δὲ ἐκ τοῦ Τουρίνου, ἔφθασε τὴν 1 Ἰανουαρίου 1808 εἰς Παρισίους, ὅπου περιεμένετο ἀνυπομόνως διὰ νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὰ Ἱσπανικὰ καὶ Ῥωμαϊκὰ πράγματα, διότι καὶ ὁ Πάπας ἀπό τινος καιροῦ εἶχε καταστασθῆ λίαν ἐνοχλητικὸς καὶ ἀπαιτητικός. Ἐπομένως ἔπρεπε ν' ἀποφασίσῃ ἀμέσως περὶ τῶν δύο τούτων πεπαλαιωμένων αὐλῶν τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ἱσπανίας, τουτέστι περὶ τῶν Παπῶν καὶ Βουρβόνων.

Ἐγκατασταθείσης εἰς τὴν ἤπειρον τῆς εἰρήνης, ὁ Ναπολέων ἀκαταπαύστως ἐκυριεύετο ὑπὸ τῆς σταθερᾶς ἰδέας τοῦ ν' ἀντικαταστήσῃ ὅλους τοὺς Βουρβόνους διὰ τῶν Βοναπαρτῶν· παρασυρόμενος λοιπὸν εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ οἰκογενειακοῦ του αἰσθήματος καὶ τῆς ἰδέας τῶν μεταῤῥυθμίσεων, ἤτοι τοῦ νὰ μὴ μένωσι παρ' αὐτῷ βασίλεια διερθαρμένα, ἄχρηστα ἢ ἐπιβλαβῆ εἰς τὸν γενναῖον σκοπόν του, παρεξετράπη διὰ διαφόρων διαλογισμῶν εἰς τὰ τῆς Ἱσπανίας. Τριχῶς δὲ ἐσκέπτετο περὶ τῶν πραγμάτων τῆς ἐπικρατείας ταύτης· πρῶτον νὰ οἰκειωθῇ μετὰ τῆς Ἱσπανίας διὰ συνοικεσίου μετὰ τοῦ διαδόχου αὐτῆς καὶ διὰ τῆς ἐξώσεως τοῦ εὐνουμένου τῆς βασιλίσσης, ἄνευ ἄλλης τινὸς ἀπαιτήσεως· δεύτερον, ἐκτὸς τοῦ συνοικεσίου καὶ τῆς ἐξώσεως τοῦ εὐνοϊκοῦ, ν' ἀποζημιώσῃ ἡ Ἱσπανία τὴν Γαλλίαν διὰ παραχωρήσεως εἰς αὐτὴν μέρους τῆς χώρας της καὶ νὰ συμμερισθῇ μετ' αὐτῆς τὰς ἀποικίας της, καὶ τρίτον νὰ ἐκθρονίσῃ τοὺς Βουρβόνους, καὶ νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τοὺς Ἱσπανοὺς νέαν δυναστείαν, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀπαιτήσεως εἰμὴ τῆς στενῆς αὐτῆς συμμαχίας μετὰ τῆς Γαλλίας.

Ἐκ τῶν τριῶν τούτων ὑποθέσεων δύναται νὰ εἴπῃ τις ὅτι οὐδὲν ἦτο καλὸν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὅτι ἐν γένει ἅπαντα ἦσαν κακὰ, διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους· τὸ μετὰ Γαλλίδος τινὸς συνοικέσιον τοῦ διαδόχου καὶ ἡ ἔξωσις τοῦ εὐνοϊκοῦ ἄνευ ἄλλης τινὸς θυσίας τῆς Ἱσπανίας βεβαίως ἦτο τὸ μεγαλήτερον εὐεργέτημα τοῦ Να-

πολέοντος εἰς τὴν Ἱσπανίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ εὐγνωμοσύνη ὀλίγον διαρκεῖ τόσον εἰς τὰ ἔθνη, καθὼς καὶ εἰς τὰ ἄτομα, ὁ Φερδινάνδος τάχιστα ἤθελε λησμονήσει ὅλας τὰς ἀγαθοεργίας τοῦ Ναπολέοντος, τὰ δὲ τῆς Ἱσπανίας ἤθελον ἐπανέλθει εἰς τὰ αὐτά· ἡ ἀφαίρεσις μέρους τῆς χώρας τῆς Ἱσπανίας ἤθελε δώσει ἀφορμὴν εἰς τὸ ἔθνος τοῦτο ν' ἀγανακτῇ πάντοτε κατὰ τῆς Γαλλίας· ἡ δὲ τελευταία ἀπόφασις τοῦ Ναπολέοντος, ἥτις μετ' ὀλίγον καὶ ἐπραγματοποιήθη, δηλαδὴ ἡ ἐκθρόνισις τῶν βασιλέων τῆς Ἱσπανίας ἦτο μὲν ὀρθοτέρα, διότι πραγματικῶς ἤθελεν ἀναγεννήσῃ τὴν Ἱσπανίαν καὶ καταστήσει αὐτὴν ἴσως εἰς τὴν προτέραν της δόξαν, ἀλλ' ἦτον ἡ ὀλεθριωτέρα πάντων, διότι ἠρέθιζε τὴν φιλοτιμίαν ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους, ἐξ οὗ λογίζεται ἡ πτῶσις τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός. Ὅθεν τὸ ὠφελιμώτερον πάντων, εἴς τε τὰ συμφέροντα τῆς ἐπικρατείας ταύτης καὶ εἰς τὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἦτο νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Ἱσπανίαν ἐκ τοῦ εὐνοουμένου, νὰ νυμφεύσῃ τὸν διάδοχον τῆς Ἱσπανίας μετά τινος Γαλλίδος καὶ νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὴν τὴν Πορτογαλλίαν ἄνευ ἀπαιτήσεώς τινος εἰμὴ παραχωρήσεως νήσων τινῶν τῶν ἀποικιῶν της εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὁμολογητέον δὲ ὅτι ἡ εὐγνωμοσύνη δὲν ἤθελε διαρκέσει ἐπὶ πολὺ, ἀλλὰ τοὐλάχιστον ἤθελε διατηρεῖσθαι εἰς τὴν πρώτην ἐκείνην περίοδον τοῦ κατὰ τῆς Γαλλίας πολέμου, καθ' ὃν ἡ Γαλλία ἤθελεν ἔχει τὴν εἰλικρινῆ σύμπραξιν τῆς Ἱσπανίας. Ἀλλ' ἡ πρόθεσις αὕτη, μὴ συνᾴδουσα μὲ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Ναπολέοντος, δὲν ἤρεσκεν εἰς αὐτὸν, οὐδὲ εἰς τὸν σύμβουλον αὐτοῦ Ταλλεϋράνδον, μ' ὅλον ὅτι οὗτος δὲν εἶχε τὴν γενναιότητα νὰ τὴν ὑποστηρίξῃ, διότι ἐφοβεῖτο τὰς συνεπείας της, ἂν καὶ ἐπροσπάθει νὰ κολακεύσῃ τὸν Ναπολέοντα εἰς τοῦτο.

Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, ὅστις ἐσκέπτετο οὐχὶ διὰ ν' ἀρέσκῃ ἀλλ' ἐκ συστήματος, ἔβλεπε τοὺς κινδύνους εἰς τοὺς ὁποίους ὑπέκειτο ἡ τελευταία αὕτη πρόθεσίς του, ἐὰν ἐξεθρονίζοντο οἱ Βουρβόνοι· ἐπέμενεν ὅμως ἀδιστάκτως εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς, θεωρῶν κατάλληλον καὶ τὴν περίστασιν, καθ' ἣν ἦτον ἰσχυρὸς εἰς ἅπασαν τὴν ἤπειρον· προσέτι ἔλεγεν ὅτι δὲν θέλει ἀπαντήσει πλειότερα ἐμπόδια εἰς τὴν Ἱσπανίαν ἀπὸ τῶν τῆς Νεαπόλεως, διότι οἱ Ἱσπανοὶ δὲν ἦσαν ἐνεργητικώτεροι τῶν Καλαβρῶν, ὅτι, ἂν εἰς τὴν Καλαβρίαν ἐχρειάσθησαν 25 χιλιάδες στρατοῦ, εἰς τὴν Ἱσπανίαν 100 χιλιάδες θέλουν ἐπαρκέσει, ὅτι ἂν καὶ ὁ στρατὸς οὗτος συνέκειτο ἐκ νεοσυλλέκτων μόνον, ἐδύνατο ὅμως νὰ καταβάλῃ ἅπασαν τὴν Ἱσπανίαν, καὶ ὅτι ἡ Ῥωσσία,

εὐχαριστημένη οὖσα ἐκ τῶν εἰς αὐτὴν παραχωρηθεισῶν κατακτήσεων τῆς Φινλίης καὶ τῶν παραδουναβείων ἐπαρχιῶν, θέλει συνδράμει αὐτὸν νὰ ἐκτελέσῃ τὰς ἐν τῇ Εὐρώπῃ προθέσεις του· τέλος πάντων ἐνῷ εἶχεν ἀποφασίσει τὴν ἐκθρόνισιν τῶν Βουρβόνων, ἀφ' ἑτέρου ἐσκέπτετο καὶ τὸν σύνδεσμον τῶν δυο οἰκογενειῶν, Γαλλίας καὶ Ἱσπανίας, διὰ τοῦ μνησθέντος συνοικεσίου.

Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων, ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς Ἰταλίας, τὸν Ἰανουάριον τῷ 1808, καὶ σκεπτόμενος περὶ τοῦ συνοικεσίου τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Λουκιανοῦ, ἤθελε πρῶτον νὰ ἐξετάσῃ, ἂν ἡ ἀνεψιά του αὕτη ἐδύνατο νὰ ἐκπληρώσῃ τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ παρὰ τῷ συζύγῳ της, τουτέστι νὰ διατηρῇ αὐτὸν ὑπὸ τὴν γαλλικὴν πολιτικήν· τούτου ἕνεκα, ἅμα ἡ κόρη αὕτη ἔφθασεν εἰς Παρισίους, ὁ Ναπολέων ἤρχειζε νὰ ἐρευνᾷ περὶ αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ θυγάτηρ τοῦ Λουκιανοῦ, ἀνατραφεῖσα εἰς τὴν ἐξορίαν, δὲν ἤκουεν εἰμὴ πικρὰ παράπονα τοῦ πατρός της κατὰ τοῦ Ναπολέοντος· μετὰ ταῦτα μείνασα ὀλίγον παρὰ τῇ προμήτορί της ἀνετρέφετο μετ' αὐστηρότητος, ἐλθοῦσα δὲ εἰς τὰς θείας της παρημελεῖτο πολύ. Τούτων ἕνεκα ἡ νέα αὕτη εὑρισκομένη πάντοτε δυσηρεστημένη ἐξέφραζε διὰ τῶν πρὸς τὸν πατέρα της ἐπιστολῶν οὐχὶ μόνον τὴν κατὰ τῶν συγγενῶν της δυσαρέσκειαν, ἀλλ' ἐσχάτως ἔγραφε πρὸς αὐτὸν περὶ τῆς προμήτορος, θείων της καὶ αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος δυσάρεστά τινα ἀφορῶντα τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν. Ὁ Ναπολέων, ὅστις, ὡς ἐρρέθη, ἀκαταπαύστως διερεύνα περὶ τῆς διαγωγῆς της, βλέπων αὐτὴν δυσηρεστημένην, διέταξε τὴν ἐν τῷ ταχυδρομείῳ σύλληψιν τῆς ἀλληλογραφίας της· ἀναγνοὺς δὲ τὰς πρὸς τὸν πατέρα αὐτῆς ἐπιστολάς της τοσοῦτον ἐταράχθη, ὥστε προσεκάλεσεν ἅπαντα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του, καὶ ἀνέγνωσε παρουσίᾳ τὰς ἐπιστολὰς ταύτας· ἐπομένως διέταξε τὴν ἀποπομπὴν αὐτῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν. Οὕτω δὲν ἔμενεν ἄλλη νύμφη ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Ναπολέοντος διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Παρεκτὸς ὅμως τοῦ περιστατικοῦ τούτου, ὁ Ναπολέων πολὺ πιθανὸν νὰ μὴ ἐνέδιδεν εἰς τὸ συνοικέσιον τοῦτο, ἀλλὰ νὰ ἐπέμενεν εἰς τὴν ἔξωσιν τῶν Βουρβόνων· ὑπόχρεως ὅμως ὢν ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὰς αἰτήσεις τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας περὶ τοῦ συνοικεσίου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἐν Φονταινεβλὼ συνθήκης, ἔγραψε περὶ μὲν τοῦ πρώτου εἰς αὐτὸν ὅτι ὢν εὐχαριστημένος δι' ἣν τιμὴν λαμβάνει ὁ οἶκός του, συγγενεύων μετὰ τοῦ ἱσπανικοῦ, ἔχει μ' ὅλον τοῦτο ἀνάγκην πρὶν ἡ ἐκφρασθῇ περὶ τούτου, νὰ γνωρίζῃ ἂν ὁ υἱός του, ὁ κατηγορη-

θεὶς ἐσχάτως ἐπ' ἐγκλήματι καθοσιώσεως, ἔλαβε τὴν χάριν τῶν γονέων του· διότι, ὡς ἐλεγεν, οὐδεὶς ἤθελε νὰ συνδεθῇ μετὰ ἠτιμασμένου υἱοῦ· περὶ δὲ τοῦ δευτέρου ζητήματος ἔγραψε πρὸς αὐτὸν ὅτι, ἐπειδὴ τὰ τῆς Πορτουγαλλίας δὲν ἐπεραιώθησαν εἰσέτι, δὲν ἐδύνατο νὰ κοινοποιήσῃ τὴν ἐν Φονταινεβλὼ συνθήκην. Ἐν τοσούτῳ ἔπεμπεν ἀκαταπαύστως στρατεύματα εἰς Πορτουγαλλίαν, ἰδίως δὲ ἠὔξησεν ἐπὶ πολὺ τὸν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν *Δουπόρτην* στρατόν.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ νέα ἐκστρατεία αὕτη οὐσιωδῶς ἠλλάττονε τὸν γαλλικὸν στρατόν, ὁ Ναπολέων ἠθέλησε νὰ προσκαλέσῃ τοὺς στρατευσίμους τοῦ προσεχοῦς ἔτους, ἤτοι τοῦ 1809, εἰς τὸ ἤδη τρέχον ἔτος, 1808, ὡς ἔπραξε τοῦτο κατὰ τὸ 1807, προσκαλῶν τοὺς στρατευσίμους τοῦ 1808. Τὸ ἔκτακτον τοῦτο μέτρον ὅμως δὲν ἐδύνατο ὁ Ναπολέων νὰ λάβῃ ἐν πλήρει εἰρήνῃ, ὡς ἄλλοτε ἔπραξε περὶ τούτου ἐν πολέμῳ· ὅθεν ἠναγκάσθη νὰ πέμψῃ πρὸς τὴν Γερουσίαν, τῇ 21 Ἰανουαρίου, τὴν περὶ τούτου ἔκθεσιν, ἥτις ἐβασίζετο εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς Πορτουγαλλίας παρὰ τοῦ ἡγεμόνος αὐτῆς, καὶ εἰς τὴν κατοχὴν ὅλων τῶν παραλίων πρὸς ἀποκλεισμὸν τῶν Ἄγγλων ἐκ τῆς ξηρᾶς, ὡς οὗτοι ἐπολιόρκουν τὴν θάλασσαν. Ἐπὶ τέλους ἡ ἔκθεσις αὕτη ἐπεραιοῦτο ὡς ἑξῆς· ὅτι ἡ μὲν στρατολογία τοῦ 1808 συνετέλεσεν εἰς τὴν εἰρήνην τῆς Τιλσίτης, ἡ δὲ τοῦ 1809 θέλει συνετελέσει εἰς τὴν ἐν θαλάσσῃ εἰρήνην. Δυστυχῶς ὅμως ἡ πρόρρησις αὕτη δὲν ἠληθευσε, διότι οὐδεὶς ἐγνώριζε τότε τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ὀλεθρίου ἐκείνου πολέμου.

Ἡ νέα αὕτη στρατολογία, συγκειμένη ἐξ 80 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἠὔξανε τὸν γαλλικὸν στρατὸν εἰς 90 χιλιάδας ἀνδρῶν· συμπεριλαμβανομένων δὲ καὶ 100 χιλιάδων συμμαχικῶν στρατευμάτων, ἅπας ὁ στρατὸς τοῦ Ναπολέοντος συνέκειτο ἐξ ἑνὸς ἑκατομμυρίου ἀνδρῶν, τὰ τρία τέταρτα τοῦ ὁποίου ἦσαν παλαιοὶ στρατιῶται, οἵτινες διοικούμενοι ὑπ' ἀρχηγοῦ τοιούτου, οἷος ἦτον ὁ Ναπολέων, ἀναμφιβόλως ἦσαν ἀήττητοι, ἴσως καὶ οὐδεὶς μέχρι τοῦδε εἶχε τοιαύτην δύναμιν. Ἀλλὰ τί δὲν ἐδύνατο νὰ πράξῃ ὁ Ναπολέων μὲ τοιαύτην κολοσσαίαν δύναμιν, ἂν ὡδηγεῖτο ὑπὸ πολιτικῆς συνέσεως, καὶ δὲν κατελαμβάνετο ὑπὸ τῆς μέθης τῆς νίκης; Ὁ Ναπολέων βλέπων τὴν πληθὺν ταύτην τῶν στρατευμάτων του ἠσθάνετο μὲν πολλὴν εὐχαρίστησιν, ἀλλὰ διαλογιζόμενος ἐνίοτε περὶ τῶν μέσων τῆς συντηρήσεως αὐτῶν εὑρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν, διότι μέχρι τοῦδε τὰ

πλεῖστα τῶν στρατευμάτων τούτων διετρέφοντο καὶ ἐμισθοδοτοῦντο παρὰ τῶν ξένων ἐθνῶν. Ὅθεν ἐσκέπτετο, ὅτι, ἀποκατασταθείσης τῆς εἰρήνης, ἔπρεπε τὸν μὲν ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν νὰ ἐλαττώσῃ, τοὺς δὲ βαθμοφόρους τῶν σωμάτων νὰ διατηρήσῃ, διότι ἐπὶ τῆς δυνάμεως ταύτης ἐστηρίζετο νὰ πράξῃ τὰ πάντα· ἐνόμιζε δὲ ὅτι ἔχων τοιαύτην ἰσχὺν ἦτο καὶ ἐξηρημένος τῶν γενικῶν κανόνων τῆς ἠθικῆς, δίδων ἢ ἀφαιρῶν θρόνους, ὡς ἡ θεία Πρόνοια.

Ἔκτοτε ἤρχισε νὰ σκέπτεται περί τινος νέου διοργανισμοῦ τοῦ στρατοῦ, ὅστις ἴσως μόνον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ Ναπολέοντος ἦτον ὠφέλιμος, δηλαδὴ περὶ μετασχηματισμοῦ τῶν συνταγμάτων εἰς λεγεῶνας, ὡς τὰς τῶν Ῥωμαίων· οὐχὶ δὲ ὡς ἦτον ὁ ὀργανισμὸς τοῦ στρατοῦ εἰς τάγματα, ἕκαστον συγκείμενον ἐξ ἑπτακοσίων ἢ ὀκτακοσίων ἀνδρῶν καὶ στηριζόμενον εἰς τὴν φυσικὴν δύναμιν ἑνὸς ἀνδρὸς μὴ δυναμένου νὰ διοικήσῃ ἀμέσως πλειότερον ἀριθμὸν ἀνδρῶν, καὶ εἰς συντάγματα, ἕκαστον συγκείμενον ἐκ τριῶν ἢ τεσσάρων ταγμάτων, ἀνατιθέμενον εἰς τὴν μέριμναν τοῦ συνταγματάρχου, ὅστις δὲν δύναται νὰ φροντίζῃ πατρικῶς περὶ πλειοτέρων ἀνδρῶν, ὁ σχηματισμὸς τῆς ταξιαρχίας μετὰ δύο συνταγμάτων, τῆς μεραρχίας μετὰ πολλῶν ταξιαρχιῶν, τοῦ στρατοῦ ἢ τῆς μοίρας αὐτοῦ μετὰ πολλῶν μεραρχιῶν, καὶ τῆς ἐφεδρείας ἐξ ἑνὸς τάγματος μένοντος εἰς τὰ μεθόρια, εἰς τὸ ὁποῖον συνήθως νὰ στέλλωνται οἱ ἀδύνατοι πρὸς ἀνάῤῥωσιν καὶ οἱ ἀγύμναστοι μετ' ἀξιωματικῶν ἀκαταλλήλων τῆς ἐνεργητικῆς ὑπηρεσίας, διὰ νὰ ἐξασκῶσιν οὗτοι ἐν ἀναπαύσει τοὺς νεοσυλλέκτους καὶ νὰ τοὺς στέλλωσιν εἰς τὰ ἐν πολέμῳ τάγματα, ταῦτα πάντα ἐθεωρήθησαν ἡ ἀληθὴς βάσις τοῦ στρατοῦ. Ὁ δὲ Ναπολέων, διαχειριζόμενος καλῶς τὸν ὀργανισμὸν τοῦτον, ἐδύνατο νὰ συμπληροῖ πάντοτε τὸν ἐν τῇ ἄρκτῳ στρατόν του, ἐνῷ τὰ ἐν ἐφεδρείᾳ τάγματά του ἦσαν εἰς τὴν Δύσιν· ἓν λοιπὸν τῶν μυστηρίων τῶν ἐπιτυχιῶν του ἦτο καὶ ἡ καλὴ χρῆσις τῶν ἐφεδρειῶν του. Ἤδη ὅμως ἐσκέπτετο νὰ φέρῃ μεταβολὰς εἰς τὸν ὀργανισμὸν τοῦτον, διότι αἱ μὲν προθέσεις του συνεπλέχθησαν, αἱ δὲ φροντίδες του ἐξετάθησαν, ὡς διεσκορπισμένου τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Ῥήνου ἕως τοῦ Βιστούλα, ἐσχάτως δὲ ἐξετάθη ὁ στρατὸς οὗτος καὶ εἰς ἅπασαν τὴν χερσόνησον τῆς Ἱσπανίας. Ὅθεν ἐσκέφθη, ἀντὶ νὰ φροντίζῃ περὶ 120 συνταγμάτων, 80 ἱππαρχιῶν καὶ τοσούτων ἄλλων σωμάτων, νὰ σχηματίσῃ ἑξήκοντα λεγεῶνας, ἑκάστην συγκειμένην ἐξ ὀκτὼ πεζικῶν ταγμάτων καὶ διοικουμένην ὑφ' ἑνὸς ὑποστρα-

τήγου, καὶ νὰ σχηματίσῃ μίαν καὶ μόνην ἐφεδρείαν ἐκ πολλῶν ταγμάτων· οὕτω δὲ ν' ἀλλοιώσῃ τὴν χρῆσιν τῶν συνταγμάτων.

Αἱ περὶ διοργανισμοῦ τοῦ στρατοῦ ἰδέαι αὗται τοσοῦτον ἐπηρέαζον τὸν Ναπολέοντα, ὥστε δὲν ἔπαυεν ἐπαναλαμβάνων αὐτὰς καθ' ἑκάστην, ὡς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐξορίαν του· ἀλλ' ἀναβαλὼν εἰς ἄλλην περίστασιν τὸν νέον ὀργανισμὸν τοῦτον τοῦ στρατοῦ, διὰ τοῦ ἀπὸ 18 Φεβρουαρίου διατάγματός του ἀπεφάσισεν ὅλα τὰ πεζικὰ συντάγματα νὰ σύγκηνται ἐκ πέντε ταγμάτων, ἐξ ὧν τὰ τέσσαρα πρὸς ἐκστρατείαν καὶ τὸ ἓν ἐν ἐφεδρείᾳ· ἕκαστον δὲ τάγμα νὰ σύγκηται ἐκ λόχων ἓξ, εἷς τῶν ἐπιλέκτων, εἷς τῶν εὐζώνων καὶ τέσσαρες τῶν ὁπλιτῶν· τὸ ἐν ἐφεδρείᾳ τάγμα νὰ σύγκηται ἐκ τεσσάρων λόχων μόνον, οἱ δὲ ἐκλεκτοὶ λόχοι νὰ σχηματίζωνται μόνον ἐν πολέμῳ. Κατὰ τὸν ὀργανισμὸν τοῦτον ἕκαστος λόχος συνέκειτο ἐξ 140 ἀνδρῶν, ἡ δὲ ὁλικὴ δύναμις τοῦ συντάγματος συνέκειτο ἐκ 3,978 ἀνδρῶν, ἐξ ὧν ἦσαν 108 ἀξιωματικοὶ καὶ 3,862 ὑπαξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται. Ὁ συνταγματάρχης καὶ τέσσαρες ταγματάρχαι ἐδιοίκουν τὰ τάγματα, ὁ δὲ οἰκονομικὸς ταγματάρχης τὸ ἐν ἐφεδρείᾳ τάγμα· τοιουτοτρόπως ἀποσπωμένων τῶν ἐν πολέμῳ ταγμάτων, τὸ αὐτὸ σύνταγμα ἐδύνατο νὰ συμμετέχῃ συγχρόνως εἰς πολλὰς μάχας καὶ ἐκστρατείας. Ἀλλ' ὁ ὀργανισμὸς οὗτος, ὅστις ἴσως παρεῖχεν ὠφελείας τινὰς εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ Ναπολέοντος, ἄλλως ὅμως θεωρούμενος ἦτο καθ' ὅλα ἐλαττωματικός, διότι ἡ διαμέλισις αὕτη τῶν σωμάτων ἐπροξένει ἀδυναμίαν εἰς αὐτὰ τὰ συντάγματα, ὡς ἀπομεμακρυσμένων ἀπ' ἀλλήλων τῶν ἀνδρῶν τοῦ αὐτοῦ σώματος· ἐπομένως καὶ αὐτὸς ὁ σχηματισμὸς τῶν ταγμάτων εἰς ἓξ καὶ τέσσαρας λόχους καὶ εἰς σχηματισμὸν ἐκλεκτῶν καὶ μὴ λόχων εἶχε τοσαύτην ποικιλίαν, ὥστε ἐπροξένει πολλὴν σύγχυσιν εἰς τὸν στρατόν· ἄλλως τε τὸ περὶ τούτου διάταγμα τοῦτο ἐμπεριεῖχε πολλὰς διατάξεις, αἱ ὁποῖαι διήγειρον τὰ ἀνδρικὰ καὶ εὐγενῆ αἰσθήματα τοῦ στρατοῦ· οἷον ἡ σημαία τοῦ συντάγματος, ἡ τοσοῦτον σεβομένη καὶ ἀγαπωμένη παρὰ τῶν στρατιωτῶν, διότι ἐπ' αὐτῆς ἐστηρίζετο ἡ τιμή των, ἔμενον ὅπου ὑπῆρχον τὰ πλειότερα τάγματα τοῦ συντάγματος, καὶ ἀνετίθετο εἰς σημαιοφόρον ἔχοντα βαθμὸν καὶ μισθοδοσίαν ὑπολοχαγοῦ τοῦ στρατοῦ· οὗτος ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἓξ ἐτῶν ὑπηρεσίαν ἢ νὰ συνεμέθεξεν εἰς τὰς μάχας τῆς Οὔλμης, τῆς Αὐστερλίκης, τῆς Ἰένης ἢ τῆς Φριεδλάνδης, παρ' αὐτῷ διωρίζοντο δύο ἀρχαῖοι ἀγράμματοι ὑπαξιω-

ματικοὶ, ἔχοντες βαθμὸν λοχίου καὶ μισθὸν ἐπιλοχίου μετὸν τίτλον δευτέρου καὶ τρίτου σημαιοφόρου ἄνευ ἀπαιτήσεως πρὸ προβιβασμὸν, τοῦτο ἐγένετο πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ὅσων αἱ διανοητικαὶ δυνάμεις δὲν ἐξισοῦντο μὲ τὴν ἀνδρίαν των.

Ὁ Ναπολέων, στηριζόμενος εἰς τὴν ὑπέρμετρον ἰσχύν του, ἐνόμιζεν ὅτι τὰ πάντα τῷ εἶναι θεμιτὰ, ἀφότου ἡ Ἀγγλία ἔπραττε τοῦτο. Ἐθεώρει δὲ τὸν μὲν ἠπειρωτικὸν πόλεμον τετελεσμένον, τὸν δὲ ναυτικὸν ἐξακολουθοῦντα καὶ ὠφέλιμον εἰς τὰς προθέσεις του· ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ καταστρέψῃ πᾶν ὅ,τι ἀντέβαινεν εἰς τὰς προθέσεις του. Ὅθεν ὅπως ἀπεφάσισε νὰ διαθέσῃ τὰ τῆς Ἱσπανίας καὶ Πορτουγαλίας τὰ αὐτὰ ἐσκέπτετο καὶ περὶ ὅλης τῆς Ἰταλίας, δηλαδὴ ἐκεῖ μὲν νὰ ἐκθρονίσῃ τοὺς Βουρβόνους, ἐνταῦθα δὲ τὸν Πάπαν, ὅστις πρό τινος ἀκαταπαύστως ἠνώχλει αὐτὸν καὶ δὲν ἐνέδιδεν εἰς τὰς θελήσεις του, διὰ ν' ἀποκλείσῃ τοὺς Ἄγγλους ἐκ τῶν παραλίων τῆς ἐπικρατείας του, νὰ μὴ δέχεται τοὺς ἐξωσθέντας ἐκ τῆς Νεαπόλεως Βουρβόνους, ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωσὴφ βασιλέα τῆς Νεαπόλεως· καὶ τέλος νὰ δώσῃ τὸ διαζύγιον εἰς τὸν γάμον τοῦ ἀδελφοῦ του Λουκιανοῦ. Εἰς ταῦτα πάντα λοιπὸν ἔλεγεν ὁ Πάπας ὅτι, ὡς ἀνεξάρτητος ἡγεμὼν, δύναται νὰ δέχεται εἰς τὴν ἐπικράτειάν του πάντας ὡς φίλους, ὅτι ὡς ἐκκλησιατικὸς δὲν δύναται νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον εἰς χριστιανικὰ ἔθνη, καίτοι διαμαρτυρόμενα, καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους δὲν δύναται νὰ διαλύῃ διαζύγια, ἀλλὰ νὰ εὐλογῇ αὐτά.

Ἀλλ' ὁ Ναπολέων οὐδεμίαν προσοχὴν δίδων εἰς τὰς δικαιολογήσεις ταύτας τοῦ Πάπα, παρήγγειλε νὰ τῷ εἴπωσιν ὅτι τῷ ὄντι μὲν εἶναι ἡγεμὼν τῆς Ῥώμης ἀλλ' ἡ ἐπικράτειά του συμπεριλαμβάνεται εἰς τὴν γαλλικὴν αὐτοκρατορίαν· εἶναι Πάπας, ἀλλ' ὁ Ναπολέων εἶναι αὐτοκράτωρ, καὶ τοιοῦτος ὁποῖοι ἦσαν οἱ αὐτοκράτορες τῆς Γερμανίας, καὶ οἷος ἦτο πρότερον ὁ μέγας Κάρολος, μάλιστα δὲ ἰσχυρότερος καὶ εὐεργετικώτερος πρὸς αὐτὸν. Πρέπει λοιπὸν, ἔλεγε, νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸ συμμαχικὸν σύστημα τῆς Αὐτοκρατορίας, ἀποκλείων ἀπὸ τῆς ἐπικρατείας του τοὺς ἐχθρούς του. Ὁ τρόπος οὗτος τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ Ναπολέοντος τοσοῦτον δυσηρέστησε τὸν Πάπαν ὥστε, ἐνῷ ἦτο τοσοῦτον πρᾷος, αἴφνης ὀργισθεὶς, ἀπήντησεν εἰς τὸν εἰπόντα ταῦτα καρδινάλιον Φεσχ ὅτι ἐπὶ γῆς οὐδένα ἡγεμόνα ἀναγνωρίζει ἐπ' αὐτοῦ, ὅτι ἂν θέλωσι ν' ἀνανεώσωσι τὴν τυραννίαν τῶν Γερμανῶν αὐτοκρατόρων τοῦ μεσαιῶνος, θέλουν ἀνανεώσει τὴν ἀντίστασιν τοῦ ἑβδόμου Γεωργίου, μ' ὅλον ὅτι δὲ, ἔλεγεν,

φρονοῦν τινὲς, ὅτι τὰ πνευματικὰ ὅπλα ἀπώλεσαν τὴν ἰσχύν των, οὗτος θέλει δείξει ὅτι ταῦτα δύνανται νὰ ἦναι εἰσέτι ἰσχυρὰ πρὸς νεοσύστατον ἡγεμόνα στεφθέντα παρ' αὐτοῦ καὶ ὀφείλοντα κατα μέγα μέρος εἰς τὴν στέψιν ταύτην ὅλην τὴν ἠθικὴν δύναμίν του. Εἰς ταῦτα δὲ ὁ Ναπολέων ἀπήντησεν ὅτι ὀλίγον φοβεῖται τὰ πνευματικὰ ὅπλα εἰς τὸν ἔννατον αἰῶνα ἐπομένως οὐδεμίαν νόμιμον ἀφορμὴν θέλει δώσει εἰς τὰ καθήκοντά των, ὅτι ἀπέχων πάντοτε τῶν θρησκευτικῶν πραγμάτων, θέλει περιορισθῆ νὰ προσβάλῃ τὸν κοσμικὸν ἡγεμόνα, ἀφίνων εἰς τὸ Βατικάνον τὸν σεβαστὸν ἀρχιερέα τῆς Ῥώμης, ὅστις εἶναι ἀρχιεπίσκοπος τῆς χριστιανωσύνης· καὶ ὅτι τοῦ κοσμικοῦ ἡγεμόνος, τοῦ ὁποίου ἡ πνευματικὴ ἐξουσία δὲν προσεβλήθη, οὐδεὶς ἐνδιαφέρεται, οὔτε ἐν Γαλλίᾳ, οὔτε ἐν Εὐρώπῃ.

Οὕτως ἐρεθισθέντων τῶν πραγμάτων μεταξὺ τοῦ Πάπα καὶ τοῦ Ναπολέοντος, ὁ καρδινάλιος Φὲσχ, καθὸ θεῖος αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος, δὲν ἐδύνατο νὰ διαμείνῃ πλέον εἰς τὴν Ῥώμην. Ἀλλ' ὁ Πάπας, ἐπιθυμῶν νὰ συμβιβασθῇ κατά τι μετὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἐξαπέστειλε παρ' αὐτῷ Γάλλον τινα ἀρχιεπίσκοπον καὶ ἐν τούτοις ἔκραζεν ὀργίλως ὅτι ζητοῦν νὰ τὸν θέσωσιν ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν στρατιωτῶν, ἀλλὰ θέλουν ἰδεῖ πρὸς ποῖον καταφέρονται. Ὁ δὲ Ναπολέων, ἀδιαφορῶν περὶ τῶν ἀπειλῶν τούτων, διέταξε νὰ καταληφθῶσι διὰ στρατιωτιωτικῆς δυνάμεως αἱ παράλιαι χῶραι τῆς παπικῆς ἐπικρατείας. Ὁ Πάπας μαθὼν τοῦτο ἠθέλησε νὰ ἔλθῃ εἴς τινας διαπραγματεύσεις· ἐπειδὴ ὅμως ἕνεκα τῆς δυστροπίας καὶ ὑπεροψίας του δὲν ἐτελοσφόρησαν αὗται, ὁ Ναπολέων ἀπέπεμψε τὸν ἐν Παρισίοις πρέσβυν αὐτοῦ, καὶ διέταξε τὴν εἰσβολὴν τῶν στρατευμάτων του εἰς ὅλην τὴν παπικὴν ἐπικράτειαν· κυρίως δὲ ὁ Ναπολέων εἶχεν ἀποφασίσει νὰ πράξῃ ἐνταῦθα ὅ,τι καὶ εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ν' ἀφήσῃ ὅμως τὸν Πάπαν εἰς τὸ Βατικάνον μετὰ πλουσίου εἰσοδήματος καὶ μετὰ τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας, καὶ νὰ ἀφαιρέσῃ παρ' αὐτοῦ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ κοσμικὴν ἐξουσίαν· τὴν δὲ ἀπόφασίν του ταύτην ἀνέβαλε νὰ πραγματοποιήσῃ μετὰ δύο ἢ τρεῖς μῆνας, δηλαδὴ μετὰ τὸ Πάσχα, διὰ νὰ μὴ ἐρεθίσῃ τὸν φανατισμὸν τῶν θρήσκων· ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅμως διέταξε τὴν κατάληψιν τῆς Ῥώμης καὶ τῶν παραλίων χωρῶν τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξουσιάσῃ ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του, ἔπρεπε ν' ἀποδιώξῃ καὶ τοὺς Ἄγγλους ἐκ τῶν παραλίων τῆς Καλαβρίας, καὶ ἐπομένως νὰ καταλάβῃ καὶ τὴν Σικελίαν διὰ ν' ἀποδιώξῃ ὁλοσχερῶς τοὺς Βουρβόνους καὶ ἐκ τῆς νήσου

ταύτης. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰωσὴφ μέχρι τοῦδε δὲν ἐδυνήθη νὰ κατορθώσῃ τοῦτο, ὁ Ναπολέων ἀγανακτῶν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἔγραφεν αὐτῷ· «Εἶναι αἴσχος νὰ δύνανται ν' ἀνθίστανται πρὸς »ἡμᾶς οἱ Ἄγγλοι εἰς τὴν ξηράν. Δὲν θέλω νὰ μοὶ γράψῃς πρὶν ἢ »ἐπανορθώσῃς τὸ αἴσχος τοῦτο· ἂν δὲ τοῦτο δὲν κατορθωθῇ τα»χέως, θέλω ἐξαποστείλει ἕνα τῶν στρατηγῶν μου διὰ νὰ σὲ ἀν»τικαταστήσῃ εἰς τὴν διοίκησιν τῶν στρατευμάτων μου. » Ὁ Ἰωσὴφ, αἰσθανόμενος ἐνδομύχως τὰς ἐπιπλήξεις ταύτας, ἀνέθηκεν εἰς τὸν στρατηγὸν Ῥεϋνιέρον νὰ προσβάλῃ τὰ κατεχόμενα ὑπὸ τῶν Ἄγγλων μέρη, Σκύλλαν καὶ Ῥήγιον, τὰ ὁποῖα ἐτάραττον τοσοῦτον τὸν Ναπολέοντα. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ οὗτος δὲν ἐδυνήθη νὰ καταλάβῃ τὰς εἰρημένας θέσεις, ὁ Ναπολέων διέταξε τὸν ναύαρχον Γανθῶμον νὰ παραλάβῃ δέκα χιλιάδας στρατευμάτων καὶ νὰ τὰ ἀποβιβάσῃ ἐκεῖ.

Τούτων οὕτως ἐχόντων ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, αἱ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἱσπανίας σταλεῖσαι ἐπιστολαὶ τοῦ Ναπολέοντος, ὡς πρὸς τὰς αἰτήσεις τοῦ βασιλέως τούτου διὰ τὸ συνοικέσιον τοῦ υἱοῦ του καὶ τὴν δημοσίευσιν τῆς ἐν Φοντενεβλὼ συνθήκης, ἐπροξένησαν κακὴν ἐντύπωσιν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ἱσπανίας. Ὁ μονάρχης οὗτος, ὢν φύσει ἀδύνατος καὶ εἰρηνικὸς, παρατηρῶν δὲ ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ἐδύνατο νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν φιλοδοξίαν τοῦ Ναπολέοντος, διελογίσθη νὰ δραπετεύσῃ μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας του εἰς τὰς ἐν τῇ Ἀμερικῇ ἱσπανικὰς ἀποικίας, ὡς ἔπραξε τοῦτο καὶ ὁ ἡγεμὼν τῆς Πορτουγαλλίας. Πρὶν ἢ ὅμως ἀποφασίσῃ τοῦτο, ἔπεμψε τῇ 5 Φεβρουαρίου εἰς τὸν Ναπολέοντα αὐτόγραφον ἐπιστολήν του, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ ἐξηγηθῇ ἐν τιμῇ τί ἐφρόνει περὶ τῆς ἐπικρατείας του· διότι ἡ ἐξ αὐτῆς διάβασις τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, πρὸς δὲ ἡ προσέγγισις αὐτῶν εἰς αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἱσπανίας, ἔδιδον εἰς πάντας μεγάλας ὑπονοίας· ἐπὶ τέλους ἐξέθετεν εἰς αὐτὸν ὅλας τὰς θυσίας, τὰς ὁποίας ἔκαμεν ἡ Ἱσπανία διὰ τὴν φιλίαν αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος, καὶ ὅτι ἦτον ἑτοίμη νὰ κάμῃ ἔτι πλειοτέρας, ἤρκει μόνον νὰ ὑπάρξῃ εἰλικρινὴς φιλία μεταξύ των. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐστάλη εἰς τὸν ἐν Παρισίοις ἀντιπρόσωπον τῆς Ἱσπανίας, εἰς ὃν ἀνετίθετο ἡ φροντὶς νὰ ἐξιχνιάσῃ παντίοις τρόποις τοὺς σκοποὺς τοῦ Ναπολέοντος.

Ὁ Ναπολέων, λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην καὶ πληροφορηθεὶς περὶ τῶν προθέσεων τῆς αὐλῆς τῆς Ἱσπανίας, δὲν ἐδίστασε πλέον νὰ πραγματοποιήσῃ ὅ,τι πρὸ πολλοῦ ἐμελέτα, τουτέστι νὰ ἐκθρονίσῃ τὴν ὑπάρχουσαν δυναστείαν τῆς Ἱσπα-

νίας καὶ νὰ ἐνθρονίσῃ ἕνα τῶν ἀδελφῶν του· ἀλλὰ πρὸ τούτου ἔπρεπε ν' ἀποφασίσῃ περὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος· διότι κατ' ἐκείνην τὴν περίστασιν τὸ ἱσπανικὸν ζήτημα ἦτο συνδεδεμένον μετὰ τοῦ ἀνατολικοῦ. Ὅθεν, ὡς θέλομεν παρατηρήσει ἀκολούθως, ἔσφαλε μεγάλως ὁ Ναπολέων νὰ ἐπιχειρισθῇ τὰ τῆς Ἱσπανίας, χωρὶς νὰ ἐξηγηθῇ ὁριστικῶς ὁποίας θυσίας ἤθελε νὰ κάμῃ εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς ὄφελος τῆς Ῥωσσίας· διότι οὐδένα ἄλλον σύμμαχον εἶχεν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀφοῦ ἐκ μὲν τῆς Αὐστρίας ἀφῄρεσε τὴν Ἰταλίαν, ἐκ δὲ τῆς Πρωσσίας τὸ ἓν τέταρτον αὐτῆς.

Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ὁ στρατηγὸς Σαβαρὺς ἀντικατέστη εἰς Πετρούπολιν παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Κωλαιγκούρτου, συγχρόνως δὲ εἶχε φθάσει εἰς Παρισίους καὶ ὁ στρατηγὸς Τολστόϋς. Ὁ Ῥῶσσος οὗτος πρέσβυς, νομίζων ὅτι ἡ εἰς Παρισίους ἄφιξίς του ἄλλον σκοπὸν δὲν εἶχεν εἰμὴ τὴν διανομὴν τοῦ τουρκικοῦ κράτους, εἰς πρώτην συνέντευξιν μετὰ τοῦ Ναπολέοντος ὡμίλησεν αὐτῷ περὶ τούτου, λέγων ὅτι, ἂν ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέων δυσκολεύεται περὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος παραιτεῖται ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦ ζητήματος τούτου, ἀλλὰ τοὐλάχιστον νὰ πραγματοποιηθῶσι τὰ ἐν Τιλσίτῃ συμφωνηθέντα ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν αὐτοκρατόρων. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, ὅστις ἤθελε νὰ διασκεδάζῃ τὴν Ῥωσσίαν ἐπὶ τῶν ζητημάτων τούτων, διότι, ὡς ἐρρέθη, δὲν ἐπεθύμει τὴν πρὸς Ἀνατολὰς αὔξησιν αὐτῆς, ἔστρεψε τὴν συνδιάλεξιν ταύτην εἰς ἄλλα ἀντικείμενα, λέγων ὅτι ἡ Ῥωσσία πρέπει ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ αὐξήσῃ κατὰ τὴν Φινλάνδιαν. Συγχρόνως δὲ καὶ εἰς Πετρούπολιν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, ἅμα εἰδὼν τὸν Κωλαιγκοῦρτον, ὡμίλησεν αὐτῷ περὶ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ἐν Τιλσίτῃ συμφωνηθέντων μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ναπολέοντος, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἀπήντησεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ὅτι εἰς τὴν Φινλάνδιαν ἐπὶ τοῦ παρόντος πρέπει νὰ ζητῇ τὴν αὔξησίν της ἡ Ῥωσσία. Ταῦτα πάντα πληροφορηθεῖσα ἡ ἀριστοκρατία τῆς Ῥωσσίας, καὶ φερομένη πάντοτε ἐχθρικῶς πρὸς τὴν γαλλικὴν συμμαχίαν, ἤρχισε νὰ διακοινόνῃ ἀναφανδὸν ὅτι οὐδέποτε ἡ γαλλία θέλει παραχωρήσει εἰς τὴν Ῥωσσίαν τὰς παραδουναβείους ἐπαρχίας, καὶ ἐπομένως ἡ συμμαχία αὕτη εἶναι ἀπάτη καὶ ἀνοησία.

Οἱ λόγοι οὗτοι συνεχῶς ἀπευθυνόμενοι πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ἔφερον αὐτὸν εἰς ἀγανάκτησιν· προσέτι βεβαιούμενος τὰ αὐτὰ καὶ παρὰ τοῦ ἐν Παρισίοις διαμένοντος ἀπεσταλμένου του

Τολστόϋ ἐξέφρασε πρὸς τὸν Κωλαιγκοῦρτον τὴν μεγίστην λύπην του περὶ τούτων, λέγων αὐτῷ ὅτι διὰ τὴν φιλίαν τοῦ Ναπολέοντος ἐθυσίασε συμμάχους, ὡς τὴν Πρωσσίαν καὶ ἄλλους ἡγεμόνας τῆς Γερμανίας, διεκήρυξε τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ἐναντίον τῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων τῆς Ῥωσσίας, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Σουηδίαν ἐναντίον τῶν συγγενικῶν δεσμῶν τοῦ οἴκου του, ὅτι τέλος πάντων τὰ πάντα ἔπραξε διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Ναπολέοντα, ἀλλ' οὐδέποτε ἐνόησε νὰ ἐνώσῃ τὸ ζήτημα τῶν παραδουναβείων ἐπαρχιῶν μετὰ τῆς Φιννίης, ἐπὶ τέλους εἶπεν αὐτῷ· «Οἱ δυστυχεῖς οὗτοι Πρῶσσοι πεινῶσιν, »ἀλλ' ἐγὼ ἀπηλλάγην αὐτῶν ἕνεκα τῆς παραφορᾶς των, καὶ »τίποτε δὲν μ' ἐμποδίζει εἰς τὰς μετὰ τῆς Γαλλίας σχέσεις μου· »ἀλλὰ τί θέλει κάμει ὁ Ναπολέων εἰς τὴν Σιλεσίαν; θέλει »διατηρήσει αὐτήν; Τότε ὅμως θέλει μοὶ γείνει γείτων, ἀλλ' οἱ »γείτονες, ὡς μ' εἶπεν αὐτὸς οὗτος, οὐδέποτε εἶναι φίλοι· εἰς »τί δὲ θέλει τῷ χρησιμεύσει ἡ ἐπαρχία αὕτη, ἥτις κεῖται το»σοῦτον μακρὰν τῆς αὐτοκρατορίας του; Ἂς καθέξῃ ὅ,τι θέλει »ἐκ τῶν πέριξ αὐτοῦ· τοῦτο θεωρῶ φυσικὸν καὶ τὸ ἐννοῶ. Κα»τέσχε τὴν Τυρρηνίαν, λέγουν ὅτι θέλει καθέξει καὶ τὴν ῥω»μαϊκὴν χώραν· μελετᾷ, δὲν γνωρίζω τί, περὶ τῆς Ἱσπανίας! »Ἔστω ταῦτα πάντα, ἂς κάμῃ εἰς τὴν Μεσημβρίαν ὅ,τι τῷ »συμφέρει· ἀλλ' ἂς ἀφήσῃ καὶ ἡμᾶς νὰ κάμωμεν εἰς τὴν Ἄρ»κτον ὅ,τι μᾶς συμφέρει ἐπίσης, καὶ ἂς μὴ προσεγγίζῃ το»σοῦτον εἰς τὰ μεθόριά μας. Ἐὰν δὲν θέλῃ νὰ κατακτήσῃ τὴν »Σιλεσίαν, δὲν ἀπαιτῶ νὰ τὴν παραχωρήσῃ καὶ εἷς τινα τῶν »φίλων μου· ἀλλὰ δίδων αὐτὴν εἰς τὴν Πρωσσίαν, καθιστᾷ εὐ»κολωτέραν τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος· πρὸς ἀποζημίωσιν ὅμως »δὲν πρέπει νὰ μὲ στερήσῃ, ὅτι μοὶ ὑπεσχέθη, διότι οὕτω θέλει »ματαιώσει οὐχὶ μόνον τὰς προσδοκίας μου, ἀλλὰ καὶ τὰς τοῦ »ῥωσσικοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖον πρὸ πάντων φρονεῖ ὅτι ἡ Φιννία »δὲν εἶναι ἀνταξία τοῦ κατὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ Σουηδίας πο»λέμου, καὶ ὅτι ἔγεινα τὸ παίγνιον τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς μετὰ »τοῦ ὁποίου συνεδέθην ἐν Τιλσίτῃ. Οὕτως οὐδεὶς δύναται νὰ »τὸν πλησιάσῃ ἀκινδύνως, εἴτε ἐν στρατοπέδῳ, εἴτε ἐν δια»πραγματεύσει ὑποθέσεων· ὅθεν κάλλιον, ἀντὶ ν' ἀκολουθῶμεν »ἀσύμφορον καὶ ἐπικίνδυνον πόλεμον, νὰ χωρισθῶμεν ἐν εἰρήνῃ, »ἀλλὰ μὲ ἀδιαφορίαν καὶ ψυχρότητα προερχομένην ἐκ τοῦ δια»στήματος τοῦ χρόνου.»

Ταῦτα καὶ ἄλλα ἔλεγε καθ' ἑκάστην ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν Κωλαιγκοῦρτον, περιοριζόμενος νὰ μὴ ἐκφράσῃ

πλειότερα μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θέλουν τῷ παραχωρηθῇ αἱ παραδουνάβειοι ἐπαρχίαι, δι' ὧν ἐπαρηγόρει ἅπασαν τὴν αὐλὴν καὶ τὸ ἔθνος του. Ἀλλ' ὁ Κωλαιγκοῦρτος, καθὸ ἀνὴρ τιμίου καὶ σταθεροῦ χαρακτῆρος, βασιζόμενος εἰς τὴν καλὴν πίστιν τοῦ Ναπολέοντος, ἐβεβαίωνε τὸν Ἀλέξανδρον ὅτι ἅπασαι αἱ ὑπόνοιαι αὐτοῦ προέρχονται ἐκ τῆς κακῆς συνεννοήσεως καὶ τῶν ἐσφαλμένων πληροφοριῶν τοῦ ἐν Παρισίοις πρέσβεως αὐτοῦ. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος πεισθεὶς εἰς τοὺς λόγους τοῦ Κωλαιγκούρτου εἶπεν αὐτῷ ὅτι, ἂν ὁ πρέσβυς του κακῶς τὸν πληροφορῇ, ὡς ἐκ τούτου δὲ μέλλῃ νὰ διαταραχθῇ ἡ μεταξὺ τῶν δύο αὐλῶν ἁρμονία, οὗτος θέλει τιμωρήσει αὐτὸν παραδειγματικῶς. Τὰ εἰς αὐτὸν σταλέντα παρὰ τοῦ Ναπολέοντος δῶρα, συνιστάμενα εἰς πολύτιμα ἀγγεῖα τῶν Σέβρων, πεντήκοντα χιλιάδας τουφεκίων, καὶ ἡ ἐν τοῖς πολεμικοῖς σχολείοις παραδοχὴ τῶν μαθητῶν Ῥώσσων ἐκολάκευσαν μὲν αὐτόν· ἀλλ' οὐδὲν ἐκ τούτων ἐπροξένει καλὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅσον ἡ παραχώρησις τῶν παραδουναβείων ἐπαρχιῶν.

Ὁ Κωλαιγκοῦρτος, θέλων νὰ λάβῃ ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τῶν λεχθέντων ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, δηλαδὴ ὅτι ὁ ῥωσσικὸς λαός του φρονεῖ ταῦτα, ἔπεμψεν ἐπὶ τούτῳ εἰς Μόσχαν ἕνα τῶν ὑπαλλήλων του, ὅστις, μεταβὰς ἐκεῖσε καὶ εὑρεθεὶς εἰς διαφόρους μεγάλας συναναστροφάς, ἤκουσε νὰ λαλῶσιν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ των τάχιστα μετέβη ἀπὸ τοῦ μίσους εἰς τὴν φιλίαν, ἐναγκαλισθεὶς ἐν Τιλσίτῃ τὴν γαλλικὴν πολιτικήν, ὅτι οὗτος ὀλίγον φροντίζων περὶ τῶν συμφερόντων τοῦ ῥωσσικοῦ ἐμπορίου, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἀγγλίας, ὅτι ἡ Φινγίη ἦτο μικρὰ ἀποζημίωσις ὡς πρὸς τὰς ὑπ' αὐτοῦ γενομένας θυσίας, καὶ ὅτι διὰ ν' ἀνταμειφθῇ πρεπόντως, ἀπῃτεῖτο τοὐλάχιστον νὰ παραχωρηθῶσιν εἰς τὴν Ῥωσσίαν αἱ παραδουνάβειοι ἐπαρχίαι Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας, ἀλλ' ὅτι οὐδέποτε θέλουν παραχωρηθῇ αἱ ὡραῖαι ἐπαρχίαι αὗται παρὰ τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Ῥωσσίαν, καὶ ὅτι τέλος πάντων ὁ αὐτοκράτωρ θέλει εὑρεθῇ ἠπατημένος.

Ὁ Κωλαιγκοῦρτος, ταῦτα πάντα διαβιβάζων πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ἔγραφε πρὸς αὐτὸν ὅτι ἡ αὐλὴ τῆς Ῥωσσίας ἦτο λίαν δυσηρεστημένη, καὶ ὅτι διὰ νὰ εὐχαριστηθῇ, ἔπρεπε τοὐλάχιστον νὰ θυσιάσῃ τι ὑπὲρ τῆς Ῥωσσίας. Συγχρόνως δὲ ἔφθασε καὶ ὁ στρατηγὸς Σαβαρὺς εἰς Παρισίους ἐκ Πετρουπόλεως, ὅστις ὡμολόγησε τὰ αὐτὰ εἰς τὸν Ναπολέοντα περὶ τῆς Ῥωσσίας, προσθέτων καὶ οὗτος ὅτι διὰ νὰ ἔχῃ τὴν σταθερὰν φιλίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔπρεπε νὰ θυσιάσῃ τι ἐν τῇ Ἀνα-

τολῆ ὑπὲρ τῆς Ῥωσσίας. Ὁ δὲ Ναπολέων, ἀποφασίσας νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὴν ἔξωσιν τῶν Βουρβόνων ἐκ τῆς Ἱσπανίας, δὲν ἐδίστασε νὰ ἐνδώσῃ ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὰς ἐπιθυμίας τῆς Ῥωσσίας ὡς πρὸς τὰς παραχωρήσεις τῶν παραδουναβείων ἐπαρχιῶν.

Τῷ ὄντι δὲ ἡ ἀπόφασις αὕτη τοῦ Ναπολέοντος ἤθελεν εἶσθαι συνεπὴς μὲ τὰς ἐν τῇ Εὐρώσῃ προθέσεις του· διότι μ' ὅλον ὅτι δὲν ἔπρεπεν αὐτὸς οὗτος νὰ ὁδηγήσῃ τοὺς Ῥώσσους εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, οὐχ ἧττον ὅμως ἔπρεπε νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτοὺς τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος ἐπαρχίας, διὰ νὰ ἔχῃ ἑπομένως τὸ δικαίωμα νὰ ἐκθρονίσῃ τοὺς Βουρβόνους ἐκ τῆς Ἱσπανίας, καὶ ν' ἀνεγείρῃ ἐκεῖ νέαν δυναστείαν· συγχρόνως ὅμως ἔπρεπε νὰ παραχωρήσῃ καὶ εἰς τὴν Αὐστρίαν τὴν Ποσνίαν, τὴν Σερβίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν, διὰ νὰ θέσῃ φραγμὸν εἰς τὴν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἄγουσαν ὁδὸν τῶν Ῥώσσων· τὴν δὲ Ἑλλάδα νὰ κρατήσῃ οὗτος ἀπέναντι τῶν παραχωρήσεων τούτων· τοιουτοτρόπως συνεβίβαζε τὰ πάντα, δηλαδὴ ἔνθεν μὲν εὐχαρίστει τὴν φιλοδοξίαν τῶν Ῥώσσων, ἔνθεν δὲ ἠσφάλιζε τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐκ τῶν προσβολῶν τῆς Ῥωσσίας.

Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, εἴτε διὰ νὰ διασκεδάζῃ τὴν φαντασίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὸ περὶ διαλύσεως τοῦ τουρκικοῦ Κράτους ζήτημα, εἴτε πραγματικῶς ἐφρόνει τοῦτο, δὲν ἤθελε νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς παραχωρήσεις τῶν ἐπαρχιῶν τούτων, διότι ἐγνώριζεν ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο μόνον πρὸς καιρὸν περαιοῦται, ἀλλ' ἐπροφασίζετο ὅτι σκέπτεται περὶ τῆς λύσεως τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὅμως ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ἀγγλία ἠρέθιζον τὴν Τουρκίαν ὅτι ἡ Γαλλία θέλει θυσιάσει αὐτὴν διὰ τὴν φιλοδοξίαν τῆς Ῥωσσίας. Ἡ δὲ Πόρτα, πνέουσα ἐκδίκησιν κατὰ τῶν Γάλλων, καθ' ἑκάστην κατεδίωκε καὶ ἔσφαζεν ἀνηλεῶς ὅν τινα ἐνόμιζε φίλον τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς. Ὁ Ναπολέων μαθὼν ταῦτα πάντα τοσοῦτον ἠρεθίσθη ὥστε ἔγραψεν αὐτόγραφον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, προτείνων αὐτῷ τὴν παντελῆ διάλυσιν τοῦ τουρκικοῦ Κράτους, συμπεριλαμβανομένης εἰς τὴν διανομὴν αὐτοῦ καὶ τῆς Αὐστρίας· ἀλλὰ συγχρόνως προέτεινεν εἰς τὴν Ῥωσσίαν γιγαντιαίαν τινὰ ἐκστρατείαν διὰ τῆς Ἀσίας, συγκειμένην ἐκ τριῶν στρατῶν, δηλαδὴ τῆς Γαλλίας, τῆς Ῥωσσίας καὶ Αὐστρίας, κατὰ τῶν ἐν ταῖς Ἰνδίαις ἀγγλικῶν ἀποικιῶν. Ὁ Κωλαιγκοῦρτος ἐνεχείρισε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις ὢν προειδοποιημένος

ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις πρέσβεώς του περὶ τούτου, ὑπεδέχθη τὸν Γάλλον τοῦτον πρέσβυν μετὰ μεγίστης χαρᾶς καὶ φιλοφροσύνης, παρουσίᾳ δὲ τούτου ἤνοιξε τὴν πρὸς αὐτὸν ἐγχειρισθεῖσαν ἐπιστολὴν τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἀναγνώσας αὐτὴν μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἔκραξε μεγαλοφώνως, διακόπτων τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς· » Ἰδοὺ ὁ μέγας ἀνὴρ, ἐπκνῆλθε τέλος πάντων εἰς »τὰς ἐν Τιλσίτῃ ἰδέας του! Εἰπὲ εἰς αὐτὸν, ἐπανέλαβε συνε»χῶς εἰς τὸν Κωλαιγκοῦρτον, ὅτι εἶμαι ἀφωσιωμένος εἰς αὐτὸν »διὰ βίου· ὅτι ὁ στρατός μου, ἡ αὐτοκρατορία μου καὶ αὐτὴ »ἡ ζωή μου προσέτι εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν του. Ὀσάκις ζητῶ »τι παρ' αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ῥωσσικῆς ὑπεροψίας, δὲν ὁμιλῶ διὰ »φιλοδοξίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ φιλιώσω μετ' αὐτοῦ ὁλόκληρον τὸ »ῥωσσικὸν ἔθνος, καὶ τὸ καταστήσω ὡς ἐμὲ αὐτὸν ἀφωσιω»μένον εἰς τὰς μεγάλας προθέσεις του. Ὁ κύριός σου θέλων »νὰ συμπεριλάβῃ καὶ τὴν Αὐστρίαν εἰς τὴν διανομὴν τοῦ τουρ»κικοῦ Κράτους, ἔχει δίκαιον, τοῦτο εἶναι φρονήσεως ἔργον, »συγκατατίθεμαι εὐχαρίστως. Θέλει δὲ νὰ ἐκστρατεύσωμεν »κατὰ τῶν Ἰνδιῶν, συγκατατίθεμαι καὶ εἰς τοῦτο ὡσαύτως, »ἀλλὰ τῷ εἶπον ὅλας τὰς δυσκολίας εἰς τὰς ἐν Τιλσίτῃ διεξο»δικὰς συνδιαλέξεις μας, οὗτος ὅμως εἶναι συνειθισμένος νὰ μὴ »ὑπολογίζῃ τὰ ἐμπόδια. Ἐν τοσούτῳ τὸ κλίμα καὶ τὸ διάστη»μα παρουσιάζουν ἐνταῦθα πᾶν ὅ,τι δὲν δύναται νὰ φαντασθῇ »τις· ἀλλ' ἂς μένῃ ἥσυχος, διότι αἱ προπαρασκευαί μου θέλουν »ἀναλογεῖ μὲ τὰς δυσκολίας. Ἤδη ὅμως πρέπει νὰ συνεννοηθῶ»μεν περὶ τῆς διανομῆς τῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας θέλομεν ἀποσ»πάσει ἐκ τῆς τουρκικῆς δυναστείας· ὅθεν διαπραγματεύσου »περὶ τούτου μετὰ τοῦ Ῥομανζώφ. Ἐν τούτοις πρέπει νὰ ὁμο»λογήσωμεν ὅτι ταῦτα πάντα πρέπει νὰ διαπραγματευθῶσι καὶ »νὰ περαιωθῶσιν εἴς τινα συνέντευξιν μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ Να»πολέοντος, διότι πρέπει ν' ἀρχίσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ὑπό»θεσιν ταύτην ὑφ' ὅλας τὰς ὄψεις· ἅμα δὲ αἱ ἰδέαι μας ὡριμά»σωσι, θέλω ἀναχωρήσει ἐκ Πετρουπόλεως, καὶ θέλω ὑπάγει »εἰς προϋπάντησιν τοῦ Αὐτοκράτορός σου, ὅσον μακρὰν καὶ ἂν »θέλῃ. Ἐπεθύμουν νὰ ὑπάγω μέχρι τῶν Παρισίων, ἀλλὰ δὲν »δύναμαι νὰ πράξω τοῦτο· προσέτι ἡ συνέντευξις αὕτη πρέπει »νὰ ἦναι σπουδαία καὶ οὐχὶ διὰ διασκεδάσεις. Δυνάμεθα νὰ »ὑπάγωμεν εἰς τὴν Βεϊμάρην, ὅπου θέλομεν εἶσθαι εἰς τοὺς κόλ»πους τῆς οἰκογενείας μου· ἐν τούτοις καὶ ἐκεῖ θέλομεν ἔχει »ἀπείρους φροντίδας· εἰς τὴν Ἐρφορδίαν ὅμως θέλομεν εἶσθαι »μεμονωμένοι καὶ ἐλεύθεροι. Πρότεινον τοῦτο εἰς τὸν Αὐτοκρά-

»τορα σου, καὶ ἅμα φθάσῃ ἡ ἀπάντησίς του, θέλω ἀναχωρήσει »εὐθὺς, πορευόμενος ὡς ταχυδρόμος ».

Ταῦτα καὶ ἕτερα λέγων ὁ Ἀλέξανδρος, ὅλως περιχαρὴς ὤν, ἐπίστευσεν ὡς ἀληθῆ τὰ ὑπὸ τοῦ Κωλαιγκούρτου πρὸ πολλοῦ λεχθέντα περὶ τῶν καλῶν προθέσεων καὶ τῆς εἰλικρινοῦς φιλίας τοῦ Ναπολέοντος, καὶ τῆς ἀπάτης, εἰς ἣν εὑρίσκετο αὐτὸς οὗτος ὡς ἐκ τῆς κακῆς συνεννοήσεως τοῦ ἐν Παρισίοις πρέσβεώς του. Ἤθελε δὲ ν' ἀνακαλέσῃ αὐτὸν εὐθὺς, μήπως ἡ ἀνεπιδεξιότης του ψυχράνῃ καὶ ἐπὶ τέλους διαλύσῃ τὴν μετὰ τῆς Γαλλίας φιλίαν καὶ συμμαχίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εὗρισκε ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτὸν, διότι σχεδὸν ἅπαντες οἱ Ῥῶσσοι ἐφρόνουν ὅτι ὁ Ναπολέων θέλει ἀπατήσει τὸν αὐτοκράτορά των, περιωρίσθη νὰ ἐπιπλήξῃ αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ὁδηγήσῃ τίνι τρόπῳ πρέπει νὰ θεωρῇ τὰς μεταξὺ τῶν δύο ἐθνῶν σχέσεις.

Ὁ Κωλαιγκοῦρτος, λαβὼν συνέντευξιν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τοῦ Ῥομανζώφ, εὗρεν αὐτὸν ἔτι θερμότερον τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὰς ἰδέας ταύτας. Εἰς τὴν πρώτην δὲ συνέντευξιν ὁ Ῥομανζώφ εἶπεν αὐτῷ· « Ἰδοὺ τέλος πάντων ἐπανήλθομεν εἰς τὰς μεγάλας ἰδέας τῆς Τιλσίτης· ἐννοῶ ταῦτα πάντα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἄξια τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς, ὅστις τιμᾷ τὸν παρόντα αἰῶνα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, δυνάμεθα ἤδη νὰ συνεννοηθῶμεν καλῶς. » Μετὰ ταῦτα ἤρχισαν νὰ συζητῶσι τὰ περὶ τῆς διανομῆς τοῦ τουρκικοῦ Κράτους, ἀλλὰ τοσοῦτον αἱ ἰδέαι των ἐσυγχύσθησαν, ὥστε δὲν ἐδυνήθησαν ν' ἀποφασίσωσι τίποτε.

Δύο σχέδια παρεδέχθησαν ἐπὶ τέλους· διὰ τοῦ πρώτου ἄφιναν εἰς τοὺς Τούρκους τὴν μεταξὺ τοῦ Αἵμου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου χώραν καὶ τὰς ἀσιατικὰς ἐπαρχίας αὐτῆς, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου, τὸ ὁποῖον ἦτον ἐντελέστερον, ἀπεδίωκον τοὺς Τούρκους ἐξ ὅλης τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν παραλίων τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν τῶν σχεδίων ἦτο τὸ ἐν Τιλσίτῃ μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν αὐτοκρατόρων, καὶ τὸ ὁποῖον δὲν ἔφερε πολλὰς δυσκολίας εἰς τὴν ἐφαρμογήν του· ἐκ τούτου ἡ Γαλλία ἐλάμβανε τὴν Δαλματίαν, τὴν Ἀλβανίαν ὅλας τὰς ἑλληνικὰς ἐπαρχίας μέχρι τῆς Θράκης καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους· ἡ Ῥωσσία τὴν Βλαχίαν, τὴν Μολδαυΐαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν μέχρι τοῦ Αἵμου· ἡ δὲ Αὐστρία ἐλάμβανε τὴν Ποσνίαν καὶ τὴν Σερβίαν διὰ νὰ σχηματίσῃ ἡγεμονίαν ὑπό τινα τῶν πριγκήπων της. Τοιουτοτρόπως ἡ Τουρκία περιωρίζετο εἰς τοιαῦτα γεωγραφικὰ ὅρια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐδύνατο νὰ ἦναι ἐξησφαλισμένη ἐκ τῶν κατοίκων αὐτῆς καὶ ἐκ τῶν φυσικῶν ὁρίων της· διότι ἀφ'

ἐνὸς εἶχε τὸν Αἷμον καὶ τὸν Βόσπορον, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰ στενὰ τοῦ Ἑλλησπόντου, προσέτι καὶ ὅλας τὰς ἀσιατικὰς ἐπαρχίας, ὥστε ἀληθῶς ἐδύνατο νὰ ὀνομασθῇ ἀνατολικὸν βασίλειον· δὲν ἀφήρουν δὲ παρ' αὐτῆς εἰμὴ ὅσας ἐπαρχίας οὔτε ἐδύνατο, ἀλλ' οὔτε τὴν σήμερον δύναται νὰ κυβερνήσῃ, ὡς τὰς παραδουναβείους ἐπαρχίας, τὴν Σερβίαν, τὴν Δαλματίαν, τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα, ἥτις καὶ μετὰ ταῦτα ἀπετίναξε τὸν ζυγόν της, ἀποκαταστασθεῖσα αὐτόνομος. Ἡ διανομὴ αὕτη ἐφαίνετο ὅτι ἦτο καλὴ καὶ συμφέρουσα εἰς τὴν Γαλλίαν, διότι ἐκέρδιζεν ὅλον τὸ ναυτικὸν τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους· ἡ δὲ Ἑλλὰς δὲν ἦτον εἰς κατάστασιν νὰ ἐναντιωθῇ εἰς τὸν νέον γαλλικὸν ζυγόν της· ἀλλὰ ταῦτα πάντα δύναται νὰ εἴπῃ τις ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν ἦσαν εἰμὴ ἔργα τῆς φαντασίας.

Τὸ δεύτερον σχέδιον ἦτον ἡ ἐντελὴς διανομὴ τοῦ τουρκικοῦ βασιλείου· εἰς τὴν Ῥωσσίαν κατὰ τὸ νέον σχέδιον τοῦτο παρεχωροῦντο αἱ τουρκικαὶ χῶραι δυτικῶς ἀπὸ τῶν παραδουναβείων ἐπαρχιῶν μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου, καὶ ἐξ ἀνατολῶν ὅλον τὸ ἀπέναντι τῆς μικρᾶς Ἀσίας μέρος πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς νέας κατακτήσεώς της ταύτης. Οὕτως ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ αἱ κλεῖς, τουτέστιν ὁ Βόσπορος καὶ ὁ Ἑλλήσποντος, παρεδίδοντο εἰς τὴν Ῥωσσίαν, εἰς δὲ τὴν Αὐστρίαν, διὰ νὰ κατασταθῇ τὸ μεσότειχον μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας, ἐδίδετο ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν, ἡ Μακεδονία μέχρι τῆς Θεσσαλονίκης· ἡ δὲ Γαλλία διετήρει τὴν πρώτην μερίδα αὐτῆς, τουτέστι τὴν Ἤπειρον, τὴν Θεσσαλίαν μέχρι τῆς Θεσσαλονίκης, τὴν Πελοπόννησον, τὴν Κρήτην καὶ ὅλον τὸ Ἀρχιπέλαγος, τὴν Κύπρον, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον· οἱ δὲ Τοῦρκοι ἀπεδιώκοντο πρὸς τὸν Ἐφράτην διὰ νὰ ἐξασκῶσι τὰ τοῦ Κορανίου ἐλευθέρως.

Εἰς τὴν φανταστικὴν ταύτην διανομὴν τοῦ κόσμου, ἥτις ἴσως θέλει πραγματοποιηθῇ ποτὲ, μ' ὅλον ὅτι ἡ Γαλλία ἠδικεῖτο, καὶ περὶ ἧς ἔλεγέ τις ὅτι τὰ πάντα ἔμελλον νὰ ἐκτελεσθῶσι παραχρῆμα, ὑπῆρχε ζήτημά τι διὰ τὸ ὁποῖον ἐφιλονείκουν τοσοῦτον· τοῦτο δὲ ἦτον ἡ Κωνσταντινούπολις, ἥτις ἐνδιέφερεν ἀμφότερα τὰ ἔθνη· ἰδίως οἱ Ῥῶσσοι ἤθελον νὰ καθέξωσι τὴν πόλιν ταύτην, ὡς τὸ σύμβολον τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας, τὰ δὲ στενὰ τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, ὡς τὰς κλεῖς τῶν δύο θαλασσῶν. Ὁ Κωλαιγκοῦρτος, συμμεριζόμενος τὰ φρονήματα τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις ἐταράττετο ὁσάκις τῷ ἐζήτουν νὰ παραχωρήσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς

τοὺς Ῥώσσους, κατ' οὐδένα λόγον ἐδέχετο τὴν παραχώρησιν ταύτην, καὶ ἦτο γνώμης ἡ Κωνσταντινούπολις μετὰ τῶν δύο στενῶν νὰ γένῃ ἐλευθέρα πόλις, ὡς τὸ Ἀμβοῦργον ἢ ἡ Βρέμη. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ῥῶσσος ὑπουργὸς ἐζήτει πρὸ πάντων τὴν Κωνσταντινούπολιν μόνον, διότι, ὡς ἔλεγεν, ἐμπεριέχει τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, ὁ Κωλαιγκοῦρτος ἐνέδωκεν ἐναντίον τῆς θελήσεως τοῦ Κυρίου του, ἀλλ' ἀπήτει ὥςε ὁ Ἑλλήσποντος νὰ παραχωρηθῇ εἰς τὴν Γαλλίαν, δι' οὗ, ὡς ἔλεγε, τὰ γαλλικὰ στρατεύματα νὰ δύνανται νὰ μεταβαίνωσιν ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀνατολὴν, ὅπου θέλουν εἶσθαι αἱ γαλλικαὶ κατακτήσεις, ὡς ἡ Συρία καὶ ἡ Αἴγυπτος. Οἱ Ῥῶσσοι, καίτοι κατακτῶντες τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῆς Ἁγίας Σοφίας κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν των, μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἐνέδωκαν εἰς τὴν παραχώρησιν τοῦ Ἑλλησπόντου πρὸς τοὺς Γάλλους, προτιμῶντες τὴν κατοχὴν αὐτοῦ παρὰ τῶν Τούρκων. Ὅθεν ἐπανῆλθον εἰς τὸ πρῶτον σχέδιον, δηλαδὴ νὰ ἀφήσωσιν εἰς τοὺς Τούρκους τὴν Θράκην μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὗτοι δὲ νὰ κυριεύσωσιν ὅλον τὸν Δανούβιον μέχρι τοῦ Αἵμου.

Εἰς μάτην τέλος ἐσυζήτουν περὶ τῶν σπουδαίων τούτων ἀντικειμένων, διότι τοσοῦτον ἐσυγχύθησαν τὰ συμφέροντα καὶ αἱ ἰδέαι αὐτῶν, ὥστε κατήντησαν εἰς ματαίας καὶ ἀδιεξόδους διενέξεις. Τὰ πάντα δὲ περιεστρέφοντο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῶν στενῶν αὐτῆς· διότι κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν Εὐρωπαίων, ἂν ἡ Ῥωσσία ἤθελε καθέξει τὰ στενὰ τοῦ πορθμοῦ Σούνδου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, θέλει λάβει τοιαύτην ἐπιῤῥοὴν εἰς τὴν Εὐρώπην ὥστε θέλει καταστρέψει ὅλας τὰς ἐλευθερίας τοῦ πολιτισμένου κόσμου· τοῦτο δὲ εἰς τὰς κρίσεις τῶν περιωρισμένων πνευμάτων φαίνεται ἀπίθανον, ἀλλ' ἴσως δὲν θέλει βραδύνει νὰ πραγματοποιηθῇ, ἕνεκα τῆς διαιρέσεως τῶν Εὐρωπαίων, οἵτινες, διχονοοῦντες, ὡς αἱ πόλεις τῆς Ἑλλάδος πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας, θέλουν λάβει πολὺ πιθανὸν τὴν τύχην αὐτῶν.

Μετὰ πολλὰς τέλος πάντων συζητήσεις μεταξὺ τοῦ Ῥομανζὼφ καὶ τοῦ Κωλαιγκούρτου ἀπεφασίσθη νὰ συντάξωσι τὰ περὶ διανομῆς τοῦ τουρκικοῦ βασιλείου δύο σχέδια καὶ νὰ τὰ ὑποβάλωσιν εἰς τοῦ Ναπολέοντος τὴν ἔγκρισιν, παρακαλοῦντες αὐτὸν ν' ἀποφασίσῃ τὸ μέρος τῆς συνεντεύξεως, ὅπως, συνελθόντες ἀμφότεροι οἱ αὐτοκράτορες, διαλύσωσιν ὅλας τὰς περὶ τῆς διανομῆς ταύτης δυσκολίας· ἡ δὲ σύνταξις τῶν ἐγγράφων τούτων ἀνετέθη εἰς τὸν Ῥομανζὼφ, διότι ὁ Κωλαιγκοῦρτος ἐπιτηδείως

ἀπέφυγε τοῦτο. Ὁ Ῥομανζὼφ λοιπὸν συνέταξεν ἰδιοχείρως αὐθωρεὶ τὸ περὶ τούτου σχέδιον, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ τὸ ὑπογράψῃ· ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ὅμως διεβεβαίωσε τὸν Κωλαιγκοῦρτον ὅτι καίτοι τὸ ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ του συνταχθὲν σχέδιον οὐδεμίαν ὑπογραφὴν φέρει, μ' ὅλον τοῦτο τὸ ἐμπεριεχόμενον αὐτοῦ συνετάχθη συγκαταθέσει αὐτοῦ, καὶ ὅτι τὸ ἔγγραφον τοῦτο πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπίσημος, καίτοι ἄνευ ὑπογραφῆς, διότι ἐν αὐτῷ ἐξηγοῦνται τὰ φρονήματα τῆς ῥωσσικῆς κυβερνήσεως (α).

Ἐν τούτοις ταῦτα πάντα ἦσαν μάταιαι συζητήσεις ἐπὶ φαντασικῶν διανομῶν τῆς τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας· διότι ὁ Ναπολεὼν δὲν ἤθελεν εἰμὴ νὰ προσλάβῃ εἰς τὴν πολιτικήν του τὴν Ῥωσσίαν καὶ νὰ ἐνοχοποιήσῃ αὐτὴν ἀπέναντι τῆς Εὐρώπης διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Φιννίας, καὶ οὐχὶ νὰ παραχωρήσῃ μέρος τῆς Τουρκίας εἰς τὸν Ἀλέξανδρον· τούτου ἕνεκα ἔγραφεν εἰς τὸν Κωλαιγκοῦρτον νὰ ἀναγκάζῃ τοὺς Ῥώσσους διὰ νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῆς Σουηδίας, διότι οἱ Ῥῶσσοι ἅπαξ κηρύξαντες τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Σουηδίαν ἤθελον κηρυχθῆ καὶ κατὰ τῶν Ἄγγλων.

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἐνδώσας τέλος πάντων εἰς τὰς

(α) Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θιέρσου τὸ πρὸς τὸν Ναπολέοντα σταλὲν ἀντίγραφον τῆς περιφήμου διακοινώσεως ταύτης εὑρέθη εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Λούβρου, καὶ εἶναι κατ' ἀκρίβειαν τὸ ἑξῆς·

«Ἐπειδὴ ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων καὶ βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας, κλπ. ἐγκρίνει ὅτι, διὰ νὰ περαιωθῇ ἡ γενικὴ εἰρήνη καὶ νὰ στερεωθῇ ἡ ἡσυχία τῆς Εὐρώπης, πρέπει νὰ ἀδυνατήσῃ τὸ τουρκικὸν Κράτος διὰ τῆς διαμελίσεως τῶν ἐπαρχιῶν του· ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, πιστὸς ὢν εἰς τὰς ὑποσχέσεις καὶ εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν, εἶναι ἕτοιμος νὰ τὸν συνδράμῃ εἰς τοῦτο.

»Ἡ πρώτη ἰδέα ἤτις ἔπρεπε νὰ ἐνυπάρχῃ εἰς τὸν αὐτοκράτορα πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν, ὅστις ἐπιθυμεῖ ν' ἀναπολῇ εἰς τὴν μνήμην του τὰ ἐν τῇ Τιλσίτῃ, ὅτε τῷ ἐδόθη ἡ ἀφορμὴ αὕτη, εἶναι ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέων σύμμαχός του ἤθελε νὰ ἐκτελέσῃ πάραυτα ὅ,τι ἀφότεροι οἱ Αὐτοκράτορες συνεφώνησαν εἰς τὰς περὶ συμμαχίας διαπραγματεύσεις των ὡς πρὸς τοὺς Τούρκους, εἰς τοῦτο δὲ προσετίθετο καὶ ἡ εἰς Ἰνδίας ἐκστρατεία.

»Συνεφωνήθη λοιπὸν ἐν Τιλσίτῃ ὅτι ἡ ὀθωμανικὴ δυναστεία ἔπρεπε ν' ἀποδιωχθῇ εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ νὰ μὴ διατηρῇ εἰς τὴν Εὐρώπην εἰμὴ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Ῥουμελήν· ὅθεν συνεπείᾳ τούτου ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων νὰ καθιέῃ τὴν Ἀλβανίαν, τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Κρήτην.

»Εἰς τοῦτο προσετέθη ὅτι ἡ Βλαχία καὶ ἡ Μολδαυία νὰ παραχωρηθῶσιν εἰς τὴν Ῥωσσίαν, ὡς ὅριον δὲ αὐτῶν νὰ τεθῇ ὁ Δανούβιος, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Βεσσαραβίας, ἥτις ὁμολογουμένως ἀνήκει εἰς τὴν Μολδαυΐαν. Ἐὰν δὲ εἰς τὴν μερίδα ταύτην προστεθῇ καὶ ἡ Βουλγαρία, ὁ αὐτοκράτωρ εἶναι εἶναι πρόθυμος νὰ συμπεθέξῃ εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ἰνδιῶν περὶ τῆς ὁποίας δὲν προέκειτο τότε λόγος· ἀρκεῖ ὅμως ἡ ἐκστρατεία αὕτη νὰ γένῃ διὰ τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ὡς τὴν ἐσχεδίασεν αὐτὸς οὗτος ὁ Ναπολέων.

»Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ὑπερεχάρη περὶ τῆς ἰδέας τοῦ νὰ συμπεριληφθῇ

παιτήσεις τοῦ Ναπολέοντος ὡς πρὸς τὴν κατάκτησιν τῆς Φινλανδίας, ἐξαπέστειλεν ἐκεῖ στρατὸν, ὅστις ἐντὸς δύο μηνῶν μετὰ πολλὰς αἱματηρὰς μάχας κατέκτησε τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, τὴν ὁποίαν ἤνωσε μετὰ τῆς λοιπῆς ρωσσικῆς αὐτοκρατορίας. Οἱ Ῥῶσσοι κατ' ἀρχὰς δὲν ἐπεθύμουν τὴν κατάκτησιν ταύτην, ἀλλ' ἐπομένως ἐγνώρισαν τὰς ὠφελείας αὐτῆς, διότι ἡ ἐπαρχία αὕτη, καίτοι ἔχουσα ὀλίγους κατοίκους καὶ οὖσα ἄγονος, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεώς της χρησιμεύει ὡς καλὸν μεθόριον πρὸς τὰ δυτικὰ μέρη τῆς Ῥωσσίας. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, μαθὼν τὴν εἰσβολὴν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων εἰς Τυρρηνίαν καὶ Πορτουγαλλίαν, ὡς καὶ τὴν εἰς Ῥώμην καὶ Μαδρίτην ἀποστολὴν αὐτῶν, ἐσυμπέρανεν ὅτι ταῦτα πάντα θέλουν ἔχει σοβαρὰς συνεπείας, ἀλλ' ἐπειδὴ προέκειτο περὶ ταχείας συνεντεύξεως τῶν δύο αὐτοκρατόρων, ἐσιώπησεν.

Ὁ δὲ Κωλαιγκοῦρτος, ὅστις ἀκριβῶς ἀνέφερεν εἰς τὸν Κύριόν του τοὺς διαλογισμοὺς τῆς φιλοδόξου ταύτης αὐλῆς, ἔγραφεν εἰς τὸν Ναπολέοντα ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ αὐλὴ αὕτη εὑρίσκεται εὐχαριστημένη ἐπ' ἐλπίδι τῆς μελλούσης διανομῆς τῆς Τουρκίας.

Ὁ Ναπολέων, ὅστις εἶχε προϊδεῖ ταῦτα πάντα, δηλαδὴ ὅτι

»καὶ στρατὸς αὐστριακὸς εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ Αὐστρία »μέλλει νὰ συμμεθέξῃ εἰς τοῦτο, ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλεξανδρος νομίζει ὅτι εἰς αὐ»τὴν πρέπει νὰ παραχωρηθῇ ἡ τουρκικὴ Κροατία καὶ Βοσνία, ἐκτὸς ἂν ὁ αὐ»τοκράτωρ Ναπολέων θέλει νὰ λάβῃ μέρος ἐξ αὐτῶν. Ἐκτὸς ἐὰν τῶν εἰς τὴν Αὐ»στρίαν γινομένων παραχωρήσεων, ἂν προστεθῇ εἰς αὐτὴν καὶ ἡ Σερβία, ἥτις »εἶναι μία τῶν πλουσιωτέρων ἐπαρχιῶν τῆς Τουρκίας, ἡ Δύναμις αὕτη θέλει »μένει εὐχαριστημένη.

»Οἱ Σέρβοι εἶναι πολεμικὸν ἔθνος, καὶ ὡς τοιοῦτοι χείρουν ὑπόληψιν ἔνεκα »τούτου λοιπὸν πρέπει ν' ἀποφασισθῇ ἡ τύχη των.

»Οἱ Σέρβοι πνέοντες δικαίαν ἐκδίκησιν κατὰ τῶν Τούρκων ἀπέστειλαν εὐτόλ»μως τὸν ζυγὸν τῶν τυράννων των, καὶ ἀπεφάσισαν, ὡς ἄθλιοι, οὐδέποτε νὰ »δεχθῶσιν αὐτούς· πρὸς στερέωσιν λοιπὸν τῆς εἰρήνης ἀνάγκη πᾶσα νὰ σκεφ»θῶμεν ἵνα ἐλευθερώσωμεν καὶ αὐτοὺς καὶ νὰ τοὺς ἀποκαταστήσωμεν ἀνεξαρτή»τους ἐκ τῶν Τούρκων.

»Ἡ ἐν Τιλσίτῃ εἰρήνη οὐδὲν ἀπεφάσισε περὶ τῆς Σερβίας· ἡ ἐπιθυμία τῶν »Σέρβων ἐκφρασθεῖσα πολλάκις εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον εἶναι νὰ τοὺς »συμπεριλάβῃ ὑπὸ τὸ Κράτος του· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος διὰ τὴν πρὸς αὐ»τὸν ἀφωσίωσίν των ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ αὐτοὺς εὐτυχεῖς καὶ ἐλευθέρους χωρὶς νὰ »τοὺς κατακτήσῃ. Ὅθεν ἡ Α. Μεγαλειότης δὲν προτείνει ζητήματα τὰ ὁποῖα »παρεμποδίζουσι τὴν εἰρήνην· οὔτως μάλιστα εἶναι πρόθυμος νὰ κάμῃ πᾶσαν »θυσίαν καὶ πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὸ νὰ ἐπιταχυνθῇ καὶ στερεωθῇ »αὕτη. Προτείνει λοιπὸν νὰ καταστεθῇ ἡ Σερβία ἀνεξάρτητον βασίλειον, »ὑπό τινα τῶν ἀρχιδουκῶν τῆς Αὐστρίας, ὅστις νὰ μὴ συμμετέχῃ τοῦ αὐστρια»κοῦ θρόνου, καὶ μάλιστα πρέπει νὰ ὁρισθῇ ὅτι οὐδέποτε τὸ βασίλειον τοῦτο »δύναται νὰ ἑνωθῇ μετὰ τῆς Αὐστρίας.....

ἡ κατάκτησις τῆς Φιννίης ἤθελε μετὰ ταῦτα εὐχαριστήσει τοὺς Ῥώσσους, διελογίζετο νὰ διασκεδάζῃ τοῦ λοιποῦ τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον, ἀκαταπαύστως συζητῶν περὶ τῆς τουρκικῆς διανομῆς καὶ οὐδέποτε ἀποπερατόνων αὐτήν· ἐσκέπτετο ὅμως καὶ τίνι τρόπῳ ἐδύνατο νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν Ῥωσσίαν πρὸς τὴν Ἀνατολήν· ἄλλην ὅμως θυσίαν δὲν ἤθελε νὰ κάμῃ εἰμὴ τὴν παραχώρησιν τῆς Μουλδαυΐας· καὶ τοῦτο οὐχὶ εὐθὺς ἀλλὰ προϊόντος τοῦ χρόνου· ἐπὶ πολὺ ὅμως, ὡς εἴρηται, ἤθελε ν' ἀφήσῃ τὴν αὐλὴν ταύτην νὰ τρέφεται μὲ κενὰς ἐλπίδας περὶ διανομῆς τῆς Ἀνατολῆς. Ἐν τούτοις πρὸ πολλοῦ ὁ Ναπολέων ἐσκέπτετο περὶ τῆς Τουρκίας, ἥτις ἀπὸ τῆς ἐκρθονίσεως τοῦ Σουλτὰν Σελίμη ἐφαίνετο ὅτι ἤγγιζεν εἰς τὸ τέρμα της, καὶ διελογίζετο ἂν ἔπρεπε νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὸ ἐπαπειλούμενον τοῦτο πτῶμα, καὶ ἂν ἦτο συμφέρον νὰ καταλάβῃ ὅλην τὴν παραλίαν τῆς Μεσογείου διὰ ν' ἀναγκάσῃ συγχρόνως καὶ τὴν Ῥωσσίαν νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῶν Ἰνδιῶν διὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ταῦτα δὲ πάντα μ' ὅλον ὅτι φαίνονται εἰς τὴν παροῦσαν ἐποχὴν φανταστικὰ, μ' ὅλα ταῦτα πρέπει νὰ κρίνῃ τις καὶ τὸν ἄνδρα ὅστις ἔμελλε νὰ τὰ ἐκτελέσῃ· διότι οὗτος ἦτον ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἐξεθρόνιζον καὶ ἐνεθρόνιζον διὰ διατάγματός των βασιλεῖς, ὥστε ὁ τοιοῦτος εἶχε καὶ τὴν θέλησιν καὶ τὴν δύναμιν νὰ πράξῃ τὰ πάντα. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ πράττῃ τὰ πάντα, δὲν ἤθελε ν' ἀποφασίσῃ τι πρὶν ἢ προηγουμένως σκεφθῇ καλῶς περὶ τούτου. Ὅθεν, ἀφοῦ ἅπαξ

»Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας εἶναι πρόθυμος νὰ συμμεθέξῃ εἰς διαπραγμά»τευσιν μεταξὺ τῶν τριῶν αὐτοκρατόρων, ἡ ὁποία νὰ προδιορίσῃ τὰ ἀνωτέρω ἀ»ναφερόμενα· ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου παρατηρῶν ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Γάλ»λων πρὸς αὐτὸν σταλεῖσα ἐπιστολὴ παριστᾷ ἐκτενεστέραν διανομὴν τοῦ ὀθωμα»νικοῦ βασιλείου παρὰ τὴν ἐν Τιλσίτῃ προταθεῖσαν, ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας »διὰ νὰ εὐκολύνῃ πᾶν ὅ,τι συμφέρει εἰς τὰς τρεῖς αὐτοκρατορικὰς αὐλὰς, πρὸ »πάντων δὲ διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὸν Ναπολέοντα ὅλα τὰ δείγματα τῆς πρὸς αὐτὸν »φιλίας καὶ σεβασμοῦ του, ἀπεφάσισε, καί τοι μὴ ἔχων ἀνάγκην πλειοτέρας ἐξα»σθενίσεως τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως, νὰ συνδράμῃ εὐχαρίστως εἰς τὰ παρ' »αὐτοῦ προταθέντα.

»Ἔθεσε δὲ ὡς ἀρχὴν τοῦ συμφέροντός του εἰς τὴν μεγαλητέραν ταύτην διανομὴν »ὅτι ἡ μερὶς τῆς αὐξηθείσης κατακτήσεώς του θέλει μετριασθῇ κατὰ τὴν ἀπόστα»σιν ἢ ἔκτασιν, καὶ ὅτι συγκατατίθεται ὥστε ἡ μερὶς ἰδίως τοῦ συμμάχου του »νὰ ἦναι μεγαλητέρα. Ἡ Α. Μεγαλειότης ἐπιθυμεῖ ὥστε ἐκτὸς τῆς αὐταπαρνήσεως »ταύτης, νὰ μὴ μεταβληθῶσιν αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις ὡς ἐκ τῆς νέας ταύτης »διανομῆς.

»Στηριζόμενος εἰς τὰς δύο ταύτας ἀρχὰς ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος θέλει ἰδεῖ »οὐχὶ μόνον ἄνευ ἀντιζηλίας, ἀλλὰ μετ' εὐχαριστήσεως ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ναπο»λέων ἀπέκτησε καὶ ἥνωσεν εἰς τὰ κράτη του, παρὰ πᾶν ὅ,τι μνημονεύεται ἀνω»τέρω, καὶ ὅλας τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους, ὡς τὴν Κρήτην, τὴν Ῥόδον »καὶ τὰ λοιπὰ, ἔτι δὲ καὶ τὴν Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον.

ἐνοχοποίησε τὸν Ἀλέξανδρον διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Φιννίης, ἤθελε τοῦ λοιποῦ νὰ τρέφῃ αὐτὸν μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς διανομῆς τοῦ τουρκικοῦ Κράτους, ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲ νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὰ τῆς Ἱσπανίας.

Ἀλλαχοῦ ἐρρέθη περὶ τῆς προθέσεως τοῦ Ναπολέοντος ὡς πρὸς τὰ τῆς Ἱσπανίας, ἵνα δηλαδὴ ἐκφοβίσῃ τὸν βασιλέα αὐτῆς, ὡς ἔπραξε καὶ εἰς τὸν τῆς Πορτουγαλλίας, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν θρόνον του καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἀμερικήν· οὕτω δὲ εὐκολώτερον ν' ἀλλάξῃ τὴν δυναστείαν τοῦ τόπου τούτου διὰ τοῦ ἐκεῖ διορισμοῦ ἑνὸς τῶν ἀδελφῶν του. Ἐπὶ τούτῳ συνήθροισεν 80 χιλιάδας στρατοῦ καλοῦ μὲν, ἀλλὰ συγκειμένου ἐκ νεοσυλλέκτων, καὶ τὸν ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου τούτου ἀπῃτεῖτο ἀνὴρ ἱκανὸς καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης του ὡς τοιοῦτον ἐξελέξατο τὸν Μυράτον, ὅστις ὅμως εἶχε τὸ ἐλάττωμα νὰ κοινοποιῇ τὰ τῆς πολιτικῆς μυστήρια τοῦ Ναπολέοντος· προσέτι ὁ Μυράτος εἶχε τὴν φιλοδοξίαν μέχρι μανίας νὰ θέλῃ νὰ γένῃ βασιλεὺς, ἀδιαφορῶν τὸ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον ἤθελε βασιλεύει· διορισθεὶς δὲ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ πραγμάτων, ἔλαβε τὴν ἰδέαν εὐθὺς νὰ καθέξῃ καὶ τὸν θρόνον αὐτός. Ἐν τούτοις ὅσον μάταιος καὶ ἂν ἐφαίνετο περὶ τὰ τοιαῦτα, τοσαύτην ἱκανότητα καὶ ἐπιτηδειότητα ἔδειξεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἀκολούθως. Ὁ Ναπολέων θέλων νὰ ἐκφοβίσῃ τὸν οἶκον τῆς

»Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐκτενεστέρας διανομῆς ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος »θέλει μεταβάλει τὴν προηγουμένην γνώμην του ὡς πρὸς τὰ τῆς Σερβίας, καὶ »θέλει ἐπιθυμήσει νὰ δεθῇ ἐντιμοτέρα καὶ ὠφελιμωτέρα μερὶς εἰς τὸν αὐστρια»κὸν οἶκον, ἡ Σερβία νὰ ἑνωθῇ μετὰ τῆς αὐστριακῆς αὐτοκρατορίας, εἰς ἣν νὰ »προστεθῇ καὶ ἡ Μακεδονία, ἐκτὸς τοῦ μέρους τὸ ὁποῖον ἡ Γαλλία θέλει νὰ »διατηρήσῃ διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὰ ἐν Ἀλβανίᾳ μεθερμάτης, εἰς τρόπον ὥστε ἡ »Γαλλία νὰ κατέχῃ τὴν Θεσσαλονίκην· ἡ γραμμὴ αὕτη τοῦ αὐστριακοῦ μεθορίου »θέλει ἐκταθῇ ἀπὸ τῆς Σοφίας μέχρι τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου εἰς τὸ Ὄρφανι, ὥστε »ἡ αὐστριακὴ δύναμις θέλει ἐκταθῇ μέχρι τῆς θαλάσσης.

»Ἡ Κροατία θέλει ἀνήκει εἰς τὴν Γαλλίαν ἢ εἰς τὴν Αὐστρίαν κατὰ τὴν εὐ»χαρίστησιν τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος.

»Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος δὲν ὑποκύπτεται εἰς τὸν σύμμαχόν του, ὡς ὢν »λίαν εὐχαριστημένος εἰς ὅ,τι ἐρρέθη ἐν Τιλσίτῃ, δηλαδὴ τὸ νὰ θέσῃ κατὰ τὴν »συμβουλὴν τοῦ φίλου του αὐτοκράτορος τὰς κατακτήσεις ταύτας τῆς Αὐστρίας »μεταξὺ τῶν ἰδικῶν των· τοῦτο δὲ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς συναφείας τῶν συνόρων των »τὸ ὁποῖον γίνεται πάντοτε ἀφορμὴ νὰ ψυχρανθῇ ἡ φιλία τῶν γειτόνων.

»Εἰς τὴν μερίδα τῆς Ῥωσσίας ἐν τῇ νέᾳ καὶ ἐκταμίνῃ διανομῇ ταύτῃ προ»στεθῇ πλέον ὅ,τι εἶχεν ἀποφασισθῇ εἰς τὸ προηγούμενον σχέδιον, καὶ ἡ »Κωνσταντινούπολις μετὰ τινος ἐκτάσεως ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ »μέρος τῆς Ῥούμελης, τοιουτοτρόπως· σὲ τὸ ὅριον τῆ Ῥωσσίας, ὡς πρὸς τὸ μέρος »τῶν νέων κατακτήσεων τῆς Αὐστρίας, θέλει ἄρχεται ἀπὸ τῆς Βουλγαρίας καὶ »ἀκολουθεῖ τὰ ὅρια τῆς Σερβίας πέραν ὀλίγον τοῦ Σολιμίκου καὶ τῆς σειρᾶς

Ἱσπανίας διὰ τῆς ἀποστολῆς πολυαρίθμων στρατευμάτων, συνήθροισεν αὐτὰ ἐκ διαφόρων μερῶν εἰς τὴν Βαϋόννην τῆς Γαλλίας καὶ αἴφνης ἀνέθηκε τὴν διοίκησιν αὐτῶν εἰς τὸν Μυράτον, χωρὶς νὰ ἐξηγήσῃ εἰς τοῦτον καὶ τὰ αἴτια τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ. Ὁ Μυράτος φθάσας τὴν 26 Φεβρουαρίου κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Βαϋόννην εὗρε τὰς περὶ τούτου ὁδηγίας αὐτοῦ, αἱ ὁποῖαι διελάμβανον ὅτι διορίζεται διοικητὴς ἁπάντων τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ γαλλικῶν στρατευμάτων, καὶ διετάττετο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἱσπανίαν, τὸν δὲ στρατηγὸν Δυπόντον νὰ πέμψῃ πρὸς τὴν Σεγουβίαν καὶ Ἐσκουριάλην, ὥστε κατὰ τὸν Μάρτιον νὰ καταλάβῃ τὰ δύο στενὰ τῆς Γουαδαρράμης, νὰ συνάξῃ 600 χιλιάδας μερίδας ἄρτου εἰς τὴν Βαϋόννην τῆς Ἱσπανίας ὅπως ἔχωσι τὰ γαλλικὰ στρατεύματα 15 ἡμερῶν τροφὴν ἐν καιρῷ συντόνων πορειῶν, νὰ περιμένῃ δὲ πάντοτε νέας ὁδηγίας ἐκ Παρισίων, νὰ καταλάβῃ εὐθὺς τὴν Πομπηϊούπολιν καὶ τὰ φρούρια τῆς Βαρκελῶνος, νὰ διατάξῃ τοὺς Ἱσπανοὺς φρουράρχους νὰ διατηρῶσι τὰ νῶτά του, ὡσανεὶ ἐπορεύετο πρὸς τὸν ἐχθρὸν, νὰ φροντίζῃ ὥστε οἱ στρατιῶται νὰ διατρέφωνται τακτικῶς διὰ νὰ μὴ προξενῶσι καταχρήσεις καθ' ὁδὸν, νὰ τουφεκίζῃ πάντα στρατιώτην, ὅστις ἤθελε δοθῇ εἰς διαρπαγὴν, νὰ μὴ ἐξετάζῃ τι καθ ὁδὸν, μήτε νὰ ἔχῃ ἀνταπόκρισιν μετὰ τῆς αὐλῆς τῆς Ἱσπανίας, ἄνευ ἐγγράφου διαταγῆς αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος, νὰ μὴ ἀπαντᾷ εἰς οὐδεμίαν ἐπιστολὴν τοῦ πρίγκηπος τῆς Εἰρήνης· ἐὰν δὲ ἐρωτᾶται περὶ τῆς πορείας τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, νὰ λέγῃ ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς εἰς τὴν Ἱσπανίαν εἰσόδου τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων εἶναι γνωστὸς μόνον εἰς τὸν Ναπολέοντα, καὶ ὅτι ὁ σκοπὸς οὗ-

---

»τῶν ἐρέων, τὰ ὁποῖα ἐκτείνονται ἀπὸ τὸ Σολισμίκιον μίχρι τῆς Τραϊανουπό»λεως συμπεριλαμβανομένης, καὶ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἔβρου μέχρι τῆς θαλάσσης.

»Εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ δευτέρου τούτου σχεδίου περὶ διανομῆς συνδιάλεξιν ὑπῆρξε »δεχογνωμία, διότι ὁ μὲν ὑπίθετεν ὅτι ἂν ἡ Ῥωσσία καθέξῃ τὴν Κωνσταντινού»πολιν, ἡ Γαλλία πρέπει νὰ καθέξῃ τὸν Ἑλλήσποντον, ἢ τουλάχιστον τὸ ἐν τῇ »Ἀσίᾳ μέρος αὐτοῦ· ἡ πρότασις αὕτη ἀντεκρούσθη ὑπὸ τοῦ ἑτέρου διὰ τὴν δυσ»αλογίαν τῆς διανομῆς τοῦ νέου σχεδίου, ἰδίως δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας »δὲν ἐπεθύμει τοῦτο, διότι ἤθελε τοποθετηθῇ κακῶς πρὸς τὴν Γαλλίαν ἕνεκα τῶν »γεωγραφικῶν καὶ ἐμπορικῶν σχέσεών του.

»Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, ὁρμώμενος ἐκ τῆς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ναπο»λέοντα ἄκρας φιλίας του, ἐξεφράσθη διὰ νὰ ἄρῃ πᾶσαν δυσκολίαν· α) ὅτι πρέ»πει ἡ Γαλλία νὰ ἔχῃ στρατιωτικήν τινα ὁδὸν ἵνα διέρχεται ἐκ τῶν νέων κατα»κτήσεων τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ῥωσσίας καὶ νὰ φθάνῃ εἰς τὴν Τυρίαν διὰ ξη»ρᾶς· β'.) ἂν ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέων ἐπιθυμῇ νὰ καθέξῃ τὴν Σμύρνην ἢ ἄλλην »τινὰ χώραν ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Λέκτου μέχρι τοῦ ἀπέναντι »τῆς Κῶ ἀκρωτηρίου Τριοπίου, καὶ νὰ πέμψῃ στρατεύματα διὰ νὰ κατακτήσῃ

τος εἶναι πρὸς ὄφελος τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Γαλλίας, νὰ ὁμιλῇ ἐπὶ ματαίῳ ὅτι δῆθεν μέλλει νὰ καθέξῃ τὰ Γάδειρα καὶ τὴν Γιβραλτάρην, καὶ τέλος νὰ διακηρύττῃ εἰς τὰς ἐπαρχίας ὅτι εἰς τίποτε δὲν θέλουν ἐνοχληθῆ· φθάνων δὲ εἰς τὴν πόλιν Βούργους νὰ δημοσιεύσῃ διαταγὴν τῆς ἡμέρας, δι' ἧς νὰ παραγγείλῃ εἰς τὰ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματα νὰ διατηρῶσιν αὐστηρὰν πειθαρχίαν καὶ νὰ διάγωσι μετὰ τῶν Ἱσπανῶν ὡς ἀδελφοί, ὁμιλοῦντες πάντοτε περὶ τοῦ Ἱσπανικοῦ ἔθνους, χωρὶς ποτε νὰ ὁμιλῶσι περὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας ἢ τῆς αὐλῆς αὐτοῦ δι' ὁποιανδήποτε αἰτίαν. Τοιαῦται ἦσαν αἱ πρὸς τὸν Μυράτον δοθεῖσαι ὁδηγίαι, παρὰ τῷ ὁποίῳ διωρίσθη ὁ στρατηγὸς Βελλιάρδος ἀρχηγὸς τῶν ἐπιτελῶν, ὁ στρατηγὸς Γρουσσὺ διοικητὴς τοῦ ἱππικοῦ, ὁ δὲ στρατηγὸς Λαριβοσσιέρος διοικητὴς τοῦ πυροβολικοῦ.

Εἰς δὲ τὸν διοικοῦντα τὰ ἐν Πορτουγαλλίᾳ στρατεύματα στρατηγὸν Ζουνὼ ὁ Ναπολέων ἔπεμψε τὰς ἑξῆς ὁδηγίας· νὰ ἐπιβάλῃ 100 ἑκατομμυρίων φράγκων φόρον εἰς τοὺς κατοίκους, νὰ ἐπιτηρῇ ἀκριβῶς τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα, καὶ νὰ μεταχειρίζηται, χρείας τυχούσης, τὰς ἐν Καΐρῳ τῆς Αἰγύπτου, τῆς Βερώνης καὶ τῆς Παυΐας τρομερὰς διατάξεις κατὰ τῶν ἐπανα-

---

»τὰ μέρη ταῦτα, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος προθύμως θέλει συνδράμει τὸν Να»πολέοντα, ἑνώνων μετὰ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ σῶμά τι ῥωσσικοῦ ὁρατεύ»ματος· γ.) ἂν ἡ Σμύρνη ἢ ἄλλη τις ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ χώρα τῶν νέων τούτων »κατακτήσεων προσβληθῇ οὐχὶ μόνον ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν Ἀγ»γλων, ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας θέλει πέμψει ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει βοήθειαν »εἰς τὸν σύμμαχόν του, ὅσ κις οὗτος λάβῃ ἀνάγκην νὰ τὸν προσκαλέσῃ.

» δ'. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας φρονεῖ ὅτι ἡ Αὐστρία δύναται ἐπὶ τῶν αὐ»τῶν βάσεων νὰ βοηθήσῃ τὴν Γαλλίαν, ὡς πρὸς τὴν κατάκτησιν τῆς Θεσσαλι»νίκης, καὶ νὰ τὴν συνδράμῃ ὁσάκις τὴν προσκαλῇ.

» ε. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας ἀποφαίνεται ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ κατακτήσῃ »τὴν ἀσιατικὴν παραλίαν τοῦ Εὐξείνου πόντου, μ' ὅλον ὅτι εἰς τὰς συζητήσεις »ἐνεκρίθη ὅτι αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν Ῥωσσίαν.

» ς'. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἀπεράνθη ὅτι ὁποιανδήποτε ἐκδάσιν καὶ ἂν »λάβωσι τὰ ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ τῶν Ἰνδιῶν στρατεύματά του, δὲν ἐπιθυμεῖ τίποτε »νὰ καθέξῃ πρὸς ὄφελός του, καὶ συγκατατίθεται εὐχαρίστως νὰ κατακτήσῃ ἡ »Γαλλία εἰς τὰς Ἰνδίας ὅ,τι τῇ συμφέρει. Ἐπίσης δὲ ὅτι ἠμπορεῖ νὰ παραχω»ρήσῃ εἰς ὅντινα τῶν συμμάχων της ἐπιθυμεῖ μέρος τῶν Ἰνδιῶν.

»Ἐὰν ἀμφότεροι οἱ αὐτοκράτορες συμφωνήσωσιν ὁριστικῶς ὅτι παραδέχονται »ἓν ἐκ τῶν περὶ διανομῆς σχεδίων τούτων, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος μετὰ με»γίστης εὐχαριστήσεως θέλει ἐλθεῖ εἰς τὸ συμφωνηθὲν μέρος τῆς συσεντεύξεως, τὸ »ὁποῖον εἶναι ἡ Ἐρφορδία· ἀλλὰ νομίζει ὠφελιμώτερον ὅτι αἱ βάσεις τῆς συν»θήκης ταύτης πρέπει προηγουμένως νὰ ἀποφασισθῶσι σχεδὸν ὁριστικῶς, ὥστε »ἐρχόμενοι εἰς συνέντευξιν ἀμφότεροι οἱ αὐτοκράτορες νὰ λάβωσι μόνον τὴν ἄκραν »εὐχαρίστησιν ὅτι ὑπογράφουσιν ἄνευ βραδύτητος τὴν τύχην τοῦ μέρους τούτου »τῆς γηΐνης σφαίρας.»

στατῶν, νὰ διαλύσῃ τὰ πορτουγαλλικὰ στρατεύματα καὶ νὰ ἐξαποστείλῃ εἰς τὴν Γαλλίαν ὅσα ἐξ αὐτῶν δὲν διαλύονται, νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν ἐκεῖ διαμένουσαν ἱσπανικὴν μεραρχίαν, καὶ νὰ τὴν ἀπομακρύνῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ἐκ τῶν ἱσπανικῶν μεθορίων, νὰ διατηρῇ εἰς τὴν Λιτσαβῶνα τὸ μεγαλήτερον μέρος τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεών του, νὰ τοποθετήσῃ δύο μεραρχίας, τὴν μὲν εἰς Ἀλμεΐδαν, διὰ νὰ ἐπιτηρῇ τὰ ἱσπανικὰ στρατεύματα, τὴν δὲ εἰς Βαδαϊὸζ διὰ νὰ πορευθῇ, χρείας τυχούσης, εἰς τὴν Ἀνδαλουσίαν· τὰς ὁδηγίας δὲ ταύτας νὰ διατηρῇ μὲ πολλὴν ἐχεμυθίαν· ἐὰν δὲ ἀναταραχὴ σύγκρουσίς τις μετὰ Γάλλων καὶ Ἱσπανῶν, ν' ἀποδώσῃ τὴν αἰτίαν τῆς συγκρούσεως ταύτης εἰς τοὺς Ἱσπανοὺς, ὅτι δῆθεν οὗτοι θέλουν τὴν κατάκτησιν τῆς Πορτουγαλλίας. Ὁ Ναπολέων προσέτι, προβλέπων ὅτι θέλει ἀναγκασθῇ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἱσπανίαν, καθ' ἑκάστην ἔπεμπε μέρος τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς του εἰς τὴν Βαϋόννην ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λεπίκον.

Ἅπασαι αἱ κατὰ τῆς Ἱσπανίας προπαρασκευαὶ αὗται τοῦ Ναπολέοντος κατ' ἀρχὰς ἀπέβλεπον τὴν ἐκφόβισιν τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας διὰ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν θρόνον του. Ἀλλ' ὁ ἐν Μαδρίτῃ πρέσβυς τῆς Γαλλίας Βωαρνὲς, ἀγνοῶν ταῦτα πάντα καὶ βλέπων τὴν αὐλὴν τῆς Ἱσπανίας, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ἱσπανικὸν ἔθνος ὅτι κατετεταράττετο, ἀκαταπαύστως ἐζήτει παρὰ τοῦ Ναπολέοντος ὁδηγίας τί μέλλει νὰ πράξῃ ἐν καιρῷ ταραχῶν εἰς τὴν Ἱσπανίαν, νομίζων ὅτι διὰ τοῦ μετά τινος Γαλλίδος συνοικεσίου τοῦ διαδόχου τῆς Ἱσπανίας θέλει διορθώσει τὰ πάντα. Ὁ Ναπολέων γνωρίζων τὴν εὐπιστίαν καὶ ἀνεπιτηδειότητα τοῦ πρέσβεώς του ἔγραψεν εἰς αὐτὸν ν' ἀπέχῃ τοῦ ν' ἀναμιγνύηται εἰς τὰς τοπικὰς ἔριδας, καὶ ὁσάκις ἐρωτᾶται περὶ τῶν εἰς Ἱσπανίαν ἐρχομένων στρατευμάτων, νὰ ὁμιλῇ περὶ τῆς Γιβραλτάρης καὶ τῶν Γαδείρων, ὅτι δῆθεν οἱ Ἄγγλοι ἐπισωρεύουσι στρατεύματα εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, καὶ ὅτι τὰ πάντα γίνονται πρὸς ὄφελος τῆς Ἱσπανίας. Θέλων προσέτι νὰ δώσῃ πλειότερον τρόμον εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἱσπανίας, διέταξε νὰ εἴπωσιν εἰς τὸν παρὰ τῆς ἱσπανικῆς αὐλῆς σταλέντα ἔκτακτον ἀπεσταλμένον Ὑζκιέρδον, ὅτι πρέπει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἱσπανίαν διὰ νὰ ἀναθαρίσῃ πρῶτον ἐκεῖ τὰ ἀναφυέντα σπέρματα τῆς διχονοίας. Ὁ Ὑζκιέρδος, ὅστις ἦτον ἀνὴρ νουνεχὴς καὶ πατριώτης, καὶ ὅστις μετὰ πολλῆς ἐπιτηδειότητος πρὸ πολλοῦ ἐνησχολεῖτο νὰ μάθῃ μᾶλλον τὰ περὶ τῆς πατρίδος του φρονήματα τοῦ Ναπολέοντος ἢ νὰ προσπαθῇ νὰ συμβιβάσῃ τὴν αὐλὴν τῆς Ἱσπανίας

μετ' αὐτοῦ, ἀκούσας ταῦτα ἐνόησεν εὐθὺς ὅτι ὁ Ναπολέων οὔτε τὴν συνθήκην τοῦ Φωνταινεβλὼ εἶχε σκοπὸν νὰ δημοσιεύσῃ, οὔτε περὶ συνοικεσίου νὰ διαπραγματευθῇ μετὰ τοῦ διαδόχου τῆς Ἱσπανίας· προσέτι βλέπων καὶ τὴν ἀκατάπαυστον ἀποστολὴν τῶν εἰς Ἱσπανίαν γαλλικῶν στρατευμάτων, ὡς καὶ τὴν παρασκευὴν νέων, προεῖδεν ὅτι ὁ Ναπολέων ἐπεθύμει τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ βασιλικοῦ ἱσπανικοῦ οἴκου καὶ τίποτε ἄλλο· τούτου ἕνεκα αὐθημερὸν ἀνεχώρησεν ἐκ Παρισίων, ἐπανερχόμενος εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Ὁ δὲ Ναπολέων, ἐπειδὴ ἦτον ἠναγκασμένος νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰς τελευταίας ἐπιστολὰς τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας περὶ τῆς δημοσιεύσεως τῆς συνθήκης καὶ περὶ τῆς βεβαιώσεως τῆς εἰλικρινοῦς φιλίας αὐτοῦ, καὶ θέλων ν' ἀποφύγῃ τοιαύτας ἐξηγήσεις, ἀποσιωπῶν τὰ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῆς 28 Φεβρουαρίου 1808 διαλαμβανόμενα, ἀπήντησεν αὐτῷ ἀποτόμως εἰς ἄλλην τινὰ ἐπιστολὴν τῆς 18 Νοεμβρίου 1807, ἀφορῶσαν τὰ περὶ τοῦ συνοικεσίου τοῦ υἱοῦ του, εἰς τὴν ὁποίαν ἄνευ λόγου ἤρχετο εἰς ἀντεκκλήσεις, ὡς ἄνθρωπος ζητῶν ἀφορμὴν ἐρίδων, καὶ ἔπεμψεν αὐτὴν πρὸς τὸν βασελέα τῆς Ἱσπανίας διά τινος τῶν θαλαμηπόλων του, ὅστις εἶχε διαταγὴν ν' ἀποφύγῃ πᾶσαν ἐξήγησιν ἀφορῶσαν τὰ τῆς Ἱσπανίας· ἀλλὰ νὰ παρατηρῇ καὶ νὰ πληροφορῆται τὰ τῆς αὐλῆς αὐτῆς καὶ νὰ τὰ ἀναφέρῃ λεπτομερῶς πρὸς αὐτόν.

Ἐνῶ δὲ κατ' ἀρχὰς ὁ Ναπολέων ἤθελε ν' ἀπαλλαγῇ ἐκ τῶν Βουρβόνων τῆς Ἱσπανίας διὰ τῆς δραπετεύσεως αὐτῶν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, αἴφνης μετέβαλε γνώμην, διότι ἐθεώρησεν ὅτι ἡ δραπέτευσις αὕτη τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας ἤθελεν ἐπιφέρει τὴν ἀπώλειαν τῶν ἱσπανικῶν ἀποικιῶν, ὡς συνέβη εἰς τὰς πορτουγαλλικάς. Τούτου ἕνεκα ἀπεφάσισεν ἐξ ἑνὸς μὲν νὰ ἐκφοβίζῃ τὴν αὐλὴν ταύτην, ἀφ' ἑτέρου ὅμως νὰ ἐμποδίσῃ αὐτὴν νὰ δραπετεύσῃ· ἐπὶ τούτῳ δὲ ἔπεμψε διαταγὴν εἰς τὸν ἐν Γαδείροις διαμένοντα μετά τινος ναυτικῆς μοίρας ναύαρχον Ροσίλην διαταγὴν ἵνα καταλάβῃ τὸ δυνατώτερον μέρος τοῦ λιμένος τῶν Γαδείρων διὰ νὰ δύναται νὰ ἐμποδίζῃ πᾶν τὸ ἐξερχόμενον καὶ εἰσερχόμενον πλοῖον, νὰ ἐπισκέπτηται δὲ τὰ ἐκπλέοντα πλοῖα, καὶ ἰδίως νὰ ἐμποδίζῃ τὰ φέροντα μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, ἐὰν ἡ αὐλὴ αὕτη ἤθελε νὰ μιμηθῇ τὴν ἀφροσύνην τῆς αὐλῆς τῆς Πορτουγαλλίας.

Αἱ πράξεις αὗται τοῦ Ναπολέοντος, ἠθικῶς θεωρούμεναι, βεβαίως εἶναι πράξεις ἐγκληματικαὶ, διότι παρατηρεῖ τις ὅτι διὰ μυρίων μέσων ἤθελε ν' ἁρπάσῃ τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ ἄλλου.

Ἀλλ' ὁ Ναπολέων ἄλλως ἔκρινε τὰ πράγματα· οὗτος θέλων νὰ καταστρέψῃ τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀγγλίας πανταχόθεν, καὶ παρατηρῶν ὅτι διὰ τῆς ὑπαρχούσης διεφθαρμένης δυναστείας τῆς Ἱσπανίας δὲν ἐδύνατο νὰ ἔχῃ τὸν τόπον τοῦτον ὠφέλιμον σύμμαχον εἰς τοὺς σκοπούς του, ἐπροσπάθει δι' ὅλων τῶν μέσων ν' ἀναγεννήσῃ τὸ ἱσπανικὸν ἔθνος διὰ τῆς ἀντικαταστάσεως τῆς ἱσπανικῆς μοναρχίας ἐξ ἑνὸς τῶν ἀδελφῶν του. Δυστυχῶς ὅμως ἄλλως πως ὥρισεν ἡ θεία Πρόνοια τὰ πράγματα.

Ὁ Μυράτος, λαβὼν διὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν τὴν διαταγὴν τοῦ Ναπολέοντος ἵνα ἀναχωρήσῃ εὐθὺς καὶ ὑπάγῃ εἰς Βαϋόννην, καὶ ἀρχὰς προσεβλήθη εἰς τὴν φιλοτιμίαν του, ὡς μὴ λαβὼν τὰς περὶ τούτου διαταγὰς ἀμέσως παρ' αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος· ἀλλ' ἐννοήσας εὐθὺς τὸ μυστήριον τῆς ἀποστολῆς του, ἀνεχώρησε παραχρῆμα χωρὶς νὰ λάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ οὐδὲ τὰ πρὸς χρῆσιν του ἀναγκαῖα, καὶ μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν του ἔφθασεν εἰς Βαϋόννην τὴν 26 Φεβρουαρίου, τὴν δὲ 10 Μαρτίου τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐκεῖ συνηθροισμένων στρατευμάτων διέβη τὰ μεθόρια τῆς Ἱσπανίας. Ὁ Μυράτος διὰ τῆς πραότητος τοῦ χαρακτῆρος, τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ τῆς ἐλευθεριότητός του ἤρεσκε πολὺ εἰς τοὺς Ἱσπανούς, ὥστε ἂν προέκειτο νὰ ἀλλάξῃ ἡ δυναστεία τῆς Ἱσπανίας, ὁ Μυράτος ἦτον ὁ καταλληλότερος πάντων· διὸ ἔσφαλεν ὁ Ναπολέων προτιμῶν ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ. Ὁ Μυράτος εἰσελθὼν εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ διαβαίνων ἐκ τῶν πόλεων ἔλαβε καλλίστην ὑποδοχὴν παρὰ πάντων τῶν κατοικούντων Ἱσπανῶν παρὰ τοῖς γαλλικοῖς μεθορίοις· σημειωτέον ὅμως ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν τούτων τῆς Ἱσπανίας, ὡς ἐκ τῶν συνεχῶν σχέσεών των μετὰ τῶν Γάλλων, οὐδεμίαν ὁμοιότητα ἔχουσι μετὰ τῶν ἄλλων Ἱσπανῶν. Οὗτοι ὁμιλοῦσιν ἰδίαν διάλεκτον, ἔχουν ἴδια ἔθιμα, δὲν μισοῦν τοὺς ξένους, διότι καθ' ἑκάστην ἐμπορεύονται μετὰ τῶν ἠπειρωτικῶν λαῶν, καὶ πρὸ πάντων μετὰ τῶν Γάλλων, ὥστε οὐδόλως δυσηρεστοῦντο, ἂν ἠνόνοντο μετὰ τῆς Γαλλίας. Εἰσελθὼν ὅμως ὁ Μυράτος εἰς τὴν Καστιλίαν, ἥτις κατοικεῖται ὑπὸ φανατικῶν Ἱσπανῶν καὶ ὅπου ἄρχονται αἱ εὐρύχωροι πεδιάδες τῆς Ἱσπανίας, δὲν εὗρε τὴν αὐτὴν ὑποδοχήν. Ὁ τόπος οὗτος δὲν εἶναι καλῶς κατῳκημένος· ἡ γεωργία εἶναι παρημελημένη, καὶ μόνον κατὰ τὸ ἔαρ μέχρι τοῦ θέρους αἱ πεδιάδες εἰσὶν ἐσκεπασμέναι ὑπὸ γεννημάτων· ὅλον δὲ τὸν ὑπόλοιπον καιρὸν τοῦ ἔτους τὰ ποίμνια δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ διατρέχουν ἀπὸ τῆς Μεσημβρίας πρὸς τὴν Ἄρκτον ἀκωλύτως εἰς ὅλην τὴν Ἱσπανίαν. Εἰς τὸν τόπον τοῦτον τὰ ἤθη τῶν

ἀνθρώπων διαφέρουν ἐκ τῶν μεθορίων ἐπαρχιῶν. Οὗτοι εἶναι ὡραῖοι, ἀλλ' οὐχὶ τόσον ζωηροὶ ὡς τοὺς ὀρεινοὺς, μεγάλου καὶ κομψοῦ ἀναστήματος, σοβαροῦ χαρακτῆρος, ὡπλισμένοι πάντοτε μὲ τουφέκιον καὶ μαχαιρίδιον, καὶ πρόθυμοι εἰς ἀλληλομαχίας, ἰδίως δὲ ἀποστρέφονται τοὺς ξένους· τέλος πάντων ἔχουν ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν Ἱσπανῶν ἅτινα τείνουν εἰς τὸ καλὸν ἢ εἰς τὸ κακόν. Ὁ λαὸς ἐν γένει εἶναι ἀμαθὴς, ἄγριος, σκληρὸς καὶ ἀνδρεῖος· οἱ δὲ εὐγενεῖς ὁμοιάζουν τοὺς Τούρκους, οἵτινες διὰ τῆς ἡμιμαθείας των ἀπώλεσαν καὶ τὴν ζωηρότητά των. Ὁ λαὸς λοιπὸν τῆς Ἱσπανίας, ὅστις διὰ τῶν ἐλαττωμάτων καὶ ἀρετῶν του ἔσωσε τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν του, παρουσιάζει ἴδιον χαρακτηριστικὸν, τὸ ὁποῖον διακρίνει αὐτὸν ἐξ ὅλων τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, Οὗτος παρεκτὸς τῶν ζωηρῶν παθῶν του ἔχει καὶ ἴδιον τρόπον τοῦ ζῆν· καθότι οἱ χωρικοὶ συναθροίζονται εἰς τὰς κωμοπόλεις, ὅπου διαμένουν καθ' ὅλον τὸ διάστημα σχεδὸν τοῦ ἔτους ἀργοί· μ' ὅλον ὅτι δὲ ἡ γῆ των δὲν τοῖς παρέχει ἀφθόνως τὰ πρὸς τὸ ζῆν, οὗτοι ἐνασχολοῦνται τοσοῦτον ὀλίγον, ὥστε μόλις καλλιεργοῦν τὴν γῆν ἕνα σπείρωσι καὶ μετὰ ταῦτα θερίσωσι· τὸν ὑπόλοιπον καιρὸν μένουσιν ἄεργοι, ἐνῷ ὅλοι οἱ γεωργοὶ τῆς Εὐρώπης καθ ὅλον τὸ ἔτος ἐνασχολοῦνται εἰς διαφόρους ἐργασίας τῆς καλλιεργείας. Οἱ χωρικοὶ Ἱσπανοὶ, ἐνδεδυμένοι ὄντες μὲ τὸν μανδύαν των καὶ ἐρειδόμενοι εἰς τὴν ῥάβδον των, συνέρχονται εἰς τὰς πλατείας τῶν χωρίων των καὶ ὁμιλοῦν περὶ τοῦ βασιλέως των, τῆς βασιλίσσης των καὶ περὶ τῶν διατρεχόντων νέων μετὰ μεγίστης περιεργείας ἢ καταγίνονται εἰς παιγνίδια, εἰς χοροὺς καὶ εἰς τραγῳδία· τρέχουν εἰς τὰς ταυρομαχίας· ἡ τελευταία μάλιστα διασκέδασις αὕτη εἶναι μοναδικὴ εἰς τὸ ἱσπανικὸν ἔθνος· τοὺς δὲ ξένους περιφρονοῦν καὶ ἀποστρέφονται. Ὅθεν πρὸ ἑνὸς αἰῶνος οἱ Ἱσπανοὶ, ἀκολουθοῦντες τὸν ὀκνηρὸν βίον τοῦτον, μετὰ τοσαῦτα κατορθώματά των, ἦσαν ἀνυπόμονοι νὰ συμμεθέξωσιν ἅπαντες εἰς τὸ πρῶτον κίνημα τὸ ὁποῖον ἤθελε συμβῆ εἰς τὴν πατρίδα των.

Εἰς τοιοῦτον λοιπὸν ἔθνος ὁ Ναπολέων ἠθέλησε νὰ ἐπέμβῃ· ὁ Μυράτος μ' ὅλα ταῦτα ἔλαβε καλὴν ὑποδοχὴν κατ' ἀρχὰς, τὸ ὁποῖον προήρχετο μᾶλλον ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν περιεργείας· ἀλλ' ὁ γαλλικὸς στρατὸς οὐδεμίαν ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν εἰς αὐτοὺς, διότι τὸ πλεῖστον μέρος συνέκειτο ἐκ νεοσυλλέκτων· ἠπόρουν δὲ, βλέποντες αὐτοὺς, πῶς τοιοῦτοι νέοι καὶ ἀγύμναστοι στρατιῶται ἐνίκησαν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην· μ' ὅλον τοῦτο ἔλεγον ὅτι

εὐκόλως θέλουν τοὺς νικήσει· ἐτρόμαξαν ὅμως τὰ γιγαντιαῖα ἀναστήματα τῶν θωρακοφόρων καὶ τὸν τρομερὸν ὁπλισμὸν αὐτῶν, λέγοντες ὅτι μόνον οὗτοι ἦσαν ἱκανοὶ νὰ ἀντιπαραταχθῶσι πρὸς τοὺς ἱππότας αὐτῶν.

Ὁ Μυράτος περιγράφων ταῦτα πάντα εἰς τὸν Ναπολέοντα, ἔλεγεν εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ ἱσπανικὸς λαὸς περιμένει πολλὰ καλὰ παρὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἀλλ' ὅτι οὗτος πρέπει νὰ φανερώσῃ τοὺς πρὸς τὸ ἔθνος τοῦτο ἀληθεῖς σκοπούς του, τοὺς ὁποίους μάλιστα νὰ κοινοποιήσῃ εἰς αὐτὸν τὸν Μυράτον, διότι δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ, ἂν προηγουμένως δὲν γνωρίζῃ τί φρονεῖ οὗτος περὶ τοῦ λαοῦ τούτου. Ἔγραφε δὲ τὰ ἑξῆς πρὸς αὐτόν· «Ἐνόμιζον, »Μεγαλειότατε, ὅτι μετὰ τοσούτων ἐτῶν ὑπηρεσίαν καὶ ἀφοσίω»σιν ἔγεινα ἄξιος τῆς ἐμπιστοσύνης σου· ἰδίως δὲ περιεβλη»μένος μὲ τὴν διοίκησιν τῶν στρατευμάτων σου, ἔπρεπε τοὐλά»χιστον νὰ γνωρίζω τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν. Σὲ θερ»μοπαρακαλῶ λοιπὸν πέμψον μοι ὁδηγίας, τὰς ὁποίας θέλω »ἐκτελέσει ὁποῖαι καὶ ἂν ὦσι. Θέλεις νὰ κρημνίσῃς τὸν πρίγκη»πα τῆς Εἰρήνης διὰ νὰ βασιλεύσῃ ὁ Φερδινάνδος; τοῦτο εἶναι »εὐκολώτατον, ἀρκεῖ νὰ μοὶ εἴπῃς μίαν λέξιν περὶ τούτου. Θέ»λεις ν' ἀλλάξῃς τὴν δυναστείαν, καὶ ν' ἀναγεννήσῃς τὴν Ἱσ»πανίαν, δίδων βασιλέα εἰς τὸ ἔθνος τοῦτο ἕνα πρίγκηπα τοῦ »οἴκου σου; καὶ τοῦτο εἶναι τὸ μόνον εὔκολον, ἡ θέλησίς σου »ἐνταῦθα θέλει ἐκτελεσθῆ, ὡς θέλησις τῆς θείας Προνοίας.» Ὁ ἀνδρεῖος, ἀλλ' ἀδύνατος παρατηρητὴς Μυράτος, δὲν ἐτόλμα νὰ φανερώσῃ εἰς τὸν Ναπολέοντα τὴν μεγαλητέραν ἀλήθειαν πάντων, ὅτι δηλαδὴ ἐξ ὅλων τῶν ξένων ἡγεμόνων τοὺς ὁποίους ἤθελον παραδεχθῆ οἱ Ἱσπανοὶ ἀνεκτικότερος ἦτον οὐτὸς ὁ Μυράτος.

Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, ὅστις ἤθελε νὰ φοβίσῃ ἐν πρώτοις τὴν αὐλὴν τῆς Ἱσπανίας καὶ μετὰ ταῦτα νὰ καθέξῃ εἰρηνικῶς τὸν χηρεύσοντα θρόνον αὐτῆς, στενοχωρηθεὶς ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Μυράτου, ὅστις ἐζήτει ταχείας ἀπαντήσεις, ἔγραψεν αὐτῷ· «Ἐνῷ σὲ προσδιώρισα νὰ βαδίζῃς στρατιωτικῶς, νὰ διατηρῇς τὰ »ὑπὸ τὰς διαταγάς σου στρατεύματα πάντοτε συνηθροισμένα »καὶ ἕτοιμα πρὸς μάχην, νὰ προμηθεύῃς εἰς αὐτὰ ἀφθόνως ὅλα »τὰ ἀναγκαῖα, διὰ νὰ μὴ ὑποπίπτωσιν εἰς ἀταξίας, ν' ἀποφεύ»γῃς πᾶσαν συνδιάλεξιν καὶ νὰ μὴ μιγνύηται εἰς τὰς διαιρέσεις »τῆς αὐλῆς τῆς Ἱσπανίας· σὺ νὰ μοὶ ἀπευθύνῃς τοιαύτας ἐρω»τήσεις, ὁποίας ἄλλοι ἀπαιτοῦν παρὰ σοῦ, δὲν συνίστανται εἰς »τοῦτο αἱ ὁδηγίαι σου. Ταῦτα πάντα λοιπὸν δὲν σὲ ἀφορῶσι, »καὶ διὰ τοῦτο δὲν σὲ ἀπαντῶ περὶ τούτων, διότι οὐδὲν ἐξ αὐ-

ἡτῶν πρέπει νὰ γνωρίζῃς. » Μετὰ δὲ τὴν ἐπίπληξιν ταύτην τῷ ἐπρόσθεσε νέας ὁδηγίας περὶ τῆς διοικήσεως καὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατευμάτων του.

Ὁ Μυράτος ἐπομένως περιωρίσθη νὰ μὴ ἐξετάζῃ τίποτε, ἀλλὰ νὰ ἐκτελῇ πιστῶς καὶ ἀκριβῶς τὰς διαταγὰς τοῦ Αὐτοκράτορός του· μ' ὅλον ὅτι ἦτο βέβαιος ὅτι ὁ Ναπολέων ἐπροσπάθει νὰ ἐκκενώσῃ τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν Βουρβόνων· ὅθεν ἐνησχολεῖτο κατὰ τὰς νέας διαταγὰς τοῦ Ναπολέοντος νὰ καταλάβῃ ὅλα τὰ ὀχυρὰ φρούρια τῆς Ἱσπανίας.

Ἐν τούτοις ἔφθασεν ἐκ Παρισίων καὶ ὁ παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας ἀπεσταλμένος τῷ Ναπολέοντι Ἰζκιέρδος, ὅστις διηγήθη λεπτομερῶς εἰς τὸν βασιλέα του τὴν κακὴν ὑποδοχὴν τὴν ὁποίαν ἔλαβε παρὰ τοῦ Ναπολέοντος καὶ τοὺς κακοὺς σκοποὺς αὐτοῦ ὡς πρὸς τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας. Ἅπασα ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια μαθοῦσα ταῦτα πάντα, καὶ ἐννοήσασα παρευθὺς τὴν κακὴν κατάστασίν της, ἀπεφάσισε ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Ἱσπανίας καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἀμερικήν. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας, λυπούμενος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ ὡραῖα παλάτιά του, εἰς τὰ ὁποῖα μετεφέρετο εἰς πᾶσαν ὥραν τοῦ ἔτους, ὡς τὰ πτηνά, καὶ νομίζων πάντοτε τὸν Ναπολέοντα φίλον του, ἀπεφάσισε νὰ μὴ ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Ἱσπανίας, ἀλλὰ νὰ ἔλθῃ εἰς συνέντευξιν μετ' αὐτοῦ, φρονῶν ὁ δυστυχὴς ὅτι θέλει εὐχαριστήσει τὰς ἀπαιτήσεις αὐτοῦ. Ὁ ἀγαθὸς βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας ἦτον εἰλικρινὴς, ἀλλ' ἀνὴρ τοσοῦτον περιωρισμένου νοὸς, ὥστε δὲν ἐπίστευεν ὅτι διὰ νὰ ἐκτελέσῃ ὁ Ναπολέων τοὺς πολιτικοὺς σκοπούς του ἐθυσίαζεν οὐχὶ μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ πᾶν ὅ,τι ἄλλο ἐδύνατο. Ἕνεκα τῆς ἀγαθότητός του λοιπὸν ἠθέλησε νὰ παραδοθῇ εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ νομιζομένου φίλου του Ναπολέοντος, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ὅτι διὰ τοῦ μέσου τούτου ἤθελεν εὐκολύνει μεγάλως τὸν φίλον του εἰς τὸ νὰ ἐκθρονίσῃ αὐτόν. Ἀλλ' ἡ βασίλισσα καὶ ὁ εὐνοούμενος αὐτῆς πρίγκηψ τῆς Εἰρήνης, γνωρίζοντες κάλλιστα τοὺς σκοποὺς τοῦ Ναπολέοντος, συνεβούλευον τὸν βασιλέα νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἀνδαλουσίαν· ὁ δὲ πρίγκηψ τῆς Εἰρήνης παραφερθεὶς ἔκραξε παρουσίᾳ τοῦ βασιλέως ὅτι θέλει τολμήσει μᾶλλον νὰ ἀπαγάγῃ αὐτὸν ἐκεῖ ἢ νὰ στέρξῃ νὰ ἴδῃ ὑβριζόμενον αὐτὸν ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας πειθόμενος ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Γαλλίας Βωαρνὲ καὶ παρατηρῶν τὴν ἀμεροληψίαν καὶ τὴν τάξιν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων τῶν εἰσβαλλόντων εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἐνόμιζεν ὅτι οἱ Γάλλοι ἦλθον νὰ ὑπερασπί-

σωσι τὸν θρόνον του, καὶ νὰ τὸν ἀπαλλάξωσιν ἐκ τῆς ἐπιρροῆς τῆς συζύγου του καὶ τοῦ πρίγκηπος τῆς Εἰρήνης. Ὅλα ὅμως τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του, ἐκτὸς τῆς θυγατρός του, βασιλίσσης ποτὲ τῆς Τυρρηνίας, εἶχον συμφωνήσει νὰ ἀπαγάγωσιν αὐτὸν εἰς τὴν Ἀνδαλουζίαν.

Ταῦτα πάντα μαθὼν ὁ λαὸς καὶ διαλογιζόμενος ὅτι ἡ ἐκ τῆς πρωτευούσης φυγὴ τοῦ βασιλέως των θέλει ἐκθέσει εἰς κινδύνους τὴν πρωτεύουσαν, προστέτι θεωρῶν τὴν φυγὴν ταύτην οὐχὶ μόνον ὡς ἀτιμίαν εἰς τὸ ἔθνος, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς εὑρισκόμενος, ὡς αἰχμάλωτος τῆς βασιλίσσης, θέλει παραδώσει ὅλον τὸ Κράτος εἰς τὰς χεῖρας τοῦ εὐνοουμένου αὐτῆς, ὅστις θέλει κυβερνᾷ ρύχθη τὴν θέλησίν του, ἐκ τούτων ὅλων λοιπὸν ἐρεθισθεὶς ἐκηρύχθη ἀναφανδὸν κατὰ τῶν αὐλικῶν, ἰδίως δὲ ὁ στρατὸς, ὅστις εἶχε πρὸ πολλοῦ δυσαρεστηθῆ κατὰ τοῦ πρίγκηπος τῆς Εἰρήνης, διότι οὗτος εἶχε κατασρέψει τὸν ὀργανισμὸν αὐτοῦ· πρὸ πάντων ἡ σωματοφυλακὴ ἐξεφράσθη ὅτι δὲν θέλει ἀφήσει τὸν βασιλέα ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς πρωτευούσης. Ἀλλὰ ταῦτα ποσῶς δὲν ἐφόβισαν τοὺς αὐλικοὺς, οἵτινες δραστηρίως ἐνησχολοῦτο καὶ παρεσκευάζοντο εἰς τὴν ἀναχώρησιν τοῦ βασιλέως· πρὸς ἐκτέλεσιν ὅμως τῶν προθέσεών των ἀπῃτεῖτο νὰ ἐκδοθῶσι διατάγματά τινα. Τούτου ἕνεκα ὁ πρίγκηψ τῆς Εἰρήνης προσεκάλεσε τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν Μαρκέσιν Καβαλλέρον καὶ ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ τὰ περὶ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ βασιλέως διατάγματα. Ὁ ὑπουργὸς οὗτος, μὴ συγκατανεύσας εἰς τοῦτο, ἠρέθισε τοσοῦτον τὸν πρίγκηπα τῆς Εἰρήνης ὥστε εἶπεν αὐτῷ ὅτι τὸν διατάττει νὰ ὑπογράψῃ τὸ περὶ ἀναχωρήσεως τοῦ βασιλέως διάταγμα· ὁ δὲ ὑπουργὸς ἀντεῖπε θαρραλέως εἰς αὐτὸν ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ἐκτὸς τοῦ βασιλέως δύναται νὰ διατάξῃ αὐτὸν ὑπουργὸν ὄντα. Ὁ πρίγκηψ τῆς Εἰρήνης ἔμεινεν ἐκστατικὸς ἀκούων τοιαύτην ἀπάντησιν ἐξ ἀνθρώπου τὸν ὁποῖον πάντοτε ἐθεώρει εὐπειθέστατον καὶ δειλόν· τὴν στιγμὴν ταύτην φθάσαντες καὶ ἕτεροι ὑπουργοὶ καὶ συμφωνήσαντες μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν, ἐκτὸς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν, ἔτι μᾶλλον ἔφερον εἰς ἀπελπισίαν τὸν πρίγκηπα τῆς Εἰρήνης, ὅστις διελυσε τὴν συνεδρίασιν, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ κατωρθώσῃ τι περὶ τοῦ σκοποῦ του.

Ταῦτα πάντα ἔτι μᾶλλον ἠρέθισαν ὅλας τὰς τάξεις τοῦ λαοῦ, ὅστις συναθροισθεὶς ὑπὸ τὰ ἀνάκτορα ἔκραζε, *ζήτω ὁ βασιλεὺς, θάνατος εἰς τὸν πρίγκηπα τῆς Εἰρήνης*· ἐντεῦθεν δὲ ἀναχωρήσας συνηθροίσθη πέριξ τῆς οἰκίας τοῦ πρίγκηπος τῆς Εἰρήνης,

ἐπὶ σκοπῷ νὰ παραβιάσῃ αὐτήν. Ἀλλ' ἐν τῷ ἅμα εἷς ἐκ τῶν τῆς οἰκίας παρουσιάσθη εἰς τὴν θύραν, προσπαθῶν νὰ καθησυχάσῃ τὸν λαόν· ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως τούτου οἱ φύλακες τῆς οἰκίας, θέλοντες νὰ ὑπερασπισθῶσι τὸν κυριόντων, ἐτέθησαν ἐν ἀμύνῃ, ἐξ ἀποσεξίας δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ἐπυροβόλησε. Τοῦτο ἤρκει νὰ ἐρεθίσῃ ἔτι μᾶλλον τὸν λαὸν, ὅστις μὲ πολλὴν μανίαν πάραυτα παραβιάσας τὰς θύρας εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πρίγκηπος, καταστρέφει αὐτὴν καὶ ῥίπτει ἐκ τῶν παραθύρων ὅλα τὰ ἔπιπλα τῆς οἰκίας· διατρέχων δὲ ὅλα τὰ μέρη αὐτῆς ἐζήτει τὸν εὐνοούμενον τῆς βασιλίσσης, ὡς ἀντικείμενον τῆς ἐκδικήσεώς του. Ἡ βασίλισσα μαθοῦσα ταῦτα πάντα ἠρώτα ἀκαταπαύστως μετὰ δακρύων περὶ τοῦ εὐνοουμένου της ἂν ἐσώθη· ὁ δὲ ἀγαθὸς βασιλεὺς ἐλυπεῖτο τὸν πρὸς αὐτὸν ἀφωσιωμένον Ἐμμανουήλ. Ὁ διάδοχος ὅμως ἐχαίρετο βλέπων τὸν ἐχθρόν του ἐκτεθειμένον εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ λαοῦ, τὸν δὲ πατέρα του ἐξησθενημένον καὶ ἐπαπειλούμενον ν' ἀπολέσῃ τὸν θρόνον του πρὸς ὄφελος αὐτοῦ.

Οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ φίλοι τοῦ βασιλέως ἔδραμον πάραυτα πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν συνεβούλευσαν ν' ἀφαιρέσῃ εὐθὺς ἐκ τοῦ πρίγκηπος τῆς Εἰρήνης ὅλα τὰ ἀξιώματα, ὡς μόνον μέσον τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς εἰρήνης, τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς σωτηρίας τῆς ζωῆς τοῦ πρίγκηπος τούτου. Ὁ βασιλεὺς τῇ ἐπαύριον ἐξέδωκε διάταγμα δι' οὗ ἔπαυε τὸν πρίγκηπα τῆς Εἰρήνης ἀπὸ πάσης στρατιωτικῆς καὶ δημοσίας ὑπηρεσίας, διατάττων αὐτὸν νὰ ἐκλέξῃ τόπον διαμονῆς ἐκτὸς τῆς πρωτευούσης.

Ὁ λαὸς μαθὼν ὅτι πᾶσα ἐξουσία ἀφῃρέθη ἐκ τοῦ πρίγκηπος τῆς Εἰρήνης ἐχάρη ὑπερβολικῶς, ἀλλὰ δὲν εὐχαριστήθη εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς οἰκίας του, διότι ἐζήτει μὲ μανίαν νὰ διασπαράξῃ καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, ὡς ἀνθρώπου προξενήσαντος μεγίστην ἀτιμίαν, ἀνεπανορθώτους καὶ ἀκαταλογίστους ζημίας εἰς τὸ ἱσπανικὸν ἔθνος. Ἐν τούτοις οὗτος ἔμενε τρεῖς ἡμέρας κεκρυμμένος ὑπὸ τὴν στέγην τῆς οἰκίας του, ἐνῷ ὁ λαὸς, ἀπαυδήσας ἀναζητῶν αὐτὸν, ἔθεσε σκοποὺς εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τῆς οἰκίας καὶ ἐφύλαττεν αὐτήν. Οὗτος δὲ, μὴ δυνάμενος ν' ἀνθέξῃ πλέον μετὰ τριῶν ἡμερῶν νηστείαν, ἐξῆλθεν ἐκ τῆς φυλακῆς του· ἀλλὰ πάραυτα ἡρπάσθη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τούτῳ διαμένοντος ἐκεῖ ἀποσπάσματος καὶ παρεπέμφθη εἰς τὸν στρατῶνα τοῦ ἱππικοῦ. Ὁ ὄχλος ὅμως καθ' ὁδὸν ἐπιπεσὼν κατ' αὐτοῦ, καίτοι ὑπερασπιζομένου ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ, κατεπλήγωσεν αὐτὸν βαρέως εἰς πολλὰ μέρη τοῦ σώματός του. Οὕτως ὁ διὰ μόνης τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας

τῆς βασιλίσσης ὑπολοχαγὸς τοῦ στρατοῦ ἀναβιβασθεὶς εἰς τὰ ὑψηλότερα ἀξιώματα τοῦ Κράτους ἔκειτο ἤδη πληγωμένος καὶ καταφρονημένος εἰς τὸν στρατῶνα τοῦ ἱππικοῦ ἐφ' ἑνὸς ἀχυροστρώματος.

Ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα, ἀπελπισθέντες νὰ σώσωσι τὸν φίλον των, προσεκάλεσαν τὸν υἱόν των Φερδινάνδον νὰ λησμονήσῃ τὰς πρὸς αὐτὸν ὕβρεις τοῦ Ἐμμανουὴλ καὶ νὰ τὸν σώσῃ. Τῳόντι δὲ οὗτος ἔδραμε παρευθὺς εἰς τὸν στρατῶνα, ὅπου ἦτο συνηγμένος ὁ ὄχλος προσπαθῶν νὰ εἰσέλθῃ ἐκεῖ διὰ νὰ κατασπαράξῃ τὸν πρίγκηπα τῆς Εἰρήνης, καὶ διὰ πολλῶν προτροπῶν ἐδυνήθη νὰ διασκορπίσῃ τὸ πλῆθος, λέγων πρὸς αὐτοὺς ὅτι δὲν πρέπει νὰ κάμωσιν αὐτοδικίαν, διότι ὁ ἔνοχος θέλει παραπεμφθῇ εἰς τὸ ἁρμόδιον δικαστήριον ἵνα δικασθῇ. Ὁ ὄχλος ὑπακούσας εἰς τὸν διάδοχον, τὸν ὁποῖον ἐσέβετο καὶ ἠγάπα, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν· ἐπομένως ὁ Φερδινάνδος εἰσῆλθεν εἰς τὸν στρατῶνα, καὶ πλησιάσας εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἔκειτο ὁ Ἐμμανουὴλ, ὡμίλησεν αὐτῷ μὲ πολλὴν φιλοφροσύνην καὶ γενναιότητα, λησμονῶν ὅσα δεινὰ καὶ ὕβρεις ὑπέστη παρὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Ὁ Ἐμμανουὴλ ἰδὼν αὐτὸν τῷ εἶπεν, εἶσαι ἤδη βασιλεὺς διὰ νὰ μὲ συγχωρήσῃς; οὐχί, ἀπήντησεν αὐτῷ ὁ διάδοχος, ἀλλὰ θέλω γείνῃ ταχέως.

Ὁ Φερδινάνδος μετὰ ταῦτα ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς γονεῖς του καὶ τοὺς ἐπαρηγόρησε διὰ τὴν λύπην των, διαβεβαιῶν αὐτοὺς ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ Ἐμμανουὴλ ἐξησφαλίσθη ἤδη· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα τοσοῦτον φόβον ἔλαβον διὰ τὴν ζωὴν τοῦ εὐνοουμένου των, ὥστε ἀκαταπαύστως ἠρώτων τοὺς περὶ αὐτοὺς τί ἀπῃτεῖτο εἰσέτι νὰ θυσιάσωσι διὰ νὰ σώσωσι τὴν ζωὴν αὐτοῦ· ὁ δὲ βασιλεὺς ἔλεγεν ὅτι ἂν πρόκηται καὶ περὶ τοῦ θρόνου του, πάραυτα οὗτος παραιτεῖται.

Ἐν τούτοις ὁ Φερδινάνδος διὰ ν' ἀσφαλίσῃ τὴν ζωὴν τοῦ πρίγκηπος τῆς Εἰρήνης εἶχε διατάξει νὰ μεταφερθῇ οὗτος εἰς τὴν πόλιν Γρενάδαν· μόλις ὅμως ἔφθασεν ἡ πρὸς μεταφορὰν ἅμαξα αὐτοῦ ἔξω τοῦ στρατῶνος, ὅπου διέμενεν ὁ Ἐμμανουὴλ, καὶ ἀμέσως ὁ ὄχλος συνηθροίσθη καὶ κατεσύντριψεν αὐτὴν διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀναχώρησιν του.

Ἡ εἴδησις αὕτη κατατρομάξασα τὸν βασιλέα καὶ τὴν βασίλισσαν τοσοῦτον ἐφόβισεν αὐτοὺς, ὥστε ἐνόμισαν ὅτι ἡ ἐν Γαλλίᾳ ἐπανάστασις τοῦ 1789 ἐξερράγη καὶ ἐν Ἱσπανίᾳ, καὶ ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τοῦ πρίγκηπος τῆς Εἰρήνης, ἀλλὰ περὶ αὐτῶν, ὡς συνέβη εἰς τὸν δυστυχῆ βασιλέα καὶ βασίλισσαν τῆς

Γαλλίας· τούτου ἕνεκα προσεκάλεσε τοὺς ὑπουργοὺς καὶ τοὺς μεγιστᾶνας τοῦ Κράτους καὶ παρουσίᾳ αὐτῶν ὡμολόγησαν τὴν ἐκ τοῦ θρόνου παραίτησίν των. Ὁ βασιλεὺς προσεκάλεσε τὸν ἀρμόδιον ὑπουργὸν νὰ συντάξῃ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ, οἱ δὲ λόγοι τῆς παραιτήσεως ἦσαν ὅτι ἕνεκα τῆς προβεβηκυίας ἡλικίας καὶ τῶν παθημάτων του παραιτεῖται τοῦ θρόνου ἐπὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ Φερδινάνδῳ, τὴν ὁποίαν παραίτησιν καὶ ὑπέγραψε πάραυτα.

Ἡ δημοσίευσις τῆς παραιτήσεως τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας ἐπροξένησε γενικὴν χαρὰν εἰς ὅλον τὸ Κράτος· ὁ δὲ λαὸς, ὅστις ἠγάπα ὑπερβολικῶς τὸν διάδοχον, ἤρχετο ἀκαταπαύστως καὶ ἐξέφραζεν ὑπὸ τὰ ἀνάκτορα τὴν πρὸς τὸν νέον βασιλέα του εὐχαρίστησιν· προσέτι καὶ αὐτοὶ οἱ αὐλικοὶ, οἱ μᾶλλον ἀφωσιωμένοι, ἐγκαταλείψαντες εὐθὺς τὸν παραιτηθέντα βασιλέα, ὡς ἐγκαταλιμπάνουν καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν μετὰ τὸν θάνατόν των, περιεστοίχισαν τὸν νέον μονάρχην καὶ ἐβεβαίουν αὐτὸν ὅτι οὗτος μόνος ἦτον ἁρμόδιος καὶ ἄξιος νὰ βασιλεύῃ· ἕκαστος δὲ αὐτῶν ἐπροσπάθει διὰ μυρίων μέσων ν' ἀποδείξῃ τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν καὶ ἀφοσίωσίν του, αἰτιώμενοι πάντες τὴν μητέρα του καὶ τὸν εὐνοούμενον αὐτῆς. Ὁ νέος βασιλεὺς, ὢν φύσει ἀγαθὸς, μ' ὅλον ὅτι ἀπ' ἀρχῆς τῆς νεότητός του ὑπέφερε πολλὰ παρ' αὐτῶν, λησμονῶν τὴν προλαβοῦσαν διαγωγὴν αὐτῶν, ἐδέχθη πάντας φιλοφρόνως, διατηρήσας καὶ τὸ ὑπουργεῖον ὡς ἦτον· διέταξε δὲ αὐτοὺς νὰ ἐλευθερώσωσιν ἐκ τῶν φυλακῶν τοὺς ἕνεκα τούτου κατηγορηθέντας καὶ νὰ ἐπαναφέρωσι τοὺς ἐξορισθέντας. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἐπειδὴ τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ἐπλησίαζον εἰς Μαδρίτην, τὸ ὑπουργεῖον συνεβούλευσε τὸν Βασιλέα νὰ συνεννοηθῇ περὶ τούτου μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γαλλίας, νὰ πέμψῃ δὲ πρὸς τὸν Μυράτον τὸν δοῦκα Ζενάρκαν διὰ νὰ συνεννοηθῇ μετ' αὐτοῦ.

Ἡ ἐν Ἱσπανίᾳ συμβᾶσα μεταβολὴ αὕτη ἐπροξένησε γενικὴν εὐχαρίστησιν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, διότι ἅπαντες ἐνόμιζον ὅτι, ἐλευθερωθείσης τῆς Ἱσπανίας ἐκ τῆς βασιλίσσης καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ εὐνοουμένου αὐτῆς πρίγκηπος τῆς Εἰρήνης, ἡ ἐπικράτεια αὕτη θέλει ἡσυχάσει, ἀγνοοῦντες πάντες τοὺς περὶ τῆς χώρας ταύτης ὀλεθρίους σκοποὺς τοῦ Ναπολέοντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Διαμονὴ τοῦ Μυράτου ἐν Ἱσπανίᾳ.—Συμβάντα ἐν Βαϋϊννῃ τῆς Γαλλίας. (Ἀπρίλιος—Μάϊος 1808).

Αἱ ἐν Μαδρίτῃ συμβάσαι ταραχαὶ ἐλύπησαν μεγάλως τὸν Μυράτον, διότι ἐφοβεῖτο μήπως διαδοθῇ εἰς τὴν Εὐρώπην ὅτι ἕνεκα τῆς εἰσβολῆς τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ ἡ χώρα αὕτη ἐπαναστάτησε, καὶ ὅτι τὰ τοιαῦτα ὑποκινοῦνται ὑπὸ τῶν Γάλλων διὰ νὰ ἁρπάσωσι τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας. Περὶ τούτου δὲ γράφων ὁ Μυράτος πρὸς τὸν Ναπολέοντα παρεπονεῖτο ἐκ νέου πρὸς αὐτὸν ὅτι δὲν τῷ ἐνεπιστεύθη τοὺς περὶ τῆς Ἱσπανίας σκοπούς του· προσέτι ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὸν ὅτι θέλει σπεύσει νὰ ὑπάγῃ εἰς Μαδρίτην διὰ νὰ καταπαύσῃ τὰς ἐκεῖ ταραχάς· συγχρόνως διέταξε καὶ τὴν πρὸς τὴν πρωτεύουσαν ταύτην πορείαν τῶν στρατευμάτων του.

Τῇ ἐπαύριον, 21 Μαρτίου, ὁ Μυράτος ἔλαβε διά τινος ἀγνώστου ταχυδρόμου ἐπιστολὴν παρὰ τῆς χήρας θυγατρὸς τοῦ παραιτηθέντος βασιλέως τῆς Ἱσπανίας, ἥτις γνωρίσασα αὐτὸν ἐν τῇ Τυρρηνίᾳ, βασιλεύοντος τοῦ ἀνδρός της, καὶ σχετισθεῖσα μετ' αὐτοῦ, ἀνεμίμνησκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀρχαίαν φιλίαν των, καὶ τὸν παρεκάλει νὰ δράμῃ πρὸς βοήθειαν τῶν γονέων της, οἵτινες, ὡς ἔγραφεν, εὑρίσκοντο ἀπηλπισμένοι ἕνεκα τῶν γινομένων ταραχῶν. Τῇ δὲ 23 Μαρτίου, καθ' ἣν ἡμέραν ἔμελλε νὰ εἰσέλθῃ ὁ Μυράτος εἰς Μαδρίτην, ὁ παραιτηθεὶς βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ἀπεσταλμένον, ζητῶν τὴν συνδρομήν του διὰ νὰ καθέξῃ ὡς πρότερον τὸν θρόνον του. Ὁ Μυράτος, μὴ γνωρίζων, ὡς ἐρρέθη, τὰ μυστήρια τοῦ Ναπολέοντος ὡς πρὸς τὴν Ἱσπανίαν, συμπεραίνων ὅμως ὅτι ἡ πρόθεσις τοῦ Ναπολέοντος ἦτο νὰ ἐκφοβίσῃ τὸν βασιλέα αὐτῆς, διὰ νὰ χηρεύσῃ ὁ θρόνος του, ἐστοχάσθη ὅτι ὑπερασπιζόμενος τὸν πατέρα καὶ ἐμψυχόνων αὐτὸν νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν παραίτησίν του, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὴ ἀναγνωρίζων τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ υἱοῦ του ἐπὶ λόγῳ ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ του δὲν ἀνεγνώρισεν εἰσέτι αὐτόν, ὡς ἐκ τούτων θέλει θέσει εἰς ἀμφιβολίαν τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας· διὸ καὶ δὲν ἐδίστασε νὰ πράξῃ

τοῦτο πάραυτα, καὶ νὰ κατασταθῇ οὗτος κυριάρχης τῆς Ἱσπανίας, ἐπὶ λόγῳ ὅτι ὁ μὲν πατὴρ παρητήθη, ὁ δὲ υἱὸς δὲν ἀνεγνωρίσθη εἰσέτι. Ἐνταῦθα ἡ εὐφυΐα τοῦ Μυράτου, ἀναπτυχθεῖσα ἐκ μόνης τῆς φιλοδοξίας αὐτοῦ ὡς πρὸς τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας, ἐπενόησεν ὅ,τι αὐτὸς ὁ Ναπολέων πρὸ πολλοῦ διελογίζετο εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας του, χωρὶς νὰ διακοινώσῃ εἰς οὐδένα τὸ μυστήριον τοῦτο.

Ταῦτα πάντα διαλογιζόμενος καὶ πράττων ὁ Μυράτος εἶπεν εἰς τὸν παρὰ τοῦ παραιτηθέντος βασιλέως ἀπεσταλμένον, ὅτι εὐχαρίστως δέχεται τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ Κυρίου του, ἀλλ' ὅτι ἀπαιτεῖται νὰ διαμαρτυρηθῇ κατὰ τῆς βίας ἥτις ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου του, ὅτι τὴν διαμαρτυρίαν ταύτην πρέπει νὰ πέμψῃ πρὸς τὸν Ναπολέοντα δι' ἐπιστολῆς του, ὅτι καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Μυράτος θέλει γράψει πρὸς τὸν Ναπολέοντα πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἂς μὴ ἀμφιβάλλῃ ὅτι θέλει ὑπερασπισθῇ ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὸν θρόνον του· πρὸς δὲ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ πρίγκηψ τῆς Εἰρήνης θέλει λάβει ὑπεράσπισιν παρὰ τοῦ Ναπολέοντος καὶ θέλει ἀνακτήσει τὴν προτερέαν του δόξαν. Ταῦτα δὲ πάντα ἀμέσως διεκοίνωσεν ὁ Μυράτος πρὸς τὸν Ναπολέοντα, προσέτι ἐξιστόρησε λεπτομερῶς καὶ ὅλα τὰ τεχνάσματά του διὰ τὴν ἐκκένωσιν τοῦ θρόνου τῆς Ἱσπανίας.

Πλησιάσας δὲ εἰς τὰ πέριξ τῆς Μαδρίτης τῇ 22 ἀνήγγειλεν εἰς τὴν πόλιν ὅτι θέλει νὰ εἰσέλθῃ μετὰ τῶν στρατευμάτων του τῇ ἐπιούσῃ. Ὁ νέος βασελεὺς ἔστειλεν ἀμέσως τὸν δοῦκα Πάρκαν διὰ νὰ τὸν ὑποδεχθῇ καὶ νὰ τῷ ἀναγγείλῃ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ, καθὸ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας, ὅτι τὰ πάντα ἠτοιμάσθησαν εἰς τὴν πόλιν πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ τε καὶ τῶν στρατευμάτων του. Ὁ Μυράτος ἐδέχθη τὸν δοῦκα τοῦτον φιλοφρόνως καὶ εὐχαρίστησεν αὐτὸν διὰ τὴν προσφερθεῖσαν ὑποδοχήν, ἀλλὰ συγχρόνως τῷ εἶπεν ὅτι δὲν δύναται νὰ γνωρίζῃ ὑπ' ἄλλον τίτλον τὸν νέον βασιλέα, εἰμὴ, ὡς πρότερον, πρίγκηπα τῶν Ἀστουριῶν· καθότι, εἶπεν, ἡ ἀναγνώρισις αὐτοῦ πρέπει νὰ γένῃ ἐν πρώτοις ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορός του, ἵνα κανονίσῃ οὗτος κατὰ τὸ δίκαιον τῶν ἐθνῶν τὰς ἐν Μαδρίτῃ γενομένας ἐπαναστάσεις. Ὁ ἀπεσταλμένος ἠναγκάσθη νὰ παραδεχθῇ ταῦτα πάντα, διότι δὲν ἐδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως πως.

Τὴν 23 ἀπὸ πρωΐας ὁ Μυράτος εἰσῆλθε μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ εἰς Μαδρίτην, ἐνδεδυμένος κατὰ τὴν συνήθειάν του μὲ λαμπρὰν στολὴν καὶ συνωδευμένος ὑπὸ λαμπροῦ ἐπιτελείου.

Ἡ λαμπρότης τοῦ στατηγοῦ τού ου, ὡς καὶ τὸ χαρίεν πρόσωπον αὐτοῦ, ἤρεσαν κατὰ πάντα εἰς τοὺς Ἱσπανούς· ἀλλ' ἐκ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ μόνον οἱ θωρακοφόροι ἔκαμον πολλὴν ἐντύπωσιν εἰς αὐτούς· τὸ δὲ πεζικὸν, ὡς συγκείμενον ἐκ νεοσυλλέκτων ὡς πὶ τὸ πλεῖστον καὶ ὃν κακῶς ἐνδεδυμένον, κατεκρίθη ἐν γένει παρὰ πάντων διότι τὸ ἔθνος τοῦτο κρίνει μᾶλλον ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἢ τοῦ λογικοῦ.

Αἱ ἐν Ἱσπανίᾳ τοπικαὶ ἀρχαὶ ἐξ ἀπροσεξίας δὲν εἶχον φροντίσει νὰ προετοιμάσωσι κατάλυμα εἰς τὸν Μυράτον· τοῦτο δυσηρέστησεν ἐν πρώτοις αὐτὸν, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα τῷ προσεφέρθη τὸ παλάτιον τοῦ πρίγκηπος τῆς Εἰρήνης, ὅπου ἅπασαι αἱ ἀρχαὶ ἐπεσκέφθησαν αὐτόν.

Ἐν τούτοις ὁ Μυράτος, πληροφορηθεὶς ὅτι ἡ ἱσπανικὴ κυβέρνησις εἶχε διατάξει νὰ παραπεμφθῇ εἰς δίκην ὁ πρίγκηψ τῆς Εἰρήνης, ἀπεφάσισε νὰ ἐμποδίσῃ τοῦτο, οὐχὶ διὰ νὰ σώσῃ αὐτὸν, ἀλλὰ διὰ νὰ κολακεύσῃ τοὺς πλείστους τῶν παλαιῶν αὐλικῶν. Ὅθεν ἔστειλεν ἀποσπασμά τι ἐκ τῶν στρατευμάτων του πρὸς διαφύλαξιν τού ου, συγχρόνως δὲ ἐνωστοποίησεν εἰς τὴν ἱσπανικὴν κυβέρνησιν ὅτι ὁ Λοκράτωρ του δὲν ἀνέχεται νὰ καταφρονηθῇ ἐπὶ πλέον ὁ πρίγκηψ τῆς Εἰρήνης.

Ἐν τοσούτῳ ὁ νέος βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας Φερδινάνδος δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐλθεῖ εἰς τὴν πρωτεύουσάν του διὰ νὰ ἐνθρονισθῇ βασιλεὺς, μόλον ὅτι, παραιτηθέντος τοῦ πατρός του ἐπ' αὐτῷ, ἡ κυβέρνησις ἐνήργει ἐπ' ὀνόματί του. Τὴν 24 Μαρτίου ὅμως εἰσῆλθεν εἰς Μαδρίτην μετὰ μεγίστης πομπῆς· ὅλος ὁ λαὸς, ὁ στρατὸς καὶ αἱ διάφοροι τάξεις τῶν πολιτῶν ἐνθουσιασμένοι ἐδράμον εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ. Ἀφιχθέντος δὲ εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἅπασαι αἱ ἀρχαὶ καὶ οἱ πρέσβεις τῶν ξένων Δυνάμεων παρουσιάσθησαν πρὸς αὐτὸν, μόνον δὲ ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας καὶ Ρωσσίας, ὡς καὶ ὁ Μυράτος, δὲν ὑπῆγον νὰ συγχαρῶσι τὸν νέον ἡγεμόνα τῆς Ἱσπανίας. Ἡ ἔλλειψις τῶν πολιτικῶν τούτων προσώπων ἐπροξένησε κακὴν ἐντύπωσιν πρὸς πάντας· ἔκτοτε δὲ ἤρχισεν ἡ δυσπιστία, μόλον ὅτι οὗτοι ἐδικαιολογήθησαν ὅτι, ἐπειδὴ μέχρι τοῦδε δὲν ἀνεγνωρίσθη ὁ νέος βασιλεὺς παρὰ τῶν ἡγεμόνων των, δὲν ἐδύναντο νὰ συγχαρῶσιν αὐτὸν ὡς τοιοῦτον.

Ὁ δὲ Ναπολέων πρὶν ἢ μάθῃ τὰ ἐν Ἱσπανίᾳ διατρέξαντα προέθετο νὰ ἐνεργήσῃ εἰς τὸν τόπον τοῦτον ὅ,τι ὁ Μυράτος ἔπραξε διότι διελογίσθη ὅτι, ὑπεραισπιζόμενος τὸν ἀδύνατον καὶ μισητὸν εἰς τὸν λαὸν παραιτηθέντα βασιλέα τῆς Ἱσπανίας, καὶ

γινόμενος διαιτητὴς μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ, εὐκολώτερον θέλει ἁρπάσει τὸ σκῆπτρον τῆς Ἱσπανίας· ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ τὸν νέον βασιλέα τῆς Ἱσπανίας. Ὅθεν πάραυτα προσκάλεσε τὸν στρατηγὸν Σαβαρύν, τὸν νεωστὶ ἐλθόντα εἰς Γαλλίαν ἐκ Πετρουπόλεως, τὸν ὁποῖον μετεχειρίζετο παντοτε εἰς τροφερωτέρας πράξεις, καὶ ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτὸν ὅλα τὰ μυστήρια τῶν περὶ τῆς Ἱσπανίας ὁλεθρίων προθέσεών του, λέγων εἰς αὐτὸν ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἐξώσῃ καὶ ἐκειθεν τοὺς Βουρβόνους ὅπως ἀναγεννήσῃ τὸ ἱσπανικὸν ἔθνος διὰ νέας καὶ καλῆς δυναστείας, ἐπομένως τὸν μὲν πατέρα, τουτέστι τὸν παραιτηθέντα βασιλέα, νὰ κολακεύσῃ ὅσον δύναται, ὑποσχόμενος αὐτῷ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἐπάνοδόν του, τὸν δὲ υἱὸν, ἤ οἱ τὸν νέον βασιλέα, νὰ πείσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς Βαϋόννην τῆς Γαλλίας διὰ νὰ παραιτηθῇ διά τινος θυσίας, ὡς π. χ. τῆς Τυρρηνίας, καὶ ὅτι ἂν ὁ πατὴρ δὲν ἤθελε νὰ δημοσιεύσῃ τὴν κατὰ τοῦ υἱοῦ διαμαρτυρίαν, νὰ κυρύξῃ οὗτος τὸν μὲν πατέρα βασιλέα τῆς Ἱσπανίας, τὸν δὲ υἱὸν ἅρπαγα τοῦ θρόνου. Παρήγγειλε δὲ εἰς τὸν Σαβαρὺν νὰ διακοινώσῃ ταῦτα πρῶτον εἰς τὸν Μυράτον, ὅστις ἠγνόει μέχρι τοῦδε τὰς περὶ τῆς Ἱσπανίας προθέσεις του· νὰ μένῃ δὲ παρ' αὐτῷ ἵνα διεξοδεύσῃ τὴν σπουδαίαν ταύτην ὑπόθεσιν μὲ μεγίστην φρόνησιν καὶ ἐπιτηδειότητα. Ὁ Σαβαρὺς ἀνεχώρησεν εὐθὺς διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ πιστῶς τὰς διαταγὰς τοῦ κυρίου του.

Ὁ Ναπολέων διατάττων ταῦτα πάντα εὑρίσκετο εἰς μεγάλους περισπασμοὺς τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ νοός του, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν αἱ πράξεις των δὲν στηρίζωνται εἰς τὸ λογικὸν καὶ εἰς τὴν συνείδησιν των. Περιστατικὸν δέ τι ἔδωκεν ἀφορμὰς εἰς πολλοὺς ἱστορικοὺς νὰ παρεξηγήσωσι τὰς περὶ τῆς Ἱσπανίας προθέσεις καὶ πράξεις τοῦ Ναπολέοντος, ὅτι δῆθεν οὗτος δὲν προπαρεσκεύασε ταῦτα πάντα ἐν Ἱσπανίᾳ, ἀλλ' ὅτι ἦσαν τυχαῖα περιστατικά.

Μεταξὺ τῶν εἰς Ἱσπανίαν ἀπεσταλμένων ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος ὑπῆρξε καὶ εἷς τῶν θαλαμηπόλων του, ὀνόματι Τουρνὸς, περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ ὁποίου ἀλλαχοῦ ἐρρέθη, ὅτι ἦτον ἐμπιστευμένος αὐτοῦ. Οὗτος ἦτον ἀνὴρ τίμιος, σοβαροῦ χαρακτῆρος, ἀνεπιτήδειος εἰς τὰς πανουργίας, καὶ ἔχων τὴν τόλμην νὰ λέγῃ πάντοτε τὴν ἀλήθειαν· τὸν ἄνδρα τοῦτον ὁ Ναπολέων πάντοτε ἔπεχεπεν ἄλλοτε ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ ἀπεσταλμένου διὰ νὰ ἐμῶσῃ συγχαρητήριόν τινα ἐπιστολὴν ἢ νὰ συλλυπηθῇ τινὰ τῶν ἡγεμόνων, καὶ ἄλλοτε ἄλλως διότι ὁ ἀνὴρ οὗτος πάντοτε

καθ' ὅλα παρετήρει τὰ πάντα ἀκριβῶς, καὶ ἐπιστρέφων ἔδιδεν εἰς τὸν Ναπολέοντα λεπτομερεῖς πληροφορίας. Ὁ Τουρνὸς πρὸ ἓξ μηνῶν συνεχῶς ἐστέλλετο ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος μετ' ἐπιστολῶν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἱσπανίας Κάρολον. Εἰς τὰς περιοδείας ταύτας ὁ Τουρνὸς ἐγνώρισε καλῶς τὰ διατρέχοντα ἐν Ἱσπανίᾳ, δηλαδὴ ὅτι ἡ παλαιὰ αὐλὴ τῆς Ἱσπανίας ἤθελε πέσει, ὅτι νέα αὐλὴ ἡτοιμάζετο νὰ διαδεχθῇ αὐτὴν, τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς ἐλάτρευεν, ὅτι οἱ Ἱσπανοὶ ἐπεθύμουν μὲν τὴν συμμαχίαν τῶν Γάλλων, οὐχὶ ὅμως νὰ ἀπολέσωσι καὶ τὴν βασιλείαν των, εἴτε διὰ τοῦ δόλου, εἴτε διὰ τῆς βίας, ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θέλουν ἐπαναστατήσει ἅπαντες μὲ ἀπελπισίαν καὶ φανατισμὸν, καὶ ὅτι τὰ ὠφελήματα τοιαύτης κατακτήσεως οὐδόλως ἐξισοῦντο μὲ τὰς γενησομένας θυσίας. Ὁ Τουρνὸς εὑρεθεὶς εἰς Μαδρίτην κατὰ τὴν ἐκεῖ γενομένην ἐπανάστασιν, καὶ ἰδὼν τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ λαοῦ ὑπὲρ τοῦ νέου βασιλέως του ἔκρινεν ὅτι μᾶλλον συμφέρει εἰς τὴν Γαλλίαν νὰ συνδεθῇ μετὰ τοῦ νέου ἡγεμόνος, ὅστις δὲν εἶχεν οὔτε τὴν βασίλισσαν, οὔτε τὸν πρίγκηπα τῆς Εἰρήνης, πρὸς νὰ ζητῇ νὰ κατακτήσῃ τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας· ταῦτα δὲ πάντα διεκοίνωσεν εἰς τὸν Μυράτον καὶ εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀξιωματικοὺς, ὅτε διέβη ἐκ τοῦ γαλλικοῦ στρατοπέδου. Ἀλλ' οὗτος, ὡς καὶ ἅπαντες οἱ ἀξιωματικοί του ὄντες φιλόδοξοι, ὀλίγον ἐφρόντιζον περὶ τῶν σκοπῶν καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης· μάλιστα δὲ ἐχλεύαζον αὐτὸν, ὡς νομίζοντα ὅτι ὁ λαὸς τῆς Ἱσπανίας ἐδύνατο νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ναπολέοντος τὸν νικήσαντα ὅλην τὴν Εὐρώπην. Τοῦτον λοιπὸν ὁ Ναπολέων ἀνεκάλεσεν ἐκ τῆς Ἱσπανίας, παραγγέλλων αὐτὸν νὰ φθάσῃ τὴν 15 Μαρτίου εἰς Βοῦργον καὶ νὰ περιμείνῃ αὐτὸν ἐκεῖ, ἔνθα, ὡς ἐμελέτα, ἐντὸς ὀλίγου ἔμελλεν οὗτος νὰ ὑπάγῃ διὰ νὰ πληροφορηθῇ λεπτομερῶς ἐκ στόματός του τὰ ἐν Ἱσπανίᾳ διατρέξαντα. Φθάσας ὁ Τουρνὸς εἰς Βοῦργον καὶ περιμείνας ἐκεῖ μέχρι τῆς 24 τοῦ μηνὸς χωρὶς νὰ ἔλθῃ ὁ Ναπολέων, ἔγραψε πρὸς αὐτὸν νὰ μὴ ἀποφασίσῃ τι περὶ τῆς Ἱσπανίας, ἐὰν δὲν ἴδῃ ἰδίοις ὄμμασι τὸν τόπον τοῦτον, καὶ μηδένα τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ εἰρισκομένων στρατιωτικῶν του νὰ πιστεύῃ, διότι οὗτοι, ὡς ἔλεγεν, ἀκαταπαύστως ὀνειροπολοῦσι μάχας, κατακτήσεις καὶ θρόνους, καὶ ὅτι ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ θέλουν συμβῇ πολλὰ δεινά. Περιμείνας δὲ μέχρι τῆς 24 τοῦ μηνὸς τὸν Ναπολέοντα εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἀνεχώρησεν εἰς Παρισίους, ὅπου εὗρεν αὐτὸν τῇ 29 ἀνήσυχον διὰ τὰ πράγματα τῆς Ἱσπανίας, διότι πρὸ πολλῶν ἡμε-

ρῶν δὲν εἶχε μάθει τι νεώτερον μετὰ τὴν ἐν Μαδρίτῃ γενομένην μεταβολήν. Πληροφορηθεὶς ὅμως ἐκ στόματος ἀνδρὸς αὐτόπτου τῶν πραγμάτων, καὶ πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Ναπολέων εἶχε μεγίστην ὑπόληψιν διὰ τὸ ἀκριβὲς τῶν λεγομένων του, ἐπείσθη τοσοῦτον ὥστε, παραδεχθεὶς ὁλοχερῶς τὰς παρατηρήσεις τοῦ Τουρνοῦ, παρήτησε τὰς περὶ Ἱσπανίας προθέσεις του, ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ μεταβολὴ αὕτη δὲν διήρκεσε πλέον τῶν δύο ἡμερῶν. Εὐθὺς δὲ ἔγραψε πρὸς τὸν Μυράτον ὅτι ὁ Τουρνὸς ἐντὸς ὀλίγου θέλει φέρει εἰς αὐτὸν νέας διαταγάς· ὅτι πρέπει νὰ βραδύνῃ τὴν πρὸς Μαδρίτην πορείαν τῶν στρατευμάτων του, καὶ νὰ μὴ συμμεθέξῃ εἰς τὰς πολιτικὰς διαιρέσεις αὐτῶν, διότι ὁ μετὰ τῶν Ἱσπανῶν πόλεμος εἶναι ὀλέθριος· ὅτι ἐκτὸς τῆς φυσικῆς ἀγριότητος αὐτῶν, ἥτις διατηρεῖ τὸ ἔθνος τοῦτο πάντοτε ἀκμαῖον, τὰ πολιτικὰ πάθη δὲν διέφθειρον αὐτό· ὅτι ὁ ἐν Ἱσπανίᾳ γαλλικὸς στρατὸς, καίτοι συγκείμενος ἐξ 100 χιλιάδων ἀνδρῶν, θέλει διαιρεθῇ εἰς ἁπάσας τὰς ἐπαρχίας διὰ νὰ καταπαύσῃ τὰς αἰφνιδίους ἐπαναστάσεις, διότι οἱ ἱερεῖς, οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ εὐγενεῖς, ἐπειδὴ θέλουν ἐννοήσει ὅτι οἱ Γάλλοι θέλουν νὰ καταστρέψωσι τὴν παλαιὰν τάξιν τῶν πραγμάτων, θέλουν ἐρεθίσει τὸν φανατισμὸν τοῦ λαοῦ, ἡ δὲ Ἀγγλία θέλει δράξει τῆς εὐκαιρίας ταύτης διὰ νὰ φέρῃ εἰς τοὺς Γάλλους ἄπειρα ἐμπόδια καὶ πολλὰς δυσκολίας· ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπισπεύσωσι τὰ πράγματα, νὰ διατηρήσωσι δὲ μεταξὺ βασιλέως πατρὸς καὶ υἱοῦ μεγίστην οὐδετερότητα· ὅτι, ὅσον περὶ τοῦ πατρὸς, ἦτον ἀδύνατον νὰ διαμείνῃ εἰς τὸν θρόνον ἐπὶ πολὺ, διότι ἡ κυβέρνησις τῆς βασιλίσσης διὰ τοῦ εὐνοουμένου της κατέστη μισητὴ εἰς τὸν λαὸν τῆς Ἱσπανίας, ὡς πρὸς τὸν υἱὸν δὲ, μ' ὅλον ὅτι οὗτος ἐκ βάθους ψυχῆς εἶναι ἐχθρὸς τῆς Γαλλίας, διότι συμμερίζεται καθόλα τὰς ἱσπανικὰς προλήψεις, οὗτος ἔχει δημοτικότητά τινα· ὅτι, εἰ καὶ ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ χαρίζεταί τις εἰς τὰ συνοικέσια, διὰ ν' ἀλλάξῃ τὰς ἀρχὰς τῆς πολιτικῆς του, μ' ὅλον τοῦτο ὁ Φερδινάνδος θέλει εἶσθαι ὀλιγώτερον ἐχθρὸς τῆς Γαλλίας· ὅτι δὲν πρέπει νὰ διαλυθῇ ἡ μετ' αὐτοῦ φιλία, διότι ὅσον μετριόφρων καὶ ἂν ἦναι οὗτος, οἱ ἐχθροὶ τῆς Γαλλίας θέλουσι τὸν ἀποδείξει ἥρωα· ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Ναπολέων, μὴ δυνάμενος νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν πατέρα εἰς τὸν θρόνον καὶ μὴ ἔχων ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν υἱὸν, δὲν πρέπει νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἐκλογήν του, νὰ προσπαθήσῃ ὅμως νὰ γένῃ διαιτητὴς τοῦ θρόνου τῆς Ἱσπανίας καὶ νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ τὸν Φερδινάνδον εἰμὴ ὅταν ἀναγκασθῇ ἐκ τῆς πολιτι-

κῆς του· ὅτι ἐνὶ λόγῳ ἡ ὀργὴ νησις ἀπαιτεῖ νὰ μὴ παραβιάσῃ τὰ πράγματα, καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Μυράτος νὰ ἀπέχῃ τοῦ νὰ μιγνύῃ τὰ ἰδιαίτερα συμφέροντά του μετὰ τῶν τῆς Ἱσπανίας, ἀφίνων ταῦτα εἰς τὴν μέριμναν τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις θέλει ἀνταμείψει τὰς ἐκδουλεύσεις τῶν πιστῶν λειτουργῶν του, πρὸ πάντων εἰς τοῦτο ἔχει δικαίωμα αὐτὸς ὁ Μυράτος, ὅστις εἶναι ὁ πιστότερος καὶ ἱκανώτερος πάντων τῶν λειτουργῶν του, ἰδίως δὲ ὡς νυμφευμένος τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ.

Τοιαύτας σοφὰς συμβουλὰς ὑπὸ τὴν ἐπίρροιαν τοῦ Τουρνοῦ ὁ Ναπολέων προέθετο νὰ πέμψῃ πρὸς τὸν Μυράτον· ἀλλὰ τῇ ἐπιούσῃ λαβὼν ἐπιστολὴν παρ' αὐτοῦ, δι' ἧς ἐγνωστοποίει τὴν εἰς Μαδρίτην εἰρηνικὴν εἴσοδόν του καὶ τὴν ἐν αὐτῇ τῇ πόλει καλὴν ὑποδοχήν, τοὺς διαλογισμοὺς τοῦ παραιτηθέντος βασιλέως, ἐπιθυμοῦντος νὰ παραδοθῇ εἰς χεῖρας αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος, καὶ τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ νὰ διαμαρτυρηθῇ κατὰ τῆς παραιτήσεώς του, τὴν ὡς ἐκ τούτων εὐκολίαν τοῦ νὰ κατασταθῇ χηρεύων ὁ Θρόνος τῆς Ἱσπανίας διὰ τῆς μὴ ἀναγνωρίσεως τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Φερδινάνδου, καὶ τέλος τὴν θέσιν αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος τοῦ νὰ τεθῇ μεταξὺ πατρὸς παραιτηθέντος καὶ υἱοῦ μὴ ἀναγνωρισθέντος, ταῦτα πάντα ἔπεισαν τὸν Ναπολέοντα νὰ μεταβάλῃ παρευθὺς γνώμην καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ περὶ Ἱσπανίας πρῶτα σχέδιά του, γράψας πρὸς τὸν Μυράτον ὅτι ἐπιδοκιμάζει ὅλας τὰς πράξεις του, παραγγέλλων αὐτῷ νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ τὸν Φερδινάνδον, νὰ κολακεύῃ τὸν παραιτηθέντα βασιλέα καὶ νὰ τὸν πείσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Βαϋόνναν τῆς Γαλλίας πρὸς συνέντευξιν μετ' αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος. Τὸν δὲ Τουρνὸν διέταξε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ νὰ προπαρασκευάσῃ ἐκεῖ τὰ εἰς αὐτὸν ἀναγκαιοῦντα καταλύματα, παρατηρῶν ὡς πρότερον τὰ πάντα. Αὐτὸς δὲ ὁ Ναπολέων ἀνεχώρησε τὴν 2 Ἀπριλίου ἐκ Παρισίων διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς Βορδιγάλην, ὅπου ἐμελέτα νὰ διαμείνῃ ἐκεῖ ἡμέρας τινὰς, περιμένων νεωτέρας εἰδήσεις παρὰ τοῦ Μυράτου, μάλιστα δὲ τὴ εἰς Βαϋόνναν μετάβασιν τοῦ παραιτηθέντος βασιλέως τῆς Ἱσπανίας, ὅστις ἔπρεπε κατὰ τὴν θέλησίν του νὰ μεταβῇ ἐκεῖσε. Τὸν δὲ διαμένοντα ἐν Παρισίοις Ταλλεϋράνδον διέταξε νὰ ἀνασχολῆται καὶ νὰ διασκεδάζῃ τὸ διπλωματικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον ἦτον ἀνυπόμονον νὰ μάθῃ περὶ τῶν διατρεχόντων ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ· ἰδίως δὲ παρήγγειλεν εἰς αὐτὸν νὰ περιποιῆται τὸν πρέσβυν τῆς Ῥωσσίας. Ἔπεμψε προσέτι τὸν ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν του εἰς τὴν Βαϋόνναν διὰ νὰ προπαρασκευάσῃ ἐκεῖ τὰ ἀναγκαῖα καταλύματα πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ

τε καὶ τῶν διαφόρων πριγκήπων τῶν ξένων ἐθνῶν, οἵτινες ἔμελλον νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν πόλιν ταύτην· προήγειλε δὲ καὶ εἰς τὴν σύζυγόν του Αὐτοκρατόρισσαν νὰ ἔλθῃ καὶ αὕτη μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκεῖ· οὗτος δὲ τῇ 4 Ἀπριλίου φθασεν εἰς Βορδιγάλην, ἀνυπόμονος ὢν νὰ μάθῃ νεώτερόν τι κατὰ τὰς Ἱσπανίας.

Ἀλλὰ τὰ τῆς Μαδρίτης δὲν προώδευον κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ναπολέοντος, διότι ὁ μὲν Μυρατος περιέμενε διαταγὰς ἐκ Παρισίων, ὁ δὲ νέος βασιλεὺς τοὺς δύο πρωτίστους συμβούλους του, οἵτινες ἦσαν ὁ Ἐσκοϊγκίζιος καὶ ὁ δοὺξ Ἰνφάνδος. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως ὁ Μυρατος, λαβὼν ἐπιστολὰς παρὰ τοῦ Ναπολέοντος, δι' ὧν ἐπεδικαιάζοντο αἱ πράξεις αὐτοῦ, φθασαντος δὲ τοῦ Σαβαρῦ, ὅστις ἀπεκάλυψεν ὅλα τὰ ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ μυστήρια τῆς πολιτικῆς τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἐχαρηύτερολικῶς, διότι προεγνώρισε καὶ ἐξετέλεσε τοὺς διαλογισμοὺς τοῦ Κυρίου του· ἀμφότεροι δὲ συνεφώνησαν νὰ παραστήσωσι μὲ πολλὴν ἐπιτηδειότητα τὸ δρᾶμα τοῦτο ἐν Μαδρίτῃ· ὡς ἀρχηγὸν δὲ πρόσωπον τῆς πράξεως ταύτης ἐξελέξαντο τὸν ἐκεῖ διαμένοντα πρέσβυν τῆς Γαλλίας Βωαρνὲ, ἄνδρα τίμιον μὲν ἀλλ' ἁπλοῦν, ὅστις ἐπίστευεν εἰλικρινῶς ὅτι, ἂν ὁ Φερδινάνδος ὑπήγαινεν εἰς προϋπάντησιν τοῦ Ναπολέοντος, ἐρχομένου εἰς Ἱσπανίαν, ἤθελεν ἀναγνωρισθῇ παρ' αὐτοῦ ὡς τοιοῦτος.

Ἐν τούτοις ὁ Φερδινάνδος, ἅμα ἔφθασαν οἱ ἐξόριστοι φίλοι του Ἐσκοϊγκίζιος καὶ ὁ δοὺξ Ἰνφάνδος, διώρισεν αὐτοὺς εἰς ὑψηλὰς θέσεις καὶ τοὺς συνεβουλεύετο εἰς ὅλας του τὰς πράξεις, ἰδίως δὲ προέκειτο ἂν ὁ Φερδινάνδος ἔπρεπε νὰ ὑπαγῃ εἰς προϋπάντησιν τοῦ Ναπολέοντος ἐρχομένου εἰς Ἱσπανίαν, ἢ ἂν ἔπρεπε νὰ περιμένῃ εἰς Μαδρίτην μᾶλλον ὅτι, ἅμα ἡ ἱσπανικὴ κυβέρνησις μαθοῦσα τὴν ἐκ Παρισίων ἀναχώρησιν αὐτοῦ, ἔστειλε πρὸς αὐτὸν τριμελῆ ἐπιτροπὴν συγκειμένην ἐκ τῶν πρωτίστων τῆς αὐλῆς. Ὅθεν αἱ γνῶμαι ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο ἦσαν διάφοροι· ἐν πρώτοις, ὡς ἔλεγόν τινες, ἔπρεπε νὰ γνωρίζῃ ἡ ἱσπανικὴ κυβέρνησις τί ἀπαιτεῖ ὁ Ναπολέων ἐρχόμενος εἰς Ἱσπανίαν, καὶ σ ἑλλων ἀκαταπαύστως στρατεύματα εἰς αὐτήν. Ἐν τούτοις ἡ ἱσπανικὴ κυβέρνησις, συλλογιζομένη τὰ πρὸς τὸν παραιτηθέντα βασιλέα σταλείσας ἐκ Γαλλίας ἐπιστολὰς τοῦ Ναπολέοντος, αἱ ὁποῖαι διελαμβανον τὰς ἀπατηλὰς προτάσεις του ὡς πρὸς τὰ ἱσπανικὰ πράγματα, δηλαδὴ τὸ νὰ ἀκολουθῇ ἀκριβῶς ἡ Ἱσπανία τὴν πολιτικὴν τῆς Γαλλίας, νὰ δέχεται τοὺς Γάλλους εἰς τὰς ἀποικίας της· ἡ δὲ Γαλλία ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν βασιλέα τῆς Ἱσπανίας αὐτοκράτορα τῶν Ἱσπανιῶν καὶ τῆς Ἀμερι-

κῆς, αὕτη νομίσασα ὅτι ἀνεκάλυψε τὰ μυστήρια τοῦ Ναπολέοντος, ἐπείσθη ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν ζητεῖ ὁ Ναπολέων παρὰ τῆς Ἱσπανίας. Ἐν τοσούτῳ ἡ διαγωγὴ τοῦ Μυράτου τόσον διὰ τὰς πρὸς τὸν παραιτηθέντα βασιλέα περιποιήσεις, ὅσον καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸν πρίγκηπα τῆς Εἰρήνης ὑπεράσπισιν ἔδιδε μεγάλας ὑπονοίας πρὸς τὸν Φερδινάνδον· ἀλλ' ὁ Βωαρνὲς ἐπὶ καλῇ πίστει προέτρεπεν αὐτὸν νὰ ὑπάγῃ εἰς προϋπάντησιν τοῦ Ναπολέοντος διὰ ν' ἀναγνωρισθῇ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας, κλπ. καὶ ὅτι ἄλλως ὁ Ναπολέων ἴσως ἤθελεν ὑποστηρίξει τὴν προτέραν δυναστείαν.

Ἡ νέα αὐλὴ τῆς Ἱσπανίας, πληροφορηθεῖσα ἐκ στόματος τοῦ πρέσβεως τοῦ Ναπολέοντος περὶ τῆς πιθανότητος τῆς ἐπανόδου τῆς παλαιᾶς δυναστείας, τοσοῦτον ἐπτοήθη, ὥστε ἀπεφάσισε νὰ παραδώσῃ τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας εἰς χεῖρας τοῦ Ναπολέοντος παρὰ νὰ ἴδῃ ἐκ νέου τὴν ἐξουσίαν τῆς βασιλίσσης διὰ τοῦ εὐνουμένου αὐτῆς πρίγκηπος τῆς Εἰρήνης. Οὕτω τὸ περὶ ἀναχωρήσεως τοῦ Φερδινάνδου ζήτημα ἀπεφασίσθη εἰς τὴν αὐλήν· πρὶν δὲ ἀναχωρήσῃ οὗτος ἐκ Μαδρίτης, ὑπῆγεν εἰς τοὺς γονεῖς του διὰ νὰ τοὺς ἐπισκεφθῇ καὶ ζητήσῃ παρὰ τοῦ πατρός του συστατικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ναπολέοντα· ἀλλὰ τόσον ὁ πατὴρ ὡς καὶ ἡ μήτηρ του τὸν ὑπεδέχθησαν κακῶς. Ὁ Φερδινάνδος ὅμως, διορίσας ἀντιβασιλείαν εἰς Μαδρίτην, ἀνεχώρησεν ἐπ' ἐλπίδι, ὡς ἐβεβαίουν αὐτὸν, ὅτι καθ' ὁδὸν θέλει ἀπαντήσει τὸν Ναπολέοντα· ὁ δὲ στρατηγὸς Σαβαρὺς συνώδευεν αὐτὸν ἐπὶ σκοπῷ, ἂν μεταμεληθῇ ὁ Φερδινάνδος καθ' ὁδὸν, νὰ ἐπαγάγῃ αὐτὸν καὶ ἄκοντα εἰς τὴν Γαλλίαν ἐν τῇ πόλει Βαϋόννῃ.

Ὁ δὲ Ναπολέων, πρὶν ἢ μάθῃ περὶ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Φερδινάνδου ἐκ Μαδρίτης, ἔγραφε πρὸς τὸν Μυράτον ὅτι ἂν δὲν καταπεισθῇ ὁ Φερδινάνδος νὰ ἔλθῃ πρὸς συνέντευξίν του, νὰ κοινοποιηθῇ ἀμέσως ἡ κατ' αὐτοῦ διακαρτυρία τοῦ πατρός του, οὗτος δὲ νὰ κηρυχθῇ ἀποστάτης, καὶ νὰ συλληφθῇ παρ' αὐτοῦ· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Φερδινάνδος ἐπείσθη ἐκ τῶν ἀπατηλῶν λόγων τῶν Γάλλων, αἱ παραβιάσεις αὗται δὲν ἐξετελέσθησαν.

Ἡ παλαιὰ αὐλὴ, μαθοῦσα τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Φερδινάνδου, καὶ φοβουμένη μήπως ὁ Ναπολέων ἀναγνωρίσῃ αὐτὸν, ἔπεισε τὸν πατέρα αὐτοῦ Κάρολον νὰ προσδράμῃ καὶ οὗτος πρὸς τὸν Ναπολέοντα διὰ νὰ ὑποστηριχθῇ ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἱσπανίας. Ἅπασα ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια συνεφώνησεν εἰς τοῦτο, ἰδίως δὲ ἡ βασίλισσα καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς, βασίλισσα τῆς Τυρ-

ρηνίας, ἥτις ἐπροσπάθει νὰ διατηρήσῃ τὸν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ θρόνον τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ της· πάραυτα δὲ ἐγνωστοποίησαν τὴν ἐπιθυμίαν των τὴν τελευταίαν εἰς τὸν Μυράτον, ὅστις ὑπερεχάρη καὶ ἤθελεν ἐξαποστείλει εὐθὺς καὶ τοῦτον εἰς τὴν Γαλλίαν, ἂν δὲν ἐφοβεῖτο μήπως ἡ αἰφνίδιος καὶ σύγχρονος αὐτῆ ἀναχώρησις ὅλης τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας ἤθελε προξενήσει ὑπονοίας εἰς τοὺς Ἱσπανούς.

Ἐν τούτοις ὁ Φερδινάνδος, ἀναχωρῶν πρῶτος ἐκ Μαδρίτης καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Σαβαρὺ, ἐπορεύετο βραδέως ἐπ' ἐλπίδι ὅτι τάχιστα θέλει ἰδεῖ προσερχόμενον τὸν Ναπολέοντα, ἀλλὰ καθότον προσήγγιζεν εἰς τὰ μεθόρια καὶ δὲν ἤκουε τὴν ἔλευσιν τοῦ Ναπολέοντος, μάλιστα δὲ ὅτε ἐπλησίασεν εἰς τὰ γαλλικὰ μεθόρια, μέγας φόβος καὶ ἐντροπὴ κατέλαβεν αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Σαβαρὺς, ὅστις οὐδὲ στιγμὴν ἀπεχωρίζετο ἀπ' αὐτοῦ, ἔλεγεν ἀκαταπαύστως ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θέλουν ἰδεῖ τὸν Ναπολέοντα ἐρχόμενον αἴφνης ἐνώπιόν των. Πληροφορηθέντες ὅμως οἱ Ἱσπανοὶ ὅτι ὁ Ναπολέων διέμενεν εἰσέτι εἰς Βορδιγάλην δὲν ἠθέλησαν νὰ προχωρήσωσιν, ἀλλ' ἔμειναν ἐκεῖ· ὁ δὲ Σαβαρὺς, ὅστις δὲν ἐδύνατο νὰ ἀποκρύψῃ τοῦτο, ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς ὅτι πρέπει νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν Γαλλίαν εἰς προϋπάντησιν τοῦ Ναπολέοντος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Φερδινάνδος δὲν ἐπείθετο, οὗτος διαμαρτυρηθεὶς ἐνώπιόν του ἀνεχώρησε καὶ ὑπῆγε τῇ 14 Ἀπριλίου εἰς Βαϋόνναν, ὅπου τῇ ἐπιούσῃ ἔφθασε καὶ ὁ Ναπολέων. Ἐντεῦθεν ὁ Ναπολέων ἔπεμψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Φερδινάνδον διὰ νὰ ἐξαπατήσῃ αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς Βαϋόνναν, χωρὶς μ' ὅλον τοῦτο νὰ τῷ ὑπόσχεται θετικόν τι, διότι τῷ ἔλεγεν ὅτι ἡ ἐν Ἱσπανίᾳ πολιτικὴ αὐτοῦ ἀφορᾷ μόνον τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀγγλικοῦ ἐμπορίου, ὅτι ὁ μόνος νόμιμος διάδοχος τοῦ θρόνου εἶναι οὗτος ὁ Φερδινάνδος, καὶ ὅτι, ἂν εἰς τὴν ἐν Βαϋόννῃ συνέντευξίν των συμφωνήσωσι, θέλουν συμβιβασθῆ καὶ τὰ περὶ συνοικεσίου μετά τινος πριγκηπέσσης τοῦ οἴκου του. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἔπεμψεν εἰς τὸν Φερδινάνδον διὰ τοῦ στρατηγοῦ Σαβαρὺ, εἰς τὸν ὁποῖον παρήγγειλε νὰ πείσῃ διὰ μυρίων μέσων τὸν Φερδινάνδον νὰ ἔλθῃ εἰς Βαϋόνναν· ἂν ὅμως δὲν δυνηθῇ, νὰ μεταχειρισθῇ τὴν βίαν, προσκαλῶν πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς του τὰ παρακείμενα γαλλικὰ στρατεύματα, καὶ συγχρόνως νὰ κηρύξῃ αὐτὸν ἀποστάτην, χωρὶς μ' ὅλον τοῦτο νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ τὴν παλαιὰν δυναστείαν. Αἱ αὐταὶ ὁδηγίαι ἐστάλησαν καὶ πρὸς τὸν Μυράτον, ὅστις εἶχε διαταγὰς νὰ πέμψῃ ὅπως δυνηθῇ τὸν παραιτηθέντα βασιλέα εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ὁ δὲ Ναπολέων διαμένων εἰς Βαϋόνναν, πόλιν μικρὰν καὶ ἀκαλλώπιστον, ἐνησχολεῖτο πῶς νὰ καταστήσῃ διά τινα καιρὸν τὴν ἐκεῖ διαμονήν του εὐχάριστον. Ἐνταῦθα ὑπῆρχε κακῶς ᾠκοδομημένον παλάτιόν τι πριγκηπέσσης τινός, ἔχον καὶ εὐρύχωρον κῆπον· τὸ παλάτιον τοῦτο κατὰ διαταγὴν τοῦ Ναπολέοντος ἠγοράσθη καὶ πάραυτα ἐστολίσθη, ὁ δὲ κῆπος αὐτοῦ μετεβλήθη εἰς στρατόπεδον ἀσκήσεως τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων. Ὁ Ναπολέων μετῴκησεν ἐν αὐτῷ εὐθύς, ἀφήσας τὸ προετοιμασθὲν δι' αὐτὸν κατάλυμα εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἱσπανίας, τοὺς ὁποίους περιέμενεν ἀνυπομόνως.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Φερδινάνδος δὲν ἀπεφάσιζε νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῶν ἱσπανικῶν ὁρίων, ὁ στρατηγὸς Σαβαρὺς ἐπανελθὼν εἰς τὴν πόλιν Βικτοσίαν, εὗρε τὸν Φερδινάνδον περιστοιχισμένον ὑπὸ πολλῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἱσπανίας, ἰδίως δὲ ὑπό τινος ἐξόχου ἀνδρός, γηραιοῦ δὲ ὑπουργοῦ τοῦ πατρός του, τὸν ὁποῖον ὁ πρίγκηψ τῆς Εἰρήνης ἀπέβαλεν ἐκ τῆς ὑπηρεσίας. Ὁ πολιτικὸς οὗτος ἀνὴρ συνεβούλευε τὸν Φερδινάνδον νὰ μὴ ἐξέλθῃ τῶν ὁρίων του, λέγων αὐτῷ ὅτι ἐντὸς τῆς χώρας του οἱ ξένοι σεβόμενοι τὴν κοινὴν γνώμην δὲν θέλουν βλάψει αὐτὸν τοσοῦτον ὅσον ἐκτὸς, ὅτι ἡ πορεία του αὕτη προσβάλλει τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς Ἱσπανίας, καὶ ὅτι θέλει ἀποδείξει αὐτὸν ἀνόητον, μὴ ἐννοοῦντα ἐκ τῶν γραφομένων εἰς τὸ ἡμιεπισημον φύλλον τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ὅτι ὁ μὲν πατὴρ αὐτοῦ, ὡς παραιτήσας τὸν θρόνον του, δὲν δύναται νὰ ἐπανέλθῃ, ὁ δὲ υἱός, ὡς ἅρπαξ τοῦ θρόνου καὶ ἀνίκανος ἐνταυτῷ νὰ βασιλεύῃ, δὲν πρέπει νὰ μένῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας, καὶ ὅτι τέλος πάντων ὡς ἐκ τῆς διαγωγῆς τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ Γάλλων ἀπεδεικνύετο ὅτι ὁ Ναπολέων προὐτίθετο νὰ ἐξώσῃ τοὺς Βουρβόνους ἐκ τῆς χερσονήσου καὶ ἑνώσῃ αὐτὴν μὲ τὴν πολιτικὴν τῆς γαλλικῆς αὐτοκρατορίας.

Οἱ πλεῖστοι ὅμως τῶν συμβούλων τοῦ Φερδινάνδου, οἵτινες εὕρισκον τὰ συμφέροντά των εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Φερδινάνδου, δὲν ἐπίστευον τὰς κακὰς προρρήσεις τοῦ ἀρχαίου ὑπουργοῦ Ὑρκιζίου, πρὸ πάντων δὲ ὁ θεῖός του δοὺξ Ἰνφάνδος ἀποκρούων μ' ἀγανάκτησιν τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἔλεγε πῶς τοιοῦτος ἥρως, ὡς ὁ Ναπολέων, περιβεβλημένος μὲ τοιαύτην δόξαν, θέλει καταδεχθῇ νὰ ὑποπέσῃ εἰς τοιαύτας δολίους καὶ ἀτίμους πράξεις! — Σὺ δὲν γνωρίζεις τοὺς ἥρωας, ἀπήντησεν αὐτῷ ὁ Ὑρκίζιος μὲ πολλὴν πικρίαν, διότι δὲν ἀνέγνωκας τὸν Πλούταρχον· ἀνάγνωσον αὐτὸν καὶ θέλεις ἰδεῖ ὅτι οἱ μεγαλήτεροι

ἐκ τούτων ὑψώθησαν ἐπὶ τῶν σωρῶν τῶν πτωμάτων· οἱ θεμελιωτὴ τῶν δυναστειῶν ἰδίως ἀνήγειρον τὸ ἔργον των διὰ τῆς ἀπιστίας, τῆς βίας καὶ τῆς ἁρπαγῆς! Ὁ ἡμέτερος Κάρολος πέμπτος πόσα τοιαῦτα δὲν ἔπραξεν εἰς τὴν Γερμανίαν, Ἰταλίαν, προς τι δὲ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἱσπανίαν! Δὲν σᾶς ὁμιλῶ δὲ καὶ περὶ τῶν κακῶν βασιλέων μας. Οἱ ἀπόγονοι στηρίζονται μόνον ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων. Ἐὰν οἱ αὐτουργοὶ τοσούτων ἀξιοκατακρίτων πράξεων ἐθεμελίωσαν μεγάλας αὐτοκρατορίας, κατέστησαν τοὺς λαούς των ἰσχυροὺς καὶ ἐντελεῖς, δὲν ἐξάγεται ἐκ τούτων ὅτι δὲν ἔπραξαν καὶ ἄπειρα κακά, τὰ ὁποῖα οἱ ἄνθρωποι λησμονοῦν ἐθαμβούμενοι μᾶλλον ἐκ τῆς δόξης.— Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ αὐλικοὶ διϊσχυρίζοντο ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑπάγῃ ὁ βασιλεὺς πρὸς συνέντευξιν τοῦ Ναπολέοντος, ὁ γηραιὸς οὗτος ὑπουργὸς εἶπεν αὐτῷ· «Ἐὰν ἐπιθυμῇς νὰ ὑπάγω μόνος εἰς »Βαϋόνναν νὰ συζητήσω, νὰ διαπραγματεύθῶ καὶ ν' ἀντιπαρα»ταχθῶ κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ μας, σὺ δὲ ν' ἀπέλθῃς εἰς τὰ »ἐνδότερα τοῦ βασιλείου σου, ἔστω ἄλλως ὅμως δὲν ἐπιθυμῶ »συνοδεύων σε νὰ βλάψω τὴν ὑπόληψίν μου, ἥτις εἶναι τὸ μό»νον ἀγαθὸν, τὸ ὁποῖον μοὶ ἔμεινεν ἐν τῇ δυστυχίᾳ μου καὶ ἐν »τῷ μέσῳ τῶν συμφορῶν τῆς πατρίδος μας». Ὁ προβλεπτικὸς οὗτος ἀνὴρ, μὴ εἰσακουσθεὶς εἰς τοὺς πατριωτικοὺς τούτους λόγους του, ἐσιώπησε, μὴ θέλων νὰ συμμετέχῃ τοῦ λοιποῦ τῶν αὐλικῶν συμβουλίων, ἵνα μὴ γένῃ κοινωνὸς τῆς προδοσίας τῆς πατρίδος του.

Ἐν τούτοις ἔφθασε καὶ ὁ στρατηγὸς Σαβαρὺς καὶ ἐνεχείρισε τὴν ὕπουλον ἐπιστολὴν τοῦ Ναπολέοντος πρὸς τὸν Φερδινάνδον. Οἱ αὐλικοὶ, μὴ προσέχοντες εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, δι' ἧς ἐξηγεῖτο καθαρῶς ὅτι αὐτὸς ὁ Ναπολέων θέλει εἶσθαι ὁ διαιτητὴς τοῦ θρόνου τῆς Ἱσπανίας, γινόμενος αὐτόκλητος δικαστὴς μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ, προσηλώθησαν εἰς τὰς τελευταίας περικοπὰς τῆς ἐπιστολῆς, διαλαμβανούσας ὅτι ἅμα φθάσῃ ὁ Φερδινάνδος εἰς Βαϋόνναν, ὁ δὲ Ναπολέων, πληροφορηθεὶς παρ' αὐτοῦ περὶ τῆς νομιμότητος τῆς ἐν Μαδρίτῃ τελευταίας πολιτικῆς μεταβολῆς, θέλει ἀναγνωρίσει αὐτὸν βασιλέα τῆς Ἱσπανίας. Ἐκ τούτου λοιπὸν ἐπείσθησαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ὑπάγωσιν εἰς Βαϋόνναν, ὅπου ἦτον ὁ Ναπολέων διὰ ν' ἀναγνωρισθῇ, ὡς ἐφρόνουν, ὁ Φερδινάνδος εὐθὺς παρὰ τοῦ Ναπολεοντος βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας περὶ τούτου ἠρώτησαν καὶ τὸν Σαβαρὺν πῶς ἐννοεῖ καὶ οὗτος τὸν παράγραφον τοῦτον. Οὗτος δὲ, ὢν ἐπιτήδειος νὰ προσποιῆται τὰ πάντα, τοὺς ἐβεβαί-

ωσε περὶ τούτου μετὰ θετικότητος καὶ ἀπείρων ὑποσχέσεων, καὶ συγχρόνως διέταξε τὰ ἐκεῖ γαλλικὰ στρατεύματα νὰ τὸν συνοδεύσωσιν εἰς Βαϋόνναν, τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἀπεφασίσθη ἡ ἀναχώρησις τοῦ βασιλέως. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ὑρκίζιος διεκήρυξεν εἰς τὴν πόλιν τὰς κακὰς προρρήσεις του ὡς πρὸς τὴν ἀναχώρησιν τοῦ βασιλέως, ὁ λαὸς ὅλος ἠγέρθη εἰς ἐπανάστασιν διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν νέον βασιλέα του νὰ ἐξέλθῃ τῶν ἱσπανικῶν ὁρίων· καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἀνέβη εἰς τὴν ἅμαξαν, ὁ λαὸς ἔδραμεν ὡπλισμένος καὶ ἀπέζευξε τὴν ἅμαξαν αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ θεῖός του Φερδινάνδος, τὸν ὁποῖον ἐσέβοντο ἅπαντες, ἔδραμεν εὐθὺς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λαοῦ καὶ διὰ παραινετικῶν λόγων καὶ ὑποσχέσεων καθησύχασε τοὺς ἐπαναστάτας, λέγων εἰς αὐτοὺς ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν θέλει ἐπανέλθει ὁ βασιλεύς των, στηριζόμενος ὑπὸ τῆς γαλλικῆς συμμαχίας. Ὁ λαὸς πεισθεὶς ἐκ τῶν λόγων τούτων, ἄφησε ν' ἀναχωρήσῃ τὴν 19 Ἀπριλίου ὁ Φερδινάνδος, συνοδεύων αὐτὸν μετὰ ζητωκραυγῶν. Τῇ ἐπιούσῃ ὁ Φερδινάνδος, φθάσας εἰς τὰ μεθόρια καὶ μὴ εὑρὼν εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ οὐδένα ἐκ τοῦ Ναπολέοντος, ἔλαβε πολλὰς ὑπονοίας, ἐνθυμούμενος τοὺς λόγους τοῦ Ὑρκιζίου· μετ' ὀλίγον δὲ ἀπήντησε τοὺς ἐκ Γαλλίας ἐπιστρέφοντας τρεῖς ἀπεσταλμένους του, οἵτινες τὸν ἐβεβαίωσαν ἔτι πλέον περὶ τῶν ὑπονοιῶν του, διηγούμενοι εἰς αὐτὸν τὴν κακὴν ὑποδοχὴν τὴν ὁποίαν ἔλαβον παρὰ τοῦ Ναπολέοντος. Ἀλλὰ ὁ Φερδινάνδος τοσοῦτον προεχώρησεν ὥστε δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἱσπανίαν, διότι εἶχεν ἤδη διέλθει τὰ ἱσπανικὰ ὅρια, ἐπομένως συνωδεύετο ὑπὸ πολυαρίθμου γαλλικῆς φυλακῆς. Πλησιάσας εἰς τὴν πόλιν Βαϋόνναν, ἀπήντησε τοὺς στρατάρχας Δυρόκον καὶ Βερθιέρον, οἵτινες ἐξῆλθον εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ, εἰσερχόμενος δὲ εἰς τὴν πόλιν εὗρεν ὀλίγα γαλλικὰ στρατεύματα διωρισμένα εἰς ὑποδοχὴν αὐτοῦ. Ἅμα εἰσῆλθεν εἰς τὸ δι' αὐτὸν προσδιορισθὲν κατάλυμα, ὁ Ναπολέων ἐπεσκέφθη πρῶτος αὐτὸν, καὶ τὸν ἐνηγκαλίσθη ὡς πιστὸν φίλον του, καλῶν αὐτὸν πρίγκηπα τῶν Ἀστουριῶν, ἀνεχώρησε δὲ μετ' ὀλίγον χωρὶς νὰ τῷ εἴπῃ τι ὡς πρὸς τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας. Μετὰ μίαν ὥραν ὁ Φερδινάνδος κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Ναπολέοντος ὑπῆγε μετὰ τῆς μικρᾶς ἀκολουθίας του εἰς τὸ κατάλυμα τοῦ Ναπολέοντος διὰ νὰ γευματίσῃ. Ὁ Ναπολέων ὑπεδέχθη αὐτοὺς μὲ πολλὰς περιποιήσεις, μετὰ δὲ τὸν δεῖπνον ὡμίλησε πρὸς ὅλους περὶ γενικῶν πραγμάτων, ἀποφεύγων πᾶσαν ἐξήγησιν μετ' αὐτῶν περὶ τῆς πολιτικῆς του· ἀλλ' ἐνῷ ὡμίλει μετ' αὐτῶν, περιέστρεφε μετὰ μεγίστης σπουδῆς πρὸς πάντας αὐτοὺς τοὺς

ζωηροὺς ὀφθαλμούς του, σπουδάζων ἀνὰ ἕκαστον ἐκ τῆς φυσιογνωμίας του. Εἷς τούτων ἕνεκα τῆς μετριότητος τοῦ χαρακτῆρός του καὶ τῆς ὑπουλότητός του τῷ ἐφάνη ὅτι ἦτον ὁ ἀγχινούστατος πάντων, οὗτος δὲ ἦτον ὁ κληρικὸς Ἐσκοϊκίζιος, τὸν ὁποῖον μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἄλλων, ἐκράτησεν ἐπὶ προφάσει ὅτι δἤθελε θέλει τῷ διακοινώσει σπουδαῖον τί.

Πρὸ πολλοῦ ὁ Ναπολέων ἐφύλαττεν εἰς τὴν καρδίαν του τὸ περὶ τῆς Ἱσπανίας μυστήριον, καὶ ἤθελεν εἰς πρώτην περίστασιν νὰ τὸ ἐκφρασθῇ εἰς τὸν νουνεχέστερον σύμβουλον τοῦ Φερδινάνδου· μένων δὲ κατὰ μόνας μετὰ τοῦ Ἐσκοϊκίζιου ἤρχισεν ἐν πρώτοις νὰ τὸν κολακεύῃ λέγων αὐτῷ ὅτι τὸν γνωρίζει ὡς ἄνδρα νουνεχῆ καὶ ὅτι τούτου ἕνεκα θέλει ἐξηγηθῆ ἐλευθέρως μετ' αὐτοῦ· ἐπομένως ἄνευ προοιμίων τῷ εἶπεν, ὡς ἄνθρωπος ζητῶν ν' ἀνοίξῃ τὴν καρδίαν του, ὅτι προσεκάλεσεν ἐνταῦθα τοὺς πρίγκηπας τῆς Ἱσπανίας διὰ νὰ ἀφαιρέσῃ ἐξ υἱοῦ καὶ πατρὸς τὸν προπατορικόν των θρόνον· ὅτι πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἀνακαλύψει τὰς προδοσίας τῆς αὐλῆς τῆς Μαδρίτης καὶ ἐσιώπησε περὶ τούτων, ἀλλ' ἤδη ἀπαλλαττόμενος τῶν ἐκ τῆς Ἄρκτου ὑποθέσεών του, θέλει νὰ τακτοποιήσῃ τὰ πράγματα τῆς Μεσημβρίας· ὅτι, ἐπειδὴ ἡ Ἱσπανία τῷ ἀναγκαιοῖ εἰς τὰς κατὰ τῆς Ἀγγλίας προθέσεις του, ἀνάγκη πᾶσα αὕτη ν' ἀνακτήσῃ τὸ μεγαλεῖον της· ὅτι ἄνευ τούτου ἡ Ἱσπανία θέλει ὑποφέρει αἰωνίως ὑπὸ ἀνικάνου καὶ διεφθαρμένης δυναστείας· ὅτι ὁ γέρων Κάρολος ἦτον ἀνοητότατος βασιλεύς, ὁ δὲ υἱός του, καίτοι νεώτερος, ἦτον μέτριος καὶ ὀλιγώτερον ἀξιόπιστος, μάρτυς δὲ περὶ τούτου ἦτον ἡ ἐν Ἱσπανίᾳ ἐπανάστασις, τὴν ὁποίαν προτοῦ ἐγνώριζον ἐν Παρισίοις, χωρὶς νὰ ἔλθωσιν εἰς Μαδρίτην διὰ νὰ τὴν μάθωσιν· ὅτι ἡ Ἱσπανία οὐδέποτε θέλει προαχθῇ ὑπὸ τοιούτων ἡγεμόνων ἠθικῶς, οἰκονομικῶς καὶ πολιτικῶς διὰ νὰ καθέξῃ τὴν μεταξὺ τῶν ἐθνῶν θέσιν της· ὅτι εἰς τὸν Ναπολέοντα οἱ Βουρβόνοι θέλουν εἶσθαι πάντοτε ἄπιστοι καὶ δόλιοι· ὅτι ἐκ πείρας γνωρίζει ὅτι δὲν πρέπει νὰ στηρίζεται εἰς τὸν συνδυασμὸν τῶν συνοικεσίων, διότι δὲν εἶναι εὔκολον νὰ εὕρῃ τις ἱκανὴν γυναῖκα, ἐὰν δὲ εὕρῃ αὐτὴν, δὲν γνωρίζει ἂν αὕτη δύναται νὰ λάβῃ ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ σιωπηλοῦ καὶ χυδαίου βασιλέως τούτου, τοῦ ὁποίου ὅλον τὸ πνεῦμα, ἐὰν ἔχῃ, συνίσταται εἰς τὴν τέχνην τοῦ προσποιεῖσθαι· ὅτι, ἐπειδὴ οὗτος, ὁ Ναπολέων, εἶναι κατακτητὴς καὶ θεμελιωτὴς δυναστειῶν, ἀναγκάζεται νὰ καταπατήσῃ τὰ πάντα διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν σκοπόν του· ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ τὸ κακὸν, οὐδὲ πράττει αὐτὸ, ἀλλ' οὐδὲν πρόσκομμα

ὑποφέρει εἰς τὸν ῥοῦν τῶν προθέσεών του· ὅτι τέλος πάντων ἀπεφάσισεν ὁριστικῶς ὅτι πρέπει ν' ἀφαιρέσῃ τὸ στέμμα τῆς Ἱσπανίας ἐκ τοῦ Φερδινάνδου· ἀλλὰ θέλων νὰ μετριάσῃ τὸ κακὸν, προσφέρει ἀνάλογον ἀποζημίωσιν, συμφέρουσαν εἰς αὐτὸν. καὶ ὅτι αὕτη ἦτον ἡ ὡραία καὶ εἰρηνικὴ Τυρρηνία, ὅπου ὁ πρίγκηψ οὗτος θέλει βασιλεύει μακρὰν τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπαναστάσεων, καὶ ὅπου θέλει εἶσθαι εὐτυχέστερος παρὰ εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἥτις, ἠρεθισμένη οὖσα ὑπὸ τῶν περιστάσεων, ἔχει ἀνάγκην ἡγεμόνος ἰσχυροῦ καὶ ἐπιτηδείου διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ τὴν καταστήσῃ εὐτυχῆ.

Εἰς τὴν θαῤῥαλέαν ταύτην ὁμιλίαν του ὁ Ναπολέων ποτὲ μὲν ἐφέρετο μὲ πραότητα καὶ πότε μὲ ὑπεροψίαν· ὁ δὲ δυστυχὴς κληρικὸς ἀκούων ταῦτα πάντα παρὰ τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς τῆς Εὐρώπης ὅλης κατεπλήχθη, ἀλλὰ δὲν ἐδειλίασε νὰ ἐκφράσῃ εἰς αὐτὸν τὴν γνώμην του.

Ἂν πρῶτοις ἐπροσπάθησε νὰ δικαιολογήσῃ τὴν οἰκογένειαν τῶν Βουρβόνων, ἀνεκάλεσεν εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ ὅτι εἰς τὰς κρισιμωτέρας ἐποχὰς τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἡ Ἱσπανία δὲν διεκήρυξε τὸν πόλεμον εἰς τὴν Γαλλίαν εἰμὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ις' Λουδοβίκου, ὅτι ἔκτοτε προσέφερεν εἰς τὴν Γαλλίαν τοὺς στόλους της, τοὺς στρατούς της, τοὺς θησαυρούς της· ὅτι ἂν δὲν προσέφερε μεγάλας ἐκδουλεύσεις εἰς τὴν Γαλλίαν, τοῦτο προῆλθεν οὐχὶ ἐκ κακῆς θελήσεως, ἀλλ' ἐξ ἀγνοίας· ὅτι μόνον τὸν πρίγκηπα τῆς Εἰρήνης πρέπει νὰ αἰτιᾶται, διότι οὗτος ἦτον ἡ μόνη αἰτία ὅλων τῶν κακῶν τῆς Ἱσπανίας· ὅτι ὁ ἀποτρόπαιος οὗτος εὐνοούμενος ἀπεμακρύνθη διὰ παντὸς ἐκ τοῦ θρόνου τῆς Ἱσπανίας, καὶ ὅτι ἡ ὁ νέος ἡγεμὼν αὐτῆς, ἐὰν συνδεθῇ μετ' αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος διὰ τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῆς συγγενείας, ὁδηγούμενος παρὰ τῶν συμβούλων του, θέλει ἀναδείξει τὴν Ἱσπανίαν, ἥτις θέλει καθέξει τὴν εἰς αὐτὴν ἀνήκουσαν τάξιν τῶς εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν.— Κακὴν πολιτικὴν ἔχεις, κύριε κληρικέ! κακὴν πολιτικήν, ἐπανέλαβεν ὁ Ναπολέων μὲ εἰρωνικὸν μειδίαμα σὺ ἐν τῇ σοφίᾳ σου θέλεις μὲ καταδικάσει, ἐὰν ἀφήσω τὴν εὐκαιρίαν ταύτην δι' ἧς θέλω δυνηθῇ νὰ ὑποτάξω τὴν Ἤπειρον καὶ νὰ καταβάλω τὴν Ἀγγλίαν διὰ νὰ ἐκτελέσω τοὺς σκοπούς μου. Οἱ Βουρβόνοι σου δὲν μοὶ ὑπηρέτησαν ἐγκαρδίως, διότι πάντοτε ἦσαν ἕτοιμοι νὰ μὲ προδώσωσιν. Εἷς τῶν ἀδελφῶν μου μοὶ ἀναγκαιεῖ πολὺ, καὶ ἀδιαφορῶ περὶ ὅσων θέλετε εἰπεῖ Ἡ ἀναγέννησις τῆς Ἱσπανίας εἶναι ἀδύνατον νὰ γένῃ διὰ βασιλοπαίδων ἀρχαίου οἴκου, ὅστις πάντοτε εἶναι τὸ στή-

ριγμα τῶν παλαιῶν καταγρήσεων· ἰθεν ἀπεφάσισα νὰ ἐκτελέσω τὴν μεταβολὴν ταύτην. Ἡ Ἱσπανία δὲν θέλει ἀπολέσει οὔτε ἓν χωρίον, ἀλλὰ θέλει διατηρήσει ὅλας τὰς κατακτήσεις της, ἐφρόντισα δὲ νὰ διατηρώσω καὶ ὅλας τὰς ἀποικίας της. Ὅσον δὲ περὶ τῶν συγγενῶν σας, οὗτοι θέλουν ἀποζημιωθῆ καλῶς ἕνεκα τῶν πραγμάτων· μένει δὲ εἰς σὲ νὰ μεταχειρισθῆς ὅλην τὴν ἐπιρροήν σου παρ' αὐτῷ τῷ Φερδινάνδῳ, διὰ νὰ δεχθῆ οὗτος τὰς ἀποζημιώσεις τὰς ὁποίας τῷ προσφέρω. Εἶσαι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃς ὅτι δὲ πράττω ἄλλο τι εἰμὴ νὰ ἀκολουθήσω ὡς πρὸς τοῦτο τοὺς ὅρους τῆς ἀληθοῦς πολιτικῆς, ἥτις ἔχει τὰς ἀπαιτήσεις της καὶ τὰς ἀναποφεύκτους αὐστηρότητάς της.—

Ταῦτα πάντα λαλῶν ὁ Ναπολέων εἰς τὸν κληρικὸν μετέβαλλε συνεχῶς τρόπος, ἄλλοτε φαινόμενος ἥμερος καὶ ἄλλοτε σκυθρωπός. Ὁ δὲ δυστυχὴς κληρικὸς ἐπροσπάθει παντοίοις τρόποις νὰ δικαιολογήσῃ τὸν νέον βασιλέα του, παριστάνων τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν εἰλικρίνειαν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ναπολέων εἶπεν αὐτῷ· «Σεῖς εἶσθε τίμιοι ἄνδρες, σὺ δὲ ἰδίως εἶσαι καλὸς διδάσκαλος, ὡς ὑπερασπίζων μὲ πολὺν ζῆλον τὸν μαθητήν σου· ἀλλ' ἂν συγκατανεύσῃς, θέλουν εἰπεῖ ἅπαντες ὅτι ὑ ἐκύψας εἰς τὴν βίαν διότι οὔτε σὺ, οὔτε ἅπασα ἡ Ἱσπανία δύναται νὰ ἀντισταθῆ πρὸς ἐμέ. Ἡ πολιτικὴ, κύριε κληρικὲ, πρέπει νὰ διευθύνῃ ὅλας τὰς πράξεις ἀνδρὸς ὡς ἐμοῦ. Ἄπελθε λοιπὸν εἰς τὸν πρίγκηπά σου, καὶ πεῖσον αὐτὸν νὰ γένῃ βασιλεὺς τῆς Τυρρηνίας, ἂν θέλῃ νὰ ἦναι βασιλεὺς εἴς τι μέρος τῆς γῆς, διότι δύναμαι νὰ τὸν διαβεβαιώσω ὅτι δὲν θέλει εἶσθαι τοῦ λοιποῦ ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ.

Ὁ δυστυχὴς κληρικὸς, ἐπανελθὼν εἰς τὸν Φερδινάνδον καὶ εὑρὼν αὐτὸν καταπεπληγμένον δι' ὅσα ἤκουσε παρὰ τοῦ Σαβαρὺ, διότι, καὶ ὁ στρατηγὸς οὗτος ἀποτόμως εἶπεν εἰς αὐτὸν ὅτι πρέπει νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου τῆς Ἱσπανίας καὶ νὰ δεχθῇ τὸν τῆς Τυρρηνίας, τῷ διηγήθη τὴν μετὰ τοῦ Ναπολέοντος συνδιάλεξίν του. Ταῦτα πάντα ἀκούσαντες μ' ἔκπληξιν οἱ περὶ τὸν Φερδινάνδον παρέστησαν εἰς αὐτὸν ὅτι προδίδει τὴν πατρίδα του καὶ ἀτιμοζεται, ἂν παραδεχθῇ τὰ ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος παραγορούμενα εἰς αὐτόν. Οὕτως ἀπεφασίσθη νὰ σταλῇ ὁ γηραιὸς Σεβάλλος πρὸς τὸν Ναπολέοντα διὰ νὰ τῷ ἀναγγείλῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Φερδινάνδου, καὶ ἐνταυτῷ νὰ τὸν βεβαιώσῃ τὴν πρὸς τὸν Ναπολέοντα πίστιν αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων ἀπήντησεν αὐτῷ· «Τί μὲ ὁμιλεῖς περὶ τῆς πίστεως τοῦ Φερδινάνδου,

»ένῳ σὺ, ὡς πιστὸς ὑπουργὸς, ὤφειλες νὰ ὑπηρετήσῃς τὸν πα»τέρα αὐτοῦ πιστῶς, καὶ οὐχὶ νὰ τὸν ἐγκαταλείψῃς διὰ τὸν »ἀποστάτην υἱόν του, ὥστε ἐκ τούτων ἀποδεικνύεσαι προδότης!» Ὁ Συβάλλος ἐπιστρέψας ἀνήγγειλε τὴν ἀμετάτρεπτον ἀπόφασιν τοῦ Ναπολέοντος· οἱ δὲ περὶ τὸν Φερδινάνδον, νομίσαντες ὅτι ὁ ἀπότομος τρόπος τοῦ ἀπεσταλμένου ἠρέθισεν ἔτι μᾶλλον τὸν Ναπολέοντα, ἀπεφάσισαν νὰ στείλωσιν ἕτερον πολιτικὸν ἄνδρα, ἐλπίζοντες ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος διὰ τῆς γλυκύτητος τοῦ χαρακτῆρός του ἤθελε μεταβάλει τὴν ἀπόφασιν τοῦ κατακτητοῦ.

Ὁ δὲ Ναπολέων ἠγανάκτει μὲν διὰ τὴν ἀντίστασιν τοῦ Φερδινάνδου, ἀλλ' ἐνόμιζεν ὅτι οὗτος ἐντὸς ὀλίγου θέλει ὑποκύψει εἰς τὴν ἀνάγκην, ἰδίως δὲ ὅτι ὁ Κάρολος θέλει συγκατανεύσει εἰς τὰς προτάσεις του. Ἐπομένως ἔγραψε πρὸς τὸν Μυράτον νὰ προσπαθήσῃ παντοίοις τρόποις καὶ διὰ τῆς βίας, χρείας τυχούσης, νὰ πέμψῃ τὸν Κάρολον μεθ' ὅλης τῆς παλαιᾶς αὐλῆς του πρὸς αὐτὸν, νὰ κοινοποιήσῃ δὲ συγχρόνως εἰς τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν τῆς Ἱσπανίας τὴν διαμαρτυρίαν τοῦ παραιτηθέντος βασιλέως κατὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, διὰ ν' ἀποδείξῃ οὕτω τὴν χηρείαν τοῦ θρόνου καὶ τὴν παρανομίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ· προσέτι δὲ νὰ καταλάβῃ ὅλα τὰ ὀχυρὰ μέρη τῆς πόλεως διὰ τῶν στρατευμάτων του, νὰ τοποθετήσῃ τὸ πυροβολικὸν εἰς τὰς πλατείας καὶ τὰς ἀγυιὰς, καὶ νὰ διατάξῃ ὥστε ὁ στρατὸς νὰ εὑρίσκεται νυχθημερὸν εἰς τοὺς στρατῶνας, οἱ δὲ ἀξιωματικοὶ νὰ διαμένωσι πάντοτε ἐκεῖ, καὶ τέλος πάντων νὰ προπαρασκευασθῇ νὰ καταπαύσῃ δ' ὅλων τῶν βιαίων μέσων τὰς τυχούσας ἐπαναστάσεις τοῦ ἱσπανικοῦ λαοῦ, ὡς ἔπραξεν ὁ γαλλικὸς στρατὸς εἰς τὰς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Καΐρῳ ἐπαναστάσεις. Οὕτως αἱ μέχρι τοῦδε μεταῤῥυθμίσεις τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὸ ἱσπανικὸν ἔθνος μετεβλήθησαν εἰς βίας, διὰ ν' ἁρπάσῃ τὸν θρόνον αὐτοῦ.

Ἀλλ' ὁ Μυράτος, πρὶν ἢ εἰσέτι λάβῃ τὰς ὁδηγίας ταύτας παρὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἔπεισε τὸν γηραιὸν βασιλέα καὶ τὴν βασίλισσαν τῆς Ἱσπανίας νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸν Ναπολέοντα διὰ νὰ ἀνακτήσωσιν, ὡς ἔλεγε, τὸν θρόνον των, προσέτι ἠλευθέρωσε καὶ τὸν πρίγκηπα τῆς Εἰρήνης ἐκ τῆς φυλακῆς ἐπὶ ὑποσχέσει νὰ μὴ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Οὕτως ὁ πρώην ἔνδοξος εὐνοούμενος τῆς βασιλίσσης ἐξῆλθε τῆς φυλακῆς σχεδὸν γυμνὸς, μετὰ μακρᾶς γενειάδος, καὶ καταπληγωμένος εἰς ὅλον τὸ σῶμα ἐκ τῶν τραυμάτων καὶ ἐκ τῶν δεσμῶν, καὶ παρεπέμφθη εἰς τὸ γαλλικὸν στρατόπεδον. Ἐν τούτοις ὁ γηραιὸς βασιλεὺς τῆς Ἱσπα-

νίας Κάρολος, συνάξας ὅλα τὰ πολύτιμα πράγματα τοῦ στέμματός του, προπαρεσκευάζετο ν' ἀναχωρήσῃ, ὅτε λαβὼν καὶ ὁ Μυράτος τὰς τελευταίας ὁδηγίας τοῦ Ναπολέοντος, ὑπῆγε πρὸς αὐτὸν καὶ τῷ ἐζήτησε τὴν κατὰ τοῦ υἱοῦ του διαμαρτυρίαν, τὴν ὁποίαν λαβὼν παρ' αὐτοῦ ὑπογεγραμμένην, ἀπέστειλεν εἰς τὴν ἱσπανικὴν κυβέρνησιν, ἐξ ἧς ἀπεδείκνυετο ὅτι ὁ μὲν θρόνος τῆς Ἱσπανίας ἐχήρευεν, ἡ δὲ κυβέρνησις ἦτο παράνομος. Ἔκτοτε ἅπαν τὸ ἱσπανικὸν ἔθνος ἐννοῆσαν καλῶς τί ἐζήτουν οἱ Γάλλοι εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὴν δολίαν πολιτικὴν τοῦ Ναπολέοντος, προσέτι καὶ τὴν ἀνοησίαν τῶν βασιλέων των οἵτινες παρέδωκαν εἰς χεῖρας τοῦ καταστητοῦ τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας, ἤρχισε τὸ κατὰ τῶν Γάλλων τρομερὸν μῖσός του. Οἱ χωρικοὶ μαθόντες ταῦτα ἔτρεξαν ὁμοθυμαδὸν ὡπλισμένοι εἰς Μαδρίτην καὶ ἤρχισαν νὰ προξενῶσι ταραχὰς, μάλιστα δ' ἐδολοφόνησαν καί τινας τῶν Γάλλων. Ἀλλ' ὁ Μυράτος συλλαβὼν αὐτοὺς, ἐτιμώρησεν αὐστηρότατα. Ἔκτοτε οὗτος, νομίζων ἑαυτὸν κύριον καὶ βασιλέα ὅλης τῆς Ἱσπανίας, ἔγραφε πρὸν τὸν Ναπολέοντα ὅτι ἐπ' ὀνόματί του ἄρχων ἐπὶ τῆς Ἱσπανίας δύναται ἀ πράξῃ ὅ,τι θέλει. Ὁ δὲ Ναπολέων ἀπήντησεν εἰς τὰς ματαιότητας ταύτας τοῦ Μυράτου νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν φύλαξιν τῆς Μαδρίτης μόνον ἐπὶ τοῦ παρόντος.

Ὁ πρίγκηψ τῆ. Εἰρήνης ἐν τούτοις εὐθὺς ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἱσπανίας καὶ μετ' οὐ πολὺ ἔφθασεν εἰς Βαϋόνναν, ὅπου παρουσιάσθη πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ὅστις μετὰ μικρὰν συνδιάλεξιν μετ' αὐτοῦ, ἐνόησεν ὅτι ὁ ποτὲ ἰσχυρὸς ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ εὐνοούμενος ἦτον ἄνθρωπος κοινὸς, καὶ μόνον εἶχε φυσικά τινα προτερήματα ἕνεκα τῶν ὁποίων ἠγαπᾶτο παρὰ τῆς βασιλίσσης· ἔχων ὅμως διὰ τοὺς σκοπούς του ἀνάγκην αὐτοῦ, τὸν ἐκολάκευσε καὶ τῷ ὑπεσχέθη πολλά. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἤτοι τὴν 30 Ἀπριλίου, καὶ ὁ παραιτηθεὶς βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας Κάρολος ἔφθασεν εἰς τὴν Βαϋόνναν μεθ' ὅλης τῆς ἀκολουθίας του, λαβὼν κατὰ διαταγὴν τοῦ Ναπολέοντος ἁπάσας τὰς βασιλικὰς τιμὰς καὶ κατέλυσεν εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ προσδιορισθὲν παλάτιον. Μετ' ὀλίγον δὲ ὑπῆγεν ὁ Ναπολέων πρῶτος πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ γηραιοῦ βασιλέως, ὅστις, ἰδὼν τὸν Ναπολέοντα καὶ νομίζων ὅτι οὗτος ἦτον ὁ ἀληθὴς καὶ εἰλικρινὴς φίλος του, ὑπεδέχθη αὐτὸν μετὰ δακρύων χαρᾶς. Ὁ δὲ Ναπολέων ἐνηγκαλίσθη αὐτὸν ὡς τῷ ὄντι ἀληθῆ φίλον του· ἵνα εὐχαριστήσῃ δὲ αὐτὸν δι' ὅλων τῶν ἱσπανικῶν ἠθίμων, διέταξεν εὐθὺς νὰ γένῃ τὸ χειροφίλημα κατὰ τὴν ἱσπανικὴν ἠθιμοταξίαν. Οὕτως

ἅπαντες οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν δύο ἱσπανικῶν αὐλῶν παρευρέθησαν εἰς τὴν τελετὴν ταύτην, καὶ γονυκλιτῶς ἠσπάσθησαν τὰς χεῖρας τῶν βασιλέων των· προσέτι καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς τοῦ Καρόλου Φερδινάνδος, λαβὼν τὴν πρωτέραν τάξιν του, ἤτοι τὴν τοῦ διαδόχου, ἠσπάσθη τὰς χεῖρας τῶν γονέων του. Ὁ δυστυχὴς Κάρολος, ἀπατώμενος ἐκ τῶν ματαίων τούτων περιποιήσεων τοῦ Ναπολέοντος, ἐνόμιζεν ὅτι ἀληθῶς ἀνέκτησε τὸν παραιτηθέντα θρόνον του. Μετὰ τὴν τελετὴν ταύτην ὁ Κάρολος ὑπῆγε ν' ἀναπαυθῇ· ὁ δὲ υἱός του Φερδινάνδος ἠθέλησε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, ἀλλ' ὁ πατὴρ αὐτοῦ στρέψας τῷ εἶπε· Δυστυχέστατε υἱέ, δὲν ἀρκεῖ ὅτι τοσοῦτον ἠτίμασας τὰς λευκάς τρίχας μου, θέλεις νὰ ταράξῃς καὶ τὴν ἀνάπαυσίν μου!» Ὁ Φερδινάνδος μετὰ τὴν καταφρόνησιν ταύτην ἐπέστρεψε περίλυπος εἰς τὸ κατάλυμά του, μάλιστα δὲ ἰδὼν ἑαυτὸν καταβιβαζόμενον εἰς τὴν θέσιν τοῦ διαδόχου ἀπὸ τὴν τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας.

Ὁ γηραιὸς βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας καὶ ἡ βασίλισσα ἀνυπομόνως ἐζήτησαν εὐθὺς τὸν ἀγαπητόν των πρίγκηπα τῆς Εἰρήνης, τὸν ὁποῖον ἅμα εἶδον ἀμφότεροι ἐπέπεσον ἐπὶ τοῦ τραχήλου του καὶ κατεφίλουν αὐτὸν ὡς θῦμα διασωθὲν ἐκ τοῦ κινδύνου. Οὗτος δὲ ἐγνώστοποίησεν εἰς αὐτοὺς τοὺς σκοποὺς τοῦ Ναπολέοντος, δηλαδὴ ὅτι ὁ Ναπολέων θέλει ν' ἀφαιρέσῃ τὸν θρόνον ἐκ τοῦ οἴκου των καὶ ὅτι θέλει νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς πλουσίαν ἐπιχορήγησιν. Τοῦτο οὐδένα ἐξ αὐτῶν δυσηρέστησε, μάλιστα δὲ εὐχαριστήθησαν βλέποντες τὸν υἱὸν αὐτῶν ἀποβαλλόμενον ἐκ τοῦ πατρικοῦ του θρόνου.

Τῇ ἐπιούσῃ ὁ Ναπολέων προσεκάλεσεν αὐτοὺς εἰς γεῦμα, πέμψας τὴν ἅμαξάν του καὶ τινας τῶν αὐλικῶν του διὰ νὰ τοὺς συνοδεύσωσιν εἰς τὸ κατάλυμά του μετὰ πομπῆς. Οὗτος δὲ ὑπεδέχθη αὐτοὺς εἰς τὴν θύραν τῆς ἁμάξης, προσφέρων εἰς αὐτοὺς τὰς χεῖράς του, καὶ λέγων στηριχθῆτε ἐπ' ἐμέ, διότι δύναμαι νὰ βοηθήσω ἀμφοτέρους ὑμᾶς. Ὁ δὲ γηραιὸς βασιλεὺς τῷ ἀπεκρίθη, ἐννοῶ τοῦτο κάλλιστα· ἑπομένως εὐχαρίστησεν αὐτὸν περὶ τῆς φροντίδος τὴν ὁποίαν ἔλαβε δι' αὐτὸν ἵνα τὸν ἀποκαταστήσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου, ὡς ἔλεγε, θέλει εὑρεῖ ἀνάπαυσιν διὰ νὰ ζήσῃ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του. Ἐνῷ δὲ ἐκάθησαν εἰς τὴν τράπεζαν, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας μὴ βλέπων τὸν ἀγαπητόν του πρίγκηπα τῆς Εἰρήνης, καὶ λησμονῶν ποῦ εὑρίσκεται, ἔκραξε ποῦ εἶναι ὁ Ἐμμανουήλ; Ὁ Ναπολέων βλέπων τὴν ἀδυναμίαν τοῦ γέροντος τούτου, ἔπεμψεν εὐθὺς καὶ προ-

σεκάλεσε τὸν πρίγκηπα τῆς Εἰρήνης, διότι ἐνόησεν ὅτι τὸ μόνον ἐλατήριον αὐτῶν ἦτον ὁ εὐνοούμενος οὗτος.

Οὕτω περιποιούμενος καὶ φιλοξενῶν ὁ Ναπολέων τοὺς Ἱσπανοὺς βασιλεῖς ἐνησχολεῖτο ἀνενδότως εἰς τὴν ἔξωσιν αὐτῶν ἐκ τοῦ θρόνου καὶ τῆς πατρίδος των. Τούτου ἕνεκα μετεχειρίσθη διάφορα τεχνάσματα, ποτὲ μὲν τὸν πατέρα κατὰ τοῦ υἱοῦ, ποτὲ δὲ τὸν υἱὸν κατὰ τοῦ πατρὸς ἵνα ἀπελπίσῃ ἀμφοτέρους νὰ παραιτηθῶσι τοῦ θρόνου. Ἀλλ' ὁ μὲν πατὴρ ἐπείθετο, ὁ δὲ υἱὸς ἔμενε σταθερὸς καὶ οὐδεμίαν προσφορὰν ἐδέχετο, μάλιστα δὲ ὑπεκίνει τὸ ἔθνος του εἰς ἐπαναστάσεις κατὰ τῆς ἁρπαγῆς τῶν δικαιωμάτων του, διακοινόνων εἰς ἅπασαν τὴν Ἱσπανίαν ὅτι ὁ Ναπολέων θέλει νὰ τὸν παραβιάσῃ νὰ θυσιάσῃ τὰ δικαιώματά του, ὅτι οὗτος ἀνθίσταται πρὸς ὅλας τὰς ἀπειλάς, καὶ ὅτι οἱ λαοί του θέλουν μάθει εὐκολώτερον τὸν θάνατόν του ἢ τὴν ὑποταγήν του εἰς τὰς θελήσεις τῶν ξένων· τέλος πάντων περιέγραφε ζωηρῶς τὴν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ κατάστασίν του καὶ συνεκίνει τὰς καρδίας ὅλων τῶν συμπολιτῶν του. Ταῦτα πάντα μαθόντες οἱ Ἱσπανοί, ἰδίως δὲ ὅτι ὁ βασιλεύς των εὑρίσκεται ὡς αἰχμάλωτος εἰς τὴν Γαλλίαν, τὴν ὁποίαν ἐθεώρουν πρὸ ὀλίγου φίλην, ἐταράχθησαν ἅπαντες, πρὸ πάντων δὲ οἱ ἄεργοι χωρικοὶ οἵτινες μὴ ἔχοντες ἀσχολίας ἐζήτουν ἀφορμὴν ν' ἀναμιχθῶσιν εἰς τὰς πολιτικὰς ταραχάς.

Ἡ ἐν Μαδρίτῃ κυβέρνησις μαθοῦσα ταῦτα ἐταράχθη καὶ δὲν ἐγνώριζε τί ἔπρεπε νὰ πράξῃ. Ἀλλ ἐν τούτοις ὁ Μυράτος, λαβὼν διαταγὴν παρὰ τοῦ Ναπολέοντος νὰ ἐξαποστείλῃ καὶ τὰ ὑπόλοιπα μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, ἐγνωστοποίησε τοῦτο εἰς τὴν ἱσπανικὴν κυβέρνησιν, ἥτις μετὰ διαφόρους συζητήσεις καὶ διασκέψεις δὲν ἐδύνατο ν' ἀποφασίσῃ, διότι θεωροῦσα τοὺς ἐν Βαϋόννῃ εὑρισκομένους ὡς αἰχμαλώτους, δὲν ἤθελε νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς Ἱσπανίας καὶ τὰ τελευταῖα λείψανα τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως, ποτὲ βασίλισσα τῆς Τυρρηνίας, καὶ ὁ δευτερότοκος υἱὸς αὐτοῦ. Ὁ δὲ λαὸς μαθὼν καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο περιστατικὸν ἠγέρθη ἀναφανδὸν κατὰ τῆς βίας τῶν Γάλλων, καὶ μάλιστα οἱ χωρικοὶ ὡπλισμένοι περιεφέροντο εἰς τὰς ὁδούς. Ὁ Μυράτος ὅμως ἀδιαφορῶν περὶ τούτων ἔπεμψε πρωΐαν τινὰ τὰς βασιλικὰς ἁμάξας εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅπου κατῴκουν τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, ἵνα μεταφέρῃ αὐτὰ παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Ἱσπανίας. Ἡ βασίλισσα τῆς Τυρρηνίας ἄνευ ἀντιστάσεως ἠθέλησε ν' ἀπέλθῃ, ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως δὲν ἤθελε κατ' οὐδέ-

να λόγον. Διαδοθείσης τῆς εἰδήσεως ταύτης εἰς τὸν φανατικὸν λαὸν, πλῆθος ἐξ αὐτοῦ συνέρρευσεν εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ περιεκύκλωσε τὰς ἁμάξας, τινὲς μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἐπέτεσαν κατά τινος Γάλλου ὑπασπιστοῦ τῶν ἐπιτελῶν. Ὁ Μυράτος εὐθὺς διέταξε τὰ πέριξ τῆς Μαδρίτης εὑρισκόμενα στρατεύματα νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἐκ διαφόρων μερῶν· οὗτος δὲ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν θωρακοφόρων ἐτοποθετήθη ὄπισθεν τῶν ἀνακτόρων, καὶ μετ' ὀλίγον διέταξε τὴν κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν προσβολήν, ἥτις ἐγένετο μὲ μανίαν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, διότι ὁ μὲν στρατὸς ἐμάχετο μεθοδικῶς καὶ μ' ὅλα τὰ μέσα τοῦ πολέμου, ὁ δὲ λαὸς μ' ἄκρον φανατισμόν. Μετ' οὐ πολὺ οἱ ἐπαναστάται, μὴ δυνηθέντες ν' ἀνθέξωσιν εἰς τὸ πῦρ τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τὰς προσβολὰς τοῦ ἱππικοῦ, ἃς ἐνήργουν ἀνηλεῶς κατὰ τοῦ ἀόπλου καὶ ἀπείρου λαοῦ, ὑπεχώρησαν μὲ πολλὴν ζημίαν των, ἐγκαταλείψαντες εἰς τὰς ἀγυιὰς πολλὰ θύματα αὐτῶν· μετὰ δὲ δύο ὥρας ἔπαυσε πᾶσα ἀντίστασις. Ἀλλ' ὁ Μυράτος εὐθὺς ἐσχημάτισε στρατοδικεῖον καὶ κατεδίκαζε πάντα ὅστις συνελαμβάνετο ὡπλισμένος. Οὕτως ἐκ μὲν τῶν ἐπαναστατῶν ἀπωλέσθησαν 400 ἄνδρες ἐκ δὲ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων 100 ἀλλ' ἅπαντες ἐπείσθησαν ὅτι τὰ μαχαιρίδα τῶν χωρικῶν δὲν ἐδύναντο νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὰς λόγχας, τὰ πολυβόλα καὶ τὰς προσβολὰς τῶν ἱππέων.

Ἐν τούτοις ὁ ἐν Βαϋόννῃ διαμένων γηραιὸς βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας κατὰ προτροπὴν τοῦ Ναπολέοντος καὶ πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ υἱοῦ του, ἀφοῦ ἔγραψε πρὸς τὸν υἱόν του ἐπιστολὴν διακηρύττων αὐτὸν ἀποστάτην, ἔπεμψε πληρεξούσιον ἔγγραφον πρὸς τὸν Μυράτον, διορίζων αὐτὸν τοποτηρητὴν τοῦ βασιλείου τῆς Ἱσπανίας, καὶ ἀποκηρύττων τὴν ἐν Ἱσπανίᾳ κυβέρνησιν τοῦ υἱοῦ του. Ὁ Μυράτος εὐθὺς παρουσίασε τὸ ἔγγραφον τοῦτο πρὸς τὴν Ἱσπανικὴν κυβέρνησιν καὶ ἔλαβε τὰς ἡνίας αὐτῆς, καταλύσας ὡς ἄλλος βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας, εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν παλαιῶν βασιλέων· εὐθὺς δὲ ἔγραψε πρὸς τὸν Ναπολέοντα ὅτι πᾶσα ἀντίστασις ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ ἔπαυσε τῇ 2 Μαΐου, καὶ ὅτι οἱ Ἱσπανοὶ εἶναι ἕτοιμοι νὰ κηρύξωσιν αὐτὸν τὸν Μυράτον βασιλέα των. Εἰς τὰς ματαιότητας ταύτας τοῦ Μυράτου ὑπῆρχεν ἡ ἀλήθεια ὅτι μόνος οὗτος ἐδύνατο μετ' ἐπιτυχίας νὰ βασιλεύσῃ εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ οὐχὶ ἄλλος τις, ὡς ἐφρόνει ὁ Ναπολέων, ὅπερ καὶ εἶδομεν ἀκολούθως ἐκ τῶν γεγονότων.

Τῇ 5 Μαΐου ἐστάλησαν αἱ ἐπιστολαὶ αὗται τοῦ Μυράτου πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ὅστις, θέλων νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὴν σκηνὴν

ταύτην, ὑπῆγεν εἰς τὸν Κάρολον καὶ ἔδειξε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Μυράτου, εἰς ἣν περιγράφοντο λεπτομερῶς αἱ ἐν Μαδρίτῃ γενόμεναι ταραχαί, προσκαλέσας αὐτὸν ν' ἀποφανθῇ περὶ τούτων. Ὁ γηραιὸς βασιλεὺς, φύσει καλοκάγαθος ὢν, μαθὼν τὴν αἱματοχυσίαν τῶν ὑπηκόων των καὶ τὴν ἀπώλειαν τοσούτων Γάλλων στρατιωτῶν, λυπηθεὶς σφόδρα, προσεκάλεσε τὸν υἱόν του Φερδινάνδον καὶ παρόντος τοῦ Ναπολέοντος καὶ ὅλων τῶν αὐλικῶν του εἶπεν αὐτῷ· Ἰδοὺ τὸ ἔργον σου.... Τὸ αἷμα τῶν ὑπηκόων μου ἐχύθη, ὡς καὶ τὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ φίλου μου μεγάλου Ναπολέοντος· ἆρα εἰς ποίαν μεγάλην καταστροφὴν δὲν ἤθελεν ὑποκύψει ἡ Ἱσπανία, ἂν διεφέρετο μὲ νικητὴν οὐχὶ τόσον γενναῖον; Ἰδοὺ δὲ, ἐπανέλαβεν αὐτῷ, ὁποίας συνεπείας ἔχουσιν αἱ πράξεις σου διὰ νὰ ἀπολαύσῃς στέμμα τὸ ὁποῖον ἐντὸς ὀλίγου ἤθελες θέσει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου· σὺ παρέλυσας τὸν λαὸν ἐπὶ τοῦ ὁποίου οὐδεὶς δύναται ν' ἄρξῃ ἤδη· ἀπόδος, ἀπόδος λοιπὸν τὸ στέμμα τοῦτο τὸ ὁποῖον ἐπιβαρύνει τὴν κεφαλήν σου, καὶ δὸς αὐτὸ εἰς ἐκεῖνον ὅστις εἶναι ὁ μόνος ἱκανὸς νὰ τὸ φέρῃ,—Ὁ γηραιὸς βασιλεὺς, προφέρων τοὺς λόγους τούτους, ἐκράτει ἀνὰ χεῖράς του χρυσοστόλιστον ῥάβδον, δι' ἧς ἐδείκνυεν ὅτι ἠπείλει τὸν υἱόν του. Μόλις δὲ ἐτελείωσεν ὁ πατὴρ, καὶ πάραυτα ἤρχισεν ἡ βασίλισσα μετ' ὀργῆς νὰ ὑβρίζῃ τὸν υἱόν της Φερδινάνδον, λέγουσα αὐτῷ ὅτι ἦτο κακὸς υἱὸς, ὡς θελήσας νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν πατέρα του καὶ νὰ φονεύσῃ τὴν μητέρα του, ὅτι ἦτο δόλιος, ἄπιστος καὶ δειλὸς ἄνευ καρδίας... Ὁ Φερδινάνδος ἤκουε ταῦτα πάντα μὲ μεγίστην ὑπομονὴν, διατηρῶν ἄκραν σιωπήν. Ἀλλ' ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐξηγριωμένη ἐπέπληττεν αὐτὸν ἀκαταπαύστως περὶ τῶν σφαλμάτων του, καὶ ἐζήτει παρ' αὐτοῦ νὰ τῇ ἀπαντήσῃ. Ὁ Ναπολέων, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ὁποίου ἐγένοντο ταῦτα πάντα, θέλων νὰ διακόψῃ τὴν δυσάρεστον ταύτην σκηνὴν, εἶπε πρὸς τὸν Φερδινάνδον ψυχρῶς μὲν ἀλλ' ἐπιτακτικῶς, ὅτι, ἂν τὴν ἐσπέραν ἐκείνην δὲν παραδώσῃ τὸ στέμμα εἰς τὸν πατέρα του, θέλει θεωρηθῇ ὡς υἱὸς ἀποστάτης καὶ αὐτουργὸς τῆς ἐν Μαδρίτῃ γενομένης ἐπαναστάσεως, ἥτις ἀφῄρεσε τὸ στέμμα ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ πατρός του· ἐπομένως ἀνεχώρησεν ἵνα διαθέσῃ τὰ περὶ τούτου ὁριστικῶς μετὰ τοῦ πρίγκηπος τῆς Εἰρήνης.

Ὁ Ναπολέων ἐπιστρέψας εἰς τ' ἀνάκτορά του, εἶπε μεγαλοφώνως παρουσίᾳ τῶν περιστοιχούντων αὐτὸν, ὁποία μήτηρ! ὁποῖος υἱός! ὁ πρίγκηψ τῆς Εἰρήνης παραβαλλόμενος μὲ αὐτοὺς, βεβαίως εἶναι προτιμότερος, καὶ μ' ὅλα ταῦτα ὑπῆρχον παρ'

αὐτοῖς ἄνδρες συμβουλεύοντες αὐτοὺς νὰ ἀπέλθωσιν εἰς Ἀμερικὴν καὶ ἐκεῖ νὰ στήσωσι τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας· ἔργον εἰ τὸ ὁποῖον ἀπῃτεῖτο ἀπόφασις καὶ γενναιότης. — Ἑπομένως ὁ Ναπολέων ὡμίλησε μετὰ πολλῆς εὐγλωττίας περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Βουρβόνων ἐν ταῖς Ἰνδίαις· ἀφοῦ δὲ ἐπέκρινε πάντας. μετὰ ταῦτα ὡμίλησε καὶ περὶ ἑαυτοῦ, λέγων· «Ὅ,τι πράττω ἐνταῦθα, θεωρούμενον ὑπό τινα ὄψιν, δὲν εἶναι καλὸν, τὸ ἠξεύρω, ἀλλ' ἡ πολιτικὴ θέλει ὥστε νὰ μὴ ἐγκατα είψω ὄπισθέν μου, καὶ μάλιστα πλησίον τῶν Παρισίων, δυναστείαν ἐχθρὰν τῆς ἰδικῆς μου.» Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ὁ πρίγκηψ τῆς Εἰρήνης ὑπῆγεν εἰς τὸν Ναπολέοντα, καὶ ὑπέγραψε μετὰ τοῦ στρατάρχον Δυρόκου τὴν ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος ἀπαγγελθεῖσαν ἑξῆς συνθήκην.

«Ὅτι ὁ Κάρολος Δ', ἀναγνωρίζων ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν εἰς ἣν κατάστασιν εὑρίσκεται αὐτός τε καὶ ἡ οἰκογένειά του νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν ἡσυχίαν εἰς τὴν Ἱσπανίαν, παραδίδει τὸ εἰς αὐτὸν ἀνῆκον στέμμα εἰς τὸν Ναπολέοντα, ἵνα τὸ διαθέτῃ οὗτος ὅπως τῷ συμφέρει. Παραιτεῖται δὲ τοῦ θρόνου ὑπὸ τοὺς ἑξῆς ὅρους·

α'. Παραιτεῖται καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ τῆς Ἱσπανικῆς χώρας καὶ τῶν ἀποικιῶν της, οὐδενὸς μέρους ἐξαιρουμένου.

β'. Νὰ διατηρῆται τὸ καθολικὸν δόγμα ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Ἱσπανίας, ὡς ἐπικρατοῦσα θρησκεία, ἀπαγορευομένης πάσης ἄλλης.

γ'. Νὰ παραχωρηθῇ εἰς αὐτὸν τὸν Κάρολον Δ', τὸ παλάτιον καὶ τὸ δάσος τῆς Κομπιέγνης διὰ βίου καὶ τὸ παλάτιον τοῦ Σαμβόρτου αἰωνίως, προσέτι νὰ τῷ χορηγῶνται 7,500,000 φράγκα πληρωτέα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ταμείου.

δ'. Ἡ δὲ χορήγησις αὕτη ν' ἀναλογισθῇ εἰς ἅπαντα τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας.

Ὁ Φερδινάνδος, μαθὼν ταῦτα καὶ παρατηρῶν τὴν σταθερὰν θέλησιν τοῦ Ναπολέοντος, ἀποφασίσαντος νὰ ἐκθρονίσῃ τοὺς Βουρβόνους ἐκ τῆς Ἱσπανίας, ἐνόησε καθαρῶς τελος πάντων τὴν κατάστασιν, εἰς ἣν εὑρίσκετο, ὡς καὶ οἱ σύμβουλοι αὐτοῦ ἐγνώρισαν τὴν ἀπάτην των καὶ κατηρῶντο ἑαυτούς· μόνον δὲ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ Ἐσκοϊγκίζιος ἐπαρηγόρει αὐτὸν λέγων ὅτι οὗτος πρέπει νὰ δεχθῇ τὸν θρόνον τῆς Τυῤῥηνίας διὰ νὰ ἦναι πάντοτε βασιλεύς. Ἀλλ' οἱ ἕτεροι σκεπτόμενοι πατριωτικῶς ἔλεγον, ὅτι τοῦτο ποιῶν ὁ βασιλεύς των εἶναι τὸ αὐτὸ ὡσανεὶ ἐκήρυττεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ διαλογίζωνται περὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι τούτου ἕνεκα δὲν ἔπρεπε νὰ δεχθῇ τίποτε καὶ νὰ διαμαρτυρηθῇ κατὰ τῆς κατ' αὐτοῦ γενομένης βίας, ἐνασχολού-

μενος ἀκαταπαύστως περὶ τῆς Ἱσπανίας. Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ Φερδινάνδος ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ συνθήκην, δι' ἧς ὁ Ναπολέων ἐχορήγει εἰς αὐτὸν ἓν ἑκατομμύριον εἰσόδημα κατ' ἔτος καὶ 400 χιλιάδας φράγκα δι' ἕκαστον τῶν ἀδελφῶν του ἕνεκα τῆς παραιτήσεως αὐτῶν ἐκ τοῦ θρόνου τῆς Ἱσπανίας.

Οὕτως ὁ Ναπολέων ἠγόρασε μὲν τὸν ἔνδοξον θρόνον τῆς Ἱσπανίας μὲ 10 ἑκατομμύρια φράγκα· ἀλλὰ προσέλαβε μετ' αὐτοῦ ἑτοιμοπόλεμον καταστρεπτικὸν πόλεμον, εἰς ὃν ἀπώλεσεν ἑκατοντάδας χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐπέφερε τὴν διαίρεσιν εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν του καὶ προσῆψε μῶμον εἰς τὴν δόξαν του· ἐν τούτοις, θέλων νὰ δείξῃ τὴν φιλοξενίαν του, διέταξε νὰ ὑποδεχθῶσιν εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν τῆς Ἱσπανίας μετὰ λαμπρᾶς ὑποδοχῆς· ἀνέθ κε δὲ τὴν φροντίδα ταύτην εἰς τὸν Καμβασερὲν διὰ νὰ τοὺς περιποιηθῇ ὡς βασιλεῖς, πρὸς δὲ τὸν Ταλλεϋράνδον ἔγραψε τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν.

«Ὁ πρίγκηψ τῶν Ἀστουριῶν, ὁ βασιλόπαις Ἀντώνιος, ὁ θεῖός »του Κάρολος καὶ ὁ ἀδελφός του ἀναχωροῦσι τὴν τετάρτην »ἐντεῦθεν, τὴν παρασκευὴν καὶ σάββατον φθάνουσιν εἰς τὴν Βούρ»διγάλην καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Βαλενσεῦ, ὅπου πρέπει νὰ τοὺς »περιμένῃς. Ὁ θαλαμηπόλος μου Τουρνὸς θέλει ὑπάγει ἐκεῖ τα»χέως διὰ νὰ παρασκευάσῃ τὰ καταλύματά των· ἐπιθυμῶ »ὅμως αἱ ὑποδοχαὶ αὐτῶν νὰ μὴ γίνωνται μὲ κρότον, ἀλλ' ἡ»σύχως. Ἐὰν ὑπάρχῃ εἰς Βαλενσεῦ θέατρον, διάταξον νὰ ἔλθωσι »καλαὶ ἑταιρίαι κωμῳδῶν, τοῦτο συμφέρει· προσέτι φέρε καὶ »τὴν οἰκογένειάν σου ἐκεῖ μετ' ἄλλων κυριῶν ἵνα τοὺς διασκε»δάζῃς. Ἐὰν ὁ πρίγκηψ τῶν Ἀστουριῶν ἐλκυσθῇ πρός τινα ὡ»ραίαν γυναῖκα, τοῦτο εἶναι ὠφέλιμον, μάλιστα ἔχω συμφέρον »ὥστε οὗτος νὰ μὴ λοξοδρομῇ ἀλλὰ νὰ διασκεδάζῃ καὶ νὰ εὑ»ρίσκεται εἰς ἀσχολίας. Ἡ αὐστηρὰ πολιτικὴ θέλει ὥστε νὰ »θέσω αὐτὸν εἴς τι ὀχυρὸν φρούριον, ἀλλ' ἐπειδὴ παρεδόθη εἰς »ἐμὲ καὶ μοὶ ὑπεσχέθη νὰ μὴ πράξῃ τι ἄνευ τῆς διαταγῆς μου, »ἅπαντα δὲ τὰ ἐν Ἱσπανίᾳ βαδίζουσι κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν μου »ἀπεφάσισα νὰ τὸν πέμψω εἴς τινα ἐξοχὴν καὶ νὰ τὸν περιχύσω »ἀπὸ ἡδονὰς καὶ φυλακάς· νὰ μένῃ δὲ ἐκεῖ καθ' ὅλον τὸν »Μάϊον καὶ Ἰούνιον, ἀκολούθως δὲ θέλω ὁδηγηθῇ ἐκ τῶν τῆς »Ἱσπανίας τίνι τρόπῳ θέλω μεταχειρισθῇ αὐτόν.»

Ὁ γηραιὸς βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας μὲ μεγίστην λύπην του ἀπεχωρίζετο τῆς γῆς τῆς γεννήσεώς του καὶ τοῦ πατρικοῦ θρόνου του, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ βασίλισσα ἐλυπεῖτο, ἀλλ' εὐχαριστεῖτο ὅτι ἐξεδικήθη τοὺς ἐχθροὺς τοῦ εὐνοουμένου της καὶ

ἰδίως τὸν υἱόν της· ἀμφότεροι δὲ οἱ σύζυγοι εὐχαριστοῦντο εἰς τὴν πλουσίαν σύνταξιν τὴν ὁποίαν τοῖς ἐχορήγησεν ὁ Ναπολέων, καὶ ὅτι ἀπέρχονται εἰς χριστιανικὸν τόπον, διὰ νὰ ἐκτελῶσι τὰ θρησκευτικά των ἔθιμα, ὡς ἦσαν συνειθισμένοι. Ὁ δὲ υἱὸς αὐτῶν Φερδινάνδος εὑρίσκετο εἰς φόβον καὶ ἀνησυχίαν, σκεπτόμενος περὶ τῶν κρυφίων ὁδηγιῶν, τὰς ὁποίας ἔπεμψεν εἰς τὴν ἐν Μαδρίτῃ κυβέρνησιν διὰ νὰ προσκαλέσῃ αὕτη τὰς Βουλὰς καὶ ἀ ἐπαναστατήσῃ τὸν λαὸν εἰς διηνεκῆ πόλεμον κατὰ τῶν Γάλλων, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἤθελε παραβιάσει αὐτὸν ὁ Ναπολέων. Ἐφοβεῖτο λοιπὸν μήπως, γενομένων τούτων, ὁ Ναπολέων ἐξεθισθεὶς ἤθελε κακοποιήσει αὐτὸν ἢ ἤθελε τοῦ ἀφαιρέσῃ τὰ ν Ἱσπανίᾳ κτήματά του. Τούτου ἕνεκα ἔπεμψε δευτέραν ἐπιστολὴν εἰς τὴν ἐν Μαδρίτῃ κυβέρνησίν του, παραγγέλλων αὐτὴν νὰ μὴ δώσῃ ἀφορμὴν δυσαρεσκείας εἰς τοὺς Γάλλους· ἅμα δὲ ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Βαϋόννης, καθ' ὁδὸν ἔγραψε πρὸς τὸν Ναπολέοντα ἐπιστολὴν δι' ἧς ἐζήτει παρ' αὐτοῦ σύζυγον μίαν τῶν ἀνεψιῶν του καὶ τὴν ἐπικύρωσιν τῶν εἰς τὸν δ.δά καλόν του δοθέντων παρ' αὐτοῦ ἀξιωμάτων τοῦ μεγάλου παρασήμου τ ς Ἱσπανίας καὶ τοῦ συμβούλου τῆς ἐπικρατείας. Ἐκ τούτων παραπηρεῖ τις ὅτι, ἐνῷ τὰ θύματα τῆς φιλοδοξ ας τοῦ Ναπολέοντος μόνα των ἐζήτουν τὴν καταστροφήν των, ὁ λαὸς ἀπ ἐναντίας ὑπεστήριζεν αὐτά.

Ὁ Ναπολέων, ὢν κύριος τότε ὅλης τῆς Ἱσπανίας, πάραυτα ἐπεκύρωσε τὰ ἀξ.ώματα τ ῦ διδασκάλου τούτου, ἐπομέν ς ἐ ησχολήθη εἰς ποίαν κεφαλὴν τῶν ἀδελφῶν του ἔπρε ε νὰ θ σῃ τὸ στέμμα τῆς Ἱσπανίας, τὸ ὁποῖον ἦτ τὸ μέγιστον πάντων ἐξ ὅσων εἶχε διαθέσει μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἔκρινε λοπὸν ἀ μόδιο τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωσὴφ, διά τε τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην καὶ σέβας καὶ διὰ τὰ πρεσ ῖα τῆς πρωτοτοκίας του, ἵνα διορίσῃ αὐτὸν βασιλέα τῆς Ἱσπανίας. Περὶ ὲ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν του ἔλεγεν ὅτι ὁ μὲν Ἱερώνυμος τῷ ἦτο μὲν σρόδρα ἀφωσιωμένος, ἀλλ ἦτο πολὺ νέος· ὁ Λουδοβῖκος ἦ ο τίμιος, ἀλλὰ τοσοῦτον ἦτο συγχυσμένος μὲ τὴν οἰκο ενειάν του, ὥστε πάντοτε εὑρίσκετο εἰς ψυχικὴν ταραχὴν, ὡς πρὸ τὸν Ἰωσὴφ λοιπὸν, μ ὅλον ὅτι κατηγόρει πολλάκις α τ ν ὡς μάταιον καὶ χαῦνον, εὗρισκεν ὅμως αὐτὸν πρᾶον καὶ ἀφωσι μένον εἰς αὐτὸν, γενόμενον βασιλέα εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐν Ἱσπανίᾳ πράγματα ἐφαίνοντο τεταραγμένα, καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἰωσὴφ ἦτον ἀδύνατος, ἀδρανὴς, οὐχὶ στρατιωτικὸς καὶ ἀνίκανος νὰ καταδαμάσῃ τοὺς Ἱσπανοὺς, ἔπρεπε νὰ παρέλθωσι δύο μῆνες μέχρις

οὐ τακτοποιηθῶσι τὰ τῆς Ἱσπανίας. Ὁ δὲ Μυράτος διαμένων εἰς Μαδρίτην διὰ τῶν ἱππότικῶν τρόπων του ἤρεσκε πολὺ εἰς τοὺς Ἱσπανούς, διὰ δὲ τῆς δραστηριότητός του ἦτον ὁ μόνος ἁρμόδιος νὰ καταπαύσῃ τὰς ἐν Ἱσπανίᾳ στάσεις καὶ νὰ κυβερνήσῃ τὸν τόπον τοῦτον. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων εἰς οὐδένα ἐκτὸς τῶν ἀδελφῶν του εἶχεν ἐμπιστοσύνην· τὸν δὲ Μυράτον ἐθεώρει ὡς σύμμαχον μόνον, ὑποπτευόμενον αὐτὸν διὰ τὴν κουφότητά του καὶ τὴν φιλοδοξίαν τῆς συζύγου του, καίτοι οὖσης ἀδελφῆς αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος· τούτου ἕνεκα ἤθελε νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως.

Ἔγραψε λοιπὸν εἰς τὸν Ἰωσήφ· «Ὅτι ὁ βασιλεὺς Κάρολος διὰ »τῆς μετ' ἐμοῦ συνθήκης μοὶ παραχωρεῖ ὅλα τὰ ἐν τῷ θρόνῳ »τῆς Ἱσπανίας δικαιώματά του.... Εἰς σὲ λοιπὸν καθιερόνω »τὸ στέμμα τοῦτο. Τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως δὲν ὁμοιάζει »τὸ τῆς Ἱσπανίας, ὡς ἔχον δώδεκα ἑκατομμύρια κατοίκων, »πλέον τῶν ἑκατὸν ἑκατομμυρίων φράγκων εἰσοδήματα καὶ τὴν »καρδίαν ὅλης τῆς Ἀμερικῆς· πρὸς δὲ τὸ στέμμα τοῦτο σὲ το»ποθετεῖ ἐν Μαδρίτῃ, κειμένῃ τρεῖς ἡμέρας μακρὰν τῆς Γαλ»λίας, ἥτις προφυλάττει τὰ μεθόριά σου. Μένων λοιπὸν ἐν Μα»δρίτῃ εἶσαι εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐνῷ ἡ Νεάπολις εἶναι εἰς τὸ ἄκρον »τοῦ κόσμου. Ὅθεν ἐπιθυμῶ, ἅμα λάβῃς τὴν παροῦσαν, νὰ »διορίσῃς ὁποίαν ἀντιβασιλείαν ἐπιθυμεῖς, τὴν δὲ διοίκησιν τῶν »στρατευμάτων σου νὰ παραδώσῃς εἰς τὸν στρατηγὸν Ἰορδάνην, »καὶ νὰ ἀναχωρήσῃς διὰ νὰ φθάσῃς ὅσον τάχος ἐνταῦθα· φύλα»ξον ταῦτα ἐν τούτοις ὡς μυστήριον .....»

Μὲ τοιοῦτον λοιπὸν ἁπλούστατον καὶ βίαιον τρόπον ἥρπαζε καὶ διένεμεν ὁ Ναπολέων τὰ στέμματα. Συγχρόνως δὲ ἔγραψε πρὸς τὸν Μυράτον ὅτι προσδιώρισεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας τὸν Ἰωσήφ· ἔλεγε δὲ εἰς τοῦτον νὰ ἐκλέξῃ ὁποῖον ἐκ τῶν δύο θρόνων ἤθελε, δηλαδὴ τὸν τῆς Νεαπόλεως ἢ τῆς Πορτογαλλίας, προτρέπων αὐτὸν νὰ δεχθῇ τὸν τῆς Νεαπόλεως ἐπ' ἐλπίδι νὰ κατακτήσῃ καὶ τὴν Σικελίαν· προσέτι ἔγραφε πρὸς αὐτὸν νὰ καθέξῃ ὅλας τὰς ἀρχὰς τῆς Μαδρίτης, νὰ ἐνεργῇ μετὰ πολλῆς δραστηριότητος, νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς τὴν ἱσπανικὴν κυβέρνησιν τὴν παραίτησιν τοῦ Καρόλου καὶ τοῦ Φερδινάνδου, καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ὥστε αἱ βουλαὶ τῆς Ἱσπανίας νὰ ζητήσωσι τὸν Ἰωσὴφ βασιλέα των.

Ὁ Μυράτος λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ Ναπολέοντος ἔμεινεν ἐκστατικὸς διὰ τὸν διορισμὸν τοῦ Ἰωσὴφ εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας· βλέπων δὲ ὅλας τὰς περὶ τοῦ βασιλείου τῆς

Ἱσπανίας ἐλπίδας του κατεστραμμένας ἐλυπήθη σφόδρα. Τὸ δὲ πρὸς αὐτὸν προσφερόμενον στέμμα τῆς Νεαπόλεως οὐδεμίαν ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν εἰς αὐτόν· μ' ὅλον τοῦτο ὑπέφυγε νὰ παραπονεθῇ κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ γυναικαδέλφου του, ἐξεφράσθη ὅμως εἰς τὸν αὐτόθι πρέσβυν τῆς Γαλλίας, ὅτι αἱ περὶ Ἱσπανίας ἐλπίδες του δὲν εἶχον ἀποσβεσθῇ, διότι ὁ Ἰωσὴφ, ὡς ἐπληροφορήθη, δὲν ἐδέχετο τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας· αἱ δὲ παρουσιαζόμεναι ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ περιστάσεις ἐδυσκόλευον πάντα ἄλλον νὰ δεχθῇ τὸ στέμμα τοῦτο.

Ἐν τούτοις ὁ Μυράτος προσεκάλεσε τὴν ἱσπανικὴν κυβέρνησιν νὰ συγκαλέσῃ τὰς βουλὰς διὰ νὰ ἐκλέξωσι τὸν Ἰωσὴφ Βοναπάρτην βασιλέα τῆς Ἱσπανίας. Τὰ συνιστῶντα τὴν κυβέρνησιν ταύτην μέλη, ἀφοῦ πολυειδῶς ἐσκέφθησαν περὶ τούτου, ἀμφιβάλλοντα ἂν πρέπῃ νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τοὺς ξένους ἢ ὄχι, ἀπεράσισαν νὰ δεχθῶσι τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ναπολέοντος βασιλέα αὐτῶν, διὰ νὰ ἀπαλλάξωσι τὸν τόπον των ἀπὸ δυστυχήματα· ἀλλ' ἔθεσαν τὸ ζήτημα εἰς τὰς Βουλὰς ὅτι, ἂν ἀληθῶς ὁ ἄρολος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φερδινάνδος παραιτοῦνται τῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἱσπανίας κεκτημένων δικαιωμάτων των, ὁ Ἰωσὴφ Βοναπάρτης νὰ βασιλεύσῃ εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Τοιουτοτρόπως ἀποφανθεῖσαι αἱ βουλαὶ ἀπέφυγον νὰ ἐκφράσωσι περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιωμάτων τῶν βασιλέων αὐτῶν.

Ὁ Μυράτος ἔστειλε τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῶν Βουλῶν εἰς τὸν Ναπολέοντα, χωρὶς νὰ περιγράψῃ εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς κόπους τοὺς ὁποίους ἐδοκίμασεν ὥστε νὰ κατορθώσῃ τοῦτο· ἐκ τῶν γραφομένων ὑπ' αὐτοῦ ὅμως ἐδύνατο νὰ συμπεράνῃ τις κατὰ πόσον ἐπεθύμει νὰ γεννηθῶσιν ἐμπόδια εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἰωσήφ. Ὁ Ναπολέων ἐννοήσας ταῦτα πάντα ὅτι προήρχοντο ἐκ τῆς ζηλοτυπίας τοῦ Μυράτου, μὴ θέλων δὲ νὰ ψυχράνῃ αὐτὸν ἔγραψε τρομερὰς ἐπιπλήξεις πρὸς τὸν ἐν Ἱσπανίᾳ πρέσβυν του Λαφορέτον, ὅστις εἶχεν ἀντικατασταθῇ τὸν Βουαρνέν, λέγων αὐτῷ ὅτι τὸν ἔπεμψε παρὰ τῷ Μυράτῳ οὐχὶ νὰ καταπαύσῃ τὰς ἀδυναμίας καὶ ματαιότητας αὐτοῦ, αἱ ὁποῖαι ἀπέβλεπον εἰς τὸ νὰ βασιλεύσῃ ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ, ἀλλὰ νὰ τῷ δίδῃ ὀρθὰς συμβουλὰς συμφώνως μὲ τὴν πολιτικὴν τοῦ Αὐτοκράτορός του, λέγων εἰς αὐτὸν ὅτι οὗτος, θεωρούμενος αὐτουργὸς ὅλων τῶν τεχνασμάτων, δι' ὧν ἠπατήθησαν οἱ βασιλεῖς τῆς Ἱσπανίας νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς των καὶ τὸν θρόνον των, καὶ ὡς κατασφάξας τὴν 2 Μαρτίου ἐν Μαδρίτῃ τοσούτους πολίτας, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ βασιλεύσῃ εἰς τὸν τόπον τοῦτον, διότι αἱ ἀναμνή-

σεις εἰσὶ λίαν πρόσφατοι· ἀπ' ἐναντίας δὲ ἄλλος πρίγκηψ ξένος ὅλων αὐτῶν τῶν κακῶν δύναται εὐκόλως νὰ βασιλεύσῃ καὶ νὰ κυβερνήσῃ τὴν Ἱσπανίαν, διότι οὐδεὶς αἰτιᾶται αὐτὸν ἕνεκα τῶν παρελθόντων, καὶ ὅτι εἰς τὸν Μυράτον ἐπεφυλάχθη καλὴ ἀποδοχὴ διὰ τὰ ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ κατορθώματά του, αὕτη δὲ ἦτο τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως. Ὁ δυστυχὴς Λαφορέτος ἔμεινεν ἐκστατικός, λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ Αὐτοκράτορός του, ἐνῷ ἤλπιζεν εὐχαριστήσεις διὰ τὰς μεγάλας προσπαθείας του περὶ τῆς παραδοχῆς τοῦ Ἰωσήφ. Ἐκ τούτων ὅμως ὁμολογητέον ὅτι αἱ ἀμοιβαὶ τῶν συνδραμόντων εἰς τὰ κακὰ εἶναι πάντοτε τοιαῦται.

Ὁ Ναπολέων ἐξώσας οὕτω δολίως τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἱσπανίας, μετὰ ταῦτα ἤρχισε νὰ σκέπτηται τίνι τρόπῳ νὰ εὐδαιμονήσῃ τὸν τόπον τοῦτον, ὀργανίζων αὐτὸν διοικητικῶς, οἰκονομικῶς καὶ στρατιωτικῶς, διὰ νὰ ἀποδείξῃ εἰς τὸν κόσμον ὅτι διὰ μόνον τὸ καλόν του ἤλλαξε τὴν ὑπάρχουσαν δυναστείαν του.

Ἐν πρώτοις λοιπὸν ἐζήτησε νὰ τῷ στείλωσιν εἰς Βαϋόνναν ὅλους τοὺς φορολογικοὺς νόμους καὶ τοὺς ὀργανισμοὺς τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ· ἀλλὰ τοιοῦτοι οἱ καταστατικοὶ νόμοι δὲν ὑπῆρχον εἰς τὴν Ἱσπανίαν, διότι αἱ πλεῖσται τῶν κυβερνητικῶν πράξεων ἐγένοντο μυστηριωδῶς πως κατὰ τὴν θέλησιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῦ πρίγκηπος τῆς Εἰρήνης. Ὅτε δὲ ὁ Μυράτος ἐζήτησε τὸν ὀργανισμὸν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ, οἱ ὑπουργοὶ ἔδωκαν εἰς αὐτὸν ἓν ἔντυπον ὀνομαστικοῦ πίνακος τῶν ἀξιωματικῶν, καὶ ἀριθμητικὴν κατάστασιν τῶν στρατιωτῶν, τὰ ὁποῖα καὶ ἔπεμψαν εἰς τὸν Ναπολέοντα. Οὗτος δὲ λαβὼν ταῦτα, ἀμέσως ἔγραψε πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς τῆς Ἱσπανίας τὰς εὐχαριστήσεις του καὶ προσεκάλεσεν αὐτοὺς νὰ τῷ πέμψωσι λεπτομερῆ ἔκθεσιν ὅλων τῶν κλάδων τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους· νὰ ἐξαποστείλωσι δὲ εἰς ὅλους τοὺς λιμένας καὶ εἰς ἁπάσας τὰς φρουρὰς ἀξιωματικοὺς διὰ νὰ περιγράψωσι τὴν κατάστασιν τοῦ ναυτικοῦ καὶ τῶν στρατευμάτων. Οἱ Ἱσπανοί, μὴ ὄντες συνειθισμένοι εἰς τοιαύτην δραστηριότητα, ἐδυσκολεύθησαν κατ' ἀρχάς, ἀλλ' ἐπομένως ἐξετέλεσαν τὰς διαταγὰς τοῦ Ναπολέοντος καὶ συνέταξαν ἔκθεσιν ἐν γένει περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους. Ὁ δὲ Ναπολέων γράφων πρὸς τὸν Μυράτον, ἔλεγεν αὐτῷ ὅτι τοιαύτη ἔκθεσις ἤθελε τῷ χρησιμεύσει ποτὲ διὰ νὰ ἀποδείξῃ εἰς τὴν μέλλουσαν γενεὰν εἰς ποίαν κατάστασιν παρέλαβε τὸ βασίλειον τῆς Ἱσπανίας καὶ εἰς ποίαν θέλει τὸ ἀποκαταστήσει.

Ὁ δὲ Μυράτος διαμένων ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ εὑρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν χρημάτων εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον· εἰς τοιαύτην δὲ ἀνέχειαν ἦτον ὥστε δὲν εἶχε νὰ πληρώσῃ τὴν διατροφὴν τῶν στρατιωτῶν. Τούτων ἕνεκα ἠναγκάσθη νὰ γραψῃ πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ζητῶν παρ' αὐτοῦ χρήματα· οὗτος δὲ κατὰ τὴν συνήθειάν του ἀπήντησεν αὐτῷ ὅτι δὲν ἔχει ἀλλ ἑπομένως παρατηρῶν τὸ ἀνοικονόμητον τῶν ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ στρατευμάτων του, διέταξε νὰ δοθῶσιν 25 ἑκατομμύρια φράγκα ἐκ τῆς τραπέζης τῆς Γαλλίας ἐπὶ ἐνεχύρῳ τῶν πολυτίμων λίθων τοῦ ἱσπανικοῦ στέμματος, διότι κατὰ τὴν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας συνθήκην ταῦτα ἔπρεπε νὰ μένωσιν εἰς Μαδρίτην· πρὸ τῆς πραγματοποιήσεως δὲ τοῦ δανείου τούτου ἔπεμψεν ἐκ τῆς Βαϋόνης προκαταβολήν τινα χρημάτων διὰ νὰ οἰκονομηθῇ ὁ στρατὸς εἰς τὰς πρώτας ἀνάγκας του.

Μὴ συμπεράνας ἐν πρώτοις ὁ Ναπολέων περὶ γενικῆς ἐπαναστάσεως ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ, μ' ὅλον τοῦτο ὑποπτεύων τὸν ἱσπανικὸν στρατὸν, διέταξε τὰ μὲν γαλλικὰ στρατεύματα νὰ καταλάβωσι τὰ ὀχυρὰ μέρη τῆς ἱσπανικῆς χώρας· τὰ δὲ ἱσπανικὰ στρατεύματα νὰ διαμελισθῶσι στελλόμενα, ἄλλα μὲν εἰς τὰ παράλια τῆς χερσονήσου, ἄλλα δὲ ν' ἀπομακρυνθῶσι τῆς πρωτευούσης. Διέταξεν ὅμως νὰ ὀργανισθῇ καὶ αὐξηνθῇ τὸ ναυτικόν της, προστιθεμένων φρεγατῶν τινων, ἑπομένως διώρισε μίαν μοῖραν τοῦ ναυτικοῦ νὰ ὑπάγῃ εἰς Τολώνην· εἰς δὲ τὸν Μυράτον ἔγραφε νὰ προσπαθήσῃ νὰ δοξασθῇ ἐν καιρῷ τῆς ὀλιγοχρονίου ταύτης διοικήσεώς του, ἀναδεικνύων τὸ ναυτικὸν τῆς Ἱσπανίας, καὶ ὅτι τοῦτο θέλει δικαιώσει τὴν αὐτόθι παρουσίαν τῶν Γάλλων.

Ὁ Ναπολέων, προπαρασκευάζων μετὰ τοιαύτης δραστηριότητος τὸ ναυτικὸν τῆς Ἱσπανίας, ἤθελε νὰ ἑνώσῃ αὐτὸ μετὰ τοῦ ναυτικοῦ του, τὸ ὁποῖον πρὸ πολλοῦ εἰς ἅπαντας τοὺς λιμένας τῆς Γαλλίας ἤυξανε, σκοπὸς δὲ αὐτοῦ ἦτον ἡ ἀπόβασις τῶν στρατευμάτων του συγχρόνως εἰς τὴν Σικελίαν, Αἴγυπτον, Ἀλγερίαν, Ἰνδίας, Ἰρλανδίαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἀγγλίαν προσέτι. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ δὲ τούτῳ ἤθελε τὴν μετὰ τῆς Ἱσπανίας στενὴν συμμαχίαν, ὥστε νὰ ἑνώσῃ τὰς δυνάμεις ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν διὰ νὰ πολεμήσῃ τοὺς Ἀγγλους· δυνάμει λοιπὸν τῶν ναυτικῶν προπαρασκευῶν τούτων ὁ στόλος τοῦ Ναπολέοντος συνέκειτο ἐκ τῶν ἐξῆς ἐφωπλισμένων πλοίων, 42 γαλλικῶν δικρότων, 20 ἱσπανικῶν, 10 ὁλλανδικῶν, 21 ῥωσσικῶν, καὶ δύο δανικῶν. Ἐκτὸς τούτων εἰς τὰ διάφορα ναυπηγεῖα κατεσκευάζοντο 25 εἰσέτι δίκροτα, ὥστε τοιουτοτρόπως ὁ στόλος τοῦ

Ναπολέοντος συνέκειτο ἐξ 134 δικρότων, ἐφ' ὧν ἤθελε νὰ ἐπιβιβάσῃ 300 χιλιάδας στρατοῦ διὰ νὰ τὰς ἀποβιβάσῃ ὅπου ἐνόμιζεν ὅτι ἐδύνατο νὰ βλάψῃ τὴν Ἀγγλίαν, τὴν ὁποίαν ἄλλως ἤθελε ν' ἀπαυδήσῃ.

Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων, μὴ περιοριζόμενος ν' ἀπειλῇ μόνον τὴν μεγάλην Βρεταννίαν, ἀλλὰ θέλων αἱ ναυτικαὶ δυνάμεις του αὗται νὰ τῷ χορηγήσωσι καὶ ὠφελείας τινάς, προέθετο νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐκ νέου εἰς Αἴγυπτον καὶ τὰς Ἰνδίας. Ἐκ δὲ τῶν μεγάλων τούτων ἰδεῶν ὁρμώμενος, μένων ἄεργος εἰς Βαϋόνναν, συνεχῶς ἔφιππος περιήρχετο ὅλας τὰς παραλίας καὶ ἐσυζήτει μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ναυτικῶν Δεκρέσου περὶ αὐξήσεως τῶν ναυτικῶν δυνάμεών του διὰ κατασκευῆς νέων πλοίων, ὥστε διὰ τοῦ ἀριθμοῦ μόνον τῶν πλοίων του νὰ καταβάλῃ τὴν Ἀγγλίαν. Ἐσκέφθη λοιπὸν ὅτι εἰς Λάνδας ὑπῆρχεν ἀξιόλογον πρὸς ναυπηγίαν δάσος, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ἔκειτο πολὺ μακρὰν τῆς θαλάσσης καὶ εἰς τόπον δύσβατον, μὴ ὑπαρχόντων παρ' αὐτῷ πλευσίμων ποταμῶν, διέταξεν ἡ ξυλεία αὐτοῦ νὰ μετακομίζεται διὰ βοῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τοῦτο ἦτο πολυδάπανον καὶ δύσκολον ἐ ταυτῷ ὡς ἐκ τῆς ἀποστάσεως, διέταξε νὰ προσκληθῶσι μηχανικοὶ ἐκ τῆς Ὁλλανδίας ὅπως συμβουλευόμενοι μετὰ τῶν Γάλλων νὰ καταστήσωσι πλευσίμους τοὺς παρακειμένους εἰς τὰ δάση ποταμούς. Τὸ ἔργον τοῦτο λοιπὸν ὑπολογισθὲν διὰ πολλῶν δοκιμασιῶν κατέστη οὐχὶ μόνον πολυδάπανον, ἀλλὰ σχεδὸν καὶ δυσκατόρθωτον. Ἐπομένως ἐσυζήτησε διαφόρους προθέσεις περὶ ἐμψυχώσεως τῶν γαλλικῶν ἀποικιῶν, εἰς τὰς ὁποίας νὰ στέλλῃ ἄλευρον, διότι ὑπέφερον ἐκ τῆς πείνης, καὶ νεοσυλλέκτους διὰ τὰ ἐκεῖ στρατεύματα, αὗται δὲ νὰ στέλλωσιν εἰς τὴν Γαλλίαν καφφὲν καὶ ζάκχαριν, ἀλλὰ καὶ ἡ πρόθεσις αὕτη μ' ὅλας τὰς προσπαθείας του δὲν ἐτελεσφόρησε.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἔφθασαν εἰς τὴν Βαϋόνναν διάφοροι ἐπίσημοι ἄνδρες ἐκ τῆς Ἱσπανίας, τοὺς ὁποίους πρὸ ὀλίγου εἶχε προσκαλέσει ὁ Ναπολέων, ὡς ἀντιπροσώπους τοῦ ἱσπανικοῦ ἔθνους· ἐξ ὧν τινὲς ἦλθον διὰ νὰ ἀφοσιωθῶσιν εἰς τὴν δυναστείαν τῶν Βοναπαρτῶν, νομίζοντες ὅτι οὕτως ἀπαλλάττουσι τὸν τὸν τόπον των ἀπὸ ἐμφυλίους ταραχὰς καὶ ἐνταυτῷ εὐδαιμονοῦσιν αὐτόν· ἕτεροι δὲ ἦλθον κινούμενοι ἐξ ἁπλῆς περιεργείας νὰ ἴδωσι τὸν Ναπολέοντα. Ἐν τοσούτῳ ἡ κατὰ τῶν Γάλλων δυσαρέσκεια ἕνεκα τοῦ ἐν Μαδρίτῃ συμβάντος εἶχε διαδοθῇ εἰς πολλὰς ἐπαρχίας, ἰδίως δὲ εἰς τὴν Ἀνδαλουσίαν

καὶ Ἀραγονίαν ἕνεκα τοῦ πατριωτικοῦ πνεύματος τῶν κατοίκων· καθ' ὅσον δὲ ἐβράδυνεν ἡ διακήρυξις τῆς νέας δυναστείας, κατὰ τοσοῦτον τὰ πνεύματα ἐξήπτοντο. Ὁ δὲ Μυράτος ἀκαταπαύστως ἔγραφε πρὸς τὸν Ναπολέοντα ὅτι οὗτος πρέπει νὰ διαδηλώσῃ ὅσον τάχος εἰς τὸ ἱσπανικὸν ἔθνος τὴν περὶ τούτου ἀπόφασίν του, καὶ ἤλπιζε πάντοτε ὅτι, ἀρνουμένου τοῦ Ἰωσὴφ τὴν παραδοχὴν τοῦ θρόνου τούτου, νὰ μείνῃ εἰς αὐτὸν τὸ στέμμα τῆς Ἱσπανίας· τούτου δὲ ἕνεκα εἰς τοιαύτην ψυχικὴν ταραχὴν εὑρίσκετο ὥστε ἠσθένησε βαρέως καὶ ἐκινδύνευε ν' ἀποθάνῃ.

Ἐν τούτοις μετὰ τρεῖς ἑβδομάδας, ἤτοι τὴν 6 Ἰουνίου, φθάσαντος τοῦ Ἰωσὴφ εἰς Βαϋόνναν, ὁ Ναπολέων τὴν ἑπομένην ἡμέραν διεκήρυξεν αὐτὸν βασιλέα τῆς Ἱσπανίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν μετὰ μεγίστης πομπῆς καὶ παρατάξεως· εὐθὺς δὲ ἅπαντες οἱ ἐκεῖ συναθροισθέντες Ἱσπανοὶ προσέφεραν αὐτῷ τὰ σεβάσματά των ὡς βασιλέα των. Ἀλλ' ὁ Ἰωσὴφ οὐδόλως εὐχαριστεῖτο εἰς τὴν νέαν τύχην του ταύτην, διότι προετίμα ἀσυγκρίτως τῷ λόγῳ τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως ἢ τὸν ἔνδοξον θρόνον τῆς Ἱσπανίας.

Ὁ Ναπολέων λοιπὸν ἐνταῦθα ὑπέπεσεν εἰς διπλοῦν λάθος πρῶτον ὅτι δυσηρέστει τὸν Μυράτον, ὅστις μέχρι θανάτου ἐπεθύμει τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας καὶ ὅστις, ὡς αὐτουργὸς ὅλων τῶν περὶ χηρείας τοῦ θρόνου τούτου συμβάντων, εἶχε πολλὰς ἀξιώσεις ἐπ' αὐτοῦ, ἐπομένως καὶ ὡς ἀνὴρ στρατιωτικός, καὶ μάλιστα ἐξοικειωθεὶς καθόλου μὲ τὰ ἱσπανικὰ ἤθη, ἤθελεν εὐδοκιμήσει εἰς τὸν τόπον τοῦτον, διότι ἕνεκα τοῦ ἱπποτικοῦ του χαρακτῆρος ἤρεσκε πολὺ εἰς τοὺς Ἱσπανούς· δεύτερον δὲ ὅτι διώρισε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωσὴφ, ὅστις ἦτο μὲν ἀγαθὸς ἄνθρωπος, ἀλλ' οὐδεμίαν κλίσιν ἔχων εἰς τὸ νέον τοῦτο βασίλειόν του, οὐδὲ προτερήματα φυσικὰ ἵνα ἀρέσῃ εἰς τοὺς Ἱσπανούς, ἦτον ἐπόμενον ὅτι ἤθελεν ἀποτύχει. Ὅθεν παρατηρεῖται ἐνταῦθα ὅτι ὁ Ναπολέων ἐναντίον τοῦ συστήματός του παραβλέψας τὰ πράγματα παρεσύρθη ὑπὸ ἰδανικῶν καὶ ἐσφαλμένων ἰδεῶν. Θέλων δὲ νὰ καλύψῃ ὅλας αὐτὰς τὰς ἀδικους πράξεις του μὲ τὸ ἔνδυμα τῆς νομιμότητος, ἐσχημάτισε τοὺς ἐκεῖ ἐλθόντας Ἱσπανοὺς εἰς συνέλευσιν τοῦ ἱσπανικοῦ λαοῦ εἰς τὴν ὁποίαν ὑπέβαλε καὶ σχέδιον συντάγματος, ἀπαράλλακτον ὡς τὸ τῆς Γαλλίας, τὸ ὁποῖον συζητηθὲν αὐθημερὸν ἔγεινε παραδεκτόν, διότι ἡ ἰσχυρὰ θέλησις αὐτοῦ, ὡς εἴδομεν, πανταχοῦ ἐπεβάλλετο ὡς νόμος· εἰς τὸ σύνταγμα τοῦτο ἐκτὸς τῶν γαλλικῶν διατάξεων προσετέθησαν καὶ τὰ ἑξῆς.

Ὅτι τὸ Ἱσπανικὸν βασίλειον εἶναι διαδοχικὸν εἰς ἄρρενα κατὰ πρωτοτοκίαν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Ἰωσὴφ καὶ Λουδοβίκου, καὶ ὅτι οὐδέποτε ἑνόνεται μετὰ τοῦ στέμματος τῆς Γαλλίας. Ἡ τελευταία αὕτη διάταξις διεφύλαττε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἱσπανίας. Συσταίνετο προσέτι Γερουσία ἐξ εἰκοσιτεσσάρων μελῶν ἵνα ἐπιτηρῇ τὸ σύνταγμα καὶ ὑπερασπίζῃ τὸν τόπον καὶ τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν, καὶ Βουλὴ συγκειμένη ἐξ 25 ἐπισκόπων καὶ 25 μεγιστάνων διωρισμένων ὑπὸ τοῦ βασιλέως, 26 ἀντιπροσώπων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἱσπανίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν, 30 τῶν μεγαλοπόλεων, 15 μεγαλεμπόρων καὶ 15 λογίων, ἁπάντων ἐκλεγομένων ὑπὸ τῶν ἀντιπροσωπευόντων αὐτούς· ἡ συνέλευσις αὕτη νὰ συνέρχεται τοὐλάχιστον κατὰ τριετίαν ἵνα συζητῇ τοὺς νόμους καὶ νὰ ψηφίζῃ τὸν προϋπολογισμὸν καὶ ἀπολογισμὸν τοῦ Κράτους. Ἰσόβια δικαστήρια δικάζοντα κατὰ τὴν ἐν νομοθεσίαν τῆς Γαλλίας μεθ' ἑνὸς ἀκυρωτικοῦ δικαστηρίου, καὶ συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἵνα συζητῇ τὰς διοικητικὰς διατάξεις κατὰ τὸν τύπον τῆς Γαλλίας.

Τοιοῦτον ἦτο τὸ ἐν Βαϋόννῃ παραδεχθὲν Ἱσπανικὸν σύνταγμα, δι' οὗ κατηργοῦντο τοσαῦται κακαὶ νομοθεσίαι τῆς Ἱσπανίας, ὡς τὸ δικαστήριον τῆς ἱερᾶς Ἐξετάσεως, τὰ προνόμια τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τοῦ κλήρου καὶ ἄλλα πολλὰ λείψανα τοῦ ἀπολυτισμοῦ, καὶ εἰσήγετο ἡ εὐνομία καὶ ἡ ἰσότης εἰς τὴν Ἱσπανίαν.

Τὴν ἑπομένην ἡμέραν τῆς ἐπιψηφίσεως τοῦ συντάγματος τούτου, παρουσιάσθη εἰς τὴν συνέλευσιν ταύτην ὁ νέος βασιλεὺς Ἰωσὴφ, καὶ ἐπὶ θρόνου καθήμενος ἀκούσας τὸ σύνταγμα, ἐνέγνωσεν εὐχαριστήριον λόγον πρὸς τὴν συνέλευσιν καὶ τὸ Ἱσπανικὸν ἔθνος διὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς βασιλέως τῆς Ἱσπανίας, καὶ ἑπομένως ὡρκίσθη νὰ διατηρήσῃ πίστιν εἰς τὸ ἐπιψηφισθὲν πολίτευμα, μετὰ ταῦτα ἡ συνέλευσις ἔδωκε τὸν πρὸς αὐτὸν ὅρκον της· ταῦτα πάντα δὲ ἐπευφημίσθησαν διὰ ζητωκραυγῶν. Τὴν 9 Ἰουλίου ὁ Ἰωσὴφ ἀνεχώρησε μετὰ τῆς ἱσπανικῆς Βουλῆς ἐπὶ ἑκατὸν ἁμαξῶν, συνωδευμένος ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων. Ὁ δὲ Ναπολέων συνώδευσεν αὐτὸν μέχρι τῶν γαλλικῶν μεθορίων, καὶ ἐναγκαλισθεὶς αὐτὸν τὸν ἐπευχήθη καρτερίαν, χωρὶς νὰ εἴπῃ αὐτῷ καὶ περὶ ὅσων προέβλεπεν εἰς τὴν νέαν ταύτην θέσιν του. Ὁ Ἰωσὴφ δὲν ἦτο τοσοῦτον ὀξύνους ὥστε νὰ ἐννοήσῃ τὴν βαρύτητα τῆς λέξεως ταύτης, μ' ὅλον ὅτι οὐδὲ ἡ περίνοια τοῦ Ναπολέοντος προεῖδεν ὅσα ἔμελλον νὰ συμβῶσιν εἰς τὴν Ἱσπανίαν ἕνεκα τῆς περὶ τῶν ἱσπανικῶν πραγμάτων ἀποφάσεώς του.

Τοιαῦτα ὑπῆρξαν τὰ μέσα τὰ ὁποῖα μετεχειρίσθη ὁ Ναπολέων διὰ νὰ ἐκθρονίσῃ καὶ τὴν τελευταίαν οἰκογένειαν τῶν Βουρβόνων, παρασυρόμενος μᾶλλον ὑπὸ συστηματικῆς τινὸς ἰδέας ἢ χαριζόμενος εἰς τὰ οἰκογενειακά του συμφέροντα· διότι εἶχε διάφορα μέσα νὰ εὐχαριστήσῃ ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του, χωρὶς ν' ἁρπάσῃ τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας τῆς Ἱσπανίας δὲν ἐδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ τὴν βίαν, διότι ἤθελεν εἶσθαι γελοῖον νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον εἰς τὸν Κάρολον, ἠθέλησε νὰ μεταχειρισθῇ τὸν δόλον διὰ νὰ τὸν φοβίσῃ νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τῆς Ἱσπανίας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κατ' αὐτοῦ ἀγανάκτησις τοῦ λαοῦ του ἕνεκα τῆς φυγῆς του ἐμπόδισεν αὐτὸν νὰ δραπετεύσῃ, ὁ Ναπολέων ὡφελήθη ἐκ τῆς οἰκογενειακῆς διαιρέσεως νὰ φέρῃ ὅλην τὴν οἰκογένειαν ταύτην εἰς Βαϋόνναν ἐπὶ σκοπῷ νὰ δικαιώσῃ αὐτήν· ἀλλὰ τοιαύτην δικαιοσύνην διένειμεν, ὁποίαν ἀναφέρουν εἰς τὸν μῦθον περὶ τοῦ δικαστοῦ, ὅστις ἔφαγε τὸ ὀστρείδιον, τὰ δὲ ὄστρακα ἔδωκεν εἰς τοὺς δικαζομένους. Ὅθεν ἐκ τοῦ δόλου ὑπέκυψεν εἰς τὰς πανουργίας καὶ προσθήκην εἰς τὸ ὄνομά του τὰ στίγματα ταῦτα τὰ ὁποῖα ἀμαυρόνουσι τὴν δόξαν του· ἐδύνατο μὲ ὅλα ταῦτα νὰ ἐξαλείψῃ τὸ ἁμάρτημα τοῦτο διὰ τῶν πρὸς τὴν Ἱσπανίαν ἀγαθοεργιῶν του· ἀλλ' ἡ θεία Πρόνοια φαίνεται δὲν τῷ ἐσυγχώρησε τὴν εὐκαιρίαν διὰ ν' ἀποπλύνῃ τὸν ῥύπον τοῦτον, ὅστις τοσοῦτον ἐμόλυνε τὸν χαρακτῆρα του.

Ἀλλ' ἂς μὴ ἐπισπεύσωμεν νὰ ἐπιφέρωμεν τὴν κρίσιν μας περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, διότι ἡ ἑπομένη διήγησις θέλει ἀποδείξει εὐθὺς ταῦτα πάντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Πρόοδος τῆς ἱσπανικῆς ἐπαναστάσεως.—Πόλεμος ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ Πορτογαλλίᾳ καὶ καταστροφὴ τοῦ ἐκεῖ γαλλικοῦ στρατεῦ.
(Ἀπρίλιος—Αὔγουστος 1808.)

Ὁ Ναπολέων, ἀναχωρήσας ἐκ τῆς Βαϋόννης καὶ ἐπανελθὼν εἰς Παρισίους διὰ τῶν ἐπαρχιῶν Γασκονίας καὶ Βανδέας, ἐπληροφορήθη καθ' ὁδὸν ὅτι ἡ ἐν Ἱσπανίᾳ ἐπανάστασις τοῦ λαοῦ ἦτο τρομερὰ, καὶ ὅτι τὸ κατὰ τῶν Γάλλων μῖσος τῶν Ἱσπανῶν ἦτο τοσοῦτου, ὥστε κατέστη γενικόν. Οὗτος ὅμως, ἐπιστηριζόμενος εἰς τὸν ζῆλον τῶν ἐκεῖ ἀποσταλέντων νέων στρατιωτῶν του καὶ εἰς τὸ ἐμπειροπόλεμον παλαιῶν τινων στρατευμάτων του, ἐνόμιζεν ὅτι ἤθελε καταβάλει πᾶσαν ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ στάσιν, ὡς ἔπραξε τοῦτο καὶ εἰς τὴν Καλαβρίαν τῆς Νεαπόλεως· ἀλλ' εὑρίσκετο εἰς μεγάλην ἀπάτην, διότι ἀντὶ νὰ νομίζῃ ὅτι μετὰ 80 χιλιάδων νεοσυλλέκτων καὶ ὀλίγων παλαιῶν στρατιωτῶν ἤθελεν ὑποτάξει τὸν φανατικὸν λαὸν τῆς Ἱσπανίας, ἔπρεπε νὰ πέμψῃ τοὐλάχιστον 150 χιλιάδας παλαιῶν στρατιωτῶν, καὶ νὰ θέσῃ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν τὸν Μυράτον, ἀντὶ νὰ δυσαρεστήσῃ καὶ τοῦτον. Ἐν τούτοις ἡ ἐν Ἱσπανίᾳ στάσις προώδευε καθ' ἑκάστην, διάφοροι δὲ ψευδεῖς φῆμαι ἐνεψύχονον αὐτήν· ἀλλὰ τοσοῦτον ζωηρῶς παριστάνοντο αὗται ἐν Ἱσπανίᾳ, ὥςε ἐνέπνεον τὴν φρίκην καὶ τὸν τρόμον εἰς ὅλους τοὺς Ἱσπανούς· διέδιδον τουτέστιν ὅτι ὁ Ναπολέων διέταξε νὰ συλληφθῶσιν οἱ νέοι στρατεύσιμοι τῆς Ἱσπανίας καὶ νὰ παραπεμφθῶσιν εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ ὅτι ἐπὶ τούτῳ μάλιστα ἔπεμψεν ἄπειρα κιβώτια μὲ δεσμὰ, τὰ ὁποῖα, ὡς ἔλεγον, εἶδον ἰδίοις ὄμμασι πολλοὶ, ὅτι ὁ νέος βασιλεὺς Γάλλος φέρει μεθ' ἑαυτοῦ πολλὰς χιλιάδας Γάλλων ἵνα διορίσῃ αὐτοὺς ὑπαλλήλους τῆς ἱσπανικῆς κυβερνήσεως, καὶ ὅτι μάλιστα τοῦ λοιποῦ ἡ κυβέρνησις θέλει μεταχειρίζεσθαι τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν· προσέτι ὅτι ὅλος ὁ ἱσπανικὸς στρατὸς καὶ στόλος θέλουν μεταφερθῆ εἰς Γαλλίαν, γαλλικὰ δὲ στρατεύματα τοῦ λοιποῦ θέλουν καταλάβει ὅλην τὴν ἱσπανικὴν χώραν, καὶ τέλος ὅτι ὁ Ναπολέων θέλει καταλάβει ὅλας τὰς πλουσίας ἱσπανικὰς ἀποικίας ὅπως ἑνώσῃ αὐτὰς μὲ τὰς τῆς Γαλλίας. Ταῦτα δὲ πάντα διαθρυλλούμενα καὶ βεβαιούμενα

παρὰ πάντων, τοιαύτην ἐντύπωσιν ἐπροξένουν εἰς τὸν ἱσπανικὸν στρατὸν, ὥστε καθ' ἑκάστην ἑκατοντάδες ἐλειποτάκτουν ἐξ ὅλων τῶν φρουρῶν, καὶ πολλάκις μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν αὐτῶν· ἐκ δὲ τῆς σωματοφυλακῆς ἐλειποτάκτησαν ἅπαντες, μόνον δὲ τὰ διαμένοντα μακρὰν τῶν Γάλλων στρατεύματα ἔμενον ὑπὸ τὰς σημαίας των.

Ἡ ἱσπανικὴ κυβέρνησις οὔτε θέλησιν, ἀλλ' οὔτε ἰσχὺν εἶχε νὰ περιστείλῃ τὸ κακὸν, μάλιστα δὲ καὶ αὐτὴ ἦτον ἑτοίμη νὰ λειποτακτήσῃ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χερσονήσου ἵνα διατηρήσῃ τὴν ἐθνικότητά της· μόνον δὲ ὁ Μυράτος ἦτον ἱκανὸς νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν τάξιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ἀλλὰ καὶ οὗτος, ὡς εἴρηται, πάσχων φυσικῶς καὶ ἠθικῶς ἦτο κατάκλειστος εἰς τὸ καταλυμά του, καὶ οὐδένα ἐδέχετο, μάλιστα δὲ ἕνεκα τῆς ἀσθενείας του εἰς τοσαύτην ἀδυναμίαν ἦτον ὥστε, οὐδ' ἤθελε νὰ ὁμιλῶσιν αὐτῷ περὶ τῶν ἐκεῖ διατρεχόντων. Νομίζων δὲ ὅτι ἤθελεν ἀποθάνει, ἔκραζε μὲ γοερὰς φωνὰς τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του, καὶ ἤθελε ν' ἀναχωρήσῃ εὐθὺς ἐκ τοῦ τόπου τούτου, τὸν ὁποῖον ἄλλοτε θεωρῶν ὡς τὸ βασίλειον αὐτοῦ, ἠγάπα πολύ. Οἱ Ἱσπανοὶ μαθόντες τὴν κατάστασιν τοῦ Μυράτου, ἔλεγον ὅτι ὁ Θεὸς ἐτιμώρησεν αὐτὸν διὰ τὰ χυθέντα αἵματα τοῦ ἱσπανικοῦ λαοῦ· ἄλλοι ἔλεγον ὅτι ὁ Ναπολέων ἵνα καλύψῃ τὰς διὰ τοῦ Μυράτου ἐνεργηθείσας ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ μηχανορραφίας του ἐφαρμάκωσεν αὐτόν· καταρώμενοι δὲ ἅπαντες τὸν Ναπολέοντα ἐκήρυττον πανταχοῦ τὸ κατ' αὐτοῦ ἄσπονδον μῖσός των. Ἐξ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν πόλεων ἔτρεχον εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἵνα κάθωσι περὶ τῶν διατρεχόντων· οὕτω σχεδὸν ἅπαντες κληροὶ, εὐγενεῖς, ἰδιῶται καὶ χωρικοὶ, ἐνασχολούμενοι εἰς τὰ πολιτικὰ, συνηθροίζοντο εἰς τὰς πλατείας τῶν πόλεων, καὶ μένοντες ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἐξέφραζον τὰ πάθη των μετὰ τοσαύτης μανίας, ὥστε ἡ παραμικρὰ ἀφορμὴ ἐδύνατο ν' ἀναστατώσῃ τὸ πᾶν. Τοσαύτη ἦτον ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων τῆς Ἱσπανίας, ὅτε ἔφθασεν ἡ εἴδησις ὅτι οἱ βασιλεῖς των ἐβιάσθησαν παρὰ τοῦ Ναπολέοντος νὰ παραιτηθῶσι τοῦ θρόνου των, καὶ ὅτι ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ναπολέοντος Ἰωσὴφ ἔρχεται βασιλεὺς αὐτῶν. Πάραυτα εἰς τὴν πόλιν Ὀβιέδον, πρωτεύουσαν τῶν Ἀστουρίων, ὁλαὸς συναθροισθεὶς παρεβίασε τὰς ὁπλοθήκας, ἔλαβεν 100 χιλιάδας τουφέκια, τὰ διένειμεν εἰς τοὺς χωρικοὺς, συναθροισθέντες ἐκεῖ ἐξ ὅλων τῶν μερῶν, κατήργησεν ἅπασας τὰς τοπικὰς ἀρχὰς, καὶ μὴ ἀναγνωρίζων τὴν παραίτησιν τῶν βασιλέων του, διεκήρυξε δημοσίως τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ναπολέοντος. Εἰς ἄλλας πό-

λεις οἱ κάτοικοι ἐδείχθησαν τολμηρότεροι· εἰς τὴν Καρούναν πλῆθος ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παίδων ὥρμησαν εἰς τὸ ἐπαρχεῖον, φυλαττόμενον ὑπὸ στρατευμάτων, καὶ κρατοῦντες εἰκόνας ἁγίων ἔκραζον, *Ζήτω ὁ Φερδινάνδος*· τὰ δὲ παιδία ὥρμησαν κατὰ τῶν στρατιωτῶν, καὶ διασχίσαντα τὰς τάξεις αὐτῶν εἰσῆλθον εἰς τὸ ἐπαρχεῖον καὶ κατέστρεψαν αὐτό. Εἰς τὰς ἐπανεστατημένας ταύτας ἐπαρχίας παρευθὺς ἐσχηματίσθη προσωρινὴ κυβέρνησις, ἥτις ἐκήρυξε τὸν πόλεμον εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ προσεκάλεσεν ὅλους τοὺς κατοίκους εἰς ἐπανάστασιν, χορηγοῦσα εἰς αὐτοὺς ὅπλα καὶ πολεμεφόδια· τὰ δὲ ἐκεῖ φρουροῦντα ἱσπανικὰ στρατεύματα ἠνώθησαν μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν.

Τὸ παράδειγμα τῶν ἐπαρχιῶν τούτων ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλαι πόλεις· οὕτω διαδοχικῶς ἐπανεστάτουν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἱσπανίας, ἐξαιρουμένων τῶν πρὸς τὰ γαλλικὰ μεθόρια ὀλίγων ἐπαρχιῶν. Ὁ διοικητὴς τῶν ἐν Γιβραλτάρῃ ἀγγλικῶν στρατευμάτων, θέλων νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης, προέτεινεν εἰς τοὺς ἐν Καδείροις Ἱσπανοὺς νὰ συμμαχήσωσι μετὰ τῆς Ἀγγλίας, καὶ, ἂν θέλωσι, νὰ πέμψῃ πρὸς βοήθειάν των 5,000 ἀγγλικῶν στρατευμάτων. Οἱ Ἱσπανοὶ ἐδέχθησαν μὲν τὴν φιλίαν τῶν Ἄγγλων, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν ἐπικουρίαν αὐτῶν· ὁ στρατηγὸς Καστάνος ἀφ' ἑτέρου συνενοήθη μετὰ τοῦ διοικητοῦ τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων. Ὁ Ἱσπανὸς οὗτος στρατηγός, ὅστις τοσοῦτον διέπρεψεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἱσπανίας, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἀκολούθως, δὲν εἶχε πλειοτέρας γνώσεις τῶν λοιπῶν στρατηγῶν τῆς πατρίδος του, ἀλλ' εἶχε πολιτικὸν νοῦν καὶ μεγάλην ἐπιδεξιότητα εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα, καὶ δὲν συμμετεῖχε τῶν ἀγρίων παθῶν τοῦ ἱσπανικοῦ λαοῦ. Οὗτος κατ' ἀρχὰς ἐπεθύμει τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἱσπανίας διά τινος πρίγκηπος Γάλλου, ἀλλ' ἐπομένως ἰδὼν τὴν ἐπανάστασιν τοσοῦτον κορυφωμένην, καὶ ἐννοήσας τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς, δὲν ἐδίστασε νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰς διαταγὰς τῆς ἐν Σεβίλλῃ συστηθείσης προσωρινῆς κυβερνήσεως. Εἰς τὴν Ἐστραμαδούραν συνέβησαν τὰ αὐτά· ὁ λαὸς συναχθεὶς ἐζήτει νὰ ἐπαναστατήσῃ, ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ῥίψῃ τὴν πρώτην βολήν· γυνή τις ὅμως ἐκ τοῦ πλήθους, ἐπιπλήξασα πάντας διὰ τὴν δειλίαν των, ἔδωκε τὸ πρῶτον σημεῖον τῆς ἐπαναστάσεως. Οὕτως ὁ φανατισμὸς τοῦ ἱσπανικοῦ λαοῦ ἐρεθισθεὶς οὐδένα ὅρον εἶχε· παντοῦ δὲ ὅπου ὑπῆρχον ἐπίσημοι ἄνδρες, μὴ συμφωνοῦντες μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν, ἐθανατώθησαν ἀνηλεῶς. Αἱ ἐπιτόπιοι ἀρχαὶ τῆς Ἱσπανίας, βλέπουσαι τὴν τάσιν καὶ τὴν ὁρμὴν τοῦ λαοῦ, ἐζήτησαν ἐκ Μαδρίτης συνδρο-

μὴν ἵνα καταθλίψωσι τὴν ἐπανάστασιν, ἢ τουλάχιστον νὰ σωθῶσιν ἐκ τῆς θηριωδίας αὐτῆς. Εἴς τινα πόλιν ὁ λαὸς πληροφορηθεὶς τοῦτο, καὶ θέλων νὰ βεβαιωθῇ, συνέλαβε τὸν κομιστὴν τῶν ἐπιστολῶν τούτων, τὰς ὁποίας ἀνοίξας παρουσίᾳ πάντων ἀνέγνωσε. Θυγάτηρ κόμητός τινος, ἐνοχοποιημένου εἰς τὰς ἐπιστολὰς ταύτας, παροῦσα εἰς τὴν σκηνὴν ταύτην, ἔδραμεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλήθους, καὶ ἁρπάσασα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀναγινώσκοντος τὰς ἐπιστολὰς κατέσχισεν αὐτάς. Οἱ περιεστῶτες θαυμάσαντες τὴν τόλμην καὶ τὴν γενναιότητα τῆς νέας ἀφῆκαν αὐτὴν ἀνενόχλητον. Ἐκ τούτου παρατηρεῖ τις ὅτι ὁ λαὸς οὗτος ἔχει τοιαῦτα παράδοξα ἐλαττώματα καὶ προτερήματα, τὰ ὁποῖα καὶ διαφέρει καθ' ὅλα τῶν ἄλλων ἐθνῶν.

Τέλος πάντων ἡ Σαραγώσσα, ἡ ἀξιομνημόνευτος αὕτη πόλις, δὲν παρῆλθε πολὺ, καὶ συνεμερίσθη τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῶν λοιπῶν ἱσπανικῶν ἐπαρχιῶν. Τὴν 24 Μαΐου ὁ λαὸς ἔδραμεν εἰς τὸν ἐκεῖ στρατιωτικὸν διοικητὴν, καὶ ἐβίασεν αὐτὸν νὰ συγκαλέσῃ συνέλευσιν τοῦ λαοῦ, καὶ νὰ κηρύξῃ τὴν ἐπαρχίαν εἰς ἐπανάστασιν κατὰ μίμησιν τῶν λοιπῶν ἐπανεστατημένων ἐπαρχιῶν. Ὁ στρατηγὸς οὗτος, διστάσας νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς φωνὰς τοῦ λαοῦ, ἠπειλήθη μέχρι θανάτου, καὶ μόλις διεσώθη, παραιτούμενος τῶν καθηκόντων του. Ὁ δὲ λαὸς ὅλος, ἐνθουσιῶν διὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἐγκαθίδρυσε στρατιωτικὸν διοικητὴν ἔνδοξόν τινα ἄνδρα, οὗτος δὲ ἦτον ὁ Ἰωσὴφ Πελαφῶξος τῆς Μελίτσης, κραταιός ποτε ἀρχικαγκελλάριος τοῦ βασιλέως τῆς Γυβρηνίας. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτον ὡραῖος καὶ νέος, ἡλικίας 28 ἐτῶν, ὑπηρέτησεν εἰς τὴν σωματοφυλακὴν τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας, καὶ διεκρίθη ἐπ' ἀρετῇ. ὡς μὴ ἐνδώσας εἰς τὰς κακὰς ὀρέξεις τῆς Βασιλίσσης· ὧν δὲ φίλος τοῦ Φερδινάδου ἐξωρίσθη· ἐπιστρέψας ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ εἰς τὴν πατρίδα του Σαραγώσσαν, περιέμενε τὴν εὐκαιρίαν νὰ φανῇ ὠφέλιμος εἰς τὸν Φερδινάνδον εἰς τὸν ὁποῖον ἦτον ἀφωσιωμένος καὶ ἐθεώρει αὐτὸν ὡς τὸν μόνον νόμιμον βασιλέα τῆς πατρίδος του· Ὁ λαὸς γνωρίζων ἅπαντα τὰ περιστατικὰ ταῦτα ἔδραμεν ὁμοθυμαδὸν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ τὸν ὠνόμασε στρατηγόν του. Ὁ Ἰωσὴφ Πελαφῶξος ἐδέχθη τὴν προσφορὰν ταύτην τοῦ λαοῦ, καὶ ἔλαβε τὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας Ἀραγονίας, ἀλλὰ προσέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ γηραιόν τινα καὶ ἔμπειρον ἀξιωματικὸν τοῦ πυροβολικοῦ, καὶ τὸν στρατιωτικὸν διδάσκαλόν του. Τὸν νέον τοῦτον λοιπὸν θέλομεν θαυμάσει ἐπομένως διά τε τὴν φρόνησιν, τὴν ἀνδρίαν καὶ καρτερίαν του.

Ὁ Ναπολέων, διαμένων εἰσέτι ἐν Βαϋόννῃ, ὅτε ἔμαθε τὰ ἐν Ἱσπανίᾳ πρῶτα ἐπαναστατικὰ κινήματα, διέταξεν εὐθὺς τὰ πρὸ ὀλίγου ἐλθόντα πολωνικὰ στρατεύματα, συγκείμενα ἐξ ἑπτὰ περίπου χιλιάδων ἀνδρῶν, νὰ πορευθῶσιν εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ στρατός του, ὡς ἐρρέθη, ἦτο διεσκορπισμένος εἰς τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐπειδὴ ἡ τελευταία αὕτη ἐπιχείρησίς του ὑπερέβαινε τὰς δυνάμεις του, διὰ τῆς εὐφυΐας του ἤθελε ν' ἀναπληρώσῃ τὰς ἀνάγκας του. Σθνήθροιζε λοιπὸν ἐκ τῶν ἐφεδριῶν τῶν ἐκτὸς τῆς Γαλλίας διαμενόντων σωμάτων μικρὰ ἀποσπάσματα, τὰ ὁποῖα ἤνωνε, καὶ σχηματίζων ἐξ αὐτῶν σώματα, ἔπεμπεν αὐτὰ εἰς τὴν Ἱσπανίαν πρὸς ἐνδυνάμωσιν τῶν ἐκεῖ στρατευμάτων του· ἅπαντας δὲ τοὺς ἐκεῖ στρατηγούς του διέταξε νὰ κινήσωσι κατὰ τῶν ἐπαναστατημένων ἐπαρχιῶν, καὶ νὰ καταπαύσωσι τὰς ἀναφυομένας στάσεις δι' αὐστηροτάτων καταθλιπτικῶν μέσων. Ἐπειδὴ ὅμως, ἕνεκα τῆς ἀσθενείας τοῦ Μυράτου, δὲν ὑπῆρχεν ἀνωτέρα στρατιωτικὴ ἀρχὴ πρὸς διεύθυνσιν τῶν ἱσπανικῶν πραγμάτων, ἐξαπέστειλεν ἐκεῖ τὸν στρατηγὸν Σαβαρὺν, ὅπως ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μυράτου διευθύνῃ τὸν ἐν Ἱσπανίᾳ γαλλικὸν στρατόν. Συγχρόνως δὲ ὁ Ναπολέων προσήλωσεν ἰδίως τὴν προσοχήν του εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἀνδαλουσίαν, ὅπου μέρος τοῦ στόλου του εὑρίσκετο εἰς τὰ Γάδειρα. Ἐνταῦθα λοιπὸν περὶ τὰ τέλη Μαΐου ἔπεμψε τὸν στρατηγὸν Δυπόντην μετὰ δύο μεραρχιῶν ἵνα ἀπέλθῃ πρὸς τὴν Σιέρρα Μορέναν. Ὁ Ναπολέων ἐστηρίζετο ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν μέχρι ταῦδε ἀποδεδειγμένην ἱκανότητα καὶ ἀνδρίαν τοῦ στρατηγοῦ τούτου, καὶ ποσῶς δὲν ἀμφίβαλεν ὅτι τοιοῦτος ἤθελεν ἀναδειχθῇ καὶ ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ, μάλιστα δὲ ἤθελεν εἰς πρώτην εὐκαιρίαν νὰ προβιβάσῃ αὐτὸν καὶ στρατάρχην. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ εἱμαρμένη, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἀκολούθως, ἄλλως πως ὥρισε περὶ τοῦ στρατηγοῦ τούτου, ὅστις οὐδέποτε ἀμφίβαλλε περὶ ἑαυτοῦ.

Ὁ Ναπολέων, μὴ θέλων νὰ ἀρχίσῃ τὸν κατὰ τῶν Ἱσπανῶν πόλεμον ἄνευ ἱκανῶν δυνάμεων, διέταξε διάφορα στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Δυπόντου· οὕτως ηὔξησε τὰ δυνάμεις αὐτοῦ εἰς 20 χιλιάδας ἀνδρῶν, ἐκτὸς δύο ἑτέρων μεραρχιῶν, αἵτινες ἤρχοντο πρὸς ἐπικουρίαν· διώρισε λοιπὸν αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τὰ Γάδειρα ἵνα ὑπερασπίσῃ τὸν γαλλικὸν στόλον ἐκ τῶν ἀγγλικῶν προσβολῶν.

Δοθεισῶν ἁπασῶν τῶν περὶ κινήσεως τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων διαταγῶν τοῦ Ναπολέοντος, ὁ στρατηγὸς Βερδιέρος

μετὰ τῶν ὑπὸ τὰς διαταγάς του στρατευμάτων ἐπορεύθη πρὸς τὴν πόλιν Λογρόνον, τὴν ὁποίαν καὶ κατέλαβε τὴν 6 Ἰουνίου, διασκορπίσας τοὺς ἐπαναστάτας. Ὁ στρατηγὸς Φουρνέρος μετὰ δύο πεζικῶν συνταγμάτων κατέλαβε τὴν πόλιν Σεουβίαν, καί τοι ὠχυρωμένην οὖσαν καὶ ὑπερασπιζομένην ὑπὸ μαθητῶν τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς. Ἀλλ' οἱ ἐπαναστάται καταφυγόντες εἰς τὴν πόλιν Βαλλαδολίδαν ἐκήρυξαν ὅτι ὁ στρατηγὸς αὐτῶν Καβάλος τοὺς ἐπρόδωκεν. Ὁ λαὸς ἀκούσας τοῦτον ἀνεξετάστως ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐθανάτωσε χωρὶς νὰ δώσῃ ἀκρόασιν εἰς τὰς φωνὰς καὶ τοὺς ὀδυρμοὺς τῆς συζύγου του, ἥτις παρηκολούθει αὐτόν· αἱ δὲ φανατικαὶ τῆς πόλεως γυναῖκες κατασχίσασαι τὰ καθημαγμένα ἱμάτια αὐτοῦ περιεφέροντο εἰς τὰς ὁδοὺς, κρατοῦσαι ταῦτα ἀνὰ χεῖρας. Ὁ στρατηγὸς Λεφέβρος Δεσνουέτος τὴν 8 Ἰουνίου ἐπορεύθη μετὰ τριῶν χιλιάδων ἀνδρῶν πρὸς τὴν Σαραγώσσαν, ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου τὴν πόλιν Τυδέλην, ὡς καὶ ἄλλας διαφόρους πόλεις, τὴν δὲ 15 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἔφθασεν ἀπέναντι τῆς πόλεως Σαραγώσσης, εἰς ἣν κατέφυγεν ἄπειρον πλῆθος χωρικῶν.

Τοιαύτη λοιπὸν ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Ἱσπανίας, ἐνῷ ὁ Μυράτος ἔκειτο ἀσθενὴς καὶ δυσηρεστημένος, καὶ ἀδιαφόρει περὶ πάντων· μ' ὅλον τοῦτο ὁ ἀρχηγὸς τῶν γενικῶν ἐπιτελῶν αὐτοῦ Βελιάρδος ἔπεμψε τὰς ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος σταλείσας ὁδηγίας πρὸς τοὺς διοικητὰς τῶν διαφόρων στρατευμάτων. Ἐν τοσούτῳ ὁ στρατηγὸς Δυπόντης ἐπορεύετο εἰς τὴν Ἀνδαλουσίαν, αὐξάνων τὸ ὑπ' αὐτὸν σῶμα ἐκ τῶν προσερχομένων στρατευμάτων· προχωρῶν δὲ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μάγχαν εὗρισκεν αὐτὴν πανταχοῦ ἐρημωμένην, διότι ὅλοι οἱ κάτοικοι ὑπεχώρουν εἰς τὰ ὄρη καθ' ὅσον ἐπλησίαζεν οὗτος. Τῇ 3 Ἰουνίου ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Βαϋλέναν, ὅπου μετ' ὀλίγον ὁ στρατηγὸς οὗτος ὑπέστη ἀνέλπιστα δυστυχήματα. Ἐνταῦθα ἐπληροφορήθη τὴν ἀποστασίαν ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἱσπανίας καὶ τὴν λειποταξίαν τῶν ἱσπανικῶν στρατευμάτων, ἑνωθέντων μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν· ἀλλ' ἀμφίβαλεν εἰσέτι περὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ στρατηγοῦ Καστάνου, νομίζων αὐτὸν πιστὸν εἰς τὴν νέαν δυναστείαν.

Ἐν τοσούτῳ καθ' ὅσον προεχώρει ὁ στρατηγὸς Δυπόντης, κατὰ τοσοῦτον ηὔξανεν ἡ κατ' αὐτοῦ ἀντίστασις τῶν διαφόρων ἐπαναστατῶν. Εἰς διάφορα μέρη κατεπολέμησεν αὐτούς· καταλαβὼν τὴν 7 Ἰουνίου τὴν πόλιν Κορδύβην ἔνθα ἔμεινεν ἵνα προμηθευθῇ τὰς ἀναγκαίας τροφὰς καὶ περιμείνῃ τὰ πρὸς βοήθειαν

αὐτοῦ στελλόμενα στρατεύματα ἐκ Μαδρίτης. Οἱ δὲ ἐπαναστάται συναθροισθέντες εἰς Σεβίλλαν μέχρι τῶν 15 χιλιάδων ἀνδρῶν ἐπακτοποιοῦντο καὶ ἐξησκοῦντο ἡνωμένοι μετὰ τῶν τακτικῶν στρατευμάτων, ἐνῷ τὰ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δυπόντην στρατεύματα ἠλαττοῦντο ὑποκύπτοντα εἰς ἀσθενείας ἕνεκα τοῦ ὑπερβολικοῦ καύσωνος· συγχρόνως δὲ καὶ ὁ ἐν Γαδείροις γαλλικὸς στόλος ἐκινδύνευεν.

Εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἥτις, ὡς ἐρρέθη, εἶχεν ἀποστατήσει πρό τινων ἡμερῶν, ὁ ὄχλος ὑποπτευθεὶς ὅτι ὁ στρατηγὸς Σολάνος συνεννοεῖται μετὰ τῶν Γάλλων, κατέσφαξεν αὐτὸν, καὶ διώρισε τὸν στρατηγὸν Θωμᾶν Μόρλαν, ἀλλ' ἀπήτησε παρ' αὐτοῦ δι' ἀπειλῶν τὴν σφαγὴν τῶν ἐκεῖ Γάλλων ναυτῶν, καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ στόλου. Ὁ στρατηγὸς οὗτος, γνωρίζων εἰς ποῖον κίνδυνον ἐξετίθετο ἡ πόλις, ἐὰν ἀπεπειράτο νὰ προσβάλῃ τοὺς Γάλλους, μετεχειρίσθη τὸν δόλον· ἤρχισε λοιπὸν νὰ διαπραγματεύηται μετ' αὐτῶν. Ὁ ναύαρχος Ροσίλης περιμένων τὴν ταχεῖαν ἔλευσιν τοῦ στρατηγοῦ Δυπόντου συγκατετέθη ν' ἀπομακρυνθῇ ἐκ τῆς πόλεως, καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ λιμένος, ἀφίνων τὸ στόμιον αὐτοῦ εἰς τὰ ἱσπανικὰ πλοῖα· μετ' οὐ πολὺ ὅμως ἐνόησεν ὅτι ἠπατήθη, διότι οἱ Ἱσπανοὶ ὁπλίσαντες ὅλας τὰς προκυμαίας τοῦ λιμένος, καὶ βυθίσαντες παλαιά τινα πλοῖα εἰς τὰς ἐξόδους αὐτοῦ ἐπλησίασαν εἰς τὸν γαλλικὸν στόλον μετὰ εἰκοσιπέντε κανονοφόρων, τὴν δὲ 9 Ἰουνίου ἤρχισαν τὸ πῦρ κατ' αὐτοῦ διὰ ξηρᾶς τε καὶ θαλάσσης, τὸ ὁποῖον διήρκεσε δύο ἡμέρας κατὰ συνέχειαν, χωρὶς νὰ προξενήσῃ ὅμως πολλὴν ζημίαν εἰς τὸν γαλλικὸν στόλον. Ὁ στρατηγὸς Μόρλας τὴν τρίτην ἡμέραν ἔπεμψεν ἕνα τῶν ἀξιωματικῶν του εἰς τὸν Γάλλον ναύαρχον ἵνα προσκαλέσῃ αὐτὸν νὰ παραδοθῇ, ἀλλ' οὗτος ἀπήντησεν αὐτῷ ὅτι στέργει μόνον εἰς δύο συμφωνίας, δηλαδὴ νὰ τὸν ἀφήσωσι νὰ ἐξέλθῃ τοῦ λιμένος, ἢ νὰ μένῃ ἐκεῖ ἀνενόχλητος μέχρι τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἱσπανικῶν πραγμάτων μετὰ τῆς Γαλλίας. Ὁ Μόρλας ἀπήντησεν εἰς ταῦτα, ὅτι οὗτος δὲν δύναται νὰ συμφωνήσῃ μετ' αὐτοῦ περὶ τούτων, καὶ ὅτι θέλει ἀναφερθῇ πρὸς τὴν ἐν Σεβίλλῃ συστηθεῖσαν κυβέρνησιν ἵνα λάβῃ τὰς περὶ τούτου διαταγάς της. Ὁ ναύαρχος Ροσίλης ἔσπερξεν εἰς τοῦτο, περιμένων πάντοτε τὴν ἄφιξιν τοῦ στρατηγοῦ Δυπόντου.

Τὴν 14 Ἰουνίου ἔφθασαν αἱ διαταγαὶ τῆς προτωρινῆς ἱσπανικῆς κυβερνήσεως, ἥτις διέταττε τὴν παράδοσιν τοῦ γαλλικοῦ στόλου ἄνευ ὅρων τινῶν· κατὰ δὲ τὸ διάστημα τοῦτο οἱ Ἱσπα-

νοὶ ἐτριπλασίασαν τὰς δυνάμεις των διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Ὁ Γάλλος ναύαρχος ἀπελπισθεὶς εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἐξέλθῃ τοῦ λιμένος, καταφρονῶν ὅλα τὰ ἐμπόδια τῶν Ἱσπανῶν, ἀλλ' ἀπῃτεῖτο πρὸς τοῦτο οὔριος ἄνεμος, ἐνῷ πρὸ πολλοῦ ἔπνεεν ἐναντίος τῆς προθέσεώς του ταύτης· τέλος πάντων ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ μεθ' ὅλου τοῦ στόλου του αἰχμάλωτος. Τοιαύτην λοιπὸν τύχην ἔλαβον τὰ λείψανα τοῦ γαλλικοῦ στόλου, τὰ διασωθέντα ἐκ τῆς ναυμαχίας τοῦ Τραφαλγάρου.

Ἐν τοσούτῳ ὁ στρατηγὸς Δυπόντης διέμενεν εἰς τὴν Κορδύβην, περιμένων ἀπάντησιν ἐκ Μαδρίτης καὶ τὴν ἄφιξιν τῶν πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ ἐρχομένων στρατευμάτων. Ἐνταῦθα ἔμαθε μετ' ὀλίγον ὅτι οἱ πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ ἐρχόμενοι ἓξ χιλιάδες Ἑλβετοὶ, καθ' ὁδὸν προσβληθέντες παρὰ τῶν ἐπαναστατῶν, κατεπολεμήθησαν παρ' αὐτῶν, καὶ ὑπεχώρησαν, ὅτι ὁ στρατηγὸς Κελλερμάνος μετὰ τοῦ ἱππικοῦ του δὲν ἐδύνατο νὰ διαβῇ τὰ στενὰ, ὡς φυλαττόμενα παρὰ τῶν Ἱσπανῶν, ὅτι ὁ στρατηγὸς Καστάνος ἡτοιμάζετο νὰ τὸν προσβάλῃ, ὅτι πανταχόθεν αἱ συγκοινωνίαι του διεκόπησαν, ἐπαναστατησάντων ὅλων τῶν Ἱσπανῶν, καὶ ὅτι τέλος πάντων ὁ ἐν Γαδείροις γαλλικὸς στόλος παρεδόθη εἰς τοὺς Ἱσπανούς.

Ὡς ἐκ τούτων ὅλων λοιπὸν αἰσθανόμενος ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ διαμείνῃ εἰς τὴν Κορδύβην, ὑπεχώρησε πρὸς τὴν Βαϋλέναν ἵνα προσεγγίσῃ εἰς τὰ στενὰ Σιέρρα Μορέναν, φοβούμενος μήπως ἀποκλεισθῇ πανταχόθεν. Ἀντὶ λοιπὸν στρατιωτικοῦ περιπάτου, τὸν ὁποῖον, ὡς ἐνόμιζεν, ἤθελε κάμει εἰς τὴν Ἀνδαλουσίαν, αἴφνης ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Τὴν 17 Ἰουνίου λοιπὸν περὶ τὸ μεσονύκτιον διέταξε τὴν ὑποχώρησιν ὅλου τοῦ στρατοῦ ἐκ τῆς πόλεως ταύτης. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὁ στρατός του πορευόμενος κατελήφθη ὑπὸ λύπης καὶ φόβου, διότι ὅθεν διέβαινεν ἔβλεπεν εἰς τὰ δένδρα κρεμαμένους Γάλλους στρατιώτας, ἄλλους μὲν ἠκρωτηριασμένους, ἄλλους δὲ διαμελισμένους ἀπανθρώπως εἰς πολλὰ τεμάχια, κρεμάμενα εἰς διάφορα μέρη τῆς ὁδοῦ. Οἱ στρατιῶται βλέποντες ταῦτα ἐδειλίασαν, συλλογιζόμενοι ὁποία τύχη τοὺς περιμένει, ἐὰν συλληφθῶσι παρὰ τῶν Ἱσπανῶν, εἴτε αἰχμάλωτοι, εἴτε πληγωμένοι.

Τὴν 18 Ἰουνίου ὁ στρατηγὸς Δυπόντης ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Ἀνδουϊάραν, οἱ κάτοικοι τῆς ὁποίας φοβηθέντες ἀνεχώρησαν. Ἐνταῦθα ὁ Δυπόντης ἐγκατέστησε τὰς ἐφεδρείας τοῦ στρατοῦ του, ἀλλὰ τὸ μέγιστον τῶν σφαλμάτων τοῦ στρατηγοῦ τούτου ἦτον ὅτι ἔμεινεν εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἀπέχουσαν ἑπτὰ ὥρας τῶν

στενῶν τῆς Σιέρρας Μορένης, ἀντὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Βαϋλένναν, ἐξ ἧς ἐδύνατο νὰ διατηρῇ τὰ στενὰ ταῦτα ἵνα μὴ διακινδυνεύσῃ ν' ἀποκλεισθῇ, ὡς τῷ συνέβη μετὰ ταῦτα, ὅτε οἱ ἐπαναστάται μεταβάντες ἐκ τῶν νώτων του, περιεκύκλωσαν αὐτόν· ἐνῷ ἂν κατεῖχε τὴν πόλιν ταύτην, δὲν ἐδύναντο οὗτοι νὰ πράξωσι τοῦτο· ἀλλ' ὁ Δυπόντης, περιμένων εἰδήσεις ἐκ Μαδρίτης, ἠπατήθη.

Ἐν τούτοις ἡ διοίκησις τῶν ἐν Μαδρίτῃ γαλλικῶν στρατευμάτων οὐδεμίαν ἐπίσημον εἴδησιν ἐλάμβανε περὶ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Ἱσπανίας εὑρισκομένων γαλλικῶν στρατευμάτων, διότι πανταχόθεν οἱ ταχυδρόμοι συνελαμβάνοντο, τὰ δὲ μεμονωμένα ἀποσπάσματα πανταχόθεν κατεπολεμοῦντο καὶ κατεσφάζοντο· ἐκ φήμης ὅμως ἐμάνθανεν ὅτι ὁ ἐν Γαδείροις γαλλικὸς στόλος κατεστράφη, ὅτι ὁ τακτικὸς ἱσπανικὸς στρατὸς ἐπαναστατήσας περιεκύκλωσε τὸν Δυπόντην, ὅτι ἅπαντα τὰ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις γαλλικὰ στρατεύματα ἀπεκλείσθησαν παρὰ τῶν ἐπαναστατῶν, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ὅλος ὁ γαλλικὸς στρατὸς θέλει ἀναχωρήσει ἐκ τῆς Ἱσπανίας, καὶ τέλος ὅτι ὁ νέος βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας Ἰωσὴφ δὲν θέλει δυνηθῇ νὰ ἔλθῃ εἰς Μαδρίτην. Αἱ εἰδήσεις δὲ αὗται ἐδημοσιεύοντο διὰ τῶν ἐν Μαδρίτῃ ἐφημερίδων, καὶ διεδίδοντο πανταχοῦ.

Ὁ Μυράτος ἀδιαφορῶν περὶ τούτων, ὡς ἀνυπομόνως περιμένων νὰ τῷ ἐπιτραπῇ παρὰ τοῦ Ναπολέοντος ἡ ἐκεῖθεν ἀναχώρησίς του, ἅμα λαβὼν τὴν ἄδειαν, εὐθὺς ἐγκατέλειψε τὸν ἄλλοτε ἀγαπητόν του τόπον τοῦτον, καὶ μετέβη εἰς Γαλλίαν. Ὁ δὲ Σαβαρὺς ἀνέλαβε τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, ὡς ἀρχηγὸς τῶν κατὰ τὴν Ἱσπανίαν γαλλικῶν στρατευμάτων, καὶ παρευθὺς ἤρχισε νὰ ἐνεργῇ μετὰ πολλῆς δραστηριότητος, στέλλων βοηθείας εἰς τοὺς μᾶλλον ἔχοντας ἀνάγκην στρατηγούς. Ὁ Ναπολέων, μαθὼν τὴν ἐν Ἱσπανίᾳ πρόοδον τῶν ἐπαναστατῶν, ἐνησχολεῖτο νὰ πέμπῃ ἀκαταπαύστως νέα στρατεύματα ἐκεῖσε, ὥστε ἐν διαστήματι ὀλίγου χρόνου ὁ ἐν Ἱσπανίᾳ γαλλικὸς στρατὸς συνίστατο ἐξ 100 χιλιάδων ἀνδρῶν, διοικουμένων ὑπὸ τῶν στραταρχῶν Μονσεῦ καὶ Βεσσιέρου, τῶν στρατηγῶν Δυπόντου, Σαβαρὺ, Ρεϋλέου, Δεχέσμου καὶ Βερδιέρου. Ἐὰν προέκειτο ὁ στρατὸς οὗτος νὰ πολεμήσῃ ὅλον τὸν ἱσπανικὸν στρατὸν, βεβαίως ἤρκει νὰ καταβάλῃ αὐτὸν, ἀλλὰ προκειμένου νὰ πολεμήσῃ τὸν φανατικὸν λαὸν τῆς Ἱσπανίας, ἀναμφιβόλως ἤθελεν ἀποτύχει, ὡς συνέβη ἐπὶ τέλους, μάλιστα δὲ ὡς μετεχειρίσθη ὁ Ναπολέων εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον νεοσυλλέκτους, καὶ οὐχὶ παλαιοὺς στρατιώτας· ἀλλ' οὗτος ὡς

φαίνεται, δὲν ἤθελε ν' ἀδυνατήσῃ τὰ ἐν Ἰταλίᾳ, Ἰλλυρίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Πολωνίᾳ στρατεύματά του· ἐκ τούτου ὅμως ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ γαλλικὸς στρατὸς δὲν ἤρκει νὰ διατηρῇ συγχρόνως ἅπαντα τὰ μέρη ταῦτα, χωρὶς νὰ ἀποτύχῃ.

Ἐν τούτοις ὁ νέος βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας Ἰωσὴφ, συνωδευμένος ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Βεσσιέρου, ἐπορεύετο πρὸς τὴν Μαδρίτην· ἑκάστην δὲ ἑσπέραν καταλύων εἴς τινα κωμόπολιν ἢ πολίχνιον προσεκάλει τοὺς πρωτίστους τοῦ τόπου, καὶ τοὺς ἐξέταζε περὶ τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν. Ὁ Ἰωσὴφ ἦτον ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ εὐπροσήγορος, ἀλλ' ὁμιλῶν κακῶς τὰ ἱσπανικὰ, καὶ ἰδίως μὴ γνωρίζων τὰ ἤθη τοῦ τόπου, ἐλάμβανε μὲν καλὴν ὑποδοχὴν παρὰ τῶν κατοίκων, ἀλλ' ἐπέσυρε τὸν γέλωτα πάντων, ἐξ οὗ ἐσχηματίσθη καὶ ἡ κοινὴ γνώμη ὅτι ὁ Ἰωσὴφ θέλει κατασταθῇ δυστυχὴς, διότι ἠναγκάσθη ὑπὸ τοῦ τυράννου ἀδελφοῦ αὐτοῦ νὰ βασιλεύσῃ ἀκουσίως εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Αἰσθανόμενος ταῦτα πάντα ὁ Ἰωσὴφ ἐλυπεῖτο σφόδρα, ἐνθυμούμενος μάλιστα τὸ ὡραῖον βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, ὅπου ἡσύχως ἐβασίλευε, καὶ σκεπτόμενος περὶ τῆς Ἱσπανίας, ὅπου καθ' ἑκάστην ἐμάνθανε ποτὲ μὲν τὴν σφαγὴν τῶν νέων ὑπηκόων του, ποτὲ δὲ τὴν τῶν Γάλλων στρατιωτῶν, μαθὼν δὲ καὶ τὰ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τελευταῖα συμβάντα, ἔγραφε καθ ἑκάστην ἐπέραν πρὸς τὸν Ναπολέοντα ὅτι οὐδένα τῶν νέων ὑπηκόων του ἔχει ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅτι τούτου ἕνεκα τῷ ἀναγκαιοῦσι 50 χιλιάδες παλαιῶν στρατευμάτων, καὶ 50 ἑκατομμύρια φράγκων ἵνα καταπαύσῃ τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ βασιλείου του, ὅτι, ἂν δὲν πέμψῃ ταῦτα πάντα ἐγκαίρως, μετ' ὀλίγον θέλουν ἀναγκαιοῖ 100 χιλιάδες στρατοῦ καὶ 100 ἑκατομμύρια φράγκων, καὶ ὅτι ἡ κατάπαυσις τῆς ἱσπανικῆς ἐπαναστάσεως πρέπει ν' ἀνατεθῇ εἰς τοὺς Γάλλους στρατηγοὺς, καθότι οὗτος, ὡς ἔλεγε, δὲν ἦτον ἁρμόδιος νὰ καταθλίβῃ καὶ νὰ κατασφάζῃ τοὺς ὑπηκόους του, ἀλλὰ νὰ τοὺς εὐδαιμονῇ καὶ νὰ τοὺς εὐσπλαχνίζεται. Ὁ Ναπολέων, καθ' ὅσον ἐλάμβανε τοιαύτας ἐπιστολὰς, κατὰ τοσοῦτον ἠρεθίζετο, διότι βαθμηδὸν ἐγνώριζε τὰ λάθη του· ἔγραφε δὲ πρὸς τὸν Ἰωσήφ· «Ἔχε ὑπομονὴν καὶ γενναιοψυχίαν· δὲν θέλω σὲ ἐγκατα»λείψει ἄνευ συνδρομῆς· ἔχεις πολὺν στρατὸν, χρήματα δὲν »λείπουν ἐκ τῆς Ἱσπανίας, ἂν ἔχῃς καλὴν οἰκονομίαν· ἀλλὰ μὴ »γίνεσαι κατήγορος τῶν στρατιωτῶν μου, εἰς τὴν ἀφοσίωσιν »τῶν ὁποίων ὀφείλω ἐγὼ, ὡς καὶ σὺ, τὴν ὕπαρξίν μας. Οὗτοι, »πολεμούμενοι ὑπὸ λῃστῶν, οἱ ὁποῖοι τοὺς σφάζουσιν, ἀναγκά»ζονται νὰ τοὺς διατηρῶσιν εἰς τρόμον. Προσπάθησον νὰ ἐλκύ-

»σῆς πρὸς σεαυτὸν τὴν συμπάθειαν τοῦ ἱσπανικοῦ λαοῦ, ἀλ»λὰ μὴ ἀθυμῇς τὸν στρατὸν, διότι τοῦτο εἶναι ἀδιόρθωτον »λάθος.» Προσέτι ἔπεμψε διαταγὰς πρὸς τοὺς ἐν Ἱσπανίᾳ στρατηγοὺς αὐτοῦ νὰ διατηρῶσι τὰ ὑπ' αὐτοὺς στρατεύματα εἰς μεγίστην πειθαρχίαν, μὴ ἐπιτρέποντες τὴν διαρπαγὴν, νὰ τουφεκίζωσι δὲ τοὺς ἐπαναστάτας ἵνα δειλιάσωσιν αὐτοὺς νὰ ἐπαναστατῶσιν.

Ἐνῷ λοιπὸν ὁ Ἰωσὴφ βραδέως ἐπορεύετο εἰς Μαδρίτην, περὶ τὴν ὀχυρὰν πόλιν τῆς Σαραγώσσης, ὅπου οἱ ἐπαναστάται τῆς ἐπαρχίας Ἀραγονίας συνηθροίσθησαν, πολλὰ γαλλικὰ στρατεύματα, κατὰ διαταγὴν τοῦ Ναπολέοντος, ἐστέλλοντο ἐκεῖ ἵνα κυριεύσωσιν αὐτὴν ἐξ ἐφόδου.

Ἡ πόλις Σαραγώσσα, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἰβήρου ποταμοῦ, ἦτο περιτειχισμένη, δεξιόθεν αὐτῆς ἔκειτο ὀχυρόν τι φρούριον καλούμενον Ἱερὸν Δικαστήριον· ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως ὑπῆρχε μία μεγάλη καὶ ὀχυρὰ μονὴ τῆς Ἁγίας Χάριτος, καὶ δεξιόθεν αὐτοῦ ἑτέρα μονὴ τοῦ ἁγίου Ἰωσήφ. Ὁ διοικῶν τὸν γαλλικὸν στρατὸν στρατηγὸς Βερδιέρος διαθέσας τὰ τῆς πολιορκίας (α) τῆς πόλεως ταύτης, ἐτοποθέτησε μίαν μεγάλην κανονοστοιχίαν πρὸς τὸ ὀχυρὸν φρούριον τοῦτο, δύο δὲ ἑτέρας πρὸς τὰς δύο μονὰς, καὶ τὴν 1 Ἰουλίου διέταξε τὰ τῆς προσβολῆς· πάραυτα ἤρχισε τὸ πῦρ ἐκβαλλόμενον ἐξ 20 ὅλμων καὶ ἐξ ὅλων τῶν πεδινῶν πυροβόλων, ἐν ὀλίγαις δὲ ὥραις πλέον τῶν 200 βομβῶν καὶ 1200 ὀβουζίων ἐρρίφθησαν ἐν τῇ πόλει καὶ διέδωκαν τὸ πῦρ εἰς πολλὰ μέρη αὐτῆς. Ἀλλ' οἱ πολιορκούμενοι, οὐδόλως ταραχθέντες, ἐπυροβόλουν κατὰ τῶν Γάλλων. Τὴν 2 Ἰουλίου τὸ γαλλικὸν πυροβολικὸν ἤνοιξε μεγάλας χαλάστρας εἰς τὸ τεῖχος τοῦ φρουρίου τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως καὶ εἰς ἀμφοτέρας τὰς μονὰς τὰς ὑπερασπιζούσας τὸ φρούριον· ὁ δὲ στρατηγὸς Βερδιέρος διέταξε τὴν κατ' αὐτῶν ἔφοδον. Δέκα χιλιάδες Γάλλοι, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων κατὰ πρῶτον ἤδη ἦλθον εἰς μάχην, ὥρμησαν κατὰ τοῦ φρουρίου καὶ τῶν μονῶν, ἀλλὰ τοιουτοτρόπως ἀπεκρούσθησαν παρὰ τῶν Ἱσπανῶν, ὥστε μ' ὅλην τὴν προσπάθειαν τῶν ἀξιωματικῶν των ὑπεχώρησαν, λαβόντες με-

(α) Ἓν περιλήψει θέλομεν περιγράψει ἀκολούθως τὰ τῆς πολιορκίας ταύτης, διότι κατὰ τὴν μαρτυρίαν ὅλων τῶν ἱστοριογράφων, αὕτη ὑπῆρξεν ἡ φρικωδεστέρα πασῶν τῶν πολιορκιῶν τῆς νεωτέρας ἐποχῆς, καὶ διότι ἐξ αὐτῆς θέλει συμπεράνει ὁ ἀναγνώστης τόν τε πατριωτισμὸν καὶ φανατισμὸν τῶν Ἱσπανῶν.

γίστην βλάβην, μόνον δὲ εἷς ἐκ τῶν στρατηγῶν ὁ Ἀβέρτος, μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματος εἰσέβαλεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Ἰωσὴφ, καὶ ἐξ αὐτῆς εἰς τὴν πόλιν· ἀλλὰ μόλις προεχώρησε, καὶ πάραυτα προσεβλήθη πανταχόθεν, διότι ἅπασαι αἱ οἰκίαι καὶ αἱ ὁδοὶ ἦσαν πεφραγμέναι, καὶ ὠχυρωμέναι. Ὁ στρατηγὸς Βερδιέρος, παρατηρήσας τὴν ἀντίστασιν τῶν πολιορκουμένων, διέταξε νὰ ὑποχωρήσῃ ὁ στρατός του, ἀφοῦ ἀπώλεσε 500 ἄνδρας, καὶ ἐπληγώθησαν οἱ πλεῖστοι τῶν ἀξιωματικῶν του. Εὐθὺς δὲ ἀνέφερε τὰ γεγονότα πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ὅστις μετ' ὀλίγον ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν δύο συντάγματα πεζικοῦ, καὶ ἱκανὸν πυροβολικὸν τῆς πολιορκίας.

Ἡ πρώτη αὕτη ἀποτυχία τῶν Γάλλων, οὐχὶ μόνον ἐνεθάρρυνε τοὺς πολιορκουμένους, ἀλλ' αὕτη διαδοθεῖσα πολυειδῶς εἰς τὰς ἐπαναστατημένας ἐπαρχίας, ἐνεψύχωσε τὴν ἐπανάστασιν, μ' ὅλον ὅτι εἷς τινας ἐπαρχίας οἱ Ἱσπανοὶ κατεπολεμήθησαν ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Βεσσιέρου, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ οἱ Γάλλοι ἀπώλεσαν πολλοὺς ἄνδρας.

Ἐν τούτοις ὁ στρατηγὸς Δυπόντης διαμένων εἰς τὴν Ἀνδουϊάραν ᾐσθάνετο μὲν ὅτι κακῶς καὶ ἀσκόπως εἶχε τοποθετηθῇ ἐκεῖ, διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις οὐδὲ τροφὰς εἶχεν, ἀλλὰ δὲν ἐδύνατο νὰ ἐξέλθῃ τῆς θέσεως ταύτης, διότι ἦτο πανταχόθεν περικυκλωμένος ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν. Προσέτι ἐκτὸς τῶν πολλῶν πληγωμένων καὶ ἡ ἀσθένεια τοῦ στρατοπέδου, ἤτοι ἡ δυσεντερία, εἶχεν ἐνσκήψει εἰς τὸν στρατόν του, ὅστις ἕνεκα τούτων ὅλων εὑρίσκετο εἰς μεγίστην ἀθυμίαν, ἰδίως δὲ οἱ νεοσύλλεκτοι στρατιῶται, ἐνῷ οἱ παλαιοὶ ὑποφέροντες ταῦτα μετὰ περισσοτέρας γενναιότητος ἐπεθύμουν νὰ ἔλθωσιν εἰς μάχην. Μετ' οὐ πολὺ φθάσας καὶ ὁ στρατηγὸς Βαδέλας μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν μεραρχίας πρὸς βοήθειαν τοῦ Δυπόντου, ἐνεψύχωσε τὴν περὶ μάχης ἰδέαν τῶν Γάλλων, οἵτινες μ' ὅλα ταῦτα δὲν συνέκειντο ἐκ πλέον τῶν 18 χιλιάδων ἀνδρῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐσχάτως ἐλθόντων στρατευμάτων ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γοβέρδον. Ἀλλ' ἐνῷ ὁ στρατηγὸς Δυπόντης ἔλαβε τὰς ἐπικουρίας ταύτας, συγχρόνως ἔμαθε καὶ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ στρατηγοῦ Μονσέϋ πρὸς τὴν Μαδρίτην. Ἡ τελευταία εἴδησις αὕτη ἐψύχρανε καὶ ἐνέκρωσε τοσοῦτον αὐτὸν, ὥστε δὲν ἐδύνατο ν' ἀποφασίσῃ τί ἔπρεπε νὰ πράξῃ· ὅθεν δὲν διέταττεν ἄλλο τι εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατηγοὺς, εἰμὴ νὰ μένωσιν εἰς τὰς θέσεις των, καὶ νὰ κατοπτεύωσι τὰ περὶ αὐτῶν μήπως περικυκλωθῶσι παρὰ τῶν ἐχθρῶν.

Τὴν 14 Ἰουλίου οἱ ἐπαναστάται, συμποσούμενοι εἰς 20 χιλιάδας καὶ συγκείμενοι ἐκ τακτικῶν στρατευμάτων καὶ χωρικῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Καστάνον, ἐπλησίασαν εἰς τὰς ὑπὸ τῶν Γάλλων κατεχομένας θέσεις ἀπέναντι τῆς Ἀνδουϊάρας, ἕτεροι δὲ κατέλαβον οὐ μακρὰν αὐτῶν ἄλλας ὀχυρὰς θέσεις. Τὴν ἑπομένην ἡμέραν ὁ στρατηγὸς Καστάνος διέταξε τὴν κατὰ τῶν γαλλικῶν ἐμπροσθοφυλακῶν προσβολήν, καὶ πάραυτα ἐκυρίευσεν αὐτάς. Ὁ στρατηγὸς Βεδέλας, ὅστις μετὰ τῆς μεραρχίας του διέμεινεν εἰς τὴν πόλιν Βαϋλέναν, μαθὼν τὴν ἄφιξιν τοῦ ἐχθροῦ εἰς Ἀνδουϊάραν, ἐγκαταλείψας εἰς τὴν θέσιν του ὀλίγα στρατεύματα, ἅτις τὰ μέγιστα ἠσφάλιζε τὰ νῶτα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἦλθε διὰ συντόνου πορείας εἰς Ἀνδουϊάραν πρὸς βοήθειαν τοῦ στρατηγοῦ Δυπόντου, ὅστις ἰδὼν αὐτὸν, ἀντὶ νὰ τὸν ἐπιπλήξῃ διὰ τὴν παράνομον ταύτην πρᾶξίν του, τὸν ἐπῄνεσεν ἀπερισκέπτως διὰ τὸν πολὺν ζῆλόν του. Ἀλλ' ἅμα, ἀναχωρήσαντος ἐκ τῆς Βαϋλένης τοῦ στρατηγοῦ Βεδέλου, οἱ Ἱσπανοὶ περιεκύκλωσαν τὴν πόλιν αὐτήν. Ὁ στρατηγὸς Γοβέρδος, ὁ διοικῶν τὸν ἐκεῖ στρατὸν ἐξῆλθε μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ὀλίγων στρατευμάτων, καὶ ἀντέκρουσεν αὐτοὺς, ἀλλ' ἐν τῷ ἅμα ἐφονεύθη, πληγωθεὶς εἰς τὸ στῆθος. Ὁ μετ' αὐτὸν στρατηγὸς Δοφοῦρος εὐθὺς διέταξε τὴν ὑποχώρησιν· μετ' ὀλίγον δὲ, λαβὼν διαταγὴν παρὰ τοῦ Δυπόντου νὰ καταλάβῃ ἄλλην θέσιν, κατέλειψε τὴν πόλιν ταύτην εἰς τοὺς Ἱσπανούς.

Ὁ στρατηγὸς Δυπόντης, μαθὼν τὴν ἑπομένην ἡμέραν τὰ ἐν Βαϋλένῃ διατρέξαντα, καὶ μάλιστα τὸν θάνατον τοῦ στρατηγοῦ Γοβέρδου, ἐγνώρισε πάραυτα τὸ λάθος τοῦ στρατηγοῦ Βεδέλου, ἐγκαταλείψαντος τὴν πόλιν ταύτην· ἀλλ' ἀντὶ νὰ ἐπανορθώσῃ τοῦτο, ἔπεσεν ἀκουσίως εἰς δεινότερα λάθη. Ἀνησμονῶν ὅτι διέταξε τὸν στρατηγὸν Δοφοῦρον ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Βαϋλένης, διέταξεν εὐθὺς τὸν στρατηγὸν Βεδέλαν νὰ ἐπανέλθῃ συντόνως εἰς τὴν προτέραν θέσιν του. Ὁ στρατηγὸς οὗτος προσερχόμενος εἰς τὴν Βαϋλέναν ἔμαθε μὲ ἀπορίαν τὴν ἐκεῖθεν ἀναχώρησιν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, καὶ συγχρόνως τὴν κατάληψιν τῶν στενῶν τῆς Σιέρρας Μορένης παρὰ τῶν Ἱσπανῶν.

Ὁ στρατηγὸς Δυπόντης, μαθὼν καὶ ταῦτα μὲ ἔκπληξίν του, διότι ἐνόησε πάραυτα ὅτι ὁ στρατός του θέλει ἀποκλεισθῇ, ἐὰν οἱ Ἱσπανοὶ καταλάβωσι τὴν Βαϋλέναν, ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πόλιν ταύτην μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ του. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε πολλοὺς ἀσθενεῖς διέταξεν ἡ ἀναχώρησις τοῦ στρατοῦ νὰ

γένη τοιοτρόπως ὥστε νὰ μὴ ἀνακαλυφθῇ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Τὴν νύκτα λοιπὸν τῆς 18 πρὸς τὴν 19 τοῦ μηνὸς ὁ στρατηγὸς Δυπόντης συναθροίσας ὅλα τὰ ὑπ' αὐτὸν σώματα, συγκείμενα ἐξ ἐννέα χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐπορεύετο πρὸς τὴν Βαϋλένναν, περὶ δὲ τὸ λυκαυγὲς, πλησιάσας ὅπου ἄλλοτε ἦσαν αἱ γαλλικαὶ ἐμπροσθοφυλακαὶ, αἴφνης εὗρεν ὅλον τὸν τόπον κατεχόμενον παρὰ τῶν Ἱσπανῶν· Εὐθὺς ἤρχισαν οἱ ἀκροβολισμοὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ἀλλὰ μόλις ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ πάραυτα ἐφάνη ἡ κοιλὰς κατεχομένη ὑπὸ 20 χιλιάδων ἱσπανικοῦ στρατοῦ διοικουμένου ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μεδίγγου. Ὁ στρατηγὸς Δυπόντης εὐθὺς διέταξε τὴν κατ' αὐτῶν προσβολὴν, ἀλλ' εἰς μάτην, διότι οἱ Ἱσπανοὶ ὑπερασπίζοντο ὑπὸ 80 πυροβόλων τοῦ πεδίου, τῶν ὁποίων τὸ τρομερὸν πῦρ ἐν τῷ ἅμα κατέστρεψεν ὅλην τὴν πρώτην τάξιν τῶν προταχθέντων γαλλικῶν στρατευμάτων. Αἱ προσβολαὶ αὗται ἐπανελήφθησαν πολλάκις, ἀλλ' οἱ Ἱσπανοὶ σχηματίσαντες βαθεῖαν καὶ πυκνὴν φάλαγγα, συγκειμένην ἐκ πολλῶν πεζικῶν ταγμάτων, καὶ στηρίξαντες τὰ νῶτα αὐτῆς εἰς τὰ ἐξωτερικὰ ὀχυρώματα τῆς Βαϋλέννης, ἔμπροσθεν δι' αὐτῆς θέσαντες ἱκανὸν πυροβολικὸν, ἀπέκρουσαν ὅλας τὰς προσβολὰς τῶν Γάλλων, προξενοῦντες τοσαύτην φθορὰν εἰς αὐτοὺς, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου ὅλη ἡ κοιλὰς ἐκαλύφθη ὑπὸ πτωμάτων. Ἦτο δὲ δεκάτη ὥρα τῆς πρωΐας, μὴν δὲ Ἰούνιος, καθ' ἣν ἐποχὴν τοῦ χρόνου εἰς τὴν Ἱσπανίαν ὁ καύσων τοῦ ἡλίου εἶναι ὑπερβολικός. Οἱ Γάλλοι λοιπὸν ἐκτὸς τῶν κινδύνων τῆς μάχης ἔμενον καὶ ἄνευ ὕδατος. Ὁ στρατηγὸς Δυπόντης περιφερόμενος ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ὀλίγων στρατευμάτων του, διότι οἱ πλεῖστοι ἔκειντο εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἐνεψύχωνεν αὐτά. Ἐνῷ δὲ περιέμενε τὴν πρὸς βοήθειαν ἄφιξιν τοῦ στρατηγοῦ Βεδέλου ἵνα ἐπαναλάβῃ τὴν κατὰ τῶν Ἱσπανῶν προσβολὴν, ὅπως διαλύσῃ αὐτοὺς νὰ διαβῇ ἵνα σωθῇ, αἴφνης ἤκουσεν ἐκ τῶν νώτων αὐτοῦ πυροβολισμοὺς, καὶ μετ' ὀλίγων ἀνεφάνησαν νέα ἱσπανικὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Καστάνον ἤρχοντο κατ' αὐτοῦ.

Ὁ στρατηγὸς Δυπόντης, θέλων νὰ προσβάλῃ καὶ τὸν ἐκ τῶν νώτων του ἐρχόμενον ἐχθρὸν, ἔπεμψε κατ' αὐτοῦ τὰ ὑπ' αὐτὸν δύω πεζικὰ ἑλβετικὰ συντάγματα· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ὁ στρατηγὸς Καστάνος εἶχεν Ἑλβετοὺς εἰς τὸν στρατόν του, οἱ τοῦ Δυπόντου Ἑλβετοὶ στρατιῶται τόσον ἐκ τοῦ κινδύνου, καθὼς καὶ ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ αἰσθήματος αὐτῶν, μὴ θέλοντες νὰ ἀλληλομαχήσωσιν, ἐλειποτάκτησαν ἅπαντες,

συμποσούμενοι εἰς 1800 ἄνδρας, καὶ ἐγκατέλιπον μόνους τοὺς ἀξιωματικούς των. Τὸ περιστατικὸν τοῦτο ἤρκει νὰ ἀπελπίσῃ τὸν στρατηγὸν Δυπόντην, διότι δὲν τῷ ἔμενον εἰς τὰς τάξεις εἰμὴ τρεῖς χιλιάδες στρατιῶται, οἱ δὲ λοιποὶ ἔκειντο εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἄλλοι μὲν φονευμένοι, ἄλλοι δὲ πληγωμένοι καὶ ἀσθενεῖς· οὕτω πᾶσα ἀντίστασις ἀπέβαινε τοῦ λοιποῦ εἰς μάτην, διότι περιεκυκλώθη ὑπὸ τριάκοντα χιλιάδων ἐχθρῶν. Ὅθεν, μὴ βλέπων ἄλλην σωτηρίαν ὑπὲρ τοῦ στρατοῦ του εἰμὴ νὰ συνθηκολογήσῃ μὲ τοὺς ἐχθροὺς, ἔπεμψεν εἰς αὐτοὺς ἕνα τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ παλατίου τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις παρηκολούθει εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, ἵνα προτείνῃ ἀνακωχὴν τῶν ὅπλων. Ὁ Ἱσπανὸς στρατηγὸς Μεδίγγος, παραδεχθεὶς τὴν πρότασιν ταύτην, εὐθὺς διέκοψε τὰς ἐχθροπραξίας μέχρις οὗ ἀποφανθῇ περὶ τούτου ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς Καστάνος.

Ἐν τούτοις ὁ στρατηγὸς Βεδέλος, ὅστις πρὸ τριῶν ἡμερῶν εἶχεν ἀναχωρήσει ἐκ τῆς Βαϋλένης, ἀφοῦ περιῆλθε πολλὰ μέρη χωρὶς νὰ ἀπαντήσῃ τοὺς ἐχθροὺς, ἀκούσας μακρόθεν τὸν ἀκατάπαυστον κρότον τῶν πυροβόλων τῆς ἐν Βαϋλένῃ μάχης, ἔδραμε πρὸς τὸ μέρος τοῦτο· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ, μὴ ἀκούων τὸν κρότον τοῦτον, ὡς παυσάσης τῆς μάχης, ἔμενεν εἰς ἀμφιβολίαν, ἐξηκολούθει ὅμως τὴν πρὸς τὴν Βαϋλέναν ὁδὸν· τέλος πάντων ἔφθασεν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ὄπισθεν τοῦ στρατηγοῦ Μεδίγγου, ὀλίγας ὥρας μετὰ τὴν συνομολογηθεῖσαν ἀνακωχήν. Ἀγνοῶν δὲ τὰ γεγονότα, καὶ θέλων νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ Δυπόντου, ὅστις ἐφαίνετο ὅτι ἦτον ἐστρατοπεδευμένος εἰς τὸ ἀπέναντι ἄκρον τῆς κοιλάδος, διέταξε τὴν κατὰ κατὰ τῶν ἱσπανικῶν στρατευμάτων προσβολήν· ἀλλ' οἱ Ἱσπανοὶ ἔπεμψαν κήρυκα ἀναγγέλλοντα εἰς αὐτὸν ὅτι συνωμολογήθη ἀνακωχή. Ὁ στρατηγὸς Βεδέλος, μὴ δίδων πίστιν εἰς τοῦτο, ἐξηκολούθει νὰ προσβάλῃ τοὺς Ἱσπανοὺς, μάλιστα ἠχμαλώτισε καὶ ἓν τάγμα αὐτῶν, ὅτε πάραυτα παρουσιάσθη πρὸς αὐτὸν εἷς τῶν ὑπασπιστῶν τοῦ στρατηγοῦ Δυπόντου καὶ τῷ ἀνήγγειλεν ἐπ' ὀνόματι τοῦ στρατηγοῦ του τὴν μετὰ τῶν Ἱσπανῶν ἀνακωχήν. Ὁ στρατηγὸς Βεδέλος μὲ πολλὴν λύπην του ὑπήκουσεν εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ του Δυπόντου. Ἀλλ' οἱ Ἱσπανοὶ στρατιῶται, βλέποντες ὅτι μετὰ τὴν ἀνακωχὴν οἱ Γάλλοι ἠχμαλώτισαν ἓν τάγμα αὐτῶν, ὠργίσθησαν, διότι ἐνόμιζον ὅτι ἡ ἀνακωχὴ ἦτο προσποιημένη ἵνα φθάσῃ ἡ περιμενομένη βοήθεια τῶν Γάλλων, καὶ ἐζήτουν νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ μιᾶς ταξιαρχίας τοῦ Δυπόντου, ἥτις ἦτον εἰς τὴν διάκρισιν αὐτῶν, καὶ νὰ τὴν κατασφάξωσιν. Εἰς τὴν περίστα-

σιν ταύτην ὁ στρατηγὸς Δυπόντης ἔπρεπε νὰ ἐπανορθώσῃ τὰ λάθη του, καὶ τὴν τιμὴν τοῦ στρατοῦ του, διότι, ἂν ἀπεφάσιζε ν' ἀναλάβῃ τὴν μάχην, βοηθείᾳ τοῦ στρατηγοῦ Βεδέλου, ὅστις εἶχεν ὑπ' αὐτὸν δύο μεραρχίας, ἦτον ἐλπὶς ὅτι ἤθελε διασωθῆ τοῦ κινδύνου εἰς ὃν εὑρίσκετο, μάλιστα δὲ οἱ ὑπ' αὐτὸν στρατηγοὶ τῷ ἔδωκαν τοιαύτας συμβουλάς. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς οὗτος, ὅστις ἄλλοτε τοσοῦτον διέπρεψεν εἰς ὅλας τὰς μάχας τοῦ Ναπολέοντος, ἤδη εὑρίσκετο εἰς ἀθυμίαν ἕνεκα τῆς ἀσθενείας του, τῶν δύο πληγῶν του, τὰς ὁποίας εἶχε λάβει κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καὶ τέλος ἕνεκα τῆς θέας τῶν φονευμένων, πληγωμένων καὶ ἀσθενῶν στρατιωτῶν του, οἵτινες ἔκειντο εἰς ὅλην ἐκείνην τὴν κοιλάδα· προσέτι τὰ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματα δὲν ἦσαν ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἐδιοίκει ἄλλοτε εἰς τὰς μάχας, διότι τὰ εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὑπ' αὐτὸν στρατεύματα ἦσαν ὅλως ἀγύμναστα, συγκείμενα ἐκ νεοσυλλέκτων καὶ ἀδυνάτων ἀνδρῶν, τέλος πάντων ἦσαν τὰ χείριστα στρατεύματα τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις περιφρονῶν τοὺς Ἱσπανοὺς ἐνόμιζεν ὅτι μόνον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἤθελε τρομάξει αὐτούς. Δυστυχῶς ὅμως τοῦτο δὲν εἶχεν οὕτω, διότι οἱ Ἱσπανοὶ μ' ὅλα τὰ ἐλαττώματά των εἶχον πολὺν πατριωτισμὸν, καὶ δὲν ὑπέφερον τοὺς ξένους κατ' οὐδένα λόγον. Ὁ στρατηγὸς Δυπόντης λοιπὸν εὑρισκόμενος εἰς τοιαύτην ψυχικὴν ταραχὴν δὲν ἐδύνατο νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης, διὸ ἠθέλησε νὰ καθησυχάσῃ τοὺς Ἱσπανοὺς, διαβεβαιῶν αὐτοὺς περὶ τῆς καλῆς πίστεώς του.

Κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα οἱ στρατοὶ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν διενυκτέρευσαν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, περιμένοντες τὰς διαπραγματεύσεις τῆς ἐπιούσης. Ἀλλ' οἱ μὲν Ἱσπανοὶ εἶχον ἀφθόνως τὰ πάντα, οἱ δὲ Γάλλοι ἐστεροῦντο πάντων τῶν πρὸς ζωάρκειαν ἀναγκαίων. Τὴν ἑπομένην ἡμέραν, 20 Ἰουλίου, ὁ στρατηγὸς Δυπόντης ἔπεμψεν εἰς τὸν στρατηγὸν Καστάνον τὸν στρατηγὸν Μαρεσκότον ἵνα διαπραγματευθῇ τὰ περὶ τῆς συμβάσεως. Ἀπελθὼν οὗτος διέβη ἐκ τῆς μεραρχίας τοῦ στρατηγοῦ Πένα ὁ στρατηγὸς οὗτος εἶπεν αὐτῷ ὅτι, ὡς ἔχων πληρεξουσιότητα, νὰ διαπραγματευθῇ μετ' αὐτοῦ, προτείνει αὐτῷ νὰ παραδοθῇ ὅλος ὁ γαλλικὸς στρατὸς εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Ἱσπανῶν, καὶ ὅτι, ἂν δὲν ἐκτελεσθῇ τοῦτο ἐντὸς δύω ὡρῶν, θέλει προσβάλει, καὶ θέλει κατασφάξει τὴν ὑπ' αὐτοῦ πολιορκημένην γαλλικὴν μεραρχίαν τοῦ στρατηγοῦ Βαρβοῦ. Ὁ στρατηγὸς Μαρεσκότος ἐπιστρέψας ἀνήγγειλε ταῦτα πρὸς τὸν στρατηγὸν Δυπόντην, ὅστις ἀγανακτήσας ἀπεφάσισε ν' ἀποθάνῃ μετὰ τοῦ

τελευταίου στρατιώτου, παρὰ νὰ ἀφεθῇ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐχθρῶν. Τούτου ἕνεκα προσεκάλεσεν ἅπαντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατηγοὺς καὶ τοὺς ἐκοινοποίησε τὴν ἀπόφασίν του, ζητῶν παρ' αὐτῶν τὴν γνώμην των, καὶ ἂν οἱ στρατιῶται συμμερίζωνται τὴν ἀπόφασίν του. Οὗτοι δὲ τῷ ἀπήντησαν ὅτι οἱ στρατιῶται εἰς τοιαύτην ἀθυμίαν καὶ ἀδυναμίαν εὑρίσκοντο, ὥστε δὲν ἦσαν εἰς κατάστασιν νὰ ἔλθωσιν ἐκ νέου εἰς μάχην. Ὁ στρατηγὸς Δυπόντης, ἵνα βεβαιωθῇ περὶ τῶν φρονημάτων τῶν στρατιωτῶν του, περιῆλθεν ὅλον τὸ στρατόπεδόν του καὶ ἐξέτασεν αὐτοπροσώπως αὐτούς· ἀλλ' οἱ μὲν παλαιοὶ στρατιῶται, ἐξ ὧν ἦσαν ὀλίγοι, ἦσαν προθυμοι νὰ ἔλθωσιν ἐκ νέου εἰς μάχην, οἱ νεοσύλλεκτοι ὅμως, οἵτινες κατὰ πρῶτον ἦλθον τότε εἰς μάχην, ἔραζον ὅτι δὲν δύνανται ν' ἀνθ ξωσι, διότι πρὸ τριάκοντα ἔξ ὡρῶν δὲν ἔφαγον· οἱ δὲ ἀξιωματικοὶ ἔλεγον ὅτι ἀφ ὑ τοσοῦτον ἐντίμως ἐξεπλήρωσαν τὸ καθῆκόν των, ἐδύναντο ἤδη νὰ συνθηκολογήσωσι μετὰ τοῦ ἐχθροῦ χωρὶς νὰ βλάψωσι τὴν ὑπόληψίν των, λησμονοῦν ες ὅτι, κατὰ τὴν κοινὴν παροιμίαν, *τὰ ὕστερα τιμοῦν τὰ πρῶτα*, καὶ τ' ἀνάπαλιν, δηλαδὴ ὅτι *αἱ τελευταῖαι πράξεις ἀναιροῦσι τὰς πρώτας*· ἐνόμιζεν δὲ πάντοτε ὅτι διὰ τῆς συνθήκης ἤθελον ἐγκαταλείψει μόνον τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην. Ὁμολογητέον ὅμως ὅτι ἂν τὰ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δυπόντην στρατεύματα ἤθελον ἀποπειραθῇ νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τῶν τοῦ στρατηγοῦ Βεδέλου, ἤθελον κατορθώσει, νὰ σωθῶσιν.

Ἀλλ' ὁ δυστυχὴς στρατηγὸς Δυπόντης ἀπελπισθεὶς ἐκ τοῦ σφάτου του, ἔστειλε πληρεξουσίους εἰς τὸν στρατηγὸν Καστάνον ἵνα διαπραγματευθῶσι τὰ περὶ συνθήκης οἵτινες, εὐθὺς ἀναχωρήσαντες, κατὰ δὸν ἀπήντησαν τὸν Ἱσπανὸν στρατηγὸν τοῦτον καὶ ἤρχισαν τὰς διαπραγματεύσεις των. Ἐν τρώτοις οἱ πληρεξούσιοι των Γάλλων ἤθελον νὰ ἐ αιρεθῶσιν ἐκ τῆς συν ήκης τὰ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Βεδέλον στρατεύματα, ὡς μὴ λαβόντα μέρος εἰς τὴν μάχην· ἀλλ ὁ σ ρατηγὸς Καστανος ἐπέμενε νὰ συμπεριληφθῶσι καὶ ταῦτα, οὐχὶ ὅμως καὶ εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορί αν τῶν πολιορκημένων στρατευμάτων Μετὰ πολλὰ συνδιαλέξεις ἀπερασισθη τέλος πάντων ὅτι μόνον ἡ μεραρχία τοῦ Βαρβοῦ νὰ παραδώσῃ τὰ ὅπλα, ὁ δὲ ὑπόλοιπος στρατὸς νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Μαδρίτην. Ἐν ᾧ δ ητοιμάζοντο τὰ ἔγγραφα τῆς συμβάσεως ταύτης ὁ στρατηγὸς Καστάνος συνέλαβε τὰς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Σαβαρῦ στελλομένας πρὸς τὸν στρατηγὸν Δυπόντην διαταγάς· ἀναγνοὺς δὲ ταύτας, καὶ ἰδὼν ὅτι

ὁ στρατηγὸς Δυπόντης μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατευμάτων διετάττετο νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Μαδρίτην, ἐνόησεν ὅτι ἡ προτεινομένη συνθήκη οὐχὶ μόνον δὲν βλάπτει τοὺς Γάλλους, ἀλλὰ τοὺς ὠφελεῖ, διότι οὗτοι ἦσαν ἤδη ἠναγκασμένοι νὰ συγκεντρωθῶσιν εἰς Μαδρίτην, καὶ μόνον οἱ Ἱσπανοὶ ἐλάμβανον τὴν τιμὴν νὰ κερδίσωσι τὰ ὅπλα μιᾶς γαλλικῆς μεραρχίας, ἥτις ἐπανερχομένη ἐκεῖ ἤθελεν ὁπλισθῇ. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἤθελον νὰ ὑπογράψωσι τὴν συνθήκην, ὁ στρατηγὸς Καστανος εἶπεν ὅτι ὁ γαλλικὸς στρατὸς δὲν πρέπει νὰ ἀπέλθῃ εἰς Μαδρίτην. Τότε οἱ πληρεξούσιοι τῶν Γάλλων ἤρχισαν νὰ κράζωσι κατὰ τῆς κακῆς πίστεως τοῦ Καστάνου, ὅτι δῆθεν ἀναιρεῖ τὰ συμφωνηθέντα. Ὁ στρατηγὸς Καστάνος, μὴ ὑποφέρων τοῦτο, εὐθὺς παρουσίασεν εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους Γάλλους τὴν πρὸς τὸν Δυπόντην διαταγὴν τοῦ Σαβαρῦ, καὶ εἶπεν εἰς αὐτοὺς, οὐχὶ ὅτι ἀναιρεῖ τὰ συμφωνηθέντα, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ συντρέξῃ εἰς τὰς προθέσεις τῶν ἐχθρῶν του. Οὕτως οἱ Γάλλοι ἐπείσθησαν περὶ τῆς τιμιότητος τοῦ Ἱσπανοῦ στρατηγοῦ, καὶ ἤρχισαν ἐκ νέου νὰ διαπραγματεύωνται, ὅτι ἀντὶ ὁ γαλλικὸς στρατὸς νὰ ἀπανέλθῃ εἰς Μαδρίτην, νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Ἱσπανίας, καὶ νὰ ἐπέλθῃ εἰς Γαλλίαν δι' ἱσπανικῶν πλοίων ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἀγγλικῆς σημαίας.

Ἐν τούτοις ὁ στρατηγὸς Βεδέλος ἔπεμψεν ἕνα τῶν ὑπασπιστῶν του πρὸς τὸν στρατηγὸν Δυπόντην ἵνα εἴπῃ εἰς αὐτὸν ὅτι κατὰ τὴν ἐπομένην νύκτα θέλει ἀποπειραθῆ νὰ σώσῃ αὐτὸν, καὶ ὅτι ἀπαιτεῖται νὰ κινηθῇ καὶ οὗτος, ἄλλως δὲ, νὰ μὴ συμπεριληφθῇ εἰς τὴν συνθήκην. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Δυπόντης, μὴ δυνάμενος νὰ δώσῃ θετικὴν ἀπάντησιν περὶ τούτων, ἔπεμψε τὸν ὑπασπιστὴν τοῦτον πρὸς τοὺς διαπραγματευομένους τὴν συνθήκην ἵνα συνεννοηθῇ περὶ τούτου μετ' αὐτῶν. Ὁ ὑπασπιστὴς οὗτος ἐλθὼν εἰς τὸν τόπον, ὅπου διεπραγματεύετο ἡ συνθήκη, καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ πείσῃ τοὺς Ἱσπανοὺς νὰ ἐξαιρέσωσι τὸ σῶμα τοῦ στρατηγοῦ του ἐκ τῆς τύχης τοῦ λοιποῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἐπανῆλθεν εἰς τὸν στρατηγὸν Δυπόντην ἄπρακτος, καὶ ἐπιστηρίζων τὴν ἀμετάτρεπτον ἀπόφασιν τοῦ στρατηγοῦ του ἐπέμενε νὰ ἐξαιρεθῇ τῆς συμφωνηθείσης συνθήκης. Ὁ στρατηγὸς Δυπόντης, ἐπιθυμῶν νὰ διασωθῇ τὸ μέρος τοῦτο τοῦ στρατοῦ, παρήγγειλεν εἰς στρατηγὸν Βεδέλον ν' ἀναχωρήσῃ μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματός του, καὶ νὰ ἀπέλθῃ εὐθὺς εἰς Μαδρίτην. Ἅμα εἰδοποιήθη περὶ τούτου ὁ στρατηγὸς οὗτος, πάραυτα διέταξε τὴν ἀναχώρησιν τοῦ σώματός του, καὶ διὰ νυκτὸς ἐξε-

κίνησεν, ἀφήσας εἰς τὴν θηριωδείαν τῶν Ἱσπανῶν ὑπὲρ τοὺς ὀκτακοσίους ἄνδρας ἀσθενεῖ καὶ πληγωμένους. Ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ στρατηγοῦ Βεδέλου ἦτον ἀναμφιβόλως ἀπάνθρωπος, διότι ἦτον βέβαιος ὅτι οἱ Ἱσπανοὶ ἤθελον κατασφάξει αὐτοὺς ἀνηλεῶς, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου ἦτον ἀξιέπαινος, διότι οὕτως ἐσώζοντο ἐννέα χιλιάδες στρατοῦ, ὅστις ἤθελε χρησιμεύσει τὰ μέγιστα εἰς τὸ μέλλον· ἑπομένως τοιαύτη εἶναι ἡ τυχὴ τοῦ πολέμου, δηλαδὴ ἐνίοτε διὰ τὸ γενικὸν συμφέρον νὰ θυσιάζωνται οἱ ὀλίγοι.

Μετ' οὐ πολὺ οἱ Ἱσπανοί, μαθόντες τὴν ἀναχώρησιν τοῦ σώματος τοῦ στρατηγοῦ Βεδέλου, ὀργισθέντες ἔκραζον ὁμοθυμαδὸν ὅτι θέλουν ἐπιπέσει κατὰ τῶν Γαλλων καὶ θέλουν κατασφάξει αὐτούς. Εὐθὺς δὲ πλῆθος Ἱσπανῶν ἀξιωματικῶν ἦλθον εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ στρατηγοῦ Δυπόντου, καὶ ἔκραζον αὐτὸν ὡς παραβάτην τῶν συνθηκῶν, ὥστε ἐβίασαν αὐτὸν νὰ ἐκδώσῃ δευτέραν ἀντιφατικὴν τῆς πρώτης διαταγῆς του, ἀνακαλῶν τὸν στρατηγὸν Βεδέλον, ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἂν δὲν ἐπανέλθῃ, θέλει ἐκθέσει τοὺς συναδέλφους του εἰς κίνδυνον. Ὁ στρατηγὸς Βεδέλος, λαβὼν καὶ τὴν δευτέραν διαταγὴν ταύτην, πάραυτα συνήθροισε τοὺς ἀξιωματικούς του, καὶ ἐκοινοποίησεν αὐτὴν· οἱ πλεῖστοι ὅμως ἐξ αὐτῶν, καθὼς καὶ οἱ στρατιῶται, δὲν ἤθελον νὰ ὑπακούσωσιν, ἀλλ' ἐπέμενον ν' ἀναχωρήσωσιν. Ὁ στρατηγὸς ὅμως Βεδέλος παριστάνων εἰς αὐτοὺς τὸν κίνδυνον, εἰς τὸν ὁποῖον ἤθελον ἐκθέσει τοὺς συναδέλφους των, ἂν δὲν ὑπήκουον, ἔπεισεν αὐτοὺς νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ ἴδια, καὶ νὰ συμμερισθῶσι τὴν τύχην τῶν λοιπῶν συναδέλφων των. Οὕτω λοιπὸν, ἐπιστρέψαντος τοῦ στρατηγοῦ Βεδέλου μετὰ τοῦ σώματός του, ὁ στρατηγὸς Δυπόντης τὴν 22 Ἰουλίου ὑπέγραψε τὴν ἄτιμον συνθήκην ταύτην, ἥτις ἠμαύρωσεν ὅλην τὴν στρατιωτικήν του δόξαν, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν εἰς τοσαύτας μάχας, εἰς ἃς ἐδοξάσθη.

Μετὰ τὴν κύρωσιν τῆς συνθήκης, ὁ στρατηγὸς Καστάνος περιεποιήθη πολὺ τοὺς Γάλλους, χορηγῶν εἰς αὐτοὺς τροφὰς καὶ πᾶν ὅ,τι τοὺς ἦτον ἀναγκαῖον. Ἑπομένως ὡμίλησεν αὐτοὺς ὡς ἑξῆς· «Οὔτε ἐγὼ οὔτε οἱ συναδελφοί μου στρατηγοὶ σκοπὸν εἴχομεν νὰ ἐπαναστατήσωμεν· ἐνεδώκαμεν ὅμως εἰς τὸ ἐθνικὸν »κίνημα, τὸ ὁποῖον εἶναι τοσοῦτον γενικὸν ὥστε εὐθὺς ὑπερίσχυσεν. Ὅθεν ὁ Ναπολέων ἂς μὴ ἐπιμένῃ εἰς τὴν ἀκατόρθωτον κατάκτησιν τοῦ τόπου τούτου, διότι θέλει μᾶς ἀναγκάσει νὰ ῥιφθῶμεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Ἀγγλίας ἐναντίον »τῆς θελήσεώς μας, διότι μισοῦμεν αὐτήν. Ἂς μᾶς ἀποδώσῃ

»λοιπὸν τὸν βασιλέα μας Φερδινάνδον, ἀπαιτῶν παρ' αὐτοῦ »ὅ,τι ἐπιθυμεῖ, ὥστε ἀμφότερα τὰ ἔθνη νὰ συμφιλιωθῶσι διὰ παντός.»

Τὴν ἑπομένην ἡμέραν οἱ Γάλλοι ἄοπλοι παρήλασαν ἐνώπιον τῶν Ἱσπανῶν, ἐκτὸς τῆς μεραρχίας τοῦ Βεδέλου, ἥτις διετήρει τὰ ὅπλα. Οἱ πλεῖστοι τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ὄντες νεοσύλλεκτοι, δὲν ἠσθάνοντο τὴν ἀτιμίαν ταύτην, ἀλλ' οἱ παλαιοὶ στρατιῶται, οἵτινες τοσάκις εἶδον τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ τοὺ Πρώσσους οὕτω ταπεινωμένους ἐνώπιόν των, προετίμων χιλιάκις τὸν θάνατον, ἢ τὴν ταπείνωσιν ταύτην.

Μετὰ ταῦτα οἱ Ἱσπονοὶ ὡδήγησαν τοὺς Γάλλους εἰς τὴν παραλίαν πόλιν Ἅγιον Λουκᾶν, ἵνα τοὺς ἐπιβιβάσωσιν εἰς τὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἔμελλον νὰ τοὺς μεταφέρωσιν εἰς τὴν Γαλλίαν κατὰ τὴν συνθήκην. Ἀλλὰ καθ ὁ ὸν ὁ ἱσπανικὸς λαὸς ηγέρθη κατ' αὐτῶν, καὶ ἐζήτει νὰ τοὺς θυσιάσῃ, μάλι τα δὲ μέγα μέρος τῶν καθυστερούντων κατεσφαζοντο ἀνηλεῶς παρὰ τοῦ μανιακοῦ ὄχλου. Ἓν τινι πόλει ἔκειντο 70 ἀσθενεῖς Γάλλοι, ἐξ ὧν 16 ἀξιωματικοί, ὁ ὄχλος εἰσελθὼ ἐν καιρῷ νυκτὸς κατέσφα εν ἅπαντας· τέλος πάντων μετὰ πολλῶν κινδυνων οἱ Γαλλοι ἔφθασαν εἰς τὴν παραλίαν, ὅπου ἔμελλον νὰ ἐπιβιβασθῶσιν, ἀλλὰ μὴ εὑρόντες ἐκεῖ τὰ συμφωνηθέντα πλοῖα, ἔμενον ἐκτεθειμένοι εἰς τὴν θηριωδεῖαν τοῦ φανατικοῦ λαοῦ, μὴ ἐξαιρουμένων οὐδὲ τῶν γυναικῶν, διότι καὶ αὐταὶ ἐρεθιζόμεναι παρὰ τοῦ κλήρου ἐρῴπων κατὰ τῶν Γάλλων μὲ ξύλα καὶ λίθους. Ἐν τοσούτῳ οἱ Γάλλοι ἔμενον ἱκανὰς ἡμέρας εἰς τὴν παραλίαν· ὁ δὲ στρατηγὸς Καστάνος πάντοτε ἐπροφασίζετο ὅτι τὰ πλοῖα περιεμένοντο, χωρὶς νὰ τοῖς φανερώσῃ τὴν ἀληθῆ αἰτίαν τῆς βραδύτητός των, ἥτις προήρχετο ἐκ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τῶν ἐπαναστατῶν, ἡ ὁποία δὲν ἀνεγνώριζε τὴν γενομένην σύμβασιν καὶ ἤθελε νὰ κρατήσῃ τοὺς Γάλλους ὡς αἰχμαλώτους. Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν ἀπεφασίσθη νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰ Γάδειρα, ὁ ὄχλος ἔφθασεν εἰς τὸν τόπον τῆς ἀποβάσεως, καὶ συντρίψας ὅλας τὰς φορτηγὰς ἁμάξας τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ διήρπασε τὰ ἐν αὐταῖς ἐπὶ λόγῳ ὅτι οἱ Γάλλοι ἐλεηλάτησαν τὰς πόλεις των, καὶ διήρπασαν τὰ πλούτη των. Ἐπομένως οἱ Γαλλοι μετεκομίσθησαν εἰς τα Γάδειρα καὶ ἔμειναν ἐκεῖ ὡς αἰχμάλωτοι μεχρι τῆς ἐλεύσεως τῶν ἀγγλικῶν πλοίων, τὰ ὁποῖα ἔμελλον νὰ τοὺς μεταφερωσιν εἰς τὴν Γαλλίαν.

Τοιαύτη λοιπὸν ὑπῆρξεν ἡ περὶ παραδόσεως συνθήκη τοῦ στρα-

τηγοῦ Δυπόντου, ἡ ὁποία. ὡς θέλομεν εἰδεῖ ἀκολούθως, εἶχε δυσά εστα ἀποτελέσματα εἰς τὸν Ναπολέοντα· αἴτιος δὲ τῆς τοιαύτης ἀποτυχίας ἦτον αὐτὸς ὁ Ναπολέων, διότι μετὰ τὰς ἐν Βαϋόννη ἀσυγχώστους πράξεις του, ἕνεκα τῶν ὁποίων διήγειρε τὴν γενικὴν ἀγανάκτησιν τοῦ ἱσπανικοῦ ἔθνους κατ' αὐτοῦ, περιωρίσθη νὰ νὰ π μψη κατ' ἀρχὰς ὀλίγα στρατεύματα εἰς Ἱσπανίαν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐκεῖ προθέσεών του· μετὰ ταῦτα ὅμως ἐνόησε τὸ σφάλμα του, ἀλλὰ πολὺ βραδέως. Μετὰ τὸ λάθος τοῦ Ναπολέο το ἔπρεξε στρατιωτικὰ σφάλματα καὶ ὁ στρατηγὸς Δυπόντης, καὶ ὁ ὑπ' αὐτὸν στρατηγὸς Βεδέλος. Ὁ μὲν στρατηγὸς Δυπόντης, ἐγκαταλιπὼν τὴν πόλιν Κορδοῦβ ν ἵνα πλησιάσῃ καὶ ἐξασφαλίσῃ τὰ στενὰ τῆς Σιέρρας Μορένης, ἔπρεπε νὰ τοποθετηθῇ εἰς τὴν Βαϋλέναν, καὶ οὐχὶ εἰς τὴν Ἀνδουϊχραν· νὰ ἦναι δὲ ἡνωμένος εἰς τὸ αὐτὸ μέρος μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Βεδέλου, ἀντὶ νὰ ἀποχωρισθῇ ἐξ αὐτοῦ ἐντεῦθεν τὴν ἡμέραν τῆς μάχης, ἀντὶ νὰ παρασάσῃ ὅλον τὸν στρατόν του ἀθρόως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ εὐρέθη ἀδύνατος, ἐν καιρῷ δὲ τῆς μάχης δὲν ἐδείχθη τολμηρός, ὡς ἀπῃτεῖτο, διότι ἔπρεπε νὰ προσβάλῃ τὸν ἐχθρὸν ἀποφασιστικῶς, καὶ οὐχὶ μὲ δισταγμὸν, καὶ ὡς ἐκ τούτου περιεκυκλώθη παντοχόθεν Ὁ δὲ στρατηγὸς Βεδέλος ἔσφαλεν ἐγκαταλείψας ἄνευ λόγου τὴν Βαϋλέναν, καὶ μὴ φθάσας ἐγκαίρως εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης. Προσέτι ἔσφαλον καὶ οἱ διαπραγματευθέντες τὴν συνθήκην στρατηγοί, διότι ἐνέδωκαν εἰς ὅλας τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Ἱσπανῶν, ὡς ἄνδρες ἀπὸ πισμένοι καὶ δειλοί.

Ἡ εἴδησις τῆς παραδόξου ταύτης καταστροφῆς τῶν Γάλλων, φθάσασα εἰς Μαδρίτην, ἐφαίνετο ἐν πρώτοις ἀπίθανος, διότι ὅλοι ἐγνώριζον ὅτι, ἐκτὸς ὅτι ὁ στρατηγὸς Δυπόντης εὑρίσκετο εἰς Ἀνδαλουσίαν μετὰ 20 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐστάλησαν αὐτῷ πρὸς βοήθειάν του καὶ πολλὰ ἄλλα στρατεύματα· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ φθάσας ἐπὶ τούτῳ εἷς τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στρατηγοῦ Δυπόντου ἵνα ἐγχειρίσῃ πρὸς τὸν Ναπολέοντα ἀντίγραφον τῆς συνθήκης, τότε ἐπείσθησαν ἅπαντες περὶ τοῦ γεγονότος· καὶ οἱ μὲν Ἱσπανοὶ ἐδείκνυον ἀναφανδὸν τὴν χαράν των, οἱ δὲ Γάλλοι ἔμενον περίλυποι, ἰδίως ὅμως ὁ νέος βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας Ἰωσήφ, ὅστις πρὸ ὀλίγου εἶχε φθάσει εἰς Μαδρίτην, ἐλυπεῖτο ὑπερβολικῶς, συλλογιζόμενος τὴν τύχην του.

Ὁ στρατηγὸς Σαβαρὺς ἦτον εἰς ἐτῶν εἰς Μαδρίτην, μ' ὅλον ὅτι ὁ Ἰωσὴφ ἀπεστρέφετο αὐτὸν ἀτομικῶς, καὶ ἀπεδοκίμαζεν ἐν γένει τὰς πράξεις του, αἱ ὁποῖαι τῷ ὄντι ἦσαν αὐθαίρετοι· ἐπροσπάθει δὲ παντὶ σθένει νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτὸν ἐκ τῆς Ἱσπα-

νίας. Ἐζήτησε λοιπὸν παρὰ τοῦ Ναπολέοντος τὴν ἀντικατάστασίν του διὰ τοῦ στρατάρχου Ἰορδάνου, τὸν ὁποῖον εἶχε καὶ εἰς τὴν Νεάπολιν, ὅτε ἐβασίλευεν ἐκεῖ· μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ὅμως ταύτην τῆς Βαϋλένης, ἠναγκάσθη νὰ συμβουλευθῇ αὐτὸν τί ἔπρεπε νὰ πράξῃ. Ὁ Σαβαρὺς, γνωρίζων τὴν ἀδυναμίαν τοῦ Ἰωσὴφ, συνεβούλευσεν αὐτὸν ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Μαδρίτης μεθ' ὅλου τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς τὸν Ἴβηρον ποταμὸν, τοποθετῶν τὸ στρατηγεῖόν του εἰς τὴν πόλιν Μιράνδαν, καὶ συναθροίζων ἅπαντα τὰ ἐν Ἱσπανίᾳ γαλλικὰ στρατεύματα ἐκεῖ· οὕτω δὲ νὰ εὑρίσκηται πλησίον τῆς Σαραγώσσης. Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας φθάσαντος καὶ τοῦ περιμενομένου πυροβολικοῦ τοῦ φρουρίου πρὸς πολιορκίαν τῆς Σαραγώσσης, ἤρχισε μετὰ πολλῆς δραστηριότητος ἡ κατ' αὐτῆς προσβολή. Ὁ Ἰωσὴφ ἐδίστασε κατ' ἀρχὰς νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Σαβαρὺ, φοβούμενος τὰς ἐπιπλήξεις τοῦ Ναπολέοντος, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐνέδωκε, καὶ ἀναχωρήσας ἐκ Μαδρίτης, μετά τινας ἡμέρας ἔφθασεν εἰς Μιράνδαν.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ κατάστασις τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ μέχρι τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1808 ἐν Ἱσπανίᾳ, τὴν ὁποίαν ὁ Ναπολέων ἐνόμιζεν ὅτι τόσον εὐκόλως ἤθελε κατακτήσει, ἀφοῦ τόσον ταχέως κατέλαβεν αὐτήν. Ἔμενεν ὅμως μέρος εἰσέτι τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ εἰς μίαν γωνίαν τῆς χερσονήσου, ἤτοι εἰς τὴν Πορτογαλλίαν, διοικουμένου ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ζυνὼ, ὅστις, ἀγνοῶν μέχρι τινὸς τὰ ἐν τῇ ἱσπανικῇ χώρᾳ διατρέχοντα, ἐνησχολεῖτο νὰ διατηρῇ τὸν τόπον τοῦτον εἰς ὑποταγήν· μετ' οὐ πολὺ ὅμως, κοινοποιηθείσης τῆς ἐν Βαϋλένῃ καταστροφῆς τῶν Γάλλων, ἅπασα σχεδὸν ἡ πορτογαλλικὴ χώρα κατὰ μίμησιν τῆς ἱσπανικῆς ἐπαναστάτησεν. Ὁ στγατηγὸς Ζυνὼ συνήθροισεν εὐθὺς ὅλους τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατηγοὺς εἰς πολεμικὸν συνέδριον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεφασίσθη νὰ διατηρήσωσι τὴν πρωτεύουσαν τῆς Πορτογαλλίας Λισαβῶνα καὶ τὰ περὶ αὐτῆς, καὶ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰ μεμακρυσμένα μέρη.

Ἐν τούτοις τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον, τὸ ὁποῖον μέχρι τινὸς περιωρίζετο νὰ βοηθῇ τοὺς ἐπαναστάτας Ἱσπανοὺς τε καὶ Πορτογάλλους ἐμμέσως, μαθὸν τὴν ἐν Ἱσπανίᾳ ἀποτυχίαν τῶν Γάλλων, διέταξε 30 χιλιάδας στρατοῦ νὰ ἀποβιβασθῇ εἰς τὴν Πορτογαλλίαν, νὰ προσβάλῃ τοὺς Γάλλους καὶ οὕτω νὰ ἐμψυχώσῃ τὴν ἐπανάστασιν. Εἰς τὸν στρατὸν τοῦτον συμπεριελαμβάνετο καὶ ὁ στρατηγὸς Σὶρ Ἀρθὺρ, ὁ μετὰ ταῦτα δοξασθεὶς καὶ ἐπονομασθεὶς Δοὺξ Βέλιγκτων· ἀλλὰ μ' ὅλον ὅτι οὗτος διεκρίνετο διὰ

τῶν στρατιωτικῶν προτερημάτων του, ἐπειδὴ ὅμως ἦτο νέος, ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐνεπιστεύθη τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ τούτου εἰς τὸν διοικητὴν τῆς Γιβραλτάρης στρατηγὸν Σὶρ Δαλρύμπλον. Ἀλλ ὁ στρατηγὸς Ἀρθὺρ, πρὶν ἢ τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ τούτου ἀφίχθη μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματος, συγκειμένου ἐξ ἐννέα χιλιάδων, εἰς τὴν Πορτογαλλίαν· ὁ δὲ λοιπὸς στρατὸς ἔμελλε νὰ ἔλθῃ διὰ τῆς Γιβραλτάρης. Ὁ στρατὸς οὗτος συνέκειτο ἐκ πεζικοῦ, πυροβολικοῦ καὶ ὀλίγου ἱππικοῦ, ἀλλ' ἦτον ἀξιόλογος, ἔχων ὅλας τὰς καλὰς ἰδιότητας τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ· συνέκειτο δὲ ἐκ διαφόρων ἐθελοντῶν, ὡς συνήθως συντίθεται ὁ ἀγγλικὸς στρατὸς, ὑπηρετούντων σχεδὸν διὰ βίου εἰς τὸν στρατὸν, ὑποκειμένων εἰς τρομερὰν πειθαρχίαν, ἥτις μαστιγόνει αὐτοὺς μέχρι θανάτου καὶ διὰ τὰ ἐλάχιστα πταίσματα, καὶ ἥτις καὶ τὸν καλὸν καὶ τὸν κακὸν καθιστᾷ ἐξ ἴσου εὐπειθῇ, καὶ τὸν κάμνει νὰ πορεύεται ὑπὸ ἐντίμους καὶ ἀνδρείους ἀξιωματικοὺς εἰς τὴν μάχην μὲ ἄκραν ὑποταγήν. Ὁ Ἄγγλος στρατιώτης τρέφεται καλῶς, ἐξασκεῖται θαυμασίως, μάλιστα εἰς τὴν ῥιπὴν, βαδίζει ὅμως βραδέως, διότι δὲν εἶναι συνειθισμένος καὶ ἐνταυτῷ δὲν ἔχει ζῆλον· εἶναι ὅμως καρτερὸς καὶ μάλιστα ἀκλόνητος, εἴς τινας περιστάσεις, ἐὰν διαμένει εἰς ὀχυρὰς θέσεις· ἀλλὰ δὲν εὐδοκιμεῖ εἰς ἐκείνας τὰς πράξεις, αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦσι ζωηρότητα, τόλμην καὶ ἐνθουσιασμὸν, ἑνὶ λόγῳ εἶναι μὲν καρτερὸς, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐπιχειρηματίας. Τὰ ἐναντία δὲ εὑρίσκει τις εἰς τὸν Γάλλον στρατιώτην διὰ τοῦ ζήλου του, τῆς δραστηριότητός του, τῆς ἑτοιμότητός του καὶ τῆς προθυμίας του· οὗτος δύναται νὰ ὑπερνικήσῃ τὰ πάντα, ἐξ ὧν ὠφελούμενος ὁ Ναπολέων ἔπραξε τοσαῦτα τεράστια ἔργα· ὁ δὲ Βέλιγκτων ἐπίσης ὠφελούμενος ἐκ τῶν ἰδικῶν του ἐδείχθη τοσοῦτον καρτερὸς μετὰ ταῦτα. Τούτου ἕνεκα οἱ Γάλλοι πρέπει ν' ἀποφεύγωσι τὰ στενόχωρα μέρη, ὁράκις μάχωνται μετὰ τῶν Ἄγγλων, διότι δυσκόλως δύνανται νὰ ὑπερνικήσωσι τὴν καρτερίαν τῶν ἐχθρῶν των· ἐνῷ εἰς τὰ εὐρύχωρα μέρη διὰ τῆς εὐκινησίας καὶ εὐτολμίας των ὑπερισχύουν κατὰ τῆς ἀνεπιδεξιότητος τῶν Ἄγγλων. Ἑπομένως ὅμως θέλομεν ἰδεῖ ἂν ὁ εὔτολμος στρατηγὸς Ζυνὼ κατενόησε ταῦτα πάντα ὅπω ἐπιτύχῃ.

Τῇ 1 Αὐγούστου λοιπὸν ὁ στρατηγὸς Ἀρθὺρ ἀπεβιβάσθη οὐ μακρὰν τῆς Λισαβῶνος· μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἔφθασε καὶ ἕτερος στρατηγὸς Ἄγγλος μετὰ πέντε χιλιάδων, ὥστε ὁ στρατηγὸς Ἀρθὺρ εἶχεν ἤδη ὑπὸ τὰς διαταγάς του 14 χιλιάδας στρατοῦ μετὰ πολυαρίθμου καὶ ἐκλεκτοῦ πυροβολικοῦ.

Ὁ στρατηγὸς οὗτος ἀνυπόμονος ὢν νὰ ἀναδειχθῇ, πρὶν ἢ τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀνωτέρου του μετὰ τὴν τελείαν ἀπόβασιν τοῦ στρατοῦ του, διαρκέσασαν ὀκτὼ ἡμέρας, ἐπορεύθη πρὸς τὴν Λισαβῶνα ἵνα καταδιώξῃ ἐκεῖθεν τοὺς Γάλλους· γνωρίζων ὅμως τὴν δύναμιν αὐτῶν, συνισταμένην ἐκ 30 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐπορεύετο μετὰ πολλῶν προφυλάξεων. Τῇ 17 Αὐγούστου ἔφθασεν εἰς τὰ πέριξ τῆς Λισαβῶνος εἰς θέσιν Βιμίρο, χωρίον ἀπέχον τρεῖς ὥρας τῆς πόλεως ταύτης.

Ὁ στρατηγὸς Ζυνὼ, μαθὼν τὴν προσέγγισιν τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, χωρὶς νὰ ὑπολογίσῃ τὸν ἀριθμὸν αὐτοῦ, οὐδὲ τὰς ἰδιότητας ἀμφοτέρων τῶν στρατῶν προσλαβὼν 10 χιλιάδας ἐκ τοῦ στρατοῦ του ἐξῆλθε τῆς Λισαβῶνος πρὸς ἀπόκρουσιν των Ἄγγλων, μὴ περιμένων τὴν ἄφιξιν αὐτῶν.

Ὁ στρατηγὸς Ἀρθὺρ, βλέπων τοὺς Γάλλους πορευομένους πρὸς αὐτὸν, ἔταξε τὸν στρατόν του ἔν τι ὀχυρᾷ παραλίᾳ, θέσας αὐτὸν εἰς τρεῖς τάξεις, καὶ μεταξὺ αὐτὸν ἱκανὸν πυροβολικὸν, καὶ ἐκεῖ περιέμενε τὸν ἐχθρόν του. Ὁ στρατηγὸς Ζυνὼ παρατηρῶν ὅτι τὸ ἀριστερὸν τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ ἦτον ἀδύνατον, διέταξε τὴν κατ' αὐτοῦ προσβολήν. Οἱ Γάλλοι κατὰ τὴν συνήθειάν των ἐφώρμησαν κατὰ τῶν Ἄγγλων ἀλλὰ τοσοῦτον ἰσχυρῶς ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν πυρῶν αὐτῶν, καὶ ἰδίως ὑπὸ τοῦ πεζικοῦ, ὥστε οὐδὲ κἂν ἐδυνήθησαν νὰ προσεγγίσωσιν εἰς τὰς τάξεις των.

Ὁ στρατηγὸς Κελ ερμ ννος μετὰ δύω συνταγμάτων ἐπιλέκτων, ὢν ἐν ἐφεδρείᾳ, ἦλθεν ἐνθὺς πρὸς βοήθειαν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ ἐκυρίευσεν ὀροπέδιόν τι κατεχόμενον παρὰ τῶν Ἄγγλων· ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα τούτου, τεθὲν μεταξὺ τῶν ἀγγλικῶν πυρῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ πάραυτα τὴν θέσιν ταύτην μὲ πολλὴν ζημίαν του.

Ἦτον ἤδη μεσημβρία τῆς ἡμέρας ταύτης τῆς μάχης, καθ' ἣν οἱ Γάλλοι ἀπώλεσαν 1800 ἄνδρας ἄνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος. Ὁ στρατηγὸς Ζυνὼ, παρατηρῶν ὅτι τὸ πέμπτον τοῦ στρατοῦ του ἠφανίσθη, ἀπεφάσισε νὰ ὑποχωρήσῃ· ἀλλ' οἱ Ἄγγλοι οὐδόλως ταραχθέντες ἐκ τῆς θέσεώς των ἐξαπέστειλαν μόνον τοὺς ὀλίγους ἱππεῖς των συνισταμένους ἐκ 400 ἀνδρῶν ἵνα τοὺς παρενοχλῶσι μέχρι τινός.

Οἱ Γάλλοι μετὰ τὴν ἀπόπειραν ταύτην, ἥτις ἔγεινεν ἐπὶ σκοπῷ νὰ ῥίψωσιν, ὡς ἐφρόνουν, τοὺς Ἄγγλους εἰς τὴν θάλασσαν, δὲν ἐδύναντο νὰ παρατείνωσιν ἐπὶ πλέον τὴν ἐν Λισαβῶνι διαμονήν των, ἥτις ἐκατοικεῖτο ἐκ 300 χιλιάδων κατοίκων ἑτοίμων ἐν πάσει περιστάσει νὰ ἐπαναστατήσωσι κατ' αὐτῶν· σκεφθέν-

τες λοιπὸν ἀπεφάσιταν ἢ νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τὴν Γαλλίαν· ἀλλὰ τοῦτ' ἦτο δύσκολον, διότι τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ συνέκειτο ἐξ ἀσθενῶν καὶ πληγωμένων, ἐπομένως ἔπρεπε νὰ διέλθωσι μεταξὺ παναστατημένου καὶ φανατικοῦ λαοῦ, ἢ νὰ συνθηκολογήσωσι μετὰ τῶν Ἄγγλων καὶ ν' ἀναχωρήσωσιν, ἀφ' οὗ μάλιστα ἐξεπλήρωσαν τὸ καθῆκόν των. Ἵνα μαθωσι δὲ τί ἐφρόνουν οἱ Ἄγγλοι περὶ αὐτῶν, ἔπεμψαν τὸν στρατηγὸν Κελλερμάννον, ὡς μᾶλλον ἐπιτήδειον περὶ τὰ τοιαῦτα, εἰς τὸ ἀγγλικὸν στρατόπεδον πρὸς διαπραγμάτευσιν περὶ τῶν αἰχμαλώτων καὶ πληγωμένων ἀμφοτέρων τῶν στρατῶν. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν μετέβαινεν ὁ στρατηγὸς Κελλερμάννος εἰς τὸ ἀγγλικὸν στρατόπεδον, ἔρχεται ἐκ Γιβραλτάρης καὶ ὁ ἀνώτερος διοικητὴς τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ Δαρύμελ, μετὰ τοῦ ὁποίου συνδιαλεχθεὶς συνεφώνησε να γένῃ ἐν πρώτοις ἀνακωχὴ τῶν ὅπλων καὶ μετὰ ταῦτα νὰ διαπραγματευθῶσι τὰ περὶ τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς Πορτογαλλίας παρὰ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Τῇ ἐπαύριον συναινέσει τοῦ στρατηγοῦ Ζυνὼ, ὁ στρατηγὸς Κελλερμάννος ἐπέστρεψεν εἰς τὸ ἀγγλικὸν στρατόπεδον καὶ ἤρχισε τὰς διαπραγματεύσεις, αἱ ὁποῖαι ἐξηκολούθησαν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, διότι ὁ στρατηγὸς Ζυνὼ ἐπέμενε νὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὴν συνθήκην καὶ ὁ Ῥῶσσος ναύαρχος Συνέβης μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στόλου εὑρισκομένου τότε εἰς Λισαβῶνα· οἱ δὲ Ἄγγλοι ἤθελον ὥστε οὗτος νὰ συνθηκολογήσῃ ἰδιαιτέρως. Τέλος πάντων, ἐπειδὴ οἱ Γάλλοι ἐζήτουν τὴν ἐλευθέραν ἀναχώρησιν αὐτῶν, οἱ Ἄγγλοι διαπραγματευθέντες μετὰ τοῦ Συνέβη, τῷ ἐπέτρεψαν νὰ ἐκπλεύσῃ εἰς Ῥωσσίαν ὀνενοχλήτως.

Οὕτως ἐξομαλυνθέντος παντὸς ἐμποδίου, τὴν 30 Αὐγούστου ὑπεγράφη ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἡ συνθήκη, ἥτις διελάμβανεν ὅτι οἱ Γάλλοι ν' ἀναχωρήσωσιν ἐκ τῆς Πορτογαλλίας μεθ' ὅλων τῶν στρατιωτικῶν τιμῶν καὶ νὰ μεταφερθῶσι παρὰ τῶν ἀγγλικῶν πλοίων εἰς τὸν πλησιέστερον λιμένα τῆς Γαλλίας, οἱ ἀσθενεῖς καὶ πληγωμένοι αὐτῶν νὰ μένωσιν εἰς τὰ νοσοκομεῖα ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν Ἄγγλων καὶ νὰ μεταφερθῶσι καὶ οὗτοι εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅταν ἀναλάβωσιν· οἱ Γάλλοι νὰ λάβωσι μεθ' ἑαυτῶν ὅ τι τοῖς ἀνήκει καὶ νὰ ἐγκαταλεῖψωσιν ὅλα τὰ πορτογαλλικὰ πράγματα. Εἰς τοὺς ὅρους τούτους νὰ ὑπόκεινται ἅπαντα τὰ ἐν τῇ πορτογαλλικῇ χώρᾳ εὑρισκόμενα γαλλικὰ στρατεύματα, καὶ τέλος νὰ μὴ καταδιωχθῶσιν οἱ συμφωνήσαντες μετὰ τῶν Γάλλων Πορτογάλλοι. Οἱ Ἄγγλοι, ὡς τίμιοι ἄνδρες, ἐξετέλεσαν πιστῶς τὴν συνθήκην ταύτην, μετακομίσαντες διὰ

τῶν πλοίων των 22 χιλιάδας Γάλλους εἰς τὴν Γαλλίαν· τέσσαρες δὲ χιλιάδες ἔμειναν ἀσθενεῖς εἰς τὰ νοσοκομεῖα, περιποιούμενοι παρ αὐτῶν καλῶς.

Οὕτως ἐντὸς δύω μηνῶν δύο γαλλικοὶ στρατοί, ὁ μὲν ἀτίμως ὁ δὲ ἐντίμως, ἐσυνθηκολόγησαν καὶ ἀνεχώρησαν, ὥστε ἐκ τῶν 130 χιλιάδων στρατευμάτων τῶν εἰσβαλόντων εἰς τὴν χερσόνησον, ἔμενον 60 χιλιάδες εἰσέτι περὶ τὰ Πυρηναῖα ὄρη. Τοιαύτην λοιπὸν ἔκβασιν ἔλαβεν ἡ πρώτη ἐκστρατεία αὕτη, ἥτις ἠλάττωσεν ἐπὶ πολὺ τὴν δόξαν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, διότι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ στρατὸς οὗτος ἐθεωρεῖτο παρὰ πάντων ἀήττητος· προσέτι ὡς ἐκ τῆς ἀποτυχίας ταύτης ὅλαι σχεδὸν αἱ ἐν Ἀμερικῇ ἱσπανικαὶ ἀποικίαι παρεδόθησαν εἰς τοὺς Ἄγγλους. Ἐνταῦθα λοιπὸν ἅπαντες οἱ περὶ Ἱσπανίας συνδυασμοὶ καὶ σκέψεις τοῦ Ναπολέοντος ἀπέτυχον ἐν τῷ ἅμα, ἕνεκα τῆς ἀγανακτήσεως τοῦ ἱσπανικοῦ ἔθνους, διότι καὶ αὐτὸς ὁ ἀδελφός του Ἰωσὴφ ἐλυπεῖτο ὑπερβολικῶς διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς διαμονῆς του ἐν Ἱσπανίᾳ, ἔγραφε δὲ πρὸς τὸν Ναπολέοντα· «Ὅλος ἀνε»ξαιρέτως ὁ κόσμος ἐνταῦθα εἶναι κατ' ἐμοῦ· ἐν πρώτοις ἡ ἀ»νωτέρα τάξις τῶν ἀνθρώπων ἦτον ἀμφίβολος, ἀλλ' ἐσχάτως »ἐνηγκαλίσθη καὶ αὕτη τὴν ἐπανάστασιν, ὥστε οὐδεὶς Ἱσπανὸς »μοὶ εἶναι πιστός. Ὅθεν ὡς στρατηγὸς δύναμαι νὰ μένω ἐν Ἱσ»πανίᾳ, διότι μεθ' ἑνὸς ἀποσπάσματος τῶν παλαιῶν στρατιω»τῶν σου θέλω νικήσει τοὺς Ἱσπανοὺς, ἀλλ' ὡς βασιλεὺς δὲν »δύναμαι, διότι, διὰ νὰ καταβάλω τοὺς ὑπηκόους μου, πρέπει »νὰ σφάξω τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῶν· παραιτοῦμαι λοιπὸν νὰ »ἦμαι βασιλεὺς ἑνὸς λαοῦ, ὅστις δὲν μὲ θέλει· ἐντοσούτῳ δὲν »θέλω νὰ ὑποχωρήσω νενικημένος. Ὅθεν πέμψον μοι τινὰ τῶν »παλαιῶν στρατευμάτων σου μετὰ τῶν ὁποίων θέλω ἐπανέλθει »εἰς Μαδρίτην καὶ θέλω συνθηκολογήσει μετὰ τῶν Ἱσπανῶν. Ἐὰν »θέλῃς, θέλω τοῖς ἀποδώσει τὸν Φερδινάνδον ἐξ ὀνόματός σου, »ἀλλὰ νὰ κρατήσω μέρος τῆς χώρας των μέχρι τοῦ Ἔβρου, διότι »ἡ Γαλλία πρέπει πρὸς ἀποζημίωσίν της ν' ἀπολαύσῃ ὅ τι ἐπι»θυμεῖ διὰ τῶν προσπαθειῶν καὶ αἱμάτων της· ἐγὼ δὲ θέλω »σοῦ ζητήσει τὸν θρόνον τῆς Νεαπόλεως. Ὁ πρίγκηψ τὸν ὁποῖον »διώρισας δὲν ἐγκαθιδρύθη εἰσέτι· ἐν τούτοις ἐγὼ, ὡς ἀδελφός »σου, προτιμῶμαι πρὸ παντὸς ἄλλου, διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ δι»καιοσύνη καὶ ἡ συγγένεια· θέλω δὲ ἀπέλθει ἐκεῖ διὰ νὰ ζήσω »ἡσύχως, διότι τὰ αἰσθήματά μου εἶναι τοιαῦτα, ὥστε νὰ ζῶ »ἐν εἰρήνῃ μετὰ τῶν ὑπηκόων μου».

Τοιαῦτα καὶ ἄλλα παρόμοια ἔγραφεν ὁ Ἰωσὴφ πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ἐξ ὧν παρατηρεῖ τις πόσον δυσηρεστημένος καὶ ἀπελπισμένος ἦτον ὁ νέος βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας, τὸν ὁποῖον ὁ Ναπολέων ἤθελε νὰ ὑποστήριξη ἐναντίον τῆς θελήσεως τοῦ ἱσπανικοῦ λαοῦ· ἐκ δὲ τῆς ἑπομένης ἀπαντήσεώς του, θέλομεν ἰδεῖ πόσον σκληρὸς καὶ ἐπίμονος ἐδείκνυέτο πρὸς αὐτὸν τὸν ἀδελφόν του, μὴ ἐνδίδων εἰς τὰς παρακλήσεις του, οὐδὲ θέλων νὰ κατανοήσῃ τὰ ἐν Ἱσπανίᾳ πράγματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Επάνοδος τοῦ Ναπολέοντος εἰς Παρισίους.—Συνέντευξις αὐτοῦ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου εἰς Ἐρφουρδίαν.
(Σεπτέμβριος.—Ὀκτώβριος 1808).

Ὁ Ναπολέων, διαμένων εἰς Βαϋόνναν καὶ ἐπισκεπτόμενος τὰς παρακειμένας ἐπαρχίας τῶν Πυρηναίων ὀρέων καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ χρόνου τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ Πορτογαλλίᾳ διατρεχόντων, ἐλάμβανε παρὰ πάντων λαμπρὰς ὑποδοχάς. Τὰ δ' ἐν Ἱσπανίᾳ διατρέχοντα εἰς οὐ ἕνα ἦσαν γνωστὰ διότι ὁ Ναπολέων εἶχεν ἀπαγορεύσει τὴν κοινοποίησιν αὐτῶν· ἐγνώριζον μ' ὅλα ταῦτα οἱ ἄνθρωποι ὅτι εἴς τινας ἐπαρχίας τῆς Ἱσπανίας ὑπῆρχον ταραχαί, ἀλλ' οὐδεὶς ὑπέθετεν ὅτι ἡ παράλυτος Ἱσπανία ἤθελεν ἀντιστηθῇ εἰς τὸν ἰσχυρότερον μονάρχην τῆς ἐποχῆς. Μετ' ὀλίγον ἀναχωρῶν ἐκ τῆς Βαϋόννης ὁ Ναπολέων εἶχε μὲν καθαρὰν ἰδέαν περὶ τῆς Ἱσπανικῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ δὲν ἐγνώριζεν ἀκριβῶς τὰς ἀλλεπαλλήλους καταστροφὰς τῶν ἐκεῖ στρατευμάτων του· ἐνόμιζε δὲ ὅτι μετὰ τὰ ἐσχάτως διαταχθέντα μέτρα, ἡ ἐπανάστασις ἤθελε καταβληθῇ· διαμένων ὅμως περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Αὐγούστου ἐν Βουρδοϊγάλλῃ καὶ μαθὼν τὰ ἐν Βαϋλένῃ δυστυχήματα, εἰς τοιαύτην λύπην καὶ ἀδυναμίαν περιέπεσεν, ὥστε δυσκολεύεταί τις νὰ τὴν περιγράψῃ· ἡ δὲ λύπη του αὕτη ἦτο μεγαλητέρα τῆς ἐν Βονωνίᾳ, ὅτε ἔμαθεν ὅτι ὁ ναύαρχος Βιλλινεύβος ἀπεποιήθη τοῦ νὰ ἔλθῃ εἰς Μάγχην, διότι εἰς τὴν ἐν Ἱσπανίᾳ ἀποτυχίαν ἐνυπῆρχε καὶ ἀτιμία, ἡ ὁποία κατὰ πρῶτον ἐκηλίδωσε τὴν δόξαν τοῦ στρατοῦ του.

Οἱ θεοσεβεῖς πάσης θρησκείας δοξάζουσιν ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχει καὶ ἑτέρα ζωή, εἰς ἣν ὑπάρχει ἀνταπόδοσις τῶν καλῶν καὶ κακῶν πράξεων· τὴν δοξασίαν ταύτην παρεδέχθησαν ἅπαντες οἱ νουνεχεῖς ἄνθρωποι, ὡς σύμφωνον μὲ τὸν προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου· ἀλλ' εἶναι ἀξιοπαρατήρητον ὅτι καὶ εἰς τὴν ζωὴν ταύτην ὑπάρχει παρομοία ἀνταπόδοσις τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, ὡς συνέβη εἰς τὸν Ναπολέοντα. Ἐκ τούτων παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Θεὸς ἐξελέγχει ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους πράξεις ἀπὸ τοῦ βασιλέως μέχρι τοῦ ἐλαχίστου ποιμένος, εἰς ἕκαστον δὲ, κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἀνταποδίδει τὸ καλὸν ἢ τὸ κακόν.

Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων παρετήρησεν ἀμέσως ὅλην τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἐν Βαϊλένη συμβάντος, καὶ ἐσυμπέρανεν ὁποῖα κακὰ ἀποτελέσματα ἤθελε προξενήσει τοῦτο εἰς τὸν γαλλικὸν στρατὸν, καὶ πόσον ἤθελεν ἐπιφέρει τὴν ἐπανάστασιν· αἱ δὲ ἀλλεπάλληλοι εἰδήσεις, τὰς ὁποίας ἐλάμβανε καθ' ἑκάστην ἀκολούθως, ἐβεβαίωναν τὰς προρρήσεις του, μάλιστα δὲ περὶ τοῦ ἀσθενοῦς χαρακτῆρος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰωσήφ. Ἀλλ' ἐὰν ὁ Μυράτος ἦτο βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας, ἤθελε πάραυτα συναθροίσει ὅλον τὸν γαλλικὸν στρατὸν καὶ ἐπιπέσει κατὰ τοῦ στρατηγοῦ Καστάνου. Ὁ Ἰωσὴφ ὅμως φύσει ἀδύνατος ὤν, φοβηθεὶς ἀνεχώρησεν ἐκ Μαδρίτης, καὶ μόλις ἐδύνατο νὰ μείνῃ παρὰ τὸν Ἴβηρον ποταμόν. Περὶ τούτων ὅλων δὲ ὁ Ναπολέων ἠτιᾶτο τὸν στρατηγὸν Δυπόντην, κατακρίνων αὐστηρῶς τὰς πράξεις του, καὶ καλῶν αὐτὸν προδότην καὶ ἄνανδρον, λέγων ὅτι, θέλων οὗτος νὰ σώσῃ ὀλίγας ἁμάξας τῆς ἀποσκευῆς του, ἀπώλεσε τὸν στρατόν του, καὶ ὅτι πρέπει νὰ τουφεκισθῇ. Διέταξε λοιπὸν ὥστε, ἅμα φθάσῃ ὁ στρατηγὸς οὗτος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατηγῶν εἰς Γαλλίαν, νὰ φυλακισθῶσιν ἅπαντες καὶ νὰ δικασθῶσι παρὰ τοῦ στρατοδικείου.

Διατρίψας δὲ ὁ Ναπολέων μέχρι τῆς 11 Αὐγούστου εἰς τὰς μεσημβρινὰς ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας, τῇ 14 τὸ ἑσπέρας, ἤτοι τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς του τῆς 15 Αὐγούστου ἔφθασεν εἰς Παρισίους· ἐντὸς θὰ πρώτη φροντίς του ἦτο νὰ ἐξετάσῃ τὰ περὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ἐκ τῆς Ρωσσίας εἶχε λάβει εὐχαρίστους εἰδήσεις, ἀλλ αἱ ἐκ τῆς Αὐστρίας ἐλθοῦσαι εἰδήσεις ἐφαίνοντο ἀνεξήγητοι, καὶ μάλιστα ἐπίφοβοι. Ἡ Αὐστρία, ὡς ἀπεδείχθη πάντοτε, ἀφαίνετο ἐχθρὰ τῆς Γαλλίας, μ' ὅλας τὰς ὑποσχέσεις, τὰς ὁποίας ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκίσκος ἔδωκεν εἰς τὸν Ναπολέοντα μετὰ τὴν ἐν Αὐστερλίκῃ μάχην, καὶ ἐλυπεῖτο διατὶ νὰ μὴ διακηρύξῃ τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Γαλλίαν, διαμένοντος τοῦ Ναπολέοντος παρὰ τὸν Βιστούλαν· ὅτε ὅμως αὕτη ἔμαθε τὰς κατὰ τὴν Ἱσπανίαν ἀποτυχίας τοῦ Ναπολέοντος, ἀποβαλοῦσα τὸ προσωπεῖον, διεκηρύχθη κατ' αὐτοῦ· ἀναφανδὸν δὲ ἔγενε εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Βιέννης, ὅτι παρὰ τοῦ Ναπολέοντος ἄλλο τι δὲν δύνανται νὰ περιμένωσιν αἱ παλαιαὶ δυναστεῖαι, εἰμὴ τὴν τύχην τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας Καρόλου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Φερδινάνδου· ἅπαντες δὲ ἐκήρυττον ὅτι πρέπει ν' ἀποθνήσκωσι πρὸ τὰ ὅπλα εἰς χεῖρας. Ἐπίσης δὲ καὶ αἱ ἐκ τῆς Ῥώμης φθάσασαι εἰδήσεις ὅτι ὁ γαλλικὸς στρατὸς κατελαβε τὴν πόλιν ταύτην καὶ περιώρισε τὸν Πάπαν εἰς τὴν

κοσμικήν του ἐξουσίαν, ἐτάραξαν πάντας· μάλιστα δὲ ὁ ἐκκλησιαστικὸς οὗτος ἡγεμὼν κατέπληξεν ὅλους τοὺς χριστιανοὺς βασιλεῖς διὰ τῶν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος διαμαρτυριῶν του.

Τούτων ἕνεκα ἡ Αὐστρία προπαρεσκεύαζε τοὺς στρατούς της, πρὸς αὔξησιν τῶν ὁποίων ἐμεθοδεύθη νέον τρόπον ἐφεδρείας, ἥτις συνίστατο εἰς τὸ νὰ ἐξασκῇ ἐπιτοπίως νεοσυλλέκτους, ἐτοίμους νὰ καταταχθῶσι, χρείας τυχούσης, εἰς τὸν στρατὸν, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων ἐλογίζετο μέχρι 400 χιλιάδων· προσέτι, ἐπὶ λόγῳ ὅτι διοργανίζει ἐθνοφρουράν, ἔθεσεν ἐπὶ τὰ ὅπλα σχεδὸν ἅπαντα τὸν λαόν της, ὅστις, καί τοι ἀλλόφυλος ὢν κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος, φιλοτιμούμενος ὅλως νὰ συνδράμῃ τὴν κυβέρνησίν του καὶ νὰ προφυλαχθῇ ἐκ τῶν ἐνδεχομένων περιστάσεων, προσήνεγκε παντὸς εἴδους βοηθείας εἰς αὐτήν.

Ὁ Ναπολέων, πληροφορηθεὶς ταῦτα πάντα ἤθελε νὰ μεταφέρῃ τὸν μέγαν στρατόν του ἀπὸ τοῦ Βιστούλα εἰς τὸν Ἔβρον ποταμὸν, ἵνα ἀναγκάσῃ τὴν Αὐστρίαν νὰ ἐξηγηθῇ ὁριστικῶς περὶ τῆς εἰρήνης ἢ τοῦ πολέμου· ἀλλὰ πρὶν ἡ ἀποφασίσῃ τι, ἀπεπειράθη νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα τοῦτο φιλικῶς. Τούτου ἕνεκα, ὅτε τῇ 15 Αὐγούστου ὅλον τὸ διπλωματικὸν σῶμα παρουσιάσθη πρὸς αὐτὸν διὰ τὴν εἰς Παρισίους ἐπάνοδόν του, ὁ Ναπολέων, ἀφ' οὗ ὡμίλησε πάντας φιλοφρόνως, ἐστράφη αἴφνης πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις πρέσβυν τῆς Αὐστρίας Μετερνῖχον, καὶ εἶπεν αὐτῷ μεγάλῃ τῇ φωνῇ, ἵνα ἀκουσθῇ παρὰ πάντων τῶν παρευρισκομένων· «Σεῖς θέλετε νὰ μᾶς κάμητε τὸν πόλεμον, ἢ νὰ μᾶς φοβίσητε—; Ὁ Μετερνῖχος, ἀφ' οὗ διεβεβαίωσεν αὐτὸν ὅτι ἡ αὐλή του, οὔτε τὸ ἓν ἐπιθυμεῖ, οὔτε τὸ ἕτερον· ὁ Ναπολέων ἀλλάσσων ὕφος ὡμίλησεν αὐτῷ μὲ πραότητα· «Διὰ ποίαν »αἰτίαν λοιπὸν ὁπλίζεσθε; Τίς σᾶς ἠρέθισε, τίς ταράττει τὴν Εὐ»ρώπην ἢ διακινδυνεύει τὴν εἰρήνην καὶ σᾶς ἀναγκάζει νὰ κατα»στρέψητε τὸ οἰκονομικόν σας;—Τοῦ Μεττερνίχου δὲ βεβαιώσαντος αὐτὸν ὅτι ὅλαι αἱ προπαρασκευαὶ ἦσαν ἀμυντικαὶ, ὁ Ναπολέων, θέλων ν' ἀποδείξῃ εἰς τὸν Μεττερνῖχον ὅτι γνωρίζει κάλλιστα τὰ πάντα εἶπεν αὐτῷ· «Ἐὰν οἱ ἐξοπλισμοί σας ἦσαν μόνον ἀμυν»τικοί, ὡς διϊσχυρίζεσθε, δὲν ἠθέλατε ἐπισπεύδει τόσον. Ὅταν »πράκηται νὰ γένῃ νέος ὀργανισμὸς στρατοῦ, δίδεται ὁ ἁρμό»διος καιρός· τίποτε δὲ ἕνεκα τούτου δὲν παραβιάζεται, διότι »τὰ βραδέως ἐκτελούμενα εἶναι καὶ καλήτερα· δὲν σχηματί»ζονται ὅμως καὶ ἀποθῆκαι, δὲν ἀναπληροῦνται τὰ σώματα »τοῦ στρατοῦ, δὲν ἀγοράζονται ἵπποι, καὶ ἰδίως ἵπποι τοῦ πυ»ροβολικοῦ. Ὁ στρατὸς σας λογίζεται ὑπὲρ τὰς 400 χιλιάδας

ἀνδρῶν, ἡ ἐθνοφρουρά σας εἶναι ἐπίσης τοιαύτη, ἐὰν λοιπὸν θέλω νὰ σᾶς μιμηθῶ πρέπει νὰ προσθέσω 400 χιλιάδας ἀν»δρῶν εἰς τὸν στρατόν μου· ἀλλὰ τοῦτο θέλει εἶσθαι ἀνόη»τον, μ. ὅλα ταῦτα δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ πράξω τὰ αὐτά· διότι »200 χιλιάδες νεοσύλλεκτοι ἀρκοῦν σχεδὸν νὰ σχηματίσωσιν »ἰσχυρὸν στρατόν, καὶ συγχρόνως νὰ πέμψω 100 χιλιάδας »παλαιῶν στρατιωτῶν εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Δὲν ἀκολουθῶ λοιπὸν » ὁ παράδειγμά σας, διότι τότε βαθμηδὸν θέλομεν ὁπλίσει καὶ »αὐτὰς τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία, ὥστε θέλομεν ἐλθει εἰς »βάρβαρον κατάστασιν. Ἀλλ' ἐν τούτοις τὸ οἰκονομικόν σας »ὑποφέρει, τὰ συναλλάγματά σας, τὰ ὁποῖα εἶναι τοσοῦτον »ἐκπεσμένα, θέλουν ἐκπέσει ἀκόμη, τὸ δὲ ἐμπόριόν σας θέλει »ἀφανισθῆ· καὶ διὰ ποῖον λόγον ταῦτα πάντα; Σᾶς ἐζήτησα »τίποτε; εἶχον ἀπαιτήσεις εἴς τινα τῶν ἐπαρχιῶν σας; Ἡ ἐν »Πρεσβούργῳ συνθήκη ἐκανόνισεν ἀμφοτέρων τῶν αὐτοκρατο»ριῶν τὰ συμφέροντα· ἡ δὲ ὑποχρέωσις τοῦ Αὐτοκράτορός σας, »ἡδεδομένη εἰς τὴν μετ' ἐμοῦ συνέντευξιν, πρέπει νὰ ἐπεραίωσε »τὰ μεταξύ μας· τὰ δὲ περαιτέρω ἔμειναν ὑπὸ τὴν γαλλικὴν »ἐξουσίαν. Ὅθεν οὐδὲν ἄλλο θέλω παρ' ὑμῶν, εἰμὴ στερεὰς »καὶ εἰρηνικὰς σχέσεις. Ὑπάρχει μεταξύ μας περὶ τούτου δυσκο»λία τις; δηλώσατε τοῦτο ἵνα ἐκκαθαρισθῇ». Ὁ Μεττερνῖχος, ἀφ' οὗ ἐβεβαίωσεν αὐτὸν ἐκ νέου ὅτι ἡ Κυβέρνησίς του δὲν ἔχει σκοπὸν νὰ προσβάλῃ τὴν Γαλλίαν, ὁ Ναπολέων εἶπεν αὐτῷ εὐθὺς, ὅτι ἀπατῶνται ἂν νομίζωσιν ὅτι οὗτος δὲν γνωρίζει τὸν σκοπὸν, δι' ὃν συνήθροισεν ἡ Αὐστρία τοσαῦτα στρατεύματα παρὰ τοῖς γαλλικοῖς μεθορίοις.— Οὐδεὶς μὲ προκαταλαμβάνει εἶπεν αὐτῷ, γνωρίζεις τοῦτο, Κύριε Μεττερνῖχε, διότι προφυλάττομαι πάντοτε. Σεῖς ἐλπίζετε ἴσως εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσσίας, ἀλλ' ἀπατᾶσθε· εἶμαι βέβαιος περὶ τῆς μετ' ἐμοῦ ἑνώσεώς του, τῆς ἀποδοκιμασίας του κατὰ τοῦ ἐξοπλισμοῦ σας, καὶ περὶ τῆς ἀποφάσεως τὴν ὁποίαν θέλει κάμει εἰς τοιαύτην περίπτωσιν· καὶ ἂν ἀμφιβάλλον, ἤθελον κηρύξει τὸν πόλεμον εὐθὺς τόσον πρὸς ὑμᾶς, καθὼς καὶ πρὸς τὴν Ρωσσίαν, διότι δὲν θέλω ν' ἀφήσω τὰς ὑποθέσεις τῆς ἠπείρου εἰς ἀμφιβολίας. Ἐὰν περιορίζωμαι εἰς προφυλάξεις μόνον, τοῦτο θέλει νὰ εἴπῃ ὅτι θεωροῦμαι ἐξησφαλισμένος εἰς τὴν ἤπειρον, διότι ἐπαναπαύομαι εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσσίας. Μὴ νομίζετε δὲ ὅτι εὕρετε ἁρμοδίαν τὴν περίστασιν νὰ προσβάλητε τὴν Γαλλίαν· κατὰ τοῦτο ἀπατᾶσθε πολύ. Δὲν θέλετε τὸν πόλεμον, σᾶς πιστεύω, Κύριε Μετερνῖχε, ὡς καὶ τὸν Αὐτοκράτορά σας καὶ τοὺς πεφω-

τισμένους τοῦ τόπου σας· ἀλλ' ἡ γερμανικὴ ἀριστοκρατία, οὖσα δυσηρεστημένη ἐκ τῶν συμβασῶν μεταβολῶν, διέδωκε τὸ μῖσος εἰς ἅπασαν τὴν Ἑρμανίαν. Σεῖς ἀ ἐχεσθε αὐτὴν, καὶ διαδίδετε τὸ φρόνημά της εἰς τὸν λαὸν, προσκαλοῦντες αὐτὸν νὰ ἐπλισθῇ· ἀλλ' ὡς ἐκ τούτου θέλετε φθάσει εἰς παράδοξον κατάστασιν, ἤτις δὲν θέλει διατηρεσθαι ἐπὶ πολὺ ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον θέλετε φθάσει εἰς κρίσιμον περίστασιν, ἵνα δὲ ἀπαλλαγῆτε ἐξ αὐτῆς, θέλετε ἀναγκασθῇ νὰ κηρύξητε τὸν πόλεμον, διότι ἡ φυσικὴ καὶ ἠθικὴ κατάστασις, ὅταν φθάσωσιν εἰς σύγχυσιν, ἔχουσιν ἀνάγκην νὰ διαρρηχθῶσιν ἵνα ἐκκαθαρίσωσι τὸν ἀέρα. καὶ νὰ ἐπαναφέρωσι τὴν γαλήνην. Ἰδοὺ λοιπὸν τί φοβοῦμαι ἐκ τῆς ἐνεστώσης διαγωγῆς σας. Σᾶς ἐπαναλαμβάνω, οὐδὲν ζητῶ παρ' ὑμῶν, δὲν θέλω ἄλλο εἰμὴ τὴν εἰρήνην, καὶ σχέσεις εἰρηνικὰς καὶ ἀσφαλεῖς. Ἐὰν ὅμως σεῖς προπαρασκευάζησθε, ἐγὼ θέλω προπαρασκευασθῇ τοιουτοτρόπως, ὥ τε ἡ ὑπεροχὴ τῶν ὅπλων μου νὰ μὴ ἦναι ἀμφίβολος, ὡς εἰς τὰ προλαβοῦσα ἐκστρατεία· ἵνα λοιπὸν ἔχωμεν τὴν εἰρήνην, πρέπει νὰ κερδίσωμεν τὸν πόλεμον.

Μετὰ ταῦτα ὅμως ὡμίλησεν εἰς τὸν Μεττερνῖχον μετὰ πολλῆς πραότητος, καὶ ἀπέδειξεν εἰς αὐτὸν ὅτι ἐπεθύμει πολὺ τὴν εἰρήνην, ἀλλ' ὅτι δὲν ἀπέφευγε καὶ τὸν πόλεμον, καὶ ὅτι δὲν ἤθελε νὰ μένῃ ἐν γνοίᾳ περὶ τῶν διατιθεμένων. Ἐκ τούτων οἱ περιεστῶτες ἐνόησαν καλῶς τοὺς ἀληθεῖς διαλογισμοὺς αὐτοῦ.

Ὁ Μεττερνῖχος, ὅστις, διαμένων ἐν Παρισίοις, ἐπροσπάθει παντὶ σθένει νὰ διατηρήσῃ τὴν εἰρήνην, καὶ ὅτις εἰς ὅλας τὰς συνδιαλέξεις του ἐδείκνυε φιλικὰ αἰσθήματα ἐκοινοποίησεν ὅτι τάχιστα θέλει δόσει περὶ τοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς Αὐστρίας ἀκριβεῖς διασαφήσεις, ἀλλ' ὅσον περὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Ἰωσὴφ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας ἔλεγεν ὅτι περὶ τούτου περιμένει ὁδηγίας ἐκ τῆς αὐλῆς του.

Ὁ Ναπολέων ὅμως ἐνόησεν ὅτι, ἵνα ταπεινώσῃ τὴν Αὐστρίαν, ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ ἐκ νέου εἰς πόλεμον πρὸς αὐτὴν διελογίζετο δὲ ἂν ἐδύνατο νὰ διασκεδάζῃ τοῦτο ἐπὶ ἓξ μῆνας μέχρις οὗ λάβῃ καιρὸν καὶ πέμψῃ 100 χιλιάδας παλαιῶν στρατιωτῶν εἰς τὴν Ἱσπανίαν, καὶ ἐπανορθώσῃ τὰ ἐκεῖ πράγματα. Ἐν τούτοις, ἵνα ἀνησυχήσῃ τὴν Αὐστρίαν, ἐζήτησε παρὰ τῆς Συμμαχίας τοῦ Ῥήνου νέαν στρατολογίαν μικρὰν μὲν, ἀλλὰ δεικνύουσαν τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ· συγχρόνως ἀπεφάσισε νὰ μεταφέρῃ τὸν στρατόν του ἀπὸ τοῦ Βιστούλα εἰς τὸν Ῥῆνον, καὶ νὰ ἐκκενώσῃ τὴν

πρωσσικὴν χώραν· περὶ τούτου δὲ ἠναγκάζετο καὶ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, ὅστις συνεχῶς ἠνωχλεῖτο ἐκ τῶν παραπόνων τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος περιέμενεν ἀνυπομόνως τὴν ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν περὶ διανομῆς τοῦ τουρκικοῦ Κράτους, καὶ ἰδίως περὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· διότι οὗτος ἐθεώρει, ὡς μεγαλητέραν του δόξαν, τὴν κατάκτησιν τῆς μεγαλουπόλεως ταύτης. Ἀλλ' ἡ ἰδέα αὕτη δὴ αδὴ ὅτι ἡ Ρωσσία θέλει κατακτήσει τὰς κλεῖς τῶν στενῶν τῆς Μεσογείου, ἐτάραττε τὸν Ναπολέοντα μᾶλλον παρὰ πᾶσαν ἄλλην κατάστασιν τοῦ κόσμου, τούτου ἕνεκα οὐδέποτε συγκατετίθετο εἰς τοιαύτην παραχώρησιν. Ὅτε δὲ ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ἐν Πετρουπόλει ἀπεσταλμένον του Κωλαιγκοῦρτον νὰ διαπραγματευθῇ περὶ τούτου, ἔγραφεν εἰς αὐτὸν νὰ ἐπιφυλάξῃ τὴν κατοχὴν τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ μόνον τὸν Βόσπορον νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Ρωσσίαν· καὶ μ' ὅλα ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ἤλπιζε πάντοτε νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν ἐπιμονὴν ταύτην τοῦ Ναπολέοντος. Τούτου ἕνεκα πάντοτε ἐξέφραζε τὴν περὶ κατοχῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιθυμίαν του, περιφρονῶν ὅλας τὰς περὶ τοῦ Αἵμου καὶ τῆς Θράκης προσφορὰς τοῦ Ναπολέοντος, ἐγκαταλείπων προσέτι καὶ αὐτὴν τὴν Ἀνδριανούπολιν εἰς ὅν τινα τὴν ἐπεθύμει· ἤρκει, ὡς ἔλεγε πάντοτε ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὰς μετὰ τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας ἰδιαιτέρας συνδιαλέξεις του, νὰ τῷ παραχωρηθῇ ἡ γαλεόγλωσσα (la langue de chat), (οὕτω ὠνόμαζεν οὗτος τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Βυζαντίου). Ἔλεγε δὲ συνεχῶς εἰς τὸν Κωλαιγκοῦρτον· «Τί ἔμαθες παρὰ τοῦ Κυρίου σου; σοὶ γράφει περὶ τῆς γαλεογλώσσης; εἶναι διατεθειμένος νὰ ἐννοήσῃ καὶ νὰ παραδεχθῇ τὰς ἀνάγκας τῆς αὐτοκρατορίας μου. ὡς ἐννοῶ ἐγὼ καὶ παραδέχομαι τὰς τῆς ἰδικῆς του—;» Ὁ Κωλαιγκοῦρτος ἀπέφευγε νὰ ἀπαντᾷ εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς ἐρωτήσεις, προφασιζόμενος πάντοτε εἰς τὰς πολλὰς ἀσχολίας καὶ τὴν προσεγγίζουσαν ἐπάνοδον τοῦ Ναπολέοντος ἐκ τῆς Λύσεως εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἔλεγεν ὅτι διὰ νὰ λυθῶσιν ἅπασαι αἱ περὶ τούτων δυσκολίαι καὶ ἐπαναληφθῇ ἡ ἐν Τιλσίτῃ πολιτικὴ, ἀπῃτεῖτο νέα συνέντευξις μετὰ τοῦ Ναπολέοντος. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἦτον ἐλεύθερος διότι, ὡς ὁ Ναπολέων περιεπλέχθη εἰς τὰ τῆς Ἱσπανίας, οὕτω καὶ ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὰ τῆς Φιννίης· καθότι τὰ ρωσσικὰ στρατεύματα ἐν πρώτοις κατεπολέμησαν τὰ σουηδικὰ, μετὰ ταῦτα ὅμως κατεδιώχθησαν παρ' αὐτῶν, βοηθουμένων ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Τούτου ἕνεκα ὁ Ἀλέξανδρος, ἀδια-

φορῶν περὶ τῶν προαχθέντων ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος ἐν τῇ Εὐρώπῃ καὶ ἐπιθυμῶν μόνον τὴν λύσιν τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος, ἔλεγεν εἰς τὸν Κωλαιγκοῦρτον· «Ὁ αὐτοκράτωρ σου καταδιώκων τοὺς Βουρβόνους πράττει καλῶς, διότι εἶναι συνεπὴς εἰς τὴν πολιτικήν του, τὴν ὁποίαν ἀπεκδέχομαι ὁλοσχερῶς, ὡς καὶ τὰς κατακτήσεις του, μάλιστα ὅταν αὗται ἦναι δικαιολογημέναι, ὡς αἱ τελευταῖαι· ἂς μὴ φθονῇ λοιπὸν καὶ οὗτος τὰς ἰδικάς μου, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀναγκαῖαι εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν μου, καὶ μάλιστα ὅταν ἦναι δικαιολογημέναι» Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν Πετρούπολιν οἱ ἀγγλισταὶ ἐχαίροντο διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ γαλλικῶν στρατευμάτων καὶ ἐμεγάλυναν ὑπὲρ τὸ δέον τὰ ἱσπανικὰ πράγματα, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, ἀποδοκιμάζων ταῦτα, ἔλεγεν εἰς τὸν Κωλαιγκοῦρτον· «Ὁ κύριός σου ἔπεμψεν ἐκεῖ ἐσυλλεκτα στρατεύματα, καὶ μάλιστα ὀλίγα, προσέτι οὐ δὲ ἦτον ἐκεῖ, ταῦτα δὲ ὑπέπεσαν εἰς λάθη· ἀλλ' οὗτος θέλει ἐπανορθώσει τὰ πράγματα, στέλλων ὀλίγας χιλιάδας παλαιῶν στρατιωτῶν μεθ' ἑνὸς καλοῦ στρατηγοῦ, ἢ ἀπερχόμενος ἐκεῖ ἐπομένως θέλει ἐπαναφέρει τὸν βασιλέα Ἰωσὴφ εἰς Μαδρίτην, καὶ ἐνισχύσει τὴν ἐν Τιλσίτῃ πολιτικήν. Τὸ ἐπ ἐμοὶ δὲ θέλω εἶσθαι ἀτάραχτος, καὶ θέλω ὁμιλήσει εἰς τὴν Αὐστρίαν μὲ τοιαύτην γλῶσσαν, ὥστε νὰ σκεφθῇ περὶ τῆς ἀπερισκέπτου διαγωγῆς της· θέλω ἀποδείξει πρὸς δὲ εἰς τὸν κύριόν σου ὅτι εἶμαι σταθερὸς εἴς τε τὰς δυστυχίας καὶ εὐτυχίας του. Τὰ ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ συμβάντα εἶναι μικρὸν δυστύχημα, ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἦναι, παρουσιάζεται εἰς αὐτὸν περίστασις νὰ μὲ δοκιμάσῃ ὁποῖος εἶμαι. Ἐπανάλαβε τέλος πάντων εἰς αὐτὸν ὅτι πρέπει νὰ ἔλθωμεν εἰς συνέντευξιν ὅσον τάχος ὅπως συνεννοηθῶμεν διὰ νὰ δεσπόσωμεν τῆς Εὐρώπης». Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπομένως διετήρησεν αὐστηρὸν ὕφος πρὸς τοὺς ὁμιλοῦντας περὶ τῶν ἱσπανικῶν πραγμάτων, καὶ ἐπέβαλε σιωπὴν εἰς τοὺς θορυβοῦντας.

Ὁ Ναπολέων, πληροφορηθεὶς περὶ τούτων ὅλων ὑπὸ τοῦ Κωλαιγκούρτου, ἐθεώρησεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ εἰς συνέντευξιν μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, διότι ἐσκέφθη ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα καθ' ἣν ἔπρεπε νὰ πραγματοποιήσῃ ἓν μέρει τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου, παραχωρῶν αὐτῷ τὰς παραδουναβείους ἐπαρχίας μόνον· διὰ δὲ τῆς συνεντεύξεως ταύτης μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ἄρκτου νὰ τρομάξῃ τὴν Εὐρώπην. Ἔγραψε λοιπὸν εἰς τὸν Κωλαιγκοῦρτον ὅτι κατὰ τὸν προσεχῆ Σεπτέμβριον θέλει ἔλθει εἰς Ἐρεφορδίαν πρὸς συνέντευξιν μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ

ὅτι μένει εἰς τοῦτον νὰ προσδιορίσῃ τὴν ἡμέραν τῆς συνετεύξεως ταύτης, καὶ νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ.

Ἐπομένως διέταξεν ἓν τάγμα τῶν ἐπιλέκτων τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, μέρος τῆς ὁποίας διέμενεν εἰς τὸν Ῥῆνον, ἐκ τῶν ὡραιοτέρων πεζικῶν ταγμάτων τῶν ἀποβλιστῶν, μίαν ἱππαρχίαν τῶν οὐσσάρων, καὶ μίαν τῶν θωρακοφόρων νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὴν Φρεφορδίαν, ἵνα χρησιμεύσωσι πρὸς φρουρὰν ἀμφοτέρων τῶν αὐτοκρατόρων· συγχρόνως ἔπεμψεν ἐκεῖ καὶ πολλοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς αὐλῆς μετὰ τῶν ἐκλεκτοτέρων σκευῶν τοῦ στέμματος, καὶ διέταξεν αὐτοὺς νὰ στολίσωσι πολλὰς οἰκίας πρὸς ὑποδοχὴν διαφόρων ἐξόχων προσώπων. Ἵνα ἀναδείξῃ δὲ τὰ γαλλικὰ γράμματα, διέταξε νὰ ἔλθωσιν ἐκεῖ οἱ ἐν Παρισίοις ἐκλεκτότεροι ὑποκριταὶ τῶν τραγῳδιῶν καὶ κωμῳδιῶν· τέλος πάντων διέταξε νὰ γένῃ ἡ μεγαλητέρα ἐπίδειξις τοῦ γαλλικοῦ πολιτισμοῦ ἵνα ἀποδείξῃ ὅτι ἡ Γαλλία ὑπερέχει ὅλων τῶν ἐθνῶν οὐχὶ μόνον κατὰ τὰ ὅπλα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν πολιτισμόν.

Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων προπαρεσκεύαζε τὸν στρατόν του ἵνα ἀποκρούσῃ πᾶσαν ἐνδεχομένην προσβολὴν ἐκ μέρους τῆς Αὐστρίας· συγχρόνως δὲ ἔπεμπε καὶ εἰς τὴν Ἱσπανίαν διάφορα στρατιωτικὰ σώματα, ὥστε ὁ ἐκεῖ στρατός του συνέκειτο ἐξ 130 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως ἐμπείρου στρατηγοῦ οἱ Γάλλοι περιωρίσθησαν εἰς τινας ἐπαρχίας, οἱ δ' ἐπαναστάται προώδευον. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας Ἰωσὴφ ἀκαταπαύστως ἔγραφε πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ναπολέοντα περὶ ἀποστολῆς νέων στρατευμάτων. Οὗτος δὲ βαρυνθεὶς ἐκ τοιούτων παραλόγων ἀπαιτήσεων ἔγραψεν εἰς αὐτόν· «Γενοῦ ἄξιος νὰ διατηρῇς »ἁρμοδίως τὴν θέσι σου· τί εἶναι ἀποστάται τινὲς τοὺς ὁποίους »θέλω καταβάλει μόνον μὲ τοὺς διμάχας μας; διότι δὲν πρό»κειται νὰ πολεμήσωμεν οὔτε τὸν αὐστριακόν, οὔτε τὸν ῥωσσι»κὸν ἀλλ' οὔτε τὸν πρωσσιακὸν στρατόν; Εἰς τὴν Ἱσπανίαν »ὑπάρχουσιν ἡράκλειοι γαλλικαὶ δυνάμεις, μὲ τὰς ὁποίας δὲν »θέλω εὕρει ὅριον εἰς τὴν ἐξουσίαν μου.» Εἰς ταῦτα προσέθηκε καὶ συμβουλάς τινας εἰς τοὺς περὶ τὸν βασιλέα Ἰωσὴφ ὅστις συνωδεύετο εἰς τὴν Ἱσπανίαν ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Ἰορδάνου καὶ πολλῶν Νεαπολιτῶν διαφόρων τάξεων. Ἀλλὰ μ' ὅλον ὅτι ὁ Ἰωσὴφ εἶχεν ὑπὲρ τὰς 130 χιλιάδας στρατοῦ, μὲ τὰς ὁποίας ἐδύνατο νὰ καταβάλῃ ὅλην τὴν Ἱσπανίαν, μ' ὅλα ταῦτα περιωρίσθη, ὡς εἴδομεν, εἰς τὴν πόλιν Βιττόριαν, τρομάζων καὶ τὰ ἐλάχιστα κινήματα τῶν ἐπαναστατῶν, καὶ περιγράφων ταῦτα

πάντα, παρίστανε τὸν κίνδυνον εἰς τὸν ὁποῖον εὑρίσκετο διαμένων ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ. Ὁ δὲ Ναπολέων ἔγραφεν εἰς αὐτόν· «Ἡ ἀ»λήθεια ἐν πολέμῳ δυσκόλως ἀνακαλύπτεται ἐν παντὶ καιρῷ καὶ »ἐν παντὶ τόπῳ· ἀλλὰ πάντοτε εἶναι εὔκολον νὰ ἐξιχνιασθῇ, »ὅταν φροντίσῃ τις περὶ τούτου. Ἔχεις πολυάριθμον ἱππικὸν, »καὶ τὸν ἀνδρεῖον Λασσάλον, ἐξαπόστειλον τοὺς διμάχας εἰς πε»ριφέρειαν δέκα ἢ δεκαπέντε ὡρῶν πέριξ σου, σύλλαβε τοὺς »εἰρηνοδίκας, τοὺς ἱερεῖς, τοὺς προϋχοντας τοῦ τόπου καὶ τοὺς »διευθυντὰς τῶν ταχυδρομείων, καὶ ἐξετάζων αὐτοὺς ἐπιμόνως »καὶ ἀκριβῶς θέλεις μάθει τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ δὲν θέλεις τὴν »μάθει μέχρις οὗ ἐπαναπαύεσαι ἐντὸς τῆς οἰκίας σου.» Ὅλαι αἱ συμβουλαὶ αὗται τοῦ Ναπολέοντος ἦσαν εἰς μάτην, διότι ἡ δειλία τοῦ Ἰωσὴφ ἠὔξανε καθ' ἑκάστην τοὺς ἐπαναστάτας, ὥστε ἐν σῶμα ἐξ αὐτῶν ἐτόλμησε νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ στρατηγοῦ Λεφέβρου· ἀλλ' οὗτος συναθροίσας τὸ ἱππικόν του προσέβαλεν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἠφάνισεν. Ὁ Ἰωσὴφ παρατηρῶν τότε τὸ ἀποτέλεσμα τῶν δυνάμεών του, συνήθροισε τὸν στρατόν του, καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ναπολέοντος ἤρχισε νὰ ἐπιθεωρῇ αὐτὸν, καὶ νὰ διατάττῃ γενικὰ γυμνάσια. Ὁ Ναπολέων μαθὼν ταῦτα πάντα ἐγέλα διὰ τὴν μωρίαν τοῦ ἀδελφοῦ του· ἀλλὰ σκεπτόμενος μετὰ ταῦτα περὶ τῆς καταστάσεως ταύτης τῶν πραγμάτων, ἥτις προῆλθεν ἕνεκα τῆς ἀνικανότητος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἐξαπέστειλε τὸν Νέϋ, ὅστις ἦτον εἷς τῶν ἱκανωτέρων στρατηγῶν του, νὰ διοργανίσῃ τὸν ἐκεῖ στρατὸν, καὶ νὰ προμηθεύσῃ αὐτὸν ἐξ ὅλων τῶν ἀναγκαίων, να μὴ ἐπιχειρισθῇ δέ τι, ἀλλὰ νὰ περιμένῃ τὴν ἐκεῖσε ἄφιξιν αὐτοῦ. Ἐσκέφθη ἐπομένως νὰ αὐξήσῃ τὸν ἐν Ἱσπανίᾳ στρατὸν, νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ νὰ ἀποδιώξῃ τοὺς Ἄγγλους ἐκεῖθεν. Συγχρόνως δὲ ἔγραψεν εἰς τὸν Ζυνὼ ἑτοιμασθῇ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Πορτογαλλίαν, λέγων αὐτῷ ὅτι ὡς στρατηγὸς ἐδύνατο νὰ πράξῃ καλήτερα, ὡς στρατιώτης δὲ οὐδὲν ἔπραξεν ἀντιβαῖνον εἰς τὴν τιμὴν του. Ἔγραψε προ ἔτι καὶ πρὸς τὸν ἀντιβασιλέα τῆς Ἰταλίας Εὐγένιον νὰ προετοιμάσῃ 35 χιλιάδας στρατοῦ, τοῦ ὁποίου τὴν διοίκησιν ἀνέθηκεν εἰς τὸν στρατηγὸν Σαὶντ-Σὺρ, στρατηγὸν ἱκανὸν καὶ ἔμπειρον περὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην, ἀλλὰ θέλοντα νὰ ἐνεργῇ ἀνεξαρτήτως. Τὸν στρατηγὸν τοῦτον ὁ Ναπολέων γνωρίζων διώρισεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Καταλωνίας, ὅπου κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του ἐδύνατο νὰ διαπρέψῃ. Ἦτο δὲ περίεργον ὅτι ὁ στρατηγὸς οὗτος τοιαύτην μέθοδον εἶχεν ἐν πολέμῳ, ὥστε μόνον ὅταν ἦτον ἀνεξάρτητος ἐνήργει καλῶς. Ἡ δὲ ἀποστολὴ αὕτη

τῶν νέων στρατευμάτων ἠνάγκασε τὸν Ναπολέοντα νὰ προσρέξῃ εἰς νέας στρατολογίας. Διέταξε λοιπὸν νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸν στρατὸν οἱ ἐπιψηφισθέντες καὶ μείναντες νεοσύλλεκτοι ἐκ τοῦ ἔτους 1809· ἤθελε δὲ νὰ ζητήσῃ καὶ τοὺς διὰ τὸ 1810, ἀλλ' ἐσκέφθη ὅτι τοῦτο δὲν ἐδύνατο νὰ πράξῃ χωρὶς νὰ προξενήσῃ δυσαρέσκειαν εἰς τὸν λαὸν τῆς Γαλλίας. Προσδιώρισε λοιπὸν τὸν μὲν στρατὸν τῆς Ἱσπανίας εἰς 250 χιλιάδας ἀνδρῶν, ἐξ ὧν 100 χιλιάδες νὰ μένωσιν εἰς τὸν Ἔβρον ποταμὸν, 110 νὰ ἦναι εἰς κίνησιν, καὶ 40 νὰ μένωσιν ἐν ἐφεδρείᾳ ἐξασκούμενοι. Οὕτω διάφορα στρατιωτικὰ σώματα ἀναχωροῦντα ἐκ τῆς Γαλλίας μετέβαινον εἰς τὴν Ἱσπανίαν.

Ὁ Ναπολέων, ἵνα καταστήσῃ καὶ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὡς γενομένην πρὸς τὸ ἐθνικὸν συμφέρον, διέταξεν ἁπάσας τὰς δημοτικὰς ἀρχὰς, ἐξ ὧν ἤθελον διέλθει τὰ στρατεύματα ταῦτα, νὰ ὑποδεχθῶσιν αὐτὰ μεγαλοπρεπῶς, συνάμα δὲ κρυφίως ἔπεμψεν εἰς αὐτὰς ἓν ἑκατομμύριον φράγκων διὰ τὴν δαπάνην ταύτην.

Ἀλλ' ἡ δυστυχὴς ἐκστρατεία αὕτη, περὶ τῶν ἐκβάσεων τῆς ὁποίας ὀλίγα ἐμάνθανον εἰς τὴν Γαλλίαν, διότι ὁ Ναπολέων ἀπηγόρευσε νὰ ὁμιλῶσι περὶ αὐτῆς, εἶχεν ἀνάγκην πολλῶν δαπανῶν, αἱ ὁποῖαι πληρονόμεναι ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ μένωσιν ἐν τῷ κρυπτῷ. Ὁ Ναπολέων, ὡς ἐκ τῆς καλῆς χρήσεως τῶν οἰκονομικῶν πραγμάτων ἐπήνεγκε μὲν πολλὰς οἰκονομίας εἰς τὸ Κράτος, ἀλλ' αἱ γινόμεναι δαπάναι εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἱσπανίας εἶχον ὑπερβῇ πάντα ὅρον· οὔτος ὅμως δὲν ἦτον ἄνθρωπος νὰ ὀπισθοδρομήσῃ ἀπέναντι τοιούτων προσκομμάτων.

Προσεγγιζούσης ἐν τούτοις τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἔμελλε νὰ γένῃ ἡ ἐν Ἐρφορδίᾳ συνέντευξις τῶν αὐτοκρατόρων Γαλλίας τε καὶ Ῥωσσίας, ὁ μὲν Ἀλέξανδρος ἀνεχώρησε τὸν Σεπτέμβριον μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου, τοῦ Ῥαμανζὼφ καὶ Κωλαιγκούρτου, μὴ φέρων οὐδενὸς εἴδους ἀποσκευὴν, διότι κατὰ τὴν συμφωνίαν των ὁ Ναπολέων ἔπρεπε νὰ φροντίσῃ περὶ πάντων, καὶ τὴν 15 Ὀκτωμβρίου ἔφθασεν εἰς τὴν Βεϊμάρην, τὴν δὲ 27 ἔπρεπε νὰ ἦναι εἰς Ἐρφορδίαν.

Ὁ Ναπολέων ἔπεμψε τὸν στρατάρχην Λάννον τὸν ἐπονομασθέντα Δοῦκα τοῦ Μοντεβέλλου, ἵνα ὑποδεχθῇ αὐτόν· ἀφ' ἑτέρου δὲ οὗτος ἀνεχώρησεν ἐκ Παρισίων, συνωδευμένος ὑπὸ τοῦ Ταλλεϋράνδου καὶ πολλῶν στρατηγῶν καὶ αὐλικῶν του, καὶ ἔφθασε τὴν πρωΐαν τῆς 27 εἰς Ἐρφορδίαν, ὅπου ὁ βασιλεὺς τῆς Σαξονίας ὑπεδέχθη αὐτὸν μεθ' ὅλων τῶν πολιτικῶν καὶ στρα-

τιωτικῶν ἀρχῶν τοῦ τόπου, τὴν μεσημβρίαν ἐπῆλθε τῆς πόλεως ταύτης φιππος, συνωδευμένος ὑπὸ τῆς ἀκολουθίας του, πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου ἐρχομένου ἐκ τῆς Βεϊμάρης, ἀπεχούσης τέσσαρας σχεδὸν ὥρας τῆς Ἐφορδίας. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς ὁδοῦ ταύτης συναντηθέντες ἀμφότεροι οἱ αὐτοκράτορες οὗτοι κατέβησαν, ὁ μὲν τῆς ἁμάξης, ὁ δὲ τοῦ ἵππου του, καὶ ἐνηγκαλίσθησαν ὡς εἰλικρινεῖς φίλοι μὴ ἀνταμωθέντες πρὸ πολλοῦ· μετὰ δὲ ταῦτα ἐφίππευσαν, διότι ὁ Ναπολέων εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ἀναγκαιοῦντας ἵππους. Οὕτω λοιπὸν ἀμφότεροι οἱ αὐτοκράτορες οὗτοι εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν Ἐφφορδίαν, συνομιλοῦντες περὶ τῶν οἰκογενειῶν των, ὡσανεὶ εἶχον γνωριμίαν καὶ σχέσεις παλαιάς. Φθασάντων δὲ εἰς τὴν πόλιν, ὁ Ναπολέων παρουσίασεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τοὺς ἀκολουθήσαντας αὐτὸν, ἀρχόμενος ἐκ τῶν βασιλέων καὶ πριγκήπων· ἑπομένως ὡδήγησεν αὐτὸν εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ προπαρασκευασθὲν δι' αὐτὸν παλάτιον. Ὁ Ναπολέων προτέτι εἶχεν ἀναδεχθῆ τὴν περὶ διατροφῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου φροντίδα, διότι οὗτος ἦτον ὁ φιλοξενῶν αὐτόν. Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ὁ Ναπολέων ἔδωκε λαμπρὸν δεῖπνον, καὶ μετὰ ταῦτα ἅπαντες οὗτοι ὑπῆγον εἰς τὸ θέατρον, ὅπου κατὰ διαταγὴν τοῦ Ναπολέοντος ἔμελλον οἱ καλλιτέχναι ὑποκριταὶ τῆς Γαλλίας νὰ παραστήσωσι τὴν τραγῳδίαν τοῦ Κίννα. Εἰς τὸ θέατρον ἀμφότεροι οἱ αὐτοκράτορες συνεφώνησαν περὶ τῶν ὡρῶν καὶ τοῦ τόπου ὅπου ἔμελλον νὰ συνέρχωνται καὶ νὰ συνδιαλέγωνται περὶ τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεών των. Ὁ Ναπολέων ὅμως εἶχε προαποφασίσει περὶ τίνος ἀντικειμένου ἔμελλε νὰ διαπραγματευθῇ μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, διότι ὡς πρὸς τὰ τῆς Ἀνατολῆς ἐσκέφθη ὅτι πᾶσα περὶ Τουρκίας διανομὴ, ἄνευ τῆς παραχωρήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν Ῥωσσίαν, ἀπέβαινεν εἰς μάτην, ὡς μὴ ἐπιθυμοῦντος τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰμὴ τοῦτο· ἐὰν δὲ παρεχώρει τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς τὴν Ῥωσσίαν, ἔδιδεν ἑκατοντάκις πλειότερα, ἀφ' ὅσα ὠφελεῖτο ἡ Γαλλία, καὶ ἑπομένως ἀπεφάσιζε τὸ μέλλον τῆς Εὐρώπης, πρὸς δὲ ἡ κατάκτησις αὕτη ὑπερέβαινε καὶ ἐθάμβονεν ὅλας τὰς ἰδικάς του. Εἶχε λοιπὸν ἀποφασίσει νὰ παραχωρήσῃ ἓν μέρος μόνον τῆς Τουρκίας χωρὶς νὰ ὠφεληθῇ καὶ οὗτος, ἵνα εὐχαριστήσῃ τὴν φιλοδοξίαν τῆς Ῥωσσίας· πρὸς ἀνταμοιβὴν δὲ τῆς παραχωρήσεως ταύτης ὁ Ναπολέων ἤθελε ζητήσει παρὰ τῆς Ῥωσσίας τὴν στενὴν συμμαχίαν αὐτῆς κατὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ Αὐστρίας.

Εἰς τὴν πρώτην συνέντευξιν λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος πρῶτος, ὢν

ὅλως ἔνθερμος τῶν περὶ Τουρκίας κατακτητικῶν σκοπῶν του, ἀπετάθη πρὸς τὸν Ναπολέοντα καὶ τὸν ἐβεβαίωσε περὶ τῆς ζενῆς ἑνότητος τῶν δύω αὐτοκρατοριῶν Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας, λέγων ὅτι, ὡς ὁ Ναπολέων ἐπέφερε τοσαύτας βελτιώσεις καὶ ἀλλαγὰς εἰς τὴν Εὐρώπην, οὕτως ἐπεθύμει νὰ δυνηθῇ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος νὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὴν Ἀνατολὴν, ἀμφότεροι δὲ νὰ ὑποστηρίζωσι, καὶ νὰ ὑπερασπισθῶσιν ἀμοιβαίως. Ὁ Ναπολέων εὐχαριστήσας τὸν Ἀλέξανδρον διὰ τὰ πρὸς αὐτὸν εἰλικρινῆ αἰσθήματά του, τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι θέλει μὲν συνδράμει τὴν Ῥωσσίαν εἰς τὴν αὔξησιν αὐτῆς, ἀλλ' ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν συμφέρει ἡ διανομὴ τοῦ τουρκικοῦ Κράτους, διότι τοῦτο δίδει πολὺν κρότον εἰς τὸν κόσμον. Βλέπων δὲ τὸν Ἀλέξανδρον τοσοῦτον ἐνθουσιασμένον εἰς τὸ περὶ διανομῆς τῆς Τουρκίας σχέδιον τοῦ Ῥωμανζώφ, παρέστη εν αὐτῷ εἰς ποῖον κίνδυνον ἤθελεν ἐκτεθῇ ἡ Ῥωσσία, ἐὰν ἐπεχειρίζετο νὰ κατακτήσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, διότι τότε ἡ Τουρκία καὶ ἡ Αὐστρία, ἔλεγεν, ἤθελον ἑνωθῇ μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἵνα πολεμήσωσι μέχρις ἐσχάτων τὴν Ῥωσσίαν, ἐπομένως καὶ ἡ Σουηδία ἀφ' ἑτέρου ἤθελεν ἀναλάβει τὴν ἀνάκτησιν τῆς Φινλανδίας· ἐνῷ ἂν ἡ Ῥωσσία εὐχαριστηθῇ μὲ τὴν κατάκτησιν τῶν παραδουναβείων ἐπαρχιῶν, ἡ Γαλλία ἐδύνατο νὰ ὑποστηρίξῃ χρείας τυχούσης, τὴν Ῥωσσίαν. Αὐτὸς δὲ ὁ Ναπολέων, ὡς ἔλεγεν, ἦτον πολὺ εὐχαριστημένος ἐκ τῆς ὑπαρχούσης καταστάσεώς του, καὶ δὲν ἐζήτει πλειοτέραν αὔξησιν τῶν κατακτήσεών του.

Μετὰ πολλὰς συνδιαλέξεις ἀμφοτέρων τῶν αὐτοκρατόρων, ἀπεφασίσθη τέλος πάντων ἡ παραχώρησις τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας εἰς τὴν Ῥωσσίαν, περὶ τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ γένῃ ἐπίσημος συνθήκη μετὰ τῆς Γαλλίας. Ὡς πρὸς τὴν πραγματοποίησιν δὲ τοῦ ἔργου τούτου ἡ Ῥωσσία ἔπρεπε ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ, ἀναγκάζουσα διὰ τῶν ὅπλων τὴν Τουρκίαν εἰς τὴν παραχώρησιν ταύτην. Ἀλλ' ἐὰν ἡ Αὐστρία ἀνθίστατο, ἡ Γαλλία ἀνελάμβανε ν' ἀποκρούσῃ αὐτήν· ὡς πρὸς τὴν Ἀγγλίαν δὲ, ἐπειδὴ αὕτη ἐθεωρεῖτο ἐχθρὰ, ἤθελον πολεμήσει αὐτὴν ἐκ συμφώνου. Οὕτω λοιπὸν ἀνεπαύθη ἡ φιλοδοξία τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ Ρωμανζώφ ὡς πρὸς τὴν κατάκτησιν τῆς Τουρκίας.

Ἐν τούτοις ἡ Ἐρφορδία εἶχε καταντήσει ἡ γενικὴ συνάθροισις πολλῶν αὐτοκρατόρων καὶ πριγκήπων· ἅπαντες οὗτοι συνέτρωγον εἰς τὸ κατάλυμα τοῦ Ναπολέοντος, τὴν δὲ ἑσπέραν συνήρχοντο εἰς τὸ θέατρον, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὸ κατάλυμα τοῦ

αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου. Ὁ Ναπολέων, παρατηρῶν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐδυσκολεύετο ν' ἀκούῃ εἰς τὸ θέατρον, ἕνεκα τῆς βαρηκοΐας του, διέταξε νὰ πλησιάσωσι τὰ θρονία των εἰς τὴν σκηνήν· οὕτως ἀμφότεροι οἱ αὐτοκράτορες ἐκάθηντο ἔμπροσθεν εἰς δύω θρονία, δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν οἱ βασιλεῖς, ὄπισθεν δὲ τούτων οἱ πρίγκηπες καὶ οἱ ὑπουργοί. Ἐν τινι ἑσπέρα παριστάνετο ἡ τραγῳδία τοῦ Οἰδίποδος· ὁ Ἀλέξανδρος, ἐνθουσιασμένος εἰς τὴν φιλίαν τοῦ Ναπολέοντος, ἀκούσας τὴν ἑσπέραν ἐκείνην εἰς τὸ θέατρον τοὺς ἑξῆς λόγους *Ἡ φιλία μεγάλου ἀνδρὸς εἶναι θεῖον εὕρημα*, ἔδραξε παρουσίᾳ πάντων τὴν χεῖρα τοῦ Ναπολέοντος καὶ τὴν ἔσφιξε· τοῦτο δὲ ἐπροξένησε μεγίστην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς παρευρεθέντας.

Εἰς τὴν Ἐρεφορδίαν εἶχε φθάσει κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας πολιτικός τις ἀνὴρ, ὀνόματι Βικέντιος, ἀπεσταλμένος ἐκ τῆς Αὐστρίας ἵνα κατασκοπεύσῃ ἐν πρώτοις τὰ αἴτια τῆς συνεντεύξεως τῶν αὐτοκρατόρων Ῥωσσίας τε καὶ Γαλλίας, ἐπομένως νὰ παρουσιασθῇ πρὸς αὐτοὺς ἐκ μέρους τοῦ αὐτοκράτορός του, λέγων ὅτι καὶ οὗτος ἦτο πρόθυμος νὰ συμμεθέξῃ εἰς τὴν συνέντευξιν ταύτην, ἐὰν προσεκαλεῖτο παρ' αὐτῶν, ἐκτὸς ἐὰν ἐνόμιζον τὴν παρουσίαν του ἐμπόδιον εἰς τοὺς σκοπούς των.

Ὁ Ναπολέων ἐννοῶν πρωτοῦ τὸν σκοπὸν οὗ πολιτικοῦ τούτου ἀνδρὸς, ἐφρόντισε τίνι τρόπῳ νὰ διασκεδάσῃ αὐτόν. Ἐν πρώτοις ἵνα ὑπάρξῃ μεγίστη ἐχεμυθία περὶ τῶν λεχθέντων μεταξὺ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου συνεννοήθη μετ' αὐτοῦ ὅτι ἐκτὸς τῶν δύω ὑπουργῶν των, Ῥωμαζώφ καὶ Καρπανύ, ἄλλος νὰ μὴ γνωρίζῃ, ἀλλ' οὔτε αὐτὸς ὁ Ταλλεϋράνδος, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ναπολέων ἐνεπιστεύετο τὰ πάντα· εἶπε μ' ὅλον τοῦτο εἰς αὐτὸν ὅτι σκοπὸς τῆς συνεντεύξεως ἦτον ἡ στενωτέρα ἕνωσις ἀμφοτέρων τῶν αὐτοκρατόρων Ῥωσσίας τε καὶ Γαλλίας. Εἰς δὲ τὸν Βικέντιον τίποτε δὲν ἔλεγεν ὁσάκις οὗτος παρεπονεῖτο ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ του δυσαρεστεῖται, διότι δὲν ἀνηγγέλθησαν εἰς αὐτὸν τὰ περὶ τῆς συνεντεύξεως, ἀλλ' ἔλεγεν εἰς αὐτὸν ὅτι τοῦτο ἔγεινεν ἕνεκα τῆς διαγωγῆς τῆς κυβερνήσεώς του, ἥτις ἀκαταπαύστως ἐξοπλίζεται. Ὁ Βικέντιος ἕνεκα τούτων καθ' ἑκάστην δυσηρεστεῖτο καὶ μάλιστα διὰ τὴν περιφρόνησιν ἥτις τῷ ἐδίνετο. Ἀπελπισθεὶς δὲ νὰ μάθῃ τι, προσέδραμεν εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον, ὅστις εἶχε πολλὴν συμπάθειαν εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Αὐστρίας, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ δὲν ἔμαθεν ἄλλο εἰμὴ ὅτι πρόκειται περὶ τῆς ἑνώσεως τῶν δύω αὐτοκρατόρων πρὸς διατήρησιν τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης.

Οἱ αὐτοκράτορες Ἀλέξανδρος καὶ Ναπολέων, διαμείναντες δέκα ἡμέρας ἐν Ἐρφορδίᾳ, καὶ συμφωνήσαντες περὶ τῶν προκαταρκτικῶν βάσεων τῆς νέας συνθήκης, ἀνεχώρησαν τὴν 6 Ὀκτωμβρίου εἰς τὴν Βεϊμάρην πρὸ. διασκέδασιν, ἀφήσαντες ἐκεῖ τοὺς δύω ὑπουργούς των Ῥομανζὼφ καὶ Καμπανὺ νὰ συντάξωσιν ἐν ἐκτάσει τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος συνθήκην, εἰς τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ προστεθῇ ὅτι ἡ Ῥωσσία δὲν ἔπρεπε νὰ κοινοποιήσῃ εὐθὺς εἰς τὴν Τουρκίαν τὰ περὶ τῶν παραδουναβείων ἐπαρχιῶν, πρὶν ἡ ἀποφανθῇ ἡ Ἀγγλία ὡς πρὸς τὴν πρότασιν, τὴν ὁποίαν ἤθελον κάμει εἰς αὐτὴν περὶ εἰρήνης ἢ πολέμου, διότι ἄλλως, ἂν ἡ Τουρκία μάθῃ περὶ τῆς ἀφαιρέσεως μέρους τῶν ἐπαρχιῶν της, ἀπελπισθεῖσα θέλει ῥιφθῇ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Ἀγγλίας, ζητοῦσα βοήθειαν παρ' αὐτῆς. Τοσοῦτον δὲ ἐπέμενεν ὁ Ναπολέων εἰς τὴν διατήρησιν τῆς μυστικότητος τῆς συνθήκης, ὥστε ἔγραφε μετὰ πολλῆς σπουδαιότητος περὶ τούτου πρὸς τὸν ὑπουργὸν αὐτοῦ Καμπανύ (α).

Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ὡς πρὸς ταῦτα εἶχε δώσει πλήρη ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν γηραιὸν ὑπουργὸν αὐτοῦ Ῥομανζὼφ, ὅστις εἶχε μᾶλλον τοῦ κυρίου του ζῆλον περὶ τούτου. Ὅταν λοιπὸν ὁ πληρεξούσιος τοῦ Ναπολέοντος προέτεινε τὸ περὶ τῆς ἀποσιωπήσεως τῆς μεταξὺ αὐτῶν συνθήκης ὡς πρὸς τὰς παραδουναβείους ἐπαρχίας, ὁ Ῥομανζὼφ κατ' οὐδένα λόγον ἤθελε νὰ παραδεχθῇ ταῦτα, λέγων ὅτι ὕστερον ἀπὸ δέκα πέντε μηνῶν διαπραγμάτευσιν περὶ τούτου, ἔπρεπε νὰ περιμείνῃ εἰσέτι. Δυσαρεστηθεὶς δὲ εἶπεν εἰς τὸν Καμπανύ· «Ἀείποτε, ἀείποτε προθεσμίας· δὲν μᾶς προτείνετε λοιπὸν εἰμὴ προθεσμίας, ἐνῷ, ἂν πρόκηται περὶ τῆς Μαδρίτης καὶ τῆς Ῥώμης, τοιαῦτα δὲν ὑπάρχουν· ἐὰν δὲ ἡ ποοθεσμία αὕτη ἦτον ὡρισμένη ὥστε νὰ ἔπαυον ἅπασαι αἱ ἀμφιβολίαι, ἔστω. Ἀλλ' ἡμεῖς ἀναγκαζόμεθα

(α) «Ὅλη ἡ συζήτησίς σου πρέπει νὰ περιστραφῇ εἰς μίαν μόνην φράσιν »ἀφορῶσαν τὸ ζῆν ἄρθρον τῆς συνθήκης ὡς ἔχουσαν τολλὰς συνεπείας· διότι, »ἐὰν ἡ Ἀγγλία προτίθηται νὰ δεχθῇ τὴν περὶ εἰρήνης συνθήκην, ἀφ' οὗ μάθῃ »τὰ συμφωνηθέντα, θέλει γένει λίαν ἀπαιτητική. Διὰ ποίαν αἰτίαν λοιπὸν ν' »ἀνείξωμεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὰς πόλας τῆς Συρίας, τῆς Αἰγύπτου, τῆς »Ἀφρικῆς καὶ τῆς Πελοποννήσου; Εἰ, τὰ μέρη τοῦτα τὰ γαλλικὰ χρήματα »θέλουν διασωθῇ, χιλιάδες ἀνθρώπων θέλουν φλογισθῇ, τὸ ἐμπόριον θέλει »διακοπῇ καὶ ταῦτα πάντα θέλουν ἀποβῇ πρὸς ζημίαν τῆς Ῥωσσίας· ἐὰν »δὲ ἡ εἰρήνη μέλλει νὰ γένῃ μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας, ἐν ᾧ καιρῷ θέλει »γίνεσθαι ἡ μετὰ τῆς Ἀγγλίας συνθήκη, τοῦτο θέλει εἶσθαι φρονιμώτερον, »διότι ἡ Ἀγγλία, μαθοῦσα καθαρώτερον ὅτι αἱ ἐν Ἐρφορδίᾳ διαπραγματεύσεις »δὲν ἀπέβλεπον τὴν διανομὴν τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους, δὲν θέλει τρομάξει »τοσοῦτον. Ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν ἀπαιτεῖται νὰ συνταχθῇ μὲ μεγίστην ἐχεμυ»θίαν ἡ συνθήκη καὶ νὰ ἐκτελεσθῇ, ὅταν πρέπῃ.

νὰ σχολάζωμεν ἐνταῦθα ἐπὶ ματαίῳ· τοιαῦται δὲ διαπραγματεύσεις διαρκοῦν ἐπὶ πολύ.

Ὁ Καμπανὺ ἔμεινεν ἐκστατικὸς ἀκούων οὕτω λαλοῦντα τὸν γηραιὸν Ῥομανζώφ· ἀπελπισθεὶς δὲ νὰ πείσῃ αὐτὸν ἔγραψεν εἰς τὸν Ναπολέοννα νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τούτου μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἴσως τοὐλάχιστον καταπεισθῇ οὗτος διότι, ὡς ἔλεγεν, ὁ γηραιὸς οὗτος ὑπουργὸς τοσαύτην ἐπιθυμίαν εἶχεν εἰς τὴν κατάκτησιν τῶν ἐπαρχιῶν τούτων, ὥστε καὶ ἡ ἐλαχίστη ἀναβολὴ ταράττει αὐτὸν μέχρι μανίας.

Τῇ 6 Ὀκτωβρίου ἀμφότεροι οἱ αὐτοκράτορες μεθ' ὅλων τῶν βασιλέων καὶ πρίγκηπων ἀπῆλθον εἰς Βεϊμάρην ἵνα διαμείνωσιν ἐκεῖ δύω ἡμέρας. Μεταξὺ τῆς Ἐρφουρδίας καὶ τῆς Βεϊμάρης ὑπάρχει δάσος· ὁ Βασιλεὺς τῆς Σαξονίας προητοίμασεν ἐκεῖ λαμπρὸν κυνήγιον, θέσας εἰς δίκτυα πλῆθος ἀγρίων ζώων καὶ πτηνῶν, τὰ ὁποῖα διέβαινον ἔκ τινος προσδιορισμένου μέρους, εἰς τὸ ὁποῖον διέρχονται οὗτοι καὶ τὰ περιέρχονται· ἐνταῦθα κατὰ πρῶτον ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἐτουφέκισε καὶ κατὰ τύχην ἐφόνευσε μίαν ἔλαφον. Τὴν ἑσπέραν ἐδόθη εἰς τὴν Βεϊμάρην λαμπρὸν συμπόσιον καὶ χορός.

Ὁ Ναπολέων ἐνταῦθα ὡμίλησε μετὰ τῶν δύω περιφήμων Γερμανῶν συγγραφέων Γοίθου καὶ Βιελάνδου περὶ διαφόρων φιλολογικῶν ἀντικειμένων, πρὸς τοὺς ὁποίους μετὰ ταῦτα ἐδωρήσατο τὸ παράσημον τῆς Τιμῆς, ὡς δεῖγμα τῆς πρὸς αὐτοὺς ὑπολήψεώς του.

Τῇ ἑπομένῃ ἡμέρᾳ ὁ βασιλεὺς τῆς Σαξονίας προητοίμασε γεῦμα εἰς τὸ πεδίον τῆς Ἰένης, ὅπου πρὸ δύο ἐτῶν συνήφθη ἡ ἐν Ἰένῃ περίφημος μάχη, ἣν ὁ Ναπολέων εἶχε πολλὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἑορτάσῃ διότι ἐπιτοπίως διὰ μιᾶς μάχης ἐνίκησε τὴν Γερμανίαν, ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ βλάψῃ τὴν φιλοτιμίαν τῶν φιλοξενούντων αὐτὸν Γερμανῶν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σαξονίας ὅμως, θέλων νὰ κολακεύσῃ τὸν Ναπολέοντα, ἔπραξε τοῦτο στήσας μάλιστα λαμπρὰν σκηνὴν εἰς τὸ ὄρος Τανδγραφενβέργον, ὅπου ὁ Ναπολέων εἶχε διανυκτερεύσει τὴν 13 καὶ 14 Ὀκτωβρίου τοῦ 1806. Εἰς τὴν σκηνὴν ταύτην ἦτον ἐζωγραφισμένον καὶ τὸ σχέδιον τῆς μάχης ταύτης. Μετὰ τὸ συμπόσιον ὁ Ναπολέων, θέλων ὥστε οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης νὰ μνημονεύωσι καί τι καλὸν περὶ τούτου, διότι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης εἶχε διαδοθῆ τὸ πῦρ εἰς τὴν πόλιν των, ἥτις καὶ ὑπέστη πολλὴν ζημίαν, ἐδωρήσατο εἰς αὐτοὺς 300 χιλιάδας φράγκα πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν παθόντων.

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἐρεφορδίαν ὁ Ναπολέων ἐνησχολήθη εἰς τὰς περὶ τῆς Γερμανίας σπουδαίας ὑποθέσεις του. Ἐπομένως ὡμίλησεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον περὶ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ ὑπουργοῦ αὐτοῦ Ῥομανζὼφ, ἀπαιτοῦντος νὰ κοινοποιηθῶσι πάραυτα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὰ περὶ τῆς κατοχῆς τῶν παραδουναβείων ἐπαρχιῶν, ὑποδείξας εἰς αὐτὸν τὸ ἄτοπον τῆς κοινοποιήσεως.

Ὁ Ἀλέξανδρος συγκατετέθη εἰς τοῦτο, ἀλλὰ συγχρόνως παρεκάλεσε τὸν Ναπολέοντα νὰ συγκατανεύσῃ καὶ οὗτος ὡς πρὸς τὰ ὀφειλήματα τῆς Πρωσσίας διότι ὁ δυσυχὴς βασιλεὺς αὐτῆς, μὴ δυνάμενος ν' ἀποτίσῃ τὰς διὰ τὸν πόλεμον ἀπαιτουμένας παρὰ τοῦ Ναπολέοντος ποσότητας χρημάτων, παρεκάλεσε θερμῶς τὸν Ἀλέξανδρον νὰ μεσιτεύσῃ περὶ τούτου εἰς τὸν Ναπολέοντα· οὗτος δὲ χάριν τοῦ συμμάχου καὶ φίλου του Ἀλεξάνδρου συγκατετέθη εἰς ὀλιγώτερα, λαμβάνων ταῦτα καὶ εἰς μακρυνὰς προθεσμίας.

Οὕτως οἱ δυνατοὶ οὗτοι τῆς ἡμέρας ἀμοιβαίως ἐπροσπάθουν ν' ἀρέσκωνται καὶ νὰ περιποιῶνται, ὄντες σχεδὸν νυχθημερὸν ὁμοῦ. Πρὶν δὲ ἀποχωρισθῶσι, προεκειτο νὰ ὁμιλήσωσι περί τινος οἰκογενειακοῦ συνδέσμου, τὸν ὁποῖον ἀμφότεροι ἐπεθύμουν. Ὁ Ναπολέων ὅμως πρῶτος δὲν ἤθελε νὰ κάμῃ τὴν πρότασιν, διότι προέκειτο περὶ ἑαυτοῦ, δηλαδὴ νὰ νυμφευθῇ μίαν τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐπειδή, ὡς ἐρρέθη καὶ ἄλλοτε, ὁ Ναπολέων, σκεπτόμενος περὶ τῆς ἀτεκνίας τῆς Ἰωσηφίνης καὶ βλέπων ὅτι ἄνευ νομίμου διαδόχου ὅλα τὰ οἰκοδομήματά του ἤθελον κρημνισθῇ μετὰ τὸν θάνατόν του, ἤθελε νὰ διαζευχθῇ τὴν Ἰωσηφίναν καὶ νὰ νυμφευθῇ βασιλόπαιδά τινα. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀφ' ἑτέρου ἐπεθύμει τὸ συνοικέσιον τοῦτο, ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ κάμῃ καὶ οὗτος πρῶτος τὴν πρότασιν ἵνα μὴ προσβληθῇ ἡ αὐτοκρατορικὴ αὐτοῦ ἀξιοπρέπεια, ὥστε, ἐνῷ ἀμφότεροι ἕνεκα τῆς πολιτικῆς των εὕρισκον τὰ συμφέροντά των εἰς τὸ συνοικέσιον τοῦτο, διότι οὕτω συνδεόμενοι ἐδύναντο νὰ δεσπόσωσιν ὅλου τοῦ κόσμου, οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν πρῶτος ἤθελε νὰ προτείνῃ εἰς τὸν ἕτερον τοῦτο.—Ὁ Ῥομανζὼφ, εἶπεν ἐν τοσούτῳ ὁ Ναπολέων εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, εἶναι ἀνυπόμονος ν' ἀπολαύσῃ εὐθὺς ὅ,τι ἐπιθυμεῖ, ἀλλὰ σὺ δύνασαι νὰ περιμένῃς.—Ὁ Ῥομανζὼφ, ἀπήντησεν ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τὸν Ναπολέοντα, εἶναι ἐκ τῶν παλαιῶν Ῥώσσων, ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἔχω τὰ αὐτὰ φρονήματα· ἐγὼ ἐπιθυμῶ μᾶλλον νὰ πολιτίσω τὸ Κράτος μου ἢ νὰ τὸ αὐξήσω· ἐπιθυμῶ δὲ τὰς παραδουναβείους ἐπαρχίας μᾶλλον διὰ τὸ ἔθνος

μου ἢ δι' ἐμέ. Καὶ σὺ δὲ, ὦ Ναπολέων, πρέπει νὰ εὐχαριστηθῇς εἰς ὅσα ἀπέκτησας, ὥστε νὰ παύσῃς νὰ ἐκθέτῃς τὴν πολύτιμον κεφαλήν σου εἰς τὰς ἐχθρικὰς σφαίρας Δὲν ἀπέκτησας πολλὴν δόξαν καὶ μεγάλην δύναμιν; Μήπως ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ἢ ὁ Καῖσαρ ἀπέκτησαν πλειότερα; Εὐχαριστήσου λοιπὸν, καὶ γενοῦ εὐτυχὴς, καὶ ἂς ἀφήσωμεν εἰς τὸ μέλλον τὰς προθέσεις μας.— Εἰς τὴν ὁμιλίαν ταύτην ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἤθελε νὰ δειχθῇ ἀριλοκερδὴς καὶ εἰλικρινὴς, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι οὔτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐπεθύμει τὴν Κωνσταντινούπολιν, οὔτε ὁ Ναπολέων τὸν πόλεμον. Διαμένοντες λοιπὸν μόνοι μακρὰν τῆς ἀκολουθίας των, ἤρχισαν νὰ ὁμιλῶσι καὶ περὶ τῶν οἰκιακῶν των πραγμάτων· οὕτω δὲ ἐξέτειναν τὴν ὁμιλίαν των μέχρι τῆς ἀτεκνίας αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος, ὥστε ἅπασαι αἱ συνδιαλέξεις περιεστρέφοντο εἰς τὸ περὶ διαδοχῆς τοῦ θρόνου τῆς Γαλλίας. Πολλάκις ἦλθεν ἡ ἰδέα εἰς τὸν Ἀλέξανδρον εἰς ὅ,τι πρὸ πολλοῦ ἐρρέθη περὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Αἰκατερίνης· ἀλλὰ σκεπτόμενος ὅτι ἡ μήτηρ αὐτοῦ κατ' οὐδένα λόγον ἤθελε δεχθῇ τὸ τοιοῦτον, ἰδίως ἕνεκα τῆς ἑτεροδοξίας, ἀπέφυγεν εὐσχήμως αὐτό. Ὁ Ναπολέων ὅμως, μὴ γνωρίζων τὰ περὶ τούτου διατρέχοντα ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Πετρουπόλεως, καὶ νομίζων αὐτὸ εὐκατόρθωτον, ἠθέλησεν ἐμμέσως νὰ διαπραγματευθῇ περὶ τοῦ συνοικεσίου τούτου· ὡς καταλληλότερον δὲ πάντων ἐξελέξατο τὸν Ταλλεϋράνδον. Γνωρίζων δὲ ὅτι οὗτος εἶχεν ἄλλας ἰδέας περὶ τοιούτου συνοικεσίου, καὶ μάλιστα ὅτι δὲν ἐπεθύμει νὰ διαλυθῇ τὸ μετὰ τῆς Ἰωσηφίνης συνοικέσιον αὐτοῦ, κράξας αὐτὸν κατ' ἰδίαν εἶπεν αὐτῷ· «Ἠξεύρεις ὅτι ἡ Ἰωσηφίνα σὲ κατηγορεῖ ὅτι σὺ ἐνεκοχλεῖσαι περὶ τοῦ διαζυγίου μας, καὶ ὅτι ἕνεκα τούτου τρέφει κατὰ σοῦ ἀδιάλλακτον μῖσος—; Ὁ δυστυχὴς Ταλλεϋράνδος ἐξεπλάγη διὰ τὴν συκοφαντίαν ταύτην· ἀλλ' ὁ Ναπολέων εἶπεν αὐτῷ ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐξιλεώσῃ τὴν αὐτοκρατόρισσαν, καὶ ὅτι πρέπει νὰ σκεφθῇ περὶ τούτου διότι οὗτος ὁ Ναπολέων, καθὸ αὐτοκράτωρ, μ' ὅλην τὴν πρὸς τὴν σύζυγόν του ἀγάπην εἶναι ἠναγκασμένος νὰ συνάψῃ νέον γάμον, ἐξ οὗ ν' ἀποκτήσῃ διάδοχον, καὶ δι' αὐτοῦ νὰ συνδεθῇ μετά τινος μεγάλης βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς Εὐρώπης, ὅτι οὐδὲν σταθερῶς ὑφίσταται ἐν τῇ Γαλλίᾳ, ἐν ὅσῳ τὸ μέλλον τοῦ θρόνου αὐτῆς δὲν εἶναι ἐξησφαλισμένον, ὅτι τοῦτο ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν ὑπάρχει, διότι τὰ πάντα στηρίζονται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, καὶ ὅτι ἤδη εἶναι καιρὸς, πρὶν ἢ γηράσῃ, νὰ λάβῃ νέαν σύζυγον, ἵνα ἀποκτήσῃ υἱόν. Ἡ πρὸς τὸν Ταλλεϋράνδον

ἐξομολόγησις αὕτη τοῦ Ναπολέοντος οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἄφινεν εἰς α τὸν ὅτι ὁ σύνδεσμος οὗτος ἔμελλε νὰ γένῃ μετὰ τῆς Ῥωσσίας. Τούτου ἕνεκα ὁ Ταλλεϋράνδος ὡμίλησεν εἰς αὐτὸν περὶ τῆς ἀγάπης καὶ ὑπολήψεως, ἣν ἐξέφραζε περὶ τούτου καθ' ἑκάστην ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς αὐτὸν τὸν Ταλλεϋράνδον. Ὁ δὲ Ναπολέων ἀπήντησεν αὐτῷ· «Ἂν μὲ ἀγαπᾷ ἀληθῶς ὁ Ἀλέξανδρος, ἂς μοὶ δώσῃ τοιοῦτον δεῖγμα, ὥστε νὰ ἑνωθῶμεν στενώτερον, ἤτοι δίδων μοι μίαν τῶν ἀδελφῶν τοῦ σύζυγόν μου. Ἀλλὰ διὰ τί μετὰ τοσαύτας σχέσεις οὐδέποτε μοὶ ἀνέφερε περὶ τούτου; Διὰ ποῖον λόγον ἀποφεύγει τοιαύτας ὁμιλίας;— Ταῦτα δὲ λέγων ἂν θήκεν εἰς αὐτὸν τὴν περὶ τούτου διαπραγμάτευσιν μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Ταλλεϋράνδος, γνωρίζων τὰς δυσκολίας τῆς ὑποθέσεως ταύτης, βλέπων μάλιστα ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἔμελλε νὰ ἀποχωρισθῶσιν ἐκ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐνῷ τὰ τοιαῦτα ἀπαιτοῦν πολὺν ὑλικὸν καιρόν, θέλων δὲ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν αὐτοκράτορά του, ἀνεδέχθη νὰ ὁμιλήσῃ μετ' ἐκείνου. Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις ἠγάπα νὰ ἀρέσκῃ εἰς ὅλους, καὶ ἰδίως πρὸς τοὺς παρὰ τῷ Ναπολέοντι, συνεχῶς συνωμίλει μετὰ τοῦ Ταλλεϋράνδου· τὴν ἐπομένην δὲ ἡμέραν ἰδὼν αὐτὸν ἤρχισε κατὰ τὴν συνήθειάν του νὰ ὁμιλῇ μετ' αὐτοῦ περὶ τῶν μετὰ τοῦ Ναπολέοντος φιλικῶν σχέσεών του. Ὁ Ταλλεϋράνδος δράξας τότε τῆς εὐκαιρίας ὡμίλησεν αὐτῷ ὅτι, ἵνα ὑπάρξῃ ἡ σχέσις αὕτη σταθερὰ καὶ μόνιμος, ἀνάγκη πᾶσα οἱ δύω οἶκοι αὐτῶν νὰ συνδεθῶσι καὶ διὰ συγγενικῶν δεσμῶν, δηλαδὴ διά τινος συνοικεσίου. Ὁ Ἀλέξανδρος εὐχαριστήσας μεγάλως τὸν Ταλλεϋράνδον περὶ τῆς προτάσεως ταύτης, ἐξέφρασε συγχρόνως καὶ τὴν περὶ τούτου λύπην του, λέγων αὐτῷ ὅτι καθ' ὅσον ἐξαρτᾶται παρ' αὐτοῦ εἶναι πρόθυμος νὰ δεχθῇ τὸ τοιοῦτον, διότι, ἀφ' οὗ ἅπαξ παρεδέχθη τὸν Ναπολέοντα φίλον, πολὺ εὐκολώτερον θέλει παραδεχθῆ αὐτὸν καὶ γαμβρὸν εἰς τὴν ἀδελφήν του. Ἀλλ' ὅτι τοῦτο δυστυχῶς ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῆς ἐξουσίας του· καθότι, εἶπε τῷ Ταλλεϋράνδῳ, ἀδιαφορῶν περὶ τῶν ἐν Πετρουπόλει ἀδομένων περὶ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐπιρροῆς τῆς μητρός του, οὗτος μόνος εἶναι κύριος τῆς αὐτοκρατορίας του, ἀλλὰ μόνον καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους του, ὥστε τοῦτο ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τῆς μητρός του, ἥτις ἦτον ὑπὲρ τὸ δέον αὐστηρὰ εἰς τὰς θυγατέρας της. Ὁ Ἀλέξανδρος μ' ὅλα ταῦτα ὑπεσχέθη εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὴν μητέρα αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν τῷ ὑπέσχετο τίποτε ἄλλο. Ὁ Ταλλεϋράνδος, βλέπων ὅτι ἐξετέλεσεν ὅ,τι ἐξηρτᾶτο

παρ' αὐτοῦ, εἶπεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Ναπολέοντος διὰ τὰ περαιτέρω.

Τὴν ἑπομένην ἡμέραν ὁ Ἀλέξανδρος συναντηθεὶς μετὰ τοῦ Ναπολέοντος ὡμίλησεν αὐτῷ περὶ τῆς γενομένης μετὰ τοῦ Ταλλεϋράνδου συνδιαλέξεως, ὑποσχόμενος αὐτῷ ὅτι θέλει προσπαθήσει νὰ καταπείσῃ τὴν μητέρα του ὅπως συγκατανεύσῃ καὶ αὕτη εἰς τὸ συνοικέσιον τοῦτο. Ὁ δὲ Ναπολέων εὐχαρίστησεν αὐτὸν περὶ τῆς εἰλικρινοῦς φιλίας του ταύτης.

Ἐπειδὴ δὲ ἔμελλον ν' ἀποχωρισθῶσιν οἱ Αὐτοκράτορες οὗτοι, διέταξαν τοὺς ὑπουργούς των νὰ ὑποβάλωσιν εἰς αὐτοὺς τὴν πρὸ πολλοῦ διαπραγματευομένην μυστικὴν συνθήκην. Τὴν 12 λοιπὸν Ὀκτωβρίου οἱ ὑπουργοὶ οὗτοι ἐπεραίωσαν καὶ συνυπέγραψαν τὴν ἑξῆς συνθήκην·

«Οἱ Αὐτοκράτορες Γαλλίας τε καὶ Ῥωσσίας ἀνανεόνουσι παν»δήμως τὴν συμμαχίαν των, καὶ ὑπόσχονται νὰ συμπράττωσιν »ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ.

»Πᾶσα πρότασις γινομένη πρὸς ἕνα ἐξ αὐτῶν πρέπει νὰ κοι»νοποιῆται εὐθὺς πρὸς τὸν ἕτερον· ἀμφότεροι δὲ νὰ ἀπαντῶσιν »ἐκ συμφώνου.

»Ἀμφότεροι οἱ Αὐτοκράτορες συμφωνοῦσι νὰ προτείνωσι »πανδήμως εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὴν εἰρήνην, ἵνα ἡ ἀπόρριψις αὐτῆς »ἐκθέσῃ τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν.

»Ἡ Γαλλία δὲν πρέπει νὰ ἐνδώσῃ εἰς εἰρήνην, μὴ ἀσφαλί»ζουσαν εἰς τὴν Ῥωσσίαν τὴν Φινλανδίαν, τὴν Βλαχίαν καὶ τὴν »Μολδαυΐαν.

»Ἐπίσης καὶ ἡ Ῥωσσία δὲν πρέπει νὰ ἐνδώσῃ εἰς εἰρήνην, μὴ »ἀσφαλίζουσαν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐκτὸς τῶν ἤδη κατακτήσεών »της, τὸ στέμμα τῆς Ἱσπανίας εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ναπολέον»τος Ἰωσήφ.

»Ἅμα τῇ ὑπογραφῇ τῆς παρούσης συμβάσεως, ἡ Ῥωσσία ἠμ»πορεῖ ν' ἀρχίσῃ νὰ ζητήσῃ παρὰ τῆς Πύλης, εἴτε διὰ τῆς εἰ»ρήνης, εἴτε διὰ τοῦ πολέμου, τὰς δύο ἐπαρχίας τοῦ Δουνά»βεως, ἀλλ' αἱ περὶ τούτου διαπραγματεύσεις πρέπει νὰ γε»νῶσιν ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων ἀμφοτέρων τῶν »Δυνάμεων, ἵνα μὴ προσβληθῇ ἡ μεταξὺ Γαλλίας τε καὶ Τουρ»κίας ὑπάρχουσα φιλία.

»Πρὸς τούτοις, ἐὰν διὰ τὴν κατοχὴν τῶν παραδουναβείων ἐ»παρχιῶν ἡ Ῥωσσία εὕρῃ τὴν Αὐστρίαν ἐχθράν, ἢ ἐὰν αὕτη »πράξῃ τοῦτο εἰς τὴν Ἰταλίαν ἢ Ἱσπανίαν, ἡ δὲ Γαλλία ἀναγ»κασθῇ νὰ κηρυχθῇ κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ῥωσ·

»σία ἐκ συμφώνου θέλουν χορηγήσει τὸν κατὰ τῆς Δυνάμεως »ταύτης ἀναγκαιοῦντα στρατὸν καὶ θέλουν συμπολεμήσει αὐτήν.

»Τέλος πάντων, ἐὰν ὡς ἐκ τοῦ πολέμου παραβιασθῇ ἡ συνθή»κη αὕτη, ἀμφότεροι οἱ Αὐτοκράτορες ὑποχρεοῦνται νὰ συνέλ»θωσιν ἐντὸς ἑνὸς ἔτους ».

Ἅμα ὑπεγράφη ἡ σύμβασις αὕτη, ἡ μὲν Ῥωσσία ἐπίστευσεν ὅτι κατέλαβε διὰ παντὸς τὰς παραδουναβείους ἐπαρχίας, ὁ δὲ Ναπολέων ὅτι θέλει ἔχει ἀνὰ χεῖράς του εἰς πᾶσαν περίστασιν τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσσίας. Ἐπὶ τούτῳ ἀπεφασίσθη νὰ μεταβῇ ὁ Ῥωμανζὼφ μετὰ τοῦ Ναπολέοντος εἰς Παρισίους ἵνα σχεφθῶσι περὶ τῆς ἀκριβοῦς πραγματοποιήσεως τῶν συμφωνηθέντων.

Εἰς ταῦτα πάντα ἡ Αὐστρία, μένουσα εἰς παντελῆ ἄγνοιαν, ὀργιζομένη κατὰ τοσοῦτον ἐξωπλίζετο. Ὁ δὲ Ναπολέων ἐπιθυμῶν νὰ δώσῃ τέλος εἰς τὰς παραλόγους ἀπαιτήσεις αὐτῆς ἔγραψε τὴν ἑξῆς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας, εἰς ἀπάντησιν τῆς πρὸς αὐτὸν σταλείσης πρὸ πολλοῦ ἐπιστολῆς του.

Ἐρεφορδίᾳ, τῇ 14 Ὀκτωβρίου 1808.

Κύριε Συνάδελφε!

«Εὐχαριστῶ τὴν Ὑμετέραν Αὐτοκρατορικὴν Μεγαλειότητα »περὶ τῆς ἐπιστολῆς ἣν εὐηρεστήθη νὰ μοὶ πέμψῃ διὰ τοῦ βα»ρῶνος Βικεντίου. Οὐδέποτε ἀμφίβαλον περὶ τῶν καλῶν αἰσθη»μάτων τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος, ἀλλ' ἐν τούτοις ἐφοβή»θην ὅτι αἱ μεταξύ μας ἐχθροπραξίαι θέλουν ἐπαναληφθῆ. Ἐν »τῇ Βιέννῃ ὑπάρχει φατρία τις, ἥτις μεγαλύνει τὰ πράγματα »ἵνα ἀναγκάσῃ τὴν κυβέρνησίν της ὥστε νὰ κατέλθῃ εἰς βίαια »μέσα, τὰ ὁποῖα θέλουν προξενήσει μεγαλήτερα κακὰ τῶν μέ»χρι τοῦδε γενομένων. Ἤμην κύριος νὰ διαμελίσω τὴν μοναρ»χίαν τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος ἢ τοὐλάχιστον νὰ τὴν ἐξα»σθενίσω, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησα· ὅπως δὲ ὑπάρχει αὕτη ἤδη εἶναι »κατὰ τὴν γνώμην μου, καὶ ἀπόδειξις τούτου εἶναι ὅτι οὐδε»μίαν διαφορὰν ἔχω μετ' αὐτῆς. Εἶμαι δὲ πάντοτε πρόθυμος νὰ »ἐξασφαλίσω τὴν ἀκεραιότητα τῆς μοναρχίας της, καὶ οὐδέποτε »θέλω πράξει τι ἐναντίον τῶν κυριωτέρων συμφερόντων τοῦ »Κράτους της. Αλλ ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης δὲν πρέπει ν' ἀμ»φισβητῇ ὅ,τι δεκαπενταετὴς πόλεμος ἐπεραίωσε· διὸ πρέπει νὰ »ἐμποδίζῃ πᾶσαν διακήρυξιν ἢ κίνημα τὰ ὁποῖα προκαλοῦν τὸν »πόλεμον. Ὅπως δ' ἐγὼ διέλυσα τὸ στρατόπεδον τῆς Συμμαχίας,

»ἑκατὸν δὲ χιλιάδες ἐκ τῶν στρατευμάτων μου ἀπέρχονται εἰς »τὴν ἐν Γαλλίᾳ Βονωνίαν ἵνα ἐπαναλάβωσι τὰς κατὰ τῆς Ἀγγλίας »προθέσεις μου· οὕτω καὶ ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης ἂς ἀποφύ»γῃ πᾶσαν ἐξόπλισιν, ἥτις βλάπτουσά με ὠφελεῖ τὴν Ἀγγλίαν. »Ἐνόμιζον ὅτε εὐτύχησα νὰ ἴδω τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα »καὶ συνωμολόγησα τὴν ἐν Πρεσβούργῳ συνθήκην, ὅτι αἱ ὑπο»θέσεις μας ἐπεραιώθησαν διὰ παντὸς, καὶ ὅτι ἐδυνάμην νὰ ἐν»ασχοληθῶ εἰς τὸν θαλάσσιον πόλεμον χωρὶς νὰ παρενοχλῶμαι. »Ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης ἂς δυσπιστῇ εἰς τοὺς λέγοντας εἰς »αὐτὴν ὅτι ἡ μοναρχία της κινυνεύει. διότι οὗτοι διαταράττουν »τὴν εὐτυχίαν τοῦ Κράτους της καὶ τὴν οἰκογένειάν της. Οὗτοι »μόνοι προκαλοῦν κινδύνους τοὺς ὁποίους προσποιοῦνται ὅτι φο»βοῦνται. Ἡ Υ. Μεγαλειότης διάγουσα εὐθέως καὶ εἰλικρινῶς »θέλει καταστήσει τοὺς λαούς της εὐτυχεῖς μετὰ τοσαύτας τα»ραχάς· ἂς ἦναι δὲ βεβαία ὅτι θέλει μ' εὕρει ἄνδρα ἀποφασισ»μένον, οὐδὲν πράττοντα κατὰ τῶν πρωτίστων συμφερόντων »της. Ἡ καλητέρα πολιτικὴ εἶναι τὴν σήμερον ἡ ἁπλότης καὶ »ἡ ἀλήθεια. Ἡ Υ. Μεγαλειότης ἂς μοὶ ἐμπιστεύηται ὅ,τι τὴν »ἀνησυχεῖ. Ἐγὼ δὲ θέλω τῇ πληροφορεῖ περὶ τούτου παρευθύς. »Ἐπὶ τέλους τῇ λέγω νὰ ἐνδίδῃ μόνον εἰς τὴν φωνὴν καὶ τὰ »αἰσθήματα τῆς καρδίας της, τὰ ὁποῖα εἶναι πολὺ ἀνώτερα »τῶν συμβούλων της. Παρακαλῶ τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα »ὅπως ἀναγνώσῃ τὴν ἐπιστολήν μου προσεκτικῶς, εἰς ἣν οὐδὲν »ἄλλο θέλει ἰδεῖ εἰμὴ τὴν ἡσυχίαν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ὑμε»τέρας Μεγαλειότητος ».

Συνάμα τῇ ἀποστολῇ τοῦ γράμματος τούτου, ὁ Ναπολέων ἀπῄτησε παρὰ τῆς Αὐστρίας νὰ ἀποφανθῇ αὕτη περὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰωσὴφ ὡς βασιλέως τῆς Ἱσπανίας οὗτω δὲ νὰ βεβαιωθῇ περὶ τῶν καθαρῶν προθέσεων τῆς αὐλῆς ταύτης. ἂν πρόκηται περὶ πολέμου ἢ εἰρήνης.

Ἐν τοσούτῳ τὴν 14 Ὀκτωβρίου, ἡμέραν προσδιωρισμένην περὶ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν Αὐτοκρατόρων, Ναπολέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου, ἀπὸ πρωΐας ἀμφότεροι ἔφιπποι ἐξῆλθον τῆς πόλεως Ἐρεφορδίας· ἀφ' οὗ δὲ περιεπάτησαν ὀλίγον, ἐνηγκαλίσθησαν μετὰ τοσαύτης εἰλικρινείας καὶ θερμότητος, ὥστε οὐδὲ οἱ πλουσιώτεροι καὶ εἰλικρινέστεροι ἄνθρωποι φέρονται οὕτως οἰκείως μεταξύ των· μετὰ δὲ ταῦτα ἀφιππεύσαντες ἀπεχωρίσθησαν, καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος, ἀπερχόμενος εἰς τὴν Πετρούπολιν, κατευθύνθη πρὸς τὴν Βεϊμάρην ὁ δὲ Ναπολέων ἐπανῆλθεν.

Ὁ Ναπολέων, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἐρεφορδίαν καὶ ἀποχαιρε-

τήσας τοὺς ἐκεῖ ἐλθόντας πρίγκηπας καὶ λοιποὺς, ἀνέβη εἰς τὴν ἅμαξαν καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Παρισίους, ὅπου ἔφθασε τῇ 18 τοῦ αὐτοῦ μηνός. Ἅμα φθάσας ἐκεῖ, ἔσπευσε νὰ προτείνῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὰ μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου συμφωνηθέντα περὶ συνθήκης· ἵνα κοινοποιηθῇ δὲ τοῦτο εἰς ἅπασαν τὴν Ἀγγλίαν, ἐνέδυσε τοὺς δύο ἀπεσταλμένους του, ἐξ ὧν ὁ εἷς ἦτο Ῥῶσσος, μὲ ἐργατικὴν στολὴν, καὶ διέταξε τὸν ἐν Βονωνίᾳ ναύαρχόν του νὰ τοὺς ἀποβιβάσῃ διά τινος πλοίου εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Οἱ ἀπεσταλμένοι οὗτοι ἔφερον ἐπιστολὴν ὑπογεγραμμένην ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Ναπολέοντος, ἐνδιαλαβάνουσαν ὁριστικὴν πρότασιν περὶ συνθήκης καὶ ἐπιγεγραμμένην πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας.

Ἐπομένως ὁ Ναπολέων ἐνησχολήθη εἰς τὰ περὶ τῆς Ἱσπανίας· διέταξε τὴν ἀποστολὴν νέων στρατευμάτων ὑπὸ διαφόρους στρατηγοὺς, διορίσας ἀρχηγὸν πάντων τῶν ἐκεῖ δυνάμεών του τὸν στρατάρχην Βερθιέρον· αὐτὸς δὲ ἀναθέσας εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον νὰ δεχθῇ τὰ νομοθετικὰ σώματα καὶ νὰ διευθύνῃ τὰς ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους, ἀνεχώρησε τῇ 29 Ὀκτωβρίου ἀπερχόμενος εἰς Βαϋόνναν, ὅθεν ἔμελλε νὰ μεταβῇ εἰς Ἱσπανίαν, ἵνα αὐτοπροσώπως διευθύνῃ τὰ κατὰ τῶν ἐκεῖσε ἀποβάντων Ἄγγλων, διότι ὁ ἀδελφός αὐτοῦ Ἰωσὴφ πάντῃ ἀνικάνως διεύθυνε τὸν στρατόν του.

Ἡ αἰφνίδιος ἀναχώρησις τοῦ Ναπολέοντος ἐκ τῶν Παρισίων ἐλύπησε πάντας, διαλογιζομένους εἰς ποῖον κίνδυνον ἔθετεν ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ τὴν ζωήν του, ἀπερχόμενος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ φανατικοῦ λαοῦ ἐκείνου, ὅπου πολλοὶ τῶν ἐνδοξοτέρων στρατηγῶν του ἀπωλέσθησαν.

Ἀπερχομένου εἰς Βαϋόνναν τοῦ Ναπολέοντος, οἱ παρ' αὐτοῦ ἀπεσταλμένοι ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, διαφυγόντες τὴν προσοχὴν τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, ὅστις εἶχεν αὐστηρὰν διαταγὴν νὰ ἐμποδίζῃ τοὺς τοιούτους, ἵνα μὴ ἐρεθίζεται ὁ λαὸς τῆς Ἀγγλίας, ὅστις εἶχεν ἀπαυδήσει ἐκ τοῦ πολυχρονίου ἐκείνου πολέμου. Ὁ ὑπουργὸς τῆς Ἀγγλίας Κάνιγγ Καστελερεάγος, ἀκολουθῶν τὴν πολιτικὴν τοῦ Πίττ, δὲν ἤθελε κατ' ἀρχὰς νὰ δώσῃ τὴν παραμικρὰν προσοχὴν εἰς τὴν ἐπιστολὴν τῶν δύο Αὐτοκρατόρων· ἀλλὰ φοβηθεὶς τὸν λαὸν, καὶ μάλιστα ἵνα ἀποδείξῃ εἰς τὴν Εὐρώπην ὅτι δὲν ἀπορρίπτει τὴν προταθεῖσαν εἰρήνην, ὡς κατηγορεῖτο, ἐξαπέστειλεν εἰς Παρισίους ταχυδρόμον φέροντα ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Καμπανὺ καὶ Ῥομανζῶφ, ἐνδιαλαμβάνουσαν ὅτι ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις προθύμως δέχεται τὴν περὶ συνθήκης

πρότασιν, ἀλλ' ἐπιθυμεῖ νὰ συμπεριληφθῶσιν εἰς τὴν συνθήκην ταύτην καὶ ὅλοι οἱ φίλοι της, μὴ ἐξαιρουμένων οὐδὲ τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Ἱσπανίας.

Οἱ ὑπουργοὶ οὗτοι, λαβόντες τὴν ἀπάντησιν ταύτην καὶ παρατηροῦντες ὅτι ἡ Ἀγγλία ἀπέφευγε πλαγίως νὰ ὀνομάσῃ τὸν Ναπολέοντα αὐτοκράτορα, καὶ ὅτι ἐπεθύμει νὰ συμπεριλάβῃ καὶ τοὺς Ἱσπανοὺς εἰς τὴν συνθήκην, δὲν ἀπεφάσισαν τίποτε, διότι ἐφοβήθησαν ν' ἀναλάβωσι τοιαύτην εὐθύνην. Τούτων ἕνεκα ἔπεμψαν εἰς τὸν Ναπολέοντα τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργείου καὶ ἐζήτησαν παρ' αὐτοῦ τί πρέπει ν' ἀπαντήσωσιν.

Ὁ Ναπολέων κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἦτον ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ, ὅτε τῷ ἐστάλη ἐκ Παρισίων ἡ ἀπάντησις τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργείου, ἐνασχολούμενος δραστηρίως τίνι τρόπῳ νὰ καταστρέψῃ τὰ ἐκεῖ ἀποβιβασθέντα ἀγγλικὰ στρατεύματα· μὴ ἔχων λοιπὸν εὐκαιρίαν νὰ ἐνασχοληθῇ εἰς τὰ περὶ τῆς συνθήκης, ἔγραψεν εἰς τὸν Ταλλεϋράνδον ν' ἀπαντήσῃ συμφώνως μετὰ τοῦ Ῥομανζὼφ ὅτι παραδέχονται μὲν τοὺς φίλους τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν συνθήκην, οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς ἐπαναστάτας τῆς Ἱσπανίας, ἐπὶ τούτῳ δὲ ἔπεμψεν αὐτῷ καὶ σχέδιον.

Ἅμα δὲ ὁ Ταλλεϋράνδος ἔπεμψεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὴν παρὰ τοῦ Ναπολέοντος σχεδιασθεῖσαν ἀπάντησιν, τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον, παρατηροῦν ὅτι αἱ διαπραγματεύσεις αὗται θέλουν ἐξασθενίσει τοὺς συμμάχους τῆς Ἀγγλίας ἰδίως δὲ τὸν φανατισμὸν τοῦ ἱσπανικοῦ λαοῦ, λαβὸν δὲ ἀφορμὴν ὡς ἐκ τῆς μὴ παραδοχῆς τῶν Ἱσπανῶν ἐπαναστατῶν, δι οὗ κατεδεικνύοντο οἱ σκοποὶ τοῦ Ναπολέοντος, θέλοντος τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας, δὲν ἐδίστασε νὰ διακηρύξῃ πάραυτα πανδήμως ὅτι αἱ ὑπὲρ εἰρήνης προτάσεις αὗται εἶναι φανταστικαὶ καὶ δόλιαι, διότι ἡ μὲν Ῥωσσία παρασύρεται ἐκ τῶν συμφερόντων της νὰ ἐνδίδῃ εἰς τὰ τοιαῦτα, ὁ δὲ δυνάστης τῆς Γαλλίας, ἀφοῦ ἔζωσε τὸν νόμιμον βασιλέα τῆς Ἱσπανίας, κατακρατεῖ τὸν ἕτερον δέσμιον εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅτι προτείνων ἤδη αὐτὸς τὴν εἰρήνην, προτίθεται διὰ τῶν διαπραγματεύσεων νὰ ἐξασθενίσῃ τοὺς λαούς, οἵτινες ἐπανεστάτησαν ἵνα ὑπερασπίσωσι τὰ δίκαιά των, καὶ ὅτι τοῦ λοιποῦ πᾶσα διαπραγμάτευσις περὶ εἰρήνης παύει ὁριστικῶς, ὁ δὲ πόλεμος θέλει ἐξακολουθήσει μεθ' ὅλης τῆς δραστηριότητος καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας, λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ναπολέοντος, ἀπήντησεν αὐτῷ ὅτι θέλει διατηρήσει τὴν εἰρήνην, εἰ καὶ ἀκαταπαύστως ἐνησχολεῖτο εἰς πολεμικὰς

προπαρασκευὰς, καὶ ὅτι ὡς πρὸς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Ἰωσὴφ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας, περὶ τοῦ ὁποίου ἔγραψεν αὐτῷ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, δὲν δύναται ν' ἀποφασίσῃ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, πρὶν ἢ μάθῃ τὰ ἐν Ἐρεφορδίᾳ διατρέξαντα μεταξὺ τῶν Αὐτοκρατόρων Ῥωσσίας τε καὶ Γαλλίας.

Ἐκ τούτων ὅλων οἱ λαοὶ περιέμενον νέους πολέμους καὶ νέας μάχας, μ' ὅλον ὅτι πρὸ πολλοῦ εἶχον συνειθίσει ἅπαντες εἰς τὰ τοιαῦτα· ὁ δὲ κρότος τῶν πυροβόλων εἰς οὐδένα πλέον ἐπροξένει ἐντύπωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Ἄφιξις τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Ἱσπανίαν— Καταστροφὴ τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ ἐπαναστατῶν — Ἐπάνοδος τοῦ Ναπολέοντος εἰς Παρισίους— Πολιορκία τῆς Σαραγώσσης.

(Νοέμβριος 1808 μέχρι Φευρουαρίου 1809

Ὁ Ναπολέων φθάσας τῇ 3 Νοεμβρίου εἰς Βαϋόνναν εὗρε τὸν στρατάρχην Βερθιέρον ἐνασχολούμενον περὶ τὰ τῆς ἐκστρατείας τῆς Ἱσπανίας· μὴ εὐχαριστηθεὶς δὲ εἰς τὰ παρ' αὐτοῦ διαταχθέντα, διότι τὰ πάντα ἐνηργοῦντο μετὰ πολλῆς βραδύτητος, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων, καὶ αὐτοπροσώπως διέταξε πᾶν ὅ,τι ἐθεώρει ἀναγκαῖον εἰς τὸν στρατόν.

Ἀναχωρήσας δὲ ἐκ Βαϋόννης τῇ 5 Νοεμβρίου, ἔφθασεν ἐν καιρῷ νυκτὸς ἀγνώριστος εἰς τὴν πόλιν Μιράνδαν, ὅπου ἦτον ὁ ἀδελφός του Ἰωσὴφ, καὶ διέμεινεν ἔξω τῆς πόλεως, διανυκτερεύσας ἐν ὑπαίθρῳ, διότι ἠγάπα τὸν στρατιωτικὸν βίον, καὶ διότι δὲν ἤθελε νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰωσὴφ, δεικνυομένου βασιλέως τῆς Ἱσπανίας, οὐχὶ δὲ, ὡς ὑπέθεσάν τινες, ὅτι εἶχε δυσαρέσκειάν τινα πρὸς τὸν ἀδελφόν του, μ' ὅλον ὅτι κατέκρινε πάντοτε τὴν πολεμικὴν ἀμάθειαν καὶ τὴν ἀδράνειαν αὐτοῦ. Τὴν ἐπομένην δὲ ἡμέραν ἀνέλαβεν αὐτοπροσώπως τὴν διοίκησιν τῶν ἐκεῖ στρατευμάτων του.

Ἐν τούτοις οἱ Ἱσπανοὶ μετὰ τὰς ἐπιτυχίας των ἐνόμιζον ἑαυτοὺς οὐχὶ μόνον ἐξησφαλισμένους ἀλλ' ὅτι καὶ ἐδύναντο νὰ εἰσβάλωσι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Γαλλίαν, μάλιστα δὲ κατέκριναν τοὺς Ἄγγλους διὰ τὴν ἐν Πορτογαλλίᾳ γενομένην μετὰ τῶν Γάλλων σύμβασιν. Ἦσαν ὅμως εἰς διενέξεις, ὡς συμβαίνει πάντοτε εἰς τοὺς ἐπαναστάτας μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν των, ὡς πρὸς τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως· διότι οἱ μὲν βασιλεῖς τῆς Ἱσπανίας εὑρίσκοντο δέσμιοι εἰς Γαλλίαν, οἱ δὲ τῆς Πορτογαλλίας εἶχον καταφύγει εἰς τὴν Ἀγγλίαν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐσχημάτισαν εἰς Μαδρίτην κεντρικὴν κυβέρνησιν, συγκειμένην παρ' ἑνὸς προέδρου μετὰ συμβουλίου συγκειμένου ἐκ 36 προσώπων, ἥτις ἐνησχολεῖτο νὰ σχηματίσῃ στρατὸν, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη νὰ συλλέξῃ πλέον τῶν 50 χιλιάδων ἀνδρῶν, οὗτοι δὲ ἦσαν ἐκ τῶν σπουδαστῶν καὶ τινων ἀπόρων χωρικῶν. Ἡ κυριωτέρα δὲ στρατιωτικὴ δύναμις τῶν Ἱσπανῶν ἦτον οἱ Ἄγγλοι, οἵτινες ἀποδιώ-

ξαντες τοὺς Γάλλους ἐκ τῆς Πορτογαλλίας καὶ συμφωνήσαντες μετὰ τῆς ἐν Μαδρίτῃ κεντρικῆς κυβερνήσεως, ἀπεβίβασαν εἰς τὴν Ἱσπανίαν 20 χιλιάδας στρατὸν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μούρον, ἄνδρα ἱκανὸν καὶ ἔμφρονα. Ὁ δὲ Ἰωσὴφ, ὅτε ἔλαβε παρὰ τοῦ Ναπολέοντος νέας δυνάμεις, ἤρχισε νὰ καταδιώκῃ τοὺς ἐπαναστάτας Ἱσπανοὺς, οἱ ὁποῖοι, νικηθέντες εἴς τινα συμπλοκὰς, κατέφυγον εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χερσονήσου· ὁ στρατάρχης Λεφέβρος μάλιστα τὴν 31 Ὀκτωβρίου εἰς τὴν ἐν Ζορνίζᾳ μάχην ἐπροξένησε μεγίστην ζημίαν εἰς αὐτούς.

Τοιαύτη λοιπὸν ἦτον ἡ κατάστασις τῶν ἱσπανικῶν πραγμάτων, καθ' ἣν ἡμέραν ἔφθασεν ὁ Ναπολέων εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ὅστις ὠργίσθη ὑπερβολικῶς, μαθὼν τὰ κινήματα ταῦτα τοῦ στρατοῦ του, διότι οὗτος εἶχε διατάξει τὸν Ἰωσὴφ νὰ μὴ ἐπιχειρισθῇ τι, ἂν δὲν φθάσῃ αὐτός· καθότι εἶχε πρόθεσιν νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς ἐπαναστάτας νὰ προχωρήσωσι πρὸς τοὺς Γάλλους, μετὰ ταῦτα αἴφνης νὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτῶν, χωρὶς νὰ τοῖς δώσῃ καιρὸν νὰ ὑποχωρήσωσιν, οὕτω δὲ νὰ τοὺς καταστρέψῃ ἐν τῷ ἅμα.

Φθάσας λοιπὸν τῇ 5 Νοεμβρίου εἰς Μιράνδαν τὴν ἐπιοῦσαν ἔδωκε τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς εἰς τὸν στρατὸν ἵνα ἐπανορθώσῃ τὰ μέχρι τοῦδε κακῶς διαταχθέντα. Τῇ δὲ 9 τὸ πρωὶ μαθὼν ὅτι οἱ ἀποστάται ἀνεφάνησαν εἰς τὴν πόλιν Βούργους καὶ θέλων διὰ τῆς παρουσίας του νὰ καταπλήξῃ αὐτοὺς, λαβὼν ἅπαντα τὰ ἀναγκαῖα προφυλακτικὰ μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν ἑαυτοῦ, ἀπῆλθε πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος μετὰ τοῦ σώματος τοῦ στρατάρχου Σούλτου, ἔχοντος ὑπὸ τὰς διαταγάς του τρεῖς μεραρχίας καὶ πολυάριθμον ἱππικὸν καὶ πυροβολικόν. Τῇ 10 ὥρᾳ ἀπὸ πρωΐας, ἅμα ἀνεφάνη ὁ γαλλικὸς στρατὸς, οἱ ἐπαναστάται μόλις ἐπρόφθασαν ν' ἀκροβολίσωσι, καὶ πάραυτα ἐπιπεσὸν τὸ ἱππικὸν κατ' αὐτῶν τοὺς διεσκόρπισε, φονεῦον καὶ αἰχμαλωτίζον πολλοὺς, τὸ δὲ σῶμα τοῦ Σούλτου εἰσῆλθεν εἰς Βούργους μετά τινων ὡρῶν ἀντίστασιν τῶν κατοίκων. Τὴν ἡμέραν ταύτην οἱ Ἱσπανοὶ ἀπώλεσαν ὑπὲρ τοὺς 2000 ἄνδρας, ἐγκαταλείψαντες ὅλα τὰ πυροβόλα των εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης.

Ὁ Ναπολέων κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα εἰσῆλθεν ἀγνώριστος εἰς τὴν πόλιν Βούργους, θέλων αἱ περὶ τούτου τιμαὶ ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωσὴφ, αὐτὸς δὲ νὰ θεωρῆται ὡς στρατηγός. Εὐθὺς δὲ διέταξε νὰ παρουσιασθῶσι πρὸς αὐτὸν ἅπασαι αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως, πρὸς τὰς ὁποίας ὡμίλησεν ὡς στρατηγὸς τρομεροῦ κατακτητοῦ, λέγων εἰς αὐτοὺς ὅτι μόνον παρὰ τοῦ βα-

σιλέως αὐτῶν Ἰωσὴφ νὰ περιμένωσιν ἐπιείκειαν· ἐπομένως διέταξε νὰ καταβιβασθῇ ἡ σημαία τοῦ Φερδινάνδου καὶ νὰ καῇ δημοσίως.

Ἐν τῇ πόλει Βούργοις ὑπῆρχον πολλαὶ ἀποθῆκαι ἔχουσαι μερινὸν μαλλίον ἀξίας 15 ἑκατομμυρίων φράγκων· ὁ Ναπολέων διέταξε νὰ δημευθῇ τοῦτο καὶ νὰ πωληθῇ εἰς τὴν Βαϋόνναν, ὥστε ἀγοράζοντα αὐτὸ τὰ γαλλικὰ ἐργοστάσια εἰς μικρὰν τιμὴν νὰ ὠφελῶνται εἰς τὰ χειροτεχνήματά των, τὰ δὲ χρήματα τοῦ μαλλίου ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ στρατοῦ.

Ὁ Ναπολέων, μαθὼν παρὰ τῶν αἰχμαλώτων καὶ προσέτι παρὰ τῶν συλληφθέντων γραμμάτων ἐν τοῖς ταχυδρομείοις περὶ τῆς ἀπιβάσεως ἀγγλικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ἀστουρίων, διέταξε τὸν μὲν Σοὺλτον νὰ προσλάβῃ καὶ ἄλλα πολλὰ στρατεύματα καὶ ν' ἀπέλθῃ ἐκεῖσε ἵνα καταστρέψῃ τὸν ἀγγλικὸν στρατὸν, τὸν στρατάρχην Νέϋ μετὰ τῶν μεραρχιῶν νὰ καταδιώξῃ τὸν στρατηγὸν Καστάνον, αὐτὸς δὲ ὁ Ναπολέων ἔμεινεν εἰς τὴν πόλιν Βούργους μετὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς του καὶ μετὰ ἰσχυροῦ σώματος τοῦ ἱππικοῦ. Τὴν 11 Νοεμβρίου ὁ στρατάρχης Βίκτωρ ἀπαντήσας τὸν Ἱσπανὸν στρατηγὸν Βλὰκ μετὰ 30 χιλιάδων ἀνδρῶν κατεπολέμησεν αὐτὸν, ἀπολέσαντα τρεῖς χιλιάδας ἄνδρας.

Ὁ Ναπολέων μετὰ τρεῖς ἡμέρας, ἤτοι τὴν 14 Νοεμβρίου, μαθὼν τὰ περὶ τῆς μάχης ταύτης καὶ γνωρίζων ὅτι ὁ στρατηγὸς Βίκτωρ δὲν εἶχεν ἱκανὸν ἱππικὸν ἵνα καταδιώξῃ τοὺς φυγάδας, ἔπεμψεν εὐθὺς τοὺς παρ' αὐτῷ διμάχας, διατάττων τὸν διοικητὴν αὐτὸν νὰ διατρέξῃ ὅλα τὰ πέριξ τοῦ τόπου, ὅπου ἔγεινεν ἡ μάχη, καὶ νὰ κατασφάξῃ ἀνηλεῶς τοὺς ἐπαναστάτας, διότι ἤθελεν οὕτω νὰ προξενήσῃ τρόμον εἰς παντας.

Ἐνῷ δὲ ὁ Ναπολέων ἐνησχολεῖτο ἀραστηρίως εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν ἐπαναστατῶν, ἡ κυβέρνησις αὐτῶν, θέλουσα νὰ ἑνώσῃ ὅλην τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν ὑφ' ἕνα καὶ μόνον ἀρχηγὸν, διώρισεν ὡς τοιοῦτον τὸν στρατηγὸν Ῥωμάναν, τὸν νεωστὶ δραπετεύσαντα ἐκ τῆς Δανιμαρκίας, καὶ τὸν διοικοῦντα ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ τῆς Πρωσσίας ὑπὸ τὸν Ναπολέοντα ἱσπανικὸν στρατόν. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς οὗτος, ἀνίκανος ὢν τοιαύτης σπουδαιοτάτης θέσεως, παρεξετρέπετο εἰς ματαίας καὶ ἀνωφελεῖς προθέσεις.

Ἐν τούτοις ὁ στρατάρχης Λάννος, ἔχων 30 χιλιάδας στρατόν, τῇ 23 Νοεμβρίου ἀπήντησε πρὸς τὴν πόλιν Τουδέλαν τοὺς στρατηγοὺς Καστάνον καὶ Πελαφῶξον μετὰ 40 χιλιάδων Ἱσπανῶν, τοὺς ὁποίους πολεμήσας, μετὰ πεισματώδη μάχην τεσ-

σάρων ὡρῶν ἐνίκησε κατὰ κράτος καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ καταφύγωσι πρὸς τὴν Μαδρίτην. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ δὲν συνεμέθεξεν ὁ στρατηγὸς Νέϋ, διαμένων ὀλίγας ὥρας μακρὰν τοῦ Καστάνου, διότι δὲν ἐγνώριζεν ἀκριβῶς οὔτε τὴν θέσιν τοῦ ἐχθροῦ, οὔτε τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ναπολέων, μαθὼν ταῦτα καὶ δυσαρεστηθεὶς κατὰ τοῦ στρατάρχου Νέϋ, ἔγραψε πρὸς τὸν Λάννον περὶ τούτου. (α)

Ὁ Ναπολέων, οὕτω προοδεύων κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, ἐνόμιζεν ὅτι τάχιστα καταστρέφει αὐτούς· ὑπώπτευεν ὅμως παρὰ τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, περὶ τοῦ ὁποίου δὲν εἶχε καθαρὰς πληροφορίας. Ἀλλὰ γνωρίζων τὴν ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ εἴσοδον τῶν Ἄγγλων, καὶ θέλων νὰ ἐπιτύχῃ αὐτοὺς εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χερσονήσου, διέταξε τὸν Νέϋ νὰ πορευθῇ πρὸς τὴν Μαδρίτην καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν· αὐτὸς δὲ ὁ Ναπολέων μετὰ τῆς φρουρᾶς του καὶ πολλῶν ἄλλων στρατευμάτων, ἀριθμουμένων 40 χιλιάδων ἀνδρῶν, παρηκολούθει αὐτόν.

Τῇ 27 Νοεμβρίου ὁ Ναπολέων, φθάσας εἰς τὰ πέριξ τῆς Μαδρίτης, ἐν πρώτοις κατώπτευσεν αὐτήν, ἐπομένως διέταξε νὰ καταλάβῃ ὁ στρατὸς τὰ ἰσχυρώτερα μέρη. Τῇ πρωΐᾳ τῆς ἑπομένης ἡμέρας μία γαλλικὴ φάλαγξ προσβαλοῦσα τὴν θέσιν Σόμο-Σιέρα, ὅπου οἱ Ἱσπανοὶ ἔχοντες δεκαὲξ πυροβόλα διετήρουν αὐτὴν καλῶς, δὲν ἐδυνήθη νὰ τὴν κυριεύσῃ, ἀπολέσασα πολλοὺς ἄνδρας. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ ἐμψυχώσῃ τὸν στρατόν του, διέταξεν εὐθὺς τὸ σῶμα τῶν λογχιστῶν, διοικούμενον ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μοντβρούνου, ν' ἀναρπάσῃ τὰ πυροβόλα ταῦτα. Τὸ ὡραῖον ἱππικὸν τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὁ Ναπολέων ἐσχημάτισεν ἐκ Πολωνῶν, ὅτε διέμενεν ἐν Βαρτοβίᾳ, σχηματισθὲν εἰς βαθεῖαν φάλαγγα ἐφώρμησε κατὰ τῆς τρομερᾶς κανονοστοιχίας ταύτης, ἀλλ' ἐν πρώτοις ἀπέτυχε, διότι ἅπασα ἡ νεολαία τῆς Μαδρίτης ὑπεράσπιζε τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἐφορμήσαν ὅμως ἐκ δευτέρου, κατέλαβε τὰ πυροβόλα ταῦτα, κατασφάζον τοὺς ὑπερασπιζομένους αὐτά. Τὴν 2 Δεκεμβρίου ὁ

(α) *Ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς τὸν Στρατάρχην Λάννον.*

Ὁ ὑπασπιστής σου, φθάσας πρός με τὴν πρωΐαν τῆς 26, μὲ ἀνήγγειλε τὴν ἐν Τουδέλᾳ λαμπρὰν πρᾶξιν σου. σὲ συγχαίρω περὶ τούτου. Ὁ στρατάρχης Νέϋ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην δὲν ἐξετέλεσε τὴν πρόθεσίν μου. Φθάσας οὗτος τὴν 22 εἰς τὴν Σορίαν, τὴν ἐπομένην ἔπρεπε νὰ ἦναι εἰς τὴν Ἀγρέδαν, ἀλλ' οὗτος ἀπατώμενος ὑπὸ τῶν χωρικῶν ὅτι οἱ ἐπαναστάται ἔχουσιν 80 χιλιάδας στρατοῦ τῆς γραμμῆς, ἐφοβήθη. Ὅτε δὲ ἤκουσε τὸν κανονοβολισμὸν τῆς μάχης, ἐνόμισεν ὅτι ὑμεῖς ἐνικήθητε. Διέταξα αὐτὸν ν' ἀναχωρήσῃ εὐθὺς καὶ νὰ μὴ φοβῆται παντελῶς, καταδιώκων τὸ Καστάνον.

Ναπολέων ἔφθασε μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἔξω τῶν πυλῶν τῆς Μαδρίτης, ἥτις, οὖσα πάντῃ ἀνοχύρωτος, περιεφράζετο ὑπὸ ἀσθενοῦς τείχους. Ἐν αὐτῇ δὲ ὑπῆρχον μόλις τέσσαρες χιλιάδες στρατοῦ· ἀλλ' ὁ φανατικὸς λαὸς τῆς πόλεως ταύτης, οὐδόλως διαλογιζόμενος περὶ τῶν δυνάμεών του, ἐμελέτα ν' ἀντισταθῇ εἰς τὸν ἰσχυρὸν τῆς Εὐρώπης. Τινὲς τῶν φρονιμωτέρων θέλοντες νὰ παραστήσωσι τὸν κίνδυνον, κατεσφάγησαν ἀνηλεῶς παρὰ τοῦ ὄχλου τούτου ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἦσαν προδόται. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέγειρον χαρακώματα εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τῆς πόλεως καὶ παρεσκευάσθησαν εἰς ἄμυναν.

Ὁ Ναπολέων, πρὶν ἢ ἀποπειραθῇ τῆς κατὰ τῆς πόλεως ἐφόδου, ἔπεμψεν ἕνα τῶν ἀξιωματικῶν τῶν γενικῶν ἐπιτελῶν ἵνα προσκαλέσῃ τοὺς ἐν αὐτῇ νὰ παραδοθῶσιν. Ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος, φθάσας εἰς μίαν τῶν πυλῶν, ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς τῆς ὁποίας ἦτον εἷς τῶν κρεωπωλῶν, δὲν ἤθελε νὰ παραδεχθῇ αὐτὸν, ἀπαιτοῦντα τοὐλάχιστον ἕνα Γάλλον στρατάρχην ὡς κήρυκα πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Μαδρίτης. Τέλος πάντων μετὰ πολλῶν δυσκολιῶν ἐπετράπη εἰς τὸν Γάλλον ἀξιωματικὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν. Ἅμα δὲ οὗτος ἀνήγγειλε τὰ τῆς ἀποστολῆς του, δηλαδὴ περὶ τῆς παραδόσεως τῆς πόλεως, ἐκινδύνευσε νὰ φονευθῇ ὑπὸ τοῦ ὄχλου, καὶ μόλις διεσώθη βοηθείᾳ τῆς φρουρᾶς. Μετὰ πολλὰς δὲ θορυβώδεις φωνὰς ὁ ὄχλος ἐξελέξατο ἕνα τῶν στρατηγῶν του ἵνα ἀπέλθῃ εἰς τὸ γαλλικὸν στρατόπεδον καὶ ἀναγγείλῃ τὴν ἀπόρριψιν τῆς περὶ παραδόσεως προτάσεως. Ὁ στρατηγὸς οὗτος, συνωδευμένος ἐκ τριάκοντα Ἱσπανῶν τῶν μᾶλλον ὀχλαγωγικῶν, ἐξελθὼν τῆς πόλεως, παρουσιάσθη πρὸς τὸν Ναπολέοντα καὶ ἀνήγγειλεν αὐτῷ τὴν ἀπόφασιν τῶν ἐν Μαδρίτῃ ἐπαναστατῶν· οὗτος δὲ ἀπήντησεν αὐτῷ ὅτι ἡ κατὰ τῆς πόλεως εἰσβολὴ θέλει γένει ἀνυπερθέτως.

Ὁ Ναπολέων μετὰ ταῦτα διατρέξας τὰ πέριξ τῆς Μαδρίτης, ἐσχεδίασε τὴν κατ' αὐτῆς προσβολήν· ἐπειδὴ ὅμως ὅλον τὸ πεζικόν του δὲν εἶχε φθάσει, ἀνέβαλε τὴν ἐκτέλεσιν ἐπὶ τὴν αὔριον. Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης ἡμέρας, πρὶν ἢ ἀρχίσῃ τὸ πῦρ κατὰ τῆς πόλεως, διέταξε τὸν στρατάρχην Βερθιέρον ν' ἀναγγείλῃ καὶ ἐκ δευτέρου εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως περὶ παραδόσεως αὐτῆς. Οὗτοι δὲ ἀπήντησαν ὅτι δὲν δύνανται νὰ πράξωσι τοῦτο, ἂν δὲν συναινέσῃ καὶ ὁ ὄχλος, ὅστις διέτρεχε μανιακῶς εἰς τὴν πόλιν καὶ κατέσφαζε τὸν προτείνοντα περὶ παραδόσεως τῆς πόλεως.

Τὸ περὶ προσβολῆς σημεῖον εὐθὺς ἐδόθη, καὶ πάραυτα ὁ στρα-

τηγὸς Μαιζὼν εἰσέβαλεν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἤρχισε νὰ κυριεύῃ αὐτὴν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς αἱματοχυσίας, ὥστε ἐπληγώθη οὗτος εἰς τὸν πόδα.

Ὁ Ναπολέων θέλων ν' ἀπαλλάξῃ τὴν πόλιν ταύτην ἐκ τῶν δυστυχημάτων, περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἔπεμψε καὶ ἕτερον κήρυκα πρὸς τοὺς πολιορκουμένους, προσκαλῶν αὐτοὺς νὰ παραδοθῶσιν. Ὁ ὄχλος ἀπελπισθεὶς συνήνεσεν εἰς τοῦτο, καὶ ἀπέστειλεν ἓν τῶν μελῶν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, τὸν στρατηγὸν Θωμᾶν Μόρλαν, πρὸς τὸ γαλλικὸν στρατόπεδον.

Ὁ στρατηγὸς οὗτος παρουσιάσθη ἔντρομος πρὸς τὸν Ναπολέοντα, διότι αὐτὸς ἦτο διοικητὴς τῆς Ἀνδαλουσίας, ὅτε παρεβιάσθη ἡ ἐν Βαϋλένῃ συνθήκη. Ὁ Ναπολέων, γνωρίζων τὰ περὶ τοῦ Ἱσπανοῦ στρατηγοῦ τούτου, καὶ θέλων νὰ ἐπιπλήξῃ αὐτὸν, τῷ εἶπεν ὀργίλως· «Ματαίως μεταχειρίζεσθε τὸ ὄνομα τοῦ λαοῦ, »διότι ὑμεῖς αὐτοὶ ἐρεθίσατε καὶ ἀπεπλανήσατε εἰς ψευδολογίας »αὐτόν. Συναθροίσατε λοιπὸν τοὺς ἱερεῖς, τοὺς ἡγουμένους »τῶν μοναστηρίων, τοὺς εἰρηνοδίκας καὶ τοὺς μεγαλοκτηματίας, »καὶ εἴπατε εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἀπὸ τοῦδε μέχρι τῆς ἕκτης ὥρας »τῆς πρωΐας πρέπει νὰ παραδοθῇ ἡ πόλις, ἄλλως δὲν θέλει ὑ»πάρχει. Δὲν θέλω, οὐδὲ ὀφείλω, νὰ ὑποχωρήσω τὰ στρατεύ»ματά μου. Σεῖς κατεσφάξατε τοὺς δυστυχεῖς αἰχμαλώτους »Γάλλους τοὺς πεσόντας εἰς τὰς χεῖράς σας· σεῖς πρὸ ὀλίγων ἡ»μερῶν συνελάβετε τοὺς ὑπηρέτας τῆς ῥωσσικῆς πρεσβείας καὶ »τοὺς ἐφονεύσατε, διότι ἦσαν Γάλλοι. Ἡ ἀνεπιδεξιότης καὶ ἡ »ἀνανδρία ἑνὸς στρατηγοῦ Γάλλου σᾶς παρέδωκε τὸν στρατόν »μου διὰ τῆς ἐν τῷ πεδίῳ τῆς Βαϋλένης συμβάσεως, τὴν ὁποίαν »σεῖς παρεβιάσατε. Ὑμεῖς, κύριε Μόρλα, ὁποίαν ἐπιστολὴν ἐ»γράψατε πρὸς τὸν στρατηγὸν τοῦτον; Σᾶς ἐσύμφερε νὰ ὁμι»λῆτε περὶ διαπραγῆς, λησμονοῦντες ὅ,τι ἐπράξατε τῷ 1795, »καθ' ὃν καιρὸν ἡρπάσατε ὅλας τὰς γυναῖκας, καὶ τὰς διενεί»ματε εἰς τοὺς στρατιώτας σας ὡς λάφυρα· ὁποῖον δικαίωμα »εἴχετε ἐν τούτοις νὰ ὁμιλῆτε οὕτως; Ἡ ἐν Βαϋλένῃ σύμβα»σις σᾶς ἀπηγόρευε τοῦτο. Εἴδετε ὁποίαν διαγωγὴν ἔδειξαν οἱ »Ἄγγλοι, οἵτινες καταφρονοῦν τοσοῦτον τὰ δίκαια τῶν ἐθνῶν, »διατηρήσαντες καλῶς τὴν μετὰ τῶν Γάλλων γενομένην σύμ»βασιν; Ἡ παραβίασις τῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως ἀντιβαίνει »εἰς τὸν πολιτισμὸν, διότι τοῦτο εἶναι ἴδιον τῶν Βεδουΐνων τῆς »ἐρήμου. Πῶς λοιπὸν ἤδη ζητεῖτε σύμβασιν, σεῖς οἵτινες τὴν »παρεβιάσατε; Ἰδοὺ λοιπὸν πῶς ἡ ἀδικία, καὶ ἡ κακὴ πίστις »πίπτει πάντοτε εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν ἀδικούντων. Εἶχον στόλον

»εἰς τὰ Γάδειρα, ὄντα σύμμαχον τῆς Ἱσπανίας· σεῖς προσεβά-
»λετε αὐτὸν μὲ τὸ πυροβολικὸν τῆς πόλεως, εἰς ἣν εἶσθε διοι-
»κητής· κάλλιον δὲ ἤθελον ὁ στόλος οὗτος νὰ ὑπέκυπτεν εἰς
»τοὺς Ἄγγλους ἢ νὰ ἀφοπλίζετο παρ' ὑμῶν. Ἐπιστρέψατε εἰς
»Μαδρίτην· σᾶς δίδω προθεσμίαν μέχρι τῆς ἕκτης ὥρας τῆς
»πρωΐας· ἐπανέλθετε δὲ μετὰ ταῦτα, ἐὰν δὲν ἔχετε ἄλλο τι νὰ
»μοὶ εἴπητε εἰμὴ ὅτι ὁ λαὸς ὑποτάσσεται· ἄλλως ὅμως, ἅπας
»ὁ στρατός σας θέλει θανατωθῇ ».

Ὁ στρατηγὸς Θωμᾶς Μόρλας, τοσοῦτον ἐξεπλάγη ἀκούων
τὸν Ναπολέοντα, ὥστε ἐπανελθὼν εἰς Μαδρίτην, δὲν ἐδύνατο
νὰ ὁμολογήσῃ ὅσα ἤκουσεν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Ναπολέοντος,
καὶ μόνον ὁ ὑπασπιστὴς αὐτοῦ ἀνέφερε ταῦτα. Ἡ δὲ προσωρι-
νὴ κυβέρνησις τῆς Μαδρίτης ἀνήγγειλεν εὐθὺς πρὸς τὸ γαλλικὸν
στρατόπεδον ὅτι ἡ πόλις παραδίδεται.

Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπιούσης ὁ γαλλικὸς στρατὸς εἰσῆλθεν εἰς
Μαδρίτην, καὶ κατέλαβε τὰς σημαντικωτέρας θέσεις τῆς πόλεως.
Ἀλλ' ὁ Ναπολέων δὲν ἠθέλησε νὰ εἰσέλθῃ, κατοικήσας ἔξω τῆς
πόλεως εἴς τινα ἔπαυλιν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Διέταξε δὲ
εὐθὺς τὴν ἀφόπλισιν ὅλων τῶν κατοίκων τῆς πόλεως· συγχρό-
νως ὅμως, θέλων νὰ δείξῃ ὅτι περὶ πολλοῦ ποιεῖται τὴν εὐημε-
ρίαν αὐτῶν, διέταξε νὰ ἐκδοθῶσι κοινωφελῆ τινὰ διατάγματα,
ἀφορῶντα τὴν κατάργησιν τῶν ἐντὸς τοῦ Κράτους τελῶν, τὴν
διάλυσιν τοῦ Ἱεροῦ Δικαστηρίου, τὴν κατάργησιν τῶν φεούδων
καὶ ἄλλων τοιούτων. Ἐπομένως παρήγγειλεν εἰς τὸν ἀδελφὸν
αὐτοῦ Ἰωσὴφ ἵνα ἔλθῃ εἰς Μαδρίτην, ὅπως λάβῃ τὰς ἡνίας τοῦ
Κράτους του· αὐτὸς δὲ ὁ Ναπολέων διέμενεν ἔξω, ὡς στρατη-
γὸς συμμαχικῶν στρατευμάτων, ἐνασχολούμενος εἰς τὴν ἐντελῆ
κατάκτησιν τῆς χερσονήσου.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ ἀγγλικὸς στρατός, μαθὼν τὴν κα-
ταστροφὴν τῶν ἱσπανικῶν στρατευμάτων, καὶ μάλιστα τὴν ἐπὶ
τῆς χερσονήσου ἄφιξιν αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος, καὶ παρατηρῶν
ὅτι ἡ περαιτέρω διαμονὴ αὐτοῦ ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ καθίστατο ἔτι
μᾶλλον ἐπιζήμιος, ἀπεφάσισε νὰ ὑποχωρήσῃ εἴς τινα καλὸν λι-
μένα, καὶ ἐκεῖ νὰ ὀχυρωθῇ, περιμένων πλοῖα ἵνα ἀναχωρήσῃ.
Ὁ δὲ Ναπολέων, καταδιώξας τὸν ἱσπανικὸν στρατὸν, ἐνησχο-
λεῖτο δραστηρίως ἤδη πρὸς καταστροφὴν τοῦ ἀγγλικοῦ. Ἐπὶ
τούτῳ ἐξέδωκε διαταγὰς πρὸς καταδίωξιν αὐτοῦ, ἰδίως ἀνέθη-
κεν εἰς τὸν στρατηγὸν Νέϋ τὸ ἔργον τοῦτο, διότι πρό τινων ἡ-
μερῶν εἶχεν ἐπιπλήξει αὐτὸν διὰ τὴν ἀδράνειάν του.

Ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς Μοόρος, ὅστις, ὡς ἐρρέθη, διελογίζετο

νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς ἀσφαλῆ λιμένα, μαθὼν παρ' ἑνὸς ἐπισήμου ἐγγράφου τοῦ Ναπολέοντος, στελλομένου πρὸς τὸν στρατάρχην Σοῦλτον, ὅτι οὗτος διετάττετο μετὰ τῶν δύο μεραρχιῶν ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ἀστουρίων, κειμένην οὐ μακρὰν τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοπέδου, νομίσας δὲ ὅτι δύναται ἤδη νὰ καταστρέψῃ εὐκόλως τὸ γαλλικὸν τοῦτο σῶμα, διότι εἶχε συναθροίσει ὑπ' αὐτὸν 30 χιλιάδας στρατοῦ, εἰδοποιηθεὶς δὲ συγχρόνως ὅτι καὶ ὁ στρατηγὸς Ῥωμάνας, ὅστις ἔμεινεν ἀρχηγὸς ὅλων τῶν ἱσπανικῶν στρατευμάτων, ἤρχετο πρὸς βοήθειάν του, αἴφνης μετέβαλε γνώμην καὶ ἐκινήθη κατ' αὐτοῦ

Ὁ Ναπολέων, μαθὼν τῇ 20 Δεκεμβρίου τὸν σκοπὸν τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, καὶ εὐχαριστηθεὶς μᾶλλον, διότι οὕτω προσείλκυεν αὐτὸν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χερσονήσου, διέταξεν εὐθὺς τὸν στρατάρχην Νέϋ νὰ ἀπέλθῃ κατ' αὐτοῦ μετὰ 20 χιλιάδων ἀνδρῶν· συνάμα δὲ αὐτὸς συναθροίσας ἑτέρας 20 χιλιάδας καὶ μετὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς του τῇ 22 Δεκεμβρίου ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Ἄγγλων. Διαβὰς δὲ ἐκ τῆς πόλεως Ἐσκουριάλης καὶ φθάσας εἰς τὸ ὄρος Γουαδαρράμην, ἐπληροφορήθη παρὰ πάντων ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ διαβῇ ὁ στρατός τον ἕνεκα τῆς χιόνος. Θέλων λοιπὸν νὰ ὑπερπηδήσῃ καὶ τὸ ἐμπόδιον τοῦτο, διότι δὲν ἐθεώρει αὐτὸ δυσκολώτερον τοῦ τῶν Ἄλπεων τῆς Ἰταλίας, διέταξε τὸ ἐλαφρὸν ἱππικὸν νὰ προπορευθῇ κατὰ φάλαγγα πυκνὴν, ἵνα εὐκολύνῃ τὴν πορείαν τοῦ πεζικοῦ· αὐτὸς δὲ πεζὸς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀκροβολιστῶν τῆς φρουρᾶς του διῆλθε πρῶτος τὸ ὄρος ἐν τῷ μέσῳ τῆς χιόνος, ἀκουμβῶν ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ στρατηγοῦ Σαβαρύ. Κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα ὁ Ναπολέων διέμεινεν εἰς τὴν κωμόπολιν Ἐσπινάραν, καὶ κατέλυσεν εἰς τὸ ταχυδρομικὸν κατάστημα μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν του, εἰς τοὺς ὁποίους κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα διηγήθη πολλὰ ἀνέκδοτα περὶ τῆς ἐν Βρένῃ σχολῆς του πάντοτε ὅμως δυσηρεστεῖτο κατὰ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ ἱππικοῦ του, διότι δὲν ἐδυνήθησαν νὰ τὸν πληροφορήσωσι περὶ τῶν κινημάτων τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, ἐνῷ παρὰ τῶν λειποτακτῶν τοῦ στρατηγοῦ Δυπόντου εἶχε μάθει ταῦτα.

Τὴν ἑπομένην ἡμέραν ἡ πορεία τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων ἐπίσης ἦτο δύσκολος, διότι ἡ βροχὴ διεδέχθη τὴν χιόνα· εἰς τοιαύτην δὲ κατάστασιν ἦσαν αἱ ὁδοί, ὥστε πολὺ βραδέως ἐκινεῖτο τὸ πεζικὸν, τὸ δὲ πυροβολικὸν παντελῶς. Ὁ Ναπολέων θέλων νὰ πορεύωνται τὰ στρατεύματά του ταχύτερον, καὶ ἀποδίδων τὴν βραδύτητα ταύτην εἰς τὴν πρωτοπορείαν, τὴν ὁποίαν

ἐδιοίκει ὁ Νέϋ, ἐτέθη αὐτὸς οὗτος ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ἐπορεύετο ὅσον ἐδύνατο ταχύτερον. Τῇ 26 φθάσας εἰς τὴν πόλιν Τορδεσίλλαν ἔλαβε παρὰ τοῦ στρατάρχου Σούλτου ἐπιστολὴν, ὅτι οὗτος εὑρίσκετο μίαν ἡμέραν μακρὰν τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, ἀλλ' ὅτι θέλει μείνει αὐτόθι, διότι μετὰ 20 χιλιάδων πεζικοῦ καὶ τριῶν χιλιάδων ἱππικοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχε, δὲν ἐδύνατο νὰ προσβάλῃ τοὺς Ἄγγλους.

Ὁ Ναπολέων ἀπήντησεν εἰς τὸν Σοῦλτον ὅτι, ἂν οἱ Ἄγγλοι μείνωσιν εἰσέτι μίαν ἡμέραν εἰς ἣν θέσιν εἶναι ἐστρατοπεδευμένοι, θέλουν ἀπολεσθῇ· τούτου δ' ἕνεκα νὰ τοὺς προσβάλῃ ἄνευ ἀναβολῆς, καὶ ὅτι ὅσον πλειότερον ἤθελεν ἐκτεθῇ, τοσοῦτον περισσότερον θέλει φέρει εἰς κίνδυνον τοὺς Ἄγγλους. Ἡ τύχη ὅμως ἐνταῦθα δὲν ἐβοήθησε τὸν Ναπολέοντα νὰ συλλάβῃ ὁλόκληρον τὸν ἀγγλικὸν στρατὸν, ὡς ἐπεθύμει.

Ὁ στρατηγὸς Μοόρος, τὴν 23 Δεκεμβρίου πληροφορηθεὶς περὶ τῶν κινημάτων τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, καὶ μεταβαλὼν γνώμην, διέταξε τὴν ὑποχώρησιν καὶ ἐπορεύετο πολὺ βραδέως, διότι ὁ ἀγγλικὸς στρατὸς εἶναι καθ' ὅλα βραδυκίνητος, ἑπομένως εἶχε καὶ μεγάλην ἀποσκευήν· προέλαβεν ὅμως νὰ ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον, εἰς ὃν ἤθελεν ὑποπέσει, ἂν ἐβράδυνεν εἰσέτι.

Τὴν 29 Δεκεμβρίου ὁ στρατηγὸς Λεφέβρος Δεσνοέττος, ὁ διοικῶν τὸ ἐλαφρὸν ἱππικὸν τῆς αὐτοκρατορικῆς φυλακῆς, ὅστις ἦτον διωρισμένος νὰ προηγῆται ὅλου τοῦ στρατοῦ, ἀπομακρυνθεὶς πολὺ μετὰ τεσσάρων ἰλῶν, ἐπρόφθασε τὴν ἀγγλικὴν ὀπισθοπορείαν, καὶ ἤρχισε νὰ κατασφάζῃ τοὺς καθυστεροῦντας. Τὸ ἀγγλικὸν ἱππικὸν, συγκείμενον ἐκ τριῶν χιλιάδων, πάραυτα ἔσρεψε περιεκύκλωσεν αὐτὸν καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ ὑποχωρήσῃ· ἀλλὰ διαβαίνων οὗτος ἔκ τινος ποταμοῦ, πλημμυθέντος τοῦ ἵππου του, ἐκινδύνευσε νὰ πνιγῇ· ἐσώθη δὲ παρὰ τῶν καταδιωκόντων αὐτὸν Ἄγγλων, οἵτινες ἔφερον αὐτὸν αἰχμάλωτον εἰς τὸν στρατηγὸν Μοόρον, ὅστις, ὑποδεχθεὶς αὐτὸν λίαν φιλοφρόνως, καὶ θαυμάσας τὸν ἄνδρα διὰ τὴν ἀνδρίαν του, ἐχάρισεν αὐτῷ μίαν ἰνδικὴν σπάθην.

Ὁ ἀγγλικὸς στρατὸς λοιπὸν ὑπεχώρει καταστρέφων ὅλας τὰς γεφύρας καὶ ὅλας τὰς ὁδούς. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Ρωμάνας, μὴ πράξας τὸ αὐτὸ, ἕνεκα τῆς ἀπειρίας του, εὐκόλυνε τὸν στρατάρχην Σοῦλτον νὰ καταλάβῃ τὴν καλητέραν γέφυραν τοῦ ποταμοῦ Ἔσλαν.

Τὴν 31 Δεκεμβρίου ὁ Ναπολέων ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Βενεβέντην, ἀλλὰ δὲν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ εἰμὴ τὸ ἐλαφρὸν ἱππικὸν,

διότι ὅλος ὁ στρατός του ἦτον ὀπίσω, ἕνεκα τοῦ χειμῶνος, τὴν δὲ 1 Ἰανουαρίου 1809 εἰς τὴν πόλιν Ἀστόργαν, ἐξ ἧς τὴν παρελθοῦσαν ἡμέραν εἶχε διαβῆ ὁ ἀγγλικὸς στρατός. Ἐπειδὴ δὲ τὸ σῶμα τοῦ στρατάρχου Σούλτου εἶχε προσεγγίσει μᾶλλον τῶν ἄλλων γαλλικῶν στρατευμάτων τὸν ἀγγλικὸν στρατὸν, τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐπρόφθασε τὴν ὀπισθοπορείαν αὐτοῦ. Οἱ Ἄγγλοι στρατιῶται, μὴ ὄντες συνειθισμένοι ἐκ τοιούτων συντόνων ὁδοιποριῶν, εὑρόντες δὲ καὶ ἄφθονον οἶνον, ὅθεν διέβαινον ἔκειντο εἰς τὰς ὁδοὺς, ὄντες ἀπηυδημένοι καὶ μεθυσμένοι. Ἐπίσης ἔκειντο φονευμένοι καὶ πλῆθος ὡραίων ἀγγλικῶν ἵππων εἰς τὰς ὁδούς· διότι οἱ Ἄγγλοι, καὶ μάλιστα οἱ ἀξιωματικοὶ, οἱ ἔχοντες τοὺς ὡραίους ἐκείνους ἵππους, προετίμων μᾶλλον νὰ τοὺς φονεύωσι παρὰ νὰ τοὺς ἐγκαταλιμπάνωσιν. Οὕτως ὑπῆρχεν ἡ ἀταξία εἰς τὸν ἀγγλικὸν στρατὸν, τὴν ὁποίαν ἐπηύξησε τὸ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ στρατηγοῦ Ῥωμάνα σῶμα· διότι, ὑπαρχούσης μεγίστης διαφορᾶς μεταξὺ τῶν ἱσπανικῶν καὶ ἀγγλικῶν ἠθῶν, ἅμα ἀνεμίχθησαν οἱ δύο στρατοὶ οὗτοι, ἦλθον εἰς μεγίστην σύγχυσιν· καὶ οἱ μὲν Ἱσπανοὶ κατηγόρουν τοὺς Ἄγγλους ὡς προξενοῦντας φθορὰν εἰς τὴν Ἱσπανίαν, οἱ δὲ Ἄγγλοι κατηρῶντο αὐτοὺς ὡς αἰτίους τῆς δυστυχίας των.

Ὁ Ναπολέων, ἀκολουθῶν κατὰ πόδα τὸν ἀγγλικὸν στρατὸν, τὴν νύκτα τῆς 2 Ἰανουαρίου ἔλαβε καθ' ὁδὸν ἐπίσημα ἔγγραφα ἐκ Γαλλίας, τὰ ὁποῖα θέλων εὐθὺς ν' ἀναγνώσῃ διέταξε καὶ ἤναψαν μεγάλην πυρὰν καὶ παρ' αὐτῇ τὰ ἀνέγνωσεν, ἐξ ὧν ἔμαθεν ὅ,τι πρὸ πολλοῦ ὑπωπτεύετο, δηλαδὴ ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἡ Αὐστρία θέλει κηρύξει τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμον, ὡς συμμαχήσασα μὲ τὴν Ἀγγλίαν, καὶ ὅτι ἡ Ῥωσσία ἔμενε πιστὴ εἰς τὰς μετὰ τῆς Γαλλίας συμφωνίας της. Τούτου ἕνεκα ὁ Ναπολέων ἤλλαξεν εὐθὺς τὴν πρόθεσίν του, ὥστε ἀντὶ νὰ καταδιώκῃ αὐτοπροσώπως τοὺς Ἄγγλους, ἀνέθηκε τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τὸν στρατάρχην Σοὺλτον, ὡς μᾶλλον πλησιέστερον τῶν ἄλλων εἰς τοὺς Ἄγγλους· τοὺς δὲ λοιποὺς στρατηγοὺς διέταξε νὰ καταλάβῃ ἕκαστος τὴν εἰς αὐτὸν προσδιωρισμένην παρ' αὐτοῦ θέσιν. Αὐτὸς δὲ ἀνεχώρησεν εὐθὺς ἵν' ἀπέλθῃ εἰς Γαλλίαν, καὶ διοργανίσῃ στρατὸν διὰ τὸν κηρυχθησόμενον πόλεμον.

Ὁ δὲ στρατηγὸς Μοόρος ὑποχωρῶν, ὡς ἐρρέθη, ἀπεφάσισεν ἀπέλθῃ εἰς τὴν πόλιν Καρούναν, καὶ ἐκεῖθεν ν' ἀποβιβασθῇ μετὰ τοῦ στρατοῦ του· ἐπειδὴ ὅμως κατεδιώκετο κατὰ πόδα παρὰ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ ἐλάμβανε πολλὴν ζημίαν, μάλιστα ἡ ἀποσκευή του, τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ὁποίας εἶχε συλληφθῇ ὑπὸ

τῶν Γάλλων, καὶ ἰδίως μέρος τοῦ ταμείου τοῦ στρατοῦ, ἀπεφάσισε νὰ σταματήσῃ καὶ νὰ πολεμήσῃ· διότι προσεβάλετο τὸ ἠθικὸν τοῦ στρατοῦ του, καταδιωκομένου ἀδιακόπως. Ὅθεν τὴν 5 Ἰανουαρίου φθάσας εἰς τὴν ὀχυρὰν πόλιν Λούγαν, ἐσταμάτησεν ἐκεῖ καὶ ἐστρατοπέδευσεν ἔξω τῆς πόλεως ταύτης, ἥτις δὲν προσεβάλλετο εἰμὴ ἐξ ἑνὸς μετώπου μόνον. Μετ' οὐ πολὺ φθάσας ὁ στρατάρχης Σοῦλτος ἐκεῖ, καὶ παρατηρήσας τὴν τοποθέτησιν τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, δὲν ἐπεχείρησε νὰ προσβάλῃ αὐτὸν, διότι δὲν εἶχεν ἱκανὰς δυνάμεις, ἀλλ' ἐστρατοπέδευσε καὶ οὗτος ἀπέναντι τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ. Ὁ στρατηγὸς Μοόρος περιέμενε τὴν ἐπομένην ἡμέραν τοὺς Γάλλους ν' ἀρχίσωσι τὴν μάχην· ἀλλὰ παρατηρῶν ὅτι οὗτοι ἔμενον εἰς τὰς θέσεις των, ἐνόησε τὴν ἀδυναμίαν των, καὶ εὐθὺς διέταξε ν' ἀναχωρήσῃ ὅλη ἡ ἀποσκευή του, οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ πληγωμένοι του εἰς Καρούναν· αὐτὸς δὲ μετὰ 20 χιλιάδων μαχίμου στρατοῦ ἔμενεν ἐκεῖ τρεῖς ἡμέρας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ γαλλικὸς στρατὸς ὡς ἐκ τοῦ χειμῶνος δὲν εἶχε συναθροισθῆ εἰσέτι, καὶ ἑπομένως δὲν ἐδύνατο νὰ ἔλθῃ εἰς μάχην, ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς, νομίσας ὅτι ἀρκούντως ἱκανοποίησε τὸν στρατόν του, ἀνεχώρησε κρυφίως τὴν νύκτα τῆς 8 Ἰανουαρίου, σχηματίσας ἰσχυρὰν ὀπισθοπορείαν, διοικουμένην παρ' αὐτοῦ αὐτοπροσώπως, καὶ ἀφήσας τὰς πυρὰς ἠναμμένας εἰς τὸ στρατόπεδόν του.

Τῇ ἑπομένῃ ἡμέρᾳ, 9 τοῦ μηνὸς, καθ' ἣν ὁ στρατάρχης Σοῦλτος ἔμελλε νὰ προσβάλῃ τοὺς Ἄγγλους, διότι εἶχον φθάσει ἤδη ἱκανὰ στρατεύματα, εὗρε τὸ στρατόπεδον αὐτῶν κενόν· ἔδραμε δὲ κατόπιν τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, ὅστις, καίτοι ὑποχωρῶν τακτικῶς, μ' ὅλα ταῦτα ἐγκατέλειψε καθ' ὁδὸν ὑπὲρ τὰς δύω χιλιάδας στρατιωτῶν, οἵτινες ᾐχμαλωτίσθησαν ὑπὸ τῶν Γάλλων. Τὴν δὲ 11 Ἰανουαρίου, ὁ στρατηγὸς Μοόρος μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Καρούναν, ὅπου ἤλπιζε νὰ εὕρῃ τὰ πρὸς ἐπιβίβασιν τοῦ στρατοῦ του πλοῖα· μὴ εὑρὼν ὅμως αὐτὰ ἐκτὸς ὀλίγων πολεμικῶν πλοίων εἰς αὐτὰ ἐπεβίβασε καὶ τοὺς ἀσθενεῖς, τοὺς πληγωμένους καὶ τὴν ἀποσκευήν του, καὶ ὠχυρώθη πέριξ τῆς πόλεως ταύτης μετὰ 18 χιλιάδων στρατοῦ, περιμένων τὰ πρὸς ἀναχώρησιν τοῦ στρατοῦ του πλοῖα.

Τὴν 16 Ἰανουαρίου φθάσας ἐκεῖ καὶ ὁ στρατάρχης Σοῦλτος μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ προσέβαλε τοὺς Ἄγγλους εἰς τὸ χωρίον Ἀλβίνα, ὅπου συνήφθη πεισματώδης μάχη. Πολλάκις οἱ Γάλλοι εἰσέβαλον εἰς τὸ χωρίον καὶ πολλάκις ὑπεχώρησαν, ὥστε ἔπαυσεν ἡ μάχη ἄνευ ἄλλου ἀποτελέσματος εἰμὴ διὰ πολλῶν

φόνων. Ἡ ζημία ὅμως τῶν Ἄγγλων ἦτον ἀκαταλόγιστος, διότι, ἐκτὸς τῆς ἀπωλείας πολλῶν στρατιωτῶν, ἐπληγώθη θανασίμως διὰ σφαίρας καὶ ὁ ἀνδρεῖος στρατηγὸς αὐτῶν Μούρος, ὅστις μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν. Ἐπίσης καὶ ὁ μετ' αὐτὸν στρατηγὸς Βανάρδος ἐπληγώθη βαρέως, ὁ δε στρατηγὸς Ὤπ ἔλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ, καὶ τὴν αὐτὴν ἑσπέραν εἰσῆλθεν εἰς τὸ φρούριον τῆς Καρούνης, ἐξ οὗ καὶ ἐπεβίβασεν ὅλον τὸν στρατὸν εἰς τὰ ἐκεῖ εὑρεθέντα πλοῖα· ἐγκατέλειψεν ὅμως πολλοὺς ἀσθενεῖς καὶ πληγωμένους καὶ μέρος τῆς ἀποσκευῆς τοῦ στρατοῦ, ὥστε εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην οἱ Ἄγγλοι ἀπώλεσαν ἓξ χιλιάδας ἄνδρας, πλέον τῶν τριῶν χιλιάδων ἵππων καὶ μέγα μέρος τῆς ἀποσκευῆς των, ἰδίως δὲ ἀπῆλπισαν τοὺς Ἱσπανοὺς ὡς ἐκ τῆς ὑποχωρήσεώς των, διετήρησαν ὅμως ἀνέπαφον τὴν στρατιωτικὴν τιμήν των.

Ὁ Ναπολέων, μαθὼν τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ἄγγλων, ἐλυπήθη, διότι ἐπεθύμει νὰ τοὺς αἰχμαλωτίσῃ, εἰ δυνατὸν, ὅλους. Ἐν τούτοις διέταξε τὸν στρατόν του νὰ ἀναπαυθῇ κατὰ τοὺς δύω μῆνας Ἰανουάριον καὶ Φευρουάριον. Τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωσὴφ παρήγγειλε καὶ αὖθις νὰ ἑτοιμασθῇ ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὴν Πρωτεύουσάν του· συγχρόνως ἔγραψεν εἰς Μαδρίτην νὰ γενῶσιν ἀναφοραὶ ἐκ μέρους τῶν κατοίκων, ζητούντων τὸν βασιλέα αὐτῶν· πρὸς δὲ ἔγραψεν εἰς τὸν Ἰωσὴφ· «Ἅμα εἰσέλθῃς εἰς τὴν πόλιν, »πρέπει πρῶτον νὰ προξονήσῃς τὸν φόβον εἰς τοὺς κατοίκους, »καὶ ἐπομένως νὰ ἑλκύσῃς τὴν ἀγάπην αὐτῶν. Γενοῦ δὲ δίκαιος »καὶ αὐστηρὸς, διότι ἀμφότερα ἀπαιτοῦνται εἰς τὴν κυβέρνη»σιν.» Συνεβούλευε προσέτι αὐτὸν νὰ διατάξῃ νὰ συλλάβωσί τινας τῶν μᾶλλον κακοποιῶν, τῶν κατασφαζάντων τοὺς Γάλλους ἐπὶ προφάσει ὅτι ἦσαν ξένοι, καὶ νὰ διατάξῃ νὰ τοὺς τουφεκίσωσιν.

Ὁ Ἰωσὴφ εὐχαριστήσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ναπολέοντα περὶ τούτων, ηὐχήθη αὐτῷ (διότι τῷ ἔγραφε τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔτους) ἵνα διάγῃ τὸ νέον ἔτος ἐν εἰρήνῃ. Ὁ δὲ Ναπολέων ἀπήντησεν αὐτῷ ὡς ἑξῆς· «Σὲ εὐχαριστῶ περὶ τῶν εὐχῶν σου ὡς πρὸς τὴν »ἀποκατάστασιν τῆς ἐν Εὐρώπῃ εἰρήνης ἀλλὰ δὲν ἐλπίζω ὅτι »κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ Εὐρώπη νὰ μένῃ ἐν εἰρήνῃ· τοσοῦτον »δὲ ὀλίγον πιστεύω τοῦτο, καθ' ὅσον διέταξε νέαν στρατολο»γίαν ἐκ πολλῶν χιλιάδων νεοσυλλέκτων, προσέτι τὸ μῖσος τῆς »Ἀγγλίας καὶ τὰ περιστατικὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅλα »ταῦτα προμηνύουν ὅτι ἡ ὥρα τῆς παύσεως καὶ τῆς ἡσυχίας »δὲν ἐσήμανεν εἰσέτι.»

Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων ἐπορεύετο εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὁ δὲ Ἰωσὴφ προπαρεσκευάζετο νὰ εἰσέλθῃ ἐν θριάμβῳ εἰς Μαδρίτην, μὴ ἔχων δὲ χρήματα, ἐδανείσθη παρὰ τοῦ Ναπολέοντος δύο ἑκατομμύρια φράγκων, τὰ ὁποῖα τῷ ἐχορηγήθησαν ἐκ τῶν ἀργυρῶν σκευῶν τοῦ ἱσπανικοῦ στέμματος, μετακομισθέντων εἰς τὴν Γαλλίαν πρὸ πολλοῦ.

Ἀποδιωχθέντων λοιπὸν τῶν Ἄγγλων ἐκ τῆς Ἱσπανίας, καταπολεμηθέντων δὲ καὶ τῶν Ἱσπανῶν ἐπαναστατῶν πανταχοῦ, δὲν ἔμενον εἰμὴ ὀλίγοι ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ῥωμάναν. Ἀλλ' ἡ ἡρωϊκὴ ἀντίστασις τῆς πόλεως Σαραγώσσης, παρατεινομένη ἐπὶ πολὺ, ἐπροξένει ἀνησυχίαν εἰς τὸν Ἰωσὴφ, εἰς δὲ τοὺς ἐπαναστάτας ἔδιδεν ἐλπίδας τινάς.

Οἱ Ἀραγώνιοι, ὠφελούμενοι ἐκ τῶν προτέρων ἀποτυχιῶν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, ἔλαβον τὴν εὐκαιρίαν νὰ προπαρασκευασθῶσι πρὸς ἰσχυρὰν ἄμυναν, ἥτις ἦτο μοναδικὴ εἰς τὴν νέαν ἱστορίαν. Καταστραφέντων ὑπὸ τῶν Γάλλων τῶν ἄλλων μερῶν, ἐν τῇ πόλει Σαραγώσσῃ συνηθροίσθησαν ἐπέκεινα τῶν 25 χιλιάδων Ἀραγωναίων στρατιωτικῶν, 15 χιλιάδων χωρικῶν λαθρεμπόρων, οἵτινες ἦσαν ἐπιτήδειοι ἀκροβολισταί, ὡς καὶ ἄλλων πολλῶν χωρικῶν ἱκανῶν πρὸς πόλεμον· τοιουτοτρόπως ἡ πόλις Σαραγώσσα ἐμπεριεῖχεν ἐπέκεινα τῶν 100 χιλιάδων ἀνδρῶν, οὖσα ἐφωδιασμένη ἀφθόνως ὑπὸ παντὸς εἴδους τροφῶν καὶ πολεμεφοδίων, καὶ ὠχυρωμένη καλῶς. Διοικητὴς τῆς πόλεως ταύτης ἦτον ὁ Παλαφόξος, ἔχων διαφόρους ἀξιωματικοὺς πεπαιδευμένους, ἰδίως δὲ τοῦ μηχανικοῦ, οἵτινες εἰργάσθησαν ἐπὶ πολὺ πρὸς ὀχύρωσιν αὐτῆς. Ἡ πόλις αὕτη, ὡς ἀλλαχοῦ ἐρρέθη, δὲν ἦτο κανονικῶς ὠχυρωμένη, ἀλλ' εἶχε τοιαῦτα ἐξωτερικὰ χαρακώματα, ὥστε ταῦτα ὑπερασπιζόμενα μὲ τοιοῦτον πατριωτισμὸν, ὅστις ἔφθανε μέχρι φανατισμοῦ, καθίστων αὐτὴν ἀπόρθητον.

Τὴν 30 Δεκεμβρίου 1808 λοιπὸν, ἐνῷ ὁ Ναπολέων κατεδίωκε τοὺς Ἄγγλους, οἱ στρατάρχαι Λεφέβρος καὶ Βίκτωρ τοὺς Ἱσπανοὺς, ὁ δὲ Σαὶντ-Σὺρ εἶχε κυριεύσει τὴν Καταλωνίαν, ὁ στρατηγὸς τοῦ μηχανικοῦ Λακώστα συμφώνως μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Ζυνὼ ἤνοιξε τὸ ὄρυγμα τῆς πολιορκίας τῆς Σαραγώσσης, ἀπέχον 150 ὀργυίας τῆς πρώτης ὑπερασπιστικῆς γραμμῆς τῶν πολιορκουμένων· τὴν 2 Ἰανουαρίου ἤνοιξε τὴν δευτέραν παράλληλον, καὶ τὴν 10 ἐπεραίωσε τὰ κανονοστάσια, ἐξ ὧν ἤρχισε τὸ πῦρ τοῦ πυροβολικοῦ προξενοῦν ὄλεθρον εἰς τὴν πόλιν. Οἱ ἀρχηγοὶ καὶ οἱ μοναχοὶ τῶν Ἱσπανῶν, ἵνα ἐμψυχώσωσι τὸν λαὸν,

ἔλεγον εἰς αὐτοὺς ὅτι ὁ Ναπολέων ἐνικήθη καὶ ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἤρχοντο πρὸς βοήθειαν αὐτῶν καὶ ἐπὶ τέλους ὅτι ὁ λαὸς ἠγέρθη εἰς τὰ ὅπλα. Ἐν τούτοις τὸ τελευταῖον τοῦτο ἦτο βέβαιον, διότι ὁ ἀδελφὸς τοῦ στρατηγοῦ Παλαφόξου, ἐξελθὼν τοῦ φρουρίου, περιέτρεχε τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἀραγωνίας, καὶ προσεκάλει εἰς τὰ ὅπλα ὅλους τοὺς κατοίκους τοὺς δυναμένους νὰ ὁπλοφορήσωσι· μετ' αὐτῶν δὲ κατέλαβεν ὅλους τοὺς στενωποὺς καὶ σχεδὸν ὅλας τὰς ὁδοὺς, καὶ ἐμπόδιζε τὰς τροφὰς τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων· εἰς τοσαύτην δὲ ἀμηχανίαν ἔφερε τὸ γαλλικὸν στρατόπεδον, ὥστε πολλάκις οἱ στρατιῶται ἔμειναν νήστεις ἐφ' ὅλης τῆς ἡμέρας. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἔφθασε τὴν 21 Ἰανουαρίου καὶ ὁ στρατάρχης Λάννος, καὶ ἔλαβε κατὰ διαταγὴν τοῦ Ναπολέοντος τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐκεῖ γαλλικοῦ στρατοῦ· οὐχὶ δὲ διότι ὁ στρατηγὸς Ζυνὼ δὲν ἦτον ἱκανὸς νὰ διευθύνῃ τὴν πολιορκίαν ταύτην, ἀλλὰ διότι ἀπῃτεῖτο ἀνώτερός τις ἀρχηγὸς ἵνα τροποποιῇ τὰς ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος στελλομένας διαταγὰς κατὰ τὰς περιστάσεις, καὶ ἐπομένως νὰ δικαιολογήσῃ τὴν βραδύτητα τῆς πολιορκίας ταύτης.

Ὁ στρατάρχης Λάννος, εὐθὺς ἐπιθεωρήσας ὅλα τὰ πολιορκητικὰ ἔργα καὶ διορίσας πᾶν ὅ,τι ἐνόμιζεν ἀναγκαῖον, τὴν 25 Ἰανουαρίου διέταξε τὸν κατὰ τοῦ φρουρίου πυροβολισμὸν ἵνα ἀνοιχθῶσι χαλάστραι πρὸς ἔφοδον. Πεντήκοντα λοιπὸν πυροβόλα τῆς πολιορκίας καὶ πολλοὶ ὅλμοι ἤρχισαν ἐν τῷ ἅμα νὰ ἐκβάλωσι πῦρ κατὰ τοῦ τείχους τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον διήρκεσεν ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ μέχρι τῆς νυκτὸς, ἐξ οὗ ἀνοίχθησαν τρεῖς χαλάστραι· οἱ δὲ πολιορκούμενοι Ἱσπανοὶ ἀντεῖχον γενναίως ὄπισθεν τοῦ τείχους. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὁ στρατάρχης Λάννος διέταξε τὴν ἔφοδον διὰ τῶν ἀνοιχθεισῶν χαλαστρῶν· ἅμα ὅμως τὰ ἐπὶ τούτῳ προσδιορισθέντα στρατεύματα ὑπερέβησαν τὴν χαλάστραν ἐντὸς τῆς πόλεως, οἱ πολιορκούμενοι, ὄντες τοποθετημένοι εἰς τὰς παρακειμένας οἰκίας, ἤρχισαν τρομερὸν πῦρ κατ' αὐτῶν, ὥστε οἱ Γάλλοι δὲν ἐδυνήθησαν νὰ προοδεύσωσιν. Εἰς τὸ ἀριστερὸν ὅμως μέρος ὑπῆρχεν ἡ μονὴ τῶν Καπουκίνων, καλῶς ὠχυρωμένη καὶ ἔχουσα ἱκανὸν πυροβολικόν. Ἐνταῦθα συνέβη πεισματώδης μάχη· πολλάκις ἐκυρίευσαν οἱ Γάλλοι τὴν μονὴν ταύτην, καὶ πολλάκις τοὺς ἀπέβαλον οἱ Ἱσπανοί· ἐπὶ τέλους ὅμως οἱ Γάλλοι ἐγένοντο κύριοι αὐτῆς, ἀλλὰ δὲν ἐδύναντο νὰ προχωρήσωσι, διότι αἱ παρακείμεναι οἰκίαι διετηροῦντο καλῶς.

Εἰς τὴν αἱματηρὰν ταύτην ἡμέραν ἐκυριεύθη ὅλον τὸ τεῖχος

τῆς πόλεως, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ πόλις· διότι πανταχοῦ παρουσιάσθη τρομερὰ ἀντίστασις, ἐνῷ, ἂν ἦτο τακτικὴ πολιορκία, μετὰ τὴν διάρρηξιν τοῦ τείχους καὶ μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν πολιορκητῶν, οἱ πολιορκούμενοι ἤθελον παραδοθῆ. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἔπρεπεν ἑκάστη οἰκία νὰ κυριευθῇ ἐξ ἐφόδου, ὥστε ἡ πάλη ἤρχισεν, ὅτε εἰσέβαλλον οἱ πολιορκηταὶ εἰς τὴν πόλιν, ἐνῷ συνήθως τότε παύει.

Ὁ στρατάρχης Λάννος, αὐτόπτης ὢν τῆς τοιαύτης αἱματηρᾶς πάλης, μείνας ἐκστατικὸς, διέταξεν ὥστε νὰ παύσωσι τοῦ λοιποῦ αἱ ἔφοδοι, καὶ νὰ γένῃ ἡ κυρίευσις τῆς πόλεως διὰ τῶν πολιορκητικῶν ἔργων, προτιμῶν, ὡς ἔλεγε, νὰ βραδύνῃ μὲν ἡ πολιορκία εἰσέτι, νὰ μὴ θυσιάζωνται δὲ ἐπὶ ματαίῳ τοσοῦτοι ἄνδρες. Εἰς τὸν ἔνδοξον τοῦτον στρατιωτικὸν ἄνδρα τοιαύτην ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν ἡ αἱματηρὰ ἐκείνη ἡμέρα, ὥστε ἐξέβηκε ταῦτα πάντα πρὸς τὸν Ναπολέοντα δι' ἐπιστολῆς του (α).

Οἱ πολιορκούμενοι ἐν τούτοις εἶχον φράξει τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν των, εἰς τὰ ὁποῖα ἤνοιξαν τουφεκίστρας, ἐξ ὧν ἐνήργουν τὰ πυρά των εἰς τὰς ὁδούς· αὗται δὲ κατὰ διαστήματα ἦταν ἐφραγμέναι, ὑπερασπιζόμεναι ὑπὸ πυροβόλων· οὕτω δὲ, ἅμα οἱ Γάλλοι ἀνεφαίνοντο, προσεβάλλοντο εὐθὺς πανταχόθεν, δηλαδὴ ἐξ ὅλων τῶν πατωμάτων τῶν οἰκιῶν μέχρι τῶν ὑπογείων, καθὼς καὶ ὑπὸ τῶν πυροβόλων διὰ σφαιριδίων. Ἐνίοτε οἱ Γάλλοι θέλοντες νὰ διασκεδάσωσι, κάμνοντες τοὺς Ἱσπανοὺς νὰ πυροβολῶσιν ἐπὶ ματαίῳ, ἐξέβαλλον ἓν κράνος ἐπὶ τῆς λόγχης τοῦ τουφεκίου, καὶ πάρκυτα τὸ κράνος τοῦτο κατετρυπᾶτο ὑπὸ ἀπείρων σφαιρῶν. Μὴ δυνάμενοι λοιπὸν οἱ Γάλλοι νὰ κυριεύσωσι τὴν πόλιν ἄλλως πῶς εἰμὴ ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν,

(α) «Οὐδέποτε, Μεγαλειότατε, εἶδον μάχην γενομένην μὲ τοσαύτην μανίαν »ὡς τὴν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἄμυναν. Εἶδον γυναῖκας νὰ φονεύωνται μαχόμε»ναι εἰς τὴν καλάστραν· πρέπει νὰ πολιορκήσωμεν ἑκάστην οἰκίαν χωριστά. »Ἐὰν δὲ δὲν λάβωμεν μεγάλα προφυλακτικὰ μέτρα, θέλομεν ἀπολέσει πολλοὺς »ἄνδρας. Ὁ ἐχθρὸς ἔχει 20—40 χιλιάδας ἀνδρῶν ἐπὶ τὰ ὅπλα, ἐξαιρουμένων »τῶν κατοίκων. . .»

»Μ' ὅλον ὅτι ἐξέδωκα διαταγὰς ἀπαγορεύων τὰς ἐφόδους· δὲν ἐδυνήθην μ' ὅλα »ταῦτα νὰ ἐμποδίσω τὴν ὁρμὴν τῶν στρατιωτῶν μας. . .

»Ἡ πολιορκία τῆς Σαραγώσσης οὐδεμίαν ὁμοιότητα ἔχει μὲ τοὺς μέχρι τοῦδε »πολέμους μας. Ἐδῶ ἀπαιτεῖται μεγίστη φρόνησις καὶ ἰσχύς. Εἴμεθα ἠναγκασ»μένοι νὰ κυριεύσωμεν ἑκάστην οἰκίαν χωριστὰ διὰ τοῦ πυρὸς ἢ ἐξ ἐφόδου. Οἱ »δυστυχεῖς πολιορκούμενοι ἀμύνονται μὲ τοιαύτην μανίαν, τὴν ὁποίαν δὲν ἠμπο»ρεῖς νὰ φαντασθῇς. Τέλος πάντων, Μεγαλειότατε, ὁ πόλεμος οὗτος προξενεῖ »φρίκην. Εἰς τὴν στιγμὴν ταύτην τὸ πῦρ διεδόθη εἰς τρία μέρη τῆς πόλεως, »ἀλλὰ ποσῶς δὲν διελιοῦν οἱ πολιορκούμενοι. Προπαθοῦμεν ἤδη νὰ κυριεύσω»μεν τὸ πρᾶστειον, ἐξ οὗ θέλομεν εὐκολυνθῇ νὰ κυριεύσωμεν ὅλην τὴν πόλιν.»

μετεχειρίσθησαν τὰ ἐπὶ τούτῳ μέσα, πολιορκοῦντες καὶ κυριεύοντες χωριστὰ ἑκάστην αὐτῶν. Ἀλλ' ἅμα ἔμβκινον εἰς τινα οἰκίαν, ἔπρεπε νὰ γένῃ καὶ νέα μάχη, διότι οἱ πολιορκούμενοι, εἴτε κατέβαινον εἰς τὰ ὑπόγεια, εἴτε ἀνέβαινον εἰς τὴν σκέπην, ἐκεῖθεν ἐπολέμουν μέχρι θανάτου· ὡς ἐκ τούτου οἱ Γάλλοι ἀνέτρεπον τὰς περισσοτέρας οἰκίας δι' ὑπονόμων, διότι οἱ Ἱσπανοὶ ἦσαν ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ ἐπιδεξιώτεροι εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ πολέμου. Εἰς δὲ τὸν ὀλέθριον τοῦτον πόλεμον τοὐλάχιστον ἑκατὸν ἄνδρες ἐκ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καθ' ἑκάστην ἐφονεύοντο καὶ διπλάσιοι ἐπληγώνοντο· τὴν αὐτὴν ζημίαν ἐλάμβανον καὶ οἱ Ἱσπανοί, οἱ ὁποῖοι πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐκυριεύοντο καὶ ὑπὸ τρομερᾶς ἐπιδημίας, ἐνσκηψάσης εἰς τὴν πόλιν, ὡς συμβαίνει συνεχῶς εἰς τὰ πολιορκούμενα μέρη. Ἀλλ' οἱ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ εὑρισκόμενοι μοναχοὶ ἐνεψύχωνον τοὺς Ἱσπανοὺς στρατιώτας διὰ τῆς καρτερίας καὶ ἀνδρίας των, ἠπείλουν δὲ καὶ μάλιστα ἀπηγχόνιζον, τὸν προτείνοντα νὰ παραδοθῇ ἡ πόλις.

Οἱ Γάλλοι στρατιῶται, ἀδημονοῦντες διὰ τὸν καθ' ἑκάστην συμβαίνοντα εἰς αὐτοὺς ὄλεθρον, καὶ παρατηροῦντες τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν καρτερίαν τῶν πολιορκουμένων, ἠγανάκτουν κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν, λέγοντες· «Θέλομεν ἀπολεσθῇ ἅπαντες· »τοιοῦτον πόλεμον οὐδέποτε εἴδομεν· τί φρονοῦν οἱ ἀρχηγοί μας; »μήπως ἐλησμόνησαν τὴν τέχνην των; διατί νὰ μὴ περιμένωσι »καὶ ἄλλας δυνάμεις, περισσότερον ὑλικὸν τοῦ πυροβολικοῦ, ὥστε »διὰ τῶν βομβῶν νὰ καταστρέψωσι τοὺς μανιακοὺς τούτους, »ἀντὶ νὰ μᾶς θανατόνωσιν ἀνὰ ἕνα, ἵνα κυριεύσωσι τὰ ἐρίπεια »τῆς πόλεως ταύτης; Δὲν ἦτο καλήτερον νὰ ἐπιφυλάξωμεν τὴν »ζωήν μας ἵνα θυσιάσωμεν αὐτὴν ὑπὲρ τοῦ Αὐτοκράτορός μας, »ἐνῷ ἀνωφελῶς θυσιάζομεν αὐτὴν ἐνταῦθα; »

Τοιαῦτα καὶ ἄλλα ἔλεγον οἱ Γάλλοι καθ' ἑκάστην, γογγίζοντες. Ὁ δὲ στρατάρχης Λάννος ἐπαρηγόρει αὐτοὺς, λέγων ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θέλουν παύσει τὰ δεινά των, διότι οἱ πολιορκούμενοι ἐξήντλησαν τὰς δυνάμεις των.

Ἐν τούτοις τὰ πολιορκητικὰ ἔργα προώδευον. Εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου εἶχε γένει παρὰ τῶν Γάλλων ὑπόνομος, ἔχων 300 λίτρας πυρίτιδος· ἵνα δὲ ἀπατήσωσι τοὺς Ἱσπανοὺς νὰ συναχθῶσι πλειότεροι, ἐπροσποιήθησαν ὅτι θέλουν νὰ ἐφορμήσωσιν ἐκεῖ· οὕτω συναθροισθέντων πολλῶν Ἱσπανῶν, ἐδόθη τὸ πῦρ εἰς τὸν ὑπόνομον, ὅστις διαρρηχθεὶς ἐν τῷ ἅμα ἀνέτρεψε τὴν μονὴν μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ. Ἅπαντες ἔφριξαν εἰς τὸ τρομερὸν τοῦτο θέαμα· ἀλλ' οἱ μείναντες Ἱσπανοὶ δὲν ἐδειλίασαν,

ἔδραμον δὲ εὐθὺς εἰς ἓν κωδωνοστάσιον τῆς μονῆς καὶ ἤρχισαν ἐκεῖθεν νὰ πολεμῶσι.

Μετὰ πεντήκοντα ἡμερῶν λοιπὸν ἀκατάπαυστον προσβολὴν εἰς τὴν πόλιν τῆς Σαραγώσσης, τῇ 18 Φεβρουαρίου ἡτοιμάσθη ὑπόνομος πρὸς καταστροφὴν τοῦ Πανεπιστημίου, πεντήκοντα δὲ πυροβόλα ἐτοποθετήθησαν διὰ τὴν προσβολὴν τοῦ προαστείου. Ὁ στρατάρχης Λάννος διεύθυνε τὴν ἐργασίαν ταύτην, καθότι, ἀλωθέντος τοῦ προαστείου καὶ τοῦ Πανεπιστημίου, ἡ πόλις ἀφεύκτως ἐκυριεύετο, διότι ταῦτα ἦσαν τὰ ἰσχυρώτερα μέρη. Ἀπὸ πρωΐας δὲ ἤρχισεν ὁ τρομερὸς πυροβολισμὸς 50 πυροβόλων κατὰ τῆς ἐν τῷ προαστείῳ μονῆς, καὶ περὶ τὴν μεσημβρίαν διερρήχθη μέρος αὐτῆς, ὅπου ὑπῆρχον ἑπτὰ χιλιάδες ἱσπανικῶν στρατευμάτων ὑπερασπιζόντων τὸ προάστειον. Ἤρχισε λοιπὸν ἡ ἔφοδος πρὸς ἅπαντα τὰ μέρη· ὁ δὲ Λάννος διέταξεν οὕτω πως τὴν εἰσβολὴν τοῦ στρατοῦ του, ὥστε διέκοψε τὴν ὑποχώρησιν τῶν ἐν τῷ προαστείῳ. Κυριευθείσης τῆς μονῆς, οἱ Ἱσπανοὶ ὥρμησαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ μέρος μὲν εἰσῆλθε, τρεῖς δὲ χιλιάδες ἐξ αὐτῶν μείναντες παρεδόθησαν· συγχρόνως ἀνατραπέντος καὶ τοῦ Πανεπιστημίου διὰ τοῦ ὑπονόμου, οἱ Γάλλοι ἐκυρίευσαν καὶ τὸ ἰσχυρώτερον μέρος τῆς πόλεως.

Ὅσον λοιπὸν μεγάλη καὶ ἂν ἦτον ἡ καρτερία τῆς φρουρᾶς, ὡς καὶ ὁ φανατισμὸς τῶν μοναχῶν, δὲν ἐδύναντο πλέον ν' ἀνθέξωσιν εἰς τὸν πολιορκοῦντα αὐτοὺς γαλλικὸν στρατόν, ὅστις ἅπας σχεδὸν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐκυρίευσε τὰ ἰσχυρώτερα μέρη αὐτῆς· μάλιστα δὲ ὁ μὲν φρούραρχος Παλαφόξος ἔπνεε τὰ λοίσθια, ἓν δὲ μόνον τέταρτον τῆς φρουρᾶς ἔμενεν εἰσέτι ἐπὶ τὰ ὅπλα· ὅθεν ἡ ἐκεῖ προσωρινὴ Κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ συνθηκολογήσῃ. Ἐπὶ τούτῳ λοιπὸν ἔπεμψε κήρυκα πρὸς τὸν στρατάρχην Λάννον ἐξ ὀνόματος τοῦ φρουράρχου, ἀλλὰ μὲ τὴν συμφωνίαν νὰ σταλῇ εἷς Ἱσπανὸς ἔξω τῆς πόλεως ἵνα πληροφορηθῇ ἂν ἀληθῶς ὁ ἱσπανικὸς στρατὸς, ὡς ἔλεγον οἱ Γάλλοι, κατεστράφη. Ὁ Λάννος ἀπήντησεν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον Ἱσπανὸν ὅτι οὐδέποτε ψευδῶς ὁμιλεῖ, οὐδὲ διὰ στρατήγημα πράττει τοῦτο· πρέπει λοιπὸν νὰ πιστεύσωσιν ὅτι οἱ Ἱσπανοὶ ἐνικήθησαν εἰς τὴν Σιέρρα Μόρεναν, ὅτι ὁ στρατηγὸς Ῥωμάνας ἀπώλεσε τὸν στρατόν του, ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἀπεβιβάσθησαν, καὶ ὅτι ὁ πρίγκηψ τοῦ Ἰνφάντου δὲν ἔχει στρατὸν, καὶ ἐπὶ τέλους ὅτι πρέπει νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὴν διάκρισίν του, διότι ἄλλως τὴν ἐπομένην ἡμέραν θέλει ἀποτεφρώσει τὴν πόλιν διὰ τοῦ πυρός.

Τῇ 20 Φευρουαρίου ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις ἦλθεν εἰς τὸ γαλ-

λικὸν στρατόπεδον καὶ ἀνήγγειλεν ὅτι ἡ πόλις παραδίδεται. Συνεφωνήθη λοιπὸν ὥστε ἅπαντα τὰ ἐν τῷ φρουρίῳ στρατεύματα νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς μεγάλης πύλης τῆς πόλεως, καὶ νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα· οἱ δὲ μὴ θέλοντες νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ναπολέοντος Ἰωσὴφ θέλουν γένει αἰχμάλωτοι. Τὴν 21 Φεβρουαρίου λοιπὸν δέκα χιλιάδες στρατιῶται Ἱσπανοὶ ἅπαντες ὠχροὶ, ἰσχνοὶ καὶ ἀπηυδημένοι, ὥστε διήγειρον τὸν οἶκτον τῶν θεατῶν, διῆλθον ἔμπροσθεν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ὅστις εἰσελθὼν ἐν τῇ δυστυχεστάτῃ ταύτῃ πόλει, ἥτις μετεσχηματίσθη εἰς ἐρείπια γέμοντα ὑπὸ σεσηπότων πτωμάτων, ἔφριξε. Τοιαύτη λοιπὸν ὑπῆρξεν ἡ τρομερὰ πολιορκία αὕτη τῆς Σαραγώσσης, τὴν ὁποίαν παρακλίναντες τοῦ προκειμένου ἐξιστορίσαμεν ἐν συντόμῳ.

Ὁ Ναπολέων ἐν πρώτοις περιεφρόνησε τοὺς Ἱσπανοὺς, ὡς ὁ διδάσκαλος τῆς σπαθομαχίας τοὺς μαθητάς του, καὶ δὲν ἤλπιζεν ὅτι τὰ ἀκαταμάχητα στρατεύματά του θέλουν εὕρει τοσαύτην ἀντίστασιν εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Εἶναι μὲν ὁμολογούμενον ὅτι οἱ Ἱσπανοὶ δὲν ἀντεῖχον εἰς τὰς ἐκ τοῦ συστάδην μάχας καὶ ἔφευγον, ἀλλ' ἐπολέμουν μὲ πολλὴν ἐπιτηδειότητα εἰς τὰ ὄρη, καὶ πρὸ πάντων ὅταν ἐπολιορκοῦντο. Ἑπομένως εἰς τὴν Ἱσπανίαν οἱ ξένοι στρατοὶ ἔπρεπε νὰ πολεμήσωσι καὶ μὲ πολλὰ ἄλλα φυσικὰ στοιχεῖα, ὡς τὸ κλίμα, τὴν ἀνωμαλίαν τοῦ ἐδάφους, καὶ ὅπου δὲν ὑπῆρχον οὔτε ὁδοὶ, οὔτε γέφυραι, καὶ ἰδίως μὲ τὸν φανατισμὸν τῶν κατοίκων. Ὁ Καμβασερὲς γράφων εἰς τὸν Ναπολέοντα τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ηὔχετο αὐτὸν καλὸν ἔτος. Ὁ Ναπολέων ἀπαντῶν ἔγραφεν· «Ἵνα μοὶ εὔχεσαι τὸ ἔτος καλὸν, *τὸ ἔτος πρέπει νὰ ἦναι καὶ συνετὸν,*» δηλαδὴ ὁ Ναπολέων ἤθελε νὰ εἴπῃ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἦναι συνετώτερος· ἀλλ' ἐδύνατο ἄρα νὰ ὀπισθοδρομήσῃ, ἀφ' οὗ περιεπλέχθη εἰς ὅ,τι δὲν ἔπρεπεν; Ἐν τούτοις ἤδη ἅπασα σχεδὸν ἡ Ἱσπανία ἐφαίνετο προσώραν ὑποτεταγμένη εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὀλίγοι δὲ ἐπαναστάται ἔμενον εἷς τινας ὀρεινὰς ἐπαρχίας. Ἀλλ' ἡ φαινομένη ὑποταγὴ αὕτη δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἀκολούθως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'.

Ἐπάνοδος τοῦ Ναπολέοντος εἰς Παρισίους.—Πόλεμος κατὰ τῆς Αὐστρίας.—Ἔναρξις τῶν ἐχθροπραξιῶν.—Μάχη τῆς Ρατισβώνος.

(Φεβρουάριος—Ἀπρίλιος 1809.)

Ὁ Ναπολέων, ἀναχωρῶν ἐκ τῆς Ἱσπανίας τῇ 17 Ἰανουαρίου 1809, ἦλθεν αἴφνης ἐν καιρῷ νυκτὸς τῇ 22 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς εἰς Παρισίους, καὶ προκατέλαβε πάντας τοὺς ἐν τῷ παλατίῳ του. Ἔσπευσε δὲ νὰ ἔλθῃ τόσον ταχέως, διότι πανταχόθεν ἐπληροφορήθη ὅτι ἡ Αὐστρία ἡτοιμάζετο εἰς πόλεμον, ἡ δὲ Τουρκία ὅτι ἔμελλε νὰ ἑνωθῇ μετ' αὐτῆς, καὶ ὅτι καὶ ἐντὸς αὐτῶν τῶν Παρισίων τὰ πνεύματα ἦσαν τοσοῦτον ἐξημμένα, ὥστε ἐπαπειλοῦντο ταραχαὶ εἰς ὅλην τὴν Γαλλίαν. Ταῦτα πάντα λοιπὸν ἐπροξένησαν μεγίστην ἀνησυχίαν εἰς τὴν εὐερέθιστον ψυχήν του· μάλιστα δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ πιστοὶ λειτουργοί του ἐνοχοποιοῦντο εἰς ταῦτα. Οὗτοι ἐν πρώτοις κατηγόρουν τὸν Ναπολέοντα διὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἱσπανίας, ὅτι δηλαδὴ ἐπεβάρυνε τὴν Ἐπικράτειαν μὲ νέα ἀνυπόφορα καὶ ἀνωφελῆ βάρη· ἰδίως δὲ δύο ἐκ τῶν πιστοτέρων του λειτουργῶν, ὁ Φουσσὲς καὶ ὁ Ταλλεϋράνδος, λησμονοῦντες τὴν δεκαετῆ συνήθη ὑποταγήν των εἰς τὸν Ναπολέοντα, παρεξετράπησαν εἰς παραλόγους ἐπικρίσεις γινομένας ἀναφανδόν. Τὸ περιεργότερον δὲ πάντων ἦτον ὅτι οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες πάντοτε ἦσαν εἰς ἔχθραν, καὶ ὁ μὲν Φουσσὲς ἐκάλει τὸν Ταλλεϋράνδον κοῦφον, οὗτος δὲ τὸν Φουσσὲν χυδαῖον· μόνον δὲ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην συνεφώνησαν, καὶ συνεπεσκέπτοντο, συνδιαλεγόμενοι πάντοτε περὶ τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ Ναπολέοντος ἐν καιρῷ αἰφνιδίου θανάτου αὐτοῦ. Ὁ ἀρχικαγκελλάριος Καμβασερὲς μ' ὅλην τὴν σύνεσιν καὶ τὴν ὑπομονήν του δὲν ἐδύνατο ν' ἀνθέξῃ πλέον εἰς τὴν ἀφροσύνην καὶ ἀχαριστίαν τῶν ὑπουργῶν τούτων· ἀλλ' ὁ Ναπολέων δὲν ὠργίσθη τοσοῦτον κατ' αὐτῶν, διότι ἐγνώριζεν ὅτι ἡ παρουσία του θέλει διασκεδάσει τὰ πάντα· προσέτι ἐκτιμῶν τὴν ἱκανότητα ἑκάστου αὐτῶν ὑπέφερε καὶ τὰς ἐλλείψεις των. Ὁ Φουσσὲς, ὅστις διὰ τοῦ συμβιβαστικοῦ του τρόπου πρὸ δέκα ἐτῶν ᾠκονόμει ὅλα τὰ κόμματα τῆς Γαλλίας, εἶχε τὸ ἐλάττωμα νὰ ἐπιδεικνύεται μὲ ζημίαν τῆς κυβερνήσεώς του καὶ νὰ μιγνύηται

εἰς ὅλα τὰ πράγματα, ὥστε ἐτόλμησε νὰ γράψῃ εἰς τὸν Ναπολέοντα νὰ διαζεύξῃ τὴν γυναῖκά του πρὸς ἀπόκτησιν διαδόχου μετ' ἄλλης συζύγου. Οὗτος, ὁσάκις δὲν κατεδίωκε πολιτικόν τινα ἐγκληματίαν, ἔλεγε πρὸς τοῦτον δημοσίως ὅτι χάρις εἰς αὐτὸν, τὸν Φουσσὲν δεν κατεδιώχθη, διότι ἄλλως ἡ τυραννικὴ ἐξουσία τῆς κυβερνήτεως ἤθελεν ἐνεργήσει ἄλλως πως κατ' αὐτοῦ. Προσέτι εἶχε τὴν μανίαν νὰ ἐμψυχόνῃ τὰς συνωμοσίας, οὕτω δὲ νὰ συλλαμβάνῃ τοὺς συνομώτας· τούτου ἕνεκα ἦλθεν εἰς διενέξεις μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐσωτερικῶν Δυβοᾶ, ὅστις εἶχεν ἀνακαλύψει συνωμοσίαν τινα, διευθυνομένην ὑπό τινος στρατηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως, ὀνόματι Μωλὲ, ἀκαταπαύστως ὀργανίζοντος στάσεις, εἰς ἣν ἐνοχοποιεῖτο καὶ ὁ Φουσσές· σκοπὸς δὲ τῆς συνωμοσίας ταύτης ἦτον ὥστε ἕνεκα τῆς ἀπουσίας τοῦ Ναπολέοντος νὰ διαδώσῃ ὅτι οὗτος ἐφονεύθη ἐν πολέμῳ. Ὁ Ναπολέων, θυμωθεὶς εἰς ταῦτα, εἶχε γράψει αὐθὺς εἰς τὸν Καμβασερὲν νὰ διορίσῃ αὐστηρὰν ἀνάκρισιν κατὰ τοῦ Φουσσέ· συγχρόνως δὲ ἐπέπληξεν αὐτὸν αὐστηρῶς διὰ τὴν περὶ τοῦ διαζυγίου αὐτοῦ πρότασίν του, τὴν ὁποίαν μαθοῦσα ἡ Ἰωσηφίνα, ἐν πρώτοις ἐνόμισεν ὅτι αὐτὸς ὁ Ναπολέων ἐνήργει τοῦτο, ἑπομένως πληροφορηθεῖσα τὰ περὶ τοῦ Φουσσὲ ὠργίσθη κατ' αὐτοῦ τοσοῦτον, ὥςε δὲν ἤθελε νὰ ἴδῃ αὐτὸν, καὶ μόνον διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Καμβασερὲ ἠξιώθη ὁ Φουσσὲς τῆς χάριτος αὐτῆς.

Ὁ Ναπολέων ὅμως, πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς Παρισίους, ἦτον ἠρεθισμένος· τῇ δὲ παραμονῇ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐκ τῆς Ἱσπανίας, ἐπιθεωρῶν τὴν αὐτοκρατορικήν του φρουρὰν ἐν τῇ πόλει Βαλλαδολίδῃ, ἐπειδὴ τινὲς τῶν ἐπιλέκτων του ἐγόγγιζον, διότι ἤθελε νὰ τοὺς ἐγκαταλείψῃ ἐκεῖ, πλησιάτας πρός τινα τούτων, ὅστις μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐγόγγιζε, καὶ δράξας τὸ τουφέκιον αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρός του, ἠθέλησε νὰ τὸν φονεύσῃ, λέγων αὐτῷ· «Δυστυχῆ, εἶσαι ἄξιος θανάτου, παρ' ὀλίγον δὲ ἤθελον σὲ φονεύσει.» Ῥίψας δὲ τὸ ὅπλον παρὰ τοὺς πόδας τῶν στρατιωτῶν του, καὶ ἀπευθυνόμενος πρὸς αὐτοὺς εἶπεν· «Ἀ! ἠξεύρω ὅτι θέλετε »νὰ ἐπανέλθετε εἰς Παρισίους ἵνα ἀναλάβετε τὰς συνηθείας σας »καὶ εὕρητε τὰς ἐρωμένας σας· ἔστω, ἀλλ' ἐγὼ θέλω σᾶς διατηρήσει εἰσέτι ἐπὶ τέσσαρα ἔτη ἐν ἐκστρατείᾳ.» Στρέψας μετὰ ταῦτα καὶ ἰδὼν τὸν στρατηγὸν Λεφέβρον, ὅστις πρὸ μικροῦ εἶχεν ἔλθει ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῆς Βαϋλένης, δράξας αὐτὸν ἐκ τῆς χειρὸς εἶπεν αὐτῷ· «Αὕτη ἡ χεὶρ, στρατηγὲ, αὕτη ἡ χεὶρ πῶς »δὲν ἐξηράνθη, ὅτε ὑπέγραφε τὴν περὶ παραδόσεως τοῦ στρατοῦ »συνθήκην ἐν Βαϋλένῃ;» Ὁ δυστυχὴς στρατηγὸς καταπληχθεὶς

ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Αὐτοκράτορός του, τοσοῦτον ἠσχύνθη ὥστε τῷ ἐφάνη ὅτι ἤθελεν ἐνταφιασθῆ κατ' ἐκείνην τὴν σιγμήν. Ἅπαντες ὅμως οἱ περιεστῶτες ἔκλιναν μὲν ἀπέναντι τῆς ὀργῆς τοῦ Κυρίου των, ἀλλ' ἐνδομύχως κατέκριναν αὐτὸν διὰ τὴν παραφοράν του.

Φθάσας δὲ εἰς Παρισίους, ὡς ἐρρέθη, μετὰ τοσαύτης ταχύτητος, εὐθὺς ἔκραξε τὸν ἀρχικαγκέλλάριον Καμβασερὲν καὶ τὸν ἠρώτησε μετ' ἀγανακτήσεως περὶ τῶν ἐν Παρισίοις διατρεχόντων, καὶ ἰδίως περὶ τοῦ Φουσσὲ καὶ τοῦ Ταλλεϋράνδου, μ' ὅλον ὅτι ὁ Ναπολέων, ἐκτὸς τῶν ἐπισήμων εἰδήσεων, εἶχε καὶ ἄλλους πολλοὺς ἀνταποκριτάς του, οἵτινες τῷ ἔγραφον ἀκαταπαύστως καὶ τὰ ἐλάχιστα. Ὁ Καμβασερὲς ἐπροσπάθησε νὰ τὸν καθησυχάσῃ, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη ἐντελῶς, διότι ὁ Ναπολέων ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἦτο καθόλου ὠργισμένος περὶ τῶν διαλογιζομένων περὶ τῆς διαδοχῆς αὐτοῦ ἐν καιρῷ θανάτου, ὡσανεὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ ἦτο βέβαιος· ἰδίως δὲ ἦτον ὠργισμένος κατὰ τοῦ Ταλλεϋράνδου, ὅστις, ἐνῷ ἦτον ὁ αὐτουργὸς τῆς ἐν Ἱσπανίᾳ πολιτικῆς τοῦ Ναπολέοντος, αὐτὸς οὗτος ἤδη κατηγόρει αὐτόν. Τούτου ἕνεκα ὁ Ναπολέων ἤθελεν ἐν πρώτοις νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ Ταλλεϋράνδου, διότι τὸν Φουσσὲν εἶχεν ἐπιπλήξει καὶ ἐγγράφως ἐκ τῆς **Ἱσπανίας.**

Ἔν τινι λοιπὸν τῶν πρώτων αὐτοκρατορικῶν συμβουλίων, ὅπου παρῆσαν ἅπαντες οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ μεγιστᾶνες τοῦ Κράτους, ὁ Ναπολέων ἐξεφράσθη πικρῶς κατὰ τῶν ἀποδοκιμαζόντων τὴν πολιτικήν του, καὶ τῶν διαλογιζομένων περὶ τῆς διαδοχῆς αὐτοῦ. Διατρέχων δὲ δι' ὀργίλων βλεμμάτων πανταχόσε, καὶ ἰδὼν τὸν Ταλλεϋράνδον ἱστάμενον εἰς μίαν γωνίαν τῆς αἰθούσης, πλησιάσας εἰς αὐτὸν μετὰ θυμοῦ τῷ εἶπε· «Καὶ σὺ Κύριε τολμᾷς »νὰ εἴπῃς ὅτι ἦσο ἀδιάφορος εἰς τὸν φόνον τοῦ δουκὸς Ἐγγιένου· »καὶ σὺ τολμᾷς νὰ εἴπῃς ὅτι ἦσο ἀδιάφορος εἰς τὸν πόλεμον τῆς »Ἱσπανίας; ἀλλ' ἐλησμόνησας ὅτι μ' ἐσυμβούλευες διὰ τῶν ἐπι»στολῶν σου, ὅτι πρέπει ν' ἀρχίσω τὴν πολιτικὴν τοῦ ΙΔ'. Λου»δοβίκου; ἐλησμόνησας λοιπὸν ὅτι διὰ σοῦ ἔγειναν αἱ διαπραγ»ματεύσεις, αἵτινες ἐπροξένησαν τὸν πόλεμον; » Ἐπομένως διαβαίνων πολλάκις ἔμπροσθεν τοῦ Ταλλεϋράνδου εἶπεν αὐτῷ πολλοὺς δυσαρέστους καὶ ἀπειλητικοὺς λόγους, ὥστε οἱ περιεστῶτες ἐλυπήθησαν ὑπερβολικῶς, βλέποντες τὸν μέγαν τοῦτον ἄνδρα οὕτω καταβιβαζόμενον τῆς ἀξίας τῆς βασιλικῆς θέσεώς του καὶ τοῦ μεγάλου νοός του. Μετὰ ταῦτα διέλυσε τὴν συνεδρίασιν περίλυπος γενόμενος περὶ τῶν ὅσα εἶπε καὶ ἐλάλησεν.

Ὁ Ταλλεϋράνδος, ἐπιστρέφων εἰς τὴν οἰκίαν του, τοσοῦτον ἦτο κατειλημμένος ὑπὸ φόβου, ὥστε οἱ ἰατροὶ τὸν ἐφλεβοτόμησαν πολλάκις, φοβούμενοι περὶ τῆς ζωῆς του. Ὁ δὲ Ναπολέων, ἀρκούμενος εἰς ὅσα ἐξεφράσθη κατ' αὐτοῦ δημοσίως, ἤθελε μόνον ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Ταλλεϋράνδος δὲν ἦτον εἰς τὴν εὔνοιάν του. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν μάλιστα ἀφῄρεσε παρ' αὐτοῦ τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου Σαμπελάνου, καὶ τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν Μοντεσκιοῦ, ὅστις ἦτο μέλος τοῦ Νομοθετικοῦ σώματος. Ἀλλ' ὁ Ταλλεϋράνδος, εὐχαριστούμενος εἰς τὰ ἄλλα ἀξιώματά του, ἤθελε παντίοις τρόποις νὰ ἐξιλεωθῇ παρὰ τῷ Ναπολέοντι. Τούτου ἕνεκα μετὰ τρεῖς ἡμέρας παρουσιάσθη εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐν μεγάλῃ ζολῇ, καθ' ἣν ἡμέραν ἐγίνετο τελετή τις, καὶ πλησιάσας τὸν Ναπολέοντα μετὰ πολλῆς ταπεινώσεως ἐζήτει συγγνώμην. Ὁ Ναπολέων κινηθεὶς εἰς οἶκτον, βλέπων αὐτὸν οὕτω τεταπεινωμένον, καίτοι ἐννοήσας τὸ στρατήγημά του, ἀλλ' εὐχαριστηθεὶς εἰς τὴν ταπείνωσίν του, δὲν προέβη εἰς ἄλλας κατ' αὐτοῦ καταδιώξεις.

Ὁ Ναπολέων μετὰ ταῦτα ἐνησχολήθη εἰς τὰ τῆς πολιτικῆς του, ὡς ἐπαπειλούμενος ὑπὸ τῆς Αὐστρίας. Ἡ δύναμις αὕτη, ἥτις ἔτρεφεν ἄσπονδον μῖσος κατ' αὐτοῦ, ἐκαιροφυλάκτει νὰ ἐκδικηθῇ τὰς προλαβούσας ζημίας της· νομίζουσα δὲ τὸν καιρὸν ἁρμόδιον, παρεσκευάζετο εἰς πόλεμον Ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ δώσῃ τέλος εἰς ταῦτα, ἤρχισε νὰ λέγῃ πρὸς ὅλους τοὺς πρέσβεις ἀναφανδὸν ὅτι ἕνεκα τῆς Αὐστρίας ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ τόσον ταχέως εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅτι φαίνεται εἰς τὴν Βιέννην ὅτι ῥέει τὸ ὕδωρ τῆς λήθης καὶ οὐχὶ τοῦ Δανουβίου, διότι τοσοῦτον ταχέως οἱ Αὐστριακοὶ ἐλησμόνησαν τὰ παρ' αὐτοῦ δοθέντα εἰς αὐτοὺς μαθήματα ὥστε ἐζήτουν καὶ ἄλλα, καὶ ὅτι θέλουν λάβει καὶ νέα, ἀλλ' ὅτι ταῦτα θέλουν εἶσθαι τρομερώτερα τῶν πρώτων.—Δὲν θέλω, ἔλεγε, τὸν πόλεμον, δὲν ἔχω συμφέρον περὶ τούτου· ὅλη δὲ ἡ Εὐρώπη εἶναι μάρτυς ὅτι ἐγὼ διαφέρομαι μόνον μὲ τὴν Ἀγγλίαν. Ἡ Αὐστρία, ἥτις τῷ 1805 ἔσωσε τὴν Ἀγγλίαν, καθ' ἣν στιγμὴν ἤθελον διαβῇ τὸ στενὸν τοῦ Καλεσίου, ἤδη τὴν σώζει, καθ' ἣν στιγμὴν καταδιώκω αὐτὴν μέχρι τῆς Κορούνης. Ἡ Αὐστρία θέλει μοὶ πληρώσει ἀκριβὰ τὸν νέον περισπασμὸν τοῦτον, τὸν ὁποῖον μοὶ προξενεῖ· ἢ πρέπει λοιπὸν ν' ἀφοπλισθῇ εὐθὺς, ἢ θέλει ἔχει καταστρεπτικὸν πόλεμον. Ὅθεν, ἐὰν ἀφοπλισθῇ τοιουτοτρόπως ὥστε νὰ μοῦ ἀφαιρέσῃ πᾶσαν ἀμφιβολίαν, καὶ ἐγὼ θέλω θέσει τὴν σπάθην εἰς τὴν θήκην, διότι δὲν ἔχω ἀλλαχοῦ συμφέροντα εἰμὴ εἰς τὴν Ἱσπανίαν, διότι τοι-

ουτοτρόπως θέλω κατορθώσει ὥστε ἡ Ἀγγλία οὐδένα σύμμαχον νὰ ἔχῃ εἰς τὴν ξηράν.—

Ὁ Ναπολέων ἐν τούτοις ἐνησχολεῖτο ν' αὐξήσῃ καὶ ὀργανίσῃ τὸν στρατόν του, ἑτοιμάζων αὐτὸν εἰς νέαν ἐκστρατείαν· ἐπὶ τούτῳ διέταξε νέας στρατολογίας καὶ ἀγορὰν πολλῶν ἵππων. Παρατηρῶν δὲ ὅτι οἱ παλαιοὶ εὐγενεῖς τῆς Γαλλίας δὲν κατέτασσον τοὺς υἱούς των εἰς τὸν στρατόν, διέταξε τὸν ὑπουργὸν τῆς ἀστυνομίας Φουσσὲν νὰ κατατάξῃ τούτους δυναστικῶς εἰς τὰ διάφορα στρατιωτικὰ σχολεῖα τῆς Γαλλίας, λέγων αὐτῷ νὰ εἴπῃ πρὸς τοὺς ἀντιτείνοντας εἰς τοῦτο ὅτι τοιαύτη ἦτον ἡ θέλησις τοῦ Κυρίου του· ἡ δὲ ἑπομένη ἐπιστολὴ δεικνύει τὰ περὶ τούτου φρονήματά του.

Πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῆς Ἀστυνομίας.

«Ἐπληροφορήθην ὅτι αἱ οἰκογένειαι τῶν μεταναστῶν δὲν »θέλουν νὰ κατατάξωσι τὰ τέκνα των εἰς τὸν στρατόν· οὕτω »δὲ διατηροῦν ταῦτα εἰς δυσάρεστον καὶ πλημμελῆ ἀργίαν. »Ὁμολογητέον ἄρα ὅτι αἱ ἀρχαῖαι καὶ πλούσιαι οἰκογένειαι, μὴ »παραδεχθεῖσαι τὴν νέαν τάξιν τῶν πραγμάτων, ἀντίκεινται »εἰς τοῦτο. Ἐπιθυμῶ νὰ καταστρώσῃς κατάλογον ἀνὰ δέκα νέων »ἀφ' ἑκάστου νομοῦ καὶ πεντήκοντα τῶν ἐν τοῖς Παρισίοις πα»λαιῶν οἰκογενειῶν, διότι προτίθεμαι νὰ κατατάξω τούτους »εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Σαίντ-Σύρ. Ἐὰν σοὶ ἀντιτείνῃ τις εἰς τοῦτο, »εἰπὲ ὅτι τοιαύτη εἶναι ἡ θέλησίς μου ».

Ὁ Ναπολέων ἀνεκάλεσε προσέτι ἐκ τῆς Ἱσπανίας τοὺς στρατάρχας Μασσέναν καὶ Λάννον, καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐκ τῶν ἱκανωτέρων στρατηγῶν του ἵνα τοὺς διορίσῃ εἰς τὸν νέον στρατόν· ηὔξησε δὲ ὑπὲρ τὸ δέον καὶ τὸ ἱππικόν. Πρὶν ἢ ἀρχίσῃ ὅμως τὰς ἐχθροπραξίας, διέταξε τὰ διάφορα σώματα τοῦ στρατοῦ του νὰ πλησιάσωσι πρὸς τὰ σύνορα τῆς Αὐστρίας· οὕτω δὲ νὰ ἀναγκάσῃ τὴν Δύναμιν ταύτην ν' ἀποφασίσῃ ὁριστικῶς περὶ τοῦ πολέμου ἢ τῆς εἰρήνης. Διέταξε προσέτι τὸν ἐν Βιέννῃ πρέσβυν του ν' ἀναχωρήσῃ ἐκεῖθεν, οὐχὶ ζητῶν τὰ διαβατήριά του, ἀλλ' ἀναχωρῶν ἐπὶ προφάσει ἀδείας. Παρήγγειλε προσέτι αὐτὸν νὰ σημειώσῃ ἐξ ὅσων μερῶν διέβαινε τὰς στρατιωτικὰς προπαρασκευὰς τῆς Αὐστρίας, ὥστε ἐπανελθὼν νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ἀκριβεῖς πληροφορίας.

Ἡ δὲ Αὐστρία, προτιθεμένη, ὡς ἐρρέθη, νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας, ἐνησχολεῖτο πρὸ πολλοῦ νὰ στρέψῃ τὴν πολιτικὴν τῆς Τουρκίας ὑπὲρ αὐτῆς καὶ κατὰ τῶν Γάλλων· ἀλλ' ἡ Τουρκία ἦτο τότε εἰς μεγάλους περισπασμούς. Μετὰ τὴν

πτῶσιν τοῦ Σουλτὰν Σελίμη, νέαι καταστροφαὶ συνέβησαν εἰς τὸ Σεράϊον, ἐξ ὧν ἐφαίνετο ὅτι ἡ Τουρκία κατεθλίβετο ὑπὸ το ὔ ἰδίου βάρους της. Ὁ διαβόητος πασσᾶς τοῦ Ῥουστζουκίου, Μουσταφᾶ Μπαριακτάρης, εἴτε διότι ἦτον ἀφωσιωμένος εἰς τὸν Σουλτὰν Σελίμην, εἴτε διότι κατεφέρετο κατὰ τῶν Γενισσάρων καὶ Οὐλεμάδων, ἦλθεν εἰς τὴν Ἀνδριανούπολιν μεθ' ἱκανοῦ στρατοῦ, καὶ ἐκεῖθεν ἤθελε νὰ κυβερνᾷ τὸ τουρκικὸν Κράτος, συνεννοούμενος μεθ' ὅλων τῶν πασσάδων· προσέτι καὶ αὐτὸς ὁ Σουλτὰν Μουσταφᾶς ἔπεμψεν εἰς αὐτὸν ἀπεσταλμένους, ἀναγνωρίζων τὴν ἰσχύν του. Οὕτω λοιπὸν ἐπὶ προφάσει ὅτι φροντίζει περὶ τῶν συμφερόντων τοῦ Κράτους, ἐφρόντιζε περὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ συμφερόντων. Μετ' ὀλίγον δὲ ἦλθε καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὰς πύλας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ μετά τινας ἡμέρας εἰσέβαλεν ἐν αὐτῇ, καὶ ὑπῆγεν εἰς τὸ Σεράϊον ἵνα ἐγκαταστήσῃ εἰς τὸν θρόνον τὸν Σουλτὰν Σελίμην, ὅστις ἦτο φυλακισμένος εἰς τὸν γυναικωνίτην, φυλαττόμενος ὑπὸ τῶν εὐνούχων· καθ' ἣν δὲ ςιγμὴν ἤθελε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν πρόθεσίν του ταύτην, ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀγαθοῦ μὲν ἀλλὰ δυστυχοῦς Σελίμη ἐρρίφθη εἰς τοὺς πόδας του. Ὁ Μουσταφᾶ Μπαριακτάρης πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ Σελίμη ἐθανάτωσε τὸν Σουλτὰν Μουσταφᾶν, βασιλεύσαντα πρὸ ὀλίγου· ἐν ἐλλείψει δὲ ἄλλου βασιλόπαιδος ἔθεσεν εἰς τὸν θρόνον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Μουσταφᾶ Μαχμούτην, ὄντα ἡλικίας εἴκοσι τεσσάρων ἐτῶν καὶ δεικνύοντα πολλὴν ὀξύνοιαν. Ὁ Μαχμούτης εἶχε μείνει παρὰ τῷ Σελίμῃ καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς φυλακίσεώς του, ἐξ οὗ καὶ ἐμυήθη τὰ περὶ τῆς μεταρρυθμίσεως, τὴν ὁποίαν οὗτος ἐμελέτα νὰ ἐνεργήσῃ εἰς τὸ τουρκικὸν Κράτος. Ἔκτοτε ὁ Μουσταφᾶ Μπαριακτάρης ἐκυβέρνα τὸ τουρκικὸν Κράτος ὑπὸ τὸν Μαχμούτην μὲ ἀπόλυτον ἐξουσίαν. Μετά τινας μῆνας τοιαύτης δεσποτικῆς κυβερνήσεως, οἱ Γενίσσαροι ἐπαναστατήσαντες ἐπήνεγκον νέας καταστροφὰς, βάλλοντες πῦρ εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Μοισταφᾶ Μπαριακτάρη, ὥστε ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ κρυβῇ εἴς τι ὑπόγειον, ὅπου οὗτος εἶχεν ἐναποθέσει πρὸ ἡμερῶν ποσότητα τινὰ πυρίτιδος, καὶ οὕτω μετ' ὀλίγον νὰ γείνῃ παρανάλωμα τοῦ πυρός.

Ὁ Μαχμούτης, ὅστις, ὡς ἐρρέθη, ἦτον ἀγχύνους, εἶχε γνῶσιν τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης, διότι ἐπεθύμει ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ τοιούτου δεσπότου· ἀνέλαβε λοιπὸν οὗτος νὰ κυβερνᾷ τὸ Κράτος του, καθ' ἣν ἐποχὴν, τὸν Ἰανουάριον 1809, ἡ Αὐστρία, προτιθεμένη νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἐνήργει εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὴν ὑπὲρ αὐτῆς πολιτικὴν τῆς Τουρ-

κίας. Ἐπέτυχε δὲ εἰς τοῦτο ἡ Αὐστρία, διότι κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἡ Τουρκία βεβαιωθεῖσα περὶ τῆς παραχωρήσεως τῶν παραδουναβείων ἐπαρχιῶν της εἰς τὴν Ῥωσσίαν, παρεπονέθη περὶ τούτου πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ εἴπῃ εἰς τὴν Τουρκίαν, ὅτι πρέπει αὕτη νὰ παραδεχθῇ τοῦτο χάριν τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης. Ἡ Τουρκία, ἔκτοτε ὀργισθεῖσα κατὰ τῆς Γαλλίας, τὴν ὁποίαν αὕτη ἕως τότε ἐνόμιζε φίλην, ἐθεώρει αὐτὴν ἐχθρὰν, καὶ μελετῶσα τὸν κατ' αὐτῆς πόλεμον, ἐνηγκαλίσθη τὴν πολιτικὴν τῆς Ἀγγλίας, ἥτις ἦτο σύμφωνος μετὰ τῆς Αὐστρίας, μάλιστα δ' ἐδέχθη καὶ τὸν πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας Ἀδαῖρον, μετὰ τοῦ ὁποίου καὶ συνωμολόγησε συνθήκην εἰρήνης. Οὕτως ἡ Αὐστρία κατώρθωσεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὰ πάντα.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, μαθὼν τὰς περὶ πολέμου προπαρασκευὰς τῆς τε Αὐστρίας καὶ Γαλλίας, ὡμίλησε πολλὰ εἰς τὸν Κωλαιγκοῦρτον περὶ τοῦ νέου πολέμου τούτου, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου ἔβλεπεν ὁποίας νέας δυσκολίας ἤθελε δοκιμάσει πρὸς κατάκτησιν τῶν παραδουναβείων ἐπαρχιῶν. Τούτου δὲ ἕνεκα ὡμίλησεν αὐτῷ καὶ μὲ ψυχρότητα περὶ τοῦ Ναπολέοντος ὡς πρὸς τὸ περὶ Τουρκίας ζήτημα, περὶ τοῦ πολέμου τὸν ὁποῖον ἐπεχειρίσθη ἡ Ῥωσσία εἰς τὴν Φιννίην διὰ τῶν συμβουλῶν τοῦ Ναπολέοντος, καὶ περὶ τοῦ ἱσπανικοῦ πολέμου, τὸν ὁποῖον, ὡς ἔλεγεν οὗτος, ὁ Ναπολέων ἐπεχειρίσθη ἀπερισκέπτως, δώσας νέας ἀφορμὰς εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις· ἐπὶ τέλους εἶπεν ὅτι θέλει τηρήσει τὸν λόγον του πρὸς τὸν Ναπολέοντα περὶ τῆς μεταξύ των συμμαχίας. Ἀλλ' εἰς ὅλας ταύτας τὰς συνδιαλέξεις του δὲν ἐδείκνυε τὴν προτέραν του ζέσιν πρὸς τὴν γαλλικὴν συμμαχίαν, διότι, μὴ ἀποφασισθέντος τοῦ περὶ τῆς Ἀνατολῆς ζητήματος, ὡς ἐπεθύμει ὁ Ἀλέξανδρος, οὗτος εἰς οὐδεμίαν ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος ὑποσχέσεων εὐχαριστεῖτο, διότι ἤρχιζε νὰ γνωρίζῃ τοὺς ἰδιοτελεῖς σκοποὺς αὐτοῦ· δὲν ἔπαυσεν ὅμως θαυμάζων τὸν μέγαν τοῦτον ἄνδρα διὰ τὰ ἔξοχα προτερήματά του, τὰ ὁποῖα εἰσέτι τὸν ἔθελγον.

Ἡ δὲ Αὐστρία, προπαρασκευαζομένη εἰς πόλεμον, περιεπλανᾶτο εἰς διαφόρους προθέσεις· ἀλλ' ὅλαι αἱ ἐλπίδες της ἦσαν εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου, ὅστις πρὸ καιροῦ διευθύνων τὸ ὑπουργεῖον τῶν στρατιωτικῶν ὠργάνισεν ὅλον τὸν αὐστριακὸν στρατὸν κατὰ μίμησιν τοῦ γαλλικοῦ, τουτέστιν ἕκαστον σύνταγμα νὰ ἔχῃ ἓν τάγμα ἐφεδρείας· ὠργάνισε δὲ καὶ τοὺς πολίτας εἰς ἐθνοφυλακὴν κατὰ μίμησιν τῶν Πρώσ-

σων, ὥστε τοιουτοτρόπως ἡ Αὐστρία παρίστα τοιαύτην κολοσσαίαν δύναμιν, ὡς οὐδέποτε. Συγχρόνως δὲ συνεννοήθη μετὰ τῆς Ἀγγλίας περὶ τοῦ προσεχοῦς πολέμου τούτου, ἵνα καὶ αὕτη συνδράμῃ αὐτὴν διὰ παντοίων μέσων.

Οὕτω τῇ 2 Μαρτίου ὁ ἐν Παρισίοις πρέσβυς τῆς Αὐστρίας Μεττερνῖχος ὑπῆγεν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἀνήγγειλεν αὐτῷ ἐξ ὀνόματος τῆς κυβερνήσεώς του ὅτι ἡ αἰφνίδιος ἄφιξις τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος εἰς Παρισίους, ἡ πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς γερμανικῆς συμμαχίας πρόσκλησις αὐτοῦ περὶ νέας στρατολογίας, ἄρθρα τινὰ καταχωρηθέντα εἰς τὰς ἡμιεπισήμους ἐφημερίδας τῆς Γαλλίας, καὶ διάφορα κινήματα τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων ἠνάγκασαν τὴν κυβέρνησίν του νὰ θέσῃ ἐν πολέμῳ τὸν στρατόν της· τοῦτο δὲ ἠναγκάσθη νὰ πράξῃ ὡς ἐκ τῆς διαγωγῆς τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, καὶ ὅτι τέλος πάντων λαμβάνει τὰς προφυλάξεις ταύτας, χωρὶς μ' ὅλον τοῦτο νὰ ἔλθῃ εἰς ἐχθροπραξίας.

Ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν ἀπήντησεν αὐτῷ ὅτι ἡ ἐκ τῆς εἰρήνης εἰς πόλεμον μετάβασις τῆς Αὐστρίας δὲν εἶναι μέτρον σημερινόν, ἀλλὰ χρονολογεῖται πρὸ δέκα ἤδη μηνῶν· διότι, ἂν ἀληθῶς τοῦτο ἔπραξεν ἡ Αὐστρία ἵνα προφυλαχθῇ, ἔπρεπε νὰ τὸ πράξῃ πρὸ ἑνὸς ἤδη ἔτους, ὅτε ὁ γαλλικὸς στρατὸς διέμενεν εἰς τὴν Σιλεσίαν· ἀλλ' αὕτη, πράξασα τοῦτο μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἐκεῖθεν καὶ τὴν μετάβασίν του εἰς τὴν Ἱσπανίαν, δίδει δείγματα κακῆς πίστεως, καὶ φαίνεται ὅτι παρεσύρθη ὑπὸ τῆς πολιτικῆς τῆς Ἀγγλίας.

Ὁ Μεττερνῖχος ἐπομένως ὡμίλησεν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν, ὅτι ἡ μυστικὴ συνέντευξις τοῦ Ναπολέοντος μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ἐρεφορδίαν καὶ ἡ ψυχρότης, ἣν δεικνύει ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις πρὸς τὸν πρέσβυν αὐτῆς, ἔδωκαν ἀφορμὴν πολλῆς δυσαρεσκείας εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας. Ὁ δὲ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν ἀπήντησεν αὐτῷ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέων δὲν ἐδύνατο νὰ ἐμπιστεύεται εἰς αὐλὴν, ἥτις πολλάκις ἠπάτησεν αὐτὸν, διότι τῷ 1805 αὕτη παραβιάσασα τὴν συνθήκην τῆς εἰρήνης ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Ναπολέων ἔμελλε νὰ διαβῇ τὸ Καλέσιον, καὶ ν' ἀποβιβασθῇ εἰς τὴν Ἀγγλίαν· ἤδη δέ, ὅτε κατεδίωκεν ὁ Ναπολέων τὸν ἀγγλικὸν στρατὸν εἰς τὴν Καρούναν, πάλιν ἡ Αὐστρία κηρύττει τὸν πόλεμον· τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ δευτέραν ἤδη φορὰν ἡ Αὐστρία σώζει τὴν Ἀγγλίαν ἐκ τῆς Γαλλίας, καὶ ὅτι, ἂν ὁ Ναπολέων διάγει ψυχρῶς πρὸς αὐτὸν, τοῦτο θέλει νὰ εἴπῃ

ὅτι διάκειται κακῶς κατ' αὐτοῦ τοῦ Μεττερνίχου, ἀλλὰ κατὰ τοῦ πρέσβεως τῆς Αὐστρίας.

Ὁ Ναπολέων, εὐχαρίστως ἀκούσας τὴν περὶ διακηρύξεως τοῦ πολέμου ὁμολογίαν τοῦ πρέσβεως τῆς Αὐστρίας, εὐθὺς ἐξέδωκε τὰς περὶ ἐκστρατεύσεως τῶν στρατευμάτων του διαταγάς· θέλων δὲ νὰ συμπληρώσῃ τὰ σώματα τοῦ στρατοῦ του ἐκ τῶν ἀναγκαίων νεοσυλλέκτων, παρεβίασε τὴν περὶ τούτων κανονισμένην τάξιν. Διέταξε λοιπὸν ὥστε, ἅμα οἱ ἐν ταῖς ἐφεδρείαις τῶν σωμάτων γυμναζόμενοι νεοσύλλεκτοι τελειοποιηθῶσι, νὰ στέλλωνται ἀδιακρίτως εἰς ὅποιον ἐκ τῶν σωμάτων εἶχε πλειοτέραν ἀνάγκην, ἀλλάσσοντες μόνον τὰ κομβία τῶν ἐνδυμάτων των. Προσέτι διέταξε τὸν σχηματισμὸν πέμπτου τάγματος εἰς ἕκαστον σύνταγμα πρὸς ἐφεδρείαν αὐτοῦ. Τούτου ἕνεκα ἐζήτησεν, ἐκτὸς τῶν 80 χιλιάδων ἀνδρῶν τῆς στρατολογίας τοῦ 1810, καὶ 30 χιλιάδες εἰσέτι πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ταγμάτων εἰς 1200 ἄνδρας· ἐμεθοδεύθη προσέτι τὴν σύστασιν τῶν σωμάτων τῶν ἀκροβολιστῶν, ὀργανίσας τέσσαρα συντάγματα ἐξ αὐτῶν.

Εἰδοποίησε δὲ τοὺς ἡγεμόνας τῆς συμμαχίας τοῦ Ῥήνου, ὥςε τῇ 2 Μαρτίου νὰ διαθέσωσι τὰ στρατεύματά των ὑπ' αὐτόν. Ἐζήτησε παρὰ τῆς Βαυαρίας 40 χιλιάδας ἄνδρας, θέσας αὐτοὺς ὑπὸ τὸν γηραιὸν στρατάρχην Λεφέβρον τὸν γνωρίζοντα τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας ἐξητήσατο παρὰ τοῦ Ναπολέοντος ὅπως ὁ υἱός αὐτοῦ Λουδοβίκος λάβῃ τὴν διοίκησιν τῶν στρατευμάτων του. Ὁ Ναπολέων ὅμως δὲν συγκατετέθη εἰς τοῦτο, λέγων ὅτι ὁ βαυαρικὸς στρατὸς πρέπει νὰ πολεμήσῃ εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην σπουδαίως, διότι πρόκειται περὶ τῆς συντηρήσεως καὶ αὐξήσεως τῶν ὁρίων τῆς Βαυαρίας· ὁ δὲ υἱός του, ἀφ' οὗ συμμεθέξῃ εἰς ἓξ ἢ ἑπτὰ ἐκστρατείας μετὰ τῶν Γάλλων, τότε δύναται νὰ διοικήσῃ στρατὸν, ἤδη δὲ νὰ καταταχθῇ καὶ οὗτος εἰς τὸ ἐπιτελεῖόν του, ὅπου θέλει *μάθει τὴν τέχνην* τοῦ πολέμου. Μ' ὅλα ταῦτα ὁ Ναπολέων συγκαταβατικῶς ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν μιᾶς βαυαρικῆς μεραρχίας. Παρὰ δὲ τοῦ βασιλέως τῆς Βυρτεμβέργης ἐζήτησε 12 χιλιάδας ἄνδρας, ἀπαιτῶν νὰ δοθῇ ἡ διοίκησις αὐτῶν εἰς τὸν στρατηγὸν Βανδάμμον, τὸν ὁποῖον ὁ βασιλεὺς τῆς Βυρτεμβέργης δὲν ἤθελεν. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων ἔγραψεν αὐτῷ· «Γνωρίζω »τὰς ἐλλείψεις τοῦ στρατηγοῦ Βανδάμμου, ἀλλ' ὁ στρατηγὸς »οὗτος καθ' ὅλα εἶναι ἐμπειροπόλεμος· εἰς δὲ τὴν δύσκολον τέχ»νην ταύτην πρέπει νὰ ὑποχωρῇ τις εἰς τὰ μεγάλα προτερήμα-

»τα. » Παρὰ τοῦ μεγάλου δουκὸς τοῦ Βάδεν ἐζήτησεν ὀκτὼ χιλιάδας ἄνδρας καὶ ἄλλους τόσους παρὰ τοῦ τῆς Ἀσσίας. Παρὰ τῶν μικρῶν γερμανικῶν ἐπικρατειῶν ἐζήτησε παρ' ἑκάστης μίαν μεραρχίαν, τὴν ὁποίαν ἔθεσεν ὑπὸ τὸν στρατάρχην Δαβοῦστον. Παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σαξονίας ἐζήτησεν 20 χιλιάδας ἄνδρας, τοὺς ἑποίους ἤνωσε μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸν Βερναδόττον στρατοῦ. Ἐπίσης ἐζήτησεν 20 χιλιάδας ἄνδρας καὶ παρὰ τοῦ δουκάτου τῆς Πολωνίας. Ὅθεν ὅλος οὗτος ὁ συμμαχικὸς στρατὸς συνέκειτο ἐξ 110—115 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐξ ὧν 80 χιλιάδες ἦσαν Γερμανοὶ καὶ 20 χιλιάδες Πολωνοί. Παρήγγειλε δὲ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ Ἱερώνυμον, βασιλέα τῆς Βεστφαλίας, καὶ Λουδοβῖκον, βασιλέα τῆς Ὁλλανδίας, ὥστε ἑκάτερος νὰ συναθροίσῃ 20 χιλιάδας μαχίμου στρατοῦ.

Ὅλον δὲ τὸν στρατὸν τοῦτον διέθεσεν ὑπὸ τοὺς τρεῖς πρωτίστους στρατηγούς του, τοὺς εὑρισκομένους τότε παρ' αὐτῷ, Δαβοῦστον, Λάννον καὶ Μασσέναν, διότι οἱ ἕτεροι, ὡς ὁ Νέϋ, ὁ Σοὺλτος, ὁ Βίκτορος καὶ ὁ Βερδιέρος, ἦσαν εἰς τὴν ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ ἐκστρατείαν. Ὁ στρατὸς οὗτος λοιπὸν συγκείμενος ἐξ 190 χιλιάδων Γάλλων καὶ 150 συμμαχικῶν στρατευμάτων, διῃρέθη εἰς πέντε μοίρας, ὧν αἱ μὲν τρεῖς πρῶται ἦσαν ἐν ἐνεργείᾳ, αἱ δὲ δύο ἐν ἐφεδρείᾳ. Ἀρχηγὸς τῶν ἐπιτελῶν διωρίσθη ὁ στρατάρχης Βερθιέρος, ὅστις ἦτον ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν· ὁ Δαρὺς, ὁ διευθυντὴς τοῦ προσωπικοῦ τοῦ ὑπουργείου τούτου, διωρίσθη γενικὸς ἐπιμελητὴς, αὐτὸς δὲ ὁ Ναπολέων ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ τούτου, τὸν ὁποῖον καὶ ὠνόμασε στρατὸν τῆς Γερμανίας· ὡς γενικὴν συνάθροισιν δὲ τοῦ στρατοῦ τούτου διώρισε τὴν ἐν Βαυαρίᾳ πόλιν Ῥατισβῶνα, ἔνθεν ἤθελε νὰ διαβῇ τὸν Δανούβιον. Διέταξε λοιπὸν τὸν ἀρχηγὸν τῶν γενικῶν ἐπιτελῶν καὶ τὸν γενικὸν ἐπιμελητὴν νὰ καταστήσωσιν εὐθὺς τὰς ἐφεδρείας τοῦ στρατοῦ καὶ τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν εἰς ἅπαντα τὰ μέρη, ἐξ ὧν ἔμελλε νὰ διαβῇ ὁ γαλλικὸς στρατός.

Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων δὲν παρημέλει καὶ τὰ τῆς Ἱσπανίας· διέταξε τὸν Ἰωσὴφ νὰ πέμψῃ τὸν στρατάρχην Σοὺλτον εἰς τὴν Πορτογαλλίαν μετὰ τεσσάρων μεραρχιῶν ἵνα καταδιώξῃ ἐκεῖθεν τοὺς Ἄγγλους, τοὺς δὲ λοιποὺς στρατηγούς του μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς στρατευμάτων νὰ διαθέσῃ πρὸς κατάπαυσιν τῆς ἐκεῖ ἐπαναστάσεως. Ὁ Ναπολέων προσέτι διέταξέ τινα τῶν πολεμικῶν του πλοίων νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῶν λιμένων καὶ νὰ ἐφοδιάσωσι διάφορα μέρη τῆς Ἱσπανίας.

Ἐνῷ λοιπὸν διέταττε ταῦτα πάντα, ἔμαθεν ὅτι οἱ Αὐστρια-

κοὶ συνέλαβον τὸν πρὸς τὴν Βιέννην ἀπεσταλμένον τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, φέροντα ἐπιστολὰς πρὸς τὸν ἐκεῖ Γάλλον πρέσβυν. Τὴν σύλληψιν ταύτην τοῦ Γάλλου ταχυδρόμου ὁ Ναπολέων ἐκλαβὼν ὡς τὸ πρῶτον σημεῖον τῶν ἐχθροπραξιῶν, τὰς ὁποίας πρώτη ἡ Αὐστρία ἐπεχείρισεν, ὀργισθεὶς ἀπεύθυνε πρὸς τὸν Μεττερνῖχον σκληρὰς παρατηρήσεις, καὶ πάραυτα διέταξε νὰ συλληφθῶσιν ὅλοι οἱ αὐστριακοὶ ταχυδρόμοι. Ἀναγνώσας δὲ τὰς κατασχεθείσας ἐπιστολὰς, ἐπληροφορήθη ἀκριβῶς ὅτι περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἀπριλίου θέλουν ἀρχίσει σπουδαίως αἱ ἐχθροπραξίαι. Τοῦτο μαθὼν ὁ Μεττερνῖχος ἔλαβε τὰ διαβατήριά του καὶ ἀνεχώρησεν ἐκ τῶν Παρισίων· ἔκτοτε ὁ πόλεμος ἐφαίνετο κεκηρυγμένος.

Τῇ 10 Ἀπριλίου λοιπὸν ἡ Αὐστρία διέταξε τὴν ἐκκίνησιν τοῦ στρατοῦ της· ὁ δὲ στρατηγὸς Βελλεγάρδος μετὰ πεντήκοντα χιλιάδων στρατοῦ διέβη τὰ σύνορα τῆς Βοεμίας, καὶ τὴν 9 Ἀπριλίου ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, ἔχων 140 χιλιάδας στρατοῦ, ἔγραψεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας ὅτι θέλει διέλθει διὰ τῆς χώρας του, ἵνα πολεμήσῃ τὸν δυνάστην τῆς Γερμανίας καὶ σώσῃ αὐτὴν, καὶ ὅτι τούτου ἕνεκα δὲν ἐπεθύμει νὰ τῷ φέρωσιν οἱ Γερμανοὶ ἐμπόδια εἰς τὸν σκοπόν του, ἄλλως τε θέλει μεταχειρισθῆ αὐτοὺς ὡς ἐχθρούς· ἡ δὲ ἐπιστολὴ αὕτη ἤρκει νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν διακήρυξιν τοῦ πολέμου. Ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἐγκατέλειψεν εὐθὺς τὴν πρωτεύουσάν του καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸ Αὐγσβοῦργον, διατάξας τὸν στρατόν του, ὅστις ἦτον ὑπὸ τὸν στρατάρχην Λεφέβρον, νὰ ὑπερασπισθῇ ὅσον ἐδύνατο.

Τὴν 16 Ἀπριλίου ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, ἔχων εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πρωτοπορείας του τὸν στρατηγὸν Ῥαδέσκην, ἐπορεύθη πρὸς τὸ Παλατινάτον, νομίζων ὅτι θέλει εὑρεῖ τοὺς Γάλλους ἀπροπαρασκευάστους· ἵνα ἐπιπέσῃ αἴφνης κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς διαλύσῃ πρὶν ἢ σχηματισθῶσιν· τὴν δὲ ἐπομένην ἡμέραν διέβη τὸν ποταμὸν Ἴσαρον μετὰ δύο μοιρῶν τοῦ στρατοῦ του, διοικουμένων ὑπὸ τοῦ ἀρχιδουκὸς Λουδοβίκου, ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Ὁενζολλέρνου· εἵποντο δὲ καὶ ὀκτὼ ἕτεραι μοῖραι διοικούμεναι ὑπὸ διαφόρων πριγκήπων καὶ στρατηγῶν, αἱ ὁποῖαι συνέκειντο ἐξ 140 χιλιάδων ἀνδρῶν, διωρισμέναι νὰ καταλάβωσι τὴν Βαυαρίαν. Οἱ Γάλλοι ἔμενον δώδεκα ὥρας μακρὰν τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ παρὰ τὸν Δανούβιον ποταμόν· οἱ Βαυαροὶ, οἱ διαμένοντες παρὰ τὸν Ἴσαρον, μετά τινας ἀκροβολισμοὺς ὑπεχώρησαν, μ' ὅλον ὅτι μὲ δυσαρέσκειάν των ἐπολέμουν.

Τὴν 17 Ἀπριλίου ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν

στρατοῦ ἐπορεύθη πρὸς τὴν Ῥατισβῶνα, ὅπου διέμενε μέρος τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Ἀλλ' ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἦτο λίαν δυσκίνητος· διότι, ἐνῷ προετίθετο ν' ἀκολουθήσῃ τὴν πολεμικὴν μέθοδον τοῦ Ναπολέοντος, δηλαδὴ τὸν ἐπιθετικὸν πόλεμον, δὲν παρεδέχθη καὶ τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ μέσα, τουτέστι νὰ διαφροντίζῃ περὶ τῶν εἰς τὸν στρατόν του ἀναγκαιούντων ἐκ τῶν τοπικῶν μέσων, ἀλλ' ἐπεβάρυνεν αὐτὸν μὲ μεγάλας ἀποσκευάς, ἀποθήκας τροφῶν, θεραπευτήρια καὶ λοιπὰ βάρη.

Οὕτω πορευομένου τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ ἵνα προκαταλάβῃ τὸν γαλλικὸν στρατόν, ὁ στρατάρχης Μασσένας κατὰ διαταγὴν τοῦ Ναπολέοντος εἶχε συναθροίσῃ 60 χιλιάδας στρατοῦ εἰς τὴν Οὖλμην· πρὸς τὴν Ῥατισβῶνα διέμενεν ὁ στρατάρχης Δαβοῦσος μετὰ 50 χιλιάδων στρατοῦ· εἰς τὸ δάσος Δουρνβὰχ ἔμενεν ὁ βαυαρικὸς στρατὸς, συγκείμενος ἐξ 27 χιλιάδων ἀνδρῶν, ὁ δὲ στρατὸς τῆς Βυρτεμβέργης ἔκειτο οὐ μακρὰν αὐτοῦ· ὥστε ὅλος ὁ στρατὸς οὗτος συνέκειτο ἐξ 140—150 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐξ ὧν 100 χιλιάδες ἦσαν Γάλλοι, καὶ 40—50 Γερμανοί.

Ὁ στρατάρχης Βερθιέρος, φθάσας τὴν 11 Ἀπριλίου εἰς Στρασβοῦργον, ἔμαθε τὰ κινήματα τῶν Αὐστριακῶν· θέλων δὲ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν πρόθεσιν τοῦ Ναπολέοντος, ἥτις ἦτον ἡ ἐν Ῥατισβῶνι συνάθροισις τοῦ στρατοῦ, ἐξέδωκε τὰς περὶ τούτου διαταγάς· ἀλλ' αἴφνης λαβὼν τὴν 14 Ἀπριλίου νέας διαταγὰς παρὰ τοῦ Ναπολέοντος, διαμένοντος εἰσέτι ἐν Παρισίοις καὶ διατάττοντος περὶ συναθροίσεως τοῦ στρατοῦ οὐχὶ πλέον εἰς Ῥατισβῶνα, ἀλλ' εἰς τὴν Αὔγουσταν, ἐκτὸς τοῦ στρατάρχου Δαβούστου περὶ τοῦ ὁποίου διέταττε νὰ μένῃ εἰς τὴν Ῥατισβῶνα, ἐξέδωκε τὰς περὶ τούτου διαταγὰς, καίτοι παρατηρῶν τὸ ἄτοπον τῆς διαιρέσεως ταύτης, τοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ παραβῇ τὰς διαταγὰς τοῦ Αὐτοκράτορός του μέχρι τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ.

Ὁ Ναπολέων, πληροφορηθεὶς περὶ τούτων ὅλων ἐγκαίρως, ἀνεχώρησε τὴν 22 Ἀπριλίου ἐκ Παρισίων καὶ τὴν 17 ἔθασεν εἰς τὴν πόλιν τῆς Βαυαρίας Δοναβέρτην. Ἐνταῦθα ἔλαβε διαφόρους ἀντιφατικὰς πληροφορίας περὶ τῶν κινημάτων τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ, ἐξ ὧν ἐσυμπέρανεν ὅτι οἱ Αὐστριακοὶ προέθεντο νὰ διαβῶσι τὸν Δανούβιον μεταξὺ τῆς Αὔγούστης καὶ τῆς Ῥατισβῶνος, ἵνα διαιρέσωσιν οὕτω τὸν γαλλικὸν στρατὸν διαμένοντα εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη ταῦτα. Ὅθεν ὀλίγαι στιγμαὶ ἤρκουν εἰς τὸν Ναπολέοντα νὰ σκεφθῇ, καὶ ν' ἀποφασίσῃ περὶ τοῦ πρακτέου.

Δύο προθέσεις λοιπὸν συνέλαβεν ἀμέσως ὁ Ναπολέων· ἡ μὲν

ἦτο ν' ἀφήσῃ τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον νὰ διαβῇ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ· ἐνῷ δὲ οἱ Αὐστριακοὶ ἤθελον πολεμεῖ τὸν Δαβοῦστον εἰς τὴν Ῥατισβῶνα, ὁ Ναπολέων νὰ συναθροίσῃ τὸν ὑπόλοιπον στρατὸν, συγκείμενον ἐξ 100 χιλιάδων ἀνδρῶν, νὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτῶν ἐκ τῶν νώτων καὶ θέσῃ αὐτοὺς μεταξὺ δύω πυρῶν. Ἀλλ' ἡ πρόθεσις αὕτη εἶχε τὸ ἐλάττωμα καὶ νὰ διχοτομῇ τὸν στρατὸν, ὥστε ἂν ὁ ἐχθρὸς ἦτον ἐμπειροπόλεμος, ἐδύνατο νὰ τὸν βλάψῃ καιρίως. Ἡ δ' ἑτέρα ἦτο νὰ συναθροίσῃ ὅλον τὸν στρατόν του εἰς Νεϋστάδην, ὅπου ἦτο βέβαιος ὁ Ναπολέων ὅτι μετὰ 140—150 χιλιάδων στρατοῦ νὰ πολεμήσῃ τὸν ἐχθρόν του καὶ νὰ τὸν νικήσῃ· ἀλλὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς προθέσεως ταύτης ἔμπροσθεν τοῦ ἐχθροῦ ἀπῃτεῖτο μεγίστη ἑτοιμότης.

Ὁ Ναπολέων, φθάσας τὴν 17 Ἀπριλίου εἰς Δοναβέρτην ἄνευ φυλακῆς, ἄνευ ἀποσκευῆς καὶ ἄνευ ἐπιτελείου, ἐξέδωκε τὰς περὶ συναθροίσεως τοῦ στρατοῦ του διαταγάς. Ἐν πρώτοις διέταξε τὸν στρατάρχην Μασσέναν νὰ φθάσῃ διὰ συντόνου πορείας εἰς τὸ προσδιορισθὲν μέρος· ἀφ' οὗ δὲ περιέγραψεν εἰς αὐτὸν τὴν πορείαν του, ἐπὶ τέλους προσέθηκεν αὐτῷ ὅτι ἀπαιτεῖται εἰς ταῦτα *δραστηριότης καὶ ταχύτης*· μετὰ ταῦτα διέταξε τὸν Δαβοῦστον νὰ πράξῃ τὸ αὐτὸ, ἐγκαταλείπων πρὸς φύλαξιν τῆς Ῥατισβῶνος ἓν πεζικὸν σύνταγμα. Ὁ στρατάρχης οὗτος τὴν ἐπομένην ἡμέραν, ἀκολουθῶν τὴν εἰς αὐτὸν προσδιορισθεῖσαν ὁδὸν, συνεπλάκη μὲ τὸν αὐστριακὸν στρατηγὸν Βελλεγάρδον. Εἰς τὴν μάχην ταύτην ἓν ὀβουζοβόλον ἐκραγὲν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἵππου τοῦ στρατάρχου Δαβούστου ἐφόνευσε καὶ ἐπλήγωσε τοὺς περὶ αὐτὸν ὑπασπιστάς· ὁ δὲ ἀρχιδοὺξ Λουδοβῖκος, ὅστις ἐσχάτως ἐλθὼν συνεμέθεξεν εἰς τὴν μάχην, ἐτλημόνησε βαρέως. Ἡ μάχη διήρκεσεν ἀπὸ πρωΐας μέχρι τῆς ἑσπέρας καὶ ὠνομάσθη μάχη τοῦ Τεγγένου, ὅπου συνήφθη, εἰς ἣν οἱ Αὐστριακοὶ λαβόντες ἐπαισθητὴν ζημίαν ἀπεσύρθησαν. Ἡ ἡμέρα αὕτη ἦτον αἱματηρὰ, διότι καὶ ἀλλαχοῦ συνεπλάκησαν οἱ Γάλλοι μὲ τοὺς Αὐστριακοὺς, ὥστε ἀπωλέσθησαν ἐκ μὲν τῶν Γάλλων 2,500 ἄνδρες, ἐκ δὲ τῶν Αὐστριακῶν 4,500.

Ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, θεατὴς ὢν τῶν συμπλοκῶν τούτων, δὲν ἠθέλησε νὰ συμπεθέξῃ αὐτῶν· διότι, νομίζων ὅτι ὅλος ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἐμάχετο, δὲν ἤθελε νὰ ἐκτεθῇ πρὶν ἢ συναθροίσῃ ὅλον τὸν στρατόν του, καὶ τότε νὰ ἔλθῃ ἀθρόως εἰς μάχην.

Ὁ Ναπολέων, εὐχαρίστως μαθὼν τὴν νίκην τοῦ στρατάρχου Δαβούστου, ἦλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ, καὶ αὐτοπροσώπως

κατώπτευσεν ἅπαντα τὰ μέρη· ἀλλὰ μὴ γνωρίζων ποῦ εὑρίσκετο ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, ὅστις εἶχε τὴν κυριωτέραν δύναμιν τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ, παρατηρῶν ὅμως τὴν διαμέλισιν τοῦ στρατοῦ τούτου ὡς ἐκ τῆς προτεραίας μάχης, καὶ θέλων νὰ συναθροίσῃ ὅλον τὸν στρατόν του ἵνα ἐπιπέσῃ κατ' αὐτοῦ αἴφνης, ἐγκατέλειψε τὸν στρατάρχην Δαβοῦστον μετὰ 25 χιλιάδων στρατοῦ εἰς Τεγγένον, ὅλον δὲ τὸν λοιπὸν στρατόν του συνήθροισεν ὑπὸ τὸν Μασσέναν μεταξὺ τοῦ Δανουβίου καὶ τοῦ Ἰσάρου ποταμοῦ.

Τὴν ἑπομένην ἡμέραν 20 Ἀπριλίου, ὅλος ὁ ἐκεῖ στρατὸς διέβη ἐνώπιον τοῦ Ναπολέοντος, μεταξὺ τοῦ ὁποίου, ὡς ἐρρέθη, ἦσαν οἱ Βυαυροὶ καὶ οἱ Βυρτεμβεργαῖοι, οἱ ὁποῖοι ἐφιλοτιμοῦντο ν' ἀναδειχθῶσιν ὑπὸ τοιοῦτον ἀρχηγόν, ὡς τὸν Ναπολέοντα, ὅστις διὰ κολακευτικῶν λόγων ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς ὅτι θέλουν ἀπαλλαγῆ ἐκ τῆς αὐστριακῆς ἐπιρροῆς.

Ἀπὸ πρωΐας τῆς αὐτῆς ἡμέρας οἱ Βυαυροὶ καὶ οἱ Βυρτεμβεργαῖοι ὑπὸ τὸν στρατάρχην Λάννον συνεπλάκησαν μὲ τοὺς Αὐστριακοὺς παρὰ τὴν Ἀβενσβέργαν καὶ ἐπολέμησαν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας· εἰς τὴν μάχην ταύτην οἱ Αὐστριακοὶ νικηθέντες ὑπεχώρησαν, ἀπολέσαντες ἑπτὰ χιλιάδας ἄνδρας. Τὴν ἑσπέραν ταύτην φθάσας καὶ ὁ Ναπολέων εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, συνεχάρη τὸν συμμαχικὸν στρατόν του διὰ τὴν νίκην ταύτην.

Ὁ Ναπολέων τὴν νύκτα ταύτην ἐκοιμήθη ὀλίγον ἐφ' ἑνὸς θρονίου ὡς ἦτον ἐνδεδυμένος, ἀπὸ πρωΐας δὲ τῆς 21 Ἀπριλίου διέταξε τὴν ἐκκίνησιν τοῦ στρατοῦ του πρὸς καταδίωξιν τῶν Αὐστριακῶν, οἵτινες, ἀπολέσαντες πολλὰς χιλιάδας ἀνδρῶν εἰς τὰς διαφόρους ταύτας συμπλοκὰς καὶ μάχας, ἐφαίνοντο ὅτι ἦσαν εἰς ἀθυμίαν, πρὶν ἔτι συναψωσι καθολικὴν μάχην. Τὴν ἡμέραν ταύτην εἰς διάφορα μέρη οἱ Γάλλοι, προκαταλαβόντες τοὺς Αὐστριακοὺς ὑποχωροῦντας, ἐπροξένησαν εἰς αὐτοὺς πολλὴν ζημίαν, συλλαβόντες ἓξ χιλιάδας αἰχμαλώτους, μέγα μέρος τῆς ἀποσκευῆς καὶ τὸ ταμεῖον τοῦ στρατοῦ.

Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Ναπολέων κατεδίωκεν οὕτω τοὺς Αὐστριακοὺς μετὰ τοῦ κέντρου τοῦ στρατοῦ του, πρὸς τὸ ἀριστερὸν μέρος αὐτοῦ, ἤτοι πρὸς τὴν Ῥατισβῶνα, ἠκούοντο πυροβολισμοί. Τῷ ὄντι δὲ εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ῥατισβῶνος ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος συνεπλάκη μὲ τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ ἐπολέμει ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος ἐκτὸς τινων πληγωμένων καὶ φονευμένων ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν· οὕτω καὶ τὴν ἡμέραν ταύτην οἱ μὲν Αὐστριακοὶ, ἀπολέσαντες ὑπὲρ τὰς ἓξ χιλιάδας, νικηθέντες ὑπεχώρησαν εἰς τὴν Ῥατισβῶνα, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευ-

σαν τὴν προτεραίαν, φυλαττομένην, ὡς ἐρρέθη, ὑφ' ἑνὸς γαλλικοῦ συντάγματος.

Ὁ Ναπολέων, μαθὼν ἀπὸ πρωΐας ὅτι ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος ἔφθασε μετὰ τοῦ πλείστου μέρους τοῦ στρατοῦ του εἰς τὴν Ρατισβῶνα, εἰδοποίησεν ἀμέσως τὸν στρατάρχην Δαβοῦστον νὰ περιορισθῇ εἰς τὰς θέσεις του, καὶ ὅταν πληροφορηθῇ τὴν αὐτόσε προσέγγισιν αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος, προσερχομένου μετὰ ἐννενήκοντα χιλιάδων στρατευμάτων, καὶ ὅστις μάλιστα μακρόθεν ἤθελε τὸν εἰδοποιήσει διὰ πολλῶν πυροβολισμῶν, τότε παρευθὺς νὰ κινηθῇ καὶ οὗτος μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Ὁ Ναπολέων προσέτι διέταξε τὸν στρατάρχην Βεσσιέρον ὅπως προσλάβῃ τέσσαρας γαλλικὰς μεραρχίας τοῦ πεζικοῦ καὶ τὴν τοῦ στρατηγοῦ Βρὲτ καὶ καταδιώξῃ τὸ ὑπὸ τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον σῶμα διευθυνόμενον πέραν τοῦ Ἰσάρου ποταμοῦ, ὥστε οὕτω νὰ ἐμποδισθῇ ἡ ἕνωσις τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ. Εὐθὺς μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν διαταγῶν του τούτων ὁ Ναπολέων, λίαν πρωΐ τῇ 22 ἀνεχώρησε καλπάζων, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Μασσένα καὶ ἐπορεύετο εἰς Ἐκμύλ. Τὴν ἡμέραν ταύτην ἀμφότερα τὰ μέρη παρεσκευάζοντο εἰς κρίσιμον μάχην, καὶ ὁ μὲν Ναπολέων προέθετο νὰ διχοτομήσῃ τὸν αὐστριακὸν στρατὸν, ὁ δὲ Κάρολος νὰ περικυκλώσῃ τὸν γαλλικὸν καὶ νὰ διακόψῃ τὴν συγκοινωνίαν αὐτοῦ. Ἡ πρόθεσις αὕτη τοῦ Καρόλου ἦτο συνετή· ἀλλ' οὗτος ἐδίσταζε νὰ τὴν ἐκτελέσῃ, σκεπτόμενος περὶ τοῦ ἰσχυροῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ, διότι ἀποτυχὼν ἤθελεν ἐκθέσει τὸν στρατόν του, εἰς ὃν ἐστηρίζετο ἡ σωτηρία τῆς αὐστριακῆς μοναρχίας· τέλος πάντων περὶ τὴν μεσημβρίαν ἀπεφάσισε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν πρόθεσίν του ταύτην. Ὅθεν διῄρεσε τὸν στρατόν του εἰς τρεῖς μοίρας, ἐξ ὧν ἡ μία, διοικουμένη ὑπ' αὐτοῦ, καὶ συγκειμένη ἐκ 40 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἔμελλε νὰ προσβάλῃ τὸν στρατάρχην Δαβοῦστον, ἐνῷ αἱ ἕτεραι δύο μοῖραι ἤθελον ἐμποδίζει τὰ πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ ἐρχόμενα γαλλικὰ στρατεύματα. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατευμάτων, ἐρχόμενος πρὸς βοήθειαν τοῦ στρατάρχου Δαβούστου, συνηντήθη περὶ τὴν μεσημβρίαν μὲ τὰ αὐστριακὰ στρατεύματα, τὰ φυλάττοντα τὴν πρὸς τὸν Δαβοῦστον ἄγουσαν ὁδόν· πάραυτα αἱ πρωτοπορεῖαι αὐτῶν συνεπλάκησαν.

Ὁ Ναπολέων, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Μασσένα καὶ τοῦ Λάννου, φθάσας κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἐξέδωκε τὰς περὶ τῆς γενικῆς προσβολῆς διαταγάς του, καθ' ἣν

στιγμὴν ὁ στρατηγὸς Κερβόνης ἐκτυλίσσων παρ' αὐτῷ τοπογραφικόν τινα χάρτην ἁφηρπάσθη ὑπὸ σφαίρας πυροβόλου. Ὁ στρατάρχης Λάννος προσέβαλε κατὰ πρῶτον δεξιόθεν τοὺς Αὐστριακούς· τὸ ἱππικὸν τῶν Βαυαρῶν καὶ τῶν Βυρτεμβεργαίων, θέλον κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην νὰ προσβάλῃ τὸ αὐστριακὸν ἱππικόν, ἐνικήθη· ἀλλὰ κατόπιν τούτων ἐλθόντες οἱ θωρακοφόροι τοῦ γαλλικοῦ ἱππικοῦ ἐπέπεσον κατὰ τοῦ αὐστριακοῦ ἱππικοῦ καὶ τὸ ἠφάνισαν. Μία δὲ γαλλικὴ μεραρχία, ἀκολουθοῦσα τοὺς θωρακοφόρους, προσέβαλε τὸ αὐστριακὸν πεζικόν, καὶ τὸ ἠνάγκασε νὰ ὑποχωρήσῃ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως· οἱ στρατιῶται τῆς μεραρχίας ταύτης, γενόμενοι κύριοι τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἐχειροκρότουν κράζοντες, *Ζήτωσαν οἱ Θωρακοφόροι.*

Ὁ δὲ στρατάρχης Δαβοῦστος, ἅμα ἀκούσας τοὺς πυροβολισμοὺς, ἤρχισε συγχρόνως τὴν κατὰ τῶν Αὐστριακῶν προσβολὴν, κατὰ τὴν πρὸς αὐτὸν δοθεῖσαν παραγγελίαν τοῦ Ναπολέοντος. Ὁ στρατηγὸς Σαὶντ Ἱλάριος, ὁ ἐπονομασθεὶς εἰς τὸν γαλλικὸν στρατὸν *ὁ ἀτρόμητος καὶ ἄμωμος ἱππότης*, εὐθὺς προσέβαλε τοὺς Αὐστριακοὺς εἴς τι χωρίον κατεχόμενον ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἐκυρίευσεν αὐτὸ ἐξ ἐφόδου· ἐπίσης καὶ οἱ ὑπὸ τὸν Δαβοῦστον ἕτεροι στρατηγοὶ προσέβαλον εἰς διάφορα μέρη τοὺς Αὐστριακοὺς, καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς θέσεις των, καὶ νὰ συναθροισθῶσιν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ παρακειμένου ὄρους, διαχωριζομένου ὑπὸ βαθείας φάραγγος.

Ἦτον ἑβδόμη ὥρα μετὰ μεσημβρίαν, ὅτε οἱ Γάλλοι ἐφαίνοντο ὅτι ὑπερεπήδησαν ὅλα τὰ ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα ἔθεσεν εἰς αὐτοὺς ὁ αὐστριακὸς στρατός· ἀλλὰ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ὅλον τὸ αὐστριακὸν ἱππικὸν συναθροισθὲν προπαρεσκευάσθη νὰ ἐμποδίσῃ τὸ γαλλικὸν, ὅπως ἐξαπλωθῇ εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ρατισβῶνος. Ἐνταῦθα συνήφθη τρομερὰ ἱππομαχία· ἐν πρώτοις οἱ αὐστριακοὶ θωρακοφόροι ἐπέπεσον κατὰ τῶν Γάλλων θωρακοφόρων· οὗτοι δὲ περιμείναντες αὐτοὺς ἐκ τοῦ συστάδην, ἐξεκένωσαν κατ' αὐτῶν τὰ πυράτων ἐκ τοῦ σύνεγγυς, καὶ πάραυτα ἀντιπροσέβαλον καὶ ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς φυγήν. Ἦτον δὲ τρόμος νὰ βλέπῃ καὶ νὰ ἀκούῃ τις τὸν κρότον τῶν ἵππων 20 περίπου θωρακοφόρων ἱπταρχιῶν (δέκα περίπου χιλιάδων ἱππέων) μαχομένων πρὸς ἀλλήλας· συγχρόνως δὲ τὸ περίφημον αὐστριακὸν ἱππικὸν τῶν Οὐσσάρων ἐπέπεσε κατὰ μιᾶς γαλλικῆς πεζικῆς μεραρχίας· ἀλλ' αὕτη μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν πυρῶν της, σχηματισθεῖσα εἰς πυκνὴν φάλαγγα, ἀντιπαρετάχθη κατὰ τοῦ ἱππικοῦ τούτου, ὅπερ καὶ ἠνάγκασε νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἦτον δὲ ὥρα ὀγδόη Μ. Μ. καθ' ἣν

ἡ νὺξ ἤρχισε νὰ κρύπτῃ εἰς τὸ σκότος τὰ διαμαχόμενα μέρη, ὅτε οἱ αὐστριακοὶ θωρακοφόροι, θέλοντες νὰ διέλθωσι στενόν τι κείμενον εἰς τὴν τὴν θέσιν ταύτην ὅπως ἐμποδίσωσι τὸν γαλλικὸν στρατὸν νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὴν Ῥατισβῶνα, συνηντήθησαν ἐκ νέου μὲ τοὺς Γάλλους θωρακοφόρους. Ἐνταῦθα συνήφθη νέα νυκτομαχία, οὐχὶ πλέον ἐκ τοῦ συστάδην, ἀλλὰ σποράδην καὶ κατ' ἄνδρα. Μετὰ δὲ δύο ὡρῶν αἱματηρὰν συμπλοκὴν, ἥτις ἐπροξένησε πολλὴν φθορὰν εἰς τὸ αὐστριακὸν ἱππικὸν, ἔπαυσε κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἡ μάχη. Μετ' οὐ πολὺ φθάσας καὶ ὁ Ναπολέων μετὰ τοῦ Μασσένα καὶ Λάννου, καὶ εὐχαριστηθεὶς διὰ τὴν νίκην τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἀνεβάλεν εἰς τὴν ἐπιοῦσαν τὰ περὶ τῆς περαιτέρω καταδιώξεως τοῦ ἐχθροῦ. Διέταξε δὲ νὰ καταυλισθῇ ὁ στρατός του εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, καὶ νὰ περιέλθωσιν ἀποσπάσματά τινα τοῦ ἱππικοῦ πρὸς σύλληψιν τῶν διασκορπισθέντων αὐστριακῶν στρατιωτῶν.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς 22 Ἀπριλίου, καθ' ἣν αἱ συμπλοκαὶ αὗται ὠνομάσθησαν ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος μάχαι τῆς Ἐκμὺλ, ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἀπώλεσε 2,500 ἄνδρας, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων ἦσαν ἐκ τῆς μεραρχίας τοῦ στρατηγοῦ Σαντ Ἱλαρίου, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ναπολέων ἐπέδωκε τὸν τίτλον τοῦ πρίγκηπος τῆς Ἐκμὺλ, χάριν τῶν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀνδραγαθημάτων του· οἱ δὲ Αὐστριακοὶ ἀπώλεσαν 6 χιλιάδας εἰς φονευμένους καὶ πληγωμένους καὶ 3—4 χιλιάδας αἰχμαλώτους, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων συνελήφθησαν κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα.

Ὁ Ναπολέων μετὰ τεσσάρων ἡμερῶν ἀκατάπαυστον πορείαν καὶ ἀγρυπνίαν, μόλις κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα ἀνεπαύθη ὀλίγον· διαλογιζόμενος ὅμως τίνι τρόπῳ νὰ περαιώσῃ τῇ ἐπιούσῃ τὴν κατὰ τῶν Αὐστριακῶν νίκην του ἦτον ἀνήσυχος· ἀλλὰ σκεφθεὶς ὅτι ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος δὲν ἐδύνατο νὰ συνάψῃ νέαν μάχην, ὡς ἀποχωρισθεὶς ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Λουδοβίκου, καὶ ὅτι ὡς ἐκ τούτου θέλει ἀναγκασθῇ οὗτος νὰ ὑποχωρήσῃ ἐπαναπερῶν τὸν Δανούβιον, διελογίζετο τίνι τρόπῳ νὰ ἐμποδίσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ὑποχώρησιν. Τῷ ὄντι δὲ ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος μετὰ τὴν ἧτταν ταύτην τοῦ στρατοῦ του ἀπεφάσισε τὴν ὑποχώρησιν αὐτοῦ πέραν τοῦ Δανουβίου, ὅπως ἑνωθῇ μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κολλοβράτον στρατοῦ διαμένοντος εἰς Βοημίαν. Τούτου ἕνεκα διέταξεν ἀπὸ πρωΐας τῆς ἐπιούσης νὰ διαβῇ ὁ στρατός του τὸν Δανούβιον ἐκ τῆς Ῥατισβῶνος, ὅπου ὑπῆρχε λιθόκτιστος γέφυρα· ἵνα ἀσφαλίσῃ δὲ τὴν ὑποχώρησιν ταύτην, διέταξε τὸ

ἱππικόν του νὰ προφυλάττῃ τὴν διάβασιν τοῦ στρατοῦ του.

Ὁ δὲ Ναπολέων λίαν πρωΐ διέταξε τὸ ἱππικόν του νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὴν Ῥατισβῶνα ἵνα παρατηρῇ τὰ κινήματα τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ αὐστριακὸν ἱππικὸν θέλον νὰ ἐμποδίσῃ τὴν προσέγγισιν ταύτην τοῦ γαλλικοῦ ἱππικοῦ συνεπλάκη μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἐξηκολούθει αἱματηρὰ ἱππομαχία, εἰς ἣν οἱ Αὐστριακοὶ ὑπέστησαν μεγάλην ζημίαν, ἀπολέσαντες ὑπὲρ τοὺς χιλίους ἄνδρας. Ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, ἵνα ἐπιταχύνῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ στρατοῦ του, διέταξε τὰ ἐπίλεκτα συντάγματά του νὰ διαβῶσι τὸν ποταμὸν διὰ τῶν λέμβων. Ἀπόσπασμά τι γαλλικοῦ ἱππικοῦ, ἀνακαλύψαν τοῦτο, εἰδοποίησε τὸν στρατάρχην Λάννον, ὅστις πάραυτα τ ποθετήσας μίαν κανονοστοιχίαν ἐπί τινος ὄχθης τοῦ ποταμοῦ κατέστρεψε τας λέμβους ταύτας, μεθ' ὧν ἀπωλέσθησαν καὶ πολλοὶ Αὐστριακοί· μ ὅλα ταῦτα σχεδὸν ἅπας ὁ αὐστριακὸς στρατὸς εἶχεν ἤδη διαβῆ ἐκ τῆς γεφύρας τοῦ Δανουβίου.

Ὁ Ναπολέων διέταξεν εὐθὺς τοὺς στρατάρχας Λάννον καὶ Δαβοῦστον νὰ προσεγγίσωσιν εἰς τὴν Ῥατισβῶνα ὑπερασπιζομένην ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν φθάσας δὲ καὶ αὐτὸς ἐκεῖ διέταξεν ὅλον τὸ πυροβολικὸν τοῦ στρατοῦ του νὰ τοποθετηθῇ ἀπέναντι τῆς πόλεως καὶ νὰ καταστρέψῃ αὐτήν. Ἡ πόλις Ῥατισβὼν ἦτον ἁπλῶς περιτειχισμένη ἄνευ ἄλλων προφυλάξεων· ὀλίγα δὲ αὐστριακὰ στρατεύματα ἔμενον πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῆς. Ἅμα δὲ τὸ γαλλικὸν πυροβολικὸν ἤρχισε τὰ πυρά του, τὰ μὲν τείχη τῆς πόλεως ἐκρημνίζοντο, εἰς διάφορα δὲ μέρη αὐτῆς διεδόθη τὸ πῦρ. Ὁ Ναπολέων ἀνυπόμονος ὢν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ὅπου πρὸ ὀλίγου ἐν τῶν πεζικῶν συνταγμάτων του φρουροῦν ἐκεῖ ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν, ἐπλησίασεν εἰς τὰ τείχη τῆς πόλεως, ἐνῷ δὲ παρετήρει αὐτὴν μὲ τὸ τηλεσκόπιον, βολὶς τουφεκίου ῥιφθεῖσα ἐκ τοῦ φρουρίου διεπέρασε τὸν πόδα αὐτοῦ· ἀλλ' οὗτος ἀταράχως εἶπε « προσεβλήθην » παρ' ὀλίγον ὅμως ἡ βολὶς αὕτη ἤθελε συντρίψει τὸν πόδα αὐτοῦ. Εἷς τῶν παρευρισκομένων χειρούργων ἔδραμεν εὐθὺς καὶ ἔδεσε τὴν πληγὴν αὐτοῦ. Ὁ γαλλικὸς στρατὸς μαθὼν τοῦτο ἐταράχθη· τινὲς δὲ τῶν παρευρεθέντων στρατιωτῶν ἔδραμον πρὸς τὸν Ναπολέοντα ὅπως ἴδωσι τοῦτον ζῶντα, καὶ συγχαρῶσιν αὐτὸν διὰ τὸ ἀβλαβὲς τοῦ κινδύνου. Ὁ Ναπολέων δεχθεὶς τὰς συγχαρητηρίους εὐχὰς αὐτῶν, ἔδραξε πολλοὺς ἐκ τῶν χειρῶν καὶ τοὺς εὐχαρίστησε· μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέβη ἐπὶ τοῦ ἵππου του, καὶ διατρέξας ὅλας τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ ἐχαιρέτησε πάντας· διέτα-

ξε δὲ νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῶν τάξεων οἱ ἀριστεύσαντες κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας τῆς μάχης, καὶ μόνος ἔδωκεν εἰς ὅλους ἀμοιβὰς τοιαύτας, ὥστε μεταξὺ τῶν ἀνταμειφθέντων στρατιωτῶν τινὲς ἔλαβον μέχρι τῶν 1,800 φράγκων ἐτήσιον εἰσόδημα.

Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων ἔπεμπεν ἀκαταπαύστως τοὺς ὑπασπιστάς του πρὸς τὸν στρατάρχην Λάννον, προσκαλῶν αὐτὸν νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἅλωσιν τῆς Ῥατισβῶνος. Ὁ γαλλικὸς στρατὸς εἶχεν ἤδη προχωρήσει ὑπὸ τὰ τείχη τῆς πόλεως ταύτης, ἀλλὰ δὲν ἐδύνατο νὰ εἰσβάλῃ εἰς αὐτὴν, διότι οἱ Αὐστριακοὶ ὀχυρωθέντες εἴς τινας οἰκίας προσέβαλον πάντα τὸν προσερχόμενον εἰς τὴν τάφρον τῆς πόλεως, πρὸ πάντων τοὺς ἐπιλέκτους οἵτινες ἤθελον νὰ ὑπερπηδήσωσι τὰ τείχη διὰ κλιμάκων. Ὁ στρατάρχης Λάννος ὀργισθεὶς, κατέβη τοῦ ἵππου του καὶ δράξας μίαν κλίμακα, ὡς ἦτον ἐνδεδυμένος μὲ τὴν στολήν του, εἶπε πρὸς τοὺς ἐπιλέκτους, τοὺς μὴ τολμῶντας νὰ θέσωσι τὰς κλίμακας εἰς τὰ τείχη· «Ἤδη θέλετε ἰδεῖ τὸν στρατάρχην σας, ὅστις καὶ τοι στρατάρχης ὢν, εἶναι εἰσέτι ἐπίλεκτος.» Ἀλλ' οἱ ὑπασπισταὶ τοῦ Λάννου ἔδραμον εὐθὺς, καὶ ἔδραξαν τὴν κλίμακα ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ στρατάρχου των· οἱ δὲ ἐπίλεκτοι φιλοτιμηθέντες ὥρμησαν μὲ τὰς ἀνὰ χείρας των κλίμακας, κατέβησαν εἰς τὴν τάφρον, καὶ πάραυτα ἀναβάντες τὰ τείχη τῆς πόλεως εἰσέβαλον ἐν αὐτῇ· συγχρόνως ὅμως καὶ τὸ πυροβολικὸν κατηδάφισε τὰς ἀνθισταμένας οἰκίας. Ἐνῷ δὲ οἱ Γάλλοι περιέτρεχον εἰς τὴν πόλιν φονεύοντες καὶ αἰχμαλωτίζοντες τοὺς Αὐστριακοὺς, διαβαίνοντες ἔκ τινος ὁδοῦ, αἴφνης φωναὶ ἠκούσθησαν πανταχόθεν, «προσέχετε, ἅπαντες θέλομεν ἀπολεσθῇ.» Οἱ Γάλλοι σταματίσαντες εἶδον πραγματικῶς ὅτι πολλὰ βαρέλια πυρίτιδος ἦσαν ἐκτεθειμένα ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ ἀνοικτά. Ἐκ τούτου δὲν προεχώρησαν οἱ Γάλλοι εἰς τὴν πόλιν· οἱ δὲ Αὐστριακοὶ ἔλαβον τὴν εὐκαιρίαν νὰ διαβῶσι τὴν γέφυραν καὶ νὰ ἐξέλθωσι τῆς πόλεως. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, ἥτις ἦτον ἡ πέμπτη ἡμέρα τῆς μάχης, οἱ Αὐστριακοὶ ἀπώλεσαν 2,000 ἄνδρας εἰς φονευμένους, πληγωμένους καὶ αἰχμαλώτους.

Ἐν διαστήματι πέντε ἡμερῶν λοιπὸν ἀπὸ τῆς 19 Ἀπριλίου ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος, διαβαίνων τὸν Δανούβιον ἐκ τῆς Ῥατισβῶνος, ἀπήντησε τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον εἰς Τιγγένον, ἐπολέμησεν αὐτὸν καὶ δὲν τὸν ἄφηκε νὰ προχωρήσῃ· τῇ 20 ὁ Ναπολέων ἑνώσας τὸ ἥμισυ τοῦ σώματος τοῦ στρατάρχου Δαβούστου, μετὰ τῶν Βαυαρῶν καὶ Βυρτεμβεργαίων, διέσχισε τὴν γραμμὴν τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ, διαχωρίσας τὸν ἀρχιδοῦκα

Κάρολον ἀπὸ τοῦ ἀρχιδουκὸς Λουδοβίκου· τῇ 21 ἐξακολουθῶν τὴν κίνησιν ταύτην διεχώρισε πανταχόθεν τὸν αὐστριακὸν στρατόν· ἐνῷ δὲ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος συνεπλάκη μὲ τὸ σῶμα τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου, τῇ 22 κατεπολέμησε τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον εἰς τὸ Ἐκμὺλ, καὶ τὸν ἠνάγκασεν' ἀποκλεισθῇ εἰς τὴν Ῥατισβῶνα· τέλος πάντων τῇ 23 ἐπεραίωσεν ὁ Ναπολέων τὴν πενθήμερον μάχην ταύτην διὰ τῆς ἁλώσεως τῆς Ῥατισβῶνος, καὶ ἠνάγκασε τοὺς Αὐστριακοὺς νὰ ὑποχωρήσωσι πέραν τοῦ Δκνουβίου. Ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἀπώλεσε πολλὰς χιλιάδας στρατοῦ, καὶ ἑκατὸν πυροβόλα, καὶ σχεδὸν ὅλην τὴν ἀποσκευήν του. Ἐκτὸς δὲ τῶν μεγάλων ζημιῶν τούτων, τὰς ὁποίας ὑπέστη ὁ αὐστριακὸς στρατὸς, οἱ διασωθέντες ἐκ τῆς μάχης Αὐστριακοὶ ἦσαν εἰς μεγίστην ἀθυμίαν. Εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὑρισκόμενος ὁ Κάρολος ὑπεχώρει διὰ τῶν στενῶν τῆς Βοεμίας πρὸς τὴν Βιέννην.

Ὁ δὲ Ναπολέων εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἔδειξε μεγίστην φρόνησιν καὶ στρατηγικὴν ἐπιδεξιότητα, μ' ὅλον ὅτι εἶναι ὁμολογούμενον ὅτι δὲν ἐπροξένησε τοσαύτην ζημίαν εἰς τοὺς Αὐστριακοὺς ὅσην ἔπρεπεν· ἀλλὰ τοῦτο προῆλθε, διότι δὲν ἤθελεν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην νὰ ἀφεθῇ εἰς τὴν τύχην· ὅλα δὲ τὰ κινήματά του ὑπελόγισε μὲ τὴν ἀληθῆ τέχνην τοῦ πολέμου, ὥστε, ἂν καὶ εἰς τὴν πολιτικήν του ἠκολούθει τὴν αὐτὴν πορείαν, οὐδέποτε ἤθελεν ἀποτύχει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣΤ'.

Εἰσβολὴ τῶν Αὐστριακῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Τυρολίδα καὶ ἐπιτυχίαι αὐτῶν. — Εἰσβολὴ τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ ἅλωσις τῆς Βιέννης. — Μάχη ἐν Ἐσσλίγκ.

(Ἀπρίλιος – Μάϊος 1809.)

Τοῦ Ναπολέοντος καταδιώκοντος ἐν Γερμανίᾳ τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀρχιδοὺξ Ἰωάννης ἐθριάμβευεν ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τοῦ θετοῦ υἱοῦ τοῦ Ναπολέοντος Εὐγενίου. Ὁ ἀρχιδοὺξ οὗτος αἴφνης εἰσβαλὼν εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ 60 χιλιάδων στρατοῦ, 15 χιλιάδας ἐξ αὐτοῦ ἔπεμψεν εἰς τὴν πρὸ ὀλίγου ἐπαναστατήσασαν Τυρολίδα, μετὰ δὲ 45 χιλιάδων εἰσέβαλεν εἰς τὸ Φρίολον, ἐπιπίπτων κατὰ τῶν ἐκεῖ διαμενόντων γαλλικῶν στρατευμάτων. Ὁ Εὐγένιος, ὅστις καὶ τοιανδρεῖος ὢν, οὐδεμίαν ἄλλην στρατιωτικὴν ἱκανότητα εἶχεν, εἰμὴ ὅτι ἦτο θετὸς υἱὸς τοῦ Ναπολέοντος· ὢν δὲ ἄπειρος τοῦ πολέμου, ἅμα ἐνεφανίσθησαν οἱ Αὐστριακοὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν, διέταξε τὴν ὑποχώρησιν τοῦ στρατοῦ του, ἐπὶ σκοπῷ νὰ συναθροίσῃ αὐτὸν εἰς ἁρμόδιον μέρος καὶ νὰ πολεμήσῃ τὸν ἐχθρόν του· ἀλλὰ μὴ διατάξας τὰ περὶ τούτου, ὡς ἔπρεπεν, ἐξέθηκεν ἓν τῶν καλητέρων πεζικῶν συνταγμάτων τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ἐπιπεσὼν κατ' αὐτοῦ κατέστρεψεν αὐτὸ ὁλοσχερῶς. Ὁ γαλλικὸς στρατὸς, ὅστις ἦτο συνηθισμένος νὰ πολεμῇ ὑπὸ στρατηγοὺς, ὡς τὸν Μασσέναν, τὸν Νέϋ καὶ λοιποὺς, βλέπων ὅτι καταδιώκεται καὶ σφάζεται ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν, τοὺς ὁποίους ἄλλοτε κατεφρόνει, ἤρχισε νὰ γογγύζῃ κατὰ τῆς ἀνικανότητος καὶ δειλίας τοῦ ἀρχηγοῦ του.

Ὁ Εὐγένιος, ὢν νέος φιλότιμος ἀλλ' ἄπειρος, ὡς ἐρρέθη, τοῦ διοικεῖν στρατὸν, ἅμα ἤκουσε τὰ παράπονα τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατευμάτων, ἠρεθίσθη, καὶ ἠθέλησε νὰ ἔλθῃ εἰς μάχην. Τὴν 16 Ἀπριλίου λοιπὸν διέταξε τὰ περὶ τούτου, ἀλλὰ μετὰ τοιαύτης ἀνεπιτηδειότητος, ὥστε οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπῆρχεν ὅτι ἤθελε νικηθῇ· πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατευμάτων ἦτο κατὰ 10 χιλιάδας μικρότερος, διότι οἱ μὲν Αὐστριακοὶ ἦσαν 46 χιλιάδες, οἱ δὲ Γαλλοϊταλοὶ 36. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀπὸ πρωΐας ἤρχισεν ἡ μάχη παρὰ τὸν Τρεβίαν ποταμὸν,

ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς ἀπειρίας ἀμφοτέρων τῶν ἀρχηγῶν, ἤτοι τοῦ Εὐγενίου καὶ ἀρχιδουκὸς Ἰωάννου, καί τοι τούτου νουνεχεστέρου τοῦ πρώτου, καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀφειδῶς ἐχύνετο τὸ ἀνθρώπινον αἷμα ἄνευ ἀποτελέσματος, καί τοι ὑπερισχυόντων κατά τι τῶν Αὐστριακῶν ὡς ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν. Ὁ Εὐγένιος, βλέπων ὅτι ὁ ἐχθρός του ὑπερίσχυσε κατά τι εἰς τὴν μάχην ταύτην, πρὶν ἢ ἀποπειραθῇ νὰ ἀντικρούσῃ αὐτὸν ὅλαις δυνάμεσι, διέταξε πρὸς τὸ ἑσπέρας τὴν ὑποχώρησιν τοῦ στρατοῦ του, φοβούμενος μήπως μετὰ ταῦτα δὲν δυνηθῇ νὰ σώσῃ αὐτόν. Ἐξ ἑκατέρων δὲ τῶν στρατῶν ἀπωλέσθησαν τρεῖς χιλιάδες ἄνδρες, ἀλλ' εἰς τοὺς Αὐστριακοὺς ἔμενεν ἡ νίκη.

Τοιαῦτα εἰσὶ τ' ἀποτελέσματα τῶν στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν ἐν ταῖς μοναρχίαις καὶ δημοκρατίαις, ὅπου εἰς μὲν τὰς πρώτας, ὡς μόνον προσὸν, θεωρεῖται ἡ εὐνοια, εἰς δὲ τὰς δευτέρας, ἡ δημοκοπία· ἐκ πλείων δὲ τοιούτων παραδειγμάτων γέμει ἡ παλαιὰ καὶ νέα ἱστορία.

Ἐν τούτοις ὁ Εὐγένιος ὑποχωρῶν μετὰ μεγίστης ἀταξίας ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Παταύϊον, μὴ καταδιωκόμενος ὅμως, ὡς ἀπῃτεῖτο, ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν, διότι οὗτοι εὐχαριστηθέντες εἰς τὴν νίκην παρημέλησαν τὴν ἔντονον καταδίωξιν τοῦ ὑποχωροῦντος ἐχθροῦ των, συνήθροισεν ἐκεῖ τὸν στρατόν του, ὅπου ἔφθασεν ἐπιβοήθεια εἰς αὐτὸν ὁ στρατηγὸς Γρουσσὺς μετὰ ἰσχυροῦ ἱππικοῦ, καὶ ὁ στρατηγὸς Λαμάρκος μετὰ μιᾶς μεραρχίας πεζικοῦ.

Ὁ Ναπολέων, γνωρίζων τὴν πρὸς τὸ διοικεῖν στρατὸν ἐν μάχῃ ἀνικανότητα τοῦ θετοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Εὐγενίου, ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἐφρόντισε νὰ πέμψῃ ἱκανὸν στρατηγὸν εἰς τὸν ἐν Ἰταλίᾳ στρατόν του· μὴ ἔχων δὲ οὐδένα τῶν ἐπισήμων στρατηγῶν του διαθέσιμον, διότι ἄλλοι μὲν ἦσαν εἰς τὸν ἐν Ἱσπανίᾳ στρατόν του, ἕτεροι παρ' αὐτῷ, καὶ ἄλλοι ἀλλαχοῦ, ἠναγκάσθη νὰ προσκαλέσῃ τὸν ἔνδοξον στρατηγὸν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως Μαγδονάλδον, ὅστις ἕνεκα τῶν σχέσεών του μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Μορὼ ἦτον εἰς τὴν δυσμένειαν αὐτοῦ, στερηθεὶς πολλῶν ἀμοιβῶν· ἐνῷ οἱ συνάδελφοι αὐτοῦ, καὶ μάλιστα καὶ τοι νεώτεροί του, ἀπήλαυσαν ἄπειρα πλούτη καὶ ἀμοιβάς. Τὸν στρατηγὸν τοῦτον λοιπὸν ὁ Ναπολέων διώρισε παρὰ τῷ Εὐγενίῳ ἕνεκα τῆς μεγίστης στρατιωτικῆς ἱκανότητος, ἐμπειρίας καὶ ἀνδρείας του. Ὁ στρατηγὸς οὗτος, πιστὸς ὢν εἰς τὰ ἀρχαῖα στρατιωτικὰ ἔθιμα, ἦτον καὶ ἐνδεδυμένος εἰσέτι μὲ τὴν ἐν τῇ ἐπαναστάσει στολὴν τοῦ στρατοῦ. Ὁ Εὐγένιος ἐδέχθη μὲν αὐτὸν εὐχαρίστως, ἀλλὰ μὴ θέλων νὰ δυσαρεστήσῃ καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν

στρατηγοὺς, οἵτινες ἰδόντες αὐτὸν ἤρχισαν νὰ γογγίζωσιν ἐπὶ λόγῳ ὅτι οὗτος οὐδέποτε ἦτον ἀφωσιωμένος εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὡς οὗτοι οἱ ὑπηρετήσαντες τὸν Αὐτοκράτορά των τόσον πιστῶς, ἐνῷ πραγματικῶς ἐφθόνουν τὸν στρατηγὸν τοῦτον ὡς καθ' ὅλα ἱκανώτερον αὐτῶν, δὲν διώρισεν αὐτὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐπιτελῶν του, ἀλλὰ διαιρέσας τὸν ὑπ' αὐτὸν στρατὸν, συγκείμενον ἤδη ἐξ 60 χιλιάδων ἀνδρῶν εἰς τρεῖς μοίρας, ἔδωκε τὴν διοίκησιν τῆς μιᾶς ἐξ αὐτῶν εἰς τὸν στρατηγὸν τοῦτον· συγχρόνως ὅμως συνεβουλεύετο αὐτὸν εἰς ὅλας τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις του· διότι ὁ Εὐγένιος, ὢν νέος μετριόφρων καὶ συνετὸς, ἐσέβετο καὶ ἐτίμα τοὺς ἱκανοὺς ἄνδρας. Κατὰ συμβουλὴν λοιπὸν τοῦ στρατηγοῦ τούτου ὁ Εὐγένιος διέταξεν ὥστε νὰ ὑποχωρήσῃ ὅλος ὁ στρατός του παρὰ τὸν Ἄθεσιν ποταμὸν, ἵνα διοργανίσῃ αὐτὸν ἐκεῖ ἐν ἡσυχίᾳ.

Τούτων οὕτως ἐχόντων τὰ ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ τῆς Ἰταλίας, τὰ ἐν Τυρολίδι διέκειντο ὅλως ἐναντία τῆς προθέσεως τοῦ Ναπολέοντος. Εἰς τὴν ὀρεινὴν χώραν ταύτην ἐφρούρουν πέντε χιλιάδες Βαυαροὶ καὶ τρεῖς χιλιάδες Γάλλοι. Οἱ Αὐστριακοὶ συμποσούμενοι εἰς 12 χιλιάδας καὶ ἐνωθέντες μετὰ 20 χιλιάδων κατοίκων ἐπαναστατῶν, διοικουμένων ὑπό τινος ξενοδόχου Ἀνδρέου Ὀφέρου, καί τινος ἀρχαίου ταγματάρχου Τειμέρου, ἐπέπεσον κατὰ τῶν Γαλλοβαυαρῶν καὶ τοὺς κατέστρεψαν, ἄλλους μὲν φονεύσαντες, ἄλλους δὲ αἰχμαλωτίσαντες. Ἡ ἐπιτυχία αὕτη τῶν Τυρολιδαίων ἠρέθισε πολλοὺς λαοὺς τῆς Γερμανίας νὰ ἐπαναστατήσωσι, μ' ὅλον ὅτι αἱ κυβερνήσεις αὐτῶν ἐφοβοῦντο τὴν ὀργὴν τοῦ Ναπολέοντος· πρὸ πάντων δὲ ἐν τῇ Πρωσσίᾳ, τῆς ὁποίας ὁ ὑπερήφανος λαὸς ἄλλοτε σεμνυνόμενος εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ μεγάλου Φριδερίκου νίκας του, ἤδη δὲ ἐκτὸς ὅτι ἀπώλεσε τὴν ἀρχαίαν δόξαν του, ἦτο καταδικασμένος νὰ πληρώσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου· βεβαρυμένος λοιπὸν ὑπὸ ὑπερόγκων φόρων καὶ τεταπεινωμένος, ἤθελε νὰ ὑψώσῃ κεφαλὴν διὰ τῆς διακηρύξεως τοῦ πολέμου πρὸς τὴν Γαλλίαν. Ὁ βασιλεὺς ὅμως τῆς Πρωσσίας, ὅστις εἶχε λάβει αὐστηρὰ μαθήματα τῆς ἀπερισκεψίας του, δὲν ἐνέδιδεν εἰς τὰς φωνασκίας τοῦ λαοῦ του, ἠνείχετο ὅμως τὰς κραυγὰς αὐτῶν, καὶ μάλιστα τὴν καταφρόνησιν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων· ἰδίως δὲ εἰς Βερολῖνον ἀναφανδὸν ἅπαντες ἔκραζον ὅτι ἅπασα ἡ Γερμανία ἤδη ἔπρεπε νὰ ἐπαναστατήσῃ κατὰ τοῦ τυράννου αὐτῆς. Τὸ πατριωτικὸν αἴσθημα τοῦτο διεδόθη τοσοῦτον εἰς τὸν στρατὸν, ὥστε ἐπίλαρχός τις, καλούμενος Σχίλ, διακριθεὶς τῷ 1806 καὶ 1807, ὅτε ἐπολιορκεῖτο

ἡ Δανζίκη, ὡς ἐπιτήδειος εἰς τὰς μετὰ τῶν Γάλλων συμπλοκάς, ἐλειποτάκτησεν ἐκ Βερολίνου διὰ νυκτὸς μετὰ 500 ἱππέων, οἵτινες ἦσαν οἱ μόνοι ἱππεῖς τοῦ βασιλείου τῆς Πρωσσίας, μετ' ὀλίγον δὲ ἐλειποτάκτησαν καὶ πολλοὶ λόχοι τοῦ πεζικοῦ, ἅπαντες ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐπαναστατήσωσι τὸν γερμανικὸν λαὸν κατὰ τῶν Γάλλων κατὰ μίμησιν τῶν Ἱσπανῶν, ὡσανεὶ ἦτον δυνατὸν ν' ἀλλάξωσι τὴν φύσιν τῶν νοθρῶν Γερμανῶν καὶ νὰ τοὺς καταστήσωσιν εὐκινήτους καὶ ὀλιγαρκεῖς ὡς τοὺς Ἱσπανούς. Ἀλλ' ἡ πρωσσιακὴ κυβέρνησις πάραυτα εἰδοποίησε τὸν Ναπολέοντα δεικνύουσα τὴν ἀθωότητά της ὡς πρὸς τὰ γεγονότα.

Συγχρόνως αὐστριακὸς στρατὸς, συγκείμενος ἐκ τριάκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν, εἶχεν εἰσβάλει καὶ εἰς τὸ δουκάτον τῆς Πολωνίας· ἔνθα ὁ πρίγκηψ Πονιατόβσκης μετὰ 12 χιλιάδων στρατοῦ ἐπί τινα καιρὸν ὑπερασπίσθη τὴν Βαρσοβίαν, ἐπὶ τέλους ὅμως ἠναγκάσθη νὰ παραδώσῃ δι' ἐντίμου συνθήκης τὴν πόλιν ταύτην.

Οὕτω λοιπὸν ἐν μὲν τῇ Ἰταλίᾳ ὁ γαλλικὸς στρατὸς ὑπεχώρησε παρὰ τὸν Ἄδεσιν ποταμὸν, ἐν Τυρολίδι ἀπωλέσθη παντοχοῦ, ἐν τῇ Γερμανίᾳ ἠπειλεῖτο καὶ ἐξυβρίζετο ὑπὸ τοῦ ἐρεθισμένου λαοῦ, ἐν δὲ τῇ Πολωνίᾳ οἱ σύμμαχοι τῆς Γαλλίας παρεδόθησαν εἰς τοὺς Αὐστριακούς. Ταῦτα πάντα συγχρόνως μαθὼν ὁ Ναπολέων, καθ' ὃν καιρὸν ἐνίκα τοὺς ἐχθρούς του εἰς τὴν Ρατισβῶνα, οὐδόλως ἐταράχθη, διότι ἐγνώριζε κάλλιστα ὅτι ἐν τῇ Βιέννῃ θέλει διορθώσει ταῦτα πάντα. Τὰ τῆς Ἰταλίας ὅμως ἀνησύχουν αὐτὸν, διότι ὁ ἐχθρὸς προεχώρει ἐκ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς αὐτοῦ, ἐξετίθετο ὁ τόπος οὗτος εἰς τὰ δυστυχήματα τοῦ πολέμου, καὶ προσεβάλλετο ὁ θετὸς υἱὸς αὐτοῦ Εὐγένιος, τὸν ὁποῖον ἠγάπα ὑπερβολικῶς· δὲ ἐλυπήθη ὅμως τοσοῦτον διὰ ταῦτα πάντα, ὅσον ὠργίσθη κατὰ τοῦ Εὐγενίου, ὅστις μετὰ τὴν ἀποτυχίαν του, ἀντὶ νὰ τῷ ἐξιστορήσῃ τὰ ἐν Ἰταλίᾳ διατρέξαντα, περιωρίσθη νὰ τῷ γράψῃ λακωνικώτατα τὰ ἑξῆς· «Πάτερ μου, αἰτῶ »συγγνώμην, διότι φοβούμενος μήπως μὲ κατηγορήσῃς, ἐὰν ἤθε»λον ὑποχωρήσῃ, ἦλθον εἰς μάχην, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἐνικήθην ».

Ὁ Ναπολέων, λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἔγραψεν αὐτῷ μετ' ὀργῆς «*Νικήθητι, νικήθητι*, ὅσον θέλεις· τοῦτο ἔπρεπε νὰ »περιμένω, διορίζων στρατηγὸν νέον ἄνθρωπον, ὡς σὲ, ἄνευ πεί»ρας, ἐνῷ δὲν ἔστερξα νὰ διοικήσωσι τοὺς στρατούς των οἱ βα»σιλόπαιδες τῆς Βαυαρίας, τῆς Σαξονίας καὶ τῆς Βυρτεμβέργης· »τὰς ζημίας σου θέλω ἐπανορθώσει, τὰς προόδους τοῦ ἐχθροῦ »θέλω σταματήσει ὅσον οὔπω, ἀλλ' ἀπαιτεῖται νὰ γνωρίζω »προηγουμένως τὰ αὐτόθι διατρέξαντα, διότι οὐδὲν γνωρίζω.

»Τούτου ἕνεκα ἠναγκάσθην νὰ μανθάνω ταῦτα ἐκ τῶν ἡμερη-
»σίων διαταγῶν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου. Γνωρίζω πῶς ὅ,τι
»πράττω σήμερον, οὐδέποτε τὸ ἔπραξα, καὶ τὸ ὁποῖον πρέπει
»νὰ ἀποφεύγῃ πᾶς καλὸς στρατηγὸς, διότι πορεύομαι ἔχων ἀ-
»προφυλάκτους τὰς πλευράς μου· χάρις δὲ εἰς τὰς νίκας μου δὲν
»φοβοῦμαι τίποτε· ἀλλ' εἶναι λυπηρὸν νὰ ἦμαι εἰς τοσαύτην
»ἄγνοιαν! » Ἐπομένως ὁ Ναπολέων προσέθηκε τὰ ἑξῆς· «Ὁ
»πόλεμος εἶναι σπουδαῖόν τι παιγνίδιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐνοχοποι-
»εῖται ἡ ἐθνικὴ ὑπόληψις, ὁ στρατὸς καὶ τὸ Κράτος, ὥστε, ὅταν
»δὲν ἦναι δικαιολογημένος, πρέπει νὰ τὸ αἰσθάνεταί τις καὶ νὰ
»μὴ συνάπτῃ μάχας μόνον διὰ νὰ πολεμῇ. Γνωρίζω ὅτι ἐν τῇ
»Ἰταλίᾳ ἐμέμφεσθε πολὺ τὸν στρατάρχην Μασσέναν· ἐὰν τοῦτον
»ἔστελλον αὐτόσε, ταῦτα δὲν συνέβαινον. Ὁ Μασσένας ἔχει
»στρατιωτικὸν νοῦν, ἔμπροσθεν τοῦ ὁποίου ὅλοι ὑμεῖς οἱ νέοι
»πρέπει νὰ ὑποκλίνητε, ἐὰν ὅμως ἔχῃ ἐλλείψεις, πρέπει νὰ τὰς
»λησμονήσητε, διότι πᾶς ἄνθρωπος ἔχει τὰς ἰδικάς του, καὶ
»διότι καὶ αὐτὸς ἐγὼ, ἐμπιστευόμενος τὸν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ στρατόν
»μου εἰς σὲ, ἔπταισα. Ἔπρεπε νὰ πέμψω αὐτόσε στρατηγὸν τὸν
»Μασσέναν· εἰς σὲ δὲ νὰ δώσω τὴν διοίκησιν τοῦ ἱππικοῦ ὑπ'
»αὐτόν. Ὁ βασιλόπαις τῆς Βαυαρίας διοικεῖ μόνον μίαν μεραρ-
»χίαν ὑπὸ τὸν στρατάρχην Λεφέβρον..... Φρονῶ ὅτι ὡς ἐκ
»τῶν περιστάσεων ἀπαιτεῖται νὰ γράψω εὐθὺς εἰς τὸν βασιλέα
»τῆς Νεαπόλεως Μυράτον νὰ ἔλθῃ αὐτόσε καὶ νὰ λάβῃ τὴν διοί-
»κησιν τοῦ στρατοῦ σου, σὺ δὲ νὰ τεθῇς ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐ-
»τοῦ. Εἶναι δὲ ὁμολογούμενον ὅτι σὺ ἔχεις ὀλιγωτέραν πεῖραν
»τοῦ πολέμου ἢ ἐκεῖνος, ὅστις πρὸ δεκαοκτὼ ἐτῶν πολεμεῖ (τῇ
»30 Ἀπριλίου 1809). »

Ὁ Ναπολέων, γνωρίζων ὅτι ὅλαι αἱ προθέσεις καὶ αἱ προ-
σπάθειαι τῶν ἐχθρῶν του θέλουν ἀποσβεσθῇ μετὰ τὴν ἐν Ῥατισβῶνι
νίκην αὐτοῦ, ἀπεφάσισεν ὥστε νὰ προχωρήσῃ ἐν πρώτοις
ἐσπευμένως εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἔπειτα νὰ σταματήσῃ ἵνα ὑπο-
χρεώσῃ τὰς πρὸς τὰς πλευρὰς καὶ τὰ νῶτα ἐχθρικὰς δυνάμεις
νὰ ὑποχωρήσωσι. Τότε δὲ, ὡς τὸ 1805, νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν
Βιέννην, καὶ οὕτω νὰ διαλύσῃ ὅλας τὰς κατ' αὐτοῦ γενομένας
καὶ γεννησομένας συμμαχίας.

Ἐντεῦθεν παρουσιάσθη αὐτῷ ἓν τῶν μεγάλων ζητημάτων,
ἐξ ὧν ἐξαρτᾶται ἡ τύχη τῶν αὐτοκρατοριῶν, καὶ τὰ ὁποῖα λύ-
ονται παρὰ τῶν μεγάλων στρατηγῶν, ὡς τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ
Ἀννίβου, τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Ναπολέοντος, δηλαδὴ νὰ πορευθῇ
κατ' εὐθεῖαν ἐσπευμένως πρὸς τὴν πρωτεύουσαν, ἤτοι τὴν Βιέν-

νην διὰ τοῦ Δανουβίου, ἐγκαταλιμπάνων πρὸς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν αὐτοῦ ἐν τῇ Βοημίᾳ τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον καὶ εἰς τὰ νῶτά του τὸν ἀρχιδοῦκα Ἰωάννην, ἢ νὰ πέμψῃ ὀλίγα στρατεύματα καταδιώκοντα τὰ πρὸς τὴν Βιέννην πορευόμενα αὐστριακὰ στρατεύματα· αὐτὸς δὲ ὁ Ναπολέων μεθ' ὅλων τῶν δυνάμεών του νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου, τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς ἐκστρατείας ταύτης, καὶ ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν περὶ ταπεινώσεως τῆς αὐστριακῆς μοναρχίας πρόθεσίν του· διότι ἔπειτα ἀπὸ τοσαύτας ἥττας ὁ Κάρολος ἤθελε καταστραφῆ, ἂν ἤρχετο εἰς νέαν μάχην. Ὁ Ναπολέων δὲν παρεδέχθη τὸ τελευταῖον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐκ πρώτης ὄψεως ἐφαίνετο ὅτι ἦτον ἡ καλητέρα πρόθεσις καὶ τὸ ὁποῖον πᾶς καλὸς στρατηγὸς ὀρθῶς φρονῶν ἤθελε πράξει, δηλαδὴ νὰ καταδιώξῃ τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον καὶ νὰ μὴ ὑπάγῃ πρὸς κατάκτησιν τῆς πρωτευούσης. Ὅθεν ἕνεκα τούτου κατηγόρησαν τὸν Ναπολέοντα ὅτι μόνον διὰ τὴν ματαιότητα τοῦ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἐχθροῦ του ἐκινδύνευσεν εἰς τὴν ἐν Ἐσσλεγκ μάχην, καὶ ἤθελον ν' ἀποδείξωσιν ὅτι ὁ Κάρολος ἦτο στρατηγικώτερος τοῦ Ναπολέοντος, τοὐλάχιστον ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ταύτῃ. Ἀλλ' ἠπατήθησαν, ὡς ἀποδείχθη ἐπομένως, διότι, ἂν ὁ Ναπολέων ἤθελεν ἐγκαταλείψει τὴν ῥοὴν τοῦ Δανουβίου ἵνα καταδιώξῃ τὸν Κάρολον εἰς τὴν Βοημίαν, ἤθελε δώσει εὐκαιρίαν εἰς τοὺς ἐχθρούς του νὰ συναθροισθῶσι καὶ νὰ σχηματίσωσιν 140 χιλιάδας στρατοῦ, ἐνῷ ὁ Ναπολέων μετὰ πέντε ἡμερῶν συνεχῆ πάλην δὲν ἐδύνατο νὰ φέρῃ ἐκ νέου εἰς μάχην πλέον τῶν 50 χιλιάδων στρατοῦ· ἄλλως τε πορευόμενος πρὸς τὴν Βιέννην παρὰ τὸν Δανούβιον ποταμὸν, διετήρει τοὺς μὲν ἐχθρούς του διηρημένους, αὐτὸς δὲ ἔχων τὸν ποταμὸν, ἤθελεν ἔχει ὅλας τὰς εὐκολίας κατά τε τὴν συγκοινωνίαν, καὶ τὴν ὑποχώρησιν, χρείας τυχούσης.

Ὁ Ναπολέων λοιπὸν παρεδέχθη τὴν πρώτην πρόθεσιν, δηλαδὴ νὰ πορευθῇ κατ' εὐθείαν εἰς τὴν Βιέννην, ἀλλὰ προέθετο συγχρόνως νὰ ἐμποδίσῃ καὶ τὸν ἐχθρικὸν στρατὸν νὰ ἑνωθῇ, ὥστε νὰ διατηρῇ αὐτὸν κεχωρισμένον καὶ διαμένοντα ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν τοῦ Δανουβίου. Ἐνταῦθα λοιπὸν ὁ Ναπολέων ἀνεδείχθη ὁ ἄριστος πάντων τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων στρατηγῶν. Τὴν ἑσπέραν λοιπὸν τὴν 24 Ἀπριλίου ὁ Ναπολέων εἰσελθὼν εἰς τὴν Ῥατισβῶνα ἀπεράσισε ταῦτα πάντα, καὶ παρευθὺς ἔπεμψε τὸν μὲν στρατάρχην Βεσσιέρον νὰ καταδιώξῃ τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον πορευόμενον πρὸς τὴν Βιέννην, τὸν δὲ Μασσέναν, ὡς τὸν ἱκανώτερον πάντων, νὰ πορεύηται παρὰ τὸν Δα-

νούβιον, καὶ νὰ ἐμποδίζῃ τὴν ἕνωσιν τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ.

Μετὰ τὰς προφυλάξεις ταύτας ὁ Ναπολέων διέταξε τὸν στρατάρχην Δαβοῦστον να διατηρῇ μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματος τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν καὶ τὰ νῶτα τοῦ στρατοῦ ἀπὸ παντὸς κινήματος τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου, νὰ καταδιώξῃ αὐτὸν μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Βοημίας, καὶ ἐπομένως νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν Δανούβιον καὶ νὰ πορεύεται πρὸς τὸν ῥοῦν αὐτοῦ· ἀκολουθῶν δὲ τὴν ὁδὸν τοῦ Μασσένα, νὰ φθάσῃ μετ' αὐτοῦ εἰς Βιέννην. Συνάμα ἐξέδωκε τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ στρατεύματα, συνδυάζων ἅπαντα τὸν στρατόν του πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν· καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀδελφούς του Ἱερώνυμον καὶ Λουδοβίκον ἔγραψε νὰ διατηρῶσι τοὺς ὑπ' αὐτοὺς λαοὺς εἰς ὑποταγήν, καὶ νὰ προσέχωσι τὰ γειτονικὰ Κράτη αὐτῶν ἀπὸ παντὸς ταραχοποιοῦ κινήματος δυναμένου νὰ διαταράξῃ τὴν ἡσυχίαν τῆς Γερμανίας· πρὸς δὲ τὸν ἐν Πρωσσίᾳ πρέσβυν ἔγραψε νὰ ἐκφράσῃ τὴν δυσαρέσκειάν του κατὰ τῆς κεβερνήσεως ταύτης διὰ τὸ κίνημα τοῦ στρατάρχου αὐτῆς Σχίλ· πρὸς δὲ τὸν ἐν Πετρουπόλει πρέσβυν του ἔγραψε μὲν τὰς ἐν Ῥατισβῶνι νίκας του, καὶ τὴν πρὸς τὴν Βιέννην πορείαν του, χωρὶς ν' ἀναγγείλῃ ὅμως ταῦτα καὶ πρὸς τὸν φίλον καὶ σύμμαχον αὐτοῦ Ἀλέξανδρον, μὴ θέλων νὰ κάμῃ πρὸς αὐτὸν ἐπίδειξιν τῆς κατὰ τῆς Αὐστρίας προόδου του· μ' ὅλον ὅτι δὲ ἦτο βέβαιος περὶ τῆς φιλίας τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, ἀλλ' οὐδαμῶς ἐστηρίζετο εἰς τὴν ἔνοπλον συνδρομήν του· διότι ἡ Ῥωσσία ἦδη ἐνησχολεῖτο πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ πρὸς τὴν Φινλάνδην πολέμου της καὶ τῆς κατακτήσεως τῆς Μολδοβλαχίας.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ Ναπολέων ἔμεινεν εἰς τὴν Ῥατισβῶνα τῇ 23, 24 καὶ 25 Ἀπριλίου, ἐξ ἧς ἐξέδωκε τὰς περὶ τοῦ στρατοῦ του διαφόρους διαταγάς, ἐνασχοληθεὶς συγχρόνως εἰς τὰ τῆς αὐτοκρατορίας του. Τὴν δὲ 26 ἀνεχώρησεν ἵνα ἑνωθῇ μετὰ τοῦ στρατοῦ του καὶ διευθύνῃ αὐτοπροσώπως τὰς κινήσεις αὐτοῦ. Καθ' ὁδὸν δὲ ἀπαντήσας τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουράν του καὶ τὸ σῶμα τῶν θωρακοφόρων, ἐπορεύετο μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν τούτων στρατευμάτων κατόπιν τῶν στραταρχῶν Βεσσιέρου καὶ Λάννου, οἵτινες ἐπορεύοντο διὰ μέσου τῆς Βαυαρίας, προπορευομένου τοῦ Μασσένα, καὶ ὀπισθοπορούντος τοῦ Δαβούστου.

Ὁ δὲ ἀρχιδούξ Κάρολος ὑποχωρῶν μετὰ 80 χιλιάδων στρατοῦ διὰ τῆς Βοημίας ἔσπευδε νὰ διαβῇ τὸν Δανούβιον καὶ νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Λουδοβίκου, διαμένοντος πέραν τοῦ Ἰσάρου ποταμοῦ μετὰ 40 χιλιάδων στρατοῦ· ἔπειτα δὲ νὰ

ἑνωθῇ καὶ μετὰ τοῦ ἑτέρου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου ἐρχομένου ἐκ τῆς Ἰταλίας· οὕτω δὲ νὰ συναθροίσῃ ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς Αὐστρίας ἵνα ἐμποδίσῃ τὸν Ναπολέοντα νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν Βιέννην· ἐνῷ οὗτος προέθετο, ὡς ἐρρέθη, νὰ πορευθῇ εἰς τὴν πρωτεύουσαν ταύτην, διατηρῶν κεχωρισμένον τὸν αὐστριακὸν στρατόν.

Ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, θέλων πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν προθέσεών του τούτων νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Ναπολέοντα τοῦ νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν πρὸς τὴν Βιέννην πορείαν του, παρεκάλεσε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ αὐτοκράτορα Φραγκίσκον νὰ γράψῃ πρὸς τὸν Ναπολέοντα περιποιητικὴν ἐπιστολήν, δι' ἧς συγχαίρων αὐτὸν διὰ τὴν ἄφιξίν του εἰς τὸ στρατόπεδον, νὰ τῷ προτείνῃ τὴν ἀλλαγὴν τῶν αἰχμαλώτων, καὶ συγχρόνως νὰ λέγῃ αὐτῷ ὅτι ἦτον ὠφέλιμον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα νὰ μὴ γίνεται ὁ πόλεμος μετὰ τοσαύτης μανίας, καὶ τέλος νὰ ὑποδεικνύῃ ὅτι ἐπιθυμεῖ τὴν εἰρήνην. Ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκίσκος, μ' ὅλον ὅτι ἀπ' ἀρχῆς δὲν ἦτο γνώμης περὶ τοῦ πολέμου τούτου, διότι προέβλεπεν ὅτι δὲν ἤθελεν εὐδοκιμήσει, μ' ὅλα ταῦτα διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἔπεμψε τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιστολὴν εἰς τὸ γαλλικὸν στρατόπεδον.

Ὁ Ναπολέων φθάσας εἰς Βουργωσένον τῇ 20 Ἀπριλίου, καθ' ἣν ἡμέραν μάλιστα ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος ἔκαυσε τὴν ἐκεῖ γέφυραν, μετὰ πεισματώδη τινα συμπλοκὴν γενομένην μὲ τὸν στρατάρχην Βεσσιέρον, ἔλαβε τὴν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορας Φραγκίσκου σταλεῖσαν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν πέμψας πρὸς τὸν ὑπουργὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν, παρήγγειλεν αὐτῷ νὰ μὴ ἀπαντήσῃ ἐπὶ τοῦ παρόντος, διότι ἀμέσως ἐγνώρισε διὰ ποῖον σκοπὸν τῷ ἐστάλη. Ἐπομένως εὐθὺς διέταξε τὴν ἐπισκευὴν τῆς γεφύρας, ἥτις καὶ ἐπεραιώθη ἐντὸς δύο ἡμερῶν, τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν, ἤτοι τὴν 4 Μαΐου, διέβη ὁ Μασσένας μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματος, προπορευομένου τοῦ ἀτρομήτου στρατηγοῦ Κοχόρνου, καὶ ἤρχισε τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ στρατηγὸς οὗτος, περὶ τοῦ ὁποίου κατὰ πρῶτον ἤδη γίνεται μνεία εἰς τὴν ἱστορίαν, κατήγετο ἐκ τοῦ περιφήμου μηχανικοῦ τῆς Ὁλλανδίας Κοχόρνου· ἀλλ' ὅσον μικρόσωμος καὶ ἰσχνὸς ἦτο, τοσοῦτον ἦτο δραστήριος, τολμηρὸς καὶ μεγαλόψυχος, ὡς οὐδεὶς ἄλλος εἰς τὸν γαλλικὸν στρατόν· τῷ ὄντι δὲ οὗτος μόνος ἦτον ἄξιος νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς ὁρμὰς τοῦ στρατάρχου Μασσένα. Ὁ στρατηγὸς Κοχόρνος λοιπόν, φθάσας πρῶτος μετὰ δύο ἱππαρχιῶν τῇ 3 Μαΐου εἰς τὰ πέριξ τῆς πόλεως Ἐβερσβέργης, εὗρε τὴν πόλιν ταύτην κατεχομένην

ὑπὸ μικροῦ τινος σώματος αὐστριακοῦ, ἀπέναντι δ' αὐτῆς εἴς τι ὀροπέδιον ἦτον ὁ αὐστριακὸς στρατὸς συγκείμενος ἐκ 30 χιλιάδων ἀνδρῶν. Ὁ στρατηγὸς οὗτος μὴ δειλιάσας, οὐδὲ περιμένων τὸν στρατάρχην αὐτοῦ Μασσέναν, προεχώρησε καὶ ἐν πρώτοις κατέλαβε τοὺς πέριξ τῆς πόλεως κήπους φυλαττομένους ὑπὸ πλήθους αὐστριακῶν ἀκροβολιστῶν, καὶ μετὰ ταῦτα προσέβαλε τὴν πρὸς τὴν πόλιν ἄγουσαν γέφυραν, κατέλαβεν αὐτὴν, καί τοι φυλαττομένην καλῶς ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν, καὶ εὐθὺς εἰσέβαλεν εἰς τὴν πόλιν. Οἱ ἐν αὐτῇ φρουροῦντες Αὐστριακοὶ προσβληθέντες τοσοῦτον δραστηρίως, μὴ γνωρίζοντες δὲ τὴν προσβάλλουσαν αὐτοὺς δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ των, φοβηθέντες κατέφυγον εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἐκεῖ ὀχυρωθέντες ἐπολέμουν τὸν στρατηγὸν Κοχόρνον. Ἐν τούτοις ἔφθασε καὶ ὁ Μασσένας μετ' ὀλίγων στρατευμάτων· βλέπων δὲ τὸν στρατηγὸν Καχόρνον, οὕτως ἐκτεθειμένον πρὸς τὸν ἐχθρὸν, καὶ προβλέπων ὅτι ὁ ἐν τῷ ὀροπεδίῳ ἐχθρικὸς στρατὸς ὅσον οὔπω θέλει προσβάλει αὐτὸν, εὐθὺς διέταξεν ὅλον τὸ πυροβολικὸν νὰ τοποθετηθῇ ἀπέναντι τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ καὶ νὰ πυροβολῇ· δύο δὲ ταξιαρχίας, τὰς ὁποίας εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Μασσένας, διέταξε νὰ προσβάλωσι τοὺς ἐν τῷ ὀροπεδίῳ ἐχθρούς. Οἱ Αὐστριακοὶ, παρατηρήσαντες τὴν σμικρότητα τοῦ προσβάλλοντος αὐτοὺς γαλλικοῦ στρατοῦ, ὡς συγκειμένου μόλις ἐξ ἑπτὰ χιλιάδων ἀνδρῶν, λαβόντες δὲ καὶ ἐπικουρίαν, ἐφώρμησαν κατὰ τῶν Γάλλων, καὶ τοὺς ἐδίωκαν πανταχόθεν, ἀλλὰ μετὰ μεγίστης αἱματοχυσίας ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν. Ὁ δὲ στρατάρχης Μασσένας, στενοχωρηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἐξαπέστειλεν ἀκαταπαύστως τοὺς ὑπασπιστάς του πρὸς τὰ ἑπόμενα στρατεύματά του ἵνα προτθάσωσιν ὅσον τάχος ἐνῷ δὲ εἶχε καταδιωχθῆ πανταχόθεν, περιωρίσθη νὰ ἀμύνεται εἰς τὴν γέφυραν τῆς πόλεως· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον φθάσας ὁ στρατηγὸς Λεγράνδος μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν μεραρχίας ἐνίσχυσεν αὐτόν. Οἱ Αὐστριακοὶ, βλέποντες τὰς νέας δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ των, μετά τινα ἀντίστασιν ὑπεχώρησαν ἐκ τῆς πόλεως ἀφήσαντες ὀλίγα στρατεύματα εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ἣν ὁ στρατηγὸς Λεγράνδος προσβαλὼν καὶ αὐθημερὸν κυριεύσας αὐτὴν ἐξ ἐφόδου, διῆλθεν ἐν στόματι μαχαίρας ἅπαντας τοὺς ἐν αὐτῇ πολιορκουμένους. Ἐντεῦθεν ἡ δυστυχὴς αὕτη πόλις Ἐβερσβέργη ἔμεινε μὲν εἰς τὴν κυριότητα τῶν Γάλλων, ἀλλ' ἦτον ἀποτεφρωμένη ὑπὸ τῶν φλογῶν τοῦ πυρὸς, μάλιστα δὲ οὐδεὶς ἐδύνατο νὰ πλησιάσῃ ἕνεκα τῆς ἀποφορᾶς τῶν πτωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐκαίοντο εἰσέτι· δυστυχῶς δὲ καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν πληγωμένων ἀμφο-

τέρων τῶν στρατῶν ἐκάησαν εἰς τὴν πόλιν, διότι οὐδεὶς ἐδύνατο νὰ τοὺς σώσῃ ἕνεκα τοῦ πυρός, τὸ ὁποῖον εἶχε διαδοθῆ εἰς αὐτὴν ἐκ διαφόρων μερῶν, τοιουτοτρόπως δὲ ὥστε οὐδεὶς ἐδύνατο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰς οἰκίας. Τοιαῦτα ὁλιβερὰ ἀποτελέσματα ἔλαβεν ἡ ἡμέρα ἐκείνη, καθ' ἣν οἱ μὲν Γάλλοι ἀπώλεσαν 1,700 ἄνδρας, οἱ δὲ Αὐστριακοὶ 3,000 φονευμένους καὶ 4,000 αἰχμαλώτους.

Ὁ Ναπολέων, ἀκούσας μακρόθεν τὸ κρότον τῶν πυροβόλων, ἔφθασε δρομαίως εἰς τὴν πόλιν Ἐβερσβέργην· καὶ τοι συνειθισμένος ὢν εἰς τὰ φρικώδη θεάματα τοῦ πολέμου, ἐταράχθη σφόδρα ἐκ τοῦ ἐλεεινοῦ θεάματος τῆς πόλεως ταύτης, πολὺ δὲ μᾶλλον καθ' ὅσον οὐδεμία ἀνάγκη εἶχεν ὑπαγορεύσει τὴν σκληρότητα ταύτην. Ἐν τούτοις μ' ὅλον ὅτι ὁ Ναπολέων ἀπεδοκίμασεν ἐνδομύχως τὴν διαγωγὴν τοῦ Μασσένα εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, διότι τὸ τοιοῦτον δὲν ἦτο συγχωρημένον εἰς παλαιὸν στρατηγὸν ὡς αὐτὸν, μ' ὅλα ταῦτα σιωπῶν περὶ τῶν γεγονότων, δὲν ἠθέλησε νὰ εἰσέλθῃ ἐν τῇ πόλει, καταλύσας ἐν τῷ μέσῳ τῆς φρουρᾶς του.

Ὁ δὲ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, μὴ δυνάμενος νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Λουδοβίκου, ὡς καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν στρατευμάτων του, ἐπορεύετο δεξιόθεν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ· τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ, ὅστις προεπορεύετο τῶν Γάλλων, διέταξε νὰ καταστρέψῃ καθ ὁδὸν ὅλας τὰς γεφύρας, ἵνα ἐμποδίζεται ἡ πρὸς τὴν Βιέννην ταχεῖα ἄφιξις αὐτῶν, μέχρις οὗ ἑνωθέντες ἔλθωσιν εἰς νέαν μάχην μὲ τὸν Ναπολέοντα, πρὶν ἢ πλησιάσῃ οὗτος ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Βιέννης· καθ' ἣν δὲ περίπτωσιν ἡ ἕνωσις αὐτῶν ἤθελεν εἶσθαι δύσκολος, νὰ πέμψῃ μικρὸν μέρος τοῦ στρατοῦ του εἰς τὴν Βιέννην πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς πόλεως ταύτης, αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ του νὰ ἀναπεράσῃ τὸν Δανούβιον.

Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, παρατηρῶν ὅτι οἱ Αὐστριακοὶ δὲν ἐδύναντο νὰ ἑνωθῶσιν ὡς ἐκ τῶν προσκομμάτων τὰ ὁποῖα παρενέβαλεν εἰς αὐτοὺς, διορίσας τὴν ταχεῖαν ἐπισκευὴν ὅλων τῶν ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν καταστρεφομένων γεφυρῶν, διέταξε τὴν πρὸς τὴν Βιέννην σύντονον πορείαν τοῦ στρατοῦ του. Ἐντεῦθεν ὁ μὲν Λάννος καὶ Βεσσιέρος προεπορεύοντο, ὁ Μασσένας εἵπετο, ἡ δὲ αὐτοκρατορικὴ φρουρὰ καὶ τὸ σῶμα τῶν Θωρακοφόρων ὠπισθοπόρουν· σώματα δέ τινα ἐπορεύοντο δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν ἵνα παρατηρῶσι τὰ κινήματα τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ

Τῇ 9 Μαΐου λοιπὸν, τουτέστι μετὰ ἕνα μῆνα ἀπὸ τῆς ἐνάρ-

ξεως τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἡ πρωτοπορεία τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἔφθασεν εἰς τὰ προάστεια τῆς Βιέννης· ἦτο δὲ δεκάτη ὥρα τῆς πρωΐας, ὅτε ὁ Ναπολέων ἔδραμεν ἐκεῖ ἵνα διατάξῃ αὐτοπροσώπως τὰ τῆς προσβολῆς κατὰ τῆς πρωτευούσης ταύτης, τὴν ὁποίαν ἤθελε νὰ καταλάβῃ εὐθὺς χωρὶς νὰ προξενηθῇ ἡ παραμικρὰ ζημία εἰς αὐτὴν, μάλιστα δὲ πρὶν ἢ προφθάσωσι πρὸς βοήθειαν αὐτῆς οἱ ἀρχιδοῦκες.

Ἡ ἀρχαία πόλις τῆς Βιέννης, ἥτις τῇ σήμερον σχηματίζει τὸ κέντρον τῆς πόλεως ταύτης, ἦτον ὠχυρωμένη καλῶς· διὸ καὶ ἀντεστάθη τῷ 1683 πρὸς τοὺς Τούρκους. Ἔκτοτε ὅμως ἡ πόλις αὕτη ηὔξησε διὰ διαφόρων ὡραίων προαστείων, ἕκαστον τῶν ὁποίων, ὃν κατὰ τὸ μέγεθος ἴσον μὲ τὴν πόλιν, εἶναι καλῶς περιτειχισμένον. Τούτου ἕνεκα ὁ Ναπολέων ἤθελε νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν ταύτην, διότι ἐδύνατο νὰ διαμείνῃ ἐκεῖ ἀκινδύνως, μάλιστα ἔχων τὸν Δανούβιον εἰς τὴν ἐξουσίαν του, διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις εὗρισκεν ἄπειρον ὑλικὸν τοῦ πολέμου.

Πολλὰ σφάλματα ἀπεδόθησαν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην εἰς τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον, ἓν λοιπὸν τὸ μεγαλήτερον πάντων ἦτο τὸ ὅτι δὲν προπαρεσκεύασε τὴν Βιέννην πρὸς πολιορκίαν· διότι, ἂν ὁ ἀρχιδοὺξ Λουδοβῖκος εἰσήρχετο εἰς τὴν πόλιν ταύτην καὶ ἠμύνετο, βεβαίως ἡ ἅλωσις αὐτῆς ἤθελεν εἶσθαι ἴσως ἀκατόρθωτος· ἐπομένως συναθροιζόμενος καὶ ὅλος ὁ αὐστριακὸς στρατὸς πέριξ αὐτῆς, ἤθελε θέσει τὸν Ναπολέοντα εἰς δυσάρεστον θέσιν. Ἀντὶ λοιπὸν οὗτος νὰ πράξῃ ταῦτα, ἐστήριξε τὴν τύχην ὅλης τῆς μοναρχίας εἰς τὸ νὰ νικήσῃ τὸν ἐχθρόν του εἰς κρίσιμόν τινα μάχην, περιοριζόμενος μόνον νὰ ὁπλίσῃ πολίτας τινὰς τῆς Βιέννης, οἱ ὁποῖοι μετὰ τῆς μικρᾶς φρουρᾶς ἔμελλον νὰ ὑπερασπισθῶσιν αὐτήν. Ἀρχηγὸν δὲ τούτων διώρισε τὸν πρίγκηπα Μαξιμιλιανὸν, ὅστις καίτοι ἔχων πολλὴν ζῆλον καὶ πατριωτισμὸν, ἀλλ' ὡς πάντῃ ἄπειρος τοῦ πολέμου, οὐδὲ κἂν εἶχε φροντίσει νὰ μάθῃ τὰ ἀνίσχυρα μέρη τῆς πόλεως, περιοριζόμενος μόνον καὶ οὗτος νὰ προσκαλέσῃ ὅλους τοὺς κατοίκους εἰς τὰ ὅπλα, οἱ ὁποῖοι ἀληθῶς εἶχον πολὺν πατριωτισμὸν εἰς τὸ νὰ ὑπερασπισθῶσι τὰς ἑστίας των.

Ἐμφανισθείσης λοιπὸν τῆς πρωτοπορείας τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ εἰς τὰς πύλας τοῦ προαστείου Μαρίας Ἴλφ, αἱ ὁποῖαι ἦσαν κεκλεισμέναι διὰ κιγκλίδων, πλῆθος ἐνόπλων πολιτῶν συνέρρευσαν ἐκεῖ, διότι εἶχον ἀπατήσει αὐτοὺς ὅτι ὁ γαλλικὸς στρατὸς καταπολεμηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου κατέφυγεν εἰς τὴν Βιέννην ἵνα προφυλαχθῇ, ὅτι ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, ὡς νικητὴς,

ἔρχεται ἐκ τῆς Βοεμίας ὅσον οὔπω, καὶ ὅτι ἀπαιτεῖται νὰ ὑπερασπισθῶσιν ὀλίγον τὴν πόλιν των ἀπὸ τῆς αὐθαδείας τοῦ ἐχθροῦ. Ἐκ τούτων ἐνθαρρυνθεὶς ὁ ὄχλος ἔτρεχεν εἰς τὰς ὁδοὺς μανιωδῶς. Ὁ διοικῶν τὴν πρωτοπορείαν στρατηγὸς Κολβέρτος ἔπεμψεν εἰς τὸ ῥηθὲν προάστειον κήρυκα, ὅστις προσεβλήθη πάραυτα ὑπὸ τοῦ ὄχλου. Τοῦτο μαθὼν ὁ στρατηγὸς οὗτος ἦλθε μετὰ τοῦ ἱππικοῦ του εἰς τὸ προάστειον ἐπὶ σκοπῷ νὰ εἰσέλθῃ ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ πάραυτα προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ τῆς πόλεως.

Ὁ δὲ Ναπολέων, φθάσας ἐκεῖ καὶ παρατηρῶν τὴν ἀνόητον ἀντίστασιν, τὴν ὁποίαν ἡτοιμάζετο νὰ κάμῃ ἡ πόλις, εὐθὺς διώρισε φρούραρχον αὐτῆς τὸν ἐκεῖ ἄλλοτε πρέσβυν του στρατηγὸν Ἀνδρεόσσον, δημοσιεύσας διακήρυξιν δι' ἧς ἐμνημόνευεν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Βιέννης τὴν καλὴν διαγωγὴν τοῦ στρατοῦ του κατὰ τὸ 1805, καὶ ὅτι εἰσερχόμενος καὶ ἤδη εἰς αὐτὴν ὑπέσχετο νὰ πράξῃ τὸ αὐτό, ἂν δὲν ἀντισταθῶσιν οὗτοι. Ὁ στρατηγὸς οὗτος προσεκάλεσεν εὐθὺς τοὺς πρωτίστους τῶν ἐν τῷ προαστείῳ κατοίκων, καὶ ἐκοινοποίησεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ναπολέοντος, οἵτινες ἐνδώσαντες εἰς τὰς προτροπὰς τούτου, ἐδέχθησαν τὸν γαλλικὸν στρατὸν, καὶ συνέστησαν πολιτοφυλακὴν πρὸς διατήρησιν τῆς εὐταξίας· συγχρόνως δὲ ἔπεμψαν καὶ εἰς τὸν ἀρχιδοῦκα Μαξιμιλιανὸν πρεσβείαν ἵνα παρακαλέσωσιν αὐτὸν νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν, ὅπως μὴ προξενηθῇ ζημία εἰς τὸν τόπον· πρὶν ἢ ὅμως ἡ πρεσβεία αὕτη ὑπάγῃ εἰς τὸν Μαξιμιλιανὸν, παρουσιάσθη πρὸς τὸν Ναπολέοντα καὶ ἤκουσε καὶ ἐκ στόματος αὐτοῦ ὅτι δὲν θέλει κακομεταχειρισθῆ τοὺς πολίτας, ἂν παραδοθῶσι. Μετὰ δὲ ταῦτα εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ παρουσιασθεῖσα πρὸς τὸν Μαξιμιλιανὸν ἀνήγγειλεν αὐτῷ τὰ περὶ παραδόσεως· ἀλλ' οὗτος εἰς ἀπάντησιν διέταξε τρομερὸν πυροβολισμὸν κατὰ τοῦ ἐν τῷ προαστείῳ γαλλικοῦ στρατοῦ.

Ὁ Ναπολέων, παρατηρῶν ὅτι διὰ τοιούτων μέσων δὲν ἐδύνατο νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν, διέταξεν εὐθὺς τὴν χρῆσιν τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου· θέλων ὅμως νὰ μὴ προξενήσῃ πολλὴν ζημίαν εἰς τοὺς κατοίκους, περιῆλθε μετὰ τοῦ Μασσένα ἔφιππος τὰ τείχη τῆς πόλεως, καὶ ἀνεκάλυψεν ὅτι εὐκολώτερον ἐδύνατο νὰ προσβληθῇ αὕτη ἐκ τοῦ δυτικοῦ μέρους, ὅπου γίνεται ὁ περίφημος περίπατος τοῦ καλουμένου Πρατέρου, τὸ ὁποῖον ἑνόνεται μετὰ τοῦ Δανουβίου· καταλαμβάνων μάλιστα τὸ μέρος τοῦτο, ἀπήλπιζε τοὺς κατοίκους νὰ λάβωσιν ἐξωτερικὴν βοήθειαν, ἰδίως

δὲ ἀπήλπιζε τὸν ἀρχιδοῦκα Μαξιμιλιανὸν νὰ δραπετεύσῃ. Διέταξε λοιπὸν νὰ διαβῶσι κολυμβηταί τινες ἐκ τοῦ στρατοῦ πρὸς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τοῦ βραχίονος τοῦ ποταμοῦ, οἵτινες ἀπελθόντες κατέλαβον ἁλιευτικά τινα πλοιάρια, διὰ τῶν ὁποίων διέβησαν ἐν πρώτοις λόχοι τινὲς τῶν ἀκροβολιστῶν καὶ κατέλαβον ὀχυράν τινα θέσιν, δι' ἧς ἀπηλπίζετο ἡ πόλις· μετὰ δὲ ταῦτα κατασκευάσας γεφύρας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου, μετεβίβασεν ἱκανὰ στρατεύματα, καὶ ὀβουζοβόλα, ἐξ ὧν ἔστησεν ἐκεῖ ἓν πυροβολοστάσιον.

Τῇ δὲ 9 ὥρᾳ τὸ ἑσπέρας, ἀφ' οὗ καὶ ἐκ νέου προσεκάλεσε τὴν πόλιν νὰ παραδοθῇ, διέταξε τὸν κατ' αὐτῆς πυροβολισμόν· ἐν διαστήματι δὲ μιᾶς ὥρας ἐρρίφθησαν 8,800 ὀβούζια ἐν τῇ δυστυχεῖ πόλει ταύτῃ, εἰς τὴν ὁποίαν διεδόθη τὸ πῦρ πανταχοῦ, ἕνεκα τῆς στενότητος τῶν ὁδῶν. Ἀλλ' ὁ μὲν ὄχλος περιεφέρετο μανιακῶς εἰς τὰς ὁδοὺς, ἀπειλῶν μὲ θάνατον πάντα μὴ ἐπιθυμοῦντα τὴν ἀντίστασιν, οἱ δὲ φιλήσυχοι πολῖται ἔμενον ἐκστατικοὶ, ἀγνοοῦντες τί νὰ πράξωσιν, ὄντες μεταξὺ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς καὶ τοῦ φόβου τοῦ ὄχλου. Ἡ δ' ἐν Βιέννῃ φρουρὰ, πληροφορηθεῖσα μετ' ὀλίγον ὅτι ἀπεκλείσθη, ἀπεπειράθη κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα νὰ προσβάλῃ τὰ διαβάντα γαλλικὰ στρατεύματα, ἀλλ' ἀποκρουσθεῖσα παρ' αὐτῶν, ἀπεσύρθη μετὰ πολλῆς ζημίας της. Ἐν τούτοις ὁ πρίγκηψ Μαξιμιλιανὸς, παρατηρῶν ὅτι θέλει γίνει ὅσον οὔπω αἰχμάλωτος τῶν Γάλλων, προσλαβὼν τὸ καλήτερον μέρος τῶν στρατευμάτων του ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Βιέννης τὴν πρωΐαν τῆς 12 Μαΐου, ἀντικαταστήσας φρούραρχον τῆς πόλεως τὸν στρατηγὸν Ὀρεῖλλον μετ' ὀλίγων ἀνικάνων στρατευμάτων· μετὰ δὲ τὴν ἔξοδόν του κατέστρεψε τὴν γέφυραν τοῦ Θαβώρ.

Ὁ στρατηγὸς Ὀρεῖλλος, μένων ὡς ἐρρέθη, ἀνίσχυρος, δὲν ἐδύνατο ἄλλο τι νὰ πράξῃ εἰμὴ νὰ παραδοθῇ, διότι ἄλλως ἐντὸς ὀλίγου ἅπασα ἡ πόλις κατεστρέφετο· ἀπὸ πρωΐας λοιπὸν ἐζήτησε τὴν ἀνακωχὴν, καὶ μετ' ὀλίγον συνεφωνήθη νὰ παραδοθῇ ἡ πόλις εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις ὑπεσχέθη νὰ σεβασθῇ τὰς ἰδιοκτησίας καὶ τὰ πρόσωπα· τὴν δ' ἑπομένην ἡμέραν, 13 Μαΐου, ὁ γαλλικὸς στρατὸς εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βιέννην διὰ τῆς πρὸς ἀνατολὰς ὑποταγῆς ὅλων τῶν κατοίκων.

Οὕτως εἰς τριάκοντα τρεῖς ἡμέρας, ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ὁ Ναπολέων, πολεμήσας τὸν αὐστριακὸν στρατὸν ἐν Ρατισβῶνι, ἐδιχοτόμησεν αὐτόν· ἔπειτα δὲ ἐκυρίευσε τὴν πρωτεύουσαν τῆς αὐτοκρατορίας ταύτης, ἐγκαταστάθεις ἐν

τῷ μέσῳ αὐτῆς. Ἐν τούτοις νέαι δυσκολίαι παρουσιάζοντο εἰς τὸν Ναπολέοντα πρὸς ἐντελῆ ὑποταγὴν τῆς Αὐστρίας. Ὅλος ὁ αὐστριακὸς στρατὸς ἤδη συνηθροίζετο πέραν τοῦ Δανουβίου ἀντικρὺ τῆς Βιέννης· ἔπρεπε λοιπὸν ὁ Ναπολέων νὰ διαβῇ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ ἐχθροῦ διὰ νὰ τὸν πολεμήσῃ. Ἀλλ' ὁ ποταμὸς οὗτος ἔχων 500 μέτρων πλάτος ἐπροξένει μεγάλας δυσκολίας πρὸς διάβασιν· διὸ ἐπομένως θέλομεν ἰδεῖ πῶς ὁ μέγας ἀνὴρ οὗτος, ὅστις διέβη τὰς Ἄλπεις καὶ ὑπερεπήδησε τοσαῦτα ἄλλα μεγάλα προσκόμματα, κατώρθωσε καὶ τοῦτο. Πρὶν ἢ ὅμως ὁ Ναπολέων ἐπιχειρισθῇ τῆς διαβάσεως ταύτης, ἐφρόντισεν ἐν πρώτοις νὰ ἐγκατασταθῇ καλῶς ἐν Βιέννῃ, νὰ διαθέσῃ τὰ ὄπισθεν αὐτοῦ στρατεύματά του τοιουτοτρόπως, ὥστε ν' ἀσφαλίζωσιν ἐντελῶς τὴν συγκοινωνίαν τοῦ στρατοῦ του, καὶ νὰ ἐμποδίζωσι συνάμα τὴν ἐκ τοῦ ποταμοῦ διάβασιν τοῦ ἐχθροῦ εἰς ὅλα τὰ μέρη, καὶ τέλος νὰ καταστήσῃ καθ' ὅλην τὴν συγκοινωνίαν του ὁρμητήρια, ἐμπεριέχοντα ἀποθήκας τῶν ἀναγκαίων ἐφοδίων, νοσοκομεῖα καὶ θεραπευτήρια· διὰ δὲ τοῦ συστήματος τῶν συνετῶν τούτων διατάξεων ὁ Ναπολέων διετήρει ὅλας τὰς ὄχθας τοῦ Δανουβίου διὰ πολλῶν κατασκευασθέντων κατὰ διαταγήν του κανονοστασίων, ὧν συνάμα ἐν ἐπιθέσει καὶ ἀμύνῃ, ὥστε οὗτος μὲν διέβαινε τὸν ποταμὸν ὁσάκις ἤθελεν, ἐνῷ ὁ ἐχθρὸς αὐτοῦ ἐμποδίζετο· συγχρόνως ἐν περιπτώσει ὑποχωρήσεως ἦτο καθ' ὅλα ἠσφαλισμένος. Πρὸς ἐντελῆ δ' ἐξασφάλισιν τοῦ Δανουβίου διέταξεν εὐθὺς τὸν στρατάρχην Λεφέβρον μετὰ 24 χιλιάδων βαυαρικῶν στρατευμάτων νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Τυρολίδα καὶ νὰ ὑποτάξῃ αὐτὴν μέχρι τῆς Στυρίας. Πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ Ναπολέων ἐφρόντιζε νὰ ἐμποδίσῃ καὶ τὸν ἀρχιδοῦκα Ἰωάννην νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου, προκειμένης γενικῆς συναθροίσεως τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ.

Ἐνῷ δὲ ὁ Ναπολέων ἐνησχολεῖτο νὰ διαθέσῃ οὕτω τὰ περὶ τῆς περαιώσεως τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ὁ ἐν Ἰταλίᾳ αὐστριακὸς στρατὸς προχωρῶν εἶχε φθάσει εἰς τὸν Ἀτίθεσιν ποταμὸν, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου, ὡς ἐρρέθη, ἦτον ὁ γαλλικός· ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ προσβάλῃ αὐτὸν, περιμένων νὰ μάθῃ ἂν ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος εὐδοκίμησεν ἢ ἀπέτυχεν εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις του. Ὁ δὲ πρίγκηψ Εὐγένιος, ὅστις μετὰ τὴν εἰς τὸν στρατόν του ἄφιξιν τοῦ στρατηγοῦ Μαγδονάλδου ἐνεθαρρύνθη, ὠφεληθεὶς καὶ ὑπὸ τῶν δισταγμῶν τοῦ ἀρχιδουκὸς Ἰωάννου, ἔλαβε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὀργανίσῃ τὸ προσωπικὸν τῆς διοικήσεως τοῦ στρατοῦ του, ὅστις μετὰ τὴν ἧτταν, ἣν

ὑπέστη εἰς Σακίλην ἦτον εἰς ἀθυμίαν· καθ' ἑκάστην δ' ἐξαπέστελλε πρὸς κατόπτευσιν τοῦ ἐχθροῦ ἀποσπάσματα. Τὴν 1 Μαΐου λοιπὸν ὁ στρατηγὸς Μαγδονάλδος, ὢν εἰς κατόπτευσιν, εἶδε μακρόθεν πλῆθος φορτηγῶν ἁμαξῶν πορευομένων πρὸς τὸ Φριούλιον (σημειωτέον ὅτι μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ ἐν Ἰταλίᾳ γαλλικὸς στρατὸς δὲν ἐγνώριζε τὰ ἐν Ῥατισβῶνι διατρέξαντα, ὥστε τόσον οἱ ἐν Γερμανίᾳ καθὼς καὶ οἱ ἐν Ἰταλίᾳ Γάλλοι ἠγνόουν ἑκατέρων τὰ γεγονότα). Ὁ στρατηγὸς οὗτος, ἔχων πολλὴν πεῖραν τοῦ πολέμου, ἐννοήσας εὐθὺς ὅτι ἕνεκα τῶν ἐν Γερμανίᾳ ἀποτυχιῶν τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ ὁ ἀρχιδοὺξ Ἰωάννης ὑποχωρεῖ, ἦλθε δρομαῖος πρὸς τὸν πρίγκηπα Εὐγένιον καὶ δράξας αὐτὸν ἐκ τῆς χειρὸς ἔκραξε, «*Νίκη, Νίκη ἐν τῇ Γερμανίᾳ, καιρὸς τὰ προχωρήσωμεν.*» Ὁ Εὐγένιος ὑπερευχαριστηθεὶς ἐκ τῆς εἰδήσεως ταύτης, εὐχαρίστησε τὸν στρατηγὸν τοῦτον· ἀμφότεροι δὲ ἔδραμον εἰς τὰς ἐμπροσθοφυλακὰς καὶ ἐβεβαιώθησαν περὶ τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις τῷ ὄντι μαθὼν τὴν ἧτταν τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου, καὶ τὴν προσέγγισιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Βιέννην, ἀποφασίσας νὰ δράμῃ πρὸς βοήθειαν τῆς πρωτευούσης, διέταξε τὴν ὑποχώρησιν τοῦ στρατοῦ του.

Ὁ δὲ πρίγκηψ Εὐγένιος, διαιρέσας πάραυτα τὸν στρατόν του εἰς τρεῖς μοίρας, συγκείμενον ἀπὸ 60 χιλιάδων ἀνδρῶν, διέταξε νὰ προχωρήσῃ ἐκ διαφόρων ὁδῶν πρὸς καταδίωξιν τῶν ὑποχωρούντων Αὐστριακῶν, οἵτινες, ἐνῷ ἄλλοτε ἦσαν ἰσχυρώτεροι καθ' ὅλα τῶν Γάλλων, μάλιστα δὲ καὶ νικηταὶ αὐτῶν, εἰς τὴν ὑποχώρησιν ἦσαν ἤδη εἰς ἀθυμίαν, ὡς συμβαίνει πάντοτε ἐν πολέμῳ εἰς τοιαύτας περιστάσεις· οἱ δὲ Γάλλοι ἦσαν λίαν εὔθυμοι. Τούτων οὕτως ἐχόντων, οἱ Αὐστριακοί, καταδιωκόμενοι ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἀκαταπαύστως, μέχρις οὗ νὰ ἐξέλθωσι τῆς Ἰταλίας, ἀπώλεσαν ἑπτὰ χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἀποσκευῆς των. Τὴν δὲ 11 Μαΐου, καθ' ἡμέραν ὁ Ναπολέων εἰσήρχετο εἰς τὴν Βιέννην, ὁ ἀρχιδοὺξ Ἰωάννης, ὅστις πρὸ ὀλίγου εἰσέβαλεν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ μετὰ 40 χιλιάδων στρατοῦ, ἐξήρχετο καταδιωκόμενος, ἀφ' οὗ ἀπώλεσε δέκα ὀκτὼ χιλιάδας ἐξ αὐτοῦ.

Τῶν Αὐστριακῶν καταδιωχθέντων ἐκ τῆς Ἰταλίας, ὁ πρίγκηψ Εὐγένιος, θέλων νὰ δράμῃ πρὸς βοήθειαν τοῦ Ναπολέοντος ἀπέσπασεν ἐκ τοῦ στρατοῦ του τὸν στρατηγὸν Μαγδονάλδον μετὰ 16 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὸν πρὸς κατάληψιν τῆς Τεργέστης· αὐτὸς δὲ προλαβὼν 30 χιλιάδας ἀνδρῶν ἐπορεύετο πρὸς τὴν Βιέννην. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ στρατηγὸς Μαρ-

μῶν, μετὰ 12 χιλιάδων ἀνδρῶν ἀναχωρῶν ἐκ τῆς Ἰλλυρίας, ἐπορεύετο διὰ τῆς Βαυαρίας ἵνα ἑνωθῇ μετὰ τοῦ Ναπολέοντος. Οὕτω διαιρεθέντος τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Ἰλλυρίᾳ γαλλικοῦ στρατοῦ, ὁ ἀρχιδοὺξ Ἰωάννης, ἐὰν ἦτον ἔμπειρος στρατηγὸς, ἐδύνατο περιστρεφόμενος μεταξὺ αὐτῶν νὰ καταπολεμήσῃ ὅλους. Ἀλλ' ὁ βασιλόπαις οὗτος, καί τοι ὀξύνους ὢν, μὴ ἔχων ὅμως πεῖραν τοῦ πολέμου, εἰμὴ πολλὰς προθέσεις εἰς τὴν κεφαλήν του, οὐδεμίαν ἐξ αὐτῶν ἀπεφάνιζε νὰ ἐκτελέσῃ, ὥστε εἰς ὅλας τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις του ἦτον ἀναποφάσιστος. Ἐντεῦθεν οἱ διαμαχόμενοι στρατοὶ ἀπεχωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων τοιουτοτρόπως, ὥστε δὲν συνηντήθησαν εἰμὴ εἰς τὴν ἐν Βαγράμῃ μάχην.

Ἐν δὲ τῇ Τυρολίδι ὁ στρατάρχης Λεφέβρος, καταπολεμήσας τοὺς Αὐστριακοὺς διοικουμένους ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἰελλαχίου καὶ ὄντας ἡνωμένους μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν, κατεδίωξεν αὐτοὺς, οἵτινες κατέφυγον εἰς τὴν Οὐγγαρίαν ἵνα ἑνωθῶσι μετὰ τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου· μόνον δὲ ὁ ξενοδόχος Ὄφερος καὶ ὁ Ταγματάρχης Τεϊμέρος κατέφυγον εἰς τὰ δύσβατα ὄρη μετά τινων ἐπαναστατῶν. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τῇ Πολωνίᾳ ὁ πρίγκηψ Πονιατόφσκης μετ' οὐ πολὺ πανταχοῦ κατεπολέμησε τοὺς Αὐστριακοὺς, ὥστε, ἂν τὰ παρακείμενα ῥωσσικὰ στρατεύματα ἤθελον βοηθήσει αὐτὸν, ὁ ἀρχιδοὺξ Φερδινάνδος, ὅστις τόσον εὐκόλως προεχώρησεν εἰς τὴν Πολωνίαν, ἤθελεν ἀπολεσθῇ ἐκεῖ.

Τοιοῦτον δυστεχὲς ἀποτέλεσμα ἔλαβον αἱ ἐν Ἰταλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Πολωνίᾳ στρατιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις τῆς Αὐστρίας, ὥστε καὶ ἤδη ἡ τύχη τοῦ πολέμου ἐδείχθη ὑπὲρ τοῦ Ναπολέοντος, ἐνῷ κατ' ἀρχὰς ἐφάνη ἐναντία· ἡ δὲ ἅλωσις τῆς Βιέννης ἠσφάλιζεν αὐτὸν πανταχόθεν, διότι καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Γερμανίας μετὰ τὴν ἐν Ῥατισβῶνι μάχην, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Βιέννης, ἔμειναν εἰς τὴν προτέραν τάξιν των. Τὸν δὲ ταγματάρχην τῆς Πρωσσίας Σχίλ, περιελθόντα τὴν Γερμανίαν, πανταχοῦ μὲν ὁ λαὸς ὑπεδέχθη καλῶς, ἀλλὰ μόνον μὲ λόγους καὶ οὐχὶ ἐμπράκτως· τούτου ἕνεκα οὗτος ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Βαλτικήν· ἡ δὲ Πρωσσία διεμαρτύρετο εἰς τὸν Ναπολέοντα κατ' αὐτοῦ, κηρύξας αὐτὸν ἀποστάτην.

Ὅθεν ὁ Ναπολέων, ὢν πανταχόθεν ἠσφαλισμένος, προπαρεσκευάζετο νὰ διαβῇ τὸν Δανούβιον, καὶ νὰ πολεμήσῃ τὸν ἐκεῖ συναθροιζόμενον πανταχόθεν αὐστριακὸν στρατὸν ὑπὸ τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον. Ἐσκέπτετο ὅμως τίνι τρόπῳ νὰ διαβῇ τοιοῦτον μέγαν ποταμὸν, καὶ ἀπέναντι τοιούτου ἰσχυροῦ ἐχθροῦ, διότι καὶ τὸ ἐλάχιστον σφάλμα τοῦ Ναπολέοντος ἤθελεν ὠφε-

λήσει τὰ μέγιστα τὸν ἐχθρόν του. Διάφορα λοιπὸν μέρη παρουσιάζοντο πρὸς διάβασιν τοῦ ποταμοῦ τούτου, ἐξ ὧν ἄλλα μὲν ἦσαν ἄνωθεν τῆς Βιέννης, ἄλλα δὲ κάτωθεν· τὸ ἀπέναντι δὲ τῆς πόλεως ταύτης μέρος ἦτο μὲν τὸ δυσκολώτερον πάντων, διότι ἐκεῖ ὁ ποταμὸς εἶναι πλατὺς, ἀλλὰ διαχωρίζεται ἐκ διαφόρων νησιδίων, τὰ ὁποῖα εὐκολύνουν τὴν διάβασιν, καὶ ἐμποδίζουν τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, ἐνταυτῷ εἶναι καὶ ἀβαθὺς εἰς πολλὰ μέρη· ἔπρεπε προσέτι νὰ σκεφθῇ τίνι τρόπῳ νὰ διατηρήσῃ καὶ τὴν Βιέννην, ἥτις ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας, ἢ ἐλλείψεως ἱκανῆς δυνάμεως πρὸς φύλαξιν αὐτῆς, ἦτον ἑτοίμη νὰ ἐπαναστατήσῃ. Ταῦτα πάντα λοιπὸν σκεπτόμενος ὁ Ναπολέων ἀπεφάσισε νὰ διαβῇ τὸν Δανούβιον ἐκ τοῦ πλησιεστέρου μέρους τῆς Βιέννης διὰ τῶν νησιδίων, μεταβαίνων ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους εἰς τὸ ἕτερον καὶ ὀχυρώνων αὐτὰ, ὥστε καὶ ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας νὰ ὑποχωρῇ δι' αὐτῶν ἀκινδύνως.

Δύο λοιπὰ νησίδα ὑπῆρχον ἁρμόδια ἀπέναντι τῆς Βιέννης, ἐξ ὧν ἐδύνατο νὰ διαβῇ ὁ γαλλικὸς στρατὸς, τὸ Σκαάρζε-Λακὲν καὶ τὸ Λεβώ. Ὁ Ναπολέων ἐσκέφθη ὅτι τὸ ἁρμοδιώτερον μέρος πρὸς διάβασιν ἦτο τὸ ἴδιον νησίδιον Λεβώ. Τὸ νησίδιον τοῦτο ἔχει μῆκος μιᾶς λεύγας, καὶ πλάτος ἡμισείας, εἶναι δὲ κεκαλυμμένον ὑπὸ δένδρων, ὥστε προφυλάτετο καλῶς ὁ ἐν αὐτῷ στρατός. Ἐκ τούτου μέχρι τῆς ἀπέναντι ὄχθης διάστημα ἦτον 50 μέτρων, ἀλλ' ἔλειπον ὅλαι τὰ πρὸς κατασκευὴν πλευστῆς γεφύρας ἢ σχεδίων μέσα, διότι οἱ Αὐστριακοὶ ἔλαβον ὅλα τὰ ἐν τῷ ποταμῷ πλοιάρια εἰς τὴν ατοχήν των, ἐπομένως ἔλειπον καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ μέσα, ὡς π. χ. χονδρὰ σχοινία, ἄλυσοι, ἄγκυραι, ξύλα καὶ λοιπὰ ἀναγκαῖα. Ὁ δὲ Ναπολέων θέλων νὰ ὑπερνικήσῃ ὅλα τὰ ἐμπόδια ταῦτα διέταξεν ἐν πρώτοις νὰ συλλάβωσιν ὅλα τὰ παρὰ τὴν ὄχθην τῆς Βιέννης εὑρισκόμενα πλοιάρια, ἐξ ὧν συνήχθησαν ἐντὸς ὀλίγου ὀγδοήκοντα. ἀντὶ δὲ ἀγκυρῶν μετεχειρίσθη βάρη διάφορα, ὡς σιδηρᾶ κανόνια, κιβώτια γεμάτα ἀπὸ σφαίρας· ἐκ δὲ τῶν ὁπλοστασίων καὶ ἐργοστασίων τῆς Βιέννης ἐπρομηθεύθη περὶ τῶν λοιπῶν ἀναγκαιούντων.

Τῇ 16 καὶ 17 Μαΐου προπαρασκευασθέντων πάντων τῶν πρὸς διάβασιν τοῦ ποταμοῦ μέσων, ὁ Ναπολέων διέταξε νὰ μετακομισθῶσι ταῦτα πρὸς τὴν ἀπέναντι τοῦ νησιδίου Λεβὼ ὄχθην, διατάξας συγχρόνως καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ, συγκείμενον ἐξ 80 χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐκτὸς τοῦ φρουροῦντος εἰς Βιέννην, νὰ συναθροισθῇ ἐκεῖ, ὑπολογίζων ὅτι ὁ Κάρολος δὲν ἐδύνατο νὰ ἔχῃ πλέον τῶν 90 χιλιάδων. Παρόντος αὐτοῦ λοιπὸν μετὰ πολ-

λῶν δυσκολιῶν, διότι ὁ ποταμὸς ἦτο λίαν ὁρμητικὸς κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν τοῦ χρόνου, κατεσκευάσθησαν δύο γέφυραι ἐκ τῶν πλοιαρίων, δι' ὧν διέβη ὁ στρατηγὸς Λασάλλος μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματος εἰς τὸ νησίδιον Λεβῶ, αἰχμαλωτίσας τοὺς ἐκεῖ φρουροῦντας ὀλίγους Αὐστριακούς· ἐκεῖθεν δὲ, κατασκευασθείσης καὶ ἑτέρας μικρᾶς γεφύρας, διέβη διὰ νυκτὸς εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, καὶ καταδιώξας τὰς ἐκεῖ ἐμπροσθοφυλακὰς τῶν Αὐστριακῶν, κατέλαβε τὰ χωρία Ἄσπερν καὶ Ἔσσελεγκ, ἀπέχοντα μίαν περίπου λεύγαν ἐκ τοῦ ποταμοῦ, αἱ προεχώρησε μέχρι τοῦ χωρίου Βαγράμης· ἀλλὰ τὸ αὐστριακὸν ἱππικὸν ἐξελθὸν τοῦ χωρίου τούτου ἠνάγκασε τὸ γαλλικὸν ἱππικὸν νὰ ὑποχωρήσῃ.

Ἐν τούτοις μέρος τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ διέβη τὸν ποταμὸν καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν νύκτα, μ' ὅλον ὅτι αἱ γέφυραι εἶχον διασπασθῇ, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐγκατεστάθησαν. Ὁ Ναπολέων διαβὰς τὸν ποταμὸν μετὰ τοῦ σώματος τούτου κατηυλίσθη κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα τῆς 20 Μαΐου μεταξὺ τῶν χωρίων Ἄσπερν καὶ Ἔσσελγκ μετὰ τῆς φρουρᾶς αὐτοῦ, καὶ ὡς ἦτον ἐνδεδυμένος ἐκοιμήθη ἡσύχως κατὰ τὴν συνήθειάν του ἀφοῦ προηγουμένως ἔπεμψεν ἀποσπάσματα εἰς τὰ πέριξ νὰ κατοπτεύσωσι τὰς θέσεις τοῦ ἐχθροῦ, τὰ ὁποῖα ὡς ἐκ τοῦ σκότους οὐδὲν ἐδυνήθησαν ν' ἀνακαλύψωσι, διότι ἄλλοι μὲν ἔλεγον ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἀνεχώρησε, καὶ ἄλλοι ὅτι ἔμενεν οὐ μακρὰν τῆς θέσεως ταύτης· τούτου ἕνεκα περιέμενε τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν νὰ μάθῃ ἀκριβέστερον περὶ τούτου ἵνα ἀποφασίσῃ περὶ μάχης ἢ ὑποχωρήσεως εἰς Λεβῶ. Περὶ δὲ τὴν μεσημβρίαν τῆς 21 Μαΐου ὁ στρατηγὸς Βερθιέρος ἱστάμενος ἐπί τινος κωδωνοστασίου εἶδε μακρόθεν καταβαίνοντα τὸν αὐστριακὸν στρατὸν, συγκείμενον ἐκ συμπερασμοῦ μέχρις 90 χιλιάδων ἀνδρῶν, καὶ ἐρχόμενον πρὸς τὸ γαλλικὸν στρατόπεδον. Τῷ ὄντι ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, μαθὼν τὴν ἐκ τοῦ ποταμοῦ διάβασιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, συνήθροισεν ὅλον τὸν στρατόν του, καὶ τὴν ἑπομένην ἡμέραν 22 Μαΐου ἤρχετο νὰ καταλάβῃ αὐτὸν, ἐνῷ διέβαινεν. Ὁ Βερθιέρος εἰδοποίησε πάραυτα τὸν Ναπολέοντα περὶ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ἐχάρη, διότι ἤθελε πολεμήσει αὐτόν· ἐνῷ ὅμως ἤρχισε νὰ διαλογίζεται περὶ τῆς μάχης, ἄφνης ἔμαθεν ὅτι αἱ γέφυραι, δι' ὧν διέβαινεν ὁ στρατός του, διεσπάσθησαν, ὡς αὐξηθέντων τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ. Τὸ περιστατικὸν τοῦτο ἔθεσεν αὐτὸν εἰς δισταγμὸν, διότι μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἶχον διαβῆ μόνον 22 χιλιάδες ἐκ τῶν στρατευμάτων του, τὰ ὁποῖα βεβαίως δὲν ἐδύναντο νὰ πολεμήσωσι

μὲ 90 χιλιάδας. Διέταξε λοιπὸν τὰ ἐν τοῖς χωρίοις Ἔσσελγκ καὶ Ἄσπερν στρατεύματα νὰ ἐγκαταλείψωσιν αὐτὰ καὶ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸ νησίδιον Λεβώ. Ἀλλ' οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ, ἰδίως δὲ ὁ στρατηγὸς Μολιτόρος, ὅστις εἶχεν ἀναχωρήσει ἐκ τοῦ χωρίου Ἄσπερν, παρετήρησεν εἰς αὐτὸν ὅτι αἱ θέσεις τῶν χωρίων τούτων εἶναι ὀχυραὶ καὶ ἀναγκαιότατα εἰς τὸν γαλλικὸν στρατὸν πρὸς διάβασιν τοῦ ποταμοῦ, καὶ ὅτι ἂν ἐγκαταλειφθῶσιν ἤδη, ἐπομένως διὰ πολλῶν αἱμάτων θέλουν ἀνακτηθῆ, καὶ ὅτι τέλος συμφέρει κατὰ πάντα νὰ διατηρηθῶσιν. Ἐνῷ δὲ ἐσκέπτετο ὁ Ναπολέων περὶ τοῦ πρακτέου, εἰδοποιήθη ὅτι ἡ μεγάλη γέφυρα ἐγκατεστάθη καὶ ἤρχισε νὰ διαβαίνῃ ὁ στρατὸς καὶ τὰ πολεμεφόδια. Εὐθὺς λοιπὸν διέταξε τὸν μὲν στρατηγὸν Μολιτόρον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ χωρίον Ἄσπερν, τὸν στρατηγὸν Βουδέτον νὰ ἐμμείνῃ εἰς τὸ Ἔσσελγκ, τὰ δὲ λοιπὰ στρατεύματά του διέθεσεν ἐν τῷ μεταξὺ τῶν χωρίων τούτων.

Ὁ δὲ ἀρχιδοὺξ Κάρολος διῄρεσε τὸν στρατόν του εἰς πέντε μοίρας, θέσας τὴν πρώτην ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἀλλάριον, ὅστις διετάττετο νὰ προσβάλῃ τὸ χωρίον Ἄσπερν, τὴν δευτέραν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Βελλεγάρδον, τὴν δὲ τρίτην ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ὀενζολλέρνον, ἀμφότεροι διατεταγμένοι νὰ ὑποστηρίξωσι τὸν πρῶτον· τὴν τετάρτην καὶ πέμπτην ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ροσενβέργον, ἵνα προσβάλωσι τὸ χωρίον Ἔσσελγκ καὶ τὴν κωμόπολιν Ἐνζερσδόρφην, ἐν πρώτοις ὅμως τὸ χωρίον Ἔσσελγκ· ὄπισθεν δὲ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν πέντε τούτων μοιρῶν διώρισε τὸν στρατηγὸν Κολλοβράττον, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τὸ πυροβολικόν του, συγκείμενον ἐκ 300 πυροβόλων.

Ἐνῷ δὲ ὁ στρατηγὸς Μολιτόρος κατὰ διαταγὴν τοῦ Ναπολέοντος ἐπανήρχετο εἰς τὸ χωρίον Ἄσπερν ἵνα καταλάβῃ αὐτό· οἱ Αὐστριακοὶ περὶ τὴν 3 ὥραν μετὰ μεσημβρίαν εἰσήρχοντο συγχρόνως εἰς τὸ χωρίον τοῦτο καὶ εἰς τὸ Ἔσσελγκ μεθ' ἱκανοῦ στρατοῦ· πάραυτα δὲ συνήφθη πεισματώδης μάχη εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη ταῦτα, ἀρχίσασα πρῶτον εἰς τὸ Ἄσπερν, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ στρατηγὸς Μολιτόρος φθάσας μετὰ 4 πεζικῶν συνταγμάτων ἐμάχετο μὲ τοὺς ἐν αὐτῷ εἰσελθόντας Αὐστριακούς, ποτὲ μὲν νικῶν, ποτὲ νικώμενος ὑπ' αὐτῶν, ἐπὶ τέλους δὲ κυριεύσας αὐτὸ ὠχυρώθη εἰς τὰς οἰκίας. Ἐπίσης δὲ καὶ ἐν τῷ χωρίῳ Ἔσσελγκ ἡ πάλη ἐγένετο μετὰ πολλῆς μανίας ἐξ ἀμφοτέρων, τῶν μὲν Αὐστριακῶν προσβαλλόντων, τῶν δὲ Γάλλων ὑπερασπιζόντων τὸ χωρίον τοῦτο. Ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, θέλων νὰ διακόψῃ τὴν συγκοινωνίαν τῶν Γάλλων μεταξὺ τοῦ Ἄσπερν καὶ Ἔσσελγκ, ἔπεμ-

ψεν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν τὸν στρατηγὸν Οενζολλέρνον μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν μοίρας καὶ μετὰ τοῦ ἱππικοῦ τῆς ἐφεδρείας αὐτοῦ. Ὁ στρατηγὸς Λάννος, ὅστις ἔμενεν ἔξω τοῦ χωρίου Ἔσσελεγκ, παρατηρήσας ὅτι τὸ κίνημα τοῦτο τοῦ ἐχθροῦ ἤθελε βλάψει μεγάλως τὸν γαλλικὸν στρατὸν, διέταξε τὸν στρατάρχην Βεσσιέρον νὰ προσβάλῃ τὸν ἐχθρὸν μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν ἱππικοῦ, συγκειμένου ἐξ ὀκτὼ ἱππαρχιῶν, τεσσάρων τῶν Θωρακοφόρων ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἰσπάνιον καὶ τεσσάρων τῶν ἀκροβολιστῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λασάλλον· μὴ προσέχων δὲ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Βεσσιέρου, παρήγγελλεν ἀποτόμως εἰς αὐτὸν διὰ τῶν ἑξῆς λέξεων «*Πρόσβαλλε.*» Ὁ στρατάρχης Βεσσιέρος, μ' ὅλον ὅτι προσεβλήθη εἰς τὸ φιλότιμόν διὰ τὴν φράσιν ταύτην τοῦ Λάννου, εἰπὼν εὐθὺς ὅτι δὲν ἐσυνείθισεν ἄλλως πως νὰ μάχεται, μ' ὅλον τοῦτο τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Θωρακοφόρων προσέβαλε τὸν ἐχθρὸν, σχηματισθέντα ἤδη εἰς πολλὰ τετράγωνα, καταστρέψας πολλὰ ἐξ αὐτῶν· ἀλλὰ προχωρήσας εἰς τὴν δευτέραν ἐχθρικὴν τάξιν, δὲν ἐδυνήθη νὰ διασχίσῃ αὐτήν, οὖσαν πεπυκνωμένην. Συγχρόνως δὲ τὸ ἐν ἐφεδρείᾳ αὐστριακὸν ἱππικὸν, τὸ ὁποῖον ἵστατο ὄπισθεν τοῦ πεζικοῦ του, διαταχθὲν ὑπὸ τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου, ἐπέπεσε κατὰ τοῦ γαλλικοῦ καὶ ἔτρεψεν αὐτὸ εἰς φυγήν. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Λασάλλος, ὅστις ἔμενεν ἐν ἐφεδρείᾳ, ἐπέπεσε κατὰ τῶν διωκόντων τὸ γαλλικὸν ἱππικὸν Αὐστριακῶν καὶ κατεπολέμησεν αὐτούς· ἀλλ' ἐν τῇ συμπλοκῇ ταύτῃ ὁ ἀνδρεῖος στρατηγὸς Ἰσπάνιος ἐφονεύθη διὰ σφαιριδίου, ὁ δὲ στρατάρχης Βεσσιέρος, περικυκλωθεὶς παρὰ τῶν Αὐστριακῶν Οὐσάρων, ἐν πρώτοις μετεχειρίσθη τὰς πιστόλας του, ἐπομένως ἔλαβε τὸ ξίφος ἀνὰ χεῖρας καὶ ὑπερασπίζετο, ὅτε ὁ στρατηγὸς Λασάλλος, θεωρήσας μακρόθεν τὴν συμπλοκὴν ταύτην, ἔδραμε καὶ ἀπήλλαξεν αὐτόν. Ἐν τούτοις οἱ Αὐστριακοὶ δὲν ἐδυνήθησαν νὰ εἰσχωρήσωσιν ἐν τῷ μεταξὺ τῶν χωρίων Ἔσσελγκ καὶ Ἄσπερν. Δύο ὅμως πεζικὰ αὐστριακὰ συντάγματα, διοικούμενα ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Βαγκάντου, εἰσβαλόντα εἰς τὸ χωρίον Ἄσπερν πρὸς βοήθειαν τοῦ Βελλεγάρδου, ἠναγκασαν μετὰ πολλῆς αἱματοχυσίας τὸν στρατηγὸν Μολιτόρον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ χωρίου τούτου· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ φθάσας πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ ὁ στρατηγὸς Λεγράνδος ἀνέκτησε τὸ χωρίον τοῦτο καὶ περιώρισε τοὺς Αὐστριακοὺς εἴς τινα ἐκκλησίαν. Ἐνταῦθα δὲ ἐγένετο σφοδρὰ πάλη, διότι ἐξ αὐτῆς τῆς θέσεως ὑπερασπίζετο ἡ πρὸς διάβασιν τοῦ ποταμοῦ γέφυρα· ἂν δὲ οἱ Αὐστριακοὶ ἐκυρίευον τὸ χωρίον τοῦτο, ἔπαυεν ἡ συγκοινωνία τοῦ γαλλικοῦ

στρατοῦ μετὰ τῆς Βιέννης· τούτου ἕνεκα λοιπὸν τὰ διαμαχόμενα μέρη ἐπροσπάθουν νὰ καθέξωσι τὴν θέσιν ταύτην. Ἐν τούτοις ὁ στρατάρχης Λάννος, παρατηρῶν ὅτι οἱ Αὐστριακοὶ συνηθροίζοντο πάλιν μεταξὺ τῶν χωρίων Ἔσσελεγκ καὶ Ἄσπερν, διέταξε τὸν στρατάρχην Βεσσιέρον νὰ ἐφορμήσῃ κατ' αὐτῶν καὶ νὰ τοὺς διαλύσῃ. Ἐκ νέου λοιπὸν τὰ διάφορα ἱππικὰ σώματα ἀμφοτέρων τῶν διαμαχομένων ἦλθον εἰς συμπλοκὴν μετὰ πολλῆς ἐπιμονῆς καὶ μανίας. Ὁ στρατηγὸς Μορολᾶς, ὁ ἀντικαταστήσας τὸν φονευθέντα στρατηγὸν Ἱσπάνιον, διοικῶν δύο ἱππαρχίας Θωρακοφόρων, ἀφοῦ κατέστρεψε πολλὰ ἐχθρικὰ τετράγωνα πεζικοῦ, εἰσῆλθεν ἐν τῇ ὁρμῇ του μόνος εἰς ἓν ἐξ αὐτῶν, ἐν ᾧ ἐκινδύνευε νὰ αἰχμαλωτισθῇ ἢ νὰ φονευθῇ, διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔμενε καὶ ἄνιππος, ὡς φονευθέντος τοῦ ἵππου του, ἀλλ' εὐθὺς τὸ ὑπ' αὐτὸν ἱππικὸν ἔσπευσε καὶ τὸν ἔσωσεν, αἰχμαλωτίσας τὸ τετράγωνον.

Μέχρι τῆς δεκάτης ὥρας μετὰ μεσημβρίαν διήρκεσεν ἡ αἱματηρὰ αὕτη μάχη· εἰς μὲν τὰ χωρία Ἄσπερν καὶ Ἔσσελεγκ τὸ πεζικὸν ἀμφοτέρων τῶν διαμαχομένων μερῶν ἐμάχετο μεταξὺ τῶν ἐρειπίων καὶ τῶν φλογῶν, εἰς δὲ τὸ μεταξὺ τούτων ἔδαφος ἐμάχετο τὸ ἱππικὸν αὐτῶν. Ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, θέλων ν' ἀναπαύσῃ τὸν στρατόν του, νομίζων ὅτι ἔπραξε πολὺ ἐμποδίζων τὸν γαλλικὸν στρατὸν νὰ προχωρήσῃ, διέταξε τὴν παῦσιν τῆς μάχης, ἐπὶ λόγῳ νὰ ἀναλάβῃ αὐτὴν ἐπὶ τὴν αὔριον καὶ νὰ ὠθήσῃ τοὺς Γάλλους πέραν τοῦ Δανουβίου.

Ὁ δὲ Ναπολέων, παρὼν εἰς τὴν μάχην ταύτην καὶ ἐκτεθειμένος εἰς τὰς μεταξὺ τῶν εἰρημένων χωρίων διεσταυρωμένας σφαῖρας ἔμενεν ἀτάραχος μ' ὅλον ὅτι δὲ τὸ ἥμισυ τῆς μεραρχίας τοῦ Μολιτόρου ἔκειτο εἰς τὰς οἰκίας καὶ τὰς ὁδοὺς τοῦ χωρίου Ἄσπερν, καὶ τὸ τέταρτον τοῦ ἱππικοῦ του ἀπωλέσθη, μ' ὅλα ταῦτα οὐδαμῶς ἀμφιβαλλε περὶ τῆς νίκης, ἐὰν δὲν διεσπῶντο αἱ γέφυραι, ἐξ ὧν νὰ διαβῶσιν εἰσέτι 20 χιλιάδες ἐκ τοῦ στρατοῦ του. Ὅθεν, ἐὰν ὅλος ὁ γαλλικὸς στρατὸς συμμετεῖχε κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν εἰς τὴν μάχην, οἱ Αὐστριακοὶ ἐνικῶντο κατὰ κράτος.

Μετὰ τὴν παῦσιν τῆς μάχης ταύτης, ὁ Ναπολέων διέταξε ν' ἀναπαυθῇ ὁ στρατός του, ὅστις ἦτο καθόλου κεκοπιακώς· αὐτὸς δὲ κατηυλίσθη ὄπισθεν τοῦ δάσους ἵνα ἀναπαυθῇ καὶ συγχρόνως νὰ ἐπιτηρῇ τὴν ἐκ τῆς γεφύρας διάβασιν τοῦ στρατοῦ του. Ἀλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν διηγέρθη μεγίστη διένεξις μεταξὺ τῶν δύο πρωτίστων στρατηγῶν του, τουτέστι τῶν στραταρχῶν Λάν-

νόν καὶ Βεσσιέρου, παραπονουμένου τοῦ τελευταίου τούτου διὰ τὸ ὕφος τῶν πρὸς αὐτὸν στελλομένων διαταγῶν παρὰ τοῦ πρώτου. Ὁ Μασσένας παρευρεθεὶς εἰς τὴν διένεξιν ταύτην μετὰ πολλῶν κόπων ἐδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ ἀμφοτέρους τοὺς ἀνδρείους πολεμιστὰς τούτους, οἵτινες, ἐνῷ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἦσαν ἐκτεθειμένοι εἰς τὸν κίνδυνον τῆς μάχης, ἤδη ἤθελον νὰ σύρωσι τὰ ξίφη των ἵνα ὑπερασπισθῶσι τὴν δῆθεν προσβληθεῖσαν φιλοτιμίαν των. Ὁ δὲ Ναπολέων καθησύχασεν αὐτούς, ἐπὶ λόγῳ ὅτι θέλουν ἀναδειχθῆ τὴν ἐπαύριον, ἥτις τῷ ὄντι ἐπεραίωσε τὴν διαφορὰν ταύτην πολὺ σκληρῶς.

Ἐν τούτοις κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα ἐξακολουθούσης τῆς διαβάσεως τοῦ στρατοῦ, ἡ μεγάλη γέφυρα πολλάκις διεσπᾶτο, διότι ὁ ποταμὸς Δανούβιος, ὢν κατ' ἀρχὰς ὑψωμένος ἑπτὰ πόδας, τότε ἀνέβη μέχρι τῶν δεκατεσσάρων. Ἐκ τούτου παρατηρεῖ τις ὅτι ἡ τύχη ἐνταῦθα δὲν ἦτον ὑπὲρ τοῦ Ναπολέοντος· ἢ κάλλιον εἰπεῖν ὅτι ὑπῆρχον τοιαῦτα φυσικὰ ἐμπόδια, ὥστε ἡ περίνοιά του δὲν ἐδύνατο νὰ ὑπερνικήσῃ. Προσέτι ἐδύνατο νὰ εἴπῃ τις ὅτι ὁ Ναπολέων δὲν ἔπρεπε νὰ διαβῇ τὸν μέγαν τοῦτον ποταμὸν ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ τοῦ χρόνου, ἤτοι τὴν ἄνοιξιν, καθ' ἣν ἐποχὴν αὐξάνει οὗτος ὑπὲρ τὸ δέον, μάλιστα χωρὶς νὰ ἔχῃ καὶ τὸ ἀπαιτούμενον ὑλικὸν πρὸς κατασκευὴν γεφυρῶν· ἀφοῦ ὅμως διέβη μέρος τοῦ στρατοῦ του, δὲν ἐδύνατο νὰ ὀπισθοδρομήσῃ, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ διαβῇ καὶ τὸ ὑπόλοιπον ἵνα δυνηθῇ νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς κακῆς θέσεως εἰς ἣν περιεπλέχθη ἀπερισκέπτως καὶ ἀσκόπως.

Ὅθεν ὁ Ναπολέων διέταξε τὴν ἐγκατάστασιν τῶν γεφυρῶν, τὰς ὁποίας οἱ στρατηγοὶ Βερτράνδος καὶ Βερνέττης ἀνεδέχθησαν νὰ διατηρῶσι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς διαβάσεως τῶν στρατευμάτων. Περὶ τὸ λυκαυγὲς λοιπὸν διέβησαν 30 χιλιάδες στρατοῦ, συγκεκριμένου ἐκ πεζικοῦ, ἱππικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, ὥστε ἐνῷ τῇ προτεραίᾳ, ἤτοι τὴν 22 Μαΐου, ἡ μάχη ἤρχισεν ἀπὸ πρωΐας μετὰ 25 χιλιάδων ἀνδρῶν, μέχρι δὲ τῆς ἑσπέρας, διαβάντων καὶ ἄλλων στρατευμάτων, ἔγειναν 30 χιλιάδες, τὴν ἑπομένην ἡμέραν, ἤτοι τὴν 23 Μαΐου, συνηθροίσθησαν 60 χιλιάδες ἀνδρῶν, οἵτινες ἤρκουν νὰ νικήσωσι τὸν ἐχθρὸν, ἐὰν ὅλον τὸ πυροβολικὸν καὶ τὰ πολεμεφόδια τοῦ στρατοῦ ἤθελον διαβῆ· δυσχῶς ὅμως δὲν διέβησαν εἰμὴ μόνον 140 πυροβόλα, ἐνῷ ὁ ἐχθρὸς εἶχε 300· μ' ὅλα ταῦτα, ἐὰν τὴν προτεραίαν ὁ Ναπολέων ἀντιπαρετάχθη εἰς τὸν ἐχθρὸν μετὰ 30 χιλιάδων στρατοῦ καὶ μετὰ 50 πυροβόλων, πολὺ δὲ μᾶλλον κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἤλπιζε νὰ

νικήσῃ ἔχων 60 χιλιάδας καὶ 140 πυροβόλα· ἡ νίκη λοιπὸν κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τούτους δὲν ἦτον ἀμφίβολος, ἂν τὰ πολεμεφόδια καὶ τὸ πυροβολικὸν ἔφθανον ἐγκαίρως.

Τὴν ἐπιοῦσαν περὶ τὸ λυκαυγὲς ἀμφότεροι οἱ διαμαχόμενοι στρατοὶ ἠγέρθηκαν· περὶ δὲ τὴν 4 ὥραν οἱ ἀκροβολισταὶ αὐτῶν ἤρχισαν τὰς ἀψιμαχίας. Ὁ Ναπολέων, ὅστις καθ' ὅλην τὴν παρελθοῦσαν νύκτα ἔμεινεν ἄγρυπνος, ἀνέβη τοῦ ἵππου του, καὶ περιεστοιχισμένος ὑπὸ τῶν στραταρχῶν του, διέταττεν ἀταράχως τὰ περὶ τῆς μάχης· συμπεραίνων δὲ ἐκ τῶν γεγονότων τῆς προτεραίας, δὲν ἀμφίβαλλεν ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν δὲν ἤθελε περαιώσει τὸν πόλεμον. Ἐντεῦθεν τὸν μὲν Μασσέναν διέταξε νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὸ χωρίον Ἄσπερν καὶ νὰ ἀποδιώξῃ τοὺς Αὐστριακοὺς ἐκ τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας, τὸν Λάννον ν' ἀποκρούσῃ τὰς κατὰ τοῦ χωρίου Ἐσσλεγκ προσβολὰς τοῦ ἐχθροῦ, ἐπομένως νὰ προσβάλῃ τὸ κέντρον αὐτοῦ, ὄντος παρατεταγμένου, εἰς ἡμικύκλιον, τὸν δὲ Δαβοῦστον, τοῦ ὁποίου δύο πεζικαὶ μεραρχίαι δὲν εἶχον εἰσέτι διαβῆ, νὰ δράμῃ πρὸς βοήθειαν τοῦ Λάννου. Κατὰ τὰς δοθείσας διαταγὰς ταύτας ὁ Μασσένας ἔδραμεν εἰς τὸ χωρίον Ἄσπερν καὶ διέθεσε τὰ περὶ τῆς κυριεύσεως τῆς ἐκκλησίας ἐκ τῶν Αὐστριακῶν, λαβὼν συγχρόνως παρὰ τοῦ Ναπολέοντος πρὸς βοήθειαν καὶ τοὺς νεωστὶ σχηματισθέντας ἀκροβολιστὰς τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, τοὺς ὁποίους ὁ Ναπολέων ἔπεμψεν ἐκεῖ κατὰ πρῶτον ἵνα ἔλθωσιν εἰς μάχην ὑπὸ τοιοῦτον ἀρχηγόν, ὡς τὸν Μασσέναν. Ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, παρατηρῶν τὴν σπουδαιότητα τῆς θέσεως ταύτης ἔπεμψεν ἐκεῖ τοὺς στρατηγοὺς Ἰλλάριον καὶ Βελλεγάρδον μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς σωμάτων ἵνα ὑποστηρίξωσιν αὐτὴν καὶ ἀποδιώξωσι τοὺς Γάλλους. Οἱ στρατηγοὶ οὗτοι, ἅμα πλησιάσαντες εἰς τὸ χωρίον Ἄσπερν, ἀποκρουσθέντες ἰσχυρῶς παρὰ τῶν στρατηγῶν Λεγράνδου καὶ Μολιτόρου, ὑπεχώρησαν· μετ' ὀλίγον δὲ καὶ ὁ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὀχυρωθεὶς στρατηγὸς Βαγκάντος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ· οὕτω λοιπὸν ὅλον τὸ χωρίον Ἄσπερν ἔμεινεν ὑπὸ τὴν κυριότητα τῶν Γάλλων. Ὁ δὲ Λάννος δραμὼν εἰς τὸ χωρίον Ἐσσελεγκ, διώρισε πρὸς φύλαξιν αὐτοῦ τὸν στρατηγὸν Βουδέτον, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τῶν χωρίων Ἄσπερν καὶ Ἐσσελεγκ ἔταξεν ἱκανὰ στρατεύματα, ὥστε νὰ διατηρῆται ἡ συγκοινωνία καὶ νὰ μὴ δύναται ὁ ἐχθρὸς νὰ προχωρήσῃ πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ Ναπολέων διέταξε τὴν κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ προσβολήν, τεταγμένου εἰς βαθεῖαν τάξιν, ὡς ἐρρέθη, ὄπισθεν καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν χωρίων Ἄσπερν καὶ Ἐσ-

σλεγκ. Ὁ Λάννος εὐθὺς προσλαμβάνει τρεῖς μεραρχίας πεζικοῦ, σχηματιζει κλιμακηδὸν αὐτὰς εἰς φάλαγγα πυκνὴν, ὄπισθεν δὲ εἰς ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς αὐτῶν τάττει δεξιόθεν μὲν δύο ἑτέρας μεραρχίας πεζικοῦ, ἐσχηματισμένας εἰς φάλαγγα πυκνὴν, ἀριστερόθεν δὲ ὅλον τὸ ἱππικὸν τοῦ στρατοῦ, αὐτὸς δὲ τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς δύο πεζικῶν συνταγμάτων προσβάλλει τὰς ἐχθρικὰς τάξεις, ἐσχηματισμένας εἰς πολλὰς γραμμὰς, μὲ τὴν συνήθη ἀκάθεκτον ὁρμήν του, ἥτις οὐδέποτε ἀπετύγχανε, διότι οὔτε αἱ σφαῖραι τῶν πυροβόλων, οὔτε αἱ βολαὶ τοῦ πεζικοῦ ἀνεχαίτιζον τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ. Οὕτως ἡ πρώτη ἐχθρικὴ τάξις καταρρέφεται, ἀλλ' ἡ δευτέρα ἀνθίσταται· ἡ ἑπομένη ὅμως φάλαγξ τοῦ Λάννου φθάνει, σταματᾷ, ἐκτελεῖ τὰ πυρά της ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ προσβάλλει τὸν ἐχθρόν· παραυτὰ ἡ ἀταξία διαδίδεται καθ' ὅλον τὸ βάθος τῶν ἐχθρικῶν τάξεων. Ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, παρὼν εἰς τὴν μάχην, ὡς δὲ ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ οἱ ἀναποφάσιστοι μὲν εἰς τὰς βουλὰς των ἀλλ' ἀνδρεῖοι ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἀναδεικνύει τὸν βασιλικὸν ἡρωϊσμόν του. Τρέχει λοιπὸν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στρατοῦ του διὰ νὰ προλάβῃ τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ, διατάττων τὰ μὲν ἐπίλεκτά του τάγματα, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν τὴν ἐφεδρείαν τοῦ στρατοῦ του, νὰ πλησιάσωσιν εἰς τὴν μάχην καὶ νὰ τοποθετηθῶσιν εἰς τὴν θέσιν Βρεϊτενλὲ, τὸν δὲ στρατηγὸν Βελλεγάρδον νὰ δράμῃ πρὸς τὸ χωρίον Ἔσσλεγκ ἵνα ἐνδυναμώσῃ τὸ κέντρον τοῦ στρατοῦ του. Αὐτὸς δὲ ὁ Κάρολος, λαμβάνων ἀνὰ χεῖρας τὴν σημαίαν ἑνὸς πεζικοῦ συντάγματος καὶ τιθέμενος ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ φέρει αὐτὸ εἰς τὴν μάχην. Οἱ ἀνδρειότεροι ἀξιωματικοί του πίπτουν παρ' αὐτῷ, ἰδίως δὲ ὁ ἀγαπητός του κόμης Κολλορέδος τὸν ὁποῖον ἰδὼν μὲ λύπην του ψυχορραγοῦντα παρ' αὐτῷ ἀπεχαιρέτησε σφίξας τὴν χεῖρά του.

Ὁ δὲ Λάννος, ἐπίσης ὢν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ του, ἐξακολουθεῖ νὰ προσβάλλῃ τὸν ἐχθρόν του· βλέπων δὲ αὐτὸν εἰς ἀταξίαν, διατάττει τὸν στρατάρχην Βεσσιέρον νὰ προσβάλῃ αὐτὸν μετὰ τῶν Θωρακοφόρων, οἵτινες ὁρμῶντες ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ στρατηγοῦ Ὀενζολλέρνου, ἐσχηματισμένου εἰς τετράγωνα, καταστρέφουν πολλὰ ἐξ αὐτῶν. Ὁ Λάννος, μὴ ἀμφιβάλλων πλέον περὶ τῆς νίκης, στέλλει πρὸς τὸν Ναπολέοντα τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐπιτελῶν αὐτοῦ στρατηγὸν Καίσαρα ἵνα τὸν εἰδοποιήσῃ, ὅτι ἐπειδὴ προεχώρησε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀπαιτεῖται νὰ προφυλάξῃ τὰ νῶτά του. Ὁ στρατηγὸς οὗτος παρουσιασθεὶς πρὸς τὸν Ναπολέοντα ἀνέφερε ταῦτα πάντα· ἀλλ' οὗτος, ἀκούσας αὐτὸν πολὺ ψυχρῶς, οὐδεμίαν ἀπάντησιν τῷ ἔδωκεν, ὡς ὢν λίαν

μελαγχολικὸς, ὡσανεὶ προεγνώριζέ τι ἀπευκταῖον. Τῷ ὄντι δὲ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰδοποιεῖται ὅτι ἡ διάβασις τοῦ στρατοῦ ἐμποδίσθη, ὡς διακοπεισῶν τῶν γεφυρῶν ἕνεκα τῆς ὁρμῆς τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ, μάλιστα δὲ ὅτι ἡ ἐκ πλοιαρίων συγκειμένη γέφυρα διεσπάσθη, καθ' ἣν στιγμὴν διέβαινον ἓξ ὡραῖαι ἱππαρχίαι τῶν Θωρακοφόρων, δύο μεραρχίαι τοῦ πεζικοῦ καὶ τὰ πολεμεφόδια τοῦ πυροβολικοῦ, ἡ ἔλλειψις τῶν ὁποίων ἦτο μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐπαισθητοτέρα εἰς τὴν μάχην.

Ὁ Ναπολέων, μαθὼν τὰς λυπηρὰς εἰδήσεις ταύτας ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τῆς νίκης, καὶ προβλέπων τὰς ἐκ τούτων δυσαρέστους συνεπείας, ἰδίως δὲ τῆς ἐλλείψεως τῶν πολεμεφοδίων, παραιτούμενος τῆς νίκης, εἰς ἣν ἦτο σχεδὸν βέβαιος, παραγγέλλει τὸν στρατάρχην Λάννον νὰ μὴ προχωρήσῃ πλέον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ νὰ ὑποχωρῇ βαθμηδὸν, χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ ὁ ἐχθρὸς τὴν ὀπισθοδρόμησιν ταύτην, συνάμα δὲ νὰ φείδεται καὶ τῶν πολεμεφοδίων του. Ἡ δὲ ἀληθὴς κατάστασις τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἑξῆς ἐπιστολῆς, ἣν ὁ στρατάρχης Βερθιέρους ἔγραψε πρὸς τὸν στρατάρχην Δαβοῦστον.

Πρὸς τὸν στρατάρχην Δαβοῦστον, ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὄχθῃ τοῦ Δαρουβίου.

Τὴν 22 Μαΐου 1809, ἡμίσειαν ὥραν μετὰ μεσημβρίαν.

«Διασπασπασθείσης τῆς γεφύρας, ἐμείναμεν ἄνευ ἐφοδίων, ὁ »δ' ἐχθρὸς ἐννόησε τοῦτο, καὶ μᾶς ἀντιπροσέβαλε, 200 δὲ ἐχ»θρικὰ πυροβόλα μᾶς ἐπροξένησαν πολλὴν ζημίαν, χωρὶς νὰ »δυνηθῶμεν νὰ τὰ ἀντικρούσωμεν.

«Εἰς τοιαύτην κατάστασιν λοιπὸν ἔχομεν μεγίστην ἀνάγκην »νὰ ἐπισκευάσωμεν τὰς γεφύρας, νὰ μεταφέρωμεν πολεμεφόδια, »καὶ τροφὰς, καὶ νὰ ἐπιτηρῶμεν τὴν Βιέννην....

Βερθιέρος.»

Οἱ στρατάρχαι Λάννος καὶ Βεσσιέρος, λαβόντες τὰς διαταγὰς τοῦ Ναπολέοντος, ἐλυπήθησαν σφόδρα, διότι, ἐνῷ περιέμενον βοήθειαν διὰ νὰ περαιώσωσι τὴν μάχην, αἴφνης διετάχθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν. Ὁ δὲ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, ὅστις τοσοῦτον σφοδρῶς εἶχε προσβληθῆ παρὰ τῶν Γάλλων, ὠφελούμενος ἤδη ἐκ τῆς μὴ περαιτέρω προχωρήσεως αὐτῶν, συνήθροισεν εἰς τὸ ἀριστερόν του ὅλην τὴν ἐφεδρείαν του, συγκειμένην ἐκ δεκαὲξ ἐκλεκτῶν πεζικῶν ταγμάτων καὶ 200 πυροβόλων, καὶ ἀντιπαρατταττόμενος εἰς τὸν Λάννον προσέβαλεν αὐτὸν διὰ τρομεροῦ πυροβολισμοῦ. Ἡ μεραρχία τοῦ Σαϊντ Ἱλαρίονος, ἥτις ἦτο προτεταγμένη, προσβληθεῖσα πανταχόθεν, ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ, ὁ δὲ

ἀνδρεῖος διοικητὴς αὐτῆς προσβληθεὶς ὑπὸ σφαιριδίου ἐφονεύθη. Ὁ Λάννος ἔδραμεν εὐθὺς πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ Σαὶντ Ἱλαρίονος ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὴν μεραρχίαν αὐτοῦ, βαθμηδὸν δὲ ὑπεχώρει τὸ ὑπ' αὐτὸν σῶμα μεταξὺ τῶν χωρίων Ἄσπερν καὶ Ἔσσελεγκ, ὅπου προεφυλάττετο ἐκ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ἐδάφους ἀπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ. Ἀλλ' ὁ Κάρολος ἐνθαῤῥυνθεὶς ἐκ τῆς ὑποχωρήσεως ταύτης, συνήθροιζε τὸν στρατόν του καὶ ἡτοιμάζετο νὰ ἐπιπέσῃ ἐπὶ τοῦ κέντρου τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, τουτέστιν ὅπως πρὸ ὀλίγου ἔπραξεν ὁ Ναπολέων κατ' αὐτοῦ.

Ὁ Ναπολέων, παρατηρήσας τοῦτο, εἰδοποίησε τὸν Λάννον νὰ προφυλαχθῇ· οὗτος δὲ διέταξε τὸν ὑπ' αὐτὸν στρατὸν ὡς ἑξῆς, κατὰ πρῶτον ἔταξε τρεῖς μεραρχίας πεζικοῦ, μετὰ ταύτας τοὺς Θωρακοφόρους, καὶ ὄπισθεν τούτων τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουράν, οὕτω δὲ περιέμενεν ἀταράχως τὸν ἐχθρόν· ἅμα δὲ ἡ προσβάλλουσα ἐχθρικὴ φάλαγξ ἐπλησίασεν εἰς ἥμισυ διάστημα βολῆς τουφεκίου διέταξεν ὥστε ὅλη ἡ πρώτη γραμμὴ τοῦ πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ συνάμα νὰ ἐκτελέσῃ τὰ πυρὰ, τὰ ὁποῖα καὶ ἐξετελέσθησαν τοσοῦτον εὐστόχως, ὥστε πάραυτα αἱ ἐχθρικαὶ τάξεις ἠραιώθησαν· μετὰ ταῦτα διατάττει τοὺς Θωρακοφόρους νὰ ἐφορμήσωσι μετὰ μεγάλου τάχους κατὰ τοῦ αὐστριακοῦ πεζικοῦ, τὸ ὁποῖον μὴ δυνηθὲν ν' ἀνθέξῃ ἤνοιξεν εἰς πολλὰ μέρη, σχηματίσαν χαλάστρας, ὡς τὸ προσβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ τεῖχος. Ἀλλ' ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος ἐφορμᾷ κατὰ τοῦ στρατάρχου Βεσσιέρου τοὺς διοικοῦντος τοὺς Θωρακόρους· συγχρόνως ὅμως καὶ οἱ στρατηγοὶ Λασσάλος καὶ Μαρόλας μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀκροβολιστῶν καὶ λοχιστῶν τρέχουν πρὸς βοήθειαν τῶν Θωρακοφόρων· ἐντεῦθεν λοιπὸν ἐν τῇ ἐκτεταμένῃ ταύτῃ πεδιάδι δεκαπέντε χιλιάδες ἱππεῖς Γάλλοι τε καὶ Αὐστριακοὶ συμπλακέντες ἐμάχοντο μανιακῶς, ποτὲ μὲν ἀθρόως, ποτὲ δὲ σποράδην.

Μετὰ δὲ πολλὴν αἱματοχυσίαν τῆς τρομερᾶς ταύτης ἱππομαχίας, οἱ Αὐστριακοὶ ὀπισθοπορήσαντες ἤρχισαν τὸν κατὰ τῶν Γάλλων πυροβολισμόν. Ὁ δὲ Ναπολέων, θέλων νὰ προφυλάξῃ τὸν στρατόν του, ἐτοποθέτησεν αὐτὸν ἐντὸς τάφρου τινὸς, κειμένης μεταξὺ τῶν χωρίων Ἄσπερν καὶ Ἔσλεγκ, προτάξας τὸ πυροβολικὸν αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον, καίτοι ἀποσυντεθὲν κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος, ἐπυροβόλει βραδέως μὲν ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν πολεμεφοδίων, ἀλλὰ λίαν εὐστόχως. Ὁ δὲ στρατάρχης Λάννος, περιτρέχων ἔφιππος ἐν τῷ μεταξὺ τῶν χωρίων Ἄσπερν καὶ Ἔσσλεγκ, ἵνα ἐνθαῤῥύνῃ τὸν γαλλικὸν στρατὸν, διότι ὁ πα-

ραμικρὸς δισταγμὸς ἤθελε κλονίσει τὸν στρατὸν νὰ ῥιφθῇ εἰς τὸν ποταμὸν, ἐξετίθετο εἰς τὰ ἐχθρικὰ πυρὰ λίαν ἐπικινδύνως. Εἷς ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν του, ζήλῳ πρὸς αὐτὸν κινούμενος, πλησιάσας αὐτῷ τὸν παρεκάλεσε νὰ καταβῇ τοῦ ἵππου του πρὸς πλειοτέραν προφύλαξιν τῆς ζωῆς του, ἥτις ἦτο τοσοῦτον ἀναγκαία εἰς τὸν στρατόν. Ὁ Λάννος, καίτοι ἀσυνήθιστος ὢν νὰ προφυλάττεται, μ' ὅλα ταῦτα ἐνδώσας κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰς τὴν συμβουλὴν τοῦ ἀξιωματικοῦ, κατέβη τοῦ ἵππου, ἀλλὰ δυστυχῶς πάραυτα ἐχθρικὴ σφαῖρα προσβαλοῦσα ἀμφότερα τὰ γόνατα αὐτοῦ τὰ συνέτριψεν. Ὁ στρατάρχης Βεσσιέρος ἰδὼν αὐτὸν, τρέχει εὐθὺς, ὑποδέχεται αὐτὸν καθημαγμένον εἰς τὰς ἀγκάλας του, καὶ σφίγγει τὰς τρεμούσας χεῖράς του· ἀλλὰ φοβούμενος μήπως τὸν λυπήσῃ διὰ τὴν κατὰ τὴν προτεραίαν διένεξίν των, δὲν τολμᾷ νὰ ἴδῃ αὐτὸν κατὰ πρόσωπον· πάραυτα δὲ τυλίσσει αὐτὸν εἰς στρατιωτικὸν μανδύαν καὶ τὸν μεταφέρει ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν, ὅπου ὑπῆρχε θεραπευτήριον. Ἡ εἴδησις αὕτη διαδοθεῖσα εἰς τὸν γαλλικὸν στρατὸν ἐλύπησε πάντας, ἀλλὰ δὲν ἦτο καιρὸς νὰ κλαίωσιν, ἀλλὰ νὰ σωθῶσι, διότι ὁ κίνδυνος ηὔξανεν ἀκαταπαύστως.

Ἐν τούτοις ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, ἀπελπισθεὶς νὰ διασπάσῃ τὸ κέντρον τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἔστρεψε τὰς δυνάμεις του εἰς τὰς πλευρὰς αὐτοῦ, ὅπου ἦσαν τὰ χωρία Ἄσσερν καὶ Ἔσσελγκ. Ἐν πρώτοις προσβάλλει ἐκ νέου τὸ Ἄσπερν, τὸ ὁποῖον κυριεύει· ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Λεγράνδος, ὅστις ὑπεράσπιζεν ἡρωϊκῶς τὴν θέσιν ταύτην, καὶ ὅστις περιήρχετο ἐν τῷ μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν του, ἔχων εἰς τὴν κεφαλήν του τὸ ἥμισυ τοῦ διαπεύχου πίλου του, διότι σφαῖρα πυροβόλου εἶχεν ἀναρπάσει τὸ ἕτερον ἥμισυ, συναθροίζει τὸ ὑπ' αὐτὸν σῶμα καὶ εἰσβαλὼν ἐκ νέου εἰς τὸ χωρίον, κυριεύει αὐτὸ, καταστηθὲν ἤδη εἰς ἐρείπια ἕνεκα τῶν ἀκαταπαύστων πυροβολισμῶν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν. Ὁ δὲ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, ἀπελπισθεὶς νὰ κυριεύσῃ καὶ τὴν θέσιν ταύτην, ἔδραμεν εἰς τὸ χωρίον Ἔσσλεγκ, καὶ τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυροῦ σώματος προσβάλλει θαῤῥαλέως πρὸς τὸ μέσον τοῦ χωρίου τούτου. Ὁ στρατάρχης Βισσιέρος, ὅστις ἀντικατέστησε τὸν στρατάρχην Λάννον, βλέπων τὸν ἐπαπειλούμενον κίνδυνον, τρέχει πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς θέσεως ταύτης. Ὁ δὲ Ναπολέων, πέμπων πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ τὸν στρατηγὸν Μουτόνον μετὰ τῶν ὁπλιτῶν τῆς φρουρᾶς αὐτοῦ, τοὺς ὁποίους ἐσχημάτισεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Πολωνίας καὶ Ἱσπανίας ἐξ ἀνδρῶν νέων κατὰ τὴν ἡλικίαν, εἶπεν αὐτῷ· «Ἀνδρεῖε Μουτόνε, προσπάθησον πάλιν

»νὰ σώσῃς τὸν στρατὸν, ἀλλὰ περαίωσον τὴν μάχην, διότι δὲν »ἔχω ἄλλους στρατιώτας εἰμὴ τοὺς ἐπιλέκτους καὶ τοὺς ἀκρο»βολιστὰς τῆς παλαιᾶς φρουρᾶς μου, τοὺς ὁποίους φυλάττω νὰ »μεταχειρισθῶ, ὡς τελευταῖον καταφύγιον.» Ὁ Μουτόνος ἐν τούτοις ἀναχωρεῖ καὶ ἀπέρχεται πρὸς τὸ ἀριστερὸν τοῦ χωρίου Ἔσσλεγκ, τὸ ὁποῖον ἦτο μᾶλλον ἐκτεθειμένον εἰς τὰς προσβολὰς τῶν ἐπιλέκτων τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ. Ἀλλ' ὁ Βεσσιέρος, ὅστις παρίστατο εἰς τὴν θέσιν ταύτην, παρατηρῶν ὅτι ὁ κίνδυνος ἦτο μεγαλήτερος πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος μεταξὺ τοῦ χωρίου τούτου καὶ τοῦ Δανουβίου, διατάττει ἄνευ δισταγμοῦ τὸν στρατηγὸν Μουτόνον νὰ δράμῃ ἐναντίον τῆς διαταγῆς τοῦ Ναπολέοντος, πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ χωρίου. Ἐν τοσούτῳ πεντάκις οἱ Αὐστριακοὶ ἐπίλεκτοι ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Ἄσπρου προσέβαλον τὸ χωρίον Ἔσσλεγκ, ἀλλὰ πάντοτε ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἐπὶ τέλους ὅμως εἰσέβαλον δεξιόθεν, καὶ ἐπολιόρκησαν τὸν στρατηγὸν Βουδέτον εἴς τινα σιταποθήκην. Ἐνῷ δὲ οὗτος ἦτον ἐγγὺς νὰ παραδοθῇ, ἔφθασε πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ ὁ στρατηγὸς Μουτόνος μετὰ τῶν ὁπλιτῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, καὶ παρευθὺς προσβάλλει τοὺς Αὐστριακούς. Ἀλλ' οὗτοι, ὄντες τετραπλασίως περισσότεροι καὶ θεωροῦντες ὡς τὸ μόνον μέσον πρὸς ἐπιτυχίαν των τὴν κυρίευσιν τοῦ χωρίου τούτου, ἐπανέρχονται εἰς νέαν προσβολήν. Ἐν τούτοις, φθάσαντος τοῦ στρατηγοῦ Ῥάππου μετὰ δύο ἑτέρων ταγμάτων τῶν ὁπλιτῶν πρὸς βοήθειαν τοῦ στρατηγοῦ Μουτόνου, ἀμφότεροι οἱ στρατηγοὶ οὗτοι προσβάλλουσιν ἐκ συμφώνου τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ τοὺς ἀποδιώκουσι μακρὰν τοῦ χωρίου Ἔσσλεγκ· συγχρόνως δὲ καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ νησιδίου Λεβῶ πυροβολικὸν προσέβαλεν αὐτούς.

Μετὰ τοσαύτην ἐπιμονὴν μαχομένων ἐπὶ τριάκοντα ἤδη ὡρῶν ἀμφοτέρων τῶν στρατῶν, ὥστε τέλος πάντων ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος ἀπελπισθεὶς νὰ ὠθήσῃ εἰς τὸν ποταμὸν τοὺς Γάλλους, στερούμενος δὲ καὶ οὗτος πολεμεφοδίων, ἀπεφάσισε νὰ παύσῃ τῆς μάχης· ἀλλὰ πρὶν ἢ διατάξῃ τοῦτο, ἠθέλησε νὰ περαιώσῃ τὴν αἱματηρὰν ταύτην ἡμέραν διὰ τῆς χρήσεως ὅλων τῶν πολεμεφοδίων του. Ὅθεν διέταξεν ὥστε ὅλον τὸ πυροβολικόν του νὰ συναθροισθῇ πάραυτα ἀπέναντι τῶν χωρίων Ἔσσλεγκ καὶ Ἄσπερν, ὅπου ἦτο τεταγμένος ὁ γαλλικὸς στρατὸς, καὶ νὰ ἐκτελῇ κατ' αὐτοῦ ἀθρόως τὰ πυρά του. Οἱ δυστυχεῖς Γάλλοι μὴ ἔχοντες πολεμεφόδια, μάλιστα δὲ τοῦ πυροβολικοῦ αὐτῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ὄντος ἀποσυνθεμένου, ὑπέμενον τὰ ἐχθρικὰ πυρὰ, προφυλαττομένου μόνον τοῦ πεζικοῦ ἐντὸς μιᾶς τάφρου· τὸ δὲ ἱπ-

πικὸν καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ φρουρὰ ἔμενον ἀκλόνητα ὄπισθεν αὐτῶν ἐκτεθειμένα εἰς τὰς ἐχθρικὰς σφαίρας καὶ ὀβούζια. Ἄλλο δὲν ἤκουέ τις ἐν τῷ γαλλικῷ στρατῷ εἰμὴ τὴν φωνὴν τῶν ἀξιωματικῶν, οἵτινες, καθ' ὅσον αἱ σφαῖραι ἀφήρπαζον τοὺς ὑπ' αὐτοὺς στρατιώτας, νὰ παραγγέλλωσι *Κλεῖστε ἢ Πυκνωθῆτε.* Μέχρι λοιπὸν τῆς νυκτὸς οὐδὲν ἄλλο κίνημα ἐγένετο εἰς τὸν γαλλικὸν στρατόν· διότι οὗτος πρὶν ἢ νυκτώσῃ δὲν ἐδύνατο ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ νὰ ἀναπεράσῃ τὴν γέφυραν εἰς τὸ νησίδιον Λεβῶ, κατὰ τὸν μῆνα δὲ Μάϊον ἔπρεπε νὰ περιμένῃ μέχρι τῶν ὀκτὼ ὡρῶν τοὐλάχιστον, μέχρις οὗ ἔλθῃ ἡ νύξ, ἐξ ἧς ὠφελούμενος νὰ ὑποχωρήσῃ ἀνενοχλήτως.

Ὁ Ναπολέων καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην διέμενε παρὰ τὸν ποταμὸν ἀπέναντι τῶν χωρίων Ἐσσελεγκ καὶ Ἄσπερν. Πολλάκις οἱ περὶ αὐτὸν βλέποντες τὰς ἐχθρικὰς σφαίρας ἀκαταπαύστως προσβαλλούσας τὴν θέσιν ταύτην, τὸν παρεκάλουν νὰ προφυλάξῃ τὴν ζωήν του ἐξ ἧς ἐπορτᾶτο ἡ σωτηρία πάντων. Οὗτος ὅμως δὲν ἤθελε νὰ ἐνδώσῃ, καθ' ὅσον ὑπωπτεύετο νέαν ἐχθρικὴν προσβολήν. Ἀφοῦ ὅμως ὁ ἐχθρὸς ἀπαυδήσας περιωρίσθη εἰς κανονοβολισμόν, προέθετο νὰ μεταβῇ εἰς τὸ νησίδιον Λεβῶ ἵνα τοποθετήσῃ ἐκεῖ ἀρμοδίως τὸν στρατόν του. Ἀλλ' ἵνα πράξῃ τοῦτο ἀσφαλῶς, ἔπρεπε νὰ κατέχῃ τὰ χωρία Ἄσπερν καὶ Ἐσσελεγκ. Βέβαιος δὲ ὢν περὶ τῆς κατοχῆς τοῦ τελευταίου τούτου, παρήγγειλεν εἰς τὸν στρατάρχην Μασσέναν διά τινος ἀξιωματικοῦ τῶν ἐπιτελῶν ἂν ἐδύνατο οὗτος νὰ διατηρήσῃ τὸ ἕτερον. Ὁ ἀποσταλεὶς ἀξιωματικὸς ἐπανελθὼν εἰς τὸν Μασσέναν εὗρεν αὐτὸν κεκοπιακότα καὶ μὲ πεπυρωμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς καθήμενον ἐπὶ τῶν σωρῶν τῶν ἐρειπίων, ἀλλὰ πρόθυμον νὰ ἔλθῃ ἐκ νέου εἰς μάχην. Ἀκούσας λοιπὸν τὴν ἐρώτησιν τοῦ Ναπολέοντος, ἐγερθεὶς εἶπεν αὐτῷ μετ' ἐνθουσιασμοῦ «Ὕπαγε νὰ εἴπῃς εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ὅτι θέλω »καθέξει εἰσέτι δύο ὥρας, ἐξ ὥρας εἰκοσιτέσσαρας, ἢ καὶ ὅσον »θέλει τὸ χωρίον τοῦτο πρὸς σωτηρίαν τοῦ στρατοῦ ».

Ὁ Ναπολέων, ἀσφαλισθεὶς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν θέσεων τούτων, διέβη εἰς τὸ νησίδιον Λεβῶ, παραγγείλας εἰς τὸν Μασσέναν καὶ Βεσσιέρον νὰ ἔλθωσι καὶ οὗτοι ἐκεῖσε, ἀφοῦ ἀσφαλίσωσι τὴν ὑποχώρησιν τοῦ στρατοῦ. Ἐπομένως ὁ Ναπολέων ἐλθὼν παρὰ τὴν γέφυραν ἵνα διαβῇ, κατέβη τοῦ ἵππου του, καὶ λαβὼν ὕδωρ διὰ τῶν χειρῶν του ἔνιψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐξεπλάγη βλέπων νὰ διαβαίνωσιν ἐνώπιόν του κατὰ στοῖχον οἱ πληγωμένοι, ἄλλοι ἀκουμβοῦντες ἐπὶ τῶν συναδέλφων των, ἄλλοι μετακομιζόμενοι διὰ φορείων, καὶ ἕτεροι ἕρποντες περιέμενον νὰ τε-

θῶσιν ἐπ' αὐτῶν· καὶ οἱ μὲν ἱππεῖς ἔῤῥιπτον τοὺς θώρακάς των, οἱ δὲ πεζοὶ τοὺς γυλούς των, πλῆθος ἵππων ἄλλοι μὲν πληγωμένοι, ἕτεροι δὲ τῶν φονευθέντων ἱππέων ἤρχοντο εἰς τὸν ποταμὸν νὰ δροσισθῶσιν· ἐν τούτοις ἀνεμιγνύοντο πλῆθος ἁμαξῶν, τὸ πλεῖστον ἐξ αὐτῶν ἐφθαρμένον, τέλος πάντων ταῦτα πάντα προσήρχοντο εἰς τὴν γέφυραν μετὰ τοσαύτης ταραχῆς, συγχύσεως καὶ οἰμωγῶν τῶν πληγωμένων ὥστε ἐπροξένουν φρίκην εἰς πάντας, ἰδίως δὲ εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὅστις ἠσθάνετο παρὰ πάντα ἄλλον πολλὴν λύπην. Ἐνῷ δὲ ἵστατο περίλυπος, εἶδεν ἐν φορεῖον κατεσκευασμένον ἐκ κλάδων δένδρων, τὸ ὁποῖον περιεστοιχεῖτο παρὰ πολλῶν· ἐρωτήσας δὲ περὶ αὐτοῦ καὶ μαθὼν ὅτι ἐπ' αὐτοῦ μετεκομίζετο ὁ στρατάρχης Λάννος, ἔδραμεν εὐθὺς καὶ ἐναγκαλισθεὶς αὐτὸν, τὸν ἐπαρηγόρησεν ὅτι θέλει προσπαθήσει νὰ τὸν θεραπεύσῃ. Ἀλλ' ὁ Λάννος, μ' ὅλον ὅτι διετήρει εἰσέτι τὴν συνήθη γενναιοψυχίαν του, τῷ ἐξέφρασε τὴν λύπην του ὅτι ἀπόλλυται τοσοῦτον ταχέως ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σταδίου τῆς δόξης του.—Ἀπόλλυται, εἶπε τῷ Ναπολέοντι, ὁ καλήτερός σου φίλος καὶ πιστότερος συστρατιώτης σου· σὺ δὲ ζῆσον νὰ σώσῃς τὸν στρατόν.—Ἡ κακεντρέχειά τινων ὅμως διέδωκεν ὅτι ὁ Λάννος ἀποθνήσκων παρεπονεῖτο πικρῶς κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἐνῷ συνέβη ὅλον τοὐναντίον. Ὁ Ναπολέων ἀποχαιρετήσας ἐκ νέου τὸν δυστυχῆ Λάννον μετέβη εἰς τὸ νησίδιον Λεβῶ, ὅπου παρατηρήσας ὅτι δύναται νὰ τοποθετήσῃ ἐκεῖ ἀσφαλῶς τὸν στρατόν του ἐπί τινας ἡμέρας, διέταξε νὰ μετακομισθῶσιν ἐκεῖ διὰ πλοιαρίων τροφαὶ καὶ πολεμεφόδια τοσαῦτα, ὥστε ὁ στρατὸς νὰ ἔχῃ τὰ πάντα ἐν ἀφθονίᾳ. Ὁ δὲ Μασσένας, διαθέσας, ὡς ἔπρεπε, τὰ περὶ τῆς ἐξασφαλίσεως τοῦ χωρίου Ἄσπερν, καὶ ἀναθέσας τὴν φύλαξιν αὐτοῦ εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατηγοὺς, μετέβη καὶ οὗτος εἰς τὸ νησίδιον Λεβῶ· τὸ αὐτὸ ἔπραξαν καὶ οἱ ἕτεροι στρατάρχαι Βερθιέρος, Δαβοῦστος καὶ Βεσσιέρος. Ὁ δὲ Ναπολέων προσεκάλεσε τοὺς στρατάρχας τούτους, ὡς καὶ τοὺς ἐκεῖ εὑρεθέντας στρατηγούς του, οὐχὶ ἵνα ἀκούσῃ τὰς συμβουλὰς αὐτῶν, διότι ἡ ἡρωϊκὴ καρδία αὐτοῦ δὲ ἐξεπλήττετο ἐκ τοιούτων ἀποτυχιῶν, μ' ὅλον ὅτι πλειοτέρα γενναιοψυχία ἀπαιτεῖται νὰ ὑποφέρῃ τις τὰς δυστυχίας ἢ νὰ καταφρονῇ τὸν θάνατον ἐν κινδύνοις, ἀλλ' ἵνα ἐγκαρδιώσῃ τοὺς μικροψύχους καὶ νὰ τοῖς ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἀποτυχία αὕτη ἦτον ἔκτακτον συμβάν, προελθὸν οὐχὶ ἐκ τῆς ἀδυναμίας των, οὐδὲ τῆς ἰσχύος τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλ' ἐξ ἐκτάκτων φυσικῶν περιστατικῶν, καὶ ὅτι τάχιστα θέλει καταστρέψει τὸν ἐχθρόν. Πρὶν ἢ ὅμως ἐκφράσῃ ταῦτα πάντα πρὸς

αὐτοὺς, ἠθέλησε νὰ ἀκούσῃ τὰς γνώμας των. Ἀρξαμένων λοιπὸν τῶν συζητήσεων ἐπὶ παρουσίᾳ αὐτοῦ, τινὲς τῶν στρατηγῶν του, ἐκθέσαντες τὰ γεγονότα κατὰ τὰς τὰς παρελθούσας δύο ἡμέρας, ἐξέφρασαν τὴν γνώμην των ὅτι, ἵνα σωθῇ ὁ στρατὸς, ἔπρεπε νὰ διαβῇ τὸν Δανούβιον καὶ νὰ στρατοπεδεύσῃ 5—10 ὡρῶν μακρὰν τοῦ ποταμοῦ ἵνα ἐπανορθώσῃ τὰς ζημίας του. Μόλις οἱ λόγοι οὗτοι ἐξεφράσθησαν εἰς τὸ συνέδριον, καὶ πάραυτα ὁ Ναπολέων λαβὼν τὸν λόγον ὡμίλησεν εἰς αὐτοὺς ἐντόνως, ὅτι ἂν τοῦτο γένῃ, οὐχὶ μόνον ὅτι θέλει διακυνδυνεύσει ὅλος ὁ στρατὸς, ἀλλὰ θέλει ἀπολεσθῇ καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν πληγωμένων, τῶν ἀσθενῶν καὶ τὸ πυροβολικόν των, ὥστε οὐδὲ ἐν αὐτῇ τῇ Βιέννῃ δύναται νὰ διαμένῃ, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑποχωρήσῃ ἀτίμως μέχρι τῆς Στραβούργης, ἐνταυτῷ καὶ ἅπαντες οἱ σύμμαχοι οἱ μὲν ἐκ δειλίας, οἱ δὲ ἕτεροι ἐκ προδοσίας θέλουν ἐγκαταλείψει τὴν γαλλικὴν συμμαχίαν καὶ θέλουν ἑνωθῇ μετὰ τῶν ἐχθρῶν της, ὥστε τοιουτοτρόπως κυνδυνεύει καὶ ἡ ὕπαρξις τῆς γαλλικῆς αὐτοκρατορίας· ἐνῷ ἂν διαμείνῃ ὁ γαλλικὸς στρατὸς εἰς τὸ νησίδιον Λεβῶ, μετ' οὐ πολὺ θέλει ἐπανορθώσει τὰς ζημίας του, διότι, ἅμα ὁ ῥοῦς τοῦ ποταμοῦ τακτοποιηθῇ, θέλουν κατασκευασθῶσι τοιαῦται γέφυραι, ὥστε ὁ στρατὸς νὰ διαβαίνῃ, ὡς εἰς ξηρὰν, δι' ἧς θέλουν διαβῇ καὶ αὐξήσει ἐπὶ πολὺ τὴν δύναμίν του· ἐπομένως μετά τινας ἡμέρας καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν πληγωθέντων στρατιωτῶν ἰαθέντες θέλουν ἐπανέλθει εἰς τὰς τάξεις των· ὅτι πρὸς τούτοις πρέπει νὰ ὑπολογισθῶσι καὶ αἱ ζημίαι τοῦ ἐχθροῦ, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ ἦναι πλειότεραι τοῦ γαλλικοῦ, καὶ δὲν πρέπει νὰ νομίζῃ τις ὅτι οὗτοι εἶναι εἰς καλητέραν κατάστασιν τοῦ γαλλικοῦ· ὅτι ἐνῷ ἡ νίκη ἤδη εἶναι ἀμφίβολος, διότι ὁ γαλλικὸς στρατὸς μ' ὅλα τὰ συμβάντα διετήρησε τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἂν ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ νησίδιον, δὲν θέλει ἀφήσει τὸν ἐχθρὸν νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν, μάλιστα δὲ ὅτι ἡ θέσις τοῦ νησιδίου Λεβῶ εἶναι ἡ κρισιμωτέρα πασῶν, τὴν ὁποίαν, ἂν ὁ ἐχθρὸς καταλάβῃ, δυσκόλως δύναται ὁ γαλλικὸς στρατὸς νὰ διαβῇ ἐκ νέου τὸν ποταμόν· ὅτι ἐντὸς ὀλίγου φθάνει πρὸς βοήθειαν καὶ ὁ στρατὸς τῆς Ἰταλίας νικητὴς, καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους δὲν πρέπει νὰ ἐκπληχθῶσιν ἐκ τῆς ἀποτυχίας ταύτης καὶ νὰ ἀθυμήσωσιν. Ὁ Ναπολέων προεῖπεν ἐνταῦθα ὅσα τῷ συνέβησαν μετὰ πέντε ἔτη. Πρὸς πραγματοποίησιν δὲ τούτων ὅλων ἀπεφασίσθη νὰ διατηρηθῶσι τὰ χωρία Ἄσπερν καὶ Ἐσσελεγκ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς, καθ' ἣν νὰ διαβῇ ὁ στρατὸς εἰς τὸ νησίδιον Λεβῶ· ἂν δὲ ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος θελήσῃ ἐπομένως νὰ διαβῇ τὸν

ποταμὸν πρὸς τὸ μέρος τῆς Πρεσβούργης, ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος νὰ ἐμποδίσῃ αὐτὸν μετὰ τριάκοντα χιλιάδων στρατευμάτων. Ὁ Μασσένας, ἐνθουσιασθεὶς παρὰ τῶν λόγων τούτων, δράξας εὐθὺς ἐκ τῆς χειρὸς τὸν Ναπολέοντα εἶπεν αὐτῷ· «Μεγαλειότατε, ὡς μεγαλόψυχος ἀνὴρ ἐπαξίως μᾶς διοικεῖς! Οὐχὶ, δὲν πρέπει νὰ δραπετεύσωμεν ὡς δειλοὶ καὶ νενικημένοι· ἡ τύχη δὲν μᾶς ἐβοήθησεν, ἀλλ' ἡμεῖς ἐν τούτοις εἴμεθα νικηταὶ, διότι ὁ ἐχθρὸς, θέλων νὰ μᾶς ῥίψῃ εἰς τὸν ποταμὸν, ἠφανίσθη ἀπέναντι ἡμῶν· ἂς διατηρήσωμεν τὴν θέσιν μας, ὡς νικηταὶ, καὶ ἂς περιορισθῶμεν νὰ μεταβῶμεν εἰς τὸ νησίδιον τοῦτο, καὶ σὲ ὁμνύω ὅτι θέλω πνίξει εἰς τὸν ποταμὸν πάντα ἐχθρὸν, ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ μᾶς ἀκολουθήσῃ.» Ὁ Δαβοῦστος ἀφ' ἑτέρου ὑπεσχέθη νὰ φυλάξῃ τὴν Βιέννην, καὶ νὰ ἀντικρούσῃ τὴν διάβασιν τοῦ ἐχθροῦ.

Οὕτω λοιπὸν ἀπεχωρίσθησαν, καὶ ὁ μὲν Μασσένας ἀνέλαβε τὴν ὑποχώρησιν τοῦ στρατοῦ εἰς τὸ νησίδιον Λεβῶ, ὁ δὲ Ναπολέων προέθετο νὰ διαβῇ πέραν τοῦ ποταμοῦ καὶ νὰ πέμψῃ εἰς τὸν στρατὸν τροφὰς καὶ λοιπὰ ἀναγκαιοῦντα. Περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν λοιπὸν τῆς νυκτὸς ὁ Ναπολέων ἦλθεν εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ μετὰ τοῦ Βερθιέρου καὶ Σαβαρὺ, καὶ ἠθέλησεν εὐθὺς νὰ διαβῇ τὸν Δανούβιον διὰ πλοιαρίου. Ἐπέκειτο ὅμως πολὺς κίνδυνος, διότι ὁ μὲν ποταμὸς ἦτον ὑπὲρ τὸ δέον ὁρμητικὸς, ἡ δὲ νὺξ ζοφερά. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων, καταφρονῶν πάντα κίνδυνον ἀπέναντι τῆς ἰσχυρᾶς θελήσεώς του, ἐπεβιβάσθη εἰς τὸ πλοιάριον καὶ μετὰ πολλῶν κόπων διαβὰς τὸν ποταμὸν, εὐθὺς διέταξε νὰ φορτωθῶσιν ὅσα πλοιάρια εὑρίσκοντο ἐκεῖ ἀπὸ παντὸς εἴδους τροφῶν, οἰνοπνευμάτων καὶ πολεμεφοδίων.

Ἐν τούτοις ὁ στρατάρχης Μασσένας, ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ, ἐπανῆλθεν εἰς τὰ χωρία Ἄσπερν καὶ Ἔσσελεγκ ἵνα προπαρασκευάσῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ στρατοῦ. Οἱ δὲ Αὐστριακοὶ εἶχον περιορισθῆ μόνον εἰς κανοβολισμοὺς, οἵτινες κατὰ καιροὺς ἐπροξένουν θύματά τινα εἰς τὸν γαλλικὸν στρατόν. Πρὸς τὸ μεσονύκτιον λοιπὸν ὁ Μασσένας διέταξε τὴν ὑποχώρησιν τοῦ στρατοῦ, ἀρχομένην παρὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, ὡς πλησιεστέρας οὔσης εἰς τὸν ποταμὸν, ἥτις καὶ ἐξετελέσθη βαθμηδὸν κατὰ σῶμα δι' ὅλης τῆς νυκτὸς μέχρι τῆς πρωΐας. Οἱ δὲ Αὐστριακοὶ ἔβλεπον τοὺς Γάλλους ὑποχωροῦντας, ἀλλ' ὄντες ἀπηυδημένοι καὶ οὗτοι ἐκ τῆς μάχης τῆς προτεραίας, δὲν ἐκινήθησαν πρὸς καταδίωξιν αὐτῶν, εὐχαριστηθέντες νὰ καταλάβωσι τὰ χωρία Ἄσπερν καὶ Ἔσσελεγκ, ἐξ ὧν νὰ πυροβολῶσι, τοὺς δὲ

ἀκροβολιστὰς αὐτῶν νὰ πέμψωσι μέχρι τοῦ ποταμοῦ. Ὁ δὲ Μασσένας, ἀφοῦ διεβίβασεν ὅλον τὸν στρατόν του, τοὺς πληγωμένους, τὰ πολεμεφόδια, τὰ ὅπλα καὶ πᾶν ὅ,τι ἀνῆκεν εἰς τοὺς Γάλλους ἐπὶ τοῦ νησιδίου Λεβῶ, καὶ ῥίψας εἰς τὸν ποταμὸν ὅσα ἐξ αὐτῶν δὲν ἐδυνήθη νὰ διαβιβάσῃ διὰ νὰ μὴ τὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς τοὺς Αὐστριακούς, ὡς τρόπαια τῆς νίκης, οὗτος τελευταῖος διαβὰς διὰ τῆς γεφύρας ἐπὶ τοῦ νησιδίου, διεσκόρπισεν αὐτήν. Οἱ δὲ Αὐστριακοὶ, εὐχαριστηθέντες εἰς τὴν ὑποχώρησιν τῶν Γαλλων, ἔμειναν ἀκίνητοι.

Οὕτως ἐπεραιώθη ἡ αἱματηρὰ αὕτη μάχη διαρκέσασα δύο ἡμέρας· ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν φονευμένων καὶ πληγωμένων ἑκατέρων τῶν μερῶν μ᾽ ὅλον ὅτι ἀκριβῶς ἦτον ἄγνωστος, μ᾽ ὅλα ταῦτα ἐκ πολλῶν περιστατικῶν ἐξάγεται ὅτι τῶν μὲν Αὐστριακῶν ἐλογίζετο εἰς 26 χιλιάδας, μ᾽ ὅλον ὅτι ἡ διαταγὴ τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ διελάμβανεν ὅτι ἦσαν 20 χιλιάδες, τῶν δὲ Γάλλων εἰς 16 χιλιάδας· ἀλλ᾽ ὡς ἐκ τῶν ἐλλείψεων τῶν μέσων, τῶν ὁποίων ἐστεροῦντο οἱ Γάλλοι ἐπὶ τοῦ νησιδίου Λεβῶ, οἱ πλεῖστοι τῶν πληγωμένων αὐτῶν ἀπέθανον. Ἡ δὲ διαφορὰ τῶν ἐν τῇ μάχῃ φονευθέντων ἀμφοτέρων τῶν στρατῶν προήρχετο, διότι οἱ μὲν Γάλλοι ἐμάχοντο πάντοτε ὠχυρομένοι, οἱ δὲ Αὐστριακοὶ ἀπροφύλακτοι· αἰχμάλωτοι δὲν ὑπῆρχον πολλοὶ, ἐκτὸς Αὐστριακῶν τινων συλληφθέντων εἰς τὰ χωρία Ἄσπερν καὶ Ἔσσελεγκ. Ὅθεν ἐκτὸς τῆς αἱματοχυσίας οὐδὲν ἄλλο ἀποτέλεσμα εἶχεν ἡ μάχη αὕτη, εἰμὴ ὅτι ὡς ἐκ τῆς ὑποχωρήσεως τῶν Γάλλων ἐπὶ τοῦ νησιδίου Λεβῶ διέδωκαν οἱ Αὐστριακοὶ πρὸς ἅπασαν τὴν Εὐρώπην ὅτι οἱ Γάλλοι νικηθέντες ὑπεχώρησαν. Ὁ Ναπολέων ὅμως ἀδιαφορῶν εἰς τὰ ᾄδόμενα, ἐνησχολεῖτο νὰ διατηρηθῇ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐχθρικῆς χώρας, μάλιστα τῆς πρωτευούσης, ἥτις ἔχουσα 400 χιλιάδας κατοίκων ἦτον ἑτοίμη νὰ ἀναστατωθῇ εἰς πᾶσαν στιγμὴν, ἐπομένως νὰ διατηρήσῃ τὴν συγκοινωνίαν του· προσέτι ὑλικῶς ἦτον ἰσχυρότερος τοῦ ἐχθροῦ του. Δὲν ἐνόμιζε δὲ ὅτι ἐνικήθη, ἀφοῦ ἐδυνήθη νὰ ὑποστῇ τοιαύτην μάχην μετὰ τὴν διάῤῥηξιν τῶν γεφυρῶν του, μάλιστα δὲ ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο νικητής. Τῷ ὄντι δὲ ὡς στρατηγὸς ἦτον ἀξιέπαινος, διότι ἐξελέξατο τὸ νησίδιον Λεβῶ, ὡς τόπον ὑποχωρήσεως, μ᾽ ὅλα ταῦτα, ὡς τοιοῦτος, ἦτον ἀξιόπεμπτος, διότι ἠθέλησε νὰ διαβῇ τοιοῦτον μέγαν ποταμὸν ἔμπροσθεν ἰσχυροῦ ἐχθροῦ. Τὸ μέγιστον ὅμως καὶ τὸ ἀσυγχώρητον τῶν πολιτικῶν σφαλμάτων του ἦτον ὅτι δὲν εἶχεν ὅρια εἰς τὴν πολιτικήν του· διότι ὑπερισχύσας ὡς ἐκ θαύματος μέχρι τῶν ἄκρων τῆς Δύσεως, αἴφνης ἦλθεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ

Πορτογαλλίαν καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὴν Αὐστρίαν, ὅπου ἕνεκα τῆς ἀνυπομονησίας του ἐκινδύνευσε ν' ἀπολεσθῇ εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην μάχην, ἐξ ἧς ἐσώθη πάλιν ὡς ἐκ θαύματος. Τὰ σφάλματα δὲ ταῦτα εἶναι μᾶλλον πολιτικὰ, καθότι ὡς στρατιωτικὰ θεωρούμενα εἶναι ἐξαίσια, ὡς πολιτικὰ δὲ εἶναι ἐπικίνδυνα.

Ὁ δὲ ἀρχιδοὺξ Κάρολος κατηγορεῖτο πικρῶς παρὰ τῶν συμπολιτῶν του ὅτι ἐδείχθη ἀδρανὴς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης· διότι, ὡς ἔλεγον, ὤφειλε νὰ ῥίψῃ εἰς τὸν ποταμὸν τοὺς Γάλλους. Ἀλλ' οἱ ἐπικριταὶ οὗτοι ἐλησμόνησαν ὅτι αἱ δύο σημαντικώτεραι θέσεις Ἐσσελεγκ καὶ Ἄσπερν κατείχοντο ὑπὸ τῶν στραταρχῶν Μασσένα καὶ Λάννου, οἵτινες ἦσαν ἀπεφασισμένοι νὰ ἀποθάνωσιν εἰς τὰς θέσεις ταύτας· προσέτι κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος ἐδύνατο νὰ παραδεχθῇ διαφόρους ἄλλας προθέσεις εἰς τὴν μάχην ταύτην, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ γνωρίζωσιν ὅτι πᾶς ἀρχηγὸς στρατοῦ σκέπτεται καὶ ἀποφασίζει κατ' ἰδίαν κρίσιν καὶ πεποίθησιν, τὰ ὁποῖα ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ. Ὅθεν καὶ ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος ἐδύνατο μὲν νὰ διαβῇ τὸν Δανούβιον εἰς Πρεσβοῦργον καὶ νὰ πολεμήσῃ τὸν στρατάρχην, Δαβοῦστον διαμένοντα ἐκεῖ μετὰ 40 χιλιάδων στρατευμάτων, καὶ ἐπομένως νὰ ἔλθῃ ἐκ τῶν νώτων τοῦ Ναπολέοντος, καταπολεμῶν ἐκ διαλειμμάτων τὸν στρατόν του, ἀλλ' ἡ πρόθεσις αὕτη ἦτο λίαν ἐπικίνδυνος καὶ ἀνῆκεν εἰς στρατηγὸν δραστήριον ὡς τὸν Ναπολέοντα, καὶ οὐχὶ εἰς βασιλόπαιδα Αὐστριακὸν, ὡς τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον, ὅστις ἐθεώρει ἑαυτὸν λίαν εὐτυχῆ, διότι πολεμήσας μὲ τὸν Ναπολέοντα δὲν ἐνικήθη κατὰ πρώτην ἤδη φοράν, ὡς συνέβαινε πάντοτε, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς ἀμφισβητουμένης νίκης τῆς γενομένης μάχης ἐδυνήθη νὰ κηρύξῃ εἰς ἅπασαν τὴν Εὐρώπην ὅτι ἐνίκησε κατὰ κράτος τὸν Ναπολέοντα, ἐνῷ εἰλικρινῶς εὐχαριστεῖτο ὅτι δὲν ἐνικήθη· ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἔβλεπε τὰς δυνάμεις του ἠλαττωμένας κατὰ τὸ τρίτον, ὅλον δὲ τὸν στρατόν του ἀπηυδημένον ὡς ἐκ τῶν συμβασῶν ζημιῶν εἰς τὴν μάχην.

Ὁ Ναπολέων, θέλων νὰ διαψεύσῃ τὰ παρὰ τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου διαδοθέντα περὶ τῶν διατρεξάντων ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Ἐσσελεγκ, ἵνα μὴ ἐξαπατηθῶσιν οἱ φίλοι του ἐκ τῆς φήμης ὅτι οἱ Γάλλοι ἐνικήθησαν, εὐθὺς ἔγραψεν εἰς ἅπασαν τὴν Εὐρώπην περὶ τῆς ἀληθείας τῶν γεγονότων, ἐπομένως ἐνησχολήθη νὰ ἀσφαλίσῃ τὸ νησίδιον Λεβώ. Ὅθεν ἐτοποθέτησεν εἰς διάφορα μέρη τοῦ Δανουβίου στρατεύματα ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν διάβασιν τῶν Αὐστριακῶν·

τούτου ἕνεκα διώρισε καὶ πλῆθος πλοιαρίων ὅπως περιφερόμενα ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ τούτου ἐμποδίσωσι τὴν διάβασιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ συγχρόνως ἐπιτηρῶσι τὰ κινήματα αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα ἐνησχολήθη νὰ κατασκευάσῃ στερεὰς γεφύρας. ὥστε διαβαίνων ἐκ νέου τὸν ποταμὸν νὰ ἦναι καθ' ὅλα ἀσφαλής. Τούτου ἕνεκα ἐνησχόλησεν ὅλους τοὺς ἐν Βιέννῃ τεχνίτας τοῦ εἴδους τούτου πρὸς κατασκευὴν ἀπείρων πλοιαρίων διαφόρου μεγέθους. Θέλων δὲ νὰ ἀναπληρώσῃ τὸν στρατόν του διὰ τὰς προλαβούσας ζημίας του, διέταξεν ὥστε ἕκαστον τῶν ἐν τῷ Ῥήνῳ συνταγμάτων νὰ πέμψῃ ἓν τάγμα εἰς τὸν ἐν Βιέννῃ στρατὸν, οἱ δὲ στελλόμενοι ἐκ Γαλλίας νὰ ἀναπληρώσωσιν εἰς τὸ σύνταγμα τὸ στελλόμενον τοῦτο τάγμα. Παρατηρῶν προσέτι ὅτι εἰς τὴν ἐν Ἐσσελεγκμάχην οἱ Αὐστριακοὶ εἶχον διπλάσιον πυροβολικὸν, ἔχων δὲ πολλὰ πυροβόλα, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος ν' αὐξήσῃ τὸ πυροβολικὸν σῶμα ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν πυροβολιστῶν, ἔδωκεν εἰς ἕκαστον τῶν πεζικῶν συνταγμάτων τέσσαρα μικρὰ πυροβόλα τῶν 3—4 λιτρῶν, ὑπολογίζων 4 πυροβόλα εἰς ἑκάστην χιλιάδα ἀνδρῶν, ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῷ γαλλικῷ στρατῷ πυροβόλων ἐλογίζετο εἰς ἑπτακόσια. Ἀλλ' ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι τὰ πεζικὰ στρατεύματα δὲν δύνανται, οὔτε νὰ μεταχειρισθῶσι τὰ πυροβόλα, οὔτε νὰ τὰ διατηρήσωσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'.

Ἕνωσις τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ γαλλικοῦ στρατοῦ μετὰ τοῦ ἐν Βιέννῃ.—Μάχη τῆς Βαγγράμης.—Ἧττα καὶ ὑποχώρησις τῶν Αὐστριακῶν.—Συνθήκη. (Ἰούνιος—Ἰούλιος 1809).

Ἐν τούτοις ὁ ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἰταλίας Βωαρνὲς, καταδιώκων τοὺς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ Αὐστριακοὺς κατὰ πόδα, τῇ 16 Μαΐου εἰσῆλθεν εἰς τὰ στενὰ τῶν Καρνιῶν Ἄλπεων, τῇ δὲ 17 ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου τὸ φρούριον Μελβοργέττον κατασφάξας ὅλην τὴν φρουρὰν αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἀρχιδοὺξ Ἰωάννης μὴ δυνάμενος νὰ διαμείνῃ εἰς τὴν Ἰλλυρίαν ὡς ἐκ τῆς σφοδρᾶς καταδιώξεως τῶν Γάλλων, λαβὼν δὲ καὶ διαταγὴν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Καρόλου νὰ ἑνωθῇ μετ' αὐτοῦ, ἐπορεύθη πρὸς τὴν Οὐγγαρίαν, ἀφήσας τὸν Εὐγένιον νικητὴν νὰ δράμῃ πρὸς τὴν Βιέννην. Ὁ δὲ στρατηγὸς Μαγδονάλδος, διελθὼν ἐκ τῆς Τριέστης καὶ ἐγκαταλείψας ἀπόσπασμά τι ἐκεῖ πρὸς κατάληψιν τῆς πόλεως ταύτης, ἐπορεύθη πρὸς τὴν Λεόβην, ἥτις κατείχετο παρά τινος ἰσχυροῦ αὐστριακοῦ σώματος ὠχυρωμένου καλῶς, τὸ ὁποῖον μὴ θέλων νὰ προσβάλῃ ἵνα μὴ ἀποτύχῃ, ἠθέλησε νὰ ἀναχωρήσῃ ἵνα ἑνωθῇ ὅσον ἔνεστι τάχιον μετὰ τοῦ Εὐγενίου. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ, ὁ διοικῶν τὸ σῶμα τοῦτο αὐστριακὸς ἀρχηγὸς ἔστειλε πρὸς αὐτὸν κήρυκα ἵνα παραδοθῇ. Ὁ στρατηγὸς Μαγδονάλδος δεχθεὶς τὴν περὶ παραδόσεως τῶν Αὐστριακῶν πρεσβείαν, ἠχμαλώτισεν ὅλον τὸ σῶμα τοῦτο, συγκείμενον ἐκ πέντε χιλιάδων ἀνδρῶν· ἐπομένως ἠκολούθησε τὴν πρὸς τὴν Βιέννην πορείαν αὐτοῦ ἵνα ἑνωθῇ, ὡς ἐῤῥέθη, μετὰ τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ στρατοῦ.

Ὁ Ναπολέων, μαθὼν τὰς νίκας τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ στρατοῦ του, πρὸς ἀμοιβὴν τοῦ θετοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Εὐγενίου Βωαρνὲ, καὶ μάλιστα διότι ἐπέπληξεν αὐτὸν διὰ τὴν ἐν Σακίλῃ ἧτταν αὐτοῦ, ἐδημοσίευσε διὰ διαταγῆς τοῦ στρατοῦ τὰ ἐν Ἰταλίᾳ κατορθώματα αὐτοῦ, ἀποδώσας λαμπροὺς ἐπαίνους πρὸς αὐτόν. Ἐν τούτοις ὁ ἐν Ἰταλίᾳ γαλλικὸς στρατὸς, ἑνούμενος μετὰ τοῦ ἐν Γερμανίᾳ, ἐλογίζετο εἰς 150 χιλιάδας ἀνδρῶν, μετὰ τῶν ὁποίων ὁ Ναπολέων ἐδύνατο ἤδη νὰ διαβῇ τὸν Δανούβιον, καὶ συνάπτων κρίσιμον μάχην μὲ τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον νὰ περαιώσῃ τὸν πόλεμον τοῦτον· πρὸς ἐντελῆ δὲ ἐπιτυχίαν τῆς συνη-

ρθησομένης ταύτης μάχης, περιέμενε καὶ τὴν εἰς Βιέννην ἄφιξιν τοῦ θετοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Βωαρνὲ μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ. Τούτου ἕνεκα ἔγραψε πρὸς αὐτὸν ὅτι, ἀφοῦ καταδιώξῃ ἐντελῶς τὸν ἀρχιδοῦκα Ἰωάννην πέραν τῆς Οὐγγαρίας, νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὴν Βιέννην. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις ἐνησχολεῖτο νὰ διαγείρῃ εἰς τὰ ὅπλα τοὺς Οὔγγρους, ὁ Ναπολέων ἀνήγγειλε πρὸς αὐτοὺς ὅτι θέλει τοὺς ἐξαιρέσει παντὸς εἴδους φόρου μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης, ἐὰν δὲν συμμεθέξωσιν εἰς τὸν πόλεμον. Τοῦτο δὲ ἔπραξεν ὁ Ναπολέων, οὐχὶ διότι ἐφοβεῖτο τὴν δύναμιν τῶν Οὔγγρων, διότι μόλις τότε ἡ Οὐγγαρία εἶχεν 20 χιλιάδας στρατοῦ, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ φέρωνται οὗτοι ἐχθρικῶς πρὸς τὸν ἐκεῖ μεταβάντα ἐξ Ἰταλίας στρατόν του. Ὁ Βωαρνὲς, εἰσελθὼν λοιπὸν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν μετὰ 40 χιλιάδων στρατοῦ, ὡς ἐνωθέντος ὅλου τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ πρὸς καταδίωξιν τοῦ ἀρχιδουκὸς Ἰωάννου, τὴν 13 Ἰουνίου συνηντήθη περὶ τὴν πόλιν Ῥαάβην μετὰ τῶν Αὐστριακῶν, λογιζομένων εἰς 35 χιλιάδας ἀνδρῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν εὐγενῶν ἱππέων τῆς Οὐγγαρίας. Ἡ μάχη συνήφθη ἀπὸ πρωΐας καὶ διήρκεσε μέχρι τῆς ἑσπέρας, καθ' ἣν οἱ Αὐστριακοὶ ἀπολέσαντες πέντε χιλιάδας ἀνδρῶν εἰς φονευμένους καὶ πληγωμένους ὑπεχώρησαν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Οὐγγαρίας, μὴ δυνάμενοι νὰ δράμωσι πρὸς βοήθειαν τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου· οἱ δὲ Γάλλοι ἀπώλεσαν δύο χιλιάδας, συνάμα ὅμως ἐπέτυχον τοὺς μὲν ἐχθρούς των νὰ διαιρέσωσιν, οὗτοι δὲ νὰ ἑνωθῶσι περὶ τὴν Βιέννην.

Ἐν τούτοις ἡ παρὰ τῶν Αὐστριακῶν διασπαρεῖσα φήμη ὅτι ὁ Ναπολέων κατεστράφη εἰς τὴν ἐν Ἐσσελεγκ μάχην, ἠρέθισε τὰ πνεύματά τινων ἐν Γερμανίᾳ καὶ Τυρολίδι, ὥστε νὰ ἐπιχειρίσωσι νέας ἐπαναστάσεις. Ὁ δὲ ἐπίλαρχος τῆς Πρωσσίας Σχὶλ, περὶ οὗ ἐρρέθη ἀλλαχοῦ, καταφυγὼν κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ Μεκλεμβοῦργον, καὶ ἀκολούθως εἰς τὴν Πομμερανίαν, ἐμψυχωθεὶς δὲ ἐκ τῆς διαδοθείσης φήμης περὶ τῆς ἥττης τοῦ Ναπολέοντος, ὥρμησεν αἴφνης καὶ κατέλαβε τὸ φρούριον Στραλσοῦνδον. Τοῦτο μαθόντα τὰ ἐκεῖ παρακείμενα στρατεύματα, σεγκείμενα ἐκ Δανῶν καὶ Ὁλλανδῶν, προσέβαλον αὐτὸν, καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ φρούριον, ὡς μὴ δυνάμενον νὰ διατηρήσῃ αὐτὸ διὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν ἱππικοῦ· καταδιωκόμενος δὲ παρ' αὐτῶν ἐφονεύθη, γενόμενος ὁ δυστυχὴς θῦμα τοῦ μεγάλου πατριωτισμοῦ του.

Ἐν δὲ τῇ Τυρολίδι, ὁ ξενοδόχος Ὀφέρος, καὶ ὁ ταγματάρχης Τεϊμέρος, οἵτινες εἶχον καταφύγει εἰς τὰ ὄρη, ἐκ νέου ἐπανεγά-

τησαν τοὺς συμπολίτας των, καὶ μετ' αὐτῶν προσέβαλον τὴν ἐκεῖ διαμένουσαν βαυαρικὴν μεραρχίαν, διοικουμένην ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Δερουᾶ, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἐκ τῆς πρωτευούσης τῆς Τυρολίδος, καὶ νὰ ἀποκλεισθῇ εἰς τὸ φρούριον Κυφστεῖν.

Οἱ Αὐστριακοὶ, θέλοντες νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῶν περιστάσεων τούτων, ἔπεμψαν διάφορα στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα εἰς πολλὰ μέρη τῆς Γερμανίας ἵνα κηρύξωσι τὰς νίκας των καὶ νὰ ἐπαναστατήσωσι τοὺς λαούς. Ἀλλ' εἰς μάτην, διότι οἱ Γερμανοὶ εἰ καὶ ἐνθουσιάσθησαν περὶ τούτου, οὐδεὶς ὅμως ἠθέλησε νὰ λάβῃ τὰ ὅπλα ὑπὲρ αὐτῶν.

Ἐν δὲ τῇ Πολωνίᾳ ὁ ἀρχιδοὺξ Φερδινάνδος, ὅστις ἐκυρίευσε τὴν Βαρσοβίαν, ἠναγκάσθη παρὰ τοῦ πρίγκηπος Πονιατόφσκη νὰ ὑποχωρήσῃ, ἐγκαταλείψας τὸ δουκάτον τῆς Πολωνίας· ἂν ὅμως καὶ οἱ Ῥῶσσοι συνέδραμον τὸν Πονιατόφσκην, ὁ ἀρχιδοὺξ Φερδινάνδος ἤθελεν ἀπολεσθῇ ἐν τῇ Πολωνίᾳ. Ἀλλ' οὗτοι ἀδιαφόρησαν, μὴ θέλοντες νὰ ἐνδυναμώσωσι τοὺς Πολωνοὺς, οἵτινες παρακούσαντες τὴν παραγγελίαν τοῦ Ναπολέοντος, ἐκήρυττον τὴν ἀνεξαρτησίαν ὅλης τῆς Πολωνίας· ἐνῷ ὁ Ναπολέων εἶπεν εἰς αὐτοὺς ἐπὶ μὲν τοῦ παρόντος νὰ εὐχαριστηθῶσιν εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ δουκάτου τούτου, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, καὶ παρουσιασθείσης εὐκαιρίας, νὰ ζητήσωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν ὅλης τῆς Πολωνίας.

Ταῦτα πάντα ἦσαν τὰ ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ διατρέχοντα, καθ' ὃν καιρὸν ὁ Ναπολέων καὶ ὁ Κάρολος ἐμάχοντο περὶ τὰ τείχη τῆς Βιέννης· ἀλλ' οὔτε ἡ ἐν Πολωνίᾳ ἐπανάστασις ἐβοήθει τὸν Ναπολέοντα, οὔτε ἡ τῶν ἐν Τυρολίδι ἀποστασία ἔβλαπτεν αὐτὸν, διότι ἀμφότερα ταῦτα ἔπρεπε ν' ἀποφασισθῶσιν εἰς τὴν προσεχῆ μάχην· μ' ὅλον τοῦτο ὁ Ναπολέων παρήγγειλεν εἰς τὸν στρατηγὸν Καφαρέλλην, ὅστις ἦτον ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας, ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ Εὐγενίου ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ, νὰ πέμψῃ εἰς Τυρολίδα μέρος τῶν ἐκεῖ διαμενόντων ἰταλικῶν στρατευμάτων πρὸς κατάπαυσιν τῆς ταράξεως. Ἐπειδὴ δὲ αἱ περὶ καταστροφῆς φῆμαι τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν ἐν Ἐσσελεγκ μάχην ἐτάραξαν καὶ τοὺς ἐν Παρισίοις, ὁ Ναπολέων ἐπέπληξεν αὐτοὺς, λέγων ὅτι, ἂν διὰ τὰς ψευδεῖς φήμας ταύτας ἐπτοήθησαν, τί θέλουν πράξει ἂν συμβῇ καὶ ἀποτυχία τις, καὶ ὅτι δυσαρεστεῖται πολὺ νὰ βλέπῃ τοὺς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ νὰ ἦναι τοσοῦτον δειλοὶ, ὥστε οὗτοι πρῶτοι νὰ δίδουν τὸ κακὸν παράδειγμα εἰς τὸ κοινὸν, καὶ νὰ καθίσαν-

ται γελοῖοι· ἐνῷ αὐτὸς οὗτος ὁ Ναπολέων, εὑρισκόμενος εἰς τὰς κρισιμωτέρας περιστάσεις καὶ εἰς τοὺς μεγαλητέρους κινδύνους, προσπαθεῖ διὰ τῆς παρουσίας του νὰ ἐμψυχόνῃ τὸν στρατόν του.

Μετὰ τὴν νίκην τοῦ Εὐγενίου εἰς τὴν Ῥαάβην, ὁ ὑπὸ τὸν ἀρχιδοῦκα Ἰωάννην στρατὸς διεχωρίσθη παρὰ τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου· ἔμενεν ὅμως εἰς τὴν κυριότητα εἰσέτι τῶν Αὐστριακῶν ἡ ἐν Πρεσβούργῳ γέφυρα καὶ τὸ φρούριον τῆς Ῥαάβης, δι' ὧν ἐδύναντο οὗτοι νὰ ἐνωθῶσιν. Ὁ Ναπολέων ὅμως θέλων νὰ ἐξασφαλισθῇ καὶ ἐκ τῶν θέσεων τούτων, τὸν μὲν Εὐγένιον διέταξε νὰ κυριεύσῃ τὴν Ῥαάβην, ἐξαποστείλας αὐτῷ τὰ πρὸς πολιορκίαν ἀναγκαῖα, τὸν δὲ στρατάρχην Δαβοῦστον νὰ κατεδαφίσῃ τὴν ἐν Πρεσβούργῳ γέφυραν, παραγγείλας αὐτοὺς νὰ μὴ φεισθῶσιν οὐδενὸς μέσου πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἐντολῆς των.

Ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος εὐθὺς ἤρχισε τὴν κατὰ τῆς ἐν Πρεσβούργῳ γεφύρας προσβολήν. Ἀλλ' οἱ Αὐστριακοί, ὄντες καλῶς ὠχυρωμένοι ἐπ' αὐτῆς, ἀντέκρουσαν μετὰ πολλῆς καρτερίας αὐτὸν, μ' ὅλον ὅτι ὁ στρατάρχης οὗτος πολλάκις ἐπανέλαβε τὰς κατ' αὐτῶν προσβολάς. Ἀπελπισθεὶς δὲ νὰ καταβάλῃ τοὺς ὑπερασπίζοντας τὴν γέφυραν ταύτην Αὐστριακοὺς, κατὰ παραγγελίαν τοῦ Ναπολέοντος προσέβαλε τὴν πόλιν Πρεσβοῦργον, ἀπειλῶν αὐτὴν ὅτι θέλει τὴν κατεδαφίσῃ, ἐὰν οἱ ἐν αὐτῇ δὲν καταστρέψωσι τὴν γέφυραν. Τοῦ φρουράρχου τῆς πόλεως μὴ ἐνδώσαντος εἰς τὴν ἀπαίτησιν ταύτην, ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος διέταξε τὸν κατὰ τῆς πόλεως ταύτης πυροβολισμὸν, ὅστις διήρκεσε τρεῖς ἡμέρας, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπανέλαβε τὴν πρότασίν του· ἀλλ' ὁ φρούραρχος ἀπήντησεν αὐτῷ, ὅτι ἐπειδὴ ἡ σωτηρία τῆς αὐστριακῆς μοναρχίας ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὴν γέφυραν ταύτην, ἡ πόλις θέλει ἀνθέξῃ μέχρις οὗ ἀποτεφρωθῇ ἅπασα. Ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος, παρατηρῶν ὅτι ἀνωφελῶς προξενεῖ ζημίας εἰς τὴν πόλιν, διότι ἡ ἅλωσις αὐτῆς ἀπήτει πολιορκητικὰς ἐργασίας, ἐνῷ προέκειτο νὰ ἐμποδισθῇ ἡ ἕνωσις τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ κατὰ τὰς πρώτας ἐκείνας ἡμέρας μόνον, συναινέσει τοῦ Ναπολέοντος, κατεσκεύασε διάφορα χαρακώματα, ἔνθεν ὁ ἐχθρὸς ἐδύνατο νὰ διαβῇ.

Ἐν τούτοις καὶ ὁ Εὐγένιος Βωαρνὲς κατὰ τὴν πρὸς αὐτὸν δοθεῖσαν διαταγὴν τοῦ Ναπολέοντος ἤρχισε τὴν πολιορκίαν τῆς Ῥαάβης, διευθυνομένης ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Λωριστῶνος. Ἡ πόλις αὕτη, μὴ οὖσα καλῶς ὠχυρωμένη, οὐδὲ ἔχουσα ἱκανὴν φρουρὰν, μετ' ὀλίγας ἡμέρας παρεδόθη, ἤτοι τὴν 22 Ἰουνίου. Ὁ Ναπολέων διέταξε νὰ ὀχυρωθῇ καλῶς τὸ φρούριον τοῦτο, καὶ νὰ

διορισθῶσι φρουρὰ αὐτοῦ οἱ κεκοπιακότες ἄνδρες τοῦ τῆς Ἰταλίας στρατοῦ· φρούραρχον δ' αὐτοῦ διώρισε τὸν κόμητα Ναρβόννα, ποτὲ ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν τοῦ ΙΕ'. Λουδοβίκου, ὅστις, ὢν λείψανον τῆς ἀρχαίας γαλλικῆς εὐγενείας, πρὸ ὀλίγου προσεφέρθη νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν Ναπολέοντα, ὅστις κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν βασιλέων ὡς πρὸς τοὺς προσελθόντας ἀντιπολιτευομένους, τοὺς ὁποίους πρὶν μεταχειρισθῶσιν εἰς μεγάλας ὑπηρεσίας διορίζουσιν εἰς μικράς, διώρισεν αὐτὸν φρούραρχον τοῦ φρουρίου τούτου. Τὸν δὲ Εὐγένειον διέταξε νὰ ἑτοιμασθῇ καὶ ἔλθῃ εἰς Βιέννην μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ, ἐγκαταλιπὼν εἰς Ῥαάβην ὅλους τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀνικάνους ἄνδρας.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἀμφότεροι οἱ διαμαχόμενοι στρατοὶ προσλαβόντες νέας ἐπιβοηθείας ἡτοιμάζοντο εἰς νέαν καὶ τρομερὰν μάχην· καὶ ὁ μὲν Ναπολέων, ὡς ἐρρέθη, ἐνησχολεῖτο νὰ κατασκευάσῃ πολλὰς στερεὰς γεφύρας πρὸς διάβασιν τοῦ Δανουβίου, ὁ δὲ ἀρχιδοὺξ Κάρολος ὠχυρόνετο εἰς τὰ ἀπέναντι τοῦ νησιδίου Λεβὼ χωρία Ἄσπερν καὶ Ἐσσελεγκ ἵνα ἐμποδίσῃ αὐτόν· νομίζων δὲ ὅτι ὁ Ναπολέων, ὡς ἄλλοτε, ἤθελε διαβῇ πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος παρημέλει νὰ ὠχυρώσῃ καὶ τὰ ἀπέναντι τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ νησιδίου μέρη. Ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος ἐπὶ τούτῳ συνεκάλεσε πολλάκις τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατηγοὺς εἰς συνέδριον, ἀλλ' ὡς βασιλόπαις πάντοτε ἦτον ἀναποφάσιστος εἰς τὰς προθέσεις του· ἐπὶ τέλους ὅμως ἀπεφάσισεν ὥστε ἐν πρώτοις νὰ μὴ ἐνοχληθῇ ἡ διάβασις τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἀφ' οὗ δὲ διαβῇ τὸ ἥμισυ αὐτοῦ, τότε νὰ ἐπιπέσῃ αἴφνης κατ' αὐτοῦ καὶ νὰ καταστρέψῃ ὅσους διέβησαν· τούτου ἕνεκα ὀχυρώσας καλῶς τὰ χωρία Ἄσπερν καὶ Ἐσσελεγκ, διώρισε πρὸς φύλαξιν αὐτῶν τὸν στρατηγὸν Κλενὼ μετὰ 20 χιλιάδων ἀνδρῶν, τὸν δὲ ὑπόλοιπον στρατόν του ἐτοποθέτησεν ἔμπροσθεν τοῦ χωρίου Βαγράμη, ὅπου ἦτο τὸ γενικὸν στρατόπεδόν του. Ὁ δὲ Ναπολέων, ἵνα ἐξαπατήσῃ ἔτι μᾶλλον τὸν Κάρολον ὅτι ἀληθῶς ἤθελε διαβῇ ἐκ τῆς προτέρας θέσεως, προπαρεσκεύαζεν ἐκεῖ καὶ δευτέραν γέφυραν, μάλιστα δὲ τῇ 3 Ἰουλίου διέταξε νὰ καταληφθῶσι καὶ τὰ πρὸς τὴν θέσιν ταύτην παρακείμενα νησίδια τῶν Μύλων. Συγχρόνως δὲ διέταξε τὸν Εὐγένιον καὶ τοὺς στρατάρχας Δαβοῦστον καὶ Βερναδόττον νὰ προσέλθωσι μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς στρατευμάτων παρὰ τὸ νησίδιον Λεβώ. Συναθροισθέντος λοιπὸν ὅλου τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἐπὶ τοῦ νησιδίου Λεβὼ, καὶ παρασκευασθέντων ἁπάντων τῶν πρὸς διάβασιν μέσων, τὴν ἑσπέραν τῆς ἐπιούσης, ἤτοι τῇ 4 Ἰουλίου, περὶ τὴν 9 ὥραν ὁ Ναπολέων διέ-

ταξε νὰ στήσωσι τὰς γεφύρας καὶ νὰ διαβῇ ὁ στρατός του. Πρῶτος ὁ στρατηγὸς Οὐδινὼ ἐπιβιβασθεὶς εἰς τινα πλοιάρια διέβη μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματος εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ὑπερασπιζομένην ὑπὸ ἑκατὸν πυροβόλων τοῦ ἐχθροῦ· μετὰ δύω ὥρας δ' ἐγκατεστάθησαν αἱ γέφυραι διὰ τοῦ νησιδίου Ἀλεξάνδρου. Ἐνῷ δὲ ὁ καιρὸς ἦτον εὔδιος, πάραυτα τρομερὰ θύελλα ἐκάλυψε τὴν ἀτμοσφαίραν· σφοδρὸς ἄνεμος ἔπνεε, βρονταὶ ἀστραπαὶ καὶ κεραυνοὶ ἀντήχουν ἐπὶ τῆς γῆς, ῥαγδαία δὲ βροχὴ ἐπῆλθεν ἐπὶ τέλους· σὺν τούτοις ἠνώνοντο καὶ τὰ πυρὰ ἑκατὸν πυροβόλων τοῦ ἐχθροῦ. Ταῦτα πάντα λοιπὸν συμβαίνοντα καθ' ἣν στιγμὴν 150 χιλιάδες ἄνδρες, 550 πυροβόλα καὶ 40 χιλιάδες ἵπποι, συνηγμένοι ἅπαντες εἰς τὸ ἄκρον μικρᾶς γῆς, διέβαινον ἐπὶ τῶν γεφυρῶν μέγαν ποταμὸν, ὡς τὸν Δανούβιον, παρίστων φρικώδη σκηνήν.

Ὁ Ναπολέων, περιφερόμενος πεζὸς, παρίστατο πανταχοῦ καὶ διεύθυνεν αὐτοπροσώπως τὴν διάβασιν τοῦ στρατοῦ του, ἥτις καὶ ἐπεραιώθη τὴν 3 ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον. Αἱ πρὸς τοὺς διοικητὰς τῶν στρατευμάτων δοθεῖσαι ὁδηγίαι ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα, καίτοι οὖσαι λεπτομερέσταται, μ' ὅλον τοῦτο ἐξετελέσθησαν κατὰ γράμμα. Μετ' ὀλίγον ἔπαυσεν ἡ κακοκαιρία, τὴν ὁποίαν διεδέχθη ὡραία ἡμέρα.

Ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκῖσκος, ἀπὸ πρωΐας ἱστάμενος ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς Βαγράμης, ἰδὼν τὸν γαλλικὸν στρατὸν διαβάντα τὸν ποταμὸν, ἠρώτησε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Κάρολον περὶ τῶν διατρεχόντων· οὗτος δὲ ἀπήντησεν αὐτῷ ὅτι οἱ Γάλλοι διέβησαν μὲν τὸν Δανούβιον, ἀλλ' ἐπὶ τούτῳ τοὺς ἀφῆκεν ἵνα τοὺς ῥίψῃ εἰς τὸν ποταμόν· ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ μετὰ πολλῆς εἰρωνείας εἶπεν αὐτῷ· «Μὴ ἀφίνῃς ὅμως νὰ περάσωσι καὶ πολλοί.»

Ὁ δὲ Ναπολέων ἔταξε τὸν στρατόν του καθέτως ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ εἰς τρεῖς τάξεις ὡς ἑξῆς· ἐπὶ τῆς πρώτης τὸν Μασσέναν, τὸν Οὐδινὼ καὶ τὸν Δαβοῦστον, ἐπὶ τῆς δευτέρας τὸν Βερναδότ-τον, τὸν Μαρμῶντα, τὸν Βρὲτ καὶ τὸν Εὐγένιον, ἐπὶ δὲ τῆς τρίτης ἐν ἐφεδρείᾳ, τὸν Βεσσιέρον μετὰ τῶν Θωρακοφόρων καὶ μετὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, πρὸς δὲ ἔταξεν εἰς τὰς πλευρὰς τὸ βαρὺ ἱππικόν· ἔμπροσθεν τῶν μεταξὺ διαστημάτων τῶν πεζικῶν συνταγμ. τὸ πυροβολικὸν μετὰ ἀποσπασμάτων τινῶν τοῦ ἐλαφροῦ ἱππικοῦ, ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τῶν ταγμάτων ἔθεσε τὸ πυροβολικὸν τῶν πεζικῶν σωμάτων· αὐτὸς δὲ ὁ Ναπολέων ἐτέθη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στρατοῦ του ἀτάραχος, βέβαιος ὢν περὶ τῆς νίκης.

Οὕτως, ὡς ἐῤῥέθη, ὢν τεταγμένος ὅλος ὁ γαλλικὸς στρατὸς,

προεχώρει ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ πρὸς τὸ χωρίον Βαγράμην, ἀπέχον μίαν λεύγαν τῆς διαβάσεως, ὅπου διέμενε τὸ σῶμα τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ· διότι ὁ στρατηγὸς Κλενὼ μετὰ 20 χιλιάδων ἀνδρῶν διέμενεν εἰς τὰ χωρία Ἄσπερν καὶ Ἐσσελεγκ ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διάβασιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἀλλ' ἀπατηθεὶς εἰς τοῦτο ἔμενεν εἰς τὰς θέσεις ταύτας. Τούτου ἕνεκα ἡ πρόθεσις τοῦ Καρόλου νὰ ῥίψῃ τοὺς Γάλλους εἰς τὸν ποταμὸν, ἐνῷ οὗτοι διέβαινον ἐματαιώθη. Ὑποχρεωμένος δὲ ἤδη οὗτος νὰ ἔλθῃ εἰς κρίσιμον μάχην, περιέμενε νὰ συναθροίσῃ ὅλον τὸν στρατόν του, διότι μέγα μέρος αὐτοῦ ἦτο μακρὰν, ὡς ὁ ἀρχιδοὺξ Ἰωάννης, ὅστις μόλις τῇ ἐπαύριον ἐδύνατο νὰ φθάσῃ εἰς τὸ στρατόπεδον. Ὁ δὲ Ναπολέων ἠναγκασμένος νὰ περαιώσῃ τὸν πόλεμον τοῦτον, διέταξεν εὐθὺς νὰ καταληφθῶσιν ὅλαι αἱ μεταξὺ τῆς Βαγράμης καὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ κατεχόμεναι παρὰ τοῦ ἐχθροῦ θέσεις. Ὁ Μασσένας λοιπὸν εὐθὺς προσέβαλε τὰ χωρία Ἐσσελεγκ καὶ Ἄσπερν, καὶ μετὰ ἰσχυρὰν ἀντίστασιν τοῦ στρατηγοῦ Κλενὼ ἐκυρίευσεν αὐτὰ, ὑποχωρήσαντος τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ εἰς Βαγράμην. Ἐπίσης καὶ ὁ Βερναδόττος ἐκυρίευσεν ἅπαντα τὰ παρακείμενα χωρία, αἰχμαλωτίσας ὑπὲρ τὰς τρεῖς χιλιάδας Αὐστριακῶν. Ἑπομένως ὅλος ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἐπορεύθη πρὸς τὸ χωρίον Βαγράμην, ὅπου ὁ Κάρολος μετὰ 75 χιλιάδων στρατοῦ ἦτον ὠχυρωμένος ἐν σχήματι κυνοστόμου ἔμπροσθεν βαθέος ῥύακος, ἔχων τὰς μὲν πτέρυγάς του ἰσχυρὰς, τὸ δὲ μέσον ἀσθενὲς, ὥστε ἂν ἐπεχείρει ὁ Ναπολέων νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὸ κέντρον του, νὰ περικυκλώσῃ αὐτὸν μὲ τὰς δύω πτέρυγάς του.

Ὁ δὲ Ναπολέων, φθάσας πρὸς τὸ ἑσπέρας ἀπέναντι τῆς θέσεως ταύτης, ἐπληροφορήθη παρὰ διαφόρων ἀξιωματικῶν του, παρουσιασθέντων πρὸς αὐτὸν, ὅτι οἱ Αὐστριακοὶ, ὄντες πεφοβισμένοι, οὐδεμίαν ἀντίστασιν ἤθελον κάμει ἂν προσβάλῃ αὐτοὺς ἐν τῷ μέσῳ τῶν χαρακωμάτων των, καὶ ὅτι, ὄντος ἀνισχύρου τοῦ μέρους τούτου, θέλει ἐπιτύχει νὰ διαιρέσῃ τὸν αὐστριακὸν στρατὸν, ὅστις ἐξάπαντος θέλει ὑποχωρήσει. Ὁ Ναπολέων παρὰ τὴν συνήθειάν του, μὴ παρατηρήσας καλῶς τὰς ἐχθρικὰς θέσεις, ἀλλὰ στηριχθεὶς εἰς σαθρὰς πληροφορίας, θέλων δὲ νὰ περαιώσῃ τὴν μάχην εἰς τὴν αὐτὴν ἡμέραν, διέταξε λίαν ἀπερισκέπτως τὴν κατὰ τῆς Βαγράμης προσβολήν.

Μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου λοιπὸν, οἱ στρατάρχαι Βερναδόττος καὶ Οὐδινὼ, καὶ ὁ στρατηγὸς Μαγδονάλδος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς σωμάτων προσέβαλον τοὺς Αὐστριακοὺς, οἱ μὲν ἐν τῷ

μέσῳ τοῦ χωρίου Βαγράμης, οἱ δὲ ἐκ τῶν πλευρῶν. Ἀλλ' ἐνῷ ὁ μὲν Βερναδόττος μὲ τὸ ὑπ' αὐτὸν σῶμα, συγκείμενον τὸ πλεῖστον ἐκ Σαξόνων, προσβαλὼν ἐκ τῶν πλευρῶν τὸν ἐχθρὸν ἐμάχετο, μάλιστα εἶχεν αἰχμαλωτίσει καὶ ἓν τετράγωνον· ὁ στρατηγὸς Μαγδονάλδος, προσβαλὼν ἐν τῷ μέσῳ, ὑπερπηδήσας μάλιστα μετὰ πολλῶν δυσκολιῶν τὸν ῥηθέντα ῥύακα, ἤρχετο ὄπισθεν πρὸς βοήθειαν τοῦ στρατάρχου Βερναδόττου· ἅμα δὲ πλησιάσας εἰς τὸ σῶμα τοῦ στρατάρχου τούτου, ἐκλαβὼν ὡς ἐκ τοῦ σκότους τῆς νυκτὸς τοὺς ὑπὸ τὸν Βερναδόττον Σάξονας ἀντὶ ἐχθρῶν Αὐστριακῶν, προσέβαλεν αὐτοὺς ἐκ τῶν νώτων διὰ σφοδροῦ πυροβολισμοῦ. Οἱ δυστυχεῖς Σάξονες, ἀγνοοῦντες τὰ διατρέχοντα, καὶ νομίζοντες ὅτι οἱ Αὐστριακοὶ προσέβαλον αὐτούς, ἀντεπυροβόλησαν κατὰ τοῦ σώματος τοῦ Μαγδονάλδου, τὸ ὁποῖον ἐπίσης ἔπραξε τὸ αὐτό, νομίσαν ὅτι προσεβλήθη κατὰ μέτωπον· συγχρόνως δὲ οἱ Αὐστριακοὶ προσβαλόντες τὸ σῶμα τοῦ Μαγδονάλδου ἐκ τῶν πλευρῶν ἠνάγκασαν αὐτὸ νὰ ὑποχωρήσῃ· οἱ δὲ Σάξονες παρακολουθοῦντες αὐτὸ ἐπίσης ὑπεχώρουν. Ἅπαντες λοιπὸν φίρδην μίγδην ἔφευγον ἀγνοοῦντες τὸ συμβάν. Ἡ δὲ ἀταξία τῶν σωμάτων τούτων διαδοθεῖσα καὶ εἰς τὰ λοιπὰ γαλλικὰ σώματα τὰ παρευρεθέντα ἐκεῖ, ἔθεσεν αὐτὰ ἐπίσης εἰς ἀταξίαν. Ἐνῷ λοιπὸν τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ χωρίου Βαγράμης εἶχε κυριευθῇ παρὰ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, αἴφνης ἐγκατελείφθη. Ὁ δὲ ἀρχιδοὺξ Κάρολος συναθροίσας τὸν ὑπ' αὐτὸν στρατὸν ἐπέπεσε κατὰ τῶν ὑποχωρούντων Γάλλων, προξενῶν πολλὴν ζημίαν εἰς αὐτούς, μάλιστα δὲ ἠχμαλώτισε καὶ δύω πεζικὰ τάγματα. Ὁ Ναπολέων, πληροφορηθεὶς τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο περιστατικόν, ἔπεμψε τὸ ἱππικὸν νὰ δράμῃ πρὸς βοήθειαν τῶν ὑποχωρούντων σωμάτων, αὐτὸς δὲ διέτρεχε τὴν πεδιάδα ἵνα συναθροίσῃ τοὺς περιπλανηθέντας στρατιώτας. Ἐν τούτοις ὁ γαλλικὸς στρατὸς κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα ἀπώλεσε δύω χιλιάδας ἀνδρῶν εἰς μάτην.

Ὁ Ναπολέων εὐθὺς διέταξε νὰ καταυλισθῇ ὅλος ὁ στρατός του κατὰ τὴν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ προσδιορισθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ τάξιν, ἀλλὰ δὲν ἐπέτρεψε ν' ἀνάψωσι πυρὰς, ἀλλ' οὔτε νὰ ζητήσωσιν ἄλλας τροφὰς ἀφ' ὅσας ἕκαστος εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ, δηλαδὴ ὀλίγον παξημάδιον καὶ ῥακήν· αὐτὸς δὲ ὁ Ναπολέων μόνος εἶχεν εἰς τὴν καλύβην του ὀλίγην πυρὰν ἐκ καλάμων. Συνήθροισε δὲ ὅλους τοὺς στρατάρχας του τὴν νύκτα ταύτην, πρὸς τοὺς ὁποίους ὡμίλει δι' ὅλης τῆς νυκτὸς περὶ τῶν προθέσεών του τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀπολύσας πάντας ἐκράτησε μόνον τὸν Δα-

βοῦστον μέχρι τοῦ λυκαυγοῦς. Ἦτο δὲ ἤδη τρίτη νὺξ, καθ' ἣν ὁ Ναπολέων διενυκτέρευεν ὄρθιος ἢ ἔφιππος.

Ἐν τοσούτῳ ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος ἀπεφάσισε κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα πᾶν ὅ,τι ἔμελλε νὰ πράξῃ εἰς τὴν ἐπὶ τὴν αὔριον μάχην, διότι τῇ ἐπιούσῃ ἢ ἔπρεπε νὰ ῥίψῃ εἰς τὸν Δανούβιον τοὺς Γάλλους ἢ νὰ παραδώσῃ τὸ ξίφος του εἰς τὸν νικητὴν τοῦ Μαρέγγου καὶ τῆς Αὐστερλίκης. Ὅθεν προέθετο νὰ μένῃ ἐν πρώτοις ἐν ἀμύνῃ, ἀντιτάττων εἰς τὰς προσβολὰς τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ τὸ ἀριστερὸν κέρας τοῦ στρατοῦ του, ἐπομένως, ἐνῷ οἱ Γάλλοι ἤθελον ἐνασχολεῖσθαι πρὸς τοῦτο τὸ μέρος, οὗτος μετὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγός του νὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτῶν ἐκ τῶν πλευρῶν των, καὶ νὰ τοὺς διαχωρίσῃ ἐκ τοῦ Δανουβίου· ἅμα δὲ οἱ Γάλλοι θελήσωσι νὰ ὑπερασπισθῶσι, νὰ ἑνώσῃ τὰς δύω πτέρυγας τοῦ στρατοῦ του, καὶ μετ' αὐτῶν νὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτῶν ἵνα τοὺς ῥίψῃ εἰς τὸν ποταμόν. Ἤλπιζε προσέτι ὅτι καὶ ὁ ἀρχιδοὺξ Ἰωάννης ἤθελε φθάσει κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης, καὶ ὅτι οὗτος θέλει προσβάλει αἴφνης τοὺς Γάλλους ἐκ τῶν νώτων, ἐνῷ αὐτὸς ἤθελεν ἐπιπέσει κατὰ τούτων κατὰ μέτωπον καὶ ἐκ τῶν πλευρῶν· ὑπελόγιζε λοιπὸν ὅτι ἤθελε νικήσει ἀφεύκτως τοὺς Γάλλους, διότι ἐνόμιζεν ὅτι εἰς τοιαύτην πρόθεσιν οὐδεὶς ἐδύνατο νὰ ἀντιταχθῇ. Ταῦτα ἐδύναντο νὰ ἦναι πιθανὰ, ἐὰν ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος ἤθελε προνοήσει, ὡς ὁ Ναπολέων, νὰ φέρῃ εἰς τὴν μάχην 30 ἢ 40 χιλιάδας στρατοῦ ἐπὶ πλέον, πρὸς δὲ τοῦτο κατωρθοῦτο ἐὰν ἤθελεν εἰδοποιήσῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωάννην ἐγκαίρως νὰ προφθάσῃ, ἢ τέλος πάντων ἐάν, ὡς κύριος ὢν πρὸ πολλοῦ ὅλου τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἤθελε προνοήσει νὰ κατασκευάσῃ ἰσχυρὰ χαρακώματα ἔμπροσθεν τοῦ στρατοπέδου του, τὸ ὁποῖον νὰ καταστήσῃ ἀπρόσβλητον. Ἀλλ' ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος οὐδὲν τούτων πράξας, ὡς εἴδομεν, περιωρίσθη νὰ κατασκηνωθῇ μόνον ἐπὶ τῆς Βαγράμης, τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωάννην εἰδοποίησε περὶ τούτου τὴν ἑσπέραν τῆς παραμονῆς τῆς μάχης, ἤτοι τὴν 4 τοῦ μηνός· τὸ δὲ στρατόπεδόν του ἦτο τοσοῦτον ἀνίσχυρον, ὥστε τὴν ἑσπέραν τῆς προτεραίας ἐκυρεύθη σχεδὸν ἄνευ πολλῆς ἀντιστάσεως.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, διαμένων τὴν ἑσπέραν ἐκείνην εἰς τὸ χωρίον Βαγράμην συνήθροισε τοὺς στρατηγούς του, καὶ ἀπαγγείλας αὐτοῖς τὰς περὶ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας διαταγάς του, διέταξεν ὥστε ἡ μὲν δεξιὰ πτέρυξ τοῦ στρατοῦ, διοικουμένη ὑπὸ τῶν στρατηγῶν Κλενὼ καὶ Κολοβράττου, εἰς τὴν μίαν ὥραν πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ Ἡλίου νὰ προσβάλῃ ἐκ τῶν πλευρῶν τὸ ἀριστερὸν τοῦ γαλλικοῦ στρατοπέδου, διοικούμενον

ὑπὸ τοῦ Μασσένα, μετὰ δὲ μίαν ὥραν νὰ κινηθῇ τὸ ἀριστερὸν, καὶ νὰ προσβάλῃ κατὰ μέτωπον τὴν δεξιὰν πτέρυγα αὐτοῦ, διοικουμένην ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Δαβούστου. Ταῦτα διατάττων ἔν τινι πυρπολημένῃ οἰκίᾳ ὁ Κάρολος ἔλεγε πρὸς τοὺς στρατηγούς του, ὅτι ἦτον ἀδύνατον ν' ἀνθέξωσιν οἱ Γάλλοι εἰς τοιαύτας προσβολὰς, καὶ ὅτι θέλουσι πνιγῇ εἰς τὸν ποταμόν. Ἀλλ' εἰς ταῦτα πάντα ὁ Κάρολος οὐδὲν ὀρθῶς ὑπελόγισεν, οὔτε τὰ διαστήματα δηλαδὴ τοῦ τόπου, οὔτε τὸν χρόνον τῶν διαφόρων κινήσεων, ὥστε ἔλειπεν ὁ κοινὸς νοῦς, ὅστις διεθύνει τὰ πάντα, οὕτως εἰπεῖν, ἐν τῷ κόσμῳ, εἴτε ἐν πολέμῳ, εἴτε ἐν εἰρήνῃ.

Τὴν αὐτὴν νύκτα ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος ἔπεμψε τὰς διαταγάς του ταύτας πρὸς τοὺς στρατηγούς του· ἀλλ' ὁ Κλενὼ, ὡς ἐκ τῆς προλαβούσης συγχύσεως μὴ κατέχων τὴν ὑποτιθεμένην εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Καρόλου θέσιν, διότι ἔπρεπε νὰ παρέλθῃ μία ὥρα μέχρις οὗ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ σώματος τοῦ Κολοβράττου, ἐβράδυνε μέχρι τῆς τετάρτης ὥρας νὰ ἐκκινήσῃ κατὰ τῶν Γάλλων· οὕτως ἡ δεξιὰ πτέρυξ τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ ἐξεκίνησε καθ' ἣν ὥραν ἔπρεπε νὰ ἐκκινήσῃ ἡ ἀριστερὰ, ὥστε συνέβη τ' ἀνάπαλιν ἀφ' ὅ,τι διέταξεν ὁ Κάρολος, ὅστις, ὡς ἐρρέθη, ἐγνώριζε μόνον τὴν θεωρίαν τοῦ πολέμου καὶ οὐχὶ τὴν πρᾶξιν· διότι ἐκδίδων διαταγὰς, δὲν ἐφρόντιζε νὰ μάθῃ ἂν ἦτο καὶ δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθῶσιν αὗται.

Ἐνῷ λοιπὸν τὸ αὐστριακὸν στρατόπεδον εὑρίσκετο εἰς κίνησιν, ἐν τῷ γαλλικῷ ὑπῆρχε μεγίστη ἡσυχία καὶ ἀνάπαυσις· διότι ὁ Ναπολέων, ἀσφαλίσας καθ' ὅλα τὸν στρατόν του, ἦτο προσέτι βέβαιος ὅτι ὁ ἀρχιδοὺξ Ἰωάννης δὲν ἐδύνατο νὰ φθάσῃ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης· διέταξεν ὅμως τοὺς στρατάρχας του νὰ θέσωσι περὶ τὸ λυκαυγὲς ἐπὶ τὰ ὅπλα τὰ ὑπ' αὐτοὺς στρατεύματα, ἀλλ' οὐδεμίαν κίνησιν νὰ ἐπιχειρίσωσι πρὶν ἡ φανερωθῶσιν αἱ προθέσεις τοῦ ἐχθροῦ, ἵνα ἐν γνώσει πολεμήσωσι θανασίμως τὸν ἐχθρόν.

Περὶ τὴν 4 ὥραν τῆς ἀξιομνημονεύτου ταύτης ἡμέρας τῆς 6 Ἰουλίου ὁ διοικῶν τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ αὐστριακοῦ στρατοπέδου πρίγκηψ Ῥοσεμβέργος ἕνεκα τῆς ἀπρονοησίας τοῦ Καρόλου προσέβαλε πρῶτος τὸ δεξιὸν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ διοικούμενον ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Δαβούστου, ἐνῷ, ὡς ἐρρέθη, πρῶτον ἔπρεπε νὰ προσβάλῃ ὁ στρατηγὸς Κλενὼ τὸ ἀριστερὸν τῶν Γάλλων, καὶ μετὰ μίαν ὥραν νὰ ἐκκινήσῃ καὶ οὗτος. Ὁ Ναπολέων ἀκούσας ἀπὸ πρωΐας τὸν κρότον τῶν πυροβόλων, εἰδοποίησεν ὅλους τοὺς στρατηγούς του νὰ ἀμύνωνται περιοριζόμενοι εἰς τὰς

θέσεις των, μέχρις οὗ πέμψῃ εἰς αὐτοὺς ὁριστικὰς διαταγάς· ἔδραμε δὲ πρὸς τὴν δεξιὰν πτέρυγά του ὅπου, ὡς ἐρρέθη, ἦτον ὁ Δαβοῦστος. Ἐνταῦθα οἱ Αὐστριακοὶ πολλάκις προσέβαλον τοὺς Γάλλους, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν παρ' αὐτῶν. Ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος παρατηρήσας ὅτι ἀτόπως ἤρχισε τὴν μάχην, διέταξε τὸν πρίγκηπα Ῥοσεμβέργον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προτέραν του θέσιν Νεοσιεδέλον. Ὁ δὲ Ναπολέων, ὑποπτεύων τὴν ἕνωσιν τοῦ ἀρχιδουκὸς Ἰωάννου μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Καρόλου, διέταξε νὰ καταληφθῇ τὸ χωρίον τοῦτο Νεοσιεδέλον· ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν ἔδιδε τὰς περὶ τούτου διαταγάς του εἰς τὸν στρατηγὸν Δαβοῦστον, διάφοροι ὑπασπισταὶ σταλέντες παρὰ τοῦ Μασσένα καὶ Βερναδόττου ἦλθον πρὸς τὸν Ναπολέοντα καὶ ἀνήγγειλαν αὐτῷ ὅτι τὸ κέντρον καὶ τὸ ἀριστερὸν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ εὑρίσκοντο εἰς κίνδυνον, καὶ ὅτι τούτου ἕνεκα ἀπῃτεῖτο ἡ ἐκεῖ παρουσία του μετὰ ἐπικουρίας.

Τῳόντι δὲ ἡ θέσις τῶν στραταρχῶν τούτων, οἵτινες ἐδιοίκουν τὸ κέντρον καὶ τὸ ἀριστερὸν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἦτο σπουδαία ὡς ἐκ τῆς συμβάσης ἀταξίας κατὰ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα μάλιστα ὁ στρατάρχης Βερναδόττος, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Βαγράμην κατὰ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα, διέμενεν εἰσέτι εἰς τὸ χωρίον Ἀδερκλαὰ, κείμενον οὐ μακρὰν τοῦ αὐστριακοῦ στρατοπέδου· ἀπὸ πρωΐας δὲ ὁ στρατηγὸς Βελλεγάρδος κατὰ τὴν προειρημένην πρόθεσιν τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου ἐπορεύθη μεθ' ὅλου τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματος εἰς τὸ χωρίον τοῦτο. Ἐντεῦθεν ὁ στρατάρχης Βερναδόττος, μὴ ἔχων ἱκανὰς δυνάμεις ν' ἀνθέξῃ, ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ· ἀλλ' ἡ πρωτοπορεία τοῦ Βελλεγάρδου προφθάσασα ἐπέπεσε κατὰ τῆς ὀπισθοπορείας αὐτοῦ, συγκειμένης ἐκ σαξονικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα ὑπεχώρουν ἀτάκτως. Συγχρόνως οἱ στρατηγοὶ Κλενὼ καὶ Κολλοβράττος, ἔχοντες 60 χιλιάδας στρατοῦ ἐκινήθησαν κατὰ τοῦ Μασσένα, καὶ ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ὑποχωρήσῃ· Ὁ στρατάρχης οὗτος, ἔχων 18 μόνον χιλιάδας στρατοῦ, παρίστατο εἰς τὴν μάχην τῆς ἡμέρας ταύτης κατὰ παράκλησιν τοῦ Ναπολέοντος, φερόμενος ἐπὶ κλειστοῦ φορείου, ὡς πεσὼν πρό τινων ἡμερῶν ἐκ τοῦ ἵππου του· ἔπεμψε μ' ὅλον τοῦτο εὐθὺς δύω συντάγματα πρὸς βοήθειαν τοῦ στρατάρχου Βερναδόττου, τὰ ὁποῖα εἰσβαλόντα εἰς τὸ χωρίον Ἀδερκλαὰ ἐκυρίευσαν αὐτὸ παρὰ τῶν Αὐστριακῶν, ἀλλ' ἀπώλεσαν τοὺς συνταγματάρχας των.

Τοιαύτη ἦτον ἡ κατάστασις τοῦ γαλλικοῦ στρατοπέδου τὴν 9 ὥραν τὸ πρωΐ, ὅτε εἰδοποιήθη ὁ Ναπολέων περὶ τούτου, ὅστις

ἀσφαλίσας τὸ δεξιόν του διὰ τοῦ στρατάρχου Δαβούστου, πρὸς ὃν ἔδωκε τὰς ἀπαιτουμένας ὁδηγίας, ἐπορεύθη καλπάζων πρὸς τὸ ἀριστερὸν τοῦ στρατοῦ του, κείμενον δύο λεύγας μακράν. Ἐνταῦθα ὁ Ναπολέων εὗρε τὸν Βερναδόττον λίαν τεταραγμένον· βεβαιώσας δὲ αὐτὸν περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῆς μάχης, προσῆλθεν εἰς τὸ φορεῖον τοῦ Μασσένα, παρὰ τῷ ὁποίῳ αἱ σφαῖραι ἔπιπτον ὡς βροχή. Τὴν στιγμὴν ταύτην οἱ Αὐστριακοὶ ἐπιπεσόντες κατὰ τοῦ χωρίου Ἀδερκλὰ ἐκυρίευσαν αὐτό, ἀποδιώξαντες τοὺς Γάλλους.

Ὁ Ναπολέων χωρὶς νὰ ταραχθῇ ἐκ τῆς θέας ταύτης, ἤτοι ἐκ τῆς καταδιώξεως τῶν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ στρατευμάτων του, διότι ἐστηρίζετο εἰς τὰς μεγάλας δυνάμεις του, ὁμιλήσας ὀλίγας στιγμὰς μετὰ τοῦ Μασσένα, περὶ τῶν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ προθέσεών του, ἀνεχώρησε καλπάζων. Διάφοροι ἀξιωματικοὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ναπολέοντα κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν, διηγούμενοι τὰς προόδους τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ καὶ τὰς καταστροφὰς τῶν Γάλλων. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων εἰς οὐδένα προσέχων, διελογίζετο τίνι τρόπῳ νὰ συλλάβῃ ὅλον τὸν αὐστριακὸν αὐτοκρατορικὸν οἶκον, διότι ἅμα περιεκύκλωνεν ὁ Δαβοῦστος τὴν Βαγράμην, οἱ Αὐστριακοὶ ἦσαν ἠφανισμένοι, ὡς ἐκτεθειμένοι μεταξὺ δύω πυρῶν. Τοῦτο δὲ μὴ δυνάμενος νὰ πραγματοποιήσῃ, ἐπειδὴ ὁ στρατός του συνέκειτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ νεοσυλλέκτων στρατευμάτων, μάλιστα δὲ ἦτο πεφοβισμένος ἀπὸ τῆς Ἐσσλεγκ μάχης, περιωρίσθη μόνον νὰ προσβάλῃ τὸν αὐστριακὸν στρατὸν καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ εἰς ἐντελῆ ὑποχώρησιν.

Ἐσκέφθη λοιπὸν ὅτι ἑνόνων εἰς τὸ αὐτὸ μέρος τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ πυροβολικοῦ, τὸ βαρὺ ἱππικὸν καὶ τὰ ἐκλεκτὰ σώματα τοῦ πεζικοῦ του νὰ ἐπιτεθῇ ἐν τῷ ἅμα κατὰ τοῦ κέντρου τοῦ ἐχθροῦ· προσέτι διέταξε τὸν στρατάρχην Μασσέναν νὰ προσλάβῃ τρεῖς μεραρχίας καὶ νὰ προσβάλῃ τὸν ἐχθρὸν δεξιόθεν ἐκ τοῦ ποταμοῦ. Μόλις ἐξεδόθησκν αἱ διαταγαὶ αὗται, καὶ πάραυτα ἐξετελέσθησαν πανταχοῦ ἀκριβέστατα. Αὐτὸς δὲ ὁ Ναπολέων, καθήμενος ἐφ' ἑνὸς λευκοτάτου λαμπροῦ ἵππου, καὶ διατρέχων καλπάζων τὸ πεδίον τῆς μάχης μεταξὺ ἀπείρων σφαιρῶν καὶ βολῶν, διασταυρουμένων πανταχόθεν, φθάσας ἀπέναντι τοῦ κέντρου τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, τοποθετημένου εἰς τὸ χωρίον Βαγράμην, ὅπου ἔμελλε νὰ προσβάλῃ τὸν ἐχθρὸν, διέταξε ν' ἀρχίσῃ ἡ προσβολή. Πάραυτα ὁ στρατηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ Λώριστων παρέταξεν ἑκατὸν πυροβόλα, τὰ ὁποῖα δι' ἑνὸς σημείου ἐξέβαλον τοιοῦτον τρομερὸν πῦρ, ὥστε ἐν ἀκαρεῖ, διέσ-

πασαν τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον. Ἀλλὰ δὲν ἤρκει τοῦτο, διότι ἀπητεῖτο καὶ πεζικὸν ἵνα διασκορπίσῃ αὐτό. Εὐθὺς ὁ εὔτολμος στρατηγὸς Μαγδονάλδος, ὁ πρὸ ὀλίγου ἐξιλεωθεὶς παρὰ τῷ Ναπολέοντι, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ, ἐβάδισε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ μὲ τοιοῦτον τρόπον ὥστε διήγειρε τὴν περιέργειαν καὶ τὸν θαυμασμὸν εἰς τοὺς ἰδόντας αὐτὸν κατὰ πρῶτον, τόσον διὰ τὴν δημοκρατικὴν στολὴν αὐτοῦ, ὅσον καὶ διὰ τὴν εὐτολμίαν του. Μετὰ ταῦτα παρέταξε δύο πεζικὰς ταξιαρχίας, ὄπισθεν τῶν πτερύγων αὐτῶν ἔταξε τὸ ὑπόλοιπον πεζικόν του κατὰ φάλαγγα πυκνὴν, ἐν τῷ διαστήματι δὲ τῶν μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν πτερύγων τούτων ἔταξε τοὺς Θωρακοφόρους, ὡς εἰς τέταρτον μέτωπον, τὸ ὁποῖον ἔκλειε τὸ μέγα τοῦτο τετράγωνον. Ὁ Ναπολέων θέλων νὰ ἐνισχύσῃ τὸ σῶμα τοῦ στρατηγοῦ τούτου, διέταξεν ὀκτὼ πεζικὰ τάγματα καὶ τὸ ἱππικὸν τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς αὐτοῦ νὰ τεθῶσιν ὄπισθεν τοῦ τετραγώνου τούτου, ἐπομένως προσηλώσας τοὺς ὀφθαλμούς του ἐπὶ τοῦ μεγάλου θεάματος τούτου, περιέμενεν ἀνυπομόνως νὰ ἴδῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν διατάξεων αὐτοῦ.

Ὁ Μαγδονάλδος, ἔχων οὕτως, ὡς ἐρρέθη, διατεταγμένον τὸ ὑπ' αὐτὸν σῶμα, προεχώρει πρὸς τὸν ἐχθρὸν. ἐκβαλόντα τὰ πυρά του ὡς βαγδαίαν βροχὴν, ἀφίνων εἰς πᾶν βῆμα αὐτοῦ πλῆθος πληγωμένων καὶ φονευμένων, ἀλλὰ διαδίδων εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας τὴν ἀδιαφορίαν καὶ καρτερίαν του. —Τί ἀνδρεῖος ἄνθρωπος!—ἔκραξε πολλάκις ὁ Ναπολέων, βλέπων αὐτὸν πορευόμενον οὕτως ὑπὸ τὰ σφαιρίδια καὶ τὰς σφαίρας τῶν πυροβόλων. Ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, θέλων νὰ ἐμποδίσῃ τὴν γαλλικὴν φάλαγγα ταύτην ἥτις οὕτω θαῤῥαλέως ἐπορεύετο πρὸς τὸ κέντρον αὐτοῦ, διατάττει τὸ βαρὺ ἱππικόν του νὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτῆς. Ὁ στρατηγὸς Μαγδονάλδος πάραυτα παραγγείλας νὰ σταθῇ τὸ μέγα τοῦτο τετράγωνόν του καὶ διατάξας τὰς ἐφ' ἑκατέρων τῶν πλευρῶν αὐτοῦ πυκνὰς φάλαγγας νὰ παραταχθῶσι, προβάλλει πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἐκ τριῶν μετώπων πυρά. Τὸ ἔδαφος εὐθὺς ἐταράχθη ἐκ τοῦ βαδίσματος τῶν προσβαλλόντων αὐστριακῶν Θωρακοφόρων· ἀλλὰ τοσοῦτον προσεβλήθησαν οὗτοι ὑπὸ τῶν πυρῶν τοῦ τετραγώνου, ὥστε ἠναγκάσθησαν νὰ ὀπισθοπορήσωσι πρὸς τὸ πεζικὸν αὐτῶν καὶ νὰ θέσωσιν αὐτὸ εἰς μεγίστην ἀταξίαν. Ὁ Μαγδονάλδος διατάττει εὐθὺς τὸν διοικητὴν τῶν Θωρακοφόρων του νὰ ἐπιπέσῃ πάραυτα κατὰ τοῦ αὐστριακοῦ πεζικοῦ τοῦ τεθέντος εἰς ἀταξίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἱππικὸν τοῦτο ἵστατο εἰς τὸ τέταρτον μέτωπον, μέχρις οὗ ἔλθῃ καὶ σχηματισθῇ ἔμπροσθεν τοῦ πρώτου μετώπου

καὶ ἀρχίσει τὴν προσβολήν του, τὸ αὐστριακὸν πεζικὸν κατὰ τὸ πλεῖστον εἶχε τεθῆ εἰς τάξιν καὶ σχηματισθῆ εἰς τετράγωνα· μ' ὅλα ταῦτα τὸ γαλλικὸν ἱππικὸν προσβάλλει καὶ καταστρέφει τινὰ τῶν τετραγώνων τούτων. Ὁ στρατηγὸς Μαγδονάλδος, βλέπων ὅτι ἕνεκα τῆς βραδύτητος τοῦ ἱππικοῦ τῷ διέφυγεν ἡ νίκη, προσκαλεῖ τὸν διοικητὴν τοῦ ἱππικοῦ τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς νὰ προσβάλῃ τὸν ἐχθρόν. Ἀλλ' οὗτος, μὴ ὀφείλων νὰ ὑπακούσῃ εἰμὴ εἰς τὸν στρατάρχην Βεσσιέρον, ὅστις δυστυχῶς κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐπληγώθη ὑπὸ σφαίρας πυροβόλου βαρέως, δὲν ἐξετέλεσε τὴν διαταγὴν αὐτοῦ. Τούτου ἕνεκα ὁ στρατηγὸς Μαγδονάλδος δὲν ἐδυνήθη νὰ καταλάβῃ τὰς θέσεις τοῦ ἐχθροῦ, μ' ὅλον ὅτι ἐπροξένησε τοιαύτην ζημίαν εἰς αὐτὸν, ὥστε ὁ ἀρχιδοὺξ Κάρολος ἀντὶ, ὡς προέθετο, νὰ ῥίψῃ εἰς τὸν ποταμὸν τὸν γαλλικὸν στρατὸν, ἐσκέπτετο ἤδη περὶ τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ στρατοῦ του.

Συγχρόνως δὲ καὶ ὁ στρατηγὸς Μασσένας κατὰ τὴν πρὸς τὴν αὐτὸν δοθεῖσαν, ὡς ἐῤῥέθη, διαταγὴν τοῦ Ναπολέοντος, ἐλθὼν δεξιόθεν τοῦ ποταμοῦ προσέβαλε τὰ σώματα τῶν στρατηγῶν Κολλοβράτου καὶ Κλενὼ, καὶ ἠνάγκασεν αὐτὰ νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸς τὴν Βαγράμην. Εἰς τὴν προσβολὴν ταύτην προπορευόμενος ὁ στρατηγὸς Λασάλλος μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν ἱππικοῦ ἔπεσεν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, περαιώσας τὸ στάδιον τοῦ στρατιωτικοῦ βίου του, βλέπων τὸν ἐχθρὸν φεύγοντα ἐνώπιόν του.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, τὸ μὲν κέντρον τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ, τὸ δὲ δεξιὸν νὰ ὀπισθοδρομῇ, οὕτω δὲν ἔμεινεν εἰμὴ τὸ ἀριστερὸν αὐτοῦ· ἂν λοιπὸν ὁ Δαβοῦστος, κατὰ τὴν πρὸς αὐτὸν δοθεῖσαν διαταγὴν τοῦ Ναπολέοντος ἐκυρίευε τὸ Νεοσιεδέλον, συνδεόμενον μετὰ τοῦ χωρίου Βαγράμης, ὁ στρατὸς τοῦ Καρόλου ἀποχωριζόμενος ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου καὶ ἀπομακρυνόμενος ἐκ τῆς Οὐγγαρίας δὲν ἐδύνατο νὰ καταφύγῃ ἀλλαχόσε, εἰμὴ εἰς τὴν Βοημίαν. Ὅθεν ὁ Ναπολέων ἦτο προσηλωμένος πρὸς τὸ μέρος τοῦ Δαβούστου, περιμένων ἀνυπομόνως ν' ἀκούσῃ τὴν ἐκεῖσε ἄφιξιν αὐτοῦ. Ἵνα διακόψῃ δὲ πανταχόθεν τὰς ἐλπίδας τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ, ἐξαπέστειλε μέρος τοῦ τῆς Ἰταλίας στρατοῦ του, τὰ βαυαρικὰ στρατεύματα καί τινα σώματα τῆς φρουρᾶς του νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἕνωσιν τοῦ ἀρχιδουκὸς Ἰωάννου μετὰ τοῦ Καρόλου.

Ἡ πρὸς τὸν Δαβοῦστον λοιπὸν πεποίθησις τοῦ Ναπολέοντος, ὡς καὶ ἄλλοτε, δὲν ἐβράδυνε νὰ πραγματοποιηθῇ. Ὁ πιστὸς οὗ-

τος στρατάρχης τοῦ Ναπολέοντος, διαιρέσας τὰ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματα εἰς διαφόρους φάλαγγας, καὶ προτάξας ὅλα τὰ πυροβόλα του, ὄντα ἑξήκοντα, προσέβαλε τὸ ἀριστερὸν τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ, προχωρήσας ὄπισθεν τῶν ὑψωμάτων τῆς Βαγράμης. Ὁ Ναπολέων ἰδὼν τὰ ὑπὸ τὸν Δαβοῦστον στρατεύματα προχωροῦντα ὄπισθεν τῶν ἐχθρικῶν θέσεων, μὴ ἀμφιβάλλων πλέον περὶ τῆς νίκης, ἔκραξεν ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ του Νίκη, Νίκη, καὶ κοινοποιῶν τοῦτο εἰς τὸν στρατάρχην Μασσέναν, τὸν πρίγκηπα Εὐγένιον καὶ στρατηγὸν Μαγδονάλδον, εὐθὺς διέταξε τὸν στρατηγὸν Οὐδινὼ νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ χωρίου Βαγράμης, ὅστις ἐν ἀκαρεῖ ἐκυρίευσεν αὐτό, ἀποδιώξας ἐκεῖθεν τοὺς Αὐστριακούς. Ὁ Ναπολέων, βλέπων τὸν αὐστριακὸν στρατὸν ἐγκαταλιμπάνοντα τὰς θέσεις του, ἔστελεν ἐπικουρίας πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ στρατοῦ του, ὅπου παρετήρει ὅτι οἱ Αὐστριακοὶ ἀντέσχον εἰσέτι.

Ὁ δὲ ἀρχιδοὺξ Κάρολος, ἰδὼν τὸν στρατόν του νενικημένον πανταχόθεν καὶ καταδιωκόμενον ἐκ τῶν θέσεών του, φοβούμενος μήπως ἀπολέσῃ τὴν πρὸς τὴν Βοεμίαν ἄγουσαν ὁδὸν, διέταξε τὴν ὑποχώρησιν τοῦ στρατοῦ του· ὁ δὲ Ναπολέων διέταξε κατὰ τοῦ ὑποχωροῦντος αὐστριακοῦ καταδίωξιν, ἥτις καὶ ἐγένετο πάραυτα, διότι ὅλος ὁ γαλλικὸς στρατὸς κατεδίωκε τὸν αὐστριακὸν ὑποχωροῦντα, ἠχμαλώτιζε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν καὶ ἐκυρίευε πολλὰ πυροβόλα καὶ σημαίας. Ἐντεῦθεν ἔβλεπέ τις 120 χιλιάδας Γάλλους καταδιώκοντας 120 χιλιάδας Αὐστριακῶν, συνάπτοντας σποράδην διαφόρους συμπλοκὰς, συλλαμβάνοντας χιλιάδας αἰχμαλώτων καὶ κυριεύοντας πυροβόλα καὶ σημαίας.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ περίφημος αὕτη μάχη τῆς Βαγράμης, ἀρξαμένη τὴν τετάρτην ὥραν τῆς πρωΐας τῆς 6 Ἰουλίου 1809 καὶ περαιωθεῖσα τὴν τετάρτην τῆς αὐτῆς ἑσπέρας. Ὁ Ναπολέων εἶχεν εἰσέτι ἐν ἐφεδρείᾳ 30 χιλ. στρατοῦ, μὴ συμμεθέξαντος εἰς τὴν μάχην ταύτην, ἵνα χρησιμεύσῃ καθ' ἣν περίστασιν ἤθελε φθάσει ὁ ἀρχιδοὺξ Ἰωάννης. Ὁ πρίγκηψ οὗτος τῳόντι τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐφθασε μετὰ 12 χιλιάδων στρατοῦ, ἀλλ' εὑρὼν τὴν μάχην περαιωμένην, ἐστράφη ὀπίσω· ἂν δὲ, ὡς ὑπέθετόν τινες, φθάνων ἐγκαίρως, ἐδύνατο νὰ μεταβάλῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης, τοῦτο δὲν ἦτο ποσῶς πιθανὸν, διότι καὶ τὸ ὑπ' αὐτὸν σῶμα ἤθελε πολεμηθῆ καὶ ἤθελεν ἐξολοκλήρου καταφανισθῆ, πρὶν ἡ φθάσῃ εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Μαρμῶντος· οὐδὲ πάλιν πρέπει νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι ὁ ἀρχιδοὺξ Ἰωάννης ἐπεβουλεύθη τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔ-

φθασεν ἐγκαίρως· διότι ὁ ἀρχιδοὺξ οὗτος, εἰδοποιηθεὶς ἀφ' ἑσπέρας παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ νὰ προφθάσῃ εἰς τὴν Βαγράμην, δὲν ἐγνώριζε καὶ κατὰ ποίαν ὥραν ἔπρεπε νὰ προφθάσῃ· τούτου ἕνεκα δὲν ἔδραμεν ἐσπευσμένως ἀλλὰ κατὰ τὴν γερμανικὴν μέθοδον τῆς πορείας· ὥστε δύναται νὰ εἴπῃ τις ὅτι δὲν ἐξετέλεσεν, ὡς ἀπῃτεῖτο, τὴν κακῶς δοθεῖσαν πρὸς αὐτὸν διαταγὴν τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ οὐδὲν ἄλλο.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς μάχης ταύτης, ἂν καὶ δὲν ἦσαν τοιαῦτα, ὡς τὰ τῆς Αὐστερλίκης, Ἰένης καὶ Φριεδλάνδης, ἦσαν ὅμως καὶ ταῦτα μεγάλα· καθότι οἱ μὲν Αὐστριακοὶ ἀπώλεσαν 24 χιλιάδας ἄνδρας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐλογίζοντο 12 στρατηγοί, 12 χιλιάδες αἰχμάλωτοι καὶ 20 πυροβόλα, οἱ δὲ Γάλλοι ἀπώλεσαν 18 χιλιάδας ἄνδρας. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ δὲν ἦτον, ὡς εἰς τὰς ἄλλας, τὸ πλῆθος τῶν πληγωμένων ἀνδρῶν, ὡς καὶ ἡ κυρίευσις τῶν πυροβόλων καὶ τῶν σημαιῶν, ἅτινα ἐπροξένουν τὸν θαυμασμὸν εἰς πάντας, ἀλλὰ ἡ εὐφυΐα τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις ὑπερεπήδησεν ὅλας τὰς δυσκολίας, αἵτινες παρουσιάζοντο ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ· διότι ἀπέναντι ἰσχυροῦ ἐχθροῦ ἔπρεπε νὰ διαβῇ μέγαν ποταμὸν καὶ νὰ πολεμήσῃ αὐτόν· αἱ δὲ συνέπειαι τῆς μάχης ταύτης ἦσαν ἄπειροι, διότι δι' αὐτῆς ἐπεραιοῦτο ὁ πόλεμος.

Ὁ Ναπολέων, γνωρίζων τὰς συνεπείας τοῦ πολέμου τούτου, δὲν ἠθέλησεν, ὡς ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἐμελέτησεν ἐν τῇ ὀργῇ του, νὰ διαλύσῃ τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Αὐστρίας· ἀλλ' ἠθέλησε νὰ περιορίσῃ τὰ ὅρια αὐτῆς, καὶ νὰ τῇ ἐπιβάλῃ χρηματικὰς ἀποζημιώσεις, ὥστε νὰ περιστείλῃ τὴν ὀφρὺν αὐτῆς καὶ νὰ τὴν ἀναγκάσῃ νὰ ζητήσῃ εὐθὺς τὴν εἰρήνην· ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ καταδιώκων τὸν ὑποχωροῦντα αὐστριακὸν στρατόν. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐδυνήθη νὰ πράξῃ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, διότι ὁ ὑπ' αὐτὸν στρατός, ὡς συγκείμενος ἐκ πολλῶν νεοσυλλέκτων, καὶ μάλιστα ἐκ στρατευμάτων διαφόρων ἐθνῶν, μετὰ τὴν μάχην ἠλαττώθη τοσοῦτον, ὥστε ἕκαστον σύνταγμα, ἐνῷ συνέκειτο ἐκ 2500 ἀνδρῶν, μόλις εἶχεν ἐπὶ τὰ ὅπλα 1000 ἄνδρας, οἱ δὲ λοιποί, οἱ μὲν 500 ἦσαν ἠφανισμένοι ἐκ τῆς μάχης, οἱ δὲ 1000 ἐλλείποντες, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν διεσκορπισμένοι εἰς διαρπαγὴν, ἄλλοι δὲ ἀπεσπασμένοι εἰς μεταφορὰν πληγωμένων· ἐκτὸς τούτων ὅλων καὶ ὁ καύσων τοῦ ἡλίου κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν τοῦ χρόνου ἦτο τοσοῦτον ὑπερβολικὸς, ὥστε ὁ γαλλικὸς στρατὸς εἶχεν ἀπαυδήσει.

Ὁ Ναπολέων τὴν ἐπιοῦσαν, 7 Ἰουλίου, μεταβὰς εἰς τὸ χω-

ρίον Βολκερσδόρφ, ὅπου ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας ἱστάμενος ἐθεώρει τὴν ἐν Βαγράμῃ μάχην, διέταξε νὰ συναθροισθῶσιν ὅλοι οἱ ἀποπλανηθέντες στρατιῶται, καὶ νὰ μετακομισθῶσι διαφόρων εἰδῶν τροφαὶ εἰς τὸ στρατόπεδον· συγχρόνως ἐξαπέστειλε τὰ μὴ συμμεθέξαντα εἰς τὴν μάχην στρατεύματα κατόπιν τοῦ ἐχθροῦ. Τὴν δὲ ἐπιοῦσαν, 8 Ἰουλίου, μαθὼν παρὰ τοῦ πρὸς καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ σταλέντος ἐλαφροῦ ἱππικοῦ ὅτι ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρει πρὸς τὴν Βοεμίαν, ἐξαπέστειλε κατόπιν τούτου τὸν στρατάρχην Δαβοῦστον μετὰ 45 χιλιάδων στρατοῦ, πρὸς δὲ τὴν ὁδὸν Μοραυΐας τὸν στρατάρχην Μασσέναν μεθ ἱκανοῦ στρατοῦ, τὸν δὲ πρίγκηπα Εὐγένιον διώρισεν εἰς Βιέννην πρὸς φύλαξιν αὐτῆς, διατάξας αὐτὸν νὰ ἐπιδιορθώσῃ ὅλα τὰ ὀχυρώματα τῆς πόλεως, καὶ νὰ ὁπλίσῃ αὐτά· συνάμα δὲ ἐξαπέστειλεν ἑκατὸν μεγάλα πυροβόλα, ἐφοδιάσας τὴν πόλιν μὲ ἱκανὰς τροφὰς, ὥστε δέκα χιλιάδες στρατοῦ νὰ τραφῶσιν ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἐν περιπτώσει ἀνάγκης· τέλος πάντων προεῖδε πᾶν ὅ,τι ἐδύνατο νὰ φέρῃ ἡ τύχη τοῦ πολέμου. Εἰς δὲ τοὺς πολίτας ἐπέβαλε 200 ἑκατομμυρίων φράγκων φόρον.

Ὁ δὲ ἀρχιδοὺξ Κάρολος ὑπεχώρει διὰ διαφόρων ὁδῶν τῆς Μοραυΐας καὶ Βοεμίας, ἵνα εὑρίσκεται πλησιέστερα πρὸς τὴν Γερμανίαν, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι αὕτη ἤθελεν ἐπαναστατήσει κατὰ τῶν Γάλλων· τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωάννην ἀφῆκε νὰ διαμένῃ εἰς Οὐγγαρίαν ἵνα ἐπαναστατήσῃ αὐτήν· Ἀλλ' ἅπασαι αἱ ὑποθέσεις αὐτοῦ ἦσαν ματαιαι, διότι, διαχωριζόμενος παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἐξησθένει τὰς δυνάμεις του, αἱ ὁποῖαι μάλιστα μετὰ τὴν ἐν Βαγράμῃ μάχην εἶχον ἐλαττωθῆ ἐπὶ πολύ· ἑπομένως εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην εὐκόλως ἀπεκλείετο ἐξ ὅλων τῶν μερῶν· προσέτι οὐδὲ ἔπρεπε νὰ ἐλπίζῃ ὅτι ἡ Γερμανία καὶ ἡ Οὐγγαρία ἤθελον ἐπαναστατήσει ὡς ἐκ τῶν ἀνυπάρκτων νικῶν του, τὰς ὁποίας ἐπὶ τούτῳ διεκήρυξεν εἰς ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, ἐνῷ πραγματικῶς ἅπαντες ἔβλεπον ὅτι ἐνικήθη κατὰ κράτος· ἂν ὅμως ὑπεχώρει εἰς τὴν Οὐγγαρίαν ἤθελεν ἔχει ὅλας τὰς δυνάμεις του ἡνωμένας, τὸ δὲ κυριώτερον πάντων ἦτον ὅτι ὑποχωρῶν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς αὐστριακῆς μοναρχίας, ἤθελε προξενήσει μεγάλας δυσκολίας εἰς τὸν Ναπολέοντα πρὸς καταδίωξιν αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις τὰ παρὰ τοῦ Ναπολέοντος σταλέντα πρὸς καταδίωξιν τῶν αὐστριακῶν στρατεύματα, ἀφ' οὗ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Μοραυΐας καὶ Βοεμίας κατεπολέμησαν αὐτοὺς, τοιουτοτρόπως ἐστενοχώρησαν τὸν ἀρχιδοῦκα Κάρολον εἰς τὴν πόλιν τῆς Μοραυΐας Ζναΐμην, ὥστε ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἀποστείλῃ τὸν

πρίγκηπα Ἰωάννην τὴν 11 Ἰουλίου πρὸς τὸν Ναπολέοντα ἵνα ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ ἀνακωχὴν τῶν ὅπλων. Ὁ Ναπολέων, φθάσας κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν παρὰ τὴν πόλιν ταύτην, ὅπου τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ του εἶχε συναθροισθῇ, ὑπεδέχθη φιλοφρόνως τὸν αὐστριακὸν πρίγκηπα τοῦτον, ὑποσχόμενον ἐπὶ λόγῳ τῆς στρατιωτικῆς τιμῆς του ὅτι εὐθὺς ἤθελον ἀρχίσει καὶ αἱ περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις. Ἐσκέφθη λοιπὸν μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν αὐτοῦ ἂν ἔπρεπε νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν πρότασιν τοῦ Καρόλου ἢ νὰ καταστρέψῃ τὸν στρατὸν αὐτοῦ, εὑρεθέντα κεκλεισμένον εἰς τὴν πόλιν ταύτην. Διάφοροι γνῶμαι ὑπῆρχον ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου· οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι ἔπρεπε νὰ καταστρέψῃ τὸν θρόνον τῆς Αὐστρίας, καὶ νὰ διαλύσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της ὅλας τὰς κατ' αὐτοῦ τοῦ Ναπολέοντος συμμαχίας ἵνα μὴ ἐπαναληφθῶσιν, ὅταν οὗτος ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἱσπανίαν πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ἐκεῖ πολέμου· ἕτεροι ἔλεγον ὅτι ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ παρατείνῃ τὸν πόλεμον τοῦτον ἄνευ τῶν ἀναγκαίων μέσων, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἦναι εὐχαριστημένος, διότι ἄνευ μεγάλων προπαρασκευῶν ἐπεραίωσεν ὡς ἐκ θαύματος ἐντὸς τριῶν μηνῶν τὴν περίφημον ταύτην ἐκστρατείαν, καὶ ὅτι, ἂν ἐπέμενεν εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς αὐστριακῆς αὐτοκρατορίας, ἴσως ἤθελεν ἀναστατωθῇ ὁλόκληρος ἡ Γερμανία, ἡ δὲ Ρωσσία, μὴ εὐχαριστουμένη εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Αὐστριακοῦ Οἴκου, ἴσως ἤθελε δράμει πρὸς βοήθειαν τῆς Αὐστρίας, ἑνόνουσα μετ' αὐτῆς ἅπασαν τὴν Γερμανίαν. Ὅθεν ὁ Ναπολέων, αἰσθανόμενος ἐνδομύχως ὅτι ἀρκούντως ἐβοηθήθη ὑπὸ τῆς τύχης, ἐλπίζων δὲ ὅτι τὸ τελευταῖον μάθημα τοῦτο ἦτον ἱκανὸν νὰ σωφρονίσῃ τὴν Αὐστρίαν, ὥστε αὕτη νὰ μὴ τολμήσῃ τοῦ λοιποῦ νὰ ἐνοχλήσῃ αὐτὸν περὶ τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ πραγμάτων, ἐλπίζων προσέτι ὅτι μετὰ τὴν ἧτταν τῆς Αὐστρίας ἡ Ἱσπανία ἤθελεν ὑποταχθῇ, ἡ δὲ γενικὴ εἰρήνη ἤθελεν ἀποκατασταθῇ, ἐνῷ ἂν ἔπραττε τοὐναντίον, ἤθελε παραταθῶσιν ὅλα τὰ κακὰ τοῦ πολέμου, ἀκούσας λοιπὸν κατὰ πρῶτον ἤδη καὶ τὴν γνώμην τῶν ὑπ' αὐτὸν, διότι οὐδέποτε συνεβουλεύετο μετὰ τούτων, παρεδέχθη τὴν περὶ εἰρήνης πρότασιν τοῦ Καρόλου, κράξας, «Ἀρκετὸν αἷμα ἐχύσαμεν, ἂς εἰρηνεύσωμεν». Ἀπήτησεν ὅμως παρὰ τοῦ πρίγκηπος Ἰωάννου νὰ ὑποσχεθῇ ὥστε οἱ μέλλοντες νὰ διαπραγματευθῶσι τὴν περὶ εἰρήνης συνθήκην ν' ἀρχίσωσιν εὐθὺς, διορίσας καὶ οὗτος τὸν στρατάρχην Βερθιέρον ὅπως μετὰ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Καρόλου κανονίσωσιν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης τοὺς περὶ ἀνακωχῆς ὅρους.

Ἀλλ' ἐνῷ ἡ περὶ ἀνακωχῆς τῶν ὅπλων σύμβασις διεπραγμα-

τεύετο, ὁ στρατάρχης Μασσένας συνεπλάκη μετὰ τῶν Αὐστριακῶν εἰς τὴν πόλιν Ζναΐμην τοιουτοτρόπως, ὥστε αἱ φωναὶ *Εἰρήνη, Εἰρήνη* τῶν πρὸς αὐτοὺς ἀποσταλέντων ἀξιωματικῶν ἵνα παύσωσι τὰς ἐχθροπραξίας μετὰ πολλῶν δυσκολιῶν ἐδυνήθησαν νὰ παύσωσι τοὺς μαχομένους· μ᾽ ὅλα ταῦτα καὶ κατ᾽ ἐκείνην τὴν ἡμέραν τοσαύτη ἦτον ἡ αἱματοχυσία, ὥστε οἱ μὲν Γάλλοι ἀπώλεσαν 2008 ἄνδρας, οἱ δὲ Αὐστριακοὶ 3000 καὶ πέντε περίπου χιλιάδας αἰχμαλώτους. Αὕτη δὲ ἦτον ἡ κατὰ τῶν Αὐστριακῶν τελευταία νίκη τοῦ Ναπολέοντος. Τοιοῦτον λοιπὸν τέλος ἔλαβεν ἡ περίφημος αὕτη ἐκστρατεία, ἥτις καὶ ἐπεραιώθη ἐντὸς τριῶν μηνῶν. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὁ Ναπολέων ἀνέπτυξεν ὅλην τὴν εὐφυΐαν του, διότι τῷ ἔλειπον ὅλα τὰ μέσα, πρὸ πάντων δὲ τοῦ ἔλειπε καλῶς ὠργανισμένος στρατός· ἐνῷ ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ Κάρολος, προπαρεσκευασμένος πρὸ πολλοῦ, ἦτο καθ᾽ ὅλα ἐφωδιασμένος καλῶς. Ἡ δὲ ἐπιτυχία τῆς ἐκστρατείας ταύτης ὠφείλετο εἰς τὴν ταχύτητα καὶ ἑτοιμότητα, ἣν ἔδειξεν ὁ Ναπολέων ἐν αὐτῇ, διότι ἐντὸς ἑνὸς μηνὸς νικήσας τὸν ἐχθρόν του ἐν τῇ Ῥατισβῶνι, ἐκυρίευσε τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ Βιέννην· μετ᾽ ὀλίγον δὲ διαβὰς τὸν Δανούβιον ἤθελε περαιώσει τὸν πόλεμον τοῦτον, ἂν ἡ ὁρμὴ τοῦ μεγάλου ποταμοῦ τούτου δὲν ἐμπόδιζε τὴν διάβασιν τοῦ στρατοῦ του καὶ τῶν πολεμεφοδίων του· μ᾽ ὅλα ταῦτα μετὰ τεσσαράκοντα περίπου ἡμέρας προπαρασκευασθείς, ὡς ἀπῃτεῖτο, ἐπανεπέρασε τὸν ποταμὸν τοῦτον καὶ κατέστρεψε τὸν ἐχθρόν του. Οὕτω δὲ ἐπεραίωσε τὸν πόλεμον τοῦτον.

Ἡ περὶ ἀνακωχῆς τοῦ πολέμου σύμβασις ὑπεγράφη τῇ 11 Ἰουλίου παρ᾽ ἀμφοτέρων τῶν ἀντιπροσώπων τῶν διαμαχομένων στρατῶν. Διὰ ταύτης ἔμενον εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Γάλλων ὅλαι αἱ ἐπαρχίαι, ἐξ ὧν διέβη ὁ γαλλικὸς στρατὸς καὶ ἃς κατεῖχεν ἤδη, παρεχωρεῖτο δ᾽ ἑνὸς μηνὸς προθεσμία πρὸς περαίωσιν τῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης· ἐὰν ὅμως δὲν ἔμενον σύμφωνοι ὡς πρὸς τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης, ἢ ἐὰν δὲν ἐπεραιοῦντο μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, παρεχωρεῖτο δεκαπέντε ἡμερῶν προθεσμία εἰσέτι πρὸς ἐπανάληψιν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Διὰ τῶν ὅρων τούτων ὁ Ναπολέων ἐξησφαλίζετο καθ᾽ ὅλα ἐν πάσῃ περιπτώσει· πρὸς πλειοτέραν ὅμως ἐξασφάλισίν του ὁ Ναπολέων διέταξε νὰ ἔλθωσιν ἐκ τῆς Γαλλίας νέα στρατεύματα πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ στρατοῦ του. Θέλων δὲ νὰ προφυλάξῃ τοὺς στρατιώτας του ἐκ τῶν ἀσθενειῶν τῶν πόλεων, διέταξε νὰ καταυλισθῇ ὁ στρατός του εἰς τὰς ἐξοχὰς, νὰ χορηγῶνται δ᾽ ἅπαντα τὰ τρόφιμα ἀφθόνως

εἰς τοὺς στρατιώτας καὶ πᾶν ὅ,τι τοῖς ἦτον ἀναγκαῖον διὰ τὸν ἱματισμὸν καὶ ἀποσκευήν των. Ἐπομένως διένειμε πολλὰς ἀμοιβὰς εἰς τοὺς διαπρέψαντας κατὰ τὴν ἐστρατείαν ταύτην. Ἰδίως δὲ προεβίβασε τοὺς στρατηγοὺς Οὐδινὼ, Μαρμῶντα καὶ Μαγδονάλδον διὰ τὴν ἀνδρίαν καὶ προθυμίαν αὐτῶν στρατάρχας· δὲν παρημέλησεν ὅμως νὰ τιμωρήσῃ καὶ τὰ ἐλάχιστα σφάλματα τῶν ὑπ' αὐτόν. Ὁ στρατάρχης Βερναδόττος μ' ὅλον ὅτι δὲν ἐδυνήθη νὰ διατηρήσῃ τὴν πρὸς αὐτὸν προσδιορισθεῖσαν θέσιν κατὰ τὴν ἐν Βαγράμῃ μάχην, μ' ὅλον τοῦτο μετὰ ταῦτα ἐξέδωκε διαταγὴν εἰς τὸ αὐτὸ σῶμα, συγκείμενον τὸ πλεῖον ἐκ Σαξόνων, καὶ ἐπαινῶν αὐτοὺς διὰ τὴν ἐν τῇ μάχῃ διαγωγήν των, ἀπέδιδε τὸ κατόρθωμα τῆς μάχης εἰς αὐτούς. Ὁ Ναπολέων δυσαρεστηθεὶς ἐκ τούτου, πρῶτον διότι αὐτὸς οὗτος ὁ Βερδότος δὲν ἐξετέλεσεν, ὡς ἀπῃτεῖτο, τὸ καθῆκόν του κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης, ὡς μὴ δυνάμενος νὰ διατηρήσῃ τὴν θέσιν του, καὶ δεύτερον ὅτι μόνος αὐτὸς ὁ Ναπολέων, ὡς ἀρχηγὸς καὶ παρὼν εἰς τὴν μάχη, εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐπαινέσῃ ἢ νὰ ψέξῃ τὰ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματα, καὶ οὐχὶ οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ· ἵνα τιμωρήσῃ λοιπὸν τὸν Βερναδόττον, ἐξέδωκε τὴν ἑξῆς διαταγὴν τῆς ἡμέρας, κοινοποιηθεῖσαν μόνον πρὸς τοὺς στρατάρχας αὐτοῦ. ἀλλ' αὕτη ἀναμφιβόλως δὲν ἔμεινε μυστική·

Διαταγὴ τῆς ἡμέρας.

Σκεμβρούν τὴ 5 Αὐγούστου 1809.

« Ἡ Α. Μεγαλειότης ἐκφράζει τὴν δυσαρέσκειάν της πρὸς τὸν στρατάρχην Βερναδόττον διὰ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐκδοθεῖσαν διαταγὴν τῆς ἡμέρας τῆς 7 Ἰουλίου, καὶ καταχωρηθεῖσαν συγχρόνως εἰς ἁπάσας τὰς ἐφημερίδας ὡς ἐφεξῆς·

«Σάξονες ! κατὰ τὴν μάχην τῆς 5 Ἰουλίου ἑπτὰ μέχρις ὀκτὼ »χιλιάδες ἐξ ὑμῶν διεσχίσατε τὸ κέντρον τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ »καὶ ἐκυριεύσατε τὴν Βαγράμην, ὑπερασπιζομένην ὑπὸ 40 χι»λιάδων ἐχθρῶν καὶ πεντήκοντα πυροβόλων. Ἐπολεμήσατε μέ»χρι τοῦ μεσονυκτίου καὶ κατηυλίσθητε ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐχθρι»κοῦ στρατοπέδου· τὴν 6 ἀπὸ πρωΐας ἠρχίσατε τὴν μάχην μὲ »τὴν αὐτὴν καρτερίαν, ὑπομένοντες τὰς προσβολὰς τοῦ ἐχθρικοῦ »πυροβολικοῦ. Αἱ ἀνδρεῖαι φάλαγγές σας ἔμειναν ἀκλόνητοι, ὡς »χάλκινοι στῆλαι. Ὁ μέγας Ναπολέων, ἰδὼν τὴν ἀφοσίωσίν σας »σᾶς καταλογίζει μεταξὺ τῶν ἀνδρείων του».

«Σάξονες, ἡ εὐτυχία τοῦ στρατιώτου συνίσταται εἰς τὴν ἐκ»πλήρωσιν τοῦ καθήκοντός του. Ὑμεῖς δὲ ἐπράξατε τοῦτο».

»Ἐκ τοῦ ἐν Λεοπόλδῳ στρατοπέδου τὴν 7 Ἰουλίου 1809.

«Ὁ αὐτοκρατορικὸς στρατάρχης διοικητὴς τῆς 9 Μοίρας τοῦ στρατοῦ». *I. Βερναρδόττος.*

«Ἐκτὸς δὲ ὅτι ἡ Α. Μεγαλειότης, ὡς διοικοῦσα αὐτοπροσώπως τὸν στρατόν της, ἦτον ὁ ἁρμόδιος εἰς ταῦτα, ἀλλὰ προσέτι μόνον εἰς τὴν Α. Μεγαλειότητα ἀνήκει ν' ἀπονμῃ ἀναλόγως τῆς ἀξίας ἑκάστου ἐπαίνους».

»Ἡ Α. Μεγαλειότης ὀφείλει τὴν καλὴν ἔκβασιν τῶν ὅπλων της εἰς τὰ γαλλικὰ στρατεύματα καὶ εἰς οὐδένα τῶν ξένων· ἡ παρὰ τοῦ στρατάρχου Βερναδόττου ἐκδοθεῖσα διαταγὴ ἀποδίδουσα ψευδεῖς ἀξιώσεις εἰς στρατεύματα μετρίας ἱκανότητος, ἀντίκειται εἰς τὴν ἀλήθειαν, τὴν πολιτικὴν καὶ τὸν ἐθνισμόν. Ἡ Α. Μεγαλειότης ὀφείλει τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ὅπλων της εἰς τοὺς στρατάρχας Μασσέναν καὶ Οὐδινὼ, ἐνῷ ὁ στρατάρχης Δαβοῦστος περιεκύκλωσε τὸν ἐχθρὸν ἀριστερόθεν».

»Τὸ χωρίον Βαγράμη δὲν ἔμεινεν εἰς τὴν κατοχήν μας τῇ 5 Ἰουλίου. Τὸ χωρίον τοῦτο ἀληθῶς ἐκυριεύθη, ἀλλὰ τῇ 6 Ἰουλίου περὶ τὴν μεσημβρίαν παρὰ τοῦ ὑπὸ τὸν στρατάρχην Δαβοῦστον σώματος».

»Ἡ μοῖρα τοῦ στρατάρχου Βερναδόττου δὲν ἔμεινεν ἀκλόνητος, ὡς χάλκινος στήλη· αὕτη πρώτη ὑπεχώρησεν. Ἡ Α. Μεγαλειότης ἠναγκάσθη να τὴν προφυλάξῃ διὰ τῆς μοίρας τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Ἰταλίας καὶ διὰ διαφόρων ἄλλων στρατευμάτων διορισθέντων ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἰδίως παρὰ τοῦ στρατάρχου Μαγδονάλδου, πρὸς ὃν ἀνήκει ὁ παρὰ τοῦ στρατάρχου Βερναδόττου ἀπονεμόμενος εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἔπαινος».

»Ἡ Α. Μεγαλειότης ἐπιθυμεῖ ὥστε ἡ ἔκφρασις τῆς δυσαρεσκείας της ταύτης νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μάθημα εἰς τοὺς στρατάρχας τοῦ νὰ μὴ ἀπονέμωσιν ἐπαίνους ἀνήκοντας εἰς ἄλλους. Ἐν τοσούτῳ ἡ Α. Μεγαλειότης διατάττει ὥστε ἡ παροῦσα ἡμερησία διαταγὴ, ἥτις πιθανὸν νὰ λυπήσῃ τοὺς Σάξονας, μ' ὅλον ὅτι οἱ στρατιῶται οὗτοι γνωρίζουν ὅτι οἱ πρὸς αὐτοὺς ἀποδιδόμενοι ἔπαινοι ἔπαινοι δὲν τοῖς ἀνήκουν, νὰ μένῃ μυστικὴ καὶ νὰ κοινοποιηθῇ μόνον πρὸς τοὺς στρατάρχας διοικητὰς τῶν μοιρῶν τοῦ στρατοῦ καὶ πρὸς τῶν ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν».

ΝΑΠΟΛΕΩΝ.

Πρὸς δὲ τὸν ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν ἔπεμε τὸ ἑξῆς ἔγγραφον.

»Ἐὰν τυχὸν ἰδῇς τὸν στρατάρχην Βερναδόττον, ἔκφρασον πρὸς αὐτὸν τὴν δυσαρέσκειάν μου διὰ τὴν γελοίαν ἡμερησίαν διαταγὴν τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσεν εἰς ὅλας τὰς ἐφημερίδας, καθ' ὅσον

μάλιστα αὐτὸς οὗτος καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν μοὶ ἐπαρα-πονεῖτο διὰ τὴν διαγωγὴν τῶν Σαξόνων. Προσέτι ἡ διαταγὴ αὕτη ἔχει καὶ ψεύδη, καθότι ὁ στρατηγὸς Οὐδινὼ ἐκυρίευσε τὴν Βαγράμην τῇ 6 Ἰουλίου περὶ τὴν μεσημβρίαν, ὁ δὲ στρατάρ-χης Δαβοῦστος δὲν ἐδυνήθη νὰ κυριεύσῃ αὐτήν. Ἐπίσης δὲν εἶναι ἀληθές ὅτι οἱ Σάξονες διέσχισαν τὸ κέντρον τοῦ ἐχθροῦ τῇ 5 Ἰουλίου, διότι οὔτε κἂν συνεμέθεξαν εἰς τὴν προσβολὴν ταύτην. Ἐν γένει δὲ σοὶ λέγω ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ γνωρίζῃς ὅτι ὁ στρατάρ-χης Βερναδόττος δὲν διῆγε καλῶς κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην».

«Ἡ ἀλήθεια δὲ εἶναι ὅτι ἡ πήλινος αὕτη φάλαγξ ὑπεχώρησεν».

ΝΑΠΟΛΕΩΝ.

Ἐν τούτοις ὁ Ναπολέων περιήρχετο μετὰ ταῦτα τὰ διάφορα μέρη τῆς Αὐστρίας, ἵνα ἐπιθεωρήσῃ τὰ ἐκεῖ ἐπισταθμεύοντα στρατεύματά νου, μέχρις οὗ ὁριστικῶς ἀποφασισθῶσι τὰ περὶ συνθήκης, ἥτις ἔμελλε νὰ διαπραγματευθῇ ἐν τῇ πόλει Ἀλτεμ-βούργῳ. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ὁ ἀκάματος οὗτος νοῦς ἐνήργει καὶ προέβλεπε τὰ πάντα θαυμασίως. Ἓν μόνον ὅμως ἠγνόει ὅτι ὁ κόσμος δὲν ἦτον, ὡς αὐτὸς, ἀκάματος.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Β'. ΤΟΜΟΥ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

Σκέψεις τοῦ Ναπολέοντος μετὰ τοὺς ἐν τῇ Πρωσσίᾳ θριάβους του.—Πολιτικὴ τῆς Τουρκίας — Νέα στρατολογία ἐν Γαλλίᾳ. —Εἰσβολὴ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Πολωνίαν.— Σκέψεις τοῦ Ναπολέοντος περὶ τῆς ἀνεγέρσεως αὐτῆς.—Ἔναρξις τῶν πρὸς τὸ ῥωσσικὸν στρατὸν ἐχθροπραξιῶν.—Μάχη τῆς Ἐϋλώ.—Ἐνασχολήσεις τοῦ Ναπολέοντος μετὰ τὴν μάχην.—(Ἐξακολούθησις καὶ τέλος τοῦ ἔτους 1806 μέχρι Μαρτίου 1807).

. . . . . Σελ. 5.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Συμβάντα ἐν Τουρκίᾳ κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1807.—Εἰσβολὴ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. — Ἄφιξις εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀναχώρησις αὐτοῦ ἐκεῖθεν.—Διαπραγματεύσεις τοῦ Ναπολέοντος μετὰ τῆς Αὐστρίας. — Πολιορκία καὶ ἅλωσις τῆς Δανζίκης.—Νέαι ἐχθροπραξίαι πρὸς τὴν Ῥωσσίαν.—Μάχη τῆς Φριεδλάνδης.—Ἀνακωχή.—Συνέντευξις τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου μετὰ τοῦ Ναπολέοντος καὶ αἱ μεταξὺ αὐτῶν συνδιαλέξεις. — Συνθῆκαι ἐν Τιλσίτῃ. (Ἐξακολούθησις τοῦ ἔτους 1807 μέχρι τοῦ Ἰουλίου). . . . . Σελ. 57.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Ἄφιξις τοῦ Ναπολέοντος εἰς Παρισίους.—Ἀποστολὴ τοῦ Σαβαρὺ εἰς Πετρούπολιν.—Σκέψεις τοῦ Ναπολέοντος περὶ τῆς Ἱσπανίας, Πορτουγαλλίας καὶ Ἰταλίας. — Κατοχὴ ἐν Ἑπτανήσῳ. —Νέαι διατάξεις περὶ τοῦ γαλλικοῦ ναυτικοῦ.—Μεταῤῥυθμίσεις καὶ βελτιώσεις εἰς τὴν ὑπηρεσίαν καὶ νομοθεσίαν τῆς Γαλλίας. —Ἔναρξις τῶν νομοθετικῶν σωμάτων.—Γάμος τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ναπολέοντος Ἱερωνύμου.—Πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ῥωσσίας.—Καταστροφὴ τοῦ δανικοῦ στόλου ἐν Κοπεγχάγῃ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. — Συνδιαλέξεις τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου μετὰ τοῦ Σαβαρὺ καὶ ἀντικατάστασις τούτου παρὰ τοῦ Κωλαιγκούρτου.—Προπαρασκευαὶ καὶ ἐκστρατεῖαι κατὰ τῆς Πορτουγαλλίας.—Συμβάντα ἐν Ἱσπανίᾳ.—Ἀναχώρησις τοῦ Ναπολέοντος εἰς Ἰταλίαν. (Ἰούλιος μέχρι Νοεμβρ. 1807). Σελ. 129.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Περιοδεία καὶ ἐνασχολήσεις τοῦ Ναπολέοντος εἰς Ἰταλίαν. —Ἐπάνοδος αὐτοῦ εἰς Παρισίους.—Σκέψεις τοῦ Ναπολέοντος περὶ τῶν ἱσπανικῶν πραγμάτων.—Προθέσεις περὶ διανομῆς τοῦ

τουρκικοῦ Κράτους.—Ἐπανάστασις εἰς Ἱσπανίαν.—Παραίτησις τοῦ βασιλέως Καρόλου Α΄ καὶ ἐνθρόνισις τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Φερδινάνδου. (Νοέμβριος 1807 μέχρι Μαρτίου 1808). Σελ. 187.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ΄.

Ἐπάνοδος τοῦ Ναπολέοντος εἰς Παρισίους.—Συνέντευξις αὐτοῦ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου εἰς Ἐρεφορδίαν (Σεπτέμβριος.—Ὀκτώβριος 1808). . . . . Σελ. 284.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ΄.

Ἄφιξις τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Ἱσπανίαν. — Καταστροφὴ τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ ἐπαναστατῶν.—Ἐπάνοδος τοῦ Ναπολέοντος εἰς Παρισίους. — Πολιορκία τῆς Σαραγώσσης. (Νοέμβριος 1808 μέχρι Φεβρουαρίου 109). . . . . Σελ. 308.

ΚΑΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ΄.

Ἐπάνοδος τοῦ Ναπολέοντος εἰς Παρισίους.—Πόλεμος κατὰ τῆς Αὐστρίας.—Ἔναρξις τῶν ἐχθροπραξιῶν.—Μάχη τῆς Ῥατισβῶνος. (Φεβρουάριος.—Ἀπρίλιος 1809). . . . Σελ. 326.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣΤ΄.

Εἰσβολὴ τῶν Αὐστριακῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Τυρολίδα καὶ ἐπιτυχία αὐτῶν.—Εἰσβολὴ τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ ἅλωσις τῆς Βιέννης. — Μάχη ἐν Ἐσσλέγκ. (Ἀπρίλιος — Μάϊος 1809). . . . . Σελ. 346.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ΄.

Ἕνωσις τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ γαλλικοῦ στρατοῦ μετὰ τοῦ ἐν Βιέννῃ. Μάχη τῆς Βαγράμης. — Ἧττα καὶ ὑποχώρησις τῶν Αὐστριακῶν.—Συνθήκη. (Ἰούνιος—Ἰούλιος). . . . . Σελ. 381.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
007000042581